CONFESSIONIS CATHOLICÆ LIBER II.

ARTICULOS FIDEI CONTROVERSOS IN SPECIE COMPLECTENS.

POstquam *generalia* Catholicæ Confessionis capita exposuimus, consequens est, ut ad omnes & singulos fidei articulos inter nos & Pontificios controversos *in specie* descendamus. Sequemur verò hac in parte ordinem Roberti Bellarmini, qui controversias illas quatuor tomis complexus est. (De quibus tom. 1. præfat. ad Lectorem scribit, *se omnes fidei controversias in illis complexum, ut unum doctrinæ corpus integrum & perfectum, suisq; numeris absolutum existat.*) Ille enim adversariis est ὁ πάνυ, ut testantur elogia, quæ ipsi tribuunt. Anton. Possevinus in Apparat. sacro tom. 2. p. 328. *Bellarminus controversias, quæ cum hæreticis à Catholicis habentur, plures annos accuratissimè tum Lovanii in Belgio, tum Romæ publicè exposuit.* Cornelius à Lapide in encomio Scripturæ commentariis in Pentateuchum præfixo numer. 38. de eo sic rhetoricatur. *Ex Scriptura omnes hæreses revicit & jugulavit solidè & exactè Illustrissimus Bellarminus, fidei hyperaspistes & hæresium strator, in suis controversiis, quod opus proinde impenetrabile est & incomparabile, nec à Christi temporibus huc usq; simile in suo genere vidit Ecclesia, ut meritò veritatis Catholicæ murus & antemurale vocari possit.* Idem in procem. super Epist. Paul. *Opus Bellarmini verè est panoplia rectæ fidei & opus æterna memoriâ dignum.* Jacobus Gretserus in Epist. dedicat. Bellarmini Defensioni præmissa. *Quid tomis Bellarminianis scriptum modestius? quid mitius? quid doctius? Certò autem compertum habemus, tum ex ipsorum Prædicantium testificatione, propè dixerim, comploratione, tum aliundè, multos lecto hoc opere ad templum Hierosolymitanum* (ad Ecclesiam Romanam) *quamprimùm se recepisse.* Ibid. *libros ejus incredibili eruditione refertos vocat.* Adamus Conzen in præfat. Defens. Bellarm. *Bellarminus doctrinâ suâ mirificè purpuram Ecclesiæ Romanæ exornat.* Et sanè ingenii, eruditionis ac multiplicis lectionis laudem minimè ei derogamus, an verò ad propugnandam ubiq; veritatem, vel eandem in quibusdam capitibus oppugnandam dona illa converterit, collatio cum Scriptura, unicâ & perfecta illâ cœlestis veritatis regulâ, manifestum facere poterit.

ARTICULUS PRIMUS.

DE VERBO DEI.

CAPUT I.

DE LIBRORUM CANONICORUM & Apocryphorum in Vet. Testamento discrimine.

SECTIO PRIOR.

De libris V. T. Canonicis & Apocryphis in genere.

THesis. Omnes illi & soli V. T. libri sunt Canonici, quos Ecclesia Israelitica, cui τὰ λόγια τοῦ θεοῦ fuêre concredita Rom. 3. v. 2. pro Canonicis habuit, videlicet, 1. *Genesis.* 2. *Exodus.* 3. *Leviticus.* 4. *Numeri.* 5. *Deuteronomium.* 6. *Josua.* 7. *Judicum.* 8. *Ruth.* 9. *duo libri Samuelis.* 10. *duo Regum.* 11. *duo Paralipomenon.* 12. *Esdras & Nehemias sive secundus Esdra.* 13. *Esther.* 14. *Job.* 15. *Psalterium.* 16. *Proverbia.* 17. *Ecclesiastes.* 18. *Canticum Canticorum.* 19. *Esaias.* 20. *Jeremias.* 21. *Threni.* 22. *Ezechiel.* 23. *Daniel.* 24. *Propheta minores duodecim, Oseas, Joël, Amos, Obadias, Jonas, Micheas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Haggaus, Zacharias, Malachias.*

Porisma. Apocryphi ergò sunt non solùm 1. *tertius & quartus Maccabaeorum.* 2. *tertius & quartus Esdra.* 3. *Appendix libri Job.* 4. *Psalmus* 151. 5. *Oratio Manassis,* sed etiam 6. *Supplementum Estheris.* 7. *Baruch.* 8. *Hymnus trium puerorum Dan.* 3. 9. *Historia Susanna cap.* 13. 10. *Historia Belis & Draconis* cap. 14. 11. *Tobiæ liber.* 12. *Judith.* 13. *Sapientia.* 14. *Ecclesiasticus.* 15. *primus & secundus Maccabaeorum.*

Ὑπόθεσις. Non est quæstio. 1. an controversi illi libri in Ecclesia ad *morum ædificationem* legi possint.

2. An cum Canonicis in Codice Biblico cõjungi & Scripturæ sacræ nomine *generaliter accepto* cõprehendi possint.

3. An moralia dicta in concionibus ex illis adduci possint.

4. An in fidei articulis, quando & quatenus cum Canonicis libris consentiunt, quædam ex illis uberioris explicationis gratiâ afferri possint. Hæc enim omnia haud inviti concedimus. Sed hoc quæritur,

5. An æqualem cum Canonicis libris autoritatem, divinam scilicet & αὐτοπιστίαν, obtineant; & ad confirmationem articulorum fidei æquali robore cum Canonicis libris polleant.

Antithesis. Pontificii concedunt, Canonicos illos esse, quos Ecclesia Israelitica pro Canonicis habuit, sed negant, illos *solos* esse Canonicos. Quamvis enim nobiscum agnoscant, *tertium & quartum Maccabaeorum, tertium & quartum Esdræ, Appendicem libri Job, Psalmum* 151. *& Orationem Manassis esse scripta Apocrypha*, reliquos tamen in Codice Biblico contentos, videlic. *Supplementum Estheris, librum Baruch, Hymnum trium puerorum, Historiam Susannæ, Historiam Belis & Draconis, Tobiam, Judith, Sapientiam, Ecclesiasticum, primum & secundum Maccabaeorum pro Canonicis habent.*

Concil. Trident. sess. 4. enumeratis tum verè Canonicis, tum controversis illis libris subjungit. *Si quis libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverant, & in veteri*

teri vulgatâ Latinâ editione habentur, pro sacris & Canonicis non susceperit & traditiones prædictas sciens & prudens contemserit, anathema sit.

Alphonsus à Castro lib. 1. adv. hæres. cap. 2. *Olim ab aliquibus dubitatum est de libro Sapientiæ, Tobiæ, Judith &c. nunc verò jã nulli hac de re dubitare licet, quia Ecclesia postmodùm divino Spiritu ampliùs illustrata censuit, libros præfatos meliore, quàm anteà lapillo numerandos.*

Melchior Canus lib. 2. Loc. Theolog. cap. 9. *Tobiam, Judith, Sapientiam, Ecclesiasticum, duosq; Maccabæorum libros à Canone rejicere erroneum est, ne dicam, hæreticum.*

Decisionem Cõcil. Trid. propugnat Bell. lib. 1. de verbo Dei cap. 7. & seqq. Nec temperant sibi, quò minùs *gravis sacrilegii* hoc nomine nos accusent, quòd controversorum istorum librorũ Canonicam autoritatem negando in *Scripturarum Christianarum corpore quosdam quasi gradus autoritatis conemur locare, quòd unam eandemq; Spiritus sancti vocem impio humanæ stultitiæ discerniculo audeamus in varias imparis discerpere ac distrahere autoritatis classes, quòd verbum Dei exectis è toto corpore tam multis, tam bonis, tam speciosis partibus dilumbaverimus, quòd divino Codici vim & manus intulerimus, quòd limâ nostrâ politulâ & elegantulâ V. T. raserimus &, quod reliquum erat, tanquam occisi corporis truncum lancinatum, mutilum ac deforme reddiderimus, quòd eadem Scripturarum fecerimus & arreptâ macharâ tot Scripturas confecerimus.* Hæc enim omnia totidem verbis inveniuntur apud Lindanum lib. 3. panopl. cap. 4. pag. 76. Campianum rat. 1. Hosium libro de expresso Dei verbo p. 6. & 18. Stevartium in præfat. Epist. ad Thessal. & alios.

Nostram sententiam (quòd controversi illi libri non sint in Canonẽ recipiendi) contra isthæc Pontificiorum ἐγκλήματα probamus, tum à *priori*, tum à *posteriori*. A priori tria producimus argumenta. 1. *ex causa efficiente instrumentali.* Omnis liber Canonicus Vet. T. est scriptus à Propheta ex impulsu & inspiratione Spiritus S. Luc. 16. v. 29. cap. 24. v. 27. & 44. Act. 3. v. 23. Rom. 16. v. 26. Eph. 2. v. 20. Hebr. 1. v. 1. 2. Petr. 1. v. 9. & 21. in quibus dictis Scriptura Vet. T. vocatur *Scriptura Prophetica, sermo Propheticus* ac 2. Tim. 3. v. 16. γραφὴ θεόπνευστος, quia à Prophetis ex inspiratione & instinctu Spiritus S. est conscripta atq; edita. Atqui controversi illi libri non sunt scripti à Prophetis, quia sunt scripti post tempora Malachiæ, qui fuit ultimus Propheta V. T. unde Propheticã V. T. Scripturam concludit & q. obsignat vaticinio de Johanne Baptista, qui prædicatione Evangelii & administratione Baptismi auspicaturus erat N. T. Mal. 3. v. 1. Ergò cõtroversi illi libri non sunt Canonici. 2. *à forma externa* videl. linguâ, quâ perscripti sunt hi libri. Omnis liber Canonicus V. T. est scriptus linguâ Propheticâ, videl. Hebrêâ (exceptis pauculis quibusdã pericopis Chaldaico idiomate ab Hebrêa lingua inflexione tantũ discrepante ac post Babylonicã captivitatẽ Israelitis familiari perscriptis.) Quoscunq; enim libros Prophetæ V. T. conscripserunt, illos vernaculâ suâ & Israëlitarum propriâ, h. e. Hebræâ linguâ, scribere voluerunt. Atqui controversi illi libri nõ sunt scripti linguâ Hebræâ, vel certè in illa lingua originali non ampliùs extant.

Ergò. 3. *à materia*. Omnis liber Canonicus V. T. continet oracula de Christo in V. T. promisso, in N autem exhibito. Luc. 24. v. 44. Johan. 5 v. 39. Act. 3. v. 23. cap. 10. v 43. 1 Petr. 1. v. 11. Atqui controversi illi libri non continent oracula de Christo. Ergò. Item. Nullus liber verè Canonicus continet pugnantia cum veritate Historica, vel cũ fidei analogia, quia Spiritus S. Canonicę Scripturæ autor est ἀυταληθὴς. At quidam ex controversis illis libris continent quædam cũ veritate Historica & fidei analogia pugnantia, ut suo loco demonstratur. Ergò. (Argumentum hoc non quidem est *generale*, sed *particulare*, interim quòd reliquos attinet libros, qui non continent tales antilogias, illi destituuntur requisitis verè & propriè dicti Canonici libri hactenus enumeratis & porrò enumerandis, ideò quamvis in illis sit *eadem*, quæ in Canonicis libris continetur *veritas*, tamen non est eorum *æqualis autoritas*.)

A *posteriori* itidem tria producimus argumenta, utpote à *testimonio*, 1. *Christi & Apostolorum*. Omnis liber Canonicus V.T. adducitur à Christo & Apostolis in N.T. ad dogmatum fidei Christianæ confirmationem, ut ostendit Historia Evangelica, Acta & Epistolæ Apostolicæ Act. 26. v. 22. Rom. 3. v. 21. At controversi illi libri non adducuntur à Christo & Apostolis in Nov. Test. Ergò. 2 *Ecclesia Israëlitica*. Omnis liber Canonicus V. T. testimonium habet Ecclesiæ Israëliticæ. Rom. 3. v. 2. cap. 9. v 4. Confer Deut. 31. v. 24. & seqq. Jos. 24. v. 26. 1. Sam. 10. v. 25. 2. Reg. 22. v. 8. 2. Paral. 34. v. 14. Esa. 30. v. 8. At controversi illi libri destituuntur Ecclesiæ Israëliticæ testimonio, ut constat ex Josepho lib. 1. contra Appion. Euseb. lib. 3. Histor. Eccles. cap. 10. Ergo. 3. *Ecclesia Christiana primitiva*. Omnis liber Canonicus V. T. habet consentiens primitivæ Ecclesiæ Christianæ testimonium 1. Tim. 3. v. 15. At controversi illi libri destituuntur consentiente primitivæ Ecclesiæ suffragio & ex numero verè Canonicorũ librorum excluduntur, ut constat ex Concilio Laodiceno cap. 59. Origene apud Eusebium lib. 6. Hist. Eccl. cap. 24. Melitone apud eundem lib. 4. ca. 26. Eusebio ipso lib. 3. Hist. Eccl. cap. 9. & 10. lib. 6. cap. 12. Athanasio in Synopsi, Hilario in præfat. Psalterii, Cyrillo Hierosolymitano catech. 4. Gregorio Nazianzeno in carmin. & in procem. Jambic. ad Seleucum de recta educat. Epiphanio hæres. 8. & in libr. de mens. & ponder. Philastrio hæres. 88. Amphilochio ad Seleucum, Hieronymo in Prologo galeato ad Paulinum & alibi passim, Ruffino in expos. Symboli, Junilio de lib. sacris cap. 3. Damasceno libr. 4. orth. fid. cap. 18. Isidoro lib. de officiis, Leontio lib. de Sectis act. 2. Radulpho lib. 14. in Levit. cap. 1. &c. Ergò controversi illi libri non sunt Canonici.

Huic sententiæ nostræ suffragatur.

1. Quòd discrimen illud librorum Canonicorum & Apocryphorum non solùm in Ecclesia primitiva, sed etiam posterioribus Ecclesiæ temporibus usque ad Lutheri ætatem diligenter fuerit observatum. Prius constat ex Patrum testimoniis modò citatis, posterius ex sequentibus.

In præfatione Glossæ Bibliorum ordina-

dinariæ, (cujus autorem quidam statuunt *Britonem*, quidam *Alcuinum*, quod placet Antonino p. 3. titul. 4. cap. 15. & Ganguino lib. 4. Hist. Francic. cap. 1. quidam *Strabum Fuldensem*, qui floruit Anno 840. quod placet Trithemio de vir. illustr. & Sixto Senensi lib. 4. Biblioth.) quæ in Papatu magnæ semper fuit atque adhuc est autoritatis, (Unde Alphonsus Rex Aragonum, qui *quater & decies* Biblia evolvit, *quater & decies* quoque Glossam ordinariam evolvit, teste Panorm. lib. 2. de dict. & fact. Alphonsi, quasi nihil actum esset, toties perlectis Bibliis, nisi toties simul Glossa ordinaria perlecta esset: inde etiam in tomis Conciliorum, ubi tractatus præfigitur de quadruplici Synodo Apostolorum in Actis descripta, post recitatam sententiam nonnullorum in serie & ordine Synodorum Apostolicarum in Actis enumeratarũ, nonnihil à judicio Glossæ diversum abeuntium subjungitur ab autoribus præfixi tractatus, *se quidem hoc, quod ij à Glossæ sententia discedere & dissentire audeant, impedire non posse*, interim monere tamen, *majorem esse Glossæ ordinariæ autoritatem, quàm cui tam leviter à curiosis quibusdam novatoribus contradici debeat.*) In illa inquam Glossæ ordinariæ præfatione sic legitur. *Quia sunt multi, qui ex eo, quòd non multam operam dant Scripturæ sacræ, existimant omnes libros, qui in Biblia continentur, pari veneratione esse reverendos atque adorandos, nescientes distinguere inter libros Canonicos & non Canonicos, quos Hebræi inter Apocrypha computant, unde sæpè coram doctis ridiculi videntur & perturbantur scandalizanturq́; cùm audiunt aliquem non pari cum cæteris omnibus veneratione prosequi aliquid, quod in Biblia legitur, idcirco id distinximus & distinctè numeravimus, primò libros Canonicos & postea non Canonicos, inter quos tantum distat, quantum inter certum & dubium. Nam Canonici sunt confecti Spiritu sancto dictante, non Canonici autem sive Apocryphi, nescitur, quo tempore quibusve autoribus sint editi, quia tamen valde boni & utiles sunt, nihilq́; in eis, quod Canonicis obviet, invenitur, ideò Ecclesia eos legit & permittit, ut ad devotionem & morum informationem à fidelibus legantur. Eorum tamen autoritas ad probandum ea, quæ veniunt in dubium, aut in contentionem & ad confirmandã Ecclesiasticorum dogmatum autoritatem non reputatur idonea, prout dicit B. Hieronymus in prologis super Judith & super libris Salomonis. At libri Canonici tantæ sunt autoritatis, quod, quicquid ibi continetur verum, tenet firmiter & indiscussè &c. Sunt igitur libri Canonici V. T. viginti duo ad numerum viginti duarum literarum Hebræorum &c. quamvis nonnulli librum Ruth separent à libro Judicum & Lamentationes Jeremiæ à Jeremia, ut sint 24. libri ad numerum 24. Seniorum, quos Apocalypsis inducit adorantes Agnum. Illis Canonicis libris eodem nobiscum ordine & numero recensitis subjicit. Quicquid autem extra hos est (de V.T. loquor) ut dicit Hieronymus, inter Apocrypha est ponendum. Isti sunt libri, qui non sunt in canone, quos tamen Ecclesia ut bonos & utiles libros admittit, non ut Canonicos, inter quos sunt aliqui majoris autoritatis, aliqui minorũ.*

Radulphus Flaviacensis Monachus (qui floruit circa Annum 910.) lib. 14. in Levit. cap. 1. *Tobias, Judith & Maccabæorum, quamvis ad instructionem Ecclesiæ legantur, tamen non habent autoritatem perfectam.*

 Glossa

Glossa Juris Canonici (cujus autor est Johannes Semeca Teutonicus Halberstadii in templo cathedrali sepultus, teste Crantzio lib. 8. Histor. Saxon. cap. 27. quam Bartholomæus Brixiensis postmodùm auxit) in c. Canones dist. 16. in verb. Apocrypha. *Inter Apocrypha, id est, sine certo autore, ut Sapientia Salomonis, Liber Jesu filii Sirach, qui dicitur Ecclesiasticus, & liber Judith, & Tobiæ & liber Maccabæorum. Hi Apocryphi dicuntur & tamen leguntur, sed fortè non generaliter.* In margine additur. *Biblia habet aliquos libros Apocryphos.* (Pro nomine *Judith* in quibusdam editionibus vitiosè legitur *Judicum*, de quo libro nec in Israëlitica, nec in Christiana Ecclesia unquam fuit dubitatum.)

Hugo de S. Victore (Abbas, Bernhardi σύγχρονος, qui circa annum 1130. floruit) in Proleg lib. 1. de Sacram. cap. 7. de libris Tobiæ, Judith, Maccabæorũ, Sapientia Salomonis & Ecclesiastico scribit, *legi quidem hos libros, sed in corpore textus, aut in Canone autoritatis non scribi.*

Lib. 4. Didascal. cap. 2. *Omnis divina Scriptura in duobus Testamentis continetur, in veteri videlicet & novo.* Mos V. T. libros in duos ordines distinguit, *in Legem, Prophetas & Hagiographa.* Et enumeratis eodem nobiscum ordine libris illis, qui sunt in Canone divino, subjicit. *Sunt præterea alii quidam libri, ut Sapientia Salomonis, liber Jesu filii Sirach, liber Judith & Tobias, & libri Maccabæorum, qui leguntur quidem, sed non scribuntur in Canone.*

Lib. ejusd. cap. 8. *Quomodo ergò viginti duo Elementa sunt, per quæ Hebraicè scribimus omne, quod loquimur, & eorum initiis vox humana comprehenditur: ita viginti duo volumina supputantur, quibus quasi literis & exordiis in Dei doctrina tenera adhuc & lactens viri justi eruditur infantia.*

Idem tractatu de Scripturis & Scriptoribus sacris cap. 6. & 7. distinguit Apocryphos libros à Canonicis, & inter Apocryphos numerat *Sapientiam, Ecclesiasticum, Judith, Tobiam & Maccabæorum libros,* & addit; *illos legi quidem, sed non scribi in Canone.*

Richardus de S. Victore (Monachus ejusdem cum Hugone Ordinis, ipsique σύγχρονος) lib. 2. Except. cap. 9. *Omnis divina Scriptura in duobus Testamentis continetur, veteri videlicet & novo. Utrumque Testamentum tribus ordinibus distinguitur. Vetus Testamentum continet legem & Prophetas & hagiographos. Novum autem Evangelia, Apostolos, Patres.* Mox subjicit enumerationem librorum Canonicorum, quos dicit viginti duos esse, & addit. *Sunt præterea alii libri, ut Sapientia Salomonis, liber Jesu filii Sirach & Tobias & libri Maccabæorum, qui leguntur quidem, sed non scribuntur in Canone.*

Petrus Cluniacensis (Abbas, Bernhardi æqualis & amicus) lib. 1. Epist. 2. *Restant post hos authenticos Scripturæ libros sex non reticendi libri, Sapientia, Jesu filii Sirach, Tobiæ, Judith & uterq; Maccabæorũ liber, qui, etsi ad sublimem illorum præcedentiũ dignitatem pervenire non meruerunt, propter laudabilem tamen & pernecessariam dignitatem ab Ecclesia recipi meruerunt,* (non in fastigium autoritatis Canonicæ; sed in honorem lectionis Ecclesiasticæ; non ad fidei confirmationem, sed ad morũ ædificationem, ut Hieronymus & alii ex veteribus constanter docent.)

Pe-

Petrus Blesensis (ArchiDiaconus Baiothensis Henrici 2. Regis Anglorũ familiaris, alii eum Archiepiscopum in Anglia fuisse memorant, qui floruit circa annum 1177. quem *& eloquenter & suaviter scripsisse*, Bellarminus dicit) in Epist. ultimâ idem discrimen observat, dum libros *Sapientiæ, Ecclesiastici, Esdræ tertium & quartum, Judith, Tobiæ, Maccabæorum* inter Apocryphos reponit.

Hugo de S. Charo (Cardinalis, qui floruit circa ann. 1245.) in Prologo Postill. super librum Josuæ hosce de omnibus V.T. libris recitat versiculos.

Quinq; libros Moysi, Josue, Judiciũ, Samuelis,
Et Malachim tres præcipuos, hic sexq; Prophetæ
Hebræus reliquis censet præcellere libris. (*tas Quinq; vocat legem, reliquos vult esse Prophetas.*
Post Hagiographa sunt, Daniel, David, Hester & Esdras,
Job, Paralipomenon & tres libri Salomonis.
Lex vetus his libris perfectè tota tenetur.
Restant Apocrypha; Jesus, Sapientia, Pastor,
Et Maccabæorum libri, Judith atq; Tobias.
Hi, quia sunt dubii, sub Canone non numerantur.
Sed quia vera canunt, Ecclesia suscipit illos,
(videlicet non *ad fidei confirmationem*, sed *ad morum instructionem*, ut idem loquitur in Prologo Hieronymi in libros Regũ.)

Lyranus (Ordinis Minorum, qui floruit circa Annum 1330.) in Prolog. super libr. Apocryph. *Postquam, auxiliante Deo, scripsi super libros sacræ Scripturæ Canonicos, incipiendo à principio Geneseos & procedendo usq; ad finem Apocalypseos, ejusdem confisus auxilio super alios intendo scribere, qui nõ sunt de Canone, sc. liber Sapientiæ, Ecclesiasticus, Judith, Tobias, libri Maccabæorum.* Idem in cap. 1. Esdræ. *Libros Tobiæ, Judith & Maccabæorum, licet sint Historiales, tamen intendo, eos ad præsens pertransire, quia non sunt de Canone apud Judæos, nec apud Christianos, imò de ipsis dicit Hieronymus in prologo Galeato, qui est prologus super libros Regum, quòd inter Apocrypha cantantur & in prologo Judith dicit, quòd autoritas eorum non est efficax ad probandum aliquid, quod in contentionem vel dubium venit.*

Similia occurrunt apud Guilielmũ Occamum (Doctorem Scholasticum, Scoti discipulum, Francisci Mayronis æqualem, qui floruit circa annum 1320) part. 1. Dial. tract. 1. lib. 3. cap. 16.

Johannem Januensem Ordinis Dominicanorum in opere, quod *Catholicon* inscribitur, in Verbo *Apocrypha.*

Agobardum Episc. Lugdunensem in lib. de jure & privilegio Sacerdotii, ubi probat numerum librorum Canonicorum ex numero literarũ Hebraicarum.

Alphonsum Tostatum Episcopum Abulensem (qui floruit circa annum 1440. de quo extat versiculus. *Hic stupor est mundi, qui scibile discutit omne*) in cap. 1. Matth.

Antoninum Episcopum Florentinum (ab Adriano VI. in Catalogum Sanctorum relatum, qui floruit circa annum 1445. ac Concilio Florentino interfuit) part. 3. Summ. titul. 18. cap. 6. §. Secundò.

Dionysium Carthusianum (qui floruit circa annum 1470.) in princip. cõment. Genes. art. 4. in præfat. Ecclesiastici, Tobiæ & libri primi Maccabæorum.

Johannem Franciscum Picum Mirandulæ Comitem, (quem Bellarmin. lib.

lib. de Script. Eccl. virum *ingenio & doctrinâ maximum vocat)* de fide & ordine credend. theor. 5.

Franciscum Ximenium Archiepiscopum Toletanum in præfat. Apocryph. in Bibl. Complut.

2. Quòd ab ætate Lutheri non solùm ante, sed etiam post Cõcilium Tridẽtinum quidam ex adversariis discrimen Canonicorum & Apocryphorum librorum observandum esse docuerint.

Thomas de Vio Card. Cajetanus (Lutheri adversarius acerrimus, quem Bellarm. lib. de Script. Eccles. vocat *virum summi ingenii, nec minoris pietatis*; lib. 1. de U. D. cap. 10. *Catholicum & pium doctorem*; Pererius in c. 1. Genes. *virum de mysteriis fidei bene sentientem & de Theologia optimè meritum;* Sixtus Senens. lib. 4. Biblioth. *Incomparabilem Theologum & inter doctissimos sui seculi eruditissimum;* Alphonsus de Castro lib. 2. adv. hæres. tit. Adam hær. 6. *in Theologia Scolastica tam insigniter doctum, ut nulli ex his, qui suo tempore floruerunt, secundus fuerit, ob literarum eminentiã & morum probitatẽ in Generalem Ordinis electum & postea à Leone 10. ad Presbyteri Cardinalis dignitatem exaltatum.)*

In præfat. super Josuam ad Clementem VII. Pontif. Rom. sic scribit. *Divo Hieronymo, Pater beatissime, universa Ecclesia Latina plurimùm debet, non solùm ob annotatas ab eo in libris V. & N. T. particulas, tum adjectitias, tum ambiguas, sed etiam propter discretos ab eodem Canonicos à non Canonicis. Liberavit siquidem nos ab Hebræorum opprobrio, quòd fingamus nobis antiqui Canonis libros, aut librorum partes, quibus ipsi penitùs carent.*

Idem in comm. super Esther circa fin. Hieronymum secutus affirmat, *Septem capitula Appendicis Esther, libros Tobiæ, Judith, Sapientiæ, Ecclesiastici, Maccabæorum, non esse Canonicos.* Verba sic habent. *Hoc in loco terminamus commentaria librorum Historialium Veteris Testamenti. Nam reliqui, videlicet Judith, Tobiæ & Maccabæorum libri à Divo Hieronymo extra Canonicos libros supputantur & inter Apocrypha locantur cum Sapientia & Ecclesiastico, ut patet in Prologo galeato.*

Erasmus in annot. 1. Tim. 1. pag. 464. *Nos etiam illos Judæorum libros recipimus in Canonem nostrum, quos illi in suum recipere noluerunt, Christiani propensiores in Judæorum libros, quàm ipsi in suos, qui tamen sua sic amant, ut nulla gens insanius.*

Idem in Symb. Catech. 4. p. 153. postquam recensuerat libros, quos nostræ Ecclesiæ pro Canonicis agnoscunt, subjungit. *Intra hunc numerum conclusit priscorum autoritas Vet. Test. volumina, de quorum fide nefas dubitare. Nunc verò receptus est in usum Ecclesiasticum liber Sapientiæ & Ecclesiasticus, & liber Tobiæ, & Judith, & Esther, & Maccabæorum libri. Cæterùm, an Ecclesia receperit hos libros eâdem autoritate, quâ cæteros, novit Spiritus Ecclesiæ.* (Sed huic fluctuationi meritò opponimus illud Augustini lib. 11. contra Faustum cap. 5. & Cajetani in comm. 1. Cor. 12. quòd *sola scripta ab Apostolis, seu ab eis approbata sacræ Scripturæ autoritatem habeant,* quod ipsum etiam de Prophetis respectu V. T. statuendum.)

Jodocus Clichtovæus in comment. Damasc. lib. 4. cap. 18. *Non modò hi duo libri* (Sapientia & Ecclesiasticus) *non numerati sunt in canone sacrorum librorum, sed*

etiam

etiam Tobiæ, Judith & Maccabæorum, à numero Canonicorum voluminum Vet. Test. sunt exclusi, quemadmodum in prologo librorum Salomonis testatur Hieronymus &c. unde effectum est, quòd hi duo libri, Sapientia Salomonis & Ecclesiasticus, similiter & cæteri tres illis annumerati, non ponebantur in arca. Sanè in arca V.T. cum virga Aaron, urnâ continente manna & præceptis Decalogi apud Hebræos etiam ponebantur libri approbati & Canonici antiquæ legis tanquam in promtuario atque reconditorio &c. videlicet viginti duo libri Canonici, non Sapientia, nec Ecclesiasticus, nec reliqui tres &c.

Benedictus Arias Montanus (qui Concilio Tridentino interfuit, quem Gregorius 13. *dilectum suum filium* appellat, de quo Possevinus in Apparatu sacro tit. Arias scribit, quòd *nomine Philippi Regis Hispaniæ editioni Bibliorum præfuerit*) in præfat. Bibliorum cum interlineari versione excusorum & à Theologis Lovaniensibus approbatorum de controversis illis libris sic scribit. *Accesserunt etiam huic editioni libri Græcè scripti, qui vocantur Apocryphi, quos Ecclesia orthodoxa Hebræorum Canonem secuta inter Apocryphos recenset.*

Franciscus Ruizius S. Facundi Abbas in regul. intellig. Scripturas regul. 54. p. 41. edit. Constant. *Librorum V.T. & ordinem & numerum & gradum ostendit D. Hieronymus in præfat. libr. Regum, quæ incipit, Viginti & duas literas &c.* (At in præfatione illa Hieronymus libros controversos disertè è Canone excludit.)

Claudius Espensæus Episcopus in comment. Epist. Timoth. p. 1. Digress. lib. 1. p. 221. *Apocrypha nescit Ecclesia, quorum deliramenta Hieronymus Prologo in Pentateuchum & Reges galeato insectatur.* (At qui Hieronymum in hac quæstione sequitur, controversos illos libros è canone excludere cogitur.)

Similia occurrunt apud Ludovicum Vivem lib. 5. de trad. discipl.

Johann. Ferum in Exam. Ordinand. p. 165.

Antonium Braciolum in præfation. comment. in Biblia in Italicam linguam versa.

Santem Pagninum in præfat. versioni Bibliorum præfixa, quam vocat Epitomen Historicorum librorum Canonicalium.

Sic ergò Romæ in Italia nostram de libris Canonicis propugnavit sententiam Cardinalis Cajetanus in locis superiùs citatis,

In Germania Erasmus & Ferus dictis locis,

In Hispania Abbas S. Facundi Ruizius d. l.

In Belgio Autor editionis Bibliorum publicatorum Bircmanni operâ,

In Gallia Robertus Stephanus in editione Bibliorum anno 1545. ab ipso publicatâ, in qua, etsi Sorbona multa obelo notaverit, traduxerit multa apud Regem Galliæ, non verbo tamen sibi displicere ostendit, quòd *de discrimine librorum Canonicorum & Apocryphorum* nobiscum Stephanus monebat, ut sic ipso silentio Theologorum Parisiensium testatum habeamus, quo tempore dogma Ecclesiarum nostrarum de canone Tridenti damnatum fuit, in regno Galliarum id adhuc publicè receptum fuisse.

Horum omnium consideratio pro-

cul dubio permovit Melchiorem Canum & Benedictum Pererium, ut faterentur, *multos Catholicos censuisse controversos illos libros esse Apocryphos.* Ille quidem lib. 2. Locor. Theolog. cap. 10. hic verò lib. 16. comm. in Daniel. p. 741.

3. Quòd Adversarii concedunt Israëliticam Ecclesiam ante Christi adventum eloquia divina sibi concredita fideliter custodivisse.

Bellarm. lib. 2. de verbo Dei cap. 2. §. Tertium argumentum. *Judæos non depravâsse Scripturas probari potest ex incredibili religione Judæorum erga sacros libros. Scribit enim Philo libro de egressu filiorum Israël ab Ægypto & citatur etiam ab Eusebio lib. 8. præparat. Evang. cap. 2. usque ad sua tempora per spacium ampliùs, quàm duorum millium annorum ne verbum quidem fuisse unquam in lege Hebræorum immutatum & quemlibet Judæorum centies potiùs moriturum, quàm ut pateretur legem in aliquo mutari.*

Idem lib. 3. de Ecclesia cap. 16. §. Ad tertium. *Non potest ostendi unquam, Synagogam Judæorum defecisse omninò usq; ad Christi adventum, quo tempore etiam non tam defecit, quàm mutata est in melius.*

Bonfretius præloq. in Pentat. cap. 4. fol. 12. fatetur, librorum sacrorum Canonem diligentissimè in templo fuisse conservatum.

Toletus in cap. 3. Rom. v. 2. *Oracula divina in Scripturis contenta commissa sunt Judæis, apud eos enim in quadam custodia & deposito eloquia Dei manserunt, factique sunt ij depositarii & custodes eloquiorum Dei.*

Cornelius à Lapide in eund. locum pag. 56. *Deus Judæis tanquam populo præ aliis selecto & circumcisione distincto, quasi depositariis & custodibus credidit velut depositum eloquia sua, id est, ut Chrysostomus & Theodoretus, legem suam, & ut alii, Scripturas sacras.*

Benedictus Pererius in Epist. Rom. Disp. 1. sect. 4. p. 206. *Hæc vox* (λόγια) *secundùm Hesychium significat Numinum responsa & vaticinia & oracula, secundùm quã notionem nomen eloquiorum referendum esset ad Prophetarum vaticinia. LXX tamen Interpretes, quos libenter & frequenter Paulus imitari solet, vocem illam Græcam universaliter usurpãt, prout pertinet ad universam legem, tum in aliis locis, tum sæpenumerò in Ps. 118. ubi crebra & passim obvia est ejus vocis usurpatio; quamquam in Ps. 18. ea vox tribuitur etiam nostris eloquiis. Eloquia itaq; Dei populo Israëlitico concredita significant scripturam Vet. Test. quæ docent, quibus in rebus verus Dei cultus sit positus. Item continent magnificas Dei promissiones nominatim datas Judæis. Ambrosius & Theodoretus per eloquia Dei intelligunt legem Mosis. Photius magnifica Dei dona & beneficia. Quidam divinas promissiones à Deo datas Abrahæ & semini ejus. Nonnulli domestica Dei responsa, vel Prophetarum vaticinia. Multi hæc omnia simul.*

Et paulò antè. *Nescio, quid plus significat credita, quàm commissa! Nimirum credere alicui rem quampiam, est ejus fidei jam nobis probata & perspecta committere, quasi ad honorem ejus personæ, cui confidimus. Hanc emphasin hujus vocis significavit Theophylactus & Chrysostomus. Sed clariùs Ambrosius, dicens, maximam fuisse laudem Judæorum, quòd legem à Deo accipere digni judicati sint.*

(Ex hac hypothesi sic concludimus. Cuicunque Ecclesiæ concredita fuêre eloquia Dei, id est, Scripturæ Canonicæ & quæ depositum illud fideliter custodivit, illius testimonium in secernen-

nendis Apocryphis à Canonicis meritò amplectimur. Jam verò Ecclesiæ Israeliticæ concredita fuêre eloquia Dei, eademque depositum illud ante Christi adventum fideliter custodivit. Ergò. Ulteriùs. Omnes isti libri, quos in Canonem non admittimus, rejecti etiam fuêre ab Ecclesia Israelitica.

Quòd enim libri illi controversi non sint in Canone Judæorum ὁμοθυμαδὸν fatentur Adversarii.

Marianus Victor in Scholiis ad Epistol. 116. Hieronymi. *Non refert quod in Canone illos controversos libros non esse scribat, quia de Hebræorum Canone, non de Ecclesia Canone id intelligit.*

Erasmus in 1. Timoth. 1. p. 464. *Etiam illos Judæorum libros recipimus in Canonem nostrum, quos illi in suum recipere noluerunt, Christiani propensiores in Judæorum libros, quàm ipsi in suos, qui tamen sua sic amant, ut nulla gens insaniùs.*

Ambrosius Catharinus in annot. advers. Cajetan. §. de lib. Maccab. *Hos Hieronymus Apocryphos vocat, fateor: sed loquitur secundùm Canonem Hebræorum.*

Bellarm. lib. 1 de Verbo Dei cap. 10. in princ. *Omnes illos libros, quos Protestantes non recipiunt, etiam Hebræi non admittunt.*

Costerus in Enchirid. cap. de Script. §. de num. libr. *Isti libri in Canone Judæorum non habentur.*

Ibid. *Gregorius loquitur de Canone Hebræorum, in quem libri illi adscripti non fuerunt.*

Similia occurrunt apud Petrum Galatinum libr. 1. de arcan. Cathol. verit. cap. 1. Becanum lib. 1. Manual. cap. 1. q. 3. & alios passim.

Ergò testimonium ejus in repudiandis controversis illis libris meritò sequimur. Si Ecclesia Israelitica quosdam libros verè Canonicos è Canone repudiâsset, atque hac ratione Canonis integritatem violâsset, non posset ei fidelis custodia eloquiorum divinorum tribui, nec effugisset Christi & Apostolorum reprehensionem ob hoc grande sacrilegium, si tale quid in repudiandis libris verè Canonicis cōmisisset. Bellarmin. lib. 2 de verbo Dei cap. 2. §. pugnant: adducit & probat argumentum Origenis lib. 8. in Esaiam & Hieronymi in cap. 6. Esai, quod sic habet. *Si Scripturas Hebræi ante Christi adventum corruperunt, quare Christus & Apostoli nunquam eos de tam insigni crimine reprehenderunt, præsertim cùm leviora non tacuerint.* At ex eodem principio concludere possumus. Si Canonicas quasdam Scripturas Hebræi ante Christi adventum repudiârunt, adeoque *Canonem dimembrârunt, dilumbârunt, lancinârunt, mutilârunt*, ut de nobis loqui adversariis volupe est, quare Christus & Apostoli nunquam eos de tam insigni crimine reprehenderunt, præsertim cùm leviora non tacuerint?)

Salmeron tom. 1. comm. in N. T. prolegom. 9. can. 4. p. 93. libros deperditos non fuisse Canonicos, sed tantùm Apocryphos inter cætera probat ex eo, *quod Ecclesia non fuisset depositi à Deo sibi traditi fidelis custos, si ejusmodi libri Canonici extitissent.* (Ex eodem principio probare possumus, controversos illos libros non esse Canonicos, sed Apocryphos, quia Ecclesia, si librum aliquem verè

Canonicum in Canonem non recepisset, haud fuisset fidelis depositi à Deo sibi traditi custos.)

Ibid. p. 94. Salmeron disertè sic scribit. *Libri Canonici non habentur, nisi in numero literarum alphabeti, id est viginti duo.* (Subsumo. Cõtroversi illi libri non habentur in numero literarum alphabeti, ut constat. Ergò non sunt Canonici.)

Referimus hûc insignem locũ Francisci Cordubensis (Monachi Minoritæ) in annotat. Catholic. art. 2. cap. 70. *Approbandi*, inquit, *sacram Scripturam autoritatem penes fidelium Synagogam olim fuisse, in confesso est. Cùm enim apud fideles Judæos Dei Prophetæ à Pseudoprophetis & Hagiographi ab Apocryphis discreti fuerint, ad veros & falsos Prophetas discernendos, atque ad illorum libros, aut approbandos, aut non recipiendos Synagogam habuisse infallibilem autoritatem oportuit.* (Atqui si Synagoga habuit infallibilem autoritatem ad discernendos libros Hagiographos ab Apocryphis, utique judicium Synagogæ, h. e. Ecclesiæ Israeliticæ in recipiendis Canonicis & repudiandis Apocryphis meritò sequimur.)

4. Quòd Bellarminus lib. 1. de verbo Dei cap. 7. statuit, *Esdram constituisse canonem Hebræum*, quem lib. 2. de verbo Dei cap. 2. annumerat *Prophetis*. (Ex hac hypothesi sic inferimus. Qui sub anathematis comminatione pro Canonicis libris jubet haberi eos, quos Esdras in Canonem non recepit, ille refragatur Propheticæ autoritati. Prius faciunt adversarii. Ergò. Non est, quod regeras, *etiam Nov. Test. libros non fuisse in Canonem ab Esdra relatos, quos tamen pro Canonicis agnoscamus. Quà ratione* (inquit Hayus Jesuita) *Vet. Test. Canonem minuis, quem Ecclesia Christi probavit, eâdem planè & N. T. quòd Judæorum Synagoga nunquam recepit, aspernaberis.* Hîc enim tantùm de V. T. Canone agitur, de libris scil. Canonicis ante Christi adventum scriptis, non autem de N. T. Canone, de libris sc. Canonicis post Christi adventũ scriptis. Post Christum Judæi desierunt esse Ecclesia, & quandiu fuerunt Ecclesia, Novi T. Canonem non habuerunt. Adde, quòd non possit ostendi, post Esdræ tempora ab Ecclesia Israelitica controversos illos libros in Canonẽ fuisse receptos, sed perpetuò ἀποκρύφους fuère ab ea habiti.)

Confirmari potest hoc argumentum ex hypothesi Bellarminiana deductum tali Syllogismo. Omnes libri Canonici V. T. scripti sunt à Prophetis. Controversi illi libri non sunt scripti à Prophetis. Ergò non sunt Canonici.

Minor probatur hoc modo. Nulli, qui post Malachiam scripserunt, fuerũt Prophetæ. Atqui autores controversorum istorum librorum scripserunt post Malachiam. Ergò autores controversorum librorum non fuerunt Prophetæ.

Utraque præmissarum probatur ex Genebrardo. Major quidem ex libr. 2. Chronologiæ ad annum mundi termillesimum sexcentesimum quadragesimum, ubi scribit, *secundum templum destitutum fuisse Spiritu sive afflatu sancto, qui Prophetas olim corripiebat. Nam à Malachia ad Johannem Christi Baptistam nulli Prophetæ extitère.*

Minor ex eod. lib. 2. ad annum mundi ter millesimum sexcentesimum trigesimum octavum, ubi scribit, *eos libros, qui sunt extra Canonem Hebræum, post eam*

Syna-

Synodum compositus, quæ Canonem constituit. Cùm ergò in illo Canone sit Malachias ultimus Prophetarum, necesse est, eos scriptos esse post ejus tempora, quem nulli Propheta ulteriùs secuti sunt. Et lib. 1. ad annum termillesimum quadringẽtesimum quadragesimum, *Tobiæ librum* asserit *scriptum post reditum è Babylone.* (Sed & Maccabæorum Historiam, nemo tam obæsæ naris est, qui in legendo non cognoscat, multò recentiorem esse. Ecclesiastici ætas cognosci potest ex præfatione, *temporibus enim Ptolemæi Evergetæ* Interpres se reperisse testatur & transtulisse librum avi sui. Vixit autem hic Ptolemæus annis circiter ducentis post Artaxerxem, unde sunt decidendi anni ad summum centum, ut perveniatur ad ætatem avi autoris ejus libri. Adde, eum alludere ad verba Malachiæ & sequi Interpretationem LXX. Utrumq; notat Jansenius in cap. 48. Eccl. *Non est dubium, quin Sapiens hic referre velit, quod scribitur Malachiæ ultimo.* Et postea: *Imitatus est hic autor, ut alibi semper, Septuaginta Interpretes.* Sic Additiones Esther reperiuntur factæ tempore Ptolemæi & Cleopatræ ex capite 11.)

Majorem itidem confirmat Jansenius d. l. sic scribens. *Post quem promissum, id est Johannem, in Prophetia Malachiæ, nulla extat Prophetia scripta ab aliquo Propheta, qui Canonicus habeatur, quousque ille promissus veniret, à quo incipit Scriptura Novi Testamenti.*

Huc referimus etiam illud,

1. Quòd Bellarm. lib. 1. de verbo Dei cap. 1. Scripturam distribuit in *libros Propheticos & Apostolicos.* (Atqui controversi illi libri non sunt *Apostolici*, ut constat. Nec sunt *Prophetici*, 1. quia non sunt Judæis traditi, quibus *eloquia Dei* per Prophetas proposita *fuerunt concredita*, Roman. 3. v. 2. neq; enim ipsis alii libri traditi, quàm qui Hebraicè fuêre scripti, neque unquam fuerunt in Canone Judæorum. 2. quia non fuerunt inter libros illos *Propheticos*, quos Christus suo testimonio comprobavit ut solos veros & genuinos Luc. 24. v. 44. Matth. 13. v. 35. cap. 24. v. 15. cap. 27. v. 34. hi enim non fuerunt alii, quàm illi, ex quibus Judæi *putabant, se vitam æternam habere*, Joh. 5. v. 39. quod de istis libris nunquam putârunt.)

2. Quòd idem Bellarminus lib. 2. de v. Dei cap. 1. §. Deniq; &c. agnoscit, libros V. T. Canonicos conscriptos esse linguâ Hebræâ. *Si Esdras*, inquit, *libros sanctos iterum dictâsset, verisimile est, eum id facturum fuisse non linguâ Hebræâ, sed Chaldaicâ, vel mixtâ ex Hebraica & Chaldæa, quæ tunc erat in usu; & quâ videmus, scriptos esse libros Esdræ & Danielis. At certum est, sanctos libros, præter istos Esdræ & Danielis, linguâ Hebraicâ esse scriptos, & illâ ipsâ, quâ Adam & Eva & Patriarchæ omnes locuti sunt.* (Ex eo sic colligimus. Omnis liber Canonicus V. T. scriptus est linguâ Hebræâ, exceptis pauculis quibusdam pericopis, Chaldaico idiomate, quod dialecto tantùm & paucis radicibus distat ab Hebræo, exaratis. At controversi illi libri, vel nunquam scripti sunt linguâ Hebræâ, vel certè in ea non ampliùs extant. Ergò non sunt Canonici. Neque enim divina providentia textum originalem istorum librorum perire permisisset, si in Canonicorum librorum numero illi fuissent)

5. Quòd Hieronymi sententiam in discernendis Ecclesiasticis scriptis Romana Ecclesia sequitur.

c. Sancta Romana dist. 15. *Ruffinus plurimos Ecclesiastici operis edidit libros &c. Sed quoniam B. Hieronymus in aliquibus eum de arbitrii libertate notavit, illa sentimus, quæ B. Hieronymum sentire cognoscimus & non solùm de Ruffino, sed etiam de universis, quos vir sæpiùs memoratus zelo Dei & fidei religione reprehendit.*

(Ex hac hypothesi sic concludimus. Si Ecclesia Romana sequitur judicium Hieronymi in acceptandis, vel repudiandis Patrum Ecclesiasticorum scriptis, utique etiam ejusdem judicium sequi debet in distinguendis Canonicis & Apocryphis Scripturæ libris. Sed illud. Ergò & hoc. Opponendum hoc est Bellarmino, qui libr. 1. de verbo Dei cap. 18. §. ultimo excipit, *Gelasium loqui de libris Doctorum, ut Origenis, Ruffini, & similium, non de libris sacris.* Novimus hoc & concedimus, interim ex hypothesi illa deducimus, quòd Hieronymi sententiam etiam in discernendis Canonicis & Apocryphis libris sequi debeant. Verùm enimverò non opus est consequentiis, cùm sententiæ nostræ suffragetur.)

6. Quòd *Prologus galeatus* Hieronymi (in quo nostram de Canone disertis verbis confirmat sententiam) omnibus Bibliorum editionibus Latinis, quæ in Papatu inprimuntur ac leguntur, præponitur. Quare cùm vulgata Latina editio in Concil. Tridentino pronuncietur authentica, æquum est, ut hoc vulgatæ editionis prooemium non accusetur falsitatis.

7. Quòd iisdem argumentis, quibus adversarii probant, quosdam Vet. Testament. libros pro Apocryphis habendos, probari etiam possit, controversos illos libros pro Apocryphis censendos esse.

Orationem Manassis non esse Canonicam Bellarminus libr. 1. de Verbo Dei cap. 20. §. Enumerantur, probat triplici argumento. 1. *quia non est pars libri alicujus sacri.* 2. *quia non ponitur nominatim in Canone ab aliquo Concilio vel Pontifice, vel patre.* 3. *quia non habetur in Hebræa aut Græca, sed tantùm in Latina editione.* At priores duæ rationes sunt infirmæ, subjungitur enim Appendicis loco *libris Paralipomenon*, (Posset igitur morosus disputator etiam ad eam applicare Decretum Concilii Tridentini Sess. 4. *Si quis ipsos libros integros cum omnibus suis partibus, prout in veteri vulgata versione habentur, pro Canonicis non susceperit, anathema sit*) & Patres quædam ex Oratione illa Manassis citant, sola igitur tertia ratio firma est, quòd non habeatur in textu Hebræo. At stante illâ ratione Bellarm. cogetur etiam, controversos illos libros è Canone rejicere. Quòd de lingua Græca additur, de eo postea videbimus.

In eodem cap. §. Item apocrypha, Bellarminus probat *præfatiunculam, quæ Threnis Jeremiæ præfigitur, non esse Canonicam, quia nō habetur in Codd. Hebrais, nec in omnibus Latinis.* (At prius commune habet cum controversis illis libris.)

In eodem cap. §. Postremò &c. miratur Bellarminus, quid Genebrardo in mentem venerit, ut statueret, *tertium & quar-*

quartam Esdra esse Canonicos. Sed Genebrardus æquè solidis argumentis probare posset, hos libros esse Canonicos, ac Bellarminus probat, controversos illos libros esse tales. Nam tertius liber Esdræ citatur ab Origene, Cypriano, Athanasio, Clemente Alexandrino, Augustino & autore imperfecti operis. Quartus citatur ab Irenæo, Tertulliano, Clemente Alexandrino, Ambrosio, Basilio & Chrysostomo.

Ibid. §. eodem, Bellarminus probat, *quartum librum Esdræ esse Apocryphum, 1. quia in nullo Concilio refertur in Canonem. 2. quia non invenitur neque Hebraicè, neq; Græcè. 3. quia continet in cap. sexto quædam fabulosa de pisce Henoch & Leviathan, quæ Rabinorum Thalmudistarum somnia sunt.* (lib. 2. de verbo Dei cap. 1. repetit, *eum in multis locis redolere fabulas Judaicas.*) Sed primo argumento obverti posset, Concilium Tridentinum omnes libros, qui in veteri vulgata versione habentur, pro Canonicis habendos esse pronunciare, posterior pars secundi argumenti, quòd non extet Græcè, est infirma, cùm lingua Prophetica, quâ Vet. Test. Canonici libri perscripti, fuerit Hebræa, non Græca; prior pars argumenti, ut & tertium argumentum evincunt, etiam controversos illos libros non esse Canonicos, cùm itidem non inveniantur in Codice Hebræo, ac quidam illorum fabulosa contineant.

Lib. eodem videl. 1. de verbo Dei & cap. eod. videl. 20. §. Ad alteram &c. ad difficultatem illam, (quòd *Concilia & Patres, cùm ponunt in Canone duos libros Esdræ, videantur intelligere nomine duorum librorum omnes tres, cùm in Græcis Codicibus quos plerique eorum secuti sunt, primus liber Esdræ sit, qui in versione Latina est tertius, & qui in Latina versione dicuntur primus & secundus Esdræ, in Græco sunt secundus*) respondet hoc modo. *Etsi in Græcis Codicibus duo libri Esdræ sunt nostri tres, tamen non propterea Concilia antiqua & veteres Patres, qui in Canone ponunt duos libros Esdræ, intelligunt nomine duorum nostros tres. Nam multi veterum in Canone V. T. exponendo apertè secuti sunt Hebræos, non Græcos. Hebræi autem tertium Esdræ non habent.* (At si Bellarmino contra Genebrardum, Pistorium & alios, qui pro Canonica hujus libri autoritate pugnant, licet provocare à Codicibus Græcis ad Canonem Hebræum, utique etiam nobis hoc licet, quando pro controversorum istorum librorum autoritate testimonia proferuntur ex Patribus, qui Codices Græcos secuti fuêre.)

In eodem libro & capite §. Enumerantur &c. Bellarminus sic disserit. *Apocryphus est Psalmus 151. Davidis, cujus meminit Athanasius in Synopsi & invenitur in Græcis Psalteriis. Quem Psalmum Apocryphum dico, quia Concilium Laodicenum can. 59. Concilium Romanum sub Gelasio & Tridentinum sess. 4. nominatim ponunt in Canone 150. Psalmos.* (Atqui si Psalmus 151. ex eo rectè probatur Apocryphus, quia 150. duntaxat Psalmi nominatim *in Concilio Laodiceno* ponuntur, pari ratione consequens fuerit, libros illos sex controversos non esse Canonicos, quia nominatim 22. tantùm libri *à Concilio Laodiceno* in Canone ponuntur. De Concilio Romano & Tridentino suus erit postea dicendi locus.)

Idem

Idem Bellarm. lib. 1. de verbo Dei capite 10. resp. ad 2. object. *Librum Henochi propterea non esse in Canonem ab Ecclesia receptum, asserit, quia nulla habuit testimonia ejus temporis, quo liber scriptus erat, nec etiam temporum proximorum.* (Idipsum de controversis illis libris non solùm dicimus, sed etiam ex unanimi Ecclesiæ Israeliticæ & primitivæ Christianæ testimonio demonstramus.)

8. Quòd primitivæ Ecclesiæ, Apostolorum temporibus vicinæ, suffragiũ nobis largiuntur. Probamus hoc, tum in genere, tum in specie, *In genere* monemus, quòd non habeant antiquius pro controversorum istorum librorum autoritate testimonium, quod nobis opponant, quàm *Concilii Carthaginensis*.

Jodocus Coccius in Thesauro cap. de script. Eccles. art. 4. ubi agit de Canone in universum, nullum potuit testimonium reperire ante *Concilium Carthaginense tertium* circa annum 397. à quo incipere coactus fuit, cùm nihil esset in prioribus seculis, quod confingeret ad causæ suæ patrocinium. Fatentur igitur, controversos illos libros demùm in Concilio illo Carthaginensi in Canonem receptos. Jam verò Concilium illud Carthaginense celebratum fuit sub finem seculi quarti. Fateri ergò coguntur, non solùm in Ecclesia Israelitica, sed etiam Apostolica & primitiva, Apostolorum temporibus proxima, cõtroversos illos libros nondum fuisse in Canonem receptos.

Bailius in Catech. controv. tract. 1. q. 13. in Append. responsurus ad locum Gregorii, lib. 19. moral. cap. 13. ubi *libros Maccabaeorum* vocat *non Canonicos*, sic scribit. *Gregorius locutus fuit more Doctorum primitivæ Ecclesiæ, qui libros illos non credebant Canonicos, quia in veteri Hebræorum Canone non habebantur.* (Tacitè igitur concedit, nobis ὁμόψηφον esse Ecclesiam primitivam, ac nos ejusdem vestigiis insistere.)

In specie nobis largiuntur suffragium *Concilii Laodiceni*, quod nostram in can. 59. expressè probat sententiam, nisi quòd librum *Baruch* cum Jeremia copulat (in versione sc. Gentiani Herveti, quam Severinus Binius in sua editione hîc correxit.) Sanè Stapletonus libr. 2. de autorit. Script. cap. 3. §. 2. Laodiceni Concilii decretum pro sua allegare ausus fuit sententia. Sed Georgius Ederus JCtus Consiliarius Imperialis (quẽ Pius 5. Pont. Rom. in præfat. vocat *dilectum suum filium* & *operam ipsius bene positam esse* judicat) in Oecon. Bibl. libr. 1. tab. 42. p. 36. fatetur, Concilium Laodicenum controversos illos libros in Canonem non recepisse. *Licet*, inquit, *in hoc Concilio de libris Tobiæ, Judith, Sapientiæ, Ecclesiastici, Maccabaeorum, nulla fiat mentio, vel quia dubium aliquod de illis fuerit, vel quia sancti Patres judicium de re tam gravi in aliud tempus differre voluerunt, non tamen oportet semper dubitare, nec ab unius Concilii autoritate negativè argumentari licebit, cùm sufficiat, hos libros à sequentibus Conciliis & paulò pòst totius Ecclesiæ Catholicæ consensu approbatos fuisse.*

Idem agnoscit Alphonsus de Castro lib. 1. advers. hæreses cap. 2. sic scribens. *Fieri potuit, ut tunc* (tempore Concilii Laodiceni) *de libris illis fuerit ab eis dubitatum & in re tam seria noluisse eos temerè quicquam definire, donec pleniùs fuissent edocti.*

Postea

Postea addit. *Ecclesiam postmodùm divino Spiritu amplius illustratam censuisse libros illos* (controversos) *meliore quàm antea lapillo numerandos.*

Ne quis verò autoritatem hujus Cōcilii elevet, notandum, quod approbatum fuerit in *Synodo VI. Constantinopolitana* c. Quoniam dist. 16. Synodum a. Cōstantinopolitanam VI. confirmavit *Papa Adrianus* c. Sextam dist. ead. *Laodicena quoq; Synodus* inter approbatas recensetur c. Prima adnotatio dist. 16. (Aut ergò Papa Adrianus erravit confirmando Synodum VI. & consequenter Concilium Laodicenum aut nostra de Canonicis libris confessio erit vera. A definitione decreti Laodiceni à Papa Hadriano confirmati discessit Concilium Tridentinum à Pio 5. confirmatum. Aut ergò Laodicenum ab Hadriano confirmatum, & sic Hadrianus Pontifex erravit: aut Tridentinum à Pio 5. confirmatum, & sic Pius 5. Pontifex erravit.)

Melitonis, Epiphanii, Hilarii, Hieronymi & Ruffini antiquissimorum Patrum suffragium nobis largitur Bellarminus lib. 1. de Verbo Dei cap. 20. §. Ad alteram &c. sic scribens. *Multi veterum, ut Melito, Epiphanius, Hilarius, Hieronymus, Ruffinus in Canone exponēdo V.T. apertè secuti sunt Hebræos, non Græcos.* Illud enim, quòd secuti sint Hebræos, ex lib. 1. de verbo Dei cap. 10. §. 1. sic explicandum, quod controversos illos libros è Canone repulerint. *Libri* (inquit) *Tobiæ, Judith, Sapientiæ, Ecclesiastici & Maccabæorum simul omnes rejiciuntur ab Hebræis.* Sanè Ambrosius Catharinus in annot. advers. Cajetanum §. de libris Maccab. contra Hieronymi autoritatē excipit, *ipsum loqui non ex sua sententia, sed secundùm Canonem Hebræorum.* Verùm Bellarm. lib. 1. de Verbo Dei cap. 10. §. Postrema objectio &c. falsi eum meritò arguit. *Alii* (inquit) *respondent, Hieronymum tantùm dicere, eos non esse Canonicos apud Judæos. At certè in Prologo galeato simul cum istis libris V.T. numerat etiam librum Pastoris, qui est Nov. Test. & omnes simul dicit, non esse in Canone, non igitur de Canone Judæorum tantùm loquitur. Præterea in Prologo Proverbiorum. Sicut igitur, inquit, Tobiā, Judith & Maccabæorum libros legit quidem Ecclesia, sed eos inter Canonicas Scripturas nō recipit, ita & hæc duo volumina Sapientiam & Ecclesiasticum legat ad ædificationem plebis, non ad autoritatem Ecclesiasticorum dogmatum confirmandam. Admitto igitur Hieronymum in ea fuisse opinione* (quam olim Ecclesia Israëlitica & hodiè Protestantes amplectuntur.)

Idem Bellarmin. libr. 2. de verbo Deì cap. 9. propos. 3. *Hieronymus librum Sapientiæ, Ecclesiastici & Maccabæorum arbitratur esse apocryphos, ut patet ex Prologo galeato, & ex præfat. Proverbiorum.*

Hieronymi suffragium etiam largitur nobis Sixt. Senens. lib. 8. Bibl. p. 655. sic scribens. *Ad Hieronymi sententiam quod attinet, quâ asserit libros istos ab Ecclesia Deì inter Canonicas Scripturas minimè recipi, dicimus, verba ejus sic sine ulla discretione considerata non esse prorsus vera, quoniam Augustinus Hieronymo σύγχρονος & Conc. Carthaginense eos in catalogo sanctarum Scripturarum enumerat.*

Duræus Jes. in Conf. resp. Witak. p. 27. *Hieronymus non aliam ob causam hos libros in Canone esse negavit, quàm quod à Catholica Ecclesia nondum essent admissi.*

Præter hos etiam *Origenis, Eusebii & Damasceni* suffragium largitur nobis Melchior Canus lib. 2. Locorum Theolog. cap. 10. *Melito* (inquit) *ad Orientem hujus rei sciscitandæ causâ perrexit, ubi scil. prædicationis nostræ cœpit exordium. Cumque diligenter de omnibus exploraverit, omni investigatione comperit, hos libros esse à Vet. Testam. Canone rejiciendos, ut autor est Eusebius lib. 4. Hist. Eccles. cap. 26. Origenes etiam in Ps. 1. hos sex libros cum Hebræis à Canone rejicit, quod Eusebius refert lib. 6. cap. 18. Sed & idem Eusebius lib. 6. cap. 11. hos libros à sacris videtur eximere. Nec ab hac sententia alienus est Damascenus lib. 4. de orth. fid. cap. 18.* Ad hoc argumentum in cap. 11. respondet, *Ruffinum eo tempore autoritatem istorum librorum repudiasse, quo res nondum erat definita, quâ etiam ratione* (inquit) *reliquos excusamus.* Tacitè ergò concedit, Melitonem, Origenem, Epiphanium, Eusebium, Ruffinum, Damascenum, quos adduxerat, in eadem nobiscum fuisse sententia. Stapletonus quidem lib. 2. de autor. Script. cap. 4, §. 1. negare ausus fuit, Damascenum nos hîc habere ὁμοψήφους, sed cum Cano consentiunt & Damasceni suffragium nobis largiuntur Ederus in Oecon. Bibl. lib. 1. tab. 24. p. 22. & Clitovæus in comm. lib. 4. Damasc. de orth. fid. cap. 18.

Gregorii Nazianzeni & Isidori suffragium nobis largitur Sixtus Senensis lib. 1. Bibliothec. partit. 3. & partit. 4. ubi ex sententia Nazianzeni & Isidori Canonici V. T. libri enumerantur, controversi verò prætermittuntur.

Cæterùm quando testimonia *Melitonis, Origenis, Athanasii, Gregorii Nazianzeni, Cyrilli Hierosolymitani, Amphilochii & aliorum, qui primis quatuor seculis vixerunt* pro confirmando nostro Canone Pontificiis opponimus, excipiunt Alphonsus de castro, Bailius, Becanus & alii, *Patres illos omisisse libros istos, qui in controversiam vocabantur, quia decisio nondum facta erat ab Ecclesia*, volunt enim *Concilium Carthagin. 3. id demùm definivisse Anno 397.* Resp. 1. Si Papa, uti volunt, etiam primis illis quadringentis annis fuit summus controversiarum judex, cur Ecclesiam tot seculis sine certo Scripturæ Canone in suspenso reliquit? Sin contrà Pontifex & Rom. Ecclesia illos libros tanquam Canonicos semper habuit, cur autoritas Pontificis eos non exemit ab omni dubitatione? 2. Cur adhuc post Concilium Carthaginense tot scriptores Ecclesiastici excluserunt hos libros cōtroversos à Canone? cumprimis transcriptores & promulgatores Bibliorum omnium per omnes Occidentales Ecclesias, qui semper Prologos Hieronymi eis præposuerunt. Item Glossæ ordinariæ & Decreta, Damascenus, Radulphus, Antoninus, Lyranus & alii complures, quorum testimonia superiùs adduximus. 3. Si ante Concilium Carthaginense celebratum An. 397. non fuit in Ecclesia certi quid de Canone definitum, eccur Baronius tom. 3. Annal. ann. 325. n. 157. statuit, in Concilio Niceno aliquot annis ante Concilium Carthaginense celebrato editum fuisse Canonem de divinis & authenticis Scripturis? *Quis neget*, inquit, *imò quis autoritate S. Hieronymi non affirmet atque tutò confirmet, in eadem magna Synodo de divinis & authenticis Scripturis editum esse Canonem?* Si tempore Gregorii

Na-

Nazianzeni, Cyrilli Hierosolymitani &c. Ecclesia nondum definivit Canonem, falsum est, quod Baronius dicit, *in Concilio Niceno definitum fuisse Canonem*, quia illi vixerunt post Concilium Nicenum.

Melitonis testimonio in specie opponunt, *quòd omiserit librum Estheris*.

Resp. 1. sub Esdræ nomine συνεκδοχικῶς intellexit *Nehemiam & Esteram*, quos etiam Hieronymus jungit in petitione Domniani & Rogatiani, qui ab eo interpretationem eorum poscebant. *Tertius*, inquit, *annus est, quod semper scribitis & rescribitis, ut Esdræ librum & Ester vobis ex Hebræo transferam*.

2. Ideo etiam *liber Ester* pro appendice *Esdræ & Nehemiæ* à quibusdam habetur, quia teste Isidoro lib. 6. Origin. cap. 2. *Estheris librum Esdras creditur conscripsisse*.

3. Unde etiam Nazianzenus carm. de genuin. Script. itidem *Esdræ* tantùm meminit.

4. Pontificii semper excipiunt, *Melitonem, Nazianzenum & alios secutos fuisse Canonem Hebræorum*. Atqui in Canone Hebræorum omnino locum habet Esther.

Ruffini testimonio in specie opponũt, quòd fuerit Origenista. Resp. in hoc argumento optimè ei convenit cum Hieronymo & utriq; cum tota puriore Antiquitate.

Præter *Concilii Laodiceni, Origenis, Melitonis, Epiphanii, Hilarii, Hieronymi, Ruffini, Eusebii, Gregorii Nazianzeni, Isidori, Damasceni* suffragium, etiam

Lyrani & Dionysii Carthusiani suffragium nobis largitur Pererius libr. 16. comment. in Daniel. pag. 742. §. Verùm urgent. *Lyranus* (inquit) *& Dionysius Carthusianus Historiam Susannæ non negârunt esse veram, sed negârunt ad Canonicam Scripturam, sicut nec librum Tobiæ, Judith, Maccabæorum pertinere. Verùm hoc fortaßè illis condonari poßit, quorum tempore non adeò erat veritas ipsa, ut nunc est, discußâ omni dubitatione Tridentini Concilii sententiâ, declarata, sancita, confirmata.*

Alphonsi Tostati & Antonini suffragium largitur nobis Canus lib. 2. Locorum Theol. cap. 10. p. 40. & cap. 11. resp. ad arg. 2. *Hos Abulensis, Antoninus & alii ad Canonicos V. instrumenti libros pertinere minimè putârunt.*

Thomæ de Vio Cajetani suffragium nobis largitur Bellarminus libr. 1. de verbo Dei cap. 10. §. Postrema. *Cajetanus* (inquit) *Catholicus alioqui & pius doctor sic argumentatur. Ecclesia eos libros recipit, quos B. Hieronymus recipit, eos reprobat, quos ille reprobat c. Sancta Romana dist. 15. Beatus autem Hieronymus in Prologo galeato asserit, hos libros controversos non esse Canonicos.*

Lib. ejusdem cap. 7 §. Hactenus, concedit, *Lyranum, Dionysium Carthusianum, Hugonem & Thomam de Vio Cardinales* esse secutos, in hac de libris Canonicis quæstione, Hieronymi sententiam.

9. Quòd controversos illos libros minoris autoritatis esse agnoscunt, quàm illos, qui sunt in canone Hebræorum.

In Concilio Tridentino quibusdam fuit visum, duplicem librorum Biblicorum fieri seriẽ: in una eos solos collocari, qui sine controversia sem-

semper essent pro Canonicis habiti; in altera verò eos, qui aliquando rejecti, aut de quibus esset dubitatum. Iique dicebant, etiamsi à nullo superiore Concilio, aut Pontifice id factum fuisset, eam tamen fuisse omnium mentem. Augustinum enim eâ uti distinctione, cujus autoritas confirmatur in Canone, In Canonicis. Item D. Gregorium, qui posterior Gelasio super Jobo ait, libros Maccabaeorum ad ædificationem conscriptos, licet Canonici non sint. Aloisius Catanaeus F. Dominicanus affirmabat, istam distinctionem à D. Hieronymo factã pro regula & norma Ecclesiæ receptam ad Canonem Scripturarum constituendum, ad id citans Cardinalem Cajetanum, qui ipse libros ad eum modum distinxerat secutus D. Hieronymum tanquã normã certissimam ab Ecclesia nobis relictam, etiam cùm ad Clementem VII. Papam scripsit, missâ ad eum suâ in libros Historicos V.T. expositione. Petrus Suavis lib. 2. Hist. Conc. Trident. p. 172.

Sixtus Senensis (quem Stapletonus de doctrin. princ. lib. 9. cap. ult. *de genuinis Scripturarum libris omnium accuratissimè scripsisse asserit*, ac Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei cap. 10. *illius industriam sese imitari scribit*) lib. 1. Bibl. sanctæ Pontifici Romano Pio V. inscriptæ sect. 1. pag. 1. distinguit inter libros *ProtoCanonicos & DeuteroCanonicos*. ProtoCanonicos vocat eos, qui *sunt fidei prorsus indubitatæ, hoc est, de quorum autoritate nulla unquam in Ecclesia Catholica fuit disputatio aut controversia, sed statim ab initio nascentis Ecclesiæ communi omnium orthodoxorum Patrum consensu fuerunt recepti & ad confirmandam fidei nostræ autoritatem assumti.* Illa *primi ordinis Canonica volumina sola apud Hebraeos in autoritate haberi asserit.* DeuteroCanonicos vocat eos, *de quibus, quia non statim sub ipsis Apostolorum temporibus, sed longè pòst ad notitiam totius Ecclesiæ pervenerunt, inter Catholicos fuit aliquando sententia anceps, veluti sunt in Vet. Testam. libri Esther, Tobiæ, Judith & Baruch, Epistola Jeremiæ, Sapientia Salomonis, Ecclesiasticus, Oratio Azariæ, Hymnus trium puerorum, Susannæ Historia, Belis Historia, Maccabaeorum liber primus & secundus &c. Illos* (inquit) *olim prisci Ecclesiæ patres tanquam Apocryphos & non Canonicos habuerunt, eosque apud solos Catechumenos nondum Canonicæ lectionis capaces, ut in Synopsi testatur Athanasius, primùm legi permiserunt, deinde procedente tempore, ut Ruffinus in Symbolo scribit, apud omnes fideles recitari concesserunt non ad dogmatum confirmationem, sed ad solam populi instructionem, & quia publicè in Ecclesia legerentur, Ecclesiasticos nuncupârunt, demùm verò inter Scripturas irrefragabilis autoritatis assumi voluerunt.* (In hac distinctione observa, quòd concedat Senensis, controversos illos libros longè post Apostolorum tempora in Canonicæ autoritatis fastigium in Ecclesia esse evectos. Atqui Ecclesia non habet potestatem librum aliquem, qui suâ Naturâ Canonicus non est, faciendi Canonicum, nec declarandi eum pro Canonico, nisi possit idipsum ex primitivæ Ecclesiæ Apostolorum temporibus vicinæ testimoniis & propriis Canonicorum librorum κριτηρίοις demonstrare, quâ de re sic disserit Bellarminus libr. 1. de Verbo Dei cap. 10. §. Itaque. *Fatemur, Ecclesiam nullo modo posse facere librum Canonicum de non Canonico, nec contrà, sed tantùm declarare, quis sit habendus Canonicus, & hoc non temerè, nec pro arbitratu, sed ex veterum testimoniis*

& similitudine librorum, de quibus ambigitur cum illis, de quibus non ambigitur &c. Quare cùm Sixtus Senensis non possit antiquissimæ Ecclesiæ, tum Israeliticæ, tum Apostolicæ, tum primitivæ Apostolorum temporibus vicinæ testimonia pro DeuteroCanonicorum librorum autoritate proferre, sed ultrò largiatur, eos longè post Apostolorum tempora ad notitiam totius Ecclesiæ pervenisse, ideò non possumus eos in eodem autoritatis gradu cum ProtoCanonicis collocare. *Illis Patribus, qui primitivæ Ecclesiæ præsidebant, incumbebat Catalogum Scripturarum tradere*, inquit Thomas Waldensis, citante Stapletono in doctrin. princip. lib. de Script. cap. ultim. Aut ergò statuendum controversos illos libros esse simpliciter loquendo Canonicos & ejusdem cum reliquis autoritatis, aut concedendum illos propriè loquendo, non esse Canonicos, sed Ecclesiasticos. Inde Julius Kugerius in opusculo de libr. Canon. & Apocryph. distinctionem illam Sixti Senensis, quam etiam Stapletonus lib. 9. princip. cap. 6. Jodocus Coccius tomo 1. Thesauri lib. 6. artic. 3. ac Theodorus Peltanus in Disput. de numero lib. Canonic. sect. 1. thesi 11. amplectuntur, repudiat. Nec est, quòd quis regerat, etiam à nostris quosdam Nov. Test. libros vocari *Canonicos primi ordinis*, quosdam verò *secundi ordinis*. Nam distinctio illa eò duntaxat respicit, quòd de quorundam Nov. Test. librorum *autoribus* in Ecclesia aliquando fuerit à quibusdam dubitatum, non autem de *Canonica* eorum *autoritate*, nec ab omnib. Ecclesiis vel doctoribus, quorum utrumque DeuteroCanonicis Vet. Testam. libris à Sixto Senensi sic appellatis deest.)

Genebrardus statuit *triplicem Hebræorum Canonem*, quorum primum *ab Esdra consignatum*; secundum *in Synodo 6. Hierosolymitana* Anno mundi 3860. *in qua liber Tobiæ assumtus sit*; tertium circa annum mundi 3952. *in Synodo 7. Sapientum consignatum & libros Maccabæorum in eã adoptatos.* (Atqui ad Canonem constituendum Prophetica autoritas requiritur. Ergò solus ille Canon est genuinus, quem Esdras Propheta constituit. Libri, qui in Synodo 6. & 7. dicuntur in Canonem recepti, non sunt in Canonem fidei, sed ad lectionem duntaxat Ecclesiasticam & ad morum informationem recepti)

Bellarminus lib. 1. de Verbo Dei cap. 4. §. 1. *tres* constituit *librorum sacrorum ordines*. In primum collocat eos, *de quorum autoritate nulla unquam fuit inter Catholicos homines disceptatio*. In secundum eos, qui, *tametsi verè Prophetici aut Apostolici sint, non tamen semper æquè certa & explorata eorum autoritas fuit*. In tertium eos, *qui, quanquam à nonnullis clarissimis doctissimisq; viris aliquando in numero divinorum voluminum haberentur, publico tamen totius Ecclesiæ nunquam approbati sunt*. Controversos illos libros Tobiam, Judith, Sapientiam, Ecclesiasticum, Maccabæorum &c. accenset *secundo ordini*, agnoscit igitur, eorum non semper æquè certam & exploratam fuisse autoritatem, ac proinde non posse in eodem autoritatis gradu cum reliquis exploratò Canonicis collocari. Quod addit, *illos esse verè Propheticos*, illud si ido-

neis confirmare potest argumentis, promtè eos in Canonem recipiemus.

Guilielmus Bailius in Catechismo controverf. tract. 1. q. 13. in Append. *Dico Ecclesiam Catholicam usam fuisse duobus Canonibus diversis temporibus, neque sibi ullâ in re contradixisse. Primus continebat libros, qui ProtoCanonici appellantur, qui à primitiva Ecclesia fuerunt approbati communi omnium Orthodoxorum consensu. Sunt autem illi, quorum priores Doctores (Nazianzenus, Cyrillus, Amphilochius, Melito, Origenes &c.) meminerunt in sua enumeratione. Secundus Canon continet libros, quos Græci DeuteroCanonicos appellârunt, qui apud Doctores dubii fuerant ante definitivum Ecclesiæ judicium. Horum in numero collocamus Maccabæos &c.*

Joh. Stephanus Menochius Jesuit. in præfat. annotat. in Biblia cap. 2. sic disserit. *Duplex est sacrorum librorum Vet. Test. Catalogus, Judaicus alter, alter Christianus. Judaicus tempore Esdræ vel ab ipso Esdra, vel à Concilio Sacerdotum, cui ipse interfuit, confectus est. In isto Catalogo hi libri continentur. Pentateuchus Mosis, liber Josue &c. Catalogus Christianus autoritate Innocentii primi confectus præter libros enumeratos continet etiam hos, Tobiam, Judith, Esther, Sapientiam, Ecclesiasticum, Baruch & duos libros Maccabæorum. Porrò omnes hi libri, tam qui priore Hebræorũ, quàm posteriore Christianorum Catalogo comprehenduntur, Canonici sunt &c.* (Sic ergò noster Canon nititur autoritate Propheticâ, Pontificiorum Canon autoritate Innocentii, qui non potuit novum Canonem conficere.)

Ibidem cap. 7. *ProtoCanonici dicuntur illi libri, de quorum autoritate nunquam dubitatum est. DeuteroCanonici, de quibus aliqua fuit aliquando controversia. Hi verò sunt, liber Esther totus, vel certè septem ejus postrema capita, Tobias, Judith, Sapientia, Ecclesiasticus, Baruch, Maccabæorum libri &c. Addi his debent partes quorundam librorum, ut in Daniele trium puerorum hymnus, cum oratione Azariæ antecedenti, Susannæ Historia, Beli & Draconis à Daniele interfecti narratio.* (Subjungit quidem, *hodiè post Ecclesiæ definitionem ProtoCanonicos & DeuteroCanonicos esse ejusdem autoritatis.* Sed Ecclesia non potest suis Decretis Canonicam autoritatem illis libris elargiri, qui in se & sua Natura non sunt Canonici, ut ex Bellarmino lib. 1. de Verbo Dei cap. 10. §. Itaq; &c. paulò antè didicimus.)

Garsius Galarza Hispanus Episcopus Cauriensis lib. 4. cap. 1. Instit. Evangel. de controversis illis libris sic disserit. *DeuteroCanonici libri sunt, qui post Apostolorum tempora ab Ecclesia inter Canonicos fuerunt recepti; ut Esther, Tobias, Judith, Baruch &c. Quos omnes veteres orthodoxi Patres primitùs Apocryphos nuncupaverunt, ut autor est Hieronymus in præfat. ad Tobiam & Judith. Quamvis in Codicibus mendum est & pro Apocryphis hagiographa leguntur &c. Legendum igitur Apocrypha, quæ minoris certitudinis sunt. Præterea temporum successione hos eosdem libros DeuteroCanonicos sancti Doctores appellârunt Ecclesiasticos, quòd primùm Ecclesia à Catechumenis legi, deinde à fidelibus recitari permisit, non ad res fidei confirmandas,* (nota) *sed ad morum notitiam capessendam. Demum Ecclesia eosdem recepit in Canonem &, ejusdem esse cum prioribus autoritatis definivit.* (Fatetur igitur Garsius, libros illos contro-

troversos non ab Apostolis, sed post eorum tempora demum fuisse receptos. Idem pluribus docet Jacobus Bonfrerius Professor Duacenus fol. 11. Prolegomen. sect. 15. in 5. libr. Mosis.)

Antonius Bruciolus Italus, qui in linguam Italicam Vet. Testamen. libros transtulit, commentarios scripsit in libros *Canonicos*, *Apocryphos* verò prætermisit.

10. Denique & hoc nostræ suffragatur sententiæ, quòd Pontificii non consentiunt, *quo tempore* Canon sit constitutus.

1. Becanus lib. 1. Manual. cap. 1. q. 1. §. 3. statuit, *tempore Innocentii*, seculo quinto, constitutum esse Canonem.

2. *In Concilio Niceno primo* Ann. 325. cõsignatum esse asserit Baronius tom. 3. Annal. anno Christi 325. n. 157. Sed Stapletonus libr. 9. Principiorum cap. 12. expendens Hieronymi testimonium de libro Judithæ recepto in Canonem à Synodo Nicena, dicit: *Id referre videtur ex fama tantùm, nam alibi apertè dubitat.* Hæc Stapletonus contra Baronium. Contra eundem Guilielmus Lindanus lib. 3. Panopl. cap. 3. sic scribit. *Si Nicena Synodus librum Judith cum aliis in Canonem redegerat, cur annis octoginta pòst eum non accenset Synodus Laodicena? cur Nazianzenus ejus non meminit? Sed legitur computásse, ait Hieronymus, quod mihi dubitantis opinionem subindicare videtur.*

3. Plerique *in Concilio Carthaginensi* 3. quod habitum fuit Ann. 397. Canonem constitutum esse, asserunt, illi itidem contra Baronium negare coguntur, in Concilio Niceno 1. Canonem esse cõsignatum. Confer ea, quæ dicentur inferiùs in respons. ad argumentum 7.

Hisce pro nostræ sententiæ suffragio ex ipsis Adversariis adductis subjungemus, Adversariorum. 1. *exceptiones.* 2. *argumenta.* Ad utraque ex ipsorum hypothesibus respondebimus.

Excipiunt. 1. *Tempore eo, quo Patres nobiscum facientes vixerunt, nondum fuisse Canonem publico Ecclesiæ judicio definitum.* Sixtus Senensis libr. 8. Bibl. hæres. 9. Marianus Victor in Epistolam 111. Hieronymi. Melchior Canus lib. 2. Locorum cap. 11. Bellarm. lib. 1. de verbo Dei cap. 10. §. Admitto.

1. Quando igitur vel tandem definitus fuit ab Ecclesia librorum Vet. Test. Canon? Si velint dicere, *eum definitum esse temporibus Apostolorum*, producimus Melitonem, Origenem, Athanasium, Hieronymum & alios, qui post Apostolorum tempora libros illos controversos repudiárunt. Si velint dicere, *eum definitum esse in Concilio Carthaginensi*, (quod innuit Jodocus Coccius, quando tom. 1. Thesauri lib. 6. artic. 4. non potuit antiquius testimonium pro Canonica horum librorum autoritate afferre, quàm *Concilii Carthaginensis*, ac disertè addit, *Patres illos*, quos pro nostra adducimus sententia, videlicet Origenem, Melitonem, Cyrillum Hierosolymit. Gregorium Nazianzenum, Amphilochium, Hieronymum &c. *omnes ante mille ducentos annos vixisse, illis scilicet temporibus, quibus Ecclesia de secundi ordinis libris nihil certi definierat*)

vel

vel à Pontifice Innocentio, quod statuit Becanus in Manuali libr. 1. cap. 1. q. 1. n. 3. ubi *ab Innocentio Canonē definitum esse* dicit, *& hanc definitionem variis Conciliis postea confirmatam.* Innocentium illum dicit vixisse Anno Christi 402. Producimus Damascenum, Isidorum, Lyranum & alios, qui post Carthaginense Concilium & post Innocentium libros illos controversos repudiârunt. Quod si ergò vel in Carthaginensi Concilio, vel ab Innocentio controversi isti libri in catalogum Scripturarum propriè dictarum Canonicarum asciti fuissent, aut perfidiæ, aut negligentiæ accusandi essent, qui post Conciiii Carthaginensis definitionem illos pro Canonicis non habuerunt. Si velint dicere, *eum definitum in Concilio Florentino* producimus Antoninum Florentinum, Dionysium Carthusianum, Cajetanum & alios, qui post Florentinum Concilium libros illos controversos repudiârunt. Si velint dicere, *eum definitum in Concilio Tridentino*, producimus Benedictum Ariam Montanum, Sixtum Senensem & alios, qui post Tridentinum Concilium de autoritate controversorum librorum, vel omnium, vel quorundam dubitârunt. 2. Si *temporibus Patrum*, qui ante Concilium Carthaginense vixerunt, nondum fuit canon publico Ecclesiæ judicio definitus, eccur testimonia pro asserenda Canonica controversorum librorum autoritate adducunt ex Patribus, qui ante Concilium Carthaginense vixerunt? 3. Si temporibus Patrum Canon nondum fuit definitus, ergò nec Ecclesia Israelitica ante Christi adventum, nec Ecclesia Apostolica & Apostolorum temporibus vicina post Christi adventum *certum & definitum* habuit librorum V. T. *Canonem*, quod absurdū & hypothesi adversariorum de infallibilitate Ecclesiæ contrarium. Confer dicta superiùs membr. 8.

Excipiunt 2. *Patres, qui controversos illos libros è Canone excludunt, loqui de Canone Hebræorum, non Christianorum.* Catharinus adv. Cajetan. §. de lib. Maccab. Costerus in Enchir. de libr. Canon. Coccius tom. 1. Thesauri lib. 6. art. 4. Driedo lib. 1. cap. 3. Melchior Canus lib. 2. Loc. cap. 11. ad 2. arg. Andradius lib. 3. defens. Trident. &c. Resp. contrarium manifestissimè ex ipsis verbis patet. Hâc vice pro nobis respondeat. 1. Lyranus in comm. cap. 1. Esdr. *Libri Tobiæ, Judith, Maccabæorum &c. non sunt in Canone, nec apud Hebræos, nec apud Christianos.* 2. Bellarmin. lib. 1. de Verbo Dei cap. 10. §. respōdent. *Hieronymus in prologo galeato simul cū istis libris V. T. numerat etiam librum Pastoris, qui est N. T. & omnes simul dicit non esse in Canone. Non igitur de Canone Judæorum tantùm loquitur.*

Excipit 3. Genebrardus lib. 2. Chron. ann. mundi 3860. statuēdum esse duplicem, vel etiam triplicem Judæorū Canonem, quem hac in parte sequitur Bailius Jesuita in Catech. Controv. tract. 1. q. 13. in Append. *Inter Hebræos,* inquit, *sunt duo Canones: unus vetustior, quem Esdras concinnavit usus consilio Seniorum Synagogæ, qui juxta numerum 22. literarum Alphabeti Hebraici numeravit 22. libros Canonicos Veteri Testam. In hoc Canone non inseruntur Maccabæi &c. Sed alter Canon compositus fuit à postremis Judæis non multo tempore ante Josephum, qui alios agnoverunt libros Canonicos*

nicos, qualis est Ecclesiasticus. Cujus rei nullam probationem volo, præter ipsius Josephi testimonium, qui lib. 2. contra Appion. tanquam Scripturam & velut sententiam ex lege mutuatam citat, quod legitur cap. 42. Eccles. Iniquitas viri melior est, quàm mulier bene faciens. Ecclesiasticus non erat in Canonem relatus, quia post Esdram scripserat, quemadmodum & Maccab. autor.

Resp. 1. Genebrardus ad id probandum non utitur aliis, quàm falsis testimoniis, ut apparet ex libro Epiphanii de ponderibus & mensuris, ad quem provocat.

2. Idem sæpè repetit, *videtur*, quod est trepidantis conscientiæ indicium.

3. Cum libris Maccabæorum in Canone à Genebrardo recèns invento conjunguntur etiam *tertius & quartus Esdræ*, quos Concilium Tridentinum simpliciter ex Canone excludit.

4. Josephus, ubi hæc verba adducit, non meminit Ecclesiastici, vel alicujus libri Canonici. Allegat enim ea sub nomine Mosis in genere, idque eo fine, ut probet, *antiquiorē ipsum esse legislatoribus Ethnicis & leges ab eo editas digniores.* Quòd si hęc verba citâsset ex Jesu Sirach, à scopo suo longissimè aberrâsset, quia filius ille Sirach multis gentilium legislatoribus recentior est.

5. Sententia quidem, quam affert Josephus, utcunque refert dictum Siracidis, non tamen planè iisdem verbis, cujus etiam sententiæ posterius membrum, quod ad Siracidis verba magis accedit, videtur ex margine in textum irrepsisse, quia textum pervertit. Ideo Sigismundu[illegible]ius interpres eam in versio[illegible] Latina omisit, in exemplari suo Græco fortassè non repertam.

6. Quòd si vel maximè concedatur, Josephum ex Ecclesiastico citâsse illa verba, nemo tamen meliùs docere nos potest, quid de libro illo senserit, quàm ipse. Etsi enim vixerit post tempus, quod ficto illi recentiori Judæorum Canoni tribuit Genebrardus, in eodem nihilominus contra Appionem libro de suo tempore loquebatur & de seipso, cùm nullos agnosceret certos sive Canonicos præter *viginti duos*; de aliis autem diceret, *non prioribus simili fide sunt habiti*; quibus Josephi verbis attestatur Eusebius lib. 3. Histor. Eccles. cap. 10.

Excipiunt 4. *Concilium Laodicenum & Patres à nobis citatos non quidem recepisse controversos illos libros, interim tamen ex eo non posse inferri, quòd eos repudiârint.* Melchior Canus lib. 2. Locor. cap. 11. §. Ad postremam. *Concilium Laodicenum non negat, illos esse Canonicos, etiamsi noluerit eos inter Canonicos enumerare, aliud est non recipere, aliud rejicere.* Stapletonus lib. 2. de autorit. Script. cap. 3. §. 4. declarat similitudine. *Nihilné putas interesse inter eum, qui Deum non acceptat & qui eum repudiat, inter infidelitatem negativam & positivam?*

Resp. 1. librum aliquem in Canonem non recipi & à Canone excludi, sunt omnino paria. Probamus hoc ex Bellarmino, qui libr. 1. de Verbo Dei cap. 20. demonstraturus, *Psalmum 151. esse apocryphum*, argumenti loco adducit, quòd *Concilium Laodicenum, Romanum & Tridentinum nominatim 150. Psalmos in Canone ponant.*

Ac quotiescunque adversarii de controversiis libris loquuntur, paria ipsis sunt non recipi & rejici. *Omnes isti libri rejiciuntur ab Hebrais* (Bellarmin. lib. 1. de Verbo Dei cap. 10.) *Melito post diligentem inquisitionẽ rejiciendos eos putavit* (Canus lib. 2. cap. 10.) *Damascenus eos exclusit* (Clitovæus in com̃. l. 4. Damasc. c. 18.) *Lyranus & alii Canonicos esse negant* (Pererius lib. 16. in Daniel.) *Isidorus & Hieronymus 7. postrema capita Esther resecant* (Sixtus Senens. l. 1. Bibl.)

2. *Judæos non rejecisse controversos illos libros*, duplici modo intelligi potest. Vel ἀπολῦσαι quod eos, ut libros impios, procul ablegandos & abominandos cẽsuerint, vel κανονίζειν, quòd in ordinẽ Canonicorũ non admiserint, sed ab eo rejecerint. Priore sensu fatemur, illos libros non fuisse ab Israëlitica rejectos. At hoc nõdum sufficit ad conciliandam illis Canonicam autoritatem; posteriore sensu rejecerunt, quia hoc modo nulla est differentia inter non admittere in Canonem & rejicere à Canone. Franciscus Cordubensis in annotat. Catholicis art. 2. cap. 70. *Cùm nec de Canonicorum librorum approbatione, nec de cæterorũ librorum exclusione ulla divina extet Scriptura, per Synagogæ autoritatem illos fuisse approbatos, istos verò exclusos, evidens est.*

Excipiunt 5. *Concilium Carthaginense esse majoris autoritatis quàm Laodicenum, tum quia posterius, tum etiam, quia nationale fuit Episcoporum 44. & præterea confirmatum à Leone IV. dist. 20. can. de libellis. Laodicenum autem fuisse provinciale Episcoporum 22. & non confirmatum à Pontifice. Itaque hic posse habere locum illud Augustini: Concilia priora emendari à posterioribus. Bellarminus libro 2. de Concil. capite 8.*

Resp. 1. negamus, Concilium Carthaginense majoris esse autoritatis quã Laodicenam Synodum ex Asiæ Episcopis collectam, & ut Andradius in Defens. fidei Trident. lib. 3. p. 524. loquitur, *haud multò post Apostolorum tempora in Asiæ urbe frequentissima celebratam.* Nota enim est regula Augustini lib. 2. de doctr. Christ. cap. 8. *In Canonicis Scripturis Ecclesiarum Catholicarum quamplurium autoritatem sequatur, inter quas sanè illæ sunt, quæ Apostolicas Sedes habere & Epistolas accipere meruerunt.* Nota etiam regula Isidori apud Gratianum c. Sancto Domino dist. 50. *Quotiescunque in gestis Conciliorum discors sententia invenitur, illius Concilii sententia magis teneatur, cujus antiquior & prior extitit autoritas.* Hisce Canonibus, in Jure Pontificio approbatis, si rem decidere velimus, certè Laodicenum Concilium ex Ecclesiis Asiaticis Apostolorum scriptione nobilitatis collectum & antiquius, majoris erit autoritatis, quàm Carthaginense ex Africanarum Ecclesiarum, quæ nec Apostolicas Sedes habere, nec Epistolas accipere meruerunt, Episcopis diu pòst congregatum.

2. Falsum est, quòd Laodicenum Concilium fuerit *provinciale*, fuit enim collectum ex diversis regionibus & provinciis Asiæ, ut prima verba in titulo Synodi testantur. At provincialia Cõcilia Bellarminus ipse definit lib. 1. de Concil. cap. 4. *in quibus conveniunt Episcopi tantum unius provinciæ, quibus præest Archiepiscopus sive Metropolitanus.*

3. Falsum est, *quòd Laodicenum Concil. fuerit*

fuerit tantùm 22. Episcoporum, fuit quippe Episcoporum 32. Ita enim legunt antiquissimæ & correctissimæ editiones, imò ipsius Pontificis Greg. XIII. editio.

4. Falsum est, *Laodicenum Concil. non esse confirmatum.* Nam ab eodem Leone, qui Carthaginense confirmavit, etiam eodem in loco cõfirmatum est Concil. Laodicenum apud Gratianum c. de libellis. dist. 20. ut iterum ipsius Gregorii editio cum aliis emẽdatissimis testatur.

5. Falsum est, *quòd hîc posit locum habere regula Augustini, Concilia priora à posterioribus emendari.* Docet enim ipse Bellarminus lib. 2. de Concil. cap. 7. *dictum Augustini intelligi debere vel de Conciliis illegitimis, vel de quæstionibus facti non juris, vel de præceptis morum, non de dogmatibus fidei.* At verò Laodicenum Concilium illegitimum non fuit, & quæstio de Canone fidei est quæstio juris, de fidei dogmate primario. Quomodo ergò huc pertinere poterit dictum de Conciliis illegitimis & quæstionibus facti & præceptis morum agens?

Argumenta Adversariorum potiora hæc sunt 1. *Patres antiquissimi controversos hosce libros vocant sacros, divinos & Canonicos.* Bellarm. lib. 1. de verbo Dei cap. 10. §. Jam hæc tria.

Resp. pro nobis 1. Cajetanus Cardin. In fine comment. in Historiam V. T. ad cap. 10. Estheris. *Ne turberis novitie, si alicubi reperreris libros illos, Judith, Tobiam, Maccabæorum &c. inter Canonicos computari vel in sacris Conciliis, vel in sacris Doctoribus. Nam ad Hieronymi limam reducenda sunt tam verba Conciliorum, quàm Doctorum & juxta ejus sententiam libri illi, & si qui alii in Canone Bibliæ similes, non sunt Canonici, i. e. regulares ad firmanda ea, quæ sunt fidei, possunt tamen dici Canonici, id est, regulares ad ædificationem fidelium, utpote in Canone Bibliæ ad hoc recepti & autorisati. Cum hac distinctione discernere poteris dicta Augustini in secundo de doctrina Christiana & scripta in Concilio Florentino sub Eugenio quarto, scriptaque in provincialibus Conciliis Carthaginensi & Laodicensi & ab Innocentio & Gelasio Pontificibus.* (Cajetanum *hac in re multò quàm decebat arrogantiùs locutum* Catharinus, Canus & Duræus asserunt, sed Bellarminus Cardinalis de hoc Cardinali modestiùs loquitur; *Sic argumentatur*, inquit lib. 1. de verbo Dei cap. 10. *Cajetanus, Catholicus alioqui & pius doctor.* Distinguit ergò Cajetanus inter libros Canonicos *propriè & absolutè sic dictos*, qui ad firmanda fidei dogmata verè divinam & Canonicam autoritatem obtinent; & inter libros Canonicos *impropriè & secundùm quid sic dictos*, qui sententias quasdam ex propriè dictis Canonicis libris descriptas & Historias ad Ecclesiam Dei pertinentes continent, qui ab Ecclesia recepti sunt, ut ad *morũ ædificationem*, non ad *dogmatũ confirmationem* legerentur, quam distinctionem Cajetanus desumsit ex *Hieronymo* præfat. in Proverb. & *Ruffino* in exposit. Symboli.)

2. Bellarminus libr. 2. de Conciliis cap. 12 §. Dico secundò, pro defensione Gratiani, qui in Jure Canonico c. in Canonicis dist. 19. Pontificum Decretales dixerat esse sacras & Canonicas Scripturas, sic disputat. *Decreta Pontificum dicuntur Scripturæ sacræ, ut distinguantur à Prophanis; & Canonicæ, ut distinguantur à scriptis Patrum, quæ non sunt regula.*

Et postea. *Canones Pontificum & Conciliorum suo modo possunt dici scripta sacra & Canonica*, quod probat ex act. 3. Synodi VII. & ex c. Cùm Martha extr. de celebr. Miss. ubi glossa dicit, *sacra Scriptura hic appellantur scripta Augustini.*

Huic conforme est illud Johannis Andreæ Autoris Glossæ Decretalium, qui lib. 3. de celebrat. Miss. cap. Cùm Marthæ §. Tertio loco, (ubi Innocentius Papa *ex sacra Scriptura* allegatum dicit textum Augustini serm. 17. de verbis Apostoli, *Injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre.*) sic scribit. *Sacra Scriptura hîc appellantur scripta Augustini, unde hæc desumuntur.*

Melchior Canus Locor. Theolog. lib. 5. cap. 5. dicit, *Innocentium verba Augustini sacram Scripturam appellâsse, quemadmodum leges Pontificiæ sacræ dicuntur, ut à legibus Principum discriminentur.*

(Quòd si ergò ex appellatione Scripturæ sacræ & Canonicæ Apocryphis libris attributa probari posset, apocryphos & controversos illos libros ad Canonem pertinere, utique ex eodem principio probari posset, Pontificum & Conciliorum decreta, quin & Patrum dicta ad eundem referenda esse.)

3. Idem Bellarminus lib. 1. de verbo Dei cap. 10. §. Ecclesia, de nobis sic scribit. *Notandum est, hæreticos & præsertim Chemnicium non negare, hos libros esse bonos & sanctos & dignos, qui legantur, sed tamen non esse tales, ut ex iis firma argumenta duci possint.*

(Ergò ex eo, quòd Patres controversos illos libros vocat *Scripturam sacram*, Canonica & infallibilis eorum autoritas nondum probatur.)

4. Idem Bellarminus lib. ejusd. cap. 20. Nec minùs. *Librum Hermetis, qui inscribitur Pastor, divinitùs inspiratum esse putavit Origenes lib. 10. in Epist. ad Rom. eundem librum utilem judicavit Eusebius lib. 3. Histor. cap. 3. Ruffinus in exp. Symb. Hieronymus de script. Eccles. in Hermete, nihilo tamen minùs Apocryphus est censendus.* Sixtus Senens. lib. 1. Biblioth. p. 27. de libris Esdræ §. Liber tertius. *Ambrosius quartum Esdræ putat editum esse non sine divina revelatione, vocat enim eum divinum, libr. de bono mortis cap. 10.*

(Qui tamen non est Canonicus. Ergò ex nuda appellatione nō potest probari Canonica alicujus libri autoritas, si essentialia Canonicorum librorum requisita ei desint.)

5. Salmeron in comm. Epist. Jacobi Disp. 1. §. Suntque. *Apostolorum Epistolæ Canonicæ vocantur, quæ sonant regulares, quia sine ulla obliquitate erroris aut vitii aut defectus exaratæ sunt. Sunt etiam aliæ Scripturæ regula certissima & Canon humani intellectus in credendo & diligendo Deum propter se & proximum.*

(At controversi illi libri non carent vitiis, nec pertinent ad Canonem fidei, sed leguntur tantùm ad morum ædificationem. Ergò non dicuntur eodem sensu Canonici, quo illi, qui ad fidei dogmatum confirmationem sine scrupulo adhibentur.)

Argum. 2. *Patres controversos illos libros allegant.* Bell. lib. 1. de verbo Dei cap. 7. §. Quid quòd &c. Resp. ex nuda allegatione Patrum non potest probari Canonica alicujus libri autoritas, nisi demōstretur, quòd allegatus fuerit ut Canonicus, & propria verè dictorum Canonico-

nico-

nicorum librorũ requisita habeat. Hanc responsionem confirmamus ex ipsis adversariis. 1. Thomas in comm. Epist. Judæ. *Ex Apocrypho quoq; libro veritatis testimonium trahere licet,* (non sub autoritate Canonica, sed uberioris explicationis gratiâ.) Probat hoc ex Judæ Apostoli exemplo, qui ex Apocrypho *Henochi libro* testimonium de extremo judicio adducit.

Sanè Boulducus lib. 1. cap. 14. tanti facit librum Enoch, ut optet, *ipsum ab antiquissimis Ecclesiæ Patribus olim in precio habitum, à posterioribus sub modio positum penitusque suppressum, super candelabrum, ut mereatur, imponi, ut luceat omnibus, qui sunt in domo Ecclesiæ.* Patres hunc librum magnifacientes adducit Irenæum, Justinũ, Clementem Alexandrinum, Athenagorã, Tertullianum, Methodium, Cyprianũ, Lactantium, Sev. Sulpitium, Proclum & Psellum. Sed Bellarm. lib. 1. de verbo Dei cap. 10. §. Respondeo, & lib ejusd. cap. 18. rectè statuit, *librum Henochi non esse receptum ab Ecclesia.*)

2. Salmeron tom. 1. comm. proleg. 9. p. 94. *Possunt Canonici libri citare non Canonicos, ut facit Judas producendo librum Henoch, & Paulus in 2. Tim. citat Historiam de Janne & Mamre, qui restiterunt Mosi, nec tamen in libris Canonicis habetur. Idem etiam nonnihil ex Poëtis profanis adducit. Et futurum erat in Ecclesia, ut magni viri, ut Justinus, Irenæus, Clemens uterq; citarent permulta ex Platone, vel Aristotele vel aliis ad confirmanda nostra.* Idem in comm. Eph. 5. §. ad Sextum. *Paulus Apocrypha quædam citat interdum, inquit Hieronymus, ut Poëtarum scripta, non quòd Apocrypha comprobaret, sed quòd Poëtarum, ut Arati, Menandri, Epimenidis versibus sit abusus ad ea, quæ voluerat in tempore comprobanda.*

3. Loysius sentent. Theolog. libr. 1. cap. 13. *Non moveat quenquam, quòd Patres ex his libris fidei testimonia sumant. Nam propterea non sequitur, eos inter libros Canonicos collocâsse, non magis, quàm librum Henoch, quẽ Apostolus Judas; aut Menandrum, quem Paulus; aut tertium & quartum Esdræ, quos Patres allegant.*

4. Joh. Driedo in catal. Script. libr. 1. cap. 4. ad difficult. 4. *Cyprianus, Ambrosius, cæteriq; Patres citant sententias ex libro Baruch & tertio ac quarto Esdræ, non tanquam ex Canonicis, sed tanquam ex libris continentibus dogmata quædam pia.*

5. Sixtus Senensis lib. 8. Biblioth. hæres. 12. p. 661. *Paulus non solùm ex Apocryphis, sed etiam ex prophanis libris, Arato videlicet, Menandro & Epimenide testimonia sumsit & Judas in Epistola sua Apocryphum Enochi librum citavit.*

6. Bellarm. lib. 1. de verb. Dei cap. 20. §. Nec minùs. *Ex libro Hermitis, qui inscribitur Pastor, testimonia proferunt Tertullianus lib. de oratione. Irenæus lib. 4. cap. 37. Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromat. Athanasius in lib. de Decretis Nicenæ Synodi, Cassianus coll. 13. cap. 12. nihilo tamen minùs censendus est Apocryphus.* (sicut etiam Gelasius c. Sancta Romana dist. 15. à Canone eum rejicit.) §. Postremò. *Quartus Esdræ citatur quidem ab Ambrosio lib. de bono mortis & lib. 2. in Lucam ac in Epist. 21. ad Horatianum,* (potuisset addere Irenæum lib. 3. cap. 25. Clementem Alexandr. lib. 1. Strom. Tertullianum lib. de habitu muliebri, Basilium in Epist. ad Chilonem, Chrysostomum homil. 8. ad Hebræos, qui omnes testimonia ex *quartò libro Esdræ* adducunt)

tamen sine dubio non est Canonicus. §. At de tertio. *Citatur tertius Esdræ ab Athanasio orat. 3. contra Arianos, ab Augustino lib. 18. de civ. Dei cap. 36. à Clemente Alexandrino lib. 1. Stromat. ab Autore imperfecti operis homil. 1. in Matth. & à Cypriano in Epist. ad Pompeiū, & tamen est apocryphus.* Idem lib. 2. de verbo Dei cap. 1. §. Hæc opinio. *Basilius in Epistola ad Chilonem statuens, Scripturam sacram universam tempore captivitatis Babylonicæ periisse, ac deinde ab Esdra fuisse reparatam, non alio fundamento nititur, quàm testimonio libri Apocryphi, id est, libri quarti Esdræ &c. qui liber non modò Apocryphus est & ab Ecclesia Catholica nunquam receptus, sed etiam multis in locis redolet fabulas Judaicas.*

7. Orationem Manassis & tertium quartumq; Esdræ citari à Patribus, testis est præfatiuncula ipsis præmissa in editione Bibliorum vulgatæ versionis Latinæ, Sixti V. jussu recognitæ & Antuerpiæ in officina Plantiniana excusæ Anno 1599. Nihilo tamen minùs Pontificii illos libros habent pro Apocryphis.

8. Quid quòd Bellarminus lib. 1. de verbo Dei cap. 18. in resp. ad 4. argumētum contra Epistolam Judæ prolatum asserit, *ne quidem Apostolicam alicujus libri allegationem Canonicam autoritatem illi conciliare.*

Quantò igitur minùs ex nuda Patrum allegatione Canonica libri alicujus autoritas probari poterit? Verba Bellarmini sic habent. *Quamvis Tertullianus in lib. de habitu muliebri contendat, librum Henoch esse Canonicum, & Beda in hanc Epistolam Judæ dicat, tempore Judæ librum Henoch verum & Canonicum in manibus hominum fuisse, etsi modò non extet, tamen probabilius videtur, librum esse Apocryphum. Cæterùm, ut Hieronymus in cap. 1. ad Titum & Augustinus lib. 15. de civit. Dei cap. 23. & lib. 18. cap. 38. dicunt, etiam in Apocryphis esse aliquid veri, & hoc Judam protulisse, nec tamen propterea totum librum approbâsse, sicut etiam Paulus Act. 17. 1. Corinth. 15. & ad Titum. 1. profert testimonia ex Ethnicis Poëtis, Arato, Menandro & Epimenide, nec tamen idcircò Poëtas illos consecravit.*

9. Jodocus Coccius tom. 1. Thesaur. lib. 6. art. 13. agnoscit, *Hieronymum ponere Tobiæ librum extra Canonem & tamen ex illo libro adducere testimonium*, procem. in Jonam. Cogitur igitur concedere, quòd ex nuda allegatione non possit Canonica alicujus libri autoritas probari.

10. Pererius in Danielem lib. 16. sic scribit. *Nec mirandum accidat lectori, me usum esse sententiis libri quarti Esdræ, qui non modò non est Canonicus, verùm etiam ut Apocryphus à Patribus rejectus est. Equidem secutus in hoc sum Divum Ambrosium, qui in libro de bono mortis eum ipsum locum Esdræ, quem nunc memoravi, sub nomine Esdræ & cum magna laude sententiæ, ad confirmandam fidei nostræ doctrinam, quæ est de resurrectione mortuorum, adhibuit. Quin idem Epistolâ vigesimâ primâ, quam scripsit ad Honorantium, suadet, librum quartum Esdræ legendum esse, quòd in ipso anima cœlestis Naturæ esse demonstretur, & Philosophorum nugæ de ipsius substantia confutentur.*

11. Urgemus etiam illud, quòd Pontificii agnoscere cogantur, Patres illos ipsos libros citare, quos tamen extra ordinem Canonicorum collocant. Sic, teste

teste Melchiore Cano, *librum Sapientiæ* citat Origenes super Epistol. ad Rom. lib 8. & Hieronymus in Jeremiam; *Ecclesiasticum* Nazianzenus orat. 8. & Hieronymus in cap. 10. Ecclesiastæ. Athanasius orat. 1. contra Arian. *Possumus dicere, quæ à Spiritu in eum dicta fuêre*, statimque recitat locum ex Psalm. 50. subnectitque ex cap. 5. Ecclesiastici. *Non est speciosa laus in ore peccatorum.* Item libr. de virginitate. *Dicit enim divina Scriptura Ecclesiastici 13. Qui attingit picem, inquinabitur.* Hilarius in Ps. 135. *Quòd autem in omnia temperationis Spiritus transfusus ac penetrans sit, id docet Propheta dicens. Sap. 1. Spiritus Dei replevit orbem terrarum.* Atqui constat, & fatentur ipsimet Adversarii, ut vidimus superiùs, *Origenem, Nazianzenum, Hieronymum, Hilarium &c. Canonem Hebræorum secutos esse, adeoque librum Sapientiæ & Ecclesiastici pro Apocryphis habuisse.* Relinquitur igitur, quòd Patres etiam illos libros allegaverint, quos pro Apocryphis habuére.

12. Bellarminus lib. 1. de verbo Dei cap. 10. & 20. agnoscit, *Melitonem, Epiphanium, Hilarium, Hieronymum, Ruffinum, in Canone exponendo apertè secutos esse Hebræos, apud quos libri illi controversi non sunt in Canone.* At hi ipsi quosdam ex libris illis controversis quandoque citárunt.

Argum. 3. *In controversis illis libris quidam fidei articuli egregiè confirmantur.* Ederus lib. 1. Oecon. Bibl. p. 21. ex *Medina. Rationes, quæ Ecclesiam moverunt, ut hos libros q. Canonicos coleret, paucis accipe. In libro Baruch invenerunt oraculum incarnationis. In libro Tobiæ spem vitæ æternæ clarissimè decantatam, esse quoque Angelicos Spiritus, contra Saducæorum insaniam. In libris Maccabæorum resurrectionem & purgatorii pœnas & defunctorum parentationes statui.*

Resp. 1. Sixt. Senensis lib. 1. Biblioth. p. 27. *Ex tertio & quarto Esdra testimonium produxit Athanasius ad divinitatem Christi asserendam; Ambrosius ad confirmandum dogma de habitaculis sanctarum animarum post separationem corporis; ex iisdem, animam hominis esse substantiæ cœlestis, demonstratur & Philosophorum nugæ confutantur.*

(Nihilo tamen minùs Bellarminus libr. 1. de verbo Dei cap. 20. & saniores Pontificii illos libros judicant esse apocryphos.)

2. Idem Senensis lib. 2. Bibl. p. 66. tit. Hermes. *Hic liber bene agendi præcepta multa proponit & olim publicè in Ecclesia legebatur iis, qui in Elementis fidei instituebantur.*

(Idem tamen ipsis Pontificiis est apocryphus.)

3. Pererius lib. 15. in Dan. p. 721. *Eò quòd resurrectionis dogma ex istis libris* (tertio & quarto Esdræ) *probatur, inde factum esse arbitror, ut duo isti cum aliis ederentur & circumferrentur.*

(Nec tamen propterea statim sunt Canonici.)

Argum. 4. *Controversi illi libri publicè olim legebantur in Ecclesia.* Bell. lib. 1. de V. D. cap. 9.

Resp. 1. Sixtus Senensis in præfat. lib. 2. Bibliothecæ §. Apocrypha, sic scribit. *Apocrypha quædam, velut Evangelium Bartholomæi, Epistolam Barnabæ, Clementis Canones Apostolorum, Vaticinia Heldad & Medad & hujusmodi alia, in exordio nascentis Ecclesiæ publicè legebantur & ad ædificationē & con-*

confirmationem fidei assumebantur, (nec tamen Canonica autoritas eis competit.)

2. Idem lib. 2. Biblioth. p. 66. tit. Hermes. *Liber Hermes, qui dicitur Pastor, in quibusdam Græciæ Ecclesiis publicè legebatur;* (qui tamen est apocryphus. Bell. lib. 1. de verbo Dei cap. 20.)

3. Pererius lib. 15. in Danielem excusans à se citatum quartum librum Esdræ, inter cætera sic scribit. *Sed quid ego ejus libri Ambrosium, Cyprianum, aliosve Patres probatores & laudatores memorem, cùm ejus libri sententias aliquot etiam Catholica Ecclesia in sacrosanctæ Missæ mysterio & in publicis suis precationibus usurpet? Siquidem per singulos annos in feria tertia Pentecostes Missam orditur ab ea sententia, quæ in 2. cap. libri 4. Esdræ legitur. Accipite jucunditatem gloriæ vestræ, gratias agentes Deo, qui vos ad cœlestia regna vocavit. Et ex eodem capite in solennitatibus Martyrum decantat illud, modò coronantur & accipiunt palmam.* Idem lib. 16. in Dan. *Non sum nescius, multa recitari publicè in Ecclesiasticis precationibus aliisque Ceremoniis, quin etiam in ipso Missæ sacrificio peragendo, quæ ut vera esse existimare convenit, ita liquet, ea ex sacris & Canonicis Scripturis non esse desumta,* quod ipsum variis ibidem illustrat exemplis.

4. Bellarminus d. l. *Oratio Manassis solet annecti libris Paralipomenon,* (utique ergò publicè unà cum libris Paralipomenon in Ecclesia legitur,) *quam ideo apocrypham aut non certò Canonicam dicere posse videmur, quia non est pars alicujus libri sacri, nec ponitur in Canone nominatim ab aliquo Concilio, vel Pontifice, vel Patre, nec habetur in Hebræa aut Græca, sed solùm in Latina editione.*

5. Idem Bellarminus lib. 1. de verbo Dei cap. 7. §. Primùm, demonstraturus, *septem postrema capita Estheris esse Canonica,* utitur hoc argumento. *Patres Græci & Latini cùm inter sacros libros volumen Esther numerant, de eo volumine sunt locuti, quo tum ipsi, tum Ecclesia universa eo tempore utebatur. Utebatur autem eo tempore universa Ecclesia libris sacris juxta eam editionem, quam S. Hieronymus præfatione in librum Esther & sæpe alibi vulgatam appellare solet, quæ, ut ipse ait, Græcorum linguâ & literis continetur, in qua editione septem illa capita libri Esther non defuisse, testes sunt ipsi Græci textus, qui nomine LXXII. Interpp. circumferuntur.* (Atqui si omnes illi libri sunt Canonici, qui in Græcis Codicibus in Ecclesia olim legi solitis continentur, consequens fuerit etiam Psalmum 151. Appendicem libri Jobi, Præfatiunculam, quæ Threnis Jeremiæ præfigitur, tertium Esdræ, tertium Maccabæorum esse Canonicos, quod tamen Bellarminus negat.)

6. *In Constitutionibus Apostolicis,* quas Adversarii volunt esse *Clementis Episcopi Rom.* lib. 2. cap. 57. in describendis lectionibus publicis nulla fit controversorum istorum librorum mentio, sed eorum duntaxat, quos nos in Canonem admittimus. *Lector,* inquit, *ex loco edito legat libros Mosis & Jesu Nave, Judicum & Regum, Item Paralipomena & Esdram de reditu populi, præterea Job & Salomonem, adhæc sedecim Prophetas. Peractis verò binis lectionibus de binis libris, alius quispiam Psalmos Davidis canat.* (Ergò controversi illi libri non fuêre in omnibus Ecclesiis lecti & in ipsa Romana Ecclesia non fuêre omnibus temporibus publicè lecti. Aliarum enim Ecclesiarum alium fuisse

morem

morem, constare potest ex Concilio Laodiceno, cujus Can. 58. sic habet. *Non oportet Psalmos privatos in Ecclesiis dici, neque libros, qui sunt extra Canonem, legere, nisi solos Canonicos V. & N. T. libros*, ac statim subjungitur ejusmodi catalogus, in quibus nulla ullius ex controversis illis libris fit mentio. Utiq; ergò Ecclesiæ in Syria non legerunt publicè alios libros, quàm quos pro Canonicis agnoscimus.)

Argum. 5. *Concilium Carthaginense. 3. libros illos controversos in Canonem recepit.* Bellarm. Coster. Becan. & reliqui omnes.

Resp. 1. etiam post illud Concil. Carthaginense Damascenus, Isidorus, Lyranus & alii controversos illos libros è Canone excluserunt.

2. In Concilio illo habetur, quod nō placet Adversariis. Nam in can. 26. statuitur, *nullum Episcopum vocandum esse Principem Sacerdotum aut summum Sacerdotem.* Id Pontificis primatui adversatur. In eodem *liber Baruch & Maccabæorum* relinquuntur extra Canonem.

3. Canon ille *Concilii Carthaginensis*, in quo enumerantur Scripturæ libri in Ecclesia legendi, tribuitur Concilio Carthaginensi. 3. celebrato sub Consulatu Cæsarii & Attici Ann. Dom. 397. Atqui in eodem Canone mentio fit *Bonifacii Papæ*, quasi tum viventis, quamvis diu pòst sederit, nempe secundùm Onuphrium Ann. 419. Itaque impossibile est, Canonem illum esse Concilii tertii, quia sub Consulatu Cæsarii & Attici vivebat *Siricius*, inter quem & Bonifacium Anastasius, Innocentius & Zozimus sederunt. Inde Surius annotat in eundem Canonem tom. 1. Conc. *Canonem hunc, qui citatur quadragesimus septimus Concilii tertii Carthaginensis, in aliis Codicibus esse decimum quartum Concilii VII. celebrati post Consulatum duodecimum Honorii & octavum Theodosii.* Sed illud itidem dubium. Exemplaria enim Græca Synodi illius & Latina ex Græco Balsamonis à Gentiano Herveto expressa non meminerunt *librorum Maccabæorum*, uti etiam videre est in Canonibus Græcis Parisiis nuper editis cum Zonaræ comment. Can. 27. in quibus omittuntur.

4. Canon ergò ille 47. quem nobis opponunt, non est certæ autoritatis. Præterquàm enim quòd quinque libri *Salomoni* tribuuntur, quòd *tertius & quartus liber Esdræ* in Canone ponuntur, (quos tamen Bellarminus & reliqui Pontificii saniores pro Apocryphis habent,) quia in editione illa Græca & Latina, quæ tunc fuit recepta, partes fuerunt librorum veri Esdræ, notandum, quòd ille ipse Canon à Patribus Concilii Bonifacio Papæ confirmandus committatur, ut sub finem ejus habetur. At Concilium illud non tempore *Bonifacii, sed Siricii* celebratum, ut constat ex illis, quæ hactenus dicta & ex titulo Concilii. Videntur hoc ipsimet Pontificii agnoscere, ideo in editione Conciliorum recentiore Severini Binii Canoni huic adscriptum. *Licet istud capitulum 47. in præsenti exemplari tanquam aliquod hujus Concilii capitulum habeatur, in aliis tamen certis Conciliorum libris dicitur esse Carthaginensis Concilii* (non additur cujus) *vigesimum quartum capitulum, celebrati post Consulatum Honorii duodecimum & Theodosii octavum, quorum annus currit sub Bonifacio Papa.*

5. Carthaginensi Concilio meritò opponimus Concilium *Laodicenum*, utpote antiquius & in Concilo *Constantinopolitano*, quod est œcumenicum sextum, confirmatum. Nam Bellarm. lib. 2. de Conc. cap. 7. concedit, *in quæstionibus fidei Concilia priora præferenda esse posterioribus*, & Pontifex Adrianus confirmando Concilium Constantinopolitanum, eo ipso etiam confirmavit Concilium Laodicenum, quod in can. 59. nostram disertè confirmat sententiam. Quinimò in c. Prima annotatio dist. 16. *Synodus Laodicena* disertè approbatur, ac *Concilium Trullanum*, in quo Carthaginense Concilium confirmatum dicunt, inter alias Synodos particulares confirmavit etiam *Laodicenam*, quæ nostram de Canone approbat sententiam. Adde, quòd *Trullanæ Synodi* autoritatem labefactant Melchior Canus lib. 1. Loc. Theolog. cap. ult. ad 6. argum. & Baronius tom. 8. Annalium ad annum 692. negans *à quoquam prudente dici posse, eam in Spiritu S. legitimè congregatam*.

6. Sed non opus est, Concilia hæc sibi invicem opponi, cùm Carthaginense loquatur *de Canone Ecclesiastico*, id est, de libris eâ duntaxat ratione receptis, *ut ad morum ædificationem* in Ecclesia publicè legantur, Laodicenum verò loquatur *de Canone divino*, id est, de libris, quorum autoritas *ad confirmanda fidei dogmata* est infallibilis & authentica. Hanc distinctionem nobis suppeditat Cajetanus, ut vidimus superiùs, quæ confirmatur ex ipsis verbis Concilii Carthaginensis. Postquàm enim Patres illius Concilii Canonicos libros enumeraverant, subjungunt. *Hoc fratri & Consacerdoti nostro Bonifacio, vel aliis earum partium Episcopis pro confirmando isto Canone innotescat, qui à Patribus ista accepimus in Ecclesia legenda.* Ecclesia autem etiam eos legit, qui non erant certò Canonici, legit enim eos *non ad Ecclesiasticorum dogmatum confirmationem, sed ad morum ædificationem.* Quid quòd *Trullanum* Concilium, ut paulò antè monuimus, non solùm *Carthaginense*, sed etiam *Laodicenum Concilium* confirmavit! Aut ergò statuendum, quòd Trullanum Concilium contrarias Conciliorum definitiones confirmaverit, aut dicendum, quòd nomen Canonicorum librorum in generaliori ac latiori significatione à Patribus Concilii Carthaginensis, in propria verò & strictiori à Patribus Concilii Laodiceni usurpetur.

Argum. 6. *Augustinus controversos illos libros vocat Canonicos & inter Hagiographa eos recenset.* lib. 2. de doctr. Christ. cap. 8.

Resp. 1. in eadem significatione, generaliore scil. & latiore, utitur Canonicorum librorum appellatione, in qua Carthaginense Concilium, *cui eum subscripsisse* Bellarminus asserit, eâdem utitur, ut patet ex ipsis illius verbis libr. 18. de civ. Dei cap. 36. *Supputatio illa temporum non in Scripturis sanctis, quæ Canonicæ vocantur, sed in aliis invenitur, in quibus sunt & Maccabæorum libri, quos non Judæi, sed Ecclesia pro Canonicis habet propter Martyrum quorundam passiones.* (Canonicum ergò Augustino est, quicquid in Ecclesia ad morum ædificationem legitur, etsi non sit verè & propriè dictum Canonicum ad firmanda fidei dogmata.) lib. 2. contra Epist. Gaudent. cap. 23 monet, *sobriè*

brie legendos & audiendos esse Maccabaeorum libros(quam cautionem Canonicis propriè dictis non adhibuisset.)lib.2.de mirab.Script. cap.34. à divino Canone libros Maccabæorum distinguit. *Etsi*(inquit)*in Maccabaeorum libris hinc aliquid conveniens reperiatur,nullâ tamen curâ fatigabimur, quià tantùm agere proposuimus de divini Canonis mirabilibus;* quem locum meritò urget Cajetanus. lib. 17. de civ. Dei cap.20. concedit, *ea minùs firma esse, quae non sunt in Canone Judaeorum.*

2. Inde Bellarminus libr.1. de Verbo Dei cap.10.§.7.fatetur, *Augustinum non fuisse certum de omnibus libris, quos enumeraverat,an essent Canonici, cùm res illa nondum adhuc fuerit à Concilio generali definita, proinde Augustinum dicere,hoc esse in libris iis,qui dicuntur Canonici, observandum, ut ii,qui ab omnibus recipiuntur,praeponantur iis, qui non ab omnibus recipiuntur, quia videlicet de prioribus major tunc erat certitudo,quòd essent Canonici, quàm de posterioribus.*

(Atqui hanc inæqualitatem autoritatis non statuisset Augustinus, si pro verè & propriè dictis Canonicis controversos illos libros habuisset, ut patet ex lib. 11. contra Faustum cap. 5. lib. 2. de Bapt. cap. 3. lib. 2. contra Crescon. cap. 31.&c.ubi summam & infallibilem autoritatem verè Canonicis libris tribuit.)

3. *Hagiographa* quandoq; apud veteres vocantur scripta omnia, in quibus sacra tractabantur, aut ex Canonicis libris petita,aut ad eorum exemplũ composita,ex quibus sententiæ aut Historię quædam inEcclesia recitabantur ad populi ædificationem.Gloss. ordin.in pręfat.ad lib.Tob. *Largè accepit Hagiographa, id est, sanctorum scripta.* Joh. Driedo lib. 1. de catal.script.sacr.cap.4.p.21. *Dicemus, duplicia esse apud Hebraeos Hagiographa, sicut & in superioribus diximus,duplicia esse Apocrypha. Hagiographa h. e. sanctorum scripta sunt quaedam,quorum autoritas idonea est ad corroboranda ea,quae sunt fidei.Hujus generis sunt Hagiographa in Canone Bibliae. Alia verò sunt Hagiographa, id est, sancta aut sanctorum scripta, quorum autoritas ad assertiones fidei corroborandas non est idonea, quamvis habeantur vera & sancta.*

Argum.7.*Concilium Tridentinum controversos illos libros in Canonem recepit.*Ederus in Oecon. Bibl. lib.1.p.36. *Hujus pensato judicio, de autoritate istorum librorum ampliùs dubitare salvo pudore nemini licebit.*

Resp.1.Pontificii nondum certi sunt, quo tandem tempore libri illi controversi sint recepti,uti superiùs etiam monuimus. Bellarm. lib. 2. de Sacr. cap.24. dicit,*Concilia edidisse Canonẽ*,lib.1. de verbo Dei cap.10.§.3.nominat *Carthaginense & Tridentinum Concilium.* Quidam addũt *Concilium Laodicenum*, sed Costerus in Enchir.p.69.dicit, *Patres illius Concilii ideò non annumerâsse libros illos Canonicis, ne irritarent Judaeos ad fidem conversos, quibus Phrygia tunc temporis abundabat.* Melchior Canus lib.2.Loc. c.8.fatetur, *dubitari* inter Pontificios,*utrum omnino hoc positũ sit in autoritate cujusdam Concilii,ut definiat, quinam liber pro Canonico recipiendus sit.* Pistorius in hodeg.p. 3. dicit, *Ecclesiam aliquot annis dubitâsse & consultâsse.* Stapletonus lib. 9. princ. doctrin. cap. 14. disputat, *praesentem Ecclesiam posse aliquem librum in Canonem recipere, qui priùs non fuerit Canonicus.* Sed Bellarmin. lib. 1. de Verbo Dei c. 10. §. Itaq;, rectiùs statuit,

Ecclesiam nullo modo posse facere librum Canonicum de non Canonico, sed tantùm declarare, quis sit habendus Canonicus & hoc non temerè nec pro arbitratu, sed ex veterum testimoniis &c.

2. Si post Concilii Tridentini definitionem non licet *salvo pudore* de horum librorum autoritate dubitare, cur multi ex ipsis Pontificiis de quibusdam dubitârunt, imò autoritati eorum contradixerunt, ut patet ex dictis & in sectione posteriore porrò dicendis?

3. In sessione 4. in qua editum est Decretum de Canone, præsentes Legati, Cardinales, Archiepiscopi & Episcopi fuerunt 70. circiter. Nam præter *quatuor Præsides tresque Legatos Imperatoris, Cardinalis unus, Archiepiscopi novem, Episcopi quadraginta novem, Procuratores duo, Abbates duo, Generales tres* adfuerunt. Summa est septuaginta trium capitum. In tanta Assessorum infrequentia non potuit œcumenici Concilii Decretum fieri. Fuit hoc Concilium ex solis Occidentalibus congregatum ac ne quidem iis omnibus, quia Ecclesiæ Gallicanæ illud nunquam approbârunt.

SECTIO POSTERIOR.

De libris Apocryphis Vet. Testamenti in specie.

THesis prima. Septem postrema capita libri Estheris non sunt Canonica.

Ἔκθεσις. Non est quæstio de genuino Estheris libro, qui continet *novem capita*, Hebræo idiomate perscripta, sed de Appendice sive Supplemento hujus libri, quod complectitur *septem posteriora capita.*

Antithesis. Bellarmin. lib. 1. de verbo Dei cap. 7. §. 2. *Quòd attinet septem postrema capita Estheris, quæ in Hebraicis Codicibus non habentur, ea quoq; ad sacrum Canonem pertinent.*

Jodocus Coccius tom. 1. Thesauri lib. 6. articul. 10. *librum Estheris unà cum septem capitibus posterioribus, ut Canonicam Scripturam, ad Ecclesiæ dogmata confirmanda valere, asserit.*

Nostram sententiam probamus ex eo, quòd Supplementum illud. 1. non sit scriptum sermone Hebræo, sed Græco. 2. nec à Propheta. 3. quodq; habeat quædam pugnantia cum Canonico Estheris libro. Confer cap. 11. v. 2. cum cap. 2. v. 16. Item cap. 12. v. 5. cum cap. 6. v. 3. It. cap. 12. v. 6. cum cap. 3. v. 5. Item c. 14. v. 10. cum cap. 5. v. 2. Item cap. 13. v. 6. cum cap. 3. v. 13. cap. 8. v. 12. cap. 9. v. 1. It. cap. 13. v. 14. cum cap. 3, v. 2. 4. ac pugnet cum veritate Historica cap. 16. v. 14. 5. insuper etiam Israëliticæ & primitivæ Christianæ Ecclesiæ testimonio destituatur.

Huic nostræ sententiæ suffragatur

1. Quòd quidam disertis verbis hoc Supplementum è Canone removent. Glossa Bibliorum ordinaria in præfat. *Sciendum est, quòd in libro Esther illa duntaxat sunt in Canone, quæ scribuntur usq; ad eum locum, ubi posuimus. Finit liber Esther, prout est in Hebræo, quæ postea sequuntur, non sunt in Canone.*

Hugo Cardinalis in comm. Esth. *Hæc capita non sunt in Canone.* Lyranus in fine comm. Esth. *Cætera, quæ sequuntur, non intendo exponere, quia non sunt in Hebræo, nec de Scriptura Canonica.*

Dio-

Dionysius Carthusianus in comment.

Cajetanus Cardinalis in comm.

(Horum omnium suffragia in hac quæstione largitur nobis Bellarminus loco proximè citato sic disserens. *Non defuerunt, qui librum quidem Esther inter sacros libros numerandum censuerint, septem verò postrema capita, quòd in Hebraicis textibus non habeantur, ejus libri vera membra esse negaverint & tanquam adulterina atque aliena à reliquo corpore resecanda putaverint. In qua sententia fuisse Hieronymum, ex ejus præfatione colligitur. Secuti sunt Hieronymum Nicolaus Lyranus, Dionysius Carthusianus, Hugo & Thomas de Vio Cardinales.*

Eorundem suffragia nobis largitur Tannerus Disp. de Verbo Dei thes. 41. *Lyranus, Carthusianus, Hugo, Cajetanus, septem illa capita è Canone excludunt,* (quos tamen ibidem vocat *Catholicos.*)

Sixtus Senensis lib. 1. Biblioth. sect. 3. pag. 27. *Appendix libri Esther, quæ septem posteriora capitula, hoc est, ab initio ferè decimi capitis usque in finem libri complectitur, variis laciniis & centonibus texitur, ex quibus in exemplaribus Hebræorum nihil prorsus extat.*

Et postea. *Venit hoc loco in mentem, simul admonere & adhortari pium ac benevolum lectorem, ne me temeritatis arguat, quòd hæc septem postrema capita, à Canonicis scriptis avulsa, in hunc ultimum Apocryphorum ordinem redegerim, ac si oblitus sim Decreti Synodi Tridentinæ, quod sub anathematis interminatione recipi jubet omnes libros integros, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri vulgata Latina editione habentur. Est enim Canon ille intelligendus de veris ac germanis partibus, quæ ad librorum integritatem spectant, non autem de laceris quibusdam Appendicibus & pannosis additamentis à quovis incognito authore temerè appositis & utcunque insutis, qualia sanè sunt hujusmodi ultima capitula, quæ non solùm Hugo Cardinalis, Nicolaus Lyrensis, Dionysius Carthusianus, cæteriq; recentiores Interpretes* (nota, ergò plures dantur) *negant esse Canonica, sed & D. Hieronymus à toto Estheris volumine resecat, ceu vitiatam partem, & laciniosis, ut ipsius dictis utar, verborum finibus confictam ex his, quæ ex tempore dici & audiri poterant, sicut solitum est scholaribus discipulis sumto themate excogitare, quibus verbis uti potuit, qui injuriam passus est, vel qui injuriam fecit.*

Lib. 8. Biblioth. hæres. n. pag. 656. *Hieronymus, ut ex illius scholiis apparet, sex illa postrema capita, ut ascititia, resecuit; & Ecclesia Catholica eadem tanquam ascititia & apocrypha neglexit.*

(Sixti Senensis suffragium largitur nobis Bellarminus d. loc. quòd etiam post Concilii Tridentini definitionem Supplementi illius autoritatem improbârit.

Debuisset verò addere Johannem Driedonem & Benedictum Ariam Montanum, qui in hac quæstione idem nobiscum & cum Sixto Senensi statuunt, nullâ habitâ Tridentini anathematis ratione.)

Gretserus in Labyrinth. pag. 25. itidem nobis largitur *Sixti Senensis* suffragium, uti etiam Stapletonus in relect. controv. 5. q. 3. art. 3.

Bonfrerius Præloq. in Pentat. fol. 6. Sixtum hoc nomine refellit, *ut non securum in fide, quòd rejiciat illa capita, ex qui-* bus

bus tamen in Ecclesia lectiones Epistolicæ desumantur.

Hæc omnia expendens Guilielmus Estius in annot. ad cap. 10. Esther. sic scribit. *Quæritur de his additamentis, utrum habenda sint, ut Scriptura Canonica? disputatum etiam fuit pridem à Catholicis.*

2. Quòd quidam agnoscunt, autorem hujus Supplementi non fuisse Prophetam.

Lyranus in fine comm. Esther. *Hæc videntur à Josepho & aliis Scriptoribus conficta & postea editioni vulgatæ inserta.* Et paulò pòst. *Josephus, quia vidit in hoc libro summam in brevi literarum missarum ab Aman contra Judæos & summam revocationis per Hesther impetratæ, ut habetur supra capite 3. & 8. ideo excogitavit, sicut homo literatus & eloquens, qualiter Aman potuit decenter describere machinationem suam, colorando apparenti bonitate, & quomodo Mardochæus revocatorias literas potuit decenter dictare, honore Regis servato, ita quòd non notaretur de irrationabili mutabilitate, quod patet ex hoc, quòd forma literarum Aman, quæ habetur in cap. 13. & forma literarum revocatoriarum, quæ habetur in cap. 16. acceptæ sunt de verbo ad verbum de Josepho libro antiquitatum 11. cap. 6. in quo describit Historiam Esther; & idem probabiliter videtur de aliis hìc sequentibus, quòd fuerunt prædicto modo excogitata & scripta & postea vulgatæ editioni inserta.*

Sixtus Senensis lib. 1. Biblioth. sect. 2. p. 20. *Scripsit Mardochæus omnia, quæ habentur à principio libri, usque ad ea verba quæ in principio capitis decimi ponuntur. Cætera verò sex capitula usque in finem libri ab incerto Græco scriptore addita sunt ex diversis Historiis, præcipuè verò ex undecimo libro antiquit. Josephi, ex quo exemplum literarum Aman & exemplum Epistolæ Regis Artaxerxis, quæ 13. & 16. hujus libri capite recitantur, ad verbum desumta sunt.*

(At si autor hujus Supplementi ex Josepho, qui post Christi tempora vixit, quædam desumsit, utique Josephi, qui post Christi adventum vixit, σύγχρονος vel eo posterior fuit, quomodo igitur Canonicum Vet. Test. librum scribere potuit?)

3. Quòd suffragium primitivæ Ecclesiæ in hac quæstione nobis largiuntur.

Stapletonus in relect. princip. controv. 5. q. 3. art. 3. in solut. arg. 2. *Quæ in Daniele & Esther præter Hebraicam originem adjecta sunt (saltem Hieronymi judicio) ideoque olim, non ut sacer textus, sed ad Historiæ fidem & elucidationem adjecta videbantur, ut censuit Hieronymus, postea tamen Ecclesiæ judicio, (Concil. Trid. sess. 4.) etiam autoritatem divinam meruerunt, ut de libro Sapientiæ & Ecclesiastico loquitur Augustinus de doctr. Christ. lib. 2. cap 8.*

Bellarminus d. l. *Melitoni, Athanasio & Gregorio Nazianzeno* tribuit, quòd *integrum Estheris librum extra Canonem posuerint.*

In eandem sententiam abiit Sixtus Senensis lib. 1. Bibl. p. 20. *Accidit,* (inquit) *ut propter has appendicum lacinias hinc inde quorundam scriptorum temeritate insertas liber hic, quamvis Hebraicus & Hebræis receptus, serò admodùm apud Christianos Canonicam autoritatem receperit, unde nec ipsum Melito Sardensis Episcopus, nec Gregorius Nazianzenus inter sacros libros enumerârunt, & Athanasius de catalogo Canonicorum voluminum tanquam nothum nominatim abjecit.*

(Sed

(Sed quia *Melito & Athanasius*, fatente Melchiore Cano libr. 2. Locorum cap. 10. secuti sunt *Canonem Hebræorum*, quod ipsum etiam de *Nazianzeno* statuẽdum, & verò in Canone Hebræorum *Esther* disertè ponatur, ut constat ex Josepho lib. 1. contra Appion. ideo non est ullo modo verisimile, Melitonem, Athanasium & Nazianzenum integrũ *librum Esther* extra Canonem posuisse, sed tantùm de *postremis septem capitibus*, quæ non habentur in Hebræorum Canone, verba ipsorum accipienda. Quãvis enim in recensendis Canonicis V. T. libris non faciant expressam Estheris mentionem, tamen ad alium librum Canonicum, fortè ad *Esdram* eum referre potuerunt.

Confirmamus hanc sententiam duplici argumento. Primò ex disertis verbis Athanasii, qui in Synopsi post Canonicorum librorum enumerationẽ subjungit. Τινὲς μέντοι τῶν παλαιῶν εἰρήκασι κανονίζεσθαι παρ' Ἑβραίοις καὶ τὸν Ἐσθήρ· καὶ τὸν μὲν Ῥοὺθ μετὰ τῶν Κριτῶν ἑνουμένην εἰς ἓν βιβλίον ἀριθμεῖσθαι, τὸν δὲ Ἐσθὴρ εἰς ἕτερον ἕν. Deinde ex eo, quòd *Esdras* ab Isidoro statuitur hujus libri autor, quod verisimilius est, quàm quòd Eusebius in Chronicis arbitratur, *libri hujus autorem fuisse Esdra posteriorem*, vel quòd Philo Judæus in volumine suæ Chronographiæ asserit, *libri hujus Scriptorem fuisse Joachim Pontificem Hebræorum, Jesu Sacerdotis Magni filium, qui, adhortante eum per literas Mardochæo Hebræo, patre Estheris adoptivo, Historiam hanc literis mandârit*, vel quòd Latini tradunt, *volumen hoc à Mardochæo Hebraicè conscriptum esse*. Esdram enim Vet. Test. Canonem constituisse, id est, Canonicos Vet. Test. libros in unum volumen collegisse, consentiens est Hebræorum & Christianorum sententia.)

Origenis suffragium largitur nobis Sixtus Senensis lib. 1. Bibl. p. 27. *Origenes* (inquit) *in Epistola ad Julium Africanum hæc additamenta explodit*.

Hieronymi suffragium nobis largitur Bellarm. lib. 1. de Verbo Dei cap. 10. §. ultimo.

4. Quòd Bellarminus non potuerit aliâ ratione Canonicam hujus Supplementi autoritatem tueri, quàm ut statueret, caput 11. & 12. Supplementi ad initium libri, caput 10. ad finem ejusdem referendum esse (quâ ratione caudam cum capite & ventrem cum pedibus confundit.)

Argum. Bellarmini. 1. *Concilia & Patres, quando Esther in Canonem referunt, de eo volumine sunt locuti, quo tum ipsi, tum Ecclesia universa eo tempore utebatur. Utebatur autem eo tempore Ecclesia libris sacris juxta eam editionem, quæ Græcorum linguâ & literis continetur, in qua septem illa capita extant.*

Resp. 1. Idem Bellarm. lib. 1. de Verbo Dei cap. 20. §. At de tertio, pro Canonica tertii libri Esdræ talem format objectionem. *In Græcis Codicibus tertius est, qui dicitur primus Esdræ, & qui apud nos dicuntur primus & secundus, in Græco dicuntur secundus Esdræ. Quocirca verisimile est, antiqua Concilia & Patres, cùm ponunt in Canone duos libros Esdræ, intelligere nomine duorum librorum omnes tres. Sequebantur n. versionẽ LXX. Interpp. apud quos tres nostri duo libri Esdræ nominantur.* Huic objectioni in §. seq. respondet his verbis. *Etsi in Græcis Codicibus duo libri Esdræ sunt nostri tres.*

tres, tamen non propterea Concilia antiqua & veteres Patres, qui in Canone ponunt duos libros Esdræ, intelligunt nomine duorum nostros tres. Nam multi veterum, ut Melito, Epiphanius, Hilarius, Hieronymus, Ruffinus, in Canone Vet. Testam. exponendô apertè secuti sunt Hebræos, non Græcos, Hebræi autem tertium Esdræ non habent. Idipsum & nos huic Bellarmini argumento respondemus.

2. Quòd si enim pro Canonicis sunt habenda, quæ cum Canonicis libris in Codicibus Græcis conjunguntur, Canonica erit *Appendix libri Job*, Canonicus erit *Psalmus 151.* Canonica erit *præfatiuncula Jeremiæ*, quippe quæ omnia in Græcis Codicibus leguntur. Sed Canonica illa esse negat ipse Bellarminus d. loco.

3. Idem Bellarminus lib. 1. de Verbo Dei cap. 7. §. Potest, statuit, *primum libri hujus autorem, qui Hebraicè Historiam Esther scribendam suscepit, summam tantùm Historiæ scripsisse, deinde alio tempore scriptam fuisse Historiam eandem ab aliquo alio copiosiùs, & translatam in linguam Græcam à Lysimacho, prioris autoris librum ipsum Hebraicum, posterioris autem non ipsum librum, sed solùm translationem ad nos pervenisse.*

(At si est duplex liber Estheris, quorum prior ad nos Hebraicè, posterior copiosiùs scriptus trãslatus ad nos pervenerit, ut vult Bellarminus, quomodo contra Senensem obtinere potest, approbato à Conciliis & Patribus Estheris libro singulas ejus partes, ac proinde etiam septem illa postrema capita esse approbata? Si n. septem illa capita controversa sunt diversus liber ab eo volumine, quod in Hebræo extat, quin & ab alio autore & alio tempore scripta, quomodo possunt pro parte libri Esther haberi?)

4. Sixtus Senensis d. l. observat, quia *spuria ista capita cum veris libri Estheris capitibus fuerunt conjuncta, inde factum esse, ut gravissimi scriptores totum librum Estheris extra Canonem posuerint*, quod etiam Bellarminus notat lib. 1. de V. D. cap. 7. Vel hoc igitur nomine rejiciendæ sunt illæ adjectiones ex Canonicorum librorum exemplaribus, quia talem suspicionem libro Canonico asperserunt. Qui partem spuriam præter veram admiserunt, eodem id fecerunt errore, quo alii veram partem propter spuriam rejecerunt.

Argum. 2. *Origenes in Epist. ad Julium Africanum, hanc ipsam partem libri Esther, quæ in Hebræorum voluminibus non habetur, sacrã & Canonicam esse, demonstrat.*

Resp. 1. Sixt. Sen. lib. 1. Bibl. sanctæ p. 27. planè contrariam sententiam Origeni tribuit. *Origenes* (inquit) *in Epist. ad Julium Africanũ hæc additamenta explodit.* Cui ergò fidem habebimus, an Bellarmino, an Sixto Senensi? huic potiùs quàm illi, certum n. est & superiùs ex ipsorum adversariorum suffragio confirmatum, Origenem secutum fuisse Hebræorum Canonẽ. Jam verò in Canone Hebræorum Appendix illa non habetur. Adde quòd Origenes in citato loco hoc tantùm dicat, *apud LXX. Interpp. Supplementũ illud haberi & in Ecclesiis legi*, sed Canonicũ esse nuspiam asserit.

2. Quomodo potest Bellarminus Origenis autoritatẽ nobis opponere, cũ ipse eam passim elevet? libr. 4. de notis Eccles. cap. 9. §. 21. eum in catalogum *hæreticorum* refert. libro 2. de purgatorio cap. 8. §. 16. ex libro, qui inscribitur

Præ-

Pratum spirituale adducit visionem, quòd *visus fuerit Origenes cum Ario, aliisq; hæreticis in igne torqueri*, & addit, *citari Pratum spirituale in VII. Synodo generali, ne quis eum librum spernendum censeat.* Lib. 1. de Christo cap. 10. §. Tertiæ, scribit, *Origenem in scriptis suis habere apertissimas blasphemias contra Filium & Spir. S. quas credibile sit ab Arianis esse insertas.*

Thesis secunda. Liber Baruch non est Canonicus.

Exlicat. Non negamus, hunc librum esse utilem & in Ecclesia legi dignum, cùm gentilium idololatriam graphicè depingat, ac pleraque in eo sint sacro characteri propinquiora, quàm in aliis controversis libris, interim pro Canonico libro propriè dicto eum habere non possumus.

Antithesis. Bellarmin. lib. 1. de Verbo Dei cap. 8. §. Cæterùm. *Librum Baruch esse Canonicum, persuadet nobis Ecclesiæ Catholicæ autoritas, quæ in Concilio Tridentino sess. 4. Prophetam Baruch inter sacros libros numerat.*

Jodocus Coccius tom. 1. Thesauri lib. 6. art. 11. asserit, *Librum Baruch, ut Canonicum Scripturæ librum, valere ad Ecclesiastica dogmata confirmanda.*

Nostram sententiam probamus ex eo, quòd liber Baruch,

1. non sit scriptus linguâ Propheticâ sive Hebræâ, sed Græca, cap. 6. v. 2.

2. nec à Propheta. Si enim vel Jeremias, vel Baruch eum scripsissent, Hebraicâ linguâ scriptus extaret.

3. Quòd pugnet cum libris exploratò Canonicis. Confer cap. 1. v. 1. Baruch cum Jerem. 43. v. 6. Item cap. 1. v. 7. Baruch cum Thren. cap. 2. v. 6. & 7 Esdr. 3. v. 3.

4. ac cum veritate Historica. Confer cap. 1. v. 11. Baruch cum 2. Reg. 25. v. 27. Dan. 5. v. 30.

5. Insuper etiam Israëliticæ & primitivæ Christianæ Ecclesiæ testimonio destituatur.

Huic nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam disertis verbis ex Canone eum removent.

Johan. Driedo lib. 1. de Catal. Script. cap. 4. ad difficult. 4. etiam post Concilii Trident. definitionem Baruch ex Canone removet. *Cyprianus*, inquit, *Ambrosius, cæteriq; Patres sententias citant ex libro Baruch, ex tertio & quarto Esdræ, non tanquam ex Canonicis libris, sed tanquam ex libris cōtinentib. dogmata quædam pia, juvantia & non contraria, sed potiùs consona fidei.*

Driedonis suffragium nobis largitur Bellarminus d. l. §. 1. sic scribens: *De libro Baruch controversia fuit & est, tùm quia non invenitur in Hebræis Codicibus, tùm etiam, quia nec Concilia antiqua, nec Pontifices, nec Patres, qui Catalogum sacrorum librorum texunt, hujus Prophetæ disertis verbis meminerunt. Itaq; propterea ex Catholicis Driedo hunc librum negat esse Canonicum.*

Debuisset verò Driedoni conjungere omnes illos, qui Hebræorum Canonem sequuntur. Illi enim omnes librum Baruch, cùm non habeatur in Hebræis Codicibus, è Canone excludunt.

2. Quòd quidam de Canonica ejus autoritate dubitant.

Liber Baruch Concilii Tridentini Patres magis solicitos habuit, cùm neque inter Laodiceni aut Carthaginensis Concilii libros, nec in Pontificum Romanorum Catalogo recenseatur; atque tum eam

ob eam causam, tum quòd principium ejus non reperitur, eliminandus videbatur (ex librorum Canonicorum numero) *nisi obstitisset, quòd in Ecclesia lectio inde aliqua interdum debebatur, quæ ratio satis valuit ad congregationem in illius favorem flectendam, multis antiquitùs Jeremiæ partem habitum, eiq; apponendum affirmantibus.* Petrus Suavis libr. 2. Histor. Concil. Trident. pag. 172.

Melchior Canus (de quo Pererius in Comment. Daniel. libr. 12. cap. 6. scribit, quòd *in Concilio Tridentino celeberrimus fuerit Theologus, quodq; post magnos illos Doctores mysteria sacrarum literarum nullus ipso planiùs aut planiùs docuerit.*) lib. 2. Locorum cap. 9. p. 36. *Non audeo vocare hæresin eximere Baruch à Canone sanctarum Scripturarum, sed temerarium & erroneum.*

Lib. 12. Locor. cap. 6. p. 367. *De Scriptura sacra dicta hæc intelligi volumus, quam esse Canonicam constanter sit ab Ecclesia definitum. Nam quemadmodum in secundo libro docuimus, libellum Baruch non adeò exploratò & firmiter in sacrorum numero Ecclesia reposuit, ut aut illum esse sacrum, fidei Catholicæ veritas expedita sit, aut non esse sacrum hæresis expedita sit. Libellus ergò iste, sive quilibet alius, qui in quæstionem citra crimen hæreseos vocari possit, quantumvis clara & aperta inferat sensa, non statim efficiet certas atq; constantes fidei Catholicæ veritates.*

(Qui liber non efficit certas atque constantes fidei Catholicæ veritates, ille non est certò & exploratò Canonicus.) Confer Espensæum in 1. Timoth. digress. lib. 1. cap. 11.

Tannerus tom. 3. Theol. Scholast. Disput. 1. q. 5. n. 40. *Post Concilium Tridentinum Sixtus Senensis &c. favente etiam nonnihil Stapletono librum Baruch & postrema capita Danielis, sicut & Estheris posteriora capita à Canone rejecerunt.* Confer Stapletonum relect. controv. 5. q. 3. art. 3.

Thesis tertia. Additamenta Danielis, videlicet Oratio Azariæ, Hymnus trium puerorum, Daniel. 3. Historia Susannæ cap. 13. Historia Belis & Draconis cap. 14. non sunt Canonica.

Antithesis. Bellarminus lib. 1. de Verbo Dei cap. 9. §. 3. *Certum est, has omnes partes Danielis verè esse Canonicas, quod probatur ex Concilio Tridentino & usu Ecclesiæ.*

Jodocus Coccius tom. 1. Thesaur. lib. 6. artic. 14. *Orationem Azariæ & Hymnum trium puerorum Dan. 3. esse authenticam & Canonicam Scripturam, citandam ad Ecclesiastica dogmata confirmanda.* art. 15. *Historiam Susannæ, ut authenticam & Canonicam Scripturam ad Ecclesiastica dogmata confirmanda citandam esse.* art. 16. *de Belis & Draconis Historia* idem scribit.

Nostram sententiam probamus ex eo, quòd Additamenta illa

1. Non habeantur in Codicibus Hebræis.

2. Nec sint scripta à Propheta.

3. Quodque pugnent cum Canonico Danielis libro. Confer cap 13. v. 65. cum cap. 6. v. 1. cap. 14. v. 30. cum cap. 6. v. 11. & 19.

4. Et cum veritate Historica, quia Propheta Habacuc, qui Danieli prandium in lacu leonum attulisse dicitur, vixit ante Babylonicam captivitatem.

5. Deniq; destituuntur Israëliticæ & primitivæ Christianæ Ecclesiæ testimonio.

nio. In *Historia Susannæ* 1. Judæis tribuuntur Conventus juridici cum potestate vitæ & necis tempore captivitatis. 2. puerulo tribuitur talis autoritas in terra Babyloniæ, quam nullus privatus exercuit in Judæa, revocandi scilicet damnatum in judicium & novam causæ cognitionem instituendi. 3. Daniel ut puer introducitur, qui cùm adhuc puer erat, educabatur in palatio Regis seorsim à Judæis.

Nostræ sententiæ suffragatur.

1. Quòd quidam hæc additamenta disertè repudiant.

Gloss. Bibl. Ordin. in Præfat. *In Daniele illa tantùm sunt in Canone, quæ sunt usq; ad eum locum, ubi posuimus. Finit Daniel Propheta, quæ postea sequuntur, non sunt in Canone.*

In Præfat. cap. 13. Dan. *Incipit Historia Susannæ, Belis & Draconis, quæ non est in Canone.*

Lyranus in Præfat. cap. 13. Dan. *Hæc Historia* (Susannæ) *inter libros Bibliæ non Canonicos situari debet post librum Baruch.*

Erasmus in Scholiis super Præfationem Hieronymi in Danielem: *Mirum, quòd Hieronymus vera jugulat, id nunc passim legitur & canitur in templis, ceu res inprimis sancta &c. imò nullo delectu legimus de Bel Dracone, quam Hieronymus non veritus est appellare fabulã, nec additurus, ni veritus fuisset, ne bonam voluminis partem detruncâsse videretur. Sed apud quos tandem? apud imperitos, inquit ipse.*

Idem d. l. *Hunc locum inter cætera crimina Ruffinus objicit Hieronymo, ad quod tamẽ ille satis obliquè vafreq; respondet. Quod ad Græcam etymologiam attinet, absurdum est, in libro, quem Hebraicè Chaldaiceq; scriptum videri velis, adducere Græcam etymologiam, quæ non semper respondet in omni lingua. Ad Græcam vocem allusit Daniel, cùm ait: Ecce Angelus Dei scindet te medium &c. Cæterùm ea vocum allusio, quoniam non respondet, in sermone Chaldaico nimirum constat, hoc esse Græci Scriptoris Commentum.*

Johan. Driedo lib. 1. Catal. de Script. & dogmat. Eccles. cap. ult. *Non oportet*, inquit, *contemnere Susannæ Historiam, tanquam prorsus falsam, sed honorare eam, tanquam ad ædificationem Ecclesiæ utilem, quam quisq; credens veram esse perniciosè non fallitur, quemadmodum legimus sanctorum Martyrum gesta longo usu recepta in Christianorum Ecclesia, ex quibus tamen argumentum non sumitur efficax ad demonstrandum ea, quæ fidei sunt. Sic Cyprianus, Ambrosius, cæteriq; Patres citant sententias ex libro Baruch, tertio & quarto Esdræ, non tanquam ex Canonicis libris, sed tanquam ex libris continentibus dogmata pia quædam juvantia & non contraria, sed consona potiùs fidei nostræ.*

(Erasmi & Driedonis suffragium largitur nobis Bellarminus d. l. §. 2.)

Ludovicus Vives in Comment. lib. 18. Augustin. de Civ. Dei cap. 31. *Prophetæ Habacuc fit mentio Danielis 14. quòd prandium suum ex Juda Babylonem tulerit ad Danielem, quo testimonio ad probationem temporum Augustinus non est usus, quòd ea Beli Historia & totum caput 14. cum Historia Susannæ Apocrypha sint, nec in Hebræo habeantur, nec sint versa à LXX. Senibus.*

Tannerus tom. 3. Theol. Scholast. Disput. 1. q. 5. n. 40. conqueritur, *Stapletonum illis nonnihil favere* (controv. 5. q. 3. art. 3.) qui po-

postrema capita Danielis è Canone removent.

2. Quòd suffragium veterum nobis largiuntur.

Bellarminus lib. 1. de Verbo Dei cap. 9. §. *Ex Christianis Catholicis olim Julius Africanus Historiam Susannæ tanquam adulterinam & neotericam repudiavit.*

Sixtus Senensis lib. 1. Biblioth. sect. 2. p. 22. *Supplementum libri Danielis, quod in Hebræo non habetur; sed ex Græca Theodotionis editione ab Hieronymo transscriptum est, quatuor continet, nempe Orationem Azariæ, Hymnum trium puerorum, Susannæ Historiam & Belis narrationem. De his olim apud summos Ecclesiæ Proceres ingens fuit altercatio &c. Eusebius & Apollinarius Junior arbitrantur, idipsum ad prophetiam & gesta Danielis Prophetæ de tribu Juda, quæ in sacro Canone habentur, nihil prorsus pertinere, sed partem esse cujusdam Historiæ seu prophetiæ, quam de alio quodam Daniele Sacerdote filio Abdæ scripsit Habacuc filius Juda de tribu Levi, diversus ab eo, qui inter duodecim Prophetas annumeratur. Quam rem confirmant ex titulo & initio Historiæ Belis &c. Julius Africanus hanc partem conjicit esse Græci Scriptoris commentum propter verba, quæ in Susannæ Historia continentur, respondente Daniele ad Presbyteros* ἀπὸ τῦ χοίνυ χίσαι; ἀπὸ τῦ πρίνυ πρίσαι. *quæ etymologiæ ita Græco sermoni cohærent, ut Hebræo eloquio accommodari non possint.*

Idem Senensis lib. 5. Bibliothec. annot. 250. p. 423. recitat integram Epistolam Julii Africani ad Origenem, quæ sic habet: *Sacram cùm haberes Disputationem cum amico illo tuo, faceresq; mentionem prophetiæ habitæ à Daniele in juventute, sum id tum temporis, ut decebat, amplexus. Admirer verò, quonam te fugerit pacto, partem hanc libri esse adulterinam. Hoc enim libri segmentum aliter quidem est opusculum gratum, sed tamen opusculum, quod multis ostenditur & convincitur modis, neotericum esse & Græcè à Græco authore confictum. Primùm quidem, quia ut mori jussa fuit Susanna, Spiritu correptus Propheta clamavit, injustè prolatam fuisse sententiam & Daniel alio prophetat modo per omne tempus, nempe visionibus & somniis & Angeli apparitione, non autem aspiratione Prophetica. Deinde posteaquàm adeò admirabiliter esset locutus, eo utitur ad populum & Senes confutationis genere, quod longè esset à communi expectatione remotissimum, & quo neq; Philistion ille minùs usus fuisset, quippe, qui non contentus objurgatione per Spiritum effecta ab altero utrumq; separatum interrogat seorsim, quonam in loco eam vidisset adulterium committentem. Ut autem alter sub prino dixisset, respondit futurum, ut Angelus ipsum secet. Similiter scissionem minitans alteri, qui sub schino eam vidisse responderat. In vocibus etenim Græcis talia eundem habent sonum* παρὰ τὸν πρῖνον πρίσαι, καὶ παρὰ τὸν χῖνον χίσαι. *in lingua verò Hebraica diversum habent omninò sonum. Porrò ex Hebræis translata sunt ad Græcos, quæcunq; feruntur V. Test. Præterea, quonam pacto cùm apud Chaldæos captivi essent in Babylone & jugulati projicerentur in plateas insepulti, ut in prima captivitate Israëlis narrant Historiæ, ab ipsisq; avellerentur filii, ut Eunuchi & filiæ, ut pallaces fierent, ut Prophetæ prædixerant, hîc de morte ferunt judicium? Et quod magis mirere, adversus conjugem Joachim Regis ipsorum, quem sibi assessorem fecerat Rex Babyloniorum? Sin verò*

verò non est hic Joachim, sed alter quispiam ex populo, unde hoc domicilium captivo adeqat? unde illi hortus spaciosus? Antè verò hæc omnia hæc libri hujus particula cum aliis duabus particulis, quæ sunt in Danielis fine, Danieli, qui recipitur ab Hebræis, non est similis, quin etiam locutionis character discrepat. His verò omnibus adjiciatur, cùm tot præcesserint Prophetæ, nullum deinceps usum fuisse testimonio alterius, quippe cùm sermo ipsorum verax non aliunde mendicaverit, hic autem alteri illorum minitans Domini meminit dicentis: innocentem & justum non interficies. Ex his omnibus ego arbitror additum fuisse hoc libri segmentum. Ego pulsavi, tu rescribens erudi.

(Quamvis verò huic Africani Epistolæ Origenes responderit, cujus responsoriæ Epistolæ summa capita Sixtus Senensis ibidem subjungit, tamen non fuit aliud Origeni propositum, quàm docere, quòd in hisce Additamentis nihil falsi, vel absurdi contineatur, quodque *ad Ecclesiæ ædificationem à Patribus sint suscepta*, ut loquitur. At si vel maximè in his Additamentis habetur eadem veritas, quæ in Canonicis libris, non tamen ex eo concludi potest Canonica eorundem autoritas. Hanc fuisse Origenis sententiam, probamus evidenti argumento. Canon Hebræus hæc Additamenta excludit. Atqui Origenes secutus fuit Canonem Hebræum, teste Eusebio lib. 6. Histor. Eccles. cap. 24. ac fatente Melchiore Cano lib. 2. Locor. cap. 10. Ergò & ipse hæc Additamenta exclusit. Provocat quidem Bellarminus ad homil. 1. Orig. in Levit. in qua, *Historiam Susannæ Canonicam esse*, statuat. Sed ipse Bellarmin. lib. 4. de Verbo Dei cap. 11. homiliarum istarum autoritatem elevat. *Respondeo*, inquit, *homilias illas in Leviticum non esse Cyrilli, sed Origenis, vel nescio cujus alterius, qui passim literam destruit & mysticos sensus ex capite suo statuit, proinde homilias illas non esse magnæ autoritatis.*

Neve quis cogitet, *fuisse hanc privatam Julii Africani de hisce Additamentis opinionem*, notare jubemus, quod scribit Canus lib. 11. Locor. cap. ult. p. 341. *Julius Africanus non est in fidei doctrina reprehensus. Nam quod Historiam Susannæ fictam esse credidit, in eo virorum doctissimorum errorem secutus est.*

(Ergò juxta Cani confessionem viri doctissimi ante Julium Africanum hanc sententiam, quam falsò vocat erroneam, cum ipso & nobiscum sunt amplexi.)

Jodocus Coccius tom. 1. Thesauri libr. 6. artic. 15. *Julius Africanus Epistolâ ad Origenem Historiam Susannæ conjicit esse commentum propter verba Danielis ad Presbyteros.* ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσει, & ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσει, *quæ etymologia ita Græco sermone cohærent, ut Hebræo eloquio accommodari non possint. Hieronymus Præfatione in Danielem. Hebræi Historiam Susannæ non habent. Audivi ego quendam de præceptoribus Judæorum, cùm Susannæ derideret Historiam & à Græco, nescio quo, eam diceret esse confictam, illud opponere, quod Origeni quoque Julius Africanus opposuit, etymologias has* ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσει, & ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσει, *de Græco sermone descendere.*

Laurentius Valla lib. de donat. Constant. *Apollinaris & Origenes atque Eusebius & nonnulli alii narrationem Beli fictam esse, affirmant.*

3. Quòd

3. Quòd Bellarminus concedit, Danielem, cujus mentio fit in Additamentis, esse alium ab eo, cujus mentio fit in Canonico Danielis libro.

Non est improbabile (scribit lib. 1. de Verb. Dei cap. 9. in resp. ad 3. argum.) *non eundem esse Danielem istum, qui Susannam liberavit, Bel destruxit ac Draconem interfecit & in lacu leonum sex diebus fuit, cum eo, de quo agitur in superioribus capitibus. Id enim multos olim sensisse testatur Hieronymus Præfat. in Comment. Daniel. & apertè Græca editio LXX. habet, hunc posteriorem fuisse de tribu Levi, ut ibidem Hieronymus notat, cùm certum sit priorem fuisse de tribu Juda.* Bellarminum sequitur ipsius hyperaspistes Gretserus, qui disputat, *partes illas rectè poni in Daniele, etiamsi ab alio quodam Daniele compositæ essent, quia tum propter argumentum, tum propter nominis similitudinem nuspiam rectiùs collocantur, quàm in libro Danielis.* (Atqui si Daniel Susannæ liberator ac Draconis interfector est alius à Daniele, cui Christus testimonium perhibet Matth. 24. v. 15. unde probari poterit, priorem illum Danielem fuisse Prophetam & librum ejus esse Propheticum? Si *Historia Susannæ meritò apud Græcos ponitur in principio libri, cùm contigerit longè ante tempora Darii, Daniele adhuc puero existente,* ut scribit Bellarminus d. l. in resp. ad 2. argum. cur in vulgata versione, quæ in Concilio Tridentino pronunciata est authentica, ad calcem libri refertur? Vidit hanc difficultatem Sixtus Senensis, ideò negat Danielem, cujus mentio fit in Additamentis, esse alium à Daniele, cujus mentio fit in ipso libri corpore. *Quidam* (inquit libr. 8. Biblioth. hæres. 6. resp. ad 6. object. *sequentes opinionem eorum, quos Hieronymus refert, duos distinxerunt Danieles &c. Sed nos ad Historiæ continuationem propiùs accedentes controversiam tollimus in hunc modum. Daniel non semel, sed bis & ob diversas causas in lacum missus est, primùm sub Dario Histaspe, quia contra ejus edictum Deum suum intra triginta dies prohibitos adoraverit, & tunc unâ tantùm nocte in eo fuit. Secundò verò iterum missus est in lacum ob destructum Belem & interfectum Draconem sub Cyro Rege, qui cum Dario Histaspe duobus annis & post eum annos viginti duos regnavit, fuitq́ in eo sex continuis diebus.*

Sixtum Senensem sequitur Pererius Præfat. Comment. in Daniel. p. 10. §. Cæterùm. Postquam enim scripsisset, *quosdam duos introducere Danieles*, subjungit, *Sic quidem nonnulli existimârunt, sed nec olim Synagoga, nec nunc Christi Ecclesia plures uno Danieles hujus Historiæ autores novit.*)

4. Quòd fateri coguntur, hæc Additamenta non haberi in Hebræo.

Sixtus Senensis d. l. in resp. ad 3. object. *Fatemur Historiam Susannæ, ut Hieronymus & Patres omnes testantur, nec in Hebraico legi Codice, nec ab Hebræo Scriptore, sed à pio quodam Græco juxta facti veritatem Græco sermone scriptam.*

Bellarminus lib. 1. de Verbo Dei cap. 9. resp. ad 2. argum. *Historia Susannæ non malè apud Latinos rejecta est ad extremum libri, ut intelligeremus eam, non haberi apud Hebræos.*

(Atqui si hæc Historia nec in Hebræo Codice legitur, nec ab Hebræo scripta est, non potest esse Canonicus Vet. Test. liber, quippe cujus essentiale requisitum est, constare sermone Prophetico, hoc est,

est, Hebræo. Si non habetur in Canone Hebræorum, Ecclesia eum non recepit ad fidei confirmationem, sed tantùm *ad morum ædificationem*. Atque hoc sensu accipiendum, quod in Exegesi de Script. §. 228. dicitur, *Sixtum Senensem Historiam Susannæ, Belis & Draconis æquè ut additamenta Estheris repudiare*. Notum quidem est, quòd pro Canonica eorum autoritate pugnet libr. 8. Bibl. sed ex iisdem hypothesibus, quibus *Additamenta Estheris* repudiat, etiam *Danielis Additamenta* repudiare cogitur. 1. utraque non sunt in Hebræo. 2. utraque resecantur ab Hieronymo. 3. utraque sunt partes heterogeneæ.)

Ad argumenta Bellarmini quid sit respondendum, patere potest ex superioribus. Hoc loco exceptionem aliquam Catharini, Sixti Senensis & Bellarmini ad nostrum argumentum ex Hieronymi testimonio desumtum expendemus. *Quando Hieronymus ista capitula negat esse alicujus autoritatis, imò vocat fabulas, tum loquitur ex opinione Judæorum ac nomine fabularum non res fictas, sed veras narrationes intelligit?*

Resp. 1. Bellarminus ipse lib. 1. de Verbo Dei cap. 10. §. ult. agnoscit Hieronymum, quando controversos libros *Sapientiam, Ecclesiasticum, Tobiam, Judith & Maccabæorum* è Canone excludit, non loqui tantùm de Canone Judæorum, sed etiam ex sua sententia. Jam verò Additamentorum istorum est eadem ratio, cùm nec in Hebræis Codicibus legantur, nec ab Israëlitica Ecclesia in canonem fuerint recepta.

2. Verba Hieronymi in Præfat. Comment. in Daniel. sunt satis clara: *Daniel apud Hebræos nec Susannæ habet Historiam, nec Hymnum trium puerorum, nec Belis, Draconisvè fabulas, quas nos, quia in toto orbe dispersa sunt, veru anteposito, easq; jugulante subjecimus, ne videremur apud imperitos magnam partem voluminis detruncâsse.* (In vulg. versione pro verbo subjecimus, habetur verbum *transfiximus*, quod majoris ponderis, quodque magis congruit nomini anteposito. Sixtus Senensis lib. 3. Bibl. p. 164. §. Obelus. *Obelus, id est, veru, est nota, quâ veluti sagittâ confodiantur suspecta atq; superflua. Sic Hieronymus dicit, se in libro Danielis Susannam & Belis Historiam anteposito veru jugulante transfixisse, ceu narrationes præter Hebraicam veritatem ex Theodotionis editione desumtas.*) Et postea: *Miror quosdam μεμψιμοίρους mihi indignari, quasi ego detruncaverim librum, cùm & Origenes, & Eusebius & Apollinarius, aliiq; Ecclesiastici viri & Doctores Græciæ, has, ut dixi, visiones non haberi apud Hebræos fateantur, nec se debere respondere Porphyrio pro his, qui nullam* (nota) *Scripturæ autoritatem habent. Daniel apud Hebræos has fabulas non habet &c. Daniel ex Regis sanguine prognatus non erat, ut Belis fabula habet &c.*

3. Hæc ipsa verba testantur, *fabularum* nomine ab Hieronymo h. l. non intelligi veram narrationem, quia, rem se non ità habere asserit, ut Belis habet fabula. Adde, quòd communis usus loquendi nomen fabulæ pro ficta Historia usurpari ostendat. Salmeron in 1. Timoth. 1. *Paulus à Judaicis fabulis abstinendum esse docet.* Bellarminus lib. 1. de Verbo Dei cap. 20. §. Postremo. *Miror, Genebrardum quartum librum Esdræ amplecti, qui continet quædam fabulosa.* Lib. 4. de Christo cap. 16. §. Quare. *Platonem ab inferno liberatum esse, fabula*

bula est. Lib. 3. de Pontif. cap. 24. *Narrationem istam de Johanna Pontifice fabulam esse, existimo.*

4. Si vel maximè Hieronymus in Apol. 2. contra Ruffin. in eo se non consentire cum Judæis asserat, quòd Susannæ Historiam, Hymnum trium puerorum, ac Belis & Draconis fabulas penitùs repudiant & lectione indignas judicant, in eo tamen cum Ecclesia Israëlitica perpetuò consensit, quòd in sublime Canonicæ autoritatis fastigium non sint evehendæ, cùm Hebraico sermone non habeantur scriptæ. Verba sic habent: *Quod autem refero, quid adversum Susannæ Historiam & Hymnum trium puerorum & Belis & Draconis fabulas, quæ in volumine Hebraico non habentur, Hebræi soleant dicere, qui me criminatur stultum, se Sycophantam probat, non enim quid ipse sentirem, sed quid illi contra nos dicere solent, explicavi.* Hîc quilibet videt, quòd narrationem de Susanna vocet *Historiam,* ideoque non omnem fidem ei deroget, quod attinet ad rei gestæ veritatem. Sed recitationes de Bele & Dracone vocat *fabulas,* id est, commenta fabulosa.

5. Erasmus in notis ad Apolog. 2. Hieronymi contra Ruffinum, observat, *Hieronymum ibi vafrè respondere, cùm ex ipsa præfatione appareat, eum planè ita sensisse.*

Thesis quarta. Liber Tobiæ non est Canonicus.

Antithesis. Bellarminus lib. 1. de Verbo Dei cap. 10. §. 2. *Ecclesia Catholica librum Tobiæ pro sacro & Canonico habet, ut sit infallibilis veritatis.*

Jodocus Coccius tom. 1. Thesauri lib. 6. art. 13. asserit, *Historiam Tobiæ esse Canonicam Scripturam & valere ad Ecclesiastica dogmata confirmanda.*

Nostram sententiam probamus ex eo, quòd hic liber

1. Non habeatur in fontibus Hebræis.

2. Pugnet cum veritate Historica cap. 1. v. 4. 21. & 24. cap. 14. v. 2. 6. & 7. Confer 2. Reg. 18. v. 21. & seqq.

3. Contineat quædam fidei analogiæ minùs congrua cap. 5. v. 18. cap. 11. v. 3. cap. 6. v. 8. cap. 12. v. 9. 15. & 16.

4. Destituatur Ecclesiæ Israëliticæ & primitivæ Christianæ suffragio.

Huic nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam è Canone eum excludunt.

Innocentius Pontifex, qui reliquos libros Apocryphos V. Test. Canoni (Ecclesiastico) includit, *Tobiæ librum* prætermittit. in Epist. ad Exuperium cap. 7. quæ habetur tom. 1. Concil. edit. Colon. An. 30. fol. 173.

Glossa Juris Canonici in c. Canones distinct. 16. *librum Tobiæ* Apocryphis accenset.

Lyranus in Præfat. Tobiæ: *Postquam, auxiliante Deo, scripsi super libros sacræ Scripturæ Canonicos, ejusdem confisus auxilio super alios intendo scribere, qui non sunt de Canone, scil. liber Sapientiæ, Ecclesiasticus, Judith, Tobias & libri Maccabæorum &c. Libri sacræ Scripturæ, qui Canonici nuncupantur, tantæ sunt autoritatis, ut quicquid ibi continetur, verum teneatur firmiter & indiscussè, & per consequens illud, quod ex hoc concluditur manifestè &c. Libri, qui non sunt de Canone, recepti sunt ab Ecclesia, ut ad morum informationem in ea legantur, tamen eorum*

autoritas ad probandum ea, quæ in contentionem veniunt, minus idonea reputatur.

His accensendi sunt illi, quorum superiùs in thesi generali facta fuit mentio Cajetanus in fine Comment. Esther. Hugo Cardin. in Prologo Josuæ. Hugo de S. Victore lib. 1. de Sacrament. cap. 7. in tractat. quem vocat Didascalon libr. 4. cap. 2. &c.

2. Quòd magnis se involvunt difficultatibus, qui veritati per omnia conformia in hoc libro contineri asserunt.

Lyranus non quidem Canonicam hujus libri autoritatem asserit, interim tamen nihil falsi in eo contineri arbitratur, ideò quòd in cap. 6. v. 8. fumus cordis ex pisce exemti omne genus Dæmoniorum extricare dicitur, mysticè & significativè accipiendum esse statuit. *Si Dæmones* (inquit) *haberent corpora sibi naturaliter unita, non esset impossibile, quòd res corporales in eis facerent impreßionem ratione corporum, sed quia secundùm fidem nostram & etiam Philosophorum doctrinam sunt substantia simpliciter intellectuales, ideo nulla corporalis creatura potest in eis facere aliquam impreßionem, propter quod fumus iste non expulit Dæmonem, sed figuravit ejus expulsionem, significavit enim virtutem orationis Tobiæ junioris & Saræ.*

(Sed commoda hæc explicatio non congruit verbis Angeli, quia quâ ratione felli tribuit sanationem oculorum, eâdem ratione fumo cordis tribuit expulsionem Dæmonum. Nec congruit complemento cap. 8. v. 1. ubi Dæmonium jecoris fumo dicitur fugatum, ac postea demùm Tobiam ad precandum surrexisse. Inde Petrus Comestor autor Historiæ Scholasticæ scribit, *non esse mirum, quòd fumus cordis è pisce exemti eam vim habeat, cùm fumus cujusdam arboris adustæ eandem vim habere dicatur*, id quod alii probant ex Thalmudico somnio apud Josephum lib. 8. antiq. cap. 2. quòd Eleazarus per *radicem à Salomone monstratam Dæmonium per nares obseßi traxerit.*)

Pererius lib. 3. Comment. in Dan. p. 217. *Responsum Angeli in libro Tobiæ, qui se Ananiæ filium dixerat, nisi figuratè exponatur, non poßit excusari à mendacio.*

(At hæc figura non potest esse alia, quàm fictio. Lyranus dicit, *Angelum se vocare filium Ananiæ, hoc est, Dei, quia Ananias interpretatur Dei gratia, cujus filii sunt Angeli.* Dionysius *Deum propterea Ananiam vocari* asserit, *quia respondeat, hoc est, clementer annuat precibus nostris.* Sed Angelus non solùm sese vocat Ananiæ filium, verùm etiam dicit, *se fuisse ex captivitate Ninives, & Ananiam, cujus se filium vocat, in Græco* dicit *esse fratrem Tobiæ*, quod figuratâ quadam expositione ita torqueri nequit, ut prius Angelis, posteriꝰ Deo competat. Et quæcunque tandem mystica expositio afferatur, semper manet ille scrupulus, quòd aliud responderit Angelus, aliud intellexerint Tobias & Raguel.)

Huc referri possunt dissensiones circa hunc librum, Medina lib. 6. de recta fide cap. 14. pro *in Rages* legendum putat *in Ecbatana*. Contrà verò Bellarminus contendit, *vix probabile esse, talem errorem contingere potuisse.*

Torniell. in Annal. Ann. 3329. n. 4. affirmat, *Tobiam ipsum esse hujus libri autorem.* Contrà Estius in princ. annot. ad h. l. statuit, *autorem hujus libri esse incertum.*

3. Quòd primitivæ Ecclesiæ Christianæ suffragium nobis largiuntur.

Jodocus Coccius tom. 1. Thesauri lib. 6. art. 13. *Melito Sardensis in Epistola ad Onesimum, Concilium Laodicense, Nazianzenus & Amphilochius texentes Catalogum Vet. Testam. librorum nullam mentionem Tobiæ faciunt. Hieronymus in Prologo Galeato & Præfatione in libros Salomonis Tobiam cum Hebræis extra Canonem ponere videtur.*

Sixtus Senensis lib. 8. Bibliothec. p. 655. *Ad Hieronymi sententiam, quâ libros istos* (Tobiæ & Judith) *asserit ab Ecclesia Dei inter Canonicas Scripturas minimè recipi, dicimus, verba ejus sic sine ulla discretione considerata non esse prorsus vera,* (concedit igitur Hieronymum testari, quòd Ecclesia Dei inter Canonicas Scripturas illos minimè recipiat. Sed dicit, adhibendam esse quandam distinctionem. Videamus verò, cur adhibenda sit distinctio & qualis ea sit) *quoniam Augustinus Hieronymo σύγχρονος utrumq; in ordine Canonicorum librorum enumerat & Concilium Carthaginense III. cui Augustinus interfuit, in Catalogo sacrarum Scripturarum enumerat.* (Quo sensu hæc sint accipienda, exposuimus superiùs, non *ad fidei confirmationem* propriè dicta autoritas Canonica, sed ad *morum ædificationem* dignitas lectionis Ecclesiasticæ illis est attributa.) *Proinde Ambrosius Compsæ Episcopus huic argumento occurrens ait, Ecclesiam duobus modis apud veteres Scriptores interdum accipi, aliquando pro his, qui in Ecclesia Dei cæteris præsunt, uti sunt Pastores, Doctores & Rectores Ecclesiæ Matth. 18. nonnunquam verò pro universo fidelium cætu, præcipuè verò pro his, qui inferiores sunt ac de grege ovium, quæ Pastoribus subjiciantur Act. 20. De hac Ecclesia Hieronymus locutus est, cùm dixit, Ecclesiam DEI suo tempore libros istos nondum inter Canonicas Scripturas accepisse, tumultuantibus scilic. adhuc seditiosis quibusdam, atq; unà cum eis vitiosâ quadam multitudinis consuetudine resistente, ne ab omni congregatione fidelium generaliter reciperentur. Apud Ecclesiam verò primâ significatione sumtâ libri isti semper tanquam Canonici habiti sunt. Hæc Ambrosius* (non Mediolanensis, sed Compsanus. Ain verò *hos libros semper ab Ecclesiæ Doctoribus pro Canonicis habitos?* Quid ergò fiet Melitoni, Origeni, Eusebio, Epiphanio, Hilario, Hieronymo ipsi & aliis, quos longâ serie enumerare possumus, qui libros hos è Canone excluserunt? Sed non opus est, hanc Catharini responsionem refellere. Fungetur hac operâ ipsemet Senensis porrò subjungens.) *At cùm in principio hujus operis ostensum sit, plerosq; magni nominis Patres & Proceres* (nota hoc) *Tobiæ & Judith volumina inter Apocrypha deputâsse, sciendum est, duos esse Canonicorum voluminum ordines, quorum prior continet libros, de quorum fide & autoritate nulla unquam inter Præsules & Pastores Ecclesiæ fuit controversia, posterior verò complectitur Scripturas, non statim in exordio nascentis Ecclesiæ à Patribus & Pastoribus agnitas & receptas, sed multò pòst, cùm priùs de his dubitationes & diversa inter illos judicia fuissent. Hieronymus igitur unà cum aliquot Patribus* (nota hoc) *ad primum ordinem respiciens, pronunciavit, libros Tobiæ ac Judith non esse Canonicos, hoc est, de numero Canonicorum primi ordinis: Augustinus verò cum aliis Patribus habit &*

bita ad secundum ordinem ratione, eosdem libros in Canonicos refert.

(Quid de hac distinctione statuendum sit, superiùs exposuimus. Ecclesia posterior nec voluit, nec potuit Canonicam autoritatem libris tribuere, quos prior Ecclesia è Canone exclusit, quique proprietatibus verè & propriè dictorum Canonicorum librorum destituuntur.)

4. Quòd Ecclesiæ Israëliticæ suffragium nobis largiuntur.

Sixtus Senensis d. l. *Libros Tobiæ & Judith Judæi inter Apocrypha computant. Sed licet Judæorum Synogoga eos non recipiat, sancta tamen Christi Ecclesia in Canone recipit.*

(Quo sensu ac respectu Ecclesia Christiana eos receperit, superiùs fuit expositum, videl. non in Canonem divinæ & irrefragabilis autoritatis ad fidei confirmationem, sed in Canonem Ecclesiasticæ lectionis ad morum ædificationem.)

Bellarmin. lib. 1. de Verbo Dei cap. 10. §. 1. *Libri Tobiæ & Judith rejiciuntur ab Hebræis.*

5. Quòd versio Latina in multis locis pugnat cum editione Græca.

Confer cap. 3. v. 7. cum cap. 9. v. 3. In exordio cap. 1. v. 1. habentur quædam in Græca, quæ non sunt in Latina. v. 4. sunt in Latina, quæ nō sunt in Græca. v. 7. sunt in Græca multa, quę in Latina desiderantur, & rursus sunt in Latina, quę non sunt in Græca. Idem occurrit v. 10. 16. 23. & 25. In cap. 3. v. 6. Gręca legit quędam, quæ Latina non habet v. 11. & 12. plurima sunt in Latina, quæ non extant in Græca. Idē occurrit v. 17. & 18. cap. 4. v. 6. & 13. De tempore, quo Tobias visum amiserit, dissensio est. Latina exprimit ann. 56. cap. 14. v. 3. Græca ann. 58. cap. 14. v. 2. Rursum, quàdiu cœcus fuerit Tobias, non consentiunt. Latina numerat 4. annos cap. 14. v. 3. Græca numerat octo cap. 14. v. 2. Sex filios Tobiæ tribuit Gręca cap. 14. v. 5. septē Latina, cap. 14. v. 5. Seniorem Tobiam vixisse annos centum ac duos refert Latina cap. 14. v. 2. Gręca centum quinquaginta & octo annos illi tribuit cap. 14. v. 13. Juniorem Tobiam Latina dicit vixisse annos 99. cap. 14. v. 11. Græca centum viginti ac septem annos illi tribuit cap. 14. v. 16. Sennacherib interfectum esse à filiis post dies 45. asserit Latina cap. 1. v. 24. Græca habet 55. dies. Hierosolymam desolatum iri & domum Dei incensum dicit Græca cap. 1. v. 6. Latina dicit, id jam esse factum.

(Dispiciant ergò priùs Adversarii, an Græcam editionem, an verò Latinam versionem, ut Canonicam, acceptare velint. Bellarminus lib. 1. de Verbo Dei c. 12. §. Ultimò &c. *editionem Græcam libri Judith*, dicit, *esse corruptam.* Idem procul dubio dicturus de editione Græca Tobiæ. Sed hoc non probatur illis, qui versionem Latinam ex fontibus æstimandam & corrigendam censent, quorum testimonia suo loco adducentur. Quinimò ipse Bellarminus pressus pondere argumentorum nostrorum, quæ Canonicæ controversorum istorum librorum autoritati opponimus, sæpè provocat *ad textum Græcum*, utpote lib. 1. de V. D. cap. 12. §. Duodecimò, & §. Jam hoc idem, lib. ejusd. cap. 15. §. Igitur,

Argum Advers. *Hieronymus Præfat. super Tobiam & Judith dicit, hos libros inter*

Hagiographa à Judæis numerari. Ergò agnoscit eos esse in Canone. Hoc argumentum urget Pistorii hyperaspistes in falsis contra 1. Disp. D. Mentzeri.

Resp. 1. Bellarminus lib. 1. de Verbo Dei cap. 10. §. Ad locũ &c. statuit, *duo genera Hagiographorum Judæos habuisse, quædam intra arcam & quædam extra arcam. Quæ erant intra arcam, Hagiographa dicebantur, ad distinctionem Historicorum & Propheticorum voluminum; & hæc habebantur Canonica. Quæ autem erant extra arcam, dicebantur Hagiographa ad distinctionem Canonicorum & sacrorum.*

(Hæc Bellarmini distinctio solvit Pistorii argumentum, quòd ab appellatione Hagiographorum non possit Canonica autoritas probari. Sed commodior est responsio, quam ex autore Glossæ ordinariæ subjungemus.)

2. Autor Præfat. quæ Glossæ Bibliorum ordinariæ præmittitur, sic respondet: *Non moveat aliquem, quòd in Judith & Tobiæ Prologis dicitur, quòd apud Hebræos inter Hagiographa leguntur, quia manifestus error est & Apocrypha, non Hagiographa est legendum, qui error in omnibus, quos viderim, Codicibus invenitur, & inolevit, ut puto, ex pietate & devotione exscribentium, qui devotißimas Historias horrebant annumerare inter Apocrypha. Nam quòd hic error multis retrò annis Codices occupaverit, ostendit Magister in Historia Judith, ubi dicit: Hic liber apud Chaldæos inter Historias computatur & apud Hebræos inter Apocrypha, quod dicit Hieronymus in Prologo, qui sic incipit. Viginti & duas literas. Si ergò alicubi in Prologo super Judith legitur, inter Hagiographa, vitium scriptoris est, quod in ipso titulo deprehendi potest. Ex quo miror, quòd dictus Magister non adverterit, eundem esse errorem in Prologo Tobiæ, ut ipse dicit, hanc Historiam Hebræi ponunt inter Apocrypha. Hieronymus tamen in Prologo dicit, inter Hagiographa. Glossa quoq; super dicto Prologo Tobiæ dicit, potiùs & veriùs dixisset, inter Apocrypha. Vel largè accipit Hagiographa, q. sanctorum scripta, & ita non est de numero illorum novem, qui propriè dicuntur Hagiographa, qui sunt de Catalogo, hoc est, de numero 22. librorum Bibliæ. Nam cùm Hieronymus in Prologo galeato post enumerationem Canonicorum librorum dicat: Quicquid extra hos est, inter Apocrypha est ponendum, igitur Sapientia, quæ vulgò Salomonis inscribitur, & Jesu filij Sirach liber & Judith & Tobias & Pastor non sunt in Canone, quomodo credendum est, illum postea in illis Prologis scripsisse inter Hagiographa & sibi ipsi contradicere? Si quis præterea libratiori examine Hieronymi verba in dictis Prologis perpenderit, animadverterit, illum scripsisse Apocrypha, non Hagiographa. Dicit enim in Prologo Tobiæ. Exigitis, ut librum Chaldæo sermone conscriptum ad Latinum stylum traham, librum utiq; Tobiæ, quem Hebræi de Catalogo divinarum Scripturarum secantes, his, quæ Apocrypha memorant, manciparunt. In Judith autem ait. Apud Hebræos liber Judith inter Apocrypha legitur, cujus autoritas ad roboranda illa, quæ in contentionem veniunt, minùs idonea judicatur. Cùm itaq; dicat, Hebræos secare Tobiam de Catalogo divinarum Scripturarum & Judith autoritatem minùs idoneam judicari; si inter Hagiographa numeraret & non inter Apocrypha, contraria videretur in eodem loco scripsisse.*

3. Hanc responsionem confirmat Glossa ordinaria, quando in Expos. Prologi

logi B. Hieronymi in librum Tobiæ, ad verbum Apocrypha sic annotat: *Alia litera habet Apocrypha, quod melius est, quia Hieronymus in Prologo galeato numeratis libris Canonicis, inter quos iste non est, infert. Quicquid extra hos est, inter Apocrypha est computatum.* Et postea: *Glossa quædam scribitur super istum locum, quæ talis est. Potiùs & veriùs dixisset inter Apocrypha. Vel largè accipit Hagiographa, quasi Sanctorū scripta &c.* Confer ea, quæ ex Driedone adducta sunt superiùs. Quid ad reliqua argumenta ex Patrum citatione, & ex sacri nominis attributione deducta respondendum sit, patere potest ex superioribus.

Thesis quinta. Liber Judith non est Canonicus.

Antithesis. Bellarminus lib.1.de Verbo Dei cap.10.§.2. *Ecclesia Catholica librum Judith pro sacro, Canonico & infallibilis veritatis libro habet.* cap.12.§.1. *Julius Africanus & Isidorus, Ecclesiam Christi hunc librum inter divinos libros prædicare & honorare, testantur.*

Leonhardus Marius tom.1. proleg.in Script.f.29. scribit, *omnes Catholicos hunc librum pro Canonico habere.*

Jodoc.Coccius tom.1.Thesauri lib.6. art.12. statuit, *librum Judith esse authenticum & Canonicum sacræ Scripturæ librum, citandum ad Ecclesiastica dogmata confirmanda.*

Nostram sententiam probamus ex eo,

1. quòd non habeatur in fontibus Hebræis.

2. quòd non congruat veritati Historicæ, cùm urbis Bethuliæ nuspiam alibi fiat mentio, nec possit dari tempus, ad quod narratio ista Historica, quæ in hoc libro continetur, commodè referatur.

3. quòd cum fidei analogia non undiquaque congruat, cap.9.v.2.

4. quòd Ecclesiæ Israëliticæ & primitivæ Christianæ testimonio destituatur.

Huic nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam è Canone illum excludunt, illi scil. omnes, qui Hebræorum Canonem sequuntur. Hugo Cardinalis, Hugo de S.Victore, Lyranus, Thom.Cajetanus.

2. Quòd de tempore, quo hæc Historia contigerit, plurimùm discrepant. Quidam volunt, eam contigisse *post Babylonicam captivitatem*, quidam *ante illam captivitatem*. Illorum aliqui referunt eam ad tempora *Cambysis*, quem volunt dici *Nabuchodonosorem*, ut Lyranus in cap.1.Judith, Johannes Driedo de Scriptor. Eccles. lib.4. cap.2.part.2.lib.3.cap.5. par.3.Gobelinus&c. Aliqui referunt eam ad tempora *Darii Histaspis*, ut Christianus Massæus, Gerardus Mercator in Chronolog. & alii. Quidam ad regnum *Artaxerxis Ochi* eam pertinere existimant. Confer Estium in annot. ad librum Judith. Sixtus Senensis lib.8. hæres.11. Nabuchodonosorem eum, cujus mentio fit in hoc libro, statuit, fuisse *Assuerum filium Darii Histaspis*, eumque interfecto Cyro regnâsse in Babylone. Horum aliqui referunt Historiam Judith ad tempora *Regis Sedeciæ*, ut Gilbertus Genebrardus lib.2.Chronol. anno mundi 3560. ubi dicit, *hunc esse eundem Nabuchodonosorem, qui Sedeciam debellavit & Hierosolymam destruxit.* Aliqui ad tempora *Regis Josiæ*, ut Johannes Benedictus in annot.

margine ad cap. 4. libri Judith. Hasce sententias omnes & singulas Bellarminus lib. 1. de Verbo Dei cap. 12. aliquot argumentis refellit, ipse verò statuit, *Historiam Judith incidisse in tempora Regis Manasse, in annum scil. regni ejus decimum sextum*, secutus hac in parte Melchiorem Canum lib. 1. Locorum cap. 6. utriusque tùm Melchioris Cani, tùm Bellarmini vestigiis insistit Gordonus Huntlæus in Epit. controv. Sed hæc opinio non congruit cum cap. 5. v. 22. ubi innuitur, hanc Historiam contigisse post reditum ex Babylonica captivitate, nec cum cap. 16. v. 30. ubi de Juditha dicitur: *In omni spacio vitæ ejus non fuit, qui perturbaret Israël, & post mortem ejus annis multis*, neque conciliari potest cum eo, quòd in tota Historia Judith nulla fit mentio *Manassis*, quodque vicissim in Historia Manassis nulla fit mentio, vel *Judith*, vel *Holofernis*, vel hujusmodi invasionis.

3. Quòd Græcam hujus libri editionem modò approbant, modò reprobant.

Bellarmin. d. l. §. Duodecimò &c. provocat ad Codices Græcos. *Pro filio Ruben* (inquit) *correctiùs videntur habere Græci Codices filium Israël.*

§. Jam hoc idem &c. *Numerus annorum Judith clariùs colligitur ex textu Græco.*

Sed §. Nec verò &c. subjungit: *Neminem movere debet, quod in textu Græco additur, etiam templum fuisse solo æquatum, quando dispersi sunt Judæi. Nam illa verba supposititia videntur. Et fortaßè ista additio Græci textus in causa fuit, cur tot gravißimi autores Eusebius, Augustinus, Sulpitius, Beda in hac Historia suo tempore collocanda decepti fuerunt.* (At si Græca editio continet quædam supposititia, non poterit ex ea Latina versio corrigi vel explicari, quod tamen facit Bellarminus.)

Sixtus Senensis lib. 1. Bibl. sect. 2. asserit, *Synodum Nicenam approbâsse hunc librum, ut est Græcè editus.* (Judicio igitur Bellarmini mendacium approbavit.)

4. Quòd concedunt, veteres Apostolorum temporibus vicinos nobiscum idem sensisse in hac quæstione.

Jodocus Coccius tom. 1. Thesauri lib. 6. art. 6. *Melito Sardensis Epistolâ ad Onesimum, enumerans sacræ Scripturæ libros, nullam mentionem facit libri Judith. Nazianzenus, Amphilochius & Patres Concilii Laodicensis simili modo in suo Canone librum Judith taciti prætereunt. Hieronymus lib. 10. ad Furiam cap. 6. Legimus in Judith (si cui tamen placet librum recipere) viduam confectam jejuniis. Præfat. in librum Judith. Apud Hebræos liber Judith inter Hagiographa legitur, cujus autoritas ad roboranda illa, quæ in contentionem veniunt, minùs idonea judicatur.*

Argum. Adversar. *Librum Judith egregium testimonium habere à Synodo Nicena I, omnium Synodorum generalium primâ & celeberrimâ, testatur S. Hieronymus Præfatione in Judith. Asserit enim, eum in Scripturis sacris à Synodo Nicena fuisse numeratum.* Bellarminus lib. 1. de V. D. cap. 12. §. 1. Baronius tom. 3. Annal. Ann. 325. n. 157.

Possemus variis modis respondere, utpote, quòd Hieronymus non dicat, Synodum Nicenam hunc librum computasse in numerum sanctarum Scripturarum, sed quòd *legatur* computâsse, quæ verba *recitativè* tantùm accipienda esse,

pa-

patet ex eo, quòd idem Hieronymus in Præfat. Proverb. expresse dicat, *Ecclesiam librum quidem Judith legere, sed inter Canonicas Scripturas non recipere,* ac in Prologo galeato, *Judith non esse in Canone,* quodque in actis Concilii nulli[illegible] hujus rei inveniatur vestigium. Item, quòd Athanasius, qui Synodo Nicenæ interfuit, in Synopsi hunc librum rejiciat, quòd Epiphanius honorificentissimam Synodi Nicenæ mentionem faciens, Hilarius pro Decretis Synodi Nicenæ exilium passus & Ruffinus Hieronymi æqualis, quin & Synodus Laodicena post Nicenam habita, è Canone hunc librum excludant. Item, quòd non sint paria, *computari in numerum sacrarum Scripturarum & esse librum propriè sic dictum Canonicum,* denique quòd Hieronymus indicaverit solùm, se *eâ Nicæna Synodi autoritate commotum, imò persuasum, ut librum Judith verterit in linguam Latinam,* quod nondum sufficit ad Canonis consignationem. Sed prætermissis his omnibus respondeat pro nobis

1. Wilhelmus Lindanus, qui libr. 3. Panopl. cap. 3. disputat, *sententiam illam Hieronymi in Epist. 10. ad Furiam, si tamen hoc volumen* (Judith) *recipitur, efficere, ipse ut vehementer dubitet, utrum certus Scripturarum Canon præscriptus fuerit Ecclesiæ à Concilio Niceno. Si enim,* inquit, *Nicena Synodus librum Judith cum aliis in Canonem redegerat, cur annis 40. pòst eum non accenset Laodicena? cur Nazianzenus ejus non meminit? sed legitur computâsse, ait Hieronymus, quod mihi dubitantis suspicionem subindicare videtur. Nisi fortassè quis opinetur, hunc de libris Canonicis Nicenum Canonem unà cum plurimis aliis minimùm, (uti æquidem arbitror) 47. teste D. Julio I. Episcopo Romano hæreticorum fraude fuisse accisum atq; sublectum Ecclesiæ. Cui ne suffragemur, cogit pia de sanctissimis Patribus in Concilio Laodiceno congregatis existimatio, non illos eâ ætate, quâ Canonum scientia inprimis ornabat Episcopos, tam fuisse sui & nominis & officii oblitos, ut illos aut nescierint, aut desideratos non requisierint. Adhæc, si verè legitur, quod ait Hieronymus legi, librum Judith Concilium Nicenum inter Canonicos libros computâsse, quid sibi vult, quod idem in Præfat. in libros Salomonis scribit, Ecclesiam libros Judith, Tobiæ, Maccabæorum legere quidem, sed inter Canonicas Scripturas minimè recipere?* Et postea: *Nihil hac de re in Concilio Niceno fuisse definitum, ut existimem, invitat, quòd hunc Laodicenum de Scripturis Canonicis Canonem unà cum reliquis Synodus Constantinopolitana VI. in Trullo approbârit, quod minimè videtur fuisse factura, si designatum à 318. illis Patribus Nicenis doctissimis juxtà ac sanctissimis Laodiceni aut non recepissent, aut decurtâssent Scripturarum sacrarum Canonem.*

2. Erasmus in Cens. Præfat. Hieron. *Non affirmat Hieronymus approbatum fuisse hunc librum Judith in Synodo Nicena, sed ait, in numero sacrarum literarum legitur computâsse.*

3. Melch. Canus lib. 2. Loc. Th. cap. 11. fatetur, *tempore Ruffini nondum fuisse definitum certum Scripturæ Canonem.* (Atsi in Nicena Synodo Judith exclusis reliquis in Canonem fuisset computatus, utique tempore Ruffini, qui post Nicenum Concilium vixit, Canon fuisset definitus.)

4. Stapleton. lib. 4. de autorit. Script. cap. 4. lib. 9. Principiorū c. 12. *Hieronymus hoc de Synodo Nicena tantū ex fama referre vide-*

videtur. Synodus, inquit, legitur computâsse, nam alibi apertè dubitat.

5. Salmeron Disp. 2. ad Hebræos §. Secundò. *Hieronymus librum Judith, ut librum Sapientiæ, Tobiæ, in Prologo galeato asseruit esse Apocryphum.*

6. Acosta lib. 2. de Christo revelato cap. 13. p. 96 *Hieronymus librum Judith è Canone eximit.* (At si certò & indubitatò credidisset, à Nicena Synodo in Canonem esse receptum, ipsemet eum non repudiâsset.)

7. Bellarminus ipse libr. 1. de Verbo Dei cap. 10. §. Admitto &c. concedit, *Hieronymum in ea fuisse sententia, quòd controversi illi libri, inter quos etiam Judith, non sint in Canone Hebræorum, nec Christianorum.* (Excipit quidem *librum Judith, quem postea Hieronymus receperit*; sed omnia argumenta, ex quibus Hieronymus probat, controversos istos libros non esse Canonicos, etiam probant, librum Judith non esse Canonicum.) Lib. 2. de Concil. cap. 12. §. Dico secundò. *Licet Canones Pontificum & Conciliorum distinguantur & postponantur Scripturæ divinæ, tamen suo modo sunt & dici possunt scripta sacra &c.* Et postea: *Innocentius cap. cùm Marthæ extr. de celebrat. Missarum vocat Scripturam sacram sententiam illam Augustini serm. 17. de verb. Apostol. Injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre.* (Ergò ex eo, quòd Synodus Nicena legitur librum Judith in numerum sanctarum Scripturarum computâsse, non potest Canonica illius autoritas probari.)

8. Baronius, cùm conficiens primùm Annales, putâsset etiam ipse, *decretum de libro Judith in Synodo Nicena ab Hieronymo dici factum*, mutavit sententiam in Appendice decimi tomi, notatione ad Annum 325. §. 158. *Haud affirmandum omninò existimarem, Canonem de libris sacris statutum esse à Concilio Niceno, à quo neminem ausum fuisse recedere, jure debet existimari. Sed n[illegible] Canone de sacris libris confecto id asseruisse S. Hieronymum, verùm potiùs ex Actis ejus, in quibus obiter citatus idem liber inventus fuerit. Nisi dixerimus, librum, quem apud Occidentales in Canone sacrorum librorum invenerit cum aliis Hagiographis annumeratum, existimaverit ex Niceni Concilii fonte manâsse.*

9. Denique, si librum hunc Synodus Nicena approbavit, talem utique approbavit, qualis tum extabat *in editione Græca.* Sed in editione Græca continebat mendacium *de templo tum temporis everso*, vel igitur non approbavit, vel mendacium approbavit. Propositio est ipsius Bellarmini lib. 1. de Verbo Dei cap. 7. Assumtio est ejusdem cap. 12. conclusionem ergò non potest repudiare.

Thesis sexta. Liber Sapientiæ non est Canonicus.

Exbesis. Fatemur, hunc librum multis præclaris sententiis ac præceptis esse refertum, eundemque unà cum Ecclesiastico reliquis Apocryphis præstare dicimus, interim Canonicis libris propriè ac specificè sic dictis eum accensere non possumus.

Antithesis. Concil. Trident. sess. 4. Bellarmin. lib. 1. de Verbo Dei cap. 10. *Ecclesia Catholica librum Sapientiæ, ut cæteros, pro sacro, Canonico & infallibilis veritatis habet.*

Lib. ejusd. cap. 13. *Liber Sapientiæ testimonium habet ab antiquis Conciliis & Patribus.*

Jodo-

Jodocus Coccius tom. I. Thesauri lib. 6. art. 9. *Sapientiam Salomonis, ut Canonicam Scripturam, ad Ecclesiastica dogmata confirmanda valere*, asserit.

Nostram sententiam probamus ex eo,

1. quòd hic liber non sit scriptus linguâ Propheticâ, sed Græcâ.

2. quòd non sit scriptus à Propheta, sed à Philone.

3. quòd destituatur consentiente Ecclesiæ Israëliticæ & Christianæ testimonio.

Huic nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam è Canone hunc librum excludunt, illi scil. omnes, qui Hebræorum Canonem sequuntur, Lyranus, Hugo Cardinalis, Hugo de S. Victore, Thom. Cajetanus &c. & alii, in sectione priore generali enumerati.

2. Quòd Adversarii autorem hujus libri esse Prophetam indubitatò asserere non possunt.

Bellarmin. d. l. audacter scribit, *omnes veteres asserere, quòd hic liber sit Salomonis, ex quo manifestè sequatur, eum esse Canonicum*, quâ in parte sequitur Jodocum Clitovæum & Sixtum Senensem. Sed præterquam quòd Hieronymus in Præfat. in libros Salomonis expresè scribat, *hunc librum esse ψευδεπίγραφον*, ac in Præfat. lib. Sapientiæ, *eum Philonis esse affirmari*, asserat, quodque ex occasione, argumento & stylo libri probari possit, eum esse Philonis, contradicunt hac in parte Bellarmino, non solùm aliqui ex veteribus, sed etiam ex recentioribus.

Lyranus in Comment. cap. 1. Sap. *Licet Philo disertissimus Judæorum hunc librum Græcè scripserit, ut communiter dicunt Doctores & Historiographi, tamen ipsum compilavit ex sententiis Salomonis.*

In cap. 15. *Philo loquitur hîc pro suo tempore. Nam ante captivitatem Babylonis populus Judæorum fuit irretitus multis idololatriis & post captivitatem Babylonis tempore Antiochi Epiphanis. Sed & tempore Philonis Cajus Imperator misit statuam suam per orbem, ut adoraretur in ea, quam soli Judæi adorare renuerunt, & sub nomine Judæorum intelligit Christianos, qui tunc adhuc legalia in multis servabant, propter quod Philo in eorum laudem librum scripsit.*

Bonaventura in Comm. *Prima causa efficiens permodum compilationis fuit Philo sapientissimus Judæorum, qui temporibus Apostolorum fuit.*

Jacobus de Valentia Episcopus Christopolitanus in Præfat. Cant. Cant. *Tempore Apostolorum surrexit quidam sapiētissimus Judæus, Athenis nutrit⁹ & in lingua Græca & Chaldaica peritissimus, vocatus Philon, qui multa dicta alia Salomonis reperit, per diversa loca dispersa & in lingua Græca scripta, prout diversi sapientes audierant à Salomone & in suis Bibliothecis reposuerant. Quæ quidem dicta ipse Philo sub uno volumine omnia redegit & congregavit, & redolenti eloquentiâ Græca conscripsit, quem librum Sapientiam Salomonis appellavit.*

Alphonsus de Castro lib. 1. contra hæres. cap. 2. largitur nobis, *Augustinum censuisse, hunc librum non esse Salomonis.*

Ludovicus Vives in Comment. lib. 17. de Civitate Dei cap. 20. fol. 984. *Liber Sapientiæ creditur Philonis Judæi Alexandrini,*

drini, qui vixit temporib. Apostolorum, quibus & amicus fuit, tantâ in Græco sermone facundiâ, ut de illo Græci dixerint, ἢ Φίλων πλατωνίζει, ἢ Πλάτων φιλωνίζει.

Bonfrerius in Præloq. super Pentateuch. fol. 24. sect. 3. negat, *hunc librum esse Salomonis.*

Alphonsus Alvarez in Speculo p. 757. 761. *Siracidæ* hunc librum tribuit.

Similia occurrunt apud Driedonem lib. 1. de Script. Eccles. cap. 4. ad difficult. 4. & Joh. Capistranum in Præfat. Speculi Clericorum.

(At si Philo est hujus libri autor, quomodo hic liber potest esse Canonicus Vet. Test. liber, cùm Philo nec Propheta fuerit, nec ante Christi adventum vixerit? Sixtus Senensis lib. 8. Biblioth. hæres. 9. p. 646. *Si liber Sapientiæ à Philone sit editus, inter libros veteris Instrumenti numerari non debet, sed inter novi Testamenti volumina recenseri, quippe cujus autor Philo post Christi tempora floruit sub Cajo Cæsare, ad quem, ut ipsemet in libro de legatione sua scripsit, admodùm adolescens missus est Judæorum legatus.*)

Sed & de Philone compilatore libri non consentiunt. Quidam autorem hujus libri faciunt Philonem, qui post Christum natum vixit & Apostolorum amicus fuit. Lyranus in cap. 9. Sap. Petrus Galatinus lib. 1. de arcan. Cathol. verit. cap. 4. ubi asserit, quod *Salomon in Proverbiis ænigmaticè & Universaliter de Christo futurum prædixerat, hoc Philonem in libro Sapientiæ docere impletum,* quò accommodat, quod in cap. 2. & 3. de *justo* dicitur. Quidam verò authorem hujus libri antiquiorem faciunt Philone illo, qui vixit Apostolorum temporibus. Bellarminus d. l. & Genebrardus lib. 2. Chronolog.

Inde Sixtus Senensis lib. 1. Bibliothec. sect. 2. p. 21. de autore hujus libri diversas enumerans sententias, inter cætera sic disserit: *Sunt, qui putent, opus esse Philonis Judæi junioris, viri Græcâ eloquentiâ celeberrimi, qui pro gente sua ad Cajum Imperatorem legatione functus est. Alii arbitrantur, idipsum alterius esse Philonis Judæi senioris, qui annis ferè centum & septuaginta ante Salvatoris nostri adventum floruit, Oniæ Sacerdotis magni temporibus. Quorum sententiis non solùm verba hujus voluminis in cap. 9. repugnare videntur, sed & ipse Josephus apertissimè reclamat, dum in 1. lib. adv. Appion. seniorem Philonem non inter Judæos, sed inter Ethnicos Historicos, & eos præsertim, qui nunquam sacros libros legerunt, recenset.* (Posterius hoc opponendum Bellarmino, qui d. l. §. Sed audiamus &c. scribit, *collectæ sunt hæ sententiæ ab aliquo alio, qui à multis putatur Philo non ille, qui fuit post Christum, sed alius antiquior, qui verbis Græcis Salomonis sententias complexus est.*)

Lib. 8. Biblioth. p. 647. *Nonnulli ex Lutheranis dixerunt, duos esse Philones, unum post Christi tempora sub Imperatoribus Cajo & Claudio & Nerone, de quo Eusebius & Hieronymus meminêre; alterum verò vetustiorem Græcâ facundiâ disertissimum, supra centum & sexaginta annos ante Christi ortum, temporibus Oniæ Pontificis Judæorum, & hunc fuisse libri Sapientiæ autorem. Cui sententiæ omninò repugnant, quæ author cap. 9. hujus libri de seipso scribit &c.* Sed nemo nostrûm statuit, seniorem illum Philonem esse libri hujus autorem, verùm hanc sententiam rectiùs suæ fidei

hominibus, quos Bellarminus hic secutus est, tribuisset.)

Argum. Advers. 1. *Salomonem esse hujus libri autorem, patet ex cap. 9. in quo autor hujus libri asserit, se fuisse Regem Israël & in urbe Jerusalem ædificâsse Deo templum.* Sixt. Senens. d. l. Bellarm. d. l.

Resp. quia Philo Principes monere voluit, ideò majoris autoritatis causâ Salomonem loquentem introducit, qui & Princeps erat & sapientiæ nomine celebris. Johan. Driedo lib. 1. de Catal. Script. cap. 4. ad difficult. 4. *Morem esse*, ait, *in Scriptura, ut is, qui loquitur, in alterius persona loquatur.* Inde Capistranus in Præfat. Speculi Clericorum, *Philonem in persona Salomonis locutum fuisse, asserit.* Probamus hoc exemplo, quod ne ipse quidem Bellarminus negare possit. In Canone 84. Apostolorum recensentur Canonici utriusque Testamenti libri eo loquendi modo, ac si ipsi Apostoli loquerentur. *Nostri autem libri & acta nostra inquiunt.* Et tamen ipse Bellarminus lib. 1. de Verbo Dei cap. 20. §. Quod ad priorem &c. statuit, *Canonem illum 84. non esse Apostolicum.* At si Bellarminus negare potest, Canonem illum esse Apostolicum, etiamsi in persona Apostolorum sit conceptus, utique non potest immotum argumentum ex eo colligi, quòd liber Sapientiæ sit Salomonis, quia caput 9. in persona Salomonis est conceptum.

2. *Citatur hic liber nomine Salomonis à Tertulliano, Cypriano, Hilario, Ambrosio, Basilio & Epiphanio.*

Resp. secuti sunt Græcos Codd. in quibus vocatur Σοφία τῦ Σαλομῶντος. Sed ex eo non potest apodicticè probari, quòd Salomonem autorem habeat, vel Canonicâ autoritate polleat. Demonstramus hoc ex ipsius Bellarmini hypothesibus. *Mirandum est*, (scribit libr. 1. de Verbo Dei cap. 20. §. Postremò &c.) *quid Genebrardo venerit in mentem, ut librum quartū Esdræ ad Canonem pertinere vellet.* At potuisset Genebrardus pro Canonica libri 3. & 4. Esdræ autoritate eodē modo cōcludere. *Origenes, Cyprianus, Athanasius, Autor imperfecti operis in Matthæum & Augustinus citant librum tertium sub nomine Esdræ. Ergò habet autorem Esdram & est liber Canonicus. Item quartum sub nomine Esdræ citant Irenæus, Ambrosius, Clemens Alexandrinus, Tertullianus, Basilius & Chrysostomus. Ergò habet autorem Esdram & est liber Canonicus.* Quicquid hisce argumentis respondere voluerit, illud etiam suo responsum statuat argumento. Quid quod Bellarminus ipse, lib. 1. de Verbo Dei cap. 20. & lib. 2. cap. 1. somnia illa, quæ vulgò Esdræ tribuuntur, sub nomine *tertii & quarti libri Esdræ* citat, non quòd ab eo scripta putârit, sed ut breviter & commodiùs loqueretur ad sensum eorum, qui Esdræ ea esse existimant.

3. *Melito in Epist. ad Onesimum librum Sapientiæ in Catalogo sanctarum Scripturarum posuit.* Bellarm. d. l.

Resp. 1. Melchior Canus lib. 2. Locor. cap. 10. & 11. fatetur, *Cyprianum, Melitonem, Origenem, Eusebium, Epiphanium & Damascenum sex illos controversos libros, inter quos etiam est liber Sapientiæ, è Canone exclusisse*, ac respondet, *id factum esse eo tempore, quo Canon nondum erat definitus.*

2. Bellarminus ipse libr. 1. de Verbo Dei cap. 20. §. Ad alteram &c. de tertio libro Esdræ disputans, scribit, *non esse verisimile, Melitonem & alios hunc librum habuisse*

buisse pro Canonico, quoniam apertè secuti sint Hebræos, qui tertium Esdræ non habent. (Si hæc responsio est solida, confirmabit etiam, librum Sapientiæ non fuisse à Melitone Canonicis annumeratum, cùm illum quoque Hebræi non habeant.)

4. *Concilium Sardicense ex cap 7. hujus libri probat, Filium Dei esse rerum omnium effectorem.* Bellarm. d. l.

Resp. Ex Sixto Senensi lib. 8. Biblioth. hæres. 9. resp. ad 2. pag. 648. *Quando Hieronymus dicit, librum Sapientiæ in Canone ab Ecclesia non recipi, de Ecclesia suorum temporum id intellexit, cui, cùm nondum satis apertè constaret de autoritate hujus libri, non ausa est illum in Canonem recipere ad dogmatum probationem.* (Atqui Concilium Sardicense ætate Hieronymi fuit habitum.)

5. *Paulus ad Romanos undecimo, & ad Hebræos undecimo ex 9. & 6. & 4. cap. Sapientiæ sententias allegat.* Sixtus Senensis d. l. Coccius tom. 1. Thesauri lib. 6. art. 9.

Resp. In cap. 11. ad Hebræos & cap. 6. Sapientiæ nihil habetur, quod speciem quandam convenientiæ habeat; fortè igitur legendum in cap. 1. ad Hebr. & in cap. 7. Sapientiæ. Quod verò attinet cap. 11. Rom. respondemus. 1. Thomam in Comment. Rom. 11. lect. 5. Anglo-Remenses, Cajetanum in Comm. ejus loci, Dominicum à Soto & Erasmum in annotat. 1. Cor. 2. p. 309. agnoscere, quòd ex *Esaia vaticinio*, & quidem ex cap. 40. non autem ex *Sapientiæ libro* aliquid ab Apostolo citetur, (quæ sententia non caret ratione, nam & sensus est idem & verba magis eò accedunt. Sic enim Paulus, τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου, ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο, quæ totidem sunt Esaiæ verba juxta versionem LXX. Interpretum, nec valde discedunt ab Hebraica veritate; si sensum ipsum spectemus.)

2. Si ex nuda allegatione Canonica alicujus libri autoritas probari posset, consequens foret, etiam *librum Henochi*, utpote in Epistola Judæ citatum, esse Canonicum.

3. In cap. 6. Sapient. nihil occurrit, quod in Epistol. ad Hebræos citatum videri posset. Lovanienses in margine Bibliorum Gallicè editorum, ad hæc verba: *Quoniam data est à Domino potestas vobis*, notàrunt 13. ad Rom. ubi legimus: *Non est potestas nisi à Deo.* At vident omnes nihil citari, sed tantùm locos esse aliquantùm similes; sicut etiam eodem Sapient. cap. ad illud, *Non enim subtrahet personam cujusquã Deus*, notàrunt Rom. 2. *Non est acceptio personarum apud Deum.* Ad caput 4. Sapient. & quidem ad hæc verba; *Placens Deo factus dilectus & vivens inter peccatores translatus est*, notàrunt iidem cap. 11. ad Hebr. *Henoch translatus est, ne videret mortem.* Quò procul dubio Sixtus Senensis in suo argumento respexit. Sed rectiùs dicitur, Paulum Historiam desumsisse ex cap. 5. Genes. Nam Autor Sapiẽtię nõ loquitur *de Henoch* in specie, sed generaliter de quolibet pio immaturà morte translato, quod vidit Lorinus, *pluribus Interpretib. placuisse quibus*, inquit, *adhæresco, ita tamen ut rem patem exemplo Henochi benè confirmari, atque de eodem sensu accommodationis locum præsentem accipi.*

Thesis 7. Liber Siracidis non est in Canone.

Antithesis. Concil. Trident. sess. 4. Bellarmin. lib. 1. de Verbo Dei cap. 10. *Ecclesia Catholica Ecclesiasticum pro sacro, Canonico & infallibilis veritatis libro habet.* cap. 14. *Multis veterum testimoniis autoritatem hujus libri confirmare possumus.*

Jodoc. Coccius tom. 1. Thesauri lib. 6. art. 17. asserit, *librum Jesu filii Sirach, qui Ecclesiasticus inscribitur, esse Canonicam Scripturam & valere ad Ecclesiastica dogmata confirmanda.*

Nostram sententiam confirmamus ex eo,

1. quòd hic liber non sit scriptus linguâ Propheticâ, sed Græcâ.

2. quòd non sit scriptus à Propheta ex inspiratione Prophetica. Autor enim veniam sibi dari petit.

3. quòd contineat quædam analogiæ fidei minùs congrua. cap. 24. v. 14. cap. 46. v. 23. cap. 48. v. 10. &c.

4. quòd destituatur consentiente Israëliticæ & Christianæ Ecclesiæ testimonio.

Huic nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam hunc librum è Canone excludunt, illi scil. omnes, qui Canonem Hebræum sequuntur, Lyranus, Hugo Cardinalis, Hugo de S. Victore, Cajetanus & alii, quorum testimonia in sectione priore generali sunt enumerata.

Thomas p. 1. q. 89. art. 8. hæsitanter de hujus libri autoritate loquitur. *Si tamen Ecclesiastici autoritas non recipitur propter hoc, quod inter Canonicas Scripturas apud Hebræos non habetur, dicendum est, quòd apparitio illa Samuelis procurata erat per Dæmonas.*

Pererius lib. 1. de Magia cap. 11. p. 59. fatetur, *quosdam ex Pontificiis de autoritate hujus libri dubitare.*

2. Quòd quidam agnoscunt, autorem hujus libri esse Jesum Siracidem.

Glossa ordinar. in Præfat. Comm. *Istum Prologum composuit Jesus filius Sirach Hierosolymita & præposuit Ecclesiastico, cujus ipse conditor fuit.*

Et postea: *Dicunt quidam, quòd Jesus filius Sirach non composuit librum istum, sed tantùm transtulit. Contrarium tamen dicit Isidor. 6. Etymol. ubi ait. Librum Ecclesiasticum certissimè Jesus filius Sirach Hierosolymita, Jesu Sacerdotis Magni nepos, composuit, & cum hoc quod invenerat ordinâvit, & ideò benè dicitur de eo, quòd transtulit & quòd composuit.*

Lyranus in Comment. cap. 1. *Primus & principalis Scriptor, sub Deo tamen, fuit Jesus filius Sirach.*

Sixtus Senensis lib. 8. Bibl. p. 647. *Sapientia Salomonis & Sapientia Jesu filii Sirach, quæ Ecclesiasticus dicitur.*

Bellarmin. d. l. postquàm dixisset, *Clementem Alexandrinum, Cyprianum, Basilium, Ambrosium, Hieronymum & Gregorium hunc librum Salomoni tribuere*, sibique objecisset, *Epiphanium & alios nonnullos autorem hujus libri statuere Jesum Sirach*, subjungit, *facilè fieri potuisse, ut Jesus Sirach sententias Salomonis à se diligenter collectas in unum volumen utrq; redegerit, ut hac ratione uterq; autor dici possit.* (At si autor hujus libri est Jesus Sirach, ut ipsa Præfatio manifestè docet, non potest hic liber esse Canonicus, cùm Siracides ille non fuerit Propheta. Nec sufficit ad Canonicam hujus libri autoritatem, quòd sententiæ quædam Salomonis in eo citentur, quia docente Bellarmino

lib. 2. de Concil. c. 12. §. Quartum. *Scripturæ sacræ non solùm aliquas sententias, sed etiam verba omnia à Spiritu sancto esse oportet.* Ac si sufficeret, ut liber aliquis sit Canonicus, quod pars ejus ex Canone desumta, consequens foret, etiam *tertium Esdræ* esse Canonicum, is enim ferè totus coagmentatus est ex duobus postremis capitibus secundi Chronicorum & primi Esdræ.)

Bonfrerius in Pentateuch. cap. 7. s. 22. sect. 1. negat, *hunc librum Salomoni esse assignandum.*

3. Quòd agnoscere coguntur, quædam in hoc libro contineri, quæ veritati fidei minùs congruunt.

Siracides spectrum à pythonissa productum docet fuisse *Samuelem* cap. 46. v. 23. sed ostendimus lib. 1. part. 2. cap. 17. ex ipsis Pontificiis Scriptoribus, spectrum hoc Diabolicum non fuisse verum Samuelem.

Bellarminus lib. 2. de Verb. Dei cap. 15. §. Audivi &c. *Audivi ab homine fide digno, cùm in Anglia à Ministro Calvinista in templo legeretur linguâ vulgari cap. 25. Ecclesiastici, ubi multa dicuntur de malitia mulierum, surrexisse fœminam quandam atq; dixisse: Istudné est verbum Dei? imò potiùs verbum Diaboli est.*

4. Quòd Ecclesiæ primitivæ suffragium nobis largiuntur.

Jodocus Coccius tom. 1. Thesauri lib. 6. art. 17. p. 680. *Melito Sardensis, Gregorius* Nazianzenus, *& Amphilochius texentes Catalogum sacrarum Scripturarum, libri Ecclesiastici nullam mentionem faciunt. Hieronymus Præfat. in libros Salomonis asserere videtur, Ecclesiasticum non valere ad autoritatem Ecclesiasticorum dogmatum confirmandam.*

Argum. Advers. 1. *Multi ex veteribus hunc librum Salomoni tribuant. Nunquam autem dubium fuit, quin Salomonis libri Canonici ac divini habendi essent.* Bellarminus d. l.

Resp. hoc repugnat tùm Prologo, in quo & autor & tempus scripti libri exprimitur, tùm ipsi libro, in cujus cap. 47. multa de Salomone dicuntur, cap. 48. res gestæ *Eliæ, Elisæi, Hiskiæ Regis & Prophetæ Esaiæ* recensentur, in cap. 50. mentio fit *Simonis Sacerdotis magni filii Oniæ*, qui sub Græcorum imperio vixit, in cap. 51. dicit autor, se *oràsse è regione templi*, cùm adhuc junior esset, quæ omnia testantur, autorem hujus libri non esse Salomonem, id quod quidam ex ipsis Adversariis agnoscunt, ut patet ex præcedentibus.

2. *Petrus & Jacobus cap. 1. suarum Epistolarum ex cap. 14. Ecclesiastici testimonia proferunt.* Sixt. Senens. lib. 8. Bibl. hæres. 9. Coccius d. l.

Resp. Ostendimus superiùs, nudam citationem nondum probare Canonicam alicujus libri autoritatem. Hoc loco notari jubemus. 1. quòd in *Indice Biblico vulgatæ editionis* nullum testimonium ex Sapientia aut Ecclesiastico sit desumtum, cùm tamen reliqua V. Test. loca, quę in N. Test. citantur, diligenter sint congesta, sed *verba Petri & Jacobi* in illo Indice citantur ex Esai. 40. v. 7. cum quo etiam longè majorem habent convenientiam, unde Bellarminus hanc Sixti Senensis rationem prætermittit. 2. quòd Claudius Guillandus utroq; loco *Esaiæ* cap. 40. potiùs nominat. Idem statuunt

Lo-

Lorinus in 1. Petri. Salmero in eandem. *Locus*, inquit, *productus ex Esaia.* Dominicus â Soto. *Confirmat, judicia Dei incomprehensibilia esse, testimonio Esaiæ.* Justinianus. *Sumta videtur sententia ab Esaia.*

Thesis 8. Liber primus & secundus Maccabæorum non sunt Canonici.

Exegesis. Fatemur, librum priorem præferendum esse posteriori, cum prior sit graviter scriptus, posterior ex libris quinque Jasonis Cyrenæi ab autore incerto decurtatus sit, stylo prorsus affectato, unde B. Lutherus dicit, *quàm meritò liber primus in numerum sanctarum Scripturarum computari debuisset, tàm meritò secundum esse ex earum numero rejectum.*

Antithesis. Concil. Trident. sess. 4. Bellarmin. lib. 1. de Verbo Dei cap. 10. §. 2. *Ecclesia Catholica libros Maccabæorum pro sacris, Canonicis & infallibilis veritatis libris habet.* cap. 15. *Libri Maccabæorum honorificè producuntur à Cypriano, Nazianzeno, Ambrosio & aliis.*

Salmeron tom. 14. Disput. 25. p. 218. pro Canonica horum librorum autoritate pugnat.

Albertus Pighius lib. 2. Hierarch. Ecclesiast. cap. 6. f. 59. *Neq; est, quòd autoritatem librorum Maccabæorum hic quisquam in dubium revocet, eò quòd rejiciantur ab Hebræorum Canone, siquidem indubiam illis autoritatem tribuit Ecclesiæ Christi autoritas, unde Scripturarum omnium autoritas dependet.*

Wilhelmus Lindanus in Apologetico pro religionis Catholicæ Concordia ad Germanos tom. 1. cap. 6. p. 25. *Maccabæorum libros, sicuti non recipit Judaica, ita nec Lutherana Synagoga.*

Sixtus Senensis lib. 8. Biblioth. hæresi 12. p. 712. *Libros Maccabæorum nec esse Canonicos, nec dignos, qui sacris libris annumerentur, Lutheri & Anabaptistarum hæresis est.*

Jod. Coccius tom. 1. Thes. lib. 6. art. 18. *Libros Maccabæorum, ut Canonicos, valere ad Ecclesiastica dogmata probanda*, asserit.

Alphonsus de Castro lib. 13. adv. hæreses verbo Scriptura hæresi 2. *Hæreseos, quæ non recipit libros Maccabæorum, autor est Lutherus, dicens, libros illos non esse Canonicos, nec dignos, qui sacris libris annumerentur.* Similia occurrunt apud Gretserum in Labyrintho p. 17.

Nostram sententiam confirmamus ex eo,

1. quòd hi libri non sint scripti idiomate Hebræo, sed Græco, ac proinde

2. non habeant autorem Prophetam. Scripti sunt post tempora Malachiæ, qui fuit ultimus Vet. Test. Propheta. 1. Maccab. 9. v. 27.

3. quòd non habeant Christi & Apostolorum testimonium in N. Test.

4. quòd discedant â modo loquendi Canonicis Scriptoribus usitato. Autor secundi libri veniam â lectore petit cap. 15. v. 39. conqueritur de operis difficultate; cap. 2. v. 27. profitetur, quòd in compendium redigere velit quinque libros Jasonis Cyrenæi cap. ejusd. v. 24. quin, & Jasonis Historiam operi suo præfert.

5. quòd contineant ἀσύμφωνα καὶ ἀσύγκλωτα. Confer lib. 1. cap. 6. v. 8. & 16. cum lib. 2. cap. 1. v. 16. cap. 9. v. 28. & 9. Item lib. 1. cap. 9. v. 3. cum lib. 2. cap. 1. v. 10. Item lib. 1. cap. 4. v. 36. cum lib. 2. cap. 10. v. 1. Item lib. 1. cap. 6. v. 17. cum lib. 2. cap. 10. v. 11.

6. quòd

6. quòd contineant talia, quæ cum Canonicis Scripturis & Historica veritate minùs congruant, utpote narrationem de igne sacro, & arca, & tabernaculo & altari in monte quodam à Jeremia positis & absconditis lib. 2. cap. 2. v. 4. quę non congruit cum Historia Regum & Prophetia Jeremiæ.

7. quòd contineant quædam fidei analogiæ minùs congrua, utpote quòd lib. 2. cap. 12. v. 43. factum Judæ Maccabęi sic accipitur, ac si sacrificium pro mortuis offerre voluerit, quale sacrificium in lege nuspiam præscribitur, quòd illos, sub quorum tunicis post mortem res sacratæ idolis inventæ fuerunt, *piè occubuisse* dicit. v. 45. quòd lib. ejusdem cap. 14. v. 42. & seqq. prædicatur Raziæ fortitudo sibiipsi mortem inferentis, quod pugnat cum præcepto divino: *Non occides*.

8. quòd destituantur consentiente Ecclesiæ Israeliticæ & primitivæ Christianæ testimonio.

Huic nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam hosce libros è Canone nobiscum excludunt, quod faciunt illi omnes, qui Hebræum Canonem sequuntur, Hugo Cardinalis, Hugo de S. Victore, Lyranus, Cajetanus &c. quorum testimonia superiùs sunt enumerata.

Gregorius Magnus Episcopus Romanus (ac proinde ex hypothesi Pontificiorum infallibilis) lib. 19. moral. cap. 17. ex libro primo Maccabæorum testimonium adducturus, sic scribit: *De qua re, cavenda sc. elatione, non inordinatè facimus, si ex libris, licet non Canonicis, sed tamen ad ædificationem plebis editis, testimonium proferamus.*

(Sixtus Senensis lib. 8. hæres. 12. excipit, *Gregorium loqui de Proto Canonicis*. Costerus in Enchirid. excipit, *ipsum loqui de Canone Hebræorum*. Sed ostendimus superiùs, utramq; distinctionem esse ἀνυπόστατον. Proinde Julius Rugerius in opusc. de libris Canonicis & Apocryphis fatetur, *minùs notum fuisse Gregorio, illos libros esse Canonicos*, ac Melchior Canus lib. 2. Locor. cap. 11. p. 45. sine circuitione fatetur, quòd *Maccabæorum libros ab Ecclesia recipi, Gregorio & Eusebio atq; reliquis licuerit aliquando dubitare.*)

Gelasius Pontifex cum 70. Episcopis in Concilio Romano, unum tantùm Maccabæorum librum in Canonem recępit. c. Sancta Romana dist. 15. *Unus liber Maccabæorum*. Item, *In Dominica prima mensis Octobris ponunt librum Maccabæorum usq; in Calendis Novembris.*

Petrus Cluniacensis lib. 1. Epistol. 2. libros Maccabæorum non habet pro *Canonicis*, æqualem cum reliquis Vet. Test. libris exploratò Canonicis autoritatem obtinentibus.

Glossa ad c. Canones 1. dist. 16. ad verb. Atque inter Apocrypha &c. agnoscit, *libros Maccabæorum esse Apocryphos.*

Guilielmus Occam part. 3. Dial. tractat. 1. lib. 3. cap. 16. negat, hosce libros esse Canonicos.

Lyranus in cap. 1. Esdr. *Non sunt hi libri in Canone, nec apud Hebræos, nec apud Christianos.* Idem fatetur, *se non posse conciliare cum libris Scripturæ indubitatò Canonicis, quæ 2. Maccab. 2. de inventione arcæ fœderis post Babylonicam captivitatem referuntur. Propter ista, inquit, & alia suprà dicta iste secundus liber, & maximè quantum ad Præfatio-*

fationem reputatur à multis multùm Apocryphus.

Carolus Sigonius in Comment. in Histor. Severi Sulpitii libros Maccabæorum propter *dissonantiam* è Canone rejicit, & *Justinum Historicum illis præferre* videtur, (quod in ipso reprehendit Possevinus in Biblioth. lib. 4. cap. 13.)

2. Quòd fatentur, Esdram constituisse V. Test. Canonem.

Bellarminus lib. 1. de Verbo Dei cap. 7. §. Sed adversus &c. citat & approbat sententiam Josephi lib. 1. contra Appionem. *Non haberi apud Hebræos in Canone sacrorum librorum eos libros, qui post tempora Artaxerxis Longimani scripti sunt, siquidem librorum sacrorum Canonem Esdras composuit, cujus vita non extenditur ultra tempora Longimani.*

(Jam verò res in libris Maccabæorum descriptæ longissimè post Artaxerxis tempora evenerunt, circa 140, annum Monarchiæ Græcorum, ut Esdras libros hos videre non potuerit. Si excipere velint, distinguendum esse *Canonem Christianorum* à *Canone Hebræorum*, respondemus ex fundamentis superiùs adductis, Doctores primitivæ Ecclesiæ non solùm è Canone Hebræorum, sed etiam Christianorum eos exclusisse, *nec esse in Ecclesiæ potestate, ut librum Canonicum de non Canonico facere possit*, fatente Bellarmino lib. 1. de V. Dei cap. 10. §. Itaque.)

3. Quòd agnoscunt, non posse certò de autore horum librorum affirmari, ipsum fuisse Prophetam.

Sixtus Senensis lib. 8. Biblioth. hæres. 12. p. 661. *Non derogatur quicquam librorum istorum fidei, etiamsi ab autore prophano scripti sint, cùm libri fides non ab autore, sed ab Ecclesiæ Catholicæ autoritate pendeat, & quod illa acceperit, verum & indubitatum esse oportet, à quocunque dictum sit authore, quem ego neque sacrum, neque prophanum ausim affirmare.*

Et postea: *Patet ergò nihil certi affirmari posse de autore præsentis Historiæ, nisi eã à diversis autoribus scriptam, sicut phrasis diversitas indicat & ejusdem Historiæ iterata repetitio, quæ unum ac eundem autorem fecisse verisimile non est.*

Vatablus ad locum 1. Maccab. 9. v. 27. *(Ita fuit afflictio magna Israëlitis, cujusmodi non fuerat, ex quo die non est visus Propheta ipsis)* sic annotat: *Prophetiæ cessaverant, neque à Malachia Propheta ullus fuerat, qui eos de rebus futuris admoneret.*

4. Quòd quorundam veteris Ecclesiæ Doctorum suffragia nobis largiuntur.

Jodocus Cocelus tom. 1. libr. 6. Thes. Cath. art. 18. pag. 687. *Melito Sardensis, Amphilochius, Nazianzenus, & Concilium Laodicense texentes Catalogum sacrarum Scripturarum. horum librorum* (Maccabæorum) *nullam mentionem faciunt. Hieronymus Præfat. in Daniel. & in Prologo Galeato asserere videtur, Maccabæorum libros non esse inter Canonicas Scripturas computandos. Ruffinus in explicatione Symboli libros Maccabæorum inter eos recenset, qui Ecclesiastici, non Canonici appellantur. Gregorius Magnus libr. 19. moralium cap. 13. dicit, librum Maccabæorum, licet non Canonicum, tamen ad ædificationem Ecclesiæ editum esse.*

Turrianus lib. 1. Defens. Decret. Epist. fatetur, *Amphilochium rejicere libros Maccabæorum.*

5. Quòd tales proferunt *hypotheses*, ex

quibus Canonica horum librorum autoritas labefactatur.

Primò, Gregorius de Valentia lib. 8. Anal. fidei cap. 5. sic disserit: *Sacrum Scriptorem agi potiùs à Spiritu sancto, quàm agere asserimus, primùm propter facilitatem, quâ is, Spiritu sancto docente ac dirigente, cognoscit ac scribit omnia, etiam minutissima, verissimè. Hanc autem autoris facilitatem in cognoscendo atq; scribendo certissimè velocitas illa significat, quam David divino tribuit eloquio. Itaq; cùm Baruch à Principibus Israël interrogatus esset, quâ ratione Jeremias ipsi librum dictavisset, loquebatur, inquit, ex ore suo q. legens sermones istos. Quo loco significat, perinde fuisse facile Jeremiæ, Spiritu sancto suggerente, illa omnia pronunciare, atq; est omninò aliquam Scripturam simpliciter legere.*

(At hæc non conveniunt autori librorum Maccabæorum, quia de seipso sic scribit 2. Maccab. 2. v. 29. *Molestiam suscepimus conficiendæ Epitomes. Non facile, sed plenum fuit sudorum opus & vigiliarum. Laboramus, ut lineamentis Epitomes insistamus &c.)*

Secundò, Galatinus lib. 4. de arc. cap. 9. & Genebrardus in Chronol. ad Ann. 3640. ex tractatu Joma cap. 1. & Kimhio in Psal. 84. docent, *quinq; rebus caruisse templum secundum. 1. divinâ præsentiâ* (שכינה) quæ ad propitiatorium responsa oraculaque edebat. *2. Spiritu sancto,* qui Prophetas corripiebat. *3. igne sacro. 4. Urim & Thumim. 5. arcâ, ejusq; tegmine*, id est, propitiatorio & duobus Cherubim.

Pererius lib. 10. in Daniel. septem enumerat, quæ in secundo templo non fuerunt, inter quæ *desideratum fuisse*, ait, *ignem cœlitùs demissum ad sacrificia consumendi.*

(At si verum esset, quod narrat Autor libri 2. Maccab. cap. 1. v. 18. illum *ignem absconditum fuisse à Sacerdotibus, cùm in Persidem ducerentur Patres*, deinde *tempore Nehemiæ fuisse effossum, sed in aquam crassam conversum, quâ jussu Nehemiæ aspersis sacrificiis & ligno, refulgente Sole, accensus fuerit ignis magnus*, utique ignis ille non defuisset.)

Bellarminus excipit, *Prophetiam, quæ tribuitur Jeremiæ, referri ad novissima tempora, judicium extremum immediatè præcedentia, aut arcam pro Christo typicè accipi.* Sed contradicit ei Ribera Comment. in Hagg. cap. 1. n. 15. & 16. *Cùm hæc*, inquit, *Jeremias locutus sit in transmigratione Babylonis, de quo populo intelligemus, nisi de populo Judæorum & de qua congregatione & propitiatione, nisi de ea, quâ solutâ captivitate LXX. annorum paulatim in Judæa commorati sunt? Quorsum enim in fine seculi ostendatur Judæis arca, an ut iterum ad Judaismum redeant? Post solutionem autem Babylonicæ captivitatis utilis erat arca &c. Sed citiùs fortassè tota controversia finietur, si meminerimus, eundem Jeremiam prædixisse, nullam tempore N. Test. futuram Judæis arcæ memoriam.* Postea dicit, *non satis constare, fueritné in secundo templo arca.* Deinde suspicatur, *ab impio Antiocho fuisse ablatam, verum hoc fortassè probabilius & verius esse, prope consummationem seculi etiam manifestandam.* At qualis hæc certitudo, *non constat, suspicor, fortassè?*

Tertiò, Bellarminus lib. 1. de Verbo Dei cap. 20. & lib. 2. de Verbo Dei cap. 1. *quartum librum Esdræ* propterea *Canonicum esse*, negat, quòd cap. 6. *contineat quædam*

quam fabulosa de pisce Henoch & Leviathan, quos maria capere non poterant.

(Atqui etiam in 2. lib. Maccab. cap. 2. fabula Judaica continetur, *Jeremiam sc. jussisse, tabernaculum & arcam & altare suffitus secum iter facere in montem Nebuntis, qui est in terra Moabitarum, & ibi abscondisse in spelunca quadam, quem locum incognitum futurum pronunciavit, donec Deus iterum congregaret populum suum, tunc autem Dominum eum demonstraturum.* Sed præterquàm, quòd hoc Jeremiæ factum non congruit Historiæ, cùm Jeremias carcere detentus fuerit, quando urbs fuit capta, quomodo à mendacio excusari potest, quod Jeremias promisisse dicitur, *arcam cum cæteris denuò inveniendam esse, quando iterum congregabitur populus Israëliticus?* Bellarmini responsum, quòd hoc *non intelligendum sit de illa congregatione, quæ fuit tempore Cyri, sed vel de tempore novissimo paulò ante diem judicii, vel mysticè, ut per arcam intelligatur Christus,* jam antè excussimus, hic illud duntaxat monemus, quòd prior interpretatio inferat absurdum, videl. Judæos ante diem judicii congregandos esse ad cultum illum Ceremonialem, qui pendebat ex tabernaculo, arca & altari suffitus. Posteriore, videl. mystico interpretandi modo, etiam fabula *de Henoch & Leviathan* in lib. 4. Esdræ defendi potest. Thomas part. 1. q. 64. art. 3. ad 2. & part. 3. q. 8. art. 7. per *Behemoth & Leviathan* apud Jobum cap. 40. v. 41. & alii volunt intelligi Diabolos. Responderi igitur posset, *Diabolos non potuisse mari contineri, vel propter tumultus, quos ibi excitarent, vel quia terra fuit iis peragranda ad homines seducendos.*

Quartò, Bellarminus lib. 2. de Concil. cap. 12. fatetur, *in Scriptura non solùm sententias, sed etiam verba omnia & singula ad fidem pertinere.*

Gregorius de Valentia lib. 8. Anal. fid. cap. 5. docet, *Spiritu sancto dictante, non esse in arbitrio Scriptoris positum, aliis verbis scribere.*

Lib. 2. de Missa cap. 4. *Scriptori Canonico Spiritum sanctum, cujus ille est velut calamus, per se verba suggerere, nō tantùm quando per se loquitur, sed etiam tunc, quando Scriptoris alterius testimonium citat.*

At quomodo hoc conciliari potest cum eo, quòd autor lib. 2. Maccab. 15. v. 39. hac utitur excusatione? *Et siquidem benè, & ut Historiæ competit, hoc & ipse velim: sin autem exiliter & tenuiter, hoc est, quod potui,* εἰ δὲ εὐτελῶς καὶ μετρίως, τοῦτο ἐφικτὸν ἦν μοι. Vulg. edit. *concedendum est mihi.*

Quintò, Lipsius in Manuduct. ad Stoic. Philos. lib. 3. cap. 23. agnoscit, *Judæos posteriores à moribus gentilium paulatim aliquid sumsisse, à quibus certè fuit, quòd tam crebræ illæ sui cædes leguntur in excidio Judææ atq; urbis, quod Josephus descripsit.*

(A gentilium igitur moribus desumtum fuit hoc judicium autoris secundi Maccabæorum. At liber, in quo commendantur facta à gentilium moribus sumta & legi divinæ adversa, non potest esse Canonicus.)

5. Quòd in asserenda Canonica horum librorum autoritate sibi ipsis invicem non constent.

Bellarminus in prima editione suorum operum pro stabilienda Canonica horum librorum autoritate urget, quòd *hi libri positi sint à Clemente in Canone Apo-*

stolorum ultimo. (At præterquàm quòd Canones Apostolorum etiam ex ipsorum Adversariorum quorundam testimonio sunt suppositìtii, quodque ipse Bellarminus lib. 1. de Verbo Dei cap. 20. §. Quod ad priorem, agnoscat, *Canonem illum 84. esse adulterinum*, notandum est, quòd Canon mentionem faciat *trium librorum*, quos Maccabæorum nomine appellat. Quòd si ergò vi hujus Canonis duo libri Maccabæorum sunt Canonici, etiam tertius erit Canonicus, quod tamen negat Bellarminus lib. 1. de Verbo Dei cap. 20. Præterea hic Canon Apostolorum nullos alios ex controversis istis libris in Canonem refert, quàm libros Maccabæorum. Quòd si ergò volunt sequi hunc Apostolorum Canonem in recipiendis libris Maccabæorum, sequantur etiam eundem in reliquis excludendis. Insuper in isto Canone omittuntur *libri Esdræ & Apocalypsis*; contrà verò inter sacros libros numerantur *Epistolæ duæ Clementis & Constitutiones Apostolicæ.* Ergóne etiam hac in parte Canon ille Apostolicus probandus? De his admonitus Bellarminus argumentum illud in editionibus posterioribus omisit.)

Exceptiones Adversariorum.

1. Ad argumentum nostrum, quòd *autor horum librorum veniam sibi dari petat*, excipit Bellarminus libr. 1. de Verbo Dei cap. 15. resp. ad 2. object. *ipsum non erratorum, sed minùs politæ orationis veniam petere, quemadmodum etiam Paulus se imperitum sermone confiteatur.* 2. Corinth. 11.

(Huic exceptioni respondemus 1. Apostolū loqui *ex hypothesi*, quòd Pseudo-Apostolis videatur ἰδιώτης λόγῳ, cùm non sectetur humanam eloquentiam, autorem verò horum librorū *Categoricè* & ex tenuitatis suę conscientia, quam responsionem confirmamus ex Salmerone in Comment. 2. Corinth. 11. Disput. 12. §. Objiciet aliquis. *Dico, Paulum non fateri se imperitum sermone simpliciter, sed quia splendore dictionis & eloquentiæ luminibus Rhetoricis adornatus non polleret. Non negaverim tamen, illum eloquentiâ divinâ per Spiritum sanctum cumulatissimum extitisse, quod abunde testantur hæ duæ ad Corinthios Epistolæ & præsertim hæc posterior ad miraculum efficax & Corinthios ad quemcunque velit affectum transformans.*

2. Idipsum confirmamus ex Ambrosio Catharino Episcopo Compsano, qui in Comment. h. l. itidem statuit, Paulum ad Corinthiorum opinionem verba sua accommodâsse, *quia sermo ejus*, inquit, *habebat simplicitatem spiritualem & non secularem illam & affectatam eloquentiam.*

3. Cajetanus monet, quòd *de ordinario sermone à Paulo dictum, non esse ad ejusdem scripta referendum.*

4. Si vel maximè de scriptis intelligatur, nullâ tamen propterea Paulus utitur excusatione, nec dicit, se aliter quidem voluisse vel loqui, vel scribere, sed non potuisse.

Ergò nec Paulus, nec ullus alius Canonici libri scriptor veniam petit, si quid minùs dignè, vel dextrè scriptum sit, norunt enim, omnia sua scripta esse à Spiritu sancto profecta, cujus in opere illo scriptionis amanuenses fuerunt, ideò nec in rebus, nec in verbis veniam sibi petere necesse habent. Gregorius de

Valentia in Analys. lib. 8. cap. 5. *Quicquid Apostoli scripserunt, Spiritu sancto dictante & dirigente fecerunt, ut intelligamus, non tantùm res ipsas, sed etiam sermonem & characterem ab ipso Spiritu sancto fuisse.)*

2. Ad contradictionem, quòd libr. 1. cap. 6. v. 8. & 16. Antiochus dicatur *extinctus ægritudine, quam ex infausto nuncio acceperat, idq; Babylone in lecto, quando filium tradidit Philippo, quem regno præfecit,* libri verò secundi cap. 1. v. 16. *in fano Nannea dicatur obtruncatus & membratim concisus,* lib. 2. cap. 9. v. 28. *in peregrina terra in montibus misero obitu vitam commutâsse,* cap. ejusdem v. 9. *mortuum esse dolore viscerum, ita ut de corpore ipsius vermes scaturirent & viventis in doloribus & tormentis carnes ejus caderent, ac fœtor intolerabilis in totum penè exercitum redundaret,* respondent Melchior Canus lib. 2. Locorum cap. 11. ad 4. Serarius & Pistorius, *non esse eundem Antiochum.* Bailius in Catech. controv. tract. 1. q. 13. in Append. *Primus liber loquitur de Antiocho Epiphane; secundus de Antiocho Demetrii majoris filio.*

(Sed hanc responsionem refellit Bellarminus d. l. resp. ad 6. object. *Conveniunt ferè omnes,* inquit, *eundem esse Antiochum, Epiphanem scil. cujus mors describitur libr. 1. cap. 6. & lib. 2. cap. 9. &c. At de Antiocho, cujus mors describitur lib. 2. cap. 1. maxima quæstio est. Aliqui volunt esse Antiochum magnum, ut Lyranus in hunc locum & quidam alii. At hoc esse non potest. Nam Antiochus magnus obiit, antequàm Judas, qui hanc Epistolam scripsit, Dux Judæorum esset, nec fuit ullum bellum Judæis cum Antiocho magno. Alii volunt esse Antiochum Demetrii filium, qui etiam Triphon seu Griphus dicitur ab Eusebio. Sed nec hoc potest esse verum. Nam tempore istius Antiochi non Judas, sed Johannes Hircanus Dux Judæorum erat, & tamen Judas Epistolam scribit. Dicendum igitur est, hunc Antiochum esse Antiochum Epiphanem, illum ipsum, de quo agitur lib. 1. cap. 6. & lib. 2. cap. 9. nam tunc vivebat Judas, qui Epistolā scripsit, & etiam Aristobulus, ad quem scripta est. Præterea iste fuit primus & summus ex Regibus Syriæ inimicus Judæorum, ut meritò de ejus morte tanta lætitia esset in Judæa.* Sed si est idem Antiochus, quomodo conciliandæ istæ diversę narrationes de ipsius morte? Bellarminus talem affert conciliationem. *Antiochus amisit exercitum in templo Nanneæ, in itinere cecidit de curru, pòst delatus Babylonem expiravit. Dicitur ergò cecidisse, quia exercitus ejus cæsus est, & ipse turpi fugâ dilapsus, fortè etiam vulneratus est.* Atqui lib. 2. cap. 1. v. 16. non solùm dicitur Antiochus cœsus, sed etiā obtruncatus & membratim divisus, quòd de vulneratione Antiochi, vel exercitus fuga exponi non potest. Nec uspiā in Scripturis dicitur *in bello* quispiam *cecidisse*, qui non fuerit mortuus. Provocat quidē Bellarminus ad cap. 14. Gen. ubi Rex Sodomorum *in prælio dicitur cecidisse* & tamen paulò pòst *Abrahæ occurrisse* dicitur. Sed Lyranus rectè monet, *Regem Sodomorum non dici cecidisse in prælio, sed à prælio fugientem cecidisse in quosdam puteos, ubi latuerit, mortemq; evaserit.* Sic ergò Adversariorū contradictiones veritatem confirmant. Tam certum est, unum eundemque esse Antiochum, ut Sixtus Senensis & Bellarminus, cùm negare id non possent, maluerint negare, altero loco eum significari occisum. Et rursus tam certum est utroque loco significari occisum, ut maluerit Canus duos fingere Antiochos.)

3. Ad contradictionem, quòd libr. 1. cap. 9. v. 3. *Judas dicitur occisus anno 152. regni Seleucidarum*, & tamen lib. 2. cap. 1. v. 10. *anno 188. illius regni literas scribit ad Aristobulum magistrum Ptolemai, annis 36. postquam erat mortuus*, respondent Lyranus & Hugo Cardinalis, *annos, qui initiò literarum ponuntur, supputari non more Graecorum à Seleuco, sed more Hebraeorum ab anno duodecimo Assueri, quo liberati fuerunt Judaei à nece, operâ Reginae Esther.* Hanc Lyrani & Hugonis conciliationem recentiores ferè omnes sequuntur.

(Sed hanc conciliationem refellit Bellarminus d. l. §. Ad tertiam. *Non videtur*, inquit, *credibile, in his libris semper annos supputari more Graecorum, praeterquàm in hoc uno loco. Deinde etiam numerando ab anno duodecimo Assueri non potest incidere annus 188. in tempora Judae Maccabaei. In ista enim supputatione Lyrani & aliorum sunt tres gravissimi errores, &c.* Sixtus Senensis Judam mortuum refert *ad annum Seleucidarum centesimum quinquagesimum sextum. Et annū illum centesimū octuagesimū octavum incidere in centesimum quinquagesimum quintum*, observat. Sed iidem sunt errores, qui in Lyrano & praeterea, cùm in libro primo notetur Judae interitus ad annum quinquagesimum secundum, hìc producitur ad quinquagesimum sextum. Ita si excusatur liber secundus, primus arguitur mendacii. Quid ergò fiet allatae contradictioni? Bellarminus ex Cano respondet, verba *illa anno 188. non esse principium Epistolae sequentis, quam Judas scripsit, sed finem praecedentis, quae scripta est à toto populo Judaeorum*, quam conjecturam probat ex Codicibus Graecis. At hac ratione incurrit Bellarminus anathema Concilii Tridentini, quod vulgatam versionem pronunciavit authenticam, ut *nullo omninò praetextu ab ea discedere* sit integrum. Latini Codices omnes mirè hìc consentiunt, etiam qui post Concilium Tridentinum prodierunt, nec novissima Sixti V. editio in diversum abit. Sed nec Canus, nec Bellarminus hac conjecturâ suâ quicquam promovent. Nam si posterior Epistola est Judae mortui anno quinquagesimo secundo vel sexto, scripta tamen sexagesimo nono, tum eadem sequetur absurditas, ut Judas scripserit anno post obitum suum decimo septimo vel tertio, inde Bailius in Catech. controv. tract. 1. q. 13. in Append. audacissimè respondet, *diversos fuisse Judas & illo tempore notabiles multos viros hoc nomine vocari voluisse, ut Aristobulus Hircani filius*, teste Josepho lib. 20. cap. penultimo. Sed fingere hoc est & pingere, non autem disputare.)

4. Ad contradictionem, quòd libr. 1. cap. 4. v. 36. Judas dicitur, *purgâsse templum ante mortem Antiochi, post fugatum Lysiam*, contrà verò libr. 2. cap. 10. v. 1. purgatio templi facta dicitur *post mortem Antiochi*, respondet Sixtus Senensis lib. 8. Bibliothec. haeres. 12. *bis factam fuisse templi purgationem.*

(Sed hanc Sixti Senensis responsionem repudiat Bellarminus d. l. §. Ad primam. *Non videtur*, inquit, *esse verum, bis factam templi purgationem, cùm omnia, quae de hac repurgatione uno in loco Scriptura refert, referat etiam in alio*, Adde, quòd nulla occurrat secūdae purgationis causa, cùm post primam purgationem templum nō fuerit contaminatum. Aliter igitur respondet, videl. *lib. 2. cap. 10. narrari quidem tem-*

templi purgationem post mortem Antiochi, nequaquam verò asseri, quòd post mortem Antiochi sit facta. Sed totus contextus ostendit, recenseri purgationem templi tanquam post Antiochi mortem factam, cùm in fine præcedentis capitis mors Antiochi describatur, & Historiæ de repurgatione templi subjiciantur hæc verba v. 9. *Et Antiochi quidem, qui appellatus est nobilis, excessus vitæ ita se habuit.)*

Quid ad argumenta Adversariorum, quæ pro Canonica horum librorum autoritate asserenda adducunt, respondendum sit, patere potest ex superioribus.

CAPUT II.

DE VARIIS SCRIPTURARUM *editionibus.*

THESIS prima. Hebraica V. Test. editio in conflagratione templi & urbis Hierosolymæ à Chaldæis excitata non fuit incendio consumta, ut, ab Esdra per miraculum eam restitui, necessarium fuerit.

Exθεσις. 1. Incensam unà cum templo Scripturam V. Testam. Hebraicam nemo negat, sed ita incensam, ut nulli reperirentur Codices, abest à verosimili. Neque enim, quemadmodum arca fœderis erat omninò unica, unde prorsus eo incendio periit, sic unicus tantùm erat Vet. Testam. Codex, sed plurimi per singulas domus.

2. Concedimus, Esdram libros sacros Mosaicos & Propheticos tempore captivitatis apud se custodivisse, post captivitatem in publicum protulisse, ab interitu eos vindicâsse, atque in unum corpus redegisse, sed negamus, quòd vel incendio absumtos restituere, vel depravatos corrigere necesse habuerit.

Antithesis. Hosius in Confess. Petricov. cap. 80. *libros sacros incendio consumtos* asserit. Albertus Pighius lib. 1. Hierarch. Eccl. cap. 2. statuit, *autographa Scripturæ conservata in latere arcæ & c. incendio Babylonico periisse.*

Salmeron tom. 1. Comment. in N. Test. Prolegom. 9. can. 4. p. 92. *Esdram Prophetam restituisse omnes libros sacros, qui interciderant tempore captivitatis Babylonicæ, communis ferè omnium Doctorum est consensus.*

Sixtus Senensis lib. 1. Biblioth. sub tit. Esdræ libri duo p. 9. *Mortuus est Esdras in extrema senectute, postquàm omnes penè Scripturas in excidio Hierosolymitano à Chaldæis incensas memoriter & non sine divinitatis numine fidelissimè, ut priùs erant, restituisset, novis ac promtioribus ad scribendum repertis literis.* Eadem repetit lib. 3. Biblioth. p. 152.

Leo de Castro cap. 43. Præfationis in Esaiam & hyperaspistes Pistorii in mille & viginti falsis contra D. Mentzerum eandem opinionem tuentur.

Guilielmus Bailius Jesuita in Catech. controv. tract. 1. q. 1. *Postquam Moses scriptis comprehendisset ea, quæ primis mundi seculis gesta fuerant & leges illas, quas dederat Deus; & alii etiam Prophetæ revelationes suas scriptis commendâssent, horum sacrorum librorum pars non solùm ad tempus latuit, sed etiam penitùs interiit injuriâ bellorum & captivitatum Babylonicarum. Ecclesia nihilominus in suo vigore permansit traditionis ope usq; ad tempora Esdræ, qui in unum collegit & in ordinem digessit, quicquid vel quæsitum invenire potuit, vel ei thesau-*

saurus memoriæ suæ suggessit, ut posteritati consuleret.

Nostram sententiam confirmamus ex eo,

1. quòd divina providentia non permiserit, nec permittat, ut libri Canonici ad conservandum verbi depositum & Ecclesiam omnium temporum instruendam scripti, durante hoc seculo præsente, unquam aboleantur. Es. 40. v. 6. Luc. 21. v. 33. 1. Petr. 1. v. 25.

2. quòd in populo Israëlitico fuerint aliquot millia Codicum Biblicorum, Deut. 6. v. 7. cap. 17. v. 18. quæ omnia unà cum autographis in latere fœderalis arcæ asservatis incendio absumta fuisse sit nullo modo verisimile. Arias Montanus testatur Præfat. in varias lectiones Hebraicorum librorum, *plura exemplaria fuisse jussu Regis Josiæ, Sacerdotum & Scribarum procuratione descripta & omni populo tradita.*

3. quòd post Chaldaicum urbis ac templi incendium annis propè 70. & ante Esdram annis plusquam 80. Propheta Daniel cap. 9. v. 2. & 11. mentionem faciat librorum Mosis & Jeremiæ tanquam eorum, qui adhuc salvi & integri extarent.

4. quòd Judæorum Annales testentur, in ipsa Babylonica captivitate Judæos habuisse suas Synagogas, in quibus Mosis & Prophetarum scripta fuerint prælecta. Act. 15. v. 21. ac Cyrum Regem ad donandam Judæis libertatem & templi reficiendi potestatem, ostenso sibi vaticinio, cap. 45. Esai. permotum fuisse.

5. quòd Antiochus studiosissimè id agens, ut omnes libri sacri comburerentur 1. Maccab. 1. v. 59. non potuerit id effectum dare, multò minùs igitur de Chaldæis id credendum, qui quòd animo illo fuerint, nuspiam asseritur.

6. quòd in captivitatem multi abierint ante templum incensum annis decem, quorum neminem sacra Biblia secum inter κειμήλια abstulisse sit nullo modò verisimile; quodque post incendium multi remanserint in Judæa, quorum nullum sacra Biblia conservâsse, credi vix possit.

7. quòd cùm speciatim enumerentur, quæ Chaldaico incendio absumta, in libris Regum & Paralipomenon capp. ultimis, Jerem. 52. v. 17. librorum sacrorum nulla inter ea fiat mentio.

8. quòd libri sacri hodierni purâ Hebræâ linguâ sint scripti. At si Esdras dictâsset libros sacros penitùs deperditos, tum id factum fuisset linguâ Chaldaicâ, vel certè ex Hebraico & Chaldaico idiomate mixtâ, Judæis tunc vernaculâ.

9. quòd contraria opinio non alio quàm Apocryphi libri quarti Esdræ testimonio nitatur.

Huic nostræ sententiæ suffragantur,

Genebrardus lib. 2. Chron. An. mundi 3560. *Hoc, quòd omnia legis exemplaria fuerint exusta, & deinceps usq; ad Esdram Judæi vixerint sine sacro Codice, fieri non potuit, nedum factum est. Judæi enim jam antè dispersi erant cum suis Codicibus per totum Orientem & Septentrionem à temporibus Assyriacis, ubi & legitima sua servabant, ut è Tobiæ libro liquet: nec omnes erant sub jure & imperio ejusdem. Præterea libri tanti momenti non solent ita extingui à Tyrannis, quin alicubi permaneant, maximè cum de religione agitur.*

(Po-

2. Integritas præcipuorum de Christo testimoniorum. Si voluissent Judæi divinas Scripturas in odium Christianorum corrumpere, præcipua vaticinia de Christo vel sustulissent vel immutâssent. Sed tantū abest ipsos hoc fecisse, ut ex textu Hebræo fortiora cōtra ipsos proferri possint argumēta, q̄ ex versione Latina.

Quòd *non potuerint* fontes Hebræos corrumpere probat

1. Ipsorum per totū orbem dispersio. Cùm n. post Hierosolymæ eversionē per totum orbem fuerint dispersi, quomodo potuissent commune consilium inire de Scripturis corrumpendis?

2. Christianorum diligens cautio. Libri Hebraici post prædicationem Evangelii non tantùm in Judęorum, sed etiam Christianorum manibus fuerunt, at illi hanc fraudem non reticuissent, si Judęos tale quid audere animadvertissent.

3. Exemplarium Biblicorum multitudo. Si vel maximè pauci quidam in Bibliorum corruptionem conspirâssent, non tamen omnibus exemplaribus corruptelam istam inducere potuissent.

4. Versionum varietas. Biblia Hebręa in Chaldaicam & Gręcam linguam ante Christi nativitatē fuêre translata. Quòd si ergò Judæi voluissent textū Hebræum corrumpere, ex Thargumicis paraphrasibus & ex LXX. Interpp. versione ipsorum malitia fuisset in lucem producta. Quòd autem *librariorum incuriâ* fontes non sint corrupti, probamus

1. à divina providentia, quę nō permisit *fundamentum* illud *Prophetarum*, super q extructi sumus Eph. 2. v. 20. corrumpi.

2. à Scripturæ autoritate authentica, Matth. 5. v. 18. Luc. 16. v. 17. cui plurimum decederet, si quid in Scriptura sacra mutatum esset.

3. à Masoræ fideli custodia. In ea enim versus, voces & literę Bibliorum Hebraicorum in universum omnes numerantur, omnisque eorum varietas notatur & suo loco cum singulorum versuum indicatione recitatur, ut sic constans & genuina textus Hebraici lectio conserve tur & ab omni corruptione pręmuniatur.

4. singularis eorum, qui textum Hebraicum vel calamis, vel typis descripserunt, vigilantia. Ostendit enim collatio exēplarium, tùm manuscriptorum, tùm impressorum; tùm antiquissimorum, tùm recentiorum, illos opus Masoreticū semper ante oculos habuisse ac diligentissimè cavisse, ne ulla vel in dictionibus, vel literis, vel punctis mutatio irreperet.

Huic nostræ sententiæ suffragantur quidam ex ipsis Adversariis, utpote

1. Qui fontium integritatem nobiscum agnoscunt,

Joh. Isaacus, Lindani quondam Præceptor, Hebrææ linguæ in Academia Coloniensi Professor, opinionem erroneam de Codice Bibliorum Hebræo à Judæis depravato, ut falsam ac impiam refutavit, ac Hebręā veritatē adversus Lindani calumnias defendit. Titulus libri est: *Defensio veritatis Hebraicæ sacrarū Scripturarum adversus Lindanum*, Colon. apud Jac. Soterē An. 1559. In illo scripto lib. 2. p. 27. admonet, *ducenta ampliùs argumenta, quæ Judaicas impietates refellūt, in Hebraico textu planiùs quā in Latina translatione contineri* (cū quo cōgruit illud Andradii lib. 4. Defens. Trid. q, *qui Hebræa piè ac religiosè tractant, multò in illis ampliora de Christo testimonia, quā in Latinis Græcisq́; offendât.*)

Lib. 4. p. 69. asserit, *tantum esse Bibliorum consensum, ut ne unus quidem Scripturæ liber proferri possit, manu Judæi conscriptus, cui vel desit quicquam, quod in aliis habeatur, vel addatur, quod aliis deest.*

Benedictus Arias Montanus in Præfat. vers. interlin. Biblior. *Quantâ integritate sancta Biblia in eâ lingua, quæ sancta appellatur, semper conservata fuerint, (etsi non desunt, qui unius Justini Martyris opinione adducti aliter sentiunt,) plerique doctissimi viri constanter asseruerunt.*

Ibid. opinionem illam, quæ statuit Codices Hebraicos esse corruptos, vocat *Mahumetanæ doctrinæ fundamentum*, & prolixè respondet Erostrato contendenti, *Biblia esse corrupta.*

In Præfat. tom. 1. Biblioth. docet, *libros Hebraicos, quibus utimur, non fuisse Judæorum fraude corruptos, & si fuerit aliqua mutatio facta, tamen nullum verbum vel Elementum, vel punctum olim fuisse, quod in Thesauro, quem Masoreth appellant, non fuerit asservatum & proinde Masoreth fidam custodiam vocari.*

Idem Benedictus Arias Apparatui Bibliorum Regiorum libellum attexuit, de varia in Ebraicis lectione, ac de Masoreth ratione & usu; in quo probat, *omnem varietatem, quæ in diversis exemplaribus reperiretur, etiam sublato Masoreth, sensum Scripturæ quàm minimum lædere posse, qui facilimè discerneretur ab iis, qui in Grammatica versati sunt.* Nihilo tamen minùs mirè commendat hanc variarum lectionum collectionem. *Hæc*, inquit, *quam exposuimus, omnium in Hebraica lectione varietatum summa est, quas diligentissimè observatas, collectas & enumeratas à multis annis, quorum certa ratio nondum constat, ad nostra usque tempora in omnibus Manuscriptis Bibliorum exemplaribus, quæ vel in Asia, vel in Africa, vel in Europa sunt, sine ulla discrepantia adscripta, magnâ cum legentium omnium admiratione visuntur.* Addit: *Hæc igitur, quicunque attentè & æquo animo legerit omnia, intelliget nimirum, vel temporum injuriâ, ut credere par est, vel Judæorum invidiâ, ut quidam accusare volunt, (qui tamen neque autorem, neque tempus, neque argumentum, quamobrem Judæi id fecerint, indicant) non tantam calamitatem esse allatam, quantam apud hujus Masoreth antiquissima ignaros exclamari audimus.*

Georg. Wicelius in Encom. ling. Heb. F. v. fac. b. *Tutò per interpretationes omnium ambulare possunt periti linguæ Hebrææ.*

Id. in Refection. Lutheri E. vj. *Lutherus suum Testamentum commendat, nos fontem in precio habemus, qui non fallit.*

Ludovicus Vives in Comm. lib. 15. de Civ. Dei cap. 13. super verba Augustini: *Absit, ut prudens quispiam Judæos cujuslibet perversitatis ac malitiæ tantùm potuisse credat in Codicibus tam multis ac tam longè lateque dispersis, ut dinumerationem annorum Gen. 5. corruperint. Hoc*, inquit, *idem responderi potest his, qui falsatos corruptosque & ab Hebræis Codices V. Test. & à Græcis* N. T. *objiciunt, ne veritas sacrorum librorum ex fontibus petatur.*

Sixtus Senensis lib. 3. Bibl. p. 153. *Non facilè affirmaverim, quod Jacobus Christopolitanus in Præfatione Psalmorum asserit, Rabbinos Judæorum in odium Christianæ religionis unanimi consensu omnē veterem Scripturam punctorum appositione contaminâsse, depravâsse & à vero sensu pervertisse, ut hoc perverso artificio veritatem à Christianis ex Hebræo fonte haustā, quoad fieri posset, obfuscarent,*

rent atq; extinguerent, & ob hanc causã ipse addit, nullam fidem adhibendam esse Hebræorum exemplaribus hujusmodi punctorum interpretatione corruptis & falsatis. Cui sententiæ ne omninò assentiar, probibet D. Hieronymi translatio, quæ in præcipuis locis divinæ Scripturæ, quib. fundamenta fidei Christianæ ac veritas nostrorum dogmatum potissimùm comprobantur, & de quibus præsertim inter Judæos & nos controversia est, semper ferè cum hac punctuaria Hebræorum expositione consentiat, tametsi in rebus levißimi momenti, & quæ pluribus sensibus absq; ullo veritatis præjudicio interpretari possunt, sæpè dissentiat. Hùc accedit & illa August in lib. 15. de C.D. persuasio, quòd nullus unquã sanæ mentis credere poterit, Judæos quantumlibet malos ac perversos in Codicibus tam multis & tam longè lateq; dispersis in unum convenisse & odio Christianorum in corruptionem sacrorum voluminum conspirâsse, ut scil. dum aliis inviderent Scripturæ veritatem, ipsi seipsos veritate privarent.

Id. lib. 8. Bibl. p. 630. Fatemur, veteres libros nonnullis in locis à quibusdã Judæis fuisse depravatos, sed talem depravationem tanti momenti fuisse non credimus, quin facilè ab Origene, Eusebio, Epiphanio, Hieronymo & aliis Patribus Hebrææ linguæ peritis emendari potuerit, factâ collatione cũ cæteris antiquißimis Hebræorũ exemplaribus, tùm quia paucißima fuerũt ea loca à Judæis corrupta, tùm quia non adeò fuit Universalis eorundem locorum corruptio, ut in omnib. simul Hebræorum exemplaribus toto orbe terrarum dispersis, iidemmet loci ac eademmet verba essent corrupta, non permittente hoc divinâ Christi providentiâ, ne Ecclesia Sponsa sua divinæ Scripturæ veritate fraudaretur. Quare cùm neq; Universalis, neq; magna fuerit veteris Scripturæ corruptio, facilè ex pluribus Codicibus, in quibus integræ remanserant, quæ in aliis vitiata fuerant, Hebraica lectio ad pristinam sinceritatem restitui potuit ac reipsâ restituta est ab Hieronymo & aliis eruditis Patribus, unde stultũ est & sine ratione, velle nunc asserere, Hebraicos Codices olim in locis illis fuisse falsatos, in quibus universi omnium Hebræorum Codices tàm recentes, quàm vetusti consentiunt. p. 631. Ipsimet Judæi opinionem eorũ damnant, qui ausi sunt inter eos docere, libros sacros aliquando fuisse corruptos. Unde Jacob Benhaym de regno Thuneti, reprobans R. D. Kimchi sententiam ab hæreticis (Anabaptistis) inductam, scribit contra eam hunc in modum. Sententia illorum longè est à me, nec n. adduci possum, ut credam & labiis confitear, Esdram Scribam librum legis divinæ atq; libros Prophetarum dubios, corruptos & confusos invenisse, quin magis sententia mea hæc est, quòd Esdras & Collegæ ejus invenerint Biblia sacra integra & illæsa, quodq; Esdras judicio suo cognoverit, qui libri scripti essent per sapientiã illã excellentem, & quare quædam literæ scriberentur, quædam v. non, quare etiã dictiones quædã extraneæ scriptæ essent, dimisitq; eas in ipso textu, ut scriptæ erãt, adjiciens in margine veluti glossam, quæ Naturam vocabuli extranei explicaret.

Dieghus Payva Andradius Lusitanus lib. 4. Defens. Trid. fid. f. 247. Demonstrabo, inquit, valde inconsideratè à quibusdã fuisse existimatum, Latinæ editioni ideò plus esse fidei, quàm Hebræis voluminib. habẽdam, quòd hæc Judæorum fuerint perfidiâ corrupta & adulterata, illa verò integra & incorrupta in Ecclesia Catholica permanserit. Quòd si tempus illi notare, autores atrocißimi sceleris describere, locum designare, cæteraq; definire potuissent, quæ Judæos tam capitalis flagitii convincerent, magnâ nos profectò curâ & solicitudine liberâssent. Verùm si tota causa

ex nuda suspicione & ex Judaeorum singulari dementia, perfidia & contumacia, & in Christi sanctissimum nomen inveterato odio pendet, leviora sanè sunt, quàm ut sacris Hebraeorum voluminibus antiquitate illustrissimis, majorum commendatione egregiis & omnium seculorum testimoniis amplissimis, insignem turpitudinis notam ad ignominiam sempiternam inurere debeamus.

Et paulò pôst idem Andradius sic disserit: *Hieronymus atque Origenes illorum opinionem, qui ut summis se difficultatibus explicarent, Hebraea volumina condemnabant, meram calumniam esse confirmant, cum quibus & D. Thomas consentire videtur. Me verò illam fateor rationem vehementer induxisse, ut minimè crederem, tanto se Judaeos scelere devinxisse, quòd cùm in illud non nisi summâ in CHRISTI nomen invidiâ impelli potuissent, ad ea se quidem loca corrumpenda conferre potissimùm deberent, quae ad CHRISTI majestatem illustrandam, gloriam & dignitatem praedicandam sunt amplissima: quae non modò integra sunt & illibata, sed si Judaeorum quis voluerit petulantiam coërcere, perfidiam coarguere, dementiam reprimere, multò quidem apertiora atque illustriora ex Hebraeis, quàm ex Latinis Graecisq; voluminibus deducet argumenta. Quae verò major dementia potuisset excogitari, quàm corvi fugam summo studio occultare, Christi verò, quem execrantur, Numen atque amplitudinem minimè obscurare? cùm item capitalia quaevis & atrocissima flagitia, si cum Scripturarum corruptione conferantur, levissima illi semper atque inanissima duxerint, quae furiae miseros homines exagitare potuerunt, ut inveteratum in CHRISTUM odium adulterandis & invertendis, quae illius dignitatem minimè commendant, declararent? Nam maxima eorum pars, quae adversarii à Judais corrupta esse volunt, ejusmodi sunt, ut Christum nequaquam intueantur.*

Et postea fol. 250. *Si Legis & Prophetarum sententias, quae Christianae religionis mysteria continent, diligenter expendamus, facilè quidem videbimus non solùm in Hebraeis voluminibus non desiderari, sed multò aptiùs plerunq; Hebraea, quàm Latina ea ipsa exprimere. Nam quamvis sententiae fidelissimè reddantur, Latini tamen sermonis facundia verborum Hebraicorum vim non satis exprimere potest.*

Concludit tandem fol. 259. *Quare amplissimo mihi videntur Christi Ecclesiam ornamento spoliare, qui, ut vulgatam editionem ab inanissimis vendicent calumniis, Hebraeos Codices Judaeorum perfidiâ corruptos contendunt: illud namq; si semel persuadeat, nullum ab illis non suspectum, nullum nō dubium, nullum non calumniae invidiaeq; obnoxium testimonium peti poterit: facilè enim quivis ex his, quae à Judaeis illi contaminata esse contendunt, omnia poterit in dubium revocare? & quae à majoribus se Judaei didicisse & sanctissimos vates à Deo accepisse affirmabunt, ab eisdem esse conficta, non sine aliqua verisimilitudine opinari, cùm levissima eorum sit autoritas, quos gravissimi saepiùs mendacii convincimus, atq; ita amplissimum hostium testimonium divinâ providentiâ ad Christiani nominis splendorem inter tot procellas & naufragia conservatum, Ecclesia Christi nostrâ contentione amittet. Satis ergò, ut opinor, demonstravimus, quàm longè à proposito sibi fine aberrent, qui, ut vulgatae editionis dignitatem tueantur, Hebraea gravissimis vexant contumeliis, cùm praesertim aliunde illa,*

quam

quàm ex frigidis calumniis petenda sit; ne dum rem tantam infirmis volumus fundamentis constituere, illius præclarißimam autoritatem minuamus. Nam quamvis solenne fuerit hæreticis, sacras literas corrumpere & adulterare, eodem se tamen sacrilegio Judæos etiam devinxisse, nullis video firmis argumentis à quopiam demonstratum.

Marcus Marinus Canonicus S. Salvatoris Romæ in Præfatione super arcam Noë, hoc est, Lexicon Hebraicum. *Age jam,* inquit, *videamus, an Judæi ipsi depravârint. Scripturas Christianorum odio, quemadmodum à nonnullis objicitur, & nos etiam, propè compulsi, superiùs dubitavimus. Quòd si verum est corrupisse illas, vel ante Christi nativitatem, vel post; & quidem vel sententias mutâsse, vel dictiones, vel puncta vocalia necesse est. Nulla autem erat causa depravandi Scripturas ante Christum natum, neq; potuisse eas corrumpere post nativitatem ejus, cùm propter Christianos, apud quos erant Biblia tàm Hebræa, quàm Græca ex translatione LXXII. tùm propter Massoreth illud, credendum est, nisi omnes Judæi, qui per universum orbem dispersi erant, convenissent, ut hoc agerent, quod nunquam legitur eos actitâsse, & tamen apud omnes constanter unicus est Bibliorum textus. Adde, eos credere, Biblia vel vera vel falsa esse; quòd si vera, non mutanda; si falsa, cur credenda? Quin extat præceptum divinum apud Mosen de non addendo aliquid Scripturæ sacræ, nec detrahendo, quod à Judæis nimis quàm superstitiosè observatur, ita ut nullum dubium sit, nunquam eos tam temerarios futuros esse, ut audeant vel unum apicem immutare, sicut & à Christo Servatore illis verbis prædictum est: Amen dico vobis, quòd unum jota vel unus apex non præteribit à lege.*

Jacobus Bonfrerius cap.12.sect.5.Præloquiorum in Pentateuchum multis ac validis argumentis refellit opinionem Galatini lib.1.de arcan.Cathol.ver.cap.8. quòd *in Hebræo textu etiam ante natum Christum multa sint à Judæis corrupta atq; immutata.*

Franciscus Ribera in cap.9.Oseæ n.20. *Hebræos Codices suâ ætate extitisse incorruptos, gravißimis verbis testatur Hieronymus in cap.6.Esa.& Augustinus lib.15. de C.D.c.13. & ante eos Origenes in 8.volum.explanationum, quem ibidem citat Hieronymus. Atq; id verum esse, nemo, qui sanè sapiat, dubitare debet. Nam si tunc etiam depravati erant, cùm Hieronymus translationem Latinam edidit, non habet Ecclesia veram Scripturam. Etenim Græcam translationem multis locis esse vitiatam, omnes consentiunt, & sæpè Hieronymus docuit, resq; ipsa loquitur. Si autem prototypa Hebraica depravata tunc erant, cùm nostra editio sit ex illis deprompta, omninò depravata est & verâ incorruptâq; Scripturâ caret Ecclesia. Quo quid turpius dictu, quid insanius?*

Franciscus Lucas Brugensis in Epist. ad Sirletum præfixa annotat. in Biblia non fuit ausus disertè affirmare textum Hebræum esse corruptum. *Multa* (inquit) *in Latinam versionem irrepsisse vitia, mirum non est, cùm idem in ipso Scripturæ fonte acciderit, quod perspicuum est in N. Testam. Græco. Nam de Hebræo nihil dicere volumus.*

Benedictus Pererius lib.13. in Genes. cap.8.v.7. Disput. 8. ait, *se minimè illis assentiri, qui fontem Hebræum corruptum esse statuunt.*

Joh. Lorinus in Comment. Act. 7. n. 51. *Judæos sacram Scripturam corrupisse dicitur à recentioribus.* In margine additur, *sed non probatur.*

Josephus Acosta lib. 2. de Christo revelato cap. 16. *Hebraicam editionem esse authenticam, dubitare non possumus. Et quamvis Judaica perfidia atq; invidia conata sit, tantum nobis bonum eripere, fontemq; ipsum sermonum Dei inficere, tamen nullo modo credendum est, eis licuisse, quicquid libuit. Neq; defuêre in Ecclesia docti viri, quorum studio conservati sunt Codices Hebraici sacri, ex quibus tutò potest Catholicus Doctor sacros sensus elicere, divina dogmata confirmare, Judæos ipsos convincere, Catholicæ denique Ecclesiæ judicium sententiamq; defendere.*

Lib. ejusdem cap. 10. *Primævam Bibliorum linguam incorruptum judicem vocat.*

cap. 15. *Ea demum habenda est interpretatio bona, quæ concordat originali linguæ. Autoritas divina tota penes illam, in qua sacer scriptor edidit primùm.*

Alphonsus Mendoza Professor Salmanticensis in controvers. Theolog. q. 6. positiva pag. 513. *Quidam contendunt, Codices Hebraicos, quos nunc temporis habemus, vitiatos esse & corruptos, & à veris originalibus distare quàmplurimùm &c. Ita referunt Porchetus p. 1. Victor. advers. Judæos cap. 15. Galatinus lib. 1. de arcan. cap. 8. Adrianus Finus libr. 3. & 6. Flagelli Judæorum, Canus libr. 2. de locis cap. 13. & 14. ubi plurimos Patres citat pro hac parte; Hermas Lætmarius lib. 8. de Instaur. relig. cap. 6. Jacobus de Valentia, Petrus Antonius Beuther & Figuerola, Lindanus, Titelmannus, Leo Castrensis & multi alii, quorum concors sententia hæc est, quòd datâ operâ Hebraicos Codices corruperunt Judæi, sanâ tamen ac rectâ intentione, ut quidam eorum referunt. Nam dicunt, R. Johanam ex nomine R. Simeon scriptum reliquisse, Bonum est, ut evellas literam unam de lege, & sanctificetur nomen Dei in publico &c. In hanc tamen ego sententiam nunquam descendam, ut existimem, vitiatos esse unquam Hebraicos Codices, imò censeo incorruptos & intemeratos servari ab eis temporibus, quibus scripti sunt ad nostra usq; tempora. Nec destituta est hæc sententia patronis gravissimis. Eam tuentur Augustinus Eugubinus, Driedo, Cajetanus, Lyranus, Brugensis, Vega, Sixtus, & D. Hieronymus ubiq; locorum & quidam alii nostri temporis doctrinâ & pietate præstantes viri.* (Multorum ergò Pontificiorum suffragium Mendoza nobis largitur.) *Sed præsertim ab illis verbis lege D. Hieronymum in Comment. Isai. cap. 6. Si quis,* inquit, *dicat, Hebræos libros à Judæis esse falsatos, audiat Origenem &c. usq; ad, ut Judæi falsaturi erant. Vide D. Thom. in Epistol. ad Rom. cap. 9. ibi, Major serviet minori. Tertullian. in Apolog. cap. 18. & 19. Et omnium optimè Augustinus lib. 15. de Civit. Dei cap. 13. Nullus prudens, ait, debet credere, Judæos tam longè lateq; dispersos convenisse & conspirâsse in sacrorum voluminum corruptione, ut dum aliis invidebant, Scriptura se privarent purâ veritate &c.*

(Sic ergò etiam Patrum antiquissimorum suffragium Mendoza nobis largitur.)

Johannes Driedo tom. 1. libr. 2. cap. 1. negat, *sacras Hebræorum Historias, Prophetarumq; Scripturas esse de industria universali-*

faliter corruptas ac depravatas, sive ante Christi adventum, sive post illum usq; ad D. Hieronymum, sive post Hieronymum ad hæc usq; tempora: negat eos impiè agere, qui conferentes editionē Latinam cum origine suoq; fonte, conantur indagare, si forsitan aut Interpres non fuerit rectè assecutus mentem autoris, aut ipsi poßint ex Scriptura in suo fonte meliùs intelligere, quod scribitur obscurè in Latina editione.

3. Suffragatur & hoc nostræ sententiæ, quòd loca illa, quę Pontificii quidam corrupta statuunt, alii à corruptelis libera esse pronunciant.

Salmero tom. 1. oper. fol. 14. memorat, *multos doctos viros censere, quòd libri Regum, quoad Chronologiam, sint corrupti.* Sed ipse eos hoc nomine refellit.

Galatinus libr. 1. de arcan. cap. 8. statuit, *locum Ose. 9. v. 10. esse corruptum.* Sed Ribera in Comment. illius loci hoc negat.

In libr. Proverb. *Jedidoth corruptè legi pro Jedidha*, statuit Leo Castrius libro Salmanticæ edito pro fontis corruptione. Sed illum propterea refellit Johannes Pineda Hispalensis lib. 5. de rebus Salomonis cap. 4. sic scribens: *Fallitur Leo Castrius in eo, quòd existimat, ab aliquo corruptore suppositum fuisse in Hieronymi Commentariis Jedidoth pro Jedidah, hoc est, dilecto. Nam & Hieronymus agnovit nomen multitudinis &c. Sed is est autor, dum in ejusmodi Hebraizationes incidit, vix sui compos, & bono licet zelo, tamen vel ignoratione rerum quarundam, vel vehementiori aliquâ affectione extra fines veritatis & modestiæ rapitur.*

4. Quòd Masoretarum diligentiam in conservanda Scripturæ integritate commendant.

(Accurata enim ista diligentia non permittit, ut vel negligentiâ Scribarum, vel malitiâ Judæorum libros sacros ab ipsis corruptos esse, vel suspicari liceat.)

Nicol. Serarius Pręfat. in Pentateuch. p. 74. *Hieronymum mox insecuti sunt Masorethæ, qui, ut vetus R. Aquibæ dictum, Masoreth seiag lethorah, hoc est, traditionem esse sepem legis, sibi vendicarent, diligentiâ incredibili perfecerunt, ut in Canonicis, quos ipsi numerant, libris, malignè nihil addi, adimi, mutarive deinceps poßit. Nam singulorum librorum versus omnes, singulorum versuum vocabula omnia, singulorum vocabulorum literas omnes dinumerârunt, annotârunt, omniaq; posteritati transmiserunt, ut in Masoreth utraq; magna & parva videre est.*

Joh. Stephanus Menochius Jesuita in Præfat. annot. in Biblia cap. 10. ex Serario in Proleg. cap. 12. q. 2. repetit, quòd *Rabini singulorum librorum versus omnes, singulorum versuum vocabula omnia, singulorum vocabulorum literas omnes dinumerârint, annotârint & ad posteros transmiserint: itaq; eò etiam descenderint, ut quoties unaquæq; litera in sacris libris ab ipsis receptis repeteretur, annotarent & summam inirent; v. g. Aleph esse 24377. Beth 38218. Gimel 29537 & sic de reliquis.*

Confer Ariam Montanum Præfat. in Pentateuch. Biblior. Regiorum, & in libello de varia in Ebr. libris lectione in Apparatu: ut & Marinum Præfat. in Arcam Noæ, ubi itidem Masoretarum diligentiam commendant.

5. Quòd agnoscunt, Ecclesiæ necessarias esse Scripturas incorruptas.

(Atqui vulgata versio Latina non est incorrupta, ut postea demonstrabitur. Ergò textum Hebræum, utpote originalem, oportet esse incorruptum.)

Salmero tom. I. Proleg. 33. p. 417. *Hoc maximè Ecclesia à Christo promeruit, cum qua se perpetuò permansurum promisit, ut ejus Scripturæ essent intactæ & incorruptæ. Nam sine Scripturis veris & germanis Ecclesia nequaquam commodè posset consistere. Corruptas siquidem & vitiatas in rebus ad fidem spectantibus illas habere, perinde est atq; Scripturas non habere: at sine illis Ecclesia esse vix posset, per quas in fide necessariò eruditur & in moribus instruitur.*

Bellarminus, quamvis non ex toto nobiscum in hac quæstione consentiat, (nam lib. 2. de Verbo Dei cap. 2. §. 1. scribit: *Chemnicius & Georgius Major omnia examinari & emendari volunt ad textum Hebræum, quem purißimum fontem non semel appellant, quæ sententia apertißimè falsa est.* Affert etiam *quinq; loca*, in quibus fontes corruptos suspicatur. §. His ergò, statuit, *Scripturas Hebraicas non esse omninò integras & puras, sed habere suos quosdam errores, qui partim irrepserint negligentiâ, vel ignorantiâ librariorum, partim ignorantiâ Rabinorum, qui addiderunt puncta;* lib. ejusdem cap. 11. *fontes Hebræos multis in locis turbidos fluere,* asserit, *ut ad eos non poßit semper recurri;*) ex parte tamen nobis suffragatur, quando secutus Driedonem lib. 2. de Eccles. dogmat. c. 1. contra Jacobum Christopolitanum, Melchiorem Canum & alios, quibus *zelum bonum, sed non secundùm scientiam* tribuit, ibidem ex professo disputat, *falsum esse, quòd Judæi in odium fidei Christianæ studiosè depravârint & corruperint multa loca Scripturarum.*

Producit autem contra illos eadem fundamenta, quæ superiùs protulimus, utpote

1. *quòd nec ante, nec post Christi adventum Hebræi Scripturas corruperint.*

2. *quòd non sit credibile, Judæos voluisse suis Codicibus eripere veritatem, ut nostris detraherent autoritatem, ac si vel maximè id voluissent, non tamen in Codicibus tàm multis & tàm longè lateq; dispersis potuissent.*

3. *quòd incredibilis Judæorum erga sacros libros religio id credere non permittat.*

4. *Si Judæi falsare voluissent Scripturas sacras in odium Christianorum, sine dubio præcipua vaticinia sustulissent, id autem minimè fecerunt, cùm Codices Hebræi interdum magis vexent Judæos, quã Græci aut Latini.*

5. *Non est verisimile, Deum passurum fuisse, ut verba tot illustrium Prophetarum generaliter falsarentur, præsertim cùm ad hunc finem Judæos disperserit per totum orbem terrarum & circumferre eos voluerit libros legis & Prophetarum, ut inimici nostri Christianæ veritati testimonium præberent.*

§. ultimò concludit, *errores ejusmodi, quos partim librariorum incuriâ, partim Rabinorum ignorantiâ in Codices Hebræos irrepsisse autumat, non esse tanti momenti, ut in iis, quæ ad fidem & bonos mores pertinent, Scripturæ sacræ integritas desideretur. Plerunq; enim tota discrepantia variarum lectionum in dictionibus quibusdam posita est, quæ sensum aut parùm, aut nihil mutant.* (Ergò lectionis potiùs varietatem, quàm corruptionis fœditatem in Codicibus Hebræis locum habere agnoscit.)

(Posterius hoc etiam confirmat Antonius Possevin. lib. 2. select. Bibl. cap. 39. sic scribens: *Quantùcunq; machinis concuti, falsari, extingui à gentibus, à Judæis, ab hæreticis sacra Scriptura procurata est, stetit tamen immobilis, & efflorùit magis atque victrix extulit caput.*)

Idem Genebrardus ad Annum mundi 3838. lib. 2. Chronol. sic annotat: *Non fuit in potestate Nabuchodonosoris, omnia exemplaria perdere, præsertim cùm decem tribus jam essent in Oriente extra ipsius ditionem.*

Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei cap. 1. §. 2. *Quidam* (inquit) *docent, Scripturam sacram universam periisse tempore captivitatis Babylonicæ, quando civitas eversa & templum incensum fuit, ac deinde ab Esdra fuisse rursum reparatam, Spir. sancto ei suggerente & dictante omnia, sicut antea fuerant. Ita sentire videtur Basilius in Epistola ad Chilanem &c.*

§. 3. Hæc opinio improbabilis nobis videtur. Non enim alio fundamento nititur, quàm testimonio libri Apocryphi, id est, libri quarti Esdræ cap. 14. &c. Sed liber ille non modò Apocryphus est & ab Ecclesia Catholica nunquam receptus, sed etiam multis in locis redolet fabulas Judaicas, & in hoc ipso cap. 14. non aliter loquitur de quibusdam libris occultioribus & perfectioribus, quàm omnes Thalmudistæ faciant de sua Cabala. Quare potiùs testimonium libri hujus detrahit huic sententiæ fidem, quàm afferat, ex libris autem Canonicis nihil tale colligitur.

§. 4. Quòd autem quidam dicunt, id colligi ex libro 2. Esdræ cap. 8. tantùm abest, ut sit verum, ut potiùs contrarium inde colligatur. Dixerunt n. Esdræ Scribæ, ut afferret librum legis, non dixerunt, ut iterum componeret, quia sciebant adhuc inveniri. Præterea etsi Scriptura, quæ publicè servabatur, in templo fuerit incensa & perierit, tamen incredibile est, non fuisse etiam aliqua exempla, vel certè partes eorum apud privatos homines & præcipuè apud Ezechielem, Danielem, Hieremiam, Aggæum, Zachariam, Mardochæum & ipsum Esdram, qui tunc vivebant & quibus sine dubio curæ fuit lex Domini.

§. 8. Si Esdras libros sanctos iterum dictâsset, verisimile est, eum id facturum fuisse non linguâ Hebraicâ, sed Chaldaicâ, vel mixtâ ex Chaldæa & Hebræa, quæ tunc erat in usu, & quâ videmus scriptos esse libros Esdræ & Danielis. At certum est, sanctos libros præter Esdræ & Danielis linguâ Hebraicâ scriptos esse &c.

Idem lib. 4. de Verbo Dei cap. 4. §. Præterea. *Esdras non reparavit libros perditos, sed emendavit & collegit eos, qui extabant.*

Baronius tom. 2. Annalium Ann. 180. n. 12. *Apud libros Esdræ ab Ecclesia receptos nihil tale* (de librorum sacrorum combustione & restitutione) *est invenire, imò extitisse tunc legis libros ea Scribarum rogatio monstrat, quæ ait. Dixerunt Esdræ Scribæ, ut afferret librũ legis. Attulit ergo Sacerdos Esdras legem &c. Sic ergò ex scripto libro legisse Esdras dicitur, non novam dictâsse legem. Nec aliter habet, qui Judaicas antiquitates accuratiùs est prosecutus Josephus lib. 11. cap. 5. Rogaverunt Esdram, ut eis legẽ Mosis legeret, quod & fecit &c. quibus planè non memoriter ab eo recitatam, sed ex scripto lectã fuisse apparet. Deniq; nullus penitus antiquorum Hebræorum reperitur, qui libros divinos penitùs periisse, & per Esdram divinitùs renovatos tradiderit. In Apocrypho tantùm ab Ecclesia penitùs improbato atq; rejecto quarto*

libro Esdræ leguntur fusiùs scripta, quæ de lege recèns ab Esdra absq; aliquo exemplari divinitùs dictata ferũtur. Porrò librum illum manifestos errores, qui repugnent Catholicæ veritati, continere certum est &c.

num. 14. *Nihil mendacius dici potuit eo, quòd simul cum urbis incendio ac templi combustione sic divini quoq; libri incensi sint, ut nullum illorum exemplar reliquum fuerit. Inprimis enim si exemplo agenda res est, cùm sub Antiocho ac demum sub Vespasiano eandem cladem, imò longè majorem Judæi sint experti, num quia incensi sunt libri eorum, vel in manus gentilium devenerunt, fuerunt illi ab aliquo novo Esdra dictante, miraculo iterum edito restituti? an non potiùs, quòd innumera suppeterent eorundem exemplaria fidelißimè scripta?*

num. 15. *Cùm templum non nisi unum, in quod omnes undiquaq; convenirent, apud Judæos esse posset, in quo sacrificia offerrentur, provisum est tamen, ut eorum religioni aliâ quoq; viâ consultum esset, nimirum ut in civitatibus, oppidis ac etiam vicis Synagogas, domos ipsas publicas habere possent, in quibus simul tùm precationis causâ, tùm etiam gratiâ divinæ Scripturæ, quæ quolibet Sabbatho legebatur, frequentes agerentur conventus, Luc. 4. Act. 13. & 15. Joseph. lib. 20. antiq. cap. 4. & lib. 2. de bell. Judaico cap. 12. &c.*

num. 16. *Ex his igitur necessariâ consecutione deducitur, penes Judæos tot saltem fuisse sacrorum voluminum exemplaria, quot apud eos fuêre Synagogæ institutæ. Quibus sic se habentibus, etsi non tantùm, quæ erant in templo, vel in aliis Synagogis Hierosolymis consistentibus sacra legis volumina incensa fuerint, sed & quæ in tota Palæstina pariter combusta, vel alio casu perierint, certè, quòd Judæorum populus nequaquam ejus Provinciæ limitibus contineretur, sed ubique terrarum, ut autor est Philo de legat. ad Cajum, dilatatæ essent ipsorum coloniæ, haud poßibile fuit, omnia, quæ reperiebantur tunc temporis, sacra volumina excidisse, cùm alioqui constet divinæ Scripturæ autoritate 2. Reg. 25. non omnes Judæos ductos fuisse in captivitatem, sed consentiente Rege Babylonis plurimos in Judæa remansisse, qui & transmigrârunt in Ægyptum &c. Certè quidem non invidisse Babylonios Judæis legem ipsorum, quam suos in Samariam missos didicisse voluerunt, 2. Reg. 17. v. 18. intelligi potest.*

num. 17. *Si igitur sacra volumina nequaquam ubiq; locorum eâ clade periisse potuerunt, quænam obsecro causa reddi potest, ut oportuerit divino miraculo divinam legem librosq; omnes sacros ab Esdra dictari atq; eo modo edi denuò? Rursus, si tot ubiq; locorum extabant vetera exemplaria, quomodo verum esse potest, alio charactere Esdram curasse, sacra volumina scribi, cùm non nisi unius characteris esse omnes vetustißimi Codices reperiantur, nempe Hebraico antiquo charactere scripti?*

(In hoc posteriore membro contradicit Baronius Collegæ suo Bellarmino, qui d. l. §. Beatus Hieronymus &c. sic scribit: *Sine dubio hodiè novas literas habemus.*)

Antonius Possevinus in Apparatu sacro, tit. Biblia. *Prima editio Bibliorum Hebraica fuit, quam nunquam periisse rationibus solidis evincitur.*

Benedictus Pererius in Præfat. Comment. in Genes. *Vetus fama est & opinio Irenæi libr. 3. cap. 25. Tertulliani in lib. de habitu muliebri, Clementis Alexandrini lib. 1. Stromat. Eusebii in Chronicis, B. Hieronymi*

nymi adversus Helvidium, aliorumq; nobilium Scriptorum autoritate confirmata, quo tempore Hierosolyma capta sunt ac funditùs eversa à Chaldæis, simul etiam tàm Mosis libros, quàm cæteros omnes Vet. Testam. fuisse incensos, postea verò divino memoriæ beneficio & miraculo fuisse eosdem ab Esdra renovatos & pristinæ integritati redditos, quo fit, ut sacrorum librorum, quos nunc habemus, non Mosen, sed Esdram Scriptorem & Autorem censeri oporteat. Verùm hoc nihil habet difficultatis. Nam quia Esdras non fecit, nec composuit novos sacros libros, sed priores, ita ut fuerant, eisdem planè sententiis ac verbis instauravit, atq; redintegravit, propterea non ipse autor sacrorum librorum, sed refector tantùm ac restitutor existimari & appellari debet. Quanquam pervulgatæ illi & antiquæ opinioni de sacris libris ad unum omnibus Chaldaico incendio deperditis, & multis pòst annis ab Esdra restitutis, nisi tot gravium virorum obstaret autoritas, proclivius esset contradicere, quàm assentiri. Dicam hoc loco, non enim, opinor, lectori id molestum accidet, quibus rationibus hujus sententiæ fides, si non omninò labefactari & funditùs everti, non parùm tamen elevari & debilitari videatur.

Profert autem Pererius easdem rationes, quas superiùs produximus, videlicet, *quòd librorum sacrorum quàmplurima fuerint apud Judæos exemplaria, præsertim apud Sacerdotes, quorum in eo populo multa erant millia; quòd ne quidem Antiochi summâ diligentiâ factum fuerit, ut omnes libri perirent 1. Maccab. 1. & 3. quòd omnia, quæ Chaldæi incenderunt, distinctè ac minutatim recenseantur, de sacris autem libris tunc combustis nulla fiat mentio; quòd non sit credibile, Hieremiam, qui permissu Regis Babylonis ex Chaldaico illo urbis & templi incendio arcam, altare incensi & tabernaculum eripuit, non majori cum studio & cura divinos libros, ne prorsus omnes interirēt, fuisse cōservaturum;* (hoc argumento, utpote ex Apocrypho 2. Maccab. petito, non utimur) *quòd Daniel post illam urbis & templi conflagrationē mentionem faciat librorū Jeremiæ & Mosis tanquam adhuc salvorum & integrorum cap. 9. quòd autores & sectatores cōtrariæ opinionis nullo eam Scripturæ testimonio, nullâ ratione firmâ, nullâ vel probabili conjecturâ confirment, sed unicè libri quarti Esdræ, qui nullam apud Hebræos vel Christianos autoritatē obtinet, testimonio nitatur. Quid quòd non agit eo loco Esdras de restitutione divinorum voluminum, sed de aliorum librorum scriptione, quibus videl. continetur interior quædam & abditior mysticaq; librorū Mosis & sacrarum rerum intelligentia, quam nonnulli putant esse eam, quæ Cabalistica vulgò appellatur.*

Augustinus Torniellus in Annalibus Ecclesiast. V. Testam. Anno mundi 3447. n. 4. *Quicquid sit de veterum Patrum opinione &c. dicimus, quòd etiamsi tunc Chaldæi cunctos sacros Codices, quotquot tum essent in Jerusalem, ignibus tradidissent, (de qua re tamen nihil omninò in tota Scriptura sacra innuitur,) non ideò tamen necessariò dicendum esset, Ecclesiam DEI à prædicto conflagrationis tempore usque ad Esdram sacris libris omninò exspoliatā remansisse. Quandoquidē non est credibile, quòd in tanta Judæorū atq; Israëlitarum multitudine, quæ ante dictam templi urbisq; exustionē in præcedentib. captivitatibus abducta jam per varias mundi partes exulabat, nemo secum ulla sacrorum voluminum exemplaria tulerit, præsertim cùm ex Danielis, Ezechielis & Tobiæ libris constet, nonnullos*

Judæorum atq; Israëlitarum in captivitate positos legitima sua observare non omisisse, quod certè non videtur sine sacrorum librorum lectione diu fieri potuisse. Et certum est, ex ipsis aliquos in studiis sacris apprimè versatos ac non mediocriter eruditos extitisse, ut patet de Daniele & sociis ejus, qui tamen in puerili ætate translati fuerant, & non nisi frequenti sacrorum librorum usu legis doctrinam assequi potuisse videntur. De Esdra quoq; Sacerdote legimus 1. Esdræ 7. v. 11. quòd erat in lege Dei doctissimus. Oportet igitur ipsum ab ineunte ætate habuisse penes se libros sacros, sine quibus secluso miraculo tantam sibi comparare doctrinam minimè potuisset, præsertim cùm necesse sit, ipsum vel adhuc puerulum in captivitatem fuisse abductum, vel potiùs post eam natum. Ergò fateri oportet, non omnes V. Test. libros cum templo esse concrematos, sed ex his plures in Babyloniam, aliasq; Provincias cum ipsismet captivis fuisse asportatas. Nam & satis receptum est, quod scribit Josephus lib. 11. Antiq. cap. 1. nimirū Danielem, ut creditur, ostendisse Cyro Regi Persarum Esaiæ librum, seu Prophetiam, quæ de ipsomet Cyro facta fuerat. Ergò certum est, quòd Daniel Babylonicæ captivitatis tempore libros sacros apud se habebat. Sed & valde item probabile est, plures alios, præsertim Sacerdotes & Prophetas, puta Ezechielem, Aggæum, Zachariam, Malachiam, Jesum filium Josedec & hujusmodi alios in captivitate sua libros sacros ad manus habuisse, atq; ex sanctarum Scripturarum consolatione captivitatis afflictiones & incommoda levare studuisse, nec non etiam in se aliisq; spem liberationis excitare atq; fovere.

Id. Anno 3610. n. 19. *Esdras tanquam unicus sacrorum librorum reparator habitus ac celebratus fuit, non quia omnes sacri Codices in Hierosolymitanæ urbis templiq; conflagratione à Chaldæis facta penitus periissent, nec quia ipse Esdras divino, ut ajunt, memoriæ beneficio, seu Spiritu sancto eidem omnia mirabiliter suggerente, quibusdam Scribis de ore suo excipientib. dictavit &c. sed quoniam Nehemiæ Ducis autoritate adjutus summū studiū in sacris Scripturis conquirendis posuerat & earum partes sparsim inventas colligere, ordinare atq; in unum corpus redigere, & si quid antiquariorum aut aliorum vitio, incuriáve depravatum deprehenderat, emendare sedulò curaverat.*

(Posterius de emendatione librorum sacrorum non probamus, cùm iisdem argumentis, quibus probatur, libros sacros non fuisse incendio absumtos, probari possit, eos non fuisse corruptos. Esdras in *libro legis coràm Israëlitas legisse*, dicitur Nehem. 8. v. 2. sed libros sacros correxisse nuspiam legitur.)

Leonh. Marius Theol. Colon. in Prolegom. Comm. in Pentat. q. 3. sect. 1. fol. 20. *quatuor rationibus* probat, *libros V. T. tempore captivitatis Babylonicæ non esse amissos.*

1. quia non fit in Scriptura mentio hujus combustionis; & si fieret, tamen sicut quando Antiochus jussit admodùm crudeliter & diligenter exquiri sacros libros & comburi 1. Maccab. 1. omnes tamen non sunt combusti, sed conservati multi, (unde 1. Maccab. 3. dicuntur Judæi expandisse libros legis & 2. Macc. 2. solatio habuisse sanctos libros) ita & tempore Chaldaicæ captivitatis plures conservari potuissent, præsertim cùm Nabuchodonosor Jeremiam q. liberum permiserit, isq; arcam, altare incensi & tabernaculum ex incendio eripuerit. 2. Maccab. 2.

2. testis est Philo apud Euseb. lib. 8. præpar. cap. 2. Judæum moriturum potiùs, quàm patia-

ftatur, leges in aliquo mutari, multò minùs intercidere.

3. quia penè 80. annis ante Esdram Dan. 9. fit mentio libri Jeremiæ & Mosis, signum ergò est, eos tunc non interiisse, & ut habet Josephus lib. 11. Antiquit. cap. 1. Cyrus dimisit Judæos ex Babylonica captivitate, quia ostendebant Judæi ipsi in prophetia Esaiæ nomen suum, quod alii à Daniele factum referunt.

4. quia fundamentum oppositæ sententiæ est quartus Esdræ Apocryphus, ubi tamen non de Scriptura, sed potiùs de Cabala agitur, q. hanc posterioribus temporibus ac præcipuè sub Babylonica captivitate collapsam Esdras reparaverit &c.

Cornelius à Lapide in cap. 3. Deuter. v. 14. *Non est verisimile, Esdram Pentateuchum, totaq; Biblia ex memoria vel Dei instinctu restauràsse, nec enim Chaldæi exemplaria omnia, quæ per totam Judæam aliasq; gentes sparsa erant, comburere potuerunt.*

Johannes Stephanus Menochius Jesuita in Præfat. annot. suarum in Biblia cap. 3. *Non est prætereunda hoc loco antiquorum opinio, qui tradiderunt, divinos omnes libros captâ Jerusalem à Nabuchodonosor temploq; incenso periisse, solutâ verò captivitate eosdem ab Esdra ex memoria fuisse restitutos. Ita veteres aliquot Patres tradiderunt. Sed hanc opinionem rejiciunt recentiores, qui ajunt, Esdram libros sacros in meliorem tantùm ordinem redegisse, à mendis expurgàsse & characterem mutàsse, ne cum Samaritanis conveniret, non verò penitùs Biblia restituisse. Vide Pererium Præfat. in Genes. Bellarminum controvers. tom. 1. lib. 2. cap. 1. Bonfrerium in Præloquiis cap. 6. sect. 8. Serarium Prolegom. cap. 22. q. 1.* Hactenus Menochius.

Jacobus Bonfrerius Jesuita fol. 17. Prolegom. in quinque libros Mosis validis rationibus refellit illorum sententiam, qui statuunt, *Esdram omnia deperdita sacrarum literarum monumenta restituisse ex memoria.*

Similia occurrunt apud Nicolaum Serarium in Prolegom. Bibl. cap. 12. p. 71. Marian. Victorium in Scholiis ad Prologum Galeatum Hieronymi.

Thesis secunda. Hebraica librorum V. Test. editio non est corrupta.

Ἔκθεσις. 1. Non est quæstio de unius vel alterius Codicis depravatione, quæ in puncto vel accentu, vel litera, vel etiam integra dictione occurrit, sive ex incuria, sive data operâ fuerit facta, sed hoc quæritur, an textus Hebræus in se ac *Universaliter* in omnibus Codicibus ita sit corruptus, ut ex aliorum probatorum & integrorum exemplarium inspectione mendum illud corrigi nequeat.

2. Non est quæstio de irregulari vel scriptione vel punctatione vocum Hebraicarum, quarum nota & correctio Masoretica in margine utplurimùm additur, sed de ipsius textus in ipso sensu corruptione. Notæ illæ Masoreticæ aut anomaliam duntaxat Grammaticam, aut mysterium aliquod, aut lectionis diversitatem observant, aut si quæ in literarũ elementis ex incuria Scribarum irrepserunt mendæ, eas corrigunt, sicque integritatem textus Hebraici magis stabiliunt quàm evertunt.

Antithesis. Jacobus Episcopus Christopolitanus Præfat. in Psalmos probare conatur, *Judæos in odium Christianæ fidei studiosè depravàsse & corrupisse multa loca Scripturarum.*

Stapleton. in Relect. princip. fidei doctrin. controv. 5. q. 3. art. 1. hanc sententiam jactat *orthodoxam, quòd Hebraici cõtextus, ut simpliciter nunc in Bibliis habetur, nulla sit certitudo.*

Salmero tom. 1. Comment. p. 29. *Quòd Judæi neq; sacris fontibus pepercerint, præsertim ex quo illa Hieronymi editio ex Hebræo in Latinum sermonem in manus omnium venire cœpit, multis modis demõstrari potest. Principio, quia si integra sunt volumina Hebræorum, & sincera, necessariò confitendum est, editiones tùm LXX. Græcam, tùm Hieronymi Latinam, quæ cum illis non conveniunt, falsas esse ac depravatas: at hoc quid aliud esset, quàm dicere, populum reprobatum & excæcatum habere puras & germanas Scripturas, populo verò electo ac sanctificato tribuere falsas ac vitiatas interpretationes? Qui autẽ hoc assereret, & divinam providentiam, quæ illos deseruit, & eorum libros, & nos atq; Scripturas nostras assumsit, negaret, & Judæorum Synagogam verã Dei Ecclesiam efficeret, populum autem Dei & Christi nomen profitentem extra Ecclesiam collocaret, quia veris & germanis Dei Scripturis destitutum redderet. Secundò idem videntur Prophetæ insinuâsse. Nam Jeremias in eos, qui Scripturarum notitiam & scientiam legis jactabant, invehitur dicens: Quomodo dicitis, Sapientes nos sumus & lex Domini nobiscum est? Verè mendacium operatus est stylus mendax Scribarum. Hæc ille, Scribas & Pharisæos perstringens, quib. cùm legis & Scripturarũ scientiam elati jactarent, Dominus opponit ignorãtiam legis & malignitatem, quâ textus Scripturæ vitiaturos prævidebat. Nam more Prophetico præteritum pro futuro positum est, operatus est, pro operaturus est &c.*

Et postea: *Generalis corruptio non fuit, sed particularis; nec tantùm illa, quæ accidit casu, injuriâ temporum aut negligentiâ Scribarum, sed etiam ea, quæ potuit malitiâ & fraude ab aliquot Rabinis perfici, quò nobis in quibusdam locis veritatem de Christo eriperent.*

Melch. Canus lib. 2. Locor. cap. 13. p. 94. *Hebræorum Doctores, nostri videlicet inimici, multo studio contenderunt textum Hebraicum corrumpere, ut vetus Testamentum nostris exemplaribus facerent esse contrarium.*

Et postea p. 95. *Ad Hebraica exemplaria, ut quæ depravata sint, non est recurrendum. Post Hieronymi tempora à Judæis Scripturas contaminatas, Hieronymus ipse, si viveret, non negaret.*

Chilianus Leib Prior Rebdorffensis in libr. de Christ. fidei myster. recensente Cochlæo statuit, *fontes Hebræos esse à Judæis in multis omninò locis corruptos.*

Hector Pintus in Comm. Dan. 7. §. Et tradatur. Item cap. 13. initiò: *Sanè Judæi Biblia Hebraica corruperunt.*

Sacrobosc. in Defens. Concil. Trident. part. 1. cap. 3. *Neq; omninò dubito, quin Rabini Judæi ex mala fide, odio ac invidia sensum Prophetarum in rebus gravissimis mutaverint.*

Cap. 4. *Neq; enim hi fontes cum primis exemplaribus conveniunt. Nec igitur sanctus Hieronymus suo tempore tutum existimabat ad Hebraica exemplaria recurrere.*

Wilhelmus Lindanus in Præfat. libr. de optim. gener. interpret. ridet eos, *qui Codiculis Hebræis & Græculis nituntur*, & demonstraturum se proponit, *non posse nunc*

nunc ex veritate Hebraica veram Scripturarum sententiam peti, tùm propter liquidam sui à vetustis Codicibus discordiam, tùm manifestam, si non corruptelam, at varietatem tamen exemplarium Hebraicorum irreconciliabilem.

Antonius Possevinus lib. 2. Biblioth. selecta cap. 6. pag. 166. *Vix video, quid illis,* (quæ Bellarminus de fontium corruptione scripsit) *adjici possit, nisi ad totam rem copiosiùs excutiendam necessarium aliquis duceret legere, quæ novissimè ex Hispaniis in Italiam transmissa proprio libro Salamanticæ edito scripta sunt à viro erudito Leone Castrio suo Apologetico pro lectione (ut ille inscripsit) Apostolica & Evangelica, pro vulgata Divi Hieronymi, pro translatione Septuaginta, proq; omni Ecclesiastica editione. Is enim secundo libro ejusdem Apologetici contendit acriter, vitiatam esse Scripturam Hebraicam, id quod ostendere nititur ex Patribus & Novellis Justiniani, non tam mutatione punctorum, aut errore amanuensium, sive quòd Judæi pravo affectu eam lectionem interdum magis probaverint, quæ minùs Christianis favebat, quàm quoniam ob implacabile in Christianos odium datâ operâ hoc ipsimet fecerint, id quod quarto, quinto & sexto libro ejusdem Apologetici profitetur, se comprobâsse plus quadringentis locis &c.*

Josephus Acosta lib. 2. de Christo revelato cap. 16. *Multorum opinio est, non pauca à Judæis* (in Codicibus Hebræis) *vitiata, vel à Rabinis aliter dispuncta.*

(Notandum verò eos, qui Hebræum textum corruptum esse statuunt, in duas abire sectas.

1. Quidam statuunt, *Judæos ex odio multos libros Biblicos corrupisse, postquàm Christi fidem à variis nationibus passim recipi viderunt.*

Ita statuunt Jacob. de Valentia, Porchetus, Salmeron, Canus, Lindanus, citante Nicolao Serario in Proleg. Bibl. fol. 72. &c.

Jacobus Bonfrerius Præloq. in sacram Scripturam ante Pentateuchum cap. 13. sect. 3. statuit, *esse Codices Hebræos non Notariorum solùm incuriâ, sed Hebræorum quoq; malitiâ corruptos, idq; non ante, sed post Christum natum, imò etiã post mortem Hieronymi, cujus tempore adhuc per Masoretas fuerint servati integri.*

Blasius de Viega in Apoc. 1. sect. 12. §. 2. *in dubium vocari non debere,* censet, *Judæos multa ex sacris literis erasisse, quæ Christianis favere intelligebant.*

Lorinus in Commentario 2. Pet. 1. v. 19. fol. 660. *Tempore Apostolorum nondum fuére à Judæis corruptæ Scripturæ, imò duorum millium annorum spacio Philo in lib. de exitu ex Ægypto, quem citat Eusebius lib. 8. de præpar. Evang. cap. 2. testis est, nihil in iis esse immutatum &c. quin id postea fecerint, odio Christianorum, negari vix potest, tot id Patribus adfirmantibus.*

2. Quidam verò existimant, *textum Biblicum in paucis tantùm locis incuriâ & inscitiâ Judæorum corruptum esse.*

Joh. Driedo, Marinus, Ribera, Bellarminus, citante eodẽ Serario d. l. ubi etiam argumentis Salmeronis respondet.)

Plura de corruptione textus Hebraici videri possunt apud Sanderum de visib. Monarch. lib. 7. Salmeronem tom. 1. Proleg. 4. Gregorium de Valentia in anal. lib. 8. cap. 5. §. Neq; verò. Gordonũ Huntlæum in Epit. controv. 1. cap. 6. & 8. Tannerum lib. 1. Disput. in 1. part. Thomæ

Disput.

Disput. 1. de Verbo Dei cap. 2. th. 47. Pazmannum lib. 7. Hodegi &c.

Nostram sententiam probamus hoc disjuncto Syllogismo. Si fontes Hebraei in V. T. essent corrupti, aut Judaeorum malitiâ aut librariorum incuriâ corrupti forent. Sed neutrum dici potest. E. Quòd *Judaeorum malitiâ* non sint corrupti, probamus hoc disjuncto Syllogismo. Si fontes Hebraei Judaeorũ malitiâ essent corrupti, aut *ante Christi adventum* & Apostolorum ministerium eos corrupissent, aut *post Christi adventum* & Apostolorum ministerium. Sed neutrum dici potest.

Non prius 1. quia Christus & Apostoli hoc grande sacrilegium Judaeorum gravissimè taxâssent, cùm de minoribus peccatis eos redarguerint.

2. Christus auditores suos ad Mosaicam & Propheticam Scripturam *scrutandam* remisit Johan. 5. v. 39. ac *Mosen & Prophetas* in scriptis ipsorum *audiri* voluit. Luc. 16. v. 29.

3. Scribas & Pharisaeos *in cathedra Mosis sedentes*, ac Mosen singulis Sabbathis in Synagogis legentes *audiri* voluit. Matth. 23. v. 2. Act. 15. v. 21.

4. Aethiopis Eunuchi studium in legendis Propheticis scriptis commendatur & missione Philippi explicationem necessariam ei suppeditantis honoratur. Act. 8. v. 30.

5. Thessalonicenses laudantur, quòd doctrinam Pauli cum Scriptura Mosaica & Prophetica contulerint. Act. 17. v. 11.

6. Paulus commendat Timotheum, quòd *à puero sacras literas noverit* 2. Tim. 3. v. 15. ipsumque hortatur, *ut attendat lectioni*. 1. Tim. 4. v. 13.

7. Christus & Apostoli ex Mosaicis & Propheticis libris doctrinam suam passim probant, ac Paulus expressè dicit, se *credere omnibus, quae scripta sunt in Mose & Prophetis*. Act. 26. v. 22. At nihil horum locum habere potuisset, si Scripturae Judaeorum malitiâ tunc fuissent corruptae.

8. Paulus dicit Rom. 3. v. 2. Judaeis *fuisse concredita eloquia Dei*, commendans ipsorum studium in custodiendis ab interitu & corruptione V. Test. libris.

Nec posterius dici potest, cùm testimonia, quę à Christo & Apostolis ex V. T. adducuntur, eodem modo adhuc hodiè legantur, quo sunt ab illis adducta. Ergò Judaeorum malitiâ fontes non sunt corrupti. Idipsum demonstramus etiam hoc argumento. Si Judaei nec *voluerunt*, nec *potuerunt* fontes Hebraeos corrumpere, falsum est, ipsorum malitiâ fontes esse corruptos. Sed nec voluerunt, nec potuerunt eos corrumpere. Ergò.

Quòd hoc facere *noluerint*, probat 1. ipsorum erga libros sacros religio. Philo in lib. de egressu filiorum Israël ex Aegypto, Joseph. lib. 1. contra Appion. Eusebius lib. 3. Eccles. Hist. cap. 10. & lib. 8. de praepar. Evangel. cap. 2. de illis testantur, *usq; ad sua tẽpora per spacium ampliùs quàm duorum millium annorum ne verbum quidem fuisse unquam in lege Hebraeorum mutatũ & quemlibet Judaeũ centies potiùs moriturum, quàm ut pateretur legem in aliquo mutari.* In Thalmud scribunt, *eum peccatum inexpiabile committere, qui aliquid in Bibliis mutet, ac periculũ esse, ne totus mundus intereat, si quis in textu Hebraeo unũ mutet vocabulũ.*

2. In-

Lib. ejusd. cap. 10. arg. 3. concedit, *Hebræis authenticam fuisse Hebraicam editionem*, (ostendat ergò, quando & ob quas causas desierit esse authentica. Nos eam adhuc authenticam esse dicimus, donec contrarium legitimè probetur.

Meritò igitur Gretserus pag. 29. Labyrinthi agnoscit, Pontificios in hac quæstione, *an Biblia sint corrupta*, sibi invicem contradicere, quamvis neget, *hanc esse dissensionem in fundamento.)*

2. Qui ad fontes Hebræos in Vet. & Græcos in N. Test. provocari posse agnoscunt. Nisi enim fontes isti purè fluerent, ad illos à versionum rivulis provocari non posset. Eorum, qui ita statuunt, dicta in sequentibus adducentur.

Argum. Adversariorum. 1. *Justinus in Dial. cum Tryph. Eusebius lib. 4. Histor. cap. 18. Origenes homil. 12. in Jerem. Chrysostomus homil. 5. in Matth. Hieronymus in Epist. 89. ad August. in cap. 5. Mich. in cap. 3. Gal. statuunt, Judæos quædam erasisse ex Hebræis Codicibus, quædam in odium Judæorum corrupisse.* Hoc argumento utuntur Jacobus Christopolitanus, Canus & alii d. l.

Resp. 1. Sixtus Senensis d. l. *depravationem illam non fuisse tanti momenti, quin facilè à Patribus Hebrææ linguæ peritis emendari potuerit, factâ collatione cum cæteris antiquissimis Hebræorũ exemplaribus, tùm quia paucissima fuerũt ea loca à Judæis corrupta, tùm quia non fuit universalis in omnibus Hebræorum exemplaribus corruptio.*

2. Bellarminus d. l. magis solidè & ad rem respondet, *Justinũ & Eusebium nusquã scripsisse, ab Hebræis textum Hebraicum esse corruptum, sed textum Græcum LXX. Interpretum. Origenẽ itidem loqui de corruptione versionis LXX. Chrysostomũ loqui de Interpretibus Judæis, h. e. Aquila, Symmacho & Theodotione. Hieronymum in citatis locis dubitare, sed in Commentariis Esaiæ, quæ posteriùs scripsit, apertè ridere eos, qui putant, Hebræos Codices esse falsatos.*

Argum. 2. *Judæi passim affirmant, multa à quibusdam suis Sapientibus mutata esse in sacris libris & eas mutationes vocant* Tikkum *Sophrim, id est, correctionem Scribarum.* Galatinus, Huntlæus & alii d. l.

Resp. 1. Sixtus Senensis d. l. *Nos portentosa Thalmudicorum voluminum testimonia non recipere, utpote eorũ librorum, qui omni mendacio, cõtumeliâ & blasphemiâ pleni sunt, non solùm adversus Christũ, quẽ ipsi pro hoste habent, sed etiã adversus Deũ creatorem cæli & terræ, quẽ solùm Judæi se colere fatentur, qui etiam publico totius Ecclesiæ decreto damnati sunt.* Deinde, *singula, quæ Sophrim erasisse dicuntur, in multis & authenticis Hebræorum commentariis esse annotata & memoriæ diligenter prodita, ex quib. annotationibus omnia, quæ à Scribis abrasa fuerunt in Hebræis exemplaribus, quæ nunc toto orbe extant, usq; ad minimũ jota vel apicem restituta esse. Deniq; ipsosmet Judæos opinionem eorum damnare, qui ausi sunt inter eos dicere, libros sacros aliquando fuisse corruptos.*

2. Bellarminus d. l. dupliciter respondet. Primùm, *fortè non esse verum, ullam emendationem Bibliorũ factam à Scribis. Origo enim hujus sententiæ est Thalmud, qui liber est fabulosissimus, nec Epiphanius, nec Hieronymus, qui sunt antiquiores libro Thalmud, meminerunt hujus Tikkun Sophrin.* Deinde, *si Tikkun Sophrim nõ est fabula, non esse corruptionem, sed verã emendationem, non factam à quibuscunq; Scribis, sed ab Esdra & aliis sanctis Prophetis, qui post reditũ à captivitate libros sacros reparaverunt.* Tandem addit, *imprudenter quosdam, dum se Judæos*

oppugnare credunt, Ecclesiam ipsam oppugnare. Si enim illæ correctiones Scribarum sunt Hebraici textus corruptiones, sequitur apertè, vulgatam quoq; editionem esse corruptißimam.

3. Marcus Marinus in Præfat. arcæ Noæ: *Judæi de his Tikkun Sophrim aliam sententiam, quàm quæ Galatini est, habentes, id totum rident. Nam illis ratum & firmum est, Scripturam sacram à Prophetis, ut nunc habetur, descriptam nunquam immutatam fuisse.*

Argum. 3. *Post Hieronymi ætatem à Judæis Scripturas depravatas esse, Hieronymus, si viveret, non negaret.* Canus d.l. Huntlæus d.l.

Resp. 1. Bellarminus d.l. §. Dicet. *Rationes pro integritate textus Hebraici adductæ omni tempore locum habent.* Deinde, *si post Hieronymi & Augustini tempora depravatio illa contigisset, quæ causa reddi posset, cur Psalmorum interpretatio Hieronymiana ita cum textu Hebraico, qui nunc extat, in omnibus conveniret? & tamen de Psalmorum depravatione præcipua querimonia est. Num ita Hieronymus vertit, sicut Judæi falsaturi erant?*

2. Andradius Defens. Trident. non veretur asserere, si quis *Judæorum voluerit petulantiam coërcere, perfidiam coarguere, dementiam reprimere, multò apertiora atque illustriora ex Hebræis, quàm ex Latinis Græcisq; voluminibus argumenta deducturum.*

3. Guido Fabricius Præfat. in N. Testam. Bibliorum Antuerp. disertè asserit, *sacra Biblia tantâ cum integritate ad nostra usq; tempora pervenisse, ut nec à Judæorum perversitate, nec à Græcanica Philosophorum levitate, nec à veterum Romanorum superstitione, aut deniq; à barbaris ullis nationibus fuerint unquam corrupta aut violata.*

Argum. 4. *Varia corruptionis exempla occurrunt.*

1. Genes. 8. *Latina editio habet, quòd corvus à Noe dimissus egrediebatur & non revertebatur. Sic Hieronymus habet in Dialogo contra Luciferianos, & in Epistola ad Oceanum. Sic Cyprianus in Epistola ad Novatianum hæreticum. Sic Ambrosius de Noê & arca cap. 17. Sic omnes Catholici tàm Græci quàm Latini, tùm vetusti, tùm juniores ex LXX. Interpp. habuêre, contrà nunc Judæi legunt, corvum egredi & reverti.* Canus d.l.

Resp. 1. Bellarminus d.l. resp. ad ult. object. *In Hebræo non habetur, & revertebatur, sed exiit eundo & redeundo, donec siccarentur aquæ, quod non significat, corvum rediisse intra arcam, sed volitâsse circa arcam eundo & redeundo, ut aves solent, & fortaßè etiam redeundo ad tectum arcæ & inde abeundo, idq; sæpiùs, donec siccarentur aquæ, cum quo benè cohæret, quòd egrediebatur & non revertebatur, nimirum intra arcam.*

2. Aloysius Veronæ Episcopus in catena Geneseos, citante Sixto Senensi lib. 5. Bibl. p. 357. vulgatā editionem ac LXX. Interpp. versionem eodem modo cum Hebraica veritate conciliat. *Hic locus,* inquit, *non malè, ut quidam arbitrantur, versus est. Nam cùm dicitur in Hebraica vel Chaldaica editione, Corvus egressus est egrediendo & redeundo, donec siccarentur aquæ, includitur hæc negativa, quòd postquàm siccatæ sunt aquæ, non revertebatur, ita quòd primo egressu circa arcam volitabat, ac si regredi vellet, donec siccarentur aquæ, inde perfectè egressus non est reversus, sicut nostra sonat litera cum Græca & Josepho.*

3. Adde, quòd etiam non desunt Latini Co-

mi Codices, qui habeant, *egrediebatur & revertebatur*, ut ex variis lectionibus ad Biblia annotatis cognosci potest. Sacroboscus in Defens. Decret. Trid. part. 4. c. 5. *Sunt Codices Latini magnæ autoritatis, qui legunt sine negatione, quemadmodum habetur in Hebræo.*

2. In Psal. 13. *desunt octo versiculi in Codicibus Hebræis, qui tamen habentur apud LXX. & citantur ab Apostolo Rom. 3.* Canus d. l. Wilh. Raynoldus cont. Witak.

Resp. Bellarminus d. l. resp. ad 3. object. *Hieronymus ad hanc objectionem, quæ ipsi etiam olim facta fuerat, respondit in Præfat. lib. 16. in Esaiam, hos versus non pertinere propriè ad Psal. 13. sed ab Apostolo allegari ex variis Scripturæ locis, deinde ab aliquo alio ex Apostolo in Psalterium* (Græcum & Latinum) *esse translatos. Inveniuntur enim primus & secundus eorum versuum Ps. 5. tertius Ps. 139. quartus Ps. 9. quintus, sextus & septimus habentur Esa. 59. ultimus Ps. 35. Atque ibidem addit Hieronymus, hos versus non esse in interpretatione LXX. Interpp. nec ullum Græcum Autorem in suis Commentariis hos versus exponere voluisse. Origenes quoque in Commentariis cap. 3. Epist. ad Rom. dicit, Apostolum hos versus sumsisse ex variis Scripturæ locis, quibus verbis manifestè significat, eos versus nec in Hebræo textu, nec in LXX. Seniorum interpretatione reperiri.*

3. Esai. 9. *legitur* וַיִּקְרָא *vocabit, cùm sit legendum* וַיִּקָּרֵא *vocabitur.* Bellarm. d. l. Gord. Huntl.

Resp. primò κατ' ἄνθρωπον. Idem Bellarminus in hoc ipso capite §. His ergò &c. statuit, *puncta esse addita à Rabinis*, quam opinionem pleriq; omnes Pontificii amplectuntur. Jam verò remotis punctis legi potest & וַיִּקְרָא in activo, & וַיִּקָּרֵא in passivo. Sacroboscus in Defens. Decret. Trid. part. 2. cap. 9. §. Venio ad decimum. *Textus Hebræus sine punctis utramque fert lectionem.* Secundò κατ' ἀλήθειαν. Ribera in cap. 2. Mich. n. 17. & alii, qui Grammaticam Hebræam scripserunt, adeoque Bellarminus ipse cap. 4. part. 4. Gramm. Hebrææ rectè docent, *verba activa tertiæ personæ apud Hebræos sæpiùs usurpari passivè impersonaliter*; & Gen. 15. v. 6. Job. 4. v. 19. in ipso Esaia cap. 22. v. 8. cap. 26. v. 2. & alibi passim, unde etiam Chaldæus & LXX. passivè verterunt. Docent & hoc, quòd *Hebræi verba activa tertiæ personæ singularis numeri sine certo nominativo ponant subaudito participio ejusdem verbi*, Genes. 48. v. 2. Ex. 10. v. 11. Job. 27. v. 23. Commodè ergò sic intelligitur Esaiæ locus. *Vocabit eum*, scil. vocans Pater, qui hunc Filium nobis dedit. Simile exemplum in hoc ipso verbo וַיִּקְרָא occurrit Jud. 1. v. 17. Tertiò Galatinus lib. 3. de arcanis cap. 19. prolixè agit de hoc loco contra Judæos, nullius tamen mutationis in textu factæ meminit. *Nos*, inquit, *nihil in verbis Prophetæ addentes, nihilque ibi mutantes* (nota) *ut ipse* (R. Salomo) *facit, qui ut sensum Prophetæ pervertat, multa ibi addit, multaque mutat, infantem hunc nobis natum ac nobis datum secundùm priscorum Thalmudistarum glossas Messiam esse dicimus.*

4. Jerem. 23. *legitur* יִקְרְאוֹ *vocabit eum, in singulari, cùm tamen legendum sit in plurali.* Bellarm. d. l. Huntl.

Resp. Primò Hieronymus testatur, etiam suo tempore lectum fuisse in singulari, ac LXX. verterunt καλέσει. Ergò jamtum Hieronymi, imò LXX. Interpp. tempore textus Hebræus fuisset corruptus. At hoc non concedunt, qui fontes

Hebræos corruptionis accuſant. Secundò Pagninus & Arias Montanus reddiderunt *in plurali*, idiotiſmum linguæ Hebrææ explicantes, quâ verbum activum tertiæ perſonæ ſumitur impersonaliter. *Vocabit eum* ſcil. unusquiſque in Eccleſia, ſive omnes pii in Eccleſia vocabunt eum. Matt. 1. v. 21. eodem ferè modo in quibusdam Latinis Codd. verbum vocabunt, uſurpatur. Eraſmus in annot. illius loci: *Vocabunt, non vocabitur, in emendatiſsimis Latinis & antiquiſsimis Codicibus. Hebræa, ut Hieronymus obſervat, ſignificant, vocabit ſive vocabis.*

5. Pſ. 22. *legitur* כַּאֲרִי *tanquam leo, cùm legendum ſit* כָּרוּ *fodcrunt.* Bellarmin. d. l. Huntl.

Reſp. Primò, Genebrardus in Comm. h. l. p. 79. Andradius lib. 4. Defenſ. fid. Trident. Johan. Iſaacus lib. 2. contra Lindan. Galatinus lib. 1. de arcan. cap. 8. & lib. 8. cap. 17. Pagninus in h. l. teſtantur, *antiquiſsima & probatiſsima exemplaria habere* כארו. Genebrardus inter cætera ſic ſcribit: *Locus quidem eſt corruptus, ſed* αὐτομάτως *fortuitò & caſu, quaſi per ſe & ſponte propter nimiam affinitatem duarum literarum Jod & Vav, quæ adhuc olim erat major in Manuſcriptis, dum inter ſe duntaxat parvâ longitudine differunt. Alioqui Judæi locum non corruperunt de induſtria, ſed variè lecti & ſcripti alteram ſive lectionem, ſive Scripturam, id eſt, noſtram agnoſcunt, & interpretantur, alterâ verò, id eſt, deteriorem, ut quæ ſuam ipſorum perfidiam prætegat, ſequuntur. Nam quòd noſtram ſequantur, apparet è magna Maſora. Deinde & Gloſſa Hebræa ad illud capitis viceſimi tertii Numerorum* כארי *ſicut leo, quæ notat in exemplaribus correctis hìc ſcribi Caaru, non Cari.* Ergò ex probatis illis exemplaribus vera lectio reſtitui poteſt. Varietas lectionis non infert ſtatim textus corruptelam.

Secundò, Bellarminus h. l. §. Dicet aliquis, ſic ſcribit: *In Maſoreth, quem poſt Hieronymi tempora ſcripſerunt, monent Rabini in Pſalm. 22. ſcribi debere* כָּאֲרוּ non כַּאֲרִי (Ergò Judæi hunc locum non corruperunt, ut vult Huntlæus, ſed potiùs reſtituerunt.)

Tertiò, Biblia Complutenſia ſtudio Cardinalis Ximenii edita Anno 1520. legunt כָּארוּ

Quartò, Marcus Marinus in Arca Noæ כארי pro כָּרוּ *per quandam anomaliam poſitum* aſſerit, ut א ſit inſertum per epentheſin, & י in fine poſitum pro ו quę literæ facilè invicem commutantur.

6. Pſal. 19. *Hebraici Codices legunt. In omnem terram exivit* קַוָּם *linea eorum, cùm tamen LXX. verterint* φθόγγος αὐτῶν, *quam verſionem approbavit Apoſtolus Roman. 10. Ergò ſcriptum olim fuit* קוֹלָם Bellarminus d. l. Huntlæus d. l.

Reſp. 1. Genebrardus in Scholiis ſuper h. l. monet, *vocem Hebraicam ſignificare quidem lineam, ſed LXX. Interpp. reſpexiſſe ad ſenſum, eosq; ſecutum eſſe Apoſtolum in allegatione ſua, quia doctrina Apoſtolorum eſt linea, perpendiculum ac regula omnium in Eccleſia dogmatum.*

2. Bellarminus provocat ad Maſoram lib. 2. de Verbo Dei cap. 2. §. Dicet. Jam verò ex Maſora evidens, legendum eſſe קוּם.

3. Lorinus ad h. l. ſic annotat. *Fieri poteſt, ut ad ſenſum reſpiciendo, etſi legerint LXX.* קוּם, *maluerint reddere ſonum, ut docent Eugubinus & Genebrardus. Præterea*

Ti-

Titelmannus, Bredenbachius, & *quem postea legi, Malvanda*. (Opponendum hoc Bellarmino, qui de hoc loco sic scribit: *Si legissent kavam, nunquam vertissent φθόγγος αὐτῶν, hoc est, sonus eorum, nisi imperitissimi fuissent.*)

4. Quid, quòd ipsi Judæi viderunt, קום non usurpari propriè pro *linea*. AbenEzra exponit per מכתב *Scripturam, quæ τοῦ φθόγγου* signum est, & comparat cum Esai. 28. subjungens. *Et sensus est, quòd Scriptura eorum legitur in omni loco & docti sensum ejus intelligunt in omnibus locis terræ.* Nec multò secus R. Salomo Jarchi. *Linea cœlorum*, inquit, *qui extensi sunt super faciem totius terræ, propterea in extremo orbe verba eorum, quia omnes loquuntur de mirabilibus, quæ vident.*

7. *Interdum desunt integræ sententiæ in Hebræo, cùm non desint nec in versione LXX. nec in Hieronymi translatione. Exod. 2. deest totum illud. Alium quoq; genuit & vocavit nomen ejus Eliezer, dicens: Deus Patris mei auxiliatus est mihi, & liberavit me de manu Pharaonis.* Bellarm. d. l.

Resp. 1. Cajetanus agnoscit, *versiculum illum esse supervacaneum*, cùm ponatur suo loco Exod. 18. v. 4.

2. Lovanienses eum notant asterisco.

8. Melchior Canus lib. 2. Locorum cap. 13. urget, quòd *dictum ab Apostolo Hebr. 1. adductum, Adorent eum omnes Angeli DEI, in Hebræo nusquam inveniatur.*

Resp. 1. Salmeron tom. 15. Disput. 7. in Epist. ad Hebr. agnoscit, *communiter dici solere Paulum ex Psalm. 97. sumsisse.* (Contradicit quidem Salmeron huic sententiæ, *quia locus Psalmi sic habet: Adorate eum omnes Angeli ejus; Paulus verò pro adorate, dixit, adorent, & pro Angeli ejus, Angeli Dei.* Sed hæc nihil obstant. Sciunt enim, qui in Pauli scriptis versati, Apostolum solere non αὐτολεξεὶ recitare locos aut syllabas singulas numerare, sed sensum exprimere.)

2. Lyranus in cap. 1. Hebr. *Apostoli non semper curaverunt allegare Scripturam de verbo ad verbum, sed sufficit eis accipere sensum.*

Atque hæc sunt exempla corruptelarum, quæ Melchior Canus & Bellarminus adducunt. Illis alii addunt alia, sed quæ facilem habent explicationem.

9. Genes. 4. v. 8. post verba: *Et dixit Cain ad Abel fratrem suum, videntur desiderari illa verba: Egrediamur foras, quæ extant in Targum Hierosolymitano, LXX. Interpp. & in vulgata versione, sine quibus sensus est mancus & mutilus.* Cornel. à Lapide in Comment. illius loci.

Resp. 1. Bellarminus libr. 2. de Verbo Dei cap. 9. *ex Hieronymi versione Genesin in vulgata editione haberi*, putat. At Hieronymus in tradit. Hebr. in Genesin *superfluum esse dicit hoc additamentum; quod in Samaritanorum volumine extitisse testatur. Transeamus in campum.*

2. Idem libr. 2. de Verbo Dei cap. 2. §. Dicet aliquis: provocat ad Masoreth. Jam verò nota Masoretica huic loco adscripta punctis additis commodè sic verti potest. *Viginti octo versus sunt, qui desinunt in medio versu, scilicet quoad sensum, seu qui in medio versus ad accentum athnachta integram periodum absolvunt,*

plenumq; sensum pariant, etsi sequentia non adjungantur.

3. Ipsimet Lexicographi Pontificii agnoscunt, verbum אמר interdum *absolutè* poni pro דבר Ps.4.v.5.Ps.139.v.20.quâ hypothesi concessâ nulla istius additionis relinquitur necessitas.

4. Glossa ordinaria ad h.l.sic annotat: *Dixit Cain ad Abel fratrē suum.Subaddi,quæ locutus est Dominus. Superfluū est ergò,quod in Samaritanorū & nostrorū reperitur voluminibus.Transeamus in agrum.*(Sic ergò glossa ordinaria in vulgata versione redundantiam à textu alienam, non autem in Hebræo defectum aliquem agnoscit.)

5. Lyranus eodem ferè modo ad h.l. sic annotat: *Quid dixerit Cain ad Abelem, non exprimitur in Hebraico textu.Illud enim, quod subditur in trāslatione nostra,Egrediamur foràs, non est de textu, & ideò dicunt Hebræi,quòd Cain dixit Abel fratri suo verba injuriosa, quærens occasiones occidendi eum, licet non sint expressa in textu illa verba. Et simile habetur 2. Reg.5.*

10. Genes. 6. v. 3. *in Hebræo legitur, Non contendet Spiritus meus in homine, Hieronymus vertit, Non permanebit Spiritus meus in homine.Legit igitur* ידון *à rad.* דון *pernoctavit, permansit. Ergò pro* ד *in Hebraicis exemplaribus* ר *mendosè irrepsit.* Leo Castrius lib.3. Apol. Lindanus, Cornelius à Lapide ad h.l.

Resp. 1. Sixtus Senensis lib.8.Bibliot. sanctæ hæres. 13. resp. ad 9. object. p.646. *Quòd Gen.6. legitur* לא ידון *tàm judicare quàm manere ac veluti judicem sedere significat. Unde etiam LXX.quos noster Interpres secutus est, rectè verterunt,* οὐ μὴ καταμείνῃ *non permanebit, ut sit sensus: Non permanebit & sedebit, ut judex Spiritus meus in homine, quod perinde est, ac si dicas: Non judicabit Spiritus meus in homine.*

2. Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei cap. 9. *Ex Hieronymi versione Genesin in vulgata editione haberi* statuit. Is verò in quæstionibus Hebraic. ad h. l. sic annotat. *Et dixit Dominus Deus: Non permanebit Spiritus meus in hominibus istis in æternum, quia carnes sunt. In Hebræo scriptum est: Non judicabit Spiritus meus homines istos in sempiternum, quoniam caro sunt.*

(Ergò jamtum Hieronymi ætate ידון in textu Hebræo legebatur.)

3. Johannes Ferus nullam in textu Hebræo corruptelam hic agnoscit, sed ad eum potiùs provocat. *Aliqui*, inquit, *hoc loco ex Hebræo legunt: Non judicabit Spiritus meus homines istos in æternum, & duplicem habet sensum. Primò sic: Quoniam fragilis est in homine conditio, non eos ad æternos servabo cruciatus, sed hic illis restituam,quod merentur. Secundò sic: Quia hactenus frustrà per Spiritum meum coargui ipsorum peccata,nunc arguere cessabo & sibiipsi eos relinquam. Hinc igitur videmus, quòd Spiritus sancti officium est, arguere mundum, & quòd magna gratia est, quòd Deus nos arguit, quos enim odit & perdere vult, arguere cessat.*

4. Glossa ordinaria itidem sequitur textum Hebræum & Hieronymi versionem ei respondentem. *Non judicabit Spiritus meus homines in sempiternum, quia caro sunt, hoc est, quia fragilis est hominum conditio,non eos æterno cruciatui reservabo, sed hic reddam, quod merentur. Clementia ergò est,non severitas, quòd peccator hic pro scelere visitatur.*

5. Ly-

5. Lyranus adducit Glossam R. Salomonis, quam *literæ magis congruere* dicit. *Non disceptabit Spiritus meus in homine in æternum, ac si diceret Deus. Usq; nunc tenui sententiam de deletione generis humani per diluvium in suspenso per modum cujusdam disceptationis. Sed ex nunc proferam sententiam.*

11. Genes. 49. v. 10. in vulgata vers. habetur: *Non auferetur sceptrum de Juda, donec veniat, qui mittendus est, ex quo colligitur, in Hebræo olim lectum fuisse* שִׁלֹחַ *missus sive mittendus, cùm corruptè hodiè legatur* שִׁילֹה Gord. Huntl.

Resp. 1. Petrus Galatinus lib. 4. de arcan. Catholic. veritat. cap. 4. sic disserit: *Multò meliùs pro nostra fide Hebraica veritas habet.* Et postea: *Judæi nostri temporis latam habent viam fugiendi negandæq; veritatis, si legatur* שִׁלֹחַ *mittendus. Objicere enim facilè possunt, Prophetiam hanc non de Meßia, sed aliquo alio intelligendam esse, & præsertim de Nabuchodonosor Babylonis Rege, qui ad innumera eorum Patrumq; peccata punienda, & ad urbem Jerusalem templumq; destruendum, atq; ad populum captivandum mittendus erat.*

(Ergò non est ullo modo verisimile, Judæos שִׁלֹחַ mutare voluisse in שִׁילֹה.)

2. Bellarminus libr. 2. de Verbo Dei cap. 2. §. Dicet, provocat ad *Masoreth.* Jam verò Masoreth legit שִׁילֹה non שִׁלֹחַ.

3. Galatinus d. l. docet, *nomen* שִׁילֹה *magis propriè convenire Meßiæ, quàm nomen* שִׁלֹחַ. Adducit enim locum ex R. D. Kimhi in lib. Serasim. שִׁלְיָה *est sacculus, in quo manet infans in utero matris, qui aliquando in Scriptura pro embryone in matrice usurpatur.* Ergò שִׁילֹה est idem quod בְּנוֹ *filius ejus,* scilicet Judæ, ut ה sit idem affixum, quod ו ejus & שִׁיל idem quod שִׁלְיָה *secundina* & per synecdochen *fœtus* sive filius. *Non abs re profectò sic locutus est,* (inquit Galatinus) *hoc enim apertè innuere voluit, Meßiam à matre absq; patre nasciturum, sive de matris materia sine viri semine concipiendum fuisse.*

4. Porchetus Victoriæ contra Judæos part. 1. cap. 2. *Primitùs dicendum est, quòd ubi nos habemus, Non auferetur sceptrum de Juda, & Dux de femoribus ejus, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium: aliter se habet Hebraica veritas. Ista namq; translatio nostra magis est juxta sententiam quàm literalis. Quapropter Judæi in hac parte viam latam habent fugiendi & negandi veritatem, faciem veritatis habentes.* (Ergò textus Hebræus, prout hodiè legitur, magis convincit Judæos.)

5. Cornelius à Lapide in Comm. inter cætera sic disserit: *LXX. judicârunt* ה *positum pro* ו *literæ enim Ebrei quiescentes subinde commutantur. Reddiderunt igitur, donec veniat, scil. Christus, cui repositum est, nimirum sceptrum & regnum Juda, uti legunt & intelligunt Ignatius, Irenæus, Hieronymus, Ambrosius, vel, donec veniant reposita ei, puta ampla regna, trophæa & dona Meßiæ, quæ Judæ reposita & reservata sunt usq; ad tempus Meßiæ, uti legunt & intelligunt Cyprianus, Augustinus & Chrysostomus.* (Nullus ex his omnibus aliquam in textu Hebræo corruptelam subesse suspicatus est.)

6. Johannes Ferus in Comm. *Propriè Schilo significat eum qui in omnibus feliciter agit & prosperatur, & omnia, quæ incipit, ad felicem exitum perducit.* (Deducit igitur hoc nomen à radice שָׁלָה non à rad. שלח ac proinde nullam hîc agnoscit corruptelam.)

12. Deuter.23. inter v.17.& 18.in LXX. Interpp. versione inseritur hic versiculus, οὐκ ἔσται τελεσφόρος ἀπὸ θυγατέρων Ἰσραὴλ καὶ οὐκ ἔσται τελισκόμενος πρὸς πᾶσαν εὐχὴν ἀπὸ υἱῶν Ἰσραήλ. Hunc versiculum Salmeron tom. 8. tract. 59. *ex Hebræo textu à Rabinis expunctum fuisse suspicatur, ut Cæsari adularentur. Tempore autem Christi in textu Hebræo adhuc versiculum illum extitisse & ad eum à Pharisæis respectum haberi, quando à Christo quærunt, ἔξεστι Licetne censum dare Cæsari an non?*

Resp. 1. etiam Latina versio hunc versiculum prætermittit, quæ tamen Pontificiis est authentica.

2. In Codicibus Regiis Græcis omissus est.

3. Cornelius à Lapide & reliqui Interpp. nullum hîc in Hebræo agnoscunt defectum.

13. Jos.21. *totus versus 36. in quo numerantur quatuor civitates refugii, quæ erant in tribu Ruben, deest in omnibus antiquis Bibliis Hebraicis & Chaldaicis, ut in Bibliis Hebraicis Venetiæ editis cum Commentariis R. AbenEzra, & testis est Kimchi in Josue & constat ex magno Masoreth Judæorum. Et notant Tostatus, Masius, Arias Montanus, Lucas Brugensis. Christiani propriâ autoritate addiderunt hunc versum ex LXX. Interpretibus & vulgata editione, atq; etiam ex 1. Paral. 6.* Hunc locum urget Gordonus.

Resp. 1. Lucas Brugensis ad h.l. sic scribit: *Notat Kimchius, se in antiquis exemplaribus, nisi quibusdam, non invenisse.* (Ergò in quibusdam tantùm Codicibus Hebraicis desideratur.)

2. Omnes Bibliorum Hebræorum editiones, quæ hodiè manibus terimus; hunc habent versum & Venetæ & Antuerpienses, & Roberti Stephani, & Münsteri, & Genevenses & Hartmanicæ.

14. Judic. 18. v. 30. in vulgata versione dicitur, quòd *Gerson fuerit filius Moysi.* Sed in Hebræo textu dicitur, quòd *fuerit filius Manassis. Corruptela hæc est Judaica. Judæi enim interpositâ literâ Nun mutârunt nomen Mosis in nomen Manassis, ne videretur Moses habuisse impium nepotem Jonathan filium Gersonis.* Gordon. Huntlæus d.l.

Resp. Marcus Marinus in Præfat. arc. Noæ docet, *Gersonem*, cujus filius; & *Manassen*, cujus nepos Jehonathan iste dicitur, fuisse *Levitas*, atq; *ita Gersomum istum fuisse alium à filio Mosis, Manassen alium à Manasse tribus suæ Principe, etiamsi idem utrobiq; nomen sit.* Juxta hanc hypothesin nulla corruptelæ in textu Hebræo remanet suspicio.

15. Judic.19.v.2. *in Hebræo legitur, quòd uxor illius Levitæ fornicata fuerit contra illum, cùm tamen juxta LXX. Interpp. & vulgatam editionem legendum sit, quod reliquerit eum. Ergò* זנח *quo relinquere significat, mutatum fuit in* זנה *quod fornicari significat.* Gord. Huntl.

Resp. 1. Lyranus nullam hic agnoscit textus corruptionem. *In Hebræo*, inquit, *habetur, quæ fornicata est super eum, & sic in Hebræo videtur tangi causa* re-

recessus, utpote quia propter fornicationem vir ejus ejecit eam, vel quia ipsa ignorante viro recessit ab eo cum adultero, & postea non fuit ausa reverti ad maritum suum & ideo ivit ad domum patris sui.

2. Masora, ad quam Bellarminus provocat, verbum illud additâ notâ ita munivit, ut in זנה mutari vel ex eo mutatum fuisse dici omninò nequeat (זנה non usurpatur hac phrasi, sed זנה ut ostendunt exempla. Prioris quidem verbi Psal. 80. v. 15. Thren. 2. v. 7. 1. Paral. 28. v. 9. Posterioris verò Ezech. 16. vers. 16. Os. 9. vers. 1.)

16. 2. Sam. 5. v. 8. *desunt in Hebræo duo verba, quæ habentur in vulgata versione, proposuerat præmium, ut constat ex 1. Paral. 11. v. 6. ubi habetur integra sententia.* Gord. Huntl.

Resp. 1. Lyranus in comm. Gen. 4. super verba, *Et dixit Cain ad Abel, egrediamur foras*, nullum in textu Hebræo h. l. agnoscit defectum. 2 Reg. 5. (inquit) *translatio nostra habet, proposuerat enim David in die illa præmium ei, qui percussisset Jebusæum. Veritas Hebraica sic habet. Et dixit David in die illa. Quicunque percusserit Jebusæum, & non exprimit ibi aliquid de præmio, nec in particulari, nec in generali.*

2. Si ex ellipsi, quæ completur 1. Paral. 11. v. 6. corruptio textus inferri posset, vulgata versio, ellipses habens complures, esset corruptissima.

3. Pagninus in Thesauro ad radicem שנע ex Rabinis hæc adducit. *Non exposuit, quid faceret illi, sed Scriptura inquit, quòd faceret illum ducem, quamvis Scriptura sit abbreviata, sed in libro Paralipomenon exposuit.*

17. 2. Paral. 21. v. 2. *Josaphat vocatur Rex Israël, cùm tantùm fuerit Rex Juda, ut habent LXX. & vulg. editio. Item cap. 28. v. 19. Achas Rex solius Juda dicitur Rex Israël mutato nomine Juda in nomen Israël, ut patet ex LXX. Interpp. & vulg. versione.* Gord. Huntl.

Resp. in cap. 21. v. 4. *Principes Juda* dicuntur *Principes Israëlis*, ut apparet ex contextu, ubi & LXX. Interpp. & vulgata versio nomen Israëlis retinuerunt. Quòd si ergò in textu Hebræo est corruptio 2. Paral. 21. v. 2. & cap. 28. v. 19. etiā vulgata versio eodem planè modo erit corrupta 2. Paral. 21. v. 4. Simile exemplū in vulgata versione occurrit 2. Paral. 12. v. 6. Mich. 1. v. 4. ubi nomen *Israël* pro *Juda* usurpatur.

18. 2. Paral. 26. v. 7. *transpositis duabus literis* ע & מ *mutârunt Ammonitas in* מעונים *vocem omnibus planè incognitam, ubi LXX. Interpp. & vulg. editio habent Ammonitas*, Gord. Huntl.

Resp. ipsimet Pontificiorum Grammatici agnoscunt literarum μετάθεσιν apud Hebræos esse usitatam. Sic 1. Reg. 10. v. 11. habetur אַלְמֻגִּים pro quo 2. Paral. 9. v. 10. scribitur אַלְגּוּמִּים. Confer Psal. 18 v. 46. cum 2. Sam. 22. v. 46 Item Joël. 1. v. 6. cum Ps. 58. v. 6.

19. Psal. 37. v. 28. *desunt in textu Hebræo illa verba. Injusti punientur, quæ habentur apud LXX. Interpp. & in edit. vulg. At constat, hæc olim fuisse in Hebræo. Nam cùm alterni versus sequantur ordinem Alphabeti, deest sola litera* ע *quæ olim fuit in illis verbis, Nomen enim injusti incipit à litera* ע *vocant enim injustos* עוילים Job. 19. v. 18. *Item Ps. 145. deest versus. Fidelis Dominus in omnibus verbis suis & sanctus in omnibus operibus suis. Nam ejus Psalmi versus incipiunt singuli à singulis literis Alphabeti. Deest autem sola litera*

 Nun,

Nun, ad quam pertinet נאמן *fidelis*. Gord. Huntl.

Resp. 1 Numerum & ordinem literarum in ejusmodi hymnis non adeò curiosè observatum fuisse, consimilia ostendunt exempla. In Ps. 25. nullus versiculus incipit à Vau, deest etiam ibidē litera Beth, pro qua duo versus ab Aleph incipiunt. Deest itēm litera Kuph, pro qua duo versus à Resch incipiunt. In Ps. 34. litera ו est omissa, & ad finem superaddita פ. Psal. 111. singulis versibus binæ literæ continentur, nisi quòd tres פצק in unum sunt conjectæ & tres rursus רשת in ultimum. Cur hîc nemo defectum clamat?

2. Genebrardus ad Ps. 37. sic annotat: *Aliqui conjiciunt, dimidium hunc versum à Judæis detractum*. Et pòst. *Sed jam respondimus, Septuaginta addidisse sæpe de suo, quæ ad sententiam perficiendam desiderari existimabant: ut hoc loco, quò apertior esset antithesis ista, interjecerunt, quæ videbant à Davide prætermissa per ἀφοίμησιν, quod nollet contaminare suum ordinem literarum mentione* עוילים *sive* עוללים *injustorum, pravorum*. Idem ad Ps. 145. notat, *Prophetam non scripsisse, sed Septuaginta versum putaverim Prophetice restituisse, ut pleraq; alia, de quibus proinde rectè Hieronymus. Septuaginta addiderunt aliqua, vel ob decoris gratiam, vel ob Spiritus sancti autoritatem.*

20. Psal. 96. v. 10. *Dicite gentibus, quia Dominus regnavit. Ab hoc versiculo Justinus in Dial. cum Tryphone conqueritur erasum esse* ἀπὸ ξύλου *à ligno*. Salmero.

Resp. Si hæc corruptio censenda, nec Græci, nec Latini Codices erunt incorrupti, quia in neutris extat illud ἀπὸ ξύλου à ligno. (Justinus non de textus Hebraici, sed Græcæ versionis corruptione loquitur.)

21. Es. 40. v. 5. *non habetur additum salutare Dei in verbis. Videbit omnis caro; quod tamen citatur Luc. 3. v. 4. & habetur in textu Græco LXX. Interpretum* ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ. Salmeron.

Resp. quid ergò fiet editioni Latinæ, quæ itidem non habet additum, *salutare Dei*, sed sic habet. *Videbit omnis caro pariter?* Cur non potuit à Luca allegari caput Esai. 52. v. 10. *Videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri?*

22. Es. 53. v. 8. *vulg. habet. Propter scelus populi mei percussi eum. Quo modo etiam LXX. & Chaldæus legunt. At in Codicibus Hebræis addita est litera* ם *inter duas ultimas literas, ut sit* למו *illis, non* לו *illi. Atqui secundum hanc lectionem populus Israël & non Christus dicitur percussus propter peccata nostra*. Gord. Huntl.

Resp. 1. Pagninus & Arias Montanus sine ulla corruptelæ suspicione למו exponunt *singulariter* per usitatam apud Hebræos numerorum enallagen.

2. Galatinus lib. 8. de arcanis cap. 15. Judæos ex ipso contextu firmissimè refellit nullâ corruptelæ cujusdam factâ mentione.

3. Idem Galatinus lib. 8. cap. 14. hunc locum sic exponit. *Quoniam abscissus est, id est, abscindetur de terra viventium propter scelus populi mei, & ulcus eorum, vel quod erat eis, quod pro ulcere peccati originalis accipitur.*

23. *Hos. 9. v. 12. In Hebræo legitur, Va eis, cum recessero ab eis. Sed in Græco est, propterea & væ eis est, caro mea ex ipsis. Hunc locum Galatinus lib. 1. de arc. cap. 8. à Scribis statuit esse corruptum*

ruptum, ut mysterium incarnationis tenebris involverent.

Resp. 1. Ribera in h. l. num. 22. Mihi videtur nihilominus Judæos cogitasse, quàm ut hunc locum depravarent, sed si intellexissent ita, illustraturos potiùs & confirmaturos fuisse. Quid enim illis potuit esse gloriosius, quàm Deum sumere ex illis carnem? in hoc ipsi gloriabantur, ubique hoc jactabant, hoc se beatos putabant, quòd ex sua gente nasciturus esset Messias. Cur igitur delerent in Scriptura? Aut si id facere volebant, cur non illustriora loca delebant, quibus Christus ex semine Abrahæ & ex domo Davidis nasciturus prædicabatur? Et paulò antè. Julianus Pomerius Archiepiscopus Toletanus qui & Judæus prius fuit & postea Christianus contra Judæos scripsit, nihilque prætermisit, quòd fidem nostram adversus illorum impietatem juvare posset, ita hunc locum refert, ut est in nostra translatione lib 9. contra Judæos in med. nec queritur, Codices ab Hebræis esse vitiatos.

2. In Latina versione itidem habetur. Væ eis, cùm recessero ab eis. E. & illa esset corrupta.

24 Zach. 9. v. 9. vulgata legit. Ecce Rex tuus veniet tibi justus & salvator, quo modo etiam legunt LXX. & Chaldæus. Sed in Hebraicis Bibliis legitur. Justus & salvatus. Corruptela hæc est Judaica. Gordonus Huntl.

Resp. 1. Ex Masora constat, legendum esse hoc loco נושע salvatus.

2. Galatinus lib. 3. de arcan. cap. 23. ostendit, passivam significationem optimè ad Christum accommodari posse, ubi inter cætera adducit dictum R. Menahemi Rakenad. Salus Israël est salus Dei sancti & benedicti, ut dixit R. Barachias Sacerdos, quia scriptum est Zach. 9. Justus & salvatus; & non justus Salvator ipse.

25. Zach. 9. v. 11. in vulgata & LXX. Interpp. versione legitur. Tu in sanguine Testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua. Judæi adjectâ litera י & mutatis punctis detorquent totam hanc sententiam ad Synagogam Judæorum. Ribera in hunc locum, Gordon. in controvers.

Resp. Petrus Galatinus lib. 8. de arcan. cap. 20. sine ulla corruptelæ suspicione locum hunc ad Christum accommodat. Quòd autem (inquit) non nisi per sanguinis Messiæ effusionem & à peccatis mundandi essent fideles & ab inferno liberandi, patet per illud Zach. 9. Etiam tu per sanguinem pacti tui, emisi captivos tuos de puteo, in quo non sunt aquæ. Ad cujus dicti intellectum notandum est, quòd hæ dictiones, tu & tuos hîc posita, fœminini sint generis, ideò eas ad aliquod fœmininum, cujus mentio præcesserit, referri oportet. Ad quod autem fœmininum sint referenda, ostenditur ibidem, cùm paulò ante hæc verba sic dicitur. Exulta valde filia Sion, jubila filia Jerusalem. R. Salomo sic exponit. Etiam tu Ecclesia Sion & Jerusalem salvaberis cum Messia, sicut ipse justus est & Salvatus. Per sanguinem pacti tui, id est, per meritum sanguinis pacti, qui effusus est super vos in Sinai.

Argument. 5. In Codices Hebræos negligentiâ & ignorantiâ librariorum irrepserunt quidam errores, præsertim cùm in Hebræo facile sit errare ob literas quasdam simillimas, quales sunt ב & כ, ד & ר, הח & ת, י &, Bellarm. d. l. §. His ergò,

Resp. 1. quibus argumentis Bellarminus probat, malitiâ Judæorum non esse corruptos fontes, iisdem probari potest, librariorum negligentiâ vel ignorãtiâ non esse corruptos. *Cui credibile erit,* (inquit) *Christum ad corruptas Scripturas legendas sine ulla præmonitione homines invitâsse?* Item. *Si Codices Hebræi sunt corrupti, quo pacto testimonia, quæ à Christo & Apostolis citantur, omnia ferè inveniuntur nunc in Mose & Prophetis, ut ab illis citata sunt?* Item *incredibilis religio Judæorum erga sacros libros non permittit, ut credamus, Codices Hebraicos esse corruptos.* Item. *Non est verisimile, Deum, qui suâ providentiâ semper adest Ecclesiæ, permissurum fuisse, ut Codices Hebræi falsarentur.*

(At hæ rationes omnes sunt generales, non solùm corruptelas ex Judæorum malitia ortas, sed etiam corruptelas ex librariorum negligentiâ originem ducentes, excludentes.)

2. Idem Bellarminus d.l. §. Dicet aliquis &c. provocat ad Massoreth.

(Atqui Masora illa est fida integritatis in textu Hebræo custodia.)

3. Idem Bellarminus d. l. §. ultimo monet, *ejusmodi errores, qui librariorum negligentiâ irrepserunt, non esse tanti momenti, ut in iis, quæ ad fidem & bonos mores pertinent, Scripturæ sacræ integritas desideretur.*

(Adde, non esse eos tanti momenti, ut propterea ad eos tanquam authenticos in fidei controversiis provocari nequeat. Et hoc nobis sufficit.)

Argum. 6. *In Codices Hebræos ignorantiâ Rabinorum, qui puncta addiderunt, quidam errores irrepserunt. Cùm enim possint dictiones Hebraicæ variis modis legi, si punctis careant, non est mirum, si aliquando ipsi quoque in notatione punctorum à vero aberraverint. Potest etiam fieri, ut ex pravo affectu & odio in Christum ea lectio interdum ipsis magis probata sit, quæ minùs Christianis favebat,* Bell. d. l. Huntlæus d. l.

Resp. 1 καὶ ἄνθρωπον, ex Sixto Senensi lib. 8. Bibl. hæres. 2. *Vocalium punctorum additio facta ab Hebræis nihil quicquam derogat perpetuæ divinorum voluminum sinceritati &c. Nam sublatis Rabinorum punctis, semper veterem Scripturam cum suis radicalibus & servilibus literis in sua puritate integram & incorruptam necesse est remanere.*

2. Idem lib. 3. Biblioth. p. 168. *Non facilè affirmaverim, quod idem Episcopus* (Jacobus Christopolitanus) *asserit,* (& ex eo etiam Salmero tom. 1. comment. proleg. 4. p. 38.) *Rabinos Judæorum in odium Christianæ religionis unanimi consensu omnem veterem Scripturam hac punctorum appositione contaminâsse, depravâsse & à vero sensu pervertisse &c. ac proinde nullam fidem adhibendam Hebræis exemplaribus hujusmodi punctorum interpretatione corruptis. Cui sententiæ ne omnino assentiar, prohibet D. Hieronymi translatio, quæ in præcipuis locis divinæ Scripturæ, quibus fundamenta fidei Christianæ ac veritas nostrorum dogmatum potissimùm comprobantur, & de quibus præsertim inter Judæos & nos controversia est, semper ferè cum hac punctuaria Hebræorum expositione consentit &c.*

3. Bellarminus d. l. §. ultimo sic scribit. *Errores, qui ex additione punctorum acciderunt, nihil omnino veritati officiunt, puncta enim extrinsecùs addita sunt, nec textum mutant. Itaq; possumus, si volumus, puncta detrahere & aliter legere.*

4. Cor-

4. Contradictoria hæc sunt, quæ Bellarminus asserit, videlicet, *fieri potuisse, ut ex pravo affectu & odio in Christum ea lectio interdum Judæis magis probata fuerit, quæ minus Christianis favebat, in iis tamen, quæ ad fidem & mores pertinent, Codices Hebræos esse integros.* Item, *Si Judæi falsare voluissent Scripturas in odium Christianorum, sine dubio præcipua vaticinia sustulissent, id autem minimè fecerunt, imò sæpe Codices Hebræi magis Judæos vexant, quàm Græci aut Latini.* Hæc, inquam, sunt contradictoria. Si enim quidquam corruperunt Judæi ex odio in Christum, procul dubio pertinebat illud ad Christum, atque adeo ad fidem.

5. καθ' ἀλλήλων Johannes Isaacus & Antonius Rudolph. Cevalerius in Gram. statuunt, *puncta esse consonantibus in Codice Biblico coæva.*

6. Genebrardus initio Isagoges suæ ad legenda scripta Rabinorum, asserit, *lectionem sine punctis esse mancam, imminutam, abbreviationes defectiones.* (Aut ergò lectione mancá usa est Ecclesia Israelitica ante illa tempora, quibus puncta sunt inventa aut, puncta ipsis literis sunt coæva.)

Argum. 7. Bailius Jesuita in Catech. Controv. tract. 1. q. 15. sic disserit. *Rabini, qui Masoram scripserunt post obitum Hieronymi, sive ex ignorantia, sive ex malitia, in quibusdam locis corruperunt genuinas voces Hebræas.* Idem statuit Huntlæus controv. 1. de verbo Dei cap. 9. p. 24.

Resp. imò verò Masora est προφυλακτικὸν corruptionis. Marcus Marinus Canonicus sancti Salvatoris Romæ edidit Venetiis Lexicon Ebraicum, quod vocat *arcam Noæ* apud Johan Degaran. Ann. 1593. in cujus præfatione Masoram his verbis commendat. *Ne plura,* inquit, *errata in lege irreperent, provisum est ab Hebræis Esdræ tempore, opere illo admirabili, quod Massoreth appellàrunt, in quo ordine & modo prope divino, omnia, quæ in Bibliis sunt, enumerârunt, & quot quoq; modo scribantur, edixerunt.* Similia habet Benedictus Arias Montanus in præfat. in Pentateuchum Bibliorum Regiorum. *In illo,* inquit, *Thesauro, quem Masoreth appellant, tanquam in sacra & fideli quadam custodia summâ diligentiâ & magno studio constituta antiquæ lectionis reliquiæ, monumenta, indicia, vestigia, exemplaq; omnia continentur, & ratio conferendæ veteris & novæ lectionis ostenditur, ex quibus quidem simul collatis certa quædam via extat, ad cujus præscriptam normam sacra mysteria indicari possunt.* Idem Areas in libello de varia in Ebraicis libris lectione ac de Masoreth ratione & usu. *Hæc,* inquit, *quam exposuimus, omnium in Hebraica lectione varietatum summa est, quas diligentissimè posuimus collectas & enumeratas à multis annis, quorum certa ratio nondum constat, ad nostra usque tempora in omnibus MS. Bibliorum exemplaribus, quæ vel in Asia, vel in Africa, vel in Europa sunt, sine ulla discrepantia adscripta, magnâ cum legentium omnium admiratione versantur.* Et postea: *Hæc quicunq; attentè atq; æquo animo legerit, omnia, intelliget nimirum vel temporum injuriâ, ut credere par est, vel Judæorũ invidiâ, ut quidam accusare volunt, qui tamen neque autorem,* (nota) *neq; tempus, neq; argumentum certum, quamobrem Judæi id fecerint, indicant, non tantam calamitatem esse illatam, quantam apud hujus Masoreth antiquissima ignaros audimus.* Confer ea, quæ su-

superiùs in confirmatione nostræ sententiæ sunt dicta membr. 4.

Coronidis loco videbimus, quomodo in hac quæstione Adversarii Midianitarum instar mutuis sese gladiis confodiant ac invicem refellant.

1. Gregorius de Valent. in Analysi lib. 8. cap. 5. sic scribit: *Quoniam Hebræi Codices Rabinorum fraude sæpè potuerunt depravari, satius est, ut aliquando ex nitido fontis rivulo, quàm ex turbidò fonte aquam ad bibendum hauriamus.*

Respondet Andradius in Defens. fidei Trident. p. 364. fac. b. *in re tam gravi nõ est nuda suspicione pronunciandũ, aut ex frigidis calumniis ejusmodi accusationes petẽdæ sũt.*

2. Sacroboscus Defens. Decret. Trident. part. 1. cap. 3. sic disserit. *Neq; omnino dubito, quin Rabini Judæi ex mala fide, odio ac invidia sensum Prophetarum in rebus gravissimis mutaverint.*

Respondet Lorinus ad cap. 7. Actor. *Hoc dicitur, sed non probatur.* Et Bannes in 1. partem Thomæ q. 1. artic. 8. pag. 56. col. 2. *Ego ipse, postquàm abhinc annos 8. Hebraicæ linguæ operam dedi, quantùm satis est, ut Rabinorum sectatores non me fallant, aut quasi ignorantem spernant, quamvis olim opinatus fuerim, Hebraica exemplaria non minùs quàm Græca esse corrupta, jam tamen, experientiâ ipsâ convictus, ea incorrupta esse, nisi in locis quibusdam paucis negligentiâ potiùs quàm Judæorum malitiâ judico.*

3. Huntlæus loco superiùs citato evincere conatur, *pòst Hieronymi tempora usque ad Domini annum quingentesimum, malitiosè à Judæis aliquid mutatum. Quinimò divinâ providentiâ factum asserit, ut statim post factam vulgatam editionem depravaretur textus Hebræus, ne videlicet rejectâ vulgatâ editione confugeret quispiam ad textum Hebraicum.*

Ad hoc objectum respondet Bellarminus lib. 2. de verbo Dei cap. 2. Postquàm enim Augustini testimonium, pro sua sententia adduxisset, *Dicet aliquis*, inquit, *generalem istam corruptionem Ebraicorum Codicum post Augustini & Hieronymi tempora accidisse. At*, subjũgit, *Augustini rationes omni tempore locum habent. Deinde, si post illorum Patrum tempora depravatio illa contigisset, quæ causa reddi posset, cur Psalmorum interpretatio Hieronymiana ita, cum textu Hebraico, qui nunc extat, in omnibus conveniat, & tamen de Psalmorum depravatione præcipua querimonia est; num ita Hieronymus vertit, ut Judæi falsaturi erant?* Hũtlæo etiam hoc adversatur, quòd Genebrardus docet, *Masorethas vix interjectis 30. annis post Hieronymum Masoreth suum, conscripsisse & quidem ad incommoda isti, videlicet maximæ depravationi & diversitati exemplarium, occurrendum.* Num verò ullo modo verisimile 30. annorum spacio tantam depravationem Codicum potuisse accidere?)

4. Salmero, referente Serario p. 72. sic cõcludit. 1. *Si Ebræus textus corruptus nõ esset, & quidẽ sæpè, versiones Græca & Latina forent sæpenumero falsæ, quia ab illo discrepãt.*

Respondet Andradius f. 354. *Hoc ipsũ argumentum, quo Hebraicam veritatem (ut Hieronymi verbo utar) de gradu dejectam atq; eversam nonnulli putant, non vulgatæ tantummodò Latinæ, sed LXX. etiam Interpretum editionis autoritatem firmat & stabilit, quã cùm 400. propè annis Christi Ecclesia florentissimis ipsius temporib. usurpaverit, tantum veteres Patres illi detulerunt, ut non minorem tunc Hieronymus propter suam ex Ebræo versionem sus-*

stinuerit invidiam, quàm novi nunc Interpretes apud plurimos sustinent. Ut taceã de cellulis, negare certè non possumus, summum veteribus scelus fuisse ab illa quovis modo dissidere. Augustinus eos sæpè Prophetas vocat. Epiphanium, Irenæum, Eusebium, cæterosq; antiquos Patres taceo, quos non aliter pro 70. Interpretibus, quam pro ipsis divinis oraculis pugnâsse liquet, atq; divino afflatu fuisse in interpretandis actos existimâsse. Quibus constitutis, libenter ab his Hebræorum voluminum adversariis discerem, an veterem Ecclesiam hac nostra fuisse aut eruditionis splendore, aut dignitatis præstantiâ, aut authoritatis excellentiâ inferiorem existiment? Quòd si parem in illa ac hac dignitatem agnoscant, cùm una & eadem Ecclesia sit, idemq; ipse utramq; veritatis Spiritus instituerit & gubernaverit, rursus quærum, perspiciantne, quantum inter hanc 70. & vulgatam Latinam sit discriminis & quantum inter se non verbis modò, sed integris etiam sententiis dissideant. Demum quæram, an existiment, corrupta fuisse Hebræa illis in locis, in quibus à 70. Interpretum editione dissentiunt? Quòd si corrupta fuisse ex veteris Ecclesia in 70. Interpretes observantia evincũt, corruptã etiam adulteratamq; nostrã esse editionem oportet, quæ 70. Interpp. versione posthabitâ, Hebræam nobis orationem & sententias aptissimè reddidit. Esset enim infinitum, omnia loca recensere, quibus vulgata cum Hebræis mirum in modum, cum 70. v. Interpretibus nullã ratione consentit. Quòd si hæc in Hebrais voluminibus loca integra olim & incorrupta fuisse propter editionis Latinæ autoritatem fatebuntur, cum veteris sane Ecclesiæ autoritate illam 70. Interpretũ labem nequaquam pugnâsse dicant, necesse est, atq; adeo posse sine ulla Ecclesiæ contumelia Hebræa exemplaria & esse incorrupta & ab illis, quibus nunc Ecclesia utitur, versionib. dissidere, neq; oportere omnia ea à Judæis perfidiosè depravata fuisse, quæ cum nostra editione minimè consentiunt.

2. arg. Salmeronis ib. sic habet. *Videtur id prædixisse Jeremias cap. 8. Verè mendacium operatus est stylus mendax Scribarum.*

Respondet Serarius, *mendax est stylus Scribarum, non in textus Scripturæ depravatione, sed sensus explanatione.*

3. argum. Salmeronis *ab inductione locorum undecim.*

Respondet Serarius. *Jam dixi, Scripturas istas in loca propria differendas, cùm sæpe non ex Hebræo textu, sed aliunde harum vera explicatio petenda sit.*

4. arg Salmer. *ab autoritate Patrum.*

Respondet Serarius. *Loquuntur Patres de Græcis, aut translatoribus, qui Judaizant, aut translationib. etiam ipsorũ LXX. p. 76 & p. 74. Quod verò S. Hieronymus inter S. Augustini Epistolas undecimâ cap. 6. ait, se Biblia vertisse, ut ea testimonia, quæ à Judæis prætermissa sunt, vel corrupta, in medium proferret, Judæos appellat Græcos Interpretes Aquilam, Symmachum, Theodotionẽ, ut ex præfatione priore in Jobum & ex illa ipsa Epistola cap. 5. perspicuum est.* Eodem modo respondet Ludovicus de Tena l. 1. de Script. diffic. 5. sect. 4. Sic etiam Andradius f. 364. *cùm Chrysostomus dicit, Judæos Esaiæ locum corrupisse, qui pro virgine puellam legunt, non Ebræos Codices, sed Aquilam & Symmachum notat.*

5. argum. Salmeronis. *Christũ eraserũt de cordib. suis Judæi. Ergò & de Bibliis.*

Respondet Serarius. *In omnib. pene rationib. negatur cõnexũ;* & dũ proponit hãc 5. objectionẽ dicit, *has rationes esse faciles, nec magnopere urgere.* Andrad. f. 364. sic respondet. *Satis, opinor, demonstravimus, quàm longè à proposito sibi fine aberrent, qui, ut vulgatæ dignitatem tueantur, Hebræa gravissimis vexant contumeliis, cùm præsertim aliunde illa*

illa, quæ ex frigidis calumniis petenda sint, ne dum rem tantam infirmis volumus fundamētū constituere, illius præclarißimam autoritatem minuamus. Nam licet solenne fuerit hæreticis, sacras literas corrumpere, eodem se tamen sacrilegio Judæos etiam devinxisse, nullis video firmis argumentis à quopiam demonstrari.

6. Arg. Salmeronis. *Judæi fatentur, se quasdam mutationes in Bibliis habere* E. G. *sæpè legitur* לא pro לו.

Respondet Serarius. *Significantur variæ lectiones, quæ non negantur. Sed hîc de malitiosa, & quæ consultò facta sit, depravatione agitur.* Atque hæc ferè argumenta Salmeronis fuêre, prout ea recensuit & refutavit Serarius.

5. Leo Castrius Hispanus in Apologetico contendit, *plusquàm quadringentis locis de industria à Judæis corruptum esse textum Hebraicum.* Sed huic Leoni respondet Pineda, etiam ipse Hispanus Jesuita lib. 5. de reb. Salom. cap. 4. sect. 1. p. 351. *Sed is* (inquit) *est autor, dum in hujusmodi Ebraizationes incidit, vix sui compos & bono licet zelo, tamen vel ignoratione rerum quarundam, vel vehementiori aliquâ affectione, extra fines veritatis & modestiæ rapitur. Et si ex hujusmodi tantùm ungibus Leonem illum æstimaremus, non etiam ex aliis præclaris conatibus, aut murē, aut vulpem censeremus, aut canem, aut quidvis aliud ignobilius.*

6. Gordonus sic concludit. *Judæi hostes fidei Christianæ addiderunt puncta. Ergo credibile est, eos punctatione suâ multa loca de industria corrupisse.*

Respondet Bellarminus lib. 2. de verbo Dei cap. 2. §. ultimo. *Errores, qui ex punctorum additione orti sunt, nihil officiunt veritati. Puncta enim extrinsecùs addita sunt, nec textum mutant.*

7. Tradunt Ebræi. 18. loca à Scribis olim mutata, seu potiùs depravata, quā mutationem Tikkun Sopherim vocant. Melch. Canus lib. 2. Loc. cap. 13.

Respondet Bellarminus d. l. *vulgatam versionem in plerisq; ita habere, ut Scribæ isti correxiße vel potiùs depravâsse dicuntur. Ex quo apparet,* inquit, *imprudenter quosdam, dum se Judæos oppugnare putant, ipsam Ecclesiam oppugnare. Si enim correctiones illæ Scribarum sint Hebr. textus corruptiones, sequitur apertè, vulgatam quoque editionem esse corruptißimam, quam tamen Ecclesia nobis pro authentica tradidit.*

Postea addit. *Aut non esse verum, ullam talem emendationem factam fuisse à Scribis, cùm origo ejus sententiæ sit Talmud liber fabulosißimus; aut si Tikkun Sopherim non est fabula, non esse corruptionem, sed veram emendationem, non factam à quibuscunq; Scribis, sed ab Ezra & sociis &c.* Bellarmino hac in re adstipulantur Ludovicus de Tena & Jacobus Bonfrerius Theolog. Duacenus in Præloquiis ad S. Scripturam cap. 12.

Thesis tertia. Græca librorum N. T. editio non est corrupta.

ὑπόθεσις. Neq; hîc est quæstio vel de lectionis varietate, vel de quorundam Codicum depravatione, sed de Universali quadam corruptione, quæ authenticam Græci textus autoritatem labefactet.

Antithesis. Stapletonus Relect. controv. 5. q. 3. art. 2. pag. 522. *Novi Testamenti Græcus textus propter exemplarium maximā varietatem & dissonantiam, atq; item corruptelas varias hodiè valde incertus & dubius est.*

Melchior Canus lib. 2. Locorum cap.

cap. 13. *Graci multis locis, ut Scripturam ad suum sensum traherent, novum Testamentum violârunt.*

Et postea: *Ad exemplaria Græca, ut quæ depravata sunt, non est recurrendum.*

Ibid. *Græcorum Codices non sunt modò emendatiores quàm Latini, imò plerunq; aliter habent, quàm ratio ipsa & veritas postulant, quemadmodum Franciscus Titelmannus & in Collationibus super Epistolam ad Romanos & in Apologia pro veteri Interprete doctißimè copiosißimeq; disseruit.*

Anglo-Rhemenses in Præfat. annot. N.Test. *Cùm Patres citant Græcum textum, non hunc Græcum intelligunt, nam fuit ille ab hæreticis multùm corruptus.*

Hector Pintus in cap.7.Daniel. §.Et tradatur. *Græci Græcos fontes corruperunt.*

Gordonus Huntlæus in Epit. controversi.cap.12. *Textus Græcus N.Test. variis in locis est corruptus, partim incuriâ librariorum, partim fraude antiquorum hæreticorũ & consequenter non adeò idoneus est ad gignendam fidem, ut existimant Adversarii, nisi accedat Ecclesiæ autoritas.* Idipsum aliquot argumentis ibidem evincere conatur.

Joh. Stephanus Menochius in Præfat. annotat. in Biblia cap. 14. *Græcus textus N.Test. corruptus est alicubi, sive librariorum & Typographorum negligentiâ & incuriâ, sive malitiâ & perfidiâ hæreticorum.*

Serarius in Proleg. cap. 13. Bonfrerius in Præloq. cap. 14. aliqua *loca* proferunt *corrupta*, propter quæ *potius ex Latino Græcum textum, quàm ex Græco Latinum emendandum* esse, censent.

Nostram sententiam confirmamus iisdem ferè argumentis, quibus Hebraici textus sinceritatem superiùs asseruimus, utpote

1. *à divinæ providentiæ suavitate.* Deus eo fine non solùm in Veteri, sed etiam in N.Test. verbum suum revelavit, illudque in literas redigi voluit, ut esset norma & regula omnium dogmatum in Ecclesia. Jam verò quod rationem regulæ obtinere debet, illud à corruptelis oportet esse liberum.

2. *à rationis paritate.* Par omninò est ratio librorum V. & N. Test. tùm *ratione causæ efficientis*, cùm utrique sint divinâ inspiratione per sanctos Dei homines editi; tùm *ratione causæ materialis*, quia utrique divinam revelationem & divina mysteria describunt; tùm *ratione causæ formalis*, quia utrique divinam & Canonicam in Ecclesia autoritatem obtinent; tùm *ratione causæ finalis*, quia utrique eo fine editi sunt, ut per incorruptam de fide & moribus doctrinam homines ad salutem instruerent. Quòd si ergò libris V. Testam. sua constat integritas, utique etiam N. Testam. libris eadem denegari nequit.

3. *ab Ecclesiæ in asserenda puritate Scripturæ fidelitate.* Sicut Ecclesiæ Israëliticæ fuêre *concredita eloquia Dei*, h.e. libri Mosaici & Prophetici V. Test. Rom. 3. v. 2. ita quoque Ecclesiæ Christianæ primitivæ eloquia Dei in N. T. libris descripta fuêre concredita. Accepit enim autographa ab ipsis Evangelistis & Apostolis, eademque in Ecclesiis Patriarchalibus, velut sanctum depositum, fideliter conservavit, ut juxta illorum tenorem de apographis judicium fieri posset.

4. *à piorum doctorum in removendis hæreticorum corruptelis sedulitate.* Quæ Mar-

cion ex N. T. libris auferre vel mutare conatus fuit, ea notavit Epiphanius & in nostris Codd. Græcis habentur. Quæ Ariani sustulisse vel mutâsse dicuntur, à primitivæ Ecclesiæ Dd. diligenter annotata sunt, & in nostris Codicibus habentur. Idem judicium de aliis aliorum hæreticorum corruptelis.

5. *à consequente absurditate.* Si textus Græcus in Nov. Testam. corruptus esset, non amplius purum & incorruptum extaret summum fidei principium, cùm à rivulis non possit major puritas sperari, quàm à fontibus, ac frustraneum esset studium, quod fontium cognitioni impenditur.

Huic nostræ sententiæ suffragantur,

1. Qui textus Græci in N. T. integritatem nobiscum agnoscunt.

Thomas Morus in Epistola ad M. Dorpium pro defensione Erasmi p. 411. *Profectò, ut verè dicam, videtur mihi neutiquam credibile, ullam gentem ad depravandos libros Græcos unquam conspirare voluisse, ut ne dicam, ne potuisse quidem. De Judæis Hieronymus viderit, Græcos certè ab hac falsitatis suspicione liberat vel illud, quòd in his, de quibus iis nobiscum fuit controversia, eorum libri nobiscum consentiunt, nec de litera unquam, sed de literæ sensu quæstio fuit. Nunc igitur quid comminisci quisquam possit, cur alia falsarent, cùm nobis ea reliquerint, quæ vel sola falsare voluissent.*

Alphonsus de Castro lib. 6. advers. hæres. p. 320. *Græca lingua est fons Novi Testamenti.* (Illum ergò fontem à cœno corruptionis immunem Deus conservavit.)

Sixtus Senensis lib. 7. Bibliothec. hæresi 1. p. 576. *Helvidius, Græca N. Test. exemplaria esse multis in locis falsata, affirmavit, ut D. Hieronymus in libro, quem adversus illum conscripsit, testatum reliquit. Temporibus nostris execrabiles Anabaptistæ ac Servetani hunc jam toties profligatum errorem magno Ecclesiæ malo instaurârunt, fatentes quidem libros aliquos N. Test. ab Apostolis scriptos, sed postea ab hæreticis falsatos ac multis erroribus contaminatos fuisse &c.*

Et postea: *Quòd libri Test. N. falsati corruptiq; minimè sint, eadem semper & in eundem modum continuata ejus in Ecclesia lectio ostendit, quo argumento Augustin. in lib. de utilit. credendi cap. 3. utitur. Nullis, inquit, in tam recenti memoria extantibus exemplaribus convinci potest, divinas Scripturas esse falsatas. Nam si de novo Testamento loquamur, eodem modo citant & legunt Irenæus, Tertullianus, Origenes, Cyprianus, atq; alii Patres, qui per temporum sibi invicem succedentium seriem in Ecclesia secuti sunt. Simul autem omnes istos fuisse deceptos atq; unà cum his universam Ecclesiæ Catholicæ successionem per tot annos fuisse delusam, ut pro incontaminatis corrupta falsataq; legerit, quis unquam nisi ex toto impius dixerit?*

p. 577. *Si quid, quantumvis minimum, in N. Testam. falsatum esse dicatur, omnis N. Testam. fides autoritasq; adimitur. Sicut enim de corruptione partis unius suspicari licebit, ita & de cæteris ejus partibus opinari licebit, cùm nulla potior causa sit, cur hæc magis pars quàm illa incontaminata servari debuerit.*

(Idipsum variis argumentis ibidem confirmat. Ne quis verò excipiat, non de *sinceritate Scripturæ* in genere, sed de *Græcorum Codicum puritate* in spe-

specie quæstionem esse, notanda sunt sequentia.)

p. 579. *Ad id, quod Anabaptistæ de corruptione tàm Græcorum quàm Latinorum Codicum objiciunt, dicimus, non licere ex particulari aliquorum Codicum depravatione inferre universalem ac generalem Codicum omnium corruptionem. Neq; enim ex eo, quod Ambrosius, Hieronymus & Origenes dixerunt, vel aliquos Latinos Codices à perfidis quibusdam fuisse falsatos, vel multam in Græcis exemplaribus esse varietatem, concludere licet, omnes simul Catholicæ Ecclesiæ Codices fuisse vitiatos. Sicut nec ex particulari quorundam imperitorum negligentia vel falsariorum malitia deducere licet, majores nostros omnes Evangelicos Codices de industria corrupisse, quoniam ut Augustinus inquit lib. 32. contra Faustum cap. 16. licèt omnes Patres in hoc conspirâssent, ut seipsos atq; alios Scripturarum veritate privarent, quod imaginari non potest, non tamen potuissent omnes undiq; Codices falsare, qui jam toto terrarum orbe Christianorum manibus tererentur, quia mox, ut id agere cœpissent, reclamantibus passim omnibus Christianis, tanquam falsarii fuissent de vetustorum Codicum veritate convicti, confutatiq;, maximè cùm non unâ jam linguâ, sed multis Evangelium contineretur.*

p. 580. *Hieronymus in Epistola ad Suniam & Fretelam docet ad Græcos Codices tanquam emendatiores confugiendum &c. Restat igitur, semper apud Græcos fuisse Codices quosdam integros ac fideles, ex quibus Latini Codices emendari potuerunt.*

Et postea: *Dicimus, eum Græcum Codicem, qui nunc in Ecclesia legitur, eundem illum esse, quo Ecclesia Græca temporibus Hieronymi & longè antea usq; ad tempora Apostolorum usa est, verum, sincerum, fidelem & nullo falsitatis vitio contaminatum, sicut continuata omnium Græcorum Patrum lectio lucidissimè ostendit, uno semper atq; eodem Scripturæ tenore legentibus Dionysio, Justino, Irenæo, Melitone, Origene, Africano, Apollinario, Athanasio, Eusebio, Basilio, Chrysostomo, Theophylacto atq; aliis, ante tempora & post tempora Hieronymi, Patribus. Nec verisimile est, Græcos Patres suos Codices in detrimentum Latinorum vitiâsse, quia si id ob odium Occidentalis Ecclesiæ fecissent, his maximè in locis depravâssent, de quibus pugna & dissidia erant, inter ipsos & Ecclesiam Latinam, quæ loca cùm integra adhuc & inviolata perdurent, nec ea Græci vitiaverint, multò minus alia eos vitiâsse credendum.*

Salmerō tom. 1. Proleg. 33. p. 416. sic disserit. *Anabaptistæ & Servetani, qui novi sunt Ariani, fatentur, libros aliquos N. Testament. fuisse ab Apostolis conscriptos, sed postea ab hæreticis depravatos & multis errorum portentis contaminatos, eosdemq; errores ad hanc usq; diem etiam in Codicibus Græcis perseverâsse. Hieronymus in Helvidium scribens, autor, est Helvidium asseruisse iisdem temporibus Græca omnia exemplaria N. Testam. corrupta fuisse &c. sed certè hunc errorem facile est nobis multis rationibus evincere &c.*

p. 417. *Corruptum non esse Nov. Testam, probatur, quia semper & eodem modo ejus lectio in Ecclesia continuata est &c. Eodem modo Nov. Testamentum citant & legunt Irenæus, Tertullianus, Origenes, Cyprianus atq; alii Patres, qui per temporū sibi*

invicem [illegible] seriem in Ecclesia sunt [illegible], simul autem omnes istos fuisse deceptos, atq; unà cum his universam Ecclesiæ Catholicæ successionem per tot annos fuisse delusam, ut pro incontaminatis corrupta, falsataq; legerit, quis unquam nisi ex toto impius dixerit?

Ibid. *Hoc maximè Ecclesia à Christo promeruit, cum qua se perpetuò permansurum promisit, ut ejus Scripturæ essent intactæ & incorruptæ. Nam sine Scripturis veris & germanis Ecclesia nequaquam commodè posset consistere. Corruptas siquidem & vitiatas in rebus ad fidem spectantibus illas habere, perinde est atq; Scripturas non habere: at sine illis Ecclesia esse vix posset, per quas in fide necessariò eruditur & in moribus instruitur, unde Augustinus lib. 33. cap. 6. contra Faustum sic disputat. Quis tandem tanto furore cæcatur, nisi Dæmoniorum mendaciloquorum malitiâ atq; fallaciâ consentiendo subversus sit, qui dicat hoc mereri non potuisse Apostolorum Ecclesiam, tam fidam, tam numerosam fratrum concordiam, ut eorum scripta fideliter ad posteros trajicerent, cùm eorum cathedras usq; ad præsentes Episcopos certissimâ successione servârint, cùm hoc qualiumcunq; hominum scriptis sive extra Ecclesiam, sive in ipsa Ecclesia tantâ felicitate proveniat. Hactenus ille. Præterea si vel minimus aliquis error in Scriptura N. Test. admittatur, profectò omnis instrumenti novi fides & autoritas adimeretur: quia si de unius partis corruptione suspicari est liberum, licebit etiam de cæteris.*

Sub finem hujus Prolegomeni dicit: *Ubi vitiato ostenditur vulgata versio, meritò ad exemplaria Græca N. Test. nos confugere & posse & debere,* (præsupponere ergo cogitur, ea esse incorrupta, aliàs versionis Latinæ corruptio ex illis non posset corrigi.)

Bailius in Catech. controv. tract. 1. q. 15. *Textus Græcus* (N. Test.) *ab Arianis & Origenistis nonnullis in locis fuit depravatus. Attamen meliùs in integro fuit conservatus & tempore Hieronymi primo suo nitori restitutus, ut ipse fatetur de Scriptoribus Ecclesiasticis lib. 6. cap. 135. Theodoretus lib. 1. de hæresibus, ubi agit de hydroparastis, dicit, se in suis Ecclesiis reperisse plusquam ducenta exemplaria Græca S. Scripturæ corrupta & adulterata, tanta fuit omni tempore hæreticorum malitia. Non tamen amissus est verus & antiquus textus Græcus, qui etiamnum hodiè extat in Bibliotheca Vaticana Romæ.* (Si in quibusdam locis textus Græcus ab Origenistis & Arianis fuit corruptus, id fieri non potuit, nisi in exemplaribus, quæ in eorum manus inciderunt, reliqua manserunt incorrupta. Theodoretus in loco allegato non loquitur de Scripturæ sacræ voluminibus, sed de certo quodam Evangelio à Tatiano hæretico in formam Monotessari ex quatuor Evangeliis concinnato. Sic enim loquitur: *Is composuit etiam Evangelium, quod dicitur per quatuor, amputatis genealogiis, & aliis, quæ ostendunt, Dominum natum esse ex David secundùm carnem. Eo autem usi sunt non solùm qui sunt illius sectæ, sed & ii, qui dogmata Apostolica sequuntur, compositionis fraudem non cognoscentes, sed simpliciùs eo tanquam libro compendioso utentes. Ego quoque inveni plusquam ducentos hujusmodi libros, qui in honore habebantur in nostris Ecclesiis, quos, cùm omnes simul coëgissem, deposui & loco eorum reposui quatuor Evangelistarum Evangelia.* Quicquid sit, si vel maximè Theodoretus in quædam N. Test.

exem-

exemplaria corrupta incidisset, tamen non fuit Universalis omnium Codicum Græcorum corruptio.)

Bellarminus, quamvis *non ex toto* nobiscum consentiat (nam lib. 2. de Verbo Dei cap.7.§.5. statuit, *fontes Græcos non esse purissimos, ut necessariò, quicquid ab eis dissentit, corrigendum sit*, & §.7. aliquot exemplis demonstrare conatur, *fontes Græcos non esse ubiq; incorruptos, sed aliquos interdum errores irrepsisse saltem negligentiâ librariorum, ut non sit tutum semper Latina ad Græca corrigere*) ex parte tamen nobis suffragatur, quando d.l.§.6. scribit: *Non esse Græcos Codices in universum atq; omninò corruptos facilè demonstrari potest. Nam etsi multa depravare conati sunt hæretici, tamen nunquam defuerunt Catholici, qui eorum corruptelas detexerint & non permiserint libros sacros corrumpi. Plurima ex toto N. Test. abstulit, mutavitq; Marcion, ut testatur Tertullianus lib. 5. contra Marcion. Sed illa omnia ferè notavit Epiphanius hæresi 42. & in nostris Græcis Codicibus habentur rectè. Ariani quoq; abstulerant ex Evangelio Joh. 4. Spiritus est Deus. Sed indicavit & notavit B. Ambrosius lib. 3. de SS. cap. 11. & nostri Codices Græci omnes hoc testimonium habent.*

2. Qui ad Græcos fontes recurri posse agnoscunt. (Si enim illi non essent incorrupti, non posset ad eos recurri vel provocari.)

Dicta hujusmodi adducemus thesi quintâ proximè sequente.

3. Urgemus & hoc. Si hodiè in editione Græca N.Test. aliquid desideratur, quod olim extabat, annumerari saltem debet Traditionibus Apostolicis, quas Ecclesia Romana habet in numerato, atque adeò restituere nobis facilè potest & debet, *Sacra enim Scriptura præcipuè est in corde Ecclesiæ, secundariò verò in libris*, inquit Bannes in p. 1. Thomæ q.1.art.8.

Argum. Adversar. 1. *Negligentiâ librariorum aliqui errores in Codices Græcos irrepserunt.* Bellarmin. d.l. *ac Græci Codices à Latinis discrepant.* Canus, Stapletonus d.l.

Resp. 1. Sixtus Senensis lib.7. Biblioth. p. 580. *Etiamsi demus, omnes Codices aliquâ in parte fuisse corruptos & singula Ecclesiæ Catholicæ exemplaria aliquibus particularibus locis fuisse vitiata, non erit tamen consequens, ut omnes simul Codices iisdem in locis, partibus, sententiis, ac verbis corrupti fuerint, sed alii quidem in aliquibus; alii verò in aliis partibus, sententiis ac verbis ita corrupti fuerint, ut quæ in quibusdam exemplaribus vel casu, vel malitiosâ industriâ depravata fuerant, in quibusdam aliis integra & inviolata permanserint. Atq; hoc quidem pacto Evangelicæ lectionis veritas, quæ in singulis & particularibus Ecclesiæ Codicibus pro temporum ac scribentium diversitate variata fuerat, in omnibus simul collectis exemplaribus integra semper & incorrupta permansit, ita volente Deo, ut veræ lectionis integritas, quam hominum vel malitia, vel negligentia corruperat in partibus, in tota saltem Ecclesiasticorum Codicum universitate servaretur, ne Ecclesia Christi per aliquod tempus divinarum Scripturarum integritate careret, atq; haberent semper pii & eruditi viri, unde corrigere & emendare possent, quod aut imperitorum inscitia, aut iniquorum perfidia vitiâsset, factâ collatione multorum inter se exemplarium. Ex quo jam patet, unde Latinum novum Testamentum emendari poterit, nempe ex collatione Latinorum Codicum*

ad Græcæ [illegible] *& Græcorum item inter seipsa*, (quæ postrema verba accuratissimê notanda contra omnia depravationum exempla, sive ea ab hæreticorum malitia sive librariorum negligentia originem duxisse statuantur.) Et postea: *Semper apud Græcos fuerunt Codices quidam integri ac fideles, ex quibus Latini Codices emendari potuerunt, in quibus etiamsi concedatur mendositatem aliquam vitio scribentium potuisse contingere, potuerunt tamen in pristinam integritatem facilè restitui, quia ex pluribus casu depravatis exemplaribus in unum collatis sæpenumerò vera lectio deprehenditur, propterea, quòd frequenter accidit, ut quod Scriptorum incuriâ in uno Codice est depravatum, in alio Codice integrum reperiatur.*

2. Iisdem argumentis, quibus Bellarminus probat, Codicem Hebræum in Vet. & Græcum in N. Test. non esse Judæorum ac hæreticorum malitiâ corruptum, probari etiam potest librariorum negligentiâ corruptum non esse. Verbi causâ. Lib. 2. de Verbo Dei cap. 2. §. Ex quo &c. sic scribit: *Imprudenter quidam, dum se Hebræos* (Græcos N. Test. Codices) *oppugnare credunt, Ecclesiam ipsam oppugnant. Si enim illæ correctiones Scribarum,* (illi errores, qui negligentiâ librariorum in quosdam Codices irrepserunt; Itemq; illæ lectionum diversitates) *sunt Hebraici* (Græci) *textus corruptiones, sequitur apertè, vulgatam quoq; editionem esse corruptissimam* (quippe quæ ex Græco textu est translata) *quam tamen nobis Ecclesia pro versione authentica tradidit.* In cap. eod. §. Quintum. *Non est verisimile, DEUM, qui Ecclesiæ suæ semper prospicit, passurum fuisse, ut verba tot illustrium Prophetarum* (Evangelistarum & Apostolorum) *generaliter falsarentur,* (vel librariorum incuriâ generaliter in omnibus Codicibus depravarentur) ejusd. cap. §. ult. *Non tanti momẽti sunt ejusmodi errores, qui neglig ẽtiâ vel ignorantiâ librariorũ in Codices Hebræos* (Græcos N. Test.) *irrepserunt, ut in iis, quæ ad fidem & bonos mores pertinent, Scripturæ sacræ integritas desideretur. Plerunque enim tota discrepantia variarum lectionum in dictionib. quibusdam posita est, quæ sensum aut parùm, aut nihil mutant,* Lib. ejusdem cap. 7. §. 5. *De Codicibus Græcis in N. Test. idem statuendum, quod de Codicibus Hebraicis in veteri.* (Jam verò integritatem Codicum Hebræorum à corruptelis tàm negligentiâ librariorum, quàm malitiâ Judæorum intrusis ex ipsis Bellarmini hypothesibus superiùs evicimus. Ergò idem de integritate Codicum Græcorum statuendum.) Lib. ejusd. cap. 7. §. 6. *Nunquam defuerunt Catholici, qui corruptelas ab hæreticis intrusas detraxerint & non permiserint sacros libros corrumpi.* (Eadem vigilantia Catholicorum non permisit Græcos Codices omnes librariorum negligentiâ vel ignorantiâ corrumpi.) Lib. ejusd. cap. 11. §. 6. disputat, *Errores librariorum, qui in vulgata versione Latina inveniuntur, non impedire, quò minùs illa sit authentica. Ecclesia* (inquit) *non ita approbavit versionem Latinam, ut asseruerit, nullos in ea librariorum errores reperiri, sed certos nos reddere voluit, in iis præsertim, quæ ad fidem & mores pertinent, nulla esse in hac versione Interpretum errata.* (Idipsum longè rectiùs de Græca novi Testamenti editione pronunciamus, quòd librariorum errores, qui in quibusdam Codicibus

cibus deprehenduntur, ac lectionum varietas non impediant, quò minùs Græcus textus statuatur authenticus.)

3. Franciscus Lucas Brugensis in Præfat. de variis lectionibus Nov. Testam. testatur, *majorem varietatum partem in verbis potiùs consistere, quàm in rebus, magisq; ad exactam, quàm ad necessariam corrigendi rationem facere.*

Argument. 2. *Tertullianus libr. 5. advers. Marcion. Eusebius lib. 5. Histor. Eccles. cap. ult. Irenæus libr. 1. cap. 29. Basilius lib. 2. contra Eunom. Ambrosius in Comment. ad Rom. & in Prooemio lib. 1. in Luc. Hieronymus in Prooem. super Epist. ad Philemonem & Origenes in Comment. Epistol. ad Rom. testantur, Græcos Codices ab hæreticis esse corruptos, ac Latinos Codices esse Græcis emendatiores.* Canus d. l. Huntlæus d. l.

Resp. 1. ex Bellarmino lib. 2. de Verbo Dei cap. 7. §. 6. *Etsi multa depravare conati sunt hæretici, tamen nunquam defuerant Catholici, qui eorum corruptelas detexerint & non permiserint libros sacros corrumpi. Quæ enim Marcion & Ariani ex textu sustulisse dicuntur, ea in Græcis nostris Codicibus habentur.*

(Rectè distinguit Bellarminus inter *hæreticorum conatum* & *conatus ejus complementum.* Conati quidem fuêre hæretici textum Græcum corrumpere, sed, divinâ providentiâ & Episcoporum vigilantiâ prohibente, non potuerunt illud effectum dare.)

2. ex Sixto Senensi d. l. pag. 580. *Non obest, quòd Ambrosius & Hieronymus dicant, Græcos Codices Latinis fuisse depravatiores. Neque enim Ambrosius universaliter loquitur, omnes Latinos Codices esse emendatiores, quàm Græcorum, sed particulariter quosdam, quos temporum simplicitas servavit incorruptos. Hieronymus autem in Præfatione Pentateuchi non asserendo dixit, emendatiora esse Latina quàm Græca, sed ea verba tanquam quid ἀδύνατον, vel absurdum protulit, inquiens. Si emendatiora magis sunt Latina, quàm Græca & Græca magis, quàm Hebræa. Unde & idem in Epistola ad Suniam & Fretelam ad Græcos Codices tanquam emendatiores confugiendum esse affirmat &c. quod certè ipse servavit, cùm Nov. Testam. Græcæ restituit veritati.*

(Rectè distinguit Senensis inter *particularem* quorundam & *totalem* omnium Codicum *corruptionem.* Illam nobiscum concedit, hanc nobiscum rectè negat.)

Argument. 3. *Dantur exempla quædam corruptionis in textu Græco, utpote*

1. *In plerisq; exemplaribus Græcis deest tota illa clausula Rom. 16. v. 25. Ei autem qui potens est &c. quam ne Theophylactus quidem habuit.* Canus d. l.

Resp. 1. in nostris Codicibus Græcis ea habetur (quam responsionem Bellarminus opponit illis, qui hæreticorum malitiâ fontes dicunt esse corruptos.)

2. Nec abest illa clausula à vetustis Codicibus, vel à Theophylacti Commentariis, sed attexitur capiti 14. ita ut cap. 16. desinat in illis verbis: *Gratia Domini nostri Jesu Christi sit cum omnibus vobis Amen,* quo modo etiam reliquæ Epistolæ Paulinæ clauduntur.

3. Origenes & Hieronymus testantur, hanc varietatem fraude Marcionis eve-

eveniſſe, qui [illegible] ad finem uſque Epiſtolæ ſequuntur, expunctis, voluerit Epiſtolam hic finiri. Ergò eadem reſponſio, quam Sixtus Senenſis & Bellarminus hæ opponunt argumento à corruptelis hæreticorum deſumto, etiam huic corruptionis exemplo accommodari poteſt ac debet.

4. Hæc omnia probè vidit Bellarminus, ideò exemplum illud corruptionis omiſit. Sed quæ ipſe affert corruptionis exempla, illis eadem reſponſio adhiberi poteſt, videlic. lectionis varietatem ac quorundam Codicum depravationem nondum probare Univerſalem omnium Græcorum Codicum corruptionem, & quidem talem, per quam Codices Græci non ampliùs ſint, vel eſſe poſſint authentici. Age verò in ſpecie expendamus exempla, quæ affert.

2. 1. Cor. 15. v. 47. *legendum eſt. Primus homo de terra terrenus, ſecundus homo de cælo cæleſtis, ut habet verſio Latina. At Græci Codices conſtanter legunt,* ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ, *quam depravationem manſiſſe vitio ſcriptorum ex corruptionibus Marcionis, patet ex Tertulliano libr. 5. in Marc.* Bellarmin. d. l. Stapleton. in antid. 1. Cor. 15.

Reſp. 1. Si hæc lectio Græca originem ducit ex corruptionibus Marcionis, quomodo veritas conſtat pronunciato Bellarmini in §. proximè præcedente? *Etſi multa depravare conati ſunt hæretici, tamen nunquam defuerunt Catholici, qui eorum corruptelas detexerint & non permiſerint libros ſacros corrumpi.* (Si hanc Marcioniticam depravationem non ſuſtulerunt, utique libros ſacros corrumpi permiſerunt.)

2. In eodem §. Et verò, Bellarminus ſcribit, *Epiphanium ferè illa omnia notâſſe, hæreſ. 42. quæ Marcion ex N. T. abſtulit aut mutavit.* (At hanc corruptelam non notavit. Ergò non eſt Marcionitica corruptela.)

3. Eraſmus in annot. h. l. teſtatur, *Chryſoſtomum & Theophylactum Græcam lectionem hic ſequi.* (At illi fuêre Marcionis hoſtes acerrimi. Ergò hanc lectionem non habuerunt pro Marcionitica corruptela.)

4. Marcion potiùs *ex Latina verſione* quàm *ex textu Græco* hæreſin ſuam probare conatus eſt. Ergò lectio textus Græci non eſt Marcionitica corruptela. Antecedens probamus ex ipſis Adverſariis. Alphonſus de Caſtro lib. 4. adv. hæreſes tit. Chriſtus hæreſ. 2. *Valentinus* (Marcionis præcurſor) *ideò ait, Chriſtum de cælo carnem traxiſſe, quia Paulus ait: Primus homo de terra terrenus, ſecundus homo de cælo cæleſtis.* Salmeron in Comment. 1. Cor. 15. *Putârunt nonnulli, ob antithesin perfectam legendum eſſe, ſecundus homo de cælo cæleſtis, ut in Latina verſione legitur, & inde corpus ſuum attuliſſe, ut Valentinus, Marcion & Manichæus delirantes dixerunt.*

5. Eodem omninò ſenſu & reſpectu Chriſtus dicitur *Dominus de cælo*, quo ſenſu & reſpectu dicitur *cæleſtis*, videlic. propter perſonalem unionem humanæ Naturæ cum divina. Ergò nulla hic in textu Græco Marcioniticæ corruptelæ ſuſpicio, cùm lectioni Græcorum Codicum Syriaca & Arabica verſio, ut & Græci Patres ſuffragentur. Syrus ſic reddidit: *Filius hominis primus terrenus, quia è terra: filius hominis ſecundus Dominus è cælo.*

cælo. Arabs interprete Junio: *Homo primus luteus è terra: homo verò secundus Dominus è cælo. Ad hoc* (inquit Alphonsus de Castro d. l.) *ut verè homo cœlestis dicatur, sufficit, ut Natura divina, in qua subsistit, cœlestis sit, sicut ex opposito ad hoc, ut Filius Dei passus & mortuus dicatur, sufficit, ut Natura humana, in qua etiam cum Natura divina subsistit, passa fuerit & mortua.* Inde etiam Tertullianus ex ipso textu Græco Marcionis argumento respondit. *Quare secundus,* inquit, *si non homo, quod est primus?* Corruptela, quam à Marcione ortam Tertullianus docet, non est in hoc v. 47. sed in v. 45. præcedente, ubi pro vocibus ἔσχατος Ἀδὰμ, quæ in nostris Codd. incorruptè leguntur, Marcion posuit, ἔσχατος Κύριος.

3. *1. Corinth. 7. v. 33. ubi nos legimus: Qui cum uxore est, solicitus est, quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori & divisus est, Græci Codices aliter habent, nam illud divisus est, conjungunt cum sequentibus hoc modo,* μεμέρισται ἡ γυνὴ καὶ ἡ παρθένος, *quam lectionem B. Hieronymus lib. 1. adv. Jovinian. affirmat, non esse Apostolicæ veritatis.* Canus, Bellarminus d. l.

Resp. 1. Cornelius à Lapide in Comm. h. l. agnoscit, *Syriacam versionem & Græcos Patres, Chrysostomum, Basilium, Oecumenium & Theophylactum eandem lectionem, quæ est in nostris Codicibus Græcis, observare.* (Ergò hic nulla corruptio, aliàs vigilantia Catholicorum in custodienda Græcorum Codicum sinceritate, quam Bellarminus rectè commendat, labasceret. Potuisset autem addere versionem Arabicam, quæ sic reddidit. *Inter conjugatam quoq; & virginem distinctio est.*)

2. Estius in Comm. h. l. fatetur, *Cyprianum tract. de habitu virg. & lib. 3. testimoniorum cap. 32. Tertullianum de veland. virgin. cap. 4. Hieronymum de custodia virgin. ad Eustochium cap. 9. & adversus Helvidium cap. 10. Augustinum de bono viduit. cap. 10. & de bono conjug. cap. 10. Sedulium in Comm. & omnes Patres Græcos, uno Theodoreto excepto, qui partem hanc non attingit, Græci textus lectionem sequi.* (Potuisset addere *Ambrosium*, qui bis repetit τὸ μεμέρισται, ut prius pertineat *ad præcedentia* de viris, posterius *ad consequentia* de mulierib. & virginibus. At si illi omnes corruptam lectionem sunt secuti, quomodo puritatem textus fideliter custodiverunt?)

3. Estius ibid. ostendit, *Græcos Codices tempore Hieronymi hîc variâsse, cùm ex Græco se transtulisse asserat.* At quod in Græco non legitur, transferre non potuit. Item, *nec hodiè deesse exemplaria Græca Latinis conformia.* Annotat ejusmodi duo Manuscripta Robertus Stephanus, tertium ex typographia Simonis Colinæi profectum Anno 1534. observavit Franciscus Lucas. (Ergò lectionis hîc diversitas est, non Universalis omnium Codicum Græcorum corruptio. Præferimus autem lectionem, quæ in nostris Codicibus Græcis habetur, quia quatuordecim exemplaria Roberti Stephani, quę eam tenuerunt, non sunt regulanda ad duo, sed duo ad quatuordecim.)

4. Erasmus monet, *Hieronymum in libro contra Jovinian. esse matrimonio iniquiorem.* Suspectum ergò, quod sibiipsi contradicens ibidem negat, hanc lectionem esse Apostolicæ veritatis. Hieronymo igitur opponendus ipse Hieronymus sui magis compos in Epist. ad Eustochium de custodia virgin. & adv. Helvidium.

5. Idem Erasmus & Gagnæus in annot. h. l. docent, *& Græci textum & Latinæ versionis eandem esse sententiam,*

6. Inde Salmeron Disput. 14. in h. l. §. Ad sextum &c. ex utroque eundem elicit sensum. *Ambrosius,* inquit, *lectionem Græcam secutus sic interpretatur. Divisa, non atiq; Naturâ, sed actu. Alia enim solicitudo mulieris, alia virginis, & per hoc significat virginem liberam esse â tædiis & laboribus hujus vitæ, quos patitur mulier viro copulata.* (At si lectio Græca sensum præbet Apostolicum, quomodo non erit Apostolicæ veritatis?)

4. *Rom. 12. v. 11. ubi Latini legunt: Domino servientes, Græci non habent* κυρίῳ, *sed* καιρῷ δουλεύοντες, *tempori servientes. Et tamen Latinam lectionem esse verissimam, patet tùm ex Hieronymo in Epist. ad Marcellam, tùm ex Origine, Chrysostomo, Theophylacto & aliis Græcis Patribus, qui sic legerunt & explicârunt in suis Commentariis.* Canus, Bellarminus, Huntlæus d. l.

Resp. 1. Canus disertis verbis fatetur, *olim Græcos Codices emendatos habuisse* Κυρίῳ.

Salmeron in h. l. *Græca quædam exemplaria habent Domino, & Ambrosius, qui Latinè legit, tempori, admonet, Græcè haberi, Domino.*

Estius in Comment. dicit, *plerosq; Codices Græcos, qui nunc extant, habere* καιρῷ. Ergò aliqui habent Κυρίῳ, quod ipsum disertis verbis fatetur subjungens. *Non desunt hodiè Græci Codd. inter quos Regius ex Complutensi, qui hanc lectionem* κυρίῳ δουλεύοντες *exhibeant.* Ergò hîc non esset universalis omnium Codicum corruptio, si vel maximè legendum esset κυρίῳ.

2. Robertus Stephanus in *sex exemplaribus* ita legi observavit. Franciscus Lucas itidem *sex Codices* se vidisse dicit, in quibus legebatur κυρίῳ. Congruunt huic lectioni *Paraphrasis Syriaca & Scholia Græca.* Ergò lectionis hîc est varietas, non autem corruptionis alicujus perversitas. Ostendimus enim superiùs, ex lectionis varietate non posse probari universalem textus corruptionem.

3. Glossa *interlinearis* simpliciter annotat nostram hodiernam lectionem Græcã, quâ legitur καιρῷ: *Ordinaria* etiam eandem exponit, tacens de altera.

4. Toletus in Comment. h. l. agnoscit, nostram lectionem esse contextui magis congruam. *Fateor,* inquit, *lectionem illam antecedentibus & consequentibus accommodatam, ac documentum valdè utile continere, sed communis veterum Interpretum sensus cum vetere Interprete legendum censet, Domino servientes.* Sequitur in priore assertionis membro Ambrosium, qui in Comm. h. l. sic scribit: *In Græco dicitur sic haberi, Deo servientes, quod nec loco competit. Quid enim opus erat summam hanc ponere totius devotionis, quando singula membra, quæ ad obsequia & servitia Dei pertinent, memorat? In omnibus enim his, quæ enumerat, plenum Deo servitium exhibetur. Nam servire tempori quid sit, alibi solvit, cùm dicit, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.*

5. Dominicus à Soto observat, *eam lectionem jam universim extare, tùm Græcè, tùm Latinè.* Arias Montanus non tantùm in textu posuit κυρίῳ, sed etiam in Apparatu nullam annotavit lectionis varietatem, quo ipso satis ostendit, nullos se legisse Codd. Græcos, in quibus esset καιρῷ

aliàs

aliis non omissurus, cùm longè leviora collegerit.

6. Estius in Comm. Origenis fidem secutus fatetur, *in nonnullis Latinorum exemplaribus legi, tempori servientes.* Quòd si ergò hic aliqua textus Græci corruptio, etiam Latina versio ab ea non erit immunis.

7. Franc. Lucas in suis annotat. refert, *antiquissima manuscripta exemplaria, quæ libris argumenta capitum præfigunt, hujus Epistolæ quadragesimum octavum capùt de tempori inserviendo inscripsisse.*

8. Petrus Lombardus in Comment. posuit & exposuit utramque lectionem, sicut neutram alteri præferret.

9. Et quid multis? Estius omnibus utrinq; pensitatis tandem concludit: *Non planè constat, utra lectio sit potior, ac germanior. Nostra quidem* (Latina, quâ legitur, *Domino servientes*) *sensum habet apertum, ut in omni actione & officio, quod proximis impendimus, non quæ nostra sunt, quæramus. sed Domino serviamus, ejusq; honori studeamus. Altera quoq; lectio,* (Græca hodierna, quâ legitur, καιρῷ δουλεύοντες) *nec putidam, ut quibusdam videtur, nec Apostolo indignam continet sententiam, modò Christianè, sicut oportet, exponatur, ad quod proferuntur ejusdem Apostoli, tanquam similia præcepta, aliis in locis, ut Ephes. 5. Coloss. 4. ubi monet, ut tempus redimamus.*

10. Cornelius à Lapide in Comment. quamvis lectionem Codicum Latinorum præferre videatur, *Græcorum* tamen *lectionem* nō improbat, sed explicat. Nullus ergò hic corruptelæ suspicio.

5. *In plurimis Codd. Græcis desunt multæ veræ Scripturæ partes, ut Historia adulteræ Johan. 8. v. 1. & seqq. ultimum caput Marci & pulcerrimum testimonium Trinitatis 1. Joh. 5. v. 7.* Bellarm. d. l.

Resp. 1. Robertus Stephanus docuit, Historiam adulteræ *in antiquissimis & probatissimis exemplaribus Græcis extare.* Theodorus Beza testatur, *è septendecim suis exemplarib. antiquis unicum eâ caruisse.* Maldonatus in Comment. dicit, *in multis olim Græcis, Latinisq; Codicibus eam desideratam,* (ex qua assertione colligimus, tùm quòd in quibusdam Codicibus Græcis olim extiterit, tùm quòd Græcorum Codicum universalis corruptela ex hoc defectu colligi nequeat, aliàs idipsum etiam de Latina versione dici posset.) Idem postea subjungit: *Ad autoritatem Ecclesiæ, quæ hanc Historiam, ut Canonicam approbavit, accedit multorum veterum Codicum autoritas, de qua testatur Hieronymus lib. 2. contra Pelagian. Ammonius etiam Alexandrinus antiquissimus autor in Harmonia Evangelica eam ponit. Ponit etiam in Synopsi Evangelii D. Johannis Athanasius & ipse Græcus autor. Citatur à Chrysostomo homil. 60. in Joh. ac probabile est, eum propterea non illustrâsse eam suo loco Commentariis, quòd facilem esse judicaverit, aut quòd ille, qui in ejus Ecclesia legebatur, Codex eam non haberet.* (At hi autores omnes Græci sunt, utique ergò in quibusdam Codicib. Græcis olim extitit ac hodiè in omnib. Codd. Græcis meritò legitur.) Sixtus Senensis lib. 7. Biblioth. hæres. 5. p. 599. *Hanc Historiam in antiquis semper Græcorum Codicibus extitisse, sicut & nunc in his extat, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus & pleriq; Græci testantur.* Et postea: *Quod ad fidem Historiæ hujus labefactandam Anabaptistæ afferunt, nempe Græcos Historiam istam in Commentariis suis non habere, nescio, unde id*

noverint, cùm nulla præsenti seculo extent Græcorum integra in Johannem Commentaria præter unius Chrysostomi ac Theophylacti & Euthymii abbreviatorum ejus, in quibus licèt Historia illa explicata non sit, non tamen ab eis repudiata est, & possibile est, Chrysostomum eam Historiam exposuisse & eam deinde expositionē à quopiā hæretico, cui Historia illa, vel Historiæ explanatio non placuerit, è Codice Chrysostomi fuisse detractam.

2. De capite ultimo Marci Salmeron tom. 11. tractat. 12. sic disserit: *Quòd Marci Evangelium finem habeat ante illa verba, surgens autem Jesus &c. omninò est incredibile, quamvis illud insinuent Hieronymus ad Hedibiam, Gregorius Nyssenus in Orat. de resurrect. & Euthymius in Marcum. Opponimus enim antiquissimos Patres, ex illis verbis tanquam germanis & verè Evangelicis testimonia producentes.* (Si antiquissimi Patres tàm Græci quàm Latini ex illis verbis Marci testimonia produxerunt. Ergò in suis Codicibus Græcis æquè ac Latinis ea legerunt.) *Victor Antiochenus antiquissimus Pater in Commentariis in Marcum scribit, se reperisse in emendatissimis exemplaribus pluribus, legiq; omnia in Evangelio Marci Palæstino. Certè in Codice Syriaco omnia non secus atq; in Latino planè inveniuntur.* (Si in Græco non extitissent, nec in Syriaca versione extarent.) Maldonatus in Comment. h. l. eodem modo scribit: *Non est quisquam antiquus & Catholicus scriptor, qui hujus capitis tanquam veræ legitimæq; Scripturæ testimoniis uti recusaverit. Usus est Irenæus* (scriptor Græcus) lib. 3. advers. hæres. cap. 11. &c.

3. De loco 1. Johan. 5. respondemus, *Hieronymum in Prolog. Epist. Canon. ad Eustochium Latinos Interpretes infidelitatis arguere, quòd eum in suis translationibus omiserint*, ex quo evidenter colligitur, eum tempore Hieronymi in omnibus Græcis Codicibus fuisse inventum, aliàs potuissent illi obvertere, quòd non invenerint eum in omnibus Codicibus. Néve quis excipiat, *eum vel ante vel post Hieronymi tempora ex Græcis Codicibus abrasum fuisse*, notandum, quòd Sixtus Senensis lib. 7. Biblioth. hæres. 9. p. 613. scribat, *verba illa apud Catholicos semper indubitatæ veritatis fuisse & in omnibus* (nota) *Græcis exemplaribus ab ipsis Apostolorum temporibus lecta, nec opus esse quicquam de ipsorum perpetua integritate, sinceritateq; dubitare.* (Pontificiæ accusationi de Græcorum Codicum corruptela hoc Sixti Senensis testimonium rectè opponitur, interim non negamus, esse hîc quandam Codicum varietatem & in quibusdam hunc versiculum legi, in quibusdam non legi.) Erasmus, qui in priore editione hunc versiculum omisit, in posterioribus eum restituit, propterea quòd in Codice Britannico vetustissimo eum invenerit. In editione Complutensi ad vetustissimos Græcos Codices conformata idem habetur. Laurentius Valla in annot. ad h. l. non meminit ullius inter Græcos Codices discrepantiæ, haud dubium, quin admoniturus, si quid hîc dissidere comperisset, cùm vulgatam versionem à Græco textu dissidentem alibi non sine conviciis insectetur. Robertus Stephanus *in novem Codicibus antiquis* eum reperit. Codices illi Græci antiquissimi & probatissimi, quos Arias Montanus in opere Regio Ann. 1571. edito secutus est, hunc versiculum habuerunt. (Ergò hîc non est universalis quædam Codicum Græcorum corruptio statuenda.)

4. Deni-

4. Denique Jodocus Coccius tom.1. Thesauri art.21. p.701. pro asserenda Canonica *Historia Johan. 8.* autoritate non solùm *Latinos Patres*, sed etiam *Græcos* complures adducit, videlicet *Clementem Romanum* lib. 2. Constit. Apostol. cap.24. *Tatianum* in Harmon. Evangel. *Ammonium Alexandrin.* in Harmon. *Athanasium* in Synopsi lib. 4. de Evang. secundùm Johan. *Chrysostomum* homil.60. in Johan. *Gennadium Scholarium* de Primatu Papæ cap.5. de Sacrificio in azymo. Pro asserenda Canonica autoritate *cap.ult.Marci* lib. ejusd. art. 19. p. 694. itidem adducit non solùm *Latinos*, sed etiam *Græcos* scriptores, videl. *Clementem Romanum* lib. 8. Constit. Apostol. cap.1. *Prochorum* in Historia Johannis Apostoli cap.1. *Tatianum* in Harmon. Evang. cap.101. *Irenæum* lib.3. cap. 11. *Ammonium Alexandrinum* in Harmon. Evangelistarum, *Dionysium Alexandrinum* in Epistol. de tempore, quo Christus ex mortuis resurrexit, *Eusebium Cæsariensem* lib.1. Demonstrat. Evangel. cap.6. *Athanasium* sermone in illud, profecti in pagum, & de div. Scripturæ Synopsi lib.2. de Evangel. secundùm Marcum, *Cyrillum Hierosolymitanum* Catech. 14. *Gregorium Nyssenum* Orat.2. de Christi resurrectione, *Johannem Cassianum* de incarnat. Domin. lib.7. cap.20. *Victorem Antiochenum* ad cap. 16. Marci, *Procopium Gazæum* ad cap.12. Esai. *Anastasium Synaiten* lib. 3. Hexaëm. *Georgium Presbyterum* in vita Theodori Archimandritæ, *Johannem Damascenum* in Hist. Barlaam & Josaphat cap.10. *Theophylactum* ad cap.16. Marci, *Simeonem Metaphrasten* de reb. gestis S. Thomæ cap.10. *Nicetam* in Orationem 38. Nazianzeni, *Johannem Cantacuzenum* Apol.2. &c. Pro asserenda Canonica autoritate *versiculi 7. 1. Joh. Tres sunt, qui testimonium dant in cælo &c.* lib. ejusd. art.25. p.725. itidem adducit non solùm Patres *Latinos*, sed etiam *Græcos*, videl. *Athanasium* de unita Deitate Trinitatis lib.1. & *Cyrillum Alexandrinum* de recta in Deum fide ad Reginas. Utique ergò Græci illi Patres in Græcis Bibliorum Codicibus pericopas illas habuerunt & legerunt.

6. *Constat, quædam in omnibus Græcis Codicibus inveniri, quæ non sunt partes divinæ Scripturæ, ut Matth. 6. v.13. Orationi Dominicæ additur, quia tuum est regnum, & potentia, & gloria in secula seculorum, quæ verba non sunt de textu, sed à Græcis addita.* Bellarminus d. l. Arias Montanus in illum locum. Huntlæus d.l. Possevinus in Apparatu sacro tom.1. p. 234.

Resp. 1. Robertus Stephanus *in vetustissimo Codice*, qui extra unum fuit antiquissimus, hanc clausulam reperit, habetur etiam *in paraphrasi Syriaca* & cōgruit parallelis Scripturæ locis 1. Paral. 29. v.11. 2. Tim. 4. v.17. Chrysostomus, Theophylactus, & Euthymius eam interpretantur. *Fateor* (inquit Maldonatus) in Comment. Matt. 6. v.13. *Græcos autores, Chrysostomum, Autorem imperfecti, Theophylactum & Euthymium legere; fateor & in Hebraico & in Syriaco Evangelio reperiri.* Ergò non est recens & peregrinum Græcorum additamentum.

2. Erasmus *in omnibus Græcorum exemplaribus* eam reperiri testatur; Franciscus Lucas Brugensis, *uno Parisiensium Codice excepto, cæteros omnes libros eam habere* testatur. (Rectiùs ergò dicitur, quòd ex Latinis Codicibus, quos Cyprianus, Tertullianus, Ambrosius & Augustinus

P secu-

secuti sunt, exciderit, quàm quòd Græcis Codicibus inserta sit. Græcis enim Patribus Græcorum exemplarium ab ipsis Apostolis profectorum fides magis fuit cognita & perspecta.)

3. Inde Laurentius Valla in exposit. Orat. Dominicę rectè statuit, *nihil hic esse à Græcis additum, sed à Latinis detractum.* Quæ assertio confirmari potest

4. ex eo, quòd Catechismus Tridentinus §. De partibus & gradibus Orationis docet, *duas esse Orationis partes, postulationem & gratiarum actionem. Nam ad Deum accedimus, ut cultum ei venerationemque adhibentes ab eo vel aliquid impetremus, vel de acceptis beneficiis gratias agamus.* (Ne ergò pars altera Orationis necessaria, videlicet gratiarum actio, in Oratione Dominica, quam omnes necessarios precationis numeros continere, idem Catechismus rectè monet & omnes veteres unanimi suffragio testantur, omissa statuatur, addenda est illa δοξολογία. Petitio prima, *sanctificetur nomen tuum*, speciem aliquam gratiarum actionis complectitur, interim magis petit facultatem ad celebrandas DEI laudes, quas δοξολογία illa reipsà DEO offert.)

5. Si Latinam versionem in enarranda Oratione Dominica vellemus sequi, dicendum foret, Luc. 11. v. 2. 3. 4. textui Græco quædam esse addita, cùm illa non habeantur in versione Latina. Nam in textu Græco est: Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, sed in Latina versione habetur *Pater.* In textu Græco est, *Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra*, sed in Latina versione hoc omittitur. In textu Græco est, *Libera nos à malo*, sed in Latina versione hoc omittitur.

6. Bellarminus, ut evincat, hanc clausulam non esse genuinam Scripturæ partem, argumenti loco adducit illud, quòd *Græci in sua Liturgia recitent quidem hæc verba, sed non continuent cum Oratione Dominica.* Sed ipsimet Adversarii sententiis invicem discrepant, quomodo clausula illa cum Oratione Dominica non continuetur. Huntlæus sic explicat. *Istis verbis respondebat populus Sacerdoti post Orationem Dominicam in Liturgiis Græcorum.* Arias Montanus contrà dicit, *Græcos etiam hodiernâ die dicere, Sacerdoti duntaxat licere illa verba proferre. Ita enim respondere solet in Missa, quando chorus dixit, sed libera nos à malo.* (Ex neutro evinci potest, hanc clausulam non esse genuinam Scripturæ partem.)

7. Adde, quòd Liturgiæ Græcorum contrarium testentur. In Basilii Anaphora sic legitur παραφραστικῶς ejus Orationis finis. *Domine Deus & Servator noster, nec induc nos in tentationes difficiles, aut necessitates amaras: nec inducas nos in laqueos adversarii, hostiumque animarum nostrarum, neque destituas nos, ut incidamus in manus aspectabilium grassatorum, & qui vitam nostram lædere cupiant, sed libera nos ab omnibus tentationibus, occultis & manifestis, cunctis diebus vitæ nostræ, atque exime nos ab omnibus malis, quæ propter iniquitatem nostram incurrunt in nos; quia tuum est regnum & unigeniti Filii tui, ac sanctissimi tui Spiritus boni, adorandi, vitam largientis & tibi in substantia æqualis, nunc & semper & in secula seculorum.* In Liturgia Chrysostomi. Chorus, *Pater noster.* Altâ voce Sa-

Sacerdos: *Quoniam tuum est regnum, & potentia, & gloria, Patris & Filii & Spiritus sancti, nunc & semper, & in secula seculorum.* In Liturgia τῶν πρεηγιασμένων totidem verbis & syllabis.

8. Denique Erasmus in sua versione clausulam hanc Orationi Dominicæ adjungit. At Leo X. Erasmi versionem approbavit. Ergò in ipsum Pontificem injurii sunt, qui clausulam hanc expunctam cupiunt.

Atque hæc sunt exempla corruptelarum, quæ Melchior Canus & Bellarminus adducunt. Illis alii addunt alia, sed quæ facilem habent explicationem.

7. Luc. 1. v. 35. *omittuntur verba illa* ἐκ σοῦ, *ac simpliciter legitur* διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον pro διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἐκ σοῦ ἅγιον. *Quæ verba cùm Athanasius in Epistol. ad Epictetum urgeat adversus eos, qui Christi corpus ex virginis carne formatum negabant, ideò verisimile est, ab hæreticis ex textu Græco ea olim fuisse erasa.* Franciscus Lucas Brugensis in enum. var. lect. Latin. Huntlæus d. l.

Resp. 1. Gordonus Huntlæus fatetur, *correctissima exemplaria Græca hunc προσδιορισμὸν adjunctum habere.* (Legunt eundem Epiphanius pluribus locis, Athanasius d. l. Gelasius lib. de duabus Naturis, legit Complutensis editio, legit versio Syriaca. Ergò hîc non est universalis Codicum corruptio.)

2. Maldonatus in Comment. sic scribit: *Hæc duo verba, ex te, in plerisq; Codicibus Græcis non leguntur, neq; legit Irenæus lib. 5. cap. 1. neq; Euthymius & Theophylactus in Commentariis. Legit idem tamen Irenæus lib. 3. cap. 23. & Beda,* quibus postea etiam addit *Gregorium lib. 18. Moral. cap. 27.* (Si in plerisque Codicibus non leguntur, ergò in aliquibus extant.)

3. Lovaniensis Bibliorum editio verba *ex te* obelo notata *in octo Manuscriptis Latinis & quibusdam Græcis non legi*, in margine innuit. (Ergò lectionis hîc est diversitas, ex qua si Græcus textus corruptionis reus evinci posset, etiam Latina editio eâdem laboraret.)

4. Si vel maximè non legatur additum ἐκ σοῦ, textus tamen robori contra hæreticos nihil decidit, γεννᾶσθαι enim emphaticum est, non nasci, sed *concipi* significans.

8. Johan. 7. v. 39. *Latina versio habet, nondum erat Spiritus datus, sed in textu Græco corrupto legitur, nondum erat Spiritus sanctus, quæ est depravatio Macedonianorum.* Huntlæus d. l.

Resp. 1. Franciscus Lucas Brugensis testatur, *in exemplari Vaticano esse additum* δεδομένον, sicut etiam in Syriaca versione additur. In quibusdam exemplaribus Græcis legitur, οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον ἐπ' αὐτοῖς. Ergò hîc est lectionis varietas, non autem universalis quædam corruptio.

2. Maldonatus in Comment. h. l. testatur, *etiam in nonnullis Codicibus Latinis omitti nomen datus.*

3. Idem fatetur, *omnes Græcos autores, Chrysostomum, Athanasium, Cyrillum, Ammonium, Leontium, Theophylactum & Euthymium illud* δεδομένον *non legere in textu Græco, sed nec Hieronymum q. 9. ad Hedibiam, nec Augustinum tractat. 22. in Johan.* (At si Macedonianorum fraude hæc vocula fuisset subtracta, illi

illi acerrimi divinitatis Spiritus sancti vindices fraudem hanc non dissimulâssent.)

4. Cornelius Jansenius in Concord. cap. 75. *Circa hujus sententiæ primam partem sciendum, Græca non habere*, Nondum erat Spiritus datus, *sed*, Nondum erat Spiritus sanctus. *At quoniam ea lectio primâ fronte impium sensum præ se ferebat, q. scil. Spiritus aliquando non fuerit, offensus quispiam, ut est verisimile, mutavit sanctus in datus. Verum nihil erat periculi in Græcorum lectione.*

5. Alphons. Salmeron tom. 8. tract. 37. *Græca exemplaria antiqua pro datus habent sanctus. Et in sensu nulla est prorsus à nostra lectione diversitas, quia etsi non exprimatur verbum, datus, supplendum est necessariò.*

6. Cardin. Cajetanus in h. l. *Ratio dicendi manifestat, quòd non loquitur de esse in se, sed de esse in credentibus. Dixerat enim de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum: & reddendo rationem, quòd accepturi erant credentes, dicit, nondum enim erat Spiritus sanctus, supple in credentibus in eum.*

9. Johan. 8. v. ult. *Latina versio habet: Jesus abscondit se & exivit de templo. Codices verò Græci hisce verbis subjungunt,* διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν καὶ παρῆγεν οὕτως, *quæ verba sunt superflua.* Huntlæus d. l.

Resp. Franciscus Lucas Brugensis nullam lectionis varietatem hîc annotavit. Et meritò quidem, nam in omnibus vetustis Codicibus Græcis clausula illa habetur adjecta, uti etiam in omnibus, qui hodiè extant Codicibus. Inveniuntur etiam in versione Syriaca.

10. Rom. 11. v. 6. *Latina versio habet: Si autem ex gratia, jam non ex operibus, alioquin gratia jam nō est gratia. In Græcis Codicibus hæc præterea adduntur,* εἰ δὲ ἐξ ἔργων οὐκ ἔτι χάρις, ἐπεὶ τὸ ἔργον οὐκ ἔτι ἐστὶν ἔργον, *quæ pericope redundat.* Anglo-Rhemenses in Præfat. N. T.

Resp. 1. Cajetanus in Comm. h. l. rectè monet, *versionem Latinam ex Græco Codice potiùs esse corrigendam, & quod in ea deest, supplendum. In Latina* (inquit) *editione deest integra sententia, quæ priori è regione respondet.*

2. Bellarminus libr. 2. de Verbo Dei cap. 14. resp. ad 6. *à Theophylacto hanc sententiam exponi & in Græcis Codicibus omnibus eam haberi*, fatetur, (quibus *Syriaca versio* hic suffragatur. Legit eandem *Oecumenius*, utique ergò est pars Scripturæ genuina.)

3. Salmeron in Comm. h. l. de ea sic judicat: *Videtur congruere ad explendam fidei & operum antithesin & sensui nihil nocet, quia sensus est. Si ex operibus, hoc est, meritis, jam non ex gratia, alioquin quod est ex operibus, non esset ex operibus.*

4. Toletus in Comment. *Sive legamus, ut in Græcis habetur, sive non, sensus idem perseverat.*

1. Corinth. 15. v. 49. *Marcion hæreticus contendebat, legendum esse portabimus, non portemus, ut probaret corpora nostra futura cœlestia post resurrectionem & non vera corpora. Eodem modo legitur hodiè in Codicibus Græcis. Illi igitur sunt hoc loco corrupti.* Huntlæus d. l.

Resp. 1. Erasmus diversitatem lectio-

nis

nis hic agnoscit, non corruptelam, quin & lectionem *in futuro* alteri non obscurè præfert. *Non magni*, inquit, *refert ad sententiam, nisi quòd futurum tempus aptius erat huic loco in quo Paulus agit de resurrectione futura.* Et postea: *Neq; periculum est, si legamus, portabimus, ne videamur cum Arianis sentire, qui negabant, nos à resurrectione carnem habituros.*

2. Estius Græcam lectionem disertè præfert Latinæ versioni. *Juxta lectionem Græcam* (inquit) *continuatio doctrinæ est de resurrectione, seu quædã explicatio sententiæ præcedentis, ut sensus sit. Et sicut gestavimus in nobis imaginem terreni Adami, quatenus etiam ipsi terreni facti sumus & per hoc ei similes: ita quoq; gestabimus in nobis imaginem hominis cœlestis, scil. Christi, quatenus & ipsi secundùm corpora cœlestes erimus per beatam resurrectionem, proindeq; futuri quædam illius imagines. Sensus hic Græcorum interpretum est, Theodoreti, Theophylacti & Oecumenii, quorum duo priores eam lectionem, quæ Latinorum est, apertè rejiciunt. Græcè enim, inquit Theodoretus, φοϱέσομεν per prædicationem, non φοϱέσωμεν admonitoriè ab eo dictum est. Similiter Theophylactus posthabito sensu Chrysostomi exhortatorio, qui tamen utro modo legerit, non liquet, studiosè monet, Apostolum indicativè loqui de re futura, quale scil. in resurrectione corpus accepturi simus. Pro quo sensu Oecumenius etiam Methodium testem adducit ex libro de resurrectione. Mihi certè scopum ac progressum Disputationis Paulinæ consideranti Græca vulgata lectio (licèt in nonnullis exemplaribus Græcis, quæ hodiè extant, diversum legatur) sincerior ac germanior apparet, nec solùm præcedentibus consentanea, sed & his, quæ proximè sequuntur.*

3. Syrum & Arabem eandem lectionem sequi in propatulo est.

12. 1. Corinth. 15. v. 51. pro his Græcis, πάντες μὲν ὀ κοιμηθησόμεθα, πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα, *omnes quidem non dormiemus, omnes tamen immutabimur*, Latinè *longè alia sunt. Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur, quâ de re prolixè Hieronymus Epist. 152. ad Minerium & Alexandrum.* Staplet. d. l.

Resp. 1. Sixtus Senensis hunc locum reliquit in dubio enumeratis hinc inde multis autoribus.

2. Melchior Canus disertè pronunciat, *neutram lectionem à viris Ecclesiæ reprobatam esse, sed admonuisse semper dubiam & variam. Itaq; neutram nos recipere cogi, quia neutram Doctores Ecclesiæ, tanquam exploratam & Catholicam, asseruêre.* (Quòd si ergò Latina lectio Ecclesiæ autoritate nondum est palàm sancita, quomodo falsitatis & corruptionis convinci potest Græca?)

3. Erasmus in annotat. & in Apolog. multis ostendit, *Græcos Codd. non omnes hîc consentire; alii enim habent, omnes quidem non dormiemus, omnes autem immutabimur*, (cui lectioni Syrus & Arabs suffragantur) *alii verò aliter.* Idem notat Ludovicus Vives in lib. 20. Augustin. de Civ. Dei cap. 20.

4. Apud Latinos *triplex est hujus loci lectio*, ut monet Augustinus d. l. Si ergò in Codicibus Latinis propterea ex mente Adversariorum nulla est corruptio, sed tantùm varietas lectionis, ergò nec in Græcis.

13. 1. Johan. 4. v. 3. *Latina versio habet: Omnis Spiritus, qui solvit Jesum, ex Deo non est.*

est & hic est Antichristus. Ita quoq; legit Irenæus lib.3. cap.18. sed in textu Græco legitur: Omnis Spiritus, qui non confitetur JESUM CHRISTUM in carne venisse, non est ex Deo, quæ est depravatio Nestorianorum, qui solvebant Christum, teste Socrate lib.7. Histor. Eccles. cap.32. Hoc exemplum urgent Anglo-Rhemens. in Præfat. N. Testam. & Huntlæus d. l. Alphonsus de Castro libr.4. advers. hæres. verbo Christus hæresi 3. *Illa est vera litera, quam nunc Codices Latini retinent & Codices Græci fuerunt, prout Historia Tripartita refert, ab hæreticis corrupti.* Stapletonus in Relect. controvers. 5. q. 3. artic. 2. *Illam lectionem, Omnis Spiritus, qui solvit JESUM, ex Deo non est, sustulerunt de veteribus exemplaribus, qui separare voluerunt ab hominis dispensatione divinitatem.*

Resp. 1. Salmeron in Comment. fatetur, *Cyprianum libr.2. advers. Jud. cap.7. & Augustinum sequi lectionem Græcam.* (Ergò illa non continet hoc loco Nestorianam aliquam corruptelam, id enim cum vigilantia Catholicorum ab hæreticis corruptelis fontes liberantium à Bellarmino commendata non congruit, ac Cyprianus 250. annis ante Nestorium vixit, quomodo igitur Cyprianus hunc locum ita citare potuit, ut Nestoriani eum corrupturi erant?)

2. Cajetanus *Græcam lectionem* præfert, sic enim in hunc locum commentatur: *Omnis, qui solvit, hoc est, qui non confitetur, sicut in priori versu confessio Christi attestatur Spiritui divino, ita non confessio Spiritui non divino. Et Græca lectio magis convenit phrasi Johannis, cui peculiare est contrariam sententiam succinere priori, quod genus fuit illa. Qui habet Filium, habet vitam; qui non habet Filium, non habet vitam. Rursus. Qui confitetur, ex DEO est; qui non confitetur, ex DEO non est.*

3. Arias Montanus agnoscit textum Græcum non pugnare hoc loco cum Latina editione, sed potius ejus ἐξήγησιν continere. *Qui solvit JESUM, hoc est, ut Syriaca* (Græcæ conformis) *explicat, qui non confitetur JESUM in carne venisse.*

4. Estius in Comment. monet, *Augustinum in explicatione hujus loci utramq; lectionem exponere, unde appareat utrumq; ei lectum fuisse.* (At si Græca lectio Nestorianorum contineret corruptelam, Augustinus eam repudiâsset.) Item, *apud Tertullianum* (qui longè antiquior fuit Nestorio) *utramq; lectionem reperiri, Græcam quidem* libr. de carne Christi cap.24. & lib.3. contra Marcion. cap.8. *Latinam verò* lib. contra Psychicos cap. 1. *imò utramq; conjunctam* lib.5. contra Marcion. cap. 16. (At si Græca lectio à Nestorii corruptela originem trahit, quomodo apud Tertullianum ea inveniri potuit?) Item, *Græcam lectionem sensum habere apertum & indubitatum.* (At si est hæretica corruptela, quomodo sensum orthodoxum continet?)

5. Græcorum Codicum sententia longè augustior est & ἐπεξηγητικωτέρα. Nam cùm Latini Codices solis infesti sint Nestorianis, at Græci neque his favent & alias hæreses potentissimè refellunt, cùm & unicam personam *contra Nestorium* & duas Naturas *contra Eutychen* manifestè prædicent, cùm neque duas Naturas Latini Codices designent, nec satis disertè unitatem personæ exprimant. Neque

enim

enim ea tantùm solvuntur, quæ personis distrahuntur.

6. Et quomodo eam lectionem potuerunt invehere Nestoriani, quæ ante Nestorium aliquot seculis extitit? Habetur ea, ut jam antè monuimus *in Cypriano* contra Judæos lib. 2. *Item,* inquit, *in Epistola Johannis, Omnis Spiritus, qui confitetur, Jesum Christum in carne venisse, de Deo est: qui autem negat in carne venisse, de Deo non est, sed de Antichristi Spiritu.* Imò ante Cyprianum in *Polycarpo* ad Philippenses. *Abstinete à scandalis & falsis fratribus, qui in vanum portant nomen Domini, qui oberrare faciũt inanes homines. Omnis enim, qui non confitetur Jesum Christum in carne venisse, hic Antichristus est.*

7. Sed & Syrus reddidit in hunc modum: *Et omnis Spiritus, qui non confitetur, quòd Jeschua in carne, non est ex Deo, sed hic ex Christo falso est.*

8. Inde Lorinus ad h. l. sic annotat. *Omnes Græci Codices, qui extant, habent,* ὁ μὴ ὁμολογεῖ, *qui non confitetur, Syra quoque versio & nonnunquam Augustinus hoc loco & sermon. 31. de verb. Apostol. ac Tertullianus lib. de carn. Christi cap. 24. & lib. 3. contra Marcion. cap. 8. & Cyprianus libr. 2. cap. 8. etsi legant, qui negat, & Polycarpus Epist. ad Philippens. nihilominùs nostram lectionem sequitur idem Tertullianus libr. contra Psychicos cap. 1. Ambrosius sive Prosper lib. 1. de vocat. gent. cap. 23. Cassianus lib. 5. de incarn. c. 10. Leo Epist. 10. cap. 5. Latini omnes Interpretes. Ex Græcis Didymus in Comment. sic legisse præ se fert, ac Theodoretus quadam Epistolâ & Cyrillus Alexandrinus lib. de recta fide ad Reginas.* Et postea: *Nec minus tamen virium habebit contra hæreticos sententia, si legatur, Qui non confitetur, licet magis exprimat errores eorum solvendi verbum, cum sit incarnationis & Naturæ duplicis in una persona vinculum, nexus, unioq; maxima per modum compositionis, quæ aliquid est ex parte termini creati, hoc est, Naturæ humanæ.*

(Ergò juxta Lorinum varietas hîc est lectionis, non corruptio textus. Ac Græcorum Codicum lectio non minus virium habet contra hæreticos, quomodo igitur ab hæreticis hîc corrupti censeri possunt?)

Thesis quarta. Græca Vet. Testam. versio, quæ Septuaginta Interpretibus tribuitur, non est authentica, nec certò constat, an quæ hodiè extat, sit illa ipsa LXX. Interpretum versio.

Ἔκθεσις. 1. Non negamus LXX. Interpp. versionem olim omnibus reliquis Vet. Testam. versionibus Græcis fuisse antepositam. Augustinus lib. 18. de Civ. Dei cap. 43. *Cùm fuerint & alii Interpretes, qui ex Hebræa lingua in Græcam sacra eloquia transtulerunt, sicut Aquila, Symmachus, Theodotion, sicut etiam est illa interpretatio, cujus autor non apparet & ob hoc sine nomine Interpretis quinta editio nuncupatur, hanc tamen, quæ LXX. est, tanquam sola esset, sic recipit Ecclesia, eaq; utuntur Græci populi Christiani, quorum pleriq; utrum alia sit alia, ignorant.* Justin. Imp. Novell. 146. *Septuaginta Interpp. editio Græca omnibus certior est & præ aliis melior judicata, præcipuè propter quod circa interpretationem contigit, quia & per duos divisi & per diversa interpretantes loca, tamen unam tradiderunt omnes compositionem.* Et postea: *Hac quidem præcipuè utuntur omnes.*

2. Nec inficias imus, quosdam veteres statuere, LXX. Interpretes Spiritu Prophetico Scripturas V. Testam. vertisse. Augustinus lib. 15. de Civ. Dei cap. 23. *Meritò creduntur LXX. Interpp. accepisse Spiritum Propheticum, ut si quid ejus autoritate mutarent, atq; aliter, quàm erat, quod interpretabantur, dicerent, neq; hoc divinitùs esse dictum dubitaretur.*

3. Sed hoc unicè quæritur, an jure hæc versio statuatur authentica & an ea, quæ hodiè extat, sit illa ipsa LXX. Interpretum versio, quorum prius negamus, posterius incertum ac dubium esse dicimus.

Antithesis. Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei cap. 6. §. Sequitur quarta &c. *Quamvis B. Hieronymus Præfat. in Pentateuchum asserat, LXX. Interpretes non vates, sed Interpretes fuisse; & in quæstionibus Hebraicis, in libro de optimo genere interpretandi, in Epist. ad Suniam & Fretellam & in Commentariis Prophetarum passim reprehendat versionem Septuaginta, nihilominùs tamen certissimum esse debet, LXX. Interpp. optimè transtulisse & peculiari modo Spiritum sanctum assistentem habuisse, ne quâ in re errarent, ut non tàm Interpretes, quàm Prophetæ fuisse videantur.*

Petrus Sutor Sorbonicus Carthusianus cap. 4. & 5. de Translatione Bibliæ probandum sibi sumit, *Interpretationem LXX. divinam, divinitusq; factam esse, hoc est, miro quodam modo & divino Propheticoq; Spiritu, ideoq; esse Ecclesiæ probatam & authenticam.*

Baronius in Apparatu Annal. n. 119. *Profitetur Romana Ecclesia in suo Martyrologio, se annos (ab origine mundi usq; ad ortum Christi) supputare secundùm eosdem (LXX.) Interpretes. Verùm propter exemplarium diversitatem & alias innumeras difficultates perdifficile est veritatem consequi, dum inemendata de inemendatis scribuntur, ut testatur Hieronymus in Epist. Tit. cap. 3. Sed hoc nomine plurimùm debent omnes eruditi, imò & tota Dei Ecclesia Illustrissimo ac Reverendissimo Antonio Caraffæ S.R.E. Cardinali Bibliothecario, qui multo labore ac studio tandem Græcam Septuaginta duorum Interpretum editionem, jam penè antiquatam, in lucem vendicavit, eandemq; Latinè redditam, non minori labore emendatam, ac perpolitam edendam curavit: opus planè divinum ac divinitùs inspiratum, quod à S. D. N. Sixto V. Rom. Pontifice meritò comprobatum, ac magnopere laudatum, ut Ecclesiæ Catholicæ esset usui, idem sacro diplomate in fronte ejus affixo cunctis fidelibus significavit.* (Ad quem locum sic annotat Casaubonus Exerc. 1. ad Apparatum n. 34. *Bibliorum editionem Græcam Romæ curatam Baronius putat esse ipsissimam τῶν LXX. versionem, quæ sententia in tirone aliquo studii Theologici vix posset excusari, nedum in tanti nominis viro sit ferenda.*)

Gretserus *Spiritum Propheticum* illis impartitur, ejusque vim constituit. 1. in eo, quòd *tam fuerint concordes.* 2. quòd *tàm brevi temporis spacio, videlic. 72. diebus opus suum absolverint.*

Franciscus Mendoza in Comment. 1. Reg. 5. n. 6. tom. 2. fol. 313. *Licèt in Hebræo fonte hoc non habeatur* (efferbuit eis in navibus) *adhiberi tamen potuit à LXX. divino Spiritu afflatis; neq; enim puri Interpretes fuerunt, sed etiam Prophetæ, ut Irenæus, Clemens Alexandrinus, Cyrillus Hierosolym. & plures alii testantur.*

Bailius Jesuita in Catechismo con-

troversiarum tract. 5. q. 16. *Quas versiones V. & N Test. approbatis? resp. Interpretationem Græcam divinitus inspiratam. Secundò editionem vulgatam Latinam, quæ antiquissima est & ideò commendatissima.*

Johannes Stephanus Menochius Jesuita in Præfat. annotat. in Biblia cap. 11. *LXX. non tàm Interpretes fuerunt, quàm ut loquitur Philo* καθάπερ ἐνθουσιῶντες προεφήτευσαν, *tanquam divino Spiritu afflati prophetârunt, eosq; non Interpretes, sed* ἱεροφάντας *&* προφήτας *appellare non dubitat. Accedit, quòd Apostoli & Evangelistæ in citandis Scripturæ testimoniis eâ usi sint, & Ecclesia Græca semper, universalis verò Catholica totis 600. annis pro authentica & vulgata illam adhibuit &c.*

Confer omninò Salmeronem tom. 1. Proleg. *5. & 6.* ubi multis argumentis divinam & authenticam hujus Grεcæ versionis LXX. Interpp. autoritatem demonstrare nititur. Sixt. Senensem lib. 8. Bibl. p. 848. 849.

Nostram sententiam probamus.

1. Græca illa LXX. Interpp. translatio est *versio*, ergò non est authentica, nec ejusdem cum *fontibus veritatis*, h. e. cum textu Hebræo autoritatis.

2. In multis discrepat à fonte Hebrεo, præsertim in Psalmis. Quædam *addit*, quæ non sunt in textu Hebræo, quædam *demit*, quæ in eo habentur, ut Hieronymus in Epist. ad Suniam & Fretillam, in Præfat. Pentateuch. in Commentariis suis &c. passim ostendit.

3. Mendas in numeris Chronologicis habet complures. Quinque Patriarchis, nimirum Seth, Enos, Cainan, Mahaleel & Enoch, antequam filios gignerent, singulis annos tribuit centenos ultra veritatem Hebraicam. Methusalemo verò detrahit annos viginti duos, Lamecho autem sex addit. Rursus iisdem de tempore vitæ post genitos primos filios detrahit annos triginta, ex quo magna Chronologiæ perturbatio orta. Mathusalem juxtà hanc translationem 14. annis post diluvium superstes mansit, unde magna oritur quæstio, ubi servatus fuerit in diluvio?

4. Non fuit semper in Ecclesiæ usu. Teste enim Sigeberto in Chron. post *Hieronymi versionem in secundis haberi fuit cœpta.*

5. Versio LXX. Interpp. jam olim ab Origene, Luciano, Hesychio, Hieronymo emendari cœpit, quomodo igitur à corruptelis immunis fuit? & quis credat, cùm primis trecentis annis corruptelas contraxerit, quòd reliquis annis mille trecentis incorrupta manserit.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd ipsimet Pontificii LXX Interpretes erroris & discessionis à textu Hebræo arguunt.

Sigebertus Gemblacensis Monachus in Chronic. *Hieronymo sacras Scripturas V. Testam. de Hebraica veritate in Latinam linguam vertente editio LXX. Interpp. quæ tenebatur à cunctis & Græcis & Latinis, cœpit in secundis haberi, eò quod à veritate Hebraica recessissent, ut multi testantur, quòd contra inveteratum usum Ecclesiæ fieri, quamvis sancti & docti viri ægrè ferrent, prævaluit tamen autoritas Hebraicæ veritatis, postquam patuit, quantum ab ea discreparent LXX. Interpretes.*

Augustinus Steuchus Eugubinus Episcopus Xisamensis Præfat. in Recognitionem

tionem *Vet. Testam. Prima sacrarum literarum editio à Septuaginta sub Ptolemæo Philadelpho facta est. Hæc, sive Græcarum literarum absolutam non tenerent Septuaginta illi Seniores cognitionem, sive aliis exemplaribus uterentur, quàm nunc, aut Hieronymi tempestate haberentur, sive studio quodam deditaq; operâ vellent ita transferre, plurimùm ab Hebraica veritate invenitur dissentire. Quædam etiam apertissimam præ se ferunt sermonis Græci imperitiam: in aliis maxima Hebraicæ linguæ ignoratio deprehenditur: dura alia & vix intelligibilia.*

Idem in cap. 4. Genes. super verba: *Nonne, si rectè obtuleris, rectè autem non diviseris, peccâsti? Quiesce. Horum nihil est in Hebræo, & hæc Sibyllâ indigent. Et ex hoc loco deprehenditur, non adeò exquisitè Septuaginta Hebræam Grammaticam calluisse.*

Idem in cap. 38. Exodi: *Dimittitur totum hoc, quod de atrio scribitur, in Codicibus Græcis & ejus loco ponitur descriptio labri. Cumq; in ejus descriptione diutiùs immorantur Septuaginta, interim integrum ferè caput ex contextu omiserunt.*

Idem in cap. 10. Levit. super verba: *Tacuit Aaron. Sic habet etiam Hebraicum, quod fortè non rectè Septuaginta,* κατενύχθη Ἀαρὼν. *Compunctus est Aaron, sive perculsus est. Nam idem verbum nihil præter silentium significat.*

Georgius Wicelius in Encomio linguæ Hebrææ G. iiij. b. asserit, *LXX. Interpp. secum pugnare & ideò legendum fontem Hebræum.*

Ibid. *Non deserenda litera Hebræa præ Græcis, quod fecit Augustinus,* quem propterea reprehendit G. ij. b. *& erravisse in multis locis,* scribit G. iiij. b.

Sixtus Senensis libr. 6. Bibliothec. annotat. 15. de loco Genes. 4. οὐκ ἂν ὀρθῶς προσενέγκῃς, ὀρθῶς δὲ μὴ διέλῃς, ἥμαρτες; ἡσύχασον. sic scribit: *Septuaginta Interpretes omnia perturbârunt, deviâruntq; vehementer à veritate contextus Hebraici.* Et ex Augustino Steucho addit: *Quis tam acri ingenio fuerit, qui ex hisce verbis eruere aliquem sensum possit?* Tandem concludit: *Ex hoc certè loco deprehenditur, non adeò exquisitè Septuaginta Grammaticam Hebraicam calluisse.*

Idem lib. 5. Biblioth. annot. 70. de loco, Gen. 6. ἄγγελοι τοῦ θεοῦ. *Peperit hæc Angelorum appellatio perperàm posita maximas quæstiones & in varias sententias, æquè etiam errores, mentes hominum distraxit.*

Idem lib. ejusd. annot. 83. de loco Genes. 8. καὶ ἐξελθὼν οὐκ ἀνέστρεψεν. *Fecit hic error, ut fabulosissimas quæstiones huc invexerint Expositores.*

Genes. 4. v. ult. LXX. sic habent: οὗτος ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου τοῦ θεοῦ. *Hic speravit invocare nomen Domini Dei.* Steuchus & Pererius in Comment. mirantur, unde illis ἤλπισεν *& quo sensu usurpatum?* Admonent iidem, pro οὗτος iste, in Hebræo esse אז, quod *non personam, sed temporis circumstantiã* designat. Steuchus h. l. *Refertur ad tempus, non ad personam, sicut vertit & Aquila apud Græcos,* τότε ἤρχθη. *i. e. tunc cœptũ est.* Pererius ibid. *Verùm pro illo pronomine Iste, quod habet tàm Græca, quàm Latina translatio, denotans personam Enos, quasi primus ipse fuerit, qui cœperit invocare nomen Dei, tàm Hebraicè, quàm Chaldaicè est adverbiũ temporis, significans, tempore illius Enos cœptum esse invocari nomen Dei.*

San-

Santes Pagninus cap. 9. Isagog. *Nos summo studio, curâ & diligentiâ Septuagenta Interpp. editionem cum Hebraico contulimus & tot invenimus addita, demta, depravata, immutata & ab Hebraico aliena, ut mihi persuadere nequeam, illam esse LXX. Interpretum.*

Pererius in cap. 37. Genes. *Mirum est, nec satis dispici potest, quid secuti fuerint Septuaginta Interpretes, qui hoc loco posuerunt, Joseph esse venditum viginti aureis, cùm in Hebræo non sint aurei, sed argentei; valet autem argenteus quatuor drachmas, aureus verò minimùm decem. Cur igitur argenteos mutare voluerint in aureos, & quæsivi sæpè, atq; etiam nunc in quærendo sum. Neq; hoc tantùm loco, verùm etiam infra capite quadragesimo quinto pro trecentis argenteis, ut est Hebraicè, ipsi verterunt trecentos aureos. Hieronymus certè de hoc reprehendit & damnat translationem Septuaginta, tùm in traditionibus Hebraicis in Genesin super hunc locum, tùm super vigesimum sextum caput Matthæi.*

Idem Disp. 8. in cap. 4. Exodi. *Cur Interpretes Septuaginta verterint, Stetit sanguis filii mei, equidem nescio, nam nec ambiguitas vocis Hebrææ, nec similitudo & convenientia ejus cum alia quapiam voce istiusmodi interpretationis præbere occasionem potuit.*

Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei cap. 13. & Genebrardus in Psal. 132. v. 15. fatentur, *ex corrupta versione LXX. Interpp. qui habent vocem χήρα, fluxisse vitium vulgatæ,* quâ צידה *viduam* reddidit.

Idem Bellarminus lib. 2. de V. D. cap. 6. *Genes. 26. LXX. habent, dixisse servos Isaac de puteo, non invenimus aquam, cùm Hebræi & Latini Codices habeant, invenimus aquam, quæ simul vera esse non possunt.*

Idem lib. 2. de Sacram. cap. 17. §. 4. *Verba illa, in die octavo, sunt addita à Græcis, non enim habentur in Codicibus Hebraicis, nec in Paraphrasi Chaldaica, nec in Latina vulgata editione. Porrò ob illa duo verba, in die octavo, S. Augustinus coactus est hunc locum exponere de parvulis &c. At si removeamus à textu duo illa verba, ut verè removenda sunt, totum argumentum concidet.* (Sic ergò Bellarminus versionem LXX. Interpp. repudiat, ut argumento, quo probavit Augustinus, masculos per Circumcisionem ab æterna morte liberatos fuisse, respondere possit.)

2. Quòd statuunt, Judæos post aliquot annos ab assumto in cœlum Christo editionem Septuaginta Interpretum malignè depravâsse.

Salmeron tom. 1. Comm. pag. 29. *Tertiò præmittendum, Judæos post aliquot annos ab assumto in cœlũ Christo, ut nobis adversarentur, primùm LXX. Interpp. editionem in multis locis vitiâsse, cui rei testimonio sunt veteres Patres, & præsertim D. Hieron. qui ad novã ex Hebræo proferendam editionẽ ob eam causam excitatus fuit, & quia videbat in odium LXX. Interpretũ Aquilam, Symmachum & Theodotionem novas ac planè Judaicas ex Hebræo protulisse editiones.* Et postquam quędam exempla mutationis retulisset, subjungit. *Multa quoq; alia ab eis deleta sunt, addiderunt alia, permulta quoq; permutârunt. Et ut mendacium de Christo sublata per Discipulos, custodibus dormientib. pecuniâ scienter redemerunt, ut resurrectionis veritatem negarent: ita reverà mendaciũ & corruptionib. Scripturas LXX. Interpp. q. clarè concionantes resurrectionem Christi, mortem & fructũ ejus repleverũt, etiamsi minimè ignorarent, se studiosè mentiri, ut Christianis imponerent.*

Bel-

Bellarminus lib.2.de Verbo Dei cap.2. resp.ad 1.arg. *Justinus & Eusebius textum Græcum LXX.Interpretum ab Hebræis corruptum esse scribunt. Verba Justini hæc sunt in Dialogo cum Tryphone: Ac, inquit, quòd illi multos & integros locos illarum ex translatione eorum, qui cum Ptolemæo fuêre, Seniorum sustulerint, in quibus clarè hunc ipsum crucifixum, Deum & hominem esse, eumq́; in cruce pendere & mori pronunciatum esse ostenditur, scire vos volo &c.*

Et postea: *Origenes apertè loquitur de corruptione versionis LXX. dicit enim, sublatam à Judæis in versione LXX. vocem, Juda, in illo Jerem.17. Peccatum Juda scriptum est stylo ferreo, & positum, peccatum eorum scriptum est stylo ferreo. Sic enim Origenes loquitur. Deinde alia sequitur Prophetia, quam nescio, quare apud LXX. non invenientes, in cæteris editionibus, quæ cum Hebræo sermone consentiunt, reperimus. Et infra. Judæi, qui exemplaria nonnulla falsârunt, etiam in hoc loco pro peccato Juda peccatum eorum posuerunt: cujus etiam corruptionis meminit Hieronymus in hunc locum Jeremiæ.*

Jacobus Gordonus Huntlæus tom.1. controv.1. cap.11. p.42. *Versio ista LXX. depravata est multis in locis à Judæis.*

3. Quòd agnoscunt, LXX. non habuisse immediatam Spiritus sancti assistentiam. (Quomodo ergò ipsorum versio potest esse authentica?)

Bellarminus lib.2.de Verbo Dei cap.6. §.Scio &c. *Scio Epiphanium lib. de mensur. & ponderib. Hieronymum in Præfat. in Pentateuchum & lib.de opt.gener.interpr. & Augustinum lib.18.de Civ.Dei cap.42. & 44. scriptum reliquisse, LXX. Seniores de industria quædam omisisse, quædam addidisse & quædam aliter vertisse, quia sic eis dictabat Spiritus sanctus. Sed isti Patres piè quærebant rationes excusandi & defendendi eam versionem, quâ tunc Ecclesia utebatur. Cæterùm si ita esset, quomodo Philo diceret, summam fuisse consonantiam rerum & verborum? Quomodo etiam assereret Aristæus omnes, qui eam initio viderunt, acclamâsse singula esse benè & fideliter versa? quomodo non admirati fuissent, tàm multa detracta, tàm multa addita, tàm multa contrario sensu reddita?*

In eod. lib. & cap. repudiat Bellarminus fabulam *de distinctis cellulis*, in quibus LXXII.Interpp. constituti Scripturam Hebræam tanto consensu in sermonem Græcum verterint, ut ne in minima quidem particula dissenserint.

Eandem fabulam explodunt Masius Præfat. in Josuam, Titelmannus in Prolog. Apolog. pro edit. vulg. (At hæc fabula est præcipuum fundamentum, quo opinio de authentica versionis LXX.Interpp. autoritate nititur.)

4. Quòd agnoscunt, versionem LXX. Interpretum hodiè non nisi corruptam extare. (Ergò si vel maximè olim fuisset authentica, hodiè tamen autoritatem illam non ampliùs tueri posset.)

Augustinus Steuchus in cap.32. Deuter.super verba: ἔστησεν ὅρια ἐθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων θεοῦ. *Non dubium est, quin locus is apud Septuaginta sit depravatus.*

Bellarminus lib.2.de Verbo Dei cap.6. §.De postrema. *Licèt non ignorem, nonnullos in ea sententia esse, ut existiment, Interpretationem LXX. Seniorum penitùs interiisse, multò probabilius censeo, illam adhuc superesse, sed adeò corruptam & vitiatam, ut omninò alia videatur &c.*

Et

Et postea: *Non esse incorruptam, sed valde vitiatam in pluribus locis, ut jam tutum non sit Hebraicos vel Latinos textus ex Græcis Codicibus emendare, probari potest multis argumentis. Primum testimonio D. Hieronymi, qui Præfatione in Paralipomenon & in Esdram & alibi frequenter monet, versionem LXX. esse vitiatam multis & variis modis. Secundò, quoniam LXX. Interpretes dicuntur omnia transtulisse ad verbum, ita propriè, ut quicunq; sciret utramq; linguam, statim judicaret, fidelißimam esse translationem. Philo lib. 2. de vita Mosis. Aristæus lib. 2. vers. Septuag. At ista Græca versio, quam nunc habemus, in pluribus locis dissentit ab Hebræo, multa non habet, quæ sunt in Hebræo, multa habet, quæ non sunt in Hebræo, ut omnes noverunt, qui in ea versati sunt. Et qui de hac re ob linguarum imperitiam judicare non possunt, legant Hieronymi Præfationem in Pentateuchum, Epistolam ad Suniam & Fretellam, quæstiones Hebraicas, Comment. in Prophetas & librum de optimo genere interpret. Tertiò probatur ex multis sententiis, quæ in hac versione inveniuntur, quæ nullo modo cum veritate cohærent, quale est illud de supputatione annorum Mathusalem Genes. 5. & Gen. 26. Non invenimus aquam. Jon. 3. adhuc tres dies &c. Probatur ultimò, quia satis constat, editionem LXX. Interpretum à Judæis multis in locis fuisse corruptam, ut Justinus affirmat in Dialogo cum Tryphone. Constat idem eadem editionem sæpius emendatam ab Origene, Luciano, Hesychio, Hieronymo: nihil autem emendatur, nisi quod antè vitiatum est. Neq; credibile est, eam editionem, quæ primis trecentis annis tot maculas contraxerat, reliquis mille ducentis annis inviolatam atq; integram servatam. Denique, constare omnes ferè Græcos Codices ex versione LXX. habuisse admixta multa ex Theodotione asteriscis præfixis, deinde paulatim asteriscos excidisse, interiisse etiam editionem Theodotionis, inde autem necessariò ortam esse confusionem, ut jam nemo judicare possit, quid in iis libris sit LXX. quid verò Theodotionis.*

Johannes Stephanus Menochius Jesuita in Præfat. annotat. in Biblia cap. 11. *Corruptam esse multis locis LXX. interpretationem D. Hieronymus Præfat. in libros Paralip. affirmat his verbis: Si LXX. Interpretum pura, & ut ab eis in Græcum versa est, editio permaneret, superfluè me impelleres, ut Hebræa tibi volumina Latino sermone transferrem. Nunc verò cùm pro varietate regionum diversa ferantur exemplaria, & germana illa, antiquaq; translatio corrupta sit, atque violata &c. Verum autem esse, quod ait D. Hieronymus, confirmari potest ex D. Justino, qui Dialogo cum Tryphone Judæo affirmat, multis locis ab ipsis Judæis depravatam fuisse, & ex eo, quòd, cùm tradat Aristæus, hanc interpretationem in omnibus cum Hebræo consensisse, jam non solùm discordat in multis, sed multa habet, quæ non sunt in Hebræo, quemadmodum vicißim non pauca Hebræus habet, quæ in illa non reperiuntur.*

Jacobus Gordonus Huntlæus tom. 1. controv. 1. cap. 11. p. 42. *Quia nunc depravata est ista versio LXX. in multis locis, partim à Judæis, partim ab hæreticis, quod etiā sæpius conqueritur S. Hieronymus, non possumus jam ei fidem adhibere in omnibus.*

5. Quòd Hieronymianam translationem illi præferunt. (At si editio LXX. Interp. esset divina & authentica, non daretur eâ melior & exactior.)

Augustinus Steuchus Præfat. in Recognit.

cognit. Vet. Testam. *Cum nomen Hieronymi toto orbe esset celeberrimum, recepta sensim ab Ecclesiis illius versio, amotaq; illa antiqua Septuaginta editio.*

Ibid. *Si Hieronymi versionem cum editione LXX. contuleris, ausim hac uti similitudine, ut lucem ac tenebras à te collatas asseram. Inveniemus certè hanc adeò fuisse Ecclesiis necessariam, ut nisi hanc operam divinus Hieronymus nobis præstitisset, versari adhuc nos in multis erroribus certè necesse fuerit.*

Jacobus Bonfrerius Professor Duacenus Prolegom. in quinque libros Mosis cap. 16. sect. 5. & 6. multis disputat, *editioni LXX. Interpretum Hieronymianam editionem præferri debere.*

Thesis quinta. Autor Latinæ versionis vulgatæ non est Hieronymus.

Explicat. 1. Hieronymus in versione Scripturæ bis versatus est. Primò enim vetus Testamentum Latinè reddidit *ex editione Græca Septuaginta Interpretum*, ut ipse testatur lib. 2. contra Ruffinum. *Egóne*, inquiens, *contra Septuaginta Interpretes aliquid sum locutus, quos ante annos plurimos diligentissimè emendatos meæ linguæ studiosis dedi?* Idem confirmatur ex ejusdem Epistola ad Augustinum, quę undecima numeratur tom. 2. Augustini. Deinceps *ex ipsis fontibus*, ex Hebraico scilicet textu, totum vetus Testamentum transtulit, quod ipse testatur, tùm *in viris illustribus*, tùm aliis plurimis locis, ut in Præfationib. in libros singulos à se versos, & contra Ruffinum & alibi. Quando ergò quæritur, an autor vulgatæ versionis Latinæ sit Hieronymus? de alterutra illarum id accipiendum.

2. Novum Testamentum Hieronymus non vertit, sed vulgatam versionem diligenter recognovit ad veritatem textus Græci, emendatis multis erroribus, qui irrepserant, ut fit, sive autoris vitio, sive librariorum culpâ, idque rogatu Damasi Episcopi Romani, ad quem ita præfatus est in Evangelia. *Novum opus me facere cogis ex veteri, ut post exemplaria Scripturarum toto orbe dispersa, quasi quidam arbiter sedeam, & quia inter se variant, quæ sint illa, quæ cum Græca consentiant veritate, decernam:* Et pòst: *Igitur hæc præsens præfatiuncula pollicetur quatuor tantùm Evangelia, Codicum Græcorum emendata collatione, sed & veterum, quæ non multùm à lectionis Latinæ consuetudine discreparent, ita calamo temperavimus, ut his tantùm, quæ sensum videbantur mutare, correctis, reliqua manere pateremur, ut fuerant.*

3. Non est quæstio de parte aliqua illius vulgatæ versionis, an juxta unam atque alteram partem autorem agnoscat Hieronymum, præsertim quatenus est correcta, sed de toto & integro vulgatæ versionis systemate.

Antithesis. *Vulgatam Latinam versionem Hieronymi esse, contendunt Augustinus Eugubinus & Johannes Picus Mirandulanus in libris de hac re editis, aliiq; nonnulli,* (quæ sunt verba Bellarmini libr. 2. de Verbo Dei cap. 9. §. 1. ubi tamen notandum, quòd Augustinus Eugubinus Psalmos excipiat, *quos fatetur haberi ex editione Septuaginta, correctos tamen ab Hieronymo.*)

Jodocus Coccius tom. 1. Thesauri lib. 6. artic. 3. inter errores refert, quòd

Pagni-

Pagninus suspicatur in Præfat. interpretat. suæ ad Clementem VII. Pontif. vulgatam editionem non esse D. Hieronymi.

Petrus Sutor Carthusianus in libro de tralatione Bibliæ itidem statuit, *hanc, quam habemus, editionem Latinam, prorsus esse Hieronymianam, in Vet. quidem Testam. ex versione; in Nov. verò ex correctione Hieronymi.*

Nostram sententiam confirmamus ex eo,

1. Quòd Hieronymus in Præfat. Psalterii ad Sophronium, quæ est Epistol. 135. Præfat. in Pentateuch. Præfat. in libros Regum &c. testetur, *se eo modo vertisse Scripturas sacras, ut cum Hebraica veritate illa versio exactissimè consentiret*, quod ipsum de Hieronymo testantur Augustinus lib. 18. de Civit. Dei cap. 43. & Isidorus lib. 6. Etymolog. cap. 5. Atqui vulgata editio Latina in multis discedit à textu Hebræo, ac propiùs accedit ad Græcam LXX. Interpp. versionem.

2. Quòd Hieronymus multa aliter transtulerit, quàm in vulgata editione habentur, ut apparet ex mutua collatione vulgatæ versionis cum quæstionibus Hieronymi in Genesin, cum Commentariis in Prophetas & cum libro de optimo genere interpretandi. Confer Genes. 1. v. 2. cap. 4. v. 4. & 8. cap. 30. v. 32. Psal. 1. v. 1. Psal. 110. v. 3. Psal. 132. v. 15. Esai. 1. v. 12. & 30. Galat. 1. v. 16. cap. 3. v. 1. Ephes. 1. v. 14. cap. 4. v. 19. &c.

3. Quòd Hieronymus, utpote autor Latinitatis non contemnendus, in scriptis suis utatur sermone Grammaticè puro. At vulgata versio Latina in locis quàmplurimis est barbara & solœcismis referta. Confer Genes. 13. v. 11. cap. 21. v. 26. cap. 24. v. 32. cap. 42. v. 13. Ps. 67. v. 20. Psal. 125. v. 1. &c. Matth. 6. v. 26. cap. 17. v. 19. cap. 20. v. 28. cap. 22. v. 30. cap. 24. v. 6. Luc. 7. v. 32. cap. 19. v. ult. cap. 21. v. 38. Johan. 15. v. 2. Act. 3. v. 19. cap. 12. v. 8. cap. 18. v. 15. &c.

Huic nostræ sententiæ suffragantur,

Paulus ForoSempronii Episcopus lib. 2. cap. 1. de die passionis Domini. Santes Pagninus in Præfat. suæ Interpret. Bibliorum ad Clementem VII. Pontificem Romanum. (Horum duorum suffragium nobis largitur Bellarminus d. l. Paulum ForoSempronium hoc nomine perstringit Augustinus Eugubinus in Præfat. Recognit. Vet. Testam. fol. 3. *Non moveant nos*, inquit, *rationes, quas ad infringendam hanc sententiam, hanc scil. vulgatam editionem Hieronymi non esse, attulit Paulus ForoSemproniensis Episcopus, vir etiam doctissimus, unâ enim ratione omnes solvuntur &c.*)

Jacobus Faber Stapulensis in Apolog. præmissa Comment. in Epistol. Paulin. *Omnes, qui incolumi pollent judicio, negant, hanc editionem esse Hieronymi. Nam Hieronymus eam redarguit & damnat, & autorem ejus sæpe vellicat & inscitiæ accusat, ita opus nominat, ut alienum; ita Interpretem ejus redarguit, ut alium. Est igitur caput pertinax, quisquis aliter statuit.*

Et postea: *Hieronymus N. Testam. Græcæ fidei reddidit, verùm vulgata editio adeò multiplici vitio scatet, ut non tàm fidei Græcæ reddita sit, quàm reddi indigeat. Non est igitur Hieronymi.*

Thomas Morus in Epistola ad M. Dorpium in Apologia pro Moria

Erasmi p. 406. *Veterem versionem ab Ecclesia receptam Hieronymus postea, sanctissimis viris id approbantibus, ipso quoque Augustino adhortante, ut fieret, castigabat & mutabat, ut ipse fatetur, si quid in sensu fuit, quod discreparet à Græcis.* (Si Hieronymus vulgatæ versionis est corrector, non potest esse primus ejus autor.)

Erasmus in annot. Matth. 1. p. 10. *Hic locus, Ecce virgo concipiet &c. argumentum præbet, hanc editionem, quâ vulgo utimur, nec in usu fuisse Hieronymo, nec ab illo castigatam* (in omnibus & singulis partibus.) *Nam si usus fuisset, legisset & hîc, habet* (in utero) *si castigâsset, haberemus, quod ille probat ac sequitur. Ita enim Hieronymus in Comment. super h. l. Propheta, quia futura prædicit, significat, quid futurum sit, & scribit, accipiet. Evangelista, quia non de futuro, sed de præterito narrat Historiam, mutavit accipiet, & posuit, habet. Qui n. habet, nequaquã accepturus est?* (Idem Hieronym. in Epist. ad Gal. lib. 3. taxat Interpretem, quod perperã verterit locum [illegible] Cor. 5. & citat ad hũc modum: *Modicum fermentũ totam conspersionem fermentat*, ex quo idem Erasmus in annot. 1. Cor. 5. p. 314. concludit: *Si Nov. Test. haberemus ab Hieronymo restitutum, ut quid[illegible] autumant, quomodo taxat, quod nos hîc legimus?*)

Sixtus Senensis lib. 4. Biblioth. p. 327. demonstraturus, Commentarios quosdam, qui Arnobio & Hieronymo tribuuntur, non esse autorum istorum, argumentum ducit à sermonis qualitate. *Commentarios* (inquit) *illos rudes & inconditos solœcismis & barbarismis scatentes, qui nunc Arnobii titulo veneunt, etiam mediocriter exercitatus ex sermonis gustu sentiet, non esse Arnobii illius præstantissimi Oratoris, qui septem adversus gentes eloquentissima scripsit volumina. Commentaria similiter in Job & Marcum Hieronymianis tomis inserta, nullus unquam suspicabitur esse Hieronymi, nisi qui eum putet Latinam linguam dedidicisse & Græcam & Hebræam prorsus ignorâsse.* (Eodem argumento demonstrare possumus, vulgatam versionem Latinam solœcismis & barbarismis scatentem non esse Hieronymi. Sed non opus est per fidiculam consequentiæ à Sixto Senensi extorquere, quod suâ sponte fatetur, sic enim scribit.)

Lib. 2. Biblioth. hæres. 1. p. 580. *Vulgata nostra editio, quæ Hieronymi esse dicitur, in multis à Græca veritate* (in N. Test.) *distat, quoniam vulgata N. Testam. editio, quâ nunc utimur, non est mera Hieronymi de Græco in Latinum, sed mixta quædam editio, partim ex veteri vulgata editione, partim ex nova quadam Hieronymi castigatione in Nov. Test. collecta. Non enim omninò certum est, an ipse totum N. Test. à Græco transtulerit, vel jam priùs ab aliis translatum correxerit.*

Et postea: *Sed quanquam hæc editio Hieronymi non sit, & multa* (nota) *in ea Græcæ veritati non respondeant, non tamen oportet eam calumniis impetere, tanquam falsam.*

Lib. 8. Bibliothec. p. 645. *De editione nova V. Testam. quam Hieronymi esse negant, respondemus, quòd sicut ea non videtur esse Hieronymi, ita non omninò alia videtur ab interpretatione Hieronymi. Ut enim illi* (Adversarii) *ex multis locis, qui in editione nostra aliter habentur, quàm Hieronymus emendavit, arguunt, editionem hanc non esse eam, quam Hieronymus de Hebraica veritate transtulit, ita & nos eodem argumento ostendere possumus, eam non esse prorsus ab illâ D. Hie-*

Hie-

Hieronymi interpretatione diversam, quia in illa multa loca habentur, sicut Hieronymus se emendâsse testatus est &c. (Inde Bellarminus Sixtum Senensem in eorum classem collocat, qui statuunt, *vulgatam editionem esse mixtam ex vetere, quæ ante Hieronymum fuit usitata & ex LXX. Interpretum versione translata; & nova, quæ ex Hebræo textu ab Hieronymo adornata.*)

Johannes Driedo lib. 2. de Eccles. dogmat. & Scripturis cap. 1. ejusdem cum Sixto Senensi est sententiæ. *Sunt*, (inquit) *qui dicunt, translationem hanc Latinam, quâ communiter utitur tota Latinorum Ecclesia, non esse Hieronymi.* (Agnoscit igitur, quosdam etiam ex Pontificiis esse in ea sententia; cui postea suam opponit, quòd versio illa sit mixta ex vetere & nova.)

Marcus Marinus Canonicus Romanus in Præfat. Arcæ Noë scribit, *de vulgata translatione quosdam gravissimos Doctores dubitare, an sit D. Hieronymi, vel alterius &c.*

Ambrosius Catharinus Compsæ Episcopus in Clave Scripturæ cap. 45. 46. Santes Pagninus Præfat. Biblior. ad Clementem VII. Alphonsus Mendoza q. 10. positiv. itidem dubitant, *an vulgata illa versio sit Hieronymi.*

Fortunatus Fanensis in Præfat. de variis translationibus asserit, *versionem vulgatam, licèt aliquando Hieronymi credita fuerit, tamen ut majoribus nostris q. per manum traditum est, partim ex antiquissima & vetustissima editione Latina, quam Hieronymus communem & vulgatam, Augustinus Italam, & Gregorius veterem appellant, retentam esse, partim &c.* Sed & omni exceptione major Præfatio, quæ Bibliis Clementinis præfixa est, pronunciat, *eam partim ex Hieronymi translatione, partim ex Itala mixtam esse*, in quam sententiam quoque descendit Mariana Epistola ad Sanderum p. 57.

Guilielmus Lindanus lib. 3. de opt. genere interpret. cap. 6. Græculum quendam hujus versionis autorem esse suspicatur. *Sæpè*, inquit, *multumq; de nostra Latinæ editionis Interprete cogitans plurima videre videor, quæ ad suspicandum me invitant, ut non Latinum hominem, sed Græculum quendam fuisse existimem. Si enim illa prisca Ecclesia ante annos 1500. hac versione usa, haud ita potuit à Romanæ linguæ puritate intra tantillum temporis degenerare. Nam, quæ tùm in Psalmis, tùm in N. Testam. occurrunt versionis offendicula, majora sunt, quàm ut ab homine Latinæ linguæ, etiam quæ non jam ex lectione, sed ex sermone discitur, poterunt peccari &c. Nemo Latinè vel mediocriter eruditus dixerit. In convertendo Dominus, in cõveniendo populos, expugnaverunt pro oppugnaverunt, non potuerunt mihi, pro, non prævaluerunt &c.*

Salmeron Proleg. 33. pag. 419. *Hieronymus magis veterem illam & vulgatam Nov. Testam. editionem emendavit ac Græcorum Codicum fidei restituit, quàm novam condidit.*

Et postea: *Probabile est ac valde verisimile, hanc nostram editionem esse eam, quam Hieronymus emendavit.* (Certum igitur est, quòd Hieronymus non sit primus vulgatæ illius editionis autor, incertum verò an vulgata editio sit illa ipsa, quam Hieronymus emendavit. Imò certum est, quòd non sit illa, quia Græcis fontibus non congruit, quos Hieronymus velut regulam in emendanda versione est secutus.)

Stapletonus in Relect. princip. controverſ.5.q.3.artic.3.de antiquitate & uſu hujus Latinæ verſionis, ſic diſſerit: *Latina omnis Eccleſia ab ipſo Tertulliani tempore, qui vulgatam hanc noſtram lectionem plurimis in locis retinet, hac verſione uſa eſt.* (At ſi Tertullianus hac verſione uſus eſt, quomodo ejus autor potuit eſſe Hieronymus?)

Bellarminus lib.2.de Verbo Dei cap.9. ſi non ex toto, tamen *ex parte* nobis ſuffragatur, ſententiam ſuam quatuor propoſitionibus complectens. Prima hæc eſt: *Teſtamentum novum Latinum editionis vulgatæ ex antiqua verſione habemus, quam tamen Hieronymus emendavit.* Probat hoc ex eo, quòd *multa loca, quæ Hieronymus reprehendit in antiqua verſione, in vulgata hodierna ita correcta inveniantur, ut ipſe affirmat eſſe corrigenda.* (Sed argumentum hoc eſt infirmum, & multa loca in hodierna vulgata verſione inveniuntur nondum correcta, quæ tamen Hieronymus cenſuit emendanda.) Secunda propoſitio hæc eſt: *Pſalterium vulgatæ editionis Latinæ non eſt illud, quod D. Hieronymus tranſtulit ex Hebræo, neq; illud, quod tranſtulit ex verſione Græca LXX. Interpp. ſed illud, quod ipſe emendavit, translatum ab antiquo Interprete ex editione S. Luciani.* Probat ex eo, quòd *Pſalteriū vulgatæ editionis ubiq; ferè diſſentiat ab illo, quod Hieronymus ex Hebræo tranſtulit.* (In hac propoſitione contradicit Sixto Senenſi, qui lib.8. Biblioth. p.645. ſcribit: *Credibile eſt, hanc noſtram vulgatam editionem ex duabus Hieronymi editionibus conſtare, videl. ex ea, quam Hieronymus ſecundùm Hebraicam veritatem edidit & ex ea, quam ipſe ex Græca LXX. Interpp. editione tranſtulit.*) Tertia propoſitio: *Probabile eſt, librum Sapientiæ & Eccleſiaſtici & Maccabæorum in vulgata editione non haberi ex verſione Hieronymi, ſed ex antiqua translatione, cujus autor ignoratur.* Probat ex eo, quòd *Hieronymus libros illos judicaverit apocryphos, nec eos inveniatur tranſtuliſſe.* Quarta propoſitio: *Reliqua omnia ex Hieronymi verſione ex Hebræo habemus in editione vulgata.* (Argumenta, quibus id probare nititur, *infirma eſſe*, docet Sixtus Senenſis d.l.)

Lib. ejuſdem cap.11. §.6. *Vulgata editio non eſt unius autoris, ſed quædam habet ex Hieronymo, quædam ex Luciano, quædam ex Theodotione, quædā ex alio quodā Interprete innominato.* (Quando nos cōtendimus, corruptiones doctrinę & rituū in Eccleſiā eſſe introductas, urgent Pontificii, ut demōſtremus accuratè, *quando, à quo, quibus contradicentibus hæ factæ ſint.* Dicant igitur ipſi, quando hæc mixtura Latinæ verſionis fuerit introducta? à quibus? quo repugnante?)

Maldonatus in cap.16. Lucæ ſtatim in princ. *Græcum οἰκονόμος non tàm villicum quàm totius domus diſpenſatorem ſignificat, quem & Latinè Oeconomum appellamus. Quod idem Hieronymus noſtram emendans verſionem monuit. Quæ res argumento eſt, novum ab eo Teſtamentum converſum non eſſe, ſed veterem tantùm ejus verſionem nonnullis locis emendatam.*

Inde Nicol. Serarius in Proleg. Bibl. cap.19. quæſt.1. p.100. Pontificiorum de hac quæſtione ſententias in tres diſtribuit claſſes. *1. Quidam ajunt, autorem eſſe D. Hieronymum, ut Picus Mirandula & Auguſtin. Eugubinus. 2. Non eſſe Hieronymi, ſtatuit Eraſmus in Præfat. Pagninus, Paulus Foroſem-*

rosempronius &c. 3. Alii partim Hieronymi, partim non esse Hieronymi asserunt. Ita Driedo lib. 2. cap. 1. Andradius p. 255. lib. 4. Sixtus lib. 8. Idem p. 102. asserit, *præter pauculos V. Test. libros, E. g. Job, Psalterium & libros Salomonis nihil ab Hieronymo ex Græco translatum.*

(Plura in hanc sententiam ex Paulo Burgensi, Johanne Reuchlino, Laurentio Valla & aliis adduci possent, sed quia hæc controversia non est magni momenti, ideò illis recensendis supersedemus.)

Thesis sexta. Vulgata versio Latina non est authentica.

Ekthesis. 1. Non est quæstio, an [illegible] communi Ecclesiæ usu retineri possit, sed an in controversiis ab ea ad fontes non liceat provocare.

2. Neque quæstio est, an veteres honorificum ei encomium detulerint, sed an in sublime *authoritatis authenticæ* fastigium collocanda sit.

Antithesis. Concilium Tridentinum sess. 4. *Sacrosancta Synodus considerans, non parùm utilitatis accedere posse Ecclesiæ Dei, si ex multis Latinis editionibus, quæ circumferuntur, sacrorum librorum, quænam authentica habenda sit, innotescat, statuit & declarat, ut hæc ipsa vetus & vulgata editio, quæ longo tot seculorum usu in Ecclesia ipsa probata est in publicis lectionibus, Disputationibus, prædicationibus aut expositionibus pro authentica habeatur & quòd eam nemo rejicere quovis prætextu audeat vel præsumat.* (Observa autem, Concilium non proposuisse certum aliquod editionis exemplar omnibus sequendum, sed tantùm editionem ipsam authenticam definivisse, adeoque aërem verberâsse.)

Jodocus Coccius tom. 1. Thesauri lib. 6. art. 3. inter *errores* refert, quòd *Chemnicius in Exam. Concil. Trident. Georgius Major Præfat. in Psalmos & Tilemannus Heshusius libr. de sexcentis erroribus Pontif. negant, vulgatam Hieronymi Bibliorum Latinam editionem pro authentica habendam esse.*

Stapletonus in Relect. princip. fidei controv. 5. q. 3. art. 3. multis adversus illos disputat, qui negant, *Latinam vulgatam editionem Vet. & Nov. Test. debere ab Ecclesia pro sola authentica & sacra approbari,* ibidemque contrarium statuentium objectiones dissolvere satagit.

Melch. Canus lib. 2. Locorum cap. 13. ex hoc Decreto quatuor conclusiones deducit. *1. Editionem veterem & vulgatam fidelibus esse retinendam in his omnibus, quæ ad fidem & mores pertinent. 2. Omnes de fide & moribus quæstiones per hanc editionem esse definiendas. 3. In disputationibus non esse ad Hebraica & Græca exemplaria provocandum. 4. In his, quæ sunt fidei & morum, non esse Latina exemplaria ex Hebræis & Græcis fontibus corrigenda.*

Lib. ejusd. cap. 14. scribit: *At modò cùm exemplarium Latinorum una apud omnes concordia sit, potiùs Græca variantia per nostram Latinam editionem sunt limanda atque in pristinam unitatem reducenda, saniorisque consilii est, limpidam aquam ex lacunis defæcatis, quàm ex turbato fonte liquorem obscænum bibere.*

Francisc. Ximenius Cardinal. in Præfat. Bibl. Complut. asserit, *inter Hebraicam veritatem & LXX. Interpp. editionem se Latinam trãslationem, velut inter Synagogam & Orientalem Ecclesiam ponere, tanquam duos hinc & inde latrones, medium autem Jesum.* (quæ mirabilis est comparatio.)

Franciscus Turrianus in Defens. locor. adversus Sadeelem p. 57. *eos, qui Hebraicam veritatem versioni Latinæ præferunt, Judæis assentari*, scribit.

Azorius lib.8. Instit. cap.3. *Græca & Hebræa exemplaria, quæ nunc extant, si cum sensu vulgatæ Latinæ pugnent, pro Canonica Scriptura sit nobis habenda Latina editio.*

Socroboscus in Defens. Decret. Trident. part.2. cap.9. *Vulgata Latina est emendatissima ab omni errore.*

Gregorius de Valentia in Anal. lib.8. cap.5. p. 348. *Ex vulgata versione Hebræi & Græci Codices corrigendi, sicubi ab ea dissentiant.* Idē repetit tom.3. Disp.1. q.1. punct.7. §.43. col.313.

Bellarminus lib.2. de Verbo Dei cap. 10. §.3. *Concilium Tridentinum definivit, vulgatam editionem Latinam habendam esse pro authentica, pro qua scripserunt Johannes Driedo lib.2. cap. 1. de Eccles. dogm. Franciscus Titelmannus in Prologo Apologetico pro edit. vulgata* N.Test. *Andreas Vega lib. 15. in Concil. Trid. cap.9. Jodocus Tiletanus part.1. Apolog. pro Concil. Lindanus lib.1. de opt. genere interpret. Melchior Canus lib.2. Locor. c.13. Sixtus Senensis lib.8. Biblioth. hæres. ult. quorum diligentiam in astruenda authentica versionis vulgatæ autoritate se imitaturum*, ibidem asserit.

Gordonus Huntlæus controv.1. cap.8. *Non rectè faciunt illi, qui rejecto vulgato & sincero textu* (Latinæ versionis) *confugiunt ad textum Judaicum* (Hebræum) *jam depravatum.*

Josephus Acosta lib.2. de Christo revelat. cap.16. *Latina editio jure suo obtinuit, ut certior illius quàm cæterarum* (Hebraicæ ac Græcæ) *sit fides. Etenim corruptionem Latinis Codd. invectam suspicari non possumus, quos tantâ multitudine, tanto consensu à tot Dei Ecclesiis per plus mille annos conservatos constat. Hebraica contrà neq; ita in usu Catholicis fuêre, neq; à scriniariis tanta fidei servata sunt &c.*

Jacobus Gretserus Defens. Bellarm. libr.2. cap.10. pag.537. statuit, *Deum Interpretis manum & calamum ita direxisse, ne uspiam à Spiritus S. mente in translatione aberraret.*

pag.541. *Deum mentem Interpretis singulari ope ita rexisse & direxisse, ut nusquam à Spiritus S. mente deflecteret.*

[illegible]563. *Si quid est in vulgata pertinens ad dogmata fidei & morum, desumptum ex Theodotione, in iis Theodotionem non errâsse, idq; singulari protectione Dei, Interpretem illum, quamvis perditum & impium, iis in locis, quæ Ecclesia aliquando tanquam authentica approbatura erat, ab errore custodientis.*

Idem Gretserus responsurus Witakero p.541. sic disserit: *Quod verò subjungit, nos nolle nostram versionem ad fontes examinari, per fontes intelligens eos Codices Græcos & Ebræos, qui modò habentur, jure id facimus. Non enim constat, eos cum suis fontibus, hoc est, primis exemplaribus convenire, quibus tamen conformem esse nostram versionem nos certos facit Ecclesia. Itaq; sicubi exemplaria Ebræa aut Græca discrepant à Latina, quod attinet ad fidei & morum dogmata, ea potiùs ad Latinam, quàm istam ad illa comparandam & conferendam esse dicimus.*

Idem p.447. asserere non dubitat, *persuaderi sibi non posse, omnia ad Hebræum textum jam post tot secula corrigenda & exigenda esse, etiamsi fons ille nunquam lutulentus,* sed

sed semper & ubiq; limpidus flueret. (Ergò si vel maximè puritas fontium evicta, nondum tamen Gretserus de veritate se fateretur convictum.)

Pineda in tractatu de rebus Salomonis lib. 4. cap. 7. pag. 229. *Nos, qui omninò tenemur tueri Latinam vulgatam lectionem cum omnibus suis particulis, piaculum existimamus asserere, non solùm in re pertinente ad fidem, sed etiam ad rem Geographicam aut aliam cujuscunq; generis, Latinum Interpretem, si non omnia semper assecutus est, neq; prorsus sensum omnem verborum exhausit, aliquando errâsse, deceptumq; fuisse.* Unde etiam in Indice litera V. hæc comparent. *Vulgatæ lectionis autoritas & vel solus apex retinendus.* Et, *Latinus Interpres nunquam aberrans.*

Ludovicus de Tena Isagog. ad Scripturam lib. 1. diff. 6. sect. 1. *Latinam editionem vulgatam in omnibus suis locis & partibus ita esse authenticam, ut non solùm nullum contra fidem errorem contineat, sed etiam infallibilem veritatem & Spiritus sancti mentem in omnibus suis partibus, quantumvis minimis, non minùs quàm originalis Scriptura, unde fuit transumpta. Neq; ut fidem faciat, indigere recursu ad illam vel aliam; sed adhuc, quando ab Ebræa nunc existente dissentit, esse veram regulam fidei.*

Sect. 3. *Non solùm in iis, quæ gravia sunt & ad fidem moresq; pertinent, sed etiam in omnibus aliis, quantumvis levibus, vulgatam nullum habere errorem &c.*

Ibid. *Licet essent nunc incorrupti Codices Græci & Ebræi, tamen cùm eorum voces habeant tam varias significationes, nec Ecclesia hactenus definierit, quæ earum sint retinenda, benè tamen in vulgata; hinc est, istam esse priori loco venerandam, ad eamq;, ut Lydium lapidem, seu ut clariùs loquar, tanquam ad authenticam regulam fidei semper esse recurrendum, etiam in levibus.*

Ribera in Habacuc cap. 1. num. 13. *Mihi & omnibus, quibus vulgatæ editionis sancta & inviolabilis est autoritas, longè alia mens est. Neq; enim fas esse duco, credere, Ecclesiam aliquid pati in ista editione, quod non sit dictatum à Spiritu sancto.*

Henricus Henriquez libr. ult. Theolog. moral. cap. 10. §. 11. lit. q. *Si in fonte Nebræo aut Græco, esset sensus contrarius, ita ut nullo modo per antiphrasin accommodari posset Latinæ vulgatæ, impurus dicendus est fons & locus vitiatus, quia vulgatam nullo prætextu licet rejicere.*

Maldonatus in cap. 7. Matth. v. 1. in verba: *Nolite condemnare*, sic scribit: *Hæc verba nunc Græci non legunt, nec videntur veteres Latini legisse. Ego mihi legenda esse certò persuadeo, nosterq; mihi Interpres instar omnium est.*

Idem in Luc. 2. v. 14. *Non dubito multis fretus autoribus affirmare, Græcos nunc Codices h. l. esse corruptos, legendumq; εὐδοκίας bonæ voluntatis, ut noster legit Interpres, cujus magna profectò autoritas esse debet.*

Julius Cæsar Bulengerus contra Plessæum libro 3. cap. 6. cùm citâsset locum ex 14. cap. Jobi in hæc verba: *Quis mihi hoc tribuat, ut in inferno protegas me?* inde purgatorium conatus astruere. *Scio*, inquit, *Hebraicè haberi, Quis dabit, ut abscondas me in inferno, dum transeat furor tuus? Sed apud me*

multò pluris est Latina editio quàm Hebraica.

Petrus Sutor Carthusianus de tralatione Bibliæ cap. 10. *Hieronymus hanc editionem fecit eodem Spiritu, quo & ipsa Scriptura in suo fonte edita est à Prophetis & Apostolis. Sed & negotium egit totius Ecclesiæ, quæ falli non potest, falleretur autem Latinorum Ecclesia, si in Scriptura Latinè data error ullus inesset.*

Becanus in Manuali libr. 1. cap. 1. qu. 2. num. 4. *Soleo dicere, Catholicos* (unam versionem Latinam pro authentica habentes) *& Adversarios* (apud quos variæ versiones) *repræsentare duas familias, in quarum altera pater & mater, filii & filiæ, servi & ancillæ eodem loquuntur idiomate, & singuli singulos probè intelligunt: in altera tot idiomata sunt, quot capita; ubi pater Gallicè, mater Hispanicè, filii Latinè, filiæ Belgicè, servi Italicè, ancillæ Polonicè loquuntur. Ubi nulla concordia, sed perpetuum jurgium ac contentio est.*

Ribadeneira in vita Loiolæ libr. 5. cap. 10. pag. 627. *Ignatius Loiola, cùm timeret, ne ex Hebraicæ linguæ necessaria cognitione discipuli ejus aliquid discerent, ex quo ad novas interpretationes perquirendas, novosque Scripturæ sacræ sensus delaberentur, statuit, ut Nostri veterem vulgatam editionem omninò retinerent.*

Johannes Stephanus Menochius in Præfat. annotat. in Biblia cap. 17. *S. Marcus Evangelium suum Latinè scripsisse legitur. Cæterorum* (Novi Testamenti librorum) *licet Interpretes ignorentur, non dubium tamen, eam interpretationem factam statim initio Ecclesiæ, planeque verisimile est ab Apostolis visam & probatam.*

cap. 18. *Cùm versio nostra* (Latina) *à Concilio* (Tridentino) *dicitur authentica, significatur, absolutè & simpliciter esse fidelem & sinceram, nihil continere, quod fidei repugnet aut bonis moribus, nihil in ea esse, quod aptè falsitatis vel contradictionis alicujus possit revinci, etiamsi ad fidem vel mores nihil pertineat &c.*

Nostram sententiam confirmamus primò ἀνασκευαστικῶς ex eo,

1. Quòd vulgata illa editio Latina sit *versio*, ac proinde authentica esse nequeat, cùm solus textus originalis Hebræus in Vet. & Græcus in Nov. Testam. sit authenticus. *Primum in unoquovis genere est mensura reliquorum,* dicunt Philosophi.

2. Quòd autor ejus non fuerit Prophetico Spiritu illustris. *Aliud est esse vatem, aliud verò esse Interpretem,* dicit ipse Hieronymus, (quem vulgatæ versionis autorem esse volunt) in Præfat. in Pentateuch.

3. Quòd in locis quàmplurimis *à fontibus veritatis,* hoc est, à textu Hebræo in Veteri; & Græco in Nov. Testamento discedat, ut ostendit mutua collatio.

4. Quòd mendas habeat complures, videlicet *graphicas* Judic. 11. v. 2. Luc. 15. v. 8. & 14. Joh 20. v. 22. Hebr. 12. v. 8. 1. Petr. 2. v. 5. 2. Petri 1. v. 16. *fontibus directè contradictorias* Genes. 19. v. 18. cap. 49. v. 24. Act. 24. v. 42. 1. Corinth. 15. v. 51. 2. Corinth. 7. v. 8. Philem. v. 9. Heb. 3. v. 3. 1. Pet. 2. v. 23. 2. Petr. 1. v. 16. 1. Joh. 5. v. 16. *ellipticas* Gen. 1. v. 3. cap. 4. v. 16. cap. 34. v. 29. cap. 40. v. 5. Matth. 6. v. 4. & 32. cap. 15. v. 31. cap. 18. v. ult. cap. 20. v. 15. Luc. 2. v. 40. cap. 11. v. 2. & 4. Johan. 5. v. 16. Act. 10. v. 30. & 32. cap. 18. v. 21. cap. 22. v. 12. Ro. 11. v. 6. cap. 14. v. 6. 1. Cor. 6. v. ult. cap. 15. v. 54.

v.54. 2.Cor.12. v.11. 1.Tim.6.v.5. Hebr.1. v.3. 1.Pet.4.v.14.Apoc.2.v.14. *pleonasticas* Gen. 4.v.15.cap.5.v.22.cap.6.v.6. cap.27.v.33.cap. 31.v.32. Ex.2.v.17.&c.*chronographicas* Gen. 8.v.4. cap 11.v.13. Matth.3.v.2. cap.26. v.61. Act.5.v.13.&c.*topographicas* Gen.2.v.8.cap. 34.v.3.Deut.4.v.41.&c. *Historicas* Gen.24. v.22.cap.36.v.24.cap.37.v.2.Luc.9.v.14.&c *dogmaticas* Gen.3.v.15.cap.4.v.13.Matth.6. v.7.Rom.12.v.19.cap.14.v.5.Gal.3.v.24.&c. quodque conjungenda distrahat, distrahenda conjungat, Luc.16.v.22. Act.2. v.42. cap.10.v.30. Galat.4.v. ult. 2.Petri 2. v.8.

5. Quòd Doctores Ecclesiæ Latinæ nō habuerint eam pro authentica, sed in scriptis suis multa aliter citârint, quàm in vulgata versione extant, ut ostendit mutua collatio.

Secundò κατασκευαστικῶς ex eo, quòd solus textus Hebræus in V. & Græcus in N.Test. sit authenticus.

1. Quia omne instrumentum publicum in ea duntaxat lingua est authenticum, in qua originaliter fuit scriptum, ut ostendi potest exemplo diplomatum Regiorum, tabularum Testamentariarum, &c. Jam verò Scriptura sacra est instrumentum publicum, Dei autoritate, jussu ac mandato perscriptum.

2. Quia Scriptura sacra in illa duntaxat lingua est authentica, in qua à Prophetis & Apostolis est perscripta, cùm ipsi soli, utpote Spiritu sancto φερόμενοι 2.Petr.1.v.21. θεόπνευστον & authenticam Scripturam edere potuerint 2.Timoth.3. v.16. cúmque super *fundamentum Prophetarum & Apostolorum*, hoc est, super doctrinam in Propheticis & Apostolicis Scriptis comprehensam, *extructi simus*. Ephes.2.v.20. Jam verò libri Vet. Testam. scripti sunt à Prophetis linguâ Hebræâ, libri Novi Testamenti scripti sunt ab Evangelistis & Apostolis linguâ Græcâ.

3. Quia solum illud exemplar est authenticum, quod reliquorum omnium norma est ac regula. Jam verò exemplar Hebraicum in Vet. & Græcum in Nov. Testam. est reliquorum omnium norma & regula, quippe quæ sunt ex illis tanquam fontibus deducta.

4. Quia Hebræa Vet. Test. editio in lingua Israëlitica, Græca Nov.Testam. editio in Ecclesia primitiva Apostolica authentica fuit habita, & quidem sola.

5. Transsumtum sive exemplum non potest haberi pro authentico, nisi cum originali exactè conferatur, & cum ex eo omni ex parte consentire inveniatur. At talis collatio non fuit instituta à Patribus Tridentinis, multò minùs exacta illa cum originali convenientia hactenus fuit demonstrata. Ergò.

Nostræ huic sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam nobiscum agnoscunt, solum textum Hebraicum in Vet. & Græcum in N. Testam. esse authenticum, ac juxta eum de versionibus quibusvis judicandum.

c. Ut veterum dist. 9. ex Hieronymo. *Ut veterum librorum fides de Hebræis voluminibus examinanda est, ita novorum Græci sermonis formam desiderat*. (Glossa evidentiam hujus dicti confictis quibusdam distinctionibus labefactare nititur, ad quas latè respondet Erasmus in Scholiis super 2.lib. Hieronymi ad Jovinian.

 tan-

tandem tamen ex hoc Canone deducit notabile aliquod, quòd *quantumcunq; authenticum sit aliquod instrumentum, si tamen de ipso in dubium aliquid revocetur, semper exhibendum sit illud, à quo originem ducit*. Stante hoc notabili non potest aliter statui, quàm quòd in V. Testam. ad Codices Hebræos, in Novo ad Græcos sit recurrendum.)

c. De quibus causis distinct. 20. ex Innocentio. *De quibus causis nulla solvendi, ligandiq; autoritas in libris Vet. Testam. quatuor Evangeliorum cum totis scriptis Apostolorum appareat, ad divina recurrite Græca scripta*. (Glossa intelligit de scriptis Græcorum Doctorum, sed addita vox divina hanc expositionem vix admittit.)

c. Jejunium dist. 76. ex Hieronymo. *Cogimur ad Hebræos recurrere & scientiæ veritatem de fonte magis, quàm de rivulis quærere*, (in quæ verba sic annotat Glossa. *Collige, in dubiis ad rei originem recurrendum.*)

c. Inter solicitudines, tit. de Magistris in Clementinis Clemens V. in Concilio Viennensi statuit, *ut in Academiis teneantur viri Catholici, sufficientem habentes Hebraicæ, Arabicæ & Chaldææ linguarum notitiam, duo scilicet uniuscujusq; linguæ periti*, (videlicet ut fontes Scripturarum rectè explicentur. At si versio Latina est authentica, solicitudine illâ minimè opus erat.)

Thomas Morus in Epistola ad Dorpium: *Ecclesia credit translationi Latinæ, sed magis archetypo. Credit Evangelium in Latinis esse verum, quatenus cum Græcis consentit.*

Reuchlinus Hieronymi vestigiis insistens dicere fuit solitus, *Hebræi fontes, Græci rivos, Latini paludes bibunt.*

Ludovicus Vives in lib. 13. de Civ. Dei cap. ult. *Miror esse, qui tantum nefas existimant, translationes attingi, modò sobriè & prudenter fiat.*

In lib. 14. Augustin. de Civ. Dei cap. 8. *Otiosum nimis esset, ut puto, multis verbis persuadere velle, cùm de sensu aut integritate verborum Evangelii Latini dubitatur, ad fontem ipsum recurrendum, ad Græca exemplaria, quâ linguâ Apostoli scripserunt. Hoc Hieronymus clamat, hoc Augustinus hîc admonet & præcipit exemplo suo. Isti reclamant & certius esse contendunt transfusum in Latinum sermonem Evangelium, quàm in ipsa origine sua. Sed istos non magnoperè referre putem confutari, quia pauci sunt & indocti, qui vel suapte sponte tacebunt, cùm se intelligent nihil proficere, vel eruditorum omnium consensu cum absonis suis clamoribus rejicientur.*

In lib. 15. cap. 11. *Quàm meritò Augustinus deridet eos, qui plus omninò volunt haberi fidei interpretationibus, quàm linguis illis, unde ad cæteras sacræ Scripturæ manârunt!*

In libr. ejusd. cap. 13. *Hoc ipsum, quòd ad fontes recurrendum sit, Hieronymus clamat, hoc ipsa docet ratio, & nullus est saniore judicio, qui repugnet. Sed frustra consensus bonorum ingeniorum hoc censet. Nam rigidus stupor velut moles opponitur, non quia isti inscii sunt earum linguarum, nam nec Hebraicè sciebat Augustinus & Græcè minùs quàm mediocriter, sed non est in his ea modestia animi, quæ in Augustino, hic undecunq; paratus erat doceri, isti nusquam volunt doceri, ubiq; docere, quod ignorant.*

Erasmus Præfat. annot. Nov. Testam.

Testa-

Testamentum, quod vocant novum, omni, quâ licuit diligentiâ, quâq; decuit fide recognovimus, idq; primùm ad Graecam veritatem, ad quam ceu fontem, si quid inciderit, confugere, non solùm illustrium Theologorum exempla suadent, sed etiam toties monent Hieronymus & Augustinus & ipsa Romanorum Pontificum Decreta jubent.

Idem in Apologia adv. debacchationes Sutoris, de interpertatione Novi Testam. quae repurgata ab ipso in manibus est, multis verbis gloriatur, *quàm ea & Pontificibus & Episcopis & permultis Theologis grata acceptaq; fuerit, & ab ipso etiam Leone X. Pontifice inprimis commendata, neq; ullum unquam doctorem hoc consilium ejus improbâsse, aut ullius Synodi vocem exauditam, quae vel hanc emendationem veteris translationis Hieronymi damnâsset, aut etiam piaculare scelus judicâsset, si quicquam in ea damnaretur.*

Idem in Methodo: *Quòd si semel sufficiebat Hieronymiana translatio, quorsum tandem attinebat caveri Pontificum Decretis, ut Veteris Instrumenti veritas ab Hebraeorum voluminibus; Novi fides à Graecorum fontibus peteretur? Certè jam tum verterit Hieronymus. Deniq; si hac satis erat, qui postea factum est, ut tot manifestariis ac pudendis erratis lapsi sint primi nominis Theologi, id quod apertius est, quam ut negari possit vel dissimulari, in quibus est & ipse neotericorum omnium diligentissimus Aquinas, quem mihi parùm propitium esse velim, si aut mentior, aut contumeliae causâ haec dico.*

Joh. Driedo lib. 2. de transl. Script. c. 1. *Apostolica Sedes editionem Hieronymi vel approbavit, vel acceptavit, non tanquam sic penitùs consonam Scripturis editionem in suo fonte & in omnibus sic integram, puram ac restitutam, ut non liceat ulli vel examinare illam collatione factâ ad suum fontem, vel in locis quibusdam dubitare, si forsitan Hieronymus sit assecutus verum Scripturae sensum, sed tanquam omnibus editionibus tunc factis praeferendam & in regulis fidei ac morum nusquam deviam, & tanquam talem, quae publicè legatur & recipiatur in usum.* (Atqui Concilium Tridentinum longè plus autoritatis defert vulgatae illi versioni.)

Andradius lib. 4. Defens. Trident. fol. 247. (al. 348.) scribit, *valdè inconsideratè à quibusdam fuisse existimatum, Latinae editioni plus esse fidei quàm Hebraeis voluminibus habendum, ideò quòd haec fuerint Judaeorũ perfidiâ corrupta & adulterata, illa verò integra & incorrupta permanserit, & sacrarum literarum integritatem aliunde quàm ex Interpretum, qui ex Hebraeo illas converterunt, diligentia esse petenda. Quin etiam, quod in Synodo Tridentina dictum est Sess. 4. Latinam versionem vulgatam esse authenticam,* emollire conatur commodâ interpretatione, quam se habere dicit ab Andrea Vega, qui ei Synodo interfuerat, *ut nihil aliud significetur, quàm nullo eam defoedatam errore existere, ex quo perniciosum dogma aliquod in fide & moribus colligi possit.* (Haec laus etsi non sit vera, tamen nihil habet eximium, tribuique potest vel Pagnini vel Augustini Nebiensis versionibus, quae tamen non sunt authenticae.)

Lib. eod. in vulgato Interprete agnoscit aliquid [illegible] ac humanum. *Non ita se divina vis* (inquit) *in vulgatum Interpretem effudit, ut cum sanctissimis heroibus, qui sacra nobis mysteria literis mandârunt,*

conferri queat, aut omnium, quæ interpretanda suscepit, assequi perfectam cognitionem potuerit: sed his fuisse à sempiterno Numine ornamentis illustratum existimandum est, quæ Ecclesiæ rationibus expedire intellexit. Nec verò sine admirabili quadam providentia nonnulla voluit in ejus lucubrationibus humanæ imbecillitatis extare vestigia, quæ satis proderent, non omnia fuisse illius menti, tanquam Apostolis atque Prophetis, divinitùs instillata.

(Si vulgata versio non assequitur dignitatem majestatemque Spiritus in Scripturis loquentis, si humanæ imbecillitatis quædam in ea extant vestigia, quomodo potest ex inspiratione divina dici profecta & authentica?)

F. Aloisius Cataneus in Concil. Trident. asseverabat, *ad articuli* (de Latina sacræ Scripturæ versione) *determinationem nihil afferri posse magis appositum, aut horum temporum occasionibus magis accommodatum, quàm judicium Cardinalis Cajetani in Theologia celebratissimi, qui à pueritia huic studio deditus, mirâ ingenii felicitate & labore indefesso, inter sui seculi & superiorum aliquot seculorum Theologos familiam meritò duxit, cui in doctrina cedere & à quo edoceri, neminem eorum, qui adsint, Præsulum, aliorúmve Doctorum pudere debeat. Cardinalem hunc, cùm anno 1523. Legatus in Germaniam proficisceretur, sedulò pervolutantem, quâ ratione, qui ab Ecclesiæ tramite exorbitâssent, possent in viam revocari aut hæresiarchæ errorum convinci, huic malo unicum reperisse remedium contextus sacræ Scripturæ in ea lingua, quâ primùm fuit conscripta, intelligentiam ad literam. Eâque gratiâ reliquum vitæ suæ tempus, nempe totos undecim annos uni sacræ Scripturæ studio impendisse, non Latinâ versione, sed ipsis fontibus in V. Test. textu Hebræo; in N. T. Græco diligentiâ suâ expositis & illustratis. Et quoniam nullam ipse earum linguarum cognitionem habebat, in utraque lingua peritorum operam adhibuisse, qui textum Scripturæ verbum è verbo redderent, ut ex ipsius operib. in sacros libros scriptis apparet. Bonum illum Cardinalem dicere solitum, intelligere textum Latinum non esse intelligere verbum Dei, quod errare non potest; sed vocem Interpretis erroribus obnoxiam. Ab Hieronymo verissimè dictum, donum prophetandi & libros sanctos conscribendi proficisci à Spiritu sancto; sed eosdem libros in aliam linguam transferre, esse humanæ peritiæ opus, queribundusque vovebat ex animo, uti superiorum seculorum Doctores eam rationem tenuissent, tùm enim hæreses Lutheranas locum non fuisse habituras. Addidit Cajetanus, nullam translationem posse probari, nisi repudiato Canone Ut veterum dist. 9. qui censet, Veteris Testam. fidem de Hebræis voluminibus examinandam; novi verò normã Græci sermonis desiderare. Qui unicam interpretationem pro authentica agnoscat, ei D. Hieronymum, aliosque omnes Interpretes damnandos, eâ enim semel agnitâ nullum esse aliarum, quæ non sunt authenticæ, usum, frustraque incerta atque infirma proferri debellandis hostibus, ubi firma habentur, quæque certam spondeant victoriam. Illud cum D. Hieronymo & Cajetano pro comperto tenendum, nullum esse Interpretem, qui non possit errare, quantamcunque adhibeat industriam, ne ab originali deflectat: neque minùs certum, si sancta Synodus unam aliquam interpretationem ad genuinum contextum examinare & emendare contendat, Spiritum illum sanctum, qui in rebus fidei Synodis præsidere solet, Patribus Concilii in eo opere*

sic adfuturum, ut ab errore non sit metuendum, atq; ejusmodi versionem sic examinatam ac probatam pro authentica meritissimè habendam. Se verò non ea esse confidentiâ, ut absq; istiusmodi examine versionem audeat approbare, aut Spiritus sancti præsidium sibi polliceri, nisi sancta Synodus ita statuat, maximè, quòd in Apostolorum Concilio sedulam disquisitionē præcessisse observet. Verùm cùm hoc opus, hic labor annorum Decades requirat, neq; temerè suscipiendus sit, sibi quidem consultissimum videri res eo, quo mille ac quingentis annis fuerunt, statu relinquere, atq; ut Latinæ versiones ad originalium contextuum veritatem probentur, tanquam ad Lydium lapidem. Petrus Suavis lib. 1. Hist. Concil. Trid. p. 174.

Isidorus Clarius Brixianus, Abbas Benedictinus, in studio linguæ sacræ optimè versatus, in Concilio Tridentino narratione Historicâ opinionem illam, *quòd vulgata versio à Synodo pronunciari possit authentica,* hominum animis eximere conatus est, affirmans, *in Ecclesia primitiva permultas fuisse Græcas V. Test. translationes, quas distinctas in sex columnas Origenes collegit in unum volumen. Harum præcipuam vocari Septuaginta, ex qua variæ in linguam Latinam versiones petitæ, quemadmodum è Græcis N. Testam. libris variæ etiam desumtæ, inter quas ea, quæ vocatur Itala, sit maximè recepta, in Ecclesia legi solita & à D. Augustino præ cæteris omnibus approbata, sic tamen, ut procul dubio contextus Græci sint præferendi. D. verò Hieronymum, linguarum, uti omnibus compertum est, callentissimum, cùm observaret V. Test. versionem à veritate Hebraica deflectere, partim Interpretis Græci, partim Latini vitio, unam è lingua Hebraicâ immediatè petitam edidisse & alteram Novi Testam. versionem ad veritatem Græci contextus emendâsse. Eam translationem propter nominis celebritatem, quâ tum temporis erat Hieronymus, à permultis acceptam fuisse, ab aliis verò errorum antiquitatis tenacioribus & à novitate magis alienis, aut (ut ille dolens querebatur) gloriæ suæ æmulis rejectam ac repudiatam, verùm victâ post annos aliquot invidiâ illam Hieronymi versionem à Latinis omnibus acceptam, sic ut utraque in usu esset, vetus & nova vulgò nuncupatæ. D. Gregorium scribentem ad Leandrum in Jobi Historiam testari, Sedem Apostolicam utramq; recepisse, se verò in illius libri expositione, novam, quòd ad Hebraicum contextum proximè accederet, sibi sequendam delegisse: in citationibus autem locorum interdum hanc, interdum illam versionem afferre, prout ad propositum suum alterutra maximè faciat. Secutis temporibus è duabus his unam factam, partim novam, partim veterem, pro occasionum varietate, cui nomen inditum editionis vulgatæ. Psalmos omnes dicebat esse veteris versionis, quòd cùm in templis quotidiè decantarentur, mutari non possent. Prophetas omnes minores, novæ; majores, ex utraque permistos. Esse certissimum, divinâ hæc omnia voluntate ac destinatione accidere, sine qua nihil succedat, neque tamen ideò dicendum, peritiam supra humanam hic intervenire, D. enim Hieronymum palàm profiteri, nullum Interpretem SPIRITU SANCTO afflante locutum. Cùm autem editio, quam præ manibus habemus, magnâ parte illius sit, nimium esse, divini Spiritus adminiculum ei tribuere, qui affirmet & cognoscat eundem sibi deesse. Ideò nullam translationem cum sacro contextu linguâ originali*

æquiparandam. Quamobrem in hac se esse opinione, editionem vulgatam aliis omnibus anteponendam, approbandamq́ue, modò ad textum originarium corrigatur, eâ verò emendatâ, ut & aliæ omnes extinguantur, & ne quis aliam in posterum edat, severo edicto prohibendum. Idem Petr. Suavis in Historia Concilii Tridentini libro primo pag. 176.

Benedictus Arias Montanus in Præfat. super opus Biblicum Regium & *Patrum testimoniis* & *argumentis* convincit, *omnia, de quibus in Bibliorum interpretatione dubitatio suboritur, ad Hebraicam veritatem in Veteri; & Græci sermonis formam in Nov. Testam. esse examinanda.* Inter cætera sic scribit: *Quòd ea, quæ in prima lingua unum certumq́ue significat, ab Interpp. ambiguè reddantur, rursusq́ue illa è secunda in tertiam linguam conversa adhuc magis incertam significationem relinquant, ex quamplurimis exemplis in veteri Bibliorum editione patet.*

Et paulò pòst: *Quotidiano usu compertum est, tùm librariorum, tùm etiam Typographorum culpâ, multos errores, tàm in Græca quàm in Latina lingua passim committi, qui nullo modo nisi ex primævæ illius* (Hebrææ) *linguæ veritate emendari possunt.*

Et postea: *Si Latina sacrorum Bibliorum interpretatio corrumpatur, vel novarum interpretationum prætextu contaminetur, aut etiam falsâ sententiæ interpretatione pervertatur, tamen huic nullum magis salutare remedium adhiberi potest, quàm si veritas ipsa primæva & archetypæ illius linguæ subsidio confirmata à scelestorum hominum impuritate vendicetur.*

Ibid. *Hoc consilium sunt secuti DD. Augustinus & Hieronymus, quorum ille in iis libris, quos de doctrina Christiana inscripsit, ita scriptum reliquit. Et Latinæ quidem linguæ homines, quos instruendos suscepimus, duabus aliis ad divinarum Scripturarum cognitionem habent opus, Hebraicâ scil. & Græcâ, ut ad exemplaria præcedentia recurratur, si quam dubitationem attulerit Latinorum Interpretum infinita varietas. Hieronymus verò ad Suniam & Fretelam scribit his verbis: Sicut in Nov. Testam. si quando apud Latinos quæstio exoritur, & est inter exemplaria varietas, recurrimus ad fontem Græci sermonis, quo novum scriptum est instrumentum: ita in Vet. Testam. si quando inter Græcos Latinosq́ue diversitas est, ad Hebraicam recurrimus veritatem, ut quicquid de fonte proficiscitur, hoc quæramus in rivulis.*

Idem in Præfat. super Nov. Testam. *Tuum est, Lector, ut veterem editionem cum Græcis exemplaribus ita conferas, ut ex utriusq́ue diligenti & accuratâ collatione sacræ Scripturæ sensum & Spiritus sancti, à quo hæc sunt profecta, mentem & sententiam tandem assequare.*

Index Expurgatorius Hispanus ex consilio Supremi Senatus scriptus p. 145. *Quamvis hæc, quæ D. Hieronymus & Augustinus docuerint,* (ad fontes scilicet recurrendum esse) *vera sint, tamen post Concilii Tridentini decretum non licet vulgatæ Latinæ testimonia quovis prætextu rejicere, prout in ipsius Concilii Decreto constitutum.* (Agnoscunt ergò eam esse Hieronymi & Augustini sententiam, sed propter Concilii Tridentini Decretum ab ea discedunt.)

Hieronymus ab Oleastro Præf. Comment. ad Pentateuch. *Hieronymo non plus tribuendum in sua editione, si tamen illius est, quàm*

quàm sibi velit ipse tribui. Ipse verò, utpote vir sanctus, se aliquando hallucinatum ingenuè fatetur, suamq; versionem in multis emendâsse. Quæ non in eum finem produximus, ut virum sanctum traducamus, sed ut doceamus, eum non Prophetam, sed hominem fuisse.

Melch. Canus lib. 2. Locorum cap. 15. varias recenset commoditates, quas fontium cognitio afferat, *1. quando cum infidelibus disputamus. 2. quando dictionum emphasin explicare volumus. 3. ut plures sensus inveniamus. 4. ut idiomata, phrases & proverbia alienæ linguæ cognoscamus. 5. ut menda corrigamus. 6. ut quædam loca intelligamus, quæ sine linguarum scientia explicari nequeunt. 7. ut Latini sermonis ambiguitatem & amphibolian vitemus. 8. ut quædam vocabula rectè interpretemur, quæ in usu sunt, ut anathemata, maranatha.*

Johannes Harlemius Pręfat. in varias lectiones Latinorum Bibliorum. *Cùm varias vulgatæ Latinæ editionis lectiones invenimus, quænam earum ad textum Hebræum, Chaldæum, & Græcum ex veteri Instrumento, aut ad Syrum & Græcum in novo propiùs accedat, indicare voluimus: tùm quòd hoc omnibus sacrarum literarum studiosis longè gratissimū fore putaremus, tùm quòd, turbatis rivulis ad fontes recurrendum esse, excellentes Doctores atq; Ecclesiæ Catholicæ lumina semper judicaverint.*

Bellarmin. lib. 2. de Verbo Dei cap. 11. concedit, *quatuor temporibus licere ad fontes Hebræos & Græcos recurrere. 1. quando in Latinis Codicibus videtur esse error librariorum. 2. quando Latini Codices variant, ut non possit certò statui, quæ sit vera vulgata lectio. 3. quando verba aut sententia in Latino est anceps. 4. ad energiam & proprietatem vocabulorum intelligendam.* (At si fontium inspectio tot commoditates affert, si quatuor temporibus ad fontes licet recurrere., quomodo constabit firmitas Decreto Tridentino, quòd *nec in lectionibus, nec disputationibus, nec prædicationibus, nec expositionibus quovis prætextu eam ullus hominum rejicere debeat?* Si menda Latinorum ex Græco in N. & Græcorum Codicum ex Hebræo textu in V. T. corrigenda, utiq; fontes Hebræi in V. & Græci in N. T. erunt authentici.)

Henricus Henriquez lib. 9. Theolog. moral. cap. 31. §. 4. lit. F. *Græca hæc versio* (Matthæi ex Hebræo) *habet autoritatem Apostolicam: quare Hieronymus & Augustinus monent, in N. Test. recurrere ad fontes Græcos.*

Acosta libr. 2. de Christo revelato cap. 15. in princ. *Quid ergò ampliùs Latino aut Græco concedendum est, quàm ut tunc habeatur interpretatio bona, cùm concordat originali linguæ? autoritas autem divina tota penes illam linguam sit, in qua sacer scriptor edidit primùm.*

Marcus Marinus in Præfatione arcæ Noæ scribit, *Quosdam gravissimos autores conqueri, vulgatam versionem in pluribus locis esse depravatam, ut ex textuum varietate videre liceat.*

Ibidem concludit, *Certum esse, Hebraicum textum omnium aliarum translationum fontem esse, ad quem recurrendum sit, quotiescunq; aliquod dubium aliis translationibus accidat.*

Johannes Stephanus Menochius in Præfat. annotat. suarum in Biblia cap. 18.

Vulgata versio Latina Hebræis & Græcis fontibus non anteponitur, quia Concilium nullam comparationem instituit, nec, si puri sunt, anteponi potest. (Subjungit quidem, *de facto, ut nunc res se habent, pluris illis à nobis facienda est, rivus enim purus & minimè turbatus fonti turbato & impuro prudenter anteponi potest & debet.* Atqui hæc non solùm petunt principium, sed etiam derogant prioribus. Si enim rivus purus est, fons impurus, utique etiam Hebræis & Græcis fontibus vulgata versio Latina à Concilio Tridentino anteponi debuit, ac verè etiam anteposita est, quia prohibet Concil. quovis prætextu ab ea discedere.).

Andreas Vega lib. 15. Defens. Concil. Trident. cap. 9. hanc fuisse Concilii mentem, censuit, quòd *vulgata versio sit omnibus editionibus tum factis præferenda; nec voluisse Concilium Tridentinum eam versionem, tanquam è cœlo delapsam adorari, quia sciebat ejus Interpretem non fuisse Prophetam.*

Joh. Mariana Jesuita in tract. de vers. vulg. cap. 20. statuit, *non fuisse propositum Tridentinis, eam in minimis, etiam quæ ad fidem & mores non pertinent, comprobare.*

Cap. 23. *Eam,* inquit, *decernit authenticam esse, hoc est, plenam autoritatis certæ, quoniam nihil continebat, quod ad mores & religionem spectat, depravatum, eatenusq; vetat à quoquam rejici, quæ explicatio, cùm magnos autores habeat, repudiari certè non potest, ut religioni contraria.*

Ibid. sic scribit: *Latinis ergò Codicibus divina Scriptura continetur, non q. in fontibus, id enim datum non est, ut divini libri Latine primùm scriberentur, sed q. in interpretatione non minoris certè autoritatis, quando cum illis convenit, quando discrepat incuria aut errore Interpretis, excusanda est.*

Et infra: *Neq; nostra fides interpretatione innititur, nisi cum fontibus comparatâ, atque ex illis, ubi opus erit, præsertim Ecclesiæ Catholicæ judicio castigatâ.*

Rursus: *Alioqui multa sunt, in quibus peculiare dogma non explicatur, in quibus erroris aliquid in nostra editione esse, absurdum non arbitramur: in fontibus, ex quibus errores corrigendi sunt, vel levissima quæq; vitio carent, ne Deo mendacium tribuatur, quo dictante divini libri sunt conscripti. Interpres humano ingenio nitens in quibusdam certè labi potuit.* (Statuit ergò Mariana, ea solùm in versione vulgata esse authentica, quæ pertinent ad fidem & mores, alii contrà statuunt, omnia in vulg. versione esse authentica, quæ discordia tam implacabili controvertentium odio agitata fuit in Hispania, ut ad tribunalia tandem deventum sit, nonnulliq; ex vinculis & carcere causam suam agere compulsi. Nam de dissensionibus Pontificiorum circa Decretum Concilii Tridentini, vulgatæ versionis αὐθεντίαν definiens, sic disserit idem Mariana Jesuita Hispanus in dicto tract. cap. 1. *Opus molestum suscipimus, periculosam aleam, ac quâ nescio, an ulla disputatio his annis inter Theologos, in Hispania præsertim, odio partium magis implacabili agitata sit, usq; adeò ut à probris & contumeliis, quibus se mutuò fœdabant, ad tribunalia ventum sit. Atque quæ pars magis sibi fidebat, Adversarios de religione postulatos gravissimè exercuit, q. impios, qui divinorum librorum autoritatem atq; eam versionem, quæ vulgata editio vocatur, audacter elevarent, novis interpretationibus prælatis, invectisq; contra Concilii Tridentini*

dentini Decreta. Tenuit ea causa multorum animos suspensos expectatione, quem tandem exitum habitura esset, cùm viri eruditi è vinculis cogerentur causam dicere, haud levi salutis existimationisq; discrimine. Miseranda virtutis conditio, quando pro laboribus, quos susceperat maximos, compellebatur eorum, à quibus defendi par fuisset, odia, accusationes & contumelias perferre, quo exemplo multorum impetus præclaros retardari, viresq; debilitari & concidere necesse erat. Omninò fregit ea res multorum animos alieno periculo considerantium, quantum procellæ immineret liberè affirmantibus, quæ sentirent. Itaq; aut in aliorum castra transibant frequentes, aut tempori cedendum judicabant.

2. Quòd quidam Codices Latinos ex Hebræo; in Vet. & in N. Test. ex Græco corrigunt.

Augustinus Chisamensis Episcopus in annot. Gen. 8. apud Sixt. Senens. libr. 5. Bibl. annot. 83. adversus vulgatam versionem, *Corvus egrediebatur & non revertebatur,* sic scribit: *Fecit hic error, ut fabulosissimas quæstiones huc invexerint expositores, quærentes, quo loco abfuerit corvus per tot dies extra arcam, & ubi resederit, cùm aquæ siccatæ nondum essent, & an reversus sit corvus ad Noë in arcam post aquarum exiccationem, quia Moses juxta depravatam Scripturam dicit, & non reversus est, donec siccarentur aquæ. Subtrahenda est igitur tàm à nostris quàm Græcis Codd. negatio, & juxta Hebraicam veritatem legendum, corvum rediisse in arcam.* (Nos tamen Latinam versionem ab Hebræo textu h. l. dissidere non dicimus.)

De Augustino Eugubino & Cajetano Cardinali sic scribit Melchior Canus lib. 2. Locorum cap. 13. p. 62. *Mirari satis non possum, Augustinum Eugubinum, virum alioqui egregiè doctum & pium maluisse Judæis & hæreticis quàm Catholicis consentire,* præferendo fontes Hebræos versioni, eamque ex fontibus corrigendo. *Nam Cajetanus eisdem semper vestigiis inhærendo, per omnia in Vet. Testam. Hebraicos, in novo Græcos Codices prors[illegible] amplectitur, vix ullâ Latini Interpretis habitâ ratione.* In margine additur: *Pagninus quoq; novos Judæos secutus est.*

Lib. & cap. iisdem, p. 64. *Isidorus Clarius* (qui aliquot millia errorum in vulgat[illegible] versione correxit) *ferendus non est, cujus emendatio nihil est aliud, quàm Interpretis veteris reprehensio. Pollicetur enim in operis fronte veterem editionem correctam, posteaquam verò pollicitatione hac depellit invidiam novitatis, multa inserit, adjicit quædam, nonnulla mutat, ut lector non aliud possit in locis mutatis intelligere, quàm aut veteris Interpretis errorem, aut veterum Codicum depravationem.*

Jacobus Faber Stapulensis in Comment. Hebr. I. rejicit vulgatam versionem Johan. I. v. 30. sic legentem, *qui ante me factus est,* eamque corrigit ex Græco γέγονε.

Sixtus Senensis lib. 2. Biblioth. pag. 69. *Sciendum est, quòd ea, quæ 3. Reg. 16. nostræ vulgatæ editionis de cœde Jehu referuntur, in Hebraicis exemplaribus non habentur.*

Et postea: *Quod in editione Latina additur, est, ni fallor, annotatiuncula quædam margini primùm adjecta ab incerto expositore, qui locum hunc sibi non intellectum illustrare voluit, deinde ut sæpè*

accidit, scriptorum audaciâ in contextum translata.

Lib.5. Bibliothec. p.371. versionem Latinam Exod.34. v.35. legentem: *Videbant faciem Aaronis cornutam*, ex Hebræo corrigit.

Arias Montanus, quod in Præfat. operis Regii verbis docuit, videlicet rivulos versionum ex fontibus corrigendos esse, illud ipsâ praxi comprobavit. Genes.3. v.15. vulgata legit *ipsa*, Arias ex Hebræo reddit, *ipsum*. Genes.48. v.5. vulgata legit, *invocetur super eos nomen meum*, Arias ex Hebræo reddit, *vocetur in eis nomen meum*. Psal.139. v.17. vulgata legit, *Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus*, Arias ex Hebræo reddit, *Et mihi quàm preciosæ fuerunt cogitationes tuæ!* Eccles.9. v.1. vulgata legit, *Nescit homo, utrum amore vel odio dignus sit*, Arias ex Hebræo reddit, *Etiam amorem, etiam odium non sciens homo.* Hebr.13. v.16. vulgata legit, *talibus hostiis promeretur Deus*, Arias ex Græco reddit, *beneplacet sibi Deus.* Ejusmodi longè plura adduci possent.

(Fuit Arias Montanus unus ex Patribus Concilii Tridentini, & tamen in tot locis emendare ausus fuit versionem Latinam ex Hebræo & Græco textu, etiam in illis dictis, quæ à Pontificiis ad probandam invocationem Sanctorum, incertitudinem gratię & operum merita adducuntur.)

Erasmus in versione N. Testam. vulgatam Latinam innumeris in locis *rejicit, corrigit* & in annotationibus, cur ita faciat, perspicuas rationes affert, (nihilo tamen minùs à Leone X. *dilectus filius* vocatur in diplomate versioni præfixo, in quo Pontifex etiam *benedictionem Apostolicam* ei precatur, *& ut publicæ utilitati studere pergat & sedulò invigilet, quò tam sanctum opus in lucem exeat*, eum hortatur.)

Emanuel à Saa in suis annotationibus, sæpè *discedit à versione vulgata*, eamque ex Græco textu corrigit.

Salmeron in Comment. Ephes.1. Disput.4. §. Ad quartum. *Augustinus notavit meliùs habere Græcos Codices, (dedit nobis arrham hereditatis, quàm Latinos, dedit nobis pignus) quia redditâ pecuniâ mutuò acceptâ restituitur pignus, arrha autem integro precio non redditur, quia est pars precii, unde Græcis literis & Græcis Interpretibus & rei etiam ipsi magis convenit nomen arrhabonis, quia Spiritus sanctus cœlestis hereditatis arrha non redditur, quemadmodum arrha reddi non solet.*

Idem in 1. Tim.6. Disput.16. §. Posthæc. *Græci Codices habent: secede ab his, qui sunt hujusmodi, quæ non sunt in Latinis. Græcum sequitur Chrysostomus cum suis, etiam Ambrosius. Et Haimo notat, hoc subaudiendum esse in textu Latino.*

Idem in 2. Petri 1. v.16. Disp.2. §. Ad decimum. *Probabilior est Græca lectio, quæ legit σεσοφισμένοις, hoc est, doctas & artificio & eloquentiâ compositas fabulas, à quo verbo ducitur verbum Sophistarum, quod nisi eruditissimis viris non tribuebatur.*

Idem in Jac.5. v.16. Disput.6. §. Octavò dubitatum. *Confiteamini ergò. τὸ ergò in Græco non est, nec videtur necessarium, quia meliùs sine tali adverbio legeretur hic locus, non enim rectè infertur ex superiùs dictis, ubi nullam de confessione mentionem fecerat Apostolus.*

Mi-

Michaël Ghislerius in Comment. Cantic. 6. v. 12. expos. 1. *Pro voce Sulamitis ferè omnes Latini Codd. impreßi, uno excepto, qui nuper in Vaticano excusus est &c. habent Sunamitis, quam lectionem & Ecclesia servat in Officio sanctarum virginum &c. Verùm ex originali Hebræo manifestè apparet, legendum potiùs Sulamitis, quomodo & Aquila ante nostrum Interpr. legisse haud dubium est, cùm verterit* εἰρηνεύ[illegible] *pacifica.*

Magdalius Jacobus Gaudensis in Præfat. Correctorii Bibliorum Colon. Ann. 1508. haud obscurè fatetur, *Græcos in Novo, Hebræos in V. Test. sibi prorsus consulendos fuisse.*

Nicolaus Serarius in Prolegom. Biblic. cap. 19. q. 12. fol. 118. negat, *posse editionem vulgatam fontibus præferri,* ac pro se citat Salmeronem Proleg. 3. Driedonem lib. 2. cap. 1.

Gregorius de Valentia ad Nicolaum illum Serarium scripsit, *posse aliquem sine periculo de vi atq; sensu definitionis Concilii Tridentini aliter opinari.* In literis datis Ingolstad. Ann. 1590. 16. Octob. ut testatur ipse Serarius d. l. fol. 119. (Idem tamen Gregorius de Valentia tom. 3. col. 313. negat, *posse ex fontibus vulgatam versionem corrigi*, quod cauteriatam conscientiam arguit.)

Tannerus tom. 2. Theol. Scholast. Disput. 5. q. 6. dub. 3. num. 48. tractans locum Deuter. 12. v. 32 *ad fontem Hebræum ac Græcum* provocat, negans *in alterutro extare vocem tantùm.*

Georgius Wicelius in Demogoriis suis passim *Hebræum textum* citat ex Vet. & *Græcum* ex Nov. Test.

Hieronymus ab Oleastro in Comment. super Pentateuch. vulgatam versionem sæpè corrigit atque emendat, quo nomine cùm apud suos malè audiret, culpareturque, ita scribit Præfat. ad Lectorem in Esaiam sub finem: *Est mentis nostræ in Prophetis, quemadmodum in omnibus aliis Scripturæ libris, non aliquam editionem interpretari, sed veritatem ipsam Hebraicam, non quòd interpretationes aut Interpretes rejiciamus, sed quia nescimus, an verum ac genuinum Hebraicæ veritatis sensum assecuti sint. Decrevimus etiam de cætero, à tam exacto Hebraicorum voluminum examine temperare, quod id Hebraicæ linguæ ignaris ingratum ac laboriosum, ex Commentariis nostris super Pentateuchum, fore intelleximus.*

Franciscus Lucas Brugensis in notis ad versionem Latinam aliquoties repetit, *sic esse legendum Græca clamant.*

Ad cap. 15. Exod. sic annotat. *Ingressus est enim eques Pharao cum curribus & equitibus ejus in mare. Sincera est aliorum Codicum lectio, equus Pharao;* ita enim Hebraicè est, ita Græcè סוס פרעה ἵππος Φαραώ. Judicum 15. cùm alii *ligna* legerent, alii *lina. Verisimile omninò est,* inquit, *non ligna, sed lina scribendum esse. Nam & Hebraici Codices & Græci atque Chaldæi ita habent.*

In Præfat. annot. Bibl. scribit: *Etiamsi editio vulgata à Synodo Trident. authentica sit pronunciata, Lovanienses tamen Theologi multa in ea vitia reprehenderunt & castigârunt.*

Toletus in Comment. Rom. 7. v. 6. *Lectio Græca (mortui sumus ei &c.) magis videtur accommodata, quam probat Origenes,* (quàm Latina, *soluti sumus à lege mortis.)*

Pontificale Romanum edit. Venet. Ann.

Ann. 72. pag. 3. locum Apostolicum 1. Timoth. 3. v. 1. aliter transfert, quàm habet vulgata versio. Loco enim affirmativæ Apostolicæ *unius uxoris maritus*, ponit negativam, *non plurium uxorum vir*, ac prætermittit hæc verba, *filios habentem subditos cum omni castitate. Si quis autem domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiam Dei gubernabit?*

Stapletonus in Prompt. Cathol. fer. 3. Hebdom. sanctæ. §. 4. Græcum textum Luc. 22. v. 20. legentem in præsenti ἐκχυνόμενον præfert Latinæ versioni, quæ in futuro legit, *fundetur. Illa verba*, inquit, *sunt legenda in præsenti tempore juxta omnes Evangelistas.*

Maldonatus in Comment. Matth. 6. v. 5. Græcum textum, qui habet ὅτι φιλοῦσι præfert Latinæ versioni, quæ legit: *Qui amant. Hoc loco*, inquit, *nostram potiùs quàm Græcam versionem judico esse corrigendam.*

In Comm. Joh. 5. v. 46. *Vetustissimi autores non habent forsitan*, (quod tamen habet vulgata.)

Sanctius Act. 8. num. 8. scribit, *Translationem vulgatam difficilem esse & absonum habere sensum, ideoq; ex Græco fonte eam illustrandam.*

Estius in Comm. 1. Petri 2. v. 23. *Pleriq; omnes Codd. Latini legunt: Tradebat autem judicanti se injustè. At in Græcis omnibus diversa lectio est. Tradebat autem judicanti justè. Quam & Syrus Interpres paraphrasticè sic reddidit. Sed tradebat judicium suum judici justitiæ &c. Verisimile est, Interpretem nostrum non aliud vertisse, quàm quod in omnibus Græcis legitur. Sed cùm non intelligeretur, librariorum inscitiâ jam olim fuisse mutatum in sensum magis obvium. Alioqui certè Augustinus tract. 21. in Joh. cum Græcis convenit, ita legens: Sed commendabat illi, qui justè judicat. Similiter Fulgentius ad Thrasimundum cap. 11. Commendabat autem judicanti justè.*

Jesuita Faninus in Colloquio Pragensi cum D. Garthio habito p. 90. versionem vulgatam deseruit & ad fontem Græcum provocavit in verbis Cœnæ. Pro eo enim, quod legitur in vulg. versione, *Quod pro vobis fundetur*, in Græco est præsens, *funditur* Luc. 22. v. 20. quod Jesuita arripuit.

Cornelius Jansenius in Conc. Evangel. cap. 51. fol. 533. concedit, *quædam rectiùs verti posse, quàm habet Hieronymi versio.*

Jacobus Bonfrerius Prof. Duacenus cap. 12. Præloquior. sect. 3. *Hebraicum textum*, dicit, *plurimùm prodesse sive ad menda, quæ in Latinam versionem incuriâ irrepserunt, corrigenda; sive ut è variis in Latina versione lectionibus disquiratur, quæ verior sit & sincerior.*

Franciscus Ribera in Commentar. Hebr. 4. v. 2. Latinæ versioni legenti, *in iis, quæ audiverunt*, præfert Græcum textum legentem τοῖς ἀκούσασι. *Sine dubio*, inquit, *legendum est, qui audiverunt, non enim aliter in Græco intelligi posset.*

In Comment. Hebr. 11. v. 34. itidem Latinæ versioni legenti, *effugaverunt*, præfert Græcum textum legentem ἔφυγον. *Latinè*, inquit, *fugaverunt aciem gladii, debet esse effugerunt secundùm proprietatem Græcæ vocis.*

In Comment. Apocal. 14. v. 3. itidem Latinæ versioni legenti, *Nemo potest dicere Canticum novum*, præfert Græcum textum legentem μαθεῖν, *discere. Non in*

in Græcis (inquit) *hoc loco error est, sed in Latinis.*

Bellarminus ipse à vulgata versione sæpè provocat ad fontes, lib.1. de Verbo Dei cap.12. §. Duodecimò. *Pro filio Ruben Judith 8. correctiùs videntur habere Græci Codices filium Israël.*

Lib.& cap.iisdem §. Jam hoc. *Numerus annorum Judith in fine libri clariùs colligitur ex textu Græco.*

Lib.2. de Verbo Dei cap.11.§. Sic etiam. *Ex Græco colligitur, illud bonæ voluntatis Luc.2. v.14. meliùs conjungi cum pace, ut hic sit sensus, in terra pax hominibus, pax, inquam, bonæ voluntatis Dei erga homines. Nam* εὐδοκία *utplurimùm non est bona voluntas hominis, sed bona voluntas Dei erga homines.*

Lib.ejusdem cap.13. fatetur in Psal. 132. v.15. ex *corrupta LXX. Interpp. versione fluxisse vitium vulgatæ, quæ* ציד *viduam reddidit.*

Lib. 2. de Sacrament. cap.20. §. Secundus locus &c. postquam adduxerat locum Apostolicum Ephes.1. v. 13. *in quo & credentes signati estis Spiritu promissionis sancto &c.* subjungit, *nota illud credentes in Græca esse temporis præteriti* πιστεύσαντες, *id est, postquam credidistis*, (in quo consistit totus argumenti nervus, quod Bellarmin. ex hoc loco ducit.)

Lib. 2. de amiss. gratiæ cap. 11. quando respondet argumento Calvinianorum ex Gen. 50. *Num Dei possumus resistere voluntati?* provocat *ad fontes Hebræos.*

Lib. ejusd. cap.12. quando respondet argumento Calvinianorũ ex Rom. 9. *In hoc ipsum te excitavi*, provocat *ad fontes.*

Lib.3. ejusd. articuli cap ult. §. Ultimò. negat contra vulgatam versionem, *Adamum in Hebron esse sepultum, eò quod Hebræus textus non* ארם *sed* האדם *legat.*

Lib.4. ejusd. articuli cap.4. cùm *pluralis* verborum Psal.51. v.7. *in peccatis & iniquitatibus &c.* respuere videretur peccatum originis, inquit. *Reverâ in Hebræo fonte numerus est singularis.*

Lib.5. ejusdem articuli cap. 11. cùm de dicto Jeremiæ cap.17. v.9. *Pravum est cor hominis &c.* ageret. *Non est*, inquit, *in Hebræo* ארש *sed* עקב.

Lib.1. de Justific. cap.11. tractans locum Rom.4. *Non hæsitavit diffidentiâ*, provocat *ad fontes.*

Jac. Gretserus in resp. ad thes. D. Hun. cap. 9. *Textus Hebraicus Deut. 12. v.32. caret illâ voculâ tantùm.*

(Hujusmodi longè plurima ex Lyrano, Burgensi & recentioribus adduci possent, quæ non possunt conciliari cum Decreto Tridentino, quòd nemini licitum esse debeat, quovis prætextu à versione Latina discedere.)

3. Quòd quidam agnoscunt, versionem Latinam esse corruptam & multis modis depravatam, eandemque à fontibus discedere ac dissidere.

Jacobus Faber Stapulensis in Præfation. annotat. N. Testam. *Versio vulgata multiplici vitio scatet, Græcæ fidei reddenda.*

Johannes Ferus in Jobi 6. v.2. *Vulgata habet: Utinam appenderentur peccata mea in statera! Hebræa verò: Utinam appenderetur indignatio mea. Hoc dicendum putavi, ne quis propter vulgatam editionem occasionem capiat extenuandi peccata sua, apparet enim multos esse in hanc blasphemiam proclives, q. sit divina ultio delictis suis major.*

Geor-

Georg. Wicelius Th. D. Consiliarius Cæsareus in Compendio de semitis antiquis ad Ferdinandum Imperatorem: *Quam vulgatam dicimus, non ita ad amussim olim conversam esse fatemur, ut ex omni parte possit consistere, idq; jam Interpretis inscitiâ, jam Scribarum oscitantiâ, jam sciolorum temeritate, jam indoctorum Præsulum somnolentiâ, jam Scholarum audaciâ, breviter tot retrò temporũ injuriâ. Hæc si Monarcharum procuratione à viris vigilantissimis castigaretur ad unguem, haudquaquam in postremis poterat esse &c. Maximi semper momenti est, ut linguæ primariæ, ceu oracula, consulantur.*

Sixtus Senensis lib. 8. Bibliothec. hæres. 13. *De erroribus verò, quos Hieronymus in veteri translatione annotavit, & recentiores in hac nova editione pariter annotârunt, ingenuè fatemur & nos, multos errores ab Hieronymo emendatos in veteri traductione, & similiter in hac nostra nova editione nonnullas inveniri mendas, solœcismos, barbarismos, hyperbata, & multa parùm accommodatè versa & minùs Latinè expressa, obscurè & ambiguè interpretata, itemq; nonnulla superaddita, aliqua omissa, quædam trãsposita, immutata ac vitio scriptorum depravata, quæ Sanctes Pagninus, Thomas Cajetanus, Franc. Forerius & Hieronymus Oleastrius, viri ex Dominicanorum Ordine eruditissimi interpretationibus & explanationibus suis indicârunt.*

Et paulò pôst: *Quos tamen errores, mendas ac depravationes D. Hieronymus in veteri editione* Novi *Testamenti se consultò reliquisse testatus est & Ecclesia [illegible] in nova editione ex professo reliquit, non quia tot eruditissimi ac sanctissimi* Ecclesiæ *Patres ea errata vel non agnoverint, vel approbaverint, sed quia ad ea dissimulanda justis se causis impelli viderunt.*

Wilhelmus Lindanus libr. 1. de opt. Scriptur. interpr. genere cap. 11. *Agnoscimus, nostro in Interprete Latino non pauca incommodè admodùm versa; damus, obscuriorem esse atq; impolitiorem ac rudiorem etiam, quàm par sit.*

Lib. 3. cap. 1. fatetur, *in ea esse complura capitula obscuriùs reddita, imò quædam ἀκυρολογικῶς, quædam καταχρηστικῶς, quædam deniq; minùs plenè, adeoq; minùs benè ac verè transfusa.*

Cap. 2. eandem *contaminatam & Interpretis ignorantiâ ac oscitantiâ à genuino sensu deturbatam* dicit.

Cap. 4. vulgatam *Psalmorum versionem non modò non esse LXX. Interpp. editionis, sed variis ex translationibus, si non confusam, certè miscellaneam* concludit.

Cap. 9. *Editionis*, inquit, *vulgaris loco extant plurima, quæ aut mendosam habent lectionem, aut sententiarum continent corruptelam.*

Capitibus seqq. *plurima veteris Interpretis vitia* deteguntur & jugulantur.

Isidorus Clarius Episcopus Fulginensis in Præfatione ad Biblia Latina à se edita testatur, *se quanquam summâ moderatione Biblia vulgata Latinæ editionis tractârit, octo tamen millia loca à se annotata emendavisse.*

Andreas Masius in Commentariis suis ad Josuam sæpissimè *vulgatum Interpretem* perstringit, sed ob id à *Bernhardo San-*

Sandovalio Archiepisc. Toletano in Indice Expurgat. Hispanico illa loca expungi jubentur, nimirum p.30.& 31. lin. 14. pag 43. lin. 19. pag 32. lin. 35 pag. 56. lin. 19 pag. 71. lin. 14. pag. 227. lin. 9. pag. 229. lin. 14. p. 231. l. 34. pag. 236. lin. 38. p. 241. l. 36.

Salmeron tom. 1. prol. 33. p. 416. graviter invehitur in *Novatores*, quos vocat, quorum tamē tres sine dubio sunt *Pontificii*, penultimus *Episcopus*, ultimus *Cardinalis*. *Nostri seculi*, inquit, *novatores editionem Latinam Novi Test. depravatam atque fedè vitiatam esse deblaterant, illamq́ esse ad fidem Grecorum Codicum revocandā & castigandam. Inter quos primus fuit Laurentius Valla; secundus Erasmus; tertius Jacobus Faber Stapulensis; quartus Cajetanus, quos innumeri penè alii secuti sunt, eandem cantilenam cantantes & hanc nostram editionem non esse à B. Hieronymo confectam asserentes. Nam Erasmus in prefatione, quā suæ editioni preposuit, ad septem capita refert lapsus, erroresq́ vulgate editionis: in quorum primo inexcusabiles solœcismos per Interpretem nostrum admissos recenset: in secundo omnes ferè locos obscuros, in quibus magni nominis Interpretes facilè lapsi sunt, collocat: in tertio locos manifestè depravatos disponit: in quarto locos in editione nostra redundantes: in quinto textus in editione nostra deficientes apponit: in sexto & septimo locos ab Interprete immutatos ac perperam inversos subjicit. Ex quibus facilè cognoscere possis, quot mendis, solœcismis, barbarismis, amphibologiis, hyperbatis, milleq́ aliis erroribus & corruptelis nostra Novi Test. editio sit referta.*

Bruno Amerbachius in præfat. ad Lectorem, quam Hieronymi Psalterio præfixit, postquam de Græca Latinaq́ vetere Psalmorum editione disseruisset, tandem subjungit. *Græcum adjecimus, cui respondet è regione translatio, que passim legitur ἀδήλω, hoc est, autore incerto, nonnunquam, ut dicam id quod res est, δὶς διὰ πασῶν, ab exemplari Greco dissidens, cujus rei culpa in Interpretis oscitantiam, an in librariorum incuriam, aut, quod verisimilius sit, alicujus nebulonis audacem imperitiam rejici debeat, nolo excutere in præsentia.*

Azorius lib. 8. Institut. cap. 3. *Viri aliqui Catholici, qui post Concilii Tridentini decretum scripserunt, videl. Vega, Sixtus Senensis, Canus, Payva, Lindanus, fatentur aliquos esse in vulgata editione errores, non solùm vitio scriptorum, sed etiam ipsius Interpretis incuriā vel negligentiā.*

Driedo lib. 2. de catal. Scriptur. cap. 1. *Sunt, qui dicunt, translationem hanc Latinam, quā communiter utitur Ecclesia, non esse in omnibus consonam Scripture sacræ originali.* (Agnoscit igitur, quosdam ex ipsis Pontificiis sic statuere.)

Franciscus Lucas Canonicus Brugensis in Epistola ad Sirletum præfixa annotationib. in Biblia edit. Ant. Anno 80. fatetur, multa vitia in vulgatā translationem variis rationibus irrepsisse. *Quod*, inquit, *mihi objectant alii, cùm Latina editio à Synodo Tridentina authentica declarata sit, ideò eam nullā ampliùs castigatione opus habere, ridiculū est. Nam Lovan. Theol. multos errores in ejus margine judicārunt.*

Edidit hic Franciscus Lucas Epistolas duas, quarum primam præfixit Romanæ correctioni in Bibliis Latinis à Papis Clemente & Sixto adornatæ, alteram variis lectionibus Bibliorum eorundem ad uberiorem correctionem utili-

V

utilibus, in quarum utraq; , ut & in ipsis Bibliis, ostendit, *quot seculis Romana Ecclesia usa fuerit Bibliis Latinis corruptissimis, & quàm adhuc nondum ubique omnem sustulerit corruptionem.*

Jodocus Ravenstein in Apolog. Decretorum Conc. Trident. part. 1. pag. 98. fatetur, *vulgatam translationem multis in locis obscuram esse, in eaq; quedam non satis commodè ac propriè dicta esse. Nam nostri Interpretes,* inquit, *vix reperiuntur, qui ea diligenter & scienter transferre curaverint. Quædam etiam fortassè longo temporum usu & librariorum incuriâ vel mutata, vel mutilata, vel addita esse: eaq; ex fontibus ipsis debere aut licere magis propriè & commodè reddere & explanare, aut errores, si qui irrepsisse vel mutando, vel mutilando, vel addendo certò deprehendantur, corrigere & emendare. Id enim sine ulla reprehensione Catholicos cum Christiana modestia & sine temeraria arrogantia passim facere cernimus & suam sententiam ac emendationem etiam in scriptis suis testari. Non vetant igitur Patres (* Synodi Tridentinæ *) ut vetus & vulgata editio Latina diligenter ab explanatoribus cum fontibus conferatur, & si quid certâ ratione comperiatur cum fontibus non satis quadrare, id commodiùs ac magis propriè, aut etiam magis verè explanare & transferre.*

Et postea. *Non censendus est vulgatam illam editionem rejicere, qui eam sic suscipit & veneratur, ut tamen eam ad fontem diligenter conferat & ex fonte illustrat, quæ obscura sunt; & explicat, quæ ambigua; aut denique etiam corrigit, ubi certò deprehenditur vel vitium aliquod irrepsisse, vel Interpretem Scripturæ sensum non planè adsecutum, nihil tamen temerè aut mutat, aut corrigit.*

Illud ipsum multis confirmare possumus exemplis.

Lyranus sæpissimè vulgatam versionem carpit. Genes. 21. observavit, *Hebraicè haberi, Saram vidisse Ismaëlem ludentem: Latinam verò editionem addere cum Isaaco, unde nonnulli quædam divinabant à textu aliena.*

Paulus Burgensis, etsi laboravit adversus Lyranum, tamen ipse etiam non raro confugit ad Hebraicam veritatem.

Laurentius Valla magno labore Novum Testam. recensuit & sæpissimè correxit *ad Græcam veritatem.*

Franciscus Georgius Venetus edidit *problemata in universos Bibliorum libros.* In his solvendis non raro discedit *à Latino ad Hebræum,* ut sect. 1. tomo. 1. problem. 55. 68. & alibi passim.

Thomas de Vio Cardinalis Cajetanus sæpissimè *vulgatam versionem* arguit, unde Melchior Canus conqueritur, *cum vix ullam habere Latini Interpretis rationem.*

Petrus Galatinus in libris de arcanis Catholicæ veritatis & Reuchlinus in libris de Cabala sæpiùs suopte ingenio ac judicio locos Scripturæ *ex Hebræo* malunt vertere, quàm vulgatæ versioni adhærere.

Galatinus lib. 8. cap. 11. ex 1. cap. Genes. *Sit lux & fuit lux.*

lib. 6. cap 7. *Replete aquas in maribus.*

lib. 11. cap. 7. ex Gen. 17. *Et præputiatus masculus, qui non circumciderit carnem præputii sui.*

Reuch-

Reuchlinus lib.3. *Dixit Mosi DEUS, faciem meam videre non poteris: seu veriùs sic, & facies mea non videbuntur.*

Et paulò pòst. *De Salomone Eccles.11. legitur, quòd quæsiverit, ut inveniret res beneplaciti.*

Plura hujusmodi in utroq; Scriptore passim occurrunt.

Augustinus Steuchus, qui vixit annis sex ante editum Tridentinum decretum, infinitis locis vulgatam editionem perstringit. *Obscuriorem* dicit Genes. 7. & Exod. ult. *alienam à sensu* Genes.21.24.36.49. & alibi passim.

Age verò juxta seriem librorum Biblicorum quædam corruptionis exempla ex ipsis Pontificiis adducamus.

Gen.2.v.8. *Posuit Deus hominem in Paradiso.* Ad hunc locum Pererius sic annotat. *Pro illo verbo posuit Hebraicum verbum est multò sanè significantius. Significat enim dimisit, seu reliquit, quo significatur, DEUM non duxisse Adamum in Paradisum, ut ei Paradisi pulchritudinem & magnificentiam tantùm ostenderet, & mox inde eum abduceret, sed inibi dimisit & reliquit eum, tanquam loco ejus habitationi destinato.*

Genes.3.vers.15. *Et tu insidiaberis calcaneo ejus.* Ad hunc locum Augustinus Steuchus sic annotat. *Hebraicè non est insidiaturus, sed idem verbum, ipsum semen, inquit, conteret tibi caput, ac tu conteres ei calcaneum.*

Cap. & vers. eod. vulgata legit, *Ipsa conteret caput tuum*, de quo loco Franciscus Georgius tom.1.sect.1. problem.55. sic scribit *Ex falsa traductione Latini communiter attribuunt hanc victoriam Reginæ cælorum, quæ licet sublimior sit, quàm dici queat, dabimus tamen victori triumphum hunc, cui ex veritate literæ debetur. Peccatum hîc ab Interprete* etiam agnoscit Andradius, agnoscit Canus, concedens *ab imperitis substitutum ipsa*; agnoscit Sacroboscus, ea judicans *exemplaria emendatoria*, quæ legunt, *Ipsum* genere masculino; agnoscit Steuchus *interpretationem de Virgine malam* appellans.

Genes.6.vers.6. *Et præcavens in futurum.* Ad illum locum Pererius sic annotat. *Nec Hebraicè est, nec Chaldaicè, nec Græcè. Cur id Latinus Interpres adjicere voluerit, nescio.*

Gen.8.v.7. *Corvus egrediebatur & non revertebatur.* De hoc loco Augustin. Chisamensis Episc. apud Sixtum Senensem lib.5. Biblioth. annot.38. sic scribit. *Fecit hic error, ut fabulosissimas quæstiones hûc invexerint Expositores.* (Arias Montanus versionem illam emendavit, & quidem non annotatá in Apparatu variá lectione: nihilo tamen minùs versionem illam LXX. Interpp. editioni respondentem tuentur Canus, Andradius, Pererius, Huntlæus & alii plures.)

Ps.2.v.12. vulgata versio habet. *Apprehendite disciplinā.* Atqui Andradius fatetur, *illustriùs verti, Osculamini Filiū*; Genebrardus, ἐμφαλικώτερον sic reddi. Galatinus lib.3. de arcan. c.5. non potuit aliter Judæis hunc locum opponere, nisi ex Hebraico redderet, *Osculamini Filium*. Quin & Hogostrato objicienti Latinam editionem, respōdet. *Autor nostræ editionis æquivocatione vocabulorū deceptus multa longè aliter transtulit, quàm veritas Hebraica habet.* Quin & ipse Bellarminus lib.2. de Verb. Dei c.2. *ex vulgata versione hujus loci nihil apertè contra Judæos deduci posse*

posse agnoscit: *in Hebreo autem quod legitur, invictissimum contra Judeos continere argumentum.*

Psal.49.v.8. sic legitur *Frater non redimit, redimet homo: non dabit Deo placationem suam.* Sensus hic nullus, aut maximè perplexus. Hebraico textu nihil planius. *Frater non redimendo redimit.* Inde Lorinus ad h.l. sic annotat. *Non dubito, quin transpositâ negatione possit esse sensus, quòd nemo ullâ ratione redimet alium, quod idiotismo Hebreo denotat geminatio verbi.*

Psal.51.v.7. vulgata sic legit: *Ecce in iniquitatibus conceptus sum & in peccatis concepit me mater mea.* De hoc loco sic disserit Salmeron in comm. Rom.5. *Regius Psaltes totius humani generis confessionem faciens, non modò dixit. Ecce in iniquitatibus conceptus sum: sed addit, & in peccatis peperit me mater mea: quae lectio Septuaginta est & multorum Patrum, etiam Hieronymi, & elegantior illâ vulgatâ & cõmuni, quae habet. Et in peccatis concepit me mater mea.*

Psal.132.vers.15. vulgata legit. *Viduam ejus benedicens benedicam.* In Hebraeo est. *Venationem,* seu *victum ejus benedicam.* Inde Genebrardus ad illum locum sic annotat. *Graecè* θήραν *venationem; sed noster legit inconsultâ veritate Hebraicâ* χήραν *viduam.*

Matth.5.v.5. *Possidebunt terram.* Corn. Jansenius ad illum locum. Graecè est κληρονομήσουσιν. *Plus est autem hereditate, vel in hereditatem accipere terram, quàm possidere terram.*

Ibid.v.41. *Vade cũ illo & alia duo.* Maldonatus ad h.l. *Noster Interpres fortè legit* ἄλλα δύο, *alia duo, quae efficiunt tria millia. Nisi ut nonnulli suspicantur, aut ipse, aut alius quispiam addidit postea illud alia. Melius sententia constabit, si non legatur.*

Matth.6.v.7. *Nolite multum loqui.* Jansenius ad h.l. *Non est hîc* πολυλογεῖν & πολυλογία, *sed* βαττολογεῖν & βαττολογία, *quae dictio non simpliciter multiloquium significat, sed nugacitatem, futilem verborum profusionẽ, qualis est, cùm idem frequenter sine causa repetitum inculcatur.*

Matth.7.v.6. *Ne fortè conculcent.* Franciscus Lucas Brugensis ad h.l μή ποτε, ne quando, non est dubitantis, tametsi Interpres vertat, ne fortè.

Matth.11.v.22. *Usque ad infernum descendes.* Maldonatus ad h.l. καταβιβασθήσῃ, *deprimeris, non enim spontè descendet, sed vi detrudetur.*

Matth.13.v.32. vulgata habet. *Quod minimum est omnibus seminibus.* De hoc loco sic scribit Salmero. tom.7. tract.8. *Graecè non dicitur, minimum omnibus seminibus, ut habet* (in vulg. vers.) *Matthaeus, quia oratio illa parum Latina esset.*

Matth.21.v.25. *Cogitabant inter se.* Ad hunc locum Jansenius sic annotat. *Vel potiùs reputabant inter sese. Est enim Graecè* διελογίζοντο; *& significatur, eos non tantùm in cordibus suis cogitâsse, sed etiam inter se contulisse & deliberâsse, quid responderent, quemadmodum patet ex eo, quod dicunt, Si dixerimus &c.* De eodem loco Salmero tom.8. tract.58. *Inter se, sive, ut Graecè habetur, apud se, quae clarior est lectio.*

Luc.1.v.1. *Quoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem, quae in nobis completa sunt, rerum.* Ad hunc locum sic annotat Jansenius. *Non possunt hîc intelligi res peractae. Graecè enim est* τῶν πεπληροφορημένων πραγμάτων, *id est, rerum certissimae fidei, aut quarum certa est fides.*

Ibid.

Ibid.v.4. *Ut cognoscas eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem.* Jansenius. *Non est, ut annotat etiam Theophylactus, γνῷς, id est, scias vel cognoscas, sed ἐπιγνῷς, id est, agnoscas, hoc est, secundò majorem accipias scientiam. Neque est Græcè simpliciter, eruditus es, sed κατηχήθης, id est, vivâ voce eruditus es. Rursus non est ἀλήθειαν, veritatē, sed ἀσφάλειαν, id est, securitatem vel certitudinem.*

Ibid.v.6. *Sine querela.* Laurentius Valla ad h. l. *Maluissem uno verbo dicere, ut Græcè est, ἄμεμπτοι, vel innoxii, vel intemerati, vel integri, insontes, quàm sine querela, quorum non apertus sensus est.*

Ibid.v.11. *Apparuit illi Angelus Domini.* Jansenius ad h. l. *Græca non habent ἐφάνη, sed ὤφθη h. e. visus est, ne intelligatur imaginaria & phantastica apparitio, sed corporalis visio. Apparere enim dicuntur ea, quæ non sunt. Quanquam rectè satis Interpres verterit, si modò rectè intelligatur.* (Manet interim, quòd ambiguè reddiderit illud, quod in Græco magis certum.)

Ibid.v.17. *Et incredulos.* Jansenius ad h. l. *Græcè non est ἀπίστους, sed ἀπειθεῖς, quod nomen etiam significat obœdientes, quomodo magis hîc verti conveniebat.*

Luc.2.v.2. *Hæc descriptio facta est à Præside Cyrenio:* Maldonatus ad hunc locū. *Legendum, facta est Præside Cyrenio. Non enim significatur, hanc descriptionem à Præside Cyrenio; sed eo Præside factam fuisse.* Consentit Jansenius in comm.

Luc.2.v.5. *cum desponsata sibi uxore prægnante.* Maldonatus ad h.l. *Non est sensus, desponsatam illi fuisse, cùm jam esset prægnans, sed fuisse illi priùs desponsatā, & tunc cùm in Bethlehem ascenderunt, fuisse prægnantem. Græcè ea ambiguitas, quæ in nostra apparet versione, nulla est.*

Luc.2.v.8. *Vigilantes.* Laurentius Valla ad h.l. *Græcè non est vigilantes, sed in agro agentes.*

Luc.3.v.13. *Nihil ampliùs, quàm constitutum est vobis, facite.* Jansenius ad h. l. *Quoniam sæpè Publicani, super quàm constitutum est, exigere solent, inquit, nihil ampliùs, quàm quod constitutum est vobis à Principibus, exigatis à populo. Sic enim vertendum potiùs fuisse, quàm per verbum faciatis, sensus expostulat.* Maldonatus ibid. *Sensus est melior, quàm quem Latina nostri Interpretis verba videntur præ se ferre.*

Luc.4 v.14. *per universam regionē.* Jansenius ad h.l. *Græca ampliùs quid habent & significant, καθ' ὅλης τῆς περιχώρου, hoc est, per universam finitimam regionem, quò significatur, non tantùm fama ejus pervagasse universam regionem illam, in qua prædicaverat, sed & eam, quæ circumjacebat.*

Ibid.v.30. *Ipse transiens per medium illorum ibat.* Jansenius ad h.l. *Sic verti meliùs posset. Ipse autem cùm transivisset, per medium ipsorum ibat.*

Luc.7.v.12. *Unicus matri suæ.* Jansenius ad h.l. *Et quod est majus, unigenitus. Græca enim habent μονογενής.*

Ibid.v.13. *Misericordiā motus super illam.* Salmeron ad h.l. *Significantiùs aliquid dicitur in Græca litera. Dicitur enim ἐσπλαγχνίσθη, id est, ex intimis visceribus misertus est ille.*

Luc.10.v.30. *Suscipiens autem Jesus dixit.* Maldonatus ad h. l. *Respondens ὑπολαβών, quod noster interpres vertit suscipere, expresso quidem Græco verbo, sed non satis perspicuā sententiā.*

Luc. 11. v. 34. *Lucerna corporis tui est oculus tuus.* Jansenius ad h. l. *Græcè non est corporis tui & oculus tuus, sed absolutè, Lucerna corporis est oculus, quæ absoluta sententia plus habet gratiæ & dignitatis.* (Jansenio consentiunt Lucas Brugensis & Salmeron.)

Luc. 16. v. 26. *Et in his omnibus.* Jansenius ad h. l. *Pro super, vel præter hæc omnia.*

Ibid. *Chaos magnum firmatum est.* Jansenius ad h. l. *Notandum, vocem chaos valdè impropriè positam, si modò non est vitium scriptorum, quemadmodum vult Budæus.*

Cap. eod. v. 25. *Fili, recordare, quòd accepisti bona in vita tua.* Maldonatus ad h. l. *Vim in pronomine, tua, quod est in Græcis exemplaribus, esse arbitror, quod perinde est, ac si dicat. Ea, quæ tu sola bona esse putabas, quibus solis inhiabas.*

Luc. 22. v. 10. *Introëuntibus vobis.* Ad hunc locum Salmero sic annotat, tom. 9. tract. 2. *Sive potius, ut Græca habent, ingressis vobis,* εἰσελθόντων ὑμῶν. *Non, inquit, ingredientibus vobis in civitatem occurret homo iste: sic enim civitate exiret, ac proinde is sequendus non fuisset, deducturus in domum, quæ fuisset extra civitatem.*

Johan. 1. v. 14. *Et vidimus gloriam ejus.* Jansenius ad h. l. *Nos, inquam, Apostoli vidimus, aut, ut magis sonant Græca, spectavimus, & conspeximus. Est enim* ἐθεασάμεθα, *quod non simpliciter videre significat, sed spectare, h. e. diligenter & fixè aliquid intueri, ceu novum & admirandum spectaculum.* Maldonatus ibid. ἐθεασάμεθα, *spectavimus, contemplati sumus, quasi in aperto, quasi in theatro.* Franc. Luc. Brugensis. *Significatur visus diligens, fixus & attentus.*

Johan. 3. v. 10. *Tu es Magister in Israël.* Maldonatus ad h. l. *Græcè, adjecto articulo, singularis & eximius Magister videtur significari,* σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰσραήλ. *Tu es Magister ille Israël, aut tu es Magister totius Israël, i. e. omnium doctissimus, qui totum Israël etiam doctissimum quemq; doces. Hanc enim vim hoc loco habere mihi videtur additus articulus.*

Johan. 5. v. 46. *Crederetis forsitan & mihi.* Maldonatus ad h. l. *Crederetis utique mihi, neque enim dubitantis hoc loco, sed affirmantis particula est.*

Joh. 12. v. 32. *Omnia traham ad meipsum.* Salmeron tom. 8. tract. 56. *Græcè est* πάντας, *& sic legunt Chrysostomus & Theophylactus, & interpretantur.* Maldonatus ad h. l. *Certè melius Chrysostomus, Cyrillus, Leontius, & Theophylactus, omnes dixisse, ut non solùm Judæos, sed etiam gentiles significaret.*

Joh. 14. v. 26. *Spiritus S. suggeret vobis omnia, quæcunq; dixero vobis.* Ad h. l Mald. sic annotat. *Obscurè & ambiguè dictum, quodcunq; dixero vobis. Poterat enim futurum videri, cùm præteritum sit* εἶπον, *dixi vobis.*

Joh. 21. v. 22. Vulgata etiam in Sixtina edit. legit. *Sic eum volo manere.* Maldonatus ad hunc loc. *Hæc lectio in omnes ferè Latinos Codices pervasit, eosq; incredibili scriptorum negligentiâ contaminavit, nullâ prorsus specie probabilitatis.* Estius miratur, *Sixtinam editionem corruptam illam lectionem retinuisse.* Cornel. Jansenius p. 1082. in comm. *Legendum esse si, non sic, ut multi tamen libri corruptè habent, meritò adeò certum esse debet, ut de eo contendere protervi videatur, qui inveteratum errorem agnoscere nolit, aut agnitum corrigere.*

Act.1.v.15. *Erat turba hominũ simul ferè centum viginti.* Ad h.l. Salmero sic annotat. *Quanquam utraq; lectio, turba nominũ, vel turba hominum, in sensu ipso conveniant, cùm nomen pro re nominata usurpari soleat, & Petrus non ad nomina, sed ad homines nominibus repræsentatos locutus sit, lectio tamen illa, quæ ex Græco fonte deducitur, purior videtur atq; prægnantior.*

Act.9.v.29. *Loquebatur quoq; gentibus & disputabat cum Græcis.* Hunc locũ Bellarminus lib.1. de Pont. cap.18. reprehendit, negans *esse verisimile, Paulũ prædicâsse gentibus in ipsa Jerusalem & nullum rumorem excitatum ab Hebræis.* In Græco est. *Loquebatur & disceptabat adversus Hebræos.*

Rom.1.v.32. *Qui, cùm justitiã Dei cognovissent, non intellexerunt, quoniam, qui talia agunt, digni sunt morte, & non solùm qui ea faciunt, sed etiã qui consentirent facientibus.* Ad hunc locum Cajetanus annotavit, *literã hîc esse corruptam, nec habere sensum ab Apostolo significatum, qui duplici capite crimen Philosophorum exaggeraret, primò, quòd cognoverunt, agentes talia esse dignos morte: secundò, quòd non solùm ipsi facerent, sed & consentirent, ut alii facerent.* Catharino magis placuit *Græca lectio.* Dominicus à Soto ingenuè fatetur, *optimè sic habere sensum Pauli. Latinè enim solùm videri eos ignorantiæ & inscitiæ redargui, Græcè verò acriùs incusari, quòd non ex ignorantia, sed meditatâ industriâ tam absurda delicta & flagitia admisissent.* Justinianus in paraphrasi. *Qui cùm Dei naturalia jura, divinaq; decreta probè cognovissent, minimeq; illos lateret, eos, qui sese his sceleribus inquinarent & falsa Numina pro DEO colerent, dignos esse interitu sempiterno, non modò illa eadem perpetrârunt ipsi, sed, quod est longè gravissimum, perpetrantibus patrocinantur.*

Rom.4.v.1. *Quid dicemus, Abraham patrem nostrum secundùm carnem invenisse?* Ad hunc locum Salmero tract.30. in Epist. ad Rom. sic annotat. *Græca litera habet, invenisse secundùm carnem, & non Patrem nostrum secundùm carnem, ut textus noster.*

Rom.5.v.15. *Gratia unius hominis J. C. in plures abundavit.* De hoc loco sic disserit Vasquez. in part.3. Thom. disp.5. cap.2. *Pro eo, quod Latinè legimus in plures, Græcè non est* εἰς πλείονας, *sed* εἰς πολλούς, *h.e. in multos.*

Idem Salmeron in 1. Corinth.11. v.6. *Decalvari verbum nec est Latinum, nec proprium.*

1.Cor.13.v.4. *Caritas benigna est.* Salmeron ad h.l. *Græca vox amplior est,* χρηστεύεται *h.e. in omnes benignè & largiter se effundit.*

2.Cor.1.v.20. *Quotquot enim promissiones Dei sunt, in illo est, ideò & per ipsum Amen Deo ad gloriam vestram.* Salmeron ad h.l. *Græca hîc paulò sunt evidentiora, etsi nonnihil discrepent à nostra editione.*

2.Cor.11.v.3. *Ne corrumpantur sensus vestri.* Salmeron ad h.l. νοήματα *Augustinus vertit mentes, quod magis proprium est.*

2.Cor. 2.v.9. *Virtus in infirmitate perficitur.* De h.l. sic disserit Bellarminus lib. 2. de purgat. c.3. *Loquitur Paulus de virtute Dei, quæ dicitur perfici in infirmitate, quia tunc magis apparet Dei potentia, quò plura ei resistunt, habetur enim in Græco* δύναμίς μου. Salmeron ad h.l. *Potentia mea maximè se exerit, cùm auxilium deest humanum & cùm videtur res desperata.* (Errore vulgatæ versionis decepti Anshelm. Lyran. Aquinas interpretantur *de hominũ virtute morali,* vel

vel ut ejus exercendæ materia sit infirmitas, vel infirmitas occasio perveniendi ad perfectam virtutem, cùm tamen longè augustior sit sententia, videl. potentissima fidelium in suarum infirmitatum sensu consolatio, ut & tum sperent, se magnificentissimè liberandos, cùm durissimè ab hostibus tractantur, & Deum per ipsos potentiam suam mirificè ostensurum, cùm se ad vocationis opera maximè sentiunt ineptos.)

Plura hujusmodi afferri possent ex Augustino Eugubino, Johanne Isaaco, Cajetano Cardinali, Budæo in annot. prior. in Pandect. Pagnino in Epistol. ad Clementem VII. Pont. & præf. in Hebr. Instit. Erasmo in annot. N.T. Laurentio Valla in annot. N.T. Aria Montano in præfat. Bibliorum, Andrea Masio in caput 11. Josuæ & aliis, qui corruptelas Latinæ versionis agnoscunt, easque ex Hebræis fontibus in V. & Græcis in N.T. corrigunt. (At si vulgata esset authentica, non posset, nec deberet ex fontibus corrigi.)

4. Quòd eos laudant ac commendant, qui ex fontibus Scripturam in Latinum sermonem transtulerunt, quamvis versiones illæ non verbis solùm, sed etiam sensu à vulgata Latina discrepent.

Erasmus ex textu Græco versionem N.T. Latinam adornavit, à vulgata infinitis in locis discrepantem. Eum tamen hoc nomine Leo X. commendat & *dilectum filium* vocat, eiq; *benedictionem* precatur in Diplomate versioni præfixo. Eodem encomio hunc Erasmi laborem prosecuti sunt Clemens & Adrianus.

Santes Pagninus V. & N. Testamentum vertit in Latinum sermonem, fontes Hebræos in V. & Græcos in N.Testam. unicè secutus, nullâ habitâ vulgatæ versionis ratione, quo nomine itidem à Pontifice & Pontificiis laudatus. (Sixtus Senensis lib. 4. Biblioth. s. Sanctes Pagninus p. 101. (in al. edit. 322.) *Etiam Sanctes Pagninus Lucensis Prædicatorii Ordinis Concionator Apostolicus, vir in divinis Scripturis apprimè eruditus & triũ linguarum, sed Hebrææ potissimùm peritissimus, cùm animadvertisset celebrem illam Hieronymi versionem, vel temporum injuriâ, vel hominum incuriâ maximâ ex parte fuisse corruptam, tentavit & ipse novam aggredi totius Scripturæ translationem, Leone X. Pontifice M. hortante & sumtus operi necessarios præbente. Collatis igitur inter se multis, iisdemq; probatissimis Hebræorum exemplaribus, quantâ maximâ valuit industriâ & fide, omne Vetus Testamentum ex Hebraica veritate Latinitate donavit. Quæ omnia tam solerti curâ executus est, ut ejus editionem peritissimi Hebræorum Rabini omnibus, quæ nunc extant, translationibus præferant, multis eam laudibus extollentes. Vertit quoque non minori cum laude Novum omne Testam. ex Græcis, quod opus suum Clementi VII. Rom. Pont. dedicavit*. Bened. Arias Montanus in præfat. Bibl. versionem illam Pagnini commendat, velut omnium tutissimam & unâ omniũ commendatione approbatam. *Opus*, inquit, *illud omnium commendatione approbatum & à Rege Philippo dignum habitum, ut ejus accessione Regium illud opus Biblicum locupletatum prodiret, atq; huic rei optimè consultum fore existimatum, si Santis Pagnini interpretatio, velut omniũ tutissima, recognita tamẽ priùs, Hebraico textui annecteretur.*

Villavincent. lib. 2. studii Theolog. cap. 1. de eo sic scribit. *Vertit Pagninus sacros libros ac summam laudem inde consecutus est, ipsiusq; labores plerisq; viris tum piis, tum doctis probati fuerunt.*)

Arias Montanus in opere Regio V. & N. Testamentũ ad Hebraicã & Græcam veritatem à versione vulgata plurimis in locis dissidentem convertit, quẽ Gregorius XIII. P. Rom. hoc nomine laudat & *dilectum suum filium* vocat, qui Concilio Tridentino, in quo vulgata versio pronunciata fuit authentica, interfuit, cujus versionẽ Lovanienses Theologi approbant & commendant. (At si fontes Hebræi in V. & Græci in N. Testam. corrupti ac Latina versio habenda est pro authentica, frustraneam Erasmus, Pagninus & Montanus operam sumsisse censendi sunt.)

5. Quòd res ipsa testetur, vulgatam illam versionem erroneis hæreticorum opinionibus fomentum suppeditare.

Nihil dicam de eo, quòd Pontificiis erroribus *de invocatione sanctorum, de meritis operum, de incertitudine gratiæ, de sacrificio Missæ, de purgatorio* & aliis hujusmodi dogmatibus falsis patrocinetur, ut patet ex Genes. 3. v. 15. & 24. cap. 4. v. 13. cap. 6. v. 5. cap. 14. v. 18. cap. 37. v. 35. cap. 48. v. 16. Exodi 12. v. 16. Lev. 13. v. 44. Num. 30. v. 14. Deut. 5. v. 5. Job. 5. v. 1. cap. 9. v. 21. cap. 33. v. 23. Psal. 19. v. 5. Psal. 48. v. 3. Psal. 139. v. 17. Psal. 150. v. 1. Eccles. 9. v. 1. Sirac. 5. v. 5. cap. 16. v. 15. Esai. 11. v. 10. cap. 28. v. 16. Dan. 4. v. 24. Habac. 2. v. 18. Luc. 1. v. 28. & 48. cap. 2. v. 14. cap. 10. v. 35. Johan. 4. v. 10. cap. 14. v. 26. Rom. 11. v. 6. 1. Corint. 4. v. 1. cap. 14. v. 16. Ephes. 2. v. 10. cap. 5. v. 32. cap. 6. v. 13. Hebr. 1. v. 3. cap. 11. v. 21. cap. 9. v. 28. cap. 13. v. 16. Jacob. 5. v. 15. quia dogmata illa Pontificii non habent pro falsis, sed pro veris & Catholicis, unde Albertus Ingolstadiensis dicebat, *in veteri vulgatæ editionis litera latere multa fidei*, Pontificiæ puta, *mysteria;* illa tantùm dogmata pro ratione instituti nostri adducemus, quæ ipsorum etiam Pontificiorũ confessione sunt erronea.

Sixtus Senensis lib. 1. Bibliothecæ *in Jehu. Ne cui forte videatur impossibile, Jehu conscripsisse Historiam usque ad Joram filium Regis Josaphat, quia in 3. Regum legatur, hunc Jehu supra 40. annos ante mortem Josaphat à Baasa Rege Israël fuisse obtruncatum: sciendum est, quòd ea, quæ in tertio Regum capite sextodecimo nostræ vulgatæ editionis de cæde Jehu referuntur, in Hebraicis exemplaribus non habentur.*

Et paulò pòst. *Est, nisi fallor, annotatiuncula quædam margini primùm adjecta ab incerto expositore, qui locum hunc sibi nõ intellectum illustrare voluit: deinde, ut sæpè accidit, scriptorum audaciâ in textũ translata.*

Psal. 19. v. 5. Vulgata versio habet. *In Sole posuit tabernaculum suum.* Ex eo Manichæi erroneum suũ dogma de Christo probare voluerunt & specie quadã potuerunt, nisi fontium inspectio succurreret. Sixtus Senensis lib. 3. Biblioth. cap. de utilitate mysticæ expositionis p. 141. *Manichæi ex imperitia Hebrææ linguæ, cùm non intelligerent literalem hujus dicti sensum, converterunt se ad præsidia allegoricæ expositionis, dicentes, Christum post resurrectionem suam sine carne ad Patrem ascendisse, relicto corpore suo inter ambitum globi Solaris, ut à nobis caro ejus in Sole, tanquam in tabernaculo Dominici corporis,*

adoraretur, cùm tamen genuinus ac proprius ejus literæ sensus sit, Deum posuisse Soli tabernaculum in cœlo, (ut ex ipsa litera Hebræa manifestum.)

Johan.1.v.30. legit Vulgata. *Qui ante me factus est.* Ex eo Ariani oppugnârunt *Christi divinitatem.* Jac. Faber Stapulensis in Comm. Hebr.1. *Non aliam expositionem voluit infelix Arius, ut suam contra nos evomeret insaniam & nos ex Interprete concluderet, qui non potuit ex veritate.*

Bened. Justinianus in cap.14.Roman. *Non dubium est, vulgatam interpretationem* (in verbis Apostoli Rom.14.v.5. *Unusquisq; in sensu suo abundet*) *magnã præbuisse occasionem perperã intelligendi hanc Pauli sententiam: perinde quasi in iis, quæ enumerata sunt, liberã faciat quidlibet sentiendi potestatem & ad omnia propemodùm hominum consilia transferenda videatur.*

Ephes.2.v.10. Vulgata legit. *Creati sumus in Christo in bonis operibus.* Ex eo Pelagiani erroneum suum dogma *de virib. libert' arbitrii* probare voluerunt.

Vega in opusc. de mer. & justific. q.6.§. Nec satis p.803. *Non satis commodè vertit vulgatus Interpres, commodiùs esset non sic vertere, ne inde quis ansam sumeret operibus imputandi suam creationem in Christo, nihil enim magis Paulo alienum fuit, qui ubique eam gratiam operibus nostris abrogat & uni Christo ex asse adscribit.*

Hûc referri potest primò, quòd vulgata editio occasionem dederit pervulgato errori *de cornuta Mosis facie,* Exodi 34.v.35. Sixtus Senensis lib.5. Biblioth. annot.11[illegible]71. *Ex Hebræo potest emendari prava vulgi consuetudo, qui duobus cornibus pingit Mosen &c. Rident igitur nos & execrantur Judæi, quoties Mosen in nostris templis cornutâ facie depictum aspiciunt, quasi nos eum Diabolum quendam, ut ipsi stultè interpretantur, esse putemus.*

Augustinus Steuchus in Recogn. V. T. in cap.34. Exodi *Judæi rident Mosen pingi cornutum. Non enim cornua è fronte egrediebantur, sed frons & nasus & os & mentum radiabant.* Similia occurrunt apud Cajetanum in cap.34. Exodi.

Georgius Trapezuntius seductus vitiosâ lectione Johan.21.v 22. *Sic eum volo manere,* peculiari libello Papæ inscripto probare conatur, *Johannem Evangelistã adhuc vivere & tandem temporibus mundi extremis cum Enocho & Elia moriturum esse.*

Deinde, quòd testimonia quædam V.T. quæ juxta fontes Hebræos Judæis efficaciter opponi possunt, in vulgata versione sint enervata. Bellarm. lib.2. de Verbo Dei cap.2. §. argumentum quartum. *Sæpè Codices Hebræi magis vexant Judæos, quàm Græci aut Latini. Certè in Ps.2. Latini & Græci habent, Apprehendite disciplinam, ne irascatur Dominus, ex quo nihil contra Judæos deduci potest. At in Hebræo est* נשקו־בר *Osculamini Filium, ne irascatur, i.e. reverentiam exhibete Filio Dei, ne ipse irascatur, qui locus est invictissimus* (nota) *contra Judæos.*

Item *Esai.53. ubi nos habemus, Et nos putavimus eum, quasi leprosum & percussum à Deo & humiliatum. In Hebræo legi potest percussum Deum & humiliatum,* מֻכֵּה אֱלֹהִים וּמְעֻנֶּה *quod certè magnum negotium Judæis facessit, qui Christum futurum esse Deum non credunt.*

Plura hujusmodi exempla adducunt. Petrus Galatinus de arcanis Catholicæ veri-

veritatis, Reuchlinus in Cabala & Johannes Isaacus in scripto contra Lindanum.

6. Quòd agnoscunt, eam non esse satis Latinam. (At si non satis Latina est, sed abundat solœcismus & scatet Latini sermonis sordibus, quomodo ab immediata Spiritus S. inspiratione profecta atque authentica censeri potest?)

Matth.5. *Reus erit judicio, reus Concilio, reus gehennæ.* (Ad hunc locum Lucas Brugensis sic annotat. *Potiùs, ut Latinè loquaris, reus judicii.*)

Marc.1. *Et zona pellicea circa lumbos ejus.* (Ad hunc locum Jansenius sic annotat. *Latinius fuisset circa lumbos suos.*)

Actor.2. *Circiter tria millia.* (Ad hunc locum sic annotat Salmero: *pro ter mille, quia millia neutrius est generis & non quadrat animabus, quæ fœminini generis, aut hominibus, qui sunt masculini, non curavit igitur Interpres Grammaticorũ regulã.*)

7. Quòd de autoritate vulgatæ editionis non consentiunt.

Circa mentem decreti Tridentini Pontificii distrahuntur in duas partes, (quæ etiam dissensio fuit inter ipsos decernentes) *Quidam verba decreti sic intelligunt, ut editionem vulgatam per omnia etiam minima accuratam & authenticã pronunciatam fuisse putent. Alii verò talẽ eam decretam fuisse contendunt, tantùm in rebus ad fidem & mores pertinentibus.* Dominicus Bannes in Thom.p.1.q.1.art.8.

Priori sententiæ adhærent simpliciores & qui erga Ecclesiæ placita sunt maximè superstitiosi: posteriori favent pleriq; doctiores. Tanto autem ardore & motu animorum odioq; partium implacabili agitata fuit ista quæstio, in Hispania præsertim, ut à probris & cõtumeliis, quibus se mutuò fœdabant, ad tribunalia ventum sit, coactiq; sint multi eorum, qui liberiùs sentiebant è vinculis causam dicere, ac tandem in aliorum castra transire. Mariana pro editione vulgata cap.1. Confer dicta superiùs membro 2.

8. Quædam *hypotheses* Adversariorum.

1. Bellarminus lib.2. de Verbo Dei cap.11.§. ad illud. & §. Nam vulgata &c. concedit, *autorem vulgatæ versionis non fuisse Spiritus sancti peculiari lumine illustratum, ut errare non potuerit.* Verba sic habent. *Ad illud, quod objiciebatur, Interpretes interdum labi potuisse (cùm aliud sit esse vatem, aliud Interpretem;) quodq; idem Hieronymus passim reprehendat veterem Interpretem in suis Commentariis & lib.1.contra Jovinian. denique, quòd Augustinus non solùm in genere dicat, Interpretes posse errare, lib.2. de doctr. Christiana cap.12. & Epist.19. & 59. sed etiam Epist.8. ad Hieronymum asserat, Hieronymum in sua interpretatione errare potuisse,* (hæc enim omnia continentur in argumento, ad quod responsionem parat) *non desunt, qui respondeant, veterem Interpretem Novi Testamenti & etiam B. Hieronymum Interpretem Testamenti Veteris peculiari Spiritus S. lumine illustratos errare non potuisse. Sed non est opus eò confugere; Admittimus enim, Interpretem non esse Prophetam & errare potuisse &c. Nam vulgata editio non est unius auctoris, sed quædam habet ex Hieronymo, quædam ex Theodotione, quædam ex Luciano, quædam ex alio quodam Interprete innominato, stultum autem videtur dicere, Theodotionem hæreticum non potuisse*

tuisse errare & etiam Hieronymum nusquam errâsse, cùm ipse in cap. 19. Esaiæ dicat, se errâsse & Ecclesia correctionem ejus receperit. Non igitur autores illos canonizavit Ecclesia &c. (Ex eo sic colligimus. Quicunque non est peculiari lumine Spiritus sancti illustratus, ut errare nequeat, non potest edere Scripturam authenticam. Ratio est, quia ad solos Prophetas & Apostolos, Spiritu sancto φερομένους impulsos & inspiratos, hoc pertinet. Jam verò autor vulgatæ versionis non fuit peculiari lumine Spiritus sancti illustratus, ut non potuerit errare, fatente Bellarmino. Ergo.)

2. Idem Bellarminus lib. 1. de Verbo Dei cap. 10. §. Itaque &c. sic scribit. *Ecclesia nullo modo potest facere librum Canonicum de non Canonico, nec contrà, sed tantùm declarare, quis sit Canonicus habendus, & hoc non temerè, nec pro arbitratu, sed ex veterum testimoniis &c.* Mulhusinus in animadv. ad thes. 8. Paræi de Script. autorit. p. 8. *Ecclesia non facit, sed declarat tantùm, quid sit authenticum, quid non.* (Ex hac hypothesi respondemus ad Bellarmini effugium, quo probare cupit, *Vulgatam versionem nihilominus authenticam esse, etiamsi autor ejus non fuerit peculiari lumine illustratus.* lib. 2. de Verbo Dei c. 11. §. ad illud. *Admittimus*, inquit, *Interpretem, vulgatæ versionis autorem, errare potuisse, tamen dicimus, eum non errâsse in illa versione, quam Ecclesia approbavit.* Et postea *Ecclesia non canonizavit autorem, sed tantùm versionem approbavit.* Atqui si Ecclesia non potest facere librum Canonicum de non Canonico, utique etiam versionem, quæ in se & suâ Naturâ non est authentica, nō potest facere authenticam. Jam verò vulgata versio non est in se authentica, quia autor ejus non est Prophetico lumine Spiritus sancti illustratus & infallibilis. Ergo. Item. Si Ecclesia non potest librum aliquem declarare pro Canonico, nisi ex veterum testimoniis constet, eum esse Canonicum, utique etiam versionem Latinam non potest pronunciare authenticam, cùm tempore Hieronymi, Augustini, Gregorii &c. nondum fuerit authentica.)

3. Wilhelmus Lindanus lib. 4. Panopl. cap. 80. *Quod in Senatus voce apud Latinos accidit, quæ ex Senio nomen trahit, hoc in Præsbyteri nomine apud Græcos est conspicere, quod cùm in voce Senior Latinus loquendi usus non recipiat, vetus Evangeliorum Interpres pro Præsbyter & SymPræsbyter, quæ relinquenda erant, aut in alias ejus significationis vertenda, reddidit obscurius. Verùm leviusculi similes lapsus fidelissimo illi Interpreti nullâ cum morositate sunt condonandi.* (Ex hac hypothesi concessa sic concludimus. In qua editione sunt quidam lapsus autori ejusdem condonandi, illa non potest esse authentica. Atqui, fatente Lindano, in vulgata editione Bibliorum Latina sunt quidam lapsus autori condonandi. Ergo.)

4. Sixtus Senensis lib. 8. Biblioth. p. 676. itidem concedit, *vulgatam versionem mendas continere plurimas, quas etiam Ecclesia viderit & tamen eam authenticam esse decreverit.* Verba sic habent. *Ingenuè fatemur, in hac nostra editione nonnullas inveniri mendas, solœcismos, barbarismos, hyperbata & multa parùm accommodatè versa & minus Latinè expressa, obscurè & ambiguè interpretata, itemq; nonnulla superaddita,*

dicta, aliqua omissa, quædam transposita, immutata ac vitio Scriptorum depravata, quæ Sanctes Pagninus, Thomas Cajetanus, Franciscus Forerius & Hieronymus Oleastrius, viri ex Dominicano ordine eruditissimi, interpretationibus & explanationibus suis indicârunt &c. Illas tamen mendas ac depravationes Ecclesia in nova editione ex professo reliquit, quia ad eas dissimulandas justis se causis impelli vidit. Primò, quòd animadverterit nihil periculi in fide ac moribus ex his tam levibus erratis imminere. Deinde, ne fideles importunæ ac nimiùm exactæ correctionis novitate offenderentur, quorum aures usque ab infantia vetus illa editio occupaverat. Postremò, ut vetustam illam editionem venerarentur, quæ nascentis Ecclesiæ fidem educaverat & crescentis roboraverat & evexerat, utque sanctam ac venerandam illam simplicitatem antiqui Interpretis, qui non sermonis ornatum, sed Historiæ veritatem quæsivit, suâ ipsorum approbatione honorarent & vestigia majorum suorum sequerentur, qui eosdem errores sacrâ quâdam pietate ducti tolerârunt &c.

Bellarmin. lib. 2. de Verb. Dei cap. 2 §. Dices. *Ecclesia in editione vulgata octò versiculos in Psal. 13. patitur, qui propriè non pertinent ad Psal. 13, quoniam sine turbatione & scandalo populi non possunt auferri, cùm longo jam tempore ibi fuerint, quo modo etiam patitur nonnullos errores Typographorum.*

lib. ejusdem cap. 11. §. Nam vulgata &c. eodem ferè modo de vulgata versione scribit. *Ecclesia non ita approbavit vulgatam versionem, ut asseruerit, nullos in ea librariorum errores reperiri, sed certos nos reddere voluit, in iis præsertim, quæ ad fidem & mores pertinent, nulla esse in hac versione Interpretum errata.* (Contrarium patere potest ex superioribus. Hoc loco ex cõcessa hypothesi sic concludimus. Si vulgata versio continet mendas, solœcismos, barbarismos, hyperbata, librariorum errores &c. Ecclesia non potuit, nec debuit eam pronunciare authenticam, aliàs autoritate suâ mendas, solœcismos, barbarismos, hyperbata, librariorum errores canonizâsset. Sed verum prius. Ergo. Causæ, propter quas Ecclesia illas mendas & errores dissimulare dicitur, sufficientes non sunt, ut cuivis primo intuitu apparet.)

5. Platina in vita Damasi memorat, *vulgatam illam versionem aliquot post Christum annis demum in Ecclesia aliquam obtinuisse autoritatem.* Constat etiam ex Epistola Gregorii ante præfat. in libr. moral. c. 1. p. 5. quòd vulgata illa editio, cujus autorem statuunt *Hieronymum*, ne quidem in Ecclesia Romana, sola locũ obtinere potuerit, cùm tamen ducentis & ampliùs annis post Hieronymum vixerit Gregorius. (Ex eo sic colligimus. Si Latina versio vulgata fuisset in primitiva Ecclesia authentica judicata, utique Ecclesia Latina & Doctores Ecclesiæ Latinæ mox, ubi in lucem prodiit, eam pro authenticâ recepissent. Sed posterius dici nequit. Ergo.)

6. Erasmus in præfat. Hilarii ostendit, Patres Latinos in scriptis suis multa aliter citare, quàm in vulgata versione extant. *Translatio,* inquit, *quâ utitur Hilarius, diversa est ab hac, quæ nunc vulgò recepta est. Porrò, cùm Cypriano sua sit translatio, cùm Augustino sua cùm Ambrosio sua, cùm Hilario sua, cùm Tertulliano sua ab omnibus diversa, satis apparet, nullam*

olim fuisse omnium communem. (Idipsum probari potest, tum ex Patribus, qui ante Hieronymum vixerunt, tum ex iis, qui ipsius σύγχρονοι fuerunt, tum ex iis, qui post Hieronymum vixerunt. Ex eo sic concludimus, si vulgata versio à veteribus habita fuisset authentica, utiq; ab ea secessionem minimè fecissent.)

7. Præfatio postremæ versionis Latinæ editioni jussu Pontificis adornatæ præfixa de correctione ejus sic disserit. *Pius IV. Pontif. Rom. viris sacrarum literarum peritissimis provinciam demandavit, ut adhibitis antiquissimis Codicibus, inspectisq́ fontibus* (nota, ergo de rivulis judicandum ex fontibus) *consultis undique Patrum Commentariis vulgatam Latinam accuratissimè castigarent. Ejus institutum Pius V. insecutus est, sed conventum illum ob Ecclesiæ occupationes intermissum Sixtus V. revocavit & opus tandem perfectum typis mandari jussit, sed ob non pauca, quæ prœli vitio irrepserant, opus sub incudem revocandum censuit. Cujus intentionem Gregorius Pontifex perficere aggressus est. Sed eo, & qui illi successit, Innocentio IX. Pontifice hac luce subtractis, tandem sub initium Pontificii Clementis VIII. opus illud perfectum est.* (Ex eo sic colligimus. Si post Pauli III. Pont. mortem emendatio & castigatio vulgatæ versionis ab ejus in sede Romana successoribus Pio IV. Pio V. Sixto V. Gregorio XIII. Innocentio IX. & Clemente VIII. viris eruditis fuit demandata, utiq; Synodus Tridentina sub Paulo III. habita eam nondum emendatam nec potuit, nec debuit pronunciare authenticam. Item. Si nemo quovis prætextu vulgatam versionem nondum correctam rejicere debet, juxta Tridentini Concilii decretum, utique non debuit, nec potuit viris eruditis hæc provincia demandari, ut inspectis fontibus vulgatam versionem castigarent.)

8. Salmeron proleg. 33. pag. 419. aliquoties repetit, *Hieronymum magis veterem illam & vulgatam N. Testamenti editionem emendâsse ac Græcorum Codicum fidei restituisse, quàm novam condidisse.* (Si Hieronymus vulgatam versionem emendavit, Græcorum Codicum fidei eam restituendo, utiq; judicavit Græcos Codices, utpote authenticos, esse regulam, juxta quam Latina versio emendanda sit.)

9. Becanus lib. 1. Manualis cap. 1. q 2. statum quæstionis sic informat. *Quænam sit legitima Scripturæ versio?* (Sed hac ratione dum statum quæstionis de industria pervertit, argumentũ pro nostra sententia nobis suppeditat. Si enim datur Scripturæ versio seu ἀλλόγραφος utique dabitur Scriptura originalis seu αὐτόγραφος. Atqui omne αὐτόγραφον præferendũ est ἀλλογράφῳ. Ergo omninò textus Hebræus in V. & Græcus in N. Test. utpote αὐτόγραφον præferendus est Latinæ versioni, utpote ἀλλογράφῳ.)

10. Bellarminus lib. 2. de V. D. cap. 7. §. Jam verò &c. *Dubium esse non potest, quin editio Apostolica summæ sit autoritatis.* (Si editio Apostolica sumæ est autoritatis, utiq; versio Latina vulgata nõ potest, nec debet ei præferri. Addit quidẽ Bellarm. *nisi fortè constet, eam esse corruptã.* Atqui de vulgata editione lõgè majori jure dici potest, eam esse corruptã; de Hebræo & Græco textu fatetur Bellarm. ipse, *in iis, quæ ad fidem & mores pertinent, suam adhuc ei constare integritatem.*)

11. Jo-

11. Johannes Harlemius præfat. in varias lectiones Latinorum Bibliorum testatur, *se usum esse quindecim Manuscriptis Codicibus preter eos, quibus usus erat Hentenius, qui omnes plurimùm inter se discrepârunt.*

Franciscus Lucas Brugensis librum edidit non parvum hoc eodem argumento, cujus initio profitetur, *se habuisse exemplaria semper octo aut novem, scripta triginta duo aut tria ut minimùm, sæpè plura, & quidem preter ea, quibus antè usi essent Parisienses & Hentenius.*

(Hæc Codicum Latinorum varietas ostendit, vulgatam versionem Latinam non posse haberi pro authentica.)

12. Sebastianus Michaelis in 2. responsf.cap.6. *Sanctissimè observandum est in Scriptura, ut reddatur non tantùm sensus sensu, sed etiam verba verbis & phrases phrasibus, atque hic bonos deferatur Spiritui sancto autori, unde fit, ut ea lingua sit sancta.*

(Atqui vulgatus Interpres illud *non semper* observavit, imò *sæpiùs* non observavit, nec hunc honorem Spiritui sancto detulit. Ergo ipsius versio non est authentica.)

13. Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei cap.11.§.4. *Negari non posse*, dicit, *quin sint fontes Scripturarum anteponendi rivulis versionum.* (Ergo vulgata versio non est authentica, quippe quæ rivulus est, sed textus Hebraicus in Veteri & Græcus in Novo Testamento, quippe qui fontes sunt. Addit quidem Bellarminus, *quando constat, fontes non esse turbatos, nunc autem fontes multis in locis turbidos fluere.* Sed quid de hac exceptione statuendum sit, patet ex præcedentibus. Si fontes turbidi fluunt, multò magis rivuli ex fontibus emanantes turbidi erunt.)

14. Bailius in Catech.controv. tract. 1.q.16. ad quæstionem. *Quas versiones V. & N.T. approbatis?* respondet, *Interpretationem Græcam LXX. divinitùs inspiratam.* Secundò, *editionem vulgatam Latinam, quæ antiquissima est & ideò commendatissima &c. Ultimo loco eam, quam Hieronymus jussu Damasi Papæ edidit.* (At talis approbatio à Concilio Tridentino soli vulgatæ versioni, quæ in usu est hoc tẽpore, data est. Duæ autem illæ, quarum meminit Bailius, & quas authenticas esse vult, aliæ sunt ab hac vulgata, quam nuper Sixtus V. & Clemens VIII. ex Tridentini decreti præscripto recognitam dederunt. Nam vulgata antiqua ex editione Græca LXX. Interpp. desumta erat. Quæ autem ab Hieronymo ex Hebræo versa fuit, jam integra non extat, neque enim vulgata recens est Hieronymi, sed, judice ipso Bellarmino, *non est unius autoris, sed quædam habet ex Hieronymo, quædam ex Luciano, quædam ex Theodotione, quædam ex alio quodam Interprete innominato.* Est igitur cento ex diversis Interpretibus, nec potest pro vulgata antiquissima, vel pro nova Hieronymi accipi. Itaque Bailius approbat versiones, quæ nuspiam hodiè extant & eam, quâ Ecclesia Romana utitur, silentio præterit.)

15. Correctores vulgatæ versionis à Pontifice constituti in literis ad Franciscum Lucam, quas citat in Epist. ad Jacobum Blasæum in Bibliis ante suas varias lectiones, de correcta etiam Papæ Sixti versione fatentur, *de industria quasdam mendas in ea relictas.* (At quomo-

quomodo versio mendosa potest esse authentica?)

16. Gregorius de Valentia ad Nicolaum Serarium scribere non dubitavit; *posse sine periculo de vi atque sensu definitionis Concilii Tridentini* (vulgatam editam authenticam facientis) *aliter quenquam opinari*, in literis 16. Octobr. Ann. 1590. Ingolstadii ad Serarium datis, quas producit Serarius prolegom. fol. 119. (At si de hoc decreto Concil. Tridentini licet aliter opinari, labefactata erit hujus versionis αὐθεντία.)

Argum. Bellarm. 1. *Vulgata illa editio longo multorum seculorum usu in Ecclesia probata est, à tempore enim Gregorii per annos ferè mille omnis Ecclesia Latina hac unâ editione usa est.*

Resp. 1. Gregorius Episcopus Romanus in Epist. ad Leandrũ scribit ante præfat. in libr. moral. cap. 5. *Ecclesiam Romanam usam fuisse duabus versionibus, quarum unam vocat veterem; alteram novam*, quod Gregorii dictum adducit & probat Bellarm. lib. 2. de Verbo Dei cap. 8. §. ultimo. (Ergo Ecclesia non est hac solâ usa.)

2. Erasmus in præfat. Hilarii ostendit, *Patres Latinos in scriptis suis multa aliter citare, quàm in vulgata versione extant.* Idem statuit Franciscus Ruizius in præfat. regularum intelligendi sacras Scripturas. *Qui fieri potuit,* (inquit) *ut hac vulgatâ editione uterentur viri illi sanctissimi, quorum plerique Hieronymum præcesserunt, quando nec Hieronymo posteriores aliquot illam sequantur?*

3. Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei cap. 6. statuit, *LXX. Interpp. translationem editam esse 291. ante Christum natum annis* Sixtus Senensis lib. 8. Biblioth. pag. 666. de ea sic disserit. *Omnes Patres in hoc conveniunt, eam tribus potissimum de causis cæteris esse præferendam. Primum, quòd omnium editionum antiquissima sit. Deinde, quòd divino lumine & non humano ingenio à LXXII. viris Spiritu sancto plenis edita sit. Justinus in Admonitorio ad gentes. Irenæus lib. 3. cap. 24. Epiphanius libr. de mensur. ac ponderibus, Philastrius in Catalogo &c. Tertiò, quia Apostoli & Evangelistæ ex ea tanquam de vera ac fida interpretatione testimonia acceperunt & post eos omnis Ecclesia usque ad Damasum Papam eam in summa veneratione semper habuit, sicut frequentissima vetustissimorum Patrũ testimonia testantur. Origenes in Epistola ad Julium Africanum apud Eusebium lib. 6. cap. 33. huic uni tantum tribuit, ut dixerit, hoc solùm pro vero habendum esse in sacris Scripturis, quod LXX. Interpp. transtulissent, & Augustinus lib. 18. de Civit. Dei cap. 43. Ecclesia Christi, inquit, tot hominum autoritati ab Eleazaro, tunc Pontifice, ad hoc tantum opus electorum neminẽ judicat præferendum.* (Quòd si ergo antiquissimus Ecclesiæ usus versioni alicui authoritatem authenticam conferret, Græca LXX. Interpretum editio pro authentica habenda esset, quod tamen quidam ex ipsis Pontificiis in dubium vocant.)

4. Pamelius in Indice observat, *Tertullianum peculiari editione esse usum*, (id quod multis dictis à Tertulliano aliter, quàm in vulgata versione hodiè extant, citatis probari potest.)

5. Bellarminus *usum hujus versionis in Ecclesia communem fuisse dicit à Gregorii temporibus.* (Ergo ne in Latina quidem Ecclesia usus hujus versionis fuit perpetuus,

perpetuus,

petuus, ut nihil dicamus de Ecclesia Græca. Præterea, si à temporibus Gregorii ejus usus in Ecclesia communis esse cœpit, utiq; primis quingentis annis alia in Latina Ecclesia fuit usitata versio. Illa aut fuit authentica, aut non fuit authentica. Si prius, cur fuit repudiata, Hieronymiana in ejus locum recepta? Si posterius, ergo communis Ecclesiæ usus non efficit, ut versio aliqua sit authentica.)

5. Petrus Sutor Carthusianus de translatione Bibliæ cap. 12. fatetur, *adhuc Ecclesiam uti interpretatione LXX. Seniorum in Officio divino, quantum ad Introitus Missarum, Responsoria matutinarum, aliaq; id genus nonnulla.* (Ergo non sola versio Latina est in communi Ecclesiæ usu.)

6. Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei cap. 8. §. 2. sic scribit. *Editiones Latinas Testamenti Veteris ex Græca versione LXX. & Testamenti Novi ex Græco fonte prope innumerabiles fuisse ante tempora Hieronymi, testatur Augustinus lib. 2. de doctr. Christiana cap. 11. his verbis. Qui, inquit, ex Hebræa lingua Scripturas in Græcam verterunt linguam, numerari possunt, Latini autem nullo modo. Ut enim cuiq; primis fidei temporibus in manus venit Codex Græcus & aliquantulum facultatis sibimet utriusq; linguæ habere videbatur, ausus est interpretari. Idem docet S. Hieronymus præfat. in Josuam. Apud Latinos, inquit, tot sunt Exemplaria, quot Codices, cùm unusquisq; pro arbitrio suo vel addiderit, vel subtraxerit, quod ei visum est.* (Ergo primis quadringentis post Christum annis vulgata versio Latina non fuit communi Christianorum consensu recepta. Addit quidem Bellarminus, *nihilominùs tamen unam fuisse communiorem, quæ vetus & vulgata editio dicebatur.* Sed nondum constat, an illa ipsa sit vulgata Latina editio.)

2. *Hæc vulgata versio aut est Hieronymi, vel antiqua illa communis, quam Augustinus vocat Italam. Si est illa antiqua, magnum habet testimonium ab Augustino lib. 2. de doctr. Christiana cap. 15. Si est Hieronymi, habet testimonium omnium veterum, qui eam videre potuerunt.*

Resp. 1. Johannes Driedo lib. 2. de Eccles. dogmat. & Script. cap. 1. Sixtus Senensis libro 7. Biblioth. pag. 580. statuunt, *esse mixtam ex vetere & nova.*

2. Lindanus lib. 3. de opt. Interp. capite 6. *Græculum quendam ejus autorem esse*, suspicatur.

3. Bellarminus lib. 1. de Verbo Dei cap. 10. §. Itaque. *Ecclesia non potest facere librum Canonicum de non Canonico.* (Ita quoque Patres suo præconio non possunt versionem aliquam Scripturæ, quæ in se non est authentica, facere authenticam.)

4. Sixtus Senensis lib. 8. Biblioth. pag. 666. docet, *quòd Græca LXX. Interpretum versio multis laudibus extollatur à Justino, Irenæo, Epiphanio & omnibus Patribus*, (eam tamen juxta Hebræi textus normam corrigendam esse, Hieronymus suo exemplo docuit, nec omnes Pontificii authenticam autoritatem ei tribuunt.)

5. Bellarminus in hoc argumento præsupponere cogitur, utramque versionem tam *Italam illam antiquam*, quàm *Hieronymianam alteram novam* esse authenticam; quod propter diversitatem utriusque nullâ veritatis specie affirmari potest.

Arg. 3. Habuerunt Hebræi suâ linguâ authenticam Scripturam, Græci quoque habuerunt Græcè authenticam Scripturam, ideò æquum fuit, ut Latina Ecclesia haberet suâ linguâ authenticam Scripturam.

Resp. 1. Ante Concilii Tridentini definitionem vulgata versio non fuit authentica, nihilo tamen minùs ante Concilii Tridentini tempus fuit Ecclesia Latina.

2. Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei cap. 11. §. ad illud; concedit, *autorem vulgatæ translationis non fuisse Prophetam & errare potuisse.* (Ergo non potuit authenticam Scripturam edere.)

3. Juxta hanc hypothesin etiam Chaldaica Veteris & Syriaca N. T. versio foret authentica.

4. Gretserus tomo 1. Apolog. lib. 2. cap. 10. sic scribit. *Sicut liber Canonicus à Canonico dissentire non potest, ita neque editio libri Canonici authentica ab alia editione authentica discrepare potest.* (Atqui certum est, Latinam editionem ab Hebræa in Veteri Testamento & Græca in Novo Testamento sæpius discrepare. Ergo non potest simul utraque editio Hebræa & Latina in Veteri, ac Græca & Latina in N. T. esse authentica.)

Arg. 4. In Conciliis generalibus Ecclesiæ aut paucissimi, aut interdum nulli inveniuntur Hebraicæ linguæ periti. Malè igitur provisum esset Ecclesiæ, si in rebus gravibus non posset fidere Latinæ editioni, sed deberet recurrere ad Hebraicos Codices & mendicare à Rabinis hostibus suis veritatem. Idem dicere possumus de Græca lingua. Nam etsi nunc utcunque multi inveniuntur, qui Græcè noverint, tamen non semper ita fuit.

Resp. 1. Clemens V. in Concilio Viennensi decretum fecit, *constituendos esse in Academiis sanctæ linguæ Professores,* (ne scilicet aliquando in Conciliis congregentur Episcopi istius linguæ, ac proinde etiam Scripturæ authenticæ ignari. Non enim est authentica editio, quam Episcopi intelligunt, nec desinit esse authentica, quam Episcopi non intelligunt, sed quæ est θεόπνευστος, ab hominibus Spiritu sancto φερομένοις profecta, ea sola est & manet authentica.)

2. Johannes Dalburgius *quatuor judices minimè suspectos Concilio præficiendos esse dicebat, Biblia Hebræa, Græca, Latina & Germanica.* Paralip. Ursperg. Sed judices illi frustanei essent, si Episcopi in Conciliis congregati Hebræam ac Græcam linguam non intelligerent.

3. Ut Episcopi Italici Hebrææ & Græcæ, ita aliarum provinciarum Episcopi quandoq; Latinæ linguæ non satis gnari sunt. Consequens igitur foret, propter illorum ignorantiam in alia lingua authenticam extare debere Scripturam. Possemus ergo Bellarmini exemplo dicere, malè consultum fore Ecclesiæ, si Latina editio esset authentica, cùm primis Ecclesiæ temporibus ex congregatis in generalibus Conciliis Episcopis non plures Latinè sciebant, quàm hodiè Episcopi sciunt Græcè aut Hebraicè. Certè in Actis Concilii Ephesini memoratur, *literas à Cœlestino scriptas oportuisse in Græcum transferri, ut publicè legerentur.*

Arg. 5. Hæretici diversas & inter se dissentientes editiones cudunt, ut nihil certi ex illis haberi

haberi possit. Ergo præstat veterem Latinam retinere.

Resp. 1. Thomas Morus in Epist. ad M. Dorpium rectè monet, varietatem illam versionum suâ non destitui utilitate, *Quemadmodum*, inquit, *nunc ex quatuor Evangelistarum varia lectione, res, quæ narratur, in luculentiorem pervenit notitiam: ita ex diversorum collatione Interpretum studioso lectori daretur occasio, si vel æquivocatio, vel amphibologia cuiquam imposuisset, ex reliquis quærendi, quid verum sit, quod sanè utilissimum esse & Augustinus sensit & Origenes experimento suo didicit.*

2. Inde Acosta lib. 2. de Christo revel. cap. 15. *Zelum illum Catholicorum* quorundam nimium, qui omnes alias interpretationes abjiciunt atque explodunt, præter vulgatam, *ineptum habendum esse*, asserit, eò *quòd minimè secundùm scientiam sit.*

3. Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei cap. 5. *Editiones Græcæ Testamenti Veteris novem omninò numerantur præter eam, cujus meminit Clemens Alexandrinus lib. 1. Strom. quæ antequam rerum potiretur Alexander Magnus, incertum quo authore prodiit. lib. ejusdem cap. 8. §. 2. Editiones Latinas Testamenti Veteris ex Græca versione Septuaginta Interpretum & Testamenti Novi ex Græco fonte propè innumerabiles fuisse ante tempora Hieronymi, testatur Augustinus lib. 2. de doctr. Christ. cap. 11. Idem docet Hieronymus præfat. in Jos.* (At si varietas illa interpretationum primitivæ Ecclesiæ usitata nihil obfuit, nec nostræ quicquam obesse potest, cùm nullam versionem tanquam authenticam Ecclesiæ obtrudendam esse, sed solum textum Hebræum in Veteri & Græcum in N. Test. authenticum esse statuamus, quod ipsum quoque primitivæ Ecclesiæ fuit judicium.)

Thesis septima. Expedit divinarum Scripturarum usum communem esse in lingua vulgari & propria uniuscujusq; regionis.

Ἔκθεσις. 1. Non dicimus, translationem Scripturæ in linguam cuivis populo vernaculam esse absolutè & simpliciter necessariam, sed utilem, & *ex hypothesi necessariam*, scilicet ut Laici Hebrææ & Græcæ linguæ minùs gnari eam legere possint.

2. Nec dicimus, translationes illas esse authenticas, sed ex Hebræis & Græcis fontibus judicandas.

3. Nec dicimus, quasvis translationes in publicum Ecclesiæ usum statim introducendas, sed quæ ad fontes proximè accedere à piè eruditis inveniuntur.

Antithesis. Alphonsus de castro libro 1. advers. hæres. capite 13. pag. 31. *Tertia hæresium parens & origo est sacrarum literarum in linguam vulgarem translatio, unde evenit, ut ab hominibus sine ullo personarum discrimine legantur &c.*

Et postea. *Quapropter laudandum meritò venit edictum Illustrissimorum Catholicorumq; Hispaniæ Regum, Ferdinandi videlicet, ejusq; conjugis Elisabethæ, quo sub gravissimis pœnis prohibuerunt, ne quis sacras literas in linguam vulgarem transferret, aut ab alio translatas quoquo pacto retineret. Timuerunt namque prudenter plebi suæ, quam regendam susceperant, ne ulla*

occasio illis daretur errandi, nec tamen gravis & sine causa timuerunt, quoniam longâ experientiâ corruptum fuerat, plures hac occasione hereses fuisse olim suscitatas.

p. 33. *Cum plus nocumenti inferatur ex sacris libris in linguam vulgarem versis, quàm ex lectione gentilium Philosophorum, meritò illud inhibetur, etiamsi de alio nulla fiat prohibitio.*

Censura Facult. Paris. contra Erasmû art. 4. tit. 12. (quam adducit ibidem Alphonsus) sic decernit. *Hac tempestate perspectâ hominum malitiâ periculosa ac perniciosa existit Scripturæ in linguam vulgarem traductio. Nec sicubi paucis esset utilis, propterea temerè esset omnibus permittenda. In re namque ad salutem non necessaria potius consulendum est multorum profectui, ipsam interdicendo, quàm paucorum utilitati eam permittendo cum gravi multitudinis incommodo, undè & jure damnata est ejusmodi translatio.*

Hosius Cardinalis in Dial. de sacr. vernac. ling. legend. tom. 1. p. 664. scribit: *Est usu compertum, versiones illas literarum sanctarum in linguam gentis alicujus vernaculam, multùm incommodi Ecclesiæ Dei attulisse.*

Et postea. *Nunc hæc Scripturarum prophanario verius, quàm translatio non solum zonarios, bajulos, pistores, sartores, sutores; verùm etiam zonarias, bajulas, pistrices, sartrices, sutrices, fecit nobis Apostolas, Prophetissas, doctrices, & omnem propemodùm ordinem ex Ecclesia Dei sustulit, ut Hierusalem loco, quæ ædificatur ut civitas, cujus participatio in idipsum, Babylonem quandam extructam videre liceat, in qua rerum omnium horrenda est quædam confusio. Hunc fructum & apud finitimos & apud nos quibusdam in locis videmus nunc & ingemiscimus ex hac divinarum Scripturarum in vernaculam linguam versione.*

pag. 665. *Sic transferendis in vernaculam linguam sacris Bibliis effectum est, ut omnis ex Ecclesia sublatus ordo jam esse videatur.*

Sixtus Senensis lib. 6. Bibl. sanct. annot. 152. pag. 491. *Sacros libros vulgari idiomate reddi nunc non omninò expedit, quando certissimo experimento cognovimus, plurium simplicium turbam ex hac occasione in detestabiles & irremeabiles errores corruisse, dum quisque sutor, fullo & coriarius vulgari Scripturarum translatione fretus, audet hoc insolenti seculo temerè de obscuris divinæ Scripturæ facultatibus disserere &c. Cohibenda est igitur tàm propter Scripturæ divinæ reverentiam, quàm propter animarum salutem tanta vulgarium versionum copia & licentia, ne contra Salvatoris præceptum daretur sanctum canibus & margaritæ porcis proterendæ.*

Jacobus Ledesima peculiarem librum de hoc argumento scripsit, in quo probare conatur, *Scripturas non esse in linguas vernaculas transferendas.* Inter cætera sic loquitur cap. 3. pag. 20. *Ex dictis necessariò consequitur, errorem esse asserere &c. quævis passim vulgari linguâ sacras literas esse vertendas, vel id magis expedire.*

cap. 18. pag. 126. *Si ita fieret, ut isti religionis hostes contendunt, in gravissimos errores homines facillimè inducerentur, tum in vertendo, tum post versionem. Non enim in tot tamque dissimilia regionum idiomata sacræ literæ absque maximo erroris periculo, vel saltem non levi (ob cujusq. lingua*

linguæ proprietatem) fidei jacturâ verti possent.

pag. 156. *Hanc nimiam intelligendi & plus quàm oportet sciendi populi aviditatem, curiositatem eundem prope nostram ætatem fructum attulisse videmus, quem attulit primis nostris parentibus ille ligni scientiæ boni & mali infelix esus. Nam ut illi à Dæmone decepti in eam curiositatem scientiæ venere, ut essent DEO similes, inciderunt: sic populus, ab iis Concionatoribus, Satanæ ministris, illectus, talis scientiæ promissione capitur atque decipitur.*

Diegius Payva Andradius in defens. fid. Trident. Cathol. lib. 4. fol. 241. *Nihil jam ex pervulgatis sacris Bibliis & in vernaculas linguas conversis, (si passim permittantur) nisi pietatis interitum, religionis exitium, fideiq́ perniciem sperare possumus.*

Azorius tomo 1. lib. 8. Instit. cap. 26. *Sacra volumina in maternas linguas converti, minimè expedit, quia detrimentum pateretur fidelium concordia, variæ hæresium & errorum causæ nascerentur.*

Petrus Sutor Carthusianus in libr. de translatione Bibliæ, *vernaculam & maternam Bibliorum versionem* non improbat tantùm, sed etiam pollicetur, *se ostensurum esse impiam, temerariam, periculosam.*

Petrus Lizetus in Dialogo, *de sacris libris in vulgare eloquium minimè vertendis*, scribit, *Ecclesiam Catholicam compertum habere, hanc vulgarem translationem Christianismo potius erroris circumventionem & hæreseos perniciem, quàm adjumentum attulisse.*

Johannes Arboreus lib. 8. Theosophiæ cap. 11. *Hæresium una origo est, sacras literas in vulgarem linguam transferre.*

Franciscus Cordubensis annotationum Catholicarum artic. 1. cap. 10. *Sectarii divinam Scripturam Doctorumq́ Commentaria transferentes in vulgarem linguam, male meriti de fidei doctrina sunt. Nam fidei mysteria clariùs in lingua Græca, quàm in Latina, & in Latina, quàm in Germanica, vel in alia lingua vulgari exponuntur. Scriptura enim, quantò ex primitiva lingua in alias plures transfertur, tantò obscurior redditur, tantoq́ majores difficultates circa eam insurgunt.*

Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei capite 15. §. 2. *Prohibetur in Ecclesia Catholica* (Romana) *ne passim omnibus sine discrimine concedatur ejusmodi lectio* (Scripturæ in vernaculis linguis) *& ne in publico & communi Ecclesiæ usu Scripturæ legantur, vel canantur vulgaribus linguis, ut in Concilio Tridentino sessione 22. cap. 8. & Can. 9. statuitur, sed contenti simus illis tribus linguis, quas Dominus titulo crucis suæ honoravit Johan. 19. & quæ omnium consensu antiquitate, amplitudine & gravitate omnibus aliis præstant, ac demum, quibus ipsi libri divini ab autoribus suis initio scripti fuerunt, hoc est, Hebreâ, Græcâ & Latinâ.*

Jacobus Gretserus lib. 2. de libris prohibit. cap. 10. *Protestantium Biblia purganda sunt non stylo, sed rogo.*

Nostram sententiam confirmamus.

1. *Ex translationum usu.* Si absque illis translationibus esset, Laici, quorum pleriq; Hebrææ & Græcæ linguæ ignari, Scripturam sacram legere non possent.

2. *Ex perpetua Ecclesiæ πράξει.*

Primò. Moses & Prophetæ scripserunt libros suos linguâ Israëlitis vulgari & vernaculâ. Exodi 24. Deuter. 31. Josuæ 8. &c.

Secundò. Cùm post reditum ex captivitate Babylonica pura lingua Hebræa non ampliùs esset Israëlitis vernacula, sed Chaldaico idiomate permixta, conversæ fuerunt Scripturæ in linguam Chaldaicam Israëlitis tunc vulgarem.

Tertiò. Cùm sub imperio Græcorum lingua Græca omnibus ferè gentibus innotesceret, ac Judæis Hellenistis vernacula esset, auspiciis Ptolemæi, Regis Ægyptii, V. T. libri à LXXII. Senioribus in Græcum sermonem fuêre translati.

Quintò. Evangelistæ & Apostoli libros N. T. scripserunt linguâ Græcâ, quæ fuit omnib. ferè gentibus eo tempore communis.

Quartò. Cùm propter Romani Imperii amplitudinem lingua Latina multis gentibus inciperet esse vernacula, secutæ sunt versiones variæ in Latinam linguam.

6. Cùm doctrina Evangelii ad omnes gentes propagaretur, secutæ sunt in varias linguas Scripturarum translationes.

Theodoretus lib. 5. de curand. Græc. affect. tom. 2. p. 521. *Hebraici libri non modò in Græcum idioma conversi sunt, sed in Romanam quoque linguam, Ægyptiacam, Persicam, Indicam, Armenicam, Scythicam, atque adeò Sauromaticam, semelq; ut dicam, in linguas omnes, quibus ad hanc diem nationes utuntur.*

3. Ex linguarum πρᾶξει. Omnes linguæ à Spiritu sancto consecratæ ac dedicatæ sunt explicandis DEI magnalibus coram omni populo, qui sub cœlo est. Actor. 2. v. 5. Ergo etiam magnalia DEI in sacris Scripturis proposita, in alias linguas transferri possunt.

Huic nostræ sententiæ suffragatur.

1. Quòd quidam Laicis Scripturæ lectionem concedendam esse statuunt, quorum testimonia posteà adducentur. (Nam absque translatione Scripturæ in linguas vernaculas Laicis ad lectionem non patet aditus.)

2. Quòd prohibitionem translationum quidam improbant.

Erasmus in Indice operum Hieron. quæ perierunt. *Hodiè piaculum existimant, sacras Scripturas vulgari linguâ legi.*

Idem in præfat. paraphr. in Novum Testamentum. *Quidam piaculum arbitrantur, si sacri libri vertantur in linguam Gallicam aut Britannicam. Sed Evangelistæ non veriti sunt Græcè scribere, quod Christus Syriacè locutus est. Neque Latini veriti sunt, Apostolorum sermonem in Romanam linguam vertere. Neque Hieronymo religio fuit sacras literas Dalmaticè vertere. Equidem cupiam in omnes verti linguas. Cupit Christus suam Philosophiam quàm latissimè propagari. Pro omnibus mortuus est, ab omnibus cognosci desiderat. Ad id conducet, si aut illius libri vertantur in omnes omnium gentium linguas, aut Principum operâ fiat, ut tres linguæ, quibus potissimùm credita est divina Philosophia, discantur à populis omnibus &c. Cur indecorum videtur, si quisquam sonet Evangelium eâ linguâ, quâ natus est, & quam intelligit, Gallus Gallicâ, Britannus Britannicâ, Germanus Germanicâ, Indus Indicâ? Mihi magis indecorum*

num vel ridiculum potius videtur, quòd idiotæ & mulierculæ psittaci exemplo psalmos suos & precationem Dominicam Latinè murmurant, cùm ipsæ, quod sonant, non intelligant. Ego cum Divo Hieronymo sentiens citiùs gratuler gloriæ crucis, magnificumq; cumprimis ac triumphale duxerim, si linguis omnibus ab omni hominum genere celebretur, si stivam tenens arator aliquid suâ linguâ decantet è Psalmis mysticis, si textor assidens telæ nonnihil ex Evangelio modulans soletur laborem, hinc nauclerus affixus clavo cantillet aliquid &c.

3. Quòd translationes illas certâ ratione approbandas esse, ex propriis hypothesibus convinci possunt.

Leo X. in Brevi ad Erasmum misso, quod præfixum versioni Novi Testamenti, inter cætera sic loquitur *Valdè nos delectârunt lucubrationes tuæ in Novo Testamento jampridem editæ, non tam quòd nostro nomini dicatæ fuerant, quàm quòd non vulgari, sed novâ & insigni quadam eruditione præstabant, omniumq; Doctorum calculo plurimùm laudabantur.*

Neq; Inquisitores Hispani & Belgici aliquam ei propterea litem movent, qui etiam inter versiones permissas ediderunt *versionem Erasmi, in Bibliis variarum versionum,* Antuerpiæ Ann. 1616.

Albertus etiam Pius Carporum Princeps, qui Erasmum carpendi ubique quæsivit occasionem, negat, *se industriam ejus accusâsse in vertendo Novo Testamento.* In annot. marginal. ad Epistolam Erasmi.

Nicolaus Serarius in Proleg. Bibl. cap. 20. q. 9. scribit, *nullam usquam legem inveniri, quæ simpliciter ac præcisè vernaculas Bibliorum translationes aut lectiones prohibeat, & ad nostrum usque seculum Catholicis id genus translationes legere licuisse.*

Jacobus Augustus Thuanus lib. 36. Histor. ad Ann. 1564. *Novæ Bibliorum editioni anno M.D.XLIII. Tiguri publicatæ, quam Leo Judæ inchoaverat, & moriens, ut opus persequeretur, Collegis in fidem religiosè adactis transcripserat, ultimam manum imposuit Bibliander, Conradi Pellicani & Petri Cholini Tugiensis Græcæ linguæ peritissimi operâ adjutus: quam translationem in sua editione biennio pòst ad veterem adjecit Robertus Stephanus, suppressâ eorum, qui in illa laborârant, mentione, & Hispani Theologi diu pòst recognitam per Guilielmum Rovillium denuò Lugduni excudendam curârunt. Quod eò commemorandum duxi, ut versionis apud nos tanti & Hispanos factæ origo cognosceretur & insigne documentum extaret, quid militatis ex adversariorum libris & industria, si semotis odiis caritatem & æquitatem induamus, ad DEI gloriam capi possit.* (Edita fuit hæc versio ab Inquisitoribus Hispanis etiam *Salmanticæ;* in textu nihil planè mutârunt, in notis paucissima pro mole libri, ut patet ex Indice expurgatorio.)

Lovanienses & Duacenses Theologi, postquam examinâssent Novum Testamentum, *à Tremellio* ex Syra in Latinam linguam conversum, judicârunt, *opus ipsum aliàs utile videri,* paucis, quæ subjiciebant, expurgatis. Index Expurg. Belgic. Edit. Plant. f. 68.

Acosta lib. 2. de Christo revelato capite 15. *Catholicorum quorundam zelus nimius omnes alias interpretationes abjicientium atq; explodentium præter vulgatã, ineptus haberi debet, quòd secundum scientiam mini-*

minime fit. (Quod de variis interpretationibus Eximis afferit, idem etiam ad translationes in alias linguas ob rationis paritatem accommodari potest.)

Thomas Hardingus contra Ivellum art. 15. sect. 2. apud Ivellum tom. 1. pag. 10. *Qui hanc causam tractant, de Scripturis à plebe vernaculè legendis, eorum tres diversæ feruntur sententiæ. Aliqui planè nefas esse judicant, Biblia in vernaculam ullam & plebejam linguam convertere. Aliqui consentaneum esse existimant, ut quidem convertantur, si modò temporis & loci & personarum ratio habita fuerit. Aliqui Scripturas sacras materno & naturali cujusque gentis idiomate proponendas esse statuunt, sine ulla, aut temporis, aut loci, aut personarum ratione. Prima opinio à paucis defenditur & vulgò improbatur. Tertia ab omnibus nostri seculi schismaticis propugnatur, exceptis Svencfeldianis, qui Scripturarum nullam habendam esse rationem contendunt. Secunda maximè placet & probatur iis, qui prudentiâ ac pietate præstare & de Ecclesiæ salute inprimis soliciti esse videntur, quiq; se à fide ea, quæ à principio duravit, non removerunt.* (Improbat ergo Hardingus illorum opinionem, qui versiones illas *simpliciter* improbant, id quod multos ex Pontificiis facere jam antè ostendimus & in Appendice membro 1. §. 4. pluribus ostensuri sumus.)

Andradius lib 4. Defens. Trident. *linguas illas, quibus primitùs scriptum fuit verbum DEI, populares fuisse,* agnoscit. *Cùm in principio generis humani* (inquit) *unica Hebræa extiterit omnibus mortalibus communis, atque Naturæ ipsi à DEO indita, postea verò, quàm mortalium scelere tanta hæc linguarum dissimilitudo per omnes nationes pervasit, nulla potuerit reperiri, quæ alicui genti domestica atque vernacula non fuerit, aut certè sacra mysteria literis commendari nullo modo poterunt, nisi popularibus linguis erant consignanda.* (Atqui si mysteria sacra popularibus linguis fuêre primitùs consignata, quid prohibet Scripturas in linguas populares etiam hodiè transferre?)

Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei capite 15. §. 2. *Catholica Christi Ecclesia non prohibet omninò vulgares translationes.*

lib. ejusdem cap. 16. resp. ad 6. *Non negamus, posse Scripturas verti in linguas vulgares, sed contendimus, non debere publicè legi linguâ vulgari, nec passim omnibus permitti legendas Scripturas linguâ vulgari.*

Ante Lutheri versionem tria Germanica Bibliorum exemplaria extiterunt. Primum impressum est *Norinbergæ* Anno 1477. alterum ibidem Anno 1483. tertium *Augustæ* Anno 1518. quæ in Bibliotheca Jenensi Academica adhuc habentur. (At si translationem Scripturæ in linguam vulgarem expedire minimè judicâssent, nihil operæ ac sumtuum eam in rem collocâssent.)

Pazmannus lib. 3. hodegi cap. 56. *præceptum illud, de non legendis in lingua vernacula Bibliis, in Ecclesiis Occidentalibus solutum esse,* scribit, ubi communiter legant omnes Biblia linguis vulgaribus, quod factum Episcopi non exprobrent, sed potiùs eos laudent ob tantam verbi divini sitim. (Sitis illa verbi divini in omnibus omninò Christianis est laude digna. Quòd si ergo propter illam præceptum de non legendis in lingua

lingua vernacula Bibliis solutum est in Ecclesiis Occidentalibus, utique propter eandem etiam solvi debet in tota Ecclesia.)

4. Quòd quidam agnoscunt, in Ecclesia primitiva varias Scripturæ translationes in linguas vernaculas extitisse.

Ex literis *Johannis Papæ VIII.* ad Sfentum Comitem, de Methodio constat, *vel totum corpus Bibliorum, vel aliquam partem* Moravicè fuisse editam circa annum octingentesimum octogesimum. *Nec sanè* (inquit) *fidei vel doctrinæ aliquid obstat, sive Missas in eadem Sclavonica lingua canere, sive sacrum Evangelium, vel lectiones divinas Novi & Veteris Testamenti benè translatas & interpretatas legere, aut alia horarum officia omnia psallere, quoniam, qui fecit tres linguas principales, Hebræam scilicet, Græcam & Latinam, ipse creavit & alias omnes ad laudem & gloriam suam.* (Recitatur hæc Epistola Pontificis à Baronio Annalium tomo decimo.)

Ludovicus Pius Imperator sacra Biblia converti jussit *in linguam Germanicam ligatâ oratione,* ut rudiorum memoriæ consuleretur, ut notat Catalog. testium verit. p. 1035.

De Otfrido Wissemburgensi idem Catalogus pag. 934. commemorat, *quòd Evangeliorum partem versibus Germanicis descripserit.* (Floruit autem ille circa annum 860. & in præfatione libri illius Luitbergo Moguntino dicata, postquam conquestus esset de difficultate sacra versibus Germanicis tractandi, memorabilia hæc verba adjicit. *Est tamen conveniens, ut qualicunque modo, sive corruptâ linguâ, sive integra artis auxilio humanum genus autorem omnium laudet, qui plectrum ei dedit linguæ verbum in ea suæ laudis sonare, qui non verborum adulationem politorum, sed in nobis pium cogitationis affectum, operumq; pio labore congeriem, non labiorum inanem servitutem requirit.*)

Walafridus Strabo de rebus Ecclesiast. cap. 7. tradit, *libros sacros Theotiscè seu Germanicè quondam editos. Studiosi illius gentis,* inquit, *divinos libros in suæ locutionis proprietatem transtulerunt, quorum adhuc monumenta apud nonnullos habentur.*

Eccius in Enchirid. cap. 2. de Missa: *Multi populi habuerunt Scripturas in lingua vernacula.*

Johannes Aventinus lib. 4. Annalium de Methodio memorat, *quòd Scripturas in linguam Sclavonicam verterit.*

Alphonsus de castro lib. 1. advers. hæres. cap. 13. pag 32. *Erasmus Roterodamus, vir longè doctissimus, de bonisq; literis benè meritus, cùm in pluribus ab eo editis libris dixisset, se cupere sacras literas in omnes verti linguas, ut possint legi ab agricola, à fabro, à latomo, à muliere, fuit de hac re inter alias à Facultate Theologiæ Parisiis notatus atque reprehensus, quorum Censuræ Erasmus respondens, nec tamen suam sententiam recantans, in suæ sententiæ confirmationem adducit aliqua, quæ parùm suum propositum stabiliunt. Primò dicit, olim sacras literas in linguam vulgarem fuisse versas & Chrysostomum commendare Laicis studium divinorum voluminum & Hieronymum laudare idem in fœminis, de quo etiam refert, quòd Dalmatica*

matica lingua verterit sacros libros. Quòd si tunc factum est cum tanta laude, videtur Erasmo idem etiam nunc fieri debere. (In his nota, Erasmum nostram disertè confirmare sententiam à Parisiensibus Theologis hoc nomine præter meritum reprehensum. Quomodo verò Alphonsus respondet ad Erasmi argumentum?) *Hec*, inquit, *collectio satis apertè convincitur esse mala, eò quòd sæpenumero contingere videmus, ut de aliqua re aliquid statuatur ad mores hominum corrigendos, quòd cùm postea experientiâ docente cognoscatur, illud aliâ ex parte posse multò magis nocere, & jam sæpè nocuisse, abrogatur lex in totum.* Probat id exemplo *nocturnarum vigiliarum, & Eucharistiæ in manus olim datæ*, atque addit. *Fatemur ergo, olim sacros libros in linguam vulgarem fuisse translatos, Beatumq́ Hieronymum in linguam Dalmaticam eos vertisse, nec tamen ideò simile fieri expedit, quoniam experientiâ docente didicimus, hac de causa plures idiotas fuisse lapsos in multos execrandos errores.* (Observa, Alphonsum concedere, quòd olim libri sacri in linguam vulgarem fuerint translati, quodque Hieronymus *in linguam Dalmaticam* eos verterit, quod posterius ab ipso etiam Hosio in Dialogo de sacr. vern. legend. concessum, Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei cap. 16. resp. ad 6. in dubium vocare audet. *Utrum*, inquit, *Hieronymus verterit in linguam Sclavonicam divinas literas, non certò scio. Nusquam enim id legi apud Hieronymum, vel apud ullum veterem.* Quòd Alphonsus subjicit, *translationes illas hodiè esse prohibitas, ne occasio errandi Laicis detur, sicut nocturnæ vigiliæ & Eucharistiæ in manus datio sunt abrogatæ*, in eo abusum rei cum reipsa & vero ejus usu; Itemque actionem divino mandato congruam cū adiaphoris & indifferentibus Ecclesiæ ritibus confundit. In rebus quidem adiaphoris & humanitùs institutis abusu accedente potest consuetudo aboleri: sed in rebus bonis & à Deo mandatis ita tollendus est abusus, ut res in integro maneat.

Sixtus Senensis lib. 6. annot. 152. pag. 491. sibiipsi objicit, *Chrysostomum docuisse, vertendas esse divinas literas in peculiares & proprias cuiq́ genti linguas, ut omnes totius orbis nationes sacra volumina legant & intelligant, quod & olim cum magna Christiani orbis utilitate factum esse constat à priscis Ecclesiæ Patribus, è quibus, ut pleriq́ Ecclesiastici Scriptores testantur, Chrysostomus Novum Testamentum & Davidicos Psalmos in linguam Armenicam transtulit; Hieronymus utrumque Testamentum in linguam Dalmaticam; Ulphilas Gothorum Episcopus omnia sacra Biblia in linguam Gothicam & Chrysostomi temporibus omnis Græca Ecclesia divinos libros vulgari linguâ aut editos, aut translatos legebat.* Ad hoc argumentum Sixtus postea eodem modo respondet, quo Alphonsus de castro, videlicet *multa aliàs instituta esse in communem Reipublicæ utilitatem, quæ cùm postea incommodum & periculum afferrent, abrogata sint.* Affert etiam eadem exempla, *nocturnarum vigiliarum & Eucharistiæ in manus data*, & addit. *Fatemur ergo & nos, quondam sacros libros vulgari idiomate redditos magnâ Christianæ fidei propagatione, at nunc idipsum fieri non omninò expedit, quando certissimo experimento cognovimus, plurimam simplicium*

sium turbam ex hac occasione in detestabiles errores corruisse. (Non negat, olim sacros libros vulgari idiomate redditos, quod nobis sufficit. Nec dicit cum Alphonso, *planè prohibitas esse hodiè Scripturæ translationes,* sed *non omninò expedire,* ac tandem concludit, *cohibendam esse tam propter divinæ Scripturæ reverentiam, quàm propter animarum salutem tantam vulgarium versionum copiam & licentiam.* Non omninò *prohibendas* esse translationes, sed tantùm earum *copiam cohibendam.*)

Idem lib. 4. Biblioth. *Michaël Adam Judeus conversus Biblia vertit in linguam Germanicam & in usum Judæorum characteribus Hebraicis expressit.*

Ibid. *Transtulit quoque Hieronymus, ut ipsemet in Epistola ad Sophronium testatur, universum totius divinæ Scripturæ corpus in Dalmaticam linguam ad utilitatem nationis suæ gentium, quæ usq; in hanc diem hujus translationis lectione summâ cum veneratione utuntur.*

Cornelius Agrippa de vanit. scient. cap. 100. adducit & probat locum Theodoreti de curand. Græcor. affect. cap. 5. *Hebraici libri conversi erant in omnes linguas, quibus in hunc diem nationes utuntur.*

Hardingus contra Angli. Conf. art. 3. sect. 38. *Armeni, Russi, Æthiopes, Dalmatæ, Moscovitæ Scripturas legerunt linguâ vernaculâ.*

Idem *non priùs in quarundam gentium vernaculis linguis haberi Scripturas omninò interdictum fuisse* dicit, *quàm proterva hæreticorum petulantia Ecclesiæ Præsides, quò populi saluti consultum esset, aliter statuere coëgisset.* (Ergo olim permissum fuit.)

Anglo-Remenses in præfat. annot. N. Testam. *Gregorius Patriarcha ostendit, Chrysostomum partes Scripturarum in linguam transtulisse Armenicam & sanè Ulphias eas in linguam Gothicam vertebat.* (Alii eum vocant Ulphilam, alii Gulphilam.)

Richardus, qui scripsit confutationem Alcorani Mahometici, sic habet. ἐν πάσῃ γλώσσῃ καὶ ἐπαρχίᾳ ὁ νόμος καὶ τὸ εὐαγγέλιον ὁμοίως εὑρίσκονται γεγραμμένα. *In omni lingua & natione lex & Evangelium similiter inveniuntur scripta.*

Et paulò pòst *Novi Testamenti* ἀντίγραφα μεμένηκασιν ἐν πάσαις ταῖς διαλέκτοις *descripta exemplaria remanserunt in omnibus quorumque populorum propriis linguis.*

Augustinus Steuchus in Epist. ad Maximum Grimanum præfixa recognitioni Veteris Testamenti, *Si quis, divinarum literarum quanta sit majestas, secum perpenderit, intelliget procul dubiò, non injuriâ accidisse, ut tot apud omnes gentes fuerint earum Interpretes, apud quas primùm hæ literæ florere cæperunt.*

Jodocus Coccius Thesauri Catholici lib. 6. cap. 1. testatur, *Petrum quendam Æthiopem curâsse inprimi Pauli Epistolas in Græca, Hebraica, Chaldaica, Arabica, Indica & Cheez linguis.*

Fabricius præfat. in Novum Testamentum Syriacum ad Henricum Galliæ & Poloniæ Regem, cùm meminisset Bibliorum πολυγλώττων Antuerpiæ editorum. *Restaret nunc* (inquit) *Rex Christianissime, ut in altera editione juberes addi eorundem Bibliorum Arabicam paraphrasin Sahadiæ Gaonis, Persicam Jacobi Tavasii*

Pavanius, integram [illegible]. T. Syriacam, Armenicam & Æthiopicam. In iis enim omnibus linguis præter eas, quæ jam sunt typis adumbratæ, tum Veteris, tum Novi Testam. versiones integræ reperiuntur.

Augustinus Justinianus Genuensis *Arabicam unà cum Hebræa, Græca, Latina & Chaldaica edendam* susceperat; sed *solum Psalterium* excusum est Anno Domini millesimo, quingentesimo decimo sexto: *reliqua parata propter autoris mortem non sunt in lucem edita, sed manuscripta servantur*, teste Jodoco Coccio & ante eum Sixto Senensi.

Andreas Fricius Defensionis artic. 3. *Russi habent suâ linguâ sacra Biblia conscripta; Bohemorum etiam Biblia vidi ante aliquoties denos annos Venetiis typis excusa.* (Hæc omnia opponenda sunt Bellarmino, qui negat, *ullum esse antiquum autorem, qui alicujus alterius translationis meminisset præter Græcam & Latinam.*)

Azorius lib. 8. Instit. cap. 26. §. Objicies. *Objicies, sacras Scripturas olim vernaculis linguis conscriptas. Nam Moyses & alii Veteris Testamenti Scriptores sacri Hebreâ linguâ, quâ tunc temporis Judæi utebantur, scripsêre. Matthæus quoque profecturus ad gentes luce veritatis imbuendas Evangelium scripsit Hebraicè, in gratiam Judæorum & eorum, qui ex circumcisione erant, ut testatur Hieronymus in proleg. in Matth. sive ut alii prodiderunt, Syriacè seu Chaldaicè, quæ tunc Judæorum vulgò erat usitata. Novi Testamenti libri præter illum ad Hebræos Græcè sunt conscripti, quia Orientalium gentium, quæ in Romanorum imperio & ditione vivebant, erat propria lingua & in Ecclesia Latina divini libri Latinè sunt editi, propterea quòd tunc temporis Latinè loquebantur & intelligebant. Respondeo, tunc hisce tribus linguis Scriptores sacros usos fuisse, quia Scripturæ sacræ id temporis promulgari cœperunt & proinde in his linguis traditæ fuerunt, quæ in usu fuere apud gentium nationes.* (Concedit ergo, quæ in argumento nostro afferuntur, addit insuper, *Chrysostomum in linguam Armenicam Novum Testamentum transtulisse*, negat autem ex eo sequi, *quòd adhuc hodiè ejusmodi translationes sint Ecclesiæ utiles.* Sed sufficit nobis primitivæ Ecclesiæ exemplum. Quæ enim potest afferri ratio idonea & cogens, quæ evincat, hodiè nec licitum, nec salutare esse, quod in primitiva Ecclesia fuit licitum & salutare judicatum?)

Adamus Conzen Jes. in qq. procem. in quatuor Evangel. q. 5. §. 10. *Fuerunt olim variæ versiones, Dalmatica, Punica, Germanica, Francica, Britannica, Scotica.*

Huc referri potest, quod Bernhardus Girardus in vita Car. V. Johannes Tilius in Chronico & Carol. Molinæus in annot. ad edictũ Car. de Carolo V. Galliæ Rege memorant, *quòd jusserit, sacra Biblia verti in Gallicum sermonem.* Addit autem Tilius, *posteriores Papas propter suas causas id prohibuisse.*

Lovanienses *Gallicè* ediderunt libros sacros; Rhemenses *Anglicè.* (Utriq; tamen non ex fontibus, sed ex vulgata Latina editione eos verterunt.)

Italicè edidit Jacobus Archiepiscopus Genuensis, teste Stapletono & Sixto Senensi.

Polonicè, Hieronymus Leopolitanus, teste Sixto.

Argum. Bellarm. 1. *A temporibus Esdræ desiit in populo Dei lingua Hebraica esse*

esse vulgaris, & Chaldaica seu Syriaca fuit illis materna, & tamen Hebraicè solùm Scripturas in templo aut Synagogis publicè legebant.

Resp. 1. Per inversionem. Si Hebræa lingua à temporibus Esdræ & in Babylonica captivitate demùm desiit esse vulgaris, ut Bellarminus hîc loquitur, ergo ante Babylonicam captivitatẽ per multa secula jam inde à Mosis temporibus Judæis fuit vulgaris & vernacula, ac proinde tempore captivitatem antegresso per aliquot secula Scripturas in lingua vernacula legerunt.

2. Ex Bellarmino lib. 2. de Verbo Dei cap. 4. §. 2. *Syriaca lingua quasi proles quædam est Hebraicæ & Chaldaicæ linguæ. Hebræi siquidem, qui usque ad captivitatem Babylonicam Hebraicè solùm, id est, linguâ suâ loqui consueverant, cùm abducti essent in Babylonem, cœperunt oblivisci linguam propriam & addiscere alienam, id est, Chaldaicam, quia tamen non perfectè eam pronunciare poterant & semper aliquod ex Hebraica retinebant, factum est, ut lingua quædam tertia nasceretur, mixta ex Chaldaica & Hebraica, atque ea est, quam pro vulgari ac materna deinceps Hebræi habuerunt &c. Porrò distinguuntur hæ duæ linguæ characteribus, verborum conjugationibus, affixis, punctorum notatione, sono vocalium, idiotismis ac totâ ferè linguæ structurâ & multis etiam propriis dictionibus.* (Si lingua Syriaca est quasi proles quædam linguæ Hebraicæ & Chaldaicæ, utique quando Syriaca cœpit Judæis esse vernacula, non fuerunt Hebrææ, tanquam matris, prorsus ignari. Si lingua Chaldaica & Syriaca quibusdam duntaxat radicibus ac inflexione & literarum mutationibus, non autem toto genere distat à Hebræa, utique Judæi eam adhuc intelligere potuerunt, cùm Chaldaica & Syriaca ipsis inciperet esse familiaris. Haggæus, Zacharias & Malachias post reditum ex captivitate Babylonica prophetantes, *Hebraicè* locuti fuerunt, quorum tamen prophetiæ ab omnibus intellectæ fuerunt. Ezechiel 40. annis post transmigrationem Babylonicam prophetans aliâ, quàm *Hebraicâ*, linguâ non utitur. Ipse Daniel sub captivitatis finem, quando de Prophetiis ad populum Judaicum directis agit, *Hebraicè* scribit. Verisimile ergo non est, populum tam brevi temporis spatio adeò vernaculæ linguæ fuisse oblitũ, ut eam non intelligeret.)

3. Ex eodem Bellarm. lib. ejusdem cap. 3. §. 1. *Chaldaicâ linguâ editi sunt libri Tobiæ & Judith & ex parte libri Esdræ & Danielis. Præterea tota Scriptura veteris translata est paraphrasticè ex Hebræo in Chaldæum, quam paraphrasin ipsi Targum vocant, quæ paraphrasticæ translationes apud Judæos magnæ sunt autoritatis.* (Ergo cùm lingua Chaldaica inciperet esse Judæis vernacula, in illam quoque linguam facta est Scripturarum translatio.)

4. Tempore Christi Judæos non intellexisse Scripturam Hebraicam, Bellarminus in ἰσχυρία hujus primi argumenti probare conatur ex Joh. 7. v. 48. *Turba hæc, quæ non novit legem.* Sed ipsimet Pontificii Interpp. non de lingua vel verbis legis, populo singulis Sabbathis in Synagoga prælectis, sed de genuino legis sensu illud accipiendum esse docent.

Cornel. Jansenius in h. l. *Erat hæc Pharisæorum vox, sed simplex populus erat capacior doctrinæ Christi, quàm docti Pharisæi.*

Maldonatus in h. l. *Cum turbam maledictam vocant, quia legem non novit, alludunt, ut Rupertus existimat ad locum Deuter. 27. v. 26. Maledictus, qui non permanet in sermonibus legis hujus.* (Ergo nosse legem, est legem non observare.)

Franc. Lucas Brugensis ad h. l. *Profectò turba illa veriùs contrà dixisset, istud vanitatis Concilium & hæc Ecclesia malignantium, quæ non facit legem, maledicti sunt.*

Salmeron tom. 8. tract. 37. pag. 295. *Nunquid, qui legem non norant, faciliùs credebant aut credunt? minimè, sed qui legem norunt, facillimè credunt. Ille enim dixit. Si crederetis Mosi, crederetis forsitan & mihi; & rursus. Si quis voluerit voluntatem ejus facere, cognoscet de doctrina &c. Vides igitur, quàm nihil prosit scientia absque bona voluntate.*

5. Ambrosius Catharinus adversus Cajetanum §. de Historiis Evangelicis p. 353. populum Judaicũ tempore Christi & Apostolorum Hebræi idiomatis gnarum adhuc fuisse, probat ex Act. 17. *Judæi Beroënses scrutabantur Scripturas*, & ex Actor. 21. *Cum audivissent, quòd Paulus Hebræâ linguâ loqueretur, magis præstiterunt silentium, delectabantur enim linguâ Hebræâ.* (Idem probari potest ex Luc. 4. v. 17. Johan. 5. v. 39.)

6. Ribera in Micheam cap. 5. n. 11. *Vidi ego Salmanticæ Judæum quendã satis ineruditum, ex quo cum multa Hispanico sermone quærerem, quòd ille Latinè nesciret, sive ex Historia, sive ex Prophetia, memoriter referebat & deodntabat Hebraica, quòd cùm alteri jam Christiano narrarem, nihil, inquit, mirum, à pueris enim hæc omnia mandant memoriæ.* (Ergo adhuc hodiè lingua Hebræa ipsis quodammodo adhuc est vernacula, tantùm abest, ut tẽpore Christi ipsis desierit esse penitùs ignota.)

7. Post tempora Esdræ linguam Hebraicam non ampliùs fuisse vulgarem probat Bellarm. ex Neh. 8. *Et legerunt in libro legis distinctè & apertè ad intelligendum, & intellexerunt, cùm legeretur.* Sed respon. ex Lyrano in illum locum. *Legis apertè, i. e. intelligibiliter, declarando ea, quæ videbantur obscura.* (Ergo non de incogniti idiomatis, sed locorum paulò obscuriorum explicatione ibi sermo est. In vulgata versione, quæ Põtificiis authentica sic habetur v. 8. *Et legerunt in libro legis Dei distinctè & apertè ad intelligendum, & intellexerunt, cùm legeretur.* Utiq; ergo populus linguæ suæ vernaculę non erat oblitus. Confer ejusd. cap. v. 12.)

Arg. 2. *Apostoli per totum orbem prædicârunt Evangelium & Ecclesias constituerunt & tamen non scripserunt Evangelia aut Epistolas linguis earum gentium, quibus prædicabant, sed tantùm Hebraicè aut Græcè, & ut quidam volunt, Latinè.*

Resp. 1. ex Bellarmino lib. 2. de Verbo Dei cap. 15. arg. 4. *Ratio, cur Apostoli omnia ferè Græcè scripserint, hæc est, quia tunc lingua Græca erat omnium communissima, ut M. Tullius testatur in oratione pro Archia Poëta. Græca, inquit, leguntur in omnibus ferè gentibus. Latina suis finibus exiguis sanè continentur.* Et lib. ejusdem cap. 16. resp. ad object. 6. *Græca lingua erat communissima.*

Richeomus Jesuita cap. 32. lib. 4. de Missa advers. Plessæum *Græcam linguam* appellat *communem totius Orientis & Occidentis,*

cidentis, cùm propter Græcorum imperium, quod per universum orbem propemodùm extendebatur, tum propter libros Philosophicos, Poëticos & Historicos.

Julius Cæsar Bulengerus contra Plessæum lib. 2. c. 5. *ejusdem linguæ usum in Perside fuisse*, agnoscit, *jam Crassi tempore, teste Plutarcho, totamq; Græciam, Thraciam, Syriam, Armeniam, Ægyptum, Phrygiam, Asiam minorem, Græcè locutas esse.* (Si Evangelistæ & Apostoli ideò scripserunt linguâ Græcâ, quia illa erat omnium communissima, utique in linguam vulgarem & communẽ Scripturas transferre ab Apostolorum exemplo non est alienum.)

2. Ex Erasmo in annot. Rom. 1. *Romam jam tota Græcia confluxerat, adeò ut Romam Græcam urbem appellet Juvenalis, certè Græcam linguam jam non solùm Italia, verùm etiam Syria, Ægyptus, Cilicia & bona orbis pars receperat.* (Frivolum igitur est, quod Bellarminus in ἐγκομίῳ hujus argumenti urget, *Paulum Romanis Græce scripsisse, cùm tamen Romanis non Græca, sed Latina esset vulgaris.* Item, *Petrum & Jacobum scripsisse Græcè, Judæis per orbem terrarum dispersis, quibus tamen non Græca erat materna, nec Hebræa, sed lingua ejus regionis, in qua habitabant.*)

3. Ex Pererio in proleg. comm. Rom. Disp. 2. n. 62. *Nomine Romanorum, ad quos Paulus hanc Epistolam scripsit, intelligere oportet hoc loco non solos Romæ natos aut Romanâ civitate donatos, sed quoslibet Romæ habitantes, sive Græcos, sive Romanos, sive Judæos conversos ad Christi fidem.* (Meritò igitur linguâ omnibus notâ & communi scripsit.)

4. Si ex eo, quòd Apostoli duntaxat Græcâ linguâ scripserunt, colligi posset, Scripturas non esse in vernaculam linguam transferendas, consequens foret, Scripturas etiam in Latinum sermonem non esse vertendas. Quod enim Baronius tom. 1. annal Ann. 45. & Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei cap. 7. suspicantur, *Marcum Latinè scripsisse*, ad illud respondemus ex eodem fundamẽto, quo Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei cap. 4. §. Quòd si &c. probat, Syriacam editionem non esse à Marco Ecclesiis Syriæ & Ægypti traditam. *Quia hujus rei nulla extat mentio apud Clementem Alexandrinum, Origenem, Eusebium, Athanasium, Theophilum, Epiphanium, Hieronymum, Cyrillum, Theodoretum, Johannẽ Damascenum, aliosq; Patres, qui vel de variis Scripturarum editionibus accuratè disputârunt, vel certè multa de Scripturis sanctis posteritati scripta reliquerunt, ideò adduci non possumus, ut credamus.* (Plura de Latino Marci Evangelio afferentur in Appendice cap. 3. §. 42.)

Arg. 3. *Universa Ecclesia semper his tantùm linguis Hebrææ, Græcâ, & Latinâ usa est in communi & publico usu Scripturarum, cùm tamen jamdudum desierint esse vulgares. Augustinus lib. 2. de doctr. Christiana cap. 11. dicit, ad intelligentiam Scripturarum esse necessariã cognitionẽ tantùm trium linguarum Hebrææ, Græcæ & Latinæ, quia in illis linguis Scriptura divina legeretur, nec ullus antiquus autor meminit alicujus alterius translationis & tamen tunc sine dubio multæ aliæ erant linguæ vulgares. Igitur saltem primis 400. annis, quibus Ecclesia maximè floruit, non legebantur Scripturæ linguâ vulgari.*

Resp. 1. Contrarium patet ex concessione

cessione Adversariorum, *quòd tempore primitivæ Ecclesiæ, etiam ante Augustinum, Scriptura in vernaculas linguas fuerint translatæ.*

2. Contrarium patet ex ipso Augustino lib. 2. de doctr. Christ. cap. 5. *Sacra Scriptura ab una lingua profecta, per varias Interpretum linguas longè latéq; diffusa, gentibus innotuit ad salutem.*

3. Cornelius Agrippa de vanit. scient. cap. 100. *in Synodo Nicena statutum* scribit, *ut Christianus nullus careret Bibliis.* (Utique ergo Scripturæ in linguas cuilibet populo vernaculas translatæ jamtunc extiterunt. Nicenum verò Concilium seculo quarto fuit celebratum, docente Bellarmino lib. 2. de Euchar. c. 10.)

Arg. 4. *Convenit unitati Ecclesiæ, ut Scripturarum usus publicus esset in lingua communissima, alioqui communicatio Ecclesiarum tolleretur.*

Resp. 1. Johannes Ledesma lib. de div. Script. cap. 31. n. 4. *In Ecclesia Latina sacrorum Bibliorum versio Latina fuisse statim videtur à temporibus Apostolorum, quâ linguâ tunc Romani utebantur.* At si translatio Scripturæ in linguas alias, quàm quibus initio à Prophetis & Apostolis exarata est, tollit Ecclesiæ unitatem, consequens fuerit, autorem Latinæ versionis itidem eandem temerâsse. Si obvertere velint, *linguam Latinam in Ecclesia esse communissimam,* urgemus, quòd Chrysostomus Scripturas transtulerit *in linguam Armenicam,* Ulphilas *in Gothicam,* Hieronymus *in Dalmaticam,* ut ex Adversariorum cõcessione superiùs docuimus.

2. Johannes Ferus in Comm. Act. 2. super verba. *Loquebantur variis linguis. Et nunc quoque Ecclesia una loquitur in lingua Germanica, Hispanica, Gallica, Anglicana, nec desinit crescere, donec omniũ gentiũ linguâ locuta fuerit. Atq; in hoc plurimùm præstat Synagogæ, quæ in una tantũ lingua Deũ professa est.* (Ergo varietas linguarum & translatio Scripturarum in varias linguas non tollit Ecclesiæ unitatem.)

Thesis octava. Laici non solùm à Scripturæ lectione non sunt arcendi, sed etiam ad eam invitandi.

Ἔκθεσις. 1. Non dicimus, Scripturæ lectionem omnibus omninò salvandis esse absolute & simpliciter necessariam, sed licitam, salutarem, ac certâ ratione etiam mandatam.

2. Nec dicimus, Laicis permissum esse, Scripturam ad suum ingenium & judicium juxta præconceptas opiniones interpretari, sed Spiritus sancti judicium ex Scripturis discere & juxta fidei analogiam in perspicuis Scripturæ locis propositâ de rebus fidei judicare.

3. Nec dicimus, Laicos Scripturæ lectione instructos de gravissimis & subtilissimis quibusq; quæstionibus temerè judicium ferre, sed præcipua ac fundamentalia vitæ capita & vitæ regulas ex Scripturis petere, atque interim publici Ministerii χειραγωγίᾳ uti, & in Ecclesiæ Ministris donum interpretandi reverenter agnoscere debere.

Antithesis. Concilium Tridentinum in Indice prohibitorum voluminum regulâ quartâ. *Cùm experimento manifestum sit, si sacra Biblia vulgari linguâ passim sine discrimine permittantur, plus inde ob hominum temeritatem detrimenti, quàm utilitatis oriri, hac in parte judicio Episcopi, aut Inquisitoris stetur, ut cum consilio*

silio Parochi vel Confessarii, Bibliorum à Catholicis autoribus versorum lectionem, in vulgari linguâ eis concedere possint, quos intellexerint ex hujusmodi lectione non damnum, sed fidei atque pietatis augmentum capere posse, quam facultatem in scriptis habeant. Qui autem absque tali facultate ea legere seu habere præsumserit, nisi prius Bibliis Ordinario redditis peccatorum absolutionem percipere non possit. Bibliopolæ verò, qui prædictam facultatem non habenti Biblia idiomate vulgari conscripta vendiderint, aut alio quovis modo concesserint, librorum precium in usus pios ab Episcopo convertendum amittant, aliisq; pœnis pro delicti qualitate ejusdem Episcopi arbitrio subjaceant. Regulares verò non nisi facultate à Prælatis suis habitâ ea legere aut emere possint.

Episcopi Bononiæ congregati in Consilio, quod de stabilienda Romanæ Ecclesiæ dignitate Pontifici Julio 3. Anno 1553. dederunt, quod à Vergerio postea editum. *Denique, quod inter omnia consilia, quæ nos dare hoc tempore possumus, omnium gravissimum ad extremum reservavimus, oculi hîc aperiendi sunt, omnibus nervis adnitendum erit, utquàm minimum Evangelii poterit, præsertim vulgari linguâ in iis legatur civitatibus, quæ sub tua ditione ac potestate sunt, sufficiatq; tantillum illud, quod in Missa legitur, nec eo ampliùs cuiquam mortalium legere liceat. Quamdiu enim pauculo illo homines contenti fuêre, tamdiu res tuæ ex sententia successêre, eademq; in contrarium labi cæperunt, ex quo ulterius legi vulgò usurpatum est. Hic ille in summa est liber, qui præter cæteros hasce nobis tempestates ac turbines concitavit, quibus propè abrepti sumus &c. Quare occultanda paucula illæ chartæ erunt, sed adhibitâ quadam cautione ac diligentiâ, ne ea res majores nobis turbas ac tumultus conciter.*

Facultas Parisiensis in Censura contra Erasmum tit. 12. *Consultius esse* putat, *Laicos Breviarium in manus sumere, quàm sacras literas rimari.*

Hosius de expresso Dei Verbo tom. 1. pag. 664. *Laicis lectionem Scripturarum permittere, est sanctum canibus dare & margaritas porcis projicere.* (Quo sensu etiam hoc dictum Christi applicant Alphonsus de castro lib. 1. advers. hæres. capite 13. Bunderius in Compend. rerum Theolog. tit. 32. art. 1. Sixtus Senensis lib. 6. Bibl. annot. 152. Alphonsus Virvesius in Philipp. 2. contra August. Confess. apud Andream Fabricium in Harmon. August. Confess. pag. 12. ubi accusat Lutherum, *quòd liberum fecerit sanctarum Scripturarum mysteria evulgari & sanctum canibus dari ac margaritas inter porcos projici.*)

Censura Colon. pag. 13. *Voluit* (Spiritus S.) *margaritas nec porcis projiciendas esse, nec velut commune aliquid prostitui, sed solis filiis reservari. Est quippe Scriptura gemma quædam nobilis, quam si fortè indoctus aliquis & rudis reperiat, vel fastidit ut gallus Æsopicus, vel luto magis ad similitudinem porcorum immergit.*

p. 18. *Hæc nunc eò adducta sunt, ut tandem aliquando Monhemius intelligat, non esse quorumvis hominum sacras literas contrectare, aut religionis negotio se immiscere &c.*

p. 19. *Vulgus, quod nec veteres Interpretes ob idiomatis ignorationem, quo scripserunt, intelligit, nec otio abundat, ut quæ alii interpretati sunt, colligat, nec judicio*

valet sana à pravis discernendi, meritò à Scripturarum sacrarum maximè difficiliorum lectione arcetur.

Johannes Molanus Theologus Lovaniensis Regiusque Censor in Compend. pract. Theol. tract. 3. cap. 27. conclus. 2. pag. 221. *Negamus ab eis* (Laicis) *requiri studium Scripturarum, imò salubriter dicimus, eos à lectione Scripturarũ arceri, sufficereq; eis, ut ex præscripto Pastorum & Doctorum Ecclesiæ vitæ cursum moderentur.*

Stapletonus in relect. princ. fid. controvers. 5. q. 3. pag. 539. *Ubi acies est perturbata & ubi fluctuant auditores & non esse possit illimitatum dominium, ibi Scripturæ lectionẽ in vernacula expedire asserit: at ubi ordinata adhuc est Ecclesiæ acies, ibi aliâ viâ corruptis editionibus Ecclesiam mederi posse Ecclesiam, videl. eas in universum prohibẽdo.*

Antonius Legatus Pyranensis suasit, *ut hominibus lectione Epistolarum Pauli publicè interdiceretur, eò quòd nimis faverent Lutheranis.*

Johannes Montilcinus igni adjudicatus fuit, *propterea quòd Bononiæ Epistolam Pauli ad Romanos publicè prælegerat.*

Inde est, quòd hæreticæ pravitatis Inquisitores inter cætera etiam de hoc capite quærant, *an quis Biblia legerit?*

Frideric. Staphylus in Apol. de vero Scripturæ intellectu part. 2. p. 199. *Quorsum vulgò necessaria sit sacrarum lectio Scripturarum, nusquã equidẽ in iisdem Scripturis adhuc reperire potui. Porrò non modò non necessariam, verùm etiam exitiosam esse ejusmodi curiositatẽ usus probat quotidianus & scripta quoq; divina satis indicant.*

p. 202. *Quare non immeritò consulendum est Laicis, idiotis, ut à curiosa Bibliorum lectione abstineant, primò quidem eo nomine, ne, quod Presbyteris vel Senioribus, i. e. Sacerdotibus solis pro illorum functione demandatum est, id ipsi sibi temerarii usurpent &c.*

p. 203. *Deinde verò eam ob causam, quòd in propatulo sit, quantã perniciem in totum orbem Christianum ea res invexerit & adhuc invectura sit, si Laicis illiteratis liberum sit, pro ipsorũ arbitrio & curiositate in sacris literis volutari, easq; rimari ac perscrutari.*

Thom. Hardingus contra Ivellũ art. 15. sect. 5. apud Ivell. tom. 1. p. 122. *Quod autem minimè consentaneũ & decorum sit, ut omnia hominũ genera sine delectu sacras literas legere permittãtur, nõ opus est, ut aliquid dicã: causas per se quisq; prudẽs facilè perspexerit.*

sect. 7. p. 123. *In gente Israëlitica vulgus à Bibliorũ lectione exclusum fuit, Dei quadam speciali providentiâ, ut existimatur, ne margaritæ projicerentur ante porcos, h. e. eos, quibus illud munus non sit commissũ, utpote propter immodestam curiositatem & vitam impuram indignis.*

sect. 9. p. 125. *Pericula & incommoda, quæ vulgaris & vernacula Scripturarum lectio secum affert juxta eorum judicium, qui eandem improbant, magna, varia, multaq; sunt. Hîc pauca duntaxat quasi attingam, remq; ipsam totam Ecclesiæ judicio permittam. Primùm, cùm hæreticorum venenum plebem inprimis inficiat, omnesq; hæretici ex Bibliis venenum suũ prætextu verbi Dei hauriant, illis hominibus minimè consentaneum videtur, ut quisq; curiosus & putidus idiota Biblia suo sermone legat atq; excutiat, veruntamen erudito, prudenti, sobrioq; Laico eam licentiam ereptam esse nolunt.*

Dieghus Payva Andradius in defens. fid. Trid. Cathol. lib. 4. f. 242. *In summũ is profectò mihi videntur, perfidiæ discrimen plebẽ injicere, qui universæ multitudini passim*

sim sacra omnia volumina legenda proponunt, prudentissimè verò & quorundã pietati & multorũ periculo eos consuluisse, qui lege interdixerunt, ne sacri libri sermone vernaculo sine Præfectorum Ecclesiæ autoritate perlegerentur.

fol. 243. *Cùm delira multitudo egregiis sit præsidiis ad sacrarũ literarũ intelligentiam necessariis prorsus destituta, quis illam poterit in tam vastum atq; procellosum mare sine maxima temeritatis nota spontè conjicere?*

Alphonsus à Castro lib. 1. adv. hæres. c. 13. *Non sine causa jam superiùs monuimus, libros gentilium cum magna cautela esse legendos. Cùm ergo plus nocumenti inferatur ex libris sacris in linguam vulgarem versis, quàm ex lectione gentilium Philosophorum, meritò illud inhibetur, etiamsi de alio nulla fiat prohibitio.*

Johan. Hayus in quæstionib. Gallicis pro magno scelere objiciebat, *Bezam dixisse in Confessione. Quisquis sacrorum librorum lectione hominib. interdicit, eum omnẽ spem certæ consolationis ac salutis adimere.*

Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei c. 15. arg. 5. *Quid quòd populus non solùm non caperet fructum ex Scripturis, [illegible] etiam caperet detrimentum. Acciperet enim facillimè occasionem errandi tum in doctrina fidei, tum in præceptis vitæ ac morum.*

Laur. Forerus im tractat, Nichts ist zun Augen gut/ p. 58. Die heilig Bibel wird keinem in Lateinischer/ Griechischer und Hebraischer Sprach zulesen verboten (*linguam vernaculam* omittit, & addit) So haben die Jesuiten die deutsche Biebel niemands verboten/ sondern die Christliche Kirche.

Guilielmus Baius in Catechismo Controvers. tract. 1. q. 5. *In primitiva Ecclesia non facilè simplex & imperitus populus in lectione Scripturarũ versabatur: sufficiebat ei, si vivâ voce & ore Doctorũ edoceretur. Hæretici fuerunt, qui auditores suos primi emancipârunt ad sacras Scripturas legendas.*

Nostrã sententiam probamus ex eo,

1. Quòd Prophetæ & Apostoli ut omnibus & in usum omnium prædicârunt, ita quoque omnibus & in usum omnium scripserunt.

2. Quòd Scriptura eo fine à Deo hominibus sit tradita, ut ex ea ad salutem æternam erudirentur, Joh. 5. v. 39. 2. Tim. 3. v. 15. qui finis est communis ad omnes omninò homines pertinens.

3. Quòd Laici divino mãdato ad Scripturæ lectionẽ & auditũ invitẽtur, tum *omnes in genere*, Deut. 6 v. 8. c. 17. v. 19. c. 31. v. 11 & 12. Esai. 34. v. 16. Jer. 36. v. 6. Johan. 5. v. 39. Eph. 3. v. 3 & 4. Col. 3. v. 16. c. 4. v. 16. 1. Thessal. 5. v. 27. tum *Reges ac Principes in specie*, Deut. 17. v. 18 & 19. Jos. 1. v. 8.

4. Quòd Scripturarum lectio ac meditatio divinitùs approbetur, Neh. 8. v. 2. Ps. 1. v. 2. Ps. 119. v. 2. Joh. 5. v. 39. Act. 15. v. 21. c. 17. v. 11. 2. Tim. 3. v. 15. 2. Pet. 1. v. 19. Apoc. 1. v. 3. contrà verò reprehensi fuerint, qui, quò minùs Scripturæ legerentur, in causa fuerunt 2. Reg. 22. v. 8 & 18. 2. Paral. 34. v. 19. Jerem. 36. v. 2. 29 & 30. &c.

5. Quòd Deus & sancti Dei homines Scripturam omnibus destinârunt, ut ab illis legeretur, Exodi 24. v. 12. Deuter. 27. v. 8. cap. 31. v. 9 & 11. Psal 102. v. 19. Esai. 8. v. 1. Ezechiel. 43. v. 11. Habac. 2. v. 2. Luc. 1. v. 3. Johan. 20. v. 31. Actor. 1. v. 1. Roman. 1. v. 7. 1. Corinth. 1. v. 2. 2. Corinth. 1. v. 1. Galat. 1. v. 2. Ephes. 1. v. 1. Philipp. 1. v. 1. Colos. 1. v. 2. 1. Thessal. 1. v. 1. 2. Thess. 1. v. 1. 1. Pet. 1. v. 1. 1. Johan. . v 12. &c.

6. Quòd lectio Scripturæ possit Laicos

cos instruere, consolationem vivificam ipsis suppeditare; vitia morum in illis corrigere, contra Satanam eos armare & ad vitam æternam eos sapientes reddere. Psal. 94. v. 19. Psal. 119. v. 92. Johan. 5. v. 39. cap. 20. v. 31. Rom. 15. v. 4. Eph. 6. v. 17. 2. Tim. 3. v. 15. 16 & 17. &c.

7. Quòd etiam ad Laicos pertineat, veritatem divinam ab humanis somniis discernere; ac proinde etiam normam veritatis, Scripturas scil. sacras, consulere. Matth. 7. v. 15. Johan. 10. vers. 5 & 27. 1. Thess. 5. v. 21. 1. Joh. 4. v. 1.

8. Quòd Scripturæ lectio omnibus in Ecclesia Israëlitica fuerit usitata & familiaris. Luc. 4. v. 16. Actor. 8. v. 2 & 28. cap. 15. v. 21. &c.

9. Quòd ut Spiritus sancti donum & Sacramentorum usum omnibus Ecclesiæ filiis Deus communem esse voluerit, ita quoq; scripti verbi lectionem & meditationem.

Huic nostræ sententiæ suffragatur.

1. Quòd quidam disertis verbis docent, Laicos à Scripturæ lectione minimè arcendos vel prohibendos esse, eosque ad lectionem Scripturæ hortantur.

Clemens Romanus (Episcopus, ut volunt) Constitutionũ Apostolicarum lib. 1. qui inscribitur de Laicis, eò quòd eis specialiter præcepta dentur, cap. 4. Τὰ τοῦ Χριστοῦ λόγια ἀνακαιροποιούμενος διηνεκῶς μελέτα, λέγει γὰρ ἡ γραφή σοι: ὅτι ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσεις ἡμέρας καὶ νυκτὸς, περιπατῶν ἐν ἀγρῷ, καὶ ἐν οἴκῳ καθήμενος, καὶ καθευδόμενος καὶ διανιστάμενος, ἵνα συνιῇς ἐν πᾶσιν. *Scripturas sanctas* (nam sic etiam Turrianus vertit) *assiduâ memoriâ meditare. Dicit enim tibi Scriptura, Tibi in lege ejus meditandum die ac nocte, ambulanti in agro & sedenti in adibus & cubitum eunti & surgenti, ut in omnibus sis intelligens.*

Et paucis interjectis. ἐὰν ἀφίκῃ τις πιστοῖς τε καὶ ὁμοδόξοις συμβαλεῖν τὰ ζωοποιὰ κοινωνεῖν ῥήματα. εἰ δὲ μὴ, καθεζόμενος ἔνδον ἀνάγνωθι τὸν νόμον, τὰς βασιλείας, τοὺς προφήτας, ψάλλε τοὺς ὕμνους Δαβίδ, διέρχου ἐπιμελῶς τὸ εὐαγγέλιον τὸ τούτων συμπλήρωμα. *Si adis fideles, qui tecum sentiunt, colloquere, sermones salutares conferendo. Sin minùs, intus sedens lege Legem, Regum libros, Prophetas: cane Psalmos Davidis: evolve diligenter Evangelium, quo complentur hæc omnia.*

Postea cap. 10. uxores dehortatur à rixis maximè erga viros hac ratione. εἰ δὲ πιστὸς ὑπάρχει σου ὁ ἀνὴρ, ἀναγκασθήσεται ὡς εἰδὼς τὰς γραφὰς εἰπεῖν τὸ ῥῆμα τὸ γεγραμμένον ἐν τῇ σοφίᾳ. Κρεῖσσον οἰκεῖν ἐν ἐρήμῳ ἢ μετὰ γυναικὸς γλωσσώδους καὶ μαχίμης. *Si fidelis sit vir tuus, cogetur, utpote qui Scripturas noverit, illud scriptum in sapientia dicere. Melius est habitare in deserto, quàm cum muliere loquaci & rixosa.*

Gregorius Magnus Episcopus Roman. lib. 4. Indict. 13. Epist. 40. *Quid est Scriptura sacra, nisi quædam Epistola omnipotentis Dei ad creaturam suam? Imperator cœli, Dominus hominum & Angelorum pro vita tua tibi suas Epistolas transmisit & tamen easdem ardenter legere negligis? Stude ergo quæso* (Theodorum Medicum alloquitur) *& quotidiè creatoris tui verba meditare: Disce cor Dei in verbis Dei, ut ardentius ad æterna suspires.*

Gregorius IX. ad Archiepiscopum Græcorum apud Matth. Paris in Henrico III. *Cùm juxta testimonium veritatis occasio sit erroris ignorantia Scripturarum, cunctis expedit illas legere, vel audire.*

Cùm quæstio esset Romæ in conclavi

clavi agitata de sacris Moravicè agendis (ideoque etiam de Scriptura in eam linguam vertenda) essentque non pauci contradictores Æneas Sylvius testatur, *vocem tanquam de cœlo in hæc verba missam. Omnis Spiritus laudet Dominum & omnis lingua confiteatur ei.* Bohemicæ Historiæ cap.13. qua de re.

Johannes Quartus sic pronunciavit. *Literas Sclavonicas à Constantino quodam Philosopho receptas, quibus DEO laudes debitas resonent, jure laudamus, &, ut in eadem lingua Christi Dei nostri præconia & opera enarrentur, jubemus. Neque enim tribus tantum, sed omnibus linguis Dominum laudare, autoritate sacrâ monemur, quæ præcepit dicens, Laudate Dominum omnes gentes & collaudate eum omnes populi: & Apostoli repleti Spiritu sancto, locuti sunt omnibus linguis magnalia DEI. Hinc & Paulus cœlestis quoque tuba insonat, monens, omnis lingua confiteatur, quia Dominus noster Jesus Christus in gloria est DEI Patris. De quibus etiam in prima ad Corinthios Epistola satis & manifestè nos admonet, quatenus linguis loquentes Ecclesiam DEI ædificemus.* (Baronius videns ex hoc Johannis decreto, argumentum pro nostra sententia confirmanda duci posse, recitato eodem statim subjicit: *Hæc Johannes Papa ita natam recèns Ecclesiam lacte nutriens parvulorum, sperans operâ ejus, qui linguas infantium facit disertas, fore ut Moravensis Ecclesia matris, ex qua genita est, linguâ perfectè locutura esset.* Sic ergo juxta Baronium puerorum lacte illi nutriuntur, quibus Scripturæ linguâ vernaculâ permittuntur. Contrà verò Bellarminus lib.2. de Verbo Dei, cap.16. ad argument. 5. hunc prædicat esse *cibum provectiorum*; alii *venenum* pronunciant, unde hæreses & omne genus malorum Laici hauriant.)

Erasmus Præfat. paraphr. in N. Testamentum sic orditur: *Memini, Lector optime & aliàs alicubi testificatum esse, me plurimùm dissentire ab iis, qui Laicos & illiteratos in totum putant submovendos esse à lectione sacrorum voluminum &c. Non video, cur idiotæ sint ab Evangelicis præcipuè literis, ceu profani à sacris, submovendi, quæ doctis pariter & indoctis, quæ Græcis æquè ac Scythis, servis itidem ut liberis, quæ fœminis simul & viris, quæ plebeis non minùs atque Regibus prodita sunt. Quod docent, ex æquo ad omnes pertinet; quod pollicentur, pariter ad omnes pertinet. Et ita prodita sunt, ut citiùs intelligantur ab idiota pio modestoq́, quàm ab arrogante Philosopho. Judæorum est, populo celare sua mysteria, qui in umbris versabantur. Evangelica lux premi non sustinet. Olim in Sancta sanctorum unus ingrediebatur Sacerdos, at ubi templi velum in morte Domini scissum est, ad ipsum usque CHRISTUM, qui verè Sanctus est sanctorum & Sanctificator omnium, datus est omnibus aditus & exaltatus à terra omnia trahit ad se, qui cupit omnes salvos facere. Exclamant, indignum facinus, si mulier aut coriarius loquatur de sacris literis. At ego puellas quasdam audire mallem de Christo loquentes, quàm quosdam summos, vulgi opinione, Rabinos. Cur nos sumus immitiores Judæis? Illi ferebant puerum JESUM in medio Doctorum respondentem & interrogantem, cùm nihil adhuc in eo divinum suspicarentur. Increpat ille discipulos suos, qui prohiberent pueros adire se, talium est enim, inquit, re-*

gnum cœlorum. Neque nos igitur arceamus parvulos ab Evangelica lectione. Fortaßè JESUS & illos complecti dignabitur, sacrisq́; suis manibus contingere & benedicere &c. Divus Hieronymus & virgines & viduas & conjugatas hortatur ad lectionem sacrorum voluminum &c. Consideremus, quos auditores habuerit ipse Christus? nonne promiscuam multitudinem & in hac cœcos, claudos, mendicos, publicanos, Centuriones, opifices, mulieres ac pueros? An gravetur ab iis legi, à quibus voluit audiri? Me quidem autore leget agricola, leget faber, leget latomus, legent & meretrices & lenones, denique legent & Turcæ. Si hos non submovit à sua voce CHRISTUS, nec ego submovebo eos ab illius libris. Quis scit, an iis quoque veniat usu, quod accidit Eunucho? &c. Nec librorum Veteris Testamenti, in quibus tamen frequenter offendit vel Historia in speciem absurda, vel ænigmatum obscuritas, lectionem cuiquam interdixero. Hos certè fructus ceperint, quòd instructiores ac paratiores venient ad Ecclesiasticas conciones & libentius audient, in quibus agnoscent aliqua, & faciliùs intelligent, quorum jam gustum qualemcunque ceperunt. Quanquam in libris Evangelicis divina sapientia se mirè demittit ad captum etiam infirmorum, ut nemo tam indoctus esse possit, quin ad Evangelicam Philosophiam sit docilis &c. Laborat aliquis ignorantiâ, observet, si quid alicunde lucis effulgeat. Torquetur odio aut livore, tenetur libidine, avaritiâ, ambitione, alióve mentis morbo, hîc remedium quærat & inveniet. Mœret aliquis? hinc petat lenimen doloris & discedet alacrior. Hæret ac perplexus est quispiam? non aliunde meliùs suppetet consilium. Tentatur quis & periclitatur? ab Evangelio petat præsidium. Sitiet aliquis justitiam? hîc reperiet fontem purissimum, unde qui biberit, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam, nec ampliùs sitiet aquas, quæ promuntur è cisternis contritis ac turbatis ungulis omnium bestiarum terræ. Si quis esuriet cibum vitalem? hîc est panis de cœlo descendens, unde qui ederit, vegetus ac robustus evadet in Christo &c. Ex fontibus Servatoris hauriat sibi quisque, quod potest. E panibus sacris decerpat sibi quisque, quo satiet animum esurientem &c. Certè Scripturarum suarum penum nulli pio claudit Christus, etiamsi subulcus esset, qui quondam pastoribus impertiit Spiritum propheticum. In hujus igitur libris versentur omnes, qui venantur Christianam Philosophiam &c. Nihil illic narratur, quod ad unumquemque nostrûm non pertinet &c. In hujusmodi Philosophia profuerit omnibus versari, quamvis idiotis aut illiteratis. Nec deerit sobriè versantibus unctio, quæ doceat illos de omnibus, quæ pertinent ad salutem æternam.

Idem ad concion. 3. Chrysostomi de Lazaro (in qua Chrysostomus *Scripturarum ignorantiam* dicit *esse causam hæresium*) in margine sic annotavit. *At nunc excludit hæreses.* (Irridet Pontificios, qui contra Chrysostomum, imò contra ipsum Christum Matth. 22. v. 29. docent, *lectionem Scripturarum Laicis esse causam erroris & hæresium.*)

Idem in Supput. error. in Censur. Bedæ pag. 50. *Me autore libros sacros legat agricola, legat faber, legat latomus, legant & meretrices & lenones.*

Idem advers. annotat. Bedæ tomo 9. fol. 378.

fol.378. memorat, *Chrysostomum graviter monere populum, ut domi quoque legat Historiam Evangelicam, quò paratiores accedant ad audiendum Sacerdotem, docentem pro concione in Ecclesia publicè.*

De eodem Erasmo scribit Alphonsus de Castro lib.1. advers. hæres. capite 13. p.32. quòd cõtra Parisiensium Censuram; in qua sententia modò citata damnabatur, sese muniverit hoc argumento. *Quicquid est hæreseon in orbe totum ferè natum, est vel ex Philosophia, vel ex sacris literis perperàm intellectis. At à Philosophorum libris nullus arcetur, nullus ergo à sacris literis debet submoveri.* (Hæc fuit potiùs *exceptio* Erasmi ad Parisiensium argumentum, quòd ex Scripturis malè intellectis nascãtur hæreses, quàm *argumentum*, quo suam Erasmus probare voluerit sentẽtiam, quam longè firmioribus, uti vidimus, argumentis munit.)

Cornelius Agrippa de vanit. scient. capite 100. *Ad Scripturæ lectionem non solùm Theologi, sed omnes homines pro data sibi capacitate obligantur &c. Josua legit omnia verba legis coram omni multitudine puerorum, mulierum, advenarum; & vult Chrysostomus, uxores cum viris de ea disputare &c. In Concilio Niceno decretum, ne quis Christianus Codice Biblico careat.*

Petrus à Soto in defens. Cathol. pag. 232. *Clamabunt etiam Catholici & pii, cur scilicet à lectione Scripturæ majorem Christianorum partem arceam?* (Agnoscit ergo Sotus, *quosdam Catholicos & pios* sibi in hac quæstione adversari.)

Claudius Espensæus in Comment. 2. Timoth. 3. *Aliqui existimant, Scripturas difficiliores esse, quàm ut debeant Laicorum manibus conteri, sed aliter visum est Patribus Veteris & Novi Testamenti &c. Judæi filios suos quinquennes ad sacra Biblia adaptabant & primum locum in formandis pueris sacris literis, unde auspicabantur, tribuebant, quod ex prisca consuetudine Judæos ad sua tempora servâsse Eusebius scribit. Pudeat igitur Christianos ab hac cura alienos esse, neque enim hæc nova, sed est Patrum antiquorum querimonia.*

Idem in cap. 1. Tit. *Scholia Hieronymo & Primasio inscripta docent, Laicos verbum DEI non modò sufficienter, verùm etiam abundanter habere debere. Eat populus, inquit Hieronymus, ad montes, id est, ad Scripturas sacras.*

Idem in caput 2. Tit. *Fortè petis, an omnes arctari velim ad Scripturarum studium? respondeo ex summo Theologo & Pontifice Adriano sexto. Equidem uti neminem arctari intendo, ita multò minùs omnes excusare possim, cùm certum sit, unumquemque ad tantam divinæ legis obligari notitiam, quanta possit actus suos pro qualitate personæ citra peccatum mortale dirigere.*

Ibid. *Manifestum est ex Apostolo Coloss. 3. & Ecclesiæ antiquæ praxi, quòd usus Scripturarum legendarum publicus populo concedebatur. Verbum, inquit, Dei inhabitet in vobis abundanter. Vobis, quibus vobis? nempe Colossis fidelibus omnibus, ad quos scripserat.*

Idem lib. de Sex tractat. pag. 98. *Alphonsus Rex gloriatur, se sacra Biblia cum Commentariis & glossis quater & decies perlegisse. Videant igitur, qui Christianos Principes à lectione Scripturarum*

eos prophanos arceant, Alphonsi ne an Donati similes esse malint. Nam Donatistis hæreticis olim impegit Augustinus, quòd timerent, ne seculi Reges sacrorum Codicum eloquia nossent. Sed velitis, inquit, nolitis, Ecclesiam intrant & lectionibus aurem admovent. (Potuisset Espensæus addere, tales esse similes *Juliano*, de quo Cyrill. Alexandr. lib. 6. contra Julianum memorat, *quòd Christianos hoc nomine reprehendere solitus fuerit, quòd mulieres puerosq; Scripturas legere paterentur.*)

Salmero tom. 1. prolegom. 2. pag. 19. col. 2. *Doctores neminem à lectione & studio Scripturarum arcent, sed tantùm earum difficultates ostendunt, ne imparati & inepti ad eas accedant.*

proleg. 1. pag. 9. docet, *Scripturam omnibus personis, morbis & malis accommodatam esse.*

proleg. 7. p. 70. b. *Qui à sacris libris legendis arcet homines, in quibus leges DEI sunt conscriptæ, exleges & filios Belial efficit homines.*

Cornelius à Lapide in prooem. Pentat. fol. 3. monet, *ut quisq; sibi Scripturas legat*, & vehementer eos perstringit, qui putant, *Ecclesiasticis solùm sacras literas esse versandas.*

Idem in Comm. Pentat. fol. 20. n. 38. laudat *Carolum Magnum, assiduè Biblia legentem.*

fol. 18. n. 69. laudat *Robertum Siciliæ Regem & Alphonsum Arragonum Regem, qui assiduè lectitârunt sacras literas.*

Estius in Comm. 2. Timoth. 3. vers. 15. super verba. *Ab infantia sacras literas nosti. Locus hic docet, nec pueros arcendos esse à lectione Scripturæ sacræ, quin ex eo, quòd Timotheus non à patre fuerit institutus in sacris literis (utpote qui gentilis erat, nec fuerat passus eum circumcidi) sed, ut verisimile est, à matre & avia, quarum fidei sinceritatem Apostolus laudavit, capite 1. colligitur, nec mulieres à lectione Scripturæ sacræ prohibendas esse.* (Addit quidem limitationem, *modò secundum regulam Ecclesiasticam tales sint personæ, quæ cognoscantur ex hujusmodi lectione non damnum, sed fidei atque pietatis augmentum capere posse.* Sed quid de hac limitatione statuendum sit, patere potest ex dictis.)

Andreas Vermadius Jesuita lib. 1. Epistol. 2. ad Justum Baronium (prius Calvinum dictum) scribit, *duplex esse genus hominum Christianorum, alterum, quod præjudicato jam errore occupatum ob sua legendæ Scripturæ studia refert, ut erroris, quo imbutum est, fulcimenta corrodat; & non tam ex communi Ecclesiæ consensu, quàm suopte judicio, per affectum corruptos sententiam sibi Scripturæ confingat: alterum verò, quod mente sincerâ ac humili prius Ecclesiæ, quàm proprio judicio confidens, eò sedulâ lectione progreditur, ut signatam antè à Patribus Scripturæ sententiam firmiter insistat. Atque hoc ipsum esse genus hominum, dicimus, quod securè simul ac utiliter sacram paginam potest evolvere.*

(Atqui nos ipsimet quoque taxamus illum lectionis abusum, quo hæretici & ab hæreticis seducti Scripturas ad præconceptas opiniones detorquent, interim propter accidentarium illum abusum non improbanda vel prohibenda est ipsa Scripturæ lectio.)

2. Quòd agnoscunt, Prophetas & Apostolos omnibus scripsisse.

Thomas

Thomas Aquinas p.1. q.1. art. 9. *Scriptura ideò utitur metaphoris, ut rudes etiam percipiant, quia omnibus proposita est.*

Idem in 2. Corinth. 1. super verba, *cum omnibus sanctis, qui sunt in Achaia. Ad omnes pertinet hujus Epistolæ argumentum.*

Claudius Espensæus in 2. Timoth. 3. *Origenes observat, Johannem quatuor ætatibus scribere, pueris, adolescentibus, juvenibus, patribus, 1. Johan. 2. Hieronymus inter Philosophos & Apostolos sic distinguit, quòd Plato, exempli gratiâ, scripsit quidem, sed paucis, non populo. At Apostoli & Evangelistæ non scripserunt paucis, sed universo populo. Ita etiam Dominus Christus locutus est, non ut pauci, sed ut omnes intelligerent. Scitus enim est Prosperi versiculus de Scriptura. Quæ nullis animis, nullis non convenit annis.*

Idem in Tit. 1. *Paulus in Epistola ad Galatas perstringit omnes, qui veritatem deserunt. In Epistola ad Ephesios scribit omnibus, id est, majoribus & minoribus, perfectis & imperfectis. In Epistola ad Philippenses omnibus baptizatis & Episcopis, ubi populum præponit. In Epistola ad Colossenses omnibus, id est, tam perfectis extra communem aleam positis, quàm imperfectis, qui saltem fidem veram tenent.*

Ibid. *Prima Johannis Epistola inscribitur Catholica, ut indicet, eam ad omnem Ecclesiam pertinere.*

Ederus in Oecon. Biblica lib. 1. p. 328. adducit & probat dictum Autoris imperf. operis in Matth. *Matthæum, ut referunt, conscribere Evangelium causa impulit talis. Cum facta fuisset in Palæstina persecutio gravis, ut periclitaretur dispergi omnes, ne carentes fortè Doctoribus fidei carerent doctrinâ, &c.*

Arias Montanus in cap. 1. Rom. super verba, *omnibus, qui sunt Romæ, dilectis. In universum omnibus sanctificatis gratulatur.*

In 1. Cor. 1. super verba, *cum omnibus, id est, quocunque gradu & conditione, sive ministris, sive ex privatorum ordine.*

In 2. Johan. *Persona, cui inscribitur, erat matrona Babylonica & tamen inscribitur Catholica Epistola, quia ad omnes communione fidei præditos pertinet &c.*

Idem Arias Montanus præfat. in Massoreth de varia lectione. *Illi libri omnibus & pueris & senibus, viris & fœminis legendi sunt propositi, ad quorũ normam omnes singulorum vitæ rationes institui debuère.*

Salmeron in 1. Petr. 1. *Scribit ad omnes Judæos Christianos, ut eos in veritate Evangelii confirmet.*

Dieghus Payva Andradius lib. 4. defens. fidei f. 246. *Libri, qui vulgari sermone eduntur, universæ multitudini promiscuè ad legendum suppeditantur.*

Costerus in Enchirid. cap. 1. pag. 48. *Quod scriptis libris vulgatur, hoc sine dubio proponitur legendum omnibus.*

(Jam verò Prophetæ & Apostoli verbum Dei libris vulgari sermone scriptis complexi sunt. Ergo.)

Maldonatus in caput 1. Luc. *Theophilus Græcè Dei amicum, hominem pium ac religiosum significat. Itaque multi magniq; autores dubitarunt, essetne hoc loco nomen proprium certi alicujus viri, an commune omnibus piis, ad quos se Lucas scribere dicat Evangelium? Origenes homil. 1. & Epiphanius hæres. 51. videntur commune facere, eodemq; modo videntur Ambrosius & Beda sentire, sed moraliter, ut doceant, si nos Theophili, id est, pii fueri-*

fuerimus, & nobis hoc esse scriptum Evangelium.

Et postea. *Oecumenius in Comm. Actor. 1. ex epitheto κράτιστε optimè colligit, Presidem Provinciæ alicujus aut Præfectum fuisse hunc Theophilum, quòd eo honoris titulo Præsides ornarentur, ut apparet Actor. 23. v. 26. cap. 24. v. 3. cap. 26. v. 25. quæ conjectura est probabilis.*

Et paulò pòst. *Non minùs propterea authoritatis ad privatum hominem, quàm si publicè ad omnes scriptum esset, habere putandum est. Nam & quod Theophilo Lucas scribit, omnibus scribit, & D. Paulus ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem privatos homines scripsit Epistolas; quæ nihilo minùs, quàm quæ ad totas Romanorum, Corinthiorum, Ephesiorum, Galatarum, Philippensium, Colossensium, Thessalonicensium Ecclesias scriptæ sunt, fidei meruerunt.*

Ribera in Habac. fol. 530. agnoscit, *Deum ideò voluisse scribi hanc visionem & verbum super tabulam Habac. 2. v. 2. ut ab indoctis & non admodum peritis posset intelligi.*

Christ. à Castro ibidem scribit, *non in libro voluisse Deum hanc visionem proponi, sed in tabulis publicis, ut ea res nota esset omnibus.* (Utique ergo Deus etiam Laicis verbum suum per Prophetam proposuit.)

Ex illis omnibus sic colligimus. Quibus Deus & sancti Dei homines Scripturam destinârunt, illi etiam Scripturam legere debent. Atqui omnibus omninò, & sic etiam Laicis, Deus & sancti Dei homines Scripturam destinârunt. Ergo.

August. lib. 6. contra Faustum c. 9. *Impium est, si non legimus nos, quod scriptum est propter nos.*

Zabarell. JCtus in tract. de Schism. Pont. §. 12. *Quod omnes tangit, ab omnibus curari debet.*

3. Quòd agnoscunt, Prophetas & Apostolos, itemq; primitivæ Ecclesiæ Patres omnes hortari ad Scripturas legendas & studium Scripturarum etiam in Laicis approbare.

Thomas lect. 3. in cap. 3. Coloss. *Quibusdam sufficit modicum quid de verbo Dei, sed Apostolus vult, quòd habeamus multum.*

Idem Thomas in lib. de regim. Princ. cap. 15. (cumque secutus Nicolaus Serarius in cap. 1. Josuæ) agnoscit, *mandatum de libro legis die ac nocte evolvendo ad Christianos Principes accommodari posse.*

Dionysius Carthusianus in cap. 5. Johan. *Scrutamini Scripturas*, id est, *solerter discutite, investigate, advertite.*

(Agnoscit ergo in verbis Christi mandatum contineri. Eodem sensu verba Christi accipiunt Thomas & Lyranus in Comment.)

Claudius Espenfæus in Tit. 1. *Meritò omnes hortatur Chrysostomus ad Scripturarum lectionem.*

Salmeron tom. 15. Disp. 4. in Comm. 2. Tim. 3. super verba. *A puero sacras literas nosti. Laudat Apostolus in Timotheo studium sacrarum literarum ab infantia. Sicut parentes Susannæ commendantur apud Danielem, quòd filiam suam erudirent secundùm legem Mosis & Salomon verba Lamuelis ait Regis visio, quâ erudivit eũ mater ejus.*

Renatus Benedict. Andegavus Theologus Parisiensis lib. 3. Stromatũ Biblic. p. 177. *Quòd si objicias, Chrysostomum & alios perplures primitivæ Ecclesiæ Patres ejus esse*

esse opinionis, quòd etiam vulgarium hominum sacra Biblia passim manibus terantur, ut patet eorum scriptis. Respondeo, alia longè esse nostra, quàm ipsorum tempora. Nam ipsorum temporibus puta vulgus Christianorum longè eruditius & perfectius fuisse nostris, etiam mediocriter instructis & devotis. Non erat igitur illis temporibus ita periculosum sacra Biblia vulgari, ut nunc. Nam sacra Biblia sunt libri spiritualium & devotorum. Hodie autem passim Christiani sunt ignari, minus devoti, carnales & mundani. (Concedit, temporibus Chrysostomi & primitivæ Ecclesiæ Laicos ad lectionem Scripturæ invitatos, quod nobis sufficit. Ratio diversitatis, quam affert, inverti potest, quia illa ignorantia & defectus devotionis per Scripturæ lectionem corrigi poterit.)

Jodocus Coccius tomo 1. Thesauri lib. 6. art. 30. p. 749. citat & approbat illud Clementis Alexandrini apud Damascenum lib. 2. paral. cap. 49. *Quemadmodum mare omnibus patet, atque alius natat, alius negociatur, alius piscatur: & rursus, quemadmodum terra communis est omnibus, atque alius iter facit, alius arat, alius ædificat: eodem modo, dum sacra Scriptura legitur, alius in fide, alius in moribus juvatur, alii per literarum agnitionem superstitio eximitur &c.*

Ibid. pag. 751. citat & approbat illud Chrysost. procem. in Epist. Rom. *Hinc infinita exorta sunt mala, ab ipsa videl. Scripturarum sacrarum ignoratione, hinc multa hæreseon lues pullulavit, hinc ritus in multis neglecti, hinc inutiles & lucro carentes labores. Nam quemadmodum, qui luminis hujus usurâ sunt privati, nequaquam rectà ingredi possunt: ita qui ad divinarũ Scripturarum radios oculos non intendunt, necessariò in multa errata incurrunt, perinde ac si in tenebris periculosissimis obambularent.*

p. 752. citat & approbat illud Damasceni lib. 4. orthod. fid. cap. 18. *Nihil præclarius, nihil animarum saluti conducibilius est, quàm divinas Scripturas perscrutari. Quemadmodum enim lignum plantatum secus decursus aquarum: ita etiam anima divinæ Scripturæ fluentis irrigata saginatur, fructumque tempestivum, h. e. rectam fidem profert, ac perpetuò virentibus foliis, i. e. Deo gratis actionibus exornatur. Siquidẽ hoc afferunt Scripturæ sanctæ, ut & ad probas & honestas actiones & ad puram contemplationem nos componant. Nam in eis & cohortationem ad virtutem & ab omni vitio dehortationem invenire est.*

p. 753. citat & approbat illud Basilii Imp. Constantinopolitani in Exhort. ad Leonem filium cap. 17. *O fili, quemadmodum teneræ plantæ fontibus irrigatæ virescunt, floresque & fructus ferunt: ita mens tua sacrarum literarum studiis irrigata magis ac magis augescet ac pro fructibus egregias virtutes producet.*

p. 756. citat & approbat illud Juliani Pomerii lib. 1. contra Judæos. *Ignorantia Scripturarum est ignorantia Christi.*

p. 759. citat & approbat illud Johannis Pici Mirandulani in Epist. ad Joh. Franciscum ex fratre nepotem. *Nihil Deo gratius, nihil tibi utilius facere potes, quàm si nõn cessaveris literas sacras nocturnâ versare manu, versare diurnâ: latet enim in illis vis quædam viva & efficax, quæ legentis animum, si modò illas purè ac humiliter tractaverit, in divinum amorem mirabili quadam potestate transformat.*

Sixtus Senensis lib. 6. Biblioth. an-

not. 152. pag. 489. adducit dictum Chrysostomi ex conc. 3. de Lazaro. *Fieri non potest, non potest, inquam, fieri, ut quisquam salutem assequatur, nisi perpetuò versetur in lectione spirituali. An non vides fabros ferrarios, aurifices, fabros argentarios, denique eos, qui quamcunque exercent artem, omnia artis instrumenta habere parata, hoc sanè animo nos quoque preditos esse oportet. Quemadmodum enim illis artis instrumenta sunt malleus, incus, forceps: sic & nobis instrumenta sunt Apostolorum ac Prophetarum libri, omnisq; Scriptura diviniùs inspirata. Et quemadmodum illi per illa instrumenta, quicquid faciendum susceperint, perficiunt: ita sanè & nos per hos fabricamus, animam nostram corrigimus ac inveteratam renovamus.*

Et postea. *Ne quis mihi dixerit, Ego forensibus causis affixus sum, publica gero negotia, artificium exerceo, uxorem habeo, familiæ curam gero, mundanus homo sum, non est meum legere Scripturas, sed eorum, qui mundo valedixerunt, qui montium vertices occupârunt, qui vitam ejusmodi continenter agunt. Quid ais homo? non est tui negotii Scripturas evolvere, quoniam innumeris curis distraheris? imò tuum magis est, quàm illorum. Neque enim illi perinde Scripturarum egent præsidio, atque nos in mediis negotiorum undis jactati &c. qui velut in medio mari fluctuantes, innumerisq; velimus nolimus peccatis obstricti, semper opus habemus perpetuo jugiq; Scripturarum solatio. homil. 2. in Matth. Hoc est, quod omnia quasi unâ quadam peste corrumpit, quoniam lectionem divinarum Scripturarum ad solos putatis Monachos pertinere, cùm multò magis vobis, quàm illis sit necessaria &c.* (Hæc & plura alia in Chrysostomo totidem verbis extare Sixtus non negat, ad quæ frigidè respondet, *esse hæc per hyperbolen dicta.* Item, *credibile esse, Chrysostomum per lectionem Scripturarum intellexisse eam cognitionem, ad quam suprema totius divinæ Scripturæ capita referuntur, ceu sunt præcepta Decalogi & sententiæ Christiani symboli.* Sed utramque exceptionem Chrysostomi rationes evidenter refellunt.)

Toletus in cap. 5. Johan. v. 39. annot. 35. fatetur, *communem esse illam expositionem, quâ verbum ἐρευνᾶτε accipitur in Imperativo, quo modo accipiunt Chrysostomus, Athanasius, Basilius & Euthymius.*

Maldonatus in cap. 5. Johan. 5. v. 38. sic commentatur. *Melius Chrysostomus, Theophylactus, Augustinus & omnes, opinor, præter Cyrillum, autores graves, imperantis modo dictum putant. In eo enim vis testimonii & orationis gratia consistit, quod vos Christus ad suas ipsorum Scripturas mittit, in quibus omnem illi gloriam suam collocabant. Quasi dicat, quandoquidem tantum Scripturis tribuitis, ut in illis vitam vos æternam habere existimetis, scrutamini eas. Sic omnia benè coherent.* (Hæc opponenda sunt Stapletono & aliis, qui verbum Scrutamini in Indicativo modo accipiendum esse pugnant.)

Cornelius à Lapide in procem. Pentat. fol. 2. testatur, *quòd Gregorius lib. 4. Epist. 84. Theodorum, licèt Medicum, reprehenderit, quòd non assiduè lectitaret Biblia.*

Bellarminus lib. 1. de Verbo Dei c. 2. §. 1. *Moses, Propheta, Christus ipse, Johannes, Apostoli ad Scripturas legendas alios hortabantur.*

Et

Et paulò post. *De Beroënsibus illud non sine laude commemoratur Actor. 17. quòd cùm Paulum Apostolum audivissent, scrutabantur quotidiè Scripturas, si hæc ita se haberent.*

(Ex illis omnibus sic colligimus. Ad quod Prophetæ & Apostoli, eorumq; vestigiis insistentes primitivæ Ecclesiæ Doctores Laicos fuére hortati, ab illo Laici arceri vel prohiberi minimè debent. Atqui ad Scripturarum lectionem eos fuére hortati. Ergo.)

4. Quòd agnoscunt lectionem Scripturæ esse utilem ac salutarem, contrà verò lectionis neglectum exitialem.

c. Si juxta dist. 38. ex Hieronymo. *Si juxta Apostolum Paulum Christus Dei virtus est, Deiq; Sapientia, & qui nescit Scripturas, nescit Dei virtutem ejusq; sapientiam, ignoratio Scripturarum, ignoratio Christi est.* (Atqui ignorantia Christi cavenda non solùm Clericis, sed etiam Laicis.)

c. Cùm ex injuncto lib. 5. Decretal. tit. 7. *[illegible] desiderium intelligendi divinas Scrip[illegible] secundùm eas studium adhortandi [illegible]prehendendum non sit, sed potiùs commendandum: in eo tamen apparent quidam Laici meritò arguendi, quòd occulta conventicula celebrant, officium prædicationis Christi sibi usurpant, Sacerdotum simplicitatem eludunt &c.*

Nicolaus de Clemangis lib. de novis celebritatibus non instituendis pag. 156. *Crebra lectio divinorum librorum homini sua fœda monstrat, suos defectus & profectus ostendit, quasi quibusdam stimulis animum perfodit, à pravis deterret, ad recta impellit, caritatem ingenerat, humilitatem infundit, pietatem inserit, amorem virtutum omnium insinuat. Ama, inquit Hieronymus, scientiam Scripturarum & vitia carnis non amabis.*

Petrus de Aliaco lib. 2. sent. *Scriptura penetrat ut gladius, conterit ut malleus, ardet ut facula, quia velut gladius errorum abscindit zizania, velut malleus interimit hæreses universas, velut facula criminum fasciculos comburit & velut lucerna per nocturna hujus mundi silentia lumen commeantibus existit, ne pedem suum ad erroris lapidem exul & peregrinus homo offendat.*

Gabriel Biel lect. 71. in Can. Missæ. *Panis intelligentiæ illuminantis est verbum Dei auditum, lectum, meditatum seu contemplatum. Illo pane etiam mens spiritualiter reficitur, ac spirituali vitâ educatur, unde scribitur; Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit ex ore Dei, id est, Scripturâ sacrâ, quæ secundum B. Gregorium est tanquam os Dei, quia per eam loquitur nobis Deus omnia, quæ vult à nobis fieri.*

Alfonsus à Castro lib. 1. advers. hæres. cap. 13. fol. 35. *Ubique terrarum & ubique gentium est expertum, plurimos versari errores apud rusticos & agricolas homines, maximè apud eos, qui deserta incolunt, qui à communione hominum longissimè absunt. Quod non ob aliam causam evenire constat, quàm quòd verbum Dei non audiunt, unde doceri possent: quo deficiente, astat ilicò magnus ille hostis semper ad nocendum paratus, eorumq; affectus primò, postea verò intellectus pervertit & in plures detrudit errores. De hac re testimonia locupletissima potest nobis nostra ministrare Hispania, in qua citra decem annos in ea parte Cantabriæ quæ nunc Navarra dicitur & Briscaia,*

 apud

apud eos homines, qui montana incolunt, varii sunt inventi errores, multæ superstitiones, variæ idololatriæ: adeò ut Dæmonem ipsum in figura capri se illis ostendentem venerarentur. (Quod de prædicatione verbi Alfonsus asserit, idem de lectione Scripturæ pronunciare possumus, videlicet ubi Scripturæ lectio negligitur, ibi errores & hæreses invalescunt.)

Catech. Trident. p. 176. *Ut per Sacramenta in vita suscipimur, ita verbo Dei velut pabulo alimur, conservamur, augemur.*

Torniellus in Annalibus Ann. 3610. num. 19. *Magni omninò momenti est ad verum Dei cultum, præsertim interiorem seu spiritualem in animis hominum altiùs infigendum, assidua pariterq; accurata sacrorum librorum lectio.*

Ederus in Oecon. Bibl. p. 76. *Scripturam sacram esse omnibus accommodatam & multiplices atque mirificas utilitates exhibere, docet Chrysostomus homil. 41. in Matt. Ibi ignarus inveniet, quod discat, modicæ fidei vir, quibus spe gloriæ magis magisq; ad virtutem excitetur; peccator, quibus ad pœnitentiam & salutem revocetur. Habent fures ab exemplo judicii Dei, quod in Achan exercuit; fornicatores, ab exemplo Israelitarum, quod perhorrescant. Discunt concupitores carnem castigare, ut nemo delitias concupiscat. David adulter & homicida proponitur, ut adulteri & homicidæ pœnitentiam agentes non desperent. Rahab meretrix sanctificata est, ne sancti de impiis desperemus.*

Claudius Espensæus in 2. Thessal. *Voluit Deus, ut opifex omnium indoctissimus ex earum* (Scripturarum) *lectione aliquid utilitatis reportaret.*

Peraldus Episcopus de virtut. & vit. tract. de Luxuria. *Ama, inquit Hieronymus, scientiam Scripturarum & carnis vitia non amabis.*

Franciscus Ruizius in præfatione libri de regulis intelligendi Scripturam. *Scriptura ad cœlestem patriam vocat, æternis desideriis ad superna amplectenda cor legentis immutat, mentis oculis quasi quoddam speculum opponitur, ut interna nostra facies in ipsa videatur, ibi sentimus quantum proficimus, ibi à profectu quantum distamus.*

Josephus Acosta lib. 2. de Christo revelato cap. 5. *Legens mente purâ plura intelligere de Scripturis sanctis potest, quàm magnâ vallatus Commentariorum copiâ assequi possit, quod ego sanè verissimum teneo, si de ea scientia agatur, quæ non inflat. Equidem vidi viros prorsus illiteratos & vix Latinè scientes ex Scripturis tanta depromere, sensusq; eos afferre, ut penitùs miratus sim: neque dubitaverim longo Gymnasii Biblici terendi tempore nihil tale homines discere. spiritualis enim omnia dijudicat.*

Cosmas Magalianus Jesuita in Comment. 1. ad Timotheum 4. se[illegible] annotat. 5. *Cur Scripturæ lectio t[illegible] à Paulo & à Patribus Christian[illegible]ibus, nedum Episcopis, commendetur, explicat D. Gregorius in pastorali part. 2. cap. 11. Humanæ, inquit, conversationis usus ad vetustatem vitæ ducit & externis occupationum tumultibus impulsus animus à semetipso corruit, Ideò sacri eloquii præcepta quotidiè meditari debet & per divinæ eruditionis verba ad amorem cœlestis patriæ sese restaurare &c. Omnibus verò hominibus Timothei nomine commendari divini voluminis studium, affirmat D. Chrysostomus hoc loco, dicens. Timotheum admonet lectioni operam dare & nos discamus lectionem Scripturæ mi-*

nimè

nimè negligere. Præter commendationem hanc, quæ cùm ab Apostolo profecta sit, magnifacienda est, adhuc multa sunt, quæ nos ad sacram lectionem impellant, atque inprimis eximiæ utilitates, quæ ex illa dimanant. Quis enim eam prodesse nescit ad illustrandum mentem veritatis luce, ne iter in cœcum aperientes, cæco aliorum impetu feramur? &c. Deinde confert sacra lectio multum ad animos divini amoris igne inflammandos &c. Tertiò docet, non nisi ex amore proficisci flagella, quibus nos paternè Deus interdum punit. Quartò, quanta utilitas est, quâ experimur, motus omnes & affectiones carnis exemplis passim propositis, quæ omnem retundunt lasciviam, refrenari? Quinta utilitas in eo cernitur, quòd animus eruditur ad omnem vitæ honestæ functionem, sive docendi sint ii, cum quibus agimus, sive corrigendi. Postremò, sacra pagina ita est à Spiritu sancto contexta, ut omnibus locis, personis, temporibus, difficultatibus, morbis, malisq; pellendis, bonis accersendis, erroribus jugulandis, dogmatibus statuendis, virtutibus inserendis sit oppidò, quàm dici possit, accommodata &c. Quid plura? nullum est bonum, ad quod non impellat atque excitet nos sacræ Scripturæ lectio; nullum vitium, à quo non avocet atq; absterreat.

Franciscus Ribera in prooem. Comment. in Prophetam Amos n.2. *Si sanctorum Patrum & alios Doctorum libros cum utilitate legimus &c. ecquis tam spiritualis liber, qui cum Scripturis conferri possit, quas Spiritus Dei &c. nobis dictavit?*

Ibid. num.3. *O* (Scriptura) *cœlestis vitæ Dux, virtutum Magistra, vitiorum pestis, lucis parens, expultrixq; tenebrarum &c. Tu itineris & laborum comes, tu in adversis rebus consolatrix, custos & moderatrix in secundis, adolescentiæ institutrix, virilis ætatis firmamentum, dulcissimum perfugium senectutis!*

Et paulò antè. *Solebam mecum mirari, cùm sæpè apud Hieronymum legebam, mirificam vim habere studium sacrarum Scripturarum ad animum hominis incitandum, ad incendia carnis extinguenda, ad contemtum seculi, ad omne denique virtutum genus comparandum, donec intellexi ea dicere illum, quæ in se fuerat expertus & iniquum esse non credere experto &c.*

Lorinus in Comment. 2. Petri 1. v.20. *Utilis Prophetarum lectio propter firmissimam gravissimamq; autoritatem.*

Guilielmus Bailius in Catechismo controversiarum quæst. 2. *Hæreses à somno & veterno nos excitant & ad Scripturam legendam incitant, ad versandos ejus Interpretes & veteres ac probatas religionis nostræ tabulas, quas priùs ignorabamus, inquirendas.*

(Ex illis sic concludimus. Quod in negotio salutis multiplicem utilitatem affert, ab eo Laici non sunt arcendi, sed ad illud potiùs invitandi & incitandi. Scripturæ lectio in negotio salutis multiplicem utilitatem Laicis affert. Ergo.)

Bellarminus lib.4. de Justificat. capite 3. §.4. sic disserit. *Tria continet Scriptura utriusque Testamenti, mysteria, promissiones & præcepta, id est, res credendas, sperandas & faciendas; quibus fides, spes, caritasq; respondent. Nam ad hæc tria revocatur summa totius doctrinæ cœlestis, ut Augustinus passim docet.*

(Ex illis sic cōcludimus. Per quod Laici

in fide, spe & caritate possunt ædificari, ab eo nequaquam sunt arcendi. Laici per Scripturæ lectionem in fide, spe & caritate possunt ædificari. Ratio est, quia Scriptura utriusque Testamenti tria continet mysteria, promissa & præcepta, hoc est, res credendas, sperandas & faciendas, quibus fides, spes & caritas respondent. Ergo Laici à Scripturæ lectione non sunt arcendi.)

Idem lib. 1. de Verbo Dei cap. 2. *Cum sacra Scriptura sit regula fidei certissima ac tutissima, sanus profectò non erit, qui eâ neglectâ Spiritus interni sæpè fallacis & semper incerti judicio se commiserit.* (Atqui si Scriptura est regula fidei tutissima, falsum erit, quod Pontificii clamitant; *hereses omnes & malos mores à plebe ex Scripturæ lectione disci.*)

De divinis Scripturæ effectibus prolixè disserunt Cornel. à Lapide in procem. Pentat. fol. 3. Bonfrerius præloq. in Pentat. fol. 39. Mendoza in 1. tom. in 1. Reg. f. 11. Possevinus lib. 2. c. 16. Biblioth. f. 202. Salmero tom. 1. proleg. 1. p. 10.

5. Quòd agnoscunt, Laicos de doctrina Pastorum suorum judicium ferre & posse & debere.

c. Ubinam dist. 96. ex Epistola Nicolai Papæ ad Michaëlem Imperatorem. *Ubinam legistis, Imperatores Antecessores vestros Synodalibus conventibus interfuisse? nisi forsitan in quibus de fide tractatum est, quæ Universalis est, quæ omnium communis est, quæ non solùm ad Clericos, verùm etiam ad Laicos & ad omnes omninò pertinet Christianos.*

c. Oves caus. 2. q. 7. ex Eusebio Papa. *Oves, quæ Pastori suo commissæ sunt, eum non reprehendere, nisi à recta fide exorbitaverit, debent.*

c. Secuti caus. & quæst. iisdem. *A Laicis Clerici meritò quandoque reprehenduntur.*

c. Nolite caus. 11. q. 3. ex Chrysostomo. *Sicut Sacerdos debitor est, ut veritatem, quam audivit à DEO, liberè prædicet: ita sit Laicus debitor est, ut veritatem quam audivit quidem à Sacerdotibus probatam in Scripturis, defendat fiducialiter.* (Ergo Laicus attendere debet, an quod Sacerdos prædicat, in Scripturis probetur.)

Gerson part. 1. de exam. Doctr. consid. 5. & 6. docet, *omnibus in sacris literis sufficienter eruditis licere examini doctrinarum & interpretationum vacare, aliis quidem ex officio publico, aliis verò per modum doctrinæ*, cui considerationi veritatem duplicem subjungit. *Prima est, staret, quòd aliquis simplex non autorisatus esset tam excellenter in sacris Scripturis eruditus, quòd plus esset credendum in casu doctrinæ suæ assertioni, quàm Papæ declarationi. Constat enim plus esse credendum Evangelio, quàm Papæ. Si igitur doceat talis eruditus, veritatem aliquam in Evangelio contineri, ubi & Papa nesciret, vel ultrò erraret, patet, cujus præferendum sit judicium. Altera veritas. Talis eruditus deberet in casu, si & dum celebraretur Concilium, cui & ipse præsens esset, se illi opponere, si sentiret, majorem partem ad oppositum Evangelii malitiâ vel ignoratione declinare.*

Erasmus in præfat. Paraphr. in N. Testam. *Scio Pastorum esse partes, panem hunc* (vitæ in Scriptura propositum) *à Christo fractum ac traditum distribuere populo. Sed quid si cessent Pastores? quid si versantur*

in lupos? Horum est fodere puteos & exhaustum liquorem doctrinæ cælestis porrigere populo, ne siti pereant in deserto. Sed quid si Pastores versi sint in Philistæos & venas aquæ vivæ obturent injectâ terrâ? Quid faciet populus? nimirùm implorabit opem Principis Pastorum Jesu &c. Quoties Pastores funguntur suo officio, reverenter sunt audiendi tanquam Angeli Dei, per quos nobis loquitur Christus. Sin insincerè docent, tamen expendendum, si quid admixtum sit boni. Sin autem omninò cessant, aut ea docent, quæ planè pugnant cum Evangelio, aut si quando per occasionem non est doctoris copia, reficiat suum quisque animum lectione privatâ. E fontibus Servatoris hauriat sibi quisque, quod potest; è panibus sacris decerpat sibi quisque, quo satiet animam esurientem &c.

Fridericus Staphylus in Apolog. p.42. fatetur, *etiam Laicis mandatum esse, ut fugiant hæreticos, & à falsis Prophetis attendant.*

Plura hujus generis adducemus inferiùs art.8. cap.1. membr.7.

(Ex illis sic concludimus: Si fides est universalis & omnium communis. Ergò etiam literæ fidei sive Scriptura sacra est omnium communis. Si oves Pastorem à recta fide exorbitantem reprehendere debent, utique oportet eas esse gnaras Scripturæ, ut de doctrina Pastoris judicium ferre possint. Summa Sylvestri in voce Scrupulus: *Sexta regula observanda à scrupulosis, est, uti virtute epiechiæ, interpretando discretè præcepta non solùm humana, sed etiam divina, maximè affirmativa: quæ interpretatio licèt in foro contentioso ad eum spectet, ad quem editio legis, tamen secundùm Archiepiscopum in foro conscientiæ pertinet ad quemlibet pro facto suo.* Utique ergò quilibet Scripturam, utpote judicii hujus normam debet legere.)

6. Quòd fatentur, lectionem Scripturæ fuisse Christianis in Israëlitica & primitiva Christiana Ecclesia familiarem & quotidianam.

Arias Montanus Præfatione in Masoreth de varia in Hebraicis libris lectione. *Quanquam divinæ legis sacri libri à Mose conscripti in tabernaculi interioris arca religiosissimè servandi depositi fuerint, multa tamen illorum exemplaria Sacerdotum, quibus id munus creditum est, manu, aut aliorum operâ descripta, à Sacerdotibus collata & probata, ad lectionis, doctrinæ & explicationis, atque omnium publicarum & privatarum usum rerum multis ex Israëlitico populo fuere. Illi enim libri omnibus & pueris & senibus, viris & fœminis legendi propositi sunt, ad quorum normam omnes singulorum vitæ rationes institui debuere.*

Paulò pòst addit, *divinæ legis exemplaria Josiæ Regis jussu, Sacerdotum & Scribarum procuratione descripta esse, & non studiosis modò, sed etiam omni populo fuisse tradita.*

Stapletonus in Antidotis Apostolicis ad cap. 17. Act. responsurus ad argumentum nostrum ab exemplo *Berœensium* à Spiritu sancto laudato petitum, inter cætera sic scribit: *Libertas illa in Ecclesiæ primordiis paucis fidelibus concessa constitutæ jam & per totum orbem propagatæ Ecclesiæ non convenit.* (Agnoscit ergò in primordiis Ecclesiæ libertatem Scripturæ legendæ obtinuisse. Quod addit, *paucis tantùm fidelibus concessam fuisse*, ejus contrarium ex nostræ sententiæ argumentis elucescit. Nec potest dissimilitudinis ratio hac quidem in parte inter *initia* & pro-

progressum Ecclesiæ demonstrari, cùm temporibus Hieronymi, Chrysostomi & Augustini illa libertas adhuc locum habuerit, cumque rationes, quibus Pontificii lectionem Scripturæ conantur eripere, sint generales, ac proinde debuissent etiam in primitiva Ecclesia locum habere.)

Enchiridion Coloniense in tract. de Ordinibus. *Tum*, (id est, olim in primitiva Ecclesia) *recitatione verbi Dei per lectores saginabantur, nunc lectores, quod recitant, vix ipsi intelligunt.*

Johannes Cantacuzenus (qui vixit ante annos trecentos) Apol. 1. contra Mahometum. οἱ Χριστιανοὶ ποῖ μὲν εἰς τὰς ἐκκλησίας συναγόμενοι, ποῖ δὲ ἕκαστος εἰς τὸν αὐτοῦ καθημέραν ἀναγινώσκουσι τὰς Βίβλους; καὶ ὁ πολὺς χρόνος, καὶ ἡ συνεχὴς ἀνάγνωσις καὶ ἡ ἀκριβὴς ἐξέτασις ἐφανέρωσε καὶ ἐδίδαξεν αὐτοῖς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. *Christiani jam in Ecclesias congregati, jam singuli domui suæ quotidiè legunt Biblia. Atque tùm temporis diuturnitas, tùm continua lectio, tùm diligens investigatio manifestat docetque veritatem.* De Musulmannis contra dicit. ἀπὸ τοῦ μὴ γινώσκειν τὰς γραφὰς ἐνέπεσον εἰς αὐτὰ, *eò quòd Scripturas ignorarent, in ea inciderunt* (dogmata falsa.)

Sixtus Senensis lib. 6. annot. 152. fol. 532. *Fatemur nos, quondam sacros libros vulgari idiomate redditos, magnâ Christianæ fidei propagatione, at nunc idipsum fieri non omninò expedit.*

(Ergò Laici in primitiva Ecclesia Scripturas in linguam vernaculam versas legebant.)

Cornelius à Lapide in Proœm. Pentateuch. fol. 9. ex Eusebio memorat, *Christianos primos Alexandrinos ab aurora in noctem sacris literis legendis incubuisse.*

fol. 11. *Caroli Magni indefessum in sacris literis fuisse studium.*

fol. 19. *Robertum Siciliæ Regem Petrarchæ dixisse. Juro tibi Petrarcha, literas* (Biblicas) *mihi cariores esse quàm regnum, & si alterutro mihi carendum sit, sceptro me potiùs quàm Bibliis cariturum.*

Item: *Alphonsum Aragoniæ Regem decies & quater sacra Biblia unà cum commentariis inter tot regni occupationes se pervolvisse gloriatum.*

Azorius lib. 8. Institut. moral. cap. 26. §. Objicies. *Nos libenter fatemur tum temporis* (ætate Hieronymi & Chrysostomi) *Laicos in Scripturarum lectione versatos fuisse, quia sacra eloquia erant Græco vel Latino sermone conscripta, quem sermonem vulgus quoque callebat, nunc verò plebs ferè rudis est & imperita Latini sermonis.*

(Ex eo sic concludimus. Quod conforme est probato piorum in Ecclesia primitiva exemplo, illud in Laicis etiam hodie improbari nequit. Sed lectio Scripturæ assidua & quotidiana conformis est probato piorum in primitiva Ecclesia exemplo. Ergò.)

7. Probant etiam nostram sententiam quædam hypotheses Adversariorum.

Primò Gregorius de Valentia tom. 3. col. 155. inquit, *Verba Scripturæ sunt divinæ doctrinæ character & externa species.*

Christophorus à Castro in cap. 1. Oseæ v. 1. *Verba Dei sunt signa conceptuum Dei.*

(Ex

(Ex illis sic colligimus. Qui voluntatem Dei cognoscere debent, illi à lectione Scripturæ, in qua voluntas Dei revelatur, non sunt arcendi. Atqui etiam Laici voluntatem Dei cognoscere debent. Ergò.)

Secundò Bellarmin.tom.6.oper.conc. 36.col.415.b.c. Cornelius à Lapide procemio in Pentat. fol. 2. Scripturam vocant *Epistolam Dei ad homines missam* ex Chrysostomo homil.2.in Genes. & Augustino tom. 10. sermon. 56. ad fratres in Eremo col.1410.

(Ex eo sic colligimus. Ad quos Epistola Dei Scriptura scilic.sacra missa est, ab illis etiam est legenda. At Epistola Dei Scriptura sc.sacra missa est ad omnes homines.Ergò.)

Tertiò fatentur, in primitiva Ecclesia Scripturam fuisse in vulgares linguas translatam(ut ostendimus in th. praeced.) Utique ergò etiam Scriptura olim fuit à Laicis lecta. Nam ut rectè scribit Costerus in Enchirid. cap. 1. p. 48. *Quod scriptis libris vulgatur, hoc sine dubio legendum proponitur omnibus.*

(Subsumimus in primitiva Ecclesia vulgata erant Biblia in lingua vernacula. Ergò omnibus eorum lectio fuit concessa.)

Quartò prohibitionem legendæ Scripturæ ex gentilismo & Judaismo depravato descendere agnoscunt.

Jacobus Hackh Jesuita contra Tossanum q.2.cap.26.p.407. **Die Ketzer haben keine billige Ursache der Catholischen Kirchen die verbotene Lesung der Bibel so hoch auffzumutzen/ weil auch die Bücher des alten Testaments nicht allen zulesen die Synagog gestattet/ auch die Heyden nicht die Bücher der Sibyllen/ darinn unserer Religions Häuptartickel begriefsen waren.**

Hùc referri potest, quòd Joh. Gerson conversus & baptizatus Judæos in libro cui titulus, **Der Jüden Thalmud fürnemster Inhalt und Widerlegung/** lib.2.cap.29.pag.266. refert, *Judæorum hodiernorum Doctores à lectione Scripturæ discipulos suos diligentissimè dehortari*, citatque ex Thalmud Berochoth fol.28. verba R.Elieser, qui moriturus discipulis suis hanc admonitionem reliquerit: **Wolt jhr selig werden/ so last ewre Kinder nicht viel in der Bibel lesen.**

(Meritò igitur ab Ecclesia Christiana hæc prohibitio exulare debet.)

Quintò, Lorinus in Comment. 1. Johan.2.v.20. *Haud dubium, quin per se Johannes velit significare unctionem internam, nec gratiæ quidem justificantis, sed doni intellectus, quo vulnus ignorantiæ curetur, & ut Gregorius interpretatus est, allocutionẽ intimæ inspirationis, quæ humanam mentem contingendo sublevat, quamvis cum gratia justificante soleat esse conjunctum hoc donum. Sed & Irenæus chrisma veritatis nominat, hoc est, doctrinam.* ibidem per τὰ *omnia* in textu Apostolico rectè intelligit saluti necessaria & utilia.

(Cùm igitur talis unctio ad curandam ignorantiam detur omnibus fidelibus, quos *filiolos* appellat Johannes v. 28. non debent à Scripturæ lectione vel interpretatione arceri, qui necessaria omnia norunt.)

Exceptiones Adversariorum.

1. Ad locum Johan. 5. v. 39. Stapletonus & alii excipiunt, *verba illa, Scrutamini Scripturas, non accipienda esse in modo imperativo, sed in indicativo.*

Resp. 1. Maldonatus ad illum locum sic annotat. *Meliùs Chrysostomus, Theophylactus, Augustinus & omnes, opinor, præter Cyrillum autores graves, imperantis modo dictum putant.*

2. Emserus & Ditenbergerus itidem verterunt *modo imperandi.* (Et rectè. Pharisæi enim & Scribæ legerunt quidem Scripturas, *obiter* scilic. *oscitanter, perfunctoriè*, foventes præconceptas suas opiniones, sed non fuerunt eas *scrutati* Matth. 22. v. 29. In Græco non est additum pronomen ὑμεῖς, quod verbis indicativi temporis præmitti solet. Imperativi autem sine pronominibus enunciantur Matth. 5. v. 1. cap. 6. v. 33. cap. 7. v. 1. 1. Thess. 5. v. 16. Suffragatur etiam textus Syriacus.)

2. Ad locum Act. 17. v. 11. Stapletonus in Antidot. excipit, *homines illos sic à Luca describi, ut non è vulgo credentium fuisse videantur, sed* εὐγενεῖς, *quod etiam superlativè acceptum primarios & excellentes viros notat, non tàm nobilitate generis, quàm morum probitate & animi virtute ac pietate, cujusmodi hominibus, tametsi Scripturarum lectio utilis sit, non tamen propterea sine discrimine omnes idiotæ rudes, superbi, ad eam vocantur.*

Resp. Cajetanus ad illum locum sic annotat. *Sensus est, quòd isti Judæi Beroënses erant nobiliores aliis Judæis, qui erant Thessalonicæ.* (Hanc explicationem confirmat series textus & versio Syriaca. Lucas, cùm narrasset successum prædicati Evangelii apud *Thessalonicenses*, à quibus Paulus malè acceptus fuerat, nunc convertit se ad *Beroënses*, quò Paulum emiserant fratres Thessalonicenses, atque ab iis Evangelium alacriùs susceptum narrat.)

3. Ad locum Coloss. 3. v. 16. excipit Stapletonus, *Apostolum loqui non de legendis Scripturis, sed de recognoscenda & ruminanda verbi prædicatione, illis facta.*

Resp. 1. Thomas Aquinas in h. l. *Cùm dicit, verbum Christi, monet ad sapientiam, & primò docet sapientiæ originem, secundò sapientiæ usum, ibi docentes.* (Duo ergò distincta proponuntur in textu Apostolico, quæ Stapletonus confundit, q. idem esset verbum Dei cum docendo & commonefaciendo, quæ tamen differunt tanquam causa & effectum. Ex eo enim, quòd quis abundanter habet inhabitans Dei verbum, potest alios docere & commonefacere. Illud autem Dei verbum non potest aliunde hauriri, quàm ex Scriptura.)

2. Lombardus ad h. l. sic annotat. *Verbum Christi habitet in vobis abundanter, scilicet ut omnium Scripturarum intellectum habeatis.*

4. Ad locum 2. Petri 1. v. 19. *Habentes firmiorem Propheticum sermonem &c.* Stapletonus excipit, *attendi Scripturis non solùm, quando leguntur, sed multò magis attentiùs, quando per vocem prædicantis Ecclesiæ exponuntur.*

Resp. 1. Claudius Guillaudus Sorbonicus ad h. l. sic annotat. *Ut lucerna posita in obscuro loco viam aperit transeuntibus, ne impingant & tenebras evadant: ita Scriptura attentâ & fideli mente lecta, lectoribus, ne usquam offendant, quod à veritate abducat, viam*

viam veritatis aperit & è senticosis hæreticorum diverticulis avertit. (Ergò Petri ἀρετὴ est Scripturam legere & legendo attentè meditari Scripturam, quod qui faciunt, illos benè facere Apostolus asserit.)

2. Lorinus ad h. l. sic annotat. *Utilis Prophetarum lectio propter firmissimam, gravissimamq́; autoritatem.*

Argum. Adversar. 1. *Populus non intelligit Scripturas, si vel maximè eas legat. Si esset ulla ratio,* scribit Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei cap. 15. argum. 5. *cur Scripturæ linguâ vulgari in cœtu fidelium legi deberent, ea certè esset potissima, ut omnes intelligerent. At certè populus non intelligeret Prophetas & Psalmos & alia, quæ in Ecclesiis leguntur, etiamsi maternâ linguâ legerentur. Nos enim, qui Latinè scimus, non propterea continuò intelligimus Scripturas, nisi expositores legamus vel audiamus, quomodo ergò intelligerent homines imperiti?*

Resp. 1. Erasmus in Præfat. Paraphr. in N. Testam. *Scripturæ sacræ ita prodita sunt, ut citiùs intelligantur ab idiota pio modestoq́;, quàm ab arrogante Philosopho &c. In libris Evangelicis divina sapientia se mirè demittit ad captum etiam infimorum, ut nemo tam indoctus esse possit, quin ad Evangelicam Philosophiam sit docilis. Tantùm adsit animus, quantumvis rudis, modò simplex, modò purus ac vacuus ab iis curis & cupiditatibus, quæ doctissimos etiam Christo reddant indociles. Idiota priùs quàm Codicem Evangelicum sumet in manum, precatiunculâ se præparet ad lectionem &c. deinde nihil aliud venetur in hoc saltu, quàm ut seipso melior evadat &c. quædam dilucidiora sunt, quàm ut oporteat ambigere aut requirere Interpretem &c. Consule proximum, si quid non assequeris, fortassè per illum tibi loquetur Spiritus arcanus, qui non uno modo solet se inserere mentibus hominum.*

2. Franciscus Ruizius in Præfat. libri de regulis intelligendi sacras Script. *Scriptura dictis obscurioribus exercet fortes, & parvulis humili sermone blanditur, nec sic clausa est, ut pavesci debeat, nec sic patet, ut vilescat &c. Aliquando sic loquitur, ut altitudine superbos irrideat, profunditate attentos terreat, veritate magnos pascat, affabilitate parvulos nutriat &c. ita modificata, ut nemo non inde haurire possit, quod sibi satis est, si modò ad hauriendum devotè ac piè, ut vera religio poscit, accedat &c. Divinus quasi quidam fluvius est, in quo agnus ambulet & elephas natet &c. In ea abundat, & quòd perfectus comedat & quòd parvulus sugat. Ibi est & lacteus potus, quo tenera fidelium nutriatur infantia, & solidus cibus, quo robusta perfectorum juventus spiritualia sanctæ virtutis accipiat incrementa. Ibi tandem est, quod omni ætati congruat, ibi quod omni professioni conveniat.* (Quæ omnia ex Augustino, Gregorio & Fulgentio sunt petita.)

3. Acosta libr. 3. de Christo revelato cap. 20. *Hoc est in divina Scriptura omninò mirabile, neminem esse tam omninò rudem & imperitum, qui, si humiliter legat, non multa illic utilia, veraq́; intelligat.*

2. *Ex Scripturis malè intellectis populus facilè incidit in errores fidei.*

Alphonsus de Castro lib. 1. adv. hæres. cap. 13. pag. 31. *Si ex perversa Scripturæ intelligentia hæresis oritur, quis faciliùs in hæresin incidet quàm vulgus legens id, quod minimè intelligere potest? &c. Longâ experientiâ compertum est, plures hac occasione hæreses fuisse olim suscitatas.*

Censur. Colon. pag. 20. *Nulla unquam reperta est hæresis, quæ non ex Scripturis occasionem acceperit.*

Bellarminus d. l. *Populus non solùm non caperet fructum ex Scripturis, sed etiam caperet detrimentum. Acciperet enim facillimè occasionem errandi in doctrina fidei. Nam ex Scriptura non intellecta natæ sunt omnes hæreses.*

Resp. 1. Espensæus in Comment. ad Tit. pag. 105. *Memini ego Episcopum Italum nobilem, nec verò imperitum mihi dicere solitum, conterraneos suos à studio Theologiæ deterreri & quodammodo abhorrere, ne sic fiant hæretici. Quasi verò hæreses ex Scripturarum studio & non potiùs ex earum neglectu & ignorantia nascantur,* (quod cögruit dicto Christi Matt. 22. v. 29. Marc. 12. v. 24. *Nonne ideò erratis, quia Scripturas nescitis.*)

2. Erasmus d. l. *Neq; verò hæc dixerim, quò bonis doctoribus adimã autoritatẽ suam, aut idiotis quibuslibet addam animos, ut sibi vendicent scientiam Scripturæ mysticæ, suæ prudentiæq; innitentes aspernentur doctores Ecclesiasticos. Habet humana sapientia supercilium suum, sed habet & idiotarũ inscitia non minùs arrogans supercilium suum &c. Tantùm abest, ut in Laico probem arrogantem divinæ Scripturæ professionem, ut mihi nec in eruditis videatur tolerabilis. Quid enim arrogantius, quàm ut homo se profiteatur doctorem rerum divinarum? &c. Dicet mihi quispiam. Difficilis est discretio Spirituum & Angelus Satanæ nonnunquam transfigurat se in Angelum lucis. Fateor & eam ob causam nolim esse præceps judicium. Sed tamen certissimum cuiq; suffragium est testimoniũ suæ cõscientiæ, proximum est consensus Scripturæ & vitæ Christi &c. Illud inprimis cavendũ, ne Scripturam tentes ad tuas cupiditates, tuaq; decreta detorquere, sed ad hujus regulam potiùs tuas opiniones ac vitæ rationem attempera. Alioquin ex hujusmodi fontibus nascitur asseverandi pervicacia, nascuntur contentiones, nascuntur dissidia & odia, nascuntur hæreses fidei simul & Christianæ concordiæ venena. Neq; tamen protinus arcendi sunt à sacris libris idiotæ, si quis exortus fuerit, qui per hanc occasionem prolapsus sit in errores. Neque enim istud lectionis vitium est, sed hominis. Nec olim ideò vetitum est Evangelium in templis recitari, quòd hinc hæretici prisci hauserint errorum suorum semina. Nec ideò prohibentur apes à floribus, quòd ex his aliquando venenum sugat aranea &c.* (Distinguendum igitur inter salutarem lectionis *usum* & accidentarium ejusdem *abusum.* Scriptura in vero & salutari usu adversus hæreses munimentum & medicamentum præstat.)

3. Si propterea populus à lectione Scripturæ arcendus, quia ex Scripturis malè intellectis oriuntur hæreses, consequens fuerit, etiam doctos à Scripturæ lectione arcendos, quia *perpauci hæresium autores fuêre idiotæ,* inquit Alphons. de Castro d. l. *Arius Græcè doctissimus fuit & tamen hæresiarcha extitit,* scribit Salmeron Disp. 10. in Epist. ad Rom.

4. Bellarminus lib. 1. de Pont. R. cap. 8. agnoscit, *hæresiarchas ferè omnes, aut Episcopos aut Presbyteros fuisse.* (Vel igitur negandũ est, suas hæreses Episcopos haurire ex Scripturarũ lectione; vel his æquè ac Laicis Scripturæ erunt interdicendæ; vel alia excogitanda causa, cur Laicis potiùs. Primum ne Adversarii quidẽ dicent, multò minùs secundum; tertium probari nequit. Inepta igitur est exceptio de hæresiũ causa ex Scripturæ lectione orta.)

3. *Ex Scripturis male intellectis populus facile occasionem acciperet errandi in praeceptis vitæ ac morum.*

Thomas Hardingus contra Ivellum art.15.sect.5.apud Ivellum tom.1.p.122. *Hoc certum est, nonnulla capita atq; Historias V. Test. eam materiam continere, quæ malarum cogitationum occasionē præbitura videatur, si mulieres, virgines, adolescentes ea legere sinantur.*

Bulengerus contra cap.6.Plessei lib.2. de Eucharist. *Quid idiota dicet, cùm Saram leget viro permittere, ut ad ancillam eat? aut uxores Jacob certatim se obtrudentes? quid de Thamar, ejusq; viris ac socero? de Dina, de cæde Sichemitarum, de Bersabea, de concubinis David & Salomonis?*

Bellarm. d.l. *Si populus rudis audiret linguâ suâ vulgari legi ex Cantic. Canticorum. Osculetur me osculo oris sui.* ● *Læva ejus sub capite meo & dextra illius amplexabitur me. Et illud Oseæ. Vade & fac tibi filios fornicationum, nec non adulterium Davidis, incestum Thamar, mendacia Judith, & quemadmodum Joseph fratres suos inebriavit, Sara, Lea & Rachel dederunt ancillas suas viris in concubinas, & multa alia eorum, qui in Scripturis magna cum laude cōmemorantur, vel provocaretur ad hujusmodi imitanda, vel cōtemneret sanctos Patriarchas, ut olim Manichæi, vel putaret mendacia esse in Scripturis &c.*

Resp.1. Episc. Lugdunensis in fascic. rerū expeted. *In sacra Scriptura Davidis & Petri aliorumq; sanctorum peccata leguntur, ut cautela sit minorum ruina majorum.*

2. Joh. Baptista Mantuanus Carmelita in lib.2. de vita beata scribit, *in sacris & profanis literis post scelera recitata pœnarum & ultionū mox fieri mentionem, ut admoneamur, à peccato ad supplicia necessarium esse transitum. Nam rarò magna illa scelera commemorantur, quin insecuta ruinæ & excidia subjungantur.*

3. Pererius in Comment. Gen. 9. *Ideò scripta sunt peccata sanctorum, ut lecturi ex iis periculum faciant, quod sibi usui fiet &c. Moses ideò narravit ebrietatem Noe, ut ex hoc appareat simplicitas & sinceritas Historiæ omnia incorruptè narrantis.* In cap. 19. Genes. *Patriarcharum vitia Scriptura exposuit, ut, qui fortis tibi videris, inquit Ambrosius, caveas ne cadas.*

4. Sixtus Senensis lib. 8. Bibliothec. sanctæ p.625. *Quanquam ex his vitiis, quæ de Patribus in V.T. narrantur, quædam gravia fuisse crimina concedantur, non ob id Scripturæ minuitur autoritas, imò nobis magis commendatur, quòd ipsa non temerè, sed justissimis de causis talia vitia sapienter narret, nempe ut eorum consideratione quatuor hæc scil. fidem, eruditionem, timorem ac spem consequamur. Primò fidem, ut nihil de veritate illius Historiæ dubitemus, videntes, quòd ipsa tanquā fidelis speculi nitor admotarū sibi personarū, nō solū quæ pulchra atq; integra, verū etiam, quæ deformia vitiosaq; sunt, indicat, nulliusq; excipit adulandam personā, sed tàm laudanda quàm vituperāda hominū facta, vel ipsa judicat, vel legentib. judicanda proponit, nec solùm homines ipsos, vel laudabiles, vel vituperabiles intimans, verùm etiā quædam in vituperabilib. laudanda & in laudabilib. vituperāda nō tacēs. Secūdò ad eruditionē nostrā vitia patrū refert, non quidem, ut illa imitemur & sequamur, sed ut sciamus, ea vitāda & fugiēda esse, quæ Scriptura vituperat. Tertiò timorem, ut casus majorū sit timor minorum. Si n. ad illos tam sanctos viros perniciosa hujus mūdi blandimenta vicerūt, quantò magis imbecillioribus nobis timendum est? Quartò ad*

spei consolationem, ut dictamus in talibus lapsibus non desperandam salutem &c.

5. Maldonatus in cap. 26. Matth. *Etiam sanctorum lapsus utilis est, inquit Ambrosius, nihil mihi nocuit, quòd negavit Petrus, profuit, quod emendavit.*

6. Azorius lib. 8. Instit. moral. cap. 26. *Laici, qui Græcè vel Latinè norunt, Scripturas jure optimo lectitant.* (Si illis non imminet periculum errandi in vita ac moribus ex Scripturæ lectione, utique nec aliis.)

7. Bellarminus d. l. §. 4. *A temporibus Esdræ desiit in populo Dei lingua Hebraica esse vulgaris.* (Ergò ante tempora Esdræ vulgaris fuit. Ergò Scripturas in lingua vulgari legere potuerũt, ac revera etiam legerunt. Quòd si ergò damnum illud ex Scripturæ lectione Laicis metuendum, etiam ante Esdræ tempora metuendum fuisset & Scriptura in lingua vulgari edi minimè debuisset.)

8. Concedunt Pontificii, *in Israëlitica & primitiva Christiana Ecclesia liberam fuisse Scripturæ lectionem*, ut vidimus superiùs. Jam verò temporibus Ecclesiæ Israëliticæ & primitivæ Christianæ ista hæc omnia in Scripturis jamdum extabant & legebantur.

9. Franciscus Ribera in cap. 1. Mich. num. 60. p. 389. *An non illi etiam emissarios dant Regi Assyriorum, qui prodigi ingenii sui atq; otii ac nequitiæ Poëtæ, peccatum suum, velut Sodoma prædicantes amatoria & lascivia carmina scribunt, perinde ac si Ethnici essent &c. Ejusdem factionis sunt, qui Arcadias & Dianas & id genus vanißimos libros conscribunt, quos adolescentuli tenerâ ætate imbibant & virgines atq; honestæ fœminæ in sinu gestent, ut fiant inhonestæ. Quid dicam de vanis atq; perditis hominibus, errantibus & in errorem mittentibus, qui fictorum heroum q. res gestas literis mandant & ardentes amores eorum, amatoria colloquia & facta turpißima confingunt, quibus in animis juvenum atq; etiam virorum ignem accendunt gehennæ? Hujus generis libros quamplurimos aut soli Hispani habemus, aut plures quàm alii, neq; prohibentur unquam, sed impunè à quavis ætate, à quavis conditione leguntur, in magnam honestorum morum depravationem &c. Nec pudet homines non dico doctos, aut ingeniosos, sed homines, ea legere studiosißimè, quæ sciunt à nugacißimis hominibus & tempore & mente abutentibus inanißimè esse conficta.* (Sic ergò libri amatorii impunè à quavis ætate in regno Papali leguntur, sed liber Scripturæ sub vano præcavendarum libidinum prætextu Laicis pro[illegible]betur.)

10. Si in pictura, quæ juxta Gregorium est *Laicorum Scriptura*, Cainum contra fratrem insurgentem, Noahum ex ebrietate femora nudantem, Davidem cum Bethsabea fornicantem &c. populo spectandum proponunt, cur *in Scripturis* legendum prohibere velint? Ambrosius Catharinus testatur, *suo tempore in Italia fuisse egregium pictorem Michaëlem Angelum, qui admirabilis fuerit in exprimendo nuda hominum corpora & pudenda*, atque addit, *hanc membrorum nuditatem indecentissimè in aris & præcipuis Dei sacellis ubiq; conspici. Quod est omnium teterrimum*, inquit, *in excelsis templis & sacellis hac tempestate offendes picturas tantæ lascivia, ut quicquid Natura occuluit turpe nostrum, ibi liceat contemplari ad excitandam non devotionem, sed cujusvis demortuæ carnis libidinem, quod tantum nefas nostrâ*

(Præ-

(Prælatorum) *culpâ contingere, qui & hæc nedum patiuntur turpissima spectacula, sed eorum etiam nonnunquam autores sunt, nemo potest inficiari.*

CAPUT III.

DE SCRIPTURÆ PERSPICUITATE & *interpretatione.*

THESIS prima. Articuli fidei ad salutem omnibus scitu necessarii & præcepta morum perspicuè in Scriptura sacra exponuntur.

Explicatio. 1. Non est quæstio, an quædam in Scriptura sint obscuriùs dicta & intellectu difficiliora, hoc enim libenter concedimus, sed an dogmata fidei & præcepta morum perspicuè in ea sint proposita? Lutherus in lib. de serv. arbit. *Multa Scripturæ loca, quoad verborum & sententiarum involucra sunt obscura, sed nullum dogma est obscurum.*

2. Non dicimus, Scripturam in omnibus omninò locis, in quibus de fidei dogmatibus & præceptis morum tractat, ita perspicuè loqui, ut primo statim intuitu plenè intelligatur, sed nullum esse fidei articulum, nullum vitæ præceptum esse dicimus, quod non alicubi verbis propriis, claris & perspicuis in Scriptura proponatur.

3. Scripturam eà ratione dicimus perspicuam, ut tamen exclusum nolimus pium & quotidianum studium in Scripturæ lectione & meditatione adhibendum, itemque alia adminicula ad Scripturæ interpretationem necessaria. Origenes homil. 12. in Exod. *Si negligenter audimus, si nihil studii ad eruditionem & intelligentiam conferimus, non solùm legis & Prophetarum Scriptura, sed & Apostolorum & Evangeliorum, grandi nobis velamine tegitur. Ego autem vereor, ne per nimiam negligentiam & stoliditatem cordis non solùm velata sint nobis divina volumina, sed & signata &c.*

4. Scripturam eo sensu perspicuam dicimus, quòd alia loca aliis in ea sint clariora, quódque ea, quæ in uno Scripturæ loco obscuriùs proponuntur, in alio manifestiùs explicentur. Augustinus lib. 2. de doctrin. Christian. cap. 6. *Magnificè & salubriter Spiritus sanctus Scripturas ita temperavit, ut locis apertioribus fami occurreret, obscurioribus autem fastidium detergeret. Nihil enim ferè de obscuritatibus istis eruitur, quod non planissimè dictum alibi reperiatur.*

5. Quæ in Scripturis nuspiam disertè & perspicuè exposita habentur, eorum cognitio non est ad salutem absolutè necessaria.

6. Scripturam eà ratione dicimus esse perspicuam, ut ob connatas menti nostræ tenebras *interiorem Spiritus sancti illuminationem* piis precibus à Deo petendam esse, interim non negemus. Origenes d. l. *Non solùm studium adhibendum est ad discendas literas sacras, verùm & supplicandum Domino & diebus & noctibus obsecrandum, ut veniat Agnus ex tribu Juda & ipse accipiens librum signatum dignetur aperire, ipse enim est, qui Scripturas adaperiens accendit corda discipulorum, ita ut dicant. Nonne cor nostrum erat ardens intra nos, cùm aperiret nobis Scripturas?*

7. Non dicimus, quòd Scriptura quibusvis sit clara & perspicua, sed illis, quibus nullum vel ab ætate, vel ab ignorantia linguæ, in qua Scripturam legunt, vel

etiam à præconcepta opinione objicitur impedimentum.

8. *Res Dei sunt obscuræ, res Scripturæ sunt perspicuæ*, inquit Lutherus d. l. hoc est, mysteria fidei in se & absolutè considerata sunt obscura, quia supra mentis humanæ captum sunt posita, sed prout in Scripturis proponuntur, sunt satis clara & perspicua.

9. Illud alii sic explicant. De perspicuitate & obscuritate Scripturæ dupliciter potest quæri, ratione vel *mysteriorum*, quæ traduntur, vel *ipsius traditionis*. Illo modo, ut quæstio sit, an ea mysteria accommodata sint ad captum humanum, ut cognosci possint facilè, an secus. Ac tum sine scrupulo respondemus, nihil obscuriùs esse Scripturis sacris, quia tractant ejusmodi res, quas nulla unquam mens humana consequi possit, adeò ut in iis revelatione opus fuerit speciali, aliàs nunquam investigandis, imò cum accesserit revelatio, fide indubitatâ humiliter amplectendis, non autem ratione curiosiori investigandis. Sed cùm de ipsa tradendorum mysteriorum ratione agitur, sensus est, utrũ quæcunque dogmata in Scripturis tradita sunt, ea ex ipsis Scripturis intelligi queant, h. e. an ita tradantur, ut ex ipsis Scripturis certò constare possit, quid sit de iis fide tenendum? quod intrepidè affirmamus.

10. Scripturas ita dicimus esse perspicuas, ut de rebus ad salutem pertinentibus in alterutram partem necessariò, vel amplectendis, vel repudiandis disertè & perspicuè Dei voluntatem in toto corpore suo proponat, ita ut nullo alio extrinseco aut *adjumento*, aut *supplemento* indigeat. Pontificii contrà statuunt, Scripturam non solùm non omnia dogmata religionis tradere, sed etiam in illis, quæ tradit, adeò obscuram esse, ut nisi traditiones accedant, nõ possit certus & constans sensus ex illis elici.

11. Repetimus illud Rhetoris Victorini cum Hieronymo Procem. in 12. libr. Comm. in Ezech. *Obscuritatem voluminum ex tribus rebus fieri, ut rei magnitudine, vel doctoris imperitia* (suppositâ voluntate perspicuè docendi) *vel audientis duritia*, quorum primum & ultimum de Scripturis confitemur, secundum Dei sapientia & majestas penitùs refellit.

Antithesis. Canisius in opere Catechet. p. 44. *Sacra Scriptura in illis, quæ continet & proponit, est velut nasus cereus, non præbens certam aliquam & immotam scientiam, sed quæ in quamvis interpretationem flecti potest.*

Censur. Colon. pag. 9. *Difficiles esse Scripturas, etsi plerique hac tempestate negârint, nescio, quis sanæ mentis inficiari possit? Docet id totum vetus instrumentum &c. Quis Psalterium, oracula Prophetarum se assecutum jactitabit? De novo Testamento quid attinet dicere, nam plurima sunt loca, in quibus; cùm veteres plurimùm sudârint, tandem tamen vix adhuc singula penetrârunt, imò silentio presserunt. In Dominicæ passionis enarratione summâ dexteritate opus est, ut quatuor illa Evangelia inter se conciliari possint.*

Balduinus Junius libr. 12. Manual. Theolog. cap. 7. p. 529. *Spiritus sanctus Scripturam voluit esse obscuram, nec id sine magna ratione.*

Bellarminus lib. 3. de Verbo Dei cap. 1. *Manifestè falsum est, Scripturas sacras esse per se facilimas.*

Lib. 3. de Rom. Pontif. cap. 21. *Tot Scripturæ*

plura versiones, tot interpretationes, tot sectæ diversissimæ quid aliud clamant, quàm Scripturam esse ambiguam & obscuram?

Et paulò antè. *Ambiguas & obscurissimas in plerisq; locis Scripturas esse, nō solū Papa verissimè docet, sed omnes etiā veteres Patres.*

Salmeron Prolegom. 2. tom. 1. p. 13. Disputationem *de Scripturarum obscuritate* concludit his verbis. *Quis, nisi desipiat, apertas Scripturas audeat asserere, quæ tot Patrum testimonio agnitæ sunt obscuræ & intellectui humano inaccessæ? Audeo profectò asserere, nullum extare librum humanâ diligentiâ & industriâ elaboratum, etiamsi ipse Heraclitus producatur, cujus librum judicavit Socrates Delio natatore indigere propter difficultatē, etiamsi ipse proferatur Aristoteles, qui propter affectatā obscuritatē omnium ingeniorum carnifex est judicatus, qui cum sacris literis in his, quæ ad profunditatem faciunt, meritò conferri possit.* (Confundit mysteriorum *profunditatem cum sermonis obscuritate*; illa ad *materiam*, hæc ad *formam* Scripturæ pertinet.)

Gregorius de Valent. lib. 5. Anal. cap. 2. *Sententia Scripturæ de maximis etiam fidei quæstionibus ita obscura & difficilis ad intelligendum est, ut homines etiam benè literati, nedum vulgares fideles, in ejus inquisitione facilè hallucinentur, ab eaq; aberrent.*

Pistorius in Hodeget. cap. 3. *Ecclesia infert Scripturæ lucem, sine qua tota est obscura & tenebricosa.*

Nostram sententiam probamus,

1. *ex disertis testimoniis*, tùm *V. T.* Deuter. 30. v. 11. Psal. 19. v. 9. Ps. 119. v. 105. Prov. 6. v. 23. tùm *Novi* 2. Petr. 1. v. 19.

2. *à causa efficiente*. Deus Scripturæ autor principalis ac summus in ea perspicuè de fidei mysteriis loqui & *voluit*, quia ad nos informandos eam exarari jussit; Rom. 15. v. 4. 2. Tim. 3. v. 15. & *potuit*, cùm sit ipsa sapientia.

3. *ex enumeratione partium integrantium*. Scriptura constat sermone *Prophetico & Apostolico. Propheticum* sermonē esse perspicuum, docet Petrus 2. Epist. 1. v. 19. *Apostolicum* sermonem perspicuum esse, docet Christus Matth. 5. v. 14. Conf. Act. 13. v. 46. & 47. cap. 26. v. 18. 1. Joh. 1. v. 2.

4. *à materia Scripturæ.* Summa doctrinæ cœlestis, quæ in Decalogo, Symbolo Apostolico, Oratione Dominica & Institutione Sacramentorum continetur, habet apertissima & clarissima in Scripturis fundamenta. E. necessaria in Scripturis sunt manifesta. Omnia dogmata, quæ in Scripturis continentur, reduci possunt *ad Legem & Evangelium*. Summa legis moralis perspicuè proponitur in Decalogo, qui in Propheticis & Apostolicis libris clarissimè exponitur. Summa Evangelii Solis radiis scripta extat Johan. 3. v. 16. & alibi passim.

5. *ex encomio V. ac N. T.* Cōfertur V. T. sive quod idem est, Propheticus sermo *lucernæ lucenti in loco caliginoso* 2. Petr. 1. v. 19. N. T. sive ꝙ idem est Apostolicus sermo *libro aperto* Apoc. 5. v. 5. Quòd si V. T. est lucerna, cùm tamen συγκριτικῶς respectu N. Test. conferatur *nocti* Rom. 13. v. 12. quantò magis N. Test. erit clarissimum?

6. *ex eventu accidentario.* Verbum *prædicatum* & quod reipsâ est ταὐτὸ cum eo, verbum *scriptum* ex *accidenti* demùm est obscurum & opertum 2. Cor. 4. v. 3. Ergo *in se* est lucidum & perspicuum.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd agnoscunt, Scripturam esse lucernam (quam nemo dixerit obscuram, sed vi illuminandi præditam.)

Gregorius in Pastoral. cap. 44. *Scriptura Prophetici sermonis in tenebris vitæ præsentis facta est nobis lucerna & lumen itineris.*

Genebrardus in Psal. 18. testatur, *aliquos de tota Scriptura hoc accipere, quòd sit lucerna illuminans oculos.*

Dionysius à Rikel Carthusianus in Psal. 119. super verba: *Lucerna pedibus meis verbum tuum. Hoc est, Scriptura est intellectui meo atq; affectui & cunctis operibus meis lucerna, quæ illuminat me, ne ambulem in tenebris vitiorum.*

Franciscus de Puteo in eund. loc. ex Cassiodoro. *In quo testatur beata cohors, pedibus suis verbum Dei, id est, Scripturas sanctas lucere.*

Jodocus Coccius tom. 1. Thesauri lib. 6. art. 30. p. 753. citat & approbat illud Theophylacti in cap. 16. Luc. *Scripturæ sacræ sunt lucerna & lumen, quo lucente fur deprehenditur & manifestatur. Illis igitur credendum & de mortuorum suscitatione non curandum.*

Benedictus Arias Montanus in Præfat. operis Regii. *Hæc* (Scriptura) *lux est, quæ humanam illustrans mentem omnium necessariarum rerum veritatem docet; hæc animos ad difficile virtutis iter strenuè & studiosè capessendum incitat & accendit; hæc ad doctrinarum, disciplinarum atq; artium omnium rationes examinandas, veraq; à falsis, honesta à turpibus discernenda, judicium illustrat & informat. Hæc dicit de sacro verbo à divinæ sapientiæ consilio & autoritate profecto, quod veritas ipsa est, quæ brevibus librorum voluminibus inexhaustos divinarum & humanarum rerum cognitionis thesauros continet.*

Bonfrerius Præloq. in Pentat. fol. 35. col. 2. *Vix est ea usquam Scripturæ obscuritas, ubi non aliqua lux vel per rimulam se prodat, quæ efficiat, ut res tota saltem confusè apprehendatur & spes affulgeat totum Scripturæ sensum eruendi.*

Cajetanus in Comment. 2. Petri 1. *Petrus universum statum hujus vitæ assimilat loco caliginoso egenti lucernæ lumine, quod est sacra Scriptura, futura verò vita assimilatur diei claro.*

Salmeron Jesuita, Gagnæus & Guillaudus Doctores Sorbonici in Comm. 2. Petr. 1. agnoscunt, *Propheticum sermonem, quem Petrus vocat lucernam in loco caliginoso lucentem, esse Canonicam Prophetarum sive V. Test. Scripturam.*

Lorinus ibid. *Prophetica Scriptura vocatur lucerna, omnisq; alia Test. Veteris.*

Ambrosius Catharinus Episcopus Compsanus in Clavi Scripturæ p. 6. 7. tit. Usus primæ Clavis, postquam adduxisset verba Petri, *Habemus firmiorem Propheticum sermonem &c.* Subjungit. *Vide, ut commendat eos, qui Scripturæ isti, quæ continet oracula Prophetarum attendunt, quam & lucernam vocat lucentem in loco caliginoso. Locus enim caliginosus, ubi sunt tenebræ, est anima nostra & cor nostrum, cujus oculus ad hæc cœlestia ex antiquo peccato caligat, nisi admoveatur illi lucerna hæc lucens & ostendens vitam, veritatem & viam.*

Guillaudus in 2. Petri 1. v. 20. *Illa lucerna* (Scriptura scilic.) *posita in obscuro loco viam aperit transeuntibus, ne impingant & tenebræ evadant: ita Scriptura attentâ & fideli mente lecta lectoribus, ne usquam offendant, quod à veritate abducat, viam veritatis aperit & è senticosis hæreticorum diverticulis avertit.*

Cornelius Jansenius in Psal. 119. *In præ-*

præsentis vitæ tenebris atq; in affectuum nostrorum nocte verba legis tuæ rectam mihi virtutis viam commonstrant, ne deviem, impingam & cadam, quemadmodum contingit iis, qui in tenebris illis sine lucerna legis tuæ ambulant, secundùm præscriptum legis tuæ non viventes.

Genebrardus in Psal. 119. *Verbum Dei est lux, lucerna, lumen: quoniam ad Deum dirigit in agendis, credendis, sperandis, amandis: & ducatum præstat, ne uspiam offendamus & labamur in hujus vitæ tenebris, néve aberremus ab ea via, quæ ducit ad beatam vitam: est enim fidei & vitæ regula, monstrans viam in tenebris mundi ad vitam æternam.*

Bellarminus lib. 2. de grat. & lib. arbitrio cap. 5. §. Clemens, adducit & probat dictum Clementis Alexandrini in Orat. exhortat. ad gentes. *Nullis celatum est verbum, lux est communis, omnibus illucescit hominibus, nullus est in verbo Cimmerius.*

2. Quòd agnoscunt, dogmata fidei ad salutem scitu omnibus necessaria & præcepta vitæ satis perspicuè in Scripturis proponi. (Talem enim & non aliam perspicuitatem Scripturæ tribuimus.)

Thomas p. 1. q. 1. art. 10. *Nihil fidei necessarium in spirituali sensu continetur, quod alicubi Scriptura non tradat per literalem.*

Hieronymus ab Oleastro in cap. 30. Deuter. *Gratificandum Deo valde, quòd, quæ sunt ad salutem necessaria, facilia fecit.*

Sixtus Senensis lib. 6. Bibliothec. annot. 152. pag. 490. adducit dictum Chrysostomi homil. 3. in 2. ad Thessalon. *Omnia clara & plana sunt ex Scripturis divinis, quæcunq; necessaria sunt, manifesta sunt.* (Observa, quòd universalitatem assertionis de perspicuitate totius Scripturæ determinet ad necessaria.) Cumque dixisset, *hæreticos ex his Chrysostomi verbis deducere Scripturam divinam suapte Naturâ lucidissimam & adeò intellectu facilem esse, ut à quovis rudi & simplici homunculo, si absit externæ linguæ impedimentum, apertissimè intelligi possit*, respondet ad hanc objectionem hisce omninò verbis pag. 491. *Referendum est hoc Chrysostomi dictum non ad totum, sed ad partes. Distinguit enim Chrysostomus divina scripta in duas classes, quarum una continet recondita & abstrusa altioris sapientiæ mysteria, neq; omnibus pervia, neq; omnibus scitu necessaria &c. altera sectio aperta est & dilucida, complectens prima summaq; rerum credendarum principia ac præcipua benè vivendi præcepta & exempla cognitu facilia, ut sunt morales sententiæ & sacræ quædam Historiæ formandis moribus utiles, de quibus omnes penè Chrysostomi adhortationes intelligendæ sunt.*

Matthias Bredenbachius in Apolog. p. 95. suadet, *ut ad regulam mandatorum Dei, quæ nec obscura sunt, nec difficilia, unusquisq; vitam componat.*

Ruizius in regulis intelligendi Scripturas regulâ 75. p. 54. adducit & probat dictum Augustini lib. 2. de doctr. Christ. cap. 9. *Quæ pertinent ad fidem & bonos mores, apertè traduntur in sacra Scriptura.* Et confirmationis loco subjungit. *Cùm in Scripturis voluntas Dei quæratur, & hæc sit, ut Apostolus ait, sanctificatio nostra, nimirum aperta illa esse debent, quæ communia sunt omnibus, ut cognoscantur, ut inde sancti fiant, alioquin ad paucos perveniret & fides & benè vivendi regula, cùm præsertim Deus velit omnes homines salvos fieri & ad agnitionem veritatis pervenire.*

Apud Chrysostomum homil. 3. de Lazaro extat egregius locus *de Scripturæ* per-

perspicuitate. Ad illum Codex Parisiensis novus tom. 2. col. 1041. edit. Ann. 1614. annotat. *Libri sacri dilucidi. Evangelium ab omnibus intelligi potest. Lectio iterata aperit obscura.*

Ederus in Oeconom. Bibl. lib. 1. pag. 52. *Media inter ista sententia est D. Augustini, qui sacras literas non usque adeò difficiles esse docet, quin ex iis studio & diligentiâ tantum quisq; possit assequi, quantum ei ad salutem utile sit atq; necessarium, ita tamen sublimes esse censuit, quòd homini solerti ad eas probè perdiscendas vix integram ætatem sufficere existimaret.*

Bellarminus lib. 3. de Verbo Dei cap. 2. §. Alii. *Præcepta Decalogi, cùm sint naturalia, facilimè intelliguntur.*

Ibid. §. resp. ad 9. argum. *in N. Testam. mysteria redemtionis etiam rustici & mulieres intelligunt.*

(Ergò ad minimum mysteria redemtionis & præcepta Decalogi in Scripturis perspicuè sunt proposita.)

Costerus in Enchirid. cap. 1. p. 48. §. Cæterùm. *Non inficiamur, præcipua illa fidei capita, quæ omnibus Christianis cognitu ad salutem sunt necessaria, perspicuè satis Apostolicis scriptis comprehensa esse, cujusmodi sunt, mysterium sanctissimæ Trinitatis & incarnationis Filii Dei, Historia passionis Dominicæ, remissio peccatorum & promissio vitæ æternæ.*

Gregorius de Valentia lib. 5. Anal. fid. Catholic. cap. 2. p. 22. fatetur, *eas fidei veritates, quæ absolutè & simpliciter ab omnibus hominibus necessariò cognoscendæ & credendæ sunt, perspicuè ferè in Scripturis ipsis doceri.*

3. Quòd agnoscunt, DEUM in Scripturis de negotio salutis perspicuè nos informare & voluisse & potuisse.

Andreas Fricius lib. 4. de Eccles. cap. 7. *Non hoc dico, quòd negem, Scripturam multis in locis obscuriorem esse &c. Sed cùm multifariam Deus voluntatem suam mortalium generi declaraverit, primùm per Prophetas, deinde per Filium ac Apostolos suos, eamq; Scriptorum monumentis consignatam voluerit, dico, aut in his ipsis monumentis voluntatem Dei conspici atq; elucescere debere, aut nusquam alibi. Absurdum enim est, Deum ita agere nobiscum voluisse, ut verba ejus non intelligerentur, in verbis igitur ab illo prolatis voluntas ejus quærenda est.*

Perpinianus in Orat. pag. 262. *Christus rem totam absq; ulla circuitione verborum & anfractu dilucidè & apertè nobis enarravit.*

4. Quòd agnoscunt, ea, quæ in uno Scripturæ loco obscuriùs proponuntur, in altero manifestiùs explicari.

Thomas part. 1. q. 1. art. 9. resp. ad 2. *Ea, quæ in uno loco Scripturæ sub metaphoris dicuntur, aliis in locis expressiùs proponuntur.*

Part. ead. q. 3. artic. 10. ad 1. *Nihil sub spirituali sensu continetur fidei necessarium, quod Scriptura per literalem sensum alicubi manifestè non tradat.*

Ambrosius Catharinus in Comment. 2. Timoth. 3. inquit, *Scripturas præstanti fidem se faciles præbere & familiares ad sui cognitionem,* (si collatio locorum instituatur.)

Andreas Fricius d. l. *Si quæ obscuritates aut ænigmata occurrunt, ea vel enodatione verborum, vel locorum illustrium collatione interpretanda sunt. Hoc enim & Christus fecit & viros doctos semper fecisse videmus,*

Scri-

Scriptura erat illis doctrina, & testimonium Domini lux illuminans oculos, lucerna rectum iter ostendens ad veritatem.

Salmero Disput.10.lib.1. Epistol.Rom. *Optimam illam regulam esse,* ait, *ad locos obscuriores intelligendos & explicandos, si loci similes, qui de eadem re edisserunt, inter se conferantur, nam unus solet alterum illustrare.*

Petrus de Bollo in authentica probatione sacrificii Missæ. *Ea est Scriptura sacræ benevolentia, ut nequaquam sinat nos per obscura fluctuare, quin ilicò verum sensum non proponat, quo duce cunctis refragari possumus adversariis telis.*

5. Quòd agnoscunt, Scripturas ita comparatas esse, ut etiam rudes & Laici ea, quæ sunt necessaria ad salutem, intelligere & discere ex illis possint.

Gregorius in Epistola ad Leandrum. *Scriptura est divinus q.quidam fluvius, ut ita dixerim, planus & altus, in quo agnus ambulet & elephas natet.*

Erasmus in Præfat. Paraphr. in Nov. Testam. *In libris Evangelicis divina sapientia mirificè se demittit ad captum etiam infirmorum, ut nemo tam indoctus esse possit, quin ad Evangelicam Philosophiam sit docilis.*

Acosta libr. 2. de Christo revelato cap. 2. *Ita providit dulcis Pater, ut multa sint in sacris literis aperta, Historica, facilia, suavia, nobisq; mirificè congruentia, sive Legem, sive Prophetas evolvamus, sive Evangelium, sive Epistolas relegamus. Atqui est in divina Scriptura omninò mirabile, neminem esse tam rudem & imperitum, quin si humiliter legat, multa illic utiliaq; veraq; intelligat, neminem tàm doctum, qui non illis multò plura ignoret, quàm sciat.*

Lib. ejusd. cap. 5. *Legens mente purâ plura intelligere de sanctis Scripturis possit, quàm magnâ vallatus copiâ commentariorum assequi possit, quod ego sanè verissimum esse teneo, si de ea scientia agatur, quæ non inflat. Equidem vidi viros prorsus illiteratos & vix Latinè scientes, ex Scripturis tanta depromere, sensusq; eos afferre, ut penè miratus sim, neq; dubitaverim, longo Gymnasii Biblici terendi tempore nihil tale homines discere. Spiritualis enim omnia dijudicat.*

Salmero tom. 1. Proleg. 1. pag. 2. col. a. *Ab Adam usq; ad Mosen mundus nullam accepit Scripturam sacram &c. Post Mosen autem congruè voluit divina sapientia, ut cognitio cœlitùs infusa literis consignaretur, quæ suis tùm locis, tùm temporibus, tùm linguis atq; personis mederetur, opemq; ac lucem afferret universis &c.*

(Si Scriptura eo fine à Deo data, ut lucem afferret universis, utique est perspicua.)

Sixtus Senensis lib. 6. Bibliothec. annot. 152. pag. 490. adducit dictum Chrysostomi homil. 3. de Lazaro. *Fieri non potest, ut omnia ex æquo ignores. Propterea siquidem Spiritus gratia dispensavit illa, temperavitq;, quò publicani, piscatores, tabernaculorum opifices, pastores, Apostoli idiotæ & illiterati per hos libros salvi fierent, ne quis idiotarū ad hanc difficultatis confugere possit excusationem, ut omnibus facilia conspectu essent, quæ dicuntur, ut & opifex & famulus & vidua & mulier & omnium hominum indoctissimus ex audita lectione aliquid lucri* ati-

utilitatisq́ reportaret. Non enim ad inanem gloriam, quemadmodum Ethnici, sed ad audientium salutem hæc composuerunt Philosophi, non quod in commune cōducit, quærentes, sed illud spectantes, ut ipsi sint in admiratione, etiamsi quid utile dixerint, hoc quoq; in caligine quadam sapientiæ consueta illis occultavit obscuritas. Apostoli verò & Prophetæ contrà fecerunt, omnia manifesta claraq́; prodiderunt, exposuerunt omnibus, veluti communes orbis doctores; ut per se quisque discere possit ea, quæ dicuntur, è sola lectione.

Michaël Gishlerius in Cant. Cantic. cap.1.v.4. Exposit. 2. *Scriptura ante Christi adventum tanta erat difficultatis, ut nullus esset, qui ipsam intelligere posset &c. Sed Christus tanquam agnus occisus proprio sanguine universa delens atq; confringens signacula Apoc.5. v. 2. librum ipsum ita aperuit, ut postmodùm is vel à minimis idiotis & legi & intelligi possit. Ut primùm enim Christus tanquam agnus mansuetus ductus est ad victimam crucis, proprio cruore confringens signacula, quibus sacræ Scripturæ liber tamdiu fuerat obsignatus, factusq́; tanquam occisus, quia post occisionem à mortuis resurrexit, apparens discipulis simul in unum congregatis totamq́; Ecclesiam præsentantibus, aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas.*

6. Quòd agnoscunt, Scripturas ex eventu accidentario in necessariis ad salutem fieri quibusdam obscuras.

Thomas in 2.Cor.4. v.3. *Quòd multi non intelligunt Evangelium, causa est non ex parte Evangelii, sed propter incredulitatem ac malitiam hominum.*

Johannes Trithemius Abbas q. 4. ad Maximil. *Divina Scriptura, quæ superficie verborum nescientibus apparet confusa, scientibus eam videtur manifesta, quoniam, nisi legatur illo Spiritu, quo infusa hominibus creditur, ad ejus intellectum minimè pervenitur.*

Ibid. *Verè namq; diligentibus Deum omnia sunt aperta, omnia nuda, omnia manifesta, quoniam quisquis per amorem in fide Jesu Christi omnia creantem & gubernantem conspicit, universa, quæ sunt ei ad salutem necessaria, cognoscit. At verò contrà ab ignavis, improbis, epulonibus, invidis, avaris, incubonibus, sordidis, luxuriosis, homicidis, superbis & à pietate alienis procul admodùm habitat illustratio Dei.*

Autor Oneris Ecclesiæ cap.12. §.7. adducit dictum Catharinæ Senensis cap.85. quòd *olim sancti Doctores à Deo missi tanquam lucernæ fuerunt illuminati lumine mysticè intelligendi sacram Scripturam, quæ antea obscura fuit & literaliter exposita, non Scripturæ defectu, sed legentium ignorantiâ, siquidem humanus sensus per se profunditatem fidei concipere nequit. Nam lumen intellectus, quo sacra Scriptura intelligitur, procedit à lumine supernaturali à Deo pendente, quo lumine superbi & flagitiosi carent ob amoris proprii nubem, quæ excæcat spirituales oculos.*

cap. 18. §.1. *Opertum est Evangelium in his, qui pereunt, in quibus Deus hujus seculi excæcavit mentes infidelium, ut non fulgeat illuminatio Evangelii gloriæ Christi, quia propriam quærunt gloriam.*

cap. ejusd. §.5. *Moderni Doctores elatione mentis & immunditiâ cordis perplexi sacram paginam à Spiritu sancto satis illuminatam ad suum conatum retorquent ac in tenebris eò interpretantur, quò possint suo eleganti scripto seu subtili Disputatione alios q. vicisse gloriari.*

Ad

Ad locum Clementis Alexandrini in Protrepticis, *Audite ergò, qui estis longè, audite qui estis propè. Nullis celatum est verbum, lux est communis, omnibus illucescit hominibus, nullus est in verbo (immersus.)* Herveus sic annotavit. *Id verbum dicitur lux vera, & sicut lux omnibus est communis, ita verbum omnibus illucescit, nisi si qui suâ culpâ claudant oculos.*

Benedictus Justinianus in 2. Cor. 4. v. 3. *Objicere quispiam potest, multa esse, quæ adhuc latent, quæ propter obscuritatem Interpretis atq; explanatoris operâ indigent. Respondet Apostolus, velatum esse Evangelium iis, qui pereunt.*

Salmeron Disp. 5. in 2. Cor. *Docet Apostolus credentibus ac fidentibus Evangelium esse apertum, at infidelibus esse tectum & opertum, non quidem ullâ Evangelii culpâ, sed ipsorum infidelium, qui fide carent & ad eam accipiendam seipsos non comparant.*

(Idem dicimus de verbo Dei scripto, quod ex Apostolo Salmeron pronunciat de verbo Evangelii prædicato. Excipiunt quidem Cornelius à Lapide & Estius in Comment. h. l. *Apostolum non loqui de Scriptura, sed de Evangelio à se vivâ voce prædicato.* Verùm respondemus verbis Irenæi lib. 3. cap. 1. *Quod Evangelium Apostoli tunc præconiaverunt, postea per Dei voluntatem in Scripturis nobis tradiderunt.* Nulla autem dari potest ratio, cur obscuriùs scribere, quàm prædicare voluerint, cùm unum eundemque utrobique sibi propositum habuerint finem, videlicet informationem hominum ad salutem.)

Gregorius de Valentia lib. 2. de Missæ sacrif. cap. 4. contra Heerbrand. tom. controv. generali p. 767. *Cùm Scripturam obscuram esse dicimus, non ipsam, quæ per se lucidissima est illuminans oculos, sed humani ingenii tenebras taxare volumus, quarum caligo facit, ut non ubiq; omnes veritatis lucem, quæ in Scripturis splendet, rectè intueri valeant. Quod nî ita esset, quî tot etiam inter vosmetipsos quotidiè de Scripturarum sententia controversiæ orirentur? Lactantius autem, quem citat, clarum esse divinum eloquium, censet, sed non ubiq;, neq; ita, ut nullæ humanæ mentis tenebræ sint, quæ impediant, quò minùs semper verè intelligatur. Deniq; Hilarii sententiam, quam adducis, ne Scripturis vim anticipatâ opinione afferamus ullam, sed ex ipsis, quid sentiendum sit, conemur addiscere, ipsi quoq; & recipimus & veneramur.*

Antonius Possevinus lib. 2. Biblioth. select. cap. 42. *Quoniam puteus altus est, quæstionesq; maximæ insunt in Scripturis, non tàm Naturâ sui obscuræ, quàm oculorum nostrorum acie infirmâ, qui caligamus ad lucidissimam Solis rotam.*

Bellarminus lib. 1. de Baptismo cap. 22. circa fin. *Neq; potest dici locus* (Act. 19.) *ambiguus, quia hæretici non conveniunt in eo explicando. Ista enim ambiguitas non oritur ex Natura rei, id est, ex libri obscuritate, sed ex eorum pertinacia in suis erroribus defendendis. Alioqui etiam Patres non convenirent, si esset locus verè ambiguus; & si ambigua essent omnia loca, in quibus aliqui non conveniunt, nihil ex Scripturis probari posset &c.*

Tannerus Disp. de Verbo Dei thes. 79. *Cùm Scripturam (quæ in se maximè est conspicua) obscurum dicimus, non aliquod in ea vitium notamus, sed summam ejus excellentiam, nostræq; mentis cæcitatem profitemur.* (Si ex accidente demùm Scriptura sacra

est obscura, utique in se & ex se est perspicua.)

7. Suffragantur etiam nostræ sententiæ quædam hypotheses Adversariorum.

Primò vulgatissimum est apud Pontificios Scriptores, libros V. Test. vocare *legem veterem*, libros N. Testam. *legem novam*.

(Jam verò c. Erit autem dist. 4. ex Isidoro, inter requisita legis etiam hoc refertur, quòd debeat *esse manifesta, ne aliquid per obscuritatē in captionem contineat*. Ergò etiam Scriptura, utpote *Dei lex*, est manifesta.)

Secundò, Bellarminus lib. 1. de Verbo Dei cap. 1. *Prophetici & Apostolici libri sunt verum verbum Dei & certa ac stabilis regula fidei*.

(Subsumimus. Regula vel *mensura rei debet esse nota & facilis*, docente Suarez Metaph. p. 2. Disp. 11. s. 3. *quia accommodari debet ad rei notificationem*. Cùm igitur Scriptura sit regula, non erit obscura & difficilis.)

Exceptiones Adversariorum.

1. Ad locum Psal. 19. v. 9. *Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos*, excipit Bellarminus, *non agi ibi de universis Scripturis, sed tantùm de præceptis Dominicis*.

Resp. 1. Genebrardus in h. l. sic cōmentatur. *Per legem aliqui intelligunt totam Scripturam, non eam Scripturæ partem, quæ est de agendis, cavendis, vel etiam credendis*.

(Confirmatur hæc sententia *ex prædicatis*, quæ non solis præceptis Dominicis competunt, sed toti verbo Dei sunt communia.)

2. Franciscus de Puteo ad h. l. *Hic laudat præcepta Novi & Veteris Testamenti*.

3. Dionysius à Rickel in h. l. *Lex Domini, id est, Christiana religio & Christi traditio*.

2. Ad locum Psal. 119. v. 105. eādem utuntur exceptione.

Resp. 1. Glossa interlinearis *verbū tuum* interpretatur *omnes Scripturas sanctas*.

2. Hoc repetitur à Francisco de Puteo.

3. Nec discedit ab hac expositione Dionysius à Rickel Carthusianus. Bellarminus ipse scribit: *David nomine legis non intelligit decem illa præcepta solùm, sed omnes divinas Scripturas*.

3. Ad locum Matth. 5. v. 14. *Vos estis lux mundi*, excipit Bellarminus, *loqui Dominum de luce exemplorum, probitatis & morum; ac voluisse, ut Apostoli essent quædam exempla sanctitatis omnibus hominibus ad imitandum proposita, propterea subjicere continuò, sic luceat lux vestra*.

Resp. 1. Glossa interlinearis exponit de Apostolorum doctrina. *Vos estis lux mundi, per quos*, inquit, *omnes illuminantur à tenebris ignorantiæ*.

2. Glossa Ordinaria eodem modo. *Quia illuminati à Christo verbo & exemplo mundanis lucem fidei & scientiæ debent ministrare*.

3. Lucas Brugensis ad h. l. sic annotat. *Sic luceat lux vestra. Doctrina Evangelica à nobis prædicata, divulgataq́ hominibus, ut videant opera vestra bona doctrinæ illi vestra conformia, cernentes vos agere vitam qualem docetis, sinceram, puram, cœlestem*.

4. Salmeron tom. 5. tract. 30. *Hortatur deinde Christus Apostolos & in eis eos, qui docendi*

cendi munere funguntur, ut doctrinam, quam verbis prædicant, factis facilem reddant, illamq; bonis operibus ornent.

4. Ad locum 2. Corinth. 4. v. 3. *Si tectum est Evangelium*, excipit Bellarminus, *Apostolum non loqui de intelligentia Scripturarum, sed de cognitione & fide in Christum, quam Apostoli prædicabant*, quod probat ex cap. 3. præced.

Resp. imò verò ex principio cap. 4. apparet, Paulum ab illa comparatione Testamentorum transire ad suum ipsius ministerium, ut doceat, quomodo se gesserit in prædicando hoc novo Testamento, ac dicit, *se absq; integumentis veritatem Evangelicam prædicâsse*, mox occurrit tacitæ objectioni, quòd Evangelium non sit ab omnibus receptum, proinde nec omnibus manifestum. Thomas Aquinas in h. l. *His consequenter Apostolus respondet cuidam tacitæ objectioni. Posset enim dici sibi ab aliquo, tu dicis, quòd non deficis in manifestatione veritatis Christi, sed hoc non videtur, quia multi contradicunt tibi.* Cajetanus in h. l. *Hinc habetur, quòd velamen non se tenet ex parte Evangelii aut ministrorum ejus, quemadmodum in V. Test.*

(Cùm ergò Apostolus idem scripserit, quod prædicavit, sequitur, Apostolum non solùm in prædicando, sed etiam in scribendo omnia integumēta rejecisse.)

Argum. Advers. ex dictis Scripturæ.

1. Psal. 119. v. 34. *Da mihi intellectum & scrutabor legem tuam. Revela oculos meos & considerabo mirabilia de lege tua. Et tamen noverat David totam Scripturam, quæ tunc erat & phrases linguæ Hebraicæ, nec erat superbus aut infidelis*, Bellarm.

Resp. Cornelius Jansenius in h. l. sic annotat. *Quoniam frustrà quis docetur, nisi intelligat, quæ docentur, nec in nobis situm est, ut tuam legem & doctrinam intelligamus, non solùm doce, sed & da mihi intelligentiam legis tuæ.*

(Etiam ad ea, quæ facilima sunt in fide, opus est divinâ illuminatione. Ergò ex eo, quòd Spiritus sancti illuminatio est necessaria, non debet Scripturæ perspicuitas impugnari.)

2. Ose. 14. v. 10. *Quis sapiens & intelliget ista? intelligens, & sciet hæc? quod non de impoßibili, sed de difficili accipiendum esse docet* Hieronymus. Salmer. tom. 1. prol. 2.

Resp. Dionysius Carthusianus in h. l. sic commentatur. *Tanquam dicat, pauci ex Judæis convertentur ad Christum, nec ejus gratiam atq; mysteria nunc descripta intelligent. Hoc dicit Propheta admirando cœcitatem Judæorum, quòd scil. tam pauci respectu aliorum credituri essent in Christum. Juxta quem modum loquitur Esaias. Domine, quis credidit auditui nostro & brachium Domini cui revelatum est!*

(Ergò in his verbis nulla significatio obscuritatis, sed exprobratio malitiæ Judæorum, apud quos tam pauci vellent sapere.)

3. 2. Pet. 3. v. 16. *Sicut & carißimus frater noster Paulus secūdùm datā sibi sapientiā scripsit vobis, sicut & in omnib. Epistolis loquitur in eis, de his, in quib. sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles depravant, sicut & cæteras Scripturas ad suam ipsorū perditionē.* Bellarm. notat, *Petrum non dixisse esse quædam difficilia indoctis & instabilibus, sed difficilia absolutè.* Greg. de Valent. monet, *cùm Petrus dicat illa D. Pauli, sicut & cæteras Scripturas depravari à perversis, certè Scripturas etiam cæteras magnâ ex parte similiter esse difficiles indicare.*

 Resp.

Resp. 1. Johannes Gagnæus Sorbonicus rectè docet, illud ἐν οἷς *non ad Epistolas Pauli, sed ad ea, de quibus scripsit Paulus, referendum esse. Ita*, inquit, *ordinanda lectio. Sicut scripsit vobis in omnibus Epistolis, loquens in eis de his, scilicet de adventu Domini & longanimitate ipsius, in quibus sunt quædam difficilia intellectu.* τὸ *in quibus refertur non ad Epistolas, quia Græcè est* ἐν οἷς *& Epistolis est fœmininum Græcè.* Idem statuunt Lorinus & Estius in Comment. illius loci.

(Ergò quod Petrus de rebus dixit, non est transferendum ad Scripturam. Possunt etiam res sublimes perspicuo orationis genere dici, & similiter res obscuræ perspicuo.)

2. Gregorius de Valentia illo ipso in loco, in quo ex verbis Petri Scripturæ obscuritatem probare contendit, inter varios Scripturæ locos, qui depravantur sive torquentur, etiam hunc numerat, *Hoc est corpus meum*, quem tamen *clarum* appellat.

(Ergò ex eo, quòd Petrus dicit, ob illa δυσνόητα cæteras etiam Scripturas, depravari sive torqueri, non debet concludi, reliquas Scripturas, quia depravantur, esse obscuras, cùm etiam manifestissimi loci torqueantur.)

3. Folengius ad h. l. sic annotat. *Atqui hæc quidem omnia quemadmodum in Deo, qui est perfectissima veritas, firmata sunt, atq; â divina illius mente in electorum intellectum profecta atq; infusa, sic ab indoctis, parumq; in suis sententiis firmis, malè habentur. Nam qui semel à recto religionis itinere deerrârint, obdurueruntq; in erratis, ut planè agunt hypocritæ & hæretici, hi ut plurimùm inter sacrarum Scripturarum amœnitates spinosas comminiscentes opiniones ac somnia, fallaces Chimericq; portentosissimis plenas persuasiones afferre consuevêre.*

(Quæ verò hæc consequentia. Indocti & instabiles detorquent quædam difficiliora in scriptis Pauli. Ergò idem faciunt fideles â Deo docti & in fide stabiles?)

Rationes Adversariorum.

1. *à mysteriorum, quæ in Scripturis traduntur, sublimitate, Scriptura tradit mysteria obscurissima & quæ omnem superant intellectum. Ergò est obscurissima.* Salmero, Gregorius de Valent. Bellarm.

Resp. 1. Costerus in Enchir. cap. 1. p. 48. §. Cæterum &c. inter ea, quæ *perspicuè satis Apostolicis scriptis comprehensa*, recenset *mysterium sanctissimæ Trinitatis & incarnationis Filii Dei &c.* (quæ certè sunt mysteria maximè sublimia: Ergò ex mysteriorum sublimitate non potest Scripturæ obscuritas inferri, cùm de rebus etiam maximè sublimibus scribi possit perspicuè.)

2. Pontificii dum in Scripturę sanctæ perspicuitatem tali argumento insurgunt, non tâm Scripturam obscuritatis arguunt, quàm scientiam Theologicam sive scripto tradatur, sive ore & verbis: quemadmodum qui Metaphysicā (â qua Bellarminus lib. 3. de verbo Dei cap. 1. in ἐγγυτέρα hujus argumenti similitudinem ducit) ob rerum eminentiam difficilem & obscuram dicit, non tâm Aristotelicorum scriptorum obscuritatem taxat, quàm scientiæ ipsius, â quocunq; fuerit sive tradita sive scripta.

3. Bellarminus libr. 3. de Verbo Dei cap. 1. inter *summa mysteria in Scripturis tra-*

tradita, ex quibus earundem obſcuritatem probat, numerat etiam *dogma de divina Trinitate*. Sed idem ſui oblitus lib. 4. de Verbo Dei cap. 11. reſponſurus ad locum Auguſtini lib. 3. contra Maximinum cap. 14. Nec ego Nicenum &c. dicit, *Auguſtinum hæc protuliſſe, quia de illis quæſtionibus extabant clariſſima teſtimonia in Scripturis, quæ ſine dubio anteponenda ſunt omnibus Conciliorum definitionibus*. Jam verò contra Maximinum quæſtio movebatur *de Trinitate*, ex qua Bellarminus obſcuritatem Scripturarum colligere voluit.

2. à Scripturæ dignitate. Voluit Deus Scripturam eſſe obſcuram, ne autoritas ejus vileſceret. Is enim Naturæ *noſtræ genius, ut nobis clara & facilia citò viles cant, vel ob id ſolùm, quòd communia ſint omnibus*. Salmero.

Reſp. Si ea, quæ ſunt omnibus communia, facilè viles cunt, & quæ clara & facilia, eadem omnibus communia, neceſſariò ſequetur, nobis facilè viles cere *Symbolum Apoſtolorum, Orationem Dominicam & Decalogum*, quæ ipſi Pontificii fatentur eſſe clara & perſpicua, ac omnibus communia.

3. à Commentariorum copia. Si Scriptura eſſet tam clara, cur tot Commentaria Lutherus & Lutherani ſcriberent. Bellarm.

Reſp. Symbolum Apoſtolorum fatentur eſſe perſpicuum, in quod tamen Commentaria ſcripſerunt, Autores Catechiſmi Tridentini, Simon Vigoris, Andreas Crocquetius, Johannes Monlucus Epiſcopus Valentinenſis & alii.

4. ex controverſa Scripturæ interpretatione. Si Scriptura eſſet perſpicua, unde tot controverſiæ de vera Scripturæ expoſitione?

Reſp. ex Bellarmino lib. de Baptiſmo cap. 22. §. At nos. *Non poteſt dici locus ambiguus, quia hæretici non conveniunt in eo explicando? Iſta enim ambiguitas non oritur ex Natura rei, hoc eſt, ex libri obſcuritate, ſed ex hæreticorum pertinacia in ſuis erroribus defendendis &c. Et ſi ambigua dicenda eſſent omnia loca, in quibus aliqui non conveniunt, nihil omninò ex Scripturis probari poſſet, nulla enim ſunt loca, in quibus non poſſit unus ab alio diſſentire, ſi velit pertinaciter agere*.

Theſis 2. Scripturæ ſenſus ex ipſa Scriptura eruendus & optima Scripturę interpretatio ea eſt, quę ex ipſa Scriptura petitur.

Ἐκθεσις. 1. Non dicimus, collationem locorum eſſe *ſolum & unicum* interpretationis medium, ſed reliquis illud conjungimus & *regulæ fidei* in perſpicuis Scripturæ locis traditę ſubjicimus.

2. Quando Scripturæ ſenſum ex ipſa Scriptura eruendum eſſe dicimus, præcipuè hoc intendimus, quòd ſenſus Spiritus ſancti non ſit à verbis Scripturæ ſeparandus, ſed in ipſis verbis Scripturæ quærendus & ex illis eruendus.

3. Urgemus illud Hilarii lib. 1. de Trinit. quòd *ſenſum non debeamus Scripturis inferre, ſed ex eis efferre* & veritatem ex Scripturis haurire, quodque *optimus Scripturæ lector ſit, qui non cogat id videri dictis contineri, quod ante lectionem præſumſerit intelligendum*. Senſum ergò oportet eſſe intrinſecum & q. αὐτοφυῆ, non extrinſecè illatum vel violenter intruſum.

4. Quamvis Scriptura actu ſe non ſemper explicet, tamen media in ſe continet, quibus ſe ex ſe certo modo interpretabilem eſſe oſtendit. Talia media ſunt, lingua originalis, cujus verbis uſus

est Spiritus S. in sensuum divinitùs inspiratorũ revelatione, cõnexus antecedentium & consequentium, harmonia Scripturæ, juxta quã potest institui collatio dictorum similium & dissimilium &c.

5. Quamvis piè eruditorum ministerium & opera ad Scripturæ interpretationem accedat & requiratur, ex eo tamen inferri nequit, Scripturam non posse semetipsam interpretari, quia loca illa Scripturę, quę invicem conferuntur, non *extrinsecùs* ab illis Interpretib. assumuntur, sed *ab ipsa Scriptura* eis suppeditantur, ac proinde piè eruditi sunt duntaxat instrumenta eruendi sensus ex locorum collatione.

6. Aliud est *sensum Scripturæ eundem tenere, quem Ecclesia*, id est, alii veri fideles sanum & certum esse agnoscunt & profitentur: aliud *sensum Scripturæ exigere & sine examine recipere ab Ecclesia.* Prius probamus & privatum sensum sive ἰδιογνωμοσύνην repudiantes omninò consensum cum Ecclesia vera exigimus, recipimus & maximi facimus. Posteri⁹ v. repudiamus.

7. Sensus Scripturæ nihil aliud est nisi conformitas cõceptuum nostrorum cum conceptu divino nobis in verbo ejusdem expresso. Sensum ergò Scripturę non *abstractivè*, neque in Deo, neque in hominibus consideramus, sed *concretivè*, ita ut cùm sensum Scripturæ dicimus, & sensum Dei dicentis & revelantis se in verbo, & sensum hominum discentium & acceptantium verbum conjungamus, alterum enim hîc non est sine altero. Itaque cùm illi conceptus sunt conformes in Deo & hominibus, tum homines dicuntur tenere sensum Scripturæ ac proinde etiam ipsius Dei.

Antithesis. Hosius de express. Dei p. 3. *Si quis habet interpretationem Romanæ Ecclesiæ de loco aliquo Scripturæ, etiamsi nec sciat nec intelligat, an aut quomodo cum verbis conveniat, illum tamen habere ipsissimum Dei verbum.*

Ibid. *Scriptura in seipsa non est verum illud Dei verbum, nisi juxta sensum Ecclesiæ exponatur.*

Nic. Cusanus Cardin. Epist. 2. ad Bohemos. *Non te moveat, Scripturas esse ad tempus adaptatas & variè intellectas, ita ut uno tempore secundùm currentem ritum universalem exponerentur, mutato ritu iterum sententia mutaretur.*

Et postea: *Ecclesia non potest ad literam Scripturarum obligari, licet semper ad Spiritum.*

Stapletonus lib. 11. princip. fidei cap. 2. *Doctrina illa Lutheranorum, quòd Scripturarum intelligentia ex ipso Scripturarum diligenti usu & lectione petenda sit, infinitis hominibus imposuit, fecitq; ut contemtis Patribus & universa Ecclesia, ex solis Scripturis Scripturarum intelligentiam quærerent.*

Ibid. *Tantum abest, ut in ipsis Scripturis quærendus sit Spiritus Dei illuminans & aperiens Scripturas, ut planè vocet Apostolus Scripturam, quatenus Scripturam, hoc est, atramento & in tabulis, non cordibus, scriptam, literam occidentem. Scriptura ergo utriusq; Testamenti non in se habet Spiritum Dei, quo intelligatur, sed ab ipso, qui legit, afferendus est, ut intelligatur.*

Ibid. *Spiritus Dei, à quo Scripturarum intelligentia peti & subministrari debet, nõ est in ipsis Scripturis quærendus, sed aliunde habendus, ut eo munitus quis Scripturas intelligat.*

Lib. ejusd. cap. 10. *Collatio locorum, in qua gloriantur tantoperè hodiè Protestantes,*

tes, fallax est interpretandi medium non adhibitis aliis mediis.

Conr. Clingius lib. 3. Loc. Comm. c. 29. p. 266. *Mirum foret, Doctores sanctos tam frequentes fuisse in lectione Scripturarum & cum tanta difficultate Scripturam explanâsse atq; intellexisse, si tam nuda, clara & sui ipsius optimus est interpres Scriptura.*

Petrus à Soto in assertione Cathol. fid. cap. 31. f. 107. *Modus quærendi veram Scripturæ sententiã in ipsa Scriptura & apud eos, qui per Spiritũ sanctũ Scripturã per Scripturã exponũt, primò incertus est: quilibet enim dicet, se excitari divino Spiritu, deinde neq; Ecclesiæ sufficiens & unitati fidei, sed aptus, ut unusquisq; sensu suo abundet.*

Theodorus Peltanus in Disp. de num. libr. Canon. sect. 7. th. 1. *Scripturam illam non posse legitimum sui ipsius interpretem esse, id omnis & quæstionis & disputationis expers est.*

Cochlæus in lib. de actis & scriptis Lutheri sub anno Christi 1533. fol. 241. *Verum Scripturæ sensum in controversiis non ab ipsamet requiro, quia eloqui nescit, sed à sanctis Patribus, qui vivo Dei Spiritu inspirati locuti sunt; aut à Rom. Pontifice, pro cujus fide Christus ipse rogavit; aut à generali Concilio, in cujus medio Christus ipse est & Spiritus veritatis realiter præsens existit, sententiamq; per ora Patrum (qui Ecclesiam repræsentant) veraciter dictat. Habitat enim Spiritus ille non in mortua litera, sed in vivo corpore Christi, quod est Ecclesia, quam gubernat, sicut anima corpus: non in verbis aut syllabis scriptis, sed in cordibus fidelium, quæ sunt exempla viva (ut ait Apostolus) nam verè vivunt per fidem.*

Tannerus in Disput. de Verbo Dei th. 69. *Scriptura non potest esse ullo modo sufficiens judex aut Magistra fidei, suiq; ipsius interpres, neque per se nudè spectata, neque accedente ullâ, quantumvis accuratâ, cujusvis privati hominis interpretatione.*

Bellarminus lib. 3. de Verbo Dei cap. 3. *Nos existimamus, Spiritum illum, quo Scripturæ intelligi debent, etsi multis privatis hominibus sæpè conceditur, tamen certò inveniri in Ecclesia, hoc est, in Concilio Episcoporum confirmato à summo Ecclesiæ totius Pastore, sive in summo Pastore cum Concilio aliorum Pastorum.*

Lib. ejusd. cap. 9. §. 1. *Scriptura varios sensus recipit, nec potest ipsa dicere, quis sit verus.*

Et postea: *Scriptura non potest se ipsa interpretari.*

Gordonus Huntlæus controv. 1. cap. 3. pag. 4. *Verbum Dei scriptum duabus constat partibus, literâ, quæ in libris scribitur, & vero literæ sensu, qui est veluti anima & vita literæ, quippe sine quo sola litera occidere potest, vivificare non potest &c.*

cap. 4. *Sensus verò Scripturæ, quæ ejus anima est, ex Ecclesiæ judicio & interpretatione unicè petendus.*

Quò pertinet, quod Gregorius de Valentia Disp. 1. q. 2. de objecto fidei §. 36. & Martinus Becanus tract. de fide, spe & caritat. cap. 4. hanc propugnant thesin. *Ille est certissimus Scripturæ sensus, quem Ecclesia* (Romana) *esse intelligit.*

Probamus nostram sententiam.

1. *ex loco Apostolico* 2. Petr. 1. v. 20. ubi Apostolus sic concludit. Quia Scriptura sacra ab humana voluntate seu humano arbitrio non est profecta, ideò non de-

debet humano ſeu privato arbitrio explicari. Quia Spiritus ſanctus eſt autor Scripturæ principalis, ac ſummus, ideò etiam eſt ejusdem interpres authenticus. Proinde omnis legitima ac ſolida Scripturæ interpretatio, vel ex immediata Spiritus ſancti inſpiratione, quæ hodiè in Eccleſia non ampliùs locum habet, vel ex ipſa Scriptura eſt petenda.

2. *à paritatis ratione.* A quo ſenſum Scripturæ habuit cognitum & exploratum *Eccleſia prima*, ab eodem etiam *ſecunda & tertia*, omnesque illam ſubſecutæ, ab eodem etiam *noſtri temporis Eccleſia* ſenſum Scripturæ cognoſcit. Atqui *prima illa Eccleſia* non habuit ſenſum Scripturæ à ſeipſa neque ab anteriore, ſed ab ipſa Scriptura, hoc eſt, à Dei verbo primùm vivâ voce prædicato, pòſt in ſacras literas redacto. Ergò & *noſtra Eccleſia* ex eodem verum ſenſum haurire poteſt & debet.

3. *ex comparatione.* Sicut interpretatio legum humanarum ex ipſis legibus, ita Scripturæ interpretatio ex ipſa Scriptura eſt petenda. Sicut authentica & ſumma legum interpretatio pertinet ad eum, qui legum condendarum poteſtatem habet: ſic ad Spiritum ſanctum principalem Scripturæ autorem pertinet authentica ejusdem interpretatio, qui cùm non niſi in Scripturis & per Scripturas nobis hodiè loquatur, ideò legitima Scripturæ interpretatio ex ipſa Scriptura eſt petenda. ὡς τὸ σῶμα καὶ τὸ ὕφος τῆς προφητείας ὑπαγορεύει, *ut corpus textusque Prophetiæ poſtulat*, docente Clemente Alexandrino lib.7.Stromat.

4. *ex fine Scripturæ.* Deus eo fine Scripturam ſacram per Prophetas & Apoſtolos exarari voluit, ut ex ea & per eam homines informarentur ad ſalutem. Johan.5.v.39.cap.20.v.31.Rom.15.v.4.2.Tim.3.v.15.&c. Ergò ex ipſa Scriptura & poteſt & debet diſci, quod ad ſalutem neceſſarium. In dictis conſolatoriis ſenſus Spiritus ſancti ex verbis Scripturæ erui poteſt & debet, quidni etiam in dogmaticis.

5. *ab exemplis probatis.* Nehem. 8. v.8. *Legebant Legem Dei explanatè & exponendo ſenſum dabant intelligentiam per Scripturam ipſam.* (In Hebr. במקרא. Vocari autem ab Hebræis מִקְרָא totum Bibliorũ corpus, teſtis eſt Elias in Tisbi.) Act.9.v.22. cùm Paulus dicitur *affirmans, quoniã hic eſt Chriſtus.* In Græco eſt συμβιβάζων. Eſt autem συμβιβάζειν *coagere, conferre*, ut ſit ſenſus, collatis teſtimoniis demonſtrans.

6. *ex divina Scripturæ autoritate.* Spiritus ſanctus in Scripturis & per Scripturas ad nos loquitur, imò de rebus fidei non niſi in Scripturis & per Scripturas ad nos loquitur. Ergò in illis Scripturæ verbis ſonat vox Spiritus ſancti, certam de rebus fidei præbens ſententiam, quæ proinde non aliunde in Scripturam inferenda, ſed ex ea haurienda. Homo homini cùm loquitur de rebus etiam divinis, non diu diſceptat de ſenſu, cùm ipſa verba veri ſenſus ſint indicia & cubilia. Cur ergò ex Spiritus ſancti loquela mens ipſius non poſſet intelligi, cùm ideò loquatur, ut intelligatur? Si nunc Deus immediatè è cœlo nos alloqueretur per illa ipſa verba, quæ in Scripturis ſunt annotata, tum ex illo alloquio

quia voluntatem Dei mox intelligeremus & intellexisse nos fateremur. Huc pertinent dicta illa, in quibus Scriptura dicitur *judicare* Hebr. 4. v. 12. passim vocantur *judicia Domini*; dicitur *accusare* Johan. 5. v. 45. dicitur *loqui* Rom. 9. v. 17. *concludere omnia sub peccatum* Galat. 3. v. 22. *providere & antè evangelizare Abrahæ*. Galat. 3. v. 8. nimirum, quia est *vox Dei*, qui per Scripturam judicat Esai. 4. v. 4. loquitur Ex. 9. v. 16. concludit sub incredulitatem Rom. 11. v. 32. & antè evangelizavit Abrahæ Gen. 12. v. 3.

7. *ex absurdo*. Si Scripturæ verus sensus non potest ex ipsa Scriptura erui, sed aliunde debet inferri, Scriptura nihil aliud erit quàm inanime quoddam sceleton & statua muta atque mortua per Ecclesiæ vocem animanda, cùm tamen *vivus DEI sermo sit & efficax*, Hebr. 4. v. 12.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd agnoscunt, ea, quæ in uno Scripturæ loco obscuriùs proponuntur, in alio clariùs exponi. Dicta illa in præced. thesi sunt enumerata.

2. Quòd agnoscunt, Scripturam esse ex Scriptura explicandam.

c. Relatum dist. 37. ex Epistola 5. Clementis Romani. *Diligenter observandum est, ut lex Dei, cùm legitur, non secundùm proprii ingenii intelligentiam legatur vel doceatur, sunt enim multa verba in divinis Scripturis, quæ possũt trahi ad eum sensum, quem sibi unusquisq; spontè præsumsit, sed fieri non oportet. Non enim sensum, quem extrinsecùs adulteretis*, (attuleritis) *alienum & extraneũ debetis quærere, aut quoque modo ipsum Scripturarum autoritate confirmare, sed ex ipsis Scripturis sensum capere veritatis.*

Glossa Ordin. in 2. Petri 1. *Sicut Prophetæ non sua, sed Dei verba scribebant, ità lector non suâ interpretatione uti debet, ne à fide exorbitet, sed laboret attendere, quomodo verba sua voluerit intelligi ille, qui scripsit.*

Ægidius Romanus libr. 12. Hexaëm. cap. 13. ponit has regulas. *1. Scriptura debet exponi, ut illa sententia sit nostra, quæ est Scripturæ, non contra. 2. debemus plus æstimare Scripturam sacram, quàm alias scripturas. 3. imò quàm capacitatem totius humani ingenii. 4. quando multis modis Scriptura exponitur, attendendum, cui expositioni cætera concordant & consonant.*

Gerson in Cantic. p. 3. *Unus potest passus in Scripturis mutuò cæteros exponere.*

Idem de Commun. sub altera specie. *Sacra Scriptura est q. una oratio copulativa, cujus una pars confirmat, elucidat & exponit alteram.*

In tractat. quæ veritates sint credendæ contra assert. M. Johannis Parvi num. 14. *Scriptura exponit regulas suas per semetipsas secundùm diversos passus Scripturæ.*

Johannes de Wessalia Concionator Wormatiensis circa Annum 1464. inter cætera docuit, *Verbum Dei per collationem locorum mutuam illustrandum esse, tantùm verbo Dei credendum, nõ Glossæ aut Patribus.*

Benedictus Arias Montanus in Præfat. super N. T. *Tuum erit, Lector, ut veterem editionem cum Græcis exemplaribus ita conferas, ut ex utriusq; diligenti & accurata collatione sacræ Scripturæ sensum & Spiritus sancti, à quo hæc sunt profecta, mentem & sententiam tandem assequare.*

Alphonsus de Castro lib. 5. adv. hæres. verbo Deus hæresi 6. disputans contra

Erasmum, quòd in dicto Christi Joh. 10. *Ego & Pater unum sumus*, essentiæ unitas intelligenda sit, inter cætera sic disserit: *Video à nobis hoc exigi, ut probemus, locum illum nullo pacto posse de animorum concordia intelligi. Pro qua re plenè exhibenda illud est ante omnia aspiciendum, quid est in eo loco subjecta materia, de qua sermo fiebat, & quis scopus, ad quem Christi verba dirigebantur. Hoc enim est maximè necessarium ad cujuslibet Scripturæ intelligentiam, videlicet ejusdem Scripturæ circumstantias scrutari, ex quarum scrutinio facilè Scripturæ intellectus hauritur.* (Si ex Scripturæ circumstantiis & earum scrutinio facilè hauritur Scripturæ intellectus, utique Scripturæ sensus est ex Scriptura hauriendus.)

Andreas Fricius lib. 4. de Eccles. cap. 7. *In verbis à Deo profectis voluntas ejus quærenda, si quæ obscuritates aut ænigmata occurrunt, ea vel enodatione verborum, vel locorum illustrium collatione interpretanda sunt, hoc enim & Christus fecit & viros doctos semper fecisse videmus.*

Ruizius in regulis intelligendi Scripturas regul. 62. ex Augustino lib. 3. de doctrin. Christian. cap. 26. *Locum unum sacræ Scripturæ exponere per alium ejusdem Scripturæ clariorem optima est interpretatio.*

Idem regul. 69. ex Hieronymo in cap. 19. Esaiæ: *Moris est Scripturarum, obscuris manifesta subnectere, & quod prius sub ænigmate dixerint, apertâ voce proferre.*

Josephus Acosta lib. 3. de Christo revelato cap. 21. *Nihil perinde mihi videtur Scripturas aperire atque ipsa Scriptura. Itaque diligens, attenta, frequensque lectio, tum meditatio & collatio Scripturarum omnium summa regula ad intelligendas Scripturas mihi semper est visa. Nam ex aliis Scripturis aliæ optimè intelliguntur, tum phrasis ipsa & Spiritus familiaris fit, ut assuetis jam sermonibus intelligentia pateat. Itaque obscuram aperta, dubiam certa interpretatur.*

Idem libr. 1. cap. 2. asserit, *Testamenti veteris interpretandi nullam esse meliorem rationem, quàm novi cognitionem.*

Ederus in Oecon. Bibl. lib. 1. pag. 64. *Ex causis dictorum, inquit Hilarius, assumenda est intelligentia dicendi. Optimus enim lector est, qui dictorum intelligentiam expectat ex dictis potiùs, quàm imponat & retulerit magis, quàm attulerit.*

Salmeron Disput. 10. lib. 1. super Epistol. Pauli. *Optima illa regula est ad obscuriores Pauli locos intelligendos & explicandos, si loci similes, qui de eadem re disserunt, inter se conferantur, nam unus solet alterum illustrare.*

Bellarminus libr. 2. de Sacramentis cap. 20. §. His accedant. *Oportet Scripturam exponere per Scripturam, cùm id fieri potest.*

Melchior Canus libr. 7. Locorum Theol. cap. 3. num. 13. adducit & probat dictum Clementis Epist. 5. citatum can. relatum distinct. 37. *Non sensum, quem extrinsecùs attuleritis, alienum & extraneum debetis quærere, sed ex ipsis Scripturis sensum capere veritatis.*

Defensio Censuræ Anglicanæ contra Protestantes. *Censura nostra sic exponit*

nit per aliam Scripturam, qui est modus exponendi optimus.

Gregorius de Valentia in Anal. lib. 8. cap. 6. §. Ad postremum. *Ad eruendam Scripturarum interpretationem dogma latissimè patens hoc erit, loca clariora consulere & antecedentia & consequentia perpendere.*

Pererius tom. 3. in Genes. cap. 16. v. 5. Disp. *Verba non sunt consideranda seorsim, aut avulsa à contextu totius orationis, sed ut connexa & contexta sunt cum iis, quæ antecedunt & consequuntur.*

Maldonatus in cap. 20. Matth. v. 1. *Hoc loco non videtur mihi alio Interprete, quàm ipso Evangelista opus esse.*

(Ex illo sic colligimus. Aut universus Scripturæ sensus est incert⁹ & ab Ecclesia petendus, aut pars tãtùm Scripturæ. Illud negat Maldonatus. Manebit ergò posterius. At si pars tantùm Scripturæ ratione sensus incerta est, aut incerta erit ratione dogmatis cujusdam ad salutem necessarii, aut ratione certi cujusdam loci. Posterius concedimus, prius negamus, & negant nobiscum ipsi Pontificii saniores, ut suo loco vidimus. Confer Possevinum libr. 2. Bibliothec. cap. 14. f. 196.)

Joachimus Perioneius Theolog. Parisiensis lib. 2. Topic. pag. 80. *Alio Scripturæ loco (omnis enim Scriptura divinitùs tradita sibi constat, nusquam à se dissidet, aut secum discordat) & inferiore ac posteriore & Ecclesiæ approbatione & sanctissimorum doctissimorumq; virorum interpretatione, quæ sit Scripturæ obscuræ ac difficilis intelligentia, doceri potest. Ac de duobus quidem primis nullam esse controversiam video. Neq; enim dubium est, quin si Scripturæ locus dubitationem afferat, ac de ejus sententia cõtroversia sit, aliusq; locus vel paulò superior, vel posterior, aut etiam longè petitus ex aliisq; libris sacrosanctis erutus afferatur, qui illum alterum interpretetur, tantum id autoritatis pondus habere debeat, ut non liceat cuiquam ullo modo aut repugnare, aut contradicere, aut etiam ab illius autoritate discedere. Quod quidem hinc colligi potest, quia cum Interpres tum fidelissimus & optimus quæratur, nullus sit Scripturâ sacrâ ejus nec melior, nec verior, nec verò fidelior Interpres.*

Hieronymus ab Oleastro *sedecim Canones* annotavit Proœm. in Pentat. ad *Scripturas ex seipsis explicandas.*

Franciscus Lucas Brugensis in cap. 4. Matth. v. 7. *Salvator Diabolo Scripturam adferent Scripturam opponens ostendit, non verborum unius loci sectandos apices, sed loca locis conferenda, si rectè Scripturas interpretari velimus. Falsas igitur de Scripturis Diaboli sagittas veris Scripturarum frangit clypeis.*

Jansenius in cap. 4. Matth. *Christus Scripturam à Diabolo malè citatam aliâ Scripturâ, ceu clavum clavo retudit, rectè docens, Scripturam Scripturæ conferendam esse, si in Scripturarum lectione errare nolumus.*

Mendoza in cõtrov. Theol. q. 10. p. 634. *Sensus Scripturæ non nisi in verbis & quidem prototypis quærendus & inveniendus.*

3. Quòd agnoscunt, Scripturam sine alieno lumine seipsam interpretari.

Augustinus Steuchus in cap. 2. Genes. *Neq; enim adeo in humanus fuit Deus, ut voluerit hujus rei ignoratione per omnes ætates homines torqueri, cùm neque illum in*

Scripturis sacris esse passus sit locum, quem si accuratè pensitemus, interpretari non possimus. Ut enim hoc loco ait Theodoretus: ἡ ἁγία γραφὴ ἐπειδ' ἂν βούληταί τι τοιοῦτον ἡμᾶς διδάσκειν, ἑαυτὴν ἑρμηνεύει καὶ οὐκ ἀφίησι πλανᾶσθαι τὸν ἀκροατήν.

Salmeron Prolegom. 9. quinquagen. 1. can. 38. fol. 122. *Boni Scripturarum Interpretis est, ut in eis enarrandis expendat cùm nomina ipsa, tùm verba, ut lucem ingerat loco, quem enarrat.*

Ribera Præludio 1. in expositionem omnium Prophetarum num. 15. adducit & probat dictum Ambrosii serm. 8. in Psal. 118. *Docet Deus & mentes illuminat singulorum & claritatem cognitionis infundit, si tu aperias ostia cordis tui & cœlestis gratiæ recipias claritatem. Quando dubitas, diligenter inquiras, qui enim quærit, invenit; & ei, qui pulsat, aperietur. Multa obscuritas in Scripturis Propheticis, sed si manu quadam mentis tua Scripturarum januam pulses, & ea, quæ sunt occulta, diligenter examines, paulatim incipies rationem colligere dictorum, & aperietur tibi non ab alio, sed à Dei verbo, de quo legisti in Apocalypsi, quòd Agnus librum signatum aperuit, quem nullus antè aperire poterat, quia solus Dominus Jesus in Evangelio suo Prophetarum ænigmata & legis mysteria revelavit, solus scientiæ clavem detulit & dedit aperire nobis.*

Maldonatus in Matth. 20. v. 1. *Mihi non videtur alio interprete, quàm ipso Evangelista opus esse.*

4. Quòd agnoscunt, ex literali Scripturæ sensu in fidei articulis efficacia argumenta duci. (Si ex literali Scripturæ sensu efficacia *ducuntur* argumenta, utique in eo revera insunt & per conseq. ex ipsa Scriptura sensus Scripturæ eruendus.)

Bellarm. lib. 3. de Verb. Dei cap. 3. §. Sed quanquam. *Convenit inter nos & Adversarios, ex solo sensu literali peti debere argumenta efficacia. Nam eum sensum, qui ex verbis immediatè colligitur, certum est, esse sensum Spiritus sancti.*

(Si ille sensus, qui ex verbis immediatè colligitur, est Spiritus sancti sensus, ergò sensus Spiritus sancti ex verbis Scripturæ eruendus.)

Lib. de beatitud. Sanctorum cap. 3. circa 4. testimonium. *Non oportet recurrere ad figuras & relinquere propriam verborum significationem, nisi quando alioqui absurditas aliqua sequeretur.*

Id. libr. de Baptismo cap. 4. §. Secundò refelluntur &c. *Commune est Theologorum axioma, quo docemur Scripturam intelligere secundùm verborum proprietatem, ubi non cogimur evidenti absurdo, alioqui possemus depravare omnia loca, etiam clarissima, si liceat pro arbitrio fingere novos sensus.*

Lib. ejusd. cap. 22. §. Hæ duæ &c. *Repudiãda est expositio, quæ verba Scripturæ historica & apertissima sine ulla causa detorquet ad impropriam significationem. Non enim licet, præsertim in Historiis, fingere tropos pro arbitrio, alioqui nihil esset certum in ulla Scriptura.*

Libr. 1. de Eucharistia cap. 9. demonstraturus, quòd *verba Dominicæ Institutionis, Hoc est corpus meum, propriè, non figuratè accipi debeant, allegat hujusmodi dictum. Verba legum perspicua & propria esse debent.*

Et iterum. *Dogmata præcipua non nisi propriis verbis tradi solent in divinis literis.*

(Idem de reliquis fidei articulis dici potest

potest & debet, quæ enim est ratio unius articuli, eadem etiã reliquorum. Proinde in articulis fidei retinendus sensus literalis, qui est à Spiritu sancto intentus, & per consequens ex literali Scripturæ sensu colligi potest & debet, quæ sit de singulis fidei articulis Spiritus sancti sententia.)

Denique potest huc referri pronunciatum Lipsii in Præfat. Polit. p. 20. *Vatum est, non lectorum, mentem autori affingere ex sua mente.*

5. Quòd agnoscunt, Scripturam sacram non tantùm *ratione literæ*, sed etiam *ratione sensus* considerandam esse, (utique ergò sensus ille in ipsa Scriptura habetur & ex ea erui potest & debet.)

Bellarminus lib. 4. de Verb. Dei cap. 4. §. Septimò. *Notandum est, duo esse in Scriptura, voces scriptas & sensum eis inclusum; voces sunt q. vagina, sensus est ipse gladius Spiritus.*

Ludovicus Richeomus lib. 4. idololatriæ Huguonoticæ cap. 12. p. 421. *Nec Scriptura Dei Codex ex solis constat verbis in charta exaratis, aut ore prolatis, sed ex vocabulis ut materiâ, interioriq; sensu ut corpore & anima componitur; idcircò verba sint oportet, quæ Deus ipse dictârit & Spiritus, quo suos scriptores afflavit.*

Gordonus Huntlæus tom. 1. Epitom. controvers. 1. cap. 3. pag. 5. *Sola litera sine vero sensu propriè & verè verbum Dei dici nō potest, sicut neq; corpus sine anima verè ac propriè dicitur homo. Illi igitur, qui literam vero sensu spoliant, perinde faciunt ac illi, qui hominem animâ & vitâ privant. Qui verò in locum veri sensus etiam alium contrarium substituunt, non secùs faciunt ac illi, qui non solùm hominem interficiunt, sed in corpus interfecti alium spiritum Diabolicum introducunt arte Magicâ.*

(Aut ergò concedendum, Scripturam habere suum verum & proprium insitum sensum, aut negandum est, Scripturam propriè & verè esse Dei verbum. Quamvis igitur tùm Bellarminus, tùm Richeomus, tùm Huntlæus sensum illum à Scripturæ litera postea separent, tamen si Scripturam pro Dei verbo habere volunt, nefariam illam separationem tueri non possunt, unde Bellarminus notanter dicit, *duo esse in Scriptura, voces scriptas & sensum eis inclusum.* At si sensus vocibus scriptis inclusus est, utique ex illis erui potest & debet. Idem lib. 3. de Verbo Dei cap. 3. *Eum sensum, qui ex verbis immediatè colligitur, certum est, sensum esse Spiritus sancti.*)

Gregorius de Valentia libr. 8. Anal. fid. cap. 5. volum. oper. pag. 93. *Constat inter omnes, Scripturam divinam esse doctrinam, quam Spiritu sancto inspirante atq; dictante autores sacri literis mandaverunt. Itaq; & Apostolus 2. Timoth. 3. eam nominavit doctrinam divinitùs inspiratam, & idcircò etiam verbum Dei literis expressum dicitur. Etenim cognitio illa sacris expressa literis, quam Deus Canonicis Scriptoribus indidit, quamq; per illos voluit cæteris scripta patefieri, velut sonorum quoddam verbum Dei est, quo is videlicet conceptum æternum mentis suæ, notitiamq; certissimam hominibus eloquitur & manifestat.*

Petrus à Soto in Assert. Catholic. fidei cap. 31. fol. 105. *Scripturam sacram non*

non dubitamus Spiritus sancti esse revelationem &c.

(At si Scriptura est divina doctrina & Spiritus sancti revelatio, utique sensum divinum habet insitum atque inditum.)

Hûc pertinent omnia dicta, quæ *de divina Scriptura vi atq; efficacia* testantur, quia, nisi Scriptura divinum sensum haberet insitum, non polleret divinâ illâ vi atque efficaciâ.

Petrus de Alliaco Cardinalis Cameracensis lib. 2. Sent. *Scriptura penetrat ut gladius, conterit ut malleus, ardet ut facula; quia velut gladius errorum abscindit zizania, velut malleus interimit hæreses universas, velut facula criminum fasciculos comburit & velut lucerna per nocturna hujus mundi silentia lumen existit commeantibus, ne pedem suum ad erroris lapidem exul & peregrinus homo offendat.*

Costerus in Enchirid. pag. 45. *Sacræ literæ dictatæ à Spiritu sancto nec jota unum, vel unum apicem habent, cui non insit suum pondus & efficacitas, unde tanquam divina eloquia mentem hominis admirabili dulcedine & suavitate afficiunt.*

Hector Pintus in cap. 8. Esaiæ fol. 82. *Confugiamus ad verbum Dei, ad Scripturam sacram, illî inveniemus doctrinam salutarem, virtutis indagatricem, vitiorum expultricem, animis medentem, eosq; in suam dignitatem revocantem. Hæc est fons uberrimus & plenissimus, cujus haustu atque potu conceptam visceribus sitim sedamus, ardoremq; restingimus. Hæc est flamma illa, quam vidit Moses ardentem, rubumq; non comburentem, ibi DEUS est animos nostros incendens, æternæq; beatitudinis desiderio inflammans. Hæc est scala illa, quam vidit Jacob, quæ summitate cœlos tangebat, per quam à terra ad cœlum patet ascensus. Hæc est cellarium Joseph in Ægypto hujus mundi constitutum, ad quod undiq; recurrere debemus, ut famem expellamus. Hæc est manna illud cæleste, minutum, sed candidum & dulce, omnes ad veram promissionis patriam euntes reficiens. Hæc est turris Davidis munitissima, quæ ut est Canticorum libro mandatum, ædificata est cum propugnaculis, ex qua pendent mille clypei, omnisq; armatura fortium. Hæc est mentis speculum. Hæc est thesaurus sapientiæ. Hæc est, quæ vitæ tranquillitatem largitur, quæ est lucerna pedibus nostris. Hæc est deniq;, quâ adversus Dæmonem, mundum & carnem contendimus.*

6. Quòd agnoscunt, Scripturam non esse aliter intelligendam, quàm sensus Spiritus sancti in Scripturis loquentis postulat. (Utique ergò sensus Scripturæ ex ipsa Scriptura est hauriendus.)

c. Vino dist. 37. ex Hieronymo. *Pseudoprophetas eos debemus accipere, qui aliter Scripturarum verba accipiunt, quàm Spiritus sanctus sonat.*

c. Hæresis caus. 24. q. 3. ex Hieronymo. *Quicunq; aliter Scripturam intelligit, quàm sensus Spiritus sancti flagitat, quo scripta est, licet ab Ecclesia non recesserit, tamen hæreticus appellari potest.*

Jodocus Coccius tom. 1. Thesauri libr. 6. artic. 30. pag. 749. adducit & approbat dictum Origenis tractat. 25. in Matth.

Math. Juramentum esse, intelligendum est omne testimonium Scripturarum, quod profertur ad confirmationem & colligationem nostri verbi, quod loquimur, ut sit quidem templum gloriæ Dei omnis Scriptura divinitùs inspirata, aurum autem positus sensus in ea. Debemus ergò ad testimonium omnium verborum, quæ proferimus in doctrina, proferre sensum Scripturæ, q. confirmantem, quem exponimus, sensum. Sicut enim omne aurum, quotquot fuerit extra templum, non est sanctificatum: sic omnis sensus, qui fuerit extra divinam Scripturam, quamvis admirabilis videatur quibusdam, non est sanctus, quia non continetur à sensu Scripturæ, quæ solet eum solum sensum sanctificare, quem habet in se, sicut templum proprium aurum. Non ergò debemus ad confirmandam nostram doctrinam nostros proprios intellectus jurare, & quasi testimonia assumere, quos unusquisq; nostrûm intelligit & secundùm veritatem existimat esse, nî ostenderit eos sanctos esse, ex eo, quòd in Scripturis continentur divinis, quasi in templis quibusdam Dei. Stulti ergò ac cæci omnes, qui non cognoscunt, quoniam templum, hoc est, lectio Scripturarum magnum ac venerabilem facit sensum, sicut aurum sacratum.

Ibid. pag. 751. citat & approbat illud Chrysostomi homil. 21. in Genes. *Non opus habet divina Scriptura hominum sapientiâ, ut intelligatur, sed revelatione Spiritus, ut hausto inde* (nota *inde*) *vero sensu magnum nobis hinc lucrum accrescat.*

Bellarminus lib. 1. de Justificat. cap. 10. §. Sed hæc responsio &c. *Quod credere in Filium sit credere sibi remissa esse peccata per Filium, non habent adversarii ex verbo Dei, sed ex interpretatione sua, proinde non possunt id facere objectum fidei, nisi velint ex verbo suo facere verbum Dei.*

(Si illud solum & unicum est fidei objectum, quod habetur ex verbo Dei, non ex interpretatione privata, consequens est, *Scripturam non esse privatæ interpretationis*, sed Scripturam ex seipsa interpretandam esse, ac proinde dogmata fidei ex genuino Scripturæ sensu unicè petenda esse, quem sensum non debemus privatâ interpretatione Scripturæ inferre, sed publicum Spiritus sancti judicium in Scripturis propositum secuti ex Scripturis haurire.)

Huc referri potest, quòd Gregorius de Valentia Analys. libr. 5. cap. 2. §. Sed enim hoc loco &c. fatetur, *Gnosticorũ hãc esse hæresin, quòd Scriptura ex traditionibus sit explicanda.* Cùm enim Irenæum allegâsset lib. 3. advers. hæres. cap. 2. conquerentem, *hæreticos, cùm ex Scripturis arguuntur, in accusationem Scripturarum ferri, quasi variè sint dicta & quia non possit ex his inveniri veritas ab iis, qui nesciant traditionem, de Gnosticis,* inquit, *sermonem fieri*, quorum errorem hæreticum his verbis exprimit. *Atque hi contendebant, immeritò ac perperàm illis Scripturas objici, non enim eas habere alioqui certam autoritatem & variè esse dictas, neq; posse ex illis elici veritatem sine adminiculo suarum illarum commentitiarum traditionum.*

Argum. Advers. 1. *Si sensus Scripturæ non est ab Ecclesia petendus, deducuntur homines ad judicium Spiritus privati.* Bellarminus lib. 3. de Verbo Dei cap. 3. *Scripturarum*

tantùm per eum Spiritum exponi debet, quo scripta est, qui Spiritus residet in Ecclesia. Anglo-Rhemenses in annotat. 2. Petri 1.

Resp. 1. Panormitanus in c. Significasti extr. de Elect. *Privato homini & fideli, qui meliores rationes affert, potiùs credendum, quàm toti Concilio & Papæ.*

2. Gerson de exam. doctrin. consid. 5. *Staret, quòd aliquis simplex non autorisatus, esset tàm excellenter in sacris literis eruditus, quòd plus esset credendum in casu doctrinali suæ assertioni, quàm Papæ declarationi, est enim plus credendum Evangelio quàm Papæ.*

3. Marsilius Patavinus in Defens. Pacis. *In concernentibus fidem unius, etiam privati ac Laici, dictum præferendum est dicto Papæ, si moveatur melioribus autoritatibus veterû & novi Testamenti quàm Papa &c.*

4. Johannes Franciscus Picus Mirandulanus de fid. & ord. cred. theor. 16. *Simplici potiùs rustico & infanti & aniculæ, quàm & Pontifici maximo & mille Episcopis credendum, si contra Evangelium isti, illi pro Evangelio verba facerent.*

(Ergò si privatus aliquis ex perspicuis Scripturæ locis de quadam religionis controversia judicat, tum non proficiscitur illud ex Spiritu privato, sed est publicum Spiritus sancti in Scripturis loquentis judicium ab omnibus audiendum.)

Vicissim. 1. Biel 4. sentent. distinct. 1. q. 4. art. 3. *Non licet spernere consilium Prælati, quod verum est, nisi contra legem divinam dixerit, quia sic præcipiendo non sedet super cathedram Mosis, non enim hæc præcedunt de cathedra, hoc est, doctrina Mosis, sed de cathedra pestilentiæ.*

2. Wesselus in cap. 23. Matth. *Oportet præcepta Prælatorum tamdiu observare, quamdiu in cathedra Mosis sedentes secundùm Mosen docent, & si quid contra vel extra statuunt, non ligamur, Dei enim servi sumus, non Papæ.*

3. Johannes Ferus in cap. 23. Matth. *Non voluit Christus, ut omnia Pharisæorum dogmata susciperent, sed quatenus legi consonarent.*

4. Erasmus in annotat. 1. Corinth. 7. pag. 327. *In causa fidei Schola Parisiensis aliquando publicitùs improbavit Romani Pontificis sententiam, eumq; ad palinodiam compulit, si qua fides Historiis.*

(Ergò si persona aliqua in publico officio constituta præter & extra Scripturam in articulis fidei aliquid profert, illud proficiscitur ex Spiritu privato, etiamsi Papa sit vel summus aliquis Episcopus.)

Thesis 3. Unus tantùm est cujusq; loci Biblici sensus literalis.

Exeges. 1. Non negamus, varias ex uno sensu literali *collectiones* institui, ac varias unius istius sensus & rei, quam litera exprimit, *accommodationes* fieri posse, interim manet unus cujusque loci *sensus literalis*, & ut Bellarminus loquitur lib. 1. de Pontif. Rom. cap. 10. §. Nemo &c. *sensus immediatus.*

2. Non negamus, in quibusdam Scripturæ locis sensum *literalem & mysticum* contineri, sed negamus duplicem literalem unius loci sensum.

3. Verus sensus dicitur vel *absolutè* & ad se, nimirum, qui nihil proponit falsi aut impii: vel *relatè* ad locum, de quo est

quæ-

quæstio, ut sit verè is sensus literalis, quem is locus exigit. Priori modo concedimus unius loci varios sensus veros, posteriori non item.

4. Voces considerantur bifariam. Vel ἁπλῶς *absolutè*, in parte etymologica & absque collatione ad alias: vel χρητικῶς *respectivè* in parte Syntactica & κατὰ τὸ σῶμα καὶ τὸ ὕφος, ut Clemens Alexandrinus loquitur. Priori modò omnem ab earum finibus ambiguitatem non exulare concedimus; posteriori verò æquivocationem in fumum abire dicimus, unde Melchior Canus lib. 3. Locorum cap. 2. rectè dicit, *esse nonnulla Scripturarum loca, quæ in alium atq; alium sensum trahi ne à contentiosissimis quidem possint.*

Antithesis. Thomas p. 1. q. 1. art. 10. docet, *Scripturam S. ideò sæpè continere literalem multiplicem, spiritualem triplicem sensum, quòd ejus autor Deus sit.*

Lyranus in 2. Reg. 7. & Hebr. 1. Paulus Burgensis in additione 2. Reg. 7. Abulensis quęst. 9. in idem caput 7. statuunt, *eandem Scripturam multos Historicos sensus capere posse.*

Alphonsus de Castro lib. 1. adv. hæres. cap. 3. *Quoniam sæpenumerò contingit, ut eidem literæ plures accommodentur sensus literales, seclusis aliis, qui de mystica rerum significatione hauriuntur, hoc casu cavendum est, ne ullus eorum rejiciatur, dummodò ex aliis sacræ Scripturæ locis testimonium habeat, voces illas alicubi, id quod nunc ei tribuitur, significare, & sensus, qui ex tali vocum significatione illi literæ accommodatur, si veritati fidei Catholicæ minimè obstet, uterq; eorum tanquam germanus & verus literæ sensus censebitur. Quid enim obstat, Scripturam sacram esse adeò fertilem, ut binos fœtus edat. Sic enim de Ecclesiæ Doctoribus, qui sciunt quantumlibet abstrusos literæ sensus eruere, mysticâ significatione dicitur, Cantic. 4. Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lavacro, omnes gemellis fœtibus & sterilis non est inter eas?*

Melchior Canus libr. 2. Locorum cap. 11. pag. 52. *Eadem litera plura simul literalia sensa continet. Sic verba, ego ero illi in Patrem &c. in sensu literali in Salomonem & Christum conveniunt.*

Lib. ejusdem cap. 2. *Lutherani falsò ponunt, sacras literas non habere plures sensus.*

Salmeron Proleg. 8. in Evangel. tom. pag. 79. *sex* proponit *vias sive modos, quibus fit, ut eadē litera plures sensus habeat. 1. propter variam lectionem textus Hebraici vel Græci, dummodò confirmetur autoritate Patrum. 2. propter diversitatem versionum, nempe si quādo à textu Hebræo varient LXX. sive Latinus Interpres. 3. propter ambiguitatem vocis Hebrææ. 4. propter ambiguitatem, quæ apud Hebræos contingit ex punctis vocalibus. 5. propter varias rationes distinguendi membra textus. 6. quia res & actiones propè sunt infinitæ, at voces, præsertim in lingua Hebræa, paucissimæ, quo fit, ut unum nomen plures substantias & unum verbum plures actiones, vel passiones repræsentent, quæ, cùm ad rem propositam faciant, non videntur respuendæ.* Sed quilibet videt, vias hasce discrepare à statu quæstionis, quem ipse Salmeron hoc modo formaverat, *an una & eadem numero litera plures sensus literales habere queat?*

Idem tom.15.p.43.Disp.3. in 1.Timoth.1. §.Idem. *Regula est, Scripturarum sententias non unum tantùm sensum literalem posse recipere, sed plures.*

Ludovicus Alcasar in cap.11. Apocal. *Eundem Scripturæ locum duplici literali sensu constare, præsertim, si connexionem inter se habeant, dissentaneum non est.*

Bellarminus lib. 3. de Verb. Dei cap. 3. §. Ex his. *Non est improbabile, interdum plures literales sensus in eadem sententia reperiri.*

Azorius tom. 1. lib. 8. Institut. moral. cap. 2. §. 11. *Hæc est communis Theologorum* (Scholasticorum) *opinio, ejusdem literæ posse plures esse sensus literales.*

Cornelius à Lapide in Canonibus Comment. in Epist. Pauli præmissis can. rerum 8. *Scriptura potest varios habere sensus.*

Idem in Præfat. super Pentateuch. can.35. *Dupliciter fieri solet, ut unus locus duplicem habeat sensum literalem, primò subordinatum, quando Scriptura Prophetica præsertim simul complectitur typum & antitypum, hoc est, rem, quam propriè verba significant, & simul allegoriam, quam illa res repræsentat, sed ita, ut quædam magis typo, quædam magis antitypo conveniant, tumq; duplex illius loci est sensus literalis, prior Historicus, alter Propheticus. Secundò dissimilem & disparatum. E.gr. Psal. 2.v.7. Patres & de divina & humana Christi generatione explicant.*

Idem statuunt Hector Pintus in cap. 35. Esaiæ. Gregorius de Valentia tom. 1. in Thomam Disput.1. q. 1. punct.5. col. 62. Gretserus in Defens. Bellarmin. libr.3. de Verbo Dei cap. 3. col. 1196. Jodocus Lorichius in Thesauro Theolog. tit. Scriptura sacra num.13. pag. 1826. & alii.

Johannes Stephanus Monochius Jes. in Præfat. annotat. in Biblia cap. 25. hoc modo probare conatur, eundem locum Scripturę posse aliquando plures habere sensus literales. *Ratio,* inquit, *peti potest, tùm ex Scripturæ fœcunditate, tùm ex eo, quòd in signis ab hominibus institutis eadem res duo simul significare potest, ut v.g. si sono campanæ aut clangore tubæ signum dari soleat in adventu hostium, & etiam cùm aliquod incendium excitatur; si accidat, ut eodem tempore hostes adsint & partem aliquam civitatis flamma corripiat, signum campanâ editum utrumq; significare poterit eodem tempore.*

Nostram sententiam probamus

1. *ex Scripturæ certitudine.* 2. Petr. 1. v.19. Certitudo Propheticæ & Apostolicæ Scripturę cum varietate illa sensuum consistere nequit. Quod enim plures habet sensus, ambiguum est & æquivocum. Quod ambiguum, idem etiam incertum.

2. *ex Scripturæ perspicuitate.* Quod varios admittit sensus, in se & per se est obscurum. Sed Scriptura in se ac per se non est obscura. Ergò non habet varios literales sensus.

3. *à fine Scripturæ.* Quòd de articulis fidei & pręceptis morum ita nos instruit, ut sapientes reddat ad salutem, illud non oportet esse ambiguum, proinde etiam nec plures sensus continere. Scriptura de articulis fidei & præceptis morum ita nos instruit, ut *sapientes reddat ad salutem* Joh.5.v.39. cap.20.v.31. 2.Tim.3.v.15. 16. & 17. Ergò.

4. *à sensus & significationis Natura.* Forma unius rei essentialis non est nisi unica

ca. At sensus literalis seu significatio est forma verborum in Scripturas relatorum. Ergò sensus literalis verborum in Scripturas relatorum non nisi unus est.

Nostræ huic sententiæ suffragantur,

1. Quidam ex Scholasticis.

Alexander Alensis p.1.q.1.num.4.art.2. ad ultimum. Albertus tract.1. Summ.q.5. memb.2.ad quintum.Henricus in Summ. art.16.q.2.ad secundum & q.3.(unde Henricum Gandavensem Tannerus tom. 1. Theol. Scholast. Disp.1. q.5.dub.2. n.7. accenset illis,qui negant, *unius dicti posse esse plures sensus literales.)*

Burgensis in Prolog. super Lyran. addit.1. *Ex hac consideratione non habetur, quòd sub sensu literali continentur tria genera expositionum, sic quòd qualibet illarum sit sensus literalis propriè. Sed prima expositio est tantùm sensus literalis. Secunda est redditiva causa ipsius literalis sensus. Tertia verò est solutiva contrarietatis illius. Unde secunda & tertia expositio, licet pertineant ad sensum literalem, eò quòd per eas magis perficitur seu elucidatur, non tamen sunt sensus literales propriè dicti.* (Illos secutum esse *Michaëlem Medinam*, quando negat duplicem contextus alicujus Biblici sensum literalem dari, concedunt Christophor. Gillius Jes. Comment.Theol.lib.1. tract.7.cap.4.n.1. & Nic.Serarius Proleg. Bibl.q.12.cap.21.fol.149.)

2. Quidam ex recentioribus.

Michaël Medina libr.6. de recta in Deum fide cap. 25. disertè & ex professo opinionem *de duplici unius loci sensu literali* refellit,urgens potissimùm argumentum à certitudine Scripturæ sacræ petitum. *Quod pluribus*, inquit, *quàm uno constat sensibus & significationibus, illud est ambiguum. Quicquid verò ambiguum, illud etiam incertum, nec definitam parit sententiam, attestante Philosopho lib.1.de cœlo c.11.* (Medinæ suffragium largitur nobis Azorius lib.8.Instit.moral.cap.2. §.Undecimò quæritur. *Quidam*, inquit, *è quorum numero est Medina, sentiunt, hoc non posse esse, videl. quòd sit duplex unius loci literalis sensus.* Largitur etiam Becanus part.2.Theolog. Scholast.tom.2.tract.1.cap.3.q.5.pag.35. *Disputant*, inquit, *Theologi, an præter mysticum sensum unus idemq; Scripturæ locus admittat plures literales sensus.* Negat Michaël Medina &c.)

Cornelius Agrippa de vanit. scient. cap.100. *Scriptura sacra unum constantem ac simplicem sensum habet, quo pugnatur & vincitur.*

Ribera in cap.11. Hoseæ num. 3. *Sunt, qui contendant, duos sensus Historicos habere hunc locum* (Oseæ 11.v.2. *ex Ægypto vocavi filium meum*) *alterum de filiis Israël, de Christo Domino nostro alterum, ut Lyranus in cap. 2. Matth. & Dionysius ibidem & hic. Imò Lyranus in Daniel. cap. 8. & Dionysius in cap.2.Matth. Canonem constituunt his verbis: Quando in Vet. Testam. prædicitur aliquid esse impletum in aliqua persona Vet. Testam. veriùs tamen & perfectiùs in aliqua Novi Testamenti, tunc est ibi duplex sensus literalis, unus minùs principalis & alius principalior, de illo scilicet, in quibus perfectiùs impletur verbum prædictum. Multis canon Lyrani hodiè placet, sed placere non debet.*

Ibid. num. 6. *Non possum non vehementer mirari, valde eruditos & pios, Lyranum & Dionysium, non videre, quàm apertè labantur & se suis ipsorum verbis*

ita convinci & argui, ut impugnatore nullo indigeant. Aliquando, inquiunt, in sacra Scriptura duplex est sensus literalis, quia ea, quæ facta sunt in Vet. Testam. sunt figuræ eorum, quæ fiunt in N. dicente Apostolo 1. Corinth. 10. Omnia in figura contingebant illis, & ideò quando in V.T. prædicitur aliquid impletum esse in aliqua persona V.Test. veriùs tamen & perfectiùs in aliqua N.Test. tunc est ibi duplex sensus literalis. Pugnant hæc, & hanc pugnam multi eruditi non vident. Si ea, quæ facta sunt in V.T., figuræ sunt eorum, quæ fiunt in novo, ergò de rerum significatione loqueris, non de vocum, res enim facta sunt, & res sunt figuræ, non voces. Ergò hic non literalis sensus est, sed spiritualis sive allegoricus, à definitione videl. ad definitum. Sensus enim literalis est, quem voces significant & efficiunt; sensus autem spiritualis, quem significant atque efficiunt res illæ per verba priùs significatæ.

Idem in Comment. cap. 1. Hebræos num. 47. *Multi putant, hæc verba, ero illi in Patrem & ipse erit mihi in Filium, sensu Historico dici de Salomone & de Christo, quoniam eadem Scriptura multos Historicos sensus capere potest, ut Lyranus, Burgensis, Abulensis, Canus &c. Verùm in cap. 11. Oseæ manifestissimè hunc Lyrani & aliorum errorem aperui, &, ut arbitror, profligavi. Nunc tantùm dicam, si id verum esset, Patrem & Filium in eadem enunciatione propriè & impropriè accipi, quod absurdissimum est, siquidem aliter Salomon filius dicitur, aliter Christus. Deinde ex ipsa sensuum definitione ita hoc perspicuè intelligitur, ut dubitare nemo debeat aut possit. Si enim Salomon figura Christi est, & homo ille & ejus regnum Christum cum suo regno significat, quæ de Salomone dicuntur, ut figura Christi est, ad Christum non nisi spirituali sensu referuntur. Sensus enim Historicus est, quem verba efficiunt, spiritualis autem, quem efficiunt res illis verbis significatæ. Quare mirum est, non videre Lyranum & quosdam alios pugnantia se loqui, cùm dicunt. Hæc dicta sunt de Salomone, prout figura fuit Christi, & ideo de Christo intelliguntur ad literam. Imò ideò intelligi de eo nequeant ad literam. Nam si Salomon figura fuit Christi, ipse Salomon & res, quæ de illo scripta sunt, significant Christum. Verba ergo significant res Salomonis, & ipse Salomon ac res ejus significant CHRISTUM. Ergò hic sensus non Historicus est, sed spiritualis. Nam spiritualis sensus dicitur, quem efficiunt res significatæ per verba.*

Michaël Ghislerius in Præfat. Comment. in Cant. Cantic. cap. 5. fatetur, *quosdam* (Catholicos) *mordicùs tueri, quòd unius loci unus duntaxat sit literalis sensus.*

Acosta libr. 3. de Christo revelato cap. 11. *Audivi virum eruditissimum Episcopum Placentinum hac de re pro suggestu disserentem. Censebat ille quidem ea, quæ literaliter de Dei sapientia dicta sunt, de virgine Maria etiam literaliter intelligi debere, quæ sententia viri doctissimi non prorsus circumspecta mihi videtur. Neque enim Ecclesia sensum literalem Scripturæ tribuere potuit, quem illa hactenus non habuerit.*

Hanc suorum hominum dissonantiam fatetur Tannerus tom. 1. Theolog. Schol. Disp. 1. q. 5. dub. 2. num. 7. & Jacobus Bonfrerius Prolegom. in Pentat. f. 70. ubi commemorat, *Erasmum in Præfat. paraphrasium suarum ad Imperat. & Abulensem in cap. 2. Matth. q. 57. rejecisse sensuum pluralitatem.*

Ibid.

Ibid. fol. 72. Bonfrerius rectè docet, *in Scriptura esse hunc sensum literalem, qui primò à Spiritu sancto intenditur, loquente in verbo immediatè.*

fol. 73. inquit. *Ad sensum literalem ipsa verborum significatio & totus contextus ducit.* (Atqui talis sensus non potest esse nisi unus.)

3. Obliquè & timidiusculè idem nobiscum statuit

Becanus part. 1 Theolog. Scholast. tom. 2. tractat. 1. cap. 3. q. 5. Postquam enim dixisset, cum Augustino lib. 12. Confess. cap. 30. ac Thoma part. 1. q. 1. art. 10. *rectius affirmari, unum eundemq; Scripturæ locum admittere plures sensus literales*, tribus rationibus idipsum confirmat, sed quas ita tractat, ut dubitationem non obscurè exprimat. Primam rationem hisce exprimit verbis. *Deus, qui est autor Scripturæ, adeò fœcundus est, ut unico verbo mentali exprimat simul infinita. Ergò potest* (nota, potest) *etiam unico verbo scripto multa significare.* Alteram rationem sic informat. *Deus potest efficere, ut una eademq; res plura significet. Ergò etiam potest* (nota, potest) *efficere, ut una vox plura significet.* Tertiam rationem sic proponit. *Multa extant Scripturæ testimonia, in quibus videntur* (nota, videntur) *esse plures sensus literales.* Recensitis verò quatuor ejusmodi testimoniis tandem subjungit. *Præter hæc testimonia solent plura alia adduci, quæ putantur* (nota, putantur) *habere duplicem sensum literalem. Sed ne erremus, aliqua notanda sunt. Primò, hactenus ab Ecclesia non esse definitum, plures esse sensus literales sub eadem litera.* (Ergò hoc non esse de fide, sed in libertate statuendi vel repudiandi relictum, innuit.) *Secundò, multa esse Scripturæ testimonia, quæ antiqui Patres variè interpretantur secundùm literam, sed inde non sequitur, plures esse sensus literales in illis testimoniis. Nam sæpè fit, ut plures illi sensus, qui à variis assignantur, inter se pugnent. Fieri autem non potest, ut hæc pugna à Spiritu sancto fit.* (Ergò concedit, non statim illos sensus esse literales, quos Patres cuique Scripturæ loco tanquam literales tribuunt.) *Tertiò, multa etiam esse testimonia, quæ ex Hebræo textu diversimodè translata sunt. Nec inde sequitur, plures esse sensus literales in eadem litera, sed tantùm plures esse sensus literales secundùm varias ejusdem loci translationes, quæ varietas oriri potest vel ex mutatione & varietate punctorum seu vocalium, vel ex ambiguitate vocis Hebrææ.* (At cùm unica tantùm translatio textui sit genuina & propria, ideò unus tantùm est cujusque loci literalis sensus. Item cùm puncta sint literis coæva ab ipsis primis scriptoribus textui subjuncta, ideò ad venandam sensuum diversitatem non licet ea mutare vel abjicere.) *Quartò, inter antiquos Patres vix alium esse præter Augustinum, (lib. 12. Confess. cap. 30. & 31.) qui disertè affirmet, plures sensus literales sub iisdem vocibus contineri. Agnoscunt quidem plures sensus, sed unum literalem, alterum mysticum.* (Ergò agnoscit hypothesin illam de sensuum literalium in uno Scripturæ contextu pluralitate esse privatam Augustini opinionem.)

4. Ex definitione sensus literalis, quam Adversarii tradunt, argumentum pro nostra sententia elicere possumus.

 Sal-

Salmero Proleg. 19. tom. 1. fol. 340. *Sensum literalem dicit esse eum, qui spectatur à Spiritu sancto & per voces, aut proprias, aut translatas immediatè exprimitur.* (At talis sensus cujusque loci non est nisi unus.)

Argum. Adversʃ. 1. *Cùm sensus literalis sit ille, quem autor intendit, autor verò proprius & præcipuus sacræ Scripturæ sit ipse Deus, cujus intentio & mens non est alligata uni duntaxat veritati, ut est hominum intelligentia, sed omnia eodem prorsus momento comprehendat, dubium non est, quin possit Deus iisdem verbis eodemq; tempore diversa nobis significare.* Cornelius à Lapide in cap. 3. Eph. Gordon. Huntlæus controv. 1. cap. 15. §. 5.

Resp. 1. à *posse* ad *velle* non est firma consequentia. Requiritur igitur, ut probent, Deum non solùm *posse* facere, ut unius dicti sint plures sensus, sed etiam hoc *velle*: Contrarium probamus ex perspicuitate & fine Scripturæ, ut superiùs fuit demonstratum.

2. Bellarminus lib. 3. de Verbo Dei cap. 3. §. Sed quanquam. *Non invenitur spiritualis sensus in omni sententia Scripturæ, nec in Vet. nec in Nov. Testam.*

(Si ex eo, quòd Deus Scripturæ autor omnia eodem prorsus momento comprehendit, ac unico verbo mentali simul infinita comprehendit, colligi posset, *plures esse literales unius loci sensus*, pari ratione ex eo, quòd Deus Scripturæ autor omnia spiritualiter intelligit, colligi posset, in omni Scripturæ sententia sensum Spiritualem inveniri, imò in quolibet Scripturæ loco infinitos sensus literales inveniri.)

3. Becanus d. l. scribit, *Deum unico verbo mentali exprimere simul infinita.* (Quòd si ergò ex eo, quòd Dei intentio non est alligata uni duntaxat veritati, rectè inferri posset, plures esse Scripturæ sensus, utique etiam ex eo, quòd Deus unico verbo mentali exprimit simul infinita, inferri posset, unico etiam verbo prolato vel scripto exprimere ipsum infinitos sensus. Sed consequens est absurdum.)

Arg. 2. Patres unum eundemq; Scripturæ locum diversimodè, etiam respectu sensus literalis; interpretantur. Salmero tom. 1. Prolegom. 8. pag. 81. *Cùm autem ex præcepto Ecclesiæ Scripturas teneamur interpretari juxta communem Patrum expositionem, nihil in ea falsi reperiri debet, alioquin erraret Ecclesia præcipiendo, ut eorum interpretationes amplectamur.* Gillius lib. 1. tractat. 7. cap. 4. n. 8.

Resp. 1. Acosta d. l. *Ecclesia Scripturæ sensum literalem tribuere non potuit, quem illa hactenus non habuerit.*

2. Becanus d. l. *Multa sunt Scripturæ testimonia, quæ antiqui Patres variè interpretantur secundùm literam, sed inde non sequitur, plures esse sensus literales in illis testimoniis. Nam sæpè fit, ut plures illi sensus, qui à variis aßignantur, inter se pugnent. Fieri autem non potest, ut hæc pugna à Spiritu sancto fit.*

Arg. 3. Multa sunt Scripturæ testimonia, in quibus plures sensus literales dantur.

Primò, 1. Paral. 17. v. 13. *Ego ero ei in Patrem, & ipse erit mihi in Filium. Hæc verba literali sensu & de Salomone, & de Christo agunt.* Lyranus, Abulensis, Canus d. l.

Resp. Ribera in cap. 1. Hebræos n. 39.

&

& seqq. multis demonstrat, hæc verba *Historicè* quidem de Salomone; *allegoricè* autem (sive *mysticè*) de Christo dici. (Ergò, non accipitur in sensu literali simul de Salomone & Christo.)

Secundò, Psal. 2. v. 7. *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodiè genui te. Hæc verba secundùm sensum literalem dupliciter intelliguntur, primò de æterna Christi generatione, & sic explicat Apostolus Hebr. 1. v. 5. Secundò de Christi resurrectione: Sic explicat idem Apostolus Act. 13. v. 33.* Salmer. Proleg. 8. tom. 1. p. 97.

Resp. 1. Ribera in cap. 1. Hebr. num. 32. *Mihi, ut verùm ingenuè fatear, hæc de resurrectione explicatio durior videtur, sicut & aliis ante me visa est, hoc est, Bedæ, Oecumenio & Cajetano in cap. 13. Act. & Sixto Senensi lib. 7. Bibliothec. hæres. 8. resp. ad 11. object. & Genebrardo in Psal. 2. qui negant, hæc verba Psalmi à Paulo afferri ad resurrectionem. Cur ego idem sentiam, dicam. Primùm valde durum videtur, idem verbum propriè & impropriè accipi. Nam genui te, negare nullo modo possumus, propriè dici de generatione æterna Filii Dei. Nihil enim Paulus efficeret, nisi ita acciperet. Deinde accipitur impropriè pro temporali ejus generatione, quæ non est ex substantia gignentis, & adhuc magis impropriè de resurrectione, quoniam similis est quodammodo temporali generationi. Deinde quoniam his verbis non potest effici, quod Paulum efficere velle dicunt, hoc est, Christum resurrexisse. Nam si hodiè diem significat resurrectionis, non magis probat hic locus Christum resurrexisse, quàm resurrecturum esse, ac respondere possent auditores. Resurget in fine seculi cum cæteris, aut resurget post multos annos & eo die verum erit. Ego hodiè genui te. Cur tu ô Paule, nunc magis hæc expleta esse contendis, quàm eo ipso die, quo CHRISTUS mortuus est? Tertiò quoniam Apostolus jam de resurrectione locutus fuerat & aliud assumit probandum, sicut verba ejus indicant. Et nos vobis annunciamus eam, quæ ad Patres nostros repromißio facta est &c. Non probat, eum resuscitatum esse, sed Deum implevisse, quod promiserat Patribus &c. Promißio, quam annunciat, illa est, de qua priùs dixit. Eduxit Israëli Salvatorem, i. e. Regem & Ducem, qui populum Dei electum liberet ab omni miseria & servitute.*

2. Becanus d. l. q. 6. multis probat exemplis, *Apostolos, quando citant testimonia Mosis & Prophetarum, non semper citare ea tantùm in sensu literali, sed quædam in sensu mystico, quædam per accommodationem.* (Non ergò sequitur. Dictum Psal. 2. v. 7. allegatur Act. 13 v. 33. & ad resurrectionem accommodatur. Ergò id fit in sensu literali. Distinguendum enim inter *sensum literalem ipsum* & inter *literalis sensus usum.* Dictum Psal. 2. *Ego hodiè genui te*, in sensu literali loquitur de æterna Filii Dei generatione, consequenter & illativè ex eo probari potest, tùm *Christi resurrectio*, tùm *æternũ Christi Sacerdotium*, quamvis Act. 13. non applicetur ad Christi resurrectionem, ut in Exegesi art. de person. Christi ostendimus.)

3. Suffragatur nobis hac in parte Cajetan. in cap. 13. Act. sic scribens: *Dixerat, Jesum esse Meßiam testimonio Johannis Baptistæ, & ipsum esse illum, de quo facta est repromißio ad Patres antiquos, & ad hoc affert secundi Psalmi autoritatem testificantem divinitatem Meßiæ, dicendo, Ego hodiè genui te. Is enim, de quo semper verificatur, ego hodiè genui te, Filius est æternus, nec temporaliter, sed æternaliter generatur.*

Ter-

3. Esai.53. v.4. *Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit. Illud Petrus interpretatur secundùm literam de nostris peccatis.* 1. Epist. 2. v. 24. *Matthæus de morbis corporalibus, quos Christus abstulit & sanavit.* cap.8.v.17. Salmeron d.l.

Resp. 1. Jansenius in Concord.cap.28. *Etsi testimonium hoc ab Esaia potissimùm dictum sit de infirmitatibus animorum, hoc est, de peccatis, & pœnis, quas pro his merebantur, ut satis patet ex iis, quæ apud ipsum sequuntur, atq; ex Petri interpretatione, qui secutus LXX. prædictam autoritatem sic interpretatur, qui peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum; Matthæus tamen, qui Judæis scribens, frequenter V.T. Scripturas factis circa Christum adaptat, hoc testimonium citat de infirmitatibus & morbis corporum, idq; appositè, non solùm quòd verba Prophetæ etiam quadrant in Christum, ratione curationis morborum corporalium, sed & ob id, quòd morbi corporales & peccatorum sunt effectus & morborum animi typi quidam ac figuræ. Quare dum illis tollendis à quolibet se Dominus tam facilem præbuit, ostendere voluit, se multò faciliorem esse, ut sanet morbos animæ eorum, qui ab ipso petunt. Quò itaq; Evangelista insinuaret, curatione corporali demonstratum esse curatorem mentis, quod de morbis animi præcipuè dictum fuit, adaptat morbis corporis.* Similia occurrunt apud Sainctium in Comment. Esai. 53. pag.586.

(Ergò Matthæus hoc dictum citat per *accommodationem*, non autem in *sensu literali*, unde Jansenius ab hac sua explicatione Cajetani sententiam sejungens, paulò pôst subjicit. *Cajetanus verò contendit, sensum testimonii hujus, ut à Matthæo citatur, esse sensum literalem Prophetæ Esaiæ.*)

2. Franciscus Lucas negat à Petro citari hunc locum. *Quod Apostolus Petrus* (inquit) *habet prioris Epist. 2. cap. v.24. potiùs id sumtum est ex versibus quinto, sexto, octavo, undecimo capitis quinquagesimi tertii apud Esaiam.*

(Et sanè à Petro neque ullus citatur locus, neque hujus loci verbum ullum, præter illud unicum *portavit.*)

4. Esai.53. v.8. *Generationem ejus quis enarrabit? Hoc dictum etiam secundùm literam habet duplicem sensum. Unum de æterna Christi generatione; alterum de temporali.* Salmero d.l.

Resp.1. Becanus d.l.q.5. *Multa sunt Scripturæ testimonia, quæ antiqui Patres variè interpretantur secundùm literam, sed inde non sequitur, plures esse sensus literales in illis testimoniis.*

2. Sainctius in Comment.h.l.pag.591. *Et veritati & textui maximè consentanea est illa expositio, ut generatio sit numerosa fidelium soboles, quam Christo atq; Ecclesiæ atq; adeò cœlo peperit tam acerba mors. Ita sentit Lyra, Carthusianus & Salmeron in cap. 8. Act.* Huic explicationi favent maximè verba, quæ à Propheta subjiciuntur. *Si posuerit pro peccatis animam suam, videbit semen longævum &c.*

(Ergò nec de *æterna*, nec de *temporali generatione* hoc dictum propriè in sensu literali agit, sed *de generatione spirituali*, ut vult Sainctius, vel quod textui convenientius, *de perenni duratione Christi* in statu gloriæ Rom.6. v.9.)

5. Dan. 9. v. 27. *Et erit in templo abominatio desolationis & usq; ad finem perseverabit desolatio. Hæc prophetia secundùm literam videtur intelligi posse, non solùm de desolatione Hierosolymitana, quæ futura erat*

erat sub Antiocho Rege 1. Maccab. 1. v. 57. sed etiam de ea, quæ futura erat post mortem Christi. Salmeron d. l.

Resp. Pererius lib. 10. Comment. super Daniel. cap. 9. priorem interpretationem sicque etiam Salmeronem rectè refellit duobus argumentis. Primò *enim Gabriel apud Danielem significat mala, quæ Judæis exactis jam 70. hebdomadibus contigerunt, illud autem Antiochi idolum positum est in templo Judæorum circa 41. hebdomadem, scilicet non minùs 160. annis ante Christi adventum.* Secundò, *Gabriel affirmat, abominationem desolationis usq; ad finem, id est, in perpetuum mansuram: idolum autem illud non plus tribus annis stetit.*

Sextò, Joh. 11. v. 50. *Expedit nobis, ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. In his verbis unus sensus erat Caiphæ, cùm tamen alterum Johannes conceperit.* Salmeron Prolegom. 8. in Evang.

Resp. 1. Clichtovæus ad h. l. sic annotat. *In propositione Cayphæ duplex continetur sensus, unus ipsius Cayphæ, qui modò explicatus est, expedire scilicet Christum mori per manus Judæorum, ne tota ipsorum gens à Romanis pereat, & hic falsus est & impius.*

Et pòst. *Alter verò erat ejusdem propositionis sensus à Spiritu sancto intentus, expedire scilicet, unum Christum mori pro populo totius mundi salvando, ut non tota gens generis humani pereat interitu æternæ mortis. Et hunc neq; intellexit Cayphas, neque intendit, suam tamen propositionem ita protulit, ut posset & hunc Spiritus sancti sensum aptè atq; accommodatè designare.*

2. Consentiunt Jansenius & Maldonatus, ex quibus notandum. Primò Cayphæ sermonem fuisse ambiguum, ita ut in varios sensus deduci posset, neque enim ille expressit, quomodo expediret Christum mori. Secundò varios illos sensus esse variorum autorum, unum nempe Cayphæ, alterum Spiritus sancti, & ita ut neque sensum Spiritus sancti Cayphas intenderet, neque sensum Cayphæ Spiritus sanctus, utpote impium & falsum. Tertiò, cùm sensus literalis ille sit, quem autor intendit, & verò hìc sit geminus autor, hinc Cayphas, inde Spiritus sanctus, utrumlibet statuas, unicus erit sensus literalis. Novum enim non est, eadem verba pro variis autoribus varios sensus induere.

Septimò, Hab. 2. v. 3. *Quia adhuc visus procul & apparebit in finem, & non mentietur: si moram fecerit, expecta illum, quia veniens veniet & non tardabit. Ecce, qui incredulus est, non erit recta anima ejus in semetipso. Justus autem in fide sua vivet. Hæc dicuntur de primo Christi adventu & tamen Paulus Hebr. 10. v. 36. de secundo interpretatur.*

Resp. Dionysius Carthusianus ad h. l. sic annotat. *Quia adhuc visus procul, id est, non statim implebitur, quod mihi de prænducta quæstione Deus respondit vel revelavit; videlicet quòd contemtores ac reprobos vult in præsenti ad tempus florere, donec impleatur in eis dejectio, quam talibus peccatoribus comminatus est Dominus.*

(Ergò de *primo Christi adventu* non est specialiter eo loco prophetatum. Nec Paulus de *secundo Christi adventu* interpretatur, sed de constantia fidelium in expectandis Dei promissionibus. Itaque

que apud Paulum sensus literalis, qui apud Habacuc.)

8. Michaël Ghislerius in Præf. Comment. in Cant. Cantic. cap. 5. plures unius loci esse literales sensus, probare cupit ex Ps. 61. v. 12. *Semel locutus est Deus, duo hæc audivi, quia potestas Dei est & tibi Domine misericordia &c.* cujus dicti sensū statuit eum. *Unicâ quidem locutione Deus locutus est, at per eam Dei locutionem duo ego audivi duplicemq; ejusdem concepi locutionis intellectum. Intellexi enim, ipsum Deum potentissimum esse & summoperè misericordem, atq; adeò reddere unicuiq; secundum opera sua.*

Resp. 1. Glossa Ordinar. ex Augustin. in h. l. sic commentatur. *Contrarium videtur, Deum semel loqui & duo audiri. Quid etiam est, quod legitur: Multifariè multisq; modis olim locutus est &c. Sed inter homines multis modis, apud se semel, quia unum Verbum genuit, per quod omnia facta, & in quo omnia simul facta sunt, inter quæ duo hæc, quæ opus est dici, audivit: quamvis & alia multa audierit: quæ, non est opus hic memorari. Duo illa sunt, potestas & misericordia, de quibus omnes Scripturæ, propter quæ Lex & Prophetæ; ipse Christus missus est & Apostoli.*

2. Lyranus ad h. l. sic annotat. *Semel locutus est Deus, h. e. sine retractatione, quantum ad punitionem malorum in suo malo perseverantium & præmiationem bonorum; ideò subditur. Duo hæc audivi, quia potestas Dei est ad puniendum malos, & tibi Domine misericordia ad præmiandum bonos.*

3. Johannes Lorinus ad h. l. sic annotat. *Semel locutus est Deus. Hieronymus, Unum locutus est Deus. Potest & hoc significare Hebræum* אחת *& sensus esset, illud unum esse, quod reddet Deus unicuiq; secundum opera sua, quod unum deinde velati distinguitur in alia duo, in potestatem ad mala puniendum & in misericordiam ad præmiandum bona. Vel duo audire erit idem quod bis, id est, multoties, utpote cùm variis modis & multis inculcetur idem in divinis literis & suggeratur quoq; menti nostræ à Deo &c.*

4. Subjicit quidem postea. Refert Genebrardus allegoricum Rabinorum hujus loci sensum *de uno Deo loquente, auditis autem duobus, quia una Scriptura duos delineat sensus, unum præceptum continet mysteria spiritualia, interiùs & occultè aliud quid latet sub exteriore literæ cortice.* Sed præterquam quòd allegoriæ non præbeant solidum argumentum & Rabinicæ expositiones non possint semper probari, notandum, quòd nec Genebrardus, nec Rabini, *duos literales unius loci sensus* esse, dicant, sed *absolutè & simpliciter* duos, literalem scil. unum & allegoricum sive mysticum alterum.

5. Hieronymus Baptista de la Nuza tract. Evangel. 8. num. 137. adducit & approbat expositionem Augustini, quam ex Glossa Ordinaria allegavimus superiùs.

Thesis 4. Ex solo sensu Scripturæ literali ducuntur firma & efficacia in Theologicis quæstionibus argumenta.

Explicat. 1. Literalis sensus hic sumitur generaliter pro *Grammatico*, qui in *literalem propriè ac specificè sic dictum & figuratum* aliàs distinguitur.

2. Non negamus, ex sensu mystico innato & ab ipso Spiritu sancto in Scripturis monstrato argumenta duci posse, sed ex mysticis sensibus in Scripturam

illa-

illatis argumenta duci posse, negamus. Augustinus in Epist. 48. ad Vincentium Donatistam. *Quis non impudentissimè nitatur aliquid in allegoria positum pro se interpretari, nisi habeat alibi manifestissima testimonia, quibus obscura illustrentur?* Bellarminus rectissimè lib. 2. de grat. & lib. arbitr. cap. 10. §. 13. *Quamvis ex mystico sensu non soleat fieri solidum argumentum ad probanda dogmata fidei: tamen cùm mysticus sensus in ipsa Scriptura exponitur, solidissimum argumentum conficitur, illa enim expositio mystici sensus Scripturæ veteris Testamenti non est mystica, sed literalis sententia Scripturæ novi Testamenti.*

3. Non negamus, sensum *tropicum* verè explicatum, si ad rem docendam dextrè applicetur, veras gignere fidei ϰράσεις. Sed si figuratus sensus aliter quàm ex scopo dicentis exponatur, tunc applicatio, quæ hinc desumitur, redditur vitiosa.

4. *Propriè & literaliter* aliquid intelligi potest duplici notione dici. Primò *adæquatè*, ut de uno aliquo, nec de alio. Sic illud Johan. 1. v. 29. *Ecce Agnus Dei*, de uno ac solo Christo literaliter intelligitur. Secundò *generaliter*, cùm qui sensus verborum est generalis, lateque patens, uni cuidam ex ea universitate applicatur. Sic ad literam de Paulo verum est, quod Christus generaliter de omnibus fidelibus verbi præconibus dicit Luc. 10. v. 16. *Qui vos audit, me audit.*

Antithesis. Azorius in Instit. moral. lib. 8. cap. 2. §. Decimò. *Quidam inter quos est Medina, negant, tantùm ex literali sensu argumentum efficax colligi ad fidei dogmata confirmanda, sed etiam ajunt, ex mystico multa argumenta desumi.*

Bellarminus lib. 1. de Missa cap. 6. resp. ad 1. Chemnicii argumentum. *Ex figuris dogmata fabricari possunt, quando ex Scripturis juxta communem Patrum consensum intellectis colligitur explicatio. Non enim necesse est, ut semper Scriptura apertissimè loquatur, sed satis est, si ita loquatur, ut communem Patrum interpretationem secuti sententiam ejus assequamur, alioqui paucissima ac ferè nulla essent dogmata certa in Ecclesia.*

Gretserus in Defens. Bellarmin. lib. 3. de Verbo Dei cap. 3. *ex spirituali sensu argumenta firma peti posse*, ait, *quandocunque nobis iste sensus, vel ex Scriptura* (hoc concedimus) *vel ex traditione Ecclesiæ, communique sanctorum Patrum doctrina certò liquet, quod idem docere*, ait, *Gregorium de Valentia part. 1. in Thom. q. 1. p. 5.* (hoc posterius negamus, quia Ecclesia non potest sensum *literalem* vel *mysticum* Scripturæ tribuere, quem illa non habuerit, ut rectè docet Acosta lib. 3. de Christo revelato cap. 11. Sed & circa prius hoc notandum, sensum mysticum constare nobis ex Scriptura & ex eo argumentum duci posse, duplici sensu accipi potest, vel quòd possit aliquis locus *præter literalem sensum* etiam *allegoricè* explicari, sicut Paulus duas Abrahæ uxores explicat ac tum argumentum sumi potest ab ea allegoria, at non tanquam ex autoritate *Mosis*, sed tanquam ex autoritate *Pauli*, atque ita argumentum est à sensu literali, nimirùm Pauli: vel quòd talis aliquis non sit, nisi *allegoricè*, hoc est, figuratè intelligendus, ac tum nihil ad rem à Gretsero dicitur, quia hic sensus est literalis.)

Praxis idipsum manifestè comprobat. Innocentius III. cap. solitæ de majorit. & obœdient. ad Imp. Constantinopol. *Ad firmamentum cœli, hoc est, universalis Ecclesiæ fecit Deus duo magna luminaria, hoc est, duas dignitates instituit, quæ sunt Pontificialis autoritas & Regalis potestas. Sed illa, quæ præest diebus, hoc est, spiritualibus, major est: altera, quæ noctibus, hoc est, carnalibus præest, minor, ut quanta est inter Solem & Lunam, tanta inter Pontifices & Reges differentia cognoscatur.* (Hanc expositionem Molina tom. 1. de Just. & Jure tract. 2. Disp. 29. §. His prænotatis &c. tanquam *dignam Pontifice* allegat.)

Bonifacius VIII. in c. Unam sanctam tit. eod. *Dicentibus Apostolis, Ecce duo gladii hic, in Ecclesia scilic. non respondit Dominus, nimis est, sed satis. Ergò in Ecclesia sunt duo gladii, spiritualis videl. & temporalis.*

Turrecremata lib. 1. Summæ cap. 90. ex verbis 2. Reg. 7. *Stabiliam thronum ejus in sempiternum*, colligit, *semper duraturum regnum Pontificis.*

Hosius in Confess. Petricov. cap. 10. ex Esa. 40. *Quis appendit tribus digitis molem terræ?* colligit, *signum crucis tribus digitis faciendum esse.*

Antoninus part. 3. tit. 22. cap. 5. §. 1. Psalmum octavum sic exponit: *Deus omnia subjecit pedibus ejus, hoc est, Pontificis Romani. Oves, hoc est, Christianos. Boves, id est, Judæos & hæreticos. Pecora campi, id est, paganos. Pisces maris, id est, animas in Purgatorio.*

Turrianus contra Sadeëlem p. 14. ex Esai. 49. *Pulverem pedum tuorum lingent*, deosculationem pedum Pontificis Romani colligit.

Alphonsus de Castro *auricularem Confessionē inde* probat, quia *leprosos à se sanatos Christus jussit ostendere sese Sacerdotibus*, quod argumentum nec Bellarmino, nec Panigarollæ visum est indignum.

Cœlibatum Sacerdotum Bellarminus ex eo probat, quòd *Aaron & filii ejus, cùm ingrederentur tabernaculum, fœminalibus lineis à renibus ad femora usque tecti fuerint.*

Hieronymus Platus lib. 1. de bono status religiosi cap. 7. per *Sodomam* Gen. 19. intelligit *seculum variis libidinibus & desideriis inflammatum, à cujus periculis, laqueis & insidiis sit fugiendum*; per *montem*, perfectionis culmen, videl. *Statum Religiosum* sive Monasticum. (At hac ratione in solo Statu Religioso esset salvatio.)

Panigarolla Discept. 6. part. 1. ex cap. 19. Exod. ubi Deus ad Mosen dicit, *Contestare populum, ne fortè velit transscendere terminos, manifestè apparere* dicit, *ad montem Conciliorum, in quibus sermones habentur cum Deo, solos Sacerdotes ascendere debere.*

Idem ibid. part. 2. *Petrum Sedem suam Romæ fixisse*, probat ex cap. 5. Lucæ, ubi Christus Petro mandat, *ut reducat à terra pusillùm, deinde ducat in altum, id est, suā ponat Sedem haud longiùs à promissa terra, id est, Antiochiæ, ibiq; maneat pusillùm, id est, annis septem, postea ducat in altum, vastissima maria transeat, pergat ad gentium reginam & super septem colles Sedem suam constituat.*

Stapletonus in Relect. princ. controv. 3. q. 1. art. 2. illud ipsum Christi mandatum, *Duc in altum*, sic explicat, *in profundum disputationum.*

Ibidem ambulationem Petri Matt. 14. sic explicat: *Primò calcavit Petrus aquas, id*

id est, omnes hæreseon & persecutionum fluctus sola Petri Sedes calcabit. Secundò ambulatio super aquas designat universam Ecclesiam Petri potestati subjectam fore, qui non in certâ navicula ac particulari, ut cæteri Episcopi in certa Diœcesi, sed super aquas ipsas indeterminatè venit ad Christum. (Sic ergò eædem aquæ simul & hæreses & Ecclesiam significabunt.)

Nostram sententiam probamus ex eo, quòd is tantùm sit Spiritus sancti sensus, quem Spiritus sanctus in verbis Scripturæ intendit ac monstrat. Sed *mystici sensus* in Scripturam illati non intenduntur, nec monstrantur à Spiritu sancto. Fundamentum fidei oportet esse immotum ac certum, sed mystici sensus in Scripturam illati sunt varii & incerti. Ergò non possunt præbere fidei fundamentum.

Nostræ huic sententiæ suffragantur, c.Vino dist. 37. ex Hieron. *Pseudoprophetas eos debemus accipere, qui aliter Scripturarum verba accipiunt, quàm Spiritus sanctus sonat.*

Thomas part.1.q.1.art.10. *Solum sensum literalem*, dicit, *esse argumētativum. Omnes*, inquit, *sensus Scripturæ fundantur super unum sensum literalem, ex quo solo potest trahi argumentum, non autem ex iis, quæ secundùm allegoriam dicuntur, ut dicit Augustinus in Epistola contra Vincentium Donatistam. Non tamen ex hoc aliquid deperit sacræ Scripturæ, quia nihil sub spirituali sensu continetur fidei necessarium, quod Scriptura per literalem sensum alicubi non manifestè tradat.*

Lyranus in cap.1. Hebr. *Licet Scriptura habeat multiplicem sensum, non tamen habet efficax argumentū, nisi per sensum literalem, quia in argumento semper esset, vel æquivocationis, vel ambiguitatis fallacia propter sensuum multiplicitatem.*

Burgensis in addit. ad Proleg. Lyrani fol.5. circa fin. *Attendendum est, quòd sensus literalis sacræ Scripturæ tantæ capacitatis est seu virtutis, quòd in eo continentur virtualiter omnia ad fidem seu bonos mores & virtutes pertinentia. Unde Magister, qui Patrum sententias brevi volumine compilavit, in cujus voluminis expositione Doctores postremi seu scriptores omnia quodammodò Theologica introduxerunt, in hujus sensus literalis testimoniis totum suum opus fundavit. Dicit enim in suo Prologo sic. Volumen, Deo præstante, compegimus ex testimoniis veritatis in æternum fundatis. Constat autem, quòd testimonia veritatis in æternum fundata sunt testimonia sacræ Scripturæ secundùm literalem sensum sumta, ex quo sensu solo testimonium potest accipi seu argumentum.*

Ibid. *Spiritualis expositio semper debet habere fundamentum ab aliqua literali expositione Scripturæ.*

Polydorus Virgilius libr. 4. de rer. invent. cap. 9. *Nulla expositio ad hæreses convincendas probabilem vim habet, nisi quæ verè, purè, germanè literæ sententiam explicat, proinde Augustinus; Quis non impudentissimè nitatur, inquit, aliquid in allegoria positum pro se interpretari, nisi habeat alibi manifesta testimonia, quibus obscura illustrentur?*

Ludovicus Vives in Comment. librorum Augustin. de Civ. Dei col. 792. *Nihil in sacris literis scriptum, quod morali & spirituali sensu aptari nequeat, illi tamen primi & genuini semper sunt servandi, alioqui magna sequeretur rerum omnium in pietate con-*

confusio. Nam hæretici omnia pro libitu suo, quò vellent, detorquerent. Sed Deus, cùm dixit, Crescite & multiplicamini, & replete terram, non corporale aliquid, quale cernimus, sed spirituale tantùm spectavit, quid superest, nisi ut idem de bestiis intelligamus, quibus idem est præceptum?

Cornelius Agrippa de vanit. scient. cap. 100. *Mystici & allegorici sensus, quibus alii Scripturam peregrinis coloribus depingunt, docere certè ad plebis ædificationem aliquid possunt, ad aliquid verò vel confutandum, vel confirmandum nihil possunt. Nam adducat quis in certamen horum aliquem sensuum, citet etiam quātumvis gravem autorem, citet glossam; citet quamlibet sanctorum Patrum expositionem, non ita nos astringunt, q. non liceat reluctari.*

Andradius lib. 2. Defens. Synodi Trident. *Sensus literalis solùm suppeditat argumenta ad religionis dogmata confirmanda.*

Gregorius de Valentia tom. 1. in Thomam col. 60. D. docet, *ordinariè & utplurimùm duci posse argumentum firmum à sensu literali, non autem à spirituali, quia scil. faciliùs ac frequentiùs constat de sensu literali, quàm spirituali* (quæ pluribus ibidem explicat.)

Christophorus à Capitefontium cap. 3. de Eucharistiæ Sacramento. *Cùm mysticus Scripturæ sensus, quem pro suo quisq; effingere potest ingenio, obscurus sit & incertus, hinc sanè consequitur, ex illo nihil, quod ad fidei nostræ articulos pertineat, efficaciter aut necessariò confirmari posse, nisi clariùs & certiùs ex literali sensu testimonium habeatur, ad efficiendum, quod mystico sensu concludere nitebamur.*

Alphonsus de Castro lib. 1. advers. hæres. cap. 3. *Cùm tot possint eidem literæ sensus accommodari, hoc advertendum est, nullum eorum sensuum in argumentationem adducendum, nisi qui verè & germanè literam explicat, quem literalem sensum nostri Theologi appellitant. Nam cùm alii sensus intra literæ corticem magis lateant, oportet, ut ratiocinatione & discursu & per quasdam rerum similitudines deducantur, in quibus deducendis facilis est error, cùm per humanam inquisitionem hoc fiat &c. At literalis sensus patentior est, cùm ex vocum significatione, aut ex ejus conjunctißimo vicino hauriatur, quo fit, ut solus sensus literalis efficax sit ad dogma aliquod destruendum aut fulciendum. Sic enim ait Augustinus in Epist. ad Vincentium Donatistam, quæ est in ordine 48. Quis autem non impudentißimè nitatur aliquid in allegoria positum pro se interpretari, nisi habeat & manifestißima testimonia, quorum lumine illustrentur obscura? Hæc ille. Beatus Hieronymus in 2. lib. Commentariorum super Matth. pertractans de fermento à muliere abscondito in farinæ satis tribus, postquam retulit quorundam expositionem applicantium parabolam illam ad Trinitatem personarum & unitatem essentiæ hæc verba subjungit. Pius quidem sensus, sed nunquam parabolæ & dubia ænigmatum intelligentia potest ad autoritatem dogmatum proficere. Ergò nullus sacræ Scripturæ sensus alius, quàm literalis efficax est ad hæresin revincendam.*

Idem lib. 4. adv. hæres. verbo Concilium. *Nullus sensus sacræ Scripturæ, ut in principio hujus operis diximus, efficax est ad fidem roborandam & hæreticos revincendos, nisi ille literalis sit. Ex sensu enim mystico nunquam potest sumi argumentum efficax contra hæreticos.*

Idem lib. 10. adversus hæreses. *Nullus sen-*

sensus sacræ Scripturæ est efficax ad aliquam assertionem confirmandam, nisi solus sensus literalis, non autem mysticus.

Sixtus Senensis libr. 3. Bibliothec. cap. de usu & utilitate Historicæ ac mysticæ expositionis pag. 140. *Nulla expositio ad probationem dogmatum inducta vim habet ac robur, nisi ea, quæ verè, purè & germanè literæ sententiam explicet. Nam cùm aliæ explanationes sensus intra literæ medullam abditos rimentur, indeque eos ex quibusdam rerum similitudinibus extrahere conentur, facilè ex similium rerum imaginibus falli possunt, præsertim cùm hæc spiritualium sensuum deductio & elucidatio, cogitatione, discursu & inquisitione humani ingenii fiat, quod sæpè decipitur & crebrò in rebus obscuris fingere solet ea, ad quæ animus potissimùm est vel Naturâ, vel exercitatione propensior &c. inde Hieronymus in 2. Comment. super Matth. pertractans de fermento absconso à muliere in farina satis tribus, postquam retulit quorundam expositionem applicantium parabolam illam ad Trinitatem personarum & unitatem essentiæ, hæc verba subjungit. Pius quidem sensus, sed nunquam parabolæ & dubia ænigmatum intelligentia potest ad autoritatem dogmatum provenire. Hæc ille. Sola igitur literalis ad veritatem fulciendam & falsitatem destruendam valida est, quia cùm ex prima vocum significatione, vel ex vocibus translatitiis primæ significationi conjunctissimus hauriatur, cæteris explanationibus potentior est & efficacior.*

Vega libr. 9. de Justificat. cap. 44. ex Thoma. *Certum est, symbolica argumenta non esse argumentativa. Ex sensu mystico argumentum efficax ad res fidei comprobandas non sumi, communis est Theologorum sententia.*

Salmeron in Prolegom. 9. quinquag. 1. can. 7. *Tripliciter aliquid in Scriptura esse dicitur, aut quia est expreßè in ea contentum & in sensu literali: Deinde omne, quod virtute in ea contentum est & necessariâ consequentiâ extructum. Atque his duobus modis agere licet in hæreticos. Tertiò continetur eminenter id, quod probabili consequentiâ infertur, vel ad eam intelligendam, vel ad implendam ordinatur. Nam medium in fine continetur. Atqui ejusmodi extractis conclusionibus ædificatur fidelis, non convincitur protervus.*

Idem Prolegom. 19. can. 5. pag. 345. *Nihil est sub sensu literali alicui loco tribuendum, quod non per alium locum in sensu literali manifestè traditum inveniatur.*

Et paulò antè p. 340. *Ex solo literali sensu efficacia argumenta accipi possunt ad comprobanda fidei dogmata, vel ad refellendos errores.*

Id. Salmer. Disp. 6. general. lib. 1. super Epistolas. *Assumit* (Apostolus) *argumenta ut plurimùm à Scripturis, atque illis egregiè disputat ad quodvis persuadendum in sensu literali.*

Et postea: *Quandoque tamen ex mystico sensu argumenta deducit, præsertim agens cum fidelibus. Nam etsi ejusmodi argumenta apud Judæos refractarios & infideles firma & solida non sint, apud Judæos tamen ad Christum conversos suam & probabilitatem & firmitatem habent.*

Et iterum in Epist. ad Rom. Disput. 34. *Etsi Apostolus sensus mysticos, vel allegoricos interdum adhibeat, quando cum fidelibus agit:*

agit: ubi tamen de fide & dogmatibus disserit cum Adversariis,iis sensibus non utitur,aut aperte exprimit, se allegorice & in figura loqui.

Hieronymus Lauretus Cervariensis Abbas Guixolensis numerosus ille allegoriarum architectus in aditu ad Sylvam allegor. sic scribit: *Primùm jaciendum est fundamentum literæ, ut veritas Historiæ teneatur, ne falso fundamento allegoria innitatur. Corruet tota allegoriæ machina, si non veritas Historiæ teneatur. Deinde id cavendum, ne allegoria coacta, violenta ac detorta proferatur, sed quæ maximè cum Historia congruat &c. Licebit autem cuique supra fundamentum literæ allegoriam formare,modò pietati congruat,nec ab alio loco, qui in Scriptura habetur, dissideat. Illaque est optima allegoria, quæ per alium locum Scripturæ comprobari potest. Estque habendum pro regula, quod ait Petrus apud Clementem. Sunt multa verba in Scripturis divinis, quæ possunt trahi ad suum sensum,quem sibi unusquisque sponte præsumsit, quod fieri non oportet. Non enim sensum, quem extrinsecùs attulerit,alienum & extraneum, debes quærere, quem ex Scripturarum autoritate confirmes, sed ex ipsis Scripturis sensum capere veritatis.*

Bellarminus lib 3. de Verbo Dei cap.3. §.Sed quanquam. *Convenit inter nos & Adversarios ex solo literali sensu peti debere argumenta efficacia. Nam eum sensum, qui ex verbis immediatè colligitur, certum est, sensum esse Spiritus sancti. At sensus mystici & spirituales varii sunt, & licèt ædificent, cùm non sunt contra fidem aut bonos mores, tamen non semper constat, an sint à Spiritu sancto intenti. Quocirca B. Augustinus in Epist. 48. ad Vincentium, meritò ridet Donatistas, qui ex illis verbis mysticè explicatis. Indica mihi, ubi pascas, ubi cubes in meridie, colligebant, Ecclesiam Christi in sola Africa remansisse. Hieronymus quoque in Commentario cap. 13. Matth. docet, fidei dogmata ex mysticis sensibus non posse efficaciter confirmari.*

Idem lib. 3. de Rom. Pontif. cap. 12. differens de loco Genes. 49. *Erit Dan sicut coluber: Quòd si ad Antichristum allegoricè id accommodetur, non poterit argumentum duci nisi probabile, quale ex mysticis sensibus ducitur.*

Idem lib. 2. de grat. & lib. arbitr. cap. 11. §. Respondeo. *Quamvis ex mystico sensu non soleat fieri solidum argumentum, tamen cùm mysticus sensus in ipsa Scriptura exponitur, solidissimum argumentum conficitur, illa enim expositio mystici sensus Scripturæ Vet. Testament. non est mystica, sed literalis sententia Scripturæ Nov. Testamenti.*

Ludovicus ab Alcasar in cap. 11. Apocalyps. *Ex Dionysio sæpe retulimus, quòd Theologia Symbolica non sit argumentativa.*

Johannes Stephanus Menochius in Præfat. annotat. in Biblia cap. 24. *Ex sensu mystico æquè firmum argumentum peti potest, atque ex literali, si constet, eum sensum verum esse & à Spiritu sancto intentum. Plerunque autem ex hoc sensu desumta argumenta infirma sunt, quia nescimus, an ille sit verus sensus mysticus. Constat autem, aliquem esse verum sensum mysticum, vel ex Scriptura, vel ex Conciliis, vel ex consensu Patrum & Ecclesiæ Doctorum.* (De Scriptura concedimus, de Conciliis & Patribus negamus.)

Huc referri potest, 1. quòd quidam ex Pontificiis improbant perversum illum in Scri-

relicto *sensu literali ad mysticum* decurritur, vel *plures mystici sensus* eruuntur, eo ipso enim manifestum faciunt, quòd *ex solo literali sensu*, utpote à Spiritu sancto intento, *firma argumenta colligi posse* statuant.

Jacobus Bonfrerius Profess. Duacenus in Præloq. super quinque libros Mosis cap. 20. sect. 3. scribit, *sensus illos mysticos, qui à multis afferuntur, solâ ferè conjecturâ niti, cùm aliunde non constet, eos Spiritum sanctum intendisse, atque adeò utplurimùm minùs utiliter in his operam poni, quàm in sensu literali, propterea quòd plerunq; in his multa ingenii humani figmenta venditentur pro mysticis sensibus, qui veri sensus non sunt, nec à Spiritu S. intenti.* Ibidem culpat eos, *qui in sensibus mysticis sunt nimii, ut qui in nominibus allegorias, vel sensus morales extundere student, idq; plerunq; violentè & nullâ habitudine vel proportione ad sensum literalem, multoq; magis eos, qui ita insistunt allegoriis, ut sensum literalem destruant.*

Pererius lib. 1. in Genes. *Sensus mysticus & allegoricus præterquàm quòd non est ad docendum quippiam probandumq; satis idoneus & firmus, est etiam varius, multiplex & incertus, tantaq; in varietate constitutus, quanta est hominum ad eos sensus fingendos solertia & ubertas ingenii.*

2. Hûc referri quoque possunt dicta, in quibus rectè monent, *à literali verborum sensu in Scripturæ expositione non esse discedendum, nisi manifesta rei absurditas ac perspicua Scripturæ in contrarium autoritas cogat.*

Bellarminus libr. 1. de Missa cap. 12. §. Sed ista. *Non oportet negare proprium & genuinum sensum literæ sine urgentißima ratione.*

Idem lib. 1. de Eucharist. cap. 12. §. Sed tota. *Cur sequamur proprium sensum, non debent à nobis petere Adversarii. Simile enim id esset, ac si quis quæreret ab iis, qui sunt in itinere, cur sequantur viam communem, & tritam, vel cur ingrediantur per portam, non per fenestram.*

Maldonatus in Matth. 8. v. 12. *Quod propriè interpretari possumus, per figuram interpretari incredulorum est hominum, q. fidei diverticula quærentium.*

Idem in cap. 26. Matth. *Cur non & ibi figuras quæsivit* (Calvinus) *ubi Marcion, ubi Arius, ubi Manes, ubi Origenes?*

Salmeron Prolegom. 12. can. 13. tom. 1. oper. *Cùm sensum literalem ex vocibus propriè acceptis commodè habere possumus, non est opus ad tropicas & figuratas locutiones decurrere.*

Toletus in cap. 10. Luc. *Quando sensus literalis potest haberi ex significatione verborum propria, non est recurrendum ad figuram.*

Suarez tom. 2. lib. 2. de Stat. Relig. c. 10. *Improprietas verborum admittenda non est sine magna ratione & autoritate.*

Leonhardus Lessius in Disput. de Antichristo demonstr. 12. *Regula generalis est, non esse recedendum à verborum proprietate in exponendis Scripturis, nisi aliquid ad hoc cogat, alioqui nihil erit certi.*

Petrus Michaëlis Jes. lib. de controv. Euchar. Dial. 2. cap. 3. *In articulis fidei à clara Scripturæ litera non est recedendum, nisi vel clarior Scriptura, vel analogia fidei, vel scopus ac contextus, seu antecedentia & consequentia cogant.*

Argum. Adverſ. *Apoſtoli non ſolùm ex literali, ſed etiam myſtico Scripturæ ſenſu argumenta ducunt.* Hebr. 1.

Reſp. 1. Acoſta lib. 3. de Chriſto revelato cap. 18. *Apoſtoli, ſi quando in citandis Scripturis, quod rarum eſt, ſenſum myſticum adhibent, cùm prophetias impletas dicunt, perſpicuum eſſe omnibus legem ſcientibus ſupponunt, quod reverâ perſpicuum & certum erat ex ipſis Scripturis.*

2. Salmeron in Epiſt. Pauli in genere Diſp. 6. §. Quandoque. *Paulus quandoq; ex ſenſu myſtico argumenta deducit, præſertim agens cum fidelibus, quæ apud Judæos refractarios firma & ſolida non ſunt, apud conve[r]ſos tamen ſuam probabilitatem habent, quæ apud ſimplices ſolent eſſe plauſibiliora, quòd faciliùs illis & ſuaviùs erudiantur, hinc raræ ſunt apud Paulum allegoriæ.*

Idem in Comment. Hebr. 1. Diſput. 7. §. Idem. *Valent rationes à ſenſu myſtico & probato, non autem ita à myſtico & voluntario pro cujusq; cerebro. At ſenſus myſticos ab Apoſtolo aſſignatos nemo poteſt reſpuere, quia illorum veritatem ſigna, quibus coruſcabant, & ſapientia doctrinæ, & vita ſanctitas teſtabantur & commendabant.*

3. Azorius lib. 8. Inſtitut. moral. cap. 2. *Tum valet ad confirmandam fidem myſticus ſenſus, cùm ex aliquo Scripturæ loco planè conſtat, quales ſunt myſtici ſenſus, quos Paulus & alii Apoſtoli explicârunt.*

4. Ribera in Comment. Hebr. cap. 1. num. 45. ex Michaële Medina lib. 6. de recta in Deum fide cap. 25. reſpondet, *in omnibus diſciplinis id moris eſſe, ut cum argumentis certioribus etiam probabilia afferantur, hoc perſæpè fieri in Evangelio & Epiſtolis, & in reliqua Scriptura, etiam cùm argumenta neceſſaria non præcedunt. Argumentantur enim nunc à ſimili, nunc à majoris nunc à minori, à contrariis, à cauſis, ab effectis, ab etymologia &c. quod dicitur, rationes è myſtico ſenſu productas non valere, intelligi debere de eo ſenſu, quem ſibi quis voluntariè confinxit, ſed ſi educantur è ſenſu recepto atq; approbato, non minùs validas eſſe, quàm quæ è ſenſu Hiſtorico educuntur &c. ſenſum myſticum Naturâ ſuâ non minùs ad confirmationem valere, quàm Hiſtoricum, ſed ex accidenti non valere, aut quia nobis ignotus eſt, aut non conſtat illis, quibus cum diſputamus, illum eſſe verum ſenſum &c. Non reprehendendi ſunt Apoſtoli, qui argumentis ex myſtico ſenſu utuntur, ſed magnoperè laudandi, quoniam non tàm argumentari ſæpè voluerunt, quàm oſtendere nobis per Spiritum, quo pleni erant, divina myſteria ſub humili cortice literæ latentia, & introducere nos ad theſaurum abſconditum, & ut certior eſſet fides noſtra & major lætitia atq; exultatio, dum N. Teſt. myſteria dictis & factis veterum Patrum prædicta & ante multos annos q. depicta videremus.*

Theſis 5. In fidei articulis etiam conſequentiæ ex Scriptura ſacra deductæ ſunt admittendæ.

Ἔκθεσις. Ex illis, quæ ſcripta ſunt, non quidem temerè colligenda, quę non ſunt ſcripta, interim tamen conſequentias legitimas & neceſſarias in articulis fidei rejicere minimè poſſumus. Diſtinguimus ergò inter conſequentias temerarias & neceſſarias; veri ſpeciem duntaxat habentes, & veras; ἀναιδώτως, & legitimas. Illas repudiamus, has acceptamus, dicentes cum Nazianzeno libr. 5. de Theolog. *Quæ colliguntur ex Scripturis, perinde ſunt habenda, ac ſi in illis ſcripta eſſent*

essent. Item, *quædam in Scripturis sunt, licèt in illis non dicantur*, ea scilicet, quæ immotâ & necessariâ consequentiâ ex illis, quæ apertè in Scriptura posita sunt, colliguntur.

Antithesis. Jesuitæ quidam in Gallia Gonterius Arnoldus & Veronius secuti manuductionem Cardinalis Perronii à Protestantibus exegerunt, ut totidem verbis in Scripturâ suam doctrinam extare probarent.

In Colloquio Durlacensi Adversarii postulârunt, ut propositiones negativæ in ipsis formalibus, &c. ut loquuntur, in terminis terminantibus ex Scriptura demonstrarentur, verbi causâ, *non esse Purgatorium, non esse invocandos Sanctos*.

Hector Pintus in cap. 8. Esai. p. 94. *Ubi quæso invenisti, non esse credendum, nisi quod est in sacra Scriptura? Lege totam eam à principio Geneseos usq; ad finem Apocalypsis, nusquam talem invenies propositionem. Non est igitur credenda hæc tua propositio, si verum est, quod dicis, id solum credendum, quod est in sacris literis scriptum, diviniśq; literis consignatum.*

Bellarminus libr. 4. de amiss. gratiæ cap. 15. §. Probatur &c. sic differit. *Virginem Deiparam ab originali peccato fuisse immunem, non repugnat expresso Dei Verbo &c. ut vel ex eo perspicuum esse potest, quòd nullus Adversariorum adhuc locum ullum Scripturæ &c. protulit, ubi disertis verbis legatur, B. Virginem Mariam in peccato originali fuisse conceptam.*

(At si huic discursui vis aliqua probandi inest, præsupponendum fuerit, consequentias ex generalibus Scripturæ dictis, quæ testantur omnes homines secundùm communem Naturæ cursum genitos, nasci in peccato originis, petitas, non esse admittendas.)

Thomas Henrici Jes. Disp. de Ecclesia q. 7. p. 61. *Utinam perpenderent diligenter omnes, non esse credendum Prædicantibus, quando non purum putum Dei verbum sine suis interpretationibus & consequentiis loquuntur! procul dubio viderent, quàm vana sit eorum jactantia, quâ gloriantur, nihil aliud se docere, quàm nudam & meram Scripturam.*

Sed & aliâ ratione Pontificii labefactant cōsequentias ex Scriptura petitas, dum ea, quæ per consequentias ex Scripturis colliguntur, ad traditiones, & non ad Scripturā pertinere ἀναιδέντως statuūt. Jac. Gordon. Huntlæus tom. 1. Epit. controv. 1. cap. 32. p. 140. *Quæ ex Scripturis colliguntur, ad traditiones pertinent potiùs, quàm ad expressam Scripturam. Quod enim consequenter duntaxat & per argumentationem colligitur ex Scriptura, etiamsi necessariò & rectè colligatur, non habetur expressè in Scriptura, sed solummodò latenter, tacitè & implicitè.*

Nostram sententiam probamus,

1. *ex Christi mandato*. Joh. 5. v. 39. dicit Christus ad Judæos: *Scrutamini Scripturas, quia illæ sunt, quæ testificantur de me* v. 46. *Si crederetis Mosi, crederetis etiā mihi, quia de me ille scripsit.* Quæstio erat, an Jesus Nazarenus sit promissus Messias? Christus jubet, ut ex Scriptura ejus decisio petatur. Id verò aliter fieri non poterat, nisi per legitimā aliquā cōsequētiam & quidē talem. Cui omnes proprietates & omnia requisita Messiæ à Mose & Prophetis annotata cōveniūt, ille est verus promissus Messias. Huic Jesu Nazareno

conveniũt omnes proprietates & omnia requisita Messiæ à Mose & Prophetis annotata. Ergò est verus Messias.

2. ex probato Sanctorum exemplo. Lev. 10. v. 3 cùm Nadab & Abihu propter ignem alienum ad sacrificia adhibitũ à Domino occiderentur, Moses verba Domini refert. *In propinquis meis sanctificabor*, hoc est, per pœnam Sacerdotibus mihi appropinquantibus irrogatam manifestum faciam, quanto zelo expetam sanctitatem. Nec tamen iisdem verbis hoc à Domino erat dictum, sed talibus, ex quibus Moses id colligere poterat. Lev. 8. v. 35. *Custodietis custodiam Domini, ne moriamini.* Christus cum Pharisæis, Scribis & Sadducæis de summis fidei mysteriis disputans per consequentias egit. Sic Matth. 21. v. 16. probat, pueros in templo sibi acclamantes, *Hosanna filio David*, rectè facere, quia scriptum sit Psal. 8. v. 3. *Ex ore infantium & lactentium perfecisti tibi laudem.* Matth. 22. v. 32. *resurrectionem mortuorum* contra Sadducæos probat ex loco Exod. 3. v. 6. *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac & Deus Jacob, Deus autem non est mortuorum, sed viventium Deus.* In eod. cap. Matth. v. 43. & seqq. de persona sua cum Pharisæis disputat per consequentias. *Si Christus est filius Davidis, quomodo David in Spiritu vocat eum Dominum? Si Dominum vocat eum, quomodo filius ejus est?* Apostoli in quæstione *de Messia* Act. 2. v. 29. *de justificatione* Act. 10. v. 43. *de abrogatione legum Leviticarum* Act. 15. v. 8. per consequentias veritatem probant. Apollo *convincebat Judæos* εὐτόνως *per Scripturas ostendens, Jesum Nazarenum esse Christum*, Act. 18. v. 28. id verò non nisi per consequentias fieri poterat. Paulus *confundebat Judæos* Damascenos συμβιβάζων *collatis Scripturæ testimoniis demonstrans, Jesum esse Christum*, sicut artifices aliquid compacturi solent singulas partes inter se aptare, ut ad amussim invicem quadrent, quin & notanter asserit Act. 26, 22. *se nihil docere extra ea, quæ Moses & Prophetæ futura esse prædixerunt.* Jam v. quæ Paulus docuit, nõ extant omnia κατὰ ῥητὸν ac totidem verbis in Mosis ac Prophetarum scriptis. Ergò per consequentiam ex illis ea deduxit. 1. Cor. 15. v. 12. & seqq. illos, qui inter Corinthios negabãt resurrectionem mortuorum, refellit per enumerationẽ falsorũ & incõmodorũ ex negatione resurrectionis cõsequentium.

Huic nostræ sententiæ suffragantur,

Nicolaus Lyranus in Præfat. super lib. Tobiæ part. 2. fol. 283. *Libri sacræ Scripturæ, qui Canonici nuncupantur, tantæ sunt autoritatis, ut quicquid ibi continetur, verum teneatur firmiter & indiscussè, & per consequẽs illud, quod ex hoc cõcluditur manifestè. Nam sicut in scripturis Philosophicis veritas cognoscitur per reductionem ad prima principia per se nota: Sic in Scripturis à Catholicis Doctoribus traditis veritas cognoscitur, quantum ad ea, quæ sunt fide tenenda, per reductionẽ ad scripturas sacræ Script. Canonicas, quæ sunt habitæ revelatione divinâ, cui nullo modo potest subesse falsum.* (Ergò ut in Philosophicis, ita quoq; in Theologia locus datur consequentiis.)

Paulus Burgensis in addit. ad Prolog. Lyrani fol. 6. *Considerandum, quòd non omnia, quæ secundùm sensum literalem ex sacra Scriptura habentur, sunt immediata, sic quòd ex primaria literarum significatione intelligantur, sed requiritur quandoq; additio alicujus veri, ex quo vero adjuncto sensui literali aliud verum deducatur. Sicut cùm*

Christus Luc.20.ex testimonio literæ dicentis, Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob, concludit contra Saducæos, aliam vitam esse negantes hominum post præsentem, sic arguens. Est Deus mortuorum vel vivorum,q.d. cùm ex sensu literali habemus de Deo, quòd sit Deus Abraham &c. & ratio dictat, quòd Deus dicitur esse Deus respectu alicujus existentiæ in rerum Natura,ergò sequitur, quòd Abraham & Isaac essent in rerum Natura; quod negabant Saducæi. Constat autem,quòd hæc conclusio non deducitur ex sensu illius literæ. Deus Abrahã,Deus Isaac &c.nisi addatur propositio alia vera supra dicta & sic patet intentum. Et potest etiã contingere,quòd talis conclusio ex una deductione,vel ex pluribus successivis ex sacra litera concludatur, sicut contingit in scientiis seu artibus humanis liberalibus, quòd aliquæ conclusiones statim à primis principiis naturaliter notis deducuntur. Aliæ verò ex multis mediis invicem ordinatis,ut est manifestum. Sensus ergò literalis verus, qui ex primaria significatione literæ consurgit,dicendus est primus sensus literalis. Alii verò subsequentes sunt sensus secundarii, quorum certitudo à certitudine primi sensus dependet, qui sensibus secundariis est certior, sicut prima principia naturaliter nota cæteris ab eis deductis certiora sunt.

Ruizius in regul. intell. Scripturam reg.74. *Quæ colliguntur ex Scripturis sacris, perinde habenda sunt, ac si in illis scripta essent*; ex Gregorio Nazianzeno lib.5. de Theolog Addit autem ibidem Ruizius. *Apertus est regulæ sensus,modò non sit obratiocinatio, quæ plerunq; parùm attentos aut inexercitatos fallere solet.*

Jodoc. Coccius tom. 1. Thesauri lib.6. artic.30. pag.757. citat & approbat illud Anshelmi Cantuariensis de process. Spiritus sancti contra Græcos. *Nos non tantùm suscipere cum certitudine debemus, quæ in sacra Scriptura leguntur: sed etiam ea, quæ ex his, nullâ aliâ contradicente ratione, rationabili necessitate sequuntur.*

Campianus rat.9. *Logomachia est, cùm de sensu constat, de verbis litigare. Quid? Trinitas & persona in Bibliis non sunt, quia voces istæ non sunt?*

Salmeron in Prolegom. 9. quinquagen.1.can.7.tom.1.Oper. *Tripliciter aliquid in Scriptura esse dicitur, aut quia est expressè in ea contentum & in sensu literali. Deinde omne quod virtute in ea contentum est & necessariâ consequẽtiâ extructum. Atq; his duobus modis agere licet in hæreticos.*

Idem in Comm.1.Timoth.2.Disp.7.§.4. *Nonne Christus Matth.22. ex collectione Scripturarum resurrectionem probavit?*

Bellarminus libr. 4. de Verbo Dei cap.9.§.2. *Nihil est de fide, nisi quod Deus per Apostolos aut Prophetas revelavit, aut quod evidenter inde deducitur.* (Ergò de fide est,non solùm quod in Scriptura expressè legitur, sed etiam quod ex Scripturis evidenter seu manifestâ consequentiâ deducitur.)

Lib. 2. de Conciliis cap.12. §.Sic etiam. *Cùm Nicenum Concilium definivit,Christum esse homousion Patri; deduxit conclusionem ex Scripturis, in quibus disertè continetur, unum esse Deum, & Patrem esse Deum, ac Filium esse Deum;ex quibus sequitur necessariò, Patrem & Filium ejusdem esse substantiæ & divinitatis. Et similiter Concilium sextum cùm definivit,in Christo duas esse voluntates divinam & humanam,deduxit conclusionem ex Scriptura,in qua habetur, Christum esse perfectum Deum & perfectum hominem.*

Lib. 1. de Purgatorio cap. 15. §. Hæc sunt &c. *Dogmata fidei quatuor modis probari solent. 1. ex testimonio expresso Scripturæ cum Ecclesiæ declaratione. 2. per evidentem deductionem ex iis, quæ habentur expressè in Scriptura. 3. ex verbo Dei per Apostolos non scripto, sed tradito. 4. per evidentem deductionem ex verbo DEI tradito.*

Lib. 4. de amiss. gratiæ cap. 11. §. Ad quæ &c. *Ea, quæ evidenter deducuntur ex articulis fidei, pertinent etiam ad fidem.*

Lib. 3. de Justificat. cap. 8. §. Prima ratio. *Non potest aliquid esse certum certitudine fidei, nisi immediatè contineatur in verbo DEI aut ex verbo DEI per evidentem consequentiam deducatur. Fides enim non est, nisi verbi divini autoritate nitatur.*

Caput IV.

De Scripturæ Canonicæ *integritate.*

SUperiùs in Confessione generali ostendimus, *Scripturam* in tradendis ad salutem necessariis *esse perfectam*, neque assumento *traditionum* indigere; eandem esse *normam & vocem judicis supremi atque infallibilis* in omnibus fidei controversiis. Quia verò Pontificii duobus præcipuè argumentis Scripturæ perfectionem impugnant, quorum prius est, *quòd libri aliqui verè Canonici perierint*; posterius, *quòd Apostoli non habuerint scribendi mandatum*, ideò de utroque hoc loco seorsim agemus.

Thesis prima. Libri à Prophetis & Apostolis in Canonem relati & ab Ecclesia in Canonem recepti adhuc omnes extant.

Ἔκθεσις. 1. Distinguimus cum Augustino lib. 18. de Civ. Dei cap. 38. *inter libros Historicos*, quos sancti Dei homines, ut homines, diligentiâ Historicâ ad ubertatem cognitionis scripserunt; & *Propheticos*, quos, ut Prophetæ, divinâ inspiratione ad religionis autoritatem, in qua Canon custoditur, scripserunt.

2. Distinguimus cum eodem lib. 15. de Civ. Dei cap. 23. inter libros *sacros; & Canonicos* specificè sic dictos, hoc est, ad fidei universalis Canonem pertinentes, in Canonem à Prophetis relatos & ab Ecclesia receptos. *In magna multitudine Prophetarum perpauci ea scripserunt, quæ autoritatem Canonis obtinerent*, inquit idem lib. 17. de Civ. Dei cap. ult. Si vel maximè probari posset, quosdam non solùm *Historicos*, sed etiam *sacros* Prophetarum libros amissos esse, nondum tamē sequeretur, quosdam libros *Canonicos* specificè sic dictos amissos esse.

3. Si vel maximè probari posset, libros quosdam olim verè Canonicos amissos esse, quod tamen probari nequit, nondum evictum foret, Canonem Scripturæ esse imperfectum. Nam ex illis libris, qui adhuc supersunt, nihilominùs sufficienter peti posset doctrina Christiana.

Antithesis. Bellarminus lib. 4. de Verbo Dei cap. 4. §. Quod autem. *Multi libri verè sacri & Canonici perierunt, igitur non habemus, nec habuimus à mille quingentis annis sufficientem doctrinam, si tota sita est in Scripturis. Nam ex V. T. multos libros periisse, docet Chrysostomus homil. 9. in Matth. in illud, Nazaræus vocabitur. Idem docet homil. 7. in 1. Corinth. Probatur hoc ex Scriptura 1. Paral. ult. Gesta autem David priora & novissima*

ma scripta sunt in libro Samuel videntis & in libro Nathan Prophetæ atq; in volumine Cajad videntis. 2.Paral.9. *Reliqua opera Salomonis scripta sunt in verbis Nathan Prophetæ & in libris Abiæ Silonitis, in visione quoque Addo videntis.* 3. Reg. 4. *Locutus est Salomon tria millia parabolarum & fuerunt carmina ejus quinq; millia. Ubinam sunt hæc omnia? Ex N.T. certum est periisse Epistolam Pauli ad Laodicenses, cujus ipse meminit Coloss. ult. & fortè aliam ad Corinth. cujus mentio fieri videtur 1.Cor.5. & facilè potest fieri adhuc aliqua alia periisse.*

Sainctius in 1. Regum cap.10. num.59. *Ut alii libri plurimi ex Scriptura sacra perierunt, ita etiam, Domino juxta infinitam suam sapientiam permittente, liber iste Samuelis, cujus mentio fit 1.Reg.10. v.25. interiit. Scripti fuerunt sacri libri, quorum Scriptura sacra sæpè meminit, neq; illorum aliquid est reliquum, præter nomen. Liber bellorum Domini citatur Numer.21. liber justorum Josu.10. quinq; millia Canticorum Salomonis 2.Reg.4. ibidem de rerum naturalium Disputationibus. Liber lamentationis Jeremiæ in Josiæ funere 2. Paral. 35. & alii plurimi, quorum tantùm superest memoria.*

Idem statuit Michaël Medina lib. 6. de recta in Deum fide cap.5. & alii, referente Bonfrerio Præloq. in Pentateuchum.

Becanus in libro de Judice controvers. idem multis exemplis nititur confirmare.

Guilielmus Bailius in Catech. controvers. tract. 1. q. 1. *Hujus sacri libri* (Scripturæ Canonicæ) *periêre multæ partes pulcherrimæ. Cujus rei nullam aliam volo probationem, præter eam, quam ipsa Scripturæ sacræ subministrant. Hinc illæ lachrymæ & querela S. Chrysostomi homil. 9. in S.Matth. & 7. in 1. ad Corinth. Ubi sunt tria millia parabolarum & quinq; millia carminum Salomonis, quorum meminit cap. 4. tertii libri Regum? Ubi liber Prophetæ Nathan & Gad videntis volumen, de quo cap. ultimo lib.1. Chronicorum? ubi libri Abiæ & Addo Prophetæ, de quibus 2. Chronicorum cap.9.? ubi Epistola ad Laodicæos, quam ipse Paulus ad Coloss. scribens cap. ultim. citat?*

Postea concludit. *Quis certos vos fecit, ea, quæ apud vos in dubio ponuntur, non fuisse ibi perspicuè decisa?*

Adamus Conzen in q. Proœm. 5. in quatuor Evangel. secutus *Præceptorem suum*, quem ita vocat, *Nicolaum Serarium*, cap.8. q.14. Proleg. Biblicorum, recenset 23. libros sacros amissos. *In ipsis,* inquit, *divinis Scripturis memorantur libri* (insignes amissi) *numero penè 20. aut 19. Primus, liber bellorum Domini, Numer.21. v. 14. Secundus, liber Justorum seu liber Recti. Josu.10.v.13. & 2.Reg.1.v.18. Tertius, liber Proverbiorum seu rerum gestarum Salomonis, 3.Reg.11 v.4. Quartus, liber verborum Regum Israël 3. Reg. 14. v. 19. & cap. seq. Quintus, liber verborum* (gestorum) *Regum Juda ibid. v. 24. Sextus, Samuelis libri, 1.Paralip. cap.ult. Septimus, alius quidam ejusdem Samuelis liber 1. Reg. 10. v.25. Octavus, Nathanis 1 Paral.29. v.29. & 2. Paral.9.v.29. Nonus, Gad Prophetæ, ibidem. Decimus, Abiæ Prophetæ, 3. Reg. v. 18. & apertiùs 2. Paralippom. 9. v. 29. Duodecimus, Jehu Prophetæ, 2. Paralipom. 20. v. 34. Decimus tertius, Chozai Prophetæ, 2. Paralip. 33. v. 19. Decimus quartus, Salomonis tria millia parabolarum,*

3.Reg.4.v.32. Decimus quintus, ejusdem Cantica quinquies mille, ut habet ibidem mendosus Latinus textus & Græcus LXX. licet uti correctus Latinus ex Hebræo, malint fuisse tantùm Cantica quinq; super mille. Decimus sextus, ejusdem Physica de plantis, arboribus, & aliis, ibidem. Decimus septimus, liber Enoch, ut ex sancti Judæ Epistola S. Augustinus lib. 15. de Civit. Dei cap. 23. colligit, & lib. 18. cap. 18. aliiq; plures. Decimus octavus, Epistola Eliæ Prophetæ, quam vel ante mortem, ut in Concentu suo Hugo Brugthonus, vel post mortem ad Regem Israëlis misit 2. Paral. 21. Josephus lib. 9. cap. 2. & Seder Holam, hoc est, liber Seculorum cap. 17. Decimus nonus, Jeremiæ descriptiones 2. Maccab. 2. v. 1. Vigesimus, Johannis Hyrcani liber dierum 1. Maccab. ult. v. 24. His addi possent 1. liber Eldad & Medad apud Athanasium in Synopsi. 2. In eadem Synopsi Psalmus unus ultra centum & quinquaginta Psalmos, qui in Græcis exemplaribus & in Græcorum etiam Horologio legitur. 3. Testamentum Mosis, & alii in eadem Synopsi, aliisq; autoribus pluribus.

Nostram hanc sententiam probamus,

1. *à divina providentia,* quæ non permisit, ut libri Canonici propriè & specificè sic dicti, ad totius Ecclesiæ salutem & utilitatem scripti, interirent.

2. *à fideli Israëliticæ Ecclesiæ custodia.* Qui libri eo fine à sanctis Dei hominibus scribebantur, ut essent pars Canonis, illi ad Sacerdotes delati in latere arcæ fœderalis reponebantur, & summâ diligentiâ asservabantur, ut nullum amissionis periculum ipsis immineret. Si statuitur, illorum librorum, quos Deus in Canonem & Ecclesiæ thesaurum voluit olim inferri, quenquam desiderari, vel Dei providentia, vel Ecclesiæ saltem fides & diligentia in dubium vocari posset, quæ tamen oracula divina sibi *concredita* habuit, Rom. 3. v. 2.

3. Huc referri possunt reliqua argumenta, quibus superiùs demõstravimus, libros sacros non fuisse tempore Babylonicæ captivitatis deperditos.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam disertis verbis docent, nullos libros Canonicos propriè & specificè sic dictos periisse.

Salmeron tom. 1. Comment. in N. Testam. Prolegom. 9. can. 4. p. 93. postquam enumeravit libros, qui deperditi judicantur, suam de illis sententiam hisce verbis explicat. *Mihi probabilius longè videtur, libros illos deperditos nunquam fuisse Canonicos, etiamsi paratus sim mutare sententiam, si quisquam solidis rationibus contrarium evicerit. Hoc porrò ad credendum his adducor rationibus. Prima est, quia ut ait Origenes homil. 1. in Cant. Cantic. illi libri de medio sublati sunt à Spiritu sancto, vel quòd aliqua continerent, quæ supra humanam sunt intelligentiam, vel quia apocryphi erant & falsa quædam contra fidem cõtinebant. Prior ratio nulla est, quoniam Prophetica scripta quamplurima supra captum humanum continere solent, nec Deus dona, quæ semel contulit, Ecclesiæ suæ revocare consuevit, sed potiùs conservare & augere. Si igitur ob hanc causam non sunt exclusi ab autoritate Canonica, superest secunda, nim. quòd essent libri Apocryphi & multa incerta & incõstantia cõtinerẽt. Deinde, constat, Salomonem tria millia Parabolarum & Carmina quinq; millia locutum fuisse, & disputâsse super lignis à cedro, quæ est in Libano usq; ad hyssopum, quæ egre-*

egreditur de pariete, ac disseruisse de jumentis & volucribus & reptilibus & piscibus, ut asserit tertius liber Regum in fine cap. 4. Constat autem, hos posteriores libros omninò intercidisse & ex tot libris parabolarum & carminum non nisi paucas parabolas & Canticum Canticorum ad nos pervenisse. Quia etsi fortassis divinâ sapientiâ essent conscripti, non tamen utiles judicati sunt, ut Canonicam autoritatem haberent.

Tertiò, si Canonici ejusmodi libri extitissent, Ecclesia non fuisset depositi à Deo sibi traditi fidelis custos, juxta illud 1. Timoth. 6. O Timothee, depositum custodi. Cumq́; liber Canonicus nihil aliud sit, quàm certa regula credendi & vitam legi Dei conformem instituendi, facere jacturam unius libri Canonici, nihil aliud esset, quam regulam vivendi juxta Dei præscriptum, amittere. Quemadmodum gravissimum esset incommodum, si Ecclesia vel unius tantùm Sacramenti ex septem, quo initiatur & sanctificatur, jacturam faceret.

Quartò, posset hoc incommodum non sine ratione retorqueri in Spiritum sanctum Ecclesiæ Dei custodem & protectorem, quia cùm posset Ecclesiam præservare, ne librum Canonicum amitteret, permisit tamen. Et tamen librum Pentateuchi amissum, tempore Josiæ inventum esse, memorat Scriptura 4. Reg. 22. & librum Threnorum à Rege Joachim combustum curaverit Spiritus sanctus, ut iterum à Jeremia Propheta cõscriberetur Jerem. 36.

Quintò, Esdram Prophetam restituisse omnes libros sacros, qui interciderant tempore captivitatis Babylonicæ, communis ferè omnium Doctorum consensus est. Ejusmodi verò libros, quos enumeravimus, non restituisse inde colligimus, quia post reditum à captivitate nulla eorum fit mentio, quod signum est illos habitos fuisse ut Apocryphos & pseudepigraphos, aut nullũ de Messiæ mysteriis continere.

Denique ex ejusmodi libris nihil legimus citatum ab Apostolis & Evangelistis in N. Testamento, cùm ex ferè omnibus aliis, quos Canonicos habemus, aliquid allatum inveniamus; quod apertum argumentum est, eos minimè fuisse Canonicos, nec eos extare in rerum Natura. Libri siquidem Canonici non habentur, nisi in numero literarum Alphabeti, id est, viginti duo. At si isti in Canone fuissent, fuisset supra tricesimum numerum, quod nullus unquam dixit.

Quòd verò ejusmodi scriptores Prophetæ dicantur & eorum scripta prophetiæ & visiones, non arguit, illos fuisse Canonicos, quia possunt Canonici libri citare libros non Canonicos, ut facit Judas producendo librum Henoch & Paulus in poster. ad Timotheum citat Historiam de Janne & Mambre, qui restiterunt Mosi, nec tamen in libris Canonicis habetur. Idem etiam nonnihil ex profanis Poëtis producit &c. Hinc elicimus, Epistolam Pauli, quæ fertur ad Laodicenses, cujus fecit mentionem in Epistola ad Colossenses & quam in eorum Ecclesia legi mandavit, nunquam fuisse Canonicam, sicut nec Epistolas ad Senecam missas & alias, quas pro variis negotiis & peculiaribus scripsisse est verisimile.

Stapletonus lib. 9. de princip. cap. 5. *Notandum est, tum in Veteri, tum in Novo Testamento ipsos Prophetas & Apostolos aliqua scripsisse, quæ tamen in Canonem Scripturarum non sunt relata.*

Et paulò pòst. *Itaque in magna multitudine Prophetarum perpauci ea scripserunt, quæ autoritatem Canonis obtinerent.*

Et iterùm. *Hujus verò rei causam diligenter*

genter quærens Augustinus, aliam se invenire non posse scribit, quàm quòd existimet, Prophetas veteres (adde etiam Apostolos) quibus ea, quæ in autoritate religionis esse deberent, Spiritus S. utiq; revelabat, alia sicut homines Historicâ diligentiâ, alia sicut Prophetas inspiratione divinâ scribere potuisse, atq; hæc ita fuisse distincta, ut illa tanquam ipsis, ista verò tanquam Deo per ipsos loquenti judicarentur esse tribuenda, ac sic illa pertinerent ad ubertatem cognitionis, hæc ad religionis autoritatem, in qua Canon custoditur. Hæc ille. Apparet ergo tam Prophetas, quàm Apostolos, cùm plura scripserint, quàm quæ in Canonem Scripturarum referri deberent, eorum quædam in Canonis autoritatem relata fuisse, quædam non.

Idem de autoritate Scripturæ contra Witakerum lib.2.cap.1. sect.7. *Multò sanè probabilius est, dicere, hujusmodi libros in Canonem nunquam receptos fuisse, postquam ita penitùs jam interierint, quàm in Canonem receptos fuisse, antequam interierint. Hoc enim posterius contra illam Dei providentiam facit, quæ in rebus ad salutem vel necessariis, vel plurimùm conducentibus nunquam deest, cùm res hujusmodi potissimùm sit Scripturarum sacrarũ conservatio.*

Nicolaus Serarius inter eos est, qui *probabilius censent, libros aliquos olim Canonicos non extare hoc tempore*, ac prolegom.c.8.q.17.disputat, *Deum noluisse hosce, de quibus agitur, libros conservari diutiùs*, interim addit, *non fieri alicujus vivendi regulæ jacturam, quando eadem hæc regula in aliis libris est.* (Quod nobis contra reliquos Jesuitas, *imperfectionem Scripturæ* ex hac quorundam librorum deperditione evincere satagentes, sufficit.)

Leonh. Marius in tom.1. Comment. prolegom.q.4.sect.6.p 42. postquam enumerâsset libros, qui deperditi ex Canone judicantur, subjungit n.21. *Circa librorum horum autoritatem Origenes dubitat, utrum reverâ Canonici fuerint eo tempore, quo extabant, an non.* (præfat. in Cant.) *S. Augustinus* (18. de C.D. cap.38.) *disertè negat, eumq; ex recentioribus secuti sunt Salmeron, Stapletonus & alii. Chrysostomus tamen & alii Patres, qui aliquando sententias, quæ in N.T. citantur ex V.T. neq; nunc facilè inveniuntur, indicant, in aliquo eorum librorum, qui nunc exciderunt, scriptas fortè fuisse, præsupponunt, eos etiam fuisse Canonicos. Atq; hæc sententia saltem quoad eorum, quos supra enumeravi, aliquos est omninò probabilior, etsi neq; B. Augustini sententia improbabilis sit.*

Ruizius in regul.intellig. Scripturas reg.138.p.105. adducit & probat dictum Augustini lib.18.de C.D.cap.38. *In ipsa Historia Regum Juda & Regum Israël, quæ res gestas continet, de quibus eidem Scripturæ Canonicæ credimus, commemorantur plurima, quæ ibi non explicantur & in libris aliis inveniri dicũtur, quos Prophetæ scripserunt. Et alicubi eorum quoq; Prophetarum nomina non tacentur, nec tamen inveniuntur in Canone, quem populus Dei recipit, cujus rei causa me latet, nisi quòd existimo, etiam ipsos, quibus ea, quæ in autoritate religionis esse deberent, sanctus utiq; Spiritus revelabat, alia sicut homines Historicâ diligentiâ, alia sicut Prophetas inspiratione divinâ scribere potuisse. Atq; hæc ita fuisse distincta, ut illa tanquã ipsis, ista verò tanquam Deo per ipsos loquẽti judicarẽtur esse tribuenda, ac si illa pertinerent ad ubertatẽ cognitionis, hæc ad religionis autoritatẽ, in qua Canõ custoditur &c.*

Pererius in præfat. Comm. in Genesin

sin pag.3.5. Illud etiam, iisdem ferè argumentis, quibus Salmeron utitur, confirmat, *libros illos, qui perierunt, non fuisse Canonicos*.

2. Quòd judicium de libris illis deperditis suspendere jubent.

Ederus lib.1. Oecon. Bibl. pag.29. postquam libros V.T. qui nunc desiderantur, enumerâsset, eosq; *in Historicos, Propheticos & promiscuos* distribuisset, subjũgit ex Origene, quid de his cuiq; sentiendum sit atq; tenendum. *De his*, inquit, *libris, qui in vetere illo statu Ecclesiæ citantur, nec in nostris Bibliis inveniuntur, sic scribit Origenes. Operosum est, si velimus nunc inquirere, quàm multorum librorum commemoratio fiat in Scripturis divinis, quorum lectio nulla nobis omninò est tradita. Sed neq; apud Judæos quidem usum hujusmodi reperimus lectionũ, quæ sive propterea, quòd aliqua supra humanam intelligentiam continebant, placuit Spiritui S. ferre de medio* (hanc rationem esse ἀσύστατον probat Salmeron, manet ergo posterior, quæ sequitur) *sive quòd essent de Scripturis, quæ vocantur Apocryphæ, pro eo, quòd multa in eis corrupta & contra fidem veram inveniuntur à majoribus tradita, non placuit eis dari locũ, nec admitti ad autoritatem. Supra nos est pronunciare de talibus. Illud tamen palam est, multa vel ab Apostolis, vel ab Evangelistis exempla esse prolata & Novo Test. inserta, quæ in his Scripturis, quas Canonicas habemus, nunquam legimus, in Apocryphis tamen inveniuntur, & evidenter ex ipsis ostenduntur assumta. Origenes homil.1. in Cant.*

3. Quòd agnoscunt, Hebraicam Mosaicorum & Propheticorũ Scriptorum editionem in conflagratione templi & urbis Hierosolymæ à Chaldæis excitata non fuisse incendio consumtam, ut ab Esdra per miraculũ eam restitui necessarium fuerit. Pleraq; enim argumenta, quæ hanc sententiam confirmant, etiam probant, Canonicos V.T. libros non esse deperditos. Testimonia eorum, qui hanc hypothesin nobiscum tuentur, enumeravimus superiùs in hoc ipso articulo cap.2. thesi 1.

4. Quòd agnoscunt, Ecclesiam Israeliticam fuisse fidelem custodẽ eloquiorum divinorum sibi concreditorum. Ut enim rectè monet Salmeron d.l. Si deperditi illi libri fuissent Canonici, Ecclesia non fuisset depositi à Deo sibi traditi fidelis custos. Testimonia illorum, qui hanc hypothesin nobiscum tuentur, enumeravimus superiùs cap.1. sect.1.n.3.

5. Quibus argumentis Bellarm. probat lib.1. de V.D. c.2 & 7. *Codices Hebræos non esse in universum & omninò corruptos*, iisdem probari potest, nullum librum Canonicum periisse.

6. Si ex eo, quòd libri quidam sacri sunt deperditi, Scripturæ imperfectio probari posset, consequens foret, nec ipsos Pontificios perfectum fidei Canonem in sua Ecclesia habere, siquidem ex *traditionum* suarum myrothecio deperditos illos libros restituere nequeunt.

Ad argumentum Bellarmini *in genere* responderi potest ex distinctione superiùs in ἐκθέσει tradita. *In specie* de quibusdam libris, quos deperditos volunt, hoc notandum.

1. *Librum Justorum*, cujus mentio fit Jos.10.v.13. & 2. Sam.1.v.18. volunt esse *unum ex deperditis*. Becanus d. l.

Resp. Sixtus Senensis lib. 2. Biblioth. pag. 77. *Quidam existimant, hunc esse*

librum sempiternæ prædestinationis, in quo scripti sunt omnes justi, quos Deus in æterna præscientia prænovit esse salvandos, testante id Psalmo 63. in quo legitur, deleantur de libro justorum & cum justis non scribantur. Hieronymus in quæstionibus super libris Regum, si tamen opus illud est Hieronymi, tradit hunc esse librum Samuelis, id est, primum & secundum volumen Regum, quòd in eo scribantur gesta justorum, Samuelis videl. David, Nathan, Gad & aliorum Justorum. Quidam Hebræorum, quibus non videtur verisimile, ut idem liber in testimonium propriæ sententiæ adducat seipsum, existimant, hunc esse librum duodecim Prophetarum, quia verba citata in libro Josue scripta sint in oratione Habacuc cap. 3. Sol & Luna steterunt in habitaculo suo, quæ quidem sententia vera esse non potest, eò quòd liber duodecim Prophetarum scriptus sit post tempora Josue ferè mille annis. Proinde R. Salomon docet, hunc esse volumen totius legis, in quo scripta sunt gesta justorum Abraham, Isaac, Jacob & Mosis, præsertim verò admonitio illa ad filios Israel, ut se in arte [illegible]ica, in qua tunc præcipuum locum tenebant arcus & sagittæ, se exercerent, memores illius præcepti, Manus tuæ in cervicibus inimicorum tuorum, quod in Genesis continetur volumine, cap. 49. Sunt etiam, qui credant, hunc esse librum Exodi, quia in eo dixerit Deus ad Mosen cap. 17. Scribe hoc ob monumentum & trade auribus Josuæ, quoniam delebo memoriam Amalec de sub cœlo. Theodoretus Cyrensis Episcopus in quæstionibus in Jesum Nave autumat, hunc esse vetustissimum commentarium, ex quo Historia libri Josuæ ab incerto autore per compendium collecta fuerit. (Quamcunque ex his sententiam quis amplectatur, incidet nervum argumenti de libris quibusdam Canonicis deperditis.)

2. *Librum Bellorum Domini*, cujus mentio sit Num. 21. v. 14. volunt esse *unum ex deperditis*. Becanus d. l.

Resp. Sixtus Senensis lib. 2. Bibl. p. 42. *Hunc librum R. Menachem dicit, fuisse narrationem Dei, quæ revelata erat Mosi, cui manifestaverat, se eadem facturum in torrentibus, quæ olim fecerat ad mare rubrum. Aben Ezra putat esse librum Judicum, quia in eo multa bella adversus Amorreos confecta legantur. Sunt etiam, qui inter Judæos existiment, hunc ipsum esse librũ Numerorũ, quia ספר quod noster Interpres transtulit librum, etiam numerationem significat, sic ut Lyranus ait appellatum, quia in eo narrentur bella à Domino per manus Hebræorum gesta. Augustinus Chisamensis Episcopus censet, librum Bellorum Domini non esse volumen aliquod, in quo bella conscripta sint, sed narrationem quandam, quæ tum apud Hebræos communi omnium ore ac voce narrabatur, quia quod Hieronymus vertit librũ, Hebraicè ספר dicitur, quod non tam librum significat, quàm narrationẽ & commemorationem à verbo ספר narravit, numeravit. Et verbum illud, dicitur, quod apud nos ponitur in præsenti, apud Hebræos ponitur in futuro יאמר dicetur, indicat, Mosen loqui non de re jam conscripta, sed de re in posterum narranda, ita ut sensus verborum ejus sit, unde dicetur in libro Bellorum Domini, i. e. cùm bella Dei recensebuntur à posteris, hoc quoque dicetur, quòd sicut fecit Deus in mari rubro, ita fecit in torrentibus Arnon. Verùm D. Augustinus in lib. 18 de Civ. Dei dicit, non esse negandum, hunc librum cum plerisq; aliis etiam ante tempora Mosis fuisse conscriptum.* (*Disertè tamen*

addit,

addit fuisse librum Historicum, non Propheticum, vel Canonicum, quæ hypothesis nostræ sententiæ suffragatur.)

3. *Gesta Davidis à Nathan & Gad Prophetis descripta; Salomonis à Nathan, Abia & Addone; gesta Abiæ Regis & Josaphati à Jehu &c. fuerunt olim in Canone, & tamen hodiè non extant.* Bellarmin. lib. 4. de Verbo Dei cap. 4.

Resp. 1. Stapletonus lib. 9. de princip. cap. 5. p. 341. agnoscit, *illa nunquam fuisse in Canonem relata.* Ergo ex illorum deperditione imperfectio Canonis non potest inferri. *Notandum est,* inquit, *tum in Veteri, tum in Novo Testamento ipsos Prophetas & Apostolos aliqua scripsisse, quæ tamen in Canone Scripturarum non sunt relata. In Veteri sanè populo gesta Davidis à Samuele, Nathan & Gad Prophetis scripta fuisse memorantur. Gesta quoque Salomonis Nathan Propheta, Abias Silonites & Addo Propheta scripsisse perhibentur. Idem quoque Propheta gesta Abiæ Regis scripsisse dicitur: sicuti & gesta Josaphat Regis Jehu Propheta.* (In margine notantur Scripturæ loca. 1. Paral. ult. 2. Paral. 9. 2. Paral. 13. 2. Par. 12.) *horum tamen omnium nihil jam in Canone extat.*

2. Sanctius in proleg. 1 Comment. in libros Regum disputat, *ea, quæ à Nathane, Gado, Abia, Addone & Jehu scripta dicuntur, esse partes librorum, qui Samuelis & Regum nomine inscribuntur;* ex quo sequitur, ea adhuc in Canone extare. Postquam enim scripserat, *plerosque autorum in eo consentire, quòd libri quatuor Regum non ab uno, sed à pluribus sint contexti, ac librum primum à Samuele quidem scriptum esse usque ad caput 25. ubi de illius agitur interitu, ab eo autem loco usque ad finem libri secundi Nathan & Gad videntes, id est, Prophetas Scriptores existimari, idque colligi posse ex 1. Paralip. 29.* subjungit. *Non puto, Regum temporibus, eo saltem in statu, in quo res erat Regia composita, & inducta publicarum rerum administratio, defuisse, quibus id esset datum negotii, ut quæ aiebus singulis Historiâ viderentur non indigna, Commentariis, id est, posterorum memoriæ commendarent &c.*

Et postea. *Quod attinet ad David, prima illius tempora scripsit Samuel, novissima verò Nathan & Gad, ut constat ex lib. 1. Paralip. cap. ult. in fine &c. Post Davidis tempora verba dierum, id est, Diaria sive Ephemerides Salomonis scripserunt Nathan, qui eandem operam scriptoriam Davidi parenti navaverat & Abias Silonites & Addo, de quibus 2. Paral. 9. Hæc porrò scripta illa esse videntur, quæ lib. 3. Reg. cap. 11. dicuntur liber verborum dierũ Salomonis. De aliis Regibus idem puto esse existimandum, tametsi de illis, à quibus eorum Verba dierũ sive Ephemerides, aut Diaria scripta fuerint, ex Scriptura non constet. Hoc certè de Roboam legimus libro 2. Paral. cap. 12. v. 15. cujus opera prima atque novissima notata dicuntur à Prophetis Semeia & Addo. Item Abia cap. 13. v. 22 &c. Cùm constet igitur, aut valdè sit verisimile, Reges Israël & Juda habuisse, qui, quod singulis diebus dignum videretur, publicâ memoriâ in Annales referrẽt, explorandum nobis est, quis ex illis Commentariis ea, quæ nunc in libris Regum habemus, Historico stylo concinnaverit. Quidam Esdram existimant &c. alii Jeremiam &c. Non putarem illum à vero aberrare, qui collectorem putaret Ezechiam Regem, aut eo jubente alios, quibus id negotii Rex ipse mandavit.*

3. Sixtus Senensis lib. 1. Bibliothec. ad libros Regum. *Liber Samuelis partim à Sa-*

à Samuele Propheta, partim à Nathan & Gad Prophetis creditur esse conscriptus. Samuel enim collegit facta Heli, Saulis, Davidis ac sui ipsius gesta, quæ in primo Regum usque ad mortem suam, hoc est, usque ad caput vigesimum quintum referuntur. Nathan verò & Gad Prophetæ scripserunt libros Regum à morte Samuelis, usque in finem libri secundi, quod satis apertè indicare videtur liber primus Paralipomenon, in cujus calce hæc verba leguntur. Gesta David priora & novissima scripta sunt in libro Samuelis videntis & in libro Nathan Prophetæ & in volumine Gad.

4. Genebrardus in Chronologia anno mundi 3066. *Samuel scribit librum Judicum, Ruth & maximam partem libri primi Regum, quē ejus nomine alius ad regnum usq; Salomonis perduxit. Hebræi Rabba Bathra capite primo, nempe Nathan & Gad videns. Rabbi Mose, Kimhi.* Similia occurrunt apud Paulum Burgensem in additionib. ad caput 29. 1. Chronicorum.

5. Bonfrerius prælect. in pentat. sect. 6 fol. 19. multis rationibus probat, *libros illos non fuisse ab Ecclesia repudiatos, sed neglectos.* (Ergo si vel maximè essent diversi ab his, quos habemus, nihil tamen ex eo decederet Canonis integritati.)

6. Nathanis & Gaddi scripta non sunt ab Ecclesia rejecta, quia hi duo Historiam Regū mox post Samuelis obitum contexuerunt in lib. 1. 2. & initio tertii Regum, id quod ipse Bellarminus fatetur tom. 7. oper. lib. de Script. Eccles. col. 5. tit. Gad & Nathan. (Cùm ergo Ecclesia habeat Nathanis & Gaddi scripta in libris Regum, falsum est, eorundem scripta ab Ecclesia esse rejecta.)

4. *Salomon locutus est tria millia parabolarum, sed ea non ampliùs extant.* Bellarminus d. l.

Resp. Dionysius Carthusianus monet, *non significari à Spiritu sancto, Salomonis parabolas ter mille fuisse scriptas, sed tantùm prolatas.* Sic enim habent verba. *Locutus est tria millia parabolarum.*

5. *Judæi, cùm non modò essent desides, sed etiam impii, alia quidem perdiderunt negligenter, alia verò tum incenderunt, tum conciderunt.* Bellarm. d. l. ex Chrysostomo.

Resp. ex ipso Bellarmino lib. 2. de Verbo Dei cap. 2. §. Argumentum tertium. *Incredibilis fuit religio Judæorum erga sacros libros. Scribit Philo in libro de egressu filiorum Israël ab Ægypto & citatur etiam ab Eusebio lib. 8. de præparat. Evang. cap. 2. usque ad sua tempora per spatium ampliùs, quàm duorum millium annorum ne verbum quidem fuisse unquam in lege Hebræorum immutatum & quemlibet Judæum centies potiùs moriturum, quàm ut pateretur legem in aliquo mutari.* (Cum hac incredibili Judæorum erga sacros libros religione nullâ planè ratione consistere potest suspicio illa, quòd *ex desidia* quosdam libros sacros perdiderint, *ex impietate* conciderint.)

6. *Ex Testamento Novo certum est periisse Epistolam Pauli ad Laodicenses, cujus ipse meminit Coloss. ult.* Bellarm. d. l.

Resp. 1. Sixtus Senensis lib. 2. Biblioth. sanctæ pag. 87. *Chrysostomus arbitratur, hanc non esse Epistolam, quam Laodicensibus miserit, sed quam Laodicenses Paulo miserint, eò quòd non dixerit Apostolus, ea, quæ ad Laodicenses vobis legatur, sed καὶ τὴν ἐκ Λαοδικείας, id est, & illam, quæ ex Laodicea scripta est, legatur. Theophylactus putat, hanc esse priorem Epistolam Pauli ad Timotheum,*

theum, quæ ut Græca exemplaria testantur, missa est per Tychicum Diaconum ex Laodicea metropoli Phrygiæ Pacatianæ. Epiphanius Salaminæ Episcopus lib. 1. advers. hæreses asserit, hanc Epistolam non esse Pauli, producitq; testimonium, à Marcione hæretico ex Epistola ad Laodicenses citatum in hæc verba. *Unus Deus, una fides, unum Baptisma, unus Deus & Pater omnium, qui est super omnia & per omnia & in omnibus*, quod quidem testimonium iisdem ac totidem verbis apud nos habetur in Epistola ad Ephesios cap. 4. Tertullianus in lib. 5. advers. Marcionem indicat, Marcionem ipsum fuisse in hac sententia, ut crederet Epistolam, quæ juxta nos inscribitur ad Ephesios, fuisse à Paulo non Ephesiis, sed Laodicensibus scriptam & inscriptam &c. Suspicor, exemplar illud Epistolæ ad Laodicenses, quod circumfertur, illud idem esse, de quo Theodoretus in Comment. Epist. ad Coloss. ita scripsit. *Quidam existimant, Paulum etiam scripsisse ad Laodicenses Epistolam. Itaque fictam etiam Epistolam proferunt. Divinus autem Apostolus non dixit eam, quæ est ad Laodicenses, sed eam, quæ est ex Laodicea. Illi enim de aliquibus rebus ad eum scripserant.* Verisimile est autem, eos vel accusâsse, quæ fiebant Colossis; vel eodem morbo etiam laborâsse, & ideò dixit hanc quoq; Epistolam eis legendam esse.

2. Baronius in Annal. Ann. Christi 60. num. 13. enumeratis variis veterum de Epistola ad Laodicenses sententiis suam his verbis subjungit ἐπιχειρῶν. *Sanè nullam eidem tabellario ad Laodicenses fuisse à Paulo datã Epistolam, satis constat, dum in ea, quam tum scripsit ad Colossenses, salutari mandat eos, qui Laodiceæ essent fideles, sic dicens. Salutate fratres, qui sunt Laodiceæ &c. Si enim ad Laodicenses scripsisset, ipse suâ Epistola ejusmodi functus esset officio, nec opus habuisset illud Colossensibus delegare. Si verò antea ad Laodicenses Paulus scripsisset, illis utique, ut modò fecit scribens ad Colossenses, ut suas literas legendas traderent Colossensibus, in mandatis dedisset. Libentiùs igitur Chrysostomo ac Theodoreto inhæremus, quàm cæteris, ut nulla à Paulo scripta fuerit Epistola ad Laodicenses, cùm præsertim, quæ ad Laodicenses nomine Pauli spuria fertur, nequaquam sit ab antiquioribus cognita.* (Sic ergo Baronius Cardinalis Bellarmino collegæ suo contradicit. Baronio suffragantur tum *versio Syriaca*, quæ verba Apostoli Colos. ult. sic reddidit. *Et illa, quæ scripta est ex Laodicea*: tum Theodoretus, qui in Comment. hujus loci sic scribit. *Quidam existimârunt, Apostolum etiam scripsisse ad Laodicenses. Itaque fictam etiam Epistolam proferunt. Divinus autem Apostolus non dixit eam, quæ est ad Laodicenses, sed eam, quæ est ex Laodicea. Illi enim de aliquibus rebus ad eum scripserant.*) Idem ex Baronio repetit ejus Abbreviator Bisciola.

3. Pererius in Comm. Epist. ad Roman. prolegom. num. 50. p. 50. *huic sententiæ cum Chrysostomo, Theodoreto & Oecumenio se assentiri*, disertè scribit.

4. Salmeron Disp. 7. in Epist. Coloss. p. 357. *Putârunt quidam, aliquam peculiarẽ Epistolam ad Laodicenos à Paulo fuisse missam, quam & Jacob Stapulensis edi curavit & ante eum Anshelmus produxit, dicens esse Epistolam Pauli autoritate Apostolicâ confirmatã. Sed reverâ notha & supposititia omnibus doctis habita est hæc Epistola &c. Quòd verò ex verbis Apostoli non evincatur, scriptam Epistolam peculiarem Laodicensis,*

exinde

exinde solidè probatur, quia non dixit Apostolus, καὶ τὴν πρὸς Λαοδικεῖς ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀναγνῶτε. *sed tantùm dixit,* τὴν ἐκ Λαοδικείας. *Nullas ergo Epistolas missas à Paulo ad Laodicenses, sed potiùs Laodiceæ scriptas Epistolas fuisse ad Paulum, ait Chrysostomus & Scholia Græca. Et valdè probabile putat Theophylactus, hanc Epistolam Laodiceæ scriptam esse priorem Epistolam ad Timotheum, quæ ut inscriptio Græca habet, missa est ex Laodicea.*

5. Ederus lib. 4. partit. Theolog. p. 424. quamvis *communiorem Doctiorum sententiam, ipsumq́ contextum Paulinum insinuare putet quandam aliam ab his, quas modò habemus, diversam quæ fuerit ad Laodicenos scripta,* non tamen negat, *Theophylactum docere, non esse aliam, quàm eam, quæ priori loco ad Timotheum per Tychicum Diaconum à Laodicea fuit missa. Cui sententiæ* (inquit) *quorundam Bibliorum correctiorum litera suffragari videtur, quæ sic habet. Facite, ut hæc Epistola legatur in Laodicensium Ecclesia, & ea, quæ scripta est ex Laodicea, ut vobis legatur. Porrò nulla alia ex Laodicea fuit missa, quàm prior illa ad Timotheum. Sunt & qui per Laodicensium Epistolam non aliquam, quæ fuerit ab Apostolo missa, sed eam, quam eadem Ecclesia ad eundem Apostolum quædam, quæ ad Evangelicæ vitæ ratione͂ conducerent, rogans scripserit, intelligant, cui per Epistolam ad Colossenses velit satisfactum.*

6. Cornelius à Lapide in Comment. Coloss. 4. v. 16. *Dico, Apostolum hîc vocare Epistolam Laodicensium, non suam, quam ad Laodicenses scripserit, sed eam, quam Laodicenses ad Paulum, vel certè ad ipsos Colossenses, ut vult Theodoretus, scripserint, in qua quædam inerant, quæ ad rem Colossensium pertinerent, ac proinde ab eis eam legi voluit Apostolus. Patet id ex Græco textu. Ita Chrysostomus, Syrus & Theodoretus.*

7. Estius in Comment. Coloss. 4. *Nonnulli commentatores persuasi ex hoc loco, Paulum verè aliquam ad Laodicenses Epistolam scripsisse, dicunt eam intercidisse, sicut & aliam quandam ad Corinthios scriptam. Hoc modo sentiunt Anshelmus, Aquinas, Cajetanus, quibus annumerandus videtur Gregorius &c. Fefellit autem hos omnes ambiguitas verborum hujus loci, prout Latinè leguntur. Quòd enim dicitur, eam, quæ Laodicensium est, intelligi potest Laodicensium, vel ad quos, vel à quibus Epistola scripta sit aut missa. Et quidem priori modo Latini ferè intellexerunt Sed hanc ambiguitatem planè dissolvit Græca lectio quæ sic habet. Et eam, quæ ex Laodicea est, ut & vos legatis. Ex quo liquet, Apostolum loqui de Epistola ex Laodicea scripta &c. Probabilior nobis est eorum sententia, qui putant, hîc agi de Epistola ab ipsis Laodicensib. scripta ad Paulum, quæ contineret magnam testificationem fidei & caritatis eorum, ideoq́ Paulum voluisse, ut eam legerent Colossenses, illorum scil. exemplo provocandi atque excitandi ad majorem fidei & caritatis profectum. Ita sentiunt Chrysostomus, Theodoretus, Photius, Oecumenius.*

8. Bellarminus ipse in postrema libr. recognitione pag. 8. non probat, quod dixerat, *certum esse,* adductâ Chrysostomi ratione & Latini textus ambiguitate.

9. Gagnæus Sorbonicus in cap. ult. Coloss. *Quæ Laodicensium est, id est, quæ ab Laodicensibus mihi missa est. Sic enim Græci explicant, & Græca verba id innuunt.*

10. Benedictus Justinianus ibid. *Chrysostomi ac Theodoreti sententia semper mihi vero*

vero propinquior visa est, non Pauli Epistolam ad Laodicenses, sed contrà potiùs Laodicensium ad Paulum significari, quod Græca verba apertè indicant.

11. Guilielmus Bailius in Catech. controv. tract. 1. q. 3. postquam dixisset, *Ubi Epistola ad Laodicæos, quam ipse Paulus ad Coloss. scribens cap. ultimo citat*, in secunda editione subjungit. *Scio quidem, aliquos dubitare.* In tertia editione hoc argumentum penitùs omisit.

12. Lorinus in Comm. 2. Petr. 3. v. 16. *De Epistola ad Laodicenses Thomas docet in cap. ult. ad Coloss. vel non penitùs Ecclesiæ de illius Epistolæ autoritate constitisse, vel ab hæreticis depravatam fuisse, vel nihil continuisse, quod non haberent Epistolæ aliæ. Depravatam itidem testatur Philastrius hæres. 89. Theodoretus confictam vocat in c. ult. ad Coloss. Esse Pauli negant Epiphanius hæres. 42. & Hieronymus de viris illustr. in Paulo; confudisse Marcionem cum ea, quæ est ad Ephesios, testis Tertullianus lib. 5. in Marcion. cap. 11 & 17. Quam recitat Jacobus Faber in cap. ult. ad Coloss. & meminit Sixtus Senensis lib. 2. Bibl. in Paulo, esse Lutetiæ in Codice Sorbonicæ Bibliothecæ ac Patavii in Bibliotheca S. Johannis à Viridario, indigna Paulo videtur. Theophylactus in cap. ult. Coloss. vult esse priorem ad Timotheum, dici verò Laodicensium, quia scripta ex Laodicea. Verosimilior conjectura ejusdem Theodoreti atque Chrysostomi, Oecumenii, Glossæ interlinearis ibid. Laodicensium Epistolam non esse, quam ad illos Paulus, sed quam ad hunc ipsi scripsissent. Credibile Theodoretus putat, Laodicenses per Epistolam accusâsse, quæ fiebant Colossis, aut eodem etiam ipsos, quo Colossenses morbo laborâsse, ut referret, si legeretur à Colossensibus, quam scripserant ad Paulum Laodicenses Epistolam. Non appellat Paulus Epistolam* πρὸς Λαοδικεῖς, *ad Laodicenses, sed* ἐκ Λαοδικείας, *ex Laodicea. Lege Pamelium in Tert*[redacted]*s. contra Marcion. n. 258. Baronium to*[redacted]*Annal. ann. 60. p. 169. & 570. Pererium in Prolog. Epist. Rom. Disput. 1. n. 49 & 50. Salmeronem in cap. ult. ad Coloss. Sed hic cum Catharino in cap. ult. ad Coloss. Theophylacti probabilem sententiam putat, quam equidem probare nullo modo possum, etiamsi post illos Antonius Scainus ibid. annuere videatur.*

7. *Fortè etiam periit Epistola ad Corinthios, cujus mentio fieri videtur 1. Cor. 5. in illis verbis, Scripsi vobis in Epistola.* Bellarmin. d. l. Estius in Comm. 1. Cor. 5.

Resp. 1. Sixtus Senensis lib. 2. Bibliothecæ sanctæ tit. Paulus p. 88. *Sunt, qui existiment, Paulum præter duas Epistolas ad Corinthios, quæ in Canone habentur, aliam quoque ad eosdem scripsisse Epistolam, inter Canonicas non enumeratam, argumento sumto ex eo, quòd Paulus in 1. Corint. 5. dicit. Scripsi vobis in Epistola. Sed Chrysostomus arbitratur, Paulum hîc non aliam quandam Epistolam ab hac diversam, sed hanc ipsam nominâsse Epistolam, volens his verbis corrigere, quod paulò antè in ea scripserat, cùm dixisset. Omninò auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat & vos inflati estis & non magis luctum habuistis, ut tollatur de medio vestri, qui hoc opus fecit. Et deinde. Nescitis, quòd modicum fermentum totam massam corrumpit, expurgate vetus fermentum. Credibile igitur erat, Corinthios suspicari, vitandos esse omnes fornicarios, non solùm eos, qui corporeæ libidinis fœditate contaminantur, sed illos etiam, qui spiritualem fornicationem sectentur, quæ*

sit, quotiescunque anima recedit à Deo per qualecunq; peccatum, sive illud infidelitas sit, sive avaritia, sive ebrietas. Hanc igitur vanam eorum suspic[illegible] *excludens Paulus ait. Scripsi vobis in*[illegible]*tola, ne commisceamini fornicariis &c. ac si diceret. Ne quid erretis in eo, quod hîc paulò suprà jusserim, à vobis fugere consuetudinem infami libidine contaminatorum. Non hoc sentio, quod postulavi, ut universos mundi hujus tam corporales, quàm spirituales fornicarios viteti, neque cum ullo spiritualiter fornicante, id est, idololatriæ aut avaritiæ, quæ est idolorum cultus, serviendi consuetudinem habeatis. Nec enim, si conemini, tota vobis Græcia, imò totus orbis, relinquēda fuerit, cùm istiusmodi fornicarii nusquam non occurrant, quanquam id quoq; cupiam, si liceat. Nunc, quod fieri non potest, non exigo, illud autem nunc scripsi & in hac Epistola vobis scribo, ut si quis Christianus palàm hujusmodi vitiis infectus sit, quæ plurimùm absunt ab instituta Christiano, utputa scortatione, avaritiâ, simulachrorum cultu, maledicentiâ, temulentiâ, rapacitate, adeò viteris hominis familiaritatem, ut ne cibum quidem cum illo capere dignemini, donec resipiscat.*

2. Salmeron Disp. 8. in 1. Corint. p. 65. *Dubium est, quam aliam Epistolam Apostolus scripserit Corinthiis. Aliqui non dubitant asserere, fuisse alteram, quæ non extat. Chrysostomus tamen putat, scriptum esse in verbis superioribus ejusdem capitis. Theodoretus quoque non in alia, inquit, sed in hac. Sed hoc parùm ad rem facit, sive in hac, sive in alia scripserit.*

3. Cornelius à Lapide in Comm. *Scripsi vobis, nimirum v. 2. hujus capitis. Ita Theodoretus & Chrysostomus, licèt Thomas, Glossa, Lyranus, Cajetanus putent, aliâ anteriori Epistolâ, quæ interciderit, id scripsisse Paulum.*

4. Gagnæus Sorbonicus *in medio relinquit*, an Paulum aliam ad Corinthios Epistolam scripsisse, ex verbis 1. Corinth. 5. colligi possit, quod tamen Bellarminus *tanquam certum* nobis obtrudere satagit.

Thesis secunda. Evangelistæ & Apostoli mandatum scribendi divinitùs acceperunt.

ἐκθεσις. 1. Facilè concedimus, non posse de omnibus Evangelistis & Apostolis *in specie* demonstrari, quòd mandatum scribendi *externum & expressum* à Deo acceperint, ex eo autem inferri nequit, ipsos nullum planè scribendi mandatum habuisse, cùm de Prophetis V. T. omnibus & singulis itidē demonstrari nequeat, quòd *externum & expressum* scribendi mandatum acceperint, quorum tamen Scripturam nemo piorum dubitat ex mandato divino esse profectam. Os. 8. v. 12.

2. Non negamus, occasiones scribendi exteriùs Apostolis oblatas fuisse, sed illæ non tollunt scribendi mandatū divinitùs traditum, quia mirabili divinæ providentiæ dispositione occasiones illæ Apostolis oblatæ fuerunt & ad eos interior Spiritus S. impulsus postea accessit, quo permoti manū scriptioni admoverunt. Constat, etiam *ad prædicandū* Apostolis occasiones oblatas fuisse Act. 17. v. 16. nemo tamen piorum dubitat, ipsos ex mandato divino prædicâsse.

Antithesis. Johannes Viguerius in Instit. Theolog. tit. de virt. fidei p. 278. *Scriptura exterior nihil aliud est, quàm signum legis Evangelicæ, quam Christus exterius non scripsit.*

scripsit, nec scribi præcepit, sed solùm publicari & prædicari.

Eccius in Enchir. Loc. comm. tit. 1. de Eccles. fol. 9. *Christus non scripsit aliquem librum, nec præcepit discipulis vel Apostolis ad scribendum, at de Ecclesia multa præcepit, unde missurus Apostolos ad plantandam Ecclesiam non dixit, Euntes scribite, sed euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ. Ideò lex fuit scripta in tabulis lapideis, Evangelium in cordibus.*

Petrus à Soto in assertione Catholicæ fidei contra Wirtenberg. cap. 31. de S. Scriptura f. 102. *Nec Christus unquam præcepit eis, ut scriberent, sed prædicate, inquit.*

Melchior Canus lib. 3. Loc. comm. cap. 3. p. 150. *Christus Dominus librum nullum scripsit, imò quantùm legimus, ne præcepit quidẽ, ut scriberetur. Euntes non ait, scribite, sed prædicate Evangeliũ omni creaturæ.*

Martinus Eisengrin. tract. de Ecclesia c. 5. p. 97. *Christus non jussit suis Apostolis, ut Evangelium scriberent omni creaturæ: neq; item dixit, ut in Scripturis ederent omnia, quæcunq; mandaverat illis.*

Wilhelmus Lindanus lib. 1. panopl. cap. 23 *Natura verbi Evangelici à scripto & literis planè abhorret.*

Costerus in Enchir. cap. 43. *Christus Ecclesiam suam à chartaceis scriptis pendere & mysteria sua mẽbranis committere noluit.*

Bellarmin. lib. 4 de V.D. cap. 3 §. Falsum. *Falsum est, Deum mandâsse Apostolis, ut scriberent. Legimus enim Matth. ult. mandatum, ut prædicarent Evangelium, ut autem scriberent, nusquam legimus. Itaq; Deus nec mandavit expressè, ut scriberent, nec ut non scriberent.*

lib. ejusd. cap. 4. §. Secundò. *Scripturas non omnia ita continere, ut sufficiant ipsæ sine alia traditione, probatur ex discrimine, quod est inter prædicationem & Scripturam Apostolorum. Nam si Christo & Apostolis fuisset propositum, verbum Dei coarctandi & restringendi ad Scripturam, inprimis rem tanti momenti Christus apertè præcepisset, & Apostoli alicubi testarentur, se ex Domini mandato scribere, quemadmodum ex Domini mandato in toto orbe docuerunt. At id nusquam legimus.*

Pistorius in hodeget. p. 32. *Apostoli non scripserunt ex proposito, sed propter incidentem necessitatem.*

p. 33. *Non ex Dei mandato.*

Estius in 2. Thess. 2. v. 14. *Res ipsa clamat, Apostolos non ex composito dogmata Christianæ religionis in scriptum redegisse, ut quibus non scribendi, sed prædicandi Evangelii negotium à Christo commissum esset, sed pro natis occasionibus quædam mandâsse literis ad absentes datis, quæ profectò scripturi non fuissent, si vel præsentes fuissent iis, ad quos scribebant, vel occasio defuisset.*

Nostram sententiam probamus. 1. *Ex divino impulsu,* quo Evangelistæ & Apostoli ad scribendũ permoti fuére, 2. Timoth. 3. v. 16. ille enim in sanctis Dei hominibus mandato externo æquiparatur. Nam quid aliud est divinus ille impulsus interior, quàm mandatum internum & occultum, ejusdem omninò autoritatis, roboris ac ponderis cum mandato externo & manifesto?

2. *Ex mandato Christi,* quo jubentur *docere omnes gentes,* n[illegible] illius solùm, sed etiam secuturi temporis, Matth. 28. v. 19. 20. Qui enim jubentur docere omnes omnium temporũ gentes, illi jubentur doctrinã suam scripto complecti, cùm omnes

omnes etiam secuturi temporis gentes vivâ voce absque scripto ab Apostolis doceri non potuerint.

3. *Ex Apostolorum officio,* quod est non solùm vivâ voce, sed etiam scribendo *de Christo testari.* Johan.15.v.27. cap.21.v.24. Actor.1.v.8. cap.10.v.41.42. 1.Joh.1.v.3.4. Apoc.1. v.2.3.

4. *Ex speciali scribendi præcepto* Johanni Apostolo divinitùs dato, Apocal.1.v.11.19. cap.2.v.1.8.12 & 18. c.3. v.1.7 & 14. cap.14.v.13.cap.19.v.9. cap.21.v.5. Jam verò in hoc scriptionis opere est par ratio Johannis & reliquorum N. Testamenti Scriptorum, cùm omnes ex inspiratione divina scripserint, quæ expresso & diserto mandato hîc æquiparatur. Si Johanni mandatum fuit, ut ad Ecclesias minores Asiæ scriberet, quia cùm exul esset in Insula Pathmos, non poterat vivæ vocis prædicatione denunciare ea, quæ audiverat, utiq; ex eadem ratione deducitur, necessarium fuisse, Apostolos, quorum præsentia non potuit omnibus variorum temporum fidelibus præstò esse, uti scripto.

5. *Ex Spiritus sancti approbatione.* Spiritus sanctus Evangelistarum & Apostolorum scriptionem disertè comprobavit, tum Synodicâ Epistolâ, Actor.15. v.28. tum miraculis per Apostolos editis, 2.Cor.12.v.12. Hebr.2.v.4. Utiq; ergo Evangelistarum & Apostolorum scriptio est divina & ex divino mandato profecta.

Huic nostræ sententiæ suffragatur.

1. Quòd agnoscunt, Christum per Evangelistas & Apostolos, tanquã suos & Spiritus sancti amanuenses, scripsisse. Ex eo enim immotè colligitur, ipsos scribendi mandato non fuisse destitutos.

Gregorius Episcopus Roman. præfat. in Jobum. *Ipse hæc scripsit, qui hæc scribenda dictavit. Ipse scripsit, qui & illius operis inspirator extitit.* Declarat hoc eleganti similitudine. *Si magni cujusdam viri susceptis Epistolis verba legeremus, eaq; quo calamo fuissent scriptæ, quæreremus, ridiculum profectò esset, si non Epistolarum autorem scire, sensumq; cognoscere, sed quali calamo eorum verba impressa fuerint, indagare studeremus. Cùm ergò rem cognoscimus, ejusq; rei Spiritum sanctum autorem tenemus, cùm scriptorem quærimus, quid aliud agimus, nisi legentes literas de calamo perscrutamur?*

Idem lib. 22. moralium cap.13. *Evangelii gratia diligentibus filiis est collata per Dominum, qui ad redemtionem nostram veniens novum nobis Testamentũ condidit &c. librum scribit ipse, qui judicat &c. Erit ergo tunc autor judicii, qui nunc est conditor libri.*

Et postea. *Quia librum N. Testamenti ipse per se humani generis in extremo conderet, Ezechiel Propheta denunciat cap.9. &c. Ipse Dominus, quia postquam pro nobis mortuus est & resurrexit, & ascendit in cœlum, tunc Testamentum Novum per Apostolos scripsit, vir iste atramentarium ad renes habuit. Qui enim Scripturam Testamenti Novi, postquam decessit, condidit, atramentarium quasi à tergo portavit.*

Alphonsus à Castro lib.1. advers. hæres. capite 2. pag. 4. *Ex quibus omnibus manifestè colligitur, Scripturas aliquas divinas esse, illas scil. quas homines aliqui, Deo inspirante, scripserunt, imò ut verius dicam, quas Deus ipse manibus hominum scripsit.*

Idem lib. 6. advers. hæreses verbo Eucharistia hæresi 2. *Evangeliorum, sicut & cujusli-*

cujuslibet alterius Scripturæ sacræ Autor est Spiritus sanctus, ipse autem Evangelista velut calamus fuit, quo mediante Spiritus sanctus Scripturam sacram in ordinem redegit.

Ederus lib. 3. Oecon. Bibl. p. 326. proponit quæstionem. *Cur Dominus nihil scripserit, ut aliis de ipso scribentibus necesse sit credere?* ad quam respondet verbis Augustini lib. 1. de cons. Evang. cap. 35. *Nequaquam dicendum est, quòd ipse non scripserit, quandoquidem membra ejus id operata sunt, quòd dictante capite cognoverunt. Quicquid enim de suis factis & dictis nos legere voluit, hoc scribendum illis tanquam suis manibus imperavit.*

Gregor. de Valent. lib. 8. anal. fid. c. 5. in Volum. oper. p. 93. & tom. 3. in Thom. Disp. 1. q. 1. punct. 7. col. 304. *Cum doctrinam hanc,* (verbi revelati) *Spiritu sancto dictante, esse à sacris autoribus exceptam literisque mandatam dicimus, non utcunque significare volumus, Spiritu sancto dirigente, sacros autores illam infallibiliter scripsisse. Nam & Pontifices summi certam quandam Spiritus sancti assistentiam habent, cùm definiunt controversias fidei, neque tamen illorum definitiones, quantumvis ab ipsis conscriptæ, Scriptura sacra sunt, aut esse dicuntur, sicut nunc quidem loquimur de Scriptura sacra. Autores igitur Canonicos scribere, Spiritu sancto dictante, ob eam rem propriè dicimus, quoniam in doctrina scripto tradenda sic illorum operâ Spiritus sanctus utitur, ut in eo quidem negotio, non tam illi agant, quàm agantur à Spiritu sancto, planè instar calami, cùm usurpatur à Scriptore. Quò & illud Davidis spectat. Lingua, inquit, mea calamus Scribæ velociter scribentis. Nec enim alium hoc loco Scribam significat præter ipsum Deum. Deinde ob eam causam quoque Scriptorem sacrum agi potiùs à Spiritu sancto asserimus, quia etsi spontè quidem scribat, ut scribit tamen omninò necessariò, ita ut (Spiritu sancto sic efficaciter volente) minimè in ipsius arbitrio positum sit scribere, aut non scribere, aut alio modo, alio tempore, aliis verbis scribere. Atque hoc ipsum propriè est, autorem sacrum esse quasi Spiritus sancti calamum, in cujus videl. potestate non est, ut eo scriptor utatur, vel alio modo utatur.*

Salmero tom. 1. proleg. 25. *Tantò magis dicendum est, Christum scripsisse per Evangeliorum scriptores, ut per manus suas, quantò illi ne verbum unum, aut jota unum, ut solent plerunque amanuenses facere, de suo Spiritu Evangelio addiderunt, cùm exploratum sit, non nisi Spiritu sancto assistente scripsisse.*

Costerus in Enchir. cap. 1. pag. 42. *Spiritus sanctus Scripturam Evangelicam dictavit, non autem scripsit suis, sed amanuensium suorum, Evangelistarum & Apostolorum, manibus.*

Idem in Apolog. part. 1. Enchir. contra Franc. Gomarum p. 36. *Scripturam sacram Spiritus sanctus dictavit, singula verba composuit & suis locis constituit, ut nec jota, nec apex unus superfluat.*

Bellarminus lib. 1. de Verbo Dei capite 2. §. Secundò. *Rectè Theodoretus præfatione in Psalmos & S. Gregorius præfatione in Jobũ linguas & manus Scriptorum sacrorum nihil aliud, quàm Spiritus sancti calamos appellandos censuerunt. Et August. lib. 18. de C. D. cap. 41. Non immeritò, inquit, cùm illa scriberent, eis DEUM vel per eos locutum &c. tot tantique populi crediderunt.*

Adamus Conzen tom. 2. in Luc. fol. 6. *Certum est, primariam causam Evangelii (à Luca) scribendi non fuisse hortationem Pauli, sed cœlestem revelationem & imperium.*

Et paulò pòst. *Itaque non modò divini Spiritus instinctu singula moderante scripsit, sed etiam divinâ autoritate ac jussu ad scribendum sese accinxit.*

Idem in qq. procœmialibus in quatuor Evangelia q. 6. §. 2. *Necessitatem originis* (in Scripturis sacris) *agnoscimus, quia quidam Apostoli jussi sunt scribere.* (Nota quidam Apostoli, ergo non solus Johannes, sed etiam reliqui omnes, qui scripserunt ex Apostolis.) *Eam verò sequitur necessitas habendi Scripturam, eam venerandi, ei credendi, tanquam normæ ac certissimæ regulæ religionis &c.*

2. Quòd agnoscunt, Evangelistas & Apostolos ex inspiratione & impulsu divino scripsisse. Nam hic impulsus interior æquiparatur mandato externo, ut Prophetarum exemplum ostendit.

Gregorius. in Registr. Epist. lib. 4. Epist. 40. *Quid est Scriptura sacra, nisi quædam Epistola omnipotentis Dei ad creaturam suam?*

Alphonsus de Castro lib. 1. adv. hæref. cap. 2. fatetur, *Apostolos Deo inspirante scripsisse.*

Bellarmin. lib. 4. de Verbo Dei cap. 3. §. Falsum. *Non negamus, quin Deo volente & inspirante Apostoli scripserint, quæ scripserunt &c. Hoc modo intelligendus est Augustinus lib. 1. de cons. Evang. cap. ultimo, ubi sic loquitur. Quicquid ille de suis dictis & factis nos legere voluit, hoc scribendum illis tanquam suis manibus imperavit. Loquitur enim de imperio interno, quo Christus invisibiliter, ut caput membra sua movet ad varias actiones, quod imperium suggestio potiùs & inspiratio, quàm præceptum propriè dictum existimari debet.* (Si Apostoli scripserunt Deo volente & inspirante; Item ex imperio Dei interno, utique scripserunt ex Dei mandato.)

Idem lib. 2. de Concil. cap. 12. §. Observandum igitur. *Scriptura est verbum Dei immediatè revelatum & scriptum quodammodo Deo dictante, juxta illud 2. Petr. 1. Spiritu sancto inspirante locuti sunt sancti Dei homines. Et 2. Timoth. 3. Omnis Scriptura divinitùs inspirata &c. Dicuntur igitur Scriptores sacri habuisse immediatam revelationem & scripsisse ipsius Dei verba, quia vel nova quædam & anteà incognita eis revelabantur à Deo, vel Deus immediatè inspirabat & movebat Scriptores ad scribenda ea, quæ viderant vel audierant, & eos dirigebat, ne aliquo modo errarent. Ut enim dicitur verè epistola Principis, quæ à Principe dictatur, etiamsi is, qui eam scripsit, antea sciebat, quæ scripturus erat: ita dicitur & est immediatum Dei verbum, quod scriptum est ab Evangelistis Deo inspirante & dirigente, licèt scripserint ea, quæ viderant, vel audierant.*

Gregor. de Valent. in anal. fidei lib. 8. cap. 6. *Apostoli Deo dictante & inspirante scripserunt.*

Maldonatus in Comment. Luc. 1. in procœm. *Cùm dicit, visum est mihi, non humanum tantùm ac suum, sed divinum consilium significat, ac si dicat. Visum est mihi in Domino, sicut Actor. 15. Visum est Spiritui sancto & nobis.* (Aliud quidem est externâ voce præcipere, aliud internâ inspiratione impellere, sed aliud quoad *mandati modum*, non quoad *mandati divinitatem & autoritatem.*)

Tannerus tom. 3. Theol. Scholast. Disput. 1. q. 1. dub. 7. n. 217. *Historiographi sacri ad totum illud scriptionis negotium divinitùs impulsi, nec alio, quàm divino nomine & au-*

& autoritate quidquam scripsisse & notificâsse dicuntur.

Coppensteinius contra Harmoniam Calvino-Papisticam Dn. D. Himmelii pag. 11. *Apostoli scripserunt absque mandato, literali certum est, vocali fortè, sed minimè absque inspirato.* (Si non scripserunt absque mandato inspirato, ergo non scripserunt absque mandato.)

3. Urgemus etiam quasdam hypotheses Adversariorum.

1. Gregorius de Valentia lib. 8. Analys. fidei cap. 1. agnoscit, Apostolos scripsisse, *1. dictante Spiritu sancto. 2. non tam agentes, quàm actos, planè instar calami, cùm à Scriptore usurpatur. 3. Scripsisse omninò necessariò, ita ut in ipsorum arbitrio minimè positum fuerit scribere, vel non scribere, vel alio modo & tempore.*

2. Nicolaus Serarius Proleg. Biblic. cap. 4. q. 1. postquam citâsset locum Petri 2. Petri 1. *Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines,* addit; ac *non voce tantùm, sed etiam scripto locuti sunt.*

cap. 5. q. 21. etsi postremum illud Gregorii de Valentia axioma non probet, agnoscit tamen *vehementem Spiritus sancti motum & incitationem.*

q. 14. fatetur, *motum illum Spiritus sancti Apostolorum mentem, voluntatem & manum multò perfectiùs affecisse, quàm solent homines hominibus dictantes facere.* (At qui homines hominibus dictant, scribere jubent.)

q. 17. dicit, *Deum scribentis manui astitisse, eamq; veluti tenuisse, ne rem pro re, verbulum pro verbulo, literam pro litera poneret.*

3. Antonius Possevinus lib. 2. Bibl. select. cap. 31. *Proposita necessariò per divinas literas fuêre supernaturalia, quibus intellectus & voluntas integrum Deo cultum præstantes divino denique præmio afficerentur.* Addit, *per corporales literas, quas cernamus & legamus, Deum erudire nos voluisse,* quod his *Augustini verbis ex concione 2. in Psal. 90.* illustrat. *De illa civitate, unde peregrinamur, hæ nobis literæ venerunt, quæ nos hortantur, ut bene vivamus.*

4. Didacus Stella in Lucam fol. 3. *Lucas beatissimus, quamvis audierit à Virgine Deipara & Apostolis: nihilominus Spiritu sancto dictante & movente scripsit, quod quidem ipse sub silentio præterivit, ut superbiam & jactantiam vitaret.*

(Ex illis omnibus sic colligimus. Qui scribunt dictante & movente Spiritu sancto non tam agentes, quàm acti, instar calami à Scriptore usurpati; quique scribunt omninò necessariò, ex vehementi Spiritus sancti motu & incitatione, ita ut Scriptura illorum à Deo dicatur descendere, illi omninò habuerunt divinum scribendi mandatum. Apostoli scripserunt dictante & movente Spiritu sancto &c. Ergo.)

Argument. Advers. 1. *Ad prædicandum vivâ voce non expectârunt Apostoli oblatam occasionem vel necessitatem, sed sponte suâ & ex proprio instituto perrexerunt. At ad scribendum non nisi necessitate quadam coacti animum applicuerunt.* Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei capite 4.

Resp. 1. Si Apostoli necessitate quadam coacti animum ab scribendum applicuerunt, quod Bellarminus disertis verbis hîc asserit, utique Scripturas judicârunt esse necessarias, quod tamen

negat

negat in hoc ipso capite §. 1. *Scripturas,* inquit, *non fuisse sine traditionibus simpliciter necessarias, probo ex variis ætatibus Ecclesiæ &c.*

Et postea. *A Christi adventu per annos multos Ecclesia fuit sine Scripturis.*

2. Etiam *ad prædicandum* occasiones ipsis aliquando datæ. Act. 17. v. 16. quæ ut non tollunt prædicandi, ita nec scribendi mandatum.

3. Petrus testatur 2. Epist. 1. *se non neglecturum suos illos semper commonefacere, & effecturum, ut post mortem suam possent suorum præceptorum mentionem facere,* quæ verba de tractatibus & libris intelligit Thomas de Vio Card. Cajet. in Comm. (Falsum ergo est, quod Bellarminus asserit, *ad prædicandum quidem vivâ voce non expectâsse Apostolos oblatam occasionem vel necessitatem; at ad scribendum, non nisi necessitate quadam coactos venisse.*)

4. Salmero tom. 3. tract. 25. sic disserit. *Causa præcipua, quæ Matthæum ad scribendum permovit, Spiritus sanctus fuit, qui Evangelicam doctrinam literis consignari suo loco & tempore voluit. Nam & ille propterea magnum desiderium in fratribus, qui ex circumcisione Christum fide susceperant, ingeneravit, ut à Matthæo Apostolo conscriptionem Evangelii obtinerent.* (Ergo occasiones illæ scribendi non tollunt scribendi mandatum, sed sunt ei subordinatæ.)

2. *Epistolæ ab Apostolis scriptæ hunc habebant scopum, ut extirparent errores contra traditionem ortos & pro particulari necessitate Ecclesiarum vel personarum, ut Philemonis, Timothei, Titi, Electi & Gaii Epistola, non autem ut omnia complecterentur.* Salmeron in Epist. Roman. Disp. 8.

Resp. 1. Toletus in Comment. Luc. ad præfat. annotat. 11. p. 8. *Etiamsi Lucas uni Theophilo Evangelium suum scripserit, non tamen pro illo solo scripsit, sed pro omnibus, sicut & Paulus multas Epistolas aut hominibus particularibus, aut Provinciis, quæ tamen in utilitatem totius Ecclesiæ ordinabantur.*

2. Maldonatus in cap. 1. Luc. *Non minus autoritatis habet Historia Actorũ, quòd ad unum privatum hominem scripta fuit. Nam quod Theophilo Lucas scribit, omnibus scribit, quemadmodum Paulus cùm ad Timotheum, Titum, Philemonem, homines privatos scribit.* (Ergo quæ ad particulares personas & ex occasione particulari scripta sunt, ex instituto Spiritus sancti ad totius Ecclesiæ salutem scribi potuerunt & reverà scripta sunt, cùm articuli fidei & præcepta morum in illis tradita ad omnes Ecclesiæ filios pertineant.)

3. 2. Corinth. 3. v. 3. *Epistola nostra vos estis scripta à nobis non atramento, sed Spiritu Dei vivi, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carneis. Ergo Christus noluit Ecclesiam suam à chartaceis scriptis pendere, nec membranis mysteria sua committere.* Coster. in Enchir.

Resp. 1. Salmeron Disp. 3. in 2. Cor. p. 290 *Licèt de tota sacra Scriptura dici possit, quòd sit Epistola Dei, testibus Augustino & Gregorio, hîc tamen aliâ ratione Paulus accipit Epistolam, quasi dicat, Tota vestra Ecclesia Epistola nostra est, id est, testimonium & commendatio nostri apud omnes gentes, quam in corde nostro gerimus &c. Quòd Epistolæ scriptæ in commendationem meam egissent, id vos nunc ipsi tum fide, tum vita & operibus præstatis.*

2. Cornel. à Lapide in Comment. h. l.

Vos

Vos ô Corinthii meâ operâ conversi estis mihi instar Epistolæ commendatitiæ ab omnibus lectæ & intellectæ, quam pro mea commendatione exhibeo, quibus volo. Sicut enim opus commendat opificem & sigillum rei signatæ facit fidem, sic vos quasi Epistola commendatitia à vobis obsignata me commendatis &c. Vos à me conversi, estis indelebiliter animo meo inscripti, insculptiq́; ubi nota, quòd Paulus hanc Epistolam bis scripserit. Primò in seipsa, cùm in Corinthiorum mente fidem & Spiritum Christi inseruit & inscripsit. Secundò eandem scripsit & impressit in corde suo per eorum curam & amorem. Tertiò, vos etiam estis Epistola Christi, quorum scil. in cordibus ministerio meo quasi calamo inscriptus est Christus, ipseq́; Christus in iis per me & meam prædicationem, suam fidem, spem, caritatem & reliqua dona inscripsit non atramento, sed Spiritu sancto.

3. Estius in Comm. h. l. *Dicitur Epistola, de qua sermo est, id est, ipsi Corinthii fideles, scripta in tabulis cordis carneis, in quantum fides & caritas & cætera, quæ lex nova præcipit, in eorum cordibus impressa erant per Spiritum sanctum &c.* (Hæc interpretatiò cōgruit Apostoli *scopo & contextui*, ex qua nullâ veritatis specie elici potest, vel Apostolos scribendi mandato fuisse destitutos, vel Scripturam illam interiorem & spiritualem excludere externam Apostolorum scriptionem, vel Scripturas in N. Testamento non fuisse necessarias, vel Apostolos aliam doctrinam cordibus auditorum, aliam membranis & chartis inscripsisse.)

CAPUT V.

DE SCRIPTURÆ AUtoritate.

THESIS. Autoritas Scripturæ non pendet ab autoritate Ecclesiæ, ac proinde non est major autoritas Ecclesiæ, quàm Scripturæ sacræ.

Ἐκθέσεις. 1. Aliud est Ecclesiam testari de Scriptura & ejus autoritate διακονικῶς, *ministerialiter*, aliud eam conferre Scripturæ suam autoritatem δικαστικῶς, *prætoriè & judicialiter*. Ecclesiæ ministerio & testificatione deducimur ad agnoscendam Scripturæ autoritatem, sed ex eo inferri nequit, quòd autoritas Scripturæ vel *in se*, vel *quoad nos* unicè pendeat ab Ecclesię autoritate, quia, quando jam cognovimus, Scripturam esse divinam, & continere Dei verbum, non ampliùs credimus Scripturæ *propter Ecclesiæ testificationem*, sed *propter seipsam*, quia scilicet est vox Dei, qui est αὐταλήθεια ac proinde αὐτόπιστος.

2. Distinguendum est *officium & ministerium Ecclesiæ* ab officii illius *objecto*. Officium Ecclesiæ est testari de Canone, item interpretari Scripturam & refellere hæreticos &c. Sed hoc officium Ecclesiæ non est confundendum cum ipsa Scripturæ αὐθεντίᾳ, quæ solùm proponitur ab Ecclesia, tanquam conditione & teste, & hoc est officii Ecclesiæ *objectum*, quod nullo modo *primò & per se* potest dependere ab adjuncto officio, quin potiùs hoc ab illo dependet.

3. Aliud est *ex Ecclesiæ testimonio* innotescere nobis Scripturæ autoritatē, aliud verò *ex solo Ecclesiæ testimonio* omnem Scripturæ autoritatem, quoad nos *unicè* pen-

pendere. Prius concedimus, posterius negamus, quia præter Ecclesiæ testificationem sunt aliæ duæ classes testimoniorum, autoritatem Scripturæ demonstrantium, videl. interna κριτήρια Scripturæ insita, (utpote *antiquitas, rerũ majestas, sermonis singularitas, perpetua conformitas, prophetiæ de rebus futuris dignitas, complementi veritas, miraculorum, quibus doctrina illa confirmata est, divinitas, Diabolici adversus eam furoris immanitas, ipsius Scripturæ in persuadendo & permovendo efficacitas*) ac internum Spiritus S. testimonium. Quin & in illa ipsa classe, quæ Ecclesię testificationem continet, etiam alia externa testimonia, ex omni scilicet hominum genere proferri possunt, interim non negamus, Ecclesiæ testificationem in hac classe reliquis testimoniis externis esse præferendam.

4. Aliud est loqui de testimonio *Ecclesiæ primitivæ*, quæ ab Apostolis sacrorum librorum autographa accepit, & fidele testimoniũ de illis posteritati tradidit; aliud verò de autoritate *præsentis Ecclesiæ*. Illud potissimùm attendendum, quando de Ecclesiæ testificatione agitur.

5. Docendi causâ quidam distinguunt inter *autoritatem Scripturæ superiorem & inferiorem*. Scriptura in se & ex se habet verè divinam αὐθεντίαν, ἀσφάλειαν, ἀξιοπιστίαν, ob divinissima κριτήρια ipsi insita; hæc est autoritas *interna & superior*: *inferior verò & externa* pendet ex propositione Ecclesiæ, ut testatricis & candelabri, cui hæc divini verbi lux imposita est. Sed hæc inferior & externa autoritas nihil aliud est, quàm manifestatio & agnitio autoritatis interioris.

6. Propriè tamẽ & accuratè loquendo non est *duplex*, sed *una* Scripturæ autoritas, eademque divina, non dependens ab Ecclesiæ autoritate, sed à solo Deo. Autoritas Scripturæ quoad nos nihil aliud est, quàm manifestatio & cognitio unica illius divinæ & summæ autoritatis, quæ Scripturæ est interna atque insita. Ecclesia igitur non confert Scripturæ novam aliquam autoritatem *quoad nos*, sed testificatione suâ ad agnitionem illius autoritatis nos deducit.

7. Concedimus, Ecclesiam esse Scripturæ sacræ testem, custodem, vindicem, præconem & Interpretem, sed negamus ex eo effici, quòd autoritas Scripturæ sive *simpliciter*, sive *quoad nos* ab Ecclesia pendeat, & quidem *unicè* pendeat.

8. Quando de Ecclesia dicitur, quòd *constituerit Canonem*, phrasis illa duobus modis accipi potest, videlicet vel de Scriptorum Canonicorum αὐθεντίᾳ, vel de Canone hoc παραδεδομένῳ. Priore sensu sola *Apostolorum Ecclesia* N. Testamenti libros Canonicos constituit, miraculis confirmavit, Ecclesiæ commendavit ob ipsam ἀξιοπιστίαν internam atque insitam. Posteriore verò sensu ἡ παράδοσις de cõstituto Canone competit reliquis omnibus *Ecclesiis derivativis*, cumprimis verò primitivæ Apostolorum temporibus vicinæ, quæ constitutum hunc ab Apostolica Ecclesia Canonem recepit & de eo suis filiis testificata fuit, hæcq; testificatio subindè per successionem est propagata. Apostoli ergo constituerunt Canonem *effectivè*, ut fideles Dei amanuenses. Ecclesia subsequens *testificativè, declarativè, propositivè*.

Anti-

Antithesis. c. Si Romanorum dist. 19. scribit Papa Gelasius. *Si Vetus, Novumq́ Testamentum sunt recipienda, non quòd Codici Canonum sunt annexa, sed quòd de his recipiendis Sancti Papæ Innocentii prolata videatur esse sententia, restat nimirùm, quòd Decretales Epistolæ Romanorum Pontificum sunt recipiendæ, etsi non sunt Codici Canonum compaginatæ, quoniam inter ipsos Canones unum B. Leonis Papæ capitulum constat esse permixtũ, quo ita omnia Decretalia constituta Sedis Apostolicæ custodiri mandantur, ut si quis in illa commiserit, veniam sibi noverit denegari.* (Conferuntur invicem libri V. & N. T. ac Decretales Romanorum Pontificum Epistolæ, ac tam illi, quàm hæ propter Pontificis sententiam in Codice Canonum Ecclesiasticorum promulgatam recipiendæ statuuntur. Ut ergo Pontificis sententia Decretalibus Epistolis, ita quoque V. & N. Testamenti libris autoritatẽ quoad nos unicè confert.)

Glossa lib. 2. Decretal. tit. 23. c. Sicut noxius 1. *Adverte, quòd verba textus non sunt Papæ, sed Salomonis in parabolis, ut patet ex suprascriptione, & habentur originaliter in parabolis c. 26. Sed quia textus est hîc canonisatus, facit fidem & inducit necessitatem, sicut si editus fuisset à Papa, quia omnia nostra facimus, quibus autoritatem nostram impartimur.*

Nicolaus Cusanus Cardinalis Epist. 2. ad Bohemos tom. 2. p. 834. *Scripturarũ autoritas & intelligentia fundatur in Ecclesia, quæ unam abjicit & alteram accipit.*

Sylvester Prierias contra Luth. *Indulgentiæ non innotuêre nobis autoritate Scripturæ, sed autoritate Romanæ Ecclesiæ, Romanorumq́ Pontificum, quæ major.*

Idem. *A doctrina Romanæ Ecclesiæ & Romani Pontificis sacra Scriptura trahit robur & autoritatem.*

Johannes Maria Verratus Carmelitanus scripsit, *Scripturas non habere firmitatem, nisi ab Ecclesiæ traditione.*

Vincentius Lunellus Franciscanus conclusit, *quia Scripturæ autoritas pendeat ab Ecclesiæ autoritate, & traditionum nullus esset usus, nisi eâdem Ecclesiæ autoritate niterentur, hoc inprimis fundamentum, cui sine periculo inædificari possit, jaciendum esse, quòd omnes Christiani Ecclesiæ credere teneantur, hoc tanquã nobilius firmamentum præferendum esse Scripturæ & traditionibus.*

Johan. Eccius in Enchir. in cap. de autor. Eccles. resp. ad 3. object. *Scriptura non est authentica, nisi Ecclesiæ autoritate.*

Idem. §. Scriptura Art. 15. *Visum est nobis &c. quod decretum Ecclesia postea mutabat. Ecce potestas Ecclesiæ super Scripturam.* (Hanc potestatem Ecclesiæ super Scripturam ibidẽ multis exemplis confirmare nititur.)

Johannes Casparus Rutlandus in loc. comm. Theol. tit. 2. pag. 85. *Neq́ ulla Scriptura est authentica sine autoritate Ecclesiæ, à qua debet approbari, sicut Scriptura Novi Testamenti absq́ est approbata. Major igitur est autoritas Ecclesiæ, quàm Scripturæ.*

p. 88. *Ecclesia mandavit parvulos baptizare absque aliqua autoritate singulari Scripturæ. Ex quibus itaque liquet, majorem esse Ecclesiæ autoritatem, quàm Scripturæ.*

Alphonsus de Castro lib. 1. adversus hæreses cap. 5. *Dic ergo, cur credis Evangelistæ & non Ecclesiæ, cujus ipse Evangelista membrum fuit, cùm Ecclesia tantò Evangelistas excellat, quantò integrum corpus singulis*

gulis praestat membris? Si uni fidis, cur diffidis cunctis? Si membro tribuis tantum, cur toti nihil tribuis corpori?

Et postea *In primordiis Ecclesiae nascentis, cùm primò oriebatur, post receptum Spiritum sanctum aliquod temporis spatium interjectum est usque ad primam Evangelii conscriptionem, quo tempore nulli dubium, quin credendum esset Ecclesiae circa credenda & agenda à Christo mandata, etiamsi tunc Ecclesia omni Scripturae praesidio careret. Eritne fortè dicendum, ut brevior sit nunc Ecclesiae autoritas, quàm tunc? Aut detrudemus Ecclesiam in tam angustos limites, ut eam nunc ex Scripturae testimonio pendere dicamus, quae olim minimè pendebat?*

Cardinalis Surdisius in suo Catechismo sic scribit. Doctor. *Ad quemnam pertinet definire libros Canonicos?* Catholicus. *Ad Ecclesiam, cujus absque autoritate non majorem fidem adhibuerim D. Matthaeo, quàm Tito Livio.*

Cùm à quodam dictum esset, *Scripturas valere, quantùm fabulas Aesopi, si destituantur autoritate Ecclesiae*, Cardinalis Hosius lib. 3. ejus operis contra Brentium, cui titulum fecerat, Verae Christianae Catholicaeq; doctrinae solida propugnatio asserit, *hoc potuisse pio sensu dici, quem homo pius, qui caritatem habet, quae non cogitat malum, ex iis verbis eliceret. Nam reverâ, nisi nos Ecclesiae doceret autoritas, hanc Scripturam esse Canonicam, perexiguum apud nos pondus haberet.* Quo sensu iterùm in Confess. Petricoviensi dixit cap. 15. *Ecclesiae si sua non tribuatur autoritas, nullam futuram eorum, quae scripta sunt ab Evangelistis, autoritatẽ.*

Caranza controv. 2. Prolegomenon ad summam Conciliorum. *Solùm credimus Scripturis propter Ecclesiam testificantem.*

Matthias Aquensis in Catholicae doctrinae assertione libr. 1. *Quòd Scripturis aliqua credi debeat esse verbum Dei aut Canonica, pendet ex communi Ecclesiae consuetudine, atque Orthodoxorum Patrum per universum terrarum orbem consensu, aut alicujus plenariorum Conciliorum sententia seu definitione.*

Schleidanus in Comment. rer. gestarum Anno 1553. meminit cujusdam Galli Pontificii, *qui, absque Ecclesiae autoritate non plus tribuendum esse, dixit, Epistolis Pauli, quàm fabulis Aesopi*, quod pronunciatum. Vitus Milerus in discuf. sexcentorum errorum Heshusii pag. 21. *tanquam rectè dictum* defendit, imò exaggerat.

Albertus Piggius lib. 1. Hierarch. Ecclesiast. cap. 2. multis probare conatur, *quòd omnis, quae nunc apud nos est, Scripturarum autoritas, ab Ecclesiae autoritate dependeat necessariò.*

Ibid. fol. 8. *Apostoli quaedam scripserunt, non ut scripta illa praeessent fidei & religioni nostrae, sed ut subessent.*

Ibid. fol. 9. concludit, *non solùm non inferiorem esse, non solùm parem, imò & quodammodo superiorem autoritatem Ecclesiae autoritate Scripturae, siquidem Scripturis quibusdam eisq; praecipuis, hoc est, Evangelistarum, quam neque ex se, neque ex Scriptoribus suis apud nos habebant, Canonicam impertita est autoritatem, aliis verò, quam ex autoribus suis habebant autoritatem, conservavit.*

Thomas Bozius lib. 16. de sign. Eccl. cap. 10. *Quicquid divina Scriptura autoritatis habet, illud totum fuit atque est ab Ecclesia,*

clesia, nam singuli ejus libri confecti sunt à filiis Ecclesia.

Ibid. *Profectò sequitur, multò majorem in Ecclesia esse autoritatem, quàm in divinis libris.*

Thomas Stapleton in relect. princip. doctrinal. controv. 4. pag 497. *Ecclesia Scripturis, quas prædicat, preferri potest, quia Scripturas seu scriptum hoc Dei verbum non solùm prædicat, sed etiam hoc verbum Dei scripsit ipsa, taxavit quoque & consignavit ipsa pro scripto Dei verbo. Ecclesia facit, ut vera esse à nobis credantur, quæ in Scripturis continentur.*

In triplic. adversus Witak. *Propter solam Ecclesiæ autoritatem credimus Scripturæ sacræ.*

Bellarminus lib. 4. de Verbo Dei c. 4. *Non aliunde habemus, Scripturam esse divinam & qui libri sint sacri, quàm ex traditione non scripta.*

lib. 4. de Ecclesia cap. 2. §. Secunda nota. *Scriptura pendent ab Ecclesia, non contrà, ut sæpè diximus.*

lib. 2. de Sacrament. cap. 25. *Omnium dogmatum firmitas pendet ab autoritate præsentis Ecclesiæ.* (Si firmitas dogmatum, & quidem omnium ab autoritate præsentis Ecclesiæ pendet, ergo etiã ipsius Scripturæ, in qua dogmata fidei continentur.)

Armandus Jes. in Epist. ad Chamierum p. 21. *In Ecclesiam fit ultimò controversiarum fidei resolutio.*

In Concilio Tridentino Gaspar à Fosso Archiepiscopus Rheginus orationem habuit, in qua inter cætera asseruit, *autoritatem Ecclesiæ autoritate verbi Dei nihilo esse inferiorem; Ecclesiam Sabbatum à Deo institutum in diem Dominicum mutâsse; Etiam Circumcisionem Dei ipsius voce districtè imperatam sustulisse, atque hæc non Christi prædicatione, sed Ecclesiæ autoritate innovata.* Petr. Suavis lib. 6. Histor. Conc. Trident. p. 547.

Jacobus Gretserus tract. 1. cap. 7. Unde scis col. 1907. *Ex omnib. indiciis agnoscendi Canonicas divinasq́; Scripturas propositio & testimonium Ecclesiæ principium tenet, quod si absit, cætera nihil prosunt; si adsit, vel solum sine aliis sufficit.*

Item. *Ecclesiæ testimonium solum est infallibile, quæcunq; enim à Prædicantibus afferuntur, ne hilum quidem proficiunt.*

tract. eod. omnia κριτήρια, quæ pro Scripturæ αὐθεντίᾳ stabilienda afferimus, elidere & eludere conatur. col. 1884. B. dicit, *ea ab hæreticis negari posse.*

col. 1886. c. *ea solùm movere animum conversi & credentis, Scripturas esse divinas.*

col. 1904. *ea solùm efficere & generare humanam fidem;* ibidem probare nititur, *omnia illa nihil valere posse apud infidelem, neque styli majestatem,* col. 1883. b. *neque summam divinorum Scriptorum consensionem,* col. 1883. c. *neque vaticiniorum veritatem,* col. 1883. c. *neque Scripturæ efficacitatem,* col. 1884. a. *neque ejus sublimitatem,* col. 1884. *neque mutuam V. & N. Testamenti probationem,* col. 1874. *neque antiquitatem,* col. 1883. d. col. 1880. a. *neq; testimonii Spiritus sancti veritatem,* col. 1894. a. b. *imò etiamsi aliquis unà cum Paulo in via fuisset & eodem prostratus fulmine fuisset, tamen eundem sine Ecclesia testimonio non potuisse de Pauli vocatione & autoritate Canonica esse certum,* col. 1906. a.

Jacobus Gordonus Huntlæus tom. 1. Controv. 2. de Ecclesia cap. 15. p. 230. asserit, *Ecclesiam non tantum dare nudum testimo-*

stimonium Scripturæ, sed etiam autoritatem. Illud postea hoc modo explicat. *Distinguit testimonium in testimonium nudum & testimonium autoritatis. Illud dicit, non esse necessarium, quando res aliunde sit testata, cujusmodi fuit Johannis de Christo testimonium: alterum, à quo pendeat autoritas ipsius testimonii, ideò necessarium esse asserit, quòd sine eo res non sit satis testata. Ecclesiæ autem testimonium esse omninò necessarium, utpote, à quo dependeat autoritas ipsa Scripturarum.*

Ibid. *Constat, Scripturam Canonicam suum robur & autoritatem accepisse, non ab approbatione primitivæ Ecclesiæ, sed potiùs ab approbatione subsequentis, imò etiam præsentis Ecclesiæ.* (nimirùm Concilii Tridentini.)

cap. 16. p. 231. *Cùm verbum scriptum accipiat suam autoritatem & utilitatem à verbo credito & rectè prædicato, quæ sunt partes Ecclesiæ, necesse est, ut scriptum verbum recipiat suam autoritatem & utilitatem ab Ecclesia, utpote in qua sola sunt verbum creditum & rectè prædicatum.*

Valerian. Magnus in Judicio de Acatholicorum credendi regula p. 68. *Dubito, sitné Scriptura sacra, nec ne? Nam hactenus non credidi sacram, nisi commotus autoritate Ecclesiæ.*

Inde quidam Adversariorum eò abeunt, ut statuant cum Scoto lib. 3. sent. dist. 23. q. un. Biele ibid. q. 2. art. 1 & 2. Durando lib. 3. sent. dist. 23. quæst. 1. *propter Ecclesiæ autoritatem ipsi verbo divino in Scripturis revelato credi, ac illam & esse primum credendorum & rationem, cur cætera omnia credantur,* qua de re sic disseruit Andradius lib. 2. Defens. fidei Trident. fol. 150. *Unde sanè liquet, omnem veteris primitiveq́ Ecclesiæ existimationem ab hujus* (Ecclesiæ hodiernæ) *excellentia & dignitate pendere. Neque enim eo modo sumus persuasi, Apostolos, Patresq́ illos, quos Ecclesia observat, viros fuisse summis Spiritus sancti dotibus & rerum pro Christo gestarum gloriâ excellentissimos, quemadmodum Cæsarum, Pompeij, Alexandri, Cyri, Hannibalisq́ triumphos credimus & admiramur: hæc enim in hominum opinione non sine aliqua falsitatis suspicione versantur, illa verò tam firmiter & constanter credimus, ut sanguine illa consignare pro summa religione habeamus. Qui verò fieri posset, ut res à sensuum communione disjunctissimæ & à nostra memoria propter vetustatem remotissimæ piorum animis tam altè insiderent, nisi summa esset in Ecclesia illa affirmante autoritas, divinisq́ eam afflatibus gubernari certi essemus? Neque enim in libris ipsis, quibus sacra mysteria conscripta sunt, quicquam inest divinitatis, quæ nos ad credendum, quæ illis continentur, religione aliquâ constringat, sed Ecclesiæ, quæ Codices illos sacros esse docet, & antiquorum Patrum fidem & pietatem commendat, tanta est vis & amplitudo, ut illis nemo sine gravissima impietatis nota possit repugnare.*

Jacobus Gordonus Huntlæus in Epit. controversiarum controv. 2. cap. 9. & seqq. ex professo disputat, *fundamentum universum fidei verum & præcipuum esse autoritatem Ecclesiæ.*

In cap. 10. *decem proprietates fundamenti fidei* enumerat; cap. 11. ostendere nititur, *solam Scripturam fundamentum illud non esse,* ac caput illud sic concludit, ut *Scripturam quidem fundamentum,* id est, ratio-

rationem credendi multorum dogmatum fidei esse dicat, sed *nec omnium, nec primum, et quòd ipsa per aliud generalius fundamentum, nimirum per autoritatem Ecclesiæ, probetur. Particulare igitur tantùm fundamentum fidei, non universale; mediatum, non immediatum; secundarium, non primarium eam esse.* Tandem postquam cap. 12. ostendisset, *proprietates illas fundamenti nec Spiritui privato competere,* cap. 13. ex iisdem confirmat, *Ecclesiam demùm Universalem & visibilem solidum & verissimum illud fidei nostræ fundamentum existere.*

Johannes Viguerius in Instit. Theolog. tit. de virtute fidei pag. 277. *Quòd Ecclesia sit prior dignitate & virtute obligandi, apparet primò ex approbatione Scripturæ. Nam nulla Scriptura est Canonica, nisi sit ab Ecclesia approbata &c. Sicut major est, qui benedicit eo, qui benedicitur, unde Apostolus: Sine ulla autem contradictione, quod minus est, à meliori benedicitur: sic qui approbat eo, quod approbatur. Si enim credimus Evangelio propter autoritatem & approbationem Ecclesiæ, à fortiori ipsi Ecclesiæ approbanti, juxta illud Philosophi, propter quod unumquodque tale & illud majus. Præterea sic se habet Scriptura ad Ecclesiam, sicut corpus ad animam, quia quemadmodum corpus absque anima non habet virtutem operandi: sic nulla Scriptura sine approbatione Ecclesiæ habet in spiritualibus virtutem obligandi. Sed manifestum est, animam esse nobiliorem, digniorem & virtuosiorem corpore, juxta illud. Anima plus est, quàm esca, & corpus, quàm vestimentum. Igitur Ecclesia dignior & virtuosior est Scripturâ exteriori &c.*

Vitus Miletus in refut. 600. errorum pag. 45. adducit & approbat dictum Gersonis (part. 1. oper. tract. 1. de comm. Laic. regul. 9.) *Scriptura sacra finaliter in sui receptione & expositione authenticâ resolvitur in autoritatem, receptionem & approbationem Universalis Ecclesiæ, præsertim primitivæ. Rectè, inquit Miletus, quò enim aliò resolvi possit, assignari non potest. Si enim in seipsam resolveretur, variam expositionem non pateretur.* (Quibus omnibus meritò opponimus illud, quod Tertullianus olim Ethnicis opposuit in Apologet. cap. 5. *Apud vos de humano arbitratu divinitas pensatur, nisi homini Deus placuerit, Deus non erit.*)

Nostram sententiam confirmamus.

1. *A causa efficiente principali Scripturæ sacræ.* Scripturæ sacræ & Canonicæ autoritas pendet à solo DEO, ergo non ab Ecclesiæ autoritate. Antecedens probatur, quia effectum suam dignitatem & præstantiam obtinet à sua causa, jam verò non Ecclesia, sed Deus est Scripturæ autor. Verbum Dei est DEUS loquens. Itaque quæ autoritas est Dei loquentis, eadem est verbi Dei. Præterea autoritas ac majestas Scripturæ est ipsi, utpote θεοπνεύστῳ, divinitùs insita, est ipsi interna, immediatè & per se inhærens, proinde non dependet aliunde à principio quodam externo. Psalmo 119. vers. 152. קדם *jampridem novi ex testimoniis tuis, te in secula fundâsse ea.* Novi, inquit, testimonia esse in secula, hoc est, Scripturam esse divinam; Unde verò hæc notitia? *jampridem,* inquit, *novi ex testimoniis ipsis,* hoc est, ex ipsa Scriptura, quæ est αὐτόπιστος, καὶ ἀξιόπιστος.

2. A cau-

2. *A causa formali.* Scriptura ante Ecclesiæ judicium suam obtinet autoritatem. Ergo ejus autoritas non pendet ab Ecclesiæ judicio & testimonio.

3. *A proprio Scripturæ adjuncto.* Scriptura est principium summum, immediatum, necessarium & unica credendi causa & regula. Ergo ejus autoritas non dependet ab Ecclesia.

4. *Ex proprio Scripturæ effectu.* Scriptura sacra ex internis κριτηρίοις, cumprimis ex vi quadam internâ hominum mentes efficaciter movente & ad se rapiente, ac proinde ex interno Spiritus sancti testimonio apud nos autoritatem habet, ut apparet ex prædicatione verbi divini, quod ipsum & non aliud in literas est relatum. Ergo ejus autoritas etiam quoad nos non dependet unicè ab Ecclesia.

5. *Ex Ecclesiæ adjuncto.* Autoritas Ecclesiæ & pendet & probatur ex Scripturæ autoritate, quia ex sola Scriptura discendum, quæ sit vera Ecclesia, & quantùm autoritatis illi competat. Ergo Scripturæ autoritas non pendet ab Ecclesiæ autoritate.

6. *Ex deductione ad absurdum.* Si autoritas Scripturæ quoad nos unicè ab Ecclesiæ autoritate penderet, consequens foret, non dari alia κριτήρια & testimonia, quibus de Scripturæ autoritate convincamur, quàm Ecclesiæ testificationem, ultimum fidei nostræ resolutionem fieri in judicium Romani Pontificis, Scripturam non esse primum & ἀναπόδεικτον fidei & religionis Christianæ principium, Deo in Scripturis & per Scripturas ad nos loquenti non esse credendum, nisi Ecclesia jubeat &c.

Nostræ huic sententiæ suffragatur:

1. Quòd agnoscunt, Scripturam esse in se ac per se divinam, αὐτόπιστον, ἀξιόπιστον, αὐθεντικὴν &c. (Ex eo enim immotè sequitur, ejus autoritatem non pendere ab Ecclesia. Pulcrè Salvianus Messaliensis lib. 3. de gubernatione Dei. *Alia omnia, id est, humana dicta, argumentis ac testibus egent. Dei autem sermo ipse sibi testis est, quia nececesse est, quicquid incorrupta veritas loquitur, incorruptum sit testimonium veritatis.*)

c. Quis nesciat dist. 9. ex Augustino lib. 2. de Bapt. contra Donat. cap. 3. *Quis nesciat, sacram Scripturam Canonicam tam Veteris, quàm Novi Testamenti certis terminis suis contineri, eamq; posterioribus omnibus Episcoporum literis ita præponi, ut de illa omninò dubitari, aut disceptari non possit, utrum verum, vel utrum rectum sit, quicquid in ea scriptum sit, vel constiterit esse; Episcoporum autem literas, quæ post confirmatum Canonem vel scriptæ sunt, vel scribuntur, & per sermonem fortè sapientiorem in ea re cujuslibet peritioris & per aliorum Episcoporum graviorem autoritatem, doctiorumq; prudentiam & per Concilia licere reprehendi, si quid in eis fortè à veritate* (in Scripturis revelata, ut patet ex præcedentibus) *deviatum est?*

Bonaventura in Breviloq. part. 5. capite 7. *Necessaria est illustratio veritatis animam elevans; necessaria est etiam testificatio veritatis animam firmans. Primum fit per fidem infusam, secundum per Scripturam authenticam, quorum utrumq; est à veritate summa per Jesum Christum, qui est splendor & verbum, & per Spiritum sanctũ, qui veritatem ostendit & nihilominus credere facit. Hinc est, quòd autoritas præbet fulcimentum*

nivetur & fides assentit veritati, & quia autoritas principaliter residet in Scriptura sacra, quæ per Spiritum sanctum est condita ad dirigendam fidem Catholicam, hinc est, quòd vera fides à Scriptura non dissonat.

Petrus de Alliaco in lib. 1. sent. art. 3. fol. 46. *Principia Theologica esse ipsas sacri Canonis veritates, quoniam ad ipsas fit ultima resolutio Theologici discursus, & ex eis priùs singulæ conclusiones Theologiæ deducuntur.*

Gabriel Biel lib. 3. sentent. dist. 25. q. unic. dub. 3. *Veritates Catholicæ absq; omni approbatione Ecclesiæ ex Natura rei sunt immutabiles & immutabiliter veræ, & sic sunt immutabiliter Catholicæ reputandæ. Patet ergo, quòd nulla veritas est Catholica ex approbatione Ecclesiæ vel Papæ, sed Ecclesia vel Papa per suam approbationem, aliquam veritatem fuisse aut esse Catholicam, agnoscit ac definit.* Illud probat hoc modo. *Aut veritas dicenda est Catholica, quia divinitùs revelata, aut in Scriptura divina contenta, aut quia ab Ecclesia recepta, aut quia à summo Pontifice approbata, aut quia ex aliquo prædictorum sequitur in consequentia necessaria, alius modus non est dabilis. Si primum aut secundum, quia revelatio non pendet à summo Pontifice, nec ab Ecclesia, ergo horum approbatio nihil facit ad hoc, quòd talis veritas sit verè Catholica, aut quòd contineatur in Scriptura divina. Si tertium, quia ab Ecclesia recepta, quæritur, quare Ecclesia talem veritatem recepit, aut quia sibi divinitùs revelata, & tunc absque tali receptione est verè Catholica, scil. quia divinitùs revelata vel inspirata, aut Ecclesia eam recepit, quia in divinis Scripturis invenit; & tunc iterùm absque tali receptione est Catholica, eò quòd in Scripturis divinis contenta. Aut recepit eam, quia per experientiam aut naturalem rationem eam cognovit. Sed rationi naturali aut experientiæ Ecclesia in recipiendo Catholicam veritatē inniti non potest &c. Aut Ecclesia eam recepit, quia sibi placet; tunc Ecclesia faciendo veritatem Catholicam inniteretur humanæ voluntati tantùm, & fides nostra ita esset in voluntate hominū, contra illud 1. Corinth. 2. Sermo meus & prædicatio mea non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, ergo multò fortiùs non in voluntatibus humanis.* Hæc omnia Biel.

Baptista Mantuanus lib. 3. de patientia cap. 2. *Sæpenumerò mecum cogitavi, unde tam suadibilis sit ista Scriptura, unde tam potenter influat in animos hominum, unde tantum habeat energiæ, ut non ad opinandum tantùm, sed ad solidè credendum omnes inflectat? Non est hoc imputandum rationum evidentiæ, quas non adducit, non artis industriæ & verbis suavibus & ad persuadendum accommodatis, quibus non utitur. Sed vide, an in causa sit, quòd persuasi sumus, eam à prima veritate fluxisse. Unde autem sumus ita persuasi, nisi ab ipsa? quasi ad eā credendum non sua ipsius trahat autoritas. Sed unde quæso hanc autoritatem sibi vendicavit. Neq; enim vidimus nos Deum concionantem, scribentem ac docentem, tamen ac si vidissemus, credimus ac tenemus à Spiritu sancto fluxisse, quæ legimus. Forsitan fuerit hæc ratio firmiter adhærendi, quòd in ea veritas sit solidior, quamvis non clarior. Habet enim omnis veritas vim inclinativam & major majorem & maxima maximā &c. Quid longâ opus est disputatione? firmiter sacris Scripturis ideò credimus, quòd divinam inspirationem intus accipimus.*

lib. ejusd. cap. 3. *Inest ergo sacris Scripturis, nescio quid, imò scio quid Naturâ subli-*

minus, id est, inspiratio facta divinitus & divinæ irradiationis influxus certus.

Item, *est in verbis vestita nuditas, multiplex simplicitas, & habilis uniuscujusq; ingenii subtilitas. Est in ea, quod rudibus foris patescat, & quod eruditos introrsum adducat. Est, quod robustos exerceat, quod imbecilli ultrò se exhibeat.*

Autor oneris Ecclesiæ c.1. §.1. *Omnes Prophetiæ in sacra Scriptura Veteris ac Novi Testamenti comprehensæ per se sunt authenticæ, adeò ut alieno robore non indigeant. Nam in ore Prophetarum dedit Deus verba sua in ignem &c.*

August. Steuchus in princ. Cosmop. asserit, *sacrorum librorum autoritatem minimè solâ legentium fide teneri, sed afferre secū divinas quasdam potentissimasq; rationes magnorum animorū judicia ad se trahentes.*

Cajetanus in opuscul. tom.2. tract.1. cap.1. de conceptione B. Virginis. *Fidei Christianæ certitudo non humano more certa esse debet, sed infallibile omnimodò debet habere testimonium, quale nullus homo, sed solus Deus præstare potest. Unde & Petrus Apostolus cœlestis vocis, in transfiguratione Domini à se auditæ, proprio testimonio tanquam humano utens, subjungit, habemus firmiorem Propheticum sermonem &c. subjungendo, quòd non voluntate humanâ Prophetia allata est, divino ergo testimonio non humano certitudo haberi debet, in decernendo judicialiter res fidei.*

Hosius Cardinal. in Confess. Petricov. cap.16. *Nos libenter concedimus, accipienda esse Evangelia, ut verbum Dei intus docentis & revelantis, neque credendum illis esse, nisi propter Dei vocem intus loquentis.*

Pamelius in vita Tertulliani testatur, *ipsum factum esse Christianum, non tantum occasione sumtà à miraculis, sed etiam ex fide Scripturarum sacrarum, quarum autoritatem summa antiquitas vindicabat; majestatem divinam prædictionum veritas comprobabat.* (Ergo Tertullianus, teste Pamelio, non ab Ecclesia ad Scripturis habendam fidem fuit impulsus, cùm ejus Ecclesiæ nullam autoritatem agnosceret, utpote Ethnicus, sed contrà à Scripturis, quarum autoritatem jam aliis argumentis, nec paucis, nec parvis deprehenderat, ad Ecclesiam fuit perductus.)

Catech. Romanus part.1. resp. ad q3. *Si arrogantis & impudentis hominis est, gravi & sapienti viro aliquid affirmanti fidem non habere, sed præterea urgere, ut quod dixerit, rationibus aut testibus probetur, cujus temeritatis atque adeò stultitiæ fuerit, Dei voces audientem cœlestis ac salutaris doctrinæ rationes requirere? Fides itaque secludenda omni non solum ambiguitate, sed etiam demonstrandi studio tenenda est.*

Canisius in Catech. part.1. cap. de præcept. Ecclesiæ sect.16. scribit, *nos Scripturæ propter testimonium divini Spiritus in illa loquentis credere, adhærere ac tribuere maximam autoritatem.*

Raymundus de Sabunde Theol. Hispan. (quem Anton. Possev. tom.3. Apparat. p.121. *virum magni & solidi judicii* vocat) in Theol. Natur. cap.209. *Cum bonum sit credere alicui & verbis ejus, sequitur, quòd homo debet credere Deo, imò debet ei primò & per se sine alio testimonio, sine alia aliqua probatione purè, simpliciter, suo simplici verbo, solùm quòd ipse dicit, vel dici fecit, credere, & per consequens debet homo credere, quicquid Deus dicit, ita quòd tota causa, tota radix, totum fundamentū credendi verbis Dei debet esse, quia ipse dicit. Et talem honorem*

tenetur & debet homo Deo & verbis ejus, scil. credere omnia verba Dei, quid ipse dicit &c. Si enim non volo credere verbis Dei, propterea quia ipse dicit, sed quæro aliam probationem & aliud testimonium, tunc magis credo alicui alteri, quàm Deo & reputo aliquid aliud magis verax, quàm Deum.

cap. 11. *Sicut creatura in nullo fundantur, in nullo sustentantur, nisi in solo Deo, immediatè & ante se nihil habent, nisi Deũ: ita ipsa verba & dicta Dei & ipsius Bibliæ in nullo fundantur, in nullo sustentantur, nisi in sola Dei autoritate immediatè, quia non fundantur in aliqua probatione, nec argumentatione.*

Et postea. *Certitudo & firmitas & soliditas veritatis ipsius Bibliæ sanctissimæ oritur & dependet ex sola Dei autoritate infallibiliter & in ea solum fundatur, eò quia ipse dicit.*

Gregorius de Valent. in anal. fid. lib. 1. cap. 20. *Illud nescio, an sit argumentũ omnibus argumentis majus, quòd, qui verè Christiani sunt, ita se animo divinitus affectos esse sentiunt, ut præcipuè quidem propter nullum argumentum, quod vel hactenus fecimus, utpote numerũ Martyrum, efficaciam doctrinæ, miracula, Adversariorum Confessionem, infelicem hostium exitum, antiquitatem, quæ quacunq; ratione similiter excogitari possint, sed propter supernaturalem divinã revelationem, quæ alio quodã modo fortiùs, quàm ulla argumenta persuadet ad firmiter credẽdum.*

Ibid. pag. 268. *Abundè nobis ad eam rem* (certitudinem Scripturæ V. T.) *sufficit ipsum per se testimonium Christi & Apostolorum, quo eorum est autoritas librorũ commendata.* (Eadem est ratio librorum N. Test. quibus libri Mosaici & Prophetici V. T. testimonium ferunt.)

Ibid. lib. 8. cap. 5. p. 95. *Scripturæ autoritas est divina prorsus ac proinde omninò infallibilis, quod ipsum quidẽ ex fide nobis constat, tum ob revelationem divinam in eadem Scriptura contentam, tanquam ob rationem, in quam propriè fides ipsa respicit: tum etiã ob Ecclesiæ propositionem, tanquam ob conditionem quandam, ut id ipsi Christianâ fide credamus, requisitam, tum postremò ob communia fidei motiva, tanquam propter argumenta, videl. quibus animum inducimus credere, non modò, quæ in Scripturis continentur, esse omnia verissima, sed inprimis etiam Scripturas ipsas esse divinas.*

Motiva illa proponit lib. 1. anal. cap. 3. *Quia sacram Scripturam omnes penè gentium nationes & in his innumerabiles viri summâ autoritate, summo ingenio & excellenti virtute, atque eximiâ, variâq; doctrinâ præditi, ita crediderunt, ut rationem disciplinæ suæ reddere omni poscenti pulchrè possent & contrarios errores aliarum religionum manifestè refellere.*

cap. 4. *Quia Scripturam sacram innumerabiles omnis ordinis, sexus & ætatis homines, qui & Deo placendi vereq; religionis agnoscendæ colendæq; cupidissimi erant, & singulari vitæ probitate atque sanctimoniã conspicui sic amplexi sunt, uti res omnes ac vitam ipsam exquisitissimis tormentorum generibus admirandâ patientiâ tolerandis, postponere non dubitaverint.*

cap. 5. *Quia, qui ex Scripturæ instituto vivunt, singulare quoddam animi robur, magnamq; facultatem ad graviora peccata omnia contra legem Naturæ vitanda obtinent.*

cap. 6. *Quia per sacram Scripturam, ejusq; doctrinam paucissimi homines nullâ neque humanâ eruditione, eloquentiâve instructi, neque potentiâ & vi armati, neque nobilita-*

bilitate clari, neque opulentiâ præstantes & præterea ejusmodi res docentes, quæ magnâ ex parte hominum voluntatibus atque adeò ipsi carni repugnant, plurimos sapientissimos, eloquentissimos, potentissimos, nobilissimos, opulentissimos vicerunt, ut desertis patriis religionibus, quæ vel ipsâ diuturnitate confirmatæ erant, Christianam disciplinam amplecterentur.

cap. 7. *Quia Scriptura sacra miraculis divinâ planè virtute editis probata orbi est.*

cap. 8. *Quia testimonio Adversariorum laudata.*

cap. 9. *Quia, qui eam non receperunt, acerbissimas clades perpessi sunt.*

cap. 11. *Quia prædictiones continet exactissimæ veritatis.*

cap. 12. *Quia facilè à contradictionibus rationis humanæ vindicari potest.*

cap. 13. *Quia insuperabilis est veritatis.*

cap. 14. *Quia cunctis rebus admirabilem ordinem inducit.*

cap. 15. *Quia in tanta verborum simplicitate tam summæ & penetrabilis est efficacitatis.*

cap. 16. *Quia supremæ est antiquitatis.* (Atqui pleræque harum rationum petitæ sunt à κριτηρίοις internis ipsi Scripturæ insitis, quas præter Ecclesiæ autoritatem, imò ante eam, hominibus ad fidem ducendis proponendas suadet.)

Idem tom. 3. Disp. 1. q. 1. §. 10. concedit, Scripturæ credi ob seipsam. Verba sic habent. *Si quis interrogetur, v. g. Quare credat, Deum esse trinum & unum? distinguat, utrum sermo sit de causa ipsius fidei secundùm se, cur videl. firmiter & infallibiliter id credit: vel de causa, ob quam acceptaverit eam fidem. Si primum, respondeat, quia Deus revelavit. Si rursus interrogetur, unde cognoscat Deum revelâsse? respondeat, se quidem non nosse id clarè, credere tamen eâdem fide infallibiliter, & id quidem non ob aliam revelationem: benè tamen ob infallibilem propositionem Ecclesiæ, tanquam ob conditionem ad id credendum requisitam. Si rursus, unde cognoscat propositionem Ecclesiæ esse infallibilem? Similiter dicat, se clarè non nosse, credere tamen fide infallibili ob revelationem Scripturæ testimonium perhibentis Ecclesiæ, cui revelationi non credit ob aliam revelationem, sed ob seipsam, quamvis ad hoc ipsum opus sit ipsâ Ecclesiæ propositione, ut conditione requisita.*

Pesantius in Thomam fol. 465. b. *Cognitio fidei acquisitæ non est fundamentum fidei Christianæ secundùm se, sed solùm ratio movens.*

Boverius lib. 2. Demonstrat. veræ & falsæ relig. Exam. 2. cap. 10. fol. 167. a. *Dei verbum, postquam ab Ecclesia agnitum est & receptum, à solo Deo tum ob summam illius veritatem, tum etiam ob supremam dicentis potestatem, non ab hominibus autoritatem sibi comparare, verissimum est, nec ab ullo negatur, neq; enim fas est, Dei verbum, quod ipsissima veritas est juxta Christi testimonium Johan. 17. ab alio, quàm ab ipso Deo, qui suprema veritas est, autoritatem accipere.*

Eisengrein lib. de Eccles. cap. 13. p. 325. *Catholici libenter concedunt, accipienda esse Evangelia ut verba Dei intùs docentis & revelantis, neque credendum illis esse, nisi propter Dei vocem intùs loquentis.*

Mülhusinus in animadv. contra Paræum agnoscit, *Scripturas θεοπνεύστους semper in se manere divinas, etsi à nemine pro talibus agnoscantur.*

Balduinus Junius Ord. S. Franc. de Observantia lib. 12. Manual. Theol. c. 6. pag. 523.

pag. 523. *Autoritas Scripturæ divina prorsus ac proinde est omninò infallibilis, quod ipsum quidem ex fide nobis constat, tum ob revelationem divinam in eadem Scriptura contentam, tanquam ob rationem, in quam propriè ipsa fides respicit.*

Bellarminus lib. 4. de Verbo Dei c. 4. §. Ecclesiasticæ &c. *Verbum Dei non est tale, nec habet ullam autoritatem, quia scriptum est in membranis, sed quia à Deo profectum.* (Subsumimus. Scriptura est verbum Dei scil. scriptum. Ergo inde atq; ideò habet autoritatem, quia à Deo profectum.)

2. Quòd agnoscunt, majorem esse Scripturæ, quàm Ecclesiæ autoritatem.

Nicolaus de Clemangis in Disputat. de materia generalis Concilii, ut est in Fasciculo rerum expetend. fol. 197. *Non certiùs videre possumus de Ecclesia & Evangelio, quod altero excellentioris sit autoritatis, quàm si demus fieri posse, ut aliquid Evangelio contrarium Ecclesia statuat, quod, etsi fieri non possit, tamen enucleandæ veritatis gratiâ fingamus fieri posse. Putas in hac causa Augustinum, cùm dixit, Non crederē Evangelio, nisi me Ecclesiæ moveret autoritas, pro statuto Ecclesiastico fidem fuisse Evangelii rejecturum? absit, cùm præsertim dicat Apostolus. Etsi vel Angelus de cœlo aliud Evangelium prædicaret, anathema esto. Manichæi, contra quos ibi agit Augustinus, Scripturas sacras pro arbitrio suo accipiebant, Vetus Testamentum pro majori parte repudiabant.*

Ibid. *Mirùm sanè primâ specie satis videtur, quòd autoritatem peregrinantis in terra Ecclesiæ videtur autoritati Evangelii opponere, cùm in multis illa falli possit, illud omninò nequaquam possit, & cùm ipsius Ecclesiæ autoritas, quantùm ad ipsius radicem & fundamentum maximè ex Evangelio constet, imò ipsius institutio, potestas, ædificatio non aliunde tam expreßè & certitudinaliter, quàm ex ipso habeatur Evangelio.*

Marsilius Patavinus part. 2. Defensor. cap. 19. *Ecclesia est vera causaliter, quia nempe credit veritati Scripturæ: Scriptura autem vera est simpliciter & per se, quia est veritas ipsa.*

Johannes Gerson in libr. de vita spirit. animæ. *Non est in potestate Papæ, aut Concilii, aut Ecclesiæ immutare traditiones datas ab Evangelistis & à Paulo, sicut quidam delirant, nec habent quoad hoc, quod est facere aliquid purè esse de fide, parem autoritatis firmitatem.*

Alphonsus Tostatus in cap. 4. Matth. q. 28. *Nulla est major autoritas sub Deo, quàm sacra Scriptura.* Ex hoc principio respondet ad quæstionem. *Quare Christus in omnibus tentationibus defenderit se autoritate Scripturæ, nam in singulis allegavit aliquid contra Dæmonem, ut patet in litera. Quia Christus volebat respondere valdè efficaciter Diabolo, ut se conclusum & confusum videret.*

Michaël Medina Theol. Hispan. in volum. Venet. impresso. *Quanquam mihi, dum sanctarum Scripturarum dignitatem expendo, nunquam hæc Scripturarum & Ecclesiæ comparatio probari potuit, tantùm abest, ut his duabus postremis sententiis, quæ Ecclesiam eisdem Scripturis Canonicis præferunt, ex animo faveam.*

Andreas Fricius lib. 4. de Eccles. capite 7. *Verbo Dei primam, ut par est, autoritatem concedimus, quòd & Ecclesiam fulciat & sanctis Doctoribus locum, quem merentur, in ea det. . Sunt, qui huic sententiæ assen-*

assentiuntur quidem, verbóq; Dei primas concedunt, sed tamen eo sensu, quo velit Ecclesia. Verùm hoc modo aut prior datur autoritas Ecclesiæ, cujus nimirùm arbitratu exponendum sit verbum, aut certè æquatur utraque, quatenus una subserviat alteri, nec una sine altera subsistat. Atqui Ecclesiam necesse est accommodari ad verbum, non verbum ad Ecclesiam. Verbum fundamentum est, Ecclesia ædificium in illo collocatum. Quantò igitur ad veritatem appositiùs loquuntur, qui verbum illud, quod ab ore Dei procedit, tanquam Solem constituunt illuminantem cunctam Ecclesiam? Non mutuatur Sol lumen à stellis, sed & eas collustrat & in omnes mundi partes lumen spargit. Illuminat & verbum Ecclesiam, quæ ipsa tum lucere incipit, cùm est radiis illius illustrata.

AngloRemens. in cap. 4. Johan. *Mulier ista mysticè Ecclesiam repræsentat, & significat homines primò credere, quia sic tradit Ecclesia; postea ipsis Scripturis multò magis confirmari.* (Ergo multò major Scripturæ autoritas etiam quoad nos, quàm Ecclesiæ.)

Petrus à Soto in Defens. Cathol. Confess. contra proleg. Brentii cap. 47. fol. 174. *Dubitandum non est, quin Ecclesia Scripturæ sit subdita. Hanc sententiam semper tenuimus, & quanquam sunt Catholici, qui æqualis volunt autoritatis esse Ecclesiam & Scripturam, & quidam plus tribuant Ecclesiæ, nihil putantes detrahi alteri ex alterius excellentia, maximè cùm quicquid Scriptura vel Ecclesia habet, totum sit à Spiritu sancto, qui inter eas, prout vult, dividit autoritatem. Hoc nonnulli asserunt, quos non damnamus, quia hoc sentiunt non damnantes etiam eos, qui aliter sentiunt. Sed nobis multò magis contrarium placet, vel hac solâ ratione, quia Spiritus sanctus revelat & dat Ecclesiæ Scripturam sacram, quare non potest non illi subdita esse.*

Ibid. *Si ita est, si certissimè Ecclesia subdita est Scripturæ, quomodo illi jus tribuimus testificandi & interpretandi Scripturam, nisi quia hoc non ut superior Scripturâ facit, sed ut subdita?*

Et postea. *Quòd Wirtenbergenses in cap. de Ecclesia docent, jus hoc, quod Ecclesiæ damus, non sic intelligendum esse, quòd habet liberam potestatem vel mutandi Scripturam, vel nova dogmata fidei condendi, aut potestatem, novam religionem & novum cultum statuendi, hoc nos maximè probavimus, ostendentes, hoc esse certissimum & à nostris etiam recentioribus Doctoribus & nominatim à Thoma assertum. Ex quo etiam illud apertè sequitur, quod ibidem affirmant, & nos laudamus, Ecclesiam agnoscere vocem Sponsi sui in libris Canonicis & habere certam regulam, juxta quam obscura interpretatur & dubia definit, Propheticam scil. & Apostolicam prædicationem.*

Johannes Driedo lib. 4. de var. dogmat. cap 4. *Super omnibus, quæ ex sacris Scripturis sunt manifesta, prior, notior & vetustior est autoritas Scripturæ, quàm ejus Ecclesiæ, quæ nunc est. Nam & hujusmodi Ecclesia, quæ nunc est, ex Scripturis sacris quærenda & cognoscenda est.*

Gregor. de Valent. lib. 8. de anal. fid. cap. 5. p. 95. *autoritatem Ecclesiæ majorem esse, ait extensivè, id est, latiùs patere, quàm autoritatem illius, quia Ecclesia non tantùm doctrinam in Scriptura contentam tradat, sed & ipsam Scripturam fidelib. credendam proponat & controversias etiam planè & expressè decidat. Intensivè autem neutram alterâ majorem esse, cùm tam Ecclesia, quàm Do-*

Ctor

ctor Canonicus, eodem Dei Spiritu suggerente, pronuncient, atq; adeò æquè infallibiliter. Quin si ad utriusque autoritatis quendam modum respiciamus, majoris alicujus dignitatis esse autoritatem Scripturæ, eamq; meritò tanquam divinius aliquid suspici, quod probat *ex diverso modo, quo aliter atque aliter Ecclesia & Scriptor Canonicus Spiritus sancti instinctu pronuncient, & quia Ecclesia ipsa in suis definitionibus Scripturæ autoritate nitatur, tanquam fidei quodam fundamento ob divinam revelationem, quæ ipsis sacris literis contineatur.* (Postremum hoc vis veritatis Gregorio de Valentia expressit. Quòd priores respectus Ecclesiæ autoritatem nec majorem, nec parem Scripturæ autoritati faciant, suo loco demonstratur.)

Idem tom 3. Theol. Schol. Disp. 1. q. 1. punct. 7. col. 310. *Quæ omnia efficiunt, ut secundùm nos quidem & secundùm modum utriusq; autoritatis major quædã in Scriptura, quàm in Ecclesia dignitas esse videatur.*

col. 309. *Scripturæ autoritas est divina prorsus ac proinde omninò infallibilis & certa, tum ob revelationem divinam, in quam propriè fides respicit.*

col. 337. *Scriptura luculenter nobis commendat autoritatem Ecclesiæ.* (Ergo Scripturæ utpote probantis major est autoritas.)

Bellarminus lib. 1. de Verbo Dei capite 2. *Sacris Scripturis, quæ Propheticis & Apostolicis libris continentur, nihil est notius, nihil certius, ut stultissimum esse necesse sit, qui illis fidem habendam esse neget. Notissimas enim esse, testis est orbis Christianus, & consensio omnium gentium, apud quas multis jam seculis summam semper autoritatem obtinuerunt. Certissimas autem atque verissimas esse, testis est veritas vaticiniorum, incredibilis concordia tot Scriptorum, Deus ipse, ipsa Scriptura & miracula.* (Si Scripturâ sacrâ nihil notius, nihil certius, non potest esse major autoritas Ecclesiæ, quàm Scripturæ.)

Idem lib. 3. de Verbo Dei cap. 10. *Respondeo, nos non negare, imò defendere contra negantes, verbum Dei ministratum per Angelos & Prophetas esse primum fundamentum fidei nostræ, ideò enim credimus, quicquid credimus, quia Deus id per Angelos & Prophetas revelavit, sed addimus, præter hoc fundamentum primum requiri aliud fundamentum secundarium, id est, Ecclesiæ testificationem.* (Fundamentum secundarium non est majoris autoritatis, quàm primarium, nec confert autoritatem primario. Scriptura est fundamentum primarium, Ecclesia secundarium. Ergo Ecclesia non est majoris autoritatis, quàm Scriptura, nec confert Scripturæ autoritatem.)

Idem Bellarminus in Disputationibus suis passim repetit, *ex Scripturis probari autoritatem Conciliorum, infallibilitatem Romani Pontificis, autoritatem Ecclesiæ &c.* Jam verò autoritas probans dignior, certior, major ac notior est conclusione probandâ.

Ignatius Armandus Ies. in Epist. ad Chamierum. *Non nego, quin aliquãdo contingere possit, ut ex Scriptura Ecclesia probetur, sitq; illa ex hypothesi notior, quàm hæc, quando nimirum Scriptura est recepta & clarè loquitur, & oritur quæstio de ipsa Ecclesia* (Plura hujus generis adducentur in artic. 5. cap 4 thesi gen. 1. membro 3. Jam verò autoritas probans à priori major est autoritate probandâ.)

Húc

Hûc referri potest, quòd quidam agnoscunt, in verbis Petri 2. Epist. 1. v. 19. *sermonem Propheticum firmiorem* statui testimonio Petri. (Nam sermo ille Propheticus nō nisi in Scripturis tum temporis extabat. Quòd si ergo Scriptura Prophetica firmior fuit, respectu autoritatis quoad homines, Petri testimonio, utique multò magis firmior est reliquorum Pastorum testimonio, cùm illi dono infallibilitatis, quo Petrus pollebat, non sint præditi. Pastorum autem testimonium Ecclesiæ testimonium vocant. Ergo Scriptura Prophetica firmior est Ecclesiæ testimonio.)

Cajetanus in 2. Petri cap. 1. *Non dicit veriorem aut clariorem, aut majoris autoritatis, sed firmiorem, quod constat verissimum tunc fuisse, quoniam Propheticus sermo longè magis firmatus erat in mentibus hominum, quàm sermo iste, cujus testem se exhibet Petrus.*

Idem in opusc. tom. 2. tract. 1. cap. 1. duo asserit. *Primò, Petrum suo testimonio tanquam humano firmius & certius addere voluisse, Propheticum tanquam divinum.* (Quod tamen non eo sensu accipiendum, quasi testimonium Petri *in se & absolutè* fuerit merè humanum, sed quòd ab illis, ad quos scribebat, *pro tali haberi* potuerit, quos propterea ad Propheticum sermonem, tanquam ad firmiorem, respectu scil. auditorum, eosdem ablegaverit.) *Secundò, divino testimonio, non humano certitudinem haberi debere in decernendo judicialiter res fidei.*

Salmero in h. l. *Sermo Prophetarum dicitur firmior, quàm visio transfigurationis, quia, quæ tunc Apostoli apud Judæos fideles vel faciebant, vel dicebant, non erant tantæ autoritatis, quantæ veteres Scripturæ, quæ confirmatæ & comprobatæ erant, & in summum autoritatis fastigium evectæ.*

Guillaudus in h. l. *Firmiorem sermonem dixit propter quosdam infirmos, qui ex Judaismo ad fidem conversi maximè intenti erant Prophetis & eorum dictis.*

Gagnæus in h. l. adducit & approbat dictum Bedæ. *Si quis nobis non credit divinitatem ejus asserentibus ex eo, quòd majestatis ejus spectatores fuimus & vocis è cœlo elapsæ auditores, habemus Propheticum sermonem firmiorem, non quidem veriorem, sed firmiorem, quem negare non potestis, sicut nostrum testimonium potestis refellere.*

Josephus à Costa Jesuita lib. 3. de noviss. temp. cap. 3. ad locum illum Petri sic annotat. *Quid quæsò est, quòd hîc dicit se habere firmius testimoniū? Sublimis transfigurationis Christi miraculum narrat testis ipse oculatus: at fidei conciliandæ firmius ac majus pondus habere vult Propheticorum oraculorū de Christo illustrissima testimonia.*

Lorinus in Comm. Actor. 26. v 22. *Petrus Propheticum sermonem, quàm ipsius Christi transfigurationem, quam viderat, firmiorem dicit, hoc est, aptiorem ad convincendos Judæos, qui Prophetas recipiunt.*

Barradius tom. 1. Conc. Evang. lib. 1. cap. 17. *Sermo Propheticus firmior est Apostolico, non quidem cum revelatione, sed cum hominibus, qui ad fidem vocantur, comparatus. Veram enim fidem esse, colligunt, quæ tot Prophetarum antiquissimis ac receptis testimoniis confirmatur.*

Similia occurrunt apud Gretserum tom. 1. Defens. Bell. in tract. de agnosc. Canon. Script. cap. 7. pag. 1908. Ambrosium Catharinum & Guilielmū Estium in Comm. 2. Petr. 1.

3. Quòd

3. Quòd agnoscunt, Ecclesiam tantùm manifestare Scripturæ autoritatem ac de ea testari, non autem Scripturæ autoritatem conferre.

Michaël Medina d.l. *Ex eo, quòd Ecclesia Canonicas Scripturas ostendit & eas à falsis discernendi potestatem exercet, eam eisdem Scripturis autoritatem præstare infirmè colligitur, nisi etiam is, qui inter hominum confertissimas turbas mihi Regem ostenderet, potioris etiam, quàm Rex ipse, autoritatis habendus esset, aut nisi Mosaica lex, quæ Christi & Evangelici status fuit index, juxta illud, Si crederetis Mosi, crederetis etiam mihi, & illud, Scrutamini Scripturas, quia illæ sunt, quæ testificantur de me &c. majoris esset autoritatis, quàm Christus aut Christi Evangelium, quod est absurdissimum. Enimverò Johannes Baptista Christo testimonium perhibuit, fuit enim homo missus à Deo, ut testimonium perhiberet de homine, & omnes crederent per illum, neque tamen continuò Christo fuit major aut æqualis. Moses & Elias simul cum nube & cœlesti voce, Christum esse Messiam & eundem cunctis mortalibus quasi cœlestem Præceptorem audiendũ, testificantur, neque tamen protinùs majores aut æquales sunt Christo. Denique stella, Pastores, Magi, Anna & Simeon, qui omnes Christo detulerunt testimonium, ut generis humani Redemtor, verusq; Messias agnosceretur ab omnibus, non sunt Christo ipso potiores &c. Sic Ecclesia (fateor) est nobis causa credendi, hunc aut illum librum esse divinum, non tamen cum ipsa eadem Scriptura autoritate contendit, quemadmodum neque horum autoritas, qui de Christo testabantur, cum Christo erat ullo pacto conferenda. Ostendit Notarius aut publicus tabellio, hunc aut illam Scripturam esse Regis, atque ita ostendit, ut illi tantã fidem habeamus, quantam humana negotia postulant. Quis tamen tam insanus, ut tabellionis autoritatem cum Regii aut Imperatorii scripti autoritate componat?*

Jacobus Faber Stapulensis in Comment. Johan. 4. *Mulier, postquam urnam & aquam veteris cisternæ reliquit, gessit typum Ecclesiæ & fidelium, qui non nisi ad credendum præparant. Fides autem, quæ perficit, desuper advenit, Sacrosancto Jesu inhabitante & immanente Spiritu; quem qui habent, dicunt mulieri, non ampliùs propter tuam loquelam credimus, ipsi enim audivimus & scimus, quia hic est verè Salvator mundi. Ne ergo posthac dicamus, Evangelio non crederem, nisi Ecclesiæ crederem, aut nisi approbâsset Ecclesia & similia, sed potiùs cum Sicharitis, jam verè fidelibus, Jam non propter loquelam tuam credimus, nam nullus Evangelium nobis loquitur, quàm Christus Jesus super omnia benedictus. Ex ipso ergo & propter ipsum illud audientes dicamus, audivimus & scimus, quia hic est verè Salvator mundi. Qui enim illo modo credit, infirmè & humanè credit, & ut ajunt Dialectici, quod est: qui autem isto modo, validè, divinè, & ut iidem dicunt, propter quid est. Non enim Christus propter Samaritanam, sed Samaritana propter Christum.*

Stanislaus Hosius Cardin. tom. 2. operum tract. de expresso Dei Verbo f. 5. *Pronunciamus clarâ voce, quòd verbum Dei non pendeat ab autoritate, testimonio & approbatione Ecclesiæ.*

Didacus Stella in Lucam fol. 1. col. 2. *Sacratissima quatuor Evangelistarum volumina &c. Ecclesia suscepit, non quòd autoritatem habeant ab Ecclesia (quamvis non sine Ecclesia) quæ sic judicavit. Quod quidem*

appositissimo simili tibi ostendam. Gemma ab his reperta, qui gemmarum precium ignorant, licet valorem suum habeat ex Natura sua, attamen eis, qui invenerunt, nullius est precii, donec peritorum judicium in hac re accedat. Mox idem declarat *exemplo Salomonis, qui judiciali decreto declaravit, non effecit, hunc esse filium.*

Andreas Fricius d. l. *Deus est, qui tuetur verbum suum, qui autoritatem ei tribuit, qui illud in dignitatem vindicat, qui per Spiritum S. in cordibus hominum obsignat. Testimonium quidem Ecclesia Spiritu Dei afflata dare potest & Verbo & doctrinæ, hanc scil. quam inde ab Apostolis, quasi per manus accepit, & non aliam, à Deo esse proditam, autoritatem verò illi tribuere nemo potest præter Deum ipsum, qui est autor illius, defensor, illustrator, propagator.*

Alphonsus de Castro lib. 1. advers. hæres. cap. 8. p. 18. *Ecclesia decernit, illam esse Dei revelationem, non tamen facit revelatum esse verum. Si autem talis veritas Catholica dicatur eò, quòd in sacris literis continetur, cùm talem veritatem in sacris literis contineri non pendeat ex humana aliqua voluntate, sed ex solo Deo Scripturarum illarum autore, constat etiã hac ratione, Ecclesiam nihil prorsus efficere posse, ut veritas illa ad fidem pertineat. Hoc ex Ecclesia habemus, ut sciamus, quæ sit Scriptura divina. At cùm Scripturam esse divinam, nobis constiterit, jam ex seipsa habet, ut ei per omnia credere teneamur.*

Bellarminus lib. 3. de Verbo Dei capite 10. resp. ad 14. argum. *Ecclesia non judicat de veritate Scripturæ, sed de intelligentia tua & mea & aliorum. Neque hinc sumit verbum Dei aliquod robur, sed intelligentia nostra. Non enim Scriptura est verior aut certior, quia sic ab Ecclesia exponitur, sed mea sententia verior,* (rectiùs, certior) *quando ab Ecclesia confirmatur.*

Idem lib. 3. de Justif. cap. 3. §. At inquit. *Probatio Ecclesiæ facit, ut omnibus innotescat, objectum illud esse revelatum à Deo & propter hoc certum & indubitatum, non autem tribuit firmitatem verbo Dei aliquid revelantis.*

Idem lib. 2. de Concil. cap. 12. *Scriptura non eget approbatione Pontificis, ut sit authentica, sed tantùm ut innotescat ejus autoritas.*

Ibid. *Concilia cùm definiunt, qui sunt libri Canonici & divini, non faciunt, eos esse infallibilis veritatis, sed declarant solùm esse tales.*

Barrad. tom. 1. Evang. Concord. lib. 1. cap. 17. *Ecclesia non facit, ut Evangelium sit Scriptura sancta, siquidem & absq; ejus testimonio Scriptura sancta est omne id, quod DEUS annotari jussit, Ecclesia tamen declarat nobis, quòd curaverit Deus isthæc annotari.*

Franciscus Sonnius Episcopus Buscoducensis lib. 1. Demonstrat. pag. 49. *Scriptura sacra suam autoritatem & certitudinem ab Ecclesia non habet, attamen non sine Ecclesia attestante ac judicante, accedentibus lumine fidei & magisterio Spiritus sancti, sine quibus non intelligitur, ne Natura quidem ac qualitas Ecclesiæ. Velut gemma reperta ab iis, qui gemmarum precia ignorant, precium quidem & valorem habet ex sua Natura, attamen illis, qui invenerunt, non est preciosa, nisi postquam accesserit judicium peritorũ in hac arte. Aliud simile ex ipsa Scriptura 3. Reg. 3. Cùm duæ mulieres meretrices cõtenderent super infante, utrius esset filius, Salomon per judicium reddens infantem ei, quæ verè mater erat, non effecit, quod*

puer ille esset filius matris suæ, sed declaravit & autoritate judiciali decrevit, ut deinceps haberetur pro ejus filio & non ampliùs contenderetur super eo.

4. Quòd negant, fidem nostram ultimò resolvi in autoritatem Ecclesiæ. (At si ab Ecclesiæ autoritate Scripturæ autoritas penderet, utique fides nostra ultimò resolveretur in autoritatem Ecclesiæ.)

Cajetanus 2.2.q.1.art.1. ex Thoma docet, *duo ad fidem concurrere, propositionem credendorum & assensum. Quoad assensum dependere eam dicit à solo Deo ut agente, objecto, fine & regula; ratione autem propositionis dependere eam posse ab homine & Angelis, quibus mediantibus Deus proponat, hæc vel illa credenda esse, præsertim cùm Spiritus sanctus providerit, ne in propositione illa error accidat.* Et quanquam *autoritatẽ illam Ecclesiæ in propositione credendorum regulam unam fidei infallibilem* vocet, *tantã tamen* ait *differentiam esse inter revelationem ipsam & autoritatem Ecclesiæ, ut revelatio sit ratio formalis objecti fidei, autoritas autem Ecclesiæ ministra objecti illius.* Addit etiam, *illam esse regulam fidei per se, hanc autem regulam tantùm per accidens, cùm primi Patres sine Ecclesiæ propositione & per solam ac immediatam revelationem crediderint, denique autoritatem illam proponendi regulam creatam esse ait, revelationem autem ipsam regulam increatam. Unde etiam negat in revelationibus aut in infinitum procedi, aut in veritatem & testimonium Ecclesiæ, vel in fidem acquisitam resolutionem fieri, sed in divinam revelationem, ut sic, & in ea statum esse ait.* Quare etiam hæc subjicit. *Ex hoc manifestum fit, quod diximus, quòd sc. in hac adhæsione ad primam veritatem, ut revelatricem stat resolutio ultima creditorum & non ad fidem acquisitam, quâ credo Johanni Evangelistæ, aut Paulo Apostolo, aut communitati Ecclesiæ.*

Et paulò pòst. *Facit ergo habitus fidei infusæ hominem inhærere Deo, ut testificanti, tanquam in ratione omnium credendorum, juxta illud 1. Johan 5. Qui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei in se. Et si hæc advertisset Durandus in 24. dist 3. sent. art. 1. non dixisset, quòd prima ratio credendi alia, & ad quod fit ultima resolutio credibilium est, credère Ecclesiam regi à Spiritu sancto. Nam distinguendo duos actus, scilicet assentiri & proponere; & rursus propositionem simpliciter, vel quoad nos, apparet primò, quòd Deus ipse est primò proponens simpliciter ea, quæ sunt fidei: & ideò ad fidem spectant, quia ipse proposuit hæc, & non illa. Apparet secundò, quòd, quoad nos, quibus Deus per seipsum non proponit credenda, sicut proposuit Apostolis & Prophetis, sed per Ecclesiam suam, quòd Ecclesiam regi à Spiritu sancto, est infallibilis regula ad proponendum credenda nobis. Apparet tertiò, quòd ratio, quare assentimus omnibus credibilibus, est, quia Deus dixit.*

Melchior Canus lib. 2. Locor. Theolog. cap. 8. pag. 46. *Eorum hîc errorem dissimulare non possum, qui asserunt, fidem nostram eò tanquam in ultimam credendi causam reducendam esse, ut credamus, Ecclesiam esse veracem, cui priùs* (inquiunt) *assentimur per fidem acquisitam, quàm per infusam. Quod si verum esset, prima ratio formalis infusæ fidei non esset veritas increata, sed creata. Quare fides nostra non inniteretur tanquam suo fundamento divinæ veritati, sed humanæ.*

Et postea. *Huic articulo, Deus est trinus,*

& huic, Ecclesia non potest errare, & cæteris universis doctrinæ principiis assentior per infusam fidem, non quòd Johannes dixerit, aut quivis alius homo, sed quòd Deus revelaverit: huic autem Deus revelavit, immediatè credo à Deo motus per instinctum specialem. Itaque ex parte objecti ratio formalis movens est divina veritas revelans, sed illa tamen non sufficit, nisi adsit causa interior, hoc est, Deus etiam movens per gratuitum specialemq́ concursum.

Et paulò pòst. *Quamvis respectu unius aut alterius hominis sacras videl. literas recipientis, prior sit Ecclesiæ autoritas, quoniã jure probamus illi, hanc esse Epistolam Pauli, illam Jacobi per Ecclesiæ autoritatem: non tamen inde colligitur, quòd absolutè Ecclesiæ autoritas sit ratio credendi formalis.*

Et iterùm. *Autoritas Ecclesiæ cum sacrarum literarum autoritate connexa est, & perlegens connexorum utramq́ in alterius probationem sumimus. At si generaliter quæratur, unde fideli constet, ea, quæ fide tenet, esse à Deo revelata, non poterit Ecclesiæ autoritatem inducere, quia unum de revelatis est, Ecclesiam errare non posse, ut 1. Timoth. 3. habetur.*

Et rursum. *Non est Ecclesiæ autoritas ratio per se movens ad credendum, sed causa sine qua nondum crederemus. Quippe ut nos credamus juxta præscriptam à Paulo legem, oportet, ut illa, quæ credere debemus, nobis per hominem proponantur. Providit autem Deus, ut Ecclesia esset, quæ certo ac firmo judicio ea, quæ verè nobis sunt credenda, proponeret. Proponit enim Ecclesia, ut rem exempli causâ illustremus, Evangelium Matthæi esse à Deo revelatum. Nec mihi proponere nisi verum potest. Ego igitur non credo Evangelistam dicere verum, quia Ecclesia eum dicat verum dicere, sed quia Deus revelavit. Et tamen Ecclesia proponens est causa, sine qua ego non admitterem, illud Evangelium esse Matthæi. Spiritu itaq́ sancto Ecclesiam afflatam certò credo, non ut veritatem, autoritatemve libris Canonicis tribuat, sed ut doceat, illos, non alios esse Canonicos. Nec si nobis aditum præbet ad hujusmodi sacros libros cognoscendos, protinùs ibi acquiescendum est, sed ultrà oportet progredi & solidâ Dei veritate niti.*

Idem Canus ibid. *Nostra fidei assensio humanis causis & incitamentis non nititur, quæ scil. fides acquisita est: Ne igitur mens nostra vacillet, altiùs petenda est, quàm ab hominis vel ratione, vel autoritate sacræ Scripturæ autoritas, ut si mihi omnes, qui me antè docuerunt, imò adeò Angeli cœlorum juxta Pauli præscriptum mihi astruerent oppositum ejus, quod fide teneo, non ex eo fides mea labefactaretur, quia Apostoli & Prophetæ resolvebant fidem suam ultimò, non in humanam, sed in divinam autoritatem, & eadem erit ratio fidei nostri formalis. Confirmatur hoc ex Exodi 14. Crediderunt Domino & servo ejus Mosi. Non dixit, crediderunt Mosi & Domino. Et Apostolis inquit. Accepistis verbum fidei, non ut verbum hominis, sed, sicut est reverà, verbum Dei. Et Johan. 5. Si testimonium hominis accipimus, testimonium Dei majus est.*

Stapleton. de princip. doctrin. controv. 4. lib. 8. cap. 20. *Quamvis non nisi per Ecclesiam revelantem Deum teneamus, tamen non cum Durando in Ecclesiæ voce acquiescimus, ita ut in Ecclesiæ vocem, ut supremam autoritatem, fides nostra, desinat, sicut Scholastici quidam incautiùs & imperitiùs tenuerunt.*

Gregorius de Valent. tom. 3. Disput. q. 1.

q.1.punct.1.col.37. *Scholastici quidam non satis cautè & explicatè resolutionem ultimam nostræ fidei referunt in fidem acquisitam de veritate articulorum fidei, ut Scotus, Gabriel &c.* quos ibidem *erroris* accusat.

c.38. *Si rursus* (quæras) *unde cognoscat, propositionem infallibilem esse? Similiter dicat, se clarè non nosse, credere tamen fide infallibili, ob revelationem Scripturæ testimonium perhibentis Ecclesiæ, cui revelationi non credit ob aliam revelationem, sed ob seipsam, quamvis ad hoc ipsum opus sit ipsâ Ecclesiæ propositione ut conditione requisitâ.*

Idem lib.1.de anal.fid. cap.1. *Deus ipse inprimis est, qui Christianam doctrinam, atque adeò Scripturam sacram veram esse, voce revelationis suæ & externo quodam instinctu atq; impulsu humanis mentibus contestatur atque persuadet, ut in ea ipsa Scriptura multis in locis est expressum, & præclarè à Divo Prospero Aquitanico explicatur.*

Et rursus. *Accuratè discernendi sunt animi motus duo in iis, qui fidem amplectuntur. Nam & prudentiâ etiam dictante judicant, dignam esse Christi doctrinam, quæ certò ac firmiter credatur, & demum credunt assensione fidei, adjuti divinitus, eam veram esse. Quòd assensione fidei certâ atque firmâ, adjuti divinitus, credunt, doctrinam Christi veram esse, id in solum divinum testimoniū, quod revelatione continetur, tanquam in causam quidem rationemq; credendi referri debet, Itemq; in Ecclesiæ propositionem, tanquam in quandam conditionem, sine qua Christianâ quidem fide minimè crederetur.*

p.31. asserit, *nos doctrinæ Christianæ veritatem solâ fide, in qua non sit evidentia,* (quæ nullas admittat demonstrationes à priori) *tenere.*

Becanus tom.1. opusc.10. thes. 29. *Si quæras ex me de actu fidei secundùm se, an credam, Scripturam esse infallibilem, dicam, me credere, idq; propter solam Dei revelantis autoritatem, & in hoc actu fidei non procedam ulterius.* (Atqui si sola revelatio est causa fidei nostræ de autoritate Scripturæ, falsum utique est, quòd Scripturæ autoritas, quoad nos, unicè dependeat ab Ecclesia. Hæc enim sunt opposita. Solà revelatio Dei nos confirmat de autoritate Scripturæ. Et, Non solà revelatio Dei, sed sola Ecclesiæ testificatio nos confirmat de autoritate Scripturæ.)

Ibid. thes.27 & 28. præced. distinguit *inter fidem de Evangelio* [illegible] *& fidei motivas Fidem,* ait, *resolvi in solam revelationem divinam, quippe, quæ unica fidei nostræ causa sit. Fidei motiva* recenset varia, *ut consensum orbis, miracula, Dei providentiam & similia.*

Idem tract.de fid. cap.1.q.2.num.9. *Dices quartò. Assensus fidei videtur ultimò resolvi in autoritatem Ecclesiæ: Nam si quæram, quare credis articulos fidei? respondebis, quia Deus revelavit. Si iterum quæram, Quare credis Deum revelâsse? respondebis, quia Ecclesia Catholica hoc dicit. Ergo ultima resolutio fit in Ecclesiam. Respondeo, tripliciter credi potest, Deum hoc vel illud revelâsse: Primò, propter se, & tunc est assensus fidei Theologicæ, de quo hîc agimus. Secundò, propter autoritatem Ecclesiæ dicentis, & tunc non est assensus fidei Theologicæ, sed alterius inferioris ordinis. Tertiò, propter autoritatem hominis & tunc est assensus fidei humanæ.*

Et postea. *Itaque primus assensus non resolvitur ulterius, sed sistit in ipsa revelatione divina, quæ creditur propter seipsam, secundus resolvitur in autoritatem Ecclesiæ.*

Ibid. q.4.n.4. *Prædicationem publicam & Ecclesiæ autoritate factam dicit esse tantùm, ut applicationem quandam revelationis divinæ, gratiam verò internam esse motionem & impulsum supernaturalem, qui excitet & adjuvet hominem, ut possit credere mysteria, quæ ei per prædicationem proponuntur, sicut ad comburendum stipulas duo necessaria sint, applicatio stipularum ad ignem & vis comburendi in igne.*

Johannes Malderus Episcopus Antuerp. de virtutibus q.1.art 2. sect.8. docet, *fidei resolutionem ultimò in Dei veritatem intus loquentis nobis fieri, & Michaëlem Medinam injustè reprehendisse ob hanc doctrinam nonnullos Catholicos.*

Pesantius in Thom.2.2.fol.467. *Quæres, unde cognoscatur, Ecclesiæ esse infallibilem propositionem? Similiter respondeat, se id credere fide infallibili ob autoritatem Scripturæ testimonium perhibentis Ecclesiæ, cui autoritati & revelationi ob seipsam credit, licèt ad hoc sit opus Ecclesiæ propositione, tanquam conditione requisitâ.*

Tannerus tom.3. Theol. Schol. Disput.1 q.5.dub.5.num.174. col.346. *Interroganti cur credis, seu unde scias hæc omnia & singula, quæ credis esse divinitùs revelata? Respondebis, te id quidem evidenter non scire, quin etiam credere formaliter, non ob aliam rationem credendi objectivam: attamen certò credere ob eam ipsam revelationem divinam, quia objecta ejusmodi credenda revelata sunt, mediante infallibili propositione Ecclesiæ tibi patefactam, quæ quidem propositio non sit ratio ultima credendi, sed medium, per quod objecta credenda simul cum ratione credendi tibi debito modo applicentur, adeoq; conditio, sine qua juxta legem Dei ordinariam credenda omnia & singula à non credendis discernere non potuisset.*

num.185. col.350. *Ipsa propositio Ecclesiæ non proponit objectum credendum &c. ultimatè, sed ut credendum ob divinam revelationem.* Id declarat simili. *In Mathematica discipulus acquirit scientiam conclusionis ob propositionem & doctrinam Magistri, non tamen ideò hæc propositio, sed ipsum medium demonstrationis est ratio formalis sub qua assensus illius scientifici.*

5. Quòd agnoscunt, in testificatione de autoritate Scripturæ majorem esse *primitivæ*, quàm *præsentis Ecclesiæ* autoritatem. (Cùm contrà Bellarm. lib.2. de Sacrament. cap.25. *ab autoritate præsentis Ecclesiæ omnium dogmatum firmitatem pendere* asserat.)

Durandus lib.3. sentent. dist.24. q.1. artic.9. *Quod dictum est de approbatione Scripturæ per Ecclesiam, non intelligitur nisi de Ecclesia, quæ fuit tempore Apostolorum, qui erant repleti Spiritu sancto, viderant miracula, & doctrinam Christi audiverant, atq; ideò probati testes erant veritatis Scripturæ, sed qui hanc autoritatem extendere vult ad Ecclesiam, quæ postea secuta est, is certè hæreticus censendus est, cujuscunque sit conditionis.*

Gerson de vit.spirit. animæ lect.2.coroll.7. *Dicta Apostolorum & discipulorum Christi sunt alterius autoritatis, quoad aliquid purè de fide, quàm successorum suorum, quoniam primi à Christo doctrinam immediatè susceperunt, ejus insuper facta viderunt, & ad eos expressè dictum est. Qui vos audit, me audit.*

Item. *Major fuit primitivæ Ecclesiæ autoritas, quoad prædicta, quàm nunc sit.*

Alphonsus Salmero tom. 1. Comment.

ment. in Evang. prolegom. 31. pag. 113. *Non negamus, Apostolos oculis vidisse & manibus contrectâsse, sed hac nobis hodiè fidem non faciunt indubiam, nisi quatenus ab Ecclesia illa visio Apostolorum & contrectatio comprobata est. Quamobrem Evangelista nunc nobis fidem non faciunt, satis est, eos fidem amplam ipsi Ecclesia ab initio fecisse. Persuaserunt autem illi Ecclesia duobus modis. Primò quidem per evidentiam rerum, qua tanquam nota ac manifesta omnibus fidelibus negari, nisi impudenter, non poterant. Deinde propter approbationem Evangelii B. Marci factam à Petro & Evangelii Luca factam à Paulo, quos Petrum & Paulum confirmatos esse in gratia & idcirco in approbatione Evangelii errare non posse, sciebat Ecclesia. Postquam autem Ecclesia facta est fides abundantissima, alio non est opus ad hoc, ut nos firmiter credamus propter illos quatuor Evangelica Historia Scriptores, quos nos non novimus, verùm propter Ecclesiam universam, in qua existunt innumerabiles hominum myriades, qui idem uno sensu testificantur. Est autem hac nostra Ecclesia eadem numero per continuationem perennem, qua tunc erat, quando facta est sibi plenissima fides de veritate quatuor Evangelistarum &c.*

Et postea. *Nobis verò & Ecclesia nostra constat, Evangelistas non nisi vera scripsisse propter Ecclesiam precedentem, qua usq; ad primitivam continuatur.* (Statuit igitur Salmero, fidem amplam, quam Apostoli ab initio Ecclesiæ fecerunt, facere nobis fidem de Evangeliis.)

Johannes Driedo lib. 4. de dogmat. Ecclesiast. cap. 4. pag. 563. *Ecclesia primitiva in tradendis & docendis Christiana fidei mysteriis atque doctrinis majoris autoritatis fuit, quàm Ecclesia, qua nunc est, & id quidem propter Apostolos, qui illius Ecclesia columna testimonium de his, qua viderunt, perhibere poterant. Et idcircò, quamvis Ecclesia, qua nunc est, in remittendis & retinendis peccatis, in Sacramentis caterisq; mysteriis Christi dispensandis & in Ecclesiastica potestate semel à Christo Ecclesiá data sit aqualis autoritatis cum Apostolorum Ecclesia; Ecclesia tamen primitiva propter Collegium Apostolorum ad tradendam novam fidei doctrinam majoris erat gratia, majoris autoritatis, quàm Ecclesia, qua nunc est.*

Et postea. *Super omnibus, qua ex Scriptura sunt manifesta, prior, notior & vetustior autoritas ejusdem Scriptura est, quàm ejus Ecclesia, qua nunc est. Nam & hujusmodi Ecclesia, qua nunc est, quemadmodum in superioribus diximus, ex Scripturis sacris querenda est & cognoscenda.*

Stapletonus de princ. doctrinal. de consign. Script. cap. ult. *Waldensis & Driedo viri doctissimi dixerunt, Ecclesiam primitivam quoad hac (quoad potestatem tradendi Canonicas Scripturas & discernendi ab Apocryphis) majoris autoritatis fuisse, nostram verò antiquis scriptis niti debere.*

Lorinus in Comment. 2. Epist. Petri cap. 1. vers. 19. sic scribit. *Waldensis tom. 1. lib. 2. doctr. fidei cap. 20 & 21. Durandus distinct. 24. quæst. 1. & Driedo lib. 4. de Eccles. script. & dogmat. cap. 4. docent, primitivam Apostolorum Ecclesiam majoris autoritatis fuisse, quàm qua nunc est, ad approbandas Sripturas.* (Addit quidem Lorinus, *illos non satis verè sic docere, cùm Ecclesia modò regatur eodem Spiritu,* sed sufficit nobis, quòd Waldensis,

Durandi

Durandi & Driedonis suffragium nobis largiatur. Ecclesia quidem semper *eodem Spiritu* regitur, interim *modus regiminis* variat. Apostoli immediatè à Spiritu sancto fuêre inspirati & absolutum non errandi privilegium habuerunt, idem de posterioribus Ecclesiæ Doctoribus dici nequit.)

Mülhusinus contra Paræum de autorit. Script. cap. 5. thes. 25. *Si alios,* inquit *Augustinus, quos dicat Apostolorum nostrorum Codices protulerit, quomodo eis ipse* (Manichæus) *autoritatem dabit, quam per Ecclesias Christi ab ipsis Apostolis constitutas non accepit, ut inde ad posteros firmatâ commendatione transcurrerit? Apocrypha, inquit alibi* (lib. 3. contra Faustum capite 4.) *nuncupantur, eò quòd eorum occulta origo non claruit Patribus, à quibus usque ad nos autoritas veracium Scripturarum certissimâ ac notissimâ successione pervenerit.* (Agnoscit ergo Mülhusinus, Augustinum in hac quæstione ad primitivæ Ecclesiæ testificationem recurrere.)

6. Quòd admittunt, ex sola Ecclesiæ autoritate non posse Scripturæ autoritatem probari. (Quomodo ergo autoritas Scripturæ ab Ecclesiæ autoritate unicè pendere poterit?)

Becanus tom. 1. opusc. 10. thes. 19. pag. 393. concedit, *circulum esse & nihil probari posse, si quis Christianus apud Ethnicum, qui nec Ecclesiam, nec Scripturam admittit, probare vellet, Scripturam esse infallibilem, quia Ecclesia dicat; & Ecclesiam esse infallibilem, quia Scriptura dicat. Nam utrumque illi æquè ignotum, æquè incertum est.* (Ex eo immotè colligitur, si Scripturæ autoritas aliundè nequit probari vel innotescere, quàm ex Ecclesiæ autoritate, quòd Ethnicus nunquam convinci aut converti possit, quoniam ille Ecclesiam nō admittit, nec ejus autoritatem agnoscit. Aut ergo à solo Ecclesiæ testimonio Scripturæ αὐθεντία & θεοπνευστία non dependet, aut pagani Ecclesiæ infallibilitatem negantes, de Scripturæ θεοπνευστία convinci non poterunt. Posterius est falsum. Manet ergo prius.)

7. Quòd agnoscunt, testimonium Ecclesiæ non esse absolutè & simpliciter necessarium ad Scripturæ autoritatem nobis persuadendum. (Ex eo enim sequitur, multò minùs solum Ecclesiæ testimonium Scripturæ autoritatem nobis persuadere.)

Stapletonus lib. 8. de princ. doctrinalibus cap. 3. disertè asserit, *adeò efficax esse fidei à Spiritu S. infusæ donum, ut possibile sit, actu credere omnia credenda per solam fidem infusam absque testimonio, doctrina & Magisterio Ecclesiæ.*

(Quòd si ergo *in omnibus credendis est etiam autoritas Scripturæ,* ut idem asserit lib. 9. cap. 4. *Et omnia credi possunt actu ex fidei à Spiritu S. infusæ dono,* quis neget sequi, etiam hoc, quicquid est de autoritate Scripturæ, posse credi absque testimonio, doctrina & Magisterio Ecclesiæ? Quod si est, utique testimonium Ecclesiæ non erit simpliciter necessarium.)

Cajetanus Cardinalis in Comment. 1. Johan. 5. super verba. *Spiritus est, qui testificatur, Spiritum veritatem esse. Ecce tertius testis; imò ecce ille, qui solus est sufficiens testis: ecce ille, qui verè testificatur: aqua enim non loquitur, neque sanguis, sed Spiritus est, qui & intelligit, & omnia novit, & testificatur. Et propterea singulariter de solo*

solo Spiritu dixit, & Spiritus est, qui testificatur.

8. Quòd agnoscunt, Scripturam sacram esse primum & summum principium scientificum in religione Christiana. (Ex eo enim immotè sequitur, eam non mutuari ab Ecclesia suam autoritatem, sed in se & ex se, etiam absq; Ecclesiæ autoritate, esse αὐθέντητον & ἀξιόπιστον. Aristot. I. Topic. initio. Ἀληθῆ μὲν καὶ πρῶτα, τὰ μὴ δι' ἑτέρων ἀλλὰ δι' αὐτῶν ἔχοντα τὴν πίστιν. οὐ δεῖ γὰρ ἐν ταῖς ἐπιστημονικαῖς ἀρχαῖς ἐπιζητεῖσθαι τὸ διὰ τί, ἀλλ' ἑκάστην τῶν ἀρχῶν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν εἶναι πιστήν. *Vera & prima illa sunt, quæ non ab aliis, sed à seipsis fidem habent. Non enim oportet in scientificis principiis quærere, quare: sed unumquodq; ipsum per se esse certum.*)

Petrus de Alliaco Card. Cameracensis in I. sent. q. I. art. 3. *Patet, quæ sint principia Theologica. Sunt enim ipsæ sacri Canonis veritates, quoniam ad ipsas fit ultima resolutio Theologici discursus & ex eis primò singulæ conclusiones Theologicæ deducuntur.*

Lyranus in prologo super libros Tobiæ *Sicut in Scripturis Philosophicis veritas cognoscitur per reductionem ad prima principia per se nota: sic in Scripturis à Catholicis Doctoribus traditis veritas cognoscitur quantum ad ea, quæ sunt fide tenenda, per reductionem ad autoritates Scripturæ sacræ Canonicas, quæ sunt habitæ revelatione divinâ, cui nullo modo potest subesse falsum.*

Alphonsus de Castro lib. I. advers. hæres. cap. 2. *Harum Scripturarum testimonia, tanquam prima in hac scientia principia & velut arma omnibus communia, suscipienda sunt.*

Bellarminus tom. 6. oper. conc. 40. de assumt. B. Virginis col. 467. fatetur, *nos non credere Petro vel Johanni sic docentibus, sed quia Deus revelavit* (utique in Scripturis) *qui est prima veritas.*

9. Quòd autoritatem Ecclesiæ probant ex dictis Scripturæ, Matth. 18. v. 17. I. Timoth. 3. v. 15 &c. (Jam verò autoritas probās major est autoritate probandâ.)

Hosius Cardinalis lib. 3. de autorit. Scrip. fol. 519. *De audienda Christi Ecclesiâ manifestum est Christi præceptum Matt. 18. Dic Ecclesiæ.* (Ergo Christi verbum Ecclesiæ autoritatem tribuit, ut audiatur.)

Bellarminus lib. 2. de Concil. cap. 2. §. Secunda classis &c. & lib. 3. de Eccles. cap. 14. §. His probatis &c. Gregorius de Valent. tom. 3. col. 180. Cornelius à Lapide in I. Tim. 3. v. 16. *Ecclesiæ autoritatem* probant ex loco Apostolico I. Tim. 3. v. 16. (Ergo agnoscunt Ecclesiæ autoritatem conciliari à divino verbo, & per conseq. verbum divinum esse superioris autoritatis, quam tantùm abest, ut ab Ecclesia accipiat, ut potiùs Ecclesiæ omnem autoritatem donet.)

Exceptiones Advers. I. *Si interdum Catholici aliqui dicunt, Scripturam pendere ab Ecclesia, sive à Concilio, non intelligunt quoad autoritatem & secundùm se, sed quoad explicationem & quoad nos.* Bellarm. lib. 2. de Concil. cap. 12. §. I.

Resp. I. Si Scriptura *quoad nos* unicè pendet ab Ecclesia, utique fides nostra ultimò resolvitur in judicium Ecclesiæ, non enim pendet à Scriptura per se & propter se, sed propter Ecclesiæ autoritatem.

2. Inde Sacrobosc. in defens. Bellarmini p. I. cap. 6. §. Posterioris, scribit. *Verum est multos sanctos viros quædam mordicùs tenuisse & propugnâsse acerrimè, quæ*

contra Dei verbum fuerunt, nec tamen pro hæreticis habitos, quoniam per autoritatem Ecclesiæ tempore ipsorum contrarium non fuit definitum.

3. Ostendimus superiùs, multos ex Pōtificiis simpliciter pronunciare, *quòd major sit Ecclesiæ, quàm Scripturæ autoritas.*

Andradius dicit, *nihil divinitatis inesse in illis libris, quibus sacra mysteria conscripta sunt, quod nos ad credendum, quæ illis continentur, religione aliquâ constringat,* lib.2.Def.Trid. p.257.

Pistorius dicit, *falsum esse, quòd Scripturæ per se insit divinitas,* contra Mentzerum fol. 127.

Stapletonus disputat, *Ecclesiam posse libros suâ Naturâ non Canonicos, ut librum Hermetis, tertium Esdræ &c. facere Canonicos,* Relect.princ.doctrin.controv.5. q.2. art.4.edit.prim.

Hermannus Wolfgangus Coloniensis & Hosius disputant, *Scripturas authoritate Ecclesiæ destitutas non plus valere Æsopi fabulis.* Utiq; ergo non solùm *quoad nos,* sed etiam *simpliciter* Scripturam ab Ecclesiæ autoritate pendere asserunt.

4. Et quid multis? Stapletonus disertè scribit in Relectione princ. controv. 4.q.5.p.497. *Ad Canonizationem seu consignationē Scripturæ authenticam concurrens Ecclesia superiorem quandam autoritatē exercet, non solùm respectu illorum, quibus eam pronunciat, sed etiā respectu Scripturæ ipsius, quatenus Canonicæ,* quæ assertio cum Bellarmini exceptione conciliari minimè poterit.

5. Deniq; Peltanus in Disput.de num. libr.Canon.Ingolstadii habita sect.9. th. 5 & 23. sic disserit. *Utrius autem autoritas amplior sit, Ecclesiæne an Scripturæ, id propter morosas disputationes non facile est statuere, nec fortè tutum satis absolutè pronunciare. Ad opinantes autem quod spectat, sunt, qui Scripturam simpliciter anteponant Ecclesiæ, sunt contrà, qui Ecclesiam Scripturæ. Sunt tandem, qui Ecclesiam latè acceptam Scripturam* excellere, *pressè autem & strictè sumtam à Scriptura* excelli *asseverāt. Verùm enimverò sive Ecclesia sit infra Scripturam, sive Scriptura infra Ecclesiam, sive pari passu procedant ambæ, certum est, legitimū controversiarum judicem esse Ecclesiā Catholicā.*

Secunda exceptio. Quando ex Eph.2. v.20.probamus, Scripturam nō accipere autoritatem ab Ecclesia, quia *Ecclesia* dicitur *extructa super fundamentum Prophetarum & Apostolorum, adeoq; super Scripturam sacram,* excipit Stapletonus in Def.Eccles.potest.lib.3.c.15.sect.6 *nomine Prophetarum intelligi N.T. Prophetas, id est, interpretes sermonum.*

Sed respond. 1. Thom. de Aquino in Comm. agnoscit *de Prophetis V.T.* adeoq; de scriptis Propheticis ibi sermonē esse. Verba ejus sic habent. *Dicit a. Apostolorū & Prophetarum, ut designet, quòd utraq; doctrina est necessaria ad salutē. Item, ut ostēdat concordiam inter utramq;, alterius ad alteram, dum idem est utriusque fundamentum. Nam quod Prophetæ prædixerunt futurum, Apostoli prædicaverunt factum.*

2. Eodem modo explicant Lyranus, Gagnæus & alii.

3. Benedictus Justinianus ad illum locum sic annotat. *Miror, quosdam falsò imponere Ambrosio, quasi ille contra communē sententiam hoc loco intelligat N.T. Prophetas, de quibus Eph.4. cùm tamen apertissimè dicat, nos esse cives & lapides super Vetus & Novum Testamentum collocatos.*

4. Bel-

4. Bellarm. lib. 3. de V. D. cap. 10. de hoc loco sic disserit. *Non negamus, imò defendimus contra negantes, verbũ Dei ministratum per Angelos & Prophetas esse primũ fundamentum fidei nostræ, ideò enim credimus, quicquid credimus, quia Deus id per Angelos & Prophetas revelavit, sed addimus, præter hoc fundamentũ primum requiri aliud fundamentũ secũdariũ, i. e. Ecclesiæ testificationẽ.*

Argum. Advers. 1. *Propter solum & unicum Ecclesiæ testimoniũ credimus Scripturæ.*

Resp. 1. Michaël Medina in loco proximè citato num. 3. multis ostendit, *Ecclesiam non propterea præstare Scripturis autoritatem, etiamsi de ea testificetur.*

2. Alphonsus de Castro lib. 1. adv. hæres. cap. 8. *Hoc ex Ecclesia habemus, ut sciamus, quæ Scriptura sit divina. At cùm Scripturam esse divinam nobis constiterit, jam ex seipsa habet, ut ei per omnia credere teneamur, perinde ac si adducerentur testes ad comprobationem alicujus instrumenti, quo Petrus tenetur Johanni reddere centum aureos, hi testes non efficiunt, Petrum teneri Johanni. Nam etsi Petrus negaret & testes defuissent, reverâ Petrus Johanni erat debitor, sed ut efficiant, ut per Scripturam convinci possit tanquam debito obnoxius. Quòd si dicatur, veritatem illam esse Catholicam, quia jam Universalis Ecclesia recepit, tunc percontabor, quo pacto Ecclesia eam receperit, an quia illi à Deo fuerat revelata, an quia in sacra Scriptura reperta? neutrum autem horum pendere ex Ecclesiæ arbitrio ostẽdimus; aut Ecclesia recepit, quia per experientiam, aut per rationem naturalem eam cognoscit, quod non est aliquo modo tribuendum Ecclesiæ, eò quòd tunc fides nostra soli experientiæ & rationi naturali inniteretur, cui manifestè repugnat Apostolus 1. Cor. 2 & c. Quòd si aliâ ratione dicatur, veritatẽ esse Catholicam, quia ex revelatis aut in Scriptura contentis manifestâ collectione deducitur, cùm Ecclesiæ definitio non efficiat, collectionem esse firmam, ut notum est vel parùm docto Logico, consequens est, ut neq; in hoc casu Ecclesia efficiat, veritatem aliquam esse Catholicam.*

3. Anglo Remenses in cap. 4. Joh. *Hæc mulier mysticè Ecclesiam repræsentat & significat, homines primò credere, quia sic tradit Ecclesia, postea ipsis Scripturis multò magis confirmari.*

Toletus in eundem locum. *Cùm dicebant, jam non credimus propter sermonem tuum, id est, q. d. priùs credidimus propter sermonem, sed nunc majus habemus testimonium credendi, quàm tuum. Non indigemus minori, ubi adest majus, significantes se propter verbum Christi, quod audiverunt, credituros, etiamsi propter mulierem Samaritanam non credidissent.*

4. Testimonium illud Ecclesiæ de libris Canonicis est *Historicum*, ac parit *fidem Historicam*, non autem *divinũ*, quod pariat *fidem divinam & salvificam*, sed ea nititur κριτηρίοις Scripturæ internis & interno Spiritus sancti testimonio.

Salmeron proleg. 33. p. 416. *Constat, Apostolos fuisse N. T. autores & scriptores. Nam in hoc consentiunt omnes omnium Apostolicarum Ecclesiarum successiones, quæ successionis regula non solùm in sacris libris dignoscendis, sed etiam in judicandis profanis autoribus servari consuevit. Nam, ut rectè disserit Augustinus lib. 33. contra Faustum cap. 6. hos libros, quibus illi, qui de transverso proferuntur, comparati respuuntur, unde constat esse Hippocratis, unde si quis hoc neget, nec saltem refellitur, sed ridetur, nisi quia sic eos ab ipso Hippocratis tempore usque ad hoc*

tempus & deinceps successionis series commendavit, ut hic dubitare dementis sit. Platonis, Aristotelis, Ciceronis, Varronis, aliorumque ejusmodi autorum librorum, unde noverunt homines, quòd ipsorum sint, nisi eadem temporum sibimet succedentium contestatione continuâ?

Argum. 2. *Ecclesia est notior Scripturis.*

Resp. 1. ex Bellarm. lib. 1. de Verbo Dei cap. 2. *Sacris Scripturis, quæ Propheticis & Apostolicis literis continentur, nihil est certius, nihil notius.*

2. Idem lib. 4. de Ecclesia cap. 2. concedit, Scripturam aliquando esse notiorem Ecclesiâ. *Aliquando*, inquit, *ex hypothesi Scriptura est notior Ecclesiâ, quando videl. est recepta, & clarè loquitur, & oritur quæstio de ipsa Ecclesia.* (Subsumo. In dogmatibus inter nos & Pontificios controversis Scriptura clarè loquitur, & est ab utraque parte recepta, & inter illa controversa dogmata de ipsa Ecclesia quæstio oritur. Ergo ex Scripturis hîc tanquam notioribus judicandum.)

Argum. 3. *Augustinus contra Epist. Fundam. cap. 5. dicit. Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ moveret autoritas.* Hunc Augustini locum nobis objiciunt Cardin. Hosius tom. 2. fol. 5. Huntlæus controv. 1. cap. 5. pag. 10. Bonfrerius Jesuita in præloq. pentat. sect. 4. fol. 4 &c. Gretserus in Tract. Unde scis. cap. 8. col. 1924. & seq. col. 1928. scribit, *hunc locum nobis crucem figere.*

Resp. 1. Thomas 2. 2. q. 2. art. 7. *Augustinus de Ecclesia ut de causa præponente, non ut fundamento fidei locutus est.*

2. Durandus lib. 3. sent. dist. 24. q. 1. docet, *Augustinum loqui de Ecclesia primitiva, quæ Christum & Apostolos ex parte vidit & audivit, & veritatem ab ipsis professam habuit exploratissimam, illamq; notitiam ad posteros propagavit, & addit. Qui negat hoc, quod dictum est de approbatione Scripturarum per Ecclesiam, intelligi solum de tempore Ecclesiæ primitivæ, hæreticus est censendus.*

3. Guilielmus Occamus Minorita, (qui vixit Ann. Christi 1320.) part. 1. Dialogor. lib. 1. cap. 4. *Autoritas B. Augustini, quæ adducitur, ut nonnulli dicunt, frequenter à multis contra intellectum textus Augustini allegatur.* Et post expositas varias vocis Ecclesiæ acceptiones subjungit. *Ecclesiæ nomen pro tota congregatione fidelium Catholicorum sive viventium, sive mortuorum accipit Augustinus, cùm asserit, quòd non crederet Evangelium, nisi eum autoritas Ecclesiæ compelleret. Ista enim Ecclesia Scriptores Evangelii & omnes Apostolos comprehendit. Quare ex autoritate Augustini sanè intellecta inferri non potest, quòd magis sit credendum summo Pontifici Canonum conditori, quàm Evangelio. Et per consequens probari non potest, quòd major fides sit habenda sacris Canonibus, quàm Evangelio sancto. Conceditur tamen, quòd magis credendum est Ecclesiæ, quæ est multitudo Catholicorum omnium, qui fuerunt à temporibus Prophetarum & Apostolorum usque modò, quàm Evangelio, non quòd de Evangelio sit aliqualiter dubitandum, sed quòd totum majus est suâ parte. Ecclesia ergo, quæ majoris autoritatis est, quàm Evangelistæ, est illa Ecclesia, cujus autor Evangelii pars esse dignoscitur. Non est autem mirum, si major est autoritas totius, quàm partis. Et ideò major est autoritas totius congregationis comprehendentis Evangelistas & omnes alios orthodoxos usque ad hæc tempora, quàm unius vel*

ctiam plurium personarum congregationis ejusdem.(Quamvis verò Occamus autoritatem Ecclesiæ etiam *ad præsentem Ecclesiam* trahat, addit tamen, *præsentem Ecclesiam in se & per se nihil autoritatis habere, sed à congregatione Prophetarum & Apostolorum eam dependere*. Quòd si ergo Pontificii ad *Rom. Ecclesiæ* autoritatem hæc pertinere velint, probandum priùs erit, quòd ad congregationem Prophetarum & Apostolorum ipsorum Ecclesia verè pertineat.)

4. Marsilius Patavinus in Defensore Pacis part. 2. cap. 19. cùm dixisset, *videri Augustinum hoc loco humanam autoritatem præferre autoritati Scripturæ, quia propter quod unumquodq; est, & illud magis*, hunc nodum solvit distinctione, *aliud*, ait, *esse credere, sermonem aut Scripturam aliquã esse traditionem alicujus seu ab aliquo factam: aliud credere, illam esse veram, utilem vel nocivam, observandam aut omittendam*. Et *posse ex hominum testimonio credi horum unum, ut tamen non alterum. Augustini igitur verba posse intelligi, vel ut dixerit* se credidisse, *Scripturam esse Evangelium, id est, Christi traditionem, ex testimonio Ecclesiæ Catholicæ, quamvis verum continere principaliùs crediderit ex miraculo vel revelatione, vel fide, quâ Christum credidit esse verum Deum & per consequens, omnem ejus traditionem esse veram atque servandam: vel ut utrumq; illud testimonio Ecclesiæ Catholicæ primùm acceperit & crediderit. Sed priorem sensum meliorem esse & magis convenire sententiæ Apostoli ad Galatas 1. Non enim*, inquit, *dicta Christi sive Dei vera fiunt causaliter, eò quòd eisdem testificetur Ecclesia Catholica vero testimonio. Sed testimonium Ecclesiæ causaliter verum est, dum dicit dicta Christi vera propter veritatem dictorum Christi*.

Ibid. *Dicit autem Augustinus, pro tanto se credere Evangelio propter Ecclesiæ Catholicæ autoritatem, quia suæ credulitatis initium inde sumsit; quam Spiritu sancto dirigi novit, fides enim quandoq; incipit ex auditu*.

5. Petrus de Alliaco Episcopus Cameracensis & Cardinalis 1. sent. q. 1. art. 3. fol. 49. *Per autoritatem Augustini non habetur, quòd ipse crediderit Evangelio per autoritatem Ecclesiæ, tanquam per principium Theologicum, ex quo Evangelium Theologicè probatur esse verum, sed solùm tanquam ex causa movente ipsum ad fidem Evangelii, ac si ipse aut alius dixisset; Non crederem Evangelio, nisi me Ecclesiæ sanctitas, aut Christi miracula commoverent, in quo dicto licèt fidei Evangelii causa aliqua assignetur, non tamen aliquod principium prius, cujus fides causa sit, ut Evangelio credatur*.

Ibid. *Posito, quòd Augustinus ex tali principio credidisset, quod tamen ex ejus autoritate non habetur, tamen illud non fuit in eo per se principium Theologiæ, ita quòd assensus Theologicus acquireretur in eo per aliquẽ Theologicum discursum, qui reduceretur in ipsum ultimatè & per se*. (Ergo non est hæc Augustini sententia, quòd propter Ecclesiæ autoritatem *formaliter ac propriè* credat, sed quòd ab Ecclesia didicerit, qui sint veri libri Evangelici & Apostolici.)

6. Johannes Gerson Cancellarius Parisiensis lib. de vita spirituali animæ lect. 2. coroll. 7. *Major fuit Ecclesiæ primitivæ autoritas, quoad prædicta, quàm nunc sit &c. Et hic aperitur modus intelligendi illud Augustini, Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ compulisset autoritas. Ibi enim*

Ecclesiam sumit pro primitiva congregatione fidelium, qui Christum viderunt & audierunt, & ejus testes extiterunt.

Idem in Declarat. verit. quæ cred. sunt de necess. salut. tom. 1. n. 14. lit. E. monet, *Augnst. loqui de testimonio primitivæ Ecclesiæ*, & addit. *Vicissim dici posse, Ecclesiæ non crederẽ, nisi me Scripturæ moveret autoritas.*

7. Thomas Waldensis in Doctrinali fidei lib. 2. art. 2. c. 21. intelligit *ab Augustino nominatam Ecclesiam Catholicam, quatenus jam olim & ab initio definiit numerum librorum Canonicorum, quibus deinceps addi nihil potuerit. Sufficiat*, inquit, *Universali Ecclesiæ pro præconio potestatis suæ modernæ, quòd olim hoc fecerit. Unde gloria potestatis ejus quasi per cujusdã majestatis imperium valeret ad proposita, ita quòd adhuc sine ejus autoritate Scriptura aliqua nec legi poterit, nec haberi pro certo. Et hoc sapuit, cùm diceret contra Epistolam Fundamenti citò post principium Augustinus, Evangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoveret autoritas. (* Quamvis verò hæc expositio dicti Augustiniani nõ sit satis commoda, cùm Ecclesia primitiva non plus contulerit Evangelio, quàm Ecclesia hodierna, cumq; Augustinus etiam sui temporis Catholicam Ecclesiam intelligat, meritò tamen opponitur illis Pontificiis, qui volunt, *libros aliquos ab Ecclesia factos esse Canonicos aliquot post Christum natũ seculis*, quiq; Ecclesiæ præsenti tantùm autoritatis tribuunt, *ut possit canonizare Hermetis Pastorem & Clementis Constitutiones.)*

8. Nicolaus de Clemangis in Disput. super materia Concilii, multis demonstrat, *Augustinum non loqui de potestate & judicio Ecclesiæ, sed tantùm de testimonio.* Verba sic habent p. 62. edit. Lugdun. Anno 613. *Venio ad verbum Augustini, quod commemorâsti, quo Ecclesiastica autoritas videtur maximè extolli atq; fulciri. Evangelio, inquit ille, non crederem &c. Mirum sanè primâ specie satis videtur, quòd autoritatem peregrinantis in terra Ecclesiæ autoritati videtur Evangelii anteponere, cùm in multis illa falli possit, illud omninò nequaquam possit, & cùm ipsius Ecclesiæ autoritas, quantùm ad ipsius radicem & fundamentum, maximè ex Evangelio constet, imò ipsius institutio, potestas, ædificatio non aliunde tam expreßè & certitudinaliter, quàm ex ipso habetur Evangelio.* Et mox. *Equidem non facilè crediderim, Doctorem illum acutissimum atque excellentissimum hoc fuisse facturum* (pro Ecclesiastico statuto fidem Evangelii rejecturum) *aut per illa hec verba sensisse, præsertim cùm de fide Evangelii Paulus dicat. Si quis etiam Angelus de cœlo &c. Scripta quippe sunt verba illa ab Augustino, nisi me fallit memoria, in libro cujus titulus. Contra Epist. Fundam. Manichæorum &c. Manichæi autem, contra quos ibi agitur, Scripturas sacras pro arbitrio suo, non pro Ecclesiæ Catholicæ ordinatione vel acceptandas ducebant, vel repudiandas. Vetus pro majore parte non admittebant testimonium. Evangelio credi volebant, Epistolas Pauli multis adjectis & retractis à falsariis quibusdã corruptas dicebant, multaq; similia deliramenta sine ratione, sed solâ voluntatis suæ perversitate de Scripturis confingebant. Ut igitur doceret Augustinus, non ex voluntatis arbitrio, sed Canonicâ institutione Canonicas Scripturas recipi oportere, illa verba mihi videtur, quantùm recordari valeo, posuisse. Evangelio non crederem &c. boc est, Evangelio tanquam Scripturæ Canonicæ non crederem,*

nisi Ecclesiæ autoritas ad hoc me compelleret, quæ illud intra corpus Canonis habendum censuit & cui soli est illa autoritas attributa, ut Scripturas possit Canonicas facere, cuiq; à quolibet fideli in hoc credi debet atq; obœdiri. Scripta sunt à plerisq; sub aliquorum Apostolorum aliorumq; fidelium nominibus multa Evangelia, de quibus etiam meminit Lucas in Prologo sui Evangelii, sed tum propter autorum incertitudinem, tum quia non usquequaq; vera erat illorum narratio, non immeritò inter Apocrypha per Ecclesiam deputata sunt. Illis ergo nō est credendum, quia nō sunt per Ecclesiam pro Canonicis approbata, sed à Canonica Catholicaq; autoritate prorsus exclusa. Hæc Clemangis (quæ etiam recitantur in Fasciculo rerum expetendarum fol. 197.)

9. Johan. Wesselus Grōningensis in lib. de potest. Eccles. monet, *id quod dicit Augustinus de Evangelio & Ecclesia, originis de credendo verbū esse, non comparationis & præferentiæ. Quemadmodum*, inquit, *primæ multitudinis credentiū quisq; dicere rectè potuisset, ego Evangelio non crederem, nisi Petro credidissem: sic & ego hodiè, nisi domesticis primùm puerulus, & postea Scholasticis, demū Ecclesiasticis credidissem, hodiè Evangelio non crederem. Evangelio tamen magis, quàm alicui hominū multitudini credo, adeoq; debeo credere. Quòd si sentirem, omnes homines discredere, denuò nihilominus Evangelio potiùs, quàm illis adhærerem. Parvulæ nascentis adhuc fidei originem texit Augustin. in verbo suo: non a. autoritatem Ecclesiæ cum Evangelii dignitate comparat.* (Petitum hoc ex ipso August. qui contra Epist. Fundam. c. 14. dicit, *Eos sequamur, qui nos invitant priùs credere, quod nondum valemus intueri, ut ipsâ fide valentiores facti, quod credimus, intelligere mereamur, non jam hominib. sed ipso Deo intrinsecùs mentē nostram firmante & illuminante.* lib. de util. cred. ad Honoratum. *Sola est autoritas, quæ commovet stultos, ut ad sapientiam festinent. Hæc a. sepositâ ratione, quā sincerā intelligere difficilimū stultis est, dupliciter nos movet, partim miraculis, partim sequentium multitudine. Nihil horū est necessarium sapienti, quis negat? Sed id nunc agimus, ut sapientes esse possimus.* lib. 6. Conf. c. 5. *Persuasisti mihi, ô Deus, non eos, qui crederent libris tuis, quos tantâ in omnib. ferè gentibus autoritate fundâsti, esse culpandos, sed eos, qui non crederent; nec audiendos esse, si qui fortè mihi dicerent, unde scis, illos libros veracissimi Dei Spiritu esse humano generi ministratos? idipsum enim maximè credendū erat.* Nimirū contra Ep. Fund. c. 5. *de motiva quadā credēdi* loquitur. Possunt a. inter causas credēdi, quas *motivas* vocant, plures esse, quarū una non tollit aliam, nedum ut præjudicet principali.)

10. Fortalitiū fidei lib. 2. consid. 7. *Autoritas B. August. quæ adducitur, ut nonnulli dicunt, frequenter à multis contra intellectū B. August pessimè allegatur. Ad cujus intellectum dicunt esse sciendū, quòd nomen Ecclesiæ æquivocè in locis variis Scripturarū accipitur. Aliquando pro loco corporali divinis officiis deputato. Aliquando pro aliquo speciali Collegio Clericorū; aliquando pro toto Collegio omnium Clericorū; aliquando pro aliqua multitudine speciali Cleri & populi. Aliquādo pro tota congregatione omnium fideliū, simul in hac mortali vita degentiū. Aliquando verò nomen Ecclesiæ non solùm totam congregationem viventium, sed etiam fideles mortuos comprehendit. Et isto ultimo modo accipit Ecclesiam B. Augustinus in lib. contra Manichæos & recitatur dist. 11. c. palàm, qui ait, Palàm est, quòd in re dubia ad fidem valeat Catholicæ Ecclesiæ autoritas, quæ ab ipsis fundatissimis*

datissimis Sedibus Apostolorum usque ad hodiernum diem succedentium sibimet Episcoporum serie & tot populorum consentaneè firmatur, ubi Ecclesia Catholica Episcopos & populos à tempore Apostolorum usq; ad ordines sibimet succedentes importat. Et sic accipit nomen Ecclesiæ Augustinus, cùm asserit, quòd non crederet Evangelio, nisi eum autoritas Ecclesiæ compelleret. Ita enim Ecclesia Scriptores Evangelii & omnes populos comprehendit, sicut probatum est. Quare ex autoritate Augustini sanè intellecta inferri non potest, quòd magis sit credendum summo Pontifici Canonum conditori, quàm Evangelio, & per consequens, per eam probari non potest, quòd major fides sit exhibenda sacris Canonibus, quàm Evangelio Christi. Concedunt tamen, quòd magis credendum est Ecclesiæ, quæ est multitudo Catholicorum omnium, qui fuerunt à tempore Prophetarum & Apostolorum usq; modò, quàm Evangelio; non quia de Evangelio sit aliqualiter dubitandum, sed quia totum est majus suâ parte. Ecclesia igitur, quæ majoris autoritatis est, quàm Evangelista, est illa Ecclesia, cujus autor Evangelii pars esse dignoscitur. Non est autem mirum, si major est autoritas totius congregationis comprehendentis Evangelistas & omnes alios orthodoxos usque ad hæc tempora, quàm unius vel etiam plurium personarum congregationis ejusdem.

11. Johannes de Turrecremata Cardinalis in parte 1. Decreti dist. 9. c. Noli meis &c. cùm quæreret, *utrum Doctoribus Ecclesiæ, sive ipsi Ecclesiæ, magis sit credendum, quàm Canonicæ Scripturæ*, pro parte affirmante objectum observavit, *videri Scripturam Canonicam accipere autoritatem ab Ecclesia, idq; probari ex hoc loco.* Respondet autem, *Ecclesiam dare autoritatem Scripturæ, dupliciter intelligi posse, vel ut Scriptura habeat autoritatem ab Ecclesia, idq; esse falsum; vel ut Ecclesia autoritatem det Scripturæ declarativè, quia scil. fidelibus declararet, hanc esse Scripturam sacram. Augustinum igitur sanè intelligendum, non priori, sed altero sensu, quasi dixisset, sibi ignotum fuisse, utrum istud Evangelium pertineret ad sacram Scripturam, nisi Ecclesia instinctu Spiritus sancti hoc declarâsset.*

12. Johannes Driedo lib. 4. de dogmat. Eccles. cap. 4. pag. 563. *Augustinus, cùm dicit, Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ moveret autoritas, intelligit Ecclesiã Catholicam, quæ fuit ab initio Christianæ fidei secundùm seriem successionis Episcoporum crescens ad hæc usque tempora, quæ sanè Ecclesia complectitur Collegium Apostolorum, qui Christum & miracula ejus videntes, doctrinamq; fidei ex ore ejus audientes, Scripturas Evangelicas tradiderunt, qui & Spiritum intelligendi Prophetas, salutisq; nostræ mysteria in signis visibilibus cœlitùs acceperunt, corroborantes doctrinæ suæ veritatem prodigiis & miraculis.*

Et rursus. *De Ecclesia, quæ nunc est, intelligendo eam, ut præcisam seu abstractam, secundam & absq; cohærentia in fide & moribus cum Ecclesiis, quæ fuerunt in prioribus seculis, diceret Augustinus, Ego hujus Ecclesiæ homines non agnoscerem esse Ecclesiam Christi, nisi doceret me quatuor Evangeliorum autoritas. Ego Ecclesiæ non crederem, si alind Evangelium nobis evangelizaret, si Apostolorum doctrinam non doceret: quemadmodum ait Paulus, Etiamsi nos ipsi aut Angelus de cœlo evangelizaverit vobis, præterquam quod accepistis, anathema sit.*

(Inde Stapletonus lib. 9. Controv.

cap. 12.

cap.12. Driedonis sententiam tanquam suæ adversariam recitans, subjungit. *Hæc ille,agens expreßè de approbatione Scripturarum.* Et postea. *Hæc Driedo,ut doceat, non Ecclesiã, quæ nunc est, sed solam illam Apostolorum idoneam esse testem factorum & dictorum Christi & per consequens Scripturæ, quæ illa continet.)*

13. Michaël Medina Theol. Hispan. in Volumine Venetiis impresso. *Quòd ex eo Augustini dicto Ecclesiæ, quàm Scripturæ majorem autoritatem persuadere conantur, prorsus est facile. Nam ex eo, quòd Ecclesia Scripturas ostendit & eas à falsis discernendi potestatem exercet, eam eisdem Scripturis autoritatem præstare infirmè colligitur &c. nisi etiam iis, qui inter hominum confertissimas turbas Regem mihi ostenderet, potioris etiam, quàm Rex ipse autoritatis habendus esset: aut nisi Mosaica lex, quæ Christi & Evangelici status fuit index &c. majoris esset autoritatis, quàm Christus, aut Christi Evangelium, quod est absurdum.*

14. Melchior Canus lib.2. Locorum cap.8.p.34. *Augustino negotium erat cum Manichæis, qui absque controversia suo cuidam Evangelio credi volebant. Rogat Augustinus, Ecquid facturi sint, si in hominem incidant, qui ne quidem Evangelio credat, quove genere persuasionis sint eum in suam sententiam adducturi? Certè se affirmat non aliter potuisse* (præterito tempore) *adduci, quàm Ecclesiæ autoritate victum. Non itaq; docet, in Ecclesiæ autoritate fundatam esse Evangelii fidem, verùm simpliciter, nullam esse certam viam, quâ sive infideles, sive in fide novitii ad sacros libros ingrediantur, nisi Catholicæ Ecclesiæ unũ eundemq; consensum.* (Huic expositioni, quòd Augustinus de se adhuc Manichæo loquatur, quidam opponunt illud, quòd *Augustinus loquatur de præsente statu.* Bellarmin.lib.3. de Verbo Dei. cap.8. §. Respondeo &c. Sed ex aliis Augustini locis manifestũ, usitatum ipsi esse illum dicendi modum, *crederem* pro credidissem, *commoveret* pro commovisset, lib.2. Confess. cap.8.lib.6.Confess.cap.10 & 11. lib.1.Retractat. cap.3 & 23. contra Faustum lib. 22.cap.79.serm.60.de Verb.Dom. lib.de duabus animabus &c. unde etiam Johannes Gerson loco citato adducens dictum Augustini pro *moveret*, substituit, *compulisset.)*

Idem Canus lib.& cap.iisd.paulò ante verba modò adducta sic scribit. *Non est Ecclesiæ autoritas ratio per se movens ad credendum, sed causa sine qua non crederemus &c.*

15. Petrus à Soto in Defensione Catholicæ Confessionis contra Brentium cap.48. *Priusquam ulla Scriptura Novi Testamenti esset, Evangelii fides erat in cordibus, ad quam Scripturæ ipsæ Apostolorum & Evangelistarum exactè & diligenter ad illam certissimam regulam examinatæ, receptæ sunt ab ipsis viventibus Apostolis, eorumq; discipulis: & non solùm ab his, qui scripserunt, & quæcunque tunc aut deinceps Scripta prodierunt, quæ scimus non fuisse pauca, de Historia hac Evangelica, non eâ fide, quâ oportebat, rejecta sunt, etiamsi nomine probatissimorum autorum circumferrentur, ut Evangelium Thomæ, Andreæ, Nicodemi & alia multa, de quibus primis illis temporibus, cùm recens esset memoria Apostolicæ prædicationis & conversationis eorum, quorum nomini editi libri tribuebantur, facilè potuerunt haberi certissima testimonia. Hac igitur ratione omnes, quæ in autoritate sunt,*

Scripturæ, agnitæ sunt ab Apostolis & primis Ecclesiæ Doctoribus, eodem Spiritu sancto, quo scripta erant, in eis agente, & fide certissimâ commendatæ posteritati, tanquam à Spiritu S. editæ, quæ omnia videmus apertè ab illa prima prædicatione robur habere. Unde Augustinus intrepidè & veracissimè dicit. Ego verò Evangelio non crederem &c. (Fatetur in his Petrus à Soto, autoritatem Ecclesiæ, quæ commovet ad credendũ Evangelio, esse autoritatem viventium Apostolorum & eorũ discipulorũ; esse eam Ecclesiam, in qua recens est memoria Apostolicæ prædicationis; esse autoritatem primorum Ecclesiæ Doctorum, immediato Spiritus S. motu gubernatorum; atq; eo sensu dictum Augustini esse accipiendum.)

16. Sixtus Senens. lib. 7. Bibl. in solut. object. de Epist. ad Hebr. p. 605. memorat, in quæstione de Epistola ad Hebr. Augustinum autoritatẽ Ecclesiæ Græcæ anteposuisse Ecclesiæ Romanæ. *Augustinus*, inquit, *cùm aliquos Latinos hanc Epistolam non recipere audiisset, malle se, dixit, Orientalium Ecclesiarum autoritatem, apud quos nulla unquam fuit de hac Epistola ambiguitas.* (At Pontificii dictum Augustini de Ecclesiæ autoritate ad Romanam Ecclesiam unicè accommodant.)

17. Bellarminus in dictatis Manuscriptis in 2. 2. q. 1. art. 1. dub. 1. docet, *Augustinum loqui de Ecclesia, ut de causa proponente, non ut de primo fundamento fidei.* (citante Witakero in Controv. de Script. pag. 341. Sensus ergo pronunciati illius non est *exclusivus*, ac si Augustinus κριτήρια interna voluisset exclusa, siquidẽ ille non in nudo Ecclesiæ hæsit judicio, sed potiùs rationes illius attendit, quarũ plurimas pro sacri Codicis θεοπνευστίας & αὐθεντίας ipsemet passim in suis scriptis adducit.)

18. Deniq; in Exemplari quodam antiquo edito operâ Johannis Amerbachii Basileēnsis, quod habetur in Bibliotheca Arnstadiensi in æde Franciscanorum legitur, *nisi Ecclesia me commoneret*, non autem commoveret *autoritas*. Ergo agitur de quodã monitorio, non autem de primo fidei principio & fundamento.

APPENDIX HUJUS ARTICULI.

Adversariorum querelas, calumnias & assertiones erroneas, falsas & absurdas complectens.

I. QVERELÆ. 1. Bellarmin. lib. 1. de V. D. c. 10. §. Itaque. *Non dicimus, ut Chemnitius impudentissimè calumniatur, Ecclesiam, id est, Papam posse pro suo arbitratu sine ullis veterum testimoniis facere librũ Canonicum de non Canonico & de Canonico non Canonicum &c. ista enim non sunt nostra asserta, sed ipsorum mendacia. Fatemur enim, Ecclesiã nullo modo posse facere librum Canonicum de non Canonico, nec contrà; sed tantùm declarare, quis sit habendus Canonicus & hoc non temerè, nec pro arbitratu, sed ex veterum testimoniis &c.*

Resp. 1. Stapletonus lib. 9. princip. fid. doctrinal. cap. 14. p. 357. sic scribit. *Maneat firmum, autoritatem determinandi, taxandi & approbandi, quoad nos, sacræ Scripturæ libros ad Ecclesiam Christi præsentem vel*

quocun-

quocunq; tempore existentem, non secius pertinere, quàm ad Apostolorum Ecclesiam: ut sanè sit penes Ecclesiam Catholicam hujus temporis tum cōtra hæreticos præsentes &c. Maccabæorum libros, aliasq; Scripturas, quas illi è sacro Canone expungunt, suâ autoritate confirmare, tum etiam præterea, si id ei Spiritus suggereret, librum aliquem alium nondum in Canonem receptum, Apostolorum tamē tempore conscriptum & nunquam hactenus Ecclesiæ judicio reprobatum, exempli causâ librum Hermæ discipuli Pauli, Pastoris nomine inscriptum &c. vel Constitutiones Apostolicas à Clemente editas in numerum librorum sacrorum & certò Canonicorum referre posse. Quod ut non temerè unquam faciet Ecclesia, sic si faceret, autoritatem divinam apud nos illi libri haberent, non secius, quàm alii sive sub ipsis Apostolis, sive post illorum tempora in Canonem relati. Similia occurrunt in Relect. princ. controv. 5. quæst. 2. art. 4. pag. 512.

(Liber Hermæ sive Pastoris in se & per se non est Canonicus, ut constat. Ergo si Ecclesiæ tribuitur potestas illum pro Canonico recipiendi, utiq; Ecclesiæ tribuitur potestas non solùm declarandi Canonicam alicujus libri autoritatem, sed etiam de non Canonico librum aliquem Canonicum faciendi.)

2. Tannerus lib. 1. Dispp. in Thomam Disput. 1. de Verbo Dei th. 37. pag. 34. *Non omninò improbabile est, quòd quidā dicunt, posse Ecclesiam etiamnum librum aliquem jam olim scriptum de novo in Canonem recipere, proponendo ut sacrum.*

3. Pistorius falso 437. idem cum Stapletono statuit.

2. Bellarminus d. l. Petrus à Soto Instit. Cath. pag. 173 & alii conqueruntur, *mendaciter sibi tribui, quòd Scripturam sine Ecclesiæ autoritate comparent fabulis Æsopi.*

Resp. 1. Hermannus Coloniensis & Stanislaus Hosius comparatione illâ in in publicis scriptis sunt usi.

Cardinalis Hosius lib. 3. de autor. Scripturæ contra Brent. f. 2[illegible]rimùm quidem addubitat, *an tale* [illegible] *Pontificio alicui scriptori exciderit. Nomen*, inquit, *non exprimis, ac fieri potest, ut sit commentum tuum.* Postea tamen subjicit. *Fingamus, verum esse, quòd tu scripsisse, nescio quem, narras, Scripturas valere quantùm fabulas Æsopi, si destituantur autoritate Ecclesiæ. Et potuit tamen illud pio sensu dici, quem homo pius, qui caritatem habet, quæ non cogitat malum, ex iis verbis eliceret. Nam reverâ, nisi nos Ecclesiæ doceret autoritas, hanc Scripturam esse Canonicam, perexiguum apud nos pondus haberet.* Confer Eccium in Enchir. cap. 1. de Eccles. pag. 28. 29.

2. Eandem comparationem Vitus Miletus in Discuss. sexcent. error. Heshusii par. non solùm laudat, sed etiam exaggerat. *Dicimus*, inquit, *sacram Scripturam, si autoritatem Ecclesiæ tollas, nec tantum quidem valituram, quantum valent Æsopi fabulæ, has enim Æsopi esse fabulas, nec adeò incongruentes hominum moribus, certâ traditione hominum constat, Scripturas verò esse Canonicas & à Deo immediatè inspiratas, fideliter & incorruptè scriptas & ad nos usque transmissas, si Ecclesiæ tollas autoritatem & traditionem, unde obsecro olearii isti* (Lutherani) *cognoscent?*

3. Bailius Jesuita in Catech. controv. tract. 1. quæst. 12. *Sine Ecclesiæ autoritate non plùs fidei adhiberem Matthæo, quàm Tito Livio.*

q.17. *Quis vobis dixit, Scripturam esse divinam, eiq; potius credendum esse, quàm Historiis profanis & fabulis? quis de ea re certos vos fecit, num Ecclesia, vel traditio?*

4. Pistorius hyperaspistes contra Mentzerum falso 898. idem pronunciatum Hosii defendit.

5. Schlei[illegible]s lib.25. Comm. p.804. Pantaleon &[illegible]x. in Martyr. p.908. de Vicario sive Præfecto Regis Galliæ Lugdunensi memorant, quòd, cùm Ludovicus Marsacus Anno 1553. cum aliis ad supplicium ductus è sacris literis multa recitaret, *duos tantùm esse* dixerit *Evangelistas, Matthæum & Johannem, reliquos enim duos & Paulum etiã veluti centones quosdam consuisse, quòd nisi Ecclesiæ Doctores eam Paulo tribuerent autoritatem, se non pluris facturum ejus Epistolas, quàm Æsopi fabellas.* Cumq; Marsacus invicem diceret, *de Pauli vocatione atque munere præclara existere testimonia, præsertim in ejus Epistolæ, quam scripsit ad Galatas cap.1. Nihil,* inquit ille, *ad rem illud facit, nam sibi testimonium ipse dicit.* Ex quo facilè judicari potest, quid statuendum de insultatione Adami Contzenii lib.5. polit. cap.24. fol.347. §.4. *Eckius citatur, quasi dicat, Scripturam non esse authenticam, nisi Ecclesiæ autoritate. Deinde, Hermannus quidam à Pareo, à Scharpio, ab aliis producitur, quasi dicat, Scripturas non plus valere, quàm fabulas Æsopicas, si desit autoritas Ecclesiæ. Sed Eckius loquitur de Bibliis, quoad nostrã cognitionem; Hermannus ille nusquam est, nusquam fuit, nisi in eorum cerebro, qui sibi hostem finxerunt, ut vincerent, & magna tamen pars jubilantium, tanquam nive, sua commenta texerunt hac fabulâ.* Confer dicta superiùs in cap.5. de Scrip. autorit.

3. Anglo-Remenses in præfat. N.T. *Mentiuntur Protestantes, cùm dicunt, versionem vulgatam à nobis defendi, quia opinionibus nostris & erroribus favet.* Similia occurrunt apud Bellarm. lib.2. de Verbo Dei cap.12.

Resp.1. In Concilio Trident. Theologorum major pars contendebat, *eam versionem, quæ retroactis temporibus in Ecclesiis lectitata & in Scholis recepta fuisset, pro divina, authenticaq; in omnibus sui partibus necessariò habendã, alioqui victas manus Lutheranis dari &c. Doctrinam enim sanctæ matris Ecclesiæ Rom. aliarum omnium Magistræ, à Pontificibus Romanis & Scholasticis Theologis in aliquo sacræ Scripturæ loca magnâ sui parte fundatam, potestate verò unicuiq; factâ in loci ejus versionem inquirendo, utrum proba sit, nec ne, vel cum aliis Interpretibus eam comparando, vel contextu Hebræo & Græco consultis, tum novos hosce Grammaticastros omnia interturbaturos &c.* Petrus Suavis lib.1. Hist. Concil. Trident. p.157.

2. Albertus Ingolstadiensis dixit, referente Chemnitio part.1. Exam. pag.102. *in veteri litera vulgatæ editionis multa mysteria fidei* (Pontificiæ) *contineri.*

3. Et res ipsa ostendit, versionem vulgatam, quatenus à fontibus discedit, in patrocinium controversorum dogmatum à Pontificiis advocari. *Intercessionem B. Mariæ & Sanctorum* probare conantur ex Gen.3.v.15. cap.48.v.16. Job.5. v.1. cap.33.v.23. Psal.139.v.17. Psal.150.v.1. Luc.1.v.28. *Merita operum* ex Gen.4.v.13. Sirac.16.v.15. Luc.1.v.48. Ephes.2. vers.10. Hebr.13.v.16. *Perfectionem operum* ex Ephes.6.v.13. *Incertitudinem gratiæ* ex Eccles.9.v.1. Sirac.5.v.5. *Opera supererogationis;*

tionis ex Luc.10.v.35. *Sacrificium Missaticum* ex Gen.14.v.18. *Vires liberi arbitrii* in spiritualibus ex Luc.2.v.14. *Conjugii Sacramentum* ex Ephes.5.v.32 &c.

4. Bellarminus lib.2. de Verbo Dei cap.15.§.2. *Chemnitius impudenter mentitur, Ecclesiam Catholicam* (Romanam) *prohibere vulgares translationes. Nam in Indice librorum prohibitorum à Pio IV. edito reg.4. videmus, concedi lectionem ejusmodi librorum iis, qui utiliter & cum fructu eâ uti possunt, id est, iis, qui facultatem ab ordinario obtinuerint.*

Salmeron in Comm.1.Corint.14. *Hæc more suo fingit Chemnitius. Nam Catholici non prohibent in universum Scripturam in vulgarem linguam translatam.*

Resp. 1. Clemens VIII. in castigat. Indicis librorum prohibitorum. Pii IV. Antecessoris sui regulam sic declaravit. *Animadvertendum est circa supradictam quartam regulam felicis recordationis Pii Papæ IV., nullam per hanc impressionem & editionem de novo tribui facultatem Episcopis aut Inquisitoribus aut Regularium Superioribus concedendi licentiam emendi, legendi aut retinendi Biblia vulgari linguâ edita, cùm hactenus mandato & usu S. Romanæ & Universalis Inquisitionis sublata eis fuerit facultas concedēdi hujusmodi licentias, legendi vel retinendi Biblia vulgaria, aut alias sacræ Scripturæ tam V. quàm N. Testamenti partes quavis vulgari linguâ editas ac insuper Summaria & Compendia, etiam Historica eorundem Bibliorum seu librorum sacræ Scripturæ quocunq; vulgari idiomate conscripta, quod quidem inviolatè servandum est.*

Azorius tom 1.lib.8. moral. cap.26. §. Tertiò. quæritur. p.714. *In Indice recens editio, jussu Clementis VIII. Rom. Pont. addita est observatio circa predictam quartam regulam, quæ sic habet. Animadvertendum est circa suprascriptam regulam quartā Pii IV. nullam per hanc impressionem & editionem de novo tribui facultatem Episcopis vel Inquisitoribus, aut Regularium Superioribus concedi licentiam emendi, legendi aut retinendi Biblia vulgari linguâ edita, cùm hactenus mandato & usu sanctæ Romanæ & Universalis Inquisitionis sublata iis fuerit facultas concedendi hujusmodi licentias.*

(Quod ergo Pius IV. dedisse videtur, illud Clemens VIII. hac in parte minimè clemens iterùm abstulit. Nec absolutè & simpliciter Chemnicius accusat Pontificios, quòd nemini concedant licentiam Biblia legendi, sed quòd nemini Bibliorum lectionem permissam statuant absque Episcopi licentia, cùm tamen divina majestas eam omnibus jam antè permiserit, quodq; solam vulgatam versionem Latinam legi permittant.)

2. Idem Azorius d.l. §. Quartò quæritur. *Sacra volumina in maternas linguas converti minimè expedit, quia detrimentum pateretur fidelium concordia, variæ heresium & errorum causæ nascerentur.*

3. Bellarm. ipse lib.2. de V.D.c.15.arg.5. sic disserit: *Si populus rudis audiret linguâ suâ vulgari legi ex Canticis Canticorū, Osculetur me osculó oris sui. Et, Læva ejus sub capite meo & dextera illius amplexabitur me. Et illud Oseæ. Vade & fac tibi filios fornicationum; nec non adulterium Davidis, incestum Thamar, mendacia Judith &c. & multa alia eorum, qui in Scripturis magnâ cum laude commemorantur, vel provocaretur ad hujusmodi imitanda, vel contemneret sanctos Patriarchas, vel putaret, esse mendacia in-*

Scripturis. Et cùm tam multas apparentes contra dictiones in Scripturis esse videret & solvere non posset, periculum esset, ne tandem nihil crederet. (Si ob hoc periculum Laici à Scripturæ lectione arcendi, utique translationes Scripturæ in linguas vernaculas erunt improbandæ. Quomodo enim transferri expedit, quod legi minimè expedit?)

4. Hardingus contra Anglicanam Apologiam, *non priùs in quarundam gentium vulgaribus linguis haberi Scripturas, omninò interdictum fuisse*, dicit, *quàm proterva hæreticorum petulantia Ecclesiæ Præsides, quò populi saluti consultum esset, aliter statuere coëgisset.* (Ergo olim permissum fuit, deinde omninò prohibitum.)

5. Salmeron ipse d.l. *Tertia ratio esse possit, trilinguis duntaxat Scripturæ versio, Hebræa, Græca, Latina, in honorem Trinitatis*; cum quo congruit illud Bellarmini d.l. §.2. *Contenti simus tribus illis linguis, quas Dominus titulo crucis suæ honoravit, id est, Hebraâ, Græcâ & Latinâ.* (Si in honorem Trinitatis Scriptura in tribus tantùm linguis extare debet, sique contenti esse debemus tribus illis linguis, quas Dominus titulo crucis suæ honoravit, utiq; translationes Scripturæ in linguas vernaculas erunt penitùs improbandæ.)

6. Alphonsus de Castro lib.1.adv.hæres.cap.13.contra Erasmum disertis verbis disputat, *Scripturæ translationes in linguam vulgarem esse noxias & prohibitas*, ac laudat Hispaniæ Reges, *quòd sub gravissimis pœnis translationem Scripturæ prohibuerint.*

7. De Gregorio VII. Pont.Rom. scribit Olaus lib.16. cap.39. ut in lib. de Fasciculo rerum expetendarum habetur, quòd Uladislao Bohemorum Duci prohibuerit, *Scripturam sacram in linguam verti vulgarem.*

8. Neve ulla mendacii suspicio remaneat, respondeat pro Chemnicio Azorius d.l. *Primo aspectu in quarta regula* (Pii IV. quam Bellarminus urget) *prohibetur solùm, ne sacra Biblia vulgari linguâ passim sine discrimine permittantur legi. In Hispania tamen, in Indice librorum prohibitorum ibi edito autoritate generalis Inquisitoris, regula sexta sic habet. Prohibentur Biblia in vulgari lingua cum omnibus suis partibus. Et in Indice recenti edito jussu Clementis VIII. Pont. sublata est facultas concedendi licentiam legendi, vel retinendi Biblia vulgaria aut alias sacræ Scripturæ tam Novi, quàm V. Test. partes quavis vulgari linguâ editas.*

Et postea *Evangelia & Epistolæ, quæ per totum anni cursum inter Missarum solennia publicè leguntur & decantantur, in Indice Hispaniensi non permittuntur vulgari linguâ separatim & seorsim typis mandari. Prohibentur etiam libelli precationum horariarum vulgari linguâ conscripti, in quibus continentur Psalmi & Cantica ex Bibliis excerpta, & insuper Summaria & Compendia etiam Historica eorundem Bibliorum seu librorum sacræ Scripturæ quocunque vulgari idiomate conscripta.* Confer Indicem librorum prohibitorum sub Sixto V. & Clemente VIII. Colon. sumtibus Bernhardi Gualtheri 1602. pag. 22.

(Ad hanc sextam regulam & Clementis decretum Chemnitius respexit.)

5. Conqueruntur, mendaciter sibi tribui,

tribui, *quòd Scripturam statuant literam mutam & mortuam.*

Resp. 1. Ludovicus Canonicus Lateranensis Rom. in Conventu Tridentino dixit. *Scriptura est quasi mortuum atramentum.*

2. Episcopus de Poiters (al. Pictavius Legatus Pontificius) in eodem Conventu dixit. *Scriptura est res inanimis & muta.* Utrumque citat Ivellus in Defens. Anglic. p. 521. Posterius etiam Schleidanus lib. 23. Comm. de statu relig. Anno 1552. pag. 852.

3. Stapletonus lib. 11. princ. fid. c. 2 n. 5. *Tantùm abest, ut in ipsis Scripturis quærendus sit Spiritus Dei illuminans & aperiens Scripturas, ut planè vocet Apostolus Scripturam, quatenùs Scripturam, id est, atramento & in tabulis, non in cordibus scriptam, literam occidentem.*

Idem Triplicat. adv. Witak. c. 23. p. 312. *Scriptura est litera mortua, ad docendum inepta;* cum quo congruit illud Possevini in Judicio de Mornæo p. 16. ubi *Biblia* vocat *muta.*

4. Costerus in Enchir. cap. 1. de Scriptura. *Ista* (Scripturæ) *sunt litera mortua scripta atramento in membrana vel charta &c.*

Idem in cap. 3. de summ Pontifice p. 131. *Si Scripturam solam nobis Christus judicem reliquisset, hoc judice nō satis provisum & consultum fuisset Ecclesiæ, quod (ut est res sine anima vel sensu) in varias pugnantesq́ sententias distracta [illegible] queratur.*

5. Gordonus Huntlæus contr. 1. cap. 3. *Verbum Dei scriptum minimā partem verbi Dei continet, nimirum solam literam, sed verbum Evangelizatum & traditū præcipuam verbi Dei partem conservat & proponit, nimirùm veram & germanam literæ intelligentiam.*

6. Gretserus in Defens. Bellar. tom. 1. p. 413. *Scripturam quidem in se actu primo continere sensum, nisi tamen actu secundo ab Ecclesia ille nobis innotescat, Scripturam quoad nos verè dici literam mortuam.*

7. Albertus Piggius controv. 3. pag. 89. *Si ad Scripturarum hæc referri dixeris judicium, communis te sensus ignarum comprobat. Sunt enim Scripturæ muti judices.*

8. Wilhelmus Lindanus lib. 1. panopl. cap. 22. in fin. pag. 234. sic scribit. *Cùm aurum, ut signatum, ita & in massam conflatum, adeoq́ in terræ venis delitescens nondum effossum auri & nomen habeat & valorem teneat, quidni & Spiritus sancti eloquium apud universam Christi Ecclesiam ab Apostolis concorditer in fidelium cordibus, tanquam Evangelicæ margaritæ illius scrinio depositum atque vivâ voce consignatum, verbi Dei nomen reipsâ mereatur & obtineat, sicut illud ejusdem autoris dogma justo consilio in mortuas, imò occidentes adeò literas relatum?*

9. Gregorius de Valentia lib. 8. Anal. fid. cap 6. in Volum. operum pag. 106. *Verbum Dei multò latiùs patet, quàm Scriptura, neque illud est ad mutas literas alligatum.*

10. Martinus Peresius in præfat. lib. de traditionibus. *Unus hic inprimis est fons & origo omnium errorum, quòd nihil sit pro certo & indubitato in iis, quæ ad Christianam attinent pietatem, à quoquam fidelium recipiendum, nisi atramento mortuo in sacris Codicibus expressum inveniatur.*

11. Melchior Canus lib. 3. cap. 3. p. 154. *Indignum erat, ut tota Evangelii doctrina,*

quæ

quæ lex est Spiritus & vita, mortuis utiq; literis committeretur.

12. Martinus Eisengrin lib. de Eccles. cap. 2. fol. 5. *Magna esset impudentia &c. solum Scripturæ textum, qui per se occidens litera est, admittere.*

13. Vitus Miletus in discuss. 600. errorum in refut. error. 5. pag. 20. effatum illud Petri à Soto, *Omnem Scripturam & quicquid exterius proponitur, ad occidentem pertinere literam,* haud obscurè approbat & addit. *Verba sunt Apostoli. Litera occidit, Spiritus vivificat. Quid autem est omnis Scriptura, nisi litera?*

12. Charronæus cap. 2. Veritat. 3. artic. 8. *Scripturam,* asserit, *esse rem mutam, quæq; non moveatur, agatve à seipsa, semper in eodem statu maneat, nec seipsam judicet, aut magis explicet.*

15. Guilielmus Bailius Jesuita in Catech. Controv. tract. 1. q. 8. *Scriptura tantùm est mutus testis.*

16. Hosius lib. 3. de authen. Script. p. 550. *Scriptura destituitur actione, quæ est orationis vita, ideò est fictitia vox & veræ vocis utcunq; imitatrix.*

17. Lessius de Antichrist. Demonst. 15. p. 124. *Scriptura est testis mortuus, qui cum adversariis certamen inire non potest.*

6. Conqueruntur, falsò sibi tribui, quòd *Scripturam* vocent *nasum cererem.* Defens. Cens. Anglic. contra Protestantes. *Impudens est Protestantium calumnia, cùm dicunt, Scripturam à nobis nasum cereum appellari, quæ in varias expositiones flecti possit. O ministros mendacii!*

Resp. 1. Albertus Piggius in luculenta explicatione controversiarum in Comitiis Ratisbon. tractatarum controv. 3. de Eccles. fol. 89. sic scribit. *Scripturæ sunt velut nasus cereus, qui sicut horsum, illorsumq; facilè se trahi permittit, ita & illæ se flecti, duci, atque etiam in diversam sententiam trahi, accommodariq; ad quidvis patiuntur, nisi quis traditionis autoritatem adhibeat.*

2. Petrus à Soto in Defens. de uno præsente judice fol. 1087. *Scriptura aluta instar est, habet nasum cereum, in omnes partes se trahi & torqueri patitur. Sit nobis hoc certissimè constitutum, Scripturam esse dadiam.*

3. Censura Colon. Dial. 4. p. 112. *Vulgaare verba, non admodum est difficile & hominibus carnalibus facile est mundi illecebras persuadere, & certè apud rudem populum facile est sacram Scripturam, quæ veluti nasus cereus est, in quamvis interpretationem flectere, quà aut Principum aut vulgi incauti palpentur vitia &c.*

4. Wilhelmus Lindanus præfat. in Panopl. Evang. *Taceo, quòd nulla Scripturæ testimonia (quæ, ut vulgo videre est, ob facilem ipsius in varias sententiarum formas flexum, rectè naso fuit assimilata cereo) ad quæstiones, nunc orbem propè universum perturbantes, definiendas, ita vix proferas, aut perspicua, aut efficacia, quibus non oppositionum aliquot plaustra Adversarii opponant.*

5. Jacob. Andradius Payva lib. 2. Orthod. explicat. fol. 46. *Verùm, cùm Colonienses Patres animadverterent, multa esse loca in divinis literis, quorum verus sensus nō facilè pateat, sed quæ quivis in varias, imò diversas sententias pro [illegible]tu trahere possit, illas nasum cereum; & Pighius, quem etiam Kemnicius carpit, plumbeam Lesbiæ ædificationis regulam aptissimâ similitudine appellârunt.*

6. Johannes à Daventria in Christianæ verita-

veritatis telo verit.4.B.1. *Evidentissimè experimur, Scripturam à confusa hæreticorum phalange ad varias hæreses &c. perinde atq; cereum nasum impudentissimè deflecti.*

7. Vitus Miletus in Discuss. 600. errorum contra Heshusium in refut. erroris 5. pag. 17. *Erroneam esse hanc assertionem* (quâ Scriptura comparatur *naso cereo*) *clamant, cùm esse verissimam vel ipsi verissimè probent, qui in tot tamq; varios & diversos sensus & formas eam inflectant, ut nec nasum quidem ita inflectere possint.*

8. Pammelius Annot. 237. ad librum Tertull. de præscript. *Posteri gratâ sanâ & perelegânti metaphorâ Scripturam vocârunt ceream, ejusq; cereum nasum dixêre, quia possit ad libitum quocunque flecti. Tam facile est enim, imò facilius est, ad res profanas & impias probandas detorquere sanctam Scripturam, quàm facile est ex pedibus ac semipedib. aut pĕtemimeribus Virgilianis epithalamia seu quidvis aliud in unũ congerere.*

9. Melchior Canus lib. 3. Locor. cap. 2. (Protestantes falsò negant) *Scripturas esse veluti nasum quendã cereum, in omnem sensum flexibiles.*

10. Salmeron in Comm. in Epist. Pauli in genere Disp. 8. §. Tertiò, quia. *Scriptura instar nasi cerei ducetur, quò quis vult.*

7. Bellarminus lib. 2. de Concil. c. 12. §. 1. *Hæretici hujus temporis passim clamant, nos subjicere Scripturam Conciliis &c. Cæterùm hæc non est nostra blasphemia, sed ipsorum impostura.*

Resp. Superiùs in cap. 5. ostendimus, quòd *majorem Ecclesiæ, quàm Scripturæ autoritatem* statuant, adeoq; Scripturam ab Ecclesia pendere asserant. (Concilia autem juxta ipsorum hypothesin sunt Ecclesia repræsentativa.)

8. Conqueruntur, per calumniam sibi tribui, quòd *statuant, Evangelistas potuisse memoriâ labi & falli.*

Resp. 1. De Erasmo sic scribit Bellarminus lib. 1. de Verbo Dei cap. 6. §. Nostro seculo &c. *Erasmus in Annotationibus suis ad 2. & 27. cap. Matth. non obscurè scripsit, non esse metuendum, ne totius Scripturæ corruat autoritas, si levis aliquis error deprehendatur, præsertim cùm Evangelistas interdum memoriâ lapsos Augustinus concedat & negari nullo modo posse videatur.* Erasmum etiam hoc nomine perstringit Adamus Conzenius in c. 27. Matth.

2. De Cajetano sic scribit Ambrosius Catharinus lib. 1. Annot. & ex eo citat Sixtus Senensis lib. 6. Biblioth. annot. 143. *Hîc tanquam intolerabile admittendum censui, Lucam in genealogia Christi unam generationem superfluam adjecisse &c. Sed oportebat Cajetanum excusare Spiritum sanctum, quòd permiserit suum amanuensem* (Lucam) *hominum* (LXX. Interpp.) *autoritate duci, aut etiam ductum errare, & ita egregiâ providentiâ errorem relinquere in Evangelio.*

3. Albertus Piggius lib. 1. Hierarch. cap. 2. pag. 8. *Unde nobis certum est, hæc esse Mosis scripta, quæ sub ejus nomine legimus, ut qui autographa ejus non vidimus? Et si videremus, quis certos nos redderet, Moysi tam multis seculis mortui scripta manu? Deinde, ut hoc nobis constaret, quis securos reddidit, vera esse, quæ scribit, omnia? Quis vos certos reddet, vera esse & certa omnia, quæ scribunt Marcus & Lucas de Christo, quæ non viderant, sed crediderunt narrantibus aliis? Item de Matthæo & Johanne, tametsi credamus, quòd dictis actisq; Christi interfuerint, non tamen omnibus, quæ scripserunt,*

poterunt enim labi memoriâ & mentiri, ut omnis homo falli potest & fallere. (Probat Piggius, Scripturam Propheticam & Apostolicam absq; traditione esse incertam & lubricam, quia Apostoli potuerint memoriâ labi ac mentiri.)

4. Matthias Mayle in Disp. de Una specie Dillingæ Ann. 608. habitâ, Respondente M. Johanne Galgenmüller, th. 48. *Ex quo Scripturæ sacræ verbo constat, quòd D. Paulus rectè & non perperam fecerit dando calicem sacrum Laicis præter Christi exemplum, imò & Apostolorum? Item Ex quo textu sacræ paginæ demonstrant Novatores, S. Paulum hac in re non fuisse reprehensibilem?*

5. Melchior Canus lib. 3. Loc cap. ult. statuit, *Stephanum memoriâ esse lapsum.* (Illum hoc nomine κατ' ὄνομα refellit Sanctius in Comment. Actor. 7. num. 44. *Quidam*, inquit, *affirmant, Stephanum, dum totâ mentis intentione in causam rapitur, memoriâ lapsum commutâsse nomina, & res diversas in unam confudisse. Ita Beda & Rabanus, sed obscuriùs. Clariùs Canus lib. 3. de Locis cap. ult. ubi dicit, lapsum quidem Stephanum, non tamen Lucam, qui fideliter scripsit, quæ à Stephano dicta sunt. Placeret quidem ista Cani solutio, si tamen de viro sermo esset, in quem aut error caderet, aut incogitantia &c. Sed audacter, ut modestissimè loquar, hæc tribuuntur Apostolis, Apostolicisq; viris, dum seriò res sacras aut concionando, aut scribendo docent, & maximè hoc loco Stephano, qui plenus esse dicitur Spiritu sancto, neque tam ipse, quàm in ipso Spiritus sanctus loquebatur.*)

9. Conqueruntur, *per calumniam sibi tribui, quòd traditiones præferant Scripturæ.*

Becanus in prælud. Manual. 2. num. 2. *Solent Prædicantes mendaciter clamare, nos pluris facere traditiones hominum, quàm verbum Dei.*

Adamus Contzen lib. 5. Politic. capite 28. fol. 365. *Nullus omnium jubilantium, quod quidem sciam, hanc partem* (de traditionibus) *omisit; sed hac in re nemo ferè acerbiùs mendax, quàm Erhartus Lautenbach, qui Papistas agere contra verbum Dei & suas sequi traditiones contendit ostendere.*

Et mox. *Polycarpus Leiserus conc. 1. Balduinus Fridericus in Concione præparatoria pag. 7. omnes Catholicas civitates infamant, quòd humanas leges magnifaciant, verbo Dei relicto, in templo animas tantùm occidant, falsâ doctrinâ & vetitis cultibus animæcidia à Catholicis committi. Paulus Laurentius in secunda conc. pag. 24. omnium malorum causam affirmat, quòd traditiones humanæ contra divinum verbum invaluerint.*

Resp. Id verò multis Pontificiorum dictis confirmatum dedimus lib. 1. General. part. 2. cap. 5. membr. 6.

10. Conqueruntur, *per calumniam sibi tribui, quòd Laicis Scripturæ lectione interdicant.*

Barclaius in Parænesi lib. 1. pag. 196. *Dicitis apud Catholicos latere Scripturas, ab hoc pastu arceri oves Christi; vix unis Sacerdotibus eam lectionem concedi. At hæc quanta injuria? imò ex Catholicis viris nemo, nulla ex mulierum grege prohibetur à probatis Scripturarum Codicibus, qui Græcè, qui Latinè sunt editi. Vulgatis autem linguis, ut cautio adhiberetur, prudens consilium fuit, & ex plebeculæ malis ortum. Decretum igitur, ne Scripturas in vernaculam linguam versas aut fœmina legeret, nisi annuente Episcopo. Illum enim judicaturum, cui sit stomachus patiens tanti cibi.*

Resp.

Resp. Laicos à Scripturæ lectione Papalibus interdictis prohiberi, ostendimus superiùs cap.2. thes.8. Barclaius ipse subjungit p.199. *Num igitur non sapientissimè constitutum, ut imbecillioribus manibus mucro ille non credatur? Vides autem, quàm prudenti moderatione usa Ecclesia. Neminem, ut monuimus, arceri voluit à Latinis, Grecisve Codicibus, at à vernaculis hos repellit, qui Sacerdotum judicio tantæ efficaciæ alimentum concoquere non satis possunt. Sed his quoque providit concionibus, in quibus Evangelia referuntur, libris etiam, in quibus describuntur, tum Psalmorum Paraphrasi, scriptis deniq; piis, in quibus ex divinis literis multa.*

2. *Calumniæ*; & quidem 1. *Generales*.

1. Maximilianus Sandæus Jes. Herbip. in Themate seculari de Synagoga Protestantium deserenda thes. 27. Protestantibus tribuit, *quòd librum Ruth è sacro Canone abraserint*.

Resp. Bellarminus lib.1. de Verbo Dei cap.10.§.1. agnoscit, *quòd in Canone librorum V. Testamenti sequamur Hebræorum sententiam.* (Jam verò Hebræi librum Ruth unanimi consensu libris Canonicis accensent. Eadem est constans nostrarum Ecclesiarum sententia.)

2. Autor quidam Pontificius ἀνώνυμος in MSto per Austriam sparso nos accusat, *quòd librum Estheris è Canone excludamus*. Idem nobis tribuit Campian. rat. 1.

Resp. Bellarmin. lib.1. de V.D. c.7.§.1. agnoscit, nos distinguere inter *librum Estheris Canonicū*, & *septem postrema capita Apocrypha. Non defuerunt*, inquit, *qui librū quidem Esther inter sacros libros numerandum censuerint, septē verò postrema capita, quòd in Hebraicis textibus non habeantur, ejus libri vera mēbra esse negaverint, & tanquam adulterina atq; aliena à reliquo corpore resecanda putaverint.* Quibus verbis non solùm Hieronymum, Lyranū, Dionysium Carthusianum, Hugonem, Cajetanum & Sixtum Senensem, sed etiam nostrarum Ecclesiarum Doctores notat, ut conspicuum est ex opposita refutatione §. Accedit. Inde, Duræus Campiani verba sic emollit, *quòd Appendicem Estheris intellectam voluerit.*

3. Bellarminus lib.2. de V.D. cap.10.§.1. scribit, *Lutherani volunt solam Lutheri versionem habendam esse authenticam, ut patet ex Decreto quodam Lipsiensi apud Staphylum.* Eandem calumniam repetit Simon Schreinerus in Apolog. contra D. Keslerum pag.313.

Resp. ex ipso Bellarm. lib.2. de V.D. cap.2.§.1. *Chemnicius in Exam. Conc. Trid. & Georgius Major præfatione in Psalmos omniaq; examinari & emendari volunt ad Hebræum textum.* (At si omnia non solùm in vulgata Latina, sed etiam in quavis alia versione ad textū Hebræum examinari volunt, quomodo Lutheri versionem authenticam habendam esse dicunt?)

4. Eccius in Enchir. cap.4. *Lutherani contendunt, Scripturas sacras esse claras, ideò Laici & deliræ anus eas tractant imperiosè.*

Illi affine est illud Costeri Apolog. 2. contra Gomarum, ubi *inter nos & Pontificios quæri asserit, sitne omnibus passim, doctis pariter & indoctis hac ratione permittenda Scripturarum lectio, ut se judices earum constituant, hoc est, ut eas pro suo quisque judicio interpretetur, atque ex eis, quæ suo sensui sapiant, dogmata colligat.*

Itemq; illud Fevardentii, qui in Annotat. ad cap.47. lib.2. Irenæi nobis tribuit,

buit, *quòd statuamus, sacras literas adeò claras, apertas & omnibus pervias esse, ut quibusvis liceat illotis manibus & pedibus ad eas tractandas accedere.*

1. Resp. *Lectionem* Scripturæ omnibus, *imperium* in eas nulli hominum concedimus. Distinctas quoque dicimus esse quæstiones, de Scripturæ *lectione* & ejus *interpretatione*.

5. Sixtus Senensis lib. 6. Biblioth. annot. 152. p. 491. *Heretici contendunt, Scripturam divinam suapte Naturâ esse lucidissimam & adeò intellectu facilem, ut à quovis rudi & simplici homunculo, si absit externæ linguæ impedimentum, apertissimè intelligi possit,* (subintellige, *in omnibus clausulis & partibus,* quia respondet distinguendo inter *partes quasdam Scripturæ*, quas perspicuas esse concedit, & *totum Scripturæ systema,* quod perspicuum esse negat.)

Bellarmin. lib. 3. de Verbo Dei cap. 1. §. 1. *Lutherus statuit, Scripturas esse per se facilimas atque apertissimas, ut nullâ indigeant interpretatione, esse clariores omnium Patrum Commentariis.*

Pazmannus lib. 7. Hodegi cap. 3. *Lutherus statuit, Scripturam totam ubiq; tam lucidam & claram esse, sicut lumen Solis, nullamq; ejus partem esse obscuram.*

Resp. 1. Lutherus hanc suam assertionem *de articulis fidei* intellectam voluit, quòd illi satis clarè & perspicuè in Scripturis tradantur. Ita namq; sententiam suam exponit in Diatribe contra Erasmum. *Multa Scripturæ loca obscura esse, fateor, multa verborum & sententiarum involucra, sed nullum tamen dogma obscurum est, ut Deum esse unum & trinum, Christum esse passum & in æternũ regnaturũ, & hujusmodi.*

In præfat. Comm. super Psalm. scribit, *multa esse obscura ac difficilia in Scripturis nobis à Deo q. d. industria relicta, quò nos perpetuos in Schola Spiritus sancti discipulos haberet.*

2. Bellarminus ipse d. l. §. Accedat, ex Luthero, Osiandro, Brentio & Chemnitio probat, Sacram Scripturam secundùm ipsorum doctrinam & sententiam in multis locis esse difficilem & obscuram. *Lutherus,* inquit, *in præfat. in Psalmos scribit: Nolim ab ullo id de me præsumi, quod nullus adhuc præstare potuit sanctissimorum & doctissimorum, id est, Psalterium in omnibus suo legitimo sensu intelligere & docere. Sat est, aliquos & eosdem ex parte intellexisse. Multa sibi reservavit Spiritus, quò nos semper discipulos habeat; multa solùm ostendit, ut alliciat; multa tradit, ut afficiat. Et infra. Scio, esse impudentissimæ temeritatis eum, qui audeat profiteri, unum Scripturæ librum à se in omnibus partibus intellectum. Brentius in Confess. Wirtenb. cap. de Scriptura sic ait. Non est obscurum, quod donum interpretandæ Scripturæ non sit humanæ prudentiæ, sed sancti Spiritus. Spiritus sanctus autem est liberrimus, nec est ad certum genus hominum alligatus, sed distribuit dona hominibus pro suo beneplacito. Chemnicius in Examine 4. sess. Conc. Trident. Deus voluit in Ecclesia extare donum interpretationis, quod non est commune omnibus. Ibid. Grati & reverenter utimur Patrum laboribus, qui multa Scripturæ loca Commentariis suis utiliter illustrârunt. Centuriatores Cent. 1. lib. 2. cap. 4. col. 52. ita scribunt. Senserunt Apostoli, Scripturas non posse intelligi sine Spiritu sancto & interprete.* (Hæc omnia in nostris Bellarminus legit & ex nostris adducit, nec tamen reformidat, falsam illam

illam hypothesin nobis tribuere, *quòd totam Scripturam adeò perspicuam esse statuamus, ut nullibi interpretatione egeat.)*

6. Bellarminus lib.4. de Verbo Dei cap.3.§.1. nobis tribuit, *quòd statuamus, expressè in verbo Dei scripto omnia necessaria contineri. Controversia,* inquit, *inter nos & hæreticos in eo consistit, quòd nos asserimus, in Scripturis non contineri expressè totam doctrinam necessariam, sive de fide, sive de moribus, & proinde præter verbum Dei scriptum requiri etiam non scriptum Dei verbum, id est, divinas & Apostolicas traditiones. At ipsi docent, in Scripturis omnia contineri ad fidẽ & mores necessaria & proinde non esse opus ullo verbo non scripto.*

1. Resp. Si per *expressè* intelligit idem, quod κατὰ ῥητὸν & αὐτολεξεὶ (quo sensu eum hac voculâ uti, colligitur ex argumentis, quibus nostram impugnat sententiam) manifestam nobis facit injuriam; cùm non doceamus, omnia, ad fidem & mores necessaria, κατὰ ῥητὸν & αὐτολεξεὶ in Scripturis contineri.

Adamus Tannerus in Relat. Compendiar. Colloq. Ratisbon. p.133. *Non negant Pseudo-Catholici, omnia, quæcunque ad religionem spectant & circa eam observanda sunt, aut in Scriptura sacra contineri, aut ex ea quoquo modo etiam per validam consequentiam deduci posse.*

7. Salmeron in Comment. Gal.4. Disput.30. *Nunc argumenta, quæ ab allegoria desumuntur, ab hæreticis nostris parvi fiunt, à quibus, vel hoc signo, intelligitur abesse Spiritum sanctum, quo medullas Scripturarum penetrare possint & intelligere.*

Resp. 1. Lutherus in Homil. super cap.17. Luc. mentem non suam tantùm, sed & nostram perspicuè exponit. *Triplex* (inquit) *est significatio figuræ. Prima, cùm Scriptura ipsa significationem allegoricam proponit, ut cùm Petrus Baptismum per arcam Noë, Paulus per mare rubrum significat, & Christus crucem suam per serpentem Johan.3. Hujusmodi significationes pro articulis fidei sunt habendæ. Secunda, cùm humanus captus figuram inducit & per appositam similitudinem aliis aliquot claris sententiis Scripturæ accommodat, ut Augustinus hoc in loco per lepram hæresin exponit, quanquam ipsa Scriptura non dicit, per lepram hæresin significari, sed alibi Scriptura hæresis claram mentionem facit, idcircò figura ista fidem non cogit; sin convellatur, tamen immotum stat fundamentum, videl. Scriptura, ad quam significationem illam traxerat. Tertia est nuda significatio ex proprio capite conficta, ubi figura sola est, neque quicquam in Scriptura extat, quod per hanc significari volunt, ut cùm per Aaronem Papam intelligi volunt, cùm tamen ne apiculus quidem Scripturæ Papæ aut Papatus mentionem ullam faciat.*

2. Sixtus Senensis lib.3. Bibl. p.142. nimium allegoriarum studium nobiscum improbat. *Graviter,* inquit, *damnandi sunt inepti quidam nostrorum temporum expositores, qui rejectâ prorsus literali expositione, tanquam re levissimi momenti & Grammaticis potius, quàm Theologis dignâ in singulis Scripturæ locis coactas quasdam & insulsas allegorias protrahunt, vim inferentes divinæ Scripturæ, ridiculas suas venditant cogitationes, tanquam magna & arcana Ecclesiæ Sacramenta. Hos ego amantissimè obsecro & obtestor, ut considerent, literalem expositionem non esse rem usque adeò vulgarem, vilem ac protritam & omnibus, ut ipsi jactitant, puerorum pædagogis perviam, sed*

esse expositionum omnium difficilimam ac maximè operosam.

8. Salmeron in Comm. 2. Cor. 3. Disput. 4. §. Nec tamen. *Non audiendi sunt haeretici, qui debacchantur in veteres Patres, & praecipuè in Origenem, quòd luserint in allegoriis concinnandis ac Scripturâ sacrâ non secus ac pilâ versatili usi sint, ita ut non esset tam absurdum delirium, quòd non colore aliquo allegoriae commendaretur. Ita illi. Sed reverâ ludunt isti nebulones & insaniunt, qui nihil spirituale in Scripturis tradi volunt & nihil nisi carnem vident & intelligunt.*

Resp. 1. Sixtus Senensis lib. 3. Bibliothec. p. 142. Hieronymi verba in praefat. Comment. in Abdiam adducit & probat. *Mereri veniam debeo, quòd in adolescentia mea provocatus ardore & studio Scripturarum allegoricè interpretatus sum Abdiam Prophetam, cujus Historiam nesciebam. Ardebat animus cognitione mysticâ &c. Sperabam, in scriniolis latere, quod scripseram & ingenioli mei primam temeritatem ignibus voveram, cùm subitò de Italia affertur exemplar à quodam juvene tot annis, quot ego quondam scripseram, laudante opusculum meum. Fateor, miratus sum, quòd quantumvis aliquis malè scripserit, invenit similem lectorem sui. Ille praedicabat, ego erubescebam. Ille quasi mysticos sensus ferebat ad coelum, ego demisso capite confiteri meum pudorem prohibebar.*

Idem lib. 4. Bibl. pag. 212. *Genus expositionis* (Augustini in Psalterium) *ubique allegoricum ac morale est, literalis intelligentiae parùm attingens &c. Hieronymus in Epistolis ad Augustinum taxare videtur hos Commentarios &c. Cùm Augustinus Hebraici sermonis esset ignarus & in Graecis literis non sic esset instructus, ut Graeca Commentaria liberâ manu posset evolvere, necesse fuit illum saepè ex inopia literalis intelligentiae à vero & proprio literae sensu ad extortas allegorias deflectere.*

2. Acosta in praefat. lib. 1. de Noviss. temp. *Illud vitium allegorizandi in Origene, Origenisque similibus, quo Historia destruitur, vix dici possit, quàm valdè me offendat.*

3. Ribera in procem. Comm. in Malach. num. 2. *In hoc genere plurimùm peccavit Origenes, homo audax & temerarius, adeoque suorum errorum pertinax amator, ut quicquid in mentem venerit, aptumque judicet; continuò spretâ Ecclesiae totius autoritate & religiosarum aurium offensione, quasi magnum aliquod & à Spiritu sancto traditum mysterium monumentis mandet literarum.*

num. 3. *De Origene Epiphanius in Epistola ad Joh. Hierosolym. Quanquam, inquit, hujusmodi nugas soleat ille Scripturarum interpretatione perversâ affirmare & in heresin suam detorquere. Praetereo frivolam ejus expositionem super tunicis pelliceis, quanto conatu egerit, ut eas humana esse corpora crederemus.*

Ibid. ex Hieronymo in cap. 27. Jerem. *Delirat hoc loco allegoricus Interpres.* (Origenes.)

4. Pererius in Comment. in Daniel. lib. 6. pag. 323. *Reprehendit Hieronymus eos, qui, cùm veritatem Historiae tueri nesciunt, ad allegorias confugiunt inanes. Super cap. 13. Esai. Audivimus, inquit, Medos, audivimus Babylonem. Nolumus intelligere, quod fuit; quaerimus, quod non fuit, & hoc dicimus, non quòd tropologicam intelligentiam contemnamus, sed quòd spiritualis interpretatio sequi debeat ordinem Historiae,*

quòd

quòd quidam ignorantes, lymphatico in Scripturis vagantur errore.

9. Bellarminus lib 4. de Not. Eccles. cap. 9. *Arianismi* nos accusat, propterea quòd *rejiciamus traditiones.*

Resp. idem Bellarmin. lib. 4. de Verbo Dei c. 11. §. Profert. *Dogma, quòd Christus sit verus Deus, habet in Scripturis expressa testimonia.*

lib. 2. de Concil. cap. 12. §. Sic etiam. *Cùm Concilium Nicenum definivit, Christum esse Patri homousion, deduxit conclusionem ex Scripturis, in quibus disertè continetur, unum esse verum Deum, & Patrem esse Deum, & Filium esse Deum, ex quibus sequitur necessariò, Patrem & Filium ejusdem esse substantiæ & divinitatis.* (Ergo non traditionibus, sed Scripturis contra Arianos pugnatum fuit.)

10. Accusant nos, *quòd omnes omninò traditiones simpliciter repudiemus.*

Resp. 1. Lindanus lib. 1. Panopl. cap. 2. adducit verba Brentii in Apologia Confess. Wirtenb. *Ne quid ambiguitatis in nomine Traditionis relinquatur, non loquimur nunc de ea traditione, quâ nobis sacra Scriptura, & quæ in ea continentur, à majoribus nobis tradita sunt, nam hanc traditionem affirmamus esse certam, firmam & indubitatam, sed de traditionibus aliis loquimur, quæ non sunt ab Apostolis scriptis mandata.*

2. Bellarminus lib. 4. de Verbo Dei cap. 3. *Protestantes concedunt, Apostolos quædam instituisse, quæ ad ordines Ecclesiæ spectant, dies quosdam festos observant.* (Ergo nō simpliciter omnes traditiones; non ritus traditos, sed doctrinas in Scripturis non traditas repudiant.)

11. Peltanus lib. 6. de Purgat. p. 242. *Solent hi* (Protestantes) *cùm per aliquod Veteris Scripturæ testimoniū graviùs premuntur, statim subterfugia quærere, ac dicere. Hoc typicum est, hoc Ceremoniale est. Cum hoc nobis nihil commune est, Moysen non agnosco, Maccabæos non recipio, & alia quædam ejusmodi.* (At quis ex nostris Scripturam V. Test. ita rejecit & Mosen se non agnoscere unquam scripsit vel dixit? *Ex solo sensu literali efficacia desumi argumenta*, docet ipse Bellarminus lib. 3. de Verbo Dei cap. 3. Ceremoniales leges in N. Test. non ampliùs obligare, ipsimet Pontificii agnoscunt. Maccabæorum libros non esse Canonicos, Gregorius Episcopus Romanus docet.)

12. Solenne est Pontificiis, nos appellare *Scripturarios, Bibliistas, Theologos atramentales, VerbiDeistas &c. propterea quòd ad solas Scripturas in fidei controversiis provocamus.*

Johan. Eccius in Enchir. Loc. comm. tit. 4. de Script. f 32. *Lutherani recipiunt Scripturas, sicut Judæi V. Testamentū, quia insistunt solùm sensui literali, & quæ sunt eis contraria, ipsi torquent, unde sunt Theologi atramentales, secundùm corticem & superficiem.*

Henricus Lancellotus in hæretico Quare q. 18. p. 174. *Velint, nolint, Bibliistæ vestri, in sacra pagina nusquam hæc possunt demonstrare.*

Idem in Capistro Hunniano c. 1. p. 14. *Conquereris, quòd VerbiDeistas, Scripturarios, & Ministeriones nudos vos appellemus, & verè nos ita compellitis appellare.*

Gabriel Prateolus non solùm nostros Theologos *Bibliistas* & *Scripturarios* per contemtum vocat, sed etiam sub hisce titulis inter *hæresiarchas* refert in

Elen-

Elencho hæreticorum lib.2.tit. Biblistæ 23.p.101. & lib.16. tit. Scripturarii p.473.

Decumanus in Dialog. de Colloq. Ratisbon. p. 1.2.3. vocat nos Wortdiener/Wortsknechte.

Valerianus Magnus Mediolanensis Fr. Ordinis Minorum Seraphici in Judicio de Acatholicorum credendi regula nostros passim vocat *Biblistas*.

(At Pontifex ipse, de Scriptura magis honorificè sentiendum esse, in Jure Canonico docet. c. Apostolica de Consecrat. dist. 1. *Apostolicâ autoritate mãdamus, dum sancta Evangelia in Ecclesia recitantur, ut Sacerdotes & cæteri omnes præsentes non sedentes, sed venerabiliter curvi in conspectu Evangelii stantes, Dominica verba attentè audiant & fideliter adorent.* Sint ergo, quamdiu Deus ipsis permittit, *verbi Magistri & Domini,* pro arbitrio suo illud tractantes & torquentes, nos *Ministri & discipuli* ejus erimus. Sint illi *Traditionarii*, nos erimus *Biblistæ & Scripturarii.*)

13. Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei cap. 2. nobis tribuit, *quòd odio editionis vulgatæ nimium tribuamus editioni Hebraicæ, quando omnia ad Hebræum textum examinari & emendari cupimus.*

Resp. Hoc nos minimè facere ex odio editionis vulgatæ, patet ex eo, quòd alias omnes Veteris Testamenti versiones, etiam à nostræ fidei hominib. profectas, ad textum Hebræum æquè examinandas & emendandas esse dicimus. Ac quis dixerit vel ἐλάττονι honorem debitum derogari, vel πλεονάζοντι nimiùm tribui, quando ἔλαττον juxta πλεονάζον examinandum esse statuitur?

14. Guilielmus Bailius in Catech. Controv. tract. 1. q. 4. *Hoc semper utuntur effugio Adversarii nostri in suis disputationibus, recurrendum esse ad originale authenticum sacræ Scripturæ. Quæro ab eis, an habeant originalem textum V. & N. Testamenti, scriptum manu Mosis aut Esdræ, aut Prophetarum vel Evangelistarum. Si habeant, malè faciunt, quòd sacras illas tabulas non proferunt in lucem scriptas, vel in membranis, vel in charta, aut in corticibus arborum, vel æri aut lapidi insculptas. Si careant, cur igitur ad hoc ementitum originale confugiunt & ex eadem officina ementitam religionem cudunt & fabricant? Fateantur necesse est, apud se tantùm esse ἀπόγραφα, id est, exscripta exemplaria.*

Resp. 1. Nemo nostrûm dicit, quòd habeamus ipsa Prophetarum & Apostolorum αὐτόγραφα, sed emendatissima ἀπόγραφα textus Hebræi in V. & Græci in N. Testamento nos habere dicimus.

2. Cùm de originali & authẽtico Scripturæ sacræ textu loquimur, agimus de originali sive primogenio textu in ea lingua, ex qua derivatæ sunt versiones diversæ.

3. Eodem sensu Arias Montanus in præfat. tom. 1. Operis Regii voculâ isthac utitur, quando dicit, *non peritos solùm linguarum originalium, verùm etiam qui eas nondum degustârunt, rem ipsam non ex proprio affectu, sed ex veritate & ratione æstimantes, & utiliter & necessariò addisci & sciri debere, suis testimoniis comprobâsse, quippe in quibus sacri libri olim conscripti ac traditi & ad nostra usque tempora conservati: ex quibus duæ genuinæ sive originales sunt, Veteris quidem Testamenti Ebraica, Novi verò aut omni, aut certè majori ex parte Græca.*

15. Idem

15. Idem Bailius ibid. q. 13. *Qui libri sunt apud Adversarios nostros rejectitii? Resp. Omnes qui eorum doctrinæ repugnant. Inter alios Baruch, Tobias, Judith &c.*

Resp. 1. Si rejecimus omnes libros, qui doctrinæ nostræ repugnant, sequitur eos, quos non rejecimus, doctrinæ nostræ non repugnare.

2. Calumnia est, nos Apocryphos libros ideò rejicere, quòd repugnent nostræ doctrinæ, ideò potiùs rejicimus, quia certis argumentis demonstramus, eos esse Apocryphos.

16. Ibid. *Judæis* nos accenset, propterea *quòd Israëliticæ Ecclesiæ Canonem sequimur. Reformati nostri*, inquit, *ad Canonem Judæorum recurrunt. Sunt-ne Judæi? Quis est hujus Canonis autor?*

Resp. 1. De pristinis Judæis ante Christum exhibitum dicit Apostolus Rom. 3. v. 2. ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, meritò ergo ab illis Canonem V. Testam. accipimus.

2. Canon ille noster testimonio Christi, Apostolorum & primitivæ Ecclesiæ Christianæ testimonio probatur.

17. Frequens apud Pontificios calumnia est, *quòd circulū committamus, quando probamus sensum Scripturæ ex Spiritu cujuslibet fidelis, & rursus hunc ex illa*, quam calumniam sæpè repetit Valerian. Magnus in suo Judicio de Acatholicorum credendi regula.

Resp. 1. Pesantius in Thom. 2. f. 467. docet, *tunc committi circulum, quando probatio fit ejusdem ab eodem secundùm idem.* Atqui in hac probatione hoc non fit, quia probat quidem *Spiritus* sensum & obsignat mentem, & hæc *obsignatio* rursus ostendit Spiritum, sed non secundùm idem. Spiritus enim sanctus probat [illegible]; obsignatio verò illa [illegible]; quare-nus hæc, *ut effectus, causam* suam arguit, in quo genere demōstrandi non est circulus, sed regressus.

2. Sic *Moses & Prophetæ* probabant Christum. Viceversâ *Christus* probabat Mosen & Prophetas, nullo circulo commisso; unde hunc modum probandi confirmat Altensteig in Lexico in verbo Probatio p. 744.

3. Ipsimet Pontificii docent, *fidem acquisitam non sufficere ad salutem, sed requiri infusam*. Melchior Canus lib. 2. Locor. cap. 8. p. 47. Pesantius in Thomam fol. 465. unde Bellarminus sic disserit lib. 6. de grat. & lib. arb. cap. 1. *Nulla est persuasio, quæ cogere possit hominem ad credendos articulos supernaturales, nec ipsa quidem miracula mentem omninò convincere poterunt.* lib. ejusd. c. 3. *Argumēta, quæ articulos fidei nostræ credibiles faciunt, nō talia sunt, ut fidem omninò indubitatā reddant, nisi mens divinitùs adjuvetur.* (Atqui fides infusa non est sine interna Spiritus sancti obsignatione. Ergo ipsi etiam Pontificii ex interna Spiritus obsignatione probant verum Scripturæ sensum.)

18. Adam. Conzenius in qq. Procem. super quatuor Evang. q. 3. §. 5. sic scribit. *Hæretici nostri omni prorsus Scripturâ destituti sunt, nec possunt autoritatem divinarum literarum agnoscere ipsi, nec alios docere. Rationem enim, quâ solâ in cognitionem Scripturæ venire possunt, non negligunt modò, sed prorsus etiam repudiant. Ea est Ecclesiæ veteris continuò usq; ad nos manans testificatio. Hanc causam illi negant, ad suum privatum instinctum & Spiritum refugiunt.*

Leon-

Leonhardus Marius Professor Coloniensis in Prolegom. Commentar. in Pentateuchum, postquam sect. 4. & 5. ex ipso Mose & N. Testamento quædam pro astruenda Mosaicorum scriptorum autoritate testimonia adduxisset, subjungit num. 6. *Illud tamen obiter in his testimoniorum sacrorum allegationibus monendum, adversus quosdam nostri temporis hæreticos, non posse ex eis omnium Mosis scriptorum Canonicam autoritatem probari, ut ipsi impudenter & indoctè volunt. Nam quod ad priora attinet, quæ ex ipso Mose desumta sunt; qui Mosen sibi vult probari, etiam illa ipsa testimonia probari velit; quod autem ad duo posteriora, quæ ex verbis Christi Domini sumuntur, attinet, ea solùm probant, Mosen generatim quædam de Christo, ac speciatim de Deo istud epitheton, Deus Abraham &c. scripsisse, de cæteris verò scriptis in particulari nihil.*

Resp. 1. Falsum est, *nos Ecclesiæ testificationem rejicere.* Aliud est, negare, quòd sola solius Ecclesiæ testificatio Canonicam Scripturæ autoritatem probet, aliud testificationem illam penitùs repudiare. Prius nostrum est, posterius à nobis alienum.

2. Deus in Scripturis de se loquens, de se idoneus testis est, τὸ θεῖον ἐστιν αὐτόπιστον καὶ ἀξιόπιστον.

3. Hinc Bellarminus lib. 1. de Verbo Dei cap. 2. §. At sacris &c. scribit. *Sacras Scripturas non humana somnia, sed oracula divina continere, testis est ipsa Scriptura.*

4. Hoc testimonium probant tum *natura Scripturæ insita*, tum *Spiritus sancti obsignatio interna*; nec tamen excludimus *Ecclesiæ testimonium externum*, sed interno testimonio illud conjungimus.

5. Nec duo duntaxat testimonia ex Mose in N. Test. allegantur, quo numero Marius in allegatione fuit contentus, sed longè plura. Vel solus Deuteronomii liber 65. vicibus ab Evangelistis & Apostolis in N. Test. adducitur.

19. Idem Marius in Comm. Genes. n. 2. postquam adduxisset dictum Tertulliani lib. de præscript. *quòd Marcion ad materiem suam cædem Scripturarum confecerit*, subjungit. *Quod in nostris quoque temporis hæreticos quosdam non malè convenit, quibus nulla religio est, Canoni sacro integros libros demere.*

Resp. Nostra sententia à Marcionis hæresi toto cœlo distat. Marcion libros quosdam *verè Canonicos*, vel certè eorum partes repudiabat; nos ad custodiendam Canonis castitatem *libros Apocryphos* in Canonem recipiendos esse negamus. Ejusdem temeritatis est, aliquid *suâ Naturâ Canonicum* repudiare, & aliquid *suâ Naturâ Apocryphum* in Canonem recipere.

2. Speciales in B. Lutherum effusæ.

1. Bellarminus lib. de Baptismo cap. 15. vehementer exagitat Lutherum, quòd in cap. 3. ad Galat. sic fuerit commentatus. *Cùm illaqueant te argumentis ex Scripturis pro defensione bonorum operum desumtis, simpliciter respondendum est. Hic mecum est Christus, illis vobiscum Scripturæ testimonia pro bonis operibus. Christus autem est Dominus Scripturæ & bonorum operum. Egregia verò solutio*, inquit Bellarminus, *quasi Christus & Scriptura sint contraria, & non potiùs Christus per Scripturam nos alloquatur?*

Resp.

Resp. Lutherus ibi de actu justificationis & de angore conscientiæ legis minis territæ agit, quo in casu doctrina legis & operum ex oculis removenda & solus Christus cum suo merito respiciendus.

2. Jodocus Coccius tom. I. Thesauri lib. 6. artic. 5. Lutherum accenset illis hæreticis, qui negant, *Mosen & Mosaica scripta esse summæ autoritatis.* Huic calumniæ colorem quærit ex quibusdam Lutheri dictis, utpote quòd tom. 3. Jenens. German. fol. 40. scribit. *Mosen neque audire, neque videre volumus. Nam ille Judaico solùm populo datus est, neque quidquam ad nos pertinet. Sit Judæis quasi Speculum Saxonum, neque nos gentes inquietet aut turbet. Ut Gallia Speculum Saxonum non curat: sic lex Mosis nos non ligat. Si quis tibi Mosen cum suis legibus proponat, teq; cogere velit, ut eas observes, tum dicas. Abi ad Judæos cum tuo Mose, ego Judæus non sum, ne me cum Mose involvas.*

In Colloq. Conviv. cap. de Lege & Evangelio. *Mosen cum sua lege non suscipiam, nam hostis Christi est. Si mecum ad judicium accesserit, rejiciam eum in nomine Domini & dicam. Hic Christus stat.*

fol. 118. *Moses omnium carnificum Magister est, nemo eum terrendo, angustando, Tyrannizando, comminando, tonando æquiparat. Conscientias dirè aggreditur, corda terret, torquet, lacerat.*

fol. 121. *Lex est vera labyrinthus, quæ conscientias solùm in terrorem conjicit. Justitia Legis Minotaurus est, hoc est, mera fabula, non ad salutem, sed Acherontis ducens ad undas.*

Ad Psalm. 45. *Apage cum Mose ad pertinaces ferosq; homines ac superbos sanctos, quos terrefaciat ac humiliet.*

Leonhard. Marius Prof. Colonens. in Proleg. Comment. in Pentateuchum sect. 3. n. 32. dicit, *Mosen à Luthero impudenter tractari,* ad quod probandum adducit eadem dicta fidem Jodoci Coccii secutus.

Resp. 1. Quid *de libro Convivalium sermonum* statuendum sit, expositum fuit in Appendice libri primi general. membro secundo.

2. In quibusdam dictis agit *de legibus Ceremonialibus & forensibus,* quas constat soli Judaico populo esse datas, quæ proinde Christianos in N. Testamento non obligant.

3. In quibusdam dictis agit *de Mosis ministerio.* Sic enim scribit præfat. in lib. V. T. tom. 3. f. 71. *Precepta moralia sunt ab omnibus servanda & ad omnes pertinent, sed non quia à Mose precepta, sed quia Naturæ hominum hæ leges inscriptæ sunt.*

Et postea. *Dico, servanda esse hæc Decalogi precepta, non quia Moses ea tradidit, quod ad illum populum tantùm pertinebat, sed quia has notitias Naturæ impressas omnes homines habent, cũ quibus etiam Moses congruit.*

4. In quibusdã dictis loquitur *de accusatione & condemnatione legis* per Mosen promulgatæ ac repetitæ, quæ in tẽtationibus audiri non debet, sed consolatio illa fide apprehendenda, quòd Christus à maledictione legis nos liberaverit.

5. In quibusdam agit *de vero usu legis post lapsum,* quòd hominem peccati convincat, non autem justitiam coram Deo valentem conferat.

3. Bellarminus lib. I. de V. Dei cap. 5. hæres.

hæref. 5. Lutherum accusat, *quòd Canonicæ autoritati libri Job detrahat*, cùm in convivalibus sermonibus tit. de Patriarchis & Prophetis asserat, *se non credere, ita omnia esse gesta, ut in libro Job narrantur*; & rursus tit. de libris V. & N. Testamenti dicat, *librum Jobi esse veluti fabulæ argumentum ad proponendum patientiæ exemplum*.

Eandem accusationem repetit Pazmannus lib. 3. Hodegi in cap. de libr. Canon. & Apocryphis, ex Jodoco Coccio tom. 1. Thesauri lib. 6. art. 6.

38. Resp. 1. Liber convivalium sermonum à Luthero nec visus, nec lectus, nec approbatus, ut suo loco monuimus. Constat insuper, quòd B. Lutherus in versione Germanica Bibliorum librum Job disertè inter Canonicos retulerit.

2. Lutherus ibidē disertè addit, *Existimo, librum Jobi esse veram Historiam*.

Item. *Interim in rei veritate & in ipso facto ita contigit*. De eo igitur duntaxat dubitat, an omnia externo sermone Jobus protulerit, an quædam cogitârit; ita ut *de ordine ac modo tractationis* verba Lutheri sint accipienda.

3. Vocem *fabulæ* non pro fictitia narratione usurpat, cùm ibidem *veram Historiam* vocet, sed *pro argumento Comœdiæ*, eo ferè sensu, quo Historia Josephi in Comœdiam redacta argumentū fabulæ appellatur. Formam ergo fabulæ sive Comœdiæ habere dicit *propter personas colloquentes*.

Bellarminus ipse *fabulæ* nomine veram Historiam interdum significari docet lib. 1. de Verbo Dei cap. 9. §. Ad Hieronymum &c. sic disserens. *Veteres interdum nomine fabularum non res fictas, [illegible] ras narrationes appellant, quomodo [illegible] dicitur, Et factum est, dum fabular[illegible] Minutius Felix initio Dialogi, quem [illegible] vium inscripsit, fabulam vocat veram [illegible] dam narrationem, nescio cujus navigat[illegible]* Desumsit hoc ex Sixto Senensi, qui [illegible] 8. Biblioth. hæref. 6. sic scribit. *Fab[illegible] men non à fabulando, sed à fando [illegible] Hieronymus. Nam & qui vera [illegible] communi gentium locutione fabulari [illegible] tur, sicut de duobus discipulis, in itinere [illegible] morte Christi loquentibus, dicitur. Et [illegible] fabularentur ad invicem, i. e. colloquerentur.*

4. Idem Bellarminus d. l. hæref. 6. Lutherum accusat, *quòd Canonicæ autoritati Ecclesiastæ Salomonis detrahat*, cùm in convivalib. sermonib. tit. de libris [illegible] N. Testamenti dicat, *autorem ejus [illegible] deri ocreis & calcaribus destitutum, eq[illegible] tantùm in soccis, quemadmodum ipse f[illegible] cùm adhuc esset in cœnobio.* Eundem [illegible] cum urget Jodocus Coccius to[illegible] Thesauri lib. 6. art. 7.

Resp. 1. Quæ *de Ecclesiastico* Lutherus dixit, rhapsodus convivalium sermonum ad *Ecclesiasten* errore quodam [illegible] tulit. Disertè enim asserit, *se loqui de [illegible] bro, qui contra Tyrannos agit, qui tempore Maccabæorum à Siracide fuit compositus, qui doctrinas de œconomicis officiis complectitur; qui ex Bibliotheca Ptolemæi Evergetis sit collectus &c.*

2. Ecclesiasten utilissimo Commentario illustravit & in Bibliorum versione Germanica ab Apocryphis distinxit.

3. Videat Bellarminus, quomodo excusare possit, quòd Doctor quidā Pontificius, natione Anglus, anno 1566. librum,

brum, *Comitia Parlamentaria* inscriptū, in lucem emiserit, in quo refert fabulam de quodam, qui prælecto Ecclesiastæ libro, *eum noxium esse*, pronunciavit, idque se auribus suis audivisse testatur. Heskingius eum propterea minimè redarguit, sed dicit, *fuisse virum reverendum, gravem, prudentem, pium & non indoctum*, & addit. *Hinc clarè liquet, quàm periculosa res sit, si Laici Scripturas legunt.*

5. Jodocus Coccius tom.1. Thesauri lib.6. art.8. scribit, *Lutherum negare Canticum Canticorum Salomonis, ut librum sacrum Canonicum & authenticum valere ad Ecclesiæ dogmata confirmanda, propterea quòd in exordio annotat in Cant. statuat, libellum hunc nihil aliud esse, quàm familiare colloquium inter Salomonem & Rempublic. Judæorum &c.*

Resp. 1. Ex hoc antecedente illud cōsequens inferri nequit. Nam & Hebræi ad Rempubl. Israëliticam Canticum Canticorum accommodant, nihilo tamen minùs Canonicam autoritatem illi tribuunt.

2. Lutherus hoc scripsit primis annis, videl. anno 1520. ut Coccius in margine notat. Posterioribus annis passim *ad Christum & Ecclesiam* Canticum illud accommodat.

6. Idem Bellarminus lib.1. de Verbo Dei cap.6. hæres.14. Lutherum accusat, *quòd operaverit, hæresin illam vigere ac florere, quæ nullum Evangelistam agnoscit, præter unum Johannem, cùm in præfat. N.T. est. scribat, abolendam esse falsam illam opinionem, quòd sint tantùm quatuor Evangelia. Item Johannis Evangelium esse unicum, pulchrum, verum ac principale Evangelium, aliisq; tribus longè præferendum.*

Idem urgent Gretserus in Defens. cap.6. lib.1. Bellarm. de Verbo Dei, Adamus Conzen. in qq. procemialib. in quatuor Evang. q.3. §. ubi dicit, *verba illa à Luthero in præfat. N.T. posita perfido pudore à discipulis erasa, Aurifabrum restituisse.*

Resp. 1. Scopus Lutheri est ostendere, omnes illas quatuor Evangelistarum narrationes Historicas esse unum idemque Evangelium *ratione argumenti & finis. Unum esse Evangelium* dicit, sed non *unum Evangelistam.*

2. Johannis Evangelio palmam tribuit, non ratione divinæ & Canonicæ autoritatis, quam omnibus Evangelistarum libris communem esse agnoscit, sed *ratione materiæ*, id est, articulorum in illis tractatorum, cùm Filii Deitatem & incarnationis mysterium illustriùs confirmet.

3. Salmeron in Proleg. Disp.36. p.434. itidem primas tribuit Johannis Evangelio. Adducit enim dictum Basilii homil.16. in verba Johan. *In principio erat Verbum &c. Omnis quidem Evangeliorum vox reliquis omnibus sancti Spiritus præceptis eminentior esse dignoscitur, quòd in aliis per Prophetas servos, in Evangeliis autem ipse per se Dominus nos allocutus est. In ipsius autem Evangelii laudibus & sermonis magnitudine & sententiarum gravitate Johannes filius tonitrui primas obtinet.* Et addit. *Sicut sacra & Canonica Scriptura universa alia, etiam sapientissimorum hominum scripta longè antecellit & inter ipsas Canonicas Scripturas Novum Testamentum Vetere dignius est atque præstantius: ita inter ipsos N.T. libros Evangelium & inter Evangelia primatum tenet, quod ab Apostolo Johanne fuit conscriptum.*

4. Festivus verò est Conzenius, quandò *verba illa perfido pudore ex præfat. N.T. à discipulis erasa* scribit. Quasi verò in Romana Ecclesia novum sit ac insolitum ex scriptis Pontificiorum quædam eradi? Perfidum hunc pudorem Index Expurgatorius publicè patefecit.

7. Idem Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei cap. 10. §. ultimo. *Martinus Lutherus Biblia pessimâ fide convertit, ut patet ex Johanne Cochleo in vita & actis Lutheri anno 1522, ubi legimus, in nova translatione Novi Testamenti per Lutherum facta fuisse notata ad mille loca immutata, hoc est, addita, vel detracta, vel depravata.*

Stanislaus Hosius Cardinal. de sacr. vernacul. legend. tom. 1. pag. 664. *Ex bonis Latinis mala Germanica fecit Lutherus, nam sacris Bibliis vertendis plus eum, quàm sexcentos errores admisisse, à Catholicis animadversum est.* Similia occurrunt apud Pistorium in lib. de signis novæ & antiq. fidei p. 6. & seqq. Casparem Ulenbergium in causis suæ ad Papatū defectionis caus. 8. & 18. Tannerum in Anatom. Aug. Conf. Demonstr. 2. §. 24. & in Dioptra fidei lib. 1. cap. 5. p. 80. lib. 3. cap. 15. p. 986. cumprimis apud Zangerum, qui integrum scriptū huic versioni opposuit.

Resp. ἔγκλημα hoc 1. provenit ex falso principio, quòd Lutherus non *Hebræum textum* in V. nec *Græcum* in N. Testamento, sed *vulgatam editionem Latinam* sequi debuerit. (At ostēdimus superiùs in hoc primo articulo c. 2. th. 2. ex ipsis Pontificiis, fontes solos purè fluere & authēticos esse, versionis Latinæ rivulos esse turbidos & ex fontibus repurgandos.)

2. Originem trahit ex *Codicum*, quos Lutherus ad manum habuit, *variatione* & diversâ lectione. (At in ipsa v[illegible] versione, quæ Pontificiis est [illegible] ca, ejusmodi variatio & diversi[illegible] ctionis occurrit.)

3. Postulat à Luthero, quòd de v[illegible] ad verbum sive [illegible] omnia v[illegible] debuerit. At hæc servilis vertendi [illegible] ne ipsis quidem sanioribus Pon[illegible] probatur.

Melchior Canus lib. 2. Locorum cap. 13. circa finem. *Hieronymus præfert illud Horatii. Nec verbum verbo curabis re[illegible] fidus Interpres. Et rursus in Epist. ad A[illegible] dicit, se sensum potiùs veritatis, quàm [illegible]rum ordinem consecutum esse. In Epistola ad Fricellum. Boni, inquit, Interpretis est, hanc regulam sibi proponere, non ut verba verbis paria dimensa respondeant, sed ut sens[illegible] sui.* (Quod in Hieronymi version[illegible]nus laudat, illud in Lutheri versio[illegible] lii Pontificii improbare non deb[illegible]

Alphonsus Salmeron Proleg. 12[illegible] 240. *Non semper boni Interpretis est [illegible] verbo reddere, sed unum multis & m[illegible]no, si commodè fieri queat, interpret[illegible]*

Pererius in Comm. Daniel. 7. pag. [illegible]63. *Interpres Latinus in versione non [illegible]ctavit verba ipsa, quàm mentem & [illegible]tiam Danielis.*

Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei c. 1[illegible]. resp. ad 1. *In Psal. 2. in Hebræo ad ve[illegible] est, Osculamini Filium, tamen sensus [illegible] loci rectissimè ab Interprete versus per [illegible]hendite disciplinam.*

Gordonus Huntlæus Controv. 1. capite 15. §. 3. *Vulgatam versionem sæpè [illegible] potiùs exprimere, quàm singula verba [illegible]ferre asserit.* (Quod in vulgata ver[illegible]ne laudant, in Lutheri versione impr[illegible]bare non debent.)

8. Bel-

8. Bellarminus lib. de Baptis. cap. 15. *Lutherus illud assequi voluit, ut ipse unus non solùm pro omnibus Patribus & Conciliis, sed etiam pro omnibus divinis literis habeatur.*

Resp. Imò verò doctrinâ suam Scripturæ examini & judicio semper submisit, id quod vel sexcentis locis comprobari posset.

9. Alphonsus de Castro lib. 8. advers. hæres. verbo Infernus hæres. 3. tribuit Luthero, quòd neget consequentias ex Scriptura deductas. *Is unus*, inquit, *locus est* (de descensu Christi ad inferos) *quo maximè possimus Lutherum redarguere, qui Scripturæ sacræ testimonia vult esse apertissima sine ullis ratiocinationibus aut collectionibus, sed quæ apertissimè sententiam doceant. Deinde ait, nihil esse definiendum, quod non sit expressum in sacris literis. Nullum etiam admittit judicem in contentione de rebus ad fidem spectantibus, nisi solam sacram Scripturam. Et certè si ad hos gnomones sunt omnia examinanda, non oportebit dicere, Christum ad inferos descendisse, quoniam hoc sacræ literæ non docent per verba adeò expressa, qualia ipse alibi à Catholicis petit. Nunquam enim hæc verba reperiuntur in sacris literis sub hac forma. "Christus descendit ad inferos. Verùm, etsi hæc non reperiantur sub illa forma, reperiuntur tamen alia, quæ eadem cum illis significant & ex quibus illa apertissimâ collectione deducuntur.*

Resp. 1. Lutherus nuspiam consequentias ex Scriptura deductas repudiavit, sed eis sæpissimè contra Adversarios utitur, ut cumprimis apparet ex libro de novissimis verbis Davidis.

2. Alphonsus ipse articulum de descensu Christi non probat per consequentias, sed per Scripturæ dicta. *Illud*, inquit, *Pauli satis est apertum, quod de ascensione Christi disserens ait. Quòd autem ascendit, quid est, nisi quia descendit primùm in inferiores partes terræ? Et Petrus Apostolus in die Pentecostes, recepto jam Spiritu sancto, de Christo coram populo prædicans ita dicit. Quem Deus suscitavit solutis doloribus inferni, juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. David enim dicit in eum. Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi, ne commovear. Propter hoc lætatum est cor meum & exultavit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe, quoniam non derelinques animam meam in inferno &c.* Aut ergo Alphonsus his testimoniis nihil probat, aut agnoscit, Scripturam verbis perspicuis de Christi ad inferos descensu loqui, ita ut citra consequentiæ adminiculum hic articulus ex Scriptura probari possit.

3. Assertiones erroneæ, falsæ & absurdæ.

1. Franciscus Turrianus lib. 1. pro Canonib. Apostol. cap. 11. vehementer suadet, *recipiendum esse in Canonem tertium Maccabæorum, cùm Canon 84. Apostol. tres Maccabæorum in Canone computet.*

Sed 1. opponimus Turriano Bellarminum lib. 1. de Verbo Dei cap. 20. §. Quod ad priorem &c. sic disserentem. *Probabile videtur, Canonem illum non esse Clementis. Nam Zepherinus Papa XV. à Petro in Epist. 1. tradit, solùm septuaginta fuisse Canones Apostolorum, vel, ut alii Codices habent, sexaginta. Humbertus autem in libro contra Nicetam non agnoscit, nisi quinquaginta, at iste est octuagesimus*

quartus &c. Deinde in isto Canone 84. numerantur libri Canonici & omittuntur quidam, qui certissimè sunt Canonici, ut libri Esdræ & Apocalypsis, quæ res non minimi momenti esse videtur &c. Præterea in isto Canone 84. numerantur inter sacros libros non solùm tertius Maccabæorum, sed etiam Epistolæ duæ Clementis & Constitutiones Apostolicæ ejusdem Clementis, quos tamen libros Ecclesia nunquam pro sacris agnovit.

2. Opponimus etiam Turriano Innocentium 1. Epist. 3. ad Exuperium & Gelasium c. Sancta Romana dist. 15. qui *tertium Maccabæorum* è Canone excludunt.

3. Pistorius in motivis, quare Jacobus Marchio Badensis ad Papatum defecerit mot. 1. p. 34. de Luthero sic scribit. *Duo posteriores libri Esdræ nihil plus valent ei, quàm fabulæ Æsopi, vel etiam vilioris notæ libri, ita ut autumet, se illos meritò ex suis Bibliis exturbare & nec versione dignari.*

Genebrardus lib. 2. Chronol. anno mundi 3638 p. 90. Bibliander tract. de fat. Monarch. Roman. f. 4. *in Canonem eos recipiendos* censent. Verba Genebrardi sic habent. *Duo postremi libri Esdræ, quamvis non sint de priore Canone Hebræorum, quia nondum erant editi, quando Canon iste sancitus est, non desinunt esse sacri & Canonici, quoniam hæc magna Synodus non obligabat consecutos autores sacros, nec Spiritus sancti afflatum extinguebat vel contrahebat, propter quos editus est alter Canon multò amplior.*

Scaliger exerc. 308. quarto Esdræ libro honorificum tribuit elogium. *Arcana,* inquit, *multò plura continentur in libris Esdræ atque potiora quavis enarratione. Eos libros, suspicor te non vidisse, quorum admirabile ac divinum compendium apud me Syrâ conscriptum linguâ. In iis longè præstantiores sententiæ continentur, quàm in concionibus sordidissimi calumniatoris & impurissimi impostoris Emanuelis.*

Sed rectiùs de illis libris judicant 1. Salmero Disp. 4. in 2. Epist. Petri. *In libro 4 Esdræ, licèt Apocrypho, legimus.*

tom. 3. tract. 27. p. 199. *Tertius liber Esdræ est Apocryphus.*

2. Bellarminus lib. 1. de Verbo Dei cap. 20. §. Postremò. *Apocryphi sunt tertius & quartus Esdræ.*

Et postea. *Quartus Esdræ sine dubio non est Canonicus, cùm à nullo Concilio referatur in Canonem & non inveniatur neq; Hebraicè, neq; Græcè, ac demùm contineat cap. 6. quædam fabulosa de pisce Henoch & Leviathan, quos maria capere non poterant, & Rabinorum Thalmudistarum somnia similia. Itaque mirandum est, quid Genebrardo in mentem venerit, ut hunc etiam librum ad Canonem pertinere vellet.*

3. Idem Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei cap. 15. §. Hæc opinio &c. sic disserit. *Quartus liber Esdræ non modò Apocryphus est, & ab Ecclesia Catholica nunquam receptus, sed etiam multis in locis redolet fabulas Judaicas, & in cap. 14. non aliter loquitur de quibusdam libris occultis & perfectioribus, quàm omnes Thalmudistæ faciant de sua Cabala.* (Quantùm verò distant Judæorum fabulæ ab Æsopi fabulis? Cumq; fatente Bellarmino lib. 1. de Verbo Dei cap. 20. §. Denique, *tertius & quartus Esdræ non solùm apud Hebræos non habeantur, sed ne quidem apud LXX. Interpretes,* quis vitio vertet Luthero, quòd nec in Germanica versione eos extare voluit?)

4. Idem

4. Idem de his libris statuit Jacobus Bonfrerius Jesuita Præloqu. in Pentat. fc!. 12.

5. Ludovicus Vives in Commentar. lib. 18. de Civit. Dei cap. 36. *Tertius* (inquit) *& quartus libri Esdræ inter Apocryphæ rejiciuntur, quos Hieronymus vocat somnia.*

6. *In Canonibus Apostolorum* inter Canonicos libros non numeratur, Can. 84.

7. Gregorius de Valent. lib. 8. Analys. fidei Cathol. cap. 5. *Statuendum est, Scripturam sacram illis omnibus ac solis contineri libris, qui communiter nunc extant in Bibliis sacris, excepto tertio & quarto libro Esdræ.*

3. Alphonsus de Castro lib. 1. advers. hæres. cap. 13. *Decebat Christianos, sacris literis illam exhibere reverentiam, ut non passim omnibus legendæ traderentur*, quod probat ex dicto Christi. *Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos.*

Albertus Pius Carpensis in Epist. ad Erasmum fol. 16. *Non videtur Scripturarum genus universum vulgo disseminandum esse, nec margaritas porcis spargendum, nec sanctum, ut Dominus ait, dandum canibus.* (Cui concinnè Erasmus ibid. ad marginem respondebat. *Malè sentis de populo Christiano, si dignū judicas, qui porcis & canibus conferatur.*)

Ledesma lib. de Script. & sacris vernac. non legendis & celebrand. *Non decet, ut divina & sacrosancta fidei mysteria in ore omnium hominū promiscuè versentur &c. Tandem hoc ipsum docuit Servator noster Matth. 7. Nolite sanctum dare canibus.*

Costerus in Enchirid. cap. 2. *A Christo videtur cautum, ne omnia fidei dogmata commendarentur scriptis, dum ait. Nolite sanctum dare canibus.*

Sixtus Senensis lib. 6. Biblioth. annot. 152. *Cohibenda est tam propter Scripturæ divinæ reverentiam, quàm propter animæ salutem tanta vulgarium* (Scripturæ) *versionum copia & licentia, ne, contra Salvatoris præceptum, sanctum detur canibus edendum & margaritæ porcis proterendæ.* Plura hujus generis adduximus superiùs cap. 2. thesi 7. in antith. quæ recitâsse est eadem refutâsse.

Hæreticorum proprium fuit, dictum Christi, *Nolite sanctum dare canibus*, ad occultanda coram Laicis sua mysteria detorquere. De Simone Mago & Basilidianis Epiphanius hæres. 24. pag. 23. sic scribit. *Idem circulator, nos, inquit, sumus homines: alii verò omnes sues & canes, & ob id dicit. Ne projiciatis margaritas ante porcos, neque date sanctum canibus: occultat enim suam injustitiam ab his, qui mente præditi sunt, revelat autem ipsius Schola his, qui ab eo decepti sunt.*

4. Thomas Stapletonus Controv. 6. lib. 11. cap. 1. pag. 396. *Medium intelligendi Scripturam est fides prævia, non ut in illis nondum intellectis fides sit quærenda.*

Contrà Anglo-Remenses in annot. Roman. 13. *Cùm Augustinus audiebat vocem illam cœlestem, tolle, lege; & legisset illud ad Romanos. Nō in comessationibus &c. ex ipsa lectione* (nota) *ad fidem & pœnitentiam convertebatur.* (Si ex ipsa lectione ad fidem converti possumus, utiq; Scriptura est medium fidei non solùm *augendæ & confirmandæ*, sed etiam *gignendæ & accendendæ*. Johan. 20. v. 31. *Hæc scripta sunt, ut credatis.*)

5. Cornelius Jansenius in Concord.

Evang. cap. 11. *Multa loca afferuntur ab Evangelistis per applicationem quandam, non autem quod Prophetæ id significare voluerint, ad quod ab Evangelistis afferuntur, ut cùm dicitur, ut impleretur, quod dictum est, Ex Ægypto vocavi filium meum, sicut, si quis de Patre nimis filium amante diceret. Videres illum in desiderio filii sui omnia contemnere, ut impleretur in eo illud Maronis. Omnis in Ascanio cari stat cura parentis.*

Hujusmodi etiam juxta Jansenium est illud Matth. 15. *Hypocritæ, benè de vobis prophetavit Esaias dicens. Populus hic labiis me honorat.* Et illud cap. 13. *Auditu audietis & non intelligetis &c.* & quod est ibidem. *Aperiam in parabolis os meum,* & quod cap. 2. legitur. *Vox in Rama audita est &c.*

Contrà Ribera in cap. 11. Hoseæ numer. 13. *Hac in re vir eruditissimus toto cœlo errat & homo cumprimis pius dicit id, quod pietas fidei nullo modo, ut mihi quidem videtur, dici sinat. Nam cùm Scriptura ipsa docet, Prophetam de re illa locutum esse, quam Evangelistæ commemorant, quis audeat dicere, minimè eam significare voluisse & perinde esse, ac si versus Virgilii ad illud afferretur? Dominus ait, Hypocritæ, benè prophetavit de vobis Esaias. Utrum ego Christo credam, an Jansenio, qui ait, non prophetâsse? Planè enim ait, non prophetâsse de illis, si id non prævidit ac significare voluit. Nam si ego pro verbis Esaiæ similia verba ex Virgilio substituerem, aut ex Homero, quis me ferret, si dicerem, Homerum de illis hominibus prophetâsse? Si autem prophetavit, ut dixit, qui non mentitur Christus, ergo & prævidit & intellexit, quæ dicebant. Intelligentiâ enim est opus in visione, ut Daniel cap. 10. docet. Cùm autem dicitur, ut impleretur, quod dictum est per Prophetam, etsi paulò obscurius, tamen idem est, ac si diceretur, quod prophetatum est, nam propriè verbum meum non impletur, nisi cùm illud fit, quod ego futurum prædixi. Audax ergo & periculosa est Jansenii opinatio, & quantùm ad hunc locum attinet, universis Patribus adversatur, universis Expositoribus.*

Jansenium insuper hoc nomine refellit Tannerus tom. 1. Theolog. Scholast. Disput. 1. quæst. 5. dub. 6. num. 4. & 5. Sed Nicolaus Serarius cap. 21. Proleg. Biblic. quæst. 14. sub finem Jansenium excusat, *quòd probabiliter & Catholicè statuat, sensum accommodatitium in Scriptura esse.*

6. Quidam (Pontificii, referente Azorio lib. 8. in Instit. moral. cap. 2. §. Nonò quæritur) opinantur, *omnem Scripturæ locum sensu mystico constare, quoniam vox Pauli est 1. Cor. 10. v. 11. Omnia in figuris contingebant illis.*

Contrà 1. Bellarminus lib. 3. de Verbo Dei cap. 3. §. Sed quanquam. *Non invenitur spiritualis sensus in omni sententia Scripturæ, nec in Testamento Veteri, nec in Novo. Illud enim, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde Deuter. 6. & Matth. 22. & similia præcepta, non habent nisi unum sensum, id est, literalem, ut rectè docet Cassianus collat. 8. cap. 3.*

2. Johannes Stephanus Menochius Jesuita in præfat. annotat. in Biblia capite 23. *Notandum, cujuslibet loci sacræ Scripturæ sensum aliquem literalem esse, sensum verò mysticum, in aliquibus quidem reperiri, in aliis verò non item &c. Itaque ex omnibus locis omnes sensus extundere velle,*

non

non solùm supervacaneum est, sed etiam ineptum.

3. Azorius d. l. *Mihi videtur, leges Ceremoniales & judiciales duplicem sensum habere, literalem scil. & mysticum. At verò præcepta & consilia morum non solent, nisi sensum literalem habere.*

4. Salmeron Prolegom. 19. Can. 4 *Solidum non est, Scripturam S. per omnes quatuor sensus interpretari, & qui vellet per omnes intelligendi modos universas Scripturas exponere, multa minimè coherentia confingeret.*

5. Dictum Paulinum non loquitur de allegoriis. Benedict. Justinianus in 1. Corinth. 10. *Sed hæc quasi quædam exemplaria fuerunt, in quibus tanquam tabellis Deus nobis delineavit, quid fugere, quid sequi debeamus &c.*

Ibid. *Quæ sanè omnia, ut narrantur, verè olim contigerunt, propriè tamen eveniebant eis, ut quodammodo in iis, tanquam in typis perspiceremus, quæ nos ira Dei maneat, si iisdem vitiis fuerimus obnoxii.*

6. Dominicus Bannes in Thom. p. 1. quæst. 1. artic. 10. *Dicit Apostolus, in figura ipsis contigisse supplicia, id est, in exemplum nostrum.*

Ass. 7. Gretserus lib. 1. de cruce c. 6. §. Plus probásset. & §. Nec est. *Nemo miretur, me quercum, in qua Absolon capillis pependit, vocâsse crucem. Verè enim crux fuit, crucisq; Dominicæ manifesta figura, in qua Absolon pendens Christum præfigurabat.*

Contrà Azorius d. l. §. Decimò. *Hieronymus in cap. 10. Oseæ, in cap. 45. Esaiæ, in cap. 12. Ezech. Augustinus lib. 2. de serm. Domini in monte & Origenes homil. 5. in Genes. reprehendunt eos, qui allegoricè exponunt res malè & turpiter gestas.*

Ibid. *Dicendum existimo, quòd homo bonus, qui in veteri populo præcessit in re aliqua, quæ verè mala non fuit, in ea potuit typum & figuram Christi continere. Sic Abel à fratre suo interfectus est figura Christi. Joseph venditus à fratribus in Ægyptum Christum adumbravit. Simson ingressus ad alienigenas significavit Christi ingressum ad gentes. Sed impios, in quo impii fuerunt, figuram Christi non fuisse.*

8. In Indice Expurgatorio à Junio edito pag. 155. *Illud Petri Rami, parabola non est subtiliùs interpretanda, deleatur.*

Contrà 1. Suarez in Thomam tom. 4. quæst. 88. artic. 4. sect. 1. Disput. 13. *Monet Chrysostomus homil. 48. & 65. in Matth. in exponendis parabolis præcipuè attendendum esse finem parabolæ, nec singula verba accommodanda esse, sed solùm quatenus ex iis per quandam analogiam declaratur, quod intenditur.*

2. Salmeron tomo 7. tractat. 3. pag. 16. *Proponitur gladius, quo panem & carnes secare valeas. Certum est, gladium non omni ex parte scindere, sed ex una tantùm, nec enim per manubrium secat, neque per partem obtusam oppositam aciei, neque per cuspidem, sed tantùm per aciem, sive acutam partem secat. Et tamen nemo sanæ mentis dixerit, aut manubrium, aut cuspidem, aut partem obtusam oppositam aciei necessaria non esse ad scindendum. Nam etsi per seipsa non scindant, serviunt tamen, ut pars, quæ acuta est, & ad secandum nata, scindere fortiùs & commodiùs valeat, nam sine illis profectò acies minimè scinderet. Ita in parabolis multa afferuntur, quæ, etsi per seipsa sensum spiritualem non efficiunt, conducunt tamen, ut parabola per eam partem scin-*

dat & secet, ad quod præstandum ab autore proposita fuerat. Solo item vomere, teste Augustino lib. 16. de Civit. Dei cap. 2. terra proscinditur, sed ut hoc fieri possit, etiam cætera aratri membra sunt necessaria. Et soli nervi in citharis atque hujusmodi vasis cæteris aptantur ad cantum, sed ut aptari possint, insunt & cætera in compaginibus organorum, quæ non percutiuntur à canentibus, sed eæ, quæ percussæ resonant, his annectuntur.

3. Maldonatus in Luc. 15. v. 22. *Tutissimum est, quod sæpè moneo, non nimis pressè tractandas esse parabolas, frangi sæpè tractando, solet hic accidere, quod proverbio dici solet, ut, qui nimium emungit, sanguinem eliciat.*

In Johan. 10. v. 3. *Non est necesse, ut sæpè monuimus, omnia, quæ in parabolis dicuntur, ad id, cujus causâ proponuntur, accommodari. Multa dici explendæ narrationis, multa describendæ, multa ornandæ rei gratiâ, unde parabolæ sumuntur.*

In cap. 15. Johan. v. 6. *Non sunt singulæ parabolæ partes ad rem semper per parabolam significatam accommodandæ, multa enim dicuntur ad explendam, ornandamq; narrationem.*

4. Martinus Delrio Isagog. in Comment. Cant. Cant. cap. 4. *Notanda est illa regula verissima, non quæcunque in parabola commemorantur, ea ad Historicum vel allegoricum sensum pertinere, vel eo explicari debere, sed ornatûs duntaxat & decoris gratiâ, non ut membra, sed ut emblemata; non quia necessaria, sed quia sic fieri solita, inferi solere, atq; ideò non omnia bonum Interpretem, quæ in ipso literæ cortice occurrunt, ad medullam literæ transferre & accommodare debere, sed ea duntaxat, quæ ad essentiam (ut sic dicam) medullæ & scopum autoris, finemq; parabolæ spectare videbuntur. Quæ autem sint talia, id ex fine parabolæ intelligendum. Nec semper personæ personis, nec partes partibus per omnia scrupulosè sunt conferendæ, sed totum negotium toti negotio comparandũ & totum sententiæ corpus intuendum & integrum ex integra parabola trahendum, ut optimè Joh. Maldonatus admonuit in Matt. cap. 11. v. 16. in cap. 13. v. 25. in cap. 18. v. 23. & passim.*

9. Nicol. Cusanus Epist. 2. de comm. sub una advers. Bohemos. *Non te moveat, quòd diversis temporibus alius atque alius ritus sacrificiorum & etiam Sacramentorum stante veritate invenitur, Scripturasq; esse ad tempus adaptatas & variè intellectas, ita ut uno tempore secundùm currentem ritum Universalem exponerentur, mutato ritu iterùm sententia mutaretur &c.*

Duræus contra Witak. f. 45. *Ad Cardinalem Cusanum quod attinet, rectè ab eo scriptum est, alio atque alio modo Scripturas pro temporis ratione accipi posse atq; exponi.*

Autor Apologiæ pro dispensatione Papæ super matrimonio Henrici VIII. fol. 34. *Et forsitan aliquoties expediens fuerit, neque Deo ingratum ad piè subditorum animos fallendos, in quibusdam causis Scripturas nonnihil à genuino sensu detorquere.* (Hoc verò est certum & immotum fidei nostræ fundamentum, incertum atque lubricum planè reddere.)

10. Stapletonus in Relect. princ. fid. controv. 4. quæst. 5. pag. 497. *Scriptura est quidem vox Dei, sed non simpliciter, nec semper &c. Est autem Scriptura vox Dei, quando Ecclesia illam loquitur.*

Hosius de expresso Dei verbo tom. 2. pag. 3. *Scriptura in seipsa non est verum illud*

Dei verbum, nisi juxta sensum Ecclesiæ exponitur.

pag.5. *Jam igitur habes Lasce, quomodo Scriptura pendeat ab autoritate, testimonio atque approbatione Ecclesiæ, & quemadmodum illo demum sensu Scriptura sit verum & expressum Dei verbum, qui fuerit Ecclesiæ Catholicæ judicio comprobatus.* (Hac ratione Scripturæ insita majestas & autoritas planè negatur, ejusq; autoritas unicè ab Ecclesia suspenditur.)

Ibid. pag.622. & 623. *Qui Dei verba loquuntur extra Ecclesiam, eorum ora Diabolum aperire, certum est: sicut è contrario, qui loquuntur eadem intra Ecclesiam, quin eorum ora Deus aperiat, dubitandum non est &c. Atque hoc est, quod propriè dicitur verbum Dei, quando Scripturæ verbis non proprius astruitur sensus, verùm is, qui omnium qui Ecclesia Catholica est, quem eundem esse Dei sensum, ambigendum non est &c. Si quis suum illis* (Scripturæ verbis) *sensum astruit, quamlibet multa Scripturarum testimonia producat, non tamen expressum Dei verbum, sed expressum Diaboli verbum producit.*

lib.3. de Autorit.Script. contra Brentium pag.551. *Quando aliquis Scripturam profert, qui non est Catholicus, non profert verbum Dei, sed Diaboli.*

Canis. in Catech. pag.164. *Diabolum per eos loqui, qui Scripturam contra Ecclesiam Catholicam proferunt.* (Hac ratione sensus à verbis Scripturæ separatur, ac Scripturæ ipsius in se consideratæ verus sensus cum hæretica ipsius detorsione ac depravatione confunditur.)

11. Johannes Maria Verratus Carmelitanus in scripto edito Anno 1561. *Determinatio Ecclesiæ appellatur Evangelium.*

12. Ludovic. Protonotarius in Concil. Basileensi dixit; *non esse ullum argumentum collectum ex Actis Apostolorum, quorum exempla magis sint admiranda, quàm sequenda.*

13. Anglo-Remenses in Annot. Act. 15.v.10. *Si Evangelistæ & alii Scriptores sacræ Scripturæ non adhibuissent omnem diligentiam humanam ad investigandam veritatem rei, Spiritus S. non astitisset ipsis.*

Bellarminus lib.1. de Verbo Dei capite 15. *Aliter Deus adfuisse solitus Prophetis, aliter Historicis. Illis revelavit futura & simul astitit, ne aliquid falsi admiscerent in scribendo, his non semper revelavit ea, quæ scripturi erant, sed excitavit duntaxat, ut scriberent ea, quæ vel viderant, vel audierant, quorum recordabantur, & simul astitit, ne quid falsi scriberent, quæ assistentia non excludebat laborem.*

lib. 2. de Concil. cap.12. §. Alterum. *Scriptores sacri non debuerunt multùm laborare in libris suis edendis. Satis enim erat, si laborarent scribendo, vel dictando, si edebant vaticinia; vel ad summum revocando ad memoriam, quæ viderant, vel audierant, & cogitarent verba, quibus ea scriberent, si scribebant Historias, vel Epistolas, vel aliquid simile.*

(Atqui immediata Spiritus sancti assistentia humanam diligentiam & molestiam excludit, ac singula Scripturæ verba sunt θεόπνευστα, non autem humanâ industriâ excogitata.)

14. Iidem Anglo-Rem. Rom.12. sect.1 *S. Paulum præ timore, ne à veritatis linea exorbitaret, quamvis haberet Spiritum sanctum, ivisse ad conferendum cum Petro.* (Contrarium docet Apostolus, Galat.2. v.6. 1.Cor.7.v.40.)

15. Bellarminus lib. 4. de Verbo Dei cap. 4. *Etiamsi Scriptura dicat, libros Prophetarum & Apostolorum esse divinos, tamen non certò id credam, nisi prius credidero, Scripturam, quæ hoc dicit, esse divinam. Nam etiam in Alcorano Mahometi passim legimus, ipsum Alcoranum de cœlo à Deo missum.* (Alcoranus multis nomenis Diabolicam falsitatem; Scriptura divinam suam autoritatem demonstrat. Ergo Scripturam cum Alcorano conferre, est lucem cum tenebris, Deum cum Diabolo conferre.)

16. Anglo-Remenses in Annot. ad cap. 12. Luc. *Idiota Catholicus, cùm pro tribunali seculari steterit, de causa fidei examinandus, etsi tantùm responderit, se esse virum Catholicum & Ecclesiam ipsam, quam profitetur, posse fidei rationem reddere, nec quicquam præterea aliud responderit, satis viri Catholici muneri faciet.* (Contrarium docet Petrus 1. Epist. 3. v. 15.)

Anglo-Remensibus assurgit Cardinalis Hosius lib. de autorit. Script. ubi commendat *doctum quendã, qui, sicut audierat à carbonario, non aliò confugiendum esse duxit, quàm ad fidem Ecclesiæ Catholicæ, tanquam ad asylum unum omnium tutissimum: & in ea tempore mortis plus præsidii invenit, quàm in omni Scripturarum exercitatione, quas totâ vitâ suâ meditatus erat diligenter.* Ibidem ait, *pietatem divinam non attendere, quantâ cognitione credatur, sed magis quantâ devotione, quod creditur, diligatur.* (Atqui ignoti nulla cupido, nedum dilectio.)

Doctor Colus in consessu Ordinum Angliæ dicebat. *Edico vobis, ignorantia est mater pietatis*; apud Ivellum art. 27. contra Thomã Hardingum &c. (Christus contrà pronunciat, ignorantiam Scripturæ esse matrẽ erroris Matthæi 22. v. 29.)

17. Claudius Espensæus in Comment. 2. Timoth. 3. *Repurgatam hodiè apto unam Catechesin. Nam hodiè in primis fidei fundamentis instituuntur, sed non aliter, quàm Latinè. Novi equidem generosum & veteranum Equitem, qui de Spiritu sancto interrogatus quid crederet, ingenuè confitebatur, quod olim Ephesii, nunquam se, an ullus esset Spiritus sanctus, audivisse?* (Quid absurdius, quàm institutionem Catecheticam fieri in lingua Latina?)

18. Leo IV. c. de libellis dist. 20. *Magnâ voce pronunciare non timeo, quia, qui sanctorum Patrum statuta, quæ apud nos Canonum nomine prætitulantur, sive sit Episcopus, sive Clericus, sive Laicus, non indifferenter* (nota) *recipere convincitur, nec Catholicam & Apostolicam fidem, nec sancta quatuor Evangelia utiliter & efficaciter ad effectum suum retinere, vel credere probatur.* (Hac ratione statuta Patrum ejusdem autoritatis cum verbo Dei esse asseruntur.)

19. Martinus Becanus in Manual. p. 85. §. 8. *Scriptura secundùm literam occidit, id est, in lapsum & errorem inducit.* (Quantò rectiùs Bellarminus lib. 3. de Verbo Deo cap. 3. *Ex solo sensu literali ducuntur firma argumenta?*)

20. Albertus Piggius in Assert. Hierarch. Eccles. lib. 1. cap. 2. disputat, *absque Ecclesiæ autoritate dubitari posse, an Marcus & Lucas Ecclesiæ Christi veritatis ac fidei à se scriptorum testes idonei & infallibiles esse possint, quia non visa, sed narrata ab aliis retulerunt.* Verba integra sic habent fol. 4. *De Evangeliis pergam rursum interrogare,*

rogare, qui sciant, hæc esse Matthæi, Marci, Lucæ, Johannis, quæ sub illorum nomine legimus? ut qui autographa eorum nunquam viderint, & si viderent, non agnoscerent: & ut certò agnoscerent, quis certos reddidit, vera esse certaq́, quæ scribunt, omnia de Christo, præsertim Marcus & Lucas, qui nunquam viderant, sed crediderunt narrantibus aliis?

(Atqui Matthæus & Johannes, propter immediatam Spiritus sancti ἔλλαμψιν & inspirationem, sunt testes infallibiles & αὐτοπάθειαν quam Marcus & Lucas cum illis habent communem. De ea testatur quidem Ecclesia exteriùs, sed in ipsis Evangelistarum scriptis interna κριτήρια habentur, per quæ Spiritus sanctus in corde cujusq; credentis id confirmat interiùs.)

Rectè Cornelius à Lapide in Comment. 2. Petr. 1. v. ult. *Licèt Scriptores sacræ Scripturæ nonnulla ex iis, quæ scribunt, scirent naturaliter, puta, quia ea viderant, vel audierant, ut cùm scribunt Historias sui temporis &c. tamen in illis ipsis incitabantur à Spiritu sancto ad ea scribendum, idq́ eo modo & ratione, quo volebat Spiritus sanctus, qui proinde illis assistebat, ut ne vel in puncto errarent. Nam, ut ait S. Augustinus Epist. 8. ad S. Hieronymum. Titubabit fides, si divinarum Scripturarum vacillet autoritas.*

21. Simon Schreinerus in Apol. contra D. Keslerum de mirac. Franckenthal. pag. 344. *Si hæc esset vera antiqua fides, quæ in sacris Bibliis comprehenditur, tunc omnes hæreses & superstitiones essent vera fides.* (At distinguendum inter *violentam Scripturæ detorsionem*, quâ hæretici mendaciis suis colorem inducere satagunt, & inter *genuinam Scripturæ sententiam*, per quam hæreses non confirmantur, sed jugulantur.)

22. Stapletonus in cap. 13. Triplicationis adversus Witakerum pag. 144. docet, quòd verbum scriptum sit duntaxat *objectum & materia fidei*, non autem *causa, vel Magister fidei*, id quod soli Ecclesiæ tribuit. Verba sic habent. *Verbo DEI obœdimus, sed in ore Præpositorum, in ore Ecclesiæ & ab Ecclesia tradito, proposito, explicato. Obœdimus autem verbo, non ut fidei Magistro, sed ut fidei objecto, nec quia illud nos suo aliquo opere docet, sed quia nos illi nostro opere credimus &c.* cum quo congruit illud Bartholomæi Caranzæ Controvers. 2. *Autoritatem Scripturarum esse ab Ecclesia, non contrà; & Scripturas regulari debere per Ecclesiam, non contrà.*

(Contrarium docet Apostolus Roman. 10. v. 18. *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Dei.* Et Christus Joh. 17. v. 20. orat pro illis, *qui per verbum Apostolorum erant credituri.*)

23. Albertus Piggius lib. 1. Hierarch. Eccles. cap. 2. fol. 8. scribit, quòd *Apostolorum scripta non præsint fidei ac religioni, sed potiùs subsint.* Verba integra sic habent. *Quorum* (Apostolorum) *ministerio, cùm jam diffusa esset in orbem penè universum* (Ecclesia,) *excitavit sacer ille Spiritus pro confirmanda fide & devotione fidelium, sanctorum quorundam virorum pium studiū, ut literis commendarent & commentarentur redemtionis nostræ à Christo peractam in terris Historiam, ab incarnatione nativitateq́ ejus auspicantes ad gloriosam triumⸯ*

triumphalemq́; ipsius adscensionem in cælum; non quidem, ut scripta illa præessent fidei religioniq́; nostræ, sed subessent potiùs, sicut accesserunt eisdem jam propagatis in orbem, non præcesserunt.

In Paralipomenis Abbatis Ursperg. pag. 494. refertur, *quendam Doctorem Pontificium in concione quadam, Spiræ habitâ, publicè dixisse, tutius esse à Scriptura & Evangelio discedere, quàm ab Ecclesiæ Ceremoniis.* (Contrà Apostolus Galat. 1. v. 8. pronunciat *Si vel Angelus è cœlo aliud prædicaverit, quàm quod ab Apostolis prædicatum est, anathema debere haberi.*)

24. Stapletonus in Relect. princip. fidei doctrinal. controvers, quæst. 2. artic. 4. pag. 514. *Si præsens Ecclesia librum Pastoris sive Hermetis &c. in Canonem sacræ Scripturæ referret, nulla ratio obstat, quin eum pro Canonico admittere debeamus æquè atq; Epistolam Jacobi.* (At hac ratione librum hæreticum Ecclesia posset facere Canonicum, quod absurdum.)

Johannes Maria Magister sacri Palatii in Censura his libris præfixa tom. 5. Bibl. Patrum edit. 3. *Dubitandum nullo modo est, libellum hunc Pastoris, ut modò scriptus habetur, ab Herma Pauli discipulo non esse conscriptum, cùm & hæresibus & fabulis sit oppletus. Eum S. Gelasius in Romano Concilio inter Apocrypha scripta abjicit. Item & S. Prosper nullius autoritatis esse pronunciat.*

Bellarminus lib. de Script. Eccles. p. 58. in 8. vel tom. 7. Oper. col. 23. docet, *multa esse in libro illo Hermetis noxia.*

Tannerus lib. 1. Disputat. in Thom. part. 1. Disput. 1. de Verbo Dei scripto & non scripto thesi 37. Stapletono ex parte suffragatur, sic scribens. *Non omninò improbabile est, quod quidam dicunt, posse Ecclesiam etiamnum librum aliquem de novo in Canonem recipere.*

Suffragatur etiam Pistorius, vel quicunque alius Autor libri de 1020. falsis contra D. Mentzerum, falso 437. *Potest Ecclesia, quæ hodiè est, librum quendam recipere in Canonem.*

Contrarium rectiùs statuunt quidam ex Scholasticis & Pontificiis. Durandus 2. sent. dist. 20. quæst. 1. *Hoc autem, quod dictum est de approbatione Scripturæ per Ecclesiam, intelligitur solùm de Ecclesia, quæ fuit tempore Apostolorum, qui fuerunt repleti Spiritu sancto: & nihilominus viderunt miracula Christi & audierunt ejus doctrinam, & ob hoc fuerunt convenientes testes omnium, quæ Christus fecit aut docuit, ut per eorum testimonium Scriptura continens dicta & facta Christi approbaretur.*

Thomas Waldensis lib. 2. tom. 1. Doctrinalis fidei cap. 20. *Ecclesia dicit, non posse jam augeri librorum numerum, quia lex Christi jam attigit ad perfectum. Ecce, non minor est potestas hominis in naturalibus, cùm creverit ad perfectum hominē, quàm cùm infans fuit, & cœpit crescere: tunc autem habebat, quò cresceret per pollices atque pedes usque ad debitæ quantitatis ascensum: cùm autem factus est vir, non potest, sicut Dominus dixit, adjicere ad staturam cubitum unum, imò nec pollicem: Ita ergo lex Christi per totum decursum Veteris Testamenti infans erat, dicente Apostolo, quòd nihil ad perfectum adduxit lex: temporis verò plenitudo fuit tempus Christi & Apostolorū. Usq; tunc ergo, quia fides habebat, quò cresceret, posset per appositionem librorum staturam perfectæ proceritatis acquirere. Elapso autem Apostolico tempore non potuit crescere*

scere amplius, nisi quis dicat eam hactenus imperfectam.

Nicolaus Serarius cap. 8. quæst. 21. Prolegom. Biblic. testatur, *de quæstione illa, an Christianorum Canon adhuc augeri possit, autores discrepare, aliis negantibus, aliis verò affirmantibus.*

Tannerus tom. 3. Theol. Scholast. Disput. 1. quæst. 5. dub. 1. num. 56. & 57. negat, *posse Ecclesiam librum Apocryphum reddere Canonicum.* (Quod congruit cum dicto Augustini lib. 11. contra Faustum cap. 5. *Distincta est à posteriorum libris excellentia Canonicæ autoritatis V. & N. Testamenti, quæ Apostolorum confirmata temporibus &c.*)

Bonfrerius Jesuita Profes. Duacenus mediâ ingreditur viâ, distinguens *inter libros Apocryphos positivè rejectos ab Ecclesia,* hos negat, modò recipi posse in Canonem ab Ecclesia; *& inter libros negativè rejectos, hoc est, qui non sint probati, vel admissi, & de quibus judicium Ecclesia primitiva suspenderit,* illos adhuc hodiè recipi posse in Canonem. Ita disserit Prolegom. Biblic. in 5. libros Mosis sect. 8. fol. 5. (sed ostendimus suo loco *rejicere ex Canone* & *non recipere in Canonem,* in hac quæstione esse paria.)

25. Melchior Canus lib. 3. Locorum Theol. cap. 3. fund. 4. *Ubi verò gentium est verbum, quod tantoperè Lutherani jactare solent? Nam scriptum verbum, si verè & propriè loqui volumus, non est verbum. Apud nos autem, qui Christi & Apostolorum oracula, vocesq; tuemur, verbum Domini verè & propriè manet in æternum. Verbum, inquam, vivum, quod ex Doctorum ore in discipulorum transfusum aures fortius resonat.* (Quòd verbum scriptum non sit verbum Dei, si verè & propriè loqui velimus, pugnat cum ipsius Spiritus sancti assertione toties repetita, quâ Scriptura sacra pro verbo Dei nobis commendatur, & cum totius Ecclesiæ Catholicæ confessione. Quid quod Bellarminus ipse disertè scribit lib. 1. de Verbo Dei cap. 2. *Libris, qui Canonici nominantur, verbum Dei contineri.* Et cap. 1. præcedente. *Illud inprimis statuendum, Propheticos & Apostolicos libros juxta mentem Ecclesiæ Catholicæ & olim in Concilio Carthaginensi III. cap. 47. & nuper in Concilio Tridentino sess. 4. explicatam, verum esse verbum Dei,* cum quo congruit illud Gregorii de Valentia lib. 8. Analys. fidei cap. 5. *Cognitio illa sacris expressa literis, quam Deus Canonicis Scriptoribus indidit, quamq; per illos voluit cæteris scripto patefieri, velut sonorum quoddam verbum DEI est, quo is videlicet conceptum æternæ mentis suæ notitiamq; verissimam hominibus eloquitur ac manifestat.* Uti etiam illud Balduini Junii lib. 12. Manualis Theolog. cap. 6. pag. 522. *Scriptura sacra est doctrina, quam Spiritu sancto inspirante atq; dictante autores sacri literis mandaverunt. Itaque & Apostolus eam nominat doctrinam divinitus inspiratam & idcircò etiam Dei verbum literis expressum dicitur.*

Jodoc. Lorich. in Thes. Theol. tit. Verbum Dei pag. 1925. *Quòd & Scriptura sacra pro verbo Dei habeatur, Christus Dominus ipsemet declaravit.*)

26. Affine est huic Melchioris Cani assertioni illud Wilhelmi Lindani lib. 1. Panopl. cap. 23. *quòd verbi Evangelici Natura à scripto abhorreat.* Sic enim caput illud exorditur. *Cæterùm, ut quod ad præsentem de verbi Dei Evangelici Natura di-*

sputationem, cur nam à Scripto literisq́ mortuis abhorrens, in Scripturas redacta sit, attinet, concludamus &c.

27. Idem Costerus in Enchirid. Controverf. cap. 1. de Script. *Christus nec Ecclesiam suam à chartaceis scriptis pendere, nec membranis mysteria sua committere voluit.*

Contrà Andradius lib. 2. Defens. fid. Trident. fol. 100. edit. Ingolstad. *Nemo inficiatur, divinorum mysteriorum cognitionem ex divinis literis potissimùm petendam esse, illasq́ inprimis esse consulendas, cùm res quævis in disceptationem, quæstionemq́ vocatur: ita enim divina consilia & voluntatem continent, ut nulla earum dignitati & amplitudini oratio par & æqualis possit reperiri.*

Et postea fol. 102. *Nos, qui Dei illam* (Scripturam) *omnipotentis oracula, cælestiaq́ consilia complecti credimus, qui inde velut ex salutari fonte vitæ præcepta, salutis consilia, veramq́ potissimùm doctrinam haurimus, qui in ea dies noctesq́ insudamus, qui ex ipsa ad vitæ molestias levandas remedia petimus, qui rerum humanarum contemtum, cælestium amorem, laborum solatium, ærumnarum levamentum, bonorumq́ omnium absolutionem ex eadem educimus, istis persuasionibus* (Chemnicii) *minimè indigemus.*

28. Multi ex Pontificiis statuunt, *Scripturam esse literam mutam & mortuam*, ut ostendimus superiùs membro 1. §. 5.

Contrà Bellarminus lib. 1. de Verbo Dei cap. 2. ex professo contra Suencfeldium demonstrat, *Paulum 2. Corint 3. per literam occidentem non sacram Scripturam, sed per illam quidem legem Mosis citra gratiam spectatam, per Spiritum verò gratiam ipsam & N. Testamentum designare.*

Franciscus Agricola in lib. de Verbo Dei cap. 1. pag. 8. concludit, *per se & propriè nec Mosen, nec ullam Scripturam sacram literam occidentem vocari, nedum rejici, aut tanquam verbum Dei non sit, repudiari debere.*

Autor Oneris Ecclesiæ cap. 34. §. 10. *Cùm in veteribus Prophetiis, tum etiam in novis revelationibus hodiè vocem Domini audimus, quia Scriptura semper loquitur.*

29. Eccius in Enchirid. Locor. commun. cap. de Eccles. probare conatur, *Ecclesiam habere potestatē super Scripturam,* inter cætera argumento eo, *quòd Ecclesia diem Sabbati mutaverit in diem Dominicam. Scriptura* (inquit) *docet, Memento, ut diem Sabbati sanctifices. Sex diebus operaberis & facies omnia opera tua. Septimo autem die Sabbatum Domini tui est & c. tamen Ecclesia mutavit Sabbatum in Dominicum autoritate suâ, super quo nullam habes Scripturam.*

Resp. ex Alex. Alens. p. 3. q. 32. memb. 2. præceptum de Sabbato proponi in lege duplici ratione, primò *ut rem*, deinde *ut signum. Ut res proponitur, quatenus jubet certo tempore vacare Deo; ut signum, quatenus præcisè diem septimum determinat & futurum aliquid olim designabat.* (Priori modo est præceptum morale seu Decalogi & adhuc durat. Nam etiam hodiè vacare Deo uno aliquo & certo die oportet. Posteriori fuit præceptum Ceremoniale & figurale. Ceremonialia autē eo fine & eâ ratione instituta fuēre, ut durarent usq; ad N. T. Quemadmodum ergo aliæ Ceremoniæ Leviticæ, ita quoq; Sabbatum, quatenùs fuit figura & signum, in N. T. est abrogatum, non autoritate Ecclesiæ, sed ipsius Dei insti-

institutione & Christi adventu. Augustinus lib.19.contra Faustum cap.9. *Cum quaeris, quare Sabbati otium non servet Christianus? &c. respondeo &c. quia, quod eâ figurâ prophetabatur, jam Christus implevit.* Sabbatum ipse Spiritus S. mutavit, qui docuit per Apostolos, *non esse nobis observandos dies aut tempora.*)

30. Costerus in Enchirid. Controv. cap.de Script. *Scriptura (in corde Ecclesiae exarata) praestantia multis partibus superat Scripturas, quas nobis in membranis Apostoli reliquerunt, 1. quòd illa sit exarata digito Dei, hae calamis Apostolorum &c.*

Resp.1. ex Gregorio praefat.in Jobum cap.1. *Quis haec* (librum Jobi) *scripsit, valdè supervacuè quaeritur, cùm tamen autor libri Spiritus sanctus fideliter credatur. Ipse igitur hoc scripsit, qui hoc scribendum dictavit. Ipse scripsit, qui & illius operis inspirator extitit & per scribentis vocem imitanda ad nos ejus facta transmisit. Si magni cujusdam viri susceptis Epistolis, verba legeremus, eaq́ quo calamo fuissent scripta quaereremus, ridiculũ profectò esset, si non Epistolarum autorem scire, sensumq́ cognoscere, sed quali calamo earum verba impressa fuerint, indagare studeremus. Cùm ergo rem cognoscimus, ejusq́ rei Spiritum sanctum autorem tenemus, cùm scriptorem quaerimus, quid aliud agimus, nisi legentes literas de calamo perscrutamur?* (Ergo non potest inter digitum Dei & calamum Apostolorum ita distingui, ut Scriptura verbo praedicato inferior esse propterea statuatur, quia non ipsius Dei digito, sed Apostolorum calamis exarata est.)

2. ex Andradio lib.2. Defens.fid. Trident. fol.105. ubi contra Chemnicium, qui ad *commendationem Scripturae cumprimis facere* scripserat, *quòd Deus ipse legem suam digito suo lapideis tabulis insculpsisset*, sic declamat. *Sed esto, ita esse Chemnici, ut fingis, fueritq́ scribendi sacra oracula munus Dei ipsius manu initiatum, majusne ideò pondus & autoritatem illa habere existimabis? Ita nos ingenio hebetes, divinarumq́ rerum ignaros esse putas, ut pluris sacras literas faciamus, quia Dei sunt manu scripta, quàm quia ab eo mortalibus patefacta atque mysteria ipsis inclusa, maximo illius in nos munere universo sunt orbi enunciata? Si tota illorum autoritas ex omnipotentis Dei fide & autoritate pendet, quem nihil nisi verum & firmum eloqui posse certò scimus, quid illis momenti ex scriptione accedere arbitraris? aut cur non pari pietate & observantiâ prosequemur, quaecumque à Deo enunciata esse cognoscimus, quamvis in Commentaria redacta nunquam fuissent?*

Et postea. *Cùm ad sacrarum literarum pondus nihil pertineat, â rerum omnium procreatore, an à procreatis mentibus, ab Angelis, an ab hominibus Angelicis fuerint conscripta, sed tota illarum dignitas & excellentia ex enunciantis Dei fide & veritate extet, quâcunque certè ratione Dei nobis mens, voluntas & consilia pateant, non minoris illa faciemus, quàm quae magnis sunt olim coeli fulgoribus, tonitruis atque clamoribus promulgata, silicibusq́ infixa.*

3. ex Salmerone tom.1. Comment. in Hist. Evang. Proleg.26. *Si tantùm dicendi sunt scribere, qui propriâ manu exarant literas, profectò neque Hieremias Prophetiae suae autor asserendus esset, cùm illam per Baruch Scribam suam cõscripserit, neq́ Paulus Epistolae ad Rom. scriptor esset dicendus &c.*

Tantoq; magis dicendum est, Christum scripsisse per Evangeliorum Scriptores, ut per manus suas, quantò illi ne verbum unum, aut jota unum, ut solent plerunque amanuenses facere, de suo Spiritu Evangelio addiderunt, cùm exploratum sit, non nisi Spiritu sancto assistente scripsisse.

4. Ex Gregorio de Valentia, qui lib. 8. de Anal. fid. Cathol. cap. 5. docet, *autores Canonicos ob eamrem propriè dici scribere Spiritu sancto dictante, quoniam in doctrina scripto tradenda, sic illorum operâ Spiritus sanctus utatur, ut in eo quidem negotio non tam illi agant, quàm agantur à Spiritu sancto, planè instar calami, cùm usurpatur à Scriptore, quò spectare dicit illud Davidis. Lingua mea calamus Scribæ velociter scribentis, nec alium ibi per Scribam, quàm Deum ipsum significari, quem & alibi David dicat emittere eloquium terræ, & velociter currere sermonem ejus.* (Ergo verbum prædicatum non potest propterea statui præstantius verbo scripto, quòd illud Dei digito in corda hominum exaratur, hoc calamis sanctorum Dei hominum exaratum, cùm utrobique sit unum & idem Dei verbũ, cumque sancti Dei homines in hoc scribendi officio fuerint ipsius Dei amanuenses & ipsorum manus Dei calami.)

31. Gordonus Huntlæus in Epitom. Controversiarum controvers. 2. cap. 14. num. 15. scribit, *apud se hæc omnia Synonyma esse, Ecclesiam, fidem Ecclesiæ, prædicationem Ecclesiæ, verbum Dei ab Ecclesia prædicatum, veritatem Dei ab Ecclesia propositam. Omniaq; hæc,* inquit, *intelligimus nomine Ecclesiæ, cùm dicimus, Ecclesiam esse fundamentum fidei.* (At res ipsa testatur, hæc esse longè diversa.)

32. Jesuitæ in Reformatione Styriæ & Carinthiæ ante annos triginta surrepta *Germanica Lutheri Biblia* in publico foro exusserunt, referente D. Polyc. Lysero in præfat. Paraph. in Hist. Passionis Domini.

Idem in Bavaria & alibi, *in Germania* factum esse, ubi Jesuitæ similiter sacra Biblia tolli, per vim populo Dei eripi & in foro publico comburi curârunt, testis est Hasenmüllerus in Hist. Jesuit. cap. 9. pag. 315.

In Gallia, Belgio & Anglia *Codices Biblicos* Vulcano aliquoties consecratos, piosque homines ob eorum, vel possessionem, vel venditionem, vel lectionem inquisitioni hæreticæ pravitatis subjectos, morti adjudicatos, & ferro flammisque consumtos, multis exemplis ostenditur in Compendio Martyrologii ex lingua Gallica in Germanicam translati. & Herbornæ in 8. Anno 613. editi. pag. 220. 225. 236. 433. 459. 568. 595. 649. 697. 722. 760. &c. (At hac ratione in ipsum Deum Scripturæ autorem & Dei amanuenses sunt injurii.)

33. Fridericus Staphylus in Apolog. de vero Scripturæ intellectu part. 1. pag. 132. Colon. Anno 1563. *Ecquid verò ipse sibi Dominus voluit, cùm ad discipulos diceret. Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis, ut videntes non videant. & audientes non intelligant? Quid hac,* inquam, *oratione Dominus innuit? illud nimirùm, particulare esse Dei donum, Scripturam sacram probè intelligere, idemq; donum peculiariter præstitum esse Apostolis, eorumq; discipulis & successoribus illorum officio functuris. Porrò vulgo homi-*

hominum sufficere, ut quantum est saluti necessarium ex Doctoribus & Pastoribus, sive Parochis, per similitudines & proverbia Scripturæ divinæ explanationem percipiant. (Intolerabilis hæc est verborum Christi depravatio, cùm constet ex Marco cap. 4. vers. 10. non solis Apostolis, sed etiam aliis, qui cum ipsis erant, hoc esse à Christo dictum.)

34. Johannes Wierus lib. 5. de præstigiis Dæmon. cap. 6. pag. 467. *de Ecclesiasticis quibusdam viris in Papatu* refert, *quòd certâ persuasione ducantur, contra quemcunque verba Psalmi 109. pronunciâssent, illum protinùs vel interiturum, vel, ut longissimè, annum supervivere non posse.* (Hic est horribilis Scripturæ sacræ abusus & profanatio.)

35. Collocutores Pontificii in Colloquio Wormaciensi Anno 1557. palàm asseverârunt, *Scripturam esse materiam litis,* quam contumeliosam vocem defendit Vitus Miletus in Discussione 600. errorum loc. 1. in refutat. error. 5. pag. 25. sic scribens. *De hac ipsa Scriptura in Colloquio lis erat, deq; illa illi ipsi vel inprimis maximè litigabant & tamen materiam esse litis negant? Si materia litis non est, de ipsa quomodo litigabant? quomodo litigant? quomodo omnes litigant hæretici? an, ut suprà, non litigavit Arius? non litigavit Nestorius? non litigavit Pelagius? non litigavit Berengarius? Sicut ergo nasus est cereus, ita contentiosis & extra Ecclesiam constitutis Olearîis & Heßhusiis materia litis est, quietis verò & in Ecclesiæ gremio conquiescentibus materia salutis.*

Theodorus Peltanus in Disput. de numero libr. Canonic. sect. 7. *Scripturæ, cùm plerisque in locis sint obscuræ & in varios sensus trahi queant, litium & controversiarum materiam plurimùm interdum augent.* (Atqui *accidentarius abusus à proprio & vero Scripturæ officio,* quod in finiendis litibus consistit, discriminandus omninò erat.)

36. Maldonatus in Comment. Johan. 21. vers. 24. *Hic est discipulus ille &c. Miror vehementer doctos homines, & benè profectò Catholicos ætate nostrâ extitisse, qui, an hæc verba Evangelistæ sint, in dubium revocaverint; videri enim ab aliquo postea, aut à tota Ecclesia ad commendandam hujus Evangelii autoritatem adjecta fuisse, quod nescio, an quisquam hæreticorum, qui modò Johannis receperint Evangeliũ, quamvis audaces, quamvis magni sint Aristarchi, ausus fuerit facere? Quis enim est veterum autorum, qui hæc verba, tanquam Evangelistæ non proferat &c. Oportebat homines Catholicos Concilium revereri Tridentinum, quod non solùm totum opus, sed singulas etiam partes, tanquam Johannis approbat.* (Sic ergo quidam benè Catholici genuinas quasdam Scripturæ partes in dubium vocant, nullâ habitâ Concilii Tridentini decisione.)

37. Salmeron tom. 1. fol. 14. memorat, *multos doctos viros statuere, libros Regum ratione Chronologiæ esse corruptos,* quos hoc nomine carpit, & rectè.

38. Cajetanus dubitavit, *an caput 16. Marci sit Canonicum*, referente Coccio fol. 694. Thesauri. Illum hoc nomine refellunt Ambrosius Compsæ Episcopus, teste Sixto Senensi lib. 6. Annotat. 132. ac Maldonatus in caput 16. Marci.

39. Idem Cajetanus Historiam *de Angelo Christum confortante*, Lucæ 22.

Canonicum esse dubitat, referente Coccio fol. 697. Thesauri. Illum hoc nomine refellit Ambrosius Compsæ Episcopus, teste Sixto Senensi lib. 6. annot. 159. ac Maldonatus in cap. 27. Matth. hanc Historiam explicat, ut Canonicam.

40. Idem Cajetanus, eumque secutus Erasmus *Historiam adulteræ* Johan. 8. *Apocrypham esse* statuunt, referente Coccio fol. 701. Thesauri. Sed Concilium Tridentinum probat totum illud caput 8. Joh. ac Maldonatus, Cornelius, Jansenius, Conzenius &c. in cap. 8. Johannis hanc Historiam esse genuinam Canonicæ Scripturæ partem, rectè agnoscunt.

41. Idem Cajetanus asserit, *Lucam unam generationem superfluam adjecisse cap. 3. v. 36.* Illum, ut intolerabile aliquid asserentem, hoc nomine redarguit Ambrosius Compsæ Episcopus, teste Sixto Senensi lib. 6. Bibl. annot. 143.

42. Jodocus Coccius tom. 1. Thesauri lib. 6. art. 2. inter errores refert illud Lutheri in enarrat. cap. 46. Genes. *Septuaginta Interpp. transtulerunt Septuaginta quinque animæ & Stephanus allegat ex illis eundem numerum Actor. 7. Sed is manifestus error, sive malitia est, quòd pro duabus animabus, quæ natæ sunt Joseph in Ægypto, ausi sint ponere novem. Sunt alii loci, in quibus aut inscitiâ, aut improbitate hallucinati sunt, ideoq; autoritas eorum apud me parùm valet.* Itemque illud Sebastiani Münsteri in Bibl. Hebraic. *Septuaginta Interpretum editio, quæ tempore Hieronymi ubique locorum receptissima erat apud Græcos & Latinos, nedum perperam in quibusdam locis versa fuit, verùm & per scriptores & sciolos plurimùm corrupta; ut interim taceam, illos non admodùm peritos fuisse linguæ Hebrææ, id quod vel inviti cogimur fateri, alioquin non in tam plurimis locis tam fœdè lapsi fuissent.* Sed Luthero & Munstero suffragatur Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei cap. 6. sic scribens. *Licèt non ignorem, nonnullos in ea sententia esse, ut existiment, interpretationem LXX. Seniorum penitùs interiisse, multò probabilius censeo, illam adhuc superesse, sed adeò corruptam & vitiatam, ut omninò alia esse videatur. Probatur hoc 1. testimonio Hieronymi, qui præfat. in Paralip. & in Esdram & alibi frequenter monet, versionem LXX. esse vitiatam multis & variis modis. 2. Quoniam LXX. Interpp. dicuntur omnia transtulisse ad verbum, ita propriè, ut quicunque sciret utramque linguam, statim judicaret fidelissimam esse translationem, teste Philone lib. 4. de vita Mosis & Aristæo. At ista Græca versio, quam nunc habemus, in pluribus locis dissentit ab Hebræo, multa non habet, quæ sunt in Hebræo, multa habet, quæ non sunt in Hebræo, ut omnes noverunt, qui in ea versati sunt. 3. Probatur ex multis sententiis, quæ in hac versione inveniuntur, quæ nullo modo cum veritate cohærent, quale est illud de supputatione annorum Mathusalem Genes. 5. &c. Tale quoque illud est Jonæ 3. ubi LXX. habent. Adhuc tres dies & Ninive subvertetur, cùm Hebraici & nostri Codices habeant. Adhuc quadraginta dies &c. 4. Quia satis constat, editionem LXX. Interpp. à Judæis multis in locis fuisse corruptam, ut Justinus affirmat in Dialogo cum Tryphone.* Confer dicta superiùs in hoc ipso articulo cap. 2. thesi 4.

43. Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei cap. 7.

cap. 7. & 15. Baronius tom. 1. Annal. annot. 45. secuti Adrianum Finum lib. 6. flagelli contra Judæos cap. 80. & Petrum Antonium Beuterum annot. 9. ad Scripturam statuunt, *Marcum Evangelicam suam Historiam Latinè scripsisse.*

Gretserus in Apolog. p. 497. *primogenium exemplar Venetiis inter κειμήλια Sancti Marci adversari asserit.*

Contrà 1. Sixtus Senensis lib. 1. Biblioth. *Rogatus Romæ à fratribus juxta id, quòd Petrum referentem audierat, breve Græco sermone scripsit Evangelium: ita in omnibus conveniens cum his, quæ paulò antè scripserat Matthæus, ut ejus videretur esse pedissequus & abbreviator.*

2. Stapletonus in Relect. principiorum controvers. 5. quæst. 3. art. 4. *Apostoli omnes non nisi Græcè scripserunt.*

3. Benedictus Justinianus in 10. cap. prioris ad Corinthios. *Macellum Latina vox est, quam retinuit Apostolus Græcâ tantùm inflexione adhibitâ, quales multæ in Novo Testamento leguntur,* ἀσσάριον, δηνάριον, κεντυρίων, κῆνσος, κοδράντης, λεγεὼν, λέντιον, λιβερτῖνος, μίλιον, μάκελλον, μεμβράνα, μόδιος, ξέστης, σικάριος, σουδάριον, σπεκουλάτωρ, ταβέρνα, φόρον, τίτλος, φραγελλῶν, φραγέλλιον, *ut hinc appareat, quàm penitùs nullo argumento nitantur ii, qui idcircò putant, Marcum Latinè Evangelium scripsisse, quia voces Latinæ in illo plerunque leguntur, isto enim modo Latinè scripserint Matthæus, Marcus, Johannes, Paulus.*

4. Laurentius Valla initiò Annotat. in Marcum. *Admoneor, ut eos improbem, qui putant, Marcum Latinè scripsisse.*

5. Cajetanus ad initium ejus Evangelii, *scripsisse quidem in Italia Marcum, sed tamen Græcè,* asserit. (Quanquam ne illud quidem, scripsisse in Italia, certum. Nam Isidorus Hispalensis in Chronico in contraria sententia fuit. *Marcus Evangelista,* inquit, *Alexandriæ Christum prædicans Evangelium scripsit.*)

6. Johannes Stephanus Menochius Jesuita in præfat. Annotat. in Biblia cap. 9. *Evangelium Marci creditur ab eo Romæ Latinè conscriptum, quod tamen certissimum non est, cùm Romani Græcæ linguæ studiosi essent, ut nunc plerique Latinæ. Addunt non pauci, ab eodem ipso Marco in Latinum idioma conversum.*

44. Bellarminus in Defensione Latinæ versionis Genes. 3. occupatus lib. 2. de Verbo Dei cap. 12. in respons. ad 1. scribit, *se vidisse unum Codicem Hebræum, in quo lectum fuerit* היא *ipsa*, non הוא *in masculino.* Sed non indicat, an hic Codex fuerit Manuscriptus, an potiùs typis excusus. Item, quo ex scriptore, vel quâ ætate sit manuscriptus, aut apud quos editus. Procul dubiò digitum intendit ad volumen Antuerpiæ editum ad apparatum Bibliorum Regiorum, ubi textus est cum interlineari versione omninò ita expressus, ut Bellarminus observavit. Et quidem Franciscus Lucas *non errore factum* significat, *non autoritate veterum Codicum emendatum, sed de industria à Guidone Fabricio Boderiano ex autoritate Pici Mirandulani immutatum.* Quanquam fuerat etiam priùs ita peccatum in Bibliis Venetis, curatore Felice Pratensi.

Ibid. Bellarminus Chrysostomum accenset

censet

venisset illis, qui legerunt *ipsa*. Sed Pamelius ad lib. 2. Cypriani contra Judæos sic annotavit. *Chrysostomus quidem juxta priorem Interpretem legit ipsa: sed Græcum illius contextum aliud legere annotavit Dominus Philippus Montanus & præsertim in Commentario, ubi quodam in loco Græcè ἐκεῖνοι legitur.*

45. Alphonsus de Castro lib. 4. adversus hæreses verbo Concilium. *Lutherus & sui complices dicunt, penes Scripturas esse judicium omne ad contentiones de fide submovendas, quoniam Christus dixit. Scrutamini Scripturas, quoniam illæ testimonium perhibent de me. Quibus objicimus, quòd ex illa autoritate solùm habetur, Scripturas locum habere testium & non locum judicis. Non enim dixit, Scrutamini Scripturas, quoniam illæ judicium ferunt de me, sed dixit. Scrutamini Scripturas, quoniam illæ testimonium ferunt de me. At testium officium non est ferre sententiam, sed solùm testimonium dicere.*

Resp. 1. Scripturæ non solùm tribuitur *testimonium*, sed etiam *judicium*, Joh. 12. v. 48. Hebr. 4. v. 12. &c.

2. Scriptura est testis *divinâ autoritate* præditus, ideò etiam partes judicis obtinet.

3. Non negamus, Ecclesiam debere & posse judicare, sed ad Scripturam, tanquam unicam & infallibilem judicii normam astrictam esse dicimus, cùm vox supremi judicis Spiritus sancti unicè in Scripturis sonet.

46. In Colloquio Ratisbon. Jesuitæ pag. 57. *Christus Matth. 16. monens, cavendum à fermento Pharisæorum, hoc voluit, ut caverentur quoad mores, non quoad doctrinam.* Atqui verba sunt diserta Matth. 16. v. 12. *Tunc intellexerunt, quia non dixerit cavendum à fermento panum, sed à doctrina Pharisæorum & Saducæorum.*

Abulensis in cap. 16. Matth. quæst. 23. *Quæritur, quomodo doctrina Pharisæorum vocatur hîc fermentum? Doctrina mala vocatur fermentum, quia valdè corrumpit. Nam sicut fermentum existens parvum in quantitate alterat totam massam & corrumpit eam, si superabundanter ponatur, ita & parva hæresis inficit totam sanam doctrinam.*

47. Bellarminus lib. 4. de Verbo Dei cap. 4. necessitatem Scripturæ oppugnat, traditionum verò necessitatem stabilire conatur, idque tandem evincere, *Ecclesiã sine Scriptura posse sat consistere, sine traditionibus ἀγράφοις nequaquam.*

Spondanus in resp. ad Tractatum de Ecclesia Theodori Bezæ scribit, *caruisse olim Scripturis Ecclesiam, & iisdẽ etiamnum carere posse.*

Resp. Possevinus lib. 2. Biblioth. select. cap. 31. agnoscit, *per divinas literas necessariò proposita fuisse supernaturalia*, qui etiam *necessitatem Scripturæ* ex eo commendat, *quòd nullâ ratione poterat aptiùs & integriùs humanis erroribus consuli.* (Verbum Dei simpliciter fuit & est Ecclesiæ, quâ tali, necessarium; verbum illud in literas redigi, non fuit necessarium *simpliciter*, sed *ex hypothesi*, propter vitæ humanæ brevitatem, propter hominum numerositatem, propter custodiæ à traditione expectandæ infidelitatem, propter memoriæ humanæ imbecillitatẽ, propter cœlestis doctrinæ stabilitatem, ob reprimendam hæreticorum pravitatem &c.)

Chrysostomus homil. 1. in Matth. in princ.

princ. postquam egisset de gratia illa speciali, quâ Deus Abrahamum, Isaacum, Jobū, Mosen & ante omnes Noahum & sub V. Testamento alios Patriarchas & Prophetas; sub Novo Apostolos illuminavit, cùm vice librorum hac Spiritus sancti gratiâ uterentur, addit. *Postquam omnis populus Judaeorum in vitiorum ima delapsus est, necessariò jam inde literas datas esse & tabulas, & eam, quae per has administratur, admonitionem.*

Et postea. *Jam ergo considera, quàm sit extremae omninò dementiae, si posteaquam illam perdidimus dignitatem primam, atque eò redacti sumus, ut scriptis indigeamus, ne secundo quidem remedio ad nostram utimur salutem? Si enim literis egere & non gratiâ Spiritus sancti splendere, culpabile est, vide, quanti sit criminis, nec per illud auxilium velle proficere, sed quasi frustrà ac variè disposita scripta coelestia despicere!*

48. Albertus Pighius lib. 1. Hierarch. cap. 4 fol. 13. *Non ideò sunt haeretici Novatianus, Sabellius, Donatus, Arius, Eunomius &c. non, inquam, hi universi sunt haeretici, quia Scripturis non credunt, sed quia non credunt Ecclesiae.* (Quasi verò Ecclesia vera aliunde argueret aut doceret, quàm ex Scripturis! Quasi fides nostra resolveretur in Ecclesiam & non potiùs in Scripturam!)

49. Johannes Quinquarboreus, cùm iterùm curaret editionem *Evangelii Hebraici* à Johanne Tilio primùm editi Parisiis Anno 1551. apud Martinum Juvenem, scripsit, *ambigere neminem posse, hoc ipsum esse Evangelium, quod Matthaeus Hebraicè scripsit.*

Baronius Annot. 34. n. 165. *Dico, quòd Graecus textus* (Matthaei) *cujus fidei sit, nisi collato cum Hebraeo originali, affirmare non possumus.*

At 1. hanc opinionem eruditè antea refutaverat Mercerus Profess. Paris. in praefat. ad versionem suam, qui in ea editione *nonnihil Rabinismi* interdum adjunctum reperiebat.

2. Bailius in Catech. Controv. tract. 1. quaest. 14. *Verus Matthaei textus Hebraeus non extat. Is quem edidit Münsterus & alter, quem Johannes Tilius excudi curavit, supposititii censentur & Judaeorum officinam redolent.*

3. Cajetanus graviter monet, *Evangelium Matthaei non fuisse scriptum Hebraicè*, argumento non inepto, *ab interpretatione vocum Hebraicarum*, ut cap. 1. *Emanuel, quod est, si interpreteris, Nobiscum Deus*; cap. 27. *Eli, Eli lamma sabachthani, hoc est, Deus mi, Deus mi, cur me deseruisti! Non poterat enim Hebraica editio sic interpretari; nec debuit ullus Interpres, ut patet exemplo aliarum vocum.*

4. Erasmus in cap. 8. Matth. p. 34. *Non mihi fit verisimile, Matthaeum Hebraicè scripsisse, cùm nemo testetur, se vidisse ullum illius Hebraici voluminis vestigium. Siquidem illud, quod Nazaraeorum vocant, nec Hebraicè scriptum Hieronymus testatur, sed Chaldaicè formulis duntaxat Hebraicis, inter Apocrypha censetur. Deinde stylus Matthaei cum stylo Marci planè consentit, haud admodùm dissentiens à dictione Johannis.*

50. Bailius in Catech. Controv. tr. 2. q. 57. probaturus, *licitum esse, certo precum numero Mariam Virginem salutare*, inter caetera sic scribit. *Ut appareat, magna arcana in numeris latere, Elisaeus Propheta Regi Joas dixit. Si quinquies, sexies, vel septies terram percussisses, totam superâsses Assyriam.*

Contrà Jesuita Lorinus in cap. 9. Act. v. 33. in margine scribit, *in numeris non esse suspicienda, nescio quæ, mysteria.* Respõdet Bedæ ac Autori Glossæ ordinariæ, qui mysteria in eo quærunt, *quòd Æneas paralyticus octennium in grabato suo hæserit. Veneror,* ait, ibidem in Comment. *ut debeo, sanctos Patres, sed subtiliores numerorum perscrutationes (ut verum fatear) nunquam valdè probavi, cùm intelligerem, eosdem numeros nõ in deteriorem minùs, quàm in meliorem partem ab iisdem autoribus subindè accipi & speciatim octonarium, de quo Petrus Bongus nihil nisi benè ominosum affert, cùm secùs illi, quos citavimus, faciant.*

51. De *Joachimo Abbate* Florensi & *Petro Johannis* memorat Alphonsus de Castro lib. advers. hæreses in Verb. Apostoli ab initio, *quòd docuerint, Paulum non predicâsse Evangelium secundum spiritualẽ intelligentiam, sed tantùm secundùm literam, se verò illustratos esse spirituali literæ expositione.* (Illum tamen Joachimum multi ex Pontificiis magnoperè dilaudant, ut vidimus superiùs in proœmio.)

52. Salmero Disp. 5. in 1. Cor. 3. fol. 37. & tom. 1. Prolegom. 30. §. Ad hæc &c. dictum illud Eliphazi, quod ex cap. 5. Jobi v. 13. Paulus 1. Corint. 3. v. 19. allegat, *Comprehendam sapientes in astutia eorum,* vocat *hominis insipientis sapiens aliquod dictum.*

Guilielmus Estius ad 1. Corint. 3. v. 19. sic annotat. *Sunt quidem hæc verba, quæ Paulus citat, non ipsius Job, sed Eliphaz amici ejus, & proinde non habentia Scripturæ divinæ autoritatem. Rectè tamen ab Apostolo pro testimonio adducuntur, ut Sapientis cujusdam, cui meritò credendum sit disserenti contra sapientiam hujus.* Et in margine addit. *Testimonium à Paulo citatum non est Scriptura sacra.*

Justinianus ibid. *Testimonio Eliphaz usus est Apostolus, non quia divinam haberet autoritatem, sed tanquam verè ac sapienter dictum probavit, ut alias Poëtarum sententias proferre solet.*

Cornelius à Lapide ad eundem loc. annotat, *Eliphas falsò disputare contra Job, ac proinde hæc verba non habere autoritatem Scripturæ sacræ, sed viri sapientis, uti in Job. 4. cap. dixerit, Paulum verò probare hanc sententiam, quia in se vera est & sapienter à Sapiente illo dicta.*

Cõtrà verò Balth. Hagerus Jes. Herbipolensis in Colloq. Aug. Conf. & Conc. Trident. cum verbo Dei art. 21. testimonium Eliphazi Job. 5. v. 1. esse θεόπνευστον, probat ex eo, quòd Paulus ex eodẽ cap. 1. Cor. 3. v. 19. testimonium aliquod citet.

53. Cochlæus lib. 2. de autor. Ecclesiæ & Stapletonus apud Witakerum de Script. p. 288. urgent, *Scripturam verè ab Ecclesia pendere, cùm & hujus sit nova dogmata recipere, ut processionem Spiritus sancti, creationem animarum immediatam, hæreticorum Baptismum non esse iterandum, hæc omnia jam referri inter fidei articulos.*

Resp. 1. Gregor. de Valent. tom. 3. col. 122 d. 123. a. b. & seqq. confirmat, *Ecclesiam ex Scriptura recipere fidei articulos, inde ab Apostolis propositos eosq; propagare.* (Non ergo recipit nova dogmata, sed vetera illa in Scripturis Apostolorũ fundata.)

2. Ibid. confirmat Gregor. de Valent. *Doctrinam Christi & Apostolorum esse sufficientẽ.* (At si novos oporteret addi & ab Ecclesia recipi articulos, doctrina Christi & Apostolorum non esset sufficiens.)

3. Melchior Canus lib. 2. Locor. cap. 7.

lib.4.c.4. Alphonſ. à Caſtro lib.1.contra hæreſ.c.8.Thomas Waldenſis lib.2.doctrinal.fidei cap.22.& Gregorius de Valent.hos citans tom.3.c.122.b.negant, *Eccleſiam poſſe novum articulum proponere.*

54. Gretſerus in Defenſ.Bellarm.lib.4. de V.D.cap.12.tom.1.pag.1842.a. *Quæſo te, putaine plures hæreſes & ſectas exorituras fuiſſe, ſi nulla penitus Scriptura extitiſſet, quàm nunc, cùm Scriptura mortalibus è cœlo data eſt? Ego certè propior ſum exiſtimanti pauciores fuiſſe futuras.* (Hac ratione culpa hæreſium redūdabit in ipſum Deum Scripturæ auctorem, qui per Scripturam occurrere voluit hæreſibus.)

55. Abrah. Bzovius Annal. ann.1200. n.20. de Hugone Lincolnienſi Epiſcopo. *Aquâ benedictâ & Evangelii Johannis lectione Satanā à quodā energumeno fugavit.*

Ann.1285.n.17. *Per id temporis fuit in Academia Oxonienſi unus ex Scholaſticis, qui cùm ſemel ſanus lætusq́; cubitum iret, ad mediam noctem cæpit magnum tumultū ciere. Accurrentes ſocii, qui in eodem Solario cubabant, reperiunt hominē præ tetra ægritudine quaſi in Æthiopem transformatum, & tam mutum ac piſcem, quorū animis mirū in modum conſternatis, quin, inquit, unus ex ſociis, ad preces confugimus, principiumq́; Evangelii Johannis recitamus? Quod cùm ille facere occepiſſet & alii eadem poſt, cùm ſacra Evangelii verba repeterent, ecce Dæmon, qui hominem occupabat, eum dimiſit &c.* ex MS. Vatic. (Atqui ſuperſtitioſum eſt, lectioni Evangelii Johan. hunc effectū tribuere.)

56. Gordonus Huntlæus Controv.2. n.5.p.190. ſtatuit, *S. Lucam ex diſcipulorum ſolùm relatione ſcripſiſſe.*

Contrà Didacus Stella in Luca fol.3. *Lucas beatiſſimus, quamvis audierit à Virgine Deipara & Apoſtolis: nihilominus Spiritu S. dictante & movente ſcripſit, quod quidem ipſe ſub ſilentio prateriviu, ut ſuperbiam & jactantiam vitaret.*

Adam. Conzen tom.2. in Luc. f.6. *Certum eſt, primariam cauſam Evangelii ſcribendi, non fuiſſe hortationem Pauli, ſed cœleſtem revelationem & imperium.*

57. Gregor. de Valent. in Anal. p.388. ſtatuit, *poſſe doctrinam cœleſtem puriùs conſervari per traditionem, quàm per Scripturā.*

Reſp. Contrarium ſtatuunt quidā ex ipſis Pontificiis. 1. Gretſerus lib.4. Defenſ. Bellar. c.4. *reſpectu noſtri commodiùs & utiliùs per Scripturam cœleſtē doctrinam à corruptione, oblivione & interitu conſervari* dicit, *quàm absq; Scriptura, quia magnū memoriæ & utile ſubſidium ſit Scriptura.*

2. Severinus Lobomilius Roxolanus in Monoteſſaro Evangelico Cracoviæ edito p.83. *Deus voluit cœleſtem doctrinam Scripto commendari propter fidei firmitatem, ut ſc. meliùs Scripturæ fides adhiberetur, quàm traditioni, ſiquidē magis creditur, aliquid præſens eſſe prædictum ac proinde eſſe à Deo, ſi liber id prædicās etiā ab hoſtibus proferatur, quàm ſi verbo tantùm ac vivâ traditione dicatur fuiſſe prædictum &c.* (referente Andrea Riveto Iſagoges cap.4. §.15.)

3. Antonius Poſſevinus lib.2. Biblioth. cap.31. *Scripturæ neceſſitatem, ait, iſtud commendare, quod nullâ ratione poterat aptiùs & integriùs humanis erroribus conſuli.*

58. Johannes Teſtefort Dominicanus Pariſiis Ann.1626. tertio Decembris die hancce ad diſputandū propoſuit theſin. *Dices, meritò ſacram Scripturam eſſe eam, quæ continetur partim in Bibliis ſacris, partim in Epiſtolis Decretalibus Pontificū maximorū, quatenus explicant Scripturā ſacrā.*

Sed hæc thesis publico Universitatis Decreto meritò fuit improbata.

59. Innocentius III. Decretal. Gregor. lib.4. tit.17. Qui filii sunt legitimi cap.13. Per venerabilem &c. *Sanè cùm Deuteronomium Lex secunda interpretatur, ex vi vocabuli comprobatur, ut quod ibi decernitur, in N. Testamento debeat observari. Locus enim, quem elegit Deus, Apostolica Sedes esse cognoscitur.* (At hac ratione tota lex Mosaica, tam Ceremonialis, quàm forensis in N. Testamento adhuc esset observanda, quia Deuteronomium est summa legis Mosaicæ & priorũ librorum, Exodi sc. Levitici & Numerorũ ἀνακεφαλαίωσις.)

60. Guilielmus Raynerius in præfat. Apol. Protest. pro Rom. Ecclesia, negat, *ad religionis dogmata dijudicanda, percipienda, vel tradenda Græcas literas, tanquam necessarias requiri, adeò ut rarò Grammaticastri istiusmodi boni Theologi evadant.* (At cùm originalis & authenticus N. Testamenti textus sit Græcâ literaturâ exaratus, utique Græcæ linguæ cognitio ad dogmata religionis dijudicanda & utilis est & necessaria.)

61. Duræus adversus Witakerum, pag.45. *Ad Cardinalem Cusanum quod attinet, rectè sanè ab eo scriptum est, alio atque alio modo Scripturas pro temporis ratione accipi posse & exponi.*

Autor Apologiæ pro dispensatione Papæ super matrimonio Henrici VIII. fol.34. *Et forsitan aliquoties expediens fuerit, neq; Deo ingratum, ad piè subditorum animos fallendos, in quibusdam causis Scripturas nonnihil à genuino sensu detorquere.* (Sed hos Scripturæ Interpretes meritò taxat Leonhardus Marius Theologus Coloniensis, cujus hæc sunt verba. Proleg. in sacram Scripturam q.8. sect.3. *Hodiè eò ferè delapsi sumus, ut quod Patres rarò fecerunt & reverenter, id nunc frequentissimè & penè ridiculè fiat, non sine gravissima verbi divini violatione, dum potius ad populi lascivum pruritum ex talibus accommodationibus admiratio populi & laus ipsius Concionatoris quæritur, quàm instructio populi & Dei laus.* Additq; graviter, *eam esse inutilem & pampinosam verborum garrulitatem, quæ cùm abundantissimè luxuriavit, nihil fructus affert.*)

62. Joh. Gagnæjus in notis ad 2. Petr. 1. v.15. *Non puto unquam reperiri ἕξει pro posse, alteri infinitivo junctum. Fortassis Petrus, cùm præmisisset ἕξει ob longum hyperbaton, jam non memor prædicti verbi, adjecit verbum ποιεῖσθαι, sufficere enim potest alterutrũ. Dabo operam, ut post exitum meum horum memoriam habeatis vel faciatis.* Similia occurrunt apud Salmeronem in h.l.

(Hæc Gagnæi futilis conjectura in ipsum Spiritum sanctum, utpote principalem Scripturæ autorem, est injuria, ac parùm distat à blasphemia. Quòd si enim Petrus dictante Spiritu S. hanc Epistolam scripsit, ut scripsit, certè si immemor prædicti verbi ἕξει, adjecit rursum ποιεῖσθαι, utiq; ipse Spiritus S. oscitantiæ & oblivionis accusatur. Inde Lorinus in Comm. illius loci rectè scribit, *se nullo modo illud de oblivione Petri velle dicere.*)

Coronidis loco observari possunt quædam exempla supinæ negligentiæ in citandis & applicandis Scripturæ dictis in Adversariorum scriptis occurrentia.

1. In concione quadam de Invocatione Sanct. Salisburgi sub nomine einer Hochfürstl. Person Ann.1593. edita fol.20. hæc

hæc habentur. Ich sage dir mit dem H. Paulo zu den Römern am funffzehenden/ *Non prius, quod spirituale est, sed quod animale est, deinde quod spirituale.*

Item fol.23. b. In der ersten Petri am achten. *Omnes invicem humilitatem insinuate.*

fol.17. b. zu den Römern am achten. *Scimus, quia idolum nihil est in mundo.*

2. Antonius Sanctarellus Jesuita die 1. Aprilis Ann. 1626. publico Sorbonæ Decreto damnatus est, quòd verbis Apostoli 2.Cor.10.v.8. *Dedit nobis Deus potestatem ad ædificationem & non ad destructionem*, negativam detraxerit, ut legeretur, *& ad destructionem*; apud Marcum Antoniũ de Venetis in tract. de potest. Papæ pag. 209.

3. Alphonsus de Castro lib.8. adversus hæreses, in verbo Jejunium. *Tres pueri intra fornacem mittuntur, jejuni tamen ingredientes, illæsi egressi sunt. Daniel, cùm per tres hebdomadas jejunâsset, leones, in quorum lacum missus est, jejunare fecit.* At de jejunio nihil habetur Dan 3. & 6.

4. Idem ibid. *Helias jejunus erat, & ad ejus orationem tribus annis & sex mensibus ros pluviæ non cecidit super terram: Jejunus iterùm orat & pluvias à Deo impetrat.* At in Historia 1.Reg.17. & 19. nulla fit jejunii mentio.

5. Thomas Bozius lib. 10. de Signis Ecclesiæ cap. 11. observat, *Levitis à Deo assignatum, ut si quis fundum, vel aliam rem Deo donâsset, id totum nec posset, nisi à Levitis sanctum diceretur, nec ab ullo ampliùs converteretur in alios usus, aut à prophanis ampliùs possideretur:* Citatque Levitici caput 27. Sed toto illo capite variarum rerum ex voto Deo dicatarum genera Moses enumerat, sic tamen, ut nullum penes Levitas remanere velit, fundos etiam æstimari ex proportione annorum inde ad jubilæum usque, & sic æstimatos vendi, anno autem jubilæi redire ad suum dominium.

6. Salmeron tom.6. tract.15. eum, qui tactu ossium Elisæi in vitam revocatus est, putat fuisse illum Prophetam, qui jussit se eò loci sepeliri. *Objiciunt*, inquit, *hæretici: Quorsum ista mortuorum ossa & cineres? quibus respondendum est. Quorsum Helisæi Prophetæ cadavere tacto ab alio corpore Prophetæ, qui jussit se juxta illud sepeliri, ad vitam revocatum est?* Sed confundit ἀναιδῶς duas diversas Historias, 1.Reg.13.v.32. & 2.Reg 13.v.32.

7. Legatus Regis Hispan. in Orat. ad Pontificem habitâ pro impetranda Decisione Controversiæ de immaculata B. Virginis conceptione inter cætera sic loquitur pag.89. *Ad te confugio & supplex tua Numina posco. Aperi tu manum tuam, qui imples omne animal benedictione. Unam & tantam benedictionem tribuas nobis.*

8. Bellarminus lib. de Clericis cap.19. ex 1.Paral.24.v.10. & Luc.1. v. 5. colligit, *Sacerdotes V. Testamenti per vices suas ministrare solitos & toto eo tempore, quo ministrabant in tabernaculo, à domo & uxore abfuisse.* Sed id nusquam extat in Scripturis.

9. Idem lib. ejusd. cap.7. docet, *Jus eligendi summum Pontificem, cæterosq́ Ecclesiæ Pastores & Ministros non convenire populo jure divino, exemplo Aaronis, qui à solo Mose electus est in Pontificem.* At hoc falsum. Electus fuit Aaron à Deo, non à Mose.

10. Costerus part.2. Concion. pag.70. in

in explicatione argumenti, Quare Angelus Apoc. 19. v. 9. & cap. 22. v. 8. à Johanne adorari noluerit, confundit Johannem Evangelistam cum Johanue Baptista. *Angelus*, inquit, *à Johanne Baptista non sustinuit adorari, suspiciens in eo culmen Apostolicum & Angelicam puritatem.*

11. Idem in Enchirid. cap. 14. probat, *Sanctis post hanc vitam absentia revelari contemplatione divinæ essentiæ, in qua velut in speculo res omnes & ab iis videntur, & sunt longè perfectius, quàm in semetipsis existunt*, ex c. 1. Joh. *Quod factum est, in ipso vita erat.*

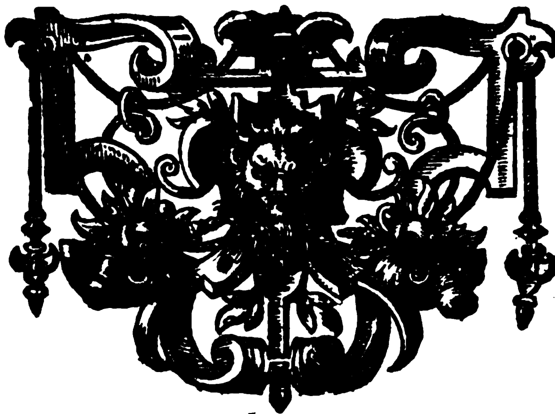
12. Idem d. l. cap. 17. *cælibatum Sacerdotum* probat ex 1. Cor. 7. v. 5. ubi Apostolus vult, *conjuges ad tempus à congressu abstinere, ut vacent orationi.* Sed locum adducit truncatè, nam Paulus conjungit *jejunium*, ex quo patet, *de solennibus precibus* sermonem esse.

13. Pazmannus lib. 3. Hodegi probaturus, *Deum hæreticos suo jugulare gladio*, hoc est, proprio condemnare judicio, adduxit exemplum Judithæ, quæ *Holofernem proprio interemerit gladio*. Sed pro Juditha nominat *Susannam*.

14. Lorinus in Comm. 1. Petr. 3. v. 22. *ad Christum* applicat, quod Job. 40. v. 14. de Behemoth dicitur. *Ipse est principium viarum Domini.*

15. Thomas Hardingus in Confutat. Apol. Anglican. part. 2. cap. 3. adducturus dictum Propheticum ex Hos. 1. v. 10. *Erit numerus filiorum Israël quasi arena maris &c.* nominat *Ducem Josuam*. Neve erratum putes à Typographo per incuriam in marginem libri illatum, in ipso verborum suorum ordine, latè id omnium oculis subjecit. *Hac de re*, inquit, *sanctus Dux Josua loqui videtur.*

Plura hujus generis adduximus lib. 1. part. 2. cap. 4.

ARTI-

ARTICULUS II.

DE CHRISTO.

CAPUT I.

DE COMMUNICATIONE Divinorum idiomatum Christo secundum humanam Naturam factâ.

SECTIO PRIOR.

DE COMMUNICATIONE divinorum idiomatum in genere.

THESIS. Christo secundùm humanam Naturam vi unionis personalis & exaltationis ad Dei dextram dona verè divina & infinita, itemque majestas & gloria verè divina & infinita, verè ac realiter sunt communicata.

Ἔκθεσις. 1. Non statuimus essentialem quandam divinorum idiomatum in humanam Christi Naturam *transfusionem*, nec humanæ Naturæ in divinam *commutationem*, nec Naturarum *exæquationem*, sed *personalem communicationem*.

2. Qualis enim est duarum in Christo Naturarum *unio*, talis quoque est divinorum idiomatum Christo juxta humanam Naturam facta *communicatio*, ex illa enim hæc resultat. Atqui unio non est tantùm *verbalis*, nec *essentialis*, nec *accidentalis*, nec *physica & naturalis*, sed *hypostatica & personalis*. Ergo etiam communicatio non est tantùm *verbalis*, nec *essentialis*, nec *accidentalis*, nec *physica & naturalis*, sed *hypostatica & personalis*.

3. Non dicimus, Christum à primo statim incarnationis momento dona illa divina & infinita verè & realiter juxta humanam Naturam sibi communicata, juxta eandem pleno gradu statim usurpâsse, sed statuimus, ipsum plenario eorundem usu in statu exinanitionis sese *evacuâsse*, Philip. 2. v. 7. Distinguimus igitur inter *donorum communicationem* & *plenariam communicatorum istorum donorum usurpationem*. Illa facta est in primo incarnationis momento, hęc verò secuta demùm est in gloriosa Christi exaltatione.

4. Gloria Christi dupliciter nominatur. Primò *absolutè* pro ea, quâ in seipso est glorificatus: Secundò *relatè* pro ea, quâ *quoad nos* glorificatur. Dicimus ergo, Christum non solùm posteriore, sed etiam priore modo secundùm humanam Naturam esse glorificatum.

Antithesis. Bellarminus lib. 3. de Christo cap. 9. *Ex unione hypostatica consecuta sunt in Christi humanitate multa dona creata & infusa, sed ea non sunt attributa divinitatis.*

Jesuitæ Ingolstadienses in Thesibus de persona Christi Witeb. à Crypto Calvinianis cum commendatione Rectoris recusis th. 34. *Idiomata divina neq; voce, neque reipsâ humanæ Naturæ adscribi possunt.*

Busæus Disput. de pers. Christi Anno 1583. thes. 14. *Catholici docent, nec re, nec nomine in persona Christi aut communicatas esse, aut communicari potuisse Naturas, earumq; proprietates.*

Ibid. thes. 29. *Principio ostendemus, Naturam*

turam divinam humanitati Christi realiter communicari non potuisse &c. deinde nec majestatem omnem filii Dei, quæ proprietatum divinarum complexu continetur, beneficio unionis hypostaticæ eidem humanitati realiter communicatam esse. Similia occurrunt apud Gregorium de Valentia in Defens. Disput. contra fundament. Ubiquit. pag. 54. Gretser. in destruct. Labyrinth. Hunn. pag. 56. &c.

Laurentius Forerus in Bello Ubiquet. p. 295. Christum sic alloquitur. *Lutherani docent, duas Naturas in te ita unitas esse, ut divinitatis proprietates realiter communicatæ sint humanitati, & vicissim: hinc dari realem communicationem idiomatum inter utramque tuam Naturam: quæ doctrina fidem Christianam innumeris absurdis contaminat, & hostibus tuis extremè contemtibilem reddit.*

Ad nostræ sententiæ confirmationem duo sunt demonstranda. 1. Quòd non solùm *dona quædam creata & finita*, sed etiam *verè divina & infinita* Christo sint communicata.

2. Quòd ea *secundùm humanam Naturam* Christo sint communicata.

Prius demonstramus, 1. *ex* ὑποστάσεως *communicatione*. Si ὁ Λόγος seipsum totum ac suam personam & Naturam assumtæ carni communicavit, utiq; non tantùm finita quædam dona, sed verè infinita ἀρχικῶς carni sunt communicata, cùm persona & Natura divina τοῦ Λόγου non sit aliquod finitum, sed verè infinitum & immensum. Sed verum prius, ut patet ex vera & genuina unionis personalis definitione. Ergo & posterius.

2. *Ex totius plenitudinis Deitatis in carne Christi inhabitatione.* Si tota plenitudo Deitatis habitat in Christo σωματικῶς, id est, in assumta Christi Natura, consequens est, dona verè divina & infinita Christo esse communicata, quia *tota plenitudo Deitatis* complectitur, non tantùm finita quædam, sed verè divina & infinita ἀρχικῶς. Sed verum prius Coloss. 2. v. 9. Ergo & posterius.

3. *à Spiritus sancti unctione.* Si Christus plenitudine Spiritus S. unctus ac Spiritum sanctum *non ad mensuram accepit*, consequens est, dona verè divina & infinita illi esse data, quia dari sine mēsura necessariò infert, donum illud, quod datur, verè esse immensum. Sed verum prius, Psal. 45. v. 8. (Heb. 1. v. 9.) Joh. 3. v. 34. c. 1. v. 16. Act. 10. v. 38. Ergo & posterius.

4. *Ex gloria Christo datæ descriptione.* Gloria Christo in tempore data sic describitur, quòd eam *apud Patrem habuerit ab æterno* Joh. 17. v. 5. quòd sit ipsi in Deitate *cum Patre* essentialiter *communis* Matth. 16. v. 27. cap. 24. v. 30. cap. 25. v. 31. 2. Pet. 1. v. 17. Apoc. 5. v. 13. quòd se exerat per divina *miracula* Joh. 2. v. 11. quòd sit gloria *tanquā unigeniti à Patre* Joh. 1. v. 14. Atqui talis gloria non est finita, sed infinita, divina & immensa. Ergo.

5. *Ex collocatione ad dextram Dei.* Juxta quam Naturam Christus ad dextram Dei collocatus, juxta eandem accepit dona verè divina & immensa, ac particeps factus est divinæ majestatis, gloriæ ac potentiæ, quia Scriptura dextram Dei *per divinam potentiam*; ac sessionem ad dextram Dei *per divinum dominium* describit. Atqui Christus secundùm humanam Naturam ad dextrā Dei collocatus. Ergo.

Poste-

Posterius demonstramus,

1. *ex diserta carnis expressione.* Johan. 6. v. 51. 54. 55. ubi *caro Christi* dicitur *vivifica.*

2. *ex particula determinativa adjectione.* Johan. 5. v. 27. *Pater dedit Filio* ἐξουσίαν *faciendi judicium*, ὅτι *quia est filius hominis*, sive, ut est filius hominis.

3. *ex circumstantiarum notatione*, quibus digitus ad humanam Christi Naturam intenditur. Psal. 8. v. 7. Johan. 3. v. 35. Ephes. 1. v. 22. Apocal. 1. v. 13. cap. 5. v. 5. 6. & 12.

4. *ab exinanitionis & exaltationis connexione.* Exaltatio describitur ut exinanitionis consequens & præmium. Psal. 8. v. 6. & 7. Ps. 110. v. ult. Luc. 24. v. 26. Rom. 14. v. 9. Eph. 1. v. 20. Phil. 2. v. 9. Heb. 2. v. 9. Ergò juxta eam Naturam Christo competit, juxta quam est exinanitus, hoc est, juxta Naturam humanam.

5. *à præstantioris nominis collatione.* Secundùm quam Naturam Christus *Angelis præstantior factus & præstantius illis nomen sortitus*, juxta eandem etiam divinam & infinitam gloriam accepit. Atqui secundùm humanam Naturam *Angelis præstantior est factus &c.* Hebr. 1. v. 4. Philip. 2. v. 9.

6. *ex temporis determinatione.* Quæ *in tempore* Christo data dicuntur, non possunt secundùm Deitatem ipsi data dici, quia juxta Deitatem omnia habet ab æterno. Jam verò dona illa infinita in tempore Christo dicuntur data. Dan. 7. v. 13. cap. 9. v. 24. Joh. 17. v. 1. &c.

7. *à Deitatis conditione.* Divina Natura est immutabilis, perfectissima, ἀνεπιδεκτικὴ, ἀνενδεής. Ergò per unionem in tempore factam & per exaltationem *dies carnis* secutam ipsi addi nihil potuit.

8. *Ex finis consideratione.* Quæ Christo in tempore data sunt, eo fine data sunt, ut Christus officium Mediatorium exequeretur. Jam verò Christus secundùm Deitatem per essentiam ab æterno obtinet divinam potentiam & ἐνέργειαν ad officii Mediatoris opera requisitam. Ergò non fuit opus, ut secundùm divinam Naturam quidquam in tempore ipsi daretur.

9. *à divinitatis inhabitatione.* In qua Natura habitat *tota plenitudo Deitatis*, illi etiam divina majestas & gloria verè & realiter est communicata, quia inhabitatio illa non est sine communicatione. Jam verò *tota plenitudo Deitatis* habitat in Christo secundùm humanam Naturam, ut patet ex verbis κατοικεῖν & σωματικῶς. Coloss. 2. v. 9.

10. *ex Spiritus sancti unctione.* Juxta quam Naturam Christus *unctus est Spiritu sancto*, juxta eandem etiam accepit *virtutem* divinam & infinitam, quæ per miracula se exeruit. Act. 10. v. 38. Atqui Christus juxta humanam Naturam unctus est Spiritu sancto, tùm quia secundùm divinam Naturam Spiritus sanctus ab omni æternitate à Christo Dei Filio non minùs quam à Patre procedit, ac secundùm divinam Naturam est ungens; tùm quia unctio illa facta est in tempore Dan. 9. v. 24. (Esai. 61. v. 1. Joh. 3. v. 31. & 35. Act. 10. v. 38.)

11. *ex collocatione ad dextram Dei.* Juxta quam Naturam Christus ad dextram Dei collocatus, juxta eandem etiam divinam majestatem accepit. Jam verò secundùm humanam Naturam est ad dex-

tram Dei collocatus, (tùm quia secundùm divinam Naturam est ipsa *Dei dextra* & virtus, Luc.1.v.35.1.Cor.1.v.24.tùm quia *in tempore* collocatio illa est facta, Matth.26.v.64. Marc.16.v.19. tùm quia exaltatio Christi, quæ secundùm humanam Naturam ei obtigit, cum collocatione ad Dei dextram immediatè conjungitur, Act.2.v.33. Hebr.1.v.3.4. Ephes.1. v.20. tùm quia Apostolus *Christi resurrectionem* ex *sessione ad dextram Dei* probat, 1. Corinth.15.v.8. tùm quia idem asserit, Deum τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος in Christo resuscitando & ad dextram suam in excelsis collocando exeruisse, Ephes.1. v.19.quod ipsum quoque series articulorum in Symbolo Apostolico confirmat, quia juxta quam Naturam Christus ex virgine natus, passus, crucifixus, mortuus, sepultus, ad inferos descendit, ex mortuis resurrexit, in cœlos ascendit, juxta eandem etiam ad dextram Dei consedit.) Ergò etiam secundùm humanam Naturam divinam majestatem accepit.

12. *ex gratiæ adjectione.* Paulus Phil.2. v.9.utitur verbo ἐχαρίσατο. Deus ex gratia *donavit Christo nomen, quod est super omne nomen.* Jam verò Christus secundùm Deitatem nihil habet ex gratia, alioqui non esset Naturâ Deus.

13. *ex dominii collatione.* Petrus Act.2. v.36.docet, Christum per exaltationem in tempore *factum esse Dominum.* Hoc non potest accipi secundùm divinam Naturam, quippe juxta quam natus est Dominus ab æterno, per æternam scilicet à Patre generationem. Ergò secundùm Naturam humanam hoc de Christo dictum accipiendum.

Huic sententiæ nostræ suffragatur:

1. Quòd Episcopi Romani Christum secundùm humanam Naturam exaltatum esse agnoscunt.

Gajus Episcopus Roman. in Epist. Decretali tom.1.Concil.edit.Binnii pag.221. *Cùm unus sit Dominus Jesus Christus, & veræ Deitatis veræq; humanitatis in ipso una prorsus eademq; persona sit, exaltationem tamen illam, quâ Deus eum exaltavit & donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ad eam intelligimus pertinere formam, quæ ditanda erat tantæ glorificationis augmento &c. Humana humilitas est in gloriam divinæ potestatis evecta &c. Quicquid in tempore accepit Christus, secundùm hominem accepit, cui, quæ non habuit, conferrentur.*

Leo Episc. Rom. Epist.22. (al.est 11.) sic scribit: *Dicant Adversarii veritatis, quomodo omnipotens Pater, vel secundùm quam Naturam Filium suum super universa provexerit, vel cui Naturæ cuncta subjecerit? Deitas enim Verbi par in omnibus & ὁμοούσιος est Patri, atq; intemporaliter una eademq; potentia est genitoris & geniti, huic* (divinæ Naturæ) *si addita potestas est, si illustrata dignitas, si exaltata sublimitas, minor erat provehente, quæ crevit, nec habebat divitias ejus Naturæ, cujus indiguit largitate. Sed talia sentientem in societatem suam Arius rapuit, cui multùm suffragatur hæc impietas.*

(Utrumque asserit Leo, tùm quòd omnium subjectio, adeoque omnis potestas in cœlo & in terra Christo sit data, tùm quòd ea secundùm humanam Naturam ipsi sit data.)

Idem Epist.41. (al.95.) *Quicquid in tempore Christus accipit, secundùm hominem accipit*

cipit, cui, quæ non habuit, conferuntur. Quæ in forma servi accepit, eadem in forma Dei etiam ipse donavit.

Serm. 3. de Pass. in persona Christi sic loquitur: *Vobis præstatur hæc ascensio & super omnes cœlos ad Patris dextram collocanda vestra in me humilitas elevatur.*

2. Quòd Bernhardus serm. 2. de Pentecost. col. 161. sic disserit. *Quanta ascendentis gloria, cùm medius Angelorum & animarum Sanctarum ad Patrem deduceris & triumphatrice palmâ cœlis invectus susceptum hominem in ipsa divinitatis claudis identitate!*

(Si susceptus homo in ipsa divinitatis identitate per ascensionem in cœlum & sessionem ad dextram Dei fuit clausus, utiq; idiomatum divinorum & infinitorum per eandem fuit particeps factus.)

3. Quòd tempore exhibitæ Augustanæ Confessionis Pontificii in nostra de persona & officio Christi doctrina nihil desiderabant. Sic enim loquuntur Carolus V. Imp. & Principes Romano-Catholici in resp. ad 3. art. *In tertio articulo nihil est, quod offendat, cùm tota Confessio cum Symbolo Apostolorum & cum certa fidei regula conveniat.*

Protestantes sive Augustanæ Confessionis socii ipsimet in art. Schmalcald. Ann. 37. sic loquuntur. *De his articulis* (de Deo uno & trino, & de Filii incarnatione) *nulla est inter nos & Adversarios* (Papistas) *controversia, cùm illos utrinq; confiteamur.*

Joh. Hoffmeisterus in judicio de 3. art. Confess. August. nihil in nostra doctrina *de persona Christi* desiderat, nisi quòd *particulariter in Luthero* quædam falsò carpit.

Jam verò in Augustana Confessione artic. 3. doctrina de donorum verè divinorum & infinitorum communicatione Christo secundùm humanam Naturam facta continetur. In eo enim Ecclesiæ nostræ confitentur, quòd *Christus adscenderit in cœlos, ut sedeat ad dextram Patris & perpetuò regnet & dominetur omnibus creaturis,* (ubi notanda tùm denominatio illius Naturæ, juxta quam Christum ad dextram Patris evectum confitemur, quia ut secundùm humanam Naturam in cœlum ascendit, ita quoque secundùm eandem ad dextram DEI sedet; tùm explicatio illius sessionis ad dextram DEI, quòd sit plenaria usurpatio dominii in omnes creaturas.)

Nec ignota fuit tempore exhibitæ Confessionis doctrina Lutheri de reali idiomatum divinorum Christo secundùm carnem factâ communicatione & majestate Christi hominis, quippe quam in publicis scriptis contra Carolstadium & Zuinglium aliquoties proposuerat.

Hûc etiam pertinet illud, quòd cùm in Concilio Tridentino singula Ecclesiarum nostrarum dogmata, quæ Romanæ Sedi minimè probantur, fuerint refutata, tamen doctrina *de communicatione idiomatum* anathemati non fuerit subjecta. Scopus Cōcilii omninò erat, *hæreses, quæcunq; in Germania & usquequaq; ortæ essent, extirpare*, uti Indictionis Bulla testatur, nec tamen contra publicam Protestantium doctrinam de majestate carnis Christi & idiomatum communicatione quicquam statuit.

4. Quòd Bellarminus lib. 3. de Christo cap. 8. §. His igitur, statuit, *unionem hypostaticam consistere in communicatione subsistentiæ Verbi.*

Gregorius de Valentia tom. 3. Disp. 1. q. 2. punct. 3. §. 3. *Agnoscimus, & subsistentiam & etiam divinitatem atq; perfectionem omnem Verbi Naturæ humanæ communicatam esse uno quodam modo maximè reali, ut scil. in persona Verbi subsistat, primariò quidem per ipsam Verbi subsistentiam seu personalitatem, secundariò autem per divinitatem etiam & perfectionem ejus, quæ ab ea subsistentia re non differunt.*

Ibid. §. 8. *Quis unquam Theologorum negavit illis* (Lutheranis) *plenitudinem divinitatis atq; energiam Verbi fuisse realiter communicatam Naturæ assumtæ, non ut assumta Natura sit illa, sed ut per illam hypostaticè subsistat? nullus omninò, imò omnes idipsum uno ore fatentur.*

(Ex eo enim sic concludimus. Si ipsa *Verbi subsistentia*, quę est idioma Filio Dei maximè proprium, utpote per quam in intima Deitatis unitate à Patre & Spiritu sancto distinguitur, est carni communicata, utique *idioma aliquod divinum* est assumtæ carni communicatum. Sed verum prius. Ergò & posterius. Ulteriùs, si communicatio ὑποστάσεως assumtæ carni fieri potuit & verè facta est absque Naturarum confusione & exęquatione, utique etiam reliquorum divinorum attributorum communicatio non statim introducit Naturarum confusionem & exæquationem. Sed verum prius. Ergò & posterius. Denique si ipsa Verbi subsistentia sive τοῦ Λόγου ὑπόστασις est carni communicata, quomodo essentialia attributa τοῦ Λόγου non erunt carni communicata, cùm hypostasis non sit aliquid realiter distinctum ab attributis essentialibus in Filio Dei, aliàs persona Filii ex duobus realiter distinctis esset composita. Sed illud. Ergò & hoc.)

5. Quòd idem Bellarminus lib. ejusd. cap. 9. §. Secundò &c. concedit, *ex unione hypostatica sequi communicationem idiomatum.* Quamvis verò addat, *communicationem illam non esse realem respectu ipsarum Naturarum, quasi humanitas realiter facta sit omnipotens, ut volunt,* inquit, *Lutherani, neq; esse planè verbalem, ut volunt Calviniani, sed esse realem respectu hypostaseos utriusq; Naturæ, non autem respectu Naturarum:* tamen ex concessa à Bellarmino hypothesi firmiter sic possumus colligere.

Cui communicata est divina Verbi subsistentia, illi etiam dona verè divina sunt communicata. Atqui assumtæ humanæ Christi Naturæ communicata est divina Verbi subsistentia. Ergò assumtæ humanæ Christi Naturæ dona verè divina sunt communicata. Quod Bellarminus excipit lib. ejusd. cap. 15. §. Quæ cùm ita sint &c. *dona illa data esse humanitati non in se, sed in supposito,* illud ambiguè dicitur. Vel enim intelligitur hoc modo, quòd dona illa data sint humanæ Christi Naturæ, *non seorsim ac separatim* subsistenti, nec secundùm *essentiales ejusdem proprietates*, sed quatenus *in persona* τοῦ Λόγου subsistit, considerata; vel intelligitur eo modo, quòd ad ipsam humanitatem nihil planè pertineat illa communicatio, sed tantùm *ad hypostasin* sive suppositum. Priore sensu assertionem illam concedimus, posteriore verò negamus. Quia enim per unionem personalem

ὑπό-

ὑποστάσει τοῦ Λόγου assumtæ Naturæ verè & realiter est communicata, utique etiam divina majestas & gloria, ac dona verè infinita & immensa eidem Naturæ sunt communicata. Vitiosa igitur est hæc oppositio. Divina dona realiter sunt communicata assumtæ Naturæ humanæ, quatenus in ὑποστάσει τοῦ Λόγου subsistit. Ergò non sunt data ipsi humanitati. Contrarium potiùs inferendum erat. Ergò data sunt humanitati, quæ in ὑποστάσει τοῦ Λόγου subsistit. Nimirùm Christus *ut homo*, seu juxta suam humanitatem, personaliter τῷ Λόγῳ unitam, sedet ad dextram Dei, non ex suis humanis viribus naturalibus & essentialibus, sed per divinam superexaltationem Dei Patris Ephes. 1. v. 19. Act. 2. v. 33. Sicut itaque divina hæc superexaltatio (passivè sumta) competit Christo juxta carnem, & sic etiam *respectu carnis* & non solùm *respectu suppositi*: ita quoque sessio ad dextram Patris eidem Christo competit *juxta carnem*, seu respectu carnis, in qua ipse priùs fuerat exinanitus & humiliatus, & non duntaxat *respectu suppositi*, quod non est aliquod tertium à duabus Christi Naturis unitis reipsâ distinctum.

6. Quòd idem Bellarminus lib. 4. de Christo cap. 2. §. Altera difficultas &c. disputat, *Christum in ipsa conceptione fuisse Spiritu sancto unctum*, quod probat ex dictis Esai. 11. *Super virgam de radice Jesse egredientem requiescet Spiritus Domini.* Psal. 45. *Unxit te Deus &c.* Esai. 61. *Spiritus Domini super me, eò quòd unxit me.* Act. 4. *Convenerunt adversus sanctum puerum tuum Jesum, quem unxisti.* Act. 10. *Unxit eum Dominus Spiritu & virtute.*

Et §. ult. ejusd. cap. subjicit. *Licèt Johannes & alii homines ita fuerint pleni initiò, ut tamen adhuc potuerint proficere, tamen Christum non potuisse proficere, quia initiò accepit gratiam sine mensura, alii verò acceperunt cum mensura. Nam de Christo dicit Johannes cap. 1. de plenitudine ejus omnes accepimus. Non enim secundùm mensuram dat Deus Spiritum, nimirùm Filio suo. De aliis dicitur Ephes. 4. Unicuique nostrûm data est gratia secundùm mensuram donationis Christi &c.*

Hisce Bellarmini verbis conforme illud Michaëlis Ghislerii in Cant. Cantic. cap. 1. v. 3. super verba, *Oleum effusum nomen tuum.* Exposit. 2. *Christus singulari unctionis modo secundùm hominem unctus est unguento gratiæ, juxta illud Petri Act. 10. v. 38. unxit eum Deus Spiritu sancto: & illud Psal. 44. v. 8. Propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ. Quâ certè ita unctus est unctione, ut in ipso tanquam in vase ipsummet gratiæ unguentum repositum sit, propter quod dictus est plenus gratiæ & veritatis, Johan. 1. v. 14. & plenus Spiritu sancti, de cujus plenitudine nos omnes accepimus v. 16. de cujus unctione seu de cujus unguento nos omnes uncti pariter sumus, juxta illud Pauli 2. Cor. 1. v. 21. unxit nos Deus, dans pignus Spiritus in cordibus nostris &c.*

(Ex illis sic colligimus. Si Christo secundùm assumtam Naturam in ipsa conceptione gratia & Spiritus sanctus datus sine mensura, ut ex ejus plenitudine omnes accipere potuerint & adhuc possint, cùm aliis gratia & Spiritus secundùm mensuram detur, utique etiam Christo secundùm humanam Naturam assumtam in ipsa conceptione dona verè divina & infinita sunt communicata. Ratio connexionis est, quia gratiam & Spi-

Spiritum dari *sine mensura*, ac *finita* tantùm & *mensurata dona* Christo esse data ἀντιφατικῶς sibi invicem opponuntur. Sed verum prius. Ergò etiam posterius.)

Lib. 4. de Christo cap. 4. §. 1. *Non est ullo modo credibile, ut Verbum personaliter factus sit homo, & non simul effuderit in ipsa incarnatione in illam humanitatem omnia dona, quorum capax erat.* (Si humanitas fuit capax infinitæ Verbi subsistentiæ, utique etiam aliorum donorum infinitorum.)

7. Quòd agnoscunt, Christum secundùm humanam Naturam gloriâ verè divinâ & infinitâ glorificatum.

Hugo Cardinalis (aliàs Hugo de Caro circa Ann. 1264.) in cap. 17. Joh. sic commentatur. *Clarifica me secundùm hominem claritate, quam habui &c. secundùm Deitatem, hoc est, sicut decet Filium Dei hominem factum clarificari.*

Idem in cap. 2. Phil. *Donavit illi* (Christo) *secundùm hominem nomen &c. Nunc datum est illi per gratiam, quod ab æterno habuit per Naturam, scil. Filius Dei.*

Jodocus Clichtovæus (Commentator Damasceni) in lib. 3. de orthox. fide cap. 15. *Nulli dubium est, quòd ex anima rationali hominis enascatur vita utrius partis substantialis, quæ quidem animæ propria est naturalis, corpori autem propter unionem ad animam communicata & in ipsum ab anima transfusa &c. Eodem planè modo à divinitate procedit gloria, utriq; in Christo Naturæ communis, divinitati quidem naturalis, humanitati autem communicata.*

Johannes de la Haye in Quadrig. Evang. cap. 178. not. 1. allegat illud Basilii lib. 4. advers. Eunom. *Si cùm glorificari à Patre Filius petebat, secundùm Deitatem, non secundùm humanitatem petebat, quod non habebat, petebat; falsus ergò est, qui dixit Evangelista: Et vidimus gloriam ejus &c. Apparet igitur in quantum homo, non Deitatis defectu, talia dixisse.* Similia dicta ex Athanasio & Gregorio Nysseno adducit cap. eod. not. 5.

Benedictus Justinianus in cap. 2. Philip. super verba. *Ut confiteatur omnis &c. Quicquid sit, ad hanc omninò gloriam referenda esse illa verba Christi apud Johannem: Clarifica me tu Pater &c. autor est Theodoretus & indicat Cyrillus Alexandrinus. Jam verò de humana Christi Natura hæc alii accipiunt, siquidem Damascenus ait, Christum post suum in cœlos ascensum hanc divinam majestatem esse assecutum* σωματικῶς, *quandoquidem caro divinitati conjuncta eâdem adoratione, tùm ab Angelis, tùm ab hominibus colitur. Et in eandem sententiam Leo. Neq; ullum, ait, in sublimitatibus modum suæ provectionis habitura, nisi æterni Patris recepta consessu illius gloriæ sociaretur in throno, cujus Naturæ copulabatur in Filio.*

Cornelius Jansenius in Concord. Evang. cap. 136. fol. 216. *Humana Natura accepit illam claritatem, quam divina Natura habuit ab æterno, quando humana Natura immortalitate donata est & in cœlum sublata & per conjunctionem sui cum divina Natura in unitatem personæ ejusdem cum illa gloriæ consors effecta.*

(At si Christi humanitas ejusdem gloriæ cum divina Natura consors facta, utique communicatam habet gloriam verè infinitam.)

Maldonatus in Comment. Johan. 17. v. 5. fatetur, *omnes Interpretes hûc locum accipere*

cipere de clarificatione humanitatis, non Deitatis.

(Si vera est hæc interpretatio, sequitur, humanitatem Christi verè infinitam gloriam accepisse.)

De eodem loco Joh. 17. v. 5. sic disserit Cajetanus Jentaculo decimo quæst. 4. & a. 2. *Dicitur, quòd sine dubio petit hîc Christus Dominus clarificationem sui secundùm humanam Naturam. Et ad literam petit clarificationem resurrectionis, ascensionis & sessionis ad dextram Patris.*

Ibid. §. Ad objectionem. *Possumus quoq; habitam claritatem intelligere claritatem æternam ipsius Filii Dei, & tunc est sensus. Clarifica tu me Pater apud temetipsum, q. extendendo ad humanitatem claritatem meam divinam, quam ab æterno habui. Et juxta hunc sensum denotatur differentia inter glorificationem humanitatis Christi & glorificationem aliorum Sanctorum.*

Et postea: *Petit Dominus, ut executioni mandetur hoc, scilicet, quòd gloria sua æterna derivetur in seipsum secundùm humanam Naturam.*

8. Quòd agnoscunt, ea, quæ Christo in tempore data dicuntur, secundùm humanam Naturam ipsi esse data. (Illa enim cùm sint dona verè divina & infinita, consequens est, dona verè divina & infinita secundùm humanam Naturam Christo data esse.)

Hugo Cardin. in cap. 2. ad Phil. *Donavit illi* (Christo) *secundùm hominem nomen, quod est super omne nomen. Nunc datum est illi per gratiam, quod ab æterno* (Filius Dei) *habuit per Naturam.*

Johannes de la Haye in Quadrig. Evang. cap. 198. not. 5. adducit illud Euthymii in cap. 28. Matt. *Data est mihi, mihi, inquam, tanquam homini potestas, quam habebam tanquam Deus.* Item istud Cyrilli lib. 2. in Johan. cap. 73. *An non vides in istis, Patrem quidem ut Deum dare, Filium verò ut hominem accipere, illa, quæ ut Deus habebat?* ut & istud Chrysologi serm. 80. *Filius Dei Virginis Filio, Deus homini, divinitas carni contulit, quod cum Patre possedit & Spiritu. Et ideò ait, ite, baptizate &c.*

Cornelius Jansenius in Concord. Evang. cap. 26. pag. 162. *Quamvis, quod dicitur Pater omnia dedisse Filio, possit intelligi de Christo secundùm divinam Naturam, tamen potiùs intelligi debet de Christo secundùm humanam Naturam, cui per gratiam Deus Pater omnium rerum potestatem dedit, quam divinitas Filii habet per Naturam.*

Benedictus Justinianus Jes. in Comment. 1. Corinth. 15. *Quoniam hoc loco, omnia subjecit &c. abutebantur Ariani, ut ostenderent, Filium minorem esse Patre, rectè Chrysostomus & Theodoretus monent, hæc esse de Christi humanitate accipienda.*

Idem in cap. 1. ad Ephes. super verba: *Supra omnem Principatum &c. Hæc Apostoli verba apertè indicant, eum de humana Christi Natura loqui, ut non obscurè indicat Hieronymus & apertè docuit Augustinus.*

Gregorius de Valentia tom. 3. Disp. 1. q. 2. punct. 3. §. 11. *Verissimum est, Christum secundùm humanitatem accepisse, quæcunq; accepit ex tempore.*

Alex. Carerius de potest. Ro. Pont. adversus impios Politicos lib. 2. c. 5. *Sicut ea, quæ sunt hominis, necessariò propter eã unionẽ divinitati tribuuntur: ita necessariò, quæ sunt divinitatis, humanitati adscribi* asserit.

Itaq; dominium, quod est divinitatis, tribui etiam humanæ Naturæ, adeò ut dominium illud divinum, dicatur etiam humanum.

9. Quòd quorundam Pontificiorum suffragium in hac quæstione nobis largiuntur.

Bellarminus lib. 3. de Christo cap. 1. §. Autor hujus &c. *Jacobum Fabrum Stapulensem* autorem facit *doctrinæ de reali idiomatum divinorum communicatione Christo secundùm carnem facta.*

10. Quòd statuunt, Christi humanitatem esse causam efficientem Physicam & instrumentalem gratiæ nostræ sanctificantis.

(At sine reali idiomatum divinorum communicatione Christus non posset esse causa Physica gratiæ sanctificantis.)

Tannerus tom. 2. Theol. Scholast. Disput. 6. q. 4. dub. 1. num. 6. *Causa efficiens Physica instrumentalis conjuncta est humanitas Christi. Ita docet sanctus Thomas 1. 2. q. 112. art. 1. ad 1. ubi ait: Humanitas Christi est sicut organum quoddam divinitatis ejus, ut Damascenus dicit lib. 3. cap. 15. Instrumentum autem non agit actionem agentis principalis propriâ virtute, sed virtute principalis agentis. Et ideò humanitas Christi non causat gratiam propriâ virtute, sed virtute divinitatis adjunctæ, ex qua actiones humanitatis Christi sunt salutares. Et ibidem ad 2. in ipsa persona Christi humanitas causat salutem nostram per gratiam, virtute divinâ principaliter operante &c.*

Argum. Bellarm. *1. Lutherani docent, Christi carnem habere attributa divinitatis, ex quo sequitur, eos vel esse Nestorianos, vel Eutychianos, vel monstrum ex utraq; hæresi compositum. Si enim dixerint, ea esse communicata essentialiter, erunt Eutychiani; si dixerint, accidentaliter esse communicata, erunt Nestoriani*, lib. 3. de Christo cap. 1.

Resp. 1. Bellarminus ipse lib. ejusd. c. 8. tertium aliquod statuit, videlicet *personaliter*. Sic enim scribit: *Tribus modis possunt aliqua uniri, primò essentialiter, secundò accidentaliter, tertiò substantialiter, sive personaliter.*

(Quod ipse *de unione* asserit, idem nos dicimus *de communicatione*, quæ ex unione oritur & Naturam unionis sequitur. Proinde non est immediata oppositio inter communicationē *essentialem & accidentalem*, sed datur intermedium genus communicationis, quæ est & vocatur *personalis*.)

2. Gregorius de Valentia lib. 1. contra Ubiquet. cap. 2. nos ab hoc crimine absolvit, sic scribens, *Dicunt Lutherani, realem illam communicationem divinarum proprietatum cum humanitate assumta nequaquam esse essentialem, hoc est, non ita illam de humanitate affirmari, quomodo affirmatur de divinitate, q. humanitas per suam essentiam dicatur esse illa; nec communicatio est Physica aut subjectiva, quasi in ipsa humanitate insint tanquā in subjecto, sed esse cujusdam modi singularis & arcani, quem hypostaticum seu personalem vocant, atq; ita videri volunt, non tollere Naturarum distinctionem, quoniam inquiunt, humanitas Physicè & suâ Naturâ manet circumscripta, at propter hypostaticam unionem divina illi competunt.*

2. *Ex communicatione idiomatum sequitur, duo esse in mundo omnipotentia, immensa & infinita, nimirùm Deitatem & humanitatem Christi.* Bellarm. lib. 3. de Christo c. 10.

Resp.

Resp. eodẽ modo cõtra cõmunicationem *subsistentiæ Verbi* à Bellarmino cõcessam aliquis posset argumentari. Ex communicatione hypostaseos sequitur, duas esse hypostases in Christo, videlicet hypostasin Deitatis & hypostasin humanitatis. Quemadmodum verò huic objectiunculæ rectè respondetur, non esse duplicem in Christo hypostasin, sed ipsam illam ὑπόστασιν τοῦ Λόγου, quæ ipsi est & manet in æternum propria, assumtæ carni esse communicatam, sine ulla multiplicatione, physicâ transfusione & subjectivâ inhæsione: ita quoque idem Bellarminianæ objectiunculæ responderi potest, non introduci duplicem omnipotentiam, omniscientiam &c. sed ipsam illam Λόγου omnipotentiam, quæ ipsi est & manet in æternum propria, in Natura humana & per Naturam humanam, cui personaliter est communicata, sese exerere, sine ulla sui multiplicatione vel alterius omnipotentiæ productione.

3. *Si idiomata communicantur, non sunt ampliùs proprietates, sed communitates.* Bellarm. d. l.

Resp. eodem modo contra communicationem *subsistentiæ Verbi* à Bellarmino concessam aliquis posset argumentari. Si subsistentia Verbi assumtæ carni communicatur, non ampliùs erit proprietas Verbi, sed communitas. Quicquid Bellarminus huic respondere velit argumento, etiam suo responsum statuat.

4. *Ut unio est reciproca, ita quoque communicatio. Jam verò reciproca communicatio locum tantùm habet in concreto sive in persona, non autem in Naturis. Ut ergò Deitas non potest dici mortalis, ita nec Natura humana omnipotens, omniscia &c.* Busæus contra Gerlach.

Resp. 1. ex Leone Epist. 5. *Assumsit* (Filius Dei) *formam servi sine sorde peccati, humana augens, divina non minuens.* Epistol. 6. *Assumti, non assumentis est provectio.*

2. Ex Jodoco Clichtovæo in Comment. Damascen. lib. 3. de orth. fid. cap. 15. *Anima communicat corpori suas perfectiones vitam, motum, sensum: non tamen à corpore vicissim suscipit illius imperfectiones, infirmitatem, defluxum partium, substantiæ suæ interitum. Eodem planè modo à divinitate procedit gloria utriq; in Christo Naturæ communis, divinitati quidem naturalis, humanitati autem communicata, non tamen patiebatur divinitas in Christo infirmitates nostras.* Idem in Comment. lib. 4. cap. 3. *Plerunq; minùs dignum perfectiori digniorìq; conjunctum accipit ipsius dignioris perfectiones atq; præclaras conditiones & non communicat illi suas imperfectiones.* Id declarat similitudine ferri igniti, & addit, *per hujusmodi ferrum Christi carnem, per ignis autem candores ipsius divinitatem accipe.*

3. Ex Bellarmino libr. 3. de Christo cap. 10. §. ult. *Patres similitudine ferri igniti ostendunt conditionem hujus mysterii, quomodo videlicet per incarnationem non lædatur divinitas, & multùm perficiatur humanitas. Ut enim ignis in ferro non nigrescit, nec frigescit, nec consumitur rubigine, ita & hîc se res habet.*

4. Id. Bellar. lib. ejusd. c. 8. §. Ita prorsus &c. hæc habet, *Verbũ divinũ instar magnæ arboris suscepit ramusculum humanæ Naturæ suo trunco à cœlesti agricola mirabiliter insertum,*

sertũ, inde fuit Verbũ Deus & homo, & operà divina & humana faciebat, nec Verbum ab humanitate, sed humanitas à Verbo pendebat.

(Ergò Verbum assumsit humanam Naturam, non autem humana Natura assumsit Verbum, sed est assumta à Verbo. *Assumti verò non assumentis est provectio,* inquit Leo Episcopus Romanus Epistol. 6.)

5. Idem Bellarminus lib. ejusd. cap. 7. §. Quia tamen &c. sic disserit. *Cùm Verbum caro factum est, humanitas mutata est, Verbo immutabili permanente.*

(Ergò unio non attulit mutationem Verbo, sed assumtæ humanitati.)

6. Lib. ejusd. cap. 4. §. Porrò &c. sic scribit: *Per incarnationem nihil accessit Deo, qui perfectissimus est, & nec augeri, nec minui potest, sed accessit multum boni humanæ Naturæ, ut rectè docet Athanasius in Epistola ad Epictetum.*

(Quamvis ergò unio sit reciproca, tamen cùm unitarum Naturarum conditio non sit eadem, ideò per unionem nihil accessit divinæ Naturæ, sed accessit multum boni humanæ Naturæ.)

7. Alphonsus de Castro lib. 2. adv. hæreses, verbo Adoratio hæres. 2. *Non debet alicui mirum videri,* (quòd caro unâ adoratione in Christo adoretur) *quoniam sunt multa, quæ propter conjunctionem, quam ad alia multò illis nobiliora habent, aliqua ab illis mutuantur, quæ per se consequi non possent, nec tamen eis aliquid de sua nobilitate vice versâ mutuant: ut gratiâ exempli, corpus si ab anima separes, non movetur, non audit, non videt, non gustat, non nutritur, non augetur, non deniq; vivit, ex anima tamen conjunctione hæc omnia habet, vivens enim corpus dicitur, animâ illi vitam præstante, nec tamen eâdem ratione anima aliquid de corporis corruptione recipit: sic etiam fieri potuit, ut caro humana propter Verbi unionem hoc ab illo recipiat, ut unà cum illo adoretur.*

(Eadem ratio reliquorum attributorum divinorum carni communicatorum.)

SECTIO POSTERIOR.

DE COMMUNICATIONE DIVI-*norum idiomatum in specie.*

THESIS prima. Christo homini, sive secundùm humanam Naturam, data est potentia verè divina & infinita.

Antithesis. Bellarminus libr. 3. de Christo cap. 16. *Potentia collata Christi humanitati non est absolutè omnipotentia. Nam verbis illis Psal. 8. Omnia subjecisti sub pedibus ejus. Johan. 3. Pater dedit omnia in manus eius &c. solùm significatur omnibus creaturis Christi humanitatem praeesse & jus habere in omnes.*

Ibid. *Christus, ut homo, remittebat peccata, ut instrumentum divinitatis, quod non requirit infinitam virtutem.*

Jacobus Gretserus in destruct. Labyrinthi p. 56. *Christo communicata est saltem potentia, non omnipotentia.* Et ironicè subjungit. *Quasi potentia & omnipotentia sint unum & idem: quasi verò, qui dicit Christo secundùm humanitatem datam esse potestatem in omnes creaturas, is propterea dicat, Christo secundùm humanitatem datam esse simpliciter omnipotentiam, cùm omnipotentia ad omnes effectus possibiles se extendat, potentiæ nequaquam, quòd ex ipsis vocabulis manifestum evadit.*

Jo-

Jodoc. Coccius tom. 1. Thesauri lib. 2. art. 2. inter errores refert; quòd Jacobus Andreæ libr. de Ubiq. contra Valentianum p. 14. scripsit. *Constanter affirmamus, humanam Naturam ad æqualitatem gloriæ & potentiæ cum divino Verbo exaltatam esse.*

Gregorius de Valentia tom. 4. Disp. 1. quæst. 13. punct. 1. pag. 319. *Dico, omnipotentiam simpliciter neq; communicatam esse neq; communicari potuisse humanitati Christi, sic ut Christus secundùm humanitatem etiam sit omnipotens.*

Nostram sententiam demonstramus, 1. *ex clarissimis Scripturæ dictis.* Dan. 7. v. 13. 14. (confer Dan. 4. v. 31. cap. 6. v. 26.) Matth. 28. v. 18. (confer Luc. 22. v. 69.) Johan. 17. v. 2. (confer Num. 16. v. 22. cap. 27. v. 16. Jer. 32. v. 27.) Apoc. 5. v. 12. & 13.

2. *ex descriptione potentiæ communicatæ.* Dicuntur enim *omnia Christi pedibus subjecta*, Psal. 8. v. 7. 1. Cor. 15. v. 27. Hebr. 2. v. 8. *Omnia ipsi à Patre tradita*, Matth. 11. v. 26. *Omnia in manus ejus data*, Joh. 3. v. 35. Pater cœlestis dicitur *ipsum constituisse ad dextram suam in cœlestibus supra omnem potestatem, principatum, virtutem, dominationem & omne nomen, quod nominatur non solùm in hoc seculo, sed etiam in futuro & omnia pedibus ejus subjecisse* Eph. 1. v. 20. 21. & 22. *ita subjecisse ei omnia, ut nihil dimiserit ei non subjectum* Hebr. 2. v. 8.

3. *ex potentiæ illius effectis*, quæ sunt, operatio miraculorum, expulsio Dæmonum, administratio extremi judicii, omnium subjectio &c. Luc. 4. v. 36. cap. 9. v. 1. Johan. 5. v. 27. Actor. 10. v. 38. Philip. 3. v. 21. &c.

4. *ex sessione ad dextram Dei.* Dextra Dei, ad quam Christus secundùm humanam Naturam est evectus, complectitur verè divinam & infinitam virtutem, unde vocatur *dextra virtutis* Matt. 26. v. 64. Marc. 14. v. 62. Luc. 22. v. 69. &c.

Nostræ huic sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam agnoscunt, Christo datum esse dominium omnium, quod non potest absque omnipotentiæ communicatione locum habere.

Thomas in cap. 3. Joh. *Dedit omnia in manus ejus secundùm humanitatem, dominatur enim omnium eorum, quæ sunt in cœlo & in terra.*

Lyranus in cap. 2. Luc. *Christus non solùm in quantum Deus, sed etiam in quantum homo regnabit in æternum, non solùm super homines, sed etiam super Angelos.*

Genebrardus in Psalm. 71. juxta edit. vulg. super verba. *Dominabitur à mari us*q; *ad mare. Fluvium Euphraten,* inquit, *tranabit potestas Christi, ut ei subjiciatur orbis terrarum ab Oceano Orientis ad Oceanum Occidentis; ab Indico ad Gaditanum, ab uno mari ad alterum oppositum. Demonstratur Universale dominium Christi hominis super omnem terram inter terminos istos contentum.*

2. Quòd agnoscunt, Christo homini omnem potestatem in cœlo ac in terra esse datam.

Haymo in cap. 5. Apoc. *Ut ipsa humanitas omnia possideat in cœlo, id est, in Angelis; in terra, in hominibus; sub terra, in inferno; & in mari, & quæ sunt in eo. Hoc est, quod ipse Dominus à mortuis resurgens dixit. Mihi data est omnis potestas in cœlo & in terra.*

Maldonatus in cap. 28. Matth. super verba: *Mihi data est &c.* ostendit, *Christo verè datā esse potestatē generis humani, quam*

sibi meruerit suâ passione & morte, & huc allegat cap.7. v.13. Danielis.

(At hæc est verè infinita potentia.)

Matthias Breidenbachius in Comment. super Matth. pag. 270. edit. Colon. Ann. 1560. *Hæc potestas, de qua Matth. 28. v. 19. data est Christo tanquam homini, quia ut Deus ab æterno eam habuit.*

Johannes Ferus in Comment. Matth. lib.4. pag. 300. *Quomodo hæc potestas ei data sit, pulchrè prævidit Daniel cap. 7. Mihi, inquit, & nulli alii. Nec simplex aliqua potestas, sed omnis, super externa scil. & spiritualia. Nec in terra tantùm, sed in cœlo. Jam si magnum videtur habere potestatem super terrena, quantò majus est potestatem habere in cœlo?*

Sixtus Senensis lib. 2. Bibliothec. sanctæ in verbo Inscriptio pag. 72. *Scopus sermonis est* (Apoc. 19.) *significare, quòd, cùm Verbum hypostaticè unitum sit Naturæ humanæ & humanam carnem verè susceperit de virgine, nihilominùs omnipotens est, utpote cœlestium Rex & Dominus terrestrium ac subterraneorum, quam imperii omnipotentiam humanitati Filii Dei communicatam volens exprimere, Paulus dixit. Propter quod Deus exaltavit illum &c. Phil. 2.*

Bellarminus libr. 3. de Christo cap. 8. §. Transsylvani. *Verba illa Matth. ult. Mihi data est omnis potestas in cœlo & in terra, dicuntur de Christo, quâ homo erat, non quâ Deus. Cùm n. ipse idē & Deus & homo sit, quâ Deus omnipotentiam ab æterno & ex Natura sua habet; quâ homo summam potentiam à Deo ex tempore & dono gratiæ accepit.*

(At quid aliud est omnis potestas in cœlo & terra, ac summa potestas, quàm omnipotentia?)

Lib. ejusd. cap. 16. *Christi humanitati concessa est potentia in omnes creaturas.*

(Atqui potentia in omnes creaturas non potest esse alia, quàm divina & infinita potentia, cùm divina Patris potentia per potentiam in omnes creaturas describatur Genes. 24. v. 7. Numer. 16. v. 22. cap. 27. v. 16. 1. Paral. 29. v. 11. Psal. 103. v. 19. Psalm. 135. v. 6. Jerem. 32. v. 27. Matth. 11. v. 24. 1. Timoth. 6. v. 15. Si Bellarminus hæc sua verba restringere velit ad solam ἐξουσίαν, sivè autoritatem absque dominio & δύναμιν, corruet omninò vocula potentiæ, quâ tamen disertè utitur.)

3. Quòd Christum secundùm humanitatem assumtam heredem & Dominum universorum factum esse agnoscunt, (hæc enim hereditas divinam & infinitam potentiam includit.)

Hugo Cardinalis (aliàs Hugo de S. Caro circa Ann. 1264.) in cap. 1. Hebr. sic commentatur. *Quem constituit heredem universorum, & possessorem omnium creaturarum. Hoc etiam est secundùm humanam Naturam.*

Lyranus in cap. 1. Hebr. *Quem constituit heredem universorum, quantum ad assumtam Naturam. Eo enim ipso, quo Natura humana à Verbo assumta est in unitate suppositi, eo ipso constituta est super omnem creaturam.*

Huc referri potest, quòd Jacobus Faber Stapulensis in Marc. 16. f. 314. agnoscit, *Christum in cœlum esse latum super omnem virtutem & potestatem, sicut sæpè per Spir. S. in Psalmis contestatum, ut Ps. 8. Quoniam elevata est magnificentia tua super cœlos.*

Con-

Cornelius à Lapide in cap. 1. Ephes. ad verba. *Omnia subjecit &c.* v. 22. sic annotat. *Hinc patet, Angelos esse subjectos Christo homini, & Christum, ut homo est, Regem esse ac Dominum cœli & terræ, hominum & Angelorum. Ita Chrysostomus & Theophylactus.*

4. Quòd agnoscunt, humanitatem Christi esse organum ἐνεργητικὸν & efficax divinarum actionum (utique ergò divinâ & infinitâ agendi virtute pollet.)

Jodocus Clichtovæus in Comment. libr. 3. Damascen. de orthox. fide cap. 18. *Divina voluntas suapte Naturâ efficacißima est & virtutem habens omnia efficiendi, quæ velit. Quæcunque enim vult, eadem & potest. Humana verò Christi voluntas non hanc suâ Naturâ habet omni efficacem virtutem, sed ut Verbo juncta.*

Idem in lib. ejusdem cap. 19. *Actio à præcipua primariaque causa effectrice profecta & ipsi secundo agenti atque instrumentario secundùm denominationem adscribitur. Ut cùm adminiculo securis lignum secat, homo & ipsa itidem securis lignum dicitur secare, sicut & calamus scribere. Et cùm mens humana organo vocis & linguæ suas exprimit notiones, & ipsa etiam vox & lingua mentem explicare rectè dicitur. Atqui sacratißimum corpus, ut organum fuit conjunctum & instrumentum Deitatis suæ explentis opera. Quare & caro Christi, ut coefficiens & cooperans, divinas etiam operationes perfecisse admittenda est & miracula Deitatem attestantia peregisse.*

Similia occurrunt in cap. 17. ejusdem libr. in cap. 21. ejusdem lib. & in cap. 2. lib. 4.

Gregorius de Valentia tom. 3. Disp. 1. q. 19. punct. 1. *Quia principale agens effectum attingit conferente ad id instrumento, peculiari ratione actio principalis agentis pertinet etiam ad instrumentum. Unde dicimus, scamnum v. g. fieri à serra, quia participatur veluti à serra actio principalis artificis conficientis scamnum.* Item. *Illa Christi operationes, justificatio, suscitatio mortuorum &c. duplices atque etiam mixtæ à nobis dicuntur, non tantùm quia hujusmodi nominibus partim significatur actio divina, partim actio humana, sed etiam quia divina illa actio, quæ significatur, peculiari ratione adscribitur, non tantùm divinitati, sed etiam humanitati, tanquam instrumento.*

Tannerus tom. 3. Theol. Schol. Disp. 1. q. 7. dub. 6. n. 155. *Humanitas Christi fuit instrumentum conjunctum ad patranda opera miraculosa, cui etiam hic honor præ cæteris debebatur.*

5. Quòd agnoscunt, Christo, ut homini, omnia à Patre in manus esse data.

Cornelius Jansenius in Concord. Evang. cap. 26. *Quamvis, quod dicitur Johan. 3. Pater omnia dedisse Filio, poßit intelligi de Christo secundùm divinam Naturam, tamen potiùs intelligi debet de Christo secundùm humanam Naturam, cui per gratiam Deus Pater omnium rerum potestatem dedit, quam divinitas Filii habet per Naturam.*

Idem in cap. 130. Conc. *Dedit Pater omnia in manus Filio secundùm divinitatem quidem per æternam generationem, secundùm humanitatem verò per unionem divinitatis cum humanitate in unitatem personæ.*

Idem in cap. 143. Conc. *Habebat quidem priùs tanquam DEUS datam sibi omnem potestatem ab æterno, verùm jam resuscitato data est etiam tanquam ho-*

homini omnium rerum potestas, quoniam humanitas ejus, jam immortalitate donata, nova ratione consors facta est gloriæ & potestatis divinæ.

Similia occurrunt in cap. 136. Conc. in cap. 59. Conc. in cap. 47. Conc. & alibi passim.

6. Quòd Mariæ virgini & Sanctis in cœlo tribuunt summam in cœlo ac terra potestatem.

(Quòd si enim Mariæ & Sanctis summam in cœlo ac terra potestatem tribuunt, quantò minùs humanæ Christi Naturæ τῷ Λόγῳ personaliter unitæ & ad dextram Patris collocatæ eam denegare debebant? Non quidem probamus illam hypothesin, sed κατ' ἄνθρωπον ex ea argumentum ducimus.)

In Psalterio Mariæ sæpiùs acclamant B. Virgini: *Domina nostra omnipotens.*

In Antidotario animæ Mariam sic compellant. *Scio, quia potes omnia, quæ vis, nulli dans repulsam, vitam æternam mihi tribuas.*

Costerus in Medit. in Hymnum, *Ave maris stella* p. 61. *Ut mater Regis nihil non potest in universo Filii regno, ita tu mater Dei omnia potes in cœlo & in terra.*

Idem in Enchirid. pag. 359. *Clarè dicit Christus, eandem potestatem accepturos à Deo statim à morte sanctos in cœlo, quam ipse accepit à Patre suo in Psal. 2. promissam. Datur igitur Sanctis autoritas impios cogendi, cohibendi, puniendi & pios ex ipsorum manibus eripiendi.*

Blasius de Viegas in Comment. super Apoc. p. 543. *Maria est per excellentiam Domina & Princeps omnium creaturarum constituta super omnem creaturam.*

Suarez. tom. 2. Comment. in Thomam Disp. 23. sect. 2 p. 209. adducit & approbat dictum Gregorii Nicomediensis, qui in Orat. sua *Virginem Deiparam* vocat *omnipotentem.* Ac Petri Damiani serm. 1. de nativ. Mariæ: *Data est tibi omnis potestas in cœlo & in terra, & nihil tibi impoßibile est.*

Thesis secunda. Christo homini sive secundùm humanam Naturam data est verè divina & infinita scientia, sive omniscientia.

Antithesis. Ex communicatione idiomatum generaliter negatâ colligitur, etiam omniscientiæ divinę communicationem â Pontificiis negari.

Nostram sententiam confirmamus,

1. *ex manifestis dictis.* Esai. 11. v. 1. Luc. 2. v. 40. Johan. 2. v. 25. cap. 3. v. 34. cap. 21. v. 17. Col. 1. v. 19. cap. 2. v. 3.

2. *ex potestate judicium faciendi* Christo data Joh. 5. v. 27. ad eam enim requiritur *manifestatio*, ac proinde etiam introspectio *occultorum cordis* 1. Corinth. 4. v. 5.

3. *ex cultu adorationis* Christo secundùm utramque Naturam debito, ut postea demonstrabitur. Is enim præsupponit, Christum etiam ut hominem occultos cordis nostri gemitus intelligere & intueri.

Nostræ huic sententiæ suffragatur,

1. Quòd Gregorius lib. 8. Epistol. 42. *Agnoëtas* Christum omniscium esse negantes refellit inter cætera sic scribens. *Quisquis Nestorianus non est, Agnoëta esse nullatenus potest. Nam qui ipsam Dei sapientiam fatetur incarnatam, quâ mente valet dicere, esse aliquid, quod Dei sapientia ignoret?*

2. Quòd

2. Quòd quidam agnoſcunt, Chriſtum hominem omnia ſcire per communicatam ſibi omniſcientiam.

Thomas part. 3. q. 12. art. 2. ſecutus Lombardum 3. Sent. diſt. 13. lit. B. & E. animæ Chriſti tribuit *ſcientiam increatam, quæ nullo unquam tempore creverit.* (Per hanc increatam ſcientiam aut intelligunt ipſam divinam omniſcientiam Chriſto homini cum aliis attributis divinis perſonaliter communicatam, quæ ſententia conformis eſt Scripturæ ſacræ, & hac ratione habent nos ſibi ὁμοψήφους; vel ſtatuunt, ſcientiam illam increatam & beatam eſſe à divina omniſcientia diſtinctam, eandemque ſubjectivè animæ Chriſti inhærere, quæ opinio pugnat cum ſacris literis, ſiquidem fingit duas in Chriſto omniſcientias, divinam ſcilic. τοῦ Λόγου propriam, & beatam atque increatam ſcientiam, ſubjectivè animæ Chriſti inhærentem, quâ ratione incidunt in illud abſurdum, quod Bellarminus lib. 3. de Chriſto cap. 10. nobis objicit, quando ex communicatione idiomatum ſequi putat, *duo eſſe in mundo omnipotentia, immenſa & infinita, nimirùm Deitatem & humanitatem Chriſti.*)

Lyranus in cap. 3. Joh. *Chriſtus in divina Natura habet eandem ſcientiam cum Patre, in humana Natura omnia cognoſcit, quæ Deus cognoſcit notitiâ viſionis.*

Dionyſius Carthuſianus in cap. 16. Johan. fol. 364. *Chriſtus non ſolùm ut Deus, ſed inſuper ut homo cognovit univerſorum cordium abdita & quicquid in tota creatura unquam fuit, eſt aut erit.*

Idem in cap. 1. Apoc. fol. 194. *Omnium rerum cognitio, univerſorumq; ſecretorum revelatio facta eſt animæ Chriſti in primo incarnationis inſtanti.*

Jacobus Faber Stapulenſis in Luc. 2. v. ult. num. 36. agnoſcit, *in Chriſto juxta hypoſtaſin fuiſſe æternam Dei ſapientiam & gratiæ plenitudinem etiam à virgineo matris utero, ſolùm quòd externâ manifeſtatione ſeſe illâ omniſcientiâ patefecerit.*

Bellarminus lib. 4. de Chriſto cap. 1. §. ult. *Catholicorum communis ſemper fuit ſententia, Chriſti animam ab ipſa ſua creatione repletam ſcientiâ & gratiâ, ita ut nihil poſtea didicerit, quod ante neſciret. Ita docent cum Magiſtro* (Lombardo) *omnes Theologi* (Scholaſtici) *& omnes Patres.*

(Atqui repletum eſſe ſcientiâ tantâ, ut nihil poſtea diſcas, quod antè neſcieris, eſt eſſe omniſcium. Omniſcientia autem illa ſive infinita & increata ſapientia eſt τῷ Λόγῳ *eſſentialiter* propria, carni aſſumtæ *perſonaliter* communicata.)

Lib. ejusd. cap. 2. §. 1. *Chriſti animam ab ipſa creatione ſapientiâ pleniſſimam fuiſſe,* aſſerit.

§. ult. *Licèt Johannes & alii homines ita fuerint pleni initio, ut potuerint proficere, tamen Chriſtum non potuiſſe proficere, quia initio accepit gratiam* (& ſapientiam) *ſine menſura, alii verò acceperunt cum menſura. Nam de Chriſto dicit Johannes cap. 1. De plenitudine ejus omnes accepimus. Non enim ſecundùm menſuram dat Deus Spiritum, nempe Filio ſuo. De aliis dicitur Epheſ. 4. Unicuiq; noſtrûm data eſt gratia ſecundùm menſuram donationis Chriſti. Unde dicitur Johannis ultimò. Tu noſti omnia. Et Coloſſ. 2. In quo ſunt omnes theſauri ſcientiæ & ſapientiæ Dei.*

(Si de ſapientia & omniſcientia divina atque infinita Chriſto homini perſona

sonaliter communicata hæc intelligantur, verissima sunt.)

Lib. ejusd. cap. 4. §. 1. *Non esse ullo modo credibile, ut Verbum personaliter factus sit homo, & non simul effuderit in ipsa incarnatione in illam humanitatem omnia dona, quorum capax erat. Nam si fecit illam animam, animam suam propriam, ita ut verè dicatur & sit anima Dei, quomodo verisimile est, non illam continuò sapientissimam reddidisse? Absurdum enim est, animam Sapientiæ aliquando insipientem fuisse.*

(Hæc si de communicatione personali sapientiæ verè divinæ & infinitæ accipiantur, verè dicuntur.)

Idem lib. & cap. iisdem, §. Secunda ratio. *Sapientia & gratia Christo homini naturalis fuit, ut docet Augustinus in Enchiridio cap. 40. non quidem, quòd non fuerit à Deo animæ infusa, sed quia in Christo ab intrinseco principio & per modum Naturæ fluebat, siquidem ipse Christus seipsum gratiâ & sapientiâ replebat, hoc est, ex una Christi Natura in alteram hæc dona redundabant. Ergò non accepit Christus illam gratiam vel sapientiam post incarnationem, sed in ipsa incarnatione, nam ideò dicitur naturalis, quia statim & abundantissimè manavit.*

§. Tertia ratio. *Christus homo in incarnatione cœpit esse Filius Dei. Ergò tunc debuit repleri omnibus donis. Nam Filius est heres omnium bonorum paternorum, nec debuit expectare Christus successionem ex morte Patris, ut notum est. Et hæc esse videtur ratio Cyrilli lib. 1. in Johan. cap. 17. ubi dicit, Deum dedisse Christo omnem sapientiam & gratiam, quia Filius erat. Cæteris autem dedisse munera quædam, quia servi sunt, ut etiam legitur fecisse Abraham Genes. 25. qui filio suo Isaac dedit omnia sua adhuc vivens, filiis autem concubinarum largitus est munera.*

§. Quarta ratio. *Christus homo in ipsa incarnatione factus est caput, non solùm hominum, sed etiam Angelorum, ut omnes concedunt. Ergò debuit tunc repleri sapientiâ &c. Nec enim conveniebat, ut caput esset minùs ornatum & minùs sapiens, quàm sunt membra.*

§. Quinta ratio. *Adam creatus est sapientissimus, ut colligitur ex eo, quòd mox à creatione imposuit nomina omnibus animantibus Genes. 2. Ergò multò magis secundus Adam debuit in ipsa conceptione sapientissimus fieri.*

(Hæc omnia efficaciter concludunt, si de *personali* verè divinæ & infinitæ scientiæ *communicatione* Christo homini in primo incarnationis momento facta accipiantur. Quò minùs autem vel *subjectivam* omniscientiæ *inhæsionem*, vel *plenariam communicatæ omniscientiæ usurpationem* concedamus, obstat exinanitionis status, aliàs ex hisce argumentis concludi posset, Christum nec corpore profecisse, nec verè passum & mortuum esse. Idem statuendum de *dictis Patrum*, quæ in cap. præced. 3. Bellarminus ibidem adducit.)

Thesis tertia. Christo homini, sive juxta humanam Naturam data est potestas θαυματουργικὴ, sive miracula faciendi; vis ζωοποιητικὴ, sive vivificandi, vis καθαρτικὴ, sive mundandi à peccatis, ac potestas κριτικὴ, sive judicium faciendi.

Antithesis. Ex negata idiomatum communicatione *in genere* horum omnium *in specie* negatio colligitur. Bellarminus lib. 3. de Christo cap. 16. *Christus, ut homo, remittebat peccata, ut instrumentum*

tum divinitatis, quod non requirit infinitam virtutem.

Ibid. *dictum Chriſti Johan. 5. Pater dedit Filio hominis poteſtatem faciendi judicium, quia Filius hominis eſt, poteſt intelligi eo ſenſu, ut agatur de poteſtate judicandi, non quomodocunque &c. ſed exteriùs & ſenſibiliter.*

Vaſquez in 1. Thom. Diſp. 176. cap. 3. num. 14. ſtatuit, *humanitatem Chriſti in miraculis perpetrandis fuiſſe ſolùm inſtrumentum morale per modum impetrationis.*

Noſtram ſententiam confirmamus ex perſpicuis Scripturæ dictis.

1. De poteſtate θαυματουργικῇ dicitur Act. 10. v. 38. *Deus unxit Jeſum Spiritu ſancto & virtute, qui pertranſiit benefaciendo & ſanando omnes à Diabolo oppreſſos, quoniam Deus erat cum illo.* Secundùm humanam Naturam Chriſtus unctus eſt *Spiritu ſancto*, ſecundùm eandem data eſt ei *virtus*, hoc eſt, omnis potentia in cœlo & in terra, ſecundùm eandem *Deus erat cum ipſo.* Ergò etiam ſecundùm eandem donatus eſt virtute θαυματουργικῇ, quæ in miraculorum operatione fuit efficax. Eandem virtutis θαυματουργικῆς communicationem probat.

1. *agentis conditio & ſtatus.* Chriſti vox mortuos in vitam revocans non eſt tantùm humana, ſed etiam divina vox; Chriſti manus leproſos tangens non eſt tantùm humana, ſed etiã divina manus, proinde etiã omnipotens vox & omnipotens manus. Si manus hominis viventis opera animatę ſubſtantię propria facere poteſt, quia eſt hominis animati propria manus, utique etiam manus Chriſti opera verè divina, miracula ſcilicet operari poteſt, quia eſt ipſius Filii Dei omnipotentis propria manus.

2. *Univerſalis dominatus.* Chriſtus ſecundùm humanam Naturam *factus eſt omnium Dominus* Actor. 2. v. 36. *omnia ipſi ſubjecta* Pſalm. 8. v. 7. *conſtitutus eſt ſuper omnem principatum & dominationem* Epheſ. 1. v. 20. Ergò etiam ſecundùm humanam Naturam miracula facere poteſt.

3. *Aſſumtæ Naturæ in miraculis uſus.* Chriſtus miracula faciens corporeo uſus eſt miniſterio & attactu, voce enim excitavit mortuos, manus tactu ſanavit leproſum, luti illitu oculos cœcorum aperuit, ut humanam ſuam Naturam δυνάμεως θαυματουργικῆς participem eſſe oſtenderet.

2. De poteſtate ζωοποιητικῇ dicitur Johan. 5. v. 26. *Sicut Pater vitam habet in ſe ipſo, ſic dedit Filio habere vitam in ſeipſo*, unde etiam homines ſpiritualiter in peccatis mortuos ſuâ voce ac prædicatione vivificare poteſt v. 25. ac ſicut corpus Adæ propter unionem cum Spiritu vivente ſive anima factum eſt vivens: ſic homo aſſumtus propter puriſſimum ad Λόγον vivificum unionem *factus eſt in Spiritum vivificantem* 1. Cor. 15. v. 45. hoc eſt, homo aſſumtus per & propter unionem Spiritu vivificante eſt unctus, adeoque virtute vivificandi donatus.

3. De poteſtate καθαρτικῇ dicitur 1. Johan. 1. v. 7. *Sanguis Jeſu Chriſti Filii Dei mundat nos ab omnibus peccatis.* Hebr. 9. v. 14. *Sanguis Chriſti, qui per Spiritum æternum ſeipſum obtulit Deo, ſanctificat conſcientiam noſtram ab operibus mortuis.* Unde etiam Chriſtus de ſeipſo dicit Matth. 9. v. 6. Marc. 2. v. 10. Luc. 5. v. 24. *Filius hominis*

habet in terra potestatem remittendi peccata, ac in suo nomine, quod complectitur non solùm divinam, sed etiam humanam Naturam, jubet *prædicare remissionem peccatorum* Luc. 24. v. 47.

4. De potestate κριτικῇ dicitur Johan. 5. v. 27. *Pater dedit Filio potestatem faciendi judicium, quia Filius hominis est.* Hanc potestatem faciendi judicium esse attributum verè divinum, patet ex eo, quia complectitur, tùm *omniscientiam*, tùm *omnipotentiam*. Eandem Christo etiam *secundùm humanam Naturam* competere, patet tùm *ex appellatione*, quia hic judex vocatur *Filius hominis*, Dan. 7. v. 13. Matth. 16. v. 27. cap. 19. v. 28. cap. 24. v. 30. cap. 26. v. 64. *Christus* Act. 10. v. 42. Rom. 2. v. 16. cap. 14. v. 10. 2. Cor. 5. v. 10. *Vir* Act. 17. v. 7. *Dominus* 1. Thessal. 4. v. 16. 2. Thess. 1. v. 7. Judæ v. 14. quæ appellationes vel tantùm secundùm humanam Naturam, vel certè secundùm utramque Naturam Christo competunt; tùm *ex judicii hujus descriptione*, dicitur enim hic judex *venturus in nubibus cœli* Dan. 7. v. 13. Matth. 24. v. 30. cap. 26. v. 64. *sessurus super sedem gloriæ* Matth. 25. v. 31. *conspiciendus ab omnibus* Zachar. 12. v. 10. Matth 24. v. 30. Apocal. 1. v. 7. &c. tùm ex *temporis determinatione*, quia hæc potestas κριτικὴ dicitur Christo *in tempore* data Dan. 7. v. 13. Luc. 22. v. 69. Johan. 5. v. 22. & 27. tùm *ex particula* διοριστικῆς ac δεικτικῆς *adjectione* Johan. 5. v. 27. tùm *ex antegressa exinanitione*, tùm *ex ascensionis & reditus ad judicium collatione* Act. 1. v. 11. tùm *ex muneris hujus conditione*, quia judicium facere pertinet ad officium Christi Regium, jam verò, quæ ad officiũ Christi pertinent, secundùm utramque Naturam ipsi competunt.

Nostræ huic sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam agnoscunt, Christo datam esse potestatem θαυματουργικήν.

Thomas part. 3. q. 43. art. 2. *Anima Christi consideratur dupliciter. Primò secundùm propriam virtutem sive naturalem, sive gratuitam*, (subjectivè & habitualiter ipsi inhærentem.) *Secundò, ut est instrumentum Verbi Dei sibi personaliter uniti, sic enim habuit instrumentalem virtutem ad immutationes miraculosas faciendas.* (Fuit autem instrumentum non separatum & ἄψυχον, sed unitum & ἐνεργητικόν.)

Gerson in serm. de quatuor domibus Dominic. XIX. post Pentecost. scribit, *Humanitatem propter ipsius ad Verbum hypostaticam unionem, tanquam causam secundam in omnibus Christi miraculis communicâsse.*

Jodocus Clichtovæus in Damascen. lib. 3. cap. 15. *In homine anima rationalis efficiendi primatum primariamq; agendi autoritatem obtinet, movetq; corpus ut suum organum, cujus usu & ministerio suas exercet functiones, siquidem in omni efficientium genere instrumentum inferiorem habet agendi rationem, quàm id, cujus est instrumentum. Haud aliter in Christo divinitas præcipuum efficiens humanitate ejus, ut conjuncto organo unitoq; utebatur ad divinas actiones perficiendas, neq; solùm corporis, sed & animæ officio miracula operabatur.*

Et postea. *Propter hujusmodi alternationem & mutuam cooperationem, quâ utraque in Christo Natura operabatur sibi propria cum alterius communicatione, ipse Christus, ut ait litera* (Damasceni) *non humanitùs faciebat humana, id est, secundùm solam humanam Naturam & more aliorum hominum, nam & illa coëfficiebat divinitas,*

vi-

vivificas & nobis salutares reddens passiones, quas corpus ejus sanctum tolerabat. *Neq; itidem Christus divina operatus est signa Deitas & per solam Naturam divinam, ut Pater aut Spiritus sanctus, cooperabatur enim illi & Natura humana, ut divinitatis organum & instrumentum.*

Feuardentius in Dialogis p. 300. §. 10. *Non persequar ulterius, quo pacto solo tactu vivificantis carnis suæ cæcos illuminavit, leprosos mundavit, mortuos suscitavit, his ostendendo, humanitatem suam plenam esse vitæ ac virtutis, imò & ipsam esse salutis humanæ causam efficacissimam, proindeq; non nisi impiè posse cum fistulis & canalibus conferri.* Confer p. 548. §. 8.

Johan. de la Haye in Quadrig. Evang. cap. 55. not. 3. citat illud Theophylacti in cap. 7. Luc. *Non solùm verbo facit miraculum, sed & loculum tangit, ut discamus, quòd corpus ejus corpus vivificum sit. Quoniam enim caro ejus facta est propria Verbi omnia vivificantis, propterea vivifica est ipsa, tollitq; mortem & corruptionem.*

Ibid. citat istud Euthymii in idem caput 7. Luc. *Quemadmodum ferrum, quod in igne aliquanto tempore permansit, habet ignis operationes: ita quoq; sancta ipsius caro divinitati unita, quæ divinitatis sunt, operabatur.*

Similia dicta Eliæ Cretensis & Victoris Antiocheni citat cap. 73. not. 12. & cap. 76. not. 2.

Tannerus tom. 3. Theol. Schol. Disp. 1. q. 7. dub. 6. num. 135. *Humanitas Christi fuit instrumentum conjunctum ad patranda opera miraculosa, cui etiam hic honor præ cæteris debebatur.*

(At si humanitas est instrumentum conjunctum, utique communem habuit vim à Λόγῳ & in Λόγῳ.)

Idem Tannerus ibid. *In aliis sanctorum aut rerum sanctarum miraculis existimo, solùm intervenisse concursum moralem, quia umbra Petri v. gr. cùm esset solum aliquid negativum, non potuit habere efficientiam physicam ad aliquid operandum.*

Gregorius de Valentia tom. 4. Disp. 1. q. 13. col. 331. discedit à Durando, qui putavit, *humanitatem Christi ad miracula non concurrisse tanquam causam effectivam, sed solùm tanquam moralem & conditionem, sine qua noluerit Verbum divinum miracula operari.* Ab hac, inquam, Durandi opinione discedit Gregorius & concedit, *humanitatem Christi esse verè & propriè effectivam causam.*

Lorinus in cap. 2. Act. fatetur, *humanitatem Christi ad suì ipsius resurrectionem esse cooperatam.*

(Atqui hoc est effectus veræ divinæq; omnipotentiæ.)

Estius in 4. sent. dist. 48. §. 3. fol. 324. fatetur, *humanitatem Christi esse instrumentum resurrectionis mortuorum*, quod probat *quatuor rationibus*, & deinde subjicit, *fieri id actione occultâ & nobis incognitâ, sicut nos latet, qualis sit operatio magnetis attrahentis ferrum non contiguum.*

(At resuscitatio mortuorum est miraculum divinæ & infinitæ virtutis proprium.)

2. Quòd agnoscunt, Christo datam esse potestatem ζωοποιητικήν.

Bonaventura in 3. sent. dist. 13. q. 1. n. 28. *Augustinus super Johan. Unius* Naturæ *sunt vitis & palmes. Propter quod, cùm Deus esset, cujus* Naturæ *non sumus, factus est homo, ut in illo esset vitis humana* Natura, *cujus & nos*

esse palmites possemus. Omninò enim idem est de capite, quod de vite intelligendum.

Ibid. num. 32. *Glossa. Secundùm humanitatem dici potest principium Ecclesiæ, quia super fidem humanitatis ejus Ecclesia fundata est.*

Durand. à S. Portiano in 3. sent. dist. 13. quæst. 2. art. 1. *Illud, quod est ejusdem Naturæ cum membris Ecclesiæ, excedit tamen ordine, perfectione & virtute, habet rationem capitis. Sed Christus, secundùm quod homo, est hujusmodi. Ergò Christus secundùm quod homo, est caput Ecclesiæ. Minor declaratur. Quia Christus secundùm quod homo est unius Naturæ cum hominibus, qui sunt membra Ecclesiæ. Excedit autem in ordine, quia gratia ejus altior est & prior dignitate, etsi non tempore, quia omnes alii acceperunt gratiam per respectum ad gratiam ipsius, secundùm illud Rom. 8. Quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imagini Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Excedit etiam in perfectione, quia ipse habet plenitudinem gratiarum, quæ in aliis sunt divisæ, secundùm illud Joh. 1. Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis. Habet etiam virtutem influendi sensum & motum spiritualem membris Ecclesiæ, secundùm illud Joh. 1. De plenitudine ejus accepimus omnes.*

Lyranus in Comm. 1. Cor. 15. *Plenitudo vivificantis Spiritus fuit in Christo, non solùm ad sufficientiam, sed etiam per redundantiam ad alios.*

Maldonatus in Joh. 5. v. 26. *Euthymius mihi videtur rem attigisse. Vitam, inquit, habet in semetipso, id est, ad modum fontis facit scaturire vitam. Loquitur igitur de Filio, quatenus homo est; ut Cyrillus ait, cui dicit dedisse Patrem, ut vitam in semet haberet, id est, ut quemadmodum Pater omnis vitæ fons & cui vult, eam dat, cui vult, tollit: ita Filius omnis in se vitæ fontem contineret, & eam, cui vellet, daret; cui vellet, auferret. Hunc esse sensum, ex eo perspicuum est, quod nihil aliud voluerit his verbis Christus probare, quam quod antea dixerat v. 21. Sicut Pater suscitat mortuos & vivificat, sic & Filius, quos vult, vivificat.*

Et postea. *Augustinus & alii hunc locum de Filio, quatenus Deus est, interpretati per æternam generationem hoc Patri Filio dedisse dicunt. Nos cum Cyrillo hoc illi dedisse, cùm fecit, ut homo ille Christus in unam cum Filio suo personam uniretur, cùm constituit illum Regem & Redemtorem, judicem vivorum & mortuorum. Hoc enim illi necessarium erat tribus illis functuro muneribus, ut vitam, quibuscunque, vellet, dare posset.*

Alphonsus de Castro lib. 6. adv. hæreses verbo Eucharistia hær. ult. *Quod Joh. 6. dicitur, Spiritus est, qui vivificat, caro non prodest quicquam, sic exponunt Theophylactus & Cyrillus, id est, caro ista, quam dixi vivificaturam eum, qui illam sumserit, suapte Naturâ hoc efficere non valebit, tamen hoc efficiet propter inhabitantem in ea Spiritum Filii Dei. Nam hic Spiritus est, qui verè vivificat, caro autem sola nihil prodesse poterat, sed propter conjunctionem cum Verbo ad altiorem quandam dignitatem elevata est, ut vivificatrix esse possit. Quemadmodum enim, si alicui liquori mel infundas ac misceas, totū liquorem dulcem facit, eamque illi tribuit proprietatem, quàm aliàs non habebat: sic divinum Verbum carni unitum, quoniam Verbum vita est, carnē ipsā etiam vivificatricē fecit, atque ideò caro ex se non prodest quicquam, sed à Spiritu habet, ut vivificare possit.*

Gregorius de Valentia tom. 3. Disp. 2. q. 8. punct. 4. *Verissimum est, quod communiter*

ter Catholici Doctores explicant, videl. Christum (quâ hominem) *esse singulare & unicum Ecclesiæ caput mysticum, quatenus per redemtionem ac meritum suum absolutißimum influit gratiam in Ecclesiam. Itemq́; quatenus eandem gratiam effectivè producit, ut instrumentum cum divinitate conjunctum, & deniq́; ut caput est universæ Ecclesiæ.*

Thomas Hardingus in Confut. Apol. Anglic. part. 2. art. 13. adducit & adprobat dictum Theophylacti in cap. 6. Johan. *Nudi hominis caro nihil prodesse potest, sed quia Deus univit sibi carnem, secundùm ineffabilem contemperationem, vivifica est & caro, non quòd in Dei Naturam transierit, absit; sed ad similitudinem candentis ferri, quod & ferrum manet, & ignis ostendit operationem. Sic igitur & Domini caro, manens caro, vivifica est, sicut Dei caro.*

Huc pertinet, quòd agnoscunt potestatem dandi gratiam & Spiritum sanctum, Itemque salvandi Christo secundùm, humanam Naturam esse datam. (Nam illa potestas cum potestate ζωοποιητικῇ ac vitam spiritualem conferendi est realiter una atque eadem.)

Thomas part. 3. q. 8. art. 1. *Dare gratiam aut Spiritum sanctum convenit Christo secundùm quod Deus autoritativè; sed instrumentaliter ei convenit, secundùm quod homo est, inquam scil. ejus humanitas fuit instrumentum divinitatis ejus. Et ita actiones ipsius ex virtute divinitatis fuerunt nobis salutiferæ, utpote gratiam in nobis causantes & per meritum & per effectum sive efficaciam quandam.*

Art. 5. *In anima CHRISTI recepta est gratia secundùm maximam eminentiam & ideò ex eminentia gratiæ, quam accepit, competit sibi, quòd gratia illa ad alios derivetur, quod pertinet ad rationem capitis.*

Idem quæst. 19. art. 1. *Actio instrumenti, in quantum est instrumentum, non est alia ab actione principalis agentis, potest tamen habere aliam operationem, prout est res quædam. Sic ergò operatio, quæ est humanæ Naturæ in Christo, in quantũ est instrumentũ divinitatis, non est alia ab operatione divinitatis. Non enim est alia salvatio, quâ salvat humanitas Christi & divinitas ejus, habet tamen humana Natura in Christo, in quantum est Natura, quandam propriam operationem, præter divinam, ut dictum est.*

3. Quòd agnoscunt potestatem mundandi à peccatis, eademque remittendi αὐτοκρατορικὴν Christo datam.

Alphonsus Tostatus in cap. 9. Matth. q. 6. *Quando agit Christus de rebus magnæ excellentiæ, appellat se Filium hominis. Et ita fuit hic, quia agebatur de remißione peccatorum, quæ ad solùm Deum pertinet, ut videatur, quod ista operatio communicata est homini per unionem humanæ Naturæ ad divinam personam.*

Cornel. Jansenius in Concord Evang. cap. 32. *Docet Christus, potestatem dimittendi peccata competere sibi, etiam quatenus homo est, & non solùm quatenus Deus. Remittit autem Christus quatenus homo aliter peccata quâm Sacerdotes. Sacerdotes enim solùm remittunt tanquam ministri Christi, Christus verò remittit autoritativè & meritoriè suâ morte, expians hominum peccata.*

4. Quòd agnoscunt potestatem κριτικὴν Christo datam.

Alphonsus Tostatus d. l. *Quando significavit potestatem judiciariam sibi traditam super totum orbem, vocavit se Filium hominis. Scilicet videbunt Filium hominis venientẽ in nu-*

nubibus cæli cum virtute multa & majestate, (traditam intelligit potestatem secundùm humanam Naturam, ut patet ex præcedentibus.)

Compendium Theol. tract. 2. cap. 57. *Quia potestas judiciaria ad Christi exaltationem pertinet, sicut & resurrectionis gloria, ideò Christus in judicio apparebit non in humilitate, quæ pertinebat ad meritum, sed in forma gloriosa ad præmium pertinente.*

Cornelius Jansenius in cap. 36. Concord. Evang. *Hilarius, Chrysostomus & Theophylactus dictum Christi, Pater omne judicium dedit Filio, sic intelligunt, ut Pater dicatur Filio dedisse potestatem judicandi, gignendo eum & dando ei Naturam &c. Hunc tamen sensum hoc loco non convenire, ostendit Augustinus sic scribens lib. 1. de Trinit. Quod dicitur, omne judicium dedit Filio, non secundùm illam locutionem dictum est, quâ dicitur: sic dedit & Filio vitam habere in semetipso, ut significaret, quia sic Filium genuit. Si enim sic diceretur, non utiq; diceretur, Pater non judicat quenquam. Secundùm hoc enim, quòd Pater æqualem genuit Filium, judicat cum Filio. Secundùm hoc ergò dictum est, quòd in judicio non in forma Dei, sed forma Filii hominis apparebit. Quomodo & Cyrillus intelligit. Datum, inquit, sibi à Patre judicium ait, non quia potestatem hanc* (quam Deo propriam Scripturas facere Jansenius in præcedd. verbis probat ex Psal. 81. & 74.) *ipse Naturâ non habeat, sed per dispensationem, ut homo. Itaq; intelligere oportet datum Filio judicium in incarnatione ipsius, quando assumtâ formâ, in qua ab omnibus videri posset, dedit ei potestatem judicandi homines sensibiliter &c.*

Sebastianus Barradius in Concord. Evangel. tom. 2. p. 376. *Adverte, Christum à Patre accepisse judicandi potestatem, tùm secundùm divinam Naturam per æternam generationem, tùm secundùm humanam Naturam in tempore. De potestate, quam secundùm humanam Naturam accepit, est hic* (Johan. 5. v. 27.) *sermo. Judicabit, ait, Filius hominis, quia homo est. Æquum enim est, ut quemadmodum per hominem homines sunt redemti: ita per hominem judicentur, qui Deus sit & homo.*

Idem tom. 3. p. 600. *Dedit ei potestatem & honorem &c. Dan. 7. indicatur, Deum trinum & unum dedisse personæ Christi secundùm humanam Naturam potestatem judicandi & summum illum honorem, quem in die judicii consequetur, regnumq; cœli & terræ, quod tùm perfectissimè possidere incipiet, omnibus inimicis sub scabello pedum positis.*

Johannes de la Haye in Quadriga Evangelii cap. 43. not. 6. allegat illud Bernhardi serm. 73. in Cant. *Ipse Deus Pater dedit Filio judicii potestatem, & non quia suus, sed quia hominis Filius est. O verè Patrem misericordiarum, vult per hominem homines judicari, quò in tanta trepidatione & perturbatione malorum electo fiduciam præstet Naturæ similitudo.*

Maldonatus in cap. 5. Johan. v. 27. ex professo refellit Bellarmini effugium, quo lib. 3. de Christo cap. 16. ad enervandam vim argumenti nostri ex verbis Christi ὅτι quia *Filius homo est*, petiti inculcat *distinctionem Chrysostomi & Syri Interpretis*, per quam verba illa, (*quia Filius hominis est*) à præcedentibus divelluntur & ad sequentia referuntur, hoc modo. *Quia Filius hominis est, nolite mirari hoc.* Sed hanc distinctionem, vel potiùs divulsionem

sionem Maldonatus his impugnat verbis. *Mirum, persuasisse sibi Chrysostomum & qui Chrysostomum sequi solent, Theophylactum & Euthymium, hunc locum mutato uno puncto à Paulo Samosateno fuisse corruptum, ac ultima hac verba, quia Filius hominis est, non cum præcedentibus, sed cum sequentibus esse jungenda &c. Miror, inquam, hoc sibi autores illos persuasisse, cùm tam perspicuum sit, nostram lectionem, quam illi Samosateno tribuunt, esse meliorem. Primum quorsum nunc diceret Christus, Et potestatem dedit ei judicium facere, cùm idipsum v. 22. antè dixisset, omne judicium dedit Filio, si nihil ad eam sententiam additurus erat? Nam ut nos quidem legimus, etsi eadem sententia repetitur, additur causa: quia Filius hominis est, quæ efficit, ut ne frustra addita esse videatur. Deinde si hæc verba, quia Filius hominis est, cum sequentibus jungenda essent, non dixisset Christus, Quia Filius hominis est, nolite mirari, perversâ & inusitatâ verborum collocatione, sed nolite mirari, quia Filius hominis est. Hic enim naturalis erat verborum fluxus. Præterea quid faceret Pronomen illud* τοῦτο *hoc additum ad finem. Nolite mirari hoc? Si enim superiora verba ad verbum mirari referuntur, jam verbum suum habebat accusativum, nec alterum poterat admittere. Denique & Augustinus hoc loco & lib. 1. de Trinit. cap. 13. & lib. quinquaginta homiliarum homil. 22. & Vigilius lib. 2. contra Eutych. Beda & Latini omnes, Græcus verò Cyrillus ita legunt, quemadmodum in Latinis Codicibus habemus.*

Et postea. *Probavimus jam antè, hic non agi de Filio quatenus Deus, sed quatenus homo erat. Nam etiamsi etiam ut Deus & potestatem, & Naturam ipsam accepit per æternam à Patre generationem, tamen non agitur hîc de ea potestate, quam ab omni habuit æternitate, sed quam in tempore habere cœpit &c. Dictio etiam emphatica est, significans, aut Patrem Filio non solùm curandi paralytici, quod illi mirabantur, aliaq; ejusmodi miracula faciendi, non solùm suscitandi mortuos, ut antea dixerat, sed etiam vivos & mortuos judicandi dedisse potestatem; aut non solùm Patrem ipsum judicandi potestatem habere, sed eam etiam omnem in Filium transtulisse, quia Filius hominis est, hoc est, quia personam gerebat ad fungendum officium Judicis accommodatum.*

Thesis quarta. Christo homini, sive juxta humanam Naturam, data est omnipræsentia, hoc est, *præsens ac potens in cœlo ac terra dominium*; insuper etiam illud humanæ ipsius Naturæ datum, ut vi unionis personalis & exaltationis ad dextram Dei possit e[illegible] *simul in pluribus locis præsens.*

Explicat. Omnipręsentia humanę Christi Naturæ, quam asserimus 1. non est *immensitas.* 2. nec est *præsentia extensiva, expansiva, diffusiva, multiplicativa, inclusiva, circumscriptiva, localis, physica, naturalis* & quæcunque alia, quam mens humana juxta suos λογισμοὺς effingit. 3. sed est *divina, illocalis, inextensiva, incircumscriptiva, incomprehensibilis*, & omnem mentis humanæ captum longissimè excedens præsentia.

Antithesis. Bellarminus lib. 3. de Christo cap. 11. *Ubiquitas repugnat expressis Scripturis, quæ dicunt, Christum hominem ratione humanitatis alicubi non fuisse.*

Cap. 12. *Pugnat Ubiquitas cum articulis Symboli de Christi conceptione, nativitate, morte, sepultura, descensu ad inferos, resurrectione, ascensione & descensu ad judicium.*

Ibid.

Ibid. *Illud certum est, Christi corpus nunc esse visibile & palpabile, & tantum spacium occupare, quanta est moles ista corporis & esse in cœlo isto corporeo, sive sit intus, ut aliquis dicitur esse in domo, sive sit supra, ut aliquis dicitur esse in tecto.*

Cap. 13. *Pugnat Ubiquitas cum Sacramento Eucharistiæ.*

Busæus in Apolog. cap. 7. pag. 211. *Divinitas infinitis locis est, ubi non sit humanitas.*

Jodoc. Coccius tom. 2. Thesauri lib. 2. art. 2. inter *errores* refert, quòd Jacobus Andreæ contra Valentian. p. 218. scripsit. *Ne illum* (Christum) *in certo aliquo cœli loco à nobis remotissimum fingamus. D. Paulus enim errore nos liberat. Qui descendit, ipse est, qui ascendit super omnes cœlos, ut impleret omnia.* Item quod Chemnicius lib. de duabus Naturis in Christo cap. 30. scribit, *etiam extra Ecclesiam omnia subjecta esse Christi humanitati & Christi humanitatem omnibus rebus dominari & omnia regere, non per Vicarios, qui à rebus distet, quomodo Reges gubernant provincias per alios, sed habere omnia præsentia.*

Adamus Conzen in Comment. cap. 1. Epistolæ ad Rom. vers. 16. doctrinam *de omnipræsentia* CHRISTI *secundùm utramq; Naturam* vocat *infame monstrum.*

Nostram sententiam confirmamus,

1. *ex unione personali,* per quam assumta caro τῷ Λόγῳ ἀδιαιρέτως fuit unita, ex qua etiam fluit περιχώρησις illa personalis, ut nec ὁ Λόγος sit extra carnem, nec caro extra τὸν Λόγον. Quamvis verò post exaltationem demùm CHRISTUS in carne & per carnem omnia in cœlo ac terra ratione plenarii usus gubernare cœperit, tamen in medio exinanitionis statu *majestatem omnipræsentiæ* personaliter communicatam habuit ac nisi sponte propter nos & nostram salutem se exinanivisset, potuisset in primo statim incarnationis momento plenarium universale dominium *in carne & per carnem* exercere, in cujus rei testimonium radios quosdam illius majestatis sibi communicatæ quandoque exeruit, quod ipsum evidenter probat, unionem personalem à fundamentis omnipræsentiæ non esse excludendam.

2. *ex promissione* Matth. 18. v. 20. cap. 28. v. 20. Johan. 14. v. 23. ubi loquitur CHRISTUS θεάνθρωπος, promittens gratiosam suam præsentiam fidelibus, non tantùm secundùm divinam, sed etiam secundùm humanam Naturam, quia pronomen *ego* est totius personæ nomen.

3. *ex ascensione.* Christus ita in cœlos ascendit, ut *super omnes cœlos* ascenderit Ephes. 4. v. 10. ac *cœlis factus sit excelsior* Hebr. 7. v. 26. Ergò ipsius ascensio ab Enochi & Eliæ ascensione longissimè distat, nec potest ex ea inferri, quòd in terris non ampliùs nobis possit esse præsens, cùm terminus ascensionis non sit locus aliquis circumscriptus, sed infinita Dei dextra.

4. *ex sessione ad dextram Dei.* Secundùm quam Naturam Christus sedet ad dextram Dei, secundùm eam præsens in cœlo ac terra omnia gubernat, ut patet tùm ex descriptione dextræ Dei Psal. 77. v. 11. Psal. 139. v. 7. 8. 9. Esai. 48. v. 13. Matt. 26. v. 64. Luc. 22. v. 69. Hebr. 1. v. 3. tùm ex ipsius Spiritus sancti explicatione, quâ phrasin *sedere ad dextram Dei* exponit per τὸ *regnare* Psal. 110. v. 2. 1. Corinth. 15. v. 25.

& per τὸ *omnia implere*, præsentiâ scilicet majestatis Marc. 16. v. 19. Ephes. 4. v. 10. Confer etiam Ephes. 1. v. 20. 21. & 22. 1. Petr. 3. v. 22.

5. *ex omnium impletione*. Ascendit Christus *super omnes cœlos, ut omnia impleret*, Eph. 4, 10. omnipræsente sc. majestate & omnipotente dominio, quem esse phraseos hujus sensum, patet ex Jer. 23. v. 23. Sap. 1. v. 7.

6. *ex omnium subjectione*. *Omnia* Christo secundùm humanam Naturam *sunt subjecta* Psal. 8. v. 7. 1. Corinth. 15. v. 27. Ephes. 1. v. 22. Hebr. 2. v. 8. ita ut nihil quicquam ab universalitate illa exceptum sit, præter eum, qui subjecit ei omnia. Ergò etiam omnia loca & omnia locorum διαστήματα ei sunt subjecta, ut nullâ ratione ipsum impedire possint, quò minùs promissionem suam implere, nobisque præsens adesse queat.

7. *ex dominatione*. Christus secundùm humanam Naturam *factus est Dominus* Act. 2. v. 36. & ad dextram Patris exaltatus regnat ac *dominatur in medio inimicorum suorum* Psal. 110. v. 2. 1. Corinth. 15. v. 25. *dominatur à mari usq; ad mare* Psal. 72. v. 8. Zachar. 9. v. 10. Ergò etiam præsens est in cœlo ac in terra.

8. *ex capitis conditione*. Christus est Ecclesiæ caput non solùm *secundùm divinam*, sed etiam *secundùm humanam Naturam*, ut ostendit capitis & membrorum ὁμογένεια, Ephes. 5. v. 24. & probatur ex eo, quia per collocationem ad Dei dextram & subjectionē omnium datus sive constitutus est *caput super omnia* ipsi Ecclesiæ Eph. 1. v. 22. Col. 1, v. 18. Jam verò non convenit caput à membris per locorum διαστήματα sejungi ac separari.

9. *ex regii officii administratione*. Nomina officii competunt Christo secundùm utramq; Naturam. Adesse Ecclesiæ, eandem regere ac defendere, dominari in medio inimicorum sunt nomina & opera officii, regii scil. Ergò.

10. *ex invocatione*. Secundùm quam Naturam Christus à nobis invocandus, secundùm eandem etiam nobis præsens est, quia objectum religiosæ invocationis ejusdem præsentiam requirit, Deuter. 4. v. 7. Ps. 91. v. 15. Ps. 145. v. 18. Esai. 55. v. 6. Jam verò Christus secundùm utramque Naturam à nobis invocandus, ut postea demonstrabitur. Ergò.

11. *ex Christi apparitione*. Paulus in via ad Damascum *videt Jesum* Act. 9. v. 27. sequenti nocte *assistens ei Dominus ait, Constans esto* Act. 23. v. 11. *Dominus mihi adfuit & corroboravit me* 2. Timoth. 4. v. 17. ex quibus apparitionib. probat *resurrectionem Christi* 1. Cor. 15. v. 8. Stephanus *videt Jesum stantem à dextris Dei* Act. 7. v. 59. Johannes *videt Christum ambulantem in medio candelabrorum aureorum*, id est, Ecclesiarum Apoc. 1. v. 13. cui typo omninò respondere debet antitypum.

12. *ex sacræ Cœnæ institutione*. Secundùm eam Naturam Christus in terris præsens est, cujus præsentiæ testimonium in sacra Cœna nobis reliquit. Atqui in sacra Cœna datur testimonium præsentiæ non tantùm secundùm divinam, sed etjam secundùm humanam Naturam, quia mediante benedicto pane distribuit nobis suum corpus; & mediante benedicto vino distribuit nobis suum sanguinem. Ergò.

Huic nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd agnoscunt, humanitatem

Bbb non

non esse à divinitate post factam unionem usquiam sejunctam.

Leo de incarnat. necess. serm. 8. *Utriq; Naturæ in suis proprietatibus permanenti tanta est unitatis facta communio, ut quicquid est ibi Dei, non sit ab humanitate disjunctum, quicquid autem est hominis, non sit à Deitate divisum.*

Busæus in Apol. cap. 7. p. 209. concedit, *divinitatem non fore extra humanitatem, si ea totaliter seu secundùm totum unita sit.*

(Jam verò Damascen. lib. 3. orthox. fid. cap. 6. citat dictum Dionysii, quòd *Deitas in una suiipsius hypostaseon* ὁλικῶς *nobis communicaverit.*)

Johannes Ertlinus Doctor Pontificius in Concione quadam Ingolstadii excusa inter cætera sic loquitur, *Christus post sanctam suam passionem, mortem & resurrectionem se nec separari ampliùs, nec dividi, nec dimidiari patitur, sed ubi una quædam pars ad personam ipsius substantialiter pertinens adest, sive sit caro, sive sit sanguis, corpus seu anima, ibi simul omnes reliquæ sint oportet, quinimò perfecta insuper ipsius humanitas & sanctissima divinitas. In summa, sicut nunc & semper sedet ad dextram Patris sui cœlestis, ita ut corpus ipsius non sit seorsim in aliquo loco sine sanguine, & sanguis ejus itidem alio in loco sine corpore, sed ambo simul, imò verò etiam anima & divinitas conjunctim adsit in una persona: sic quoq;, & non aliter, est etiam in venerando Sacramento, & quidem sub qualibet specie illius æquè ac sub utraq;.*

(Hæc de omnipræsentia hypostatica rectè dicuntur, ad Sacramentalem verò præsentiam minùs rectè accommodantur.)

2. Quòd agnoscunt, CHRISTUM suo corpore simul & semel in pluribus, imò in omnibus locis præsentem esse posse.

c. In Christo dist. 2. de consecrat. *Nam, quia in multis locis offertur sacrificium, multi sunt Christi? Nequaquam, sed unus ubique est Christus & hîc plenus existens & illic plenus,* (non solùm divinitate, sed etiam corpore suo, ut patet ex præcedentibus.)

c. Prima dist. ead. ex Augustino. *Donec seculum finitur, sursum est Dominus, sed tamen hîc etiam est nobiscum veritas Domini. Corpus enim Domini, in quo resurrexit, uno loco esse oportet, veritas autem ejus ubiq; diffusa est.*

c. Quid sit sanguis dist. ead. *Sicut divinitas Verbi Dei una est, quæ totum implet mundum: ita licet multis locis & innumerabilibus dieb. illud consecretur corpus, non sunt tamen multa corpora Christi, neq; multi calices, sed unum corpus Christi & unus sanguis cum illo, quod sumsit in utero Virginis & quod dedit Apostolis. Divinitas Verbi enim replet illud, quod ubique est, & conjungit & facit, ut sicut ipsa una est, ita conjungatur corpori Christi & unum corpus ejus sit in veritate.*

Scholastici in 4. sent. dist. 10. commùniter concludunt, quòd *unum idemq; corpus divinâ virtute simul esse possit in pluribus locis, cùm locus non sit de intrinseca ratione corporis, sed ponat duntaxat in eo respectum extrinsecum. Possunt autem plures respectus extrinseci simul in eodem fundamento esse.*

Hugo de S. Victore libr. 2. de Sacram. part. 8. cap. 11. *Quomodo, inquis, corpus Christi unum eodem tempore in diversis locis esse potest?*

potest? hic est, ibi est, & totum utrobiq; est, & in multis locis similiter. Noli mirari, qui locum fecit, corpus fecit & locum in corpore & corpus in loco, & qui, ut unum corpus in uno loco esset, fecit, sicut voluit, fecit; & si voluisset, aliter facere potuisset. Idcircò cùm mirari cœperis, & dixerit fortè tibi cogitatio tua, quomodo hoc esse poßit, cogita facientem & desinet esse mirabile, quicquid tandem fuerit. Si factor omnipotens cogitatur, non erit impoßibile quicquid erit.

Cap. 12. *Corpus Christi habet hanc dignitatem ex Natura unionis cum divinitate, ut simul sit in multis locis.*

Biel 4. sent. dist. 11. *Non solùm in diversis locis potest esse corpus Christi definitivè & Sacramentaliter, sed etiam & ipsum & aliud corpus quodlibet esse potest per divinam præsentiam in pluribus locis circumscriptivè* Conf. eundem lect. 46. in Can. Missæ.

Forerus in Bello Ubiquet. p. 173. citat locum ex Episcopo Roffensi. *Quis dicit corpus ubiq; esse? Neq; enim sequitur. Potest per operationem Dei corpus aliquod ubiq; esse. Igitur ita est de facto. Neq; enim Deus ad effectum producit, quicquid potest.*

(Quòd si ergò per Dei potentiam corpus aliquod *potest esse ubiq;*, ergò nulla est contradictio, corpus Christi esse finitum per essentiam, & tamen simul ubique per unionis & exaltationis gratiam.)

Jacobus Faber Stapulensis in cap. 14. Johan. sic commentatur. *Corporalem præsentiam post gloriosam resurrectionem ejus apprehendebant Apostoli. Sed hic præsentiæ modus non erat ille, de quo dicebat, Cognoscetis, quia ego sum in Patre meo & vos in me, & ego in vobis. Nam ipsi corporalem ejus præsentiam extra se esse videbant, & se extra eam, sed ipse in Patre erat & in ipsis & ipsi in eo absq; modo, nam divinè & superintelligibiliter, etsi fide intelligibiliter. Quid enim divinitatem excludere potest, quæ absq; modo ubiq; est? de qua etiam Propheta dicit. Si ascendero in cœlum, tu illic es. Si descendero in infernum, ades. Et quid non est in ea, quæ ambit & continet omnia? Qui fide capit, Patrem esse Deũ & Filium Dei esse Deum, verè cognoscit, quòd Filius in Patre est & Pater in Filio, & quod aliter esse non potest. Et gaudet, quòd ejus rei cognoscendæ non est modus & rationem ceu stultam admodùm ac deliram ridet, quæ semper modum earũ rerũ, quarũ non est modus quærere vult, & idcircò in vanum fatigatur ac frustra laborat, perinde atq; si oculus contenderet videre sonum, qui ipsi est invisibilis. Divina hæc & sublimia mysteria, sonus; fides, auditus; ratio, oculus. Ut ad sonos auris videt & cæcus est oculus: sic & ad divina fides videt, & ratio cæca est. Quòd si ratio quærat à fide, qua nimirùm magistra est, cùm de divinis agitur, cùm Filius sit in Patre & in omnibus Sanctis, qui sunt in cœlo & in terra, an etiam corporaliter sit?* (puta non ratione modi, sed *subjecti* præsentiæ.) *Quidni? sed absq; modo, nisi dicas divino & incomprehensibili modo, qui non tàm modus, quàm non modus dici debet. Et mirum, si id fides non diceret, cùm videat simul in India, Africa & Europa locis innumeris Filium Dei in corpore Sacramentaliter esse, quòd autem dicitur Sacramentaliter, modus est. Quomodo ergò si subtrahat modum, non videat ubiq; Filium Dei corporaliter, sed sine modo ac supra omnẽ modum esse? Ubicunq; sanè Christus est, incarnatus est. Incarnatus autem sine corpore non est. Et magna fides est, cognoscere Christum corporaliter esse, ubi Sacramentaliter est. Sed major est, cognoscere eum absolutè, ubiq; corporaliter esse, nam hoc est sine modo*

cognoscere, illud autem cum modo. Fides autem quæ est absq; modo, major est, quàm quæ modum habet, & illud quodammodo propter hoc est, ut contractum propter absolutum. De quo absoluto cognoscendi modo, qui si est ab omni modo absolutus, non est modus, dicebat Dominus Apostolis, Cognoscetis, quòd ego sum in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis.

(Hunc locum Stapulensis adducunt Jodocus Coccius tom. 1. Thesauri lib. 2. artic. 2. & Bellarminus lib. 3. de Christo cap. 1. §. Autor hujus &c.)

Idem Stapulensis in 1. Cor. 12. *Vos estis membra Christi ex parte, hoc est, pars membrorum Christi, non autem omnia membra Christi. Non enim Corinthii fideles erant totum corpus Christi, imò neq; Europa, neq; Asia, neq; Africa capax est plenitudinis Christi, corporis inquam Christi, cui corpora nostra spirituali modo uniuntur, & ut sic dicam, incorporantur, quòd cœlum implet & terram. Est enim ubicunq; Verbum. Nam Verbum caro factum est. Quare Verbum nusquam sine carne, neq; caro illa sine Verbo. Videte ne corporalis imaginatio vos ludat, loca multiplicans, spacia distendens. Neq; hic locorum multiplicatio, neq; spaciorum distensio intelligitur, sed plenitudo sine loco, supra locum omnem, infra locum omnem, extra & intra locum omnem, sine spacio, supra & infra omne spacium.* Et. *Corpus Christi super spirituali illo modo, qui sine modo est, nulli comparabile, nulli proportionabile, sed corporali modo, quo in terra visus est, & comparabile & proportionabile. Hoc ex assumta infirmitate & modum & comparationem admittens, illud autem ex assumente* Natura *modum, comparationem, omnemq; proportionem diffugiens. Id ratio imaginatione justa non attingit, neque rationabiliter in se ipsa manens, verum absurda utrinq; loquitur & effingit, sed extra se evadens supernaturaliter superiore mente infusa virtute, ubi neq; loca neq; spacia, neq; numerus, neq; multitudo, neq; tempora cogitentur, verè sentit & loquitur.*

Contra Stapulensis suffragium opponit Fôrerus in Bello Ubiquet. p. 176. primò *hanc Stapulensis doctrinam mox Ann. 1525. palàm reprehensam fuisse à Facultate Theologica Parisiensi.*

Resp. contradixit quidem Facultas Parisiensis Fabro, sed ita, ut post istam cõtradictionem, posteaquam negotium à Rege Galliæ Francisco viris doctis ad examinandum fuisset commissum, Stapulensis ab hæresi liber pronunciaretur. Quâ de re legi potest Sleidanus lib. 5. de statu relig. ad An. 1525. ubi commemorat, *Fabro à viris doctrinâ claris amplũ & honorificum testimonium apud Regem datum fuisse, quo quidem motus ille ad Senatum Parisiensem scripserit, grave sibi futurum, si qua Stapulensi innocenti molestia vel periculum crearetur.*

Secundò. *Natalem Bedam Anno proximè secuto in Annotationibus contra Fabrum editis ad propos. 114. apertè protestatum esse, doctrinam illam Fabri Ubiquisticam esse in Ecclesia novam, inauditam & monstrosam.*

Resp. Stapulensis æquè fuit Pontificius Doctor ac Beda Scripsit etiam Beda ille contra Erasmum, sed non defuit ipsi defensio legitima, qui in Bedæ Censuris supputavit *mendacia centum octoginta unum, calumnias trecentas & decem, blasphemias quadraginta septem*, ut videre est in libro Supputationis Ann. 1527. edito. Certè Trithemius Abbas Spanheimensis Jacobum Fabrum nominavit *unicum decus*

totius Galliæ, & celeberrimum Philosophum & virum religiosissimum, qui divino quodam munere non solùm omnes Philosophiæ partes à caliginosa Sophistarum barbarie vindicaverit, sed etiam rebus divinis se totum dederit, qui implicita explicet, obscura elucidet, innodata enodet.

Johannes de Rada part. 4. controversiarum inter Thomam & Scotum controv. 8. p. 294. *De quæstione, an idem corpus possit esse simul in pluribus locis modo suo naturali seu circumscriptivo, inter Catholicos est duplex sententia. Prima est S. Thomæ, qui etsi confiteatur, idem corpus posse esse in uno loco modo suo naturali, seu circumscriptivo, & in multis aliis modo Sacramentali, ut fides docet, negat tamen, posse esse modo naturali & per divinam potentiam absolutam simul in pluribus locis. Idem statuunt Bonaventura, Capreolus, Paludanus, Durandus, Henricus, Ægidius, Hervæus, Ferrara &c. Oppositam sententiam tenet Scotus in 4. dist 10. q. 2. Hugo de S. Victore libr. 2. de Sacram. part. 8. cap. 11. Alexander Alens. part. 4. q. 11. artic. 1. §. ult. q. 44. membr. 3. Richardus art. 2. qu. 1. Major q. 2. Gabriel q. 1. art. 2. & lect. 46. in Can. Marsilius in 4. q. 7. art. 3. dub. 2. Occam q. 4. Aureolus apud Capreolum dist. 10. q. 1. Alanus libr. 1. de hoc Sacramento cap. 38. Bellarminus lib. 3. de Eucharist. cap. 3. & 4. & communiter omnes ferè moderni Scriptores idem tenent.*

In ipsis Comitiis Augustanis Ann. 1530. Fridericus Nausea Doctor Pontificius & Regis Ferdinandi Concionator aulicus Carolo Cæsari & Ferdinando Regi Centurias suas Ecclesiasticas dedicatas obtulit, & postmodùm Ann. 1549. Explicationem Catechismi Coloniæ impressam edidit, in qua pag. 11. sic scribit. *Sedere Christum ad dextram Patris est esse, habitare, gloriariq; ibidem quietè & pa[illegible], in æquali pariq; secundùm etiam humanitatē Deitati conjunctam [illegible] potestate cum Patre, quandoquidem ipse Pater omne dedit Filio judicium. Non autem sic ad dextrā illius sedere credēdus est, ut nobiscum, vel maximè in venerabilissimo Eucharistiæ Sacramento altaris adesse nequeat contra nonnullos nostrâ ætate hæreticos, ipsum illic esse pertinaciter inficiantes; adversùm quos ipsamet veritas dixit. Ecce ego vobiscum sum omnibus dieb. usq; ad consummationem seculi. Quandoquidem Dominus cœlum ascendit, ac illic ad dextram Patris sedet secundùm humanitatem, quæ unita Deitati, non modò nobiscum, sed & ubiq; est, juxta ipsius verbum. Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Filius hominis, qui est in cœlo: cùm tamen hæc dicens in terris visibiliter & corporaliter conversaretur.* Idem docet, *Quia in una persona duæ Naturæ divina & humana inter se indissolubili copulatione sint conjunctæ & una sine altera esse non possit, consequi inde, ubi divinitas Christi est, ut ibidem necessariò sit humanitas. Secus si divinitas Christi alicubi esset, ubi non inveniretur humanitas, fore, ut ibi Naturarum præscindatur unio. Jam verò Deitatem Christi esse ubiq;, ideoq; etiam humanitatem.* Hæc ille, quæ allegant D. Phil. Nicolai lib. 2. de omnipræs. Christ. cap. 11. tom. 1. p. 408. & D. Johannes Schröderus in Sceptro regali p. 771.

Paulus Kemerius Pontificius scriptor in suis propositionibus, (contra quas Bertrandus Loquæus Cinglianus scripsit) de hoc argumento sic loquitur. *Christum ubiq; esse corpore, facilimum nobis est, multis & firmis rationibus probare. Primò, quia in gloriam Dei assumtus est. Itaque cùm sit glorificatus, nunc corporis conditione mutatâ ubiq; præsens est. Secundò, quia in*

in ejus persona Naturæ duæ divina & humana ita inter se individua [illegible] *sunt, ut* [illegible] *absq; altera esse possit: unde efficitur, ut ubicunq; est Christi divinitas, ibidem & ejus humanitatē esse necesse sit, alioqui si Christi divinitas in aliquo loco sit, ubi ejusdem humanitas non reperitur, scinditur illa Naturarum unio. Atqui Christi divinitas est ubiq; Ergò & humanitas.*

Et paulò pòst. *Quia Christus omnipotens est, data est enim ei omnis potestas Matth. 28. Ergò corpore suo ubiq; est, & in terris simul & in cœlo versatur.* (Busæus in Apol. contra Gerlach. edit. 2. fol. 452. & Laurentius Fōrerus im Überschlag cap. 4. pag. 318. negant, *Jesuitam aliquem Kemerium fuisse in rerum Natura.* Atqui ludunt in voce Jesuitæ. D. Hunnius, qui Kemerii illius propositiones adducit, non vocat eum *Jesuitam*, sed *Pontificium*: ac disertè nominat autorem Calvinianum, qui contra hunc Kemerium scripsit.)

Casparus Francus in scripto, quo causas suæ ad Papatum defectionis exponit, ad probandam *invocationem Sanctorum* adducit dictum Hieronymi, *Si Agnus ubiq; est, ergò Sancti, qui sequuntur Agnum, ubiq; esse censendi sunt.* (Præsupponit ergò, Christum, agnum illum Dei, esse ubiq;.) Hunc locum adducit D. Ægidius Hunnius in art. de Pers. Christi.

Gregorius de Valentia tom. 4. Disp. 1. q. 5. punct. 2. pag. 251. *Minimè ego argumentis probare contendam, ne per potentiam quidem Dei absolutam fieri posse, ut corpus aliquod creatum sit ullo modo præsens omnibus in locis. Nam etsi omninò sit impossibile, ut corpus aliquod sit in omnibus vel in pluribus locis per ipsammet omnipræsentiam divinam, tamen fieri id possit per alterius modi præsentiam in omnibus locis, scilicet creatam & pendentem ex aliena Dei virtute. Fatentur enim graves Theologi, quâ ratione unum corpus in pluribus locis sine repugnantia esse posse defenditur, eâdem ratione defendi posse, quòd sine repugnantia esse possit in omnibus locis per Dei potentiam absolutam. Ita nominatim asseruit Scotus in 4. sent. dist. 10. q. 2. artic. 3. & Roffensis libr. 5. de Eucharist. contra Oecolamp. cap. 33. & Sotus lib. 4. Physic. q. 2. art. 3.*

(Ergò sententia Lutheranorum de *omnipotentia*, nullam involvit contradictionem, nec fovet ullam absurditatem.)

2. Quòd agnoscunt, Christum per suam in cœlos ascensionem præsentiam humanæ suæ Naturæ non penitùs subtraxisse.

Johannes Ferus in cap. 16. Johan. *Christus non sic abiit, ut planè non sit nobiscum, sed subduxit se ab oculis nostris ad dextram & potestatem Patris, ut omnia impleat ac veriùs & præsentiùs nobiscum sit, quàm si semper visibiliter ob oculos carnales esset positus, adeò ut Christi abitus nihil aliud sit, quàm quòd sese à corporali aspectu subduxerit & in æqualem Deo potestatem intraverit, ut nobiscum totus, quantus quantus est, perpetuò vivat.*

Hæc verba Johannis Feri adducit & approbat Salmeron tom. 9. tract. 67. p. 519.

Barradius in Harmon. Evang. in Comment. Matth. 28. v. 20. *Quemadmodum in cœlo est Christi humanitas cum divinitate conjuncta, colitur & adoratur in cœlo à beatis Angelis & hominibus: ita eandem humanitatem cum divinitate conjunctam esse voluit*

luit in terris & ab hominibus, qui in terra degunt, in terra coli atq; adorari.

Johannes Lorinus in cap. 9. Actor. probat, *Christum uno & eodem tempore in cœlo & terra apud Paulum fuisse.*

Cornelius à Lapide in eundem locum agnoscit, *Christum uno eodemq; tempore fuisse corpore suo in aëre & in cœlo.*

3. Quòd agnoscunt, Christum suo corpore & sanguine verè ac realiter in sacra Cœna simul pluribus in locis administrata esse præsentem. Ex qua hypothesi ab ipsis concessa sic concludimus.

Si in locis omnibus, in quibus Eucharistia celebratur, corpus Christi verè adest, nec tamen vel extenditur, vel multiplicatur, vel substantia ejus destruitur, sed citra expansionē, multiplicationem destructionē &c. verè adesse potest, utiq; etiā vi *unionis personalis & sessionis ad dextrā Dei* in omnibus locis citra expansionem, multiplicationem, destructionem præsens esse potest, & per consequens mysterio omnipræsentiæ non debent ejusmodi argumenta de corporis Christi expansione, multiplicatione, destructione &c. opponi. Item. Ejusdem virtutis est, in multis & in omnibus locis corpus præsens sistere. Sed illud sine implicatione contradictionis divinâ virtute fieri potest. E. & hoc. Præterea, si majestatem omnipræsentiæ Christi, quâ homo est, oppugnare & exagitare velint, aut cogentur simul negare præsentiam corporis Christi in sacra Cœna, aut si eam negare nolint, necesse habebunt confingere perpetuū descensum in Eucharistiam & absolutâ Missâ novam subinde receptionem in cœlum & quotidianā ascensionem, qualem nonnulli ex Scholasticis commenti sunt & ob multitudinem locorum, quibus Missificatur, continuas perpetuasque motiones de loco uno in alterum, quo pacto nihil erit corpore Christi irrequietiùs; aut si hoc paradoxum devitare voluerint, aliud effingent, nimirum non illud corpus, quod in cœlum ascendit & in cœlo usque ad diem judicii manet, esse in Eucharistia, sed illud tantū esse ac manere in cœlo, quoddam verò aliud corpus Christi, imò potiùs plurima Christi corpora ex panibus Eucharisticis per transsubstantiationem in Eucharistia confici, à qua assertione saniores Pontificii hodierni ipsimet abhorrent & abstinent.

4. Quòd sanctos defunctos statuunt pluribus in locis simul præsentes, quantò ergò minùs Christo homini, sive secundùm humanam Naturam τῷ Λόγῳ personaliter unitam & ad dextram Dei evectam illud denegare poterunt, vel debebunt, quòd in omnibus locis præsens esse possit? Certè nullo modo verisimile est, quòd sanctis plus attributuri fuissent majestatis, quàm ipsi Christo secundùm humanam Naturam?

In Psalterio Mariæ S. Virgini frequenter sic accinunt. *Mecum sis in omnibus tribulationibus meis.*

Georgius Cassander in Consult. art. 21. p. 964. *Sanctorum Spiritus, non ut procul à nobis absentes, habendi sunt, cùm dicat Scriptura, sequuntur Agnum, quocunq; ierit.* Item. *Non igitur prorsus à nobis absentes sunt Spiritus isti justorum perfectorum, ad quorū societatem per fidem in cœlesti illa Hierusalem, civitate Dei viventis accessimus.*

Caspar Francus d. l. *Si Agnus ubiq; est, ergò & Sancti, qui sequuntur Agnum, ubiq; esse censendi sunt.*

Bellarminus lib. 1. de beat. Sanct. cap. 20. resp. ad 6. adducit dictum Basilii. *Revereatur Angelorum innumerabilem multitudinem & cum his Patrum sanctos Spiritus, nullus enim horum est, qui non ubiq; omnia videat.*

(Atqui si Spiritus defunctorum Patrum omnia ubique vident, utiq; etiam sunt ubique præsentes.)

Quinimò omnes Pontificii *religiosam Sanctorum invocationem* totis viribus propugnant. At omnis religiosa invocatio est præsentis, teste Scripturâ sacrâ Deuter. 4. v. 7. Psal. 34. v. 19. Psal. 145. v. 18. Esai. 55. v. 6.

5. Quòd Christum secundùm humanam Naturam ad dextram Dei evectum esse concedunt, eamque definiunt per potentiam & dominium super omnia.

Nicolaus de Lyra in cap. 1. Hebr. *Dicitur etiam secundùm quod homo sedens ad dextram Patris, per modum cujusdam associationis, in quantum humana Natura est Verbo communicata & sic eâdem veneratione veneratur.*

Alphonsus Tostatus in cap. 9. Matth. q. 6. *Quando Christus agit de rebus magnæ excellentiæ, appellat se Filium hominis &c. Sic infra, quando Caiphas quæsivit à Christo, an ipse esset Christus, Filius Dei benedicti, dixit Christus. A modo videbitis Filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, ut innuat, quod homini communicatum est sedere ad æqualitatem Dei.*

Catechism. Tridentin. in cap. de Symbolo Apostolico. *Sedere hoc loco* (quando Christus homo dicitur sedere ad Dei dextram) *non situm & figuram corporis significat, sed eam regiæ summæq; potestatis ac gloriæ firmam & stabilem possessionem, quam à Patre accepit, declarat.*

Maldonatus in Marc. 16. f. 183. *Sedere ad dextram Dei significat æquali cum Deo Patre gloriâ gaudere, idq; juxta humanitatem.*

Bellarminus tom. 6. Concil. 35. col. 395. *Christi gloriam singularem & planè regiam summam illam Judicis majestatem divinæ literæ nobis significant, cùm Dei Filium sedere ad dextram Dei Patris tradunt.*

Idem Bellarminus libr. 3. de Christo cap. 15. *Per dextram Dei à multis intelligitur beatitudo æterna, non autem majestas, aut potentia divina, quæ sententia confirmari potest ex eo, quòd apud antiquos sedere à dextris erat minus honorificum, quàm sedere à sinistris &c. Sed probabilius est, per dextram Dei, ad quam Christus sedet, intelligi debere gloriam, potentiam & majestatem divinam, ita ut sensus sit illius articuli. Christus sedet ad dextram Dei Patris, hoc est, pari potentiâ, honore regnat, judicat & gubernat omnia cum ipso Patre. Ita exponunt ferè omnes Patres, Athanasius serm. 2. contra Arian. Basilius in lib. de Spiritu sancto cap. 6 Cyrillus Hierosolymitanus catech. 14. Cyrillus Alexandrinus lib. 12. Thesauri cap. 7. Damascenus lib. 4. cap. 2. Leo serm. 1. & 2. de ascens. Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, Oecumenius in cap. 1. Hebr. & cap. 1. Ephes. Ambrosius libr. 2. de fide cap. 4. & in cap. 1. Ephes. Idem indicant ipsæ Scripturæ. Nam Matth. 22. Christus attulit locum Psal. 109. Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis ad probandam divinitatem suam & cum Patre veram æqualitatem. Et hoc ipsum testimonium Psalmi à Paulo affertur ad probandam Christi divinitatem,* cùm

cùm ait Heb.1. sedet ad dextrā majestatis &c. *Nec etiam convincit contra hanc sententiam illud, quod affert Augustinus ex cap. 2. ad Eph. consedere nos fecit &c. Non enim sensus est omnes nos sessuros ad dextram Dei in propriis personis, sed in Christo, ut Paulus dicit. Quia enim ejusdem speciei & Naturæ sumus cum illo homine, qui est in dextra Dei, omnes dicimur per illum sedisse in dextra Dei, alioqui enim tota Scriptura tribuit soli Christo sedere ad dextram Patris.*

Et postea. *Ista sessio ad dextram Patris, quæ significat potentiam & majestatem data est humanitati Christi, ut patet Act. 2. Eph. 1. Non enim convenit Deitati exaltari & constitui ad dextram. Ruffinus etiam in explicatione Symboli dicit id datum humanitati, ut eveheretur ad dextram Dei, & B. Leo serm. 1. & 2. de ascens. Christi dicit, ipsam humanitatem evectam esse ad thronum Patris & ad consortium gloriæ ipsius. Theodoretus quoq; in Psal. 109. & in cap. 1. ad Hebr. dicit, illud sede à dextris meis dictum esse humanitati, nam Verbum non egebat Patris jussione ad sedendum.*

(Quò ergò tandem se convertit Bellarminus? respondet, *sessionem illam datam esse humanitati non in se, sed in supposito.* Sed frivolæ & nugatoriæ huic exceptioni superiùs respondimus. Concedit ipse Bellarminus, *unionem personalem consistere in communicatione subsistentiæ,* libr. 3. de Christo cap. 8. Quia ergò per unionem ipsa *Filii hypostasis* facta est etjam *carnis hypostasis;* ideò etiam per illam ipsam hypostaseos communicationem, eamq; secutam ad dextram Patris exaltationem caro illius sessionis verê & realiter particeps est facta.

Declarat Bellarminus nugatoriam suam exceptionē tali similitudine. *Cùm Rex induit purpuram & sedet in solio suo, evehit purpuram ad illud solium, non sic, ut purpura dicatur sedere aut regnare, sed ut dicatur vestis sedentis aut regnantis, & etiam ut dicatur purpuratus Rex sedere aut regnare &c. Sic per sessionem ad dextram Dei non est factum, ut humanitas in seipsa sedeat ad dextram Dei, sed ut sit humanitas illius personæ, quæ sedet ad dextram Dei.* Sed respondemus vèrbis ipsius Bellarmini lib. ejusd. cap. 7. §. Quia tamen. *Humanitas vocatur indumentum Verbi, non quia Verbum non sit verè & substantialiter homo, sed propter similitudinem, quæ est inter vestes & humanitatem. Nam ut per vestes homines cognoscuntur, sic per humanitatem Deus agnitus est, & quemadmodùm cùm vestes induimus, aptantur vestes ad figuram corporis & proinde vestes mutantur, non homo; sic etiam cùm Verbum caro factum est, humanitas mutata est, Verbo immutabili permanente. Igitur propter has & alias similitudines ejusmodi dici potest humanitas indumentum Verbi, licet alioqui Verbum verè & substantialiter homo factum sit.* Quòd si ergò similitudo indumenti nō explicat, nec explicare potest *modum unionis*, utique etiam non explicat, nec explicare potest *modum communicationis* ex unione resultantis & unioni exactè respondentis. Si quis ergò ad modum unionis & cōmunicationis explicandum hanc similitudinem accommodare velit, ei opponimus illud Lutheri tom. 1. Witeb. fol. 415. *Nihil posse dici magis hæreticum, quàm Naturam humanam propriè esse vestem divinitatis, cùm vestis & corpus non constituant unam personam, sicut Deus & homo unam constituunt Christi personam.)*

Cornelius Jansenius in cap. 120. Conc.

Evang. *Patet, sessionis promissionem neq; tribuendã Christo ratione solius divinitatis, neq; ratione solius humanitatis, sed ratione humanitatis conjunctæ divinitati.*

Feuardentius in Dialogis p. 543. §. 3. *Significat hæc sessio (ad dextram Patris) Christum hominem habitare quidem in gloria cœlesti, sed cum tanta dignitate, majestate & gloriâ, ut omnis ei potestas data sit in cœlo & in terra, constitutus sit caput super omnem Ecclesiam, tanquam summus omnium Rex præsit omnibus & velut vivorum & mortuorum judex in ipsomet Dei residens solio à cunctis religiosè adoretur & colatur.*

Idem p. 546. §. 5. *Dextra Patris designat supremam illam dignitatem excellentiam, potestatem & gloriam, quæ ratione conjunctionis hypostaticæ homini Christo convenit, cujus ratione etiam quatenus homo est, cum Deo pari cultu honoratur & religiosè adoratur* Joh. 5. v. 20. & 23. Phil. 2. v. 9. 10.

Sebast. Barradius in Concord. Evang. tom. 4. p. 398. *Sedet ad dextram Patris, quia, quâ homo est, supremum tenet in cœlo thronum, præstantissimã gloriam, dignitatem & honorem super omnes Angelos, Cherubinos & Seraphinos explicante Paulo ad Eph. 1.*

Cornelius à Lapide in cap. 3. Coloss. v. 2. super verba: *Ubi Christus est in dextra Dei.* pag. 664. *Sedet Christus homo à dextris Dei, id est, præest omnibus, quasi summus Rex ac Judex, qui tantâ dignitate præcellit, ut in eodem solio cum Deo sit, & eâdem cum eo adoratione colatur. Ita Patres passim.*

p. 665. *Sedere Christum ad dextram Patris, est Christum esse socium & participem virtutis & omnipotentiæ paternæ.*

Idem super verba Hebr. 1. v. 3. *Consedit ad dextram &c.* p. 886. *Dicitur Christus sedere ad dextram Dei, primò quia Christus, quâ Deus est, Deo Patri ut essentiâ, ita dignitate & gloriâ æqualis est. Secundò, & meliùs, quia Christus, quâ homo est, evectus est ad æqualitatem Dei sive ad participationem sive communicationem divinæ ut hypostasis, ita & gloriæ.*

Idem in Comment. 1. Petr. 3. v. 22. citat & approbat dictum Leonis serm. 1. de Ascens. *Reverâ magna & ineffabilis erat causa gaudendi, cùm in conspectu sanctæ multitudinis super omnium cœlestium creaturarum dignitatem humani generis Natura conscenderet, supergressa Angelicos Ordines & ultra Archangelorum altitudinem elevanda, nec ullis sublimitatibus modum suæ provectionis habitura, nisi æterni Patris recepta consessu, illius gloriæ sociaretur in throno, cujus Naturæ copulabatur in Filio.*

Johan. de la Haye in Quadrig. Evang. cap. 154. not. 6. adducit illud Augustini lib. cont. serm. Arian. cap. 12. *Quod in Verbo jam erat sine tempore in carne completum est suo tempore, in qua carne ascendit in cœlum, qui de cœlo non recessit, etiam cùm inde descendit, & in qua sedet ad dextram Patris, brachium Patris: & in qua descensurus est ad judicium in jussu, in voce Archangeli, in tuba Dei. Item illud Cyrilli in lib. de recta fide ad Regin. Quomodo imminutus est ab Angelis, qui ab illis adoratur, qui considet cum Patre. Sedet enim in humanitatis conditione & assumto corpore, quod mori poterat, propriumq; suum fecerat &c.* Similem sententiam citat ex Damasceno cap. 199. not. 3.

Benedictus Justinianus Jes. in Comment. cap. 2. Hebr. super verba, *Gloriâ & honore &c. Ut ait Chrysostomus, etiam atq; etiam cogitandum est, quis ille sit, cui dictum est, sede ad dextram meam, quæ Natura est, cui Deus dixit, Esto particeps meæ sedis? Illa*

Natura est, quæ audivit. Terra es & in terram ibis. Penè eadem scribit *Gregorius. Illa enim, ait Natura, cui dictum est, Terra es, & in terram ibis; hodie in cœlum ivit.* Eleganstissimè verò *Leo. Et reverâ, ait, magna erat & ineffabilis causa gaudendi, cùm in cōspectu sanctæ multitudinis super omniū creatarum cœlestium dignitatem humani generis Natura ascenderet. Et rursum. Naturæ nostra humilitas in Christo super omnem cœli militiam ad Dei Patris est provecta consessum.*

Idem in cap. 8. Heb. super verba. *Talem habemus Pontificem. Ut alibi dixi, consessus Christi ad dextram Patris humanæ Christi Naturæ tribuitur. Sedes autem magnitudinis sive majestatis procul dubio est illa sedes, quā ad dextram Patris Christus occupat. Ob id enim addidisse videtur Apostolus in cœlis, quā meritò vocat sedem magnitudinis, in qua divina Christi majestas maximè elucet.*

6. Quòd Pontificii in Comitiis Augustanis Ann. 1530. approbârint tertium Augustanæ Confessionis articulum.

Sic enim habet responsum Caroli V. & Principum Romano-Catholicæ religioni addictorum in Harm. Fabricii p. 32. *In tertio articulo nihil est, quod offendat, cùm tota Confessio cum Symbolo Apostolorum & cum certa fidei regulæ conveniat.*

Johannes à Daventria scribit, *hunc articulum esse impollutum.* Ibid. *Johannes Cochleus ait, de hoc articulo neq; in Confessione, neq; in Apologia ullam esse discordiam inter nos & ipsos.*

(Jam verò doctrina de omnipræsentia Christi hominis in verbis articuli tertii est clarissimè fundata. Ut enim prætermittamus illud, quòd *duæ Naturæ divina & humana in unitate personæ in Christo dicuntur inseparabiliter conjunctæ,* ex quo spontè sequitur, locorum διαστήματα ἀδιάστατοι illam divinę & humanę Naturæ unionem separare minimè posse, ac proinde divinā Naturam assumtā humanam sibi intimè & ἀδιαστάτως præsentem semper habere; notandum, quòd *sessio Christi ad dextram Patris* ἐξηγητικῶς *per dominium in omnes creaturas* declaretur, ac quòd eadem sessio ad dextrā Patris Christo *secundùm humanam Naturam* obtigisse ibidem asseratur, ex quo tale argumentū nascitur. Secundùm q̄ Naturā Christus est ad dextram Patris collocatus ac per eandem collocationē dominiū in omnes creaturas accepit, secūdùm eandem etiā est omnipræsens. Ratio cōnexionis est, quia ut dextra illa Patris, ad q̄ Christus est evectus, divina est atq; infinita, nulli loco inclusa, à nullo loco exclusa; ita quoq; dominium, quod Christus per collocationē ad illam dextram accepit, est divinū atq; infinitum, nulli loco inclusū, à nullo loco exclusum, proinde non est dominium absentis, sed præsentis, cùm Christ⁹ nō regnet more hujus seculi, sed per modū dextrę Dei; nec vicariâ aliorum operâ in regimine suo absens utatur, sed creaturis omnibus præsentissimus modo divino & incomprehensibili dominium suum exerceat. Conf. Ps. 110. v. 1. 1. Cor. 15. v. 26. cum Eph. 4. v. 10. Jam verò Christus secundùm humanam Naturam est ad dextram Patris collocatus, ac per eandem collocationē dominium in omnes creaturas accepit. Dicitur enim in Aug. Conf. *Christus ideò ascendisse ad cœlos, ut sedeat ad dextrā Dei & perpetuò regnet ac dominetur omnibus creaturis,* ex quo sic inferimus. Secūdū q̄ Naturā Christus ad cœlos ascendit, secundùm eandē etiā ad dextrā Dei consedit. Absurdum n. est cogitare, quòd

 Chri-

Christus secundùm humanitatem in cœlos ascenderit, ut divinitati suæ regnum acquireret, cùm ut Deus sive secundùm divinitatem regnum illud cum Patre & Spiritu sancto ab æterno commune habuerit, ac jam inde à prima mundi origine administraverit. Johan. 5. v. 17. Jam verò Christus secundùm humanam Naturam ad cœlos ascendit, ut constat. Ergò etiam secundùm humanam Naturam ad dextram Dei consedit, & per cōseq. etiam secundùm humanam Naturam est omnipræsens.)

Hùc referri debet, primò quod tempore exhibitæ Conf. Augustanæ Pontificii Luthero testimonium perhibebant, *rectè eum de Sacramento Eucharistiæ contra Zuinglium & Ligurinos scripsisse*, uti memorat Lutherus ipse in Epist. de privata Missa.

(Jam verò B. Lutherus in libro, quòd verba Christi, *Hoc est corpus meum*, adhuc inconcussa persistant Ann. 27. adeoq; tribus ante Confessionis exhibitionem annis publicè edito; Itemq; in Confessione majori Ann. 28. adeoq; duobus annis ante exhibitam August. Confess. annis publici juris facta de hoc omnipræsentiæ mysterio prolixè, solidè & accuratè disseruerat, quæ ipsa Lutheri dissertatio luculentum exhibere potest verborum istorum Aug. Conf. *quòd Christus ascenderit ad cœlos, ut sedeat à dextris & perpetuò regnet, ac dominetur omnibus creaturis*, commentarium.)

Secundò, quòd in Concilio Tridentino contra doctrinam de omnipræsentia Christi hominis non fuerit fulmen anathematis vibratum, cùm tamen solicitè conquisiverint omnia, quę in Ecclesiarum nostrarum doctrina erronea & à Catholicæ veritatis tramite discedere Patribus in Concilio congregatis visa fuêre; id quod luculentè testatur, vel dogma de omnipræsentia ipsis non fuisse improbatum, vel Patres Concilii de hoc dogmate convenire minimè potuisse.

Tertiò, quòd Calviniani ipsi, circa ea tempora qui scripsêre, non solùm cum Luthero, sed etiam cū Pontificiis ipsis de hoc dogmate contenderint.

Bullingerus in cap. 9. Act. *At quod hinc* (ex apparitione Christi ad Paulum facta) *colligunt Pontificii. Ergò corpus Christi est ubiq;, stultius est, quàm quod responsionem mereatur.*

Calvinus in cap. 20. Johan. *Minimè concedo, quod asserunt Papistæ, corpus Christi penetrâsse per januas clausas. Hoc ideò contendunt, ut corpus gloriosum non modò reddant simile Spiritui, sed immensum esse* (hoc nomine *omnipræsentiam* præter fas & æquum appellitat) *nulloq; loco contineri obneant.*

Quartò, quòd Collocutores Pontificii, qui Wormaciæ cum nostris colloqui mandato Cæsareo debuerunt, agnoverint, omnipræsentiæ dogma in Augustana Confessione contineri. Sic enim scribit Cochlæus in lib. viæ septem præparat. Præsidibus Colloquii oblatæ (apud Goldastum in Politic. Imperiali p. 1212. & seqq.) in controversiis circa articulum 3. (ubi nostrates ab Augustana Confessione dissentiant.) *Hic*, ait, *profectò non de re parva aut futili contrarietas est. Confessio enim affirmat, in Christo duas Naturas divinam & humanam inseparabiliter in unitate personæ conjunctas esse, quod illi ambo negare videntur. Lutherus quidem in Eucharistia, Philippus verò in cruce &c. Si ergò in Christo*

inseparabiliter (ut rectè & Catholicè dicit Confessio Principum) conjunctæ sunt duæ Naturæ divina & humana, necessarium est, ut falsa & impia sint, quæ in supra recitatis scriptis docent Lutherus & Philippus, ubi Lutherus Christo adimit adorationis cultum & despoliat eum divinitate in Eucharistia; Philippus autem detrahit ei in cruce pendenti perfectam charitatem, & non veretur dicere, quòd in Christo subtrahente se divinitate non flagraverit caritas. (Ecce secundùm Cochlæum Augustana Conf. docet, *duas Naturas in Christo divinitatem & humanitatem inseparabiliter esse conjunctas, ut si humanitas adsit in Eucharistia, non possit non præsens esse in Eucharistia Deitas. Si humanitas adsit in cruce, necessariò præsens sit in cruce ipsa quoq; Deitas, utpote inseparabiliter conjuncta humanitati.* An non ergò secundùm Cochlæum & ejus complices docet Augustana Confessio, non posse divelli duas Naturas in Christo, ut ubi ubi sistitur humanitas, ibi non absit Deitas, & ubi non abest Deitas, ibi sistatur ipsa quoq; Christi humanitas?)

7. Quòd unionem hypostaticam sic describunt, ut ἀδιάστατον carnis ad Λόγον & Λόγου ad carnē præsentiam, quam vocant *omnipræsentiam hypostaticam*, negare non possint. (Ex illa autem omnipræsentia hypostatica & exaltatione ad omnipræsentem Dei dextram oritur *omnipræsentia carnis majestatica.*)

Bellarm. lib. 3. de Christo cap. 7. §. 2. confert *unionem divinæ & humanæ Naturæ in Christo cum unione corporis & animæ in homine*, quam similitudinem ex veteribus repetit lib. ejusd. cap. 8. §. Tertiò. (Ex hac similitudine sic concludimus. Ut anima & corpus constituunt unum hominem: ita divina & humana Natura unū Christum. Atqui durante unione animę & corporis, nec anima est extra corpus, nec corpus extra animā, sed ubi est anima ἐνσώματος, ibi corpus; & ubi corpus ἔμψυχον, ibi est anima: sic durante unione divinæ Naturæ τοῦ Λόγου & assumtæ humanæ Naturæ, nec ὁ Λόγος ἐνσαρκωθεὶς est extra carnem, nec caro ἐνυπόστατος est extra Λόγον, sed ubi ὁ Λόγος ἔνσαρκος, ibi caro: & ubi caro λογωθεῖσα, ibi etiam ὁ Λόγος, quæ est mutua Naturarum unitarum περιχώρησις.)

Lib. ejusd. cap. 8. §. Secundùm &c. declarat *unionem personalem* similitudine *ferri igniti*, quā *Basilium, Damascenum & Originem* uti monet. (Subsumimus. In ferro ignito nec ignis est extra ferrum, nec ferrum extra ignem: sic in Christo nec divina Natura τοῦ Λόγου est extra assumtam humanitatem, nec assumta humanitas extra divinam τοῦ Λόγου Naturam.)

Lib. & cap. iisd. §. Quoniam &c. sic disserit. *Quoniam omnes similitudines aliquo modò à veritate deficiunt, ideò S. Bernhardus serm. 3. in Vigil. Nativ. & Damasce. lib. 3. cap. 5. comparat mysterium incarnationis mysterio Trinitatis, ut ex una re singulari illustrent aliam æquè singularem. Ut enim singulare est, quòd sint in Deo tres perfectæ hypostases cum una, sola & simplicissima Natura, ita singulare est, quòd sint in Christo tres Naturæ, Deitas, anima & caro cum una simplicissima hypostasi.* (Subsumimus. In Trinitate propter mutuam περιχώρησιν personarum, Pater non est extra Filium, nec Filius extra Patrem &c. sic in persona Christi propter mutuam Naturarum unitarum περιχώρησιν nec divina Natura τοῦ Λόγου est extra assumtam humanitatem, nec assumta humanitas est extra divinam

Naturam τοῦ Λόγου, quippe cui personaliter & ἀδιαιρέτως est unita.)

8. Quòd quidam agnoscunt, non involvere cõtradictionem, si dicatur posse unũ corpus in plurib. locis esse præsens.

Johan. de Rada Professor Salmantic. part.4.controv.8.p.294. fatetur quidem, *Thomam negare, posset unum corpus esse in pluribus locis per divinam etiam potentiam absolutam*, interim addit, *alios Scholasticos id affirmare*, citat autem *Scotum, Hugonem, Alliacum, Richardum, Majorem, Marsilium, Aureolum, Alensem, Bellarminum*. (Locum integrum adduximus superiùs.)

Idem fatetur Albertinus tom.1. quæst. fol.301. ubi itidem negat, *hoc implicare contradictionem* & eosdem Scholasticos allegat.

Maldonatus tom.1. de Sacram p.155. & seqq. probat *quatuordecim argumentis, minimè implicare contradictionem, si unum corpus in pluribus locis esse statuatur.*

Idem docet Didacus Nugno tom.1. in 3.p. Thomæ fol.264.

Argum. contra omnipræsentiam.

1. *Verum corpus humanum salvâ essentiæ suæ veritate non potest esse in omnibus locis præsens.* Hoc argumento omnes utuntur.

Resp.1. Scotus 4. sent. dist.10.q.2. movet quæstionem: *Utrum idem corpus possit localiter esse simul in diversis locis? Hic*, inquit, *tenetur à multis conclusio negativa, sed diversi & diversimodè probant*, & post recitata aliquot Doctorum & sua quoque argumenta subjicit. *Contra istam opinionem negativam hoc sufficit in genere, quòd quodlibet tenendum est esse Deo possibile, quod nec est ex terminis manifestum impossibile involventibus, nec ex eo impossibilitas vel contradictio evidenter concluditur.* Et post refutata argumenta priùs allata subjungit. *Dico ergò ad quæstionem, quòd est Maxima mihi certissima, quòd Deo est possibile omne, quod non includit evidenter contradictionem & ad quod non sequitur necessariò contradictio. Hoc est hujusmodi. Ergò est possibile Deo, ut patebit solvendo rationes. Dico ergò, quòd Deo simpliciter est possibile, idem corpus simul facere in diversis locis localiter. Hoc patet ex intellectu terminorum, quòd cùm quodlibet concedam secundùm Maximam mihi notam esse possibile, quòd non includit contradictionem, nec aliquo autore asseritur includere, & istud sit hujusmodi, quia rationes, quæ inducuntur ad probandam contradictionem, non videntur concludere, ut patebit respondendo, concedo simpliciter possibile Deo, idem corpus localiter simul esse in diversis locis.*

(At si Deo possibile est, facere ut unum idemque corpus *localiter* sit simul in diversis locis, ut tamen non desinat esse verum corpus, quantò magis ipsi possibile est, Christi corpus τῷ Λόγῳ *personaliter* unitum & ad dextram Dei evectum *illocaliter* in pluribus, imò omnibus locis esse præsens, ut tamen non desinat esse verum corpus.)

2. Franciscus Mayronis libr. 4. sent. dist.11. q.3. *Utrum Deus potest facere, quòd idem corpus sit ubiq;? Dico quòd sic, quia quandocunq; est aliquid determinatum ad unum, si sit indeterminatum ad plura ejusdem rationis, eâdem ratione ad quæcunq; se extendit. Cùm igitur unum corpus non determinet sibi unum locum numero, sequitur, quòd omnia poterit occupare divinâ virtute. Sed hoc difficile est, si potest esse in locis infinitis. Dico quòd sic. Sed contra, quia esset infinitum. Dico, quòd non sequitur, tùm quia hoc fit divinâ*

vinâ virtute, tùm quia ratio localis est ratio intrinseca.

3. Bellarminus lib. 3. de Christo cap. 19. §. Denique. *Compendium Theologiæ indicare voluit, propter unionem ad Verbum posse hominem Christum statuere suum corpus in pluribus locis. Quia enim ille homo est Deus, ideò potest hoc facere. Nos enim, qui tantùm homines sumus, possumus quidem à Deo, si ipse voluerit, poni in pluribus locis, sed nō possumus nos ipsos ponere in pluribus locis.*

(Si nos salvâ corporis essentiâ possumus à Deo poni in pluribus locis, multò magis Christus Deus & homo corpus suum potest ponere in omnibus locis salvâ essentiæ veritate. Item si Christus homo propter unionem ad Verbum corpus suum statuere potest in pluribus locis, utique etiam propter eandem unionem ad Verbum corpus suum statuere potest in omnibus locis. Ratio est, quia ratione divinæ potentiæ & unionis ad Verbum utrumque est ipsi æquè facile.)

4. Tannerus tom. 1. Theolog. Schol. Disp. 2. q. 4. dub. 3. asserit, *creaturæ posse communicari modo singulari ubiquitatem.*

(Ergò communicatio ubiquitatis non tollit Naturam creaturæ nec implicat contradictionem.)

Confer ea, quæ dicta sunt superiùs membro 2. & 8.

2. Bellarminus libr. 3. de Eucharist. cap. 17. §. 4. disputat, *ideò impium esse & injurium Christo, statuere eum secundùm humanitatem esse ubiq;, quia aliàs corpus & sanguis ejus in Eucharistia ad distributionem moveri non posset. Quod est ubiq;*, inquit, *non potest moveri, nec transire de loco ad locum. Ergò licet corpus Christi sit in pane, tamen non manducatur, cùm panis manducatur, quia non movetur, nec transit cum pane è manu ad os & ab ore ad stomachum.*

Resp. Henriquez libr. 8. de Eucharist. cap. 25. n. 2. p. 447. statuit, in actu sacrificiali Missæ, qui consecratio est, ita esse corpus Christi, ut non moveatur loco. Verba sic habent. *Ex eò, quòd in novo specierum loco aut in multis hostiis de novo adsit præsens per conversionem corpus Christi, non habet in seipso motum localem, cujus oppositum quidam tenent, ut Thomas, Capreolus, Richardus, Alexander, Soto, Bonaventura, Marsilius, Ledesmius, Bellarminus, Victoria; nec dicit immediatum respectum ad locum, nisi ratione specierum, nec deserit locum cœli, in quo manet absq; ulla amissione, sicut priùs, nec ex novo modo, quo adest totum sub aliqua parte specierum, acquirit aliquid in se.* Et cap. 28. *Adest sub speciebus corpus Christi, sine motu locali, quia non deserit locum, in quo erat, nec fit immediatè per mutationem adductivam; nec acquirit immediatè realem respectum ad novum locum. Ut justificatio impii fit in instanti, sic in corpore Christi non est motus localis, etiam discretus, ut movetur Angelus.*

(Si igitur præsentia transsubstantiatione facta fit absque motu corporis per consecrationem, nec impedit mysterium Sacramenti, sed tantùm novum modum præsentiæ superaddit præsentiæ in cœlo, omnipræsentia quoq; corporis Christi non impediet præsentiam in Cœna, quin potiùs tanquam fu[illegible]amentum generale firmabit.)

3. Id. Bellar. lib. 3. de Christo c. 12. §. Itē fides requirit &c. cōcludit, *Lutheranos negare veritatē mortis Christi & ita injurios esse in sacrificiū mortis Christi, quia statuūt, corpus Christi per & propter unionē personalē esse omni-*

omnipræsens. Requiri enim, ut in morte Christi corpus & anima separata fuerint, & corpus quidem in sepulchro jacuerit, anima ad infernum descenderit, cùm tamen secundùm ubiquitatem in sepulchro etiam fuerit anima cum corpore & in inferno caro cum anima.

Resp. Ægidius Cöninck Jes. in tract. de Sacramentis q. 81. art. 4. p. 289. statuit, *beneficio Missæ potuisse in triduo mortis corpus extra Sacramentum, mortuum; in Sacramento verò vivens simul & eodem tempore consistere.* Si ergò dogma omnipræsentiæ pugnat cum Natura mortis Christi, utique etiam hoc Coninceianum assertū eodem modo pugnabit. Verba ejus sic habent. *Si spectemus naturalem connexionem, quam habet corpus Christi, prout est in propria specie, secum prout est in Sacramento, ex eo, quod in propria specie moriebatur, nullo modo sequitur, eum moriturum fuisse in Sacramento, si fuisset tum conservatum. Et hoc etiam conforme videtur principiis D. Thomæ, qui docet, Christum conservatum in Sacramento non vulnerandum tempore passionis, nec emissurū cruorem: quare sequitur, non etiam emissurum animam.* (Si itaq; ex assertione omnipræsentię sequitur negatio mortis Christi, etiam ex asseveratione vitæ Christi in triduo mortis sub specieb. Eucharisticis sequetur negatio mortis Christi. Quod ad rem istam attinet, nequaquam statuimus, *Christum in triduo mortis fuisse omnipræsentem*, si de omnipræsentia majestatica sermo sit, sed per exaltationem ad dextram Dei omnipręsens cœli terræq; dominium ipsi collatum esse dicimus.)

4. Idem Bellarm. lib. 3. de Euch. cap. 17. §. 5. *Si corpus Christi est ubiq;, non egemus Cœnâ Domini, ut Christi corpus habeamus, neq; opus est ad Ecclesiam ire, aut parare se ad communionem, aut institutionem audire, sed possumus domi nostræ in pane & vino & in quolibet cibo, imò & in aëre, quem inspiramus, Christi corpus habere. Quorsum igitur Cœna Domini? quid illa nobis prodest?* In judicio de Formul. Conc. error. 3. *Si corpus Christi ab ipsa conceptione est ubiq;, non egemus Sacramento Cœnæ, ut præsentiam habeamus corporis Dominici.*

Resp. possumus ex principiis à Pontificiis cōcessis eodem modo concludere. Si jam antè corpus & sanguis Christi in sublimi altari Dei, imò in throno dextræ Dei omnipotentis sunt & in conspectu divinæ majestatis, non opus est, ut per cōsecrationem demùm oblata proferantur à sancto Angelo *in sublime altare Dei in conspectu divinæ majestatis ejus*, quia jam antè ex vi majestatis sunt in throno sublimitatis & conspectu majestatis divinæ. At hoc opus est, quia Sacerdos in Canone sic orat: *Supplices te rogamus, omnipotens Deus, jube hæc perferri per manus sancti Angeli tui in sublime altare tuum, in conspectu divinæ majestatis tuæ.* Ergò Christus secundùm humanam suam Naturam non semper est in sublimi altari Dei in throno majestatis, in conspectu Dei. Quicquid Pontificii hìc responderint, suo etiam responsum habeant argumento.

(Distinguimus inter *præsentiam majestaticam*, quæ dependet ex unione personali & exaltatione ad Dei dextrā; & inter *præsentiam Sacramentalem*, quæ dependet ex institutione Christi Salvatoris.)

5. Joh. 12. v. 8. inquit Christus, *Pauperes semper habetis, me verò non semper habebitis. Ergò Christus secundùm humanam Naturam non est omnipræsens.*

Resp. 1. Joh. Ferus in illum locum sic com-

commentatur. *Non semper habebitis me in illa visibili forma.* Et postea. *Me non semper habebitis, nō sic intelligendum, q. Christus non sit in mundo, aut q. tantùm Spiritu & divinitate nobiscum sit, non etiam corpore præsens, notanter in Sacramento. Sed ita dicit, se non semper futurū in mundo, quēadmodum eum habebat Maria, visibilem sc. tangibilem passibilem, mortalem. Me, inquit, non semper habebitis, quemadmodum pauperes habetis, quibus corporalia beneficia præstare potestis.*

2. Barradius tom. 3. Concord. Evang. lib. 7. cap. 3. p. 419. *Videntur hæc verba, Me non semper habebitis, pugnare cum illis Matt. 28. Ecce ego vobiscum sum &c. Si nobiscum est, nobiscum eum habemus. Respondetur, manifestum esse, Christum hic de præsentia loqui in corpore mortali & visibili, obsequiiq; corporalis, qualis erat illa unctio, capaci. Sensus est. Pauperes semper vobiscum habebitis, in corporibus mortalibus & visibilibus, obsequiiq; corporalis & eleemosynæ capacibus: poteritisq; illos beneficiis omnibus afficere. Me autem, sicut habetis pauperes, non semper habebitis, in corpore mortali, visibili & obsequii corporalis ipsum tangentis capaci, quale obsequium est unctio hæc.*

3. Adamus Conzen in cap. 26. Matth. v. 11. q. 2. *Zuingliani ex his verbis Christi, me non semper habebitis, colligunt, Christum non esse in Eucharistiæ Sacramento. Responsio facilis, Christus de præsentia aspectabili, & convictu, & familiaritate quotidiana loquitur, quâ videri, audiri, convivio excipi, ungi & pasci solebat &c. At verò nullo modo negat, se invisibili modo cum illis futurum usq; ad consummationem seculi.*

4. Toletus in cap. 12. Joh. p. 986. *Loquitur Christus de præsentia suâ visibili, quâ inter nos vixit mortalis & passibilis & hominum obsequiis egens.* (Sicut Calviniani ex his verbis non possunt impugnare præsentiam Sacramentalem; ita Pontificii ex illis impugnare non possunt omnipræsentiam majestaticam.)

Thesis quinta. Christo homini competit cultus religiosæ adorationis.

Ἐκθεσις. 1. Non dicimus, Christum secundùm humanā tantùm, vel secundùm divinam tantùm, sed *secundùm utramq; Naturam* religiosè adorandum esse.

2. Per cultum religiosæ adorationis non intelligimus cultum aliquem inferiorem eo, qui Deo debetur, sed *cultum verè divinum*, soli Deo debitum.

3. Humanam Christi Naturam non dicimus πρωτοχυντλῶ adorabilem *per se & ex se*, ratione essentialiū proprietatum, quia enim per se non subsistit propriâ subsistentiâ, ideò etiam *per se & ex se* adoranda non est.

4. Nec dicimus, eam adorandam esse *tantùm ex accidente*, sicut Rege honorato per accidens etiam purpura honoratur. Quia enim in Λόγῳ non subsistit, *ut accidens*, sed *ut pars personæ*, ideò non est ex accidente adoranda.

5. Nec dicimus, carnem Christi adorandam tātùm propter habitualem excellentiā subjectivè illi inhærentem, quâ Angelis & hominibus est superior.

6. Nec dicimus, ideò esse adorandam, quòd sit in divinam Naturam substantialiter mutata, vel à divina Natura absorpta, *vel ejusdem Naturæ, status & conditionis ac Natura Verbi*, ut Suencfeldius docuit.

7. Nec dicimus, eo sensu adorandam, quòd peculiarem & distinctam à Λόγῳ constituat personam, sed ideò uno eodemque religiosæ adorationis cultu

Christum Deum & hominem honorandum esse dicimus, quia utriusq; Naturæ est una & indivisa ὑπόστασις. Una est adoratio Christi, quam Scriptura novit, quæ Λόγῳ per *essentiam*, carni assumtæ per *unionis gratiam* competit.

8. Quando dicimus, Christo, quâ homini, competere religiosæ adorationis cultũ, tum reduplicatio illa, *quâ homini*, non exprimit *rationem & causam* adorationis, ea enim non est humanitas, sed *adorationis objectum*, quod est non solùm divina, sed etiam humana Christi Natura in ipsam τῦ Λόγυ ὑπόστασιν assumta.

Antithesis. Thomas part. 3. q.25. art.2. *Una eademq; persona Christi adoratur adoratione latriæ propter suam divinitatem; & adoratione duliæ propter perfectionem humanitatis.*

Alensis, Biel, Paludanus, Corduba apud Vasquez lib. 1. d. 4. c.4. num.26. negant, *humanitatem Christi posse perfectâ adoratione latriæ coli, quâ Verbum incarnatum colitur.*

Bellarminus libr. 1. de beatitud. Sanctor. cap.12. *Tot sunt species adorationis sive cultus, quot sunt species excellentiæ, honor enim sive cultus debetur personæ propter excellentiam. Jam verò tres sunt species excellentiæ. Prima est excellentia divina & infinita, cui respondet prima species cultus, quæ dicitur latria. Secunda est excellentia humana seu naturalis, quæ posita est in humanis virtutibus, dignitatibus, gradibus &c. cui respondet secunda species cultus, quæ dici potest cultus civilis & observantia quædam humana. Tertia est excellentia quædam media inter divinam & humanam, qualis est gratia & gloria Sanctorum, ista enim sunt dona supernaturalia & excellentissima, & huic excellentiæ respondet tertia species cultus, quam Theologi vocant duliam. Et quia inter sanctas creaturas humanitas Christi, si seorsim consideretur, singulariter excellit propter unionem ad Verbum, & similiter B. Virgo, ut mater Filii Dei præstat aliis Sanctis, ut dici posit Regina & Domina nostra, quod aliis Sanctis non convenit, nisi admodùm imperfectè, ideò Theologi hanc tertiam speciem, quam vocant duliam, dividunt in duliam propriè dictam & hyperduliam, tribuentes illam Sanctis cæteris, istam verò soli humanitati Christi & matri ejus.*

Nostram sententiam demonstramus, 1. *ex manifestis Scripturæ dictis.* Psal.72.v.11. Psal.97.v.7. Ps.118.v.26.(Confer Matth.21. v.9. Marc.11.v.9. Luc.19.v.38.) Esai.11.v.10. (Confer Rom.15.v.12.) Esa.45.v.23.(Confer Rom.14.v.11.) Dan.7.v.13.& 14. Joel.2.v.32. (Confer Rom.10.v.13.) Johan.5.v.22.& 27. Phil.2.v.9.10. & 11. Apoc.5.v.12.13.& 14.

2. *ab exemplis.* Christum, ut Deum & hominem, adorârunt Magi Matth. 2.v.11. Discipuli in navi Matth. 8. v. 25. Petrus Matth.14.v.30. mulier Cananæa Matt.15. v.22. Marc.7.v.25. pater Lunatici Matt.17. v.15. Marc. 9. v. 24. cœci Matth. 20. v.3. Marc.10. v.47. Joh.9.v.37. leprosi Luc.17. v.14. latro in cruce Luc.23.v.43. post resurrectionem discipuli Matt.28.v.17. Luc.24. v.52. Thomas Joh. 20. v. 18. post ascensionem in cœlos Stephanus Act. 7. v. 60. Paulus in exordiis suarum Epistolarum *gratiam, pacem & misericordiam* non tantùm *à Deo Patre*, sed etiam *à Christo* Ecclesiis precatur &c.

3. *ex rationibus*, & quidem primò *à personali unione*. Assumta Natura Christi humana unam cum Filio Dei constituit personam; ac hypostasis τῦ Λόγυ post factam incarnationem non est divinæ tantùm,

tùm, sed etiam humanæ Naturæ hypostasis. Ergò humana Christi Natura non est ab objecto adorationis excludenda.

Secundò, *à majestatis & gloria divina communicatione*. Christo secundùm humanam Naturam communicata est divina majestas ac gloria, *omnis potestas in cœlo & in terra*. Ergò secundùm eandem etiam est religiosè adorandus Dan. 7. v. 13. & 14. Matth. 28. v. 18.

Tertiò, *ab officii administratione*. Christus non solùm secundùm divinam, sed etiam secundùm humanam Naturam est noster Mediator, Redemtor, Salvator, noster Jesus, vivorum & mortuorum Judex, Rex & Dominus. Ergò etiam non solùm secundùm divinam, sed etiam secundùm humanam Naturam religiosè adorandus.

Quartò, *ab exaltatione*. Christus secundùm humanam Naturam est exaltatus & ad dextram Dei collocatus. Ergò secundùm eam etiam religiosè adorandus. Phil. 2. v. 9. Apoc. 5. v. 12.

Quintò, *à Baptismi institutione & collatione*. In cujus nomine baptizamur, ille etiam religiosè à nobis invocandus Act. 22. v. 16. Jam verò baptizamur *in nomine Christi* etiam secundùm humanam Naturam Matth. 28. v. 18. & 19. Act. 2. v. 38. cap. 19. v. 5. Rom. 6. v. 4. Ergò.

Sextò, *à fidei & invocationis connexione*. In quem credimus & speramus, illum etiam religiosè invocamus. Rom. 10. v. 14. Jam verò credimus & speramus in Christum θεάνθρωπον, non ut Deum tantùm, sed etiam ut hominem. Ps. 2. v. 10. Esai. 28. v. 16. Joh. 14. v. 1. Rom. 10. v. 11.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd ab objecto adorationis assumtam Christi humanitatem quatenus est Λόγῳ unita, non esse excludendam agnoscunt.

Leo serm. 8. Quadrages. *Noli cogitare, quasi in Christo aut sola sit humanitas, aut sola divinitas, sed utrumq; fideliter credite, fideliter adorate.*

Idem Epist. 10. *Nec sine verâ divinitate humanitas, nec sine verâ humanitate Deitas creditur.* (Ut autem credimus, ita quoq; adoramus.)

Carolus Magnus lib. 2. de Imag. cap. 5. *Augustinus diligentissimus Inquisitor in Psal. 99. corpus Domini, quod de Maria Virgine sumsit scabellum pedum ejus, asseruit, sentiri debere propter Naturam humanitatis, quam dignatus est assumere, quod utiq; illi virtuti sic est subjectum atq; unitum, ut constet id omnibus creaturis esse excelsius.*

Ibid. *Adorant Angeli non solùm divinitatem ejus, sed etiam scabellum pedum ejus, quia sanctus est.*

Et postea. *Per scabellum terra intelligitur, per terram autem carò Christi, quam hodieq; in mysteriis adoramus, & quam Apostoli in Domino Jesu adorârunt. Neq; enim divisus Christus, sed unus &c.*

Durandus 3. sent. dist. 9. q. 2. *Humanitas Christi propriè non adoratur* (per τὸ propriè videtur intelligere *seorsim & separatim*, ut patet ex additâ ratione) *cùm sit res per se non subsistens. Nec est ratio, per quam debeatur ei adoratio latriæ, cùm ratione ejus Christo non competat esse creatorem*, (si assertio illa, quòd humanitas Christi non sit ratio formalis, per quam ei debeatur adoratio latriæ, intelligitur hoc sensu, quòd humanitas Christi nō sit adorabilis per *se & ex se, ratione essentialium proprietatum*, rectè sentit & habet nos ὁμοψήφους.)

Adoratur tamen per accidens adorato supposito & eâdem adoratione, quâ adoratur suppositum, & sic loquitur Damascenus (per τὸ per *accidens* intelligitur hîc κατ' ἄλλο, quòd caro non adoretur *per se & ex se*, ratione essentialium proprietatum, sed *propter unionem personalem*, quia & quatenus est λόγῳ unita. Ita namque Damascenus, ad quem Durandus provocat, mentem suam explicat lib. 3. orth. fid. cap. 8. *Unus est Christus Deus perfectus & homo perfectus, quem adoramus cum Patre & Spiritu unâ adoratione cũ immaculatâ carne ejus. Neq; inadorabilem carnem esse dicimus, nam adoratur in una Verbi hypostasi, quæ & ipsi hypostasis facta est; neque creaturam colimus. non enim ut nudam carnem adoramus, sed ut unitam Deitati, & ut in unam personam & unam hypostasin Dei verbi duæ ejus revocatæ sunt Naturæ. Timeo quidem carbonem tangere propter ignem ligno conjunctum*, πρὸς ψαῦσαι τῷ χειρῶν τὸ συνημμένον πῦρ *propter unitam carni divinitatem.* Et lib. 4. orth. fid. cap. 3. *Filium Dei cum Patre & Spiritu sancto adoramus, incorporeum quidem ante humanitatis assumptionem & nunc eundem incarnatum & factum hominem & cum hoc Deum existentem. Caro igitur ejus secundùm ipsius Naturam, si subtilibus cogitationib. dispescas, quod videtur, ab eo quod intelligitur, cogitationeq; humanitatem â divinitate præscindas, inadorabilis est ut creatura. unita autem Deo Verbo propter ipsum & in ipso adoratur. Quemadmodum lignum nudum non est tactui inaccessibile, at igni conjunctum & carbo factum non propter seipsum, sed propter conjunctum ignem in accessibile fit, & non ut ligni Natura tactu inaccessibile est, sed ut carbo, id est, quando ignitum est lignum, sic & caro secundùm sui Naturam non est adorabilis, adoratur autem in incarnato Deo Verbo, non propter seipsam, sed propter conjunctum ipsi secundùm hypostasin Deum Verbum. & non dicimus, quòd carnem adoramus nudam, sed carnem Dei hoc est incarnatum Deum.* Hæc omnia Damascenus. Quòd si ergo hoc sensu Durandus intelligit, *carnem Christi per accidens adorari*, non malè sentit, quamvis incommodiùs loquatur. Pergit verò) *Si autem humanitas Christi realiter esset separata â supposito Filii Dei & subsistens in proprio supposito, sic nullo modo nec per se, nec per accidens deberetur ei adoratio latriæ* (Ex hac antithesi manifestum, quo sensu *carnem per accidens* dixerit *adorabilem, nimirum quia & quatenus est* τῷ λόγῳ *unita.*)

Bonaventura. 3. sent. dist. 9. q. 1. n. 9. *Quod objicitur de glossa, quod caro non est adoranda latriâ, dicendum, quod verbum illud intelligitur de carne Verbi, pro ut in se nudâ consideratione consideratur. Et hoc est, quod dicit Augustinus. Si hominem separaveris, illi nunquam credo, nec servio. Hoc autem non obstat, quin secundùm quod unita est, adoranda sit latriâ. Unde Damascenus. Non nudam carnem adoramus, sed ut unitam Deitati in unam hypostasin Dei Verbi.*

Gabriel Biel. 3. sent. dist. 9. *Homo Christus unâ adoratione, quæ latria propriè dicta, est adorandus, quia homo Christus est persona Verbi & ita Deus & per consequens eâ adoratione, quæ solius Dei est, adorandus est, hæc autem est latria propriè dicta.*

Item. *Credendum est & profitendum, hominem Christum esse summum & universale omnium principium, utpote Deum, secundùm illud Symboli, Dominus noster Jesus Christus Dei Filius Deus & homo est, & ut tale diligendus ut summum bonum in se & etiam summum bonum nobis. Ergo latriâ homo Christus adorandus est.*

Jacobus de Valentia in Psalm. 71. *Latria verè competit Christo, qui creator & universalis Dominus & judex, & redemtor, & verus Deus.*

Idem in Psalm. 94. *Quia Christus venit in mundum verus Deus & homo, ideò debetur sibi latria.*

Alphonsus de castro lib. 2. adv. hæreses. verbo Adoratio. hær. 2. *Vix credere possum de homine, qui se per Christi humanitatem redemtum agnoscit, ut illam adorare refugiat. Nam licèt illa suapte Natura indigna sit, ut adoretur, ut tamen conjuncta est divinitati conjunctione tali, quâ omnem excedit humanum, Angelicumque intellectum, omnem certè venerationem meretur.*

Et postea. *Adoramus aut veneramur humanitatem non propter se tantùm, sed causâ divinitatis, cui conjuncta est, ad quam divinitatem adoratio ipsa referenda est, tanquam ad ultimam illius causam. Quòd si fortè cultu latriæ adoretur humanitas, hoc erit eâ ipsâ adoratione unicâ quâ adoratur Christi persona, in qua humanitas subsistit, quâ unâ adoratione omnia in ipsa subsistentia adorantur. Unde Damascenus lib. 4. de fid. orth. cap. 3. Caro igitur Christi secundùm ipsius Naturã (si subtelib. cogitationibus quod videtur, ab eo quod intelligitur, cogitationeq; humanitatem â divinitate præscindas) inadorabilis est, ut creatura: unita autem Deo Verbo propter ipsum & in ipso adoratur.*

Et paulò pòst. *Sicut caro Christi non per se subsistit, sed in Verbo, eandemq; cum illo habet hypostasin: Sic etiam nec per se adoratur, sed in Verbo, atq; eâdem unicâ adoratione, quâ Christum colimus, veneramur humanitatem, quæ in illius est hypostasi.*

Jodocus Clichtovæus in Comm. Damasc. lib. 3. orth. fid. cap. 8. *Autor circa calcem præsentis capitis ostendit, carnem, id est, humanitatem Christi esse adorandam eâ summâ veneratione & reverentiâ, quæ Deo debetur, non quidem ut per seipsam consideratur, non habitâ ratione Verbi, cui unitur in una hypostasi, sed ut attenditur conjuncta Verbo in unitate personæ, cui meritò debetur adoratio, honor, gloria & benedictio. Et idipsum Apocalypsios cap. 5. satis insinuatur, cùm dicitur. Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem & divinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriã, & benedictionem; & omnem creaturam, quæ in cælo est & super terram & sub terra, & quæ sunt in mari & quæ in eo, omnes audivi dicentes. Sedenti in throno & Agno benedictio & gloria & potestas in secula seculorum. Ubi per sedentem in throno divinitas, & per Agnum humanitas Christi designatur, cui nihilominus omnis creatura in cœlo, terra & mari dat benedictionem, honorem, gloriam & potestatem. Sed quî id fiat, nisi humanitas Christi, ut unita Verbo, adoretur & glorificetur ab omni creatura cum omni reverentiâ & honore? Insuper eum Psalmi 98. locum, Exaltate Dominum Deum nostrum & adorate scabellum pedum ejus, quoniam Sanctum est, exponens Cassiodorus inquit. Beatus Augustinus diligentissimus exquisitor corpus Domini, quod de Maria virgine sumsit, scabellum divinitatis ejus asseruit debere sentiri propter Naturam humanitatis, quam est dignatus assumere. Pedes autem ejus stabilitatem divinitatis significare videntur, quæ semper in Naturæ suæ omnipotenti gloria tanquam pedum indefecta stabilitas perseverat. Hujus ergo Verbi assumtum corpus quamvis gloriosum, quamvis magnum, quamvis adorabile, tamen propter humilitatem humanitatis scabellum pedum competenter accipimus. Itaq; cùm admonemur adorare scabellum Domini,*

sacratissimam Christi carnem Deitati unitam adoratione colere jubemur, quatenus conjuncta quidem est secundùm eandem hypostasin &c. Et id quidem, quod proponitur hoc loco, inprimis rationi consonum est & veritati conforme. Nam Christus etiã ut homo adorandus est & in Scripturis adorari prædicatur, quòd idẽ quoq; sit Deus ut Ps. 96. Adorate eũ omnes Angeli ejus, quod & B. Paulus ad Hebræos scribens adducit in testimonium ad excellentiam Christi demonstrãdam. At humanitas & caro Christi cõsiderata, quatenus unitur Verbo, jam revocatur ad rationem unionis hypostaticæ & cõsideratur, ut in unitate personæ cõspirat cũ Verbo Dei. Ergò cùm hujusmodi attendimus considerationem, ipsa quoq; adoranda est singulari cultu & latria, quandoquidem hoc pacto semper aspicimus personæ dignitatem.

Idem in Comm. lib. 4. orthod. fid. cap. 3. *Sanctißima Christi caro absolutè & secundùm se considerata & non quatenus divinitati unita, nequaquam est adoranda, quia eâ ratione creatura est, cui minimè exhibendus est adorationis cultus &c. Si verò eadem cõsideretur, ut unita Verbo hypostaticâ unione & eandẽ cũ eo personã constituẽs reverâ adorãda est propter ipsũ Verbũ, cui unitur, ut præcipuã adorationis causã, & in ipso quoq; Verbo, cum quo in unum personali unitate coalescit.*

Et postea. *Respondendum est, nos duas in Christo Naturas post unionem salvas & integras ingenuè fateri, non tamen idcircò creaturam nos colere, aut Naturam creatam, sc. humanitatẽ Christi, secundùm se propriamq; substantiã consideratam, sed in ratione & habitudine ad Verbum Dei, cui in eadem unitur hypostasi, quandoquidem Christi caro propter ipsũ Dei Verbũ & in ipso adoratur. Quare neq; in Christo unã dicimus Naturam adorabilem, scil. divinam, & alteram inadorabilem, scilic. humanam, sed utramq; adorabilem, unam quidem propter se & suapte Naturâ, alteram verò non secundùm se, sed propter unionẽ cum Verbo. Si n. à Verbo separata foret, non esset hoc pactò adoranda. Cæterùm quia nunquam separabitur ab eo, sed indissolubiliter illi permanet unita, ut Verbo conjuncta semper adoranda colendaq; est, quod & B. Augustinus attestatur, exponens illud Ps. 98. Adorate scabellum pedum ejus, quoniã sanctum est. In Christo, inquit, terra est, id est, caro, quæ sine impietate adoratur. Suscepit enim de terra terram, quia caro de terra est, & de carne Mariæ carnem accepit. Hæc sine impietate à Verbo Dei assumta caro adoratur à nobis, quia nemo carnem ejus verè manducat, nisi priùs adoret, sed qui adorat, non terram intuetur, sed illum potiùs, cujus scabellum est, propter quẽ adorat. Enimverò permulta sic invenias in rerum Natura, quæ per se talia non sunt, conjuncta tamen alteri propter ipsum fiunt talia. Nempe corpus humanũ si ipsũ nudũ & animâ destitutũ intelligas, neq; animatum est, neq; vivens, propter animã autem, cui cõjungitur, vitæ fontem & originem, vivificatur corpus & vegetatur, & quamdiu animæ fuerit compactum, vivens dici debet & vegetum &c.*

Azorius tom. 1. moral. lib. 9. cap. 5. & 6. docet, *humanitatem Christi aliâ ac diversâ adorationis specie adorandam, quatenus à Verbo est assumta, eiq; mirabili nexu & vinculo conjuncta: aliâ verò, quatenus consideratur per se, hoc est, ut dimissa vel divisa à Verbo; priori respectu cultu λατρείας, posteriori verò tantùm ὑπερδουλείας adorandam.* (Atqui post unionem semel factam caro nunquam dimittitur vel dividitur à Verbo.)

Busæus in Disp. contra Gerlach. th. 79. *Non negamus, quòd caro ratione Verbi, cui per-*

personaliter unita est, unâ adoratione cum divinitate est adoranda. (Idipsum tamen postea sic pervertit, *sensum esse non quòd caro, quatenus* λόγῳ *personaliter est unita, sit religiosæ adorationis objectum, sed quòd sit caro ejus, qui est adorationis objectum;* idque declarat similitudine à purpura Regis sumta, *quæ honorato Rege ipsa quoque honoratur, non quòd sit honoris objectum, sed quòd sit purpura ejus, qui honoratur.* Damascenus quidem eadem similitudine utitur, sed aliter eam accommodat, ut apparet ex addita similitudine de *ferro ignito,* cui ignis verè & realiter suas proprietates communicat. Applicatio ergò Damasceni talis est. *Purpura non honoraretur, nisi esset Regis purpura; sic caro non adoraretur, nisi esset Verbo unita caro. Ferrum non ureret, nisi esset ignitum, sic caro non esset adorabilis, nisi esset Verbo unita.*)

Cornelius à Lapide in Comm. cap. 1. Coloss. p. 603. super verba Phil. 2. v. 10. *ut in nomine Jesu flectatur omne genu. Cùm adoramus Verbum incarnatum, coadoramus pariter humanitatem & omnia, quæ Verbo inexistunt. Ita Theodoretus, Ambrosius & alii.*

Benedictus Justinianus in cap. 2. ad Phil. super verba, *Ut confiteatur omnis &c. De humana Christi Natura hæc alii accipiūt, siquidem Damascenus ait, Christum post suum in cœlos ascensum hanc divinam majestatem esse assecutum* σωματικῶς, *quandoquidem caro divinitati conjuncta eâdem adoratione tùm ab Angelis, tùm ab hominibus colitur.*

Gregorius de Valentia tom. 3. Disp. 1. q. 24. punct. 1. *In contrarium est* (disputat contra Danæum) *quòd Christus homo seu Christi humanitas unita Verbo divino eâdem adoratione, quâ adoratur Dei Verbum, adorari debet.* Item. *In contrarium est* (disserit contra* ἀγυδοολάν *Christi hominis) *usus & consuetudo perpetua Ecclesiæ, quæ ad Christum etiā ut hominem in cōmuni oratione non dicit, ora pro nobis, sed: Miserere nobis, semperq́ illum divino duntaxat cultu honorat. Neq; sanè Damasc. lib. 3. fid. ort. c. 8. & lib. 4. c. 3. ubi ex Ecclesiæ sententia diligenter exponit, quomodo Christi humanitas adorari debeat, alterius meminit honoris, nisi divini. Deniq; Concilia* (Ephesinū anath. 8. & Constantinop. II. can. 9.) *simpliciter unicâ adoratione Christū adorandū esse, nempe divinâ statuūt.*

Lorinus in Ps. 96. *Propter hypostasin divinam Christus adoratur ab Angelis, ut homo, non præcisè tantùm, ut Deus.* (Si adorationis ratio est hypostasis divina, & verè etiam humana Christi Natura hypostaseos divinæ particeps sit facta, utique humana Christi Natura à religiosæ adorationis objecto excludi nequit.)

Dan. à S. Severo Cappucinus in Christomachia. *Christus homo est superior Angelis, ut constat ex cap. 1. Heb. Et adorēt eū omnes Angeli. Paulus ibi præcipit adorari Christum ratione vel gloria divinæ, vel ejus, quæ debetur ei, quatenus incarnatus est. At non gloriæ divinæ. Ergò quatenus incarnatus est. Probatur assumtum. Quia si ratione divinæ gloriæ. Ergò frustra esset præceptum. Consequentia probatur. Quicquid omitti non potest, frustra præcipitur. At adorare Christū, quâ Deus est, omitti non potest ab Angelis. Ergò id frustra præcipitur. Probatur major ab exemplo, quia posito in agone extremo frustra præcipias, ne moriatur. Ex axiomate Philosophico. Frustra est id, quod non assequitur effectum.* (Non omninò nihil in hac ratiocinatione desiderari potest, interim vera est conclusio, quòd Christo nō solùm *ut Deo,* sed etiam *ut homini* debeatur adoratio.)

Maldonatus in cap. 2. Matth. *Et procidentes* (Magi) *adoraverunt eum. Qui hoc loco*

non aliam quàm urbanitatis adorationem intelligunt, nimis mihi videntur urbani. Cur enim tot alios Judaeorum natos Reges nemo peregrè adoraturus venit? Quomodo in stabulo & in praesepi jacentem adorant, si nihil nisi hominem cogitant? Quomodo Herodes se quoq; adoraturū dicit? Frustra profectò Deus tam inusitato miraculo eos docuisset, ut solum hominem, non etiam Deum adorâssent.

(Si hæc fuit religiosa adoratio, utique humana Christi Natura à religiosæ adorationis objecto excludi nequit.)

Estius in 3. sent. dist. 9. §. 1. ostendit, *non aliâ aut diversâ, quàm quâ Verbum adoratur, adorandam esse carnem* (Christi) *adoratione*, & contrariam sententiam dicit esse *Nestorianam*.

2. Quòd de adoratione Christo homini deferenda invicem non consentiunt. (Dissensiones enim istæ argumentum exhibent, quòd à tramite simplicis veritatis in Scriptura patefactæ recesserint argutias humanæ rationis secuti.)

Altensteig in Lexico in verbo Adoratio p. 24. col. 2. *Homo Christus, ut scribit Gabriel dist. 9. lib. 3. sent. unâ adoratione, quæ est latria propriè dicta, est adorandus, quia homo Christus est persona Verbi, & ita Deus, & per consequens eâ adoratione, quæ solius Dei est, adorandus est, hæc autem est latria propriè dicta &c. Ab hoc non discrepat Jacobus de Valentia super illud Psal. 71. Adorent eum omnes Reges, cùm ita scribit. Latria verè competit Christo, quia creator & Universalis Dominus & judex & redemptor & verus Deus. Idem super illud Psal. 94. Venite exultemus &c. ait. Quia Christus venit in mundum verus Deus & homo, ideò debetur sibi latria. Ab hac adoratione Natura humana non est secludenda, ut ait Gabriel, non quòd Natura humana sit terminus, i.e. objectum hujus adorationis, sed quia tota persona Verbi in humana Natura ac divina subsistens adoratur tanquam terminus, i.e. objectum adorationis, hæc enim persona, quæ est verè homo, est universale omniū principium &c. Sed humana Natura per se considerata adoranda est dulia majore, sive summâ, quæ dicitur hyperdulia, quia humana Natura est creatura, sed secundùm gratiā & gloriā omnium creaturarū perfectißima &c. Sed quâ specie adorationis humanitas Christi sit adoranda, variæ sunt opiniones ex diversis sanctorū autoritatib. ortū trahentes. Unde in hoc omnes videntur concordare, quòd humanitati Christi in se cōsiderata, nō ut unita, debetur dulia major vel minor secūdū diversas ejus considerationes. Considerata autem ut à Verbo assumta & Naturæ divinæ in Verbo hypostaticè unita, sic de ejus adoratione inveniuntur tres opiniones. Una tenet, quod ut sic adorāda est duliâ majore, quæ hyperdulia vocatur, quia solus Deus est adorandus latriâ, sed Natura humana non est Deus. Ergò. Secunda opinio tenet, quòd humanitas Christi considerata, ut unita Verbo, latriâ est adoranda. Allegant illud Joh. Damasceni, & habet Magister Sent. dist. 9. lib. 3. nō inadorabilem carnem dicentes, adoratur enim in una Verbi hypostasi, & sequitur, non ut nudam carnem adoramus, sed ut unitā divinitati in unā hypostasin Dei Verbi duab. reductis Naturam. Plura videto apud Gabrielem lect. 50. Can. Et hanc approbat S. Bonav. in 3. dist. 9. unde dicit. Concedendum est, quòd Christus homo non solus adorandus est latriâ, sed etiam ejus humanitas, in quātum Verbo est unita, quāvis, prout in se cōsideratur, nō debetur ei nisi dulia. Quoniā a. Christi humanitas nunquā est à Verbo separata, ideò semper consideranda est ut conjuncta, & semper adoranda est latriâ. Hæc Bonavent.*

Ter-

Tertia opinio, quòd humanitas Christi, ut Verbo unita, adoratur latriâ, sed non propriissimè, sed largè sumta. Hæc videtur esse Rabani dicentis. Caro Christi latriâ adoranda est, sicut Verbum, sed non omni specie latriæ, quoniam adoramus eum omninò prostrati in terram, sic quòd credamus, quòd creavit nos de nihilo, nec sacrificamus ei, sicut Deo, sed adoramus eam, quia per ipsam redemti sumus. Sic ergò dicitur latria extenso nomine, sive largè, vel analogicè.

Tannerus in Thom. 2. 2. Disp. 4. §. 27. *Ex fide constat, Christum hominem, cùm simul & Deus sit, eâdem adoratione, quâ Deus adoratur, adeoq; perfectissimâ latriâ adorandum esse.* (Quis non primo intuitu existimaret, hæc verba esse orthodoxa, cùm hunc videantur habere sensum, quòd Christus non solùm *ut Deus*, sed etiam *ut homo*, non solùm secundùm divinā, sed etiā secundùm humanā Naturam sit perfectissimâ λατρείᾳ adorandus? sed ex sequentibus apparet, Tannerum istud minimè velle, verùm hoc tantùm dicere, quòd Christus, qui secundùm Deitatem adorandus, in personæ unitate sit Deus & homo, sic n. subjicit.) *De Christo ut homine, adeoq; humanitate ipsa difficultas est. Et negare videntur aliqui, Alensis, Biel, Paludanus, Corduba apud Vasquez lib. 1. n. 26 eam posse perfectâ latriæ adoratione coli, quâ Verbum incarnatum colitur. Alii ut Vasquez d. 4. c. 4. citans Bonaventuram, Waldensem, Sainctium, Clichtovaū hac solâ adorari decenter censent.* (Horum sententia Scripturæ sacræ cōformis est, sed Tannero nō per omnia probatur, ideò subjicit.) *Sed veritas in medio videtur consistere. Etenim certum est, Christum, ut hominem, si vocula ut nō reduplicativè, sed specificativè accipiatur, adeoq; humanitatem Christi simul cum Verbo eâdem adoratione latriæ rectè simul coli & adorari, quod quidā de fide censent, sed diversâ ratione, quia Verbum est adorationis seu latriæ objectum per se, absolutū & primariū intrinsecè continens rationē adorandi. At v. humanitas tantùm est objectum adorationis materiale & quidem secundariū tantùm & q. respectivum, h. e. quod propter excellentiā non propriam sibi, sed q. alienā ita colitur.* (Hæc videri poterant sana & orthodoxa; nā & nos dicimus, carnē Christi esse objectū adorationis non propter excellentiā aliquā essentialiter sibi propriā, i. e. propter essentiales suas proprietates, sed propter excellentiam à Λόγῳ sibi personaliter cōmunicatā, videl. propter unionē cū Λόγῳ & exaltationem ad Dei dextram. Verùm Tannerus non eo sensu humanitatē videtur vocare *adorationis objectū materiale & secundarium*, sed alio, videlic. quòd sit humanitas ejus, qui est adorationis objectum, & quòd non aliter sit objectū adorationis, quàm purpura est objectū honoris, qui Regi purpurâ induto defertur, videl. quòd sit purpura Regis, qui honoratur, statim n. subjicit §. 28.) *Quocirca Durandus etiam dixit 3. sent. dist. 9. Christum per se adorare latriâ, humanitatem ejus per accidens. Quem modum loquendi licèt ut singularem & vitandum non nemo reprehēdat Suarez tom. 1. disp. 53. sect. 2. quòd eo significetur, humanitatem Verbo tantùm per accidens junctam, volens potiùs dicendum, adorari per se non primò, sed secundò; quidam tamen Vasquez scil. lib. 1. n. 76. ut probum defendit. Sed meliùs & securiùs alii dixerunt, Thomas, Bonaventura, Richardus 3. dist. 9. ita ex consequenti adorari.* Nec *malè quidam, ita coli per aliud. Exemplum habemus in corpore, quod cū persona qualibet rectè simul*

colitur, etiamsi excellentia, propter quam colitur, sit in anima, nō in corpore. (Hoc exemplum propius ad rem accedit, quàm illud alterum, quo communiter utuntur de Regis purpurâ per accidens tantùm unà cum Rege honoratâ, quia inter animã & corpus longè arctior est unio, quã inter Regẽ & purpuram; ac anima cõmunicat corpori suas proprietates, sed Rex purpuræ nihil cõmunicat. Interim tamẽ notandum, unionẽ animæ & corporis esse *essentialem* ac *separabilem*, quia in morte anima à corpore separatur, sed unionem Λόγυ & carnis esse *personalẽ* & *inseparabilẽ*, adeoq; longè arctiorẽ, proinde nec hoc exemplũ est modis planè omnib. simile. Pergit Tannerus n.29.) *Interim fatendum quoq; ex communi, Christum præcisè, ut hominem, adeoq; etiã humanitatẽ ipsius, secundùm se nudè spectatã, rectè nihilominus subinde coli posse, paßim n. ita coli nec decet, nec expedit, inferiori aliquo cultu, quem communiter hyperduliam vocant, in quo ratio colendi sit dignitas ejus & excellentia creata, nempe vel ipsa gratia unionis, quo casu à quibusdam hic cultus etiã vocatur latria quædã imperfecta, & secundùm quid, ac probabiliter ab ipsa virtute religionis procedit; vel gratia habitualis & sanctitas creata animæ ejus inhærẽs, quo casu propriè etiã hyperdulia vocatur, ac juxta veriorẽ habitũ non differt à dulia, cæteris Sanctis delata.* §.30. *Ratio hujus sentẽtiæ est, quia Christus, etiã ut sic spectatus, egregiã quandam & insignẽ habet excellẽtiam, adeoq; dignus est aliquo cultu, non autẽ perfectâ latriâ, ut quæ nulli rei tribui potest, nisi propria & immediata ratio colendi sit excellentia increata, quæ hîc non est.* (Ut Christi humanitas post factã unionẽ nõ subsistit seorsim & separatim, sed in Λόγῳ, à quo est in personę unitatẽ assumta, ita quoq; nõ potest, nec debet seorsim & separatim, vel *latriâ* vel *hyperduliâ* coli, unde Concil. Ephesin. anath. 8. & Concil. Constantinop. V. collat. 8. can. 9. *Nestorianã hæresin esse* statuũt, *carnẽ cum Verbo coadorare & conglorificare*, nimir. quia ex eo sequit solutio personæ. Unde ipse Tannerus fatetur, *nec decere, nec expedire, ut humanitas Christi secundùm se spectata paßim ita colatur*, nimirum quia cum præsentissimo Nestorianæ divulsionis periculo hoc vidit esse conjunctum.)

Cottonus Jesuita lib. 1. Instit. cap. 19. p. 99. *Eo cultu & religionis officio, quod Theologi hyperduliam vocant, sanctißima Filii Dei humanitas coleretur, si esset ab hypostasi sejugata.* (Subsumo. Humanitas Filii Dei non est ab hypostasi sejugata. Ergò non debet coli hyperduliâ. Cur ergò Alex. Alensis part. 4. q. 2. n. 3. Gabriel Biel in 3. dist. 9. q. 1. art. 2. concl. 3. & reliqui cõmuni suffragio asserunt, *humanitatem Christi hyperduliâ esse colendam?*)

3. Quòd imaginem Christi cultu λατρείας adorandam esse statuunt.

Thomas part. 3. q. 25. art. 3. Alex. Alensis part. 3. quæst. 3. membr. 3. art. 3. Bonaventura 3. sent. dist. 9. art. 1. q. 2. aliiq; plures, quos adducit & sequitur Gregor. de Valentia tom. 3. Disp. 6. q. 11. punct. 6.

(At si imago Christi mortua hominum manibus formata est religioso cultu λατρείας adoranda, quantò magis Christi humanitas Λόγῳ personaliter unita non ὑπερδουλείᾳ, ut volunt communiter, sed λατρείᾳ erit adoranda? Neque enim major vis relationis inter imaginem & prototypum, quàm personalis unionis inter Λόγον & assumtam carnem.)

Cap.

CAPUT II.
DE SCIENTIA ANIMÆ Christi.

THESIS. Anima Christi in naturali & habituali scientia ὄντως & verè profecit, cùm ὁ Λόγος omniscius divinam suam omniscientiam assumtæ Naturæ verè & realiter in primo conceptionis momento cõmunicatam in statu exinanitionis non perpetuò ac semper per assumtam humanam Naturam exeruerit, sed ratione plenarii usus retraxerit.

Ἔκθεσις. 1 Non est quæstio, an *omniscientia* verè divina & infinita in primo statim incarnationis momento personaliter assumtæ Naturæ humanæ Christi sit communicata. Hanc enim communicationem à Pontificiis & Calvinianis negatam constanter docemus & propugnamus.

2. Nec est quæstio *de infusa scientia*, eam enim non minùs, quàm alia Spiritus sancti dona habitualia & finita in Christi anima locum habere concedimus.

3. Sed hoc est, quod negamus, omniscientiam illam divinam & increatam *subjective* animæ Christi inhærere, ut per eam etiam in statu exinanitionis *invariabiliter* omnia sciverit, quæ Deus scit.

4. Negamus etiam, infusam scientiam in statu exinanitionis *tam perfectam fuisse*, ut Christi anima in ea proficere non potuerit.

5. Distinguimus etiam inter *ignorantiam puræ negationis* ab omni peccati labe immunis & inter *ignorantiam pravæ dispositionis* peccati labe contaminatam, illam Christo homini in statu exinanitionis tribuimus, hanc verò ab ipso penitùs sejungimus, quia quamvis Filius Dei non solùm veram humanam Naturam, sed etiam infirmitates humanas ex peccato ortas sponte susceperit, à peccato tamen immunis semper fuit, est & erit, quin & infirmitates ipsas in statu gloriæ deposuit.

Antithesis. Lombardus 3. sent. dist. 13. lit. B. *Christus secundùm hominem tantam à conceptione accepit sapientiæ & gratiæ plenitudinem, ut ei pleniùs conferri non potuerit, dicitur autem profecisse sapientiâ & gratiâ, non in se, sed in aliis, qui de ejus sapientia & gratia proficiebant, dum eis sapientiæ & gratiæ munera secundùm processum ætatis magis ac magis patefaciebat.*

Et postea. *Sic dicitur profecisse sapientiâ & gratiâ, ut aliquis rector Ecclesiasticus dicitur proficere in cura sibi tradita, cùm per ejus industriam alii proficiunt.*

Jodocus Coccius tom. 2. Thesauri lib. 2. art. 3. inter errores refert illud Theodoreti adv. Cyrill. anath. 4. *Non Dei Verbi est ignorantia, sed formæ servilis, quæ tanta per illud tempus sciebat, quanta Deus inhabitans revelabat.* Itemque illud Lutheri in Concione in Natali Domini, ubi explicans Epistolam ad Hebræos & Marc. 13. *De die hoc nemo scit, non Angeli, neq; Filius quidem, sed solus Pater*, sic scribit. *Hic intempestivã quidã afferunt enarrationem, dicentes. Filius nescit, i.e. non vult scire. Quid n. opus est istis commentis? Christus verus homo fuit, quare ut alius purus, sed sanctus homo, nõ quolibet tempore cogitavit, dixit, voluit, intellexit omnia, sicut imperiti quidã omnipotentẽ ex eo hominẽ faciunt, permiscẽtes duas Naturas atq; opera earũ parũ prudẽter. Sicut n. nõ quolibet tẽpore omnia audivit, vidit atq;*

sensit: ita etiã corde nõ omnia semper agnovit, sed quantum illum duxit ac docuit Dominus.

Greg. de Valentia Comm. tom. 4. Disp. 1. q. 15. punct. 1. disputat, *Christum nunquam laborasse ullâ ignorantiâ privativâ, sed per aliquam scientiam creatam scivisse semper õnia, quorum ignoratio aliquam imperfectionem hominis denotat.*

Bellarminus lib. 4. de Christo cap. 1. *Catholicorum communis sententia semper fuit, Christi animam ab ipsa sua creatione repletam scientiâ & gratiâ, ita ut nihil postea didicerit, quòd antea nesciret* ibid. *hæreseos arguit* eorum sententiam, qui statuunt, *humanam Christi Naturam in statu exinanitionis non quovis tempore omnia scivisse.*

Similia occurrunt apud Osorium tom. 1. Concion. p. 256. Pistorium in Spiritu 4. cap. 13. & 14.

Feuardentium Theomachiæ lib. 4. cap. 7. Boverium demonstrat. tom. 2. lib. 2. Examinis. 1. c. 17. Vasquez in part. 3. Thom. Disp. 51.

Nostram sententiam probamus,

1. ex Marc. 6. v. 6. ubi locum habet admiratio, ibi plenarius actualis omniscientiæ usus statui nequit, quia admiratio ex rei inopinatæ & improvisæ objecto oritur. Jam verò Christus in diebus carnis suæ admiratus est Nazarenorum incredulitatem.

2. ex Marc. 13. v. 32. quæ diei novissimi scientia Angelis & hominibus denegatur, eadem etiam Filio hominis in statu exinanitionis denegatur. Utitur enim Christus comparatione imparium, ut oratio ipsa magis magisque assurgat. Jam v. Angeli & homines ignorant diem judicii, non aliis tantùm, sed etiam sibi ipsi, h. e. non eo tantùm modo ignorant, ut aliis dicere nolint, sed actu & ὄντως. Ergò & Filius hominis in statu exinanitionis eodem modo ignorat judicii diem. Vicissim. Quæ diei novissimi scientia Patri tribuitur in mẽbro posteriore, ea Filio hominis Angelis & hominib. denegatur in mẽbro priore, ut ostendit oppositio. Jam verò etiam Pater non scivit diem illum ad revelandum aliis, cùm eum non revelârit. Ergò Filius non aliis tantùm, sed etiam sibi illum ignoravit.

3. ex Luc. 2. v. 40. ubi Christus disertè dicitur *sapientiâ profecisse.* Ubi v. sapientiæ profectus, ibi plenarius actus secundus omniscientiæ statui nequit. Dicitur ibidem Christus *profecisse ætate & sapientiâ.* Jam verò ὄντως & verè profecit ἡλικίᾳ sive staturâ corporis & membrorum quantitate. Ergò etiam ὄντως & verè profecit sapientiâ. Dicitur profecisse *sapientiâ & gratiâ apud Deum & homines,* hoc est, non hominum tantùm judicio, sed Deo ipso teste, judice & approbatore verè & sincerè in his profecit 2. Cor. 8. v. 21.

4. ex Phil. 2. v. 9. quemadmodũ Christus in diebus carnis suæ *omnipotentiam* ac majestatem divinam assumtæ Naturæ humanæ per unionem personalem verè & realiter communicatam non semper nec pleno usu exeruit, ita quoque *omniscientiam* non semper per Naturam humanam exeruit, sed plenario ejus usu sese exinanivit.

5. ex Hebr. 2. v. 17. cap. 4. v. 5. naturale est animæ humanæ in scientia proficere. Jam verò Christus in omnibus naturalibus, absque tamen peccato, nobis similis factus. Ergò & in illo sapientiæ profectu.

Nostræ huic sententiæ suffragatur,

1. Quòd

1. Quod quidam agnoscunt, Christum verè in diebus carnis suæ scientiâ profecisse.

Thom. part.3.q.19.art.1. *Potentia animæ Christi reducta fuit in actum, secundùm hanc scientiam divinitùs inditam, & ideò secundùm eam anima Christi primò quidem cognovit, quæ ab homine cognosci possunt per virtutem luminis intellectus agentis: sicut quæcunq; pertinent ad scientias humanas. Secundò verè per hanc scientiam cognovit Christus omnia illa, quæ per revelationē divinā hominib. innotescunt, sive pertineāt ad donū sapientiæ, sive ad donū prophetiæ, sive ad quodcunq; donum Spir. sancti. Omnia n. ista abundantiùs & pleniùs cæteris cognovit anima Christi.*

Cajetanus in cap.2. Luc. super verba: *Jesus proficiebat ætate & sapientiâ. Adam creatus est ut principium Naturæ humanæ in naturalibus tàm secundùm corpus, quàm secundùm animam, & quia perfecta sunt secundùm Naturæ ordinem priora imperfectis, ideò Adam sicut secundùm corpus creatus est perfectus in quantitate, ita & secundùm animam creatus est perfectus in scientia. Christus autem non est productus ut principium hominū in esse Naturæ, nec in naturalibus pro hoc statu, sed ut doctor mysteriorum Dei & regni cœlestis, in cujus signum productus est secundùm corpus quantitatis imperfectæ & similiter secundùm animam in pura potentia, quoad scientiam naturaliter acquisibilem, & sicut crevit ætate & verè augmentum corporale habuit, ita crevit sapientiâ. Simul enim Evangelista hæc dicit.*

Erasmus in annot. in cap.2. Luc. pag.135. *Non me fugit, quibus rationibus hunc locum explicuit Interpres, Christum profecisse, non quòd illi quicquam accesserit à tempore, quo conceptus est in utero matris, sed quòd dotes suas, quibus erat cumulatissimus, magis ac magis exprimeret, exereretq;, tùm apud homines, quorum saluti consulebat, tùm apud Deum, cujus gloriā illustrabat. Rursum sunt, qui sic expediant, ut dicant, Christo dotes easdem aliter contigisse, & quod priùs afflatu tenebat, mox usu studioq; humano comparâsse, quorū ego sententiam non refello, tantùm illud velim expendat lector, nū incolumi fidei sinceritate sentiri possit, cùm extra controversiam sit, dotes omnes, quibus præditus fuit Jesus, ut homo, beneficentiæ fuisse divinæ, Deitatem per gradus quosdā eas impartisse Naturæ humanæ assumptæ, præsertim cùm id apud Lucam eodē capite bis legamus. Ait n. paulò superiùs. Puer autem crescebat & cōfortabatur plenus sapiētiâ. Quod n. corroboratur, auctu quodam virium fulciri videtur. Ac rursū apertiùs hoc loco. Et Jesus proficiebat sapientiâ, ætate & gratiâ apud Deum & homines. Cùm n. tria conjungat, sapientiam, ætatem & gratiā, sicut verè profecit ætatis accessu, ita verè profecisse videtur dotiū incrementis. Nam quòd adferūt quidam, Jesum ab initio gratiâ plenū fuisse, nō impedit profectū, cùm idem de Johanne, deq; aliis dictū sit, quib. gradus & accessionē nihilo seciùs tribuimus. Neq; v. perinde nos moveat, si id pugnet cum aliquo placito Scholasticorū aut alicujus hominis opinione, sed an, quod apertè scripsit Lucas, fidei sinceræ adversetur, cui semper est modis omnibus adhærendum?*

Corn. Jansenius in Conc. Evang. c.12. *Quòd Christus dicitur profecisse sapientiâ & gratiâ ab antiquioribus Interpretibus ferè intelligitur, non quòd illi quicquam accesserit à tempore, quo in utero matris divinitas humanitati in ipsa conceptione est counita, sed quòd sapientiā suā & gratiā magis ac magis declaraverit & declarando magis ac magis ab hominibus habitus sit profecisse. Quod idem est cum*

cum eo, quod à recentiorib. dicitur, profecisse Christũ nõ secũdũ habitũ sapiẽtiæ aut gratiæ, sed secũdùm actus sapientiæ & gratiæ, eò quòd processerit ab actibus sapientib. ad sapiẽtiores. Aliter tamẽ etiã à recẽtiorib. explicatur hic locus de habitu scientiæ acquisitæ, qui auctus sit in Christo, cùm habitus sapientiæ illi infusæ aut sapientiæ beatæ non sit augmentatus. Verùm cùm sapientiã hanc, quæ Christo tanquã homini ab initio Conceptionis sit infusa, quâq; omnia ab initio cognovisset, etiam ut homo, quidam putent, non posse ex Scripturis probari, putant simpliciùs hunc locum sic explicandum, ut dicatur, Christum secundùm sapientiam divinam, id est, quæ ei cõpetit tanquam Deo, non profecisse, secundùm sapiẽtiam autẽ humanã, hoc est, eam, quæ ei, ut homini, cõpetit, verè profecisse, hominũ quidẽ more, sed tamen supra modũ humanum. De hac n. sapientia se locutũ Lucas significat, dum Jesum, quẽ profecisse dicit sapientiâ, etiã ætate profecisse dicit. Nec metuenda hìc videtur Damasceni sentẽtia, qui Nestorianismi accusâsse videtur eos, qui statuũt, Christũ verè profecisse sapiẽtiâ &c. Ex Damasceni n. ratione tantùm consequitur, Christũ nõ absolutè profecisse sapiẽtiâ, quasi scil. non fuerit ab initio plenus sapiẽtiâ. Probat enim, Christũ hominẽ ratione unionis hypostaticæ ab initio sẽper plenum & perfectũ fuisse in sapiẽtia illa, quæ Verbo propria est. De qua, ut ratio ejus solùm concludit, ita etiã eum loqui manifestũ satis ex eo, quod carnẽ dicit sapiẽtiæ plenitudinẽ participâsse, nõ per gratiã, sicut nos, sed per unionẽ hypostaticam ea, quæ sunt Verbi, participâsse. Proinde habito respectu ad hãc Christi sapiẽtiã, nõ potest dici Christus profecisse sapientiâ, nisi quia majorẽ semper sapientiã factis dictisq; demonstravit. Verùm cũ præter hanc divinã sapiẽtiã necessariò oporteat Christo, quatenus homini, humanã etiam tribuere sapientiã, non consequitur ex Damasceni sententia, impiũ esse & Nestorianũ, asserere, hanc reverà quibusdam gradib. in Christo auctam fuisse.

Et paulò ante in principio capitis. *Quòd Christus dicitur confortatus Spiritu & profecisse sapiẽtiâ, sic cõmuniter intelligitur, quòd in eo paulatim emicuit fortitudo Spiritus & sapientia, ita ut tantũ creverit ejus sapientiâ in ostensione & opinione hominum. Quomodò debere intelligi, videri potest ex eo, quòd, postquã dixisset, cõfortabatur Spiritu, adjecit, plenus sapientiâ, q. significare volens, eũ nõ vulgariũ hominum more profecisse in fortitudine Spiritus & sapientiâ, ut qui semper plenus fuerit sapientiâ. Verùm ex isto hæc sentẽtia probari non potest. Pro dictione n. plenus nõ Græcis nomen πλήρης, sed participium πληρούμενον, quod, ut annotavit quidam, indicat, illum impleri sapientiâ ætatis accessu. Non potest hoc participium unâ dictione benè correspondente exprimi apud nos, cùm sit præsentis temporis passivæ significationis, tamen per circumlocutionẽ sic ejus significationis vis exprimi posset, cõfortabatur Spiritu accipiens plenitudinem sapientiæ, ex qua explicatione patet, hìc à Luca nõ significari, puerũ hunc semper fuisse plenũ sapientiâ, quòd si etiã dictum fuisset, nõ tamen ex eo sequeretur, Christũ verè non profecisse. Plenitudo n. gratiæ nõ impedit profectũ, cùm ea Johanni aliisq; tribuatur, quib. gradus & accessionẽ nihilo seciùs tribuimus. Itaq; cùm Scripturis sacris & fidei sinceritati obstare non videatur, si dicatur Deitas per gradus quosdã dotes suas impartisse humanæ Naturæ assumtæ, & Lucas id apertè bis hoc loco dicat, eisdẽ verbis nunc loquens de Christo, quib. priùs de Johanne, putat quidam hæc Lucæ loca simpliciter accipienda, ut verè Christus significetur profecisse sapientiâ, sicut profecit ætate. Nam*

quod

quod pleriq; veteres dicunt, Christum ab initio fuisse plenum sapientiâ, nec potuisse proficere, magis videntur respexisse ad sapientiam ejus divinã, quæ non cõpetit Christo, quatenus Deus &c.(Subjicit quidem Jansenius, *profectũ hûc à Scholasticis benè intelligi, dictum esse de sapientiâ Christi ipso usu & experientiâ acquisita, cùm priùs ab initio cõceptionis fuerit infusa animæ ejus omniũ rerũ cognitio. Itẽ præter scientiã beatæ visionis, quâ Christus secundùm animã assiduè fruebatur suâ divinitate etiã congenitam quandam in eo omnium rerũ scientiã fuisse, quã Verbũ Dei animæ suæ in ipsa creatione implantavit.* Interim discedit à Lombardo, qui *scientiã tempore & usu rerũ acquisitã* in Christo nõ videtur agnoscere; ac *infusã* illã omniũ rerũ cognitionẽ nõ nisi ex Augustini autoritate & verisimili quâdam ratione probat, ac tandem subjicit. *Quomodocunq; intelligãtur hæc loca Lucæ, illud certũ est, his verbis ipsũ voluisse ita notare veritatẽ assumtæ Naturæ humanæ, ut tamen etiã significaret, in eo aliquid homine majus apparuisse.* Ex quo apparet, *infusam* illã omniũ rerũ scientiã nõ niti firmo aliquo Scripturæ fundamento, quinimò *acquisita & experimentalis scientia* per infusã & beatã scientiã penitùs tollũtur. Quòd si n. Christi anima ipso actu omnia à primo conceptionis momento absolutè & perfectè novit *scientiâ beatæ visionis & infusâ*, quomodo per species intelligibiles & rerũ usũ quędã cognoscere cœpit? si in mẽte Christi fulsit omniũ specierũ intelligibilium & immaterialium substantiarum, omniumq; singulariũ prętęritorum, pręsentiũ & futurorũ notitia, quis acquisitę & experimentalis scientię erit usus & quis illi in anima Christi dabitur locus?)

2. Quòd acquisitam scientiam in anima Christi statuunt. (Ea enim, ut modò ostendimus, cum infusa omnium rerum scientia non potest consistere.)

Thom. p. 3. q. 9. art. 4. *Iam quãvis alibi aliter scripserim, dicendum est, in Christo fuisse scientiã acquisitam, quæ propriè est scientia secundùm modũ humanum, non solùm ex parte subjecti recipientis, sed etiã ex parte causæ agentis. Sed modo, qui est perfectior, h. e. inveniendo scientiam ex se, nõ addiscendo ab alio.*

q. 12. art. 2. ex Luc. 2. *profecit sapientiâ &c.* probat, *ipsum habitum scientiæ acquisitæ suscepisse incrementa unà cum corporis ætate ac statura.*

3. Quòd agnoscunt, infusam illam scientiam, quam Christo à primo conceptionis momento tribuunt, non esse divinæ parem. (Ergò non erit absolutè & simpliciter loquendo omnium rerum cognitio & omniscientia.)

Clemens Episc. Rom. lib. 10. Recognit. *Refugiunt imperitiæ notam, sed non debet pro hoc quis verecundiam pati, quia nec est aliquis hominum, qui profiteri debeat, omnia se scire. Unus enim est, qui scit omnia, ipse qui & fecit omnia. Si enim Magister noster diem & horam, cujus etiam signa prædixit, nescire se professus est, ut totum revocaret ad Patrem, quomodo nos turpe ducemus, si aliqua nos ignorare fateamur, cùm Magistri in hoc habeamus exemplum?*

Lombard. 3. sent. dist. 14. lit. B. *Dicimus, animam Christi per sapientiam sibi gratis datam in Verbo Dei, cui unita est, unde etiam perfectè intelligit, omnia scire, quæ Deus scit, sed non omnia posse, quæ Deus potest, nec ita clarè & perspicuè omnia capit, ut Deus, & ideo nõ æquatur creatori suo in scientia, etsi omnia sciat, quæ & ipse; nec est ejus sapientia æqualis sapientiæ Dei, quia illa multò est dignior, digniusq; ac perfectiùs omnia*

capit, quàm illius animæ sapientia. Ergò & in scientia majorem habet sufficientiam Deus, quàm illa anima, quæ dignior est omni creaturâ.

Bonaventura ibid. *Quamvis anima Christi cognoscat omnia, quæ Verbum cognoscit, nunquam tamen æquatur ei in cognitione, quoniam nunquam omnia illa comprehendit actualiter, secundùm quod ipsum Verbum æternum pro uno aspectu de omnibus judicat & omnia intuetur.*

4. Quòd agnoscunt, quosdam ex Patribus statuere, Christum in scientia verè profecisse.

Lombardus 3. sent. dist. 13. lit. G. adducit dictum Ambrosii in lib. de incarnat. Sacramento cap. 7. *Deus profectionem Naturæ suscepit humanæ. Suscepit sensum hominis &c. sensu hominis perfecit, sicut scriptum est. Jesus proficiebat ætate & sapientiâ & gratiâ. Quomodo proficiebat sapientia Dei? profectus ætatis & profectus sapientiæ nō divinæ, sed humanæ Naturæ est. Ideò ætatem commemoravit, ut secundùm hominem crederes dictum. Ætas enim non divinitatis, sed corporis est. Ergò si proficiebat ætate hominis, proficiebat sapientiâ hominis. Sensu autem hominis profecit, & quia sensu, ideò sapiētia. Quis sensus proficiebat? si humanus, ergò ipse per incrementum susceptus est. Si divinus, ergò mutabilis per profectum. Quod enim proficit, mutatur in meliùs. Sed quod divinum est, non mutatur. Quod ergò mutatur, non est divinū. Sensus ergò proficiebat humanus, sensum ergò suscepit humanum. Nec poterat confortari Dei virtus, nec crescere Deus, nec altitudo sapientiæ Dei impleri. Quæ ergò implebatur, erat non Dei, sed nostra sapientia. Nam quomodo implebatur, quæ, ut omnia impleret, descendit? per quem autem dixit Esaias, quòd patrē nesciebat puer aut matrem? Scriptum est enim, priusquam sciat puer vocare patrem aut matrem, accipiet spolia Samariæ. Sapientiam enim Dei futura & occulta non fallunt. Expers autem agnitionis infantia per humanam utiq; imprudentiam, quod adhuc non didicit, ignorat.* (Lombardus huic evidenti testimonio frigidè respondet lit. E. *Ambrosium hoc velle, quòd in Christo profecerit sensus humanus secundùm ostensionem & aliorum hominum opinionem.* Verùm hanc detorsionem evidenter refellit Ambrosius, quando *profectum ætatis* cum *profectu sapientiæ* conjungit. Christus enim nō κατὰ δόκησιν tantùm, sed verè & ὄντως ætate profecit. E. etiā sapientiā non κατὰ δόκησιν tantùm, sed verè & ὄντως profecit.)

Corn. Jansenius d. l. *Ambrosius hoc loco fatetur, Christum, secūdùm quod homo erat, profecisse. Secundùm carnem,* inquit, *utiq; sapientiâ Dei implebatur & gratiâ. Et sub nomine Theophili in catena aurea sic legitur. Sicut Verbum in carne passum fatemur; quamvis sola caro fuerit passa, quia caro Verbi erat, quæ patiebatur: ita proficere dicitur ex eo, quod humanitas proficiebat in ipso.*

Maldonatus in cap. 24. Matth. *Multi veteres Patres, Athanasius, Gregorius Nazianzenus, Theodoretus, Cyrillus, Autor operis imperfecti in Matthæum, docuerunt, Christum quatenus hominem diem judicii ignorâsse.* (Opponendum hoc Bellarmino, qui lib. 4. de Christo cap. 1. scribit, *omnes Patres docere, Christum nihil à primò ortu didicisse, quod antè nesciret.*)

Argument. Adversar. 1. *Agnoëtæ hæretici docebant, Christum ignorâsse diem judicii, neq; hoc divinitati, sed animæ humanæ tribuebant, ut ex eorum argumento*

elicimus. Hanc hæresin sequuntur omnes ferè hujus temporis hæretici, qui ajunt, Christi animam humanam verè aliquid ignorâsse. Bellarminus d. l.

Resp. 1. Alphonsus de Castro lib. advers. hæres. tit. Deus. *Agnoëtæ ignorantiam impingebant Deo & ad hoc usi sunt argumento ex Matth. 24. De illo die nemo scit.* (Idem colligitur clariùs ex Isidoro lib. 8. Originum cap. 5. *Agnoitæ & Tritheitæ à Theodosianis exorti sunt: ex quibus Agnoitæ ab ignorantia dicti, quia perversitati, à qua exorti sunt, id adjiciunt, quòd Christi divinitas ignoret futura, quæ sunt scripta de die & hora novissima, non recordantes Christi personam in Esaia loquentis, Dies judicii in corde meo.*)

2. Maldonatus in Comm. Matth. 24. *Agnoëtæ, ut ex Damasceno colligitur, simpliciter Christo ignorantiam tribuebant, quia credebant divinitatem in humanitatem esse conversam.* (Agnoëtarum ergo duo erant genera, quidam Christo non solùm *ut homini*, sed etiam *ut Deo* ignorantiam tribuebant, quidam Christo *ut homini* etiam in statu exaltationis; in statu exinanitionis negabant non solùm communicatæ omniscientiæ plenarium usum, sed etiam ipsam communicationem. Nos contrà Christo non secundùm divinam, sed secundùm humanam Naturam; nec in statu exaltationis, sed exinanitionis; nec necessariam, sed voluntariam quandam nescientiam; nec ignorantiam peccati labe infectam, sed omni peccato carentem tribuimus; nec omniscientiæ communicationem, sed plenariam omniscientiæ usurpationem in statu exinanitionis negamus.)

Argum. 2. *Docere Christum aliquâ ignorantiâ laborâsse, idem est, ac si diceres, eum originis vitio sordidatum fuisse.* Campian. rat. 8.

Resp. 1. Pererius in cap. 6. Genes. Disput. 4. *Duplex, ut Theologi statuunt, est ignorantia, altera puræ negationis, altera pravæ dispositionis, & hæc quidem repugnat statui innocentiæ, illa verò minimè.*

2. Suarez tom. 1. in Thomam quæst. 9. art. 1. Disp. 24. §. 3. *Non omnis carentia seu negatio scientiæ dici possit vera ignorantia, quia ignorantia non significat quamcunque negationem cognitionis, sed privationem illius cognitionis, quæ inesse debet juxta statum propriæ Naturæ, ut non dicitur homo ignorans, quòd caret scientiâ Angelicâ, ita Christus nihil eorum nescivit, quæ oportuit scire, consideratâ personæ ejus dignitate.*

3. Angelos ignorare diem judicii, communis est omnium Scholasticorũ sententia, congruens manifestis Christi verbis, Marc. 13. At hæc nescientia est in illis sine omni labe peccati.

Argum. 3. Esai. 11. *Requiescit super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ.* Ps. 45. *Unxit te Deus tuus.* Esai. 61. *Spiritus Domini super me, eò quòd unxerit me.* Actor. 4. *Convenerunt adversus puerum tuum, quem unxisti.* cap. 10. *Unxit eum Dominus Spiritu sancto & virtute. Ergo Christi anima ab ipsa sui creatione ita repleta fuit scientiâ & gratiâ, ut nihil postea didicerit, quòd antea nesciverit.* Bellarm. d. l.

Resp. Thomas part. 3. q. 19. art. 1. etsi dixerat, *illis Esaiæ verbis comprehendi omnia cognoscibilia*, tamen postea contrahit ad ea, *quæ ab homine cognosci possunt. Potentia animæ Christi* (inquit) *fuit reducta ad actum, secundùm hanc scientiam divinitùs inditam & ideò secundùm eam anima*

Fff Christi

Christi primò quidem cognovit, quæcunque ab homine cognosci possunt per virtutem luminis intellectus agentis, sicut quæcunq; pertinent ad scientias humanas. Secundò verò per hanc scientiam cognovit Christus omnia illa, quæ per revelationem divinam hominibus innotescunt; sive pertineant ad donum sapientiæ, sive ad donum prophetiæ, sive ad quodcunque donum Spiritus sancti. Omnia enim ista abundantius & plenius cæteris cognovit anima Christi. (Non igitur omnia absolutè, sed tantùm ea, quæ homini cognoscibilia sunt, vel per vim intellectus, vel per revelationem.)

Arg. 4. *Christus accepit gratiam sine mensura,* Joh.1. Ephes.4. Colos.2. &c.

Resp. 1. Bartholomæus Medina in Thom.part 3.q.7.art.12. *In Christo est infinita gratia, sed scientia creata in anima Christi non est infinita. Ratio hujus differentiæ est, quia dignitas personæ infinitæ causat gratiam infinitam, sed dignitas personæ parum aut nihil conducit ad rationem scientiæ, mensuratur namque scientia cum lumine illustrante veritatis scientiæ, & quoniam lumen scientiæ in anima Christi est creatum & habet mensuram, hinc etiam provenit, quòd ejus scientia non est infinita.*

2. Illi ipsi, qui aliquam scientiam ab initio plenam & perfectam Christo tribuunt, fatentur tamen de scientia *acquisita,* quòd Christus in illa non tantùm profecit secundùm experientiam, sed etiam essentiam, vel habitum ipsius scientiæ.

Thomas in Summa p.3 quæst.12.art.2. ubi ad object.2. respondet, *Scientiam Christi semper fuisse perfectam secundùm tempus,* (hoc est, pro ratione ætatis) *sed non simpliciter & secundùm Naturam.*

Arg. 5. *Patres ita docent.*

Resp. 1. Medina in Thomam p.3. q. 10 art.2. fatetur, *Ambrosium, Epiphanium, Euthymium, Bedam & Dionysium Carthusianum aliter docuisse.*

2. Maldonatus in cap.24. Matth. *Multi veteres Patres, Athanasius, Gregorius Nazianzenus, Theodoretus, Cyrillus, Autor Operis imperf. in Matth. docuerunt, Christum quatenus hominem diem judicii ignorâsse.*

Caput III.

DE DESCENSU CHRISTI ad inferos.

Thesis I. Metaphoricus Christi ad inferos descensus in eo consistit, quòd Christus tempore passionis suæ dolores verè infernales in sanctissima sua anima senserit.

ἔκθεσις 1. Non est hoc loco quæstio *de reali* Christi ad inferos *descensu,* juxta quem post sepulturã ante suam ex mortuis resurrectionem verè & realiter ad infernum descendit, quem descensum haudquaquã negamus, sed de *metaphorico* ad inferos *descensu,* qui mortem & sepulturam est antegressus, quò referri potest distinctio Scholasticorum inter *infernum pœnalem & localem.*

Bonavent. lib.3. Sent. dist.22.q.4. *Dicendum, quòd nomine inferni aliquando intelligitur pœna, aliquando locus pœnæ.*

2. Nequaquam dicimus, Christum in doloribus illis infernalibus vel desperâsse, vel de gratia Patris cœlestis dubitâsse, vel ullam rebellionem, murmur ac ἀταξίαν in ipsius anima locum habuisse, sed hoc dicimus, quòd Christus absque omni rebellione ac murmure, imo absque omni, vel minima ἀταξίᾳ iram Dei

peccatis

peccatis humani generis debitam, ad tempus in sanctissima sua anima persenserit, qui divinæ iræ sensus est mortis secundæ gustus.

3. Non dicimus, Christum morte secundâ fuisse oppressum & victum, sed mortem secundam pro nobis & propter nos gustâsse.

4. Christus horrores infernales ita sensit, ut iis non succubuerit, sed fortissimè contra inferorum potentiam pugnans eam superaverit ac destruxerit. Maximum ergo est discrimen inter ipsius, ac eorum, qui à Deo irato puniuntur, cruciatus. Nam quod in ipso fuit temporaneum, in his est æternum. Semper quoque in ejusmodi angustiis Deo confisus est: peccatores autem à Deo damnati desperant ac indignantur, ita ut blasphemias evomant.

5. Non dicimus, Christum omnes ac easdem pœnas expertum esse, quæ damnatos manent, quia damnati multas subeunt pœnas, quæ oriuntur ex ipsorum defectu & imperfectione, quales sunt pœnæ peccatorum, quæ ipsæ peccata sunt, ut desperatio, blasphemiæ, vermis conscientiæ ac similes. Scholastici distinguunt inter pœnas, quæ proficiscuntur *à causis extrinsecis*, & quæ proficiscuntur *ex causis intrinsecis*, Damnati utrasque experiuntur, Christus autem tantùm obnoxius fuit extrinsecis, innoxiis & irreprehensibilibus, non intrinsecis, quæ cum innocentia ejus consistere nequeunt.

6. Non dicimus, *post mortem* Christum inferni horrores sensisse, sed ante mortem in horto oliveti, quando sanguineum sudorem profudit, & in cruce, quando clamavit, *Deus mi, Deus mi, ut quid me dereliquisti!*

7. Christus tempore passionis duas sustinuit personas, suam ac nostram. In nostra percussit ipsum Pater, circumdederunt eum dolores inferni; non verò quatenùs erat innocens Dei Filius.

Joh. Ferus in c. 26. Matth. *Si personam ejus attendas, videbis, eũ innocentissimè passum &c. si autem attendas eos, in quorũ persona patitur, videbis eum nocentissimũ, ut qui peccatũ totius mundi in humeris suis habeat.*

Antithesis. Pontificii statuunt, animã Christi in parte sui superiore mansisse ἀπαθῆ à sensu iræ divinæ, & à peccatorum, quæ portanda & expianda erant, onere liberã, ab incursu Satanæ, à cruciatibus & doloribus infernalibus propter peccata damnatis debitis, seu à gustu mortis secundæ prorsus immunem fuisse, & non nisi ex sensitivæ potentiæ doloribus per συμπάθειαν passiones sibi appropriâsse.

Bellarm. lib. 4. de anima Chr. c. 8. *Novam atq; inauditam impietatem* vocat, *statuere, quòd Christus in passione sua dolores infernales sustinuerit. Scriptura*, inquit, *sigillatim describit omnes Christi afflictiones, nullam autem mentionem facit inferni.*

Et postea. *Scripturæ passim inculcant, nos morte Christi redemtos, dolorum autem inferni ne meminerunt quidem.*

Anglo-Rhemenses in Annot. Hebr. 5. v. 7. *blasphemiam esse*, asserunt, *dicere, quòd Christus passus fuerit in anima.*

Fórerus in Bello Ubiq. pag. 293. Christum sic alloquitur. *Nihil dico de inferni cruciatibus, quos te sustinuisse ex iisdem* (Ubiquistis) *nonnulli asserunt, quæ tam blasphema sunt, ut nec Diabolus possit aliquid*

horribilius ex Cerbereis suis faucibus eructare.

Bailius in Catech. Controv. tract. 2. q. 60. *Fierine potuit, ut Natura humana secundæ Trinitatis personæ hypostaticè unita damnatorum supplicia sit experta? Estne Cerberus, qui hanc propositionem, Deus est expertus pœnas damnatorum, sub communicationis idiomatum prætextu evomere audenet?*

Nostram sententiam demonstramus 1. ex eo, quòd Christus in cruce pendens conqueritur, *se à Deo esse derelictum & non exaudiri*, Psal. 22. v. 2. 5. 6. 7. Matthæi 27. v. 46.

2. Quòd Christus dicitur *pro nobis factus maledictum, ut nos à maledicto legis liberaret*, Gal. 3. v. 13. quò pertinet, quòd Apostolus Philip. 2. v. 9. notanter asserit, Christum factũ fuisse *Patri suo obœdientem usque ad mortem, mortem autem crucis.* At mors illa crucis erat symbolum maledictionis, cùm scriptum sit. *Maledictus*, vel ut Hebræi fontes emphaticè loquuntur, *maledictio est is, qui pendet in ligno*, Deut. 21. v. 23. Gal. 3. v. 13. Qui est maledictus, sentit iram & judicium Dei.

3. ex eo, quòd Pater cœlestis *propter peccata nostra* in Christum *conjecta* ipsum ita dicitur *percussisse, ut voluerit illum atterere*, Esai. 53. v. 8. 10.

4. ex eo, quòd Christus verè in se suscepit peccata nostra, cum quibus nondum expiatis ira & judicium Dei individuo nexu conjuncta. Esai. 53. v. 6. *Deus fecit in ipsum quasi agmine facto irruere omnium nostrûm iniquitates*, sicut aquæ torrentis magno impetu in foveam irruunt, quò pertinet, quòd Apostolus Rom. 8. v. 32. dicit, *Deum proprio Filio suo non pepercisse*, nimirùm propter peccata nostra in ipsum quasi conjecta.

5. ex eo, quòd Christus non solùm ante passionem dicit, *Baptismo habeo baptizari & quomodo* συνέχομαι *coarctor & constringor, donec perficiatur!* Luc. 12. v. 50. *anima mea* τετάρακται *perturbata est, & quid dicam?* Joh. 12. v. 27. sed etiam in ipso passionis aggressu in ἀγωνίᾳ constitutus cœpit ἐκθαμβεῖσθαι ἀδημονεῖν καὶ λυπεῖσθαι, adeò ut diceret, *animam suam esse* περίλυπον, *circumquaque tristem*, circumcinctam tristitiá, ac *sanguineum sudorem* guttatim in terram destillantem emitteret, Matt. 26. v. 37. 38. Marc. 14. v. 33. 34. Lucæ 22. v. 44. propter pondus peccatorum nostrorum, iisdemq; conjunctæ iræ & judicii divini ipsi incumbens, quò etiam pertinet, quòd *anima ejus* dicitur *laboràsse*, Esai. 53. v. 11.

6. Quòd *mortes* in numero plurali Christo tribuuntur, Esai. 53. v. 9. quia mors crucis maledictionem & sensum iræ divinæ, qui est ipsa mors secunda, conjunctam habuit. Quá morte primus Adam devictus, eandem secundus Adam Christus debellavit. Jam verò Adã duplici morte fuit devictus. Utramque ergo mortem secundus Adam debellavit, *primam* tolerando, *secundam* gustando. Quod nos propter nostra peccata in æternum sustinere debebamus, illud Christus propter nos ad tempus sustinuit. Atqui nos propter nostra peccata iram Dei, mortem secundam & cruciatus infernales in æternum sustinere debebamus. Ergo Christus ad tempus iram Dei & cruciatus infernales sustinuit ac mortem secundam propter nos gustavit. Hûc pertinet, quòd

corre-

correctio sive castigatio *pacificationum nostrarum*, sive pro pace nostra dicitur *super ipsum*, Esai.53.v.5. hoc est, quòd ideò castigatus ac punitus dicitur, ut pacem æternam nobis acquireret, jam verò paci æternæ infernales dolores è diametro opponuntur.

7. Quòd æquilibrium divinæ justitiæ, plenitudo satisfactionis & perfectio redemtionis non mediocriter labefactari videtur, si statuamus, Christum in corpore duntaxat & parte animæ inferiore passiones sustinuisse, superiore animæ parte interim conspectu Deitatis &, quæ inde dimanat, ineffabili lætitiâ perfruente. Neque enim respondebit justâ proportione solutio debito, & pœna peccato, si eximatur à pœna & satisfactione Christi anima, cùm ut animæ nostræ potiores sunt in delictis committendis, Deo offendendo & pœnis promerendis partes; sic ipsa quoque in supplicio pro nobis à Sponsore & Mediatore exantlando salvâ divinæ justitiæ regulâ immunitate donari & indemnis evadere non potuerit. Quinimò Christus longè minores tulisset passiones, ὀδύνας ac στενοχωρίας, quàm sancti, quos vel in vita, vel in hora mortis nihil dolorum infernalium sensisse nemo dixerit, 2.Sam.22.v.6. Psal.18.v.6. Psal.30 v.4. Psal.49.v.16. Ps.86.v.14. Ps.88. v.4. Psal.116.v.3. &c.

Nostræ huic sententiæ suffragatur.

1. Quòd quidam agnoscunt, Christum iram Patris cœlestis peccatis humani generis debitam in se suscepisse, nec solùm mortem, sed etiam infernales dolores persensisse.

Gregorius lib. 3. Moralium cap. 11. *Idem, qui Patri æqualis est per divinitatem, venit propter nos ad flagella per carnem, quæ nimirùm flagella non susciperet, nisi formam damnati hominis redimendo sumsisset.*

Et postea. *Eum, qui sine peccato est, pro peccatoribus damnat.*

Ibid. *Juxta semetipsum frustra afflictus est, juxta verò acta nostra non frustra. Rubigo quippe peccàti purgari non potuit, nisi igne tormenti.*

Thomas p.3.q.52. art.3. dicit, *Christum voluisse esse in inferno, ut nostras pœnas in se reciperet.* (Quod Thomæ dictum allegat Bellarminus lib.4. de Christo cap.16. §. Secundum dubium. Illud, si de *metaphorico*, non autem *reali* Christi ad inferos descensu accipiatur, veritati est conforme.)

Nicolaus Cusanus libr.10. Exercitat. *Passio Christi, quâ major nulla esse potest, fuit ut damnatorum, qui magis damnari nequeunt, scil. ad pœnam usque infernalem. In ejus nomine dicit Propheta. Dolores inferni circumdederunt me, eduxisti tamen ab inferno animam meam. Sed ipse solus est, qui per talem mortem intravit in gloriam illam. Illam pœnam sensus conformem damnatis in inferno pati voluit, certè in gloriam Dei Patris sui, ut ostenderet, quòd ei obœdiendum sit usque ad extremum supplicium. Hoc est enim Deum magnificare & glorificare omni possibili modo, atque propter nostram justificationem sic actum est per Christum. Nam nos peccatores in ipso infernales pœnas, quas justè meremur, exolvimus, ut sic in resurrectionem vitæ perveniamus.* (Congruunt hæc cum dictis veterum, quæ magno numero adduci possunt.)

Arias Montanus in libro de generatione ac regeneratione Adami impresso

cum approbatione Episcopi Censorisque Antuerpiensis & privilegio Regis Hispaniæ describens passionem inter cætera sic disserit. *Igitur susceptum sibiq; aptatum totius humani generis corpus Deo Patri commendaturus primùm, deinde in sacrificium unà secum devoturus, à Cœna illa arcana surgens in sibi notum & ad preces & supplicationes, jam antea sæpius petitū hortū rectè tendit, cum tribus Comitibus, quos ex Apostolorum Collegio aliorum omnium suorum testes jampridem secreverat. At tum primum non propriæ, sed alienæ atq; sibi impositæ culpæ experimento, quàm grave, quàm importunum, quàm deniq; ærumnosum ac lethiferum peccati pondus, quàm durum jugum esset: quod pro terrarum orbe, proq; singulis hominibus sustinebat, sensit: quàm porrò horrendam iram, quàm terribiles pœnas mundus commeritus fuisset, quas ipse jamjam luiturus expiaturusq; subibat; ut qui non solùm in se contumelias, opprobria, flagra, & ignominiosa supplicia ad mortem usq; perlaturū, sed ardorem inimicitiarum, iræq; Dei adversus homines patientiâ, obsequio atq; durissimâ castigationis tolerantiâ restincturum sciret.*

Et postea. *Verùm enimverò novus hic homo, Dei Filius, Deo unitus atq; sanctus, cum propria vita, luce, virtuteq; constaret, susceptæ mortis atq; densissimarum tenebrarū impetum, pondus & molem humanâ carne, hoc est, infirmiore sui parte suscipiens, adeò horrenda, adeò laboriosa atq; acerba cognovit, ut vel æstimatione ipsâ & agitatione mentis ad cruentum usq; sudorē actus exercitatusq; fuerit: & quâ parte infirmus erat, consolationis adhortationisq; usum habuerit à Patre per Angelum demandata. Atq; hanc rationē sic antea decretam vates prædixerant, hoc tempore peractam sacri narrant autores, at demum expeditam, exantlatam, & superatam Apostoli gratulati sunt*: quam ad rem hæc citat Scripturæ testimonia. Esai. 55. Lucæ 22. Hebr. 4. & 5. &c.

Johannes Ferus in cap. 27. Matt. Christum sic loquentem introducit. *Me justissimum à te abjicis & pro impiis abjicis, filium me severiter castigas, ut servo rebelli misericorditer parcas: me aquæ tuæ vivæ verum canalem fugis & derelinquis, ut in cisternas detritas & utres diruptos influas &c.*

Ibid. *Dereliquisti me, auxilio tuo destituisti, consolationibus nudâsti, rorem refrigerii ne defluat, suspendisti.*

Ibid. *Exuit enim Christus hac horâ Deū, non abjiciendo, sed non sentiendo; seposuit Patrem, ut hominem ageret: sic & Deus Pater nunc non Patrē, sed Tyrannū agit, quamvis interim amicissimo in Christū sit animo. Observa, quòd illa Christi derelictio & pavor conscientiæ nostræ ob admissa peccata, quæ judicium Dei & irā æternā experitur, & sic afficitur quasi in perpetuū derelicta & rejecta à facie Dei esset, juxta illud, Ego dixi in ecstasi mea, projectus sum à facie oculorū tuorū &c.*

Ibid. *Christus, ut peccatores liberaret, constituit seipsum in locum omnium peccatorū, non quidem furans, adulterans, occidens &c. sed stipendium, pœnam & meritū peccatorū, (quæ sunt frigus, calor, esuries, sitis, tremor, timor, horror mortis, horror inferni, desperatio, mors, infernus ipse) in se transferens: ut famem, fame; timorem, timore; horrorem, horrore; desperationem, desperatione; mortem, morte; infernū, inferno; breviter Satanam, Satanâ vinceret.* (Quòd Christus desperationē in se transtulisse, eádemq; nostrā desperationem vicisse dicitur, nō est eo sensu accipiendū, quasi Christus desperaverit, vel de gratia Patris sui cœlestis dubita-

dubitaverit, quia in summis angustiis vocat ipsum suum Patrem, sed quòd cum tentatione desertionis luctatus gloriosè eam vicerit)

Possevinus in Appar. sacro sub nomine Hippolyti edidit demonstrationem adv. Judæos à Franc. Turriano Latinè reddità, in qua autor describens passionem Christi ex Ps. 68. paraphrasticus exposito inter cętera sic loquitur. *Christus, qui se humiliavit & formã servi induit, tanquã ex persona nostra invocat Deum Patrẽ, qui in cœlis est & ait Ps. 68. Quoniam intraverunt aquæ usq; ad animam meam, infixus sum in limo profundi, i. e. in corruptionem inferni propter obœdientiam in Paradiso abjectã, & non est substantia, i. e. auxilium &c. Ne igitur demergat me tempestas tentationum, nec absorbeat me profundum, id est, infernus.*

Michaël Medina dicit, *aliquos Catholicos sensisse, Christũ esse passum aliquas extrinsecas pœnas damnatorũ in inferno, non tamẽ eo modo, quo damnati, scil. involuntario aut cum inordinatione, sed volũtarie pro nostris peccatis & ex maxima caritate.* (referente Suarez in Thom. part. 3 q. 52. art. 8. Disp. 43. §. 1. Illud, si de *metaphorico* Christi ad inferos *descẽsu* accipiatur, rectè se habet.)

Salmeron tract. 13. in Acta. *Superest, ut intelligamus de doloribus acerbissimis passionis, quos ob id metaphoricè inferni vocat, qui tamen finiti sunt in morte.*

Maldonatus in cap. 26. Matth. v. 37. *Ut pro nobis mori voluit, sic pro nobis timuit & pro nobis doluit. Nam mortis præludia & tristitia & sanguineus sudor erant. Magnum ergo fuit & cumulatum Christi beneficium, quòd mortem pro nobis non subiẽ, qualis eorum esse solet, qui nec opinantes securi feriuntur, sed cum omnibus suis circumstantiis conjunctam suscipere voluerit cum dolore, cum flagellis, cum conviciis, cum ignominia, & cum nonnullis rebus, quæ mortem comitari non solent, ut verè posset dicere, Circumdederunt me dolores mortis & pericula inferni invenerunt me, Psal. 114 v. 3.* (Ergo non solùm dolores mortis, sed etiam pericula inferni propter nos suscepit.)

Didacus Stella in cap. 22 Luc. *Ad mortalium animos nunquam pervenit, nec est auditum, nec visum, aliquem terrore mortis sanguinem sudore emisisse, quapropter apparet, similem dolorum sensum nunquam fuisse. Hinc etiam percipitur, quanta fuerit amaritudo passionis Christi, siquidem sola ejus cogitatio illum sic turbavit ac torsit, ut sanguinem sudare cogeretur.* (Multi Sanctorum in hac vita dolores infernales senserunt. Atqui Christus graviores dolores passus, quàm ullus Sanctorum. Ergo & ipse dolores infernales sensit.)

Gregor. de Valent. tom. 4. in Thom. Disput. 2. q. 4. punct. 2. *Quidam Scriptores Catholici citra pertinaciam tamẽ dixerunt, Christum pertulisse pœnas damnatorum.*

Sanctius in cap. 2. Actor. super verba, *Solutis doloribus inferni. Sermo hic est non de his doloribus, qui quoquo modo apud inferos sustinentur, sed de aliis, qui propter acerbitatem hyperbolicè inferni, vel clarius infernales dicuntur. Dolor autem, quem passus est Christus, tantum habuit acerbitatis, ut si nspiam alius, inferni dolor appellari potuerit.*

Bartholomæus Medina in Thomam part 3 q. 46. art 6. *Est genus pœnarum, quod patiuntur damnati in inferno, quod omni solatio carent. Quiddam huic simile Redemtor noster sustinere dignatus est, qui omne à se solatium & consolationis remedium in passione abdicavit.*

Ludov-

Ludovicus à Ponte in cap. 8. Cantic. pag. 537. *Christus amore tui non solùm mortem, sed acerbissimos instar inferni crucis dolores pertulit. Cave tamen hæreticorum blasphemiam, qui desperationem & alia mala damnatorum propria Christo in cruce tribuunt.* (At nec desperationem, nec indignationem, nec dubitationem, nec pœnarum æternitatem Christo tribuimus.)

2. Quòd quidam agnoscunt, Christum non solùm *in inferiore*, sed etiam *superiore animæ parte* tristitiam sensisse.

Thomas part. 3. q. 46. art. 7. *Si intelligamus totam animam ratione suæ essentiæ, sic manifestum est, totam animam Christi passam esse. Nam tota essentia animæ conjungitur corpori, ita quòd tota est in toto corpore & tota in qualibet parte ejus: & ideò in corpore patiente disposito ad separationem ab anima tota anima patiebatur. Si verò intelligamus totam animam, secundùm omnes potentias ejus, sic loquendo de passionibus propriis potentiarum, patiebatur quidem secundùm omnes vires inferiores, quia in singulis viribus inferioribus animæ, quæ circa temporalia operantur, inveniebatur aliquid, quod erat causa doloris Christi. Sed secundùm hoc superior ratio non patiebatur in Christo ex parte sui objecti, scil. Dei, qui non erat animæ Christi causa doloris, sed delectationis & gaudii: secundùm autem illum modum passionis, quo potentia aliqua dicitur pati ex parte sui subjecti, sic omnes potentiæ animæ Christi patiebantur, omnes enim potentiæ animæ Christi radicantur in essentia ejus, ad quam pervenit passio, passo corpore, cujus est actu.*

Maldonatus in cap. 26. Matth. v. 37. *Subtiliùs in Scholis à Theologis disputatur, qui fieri potuerit, ut Christus, cùm beatus fuerit, tristitiam habuerit. Sunt, qui respondeant, beatum fuisse superiore tantùm animæ parte, corpus enim illius nondum fuisse beatum: quin, ut pati posset, nondum se in illud beatitudo effuderat, tristitiam autem fuisse in inferiore parte, quæ in corpore est. At Christus animam suam usq; ad mortem tristem esse affirmat, quo verbo ostendit, omnes animæ suæ partes occupâsse, & paulò post dicit, non sicut ego volo, sed sicut tu, & ut alius Evangelista clariùs dixit, Non mea voluntas, sed tua fiat: ubi haud obscurè significat, se etiam voluntate, quæ superior animæ pars est, fuisse tristatum, mortemq; refugisse. Et verò ex eo loco Sexta Synodus generalis, aliiq; autores veteres probaverunt, duas fuisse in Christo voluntates, divinam & humanam. Itaque eorum subtilitas, qui voluntatem hîc interpretantur partis sentientis appetitum, probanda non est. Meliùs igitur alii, dispensatione quâdam factum fuisse, ut cùm Christus beatus esset, tristitiam etiam in superiorem animæ partẽ admiserit. Nam sicut beatitudinem suam cohibere potuit, ne deflueret in corpus, ut pati posset, ita premere eam potuit & quodammodo occultare, ut ad tempus tristitiæ cederet, quæ una passionis suæ pars futura erat.*

3. Quòd quidam agnoscunt, Christi tristitiam & dolorem fuisse omnium maximum. (At summo quid potest dici majus!?)

Thomas p. 3. q. 46. art. 5. & 6 probat, *quòd Christus passus sit in anima per tristitiam, tædium & timorem. Anima etiam secundùm vires interiores apprehendit omnes causas tristitiæ; quòd Christus, ut satisfaceret pro peccatis omnibus, assumsit tristitiam maximam quidem quantitate absolutâ, cujus*

dolores

dolores excedebant omnes dolores, quos homines pati possunt in hac vita, non tamen excedentem regulam rationis &c.

Ibid. paulò antè, *quòd uterque dolor in Christo maximus fuit inter dolores præsentis vitæ. Potest enim considerari magnitudo doloris ex perceptibilitate patientis. Nam secundùm corpus erat complexionatus. Et ideò tantam quantitatem doloris assumsit, qua esset proportionata magnitudini fructus, qui inde consequebatur: & fuit assumta voluntariè propter finem liberationis hominum à peccato.*

Catech. Concil. Trident. in artic. 4. Symboli. *Quod verò ad intimum animi dolorem pertinet, nemo dubitare potest, quin summus in Christo fuerit &c. Christus Dominus amarissimæ passionis calicem, quem bibit, nullâ suavitate permixtâ temperavit: humanæ enim Naturæ, quam assumserat, sentire omnia tormenta permisit, non secus ac si homo, non etiam Deus fuisset.*

Cornelius Jansenius in Concord. Evang. Matth. 27. *Cœpit contristari, Græcè* ἀδημονεῖν. *quæ vox non propriè mœrere significat, sed significat graviter angi & penè exanimari & deficere præ mœrore.*

Osorius tom. 1. Domin. 2. Quadrag. *Dolor Christi excessit in immensum omnes hominum dolores.*

Franciscus Lucas in cap. 26. Matth. περίλυπος *valdè tristis, auget enim præpositio* περὶ, *quasi dicat, tristitiâ undique obsessa & circumvallata est.*

Ibid. ἀδημονεῖν *anxio esse animo & vehementer angi seu cruciari.* ἀδημονεῖν *est ita vehementi objecti discriminis metu angi, ut quasi exanimis & extra te sis.*

4. Quòd quidam agnoscunt, Christum sensisse, se à Deo derelictum.

Bernhardus serm. 5. de verbis E[illegible] super verba. *Quare dereliquisti me? Quædam ibi derelictio fuit, ubi nulla fuit in tanta necessitate virtutis exhibitio, nulla majestatis ostensio.*

Idem serm. 1. de S. Andrea. *Quid magnum fuerat, Domine Jesu, si accedente horâ intrepidus stares? an non longè gloriosius fuit, ut non modò passio corporis, sed etiam cordis affectio pro nobis faceret, & quos vivificabat mors tua, tua trepidatio robustos & tædium alacres & desolatio redderet consolatos?*

Cajetanus in cap. 13. Marci. *Christus nihil consolationis interiùs recipiebat ex parte superiori & derelictus erat, non solùm exteriùs in cruciatibus, sed etiam intùs, quod indicant verba, Deus meus, ut quid me dereliquisti?*

Sixtus Senensis lib. 6. Biblioth. annot. 164. *ad verba Ambrosii, Clamavit homo separatione Deitatis,* sic annotat. *Dereliquit eum Deus non secundùm divisionem unionis Dei, sed secundùm secessionem protectionis.*

Bellarminus lib. 4. de Christo cap. 8. agnoscit, *Christi humanitatem derelictam in pœnis & cùm posset eam eripere, noluisse.* (At hæc est ipsa pœna infernalis, à Deo derelictum & clamantem, ad tempus non exaudiri, ut ostẽdit antithesis Psalmi 22. v. 5. *Patres nostri speraverunt & salvi facti sunt, ad te clamaverunt & non sunt confusi. Ego autem sum vermis & non homo, opprobrium hominũ & abjectio plebis.* Quam ergo pœnam damnati in æternum experiuntur, eam Christus paulisper & ad tempus sustinuit, ut sacrificium perficeret, quo mundus à pœnis æternis redimeretur.)

Ibidem agnoscit, *Christum non permi-*

 sisse,

fisse, ut gaudium ex parte superiore redundaret in inferiorem, nec avertisse cogitationem à morte imminente. (At qui ita patiuntur, ut in partem inferiorem nullum redundet gaudium, ac qui cogitationes defigunt in mortem imminentem, illi sentiunt iram Dei, quæ mortem homini infligit. Martyribus Deus infundit consolationem majorem, quàm sunt omnes mortis pœnæ, unde fit, ut animos à cogitatione pœnarum aversos defigant in spem æternæ beatitudinis certò sibi promissæ.)

Maldonatus in cap.27. Matth. *Cùm Christus Deus & homo esset, ita Deus hominem, quasi divinitatem suam cohibens pati permittebat, ut si purus homo esset &c. Itaq; etsi Deus sit, tamen ut purus homo orat, ut purus homo se à Deo derelictum esse queritur, non quòd se à Deo derelictum esse putaret, in cujus manus paulò pòst Spiritum suum commendavit, sed quòd ita se pati videret, quemadmodum si ab eo derelictus fuisset, quamobrem ex hominis à Deo derelicti more clamat, Deus meus, cur me dereliquisti? ut hominis extrema patientis supplicia & à Deo derelicti personam exprimat.*

5. Quòd agnoscunt, *Christum in parte animæ inferiore nullam sensisse consolationem, nec à parte animæ superiore; nec à Deo.* (Qui sensus pœnarum sine consolatione est ipse dolor infernalis.)

Thomas part.3. quæst.46. art.6. *Magnitudo doloris Christi patientis potest considerari ex doloris & tristitiæ puritate. Nam in aliis patientibus mitigatur tristitia interior, ut etiam dolor exterior ex aliqua consideratione rationis per quãdam derivationẽ, seu redundantiam à superioribus viribus ad inferiores, quod in Christo patiente non fuit.*

Dionysius Carthusianus in cap. 26. Matth. agnoscit, *Christi animam sic fuisse passam, ut nulla fieret prorsus redundantia consolationis & allevationis à parte animæ superiore in partem ejus inferiorem.*

Joh. Ferus in cap.26. Matt. cùm Christi agonem in horto exposuisset, his verbis concludit. *Habemus, quomodo Christus passionem suam inchoavit, nempè internè in anima, sicut & peccatum internè incipit. Oraverat Christus & quidem humili gestu & piis verbis, nec tamen sensit se exauditum.*

Melchior Canus lib.12. Loc. Theol. cap.13. circa finem. *Sicut per totam vitam Dominus gloriam animæ quasi premebat, ne in corpus effiueret: sic saltem in cruce retinuit gaudium, quod suapte Naturâ ex clara Dei notitia prodiret. Gaudium fateor ex Deo viso in voluntate necessariò nasci, non secùs atque ex Sole lumen, calorem ex igne. Sed retraxit aliquando Sol radios suos & ne calefaceret, comprehensus est etiam ignis. Quare nihil mirum videri cuipiam debet, si in hominum redemtione per hominis unius dolores explenda voluptas omnis reprimeretur, quàm aliàs ex visione Dei proficisci Naturæ ratio demonstrat.*

Et postea. *Christus non solùm videbat, sed etiam fruebatur, quamvis derelictus à Deo omniq; penitùs solatio destitutus non gaudebat.*

Gregorius de Valent. tom.4. in Thomam Disp.1. q.9. punct.2. asserit, *divinitùs tempore passionis factum esse, ut ex visione beatifica ne ad animam quidem aliqua delectatio manârit.*

Maldonatus in cap. 26. Matth. v.37. *Eorum subtilitas, qui voluntatem hîc interpretantur partis sentientis appetitum, approbanda non est. Meliùs igitur alii, dispensatione*

satione quâdam factum fuisse, ut cùm Christus beatus esset, tristitiam etiam in superiore animæ parte admiserit: nam sicut beatitudinem suam cohibere potuit, ne deflueret in corpus, ut pati posset, ita premere eam potuit & quodammodo occultare, ut ad tempus tristitiæ, quæ passionis pars esse debebat, cederet.

Pererius Disput. 7. in cap. 12. Exodi. *Christus sanè exhibuit se nobis non crudum, sed coctum, nec aquâ coctum, quæ ardorem ignis minuit ac refrigerat. In passione enim Christi nulla fuit aquæ gutta, nihilq; solatii, quod acerbitatem ejus mitigaret. Martyres alii cocti sunt aquâ, passiones enim illorum multis modis refrigeratæ sunt, & mitigatæ: Christus verò nullam habuit in parte inferiore consolationem, nec à parte superiore, nec à Deo, quod significavit dicens. Deus, cur me dereliquisti! totus assatus est igne.*

Gislerius in Cant. Cantic. cap. 2. v. 2. expos. 2. *Christus Martyres universos voluit superare, quia omni se privari voluit adjutorio, omniq; consolatione destitui, ita ut propterea etiam à Patre se in ipsis passionibus derelictum conquestus sit, cùm è vestigio Martyres, etiam dum cruciatibus expositi essent, undiquaque quasi sepe quodam divinâ ope Angelorumq; circumdarentur consolationibus.*

Ibid. *Christus absque ulla Angelorum aut hominum ope, vel consolatione expositus fuit ad quaslibet passiones & ad quoslibet cruciatus.*

Argum. Advers. 1. *Si Christus ad expianda peccata nostra dolores infernales sustinere debuit, tum in æternum gehennæ cruciatus & infinitum pœnarum numerum sustinere debuisset. Consequens est absurdum.* Ergo.

Resp. ex Bellarmino lib. 2. de Justificatione cap. 5. §. Quòd verò. *Non acceptat Deus in veram satisfactionem pro peccato, nisi justitiam infinitam, quoniam peccatum est infinita offensa, sed ut aliqua justitia sit infinita, id est, infiniti precii & valoris, non est necesse, ut sit justitia Dei essentialis, sed satis est, ut sit justitia personæ infinitæ, qualis est Christus Deus & homo. Itaque obedientia, passio & mors Filii Dei, quamvis in se & essentialiter fuerit creata & infinita, tamen ratione personæ obedientis, patientis & morientis infinita fuit, & ex vero justitiæ rigore propitiatio fuit pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi.* (Ex hoc fundamento solidè responderi potest ad argumentum, sufficiens scil. fuisse ad redemtionem nostram à pœnis infernalibus, Christum *iram Dei,* quæ aliàs super damnatos *manet in æternum,* Johan. 3. v. 36. & dolores infernales ad tempus sustinuisse propter personæ patientis, utpotè infinitæ, dignitatem. Quemadmodum enim peccatum meretur infinitam pœnam *ratione objecti,* quia committitur contra Deum, qui est infinitum bonum: ita Christi passio est λύτρον infiniti precii *ratione subjecti,* quia proficiscitur à Christo, qui est verus Deus àc proinde infinitum bonum.)

Arg. 2. *Si Christus dolores inferni sensisset, aut desperâsset, aut affectionum inordinationem sensisset. Neutrum dici potest.* Ergo.

Resp. 1. ex Cornelio Jansenio in cap. 26. Matth. *Tristitia illa & ἀδημονία erat tantùm propassio, cui voluntas non assentiebatur.*

2. ex Maldonato in eundem locum. *ἀδημονεῖν significat vehementi objecti discri-*

minis metu angi & quodammodo exanimem & attonitum esse. Alii dicunt, tristitiam hanc non πάθος, sed προπάθειαν, hoc est, non passionem, sed propassionem fuisse, quod Theologi inter primos & secundos motus distinguunt. Passionem esse, quæ animam aliquâ ratione turbat & aliquem quamvis imperfectum voluntatis consensum extorquet. Propassionem, quæ hominem quidem movet & aliquem doloris aut delectationis sensum affert, sed animam de quiete sua non deturbat. Ita Origenes, Hieronymus, Beda existimant, Christum fuisse tristatum. (Si in hominibus dolores ejusmodi nō semper conjunctam habent [illegible] quantò minùs in Christo ab omni peccati labe immuni.)

3. Bellarminus lib. 2. de purgat. cap. 3. 10. 14. contendit, *animas in purgatorio manentes pœnas subire atrocissimas, solâ duratione ab infernalibus differentes absq; ulla tamen desperatione.* (Si possunt illæ animæ salvá spe suá tantas pœnas perferre, quid non possit Christus.)

4. Aliud est, Christum *pœnas damnatorum sustinuisse,* aliud verò *damnatum fuisse.* Pœnæ damnatorum possunt ita distingui, ut aliæ sint *tantùm pœnæ,* aliæ verò *& pœnæ & peccata.* Desperatio est non tantùm *pœna,* sed etiam *peccatum.* Potuit ergo Christus pœnas damnatorū prioris generis suscipere, ut tamen non susciperet posterioris generis pœnas.

Arg. 3. *Patres describunt descensum Christi ad inferos, ut descensum victoris & triumphatoris, non ut rei.*

Resp. Bellarminus ipse lib. 4 de Christo cap. 14. allegat dictum Basilii. *Deus redimet animam meam de manu inferni. Vaticinatur Domini ad inferos descensum.*

Hieronymus in cap. 53. Esaiæ sic loquitur. *Verè reputatus est inter peccatores ut descenderet in infernum.* . . . . . .

Eusebius lib. 10. Demonstr. Evang. *Descendere ad inferos est ultima afflictio.*

Thesis 2. Christus non descendit eo fine ad inferos, ut Patrum sanctorum animas ex limbo liberaret, sed ut se victorem ac triumphatorem malignis Spiritibus potenter demonstraret.

Ἔκθεσις. 1. Non quæritur hîc de *metaphorico* Christi ad inferos descensu, sed de *reali & propriè accepto* descensu immediatè ante resurrectionem ex mortuis facto.

2. Christus non tantùm *secundùm animam,* sed etiam *secundùm corpus,* adeoque totus, ut Deus & homo, ad inferos descendit, tum quia descensus hic factus, non quando anima adhuc à corpore erat separata, sed quando animæ ac corporis unio erat restaurata, tum quia totalitas personæ ex Naturis perficitur, ac persona τοῦ λόγου non propiùs & intimiùs sibi univit animam, quàm corpus, sed utrumq; in sui complexum inseparabiliter & indistanter univit, tum quia ut in reliquis Symboli Apostolici articulis omnibus & singulis simul includitur corpus Christi, ita quoque in articulo descensus includi debet, tum quia ut caro socia fuit militiæ & passionis, ita quoque socia esse debuit victoriæ, cujus specimen non solùm *in terra* per resurrectionem & *in cœlo* per ascensionem, sed etiam *in inferno* per descensionem Christus omnium eorum, *quæ sunt in cœlo, in terra & subter terram Dominus* exhibere voluit, Phil. 2. v. 10.

3. Non dicimus, Christum in hoc reali & propriè accepto descensu post mortem ac sepulturam suam aliquid esse passum, quia in cruce omnia *consummata* esse pronunciaverat, latroni Paradisi consortium promiserat, animam in manus Patris commendaverat, nuspiam inter passionis actus hunc descẽsum numeraverat, nec λύτρον aliquod Satanæ, cujus captivum erat genus humanum, utpote carnifici & servo, sed soli Domino persolvendum erat. Valdè igitur probamus illud Bellarmini lib. 4. de Christo cap. 8. §. 13. *Omnes Patres, qui descensum Christi ad inferos describunt, describunt eum ut descensum victoris & triumphatoris, non ut rei, nec ullo modo indicant, Christum aliquid passum in inferno*, quæ sententia de reali & propriè dicto descensu accepta, congruit Scripturę Ose. 13. v. 14. Ephes. 4. v. 10. 1. Cor. 15. v. 55.

Antithesis Bellarmin. lib. 4. de Christo cap. 16. *Christus descendit ad inferos, ut inde animas defunctorum Patriarcharum sub V. Testamento fidelium ex limbo seu carcere inferni educeret, ubi ante ejus adventum continebantur.*

Fevardentius lib. 7. Theomachiæ capite 1. *Non descendit Christi anima ad inferos damnatorum, sed ad locum, qui est sinus Abrahæ, vel communiter limbus Patrum dicitur, ut animas eorum ex illo liberaret.*

Adrianus Florentinus in 4. sent. agens de Indulgentiis. *Quantumcunque laboraverit Abraham & Patriarchæ, pro expiatione peccati originalis, pro divino decreto debebant apud inferos ferre pœnam damni, quoad usque per mortem Christi animus Domini placaretur.*

Ibid. *Quæ pœna damni scil. carentia divinæ visionis secundùm omnes sanctos omnium pœnarum maxima esse perhibetur.*

Catechis. Tridentinus ex Decreto Concilii & jussu Pii V. Papæ editus parte 1. art. 5. Symb. q. 3. *Limbus Patrum dicitur tertium receptaculi genus, in quo animæ Sanctorum ante Christi Domini adventum excipiebantur, ibiq; sine ullo doloris sensu beatâ redemtionis spe sustentati quietâ habitatione fruebantur.*

Nostram sententiam probamus ex eo.

1. Quòd hunc finem descensus, liberationem animarum sanctarum ex limbo, Scriptura nuspiam ponit.

2. Quòd eadem nuspiam limbum ponit, sed illum potiùs negat.

Nam 1. duo duntaxat animarum receptacula, tam in Veteri, quàm in N. Testamento enumerat, *cœlum scil.* & *infernum*, ut in articulo de purgatorio demonstrabitur.

2. Animas piorum etiam ante Christi mortem defunctorum ad cœlestem beatitudinem & lætitiam statim post egressum è corpore translatas esse docet, 1. Sam. 25. v. 29. Sapient. 3. v. 1. Luc. 16. v. 22. cap. 23. v. 43.

3. De Patriarchis V. Testamenti testatur, *quòd fide expectaverint civitatem fundamenta habentem, cujus artifex & conditor est Deus*, Hebr. 11. v. 10. *quòd patriam cœlestem expetierint*, v. 16. proinde eorum animæ non in aliquã inferni contignationem fuere detrusæ, sed *in manus Dei commendatæ*, Psal. 31. v. 6. *ad Deum, qui eas dederat, redierunt*, Eccles. 12. v. 7.

4. Idipsum comprobant exempla *Enochi*, Gen. 5. v. 24. Sir. 44. v. 16. cap. 49. v. 16. Hebr. 11. v. 5. *Abrahami*, Joh. 8. v. 56.

Luc.16.v.22.23.25.26. *Mosis*, Matth.17.v.5. Luc.9.v.31. *Eliæ*, 2. Reg.2.v.11. Sir.48.v.9. 1.Mac.2.v.58. *Lazari & conversi latronis.*

5. Nulla potest dari ratio, *cur animæ infidelium* in V. Testamento immediatè & sine mora post egressum è corpore descenderint *in infernum*, & animæ *piorum ac fidelium* aliquandiu exclusæ fuerint *à cælesti gloria* & beatitudine. Impius epulo fuit *in tormentis* & *in flamma*, h. e. in inferno & extremæ miseriæ statu, Luc.16.v.23. Ergo ex vi oppositionis Lazarus fuit *in cœlo beatorum* & in summo felicitatis statu, nisi velimus temerè suspicari, Deum majore severitate usum in impiis damnandis, quàm benignitate in piis glorificandis, cui suspicioni adversatur v.25.

6. Opinio de limbo nititur falsâ hypothesi, quòd janua Paradisi ante Christi mortem non fuerit piis aperta.

7. Eadem quoque sibi non constat. Si enim piorum in V.T. animæ in limbum detrusæ, ex quo in Christi ad inferos descensu demùm liberatæ, quomodo cõstabit veritas pronunciato Salomonis, Eccl.11.v.3. *Lignum, in quocunq; loco ceciderit, ibi manebit?* Si pii V.T. abierunt in limbum infernalem, quomodo Jobus fide tam certus esse potuit, *Redemtorem suum vivere, seq; ipsum coràm intuiturum?* Job.19.v.25. quomodo Christus dicere potuit, Abrahamũ, Isaacum & Jacobum *vivere Deo*, Luc.20.v.38. Si enim Patriarchæ vivunt Deo, ac sunt in vita æterna, quomodo ab intuitu & visione Dei tùm temporis fuêre remoti, cùm vita æterna consistat in beatifica Dei visione? Johan.17.v.24. 1.Cor.13.v.12. 1.Joh.3.v.2. Si Abraham, Isaac & Jacob fuêre remoti à regno cœlorum & à Dei visione, quomodo pii in N.T. dicuntur *eorum assessores fore in regno gloriæ?* Matth.8. v.11. quomodo Petrus Act.15.v.11. asserit, *nos per gratiam Domini nostri Jesu Christi salvari καθ' ὃν τρόπον Patres V.T.?* quomodo Salvator tam certè pronunciat, eos, qui in ipsum credunt, *à morte ad vitam transiisse?* Joh.5.v.24. quomodo ἄλλοι pacificam tanto desiderio ante Christi mortem expectârunt? Luc.2.v.29. quomodo tantâ animi fiduciâ Jacobus moriturus dixit, *Domine expecto salutare tuum?* Genes.49.v.18.&c.

8. Eadem opinio extenuat meritum Christi, quasi illius virtus nõ redundaverit ad Patres V.T., cùm tamen *Agnus* dicatur *occisus ab origine mundi*, Apoc.13. v.8. ac *Christus Jesus* dicatur *heri, hodie & in secula idem.* Eadem labefactat unitatem fidei ac spei, quæ viget inter pios. Si enim non est eadem salus, ergo nec eadem justificatio. Si non eadem justificatio, ergo nec eadem fides, nec eadẽ meriti Christi efficacia. Eadem opinio labefactat Dei misericordiam, & gratuitã fidelium cum ipso reconciliationem, præsupponit enim Deum eodem modo cum fidelibus egisse, quo David cum filio suo Absolone, quem post reductionem ab exilio arcebat aliquandiu à suo conspectu, 2.Samuel.14.v.24.

Nostræ huic sententiæ suffragatur.

1. Quòd quidam agnoscunt, limbum destitui Scripturæ suffragio.

c. Nec mirum caus.26. q.5. *His duobus titulis subtilitatẽ fallaciæ suæ prodidit improvidus Satanas, quia & adorari se permisit sub habitu & nomine Samuelis contra legẽ, & virum peccatis pressum, cùm magna distantia*

peccatorum & justorum sit, cum Samuele justissimo futurum mentitus est. (At si limbus Patrum haberet fundamentum in Scripturis ac Samuel fuisset in limbo inferni parte, personatus ille Samuel verum dixisset, nec posset hoc argumẽto evinci, quòd non fuerit verus Samuel, qui Sauli apparuit.)

Lombardus Leg. 52. limbum Patrum ex supposititio *Evangelio Nicodemi* probare instituit. (Agnoscit ergo, in Scripturis Canonicis nullum ejus posse dari fundamentum.)

2. Quòd quidam agnoscunt, omnes æqualiter à Christo esse redemtos. (Si enim omnes æqualiter sunt à Christo redemti, ergo ut pii in N.T. verá fide redemtionem Christi amplectentes non descendunt in limbum, sed rectà deferuntur in cœlum, sic pii V.Test. itidem non descenderunt in limbum.)

Gregor. de Valent. tom. 4. in Thomam Disp. 1. q. 19. punct. 4. § Secundò sequitur: & Disp. 6. q. 11. punct. 1. §. At ratio. *Omnes Christus similiter redemit, sive ante Christi adventum, sive pòst vixerunt, quiq; aliquãdo futuri erant, unde Apoc. 13. dicitur, Agnus occisus ab origine mundi, & B. Paulus dicit, Christum propositum fuisse propitiatorium precedentium delictorum, hoc est, ut reverâ precium postea solveretur, cujus respectu quasi sub fidejussione quadam præterita etiam peccata fuerunt remissa.*

Pererius Disput. 21. in cap. 13. Johan. pag. 219. *Nequaquam dubitandum est, quin ante passionem & mortem Christi non solùm Apostoli, sed omnes etiam viri justi & sancti, qui fuêre in Veteri Testamento, mundati fuerint à peccatis per virtutem futuræ mortis Christi. Mors enim Christi & futura & præsens & præterita virtutem habuit operandi remissionem peccatorum & sanctificationem in omnibus justis, qui fuerunt usque ab initio mundi. Propterea enim secundùm interpretationem plurium Doctorum in Apocalypsi cap. 13. dicitur Christus agnus occisus ab origine mundi, quòd virtus futuræ mortis ejus usque ab ipso mundi exordio operari cœperit salutem hominum.*

Barradius tom. 4. Concord. Evang. lib. 2. cap. 5. p. 41. *Quis ignorat per Christi crucifixi merita non præsentis solùm temporis justificari homines, quotquot justificantur, sed præteriti quoque atq; futuri?*

3. Quòd agnoscunt, Sanctos V.Test. æquè ac nos fide in Christum fuisse justificatos. (Si enim æquè ac nos in Novo Testamento fide in Christum justificati fuerunt, ergo etiam eundem fidei fructum, videl. beatitudinem, in visione Dei consistentem, immediatè post mortem consecuti sunt.)

Lombardus lib. 3. sentent. distinct. 25. lit. A. ex Augustino Epist. 51. ad Optatum. *Christi Dei & hominis saluberrimâ fide etiam illi justi salvi facti sunt, qui priusquam veniret in carne, crediderunt in carnem venturum. Eadem enim fides est illorum & nostra. Proinde cùm omnes justi, sive ante incarnationem, sive pòst, nec vixerint, nec vivant, nisi ex fide incarnationis Christi, profectò quod scriptum est, non esse aliud nomen sub cœlo, in quo oporteat salvari nos, ex illo tempore valet ad salvandum genus humanum, ex quo in Adam vitiatum est.*

4. Quòd quidam agnoscunt, animas justorũ ante Christi ad inferos descensum demortuorũ non fuisse sub Diaboli potestate, (Si enim nõ fuerunt sub potestate

testate Diaboli, ergo nec in limbo inferni parte, cùm infernus sit locus regni & potestatis Diaboli, cumque Patroni limbi animas eorum, qui in limbo fuêre, à Diabolo detentas statuant. Lombardus in Psal. 48. *Redime animam meam de manu inferi, id est, potestate Diaboli, qui ante adventum Christi animas tenebat.* Galatinus lib. 6. de Arcan. cap. 6. *Sancti Patres in inferno à Diabolo, Deo permittente, propter Adæ peccatum detinebantur.)*

Pererius Disput. 40. in cap. 14. Johan. pag. 446. *Similius verò dictuq; probabilius est, animas justorum, quæ ante Christi adventum post mortem erant in sinu Abrahæ, non fuisse tunc sub Diaboli potestate. Non enim constituimur sub Diaboli potestate, nisi propter peccatum, vel originale, vel mortale. Ergo qui utroque peccato carent, extra Diaboli potestatem sunt. Quòd si per gratiam justificationis liberamur à potestate Dæmonis, qui cum ea gratia decesserunt ex hac vita & in ea confirmati sunt, eos ab imperio Diaboli esse liberos, fatendum est. Adde, quòd omnes justi sunt amici & filii Dei & dicuntur non esse de hoc mundo, & appellantur filii lucis. At verò Dæmon dicitur Princeps hujus mundi & Rector tenebrarum harum, non igitur mortui, qui erant justi, sub Diaboli erant potestate. Enimverò planè indecens fuisset, justos, qui in hac vita victores Diaboli fuerant, post mortem sub Diaboli potestate & imperio constitui. Adhæc animas justorum post mortem in sinum Abrahæ non per Dæmones, sed per Angelos deferri solitas apertè ostendit Historia Lazari, quam narrat Lucas cap. 16. &c.*

5. Quòd agnoscunt, pios etiam in V. Testamento statim à morte ad Deum & in cœlum venire. (Si enim statim à morte ad Deum veniunt, ergo etiam ad beatificam Dei visionem in cœlum devehuntur, non autem in limbum inferni partem detruduntur.)

Pineda in cap. 12. Eccles. p. 1050. *Reditio Spiritus est abitio ad vitæ fontem & patrem ac conservatorem Spirituum Deum.*

Cornelius Jansenius in cap. 16. Lucæ, super verba, *Facite vobis amicos, ut cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Cùm defecerimus, hoc est, cùm ex hoc mundo migrare cogemur.*

Didacus Stella in eundem locum. *Nihil aliud Christus nobis hîc innuere voluit, nisi ut bona nostra pauperibus impartiamur, ut cùm à vita recesserimus, in æternis tabernaculis recipiamur.* (Ergo etiam ante Christi mortem fidelibus eadem spes fuit, quæ postea Christianis, videl. recipi *non in limbum*, in quo per aliquot dies vel annos commorentur, sed *in æterna tabernacula.*)

Maldonatus in cap. 8. Matth. super verba, *Dico vobis, multos ab Oriente & Occidente venturos & accubituros cum Abrahamo &c. Credo ego à discumbentibus sumtam fuisse metaphoram, quorum hîc erat ordo, ut cui proximus quisq; esset, in ejus recumberet sinum, quemadmodum Johannes in cœna illa novissima in sinu Christi recubuisse dicitur. Quia ergo, quod in sinu est, conjunctissimum & carissimum nobis est; & qui amat, tunc maximam capit voluntatem, cùm in sinu ejus, quem amat, recumbit, ut idem indicavit Johannes, qui cùm dixisset, Erat unus ex discipulis ejus recumbens in sinu Jesu, quasi explicandi causâ addit, quem diligebat Jesus: factum est, ut sinus locus maximæ voluptatis & personæ amatæ conjunctissimus vocaretur.* (Atqui si sinus Abrahæ

est

est locus maximæ voluptatis & verò animæ fidelium ante Christi mortem deportatæ sunt ab Angelis in sinum Abrahæ, utique non sunt detrusæ in limbum, sed deportatæ in cœlum.)

Idem ibidem *Et recumbent ad mensam, metaphora sumta de convivio. Solet enim regnum cœlorū per convivium significari, quia satiabimur, cùm apparuerit gloria ejus, ut apud Lucam. Beatus, qui manducabit panem in regno Dei, & ego dispono vobis, ut disposuit mihi Pater regnum, ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Et Beati, qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt.* (Atqui si Abraham, Isaac & Jacob accubuerunt in regno Dei, utique non fuerunt detenti in tenebroso inferni limbo.)

Bellarminus lib.1.de beat.Sanct.cap.3. ex verbis Christi ad latronem, *Hodiè mecum eris in Paradiso*, probat, *Sanctos statim à morte frui visione Dei.* (Si hoc argumentum efficax, consequens fuerit, piorum animas, etiam ante Christi descensum ad inferos, in Paradisum fuisse translatas. Aut enim latroni hoc fuit concessum, tanquam privilegium personale, vel tanquam beneficium commune. Si priùs, absurdè Bellarminus concludit. Si posteriùs, pertinet etiam ad reliquos pios. Vidit hoc Maldonatus, ideò in cap.28. Matth. sic commentatur. *Valdè me judicium meum fallit, nisi Paradisus hoc loco Abrahæ sinus appelletur, ubi viri sancti, interim dum cœli aditus patefieret, detinebantur, ille enim locus pro Paradiso & requietis loco habebatur. In eum enim tanquam in locum voluptatis aut certè quietis mortuus Lazarus ab Angelis deportatus esse dicitur.* Sed hac ratione Maldonatus Bellarmino contradicit, qui ex his Christi verbis probat, animas piorum statim à morte frui beatificâ Dei visione, quæ demonstratio nulla est, si Paradisus limbum significat, quia degentes in limbo à beatifica Dei visione sunt exclusi.)

Idem Bellarminus d. l. ex Eccles.11. v.27. *Facile est coram Deo in die obitus retribuere juxta vias suas unicuique*, probat, *Sanctos statim à morte ad Deum venire. Illud facile est*, inquit, *non significat, posse Deus, si vellet, sed reddit Deus & facilè reddit unicuique secundùm opera in die obitus. Alioqui enim, si Deus posset reddere secundùm opera, sed non redderet, frustrà nos hoc argumento hortaretur sapiens ad benefaciendum. Præterea cùm dicat ibidem Sanctus, In fine hominis denudatio operum ejus, indicat, etiam in fine hominis reddi unicuiq; secundùm opera: nam ad hoc fit judicium illud & denudatio operum, ut sequatur remuneratio.* (Ergo in V. Testamento dabat Deus in die obitus retributionem cuique, id est, Sanctis fruitionem visionis suæ.)

6. Quòd agnoscunt, Augustinum de limbo non fuisset certum. (Ergo non habuit eum pro fidei articulo.)

Suarez in Thomam p.3. q.52. artic.1. Disput 42.§ 1. *Augustinus sentire videtur, locum, in quo erant sancti illi Patriarchæ ante Christi adventum, non fuisse in inferno.* (Illi dubio sic occurrit Jesuita. *Hoc Augustino tunc dubium fuisse, quia nondum assecutus erat veritatem, aliis tamen locis ipsum expressè dicere, quòd sinus Abrahæ fuerit apud inferos lib.20. de Civ Dei cap.15.* Sed ex ipsis Augustini verbis patet, illum non categoricè, sed hypotheticè illud asserere. Verba Augustini sic habent. *Si enim non*

absurdè credi videtur, antiquos Sanctos apud inferos fuisse, inde.)

Ludovicus Vives in locum illum Augustini lib. 20. de Civit. Dei cap. 18. sic commentatur. *Ubi hic locus, aut quomodo intelligatur, nescire se Augustinus libro supra Genesin octavo fatetur. Occulta sunt omnia hæc, quia nec sciri attinet, nec ut sciamus, digni sumus.*

Maldonatus in c. 16. Luc. v. 21. *Ubi sinus Abrahæ esset, Augustin. prudenter dubitabat.*

Ibid. postquam citâsset Ambrosium ac Bedam, qui eum *in cœlo* collocant, aliorumque eum *in terrestri Paradiso* statuentium mentionem fecisset, subjungit. *Probatissimum, quod posteriorum Theologorum obtinuit opinio, fuisse sub terra distinctum quiddam ab aliis pœnarum locis.* (Vides fidei certitudinem in opinione; antiquitatē in posterioribus Theologis.)

Bartholdus Nihusius in scripto contra Saubertum de literis Eliæ ad Regem Joramum. Der Ort / wohin Elias transferiret worden / gehet so gar unser nicht an / daß vergebens davon disputando inquiriret wird / wie der H. Augustinus lehret / lib. 2. de grat. cap 23.

7. Quædam hypotheses Adversariorum.

I. Alphonsus de Castro in verb. Beatitudo hæres. 5. contra Armenos ejusmodi argumentis pugnant, quæ nostram contra Papistarum limbum confirmant sententiam. *Hanc nostram*, inquit, *& totius Ecclesiæ sententiam confirmat, quòd contra justitiam videtur esse, differre per tot secula mercedē mercenario: propter quod in lege olim præceptū erat. Non morabitur apud te opus mercenarii. Omnes autē justi quasi mercenarii sunt in via Domini laborantes, mercenarii, inquam, qui cum Domino vineæ, h. e. Deo Patre ex denario diurno, clara scil. Dei visione convenerunt, & ex hujus mercedis expectatione omnes suos labores quamlibet duros libenter tolerant. Cùm ergo in morte omnes labores sic finiantur, ut jam non sit ampliùs ad meritorum cumulum laborandum, oportet, ut illis animabus, quæ jam purgatæ sunt, statim merces suorum laborum, æterna sc. l. beatitudo tribuatur: aliòquin injustitia eis fieret, si illis fideliter laborantibus merces non statim daretur, nulla in illis existente causâ, quæ obstet, quò minùs statim reddatur. Deinde peccatori agenti, quod potest, Deus statim dat gratiam: ergo justo agenti usq; ad mortē, quod potuit, Deus statim donabit gloriam. Accedit ad hæc, quòd juxta Sapientis dictum spes, quæ differtur, affligit animam: quo fiet, ut animæ quantumlibet sanctæ, in expectatione futuræ beatitudinis suspensæ, sint in continua afflictione. At non est æquum, ut pœnam toleret, qui peccatum, si quod commisit, jam dignè purgavit. Præterea peccatoris anima statim post mortem tolerat supplicium, ergo anima justi statim post mortē habet præmium: præsertim cùm Deus citiùs ad misericordiam flectatur, quàm ad vindictam, & propensius ac libentiùs justos afficiat præmio, quàm peccatores pœnâ. Si peccatoribus dignam statim infligit Deus pœnam, non est verisimile, ut justis statim debitum reddat præmium.* (At nullū horum quatuor argumentorum quicquam habet virium, si non concludunt de Patribus mortuis ante Christū. Inde ipse Alphonsus ea accomodat ad fideles V. T. *De pœna peccatorum*, inquit, *statim post illorum mortem semper inflicta, testatur Job, sic inquiens. Ducunt in bono dies suos & in punc-*

cto

ſtò deſcendunt ad inferna, i. e. continuò poſt mortem.)

II. Sebaſt. Viſcherus in Comp. Theolog. verit. lib. 7. cap. 1. f. 415. fatetur, *quòd janua cœli illis ſemper ſit aperta, qui nullum habent obſtaculum.* (Subſumimus. In V. T. Patres nullum habuerunt obſtaculum. Licèt enim mors Chriſti nondum erat peracta *actu tranſitorio*, promiſſa tamen erat & facta *actu meritorio*. Ergo cœli janua illis fuit aperta.)

III. Bellarminus lib. 4. de Chriſto capite 16. §. At B. Thomas &c. *Paſſio Chriſti non habet effectum temporalem, ſed æternum, ſemper enim eſt æquè efficax.* (Si paſſio Chriſti ſemper eſt æquè efficax in V. ac in N. Teſtamento, utique quemadmodum pii N. T. virtute paſſionis Chriſti poſt mortem in limbum detruduntur, ſed in cœlum ſubvehuntur, ita quoque de piis idem in V. T. ſtatuendum)

8. Quòd agnoſcunt, recentiorum duntaxat Theologorum, non veterum Eccleſiæ Doctorum ſententiam eſſe, quòd *ſinus Abrahæ*, per quem *limbum* intelligunt, ſit intra terram.

Maldonatus in cap. 16. Lucæ. *Ubi fuerit Abrahæ ſinus, ſubtusnè an ſupra terram, affirmare nuſquam auſus eſt Auguſtinus.*

Et poſtea. *Probabiliſſimum, quod poſteriorum* (nota, poſteriorum) *Theologorum obtinuit opinio, fuiſſe ſub terra.*

Cornelius Janſenius in Conc. Evang. cap. 97. appellat *ſententiam jam receptam*, id eſt, non olim & primùm, ſed tandem & poſtremò.

9. Articulus 17. Aug. Conf. in Confut. à Carolo V. Principibus & Theologis Pôtificiis fuit approbatus. Atqui articulus ille hominibus omnibus, qui judicandi ſunt in noviſſimo die, *duo tantùm* poſt hanc vitam *receptacula* aſſignat, *piis* vitam æternam & perpetua gaudia, *impiis* ſtatum condemnationis inter Diabolos, in quo ſine fine crucientur. Excluditur igitur *limbus Patrum*, quippe qui eſt tertius locus intermedius.

Argum. Adverſ. 1. 1. Geneſ. 15. v. 15. *Tu ibis ad Patres tuos. Abrahami verò Patres utpote Idololatræ erant in inferno. Ergo & Abrahamus in limbum*, inferni ſinum, *ire debebat*. Galatin. 6. de Arcan. c. 8.

Reſp. 1. Vatablus ſic exponit. *Ibis ad Patres, h. e. morieris.*

2. Cornelius à Lapide in hunc locum. *Ibis ad Patres tuos in pace, id eſt, defungeris morte placidâ, pacatâ & letâ.* Eodem modo exponunt alii Pontificii. (Nec omnes Abrahæ Patres fuêre idololatræ. De Adamo enim, Setho, Enocho, Noaho & aliis, quis hoc affirmabit?)

3. Si qua vis concludendi huic argumento ineſt, ſequetur, Abrahamum nec in limbum, nec in purgatorium, ſed *in ipſum infernum inferiorem* deſcendiſſe, quò priùs idololatrici Abrahæ Patres deſcenderant.

4. Galatinus ipſe paulò pòſt de Saule ſubjungit. *Ajunt quidam ex noſtris & rectè quidem, quòd cùm mortuus, tunc vivo mortem prænunciaret, verbum illud, Cras mecum eris, ad parem non loci, ſed mortis conditionem refertur.* (Atqui ſi *mortis* tantùm, non autem *loci* parem conditionem exprimit hæc Samuelis phraſis, *Cras mecum eris*, quidni etiam nobis integrum erit reſpondere, parem mortis, non autem loci conditionem in phraſi illa, *ibis ad Patres tuos*, exprimi?)

Argum. 2. Gen. 37. v. 35. *Descendam lugens ad filium meum in infernũ.* Pius erat Jacob, pius etiam Joseph, & tamen Scriptura significat, utrumq; non ascendisse ad cœlum, sed descendisse ad inferos. Pererius in Genesin. Bellarminus lib. 4. de Christo cap. 10. Petrus Galatinus lib. 6. de arcanis cap. 7.

Resp. 1. Lyranus in Genes. 37. *In Hebreo habetur ad fossam.*

2. Augustin. Steuchus in h. l. שאלה *ad inferos, aut fossam, aut sepulchrum. Ne quid pravum hoc loco suspicemur, quòd Jacob vir Deo amicissimus dicat, se descensurum ad inferos, de qua re nos passim in hoc opere loquemur. Hebraicè itaque ubicunque Hieronymus ac LXX infernum interpretati sunt, est Scheol, hoc est, fossa sive sepulchrum.*

3. Pagninus & Arias Montanus itidem reddunt *in sepulchrum*, quorum versio, *ut Hebreo proxima*, approbatur ab Universitate Parisiensi & Lovaniensi.

4. Cajetanus hunc locum non exponit *de limbo*, teste Pererio in Genesin f. 1215. n. 95.

5. Bellarminus d. l. probaturus, vocem *Scheol* nunquã, vel rarò *sepulchrum* notare, affert locum Num. 16. *Vivi descenderunt in infernum.*

Contrà, Bened. Arias Montanus lib. de arcano sermone *sepulchrum* nomine Scheol ibi significari docet. *Dathan*, inquit, *atque Abiram vivi dicuntur descendere in infernum, id est, antè sepulti, quàm mortui.*

Cajetanus etiam locum istum, *corporum fuisse ipsis sepulchrum*, affirmat & probat in cap. 16. Numeri.

6. Fronto Ducæus in Notis ad Nyssenum de Pythonissa dictum Samuelis à pythonissa excitati, *mecum eris*, refert non *ad equalitatem felicitatis, sed ad parem conditionem mortis*, quòd uterque homo fuerit & uterque mori potuerit. Ergo etiam nobis licet dictum Jacobi, *descendam ad filium* accipere de communi cũ filio Josepho mortalitate.

7. Vatablus in h. l. dicit esse sensum. *Lugebo filium meum usque ad mortem, id est, moriar in ipso luctu.*

8. Eodem modo exponunt Hieronymus Oleaster & Lippomanus in Catena.

9. Cornelius à Lapide in cap. 42. Genes. v. ult. *Sensus est, efficietis, ut ego mœrore & mœstitiâ moriar, quinimò senio meo accelerabitis mortem*, cujus expositionis autores laudat Abulensem & Vatablum.

10. Confirmatur hæc expositio ex collatione loci paralleli, Genes. 42. v. 38. capite 44. v. 29. 32. *Descendere facietis canitiem meam Scheolàh.* At canities ex hypothesi Pontificiorum non descendit in limbum, sed duntaxat anima à corpore separata. Ergo Scheol hîc significat statum & conditionem mortuorum in genere, quo etiã modo exponit Emanuel Saa. *Eritis mihi causa mortis, seu efficietis, ut præ mœrore animi moriar.*

11. Hujus significationis, quã vox *sepulturæ & sepulchri* accipitur generali sensu omnibus mortuis conveniente, exempla extant etiam in profanis Scriptoribus, quò spectat versus Mecœnatis:

Nec nudum curo, sepelit Natura relictos.

Cic. lib. 1. Tuscul. qq. *In Hircania aluntur canes, à quibus laniantur mortui, eamq; optimam censent esse sepulturam.*

Seneca lib. 8. Controversiarum controv. 4.

trov.4. *Omnibus Natura sepulturam dedit, naufragos idem fluctus, qui expulit, sepelit: suffixorum corpora crucibus in sepulturam defluunt, eos, qui vivi uruntur, pœna funerat.*

Joh.5.v.28. *Per omnes, qui sunt in sepulchro, intelliguntur mortui.*

12. Eandem significationem agnoscunt ipsimet Pontificii. Cornelius Jansenius in cap.15. Proverb. *Inferni nomine & perditionis significatur status mortuorum, non solùm damnatorum, (ut nos ferè his verbis auditis concipimus) sed in genere statum mortuorum.*

Christophorus à Castro Jesuita in Commentario ad cap. 2. Baruch ad verba versus 7. *Inferni*, inquit, *aut inferorum nomine, licèt aliqui velint intelligi sinum Abrahe, veriùs & usui Scripturæ conformius accipiemus sepulchrum, ut accepit Jacob Genes.37.v.35. cùm dixit, Descendam ad filium meum lugens in infernum, hoc est, Lugere non desinam, donec me sepulturæ mandetis, & cap.44.v.29. Deducetis canos meos cum mœrore ad inferos, hoc est, me senio confectum cogetis celerrimè mori & in sepulchrũ abire.*

Arias Montanus de arcano sermone cap.21. *Quicquid terræ superficie jacet inferius, infernus dicitur, unà tamen adnotatione absumendi & excipiendi omnia, quæ viva antea fuerint, atque ita interitum infernus spectat, quantùm ex illius Natura est. Quamobrem Hebraicè dicitur* שאול *quòd semper petere & accipere soleat, sponte autem reddere quicquam aut excepta reddere non cupiat. Ex quo fit, ut omnis hominum ex hac vita mortali excedentium status inferni nomine sæpè in sacris literis indicetur.*

Arg. 3. 1.Samuel.28. v.13. *cùm Samuel apparuit Sauli consulenti pythonissam, ejus anima de terra ascendens visa est. Ergo ascendit ex limbo.* Bellarm. lib.2. de purgat. capite 6. & lib.4. de Christi anima cap.11.

Resp. 1. Ostendimus superiùs lib.1. part.2. cap.17. membr.5. ex ipsis Pontificiis Scriptoribus, non fuisse *animam Samuelis*, sed *spectrum Satanicum*, quod Sauli apparuit.

2. Martinus Delrio lib.2. Disquis. Magic. cap.6. effectus Magicos distinguit *in veros, falsos & ex utrisq; mixtos,* ac hanc Samuelis evocationem constituit ordine tertio. *Mea sententia*, inquit, *illud de Samuelis anima omninò pertinet ad mixtorum classem. Vera enim fuit Samuelis anima, quæ apparuit: falsitas tamen sive deceptio sensuum in eo reperitur, quod visa obtemperare voci pythonissæ.*

Item, *quia verum suum corpus aut verum sindonẽ nõ attulerat, ut videbatur.* (Quemadmodum ergo verum non est, animam Samuelis habuisse tale corpus, aut tali obvolutam fuisse pallio, etsi sic visa sit: ita ne egressam quidem *è terra*, etsi visa sit, egredi.)

Arg. 4. Psalm.24. v.7. *Attollite portas Principes vestras.* Hunc locum *Vigor Sorbonicus* & alii ad descensum Christi in limbum accommodant.

Resp. 1. Genebrardus & Emanuel Saa sequuntur Athanasium, Theodoretum & Euthymium, qui *de Christi in cælos ascensu* exponunt.

2. Lyranus Rabinos sequitur, qui Psalmum hunc censet compositũ, cùm arca deferretur in Sancta sanctorum. Nam tum accedente arcâ fuisse ab Angelis clausas januas, unde oportuerit dici: *Attollite portas.*

3. Burgensis commentum illud Judaicum ridens exponit *de ingressu Christi*

in urbem Hierosolymam paulò antè passionem suam.

4. Lorinus in h. l. sic commentatur. *Catholici solidiùs veriusq; accipiunt ista de Christo, vel ingrediente Jerusalē cum triumpho: vel debellante Dæmonas in descensu ad inferos: vel in cœlum ascendente: vel impedimenta Dæmonum eorundem aliaq; removente, quò minùs verbum prædicationis liberè in homines subeat.*

Arg. 5. Oseæ 13 v. [illegible]. *De manu inferni liberabo eos, id est, ex limbo.* Ribera in h.l.

Resp. 1. Emanuel Saa in Os. 13. *Vel infernus pro morte accipitur, cùm præsertim vox Hebræa etiam sepulchrum notet, sepulchrumq; pro morte accipiatur.*

Idem in Indice phraseon sacræ Scripturæ notat, *Inferi seu infernus pro sepulchro vel morte,* & enumerat unâ serie sex & viginti locos.

2. Christ. à Castro in h.l. *Propriè & ad literam de Israëlitis captivandis agitur &c. Paulus ea in sensu mystico adduxit ad insultandum morti & acclamandum Christo triumphatori.*

3. Cornelius à Lapide ad h.l. *Hæc sententia generalis est & promissio Universalis. Ergo omnes spectat & ad paucos arctanda non est.* Ergo nec ad limbum.

Arg. 6. Zach. 9. v. 11. *Tu eduxisti in sanguine Testamenti vinctos de lacu, in quo non est aqua.* Hunc locum pro limbo afferunt Fevardent. Dial. 6. §. 10. Salmeron Disp. 6. in 1. Petr. 3. Ribera in h.l. Catech. Trid. in exposit. artic. Descensus. Bellarmin. d. lib. cap. 11. §. Item.

Resp. 1. ex Salmerone Disp. 26. in 1. Cor. 15. §. Vocatur. *Verba illa Zachariæ magis ad eos, qui tunc purgabantur & pœnis vincti erant & qui aquam consolationis non habebant, & non ad sanctos Patres, qui erant in limbo detenti, spectare videtur. Nam qui in limbo tenebantur, non ita vincti erant, neq; deerat eis aqua refrigerii & consolationis, unde Abraham de Lazaro dixit ad epulonem. Fili recordare, quia recepisti bona in vita tua & Lazarus similiter mala, nunc autem hic consolatur, tu verò cruciaris.*

2. ex Bellarmino lib. 1. de purgat. capite 3. dicto 9. *Etsi hunc locum adducunt passim pro liberatione ex limbo, tamen meliùs convenit liberationi animarum ex purgatorio, quas Christus eduxit, cùm eò descendit post mortem suam. Primò, quia isti rectiùs dicuntur vincti. Secundò, quia in purgatorio non est aqua consolationis, quæ est in limbo, ut patet Luc. 16.*

3. Idem Bellarminus ad locum Psalmi 40. *Eduxit me de lacu miseriæ,* sic commentatur. *Describitur locus profundus carens lumine & luto putrido plenus, in quem multi deciderint, ex quorum motu & ejulatu existat tumultus & confusio magna, quam Septuaginta Interpretes generatim miseriam appellârunt. Hic status est impiorum, qui carent lumine notitia Dei & mandatorū ejus, & infixi sunt in limo carnalium cupiditatum, ex quibus non solùm fit, ut non possint ambulare ad æternam felicitatem, sed perpetuò inter se tumultuentur & contendant. Ab hoc profundo liberat nos gratia Redemtoris, cùm incipimus per fidem cognoscere verum Deum & vera ac sempiterna bona, & per spem ac caritatem liberari à cupiditatibus terrenis; & pacem Dei atque animæ tranquillitatem possidere.* (De hoc lacu etiam Propheticum Zachariæ dictum accipit Augustinus lib. 18. de Civ. Dei cap. 35.)

4. Bailius in Catech. Controvers. tract. 2. q. 43. disertè negat, *Prophetiam*

Zacha-

Zachariæ posse intelligi de limbo Patrum, quia, inquit, *in hoc loco aliqua spiritualis consolationis aqua reperiebatur, quòd vel ex sola miseri divitis petitione manifestè evincitur, qui guttulam aquæ ardentissimè petebat ab Abrahamo Patre fidelium in limbo cum naturalis legis Patriarchis & Mosaicæ legis Prophetis detento.*

5. Ribera in Comm. Zachar. 9. p. 725. *Non omnis locus est carcer, sed subterraneus & obscurus, quò illi conjici solent, qui morte damnantur &c. Hoc ergo dicit Propheta, esse tantam vim sanguinis Christi & illius beatæ passionis, ut non solùm eos, qui carcere, id est, communibus peccatis tenentur, sed eos etiam, qui sunt in lacu, & in profundū peccatorum venerunt & desperatæ salutis sunt, possit emittere de lacu & de umbra mortis efferre in lucem filiorum Dei.*

6. Lorinus in Comm. 2. Petr. 2. v 4. p. 689. *Video tuentes primam de aëre sententiā, (quòd Angeli mali sint in aëreo cælo conditi) respondere posse* (ad locum Es. 14. v. 13. *In cælum conscendam) dici Luciferum & asseclas cecidisse de cælo, non in quo fuerint, sed in quod licuit illis ascendere.* (Pari ratione dicere possumus, per Christum *ex lacu, in quo non est aqua,* id est, ex inferno nos esse *liberatos,* non quòd in inferno jamdum fuerimus, sed quòd in illud nos detrudi contigisset, nisi liberatio intervenisset.)

7. Isidorus Clarius & Benedictus Arias *per lacum* accipiunt *legis veteris jugū, quo quasi carcere duro vincti Judæi tenebantur,* ex quo nos Christus liberavit.

Idem Arias Montanus notat, *sermonem ibi non dirigi ad Christum, sed ad Ecclesiam,* quod probat ex genere fœminino.

Arg. 7. Eccl. 24. *Penetrabo omnes inferiores partes terræ, i. e. Christus in limbū Patrū descendit, eosdem ex eo liberaturus.* Lorinus in Act. 2. f. 115. Pererius in Genes. f. 423.

Resp. ex Bellarmin. lib. 4. de Christo cap. 12. *Hic locus non convincit hæreticos, tum quia ipsi nō recipiunt hunc librū,* (quin & quidam ex Pontificiis eum non recipiunt) *tum quia hæc verba desunt in Græco.*

Arg. 8. Matth. 11. v. 3. *Johannes per discipulos ex Christo quærit. Tune es, qui venturus, an alium expectemus, hoc est, Tune in limbum descensurus es & Patres ex eo liberaturus.* Costerus Dom. 3. Adv. p. 40. 69.

Resp. 1. Alphonsus de Castro lib. 8. adv. hæres. titulo, Johannes Baptista. *Non suo nomine & propter se interrogat, sed propter suos discipulos, quos in Christi fide nutantes videbat. Et propter hanc causam illos ad Christum mittit, ut visis miraculis ab illo factis in illius fide confirmarētur. Quòd Christus, cùm optimè nosset, nullum illis dedit responsum, sed multis corā illis ab eo factis miraculis ad Johannem illos redire mandat, ut quæ viderant, illi renunciarent. Non certè aliā ob causam, nisi ut inde Johannes discipulos suos, quos parū fideles esse noverat, apertiùs de fide Christi instrueret & instructos confirmaret. Sic enim illā Johannis interrogationē interpretatur B. Johan. Chrysostomus homil. 37. super Matth. Chrysostomum ut alibi semper, ita etiā hoc loco imitatur Theophylactus.*

2. Joh. Ferus in h. l. *Non ob id Johannes discipulos suos ad Christū misit, quasi ipse dubitaret, an verè esset Christus &c. sed causa, cur Johannes hîc Christū interrogari fecit, est discipulorū suorū ruditas, imò æmulatio eorū pro Magistro suo & invidia contra Christū, per quē videbant Johannis gloriā decrescere.*

3. Stapletonus in Prompt. morali Domin. 2. Adv. p. 18. *Johannes non propter*

se illos (discipulos) *ad Christum misit, nec propter se quæsivit, an ille Messias esset. Non enim potuit ignorare eum, quem antea digito demonstravit, dicens. Ecce Agnus Dei &c. sed ut Hieronymus ait quæst. 1. ad Algasiam, sibi quærens suis discipulis discere voluit.*

4. Jansenius in cap. 47. Concord. Evang. pag. 348. *Ambrosius quosdam scribit intellexisse, Johannem pietate quâdam dubitâsse, num quem sciebat esse Christum, esset moriturus &c. Gregorius & Hieronymus intelligunt simili ferè modo, Johannem interrogâsse, num Christus per seipsum esset venturus ad inferos &c. Quibus intelligentiis in idem ferè incidentibus videtur suffragari participium venturus. Illius enim occasionem videntur quidam permoti, ut de futuro aliquo adventu Johannem interrogâsse putent. Alioqui enim quorsum quærit, num venturus sit, quem jam venisse sciebat? Verùm hanc intelligentiam D. Chrysostomus planè rejicit & meritò, quòd non possit videri probabile, Johannem, qui maximus Prophetarum dicitur, à Domino id ignorâsse, aut de eo jam dubitâsse, quod alii Prophetæ non solùm cognoverunt, sed & Prophetarum scriptis reliquerunt, cùm etiam ipsum esse agnum Dei aliquoties testatus fuerit &c. Itaque rectiùs cum Chrysostomo, Hilario, Ambrosio & aliis intelligitur, Johannem hac interrogatione non suæ, sed discipulorum ignorantiæ consulere voluisse &c. Quòd autem Johannes interrogare jussit, an Jesus esset, qui venturus esset, non est intelligendum, eum interrogare voluisse de futuro aliquo adventu, sed an esset, qui venturus esset, aut ut habent Græca, an esset ὁ ἐρχόμενος, hoc est, ille venturus.*

5. Maldonatus in h. l. *Quidam statuunt, non dubitâsse Johannem, an Christus agnus Dei, verusq; Messias esset, sed an moriturus & ad inferos descensurus esset. In quam sententiam meliore nondum inventâ maxima pars veterum autorum concesserunt, Ambrosius lib. 7. in Luc. Eusebius Emissenus in homil. Julianus Pomerius lib. 3. contra Judæos, Venantius in expos. Symb. Gregor. homil. 1. in Ezech. cujus opinionis etiam Chrysostomus homil. 37. & Theophylactus in Comm. ad h. l. mentionem fecit, eamq; meritò refutavit &c. Vera igitur est Hilarii, Chrysostomi, Autoris imperfecti operis, Cyrilli Alexandrini lib. 2. Thesauri c. 4. Euthymii, Theophylacti, Ruperti sententia, Johannem nullo modo, ejus verò discipulos aliquo modo de Christo dubitâsse &c.*

Et postea: *Hieronymus & Beda amplius quiddam dicunt, ut discipulos quidem Johannis, an Christus verus esset redemtor, dubitâsse, sed an mortem subiturus & ad inferos descensurus esset, eamq; ob rem ad eum missos fuisse. Sed non congruit interpretatio. Quo enim modo ex miraculis, utrum Christus moriturus & ad inferos descensurus esset, cognoscere potuissent?*

5. Similia occurrunt in Postillis *Eccii*, Wicelii & aliorum.

Arg. 9. Matth. 12. v. 39. *Sicut fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, sic erit Filius hominis in corde terræ. Cor terræ significat vel mortem, vel sepulchrum, vel inferos. At non mortem, quia cor terræ est aliquis locus subterraneus, mors autem non est locus. Non etiam sepulchrum. Nam cor est in profundissimo loco animalis, sepulchrum verò prope superficiem terræ. Ergo per cor terræ intelligitur infernus & quidem limbus.* Bellarm. d. l.

Resp. 1. Si vel maximè *per cor terræ* intelligeretur infernus, nondum tamen evi-

evictum foret, intelligi limbum, quia *à toto* indeterminatè posito *ad* certam ac determinatam *partem* non valet consequentia.

2. Per *cor terræ* quidam intelligunt mortē, quæ fuit sepulturæ antecedens. Anshelmus in h.l. *Nautæ sunt Judæi, piscis mors. Nautæ tradunt Jonam pisci & Judæi Christum morti. Piscis tertiâ die Jonam in portu evomuit & mors in tertia Christum firmitati vitæ restituit.*

3. *Cordis* nomine pro medio alicujus rei posito non semper intelligitur exacta medietas, sed ὡς ἐν πλάτει. Nihil ergo prohibet cordis nomine hoc loco intelligi *sepulchrum*. Ezech.27.v.4. in vulg. vers. de Tyro dicitur, *quòd in corde maris sita fuerit*, nec tamen Tyrus ita fuit intra mare, ut est cor intra animalis corpus.

Thomas in Catena aurea citat dictum Rabani *Jonas tribus diebus & noctibus fuit in ventre ceti, Christus in sepulchro.*

Jansenius in h.l. *Jonas præfigurabat Christum tribus diebus & noctibus in sepulchro.*

Emanuel Saa. *In corde, id est, in medio seu intra, quidam Doctores intelligunt sepulchrum.*

(Chrysostomus rationem singularem reddit hujus phraseos prædicto modo intellectæ. *Non dixit, in terra, sed in corde terræ, ut & sepulchrum ostenderet, & quòd nullus solā mortis apparentiam suspicetur.*)

4. Canonistæ *medium noctis* diluculo jungentes docent, *medium in aliquo dici, aut per æqualem distantiam terminorum, aut per interpositionem,* secundùm quam medii rationem, cùm octavâ horâ surgimus, *mediâ nocte surgere* dici possumus.

Turrecremata tract. 37. ad regulam Benedicti citante Durantio lib. 3. de ritib. Eccles. cap. 6.

Arg. 10. Luc. 16. v. 26. *Chasma inter nos firmatum. Chasma significat hiatum, ex quo apparet, nihil solidi fuisse interjectum inter locum damnatorum & sinum Abrahæ, sed utrasq; animas in eadem voragine fuisse, licèt multùm inter se distantes.* Bellarminus d.l. Staplet. in Prompt. Cathol. fer. 5. hebd. 2. Quadragesim. Anglo-Remenses in h.l. Suarez part. 3. Thom. q. 52. art. 1. Disp. 42. §. 2. Fevardentius lib. 8. Theomachiæ cap. 10.

Resp. 1. *Vulgata versio* in Concilio Tridentino pronunciata est authentica, à qua *nullo prætextu* Pontificiis liceat discedere. Illa verò *chasma* reddidit *per chaos*, quod est *rudis, indigestaq; moles*. Quomodo ergo nihil solidi interjectū? (Inde Augustinus Epist. 99. ex hac vocula planè contrarium deducit. *In his ipsis*, inquit, *tanti Magistri verbis, ubi ait dixisse Abraham, Inter vos & nos chaos magnum firmatum est, satis, ut opinor, apparet, non esse quandam partem & quasi membrū inferorum tantæ illius felicitatis sinū. Chaos enim magnum quid est, nisi quidam hiatus, multùm ea separans, inter quæ non solùm est, sed etiam firmatus est.* Macrina morti vicina apud Gregorium Nyssenum in ipsius vita sic orat. *Ne separet me chaos illud formidandum ab electis tuis.*)

2. Cajetanus per *chaos* dicit notari *inaccessibilitatem hinc inde firmatam ac immutabilitatem utriusq; status stabilitam.*

3. Emanuel Saa in h.l. per *chaos* intelligit *maximum intervallum, impeditamq; viam.*

4. Cornel. Jansenius in Conc. Evang.

 super

super h. l. in voce chasmatos metaphoram agnoscit. *Aliud*, inquit, *non significatur, quàm sic esse separatos damnatos à piis, ut impervius sit utrisq; ad alteros transitus. Quemadmodum in terra motu relicta & interjecta vorago & hiatus impervium reddit transitum ab una parte ad alteram: ita firmissimo decreto Dei tanquam chasmate disclusum & separatum esse statum beatorum à statu damnatorum, ut ab hoc ad illum & vice versâ nullus pateat transitus.*

5. Barradius tom. 3. lib. 4. Concord. Evang. cap. 6. ad h. l. sic commentatur. *Est sensus metaphoricus. Magnum chaos inter nos firmatum, hoc est, statutum est à Deo, ut nec nobis ad vos, nec vobis ad nos ullus pateat aditus, ideò fieri nequit, ut ad te Lazarus mittatur.*

6. Maldonatus ad h. l. sic commentatur. *Plerique per hiatum illum non loci intervallum, sed conditionis immutabilem firmitatem significari putant. Ita Ambrosius, Chrysostomus, Beda, Theophylactus, Euthymius in h l. & Augustinus lib. 2. qq. Evang. cap. 38. Probabilis opinio Nam siquidem de loci distantia ageretur, nullus tam procul locus est, ex quo non posset anima, præsertim quæ Spiritus est, ad locum, ubi dives erat, permeare. Quanquam mihi quidem loci etiam distantia videtur designari. Nam etsi Abraham, aut Christus potiùs in persona Abrahæ solam conditionis firmitatem declarare voluit, tamen dubium non est, quin metaphora à loci distantia ducta sit, & magni hiatus nomine non distantia solùm magna, sed etiam impermeabilis significetur, quemadmodum, si ab uno loco in alium vastus terræ hiatus esset, transiliri utique non posset &c.*

Et postea. *Valdè suspicor, summum hic cœlum designari, inter quod & infimum damnatorum locum, ubi dives erat, magnus utique erat hiatus.* (At si Abraham & Lazarus fuerant *in summo cœlo*, utique non fuêre *in limbo*. Subjicit quidem Maldonatus, *non quòd Abraham in cœlo esset, sed quòd ita loqui fingatur, quasi esset in cœlo*. Sed quilibet videt, hoc esse coactum & priori assertioni repugnare.)

7. Si nihil solidi est inter infernum damnatorum & limbum Patrum, ut disputat Bellarminus, quomodo cohibitus fuit ignis infernalis, ne vel flamma, vel fumus ejus ad limbum usque ascenderet, cum summa Patrum in limbo degentium molestia? miraculum hac ratione ponitur absque necessitate.

8. Idem Maldonatus d. l. hanc partem *non Historiam, sed parabolam esse*, docet. (Ex parabolis autem non ducuntur firma argumenta, nisi ipsa Scriptura monstret explicationem.)

Arg. 11. In eodem cap 16. Luc. v. 22. per *sinum Abrahæ* Peltanus lib. de Purgat. cap. 4. Maldonatus in cap. 16. Luc. Ambrosius Catharinus ibid. &c. intelligunt *limbum Patrum*.

Resp. 1. Apud Cornelium Jansenium in Concord. Evang. cap. 97. moriturus Martinus, *Abrahæ*, inquit, *me sinus excipiet*, & de eo canit Ecclesia. *Martinus Abrahæ sinu lætus excipitur*. (Atqui Martini anima non descendit in limbum, sed ab Angelis translata est in cœlum.)

2. Sadoletus lib 3. Epist. 5. per *sinum Abrahæ* ipsum cœlum beatorum intelligit. *Nusquam*, inquit, *ibi loca, sed res tantùm est descripta, cùm is, qui jacebat in miseriis, Lazarum vidit in beatitudine recumbentem, aut si in eo locus quærendus est, sinus Abrahæ est regnum cœlorum*. (Quam sen-

tentiam

tentiam probat oppositio textus inter inferos & sinum Abrahæ.)

3. Urget Fevardentius, quòd *Abraham & Lazarus in ipsius sinu potuerint invicem cum divite loquentes audiri & videri.* Sed respondemus ex Maldonato. *Quòd oculos dives ille levaverit, quòd cum Abrahamo locutus fuerit, quòd guttam aquæ, quâ linguam suam refrigeraret, postulaverit, parabola est, sumta non ex iis, quæ modò fiunt, sed ex iis, quæ post resurrectionem futura sunt, & ad nostrum captum accommodata.*

Et postea. *Jam diximus, neque cum Abrahamo, neque cum Lazaro* (divitem) *locutum fuisse, sed fictum esse in modum parabolæ sermonem.*

Arg. 12. Luc.23.v.43. *Hodiè mecum eris in Paradiso,* hoc est, *in limbo.* Dionys. Carthus. in illum locum. Maldonat. in cap.27.Matth.

Resp. 1. Maldonatus d.l. agnoscit, Cyrillum Hierosolymitanum Catech. 13. Chrysostomum homil. 2. de Cruce, Gregorium Nyssenum serm. de Resurr. Dom. Augustinum tract. 111. in Joh. per *Paradisum* intelligere *cœlum.*

2. Eccius tom. 1. homil. p. 563. itidem per *Paradisum* intelligit *cœlum.*

3. Cornelius Jansenius in cap. 147. Concord. Evang. *Dominus non post aliquot dies id se facturum pollicetur, sed hodiè, inquit, nec meliorem se dicit illius fore, sed quod majus est, illum, ut erat secum in cruce, ita secum futurum in Paradiso, hoc est, liberatum ab omnibus malis participem fore felicitatis & gloriæ suæ.* (Illud intelligitur per Paradisum, in quo & per quod conversus latro liberandus ab omnibus malis & particeps futurus cœlestis felicitatis & gloriæ. Atqui in limbo nondum fuisset liberatus ab omnibus malis, quia futurus fuisset in pœna damni, quæ omninò aliquod malum; nec particeps fuisset cœlestis felicitatis gloriæ, quia à beatifica Dei visione adhuc fuisset exclusus. Ergo per Paradisum non intelligitur limbus.)

4. Franciscus Lucas Brugens. ad hunc locum sic annotat. *In Paradiso, in æterna futuri seculi vita, in quieto, felicíq; justorum à morte loco, mihi socius in Paradiso & gaudio, ut es socius in cruce & pœna.* Subjicit quidem Lucas, *per Paradisum intelligi locum illum communem, in quo omnes Sancti ante Christi mortem congregati:* sed huic opinioni refragatur, quòd concedit, *promitti latroni vitam beatitudinemq́ æternam eo die incboandam,* beatitudo enim illa in beatifica Dei visione consistit, quæ à limbo exulat: Item quòd agnoscit 2. Corinth. 12. vers. 4. *Paradisi nomen accipi pro supremo cœlo perpetuo Dei conspectu beato,* in qua significatione etiam hoc loco accipitur. Deniq; quòd adducit & approbat dictum Augustini lib. 12. de Genesi ad literam cap. 34. *Quapropter anima illius latronis, cui dixit, hodiè mecum eris in Paradiso, non utique inferos præstitit, ubi pœnæ sunt peccatorum, sed aut illam requiem sinus Abrahæ &c. aut illum Paradisum, sive in tertio cælo, sive ubicunque alibi, quò post tertium cœlum raptus est Apostolus, si tamen non aliquid unum est diversis nominibus appellatum, ubi sunt animæ beatorum.*

Arg. 13. Joh. 12. v. 32. *Cùm exaltatus fuero, omnes traham ad meipsum.* In hunc locum Adamus Conzen. Jes. sic commentatur. *Verbis istis, traham omnes, significatur,*

catur, eos quoque Christum attraxisse, qui in sinu Abrahæ apud inferos morabantur & redemtionem expectabant.

Resp. 1. Gloss. ordin. ad h. l. *Non dicit omnes, ut de universitate hominum acciperes, sed omnia de integritate creaturæ.*

2. Thomas in Catena ex Augustino dilucidiùs hæc explicat. *Nō dixit omnes, sed omnia, non enim omnium est fides, non itaque hoc ad universitatem hominum retulit, sed ad creaturæ integritatem, id est, Spiritum, & animam & corpus, ad illud scil. quod intelligimus, quod vivimus, quod visibiles sumus, aut si omnia ipsi homines intelligendi sunt, omnia prædestinata ad salutem possumus dicere, aut certè omnia hominum genera secundùm innumerabiles differentias, quibus inter se præter sola peccata homines distant.*

3. Lyranus in h. l. *Subjecta est ipsi multitudo gentium per fidem &c. ex amore enim in cruce ostenso ad genus humanum, habet vim attractivam omnium mentium.*

4. Toletus, postquam sex diversas Patrum expositiones adduxisset, quarum nulla limbi mentionem facit, subjungit. *Existimo, hanc tractionem connexam esse cum ejectione seu expulsione Principis hujus mundi, eo enim ejecto & privato suo Principatu mundus totus, nempe omnes homines, quibus Diabolus dominabatur, transierunt in principatum & regnum Christi, tam credentes & boni, qui Christum secuti sunt & Diabolum deseruerunt, quàm mali & infideles, qui Diabolo volentes adhæserunt. Omnium enim est Dominus & Princeps Christus, quamvis, qui Diabolum sequuntur, sunt veluti subditi rebelles & inobedientes, non tamen propterea desinunt esse servi Christi & ad ipsius jurisdictionem pertinere, quia omnium est Redemtor, & omnium peccata in se punienda suscepit; omnibus libertatem, quantùm est, ex se obtinuit, & omnes tandem à morte revocabuntur.*

5. Cornel. Jansenius in cap. III. Harm. *Trahit ad se omnes Christus, quia misso Paracleto, quem hominibus morte suâ impetravit & meruit, efficit, ut omnes abrenunciato Dæmone per Christum superato, quem priùs in idolis colebant homines & cui per peccatum subjecti erant, illum sequantur credentes in eum & obœdientes illi, ac ipsum Dominum suum agnoscentes.*

6. Pergit Jansenius. *Cajetanus illud: omnia vel omnes traham ad meipsum, absolutè intelligit dictum de omnibus, non tantùm hominibus, sed Angelis etiam malis, omnesq́; tractos jam vel aliquando trahēdos ad Christum, quia omnes tandem, vel voluntarii, vel inviti illum agnoscent, esse solum verum Dominum.* (Nullus horum Interpp. quidquam de limbo hîc cogitavit.)

Arg. 14. Actor. 2. v. 27. & seqq. *Petrus apertis verbis affirmat, Davidem non ascendisse in cœlum, neq; de illo intelligi posse, quòd dixerat, non relinques animam meam in inferno, unde planum fit, Davidis animam derelictam esse in inferno, cùm à communi aliorum conditione non exciperetur. At in inferno damnatorum illum propterea fuisse, aut in sinum Abrahæ receptum non fuisse, nec ipsi hæretici dixerint.* Stapleton. in Antidot.

Resp. 1. Lyranus ad h. l. sic annotat. *Non enim David ascendit in cœlum, sed fuit sepultus & incineratus.* (Ergo non *absolutè*, sed [illegible] intelligendum, quòd David negatur ascendisse in cœlum, videlicet eo modo, quo Christus in cœlum ascendit, qui post resurrectionem & animâ & corpore im cœlum ascendit, atque

atque ad dextram Patris sui cœlestis consedit.

2. Pontificii fatentur, *Davidem tum temporis*, cùm Petrus hæc diceret, *fuisse in cœlos elatum*, quia Christus ipse jam ascenderat, ut Lorinus ad h. l. annotat. (Ergo non absolutè & simpliciter negatur, Davidem in cœlos ascendisse, sed certo modo Christi proprio.)

3. Quòd Dionysius Carthusianus, Lorinus & alii *per infernum* hoc loco intelligunt limbum, ad illud respond. Pagninus per שאול in Psal. 16. quem Petrus hîc adducit, intelligit *sepulchrum*.

Andradius in Defens. Conc. Trident. de hoc loco agens; *Nullum*, inquit, *erit inter Latina Græcaq; exemplaria dissidium, si animadvertamus, infernum hoc loco pro morte atque sepulchro Hebræorum dicendi more usurpari*.

4. Petrus Galatinus lib. 6. de Arc. capite 7. ipsum *infernum damnatorum* voce שאול indigitari asserit. Jam verò Christus non eo fine in infernum damnatorum descendit, ut ex eo quosdã liberaret, cùm ex inferno nulla sit redemtio.

Arg. 15. Rom. 10. v. 7. *Quis descendet in abyssum? Id est Christum à mortuis revocare. Ergo Christus post mortem fuit in abysso. Non potest autem nomine abyssi intelligi status damnatorum, neque potest intelligi sepulchrum &c. Fuit igitur Christus post mortem & ante resurrectionem in abysso, quæ longissimè abest à cœlo, id est, in profundissimis terræ partibus.* Bellarm. lib. 4. de Christo capite 12. §. Quintus locus.

Resp. 1. Lyranus ad h. l. sic annotat. *Glossa exponit passum istum de descensu Christi in limbum, quem sequuntur Expositores nostri communiter. Sed quia expositio ista non videtur concordare in aliquo cum sententia Deuter. 30. unde accipitur hæc Scriptura, nec etiam cum litera sequenti, ut patet intuenti, ideò aliter potest exponi sic. Ne dixeris in corde tuo, quis ascendet in cœlum, negativè. Id est Christum deducere, id est, dicere, quòd nondum venit in mundum adductus per obœdientiam Patris. Aut quis descendet in abyssum, similiter negativè. Hoc est Christum à mortuis revocare, id est, dicere, quòd non fuit mortuus, & nec per consequens resurrexit à mortuis vitam immortalem inchoando. Utrumq; enim dicebant Judæi tempore Apostoli & adhuc dicunt negando, Christum venisse & per consequens resurrexisse à mortuis. Hæc expositio consonat literæ sequenti.*

2. Salmero Disp 32. in Epist. Roman. p. 630. sic differit. Pro his verbis. *Quis descendet in abyssum, in Deuteronomio habemus. Quis è nobis poterit transfretare mare? Et transfretationem vocant Hebræi descensionem in abyssum, abyssus autem significat fundum maris, sive profundas aquas.* Et paulò antè. *Hoc est Christum à mortuis revocare, id est, ejusmodi dubitatio, an peccatores, qui egerunt pœnitentiam, apud inferos detineantur, est implicitè dubitare, an Christus ad inferos descenderit & mortem devicerit, quâ devictâ ad Patrem per resurrectionem rediit.* (Nihil ergo hîc de limbo, sed de damnatorum inferno agitur.)

3. Bened. Pererius Disp. 3. in cap. 10. Rom. p. 602. eodem modo accipit. *Ne dixeris, Quis descendet in abyssum, hoc est ad inferos, ut ex aspectu inferorum factus certior agnoscat, an pœnitentes detineantur apud inferos. Hæc enim dubitatio secum habet complicatam illam dubitationem, utrum*

Christus devictâ morte resurrexerit & in cœlum ascenderit.

4. Bened. Justinianus ad h. l. *Cum justitia fidei unius Christi merito tribuatur, ne existimes, inquit Paulus, hoc à te exigi, ut in cœlū ascendas, ut inde Christum evoces, vel in abyssum penetres, ut inde illū ad vitam revoces, cùm satis sit, si illum hominū causâ hominem factum esse credas & vitâ functum ad inferos penetrâsse, mox redivivum remeâsse ad superos.*

5. Cornelius à Lapide ad h. l. *Sensus est. Ne dicas, ad certitudinem fidei & ad justificationem opus est Christo præsente, ut eum videamus, ejusq; aspectu & præsentiâ sanemur & justificemur. Itaque ipse, vel cœlo, vel inferno revocandus est. Non putes, hoc à te peti, propinquus enim & facilis jam justificationis modus est, si in Christum credas mortuum & resuscitatum licèt absentem, & corde ac ore idipsum profitearis.* (Nec in hac expositione, quam tamen non approbamus, quidquā de limbo habetur.)

Arg. 16. Eph. 4. v. 8. ex Ps. 68. v. 19. *Ascendens in altum captivam duxit captivitatem.* Bellarm. lib. de Beatit. Sanct. cap. 3. *Quid per captivitatem potest intelligi, nisi multitudo sanctarum animarum, quas ex limbo ad cœlum evexit, ut Ambrosius exponit.*

Resp. 1. Salmeron tom. 15. Disp. 9. in Epist. ad Eph. *Videtur Apostolus alludere ad morem triumphantium, qui ante se ducebant victos & vinctos, sive captivos. Nam ita dixit magnus Poëta de Augusti triumpho.*

Incedunt victæ longo ordine gentes,
Quàm variæ linguis, habitu tam vestis & armis.

(Hæc expositio conformis est Apostolicæ explicationi Col. 2. v. 15. non autem congruit opinioni de limbo, quia animas Sanctorum Christus non duxit victas & vinctas in triumpho.)

2. Cornelius à Lapide in h. l. *Captivam duxit captivitatem, activam, scil. peccatum, mortem, Diabolū, infernum, idola, Tyrannos, qui nos captivaverant, Christus in triumphū duxit. Ita Chrysostomus & Vatablus.* (Quod Cornelius addit, *Christum etiam captivā duxisse captivitatē passivam, ut sit sensus, Patriarchas, Prophetas, aliosq; sanctos eruens captivitate inferni sanctâq; & beatâ jam Christi captivitate captivos Christus triumphans secum in cœlū duxit;* non congruit *phrasi Scripturæ*, quippe quæ de captivitate *activa*, h. e. de captivantibus alios à victore iterùm captivatis eam accipit, Judic. 5. v. 12. Nec congruit *rei ipsi*. Quia eductio Patriarcharum, Prophetarū & aliorum Sanctorum non esset captivatio, sed potiùs ex captivitate liberatio & in felicem libertatem ac liberam felicitatem translatio.)

3. Genebrardus in Ps. 67. (Hebr. 68.) v. 20. ad verba. *Ascendisti in altum &c. Est Apostrophe ad Christū Deum in cœlos ascendentem & de peccato, morte, inferno, Diabolo, idolis & idolorū cultoribus triumphantē. Captivos hostes fecisti, qui tuum populum opprimebant, eos captivos fecisti & subegisti.* (Captivitatis ergo vox sumitur *activè*, pro captivātibus; non *passivè* pro captivatis.)

4. Estius in Comm h. l. postquam expositionem de liberatione animarū ex limbo posuisset, subjungit. *Alii per captivitatem intelligunt Satanā & mala per eum invecta, peccatum, mortem, maledictionē, hæc enim Theophylactus captivitatem exponens enumerat.* (Objicit quidē huic expositioni Estius, *quòd Satanas captus & alligatus sit non propriè per ascensionē Christi, sed per crucem*

crucem, quæ præcesserat. Sed distinguendũ est inter *victoriam* ab hoste reportatã & inter gloriosum *triumphum*, qui victoriam consequitur, illam tribuit Apostolus Christi passioni & morti, hunc verò ipsius in cœlum ascensioni.)

5. Idem Estius aliam expositionẽ ibidem subjungit, quam nequaquã rejicit. *Alii*, inquit, *mentem Apostoli sic explicant, Christus postquã gloriosus in altitudinẽ cœlorum ascendit, multos homines ex omni gente cepit captivos, idq; per Apostolos suos, quos fecit hominũ piscatores, & quorũ Principi dixerat. Ex hoc jam homines capies, Luc. 5. Captivos, inquam, cepit felici captivitate, quando Tyrannide Diaboli liberatos sic illos sibi subjecit ac in potestatem redegit, ut non modò sanctâ libertate per caritatem ipsi servirent, sed & filios ac fratres suos eos faceret, atque in spem hereditatis assumeret. Hunc sensum suggerunt Thomas in Commentario & Jansenius in mystica paraphrasi, Psal. 67.*

Arg. 17. Ex eod. cap. Eph. 4. v. 9. urgent verba Apostoli, *Descendit in inferiores partes terræ.* Bellarm. lib. 4. de Christo cap. 12. §. Sextus locus. *Per inferiores partes terræ non potest intelligi sepulchrum Christi, quod fuit supra terram, nec hæc ima terra, quia inferior pars terræ non significat totam terram, sed unam partem, eamq; aliis inferiorem. Ergo intelligitur limbus.*

Resp. 1. Thomas & Cajetanus accipiunt de terra habitabili. Verba sic habent. *Quia autem dicit in inferiores partes terræ, quamvis possit intelligi de partib. ipsius terræ, distinguendo in ipsa partes superiores & inferiores, appellando partes inferni inferiores partes, ad quas Christus descẽdit secundum animam: planius tamẽ intelligitur appositum terræ ad determinandum inferiores partes. Infima enim pars mundi est terra, ad differentiã inferiorũ partium cœli, quæ sunt in aëre; ac si apertius dixisset, quia descendit primùm ad inferiorem partẽ mundi terram.*

2. *Limbus*, ut ipsum nomen indicat, juxta Pontificiorum hypothesin non est in inferioribus terræ partibus, sed potiùs *infernus damnatorum.* Ergo descensus Christi ad infernum damnatorum, non autem descensus in limbum in his verbis describitur.

3. Cornel. à Lapide in h. l. adducit & approbat dictum Chrysost. *Descendit ad infimas partes, post quas non est aliud quid, & ascendit super omnia, ultra quæ non sunt alia.* (Atqui post limbum adhuc est aliud quid inferius, videl. infernus damnatorũ in centro terræ. Ergo nõ limbus, sed infernus damnatorum hîc intelligitur.)

4. Estius in Comm. h. l. fatetur, *quosdam per inferiores partes terræ intelligere terram ipsam, ad quam descendit Christus per incarnationem.* Hunc sensum dicit, *Thomam non rejicere, Cajetanum, Catharinum & Ariam amplecti.* Fatetur etiam, expositionẽ illam, quæ de descensu Christi in limbum hunc locum accipit, *non esse certam, probabilitatem tamen habere.*

Arg. 18. Ex eod. cap. v. 10. urgent verba, *ut impleret omnia.* Bellarmin. lib. 4. de Christo c. 12. §. At nos &c. *Voluit Christus descendere usq; ad verũ infernũ, sicut descenderat in terras, ut præsens visitaret omnes partes regni sui, quod tripartitum est, juxta illud Philip. 2. ut flectatur omne genu cœlestium, terrestrium & infernorum, ubi Græcè est καταχθονίων, id est, subterraneorum, quâ voce non possunt intelligi cadavera, quæ sunt in sepulchris, illa enim, etsi subterranea sunt, tamen non possunt in nomine Jesu genua flecte-*

flectere, hoc est, honorem illi præstare; sunt ergo in locis subterraneis aliqui Spiritus, qui Christo reverentiam exhibere debent & ad eum locum Christus descendit, ut se totius mundi Regem ac Dominum declararet.

Resp. 1. ad locum Eph 4. v. 10. Primò, Thomas Aquinas, Lyranus, Cajetanus &c. exponunt *de impletione Scripturarum.* Emanuel Saa. *Ad implenda omnia, quæ promissa & scripta erant de eo.* Secundò, idem Thomas, Glossa interlin. & Dionysius Carthusianus, accipiunt *de impletione donorum gratiosa. Ut impleret,* inquit Dionysius, *omnium hominum genera, id est, quosdam de universis generibus hominum donis & gratiis Spiritus sancti.* Tertiò, Cornelius à Lapide septem affert expositiones. *1. Ut dominans in cœlis & toto mundo mittensq; Spiritum sanctum, regna omnia suâ fide, religione, cultu impleret, inquit Anshelmus. 2. Ut omnes electorum Angelorum & hominum sedes ac numerum restauraret, impleretq;. Ita idem Anshelmus. 3. Ut superis & inferis, sicut & terrestribus sanguinem suum ostenderet profuisse, itaq; se fructu sanguinis sui implesse omnia mundi loca. Ita Hieronymus. 4. Ut omnia impleret, quæ de ipso prophetata erant. Ita Chrysost. 5. Ut concluderet suam peregrinationem & opus redemtionis nostræ, cujus finis & terminus est, ascensus tum Christi, tum noster in cœlum. Ita Thomas. 6. Ut è cœlo omnis generis gratiarum, donorum ac Angelorum custodum missione pro sua majestate Ecclesiam impleret. Ita Ambrosius Epist. 16. 7. Christus successivè ex uno in alium locum descendit & ascendit, scil. ex inferis cœlum transeundo, ut in imo, summo & medio mundi spacio suam declararet gloriam & virtutem, ubiq; suos electos liberans, hostesq; suos spolians & debellans, sicq; indicaret, se imperium in omnes omninò creaturas habere &c.* (Hæc expositio præsupponit, esse limbum, non autem ex textu Apostolico eum probat. Argumentum enim tale est. Christus implevit omnia. Ergo & limbum. Rectissimè de universali ac plenario Christi hominis in cœlo ac terra præsentis & regnantis dominio hic locus accipitur, ut suo loco demonstratur.)

2. ad locum Phil. 2. Resp. 1. Thomas lect. 3. super h. l. per καταχθονίων intelligit *Dæmonas, qui, si non voluntariè & ex affectu reverentiæ, tamen involuntariè & ex sensu potentiæ Christo genua flectere, id est, imperium ejus agnoscere coguntur.*

2. Bellarminus lib. 1. de Purgat. c. 8. §. Nonus locus &c. *Per illud infernorũ non improbabiliter intelliguntur Dæmones.* (Ergo ex [illegible] τῶν καταχθονίων nondum evictus est limbus Patrum.)

Arg 19. Colos. 2. v. 15. *Expolians Principatus & potestates traduxit confidenter.* Hunc locum Thomas part. 3. Summæ q. 52. art. 1 Cajetan. in Comm. & alii *de liberatione Patrum ex limbo* accipiunt.

Resp. 1. Laurentius Valla in h. l. sic commentatur. *Nescientes, quid nunc significat, traduxit, exponunt, transtulit longè ab hoc regno ad cœlum, cum significet, exemplum ignominiæ effecit, ut in principio Matthei exposuimus. In Græco n. est* δειγματίσας. Similia occurrunt apud Erasmum in Annot.

2. Johannes Gagnæus ad hunc locum sic scribit. *Traducere hîc sumitur pro ignominiâ afficere & velut exemplum & spectaculũ omnibus proponere, quomodo in triumphis per urbem circumagere captivos victores*

ctores solent: ita Christus victor in cruce Diabolicis potestatib. spolia detraxit, triumphans illos in semetipso, hoc est, in semetipso de illis triumphum agens confidenter & palàm illos traduxit ignominiosè superatos omnibus ostentans. (Hæc non conveniunt liberationi Patrum ex limbo.)

3. Estius ad h.l. *Principatus seu potestates adversarias, hoc est, Dæmones exutos ac spoliatos imperio quod habebant in homines, palàm omnibus ostentavit, omnibusq; spectandos exhibuit in triumpho, quem de iis egit &c. Schema sermonis Apostolici sumtum à victoribus, qui precipuos ac potentiores captivos in triumpho cum ostentatione ducere solent.* (Nihil de Patribus in limbo habet, sed ad Dæmonas totum textum Apostolicum applicat.)

4. Cornelius à Lapide expositionem de liberatione ex limbo refellit. *Nota,* inquit, *verbum traduxit, quod sic explicat Anshelmus, Christus animas Sanctorum ex inferis traduxit ad cœlum. Sed Græcè est* ἐδειγμάτισεν, *id est, traduxit & circumduxit in triumpho, uti solent triumphatores hostes & prædam in triumpho circumducere, ostentare & omnibus spectanda exhibere: sic Christus quasi triumphator suos hostes, scil. Dæmones suâ potestate, quam habuerant in homines, jam dejectos & à se victos in triumphum duxit, Deoq; & Angelis ostentavit.*

Et postea. *Paulus utitur metaphorâ triumphi, indicare volens, crucem esse currum triumphalem, in cujus summa parte sedet Christus triumphans & in parte ima trahitur Diabolus alligatus & ostentatur quasi in pompa. Id enim significat Græcum* ἐδειγμάτισεν *&* θριαμβεύσας. Similia occurrunt apud Bened. Justinianum, ubi inter cætera expositionem de liberatione Patrum ex limbo hisce perstringit verbis. *Qui Græcæ vocis* ἐδειγμάτισεν *vim ignorant, de traducendi verbo ingeniosè quidem, sed prorsus extra rem philosophantur.*

Arg. 20. Hebr. 6. v. 20. *Usque ad interiora velaminis, ubi præcursor noster pro nobis introiit Jesus. Hic Christus dicitur intrâsse cœlum, tanquam præcursor reliquorum. At non fuisset præcursor reliquorum, si justi V. Testamenti ante illum intrâssent.* Becanus in Append. Disp. de Purgat. Calvin. capite 1. p. 43.

Resp. 1. Salmeron Disp. 23. in 1. Corinth. 15. statuit, *Christum ideò vocari primitias resurgentium, quia est initium, exemplum & jus resurrectionis, in quo videmus, quomodo resurrecturi sumus integri in hoc corpore.* (Quemadmodum ergo Christus respectu resurrectionis suæ rectè dicitur *primitiæ resurgentium,* quamvis aliqui ante ipsum in V. Testamento ex mortuis resurrexerint, non tantùm ad hanc vitam, ut suscitati ab Elia & Elisæo, sed etiam ad beatam & æternam vitam, ut Moses, quia ipse *propriâ virtute* resurrexit & *resurrectionis autor* cæteris extitit: ita quoque respectu suæ in cœlos ascensionis rectè dicitur *præcursor,* quamvis Sancti V. Testamenti in cœlum sint recepti, quia ipse *propriâ virtute* in cœlum ascendit & *ascensionis autor* cæteris extitit, Johan. 3. v. 13. cap. 14. v. 2. Sicut *Agnus ab origine mundi mactatus fuit,* Apocal. 13. v. 8: ita ab origine mundi etiam *præcursor fuit in interiora velaminis pro nobis,* passionis, mortis, resurrectionis & ascensionis suæ merito nobis præcurrens, *viam præparans, pro nobis interpellans,* Johan. 14. v. 2. Hebr. 7. v. 25. cap. 9. v. 24.)

2. Idem Salmeron, Cornelius à Lapide,

pide. Estius & alii in explicatione loci illius Apostolici nullam *limbi* mentionem faciunt. Et meritò. Nam si vel maximè inter cæteras causas Christus etiam ideò dicatur *præcursor*, quia *primus* ante reliquos omnes *in cœlum introiit*, (quod tamen Enochi, Mosis & Eliæ exempla vix admittunt) ex eo tamen non posset inferri, animas Sanctorum in V. Test. ante Christi ascensionem defunctorum non esse translatas in cœlum, cùm *præcursor* dicatur ratione eorum, qui ex mortuis resuscitati animâ & corpore in cœlum evehentur.

3. Benedict. Justinianus ad h.l. *Christus dicitur præcursor pro nobis, quia nostro veluti nomine præcurrit, ut nos sequamur. Ut enim ait Chrysostomus, præcursor aliquorũ est præcursor, sicut Johannes Christi, nec omninò multum est intervalli aut distantiæ inter præcursorem & eos, qui consequuntur.*

Arg. 21. Hebr. 9. v. 8. *Hoc significante Spiritu sancto nondũ propalatam esse viam Sanctorum adhuc priore tabernaculo habente statum. Via ergo cœlorum nondum fuit manifestata tempore V. Testamenti. At sanè fuisset manifestata, si tot Patriarchæ & Prophetæ fuissent ingressi.* Becanus d.l.

Resp. 1. Thom. in Hebr. 9. lect. 2. *Durante V. Testamento, via Sanctorũ scil. Christus, qui dicit Joh. 14. Ego sum via, nondum venerat. Ipse enim est ostium, per quod patet introitus in Sancta sanctorum, Johan. 10. v. 9. sed non erat propalatus, quia adhuc latebat sub figuris lisere obumbratus.* (In Græco est, μήπω πεφανερῶσθαι τὴν τῶν ἁγίων ὁδὸν *nondum conspicuam vel manifestatam factam fuisse viam ad Sanctum sanctorum* in V. Testamento, sicut postea in N. Testamento. Non ergo Græcum verbum opponitur *clausuræ*, sed *obscuritati*. *Viam*, h. e. Christum Joh. 14. v. 6. *nondum fuisse propalatã*, statum adhuc habẽte tabernaculo V.T. h. e. non fuisse apertè revelatum & manifestatum Christum, sed sub involucris typicis videl. Ceremoniis Leviticis adumbratum.)

2. Dionys. Carthus. in Comm. per viam itidem intelligit Christum, qui tempore V.T. nondum fuerit manifestatus.

3. Salmeron Disp. 18. ad Hebr. ex contextu ostendit, *Apostolum hoc velle, quòd adhuc velum steterit ante Sanctũ sanctorum & nondum fuerit scissum à summo usq; deorsum, ut postea fuit, quodǵ velum adhuc fuerit ante oculos mentis Judæorum in Mosis lectione. Nam summus Pontifex semel ingressus in anno pro se & populi ignorantiis non sine sanguine offerebat, & quid ibi ageretur, nemo videre poterat, quia adhuc sub velo latebant sancta cœlestia.* Eodem modo exponit Cornelius à Lapide. (Quamvis verò uterq; hunc typum rectè applicet ad antitypum, videl. significatũ per id fuisse, quòd sacrificia V.T. per se & ex se non aperuerint viam in cœlũ, Christum verò in sua passione verum & unicũ propitiatorium sacrificium obtulisse, per quod via in cœlum ac liber aditus ad thronum gratiæ patefactus est, in cujus significationem velum templi in ipsius passione fuit scissum, ex eo tamen inferri nequit, *animas Sanctorum ante Christi passionem defunctorum à cœlo penitus exterris fuisse*, quia passio Christi profuit, antequam fuit, unde *Agnus ab origine mundi* dicitur *occisus*, Apoc. 13. v. 8. Christus suâ passione non solùm aditum in cœlum, sed etiam remissionem peccatorum nobis promeruit. Nemo tamen cogitare debet.

debet, ante Christi passionem fidelibus in V.T. non fuisse remissa peccata.)

4. Estius in Comm. h.l. talem profert explicationem, quæ Becani argumentũ penitùs infringit. *Sanctorum via*, inquit, *est gratia N. Testamenti per quam nobis aditus est ad cœlum. Hæc via tempore V.T. nondum erat propalata seu manifestata. Nam etsi nemo fuerit unquam justificatus, nisi per gratiam N.T. cujus autor est Christus, non tamen ante Christi adventũ manifestata fuit ea gratia, id est, palàm cognita & prædicata, sed latebat sub umbris Ceremoniarum veteris legis & à paucis spiritualibus ad N.T. pertinentibus apprehendebatur. Deniq; post adventum Christi prædicato ejus Evangelio ac legalibus umbris per ejus passionem remotis manifestari cœpit ac palàm agnosci. Ad quod significandum, moriente Christo, velũ templi scissum fuisse, legimus, à summo usq; deorsum. Mat. 27. Hunc sensum tradit etiã Hasselanus.*

5. Idem Estius Becani interpretationem ibidem refellit. *Alii putant*, inquit, *Apostolum hoc dicere. Durante statu veteris legis, hoc est, usque ad mortem Christi cœlum hominibus, quantumlibet justis, mansisse clausum, ipsâ verò ejus morte reclusum & apertum fuisse, ut ingressus pateret animabus sanctis. Verùm non dicit Apostolus, nondum apertam Sanctorum viam, sed nondum propalatam, Græcè manifestatã, Syriacè revelatam. Hoc autem sensum habet, quem dixi.*

6. Benedictus Justinianus Heb. 9. v. 8. n. 2. *Morte Christi velum, quod Sanctum sanctorum velabat, scissum est, quo significatum est, jam fore post Christi mortem aperta atq; conspicua, quæ obscurè in umbris & typis latebant.* (Eodem modo exponunt Origenes tract. 35. in Matth. Cyrillus Alexandrinus lib. 12. in Joh. c. 37. Theodoretus orat. 9. in Dan. Ambros. lib. 6. in Luc. Hieronym. in c. 27. Matth. Augustinus in Ps. 67. & 70. Leo serm. 10. de passione.)

Arg. 22. Hebr. 11. v. 39. *Hi Sancti V. Testamenti non sunt consecuti promissiones, ut non sine nobis consummarentur, hoc est, Patres V. Testamenti ante Christi adventum ad cœlum aspirare non poterant, erant enim in limbo, priusquam Christus per ascensionem aditum eis ex limbo liberatis aperuisset.* Anglo-Remens. in h.l. Becanus d.l. Cornel. à Lapide in h.l. Maldonatus Joh. 14. v. 2.

Resp 1. Alfonsus de Castro lib. 3. adv. hæres. verbo Beatitudo hæresi 6. *Fatemur, illos non accepisse repromissionem, quoniam resurrectio corporum, quam Deus Sanctis suis repromisit, adhuc differtur, ut simul omnes resurgamus, quatenus in communi gaudio omnem majus fiat singulare. Et ita expectent, donec omnes resurgamus, Deo ita sapienter ordinante, ut non sine nobis consummarentur, h.e. ut non sine nobis perciperent consummatam beatitudinẽ animæ & corporis. Et propter hoc non dixit, ut non sine nobis bearentur, sed dixit, ut non sine nobis consummarentur, quia licèt sine nobis beatitudinem animæ sint consecuti, tamen perfectã & consummatam animæ & corporis beatitudinem non sine nobis assequentur.*

Et postea. *Hanc repromissionem, quæ de corporis immortalitate data est, Sancti nondum acceperunt, ut integrã & perfectam beatitudinẽ sine nobis non haberent. Alias tamen promissiones, quæ videl. de animarum gloria datæ erant, jam acceperunt, quoniam jam Deum vident, jam adimpleti sunt lætitiâ cum vultu Dei, in illo exultant, illo fruuntur, alioqui sibi Paulus non constaret, quia superiùs de iisdem Sanctis loquens dixerat. Adepti sunt promissiones.*

2. Ribera in Comm. h. l. §. Altera expositio. *Loquitur Apostolus de consummata beatitudine corporis & animæ, dum eâ, quæ corporis est, carent. Et hic est, ut Augustinus exponit, germanus hujus loci sensus, quia non est scriptum, ne sine nobis remunerentur, sed ne consummarentur, nec enim consummatam beatitudinem habent animæ.*

Bellarminus lib. 1. de Beat. Sanctor. cap. 3. *Dico per repromissionem, quam nondum erant adepti, intelligi perfectam beatitudinem corporis & animæ, quam Sancti nondum sunt consecuti, quæ est communis Patrum expositio. Non ait, ne sine nobis remunerentur, inquit Augustinus, sed ne consummarentur.* Eodem modo exponunt Suarez tom. 2. in Thomam q. 53. art. 3. & alii plures.

3. Blasius de Viega in cap. 1. Apocal. sect. 11. p. 28. *Illud, non acceptis repromissionibus, ad mysteria gratiæ & incarnationem Christi referendum, ut non sine nobis, inquit, consummarentur, quia nimirùm perfecta consummatio in lege gratiæ completa est.*

4. Salmeron Disp. 21. in cap. 11. Hebr. *Abraham, Isaac & Jacob varias temporalium bonorum acceperunt promissiones, ut de propagatione seminis, de Christo ex gente illa nasciturо & de terra Canaan, quas dum viverent, non acceperunt. Peregrini enim fuerunt super terram & de promissis nil ferè præter conceptum S*[illegible] *viventes obtinuerunt, ut eâ ratione dictum sit. Juxta fidem omnes defunctos fuisse non acceptis promissionibus, ut sit sensus, omnes sic mortuos, ut adhuc sic fidem retinerent. Nam si accepissent, dum viverent, non essent defuncti in fide. Quod enim habetur & possidetur, non creditur.*

5. Estius in Comm. expositionem de *consummata beatitudine corporis & animæ* non solùm multis confirmat, sed etiam præfert illi, quæ *de animæ beatitudine ad Christi usque adventum suspensa* locum hunc accipit. *Orthodoxi*, inquit, *de sensu variant. Nonnulli promissionem intelligunt Patribus factam de incarnatione & adventu Christi. Hanc enim promissionem sine nobis, id est, ante nos non acceperunt, quia demùm in plenitudine temporis & non antè incarnari oportuit Filium Dei &c. Alii exponunt Apostolũ de promissione cœlestis beatitudinis, quæ consistit in Dei visione, hoc sensu. Patres antiqui non acceperunt illam promissionem statim à morte, sicut nunc sancti accipiunt, sed expectare debuerunt tempus novæ legis, ut non sine nobis, qui in tempora novæ legis incidimus, consummarentur, id est, beati fierent secundùm animas &c. Alii verò pleriquè tam Græci, quàm Latini* (nota) *sic exponunt Apostolum. Non acceperunt promissionem, scil. perfectè seu consummatè. Perfectè enim accipietur promissio, quando resuscitatis ad immortalitatem corporibus sancti homines cum Christo regnabunt in cœlis. Nam ante id tempus animæ solæ regnant & beatæ sunt, non homines, nisi synecdochicè. Loquitur autem Apostolus de hominibus. Hic sensus, ut communior est aliis, ita & multò probabilior, quem & Augustinus tradit in Epist. 99. ad Evodium & tract. 49. in Joh. Et Chrysostomus in Comment. publicè explicat, & Erasmus sententiâ in melius mutatâ sequitur in paraphrasi. Probabilior, inquam, primò, quia id vult extrema pars, quâ non dicit, ne sine nobis remunerarentur, sed, ut non sine nobis consummarentur, id est, consummatam ac totam, quæ promissa est, acciperent remuneratioñẽ. Deinde, quia paulò antè de quibusdã dixit,*

ut,

ut meliorem invenirent resurrectionem. Agit ergo de consummatione, quæ per resurrectionem fieri debeat. Denique sensum hunc postulat exhortatio capitis præcedentis, à qua transiit ad fidei commendationem & ad excitandam imitationem eorum, qui per fidem Deo placuerunt. Erat enim illa exhortatio ad ferendas patienter afflictiones contemplatione remunerationis in fine seculi recipiendæ, quod probant illæ sententiæ. Tantò magis, quantò videritis appropinquantẽ diem. Item. Patientia vobis necessaria est, ut reportetis promissionem. Adhuc enim modicum aliquantulum, qui venturus est, veniet & non tardabit. Quæ verba pertinere ad remunerationem in glorioso Christi adventu expectandam patet ex contextu.

6. Idem Estius refellit primarium argumentum, quod pro astruenda expositione de dilata animæ beatitudine afferri solet. *Quòd verò* (inquit) *pro secundo sensu afferebatur ex cap. 12. Hebr. (Et Spiritus justorum perfectorum, id est, animæ justorum consummatorum, est enim idem in Græco verbum, quod in cap. 11. ex quo apparet, consummationem intelligi, quam nunc habent animæ Sanctorum) non probat. Nam consummare & consummatio non uno prorsus modo semper accipitur in hac Epistola, sed pro subjecta materia latiùs aut strictiùs, manente tamen generali significatione perfectionis. Consummantur enim peccatores, dum justificantur. Et ita sæpè locutus est Apostolus in præcedentibus hujus Epistolæ. Consummantur autem justi, vel secundùm animas, dum in cœlum recipiuntur post mortem, & accipiunt eam beatitudinem, quæ animabus competit, & hoc modo loquitur capite 12. vel simpliciter & sine synecdoche, quomodo accipiendus est præsens locus, ubi de justis hominibus absolutè loquitur. Juxta quem modum etiam Christus legitur per passiones à Patre consummatus, Hebr. 2. & 5. Nam profectò adversus secundam expositionem potest opponi, quod Enoch nondum sit consummatus secundùm animam, ut neque Elias, hi tamen comprehenduntur illo generali Apostoli sermone, & hi omnes testimonio fidei probati &c.*

Arg. 23. 1. Petri 3. v. 19. *Christus iis, qui in carcere erant, Spiritibus prædicavit, qui increduli fuerunt aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noæ, cùm fabricaretur arca. Hîc dicuntur animæ in carcere fuisse, non ergo erant in cœlo, nam ridiculum est dicere, animas in cœlo tanquam in carcere inclusas fuisse, cùm cœlum sit Dei sedes.* Bellarm. d. l.

Resp. 1. Thomas p. 3. q. 52. art. 2. secutus Augustinum Epist. 99. ad Evodium *per Spiritus in carcere constitutos* intelligit homines, qui erant temporibus Noæ, quorum animæ erant in corpore mortali tanquam in carcere, quia corpus est carcer animæ. Illis prædicavit Christus Noæ temporibus non secundùm humanam Naturam, quippe quam nondum assumserat, sed secundùm divinã Naturam per internam inspirationem aut per linguam Noæ illis, qui increduli fuerunt. Eodem modo exponunt Lyra, Hugo, Dionysius.

2. Ab hac expositione non longè abit Hesselius, qui putat, *vocationem gentium* hîc à Petro describi velut explicante, quod dixerat, *Christum pro injustis esse mortuum.* Nam Prophetæ describunt gentes infideles tanquam *vinctos, obtenebratos, vectibus ferreis & portis æreis conclusos & incarceratos*, Psal. 107. Es. 42. & 49.

3. Andradius lib. 2. Defens. fid. Trid. p. 121. negat, *limbum Patrum* ex hoc loco elici posse. Ipse verò sic interpretatur. *Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, justus pro injustis, ut nos offerret Deo, mortificatus quidē carne, vivificatus autem Spiritu, in quo Spiritu jam olim ipse veniens prædicavit Spiritibus illis, qui nunc in carcere meritas jā infidelitatis suæ pœnas luunt, quippe qui Noë recta monenti & arcam Dei jussu construenti fidem habere nunquam voluerunt.*

4. Rectè autem negat de limbo hîc agi. Nam expositio illa nec verbis Apostoli, nec hypothesibus Pontificiorum congruit. Non illud, quia de anima Christi nō potest commodè dici, quòd fuerit ζωοποιηθεῖσα, nec meminit Apostolus ullius *liberationis*, vel *translationis* ex carcere in vitam æternam, sed tantùm *prædicationis*, nec facit mentionem sanctorum Patrū, sed eorum, *qui temporibus Noæ* aliquando fuerunt ἀπειθεῖς, increduli. Non hoc, quia Apostolus dicit, *Christum mortificatum esse carne, vivificatū verò Spiritu*, in quo *prædicaverit Spiritibus in carcere*. Quando autem *caro & Spiritus* in persona Christi opponuntur, *Spiritus* divinitatem, *caro* humanitatem significat. Jam verò Pontificii dicunt, *Christū secundùm animam tantùm ad inferos descendisse.* Apostolus insuper dicit, *Christum prædicâsse illis, qui aliquando increduli fuerunt.* Pōtificii verò statuunt, in limbo illo, ad quem Christus descendit, tantùm pios & fideles fuisse. Nec ulla apparet ratio, si Apostolus de limbo loqui voluisset, cur illorum tantùm, qui temporib. Noæ vixerunt, mentionem facere voluerit? Inde Gagnæus negat, se videre posse, quomodo ex hoc loco colligatur hic descensus Christi fuisse fructuosus.

5. Glossa interlinearis φυλακὴν exponit *carcerem tenebrarum & infidelitatis*. (Sumitur enim φυλακὴ in Scripturis, vel pro vigilia nocturna, vel pro custodia & carcere, in quo detinentur sontes. Hîc non intelligitur *vigilia*. Ergo *carcer*, proinde in malam partem accipitur pro loco, in quo detinentur, qui divinæ justitiæ sunt obnoxii.)

6. *Quidam ex Catholicis, referente Salmerone Disp. 6. in 1. Petr 3. hunc locum de purgatorio carcere interpretantur. Primò, quia ait, his, qui increduli fuerant aliquando scil. tempore, quo fabricabatur arca, postea tamē, adveniente tantâ aquarū copiâ, crediderunt & pœnitentiam egerunt. Secundò, quia dicitur Christus Spiritibus mortuorū prædicâsse & quia incredulis & obstinatis prædicandū non erat, in quibus nullum fructum fecisset, ideò prædicavit jam credentibus in purgatorio. Tertiò, purgatorium carcer quidam erat, in quo expiabantur animæ & lacus, de quo educti sunt, in quo non erat aqua consolationis.* (Quòd si ergo *de purgatorio* locus propriè agit, non potest in sensu proprio referri *ad limbum* Patrum.)

7. Joh. Lorinus *novem* hujus loci interpretationes recenset, quibus ipse suam addit *decimam*. (Cùm ergo locus hic omnium in N.T. difficilimus tot modis explicetur, non potest pro immoto limbi fundamento haberi.)

8. Bellarm. ipse lib. 4. de Christo. c. 13. notat, *Augustinum per carcerē h. l. non intelligere infernum vel limbū, sed corpus humanum, in quo animæ detentæ sunt.* Fatetur etiam, *Augustinum & Bedam nobiscum facere.*

9. Mendoza in Controv. Theol. q. 1. p. 73.

p.73. *per carcerem nec limbum, nec purgatorium,* sed *ipsum infernum* intelligit.

Arg. 24. 1. Petr. 4. v. 6. *Etiam mortuis evangelizatum est, ut judicentur quidem secundùm homines carne, vivant autem secundùm Deum Spiritu.*

Resp. 1. Glossa ordinaria exponit de prædicatione Evangelii factâ viventibus, sed spiritualiter in peccato mortuis. *Tanta,* inquit, *cura est Deo, nos mortificari carne, vivificari Spiritu, ut his quoque, qui majoribus criminib. involuti inter mortuos erant numerandi, verbum fidei evangelizare preceperit, ut judicentur quidem, i.e. condemnentur à seipsis secundùm homines, id est, secundùm hoc, quòd ad morem peccatorũ vixerunt in carne, i.e. in carnalibus desideriis; & abjectis vitiis vivant in Spiritu, i.e. spiritualiter juxta Dei voluntatem. Vel judicentur secundùm homines, i.e. secundùm rationem, quam Deus dedit hominibus, ut ratio ipsorum damnet mala in impiis.*

2. Lyranus in h.l. eodem modo exponit. *Propter hoc & mortuis evangelizatũ est, i.e. infidelibus, secundùm illud. Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Ut judicentur quidem, h. e. ut credentes condemnentur, secundùm homines in carne, i.e. ab hominibus carnaliter viventibus, vivant autem secundùm Deum in Spiritu. Ex conversione enim ad fidem ista duo consequuntur, primùm quidem occasionaliter, secundùm autem ex intentione evangelizantium fidem.* (Hæc expositio congruit non solùm sententiæ Augustini Epist. 99. ad Evodium, sed etiam dictis Scripturæ, in quibus infideles & peccatores dicuntur spiritualiter *mortui,* Matth. 8. v. 22. Johan. 5. v. 25. Ephes. 2. v. 5. Col. 2. v. 13.)

3. Joh. Hesselius mortuos interpretatur *morituros,* tanquam ex eo doceat Petrus, Christum judicaturum mortuos, *quia per pios viros evangelizatur quotidie etiam iis, qui propter scelera sua adjudicati sunt morti, hoc fine videl. ut etsi apud homines condemnentur, ut secundùm carnem moriantur, vivant tamen apud Deum in anima propter fidem & conversionem, quam in extremis habuerunt. Nunquam autem evangelizaretur hujusmodi hominibus, nisi Christus mortuorum curam haberet.* Hanc expositionem confirmat ex 1. Cor. 15. ubi Paulus simili argumento ex morientium Baptismo mortuorum resurrectionem arguit.

Arg. 25. *Patres docent, Christum ideò ad infernum descendisse, ut Patriarchas V.T. ex eo liberaret.*

Resp. 1. Patrum testimonia de hoc articulo variant. Alii enim loquuntur *figuratè,* alii *propriè.* Quidam de *descensu virtutis ac efficaciæ,* quidam de *animæ descensu reali.* Verùm nec *de loco,* nec *de ejus fine* inter se conveniunt. Quidam enim volunt eum illic profectum, ut *justos ibi detentos liberaret,* sed tum intelligunt per infernum *mortem,* ex cujus manibus Christus juxta eos liberavit Patriarchas ac Prophetas, dum eos resuscitavit, ipsique ex monumentis egressi visi sunt Hierosolymæ. Sic intelligitur à Cyrillo Hierosolymitano Catech. 14. *Descendit solus ad inferos, cùm multis autem inde descendit. Nam descendit in mortem & multa corpora quiescentium Sanctorum excitavit.* (Posteriori explicat prius, ut indicat particulâ causali *Nam,* quæ manifestè in textu Græco extans κατῆλθε γὰρ εἰς θάνατον, omissa fuit à Grodecio in sua interpretatione, quod satis

satis ostendit, cum per descensum ad inferos mortem, & per Patrum liberationem quorundam, non omnium corporum resurrectionem intellexisse.)

2. Agnoscunt ipsimet Pontificii, multos ex veteribus statuere *communem aliquem omnibus sanctorum animabus locum, in quo usque ad diem resurrectionis detineantur,* quos eo modo excusant, quòd ante Ecclesiæ definitionem in Synodo Florentina factam citra hæreseos crimen licuerit sic sentire.

Alphonsus de Castro in verbo Beatitudo hæresi 5. *Ecclesia illo tempore nihil unquàm definierat, quapropter liberum fuit tunc illis citra hæreseos labem sentire.*

Fevardentius in Annotat. ad Iren. lib. 5. cap. 31. *Id quod dissimulandū potiùs, quàm nimiùm petulanter exagitandum erat, præcipuè quoniam hac de re nondum sententiam Ecclesia tulisset, ut postea fecit contra errorem Armenorum in Universali Concilio Florentino.*

Pamelius in 9. Paradoxum Tertulliani. *Meminerit Lector, hunc errorem non officere eruditioni & pietati tam illustrium Scriptorum, cùm Ecclesia illorum temporibus nihil adhuc certi de hoc articulo credendum statuisset.*

(Atqui si non standum illorum definitione, quâ de Sanctis agunt, utiq; nec illa retinenda, quâ Patres ante Christū defunctos in limbum detrudunt.)

Arg. 26. Denique utuntur hac ratiocinatione. *Sicut Paradisus terrestris clausus fuit Patribus, Patrumq; posteris post lapsum: sic & cœlum ad ascensionem usq; ejus, qui vocatur clavis David Esai. 22. & habere clavem Davidis Apocal. 3.* Cotonus lib. 4. Instit. cap. 8.

Resp. 1. Ex hoc argumento sequeretur, ne nunc quidem cuiquam cœlum patere, quia ne nunc quidem Paradisus terrestris cuiquam est apertus. Sed hoc consequens Cotonus non concedit. Agnoscat ergo, *à Paradiso terrestri ad cœlestem* non valere consequentiam.

2. Sanguis Christi rectè dicitur *clavis Paradisi.* Sed quia *Agnus* dicitur *occisus ab origine mundi,* Apoc. 13. v. 8. ratione scilicet efficaciæ, ideò etiam in V. Testamento credentibus per Christi sanguinem Paradisus fuit apertus.

CAPUT IV.
DE OFFICIO CHRISTI Mediatoris.

THESIS I. Christus est Mediator noster secundùm utramque Naturam divinam & humanam.

Ἔκθεσις 1. Divinam Christi Naturam non tantùm dicimus esse *principium, quod* operabatur opera Mediatoris, sed etiam *principium, quo* opera à Mediatore fiebant; hoc est, Non tantùm dicimus, Christum Mediatorem nostrum in personæ unitate esse verum Deum & verum hominem, sed etiam dicimus, Christum in operibus officii Mediatorii *ut Deum & hominem,* hoc est, secundùm utramq; Naturam divinam & humanam agere.

2. Distinguendum esse dicimus *inter proprietates naturales & ἀποτελέσματα officii Mediatorii.* Pati, mori, sanguinem effundere, sunt proprietates humanæ Naturæ, quas Christus nobiscum communes habet, sed pati pro peccatis totius mundi, mori pro mundi vita, effundere sanguinem pro multis in remissionem peccatorum,

catorum, non sunt proprietates naturales assumtæ humanitatis, sed sunt ἀποτελέσματα Christi θεανθρώπου, de quibus propriè hoc loco agitur, atque ad ea utriusque Naturæ proprietatē & ἐνέργειαν concurrere, asseritur.

3. Docemus, Christum secundùm humanam Naturam, vel quod idem est, humanam Christi Naturam in operibus officii non agere tantùm secundùm naturales & essentiales suas proprietates, sed etiam secundùm virtutem infinitam, personaliter à λόγῳ, cui unita est, sibi communicatam. Ex eo verò minimè sequitur, divinam Christi Naturā propterea ab operibus officii Mediatorii excludi posse vel debere, siquidē communicatio illa divinæ & infinitæ virtutis carni Christi facta non est *essentialis vel physica*, ita comparata, ut idiomata illa fiant propria humanæ Naturæ & *subjectivè* ei inhæreant, sed est communicatio *personalis*, ita comparata, ut cum, in & per Naturam humanam divina τοῦ λόγου Natura virtutem illam communicatam exerat.

Antithesis. Lombardus 3. sent. dist. 19. lit. G. *Christus Mediator est, in quantum homo, nam in quantum Deus, non Mediator, sed æqualis est Patri, hoc idem quod Pater.*

Bellarmin. lib. 5. de Christo cap. 1. *Sententia communis Catholicorū est, ipsum quidem Mediatorem, sive ut Theologi* (Scholastici) *loquuntur, principium quod operabatur opera Mediatoris, non fuisse Deum solū, vel hominem solum, sed utrumque simul, h. e. Verbum incarnatū, sive Deum humanatum. Principium autē quo illa opera à Mediatore fiebant, fuisse Naturā humanā, non divinam.*

lib. ejusd. cap. 3. §. 5. *Solùm secundùm humanam Naturam Christus fuit Mediator, si sermo sit de principio formali.*

lib. & cap. ejusd. §. Testatur. *Error ille, quòd Christus sit Mediator secundùm utramque Naturam, apertè inducit partim Arianismum, partim Eutychianismum.*

lib. ejusd. cap. 5. §. 4. *Si Christus esset aliquo modo Mediator secundùm divinam Naturam, omnes tres personæ erunt Mediatores.* (Ergo juxta Bellarminum Christus ne aliquo quidem modo, id est, nullo modo secundùm divinam Naturam Mediator dici potest.)

Vasquez in p. 3. Thom. Disp. 83. c. 3. asserit, *Christum secundùm solā humanam Naturam esse Sacerdotem & Mediatorem, particulâ illâ* (secundùm) *sumtâ, ut ajunt, specificativè, hoc est, determinante Naturam, à qua elicitur operatio Mediatoris & Sacerdotis, & ratione cujus toti subjecto convenit.*

Johannes Lorinus in Comm. 1. Epist. Johan. p. 32. scribit, *illum posse Christum Catholicè deprecari, ut pro ipso oret, qui norit distinguere inter humanitatem & divinitatem, juxta quam Advocatus est & pro nobis orat.*

Busæus in Disp. de Pers. Christi th. 79. *Christus secundùm humanitatē tantùm Deo obœdivit, sacrificavit, obtulit, satisfecit, oravit, impetravit & meruit nobis justitiam.*

Pistorius in Hodeget. p. 161. *blasphemiam* appellat, *quòd Christum secundùm utramq; Naturam Mediatorem nostrum esse docemus.* Similia occurrunt apud Suarez tom. 5. Comment. in Thom. p. 3. Disput. 46. sect. 2. Gregor. de Valent. lib. 2. de Christo part. 2. cap. 4. & puncto 3. q. 200. in p. 3. Thomæ.

Nostram sententiam demonstramus.

 1. *Ex*

1. *Ex diserta utriusque Naturæ denominatione. De humana Natura* extant dicta clarissima Genes. 3. v. 15. 1. Timoth. 2. v. 4. De *divina* non minùs clara & perspicua, Esai. 35. v. 4. Os. 1. v. 7. Actor. 20. v. 28. Roman. 5. v. 10. Hebr. 1. v. 3. cap. 9. v. 14. 1. Johan. 1. v. 7. inde sic concludimus. Quod opus tribuitur Deo ac Filio Dei, ab eo divina Filii Natura excludi nequit. Opus Mediationis ac redemtionis tribuitur ipsi Deo ac Filio Dei. Ergo.

2. *Ex Filii Dei incarnatione.* Filius Dei eo fine humanam Naturam in tempore assumsit, sibique personaliter univit, ut secundùm utramq; Naturam officium Mediatorium exequeretur, Roman. 8. v. 3. 4. Galat. 4. v. 4. 5. Col. 1. v. 19. 20. Heb. 2. v. 14. 15. 1. Johan. 3. v. 8. Sublatâ igitur divinæ Naturæ ex ἀποτελέσματι officii Mediatorii ἐνεργείᾳ tollitur proprius incarnationis finis.

3. *Ex Mediatoris conditione.* Mediatorem nostrum oportuit esse *Deum & hominem*, teste totâ Scripturâ. Ergo etiam divina & humana Natura ad officium Mediatorium concurrunt. Quòd si enim Christum Mediatorem, ut talem, oportuit esse θεάνθρωπον, Ergo ad Mediatorium officium utraque Natura concurrit.

4. *Ex necessaria divinæ Naturæ in officio Mediatorio operatione.* Reatus ex peccatis totius humani generis ortus erat infinitus, utpote in infinitâ Dei justitiam impingens. Læsum erat infinitum bonum, requirebatur ergo infinitum precium. Jam verò actiones & passiones humanæ Naturæ sunt finitæ ac certi temporis, exinanitionis scil. periodo terminatæ. Ut ergo redemtionis preciũ esset analogum debito nostro & infinito reatui, necessarium erat, ut ad illius persolutionem non finitæ tantùm, videlicet *humanæ*, sed etiam infinitæ, *divinæ* scil. Naturæ actio, sive mediatio concurreret, ac passio & mors Christi aliunde, videl. à divinæ Naturæ infinitâ virtute & efficacissimâ operatione infiniti precii valorem acquireret, adeoq; bonum infinitũ malo infinito opponi posset. Pari ratione, reconciliare Deum toti humano generi propter peccata iratum, infinitæ justitiæ divinæ æquivalentem satisfactionem præstare, peccatum, quod est malum infinitũ, abolere, perfectam justitiam adducere, superare Diabolum, mortem & infernum, perfectissimam legi obœdientiam pro aliis præstare, peccatorum remissionẽ aliis promereri, introspicere arcanum Dei de redemtione & salute hominũ consilium, amissa bona cœlestia recuperare, Ecclesiam sibi ex genere humano colligere, & contra omnes hostium spiritualium & corporalium impetus tueri &c. sunt ejusmodi opera, quæ divinam & infinitam ἐνέργειαν requirunt. Jam verò hæc opera omnia ac singula in officio Mediatorio requiruntur. Ergo infinita virtus & ἐνέργεια ad officium Mediatorium requiritur. Eam verò humana Natura non habet ex se, sed à Λόγῳ & à divina Natura τοῦ Λόγου, cui personaliter est unita. Ergo virtus divinæ Naturæ τοῦ Λόγου ad opera Mediatorii officii requiritur & concurrit.

5. *Ex absurdi consecutione.* Si divina Christi Natura ab officio Mediatorio excluditur, consequens est, nõ fuisse necessariam divinæ & humanæ Naturæ

unio-

unionem, obœdientiam Christi tam activam, quàm passivam, non esse infiniti valoris ac meriti, cùm finita Natura, quâ talis, non possit per se & ex se esse causa infiniti effectus, ac proinde nos adhuc esse sub dominio peccati, mortis ac Diaboli, opus redemtionis non esse consummatum & perfectū, redemtionem esse opus merè humanum, in V. T. Ecclesiam non habuisse Mediatorem &c.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam agnoscunt, in operibus officii Mediatorii Christum secundùm utramq; Naturā agere, ac proinde secundùm utramq; Naturam Mediatorem esse.

Leo Episcopus Romanus in Epist. ad Flavianum. *Agit utraq; forma* (Natura, in operibus officii) *cum alterius communione, quod propriū est, Verbo scil. operante, quod Verbi est, & carne exequente, quod carnis est.*

Agapetus primus Pont. Rom. (seculo sexto) in Epist. ad Anthemium, quæ tom. 2. Concil. habetur. *Quæ reconciliatio esse posset, quâ humano generi repròpitiaretur Deus, si hominis causam Mediator Dei & hominum non susciperet? Quâ verò ratione veritatem Mediatoris implet, nisi quia, qui in forma Dei æqualis est Patri, in forma servi particeps esset & nostri, ut mortis vinculum unius prævaricatoris morte contractum, unius morte, qui solus morti nihil debuit, solveretur?*

Thomas p. 3. q. 48. art. 6. *Dicendum, quòd duplex est efficiens, principale & instrumentale. Efficiens quidem principale humanæ salutis est Deus. Quia verò humanitas Christi est divinitatis instrumentum, ideò ex consequenti omnes actiones & passiones Christi instrumentaliter operantur in virtute divinitatis ad salutem humanam, & secundùm hoc passio Christi efficienter causat salutem humanam.* (Si humana Christi Natura instrumentaliter tantùm operatur in virtute divinitatis, tanquam causæ principalis, ad salutem humanam in officio Mediatorio, utique ad officium Mediatorium utriusque Naturæ operatio concurrit & per consequens Christus est Mediator secundùm utramque Naturam.)

Idem in cap. 10. Joh. *Circa quod sciendū est,* inquit, *quòd cùm unio animæ & corporis sit naturalis, & licèt causa hujus separationis & mortis possit esse voluntaria; tamen mors in hominibus semper est naturalis. In nullo autē puro homine Natura subditur volūtati, cùm sicut voluntas, ita & Natura sit à Deo; & ideò mors cujuslibet puri hominis oportet, quòd sit naturalis. In Christo autem Natura sua & tota alia Natura subditur voluntati ejus, sicut artificiata voluntati artificis. Et ideò secundùm voluntatis suæ placitum potuit animam ponere, cùm voluit, & iterùm sumere, quod nullus purus homo facere potest, licèt voluntariè causam mortis sibi possit inferre. Et inde est, quòd Centurio videns eum non naturali necessitate mori, sed suâ sponte, dicit, verè Filius Dei iste erat.*

Dionysius Carthusianus in Comment. 1. Timoth. 2. *Est Mediator Dei & hominum propriè loquendo, nec ut Deus, nec ut homo* (scilicet tantùm,) *sed ut Deus homo, seu ut Deus incarnatus. Sic quippe competit ei & satisfacere, seu reconciliare, & idoneitas vel efficacia reconciliandi, quorum primum competit ei ratione assumtæ Naturæ, secundùm verò ratione Deitatis unitæ, ex qua opera & pœnæ Christi hominis infinitam quodammodo dignitatem & efficaciam sortiuntur.*

Harphius lib. 1. Mysticæ Theol. cap. 5. *Ars misericordiæ Dei beatitudinem Dei & miseriam hominis temperavit in unitatem Mediatoris, ut operante Sacramento unitatis per virtutem resurrectionis beatitudo miseriam absorbeat, mortemq; vita glutiat & totus homo glorificandus in divinæ consortium Naturæ transeat.*

Jacobus Gorscius Polonus (quem Possevinus in Apparatu sacro dicit Acad. Cracov. præfuisse & Sacerdotem ac doctum fuisse & eleganti ingenio) in præfat. libri Prælectionum Plocensium, dicati Serenissimo Poloniæ Regi atque editi Coloniæ apud Maternum Cholinum Anno 1608. sic disserit, *Sunt, qui Christum Deum quidem & hominem esse confitentur, sed tamen divinitatem ejus ab hoc munere Mediatoris excludunt, soliq; humanitati eam tribuunt, ac Christum dividunt, & planè alterum Christum Deum & hominem constituunt, alterum hominē tantùm, qui Mediator sit. Quid enim aliud fuerit, Christum Mediatorem dici secundùm solam humanitatem, quàm Christum Mediatorem nostrum hominem merum constituere & divinitatem ejus ab omni cura salutis nostræ amovere, otiosamq; divinam Christi Naturam omninò reddere, & tametsi non verbis, re tamen ipsâ Christum Jesum Deum negare?*

Addit deinde. *Nos cum Ecclesia Catholica medium iter in hac dissertatione tenebimus, ac Christum Dominum, Mediatorem Dei & hominum, solum & verum, & secundùm utramq; ejus Naturam esse docebimus, ita tamen, ut alia divinitatis ejus esse, alia humanitatis officia & operationes, cum Patribus sanctis, è quorum Schola Mediatorem hunc nostrum producimus, asseramus: ac ut Naturas ejus distinguimus, ita nec operationes suas confundemus, sed ut unum Christum Deum verum, & hominem verum asserimus: ita totū illud mediationis ejus munus utriusque Naturæ esse ostendemus; & alia quidem ejus muneris obeundi divinitatis Christi officia esse, alia verò humanitatis ejus asserimus, quæ tamen unum & idem mediationis opus conficiunt, nec alteram absque altera Naturam Christi mediationis officio fungi potuisse concludemus.*

(Ex his apparet, eam, quam Catholicæ Ecclesiæ tribuit sententiam, esse illam ipsam, quam nostræ Ecclesiæ profitentur, & quam orthodoxam esse contendimus.)

Sub finem libri narrat, quid in Italia & Hispania ex collatione doctorum virorum de ea re didicisset, maximè Compluti, ubi cum Casparo Cardillo Villapandeo communicavit, qui ei laudavit ea, quæ à Stanislao Orichovio Roxolano scripta fuerant contra Stancarum in Chimæra, & professus est, *se & Ecclesiam ita sentire, neque eam sententiam Tridenti qui legissent, ullos improbâsse* asseruit. *Quæ,* inquit, *ego cùm audissem, Barsium compellavi Legatum Serenissimi Regis Sigismundi Augusti, testemq; mihi esse volui contra eos, qui Stancari sententiam in cœlum ferrent.*

Postea verba Stanislai Orichovii ex Chimæra describit. *Dico,* inquit, *ad personam Mediatoris absolvendam humanitate ac divinitate peræquè opus esse; ratione tamen diversâ; id quod definitio ipsa Mediatoris apud Johannem planum nobis facit, Ego sum, inquit Christus, via, veritas & vita. Cur via? quia per me itur. Cur veritas? quia ad me venitur. Cur vita? quia*

in me maneitur. Humanitas Christi est via, per quam de potestate Diaboli transit ad Deum viator. Divinitas verò est finis viæ ejus, in quo tanquam in extremo atque ultimo bonorum omnium idem viator acquiescit: qui finis non foris petitur, sed in via ipsa inest, ut in eodem subjecto atque individuo & via & viæ hujus finis intus includatur. Quamobrem, si separatim à me requiras: utrum Christum Mediatorem esse Dei & hominum, humanitate tantùm credam? ita esse confitebor. Quid ita? quia humanitas Christi intermedia est, quæ tanquam via ducit viatorem ad Deum. Rursùm autem, si quæras, num divinitate quoque solâ Mediator idem Christus sit? Ita esse (dubio procul) profitebor. Quid ita? quia divinitas Christi finis est defixus in hac via, ad quem tendit viator. Quare si singillatim respondendum est: ita ad humanitatem solam Mediatorem referam, quâ via illa est, ut hunc eundem ad divinitatem solam refero, quâ finis hujus viæ Deus est. At si conjunctim in communione illa Naturarum unam & eandem Christi personam consideremus, unus & idem Christus via, veritas & vita Dei & hominum Mediator est. Hæc fides mea.

Idem ad objectionem Stancari (quæ etiam Jesuitarum est) qui ex Paulo urgebat, *Unus enim Deus, unus Mediator Dei & hominum homo Jesus Christus*, respondet, *id contra te facit ac te Nestorianæ perfidiæ maximoperè coarguit. Neque enim illud tuum improbum & perfidiosum TANTUM in illis Pauli verbis usquam apparet, utpote cùm nihil ad Mediatorem Christum attineat. Paulus enim dilucidè planeq́; homine atque Jesu, Mediatorem Christum ita circumscribit & definit, ut hominem ad Christi humanitatem, Jesum verò ad ipsius divinitatem referat. Porrò nomine Jesu divinitatem notari, vir pius atque doctus Bernardus in sermone de Circumcisione Domini infra scriptis verbis testatur: Magnum & mirabile Sacramentum: circumciditur puer & vocatur Jesus. Et infra. Sed agnosce Mediatorem Dei & hominum, qui ab ipso nativitatis suæ exordio divinis humana sociat, ima summis. Item. Circumciditur tanquam verus Abrahæ filius: Jesus vocatur, tanquam Filius Dei. Hæc ille. Ergo Paulus non pro te, sed contra te est, dum Mediatorem Christum homine atque Jesu, hoc est, Filio Dei comprehendit.* Sic Orichovius.

Is autem, de quo diximus, qui Orichovium produxit, sic apertiùs agit. *Christus*, inquit, *interpellat secundùm humanitatem: & hoc modo intercessionis est Mediator secundùm humanitatem solùm: quam diversitatem mediationis Christi, si omnes animadvertissent, nunquam ad tam ineptas de mediatione Christi disputationes descendissent. Vidissent enim, quando Mediator secundùm humanitatem tantùm, quando verò secundùm utramque Naturam suam, neque ea, quæ humanitatis sunt ejus, cum divinitate confunderent, neque divinitatis & humanitatis simul, soli humanitati attribuerent. Ut enim humanitatis ejus quædam sunt propria & divinitatis quædam: ita utriusque Naturæ quædam communia.*

Et postea expensis aliquot Augustini sententiis. *Hæc*, inquit, *Augustinus: quæ etiam alia divinitati ejus in mediando, alia humanitati convenire docent, tamen & uni Christo attribuuntur. Nam hæc omnia, & quæ divinitatis, & quæ humanitatis Christi sunt mediationis unum munus conficiunt.*

Nam quia humiliavit seipsum & exinanivit & obœdiens DEO Patri fuit, eo ipso Deum Patrem placavit, quæ divinitatis sunt. Humiliatus enim Christus secundùm divinitatem, non quòd divinitas aliquid in se contumeliæ caperet, pura semper & in eadem gloria manens, sed quòd formâ servi acceptâ inferior & minor Patre factus sit. Quòd item sanguinem fundit, crucifigitur, moritur, interpellat, humanitatis ejus sunt, & ita utraque Natura cum suis operibus unum mediandi officium absolvit: nec enim illa exinanitio divinitatis sine cruce & sanguine nos redemisset, nec crux, sanguisq; vim ullam sine divinitatis humiliatione & obœdientia Christi haberet: utrumque concurrere oportebat, ut Deus placaretur, utq; homo ad eum perveniret.

Dixerat antea post quædam ex Chrysostomo allata. *Quòd cùm ita sit, non tam humanitas, quam vos solam Mediatricem esse vultis, reconciliationis munere fungebatur, quàm Deus ipse Filius, hominem indutus: nec humanitas mandata Dei Patris ad nos attulit, sed Deus ipse Filius ad nos missus. Sermo, quem audistis, non est meus, sed Patris, qui misit me: non humanitas CHRISTI ad nos missa, sed Verbum DEUS, quod caro factum est, Filius Dei de cœlo descendit, ut ipse testatur &c.*

Item. *Ut autem credimus, ita & justificamur. Credimus in Christum, ut Deum & hominem: justificamur & reconciliamur Deo Patri per ejus divinitatem, non quidem per solam divinitatem, sed unà cum humanitate: propterea ait Paulus, nos reconciliari per redemtionem, quæ est in Christo, quem posuit Deus reconciliatorem per fidem, intercedente ipsius sanguine, per fidem ait nos justificari in Christum, quam habemus in eum, ut in Deum, sed interveniente ejus sanguine, ut doceat apertissimè, divinitatem in Christo, in quam credimus, conjunctam cum humanitate, quæ sanguinem fundit, in quo abluimur: ita ut Mediatorem nostrum doceat esse Deum & hominem: & quia Deus est, credimus in eum; quia homo, fudit sanguinem pro nobis, quo nos lavat, & peccata nostra remittit, humanitas suo nos sanguine lavat, divinitas peccata remittit & salutem dat per fidem, quam in eum habemus.*

Concludit tandem. *Christus igitur Mediator noster, & ut Deus, & ut homo est, & utraque Natura Mediator. Mediatorem igitur Christum esse secundùm utramque Naturam, satis constat iis, qui diligentiùs, quid ille & inter nos egerit, inspexerint.*

(Hic autor Pontificius vixit eodem tempore & iis in locis, in quibus primùm nata est controversia, ex quo apparet, nostros, qui adversus Stancarum idem argumentum tractárunt, & statum controversiæ intellexisse & rectà ad scopum collimásse. Confer D. Rivetum in Cathol. Orthodoxo tractatu 2. quæst. 50.)

Claudius Espensæus (quem Gilbertus Genebrardus & Scævola Sammarthanus in elogiis operi præfixis, vocant *Admirabilem*) tract. de Christo Mediatore, qui extat in fine digressionis in 2. Timoth. *Mirati sumus, aliquos tueri, Christum secundùm humanam Naturam tantùm esse diciq; Mediatorem & secùs sentientes apertè Arianismi & id genus hæresium insimulari &c. Scholastici meritum, satisfactionem, mediationem, redemtionem Naturæ quidem humanæ adscribunt,*

buunt, sed quatenùs talem, hoc est, quatenùs est tantæ efficientiæ, dignitatis, sufficientiæ, & , ut ita dicam, supersufficientiæ, Naturæ divinæ seu personali cum eadem unioni tribuunt. Mereri, mediare, satisfacere Naturæ assumtæ est, inquit Cajetanus, ut autem tantæ in satisfaciendo efficaciæ sint, ex divinitate habent. Et Gabriel Biel *observat ex illo. Per Christum Dominum nostrum. Per, inquit, præpositio mediationem significat. Christus Dominus utramque Naturam. Idem habet glossa Anshelmi. Summa omnium est. Sicut pro salute nostra orare Deus, nisi homo factus, ita exorare homo, nisi Deus simul existens, non poterat. Lachrymas, preces, reliquasq; Mediationis executiones non simpliciter contemplamur, sed ut redemtrices, expiatrices, propitiatrices, exoratrices, satisfactrices, & ut tales, non magis ab homine tantùm, quàm à Deo tantùm, sed ab homine Deo profectas.*

Idem Doctor Sorbonicus Espensæus, postquam quædam Augustini dicta conciliâsset, addit. *Et omninò salutaris hæc & vivifica mediatio, ejusq; quatenùs talis, actio, executio, efficacia, efficientia, & ut Græci loquuntur ἐνέργεια, neque divina tantùm est, cùm non sit Dei nudi, sed humanati seu hominis facti: neque humana tantùm, cùm nihilo magis sit hominis nudi, sed Deificati, sed θεανδρική, Deiviræ, seu Deivirilis, nimirùm ut Dei simul existentis & hominis, ut amplè deducit Damascenus lib.3. Orth. fid. cap.19.*

(Hæc & alia hujus generis habet Espensæus, ob quæ Vasquez in part. 3. Disp. 83. cap.2. eum numerat inter *hæreticos*, qui ipsum munus & officium Mediatoris illi supposito ratione utriusq; Naturæ tanquam principii elicientis convenire statuunt.)

Salmeron tom 7. tract. 25. *Egimus ad redemtionem Deitate simul & humanitate quasi humeris. Etsi enim Esai. 9. dicatur in singulari. Factus est principatus super humerum ejus, quia sola humanitas crucem sustulit, per humerum tamen interpretari possumus Deitatem, quæ tanquam humerus quidam, supposito tamen panno, sive veste humanitatis onera peccatorũ nostrorum portavit.*

Maldonatus in Comment. Johan. 10. v. 18. *Alii Patres per animam intelligunt tantùm alteram partem hominis, quæ anima dicitur, non autem vitam corporalem. Alii verò pro tota vita humana poni malunt, quam Christus & tanquam Deus & tanquam homo posuerit. Mihi non videtur magnoperè interesse, hoc vel illud dicas.*

Toletus in eundem locum. *Docet Christus, se non ut cæteros homines mori, quorum in potestate non est animam in corpore detinere, aut expulsam in corpus revocare. At Christus non sic. Nam in Christo divina persona unitam humanitatem sibi habuit, sed animam & corpus, quando voluit, conjunxit, & ut qui tenet alterâ manu ensem, alterâ vaginam & ensem è vagina exerit, sic animam à corpore separavit.* (Hæc Maldonati & Toleti verba opponenda sunt Bellarmino, qui lib. 5. de Christo cap. 6. sic scribit. *Ponere animam non est Dei, sed hominis. Nam ponere animam quia aliud est, nisi mori, & resumere animam quid aliud, nisi resurgere?* Sed ponere animã plura cõplectitur, quàm mori, ut rectè observant Maldonat. & Toletus, ex quorũ verbis sic cõcludimus. Ponere animam competit Christo secundùm utramque Naturam. Ponere animam, est opus officii

ficii Mediatorii. Ergo aliquod opus officii Mediatorii competit Christo secundùm utramque Naturam. Cùm verò omnium officii Mediatorii operum hac in parte sit par & æqualis ratio, ideò de reliquis omnibus idem debet fieri judicium.)

2. Quòd agnoscunt, solius Naturæ humanæ actiones & passiones non potuisse esse satisfactorias pro totius mundi peccatis ac meritorias bonorum cœlestium humano generi impetrandorum. (Si enim solius Naturæ humanæ actiones & passiones non potuerunt esse satisfactoriæ, utique etiam ipsius Naturæ divinæ virtus & ἐνέργεια in actiones & passiones Naturæ humanæ quasi influit, ac proinde opera officii Mediatorii secundùm utramq; Naturam Christo competunt.)

Thomas part. 3. quæst. 1. art. 2. *Hominis puri satisfactio non potuit sufficiens esse pro peccato, tum quia tota Natura humana erat per peccatum corrupta, nec bonum alicujus personæ, vel etiam plurium poterat per æquiparantiam totius Naturæ detrimentum recompensare, tum etiam quia peccatum contra Deum commissum quandam infinitatem habet ex infinitate divinæ majestatis. Tantò enim offensa est gravior, quantò major est ille, in quem delinquitur, unde oportuit ad condignam satisfactionem, ut actus satisfacientis haberet efficaciam infinitam, utpote Dei & hominis existens.*

Autor oneris Ecclesiæ cap. 23. §. 13. *Licèt pœna Christi sit finita, ratione humanitatis, tamen ejusdem pœnæ fructus est infinitus, ratione Deitatis.*

Salmeron Disput. 6. in 1. Timoth. 2. *Passio humanæ Naturæ non placat Deum, nisi in persona divina esset, & inde valorem haberet.*

Bellarminus lib. 5. de Christo cap. 1. distinguit inter principium quod & principium quo. *Totum Christum,* concedit, *esse principium quod Mediationis, principium autem quo esse tantùm humanitatem,* & hoc appellat *principium formale.* cap. 3. *Ipsum autem suppositum non vult exclusum.* Ex eo sic inferimus. *Suppositum divinum, vel denotat integram personam duabus Naturis constan[te]m, vel denotat alterutram tantùm Naturam, scilicet humanam.* At Bellarminus concedit prius cap. 1. & cap. 3. ubi scribit. *Principium quod operabatur opera Mediatoris, non fuit Deus solus, vel homo solus, sed utrumque simul, hoc est, Verbum incarnatum, sive Deus inhumanatus.* Sic ergo Bellarminus seipsum confutans nostram confirmat sententiam. Si enim sola humanitas non operatur in Mediationis officio, sed totum suppositum, & utrumque simul homo & Deus, utiq; divinam Naturam ab officio Mediationis & ejus operibus sequestrare nequit, *cùm actiones & passiones sint totius personæ,* quam regulam Bellarminus cap. 2. Stancaro opponit. *Actiones,* inquit, *sunt suppositorum. Si igitur sola humana Natura egit opera illa satisfactoria. Ergo Natura humana per se existebat & proinde suppositum erat à divino supposito distinctum.* Item. *Voce fatetur Stancarus unam personam in Christo, reipsâ autem ponit duas. Actionem enim Mediatoriam soli humanitati transcribit. Jam verò actiones & passiones sunt suppositorum. Sic duo erunt supposita in Christo.* Hæc Bellarminus.

Ibid. *Opus Mediatoris præcipuum fuit passio*

passio Christi. Hæc autem ipsi Deo & Domino tribuitur in Scripturis, atque ideò necesse est, illi convenire saltem ratione suppositi.

Idem Bellarminus lib. 2. de Justificat. cap. 5. *Deus non acceptat in veram satisfactionem pro peccato, nisi justitiam infinitam, quoniam peccatum offensa est infinita, sed ut aliqua justitia sit infinita, id est, infiniti precii & valoris, non est necesse, ut sit justitia Dei essentialis, sed satis est, ut sit justitia personæ infinitæ, qualis est Christus Deus & homo. Itaque obœdientia, passio & mors Filii Dei, quamvis in se & essentialiter fuerit creata & finita, tamen ratione personæ obœdientis, patientis, morientis infinita fuit, & ex vero justitiæ rigore propitiatio fuit pro totius mundi peccatis.*

(Si passio & mors Filii Dei est propitiatio pro peccatis mundi, quatenùs est ipsius Filii Dei, adeoque personæ infinitæ passio, utique ipsius Filii Dei virtus ad propitiationem, adeoque etiam ad opera officii Mediatorii concurrit.)

Johannes Busæus Disput. de Pers. Christi thes. 79. cùm dixisset, *Christus secundùm humanitatem tantùm Deo obœdivit, sacrificium obtulit, satisfecit, oravit, impetravit, & meruit nobis justitiam & sanctificationem, Deoq; nos reconciliavit &c.* statim subjicit. *Quanquam fatendum est, has actiones vim illam & efficacitatem infinitam in expiando humani generis peccato habituras non fuisse, nisi à persona, quæ simul esset Deus & homo, profectæ fuissent.*

Gregorius de Valentia lib. de Christo Redemtore part. 2. cap. 4. etsi dicat, *Christum Mediatorem tantùm fuisse, ut hominem, si quæstio sit, per quid Christus propriè & immediatè obierit officium Mediatoris*, agnoscit nihilominùs, *Si communiùs quæratur, per quod omninò Mediator fuerit, sive tanquam per id, quo proximè exercuerit id officium, sive tanquam per id, à quo valorem acceperit ejus muneris functio; ex communi & orthodoxa Patrum sententia responderi debere, Mediatorem Christum fuisse non modò ut hominem, neque tantùm ut Deum, sed conjunctim, ut Deum & hominem.* Itaque non diffitetur, *Christum ut Deum & hominem conjunctim Mediatorem fuisse, quatenùs utraque Natura alio atque alio modo valuit ad efficaciam ejus functionis. Nam,* inquit, *primùm secundùm utramque Naturam, licèt aliâ & aliâ ratione omninò est operatus reconciliationem nostram cum Deo. Deinde secundùm utramq; Naturam conjunctim ab utroq; etiam extremo differt, ita ut nihil ad rationem Mediatoris eo modo desit. Postremò hæc sententia Patrum est & maximè Augustini &c.* (Si unaquæque Christi Natura modum suum alium contulit ad efficaciam, certè Natura divina contulit modum suum specialem; qui modus, si ad mediationem fecit, non potest etiam negari, divinam Naturam illius fuisse *principium formale*, ut loquuntur.)

Ibidem. *Distinctione utendum est. Nam si quæstio est, per quid propriè munus Mediatoris Christus obierit, dicendum est, tantùm Mediatorem esse, ut hominem. Si per quid fuerit, sive à quo valorem acceperit ejus muneris functio, orthodoxa est Patrum sententia, conjunctim ut Deum & hominem. Non passus est pro nobis secundùm divinitatem, tamen secundùm utramq; Naturam operatus est reconciliationē cum Deo.*

(Non est quæstio de proprietatibus Naturæ humanæ essentialibus, nec de passione absolutè consideratâ, sed de operibus θεανδρικοῖς, ac de passione pro peccatis mundi, de morte pro mundi vita. Quòd si ergo in passionem & mortem dicto modo consideratam valor infinitus à Natura divina τοῦ Λόγου descendit, utique Christo secundùm utramq; Naturã opera Mediatorii officii competunt. Non dicimus, Christum secundùm utramque Naturam esse passum & mortuũ, quia passio & mors sunt humanæ tantùm Naturę proprietates, hoc verò est, quod dicimus, reconciliationem generis humani cũ Deo per passionem Christi ac propitiationem pro peccatis mundi per mortem Christi factam esse ἀποτέλεσμα, quòd secundùm utramq; Naturam Christo tribuendum sit.)

3. Quòd agnoscunt, Christum Mediatorem esse Deum & hominem, non tantùm ratione *personæ*, sed etiam ratione *officii*. (Si enim propter officium Mediatoris facta est utriusq; Naturæ divinæ & humanæ in Christo unio, utique etiam utraq; Natura, divina & humana, in officii illius executione operatur. Si præter Naturam humanam ejusque essentiales proprietates in operibus officii Mediatorii operatur suppositum divinum, ipsa quoq; Natura divina excludi ab ista operatione nequit, quia præter Naturam humanam in supposito illo divino nihil est, nisi Natura divina. Contra verò, si sola Natura humana est principium, quo Christus opera officii Mediatorii perfecit, non fuit necessarium, Filium Dei incarnari, quia Deus humanitatem sanctam creare, eamque propriâ personalitate donare potuisset, quæ opera Mediatoris perficere potuisset, etiamsi cum divina Natura non fuisset personaliter unita. Consequens repugnat dictis Scripturæ, quæ de fine incarnationis loquuntur. Ergo.)

Leo Romanus Epist. 12. quæ est ad Julianum Coënsem. *Verus homo vero unitus est Deo, nec secundùm existentem prius animam deducitur è cœlo, nec secundùm carnem creatus ex nihilo eandem gerens in Deo Verbi Dei personam & tenens communem nobiscum in corpore animaq; Naturam. Non enim esset Dei hominumq; Mediator, nisi idem Deus idemq; homo in utroque & unus esset & verus.*

Osorius tom. 4. Concion. Domin. 3. Adventus in cap. 1. Johan. *Medium utroque extremo participare debet. Ecce extrema Deus & homo! Omninò extrema ista, sicut cœlum & terra. Ecce medium participans ista extrema Christus Dominus, qui Deus & homo est!*

Pineda in Comm. Jobi 7. v. 33. *Non est, qui valeat manum ponere in ambobus. His verbis, ait Tertullianus lib. de patient. circa fin. Jobus Mediatorem desiderat inter se & Deum, & prophetare videtur de Christo Mediatore. Et sanè hic Mediator ponit manum in ambobus. Nam hic quidem dextra Patris est, per quam Pater jurat seq; magnificat, tum etiam nobis dextram dedit, cùm nobis Naturam humanam copulavit Mediator verissimus, non solùm officio & munere, sed etiam substantiâ & Naturâ.*

Gregorius de Valent. lib. 1. de Unit. & Trinit. cap. 12. *Christus obiit munus Mediatoris apud seipsum, ut Deus, qui unà cum Patre & Spiritu sancto erat peccatori infensus. At tantùm abest, ut Christus, quà Deus & ho-*

& homo est, non potuerit esse Mediator noster apud Deum, ut contrà potiùs sequatur, nisi Deus & homo esset perfectus, esse Mediator non potuerit, ut pulchrè omnes Patres demonstrant.

Estius in Comm. 1. Tim. 2. *Solus homo justus, qualis Christus, id est, homo justus, qui proprium haberet meritum, quiq; precium infiniti valoris offerre posset, inter Deum & homines injustos ac peccatores Mediator esse potuit, salvo jure ejus, qui fuerat offensus. Sed quoniam à puro homine hæc præstari impossibile erat, ideò hominem illum etiam Deum esse oportuit.*

4. Quòd quidam agnoscunt, Patres Christum secundùm utramque Naturam Mediatorem statuere.

Claudius Espensæus d. l. *Habemus ex Græcis & Latinis magno consensu de utriusque Naturæ ad Mediatoris nomen concursu necessario velut gravissimum & unanime Senatus consultum, inter quos sic Chrysostomus, ut citatur à Vigilio lib. 5. contra Eutychen. Ut qui se interponens, ut litem discordiamq; dissolvat, hunc quidem dextrâ, illum sinistrâ tenens, utrosq; in amicitiam reducit: sic Christus inter nos & Deum se medium ingessit, utramque Naturam sociavit unione Naturarum divinitatis & humanitatis, meritò Mediator & intercessor dictus, ut inquit Theodoretus in Dialog. & Leo hujus nominis primus, idemq; magnus Pontifex, de incarnat. Quâ ratione, inquit, Mediatoris veritatem impleret, nisi in forma Dei æqualis Patri, in forma servi particeps esset & nostri. Ex Cyrillo Epist. 86. Nec propter carnis dispensationem Mediator vocatur, ut alii Græci Patres de ratione Mediationis utramque Naturam esse sentiunt, idq; ex Bernhardo serm. de Circumcis. videre est, de ratione Mediationis salvificæ esse utramque Christi Naturam, quia oportebat Mediatorem non modò satispati, verùm etiam satisfacere, quod purus homo nequit, & actio Christi dicitur* θεανδρικὴ *Deivirilis, seu ut ita dicam humanidivina, ut deducit eximius Theologus Damascenus lib. 3. Orthod. fid. c. 19.*

Salmeron Disput. 6. in 1. Timoth. 2. *Quia veteres Patres in voce Mediatoris perfectam mediationem intellexerunt, ideò putant, per eam conjunctionem utriusque Naturæ designari &c. unde Augustinus lib. de Ovib. cap. 12. Mediator Dei & hominum, quia Deus cum Patre, quia homo cum hominibus. Non Mediator homo præter Deitatem, non Mediator Deus præter humanitatem. Ecce Mediator. Divinitas sine humanitate non est Mediatrix. Humanitas sine divinitate non est Mediatrix, sed inter divinitatem solam & humanitatem solam Mediatrix est humana divinitas & divina humanitas.*

Suarez in Thomam tom. 1. quæst. 1. art. 2. Disp. 4. sect. 5. *Christus vocatur Mediator Dei, quatenùs Deus, ut latè tractat Cyrillus.*

5. Quòd non conveniunt in hac controversia inter se invicem.

Bellarminus lib. 5. de Christo cap. 1. contra Stancarum probare conatur, *Verbum incarnatum, id est, personam Christi esse principium quod.* Sed Vasquez in part. 3. Thom. Disput. 83. art. 2. cap. 3. pro Stancaro disputat, dicitque, *nihil ea in re definitum esse ab Ecclesia de principio quod operandi in Christo, utrum sit tantùm suppositum, an Natura etiam in se considerata abstractè*; imò dicit, *se ostendisse humanitatem in Christo esse principium quod operandi.* Deinde etsi putet *Stan-*

qarum ita munus reconciliandi Deo Christi humanitati tribuisse, ut existimaverit, dignitatem, meritum & valorem ipsius, non ex supposito divino, neque ex ipsius humanitatis per divinam Naturam unctione & sanctificatione ortum habuisse, sed ex tota Trinitate acceptante nimirùm illius humanitatis actiones: dicit tamen, *se non posse negare, multos Scholasticos in ea sententia acquievisse, etsi sit contra doctrinam Patrum, ipso quidẽ judice.* Itaq; etsi non ausus fuerit planè Stancarum absolvere, quem Nestorianismi arcescebat Bellarminus, quia tamen sentiebat, ejus opinionem reipsâ coincidere cũ illa, quam tuetur, conatus est Stancarum ita interpretari, ut ab omni hæresi eum vindicaret.

Jacobus Gorscius Polonus lib. 2. præfect. Plocensium hanc quæstionem ex professo tractans, nullam differentiam facit inter Franciscum Stancarum & Catholicos illos, qui negârunt, Christum esse Mediatorem etiam secundùm divinam Naturam. *Et quidem,* ait, *non pauci Catholicorum & hujus ætatis hæreticus ille contentiosus Franciscus Stancarus Christum Mediatorem esse eâ parte, quâ homo sit, non quâ Deus, asseruerunt.*

6. Quòd agnoscere coguntur, esse Nestorianum errorem, si Christus tantùm secundùm humanam Naturam Mediator statuatur.

Bellarm. lib. 3. de Christo cap. 5. §. Addebant &c. hunc refert Nestorii errorem. *Addebant; Filium Dei unitum esse Filio hominis accidentaliter, secundùm operationem, quia Christus homo erat instrumentum, quo utebatur Verbum in operibus illis admirandis, quæ à Christo facta sunt.*

(Confer cum his, quæ Bellarm. scribit lib. 5. de Christo Mediatore cap. 1. §. Est autem &c. *Principium, quo opera Mediatoris à Mediatore fiebant, fuit Natura humana, non divina.*

Gregor. de Valent. tom. 4. Disput. 1. q. 22. punct. 3. pag. 417. *Si quæstio sit, per quid Christus proximè & immediatè tanquam per formam & principium operandi obierit officium Mediatoris, dicendum est; illum Mediatorem fuisse tantùm, ut hominem.*)

Exceptio Bellarmini. *Vocamus Mediatorem eum, qui inter aliquos dissidentes, aut certè non conjunctos, medium se interponit, ut eos redigat ad concordiam, vel novo fœdere conjungat. Contingit autem hoc dupliciter. 1. Per substantialem aliquam mediationem. 2. Per operationem. Primo modo Christus dici potest Mediator secundùm personalitatem, quæ connectit duas Naturas, sed non dissidentes, quia humanitas Christi nunquã fuit contraria divinitati. De hac verò Mediatione non quæritur, sed quâ Christus innocens Patri reconciliavit peccatores.*

Resp. Bonaventura lib. 3. sent. dist. 19. *Substantia per se considerata potest esse medium, sed non Mediator.* (Nomen Mediatoris in propria sua significatione non est nomen substantiæ, sed muneris & officii. Substantia igitur & operatio nõ constituunt duo genera Mediationis, sed unum & idem, sicut aptitudine ad muneris alicujus functionem & ipsâ functione vel executione totum munus expletur.)

Arg. Bellarm. 1. ex *Scriptura.* 1. Tim. 2. *Unus Deus, unus & Mediator Dei & hominum homo Christus Jesus. Cur quæso addidit, homo, nisi ad exprimendum Naturam, secundùm quã Christus est Mediator? Præterea distinguit Apostolus Mediatorẽ à Deo.*

Ergo Christus non est Mediator secundum Naturam divinam. lib. 5. de Christo cap. 3.

Resp. 1. Gorscius d. l. Claudius Espensæus d. l. respondent, *Paulum non addere exclusivam tantum: nec solum non addere, sed etiam adjicere Christus Jesus, quorū illud est hominis non puri puti, sed à Deo uncti & in unitatem personæ assumti: posterius autem est nomen Dei hominis, ut constat ex Matt. 1. v. 21. Sic quidam,* inquit Espensæus, *urgent, sed quæro ego vicissim, cur Patres hunc locum enarrantes ex eodem loco & vocabulo Christum esse Deum eliciunt & urgent, si Apostolus hic Christum esse Mediatorem tantum quatenus hominem intellexerit? Sed & vocabulum tantum, quod introducitur, Apostolus non apposuit, quod qui addunt, timeant plagas huic malo denunciatas, Apoc. 22. Nec modò non apposuit, verùm etiam contrarium adjecit: Christus Jesus, inquit, quorum illud nomen est non meri hominis, sed à Deo uncti & in unionem personæ assumti, Hebr. 1. Actor. 4. Psal. 44. posterius etiam nomen est Dei hominis, ut Angelus docet Matth. 1.*

2. Leo Episcopus Romanus tradit hanc regulam Epist. 41. ad Palæstin. *Non interest, ex qua Christus substantia nominetur, cùm inseparabiliter manente unitate personæ idem sit & totus hominis Filius propter carnē, & totus Dei Filius propter unam cum Patre Deitatem.* (Ergo verbum *hominis* utpote concretum, licèt ab humana Natura tantùm denominatum, non notat h. l. ψιλοῦ ἀνθρώπου seu tantùm humanam Christi Naturā, sed hominē Christum, qui in personæ unitate etiā verus Deus est, & per cōsequens ex verbo hominis colligi nequit, Christum tantùm ut hominē, sive quod idem est, tantùm secundùm humanam Naturā esse Mediatorē.)

3. Gregorius de Valentia tom. 4. Disput. 1. q. 22. punct. 3. disertè ex his Pauli verbis colligit, *quòd Christus Naturâ fuerit medius inter Deum & homines, utpotè & homo & Deus: atque ita perfectissimus Mediator, Naturâ etiam participans de utroq; extremo. Hanc enim conditionem subindicavit Apostolus, inquiens, Homo Jesus Christus, id est, talis ac tantus homo, nempe Christus, qui secundùm aliam & aliam Naturam est Deus & homo.* (Ergo vox hominis hîc non accipitur *naturaliter*, ut Naturam tantùm humanam notet, sed *personaliter*, ut tota persona denominetur ex alterutra tantùm Natura in concreto.)

Arg. 2. *Ex Patribus. Cyrillus, Chrysostomus, Augustinus & Fulgentius Christum secundùm humanam tantùm Naturam Mediatorem statuunt.* Bellarm. d. l. cap. 4.

Resp. Claudius Espensæus d. l. *Cyrilli, Chrysostomi, Leonis, Theodoreti & Bernhardi* testimonia pro nostra sententia adducit. De Augustino sic scribit. *Si Augustinus videtur negare, Christum Mediatorem esse quoad divinam Naturam; conciliandus sibi erat, non nobis objectandus, nimirum quia negat, Christum Mediatorem fuisse, nisi vel ut hominem jam factum, vel olim promissum agnoscimus, quia eadem erat veterum fides de Christo venturo & nostra inventum* (missum sive exhibitum.) *Idem Augustinus negat, Christum Mediatorem esse, ut Deum, hoc quoq; cognoscimus. Sed intelligit, ut Deum purum, nullo respectu habito ad hominem factum, vel faciendum, sed in sua immortali & impatibili Natura cōsideratū. Hæc expositio violenta non est, sed ex mente Augustini, ut patet: Mediatorē, inquit lib. 9. de Civ. Dei c. 15. habere oportet & humanitatem transeuntem & beatitatē permanentem.*

Item d.tr. cap.5. *Præstabat Augustinum Augustino & cæteris conciliare, quàm committere vel collidere: cùm de mediatione hîc loquamur non patiente tantùm, aut ad mortem usque & mortem crucis obœdiente, sed victoriosa, hoc est, tot victoriarum contra Diabolum, peccatum, carnem, mundum, mortem & inferos reportatrice. Sic Mediatorem sentimus non magis hominem sine Deo, quàm Deum sine homine esse, fore vel fuisse. Sic, inquam, sentimus, vel potius cum omnibus totius retrò Ecclesiæ Patribus consentimus, quibuscum sunt nobis de hoc sensu & consensu communes rationes.*

Arg. 3. *Ex rationibus.* Prima desumitur *ex definitione & conditionibus Mediatoris. Mediator debet esse medius, hoc est, distans ab utraque parte dissidente aliquo modo. Hæc definitio convenit Christo, ut homo justus est, non autem ut Deus est. Nam ut homo, distat à Deo; ut justus, convenit cum Deo; & contrà, ut homo, convenit cum cæteris hominibus, ut justus, distat ab omnibus hominibus. At Christus, ut Deus, non distat à Deo ullo modo, id est, nec Naturâ, nec justitià, nec ullo alio modo.* Bellarmin. d.l. cap.5.

Resp. 1. Claudius Espensæus d.l. *Quærendus est medius, inquit Augustinus, qui non modò Deus est, verùm etiam homo. Christus est, inquit Cyrillus lib.9. de Trinit. cap.33. perfectè utramque in seipso Naturam continens. Atq; hoc est proprium Mediatoris nostri, ut inquit Chrysostomus homil.7. in 1. Timoth. ut sit utriusque Naturæ particeps divinæ & humanæ. Nam verus homo remanens Mediator esse nequibat, cùm Mediatorem oportet cum Deo colloqui, quòd Christus Mediator est. Inde liquet, inquit Theophylactus, quod Deus est, quia Mediator quorundam distantium medium est.*

2. Salmeron Disput.6. in 1. Timoth. 2. *Mediatio secundùm convenientiam & substantiam Naturarum perfectior est, quàm ea, quæ ex qualitatibus consideratur, teste Bonaventurâ* 3. sent. dist.19. *Natura siquidem præstantior est qualitate, licèt qualitas sit officio & mediationis actioni vicinior. Quia igitur veteres Patres in voce Mediatoris perfectam Mediationem intellexerunt, ideò putant per eam, conjunctionem utriusq; Naturæ designari, sicut cùm Christus vocatur Emanuel, & primogenitus in multis fratribus, in quo utraque Natura designatur.*

3. Repetenda hoc loco dicta Osorii, Pinedæ & Gregorii de Valentia paulò antè num.3. allegata, in quibus Christum θεάνθρωπον & personâ & officio Mediatorem esse agnoscunt.

4. Bonavent. lib.3. sent. Dist.19. fatetur, *Christum esse medium inter humanam Naturam & divinam, in quantum est una persona in duabus Naturis*, ac Bellarminus ipse d.l. cap.1. agnoscit, *Christum esse medium & Mediatorem per substantialem Mediationem secundùm personalitatem suam duas Naturas connectentem, & de ista mediatione sæpè loqui Patres.*

Secunda ratio. *Si Christus esset Mediator secundùm utramq; Naturam, esset Mediator suiipsius, ut Deus est, quod involvit apertam contradictionem.* Bellarmin. d.l.

Resp. 1. Suarez in Thomam tom.1. q.1. art.2. Disp.4. sect.5. §. Sed hic. *Hic modus loquendi, qui negat, Christum & sibi & toti Trinitati pro nobis satisfecisse, omninò mihi displicet, est enim apertè contra Scripturas,* 2. Cor.5. *Deus erat in Christo reconcilians mundum sibi, ubi sicut Deus dicitur esse in Christo ratione divinæ Naturæ, ita ratione ejusdem dicitur mundum reconciliâsse sibi.*

Vocatur

Vocatur Mediator Dei, quatenus Deus, ut late tractat Cyrillus.

2. Gregorius de Valent. lib 1. de Unit. & Trinit. cap. 22. *Christus obiit munus Mediatoris apud seipsum, ut Deus, qui unà cum Patre & Spiritu S. erat peccatori infensus.*

3. Idem Bellarminus lib. 5. de Christo cap. 2. contra Stancarum asserit, Λόγον *seu Filium Dei secundùm humanitatem esse Mediatorem, quatenus illa subsistit in supposito divino.* (Ex eo itidem possem sic inferre. Persona τοῦ Λόγου est pars læsa. Ergo non erit Mediator. Vel. Suppositum divinum Λόγος est pars læsa. Ergo suppositum divinum non potest esse Mediator. Ergo humana Natura non est Mediatrix propter suppositum divinum, quod est contra Bellarminum.)

Tertia ratio. *Si Christus esset aliquo modo Mediator secundùm divinam Naturam, omnes tres personæ essent Mediatores. Nam cum Natura divina sit communis tribus personis, quicquid secundùm illam convenit uni personæ, id convenit omnibus tribus.* Bellarminus d. l.

Resp. 1. Idem Bellarminus lib. 3. de Christo cap. 4. disputat, *dici posse, Naturam Verbi* (divinam) *esse incarnatam, si sano modo intelligatur, nimirùm quòd sit incarnata non per conversionem in carnem, sed per unionem cum carne in una hypostasi Verbi.* (Ex hoc principio posset quis eodem modo concludere. Si Natura divina Filii est incarnata, ergo omnes tres personæ Deitatis sunt incarnatæ. Quicquid Bellarminus huic argumēto responderit, suo etiam idem responsum statuat. Non dicimus, Naturam divinam *absolutè consideratam*, ut est tribus Deitatis personis communis, fungi Mediatoris officio, sed divinam Naturam τοῦ Λόγου cum certo ὑπάρξεως τρόπῳ consideratam, in assumta carne σωματικῶς habitantem, ad opera Mediatorii officii ἐνεργητικῶς concurrere dicimus.)

2. Becanus part. 3. Theol. Scholast. tract. 1. cap. 12. ad objectionem (*Voluntas divina est communis Patri, Filio & Spiritui sancto. At Pater & Spiritus S. non obligantur speciali titulo gubernare humanitatem Christi secundùm divinam suam voluntatē. Ergo nec Filius.*) respondet, *Non sequitur, quia Filius obligatur ratione unionis hypostaticæ, quæ nō est communis tribus personis.* (Ex quo apparet voluntatem ac proinde Naturam divinā in unione hypostatica & in persona Filii ad nonnulla obligari, ad quæ non obligatur eadē Natura & voluntas ratione aliarum personarū. Unde non sequitur, si aliquid conferat Natura divina in Christo propter hypostaticam unionem ad actiones aliquas Mediatorias, idem tribui posse aliis personis propter Naturæ communitatem, vel potiùs identitatem.)

Quarta ratio. *Officium Mediatoris proprium est sacrificare & sacrificando satisfacere. At sacrificare non potest Christo convenire secundùm divinitatē, sed solùm secundùm humanitatem, siquidem facere divinitatem Filii Sacerdotē est apertissimus Arianismus. Idem potest dici de aliis officiis Mediatoris Christi, ut quòd interpellet pro nobis, quòd sit Advocatus noster &c. hæc enim omnia arguunt Naturam inferiorem.* Bellarmin. d. l.

Resp. 1. *Quamvis Christus fuerit sacrificium maximè propriè secundùm humanam Naturā, tota tamen persona fuit aliquo modo oblata,* ut docet Suarez in Thom. p. 3. q. 1. Disp. 4. (Disertè enim Apostolus dicit

Hebr. 9.

Hebr.9.v.14. *quòd Christus per Spiritum æternum seipsum Deo obtulerit.)*

2. Claudius Espensæus d. l. Sic objiciunt Ariani. *Non desunt, qui responderunt, non esse inæqualitatis argumentum rogare, quia Deus populum suum rogat, Michea 6. & Deus ac Christus omnes nos rogat, ut reconciliemur, 2. Corinth. 5. Theodoretus exemplum introducit, ut si duo Reges eodem honore & potestate æquales sint & alter precibus aliorum auditis, qui eas offendunt, petat à regni consorte, ut illis reconcilietur, idne de ejus, qui petit, dignitate quicquam detrahit? Nequaquam, multò minùs hîc. Quæ enim placent Patri, placent Filio, & una est utriusque voluntas. Secundò respondendum est ex Patribus, id esse interpellare, non supplicantium servorum more ante pedes Patris volvi, sed suum corpus jam glorificatum Patri quasi nostrum pignus ostendere, ut Gregorius ait, Filium pro humana Natura rogare, est eandem Naturam in divinitatis suæ celsitudne suscepisse. Interpellat igitur non voce, sed miseratione, quia quod damnari in electis noluit, suscipiendo liberavit, ut Chrysostomus ait. Est caritatis oratio, non vocis. Tertiò respondeo, præter hanc corporis sui perennem repræsentationem & exhibitionem coram Patre, quæ est ad perpetuam intercessionem valida, alia est precationis ratio, quâ cœlestis Sanctuarii Sacerdos utitur, Hebr. 6. nimirùm quòd Sanctorum preces & vota ad Deum defert, quia idem Christus nobis est oculus, inquit Ambrosius lib. de Isaac Patriarcha cap. 8. per quem videmus Patrem; vox, per quam Patrem alloquimur; dextra, per quam sacrificia Deo offerimus, idq; notat ex Ecclesiæ ritu Primasius sup. hebd. 6. Nos, quia puri homines sumus, ad Patrem per Filium accedimus, per eum preces ad Deum dirigimus, in hunc modum concludentes. Per Christum Dominum nostrum Filium tuum, ita ut vel nominis ejus invocatio nos Patri gratos reddat. Postremò respondeo. Christus in sua persona orat & offert pro nobis, ut homo tantùm. Sed non tantùm de Mediatore sacrificante & orante agimus, sed etiam exorante, perlitante, propitiante, qualis homo simplex non erat futurus, sed ejus orationis efficaciam ex Deitate pendere magno consensu, cùm Patres, tum etiam Scholastici ex Scripturis docent. Cujus postulatio, inquit Ambrosius in Comment. Roman. 8. contemni non potest, quia in dextra Dei est, hoc est, in honore, quo Deus, idq; demonstratur in locis Scripturæ, in quibus Sacerdotii ejus describitur divina virtus &c. Sic ergo duplici respectu Christus exauditus erat & hominis assumti merito & Filii assumentis præstantiâ, & non minùs Natura divina cum humana, quàm humana cum divina meritò & Catholicè ab Augustino Mediatrix dicitur.*

3. Jacobus Gorscius d. l. sic respondet. *Inanis est illorum curiositas, qui mediationem Christi divinitati adimunt, ne dividatur Christus à Patris substantia, neve alia Filii & alia Patris & voluntas & operatio inde nascantur metuentes; cùm Paulus apertè doceat, eandem voluntatem Patris & Christi fuisse & Deum reconciliâsse per Christum sibi mundum & in Christo Deum fuisse, cùm nondum sibi reconciliaret, hoc est, nec substantiâ sejunctos fuisse, sed personis tantùm & officio, quòd Christus ut Filius à Patre ad reconciliandum hominem mitteretur; quodq; per eum reconciliaret Deus Pater sibi mundum. Alia enim est persona mittentis, alia ejus, qui mittitur; alia ejus,*

ejus, qui operatur; alia ejus, per quem & in quo operatur; alia ejus, qui est in alio; alia ejus, in quo est alius. Est quidem Christus à Deo Patre alius, non substantiâ, sed personâ, quia genitus, quia homo factus, quia per ipsum Pater operatur, quia Verbum caro factum. Atque hæc alteratio Christi à Deo Patre diversitatem divinitatis & voluntatis non parit, nec plures Deos efficit: cùm constanter Ecclesia Catholica confiteatur, tres personas distinctas in Divinitate multitudinem Deorum non inducere, sed tres illas personas unum & eundem Deum esse. Atque equidem contra omnes argumentationes & omnia Sophismata de mediatione Christi secundùm solam humanitatem garrientium, hoc uno Pauli verbo propulsantur & calcantur. Quis enim non cernit, quid doceat hîc Paulus, cùm dicit. Omnia autem ex Deo, qui reconciliavit nos sibi per Christum &c. An enim non audis Patrem reconciliatorem unà cum Filio esse & cum Filio, cum quo unius est & indivisæ substantiâ? Nonne audis, non sejunctum Christum mediando à Patre esse, sed Deum in Christo esse? & Christum à Patre Verbum reconciliationis nobis datum, quod erat in principio apud Deum &c.? Concludit tandem. *Ut igitur Verbum caro factum, non mutatione in carnem, sed humanitatis assumtione ad Deum: ita quoque Mediator Dei & hominum est. Ut enim est, ita & operatur, ita mediationis officio perfungitur. Est autem Deus & homo. Ergo Mediator est Deus & homo. Unde & Augustinus ipse, cujus autoritate maximè abutuntur, hæc habet tom. 9. de ovibus cap. 12. Mediator Dei & hominum, quia Deus cum Patre, homo cum hominibus, non Mediator homo præter Deitatem, non Mediator Deus præter humanitatem. Divinitas sine humanitate non est Mediatrix, neq; humanitas sine Divinitate, sed inter humanitatem solam & Divinitatem solam Mediatrix est humana Divinitas & divina humanitas.*

Quinta ratio. *Si operatio propria Mediatoris convenit Christo ratione utriusque Naturæ, sequitur confusio operationum & consequenter Naturarum.* Bellarm. d. l.

Resp. 1. Thomas p. 3. q. 48. art. 6. *Dicendum, quòd duplex est efficiens, principale & instrumentale. Principale efficiens humanæ salutis est Deus, quia verò humanitas Christi est divinitatis instrumentum, ideò ex consequenti omnes actiones & passiones Christi instrumentaliter operantur in virtute divinitatis ad salutem humanam.* (Distinctio illa inter *efficiens principale & instrumentale* tollit suspicionem de confusione operationum. Distinguendum verò insuper inter ἐνέργειαν & ἀποτέλεσμα. Unum & commune est ἀποτέλεσμα ad quod utriusque Naturæ ἐνέργεια concurrit; Damasc. lib. 3. Orth. fid. c. 15.)

2. Claudius Espensæus d. l. ex Cajetano. *Mereri, mediare, satisfacere, Naturæ assumtæ est. Ut autem ea tantæ in satisfaciendo efficaciæ sint, ex divinitate habent.* (Ergo aliud est *pati simpliciter*, aliud *pro peccatis totius mundi pati.* Illud competit Christo secundùm humanam tantùm Naturam, hoc verò secundùm utramq; Naturam. Illud pertinet ad primum, hoc verò ad secundum genus communicationis idiomatum.)

THESIS II. Christus solus est noster Mediator apud Deum.

Instit. 1. Non est quæstio de *Mediatore V. T. typico*, respectu annunciationis

 st,

sic dicto, qui in vivis adhuc in his terris existens voluntatem Dei hominibus patefecit & respectu certi alicujus populi ac temporis Mediator dicitur, qualis Mediator fuit Moses, Deut. 5. v. 5. 27. Gal. 3. v. 19. & 20. sed de Mediatore N. T. propriè sic dicto, respectu nostræ cum Deo reconciliationis vi satisfactionis ac meriti à se præstiti, talem Mediatorem dicimus esse solum Christum.

2. Non est quæstio de *generali quadam intercessione*, quam defunctis sanctis minimè denegamus, sed de speciali omnium nostrarum necessitatum notitia ac *speciali intercessione* vi alicujus meriti præstanda, per quam remissio peccatorum & vita æterna alteri impetretur, qualis in Mediatore propriè dicto requiritur.

3. Intercessionis vox minùs propriè de mutuis precibus viventium usurpatur, quia apud JCtos *intercedere* est quasi medium se interponere, se vel res suas obligare pro alio; hinc *intercessor* est *velut quidam inter duos medius & sequester*, ait Cujacius ad Africanum tract. 4. numer. 40. Id autem nullus præter Christum pro alio facit apud Deum. Pari ratione Advocatus propriè is dicitur, qui causam alicujus, singulari vocatione, scripta, ac responsa valida proferendo, suscipit ac defendit. In hac significatione propria solus Christus est noster Advocatus.

4. *Modus mediationis* sive sit dependens, sive independens; sive perfectissimus, sive minùs perfectus; sive absolutè omnes, sive aliquos solùm concernat; sive sanguinis profusione, sive adversitatum tolerantiâ perficiatur, quo modo Pontificii *Mediationem Christi & Sanctorum* distinguere solent, non variat rem ipsam, sed utrobiq; fit mediatio *per meritum* & propriè sic dicta. Proinde ex hypothesi Pontificiorum Sancti *verè & propriè* sunt Mediatores, etsi in mediatione sint Christo subordinati.

Antithesis. Eccius in Enchir. p. 154. *Unus est Mediator per redemtionem, sicut & unus Salvator. Sunt autem plures Mediatores per intercessionem, sicut & plures tales Scriptura commemorat Salvatores.*

Cochlæus in Discussione articuli 21. Confess. August. *Christus sic est Mediator & Pontifex, ut non excludat pios & in se credentes alios Mediatores & Pontifices.*

Suarez tom. 1. Comment. in Thomam in fin. q. 26. art. 1. *Quamvis solus Christus sit per se Mediator præcipuus inter nos & Deum, nihilominus sancti homines & Angeli quodam modo sunt Mediatores, tamen per ipsum Christum.*

Ludovicus Granatensis in festo Visit. Mariæ p. 491. *Sicut Deus Pater omnia hominibus bona per Filium, ita Filius per matrem pleraq; concedit, hinc sicut ille Mediator apud Patrem, ita mater apud Filium pro hominibus Mediatrix est, ut omnes hoc nomine, sicut honorificant Filium, honorificent etiam matrẽ, eamq; sibi piis precibus & rectè factis propitiã reddere semper studeant.*

Costerus in Enchir. de vener. Sanct. p. 470. *Mediator est Moses, & sunt Mediatores sancti & Angeli, quia & intercessores & deprecatores, Christus verò longè excellentius & magis propriè.*

Bellarminus lib. 1. de beatit. Sanctor. cap. 20. *Sancti quodam modo etiam possunt dici Mediatores inter Deum & eos, pro quibus orant. Neque est, cur timeamus nomen Media-*

Mediatoris transferre ad sanctos, sicut ad eos transferimus nomen Advocati & intercessoris, cum etiam Moses dicatur Mediator.

Becanus de Invoc. Sanctor. q 9. n 3. *Christus dicitur unicus Mediator, non quia solus est, sed quia principalis est, Sancti sunt Mediatores secundarii.*

Förerus Symb. Cathol. art. 1. p. 13. Christum vocat *Mediatorem, ratione meriti ac redemtionis; Sanctos ratione intercessionis.*

Idem art. 2. q. 1. p. 48. scribit, *Christum unicum esse nostrum Mediatorem in actu primo, seu fundamentaliter; in actu tamen secundo, sive finaliter requiri adhuc nostram cooperationem.*

Bailius Jesuita in Catech. controvers. tract. 2. q. 49. *Sanctos dicimus Mediatores ac Advocatos nostros erga Deum, quia preces suas ipsius majestati pro salute nostra offerũt.*

Nostram sententiam demonstramus ex eo,

1. Quòd Apostolus 1. Tim. 2. v. 5. & 6. Christum vocat *unum Mediatorem Dei & hominum*, & quidem eo modo unum, quo est *unus Deus*. Ut ergo Deus ita est unus, ut *extra eum* non sit alius: ita Christus eo modo unus est Mediator, ut extra eum non sit alius.

2. Ibidem Apostolus Mediatorem nostrũ sic describit, *quòd dederit seipsum precium redemtionis pro omnibus.* At solus Christus seipsum dedit precium redemtionis pro omnibus. Ergo Apostolus Christum ideò vocat *unum Mediatorem Dei & hominum*, quia ipse solus *dedit seipsum precium redemtionis pro omnibus.* Vis autem & meritũ redemtionis non consistit solùm *in obœdientia crucis*, seu morte Christi, (quâ ratione officiũ Mediationis nulli cum Christo commune esse fatentur Adversarii) sed consistit quoq; *in obœdientia legis*, Gal. 4. v. 4. & 5. Matth. 5. v. 18. ita ut ipsa legis impletio à Christo præstita sit redemtionis nostræ λύτρον, ex quo tale nascitur argumentum: Quâ ratione Christus redemtionis precium pro hominibus solvit, eâ ratione dicitur unus Mediator in sensu exclusivo. Atqui Christus non solùm ratione *obœdientiæ usq; ad mortem crucis*, sed etiam ratione obœdientiæ, quâ legi præstitit, redemtionis preciũ pro hominibus solvit. Ergo ratione obœdientiæ, quâ legi præstitit, æquè dicitur unus Mediator in sensu exclusivo, quàm ratione obœdientiæ usq; ad mortem crucis, & per conseq. falsum est, quòd Pontificii hanc Mediationis partẽ, quæ consistit *in obœdientia legis*, Sanctis volunt esse cũ Christo communem. Adde, quòd Heb. 7. v. 25. 1. Joh. 1. v. 2. duo illi Mediationis actus, *satisfactio & intercessio*, indivulso nexu conjungantur. Ex propitiatione enim *per satisfactionem* impetrata fluit impetratio aliorum beneficiorum *per intercessionem* obtinenda, unde voce ἱλάσκεσθαι Græci utuntur ad significandum *propitiationem* ac *impetrationem*, vel ejus, quod petimus, consecutionem.

3. Christus Joh. 14. v. 6. dicit. *Ego sum via, veritas & vita. Nemo venit ad Patrem, nisi per me.* Quòd si ergo per solũ Christum ad Patrem pervenire possumus, utiq; ipse solus & unus est Mediator.

4. Mediator Novi Testamenti in sacris literis sic describitur, quòd ratione personæ & officii sit θεάνθρωπος, inter Deum & homines *medius*, 1. Tim. 2. v. 4. perfectè *justus*, 1. Johan. 2. v. 2. *qui purgationem peccatorum nostrorũ fecerit per seipsum*,

Hebr.1.v.3. qui sit *propitiatio pro totius mundi peccatis*, 1.Joh.2.v.2. qui sit *in omnibus, quibus tentamur, etiam ipse tentatus*, excepto peccato, & hinc *sensu infirmitatum nostrarum possit affici*, Hebr.2.v.18. cap.4.v.15. quem Sacerdotes V. Testamenti præfigurârint, quorum munus proprium hoc erat, ut intercederent *pro suis & populi peccatis*, Hebr.4.v.1. cap.8. v.8. *qui ideo in cœlū ascenderit & ad dextrā Dei consederit, ut vultui Dei pro nobis appareret & pro nobis intercederet*, Rom.8. v.34. Hebr.8.v.1. cap.9.v.24. qui sit *Pontifex noster magnus, qui cœlos penetraverit*, Hebr.7.v.25. per quem *pacem habeamus apud Deum*, Roman.5.v.1. per quem *pateat nobis aditus ad Deum*, Roman.5.v.2. Ephes.3.v.12. qui *propterea, quòd in æternum manet, perpetuum ἀπαράβατον habeat Sacerdotium*, quod non transeat ad alios, unde ad plenum & *perfectè salvare potest, qui per ipsum ad Deum accedunt, semper vivens, ut interpellet pro iis*, Hebr.7.v.25. per quem assiduè *offerre possimus sacrificium laudis, hoc est, fructum labiorum confitentium nomini ejus*, Hebr.13.v.15. *in cujus nomine* possimus ac debeamus orare, Johan.16.v.23. qui sit *misericors ac fidelis Pontifex in his, quæ apud Deum nobis peragenda*, Hebr.2.v.18. ad quem ceu *thronum gratiæ cum fiducia possimus accedere & consequi misericordiam & gratiam invenire ad opportunum auxilium*, Hebr.4.v.16. qui omnes *laborantes & oneratos* unicè ad se vocet & *refectionem animarum* ipsis promittat, Matth.11.v.28. qui sit *autor & consummator nostræ salutis*, Hebr.12.v.2. Jam verò hæc membra descriptionis & conjunctim & separatim accepta non conveniunt alii, quàm soli Christo. Ergo.

Necessarium est, ut *Advocatus ac Mediator noster* singulariter nobiscum conferat, omnes causæ nostræ speciales circumstantias norit, ut nos ipsi jus nostrū exponere possimus, & ut omnibus requisitis ad causæ nostræ patrocinium necessariis sit instructus. At solus Christus est talis Advocatus ac Mediator.

5. Quoties Scriptura N. Testamenti Mediatoris meminit, solum & unicum Christum nominat, ut patet ex sufficiente enumeratione.

Nostræ huic sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam agnoscunt, soli Christo Mediatoris nomen in N. Testamento tribui.

Clemens Episcopus Romanus lib.2. Constit. Apostol. cap.32. tom.1. Concil. p.58. *Non enim ad omnipotentem Deum accedere licet, nisi per Christum.*

Hincmarus Episcopus Remensis in Epist. ad Hincmarum suum nepotem cap.25. circa Ann.800. sic scribit. *Dominus circa vesperam pependit in cruce, ipse Sacerdos, ipse victima, ipse oblator, ipse oblatio, ipse Sacerdos est, qui nunc ingressus in interiora veli, solus ibi ex his, qui carnem gestârunt, interpellat pro nobis.*

Thomas part.3.q.26.art.1.ad 1.ex professo tractans hanc quæstionem, *an solus Christus sit Mediator*, Prophetas & Sacerdotes vocat *Mediatores dispositivè & ministerialiter*, in quantum scilicet *prænunciabant & præfigurabant verum & perfectum Dei & hominum Mediatorem*. Sacerdotes autem Novi Testamenti, *in quantum sunt ministri veri Mediatoris, vice ipsius salutaria Sacramenta hominibus exhibentes.* (De mediatione *per meritum* nihil quicquam addit, quem Thomæ locum adducis

adducis

adducit Claudius Espensæus lib. de Christo Mediatore cap.1.).

Cajetanus Cardinalis in 1. Tim. 2. *Si plures essent Mediatores apud Deum & homines, existimaretur, quòd unus esset Mediator pro quibusdam & alius pro aliis, sed ex quo unus est Mediator Dei & hominum ad reconciliandos homines Deo, illi uni incumbit mediare inter Deum & homines.*

Johannes Hesselius (Professor Lovaniensis, quem Rex Hisp. Philippus misit ad Concilium Tridentinum, quemque Johannes Molanus Censor Regius & Apostolicus præfatione in Censura Hesselii *pietatis, prudentiæ, Zeli pro domo Dei, aliarumq́ virtutum* nomine singulariter laudat) in Comm. 1. Tim. 2. *Ob eam causam Christus dicitur Mediator Dei & hominum, quia Deum hominibus reconciliat, placando eum super peccatis commissis & impetrando nobis Spiritum obœdientiæ, quo deinceps placeamus Deo. Itaq; ex dictis manifestum est, sanctos homines & Angelos non esse Mediatores, ut Scriptura loquitur, quia non possunt per seipsos Deo placere, imò ut impropriâ locutione Mediatores dicantur, non tamen Mediatores esse Dei & hominum, sed, si ita loquendum est, Mediatores ad Mediatorem. Quicquid enim aut Angelus, aut homo sanctus à Deo petit, id petit per Christum Mediatorem, neque ipse ad Deum immediatè accedit, ut Christus.*

Claudius Espensæus Theol. Parisiensis (qui in Epitaphio adhuc Parisiis in templo Cosmæ & Damiani extante vocatur *nobilissimus, piissimus, omniq́ disciplinarum genere cumulatissimus Theologus, imò Theologorũ sui seculi facilè Princeps*, quemq; Gilbertus Genebrardus & Scævola Samarthanus in elogiis operi præfixis nominant *admirabile*) peculiari digressione in locum Apostolicum 1. Tim. 2. *Unus Mediator &c.* fol. 269. oper. cap. 2. demonstrat, *Christum esse unicum nostrum Mediatorem duplici titulo, 1. ob medietatem Naturæ, quia Deus & homo est, adeoq; quasi inter Deum & hominem medius, ac qui talis non sit, eum nec Mediatorem dici posse, constanti Patrum consensu asserit. 2. ratione conciliationis & propitiationis, qui honor ait cap. 1. sic est Christo proprius, ut cum nulla sit creatura, vel Angelica, vel humana cõmunis.*

In eodem tract. de Christo Mediatore &c. cap. 9. *Per Christum & unicum & solum Mediatorem Dei & hominum oblationes & preces nostræ sunt exaudibiles, ut patet ex verbis Petri 1. Epist. 2. v. 5. asserentis, Ecclesiam esse domum spiritualem, Sacerdotium sanctum, ad offerendum Deo spirituales hostias acceptabiles per Christum.*

cap. 4. f. 299. totam hujus argumenti tractationem sic concludit; *Quemodo nomen λυτρωτοῦ Mosi Act. 7. v. 35. nomen Salvatoris Jesuæ atque aliis tributum est, Jud. 3. v. 9. 2. Reg. 13. v. 5. Nehem. 9. v. 27. ita Mediatoris nomen creaturis quoque tribui posse, verùm non aliquâ cum Christo communi, sed aliâ singulari significatione, quia typi veri & unici Salvatoris, Redemtoris &c. fuerunt.*

Alphonsus Virvesius Philipp. 16. *Quid ais bone vir? Nunquid omnes illi tibi sunt Mediatores, qui pro nobis orant? Ergo ego sum Mediator tuus, pro quo non semel, testis est mihi Christus, oravi. Nec ego tantum, verùm & universi, quantumlibet peccatores, Mediatores esse poterimus; quibus præcipitur orare, ut salvemur. Absit, ut tam vulgarem existimationem habeamus de Mediatore, cujus ratio sita est in eo, non quòd pro cæteris potest orare, sed in eo, quòd cæterorũ omnium*

preces & opera in illo tantùm & per illum placent ei, qui dixit. Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui, & idcircò Mediator est, hoc est, universis factus medium salutis æternæ, utpote de cujus plenitudine nos omnes accepimus. In illo enim habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter, & ideò N. Test. Mediator est, ut morte intercedente in redemtionem earum prævaricationum, quæ erant sub priori Testamento, repromissionem accipiant, qui vocati sunt æternæ hereditatis &c. Vides hîc Christum idcircò Mediatorem factum, ut sit via ad promissionum consecutionem, solvens, ut alibi dicitur, inimicitias in carne sua &c. Hunc Mediatorem agnoscit Universalis Ecclesia, cui soli acceptum fert, quicquid gratiæ aut gloriæ hactenùs collatum est, aut confertur hominibus, reliquos verò quantumlibet Sanctos, colit, non ut Mediatores, sed ut hujus Mediatoris ministros, quinimò ut membra, per quæ multoties nobis sua dona largitur. Itaque cùm Sanctorum merita orando citamus & interponimus, non ex Sanctis facimus Mediatores, sed Christum in membris suis agnoscimus, cui innixi illi Deo placuerunt &c. Vides nos ubique unum profiteri Mediatorem, sine quo neque nos, neque Sancti ipsi, quorum meritis utimur, ut à Christo profectis, placere DEO poteramus. Vides, nos ubique per illum interpellare Patrem ubique, ad illum unum, velut ad sacram anchoram, confugere.

Cornelius à Lapide in Comment. 1. Timoth. 2. §. Atque hac. *Catholici nonnulli satis scrupulosè cavent, ne Mediatoris nomen alteri tribuant, quàm Christo.*

Ludovicus Sotomajor in 1. Timot. 2. *Non satis habuit hic confiteri, unum esse Deum, sed etiam addidit similiter & unum esse Mediatorem, seu unicum esse.*

Estius in Comment. 1. Timoth. 2. *Observa, quòd sicut unum Deum intelligit cum exclusione plurium, sic & unum Mediatorem Dei & hominum, qui est Jesus Christus. Hoc igitur officium ita proprium Christo agnoscere debemus ex mente Apostoli, ut nulli alteri tribuatur, nec homini, nec Angelo. Mediator enim Dei & hominum ille dicitur, qui immediatè ad Deum accedens per suum ipsius meritum, quod ab alieno merito non dependeat, Deum hominibus placatum reddit, atque omnia salutis dona à Deo hominibus obtinet.* (Quod postea annectit, *Catholicos officium Mediatoris Christo proprium nequaquam transferre ad alios, sed tamen agnoscere alios quosdam imperfectâ ratione Mediatores, id est, intercessores nostros ad Deum, quales sunt, quicunque precibus ad Deum fusis salutem nostram Deo commendant &c.* id non congruit phrasi Scripturæ & insufficientem Mediatoris definitionem continet.)

2. Quòd talem Mediatoris definitionem proponunt, quæ soli Christo competit.

Thomas Aquinas in 1. Timoth 2. *tanquam signum, quòd unus sit Mediator, subjici ab Apostolo,* dicit, *qui dedit semetipsum precium redemtionis pro quibusvis.* (Ex eo sic concludimus. Qui est Mediator inter Deum & homines, eum oportuit mori pro hominibus, quia Mediatoris est conciliare partes dissidentes inter se, quod in hoc negotio, in quo Pater propter peccata generi humano irascitur, non potuit fieri sine sanguinis effusione. At Sancti non possunt mori pro hominibus. Ergo.)

Bellarminus lib. 1. de Beat. Sanct. cap. 20. inter cæteras causas, propter quas Christus

Christus ab Apostolo dicatur *unus Mediator*, etiam hanc affert, quòd *non solùm ratione officii, sed etiam ratione Naturæ sit Mediator, cùm sit Deus & homo.* (At hæc ratio nullo planè modo, ne quidem secundario & minùs principali, competit Sanctis. Mediationis officium pendet à personæ dignitate & infinitate, ideò enim meritum Christi ejusque intercessio est infiniti valoris, quia persona est infinita. Jam verò solus Christus ratione personæ ac Naturæ est Mediator. Ergo etiam solus ratione officii est & esse potest Mediator. Chrysostomus homil. 7. in 1. Epist. ad Timoth. *Enimverò Mediator utrisque, Deo scilicet & hominibus, debet societate conjungi, quorum Mediator est. Quòd si unum quidem societate contingat, ab alio verò fuerit separatus, Mediator dici non potest. Nisi igitur consors sit paternæ Naturæ, Mediator profectò non est, quippe cùm à Patris substantia sit separatus.*)

Costerus in Enchirid. pag. 472. *Is verè Mediator est inter partes, qui utrasque componit, maximè si de suo hoc faciat & læsæ quidem satisfaciat, alteram verò, sive justè, sive injustè aversam quâcunque ratione etiam muneribus placat.* (At Sancti non possunt partes dissidentes Deum & homines eo modo componere, ut de suo parti læsæ satisfaciant.)

Salmeron Disput. 6. in 1. Timoth. 2. §. Reprehendit. *Ex his omnibus* (*videl. quòd Christus ab Apostolo dicitur Mediator inter Deum & homines, quia homines Deo reconciliat placando eum super peccatis admissis & promeretur hominibus Spiritum, quo deinceps Deo obœdiant*) *colligimus, Sanctos omnes atque Angelos pro aliis orantes & intercedentes, quo modo loquitur Scriptura, non esse per omnia Mediatores, quia nec satisfaciunt pro peccatis, nec placant Deum, nec promerentur nobis Spiritum obœdientiæ ad servanda Dei mandata, sed impropriè* (nota) *sunt dicendi Mediatores, quia pro nobis intercedunt & nobis favent. Quicquid enim Angelus & sanctus homo à Deo petunt, non nisi in virtute Christi Mediatoris petunt &c. Deinde nemo est præter unum Christum, qui pro omnibus Deo reconciliandis Mediator exstiterit. Qui est, inquit Apostolus, Mediator Dei & hominum, scil. omnium, de quo subdit, qui dedit seipsum precium redemtionis pro omnibus.*

Pistorius in Hodeget. p. 269. *officium Mediatoris, quod Mosi tribuitur Gal. 3. v. 19. toto cælo distare ab officio Mediatorio Christi*, asserit.

3. Quòd quidam agnoscunt, Patres CHRISTUM solum vocare Mediatorem.

Salmeron d. l. §. Quantum attinet. *Augustinus, cùm admittat plures advocatos, interpellatores, intercessores & pacificatores, non vult agnoscere, nisi unicum Mediatorem lib. 2. contra Epist. Parmen. cap. 7. paulò ante dimidium. Pro quo, inquit, nullus interpellat, sed ipse pro omnibus, hic unus verusq; Mediator est. Et paulò inferius. Si esset Mediator Paulus, essent utique & cæteri CoApostoli ejus, ac si multi Mediatores essent, nec ipsi Paulo constaret ratio, quâ dixerat. Unus Deus enim est, unus Mediator hominum homo Christus Jesus.*

Ibid. §. Reprehendit. *Ex his duabus conditionibus, id est, accedere per se immediatè ad Deum & pro omnibus intercedere, docet Augustinus lib. 2. contra Epist. Parmen. cap. 8. solum Christum Mediatorem esse.*

Pro

Pro quo, inquit, nullus interpellat, sed ipse pro omnibus, hic unus verusq; Mediator est. Et infrà. Oratio pro invicem membrorum omnium adhuc in terra laborantium ascendat ad caput, quod præcessit in cœlum, in quo est propitiatio pro peccatis nostris. Nam si esset Mediator Paulus, essent utique & cæteri Co Apostoli ejus &c.

Claudius Espensæus d.l. videl. in Digressione 1.Tim.2. fol.269. oper. cap. 2. *Græcorum Patrum testimoniis, Cyrilli, Chrysostomi, Oecumenii, Theodoreti, Theophylacti, Epiphanii, Athanasii, Irenæi, Apollinaris adductis verbis*, & cap. 3. productis *Lactantii, Ambrosii, Augustini, Fulgentii, Vigilii Martyris, Bernhardi Latinorum Patrum:* productis itidem *Romanorum Pontificum Caii, Leonis & Gregorii Magnorum, atque Innocentii III. verbis* demonstrat, *Christum esse unicum Mediatorem nostrum, tum ob medietatem Naturæ nostræ, quia Deus & homo est, tum ratione conciliationis & propitiationis.* De *Mose, Aarone & Prophetis, eorundem Patrum* testimoniis probat fol.268. oper. *eos non veros Mediatores, sed veri Mediatoris typos, umbras, figuras extitisse. Atque sic, ait, accipiendæ sunt voces hæ, sicubi apud probatos autores de creaturis, quamlibet sanctis, dictæ occurrunt, alioqui presse proprieq; acceptæ sunt Christo propriæ. De quo superest Augustini locus valdè luculentus lib.2. contra Epist. Parmen. cap.5.(8.) Si Johannes, ait, diceret 1.cap.2. Si quis peccaverit, Advocatum habetis apud Patrem, Jesum, qui est propitiatio pro peccatis vestris, seipsum à peccatoribus segregâsse videretur ut jam non ei opus esset propitiatione, quæ fit per Mediatorem, sedentem ad dextram Patris & interpellantem pro nobis, Rom 8. quod utique non solùm superbè, sed etiam falsè diceret. Si verò ita diceret, mediatorem me habetis apud Patrem, ego exoro pro peccatis vestris, ut Parmenianus quodam loco Mediatorem posuit Episcopum inter populum & Deum, quis eum ferret bonorum & fidelium Christianorum? quis sicut Christi Apostolum & non sicut Antichristum intueretur? Et tamen lacus detriti fumosam aquam, istorū superbiam & Spiritum S. continere non possunt, ut servent unitatem Spiritus in vinculo pacis & in omnibus orationibus suis de uno Mediatore securi sint. Homines enim omnes Christiani se commendant orationibus suis, pro quo autē nullus interpellat, sed ipse pro omnibus, hic unus, verusq; Mediator &c. quæ in Augustino sequuntur: neq; Paulum quidem se Mediatorem facere inter Deum & populum, sed rogare, ut pro se orent omnia corporis Christi membra. Atque si Paulus mediator esset, etiam reliquos Apostolos tales fore, nec futurum esse verum, quod dixerat, Unus Mediator Dei & hominum &c. quo argumento etiam August utitur tract.1 in 1.Epist. Johannis.*

Eundem *Augustini* locū adducit Bellarmin. lib.1. de Beatit. Sanctorum c.20.

Cornel. à Lapide in Comm. 1. Tim. 2. v.5. adducit dictū Theodoreti in illum locum. *Unus est conciliator pacis, qui ea, quæ erant inter se disjuncta & distantia, conjunxit. Christum autem hominem nominavit Apostolus, quoniam vocavit intercessorē, homo enim factus fuit intercessor. Et quēadmodum, qui duos quospiam manibus inter se cōferentes & confligentes vult recōciliare se medium interponens, & hunc quidē dextrâ, illum sinistrâ tenens ad amicitiā deducit & conjungit, ita ipse, cùm divinā Naturā humanæ univisset, inviolabilē & quæ nō potest dissolvi, pacem cōciliavit.* (At hæc descriptio Mediatoris nemini, nisi soli Christo cōpetit.)

4. Quòd

4. Quòd de nomine Mediatoris se nolle disceptare dicunt, an soli Christo illud tribuendum sit, an verò etiam Sanctis competat, modò concedamus, Sanctos pro nobis intercedere.

Cornelius à Lapide d.l. *Inter Catholicos convenit, Sanctos orare pro nobis, ac consequenter esse nostros apud Deum advocatos, intercessores & patronos. Cum hæreticis verò de nomine non multùm contendemus. Concedant ipsi, Sanctos quasi advocatos apud Deum pro nobis intercedere, esto nomen eis Mediatoris negent, uniq; Christo tribuant, dabimus illis societatis dextras.*

5. Quædam hypotheses Adversariorum.

1. Cajetanus, Suarez, Pesantius, Tannerus in Comment. ad part. 3. Thom. q. 48. art. 5. ad 3. concedunt, *Christum solum esse Redemtorem.* Ex eo sic concludimus. Si Christus est solus noster Redemtor, utique est solus noster Mediator. Ratio est, quia mediatio & redemtio reipsâ non differunt, sed tantùm ratione. Verba enim Apostoli 1. Tim. 2. v. 5. & 6. *Unus est Mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus, qui dedit semetipsum precium redemtionis pro omnibus*, rationem mediationis constituunt in ipsa redemtione, ac Gregorius de Valentia de Christo Redemt. part. 2. cap. 2. ab initio disertè asserit, *usum & effectum Mediationis nihil esse re diversum ab usu & effectu Redemtionis.* Atqui solus Christus est noster Redemtor. Ergò etiam solus est noster Mediator.

Item. Qui est noster Mediator, ille etiam est noster Redemtor. *Sancti non sunt nostri Redemtores*, fatente Thoma part. 3. q. 48. art. 5. & Estio in 3. sent. dist. 19. §. 6. Ergò etiam non sunt nostri Mediatores.

Item. Si subordinatio & dependentia mediationis Sanctorum à merito Christi non impedit, quò minùs etiam Sancti sint & dicantur Mediatores, utique etiam nihil impediet, quò minùs dicantur Redemtores. Utrobique enim eadem dependentiæ ratio; Merita operum à Sanctis præstitorum pendent à meritis operum Christi, meritum passionis Sanctorum pendet à merito passionis Christi. Sed Sanctos dici posse *Redemtores*, non concedunt saniores Pontificii. Ergò.

2. Salmero, Justinianus, Cornelius à Lapide, Estius in 1. Tim. 2. v. 4. agnoscunt, *Christum dici unicum Mediatorem, quatenus seipsum dedit precium redemtionis pro omnibus*, quod ipsum etiam probat connexio textus.

Jam verò precium & meritum redemtionis consistit non solùm in *obædientia passiva*, sed etiam *activa*, non solùm in *obædientia usq; ad mortem crucis*, sed etiam in *obædientia legi pro nobis præstita*, ut constat ex Gal. 4. v. 4. ubi *fieri sub lege* idem esse, quòd *legem tàm Ceremonialem, quàm moralem observare & quidem ex libera alios liberandi voluntate*, agnoscunt Salmero, Justinianus, Cornelius, Estius in Comment. illius loci.

Ergò fateantur Christum dici unicum Mediatorem, etiam *respectu obædientiæ legi præstitæ*, quam tamen mediationis partem Sanctis volunt esse cum Christo communem.

3. Benedictus Justinianus agnoscit in Comment. 1. Tim. 2. *eâdem exclusione vi Christum dici unum Mediatorem, quâ verus*

Deus dicitur unus Deus. (Atqui per exclusivam Apostoli omnis illa Deitatis denominatio, quâ Deus talis dicitur, de creaturis negatur, eęque non aliquâ cum Deo communi, sed aliâ cum Deo non communi ratione *Dii* dicuntur Ps. 82. v. 6. Johan. 10. v. 34. Ergò etiam omnis illa mediandi denominatio, quâ Christus Mediator denominatur, ab omnibus creaturis, adeoque etiam â Sanctis defunctis excluditur, iique non aliquâ cum Christo communi, qualis est mediatio per meritum & satisfactionem, sed aliâ cum Christo non communi mediatione dicuntur *Mediatores.*)

6. Quòd in hac quæstione sibi contradicant.

Bellarminus lib. 1. de beat. Sanct. cap. 20. distinguit *Mediatorem ratione officii à Mediatore ratione personæ. Christum solum,* dicit, *esse Mediatorem ratione personæ, quia Deus sit & homo.*

(Cùm ergò solius personæ mediationem soli Christo vendicet, concedit ex officio alios præter Christum esse Mediatores.)

Contra verò Porsanus adversus Falguerollium explicans locum ex cap. 2. prioris Epistolæ Johannis, *Christum,* dicit, *intelligi Mediatorem præcipuum & ex officio.* (Significat ergò mediationem ex officio non competere, nisi Christo.)

Rursus Costerus ita distinguit, ut dicat, *Christum esse Mediatorem excellentiori ratione, homines verò participatione.*

Eccius & alii distinguunt *inter Mediatorem redemtionis & intercessionis.* Solum Christum, dicunt, esse *Mediatorem redemtionis,* Sanctos esse *Mediatores intercessionis.*

(Omnibus hisce distinctionibus opponimus, quòd sint ἄτῃ χειρὶ excogitatæ, imò quòd sint ἀντίχειροι. Paulus 1. Timoth. 2. v. 4. *unum,* dicit, *Mediatorem,* ut *unum Deum.* At Deus sic unus dicitur, ut excludantur omnes distinctiones, quibus honor Deitatis aliis tribuitur. Pulchrè Augustinus libro 2. contra Epistolam Parmeniani cap. 8. *Homines omnes Christiani invicem se commendant orationibus suis, pro quo autem nullus interpellat, sed ipse pro omnibus, hic unus verusq; Mediator est.* Docet Augustinus, non omnem, qui apud Deum pro alio interpellat, esse appellandum *Mediatorem;* sed eum solum, qui *sit pro omnibus, ut nemo pro ipso.* Ibidem addit Augustinus. *Si esset Mediator Paulus, essent utique & cæteri Apostoli, ac sic multi Mediatores essent: nec ipsi Paulo constaret ratio, quâ dixerat: Unus Deus, unus Mediator.* Porsano concedenti, *solum Christum esse Mediatorem ex officio,* meritò hoc opponimus. Si solus CHRISTUS est Mediator ex officio, ergò Sancti præter officium Mediatoris usurpant officium.)

Adde, quòd Pontificii Sanctos constituant Mediatores non solùm *intercessionis,* sed etiam *redemtionis.* Nam semper hæc duo conjungunt *precibus & meritis* hujus vel illius Sancti *placatus &c.*

Bellarminus lib. 1. de Indulgent. cap. 4. scribit, *non esse absurdum, si sancti viri redemtores nostri aliquo modo dicantur.*

Schioppius in Apolog. de Indulgent. cap. 47. disputat, *Sanctos appellari posse Redem-*

demtores, licèt impropriè, eò quod debitum parvi momenti persolvant, si cum eo debito conferatur, pro quo Christus satisfecit.

Argum. Adversar. 1. Apoc. 8. v. 3. *Angeli preces nostras Deo offerunt. Ergò sunt nostri ad Deum Mediatores: Idem de Sanctis statuendum.* Bellarminus lib. 1. de beat. Sanct. cap. 16.

Resp. 1. Blasius de Viega Jes. in Apocal. p. 339. *Hunc Angelum licèt pleriq; esse velint unum ex septem Angelis primariis, qui ante thronum Dei astant, præcipuis illis divinæ providentiæ administris, tamen esse Christum Dominũ reliqui omnes Interpretes consitentur, qui, quoniam Patris Nuncius ac Legatus ad homines fuit, Angelus Testamenti appellatur Malach. 3. v. 1. & Angelus magni consilii Esai. 9. v. 6. Nec verò rectè quidam è recentioribus argumentantur, Angelum istum Christum esse non posse, quòd Christus nunquam Angelus absolutè dicitur. Satis enim est, ut ex consequentibus facilè intelligi possit, Christum esse, quæ nisi Christo, alteri aptè accommodari non possunt. Cujus enim alterius est universæ Ecclesiæ incensa, hoc est, orationes in thuribulo aureo tantâ majestatis specie Patri offerre? cujus præterquam Christi fuit de igne; quo thuribulum aureum erat impletum, partem in terras misisse, eaq; divini amoris igne & ignitis Spiritus sancti donis inflammavisse?*

Et postea. *Quanquam etiam nunc orationes Ecclesiæ per Christum summum Pontificem Deo offerantur Hebr. 13. v. 15. Johannes tamen potissimùm hoc loco de Christo in cruce loquitur, cùm pro omnibus in humanitatis thuribulo omnium mortalium vota, salutem & redemtionem deposcentium ipse cum suo illo sacrificio cumulatissimè implevit, interpellans reipsâ pro omnibus suo illo cruento sacrificio, quod pro mundi redemtione tanquam verus Pontifex offerebat.* In hac expositione Blasius de Viega sequitur non solùm Patres quàmplurimos, sed etiam Thomam, Hugonem Cardinalem & Richardum de S. Victore. Eandem multis confirmavimus tractat. de morte §. 477.

2. Ludovicus ab Alcasar Jes. in h. l. sic commentatur. *Per hunc Angelum mihi persuadeo caritatem Christianam figurari. Neq; enim hæc prosopopæiæ ratio Apocalypsi inusitata est, ut quatuor equitibus capitis 6.*

Et postea. *Qui affirmant, hunc Angelum velut Gabrielem esse, aut Raphaëlem, non satis meminisse videntur, ipsorum esse opinionem, inter Angelos tubarum Gabrielem ac Raphaëlem esse referendos &c. Ut idem sit Angelus, qui totius Christiani populi orationes excipit, & prunas in terram projicit, nihil occurrit congruentius, quàm asserere, per illum Christianã caritatem denotari.* (Stante hac hypothesi corruit argumentum, quod ex h. l. Bellarm. deducit.)

2. Argum. Galat. 3. v. 19. *Moses vocatur Mediator inter Deum & populum Israëliticum. Ergò non soli Christo competit esse Mediatorem.*

Resp. 1. Lombardus, Thomas, Gagnæus, Mediatoris nomine intelligunt *Christum* (secuti hac in parte Chrysostomum, Hieronymum, Ambrosium & Primasium.)

2. Si ad Mosen hoc nomen referatur, nihil aliud denotatur, quàm quòd Moses fuerit *internuncius*, qui mandata DEI ad populum, & populi responsum ad DEUM retulit. Ita enim exponit ipse Moses Deuter. 5. v. 5. *Ego stabam inter Deum & vos*, quod vulgata

versio sic reddidit. *Ego sequester & medius fui inter Deum & vos in tempore illo, ut annunciarem vobis verba ejus.*

3. Adde, quòd ibi agatur de Mosis in terris officio suo fungentis partibus. Pontificii verò statuunt, Sanctos defunctos esse Mediatores, & quidem ratione meriti.

4. Bellarminus ipse agnoscit, *Mosen vocari Mediatorem ideò, quia fuit internuncius.* Sic enim scribit lib. 5. de Christo Mediatore cap. 1. *Secundò* (medius fieri potest) *referendo hinc inde pacta & conditiones utriusque partis, quomodo omnes internuncii dici possunt Mediatores. Et in hac significatione videtur accipiendum nomen Mediatoris, cùm Moses dicit Deut. 5. Ego medius & sequester fui inter Deum & vos in tempore illo, & Gal. 3. Data est lex per Angelos in manu Mediatoris.*

(At Sancti in cœlo non sunt internuncii, qui à Deo ad nos, vel à nobis ad Deum mittantur.)

Thesis tertia. Christus non sibi, sed nobis glorificationem est promeritus.

Ekthesis. 1. Non est quæstio *de consequente*, an exaltatio Christi juxta decretum & ordinationem Dei fuerit consequens præmium exinanitionis antegressæ, sed *de causa meritoria* propriè & accuratè sic dicta, an Christus exinanitione suâ propriè & accuratè loquendo exaltationem ac glorificationem suam fuerit promeritus?

2. Nec de hac quæstione tanquam de fidei articulo contendimus, sed adversariis hæreseos accusantibus eos, qui negant, Christum sibi aliquid promeruisse, meritò obviam imus.

Antithesis. Lombardus 3. sent. dist. 18. lit. A. *Christus sibi meruit impaßibilitatis & immortalitatis gloriam &c. Humilitas paßionis meritum fuit exaltationis.*

Et postea. *Evidens est, quòd Christus per humilitatem & obædientiam paßionis meruerit clarificationem corporis, nec id solùm, sed etiam impaßibilitatem animæ. Anima enim ipsius ante mortem erat paßibilis, sicut caro mortalis, sed post mortem merito humilitatis & anima impaßibilis facta est & caro immortalis.*

Thomas part. 3. q. 19. art. 3. *Christus gloriam corporis, & quæ pertinent ad exteriorem ejus excellentiam, ut ascensio, veneratio &c. quæ minus sunt, quàm dignitas merendi, habuit per meritum.*

part. ejusd. q. 49. art. 6. *Christus per suam paßionem meruit sibi suam exaltationem.*

Et postea. *Quia Christus in paßione sua humiliavit se infra suam dignitatem, ideò meruit exaltari secundùm quatuor, primò per resurrectionem, secundò per ascensionem, tertiò per consessum ad paternam dextram, quartò per judiciariam potestatem.*

Bellarminus lib. 5. de Christo cap. 9. *Christus corporis gloriam & nominis exaltationem & omnia, quæ post paßionem accepit, sibi promeruit.*

Anglo-Rhemenses in annot. Hebr. 2. sect. 2. *Christus meritus est propriam suam glorificationem.*

In annot. Phil. 2. v. 10. *blasphemiam* vocant, negare, quòd *Christus quicquam meruerit pro seipso.*

Salmeron Disp. 8. in cap. 1. Hebr. §. Dubium. *Christus meruit sibi suâ paßione adorationem latriæ.*

Confer Driedonem tom. 2. cap. 2. part. 2. art.

art. 3. Vigorem sermone in Symbolum 15. duobus postremis capitibus. Vasquez in part. 3. Thom. Disp. 79. Johannem Hayum contra Chambrunum cap. 11. ubi Vigor dicit, *Christum sibi meruisse nominis exaltationem & corporis glorificationem;* Driedo, *aditum cœlestis Paradisi, liberationem à lacu inferni, & à detentione Diaboli; exaltationis suæ gloriam, claritatem seu immortalitatem corporis, impaßibilitatem animæ & corporis.*

Nostram sententiam demonstramus,

1. *ex personæ Christi dignitate.* Christus in ipsa unione secundùm assumtam Naturam humanam nomen multò præstantius Angelis sortitus est, cùm assumta illa Natura humana in ipsam Λόγυ ὑπόστασιν sit evecta, quâ gloriâ & dignitate non potest major cogitari Hebr. 1. v. 5. Ergò ratione sui nullo indiguit merito. *In Christo inhabitat tota plenitudo Deitatis* Col. 2. v. 9. & *ex ejus abundantia omnes accepimus* Johan. 1. v. 16. Ergò non necessarium habuit, ut per meritum sibi aliquid acquireret.

2. *ex communicationis veritate.* Christo secundùm humanam Naturam in primo incarnationis momento dona verè divina & infinita verè ac realiter per unionem personalem sunt communicata. Potuisset ergò Christus in prima statim conceptione majestatem & gloriam sibi communicatam plenâ luce exerere, nisi redemtionis ac salutis nostræ ratio requisivisset, ut sese priùs exinaniret ac formam servi assumeret. In exaltatione, quæ est exinanitionis consequens, non est Christo data nova quædam potestas, quam per unionem personalem non acceperit, sed collata est plena potestatis illius executio & regni administratio. Ergò nullo ipsi opus fuit merito.

3. *ex meriti Christi qualitate.* Quicquid Christus in officio suo promeruit, id nobis, non sibi promeruit Esai. 45. v. 24. Zachar. 9. v. 9. Johan. 17. v. 19. 1. Tim. 1. v. 15. nobis enim natus, nobis datus est Esa. 9. v. 6. nobis factus est *justitia, sapientia, sanctificatio & redemtio* 1. Cor. 1. v. 30. inde sic colligimus. Quorum causâ Christus passus est, ad illos etiã spectat, quicquid passione suâ promeruit. Jam v. non sui, sed nostri causâ passus est, teste totâ Scripturâ & sanctissimâ Christi innocentiâ. Cùm enim fuerit omnis peccati ratione suæ personæ expers, ideò nullâ pro peccatis satisfactione indiguit. Ergò etiã ad nos, non autem ad Christum spectat, quicquid passione suâ promeruit. Item. Pro quibus Christus Patri cœlesti obœdientiam præstitit, ad illos etiam pertinet obœdientiæ illius meritum. Jam verò pro nobis, non pro se Patri obœdientiam præstitit Rom. 8. v. 4. Gal. 4. v. 5. Col. 1. v. 20. 21. Hebr. 2. v. 13. cap. 10. v. 9. 10. &c. Ergò ad nos, non ad ipsum pertinet obœdientiæ illius meritum.

4. *ex gratuita exaltationis hereditate.* Quod Christus obtinet ex gratia & hereditate, illud non obtinuit ex merito, quia gratia & meritum sibi opponuntur. Christus nomen super omne nomen obtinuit *ex gratia* Phil. 2. v. 9. ἐχαρίσατο, & *ex hereditate* Hebr. 1. v. 4. κεκληρονόμηκεν. Ergò non ex merito.

5. *ex consequente absurditate.* Si Christus per passionem adorationem latriæ sibi promeruit, consequens fuerit, Christum in diebus carnis non potuisse, nec debuisse honorari adoratione latriæ.

Consequens est absurdum, quia argumenta, quæ probant, Christo homini adorationem latriæ competere, probant etiam in statu exinanitionis ipsum fuisse latriâ adorandum; & exempla piorum ostendunt, Christo in diebus carnis latriæ cultum sæpius fuisse delatum, quem etiam minimè recusavit.

Nostræ huic sententiæ suffragatur,

1. Quòd Vega in opusc. de merit. q. 6. negat, Christum sibi aliquid propriè meruisse. *Christus*, inquit, *totam suam gratiam, totamq́; gloriam essentialem sine meritis habuit in primo suo humanitatis instanti, nec nisi indirectè meruit gloriam corporis, ut habet Scotus 3. sent. Dist. 18.*

Huic sententiæ jam olim quidam suffragium præbere non dubitârunt, ut constat ex Lombard. 3. sent. dist. 18. lit. E. *De merito Christi quidam dicere solent, quòd non sibi, sed membris tantùm meruerit.*

Bessæus in Post. Dom. XX. Trin. f. 754. Was sind wir dem grossen Freunde nicht schuldig / der den Kelch des Leidens für uns getruncken hat / der Gott dem Vater vollkömlich genug gethan / die Pforten des Paradises / durch die Krafft seines Blutes / auch dem Mörder eröffnet / unsere Hoffart mit seiner Demut / und unsere Wollust mit seinem Schmertzen gereiniget hat / und mit seinem Blut auff das völligste für uns bezahlet / und nicht jhme / (nota) sondern uns die himlische Glori verdienet hat.

2. Quòd Lyranus in cap. 1. Hebr. per ipsam unionem CHRISTUM super omnem creaturam constitutum esse agnoscit. *Quem constituit* (inquit) *heredem omnium, quantum ad Naturam assumtam.* Eo ipso enim, quòd Natura humana à Verbo assumta est in unitatem suppositi, constituta est super omnem creaturam.

3. Quòd Catechesis Tridentina in explicatione art. 4. Symb. fructus passionis Christi enumerans solius meriti pro nobis, nullius autem pro Christo meminit. Verba sic habent: *In quem finem CHRISTUS passus est? nempe primò, ut nos à peccati & Dæmonis Tyrannide liberaret. Secundò, ut pœnam nostris peccatis debitam persolveret. Tertiò, ut cœlorum aditum communi generis humani peccato interclusum nobis patefaceret.*

4. Quòd de illis, quæ Christus sibi meruerit, vel mereri potuerit, invicem non consentiunt.

Johannes de Rada part. 3. controversiarum controv. 12. art. 3. p. 345. *Observa circa meritum Christi in ordine ad gloriam animæ, an scilicet ipsam de facto meruerit, duas esse extremas sententias. Prima tenet partem affirmantem, quam sequuntur Albertus Magnus, Guilielmus de Rubio, Bassolis distinct. 18. tertii sentent. &c. Secunda sententia est communis omnium Scholasticorum in 3. distinct. 18. & illa negat, Christum suæ animæ gloriam & dona meruisse, sed liberè & gratis illi fuisse concessa. Tenet illam Scotus, Bonaventura, Richardus, Durandus, Marsilius, Alexander, Driedo, Soto.*

pag. 350. *An Christus sibi corporis gloriam acquisierit, merueritq́; directè ac per se, magna controversia inter Doctores, præcipuè*

pue Scotum & alios. Scotus enim in 3. distinct. 18. videtur expreßè negare, directè ac primò sui corporis gloriam meruisse, sed primò amotionem impedimenti, quo gloria animæ, ne in corpus proflueret, detinebatur, promeruit & consequenter ipsam corporis gloriam &c.

Et postea pag. 351. *Catholici Doctores tenentes, non pertinere ad fidem, Christum sui corporis gloriam meruisse, dicunt ex his locis Luc. 24. Hebr. 5. colligi quidem, Christum impetrâsse & meruisse sui corporis resurrectionem, non verò ejus immortalitatem & gloriam. Quocirca etsi tenueris, Christum corporis gloriam & immortalitatem absolutè non meruisse ac directè, nihil alienum à fide concedas, licet oppositum mihi probabilius sit, scilicet Christum sui corporis gloriam suâ passione & morte meruisse.*

Bellarminus lib. 5. de Christo cap. 9. negat, *Christum meruisse sibi unionem hypostaticam*, eamque refert inter illa, *quæ quis mereri non potest*. Eadem est sententia Feuardentii in Theomachia libr. 5. cap. 4. ubi scribit, *Christum non meruisse sibi unionem personalem, Theologi omnes protestantur*. Sed Maximilianus Sandæus Jesuita Herbipol. in castig. de prodiga Jesuit. liberalitate disputat, *Deum potuisse conferre humanitati gratiam unionis hypostaticæ, non absolutè, sed tanquam sub conditione & cum quadam dependentia à futuris operibus & sic ut in præmium eorum.*

Salmeron statuit Disput. 8. in cap. 1. Hebr. §. Dubium. *CHRISTUM meruisse sibi suâ passione adorationem latriæ.* Sed reliqui statuunt, CHRISTO homini non latriam, sed tantùm *hyperduliam* competere.

Lombardus 3. dist. 18. lit. E. scribit: *Ad quid voluit Christus pati & mori, si ei virtutes ad merendum illa sufficiebant? Pro te, non pro se. Quomodo pro te? ut ipsius paßio & mors tibi esset forma & causa. Forma virtutis & humilitatis, causa gloriæ & libertatis. Forma, Deo usque ad mortem obediendi, & causa tuæ liberationis ac beatitudinis. Meruit enim nobis per mortis ac paßionis tolerantiam, quod per præcedentia non meruerat, scilicet aditum Paradisi & redemtionem à peccato, à pœna, à Diabolo, & per mortem ejus hæc nos adepti sumus, scilicet redemtionem & filiorum gloriæ adoptionem.*

In his verbis totum, quod Christus passione suâ promeruit, ad nos, non ad Christum pertinere asserit, & tamen ibid. lit. A. *humilitatem paßionis*, dicit, *ipsi fuisse meritum exaltationis.*

Argum. Adverf. 1. *Paulus Philip. 2. v. 9.* inquit, *Christus seipsum exinanivit &c. διὸ, propterea Deus ipsum superexaltavit. Hebr. 2. v. 9. Videmus Jesum διὰ τὸ πάθημα propter paßionem mortis gloriâ & honore coronatum.*

Resp. 1. Particulas διὰ καὶ διὸ non semper notare *causam rei meritoriam*, sed interdum *finalem*, sæpiùs autem *consequentiam & ratiocinationem*, quâ unum ex altero concluditur, agnoscunt ipsimet Pontificii.

2. Et ne longè abeamus, de loco Apostolico, Hebr. 1. v. 9. *Dilexisti justitiam διὰ τοῦτο propterea unxit te Deus &c.* Suarez in Thomam tom. 1. Disp. 10. sect. 4. sed contra &c. sic commentatur. *Per unctionem intelligunt multi Patres ipsam incarnationem & unionem ad Verbum, Augustinus, Anshelmus, Beda, Cyrillus Alexandri-*

ctrinus &c. atq; ita propter non de causa meritoria, sed finali intelligenda est. Idem Suarez Disp.18. sect.2. §. Dico primò &c. monet, *Athanasium hunc locum exponere de gratia animæ habituali.* Jam verò *communis est Theologorum sententia*, scribit idem Disp.40. sect.2. §. Nihilominùs &c. *Christum non meruisse sibi gratiam animæ habitualem, sed eam ab instanti incarnationis habuisse*, ac Bellarminus libr.5. de Christo cap.9. scribit, *Christum non meruisse sibi gratiam, aut scientiam, aut gloriam animæ.* Ergò particula διὰ τοῦτο nō potest de causa meritoria Hebr.1.v.9. accipi.

(Urget quidem, quòd non simpliciter dicatur Phil.2.v.9. διὰ sed διὸ καὶ. Jam verò, quando hæ particulæ conjunguntur, semper denotari causam meritoriam, sed resp. exempla testantur contrarium Rom.15.v.22. Hebr.13.v.12.)

3. Franciscus Ribera in Comment. Hebr.1.v.9. sic disserit. *Sanctus Thomas* (in annot. Hebr.1. lect.4.) *affirmat, cùm dicitur propterea, non meritum indicari, sed finem, ut sit sensus. Ad hoc te unxit Deus, ut haberes hæc omnia, quod satis probabiliter dicitur.*

4. Melchior Canus lib.12. Locorum cap.13. §. Tertiò demùm &c. sic scribit. *Respondere possumus, actiones Christi non fuisse causas meritorias unctionis, sed q. materiales & dispositivas &c. Nec opus est, ut vox illa, propterea, causam efficientem aut meritoriam denotet, sed satis erit, si sit causa, quæ disponat subjectum, quasi materialis.*

(Ex his apparet, Suarez, Riberam & Canum fateri particulas διὰ τοῦτο non semper notare causam meritoriam. Jam verò διὰ τοῦτο est ejusdem significationis cum τῷ διὸ. Ergò agnoscere coguntur etiam διὸ non semper ac necessariò notare causam meritoriam.)

5. Quòd autem particula διὸ Philip. 2. v.9. non possit, nec debeat pro *causæ meritoriæ* descriptione accipi, patet ex ipso textu. Dicitur enim Deus Pater propter antegressam exinanitionem dedisse Christo *nomen, quod est super omne nomen.* Jam verò nomen illud, non de *corporis gloria*, quam Christus promeruisse à Bellarmino statuitur, sed de *gratia unionis*, vel *omnipotentia* ab ipsis Pontificiis Interpretibus exponitur, quam Christus promeruisse à Bellarmino negatur.

Thomas in Comment. Phil. 2. *Duobus modis nomen exponitur, vel quantum est Filius Dei, & nomen illi ab æterno & donatio ejus erat æterna generatio. Alio modo de Christo homine & sic Pater dedit illi nomen, ut Deus esset, non per Naturam, sed per gratiam; gratiam autem non adoptionis, sed unionis.*

Vasquez lib.2. de adorat. Disp.8. cap.10. *Per nomen super omne nomen non intelligitur vox Jesu, sed omnipotentia, ut Patres omnes ex Scripturis probant.*

6. Lombardus lib.3. sent. dist.18. lit. C. rectè monet, *Christum nomen illud, quod est super omne nomen, per gratiam obtinuisse*, ut docet vox Apostolica ἐχαρίσατο. *Christus* (inquit) *meruit donari sibi nomen, quod est super omne nomen, scil. honorificentiam, quod vocatur Deus, hoc tamen nomen ante mortem habuit. Habuit enim hoc nomen Dei Filius, in quantum Deus est, ab æterno per Naturam, in quantum verò homo factus est, habuit ex tempore per gratiam &c. Hoc ergò per gratiam accepit, ut ipse ens homo, vel subsistens in forma servi, id est, in anima & carne nomi-*

nominetur & fit Deus. Jam verò *meritum* & *gratia* sibi opponuntur, fatente ipsomet Bellarmino.

Argum. 2. Hebr. 2. v. 9. *Vidimus Jesum propter passionem mortis gloriâ & honore coronatum. Ergò propter passionis ac mortis meritum Christus honore & gloriâ coronatus.* Vasquez d. l.

Resp. 1. Gagnæus in Scholiis ad h. l. sequitur expositionem veterum, qui *ipsam crucis mortem* intelligunt gloriam illam & honorem, ac contextum ita distinguit, ut non passionem mortis legat, sed *mortis gloriâ & honore.* (Oecumen. in h. l. *Gloriam & honorem crucem vocat. Neq; enim tam dignum Deo fuit aut magnificum, creare cœlum & terram & hominem & supernas potestates, quàm dignari propter nos cruci affigi.* Autor dictorum & interpretationum, quæ tribuuntur Athanasio q. 128. *Gloria & honos Christi crux, quia innumera bona per crucem contigêre.*)

2. Thomas de Vio Cardinalis Cajetanus illud *per passiones mortis* connectit cum præcedentibus, ut non dicatur per *passiones mortis gloriâ & honore coronatus,* sed *minoratus ab Angelis*, hoc est, minor factus ab Angelis per passiones mortis. (Athanas. de Trinit. Dial. 2. *propter incarnationem etiam Angelis minorem factum Apostolum scribens. Jesum autem nonnihil minorem factum Angelis videmus per passionem mortis.* Augustinus contra Maximum lib. 3. cap. 25. *Deniq; propter quid dictum sit, Minorasti eum modico minùs quàm Angelos, aperuit Scriptura, ubi legitur, eum autem modico minùs quàm Angelos minoratum vidimus Jesum propter passionem mortis. Non ergo propter Naturam hominis, sed propter passionem mortis.*) Hanc interpretationem non improbat Benedictus Justinianus Jesuita.

3. Ribera in h. l. sic commentatur. *Coronare est omnem illi honorem dare, quem Natura humana capere posit.* (Jam verò fatentur ipsimet Pontificii, Christum tantummodò *gloriam corporis*, non *animæ* sibi promeruisse. Ergò hic locus, qui de omni humanæ Naturæ, ac proinde etiam animæ gloria agit, non potest de merito gloriæ accipi.)

3. Ratio Bellarmini. *Melius est cæteris paribus habere aliquid ex merito, quàm sine merito. Ergò Christus, quæcunq; habuit post resurrectionem, ea sibi meruit.*

Resp. Hac ratione sequeretur, nihil omninò Christum habuisse nisi ex merito, non *gratiam*, non *scientiam*, non *ipsam unionem hypostaticam*, quæ tamen ipsimet Pontificii fatentur, non obtigisse Christo ex meritis. Sequeretur etiam Deum, qui non ex merito, sed ex sua Natura habet divinam gloriam, modo inferiore eandem habere, quod Pontificii itidem non concedunt.

Thesis quarta. Sine cognitione Christi & fide ipsius meritum amplectente nullus unquam ullo tempore fuit salvatus. Proinde gentilibus extra Ecclesiam salus tribui nequit.

Εκθεσις. 1. Non est quæstio de *gradibus cognitionis*, sed de *cognitione ipsa.* Libenter concedimus, majorem revelationis & cognitionis lucem esse in N. Test. quàm fuit in veteri, interim piis etiam V. Testam. cognitio Messiæ ad salutem fuit necessaria.

2. Non est quæstio de gentilibus ad Ecclesiam Israëliticam congregatis, an illi salutis participes facti fuerint, sed de

gentilibus extra Ecclesiam. Berlinenses in Colloquio posteriore contra D. Hoë p.100. & Christ. Pelargus in Comp. correcto p.289. Luthero tribuunt, quòd *sanioribus gentilibus salutē aßignet*, in cap. 47. Gen. sed mentem suam disertê exposuit, videlic. se de illis loqui, non *qui in Ethnica incredulitate manserunt*, sed *qui ad veram veri Dei Israelis cognitionem per prædicationem verbi sunt perducti, nec Meßiæ ignari extitêre, quin etiam Ecclesiæ Israëliticæ sese aggregârunt, si non corpore & loco, tamen corde & affectu, nominat enim Abimelechum, Jobum, Jethronem, Naamanum, quosdam ex Moabitis & Ammonitis.*

3. Non est quæstio *de notitia naturali*, qualis fuit in primo homine *ante lapsum*, sed de notitia naturali, qualis est in hominibus *post lapsum*, extra verbi revelationem, an per illam gentiles luce verbi & cognitione Christi destituti salutem consequi potuerint? quod negamus.

Antithesis. Quidam Scholasticorum statuunt, *homines ante promulgatam à Mose legem notitiâ naturali salvari potuisse & salvatos fuisse*, teste Brulifero in Prolog. sentent.

Ann. 1509. edita est Oratio quædam sine nomine Autoris, sub titulo, *Commendatio extēporalis Philosophiæ Aristotelis impressa in Chalcographia librorū Hērici Quentelii*, in qua Autor inter cætera hoc agit, ut Aristotelē in æternitate salvū esse probet. Dicit, *peritiores sui seculi, si de Aristotele quæratur, an de facto fuerit in statu salutis vel damnationis æternæ, respondere, non esse poßibile à quoquam vivente sciri indubitatò, hominem vel damnatum iri vel salvari debere, nisi probata Dei revelatio interveniat.* Interim conatur certò probare, Aristotelem salvatum. Inquit enim 1. *à nullo sanæ mentis Doctore negari, quin extra Mosaicam legem pleriq; fuerint in statu salutis ob cultum unius Dei, ut tenet Postillator & alii Interpp. Vet. Testamenti.* 2. *Eandem Mosis non datum fuisse Aristoteli. Ergò id ipsi non præjudicare.* 3. *Aristotelem potuisse sub lege Naturæ æternam beatitudinem consequi, quia in lib. Sapient. dicatur: Sanabiles fecisse Deum omnes nationes orbis terrarū. Item in Paulo, Deum velle omnes homines salvos fieri.* 4. *Non negari posse, quòd Deus misericors facienti quod in se est, (ut unum Deum recognoscere, & ipsum remuneratorem omnium sperare.) non sit denegaturus æternam retributionem.* 5. *Enarrat bona opera Aristotelis, ut cognitionem veri, electionem boni, studium ineffabile, opprobria perpeßa pro unius Dei cultu, exilium pro eodem, frequentes eleëmosynas usq; ad suam inopiam erogatas & fructus suorum scriptorum, quibus mul ... gentes & urbes ab excidio suâ sapientiâ præservârit.* 6. *Et ne obstare quidem, quæ scripsit contra fidem orthodoxam, ut æternitatem mundi, quia creatio per rationem non poßit indagari, & ob id non esse circa id vel hujusmodi meritò culpandum.* Dicit, *hoc videri conforme Evangelio, dicente Christo apud Johannem: Si non venissem & locutus fuissem eis, peccatum non haberent.* 7. Dicit, *Aristotelem sibiipsi fuisse legem, testimonium ipsi reddente conscientiâ suâ.* 8. Tandem allegat Doctores S. pro se in primitiva Ecclesia, qui *etiam non minus, ut Aristoteles, in multis erraverunt, quæ post eis correxerunt.*

Evagatorium M. Michaëlis de Ungaria serm. 7. citat Senecam Epist. 7. his verbis. *Calix venenatus transtulit Socratem à carcere in cœlum.*

(Con-

(Confer D. Cramerum class. 4. Schol. Prophet. vaticin. 4. p. 241.)

De saniorum gentilium salute superiore seculo idem statuit Theobaldus Thammerus, Mindæ Concionator, ac libris duobus Moguntiæ editis idipsum latè probare conatur.

Idem etiam docuit Latomus Lovaniensis, (quo nomine Philip. Melanchthon in Examine p. 2. utrumque graviter reprehendit & commemorat, quod *finxerint monstrosi isti homines Ecclesiæ membra ubiq; esse Ethnicos & alios, quorum mores sunt honesti.*)

Andradius Payva in Defens. Concil. Trident. lib. 3. p. 292. *Vera fides & vera Dei cognitio ad justitiam & salutem æternam non ex sacris tantùm literis, divinisq; Oraculis, sed ex rebus etiam iis, quæ sensibus subjiciuntur, haberi potest.*

Ibid. *Neq; enim duritas atq; immanitas tetrior ulla esse potest, quàm sempiternis mancipare homines cruciatibus propter illius fidei inopiam, quam consequi nullâ ratione potuerunt.*

Ibid. *Quid igitur est, quòd prisci illis Legis Naturæ seculis & cùm nondum sese divina bonitas tam largè & copiosè effuderat, non illam Dei notitiam fuisse etiam ad salutem satis arbitremur, ad quam aditus illis hominibus patere poterat? aut perspecta illa habere ac credere astringerentur, quæ neq; Deo aperiente acceperant, neq; studio consequi, neq; labore comparare potuissent? Impossibilia enim in obligationem cadere ferus solùm, teter, humanitatisq; hostis quispiam poterit existimare. Fuisse quidem Christi cognitionem omnibus ante seculis ad salutem necessariam, quamvis obscuram & involutam, fateor, sed qui diligenter consideraverit, quàm latè pateat Dei providentia & quantâ cum vigilantia provideat rebus humanis, satis intelliget, humani generis per CHRISTUM redemtionem in divina procuratione implicatè & absconditè contineri.*

In Concil. Trident. Anno 1552. Monachus quidam Franciscanus in explicat. cap. 2. Rom. publicè concionatus est, *gentiles etiam sine cognitione Christi salvatos fuisse*, referente Schleidan. lib. 23. Comm.

Ludovicum Vivem eidem errori affinem fuisse, testis est Capellus in Vindiciis Casauboni lib. 1. cap. 1. Vide Comm. ejus in lib. 10. Aug. de Civ. Dei cap. 23.

Ambr. Catharinus in 1. Tim. 4. quosdam non fideles salvari posse asserit.

Caspar Casalius de quadripart. hom. justit. lib. 1. cap. 15. idem statuit ac in astipulatorum agmine producit *Thomam Aquinatem, Lyranum, Abulensem, Brunonem, Carthusiensem, Arboreum, Durandum, Paludanum.*

Bodinus lib. 2. Dæmonoman. cap. 3. & libr. 4. de Republ. *Socratem, Photionem, Aristidem &c. non esse temerè damnandos,* monet.

Idem statuit Galeotus Martius, referente Frid. Tilemanno in Præfat. Discurs. Polit.

Erasmus in Præfat. Tuscul. quæst. Ciceron. *Me non admodùm adversum habituri sunt ferendis calculis, qui sperant illum* (Ciceronem) *apud Superos quietam vitā agere.*

Idem in Coll. de convivio religios. *Cùm talia lego, vix mihi tēpero, quin dicam. Sancte Socrates, ora pro nobis.*

Et postea. *At ipse mihi sæpenumero non tempero, quin benè ominer sanctæ animæ Maronis & Flacci.*

Idem de salute gentilium statuunt Johannes Baptista Fickler in lib. cui titulus, Rettung der Concilien pag. 75. edit. Ingolstad. Ann. 90. & Isengrinius in Exposit. Evang. Domin. Septuages.

Cornelius Agrippa de vanit. scient. cap. 54. testis est, *editum fuisse librum sub titulo de salute Aristotelis, in cujus calce concludatur, Aristotelem sic fuisse Christi præcursorem in naturalibus, quemadmodum Johannes Baptista in gratuitis.* Verba sic habent: *Dignissimus profectò hodiè Latinorum Gymnasiorum Doctor, & quem Colonienses mei Theologi etiam Divis annumerârunt, librumq; sub prælo ederent, cui titulum facerent, de salute Aristotelis. Sed & alium versu & metro de vita & morte Aristotelis, quem Theologicâ insuper Glossâ illustrârunt, in cujus calce concludunt, Aristotelem sic fuisse Christi præcursorem in naturalibus, quemadmodum Johannes Baptista in gratuitis.*

(Maximilianus Sandæus Jes. quondam Herbipolensis vel ex errore, vel ex malitia ipsi Cornelio Agrippæ illam sententiam tribuit, sic enim scribit in Demonstrat. de fide Protestant. Holland. cap. 3. *Patrocinium Aristotelis suscepit incantiùs Cornelius Agrippa, qui titulum figit de fide Aristotelis & in calce disputationis dicere audet, Aristotelem sic fuisse præcursorem Christi in naturalibus, quemadmodum Johannes Baptista in gratuitis.*)

Salmeron tom. 9. tract. 61. *Si gentiles secundùm legem Naturæ viverent, illamq; servarent, (quod profectò sine nonnulla in Deum fide atq; Dei gratiâ non potest contingere) tales olim servati sunt per fidem implicitam in Christum, quæ Deo credit, quia est, & inquirentibus se remunerator fit, ut docet Thomas in cap. 11. Hebr.* Confer eundem Salmeronem Disp. 6. in 1. Petr. 3. tom. 16. p. 85. & 87.

Gregorius de Valentia tom. 3. Controv. p. 390. introducit quosdam sui ordinis existimantes, *ad suavem Dei providentiam & benignitatem pertinere, ut, si quis aliquâ ratione cognoscat legem naturalem, & quæ novit facienda faciat, quoad potest, modo humano, is absq; aliâ cognitione supernaturali salutem primam & ultimam consequatur, dummodo reliqua invincibiliter ignorat.* Nominat autem *Sotum, Victoriam, Vegam &c.*

Vitus Miletus in Discuss. errorum p. 113. disputat, *gentes ante Christum obscuram quandam in ipsa generali Dei providentia & procuratione hominum salutis involutam de Christo habuisse notitiam, quam alii vocent fidem implicitam.*

Ibid. *Andradii* opinionem approbat, eandemque, quibus potest modis, interpolare nititur.

Maldonatus in cap. 11. Matth. v. 22. *Gentiles poterant servatâ lege Naturæ omnium confessione esse salvi. Lex autem Naturæ satis erat illis ab ipsa Natura prædicata.*

Pererius Disp. 18. in cap. 1. Rom. *Satis erat antiquis hominibus, si qui absq; fide Christi manifesta salutem consecuti sunt, habuisse fidem ejus implicitam in fide unius Dei inclusam, credentes videlicet, Deum esse generis humani Salvatorem secundùm ordinem & modos ipsi notos & in mirabili suâ providentiâ occultos.*

Huc referri potest, quod Toletus Cardin. in Summa casuum conscientiæ lib. 4. cap. 2. scribit. *Non omnes peccant in non recipiendo fidem Christi, multi autem ignorant*

vant irrevincibiliter Christi fidem & excusantur à peccato.

Johannes Barclaius in Paræneſi ad Sectarios hujus temporis lib.1.cap.1.p.30. edit.Colon.*Quæ religio Christiana non perſuaſit, ſatis hos declinare infernum ignem, qui legem obſervant, quam in omnium cordibus Deus inſculpſit?* (Eadem Paræneſis etiam fuit Romæ edita permiſſu Palatii Apoſtolici Magiſtri & Viceſgerentis.)

Adamus Tannerus Jeſ.tom.3. Theol. Scholaſt.Diſput.1.q.7.dub.2.num.30. *Spectant huc nonnulli ex Catholicis, ſpeciatim Vega lib.6.in Concil.Trident.cap.17. & 20. & ut referri ſolet, Victoria, & olim etiam Sotus lib.2.de Nat.& grat.cap.11. primæ editionis, qui putabant ſalvari poſſe, etiam ſecundum legem Dei ordinariam eum, qui aliquâ ratione cognoſcens legem naturalem, faciat, quod poteſt.*

Ibid. dub.3. num.63.aſſerit, *multos propter ignorantiam invincibilem à peccato infidelitatis etiamnum inter barbaros degentes excuſari poſſe, non credentes explicitè S.Trinitatem in ſtatu legis Evangelicæ.*

Confer Sixt.Senenſem lib.6.Biblioth. annot.51. Gretſerum de cruce cap.42. Coppenſteinium in Spongia p.48.

Noſtram ſententiam probamus ex eo, quòd gentiles deſtituti fuêre,

1. cognitione unius veri Dei, qui eſt Pater, Filius & Spiritus ſanctus, ubi ſic concludimus. Qui deſtituti ſunt cognitione unius veri Dei, qui eſt Pater, Filius & Spiritus ſanctus, illi ex naturali notitia ſalutem æternam haurire non poſſunt. Johan.5.v.23.1. Joh.2.v.23. cap.5.v.11. & 12. Atqui gentiles extra Eccleſiam conſtituti deſtituti fuêre cognitione unius veri Dei, qui eſt Pater, Filius & Spiritus ſanctus. Act.17.v.30. Rom.10.v.14. Gal.4. v.8.Eph.2.v.12.&c. cognoverunt quidem Deum eſſe, eundẽ eſſe unum, eſſe juſtum &c. ſed eundem eſſe in perſonis trinum naturali notitiâ cognoſcere non potuerunt.Ergò.

2. notitiâ Christi Mediatoris, ubi ſic concludimus. Qui deſtituti ſunt notitiâ Chriſti Mediatoris, illi ex naturali notitia ſalutem conſequi non poſſunt. Johan.17.v.3. Act.4.v.12. Gentiles extra Eccleſiam deſtituti fuêre notitiâ Chriſti Mediatoris, ut conſtat. Ergò.

3. mediis, per quæ Chriſti beneficia hominibus offeruntur, ubi ſic concludimus. Qui deſtituti ſunt mediis, per quæ Chriſti beneficia hominibus offeruntur, illi ex naturali notitia non poſſunt conſequi ſalutem. Salus enim æterna nemini obtingit abſque Chriſto & extra Chriſtum. Chriſti beneficia ad homines non redeunt, niſi per media divinitùs inſtituta & ordinata, per *verbum* ſcil. *Evangelii*, eique addita *Sacramenta*.Rom.1.v.16. Jam verò gentiles extra Eccleſiam deſtituti fuêre mediis, per quæ beneficia Chriſti hominibus offeruntur, cùm Evangelii doctrina ipſis planè fuerit ignota.Rom.16.v.25.

4. verâ in Christum fide, ubi ſic concludimus. Qui deſtituuntur verâ in Chriſtum fide, non poſſunt ſalutis fieri participes. Marc.16.v.16. Johan.3.v.18. & 36.cap.14.v.6. Hebr.11.v.6. &c. Gentiles extra Eccleſiam deſtituti fuêre verâ in Chriſtum fide, cùm fides ſit ex auditu, auditus autem per verbum Dei Rom.10. v.17.Ergò.

5. Spiritus ſancti gratioſâ inhabitatione. Qui deſtituti ſunt gratioſâ Spiritûs ſancti

cti inhabitatione, non possunt fieri salutis participes, quia destituti Spiritus sancti gratiosâ inhabitatione non sunt Dei Filii. Qui verò non sunt Dei, Filii illi nec hæredes verò æternæ Rom. 8. v. 7. Galat. 4. v. 7. Gentiles destituti fuêre gratiosâ Spiritus sancti inhabitatione, Johan. 14. v. 17. Ergo &c.

6. *operibus verè bonis ac Deo placentibus.* Gentiles extra Ecclesiam aut *fide*, aut *operibus* salvati fuerunt. Non *fide*, quia eâ destituti fuerunt. Nec *operibus*, quia opera verè bona non habent locum absque fide. Rom. 14. v. ult. Hebr. 11. v. 6. Ergò. Si ex operibus legis, absque cognitione Christi & fide in Christum gentiles salvari potuissent, legem perfectè implevissent. Sed consequens est falsum. Ergò & antecedens.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam gentilibus extra Ecclesiam disertis verbis salutem derogant.

Gritsch Postillator feria 2. post Palmarum. *Nonne plures Judæi & pagani Deum amant, magnis holocaustis honorant, in multis virtutum exercitiis Christianis prævalent? sed quia fidem non habent, labores amittunt, & vitam æternam non possidebunt. Hæc enim sola est fœcunda filia Dei vivam prolem procreans, sine qua omnes aliæ virtutes steriles sunt & abortiva producunt.*

Rosarium aureum sermonum Prædicabilium F. Bernhardini de Busto Mediolan. Ordinis Minorum serm. 14. fol. 81. *Augustinus in lib. de verbis Domini ait. Una sola est fides Deo grata & hominibus salutifera, in qua omnes salvantur, qui salvari debent & extra quam salvari impossibile est.*

Alphonsus de Castro lib. 9. adv. hæreses verbo Lex hæresi 3. *Hæresis, quæ dicit, omnem hominem in lege sua benè viventem, posse salvari, sive Judæus ille sit, sive Saracenus, sive paganus, apertè convincitur per id, quod ait Paulus in ea, quæ est ad Hebræos Epistola. Sine fide, inquit, impossibile est Deo placere. Nisi autem quis Deo placeat, non potest vitam æternam adipisci, igitur sine fide nemo salvari potest. Et inde colligitur manifestè, in nulla lege aliquem posse salvari, nisi in sola lege Evangelica. Præterea in eadem Epistola Paulus fidei laudes prædicans, ait: Fides est sperandarum rerum substantia, argumentum non apparentium. Quid est dicere sperandarum rerum substantia, nisi fundamentum & basis, cui innititur spes earum rerum, quæ dignè expectantur? Res autem, quæ magis digna est optari & sperari, est æterna beatitudo. Hujus igitur fundamentum est fides Catholica, quia supra illam & ex illa consurgit spes æternæ beatitudinis. Ideò idem Apostolus in priore ad Corinthios Epistola ait. Fundamentum aliud nemo ponere potest præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus. Quem locum interpretans Glossa, quæ dicitur ordinaria, ait: Id est, Christi fides, quæ per dilectionem operatur, per quam Jesus habitat in cordibus. Alia non est fundamentum. Hæc in Glossa ordinaria. Si fides est primum & unicum fundamentum, supra quod primò spes futuræ beatitudinis fundatur, sequitur necessariò, ut fide sublatâ spes vitæ æternæ corruat, quia ubi fundamentum deest, nihil superædificari potest.*

Et postea. *Concilium generale sub Innocentio III. celebratum, de hac re definitionem dedit, sic inquiens. Una est fidelis Ecclesia, extra quam nullus omninò salvatur.*

Jo-

Josephus Acosta libr. 5. de procuranda Indorum salute cap. 3. pag. 441. *Vix satis mirari possum, quid Praeceptoribus quibusdam scholasticis, viris certè gravibus nostri seculi, in mentem venerit, ut nunc quoque temporis post tamdiu revelatum Christum, sine Christi notitia salutem cuiquam æternam contingere posse confirment. Quorum opinio tam mihi semper visa est ac modo quoque videtur absurda, ut nullo modo dubitem, antiquos Patres, Augustinum præsertim, in homine Christiano, nedum Theologo molestè id accepturos fuisse; ac nescio sane, an etiam à severiore censura temperare potuissent, à qua tamen propter autoritatem & eruditionem & pietatem abstinendum nobis est, quorum vestigia potius solemus sequi. Sed illud & liberè & verè dicendum est, non dignam Theologo esse sententiam, quæ nihil in sacris literis, nihil in sanctis Patribus firmitudinis habeat, sed tantum humana quadam suspicione introducta propter infinitam eorum multitudinem, qui in hoc novo orbe tam longa ætate Evangelii luce caruerunt, quibus aditus in æternam vitam præclusus videtur, si ad salutem fuerit Christi notitia necessaria &c. Rigidum est, inquiunt, & à Deo, qui omnes vult salvos fieri, charitate alienum, ut ea exigat, quæ nec ipsi dare, nec homines per se præstare possint &c. Unde concludunt, sine fide per naturalem tantum cognitionem illos salutem consequi posse, quorum sententia, tametsi ipsi Catholici sint, est aperte hæretica, ut nihil magis repugnet fidei &c. quasi verò fides ab Apostolis necessaria definiatur ad percipienda ea, quæ à creatura mundi, per ea, quæ facta sunt visibilia, cognosci possunt, & non potius ad ea, quæ in cor hominis non ascenderunt, nobis verò revelavit Deus per Spiritum suum &c. Revocat nos illud, quod ad Patrem nemo venit, nisi per Christum, nulla alia est via, qua eatur; nullum aliud ostium, quo intretur ad vitam. At re quidem verâ si potest sine Christi notitia salus esse aut justitia, ergò gratis Christus prædicatur, frustra Apostoli mittuntur in orbem &c. Tam expressè docet nos Apostolus Rom. 10. Finis legis est Christus ad salutem omni credenti &c. Non hic agitur, utrum durum ac severum hoc sit, an benignum & liberale, sed utrum verum, necne &c. Augustinus docet lib. 8. de Civ. Dei cap. 47. nemini ex iis, qui ex gentib. ante tempora Evangelii servati sunt, salutem contigisse absque revelatione unius Mediatoris Dei & hominum Jesu Christi &c. Post revelatam fidem patere alicui vitæ januam, nisi per revelatam & expressam Christi cognitionem nullo modo assentior; omnibus & antiquis & novis Scriptoribus hac parte stantibus præter paucos quosdam Scholasticos, qui nec ratione aliqua firma, neque veterum autoritate, sed sua potius suspicione ducuntur.*

Melch. Canus in Relect. de Sacramentis part. 2. disputat contra illos, qui *fidem Christi gentilibus ad salutem necessariam esse negarunt.*

Cornelius à Lapide in cap. 1. Rom. postquā horrendas præstantissimorū Philosophorum & inter hos etiam *Platonis, Socratis, Aristotelis &c.* libidines ex Diogene Laertio recensuisset, subjungit. *Eant nunc Politici & Naturalistæ nostri, Philosophos hosce, ut viros probos, prædicent, eosque ut sanctos & beatos canonizent, quos infandæ Veneris mancipia Asmodæus auctoravit, orcoque addixit.*

Benedictus Justinianus in cap. 2. Rom. fol. 112. *Turpiter errârunt Cajetanus & Victor, qui satis esse putârunt ad salutem consequendam boni honestique cognitionem, etiamsi nihil de Deo cognitum expressumque mente teneretur.*

cap.

Lori-

Lorinus in Comment. 1. Petri 1. v. 21. *Non sunt audiendi, qui quandoq; acquiri posse salutem sentiunt ab eo, qui supernaturalia fidei objecta ignoret. Fertur ea opinio Victoriæ fuisse: illam verò tenuit olim Soto lib. 2. de Nat. & grat. cap. 11. sed postea retractavit, lib. 4. dist. 1. q. 2. art. 3. hæsit autem in ea Vega lib. 6. sup. Concil. Trident. cap. 17. & 20. nec etiam requirens necessariò fidem, quòd sit unus Deus; in lege Evangelica necessariam esse necessitate medii fidem explicitam de Christo, longè probabilius.*

Maximilianus Sandæus Jesuit. Profess. Herbipol. in Themate seculari de Synagoga Protestantica deserenda n. 51. erroribus accenset, quòd *Zwinglius, Bullingerus, Lavaterus, Tossanus &c. docuerunt, gentilium antesignanos, homines scelere inquinatissimos, nominatim Herculem, Theseum, Numam, Camillum, Catonem, Scipiones ad beatam sempiternamq; vitam pervenisse, absq; fidei transnaturalis subvectione.*

Idem in Demonstrat. de fide Protestantium Holland. cap. 3. asserit, quòd *ea omnium Societatis Jesu Theologorum affirmatio sit, neminem ex adultis cœlitum albo inferendum, qui in vita mortali fide Christi Salvatoris donatus non fuerit, nec ovis &c.* (Quâ veritate hoc asserat, constare potest ex Antithesi.)

2. Quòd tales asserunt hypotheses, ex quibus inferri potest, gentilibus extra Ecclesiam salutem esse derogandam.

Primò absque vera in Christum fide nemini salutem contingere nobiscum asserunt. (Quare cùm gentiles extra Ecclesiam cognitione & fide Christi destituti fuerint, utique etiam salutis participes fieri non potuerunt.)

Leo serm. 14. de nativit. *Una fides justificat universorum temporum sanctos.*

c. Ubi caus. 24. q. 1. *Ubi sana fides non est, non potest esse justitia, quia justus ex fide vivit.*

c. Firmissimè dist. 4. de consecrat. ex Augustino. *Firmissimè tene & nullatenus dubites, omnem hominem, qui per concubitum viri & mulieris concipitur, cum originali peccato nasci, impietati subditum, mortiq; subjectum, & ob hoc naturaliter iræ nasci filium &c. à qua ira nullus liberabitur, nisi per fidem Mediatoris hominis Jesu Christi.*

Carolus Magnus lib. 3. de Imag. cap. 17. *Nullum opus ad perfectam salutem adducere valet, nisi fidei fundamento superponatur & ejus nimine fulciatur. Abraham deniq; non ex operibus, sed ex fide justificatus est &c. & sancti omnes juxta fidem defuncti sunt.*

Lombardus lib. 3. sent. dist. 25. lit. A. *Sine fide Mediatoris nullum hominem vel ante (adventum Christi) vel post fuisse salvum, Sanctorum autoritates contestantur, unde Augustinus ad Optatum* (Epist. 51.) *Illa fides sana est, quâ credimus, nullum hominem sive majoris, sive minoris ætatis liberari à contagione mortis & obligatione peccati, quod primâ nativitate contraxit, nisi per unum Mediatorem Dei & hominum Christum Jesum, cujus hominis ejusdem Dei saluberrimâ fide etiam illi justi salvi facti sunt, qui priusquam veniret in carne, crediderunt in carnem venturum. Eadem enim fides est illorum & nostra. Proinde cùm omnes justi sive ante incarnationem, sive post, nec vixerint, nec vivant, nisi ex fide incarnationis Christi, profectò quod scriptum est, non esse aliud nomen sub cœlo, in quo oporteat salvari nos, ex illo tempore valet ad salvandum genus humanum, ex*

quo in Adam vitiatum est. Idem lib. de corrept. & gratia cap. 7. Nemo liberatur à damnatione, quæ per Adam facta est, nisi per fidem Jesu Christi. Idem de nupt. & concupisc. cap. 12. Eadem fides Mediatoris, quæ nos salvat, salvos justos faciebat antiquos pusillos cum magnis.

Johannes Trithemius Abbas Spanheimensis in respons. 2. ad octo qq. Maximiliani I. ad q. 2. *Vult Christum declarare mendacem, quicunque alicui extra Christum pollicetur salutem. Nos autem sacratissimis Evangelii confirmati sanctionibus firmiter credimus & indubitanter pronunciamus, neminem extra fidem Christi posse salvari, quantumlibet sanctè vel justè vivat, quantumlibet religioni suæ paternæ, vel alteri confidat. CHRISTI est salus. Extra fidem Christianam nemo salvabitur &c.*

Fridericus Nausea Viennensis Episcopus cent. 1. homil. 66. *Sine fide nemo unquam vitam æternam habebit, vel quamlibet moraliter bonus, nempe quæ sit illa fides, quâ & in qua, ex qua & per quam solam Deus ipse solus maximus nos justificat, perinde atque instrumento ad justificationem necessario &c.*

Gregorius de Valentia tom. 4. in Thom. Disput. 1. quæst. 19. punct. 4. §. Secundò sequitur; & Disp. 6. quæst. 11. punct. 1. §. At ratio &c. *Omnes Christus similiter redemit, sive ante CHRISTI adventum, sive post vixerunt, quique aliquando futuri erant, quamobrem Apocalyps. 13. dicitur, Agnus occisus ab origine mundi, & Paulus dicit, Christum propositum fuisse propitiatorium præcedentium delictorum, hoc est, ut reverâ precium postea solveretur, cujus respectu q. sub fideijussione quadam præterita etiam peccata fuerunt remissa.*

(Si Christus omnes similiter redemit, sive ante ejus adventum, sive post vixerunt, utique, ut post Christi adventum nemo, nisi ipsius merito, salvatur, ita quoque de iis, qui ante ipsius adventum vixerunt, idem omninò pronunciandum.)

Benedictus Pererius in cap. 1. Johan. Disp. 46. pag. 127. *Dictus est agnus occisus ab origine mundi, quia quicunque justi fuerunt ab initio mundi & justitiam & salutem æternam consecuti sunt virtute futuræ passionis & mortis Christi.*

(Ea verò nemini obtingit nisi per fidem.)

Bellarminus lib. 2. de Sacrament. cap. 20. §. Aliqui. *Omnes salvantur, qui signantur Christi cruce sanguine, id est, quibus applicatur meritum crucifixi, & nulli salvantur, quibus hoc meritum non applicatur.*

Idem libr. 6. de amiss. gratiæ & statu peccati cap. 2. §. Primum argumentum &c. *Rectè animadvertit S. Augustinus sermon. 14. de verb. Apostol. non esse dictum, Johan. 3. Ira Dei veniet super eos,* (qui in Christum non credunt) *sed manet super eos, ut intelligeremus, fidem in Christum necessariam esse, non solùm ne incidamus in iram Dei, sed etiam ut liberemur ab ira, in quam incidimus per inobœdientiam primi hominis, de qua dictum est ab Apostolo Ephes. 2. Eramus enim & nos naturâ filii iræ &c.*

August. Torniellus in Annalibus Ann. mundi 1. n. 11. *Hoc mysteriũ* (incarnationis) *innotuisse Adamo, ipsumque ilico in Christum*

venturum credidisse, sperasseq; ab eo tandem & à peccato & à malis inde secutis liberatum iri cōmuniter creditur & necessariò credendū videtur, si verum est, quod infra dicemus, videlicet eundem Adamum salutem fuisse consecutum & in gratia Dei decessisse. Certum est enim, neminem unquam nisi in fide Christi potuisse salvari.

Corn. Jans. in cap. 8. Joh. super verba. *Si me sciretis, utiq; & Patrem meum sciretis. Si Christus ignoretur, jam etsi Deus ex creaturis suis aliqualiter cognosci possit, non potest tamen perfectè cognosci, nimirum quòd sit hominum redemtor, justificator, salvator* (Ergò absq; Christi cognitione, vel, quod idem est, absque Dei in Christo cognitione per fidem nemini contingit salus)

Martinus Becanus part. 2. Theol. Schol. tom. 2. tract. 1. cap. 12. q. 2. concl. 3. §. 10. *Post promulgationem Evangelii fides explicita Christi Mediatoris, divinitatis, mortis & resurrectionis Christi est medium in re necessarium, non solùm ad beatitudinem, sed etiam ad justificationem illorum, qui habent usum rationis, & qui per dispositiones liberas & supernaturales consequūtur remissionem peccatorum, probatur. 1. ex Scriptura Marc. 16. v. 15. Qui non crediderit, id est, qui non crediderit Evangelio, ad quod prædicandum mittebantur Apostoli, damnabitur. Fides autem Evangelii includit fidem divinitatis, humanitatis & mortis Christi, per quam redemti sumus, ut patet ex Joh. 3. v. 11. cap. 17. v. 3. Act. 10. v. 43. Rom 3. v. 22. cap. 10. v. 9. Gal. 2. v. 16. Ex his testimoniis sic concludo. Nemo adultus potest justificari aut remissionem peccatorum consequi sine explicita fide Christi. Fides autem Christi in eo potissimùm consistit, ut credas Christum esse verum Deum & hominem, qui pro nostra salute mortuus est & resurrexit.*

Ibid. q. 3. concl. 2 §. 2. *Explicita fides Trinitatis est necessarium medium ad salutem in N. T. Probatur 1. quia explicita fides incarnationis est necessaria in N. T. Ergo etiam explicita fides Trinitatis, sine qua illa haberi non potest. Nemo enim potest credere mysterium incarnationis, nisi creditâ Trinitate personarum 2. quia Baptismus, qui est Sacramentum fidei Christianæ, debet conferri in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti Matth. 28. v. 19.*

Michaël Ghislerius in Cant. Cantic. cap. 1. v. 4. Exposit. 3 *Sponsa deprecatur Regem, ut ipsam introducere dignetur in æterna tabernacula. Neq; enim quenquam in felicissimam illam patriam introire posse existimat, qui in illius non innitatur meritis, à quo precio sanguinis sui tanta nobis emta est gloria: nisi ab illo, qui devictâ morte æternitatis ad itum nobis reseravit, à Jesu Nazareno Rege Judæorum introducatur.* (Illa verò introductio fit per fidem.)

Porsanus contra Falguerollium dicti Joh. 14. v. 6. *Nemo venit ad Patrem, nisi per me, hunc,* dicit, *esse sensum; Neminem venire ad Patrem, nisi per fidem Mediatoris Jesu Christi, quia nemo scire possit, Patrem esse Patrem, nisi norit Filium Itaq; cùm Christus sit Filius, credendum esse in Christum, ut credant in Patrem.*

Plura hujus generis dicta adduximus superius in hoc ipso articulo cap. 3. præced. §. 2.

Secundò agnoscunt, extra Christum & gratiam Christi nemini contingere salutem (Jam verò gentiles extra Ecclesiam sunt χωρὶς χριστοῦ Eph. 2. v. 12. Ergo etiā salutis expertes.)

Erasmus in Expos. Symb. p. 19. *Nihil verè tranquillat animum hominis præter gratiā Christi, quam illi* (Philosophi) *ne per somnium quidem noverunt.*

Clin-

Clingius summ. doctr. Christ. tit. 9. p.20. *Extra Christum nemo potest salvari.*

Baronius in princ. Apparatus asserit, *ex omnibus mortalibus, qui inde ab exordio mundi fuerunt, neminem æternam salutem consecutū esse nisi à Christo & per Christum.*

Ludovicus à Ponte in Cant. Cantic. lib.5. Exhort.24. §.4. *Qui remanent foris* (extra Christi vulnera) *in æternum peribunt, quia extra Christi vulnera nulli contingit salus.*

Matth. Felis. Instit. Christ. dist.1. cap.2. pag. 7. & Michaël Episcopus Mersburg. conc.4. in 1. Epist. Joh. f.10.15.16. &c. *Nemo potest Deum propitium sentire, nisi Christus medius occurrat.*

Estius in cap.9. Hebr. v.8. *Nemo fuit unquam justificatus, nisi per gratiam* N.Test. *cujus autor est Christus.*

Tertiò agnoscunt, extra Ecclesiam nemini contingere salutem. (Jam verò gentiles sunt extra Ecclesiam, quamdiu tales manent.)

Bonaventura in Breviloq. p. 6. cap. 5. *Munus beatæ vitæ est tantùm intra Ecclesiam.*

Hugo de S. Victore lib. 2. de Sacram. cap.2. *In corpore Christi mystico uno Spiritus unius, nihil in corpore mortuum, nihil extra corpus vivum.*

Communiter omnes urgent & inculcant illud Cypriani de simplic. Prælat. *Ad salutem & vitam nemo pervenit, nisi qui habet caput Christum. Habere autem caput Christum nemo potest, nisi qui in ejus corpore fuerit, quod est Ecclesia.*

Bellarminus lib. 3. de Eccles. cap. 9. §. Respondeo cum Augustino. *Soli boni sunt filii Dei, mali omnes sunt filii Diaboli.*

Ibid §. His notatis. *Is enim* (Cyprianus) *non voluit dicere, non esse in Ecclesia nisi filios, sed non esse ullos filios extra Ecclesiam, sicut non sunt ulli boni extra, licèt sint aliqui mali intus.*

Lib.4. de Eccles. cap.1. §.1. *Omnes enim confitentur, in sola vera Ecclesia esse veram fidem, veram peccatorum remissionem, veram spem salutis æternæ.*

Jacobus Gordonus tom.1. Epit. controv. Controv.2. cap.2. probat ex Scripturis & Patribus, *extra veram Ecclesiam Christi non esse salutem.*

Quartò agnoscunt, opera, quæ non fiunt ex fide, non ita placere Deo, ut speciali amore homines diligat, eos justificet & vitæ æternæ consortes faciat.

Leo serm. 2. de jejunio Pentecostes. *Extra Ecclesiam Catholicam nihil est integrum, nihil castum, dicente Apostolo. Omne, quod non est ex fide, peccatum est.*

Gregorius hom.19. in Ezech. *Per fidem venitur ad opera.*

c. Cùm Paulus caus.1. q. 1. *Ubi Christus non est fundamentum, nullius boni operis est super ædificium.*

c. Omnes caus.28. q. 1. *Omnis vita infidelium peccatum est, nec valet esse bonum, quod fit absq; Deo. Ubi enim deest agnitio æternæ & incommutabilis veritatis, falsa virtus est etiam in optimis moribus.*

Ibid. *Omne, quod non est fide, dicitur esse peccatum, quia quicquid eâ fide non fit, ut ad æternam valeat salutem, inutile reputatur apud Dominum.*

c. Ubi caus.24. q.1. *Ubi sana fides non est, non potest esse justitia.*

Thomas in cap. 11. Hebr. *Nullus potest Deo placere, nisi accedat ad ipsum. Jac. 4.*

Appropinquate Deo & appropinquabit vobis. Psalmo. Accedite ad eum & illuminamini. Sed nullus accedit ad Deum nisi per fidem, quia fides est lumen intellectus. Ergò nullus potest placere Deo nisi per fidem. Accedentem autem per fidem oportet credere Domino.

Lyranus ibid. *Ad hoc, quòd placeat aliquis Deo, opus est, quòd accedat: iste autem accessus est per fidem.*

Autor oneris Ecclesiæ cap. 18. §. initiali. *Fides sine operibus mortua est. Opera verò sunt inania sine fide, quæ est pupilla oculi spiritualis. Et si oculus tuus fuerit nequam, etiam corpus tuum tenebrosum erit.*

Concilium Trident. seſſ. 6. can. 1. *Si quis dixerit, hominem suis operibus, quæ vel per humanæ Naturæ vires vel per legis doctrinam fiunt, absq; divina per Christum gratia justificari posse, anathema sit.*

Bellarminus libr. 5. de grat. & lib. arbitr. cap. 9. §. Sanctus &c. *opera sine fide facta mortua esse & nihil prodesse ad vitam æternam*, asserit.

Lib. ejusd. cap. 10. §. Tertium &c. *Libenter fatemur, omnes homines esse in statu peccati, quod Apostolus Rom. 3. probare contendit, ut necessitatem gratiæ Christi manifestam faciat & inutiles ad opera bona facienda, quæ Deo placeant, nisi priùs per Dei gratiam & redemtionem, quæ est in Christo Jesu, reconcilientur & justificentur.*

Ibid. §. Deinde. *Homo dicitur esse vanitas, ut nihil possit ex se operari, aut etiam cogitare in ordine ad salutem & vitam æternam.*

Ibid. §. Quintum. *Loquitur Esaias in verbis cap. 60. Ecce tenebræ operient &c. non de lumine naturali, quod ad bona moralia cognoscenda requiritur, sed lumine divino, quod necessarium est ad cognoscendum Christum & rectam viam ad sempiternam felicitatem.*

Ibid. §. Quintum decimum &c. *Impossibile est sine fide placere Deo, ut quis amicus Dei constituatur. Opera facta ex bono Naturæ sine admixtione malæ alicujus circumstantiæ bona sunt & Deo placent, tametsi non sint ejus precii, ut vel gratiam vel vitam mereantur æternam.*

Lib. 6. de gratia & lib. arbitrio cap. 4. §. Nos &c. *Ex Scripturis & traditione Ecclesiastica probabimus, non posse hominem sine speciali gratia Dei aliquid velle, aut facere in iis rebus, quæ ad pietatem & salutem pertinent.*

§. Prima. *Quòd Dominus ait Joh. 15. Sine me nihil potestis facere, intelligendum est omninò de bono opere, quod ad salutem pertineat.* (Atqui speciali illo gratiæ auxilio gentiles, quamdiu sunt & manent tales, destituuntur.)

Michaël Ghislerius in Cant. Cantic. cap. 1. v. 12. in Append. Expositionum ex Patribus p. 170. *Si quis hominum rectè vivat, licèt omnes acquirat virtutes, nisi Christum divino Baptismate induerit, nil reverà vitæ æternæ hisce virtutibus consequetur. Arcanum hoc unguentariorum exemplo fit manifestum. Cùm enim unguentum nardinum volunt conficere, licet alia multa in unum conjiciant, nisi nardum, quæ quidem est herba, simul adhibuerint, frustra operam sumunt.*

Kellerus in Papat. Cathol. artic. de Justificat. cap. 2. §. 11. p. 55. Die Catholische zweiffeln daran nicht / sondern sind geständig/ daß kein Mensch mit seiner eignen natürlichen Frömmigkeit vnnd Tugendt für

Gott

Gott bestehen vnd das ewige Leben erlangen möge.

(Jam verò gentilium opera non fiunt ex fide, sed ex solis Naturæ viribus, proinde non possunt haberi opera verè bona, Deo ita grata & accepta, ut gentilibus salutem conferat.)

Quintò negant, gentilibus extra Ecclesiam veras virtutes tribui posse.

Bernhardus serm. 22. in Cant. Cantic. *Quid vobis Philosophi cum virtutibus, qui Christum Dei virtutem ignoratis?*

Idem in tractat. de amore Dei cap. 8. col. 1569. *Convincuntur Philosophi justitiam non amâsse, quia non amaverunt te (ô Deus) à quo fons & origo, & in quem finis & recursus veræ justitiæ, & sine quo omnes justitiæ hominum sunt pannus menstruatæ. Non enim habebant fidem, quæ per dilectionem operatur, licèt affectatum quendam amorem, & quia quædam haberent honestatis, quæ, quia ex fonte veræ justitiæ non prodibant, non in veræ justitiæ finem ibant, tantò desperatiùs errabant, quantò fortiùs extra viam currebant, via enim Christus, qui dixit. Ego sum via, veritas & vita.*

Idem serm. 4. in ascens. *Quicquid sine fide præsumitur, nulla est animi solida virtus, sed ventosa quædam inflatio & tumor inanis.*

Gregorius Ariminensis 2. sent. dist. 26. statuit, quòd *illi, qui asserunt, hominem ex naturalibus liberi arbitrii viribus posse implere mandata Dei quoad substantiam actus & Deum super omnia diligere, plurimùm dissonent à doctrina sanctorum & ab Ecclesiasticis definitionibus, faveantq; cuidam errori Pelagii condemnato.*

(Ergò etiam gentiles non potuerunt implere mandata Dei quoad substantiam actus & Deum super omnia diligere, & per consequens virtutes & opera eorum, nec legaliter, nec Evangelicè verè bona fuerunt.)

Quintò, agnoscunt, gentiles verâ & salvifica veri Dei cognitione fuisse destitutos, (quomodo igitur salutis participes statui poterunt?)

Corn. à Lapide in cap. 4. Gal. v. 8. *Pagani versantur in Dei ignorantia.*

Estius in Ephes. 2. v. 12. *Atheos hîc vocat Apostolus, non qui nullum esse Deum credunt, quales etiam apud Ethnicos infames erant ac detestabiles, sed, qui verum Deum ignorant, tales enim, licèt multos colant Deos, reverâ sine Deo sunt in mundo, id est, sine Dei notitia & cultu, cùm non sit aliud Deus & verus Deus.*

Bellarm. lib. 4. de grat. & lib. arb. cap. 2. §. Probatur, *Jobi 36. dicuntur homines videre Deum, quia omnes habent lumen naturale, quo pertingere possunt ad cognitionem veri Dei: tamen procul eum intueri dicuntur, quia non possunt cognoscere nisi communia quædam, ut esse, & esse unum, esse bonum, &c. quæ ex rebus creatis colliguntur.* (Atqui horum communium cognitio nondum est salvifica veri Dei cognitio.)

Lib. ejusd. cap. 3. §. Illud verò. *Mysterium Trinitatis fatemur non posse cognosci solo lumine rationis.* (Atqui ad salvificam veri Dei cognitionẽ requiritur etiam mysterii Trinitatis cognitio, juxta Symbolum Athanasii: *Quicunq; vult salvus esse, ante omnia teneat Catholicam fidem. Fides autem Catholica hæc est, ut unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in unitate veneremur.*)

Lorinus in Comment. Act. 2. v. 38. f. 129. de mysterio Trinitatis scribit, quòd *fides ejus explicita sit necessaria tanquam*

primarii objecti ac fundamenti & principalis causæ tàm Baptismi, quàm omnium mysteriorum novæ legis.

(Atqui Trinitatis fides non datur in gentilibus. Ergò nec vera veri Dei cognitio.)

Caput V.

De fine incarnationis.

Thesis. Si homo non fuisset lapsus, Filius Dei non fuisset incarnatus.

Antithesis. Didacus Stella in cap. 15. Lucæ. *Nisi Adam peccâsset, quanquam Christus ad extollendam humanitatem, illamq́ præmio æternæ prædestinationis beandam nihilominus erat venturus, & ut operibus nostris vigorem daret, tamen in carne paßibili non descenderet, nec tanta abjectione, variis frigoris, æstus, sitis, inediæ & motus aliorumq́ incommodorum suppliciis obnoxius.*

Tannerus in Thomam p. 3. Disp. 1. pro affirmante quæstionis parte allegat Viguerium, Albertum Piggium & Fonsecam. Idem statuunt Johannes Picus Mirandulanus in conclusion. & Ambrosius Catharinus in lib. de eximia Christi prædestinatione. Ex Scholasticis Scotus 3. sent. dist. 7. q. 3. ac dist. 19. q. unic. Alensis part. 3. q. 2. memb. 13. Albertus Magnus 3. sent. dist. 20. art. 4. Hugo de prato serm. 7. lit. H. quibus annumerandi Richardus de media villa & Biel. 3. sent. dist. 1. q. unic. qui illud *probabiliter defendi posse* asserunt.

Nostram sententiam probamus,

1. Ex dictis Scripturæ, quæ finem incarnationis Filii Dei ubiq; statuunt redemtionem humani generis Matth. 18. v. 11. cap. 20. v. 28. destructionem operum ac regni Diabolici Gen. 3. v. 15. 1. Joh. 3. v. 5. debellationem mortis & Satanæ Hebr. 2. v. 16. & 17. illuminationem eorum, qui sedebant in tenebris Esai. 9. v. 1. Luc. 1. v. 87. satisfactionem pro peccatis Joh. 1. v. 29. reconciliationem cum Deo 2. Cor. 5. v. 19. liberationem â condemnatione legis. Gal. 4. v. 5. peccatorum salvationem. 1. Tim. 1. v. 15. Luc. 19. v. 10. Joh. 10. v. 10. Atqui si Adamus nō fuisset lapsus, nihil horum necessarium fuisset.

2. ex illis dictis, quæ Adamum, ut *fontem peccati & mortis*, ac Christum ut *fontem justitiæ & vitæ* sibi invicem opponunt Rom. 5. v. 12. 1. Cor. 15. v. 45. 47.

3. ex typis, parabolis ac similitudinibus id ipsum adumbrantibus. Nisi fuisset *diluvium*, non fuisset *arca* ædificata Gen. 6. Nisi Israëlitę ob peccatum â *serpentibus ignitis* icti fuissent, *serpens æneus* nō fuisset suspensus. Num. 21. Nisi *tempestas in mari* fuisset orta, *Jonas* nō fuisset in mare projectus, Jon. 1. Nisi *servi Regis* rejecti fuissent, *Filius* non fuisset missus, Matth. 22. Nisi *ovis & drachma* periissent, *lucerna* non fuisset ad quærendum accensa, nec *pastor* ad quærendam ovem errantem abiisset, Luc. 15.

4. ex rationibus. Ex hac hypothesi peccati fæditas, iræ divinæ adversus peccatum atrocitas, immensa Dei bonitas &c. magis elucescunt.

Nostræ sententiæ suffragantur,

1. quidam Episcopi Romani.

Leo Magnus serm. 3. pētecost. col. 217. *Si homo ad imaginem & similitudinem Dei factus, in suæ honore Naturæ mansisset, nec Diaboli fraude deceptus â lege sibi posita per concupiscentiam deviasset, creator mundi creatura non fieret, neque aut sempiternus tem-*

temporalitatem subiret, aut æqualis Deo Patri Filius Deus formam servi & similitudinem carnis peccati assumeret.

Gregorius Magnus lib. 3. Moralium cap. 11. *Nisi primus homo delinqueret, secundus ad passionum probra minimè veniret &c. Nisi Adamum primum per voluntarium vitium in anima mortem Satan traxisset, Adam secundus sine vitio in carnis mortem voluntariam non veniret.*

Idem libr. 4. Expositiones in 1. Reg. cap. 1. *Nisi Adam peccaret, Redemtorem nostrum carnem suscipere non oporteret. Non enim venit vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam. Si ergò pro peccatoribus venit, si peccata deessent, eum venire non oporteret.*

2. quidam ex Scholasticis.

Thomas part. 3. q. 1. art. 3. *Ea, quæ ex sola Dei voluntate proveniunt, supra omne debitum creaturæ nobis innotescere non possint, nisi quatenus in sacra Scriptura traduntur, per quam divina voluntas nobis innotescit, unde, cùm in sacra Scriptura ubiq; incarnationis ratio ex peccato primi hominis assignetur, convenientiùs dicitur, incarnationis opus ordinatum esse à Deo in remedium contra peccatum, itaq; peccato non existente incarnatio non fuisset.*

(Idem tamen lib. 3. sent. distinct. 1. q. 1. art. 3. *utramq; sententiam posse defendi* asserit.)

Bonaventura in 3. sent. dist. 1. art. 2. q. 1. *Si Apostolus principalem assignat rationem missionis Filii Dei in carnem, videtur, quòd nostra redemtio sit ejus ratio præcipua. Si tu dicas, quòd hoc non dicat Apostolus tanquam causam principalem, opponitur contra hoc illud, quod Apostolus dicit Hebr. 2. ubi loquens de Christo, ipse similiter participavit eisdem, ut per mortem destrueret eum, qui mortis habebat imperium.*

Et postea. *Si ergò illud, quo posito ponitur aliud & quo remoto removetur & causa, & redemtio assignatur causa principalis & præcipua incarnationis, videtur, quòd principaliter incarnatio facta fuit propter reparationem generis humani.*

Ibidem adducit *multas rationes*, quibus hoc ipsum demonstrat & addit. *Prior opinio* (quæ asserit, *Filium Dei fuisse incarnandum, etiamsi homo non fuisset lapsus*) *magis imitatur judicium rationis, sed posterior magis consonat Scripturæ & Sanctorum autoritatibus & pietati fidei, nobis autem nihil dicendum præter ea, quæ ex sacris eloquiis clarent.*

Similia occurrunt apud Thomam de Argentina 3. sent. dist. 1. q. 1. art. 4. Capreolum 3. sentent. dist. 1. q. unic. concl. 1. Marsilium 3. sent. dist. 1. q. 1. art. 4. concl. 2.

3. Glossa ordinaria in 1. Tim. 1. *Tolle morbos, tolle vulnera, & nulla erit medicinæ causa.*

4. Quidam ex recentioribus Pontificiis.

Bellarminus lib. 5. de Christo cap. 10. scribit, *Filium Dei fortassè non assumsisse carnem, si Adamus non peccâsset.*

Gregorius de Valentia tom. 4. Comment. in Thom. Disp. 1. q. 1. punct. 7. p. 74. *Rem hanc non satis compertam esse*, dicit, *convenientiùs tamẽ, probabiliùs & sapientiùs statui, Christum non fuisse venturum.*

Maldonatus in cap. 18. Matth. v. 31. *Magnum hoc argumentum ad eorum refellendam opinionem, qui, etiamsi homines non peccâssent, Christum venturum fuisse, docere solent.*

Becanus in Corollariis Disputationi de

de vocatione Ministrorum Viennæ Anno 616. institutæ subjectis omittit particulam dubitandi *fortaßè* à Bellarmino adjectam simpliciter statuens, *Adamo per peccatum non lapso, Christum non fuisse incarnatum.*

APPENDIX HUJUS ARTICULI

QVERELAS, CALUMNIAS AC OPINIONES ERRONEAS ET ABSURDAS ADVERSariorum in articulo de Deo & Christo complectens.

I. Querelæ.

1. Conqueruntur falsò sibi tribui, quòd sinceritatem articuli de Trinitate personarum in divinis labefactent.

Resp. in membro tertio demonstrabitur, quòd *fundamentum, cui mysterium hoc innititur*, Itemque absolutam & simplicissimam *personarum Trinitatis æqualitatem* labefactent &c. saltem *obliquè.*

2. Bellarminus in judicio de Form. Conc. mend. 18. *mendacium esse*, dicit, *quòd Augustan. Confeß. in artic. de abus. Missæ refert, quosdam in Papatu docuisse, Christum tantùm pro peccato originis satisfecisse, in Missa autem fieri oblationem pro quotidianis delictis.*

Resp. sequetur in Appendice articuli de Eucharistia.

3. Conqueruntur, falsò sibi tribui, quòd *dignitatem meriti Christi labefactent, cùm majorem vim ei tribuant, quàm nos ipsi.* Costerus in Enchirid. de bon. operib. pag. 293. *Majorem vim & gloriam meritis & morti Christi tribuunt, qui docent, illis non solùm peccata hominibus condonari, sed eis quoque vires restitui, dignitatemque conferri promerendi operibus immensum atque æternum futuræ vitæ stipendium.*

Resp. quàm variis modis dignitatem & vim meriti Christi labefactent, paulò post in membr. 3. ostendetur. Objectionem Costeri dissolvimus tract. de bonis operib. §. 96.

4. Conqueruntur, falsò sibi tribui, quòd statuant, *articulum de descensu Christi ad inferos non posse probari ex Scripturis.* Rayhingius (cùm adhuc Pontificius esset) in Enchirid. Catholico contra D.D. Hoë p. 97.

Resp. 1. Suarez in Thomam part. 3. q. 52. art. 8. Disp. 43. §. 2. sic disserit. *Sequitur breve dubium, an veritas de descensu Christi ad inferos non solùm de fide sit, sed etiam articulus fidei. Ratio dubii est, quia in Symbolo Niceno non continetur, & quòd ab Apostolis positus nō fuerat, argumēto esse poßit, quòd Patres in expositione Symboli, Augustinus, Tertullianus, Origenes, Irenæus, eum omiserunt. Respondeo, non esse omninò certum, Apostolos eum articulum addidisse, si per articulum intelligamus veritatem, quam omnes fideles explicitè scire & credere tenentur. Existimo, non necessarium hunc articulum computare inter articulos fidei, quia non est res admodùm*

dum necessaria omnibus hominibus & quia ob hanc causam fortaßè in Symbolo Niceno omittitur, cujus Symboli cognitio videtur esse sufficiens ad præceptum fidei implendum. (Si existimâsset, hunc articulum in Scripturis propositum, non judicâsset eum pro re non admodùm necessaria omnibus hominibus habendum.)

2. Acosta lib. 5. de procur. Indor. salute cap. 5. Toletus libr. 4. Instructionis cap. 2. hunc articulum prætermittunt.

3. Bellarminus lib. 4. de Verbo Dei cap. 4. §. Septimò necesse est &c. *descensum Christi ad inferos* refert inter ea dogmata, *quæ deducuntur quidem ex sacris literis, sed non adeò facilè, ut si solis pugnandum sit Scripturæ testimoniis, nunquam lites cum protervis finiri poßint*, ex quo ipso *Scripturæ imperfectionem* probare satagit.

4. Andradius lib. 2. Defens. fid. Trident. negat, *descensum Christi ad inferos ex Scripturis colligi posse.*

5. Conqueruntur, per calumniam sibi tribui, quòd negent, solum Christum esse nostrum Redemtorem. Adamus Conzen lib. 9. Polit. cap. 44. fol. 827. *Nos coram omnium judice & calumniarum vindice, totoq; mundo, toto pectore protestamur, plurima, gravißimaq; nobis imponi &c. V. g. Aiunt, nos negare, solum Redemtorem esse Jesum Christum. Nos omni asseveratione, etiam juramento, contestamur, solum Jesum Christum nos redemisse. Calumnia igitur ut sopiatur, oportet, ut veritas audiatur.*

Resp. 1. Non tribuimus Pontificiis, quòd exertis verbis negent, Christum solum esse nostrum Redemtorem, sed quòd ejusmodi hypotheses amplectantur, ex quibus per infallibilem consequentiam illud inferri possit.

2. Nec omnibus in Papatu hoc tribuimus, sed quorundam duntaxat scriptorum Pontificiorum erroneas assertiones perstringimus.

3. Tales hypotheses & erroneæ assertiones Pontificiorum enumerabuntur, paulò pòst membro 3. hujus Appendicis.

II. Calumniæ 1. in articulo de Deo, & quidem 1. Generales.

1. Bellarminus lib. 4. de not. Eccles. cap. 9. art. 26. in Catalogo hæresium, quas *Protestantes* amplectuntur, etiam numerat *hæresin Serveti, qui*, ut lib. 1. de Christo cap. 1. §. 1. scribit, *autor fuit novorum Samosatensium. Inter Protestantium enim hæreses* numerat *hæresin Sabellii, & hoc ideò,* quia *eam docuit Servetus.*

Resp. 1. Res ipsa non solùm testatur, sed etiam clamat, Protestantes hæresin Serveti, Samosatensium & Sabellii ex animo detestari ac publicis scriptis refellere, cui etiam primus August. Confess. articulus est oppositus.

2. Inde Stanislaus Hosius Cardin. in Confut. Prolegom. Brentii lib. 1. de hæresibus nostri temporis, & ex eo Bernhardus Paxillus de Brzezek in Præfat. Monomach. pag. 3. calumniam emolliunt, sic scribentes. *Exorti sunt ex Schola Lutheri Johannes Campanus & ex Hispaniis Michael Servetus, qui libros aliquot de Trinitatis erroribus, plenos erroribus & blasphemiis ediderunt.* Eodem modo calumniam mitigat ipse Bellarminus in Præfat. lib. de Christo, ubi Servetum *in Scholis Lutheranorum institutum fuisse* narrat, quod ipsum tamen itidem invitâ veritate asseritur. Servetus enim in Mahumeticis Academiis in Numidia, non in Scholis Lutheranorum

rum institutus fuit. In Africa Arianos tempore Leonis X. repertos fuisse, testis est Johannes Leo Africanus in lib.1. descript. Asiæ sub tit. Priscorum Afrorum fides ac religio. Ex illis Arianicis Afrorum Scholis Servetus suum virus secum in Germaniam transtulit. Sic enim Socinus in lib. adversus Wiekum cap.1. fol.33. *Secunda ratio, quâ conatur Wiekus ostendere, nostram de Deo & Christo fidem Mahumetanam esse, hæc est, quòd Servetus progenitor, ut ipse ait, noster, teste Lindano, cùm in Africam transfretâsset, Alcoranum edoctus est & statim postea scripsit ejusmodi libros, qui Christianam doctrinam in Mahumetanam transformant.*

(Sic ergò Lindanus & Wiekus ab intentato crimine Scholas Lutheranorum liberant, quando *Servetū in Mahumeticis Scholis institutum* asserunt, quod ipsum Socinus in responso nō negat, Servetum in Africam transfretâsse concedens.)

3. Proinde Jesuita Armandus in Epistola ad Chamierum, *Sectam Servetianam à Protestantium secta*, ut loquitur, manifestè distinguit.

4. Absolvit etiam nos ab hac accusatione Lorichius in Fortalit. fidei cap. de Deo. *Omissa*, inquit, *hæresi Trinitariorum novorum, ut blasphema, & jam olim à toto orbe Christiano damnatâ & profligatâ, cæteri horum temporum hæretici nullam hæresin contra fidem Christianam de unitate & Trinitate Dei, & quæ eò pertinent, apertè profitentur, nisi quod pleriq;, præsertim Calvinistæ, Deum faciunt autorem & effectorem indurationis & excæcationis impiorum.* Concilium Tridentinum sess. 15. in Decreto de proroganda definitione super Sacramentis & dando salvo conductu apud Binnium fol. 308. tom. ult. Concil. judicat, *Protestantes nomine Christiano censeri & eundem cum Papistis Deum & Redemtorem agnoscere.*

4. Idem Bellarminus lib. 4. de notis Eccles. cap. 9. artic. 31. 32. inter Protestantium hæreses numerat *hæresin Arianorum*, & hoc ideò, *quia eam hoc tempore*, inquit, *docent quidam, qui Tritheitæ dicuntur.*

Resp. Quid verò Protestantibus commune cum Tritheitis, quorum hæresin execrantur & ad orcum damnant? Nihil certè. Idipsum Bellarminus tacitè concedit. Si enim *Tritheitæ*, qui illam hæresin docent, iidem sunt qui *Protestantes*, cur non stylum suum sic informavit, qui *Protestantes dicuntur?* Nimirum conscientia ipsi dictabat, non sine calumnia Protestantibus Tritheitarum hæresin affricari posse, quam ipsi solidè refellunt.

3. Bellarminus in Præfat. libr. de Christo & lib. 2. de Christo cap. 7. sententiam Wigandi & aliorum nostrorum Theologorum, quòd *rectè dicatur, essentiam divinam generare, cum gravissimo errore conjunctam asserit, quòd ex ea sequatur, esse duas essentias divinas. Item aliam Patris, aliam Filii esse Naturam.* Coppenstein in Spongia p. 22. *Essentia Dei nec absolutè in se, nec relatè in alio dicitur generare vel generari, sed sola persona seu hypostasis.*

Resp. 1. Abbas Joachim propterea reprehendit Lombardum, quòd negando essentiam generare, quaternitatem in divinis asseruerit. *Si enim essentia divina nec generat, nec generatur, consequens est, essentiam illam, quæ nec generat, nec generatur, esse aliquid diversi ab essentia Patris generantis & Filii geniti.*

2. Cardinali Cameracensi Petro de Alia-

Aliaco doctissimo inter Scholasticos ista determinatio Lombardi non injuriâ displicuit. Vide Lutheri Disp. tom. 1. Jen. Latin. fol. 533.

3. Bellarminus lib. 2. de Christo cap. 8. in resp. ad 2. arg. fatetur, *essentiam divinam esse tria ὑφιστάμενα & tria illa ὑφιστάμενα esse essentiam.* (Negare ergò non potest, essentiam determinatè acceptam cum certo ὑπάρξεως τρόπον, de ea enim unicè quæstio est, gignere, gigni & procedere.) lib. ejusd. cap. 9. in resp. ad 3. arg. concedit, *quòd Filius à Patre suam essentiam per generationem acceperit, & quòd essentia divina essentialiter includatur in relationibus, cùm nihil sit in Deo, quod non sit ipse Deus.* (Quomodo igitur negare potest, essentiam divinam relatè acceptam generare?) lib. ejusdem cap. 10. in resp. ad 4. arg. scribit, *Omnem perfectionem, quam habet generatio, ab essentia habet, essentiam autem totam etiã Filius habet.* (Hoc non poterit cum sua hypothesi cõciliare.) lib. ejusd. cap. 19. §. Restat. *Quod Calvinus dicit, Filium habere à se essentiam, simpliciter est repudiandum & contrario modo loquendum. Pugnat enim is modus loquendi cum verbo Dei Joh. 5. Pater dedit Filio vitam habere in semetipso. At si vitam dedit Pater Filio, certè & essentiam. Idem enim Deo est esse & vivere. Item Matth. 11. Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Cur non & essentia? Joban. 7. Ego scio eum, quia ab ipso sum. cap. 8. Sicut docuit me Pater, loquor in mundo & quæ audi[illegible]Patre meo &c. At non potest intelligi, quo[illegible]o Pater tradiderit Filio scientiã, nisi tradendo essentiam.* ibid. adducit & approbat dictũ August. lib. 7. de Trin. c. 2. lib. 15. c. 4. tr. 31. in Joh. *Filium dicimus esse Deũ de Deo, lumen de lumine, sapientiam de sapientia, essentiam de essentia.*

4. Becanus part. 1. Theol. Schol. tract. 2. c. 4. q. 7. p. 274. *Pater genuit Filiũ de sua substantia, cõmunicãdo illi totã substantiã suam per generationem æternam &c. Unde sequitur, falsam esse hanc propositionem, Filius genitus est de substantia, seu essentia divina, quia inter Filium & essentiam non est realis distinctio; hanc etiam esse falsã, Filius est de substantia Filii aut Spiritus sancti, quia nec Filius, nec Spiritus sanctus est principium Filii; hanc esse veram, Filius est de substantia Patris, tùm quia Pater est principium Filii, tùm quia inter Patrem & Filium est realis distinctio.*

(Eodem modo & nos inter essentiam absolutè & determinatè acceptam distinguimus.)

2. Speciales contra Lutherum.

1. Bellarminus in Præfat. librorum de Christo p. 269. *Lutherus contra Jacobum Latomum scribens, Anima mea, inquit, odit hoc verbum ὁμοούσιος. Quid quæso vel sentiret, vel diceret aliud Arius, si ab inferis existeret?* Idem in Judicio de libr. Concord. mendac. 3. *Lutherus scripsit contra Latomum. Anima mea odit hoc verbum ὁμοούσιος.* Eandem calumniam repetunt Possevinus lib. 3. de not. verb. Dei p. 68. Campianus rat. 8. Cornel. à Lapide in Comment. 2. Petr. 2. v. 10.

Resp. 1. Lutherus tom. 7. Jen. Germ. fol. 243. vocem ὁμοούσιος in explicatione hujus mysterii non solùm frequenter adhibet, sed etiam strenuè pro ea pugnat.

2. Nec categoricè, sed hypotheticè loquitur. Sic enim habent verba tom. 2. op. Lat. fol. 407. *Quòd si anima mea odit verbum ὁμοούσιος & nolim eâ uti, non ero hæreticus. Quis enim me coget uti, modò rẽ teneam, quæ per Scripturas definita est, etsi Ariani malè*

senserint de fide? (Hisce formalibus Lutheri locum adducit Coccius tom.1.Thesauri lib.1.art.4.& 5.)

3. Bellarminus lib.2.de Christo cap.3. §.6.notat, *nomen ὁμοούσιος non solùm Arianis displicuisse, sed etiam quibusdam Catholicis, propterea quòd Patres Concilii Antiocheni contra Paulum Samosatenum negârunt, Filium esse Patri ὁμοούσιον.* (At num illos Catholicos etiam faciemus Arianos?)

4. Campianus d.l.scribit. *Logomachia est, cùm de sensu constat, de verbo litigare. Quid? Trinitas personarum in Bibliis non fuit, quia vocabula ista non sunt?* (Jam verò Lutherus itidem non de re ipsa, sed de vocabulo tantùm agit. Pulchrè Basilius lib.2.contra Eunomium. οὐκ ἐν ψόφῳ ἀέρος, ἀλλ' ἐν δυνάμει τῶν σημαινομένων τὸ εὐσεβὲς, *Non in sono aëris, sed in virtute significatarum rerum est pietas.* Athanasius Dionysium Alexandrinum introducit omnem à se Arianismi suspicionem amolientem, quem patronum asciscebant Ariani, propterea, *quòd vocabulum ὁμοούσιος nō magnopere illi arrisisset,* quasi qui de hoc vocabulo dubitâsset, doctrinam ipsam etiam in dubium revocâsset, quippe, inquit de sent.Dionys.tom.1.edit. Comment. p.439. *qui ita loquatur, tametsi meum dictum sit, quòd non invenerim hanc vocem consubstantialitatis in literis sacris, rem tamen ipsam inibi deprehendi,* ἐξ αὐτῶν τῶν γραφῶν τὸν νοῦν συναγαγὼν ἔγνων, ὅτι υἱὸς ὢν καὶ λόγος, οὐ ξένος ἂν εἴη τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, *cognoscens Filium non esse alienum â substantia Patris.*)

5. Bellarminus lib.4. de Rom.Pontif. cap.11. §. Quintò probatur &c. *Non potest damnari pro hæretico, qui rem ipsam confitetur, licèt nomen justâ de causâ arbitretur tacendum.*

(At Lutherus tantùm de nomine agit.)

2. Idem Bellarminus ibid. p.270. *Luthero nomen Trinitatis displicuit & ex Germanorum precibus illam precandi formulam submovit, Sancta Trinitas, unus Deus, miserere nobis.* Coppensteinius in Spongia contra Papo-Calvinismum pag. 62. *Luthero in Postill.Domin. Trinitat. vox Trinitas frigidè omninò sonat.* Eandem calumniam repetunt Jodocus Coccius tom.1.Thesauri lib. 1. art. 4. Cornelius à Lapide in Comment.2.Petri 2.v.10. Gregorius de Valentia lib. 1. de unit. & Trinit. cap. 7. Sandæus in themate seculari de Secta Protestant.deserenda th. 232.

Resp. 1. Lutherus loquitur de nomine Germanico, quod *triplicitatem* potiùs, quàm Trinitatem *notat.*

(Res illi erat cum hæreticis, qui Trinitatem imaginabantur *abstractè, quasi quid discretum à tribus personis,* quomodo ἡ ἀνθρωπότης mente solùm concipitur aliud quippiam ab omnibus hominibus. Ad illorum ergò somnia, qui *non tres illas personas, sed eam Trinitatem, quam sibi imaginabantur, dicerent, esse unum Deum,* cùm formulam illam trahi posse videret, sibi eam *absolutè & sine necessaria explicatione* non probari dixit.)

2. In Confessione Augustana testatur, se amplecti *Symbolum Athanasianum,* in quo & res & nomen Trinitatis habetur.

3. Transtulit Lutherus Litaniam ex Latino, cujus editionem, qualis ipsi ad manum fuerat, nimirum in qua & ipsa ver-

verba hæc desiderabantur, ipse conspiciendam exhibuit tom.8. Jen. Germ. fol. 308. Si qua ergò in Luthero culpa, ea in ipsam Latinam sive Romanam Ecclesiam redundat.

4. Sed Lutherus ab intentato crimine facilè se purgat, quando Litaniam Germanicam à sacrosanctæ Trinitatis invocatione & expressa trium Deitatis personarum mentione inchoat.

3. Sandæus loco proximè citato, Lutherum accusat, quòd *Trinitatis mysterium obliquè impugnaverit submovendo ex Bibliis Germanicis dictum 1. Joh. 5. v. 7. Tres sunt, qui testimonium dant in cœlo. Lutherus* (inquit) *ut Deo debitum honorem detraheret, ex Litaniis orthodoxis usitatam precationis formam, sancta Trinitas, unus Deus, miserere nobis, exturbavit, vocem ipsam Trinitas mordere & arrodere solitus, eandemq; ob causam clarissimum pro Trinitate testimonium 1. Johan. 5. è Bibliis extrusit*, th. 28. vocat illud *sacrilegum plagium*. Tannerus in anat. August. Conf. part. 1. Demonstr. 2. §. 24. & in Dioptra fidei part. 1. cap. 5. p. 81. *inter corruptelas textus Biblici* à Luthero ei illatas hanc omissionem refert. Gretserus in defens. Bellarmini lib. 1. cap. 16. p. 290. hoc *publicum sui in Arianos amoris monumentum Lutherum publicè statuere voluisse*, asserit. Pistorius in lib. de signis antiq. & novæ fidei p. 6. itidem Lutherum hoc nomine graviter perstringit.

Resp. 1. Lutherus dogma de Trinitate, quod ex verbis illis Johannis demonstratur, non solùm toto pectore amplexus est, sed etiam magnis viribus contra veritatis hostes propugnavit, ut patet ex Commentario in ultima verba Davidis.

2. Ergò non dolo malo, nec in gratiam Arianorum hæc verba in Germanica Bibliorum versione omisit, sed quia in Græcis Codicibus, quos in versione sua ad manum habuit, eum non invenit. Testatur enim Erasmus in annot. ad h. l. Anno 41. editis, *ne quidem in pervetusto Codice Bibliothecæ Vaticanæ à Bombasio descripto eum reperiri.*

3. Latina versio in Concil. Trid. pronunciata fuit authentica. At hunc ipsum locum quædam Latina exemplaria non habent, ac Theologi Lovanienses in suis annotationibus scribunt, *antiquum Correctorium, quod contribuerat Hunnæus, annotare, verba ista omnia, præter extremas duas voces, in terra, quas quædam exemplaria habent, deesse Codicibus quibusdam Latinis antiquis.* Erasmus in annot. N. Testam. edit. Ann. 40. Basil. p. 770. *Consului duos Codices miræ vetustatis Latinos in Bibliotheca, quæ Brugis est D. Donatiani, neuter habebat testimonium Patris, Verbi & Spiritus.* Quicquid pro defensione Latinorum istorum Codicum adducitur, illud etiam pro Germanica Lutheri versione adduci potest. Confer Disp. 1. de hoc dicto habitam part. 2. Disp. p. 1255.

4. Antonius Possevinus lib. 8. Bibliothec. cap. 2. f. 344. Gretserus tom. 1. Defens. Bellarmin. lib. 2. cap. 2. Luthero *Arianismi scabiem adfricare* laborat, propterea *quod Es. 9. v. 6. Hebræum* אל *reddiderit per* Krafft *ad Deitatem Christi labefactandam.*

Resp. 1. Lutherus ipse in explicat. ultima cap. 9. Esai. p. 232. edit. in 8. Witeberg. Ann. 1548. hoc theorema proponit. *Sive Deus, sive fortis explices, proprium DEI nomen videtur significare. Malim tamen exponi Deus.* Confer Commentar. in noviss. verba Davidis tom. 8. Jen. German. fol.

fol.145. b. ubi clarè ostendit, *rectè exprimi per vocem* Gott.

2. Quare verò primùm reddiderit per vocem *abstractivam* Krafft (quæ itidem solius Dei propria, ac proinde hæc versio Christi Deitatem haudquaquam labefactat) ejus rei causam explicat in Post. Eccles. quia sc. vox אל *suâ Naturâ & origine significat virtutem & potentiam, hîc autem referri nomina officii, nec deesse loca alia pro confirmanda Christi Deitate fortiora.*

2. In articulo de Christo & quidem 1. Generales.

1. Bellarminus lib.3. de Christo cap.1. *Lutherani docent, carnem Christi habere attributa divinitatis, ex quo sequitur, eos vel esse Nestorianos, vel Eutychianos, vel monstrum ex utraq; hæresi compositum.* Huic calumniæ respondimus superiùs art.2. cap.1. sect.1. in arg. Adv.

2. Idem Bellarm. Præf. lib. de Christo, *Lutherani, dum in Christi carnem omnipotentiam, omnipræsentiam, omniaq; divina attributa conferunt, eam sine dubio cum divinitate confundunt.* Greg. de Valent. tom.1. p. 145. scribit, *Servetũ Ubiquetistarum vel Magistrũ vel prodromum fuisse, propterea quòd similiter acti Spiritu Servetiano velint Christo non tantùm secundùm hypostasin suam, sed etiam secundùm suam humanitatem divina omnia prædicata competere.*

Resp. 1. Superiùs *Servetum* constituerunt Lutheranorum discipulum, hic eundem eorum *Magistrum* constituunt, quomodo isthæc concilianda?

2. Non introducim⁹ *Naturarũ cõfusionẽ* vel *exæquationẽ*, sed *personalẽ divinorũ idiomatũ carni factã cõmunicationẽ* docemus.

3. Idẽ Bell. in Jud. de Form. Conc. errore 1. disputat, *per nostrã doctrinã, quòd Christus ut Deus & homo Patri fuerit obœdiens, destrui verã Christi divinitatẽ. Qui n. Deo Patri ut Deus, obœdivit, is etiam ut Deus à Patre distinguitur.* Repetit hãc accusationẽ Laur. Fôrer. in Bello Ubiq. p.135. ubi scribit, per *assertionẽ, quòd Christus secũdùm divinitatẽ Patri suo æterno obœdiverit, pro nobis oraverit & officiũ Mediatoris exercuerit, Christũ de divinitatis suæ solio detractum in creaturarũ ordinem à nobis redivivis Arianis collocari.*

Resp. 1. Vox *obœdientiæ* Christo attributa accipitur 1. pro admirando illo τοῦ λόγου incarnãdi actu ϑεικῶ, quo juxta benignissimũ SS. Trinitatis Decretũ ex immmẽsa misericordia dignatus est Naturã humanã in unitatem suæ personæ assumere, & mandatum Patris de redemtione generis humani, quod & suũ & Spir. S. decretum est, ultrò exequi; & hæc obœdientia ipsius Deitati cõpetit. Sed observandũ est de ea effatum S. Script. consentaneum. *Missio & obœdientia Filii nõ tollit æqualitatẽ personæ.* 2. pro actu τοῦ λόγου incarnati ϑεανδρικῶ & officiali, in quẽ influunt ἰδίως divina & humana, sublimia & humilia. Quando ergò dicimus, *Christum ut Deum Patri obœdivisse,* tum sumimus illud vocabulũ obœdientiæ, non pro actu obœdientiali, quatenus humilia involvit (illa n. Christo secundùm Deitatem non competunt) sed quatenus hæc obœdientia τὰ ϑεῖα divina & sublimia includit, quæ Christo juxta Deitatem cõpetere nemo negare potest.

2. Distinguimus igitur inter *proprietates* Naturæ humanæ *essentiales* & ἀποτελέσματα Christo secundùm utramq; Naturam convenientia. *Humilis obœdientia* usq; ad mortem competit Christo secundùm humanã Naturam, sed *pondus, precium ac meritum illius obœdientiæ*, videl. quòd Christus pro totius generis humani redẽtione ac salute obœdientiã illã Patri præstite-

rit,

rit, à divinæ Naturæ humanitati usque ad mortem Patri humilem obœdientiam præstanti personaliter unitæ vi & efficaciâ descēdit, & hoc respectu obœdientia Christi actio θεανδρικὴ statuitur ac juxta utramq; Naturam Christo tribuitur.

4. Forerus Jes. in Bello Ubiquetist. p. 287. dicit, *humanitatē Christi à nobis everti, quādo cū Luthero in Conf. de Cœna dicimus, carnē Christi esse cū Deo unā personā, longissimeq́; extra creaturas collocādā, imò tàm lōgè quàm Deus ipse est extra creaturas; quod idē esse dicit, atq; carnē nihil aliud esse, quā Deū.*

Resp. 1. Nequaquā Christi carnē extra numerū & classem creaturarū ponimus, sed eam in Λόγῳ illocali supereminenter subsistentē ad statū creaturarū reliquarū creaturarum, quippe τῷ Λόγῳ personaliter minimè unitarū, expedēdā esse negamus.

2. Idem nobiscū docet B. Lutherus, cujus verba integra sic habent tom. 3. Jen. Germ. p. 460. & in lib. Conc. p. 754. edit. Lips. An. 612. *Hunc præsentiæ Christi modum, quem ex unione personali cū Deo habet longissimè extra creaturas, quàm longè videl. Deus extra creaturas est, ponere te oportet. Rursus autem tàm profundè & propè eundem modum in omnes creaturas, quàm profundè & propè Deus in omnib. creaturis est, pones. Est enim una inseparabilis persona cum Deo.*

3. Ex quibus patet, Lutherum non loqui de carnis οὐσίᾳ sed χαρακτῆρι quæ prout ἐν αὐτῷ τῷ Λόγῳ illocali est & existit & ad integritatem personæ τοῦ Λόγου συνθέτου hypostaticâ unione pertinet, extra creaturarum statum & conditionē ponenda est.

5. Idem Forerus in Bello Ubiq. p. 292. scribit, *nostrates fingere, Christum non verè, sed simulatè esse passum.*

Resp. Minimè v. hoc dicim⁹, sed in art. 3. Aug. Cōf. pfitemur, *Christū verè esse passū.*

6. Idem Forerus im Uberschlag p. 275. nobis affingit, quòd *physicam idiomatum communicationem in Christo statuamus.*

Resp. Non dicimus, divina idiomata carni assumtę esse *naturaliter & essētialiter* cōmunicata, sed ut unionem, ita quoque *communicationem personalem* statuimus.

7. JCti Dillingenses in Compos. Pacis p. 44. nobis tribuunt, quòd *carnē Christi statuamus esse immensam.* Forerus in Epilogo Belli sui Ubiq. p. 294. de nobis scribit, quòd *propter hypostaticā unionē Christi corpus ubiq; in omnib. bestiis, lapidibus, lignis, esculentis, poculentis, cantharis cerevisiarum, cloacis & reliquis creaturis collocemus*, im Uberschlag p. 200. nobis hanc tribuit sentētiam, daß Christus nach seiner Menschlichen Natur nicht allein den Himel / sondern auch die Helle / den gantzen Erdboden / alle Wasser / alle Steine / alle Höltzer / alle Thier / alle Menschē / alles Brot / allen Wein / alles Bier / alles Laub / alles Graß / allē Lufft / alles Fewr / alles was in der gantzen Welt weit vñ breit vnten vñ oben vnd allenthalbē lebet vñ schwebet / oder sonst eine Creatur ist / wircklich erfülle vnd gleichsam bewohne / auch mit Leib vnd Seel darinn vnd darumb sey.

Resp. Nequaquā dicimus, *carnē Christi esse immensam*, nec statuimus *localem & inclusivā* carnis Christi in omnib. creaturis pręsentiam, sed illocalē, incircumscriptivam, incōprehēsibilem & omnē humanæ mētis captū supergredientē pręsentiam.

8. Tannerus part. 2. Anat. Aug. Confess. Demonstrat. 2. §. 60. Lutheranis tribuit, quòd *doceant, Christum reipsa & verè quoad animam non descendisse ad inferos. Adesdum*, inquit, *Hunni & proba &c. à tempore S. Gregorii Magni semper & singulis annis fuisse ali-*

aliquos, qui sequentia (cum vestra Ecclesia) crederent. Christum secundùm humanitatem esse ubiq;, eum non reipsâ & verè quoad animam descendisse ad inferos, quod nempe ex Ubiquistarum errore sequitur. Atqui Christum non descendisse ad inferos reipsâ & verè quoad animam, nec à nobis asseritur, nec ex nostra doctrina deduci potest. Non prius, quia nemo potest nominari, qui hoc docuerit. Nec posterius, quia omnipræsentia Christi hominis ad dextram Patris collocati cum vero & reali Christi ad inferos descensu minimè pugnat, nec eum evertit.

2. Speciales contra Lutherum & Brentium.

1. Bellarminus Præfat. lib. de Christo, Lutherum *Eutychianismi* hoc nomine accusat, quòd in libr. de Conciliis scripserit, *divinitatem Christi esse passam.* Idem Luthero objicit Jodocus Coccius tom. 1. Thesauri Cathol. lib. 1. art. 1. ubi addit, *se vidisse librum Andreæ Musculi, in quo hoc dogma Lutheri commendet, divinam in Christo Naturam esse passam & mortuam.*

Resp. 1. Thomas part. 3. q. 35. art. 1. verba Augustini lib. de fide ad Petrum cap. 2. circa med. *quòd Natura divina sit concepta & nata*, piè sic explicat. *Ad primum dicendum, quòd propter identitatem, quæ in divinis est, inter Naturam & hypostasin, quandoq; Natura ponitur pro persona vel hypostasi. Et secundùm hæc dicit Augustinus loco citato, Naturam divinam esse conceptam & natam, quia scilic. persona Filii est concepta & nata secundùm humanam Naturam.* (At si phrasis illa, *divinitas Christi est concepta & nata*, commodè explicari potest, utique etiam illa propositio, quòd *divinitas Christi sit passa & mortua.*)

2. Gregorius de Valentia lib. 2. contra Ubiquit. cap. 1. §. At inquis &c. phrasin de *divinitate Christi passa* excusat in Vigilio Eutychianorum oppugnatore acerrrimo. *Certissimum est*, inquit, *Vigilium divinitatem pro Deo ipso dixisse, qui ea quidem ratione impassibiliter passus esse dici potest, quia cùm idem passus sit carne & humanitate, nihil tamen passus est, aut pati potuit divinitate.* (Idem pro Luthero respondemus.)

2. Jodocus Coccius tom. 2. Thesauri lib. 2. art. 4. Lutherum erroris accusat, propterea quòd in Comm. Psal. 16. scripserit, *Christi animam apud inferos pœnam damnatorum exolvisse.*

Resp. Lutherus loquitur de *metaphorico Christi ad inferos descensu* ante mortem, non de reali & proprio descensu post mortem.

3. Lutherum etiam eo nomine erroris reum peragunt, quòd *sanioribus gentilibus cognitione Christi destitutis salutem tribuerit*, propterea quòd in lib. conviv. serm. cap. 20. sic scribat. Cicero ein weiser vnd fleissiger Mann hat viel gelitten vnd gethan/ ich hoffe vnser HErr GOtt werde jhm vnd seines gleichen gnädig seyn / Wiewol vns nicht gebühret / das gewiß zu sagen / noch zu definiren vnd zu schliessen / sondern sollen bey dem Wort / das vns offenbaret ist/bleiben/Wer gläubet vnd getaufft wird / der wird selig.

Resp. 1. Quid de libro Convivalium sermonum statuendum sit, expositum fuit in Appendice libri 1. membr. 2.

2. Ex genuinis Lutheri scriptis constat, quòd opinionem *de salute gentilium* rejecerit & in Zuinglio damnaverit. tom.2. Jen.Germ.fol.266.b. extat Epistola Lutheri ad Nobilem à Rechenberg Anno 1523. scripta. in qua tractatur quæstio, *an quis sine fide mortuus possit fieri salvus?* in qua inter cætera sic scribit, Wir haben gar starcke Gründe / daß ohne Glauben Gott niemand wil noch kan selig machen / als er Marci ult. spricht / Wer nicht gläubt / der wird verlohren. Item Ebr. 11. Ohne Glauben ists vnmüglich GOtt gefallen. Item Johan. 3. Wer nicht aus dem Geist vnd Wasser von newem geboren wird / kan das Reich Gottes nicht sehen. Item / Wer nicht gläubet / der ist schon gerichtet Wenn nun GOtt jemand selig machte ohne den Glauben / so thete er wider diese seine eigne Wort / vnd straffte sich selbst Lügen / ja verleugnete sich selbst / das ist vnmüglich / denn wie S. Paulus spricht / Gott kan sich selbst nicht verleugnen. Also wenig es vnmüglich ist / das Göttliche Warheit liegen kan / so wenig ists müglich / daß er ohne Glauben selig mache / das ist klar vnd helle zu verstehen. In Confessione minori tom. 8. Jen. fol. 193. expresse scribit, quòd *Zuinglius per hanc assertionem de salute gentilium infidelium factus sit planè Ethnicus.* In Comment. super Genes. cap. 47. fol. 633. sic loquitur, *Fanatici hac doctrinâ de conversione quorundam ex gentilibus abusi fœdissimè lapsi sunt, sicut Zuinglius nuper scripsit, Numam Pompilium, Scipionem, Herculem &c. frui æternâ beatitudine in Paradiso cum Petro, Paulo & aliis Sanctis, quod nihil aliud est, quàm apertè fateri, quòd sentiant, nullam esse fidem, nullum Christianismum. Si enim Scipio & Numa Pompilius, qui fuerunt idololatræ, salvati sunt, cur oportuit Christum pati & mori, aut quorsum opus est baptizari Christianos? Itaq; valdè perniciosus error est, quem nos neutiquam probare aut tueri possumus; & tamen audio Zuinglium allegare Commentarium meum in Genesin, ubi dixi, aliquos de generatione Cainica salvatos esse, idq; etiam doceo, sed non dico, quòd salvati sint, ut Cainitæ & Ægyptii, sed ut incorporati & conjuncti Ecclesiæ piorum.*

3. Verba Lutheri non sunt *absoluta*, sed *hypothetica*, quæ Lutherus ipse adstringit ad Cynosuram verbi divini, quod gentiles à salute regno Dei excludit.

4. Lutherus non loquitur de *æterna salute*, sed de *mitigatione pœnæ*, Deum scilicet mitiùs cum Cicerone acturum, quàm cum aliis, qui ingentibus sceleribus ἀνομίαν suam impleverunt, sicut Christus Tyro & Sidoni ἀνεκτότερον χείμα fore dicit præ Corazinitis & aliis his non dissimilibus Matth. 11. v. 22.

5. Multi ex Pontificiis salutem tribuunt sanioribus gentilibus, ut ostendimus superiùs cap. 4. hujus art. th 3.

4. Brentio Bellarminus Præfat. libr. de Christo & lib. 3. de Christo cap. 1. propterea *Nestorianismum* tribuit, quòd scripserit, *Filium Dei assumsisse Filium hominis.*

Resp. 1. Thomas part. 3. q. 4. art. 3. ac Bonaventura lib. 3. sent. dist. 5. q. 4. dicunt, *locutionem illam, quæ etiam apud veteres occurrit, esse piè exponendam*, ut sit sensus, *Verbum assumsit humanam Naturam, ut per illam esset homo, aliud enim esse loqui de assumtione, quàtum ad fieri, aliud quantum ad terminum vel assumtum.*

2. Idem Thomas in Catena aurea super Evang. hoc loquendi modo utitur. *Filius Dei Virginis Filio, Deus homini, divinitas carni contulit, quod semper ipse cum Patre possedit.*

3. Ludovicus Vives in Comment. lib. 9. Augustin. de Civ. Dei cap. 17. sic scribit. *Augustinus, Hieronymus & cæteri Latini Scriptores nostræ religionis dicunt, quòd Deus assumserit hominem. Græci* ὤνθρωπον *in Christo dicunt, hoc est, hominem, nec ferè norunt aliud loquendi genus, cùm de assumto à Filio Dei homine loquuntur. Recentiores Theologi, ut ipsi soli de cœlo decidisse videantur, scrutatâ totâ Christi & divinitate & humanitate invenerunt, non hominem assumsisse illum, sed humanitatem, & hoc dicunt esse adversus hæreticos tutißimum; ceu verò parùm tuti futuri essemus, Augustini & Hieronymi autoritate muniti. At illi, inquiunt, humanitatem sensêre, cùm hominem dixêre. Loquantur ergò isti, ut illi, & sic sentiant. Sed isti linguarum peritiores & totius rationis loquendi, rudem illam vetustatem & insciam Latini, Graciq; sermonis emendant & expoliunt.*

4. Bellarminus ipse libr. 3. de Christo cap. 7. sic scribit. *Augustinus, cùm in Enchiridio cap. 36. dicit, Filiũ Dei assumsisse hominem, intelligit nomine hominis humanitatem.*

(Si in Augustino phrasis illa commodè explicari potest, cur non etiam in Brentio?)

5. Laurentius Valla in Declamat. de donat. Constantini memorat, *Cœlestinum Romanum Pontificem hæresi Nestorii infectum fuisse.*

(Tollant igitur priùs *trabem* ex oculo Pontificis, antequam *festucam* ex oculis nostrorum evellere satagant.)

6. Alphonsus à Castro lib. 4. advers. hæreses tit. Christus hæresi 3. de Nestorio scribit, quòd *duas in Christo dixerit esse personas, unam divinitatis, aliam humanitatis, quodq; non unum Christum in Deitate & humanitate senserit, sed separatim atq; sejunctim alterum docuerit esse Filium Dei, alterum Filium hominis.*

(Quid verò cum hac hæresi Luthero commercii?)

5. Idem Bellarminus lib. 4. de Christo cap. 8. sic disserit. *Prima sententia de descensu Christi ad inferos est, quòd descendere ad inferos sit penitùs interire. Brentius in Catechismo Ann. 1551. dicit, descendere ad inferos esse penitùs interire.* Jodocus Coccius tom. 1. Thesauri lib. 2. art. 4. *Johannes Brentius in Catechismo explicans Symbolum Apostolicum, descendere ad inferos nihil aliud esse vult, quàm prorsus interire* zugrund und zuboden gehen.

Resp. 1. Bellarminus verba Brentii sic recitat. *Sentiam* (introducit Christum loquentem & in persona Christi dicit, sentiam) *dolores inferni & penitùs interiisse videbor.* Atqui aliud est *penitùs interire*, aliud *videri interiisse.* Commune est Philosophorum axioma, *quædam videntur esse talia, quæ tamen reverâ non sunt talia.* Maldonatus in cap. 26. Matth. *Etiamsi Christus plus pertimuisse mortem videatur, quàm multi alii Martyres, tamen timidior illis dici non poßit.*

2. Verba Brentii, in quibus cõtra calumniatorũ morsus sufficiẽter seipsũ munit, sic habent. *Hoc est descendere ad inferos, videlicet videri prorsus & omninò interire. Quare cùm & Christus, postquam sepeliebatur, visus fuit prorsus interiisse, rectè dicitur, tunc ad inferos descendisse. Non enim sen-*

sentiendum est, quòd Christus passus sit post mortem suam aliquem in inferno dolorem, dicit enim ad latronem, Hodiè mecum eris in Paradiso, sed quòd visus fuerit in oculis hominum omni salute destitutus, atq; à Deo ipso maledictus & abjectus.

III. Opiniones absurdæ & erroneæ.

1. in articulo de Deo.

1. Fundamentum, cui *mysterium Trinitatis* innititur, Pontificii labefactant, dum *ex solis sacris literis illud demonstrari posse*, negant, (quam ipsorum confessionem presse urgent Photiniani. Ostorod. contra Tradelium part. 2. cap. 1. pag. 86. Socinus in Defens. animadv. contra Eutropium cap. 3.)

Immanuel à Vega in oppugnatione facti Samosateniani Dei pag. 60. *Trinitas non nisi admissâ traditione demonstrari potest.*

Ibid. asserit, *credere se tres personas ejusdem Naturæ & majestatis non aliunde, quàm unde nobis compertum, hoc scriptum, quod habemus, Evangelium Matthæi esse vel Marci*, i. e. ut ipse exponit, *ab Ecclesia.*

Franc. Fevardentius lib. 15. Theomach. Calvin. p. 227. *Cùm ne verbum quidem expressum sit in Scriptura utriusq; Testamenti de Trinitate personarum consubstantialium, coæternarum, coæqualium; de processione Spiritus sancti ab utroq; &c. cum ipsis Scripturis & voces Ecclesiæ & traditiones Apostolicæ sunt conjungendæ.*

Ant. Possevin. lib. 8. Biblioth. p. 418. *Lutherani si quid de Trinitate solidè evulgârūt, in vitula nostra araverunt, nimirum ex nostris Synodis & Patribus, quos priùs blasphemè accusaverant, tanquam ex fidis armamentariis tela omnia petere coacti sunt.*

Wilh. Lindanus lib. 3. Panopl. cap. 5. p. 104. *Sunt quædam dogmatum genera, quæ in Scriptura aut non sunt comprehensa, aut si comprehensa, ita profectò reconditè illic delitescunt inclusa, imò abstrusa, ut nisi ab hominibus acutissimi ingenii acutiq; judicii includi aut erui non possint. Posterioris exemplum est, Spiritum à Filio procedere, Filium Patri ὁμοούσιον esse, extremæ unctionis Sacramentum esse à D. Jacobo commemoratum.*

(Si mysterium Trinitatis non aliâ ratione in Scripturis extat, quàm Sacramentum extremæ unctionis, triumphârunt Photiniani.)

Cochlæus contra Bulling. dicit, *se meliùs sacrificium Missæ ex Scripturis probare posse, quàm τὸ ὁμοούσιον aut Trinitatem.*

Stapletonus lib. 12. princ. cap. 5. dicit, *τὸ ὁμοούσιον non posse ex Scripturis probari.*

Pistorius in Colloq. Emerting. *Trinitatem non posse ex solis sacris literis probari, sed esse Ecclesiæ traditionem*, asserit.

(Quantò verò rectiùs Bellarmin. lib. 2. de Concil. cap. 12. *Cùm Nicenum Concilium definivit, Christum esse homousion Patri, deduxit conclusionem ex Scripturis, in quib. disertè continetur, unum esse Deum, & Patrem esse Deum, ac Filium esse Deum, ex quib. sequitur necessariò, Patrem & Filium esse ejusdem substantiæ & divinitatis.* Id. lib. 1. de Christo cap. 4. 5. 6. 7. 8. & 9. Christi divinitatem; lib. 2. de Christo cap. 6. Trinitatis mysterium ex sacris literis probat.

Franciscus Costerus in Enchir. cap. 1. pag. 49. *Non inficiamur, præcipua illa fidei capita, quæ omnibus Christianis cognitu ad salutem sunt necessaria, perspicuè satis esse Apostolicis scriptis comprehensa. cujusmodi sunt mysterium Trinitatis sanctissimæ &c.*

Campian. rat. 9. *Num Trinitas personarum in Bibliis non fuit, quia vocabula ista nō sunt?*

Laur. Forerus im Vberschlag pag. 80. Es ist nicht wahr/ daß in der vnverfälschten Bibel das Wort dreyeinig / da man von Gott rede/nirgends gefunden werde / denn es stehet ja 1. Johan.5.v.7. *Tres sunt, qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum & Spiritus S.& hi tres unum sunt*, das ist / drey sind die Zeugniß geben im Himmel / der Vater/ das Wort vnd der H. Geist / vnd diese drey sind eins. Heist das nicht/ das GOtt dreyeins oder dreyeinig sey?)

2. Absolutam & simplicissimam personarum Trinitatis æqualitatem labefactant, saltem obliquè.

Erasmus in Præfat. ad libros Tertulliani. *Cùm dicitur à Tertulliano, Filius est minor Patre, non intelligi debet minor, quoad Deitatem, sed quatenus à generante genitus, à mittente missus, à dante accipiens dicitur, id quod Scholastici vocant in Patre autoritatem, in Filio subautoritatem.* (Oppositum hoc est in apposito. Si Filius est Patre minor, quatenus est à Patre genitus, utique etiam secundùm divinitatem Patre minor erit, quia secundùm divinitatem est à Patre ab æterno genitus. Sed ne Erasmi autoritate se premi nolle excipiant, quippe quem Bellarminus Præfat. lib. de Christo *Semi Arianum* facit, ideò subjungimus hujus generis alia.)

Toletus Card. in Comm. Joh.14. *Quidam ratione divinitatis hoc dictum censent, Pater major me est, ut nomen majoris non substantiæ inæqualitatem, sed originis dicat, quia ab ipso Filius, non à Filio Pater. Hanc expositionem illustres doctores sequuntur, inter quos Athanasius, Basilius, Nazianzenus, Hilarius, Origenes*, (quam expositionem in medio relinquit.)

Sebast. Vischerus lib.1. Syst. Theol. c.5. p. 8. *Pater dicitur omnia in sapientia fecisse, id est, cum sapientia, quæ est Filius, quoniam indivisa sunt opera Trinitatis. Unde & præpositio in notat subautoritatem in Filio, qui hoc ipsum habet à Patre, quod res creat.*

Maldonatus in Comm. Johan.14.v.28. *Tertia explicatio est, Patrem majorem dici Filio, etiam quatenus Filius Deus erat, non quidem reipsâ, sed hoc ipso, quod ille Pater, hic Filius erat. Patris enim nomen honorificentius suâ Naturâ esse, quàm Filii, quia principium, & ut Græci loquuntur, causam Filii significat.* (Subjungit quidem. *Sed haud scio, an plus concesserint Adversariis, quàm par erat*, interim expositionem illam non repudiat, nec refellit.)

Bellarminus lib. 1. de Christo cap. 10. *Pater est fons & principium personarum, & eâ ratione quandam majoritatem habet.*

Lib. ejusd. cap. 16. scribit, *solutionem quorundam Patrum ad locum Joh.14.v.14. Patrem esse majorem Filio ratione principii non esse omninò improbandam.*

Lib. ejusd. cap. 9. *Ministravit* (Filius in opere creationis) *non ut famulus Domino, sed ut Filius Patri, inter quos licèt non sit inæqualitas Naturæ, aut dignitatis, est tamen in Patre autoritas principii, quæ non est in Filio respectu Patris.*

Jodocus Clichtovæus in Damascen. lib.1.cap.11. *Patrem esse majorem Filio dignitate, cùm in Patre sit principalior modus existendi, quàm in Filio & Spiritu sancto.*

(Clichtovæum hoc nomine meritò perstringit Gabriel Vasquez part. 1. Disput.222.cap.5. Lorinus in Comment. 2. Petri 1. v.17. de hac Clichtovæi opinione in margine sic judicat p.649. *Clichtovæus parùm considerate loquitur.*)

Tannerus Disp.3. in part.1. Thom. D.54.

c. 4.

c.4. *Patri propriũ est esse principium omnium personarum procedentium. Quocirca etiam nonnunquam major autoritate.*

Coppenstein in Spong. p. 28. *Pater est principium personarum ut generans, nostro intelligendi modo, Filiumq; habet q. sub autoritatem.*

(Atqui unitissima essentiæ in Patre & Filio unitas non permittit, ut Pater ratione originis Filio dicatur major. Magnum enim & majus propriè significant quantitatem, vel *molis*, vel *virtutis & perfectionis*, non autem denotant, vel originis prioritatem, vel principii autoritatem. In humanis esse Patrem notat quandam excellentiam, quâ pater filio suo præstat, sed in divinis aliter se res habet, ubi Filius Patri per omnia est ęqualis, Johan. 5. v. 18. inde etiam Bellarm. ipse Præf. lib. de Christo & in lib. 4. de not. Ecclesiæ cap. 9. art. 32 ut & Greg. de Valent. lib. 1. de unit. & Trinit. cap. 9. art. 1. *Arianismum & Servetianismum* Calvino propterea tribuere non verentur, quòd scripserit, *nomen Dei* κατ' ἐξοχὴν *per excellentiam quandam propriè tribui Patri.*)

3. Occam & Gregorius de Arimino Deum sub genus Logicum reducunt. Scotus 1. sent. dist. 3. q. 3. disputat, quòd *Ens sit genus univocum Deo & creaturis*, & format hanc propositionem. *Dabilis est conceptus unus communis Deo & creaturis prædicabilis de eis in quid & primo modo per se.*

(Hoc repudiat Thomas p. 1. q. 3. art. 5. *Est aliquid*, inquit, *in genere primò simpliciter & propriè, sicut species; secundò per reductionem, sicut principium & privationes. Neutro modo Deus est in genere.* Coppenstein in Spong. p. 22. *Occam, ut in multis hæreticus, ita hoc quoq; rejicitur & cum eo stantes, quibus oppono Theologiam universam Romanam, quæ Deum Ens Entium omnia transcendens extra supraq; omnem positum categoriam statuit.*)

4. Chassanæus in Catal. glor. mundi part. 3. consid. 3. sic disserit, *Cùm sint tres personæ, ratione personæ sedebit Spiritus sanctus ad sinistram Patris, eò quòd Filius sedet ad dextram, non per hoc, quòd Spiritus S. sit major, quia nulla hîc majoritas, aut minoritas, sed ut secundùm sedes naturales, si essent tres æquales, qui vellent sedere in uno loco, unus esset in medio & alii duo ad latera, unus ad dextram, alter ad sinistram.* Cum hoc discursu Cassanæi conjunge discursum Bellarmini lib. 3. de Christo cap. 15. *Apud antiquos sedere à dextris minùs erat honorificum, quàm sedere à sinistris, ut probat Antonius Nebrissensis, unde etiam in sigillis plumbeis Pontificum & in multis antiquis picturis ponitur Petrus à sinistris. Si ergò Christus, ut minor, & inferior sedet à dextris, non ergo ea sessio debet referri ad majestatem divinam.*

(Quàm verò proclive erit ex eo colligere, Spiritum S. obtinere digniorem sedem, quàm Filius obtinet? Nos speculationib. illis opponimus dicta veterum. Origenes tract. 23. in Matth. *Ne tibi describas sensibiles sessiones & duas cathedras & sedentes super eas humano schemate Patrem & Filium.* Cyrillus lib. 12. Thesauri cap. 14. *Quando de Deo sedere & sedes aut solium dicitur, nihil aliud intelligitur, nisi principatus & regia potestas, quam naturaliter super omnes habet creaturas. Magna enim amentia est, sessionem & sedem, aut omninò situm aliquem Deo tribuere, sed quæ corporaliter nostro more de ipso scribuntur, convenienter intelligenda sunt.* Athanasius ad Antioch.

tom. 2. p. 332. Δεξιὰν ἀκούων τοῦ θεοῦ μὴ τόπους καὶ σχήματα δόξης περιγράφει, δεξιὰ γὰρ καὶ ἀριστερὰ τῶν περιγραφομένων ἐστὶ, ὁ δὲ θεὸς ἄπλαστος καὶ ἀόριστος καὶ ἀσχημάτιστος καὶ ἀπερίγραπτός ἐστι.)

5. Usitatum est in Papatu, Trinitatem exprimere hac figurâ, *ut uni corpori addantur tres facies sese invicem respicientes,* quales picturæ non solùm in templis, sed etiam in libris precationum impressis conspiciuntur, ut Coloniæ Agrippinorum vidi. (At per hanc picturam Tritheitarum & Anthropomorphitarum error simpliciorum animis facilè posset ingenerari.)

6. Cornelius Mussus in Concion. tom. 1. p. 545. negat, *Dei nomen esse Deo proprium. Arbitramini,* inquit, *vocem hanc dissyllabicam è quatuor literis conflatam Deus proprium Dei nomen esse? Videtisne commune etiam esse Angelis & Prophetis & justis, cunctis deniq; hominibus, nec hominibus tantùm, sed & Diabolis.* (At Smiglecius contra Schmaltzium pag. 48. demonstrat contrarium. *Quando nomen Dei aliis præter unum ac solum verum Deum tribuitur, tum non accipitur propriè, sed modificatè, quando verò propriè accipitur, nulli nisi uni vero & æterno Deo in Scripturis tribuitur.* Hieronymus tom. 4. operum pag. 412. *Dei nomen proprium est Trinitatis, tribus enim personis propriè competit.*)

7. Nomen *Jehovah* etiam creaturis in Scriptura tribui asserunt, ac proinde *proprium Dei nomen esse,* negant. (Quâ ratione fundamentum pro astruenda Filii & Spiritus S. divinitate ab hoc nomine petitum labefactant.) Bellarminus lib. 1. de Christo cap. 5. *Posset aliquis respondere, Angelum dici Jehovam, non ut est Angelus, sed ut Deum repræsentans.* Pererius Disput. 6. in cap. 3. Exod. p. 89. *Qui in rubo apparuit, personaliter fuit Angelus, repræsentativè Deus.* At is, qui in rubo apparuit, vocatur *Jehovah.* Bailius in Catech. controv. tract. 2. q. 45. statuit, *eum, qui Josuæ apparuit* Jos. 5. v. 13. *fuisse Angelum creatum,* qui tamen disertè vocatur *Jehovah.* Pagninus probare conatur, *nomen Jehova etiam idolis tribui,* Ex. 32. v. 5. Jud. 17. v. 3. (Quantò rectiùs Franciscus Lucas Brugensis, Scriptor alioqui Pontificius, in annot. ad Matth. 1. v. 20. *Nomen* τετραγράμματον יהוה *ab esse, derivatum adeò proprium est Dei nomen, quod sibi ipse indidit, ut illius hominis Jacob, hujus Joseph, ut gerat etiam in capite Jod literam, propriorum nominum formativam.*)

8. Hosius in Confess. fidei cap. 2. *Distinctionem personarum & unitatem substantiæ, si qui sunt rudiores, quàm ut comprehendere possint, non est adeò necessarium ad salutem omnibus credere, ut si quis minùs hæc fuerit assecutus, de ejus salute dubitandum sit.* Idem statuit Sa in verbo Fidei. Utriusq; verba recitat Tannerus tom. 3. Theolog. Scholast. Disp. 1. q. 7. dub. 2. n. 49. (Contrarium statuit Athanasius in Symbolo.)

9. Petrus Charroneus, veritatis 3. cap. 2. de loco Johan. 10 v. 30. *Ego & Pater unum sumus,* sic scribit. *Disertissimus Scripturæ locus ad probandum* τὸ ὁμοούσιον *verisimilitudinem quandam obtinet, at sufficiens est minimè.* (Contrarium testantur pii veteres & ex serie contextus evidenter probari potest.)

10. Bellarm. lib. 2. de Christo cap. 6. sic disserit. *Magister* (Lombardus) *lib. 1. dist. 2. & multi alii afferunt pro argumento* (quo mysteriũ Trinitatis probetur) *quòd Scriptura con-*

conjungat nomen Dei plurale cum verbo singulari Gen. 1. In principio creavit Elohim, Ps. 36. Adonai videbit. Sed non puto esse argumentum admodùm solidum, siquidem consuetudo Scripturæ id habere videtur, ut nomina illustrium personarum ponantur in numero multitudinis, licèt verba retineant singularem numerum. Quam consuetudinem nos Itali ex parte imitamur, dum viris gravibus non dicimus, Tu, sed vos, licèt non unum, sed multos alloquamur. Similia occurrunt apud Sixt. Senensem lib. 5. Bibl. annot. 1. Pererium in Gen. tom. 1. p. 15. n. 39. (Atqui Scriptura ipsa ostendit nomine Elohim de Deo usurpato plures personas insinuari Genes. 1. v. 1. cap. 3. v. 22. Ps. 33. v. 6. &c. Idem agnoscunt Lyranus & Burgensis in cap. 1. Genes. Quinimò, quòd meritò mireris, Bellarm. ipse in sua Grammatica asserit, *pluralem numerũ* in phrasi בָּרָא אֱלֹהִים Gen. 1. v. 1. *ad insinuandum Trinitatis mysterium adhiberi.*)

11. Thom. Hardingus in Confut. Apol. Anglicanæ part. 3. cap. 3. perstringit modum illum loquendi, quo Anglicanæ Ecclesiæ Confessores fuerant usi; *Sit Deo nostro gratia. Quem*, inquit, *proprium ac peculiarem Deum dicatis, ignoramus. Frequens admodùm est hæc phrasis amanuensi vestro, tanquã alius sit vobis Deus, qui est omnium communis.* (Atqui quoties Psalterium in horis Canonicis decãtant, toties ipsimet Pontificii hoc loquendi modo utũtur. Ps. 45. v. 2. *Deus noster refugium & virtus.* Psal. 46. v. 7. *Psallite Deo nostro.* Psal. 67. v. 21. *Deus noster Deus salvos faciendi.* Psal. 113. v. 11. *Deus noster in cælo &c.* Quinimò Hardingus ipse sic loquitur fol. 124. b. *Non est apud Dominum Deum nostrum iniquitas.* Confer Ivellum tom. 2. oper. p. 307.)

2. In articulo de Christo, & quidem

1. Fundamenta Deitatis Christi obliquè labefactant.

1. Thomas de Vio Cardin. Cajet. novã glossã corrupit emphaticum locum, ex quo Orthodoxi probant divinitatem Christi Joh. 1. v. 1. *Verbum erat apud Deum*, ut sit sensus, *refertur ad Deum:* quam glossam Cajetani, *ut falsam*, rectè confutat Ambrosius Catharinus Compsæ Episcopus, teste Sixt. Senensi lib. 6. annot. 169.

2. Idem Cajetanus in Comm. Hebr. 2. v. 7. periculosè scripsit & docuit, *Christum à Deo diminutum fuisse secundùm esse substantiale:* quem propterea meritò castigavit Ambrosius Catharinus, teste Sixto Senensi lib. 6. annot. 331.

2. de unionis personalis mysterio nimis tenuiter sentiunt.

1. Bellarmin. lib. 3. de Christo cap. 8. in prima editione scripserat, *carnem existere in Verbo, ut brachium in corpore.* (Sed monitus de comparationis hujus absurditate in posteriorib. editionib. dispunxit.)

Ibid. *Sicut ramus inseritur arbori alterius speciei, ubi post insitionem arbor sustentat ramum illum, qui alioqui per se non existeret; ita prorsus* (nota illud prorsus) *Verbum divinũ instar magnæ arboris suscepit ramusculum humanæ Naturæ, suo trunco à cœlesti agricola mirabiliter insertum.*

Lib. ejusd. cap. 4. propositionem, *Verbum caro factum est*, explicat per has propositiones: *Aaron à Deo factus est Pontifex. David factus est Rex.*

Lib. ejusd. cap. 8. unionem definit per sustentationem. *Aliter*, inquit, *sustentat Deus Petrum, aliter Christi carnem. Petrum dicitur sustentare, quia conservat illum cum sua essentia & subsistentia, ut cùm quis baculum manu tenet; At Christi humanitatem DEI Verbum sustentat eo modo,*

modo, quo totum sustentat partes intimè sibi conjunctas.

Lib. ejusd. c. 15. Λόγον *assumentem humanam Naturam confert cum Rege, qui purpuram induit.*

Lib. ejusd. cap. 17. confert *unionem divinæ & humanæ Naturæ in Christo cum globi Solaris & ipsius orbis unione.*

Ibid. §. ult. *Licèt alicubi sit Verbum, ubi non est humanitas, tamen etiam ibi Verbum est homo, quia Verbum ibi existens sustentat humanitatem ut suam & propriam, licèt alibi existentem.*

2. Propositiones personales, *Deus est homo, & Homo est Deus*, Busæus in Disp. de persona Christi cap. 2. fol. 49. sic explicat, *Homo, i. e. habens humanitatem est Deus. Deus, h. e. habens Deitatem est homo.*

(At hanc ἀνάλογον nec ipse Nestorius negâsset, qui tamen unionem personalem, quæ per has propositiones exprimitur, negavit.)

3. Gabriel Biel in 3. sent. dist. 1. q. 2. art. 1. postquam disputâsset, *Deum posse sibi suppositare, h. e. in suum suppositum assumere, lapidem, asinum, hominem damnatum, imò & Diabolum*, subjungit. *Corollarium, quod sequitur ad hanc conclusionem, Deus est lapis, Deus est asinus, Deus est homo damnatus, Deus est Diabolus. Patet, quia eâdem ratione, quâ illa conceditur, Deus est homo crucifixus, mortuus &c. etiam illæ sunt concedendæ per communicationem idiomatum.* Contrà veró magno zelo Guil. Bailius in Catech. controv. tract. 2. q. 60. *Estne Cerberus, qui hanc propositionem, Deus est expertus pœnas damnatorum, sub communicationis idiomatum prætextu auderet evomere?*

4. Jodocus Coccius tom. 1. Thesauri lib. 1. art. 1. inter errores refert, quòd Nicolaus Selneccerus in Confut. Accus. f. 192. scripsit. *Nemo dicere potest, vel debet, Deum non esse passum, vel mortuum.* Item quod Jacobus Andreæ th. 156. fatetur, *pati & mori nomine & re pertinere ad divinitatem.* Idem Coccius lib. 2. art. 2. & 7. inter errores recenset, quòd *Lutherus in Confess. majori de Cœna Domini scribit. Cùm credo, quòd sola humana Natura pro me passa est, Christus ille vilis, nec magni precii Salvator est, imò ipse quoq; Salvatore opus habet.*

(At hac ratione realis idiomatũ communicatio, immediatum unionis personalis consequens, negatur. Coccius ipse inter errores numerat & rectè, quòd Nestorius apud Cyrillum Alexandrinum Epist. ad Cornarium & Potamionem Episcopos dicit. *Ego Deum bimestrem aut trimestrem non dico.* At si error est, negare, Deum dici posse *bimestrem*, utique etiam error est, negare, Deum esse *passum.*)

5. Bellarminus, ut evertat similitudinem Chemnitii, quâ mysterium unionis & communicationis idiomatum declarat, desumtam à ferro cādenti, sic scribit, lib. 3. de Christo cap. 10. *Quale Paradoxum est, quòd ignis penetret totum ferrum, non per calorem, sed per seipsum? & quòd ferrũ luceat ac urat, non per calorem ab igne acceptum, sed per ipsum, qui est in igne. Nam hoc modo substantia ignis sine ullo miraculo penetrabit aliam substantiam.*

(Atqui Physici efficacibus rationibus demonstrant, ignem reverà esse in ferro, cui assertioni ipse sensus attestatur; ac ferrum urere non per alium, sed per ipsius ignis calorem.)

6. Bellarminus lib. 3. de Christo cap. 8. §. Tertiò probatur. *Solus Filius Dei est incarnatus. Ergò unio facta est per communicationem*

tionem ejus, quod est proprium Filii, non ejus, quod est commune aliis personis. Sed sola subsistentia Filii est propria Filio, attributa autem omnia essentialia communia sunt omnibus tribus personis. Ergò unio hypostatica facta est per communicationem solius substantiæ. (Rectiùs Thomas p.3.q.3.art.4. *Tota Natura divina dicitur incarnata, nō quia sit incarnata in omnib. personis, sed quia nihil deest de perfectione Naturæ divinæ personæ incarnatæ.*)

3. Justitiam Christi habitualem & actualem labefactant.

1. Salmeron Disp. 50. in Epist. ad Rom. derogat Christo originalem justitiam. Respondens n. iis, qui concludebant, *Mariam fuisse sub originali peccato, eò quod caruisset justitiâ originali*, argumentū solvit negatâ consequentiâ. *Si hæc connexio*, inquit, *efficax esset, evinceret, Christum fuisse sub originali peccato, eò quòd justitiâ originali destitutus fuerit.* Et postea. *Et hæc dixerim, eo posito, quòd Christus caruerit justitiâ originali, quam tamen quidam ex Scholasticis* (nota *quidam* tantùm, non omnes) *illi tribuunt, ut Johannes Gerson & Johannes Majoris, etsi prior sententia mihi magis arridet.* (Contrà Scriptura docet, Christum fuisse & adhuc esse prorsus ἄκακον, ὅσιον, ἀμίαντον, κεχωρισμένον ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν Heb. 7. v. 26.)

2. Suarez tom. 1. Comm. in Thom. part. 3. Disp. 34. sect. 2. f. 504. *Quorundam Theologorum sententia est, non repugnare, Deum peccare per assumptam Naturam, cujus præcipuus autor est Durandus in 3. dist. 12. q. 1. & Gabriel,* (quod meritò ibidem Suarez statuit *esse impossibile.*) Eundem errorem Greg. de Valentia tom. 4. col. 355. 357. in quibusdam Doctoribus refellit.

3. Idem Suarez tom. 1. Comm. in part. 3. Thom. Disp. 34. sect. 2. f. 514. taxat Durandum, quòd statuat, *in appetitu Christi sensitivo fuisse fomitem peccati.* (Absurdum, imò blasphemum meritò judicatur, in appetitu Christi sensitivo peccati fomitem statuere.)

4. De actionibus & passionibus Christi θεανθρώπου minùs commodè loquuntur & sentiunt.

1. Petrus de Alliaco Cardin. q. 30. in Genes. statuit, *Christi nativitatem ex Genethliacis divinationibus prænosci potuisse;* quem propterea graviter reprehendit Sixt. Senensis lib. 6. Bibl. annot. 10. eumq; ex Patribus & Concilio Tridentino refellit. Nec solùm *Alliacum*, sed & alium quendam Doctorem *Saravallium*, qui pariter huic sententiæ Petri de Alliaco faveat & Sixto dicam scripserit, eumque malè tractârit. Ptolemæus Lucensis Cisterciensis Ord. Monachus Mantuæ in templo publicè docuit, *Christum fuisse juxta cor Mariæ Virginis ex tribus guttulis sanguinis conceptum & non in utero, ut alios juxta communem ordinem*, referente Balço lib. 7. de Rom. Pontif.

2. Barradius tom. 1. Comment. libro 10. cap. 15. *gesta Christi ab anno duodecimo ad Baptismum usq; non posse sciri*, probat ex Prov. 30. *Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro, viam aquilæ in cœlo, viam colubri super terram, viam navis in medio mari & viam viri in adolescentia.* (Errorem hunc versionis Græcæ & Latinæ, quo *adolescentia* ponitur pro *adolescentula* emendaverant aliquæ editiones Latinæ, sed Sixtus restituit & per Lucam Brugensem edixit, ne quis facilè scribat *adolescentula.*)

3. Maldonatus in cap. 4. Luc. v. 30. *Verba tantùm significant, eum* (Christum) *secu-*

rum sine ulla fuga, sine ulla festinatione per medios hostes gravi lentoq; gradu processisse. Hæc n. vis verborum mihi videtur indicare, καὶ αὐτὸς διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο. *Et ipse, vel potiùs ipse autem, est n. occulta quædam antithesis, per medium eorum transiens ibat, i. e. procedebat & securus gradiebatur.* Rectiùs Cottonus lib.1.Inst.cap.5. *invisibilitatem corporis Christi* ex hoc loco cum Joh.8.v. ult.collato probat, urgens tùm verbum διελθὼν, quam vocē Paulus etiam usurpat Heb.4.cùm dicit, Christum διεληλυθότα τοὺς οὐρανούς; tùm scopum hujus transitus, quòd Christus hoc miraculo voluerit suam divinitatem demonstrare, testibus Ambrosio, Euthymio, Thoma; tùm modum, quòd se exhibuerit invisibilem, q; probat ex Theodoro Heracliensi. Rectiùs etiam Jansenius in Conc.Evang.cap.54. *Se tantùm servat & manib. illorum eripit, idq; mirabili quâdam potentiæ suæ ostensione, quæ illos, si vellent, ad pœnitentiā cōmovere posset. Seipsum a. mirabiliter liberaturus non se vertit in avem, aut serpentem, aut aliud præstigii genus, sed divinā planè & se dignā virtutē ostendit &c. Potest a. hic transitus dupliciter intelligi cōtigisse, aut per hoc, quòd illorū mutavit vel obstupefecit sensus, ut vult Beda, adimendo sc. illis vires, aut per hoc, quòd se illis invisibilē reddidit* (ubi ipsa verborū series ostendit, posteriorem modū à Jansenio præferri.)

4. Gabr. Vasquez in 1. p. Thom. Disp. 244.n.3.statuit, *Angelum, qui Christo in passione apparuit, Luc.22. v.43. ideò missum esse, ut fortitudinem Christi laudaret,* quam sententiam dicit *esse sacris literis cōsentaneam.* Sed Adamus Conzenius rectiùs statuit contrarium in cap.22.Luc. *Fuit,* inquit, *hoc dispensationis æternæ, ut animam cōsolatione voluntariè privatam & tristem hoc modo Angelus firmaret, quò omnibus fidelibus ostenderet, Dei auxilium afflictis nunquam deesse.*

5. Idem Adam. Conzen. in c.27. Matth. meritó refellit Baronium, qui statuit, *vinum myrrhatū cōmiserationis causâ Christo datum fuisse. Baronius,* inquit, *cōmiserationis affectu allatū existimat* (vinum myrrhatum &c.) *Fortè id aliquando factū, non tamen ad Christum pertinuisse videtur. Non n. Christus peccatū suum, quod nullum habebat, confessus est, quod à Thalmudicis quidem cum potione myrrhata conjungitur. Deinde nulla exhibita est miseratio, in dolore & precib. irridebatur.*

6. Ad incommodas locutiones meritó refertur, quòd corpus Christi mortui *cadaver* nominăt, (cùm in ipsa morte τοῦ λόγου vivifici templum personale fuerit, unde Hayus Disputat. lib.1.cap.54. in Beza hanc phrasin taxat, qui tamē in iterata versionis N.T. editione eam mutavit.) Nannius illud Athanasii de incarnatione, ἵνα τὸ δεχθῆναι τὸν θάνατον ἐν τῷ σώματι τεταρταῖον ἀνέστησε τοῦτο, ita vertit: *ut mortuum esse suum corpus doceret, non priusquā, nisi ubi jā triduanū cadaver esset, excitavit.* Cajetan. in c.28. Matth. *Voluit divina providentia Jesu resurrectioni, quæ facta est, nō corā hominib. videntib. cadaver ejus resurgere, sed sepulchro clauso testimonium perhibere ab Angelis.* Salmeron tom.11. tract.7. *Quomodo anima illa gloriosa sanctam illud cadaver intraverit &c.*

7. Erasmus Roterodamus in explanat. Symbol. Apost. Catech.4. *Sequitur, descendit ad inferos. Hic est articulus, quem Cyprianus in Symbolo Romano non haberi ait. Ipsa inconcinnitas verborū arguit, ab alio quopiam intertextum emblema. Sepultus est, ad corpus pertinet, quod morte sopitum resurgit. At descendere ad inferos ad animam refertur, quæ nec sepulta fuit, nec resurrexit, sed ad tempus se-*

sejuncta, mox ad corpus exanime rediit. An Thomas Aquinas addiderit, subdubito. Nonnulla suspicio est, hunc articulum ab alio adjectum, vel hoc argumento, quòd non est suo loco. (At hac ratione art. de descẽsu Christi ad inferos labefactabitur, unde etiam Jod. Coccius tom. 2. Thesauri lib. 2. art. 4. hunc Erasmi locũ inter *errores* recenset.)

8. Joh. Picus Mirandula in Apol. q. 1. *Christus non veraciter, & quantũ ad realem præsentiã, descendit ad inferos, ut ponit Thomas & cõmunis via; sed solùm quoad effectum.* Ibid. *Scotus in sacris literis non parùm exercitatus dicit, quòd ex Script. sacra non habetur, quòd Christus descenderit ad inferos, ut refert Francisc. de Mayronis in 4. sent. Quò minùs dicere possumus, quòd ex Scriptura habeatur certus & determinatus modus descensus Christi.* Hùc referri etiam potest, quod Suarez in 3. p. Thom. q. 52. art. 8. Disp. 43. sect. 2. sub finem statuit, *non esse necessarium, descensum Christi ad inferos inter articulos fidei computare, quòd non sit res admodùm necessaria omnibus hominibus, quodq; ob hanc causam fortassè in Synodo Nicena omittatur, cujus Symboli cognitio videtur esse sufficiens ad præceptum fidei implendum.* (Contrarium quidem tenet communis Schola Pontificiorum: interim Picus suam assertionem satis probabiliter deducit ex hypothesi omnibus communi, quòd Christus secundùm animã tantùm ad inferos descenderit. *Sicut*, inquit, *substantiæ corporeæ non competit fuisse alicubi commensurativè, nisi per quantitatem: ita illi animæ Christi non competebat esse in inferno, ubi creditur fuisse, nisi per effectum & operationem. Sed sicut ratio præsentialitatis animabus Sanctorum Patrũ fuit, habitudo ad illum locum habens se per modum operationis transeuntis, sicut erat detẽtio & alligatio ad illum locum, donec apertâ januâ à Redemtore extraherentur: ita ratio præsentialitatis animæ Christi fuit operatio, quam ibi est operatus.*)

9 Bellarm. lib. 3. de Christo c. 15. *Apud antiquos sedere à dextris erat minùs honorificum, quàm sedere à sinistris, ut probat Ant. Nebrissensis, unde etiam in sigillis plumbeis Pontificũ & in multis antiquis picturis Petrus ponitur à sinistris, cùm tamen constet, Petro semper delatum primũ locum fuisse. Si igitur Christus, ut minor & inferior, ad dextrã sedet, non ergò ea sessio referri debet ad majestatem divinam.* (Contrà Lipsius lib. 1. electorum cap. 2. negat & operosè refutat, *sedere à dextris apud antiquos minùs honorificum fuisse quàm sedere à sinistris.* Pugnat argumẽtum Bellarm. cum fine sessionis Christi ad dextram Patris & cũ definitione ejusdẽ in Scripturis proposita Act. 2, 33. Phil. 2, 9.)

10. Sebast. Michaëlis Dominicanus in resp. ad Joh. Gigordum c. 1. negat *in phrasi Apostolica, quâ Christus dicitur sedere ad dextrã Dei, esse tropum. Negamus*, inquit, *ullam esse figurã aut metaphorã in his verbis, habitâ ratione linguæ Apostolorum, qui erãt Syri sive Hebræi. Et notandum, quæ locutio est propria in una lingua, esse metaphoricã in alia, unde hæc verba metaphorica sunt Latinè sive Gallicè, sed non Hebraicè. Hebraicè unum idemq; verbũ æquè significat quiescere, habitare, regnare & sedere, sed magis propriè unum, quàm alterum. In Symbolo usurpatur pro regnare, ut & Matth. 20. Dic, ut hi duo filii sedeant.* Contrà Catech. Trid. in Symb. *Quo loco tropum, id est, verbi immutationẽ licet animadvertere frequẽtẽ in divinis literis, cùm humanas affectiones & mẽbra ad nostrã intelligẽtiã accommodantes Deo tribuimus.* Luc. Brugensis in cap. 22. Matth. *Metaphora ab eo sumta, quòd locus maximè honorificus, sedere à dextris.*

11. Gaspar Sanctius in cap.3. Act.n.24. *Hinc* (ex Act.3.v.21.) *quidam Catholici inferunt, Christum nunquam in propria & naturali forma è cælo descendisse, quia ibi futurus esse dicitur usq; ad extremum judicii diem. Sed reverâ est infirmum argumentum.* (Illi Catholici negare coguntur, *apparitiones* illas Christi post ascensionem in Historia Actorum Apostolicorum descriptas fuisse *veras*, quas rectiùs alii pro veris habent. Confer Bellarmin.lib.3. de Eucharist.cap.3.)

12. Lorinus in cap.23. Act.v.11. *Probabilis est sententia Carthusiani, fuisse apparitionem imaginariam dormienti factam ab Angelo, qui referret Christum, ita ut nec Paulus, dum affirmat se vidisse Christũ ad confirmandam veritatẽ resurrectionis ejus, vel æqualem dignitatem suam in Apostolatu, inde ducere voluerit argumentum: ne qui ex hac præsenti apparitione colligunt, Christum esse in Sacramento Eucharistiæ & in cœlo, satis firmiter argumententur.* Rectiùs Claud. Caronæus in proœmio Equitis Christiani lib. Instit. cap.6. Cæsar Bulengerus cõtra Plessęum ad lib.3.c.4. de Eucharistia statuunt, Christum ipsum Paulo in terris præsentem astitisse, quod confirmari potest hoc argumẽto. Is, de quo testificatus est Paulus in Jerusalem, & de quo testificaturus erat Romæ, is in quã est ille Dominus, qui astitit Paulo in castris. Atqui Christus θεάνθρωπος crucifixus & mortuus ac resuscitatus est is, de quo Paulus testificatus est in Jerusalem, & de quo testificaturus erat Romæ. Ergò Christus θεάνθρωπος est ille Dominus, qui Paulo in castris astitit, & per conseq. non imago, non forma.

5. De merito & satisfactione, adeoq; de Sacerdotali Christi officio incommodè loquuntur & erroneas fovent opiniones. Nam

1. Christo in opere Redemtionis, Mediationis ac Salvationis adjungunt B. Mariam Virginem.

Brigitta in Revelat.cap.3. *Ego Filius Dei bene dicere possũ, quòd mater mea & ego q. cũ uno corde salvavimus hominem, ego patiendo corde & carne, ipsa cordis dolore & amore.*

Discipulus de temp. serm.32. de Sanctis p.256. *Quomodo Christus suâ resurrectione dedit spẽ gloriosæ resurrectionis virili sexui: ita Maria suâ in cœlum assumtione dedit spem gloriosæ resurrectionis sexui muliebri.*

Ibid.f. 628. *Quia contraria contrariis curantur, ideò sicut Eva per superbiam homines perdidit: ita Maria è converso debuit se humilimam exhibere, ut nobis mortem auferret & vitam donaret.*

Mariale editum Argentinæ per Mart. Simmium An.1493.lib.1.cap.5.f.13. *Fuit Dominus cum ea* (Maria) *& ipsa cum Domino in eodem labore & in eodem opere Redemtionis. Mater misericordiæ adjuvit Patrem misericordiarum in opere salutis nostræ, unde prædictum est de prima muliere, Faciamus ei adjutorium. Quid est ergo, quod Dominus dicit, Esai. 63. Torcular calcavi solus & de gentibus non fuit vir mecum? Verum est Domine, quòd non fuit vir tecum, sed mulier unà tecum est, quæ omnia vulnera, quæ tu suscepisti in corpore, suscepit in corde.*

Antoninus part.4. tit.15.c.44. §. 9. Mariã cum Seraphin sic loquentem introducit. *Oportet impleri Scripturã dicentem, Non est bonum hominem esse solum. Non decet igitur eum* (Filium meum) *esse solum, sed me matrem suam secum juxta eum datam sibi in adjutorium, in redemtione per compassionem, in glorificatione per intercessionem cõtinuam*

pro humano genere, ut cùm minatus fuerit subvertere terram, sicut in diluvio, ego appaream tanquam arcus, ut recordatus fœderis repropitietur.

Tetzelius in Supplem. Cœlifodinæ. *Christus, beata Virgo & Sancti pro peccatis hominum satisfecerunt.*

Surius in lib. de pass. Christi pag. 158. & 346. *Christus passus est extra in corpore, Maria intus in corde. Ut Pater passionem Christi acceptavit pro sacrificio mundi: sic etiā Maria sacrificium suscepit ad utilitatem & salutem generis humani, quò & ipsa perpetua Mediatrix esset inter Deum & hominem. Duo ergò altaria hic præparata; unum in Christi corpore, alterum in Mariæ corde. Christus quidem carnem & sanguinem obtulit, Maria autem animam suam.*

Salmero tom. 6. tr. 6. ad verba, *Dicit mater Jesu &c.* sic annotat. *Ad hoc electa erat Domina, ut instigatrix, quia bonum non erat hominem esse solùm, sed oportebat esse adjutorium simile sibi, ut sicut duo vir & mulier operati sunt ad ruinam & damnationem, in qua mulier prævenit virum: ita per contrarium vir unus & mulier una operentur ad salutem, in qua mulier excitaret virum.*

Idem tom. 10. tr. 41. f. 339. Mariam vocat *corredemtricem*, ac scribit, *Mariam cruci astitisse, ut humani generis reparatio ruinæ mundi congrueret. Ut n. ruina ex eo est secuta, quòd mulier ad lignum sciētiæ boni & mali accedens comedit, ac proinde mortua est & viro tradidit in mortem ad edendum: ita hîc è contrario, (sicut contraria contrariis curantur) vir primò de ligno amaro crucis gustavit, ac fœminæ gustandum præbuit. Et ut ibi à duobus, sed præcipuè à viro casus mundi profectus est, ita salus ac redemtio à duobus, sed præsertim à Christo proficiscitur, Matrem prope crucem vocavit Jesus, ut ipsa mater Filium suum in sacrificium Patri æterno pro toto mundo offerret, ut Abraham filium suum Isaac &c.*

Idem tom. 13. Disp. 54. in Epist. ad Rom. *Datum est Mariæ Virgini, ut esset cooperatrix ad redemtionem nostram & adjutorium simile Christo.* Et postea. *Fuerunt in prima conjugatione Adam & Eva ad perdendum &c. in secunda conjugatione habemus Mariam & Jesum &c. Ut prima colligatio nocens inventa est, ita & secundam conjugationem oportuit esse innocentem, separatam à contagio primæ colligationis, alioqui minùs esset idonea ad dissolvendam primam & minùs decens esset antidotum. Unde Paulus de Christo magnificè sentiens, dixit. Talis decebat, ut esset nobis Pontifex sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus &c. Quòd si hoc desideratū est in Christo, ut idoneus esset Redemtor: simili ratione socia illius operis Maria, ne conjugatio claudicaret & idonea esset Mediatrix & viro suo auxiliatrix innocens fuit &c.*

Osorius tom. 4. p. 550. *Christus in calvaria carnem, Maria immolabat animam.*

Vinc. Brunius in Medit. festorū B. Virginis edit. Colon. An. 1599. p. 11. *Cùm decrevit, Filio suo unigenito pro redimendo genere humano assumendam esse carnē, simul etiam decrevit & prædestinavit, quæ deberet esse ejus mater & Redemtionis nostræ cooperatrix.*

In Flosculis S. Francisci, referente Vergerio annot. in Ind. lib. prohibitorum ad Ann. 1559. f. 9. legitur, *Mariam merito virginitatis suæ servâsse omnes fœminas ad tempora cujusdam Claræ contemporaneæ S. Francisci, sicut ipse Christus merito passionis suæ servavit omnes viros usq; ad tempora ejusdem Francisci.* Vide Wolffium tom. 1. Lect. memorab. p. 522. & tom. 2. pag. 691.

Joh. Leisentrit in cursu piarum precũ, Joh. David in Pancarpio Mariano p. 194. & alii Mariam Virginem vocant *Mediatricem, Auxiliatricem, Redemtricem, Illuminatricem & Advocatricem, portam Paradisi, stellam mundi, erutricem inferni.*

Suarez tom. 2. Comm. in Thom. Disp. 22. q. 37. sect. 2. *Maria ad nostram redemtionem singulari modo cooperata est.*

Hûc referri potest, quòd prȩter B. Mariam semper Virginem etiã alios Sanctos Christo in opere Mediatorio cõjungunt.

Bernhardinus in Rosario part. 2. serm. 27. p. 224. de Frãcisco scribit, quòd *stigmatis quinq; vulnerum suorum servet à morte æterna viros, qui à tempore illius usq; ad finem mundi vixerunt & vivent.*

Antoninus Archiep. part. 3. tit. 23. c. 1. de Dominico scribit, *quòd trinam disciplinam de manu propria catenâ ferreâ susceperit usq; ad sanguinis effusionem, unam pro suis culpis, aliam pro existentibus in Purgatorio, tertiam pro iis, qui in mundo versantur.*

2. Contritionem capitis serpentini B. Virgini tribuunt.

Antidotarium animȩ f. 118. ad Mariam. *Adoro sanctißimos pedes tuos, quibus antiqui serpentis caput conculcâsti.*

Seb. Fabrinus Recinetẽsis Theologus apud Rutil. Benzoniũ Episcopum Lauretanũ de anno S. Jubilæi Venet. Ann. 1599.

Tu caput inferni fregisti sola Draconis,
Virgineo calcans dira venena pede.

Osorius tom. 3. Concion. pag. 402. & p. 474. *Mariæ victoria fuit, quia contrivit caput serpentis.*

F. Henricus Helmesius in Expugn. & spoliatione 2. cap. 3. *Hæc est mulier virtutis, quæ contrivit caput serpentis.*

In lib. Cantion. Germ. Dilling. edit. Ann. 1573. Du Maria rein/durch deine Gehorsamkeit und Gottselige Demütigkeit/ hast dem Teuffel zerknirscht sein Häupt/und jhn aller Macht beraubt.

Bellarminus libr. 1. de septem verbis Christi in cruce cap. 12. p. 102. *Multi ad singulare & planè maternum patrocinium tantæ Virginis accesserunt, & nemo confusus aut tristis dimissus est, sed omnes hilares ac gaudentes, freti patrocinio tantæ matris. De qua enim scriptum est, ipsa conteret caput tuum, in eâ confidunt, se quoq; fidenter ambulaturos super aspidem & basiliscum &c.* (Quantò rectiùs contritionem illam capitis serpentini Augustinus Torniellus in Annalibus ann. mundi 1. num. 11. soli Christo tribuit, adducens eam in rem insigne dictum Leonis Magni Episcopi Romani serm. 2. de nativ. Domini. *Deus omnipotens & clemens, cujus Natura bonitas, cujus voluntas potentia, cujus opus misericordia est, statim ut nos Diaboli malignitas veneno suæ mortificavit invidiæ, prædestinata renovandis mortalibus suæ pietatis remedia inter ipsa mundi primordia præsignavit, denuncians serpenti futurum semen mulieris, quod noxii capitis elationem suâ virtute cõtereret, Christum scilic. in carne venturum Deum hominemq; signans, qui natus ex Virgine violatorem humanæ propaginis incorruptâ nativitate damnaret.*)

3. Negant Christi satisfactionem simpliciter ad redemtionem & salutem nostram fuisse necessariam.

Thom. p. 3. q. 46. art. 2. *Potuisset Deus sine satisfactione homini remittere peccata, cùm non habeat aliquem superiorem.*

Gabr. Biel 3. sent. dist. 20. q. unic. *Posset Deus peccata remittere per solam non imputationem, posset per alium satisfieri, potuisset*

quilibet pro se satisfacere, si data fuisset prima gratia sine merito.

(At satisfactio pro totius mundi peccatis non potuit proficisci, nisi à virtute infinita, adeoque à persona divina.)

Petrus Tataretus in 4. sent. distinct. 15. *Dico quòd quicunque peccator potest satisfacere de peccato commisso, secluso merito passionis Christi, de potentia Dei absoluta, sed non de potentia ordinata, nisi merito passionis Christi. Probatur ista conclusio, quia si Verbum non fuisset incarnatum, vel pro nobis passum, prædestinatus ad vitam æternam potuisset satisfacere ad vitam absq; merito passionis Christi.*

(Neve excipiant, *hanc opinionem Scholasticorum à recentioribus Pontificiis improbari*, observa, quòd Bellarminus talem prædestinationis ordinem in mente divina nobis describit, qui ex hypothesi illa Scholasticorum profluit.)

Bellarm. lib. 2. de grat. & lib. arb. cap. 9. *Primò prævidit Deus, si hominem conderet, eum lapsurum cum omni posteritate, & simul vidit, posse se variis modis liberare, vel omnes, vel aliquos. Secundò, voluit hominem condere, & ut laberetur, permittere, & quosdam ex numero lapsorum misericorditer liberare, aliis in massa perditionis relictis. Tertiò excogitavit remedia salvandis electis idonea, in quibus primum locum habuit incarnatio & passio Filii Dei.*

Gregorius de Valentia tom. 4. Disput. 1. q. 1. punct. 5. pag. 47. b. *Quòd in hac re sine contradictione & perversitate fieri potuit, omninò potuit fieri per absolutam Dei potentiam: sed ut nobis absq; satisfactione Christi dona gratiæ tribuerentur, remitterenturq; peccata & offensæ, fieri potuit sine ulla contradictione & perversitate. Ergò &c. Minor probatur. Quoniam satisfactio, quæ est per Christum exhibita, non est de essentia donorum gratiæ, neq; dona gratiæ sunt de essentia illius satisfactionis. Ergò citra implicationem contradictionis potuissent dona gratiæ nobis tribui, atq; adeò remitti offensa, non existente illâ Christi satisfactione. Quòd autem id etiam sine perversitate fieri potuerit, patet: quia fuisset actus meræ misericordiæ & liberalitatis divinæ, dimittere offensam sine satisfactione æquivalente: atq; ita minimè perversè, sed benè quoq; id factum fuisset &c.*

pag. 48. a. *Ad argumentum, quo probabatur, necessariam fuisse Christi satisfactionem, ut humanum genus liberaretur à peccato, neganda est major sumta universè. Etenim licitum est quandoq; supremo judici (qualis inprimis est Deus) condonare propter bonas causas pœnam debitam: maximè si idem judex fuerit persona offensa, velitq; gratis remittere injuriam sibi illatam. Utroq; autem nomine potuisset in proposito nostro id facere Deus &c.*

4. Precium satisfactionis à Christo præstitæ in nuda Patris acceptatione statuunt.

Durandus 4. sent. dist. 15. *Christus secundùm strictum justitiæ rigorem non potuit satisfacere, quia quicquid erat in Christo secundùm humanam Naturam, erat obligatum Deo & ei debitum, ideo non potuit esse satisfactio de condigno pro quocunq; peccato, considerando Naturam operis vel rei, sed solùm potuit esse satisfactio secundùm acceptationem gratuitam.*

Et postea. *Passio Christi non fuit tanta, quanta infernalis pœna peccatis debita.*

Ga-

Gabr. Biel 3. sent. dist. 19. art. 3. dub. 2. statuit, *hoc modo per Christi passionem à culpa, à pœna, & à potestate Diaboli nos esse liberatos, quòd plus placuerit Deo hæc voluntas Christi secundùm hominem voluntariè mori eligentis ex tanta caritate elicita, quàm omnium hominum peccata displicuêre.*

Inde Tannerus tom. 4. Theolog. Schol. Disp. 1. q. 2. n. 47. refert, *Doctores quosdam non ignobiles, videlic. Scotum, Gabrielem, Durandum, Medinam & alios docere, Christi satisfactionem non explevisse Dei justitiam ad æquilibrem, sed ex liberali Dei acceptatione factam esse sufficientem.*

Vasquez Disp. 5. in 3. p. Thom. Suarez tom. 1. in 3. Disp. 39. hujus sententiæ patronos citant *Durandum, Almainum, Scotum, Paludanum, Gabrielem &c.* (Rectiùs Thomas p. 3. q. 22. art. 3. *In quantum Christi humanitas operabatur in virtute Deitatis, illud sacrificium erat efficacissimum ad delenda peccata.* Rectiùs Bellarm. lib. 1. de Justif. cap. 2. *Notandum est, Christum non esse causam meritoriam, quasi Pater in gratiam Filii nobis peccata dimiserit, quomodo sæpe Reges in gratiam amicorum petentium reos absolvunt, sed quoniam precium redemtionis exactè persolvit & ex rigore justitiæ pro nostris omnium sceleribus satisfecit. Id enim significant Scripturæ, cùm vocabulo redemtionis utũtur. Hoc idem voluit indicare Concil. Trident. cùm docuit, Christum causam esse meritoriam nostræ justificationis, quoniã passione suâ pro peccatis nostris integrè satisfecit & nobis reconciliationem gratiamq; promeruit.* Lib. 2. de Justif. cap. 5. §. Quòd attinet &c. *Deus non acceptat in veram satisfactionẽ pro peccato, nisi justitiam infinitam, quoniam peccatum offensa est infinita. Sed ut aliqua justitia sit infinita, id est infiniti precii & valoris, non est necesse, ut sit justitia Dei essentialis, sed satis est, ut sit justitia personæ infinitæ, qualis est Christus Deus & homo. Itaq; obœdientia, passio & mors Filii Dei, quamvis in se & essentialiter fuerit creata & finita, tamen ratione personæ obœdientis, patientis & morientis infinita fuit & ex vero justitiæ rigore propitiatio fuit pro totius mundi peccatis.* Rectiùs Benedictus Justinianus in cap. 5. Rom. fol. 172. *Ex hac cùm Catholicorum, tùm hæreticorum sententia efficitur, Christi satisfactionem non fuisse condignam. Jam verò quàm sint hæc omnia ab hac Apostoli sententia aliena, nihil attinet in præsentia pluribus ostendere.*)

Vasquez in part. 3. Thom. Disp. 5. cap. 1. postquam docuisset, *ex Scholasticis Theologis non paucos, neq; ignobiles asseruisse, nullius creaturæ, neq; adeò Christi apud Deũ esse meritum & satisfactionem simpliciter condignam, sed ex acceptatione ipsius Dei, qui sponte sua eâ satisfactione & merito voluit esse contentus; tumq; nominâsset Durandum, Scotum, Gabrielem, Almainum, Joh. Medinam;* subjungit. *Vera sententia in duob. posita est, alterum est satisfactionem & merita Christi ex se & ex circumstantiis propriis solùm considerata, etiam absq; ulla Dei acceptatione & favore fuisse perfectè digna, quibus pro nobis Deo satisfaceret; alterum est, non solùm sine acceptatione fuisse digna, sed etiam sine promissione & pacto veram & perfectam rationem meriti habuisse. Eustachius à S. Paulo Summa part. 2. q. 2. Tanti valoris fuit Christi meritum ac satisfactio, ut ex rigore justitiæ, seclusâ etiam promissione divinâ liberaliter Christo factâ debuerit acceptari à Deo tanquam æqualis offensæ, imò etiam abundans, seu plusquam sufficiens.*

Franciscus Suarez Profess. Complut. tom. 1. Comm. in part. 3. Thomæ Disput. 4. sect.

sect.2.fol.43. hac de re sic disserit. *Aliâ vidi aliqui Catholici non rectè senserunt de valore operum Christi ad satisfaciendum pro nobis. Quamvis enim fateantur, quòd fides docet, Christum verè satisfecisse pro peccatis hominum, negant tamen opera Christi de se habuisse valorem & condignitatem ad hujusmodi satisfactionem, sed solùm ex acceptatione divina, quia scil. voluit Deus illa sibi offerri, & promisit illis fore contentum & propter illa remissurum peccata hominibus. Ita opinatur Scotus in 3. sent. dist. 19. & 20. & in 4. dist. 15. q. 1. & Gabriel & Alm. iisdem locis. Durandus similiter in 3. dist. 20. q. 2. & in 4. dist. 15. q. 1. n. 6. & 7. & Medin. Cod. de pœnit. tract. 3. de satisf. q. 1. &c.* Hæc Suarez, qui eandem sententiam in seqq. solidè refellit ac f. 45. dicit. *Contraria nec probabilis, nec pia, nec fidei satis consentanea videtur*, quod probat ex Scriptura & Patribus, f. 47. refellit *Durandi* objectionem, quam ex Aristot. lib. 8. Ethic. cap. 13. formaverat, nempe *Christi satisfactionem non fuisse æquivalentem ex se, quia Diis & parentibus non possumus reddere æquivalens pro beneficiis susceptis*, quam ibidem Suarez mox solvit.

Idem Suarez ibid. sect. 4. f. 48. *Autores, qui negant operibus Christi sufficientem valorem, nisi ex acceptatione divina, consequenter imò majori ratione negant infinitum thesaurum satisfactionis ejusdem Christi. Unde Scotus non plus valoris censet esse in operibus Christi, quàm sit bonum illud, ad quod à Deo ordinantur & acceptantur.* Et postea. *Medina docet, magis esse infinitum peccatum hominis, quàm satisfactionem Christi.* Hanc sententiam Suarez ibidem ex Scriptura, definitionibus Pontificum & Patrum dictis refellit.

5. Negant, Christi meritum esse perfectam satisfactionem.

Ruardus Tapperus in art. Lovaniens. art. 6. p. 238. *Plena est Christi satisfactio, redemtio, & propitiatio pro universis, non solùm quoad culpam, quam tamen præcipuè ac principaliter respiciunt, verùm etiam quoad pœnam temporalem culpâ dimissâ remanentem, sed per sufficientiam, non autem secundùm efficientiam & fructus participationem.*

Postea addit fol. 241. *Satisfactio Christi per sufficientiam tantùm non meretur nomen perfectæ satisfactionis, nec redemtio, nec reconciliatio per sufficientiam hæc merentur nomina.*

6. Negant, passionem Christi esse solam & totalem causam nostræ justificationis & salutis.

Biel 3. sent. dist. 19. concl. 5. *Etsi Christi passio est principale meritum, propter quod confertur gratia, apertio regni & gloria: nunquam tamen est sola & totalis causa meritoria, quia semper cum merito Christi concurrit aliqua operatio tanquam meritum de congruo, vel de condigno recipientis gratiam vel gloriam, si fuerit adultus rationis usum habens, aut alterius pro eo, si caret usu rationis.*

D. Joh. Geilerus Keisersbergius in conc. de ascens. Christi f. 73. Ja sprechen sie / Christus hat für uns gelitten und uns das Himmelreich verdienet / was darff ichs den verdienen? Es ist wahr / *quoad sufficientiam, non quoad efficaciam. Meritum Christi est universalis causa, sed non totalis*, der genüge nach / aber nicht der Krafft nach / der Verdienst Christi ist die allgemeine / aber nicht die gantze Ursach. Darumb fehlen die Narren / die also reden / Christus ist Gott und

Mensch gewesen/ sein Verdienst ist vnendlich gewesen. Solche Narren verstehe nicht was sie sagen/daß Verdienst des HErrn ist nicht die gantze vrsach vnserer Behaltniß/du must dein stewr vñ hülff auch darzu thun.

Vitus Miletus in discuss. sexcent. errorum fol. 604. *Christus est quidem causa universalis salutis nostræ, sed tamen nec totalis, nec integra.*

7. Christum non solum hominum, sed etiam Angelorum Mediatorem & Redemtorem statuunt.

Phil. Diez tom. 2. Conc. 3. in nativ. Dom. p. 203. scribit, quòd *Angeli boni redemti sint per Christum, qui eos à lapsu præservârit.*

Greg. de Valentia tom. 2. lib. de Christo p. 164. *Christus etiam Angelis gratiam & beatitudinem promeruit.*

Blasius de Viegas in cap. 1. Apoc. p. 24. *Christus Angelis gratiam & gloriam promeruit, quæ ipsis data sunt propter prævisa Christi merita.*

Suarez tom. 1. Disp. 42. sect. 1. hanc sententiam confirmat 4. rationibus. *1. Christus fuisset venturus, etiamsi Adam non peccâsset. 2. Christus est caput hominum & Angelorum. 3. Angeli viatores habuerunt fidem Christi. 4. Angeli peccârunt ex occasione revelatæ incarnationis.* (Contr. Scriptura docet, Christum non Angelis, sed hominib. Mediatorem & Redemtorem esse datum, sicut etiam *non Angelos, sed semen Abrahæ apprehendit* Hebr. 2. v. 16. Inde etiam Becanus Jes. tom. 1. Theol. Schol. p. 350. de Angelis cap. 2. q. 4. rectè statuit, *fundamenta illa Suarezii non esse certa.*)

8. Ad Sacerdotale officium etiam pertinet Christi *Intercessio*, de qua

Azorius lib. 9. cap. 10. moral. f. 754. *Sunt, qui censeât, nequaquam esse dicendum, Christum in cœlis pro nobis orare; nam orare est actus suppliciter sese Deo subjicientis.* Sed ibidem rectè ex Scripturis docet, *Christum pro nobis orare*, & falsos negantis concepPus de Christo orante perstringit. Plura de hac intercessione Christi afferentur inferiùs in Append. art. 10. de beat. Sanct.

6. Non congruit orthodoxiæ de Prophetico Christi officio, quod habetur c. Testes 39. caus. 2. q. 7. ex Damaso. *Christus, quàvis esset Pastor suarum ovium, quas verbo & exéplo pascebat, tamê quantû ad officiorum distributionê (ex qua hodie in Ecclesia alii præsunt aliis, unde quidã Prælati, quidam subditi vocantur) in populo suo Pastorale officiũ non gerebat, mysticâ n. & visibili unctione nec in Regẽ, nec in Sacerdotẽ unctus erat, quæ solæ personæ in populo illo Prælaturæ nomen sibi vendicabant.* (Scopus Damasi est probare, quòd ex Christi exemplo, qui dixerat, *si malè locutus sum, testificare de malo.* Itẽ, *Quis ex vobis arguet me de peccato? &c.* non possit evinci, *Prælatos à subditis accusari posse.* Probat hoc ex eo, quòd *Christus non fuerit Prælatus, nec Pastorale officium in populo suo gesserit.* Pugnat hoc cũ Prophetico Christi officio, quod in his terris gessit.)

7. Contra Regiũ Christi officiũ, ejusq; exaltationẽ pugnat, quod Steph. Gardinerus in scripto sub Marci Antonii Constantii nomine edito ad objectum 144. statuit, Christũ nondũ plenâ ac perfectâ gloriæ possessionẽ adiisse. Sic n. scribit d. l. *Tempus humilitatis Christi in cõversatione visibili & terrena præstanda planè præteriit: sed humilis dispensationis tempus eò usq; manet, donec tradiderit regnũ Deo & Patri.* Pugnat hoc cũ infinita gloria, in quam per passionem suam intravit, & cum Regio officio, quod in summa majestate administrat. Confer Ivellũ in Defens. art. 5. cõtra Hardingum.

ARTI-

ARTICULUS III.

DE PONTIFICE ROMANO.

CAPUT I.

DE MONARCHICO ECCLESIÆ regimine.

THESIS. Nusquam in Nov. Testam. vel à Christo, vel ab Apostolis est institutum, ut Monarchicum totius Ecclesiæ regimen ac summus Principatus sit penes unum hominem in his terris, qui sit ejusdem visibile caput & authenticus controversiarum judex.

Exoterr. 1. Non est quæstio, an sit aliqua ratio gubernandæ Ecclesiæ. Cùm enim Ecclesia sit *domus Dei* 1. Tim. 3. v. 15. in qua Pastores constituti, sunt *œconomi divinorum mysteriorum*, 1. Cor. 4. v. 1. utique domus illa habebit suam œconomiam.

2. Non negamus, Christum esse Ecclesiæ suæ Regem ac caput, à quo Ecclesia gubernatur μοναρχικῶς, sed cum Christo *visibile aliquod* Ecclesiæ *caput* & visibilem *Monarcham* Christi Vicarium statuendum esse, negamus.

3. Non negamus, distinctos Ministrorum Ecclesiæ ordines, sed negamus uni Monarchicum regimen competere.

Antithesis. Franciscus Turrianus in Defens. adv. Sadeelem lib. 2. p. 97. *Regnum Christi in his terris est Monarchia Ecclesiæ Catholicæ Romanæ &c. Quòd si Ecclesia Catholica est Monarchia Christi, quæ visibilis est, ergò elegit Christus in ea Monarcham, qui esset quoq; visibilis.*

Canisius in Catech. *istam sub capite visibili congregationem essentialem Ecclesiæ partem ac notam*, statuit.

Cardin. Hosius in Confess. Petricoviensi cap. 27. *Unum præesse toti Ecclesiæ usq; adeò est necessarium, ut absq; hoc Ecclesia una esse non possit.*

Salmeron Disp. 11. generali. *Ut in creaturis, Deus; in genere humano, Adam; in corpore animali, caput; in gregibus, Dux; sic in Ecclesia voluit Deus unum esse summum Pastorem & Monarcham, cui om[illegible]s alii obediant.*

Bellarminus in Præfat. libr. de Pontif. Rom. *Cum de Primatu* (Romani) *Pontificis agitur, de summa rei Christianæ agitur. Id enim quæritur, debeatné Ecclesia diutiùs consistere, an verò dissolvi & concidere? Quid enim aliud est quærere, an oporteat ab ædificio fundamentum removere, à grege Pastorem, ab exercitu Imperatorem, Solem ab astris, caput à corpore, quàm an oporteat ædificium ruere, gregem dissipari, exercitum fundi, sidera obscurari, corpus jacere?*

Lib. 1. de Rom. Pont. cap. 5. *Doctores Catholici in eo conveniunt omnes, ut regimen Ecclesiasticum hominibus à Deo commissum, sit illud quidem Monarchicum, sed temperatum ex Aristocratia & Democratia.*

cap. 8. *Ecclesiasticum regimen non est præcipuè penes Episcopos.*

cap. 9. *Ecclesiasticum regimen præcipuè debet esse Monarchicum.*

Ibid. *Etsi Christus unus sit ac proprius Ecclesiæ Catholicæ Rex & Monarcha, camq́ spiritualiter ac invisibiliter regat ac moderetur, tamen eget Ecclesia, quæ corporalis est & visibilis, uno aliquo summo visibili judice, à quo lites de religione exortæ componantur, quiq́ omnes inferiores Præfectos in officio & unitate contineat.*

Costerus in Enchirid. p. 119. *Christus talem ordinem in Ecclesia constituit, qualis & caritatem & sapientiam decebat & tam dilecto populo conveniebat, optimam autem esse Monarchiam, omnes fatentur.*

p. 123. *Ita est necessarium in Ecclesia caput visibile, ut si nullum à Christo constitutum foret, vehementer optari ab omnibus oporteret &c. Quid sequetur incommodi, si quod in omni Republic. est optimum, id etiam fateamur, Christum in sua Republ. instituisse.*

Idem, *Unum Ecclesiæ universali Pastorem præfectum fuisse, qui vice suâ Ecclesiam regeret, nos affirmamus.*

Nostram sententiam probamus.

1. *ex Christi prohibitione.* Christus Apostolis & Ecclesiæ ministris primatus & dominatus usurpatione interdixit. Matt. 20. v. 25. 26. & 27. Marc. 10. v. 42. 43. 44. & 45. Luc. 22. v. 25. & 26. ac disertè prohibuit, ne supremum aliquem fidei *magistrum* & *Patrem* in his terris statuerent Matth. 23. v. 8. 9. & 10.

2. *ex æqualis potestatis collatione.* Christus idem officium, eandem potestatem omnib. ex æquo Apostolis contulit. Nam una eademque erat omnium vocatio & electio ad Apostolatum, unà & pariter missi sunt ad prædicandum Matth. 10. v. 1. cap. 28. v. 19. & 20. Marc. 16. v. 15. & 16. Luc. 9. v. 1. Joh. 20. v. 21. unà & pariter *claves ligandi & solvendi* acceperunt Matth. 18. v. 18. Joh. 20. v. 23. eadem vocationis privilegia omnes acceperunt Matth. 10. v. 8. Marc. 16. v. 17. & 18. omnibus cura & pastura fidelium pariter fuit demandata 2. Cor. 11. v. 28. omnes pariter ratione doctrinæ vocantur *fundamentum Ecclesiæ* Eph. 2. v. 20. Apoc. 21. v. 14. nusquam verò præceptum, ut ab uno aliquo tanquam visibili capite & Monarcha dependerent, ejusque mandatis starent.

3. *ex Christi prærogativa.* Christus solus est Ecclesiæ *Pastor* œcumenicus, *caput* ac *fundamentum*, qui in potestatis & honoris istius consortium neminem ex genere humano unquam recepit. Ezech. 34. v. 22. 23. cap. 37. v. 24. Joh. 10. v. 17. Eph. 1. v. 22. Col. 1. v. 18. cap. 2. v. 19. 1. Cor. 3. v. 11. Scriptura multis in locis ex professo similitudinem *de corpore humano* applicat ad corpus Ecclesiæ, nullibi tamen vel obliquè tantùm indicat, esse istius mystici corporis aliud caput, præter Christum Rom. 12. v. 5. 1. Corinth. 12. v. 27. Eph. 4. v. 16. 17. cap. 5. v. 23. &c. solus est *ἀρχιποίμην* sui gregis 1. Petr. 5. v. 4. solus *Rex* sui regni Psal. 2. v. 6. solus *Sponsus* suæ Sponsæ Joh. 3. v. 29. 2. Cor. 11. v. 2. solus est *summus Sacerdos* N. T. Hebr. 7. v. 21. hæc ergò gloria alteri tribui non debet. Proinde sic cõcludimus. In quo summus Sacerdos N. T. summo Sacerdoti V. Test. contradistinguitur, id non obtinet in N. T. Quòd summus Sacerdos V. T. alteri vices suas tradiderit, in eo summus Sacerdos N. T. isti contradistinguitur. Hebr. 7. v. 23 & 24. Ergò.

4. *ex Hierarchiæ Ecclesiasticæ Natura.* Christus omnis generis ministros Ecclesiæ suæ dando nullum dedit Episcopum œcumenicum. Eph. 4. v. 11. & 12. tota Hierarchia Ecclesiastica & omnes ejus ordines

nes accuratè recensentur, nullius autem Vicarii, capitis aut Episcopi universalis fit mentio, cùm tamen maximè fieri debuisset.

5. *ex Apostolici muneris eminentia.* Apostolatus est summum & maximum in Ecclesia munus. 1. Cor. 12. v. 18. *Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia* πρῶτον Ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας. Ergò non datur eo aliquod superius, quale foret Pontificatus, inde Chrysostomus tom. 8. edit. Savil. p. 110. munus Apostolicum dicit esse ὑπεραίρειν πνευματικῶν, id est, *supra omnes alias functiones spirituales eminere.* Itemq; ἀρχὴν πνευματικῶν τιμαλφεστέραν, *dignitatem omnium maximè spiritualem*, nec non τῶν πνευματικῶν ἀρχῶν κεφαλὴν καὶ ῥίζαν καὶ ὑπόθεσιν, *dignitatũ vel potestatũ spiritualium caput, radicẽ & fundamentum &c.*

Nostræ huic sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam Episcopi Romani Monarchicum Ecclesiæ dominatum repudiârunt.

Clemens Romanus Constit. lib. 6. c. 14. ἐγράψαμεν ὑμῖν τὴν καθολικὴν ταύτην διδασκαλίαν εἰς ἐπιστηριγμὸν ὑμῶν, οἷς τὴν καθόλου ἐπισκοπὴν πεπαράδοθεν. Nos (Apostoli) *scripsimus vobis Catholicam hanc doctrinam ad fulciendum & confirmandum vos, quibus universalis Episcopatus traditus est.* (Congruit hoc cum pronunciatis Cypriani lib. 1. de unit. Eccles. *Episcopatus unus est, cujus à singulis in solidum pars tenetur.* Epist. 53. *Episcopatus unus est Episcoporum multorum concordi numerositate diffusus.* Epist. 67. ad Stephanũ, *Etsi Pastores multi simus, unum tamen gregem pascimus: & oves universas, quas Christus sanguine suo & passione quæsivit, colligere & fovere debemus.* Quòd si ergò æquo jure omnes Episcopi facti sunt; si is gradus, qui in Ecclesia Episcopatus dicitur, unus est & in omnibus idem, unius ubique Naturæ, dignitatis & potestatis, utique Ecclesiæ regimen non est Monarchicum.)

Pelagius II. Papa Romanus, Mauritio Imp. contemporaneus, Johanni Patriarchæ Constantinopolitano *universalis Episcopi* titulum & primatum affectanti masculè restitit, unde apud Baronium tom. 7. Ann. 587. n. 12. sic scribit ad quosdam Orientales Episcopos. *Nullus Patriarcharum hoc tam prophano* (universalis) *vocabulo unquam utatur, quia si summus Patriarcha universalis dicitur, Patriarcharum nomen cæteris derogatur. Sed absit hoc, absit à fidelis cujusquam mente, hoc sibi velle quempiam arripere, unde honorem fratrum imminuere ex qualicunq; parte videatur.*

Ibid. num. 17. ita pergit, *Johannes noster Coepiscopus tantam jactantiam sumsit, ita ut universa sibi tentet, & omnia, quæ soli uni capiti cohærent, videl. Christo per elationem pompatici sermonis ejusdem Christi sibi studeat membra subjugare.*

num. 18. *Si enim dici hoc licenter permittitur, honor Patriarcharum omnium negatur & fortaßè in errore perit, qui universalis dicitur & nullus jam Episcopus remansisse in statu veritatis invenitur. Quapropter charitas vestra neminem universalem nominet.*

Gregorius Magnus, Pelagii Successor, nomen *universalis Episcopi* tanquam Antichristianum ex Ecclesia eliminandum esse judicavit.

Lib. 4. Epist. 30. ad Mauricium Augustum *Nunquid si ex superbo ac profano vocabulo meus non in modico animus est vulneratus, tantæ indiscretionis esse potui, ut nescirem, quid unitati fidei, quid concordiæ*

Ecclesiastica deberem? absit hoc &c. Aliud namq; est, quod conservandæ unitati fidei; aliud, quod debemus comprimendæ elationi &c. Eundem fratrem & ConSacerdotem meum studiosè admonere curavi, ut, si habere pacem omnium concordiamq; desiderat, à stulti vocabuli se appellatione compescat &c. Ego fidenter dico, quia quisquis se Universalem Sacerdotem vocat, vel vocari desiderat, in elatione sua Antichristum præcurrit; quia superbiendo se cæteris præponit. Nec dispari superbiâ ad errorem ducitur, quia sicut perversus ille Deus videri vult super omnes homines, ita quisquis iste est, qui solus Sacerdos appellari expetit, super cæteros Sacerdotes se extollit &c. Illis ergò pietas vestra præcipiat, ne quod per appellationem frivoli nominis scandalum gignant, qui in superbiæ typhum inciderunt.

Lib. ejusd. Epist. 32. ad eundem Imperator. *Non solus ego, sed tota turbatur Ecclesia, quia piæ leges, quia venerandæ Synodi, quia ipsa Domini nostri J. C. mandata, superbi atq; pompatici cujusdam sermonis inventione turbantur. Sacerdotes, qui in pavimento & cinere jacentes flere debuerunt, vanitatis sibi nomina expetunt & novis ac prophanis vocabulis gloriantur &c.*

Ibid. *Petro cura totius Ecclesiæ & Principatus committitur; & tamen Universalis Apostolus non vocatur, & vir sanctissimus ConSacerdos meus Johannes vocari Universalis Episcopus conatur. Exclamare compellor ac dicere, ô tempora, ô mores! &c. Quis est iste, qui contra Statuta Evangelica, contra Canonum Decreta, novum sibi usurpare nomen præsumit? utinam vel sine aliorum imminutione unus sit, qui vocari appetit Universalis! Et certè multos Constantinopolitanæ Ecclesiæ in hæreseos voraginem incidisse novimus Sacerdotes & non solùm hæreticos, sed etiam hæresiarchas factos &c. Si igitur illud nomen in ea Ecclesia sibi quisquam arripuit, quod apud bonorum omnium judicium fuit, universa ergò Ecclesia, quod absit, à statu suo corruit, quãdo is, qui appellatur Universalis, cadit. Sed absit à cordibus Christianorum nomen illud blasphemiæ, in quo omnium Sacerdotũ honor adimitur, dum ab uno sibi dementer arrogatur. Certè pro B. Petri Apostolorum Principis honore per venerandam Chalcedonensem Synodum Romano Pontifici oblatum est. Sed nullus eorum unquam hoc singularitatis nomen assumsit, nec uti consensit, ne dum privatum aliquid daretur uni, honore debito Sacerdotes privarentur universi. Quid est ergò, quòd nos hujus vocabuli gloriã & oblatam non quærimus, & aliter sibi hanc arripere etiam non oblatam præsumit? Ille ergò magis est piissimorum Dominorum præceptione flectendus, qui præceptis Canonicis obœdientiam præbere contemnit. Ille coërcendus est, qui sanctæ Universali Ecclesiæ injuriam facit, qui corde tumet, qui gaudere de nomine singularitatis appetit, qui honori quoq; imperii vestri se per privatum vocabulum superponit. Ecce omnes hac de re scandalum patimur &c.*

Lib. ejusd. Epist. 34. ad Constantinam Augustam. *Cùm se novâ præsumtione atq; superbiâ frater meus* (Johannes) *Episcopum universalem appellet, ita ut sanctæ memoriæ Decessoris mei tempore adscribi se in Synodo tali hoc superbo vocabulo faceret, triste mihi aliquid Serenissimus Dominus innuit, quòd nõ eum corripuit, qui superbit, sed magis ab intentione mea declinare studuit, qui in hac causa Evangeliorũ & Canonum statuta humilitatis atq; rectitudinis virtute defendat. Quã in re à prædicto fratre & ConSacerdote meo cõtra Evangelicã sententiã, contra Beatũ*

quoq;

quoq; Petrum Apostolum & contra omnes Ecclesias, contraq; Canonum statuta agitur &c. In hac ejus (Johannis) superbia quid aliud, nisi jam propinqua Antichristi esse tempora, designatur? quia illum videlicet imitatur, qui spretis in sociali gaudio Angelorum legionibus ad culmen conatus est singularitatis erumpere, dicens. Super astra cœli exaltabo solium meum &c. Unde per omnipotentem Deum rogo, ne pietatis vestræ tempora permittatis unius hominis elatione maculari, neq; tam perverso vocabulo ullum quoquo modo præbentis assensum.

Lib. ejusd. Epist. 36. ad Eulogium Episc. Alexandr. & Anastasium Episc. Antioch. Frater & Coëpiscopus noster Johannes in Synodo Constantinopolitana se Universalem appellare conatus est &c. hac re ex nova superbia tota Universalis Ecclesiæ viscera perturbantur &c. Uni per sanctam Chalcedonensem Synodum Pontifici Sedis Apostolicæ, cui, Deo disponente, deservio, hoc universitatis nomen oblatum est. Sed nullus unquam Decessorum meorum hoc tam profano vocabulo uti consensit, quia videl. si unus Patriarcha Universalis dicitur, Patriarcharum nomen cæteris derogatur. Sed absit hoc, absit à Christiani mente, id sibi velle quempiam arripere, unde fratrum suorum honorem imminuere ex quantulacunq; parte videatur &c. Propter quod sanctitas vestra in suis Epistolis neminem unquam Universalem nominet, ne sibi debitum detrahat, cùm alteri honorē offert indebitum &c. Quia juxtà est ille, de quo scriptum est, ipse est Rex super universos filios superbiæ, quod non sine gravi dolore dicere compellor, frater & Coëpiscopus noster Johannes mandata Dominica, Apostolica præcepta, regulas Patrum despiciens, eum per elationē præcurrere conatur in nomine &c. Gravi considerationis hujus gemitu torqueor, quòd ille quondam modestissimus &c. ex ea, quam prætendebat humilitate, jactantiam sumsit, ita ut universa sibi tentet adscribere & omnia quæ soli uni capiti cohærent, videl. Christo per elationem pompatici sermonis ejusdem Christi sibi studeat membra subjugare &c. omnibus viribus concurrendum atq; providendum, ne in unius veneno sermonis viventia in Christi corpore membra moriantur. Si enim hoc dici licenter permittitur, honor Patriarcharum omnium negatur. Et cùm fortassè is in errore perit, qui universalis dicitur, nullus jam Episcopus remansisse in statu veritatis invenitur.

Lib. ejusd. Epist. 38. ad Johannem Episcop. Constantinopol. Quo ausu, quóve timore nescio, novum sibi fraternitas vestra conata est nomen arripere, unde omnium fratrum corda potuissent ad scandalum pervenire. Ibid. vocat nefandum elationis vocabulum, nomen erroris, stultum ac superbum vocabulum &c. In hac præsumtione temeraria pax totius turbatur Ecclesiæ & gratiæ contra dicitur communiter omnibus effusæ. Certè Paulus Apostolus, cùm audiret quosdam dicere, Ego sum Pauli, ego Apollo, ego verò Cephæ, hanc dilacerationem corporis Dominici, per quam membra ejus aliis quodammodo se capitibus sociabant, vehementissimè perhorrescens exclamavit, dicens. Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? Sic ergò ille membra Dominici corporis certis extra Christum, q. capitib. & ipsis quidē Apostolis subjici particulariter evitavit: tu quid Christo universalis sanctæ Ecclesiæ capiti in extremi judicii es dicturus examine, qui cuncta ejus mēbra tibimet conaris universalis appellatione supponere? Quis, rogo, in hoc tam perverso vocabulo, nisi ille

ad

ad imitandum proponitur, qui despectis Angelorum legionib. secum socialiter constitutis ad culmen conatus est singularitatis erŭpere, ut & nulli subesse & solus omnibus praeesse videretur? qui etiam dixit. In cœlum conscendam, super astra cœli exaltabo solium meum &c. Quid n. fratres tui omnes universalis Ecclesiae Episcopi, nisi astra cœli sunt, quorũ vita simul & lingua inter peccata erroresq; hominum, quasi inter noctis tenebras lucent, quibus dum cupis temetipsum vocabulo elationis praeponere, eorumq; nomen tui comparatione calcare, quid aliud dicis, nisi in cœlum conscendam, super astra cœli exaltabo solium meum? &c. Certè Petrus Apostolus primum membrum sanctae & universalis Ecclesiae est. Paulus, Andreas, Johannes, quid aliud quàm singularium plebium sunt capita? & tamen sub uno capite omnes membra sunt Ecclesiae. Sancti ante legem, sancti sub lege, sancti sub gratia omnes hi perficientes corpus Domini in mĕbris sunt Ecclesiae constituti & nemo se unquam universalem vocare voluit. Vestra autem sanctitas agnoscat, quantum apud se tumeat, quae illo nomine vocari appetit, quo vocari nullus praesumsit, qui veraciter sanctus fuit. Nunquid non, sicut fraternitas vestra novit, per venerandum Chalcedonense concilium hujus Apostolicae Sedis Antistites, cui Deo disponente deservio, universales oblato honore vocati sunt. Sed tamen nullus unquam tali vocabulo appellari voluit, nullus sibi hoc temerarium nomen arripuit, ne si sibi in Pontificatus gradu gloriam singularitatis arriperet, hanc omnibus fratribus denegâsse videretur &c. Rex superbiae prope est & quod dici nefas est, Sacerdotum est praeparatus exitus, quia cervici militant elationis, qui ad hoc positi fuerant, ut ducatum praeberent humilitatis &c. Dominus discipulis dicit. Vos nolite vocari Rabbi, unus enim magister vester est, vos a. omnes fratres estis. Et patrem nolite vocare vobis super terram, unus enim est Pater vester. Quid ergò frater carißime in illo terribili examine venientis judicis dicturus es, qui non solùm Pater, sed etiam generalis Pater in mundo vocari appetis? &c. Ecce ex hoc nefando elationis vocabulo Ecclesia scinditur, fratrum omnium corda ad scandalum provocantur.*

Lib. ejusdem Epist. 39. ad Sabinianum Diaconum. *Ad hoc usq; pervenit* (superbia Johannis Episcopi) *ut sub occasione Johannis Presbyteri gesta hac transmitteret, in quibus se pene per omnem versum οἰκουμενικὸν Patriarchã nominaret.* Ibi vocat *hoc superbum vocabulum*, & addit. *In isto scelesto vocabulo consentire nihil aliud est, quàm fidem perdere.*

Lib. ejusdem Epist. 80. *Sicut enim veneranda vestra sanctitas novit, per sanctam Chalcedonensem Synodum Pontifici Sedis Apostolicae, cui Deo disponente servio, hoc universitatis nomen oblatum est, sed nullus unquam decessorum meorum hoc tam prophano vocabulo uti consuevit, quia videlicet, si unus Patriarcha universalis dicitur, Patriarcharum nomen caeteris derogatur.*

Lib. 6. Epist. 4. ad Cyriacum Episcopum Constantinopolitan. *Tunc pacem veraciter nobiscum habebitis, si profani nominis superbiam declinetis, juxta quod magister gentium dicit. O Timothee depositum custodi devitans profanas vocum novitates. Nimis quippe iniquum est, si hi, qui praedicatores humilitatis facti sunt, de vani nominis elatione glorientur &c. Ecce enim in nefandi appellatione nominis scandalizati sumus &c.*

Lib.

lib. ejusdem Epist 24. ad Anastasium Episc. Antioch. *De superstitioso & superbo vocabulo eum* (Cyriacum) *admonere studui, dicens, quia pacem nobiscum habere non posset, nisi elationem praedicti verbi corrigeret, quam primus apostata invenit. Vos tamen eandem causam nullam esse dicere non debetis, quia si hanc aequanimiter portamus, universae Ecclesiae fidem corrumpimus. Scitis enim, quanti non solum heretici, sed etiam haeresiarchae de Constantinopolitana Ecclesia sunt egressi. Et ut de honoris vestri injuria taceam, si unus Episcopus vocatur Universalis, universa Ecclesia corruit, si unus universus cadit. Sed absit haec stultitia, absit haec levitas ab auribus meis.*

lib. 7 Epist. 30. ad Eulogium Episcopum Alexandrinum. *Indicare quoque vestra beatitudo studuit, jam se quibusdam non scribere superba vocabula, quae ex vanitatis radice prodierunt, & mihi loquitur, dicens, sicut jussistis. Quod verbum jussionis peto à meo auditu removere, quia scio, quis sum, qui estis. Loco enim mihi fratres estis, moribus patres. Non ergo jussi, sed quae utilia visa sunt, indicare curavi. Non tamen invenio vestram beatitudinem hoc ipsum, quod memoria vestrae intuli, perfectè retinere voluisse. Nam dixi, nec mihi vos, nec cuiquam alteri tale quid scribere debere, & ecce in praefatione Epistolae, quam ad meipsum, qui prohibui, direxistis, superbae appellationis verbum, universalem me Papam dicentes, imprimere curâstis, quod peto, dulcissima mihi Sanctitas vestra ultrà non faciat, quia vobis subtrahitur, quod alteri plus, quàm ratio exigit, praebetur. Ego enim non verbis quaero prosperari, sed moribus. Nec honorem esse deputo, in quo fratres meos honorem suum perdere cognosco. Meus namque honor est honor universalis Ecclesiae. Meus honor est fratrum meorum solidus vigor. Tunc ergo verè honoratus sum, cùm singulis quibusq; honor debitus non negatur. Si enim Universalem me Papam vestra Sanctitas dicit, negat se hoc esse, quod me fatetur universum. Sed absit hoc. Recedant verba, quae vanitatem inflant & caritatem vulnerant. Et quidem in sancta Chalcedonensi Synodo, atq; pòst à subsequentibus Patribus hoc decessoribus meis oblatum vestra Sanctitas novit. Sed tamen nullus eorum uti hoc unquam vocabulo voluit, ut, dum in hoc mundo honorem Sacerdotum diligerent omnium, apud omnipotentem Deum custodirent suum.*

lib. 7. Epist. 70. ad Thessal. scribens, *precursores Antichristi* facit Johannem & Cyriacum Constantinopol. & hortatur, *ut abstineant à stulto & frivolo vocabulo oecumenici. Nam, si unus,* inquit, *ut putat, universalis est, restat, ut vos Episcopi non sitis, sed omnes illius Universalis vicarii, coadjutores & ministri.*

lib. 11. Epist. 45. *Suademus, ut profanam electionem, quae animabus semper adversa est, cordis pede calcantes perversi superbiq; vocabuli scandalum Ecclesiae auferre de medio festinetis &c.*

(Sic ergo Gregorius nomen *Universalis & oecumenici* Episcopi habet pro *novo, profano, scelesto, superbo, nefando, perverso, Antichristiano*, pro *nomine erroris & blasphemiae*, ac soli Christo capitis honorem competere docet.)

Baronius ad annum 595. Sandaeus lib. 7. de Monarch. Ecclesf. Johannes Hayus Disput. lib. 1. cap. 13. &c. excipiunt 1. *non simpliciter nomen Universalis à Gregorio traduci, sed tantùm Johannis insolentiam reprimi, qui ad se transferre conare-*

tur id, quod jure tribuendum erat Episcopo Romano. At hæc exceptio repugnat disertis Gregorii verbis, quibus negat, *ullum suorum prædecessorum tam profano vocabulo uti unquam consuevisse*, imò, *ne velle quidem inposterùm se in illud consentire*, asserit, *quia non sit aliud, quàm fidem perdere.* Item *hoc scelesto vocabulo omnium Sacerdotum adimi honorem* clamat, ac *negari alios esse Patriarchas*, quod verum non esset, si de suo tantùm negotio ageret ac suum Episcopatum exciperet. Nihil enim obstaret, quo minùs æquè perseverarent in dignitate Patriarchatus omnes, atq; adeò singulis suus honor servaretur sub Johanne ac sub Gregorio, si tantùm personæ mutatio fieret. 2. *Dupliciter Universalem Episcopum intelligi, vel pro eo, qui solus sit & unicus Episcopus, sic ut nulli præter ipsum Episcopi nomine vocari similiter possint, & potiùs Universalis istius ac unici Episcopi velut ministri & Vicarii censeri possint & debeant. Vel pro eo, qui non quidem unus & solus, sed saltem præcipuus & summus sit Episcopus inter alios inferiores, habeatq́, curam totius Ecclesiæ, sed generale, ita ut non excludat particulares Episcopos.*

Distinguunt ergo inter *Episcopum Universalem* & *Universalis Ecclesiæ Episcopũ.* Pontificem negant esse Universalem Episcopum, interim esse Universalis Ecclesiæ Episcopum. *Universalis Episcopus,* inquiunt, *significat, non alium esse Episcopum, ut si de aliquo diceremus, eum esse Universalem hominem, significaremus, eum esse universum hominem, id est, nullum hominem præter ipsum esse in mundo.*

Resp. 1. Quis existimet Gregorium in Epistolis pro vocula tam acriter contendere voluisse adversus Constantinopolitanum Episcopum? de summa potestate Ecclesiastica agebatur, quã Constantinopolitanus unà cum hoc nomine sibi arrogabat. Quis credet, Constantinopolitanum Episcopum *Universalis* nomen ita appetiisse, ut nullus esset in orbe alius Episcopus? Primatum in Ecclesia ambiebat & *Episcopi Episcoporum*, sive *Universalis Episcopi* nomen, primatus illius indicium. Qui enim est Universalis Episcopus, sive Episcoporum Episcopus, in omnes reliquos Episcopos jus & potestatem habet. Unde inter alia argumenta Johannis Constantinopolitani Episcopi ambitioni Gregorius hoc opponit, quòd solus Christus sit Ecclesiæ Universalis caput. Certè Constantinopolitanus Episcopus nunquam aliam in Ecclesiam usurpavit, vel sibi vẽdicavit potestatem, nisi eam, quæ postea & usurpata & vendicata est à Papa. Inde Palmerius Abbas Urspergensis & quotquot Bonifacii III. Historiam descripserunt, sic loquuntur. *Institutũ fuit à Phoca, ut Ecclesia Rom. esset caput omnium Ecclesiarum, cùm priùs Constantinopolitana Ecclesia id usurpare tentâsset.*

Sabellicus Ennead. 8. lib. 6. *Bonifacius tertius egit ab initio administrationis cum Phoca, ut Romana Ecclesia esset aliarum omnium caput, estq́, id ægrè non sine multa contentione Apostolicæ Sedi datum. Græci id ad se decus trahentes, ibi Christianæ pietatis arcem esse oportere ajebant, ubi & imperii.* (Ergo quod Pontif. Rom. datum, illud ipsum Johannes Constant. Episcopus & nihil quidquam aliud sibi arrogabat.)

2. Adde, quòd Romanus Pontifex reliquos Episcopos habeat pro mini-

stris

ſtris & Vicariis. Ergo ex ipſorum Adverſariorum conceſſione Gregorii reprehenſionem incurrit. In Concilio Cardinalium delectorum à Paulo III. ſic legitur. *Sanctitas veſtra ita curam gerit Eccleſiæ Chriſti, ut miniſtros plurimos habeat, per quos hanc curam exerceat. Hi autem ſunt Clerici omnes, quibus mandatus eſt cultus Dei; Presbyteri præſertim & maximè curati, & præ omnibus Epiſcopi.* Rurſus poſt notatos abuſus circa beneficia. *His caſtigatis, quæ pertinent ad conſtituendos ſibi miniſtros.* Et iterum. *Poſthæc, quæ ad inſtituendos miniſtros tuos in hac Univerſalis Eccleſiæ cura & in ejus deinde adminiſtratione ſpectare videntur.*

3. Gregorius nomen *Univerſalis* improbat ſenſu etiam eo, quo quis non excludens particulares Epiſcopos omnibus ſeſe ſuperiorem diceret. Id enim reprehendit Gregorius, quod Johannes ſibi arrogabat. At nunquam Conſtantinopolitanus Patriarcha ſibi arrogabat, ut ſolus eſſet Epiſcopus in toto orbe, qui enim ejus autoritatem agnoverunt, inque ejus ditione fuerunt, & Epiſcoporum & Patriarcharum titulos retinuerunt. Idipſum oſtendit deſcriptio Oecumenici & Univerſalis apud Gregorium. *Illud*, inquit, *appetunt, unde omnibus digniores eſſe videantur, illum imitantur, qui ſpretis in ſociali gaudio Angelorum legionibus ad culmen conatus eſt ſingularitatis erumpere, ut & nulli ſubeſſe & ſolus omnibus præeſſe videretur.* (Ergo titulus *Univerſalis Epiſcopi* ſenſu Gregoriano non ſuſtulit ordinem aliorum Epiſcoporum, ſed juriſdictionem eorum ſubvertit, ut Univerſali ejus Imperio ſubjecti eſſent.)

4. Azorius Jeſuita Inſtit. moral. parte 2. lib. 4. capite 4. §. Quare breviter &c. col. 424. *Qui ſeipſum Oecumenicum Epiſcopum vocat, quamvis quidem eâ ipſâ appellatione non excludat cæteros Eccleſiarum Epiſcopos, unum tamen ex duobus ſignificat, vel eos eſſe inferiores, & ſibi ſubjectos; vel ſe unà cum ſingulis Epiſcopis in eorum Eccleſiis præeſſe, quorum utrumque eſt abſurdum.* (Hoc dicto, velut acutiſſimo pugione jugulum confictæ illius diſtinctionis petit.)

5. Hoc ſenſu, videlicet quòd nemo debeat alios Epiſcopos ſibi ſubjectos habere, titulum *Univerſalis* à Gregorio eſſe repudiatum agnoſcit Nicolaus Cuſanus lib. 2. Concord. Cathol. capite 34. *Dicit Gregorius Epiſt. 22.* (inquit) *Nullum Epiſcopum ita principatum gerere, ut omnia Eccleſia membra ſint ei ſubjecta.*

Alphonſus Mendoza in Controverſ. Theol. quæſt. 4. Scholaſt. pag. 302. excipit, *Gregorium humilitatis ergo abnuiſſe ac recuſaſſe titulum Univerſalis Paſtoris, & ne poſteris de tam ſuperbo titulo gloriandi anſam præbuiſſe videretur, ut etiam vel ſic Johannes ille ſuperbiſſimus Conſtantinopolitanus Epiſcopus tali ſe titulo cognominare deſineret.*

Reſp. Argumenta Gregorii, quibus contra hunc titulum utitur, oſtendunt, quòd non ex *humilitate* tantùm, ſed etiam ex *veritate* ſuperbum illum titulum repudiaverit. (Et quid eſt, quòd ſucceſſores hac in parte Gregorii veſtigiis inſiſtere renuunt? Inde Mendoza ibidem pag. 301. ſcribit, *Gregorium offenſionis & ſcandali materiam videri fidelibus objeciſſe*, qui cum

esset Romanus Episcopus, titulum universalis Pastoris à Synodo Chalcedonensi sibi oblatum recusavit, cùm negari non possit, Romanum Episcopum esse universalem illum Pastorem ac caput, quod Petro succedit.)

Excipiunt alii, *quatenus Episcopus Universalis significat eum, qui habet curam totius Ecclesiæ, sed generalem, hoc modo ex mente Gregorii nomen illud tribui posse Rom. Pontifici.*

Resp. Hic modus, quo non jurisdictio aut regimen, sed duntaxat cura Universalis significatur, nemini peculiaris, sed omnibus communis esse debet.

1. Sirmondus Jesuita in Censura de Suburbic. Eccles. cap. 1. de Athanasio sic scribit. *In Athanasio Magno laudat Basilius Epist. 52. parem illi Ecclesiarum omnium curam esse ac propriæ.*

2. De eodem Salmeron in Comm. 1. Petr. 5. Disput. 8. §. Et dicendo. pag. 102. *Nazianzenus dixit, Athanasio totius veluti orbis præfecturam creditam esse, id est, sic præfuit, ut universis prodesset, quia fides, quam ille sartam tectam defendit, ad omnes spectat.*

3. De Cypriano Salmero d. l. *Cyprianus à Nazianzeno dicitur non soli Africanæ Ecclesiæ, sed etiam toti Occidenti præfuisse, imò Orienti ferè ipsi & Meridiei ac Septentrioni & quâcunque admiratione sui pervenit.*

4. Paulum Apostolum non fuisse Ecclesiæ Monarcham, statuunt Pontificii. (Atqui Paulus *quotidianam omnium Ecclesiarum solicitudinem sibi incumbere*, asserit 2. Cor. 11. v. 28.)

5. Quòd primatus in quibusdam Canonibus citatis à Gratiano improbatur.

c. Multi dist. 40. ex Chrysostomo. *Quicunque desideraverit primatum in terra, inveniet confusionem in cælo, nec inter servos Christi computabitur, qui de primatu tractaverit.*

c. Legimus dist. 93. ex Hieronymo. *Nec altera Romanæ urbis Ecclesia, altera totius orbis existimanda est. Et Gallia & Britannia & Africa & Persis & Oriens & India & omnes barbaræ nationes unum Christum adorant, unam observant regulam veritatis. Si autoritas quæritur, orbis major est urbe. Ubicunque fuerit Episcopus, sive Romæ, sive Eugubii, sive Constantinopoli, sive Rhegii, sive Alexandriæ, sive Thebis,* (al. Thanis) *sive Guarmatiæ, ejusdem meriti, ejusdem est & Sacerdotii. Potentia divitiarum & paupertatis humilitas, vel sublimiorem, vel inferiorem Episcopum non facit. Cæterùm omnes Apostolorum successores sunt.*

(Bellarminus lib. 2. de R.P. cap. 16. *respectu ordinis tantùm, non jurisdictionis hoc accipiendum,* statuit. Sed verba Hieronymi contrarium testantur. *Potentia,* inquit, *divitiarum & paupertatis humilitas sublimiorem vel inferiorem Episcopum non facit.*)

c. Primæ Sedis dist. 99. ex Conc. Africano. *Primæ Sedis Episcopus non appelletur Princeps Sacerdotum, vel summus Sacerdos, aut aliquid hujusmodi, sed tamen primæ Sedis Episcopus. Universalis autem, nec etiam Romanus Pontifex appelletur.* (Ex hoc Canone Concilii Carthaginensis III. repetitus fuit Canon 58. Synodi in Trullo habitæ. ὁ πρώτης Ἐπίσκοπος ἔξαρχος τῶν ἱερέων ἢ ἄκρος ἀρχιερεὺς μὴ λεγέσθω, ἀλλ' Ἐπίσκοπος τῆς πρώτης καθέδρας. lib. 1. Juris Græco-Rom. sect. 3. tit. 7.)

c. Nullus dist. ead. ex Pelagio. *Nullus Patriarcharum universalitatis vocabulo unquam utatur, quia si unus Patriarcha Universalis:*

versalis dicitur, Patriarcharum nomen cæteris derogatur. Sed absit hoc, absit à fidelis cujusquam mente, hoc sibi vel velle quempiam arripere, unde honorem fratrum suorum imminuere ex quantulacunque parte videatur. Quapropter caritas vestra neminem unquã suis in Epistolis Universalem nominet, ne sibi debitum subtrahat, cùm alteri honorem defert indebitum. (Extat etiam Volum. 2. Concil. Venet. p. 843.)

c. Ecce dist. eadem ex Gregorio. *Ecce in præfatione Epistolæ, quam ad meipsum, qui prohibui, direxistis, superbæ appellationis verbum, Universalem me Papam dicentes, imprimere curâstis. Quod peto, dulcissima mihi Sanctitas vestra ultrà non faciat, quia vobis subtrahitur, quod alteri plus, quàm ratio exigit, præbetur. Ego enim non verbis quæro prosperari, sed moribus, nec honorem esse deputo, in quo fratres meos honorem suum perdere cognosco. Meus honor est fratrum meorum solidus vigor. Tunc ego verè honoratus sum, cùm singulis quibusq; honor debitus non negatur. Si enim Universalem me Papam Sanctitas vestra dicit, negat se hoc esse, quod me fatetur universum. Sed absit hoc. Recedant verba, quæ vanitatem inflant, & caritatem vulnerant.*

(Alphonsus Mendoza in Controv. Theol. q. 4. Scholast. p. 302. fatetur, Canonem illum, qui incipit, *Primæ Sedis Episcopus &c.* multùm pungere. Affert igitur varia effugia. *Franciscus Turrianus dicit, illa verba, Universalis autem nec etiam Romanus Pontifex appelletur, quæ sunt ultima illius capitis, non esse ex ipso Canone Concilii Africani, sed ex rubrica Gratiani in caput proximè sequens, quo etiam modo in Gregoriana Juris Canonici editione ab illo Canone separatum est, in rubrica seq. Canonis ponuntur. Aliorum intelligentia est, ut in Jacobatia, quòd ille paragraphus, Universalis autem &c. non referatur ad Papam, sed* [illegible] *Patriarcham, de quo ibi loquitur & quem ibi appellat primæ Sedis Episcopum, ut sit sensus. Patriarcha non appelletur Princeps Sacerdos, nec Universalis, nec Romanus Pontifex. Alii meliùs sic explicant, quòd nec ipse Papa appelletur Universalis Pastor, ne, si ipse dicatur Universalis, videatur detrahi aliis Episcopis & Pontificibus sua potestas & jurisdictio. Quando igitur dicitur, Papam non esse Universalem Episcopum, significatur, quòd non præficitur cuilibet particulari Ecclesiæ, ut proprius & specialis illius Ecclesiæ Rector, quia sic cessarent aliorum Pontificum potestates.* Sed quilibet videt, hæc effugia esse frigida & inania. Nec in Concilio Africano, nec inter Gregorium Episcopum Romanum & Johannem Episcopum Constantinopolitanum quæstio erat, an Patriarcharum aliquis eo sensu debeat vel possit vocari Universalis Episcopus, ut alii non sint Episcopi, sed an propter primatum potestatis in reliquos Patriarchas & Episcopos nomen Universalis Episcopi alicui ex Patriarchis tribuendum sit, quod & Africanũ Concilium & Gregorius negant, unde etiam *jussionis* vocabulum ab Eulogio Episcopo Alexandrino sibi attributum repudiat, ac se *potestatis* ratione reliquis Patriarchis non superiorem, sed parem esse agnoscit, Johannem verò Constantinop. Episcopum graviter reprehendit, *quòd cuncta Christi capitis membra conetur Universalis appellatione sibi supponere,* quæ sunt ipsissima Gregorii verba superiùs citata.)

3. Quòd solum Christum Universalis

Ecclesiæ caput esse agnoscunt, ac talia munia Ecclesiæ capiti assignant, quæ nemini, nisi soli Christo competunt.

Leo I. sermone de Petro & Paulo non est ausus caput capiti subjicere, sed capiti oculos aptare & hunc summũ gradum iis assignat. *Quos*, inquit, *gratia Dei in tantum apicem inter omnia Ecclesiæ membra provexit, ut eos in corpore quasi geminum constituerit lumen oculorum.*

Gregorius lib 4 Epist. 36. Christum vocat *unum & solum caput Ecclesiæ.*

lib. ejusd. Epist. 38. *Paulus Apostolus, cùm audiret quosdam dicere, Ego sum Pauli, ego Apollo, ego verò Cephæ, hanc dilacerationem corporis Dominici, per quam membra ejus aliis quodammodo se capitibus sociabant, vehementissimè perhorrescens exclamavit, dicens. Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est &c. Sic ergo ille membra Dominici corporis certis extra Christum quasi capitibus & ipsis quidem Apostolis subjici particulariter evitavit.* (Ubi probè notandum inter illos, quibus Apostolus velut capitibus Corinthios subjici noluit, esse etiam Cepham, sive Petrum.)

Thomas in Compend. Theol. cap. 30. *Ex eo, quòd à Christo ad alios gratia & veritas derivantur, convenit ei, ut sit caput Ecclesiæ. Nam à capite in alia membra, quæ sunt ei conformia in Natura, quodammodo sensus & motus derivantur: sic à Christo & gratia & veritas ad omnes homines derivantur. Unde Eph. 2. Et ipsum dedit caput &c.*

Idem part. 3. q. 8. art. 6. *Utrum esse caput Ecclesiæ, est Christi proprium? Resp. Dicitur Colos. 2. Christus est caput Ecclesiæ, ex quo totum corpus per commissuras & compages subministratum augescit Dei augmento. Sed soli Christo hoc competit. Ergo solus Christus est Ecclesiæ caput.* (Distinguit quidem ibi Thomas, inter *influxum interiorem* & *gubernationem exteriorem*, ac Christum solum dicit esse caput, respectu *influxus interioris*, alios verò, utpotè optimates Amos 6. vocari capita *respectu gubernationis exterioris*. Interim non subordinat unum aliquod caput ministeriale Christo, quod totã Ecclesiam regat, sed potiùs multa capita & Pastores multos. Sic enim addit. *Esse caput, hoc modo posteriore differenter convenit Christo & aliis. Christus enim est caput omnium secundùm omnem locum & tempus & statum, alii verò, vel secundum locum, vel tempus &c. Christus est caput propriâ virtute & autoritate; alii, quia gerunt vicem Christi, cujus legatione funguntur. Ut plures sunt Pastores, sed mẽbra unius Pastoris, sic fundamenta & capita. At verò solus Christus est ostium, quia per ipsum solū habemus accessum.* Adde, quòd capitis nomen aliis præter Christum attributum tantùm propter unam aliquam capitis proprietatem, non autẽ propter omnes proprietates capitis tribuitur. Ergo nec eodem sensu, nec gradu, quo Christus capita dicuntur.)

Idem in cap. 12. Apocal. *Christus est caput Ecclesiæ, ipsam regens, ei providens, in eam influens sensum fidei & motum dilectionis & operationis.*

Bonavent. lib. 3. Sent. dist. 13. art. 2. q. 1. *Capitis spiritualis tres sunt proprietates primariæ, à capite corporali desumtæ, esse membris conforme, esse membrorũ principium & esse influxivum sensus & motus.* (Quarum prima licèt homini cum Christo communis esse queat, posteriores tamẽ duæ ipsi soli sunt propriæ, ideoque præter Christũ caput aliud nullũ statui debet.

Quicquid

Quicquid enim membrorum principium non est, motumq; & sensum spiritualem, hoc est, fidem non impertit & ingenerat, istud non nisi æquivocè & abusivè caput dicitur. Tale verò est caput vicarium ac ministeriale.)

Joh. Hussus lib. de Ecclesia cap. 3. p. 199. *Christus dicitur caput Ecclesiæ, ideò quia est persona dignissima in humano genere, conferens omnibus membris ejus motũ & sensum. Sicut enim in homine caput est pars ejus præstantissima, conferens ipsius scil. hominis corpori & partibus ejus motum & sensum, sine quo, nec corpus, nec aliquod membrum ejus potest notabiliter ex Natura vivere: sic Christus est persona, qui est verus Deus & homo, conferens vitam spiritualem motum ipsi Ecclesiæ & cuilibet membro ejus.*

Ibid. cap. 4. p. 202. *Solus Christus est caput Universalis Ecclesiæ, quæ non est pars ad aliam. Patet, quia si quis est caput illius Universalis Ecclesiæ, tunc est melior Angelis effectus & omni Spiritu bono creato, quod solum Christo competit, Hebr. 1. & c. Sancti Apostoli confessi sunt concorditer, se esse servos istius capitis & humiles ministros Ecclesiæ Sponsæ suæ, nunquam autem præsumpsit aliquis Apostolorum asserere, quod fuit caput, vel Sponsus dictæ Ecclesiæ, quia hoc foret adulterari cum Regina cæli & præsumere nomen dignitatis & officii. Dignitatis, quoad prædestinationem æternam, & officii, ad quod ex ordinatione æterna disposuit Deus Christum supremè regere Sponsam suam.*

Autor Oneris Ecclesiæ cap. 49. §. 15. *Potest etiam alia esse ratio istius occupationis,* (quòd Sarraceni occupárint Hierosolymam) *ne scilicet ob primam inibi Ecclesiæ fundationem & Christi passionem credamus jam Catholicam Ecclesiam, sicut olim Synagogam à Jerusalem pendere, quemadmodum ambitiosi Pontifices statuunt & stulti creduli æstimant, Romam esse caput Universalis Ecclesiæ, quæ tamen principaliter consistit in spirituali collectione fidelium ubique terrarum degentium & ejus caput solus est Christus, in omnibus primatum tenens, quem Deus dedit caput super omnem Ecclesiam.*

Marsilius Patavinus in Defens. pacis circa Annum 1324. part. 2. cap. 22. p. 247. *Non est Episcopus aliquis aut Ecclesiæ caput, sive principalier aliorum, in quantum hujusmodi, virtute verborum Scripturæ. Caput enim Ecclesiæ simpliciter & fidei fundamentum Dei ordinatione immediatà secundùm Scripturam sive veritatem unicum est Christus ipse, non aliquis Apostolus, Episcopus, aut Sacerdos, ut apertè dicit Apostolus Ephes. 4. & 5. Coloss. 1. & 1. Corinth. 10. unde omnes Apostolos, Prophetas, Doctores, reliquosq; fideles dicit constituere corpus Christi, quod est Ecclesia tanquam reliqua membra, neminem autem sicut caput, nisi solum Christum.*

Autor Tractat. de Ecclesiast. & politic. potest. pag. 11. *Isthinc verò inducimus hunc fidei articulum, Credo unam sanctam Ecclesiam Catholicam, esse veritatis sempiternæ. propterea quòd lege Evangelicâ stante Christus divortium cum Ecclesiâ Sponsa facere non potest, quod de symbolico & ministeriali capite Romano Pontifice asseri non debet, quem saltem ad tempus adesse & abesse videmus sine Ecclesiæ interitu. Nam compertum est, Sedem Apostolicam aliquando tres, aliquando septem annos vacâsse, siquidem præceptum de habendo Pontifice affirmativum, non negativum est.*

pag.13. Ad thesin. *Igitur etiam Ecclesia nequit subsistere sine Papa*, respondet his verbis. *Quasi verò Romanus Pontifex essentiale & primarium, non secundarium & ministeriale caput Ecclesiæ esset, unde præceptum habendi Pontificis ad semper non pro semper obligat, ut loquuntur Scholastici.*

Lutetiæ in Collegio Sorbonico fuit olim Theologus Johannes Gigencurtius, qui ad postulata Regis Caroli VI. asseruit, *Ecclesiam Catholicam facilè Papâ in perpetuum carituram*, memorante è Frossard. lib.4. cap.58. 91. 120. & lib.2. capite 35. lib.3. c.46. Antonio Benbellona.

Sed & Johannes Gerson Cancellarius Parisiensis scripsit peculiarem tractatum de *auferibilitate Papæ*.

(Ex quibus omnibus sic concludimus. Quocunque Ecclesia sine sui destructione carere potest, non est essentiale & perpetuum caput Ecclesiæ. Papâ potest Ecclesia sine sui destructione carere. Ergo Papa non est essentiale & perpetuum caput Ecclesiæ.)

Benedictus Justinianus in cap. 4. Ephes. *Ait Apostolus, quemadmodum caput omnibus corporis membris vi cerebri, unde omnis sentiendi facultas pendet, omnium sensuum actiones suppeditat; non aliter Christum Dominum, qui est Ecclesiæ caput, cùm dona Spiritus sancti impertiri, tum membra corporis in unam juncturam atque compagem convectere.* (Atqui hoc munus Christus non habet commune cum Romano Pontifice, sed sibi soli proprium.)

Possumus etiam ex Adversariorum hypothesibus sic concludere.

Primò. Si Papa est caput Ecclesiæ, aut erit caput Christo *superius*, aut *æquale*, aut *subordinatum & ministeriale*. Si primum, erit Antichristus, ut constat ex 2. Thessal. 2. v. 4. Si secundum, Romanæ Ecclesiæ regimen non erit Monarchicum, quod tamen Bellarminus fortiter propugnat. Si tertium, eo ipso non erit caput. Nam Stapletonus lib. 6. Princip. fidei cap. 16. fatetur, *duo esse officia capitis; Unum, ut sit principium vitalis influxus; alterum, ut dirigat suo imperio gubernationes*, quæ officia cum capite ministeriali & servili stare nequeunt. Præterea valdè mõstrosum erit corpus Ecclesiæ. Quando enim, vel ubi tam fœdũ monstrum fuit visum, quod unum caput sub altero positum habuerit?

Secundò, Pontifex cum Christo comparatus non potest habere rationem capitis, cùm illi subsit. *Caput autem verum nulli subest, & cùm in membra influat inferiora, nihilominus influxum ab illis nullum recipit*, ut fatetur Chavassius in Profess. fidei §.28. p.147.

Tertiò, capitis nomine quispiam insignitur, vel propter Magisterium & autoritatem; vel propter excellentiam; vel propter Monarchicam in Ecclesiam dominationem. Prioribus duabus significationibus nomen capitis non soli Petro & Episcopis Romanis; sed etiam aliis Apostolis & Episcopis tribuitur; postremâ significatione nec Petro, nec ulli homini mero, sed soli Christo θεανθρώπῳ competit.

Gregorius secundus Episc. Rom. in Epist. ad Germanum Constantinopolitanũ in secunda Synodo Nicena *Ecclesiæ columnas & capita, Episcopos* nominavit.

Gregorius I. lib. 4. in 1. Reg. *Paulus effectus est caput nationum, quia obtinuit totius Ecclesiæ principatum.*

4. Quòd

4. Quòd agnoſcunt, Monarchicum Papæ dominatum non niti Jure divino.

Dominicus Bannes in 2. 2. Thom. q. 1. art. 10. p. 319. refert, quòd Scotus 4. ſent. diſt. 24. & Cajetanus de primatu Papæ cap. 13. doceant, *Epiſcopum Romanum non eſſe jure divino Epiſcopum orbis.* (Plura hujus generis inferiùs adducentur.)

Circa annum Chriſti 1464. Johannes de Weſſalia Concionator Wormacienſis docuit, *Etiamſi nullus omninò eſſet Papa, nihilominùs tamen omnes ſalvari, quicunque eſſent ſalvandi.*

Item. *Papam, Epiſcopos & Prelatos nullâ neceſſitate, ſed tantùm propter ordinem & pacem creatos fuiſſe.*

5. Quòd tales formant hypotheſes, ex quibus inferri poteſt, Monarchicum Eccleſiæ dominatum non eſſe alicui præter Chriſtum divinitùs commiſſum.

Cornelius Agrippa de vanit. ſcient. cap. 55. *Plus vident oculi, quàm oculus, propterea ex plurimis optimis neceſſe eſt optimam conſtare Eccleſiam.*

Eraſmus in Scholiis in Epiſt. Hieronymi ad Evagrium. *Hieronymus equare videtur omnes Epiſcopos inter ſe, perinde quaſi omnes ex equo Apoſtolis ſucceſſerint. Nec putat ullum Epiſcopum alio minorem eſſe, quòd ſit humilior; aut majorem, quòd ſit opulentior: nam equat Eugubienſem Epiſcopum cum Romano.*

Idem in Apologia ad Pium. *Sanctus vir* (Hieronymus) *ingenuè fatetur, Epiſcopum Romanum non eſſe cateris ſublimiorem Sacerdotio, ſed tantùm opibus.*

Bellarminus lib. 1. de Rom. Pont. c. 9. §. Reſpondeo. *In Eccleſie primordiis neceſſarium fuit, ut primis predicatoribus & Eccleſie fundatoribus poteſtas ſumma concederetur, mortuis autem Apoſtolis hec poteſtas in ſolo Petri ſucceſſore remanſit.* (In priore hujus ſententiæ parte Bellarminus non obſcurè concedit, *Eccleſie Apoſtolice formam à Chriſto inſtitutam* non fuiſſe Monarchicam, quod ipſum evidentiùs probatur ex eo, quòd lib. 4. de Rom. Pont. cap. 23. §. ultimò ſcribit, *Apoſtolicam dignitatem eſſe primam & ſupremam dignitatem in Eccleſia,* 1. Corinth. 12. Epheſ. 4. Poſteriori aſſertioni opponimus illud Bellarmini, lib. 2. de R. Pont. cap. 12. rat. 2. *Eccleſia, que ſemper eſt una, debet omni tempore unam formam tenere.*)

Idem Bellarminus lib. 2. de Chriſto cap. 6. §. Igitur. *Perfecta beatitudo comprehendit omnia bona. Unum verò & inſigne bonum eſt conſortium equalium perſonarum.* (Hoc non ſatis congruit cum pronunciato lib. 1. de Pont. Rom. cap. 4. §. 2. *Monarchia ſimplex in imperio Dei & Chriſti locum habet. Debent autem Deo & Chriſto optima quæq; attribui, Ergo optimũ regimen ſimplicem Monarchiam eſſe neceſſe eſt.* Quomodo enim hæc duo cohærent. *Optimum eſt, eſſe ſolum, & ſummum bonum eſt, habere conſortium equalium?*)

6. Quòd agnoſcunt, Univerſalem & Monarchicum totius Eccleſiæ dominatum eſſe uni homini, qui eſt merus & nudus homo, impoſſibilem.

Bernhardus Lublinenſis ſub annum 1515. Simoni Cracovienſi ſcripſit, *Fieri non poſſe, ut unus quiſquam toti orbi imperet, ſufficere ad ſalutem unius Chriſti fidem amplecti: qui de Papa nihil audiverunt, non idcircò minùs ſalvos eſſe.*

Salmeron Diſp. 1. in cap. 1. Titum tomo 15. p. 622. *Precipuum Epiſcopi munus eſt, viſitare ſibi ſubditas Diœceſes & ordinare*

Ecclesiæ ministros &c. Voluit Apostolus, nullas magnas urbes suis Pastoribus destitui, nec totam Insulam Cretam, quæ centum constabat urbibus, unde & Hecatompolis vocata est, uni volebat Pastori committi, quia difficile videtur Pastori, tot oves pascere, unde & Sedes Metropolitanæ nō essent in immensum extendendæ, nec rursus Episcopales Ecclesiæ parvis oppidulis contrahendæ & angustandæ &c. (Si uni Metropolitæ Insulam unam centum urbibus constantem regere difficile, universum mundum infinitorum regnorum multitudine amplissimum uni Papæ per Metropolitas administrare multò magis difficile erit.)

Costerus in Enchirid. tract. de summ. Pontif. §. Frequenter. *Constat, secularem Principem nullum, ne ipsos quidem Romanos, unquam universo terrarum orbi imperâsse.* (Ergo multò minùs una persona Ecclesiastica universæ per totum terrarum orbem dispersæ Ecclesiæ præesse & infinitarum animarum curæ sufficere potest.)

Acosta lib. 3. de Procur. Indor. salute cap. 4. *Cùm remotissimæ regiones hæ sint, caputq; universæ hujus Reipubl. sive Regiam, sive Pontificiam majestatem spectes, longissimè dissitum, licentiæ & libidini Præfectorum campus latè patens ostenditur, & quicquid libeat, licere etiam sibi opinantur.*

lib. ejusd. cap. 11. *Difficile est, absentium causas certò dijudicare & ut Leo Magnus scitè ait, inter longinquas nationes in nimias dilationes tendunt veritatis examina. Paulus certè Apostolus, quanquam multa Corinthiis scribit absens, plurima tamen tunc se dispositurum promittit, cùm fuerit apud eos. Multùm omninò confert ocularis experientia & magnas sapientiæ occasiones præstat.* (At Pontifex visitare Ecclesias istas omnes, præsertim tam longè dissitas, per se non potest, fatente eodem lib. 5. cap. 21.)

Argum. Advers. 1. *Optimum regimen est Monarchicum. At Christus Ecclesiæ regimen voluit esse optimum.* Bellarmin. lib. 1. de Pont. cap. 9. Sanderus lib. 3. de visib. Monarch. cap. 3. Panigarolla in lectionib. Catholicis lect. 6. part. 1.

Resp. 1. Bellarminus ipse lib. 1. de Pontif. Rom. cap. 3. statuit, *quòd Monarchia Aristocratiæ & Democratiæ admixta utilior sit in hac vita, quàm simplex Monarchia.*

Item, *quòd Monarchia sit omnium Rerumpublicarum præstantissima forma non simpliciter, sed circumstantiis seclusis tum personæ, tum aliis.* (Ergo major est particularis.)

2. Bellarminus in argumentando circulum committit. In cap. 4. sic procedit. *Monarchia simplex in imperio Dei & Christi locum habet, debent autem Deo & Christo optima quæq; attribui.* In c. 9. sic progreditur. *Monarchia est optimum ac præstantissimum regimen. Ergo Ecclesiæ, quæ est regnum Christi, regimen est Monarchicum.*

3. Bellarm. lib. 2. de Rom. Pont. c. 12. §. observandum &c. Monarchiam Papalē dicit esse *rem fidei.* (Ergo *ex tabulis fidei,* id est, ex Scripturis sacris tanquam proprio fidei principio est demonstranda, non autem ex politicis principiis. Ille modus Ecclesiæ gubernandæ optimus est, quem à Christo institutum esse sacra docet pagina.)

4. Idem Bellarm. lib. de Laicis cap. 10. §. Septimò. sic ratiocinatur. *Melior est Principis gubernatio per se, quā per Vicarios.*

At gubernatio sine legibus necessariò requirit multos Vicarios, qui omnes ad arbitrium suum judicent, quando autem per leges gubernatur, ipse Princeps omnia per se judicare censetur. (Ex eo duo possumus colligere. Primò, Vicario opus non esse, ubi leges præstò sunt. Secundò, leges sufficienter stare pro ipso Principe. Christus ergo unicus Ecclesiæ Monarcha, licèt invisibilis, tamen non indiget visibili Vicario ac Monarchâ.)

5. Leo Epistola 54. *Alia ratio est rerum secularium, alia divinarum.* Ipse Bellarminus lib. de Clericis c. 7. scribit, *aliam esse rationem Reipubl. terrenæ, aliam cœlestis, h. e. Christianæ Reipublicæ.* (Ergo ex illa ad hanc nō potest firmū duci argumentū.)

6. Patritius Senensis lib. 1. de Inst. Reipubl. cap. 1. scribit. *Tutiorem vitam arbitrandā esse censeo benè moratæ Reipubl. quàm cujusq; Principis.* (Falsum igitur est, quòd Bellarm. lib. 1. de Rom. Pont. scribit, *in hanc sententiam,* quòd Monarchia sit optima, *convenire omnes Scriptores.*)

7. Gretserus in Defens. Bellarm. lib. 1. cap. 2. col. 411. digitum intendit ad distinctionem inter Monarchiam consideratā *in abstracto,* ratione sui vel essentiæ; & *in concreto,* ratione hominum vel existentiæ. Priori respectu Monarchia est optima, non autem posteriori. (Ergo non simpliciter, nec semper est optima, inde Banosius lib. de Politia Civ. Dei & hierarch. Romana cap. 14. sect. 2. p. 145. tutissimum censet, omissis *comparativis* tantùm in *positivo* loqui & utrumq; regiminis modum, tam Aristocraticum, quàm Monarchicum, bonum & eligibilem æstimare, eò quòd uterq; sit Dei ordinatio, uterq; & olim fuerit, & etiam hodiè usitatus sit, uterque etiam paria videatur afferre commoda.

8. Bodinus lib. 6. de Republ. cap 5. Justus Lipsius lib. 2. Monitorū cap. 4. *Monarchiam hereditariam* præferunt *electivæ* propter gravissima incom̄oda, quæ solēt accidere in electione ex ambitu, corruptione, factionibus, legib. violatis, interregno, indeq; ortis seditionibus, cædibus, bellis atq; aliis. Si quis igitur ex hypothesi illa sic concludat, id regimen est omnium optimū, quod non est tantùm *Monarchicū,* sed etiam *hereditarium.* At Ecclesiæ regimen est omniū optimū. Ergo Ecclesiæ regimen est hereditariū. Si quis, inquam, sic concludat, quid Bellarminus respondere velit?

9. Bellarm. lib. 1. de Pont. cap. 9. §. pen. *Mihi omninò expedire videtur, si posset eò perveniri sine injustitia & bellicis cladibus, omnes provincias mundi ab uno summo Rege gubernari in rebus politicis, præsertim si summus Monarcha sub se haberet non Vicarios & Pro-Reges, sed veros Principes, quomodò Pontifex sub se habet Episcopos.* (Agnoscit igitur, inter Reges terræ nullū omnium regnorum Universalem Monarcham inveniri; agnoscit, ad Monarchiam illam sine injustitia & bellicis cladibus non posse perveniri, eccur igitur à forma regiminis politici ad regimen Ecclesiasticum argumentum ducit, ac quæ in politicis locum non habet, in Ecclesiasticis Monarchiam quærit?)

Argum. 2. *Synagoga fuit umbra Ecclesiæ, 1. Cor. 10. v. 11. At illa habuit unum caput.* Bellarminus d. l. *Tempore V. Testamenti semper fuit unus, qui omnibus præerat in iis, quæ ad legem & religionē pertinebant. Ac præsertim ab eo tēpore, quo cœperunt Hebræi redigi* ad

ad formam populi & gubernari legibus & Magistratibus, quod fuit post egressionem ex Ægypto. Tunc enim Moses ordinavit Rempubl. Hebraeorum, scripsit eis leges, quas à Deo acceperat, Aaronem consecravit Pontificem, eiq; uni Sacerdotes & Levitas omnes subjecit. Similia occurrunt apud Turrianum lib.1. de Ecclesia cap.3. Costerum cap. 3. Ench. p.124. Gretserum lib.1. Defens. de Pont. Rom. cap.9. col. 457. &c. *Respublica etiam Judaeorum ab uno aliquo Principe fuit gubernata. Ergo Monarchia est optimum regimen.* Bellarminus lib.1. de Rom. Pont. cap.2.

Resp. 1. Summus Sacerdos V. Testaměti fuit typus Christi, unici illius summi Pontificis in N. Testamento, ut ostendimus ex Cornelio à Lapide & aliis lib.1. p.2. cap. 2. & 3.

2. Nomen *figura* 1. Cor. 10. v. 11. non accipitur pro figura significante ac praefigurante, sed pro exemplo morali.

Thomas Aquinas in Comm. illius loci. *Ostendit, quid antiquis Judaeis contigit, quod non propter se tantùm, sed propter corripiendos evénit, ut cohibeamur à peccato cordis, oris & operis, ubi eorum peccata & poena exemplorum causa proponuntur.*

Lyranus in h. l. *Ad significandum, quod sic gravius fiet nobis, si fuerimus similes eis. Ideò subditur, Scripta sunt autem ad correptionem nostram. Dicitur enim vulgariter, quòd pulchriter se castigat, qui exemplo alterius se emendat.*

Salmeron Disp. 17. in 1. Corinth. *Haec extiterunt typi nostri, id est, exemplaria, in quibus, tanquam in tabellis, Deus nobis delineare voluit, quid fugere & quid sequi debeamus. Itaque explicat delicta Hebraeorum & supplicia, quibus sunt à Deo puniti.*

3. Respublica Judaeorum non fuit omnibus temporibus Monarchicè gubernata.

Pererius in cap. 49. Genes. p. 823. *Tempore Judicum forma Israëliticae Reipublicae ex imperio Dei fuit Aristocratica, atq; etiam sub Mose & Josua Optimates Rempubl. administrabant.*

Carolus Sigonius lib. 1. de Republ. Hebraeorum cap. 5. *Siquidem illis Rempubl. administrantibus lex valuit & Deus ipse imperium tenuit, hoc probatur ex Josepho lib. 4. antiquit. cap. 8. Aristocratia & vita, quae ex ea ducitur, res optima est, nec vos capiat desiderium alterius Reipublicae.*

4. Penes Synedrium erat summa potestas, quod & de summo Sacerdote & de Rege poterat judicare, unde etiam Herodes coram Synedrio causam agere fuit jussus.

Petrus Galatinus lib. 4. de Arcan. Cathol. verit. cap. 5. *Non erant judicantes tribum vel sceptrum, neq; Pseudoprophetam, neque Sacerdotem magnum, nisi Domus judicii Septuaginta duorum judicum.*

5. Roffensis ad 25. articulum Lutheri Christianam Ecclesiam facit *mediam inter Ecclesiam coelestem triumphantem & Synagogam.* (At quae media est inter extremas, non potest ab altera extrema adumbrari, sive figurari.)

6. Invertimus igitur argumentū hoc modo. Synagoga fuit umbra Ecclesiae. In Synagoga fuit unus summus Pontifex *absque ullo Vicario* & ille Pontifex Christum significavit. Ergo in Ecclesia Christiana solus Christus sumus est Pōtifex & absq; Vicario, ac proinde praeter Christum nullus est agnoscendus summus omnium fidelium Pontifex.

7. Da-

7. Damasus in Decretali 4. scribit, *summorum Pontificum*, id est, Episcoporum, sic enim disertè explicantur, *figuram tenuisse Mosen & Aaronem.* (Ergo typus Aaronis ad singulas potiùs, quàm universas Ecclesias pertinet, & ex hoc exemplo deduci potest, in unaquaque Ecclesia Episcopum unum esse debere, non in omnibus unum œcumenicum.)

8. Bellarminus lib. de Clericis cap. 6. §. 3. probat, *non decuisse Christianos Sacerdotes carnali successione propagari, ex differentia Vet. & N. Testamenti.* (Atqui si in constitutione Sacerdotii est differentia Vet. & N. Testamenti, utique etiam in constitutione regiminis Ecclesiastici est differentia V. & N. Testamenti.)

Idem Bellarminus disputat, *Sacerdotes N. Testamenti non debere esse uxoratos*, cùm tamen V. Testamenti Sacerdotes in conjugio vixerint.

Argum. 3. *Unitas Ecclesiæ non potest consistere absque visibili aliquo capite.* Bellarminus lib. 1. de Rom. Pont. cap. 9. Hardingus contra Ivellum art. 4. sect. 17.

Resp. ex Bellarmino lib. 2. de Conc. cap. 19. §. Respondeo. *Non est mirum, si manet Ecclesia sine remedio humano efficaci, quandoquidem non nititur ejus salus præcipuè humanâ industriâ, sed divinâ protectione, cùm ejus Rex sit Deus.*

(Sicut Ecclesia est corpus mysticum & spirituale, ita quoque caput ejus est mysticum & spirituale, proinde non indiget capite aliquo visibili. Fundamenta unitatis illius proponuntur Ephes. 4. v. 2. & seqq. quòd una sit Ecclesia, Primò, *propter unum caput*, quod est Christus, cui si adderetur aliud caput vicarium & ministeriale, Ecclesia foret biceps; nec indiget principale illud caput, quod est Christus, capite aliquo ministeriali, quia omnia capitis munia per seipsum præstare potest, unde Augustinus de ipso scribit lib. 1. contra Petil. cap. 5. *quòd sit origo, radix & caput Ecclesiæ.* Secundò, *propter unum Patrem cœlestem*, à quo ad vitam æternam electa est, *unitate prædestinationis*, ut loquitur Johannes Hussus lib. de Eccles. cap. 2. Tertiò, *propter unam fidem.* Iren. lib. 1. advers. hæres. cap. 3. *Veram & unicam fidem Ecclesia diligenter custodit, quasi unam domum inhabitans & similiter credit iis, videlicet quasi unam animam habens & unum cor, & consonanter hæc prædicat & docet & tradit quasi unum possidens os.* Quartò, *propter unum Baptisma* & *unam sacram Cœnam.* Quintò, *propter unum Spiritum*, quo regitur. Sextò, *propter unam spem* vitæ æternæ. Si præter hæc unitatis vincula, haberet etiam *unum caput visibile*, utique Apostolus ex professo de illa Ecclesiæ unitate tractans visibilis capitis mentionem fecisset.)

Argum. 4. *Ecclesia mortalium hominum similis est Ecclesiæ immortalium Angelorum. Ergo debet esse Monarchica. Antecedens probatur, quia certum est, istam illius exemplar & quasi ideam quandam esse, ut Apostolus indicare videtur, Hebr. 8. Consequentia probatur, quia certum est, inter Angelos præter summum Regem omnium Deum, esse unũ, qui aliis omnibus præsit, qui ab initio erat is, qui nunc Diabolus dicitur, post ejus verò casum Michaël.* Bellarmin. lib. 1. de Pont. cap. 9.

Resp. 1. Cajetanus in cap. 8. Hebr. sic commentatur. *Duo dixerat: alterum sanctorum minister, & alterũ tabernaculi veri,*

quod fixit Deus. Et quoad primum dixit, quòd id, quod offert Jesus, non est super terram, ad differentiam Sacerdotum legalium. Et paulò pòst. *Modò differentiam tabernaculi prosequitur, dicendo de Sacerdotibus legalibus, quia deserviunt exemplari & umbræ cœlestium. Tabernaculum siquidem illud erat exemplatum à tabernaculo cœlesti & erat velut umbra illius.* (Ergo juxta Cajetanum Apostolus non indicat id, quod Bellarmino indicare videtur.)

2. Si Ecclesiæ Angelorum Ecclesia militans per omnia conformis esse deberet, posset inferri, *omnes in Ecclesia militante debere esse cælibes*, quod ne ipsi quidem Pontificii concedunt.

3. Nicolaus Sanderus lib. 4. de Monarch. cap. 1. argumenti hujus infirmitatem agnoscit, sic scribens. *Neq; enim puto illum unius Angeli supra cæteros principatum, de quo nunc ago, tam clarè aut in Scripturis proponi, aut ab Ecclesia hactenùs definitum esse, ut hæreticus aut infidelis haberi debeat, si quis contradixerit.*

4. In eo consistit casus Luciferi, quòd reliquis Angelis omnibus præesse, nulli verò subesse voluerit. Gregorius lib. 4. Epist. 78. *Illum videlicet imitatur,* (Johannes Episcopus Constantinopolitanus Universalis titulum appetens) *qui spretâ Angelorum societate conatus est ad culmen singularitatis ascendere.*

5. In Opere Tripartito lib. 2. c. 7. argumentũ ex hoc ipso loco in contrariam sententiam instituitur. *In cœlesti Hierarchia tota congregatio Angelorum non habet unum caput præter solum Deum: Ergo à simili in Ecclesiastica Hierarchia hominũ non debet esse unum caput præter solum Deum.*

Argum. 5. *Ecclesia comparatur exercitui ordinato, Cantic. 6. v. 9. corpori humano, seu mulieri speciosæ, Cant. 7. v. 1. & seqq. regno, Daniel. 2. v. 44. ovili, Joh. 10. v. 1. domui, 1. Tim. 3. v. 15. navi, seu arcæ Noæ, 1. Petr. 3. v. 20. quæ similitudines omnes ostendunt, necessariò debere esse in Ecclesia unum caput.* Bellarmin. lib. 1. de Pontif. cap. 9.

Resp. Conclusio nõ attingit quæstionis statum. Probandum enim erat, *præter Christum* esse unum visibile caput in Ecclesia.

1. In Canticum Cant. cap. 6. Gregorius sic commentatur. *Quemadmodum milites, si strictim & concorditer gradiantur, ab hostibus cõtragradientibus timẽtur: sic in multitudine fidelium contingit, quæ dum contra malignos Spiritus pugnare non desinit, necesse est, ut pace caritatis constringatur, quò salva sit.* Hanc expositionem adducit Glossa ordinaria. (Comparatur ergo Ecclesia aciei, nõn ratione alicujus Ducis visibilis unius, sed ratione ordinis ac dispositionis.) Martinus Delrio in expositiõne hujus loci non meminit œcumenici Pastoris, aut ullius omninò capitis, sed *aciem ordinatam* quærit *in Martyribus, Virginibus, Confessoribus, Justis*; vel *in Judæis, gentibus, reliquiis Jacob tandem convertendis*; vel *in Doctoribus, Continentibus, Conjugatis.*

2. In Cantic. Cant. cap. 7. Gregorius Episcopus Romanus sic commentatur. *Caput Ecclesiæ Christus, qui benè ut Carmelus dicitur, quia ipse per passionem, quam sustinuit, ad gloriam Patris est exaltatus.* (Ergo per caput intelligendus est Christus. Frustra regerit Bellarminus *Ecclesiã, quæ est in terris, Christo secluso, non ineptè comparari Sponsæ, ac proinde, secluso etiã Christo, unum debere caput habere.* Præterquam enim,

enim, quòd comparationes allegoricæ non sint extendendæ ultra scopū, nihil impedit, Christum dici & *caput* & *Sponsum Ecclesiæ* diverso respectu, aliàs sequeretur, Ecclesiam triumphantem itidem habere aliud caput præter Christū. Si in accommodatione hujus allegoriæ liceret κατὰ λόγον, dandus esset in Ecclesia unus aliquis, qui responderet uni *collo* & uni *umbilico*. Aliàs, si plures in Ecclesia possunt respondere uni collo & umbilico, utiq; etiā plures, omnes scil. fideles Pastores, possunt respōdere uni capiti.)

3. Dan. 2. v. 44. manifestum est, *regnum Christi* describi, Rex igitur Christus est. Frustra Bellarminus urget, *quòd Regis absentis constituendus sit aliquis Vicarius.* Nam nec Christus ab Ecclesia sua abest, nec perpetuum est, unius Regis unum tantùm esse Vicarium, sed quandoque plures Vicarii constituuntur.

4. Idem dicendum de similitudine domus. Neq; enim est perpetuū, unius domus unum duntaxat esse œconomum. Id quod de hac domo Dei disertè negat Apostolus 1 Cor. 4. v. 1. Tit. 1. v. 7. Singulæ omninò Ecclesiæ sunt *domus Dei*, ut colligitur ex 1. Timoth. 3. v. 15. neque enim Timotheus omnes Ecclesias unquam ordinavit, sed eam tantùm quæ sibi esset commissa. Jam verò singulæ domus habent suos œconomos, qui à Domino pendent. Ergo etiam singulis Ecclesiis sui sunt œconomi, *soli Domino rationem actuum suorum reddituri*, ut loquitur Cyprianus de unit. Ecclesiæ. Urget Sanderus, *unius diversorii unum hospitem statui.* Luc. 10. v. 35. proinde etiam unum esse summum Ecclesiæ Pastorem à Christo distinctum, lib. 5. de visib. Monarch. cap. 2. sed resp. ex Jansenio cap. 81. Harm. *Hospitibus suis hominem curandum commisit. Hi sunt Apostoli & Apostolorum successores, per quos etiam hodiè curat genus humanum.*

5. 1. Petr. 3. v. 20. non *Ecclesia*, sed *Baptismus* cum arca Noæ confertur, ut agnoscunt Lyranus, Thomas de Vio Cajetanus, Gagnæus &c. in Comment. illius loci.

Argum. 6. Distinctioni inter *caput primarium & secundarium* fulciendæ hoc supponunt, quòd Apostolus, *qui fundamentum*, inquit, *aliud nemo ponere potest, præter id positum est, quod est Christus*, 1. Corinth. 3. Eph. 2. v. 20. scribat, *superædificati sumus super fundamentum Prophetarum & Apostolorum*. Bellarm.

Resp. 1. Bened. Justinianus in cap. 2. Eph. significari ab Apostolo dicit, *Ephesiorum fidem utriusq; Testamenti testimonio & autoritate firmari.* (Ergo Apostoli & Prophetæ nō dicuntur fundamentum, nisi habitâ *ratione ministerii*, i. e. quatenùs ministri fuerunt jaciendi fundamenti.)

2. Glossa interlinearis, & ordinaria, Thomas, Lombardus, Lyranus, Cajetanus & Gagnæus significari dicunt, *fideles superstructos esse super doctrina V. & N. Test. quæ sit fundamentum Apostolorum & Prophetarum*, i. e. quod Apostoli & Prophetæ constituerunt, quod idem est ac si ipsum Christum nominâsset. Salmero itidem hanc secundam verborum Pauli sententiam ponit.

3. Bellarm. ipse lib. 1. de R. P. c. 11. §. Altero &c sic commentatur. *Dicuntur fundamēta Ecclesiæ Apostoli & Prophetæ ratione doctrinæ à Deo revelatæ: siquidem fides Ecclesiæ nititur revelatione, quā habuerant à Deo Aposto-*

Apostoli & Prophetæ &c. Atque hac ratione superædificamur, ut Apostolus ait Ephes. 2. supra fundamentum Apostolorum & Prophetarum.

De reliquis Adversariorum argumentis agetur inferiùs cap. 5.

Caput II.

DE PRIMATU PETRI.

Thesis. Petrus non fuit à Christo constitutus Ecclesiæ Monarcha, nec pro eo sese gessit, sed fuit Co-Apostolus & Sympresbyter reliquorum Apostolorum & Presbyterorum.

Ικδικος. Non est quæstio de primatu aliquo *honoris*, sed de suprematu *Monarchicæ potestatis*. Petrum prioritate *ætatis*, aut *vocationis*, aut *zeli*, aut *ordinis* dici primum concedimus, sed ratione *jurisdictionis* in reliquos Apostolos primum dici, negamus. Primatum habuit *inter Apostolos*, non *in ipsos Apostolos*.

Antithesis. Bellarminus lib. 1. de Pont. Rom. cap. 10. *Petrus fuit totius Ecclesiæ caput & Princeps, loco Christi ab ipso Christo constitutus.*

Ibid. *Reverâ non simplex error, sed perniciosa hæresis est, negare Petri primatum à Christo institutum.*

Coccius tom. 2. Thesauri lib. 7. art. 4. *Petrum Ecclesiæ universæ Principem & Pastorem ab ipso Christo Salvatore constitutum esse*, asserit.

Inter articulos Johannis Huss à Martino V. damnatos fuit 7. iste. *Petrus non est, nec fuit caput Ecclesiæ Catholicæ.*

Nicolaus Sanderus lib. 6. de visib. Eccles. Monarch. cap. 4. fol. 166. scribit, *infallibilitatem Apostolorum non ex eo dependisse, quòd Spiritu sancto impleti fuerint, sed quòd eadem docuerint, quæ S. Petrus docebat.*

lib. ejusd. cap. 6. fol. 186. *ideò oportuisse Petrum cæteris Apostolis imperare*, asserit, *ne cùm duodecim essent, illorum sex aliquando in unam, sex in alteram partem declinarent, atque ita infinitus esset dissensus.*

Idem de Clave David lib. 3. cap. 3. dicit, *Petrum fuisse fundamentum illud, in quod ipse Paulus ædificatus sit.*

Costerus in Enchir. in cap. de Rom. Pont. 5. Esto ergo. *Christus substituit sibi vicarium unum, qui ejus vice Catholicæ Ecclesiæ præesset, nimirùm B. Petrum, quem ut Pastorem cæteris Christianis omnibus præfecit.*

Nostram sententiam probamus,

1. *Ex Christi institutione.* Christus omnibus Apostolis æqualem potestatem dedit, nuspiam verò Petrum reliquis Apostolis, ut caput & Monarcham, præfecit. Cùm de primatu Apostoli toties invicem contenderint, nuspiam tamen Christus vel verbulo significavit, Petro illum à se commendatum esse.

2. *Ex Petri testificatione.* Petrus nuspiã gloriatus est, se, vel potestatem dominii, vel dominium fidei in reliquos Apostolos & omnes Christianos accepisse. Quòd ad potestatem dominii attinet, eam sibi derogat, quando se vocat συμπρεσβύτερον 1. Epist. 5. v. 1. Dominium fidei sibi derogat, quando *ad sermonem Propheticum* nos remittit 2. Epist. 1. v. 19. ac sua omnia ex Scripturis confirmat, adeoque Christum solum & unicum Magistrum audiendum esse, cum reliquis Apostolis ex ore Christi docet Matthæi 23. v. 8.

3. *Ex Petri conversatione.* Petrus nuspiam

spiam gessit se pro Monarcha & summo Pontifice. Patitur se ablegari unà cum Johanne, tanquam æquali ad Samaritanos, Actor.8. v.14. æquo animo admittit Judæorum expostulationẽ, quòd ad gentes ingressus fuerit, seque coram illis excusat, Actor.11.v.3. controversiam de observatione legis Mosaicæ, non prætoriá autoritate, sed communibus cum reliquis Apostolis suffragiis decidit, Actor.15.v.5. patitur se à Paulo reprehendi ob simulationem, Gal.2.v.14.

4. *Ex Petri prohibitione.* Petrus 1. Epist. 5. v. 3. prohibet κατακυριεύειν τῶν κλήρων, quis ergo credat, ipsum πρωτεῖα ac dominatum sibi arrogâsse, cujus usu aliis Pastoribus interdixit?

5. *Ex Petri cum aliis Apostolis,* præsertim cum Paulo, *exæquatione.* Actor.15.v.5. & seqq. in decisione controversiæ in Ecclesia ortæ non provocatur ad solum Petrum, tanquam Oecumenicum Pontificẽ, sed ad omnes Apostolos; omnes Apostoli pari curá & solicitudine gregem Domini paverunt & ad pascendũ non à Petro, sed à Christo ablegati sunt, Galat.1.v.1. Paulus & *plantantem* & *rigantem*, id est, omnes Apostolos *unum esse* dicit, pariterq; Domini *ministros*; & tum *Paulum*, tum *Apollo*, tum *Cepham Corinthiorum esse*, 1.Cor.3.v.5.7. & 22. nec solus Petrus dicitur *Ecclesiæ columna*, sed unà Jacobus & Johannes, Gal 2.v.9. nec Petrus primo loco in enumeratione illa ponitur, sed Jacobus; nec Petro, tanquam Monarchæ, sese Paulus & reliqui Apostoli subjiciunt, sed *dextram societatis* ipsi dant, quod manifestum æqualitatis indicium; quin & pactum Paulus ac Petrus invicem ineunt, quòd inposterum Paulus gentilibus, Petrus Judæis ordinariè ac præcipuè Evangeliũ prædicare debeat, mutuas igitur operas ad Ecclesiæ ædificationem conferunt, nequaquam verò Universalem pasturam & dominatum Petrus sibi arrogat. Quin & Paulus prædicavit Evangeliũ à Christo missus, antequam Petrum vidisset, Gal.1.v.17. nihilq; à quoquam Apostolorum sibi collatum asserit, cap. 2. v. 6. quinimò, quod accuratè notandum, expressè scribit, se μηδὲν ὑστερηκέναι τῶν ὑπὲρ λίαν Ἀποστόλων, 2.Cor.11.v.4. seq; *omnium Ecclesiarum curâ & solicitudine tangi*, v.28. se οὐδὲν *in nullo minorem* esse τῶν ὑπὲρ λίαν Ἀποστόλων, 2. Cor. 12. v. 11. quæ in æternum cum Petri primatu conciliari nequeunt.

6. *Ex prohibita à Petro denominatione.* Paulus reprehendit Corinthios, quòd quidam *à Cepha* se denominarent, 1.Corinth.1.v.12. At si Petrus esset Episcopus Oecumenicus, ab eo sese jure denominare potuissent.

7. *Ex Apostolica Ecclesiæ administratione.* Petrus communicato cum aliis Apostolis consilio, non autem Monarchicâ potestate agit in electione Matthiæ, Actor.1. v. 23. in constitutione Diaconorum, Act.6.v.5. in controversiæ decisione, Act.15.v.22. quin & Paulus ac Barnabas absque impetrata à Petro potestate *per singulas Ecclesias Presbyteros constituunt*, Actor.14.v.22. Paulus Titum *Ecclesiæ Cretensi* Episcopum præfecit, Tit. 1. v.5. cap.3. v. ult. ipsique potestatem dedit *constituendi per civitates Presbyteros*, Tit. 1. vers. 5. quod absque Oecumenici Pastoris autoritate facere non potuisset, si in Ecclesia Apostolica aliquis fuisset.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam Petro primatum & dominatum Monarchicum derogant.

Clemens Episcopus Romanus Jacobum fratrem Domini Episcopum Hierosolymitanum, non autem Petrum appellat Episcopum Episcoporum. Sic enim ad eum scribit tom. 1. Concil. p. 14. *Clemens Jacobo fratri Domini Episcopo Episcoporum regenti Hebræorum sanctam Ecclesiam, quæ est Hierosolymis, sed & omnes Ecclesias, quæ ubique Dei providentiâ fundatæ sunt.*

Idem Clemens lib. 6. Constit. apud Eusebium lib. 2. Histor. cap. 1. *Petrus, Jacobus & Johannes post assumtionem Salvatoris, quamvis ab ipso fuerint omnibus penè prælati, tamen non sibi vendicabant primatus gloriam, sed Jacobum, qui dicebatur justus, Apostolorum Episcopum statuunt.*

Gregorius Episcopus Romanus lib. 4. Epist. 32. *Petro cura totius Ecclesiæ & principatus committitur & tamen Universalis Apostolus non vocatur.*

lib. ejusd. cap. 38. *Paulus Apostolus cùm audiret quosdam dicere, Ego sum Pauli, ego Apollo, ego verò Cephæ, hanc dilacerationem corporis Dominici, per quam membra ejus aliis quodammodo capitibus sociabant, vehementissimè perhorruit &c. Sic ergo ille membra Dominici corporis certis extra Christum quasi capitibus & ipsis quidem Apostolis* (inter quos etiam Cephas) *subjici particulariter evitavit.*

Ibid. *Certè Petrus Apostolus primum membrum sanctæ & Universalis Ecclesiæ est, Paulus, Andreas, Johannes, quid aliud, quàm singularium plebium sunt capita.*

(Quòd nomine *primi membri* non intelligat caput aliquod Monarchicum, sed *ordinis ratione* primum membrum, patet ex lib. ejusd. Epist. 36. ubi disertè dicit, *Johannem per usurpationem nominis Universalis omnia, quæ soli uni capiti cohærent, videl. Christo, ejusdem Christi sibi studeat membra subjugare.*)

c. Loquitur caus. 24. q. 1. ex Cypriano. *Quamvis Christus Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat & dicat, Sicut misit me Pater &c. tamen, ut unitatem manifestaret, unitatis ejusdem originem ab uno incipientem suâ autoritate disposuit. Hoc erant utique & cæteri Apostoli, quod fuit & Petrus pari consortio præditi & honoris & potestatis. Sed exordium ab unitate proficiscitur, ut Ecclesia una monstretur.* (Addit Cyprianus, quod est à Gratiano omissum. *Pastores sunt omnes, sed grex unus ostenditur, qui ab Apostolis omnibus unanimi consensione pascatur.*)

c. In novo dist. 21. ex Anacleto. *Cæteri Apostoli cum eodem* (Petro) *pari consortio honorem & potestatē acceperunt, ipsumq; Principem eorum esse voluerunt.*

Marsilius Patavinus in Defens. pacis circa annum 1324. *Congregatio Apostolorum amplioris fuit autoritatis, quàm solus Petrus, aut alter Apostolus. Unde legimus, Petrum ab ipsa missum in Samariam, ut apparet Actuum 8. Cur ergo & unde assumunt adulatores sacrilegi quidam dicere, quenquam Episcopum habere à Christo plenitudinem potestatis, etiam in Clericos, nedum in Laicos, cùm B. Petrus aut ullus alius Apostolus nunquam talem sibi potestatem adscribere præsumserit opere, vel sermone. Hoc enim asserentes deridendi sunt, nihil credendi, minimq; timendi, cùm Scriptura oppositum clament in literali & manifesto*

ipsa

ipsarum sensu. Nam B. Petrus nunquam super Apostolos aut alios talem habuit potestatem, sed cum ipsis potiùs, ut jam diximus, æqualitatem. Unde Matth. 23. Nolite vocari Rabbi, unus enim est Magister vester Christus, omnes autem vos fratres estis, id est, æquales. Et dixit omnes, excipiendo neminem. (Inde Coccius in Thesauro fol. 798. de hoc Marsilio Patavino scribit, *quòd negaverit, Petrum à Deo super Apostolos reliquos jurisdictionem & potestatem accepisse,* ac Bellarminus in Chronol. ad annum Christi 1328. de eodem scribit, *quòd negaverit, Petrum fuisse Ecclesiæ caput.*)

Idem Marsilius Patavinus d. lib. pag. 203. *Quòd si B. Petrus à quibusdam Sanctorum Princeps Apostolorum scribatur, dictum est largè ac impropriè sumendo vocabulum Principis, etiamsi sit apertè contra Christi sententiam & oraculum, ubi Matthæi 20. & Luc. 22. inquit. Principes gentium dominantur eorum, vos autem non sic. Ideoq; dicendum, sic Sanctos locutos fuisse, non propter potestatem aliquam à Christo super Apostolos sibi datam, sed fortaßè, quia ætate senior, aut quia Christum priùs confessus est, fuisse verum Dei consubstantialem Filium, vel quia fortaßè fuit in fide ferventior atque constantior, aut quia cum Christo conversatus & frequentiùs vocatus in consiliis & secretis.* (Inde Coccius d. l. de hoc Marsilio Patavino scribit, quòd asseruerit, *D. Petrum immediatè à Deo nullam habuisse super reliquos Apostolos, aut Christi discipulos jurisdictionem aut potestatem, quâ eos, vel in Sacerdotali officio ordinaret, vel ab eo segregare, vel aliquò mitteret ad suum officium exercendum.*)

Autor libri de ætatibus Ecclesiæ (ante annos fermè trecentos scripti) inter cætera sic loquitur. *Legimus in libro 2. Eccles. Histor. cap. 1. ubi Eusebius allegat Clementem in 6. Disputationum libro, sic in forma. Petrus enim inquit, & Jacobus & Johannes post assumtionē Salvatoris, quamvis ab ipso fuerint omnibus penè prælati, tamen non sibi vendicârunt primatus gloriam: sed Jacobum, qui dicebatur Justus, Apostolorum Episcopum statuerunt. Ex his verbis videtur concludi, quòd Jacobus super Apostolos accepit principatum, quia Apostolorum Episcopus factus est. Episcopus autem Superintendens dicitur & Sedem Domini Jesu suscepit possidendam. In tertio verò libro ait: Post Martyrium Jacobi & continuò consecutum excidium traditur, Apostolos cæteros & Domini discipulos, qui ad illud tempus reliqui erant, in unum è locis omnibus convenisse simul, cum iis, qui propinqui secundùm carnem dicebantur & habuisse commune Concilium, quem oportet dignum successorem Jacobi judicari: omnesq; uno consilio atque uno consensu Simonem filium Cleophæ decrevisse, cujus mentio in Evangeliis facta est, ut Episcopatus sedem susciperet. Invenimusnè adhuc aliquam Prælaturam Petri?*

Et postea. *In Synodo Apostolorum Act. 15. Jacobus Apostolorum Episcopus secundùm priùs dictum Historia Ecclesiastica dictavit sententiam.*

Ibid. *Secundùm Historiam Ecclesiasticam non solùm Petrus Romanæ Ecclesiæ præsedit, sed cum eo etiam Paulus &c. unde Alexander Romæ quintâ successione post Petrum atque Paulum plebis gubernacula sortitus dicitur.*

Michaël Cesenas Generalis Minoritarum circa annum 1329. docuit, *Petrum nunquam sibi arrogâsse Monarchicum*

dominatum, propter quod dogma Pontifex Johannes XXII. eum excommunicavit, inde Antoninus part. 4. Sumæ de eo sic scribit. *In Extravagante Johannis XXII. quæ incipit, Dudum ab audientia &c. reprobantur, ut hæreses, errores Petri de Corbaria, Johannis & Michelini Ordinis Minorum, qui pertinaciter asseverabant, quòd Petrus Apostolus non fuit magis caput Ecclesiæ, quàm quilibet Apostolorum, & quòd Christus nullum Vicarium in Ecclesia dereliquit, vel caput.*

Franciscus Zabarellus Florentinus Ecclesiæ Rom. Presbyter & Cardinalis in lib. de Schismate & Concilio circa Ann. 1418. scripsit, *Petrum non habuisse plenitudinem potestatis, sed fuisse unum ex præcipuis Apostolis & Ecclesiæ administratoribus, & cùm claves à Christo accepit, totius Ecclesiæ personam gessisse.*

Georgius Haymburgensis in Appellatione contra Pium II. Pont. Roman. Ann. 1434. ad verba Bullæ Pontificiæ, *Salvator noster Petrum Apostolorum Principem ad gubernationem Ecclesiæ substituit*, sic annotat. *Quis ignorat, omnibus Apostolis Jesu præceptum esse, ut eant in orbem, prædicaturi fidem, Baptismum & salutem? quis nescit, passim omnibus esse promissum, ligatum esse in cœlis, quod ipsi ligarent in terris, & solutum esse, quod solverent? Sed quòd Cephæ singulariter dictum est, Tibi dabo claves &c. hoc ait Hieronymus, esse factum, ut tolleretur schismatis occasio. Et Ambrosius in Pastorali suo dicit, Petrum nedum trinâ interrogatione interrogato, an amaret, ternâ responsione subsequente, amare se, teste ipso interrogatore Jesu, traditas esse claves, sed & omnibus Apostolis contraditas. Apostoli quoque post ascensionem Domini convenisse ac Petrum sibi Principem constituisse & Antiochiæ in cathedram collocâsse referuntur, nihil tamen de potestate universis Apostolis à Servatore data & sua ipsorum omnium Universali missione diminuerunt. Ergo & hodiè Catholica exorat Ecclesia, sese per Apostolos ipsos continuâ protectione custodiri, quos ipse Salvator noster Vicarios tanti operis constituit præesse Pastores. Horum legitimos successores constat esse Universalia Concilia, Christianæ fidei fundamenta &c. Nam si omnes Apostoli missi sunt à Domino Jesu dicente illis; Ite in orbem universum, quodcunque ligaveritis, ligatum erit, quos constat Conciliariter postea esse cōgregatos, ac ipsum Cepham in messem Domini misisse, quis dubitat, sacra Concilia vicem Christi gerere, quæ & cœtui Apostolico successisse comprobantur?*

Nicolaus Cusanus Card. in lib. de Concord. Cathol. prolixè probat, *omnes Christi Petrum alloquentis promissiones non speciatim ad solum Petrum, vel Pontificem Romanum, sed ad totam Ecclesiam Universalem referendas esse*, lib. 1. cap. 11. 14. & 15. Evincit etiam, *quòd Petrus nullatenùs majorem potestatem à Christo acceperit, quàm cæteri Apostoli; nec ei quicquam dictũ, quod non peræquè aliis dictum sit, quippe qui non minùs sint petræ, quàm Petrus ipse, ita quidem, ut non omnes tantùm Episcopi, sed & omnes Presbyteri, quoad jurisdictionem, parem potestatem habeant*, lib. 2. cap. 8. & 12.

Polydorus Virgilius lib. 4. de Rer. invent. cap. 6. *Existunt, qui contendunt, Petrum in omnes Apostolos jus habuisse, de qua re non est nostrûm quicquam decernere, qui Sacerdotii originẽ tantùm quærimus. Tametsi contrà nonnulli aliter censent, quia id videtur Apostolus 2. Cor. 10. negare, scribens:*

Nam

Nam etsi amplius quippiam gloriatus fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus, non erubescam. Non enim dicit, quam Petrus dedit, sed quam Dominus dedit.

Alphonsus Tostatus Abulensis Episcopus (circa Ann. 1440.) q. 27. in cap. 10. Matth. negat, *fuisse inter Apostolos pro gradibus dignitatis à Christo institutum ordinem*. Probat autem sententiam suam firmissimo argumento, *quia*, inquit, *aliquando ipsi contendebant inter se, quis eorum major videretur, Luc. 22. & etiam quærebant hoc à Christo, Matth. 18. Christus autem noluit eis dicere, quis esset major, Marci 9. & semper duravit eis hoc dubium, quamdiu fuerunt cum Christo, etiam in die Cœnæ Domini, Luc. 22. Non ergo posuit Christus istum ordinem.* Addit & aliud argumentum ex eo, *quòd diverso ordine recitata sunt nomina Apostolorum ab Evangelistis. Nam si aliquem certum ordinem dignitatis inter illos Christus instituisset, sine dubio ab omnibus Evangelistis ille ordo constanter fuisset servatus.* Existimat verò Abulensis, ordinis inter Apostolos illo tempore servati rationem positam fuisse *in tempore, quo illorum unusquisque in discipulatum fuerit admissus.*

Erasmus in Annot. Matth. 10. pag. 38. *Indicat D. Hieronymus, non eodem ordine recenseri Apostolos ab aliis Evangelistis, quo à Matthæo, ne quis ob hoc omnium primum faciat Petrum, quòd hic primo loco ponitur. Nam cæteri primum locum tribuunt Matthæo, proximum Thomæ. Et Hieronymus existimat, ejus esse, ordinem ac merita singulorum Apostolorum distribuere, qui illos elegit, innuens, ut videtur, autoritatem omnibus Apostolis parem fuisse, quod ad Apostolici muneris functionem attinet.*

In volumine 4. Tractatuum, sive Oceani Doctorum Juris fol. 88. num. 20. hæc habentur. *Ex quibus omnibus videtur inferri, tum ex potestatibus Ecclesiæ pariter omnibus Apostolis attributis, tum etiam ex usu & consuetudine omnium Apostolorum, qui unà cum Petro disponebant singula in Ecclesia, quòd potestas clavium & Ecclesiæ non fuit in solo Petro constituta.*

Francisc. de Victor. relect. 2. q. 2. conclus. 3. *Apostolos alios omnes jurisdictionem cum Petro æqualem accepisse per totum terrarum orbem ad omnes actus, quos Petrus habuit, patet ex mandatis communibus, docete omnes gentes; ex privilegiis, Sicut misit me Pater, ita ego vos; ex actis & gestis Apostolorum, qui præter Petrum Ecclesias constituerunt, ordinârunt, leges tulerunt.*

Toletus in cap. 21. Joh. *Apostoli omnes eâdem potestate pastorali instructi fuêre.*

Johan. Ferus in cap. 16. Matth. *Eodem tempore omnes Apostoli claves Ecclesiæ acceperunt.*

2. Quòd quidam agnoscunt, Paulum Apostolum non fuisse Petro inferiorē.

Leo I. serm. 1. in Natali Apostol. Petri & Pauli, non solùm Petrum dicit *Principem & primum Apostolici ordinis*, sed etiam Petrum & Paulum *Apostolorum præcipuos.*

Ibid. *In horum excellentia Patrum meritò est exultantiùs gloriandum, quos gratia Dei in tantum apicem inter omnia Ecclesiæ membra provexit, ut eos in corpore, cui caput est Christus, quasi geminum constitueret lumen oculorum; de quorum meritis atque virtutibus, quæ omnem loquendi superant facultatem, nihil diversum, nihil debemus sentire discretum; quia illos & electio pares & labor similes & finis fecit æquales.*

Gregorius lib. 4. in 1. lib. Reg cap. ult. scribit, *Paulum ad Christum conversum esse effectum caput nationum, quia obtinuit totius Ecclesiæ principatum.*

lib. 1. Dialog. cap. ult. *Paulus Apostolus Petro Apostolorum primo in principatu Apostolico frater est.*

c. In novo dist. 21. ex Anacleto. *Ceteri Apostoli cum eodem* (Petro) *pari consortio honorem & potestatẽ acceperunt, ipsumq́; principem eorum esse voluerunt, qui etiam jubente Domino in toto orbe dispersi Evangelium prædicaverunt.*

c. Paulus caus. 2. q. 7. ex Hieronymo. *Paulus Petrum reprehendit, quòd non auderet, nisi se non imparem sciret.* (Glossa in edit. Gregoriana adjecta notat, *hoc non de officio Ecclesiasticæ dignitatis, sed de puritate vitæ & sanctæ conversationis intelligendum.* Atqui ad reprehensionem non solùm requiritur *paritas sanctitatis*, sed etiam ac vel maximè *paritas dignitatis & officii*, ut ostendit locus Ambrosii in in cap. 2. Galat. ex quo hic Canon est desumtus, qui sic habet. *Nam quis eorum auderet Petro primo Apostolo, cui claves regni cœlorum Dominus dedit, resistere, nisi alius talis, qui fiduciâ electionis suæ sciens se non imparem constanter improbaret, quòd ille sine consilio fecerat?*)

c. Beati caus. & quæst. iisdem ex Ambrosio. *Beati Petrus & Paulus eminent inter universos Apostolos & peculiari quâdam prærogativâ præcellunt. Verùm inter ipsos quis cui præponatur, incertum est. Puto enim, illos æquales esse meritis, qui æquales sunt passione, & simili eos fidei devotione vixisse, quos simul videmus ad Martyrii gloriam pervenisse. Non enim sine causa factum putamus, quòd unâ die passi sunt, uno loco, sub uno persecutore. Unâ die, ut ad Christum pariter pervenirent. In uno loco, ne alteri Roma deesset. Sub uno persecutore, ut æqualis crudelitas utrosque constringeret. Dies ergo pro merito, locus pro gloria, persecutor decretus est pro virtute. Et in quo tandem loco iidem Martyrium pertulerunt? in urbe Roma, quæ principatum & caput obtinet nationũ. Scilicet ut, ubi erat caput superstitionis, illic caput requiesceret sanctitatis, & ubi gentilium Principes habitabant, illic Ecclesiarum Principes morerentur.* (In Rubrica Canonis additur, *quòd fuerint meritis æquales, sed gradu differentes.* Verùm huic rubro non respondet nigrum quoad partem posteriorem.)

c. à recta caus. 24. q. 1. ex Lucio Papa. *Ecclesia Romana in exordio normam fidei Christianæ percepit ab autoribus suis Apostolorum Christi Principibus.* (Paulo & Petro.)

Bernhardus serm. in fest. Petri & Pauli; vocat eos *Apostolorum Principes.*

Glossa interlin. Gal. 2. super verba. *In faciem ei restitit. Quod non auderet, nisi se non imparem sentiret.*

Gloss. ordinar. ibid. de Paulo. *Non didici ab aliis, tanquam à majoribus, sed contuli cum illis, tanquam cum amicis & paribus.*

Ibid. *Dederunt dextras societatis, id est, æqualitatis.*

Marsilius Patavinus in Defens. pacis part. 2. *Paulus fuit par officio & dignitate Petro, non inferior, licèt Petrus fuerit ætate Senior & tempore prior Pastor.*

Bartholomæus à Chassanæo in Catal. glor. mundi part. 3. consid. 31. §. 2. ex c. Paulus caus. 2. quæst. 7. colligit, *quòd Paulus fuerit æqualis Petro, & sic, quòd Petrus*

trus non fuerit solus Princeps Apostolorum, nec illi soli fuerit data illa potestas universalis. Imò (pergit Chassanæus) *Ludovicus Vivaldus in Opere regali in tractatu de pugna partis sensitivæ notabili 4. vers. Paulus Apostolus, docet, quòd Paulus fuerit Petro sublimior in quibusdam. Hinc est, quòd in Bulla, sive sigillo plumbeo ponitur, Paulus à dextris & Petrus à sinistris.*

Cajetanus in cap. 2. Galat. *Non sufficit Paulo, monstrâsse, se æqualem aliis Apostolis primis; sed monstrat, se quoque exhibuisse majorem in actione summo Apostolorum vertice Petro.*

Bellarminus lib. 1. de Roman. Pontif. cap. 27. §. Et fortasse &c. *Fortassè consultò id veteres observaverunt, ut ex duobus summis Apostolis, modò unum, modò alterum* (in diplomatibus & numismatibus) *anteponerent. Nimirùm, ut eo modo significarent, hos Apostolos vel pares esse inter se, vel certè ignorari, uter alteri præstet. Nam etsi Petrus major est potestate, Paulus major est sapientiâ &c.* (Si Paulus & Petrus sunt *summi Apostoli*, ac sunt *inter se pares*, vel certè ignoratur, uter alteri præstet, utique non potest dici, quòd Petrus potestate major sit Paulo. Nam potestatis ratione superioritas, vel solùm, vel præcipuè æstimatur.)

3. Quòd tales ponunt hypotheses, quæ cum primatu Monarchico Petri conciliari non possunt.

Salmeron Disput. 14. in Epist. Paul. §. Adhæc. *Protestantes ajunt, neminem Christi personam gerere. At Paulus ait. Et ego quod donavi propter vos in persona Christi. Ergo personam Christi gessit.* (Hoc non satis convenit cum eo, quòd idem Disput. 11. generali scribit, *solum Petrum summum Pastorem & Monarcham à Christo constitutum.* Si enim solus Petrus Monarcha constitutus, utique etiam solus personam Christi gerit. Vicissim, si Paulus eo sensu personam Christi gerere asseritur, quo alius in his terris personam Christi gerere à nobis negatur, utique Paulus fuit Christi in primatu Monarchico Vicarius, non Petrus.)

Idem Salmero Disput. 4. in Epist. ad Roman. pag. 287. commendat Apostolum Paulum, quòd, *quamvis Apostolus novissimus fuerit, non tamen cæteris omnibus potestate ullâ minor, imò etiam in quibusdam, ut in sapientiâ & dono prædicationis & labore percurrendi universum orbem fortè major.* (Sub finem quidem ponit. *Erat nihilominus Petro inferior in Pastoratu cum reliquis omnibus Apostolis.* At Salmeron hac in parte sibi contradicit. Quomodo enim stabit inferioritas cum æqualitate in omni potestate?)

Idem Salmero in Comment. 1 Pet. Disput. 1. in principio & §. Dicendum tom. 16. *Cùm Petrus non tantùm esset Pastor Universalis Ecclesiæ, sed etiam Apostolus, cujus proprium erat munus, universum orbem lustrare, & Evangelio illustrare, maluit tamen perfungi Apostolico munere, discurrendo per omnes provincias, erigendo Ecclesias & Ministros & Episcopos ordinando,* (quæ munia erant ipsi cum reliquis Apostolis communia,) *quàm Pastoratu, in quo tantùm erat coryphæus & universarũ Christi ovium judex, & sub se peculiarium Pastorũ, ita ut videretur quodammodò*

Pastoratum suum negligere & primatum: & cum cæteris Apostolis, tanquam fratrem & æqualem se gerere elegit, non autem ut majorem, & ipsorum caput & Rectorem. Nam si Petrus ut Rom. Pontifex & Christi Vicarius scripsisset, videretur in suis Scriptis jus Ecclesiasticum, seu quod idem est, Pontificium dictâsse potiùs, quàm divinum. (Bellarminus & alii Jesuitæ æstu disputationis abrepti primatum Pontificis super omnes Apostolos ex gestis Petri colligunt. Salmero tranquillo animo omnia expendens, Petrum gessisse se, imò etiã *scripsisse ut Pontificem*, disertè negat. Concludimus autem hoc modo. Si Petrus jure divino fuisset constitutus Apostolorum caput & Rector, non debuisset se tanquam æqualem gerere, sed velut Rectorem & caput, aliàs à regula officii divinitùs sibi demandati discessisset. At gessit se non ut Rectorem & caput, sed ut æqualem. Ergo.)

Bellarminus lib. 1. de Pontif. Roman. cap. 9. resp. ad 2. object. *Summa potestas Ecclesiastica non solùm data est Petro, sed etiam aliis Apostolis. Omnes enim poterant dicere illud Pauli. Instantia mea quotidiana solicitudo omnium Ecclesiarum.* (Si omnes Apostoli summam potestatem Ecclesiasticam à Christo acceperunt, nihil potestatis super reliquos Apostolos Petrus habere potuit, nisi summo aliquid superius statuatur. Si penes Apostolos omnes summa potestas Ecclesiastica fuit, utique reliqui Apostoli non habuerunt potestatem à potestate Petri dependentem, nec fuêre Petri Legati, quia potestas Legati non potest esse tanta per omnia, quanta ejus, qui delegavit. Delegata potestas nunquam est summa potestas. Quod ergo additur, *Petro summam illam potestatem datam esse, ut Pastori ordinario, cui perpetuò succederetur; aliis verò tanquam delegatis, quibus non succederetur*, illud & principii petitionem continet & priori assertioni contradicit.)

lib. & cap. iisd. resp. ad 4. object. *Ut unus per multos sibi subjectos ministros & Pastores id faciat* (totam Ecclesiam regat) *non modò possibile, sed etiam utile & commodum censemus. Nam in primis nonne 2. Cor. 11. Apostolus dicit, se habuisse solicitudinem omnium Ecclesiarum &c. neque loquitur solùm de omnibus Ecclesiis, quas ipse plantaverat, sed de omnibus simpliciter. Nam Chrysostomus in h. l. scribit, Paulum totius orbis terrarum curam gessisse.* (Aut hæc Bellarmini responsio est ἀπροσδιόνυσος, aut concedendum, Paulum fuisse Petro æqualem.)

lib. ejusd. cap. 11. resp. ad 2. arg. sic disserit. *Tribus modis Apostoli omnes fuêre Ecclesiæ fundamenta, sine ullo tamen Petri præjudicio. Uno modo quia ipsi Ecclesias ubique fundârunt, nec enim Petrus convertit ad fidem totum terrarum orbem, sed alias regiones Petrus, alias Jacobus, alias cæteri ad Christum adduxerunt &c. hoc modo ex æquo sunt Apostoli fundamenta, Apoc. 21. Altero modo dicuntur fundamenta Ecclesiæ Apostoli & Prophetæ, ratione doctrinæ à Deo revelatæ, siquidem fides Ecclesiæ nititur revelatione, quam habuerant à Deo Apostoli & Prophetæ &c. Atque hac ratione superædificamur, ut Apostolus ait, Ephes. 2 supra fundamentum Prophetarum & Apostolorum. Nec in his duobus major est Petrus cæteris, sed ut Hieronymus ait, in omnes ex æquo Ecclesiæ fortitudo solidatur. Tertio modo dicuntur fundamenta omnes Apostoli ratione*

guber-

gubernationis. Omnes enim fuerunt capita, Rectores & Pastores Ecclesiæ universæ.

(Atqui si omnes Apostoli & *ratione fundationis* Ecclesiarum & *ratione doctrinæ* & *ratione gubernationis* dicuntur *Ecclesiæ fundamenta*, utique non competit Petro potestas Monarchica in reliquos Apostolos.) Subjungit quidem Bellarminus; *reliquos Apostolos non fuisse eo modo capita, Rectores & Pastores Ecclesiæ universæ, quo Petro illud competit. Illos enim habuisse summam atque amplissimam potestatem, ut Apostolos seu Legatos, Petrum autem ut Pastorem ordinarium: deinde reliquos ita habuisse plenitudinem potestatis, ut tamen Petrus esset caput eorum & ab illo penderent, non è contrario.* (At quis non videt hæc itidem & principii petitionem continere, & prioribus contradicere. Si enim Petrus fuit caput reliquorum Apostolorum, ac reliqui Apostoli à Petro dependerunt, quomodo reliqui Apostoli habuerunt summam potestatem & plenitudinem potestatis? Vicissim, si reliqui Apostoli habuerunt summam potestatem & plenitudinem potestatis, utique Petrus non fuit reliquorum Apostolorum caput, nec reliqui Apostoli ab ipso dependerunt. Fieri profectò non potest, ut *plenitudinem potestatis habere* & *ab alio capite pendere* non sint contraria. Est enim plenitudo potestatis ea, cui ad summam inter homines potestatem nihil potest accedere. Atqui ea potestas, quæ pendet ab alia, non potest dici summa, proinde aut reliquos Apostolos oportuit non habuisse plenitudinem potestatis, aut certè non pependisse à Petro. Contradicit autem Bellarminus non solùm sibi, sed etiam aliis, qui probè viderunt, non posse hæc duo simul consistere, solum Petrum esse Oecumenicum Pastorem, Ecclesiæ Monarcham & caput; ac omnibus Apostolis concessam esse plenitudinem potestatis, inde in eam abierunt sententiam, ut dicerent, *soli Petro & ejus successoribus plenitudinem potestatis Ecclesiasticæ esse à Christo datam.* Altenstaig in Lexico. *Plenitudo potestatis Ecclesiasticæ est potestas ordinis & jurisdictionis, quæ à CHRISTO collata est supernaturaliter Petro, sicut Vicario suo & Monarchæ primo, pro se & suis successoribus legitimis, usq; in finem seculi, ad ædificationem Ecclesiæ militantis pro consecutione felicitatis æternæ.* Et paulò pòst. *Potestas Ecclesiastica in sua plenitudine est formaliter & subjectivè in solo Romano Pontifice.*

Neç majoris roboris est altera Bellarmini exceptio, *quòd reliqui Apostoli habuerint summam atque amplissimam potestatem, ut Legati; Petrus autem ut Pastor ordinarius.* Quid enim causæ affertur, cur Petrus sit Ordinarius potiùs, quàm reliqui? aut reliqui Legati potiùs, quàm Petrus? Apostoli nomen significat *Legatum.* Petrus in frontispicio Epistolarum suarum se vocat *Apostolum.* Eccur igitur non erit æquè Legatus ac reliqui? Pamelius in notis ad Tertullianum cap. 20. Ἀπόστολος *Græcè dicitur, Latinè Missus, Nuncius, Legatus, qui cum mandatis aliquò mittitur.* Ἀποστέλλω *verbum significat mittere cum potestate & autoritate aliqua.*)

lib. ejusd. cap. 12. §. Resp. sanctum Cyprianum &c. *Fatemur, Apostolos pares fuisse in Apostolica potestate & habuisse in populos Christianos eandem omninò autoritatem, sed non fuisse pares inter se.* Autoritatem

tatem illam in populos Chriſtianos §. præced. Dices &c. exponit *per juriſdi-ctionem.* (Atqui, ſi Apoſtoli in Apoſtolica poteſtate, quæ ſumma eſt, fuére pares, & eandem in populos Chriſtianos autoritatem & juriſdictionem habuerunt, utiq; etiam inter ſeſe pares fuére.)

lib. ejuſd. cap. 27. §. 2. *Cæteri Apoſtoli miſſi ſunt ad certas Provincias, Paulus ad omnes gentes ſine certa Provinciæ mentione.* (Si ſolus Paulus ad omnes gentes miſſus fuit & cæteri Apoſtoli ad certas duntaxat Provincias, tum Petrus dici nequit Univerſalis Epiſcopus. Qui enim non ad omnes gentes, ſed ad certas mittitur Provincias, is, niſi velit legationem ſuam deſerere, aliis omnibus dominari nequit.)

lib. 4. de Rom. Pont. cap. 23. §. Ultimo. *Apoſtolica dignitas eſt prima & ſuprema dignitas in Eccleſia, ut patet 1. Cor. 12. Eph. 4.* (Si Apoſtolica dignitas eſt ſumma, utique Apoſtoli inter ſe fuére æquales, aliàs ſummâ dignitate daretur aliqua ſuperior.)

lib. 1. de Concil. cap. 16. ſtatuit, *Concilio Hieroſolymitano Actor. 15. deſcripto omnes Apoſtolos tanquam judices ad definiendum interfuiſſe.* (Ergo Petrus non fuit ſolus ſummus & authenticus controverſiæ illius judex. Nec Concilium illud indixit, nec Monarchicâ poteſtate ei præſedit, nec ſolus definitivam ſententiam protulit, nec decreta Concilii ſolus executioni dedit, quod tamen vel maximè ad Univerſalem Paſtorem & Monarcham Eccleſiæ pertinet.)

Coſterus in Enchirid. cap. de Rom. Pont. §. Sextam hanc. *Poteſtas eorū,* (Apoſtolorum) *quoad Apoſtolatum, erat æqualis; quoad Sacerdotalem juriſdictionem non erat æqualis. Petrus accepit poteſtatem præceptivam atque regiminis, alii Apoſtoli executivam. Illi habuerunt honorem faciendi, ſed Petrus præcipiendi.* (Atqui poteſtas faciendi non eſt eadem & æqualis poteſtas cum poteſtate præcipiendi; poteſtas executiva non eſt æqualis poteſtati præceptivæ. Vice verſâ. Si Apoſtolorum poteſtas, quoad Apoſtolatum, fuit æqualis, utiq; etiam, quoad Sacerdotalem juriſdictionem, fuit æqualis, quia Apoſtolica poteſtas major eſt quavis Sacerdotali juriſdictione.)

Ibid. pag. 25. *In Evangelio, quæ fuerit mens Chriſti in conſtituenda Eccleſiaſtica politia, vel ex ipſa Apoſtolorum ambitione, intelligitur. Quoties enim Salvator diſceſſus ſui ex hoc mundo mentionem feciſſet, ſtatim vel taciti ſecum cogitabant, vel inter ſe diſceptabant, quis ipſorum eſſet major, vel etiam quærebant, quis major eſt in regno cœlorum? in Eccleſia nempe, quam nomine regni cœlorum toties à Chriſto vocari audierant, adeoq; primatus iſte animis rudium, cogitationibusq; adhuc inſidebat, ut noviſſimâ cœnâ, cùm auditâ mentione proditoris & mortis inſtantis mœrore affici debuiſſent, facta ſit tamen contentio inter eos, quis eorum videretur eſſe major. Intelligebant enim, eſſe neceſſarium Paſtorem, qui, Chriſto diſcedente, univerſo gregi præeſſet.* (Ergo ex hypotheſi Coſteri Apoſtoli invicem de ſuprema poteſtate Eccleſiaſtica ac Monarchia Papali contendebant, eamque ſinguli affectabant. Jam verò Chriſtus in reſ[illegible] ſuo non remittit eos ad Petrum, ſed omnes à *magiſterio* ad *miniſterium,* à *primatu* ad *ſubjectionem* revocat; non hortatur Petrum ad humilitatem in dominii

minii administratione ac reliquos ad obœdientiam in promta erga Petrum subjectione, sed ἀπλῶς primatum & dominatum omnibus derogat.)

Gregorius de Valentia Analys. lib. 7. cap. 6. §. Hæc ita ordine &c. §. Quod autem &c. & Costerus Enchirid. cap. 3. de summo Pontif. p. 167. 168. fatentur, quòd *Petrus potestatem Universalis judicii non usurpaverit.* (Atqui Ecclesiæ commodum potestatis illius usum omninò requisivisset, si quæ talis Petro data fuisset.)

Benedictus Justinianus in paraphrasi 2. Corinth. 12. *Nihilominùs perfecta ego vobis annunciavi, quàm summi Apostoli aliis prædicarent, neque ullâ prorsus re me illis inferiorem fuisse quisquam probare possit.*

Ibid. in explanatione. *Cùm Apostolus nullâ prorsus re, vel magnis Apostolis sit inferior, quid causæ esse putandum erit, cur illi tanti fiant, ipse verò despiciatur?* (At si Paulus nullâ re magnis Apostolis, ac proinde etiam Petro fuit inferior ac minor, ergo ei per omnia fuit æqualis.)

Hûc pertinet, quòd concedere coguntur, *eos, qui se à Cepha sive Petro denominabant, æquè fuisse à Paulo reprehensos, atque illos, qui se ab Apollo denominabant,* 1. Corinth. 1. v. 12. At si Petrus fuisset Ecclesiæ caput, non fuissent ob hanc denominationem ab Apostolo reprehensi. Baronius quidem statuit in Annal. ann. 57. *eos rem ad suum principium reduxisse, dicendo, se esse discipulos Petri, velut totius Ecclesiæ supremi post Christum Pastoris & capitis.* Sed hanc Baronii opinionem ex professo refellit Estius in Comment. 1. Corinth. 1. ac ex ipsis Apostoli verbis demonstrat, *eos, qui dicebant, se esse Cephæ, æquè reprehensibiles esse, quàm qui Pauli vel Apollo nominibus gloriabantur,* quam dicit esse *omnium Commentatorum sententiam, ipsius etiam Augustini &c.*

4. Quòd in asserendo Petri primatu non consentiunt.

Bellarminus lib. 1. de Rom. Pont. cap. 10. Rayhingius in Enchir. Cathol. pag. 1128. & alii statuunt, *in verbis. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Item. *Tibi dabo claves regni cœlorum &c. duntaxat Petro promitti, quòd futurus sit Ecclesiæ fundamentum & Monarcha, cùm ponantur verba futuri temporis.*

Sed Thomas 4. sent. dist. 4. quæst. ult. Johannes de Turrecremata lib. 2. cap. 17. volunt, *quòd Petrus per hæc ipsa verba constitutus sit Ecclesiæ fundamentum, cùm Christi dicere & facere unum sint.* (Nos ex illo dissensu tale formamus argumentum. Vel sensu idem est, *Tu es Petrus, & Tu es petra,* vel non est idem. Si prius, Petrus illo ipso tempore, quo hæc ei dicta, constitutus fuit Ecclesiæ fundamentum, quod tamen Bellarminus negat. Si posterius, tum enervatur argumentum, quod ex eodem nomine Syriaco Cepha utrobique à Christo usurpato Bellarminus elicit, quando d. l. sic scribit. *Dominus Syriacè loquebatur & Syriacâ linguâ Petrus dicebatur Cephas. Cephas autem petram significat. Dixit ergo Dominus, Tu es Cepha & super hoc Cepha ædificabo Ecclesiam.* Præterea ex hypothesi eorũ, qui statuunt, *Petrũ his ipsis verbis cõstitutũ fuisse Ecclesiæ fundamentũ,* immotum colligitur argumentũ, quòd Petrus *ratione personæ* nõ possit haberi pro Ecclesiæ fundamento, quia paulò pòst Christo restitit & tempore passionis eum abnegavit. Si ergo super

Petrum Ecclesia fuisset ædificata, corruisset. Denique Christus hoc loco aut solùm *promisit* Petro primatum & infallibilitatem, aut *exhibuit*. Si solùm promisit, cur dixit, *Tu es Petrus*, & non potiùs, *Tu eris Petrus?* Si exhibuit, quomodo cum primatu & infallibilitate jamdù collata consistit, quòd Petrus Christum abnegavit?)

5. Quòd agnoscunt, Petrum rectè fuisse à Paulo reprehensum.

(Ex eo rectè infertur, Petrum non fuisse Monarcham, nec sibi arrogâsse primatum. Nam quia Romanus Pontifex se pro Monarcha gerit, ideò ab aliis reprehendi renuit, c. Si Papa dist. 40. *Si Papa suæ & fraternæ salutis negligens deprehendatur inutilis & remissus in operibus suis &c. hujus culpas istic redarguere præsumat mortalium nullus, quia cunctos ipse judicaturus à nemine est judicandus, nisi deprehendatur à fide devius.*)

Thomas Aquinas in Catena Gal. 2. *Non levis causa reprehensionis erat, periculum enim erat, ne periisset veritas Evangelii, si cogerentur homines servare legalia, quod inducebat Petrus, non quidem imperio, sed exemplo suo. Exempla autem validiora sunt, quàm verba, ut Papa Leo docet.*

Salmeron Disp. 22. in Gal. 2. *Delictum Petri erat publicum & publicam correptionem exigebat.*

Bellarm. lib. 1. de Rom. Pont. cap. 27. §. Apostolus. *Petrus, quia Judæorum præcipuè Apostolus erat, gentiles potius, quàm Judæos offendere voluit. Paulus autem electionem illam improbavit & Petrum satis acriter reprehendit.*

Cornelius à Lapide in procem. super Epist. Pauli. *Paulus fuit Doctor Petri, imò Doctor Apostolorum, imò Doctor Angelorum. Paulus insigni sapientiâ, fiduciâ & constantiâ Petrum à recto tramite Christianæ libertatis deviantem & nonnihil ad Judaismum declinantem redarguit, revocavit & correxit.*

Argumentum hoc à reprehensione Pauli ductum malè habet Pontificios, unde Baronius locum illum Gal. 2. vocat *lapidem offensionis, petram scandali & Historiam captu difficilem.*

1. Alexander Carerius lib. 1. cap. 5. de eo sic disserit. *Respondetur primò, non Petrum Apostolum, sed quendam alium à Paulo reprehensum, teste Clemente Alexandrino apud Eusebium lib. 1. Hist. cap. 14. Et Piggius lib. 3. Hierarch. cap. 11. hac occasione in laudes Clementis digreditur.* Sed totus contextus ostendit, non de alio, quàm de Petro Apostolo sermonem esse. Itaque hæc responsio ab aliis Pontificiis non admittitur. Spondanus Baronii breviator: *Hæc nec olim placuêre Hieronymo, nec nunc nobis.*

Bellarminus lib. 1. de Rom. Pont. c. 16. resp. ad 5. obj. *Scio, Clementem Alexandrinum apud Eusebium lib. 1. Histor. cap. 14. non Petrum Apostolum, sed quendam alium à Paulo reprehensum dicere &c. Sed probabilior est Augustini* (illud negantis) *sententia.* Idem Interpp. reliqui pleriq; omnes statuunt.

2. Idem Carerius d. l. *Respondetur secundò, non verè, sed simulatoriè, Petrum fuisse reprehensum.*

Piggius d. l. *Haud improbabilis sententia est, simulatam fuisse illam reprehensionem Pauli.*

Sed & hanc responsionem Bellarm. d. l. deserit. *Scio*, inquit, *Hieronymum & alios,*

alios multos velle, non verè, sed simulatoriè Petrum reprehensum. Sed probabilior est Augustini sententia, quòd seriò fuerit Petrus reprehensus. Phrasin ἔμπροσθεν πάντων, quam simulationis Patroni h.l. urgent, Thomas explicat *manifestè*; Emanuel Sà, *palàm, coram*; Lombardus, *non in occulto, sed coram omnibus, quibus nocebat*, quæ expositio congruit aliis Scripturæ dictis, Luc. 2.v.31. Actor.3.vers.13. cap.25.v.16. 2.Corinth.10.v.7.

3. Sanderus lib. 6. Monarch. cap.4. Stapleton. de princip. lib.6. cap.14. &c. respondent, *Petrum errâsse non in fide aut doctrina, sed in conversione. Itaque hunc errorem nihil officere ejus primatui*.

Baronius ad annum 51. §. 32. & seqq. longâ disputatione contendit, *Petrum omninò nihil peccâsse*. (Atqui non à Petri culpa, sed à Pauli reprehensione argumentum ducitur. Si Petrus in conversione tantùm peccavit & nihilominùs à Paulo se reprehendi passus est, argumenti nervus magis constringitur. Qui enim nolunt Papam reprehendi, excipiunt, *si à fide sit devius*. c. Si Papa dist. 40. tum namq; concedunt, reprehendi posse. Qui Petrum ab omni culpa absolvunt, textui disertè adversantur, quia Paulus dicit, *eum non incessisse recto pede secundùm veritatem Evangelii*, ac vocat eum κατεγνωσμένον.

Benedictus Justin. in h.l. *Significat, Apostolũ Petrum fuisse dignum, qui reprehenderetur ac damnaretur*.)

4. Stapletonus fingit, *Paulum reprehendisse Petrum, quatenùs Cephas, hoc est, Judæorum Apostolus, non quatenùs Petrus erat, hoc est, Universalis Episcopus omnibus superior*.

(Atqui si talis distinctio inter Cepham & Petrum locum habet, quomodo ex eo, quòd Matth.16. v.16. Christus dixit. *Tu es Cephas & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*; Monarchicum Petri primatum evincere possunt?)

4. Bellarminus d. l. excipit, *licere minori reprehendere majorem, modò res postulet & debita reverentia conservetur*.

Resp. Majorem à minori reprehendi posse, concedimus, concedunt etiam Pontificii: Sed Oecumenicum Pontificem ab ullo homine in terris reprehendi posse negant. Nec Paulus tantùm reprehendit Petrum, sed *ei etiam in faciem restitit*, ubi utitur verbo ἀντέστην, quod est *resistere, obsistere, sese opponere*, quod non licet minori adversus superiorem, inde Gloss. interlin. ad illud, *restiti*, annotat, *tanquam par*. Perstat igitur immotum argumentum nostrum. Nullus Papa errans tantùm in opere debet reprehendi: At Petrus errans tantùm in opere fuit à Paulo reprehensus. Ergo Petrus non fuit Papa.

Argum. Advers.1. Matth.16.v.18. *Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*. Ex hoc loco Bellarminus deducit quatuor assertiones. Prima est, *quòd Petrus sit ista petra, super quam fundata est Ecclesia, non tamen ut erat persona particularis, sed ut Pastor & caput totius Ecclesiæ*. Secunda; *quòd esse fundamentum sit esse gubernatorem totius Ecclesiæ*. Tertia; *quòd Petrus sit ille, cui dantur claves*. Quarta; *quòd per claves intelligatur potestas plena Ecclesiam gubernandi*. lib. 1. de Rom. Pont. cap.10.-13.

Resp. de hoc dicto egimus superiùs lib.1. part.2. cap.2. arg.2. ubi ex ipsorum

Pontificum & scriptorum Pontificiorum testimoniis ostendimus, *per petram* intelligi *Christum*, quem Petrus fuerat confessus, vel quod idem est, *confessionem*, quam Petrus *de Christo* omnium reliquorum Apostolorum nomine ediderat. (Quòd si vel maximè cōcederetur, Petrum hîc vocari *petram*, super quam fundari debeat Ecclesia, non tamen aliâ ratione hoc tribueretur Petro, quàm *ratione doctrinæ, confessionis & officii*, quæ omnia, siquidem cum reliquis Apostolis habet communia, inde eodem sensu vocaretur fundamentum Ecclesiæ, quo Eph. 2. v. 20. *extructi* dicimur *super fundamentum Prophetarum & Apostolorū, Christo summo lapide angulari existente;* quove Apoc. 21. v. 14. *murus civitatis sanctæ* dicitur *habere fundamenta duodecim & in illis nomina duodecim Apostolorum Agni.* Probamus idipsum hoc evidenti argumento. Cum quibus Petrus commune habet posterius promissionis membrum, cum illis etiam prius promissionis membrū ipsi est commune, ut ostendit tum series textus, tum cumprimis illud, quòd Petrus omnium Collegarū nomine egregiam illam de Christo confessionē ediderat. Jam verò cum reliquis Apostolis Petrus commune habet posterius promissionis membrum, quòd *claves regni cœlorum* ipsi sint tradendæ Matth. 18. v. 18. Joh. 20. v. 23. Ergo etiam cum reliquis Apostolis ipsi cōmune est prius promissionis membrum, quòd super petram confessionis, quam omnium nomine de Christo ediderat, ædificanda sit Ecclesia nullis inferorum portis destruenda.) Videamus verò, quomodo Bellarminus suas assertiones statuminet.

Primò. *Pronomen, hanc, demonstrat aliquam petram, de qua paulò antè Dominus sit locutus, proximè autem Dominus Petrum vocaverat petram. Syriacè enim loquebatur & Syriacâ linguâ Petrus dicitur Cephas, Johan. 1. Cephas autem petram significat. Dixit ergo Dominus. Tu es Cepha & super hoc Cepha, vel Latinè, Tu es petra & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.*

Resp. 1. Si Christus hæc verba Syriacè protulit, ergo etiam integrā sententiam. At ibi pro Ecclesia habetur vox עדתא quæ descendit ab Hēbræo עדה, quod significat *Synagogam*, ipsomet Bellarmino teste. Ergo Christus suam Ecclesiam nominavit Synagogam. Atqui hoc repugnat Bellarmino, qui lib. 3. de Ecclesia cap. 1. scribit *Populus N. T. nusquam dicitur Synagoga, sed semper Ecclesia.*

2. Pronomen relativum sæpiùs refertur ad remotum, non ad proximum. Pererius in cap. 5. Rom. n. 41. *Augustinus monet, illud, in quo, non ad mortem,* (quod est antecedens proximum) *quamvis sit masculini generis, nec ad peccatum, quia apud Græcos* ἁμαρτία *est fœminini generis, sed ad* (antecedens remotius) *primum hominē, in quo omnes fuerunt, quando peccavit, referri.* (Hujus regulæ evidentia exempla occurrunt Num. 25. v. 4. 1. Sam. 13. v. 37. Act. 4. v. 11. c. 7. v. 19. 2. Thess 2. v. 9. 1. Joh. 2. v. 22.)

2. Bellarmin. d. l. In Græco non legimus, σὺ εἶ πέτρα, καὶ ἐπὶ ταύτῃ πέτρᾳ, sed σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω τὴν ἐκκλησίαν. Jam verò *Græcus textus*, non autem *Syriaca versio* in N. Test. est authentica. Idem Bellarm. lib. 2. de Verbo Dei cap. 4. *Syriacæ editionis autoritas non potest esse tanta, ut cum editione Græca aut Latina meritò comparari possit.* (Quamvis igitur Christus

Christus Syriaco idiomate usus fuerit, tamen Apostoli N. T. Græcè scriptum nobis reliquerunt, proinde ad illud tanquam ad fontem recurrendum. Negari nullá veritatis specie potest, Petrum à vera petra Christo, ut fidei firmitatem, ita quoque denominationem Petri sortitum. Christus igitur vera petra est denominans, Petrus à Christo fidei firmitatem accipiens est denominatum. Idipsum indicat Matthæus solicitè distinguens inter Πέτρος & Πέτραν, tanquam inter *denominatum* & *denominans*, quamvis Petrus & Petra Syriacè uno eodemque nomine Cepha efferantur.)

4. In *vulgata versione*, quæ in Concilio Tridentino pronunciata est authentica, *Petrus* & *Petra* ceu distincta efferuntur. Malè hoc habet Petrum de Bollo Theologum Parisiensem, unde in authentica probatione Sacrosancti Missæ sacrificii ejusmodi texit querelam. *Scimus, quòd Interpres Matthæi Syri Græcus & Latinus non sit hoc loco optimè de hac nostra fidei parte promeritus. Si enim dixisset, σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ (ita enim scribit autor) Et tu es Petra, & super hanc petram, res fuisset multò clarior, nunc autem, cùm priori loco* Πέτρος *Petrum, posteriori petram posuerit, videntur propter mutatam vocem res etiam permutata, cùm Christus, qui Syriacè procul dubio loquebatur, dixerit,* ואנת הו כאפא ועל הדא כאפא, *id est, Tu es Petra, (πέτρος Atticè) & super hanc petram &c. Quòd si nostro placuisset Interpreti, multum detraxisset obscuritatis.*

5. Nomen *petræ*, quam Christus denotat per pronomen relativum *hanc*, latet in voce *Petrus*, ut sit sensus ejusmodi. Tibi impositum est nomen Petrus à me salutis petra derivatū & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Simile exemplum extat Joh. 8. v. 44. *Diabolus est mendax & pater mendacii.* Potest etiam pronomen *hanc* δεικτικῶς accipi, ut ad Christi loquentis personam referatur. Similia exempla occurrunt Joh. 2. v. 19. cap. 6. v. 49. & 50. Atque hæc de Bellarmini argumento dicta sint.

Gretserus urget, *Petrum optimo jure per petram & fundamentum intelligi, Matthei 16. cùm Ephes. 2. v. 20. Propheta & Apostoli dicantur Ecclesiæ fundamentum.*

Resp. 1. Lombardus in illum locum sic commentatur. *Super fundamentū Prophetarum & Apostolorum, id est, super Christum, qui est fundamentum, præter quod nemo potest aliud ponere. Vel, super fundamentum, id est, doctrinā Apostolorū & Prophetarum, id est, super Novum Testam. & Vetus.*

2. Thomas de Vio Card. Cajetanus in h. l. *Metaphoricus est sermo. Et quod dicit, Super fundamentum Apostolorū & Prophetarum, intellige formaliter, h. e. super Christū, seu Deum, quatenus est fundamentū Apostolorū & Prophetarū. Verè enim nō sumus fundati super Christum immediatè, sed quatenus ipse sustentat Apostolos & Prophetas, h. e. mediantib. Apostolis & Prophetis, mediante doctrinâ ministratâ per Apostolos & Prophetas.*

3. Gagnæus in h. l. *Super fundamentum Prophetarū & Apostolorum, i. e. fidem à Prophetis prædictā & ab Apostolis prædicatam.*

4. Consentit Glossa interlinearis & Lyranus.

5. Vasquetz in 2. 2. Disp. 210. c. 7. *Non Apostolos & Prophetas intelligit, sed fidem illorum, ab eis scil. prædicatā & annunciatam.*

6. Guillaudus in cap. 2. Eph. *Super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, i. e.*

quo Apostoli & Prophetæ & Sancti quilibet, cujuscunque ordinis illi fuerint, nituntur, quod Christus est.

7. Bellarminus ipse, lib. 1. de Roman. Pont. cap. 11. §. Altero. *Apostoli & Prophetæ dicuntur fundamenta Ecclesiæ, ratione doctrinæ à Deo revelatæ, siquidem fides Ecclesiæ nititur revelatione, quam habuerunt à Deo Apostoli & Prophetæ. Nec enim semper revelantur Ecclesiæ novi articuli, sed in ea doctrina Ecclesia acquiescit, quam Apostoli & Prophetæ à Domino didicerunt, & prædicatione vel literis ad posteros mandaverunt. Atque hac ratione superædificamur, ut ait Apostolus Ephes. 2. supra fundamentum Apostolorum & Prophetarum.*

Idem Gretserus urget locum Apoc. 21. ubi Johannes describit *fundamenta duodecim in ædificio Ecclesiæ* & explicat, *per fundamenta Apostolos designari.*

Resp. Lyranus in h. l. sic commentatur. *Dicuntur nomina Apostolorum in ipsis fundamentis scripta, quia primò publicârunt fidem Christi prædicando & pro ipsa moriendo.* (Quòd ergo *Apostolorum nomina* dicuntur *inscripta duodecim fundamentis Ecclesiæ,* id intelligendum de ipsa doctrina, in qua Apostoli strenuè laborârunt. Solent enim in ædificiorum molibus & maximis operibus inscribi architectorum nomina.)

Secundò, inquit Bellarmin. d. l. *Licèt Christus possit dici petra, tamen hoc loco non est vocatus petra à Petro confitente, sed Christus Filius Dei vivi, debet autem referri illud* hanc *ad eum, qui nominatus est petra, non ad eum, qui non est appellatus hoc nominè.*

Resp. Quamvis Petrus κατὰ ῥητὸν Christū non vocaverat *petram*, tamen reipsâ eum confessus erat pro petra Ecclesiæ.

Johan. Ferus in cap. 16. Matth. *Vide, quàm magna Petrus paucis his verbis de Christo profitetur, nempe eum esse hominem, nec qualemcunque, sed semen illud Abrahæ promissum! Deinde eum esse Regem & Sacerdotem, nec qualemcunque, sed talem, qui à peccato, Diabolo, mundo, morte suos asserere possit. Præterea ipsum esse unctum Spiritu sancto, non ad mensurā, sicut nos, sed in omni plenitudine, adeò ut ab eo omnes accipiamus. Demum ipsum esse Dei Filium & Deum, cui Pater omnia in manus dederit. En hæc est fides Petri, imò non tantùm Petri, sed & Pauli, aliorumq; Apostolorum, imò totius Ecclesiæ.*

Et postea. *Cùm Christus dicit, super petram ædificabo Ecclesiam meam, nihil aliud vult, quàm se Ecclesiam ædificaturum super firmum immobileq; fundamentum, contra quod nihil possint omnes Adversariorum insultus.* Ex hoc claret, *quòd Christus Ecclesiam suam non super Petrum aut quemcunq; alium hominem ædificavit. Nullus enim homo tam firmus & constans, qui non posset moveri, id quod etiam in Petro manifestè videmus. Alia igitur petra inquirenda est. Et quidem in Scriptura sacra ipse Christus frequenter lapis vel petra dicitur, ut apud Esaiam. Ponam in Sion lapidem angularem, probatum, electum. Et in Psalmo. Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, factus est in caput anguli. Et Petrus. Accedentes ad Christum lapidem vivum & vos tanquam lapides vivi superædificamini. Audis, quid Petrus dicat, nempe Christum lapidem esse, deinde vult & nos lapides esse, quod tunc fit, cùm superædificamur Christo. Superædificatur autem Christo, qui in Christum credit, non tantùm verbo, sed & opere, & innititur his, quæ Christus habet & potest. Petra igitur prima-*

primariò Christus est, cui tota Ecclesia superædificata est, juxta illud. Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus. Deinde, quia per veram fidem Christo conjungimur, ac sic quodammodo & nos petrascimus, si sic licet loqui, & ipsa igitur fides Christiana & veritas Evangelica firma & inconcussa petra illa est, super quam Christus ædificavit Ecclesiã. (Si per petram intelligitur confessio Petri, frustrà in præcedentibus desideratur aliquid præter personam Petri, cui pronomen relativum ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ accommodari possit.)

Tertiò inquit Bellarminus; *Si nomen petræ referretur ad Christum, quorsum dictum fuisset, Ego dico tibi, quia tu es Petrus? planè frustra, nisi id, quod sequitur, ad Petrum referatur.*

Resp. Joh. Ferus in h.l. *Non citra causam Petrum appellavit, qui prius Simon dicebatur. Legimus in Johanne, cùm Andreas Simonem fratrem suum adduxisset ad Christum, statim cùm primùm eum vidisset Christus, ait. Tu es Simon filius Johannis, tu vocaberis Cephas. Et primo statim conspectu prædixit, ipsum aliud nomen habiturũ, nec quodcunq;, sed tale nomen, quod saxum significet. Neq; tamen eo loco addidit rationẽ hujus appellationis, neq; uspiam in Evãgelio hactenus audivistis, cur dictus sit Petrus, nisi tantùm hoc loco. Cùm enim Petrus dixisset. Tu es Christus Filius Dei. Statim audivit, Tu es Petrus, quasi diceret. Hactenus dictus es Simon, & fuisti filius hominis, nunc filius Dei es & Petrus es, jam hoc nomine dignus es, jam verè saxum es, quia supra petram stas. Vides, Petrũ sic appellatum esse propter fidei confessionem. Hæc autẽ nominis mutatio etiam nos concernit. Sic enim prædictũ est de credentibus. Et vocabitur tibi nomen novũ &c. Solius Christi est, ut sit petra. Hoc autem novum nomen acquirit, qui supra hanc petram ædificatur, quemadmodũ in Petro vides.* (Simon igitur à petra dictus fuit Petrus, quia per fidẽ seipsum, per confessionẽ & prædicationem etiam alios super Christum veram petram ædificavit, sicut omnes credentes tanquam vivi lapides super Christũ ædificantur, 1. Pet. 2. v. 4. & 5. non autem, quia Ecclesia super ipsum ratione personæ & successorũ erat ædificãda. Certum est, confessionem *omnium discipulorum nomine* à Petro fuisse editam, Christus igitur revelat Petro consilium suum de ædificanda Ecclesia, quæ hanc cõfessionem ceu fundamentum sit constanter servatura: simul etiam exponit Petro, se ipsius ac reliquorũ Apostolorũ operâ in Ecclesiæ structurâ uti velle. Sicque de se tanquam Petro & fundamento Ecclesiæ occasione nominis Petri loqui incipit. Johan. 4. v. 13.)

Rayhingius adhuc Pontificius excipit, *Lutherum ipsummet Joh. 1. v. 42. vocem* πέτρος *reddere* ein Felsen.

Resp. Sicut vox Christ & appellativè & propriè accipi potest, ita & vox Felsen. Luth. in lib. quòd Papatus à Diabolo. Du sagest von allewegen / ich sey Messias / oder Christus des lebendigẽ Gottes Sohn / wolan / so sage ich dir widerumb / Du bist ein Christ / (oder Felsen) vnd auff den Christ (den Felsen) wil ich meine Kirche bawen.

Quartò, *si ad Christum referretur, non diceret Dominus, ædificabo, sed ædifico Ecclesiam meam, nam in se jam ædificaverat Apostolos & discipulos multos. Dicit autẽ ædificabo, quia nondũ constituerat Petrũ fundamentũ, sed post resurrectionẽ suã id futurus erat.*

 Resp.

Resp. Christus post hanc promissionem non desiit Ecclesiam *super se* ædificare, vel Ecclesiæ fundamentũ esse. Dicit autem in futuro, *ædificabo*, quia ut hactenùs fuerat fundamentum *Ecclesiæ ex Israëlitico populo præcipuè collectæ*, ita promittit se inposterùm fore fundamentũ *Ecclesiæ ex Judæis & gentibus*, Petri & reliquorũ Apostolorum ministerio *colligendæ*, Joh. 10. v. 16. c. 11. v. 52. c. 12. v. 32. Eph. 2. v. 20. &c. Sic Matth. 1. v. 21. *ipse salvum faciet populum suum à peccatis eorum*, & tamen jampridem eum salvum fecerat.

Corn. Jans. in Conc. Ev. cap. 114. *Christus describitur petra & lapis angularis, ut parietes duos cõjungeret, Judæos ac gentiles, conjunctosq́ retineret, ut Petrus docet 1. Ep. 2. v. 5.*

Maldonatus in cap. 21. Matth. *Christus angularis lapis dictus est, quia duo populi Judæi & gentiles in eo connectuntur.*

Staplet. in Antid. Act. 10. super verba. *In veritate comperi, quòd in omni gente, qui timet Deum, acceptus est ei. Dixitq́ Petrus, se jam comperisse ex facta sibi revelatione, non solos Judæos veluti personas singulariter electas, verùm etiam ex omni populo, sive Judæo, sive Græco, aliquos jam esse electos.*

Bellarminus ipse sic differit. *In se jam ædificaverat Apostolos & discipulos multos.* Quod addit, *Petrum nondum fuisse à Christo constitutum fundamentũ, sed post resurrectionem Christi demum futurum fuisse fundamentum*, in eo sibi contradicit. Disputaverat enim, *Petrum eo ipso fundamentum esse Ecclesiæ, quòd Petrus nominetur; Petrumq́ & petram idẽ notare.* Si autẽ eo ipso, quòd Petrus est, petra ac fundamentũ est, sequitur, eum *in præsenti*, non *in futuro* esse fundamentũ Ecclesiæ, quia Christus in præsenti loquitur. *Tu es Petrus.*

Quintò, *Fides absolutè sumta rectè quidem dicitur fundamentũ justificationis & omniũ virtutum. At Ecclesiæ propriè non est fundamentum fides. Debet enim ejusdẽ generis esse fundamentum & reliquum ædificium. Est autem Ecclesia hominum congregatio quasi lapidum vivorum 1. Petr. 2. debet ergo lapis, qui est fundamentum, esse etiam aliquis homo, non aliqua virtus.*

Resp. Fides consideratur hoc loco non *absolutè*, quatenùs est qualitas, sed *relativè*, quatenùs Christum verũ & unicũ Ecclesiæ fundamentum amplectitur, confitetur ac prædicat, quâ ratione est ὁμοούσιος inter Christũ verũ Deum & hominem; & inter credentes tanquã vivos lapides super petrã Christũ ædificatos.

Salmer. Disp. 6. in c. 2. Eph. *His in verbis, superædificati estis super fundamentum Prophetarum & Apostolorum, hic subesse sensus potest, ut Christus Dominus, sive fides ejus, quæ suo tempore fuit in Prophetis & deinde in Apostolis sit ipsum fundamentum Apostolorum & Prophetarum, idcircò singulari numero dixit fundamentum.*

Cajetanus in cap. 2. Eph. *Intellige per fundamẽtum formaliter Christum, quatenùs fundamentum Apostolorum & Prophetarum.*

Atq; hæc sunt Bellarmini argumenta, quibus primam assertionẽ suam stabilire nititur, apud alios occurrunt insuper alia, sed minoris momenti.

Primò, *Loquitur Christus de ædificatione per seipsum facienda. Ego, inquit, ædificabo. Deus autẽ super Christum ædificat, non Christus super seipsum. Ergo per petram hîc non intelligitur Christus, sed Petrus.* Stapleton. Controv. 3. de doctr. princ. ad concl. 4.

Resp. 1. Bellar. lib. 1. de R. P. c. 10. §. Nemo &c. disertè scribit. *Nemo dubitat quin Christus*

Christus sit petra & primum fundamentum Ecclesiæ, & quod etiam ex hoc loco id aliquo modo colligitur. (Si ergo Christus est *Petra & fundamentum Ecclesiæ*, utique Christus Ecclesiam ædificat super seipsum.)

2. Glossa in c. Ita Dominus dist. 19 *Per dictionem hanc, in verbis super hanc petram, non credo Dominũ aliud demonstrâsse, quàm hæc verba, quæ Petrus Domino respondit, cùm dixit. Tu es Filius Dei vivi, quia super illo articulo fidei fundata est Ecclesia. Ergo super seipsum fundavit Dominus Ecclesiam.*

Secundò. *Fidẽ & confessionẽ Petri esse Ecclesiæ fundamentum, semper intelligendũ est cum relatione ad Petrum confitentẽ. Idẽ enim est, super Petrum certâ fide & singulariter confitentem, & super certam & singularem Petri confessionẽ Ecclesiam esse ædificandam.* Gregor. de Valent. in Analysi lib. 7. cap. 5. §. Ut eodem modo.

Resp. Fides hîc consideranda est non *ratione subjecti*, sed *ratione objecti*. Quotquot enim exemplo Petri in Christũ credunt, ipsumq; confitentur, illi tanquã lapides vivi imẽdiatè super Christum, veram petrã, ædificãtur, ut patet exemplo eorũ, qui per alios Apostolos, quàm per Petrum ad Christum sunt conversi. Salmeron Disp. 3. in 1. Ep. Petri, Petrũ sic loquentẽ introducit. *Ego à Christo petra Petrus sum cognominatus, & nõ tantùm ego Petrus sum, sed & vos omnes Petri estis. Quẽadmodũ à Christo Rege, Sacerdote, Pastore atq; Doctore omnes fideles de regno ejus & Sacerdotio & Pastoratu atq; Doctoratu participãt.* Id. Disp. 6. in c. 2. Eph. *Est fides una tantùm hypostasis rerũ sperandarũ & in aliis quidem ædificiis nõ omnes lapides tangunt fundamẽtum, sed virtute tantùm, reipsâ autẽ alios lapides attingunt: tamẽ Christus ita est fundamẽtũ, ut omnes lapides eũ fide & amore attingant, etsi intermedio ministerio Apostolorũ & prædicantiũ & Sacramenta administrantiũ.*

Tertiò, *Patres omnes docent, super Petrum fundatam esse Ecclesiam.* Maldonat. in c. 16. Matth. *communiter etiã ab antiquissimis & omnibus Catholicis per petram hanc Petrus ipse intelligitur.* Jansenius in c. 16. Matth.

Resp. 1. Bellar. d. l. §. Quarta & c. fatetur, *multos ex Patribus per petrã nobiscum fidẽ & confessionẽ Petri intelligere*, ac disertè scribit, *idẽ esse super Petrũ & super fidẽ Petri ædificatam esse Ecclesiam, cùm ratione fidei indefectibilis Petrus sit petra Ecclesiæ firmissima.*

2. Erasmus in Annot. Matt. 16. *Cyprianus videtur accipere super Petrum fundatam esse Ecclesiam & c. nisi fortè sic excusandus est Cyprianus, quòd Petrum hîc non pro homine illo, sed pro typo accepit, quod propemodùm indicant, quæ sequuntur. Unus pro omnibus loquens & Ecclesiæ voce respondens ait. Domine, quò ibimus. Itaque Petrus saxeus solidam Ecclesiæ fidem repræsentat.*

Pamelius in Annot. ad Ep. 27. Cypriani, quæ est ad lapsos, agnoscit, Cyprianũ locum hunc Matth. 16. sic intellexisse, ut ad plures, quàm ad Petrum eum accommodaret, cùm omnibus Episcopis eum accomodet. Verba Cypriani sic habent. *Dominus noster, cujus præcepta metuere & observare debemus, Episcopi honorẽ & Ecclesiæ suæ rationem disponens, in Evangelio loquitur & dicit Petro. Ego tibi dico, quia tu es Petrus & super istam petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferorum non vincent eam, & tibi dabo claves regni cœlorum, & quæ ligaveris super terram, erunt ligata & in cœlis; & quæcunque solveris super terram, erunt soluta & in cœlis. Inde per temporum & successionum vices Episcoporum ordinatio*

& Ecclesiæ ratio decurrit, ut Ecclesia super Episcopos cõstituatur & omnis actus Ecclesiæ per eosdem præpositos gubernetur. Excipit quidem Pamelius, *eundem Cyprianũ alibi maximè Epist. 55. hunc locũ applicare* soli Petro. Illud si sic intelligat Pamelius, ut dicat, *Cyprianũ aliis in citando hoc loco solius Petri meminisse,* facilè assertionem illam concedimus. Sin hoc velit, *Cyprianũ asserere, verba illa Christi soli Petro convenire & præter eum nulli,* tum Cypriani menti & scopo adversatur.

3. Cornel. Jansenius in Conc. Evang. c. 64. recenset Augustini sententias negantis, *hunc locum de Petro esse accipiendũ, sed de Christo.* Ibidem affert Cyrillum & Theophylactum petram hanc *de fide & confessione* intelligentes.

4. Joh. Hoffmeisterus tom. 2. homiliar. p. 162. etiam nominat Cyrillum.

5. Maldonatus in h. l. non obscurè largitur, *Hilarium, Gregorium Nyssenũ, Chrysostomum, Cyrillum Alexandrinum & Augustinum de fide Petri hunc locum fuisse interpretatos.* (Patres ita Christum Ecclesiæ petram esse asserunt, ut Petrũ *ratione personæ* fundamentũ Ecclesiæ esse negent.)

Chrysostomus homil. 55. in Matth. *Super hanc petram, non dixit super Petrum, non enim super hominem, sed super fidem ædificavit Ecclesiam suam.*

Augustin. de Verb. Domini sec. Matthæum serm. 13. *Super hanc petram, quam confessus es, quam cognovisti dicens, Tu es Christus Filii Dei vivi, super hanc ædificabo Ecclesiam meam. Super me ædificabo te, non me super te.*

Hieronymus in Comm. 1. Cor. 3. *Hoc fundamentũ jecit Petrus, vel potiùs ipse Dominus. Cùm enim dixisset Petrus, Tu es Christus, dixit Dominus. Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Ne vos igitur denominate ab hominibus, Christus enim est fundamentum, ac si dicat. Non est aliud fundamentum, quàm petra illa, quam Petrus posuit in fundamentum, cùm diceret. Tu es Christus Filius Dei vivi.*

Anshelmus in c. 16. Matth. *Super hanc petrã ædificabo Ecclesiam, i. e. super me, quasi dicat, Es tu Petrus à me petra & tamen mihi reservetur fundamenti dignitas &c.*

Altera Bellarmini assertio est, *Ecclesiã ædificari super petram, nihil aliud esse, quàm Petro esse commissum regimen totius Ecclesiæ & præcipuè circa fidẽ. Petræ enim fundamentali hoc est proprium totum ædificium sustentare & regere,* lib. 1. de Pont. R. c. 11. Hanc suam assertionem non aliâ ratione probat, quàm trium Patrũ, videl. Chrysostomi hom. 55. in Matt. Ambrosii serm. 47. & Gregorii lib. 4. Epist. 32. testimoniis.

Resp. 1. Salmeron lib. 1. in Epist. Pauli part. 3. Disp. 6. Costerus in Enchir. cap. de Script. p. 63. & alii non nisi *ex unanimi Patrum consensu* infallibile argumentum peti posse docent. At trium duntaxat Patrum expositio nondum constituit unanimem omnium cõsensum, ut nihil dicam de eo, quòd Chrysostomus & Gregorius tale quid Petro tribuunt, quod cum omnibus Apostolis ipsi fuit comune, videl. *quòd Christus universo terrarum orbi eum Pastorem præfecerit & curam totius Ecclesiæ commiserit.*

2. Bellarmin. d. l. concedit, *omnes Apostolos fuisse Ecclesiæ fundamẽta,* Ps. 68. Eph. 2. Apoc. 21. *& quidem tribus modis. Uno modo, quia ipsi primi Ecclesias ubiq; fundârant, nec enim Petrus convertit ad fidem totum terrarum orbẽ, sed alias regiones Petrus, alias Jacobus,*

cobus, alias cæteri ad Christum adduxerunt, quomodo ex æquo Apostoli sint fundamenta, Apoc. 21. Altero modo dicuntur fundamenta Ecclesiæ Apostoli & Prophetæ, ratione doctrinæ à Deo revelatæ. Siquidē fides Ecclesiæ nititur revelatione, quam habuerunt à Deo Apostoli & Prophetæ. Atq; hac ratione superædificamur supra fundamentū Apostolorū & Prophetarum, Eph. 2. nec in his duobus major est Petrus cæteris, sed ut Hieronymus ait lib. 1. in Jovin. in omnes ex æquo Ecclesiæ fortitudo solidatur. Tertio modo dicuntur fundamenta Apostoli, ratione gubernationis. Omnes enim fuerunt capita, Rectores & Pastores Ecclesiæ universæ. (Quod Bellarm. addit, *reliquos Apostolos non eodē modo, quo Petrus fuit caput, Rector, & Pastor Ecclesiæ, fuisse capita, Rectores & Pastores, tùm illi habuerint summam atq; amplissimā potestatem, ut Apostoli seu Legati, Petrus autē ut Pastor ordinarius; deinde illi ita habuerint plenitudinē potestatis, ut tamē Petrus esset caput eorum & ab illo penderent, non è contrario*, in eo manifestè petit principium & contradicit non solùm verbis Christi Joh. 20. v. 21. & Apostoli 1. Cor. 12. v. 18. sed etiā sibiipsi, ut superiùs ostendimus. Si enim Apostoli omnes acceperunt summam potestatem, utiq; Petrus non accepit aliquā superiorem; si omnes Apostoli fuerunt Legati Christi, ergo nō penderunt à Petro tanquā capite; si omnes fuêre à Christo Ecclesiæ universæ Pastores cōstituti & ad docendū omnes gentes ablegati, ergo non fuêre extraordinarii, sed ordinarii Pastores. Si æqualem autoritatem & potestatem, imo plenitudinē potestatis habuerunt in populum Christianum, utiq; etiam Petrus ratione potestatis nō fuit ipsis major, sed tantùm ratione ordinis & honoris primus.)

Tertia Bellarmini assertio est, *Petrum esse illum, cui claves hoc loco à Christo promittuntur*, lib. 1. de R. P. cap. 12. Probat hoc ex serie textus.

Resp. Nemo nostrûm negat, Petro claves regni cœlorum esse datas, sed ut Petrus nomine reliquorū Apostolorum respōdit, ita quoq; in persona Petri *omnibus Apostolis*, imò *toti Ecclesiæ*, cujus confessionē Petrus protulerat, claves à Christo sunt datæ, id quod superiùs (lib. 1. p. 2. cap. 3. Arg. Adv. 1. ex N. T. petito) non solùm ex Jure Canonico & Lōbardo, sed etiam ex Johan. Fero, Maldonato & ipso Bellarmino demonstravimus. Aliud ergo est, promissionis actum dirigi ad solum Petrū, aliud rem promissam ad solū Petrum pertinere. Quis neget soli adolescenti à Christo dictum Matt. 19. v. 17. *Si vis ad vitā ingredi, serva mandata:* & tamen Pontificii generaliter inde concludunt, *oportere nos servari operum meritis*.

Concludimus ergo hoc modo. Petrus pro omnibus respōdit. Ergo etiam in ipsius persona omnibus Apostolis datæ sunt claves.

Gloss. interlin. Matth. 16. *Sciunt & Apostoli, sed Petrus respondet pro omnibus.*

Lyranus ibid. *Tanquam principalis inter alios pro se & pro aliis dedit responsum.*

Cornel. Jansen. ib. *Tanquam os Apostolorum pro omnibus respondet.*

Regerunt, 1. *Petrum respondisse ut caput & Principem reliquorum Apostolorū.* Atqui ipsimet Pontificii disputant, *in mercedem hujus egregiæ confessionis Petro Monarchicum primatum à Christo esse datum.* Ergo cùm nomine reliquorum responderet, nondum erat caput & Princeps reliquorum Apostolorum.

Regerunt ulteriùs, 2. cumprimis Barradius. *Petrum ex revelatione didicisse, quod respondebat, nō ex consultatione humana; nec scivisse, quid reliqui essent responsuri. Si enim scivisset aliorū mentē, aliquo modo id indicâsset, ut Joh. 6. Ad quē ibimus, nos credimus &c.*

Resp. Gerhard. Mercator in Harmonia ostendit, *id quod narratur Joh. 6. prius gestum esse, quàm quod Matt. 16.* Ut ergo ibi noverat Petrus aliorum mentem, ita quoque hoc loco eam non ignorabat.

Maldonatus in cap. 6. Joh. *Respondisse pro omnibus, & omnes sentiunt autores & ejus docent verba.*

Abulensis quæst. 60. *Potest dici, quòd cæteri Apostoli meruerunt credendo & premiū eis redditur: quia tamen solus hîc Petrus locutus est, respondet ei soli Christus, dirigendo verba ad eum. Et tamen verba, quæ Petro dantur pro hac fide, dantur etiam aliis, cùm eadem fides sit omnium.*

3. Bellarm. excipit, *reliquis Apostolis Joh. 20 non dari omnē potestatē clavium, sed tantùm potestatē ordinis ad remittenda peccata.* Atqui illud refragatur nō solùm expressis Christi verbis, quibus clavium istarū potestatem utrobiq; eodē modo explicat, sed etiā dictis illis Pontificiorū, quæ modò sunt citata. Ac probè notandum, quòd Bellarminus h. l. §. Alia, disertis verbis scribat, *Patres communiter locum Matt. 18. v. 18. exponere de potestate, nō solùm ordinis, sed & jurisdictionis.* Ergo pro nostra sententia militat consensus Patrum, quòd sc. omnib. Apostolis eædē claves *ordinis & jurisdictionis* sint datæ, unde etiam §. Dices, disertè scribit. *Non solùm potestatem ordinis per verba, Accipite Spiritū S. quorum remiseritis &c. sed etiā potestatem seu clavē jurisdictionis per verba, Sicut misit me Pater &c. reliquis Apostolis esse datam, ipsosq; verbis istis quasi Legatos & nomine Christi gubernatores Ecclesiæ constituttos esse.* Quid ergo fiet de Monarchica potestate soli Petro data? Subjicit Bellarminus. §. Ut autē &c. *Ut intelligeremus, summam hanc potestatē collatam Apostolis omnibus, ut Legatis, non ut Pastoribus ordinariis & cum quadā subjectione ad Petrum, ideò soli Petro dicitur Joh. 21. Pasce oves meas, quemadmodum soli illi dictum erat, Tibi dabo claves.* At quis non videt hac ratione principium peti, deseri hunc locum Matth. 16. quem aliàs in prima acie collocant & in loco Joh. 21. omne causæ robur constitui? Si Christus eandem potestatē jurisdictionis dedit reliquis Apostolis per verba Joh. 20. *Sicut misit me Pater*, quam Petro promisit in verbis Matt. 16. *Tibi dabo claves*, quod disertis verbis asserit Bellarm. lib. 4. de Rom. Pont. cap. 23. §. 2. utiq; non est major ac superior aliqua potestas Petro, quàm reliquis Apostolis data.

Quarta Bellarmini assertio est, *per claves intelligi plenam potestatem Ecclesiam gubernandi*, lib. 1. de R. P. cap. 13. Probat hoc, tum *ex metaphora clavium, per quas intelligitur principatus Ecclesiasticus*, Es. 22. & 9. Apoc. 4. tum *ex verbis annexis, Quodcunq; ligaveris. Nam in Scripturis ligare dicitur, qui præcipit Matt. 23. & qui punit Matt. 18. solvere verò dicitur, qui remittit peccata, qui liberat à pœna, qui dispensat in lege, in votis, in juramentis & similibus obligationibus. Cùm ergo dicitur Petro generaliter, Quodcunq; solveris &c. datur ei potestas præcipiendi, puniendi, dispensandi, remittendi, proinde sit judex & Princeps omnium, qui sunt in Ecclesia.*

Resp. 1. Bellarminus lib. 4. de R. Pont. cap. 23.

cap.23. §. Addit, sic scribit. *Cyrillus docet in Comment. Joh. 20 his verbis, sicut misit me Pater &c. Apostolos creatos esse totius orbis Doctores & ut intelligeremus in Apostolica autoritate contineri omnem potestatem Ecclesiasticam, ideò adjecisse Christum. Sicut misit me Pater, siquidem Pater misit Filium summâ potestate præditum. Cyprianus lib. de Unit. Eccles. Loquitur Dominus ad Petrum, Tibi dabo claves regni cœlorum, & eidẽ post resurrectionem suam dicit, pasce oves meas. Et quamvis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat & dicat, Sicut misit me Pater & ego mitto vos, tamen ut unitatem manifestaret, unam cathedram constituit. Ubi vides, idem dari Apostolis per illa verba, Ego mitto vos, quod Petro fuerat promissum per illud, tibi dabo claves & postea exhibitum per illud, Pasce oves meas. Constat autem per illa, tibi dabo claves & per illud, Pasce oves, intelligi jurisdictionem plenissimam etiam exteriorẽ.* (Contradicit Bellarminus his verbis Stapletono, qui in Relect. controvers. q. 1. art. 1. concl. 4. statuit, *verba illa, Et quæcunq; ligaveris &c. non esse expositionẽ præcedentium, Tibi dabo claves &c. sed rem planè distinctam iis promitti.* Quicquid verò sit de illa contradictione, nos ex concessis à Bellarmino concludimus hoc modo. Si per verba, *Tibi dabo claves &c.* Petro datur principatus Ecclesiasticus, h.e. principatus omnium, qui sunt in Ecclesia, consequens fuerit, per verba, *Sicut misit me Pater*, etiam reliquis Apostolis dari principatum omnium, qui sunt in Ecclesia, & per conseq. non solus Petrus erit Princeps omnium, qui sunt in Ecclesia, sed etiam reliqui Apostoli; nec ipsi soli cõpetet Monarchicus dominatus, sed omnibus Apostolis. Ratio consequentiæ est, quia ex concessione Bellarmini, *quod Petro promissum per illud, Tibi dabo claves, & datum per illud, Pasce oves meas, idẽ etiam reliquis Apostolis datũ per illud, Sicut misit me Pater, ita & ego mitto vos.*)

2. Idẽ Bellarminus h.l. §. Accedit &c. sic scribit. *Per claves intelligi principatum, ostẽdit communis consuetudo, etiam in rebus profanis. Quãdo enim urbes deduntur alicui Principi, offerunt ei claves in signum subjectionis, & ei, qui instituitur œconomus in domo, claves tradi solent.* (Ex illis sic colligimus. Christus dedit claves Petro, aut ut Principi, aut ut œconomo. Prius dici nequit, quia Christus Petro ministro nõ in signum subjectionis, sed sui principatus dedit claves. Manet ergo posterius, videl. quòd Petro datæ sint claves, ut œconomo. Jam verò nõ solus Petrus, sed etiam reliqui Apostoli *œconomi* fuêre à Christo cõstituti 1. Cor. 4. v. 1. Ergo etiã reliquis Apostolis claves Petro hic promissæ fuêre datæ. Præterea potestas œconomi non est Monarchica & absoluta, sed restricta. Petro nomine clavium data est potestas talis, qualis est œconomi. Ergo non Monarchica.)

3. Idem Bellarminus h.l. adducit dictũ Esaiæ cap. 22. de Sobna, *dabo clavẽ domus David super humerum ejus & aperiet, & non erit, qui claudet; & claudet, & non erit, qui aperiet*, & locũ Apoc. 3. *Hæc dicit Sanctus & verus, qui habet clavem David*, ut innuat, *Petro & successoribus ejus Pontificibus Romanis, tanquam Christi Vicariis, clavem ejusmodi Monarchicæ potestatis esse datam*, id quod manifestiùs indicat Maldonatus in cap. 16. Matth. *Hoc*, inquit, *sensu datæ sunt Petro claves; id est, suprema*

secun-

secundùm Christum in Ecclesia potestas, ut claudat & nemo aperiat, aperiat etiã & nemo claudat, i.e. ut quæ solverit, nemo ligare; quæ ligaverit, nemo solvere possit, unde potestas Rom. Pontificis ad reservandos, quos vocant casus, efficacissimè probatur. Sed ut hac vice prætermittamus, Sobnam non describi, ut *Præfectũ templi*, uti habet vulgata translatio, sed ut Oeconomũ domus regiæ, ut habet Hebraica veritas (jam verò non est eadem Natura, officium & ratio clavium Ecclesiasticarum, quæ est clavium domus regiæ) monemus illud, quòd Ribera in cap. 3. Apoc. agnoscit, *soli Christo hæc dicta Es. 22. & Apoc. 3. competere. Eliacim* (inquit) *figura Christi fuit. Habet ille clavem templi, quia Princeps est, aperit, i.e. si aperuerit, ut populus ingrediatur, nemo illi repugnare poterit & contrà: ita Christus habet clavem Ecclesiæ, quæ dicitur clavis David, i.e. domus ipsius David & in eam introëunt, quibus ipse aperit, i.e. quos ipse adducit per gratiam, & quibus ipse propter incredulitatem fores occludit, introire nõ poterunt. Idcirco ait Christus Joh. 10. Ego sum ostium &c. Si quis quærat, cur hæc nunc de Christo dicantur, legat quòd statim sequitur, Ecce dedi coram te ostium apertum, quod nemo potest claudere.* (Res ipsa etiam ostendit, nõ nisi de Christo hoc intelligi posse, quia si Pontifex *clave potestatis* utatur sine *clave scientiæ*, tunc Christus aperit, quod Pontifex claudit, unde dicunt, quòd ea, quæ Pontifex ligat in terris, esse ligata in cœlis, intelligendum sit cum hac limitatione, *clave non errante.*)

4. Idem Bellarminus h.l. §. Hîc apertè &c. sic scribit Es. 22. *per claves non intelligitur remissio peccatorum aut ministerium verbi, sed principatus Ecclesiasticus.* (Ex eo sic colligimus. Aut Matt. 16. nomine clavium idẽ intelligitur, quod Es. 22. aut aliud & diversum quid. Si prius, consequens erit, verbis hisce, *Tibi dabo claves*, Petro non esse datam potestatem remittendi peccata, nec ministeriũ verbi, sed principatum Ecclesiasticũ, cujus contrarium scribit Bellarm. in c. præced. 12. §. Verùm hæc doctrina. *Inauditum est*, inquit, *in Ecclesia esse alias claves, quàm ordinis & jurisdictionis. Et planus sensus illorũ verborum, Tibi dabo claves, & quodcunq; solveris &c. iste est, ut primò promittatur autoritas seu potestas designata per claves, deinde & actiones seu officiũ explicetur per illa vocabula solvere & ligare, ita ut omninò sit idẽ solvere & aperire, claudere & ligare. Expressit verò Dominus clavium actiones per solvere & ligare, non per claudere & aperire, ut intelligeremus, esse omnes istas metaphoricas locutiones, & tum demum cœlum hominibus aperiri, cùm homines solvuntur à peccatis, quæ ingressum in cœlum prohibebant.* Si posterius, consequens fuerit, locum Es. 22 non esse huic loco Matth. 16. parallelum.)

5. Voculæ *Quodcunq;* in cap. 16. Matt. v. 18. nõ potest esse vis major, quàm ejus, quæ legitur Matt. 18. v. 18. *Quæcunq; alligaveritis.* Non solùm enim *Syrus Interpres*, sed etiam *Lovanienses Theologi* eâdem voce reddiderunt. Jam verò non solùm Patres utrumq; locum applicant omnibus Episcopis, sed etiam ipsimet Pontificii agnoscunt, posteriorẽ non tam latè patere, ut significet summum judicium omnium controversiarũ & Monarchicã in universam Ecclesiam potestatẽ. Ergo etiã ex priore loco eadẽ probari nequit.

6. Per *claves* intelligi *potestatem ligandi & solvendi omnibus Apostolis communẽ*, non autem

autem *Monarchicam quandam soli Petro concessam*, docent Scholastici. Biel in 4. sent. dist. 18. q. 1. *Sic describitur clavis spiritualis, est potestas judicandi, i. e. ligandi & solvendi, quâ dignos recipere & indignos excludere debet à regno Dei.*

Johannes de Turrecremata in Suma de Ecclesia lib. 1. cap. 93. conclus. 8. *Convenienter Clavis definitur, cùm dicitur. Clavis est potestas ligandi & solvendi; quâ Ecclesiasticus judex dignos recipere & indignos excludere debet à regno.* Eodem modo definiunt claves Ecclesiasticas Durandus in 4. sent. dist. 18. q. 1. Altensteig in Lexico Theologico.

Hosius Cardinalis in Confessione Petricoviensi cap. 47. *Ipsa ligandi solvendiq; potestas Sacerdotibus à Christo data est, quæ clavium nomine appellatur.* Similia occurrunt apud Maldonatum, Jansenium, Franciscum Lucam &c.

Joh. Ferus in cap. 16. Matth. *In futurum pollicetur, scilicet se daturum claves, non hoc loco dedit. Quæramus igitur, ubi ipsas claves dedit in præsenti, & non occurrit alius locus, nisi is, qui in Johanne. Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittentur eis; quorum retinueritis, erunt retenta. Claves igitur regni cœlorum sunt potestas remittendi & retinendi peccata, id quod etiam ex hoc loco probatur.*

2. Argum. Joh. 21. v. 17. Christus dicit Petro, *Pasce oves meas*, ubi Bellarminus tria sibi demonstranda sumit, Primò, *soli Petro dictum esse, Pasce oves meas*; deinde, *verbo illo pasce, ei traditam esse summam Ecclesiasticam potestatem*, postremò, *illis vocibus, oves meas, universam Christi Ecclesiam esse designatam*, lib. 1. de Rom. Pont. cap. 14. 15. & 16.

Resp. De hoc dicto Christi itidem actum fuit superiùs lib. 1. part. 2. cap. 2. Arg. 3. ubi ex ipsis Pontificiis Scriptoribus demonstravimus, nec ex verbo *pascendi*, nec *ex trina mãdati repetitione*, nec *ex ovium & agnorum distinctione* Monarchicum aliquẽ primatũ exsculpi posse. Hoc loco expedemus, quâ ratione eum ex his Christi verbis stabilire conentur.

Primò, *Cùm is plus amat, cui dicitur, pasce oves, constat, traditam esse Petro ampliorem potestatem propter majorem ejus amorem.* Sanderus lib. 6. de vis. Monarch. c. 4.

Resp. 1. Thomas in h. l. *Antequam negaret Petrus, superbivit contra cæteros Apostolos, dicens, Etsi omnes scandalizati fuerint, ego in te nunquam scandalizabor. Itẽ contra Dominum, quòd Domino dicente, Ter me negabis, ille subdit. Si oportuerit me mori tecũ, non te negabo. Sed modò de propriis viribus victus non audet confiteri suum amorem, nisi sub testimonio & protestatione Domini. In quo instruimur, quia non debemus nos aliis præponere, sed alios nobis.* (Ergo non constat ex verbis Petri, quòd plus amaverit Christum, quàm reliqui.)

2. Gregor. de Valent. in Anal. lib. 7. c. 8. *Quia Petrus ante passionem superbè responderat, se omnibus præferens. Licèt, inquit, omnes scandalizati fuerint, ego nunquã scandalizabor, jam interrogatus, an diligeret Dominum plus aliis, non se prefert cæteris, sed judiciũ sui Domino defert, dicens. Tu scis &c.*

3. Emanuel à Sa in Schol. Johan. 21. ex Augustino. *Non addidit Petrus, plus his, quia cor aliorum videre non poterat.*

4. Maldonatus in eund. loc. *Cùm Petrus Domino quærenti, diligis me plusquam hi, respondet, Etiã Domine, tu scis, quia amo te, notant Theodoretus, Chrysostom. Theophylactus*

& Bernhardus, nō ausum respondere Petrum, se plus Christū, quàm alios amare, sed eum moderatiùs dicere; se quidē eum amare, ipsumq; quē nihil lateret, Dominum proferre testē, factum sc. cautiorem post negationē. Cùm enim antea dixisset, se animā pro Christo positurū, paulò pòst Christum negavit, cujus nunc memor temeritatis nihil nunc audet magnum de se polliceri, sed rem omnem ad Christi judicium referre, quòd falli non possit. In quā sententiā eleganter admodùm Augustinus tract. 123. in Joh. Hunc invenit exitū ille negator & amator, præsumendo elatus, negando prostratus, flendo purgatus, confitendo probatus, patiendo coronatus. (Discedit quidem Maldonatus ab hac Patrum sententia, & ex particula Ναί. *Etiam,* colligit, *Petrum non obscurè significâsse, se plus cæteris Dominum diligere.* Sed particula illa non confirmat, quòd Petrus plus cæteris Christum diligat, quia in responsione πλεῖον τούτων *plus illis* omittitur, sed quòd Petrus verè & ex animo Christum diligat.)

Secundò. *Nullus alius Apostolorum nomen Pastoris accepit.* Sanderus d. l.

Resp. De nomine frustra quæritur, quando de re constat. 1. Bellarminus lib. 1. de P. R. cap. 11. § Tertio modo. *Omnes Apostoli fuerunt capita, Rectores & Pastores Ecclesiæ universæ.* (Cū quo parū congruit, quòd in hoc cap. 14. § 10. scribit, *Soli Petro commissam esse generalem potestatem totum gregem Christi pascendi.* Si enim omnes Apostoli fuêre Pastores universæ Ecclesiæ, utiq; omnibus à Christo commissa est potestas pascendi totum gregē Dominicum, aliàs sequetur, ipsos absque Christi mandato Pastoratum universæ Ecclesiæ sibi arrogâsse.)

2. Toletus in cap. 20. Joh. *Christus cùm dicit, Joh. 20. Sicut misit me Pater, ita & ego mitto vos, significat, se summum Pastorem alios Apostolos Pastores fecisse.*

3. Episcopos esse Apostolorum successores, frequens est apud Pontificios pronunciatum. Aut ergo Episcopi non sunt Pastores, aut Apostoli etiam Pastores erunt habendi. (Rectè igitur August. de agone Christiano cap. 30. & Chrysostom. lib. 2. de Sacerd. *Non quia soli Petro dicit, pasce oves meas, reliquis non dicit.*)

Tertiò. Paulò pòst in eodem cap. v. 19. *Petrus videns discipulum, quem diligebat Jesus, sequentem dicit. Hic autem quid? Nunquam Petrus interrogâsset, quid Johannes acturus esset, si intellexisset dictum omnibus, pasce oves, neq; Dominus dixisset, quid ad te? tu me sequere, sed dixisset, idem faciet quod tu.* Bellarm. lib. 1. de Pont. cap. 14.

Resp. Non tam quærit quid Johannes *acturus,* quàm quid *passurus.* 1. Thomas in h. l. *Quasi dicat. Ego sequor te in passione, sed hic nunquid morietur?*

Gloss. ordin. *Quia audierat Petrus, se crucifigendum, voluit etiam fratris cognoscere exitum.*

Guillaudus ibid. *Sciens Petrus de morte sua, interrogat Christum, an Johannē mortis suæ comitem haberet. Quasi diceret, quo exitu Johannes mihi carissimus vitam hanc clausurus est? Extendam solus manus, cingar solus, ducar solus, quomodo?* Similia occurrunt apud Carthusianum, Gorranum, Cajetanum, Toletum, Maldonatum, Saa &c. (Non ergo quærit Petrus, quid acturus esset Johannes, quove munere functurus, an ipse etiam pasturus oves, sed quomodo excessurus è vita.)

2. Maldonatus in cap. 21. Joh. *Patres aliqui dicunt, Petrum voluisse à Johanne separari,*

rari, sed optâsse, ut Johannes etiam Christum sequeretur, id est, cum ille moreretur. Responsio Christi haud obscurè indicat, Petrum genus quoddam beneficii ac privilegii esse existimâsse, quòd Johannes violentam cùm eo non subiret mortem. Adhuc Petrus non Spiritu sancto firmatus & in novum mutatus hominem, ut homo loquebatur. Credo ego, Petrum duabus contrariis rationibus in eam impulsum fuisse dubitationem, unâ ex parte cùm sciret, quamoperè Christus Johannem diligeret, persuadere sibi non poterat, Christum concessurum, ut Johannes mortem violenter subiret, alterâ verò ex parte, cùm eum sequentem videret, conjiciebat eum pro Christo moriturum. In hanc ancipitem cogitationem adductus quæstionem Christo proponit, ille autem quid? Christus respondet, Quid ad te?

3. Salmeron tom. 11. tract. 31. pag. 252. *Sensus est, Num & ipse te quoque sequetur? num eâdem nobiscum viâ ingredietur? num morte crucis cursum suum consummabit? Siquidem intellexerat Petrus, quid Dominus monuisset illis verbis, sequere me, quemadmodum Chrysostomus, Euthymiusq́ interpretantur. Et Cyrillus exponit. Hic autem quid? id est, Quis vitæ illi terminus imminet? Ratio quoq; contextus idipsum indicat, quia respondet, sic illum velle manere, donec veniat. Estq́ planus sensus. Cur non das amico, quod mihi, ut scil. sit Martyr & crucis morte te clarificet?*

Quartò. *Petrus ex officio pastoratus sibi commissi quærit. Hic autem quid? curam accipiens Johannis tanquam oviculæ pretiosissimæ & sibi carissimæ.* Salm. d. l.

Resp. Salmeron ipse de hac quæstionis causa dubitat. Sic enim scribit. *Aut fecit hoc ex officio pastoratus sibi commissi, aut ex causa, quam acutè vidit Ambrosius lib. 10. in Luc. ita scribens. Post tentationem præsumtionis suæ Petrus jam non audet voluntatis perseverantiam polliceri, sed quasi ad solatium sui consortium quærit alterius. Aut fortè ex ingenti amore, quo peculiariter Johannem diligebat, atq; ejus exitum & fatum non minùs, quàm suum solicitè curabat. Quanquam fieri potuit, ut aliquid fuerit humanæ autoritatis, quæ interdū magnis & sapientibus obrepit viris &c. Permisit Dominus Petrum in hanc interrogationē incidere, ut occasionē captaret inutiles & curiosas nostras quæstiones, quibus plus operæ & tēporis, quàm par sit, impēdimus, reprehendi.* (Christus Petro respondet, *quid ad te?* Quòd si ergò Petrus ex opinione primatus Monarchici de futuro Johannis statu quæsivit, utiq; Christus hac reprehensione illam opinionem Petri fortiter repressit.)

Quintò. *Christus in præsenti dicit, pasce, non in futuro Pascas. At illo tempore nullæ aliæ erant oves, nisi Apostoli ac nonnulli alii discipuli. Inprimis igitur Apostolorum cura & gubernatio Petro commissa est.* Bozius lib. 18. de Not. Eccles. cap. 1.

Resp. Si erant nonnulli alii discipuli, ut Bozius concedit, non potest concludi nomine ovium *ipsos Apostolos* Petro pascendos & regendos committi. Si per hæc verba, *Pasce oves meas*, Christus Petrum *totius Ecclesiæ Pastorem* constituit, ut omnes Pontificii asserunt, utique etiam præceptū illud, *pasce*, non tantùm *præsentis*, sed etiam *futuri* temporis significationem includit. *Si omnes Apostoli fuêre universæ Ecclesiæ Pastores*, ut dicit Bellarmin. lib. 1. de Pontif. Rom. cap. 11. *ac idem datum reliquis Apostolis per illa verba, Sicut me misit Pater, quod Petro datum*

per hæc verba, *Pasce oves meas*, ut scribit idem lib. 4. de Rom. Pont. cap. 23. quâ veritatis specie dici potest, quòd reliqui Apostoli, ut oves, Petro pascendi & regendi fuerint dati? (Si verbum *pasce* non potest respicere futurum tempus, etiam verba *docete & baptizate* Matth. 28. non poterunt futurum tempus respicere.)

Arg. 3. *Luc. 22. v. 31. dicit Christus ad Petrum. Ego rogavi pro te, ne deficiat fides tua. Tu autem cõversus confirma fratres tuos. Hoc Sole clarius facit pro autoritate Petri super alios*, inquit Roffensis art. 25. adv. Luth. *Ex hoc loco Petri primatus probatur*, inquit Bellarm. lib. 4. de R. P. cap. 3. *Est locus valdè illustris, quo Catholici principatum Petri probare consueverunt*, inquit Gregorius de Valent. in Analysi lib. 7. cap. 3.

Resp. De hoc dicto itidem egimus superiùs lib. 1. part. 2. cap. 2. Argum. 1. ubi ostendimus, *infallibilitatem Rom. Pont.* ex eo evinci non posse, hoc loco expendendum restat, quomodo primatum Petri ex eo probent.

Primò, *Christus pro Petro singulariter orans clarissimè ostendit, Petrum fore Principem & caput fratrum*, inquit Bellarminus lib. 1. de R. P. cap. 20. *Dominus, dum singulariter Petro loquitur, ac pro illo se peculiariter rogâsse dicit, satis indicat, hunc futurum reliquorum caput*, Cornel. Jansen. in Concord. Evang. Similia occurrunt apud Salmeronem tom. 9. tract. 46. Stapletonum in Antidot. Luc. 22. & de princip. lib. 6. cap. 8.

Resp. 1. Clemens Romanus Constitut. lib. 7. cap. 5. οὗτος ἐρεῖ καὶ νῦν, ὡς καὶ πάλαι συνηθροισμένων ἡμῶν, ὅτι ἐδεήθην, ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις ἡμῶν. *Ipse dicet, etiã nunc, quomodo olim, cùm cõgregati essemus, Rogavi, ne deficiat fides vestra.* (Ergo Christus nõ solùm pro Petro, sed etiã pro reliquis Apostolis rogavit.)

2. Ex Salmerone Disp. 24. in c. 2. Galat. §. Ad quartum. *Magnâ cum ratione putandum est, Apostolos omnes non solùm deficere non potuisse, sed nec errare in fide.* (Utiq; ergo non solùm Petro, sed etiã reliquis Apostolis Christus precibus suis hoc impetravit, ut in fide non deficerêt, Joh. 17. v. 20. & seqq. Commune erat omnibus periculum, *Satanas expetivit, ut cribraret vos.* Ergo etiam remedium non erat Petri proprium, sed omnibus commune. *Rogavi pro te, ne deficiat fides tua.* Quòd singulariter & præcipuè oravit pro Petro, non arguit Monarchicam Petri eminentiam, sed gravius & imminens periculum & graviorem lapsum.)

3. Ex Maldonato in cap. 22. Luc. *Non dubium, quin ad futuram Petri negationem Christus alludat, sed longiùs etiam respexit, non solùm ad eas tentationes, quas Petrus cæteriq; Apostoli ipsi per se viventes, sed ad eas etiam, quas eorum successores, id est, Ecclesia unquam subituri essent.* (Si in verbis, *Rogavi pro te*, Christus respexit etiam ad aliorũm Apostolorum tentationes, utique non ad solum Petrum.)

4. Bellarminus lib. 4. de Rom. Pont. cap. 3. §. Altera. *Certum est, Dominum saltem mediatè orâsse hoc loco etiam pro aliis Apostolis. Nam ideò præmisit tanquam orationis causam, Satan expetivit, ut cribraret vos, & postea subjunxit, tanquã effectum, Tu conversus confirma.* (At si Christus nõ solùm Joh. 17. sed etiam hoc loco *saltem mediatè* pro aliis Apostolis rogavit, utiq; ex eo, quòd pro Petro peculiariter rogavit, non potest Monarchicus ejus dominatus probari.)

Secun-

Secundò, *Confirmare fratres convenit homini, ut est caput, & Princeps aliorum,* Bellarm.lib.4.de R.P.c.3. *Confirmatio spectat ad eũ, qui majoris munere fungitur. Ergo Petro hîc primatus datur.* Salmeron in h.l.

Resp. 1. Thomas Aquinas in Catena: *Quasi dicat, inquit Beda, sicut ego tuam fidem, ne deficiat, orando protexi, ita tu fratres, ne desperent, confortare memento. Hoc intelligendum est, inquit Theophylactus, non solùm de Apostolis, qui tunc erant, ut roborentur à Petro, sed de omnibus, qui usq; ad finem mundi futuri sunt, fidelibus, ne aliquis credentium diffidat, videns eum, qui cùm esset Apostolus, abnegavit, ac iterùm per pœnitentiã obtinuit prærogativam,* (Apostolatus) *ut esset antistes totius mundi.*

Glossa interlin. ad h.l. *Sicut ego orando pro te, protexi, ne deficeres, sic tu infirmiores fratres exemplo tuæ pœnitentiæ conforta, ne de venia desperent.*

Gloss.ordin.in expos.morali addit rationem. *Nam illi, qui consecuti sunt à Deo donum misericordiæ, debent, quantùm possunt, in bono cæteros roborare.*

2. Benedictus Arias Montanus in h.l. *Tu conversus confirma fratres, quasi dixerit. Alii tentabuntur; tu autem gravissimè. Ego igitur oravi pro te. Tu itaque conversus ad me oratione & exemplo confirma fratres tuos. Ita demum fiet, ut Satanæ studium irritum evadat, cùm ille te graviter ad ruinam compulerit, fratrum tuorum confirmationem esse, viderit.*

Salmero in h.l. *Qui considerat, Apostolum tam turpiter Christum abnegâsse, atque illum per pœnitentiam à Domino fuisse non tantùm ad amicitiam admissum, sed etiam ad primatum Ecclesiæ regendæ receptum, magnoperè peccatores omnes futuros usque ad seculi consummationem confirmat, ut nullus desperationis barathro demergatur.* (At hoc genus confirmationis procul abest à dominatu Monarchico.)

3. Emanuel à Saa in h.l. *Sicut ego orando te protexi, inquit Glossa interlinearis, ne deficeres: sic tu infirmiores fratres exemplo tuæ pœnitentiæ conforta, ne à venia desperent.* (Ergo exemplo Petrus confirmare debebat fratres. Itemque informatione & oratione, non autem Monarchico dominio. Ne quis verò dicat, hæc esse subordinata, observetur)

4. Quòd Lucas Brugensis ad h.l. sic annotet. *Mandat Christus Petro officium non dominandi, sed confirmandi in bono fidei, spei & caritatis.* (1. Thess.3. v.2. dicit Apostolus, *se misisse Timotheum ad confirmandos Thessalonicenses,* nec tamen propterea Monarchicus primatus Timotheo tribuendus. Act.15. v.ult. Roman.1. v.11. Paulo tribuitur *confirmatio Ecclesiarum,* nec tamen propterea dominatus Monarchicus ei tribuitur. Angelo Ecclesiæ Sardicensis dicitur Apocal.3. v.2. *Confirma cætera,* nec tamen in Ecclesia Sardicensi, sed Romana Principem & caput Ecclesiæ tunc quærendum fuisse docent Pontificii.)

4. *Ad primatus Petri confirmationem singulares variasq; Petri prærogativas afferunt.* Roffensis in confutatione articuli 25. Luther. cùm promitteret, *se ostensurum, quòd summus Pontifex & totius Ecclesiæ caput fuerit Petrus,* primò, *ex Scripturis,* deinde *ex Patribus; Age,* inquit, *primùm ex Petri prærogativis, quæ non paucæ sunt; istud ostendamus:* Similia occurrunt apud Bellarm.lib.1.de Rom.Pont.cap.17. §.1. *Prærogativæ illæ luce clariùs singularem*

Petri majestatem nobis demonstrat, inquit Lindan.lib.4.Panopl. cap.51.

Prima prærogativa est, *mutatio nominis*, Joh.1. *Vocaberis Cepha.*

Resp. 1. Arias Montanus in cap. 3. Marc. *Dominus Johannis & Jacobi nomina mutabat, quos vocabat Bonaerges.*

2. Bellarm.d.l. *Christus imposuit nomen filiis Zebedæi Bonaerges.*

(Excipit quidem, 1. *fuisse illud potiùs cognomen, quàm nomen.* At de Petri nomine idem dici potest. Act.10.v.5. *Accersi Simonem, qui cognominatur Petrus.* Idem confirmant omnia Scripturæ dicta, in quibus hic Apostolus vocatur *Simon Petrus* utroque nomine conjuncto.

Salmeron in Comm.2.Pet.1. *Non contentus fuit dicere Simon, quod est nomen proprium, sed addidit Petrus nomen à Christo impositum.* Hoc congruit verbis Christi. *Tu es Simon, filius Jona: tu vocaberis Petrus.*

Joh. Ferus in cap.16. Matth. *Initio vocatur Simon, additur deinde à Christo cognomen Petrus.*

Quid quod *Saulo* in conversione nomen *Pauli* datum, quo inposterùm semper fuit appellatus, quá de re Chrysostomus in c.1.Rom. sic scribit. *Quam ob causam mutavit ei nomen Deus, &, Saulus qui esset, Paulum nominavit? ut ne hac quidē parte reliquis Apostolis inferior esset, imò quod habuit eximium Princeps ille discipulorum, hoc ipsum obtineret, majorisq; necessitudinis argumentum sumeret.*

2. *Excipit, fuisse Petro tale nomē datū, quod Syriacè petram, Græcè verò caput significat.*

Resp. De nomine *Petri* sic scribit Joh. Ferus in c.16. Matt. *Petrus es, quia supra petram stas. Vides, Petrum sic appellatū esse pro-pter fidei confessionē. Hæc autem mutatio nominis etiā nos concernit. Sic enim prædictum de credentibus. Et vocabitur tibi nomen novum.* (Petrus ergo à petra denominatur, non quia super ipsum tanquam petram Ecclesia ædificanda, sed quia verâ fide super petram se ædificaverat, quod cùm omnibus credentibus sit cum Petro commune, ideò & ipsi vocantur *lapides vivi*, 1.Petr.2.v.5.)

De nomine *capitis* sic scribit Laur. Valla in Declam. de donat. Constāt. *Quasi verò hoc vocabulū Cepha Græcū sit* ἀπὸ τῆς κεφαλῆς.

Cajetanus in cap.1.Joh. *Ut Evangelista huic errori occurreret, de industria interpretationem apposuit. Cephas ait, quod interpretatur Petrus, non caput.*

Joh. Ferus in cap.1. Joh. *Ridiculum est, quòd quidā per Cephas caput interpretantur.*

Pintus in cap.1.Dan. *Non solùm Petrus, sed etiam unus ex LXXII. discipulis fuit Cephas appellatus, quæ non est vox Græca, sed Chaldaica, ut Hieronymus observat.*

3. *Excipit, Petrum deinceps ferè semper vocari Petrum.*

Resp. Nec Joh.21.v.15. ubi Petro primatum à Christo collatum fingunt, nec Act.15.v.13. ubi Petrum Monarchicam suam potestatem exercuisse asserunt, vocatur Petrus, sed Simon)

3. Salmer. tom.4.part.1.tr.17. *Ejusmodi nominis mutatione signata est nova vita & novus ac primus filius Christi, qui olim erat filius Jona, ut sit typus aliorum lapidum, qui si naturaliter non repugnant veritati, Dominus intuetur eos oculo misericordiæ, Naturā imperfectam ac debilem fide confirmatam reddens.* (At hoc mysterium nihil habet commune cum primatu Monarchico.)

4. Gorranus in c.10. Matth. *Mutatur filio Jonæ nomen, in signum spiritualis mutationis*

tionis, quia qui preficitur, debet mutari in virum alterũ, ut legitur de Saul 1. Reg. 9. (Neq; hæc mutati nominis ratio quidquã cõmune habet cũ primatu Monarchico.)

Secunda prærogativa est, *quòd cùm ab Evangelistis nominantur Apostoli, vel omnes, vel aliqui, semper primo loco ponitur Petrus.* Matth. 10. Marc. 3. Luc. 6. Act. 1. Bellarm. lib. 1. de R. P. cap. 18.

Resp. 1. Erasm. in annot. Matt. 10. p. 38. *Indicat D. Hieronymus, non eodẽ ordine recenseri Apostolos ab aliis Evangelistis, quo à Matthæo, ne quis ob hoc omniũ primũ faciat Petrũ, quòd hîc primo loco ponitur. Nã cæteri primum locũ tribuunt Matthæo, proximum Thomæ. Et Hieron. existimat, ejus esse ordinẽ & merita singulorum Apostolorũ distribuere, qui illos delegit, innuens, ut videtur, autoritatem omnib. Apostolis parẽ fuisse, quod ad Apostolici muneris functionẽ attinet.* (Petrus ergo vocatur *primus Apostolorũ*, nõ quasi Princeps & Dominus reliquorum esset, sed cùm Evangelista numeraturus esset Apostolos, *primus*, inquit, *Simon, qui dicitur Petrus*, primus videl. in ordine Apostolorũ, ut Augustino serm 13. de Verb. Dom. placet, & quia fuit unus ex πρωτοκλήτοις, ut scribit Theophyl. in c. 10. Matth. & quia Christo præ cæteris amantissimus, quemadmodum Judas filius Patriarchæ Jacobi in Bibliis Latinis vocatur *primus inter fratres*, cùm tamen non esset primogenitus, sed ob donorum excellentiam. Genes. 44. v. 14.)

2. Si ex eo, quòd Petrus inter Apostolos primo loco nominatur, Monarchicus Petri primatus evincitur, sequitur, Christi matrem omnium mulierũ fuisse postremam, quippe quam Lucas ultimo loco numerat Act. 1. v. 14. sequitur, Jesuitas Mariam Christo Salvatori, ratione non solùm honoris, sed & potestatis] anteferre, cùm libros suos hac δοξολογίᾳ concludere soleant *Laus Deo & Beatæ Virgini Mariæ, Item Jesu Christo.*

3. Salmeron in Comm. 2. Tim. 4. super verba *Salutant te Eubulus & Pudens & Linus. Linus Pontifex postpositus fuit Eubulo & Pudenti. Sed hoc nihil obstare debet summæ Pastoris dignitati, quemadmodum Gal. 2. Petrus postponitur Jacobo.* (Si postponi nihil obstat summæ dignitati, utiq; præponi non infert summam dignitatem.)

4. Gal. 2. v. 9. *Jacobus* præponitur Petro, etiã in vulg. versione, quæ Pontificiis est authentica. (Quòd si ergo ex collocatione Monarchicus dominatus inferri posset, consequens foret, Jacobũ fuisse Apostolorũ Principẽ. Excipit Pintus in c. 1. Dan. *Per Cephã non intelligi Apostolum Petrũ, sed aliquẽ ex LXX. discipulis.* At Salmeron Disp. 23. in c. 2. Gal. tom. 15. p. 97. hoc repudiat. *Hanc opinationẽ*, inquit, *ut frigidã & commentitiã rejecit Hieronymus, cùm res apertè doceat, hunc sermonem ad Petrũ & reliquos Apostolos Jacobum & Johannem esse referendũ &c. In textu Græco Petrus dicitur venisse Antiochiã non Cephas.* Et infra. *Dixi Cephæ coram omnibus, habent etiam Græca, dixi Petro. Cùm etiam dixit, Petrum & Jacobũ & Johannẽ, qui videbantur columnæ esse, manifestè ostendit, de magno Petro, nõ de vulgari aliquo Cepha se loqui.* Confer dicta superiùs memb. 5. Aliter igitur excipit Bellarm. d. l. *Credibile est, præponi Jacobum Petro, quia Jacobus erat Episcopus Hierosolymitanus, ubi tunc erant Apostoli.* (Quasi verò Pontifex æquo animo laturus sit, Episcopum aliquem in sua Diœcesi sibi præferri, si ad Diœcesin istam veni-

veniat. Si Petrus ex Adversariorum hypothesi fuisset Oecumenicus universæ Ecclesiæ Episcopus & Princeps, debuisset utiq; Jacobo Ecclesiæ particularis, videl. Hierosolymitanæ, Episcopo præferri.) Aliter igitur excipit Bellarminus, *Jacobum ideò præpositum fuisse Petro, quia Paulus hoc loco nullum servaverit ordinem.* (At si Bellarmino integrum, statuere, quòd Paulus Galat. 2. nullum servaverit ordinem, nobis etiam integrũ respondere Matth. 10. Marc. 3. & c. non esse servatum ordinẽ.) At, inquit, Bellarminus, *Petrus non solùm primo loco ponitur & primus vocatur, sed etiam passim in Scripturis describitur, ut paterfamilias, ut dux, ut princeps reliquorum. Marc. 1. Luc. 8. & 9. Petrus & qui cum illo erant. Marc. 16. Dicite discipulis & Petro. Act. 2. Stans Petrus cum undecim. Dixerunt ad Petrum & ad reliquos Apostolos Act. 5. Petrus & Apostoli dixerunt. 1. Cor. 9. Sicut cæteri Apostoli & Cephas.*

Alphonsus à Castro lib. 12. adv. hær. *Si non esset Petri, quàm reliquorũ major autoritas, eũ Scriptura nũquã à reliquis sejungeret.*

Resp. Non negamus, Petro ab Apostolis vel ætatis, vel donorum ratione dicendi partes, vel alios etiam honoris actus attributos esse, primatũ autem Monarchicum ex eo elici posse, negamus. Quòd peculiariter Petro Christi resurrectio nunciari jubetur, ideò factũ, quia Petrus graviùs reliquis peccaverat.

Glossa ordin. in cap. 16. Marc. *Petrus vocatur ex nomine, ne desperaret ex negatione. Nisi enim Angelus eum nominatim exprimeret, qui Magistrum ter negaverat inter discipulos venire non auderet.* Similia habet Lyranus.

Toletus in cap. 11. Rom. annot. 37. *Exprimitur Petrus propter negationem, ne videretur exclusus.*

In cap. 20. Joh. *Singulatim Petro, quia is præ aliis incredulum se ostendisset &c. Johannes viso signo credidit, quo viso Petrus nõ credidit. Et hoc probatur ex Marco. Dicite, ait Christus, discipulis & Petro, distinxit Petrum soli à cæteris, quia cùm venisset ad sepulchrũ & vidisset, non credidit.* (Ergo Petrus specialiter nominatus est, ut discipulis adscriberetur, non ut iisdẽ præferretur.)

Tertia prærogativa est, quòd solus Petrus cum Domino ambulat super aquas, Matt. 14. Joh. 21. Bellarm. lib. 1. de R. P. cap. 19.

Resp. 1. Luc. 10. v. 19. *Ecce ego dedi vobis potestatẽ calcandi supra serpentes & scorpiones & super omnẽ virtutẽ inimici.* 2. Cor. 12. v. 4. *Paulus raptus fuit in tertium cœlum.*

2. Petrus aquis inambulare jussus audit à Domino. *Modicæ fidei cur dubitâsti?* in quæ verba sic cõmentatur Jansenius. *Disce in dubitando labendi facilitatem, quòd majus est, nempe undas, superat, à minori, scil. vento, superatur.*

3. Salmero nullam hic agnoscit prærogativam. *Petiit,* inquit, *ambulare super aquas, non quòd prior esset dignitate, quia ambulare super mare non est actus Pontificatus.*

Quarta prærogativa est, illa peculiaris revelatio soli Petro facta, Matth. 16. Reliqui Apostoli vocabant Christum Dei Filium eo modo, quo omnes Sancti dicuntur filii Dei. At Petrus intellexit, Christum esse Filium Dei verum ac naturalem. Bellarm. d. l.

Resp. Petrus omnium Apostolorum nomine hanc confessionẽ edidit, omnes enim ex miraculis verè divinis cognoverât, Christũ esse verũ & naturalẽ Dei Filium. Matth. 14. v. 33. Joh. 2. v. 11. c. 1. v. 14.

Jansenius in Concord. Ev. c. 66. *Petrus tanquam*

tanquam os Apostolorũ pro omnibus respondet, dicens. Tu es Christus Filius Dei vivi. Et postea. *Petrus hoc dicit. Alii alium & alium te esse opinantur, nos te Christum esse confitemur. Tu te filiũ hominis vocas, nos verò etiam Filium veri Dei.* Jam antè omnes Apostoli Christũ ex miraculis agnoverant esse verè Filium Dei Matth. 14. v. 33. ubi Maldonat. interpretatur Filium *non adoptione, sed Naturâ: non ut virum justum, sed ut verum Deum.* Lyranus ibid. *Dicitur verè, i. e. non metaphoricè, nec per adoptionẽ, sicut sancti, sed propriè & ejusdem Naturæ.*

Ad argumentũ Bellarmini à magnifica Christi approbatione petitũ respondemus verbis Salmeronis tom. 4. part. 3. tract. 1. *Cùm ergo quæritur, cur solus Petrus prædicetur beatus ob hac fide; respondemus, nonne etiam dictũ est de Abrahã, quòd credidit, & reputatum est illi ad justitiam? Et tamẽ ante ipsum & postea multi crediderunt.*

Quinta prærogativa est, quòd speciali privilegio promissum Petro, sedem ejus nunquam ruituram Matth. 16. Bellarm. d. l.

Resp. Lyranus in c. 16. Matth. *Inventi sunt multi Principes & summi Pontifices apostatâsse à fide, ideò Ecclesia non consistit in hominibus, ratione potestatis, vel dignitatis Ecclesiasticæ, vel secularis.* (Omnib. omninò fidelibus promissa est stabilitas & firmitas, non absolutè & simpliciter, sed quatenùs fide super petram ædificati constanter eidem adhærent, Matth. 7. v. 25.)

Sexta prærogativa est, Matt. 17. ubi Dominus jubet solvi tributum pro se & Petro. Da, inquit, illis pro me & te. Ex quibus verbis Apostoli collegerunt, Petrum omnibus aliis esse prælatum. Bellarm. d. l. Alphons. de Castro lib. 12. adv. hæres. verbo Papa.

Resp. 1. Cornel. Jansen. in Conc. Evan. c. 70. *Pleriq; existimant huic cõtentioni occasionẽ præbuisse, quòd Dominus pro se & Petro didrachmũ jusserit exsolvi, tanquam Petrũ præ aliis omnibus honorans &c. Sed hanc non fuisse occasionem contentionis, videri potest ex eo, quòd Lucas & Marcus hanc contentionẽ elsã commemorantes nullã priùs fecerint mentionẽ didrachmi, certissimũ verò ex eo fit, quòd Dominus in domo existens in Caphernaũ jusserit staterẽ peti ex ore piscis, cùm, ut Marcus testatur, discipuli de primatu contendissent inter se in via, antequã venissent in Caphernaum.* (Ex Matt. 8. colligitur, Petrũ habuisse domum in Caphernaum, quod de reliquis incertum, ideò Christus pro Petro tributum solvere jubet, ex quo colligitur, successores Petri Magistratui civili debere esse subjectos. *Cùm Apostoli viderent,* inquit Theophyl. *Petrũ esse in tanta apud Christũ autoritate, illo ipso temporis momento ad Christum accesserunt & quæsiverunt, quis primas teneret in regno cœlorum?* Sed primatus Petro non datur, verùm omnibus derogatur.)

2. Salmeron tom. 6. tr. 37. dum exponit hunc locum de solutione tributi, *Simonẽ vocat, non Petrũ, quia nondum ut Vicarium, sed ut subditum & privatum habebat.* Idem hanc Bellarmini allegoriam silentio obruens, tantùm dicit, *à Christo assumtum Petrum, vel quia tum solus erat cum eo, vel quia Christus, qui caput erat familiæ Apostolicæ, solvere voluit pro Petro, qui ibi habitabat & habebat domum, uxorem & liberos, ideoq; obligatus erat ad censum;* Subjicit quidem, *vel quia ad Petrum, utpote Vicarium Christi futurum & caput, hoc maximè pertinebat scire. Atq; ita ejus primatũ aliquo modo indicavit.* Hæc ille. Sed nota, *indicavit tantùm.* Item *Indicavit aliquo modo.* Nec exprimit,

mit, quid debuerit futurus ille Vicarius scire.

Septima prærogat. est in piscatione Luc. 5. & Joh. 21. ubi in utraq; navi, quæ apertissimè totius Ecclesiæ statum significant, semper Petrus Princeps invenitur, in ipsius enim navi Christus docet, ipsi soli dicitur, duc in altum & laxa retia, ipse solus alios ducit ad piscandum. Bell. d. l. cap. 20.

Resp. 1. Bellarm. lib. 3. de V. D. c. 3. *Convenit inter nos & Adversarios, ex solo sensu literali peti debere efficacia argumenta. Nam eum sensum, qui ex verbis immediatè colligitur, certum est, sensum esse Spiritus sancti. At sensus mystici & spirituales varii sunt, & licèt ædificent, cùm non sint contra fidem aut bonos mores, tamen non semper constat, an sint à SS. intenti, inde Hieronymus in Comment. Matth. 13. docet, fidei dogmata ex mysticis sensibus non posse efficaciter confirmari.* (Petrus habuit alios piscationis socios, quibus dictum, *Laxate retia*, sed Monarchicus primatus non admittit socios.)

2. Salmeronis conjectura est, *navim illam, quam Joh. 21 piscationis causâ conscenderunt, non fuisse Petri.* Quæ ergò hîc Petri prærogativa? Nec solus Petrus, sed & reliqui Apostoli jubentur rete projicere & pisces captos afferre.

3. Si in Historia Joh. 21. significatur *Ecclesia triumphans* & Monarchicus Petri primatus, sequitur, Petrum esse caput Ecclesiæ triumphantis.

Octava prærogativa est, quòd Christus peculiariter pro fide Petri rogavit Luc. 22. Bellarm. d. l.

Resp. Rogavit pro omnib. Apostolis *in genere*, pro Petro *in specie*, tanquam gravius lapsuro, ut paulò antè ostendimus.

Nona prærogativa est, quòd Christus post resurrectionē primò omnium apparuit Petro, Luc. 24. 1. Cor. 15. Bell. d. l.

Resp. 1. Suarez in Thom. p. 3. q. 55. art. 4. Disp. 49. s. 4. fatetur, *hoc non esse certum.* Maldonatus in cap. 28. Matth. *verisimile* statuit, *non Petro soli, sed Johanni simul Christum apparuisse.*

2. Sicut Mariæ Magdalenæ primùm apparuit, ex qua septem Dæmonia ejecerat, ut ostenderet, resurrectionē suam esse nostram contra Satanam victoriam, ita primùm Petro apparuit, qui contra Christum graviùs peccaverat, ut ostenderet, resurrectionem suam esse efficacissimam contra peccatum medicinam. Royardus Dom. 2. post Pentec. *Petro negāti primùm apparuit, ne gratiā desperaret.*

3. Sicut ex eo, quòd Mariæ Magdal. Christus primæ omnium hominum apparuit, nulla ejusdem in reliquas fœminas autoritas colligitur, fatentibus ipsismet Pontificiis: ita nec ex apparitione Petro factâ ejusdē autoritas Monarchica in reliquos Apostolos colligi potest.

Decima prærogativa est, quòd Petrus primus fuit, cui Dominus pedes lavit Johan. 13. Bellarm. d. l. cap. 21.

Resp. 1. Bellarminus d. l. agnoscit *Chrysostomum & Theophylactum statuere, quòd Christus Judæ primùm laverit pedes.*

2. Thomas & Lyranus testantur, *Origenem asseruisse, Christum in lotione pedum cæpisse à minoribus Apostolis urgentes ipsam verborum seriem.* Salmero hæc Origenis verba adducit. *Videntur omnes loti ante Petrum, qui præ aliis reverens extitit & singularis.* Confer Origenem tract. 32. in Johan. & Ambros. lib. 3. de Sacrament. c. 1. ubi *omnes reliquos ante Petrum lotos fuisse,* statuunt.

3 Mal-

3. Maldonatus in cap.13. Joh. v.5. *curiosi lectoris esse dicit, quærere, quē Apostolorum Christus primùm laverit & hanc curiositatem*, ait, *esse, vel satiandam, vel reprimendam.*

4. Albertus in Comm. illius loci fastum Rom. Pontificis, dominatū suum ex hac lotione probantis, haud obscurè perstringit, quando ad verba Christi, *Nescis, quid ego facio*, sic annotat, *Nescis, quàm necessariū sit vobis humilitatis exemplū, quia post totū illud adhuc cū Lucifero superbient, qui Vicarii & successores Christi existunt.*

5. Salmero, postquam aliquot rationes pro confirmanda Augustini sententia (*quòd Christus Petro primùm pedes laverit*) in medium adduxisset, subjungit. *Hæ rationes, etsi non necessariò probent, quemadmodum nec priores, probabiliores tamen mihi videntur.* (Ergo agnoscit rationes illas non esse necessarias, vel cogentes.)

6. Emanuel à Sa in cap.13. Joh. *Apparet, fuisse Petrum primò lotum, quanquam nec id certum.* (Ergo etiam hæc prærogativa est incerta.)

7. Toletus in h.l. in iis est, qui negant à Petro factum initium, nixus primò *verbis Johannis, quibus inesse vim magnam*, asserit & negans *in humilitatis negotio, primas deferendas ei, qui maximus esset*: denique addens, *secutum esse Christum in lotione ordinem sedendi, sedisse autem ab uno latere proximum Magistro Johannem, qui recubuerit ad pectus; ab altero non potuisse Petrū sedere, quia videl. non potuisset Johannem secretò alloqui & jubere, ut interrogaret de proditore.* (Ergo privilegium hoc de Petri in lotione primatu non est certū.)

8. Salmero, *Petrum primò lotum esse*, probat ex Petri primatu. Conquirens enim rationes, *ob quas verisimile sit, Petrum primò esse lotum, prima*, inquit, *ratio est, quia Petrus inter primos vocatus relictis omnibus secutus sit Christum. Secunda, quia prior fuerit dignitate, utpote designatus Christi Vicarius.* (At hac ratione circulus committitur. Petrus primò lotus est, quia reliquis fuit prior dignitate. Et Petrus est reliquis prior dignitate, imò Monarchicâ potestate, quia est primò lotus.)

Undecima prærogativa est, quòd Christus soli Petro mortem & quidem crucis prædixit Joh.21. & addidit. Sequere me, id est, esto id, quod fui & vivens & moriens, age Pastorem animarū, dum vivis & postea per crucis mortem abi de hoc mundo ad Patrem. Bell. d.l.

Resp. Petrus etiam mortem Christi impedire voluit Matt.16. v.22. Suarez in p.3. Thom. q.46. art.8. Disp.34. §.3. *In hoc fecit contra Dei ordinationem & voluntatem Christi sibi cognitam, & quantùm in se est, voluit prædictiones Scripturæ inanes reddere.* (Si Petrus ideò superior, quia Christus ei mortem prædixit, posset dici reliquis inferior, quia prædictam Christi mortem impedire voluit. Christus omnibus Apostolis mortem prædixit Matth.24. v.9. Joh.16. v.2. ab omnibus sequelam sui requisivit Matth.16. v.24.)

Duodecima prærogativa est, quòd Petrus Act.1 tanquā Paterfamilias colligit in unum cœtum discipulorum & unum eligendum esse docet in locum Judæ. Bellarm. d.l. cap.22.

Salmeron tom.12. tract.9. ex eo, *quòd Petrus in medio discipulorum stetisse dicitur*, colligit, *Petrum Jesu personam sustinere, qui consueverat in medio discipulorum stare.*

Resp. Chrysost. Theophylact. & Oecumenius in Com̄. Act.1. notant *sapientem Petri moderationem, non vendicantis sibi autoritatem & potestatem, sed volentis esse com-*

[illegible]unem deliberationem. Quòd Petrus tanquam Paterfamilias discipulos collegerit, de eo nec [illegible] nec [illegible] apud Lucã. [illegible] in medio non semper afferre secum aliquẽ primatũ, patet ex Matt.18.v.2. Marc.3.v.3. Act.27.v.21. cumprimis Lu.22.v.27.

Decima tertia prærogativa est, quòd primus post acceptum Spiritum sanctum promulgat Evangelium Act.c.2. Bellarm. d.l.

Resp. Act.2.v.4. *Omnes repleti Spiritu S. linguis variis loquebantur magnalia Dei.* Κοινῇ [illegible], inquit Theoph. in illu loc. Maria Magdalena *prima annunciavit resurrectionẽ Christi*, nec tamen ex eo sortita est primatum.

Decima quarta prærogativa est, quòd Petrus primum miraculum edidit Act.3.

Resp. Omnes Apostoli dono miraculorum fuêre instructi Matth.10. Luc.10. quinimò Salmeron Disp.4. in c.1. Rom. statuit, *Paulum fuisse signis eminentiorem.* Nec fuisse hoc primũ Apostolorum miraculum, colligitur ex Act.2. v.43.

Oecumenius in c.3. Act. *Cùm plurima signa patrarent ab Apostolis, ut paulò antè meminit in quibus scripsit Lucas, nullius eorum nominatim meminit, sed id solum describit, quo omnes commoti fuerunt.*

Decima quarta prærogativa est, quòd tanquam divinus judex agnovit hypocrisin Ananiæ Act.5. Bell. d.l.

Resp. Paulus Petri simulationem deprehendit, *eiq́; in faciẽ restitit* Gal.2.v.14. Incestuosum Satanæ tradidit 1.Cor.5.v.5. Salmeron tom.12.tr.21. *Ostendit Dominus hoc facto, Apostolos habere potestatem remittendi & retinendi peccata.* (Hoc certius est & concinnius.)

Decima sexta prærogativa est, quòd Petrus transiit per omnes. Act.9. Bell. d.l.

Resp. Paulo incubuit *sollicitudo omnium Ecclesiarum* 2.Cor.11.v.28. plures & periculosiores profectiones suscepit ad Ecclesias plantandas & visitandas, atq; ad fratres confirmandos.

Joh. Ferus in c.15. Act. *Visitemus fratres, inquit Paulus, omnes gentes peragrans.*

Bellar. lib.1. de R.P. c.27. §. Prima. *Paulus plures regiones peragravit, & plures gentes ad fidem Christi adduxit, quàm Petrus.*

Cajetan. in c.9. Act. *Hinc apparet, quòd Apostoli, qui remanserunt in Hierusalẽ, non permanebant ibidem, sed discurrebant evangelizando, ut etiã apparet ex verbis Pauli ad Galatas, ubi narrans primũ suum adventum in Hierusalem post triennium conversionis suæ, dicit, se duos tantùm Apostolos vidisse ibi tunc, Petrum sc. & Jacobum fratrẽ Domini.* (Congruit hoc cum Act.18. v.23. ubi de Paulo dicitur, *Egressus est percurrens ordine Galaticã regionem, Phrygiamq́; confirmans omnes discipulos.* Ergo Petrus jure Apostolatus, non autẽ Monarchici alicujus primatus visitationẽ Ecclesiarũ instituit.)

Decima septima prærogat. est, quòd Petrus primus gentilib. prædicavit. Act.10. Bell. d.l.

Resp. Bellarm. d.l. fatetur, Paulũ Act.9. dici *locutum gentilibus, antequam de Petro Act.10. id dicatur.* Excipit quidẽ, *Paulũ non locutum esse gentilibus ad fidẽ eos pertrahendo, sed fidem ab eorum calumniis vindicãdo.* Sed quis nõ videt ac ridet illas ineptias? Quo fine ab illorum calumniis fidem vendicavit? certè ut ad fidem eos pertraheret. Sed & Paulo peculiariter *concreditum fuit Evangeliũ in præputium* Gal. 2.v.7. unde Bellar. ipse lib.1. de R.P. c.27. §. Altera pars, eum vocat *præcipuum Doctorem gentium.* lib. ejusd. c.16. §. Poterant. *Jure divino tam Petrus, quàm Paulus omnibus.*

bus, tam Judæis, quàm gentibus prædicare poterant. Præterea, antequã Petrus gentibus prædicaret Act.10. Philippus prædicaverat Samaritanis & Eunuchum ex Æthiopia baptizaverat. Bellarminus excipit, *Eunuchum illum fuisse proselytum*. Sed Salmero tom. 12. tr. 28. rectiùs notat *œconomiam propagati Evangelii à Judæis ad Samaritas, inde ad puros gentiles, inter quos erant quidã, qui peculiari religione templum Hierosolymitanum venerabantur, ob duplicem causam, sc. templi illius magnificentiam, tum Græcam Veteris Test. versionem*. Denique prædicavit Petrus primus gentibus, sed uni familiæ & intra Judæam; Paulus verò primus omnium cum Barnaba delectus à Spiritu S. ad publicum ministeriũ prædicandi gentibus Act. 13. quæ longè major prærogativa, quàm Petri. Urget Bellarm. *Petro dictum esse, macta & manduca. Manducare autem esse capitis*. At hac ratione evinci posset, Petrum esse *totum corpus*. Petro enim dictum est, *Surge*, & surgere est totius corporis. It. Petrũ esse *pedes*. Pedũ enim est διέρχεσθαι, at de Petro dicitur, *quòd pertransierit*.

Salmero tom. 12. tract. 31. *Occidere sive mactare, i.e. tanquam sacrificium immolare, ut Græca vox indicat, & incorporare peccatores Christi Ecclesiæ per Sacramenta, sive in ipsum suam convertendo, ut vitam, quam vivebat Petrus, communicaret manducatis*. (At hoc manducare commune est Petro cum omnibus Apostolis, imò cum omnibus Ecclesiæ ministris.)

Decima octava prærogativa est, quòd pro Petro in carcere constituto oratio fiebat sine intermissione ab Ecclesia, unde etiam insigni miraculo liberatus est Act. 12. Bell. d. l.

Resp. 1. Paulus ex pluribus periculis & malis liberatus, 2. Cor. 11. v. 26. Lyranus in cap. 16. Act. *Paulus & Silas magno excitato terræmotu è carcere liberantur*.

2. Salmero notat, *ex his precibus Ecclesiæ pro Petro ortam in Ecclesia consuetudinem, ut in Liturgia semper oretur pro Pontifice*. Sed addere debuisset, *in Romana Ecclesia pro Romano*, alibi pro aliis. In Liturgia Marci oratur *pro Marco*. In Liturgia Clementis *pro Clemente*. In Liturgia Basilii. *Inprimis memento Domine Archiepiscopi nostri*. Ita quoq; in Liturgia Chrysostomi.

Decima nona prærogativa est, quòd Petrus in Concilio Act. 15. primus loquitur. Bell. d. l.

Resp. 1. Ostendimus lib. 1. part. 3. cap. 10. membro 6. §. 3. non fuisse ex solius Petri tanquam Monarchæ arbitrio, sed communi Apostolorum suffragio omnia ibi gesta. Joh. Ferus in c. 15. Act. *In Concilio Apostolorũ omnia prudenter aguntur. At nos aliter cõvenimus dicendo; ex plenitudine potestatis volumus & mãdamus. Quomodo Spiritus S. hujusmodi conventus probare possit?*

2. Horantius lib. 6. Locor. Cathol. cap. 10. addit, *Petrum illud Concilium congregasse*. Sed Lucas nusquam illud significavit, qui simpliciter *congregatos* testatur *Apostolos & Presbyteros*.

3. Præterea circulari argumento utuntur Adversarii. Horantius Petri primatum probat ex eo, quòd Conciliũ istud cõgregaverit: Salmeron ex Petri primatu colligit, quòd Concilium illud congregaverit. *Cujus autoritate atq; jussu*, inquit, *fuerit hæc Synodus coacta, in dubiũ vocandum non est. Nam aderat Petrus supremus Apostolorum coryphæus, cujus unius vel successoris ejus autoritate Concilia generalia congregari possunt tantummodo.*

 4. Bell-

4. Bellarmin. urget *quòd Petrus in hoc Concilio primus locutus fuerit.* Atqui textus disertè dicit. *Cùm multa disceptatio fuisset, Petrus surgens dixit.* Non potuit autem disceptatio fieri nullis loquentibus. Si ergo surrexit, factá jam disceptatione, non est primus locutus. Et Glossa ordin. observat, *eam disceptationem factam inter judices.* Ergo ne quidem inter judices primus est locutus.

Vigesima prærogativa est, quòd Paulus Hierosolymam ascenderit videre Petrum Galat.1. Bellarm. d. l.

Resp. 1. *Post annos tres* ascendit, ut habet textus à Bellarmino citatus. Ergo non ascendit, ut à Petro docendi potestatem impetraret. Disertè etiam negat, *sibi aliquid ab Apostolis collatum,* datas verò sibi asserit *societatis dextras* & Petro nō recto pede ambulanti in faciem restitit.

2. Thomas in cap. 1. Galat. *Dicit ergò,* (Paulus) *licèt non iverim ad Apostolos, ut instruerer ab eis circa principium meæ conversionis, quia jam eram instructus à Christo, tamen ex affectu caritatis compulsus, post annos tres, sc. conversionis meæ, veni Hierosolymā, quoniam tamdiu desideravi videre Petrum, non ut discerē ab eo, sed ut visitarē eum.*

Lombardus ibid. *Videre Petrum, non discere aliquid ab eo, sed videre eum propter affectum Apostolatus, & ut Petrus sciret, me fore sibi Co Apostolum; & apud eum diebus quindecim mansi, receptus ab eo, ut verax & Co Apostolus.* (Ergo non profectus est Paulus ad Petrum tanquam ad Oecumenicum Pontificem, sed tanquam ad Co Apostolum ex impulsu caritatis.)

Vigesima prima prærogativa est, quòd Christus suis manibus solum Petrum baptizaverit. Bellarm. d. l. cap. 23.

Resp. 1. Johan. 4. v. 2. *Jesus neminem baptizabat.*

Cajetan. in illum locum. *Minime fuere nuncii, qui dixerunt, Christum baptizâsse, ut notat Theophylactus.*

Salmeron in Comm. 1. Cor. 1. Disp. 2. §. Qui verò. *Christus non per se, sed per discipulos baptizabat. Officium autem prædicandi executus est in Judea.*

Toletus in c. 4. Joh. *Intelligi debet Christum non per se baptizâsse, sed per discipulos.*

2. Opinio illa, *quòd Christus Petrum quidem solum suis manibus baptizârit* autorem habet Evodium, cujus autoritatem elevat Baronius ad annum 34. proptereà; quòd *à Christi morte ad Stephani Martyrium computet annos septem, cum vix decem menses post Christi mortem occisus sit.* (Quin & Euthymius ipse, qui eam Evodii opinionem suppresso nomine recitat, *Apostolos à Johanne baptizatos fuisse* asserit, ac consentit longè antiquior Eulogius apud Photium Biblioth. cap. 280. Item Tertull. de Bapt. cap. 12. & Chrysostomus homil. 1. in Acta.)

3. Præterea idem Evodius asserit, *Mariam æquè ac Petrum à Christo fuisse baptizatam*, quæ tamen Pontificatum nunquam gessit.

Vigesima secunda prærogativa est, quòd solus Petrus à Christo Episcopus ordinatus fuerit, cæteri autem à Petro Episcopalem consecrationē acceperint. Turrecremata lib. 2. Summæ cap. 32. Bellarm. d. l.

Resp. 1. Franciscus de Victoria Relect. 2. q. 2. *Utrum Petrus eos ordinârit, est incertum.*

ibid. concl. 3. *Omnem potestatem, quam Apostoli acceperunt, habuerunt à Christo immediatè. Pro certo ergò mihi videtur pronunciandum*

ciandum & tenendum, Apostolos omnes accepisse utramq; potestatem (& ordinis & jurisdictionis) à Christo.

2. Gregor. de Valent. lib. 7. Anal. cap. 2. p. 52. Sententiam, quæ negat, Petrum alios ordinâsse, magis est communis.

3. Bellarminus lib. 4. de R. P. c. 23. Quòd Apostoli immediatè à Christo acceperint omnem jurisdictionẽ, testantur verba Domini Joh. 20. Sicut misit me Pater & ego mitto vos. Quem locũ sic exponunt Patres Chrysostomus & Theophylactus, ut apertè dicant, factos esse his verbis Apostolos Christi Vicarios, imò ipsum Christi officium & autoritatẽ accepisse. Addit Cyrillus in hunc locum his verbis propriè Apostolos creatos esse Apostolos & orbis totius Doctores, & ut intelligeremus, in Apostolica autoritate contineri omnem potestatẽ Ecclesiasticam, ideò adjecisse Christum, Sicut misit me Pater. (Si Apostoli immediatè à Christo acceperunt omnẽ jurisdictionem, ac in Apostolica autoritate continetur omnis potestas Ecclesiastica, certè Apostoli non sunt à Petro Episcopi ordinati, sed immediatè à Christo.)

4. Bellarminus h. l. statuit, Apostolos in ultima Cœna simul omnes ordinatos fuisse Sacerdotes minores, sive Presbyteros.

Gregor. de Valent. lib. de usu utriusq; speciei cap. 2. §. Præterea. Orthodoxi Patres docent, Apostolos in illa postrema Cœna accepisse à Christo potestatem Sacerdotalem, per illa verba, Hoc facite.

(Jam verò ostendemus suo loco, in Apostolica & primitiva Ecclesia eosdem fuisse Episcopos & Presbyteros. Quòd si ex hypothesi Pontificiorum potestas Episcoporũ jure divino major est potestate Sacerdorũ, consequens erit, minorem potestatẽ Apostolis à Christo collatam, majorem Petri arbitrio reservatam.

5. Joh. de Turrecremata & Bellarm. probant ex eo, Petrum esse ordinatũ à Christo Episcopum, quia, si Apostoli non essent à Christo facti Episcopi, non potuissent alios Episcopos creare, quod enim quis non habet, alteri dare nequit. At hac ratione etiam statuendũ foret, Apostolos esse Diaconos à Christo ordinatos, cùm ipsi postea Diaconos ordinaverint. Paulum Bellarminus dicit Episcopum ordinatum, Act. 13. Sed contradicit Bellarmino Benedictus Justinianus de Apostolatu cap. 3. qui locum illum de ordinatione ad Apostolatum accipit. Initio hujus Epistolæ (inquit) Paulus se vocatum Apostolum nominat, hoc est, ut interpretati sumus, divinâ vocatione Apostolũ. Hujus vocationis Historia describitur à Luca. Cùm enim Paulus unà cum Barnaba esset Antiochia, ministrantibus inquit illis &c. Rursus quid quæso, aliud putamus, esse illud, Segregate mihi Saulum ac Barnabam? Ad hunc, opinor, locum allusit Paulus, ut monuimus in explanatione, cùm se dixit segregatum in Evangelium Dei & cùm scribit ad Galatas, se Apostolum esse non ab homine, neq; per hominem &c. Sequitur Justinianus Lyranũ, qui in c. 13 Act. sic cõmentatur. Segregate mihi &c. in opus publicationis Evangelii, sicut & alii Apostoli ad hoc sunt assumti.

Vigesima tertia prærogativa est, quòd Petrus primum hæresiarcham & Simonem detexit & damnavit Act. 8. Bell. d. l.

Resp. Cyrill. Hierosl. Catech. 6. Sulpitius Severus lib. 2. Hist. Isidorus Hispalens. in Chronico & Petro & Paulo conjunctim illud tribuunt.

Vigesima quarta, quòd Romæ potissimum sedem divino jussu collocaverit. Bell. d. l.

Resp. Bellarm. ibid. citat dictum Maximi

ximi. *Ubi mundus caput habebat imperii, ibi regni sui Principes* (Petrū & Paulū) *collocavit*. Ergo si propterea Petrus œcumenicus Pontifex, etiā Paulus erit talis.

Vigesima quinta, quòd sub finem vitæ Petri Christus ipsi apparuerit. Bellarm. d.l.

Vigesima sexta, quòd solæ illæ Ecclesiæ Patriarchales habitæ, quas Petrus fundavit. Bellarm. d. lib. cap. 24.

Resp. Aliam causam affert Baronius ad annum 39. §. 10. *Majores in instituendis Sedibus Ecclesiarum, non aliam iniisse rationem, quàm secundùm Provinciarum divisionem & prærogativas à Romanis anteà stabilitas, quā plurima sunt exempla*. (Ergo causa non fuit Petri dignitas, ut vult Bellarm.)

Pergit Baronius. *Sed satis modò erit, unū vel alterum hîc in præsentiarum adferre; ac inprimis illud haud longè petitum de Sede Antiochena, quæ quantumlibet à Petro ante Alexandrinam fuerit instituta, tamen quoniā Præfectura Alexandrina Augustalis dicta, ab Augusto eo nomine insignita, manifestissimè præ ceteris ab eodem fuit nobilitata, longè præstabat Syriæ Præfecturæ, eâ de causâ factum apparet, ut quamvis Sedes Antiochena ante Alexandrinā à Marco nomine Petri erectam, fuerit instituta, tamen illi postposita habeatur. Sic etiam, quoniā inter omnes Orientales Præfecturas Syriæ Proconsulatus præstabat, cùm ejus Provinciæ metropolis esset Antiochia: inde etiam accidit, ut prima omnium Antiochena Ecclesia haberetur & quantumvis Hierosolymorum Ecclesia prima omnium origine temporis & nobilitate rerum in ea consummatarum meritò dici posset, ceterisq; ea de causa, quæ in Oriente essent, Ecclesiis jure præferenda videretur, illi tamen subjiceretur*. (Sic ergo Baronius contra Bellarm. probat, in instituendis Sedibus non aliam fuisse rationē, *quàm Provinciarum prærogativas*, ac Alexandriam Antiochiæ præpositam, quia Præfectura Alexandrina dignior Syrā.)

Vigesima septima, quòd publicè celebretur festum in honorē cathedræ Petri. Bell. d. l.

Resp. Baronius in Annot. ad Martyrol. Rom. *De consuetudine Orientalis Ecclesiæ satis monent Græcorū Menologia, in quibus S. Basilii, Johan. Chrysostomi & aliorum agitur Sedis eorum natalis dies; quo etiā usu & ratione Romana Ecclesia eam diem solenniter agere consuevit, quo Romanæ natalis est cathedræ*. (Ergo hoc festū nunquā celebratum fuit in universa Ecclesia, sed tantùm in Romana, neq; enim reperitur in Græcorū Menologiis, sed tantùm in Latinorū Martyrologiis, ex ritu autē particulari primatus Universalis concludi nequit. Neq; quisquam Bedā antiquior festi hujus meminit, Augustini enim sermones de Sanctis sunt supposititii.)

Vigesima octava, quòd in literis formatis antiqui post nomen Patris & Filii & Spiritus S. nomen Apostolorum Principis adjungebant. Bellarm. d. l.

Resp. 1. Prærogativæ octo proximæ omnes ἄνευ γραφῆς (*absq; qua Petrus*, teste Clement. Alexandrino lib. 6. Stromat. f. 288. *nihil docuit*, & cujus Symbolū fuit, οὐδὲν ἄνευ γραφῆς) afferuntur, ac si vel maximè omnes concederentur, tamen nihil aliud sunt, quàm prærogativæ *honoris*, non autem *Monarchicæ* cujusdam *potestatis*.

2. Posset quis præstantiores prærogativas Paulo tribuere, ex quo tamē primat⁹ Monarch. nondū inferri posset. Paulus illustriore modo ad Apostolatū vocatus est, quàm Petrus, videl. à Christo in statu exaltationis, præeunte luminis cœlestis splendo-

splẽdore & voce cœlitus demissâ. Act. 9, 3. Paulus *raptꝰ fuit in tertiũ cœlũ, ibiq; audiit* τὰ ἄῤῥητα 2. Cor. 12. v. 1. de Petro tale quid nuspiam legitur. Christus post ascensionem Paulo in visibili forma apparuit, Act. 23. v. 11. 1. Cor. 15. v. 8. Petro idem contigisse, Scriptura nuspiam testatur. Paulus *ad omnes gentes sine certæ provinciæ mentione missus est, cæteri Apostoli missi sunt ad certas provincias*, scribit Bellarminus lib. 1. de Rom. Pont. cap. 27. unde etiam Paulus κατ᾽ ἐξοχὴν Apostolus vocatur, Petrus non item. Paulus in veritate fidei semper ambulavit. Petrus autem *simulando* erravit, unde Paulus *in faciem ei restitit* Galat. 2. v. 11. Paulus plures Ecclesias plantavit & *plus omnibus laboravit*, 1. Cor. 15. v. 10. plura pro Christo & ejus Evangelio pertulit, 2. Cor. 11. v. 23. fuit *ratione sapientiæ Petro major*, fatente Bellarmino d. l. plures Epistolas Ecclesiæ reliquit &c. Ipse solus appellatur *vas electionis* Act. 9. v. 15. primus à Spiritu S. mittitur prædicaturus gentibus Act. 13. v. 1. ejus scripta etiamnum viventis citantur & quidem à Petro 2. Epist. 3. v. 15.

5. Præter has prærogativas à Bellarmino enumeratas, alii adhuc alias afferunt, ut ex illis Petri primatum probent.

Primò, *Cur Dominus de præstantiori caritate Petrum præ cæteris tum præsentibus interrogâsset Joh. 21. v. 15. nisi majoris etiã atq; præstantioris muneris autoritatem ipsi attribuere voluisset?* Gregorius de Valentia in Anal. libr. 7. cap. 4.

Resp. 1. Glossa ordinar. in h. l. ex Augustino. *Numerus legitimus impleatur, ter confiteatur per amorem, qui ter negaverat per timorem. Sicut fuit indicium timoris negare Pastorem, ita officium est amoris, pascere Domini gregem.*

2. Toletus in Comment. Johan. 21. *Hoc dictum fuisse Patres judicant, ut Petrus trinæ negationi suæ satisfaceret &c. Voluit Dominus Petrum probare in duobus. Primum est humilitas. Nam qui ante passionem superbè responderat, se omnibus præferens, jam alius factus & interrogatus, an Dominum plus cæteris diligeret, non præfert se cæteris, sed judicium sui Domino defert. Alterum, in quo probatur Petrus, est dilectio, quia ter negaverat, ter interrogatus, ut inquit Cyrillus, de majori dilectione, quia qui majoris culpæ remissionem obtinuerat, majorem tenebatur exhibere dilectionem.*

3. Erasmus in Paraph. h. l. *Illud Dominus Jesus dignatus est explicare, quid sibi vellet ter iterata dilectionis professio. Qui pro salute gregis Dominici contemnit facultates suas, negligit honores hujus mundi, negligit affectus suos, magnum quidem de se sinceri amoris argumentum præbet. Cæterùm, qui non dubitat pro salute gregis vitam suam in discrimen adducere, is absolutæ caritatis certissimum documentum dedit, id olim Petrum facturum subindicat.*

4. Thomas in Catena Joh. 13. statuit, quòd *Christus plus dilexerit Johannem, quàm Petrum*, & hujus rei aliquot causas ex veteribus recenset.

(At si quem Apostolorum ratione Monarchicæ potestatis reliquis Apostolis Christus prælatum voluisset, Johanni, quem præ reliquis diligebat, illum contulisset, sicut etiam præ omnibus aliis vitam longissimam & quietum finem ei concessit.)

Secundò, *Dominus Petrum sibi primum*

 Apo-

Apostolum eligebat. Anglo-Rhemens. in annot. Galat.2.

Resp.1. Cajetanus in cap.1. Joh. *Primus vocatus erat Andreas, qui fratrem suum Simonem ad Jesum traxit ut patet Joh. 1.*

2. Ribera in Apoc. 21. p. 568. *Mihi videtur in omnibus servari ordo vocationis, non primæ omnium, in qua primus est Andreas Johan. 1. nec ultimæ, cùm ex multitudine discipulorum selegit duodecim, quos & Apostolos nominavit Luc. 6. &c. sed ejus vocationis ordo servatus est, quâ Dominus eos ad se vocavit, ut manerent, nec recederent jam, ut antè fecerant, quæ propria vocatio dicitur. Ita sensit Abulensis, & hoc ex eo colligo, quòd in hac vocatione Evangelium primum locum tribuit Petro & Andreæ, secundum Johanni & Jacobo.*

(In omnium prima vocatione Andreas primus vocatus fuit, in vocatione propria Petrus & Andreas simul. Quomodo ergò Christus Petrum primum Apostolum elegit?)

Tertiò, *Soli Petro dictum est, Tibi dabo claves regni cœlorum. Quicquid solveris, erit solutum &c. Matth.16.*

Resp. Cùm Anshelmus Havelburgensis Episcopus (qui floruit circa annum 1150.) pro Primatu Petri & consequenter Pontificis Romani hoc dictum urgeret, Nechites Theologus Græcus ipsi respondit. *Tibi videtur, soli Petro & non potiùs omnibus Apostolis dictum à Domino. Quodcunque solveris &c. Quinimò non soli Petro, sed omnibus cum Petro, & cum omnibus Petro indifferenter dictum à Domino creditur. Nec super solum Petrum descendit Spiritus sanctus in Pentecoste à Domino missus, sed omnes simul inflammavit, & non impari dono, nec impariter, sed pari dono omnes pariter, sicut promissum fuerat, donavit. Sic ergò recognoscimus Petro datam & acceptam à Domino potestatem, ut non putemus imminuendam cæterorū Apostolorum autoritatem, qui utique æqualiter omnes sine aliquo invicem præjudicio vel usurpatione, tanquam verè mites & humiles corde, eundem Spiritum sanctum acceperunt & in eodem Spiritu sancto eandem potestatem ligandi atque solvendi susceperunt. Nec soli Petro videtur attribuendum privilegium, quod ab ipso Domino donante commune est omnium. Cavendumque est, ne cæteris in eadem potestate eandem prærogativam habentibus derogetur, dum uni tantùm, quæ est omnium, authoritas adscribitur.*

(Idipsum, videl. non soli Petro, sed omnibus Apostolis, imò omnibus eorum in Ministerio Successoribus, claves traditas esse, suo loco uberiùs confirmabitur.)

Quartò, *Petrus Paulo dedit licentiam prædicandi.* Glossa in c. Quis nesciat distinct.12.

Resp. 1. Hugo Cardinalis in cap.1. Gal. *Secundùm literam instruimur de mutua dilectione, quam deberent habere prædicatores & doctores, quia Paulus venit videre Petrum, quoniam bona audierat de ejus doctrina.*

2. Salmeron Disp.22. in Gal.2. §. Prima dubitatio. *Ex Epistola ad Galatas liquet, multos falsos Apostolos apud Galatas criminari solitos fuisse in Paulo, quòd neque jus legationis, neque Evangelium à Christo Domino accepisset, quapropter Apostolus egregiè se purgat & docet, se Christi Apostolum esse, & ab eo hæc accepisse.*

CAP.

Caput III.

DE SEDE PAPALI ROMÆ à Petro erecta.

THesis. B. Petrum Apostolum Romæ Papalem Sedem erexisse, eandemque per viginti quinque annos rexisse, gratis dicitur.

Exthesis. 1. Non est quæstio, an Petrus Romæ fuerit, illud enim in medio relinquimus. D. Chemnitius in Harmon. Evang. cap. 50. p. 277. *Petrum Romæ fuisse, omnes Historici consentiunt. Quo verò tempore eò venerit, perturbatissima sunt annotationes. Illud cum Historia Actorum simplicissimè convenire videtur, quòd Origenes & Nicephorus annotant, Petrum circa finem vitæ suæ ultimis annis Neronis venisse Romam, reliqui addunt, quòd ibi demisso capite & inversis vestigiis cruci affixus sit.* Hoc verò in quæstione est, an Petrus fuerit proprius Romanæ urbis Episcopus & Sedem Papalem in illa urbe erexerit.

2. Neque quæstio est, an in latiore significatione Petrus dici possit ac à veteribus dictus fuerit Episcopus Romanus. Dicimus enim Episcopi nomen dupliciter accipi. Primò, *latè*, pro functione cum autoritate regendæ Ecclesiæ, Epiph. hæres. 27. *Romæ fuerunt primi Petrus & Paulus, iidem Apostoli & Episcopi.* Secundò *strictè*, pro certa functione Ecclesiastica infra Apostolos, ut 1. Tim. 3. v. 1. *Si quis Episcopatum desiderat &c.* Petrus fuit Episcopus non posteriore, sed priore significatione.

Antithesis. Bellarminus lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 4. *Petrus fuit Episcopus Romanus & eum Episcopatum ad mortem usq; retinuit.*

Lib. ejusd. cap. 1. *Quoniam jus successionis Pontificum Romanorum in eo fundatur, quòd Petrus Romæ Sedem suam jubente Domino collocaverit, atq; ibidem usq; ad mortem sederit, prima nascitur quæstio, An Petrus Romæ Episcopus fuerit, nec inde unquam Sedem suam aliò transtulerit.*

Et postea. *Est autem observandum, quatuor esse, quæ in dubium revocantur. Primò, an Petrus fuerit Romæ. Secundò, an sit mortuus Romæ. Tertiò, an fuerit Episcopus Romæ. Quartò, an Romanum Episcopatum semel susceptum nunquam mutaverit? Ex his quatuor solùm postremum & requiritur necessariò & sufficit ad Romani Pontificis Primatum constituendum. Quæ causa fuit, cur Calvinus solùm hoc quartum nullo modo admiserit, cùm de cæteris tribus parùm solicitus esset. Nam illud primum neque requiri, neque sufficere planum est, cùm multi veniant Romam, qui tamen Romani Pontifices nunquam evadunt, & multi Romani Pontifices nunquam fuerint Romæ, ut Clemens V. Johannes XXII. Benedictus XII. Clemens VI. Innocentius VI. qui in Galliis ordinati ibidem semper manserunt. Alterum item neque requiri, neque sufficere testantur multi Romani Pontifices, qui extra Romam mortui sunt. Nam Clemens I. obiit in Ponto, Pontianus in Sardinia, Johannes I. Ravennæ, Agapetus Constantinopoli, Innocentius III. Perusiæ, Innocentius IV. Neapoli, Johannes XX. Viterbii & alii aliis in locis. Idem testantur multò plures, qui quotidie moriuntur Romæ, nec tamen Romani Pontifices sunt. Tertium autem requiri, sed non sufficere, ex eo colligitur, quòd Petrus Episcopus Antiochiæ fuit, & tamen, quoniam Sedem alio transtulit, nunquam deinceps locum*

primum Antiocheni Episcopi habuerunt. Igitur quartum solum & requiritur & sufficit.

Nostram sententiam probamus,

1. Petrus non fuit Ecclesiæ Monarcha, ut in cap. præcedent. ostendimus. Ergò etiam non erexit Sedem aliquam Papalem.

2. Petrum fuisse Romæ, ex Scripturis evidenter ostendi nequit. Ergò illud non tenemur recipere tanquam dogma ad salutem necessarium, sed est Historica quæstio.

3. Petrum per annos 25. Romæ egisse, non solùm non potest ex Scripturis evidenter probari, sed etiam cum iis, quæ de Petro & Paulo in Scripturis annotata extant, difficulter potest conciliari. Petrus Concilio Hierosolymitano, quod juxta calculum Hieronymi in cap. 2. Galat. incidit in annum 9. Claudii, interfuit Act. 15. v. 7. Post Concilium Hierosolymitanum Paulus Petrum reprehendit Antiochiæ Galat. 2. v. 14. tunc ergò nondum fuit Romæ. Anno secundo vel tertio à Concilio, hoc est, anno undecimo vel duodecimo Claudii Paulus scripsit Epistolam ad Romanos, teste Bellarmino lib. 2. de Rom. Pont. cap. 8. In ea salutat ferè omnes, quicunque Romæ præstantiores, Petri verò nullam facit mentionem. Anno secundo Neronis Paulus Romam captivus ducitur, fideles, qui tum Romæ erant, obviam ei procedunt, Act. 28. v. 15. Petri nulla fit mentio. In captivitate illa Paulus fuit per biennium. Act. 28. v. 30. Sed toto isto tempore Petrus non fuit Romæ. Scripsit enim Paulus ex carcere Epistolas varias, *ad Colossenses* unam, posteriorem *ad Timotheum*, *ad Philemonem* unam. At in nulla istarum Petri mentionem facit, quinimò 2. Timoth. 4. v. 16. disertè dicit, *in prima defensione nemo mihi adfuit, sed omnes me dereliquerunt, non illis imputetur.* In iisdem Epistolis ad *Colossenses*, ad *Timotheum*, ad *Philemonem* multi boni viri Romæ existentes salutant eos, ad quos Paulus scribit, Petri autem nulla fit mentio. Act. 19. v. 21. dicit Paulus, *oportet me Romam videre.* Ipse Christus dicit ad Paulum Act. 23. v. 11. *Confide Paule, ut enim testificatus es de me in Hierusalem, sic te oportet etiam Romæ testificari.* At si Petrus tum Romæ fuisset, vel inde aliò abiens Universalem aliquem Episcopum in Sede Papali Successorem constituisset, quorsum opus fuisset, Paulum Romæ testificari? In Epistola *ad Philippenses*, quam Paulus itidem Romæ scripsit cap. 2. v. 20. de Timotheo sic loquitur. *Neminem habeo ἰσόψυχον, qui sincerâ affectione pro vobis solicitus sit*, v. 21. *omnes enim, quæ sua sunt, quærunt, non quæ sunt Jesu Christi.* At si Petrus tunc Romæ fuisset, infidelitatis à Paulo accusatus fuisset. Paulus de se scribit Rom. 15. v. 20. *Ibi prædico Evangelium, ubi Christus non est nominatus, ne super alienum fundamentum ædificem*, v. 21. *sed sicut scriptum est, quibus non est annunciatum de eo, videbunt, & qui non audierunt, intelligent.* v. 22. *propter quod & impediebar plurimùm, venire ad vos &c.* Erat igitur Paulus Romæ prædicaturus, ubi nondum fuerat per ullum Apostolorum prædicatum, & nequaquam tantopere laborâsset, ut Romam perveniret, si Petrus jam ibi esset, neque imperfectionem fidei à Romanis susceptæ argueret, si à Petro illi edocti fuissent, eundemque adhuc præsentem haberent.

berent. Rom. 1. v. 11. *Desidero vos videre, ut gratiam spiritualem vobis administrem.* Act. 28. v. 21. Judæi Romæ habitantes Paulum sic alloquuntur, *Nos neq; literas de te à Judæa accepimus, neq; adveniens aliquis fratrum nunciavit quid de te malum.* v. 22. *Rogamus autem audire ex te, quæ sentis, nam de secta hac notum est nobis, quia ubiq; ei contradicitur.* At si hi Petrum habuissent præsentem & ejus prædicationem audivissent, non fuissent adeò rudes & ignari, neque opus habuissent, ut Paulus pleniorem sectæ istius novitiæ notitiam traderet. Primus, qui Petrum Romæ fuisse retulit, erat Papias quidam, *homo tenuis autoritatis & loci in Ecclesia & multarum fabularum autor,* ut de eo testatur Eusebius lib. 3. Histor. Eccles. cap. 39. edit. Græc. cap. 33. edit. Christophors. Ex eo istud accepit Egesippus, ex Egesippo alii, quemadmodum in scribendis Historiis posteriores sequi solent priores.

4. Petrum Romæ Episcopum egisse, non satis convenit cum pacto, inter ipsum ac Paulum inito, quòd Petrus suo Apostolatu principaliter inter Judæos fungi debeat Galat. 2. v. 7. Romæ enim gentiles rerum potiebantur, nec satis convenit cum eo, quòd Petrus ad hanc suam cathedralem Ecclesiam nullam scripsit Epistolam.

5. Petrum Romæ mortuum esse, itidem non extat in Scripturis, ergò non est fidei articulus. Hieronymus in cap. 23. Matth. ad Petrum refert, quod Christus dicit. *Ecce ego mitto ad vos* (Judæos) *Prophetas, & Sapientes, & Scribas, & ex iis occidetis & crucifigetis.*

6. Petrum per 25. annos, adeoque ad mortem usque Episcopum fuisse, Scriptura nō solùm nuspiam dicit, sed etiam contradicit. Acceperat enim idem mandatum cum omnibus Apostolis, ut prædicaret Evangelium in toto terrarum orbe Matth. 28. v. 19. Marc. 16. v. 15. Act. 1. v. 8. an credemus, eum non fuisse huic mandato obsecutum? Ex 1. Epist. Petri cap. 1. v. 1. constat, quòd profectus fuerit in *Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam & Bithyniam*, ut dispersis fratribus (Judæis) illic prædicaret; quòd autem per annos 25. Romanum Episcopum egerit, de eo altum in Scripturis silentium.

Confer Udalrici Veleni librum, cui titulus, Decem & octo persuasiones, quòd Petrus nunquam post Christi passionem Romæ fuerit, apud Flacium in refut. Invect. Bruni p. 88. Sebastian. Franc. in Chron. fol. 258. Caroli Molinæi Commentar. contra abusus Paparum. Nicolai Vedelii tractatum de tempore utriusque Episcopatus Petri adversus Baronium & Bellarminum.

Nostræ huic sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam negant, Petrum fuisse Ecclesiæ Monarcham & Principem, ex quo sponte sequitur, quòd Papalem aliquam Sedem, nec Romę, nec alibi erexerit. Testimonia eorum allata sunt cap. præcedente.

2. Quòd quidam negant, Petrum per 25. annos Romæ Episcopum egisse, ac Episcopatum illum ad mortem usque retinuisse.

Marsilius Patavinus in Defens. Pacis part. 2. circa Annum 1324. *Per Scripturam convinci non potest, Petrum fuisse Romanum Episcopum, & quod amplius est, ipsum unquam Romæ fuisse. Admirandissimum namq;*

videtur, si secundùm quandam vulgatam Ecclesiasticam Legendam Sanctorum B. Petrus prævenerit Romam B. Paulum ibidem prædicans verbum Dei & postmodum captus, deinde quòd B. Paulus in suo adventu Romam una cum B. Petro tot conflictus habuerint cum Simone Mago & simul pro fide certârunt adversus Imperatores & ipsorum ministros, demumq; secundùm eandem Historiam, quòd ambo simul capite privati propter Christi confessionem dormierunt in Domino & sic Romanam Christo consecraverunt Ecclesiam. Admirandissimum, inquam, dico, quòd B. Lucas, qui Actus Apostolorum scripsit & Paulus Apostolus de B. Petro nullam prorsus mentionem fecerunt. Ampliùs quòd B. Petrus Romam non prævenerit eos, credere facit probabiliter valde, quòd Actuum ultimo scribitur. Dum enim Paulus in suo adventu primo alloqueretur Judæos inter cætera sui adventus Romam volens assignare causam, inquit. Contradicentibus autem Judæis coactus sum appellare Cæsarem. At illi dixerunt ad eum. Nos neq; literas accepimus de te à Judæa, neq; veniens aliquis fratrum nunciavit, aut locutus est quid de te malum. Rogamus autem à te audire, quæ sentis, nam de secta hac notum est nobis, quia ubiq; ei contradicitur. Dicat ergò mihi veritatis inquisitor, non quærens contendere solum, si probabile sit alicui, B. Petrum Romam prævenisse Paulum & nihil nunciâsse de Christi fide, quam Judæi loquentes ad Paulum sectam vocabant. Ampliùs Paulus reprehendendo ipsos de incredulitate, si novisset, Cepham ibidem fuisse & prædicâsse, quomodo non dixisset, aut ipsum hujus testem indixisset negotii, qui resurrectionis Christi testis exstiterat? ut apparet Actuum 3. Et rursum, de quo jam diximus, quis opinabitur, quòd biennio existens ibidem Paulus nunquam conversationem, collationem aut contubernium habuerit cum B. Petro? & si habuisset, quòd de ipso nullam penitùs mentionem fecisset, qui Actuum scripsit Historiam. In aliis enim locis minùs famosis, dum Paulus Petrum invenit, mentionem de ipso fecit & cum eo conversatus est, ut in Corintho, prima ad Corinth. tertio, & in Antiochia, ut ad Galatas secundo, & sic de reliquis plerisq; locis. In Roma verò inventum, quomodo non nominâsset, qui omnium urbium famosissima erat & in qua secundùm jam dictam Historiam B. Petrus præerat tanquam Episcopus? Sunt enim hæc incredibilia quasi, propter quod Historia illa sive Legenda non videtur in hac parte probabiliter posse teneri & cum Apocryphis computari debere. Sed per Scripturam sacram indubitanter tenendum, B. Paulum fuisse Rom. Episcopum, & si quis aiter cum ipso Romæ fuerit, tamen Paulum singulariter & principaliter propter causas prædictas fuisse Rom. Episcopum, Beatum verò Petrum Antiochiæ, ut apparet Galat. 2. Romæ verò non contradico, sed verisimiliter teneo, ipsum in hoc non prævenisse Paulum, sed potius è converso.

Idem cum Marsilio statuunt Michaël Cesenas, Lyranus, Mantuanus & alii, quos recenset Wolfius tom. 1. memorab. p. 23.

Lyranus in cap. 23. Matth. super verba. *Ecce ego mitto ad vos &c.* asserit, *Petrum fuisse à Judæis Hierosolymæ crucifixum.*

Johannes Baptista Mantuanus lib. 6. Fastorum de Petro Apostolo sic canit:

Urbibus Assyriis Christi post funera, postquam
In cœlum rediit, bisseptem dicitur annos
Impendisse, gravi vexans mala numina bello.

Mox

Mox maria ingressus, longaq; ambage viarum
Circulatus, iter vertit Bithynica versus
Littora, Cappadoces, Galatas, Pontumq; peragrans
Quotquot erant illic Judæa ab origine regnis,
Edocuit Christum, veteriq; retraxit ab usu.

(At hæ profectiones continuæ non congruunt cum eo, quod Petrus per annos viginti quinque Episcopum Romæ egerit.)

Quâ ergò veritatis specie Bellarmin. lib.2. de Rom. Pontif. cap.1. scribit, *Supra mille & quingentos annos constantissimè à toto terrarum orbe creditum fuisse, quòd B. Petrus fuerit Episcopus Romanus ac Romæ per crucis Martyrium Spiritum Domino reddiderit.* (Cui assertioni suæ paragr. statim sequente contradicit, sic scribens.) *Guilielmus quidam Johannis Wiclefi Præceptor, ut refert Thomas Waldensis lib.2. doctrin. fidei art.1. cap.7. docuit, B. Petrum neq; Episcopum fuisse Romæ, nec Romam ipsam unquam vidisse.*

Johannes Aventinus lib.2 Annal. p.21. *Sub idem tempus Imperii Claudiani anno secundo quidam Petrum Romam venisse credunt, quod mihi non fit verisimile, maximè cùm D. Paulus narret Galatis, se duodevigesimo post suam conversionem anno Hierosolymis Petrum adiisse, qui fuit annus imperii Claudiani decimus, Christi verò alter & quinquagesimus. Ibidem refert, post hæc Petrum Antiochiam adiisse. Hoc satis quoq; constat, tertio Neronis anno Paulum & Lucam Romam deductos biennio ibi commoratos fuisse. Unde D. Paulus nomine suo & Timothei ad plerosq; scripsit, quos obscurissimorum quoq; Romæ degentium verbis solicitè & anxiè salutat. Atqui neque Paulus, neque Lucas ullam mentionem Petri faciunt, profectò non prætermissuri, si tum ipse Romæ fuisset. Deniq; cum Paulus in Epistola Corinthi data ad Romanos ultimo imperii Claudii anno (quod curiosiùs inquirenti sacram Historiam perpalàm fiet) ex via properans Hierosolymam jubeat ignobiles Romæ salutari, tantum Ducem, Legatum Christi nunquam silentio præteriret. Præterea in secunda ad Timotheum Epistola, dum secundo tribunali sisteretur & gladius Neronis capiti ejus immineret, conqueritur se ab omnibus derelictum, solum Lucam secum esse. Cùm itaq; non incelebrati autores sint, eodem quidem die, verùm nō eodem anno Petrum & Paulum à Nerone Romæ occisos fuisse, suspicantur alii, Petrum Nerone Principe & post cædem Pauli Romam commigrâsse. Quamvis non desint, qui, ipsum Romæ vivum quidem fuisse omninò pernegent, quod Paulo, quēadmodum est in arcanis sacrarum literarum, provincia docendi cultores Deorum (quorum caput Roma) demandata fuerit à Christo, Petro Hebræos duntaxat instituendi copia facta, quamobrem ipse & Babyloniæ (ubi tum multi Judæi, ut Josephus scribit, erant, adeò ut potentissimum Regem Persarum bello lacessiverint) & ad Judæos Christi sectatores scripserit. Has ego pugnas ad contentiosos in palæstram relego, conjecturas humanas, certi nihil adferre possem. Nam Babyloniam à Petro, sicut à Johanne Romam appellari, autores sunt, alii Babyloniam Ægypti intelligunt, quæ nunc est Alcairum, antiquis Mempho.*

Huc referri potest, quod Salmero in Epistola ad Antonium Carafam Cardinalem, quæ extat tomo ultimo operum in Append. p. 376. scrupulos movet haud facilè eximendos de his 25. annis, quibus Petrus Romæ sedisse fingitur.

Lego,

Lego, inquit, *apud Eusebium, Hieronymum ac Damasum, Petrum secundo Claudii anno Romam venisse, & ab eo tempore usq; ad mortem Sedem suam ibi fixisse. Hoc autem scrupulo non caret, quia Petrum legimus Act. 12. ab Herode in discrimen vitæ perductum fuisse. Quod cùm paucos ante dies ante obitum Herodis ab Angelo percussi, ut testatur Lucas, evenerit; illum autem constat tertio anno Claudii obiisse, ut testantur Josephus & Eusebius (nam ille septem tantùm annos regnavit; quatuor sub Caligula & tres sub Claudio) colligimus, Petrum duodecimo anno post Christum assumtum & tertio anno exacto Claudii Hierosolymis fuisse. Quomodo igitur Romam profectus est secundo Claudii anno, si tertio ejusdem anno erat Hierosolymis? Vix enim annus integer satis erat ad hoc, ut expeditissimè Romam visitaret & Hierosolymam regrederetur. Præterea dubium est, quo tempore Petrus Antiochiæ prædicaverit & Sedem tenuerit. Deinde quando dispersis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Bithyniæ atq; Pamphiliæ evangelizaverit? nam ante duodecimum annum Apostolos simul versatos fuisse Hierosolymis & in Judæa, testatur Eusebius lib. 5. Histor. Eccles. cap. 18. producens traditionem Thraseæ cujusdam Martyris, qui pro fide occubuit; hic enim à majoribus se accepisse dicebat, Apostolis Dominum suo verbo præcepisse, ne ante duodecimum annum ab se invicem prædicandum gentibus discederent; & totum illud temporis spacium Hierosolymitanæ & aliis Judæorum Ecclesiis in fide instituendis impenderent. Quam traditionem confirmat Beda in cap. 13. Act. Si igitur hæc vera sunt, quando ille dispersis Judæis per minorem Asiam evangelizare potuit? nisi dicas, illum urbe pulsum in illas Asiæ provincias evangelizandi gratiâ pervenisse. Hæc pauca sunt, quæ animum meum excruciabant, & quæ etiam nunc ambiguum & suspensum tenent.*

Idem Salmero in Epistola ad Stephanum Tuccium, quæ extat tomo eodem pag. 408. hæc dubia latiùs deducit. *Incidi,* inquit, pag. 413. *his diebus in Chronologiam annorū Apostolorū Principis Petri, & quâ ratione ille sedere potuerit viginti quinq; annis & eò ampliùs Romæ, si vera sunt ea, quæ in Scripturis continentur. In hac ego aliquantulum sanè hæsi, atq; etiamnum hæreo, ut cogar te, virum diligenter exercitatum in ratione temporum, libenter consulere & judicium tuum expectare. Solent hæretici cùm pertinaciter & impudenter negant, Petrum unquam Romæ fuisse, levissima quædam objicere argumenta, ut quòd Scriptura Canonica de Petri adventu in urbem nihil dixerit, quòd Paulus scribens Romanis, eum non salutaverit, & his alias persimiles nugas: sed præsertim nituntur huic argumento, quod à ratione annorum vitæ Petri deducunt. Nos enim cum Damaso, Eusebio Cæsariensi, B. Hieronymo, Beda atq; aliis Ecclesiasticis Scriptoribus, Petrum Romam venisse secundo Claudii anno, affirmamus; atq; ab eo tempore Sedem suam ibi fixisse: deinde asserimus, Martyrio coronatum fuisse ultimo Neronis anno, tempus autem inter hos terminos definitum ad 25. annos & eò aliquid amplius pervenisse. Porrò hæretici inter hæc axiomata disputantes, producunt Paulum, qui in Epist. ad Galat. tradit, à conversione sua, quæ accidit sub finem primi anni à Christo in cælum assumto, per triennium in Arabia commoratum, ac venisse Hierosolymam ut videret Petrum, mansisseq; apud eum dieb. quindecim. Deinde post annos quatuordecim commemorat, se Hierosolymam ascendisse cum Barnaba & Tito ad*

Apo-

Apostolos, inter quos Petrus erat, atq; ibi quæstionem de legis Ceremoniis an servandæ essent à gentibus, quæ Christi fidem amplectebantur, agitatam fuisse atq; definitam. Porrò si quatuordecim his annis addas tres priores, & annum illum, qui elapsus prope erat à Christo in cœlum assumto, usq; ad suam conversionem, efficies summam 18. annorum: qui si detrahantur à 37. annis, qui fluxerunt à morte Christi usq; ad Martyrium Petri, supersunt tantùm anni 19. quomodo igitur Petrus potuit Romæ sedere 25. & eo ampliùs annis? Quòd si respondeas, Petrum quidem Romæ fuisse ante illud Concilium Act. 15. celebratum, ad quod etiam Paulus ascendit, cum Barnaba & Tito, atq; ad illud Petrum ex urbe Hierosolymam revertisse, expulsum à Claudio Imperatore, quem Judæos tumultuantes Chresto impulsore ex urbe expulisse, autor est Suetonius: urgere poterunt hæretici negantes, Petrum Romam antea venire potuisse, argumento adducti, quòd Agrippa Herodes Act. 12. Petrum vinctum duabus catenis in carcerem misit & servavit post dies azymorum producendum ad supplicium. Hæc autem Historia Petri à vinculis liberati & Herodis Agrippæ Regis infeliciter extincti incidit in annum tertium Claudii Imperatoris, hoc est, duodecimum à Christo in cœlum sublato, & septimum, hoc est, postremum annum Agrippæ, cui Josephus tantùm septem annos tribuit lib. 2. antiq. cap. 7. nam à primo Caligulæ, quo accepit regnum, usq; ad tertium Claudii, septem tantùm anni computantur fluxisse. Erat igitur Petrus Hierosolymis anno duodecimo & anno decimo octavo: adde etiam anno decimo quinto, quo creditur B. Virgo in cœlum assumta. Nam anno sexto Claudii collocat Eusebius in Chronica assumtionem Virginis: illi autem interfuisse Petrum, docet Dionysius Areopagita cap. 3. de Ecclesi. Hierarch. Aderat, inquit, quoq; Jacobus frater Domini & Petrus Theologorum coryphæus & Princeps. Quando igitur potuit Romæ adesse, si duodecimo, decimo quinto & decimo octavo Hierosolymis erat? Dicet aliquis, venit Romam ante duodecimum annum, sed id nequaquam dici posse, probatur ex verbis, quæ ex Apollonio ad confutandos Cataphrygas producit Eusebius lib. 5. Histor. Ecclesi. cap. 18. dicens. Meminit autem & Thrasiæ cujusdam Martyris, qui q. ex traditione priorum se accepisse asseruit, Salvatorem præcepisse Apostolis suis, ut ne ante annum duodecimum à Jerosolymis discederent. Hæc ibi: quod certè cum ratione videtur esse conjunctum, ut videlicet omnes Apostoli Ecclesiam Judæorum primùm instituerent, rationemq; & ideam fundandi Ecclesias apud Gentes Apostoli ipsi certo experimento addiscerent. Accedit his Martyrologium Romanum, quod 15. Julii anno duodecimo post ascensionem Domini, factam fuisse Apostolorum divisionem, tradit, ad verbum Dei in orbis plagas propagandum. Beda quoq; pertractans illud verbum Act. 13. Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus, ad quod assumsi eos, hujus præcepti ad Apostolos facti meminit, dicens. Videtur Saulus juxta ordinem Historiæ tertio decimo post Domini passionem anno Apostolatum cum Barnaba, Pauliq; accepisse vocabulum. Quarto decimo autem anno juxta condictum Jacobi, Cephæ & Johannis ad Gentium magisterium profectum est: nec Historia Ecclesiastica repugnat, dicens, Apostolis fuisse præceptum, ut duodecim annis prædicarent in Judæa. Sic ille. Si igitur Petrus præceptum hoc Domini observavit, ante duodecimum annum profectò minimè ad Evangelizandum gentibus profectus fuit. In hanc tamen

men traditionem seu Domini preceptum quadam facere videntur, mihi minimè apud te silentio supprimenda &c. Illis ordine expositis subjungit. *Quòd si quis contendat cum Beda in Act. 13. Concilium illud Act. 15. coactum incidisse in annum 15. à morte Christi, quo etiam B. Virgo creditur in cœlos fuisse assumta, ut pleriq; tradunt: etiam hæc sententia suas patitur angustias. Nam inprimis illud Concilium celebratum est, Paulo ascendente Hierosolymam cum Barnaba & Tito. At hic ascensus, ut ipse Apostolus ad Galat. 2. tradit, fuit post decimum septimum annum à conversione sua, ut Hieronymus ad Galatas explicat, & post decimum octavum à Christo assumto. Deinde si liberatus à vinculis Herodis Regis, hoc est, anno duodecimo, evangelizandi gratiâ se statim contulit ad dispersos Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Bithyniæ & Asiæ, ut docet Simeon Metaphrastes, quomodo potuit tam brevi temporis spacio tot provincias Evangelizando percurrere & adesse Romæ secundo Claudii anno, cùm solùm duo anni effluxerint inter liberationem à vinculis Agrippæ & adventum in urbem? Adhæc post illud Concilium Hierosolymis celebratum convenit Paulus Petrum Antiochiæ, quia reprehensibilis erat, ut ad Galat. 2. testatur, quod tamen non statim accidit, cùm Paulus & Barnabas antea missi essent cum Sila & Juda in Antiochiam. Quòd si distantiam locorum & urbium Hierosolymæ & Antiochiæ & Romæ cogites, si, quòd Petrus in illo cum Paulo congressu non cursim aut raptim salutaverit Antiochenam Ecclesiam, sed multùm ibi commoratus fuerit, adeò ut Jacobus ad illum ex Jerosolyma quosdam miserit, tanquam ad quem totius Ecclesiæ cura spectaret: si denique mente consideres, quòd per alias Ecclesias, quâ profecturus erat Romam, pro suâ, quâ fungebatur, autoritate & gravitate, & pro populi erga eum reverentia & devotione, moram aliquam trahere cogebatur: persuaderi (vix) possis, Petrum eodem anno, quo Concilium fuit congregatum, Romam pervenire potuisse; & ubi maximè id concedamus, quòd eodem anno sub finem eò accessisset, ut minimum essent jam sexdecim anni à morte Christi usq; ad ejus ingressum in urbem: quibus si addas viginti quinque, quibus sedit in urbe, efficies quadraginta & unum. Quòd si Concilium celebratum fuit annis octodecim à Christo, & adjungas viginti quinq;, efficies summam annorum quadraginta trium à cæde Christi ad Martyrium Petri. Rursus, si liberatio à vinculis Herodis fuit anno duodecimo post Christi ascensionem, accidit eodem anno, quo Agrippa extinctus fuit, id est, postremo anno ejus & tertio Claudii Cæsaris: prius ergò fuisset Romæ, & Sedem ibi suam fixisset, quod accidit secundo anno Claudii, ut omnes tradunt, quàm fuisset liberatus à vinculis. Est & alia peculiaris ratio, quâ probatur, Petrum Romæ fuisse ante initum imperium à Claudio, quia Philo disertissimus missus fuit ab Alexandrinis, legationis apud Cajum Caligulam ineundæ gratiâ: at illo tempore Philo cum B. Petro Romæ versatus est, ut autor est Eusebius libr. 2. Histor. Ecclesiast. cap. 16. Quòd si hæc vera sunt, fuit ergò Petrus ante duodecimum annum egressus è Jerosolyma & Judæa ad evangelizandum Gentibus, contra Dominicam illam traditionem.*

Tandem concludit. *Non ignoro omnes hujus modi dissolutiones, sed ego aliquid abs te planum, dilucidum & insigne expecto, quomodo scil. illi 25. anni solidè ac verè sint computandi*

putandi, ac quoto anno Petrus venit in urbem? &c.

(Si potuisset Salmeron in hisce dubiis sibiipsi satisfacere, non recurrisset ad Tuccii judicium, unde etiam concedit, non posse statui, quòd Petrus per annos 25. continuos Romæ substiterit.) *Non intelligo*, inquit, *perpetuò ibi* (Romæ Petrum) *hæsisse, sed ad tempus ibi versatum, & postea pro Apostolico munere suo diversas lustrâsse provincias ac Romam rediisse.*

3. Quòd agnoscunt, Apostolatum ab Episcopatu differre.

(Quia ergò constat, Petrum fuisse à Christo ad Apostolatum vocatum, ex eo sequitur, quòd non fuerit propriè Romanæ urbis Episcopus.)

Claudius Espensæus in Comment. 1. Timoth. *Apostolus ab Episcopo differt, ut docet Chrysostomus in Matthæum homil. 19. quia erant Apostoli omnium Ecclesiarum doctores, juxta illud Pauli. Mihi incumbit sollicitudo omnium Ecclesiarum. 2. Cor. 11. Hic, scilicet Episcopus, per homines vocatur, certo loco præest, non sic Apostoli.*

Josephus Acosta lib. 5. de procur. Indor. salute cap. 21. *In militia Christiana duo sunt ordines. Unus eorum, qui certo loco decertant, alter eorum, qui per omnia discurrunt & omnibus opem ferunt, quod militiæ genus Apostoli sibi sumebant, Episcopi suarum Diœcesium limitibus conclusi sunt.*

Salmero Disput. 4. in Epistol. Rom. pag. 287. *Homines nullam talem Ecclesiasticam potestatem dare possunt, nedum Apostolatus supremam.*

(Ergò Papa non succedit Petro in Apostolatu, cùm per homines ad Pontificatum evehatur. Bellarminus quidem lib. 2. de Pontif. Rom. cap. 12. excipit, *Apostolatum Pontificis non habere in se inclusam immediatam vocationem, sed facultatem novarum Ecclesiarum condendarum & summam potestatem in omnes Ecclesias.* Atqui absurdum est, velle rem integram habere, essentiali parte exemtâ.)

Idem Salmeron in Comment. 1. Timoth. 1. Disp. 2. §. Gravissimè. *Gravissimè peccant, qui nullâ idoneâ & necessariâ de causa longè absunt à gregibus suis &c. unde ait Alberstatensis Episcopus* (Haymo in 1. Corinth. 12.) *ante annos quingentos scribens in illa Apostoli verba. Primùm posuit Deus Apostolos in Ecclesia. Qui vice Christi positi sunt in Ecclesia, sicut ait Apostolus, obsecramus per Christum, hoc est, vice Christi, reconciliamini Deo. Horum vice surrogati sunt Episcopi. Sed Apostoli ex præcepto Domini compellebantur transire de regno in regnum, Episcopi verò suis in Ecclesiis autoritate Canonicâ residere jubentur ob utilitatem sibi commissorum.*

4. Quòd in asserendo Romano Petri Episcopatu, ac in assignando tempore, quo Petrus Romam venerit, non consentiunt.

Primò, Bellarmin. lib. 2. de Rom. Pont. cap. 6. scribit, *Petrum ante quintum annum à resurrectione Christi non excessisse à Judæa;* addit etiam, *ipsum post hoc quinquennium elapsum profectum esse Antiochiam.* Onuphrius verò in Addit. ad Platin. scribit, *ipsum ante nonum annum post Christi resurrectionem non excessisse è Judæa*, & addit, *eum post hoc novennium Romam adiisse.* Passionale dicit, *Petrum proximo post Christi passionem anno Romam venisse.*

Secundò, Bellarminus asserit, *Petrum quinq; annos mansisse in Judæa & septem annos sedisse Antiochiæ, atq; iterum duodecimo anno à Christi resurrectione venisse Romam.* Onuphrius verò dicit, *eum in principio anni decimi à Christi resurrectione Romam venisse.*

Tertiò, Bellarminus Hieronymum secutus asserit, *Petrum anno secundo Claudii venisse Romam.* Orosius, *eum in principio Imperii Claudii Romam venisse.* Damasus in Pontificali, *cum Nerone Cæsare Romam ingressum;* Marianus Scotus, *eum non ante quartum Claudii annum Romam venisse,* quod ipsum etiam statuit Fasciculus temporum. Eusebius lib 3. Hist. cap. 1. asserit, *Petrum sub finem vitæ demum Romam venisse.*

Quartò, Onuphrius dicit, *Petrum non sedisse Antiochiæ, nisi post reditum ab urbe Romana.* Sed Bellarminus scribit, *hoc non esse probabile,* & aliquot argumentis id refellit.

(Excipit Bellarminus, *etiam de tempore mortis Christi non constare, nec tamen eam propterea negandam.* Resp. est ratio maximè dispar. Illam confirmant autores divinitùs inspirati, sancti scil. Evangelistæ & Apostoli. Sed nullus eorum asserit, *Petrum per 25. annos Romanum Episcopatum administrâsse.*)

Quintò, Bellarminus h. l. scribit, *Petrum, cùm jam septem annis Romæ prædicaverat, rediisse in Jerusalem & tunc factum esse Concilium Hierosolymitanum.* Sed lib. 1. de Conc. c. 19. §. Ego suspicor &c. reddens causam, quare Pontifex Romanus in propria persona non interfuit Conciliis alibi quàm Romæ celebratis, sic scribit. *Non videbatur convenire, ut caput sequeretur membra, cùm potiùs membra sequi debeant caput, itaq; propterea interfuit Papa Conciliis Romanis & quibusdam aliis, quæ ipse convocavit ad se, hoc est, ad locum, ubi ipse erat, non autem voluit neq; debuit ire ad Concilia alibi congregata.*

Sextò, Bellarminus lib. dict. cap. 8. scribit, *Paulum quando Coloss. ultimò dicit. Hi soli sunt adjutores mei, loqui tantùm de suis domesticis, qui ei ministrare soliti erant, ut non possit ex eo probari, Petrum tunc non fuisse Romæ.* Verùm hanc exceptionem elidunt ipsa Apostoli verba, prout à Bellarmino ibidem citantur. *Hi soli sunt adjutores mei in regno Dei.*

Septimò, Bellarminus libr. 2. de Rom. Pont. cap. 7. pacta illa conventa inter Petrum & Paulum Galat. 2. inita, ejusmodi fuisse, dicit, ut *Petrus prædicaret quidem omnibus, sed principaliter Judæis: Paulus verò etiam omnibus, sed principaliter gentibus.* Atqui si Petrus se fecisset Episcopum Romanum, tum pacta illa violâsset, quod absit. Constabat enim Ecclesia Romana præcipuè ex gentibus, Judæis autem nullis, aut admodùm paucis.

Octavò, Baronius tom. 1. Ann. 58. nu. 51. causam redditurus, cur Paulus in Epistola ad Romanos cap. ultimo Petrum non salutârit, si Romanæ Sedi præfuit, dicit, *potissimam ejus rei causam credi, quòd Petrus edicto Claudii jam semel Româ cum Judæis pulsus in Occidentem ad extremas orbis oras prædicationem Evangelii converterit, ibiq; tunc occupatus fuerit.* Sed Bellarminus lib. 2. de Pontifice Rom. cap. 7. Petrum in Orientem hoc tempore reducit, dicit enim, *tunc illum Româ in Syriam fuisse reversum.*

5. Quòd agnoscunt, Episcopos Romanos

manos non solùm Petri, sed etiam Pauli Successores esse.

Utique ergò non μοναρχικῶς, sed διακονικῶς, non modo dominandi Politico, sed Ministerii Ecclesiastico, Rom. Ecclesiæ Petrus præfuit.

Johannes VIII. Epist. 37. & 186. tom. 3. Concil. pag. 2. profitetur, *se Episcopum Dei autoritate ac Petri & Pauli Apostolorum Principum.*

Idem facit Gregorius VII. sive Hildebrandus lib. 1. Epistol. 13. & 17. ac Epist. 34. homicidæ cuipiam remittit peccata *autoritate & vice Apostolorum Petri, & Pauli.*

Idem lib. 9. Epist. 14. ait, *sibi vicem Apostolorum Petri & Pauli concessam, seque in illorum throno sedere.*

Apud Baronium tom. 10. Ann. 876. n. 13. & Ann. 968. n. 27. Pontifices dicuntur *Vicarii Pauli.*

Bellarminus lib. 1. de Pont. Rom. cap. 27. §. 5. *Pontifices tàm Petrum, quàm Paulum prædecessorem & parentem agnoscunt, siquidem uterq; Apostolus Ecclesiam Rom. fundavit & gubernavit, ut præter alios testatur Irenæus lib. 3. cap. 3.*

In altari S. Petri in Missis solennibus inter 13. Apostolorum statuas *primus ponitur Paulus, & primus honoratur, quia ipsi Romanorum conversio maximè accepta referenda*, ut fatetur Baronius tom. 1. Ann. 68. num. 2.

Sed & Paulo potiùs quàm Petro fundationem Ecclesiæ Rom. tribuendam, ostendit illud, quòd post Paulum Linus & Clemens administrârint Ecclesiam Romanam, uterque enim fuit Pauli discipulus 2. Tim. 4. v. 21. Philip. 4. v. 3. Si Petrus meliùs de Rom. Ecclesia fuisset meritus, sicque eam fundâsset, procul dubio Ecclesiam à se ædificatam vel Marco, vel alii discipulo curandam reliquisset.

Erasmus in Præfat. Paraphr. Epist. ad Roman. *Amplectere Roma Principem aut certè præcipuum religionis tuæ Magistrum* (Apostolum Paulum.)

Argum. Advers.

1. *Romana Ecclesia omnium consensu semper habita est prima & præcipua omnium aliarum. Non potest autem ulla ratio reddi hujus excellentiæ, nisi quia Princeps Apostolorum illius Ecclesiæ proprius Pastor & Episcopus fuit.* Bellarminus lib. 1. de Rom. Pontif. cap. 4.

Resp. 1. Æneas Sylvius, postea Pius II. Pontif. Epist. 31. ad Martinum Mayerum. *Ante Nicenam Synodum unusquisq; sibi vixit & parvus respectus ad Romanam Ecclesiam habebatur.*

2. Bellarminus ipse agnoscit, argumentum hoc esse probabile tantùm, non apodicticum. *Primùm*, inquit, *suadere videtur ipsa summa dignitas Romanæ Ecclesiæ.* At quando *de summa rei Christianæ* agitur, ut Bellarminus Primatum Pontificis in Præfat. lib. de Pont. appellat, non debent afferri argumenta suadentia, sed cogentia; nec dispiciendum quid videatur, sed quid sit certum & immotum.

3. Bellarminus *circulum* in argumento committit. Antea disputavit, *Ro[illegible]nam Ecclesiam esse omnium primam [illegible]cipuam, quia Petrus fuit illius Epis[illegible]* [illegible] loco probat, *Petrum Rom[illegible] pum, quia Romana Ecclesi[illegible] ma & præcipua.*

(Veram caussam, propter quam Ecclesia Romana habita fuerit prima ac p[illegible]

 cipu[illegible]

cipua, ostendit Concil. Chalcedon. c. 24. τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην τοὺς πατέρας εἰκότως ἀποδεδωκέναι τὰ πρεσβεῖα.)

4. Bellarminus lib. 1. de Pontif. Rom. cap. 26. §. Ad alteram; concedit, *Ecclesiam Hierosolymorum esse matrem omnium Ecclesiarum, antiquitate & multis privilegiis insignem, ob Domini & Apostolorum præsentiam &c.*

(Quia igitur mater, ideò prima & præcipua, unde paulò pòst addit Bellarminus, *Episcopatum Hierosolymitanum illo tempore fuisse nobilissimum, quo ex particularibus Episcopatibus nullus fuerit nobilior.*)

5. Polydorus Virgilius lib. 4. de rer. invent. cap. 6. ad locum Cypriani, quem semper urgent Pontificii (in Epist. 55. ad Cornelium. *Navigare audent ad Petri cathedram atq; Ecclesiam principalem, unde unitas Sacerdotalis exorta est.*) sic annotat. *Ne quis erret, nullâ aliâ ratione Sacerdotalis ordo à Rom. Episcopo profectus esse dici potest, nisi apud Italos duntaxat id factum intelligatur, cùm per diu ante adventum Petri in urbem Romanam Hierosolymitanum Sacerdotium ritè institutum fuisse, liquidò liqueat.*

(Huic annotationi eò pressiùs insistere possumus, quia Censores Lovanienses [illegible] quædam ex hoc capite, unde desum[illegible] ferentes, eam intactam reliquerunt [illegible]

[illegible] *Si non fuit Petrus Episcopus Romanus* [illegible] *mortem, exponant adversarii,* [illegible] *Petrus sederit ab eo tempore, quo reliquit Antiochiam?* Bellarm. d. l.

Resp. 1. Bellarminus h. l. nobis tribuit, quòd statuamus, *Petrum fuisse tantùm alicujus particularis Ecclesiæ Episcopum,* ex qua hypothesi hoc argumentum fluit. At non ita statuimus, sed Petro, æquè ac reliquis Apostolis, dicimus esse datum mandatum prædicandi omnibus gentibus, adeoque totius orbis doctorem & Apostolum fuisse constitutum.

2. Onuphrius in Addit. ad Platinam dicit, *Petrum Româ Antiochiam profectum esse.* Ergò Petri cathedra non Antiochiâ Romam, sed Româ Antiochiam fuisset translata.

3. Bellarminus docet, *Petrum anno secundo Claudii Romam venisse.* Concilium Hierosolymitanum, cui Petrus interfuit, celebratum fuit anno 9. Claudii, post illud Concilium Paulus Antiochiæ reprehendit Petrum Gal. 2. v. 14. & tamen Anacletus Epist. 3. Marcellus Epist. 3. Innocentius Epist. 14. dicunt, *Petrum non sedisse Antiochiæ post reditum ab urbe Roma.* Sicut ergò Petrus Antiochenam Ecclesiam potuit fundare, cùm tamen non esset proprius Antiochenæ Ecclesiæ Episcopus, ita quoque Romanam Ecclesiam unà cum Paulo fundare potuit, licet non fuerit proprius Romanæ Ecclesiæ Episcopus.

Caput IV.

DE SUCCESSIONE IN Sede Petri.

THESIS. Pontifex Romanus non est verus Petri Successor.

Explicatio. 1. Non est quæstio *de successione temporis*, sed *de successione muneris*, & quidem ejusmodi muneris, quod *Monarchicum in Ecclesiam dominatum* includat.

2. Non

2. Non est quæstio de primis Romanæ urbis *Episcopis*, an illi in officio docendi Petro successerint. Ut enim alii Episcopi, ita quoque Romanus Episcopus successit Apostolis in officio docendi. Cyprianus lib.4. Epist.9. *Christus loquitur ad Apostolos & per hos ad omnes Præpositos, qui Apostolis vicariâ ordinatione succedunt.*

3. Sed quæstio est de *Pontificibus* Romanis, qui progressu temporis abjecto docendi munere Monarchicam in universam Ecclesiam potestatem sibi arrogârunt, prætextu cujusdam successionis in Sede Petri Papali.

Antithesis. Bellarminus lib.2. de Rom. Pont. cap.12. *Pontifex Romanus succedit Petro non solùm in Episcopatu Romano, sed etiam in universæ Ecclesiæ Primatu.*

Ibid. *Romanum Pontificem Petro succedere in Pontificatu Ecclesiæ universæ, probatur ex jure divino & ratione successionis.*

Quinimò tantùm deferunt huic successioni, ut Symmachus Pont. c. Non nos dist.40. dicat. *In Papa si desint bona acquisita per meritum, sufficiunt, quæ à loci Prædecessore præstantur*, ubi Glossa annotat. *Petrus fecit Papam heredem bonitatis suæ.*

Nostram sententiam probamus,

1. *ex Papalis potestatis à Petro remotione.* Quod Petrus non habuit, aliis dare non potuit; quod Petrus nunquam sibi arrogavit, in eo nemo potest ipsi succedere, siquidem *nemo plus juris in alium transferre potest, quàm ipse obtinet.* Atqui Petrus Monarchicum in Ecclesiam dominatum non habuit, nec unquam eum sibi arrogavit, ut in cap. præc. 2. & 3. ostendimus. Ergò in Pontificem Rom. tanquam Successorē suū eum transferre nō potuit.

2. *ex sufficienti enumeratione.* Pontifex Romanus non succedit Petro in officio, nec in doctrina, nec in vita. Non *in officio*, quia Petrus fuit Evangelii præco; Pontifex Romanus docendi officium in aliorum humeros â se rejecit. Petrus à dominio civili penitùs abstinuit; Pontifex est Dominus temporalis. Petrus fuit doctor omnium Ecclesiarum per universum orbem, præditus Apostolicâ potestate ubivis locorum docendi & Ecclesias fundandi; At Romanus Pontifex non habet potestatem ubivis docendi, sed gregem sibi commissum pascendi, 1. Petr.5. v.2. cùm Apostoli non ordinaverint Apostolos, sed Pastores. Nōn *in doctrina*, ut mutua collatio ostendit. Petrus docet, *quòd non sit in alio quoquam salus, nec sit aliud nomen datum, in quo oporteat homines salvos fieri, quàm nomen Jesu* Act.4. v.12. Pontifex Romanus docet, *salutem non esse quærendam in solo Christi merito, sed in meritis Sanctorum, in meritis ac satisfactionibus propriis, in votis Monasticis, in Papalibus indulgentiis.* Petrus docet, *in nomine Christi accipere remissionem peccatorum omnes, qui crediderunt in eum* Act.10. v.43. Pontifex Romanus docet, *peccata post Baptismum commissa redimi operib. bonis, nec solâ in Christū fide obtineri remissionē peccatorum, sed requiri etiā proprias satisfactiones.* Petrus docet, *solū* Christū *esse lapidem angularē & fundamentū Ecclesiæ* 1.Ep.2. v.6. ἀκρογωνιαῖον & *Episcopū animarū nostrarū* v.25. Pontifex Rom. seipsum vocat *fundamentū, caput, universalē Episcopū & Sponsum Ecclesiæ.* Petrus jubet, ut Christiani *subjecti sint omni humanæ creaturæ*, i.e. Magistratui civili, qui tunc temporis adhuc erat Ethnicus 1.Epist.2. v.13. At Pontifex Rom.

vult, *omnes Reges & Principes sibi esse subjectos, Clericos omnes ab obœdientia Magistratui debitâ exemit*, docet, *Christianos non posse tolerare Regem infidelem vel hæreticum*. Petrus docet, quòd Christus *pertulerit peccata nostra super lignum* 1. Epist. 2. v. 24. quod Paulus Hebr. 10. v. 14. sic explicat, *unâ oblatione consummavit in æternũ sanctificandos*. Sed Pontifex Romanus docet, quòd *Christus quotidiè in sacrificio Missæ incruento modo pro peccatis nostris immoletur*. Petrus docet, Baptisma esse *stipulationem bonæ conscientiæ cum Deo per resurrectionem Jesu Christi* 1. Epist. 3. v. 21. ac licèt Christum abnegaverat, tamen erigit se consolatione ex fœdere in Baptismo inito petitâ. *Baptisma*, inquit, *nos salvos facit*. Sed Pontifex Romanus docet, *si quis post perceptum Baptismum in peccata prolabatur, illum non posse etiam post seriam conversionem ex Baptismi fœdere consolationem petere*. Petrus jubet, ut, qui *in Ecclesia loquitur, loquatur tanquam eloquia Dei*. 1. Epist. 4. v. 11. ac fideles unicè remittit ad *Propheticum* & Apostolicum *sermonem* 2. Epist. 3. v. 2. Sed Pontifex Romanus traditiones ἀγράφους *pari pietatis affectu cum scripto Dei verbo recipiendas esse*, decernit. Petrus prohibet, ne Pastores *dominentur Clero* 1. Epist. 5. v. 4. Sed Pontifex Romanus *dominium* sibi arrogat non solùm *super homines in terra*, sed etiam *super Angelos in cœlo*, quibus in Bullis suis mandare non veretur. Petrus prohibet, ne Pastores gregem sibi commissum *turpis lucri causâ pascant*. ibid. Sed in regno Papæ omnia auro sunt venalia,

Ignis, thura, preces, cœlum venale, Deusq;.

Petrus docet, *Diabolo resistendum esse fide* 1. Epist. 5. v. 9. Sed Papa Romanus docet, *Diabolum fugari aquâ lustrali, benedictis cereis, signaculo crucis*. Petrus docet, *vocationem & electionem nostram posse fieri firmam*, 2. Epist. 1. v. 10. Sed Pontifex Romanus docet, *de gratia Dei ac peccatorum remissione, adeoq; etiam de electione esse perpetuò dubitandum*. Petrus finem bonorum operum statuit eum, ut per illa ex fide facta tanquam infallibilia testimonia *vocationem & electionem nostram firmam faciamus*, ibid. Sed Pontifex Romanus bona opera *causam meritoriam justificationis & salutis* statuit. Petrus prohibet, ne fideles *attendant doctis fabulis*, sed unicè Dei verbo 2. Epist. 1. v. 16. Sed Pontifex Romanus fabulosos libros quàmplurimos, Conformitates Francisci, Legendas Sanctorum, Decretales Pontificũ canonizavit. Petrus commendat Scripturæ firmitatem & perspicuitatem 2. Epist. 1. v. 19. *Habemus*, inquit, *firmiorem Propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes tanquam lucernæ lucenti in loco caliginoso*. Sed Pontifex Romanus Scripturas arguit obscuritatis, earumque autoritatem & αὐθεντίαν unicè ab Ecclesia pendere asserit. Petrus requirit, ut etiam Laici, quos ita vocant, *sermoni Prophetico attendant*, ac proinde etiam Prophetarum scripta legant, ibid. Sed Pontifex Romanus *Laicos à Scripturæ lectione arcet*, ac quæ scripta Petrus Ecclesiæ reliquit & in illis de necessariis fidei articulis nos instruxit, ea propter Pontificis prohibitionẽ multi non audẽt legere. Quæ ergò potest esse doctrinæ Petrinæ & Papalis convenientia? Nec *in vita & moribus* Pontifex Romanus Petro successit. Petrus dicit Act. 3. v. 6. *aurum & argentum non habeo*. Sed nec illius fuit appetens. Sed in Pontificis Romani æra-

ærarium opes totius mundi confluxêre. Petrus vixit in humilitate, exhibuit se omnibus ministrum, passus est se ab Apostolis ablegari Samariam Act.8. v.14. Sed Pontifex Romanus dominium super omnes Episcopos sibi arrogat, ac Bellarminus lib. 1. de Conciliis cap. 19. de ipso scribit. *Non convenit, ut caput sequatur membra.* Petrus Simonem arguit, quòd *existimaret dona Spiritus sancti pecuniâ vendi emive posse*, Act.8.v.20. Sed in Curia Romana dominatur Simonia, vendit Papa *Cardinalatus, Episcopatus, Indulgentias, Dispensationes &c.* Petrus non permittit, ut Cornelius ad *pedes suos procidat* Act.10. v.25. Sed Pontifex Romanus præcipit, ut *quando in sella portatur, omnes coram se procidant, oscula pedum à Regibus & Principibus admittit, quin & Imperator Romanus cogitur stapedem tenere, si Papa equitare velit.* Petrus æquo animo patitur, *se à Paulo reprehendi* Galat.2. v.14. Sed Pontifex Romanus à *nemine vult judicari.* c. Si Papa dist.40. Petrus vixit *in conjugio* Matth.8. v.14. 1.Cor.9. v.5. Sed Pontifex Romanus damnat *conjugium Clericorum.* Petrus improbat, si *quis luxurietur in eleëmosynis* 2.Epist.2.v.13. Sed quid Canonicatus aliud sunt, quàm *eleemosynæ majorum,* in quibus hodiè multi luxuriantur? Petrus fuit pius, sanctus, castus, honestus. At quot Pontifices fuêre impii, scortatores, cædium & bellorum autores! Apud Nicephorum lib.13.Hist.cap.28. cùm Arsacium indoctum, indignum & delirum senem in Chrysostomi Sede collocatum vidisset Simeon, exclamavit statim. *Proh pudor! Quis cui!* Eodem modo de Papa in Petri cathedra sedente exclamemus meritò licet, *Proh pudor! Quis cui!* Rectissimè enim scribit Aonius Palearius Verulanus in action. adv. Rom. Pontif. test. 18. *Pontifices Romani exempla vitæ Petri, quæ ex Actis Apostolorum colliguntur, minimè sunt imitati. Doctrinam verò, quam ex Apostoli hujus scriptis habemus, ita passim proculcaverunt & everterunt, ut Petri eversores potiùs, quam Successores sint appellandi.*

3. *ex paritatis ratione.* Petrus non solùm Romæ, sed etiam Antiochiæ docuit; nec Romanā solùm, sed etiam Antiochenam fundavit Ecclesiam. Quòd si ergò Romanus Episcopus esset Petri in Monarchia Successor, propterea quòd Petrus Romanam Ecclesiam fundavit, utique etiam Antiochenus Episcopus se pro Petri in Monarchia Successore gerere potuisset, propterea quòd Petrus Antiochenam Ecclesiam fundavit.

4. *ex Petri statu & conditione.* Petrus habuit immediatam Spiritus sancti assistentiam, ut, quicquid protulerit, fuerit Spiritus sancti oraculum; fuit immediatè vocatus, potestatem habuit Antiochiæ & Alexandriæ Successores ordinandi, instructus fuit dono linguarum & miraculorum &c. Nullum horum competit Romanis Pontificibus.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam agnoscunt, successionem *personalem ac localem* nihil valere absque successione *doctrinali.* (Ergò si vel maximè Pontifex ratione *personæ ac loci* esset Petri Successor, illud tamen nōdum sufficeret, ut pro vero ac genuino Successore agnosci posset, nisi etiam eandem cum Petro doctrinam se tenere probaret.)

Claudius Taurinensis Episcopus circa

ca Annum Christi 810. in Chron. Saxon. Abbatem Theodemirum sic compellat. *Nec illud moror, quod ais, Apostolicum, (ita nempe Pontificem appellas,) mihi ob hoc succensere. Statuo enim, Apostolicum esse, non qui Sedem Apostolorum, sed qui eorundem potiùs officium & doctrinã amplectitur. Nam & Pharisæi & Scribæ & pessimi quiq; hypocritæ Mosis, optimi Prophetæ, cathedram occupârant, cùm inde nihil minùs, quàm vera Mosis præcepta docerent.*

c. Multi dist. 40. ex Chrysostomo. *Multi Sacerdotes & pauci Sacerdotes. Multi nomine, pauci opere. Videte ergò, quomodo sedeatis super cathedram, quia non cathedra facit Sacerdotem, sed Sacerdos cathedram. Non locus sanctificat hominem, sed homo locum. Non omnis Sacerdos sanctus, sed omnis sanctus Sacerdos. Qui benè sederit super cathedram, honorem accipit ab illa; qui malè sederit, injuriam facit cathedræ, ideoq; malus Sacerdos de Sacerdotio suo crimen acquirit, non dignitatem.*

(Hoc congruit cum eo, quod habetur 2. Macc. 5. v. 19. *Non propter locum gentem, sed propter gentem locum Deus elegit.* Librum illum Pontificii habent pro Canonico, proinde hoc dictum efficaciter illis opponi potest.)

c. Non est facile dist. ead. ex Hieronymo. *Non sanctorum filii sunt, qui tenent loca sanctorum, sed qui exercent opera eorum.*

c. Nos qui præsumus dist. ead. ex Gregorio. *Nos, qui præsumus, non ex locorum vel generis dignitate, sed morum nobilitate innotescere debemus, non urbium* (Romæ, Carthaginis, Constantinopoleos) *claritate, sed fidei puritate.*

c. Non loca dist. ead. ex eodem Gregorio. *Non loca vel ordines creatori nostro proximos faciunt, sed ei nos merita bona jungunt, aut mala disjungunt.*

c. Hæc est fides caus. 24. q. 1. ex Hieronymo ad Damasum. *Tu Petri Sedem & fidem tenes.*

(Utrumque ergò esse debet conjunctum; tenere Petri Sedem & fidem. *Non enim Petri hæreditatem habet, qui fidem Petri non habet*, ut loquitur Ambrosius lib. 1. de Pœnit. cap. 6.)

Walthramus Episcopus Naumburg. in lib. de Investit. Episcop. circa An. 1076. *Non omnes sunt Petrus, qui tenent Sedem Petri. Sic Scribæ & Pharisæi, qui sederunt super cathedram Mosis, non omnes fuerunt Moses. Elatio enim ex prælatione & indiscretio ex correctione pariunt scandalum & confusionem.*

Autor oneris Ecclesiæ cap. 58. §. 9. *Non loca, sed merita nos Deo conjungunt: non propter locum gentem, sed propter gentem locum Deus elegit.*

Stapletonus in relect. princip. fidei controv. 1. de Eccles. q. 4. art. 2. agnoscit *nullam esse veram successionem absq; vera doctrina.*

Bellarminus lib. 1. de Rom. Pont. cap. 8. §. Quartò scribit, *hæresiarchas ferè omnes, aut Episcopos, aut Presbyteros fuisse.* Jam verò ut idem scribit

Lib. 4. de not. Eccles. cap. 8. §. Nota secundò. *Non sunt veri Episcopi, nisi qui successionem habent ab Apostolis.*

(Ergò illi, qui habent successionem ab Apostolis, possunt fieri hæresiarchæ. Ostendit hoc res ipsa. Paulus Samosatenus hæresiarcha in Ecclesia Antiochena successit Apostolis. Successit in illa Ecclesia, in qua docuerũt celeberrimi Apostoli, Barnabas & Simeon, qui vocabatur

Ni-

Niger & Lucius, imò in qua etiam Apostolus Paulus docuerat Act.11. v.26. Successit in illa urbe, in qua, ut scribit Baronius tom.1. Annal. Anno Christi 39. *Petrus Apostolus ipse Episcopus fuit & Sedem Antiochenam erexit, eiq́ per septennium præfuit.* Nestorius & Macedonius hæresiarchæ successerunt in Ecclesia Constantinopolitana Apostolo Andreæ, qui Ecclesiam Bizantinam fundavit, ut memorat Nicephor. lib. 8. Chron. cap. 6. Georgius Cappadox Arianus successit in Ecclesia Alexandrina Marco Evangelistæ. Ergò successio localis absque successione doctrinali nondum est verè Apostolica successio. Si excipere velint, *aliam esse rationem successionis in Sede Romana, cum ea successionem doctrinæ esse indivulso nexu conjunctam,* petunt principium & contradicunt illis, qui Pontifices quosdam Romanos hęresi imbutos fuisse, concedunt.)

Idem Bellarminus lib. 4. de Ecclesia cap. 8. §. Adde. *Omnes Ecclesiæ Patriarchales per longa tempora Episcopos manifestè hæreticos habuerunt, ac proinde interrupta est apud illos veterum Pastorum successio.*

(Atqui de Romana Ecclesia idem demonstrari potest, quòd habuerit Episcopos manifestè hæreticos. Vid. lib. 1. p. 2. cap. 2. Ergò successio est interrupta.)

Idem lib. 3. de cultu Sanctorum cap. 6. §. Ad quintum. *Templa sæpè ab hæreticis occupabantur, cùm Catholici in cryptis & desertis versabantur.*

(Ergò successio loci absque successione doctrinæ nihil valet.)

Pazmannus in Hodeg. lib. 9. cap. 12. ad argumentum nostrum (quòd Græca Ecclesia successionem Episcoporum Constantinopolitanorum monstrare possit usque ad Apostolum Andream. Niceph. d. l. cùm tamen Heissius in Disc. 3. q. de Eccles. p. 30. & Gosterus in Enchirid. cap. 3. Gręcos vocent schismaticos & hęreticos) respondet, *Græcos, terminos vocationis suæ transgressos esse, novum cudentes errorem de processione Spiritus sancti ac aliis de rebus, ideò non posse gloriari de legitima Episcoporum successione.*

(At hac ratione conceditur, fundamentum *successionis localis* esse *successionem in doctrina*, quæ ante omnia demonstranda, aliàs frustraneæ sunt omnes de locali successione gloriationes. Quamprimùm igitur demonstratur, Pontifices Romanos Apostolicæ doctrinæ terminos esse transgressos ac novos errores procudisse, statim quoque demonstratum est, ipsos non esse veros Apostoli Petri Successores.)

Claudius Espensæus Episcopus in Comment. Epistol. ad Timoth. Digress. lib. 2. p. 290. *Photius homo profanus Ignatio legitimo Patriarchæ per autoritatem Pseudo-Synodi substitutus erat.*

Idem lib. 3. Digress. pag. 360. *Legere est egregiam Catholicorum ab exilio reversorum erga Arianos, quos in Ecclesiis suis præfectos repererunt, animi moderationem & humanitatem, quâ suos Episcopatus Arianis pari potestate administrandos concesserunt, modò orthodoxam pietatem amplecterentur.*

Rayhingius adhuc Pontificius in Excubiis contra D. Meisnerum p. 16. *Habet Græca Ecclesia quidem seriem, si potestas ordinis spectetur, nō diffitemur: sed ejusdem doctrinæ prædicationem cū majorib. communem & ab iis deductam, quæ tamen series maximi*

ad veram Ecclesiam demonstrandam momenti est, non habet.

2. Quòd quidam agnoscunt, Pontifices Romanos, nec *in doctrinæ puritate*, nec in *vitæ sanctitate* Petro verè succedere, in quibus omninò succedere deberent, si veri Successores esse vellent; nec in *Monarchica potestate*, quam Petrus non habuit, nec exercuit, ei succedere posse.

Bernhardus lib. 4. de consid. ad Eugenium col. 1035. *Petri Sedem tenes, qui nescitur aliquando processisse vel gemmis ornatus, vel sericis, non tectus auro, non vectus equo albo, nec stipatus milite, nec circumstrepentibus septus ministris. In his non Petro, sed Constantino successisti.*

Idem Epist. 237. *Verus Successor Pauli dicet cum Paulo, non dominamur fidei vestræ, sed adjutores sumus gaudii vestri, Petri heres autem Petrum dicentem, non ut dominantes in Clerum, sed forma facti gregis.*

Matthæus Paris in Hist. Anglica. *Anno Domini 1247. tepuit devotio fidelium & filialis affectus caritatis, quem quilibet Christianus adversus patrem nostrum spiritualem, videlicet Dominum Papam, gerere teneretur, non sine animarum periculo læsus deperiit, imò & in odium execrabile & maledictiones occultas est conversus. Videbant enim omnes & singuli, & videntes sentiebant, ipsum Dominum Papam pecuniæ & pecuniarum rapinis in multorum damnum & depauperationem insatiabiliter inhiare. Nec credebant jam multi, ipsum potestatem B. Petro concessam cœlitùs, videlicet ligandi & solvendi, obtinere, qui penitùs B. Petro dissimilis probabatur. Resolutum est igitur os iniqua loquentium & obloquentium ubiq; locorum & præcipuè in Francia, in qua multi nobiles in ipsum Papam & Ecclesiam, quod nunquam meminimus evenisse, conspirabant.*

Idem: *Anno Domini 1240. quidam quasi honestæ vitæ ac severæ vir, habitum & gestum prætendens Ordinis Carthusiensis, captus est apud Cantabrigiam, nolens intrare Ecclesiam aliquam. Super quo deliramento requisitus, cùm secus, quàm deceret, respondisset, arctiori custodià reservabatur, ita quòd post paucos dies sequentes transmissus est ad Legatum, in turri Londinensi recludendus. Palàm enim asseruit, Gregorius* (nonus) *non est Papa, non est caput Ecclesiæ, sed aliud est caput Ecclesiæ. Ecclesia prophanata est, nec debent in ea divina celebrari, nisi reædificata fuerit. Vasa & vestimenta ejus reconsecranda sunt. Diabolus solutus est, Papa hæreticus. Polluit Ecclesiam, imò mundum Gregorius, qui Papa dicitur. Et præsentibus & audientibus multis Magistris, dixit Legatus illi deliranti. Nonne concessa est desuper potestas Domino Papæ solvendi animas atq; ligandi, ut vices B. Petri exequatur in terris? Et cùm omnes expectarent, quid responderet, credentes judicium ab hac sua responsione dependere, ait sub interrogatione & non sub assertione. Quomodo possem credere, quòd cuidam Simoniali & usurario & fortè majoribus facinoribus involuto concedatur talis potestas, qualis concessa fuit B. Petro, qui immediatè factus est Apostolus & secutus est Dominum, non tantùm incessu pedum, sed virtutum claritate. Ad quod verbum erubuit* (Papæ) *Legatus.*

Petrus de Vineis Friderici II. Imper. Rom. Cancellarius circa Annum 1240. lib. 1. Epist. Epist. 1. inter cætera contra Pontif. Rom. sic scribit. *Qui Christi Vicarius diceris & Petri Successor etiam humilis piscatoris, cur accensus furore refugis id, pro*

quo Rex omnium induit formam servi. Dic, rogo, quid resurgens à mortuis dixit primò discipulis ille Magister omniumMagistrorum? Non, inquit, arma & scutum sumite, nec sagittam vel gladium, sed pax vobis. At quid gloriaris in malitia, qui solus in orbe ditaris fraude & dolo? quid aliud nisi pacem dicit hymnus Angelicus & tertius Agnus Dei? vel quid ille mirabilis Regis æterni filius, corporali præsentiâ discessurus, tunc reliquit discipulis, cùm rediit, unde venit? Certè pax & dilectio sunt principaliter illa duo, quæ teneri voluit post discessum. Ergò si Christi Vicarium & Petri te asseris Successorem, à Christi prorsus & Petri tramite non discedas, sed actus concordent actibus & Campanus inhæreat Galilæo. Istud autem satis & meritò turbat Christi fidelium puritatem, quòd Petrus relictis omnibus & reti sequi, Christo vocante, voluit viam vitæ, qui tanquam omnia possidens & nil habens ad thesaurum cœlestis patriæ semper ardentiùs aspirabat. Tu verò nil prorsus habens, omnia autem possidens quæris semper, quid devores & deglutias, nec sedare potest aliquando totus mundus tui ventris ingluviem, quia tibi non sufficit orbis terræ. Petrus autem Apostolus, ut legitur, ad portam veniens speciosam, nec argentum, nec aurum habeo, dixit claudo. Tu verò si forsan incipit acervus pecuniæ, quem adoras, minui, statim cum claudo claudicas, quærens anxiè, quæ sunt mundi. Sed qui, Christo jubente, prædicas tanquam Pastor Ecclesiæ paupertatem, cur refugis, quod hortaris, quærens semper, ut cumules aurum auro? In hoc ergò non restat aliud, si non dormis, nisi ut summi Pontificis prorsus prædicatio contemnatur. De cœlo namque, si bene recolis, descendit linteum super Petrum, cui, surge, macta & comede, dictum est, dum oraret, qui tamen immunda noluit manducare, durâ quamvis esset esurie stimulatus: tu verò ad hoc vivis, ut comedas, in cujus vasis & scyphis aureis scriptum est. Bibo, bibis &c. Dic rogo, quid est hoc, quòd curabat, ut legitur, infirmos à validis morbis umbra Petri? Tu verò tanquam vir sanguinum ad hoc solum invigilas, ut factâ strage viventium sanguis innoxius effundatur &c.

Marsilius Patavinus in Defens. pacis Ann. 1324. scripto part. 2. c. 16. p. 204. *Quòd si Apostoli B. Petrum tanquã sibi Episcopum elegissent, aut principaliorem propter ipsius ætatem & sanctitatem acquisitam excellentiorem, ut habetur ex quodam Anacleti Papæ decreto in Isidori Codice contento, cujus series est. Cæteri verò Apostoli cum eodem, scilicet Petro, pari consortio honorem & potestatem acceperunt, ipsúmque Principem eorum esse voluerunt, non tamen ex hoc sequeretur, quòd ipsius Successores in Romana Sede, vel alia, sibi alibi fuit Episcopus, hanc prioritatem habeant super aliorum Successores, nisi à reliquorum Successoribus eligerentur ad hoc, majoris enim virtutis fuerunt aliqui Successores aliorum quibusdam Successoribus Petri, quamvis propriè quilibet Episcopus indifferenter sit Successor cujuslibet Apostoli, quantum ad officium, licet non locum. Rursum, cur magis hoc conveniret Successoribus ejus in Sede Romana, quàm in Antiochena vel Hierosolymitana, vel alia, si Episcopus in pluribus extitisset? Ampliùs, quilibet Episcopus, quantum ad intrinsecam dignitatem, inseparabilem scilicet, indifferenter Successor est cujuslibet Apostoli & ejusdem meriti sive perfectionis, quantum ad dignitatem prædictam, sive characterem, quoniam omnes hunc habent eundem ab uno efficiente sive datore secundùm numerum immediatè, videlicet à Chri-*

Christo, non ab eo, qui manus imposuit. Neque refert, quis Apostolorum manus imposuerit. Unde 1. Corinth. 3. Nemo in hominibus glorietur, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas &c. vos baptizaverit, vel aliter manus imposuerit, non refert. Unde subdit, Vos autem Christi estis, id est, interius signaculum habetis à Christo. Ubi glossa. Vos autem Christi, non hominum, in creatione vel recreatione, quæ fit per Sacramenta, supple. Ampliùs, propter manuum impositionem Romanus Episcopus non est, aut dici potest singulariter B. Petri Successor, quoniam Romanum Episcopum esse convenit, cui non imposuit manus B. Petrus, nec mediatè, nec immediatè. Nec rursum propter Sedem, sive loci determinationem, primùm quidem, quia nullus Apostolorum lege divinâ determinatus fuit omninò ad populum aliquem vel locum, nam omnibus dictum est, Euntes docete omnes gentes. Ampliùs, quoniam B. Petrus priùs legitur Antiochiæ fuisse, quàm Romæ. Rursum, quoniam si Roma fieret inhabitabilis, non propterea periret Petri successio. Adhuc, quia neque lege divinâ, neque Scripturâ, quenquam de necessitate salutis ad sui credulitatem invitante, convinci potest, per CHRISTUM aut Apostolorum aliquem, vel ipsorum Collegium fuisse statutum, Episcopum alicujus determinatæ Provinciæ sive Diœcesis debere vocari, vel esse, Petri aut alterius Apostoli singulariter Successorem, cæterisq; priorem, esto quantumcunque Apostolos autoritate impares extitisse, sed ille vel illi magis sunt aliquo modo Beati Petri & reliquorum Apostolorum Successores, qui vitæ & ipsorum sanctis moribus ampliùs conformantur. Tales enim responderent Beati Apostoli, fore Successores suos interrogati de his, instar CHRISTI eorum magis, qui Matth. 12. respondens dicenti sibi, Mater tua & fratres tui foris stant, quærentes te, ait. Quæ est mater mea & fratres mei? Quicunque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater & soror & mater est. Quis ergò Episcoporum aut Sacerdotum magis meretur Apostolorum dici Successor? is certè, qui eos ampliùs operibus & moribus imitatur. Quòd si dicatur, Episcopum aliquem eo fieri Beati Petri singulariter & principaliter Successorem, quia per Romanum clerum aut per ipsum cum reliquo populo ad Episcopatum eligitur, & eo fieri Episcopum universalis Ecclesiæ, quanquam specialiùs civitatem Romanam respiciat, quamdiu extiterit ipsa, dicendum, quòd, quamvis hoc dictum multiplices possit pati calumnias, unico tamen modo sufficienter repelli potest, quoniam ex sacra Scriptura convinci non potest, sed oppositum magis, propter quod eàdem vel consimili facilitate, quâ dicitur, negari potest.

pag. 206. *Per Scripturam probari nequit, Romanos Episcopos Successores esse singulares B. Petri, propter Sedis sive provinciæ determinationem, sed propter hoc potiùs eos, qui sederunt aut sedent in Episcopali Antiochena Sede, quàm Romanos &c. Cùm enim per Scripturam evidenter constet, Paulum Romæ fuisse biennio & ibidem omnes suscepisse gentiles converti volentes, ibidemq; prædicâsse, constat, ipsum fuisse Romanum Episcopum specialiter, eò quòd ibidem officium Pastoris exercuit, autoritatem hujus habens à Christo & revelatione mandatum & Apostolorum aliorum electione consensum. De beato verò Petro dico, per Scripturam sacram con-*

convinci non posse, ipsum fuisse Romanum Episcopum &c.

pag. 208. *Quòd autem omnium maximè attendendum propter propositum principale est, quoniam etsi aliquæ sint congruentiæ, propter quas appareant quomodocunque singulariter vocati Successores B. Petri, Successoribus aliorum reverentiores, & præcipuè in Episcopali Sede Romana, nulla tamen, ut eidem subjecti credantur secundùm aliquam potestatem jam dictam aliorum Apostolorum Successores, sacræ Scripturæ necessitas vocat. Esto adhuc, Apostolos autoritate impares extitisse. Non habuit ergo Beatus Petrus aut Apostolus alter virtute verborum Scripturæ super alios potestatem instituendi aut deponendi, neque quantum ad Sacerdotalem dignitatem, quam essentialem diximus, neque ad eorum missionem seu determinationem ad locum aut populum, neque ad Scripturæ seu fidei Catholicæ interpretationem, neque quantum ad coactivam cujusquam in hoc sæculo jurisdictionem. Unde per necessitatem sequi videtur, quòd nec virtute verborum Scripturæ Successor aliquis ipsorum alicujus singulariter quomodocunq; vocatus in Successores reliquorum aliquam supradictarum habeat potestatem.*

Magister Alofresant vates ex Insula Rhodo circa Annum 1394. de Pontificibus Romanis sic scripsit: *Qui neque* CHRISTI, *neque Apostolorum opera exercent, quis unquam tales reliquit Successores & Vicarios? tempus igitur putationis advenit.*

Richardus Samson Cicestrensis Episcopus sic scripsit. *Pontifex ait, se Petri Successorem esse, & ab hac successione autoritatem accepisse. Si adesset D. Petrus, negaret planè & in hunc mendacem haud dubiè exclamaret. O quantum mutatus ab illo! O virum ambitiosum, avarum, superbum, arrogantem? An non docuit Magister meus humilitatem? nihil minùs arrogavit sibi Petrus, quam ejusmodi Primatum, quem exercuit nunquam & ideò non exercuit, quia nunquam accepit.*

Johannes Hussus lib. de Ecclesia cap. 9. fol. 212. *Si jam dictis virtutum viis,* (videlicet fidei, humilitatis & caritatis) *incedit vocatus Petri Vicarius, credimus, quòd sit verus ejus Vicarius & præcipuus Pontifex Ecclesiæ, quam regit. Si verò vadit viis contrariis, tunc est Antichristi nuncius, contrarius Petro & Domino* JESU CHRISTO. *Unde B. Bernhardus lib. 4. ad Eugenium ita scribit. Inter hæc tu Pastor procedis deauratus, tam multâ circumdatus varietate. Oves quid capiunt? si auderem dicere, Dæmonum magis quàm ovium pascua hæc sunt. Non sic factitabat Petrus, vel Paulus ludebat. Et sequitur. Pastorem te populo aut nega, aut exhibe. Non negabis, ne cujus Sedem tenes, te neges heredem. Petrus hic est, qui nescitur processisse vel gemmis ornatus, vel sericis, non tectus auro, vel vectus equo albo, nec stipatus milite, nec circumstrepentibus ministris, absque his tamen credidit, satis posse implere salutare mandatum. Si amas me, pasce oves meas. In his non successisti Petro, sed Constantino. Hæc Bernhardus. Novit iste sanctus, quòd Eugenius Papa debuit esse Vicarius in paupertate & humilitate, non in fastu, sed pastu ovium, sequens Petrum. Nam illius est homo verus Vicarius, cujus vicem gerit, & à quo*

pro-

procuratoriam potestatem legitimè accipit. Sed nemo verè & Christo acceptabiliter gerit vicem Christi vel Petri, nisi sequatur eum in moribus, cùm nulla alia est sequela pertinens, nec aliter nisi sub illa conditione recipit à Deo procuratoriam potestatem. Et ideò ad tale officium Vicarii requiritur & morum conformitas, & instituentis autoritas. Et hinc Salvator commendans in Cœna novissima institutionem Sacramenti venerabilis & discipulos constituens Vicarios ad hoc, ut sic facerent in suam commemorationem, dixit Joh. 13. Exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, & vos faciatis. Et Matt. 5. Qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum.

Lib. ejusd. cap. 14. fol. 223. *Quia Vicarius debet gerere vicem superioris, à quo accepit vicariam potestatem, ergò oportet, quòd immediatiùs illi, cujus vicem gerit, in operibus conformetur. Nam aliàs potestas in eo frustraretur. Tunc ex illo formatur argumentum. Illius est homo vicarius, cujus vicem gerit & à quo procuratoriam potestatem legitimè accipit. Sed nemo verè gerit vicem Christi vel Petri, nisi sequatur eum in moribus, cùm nulla alia sequela est pertinentior, nec aliter à Deo recipit procuratoriam potestatem. Igitur ad id vicarium officium requiritur & morum conformitas & instituentis autoritas. Si ergò Papa est homo humillimus, mundanos honores & lucrum seculi parvipendens, si est Pastor trahens à pastu verbi Dei nomen, de quo pastu Petro dixit Dominus, pasce oves meas, Johan. 21. Si pascit oves verbo & virtutum exemplo, factus forma gregis ex animo, ut docet Petrus 1. Epist. 5. Si est mitis, patiens, castus & in ministerio Ecclesiæ laborans anxiè & solicitè, arbitrans omnia mundi temporalia ut stercora, tunc sine dubio est verus Vicarius Jesu Christi, manifestus Deo & hominibus, quantum ad judicium externum sensuale. Si autem vivit istis virtutibus contrariè, cùm non sit Christi communicatio ad Belial 2. Corinth. 6. Et qui non est mecum, contra me est, ait Christus Matth. 12. quomodo est verus & manifestus Christi, vel Petri Vicarius? & non magis Antichristi Vicarius, obvians Christo in moribus & vita? Unde Christus Petrum, dum fuit sibi in voluntate & verbis contrarius Matt. 16. post promissionem dationis clavium, vocavit Satanam, hoc est, adversantem, dicens. Vadens post me Satana, scandalum mihi es, quia non sapis ea, quæ Dei sunt, sed ea, quæ hominum. Si ergò Petrus primus Christi Vicarius ab ipso electus & Ecclesiæ spiritualiter deputatus, vocatus est à Christo Satanas, quia ex affectu dilectionis carnalis dissuadebat ei mortis subire supplicia, cur alius in vita Christo ampliùs contrarius non diceretur verè Satanas & per consequens Antichristus, vel ejus Vicarius, vel minister præcipuus Antichristi?*

Et postea. *Augustinus docet, quòd veri Vicarii Petri sunt justi, & Judæ Scariothis sunt Vicarii mali & præsertim Sacerdotes avari, hypocritæ & blasphemi. Ambrosius dicit 22. q. ult. Mendacium est, se Christianum dicere & opera Christi non facere. Mendacium namq; est, Episcopum, Sacerdotem vel Clericum se profiteri, & contraria huic ordini operari, & 2. q. 1. Omnes Prælati non pro Prælatis habentur. Nomen enim non facit Episcopum, sed vita. Et dist. 4. sub rubrica. Non est verè Sacerdos, qui nominatur Sacerdos. Et Chrysostomus, Multi Sacerdotes & pauci Sacerdotes. Ecce ex his & ex aliis positis ostenditur, quòd non est Papa manifestus & verus Successor Principis Apostolorum*

Pe-

Petri, si vivit moribus contrariis Petro, & si quærit avaritiam, tunc est Vicarius Judæ Scariothis, qui amavit mercedem iniquitatis, vendens Jesum Christum.

Georgius Haymburgensis JCtus (qui floruit circa tempora Concilii Basiliensis, quod inceptum Anno 1434.) in Confutatione Primatus Papæ part. 2. ejusmodi antithesin inter Christum & Pontificem Romanum instituit. *1. Christus regnum mundanum exclusit: Vicarius illud ambit. 2. Christus regnum fugit oblatum: Vicarius se ingerit, ut habeat negatum. 3. Christus se negavit constitutum secularem judicem: Vicarius præsumit judicare Cæsarem. 4. Christus se subdit Cæsaris Vicario: Vicarius Christi se præfert Cæsari, imò toti mundo. 5. Christus appetentes Primatum reprehendit: Vicarius de Primatu etiam cum tota Ecclesia contendit. 6. Christus die Palmarum in asino equitâsse legitur: Vicarius pomposo equitatu non contentus est, nisi dextra strepa ab Imperatore teneatur. 7. Christus discordes Judæos & gentes in unum regnum Ecclesiasticum congregavit: Vicarius Germanos olim concordes sæpè seditionibus conturbavit. 8. Christus innocens patienter injurias pertulit: Vicarius reus Ecclesiæ & Imperio injuriari non cessat.*

(Ex quo infert, Pont. Rom. nec verum Christi Vicarium, nec verum Petri Successorem esse.)

Circa Annum 1466. in Æquicolis in oppido Pola quidam docuerunt, *nullum esse verum Christi Vicarium ex illis, qui post Petrum Pontifices fuêre, nisi qui paupertatem Christi imitati sunt.* Platina in vita Pauli II.

Fulgosus in Histor. *Cùm ad Sixtum IV. Pontificem Romanum in locum Pauli II. à Cardinalibus suffectum plerique ex ordine Minoritarum (cui addictus erat) gratulabundi accederent, ita sanè accidit, ut & Franciscus Arragonius illi inprimis olim familiaris accederet. Qui cùm palatii magnitudinem, pompamque & ejus ornatum maximè admiraretur, ut non dubitàrit Sixtus argentea illi pocula aureamque supellectilem omnem liberiùs ostentare, quin etiam illud addere, Petrum & Paulum Christi Apostolos nequaquam hæc ipsa ornamenta ostensuros, tunc pari libertate usus dixit, Nec tu quidem Pontif. Maxime, Petri Successor, claudicanti dicere poteris, Surge & ambula.*

Autor oneris Ecclesiæ cap. 19. §. 3. *Si Christus super alios Apostolos Petrum & fortè ejusdem Petri Successores super alios Sacerdotes præposuerit, quemadmodum proditur in Dialogo Catharinæ Senensis cap. 115. tamen hoc fecit ob Petri præcipuam fidem, humilitatem & caritatem. Ideò Successoribus Pontificibus, nisi essent ejusmodi, talem præeminentiam non præsumitur attribuisse, neque super eos ædificâsse suam Ecclesiam universalem, quæ simpliciter pendet à Christo, qui est angularis lapis & fundamentum ipsius Ecclesiæ. Ephes. 2. Quid quod Papa incedit deauratus, gemmatus, vario ornatu decoratus, milite stipatus, equo albo vectus, aut à ministris in altum portatus. Hæc sunt magis Dæmonum quàm ovium pascua, ubi non est pastus ovium, sed fastus hominum, ibi non Petro, sed Constantino succeditur. Nam illius quivis est Vicarius, cujus vicem gerit & quem in moribus sequitur. Hieronymus nempe ait. Non est facile stare in loco Petri ac Pauli, & tenere cathedram regnantium cum Christo, quia hinc dicitur. Non sanctorum*

filii sunt, qui tenent loca Sanctorum, sed qui exercent opera eorum. Qui benè sederit super cathedram, honorem facit cathedræ. Qui malè sederit, injuriam facit cathedræ. Non enim *locus Pontificis, sed vita & mores sanctum faciunt Pontificem.*

Theodoricus à Niem, qui vixit in aula quinque Paparum, intimus eorum Scriba & tandem Episcopus Verdensis factus, in tract. de Schismate. *Papa maleficus & Ecclesiam scandalizans reverà propriè non potest dici Christi Vicarius, qui Christi opera & mandata non sequitur, nec observat, in detrimentum maximum omnium Christianorum, & sic non Papa, sed bestia magis propriè appellatur, qui enim à ratione deviat, non homo, sed animal irrationale jure censetur. Et talis existens Papa videtur etiam esse Tyrannus potiùs quàm Dei minister, & ideò propter ejus demerita fit omnibus despectior, & ut indignus à tanto regimine sanctissimo removetur, quia malus Sacerdos non dicitur Sacerdos, & malus Episcopus non est Episcopus. Hoc probare videtur autoritas Evangelii, ubi Petro dicitur conditionaliter, Si diligis me, pasce oves meas, ex quo infertur, quod, qui non diligit Deum; scilicet, si est Simoniacus, adulter, vel aliàs publicus peccator incorrigibilis, non meretur esse, nec est verus Pastor ovium, sed mercenarius, sive lupus, quia boni & veri Pastoris officium non exercet, & ideò poterit & debet per alios judicari.*

Ibid. *Ex hoc* (continuatione scilic. Simoniæ in Curia Romana) *apud veteres multùm vilescit & vituperatur Papalis autoritas & diffamatur; unde quidam Imperator dixit, illum esse Christi Vicarium & Petri Successorem ac dispensatorem fidelium animarum indignum fatemur, non ob dignitatis injuriam, sed ob personæ defectum, qui dispensationes cum fratrum deliberatione maxima faciendas in camera sua more mercatorum existens ipse bullator, scriptor & forsan numerator solus perfecit. Et talis fuit sine verecundia antè dictus Bonifacius* (nonus.)

Erasmus in Adagio. Sileni Alcibiadis. *Pontifices nunc sunt Vicarii Julii Cæsaris, Alexandri Magni, Xerxis, Crœsi.*

In Tractatu cui titulus, Threni Jeremiæ mysticati seu Lamentationes Germanicæ Nationis Ann. 1526. *O Petre Apostole, si jam viveres, vix campanator fieres. Si autem Papa jam esses, quàm opulentus esses! oporteret te rursus negare Christum pauperem & deponi.*

Imperatori vel Duci Moscoviæ Magno cùm Possevinus persuadere vellet, ut abjectâ Græcâ fide Pontifices Romanos coleret, Moschus in maximo Procerum consessu respondit, *se non in Græcos, sed Christum credere. Omnes Apostolos Christum prædicâsse, sed nullum ex illis fuisse majorem: Petrum & alios Pontifices sanctos se agnoscere, at verò qui eos secuti sunt, quia improbè vixerunt, quonam modo Petro succedere, aut eâdem autoritate in Petri Sede residere potuerint, non videre; Pontificem Romanum Pastorem non esse, quia crucem Christi pedibus apponit, in sella se gestari & tanquam adorari sinit.* Possevinus in Moscov.

Georgius Wicelius in Compend. de semit. antiq. sub tit. Elenchus abusuum Curiæ Romanæ. *Dispiciatur, num Christianismum deceat, ut Apostoli Petri Successor ita se per omnem vitam gerat, ut appareat, eum nihil minùs esse quàm quod dicitur, num Successorem humilimi piscatoris hominum*

num diadema plusquàm regium deceat? num conveniat, ut per urbem ministrorum humeris tantâ pompâ, strepituq; ac splendore gestetur, ac si ostentaret, seipsum esse Deum, elatus contra supraq; omne, quod dicitur Numen &c. Num post Christum & hunc crucifixum, supremum Ecclesiæ sub Sole caput, æquum sit, ut patiatur suos deosculari pedes ac manus, nec simpliciter pedes, sed sanctißimos pedes?

Baronius Ann.1061. refert ex Historiis, *S. Petrum in forma terribili Papæ cuidam apparuisse, atq; ei, quòd balsamum suo altari destinatum vendidisset, elato brachio colaphum vehementem incußisse.*

(At quomodo ausus fuit Petrus, Papæ Successori suo colaphum impingere, si *Papa jure succeßionis potestate Petro par est?* ut disputat Bellarminus lib. 2. de Pontif. Rom. cap.12.)

3. Quòd quidam agnoscunt, Episcopum Romanum Petro in Sede Papali non succedere jure divino, nec posse illam successionem ex Scripturis probari, nec præeminentiam illam Sedi Romanæ esse præcisè alligatam.

Nicolaus Cusanus Cardin. lib. 2. de Concord. Cath. cap.13. *Si Ecclesiæ ita visum est statuere, Trevirensis Episcopus Episcopo Romano præesse poßit.*

Ibid. *Si per poßibile Trevirensis eligeretur pro capite Ecclesiæ, ille propriè plus Successor esset B. Petri, quàm Romanus Episcopus. Non enim succeßio ex loco arguit succeßionem in principatu.*

Thomas de Vio Cardin. Cajetanus tract. 2. de compar. Pont. & Conc. cap.22. fatetur, *non Evangelicam institutionem causam esse, ob quam Romanus Pontifex Petri Successor esse debeat, sed appropriationem Rom. Ecclesiæ.*

Concilii Basileensis Patres (fatente Staplet. lib.13. doct. princ. c.15.) statuerunt, *ut Episcopus Romanus Petro succederet, esse tantùm ex jure Ecclesiastico.*

Alphonsus de Castro lib.12. adv. hæreses, verbo Papa. *Non poßum silentio præterire, quæ B. Rhenanus de hac re loquens, ait: Is enim in quodam argumento, quod præfixit libro Tertulliani de præscriptionibus hæreticorum, innuit, se sentire, Romanum Pontificem non esse à Deo institutum superiorem cæteris Episcopis, & hanc dicit esse sententiam Tertulliani in illo libro,* (quo nomine Alphonsus eum ibidem perstringit.)

Idem tamen ille Alphonsus lib.1. contra hæres. cap.9. aliquid asserit, quod hypothesin de successione Pontificis Romani in Sede Apostolica non mediocriter labefactat. *Quamvis,* inquit, *teneamur ex fide credere, verum Petri Successorem esse supremum totius Ecclesiæ Pastorem, tamen non tenemur eâdem fide credere, Leonem aut Clementem esse verum Petri Successorem.*

(At nisi hoc posterius etiam fide eâdem credamus, labascit tota successionis structura.)

Franciscus Suarez libr. 3. Defens. fidei Cathol. cap.13. §.5. *Solum Romanum Episcopum esse verum Successorem Petri, & potestatem Petro datam ad oves Christi pascendas in illo perseverare, assertio certa & Catholicâ fide tenenda est. Nam licèt expreßè & in propriis terminis in sacra Scriptura non legatur, in principiis tamen in illa revelatis virtute continetur, quod per Ecclesiam sufficienter est declaratum.*

Et paulò pòst. *In qua Sede vel Episcopatu*

relicta fuerit hæc successio & personarum series in hac dignitate succedentium, Scriptura non retulit.

(Quod virtualiter in Scriptura continetur, potest per legitimam interpretationem sine additione alterius principii probandi ex Scriptura deduci. At quòd Romanus Episcopus sit Petri in Primatu & Pastoratu Oecumenico Successor non potest per legitimam interpretationem sine additione alterius principii probandi ex Scriptura deduci. Ergò quòd Romanus Episcopus sit Petri in Primatu & Pastoratu Oecumenico Successor, virtualiter in Scriptura non continetur. Frustrà igitur addidit Suarez, *licèt expressè & in propriis terminis hoc dogma in Scriptura non legatur, tamen in principiis in illa revelatis virtute contineri.* Unde etiam assertioni suæ ipsemet contradicit, quando paulò pòst subjungit. *In qua Sede vel Episcopatu relicta fuerit Oecumenici successio & personarum series in hac dignitate succedentium, Scriptura non retulit, quia Historia Canonica N.T. usq; ad mortem Petri nō pervenit. Ideóq; ut Ecclesiæ certò constet, in tali Sede impletam esse & hactenus impleri institutionem à Christo factam & in Scriptura revelatā, satis est, ut applicatio illius institutionis & dignitatis ad talem Episcopatum per evidentē traditionem & continuum ac notissimum usum eidem Ecclesiæ sufficientissimè proponatur.* Hæc Suarez, in quibus notandum, quòd propositionē hanc quartam iis, quæ sufficienter in Scriptura continentur, non per additionem aliquam, sed per legitimam ejusdem Scripturæ interpretationem, de quibus in præcedentibus egerat, cap.13.n.5. signāter cōtradistinguat. Quando n. continuò subdit, *in qua Sede vel Episcopatu relicta fuerit Oecumenici successio &c. Scriptura non retulit*, illud vi oppositionis sic intelligendū videtur, quòd nec sufficienter, nec per legitimam interpretationem id retulerit sine additione alterius principii probandi. Idipsum videtur Jesuita ipsemet agnoscere, quādo ad fin. n.6. postquā ad traditionem provocaverat, ait. *Hoc ergò modo dicimus, assertionem positam esse de fide & in Scriptura Ecclesiæ traditione adjunctâ sufficienter contineri.* Atqui quamprimū Ecclesię traditio ἄγραφος Scripturæ adjungitur, cadit assertio, *q virtute in Scripturis cōtineatur, Rom. Pontificē in Primatu Oecumenico Petro succedere, quodq; sine additione alterius principii probandi ex Scriptura hoc deduci possit.*)

Melch. Canus lib. 6. Loc. Comm. c.2. Primò dicit, *etiam Catholicos nonnullos imprudenter inficiatos esse, Rom. Sedem esse eam, ubi Petri & soliditas & autoritas Deo autore collocata sint,* Deindē cùm jus divinū producendum esset. *Locum,* inquit, *arduū explanaturi, testib. primùm id faciemus &c. Ordiar a. ab ipsis summis Pontificibus. Anacletus, Evaristus, Alexander &c.* (At hac ratione prętermissis Scripturis testes domesticos & quidē fidei maximē suspectę profert.)

Lib. ejusd. cap.8. resp. ad arg.10. §. Deinde & c. *illud magnoperè advertēdum esse,* ait, *Rom. Pontificem Petro succedere, non esse per se quidē in sacris literis revelatū, sed aliunde constare.* Et postea. *Ex Evangelio nihil aliud proximè colligitur, quàm Petri Successores eundem habere cū Petro principatum. Si huic Evangelicæ cōclusioni illam addas, Episcopum Rom. esse Petri Successorē, quā ex Historiis, à traditione virorum gravissimorū accepimus, manifestò colligitur, Rom. Episcopum & cæteris Episcopis superiorē esse, & eūdem habere in*

Eccle-

Ecclesia potestatem & autoritatem, quam habuit Petrus. Quòd si sententia hæc nostra minùs viris doctis fuerit probata, habemus adhuc aliã rei explicandæ formam. Diximus quippe retrò, fidem nostrã non solùm scripto, sed etiã traditione contineri, ita, licèt Rom. Episcopos Petro succedere, in sacris literis non habeatur scriptum, tamen ab Apostolis Ecclesiæ, q. per manus traditum est. (Fatetur ipse Canus, quòd cõclusio non sit juris divini, si principia talia non sunt. Atqui Pontificem Rom. Petro succedere nõ potest probari ex Scriptura. E. non est juris divini.)

Dominicus à Soto in 4. sent. dist. 24. cap. 2. art. 5. apud Greg. de Valentia lib. 7. Analys. cap. 12. existimat, *rationem successionis jure Ecclesiastico tantùm annexam esse Episcopatui Romano, & proinde fieri posse autoritate Ecclesiæ, ut Petri Successor Romanus Episcopus non sit: quia cùm Christus Petrum Universalem Pastorem instituebat, nulli eum certæ Sedi addixit, neq; aliunde institutio Christi circa hoc satis constat. Quare videtur potiùs totũ hoc reliquisse Christus dispositioni Ecclesiæ, ut scil. illa pro ratione circumstantiarum ac temporum variè statuere posset de conditione personæ eligendæ.*

Eundem Dominicũ à Soto, docentem, *jure solùm Ecclesiastico successionẽ Episcopatui Romano annexã esse*, perstringit idem Greg. de Valentia tom. 3. col. 275. ac subjungit col. 276. *Mihi videtur ea opinio in re tam gravi nimiùm esse singularis, nec verò satis tuta.*

Stapletonus lib. 13. de doctr. princ. c. 15. *Patres Constantiensis Concilii putabant, Primatum Pontificis Rom. non jure divino niti, sed tantùm positivis Ecclesiæ Decretis.*

(Excipit quidẽ Bellarm. lib. 1. de Conc. cap. 7. *Concilium hoc, quantum ad primas sessiones, ubi definit, Concilium esse supra Papam reprobatũ esse.* Sed non potest instrumentum publicum ex una parte repudiari, ex altera acceptari. Quòd si ergò Concilii hujus judicio nos stare vult Bellarm. in controversia *de transsubstantiatione*, de *communione sub una specie*, imò in hac ipsa controversia *de successione Rom. Episcopi in Oecumenicam Petri jurisdictionem*, pro quã sess. 8. & 15. hujus Concilii allegat lib. 2. de R. P. cap. 13. utiq; etiam seipsum Concilii legibus & Decretis subjiciat. Cùm enim Calvinus adversus Sanctorum invocationem Concilii III. Carthaginensis testimonio pugnâsset, Bellarminus lib. 1. de sanct. beat. cap. 18. eum jubet *ex testimonio hujus Concilii etiam libros Maccabæorum in Canonem admittere*, additâ ratione, *quia dicendum non sit, eos Patres in uno sapere, in altero delirare.* Quòd si ergò Bellarmino sapuerunt Patres Constantienses in sententia *de transsubstantiatione*, de *communione sub una specie*, & de aliis articulis latâ, utique non delirârunt, quando Romanum Episcopum *non jure divino, sed humanâ constitutione Petro successisse*, crediderunt, *& se habere à Christo immediatè potestatem, cui quilibet cujuscunq; status vel dignitatis, etiãsi Papalis existat, obœdire teneatur in his, quæ pertinent ad fidem & extirpationem schismatis & reformationem generalem Ecclesiæ Dei in capite & membris*, quod bis repetitur à Concilio sess. 4. apud Binnium f. 849. & sess. 5. p. 850.)

Bellarminus lib. 2. de Roman. Pontif. cap. 12. §. Ut autem. *Aliud est successio, aliud ratio successionis. Nam successio Romani Pontificis in Pontificatum Petri ex instituto Christi est. Ratio autem successionis, quâ Romanus Pontifex potiùs quàm Antiochenus*

chenus Episcopus, vel aliquis alius succedat, ex facto Petri initium habuit. Successio, inquam, ipsa ex Christi instituto & jure divino est, quia Christus ipse instituit in Petro Pontificatum duraturum usq; ad finem mundi, & proinde quicunq; Petro succedit, à Christo accipit Pontificatum. At verò quòd Episcopus Romanus, quia Episcopus Romanus est, sit Petri Successor, ex facto Petri ortum habuit, non ex prima Christi institutione.

(Si ex facto Petri, & non ex Christi institutione ortum habuit, quòd Episcopus Romanus, quia Episcopus Romanus est, sit Petri Successor, quâ veritatis specie dici potest, quòd *successio Romani Pontificis in Pontificatum Petri sit ex instituto Christi?* In *sensu abstractivo* fortè dici posset, *successionem alicujus* in Pontificatum Petri esse ex instituto Christi, si vel maximè ex hypothesi daretur, Petro Monarchicam potestatem à Christo esse datam, sed *in sensu concretivo* dici nequit, *successionem Romani Pontificis* in Pontificatum Petri esse ex instituto Christi, quia fatente ipsomet Bellarmino, *ratio illa successionis, quâ Romanus Pontifex potiùs quàm Antiochenus Episcopus, vel aliquis alius succedat, ex facto Petri ortum habuit & non ex Christi institutione.)*

Ibid. §. Observandum secundò &c. *Tametsi fortè non sit de jure divino, Romanum Pontificem, quia Romanus Pontifex est, Petro succedere in præfecturam totius Ecclesiæ, tamen si quis absolutè petat, an jure divino Romanus Pontifex Pastor sit & caput totius Ecclesiæ, omninò id est asserendum. Nam ad hoc nihil aliud requiritur, nisi ut successio sit de jure divino, hoc est, ut ordinarium officium Ecclesiam universam cum summa potestate gubernandi non sit ab hominibus, sed à Deo immediatè institutum.*

(Etiam hæc sunt ἀσύστατα. Si enim firmiter credi debet, Romanum Pontificem jure divino esse Pastorem & caput totius Ecclesiæ, non sufficit, ex jure divino probari, *aliquem Episcopum* Petro in præfectura totius Ecclesiæ succedere, sed determinatè & definitè ex jure divino probari debet, *Romanum Episcopum* esse illum ipsum, qui Petro in præfectura totius Ecclesiæ succedit. Sicut non sufficit, probare, Messiæ promisso competere summum totius Ecclesiæ regimen, & quidem jure divino; sed oportet etiam probari & credi, Jesum Nazarenum esse illum in Vet. Test. promissum, & in Nov. exhibitum Messiam, cui summum totius Ecclesiæ regimen jure divino competat. Et ut propiùs accedamus. Bellarminus non judicavit sufficere, si probâsset *aliquem Apostolorum* à Christo constitutum Ecclesiæ Monarcham, sed conatus fuit definitè & in specie probare, *Petrum* esse illum ipsum Apostolum, cui Christus vicarias suas partes commiserit, ipsumque Monarcham Ecclesiæ constituerit. Agnoscat igitur, pari ratione non sufficere, ut probetur, *aliquem Episcopum* jure divino Petro in præfectura totius Ecclesiæ succedere, sed probari insuper debere, *Romanum Episcopum* esse illum ipsum, cui jure divino competat, esse Petri Successorem, quod cùm fateatur ex jure divino probari non posse, agnoscat, se hactenùs nihil egisse.)

Ibid. §. Observandum tertiò. *Licèt fortè non sit de jure divino, Romanum Pontificem, ut Romanum Pontificem, Petro succedere, tamen id ad fidem Catholicam pertinet.*

Non

Non enim est idem aliquid esse de fide & aliquid esse de jure divino. Nam non fuit de jure divino, ut Paulus haberet penulam, est tamen hoc ipsum de fide, Paulum habuisse penulam. (Nimirum, quia Paulum habuisse penulam est veritas in Scripturis revelata. Probet igitur Bellarminus ex Scripturis, *Pontificem Rom. esse illum ipsum, qui Petro in Monarchia Ecclesiastica successerit*, & libenter admittemus illud esse de fide, licèt non sit de jure divino. Sed hîc agnoscit Bellarmin. ἀδυναμίαν subjungit enim) *Etsi a. Romanum Pontificem succedere Petro non habeatur expreßè in Scripturis, tamen succedere aliquem Petro deducitur evidenter ex Scripturis, illum autem esse Romanum Pontificem, habetur ex traditione Apostolica Petri, quam traditionem Concilia generalia, Pontificum decreta & Patrum consensus declaravit.* (Hîc Bellarminus victas dat manus, & fatetur, se non posse *ex Scripturis* probare, quòd Rom. Pontifex sit ille ipse, qui Petro in Monarchia successit, sed hoc tantùm haberi *ex traditione* in Conciliis, Pontificum Decretis & Patrum consensu declarata. Quomodo igitur potest esse *de fide*, quòd *ex tabulis fidei*, hoc est, ex Scripturis sacris probari nequit? *Nihil est de fide, nisi quod Deus per Prophetas aut Apostolos revelavit, aut quod evidenter inde deducitur*, scribit Bellarminus lib. 4. de Verbo Dei cap. 9. Probet igitur, per Prophetas vel Apostolos hoc esse revelatum, quòd Romanus Episcopus sit Petri in Monarchia Successor, & fidem ipsi habebimus.)

Idem lib. 4. de Rom. Pontif. cap. 4. §. At secundùm. *Neq; Scriptura, neq; traditio habet, Sedem Apostolicam ita fixam esse Romæ, ut inde auferri non poßit.*

Ibid. §. Penultimò. *Marcellus & Leo Pontifices non definiunt hanc rem* (quòd Sedes ex Roma transferri non possit) *tanquam de fide, sed narrant, ut Historiam. Non sunt autem de fide Pontificum narrationes, sed solùm decreta.*

§. Ultimò. *Etiamsi constaret, Christum imperàsse Petro, ut Romæ Sedem collocaret, non tamen continuò sequeretur, jußisse ut eam immobiliter ibi collocaret. Quoniam ergò non constat, quomodo Christus jusserit Petro, ut Romæ Sedem collocaret, ideò non est de fide, divino & immutabili præcepto Romæ Sedem esse constitutam, sed tamen est probabilißimum & piè credendum.*

Alphonsus Mendoza in Controvers. Theol. q. 4. p. 291. & seqq. latissimè disputat, *utrum Sixtus V. qui tunc Pontifex erat, Papatum Romanum ab Episcopis Romanis ademtum conferre & annectere Salmanticensibus poßit?* pro decisione format tales conclusiones. Prima hæc est: *Non videtur esse de jure divino, quòd Papa sit Romanus Episcopus. Licèt sit de jure divino, quòd in Ecclesia sit unus Monarcha in spiritualibus, Christi Vicarius & Petri Successor, tamen quòd iste supremus Pontifex sit potiùs Romanus Episcopus, quàm Salmanticensis aut Toletanus, non videtur ad jus divinum pertinere, sed ad humanum. Probatur primò, quia, ut habet* Thomas *quodlib. 4. art. 13. lex nova nulla alia habuit divini juris præcepta, nisi moralia, naturalia, & articulos fidei & Sacramenta. Sed sic est, quod Papam sedere Romæ, ad aliquod illorum non pertinet, ergò nec pertinet ad jus divinum. Quòd si dixeris, id, quod ex divina habetur traditione, & est ab Apostolis divinitùs promulgatum, etiam constituere jus divinum, resp. Tametsi perpetua sit traditio, quòd Papa Romæ sedeat, at non*

est

est divina traditio, nec ab Apostolis divinitus promulgata, sed est Apostolica traditio, de genere illarum, quas Apostoli propriâ autoritate instituerunt, quæ non sufficiunt ad condendum divinum jus. Secundò, nihil ad jus divinum pertinet, quod non contineatur in sacra Scriptura, aut sit Divina traditio, aut ex altero horum deducatur per rectum ac legitimam consequentiam. Sed Papam Romæ sedere, nec expressè, nec latenter & tacitè habetur in Scriptura, nec ex his, quæ in ea continentur, deduci potest, etiam per multas & quales consequentias, nec est divina traditio. Ergò non est de jure divino. Confirmatur ex verbis, quibus Petro promissa est & collata potestas Matth. 16. & 18. Joh. 21. in quibus nulla Romæ aut alterius particularis loci mentio facta est, in quo Pontificatus figeretur, sed id D. Petri ac Successorum judicio relictum est. Secunda conclusio est. *Quamvis de jure divino esset, quòd summus Pontificatus esset Romæ, adhuc tamen ex magna & urgentissima causa dispensari per Ecclesiam aut per solum Papam posset, ut alio transferretur & alteri annecteretur Ecclesiæ.* Tertia conclusio. *Si Sanctissimus D. N. Sixtus Pontifex maximus totam vellet suæ plenitudinem potestatis exercere, posset Apostolicam Sedem ab Ecclesia Romana removere, eam ut alteri admoveret Ecclesiæ.*

(Quòd si ergò non est de jure divino, quòd *Papa sit Romanus Episcopus*; utique etiam ex eo, quòd Petrus Romanam Ecclesiam fundavit ac Romæ mortuus est, probari nequit, Romanum Episcopum peculiari modo, videlicet in Monarchia Ecclesiastica, esse Petri Successorem, aliàs Romano Episcopatui successio illa necessario & indivulso nexu adhæreret.)

Inde Cornelius à Lapide in Apocal. cap. 17. fol. 238. memorat, *Antonium Cordubensem, Casparem Cassalium, Thomam Waldensem & plures alios apud Mendozam Scholast. controv. q. 4. concl. 3. consentientes invicem in hoc esse, quod Episcopa Oecumenica possit à Romano Episcopatu separari, ideoq; Romanus Episcopus, quâ Romanus, non sit Oecumenicus.*

Illis adjicere debuisset Joh. Gersonem Cancellarium Parisiensem, cujus quale judicium fuerit de jure Romani Episcopi, constat ex Censura Cardin. Cajetani opusc. 1. cap. 8. *Dum audimus*, inquit, *Gersonium & socios, viros doctissimos, Papatum retinere & tueri, sciamus profectò, id ab eis verbis tantùm dici, non ex animi sententiâ & ad vitanda scandala, ac ne majores adhuc turbæ in Ecclesia excitarentur.*

Denique ipsimet Pontificii pro derogandа reliquis Apostolis pari cum Petro potestate negativè ex Scripturis argumentantur hoc modo. *Scriptura non memorat, reliquis Apostolis dictum esse, Pasce oves meas, sed soli Petro, igitur non reliqui Apostoli, sed solus Petrus est Pastor Oecumenicus.* Bellarminus lib. 1. de Rom. Pontif. cap. 14. *Dictum est Petro, super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, non verò aliis. Igitur hi non sunt petra Ecclesiæ, sed solus Petrus.* Bellarminus lib. 4. de Rom. Pontif. cap. 3. Sanderus lib. 6. de visib. Monarch. f. 167. 171. 186. &c.

(Concedant ergò nobis, ut eâdem argumentandi formâ sic concludamus. Nullum jus divinum dicit, Pontificem Romanum Petro succedere in Primatu Monarchico & Oecumenico. Ergò Pontifex Romanus non succedit Pe-

tro

tro in Primatu Monarchico & Oecumenico.)

4. Quòd agnoscunt, de proximis Petri in Sede Romana Successoribus nihil certi constare, (cùm Tertullianus lib. de præscript. & Hieronym. lib. 1. in Jov. post Petrum ponant *Clementem*, quæ sententia Juris Canonici Decretis est conformis; Optatus Milevitanus lib. 2. advers. Parmenian. post Petrum ponat *Linum*, *Clementem* autem faciat tertium; Irenæus lib. 3. cap. 3. post Petrum ponat *Linum*, post hunc *Cletum*, & *Clementem* ponat quarto loco; ut sic non solùm *ratione originis*, sed etiam *ratione continuationis* successio illa sit incerta.)

Abbas Urspergensis in Chron. *De successione Romanorum Pontificum & ordine atque tempore eorum jam inde à principio & deinceps in plurimis diversa sentiuntur à diversis, quorum opiniones hic summatim scribere, ideò arbitror non esse abs re, ut & segniores & negligentiores mei similes ad veritatem rei attendendam excitentur & prudentiores ad hanc subtiliùs investigandam provocentur. Quidam scribunt, quibus & Ecclesiastica consentire videtur Historia, Linum post passionem Petri Apostoli Romanæ Sedi 25. annis præsidentis hanc regendam suscepisse & post duodecim sui regiminis annos secundo Titi anno Pontificatum Anacleto reliquisse & hunc item post duodecim annos Clementi Sedem tradidisse, quod videtur anno Domitiani duodecimo contigisse, ipsumque Clementem post novem sui Pontificatus annos sub Trajano passum, Evaristum quarto ejusdem Trajani anno successisse, huic Alexandrum, illi verò Sixtum & sic cæteros. Alii verò scribunt, Linum & Cletum sub Petro fuisse, ipsumque Petrum, mox ut Pontificatum accepit, Linum pro se in Agendis Ecclesiasticis, quò ipse liberius prædicationi vacaret, ordinâsse, illoque post annos duodecim decedente Cletum huic surrogâsse. Quo etiam item post annos duodecim defuncto, eo anno & tempore, quo ipse Petrus passus est, scilicet decimo quarto Neronis anno, Clementi Sedem commisisse, & ei suisque Successoribus ligandi solvendique potestatem, sicut ipse Christus suscepit, demum tradidisse, & huic passo sub Domitiano Anacletum successisse, cui Evaristum, & huic Alexandrum, sicque cæteros. Quæ descriptiones cùm sibi multùm dissonæ probentur, quærendum, cui magis credi judicetur. Consideremus ergò earum inæqualitates. Igitur si Linus Anacletum, isque Clementem Successorem reliquisse accipitur, ut prior descriptio testatur, Cletus omninò de Pontificum catalogo excluditur, cujus veneratio per omnes Ecclesias sic celebris est, ut non solùm in Martyrologiis attituletur, verùm etiam in Canone Missarum & in supplicationibus Letaniarum publicitùs inter Linum & Clementem recitetur. Si verò post Linum Cletus, deinde Clemens, & post hunc Evaristus & Alexander numerentur, locus non habetur, ubi Anacletus recipiatur, cùm Beda in Martyrologio suo dicat, hunc quartum post Petrum sedisse & sub Domitiano passum fuisse, ut primus sit Linus, secundus Cletus, tertius Clemens, quartus Anacletus. Sed si post Clementem Anacletus ponatur & secundùm Bedam sub Domitiano passus recipiatur, necessariò illud refellitur, quòd Antecessor ejus Clemens sub Trajano passus dicitur, cùm evidenter sub Domitiano passus esse probetur, si Successor ejus Anacletus ab eodem occisus non negetur. Adhuc autem argumentatur & illud. Quia si Linus &* Ana-

Anacletus juxta quosdam, sive Linus & Cletus secundùm alios, uterque post passionem Petri, quæ decimo quarto Neronis anno facta est, per annos duodecim tenebat Pontificatum, quod spacium per viginti quatuor annos in Domitiani duodecimum pertenditur annum, Clemens ab Apostolo Petro Sedem & ligandi solvendiq; licentiam nullatenus accepisse probatur, quòd à nonnullis firmatur. Additur & hoc, quod S. Dionysius Areopagita B. Pauli Apostoli discipulus & Athenarum Episcopus, cùm (sicut in libro Passionis ejus legitur) beatos Apostolos Petrum & Paulum audiret Romæ teneri, subrogato Athenis Episcopo properavit Romam velociùs attingere, summopere desiderans, si DEUS ita vellet, cum eisdem sanctis Apostolis occumbere. Sed cùm divina dispositio vota ipsius præveniret, sanctiq; Apostoli priùs passionis gloriâ coronarentur, quàm ipse Romam adiret, tandem perveniens Clementem condiscipulum suum Romanæ Sedi jam præsidentem invenit, qui & illum in Gallias prædicatorem direxit. Quæ igitur fuit festinantia tanti desiderii, si per viginti quatuor annorum spacium, vel ampliùs, inter Athenas & Romam nullo potuit obsistente cohiberi? Nec enim illud refragatur, quòd ostio fidei sibi aperto causâ seminandi verbum Dei aliquandiu retardatus fuisse narratur. Quia etsi per contiguas parochias divina semina prædicandi avidus dispersrat, passionis tamen desiderio fervens ab Athenis infra viginti quatuor annos maturiùs Romam contendere poterat. Adhuc verò cùm idem Dionysius 96. Dominicæ incarnationis anno, qui est decimus quartus Domitiani, passus describatur, Clemens verò, qui eum direxit in Gallias, duodecimo ejusdem Principis anno, juxta superioris opinionem descriptionis, Sedem accepisse dicatur, mirum potest videri, qualiter anno nondum & vix expleto, possent omnia hæc expleri, scilicet ut Dionysius de Roma in Gallias veniret, & tam cervicosum populum, ignotus adhuc & advena, fidei jugo substerneret, basilicam construeret, aliaq; plura, quæ de eo leguntur, Sacerdotum super his commotorum relatio Romam recurreret, divulgatâq; persecutione Præfectus inde missus in Galliam Dionysium diversis pœnis occideret. Liber quoque passionis Alexandri Papæ testatur, quòd in ordine Pontificum Romanorum Clemens post Petrum primus, hoc est, secundus ab illo habeatur. Sic enim ibi scriptum est. Quinto loco à B. Petro Apostolo Romanæ Ecclesiæ cathedram Alexander suscepit, & reliqua. Quòd si Linus à Petro secundus dicatur, necesse est, ut & Cletus ante Clementem & Anacletus post eum à numero excludantur, quatenus Alexander quintus inveniatur, scilicet, ut Petro existente primo, Lino secundo, Clemente tertio, Evaristo quarto, Alexander quinto loco subsequatur. Aliter enim Alexander quintus â Petro non habetur. Quia si Linus à Petro secundus & Cletus sive Anacletus ante Clementem fuerit positus, Alexander erit sextus. Si verò Cletus ante Clementem, & Anacletus post illum ponitur, Alexander septimus habetur, nisi Clemens à Petro secundus numeretur.

Primum à Petri morte Episcopum Romanum & Successorem Petri fuisse *Linum*, testantur Martyrologium & Breviarium Romanum, Irenæus, Tertullianus in carminibus adv. Marcionem &c. Contrà *Linum* non fuisse à morte Petri Episcopum Romanum, proinde nec Successorem Petri, testatur Catalogus Romanorum Pontificum insertus Juri Canoni-

nonico edit. Lugdunensis in quarto Ann. 1591. quippe in quo notatur, *Linum vivo Petro Anno Christi 57. Ecclesiæ Romanæ præfectum;* testatur Clemens Romanus lib. 7. Constitut. cap. 46. apud Laurentium Surium tom. 1. Concil. edit. Colon. ubi dicit, *Linum vivo adhuc Petro Ecclesiæ Romanæ à Paulo Episcopum datum.* Pontificale Damasi in eodem tom. 1. Concil. pag. 134. ubi sic habetur. *Petrus ordinavit duos Episcopos, Linum & Cletum, qui præsentialiter omne ministerium Sacerdotale in urbe Roma populo, vel ad se venientibus exhiberent, beatus autem Petrus orationi, prædicatione populum erudiens, vacabat.*

Clementem ergò, non *Linum* successisse Petro mortuo, primùm testantur Constitutiones Apostolicæ, Damasus Papa, Clemens ipse Epist. 1. ad Jacobum, Tertullianus de præscript. advers. hæres. cap. 32. Hieronymus lib. 1. in Jovinian. Anacletus Papa Epist. 1. Alexander Papa Epist. 1. Fabianus Papa Epist. 1. Johannes III. Papa in Epistola ad Episcopos Germaniæ & Galliæ. Ita pauciores testes deponunt, *Linum* Petro mortuo primùm successisse, contrà verò plures testes, ex quibus sunt quidam Romani Pontifices, *Clementem* primum faciunt. Utris jam testibus credemus? pluribusné an paucioribus? Antiquioribusné, ut sunt Constitutiones Apostolicæ & Epistolæ Clementis, Anacleti, Alexandri & Fabiani, an recentioribus? capitibusné Ecclesiæ, an simplicibus Episcopis? Bellarminus & Baronius, qui *primum à Petro Linum* fuisse dicunt, assentiuntur paucioribus, posterioribus, Episcopis simplicibus; Contrà Marianus Scotus, Johannes Carolus Bovius Episcopus Ostunensis, qui Constitutiones Apostolicas Clementis in Latinum sermonem convertit, earumque autoritatem multis argumentis in Præfatione munire satagit, Laurentius Surius Collector Conciliorum, assentiuntur testibus pluribus, antiquioribus & Romanis Pontificibus, Ecclesiæ Romanæ capitibus.

Bartholomæus Caranza in Summa Conciliorum Parisiis 1564. edita, cùm de hac veterum & recentiorum in Historia de proximis Petri Successoribus dissensione disseruisset, pag. 13. subjungit. *In re tam perplexa lectoris arbitrio judicium permitto.*

Bellarminus libr. 2. de Rom. Pontif. cap. 5. fatetur *dissonantiam autorum* de successione Pontificum Petro proximorum.

Confer Symphoniam Catholicam Polani cap. 18. th. 63. p. 665. ubi dissensio illa de primis Petri Successoribus latè demonstratur.

5. Quòd agnoscere coguntur, successionem illam sæpiùs fuisse interruptam, & quidem multipliciter.

Primò, per *diuturnam vacationem.* Referente enim Platina, in Vit. Pontific. post Johannem III. vacavit Sedes Romana *mensibus decem, diebus tribus;* post Pelagium II. *mensibus sex, diebus viginti octo;* post Gregorium *mensibus quinq; diebus novendecim;* post Fabianum *mensibus undecim, diebus viginti sex;* post Bonifacium III. *mensibus sex, diebus viginti quinque;* post Severinū *mensibus quatuor, diebus viginti novem;* post Martinum I. *mensibus*

quatuordecim; post Vitalianum *mensibus quatuor, diebus quindecim;* post Paulum anno uno, mense uno; post Clementem IV. *annis duobus;* post Nicolaum I. *annis octo, mensibus septem, diebus novem.*

Nicolaus Cusanus lib. 3. Conc. Cathol. c. 41. p. 823. *Post Marcellum annis septem vacabat Sedes, nec inefficax erat Sacerdotium.*

Joh. Marius de schismate & Concil. cap. 12. *Post ejus* (Clementis V.) *mortem Sedes Apostolica annos duos, menses tres & 17. dies vacavit, quòd Cardinales in electione ita dissentirent, ut in conclavi duo eorum mutuis verberibus perierint.*

Opusc. Tripartitum (tom. 2. Concil.) part. 3. *Ecce quantum damnum & quantum scandalum emanavit per totum mundum, ut de aliis taceatur, in tantis vacationibus Papatus, quæ contigerunt in diebus nostris!*

Secundò, *per AntiPaparum dissensionem.* Bellarminus lib. 4. de Pontif. Rom. cap. 14. *Tempore Johannis XXIII. erant tres Papæ, nec, quis erat legitimus Papa, facilè constabat.*

Possunt ex Platina, Onuphrio, Balæo, Bellarmino in Chron. & aliis *viginti octo schismata* numerari, quæ in Sede Romana contigerunt, inter quæ gravissimum fuit schisma 27. quod duravit ultra 30. annos inter Urbanum VI. & Clementem VI. (Jam verò *dubius & incertus Papa habetur pro nullo*, docente Bellarmino lib. 2. de Concil. cap. 19. resp. ad 3. ac *schismaticos nihil juris habere in Ecclesia;* statuitur c. Didicimus 24. q. 1.).

Nicolaus de Clemangis Epist. 2. ad Benedictũ XIII. Pont. Rom. p. 9. *Vides, Pater beatissime, non dico Ecclesiæ statũ, sed lapsum, sed ruinã & lamentabilem desolationem, quæ schismate horribilissimo & omnium, quæ fuerunt, schismatum pestilentissimo, anno jam decimo sexto, cum tanta, quantam omnes cernimus, spiritualium, temporaliumq; bonorum jacturâ conteritur.*

Idem Epist. 16. ad Carolum VI. Galliæ Regem pag. 67. *Cùm ante hoc schisma* (sub Benedicto XIII.) *omnium, quæ fuerunt, perniciosissimum & capitalissimum, duo & viginti in Ecclesia Romana præcesserint schismata, nunquam in ullo visum est schismate, quin semper intrusis omnibus ejectis victor in Sede verus Pontifex remaneret.*

Alphonsus de Castro lib. 2. adv. hæres. verbo Adoratio hæresi 1. *Tempore Johannis Wiclephi Ecclesia in tres partes fuit scissa à tribus se pro summis Pontificibus gerentibus. Nunquam verò faciliùs crimen proficit, quàm bellorum tempore, quo omnia licent.*

Idem lib. 1. advers. hæreses cap. 9. *Sæpenumero evenit, ut aliquis schismaticus dicatur, qui tamen Ecclesiam credit esse omnium matrem & fidem tenet, quã Catholica tenet Ecclesia, sed solâ hac ratione separatur, quod negat Pontificem rectè, & ut decebat, electum atq; ideò nõ vult ei subesse, tanquam ei, quem non credit, verum esse Pontificem: quale schisma Historiæ recentes memorant, per quadraginta fermè annos permansisse in Ecclesia, quæ tres se pro Pontificibus gerentes tunc passa est, quod in Concilio Constantiensi sub Sigismundo Romanorum Rege finitum est.*

Baronius tom. 11. Annal. An. 1044. postquam de tribus AntiPapis disseruisset, subjungit n. 5. *At quodnam primum remedium adhibitum fuerit, ad extinguendam tricipitem bestiam hanc è portis inferis emergentem videamus. Illi planè simile excogitatum remedium est, quod in extinguendo Cerbero illo fabuloso finxêre Poëtæ, nempe piceâ offâ opplendo fauces, dando illis mandendum aliquid, ut à latratu omninò cessarent.*

Onu-

Onuphrius in vita Urbani VI. *Urbano VI. Cardinales tàm Itali, quàm Galli suis communibus suffragiis electo Pontificatum abrogant, dicentes falsò, metu populi Rom. se eum elegisse, Clementemq; VII. substituunt, in quo schismate Galli, Hispani & Scoti Clementem; Germani verò, Hungari & Angli Urbani partes secuti sunt.*

Glovianus de schismate pag. 181. *Schisma ambiguum orbem Christianum graviter concussit, quando alter Pontifex Romæ, alter Avinione creatur, uterq; magnâ Cardinalium, Episcoporum, Sacerdotum, Principum ac populorum assensione Pontificatu defungeretur, Nam cùm tres simul Pontifices inaugurati essent, Johannes XXIII. Gregorius XII. Benedictus XIII. tum quidem gravi schismate est Ecclesia Christi dilacerata & in partes dissecta.*

Azorius Instruct. moral. part. 2. lib. 4. cap. 7. *Tempore Johannis XXIII. tres simul pro veris Papis habebantur.*

Stapletonus libr. 14. de princip. doctrin. cap. 15. *Schisma in Ecclesia Romana de Pontificum successione per annos ferè quadraginta durabat & omnium schismatum, quæ in Ecclesia Romana fuerunt, non plus confecit, quàm annos centum viginti quatuor.*

Bellarminus in Præfat. controv. de Rom. Pontif. *Non ignoratis quantas Tragœdias in Ecclesia Imperatores excitârunt, & q. hæc parva fuissent, addidit Satan Romanos Pontifices contra Pontifices commovere.*

Concilium Basileense *Papam Eugenium* pronunciavit *schismaticum,* qui tamen nihilominus Sedem illam obtinuit, atque ex eo descenderunt reliqui Pontifices in hunc usque diem, qui omnes sunt schismatici illius Successores, ergò secundùm proprios ipsorum Canones nullum jus habent in Ecclesia.

Tertiò per hæreticam à vera fide discessionem.

Bellarminus lib. 4. de Eccles. cap. 8. scribit, *in Græcis Ecclesiis Patriarchalibus interruptam esse successionem, propterea quòd per longa tempora habuerint Episcopos manifestos hæreticos.*

(At de Romanis Episcopis idem dici potest, ut ostensum fuit superiùs libr. 1. part. 2. cap. 2.)

Quartò, per illegitimam occupationem.

Nicolaus II. c. in nomine dist. 23. circa Annum 1059. constituit, ut Papa eligatur suffragiis Cardinalium & Episcoporum, consensu reliquorum Clericorum ac populi Romani, ipsius denique Imperatoris, & ut si quis alio aliquo modo illegitimo Papatum adipiscatur, is excommunicatus & anathematizatus sit habeaturque, quemadmodum Antichristus. *Decernimus,* inquit, *atque statuimus, ut obeunte hujus Romanæ Ecclesiæ universalis Pontifice, inprimis Cardinales Episcopi diligentissimè simul de electione tractantes mox Christi Clericos Cardinales adhibeant, sicq; reliquus Clerus & populus ad consensum novæ electionis accedant, nimirum præcaventes, ne venalitatis morbus aliquâ occasione surrepat, & ideò religiosissimi viri præduces sint in promovenda Pontificis electione, reliqui autem sequaces &c. Eligatur autem de ipsius Ecclesiæ gremio si reperitur idoneus, vel si de ipsa non invenitur, ex alia sumatur, salvo debito honore & reverentiâ* dile-

dilecti filii nostri Henrici, qui in præsentiarum Rex habetur & futurus Imperator, Deo concedente, speratur, & jam sibi concessimus, sicut Successoribus illius, qui ab hac Apostolica Sede personaliter hoc jus impetraverint &c. Quòd si quis contra hoc Decretum nostrum Synodali sententiâ promulgatum quasi per seditionem, vel præsumtionem aut quolibet ingenio electus, aut etiam ordinatus seu inthronizatus fuerit, autoritate divinâ & sanctorum Apostolorum Petri & Pauli perpetuo anathemate cum suis autoribus & fautoribus & sequacibus à liminibus sanctæ DEI Ecclesiæ separatus abjiciatur, sicut Antichristus & invasor & destructor totius Christianitatis, nec aliqua super hoc ei audientia reservetur, sed ab omni Ecclesiastico gradu, in quocunque fuerat priùs, sine retractatione deponatur, cui quisquis adhæserit, vel qualemcunq; tanquam Pontifici reverentiam exhibuerit, aut in aliquo eum defendere præsumserit, pari sententiæ sit mancipatus.

Repetitur hoc Decretum c. Si quis dist. 79.

Platina in vita Nicolai II. de eo sic scribit: *Concilio apud Lateranum habito legem tulit, ut in Decreto legitur, Romanæ Ecclesiæ admodum salubrem, quæ talis est. Si quis pecuniâ vel gratiâ humanâ aut populari militarivé tumultu sine concordi & Canonicâ electione Cardinalium fuerit in throno Petri collocatus, is non Apostolicus, sed Apostaticus, hoc est, à ratione deficiens, meritò vocetur.*

c. Sicut Simoniaca. c. Insinuatum. c. Gratia. c. Quicunque. c. Quanta extr. de Simonia, ut & caus. 1. quæst. 1. per multos Canones statuitur, *non esse legitimos Episcopos, qui per Simoniam aditum sibi ad officium Episcopale paraverint.*

Glossa in c. Quisquis 1. q. 1. *Si quis pecuniâ ordinatur, ipsum esse hæreticum, manifestum est.*

Julius II. Papa Anno 1505. 19. Calend. Februar. edidit Bullam, eandemque in Concilio Lateranensi sess. 5. renovavit, ut patet ex tom. 4. Conciliorum fol. 567. in ea inter cætera sic loquitur: *Si contigerit, electionem Romani Pontificis ab eo, quem eligi contigerit, vel ab aliquo seu aliquibus de cœtu Cardinalium quomodolibet votum dantibus per Simoniacam hæresin in dando, promittendo, vel recipiendo bona cujuscunq; generis &c. celebrari, vel fieri, non solùm hujusmodi electio vel assumptio eo ipso nulla existat, & nullam eidem sic electo vel assumpto administrandi in spiritualibus & temporalibus facultatem tribuat, sed etiam contra dictum sic electum vel assumptum de Simoniaca labe à quocunque Cardinali, qui eidem electioni interfuerit, opponi & excipi possit, sicut de vera & indubitata hæresi, ita quod à nullo pro Romano Pontifice habeatur &c. Et idem electus, non Apostolicus, sed apostaticus & tanquam Simon Magus & hæresiarcha & ad prædicta omnia & singula perpetuò inhabilis habeatur & sit. Nec hujusmodi Simoniaca electio per subsequentem ipsius inthronisationem seu temporis cursum, aut etiam omnium Cardinalium adorationem seu obedientiam ullo unquam tempore convalescat.*

Salmeron tom. 3. Comment. part. 3. Disput. 2. *Si contingeret ad Pontificatum assumi, qui se aut violenter introducent,*

aut eum gradum vi & armis occuparent, aut Simoniacâ pravitate infecti Summum Sacerdotium pecuniâ redimerent, aut denique, qui manifestam hæresin amplecterentur, tales non essent pro veris Vicariis & legitimis agnoscendi.

Jam verò de Pontificibus Romanis Historiæ testantur, quòd quidam per media illegitima & injusta in Sedem Papalem se intruserint.

Johannes Sarisber. in Policratico. *Papam hodiè nulla vocat electio, sed repugnante in membris CHRISTO ambitio cœca & cruenta non sine sanguine fraterno intrudit, quod quidem est Romulo succedere in parricidiis, non Petro in commissi dispensatione ovilis.*

Wilhelmus Occam in Opere nonag. dierum cap. 124. *Dicitur in Chronicis, circa viginti septem vocatos Episcopos Romanos, postquam Ecclesia extitit temporalibus divitiis dotata, fuisse, qui sceleribus maximis, publicis & notoriis, postquam fuerunt ad Papatum assumti, vel in ipsa assumtione ad Papatum irretiti, scilicet crimine hæresis, idololatriæ, intrusionis, fautoriæ, pravitatis hæreticæ, blasphemiæ, fornicationis & aliis multis enormibus criminibus involuti fuerunt.*

Picus Mirandulanus in Epistola ad Leonem de reformation. moribus tractat. 4. *Plerique olim Pontifices per summum dedecus ad summum decus pervenerunt.*

Baronius de Johanne XX. Anno 1024. num. 3. *Indignè atque Tyrannicè Sedem occupabat & malis artibus ad ipsam ascendit.*

Atque ut aliquos illegitimos occupationis modos recenseamus,

Primò, per *Simoniacam largitionem* Sedem Romanam occupârunt Sergius, Honorius II. Formosus I. Johannes VIII. Gregorius V. Alexander VI. &c.

Bernhardus lib. 4. de consid. ad Eugenium col. 1035. *Quem dabis mihi de tota maxima urbe, qui te in Papam receperit precio seu spe precii non interveniente?*

Alvarus Pelagius Episcopus Lusitanus post primorum Romæ Episcoporum laudes ita de eorum Successoribus conqueritur de planctu Eccles. lib. 2. art. 15. *Successerunt, jam sunt multa tempora, Successores eorum autoritate, sed dissimiles sanctitate, Romano Pontificatui se ingerentes, procurantes, utinam ante promotionem non paciscentes, convenientes & promittentes, cumulantes absque mensura, parentes ditantes & exaltantes, & consanguineos promoventes, in delitiis viventes, amicos dignificantes, plurimumque alios conculcantes, in Babylonia, id est, Roma secundùm Hieronymum turres & palatia ædificantes &c.*

Platina in Sylvestro III. *Pontifex creatur largitione, non intrans per ostium, sed per posticum. Eò enim tunc Pontificatus devenerat, ut qui plus largitione & ambitione non dico sanctitate vitæ & doctrinâ valeret, is tantummodò dignitatis gradum bonis oppressis & rejectis retineret, quem morem utinam aliquando non retinuissent nostra tempora! sed hoc parùm est, peiora, nisi Deus caveat, aliquando visuri sumus.*

Idem in Benedicto IV. pag. 148. *Peperit nobis licentia peccandi, nullo Principe flagitia hominum coercente, hæc in nostra, hæc por-*

portenta, à quibus ambitione & largitione sanctissima Petri Sedes occupata est potiùs quàm possessa.

Idem in Sergio III. *Vide, quæso, quantum isti degeneraverint à majoribus suis! illi enim, utpote viri sanctissimi, dignitatem ultrò oblatam contemnebant, orationi & doctrinæ vacantes: hi verò largitione & ambitione Pontificatum quærentes, adepti posthabito cultu non secus ac sævissimi quidam Tyranni inimicitias inter se exercebant, suas voluptates postea securiùs expleturi.*

De Gregorio VII. Hildebrando priùs dicto Henricus IV. Imp. in quadam Epistola sic loquitur: *Dominus Jesus Christus nos ad regnum, te autem non vocavit ad Sacerdotium. Tu enim his gradibus ascendisti, astutiâ pecuniam, pecuniâ favorem, favore ferrum, ferro sedem pacis adiisti & de sede sedem pacis turbâsti.*

De eodem Gregorio VII. Abbas Urspergensis in Chronico scribit: *Constat, Hildebrandum non à Deo electum, sed à seipso fraude ac pecuniâ intrusum.*

De Benedicto IX. sic scribit Fulgosus in Histor. *Benedictus IX. Gregorio VI. Pontificatum vendidit, quem credibile est, si tantùm emtorem invenisset, semetipsum quoq; venditurum fuisse, ac libertatem vitamq; ipsam auro, si magna ejus vis oblata fuisset, postpositurum.*

De eodem Benedicto IX. Baronius tom. 11. Ann. 1033. num. 6. ex Glabro Monacho Cluniacensi libr. 4. cap. 5. refert, quòd *puer decennis intercedente thesaurorum pecuniâ in Sede Romana collocatus turpitudine vitæ eam deturparerit.*

De eodem, Platina sic scribit: *Romani Benedictum hominem ignavum & nullius precii perosi è Sede dejiciunt, in ejusq; locum sufficiunt Johannem Sabinum Episcopum, Sylvestrem III. appellantes, quo post novem & quadraginta dies pulso denuò Benedictus restituitur. Is autem, cùm cerneret se iterum subiturum eadem discrimina, Johanni Archipresbytero S. Johannis ad Portam Latinam, qui postea Gregorius VI. appellatus est, Pontificium munus liberè cessit, vel, ut quidam affirmant, vendidit.*

Blondus libro decimo. *Johanni Italiæ Exarcho Paschalis magnam pecuniarum vim promisit, si se Pontificem crearet.*

De Johanne XX. sic scribit Baronius Ann. 1024. num. 4. ex Glabro. *Johannes cognomento Romanus, frater illius Benedicti, cui in Episcopatum successerat, largitione pecuniæ &c.*

De Roderico Borgia Valent. qui postea Alexander VI. dictus, scribit Franciscus Guicciardinus (Patritius Florentinus, Leonis X. per Flaminiam, quæ aliàs Romagna, Administrator seu Præfectus,) lib. 1. Hist. Ital. quòd *partim per Cardinalium Ascani Sfortiæ & Juliani Roverei discordiam, partim per largas promissiones præbendorum & coëmta suffragia ad dignitatis Papalis fastigium fuerit evectus. Partim numeratâ pecuniâ* (inquit) *partim promissionibus officiorum & beneficiorum suorum, quæ ampla possidebat, emit, nemine nesciente & vidente, suffragia multorum Cardinalium, quos documentum Evangelii contemnentes, non puduit ei vendere potestatem de sacris thesauris negotiandi cum nomine & autoritate cælesti*

sti in celsissima & principali templi parte.

Meritò igitur Franciscus Petrarcha Dial.107 hujusmodi querelam texit. *Qui vel Romanum vel quemcunque Pontificatum aliam cupit ob causam, nisi quò potentior ac ditior sit? contra justitiæ præceptum præesse quæritur nō prodesse, quodq; sacrilegium, pudendumq; vel dictu est, magnis sæpè muneribus, quin & pactis & sponsionibus, spes emitur Sacerdotii pinguioris.*

Secundò, per *vim & factiones.* Sedem Romanam occupârunt Damasus, Sylverius, Vigilius I. Christophorus I. Johannes XIII. Benedictus V. Damasus II. Victor X. Vide Platinam in vitis horum Pontificum.

Carolus Sigonius lib. 8. de regno Italiæ scribit, *Pontifices Romanos ad annos 200. non nisi per seditiones, aliaq; media offendiculo plena ad hanc Sedem pervenisse.*

De Stephano VII. sic scribit Baronius tom. 10. Ann. 897. num. 1. *Adversus Bonifacium* (Sedem Apostolicam invadentem) *Stephanus Septimus, dictus sextus, subrogatur, pulso Bonifacio, intrusus pariter ab intruso. Ista omnia per vim & metum extorta, maximam irrogârunt ignominiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Quòd autem intrusorum Pontificum alii, ut Pontifices postea recepti inveniantur, alii verò penitus abrogati, ut iste, de quo agimus, Bonifacius, inde evenit, quòd illi quantumlibet Tyrannicè adepti fuerint Sedem, tamen accedente consensu Cleri satius esse existimantis eos qualescunq; tolerandos, quàm Ecclesiam schismate conscindendam, ut legitimi Pontifices novis Comitiis, consuetis ritibus sint electi. Hæc ut dicamus, illud planè necessariò cogit, quòd universa Ecclesia Catholica eos, ut legitimos Pontifices coluit, iis obœdivit, atq; ut Christi Vicarios, Petriq; Successores cognovit ac cultu germano Pontifice digno eosdem frequentavit, quod nequaquam factum fuisset, nisi de facta postea electione legitima constitisset.*

(At quis non agnoscit *petitionem principii & circulum* in hoc argumento committi? Ecclesia Romana est vera Ecclesia ac nequit errare, quia semper habuit legitimos in Sede Apostolica Successores. Vicissim, Successores illi in Sede Apostolica fuêre legitimi, quia Ecclesia Romana, quæ errare nequit, illos pro legitimis Successoribus habuit.)

Idem Baronius Anno eod. num. 4. conqueritur, quòd circa Annum 897. per *Tuscia Principes intruderentur in cathedram Petri, solium Christi, homines monstrosi, vita turpissimi, moribus perditissimi & usquequaq; fœdissimi.*

Idem Anno 900. num. 1. *Quot tunc ab eis proh dolor, proh dolor! in eandem Sedem Angelis reverendam, visu horrenda intrusa sunt monstra! Quot ex eis oborta sunt mala, consummatæ Tragœdiæ! quibus tunc ipsam sine macula & ruga contigit aspergi sordibus, putoribus infici, inquinari spurcitiis, ex hisq; perpetuâ infamiâ denigrari!*

Genebrardus lib. 4. Chronol. ad Annum 901. *Seculum illud hoc uno infelix, quòd per annos ferè 150. Pontifices circiter 50. à Johanne scilicet VIII. qui Nicolao & Hadriano II. sanctis Pontificibus successit, ad Leonem IX. usque, à virtute majorum prorsus defecerint, Apotactici, Apotaticive quàm Apostolici &c. quando non per ostium*

sed per posticum, id est, Imperatorum Tyrannidem ingrediebantur.

Similia occurrunt apud Platinam in vita Stephani VI. pag. 145. in vita Sylvestri III. pag. 168. in vita Damasi II. pag. 170.

Nauclerus in Chronic. *Post Benedictum Leo V. Pontificatum adeptus est. Hunc Leonem post 30. & aliquot dies Christophorus Presbyter & familiaris ejus cepit, & in carcerem misit, ipseq; Præsulatum invasit.*

De eodem Leone Platina in ipsius vita. *Leonem V. è Sede Romana expulsum, Christophorus in carcerem compegit & se in Sedem intrusit.*

Idem Platina cùm memoràsset, *Sergium III. Papam Christophorum Papam de Sede deturbàsse & in vincula conjecisse,* subjicit. *Vide, quantum isti degeneraverint à majoribus suis! Illi enim, utpote viri sanctißimi, dignitatem ultrò oblatam contemnebant, orationi & doctrinæ Christianæ vacantes: hi verò largitione & ambitione Pontificatum quærentes & adepti, posthabito divino cultu, inimicitias non secus ac sævißimi quidam Tyranni inter se exercebant, suas voluptates postea securiùs expleturi, cùm nullibi extarent, qui eorum vitia coërcerent.*

De Johanne Sergii filio Baronius tomo 10. Anno 908. num. 5. scribit, *nobile quoddam scortum obtinuisse Monarchiam urbis & Johannem Sergii filium ex nefario adulterio genitum obtinuisse dignitatem Ecclesiæ Romanæ.* His postea subdit: *Tantùm invaluit meretricum imperium, ut pro arbitrio legitimè creatos Pontifices dimoverent & violentos ac nefarios homines intruderent.*

Tom. eod. Ann. 912. num. 8. *Quæ tunc facies Romanæ Ecclesiæ? quàm fœdißima, cùm Romæ dominarentur potentißimæ æquè ac sordidißimæ meretrices? quarum arbitrio mutarentur Sedes, darentur Episcopi, &, quod auditu horrendum atque infandum, intruderentur in Sedem Petri meretricum amasii Pseudo Pontifices, qui non sint, nisi ad consignanda tantùm tempora in Catalogo Pontificum scripti. Quis enim à scortis hujusmodi intrusos legitimos dicere poßit fuisse Pontifices? Nusquam Cleri eligentis vel consentientis postea aliqua mentio, Canones omnes preßi silentio, Decreta Pontificum suffocata, proscripta antiquæ traditiones, veteresq; in eligendo summo Pontifice consuetudines, sacriq; ritus & pristinus usus prorsus extincti.*

Agapetus *vi & usurpatione manifestâ* Papatum occupaverat, quem propterea Bernhardus Epistol. 125. vocat *bestiam Apocalypticam, cui datum sit os loquens blasphemias.*

De Johanne XII. cui Imperator Otto juramentum præstitit c. Tibi Domino distinct. 63. sic scribit Baronius Anno 960. num. 5. *Johannes male conscius de sua in Sedem Apostolicam intrusione, sic liberationem Romanæ Ecclesiæ ab Ottone exoptat, ut tamen antea voluerit sibi esse consultum, ne sui Pontificatus quoquo modo jacturam pateretur. Innatum est à Natura latronibus, ut omnes semper timeant, etiam socios, atque adjutoribus se non credant.*

De Bonifacio VII. (qui sedit Anno 974.) fatetur Gaulterius in tabb. Chronolog. fol. 618. *quòd Sedem Tyrannicè invaserit & Benedictum VI. in vincula conjectum strangulaverit.* Inde

Gene-

Genebrardus in Chronolog. ad Annum CHRISTI 1007. fatetur, quòd *istius temporis Pontifices, ut intrusi ab Imperatoribus potiùs, quàm electi, monstra fuerint.*

De Damaso sic scribit Platina in ipsius vita: *Damasum constat non solùm vi & armis, sed multis cædibus etiam in templo editis pro Pontificatu certâsse & superiorem evasisse. Imò etiam, ut refert Ammianus Marcellinus, qui eo tempore floruit & scripsit lib. 27. tantâ tamq; cruentâ seditione Damasus & Ursicinus supra humanum modum ad rapiendam Episcopalem Sedem ardentes, scißis studiis, asperrimè conflictabant instar belli, ut nec Juvencius urbis & Palatii præfectus sedare potuerit, sed vi magnâ urbeq; relictâ coactus fuerit secedere in suburbanum & tandem in concertatione superavit Damasus, sed uno die 137. cadavera peremtorum in ipso templo reperta sunt, non computatis his, qui aliis diebus vel extra templum occisi sunt.*

De eodem Sabellicus Enneadis 9. lib. 2. *Stephanus Bavarus Clementi II. venenum miscuit, moxq; ab ejus interitu sine Cleri populivè suffragio sacram invasit Sedem, seq; Damasum II. vocavit. Usq; adeò mos inoleverat Apostolicæ Sedis per vim & dolum occupandæ.*

Onuphrius in vita Honorii II. *Cælestinus II. communi Cardinalium consensu legitimè electus Papatu cedens Honorium II. vi electum veneratus est.*

De Eugenio testatur Æneas Sylvius in lib. de gestis Concil. Basil. quòd *à Sede Apostolica detrusus sine electione rursus in Sedem irruperit.*

Tertiò, per *frandes ac dolos* itidem complures ad hanc Sedem evecti.

De Bonifacio VIII. sic scribit Robertus Gagvinus lib. 7. Histor. Franc. *Talem vita exitum habuit contemtor omnium hominum Bonifacius &c. qui dolo & malis artibus Romanum Episcopatum quæsiverat sibi, & Cœlestinum, à quo dignitatem receperat, in carcere, dum vixit, habuerat.*

Orthvinus Gratius in Fasciculo rerum expetend. fol. 44. *Bonifacius VIII. per admirandam & Diabolicam pòtius fallendi artem Pontifex factus, Cœlestino piißimo impiißimus succeßit.*

De eodem Bonifacio sic scribit Bartholomæus Caranza in Summa Conciliorum pag. 432. *Cœlestinus V. Papa fuit singulari vitæ sanctimoniâ præditus & propterea nesciens gubernare aulam Pontificiam, hujusq; magnificentiam amplificare. Hunc igitur Bonifacius VIII. voce tanquam cœlitùs missâ per cannam ad id factam, ut Pontificatum desereret & Bonifacium institueret, decepit.*

Similia de eo inveniuntur apud Johannem Aventinum in Chron. Bavar. lib. 7. & Bennonem Cardinalem in vita Hildebrandi.

De hoc Bonifacio proverbii loco dictum fuit: *Intravit ut vulpes, regnavit ut leo, mortuus est ut canis.* Wernerus Rolwinck in Fasc. temp.

De Gregorio VI. scribit Platina in ipsius vita, quòd *non per ostium ingressus sit, sed per posticum, ut fur & latro.*

Gregorius VII. sex ordine Pontifices per administrum suum Gerardum Brazutum veneno sustulisse, scribi-

tur, ut hanc Sedem ascendere posset.

De Johanne XXIV. (Balthasare Cossa priùs dicto, qui Antecessorem suum Alexandrum V. veneno è medio tolli curaverat) sic scribit Johannes Stella in ipsius vita. *Cùm Bononiæ potiùs ut Dominus, quàm Legatus esset, magnoq; exercitui imperaret & Cardinales pro novo Pontifice deligendo ibidem convenissent, multa eis interminatus est, nisi Pontificem sibi gratum elegissent. Eâ de causa multi nominati sunt, quorum neminē approbare voluit. Cùm verò obsecraretur, ut, quem vellet, significare dignaretur: Date mihi, inquit, Petri chlamydem, & ego dabo Pontifici futuro. Quod cùm factum esset, ille pallium suis humeris imponens, ait. Ego sum Papa; hac arte, aliis reclamare non audentibus, Pontificatum est adeptus.*

Quartò quidam per *artes Magicas* ad hanc Sedem pervenerunt, ut Martinus II. Bonifacius VII. Sylvester II. &c.

De Sylvestro II. priùs Gereberto dicto, sic scribit Platina in ipsius vita. *Gerebertus ambitione & Diabolicâ dominandi cupiditate impulsus, largitione primùm Archiepiscopatum Remensem, inde Ravennatem adeptus, Pontificatum postremò majore conatu adjuvante Diabolo, consecutus est, hac tamen conditione, ut post mortem totus illius esset.*

Benedictus IX. *malis artibus pervenit ad dignitatem Pontificiam*, quam postea mille libris Turonensibus vendidit suo in Magia & malis artibus sodali Gratiano, qui dictus fuit Gregorius VI.

Benno de vita Hildebrandi refert, quòd *quinq; Papæ Sylvester II. Benedictus IX. Johannes XX. & XXI. Gregorius VII. se totos consecrârint Satanæ, ut ad hanc Sedem veherentur.*

Quintò, Johannes II. Pontificatum Romanum operâ meretricis famosissimæ Theodoræ consecutus est, Stella in Chronic. Blondus Decad. 2. libr. 2. &c.

(Ex illis omnibus manifestum, successionem illam in Sede Apostolica, quam ita vocant, sæpiùs fuisse interruptam, & multos Pontifices Romanos non fuisse veros Petri Successores, quod ulteriùs demonstramus hoc modo.)

Bellarminus libr. 4. de Eccles. cap. 8. §. Deinde &c. sic disserit, *Non succeditur, nisi Episcopis defunctis, legitimis Episcopis detrusis nemo potest succedere.*

Idem lib. 2. de Pontif. cap. 26. & lib. 2. de Concil. cap. 18. *Nullus Pontifex potest jure ullo coactivo deponi, sive Politico, sive Ecclesiastico.*

Jam verò, teste Platina in vitis Pontificum, multi successerunt Antecessoribus nondum vitâ functis, sed vel fraude, vel vi depositis. Constantinus ejicitur, Stephanus III. sufficitur; Leo VIII. à Christophoro in vincula conjicitur, ipse Christophorus Sedem occupat, Papa salutatur; Johannes XXIV. fugam arripit, capitur, damnatur, quo è Pontificatu ejecto Oddo Pontifex creatur; Cœlestinus doctis dolis delusus à Bonifacio, sese spontè Pontificatu abdicat, ipse Bonifacius Pontifex constituitur.

Ergò multi, qui inter Romanos Pontifices numerantur, non sunt veri Successores Petri.

Ulteriùs. Nicolaus II. legem tulit,

ut quisquis non Canonicâ electione in thronum Petri ascendit, non Apostolicus, sed Apostaticus habeatur, teste Platina in illius vitâ.

Jam verò multi Pontifices, teste eodem Platina, non Canonicâ electione in thronum Petri ascenderunt, sed per illegitima media eam sibi appropriarunt. Romanus Pontificatum vi, Christophorus malis artibus, Bonifacius dolo ac fraude, Sylvester II. arte Magicâ, Formosus Simoniâ, Martinus II. itidem malis artibus Pontificatum sunt adepti.

Ergò multi Pontifices non sunt Apostolici, sed Apostatici habendi.

Huc referri potest, quòd Johannes Ludovicus Gotofredus Archontolog. pag.57.seq.de Gregorio XV. memorat, quòd *in magnis dissidiis, non habitâ ad Ecclesiæ salutem respectu; sed ob mundana negotia per illegitimam electionem ad Sedem Papalem evectus sit.*

Ibid.pag.66.de Urbano VIII. qui hodiè rerum potitur memorat, quòd itidem *in gravissimis Cardinalium dissidiis Papa sit creatus.*

6. Quòd agnoscere coguntur, successionem illam per *Johannam Papissam* fuisse turpiter deformatam.

(Sanè recentiores Pontificii, cumprimis Jesuitæ, Historiam illam de Johannâ Papissa vocant *fabulam*, ut constat ex Onuphrii annotationibus in Platinam, Baronio Ann 854. n. 9. Thoma Hardingo in Confut. Apol. Anglican. part. 2.cap.1. Bellarmino lib. 3. de Rom.Pontif.cap.24. Autore lib. de utilit. legendæ Historiæ edit.Antuerp.ex Officin.Plantin.Ann.93. sed non fuit inventus, qui eam negatum iret, antequam turpitudo Romanæ meretricis per B. Lutherum denudari inciperet.)

Testantur autem de veritate hujus Historiæ. Primò *Historicorum Scriptura.* Non solùm enim post Lutherum, sed etiam ante Lutherum Historiæ hujus mentionem faciunt varii Scriptores, utpote:

Marianus Scotus Monachus Benedictinus in Cœnobio Fuldensi, in quo fœmina ista annos aliquot vixerat, circa Ann. 1086. in Chronico ex vetustissimis Gemblacensium libris collecto in Historia Anni 854. lib.3. ætate 6. (Bellarm. lib. de Script.Eccles. in Martino Polono p.360. contra hoc testimonium sic disserit, *in impressis Codicibus Mariani & Sigeberti irrepsit hæc fabula ex Martini Poloni libro, sed in antiquis MStis non habetur.* Atqui Sigeberti & Mariani Scoti libri ad fidem probatissimorum MStorum sunt impressi, illis ergò potiùs habenda fides, quàm uni vel alteri MSto Codici. Exemplar Mariani, quod imitatus est Typographus Basileensis, prodiit ex libraria Collegii S. Bartholomæi in urbe Francofurto, jussu Episcopi Moguntini, in quo ea, quæ isti in suis MStis Codicibus esse negant, exarata fuêre.)

Sigebertus Abbas Gemblacensis (qui vixit circa Ann.1111.) in Chron. Ann.854.

Otto Frisingensis lib.7. Chronic.circa Ann.1161.Catalogo Pontificū eam inserit.

Gotfridus Viterbiensis circa Ann.1192.

Martin. Polonus Monachus Ordinis Prædicatorum, Pœnitentiarius Papæ Nicolai III.postea Archiepiscopus Consentinus circa Ann.1282.(Hunc testem rejicit Bellarm.lib 3.de P.R.cap.24. interim

rim ipse in alia quæstione ad ejus testimonium provocat lib.4. de Rom.Pont. cap. 13.)

Robertus Gallus circa Ann. 1290.

Wilhelmus Occam in cap. 124. Operis nonaginta dierum circa Annum 1320.

Martinus Minorita in Chronico, cujus titulus, Flores temporum, circa idem tempus. (In hoc Chronico additur, quòd Johanna Dæmoniacū quēdam adjurans interrogavit, quando Dæmon recedere vellet, cui Diabolus responderit:

Papa Pater Patrum Papissæ pandito partum.

Et tibi tunc edam, de corpore quando recedam.)

Ranulphus in Polychron.lib.5. cap.32. circa Ann. 1360.

Franciscus Petrarcha (qui in aula Pontificis vixit) in Chronico Italicè circa Ann.1374. scripto, Florentiæ An. 1478. excuso.

Johannes Bocacius lib. de claris mulieribus cap.99. circa Ann.1375. (Hic liber Bocacii in Germanicam linguam translatus est à Medico civitatis Ulmæ & nuncupatus Ducissæ Austriæ Ann. 1473. impressus in eadem urbe typis antiquis & rudibus cum effigie parturientis Papissæ.)

Johannes Huss de Eccles. cap. 7. *Quomodo illa Romana Ecclesia, illa Agnes Johannes Papa cum Collegio semper immaculata permansit, qui peperit?* (circa Ann.1400.)

Idem Hussus d.l.cap.13. adducit testem hujus Historiæ Cestrensem lib.5.cap.3.

Chronicon Constantiense circa idem tempus.

Johannes de Marcoville Gallus de bonitate & malitia sexus fœminei, circa Ann. 1410.

Theodoricus à Niem, qui aliquot Pontificibus fuit à Secretis (circa Ann. 1420.)

Jacobus de Regiscuria in Chronico, circa Ann.1446.

Antoninus Archiep. Florentinus tit. 16. part.2.cap.1.§.7. circa Ann.1457.

Platina de vitis Pontificum, circa Annum 1460. (qui post Historiam recensitam subjungit. *Hæc, quæ dixi, vulgò feruntur, incertis tamen & obscuris autoribus, quæ ideò ponere breviter & nudè institui, ne obstinatè nimium & pertinaciter omisisse videar, quod fermè omnes affirmant. Erremus etiam nos hac in re cum vulgo, quanquam appareat, ea, quæ dixi, ex his esse, quæ fieri posse creduntur.)*

Compilatio Chronologica scripta Ann. 1470. Francof. à Johanne Pistorio edita.

Chronicon vetus Germanicum excusum Augustæ Ann.1487.

Chronicon vetus Ulmæ impressum Ann.1486.

Guilielmus Jacobus Monachus Ecmondensis prope Alcmariam in rythmis de vitis Pontificum Ann.1490.

Æneas Sylvius in sexta mundi ætate pag.170. Operis Historici impressi Noriberg.Ann.1493. per Kobergerum.

Wernerus Rollwinck in Fasciculo temporum Ann. 1494.

Chronicon Norinbergense Hartmanni Schedelii circa idem tempus excusum, (in quo ad narrationem de Johanna Papa expressa est effigies fœminæ, Pontificialiter quidem coronatæ, sed pro trabea Pontificali stolam muliebrem

ab

ab humeris, & infantem in ulnis gestantis.)

Johannes Baptista Mantuanus lib. 3. (in Topothesia Tartari. *Hic pendebat adhuc sexum mentita virilem Fœmina &c.*) circa idem tempus.

Abbas Trithemius in Chronico Hirsaugiensi circa Ann. 1495. in vita Luitprandi I. Abbatis.

Marcus Antonius Coccius Sabellicus Ennead. 9. lib 1. circa Ann. 1495.

Johannes Marius Belga in libr. de schismat. circa Ann. 1498.

Albertus Crantzius Canonicorum Hamburgensium Decanus in Chronic. circa Ann. 1500.

Hermannus Æditnus lib. 2. part. 2. circa idem tempus.

Stephanus Blanck Passavianus ad Alexandrum VI. de Romanæ urbis miraculis circa idem tempus.

Johannes Nauclerus in Chronico circa idem tempus.

Jacobus Philippus Bergomensis in Supplemento Chronic. circa Ann. 1503. (impresso Venetiis.)

Johannes Stella Sacerdos Venetus circa idem tempus, in libro, cui titulus est, Vitæ ducentorum & triginta Summorum Pontificum à B. Petro usque ad Julium II. modernum Pontificem.

Franciscus Picus Johannis Pici Comitis Mirandulani ex fratre nepos in lib. de fide & ordine credendi. *Prodit olim memoria fœminam Pontificem creditam.*

Raphael Volaterranus in Commentariis, quos ipsi Pontifici Julio II. inscripsit, circa idem tempus.

Liber, cui titulus, Onus Ecclesiæ cap. 19. circa Ann. 1517.

Johannes Henaldus Gallus de statu Ecclesiæ sub Nerone ad Carolum V. circa Ann. 1518.

Henricus Cornelius Agrippa de nobilitate & præstantia sexus fœminei, & in lib. de vanit. scient. cap. de Monachis, circa Ann. 1520.

Liber vetus Italicus, cui titulus, Historia di Donne famose.

Liber Romanarum Indulgentiarum Anno 1525. Romæ editus, in quo refertur, *Angelum huic Papissæ uterum gerenti apparuisse, ipsiq́ optionem eligendi pœnam temporalem aut æternam dedisse, ipsam verò pudorem temporarium elegisse.*

Richardus Wasseburgius Verdunensis in Chronic. Austrasiæ circa Annum 1527.

Liber, cui titulus, Puerperium Papæ, editus Ann. 1530.

Bernhardus Girardus Historiographus Regius Gallicus, circa idem tẽpus.

Don Piero di Mexia, hanc Historiam *in authenticis Scripturis se reperisse*, testatur, eamque cum nonnullis aliis memorabilibus Romanorum Imperatori Carolo V. linguâ Ibericâ inscripsit.

Dominicus Jacobatius Cardinalis lib. 9. de Concil. art. 3. n. 6. & 7. circa idem tempus.

Valerius Anshelmus in Chronico Bernensibus dicato circa idem tempus.

Paulus Constantinus Phrygio in Chronico circa Ann. 1534.

Achilles Gassarus in Chronico Ann. 1538.

Christianus Massæus in Chronico Ann. 1540.

Ludov. Cœlius Rhodiginus Italus volum. 4. antiq. Lect. circa idem tempus.

M. Guaz-

M. Guazzus in Chronico Italico circa Ann. 1546.

Valentin. Müntzerus in Chronographia ex Fuldensi Cœnobii Bibliotheca collecta & Fuldensium Præsuli dedicata ætate 3. circa Ann. 1549.

Matthæus Palmerius Continuator Eusebii & Prosperi, qui incipit ab Anno 449. desinens in Annum 1471. Exemplar impressum est Basileæ Anno 1549.

Ravisius Textor in Officina, in capite, Fœminæ habitum virilem mentitæ.

Fr. Leander Albertus Bononiensis Monachus, qui, *se in texendis Historiis illos potissimum secutum*, scribit, qui *rectiùs exactiusq; visi sunt scripsisse*, in libro quodam privilegiato à Cæsare, Regibus Hispaniarum & Galliarum, circa Ann. 1550.

Jacobus Curio in Chronolog. circa Ann. 1558.

Johannes Lucidus in Chronic. Venet. Ann. 1575.

Laonicus Chalcondylas lib. 6. de reb. Turcicis.

Petrus Plandrus circa Ann. 1599.

Valerius Anselinus in Chronico Bernensibus dicato.

Petrus Gregorius Tholosanus in Syntagm. Juris lib. 15. cap. 3. num. 22. *Sexus femineus impedit, electionem sortiri effectum, si in summum Pontificem eligatur fœmina &c. ut ferunt, contigisse in ea, quæ Angliæ nata in Moguntia, facta summus Pontifex, sexum ementita dicta est Johannes Septimus.*

Ejusdem Historiæ mentionem faciunt varii libri MSti, utpote.

Chronicon Germanicum MStum ex compluribus Autoribus collectum per Jacobum de Regiscuria (von Königshofen) Sacerdotem Argentinensem, quod incipit, Gott in Ewigkeit etc. desinens in Anno 1456. in Eugenio IV. legitur f. 110. Johannes von Mentz was Pabst zwey Jahr/ fünff Monat/ der was ein Weib.

Chronicon Helvetico idiomate scriptum, pertingens usque ad Annum 1400.

Chronicon Campidonense MStum, in quo Abbates illius Cœnobii enumerantur.

Annales Augustani Latinè MSti.

Martini Chronicon Germanicè redditum, cujus Manuscriptio absoluta est Anno 1429. miniatis passim titulis interstincta.

Confer Johannem Wolffium in Lection. memorab. tom. 1. Centur. 9. pag. 214. & seqq. ubi formalia Autorum verba recitantur: Librum, cui titulus, Assertio veritatis Historicæ de Papa Johanne VIII. contra Bellarminum & Baronium instituta à Conrado Dekero Oppenheimii Anno 612. in 8. edit. Dn. D. Hoë in Apocalypsin lib. 6. pag. 68. Catalogum testium veritatis libr. 10. p. 1103. & seqq.

Secundò, *publicæ picturæ ac statuæ.*

Oswaldus Crollius in Itinerario Italico memorat, Senis in templo cathedrali D. Catharinæ, omnium Romanorum Pontificum facies sculptas in marmore videri & in his quoque suo ordine reperiri Johannem Papam adscriptis his verbis, *Fœmina Angla.*

Antoninus d. l. memorat, *quoddam signum sculptura marmorea in via, ubi boc* con-

contigerit, ob hujus rei memoriam positum fuisse.

Stephanus Blanck d.l. *Ibi loci adhuc recumbit saxum quoddam, referens sculptam ipsius & infantis ejus imaginem.*

In veteri quodam fragmento de Schola Romæ Græca sic legitur: *Johannes de Anglia, sexu mulier, natione Moguntina &c. in Papam à Romanis concorditer electa, Papatum biennio ampliùs tenuit &c. cùm quadam die in rogationibus cum Clero Romano in solenni processione incederet, Papalibus ornata divitiis, edidit filium suum primogenitum propè templum Pacis in urbe, ut adhuc vetus statua marmorea illic posita figurativè monstrat.*

Tertiò, *processiones Pontificia.*

In eodem veteri fragmento additur, *unde Pontifices, dum ad Lateranense de basilica Principis Apostolorum & è contra vadunt, illud rectum iter non faciunt, imò per alias vias per indirectum transeunt, illud aliquantulum prolongando.*

Chronic. Argentorat. *Ideò Papæ posthac viam illam, quia Johanna meretrix ibi enixa est infantem, vitant, alias quærendo ambages.*

Martinus Polonus in Chron. *Propterea quòd Dominus Papa eandem viam semper obliquat, creditur omninò à quibusdam, quòd ob detestationem facti hoc faciat.*

Ranulphus in Polychronico: *Hoc facinus sequentes Pontifices damnare visi sunt. Nam ab ea via semper declinârunt, euntes in Lateranensem Ecclesiam & nomen hujus meretricis ex Catalogo Pontificum exturbârunt.*

Joh. Bocatius de clar. mulier. cap. 99. *Ad cujus detestandam spurcitiem & nominis continuandam memoriam in hodiernum usq; summi Pontifices Rogationum die cum Clero & populo sacrum agentes, eum locum partus medio itinere positum abominantur & eo misso declinant per diverticula vicosq;, & sic loco detestabili posttergato reintrantes iter perficiunt, quod cœpêre.*

Sabellicus d.l. *Fama tenet & mos, qui adhuc hodiè durat, ob tam fœdæ rei memoriam Rom. Pontifices, cùm Lateranum hodiè petunt, ibi loci viâ deflectere.*

Nauclerus in Chron. *Quia Papa eandem viam semper declinat, cùm Lateranum accedit, creditur à plerisq;, quòd ob detestationem facti hoc faciat.*

Theodoricus à Niem. *Adhuc vetus statua marmorea illic posita figurativè monstrat* (hoc factum) *unde summi Pontifices, dum ad Lateranum de basilica Principis Apostolorum & contrà vadunt, illud iter rectum non faciunt, imò per alias vias per indirectum transeunt, illud aliquantulum prolongando.*

Platina in vit. Pont. *Sunt, qui ob hæc scribant, Pontificem ipsum, quando ad Lateranensem basilicam proficiscitur, detestandi facinoris causâ viam illam consultò declinare, quod non abnuerim.*

Chronicon vetus Ulmæ An. 1486. impressum. Dieselbe Straß meiden noch alle Päpst/ daß sie nicht daran kommen von der Schand wegen.

Guilielmus Jacobus Monachus Ecmondensis:

Faturq; Scriptoribus, quod Papa præfato,
Vico senioribus transiens amato
Congruo ductoribus sequitur negato
Loco, quo Ecclesia partu denigratur.

Quartò, *sella porphyretica.*

In libro visionum Roberti (qui vixit circa Ann. 1290.) *Duxit me Spiritus ad Latera-*

teranense palatium & posuit me in porticu ante sedes Porphyrii, ubi dicitur probari Papa, an sit homo masculus.

Felix Malleolus Canonicus Constant. in Dial. de Nobil. & Rustic. circa Ann. 1444. *Successit Benedictus III. natione Romanus, qui in rei memoriam certam cathedram apud Johannem Lateranensem pertusam erexit, quæ comparet usq; in hodiernum diem ad hoc coaptatam, ut electus Summus Pontifex ibidem collocaretur & per duos de Clero fide dignos ejus testiculi, tanquam testes, testimonium de sexu virili præbentes, debitè tangerentur.*

Similia occurrunt apud Laonicum Chalcondylam lib. 6. de rebus Turcicis, Sabellicum d.l. Nauclerum d.l. Johannem Stellam Sacerdotem Venetum.

(Platina tamen & Petrus Gregorius per sellam illam stercorariam Pontificem humanæ fragilitatis admoneri arbitrantur.)

Alludunt ad eandē sellam porphyreticam versiculi Johannis Pannonii ante controversiam de hac Historia natam scripti:

Non poterat quisquam reserantes æthera claves,
Non exploratis sumere testiculis.
Cur igitur nostro mos hic nunc tempore cessat?
Antè probat quòd se quilibet esse marē.

Quintò, *exceptiones Adversariorum frigidæ.* (Qui frigidè & insufficienter se excusat, culpam fatetur. Atqui excusationes illæ, quibus Adversarii hanc labem abstergere & amoliri conantur, sunt frigidæ & jejunæ.)

Urgent contra hanc Historiam. Primò, quòd *Martinus Polonus primus sit, qui anno Domini 1282. hujus Historiæ mentionem faciat.*

Resp. 1. Bellarminus lib. de Script. Eccles. pag. 360. fatetur, *in impressis Codicibus Mariani Scoti & Sigeberti Gemblacensis*, quorum uterque Martino Polono fuit superior, *hanc Historiam extare.*

2. Martinus ille Polonus in vestibulo operis sui recenset, ex quorum monumentis illud congesserit, qui vel interiêre, vel alicubi latent cum blattis & pulvere colluctantes.

3. Fuit hic Martinus *Pœnitentiarius* Papæ Nicolai III. quod munus non concreditur hominibus contemtis, futilibus & mendacibus. Postmodùm factus est *Archiepiscopus Consentinus.*

4. Onuphrius ipse testatur, *legisse se Commentarios Damasi & Pandulphi Pisani eâ ætate scriptos, in quorum margine inter Leonem IV. & Benedictum III. hæc fœmina fuerit inserta.* (Addit quidem, sed *alio atramento.* Verùm hujus rei fides sit penes autorem.)

Secundò, quòd *multi ex Historicis Anastasius, Rheginq, Adamarus, Annonius Parisiensis, Herm Schaffnaburgensis nullam hujus rei mentionem faciant.*

Resp. 1. Bellarmin. lib. 2. de Pont. Rom. cap. 8. sic disserit. *Nihil concluditur ex argumentis ab autoritate negativè. Non enim sequitur; Lucas, Paulus & Seneca non dicunt, Petrum fuisse Romæ, igitur nō fuit Petrus Romæ. Non enim isti tres omnia dicere debuerunt & plus creditur tribus testib. affirmantib. quàm mille nihil dicentibus, modò isti non negent, quod alii affirmant, alioqui quia Matthæus non scribit in Evangelio, Christum circumcisum, Marcus non meminit præsentationis, Lucas non meminit stellæ novæ, Johannes non di-*

dicit, Christum natum de Maria virgine, ista omnia erunt falsa, quod absurdissimum est. Idem lib. 1. de Missa c. 24. resp. ad 2. *Etiamsi Evangelistæ non dixerint expreßè, Christum se Patri obtulisse, tamen neq; expreßè dixerunt, se non obtulisse &c. Argumenta illa negativa, Non habetur expreßè in Scriptura, ergò non est factum, jam ipsis etiam pueris ridicula sunt.*

(Si juxta Bellarmini hypothesin in Historicis ne quidem ex ipsis sacris literis negativè argumentari possumus, quantò minùs ex prophanis Scriptoribus?)

2. Ranulphus in Polychronico lib. 5. cap. 32. respondet, *Propter deformitatem facti hanc Historiam ab aliis esse omissam.* Marianus Scotus. *Hujus Johannæ nomen autores non ponunt propter turpitudinem rei & muliebrem sexum.* Martinus Polonus. *Johanna non ponitur in Catalogo sanctorum Pontificum, tam propter muliebrem sexum, quàm propter deformitatem facti.*

Tertiò, quòd *Græci suo erga Romanam Sedem odio hanc Historiam non omisissent, si quid veri ei subesse ipsis visum fuisset.*

Resp. Laonicus Chalcondyla lib. 6. de rebus Turcic. pag. 411. ejus disertè meminit, ut & Barlaam Græcus in Dialogo de Papæ Principatu. Zonaras, Nicetas, Cedrenus, & alii Scriptores Græci suorum duntaxat Imperatorum & Ecclesiarum, non Romanorum Pontificum negotia exponere voluêre.

Quartò, quòd *autores in ejus narratione variis modis inter se pugnent.*

Resp. Bellarminus lib. 2. de Roman. Pontif. cap. 5. resp. ad 1. *Sæpissimè accidit, ut constet de re & non constet de modò, vel alia circumstantia. Nam constat apud Christianos, Christum esse mortuum in cruce pro nobis, tamen maxima discordia est de tempore, quo mortuus est. Tertullianus, Clemens Alexandrinus & Lactantius docent, Christum mortuum anno 15. Tiberii, ætatis autem suæ anno 30. Ignatius, Eusebius & alii dicunt, eum anno ætatis 33. & Tiberii 18. crucifixum. Onuphrius, Mercator & aliquot alii recentiores anno ætatis suæ 34. Christum passum esse volunt. Irenæus contendit, Christum ferè ad annum 50. pervenisse, proinde non sub Tiberio, sed sub Claudio passum esse. De die ac mense, quo Christus mortuus est, tanta est discordia veterum & recentiorum, ut adhuc sub judice lis sit &c. At nunquid propterea negabimus, Christum esse passum?* Idipsum applicat ad quæstionem de Petri in urbem Romam adventu. *De tempore, quando Petrus primò Romam venerit & quis ei primus successerit, magna est inter autores dissensio, nec tamen dubitandum, an Petrus Romæ fuerit.*

(Martinus Polonus non dicit, Johannam illam fuisse Anglicā patriā, sed tantùm cognomine, natam Moguntiæ. Inde Fasciculus temporum d. l. *Nugantur aliqui, ea de causa nullum Alemannum in Papam eligi, quod falsum esse constat.* Ergò non putavit fuisse Anglum, sed Germanum.)

(Cùm ergò Historiæ hujus veritas tot testibus confirmata in dubium vocari nequeat, imò per annos septingentos publico consensu fuerit recepta, ideò non absurdè statuunt Balæus & Funccius, *divinitùs permissum fuisse, ut fœmina hæc fieret Pontifex & eadem meretrix.*

Nam cùm eo tempore Pontifices sensim sibi Reges subjicere quærerent, ut à Leone cæptum cum Anglo & à sequentibus cum aliis omnibus tentatum, ac post longas rixas obtentum, significare Deum voluisse hac meretrice Pontifice, magnum illud Babylonicum scortum, de quo Spiritus sanctus in Apocalypsi prædixerat, jam tum Romæ potens esse. Gregorius Nigrinus libr. 5. Inquisit. Papal. cap. 8. observat, quòd ab anno Domini 855. quo meretrix illa Anglica in Sedem Pontificiam est erecta, usque ad annum 1521. quo Lutherus Wormatiæ in Comitiis inter Ordines Imperii Romani coram Cæsare Papæ contradixit, inque propatulo meretricem scortantem & poculo suo Reges terræ inebriantem proposuit, numerentur anni 666. qui sunt character bestiæ Apocalypticæ.)

7. Quòd quidam agnoscunt, Petrum nec primum, nec solum Episcopum Romanum fuisse.

Clemens Episcopus Romanus libr. 1. Recognit. scribit, *Barnabam primùm Evangelium Christi Romæ prædicâsse.* (Idem testatur Dorotheus Tyrensis in Synopsi. Colligitur etiam ex Historiis, antequam Petrus Romam veniret, fuisse ibi Ecclesiam aliquam plantatam. Plerique Scriptores Pontificii statuunt, *Petrum secundo anno Claudii Romam venisse.* Sed antiquissimi Scriptores testantur, tempore Tiberii, qui Claudium & Caligulam in Imperio antecessit, Romæ multos Christianos fuisse. Tertullianus in Apologet. cap. 5. Orosius lib. 7. cap. 4. Marianus Scotus in Chron. Quòd si ergò Petrus non fuit primus Romanæ urbis Episcopus, sed Barnabas, cur non potiùs Barnabæ quàm Petri Successores Pontifices sese vocant?)

Idem Clemens lib. 7. Constit. cap. 46. Petrum sic loquentem introducit: *Romanæ Ecclesiæ Linus, Claudiæ primus à Paulo, Clemens post ejus mortem à me Petro secundus ordinatur.*

(Ergò Linus fuit primus Romanæ Ecclesiæ Episcopus, non à Petro, sed à Paulo constitutus ac mortuus ante Petrum. Ergò non fuit Petri Successor, nec primus post Petri mortem Rom. Episcopus.)

Anglo-Rhemenses in annotat. Gal. 2. sect. 6. statuunt, quòd *Ecclesia Romana fundata sit simul à Petro & Paulo.* (Congruit hoc quorundam veterum testimoniis. Irenæus libr. 3. advers. hæres. cap. 3. scribit, *à gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romæ fundatam & constitutam Ecclesiam.* Epiphan. lib. 2. adv. hær. hæres. 27. ἐν ῥώμῃ γεγόνασι πρῶτοι Πέτρος καὶ Παῦλος οἱ Ἀπόστολοι αὐτοὶ καὶ ἐπίσκοποι. Eccur igitur Petri potiùs, quàm Pauli in Episcopatu Romano Successores sese vocant? Si Paulus æquè fuit Episcopus Romanus ac Petrus, utiq; peculiari aliquâ ratione non succedunt aliter Petro, quàm Paulo.)

Bellarm. lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 6. §. Mansit. *Petrus ex Judæa anno quinto à passione Domini* (antequam Romam veniret) *profectus in Syriam Antiochiæ fixit Sedem & mansit annos ferè septem Episcopus ejus urbis. Postea anno secundo Claudii Romam venit, ibiq; Sedem fixit ac tenuit annis 25.*

(Si Petrus non solùm Romanus, sed etiam Antiochenus Episcopus fuit, utiq; Antiocheni Episcopi æquali jure cum

Ro-

Romanis fruuntur, seq; non minus Petri Successores esse gloriari poterunt, quàm Romani, quod ipsum etiam faciunt. Matthæus Paris in Hist. Anglica. *Anno Domini 1238. ad tantum ausus est proterviam impetu temerario prorumpere Antiochenus Archiepiscopus, consentiente Germano Constantinopolitano Archiepiscopo Græcorum advocato & vices agente Antipapæ, quòd Dominū Papam cum tota sua Rom. Ecclesia & Curia inani autoritate excommunicavit. Et illam blasphemando, Ecclesiam suamq; Ecclesiam solenniter prædicando tempore & dignitate Domino Papæ & Romanæ Ecclesiæ proposuit, & esse & fuisse Romanā Ecclesiā excellentiorē, eò quòd B. Petrus Apostolus primò Ecclesiam Antiochenam cum summo honore rexerit per septennium, ibidem cum summa, quâ decuit, receptus reverentiâ & similiter honorificè incathedratus, Romæ verò fuerit multis injuriis & convitiis multipliciter lacessitus, tandemq; mortem sub Imperatore Nerone passus cum Co Apostolo suo S. Paulo, speciali Græcorum doctore, diræ mortis supplicium consummavit. Unde meritò charior & amabilior eidem esse tenetur ea civitas & regio cum suis civibus & omnibus incolis, quæ eidem B. Petro Apostolo honorem & reverentiam contulerunt, quàm quæ dedecus & tormenta inflixerunt, potestatemq; solvendi & ligandi liberaliter potiùs Ecclesiæ Græcorum contulisse, quàm Romanæ, quam Simoniæ & usuræ, avaritiæ & aliorum facinorum maculis constat jam sordere.)*

8. Quòd ex hypothesi concedunt, *Petrum non fuisse Romæ mortuum.* (Atqui tota moles argumentorum, quæ pro Romani Pontificis Pastoratu Oecumenico & successione in Sede Apostolica afferuntur, tandem devolvitur ad hoc principium, quòd Petrus Romæ sederit & mortuus sit.)

Sanderus de clave David lib. 3. cap. 2. sub finem. *Sed quid si eis daremus, Petrum nunquam sedisse Romæ, an propterea Pontifex Rom. Petri Successor esse non potest? Quemadmodum enim licèt Christus Romæ, dum in terris ageret, non fuit: tamen Vicarium Christi Romæ sedere credimus. Eodem etiam modo potuit Successor Petri sedisse Romæ, quanquam Petrus ipse illic non sedisset. Talis enim & tam necessaria erat Petri potestas in omnes Christi agnos atq; oves, ut ubicunq; sedisset, Successorem aliquem omninò habere debuerit, sive is* (Successor) *Romæ, sive alibi Sedem eligeret. Sic autem divinitùs attestante Ambrosio in orat. de basilicis trad. comparatum est, ut is Romæ Sedem collocaret &c. Non ergò Romani Pontificis Primatum id tollit, etiamsi verum esset, quod iste ex suis indoctissimis Magistris hausit, Romæ videlic. nunquam sedisse Petrum.*

Bellarminus lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 12. resp. ad 2. *Respondeo ex dictis, non ideò Romæ esse Sedem Pontificalem, quia Petrus Romæ obiit, sed quia Romanus Episcopus fuit, nec Sedem ex Roma unquam aliò transtulit.*

Vidit Suarezius Sanderum in concedendo nimis liberalem fuisse, ideò lib. 3. Defens. fidei Cathol. cap. 12. n. 10. contra eum sic disserit. *Addunt nonnulli Catholici* (in margine citat Sanderum lib. 2. de clave David cap. 6.) *Licèt hæreticis daremus Petrum non fuisse Romæ, nihilominus potuisse Pontificem Romanum esse Successorem Petri. Nam potuit Petrus alibi existens, aut sedens, vel Romæ, vel alibi, Successorem sibi deligere. Quod quidem verè dictum est & ex abundantia ad confusionem hæreticorum, procedit tamen solùm de possibili seu de potestate.*

Ut autem de facto constet, multum refert, quòd Petrus Romanus Episcopus fuerit usq; ad mortem. Nam si Petrus alibi Sedem habuisset usq; ad mortem, ut Romanus Episcopus in Pontificia Sede illi succederet, oporteret illam institutionem ostendere ex peculiari Petri ordinatione, quæ reverâ non exstitit, quia non alibi, sed in Romana Sede & urbe mortuus est. Quo posito, non fuit necessaria nova institutio aut voluntas Petri. Nam ex Natura rei, suppositâ priore institutione divinâ, qui in Romana Sede Petro succedit, Primatum ejus consecutus est, & ita per successionem ad reliquos Romanos Pontifices derivatus est.

(Aut ideò succedit solus Romanus Episcopus in Oecumenico Pastoratu, quia oportebat ex Natura rei eum, qui in loco mortis Petri succedit, succedere quoque in Oecumenico Pastoratu: aut succedit ex peculiari quadam Christi & Petri institutione. At non succedit ordinariè *ex loco mortis*, aliâs Petrum Hierosolymis oportuisset Christo succedere, quæ est collectio Sanderi d.l. Nec succedit *ex peculiari quadam institutione Petri*, quia talis reverâ non extitit, quod est Suarezii argumentum d. l. Nec succedit *ex peculiari institutione Christi*, quia hoc, quòd *Christus Petro obviam factus dixerit, vado Romam crucifigi, narrant solùm Pontifices, non decernunt credendum*, quæ est Bellarmini argumentatio libr. 4. de Rom. Pontif. cap. 4. Ergò nullo planè modo succedit.)

9. Quòd fatentur, successionis ordinem non certò constare ex Historicis.

Onuphrius apud Platinam in vita Nicolai I. Papæ. *Porrò cùm sequentes Pontifices usq; ad Clementem II. neq; perpetuum quendam habeant Scriptorem, & majorem suorum actorum partem amiserint; tempora adeò incerta & obscura habent, ut neq; quo loco, neq; quo ordine aliquot Roman. Pontificum nomina reponerentur, satis liqueat. Quidam etiam novi irrepserunt Pontifices, ut post Marinum Agapetus & post Hadrianum III. Basilius, quos Sigebertus in Chronicis prodidit, quibus, stante maximè Historiæ veritate & temporum ratione, locus in hac serie esse non potest. Hi enim vel iidem nominibus mutatis cum aliquot aliis Pontificibus vel schismatici fuerunt, vel omninò nunquam extiterunt.*

Argum. Adverss. 1. *Marcellus Papa in Epist. ad Antioch. scribit, Petrum Domino jubente venisse Romam; Ambrosius in Orat. contra Auxentium & Athanasius in Apolog. pro fuga sua dicunt, Petrum Christi jussu Romæ Martyrium pertulisse. Ergò non est improbabile, Dominum etiam apertè jussisse, ut Sedem suam Petrus ita figeret Romæ, ut Romanus Episcopus absolutè ei succederet.* Bellarminus lib. 2. de Rom. Pont. cap. 12. §. Et quoniam.

Resp. Alphonsus Mendoza in controvers. Theolog. q. 4. pag. 328. ex Dominico Soto in 4. sent. dist. 24. pag. 2. art. 5. in fine, *Quamvis illius revelationis Historia ab Abdia, Egesippo, Ambrosio & aliis referatur, adhuc tamen non tantâ pollet autoritate, ut rei tanti momenti solidum sit fundamentum. Præterea licèt illa Historia esset irrefragabilis veritatis, adhuc collectio non esset satis firma. Nam CHRISTUS Petro apparens non jussit, ut Petrus Romæ Sedem figeret, sed*

ut

ut Romæ subiret Martyrium. Et quidem evenire posset, ut ille, qui totius orbis erat Episcopus, pateretur in urbe aliqua particulari, jubente Deo, sicut Mosen, qui totius populi Hebræi caput erat & Princeps, jussit Dominus in certo loco animam agere. Quòd si dicas id, quod rectè vidit Cordubensis lin. 4. Quæstionarii q.1.propos.8.dub.2. ex eo, quòd Christus præcipiebat ac volebat, Petrum Romæ mori, meritò præsumi poterat, Deum velle ac præcipere, ut Papatus esset Romæ, quodq; ille, qui Romæ succederet in Episcopatu Petri, successurus etiam esset in Papatu, nam in locum ejus, qui moritur, sufficitur ille, qui succedit. Huic objectioni respondeo, adhuc non esse satis firmam collectionem & qualis esse debebat ad firmandum ac constituendum jus divinum. Nam in multos sensus detorqueri Historia illa adhuc potest. Præterea licèt constaret, DEI esse voluntatem, ut Papatus annecteretur Romæ, non continuò ad jus divinum pertineret. Aliud est enim jussus & voluntas, aliud statutum & lex, sive jus. Nam ordinationes Principum, ut maneant post mortem ipsorum, non sat est, ut habeant vim cujusdam simplicis voluntatis; sed vim statuti & legis oportet habeant. Non ergò fit, quòd sit de jure divino, Papatum esse Romæ ex iis conjecturis, quas nobis suppeditat illa Historia. Tandem, quia si hæc Historia tantà pollet veritate & autoritate, jam sanè ex ea conspicuum habemus, quod triginta septem annis post mortem Christi non erat de jure divino, ut Sedes Pontificia esset Romæ. Nam, ut illa habet Historia, anno trigesimo septimo à morte Christi D. Petrus rogatu fratrum Romam deserere & in aliam civitatem transmigrare volebat, quod & faceret, nisi divino oraculo revocaretur Romam. Signum ergò est sufficientissimum, ex eo ut conjiciamus, Christum, dum viveret, nihil unquam vivâ voce, nec implicitè & latenter insinuâsse D. Petro, ut Romæ figeret pedem ac Sedem.

Arg.2. *Nemo gessit se pro Successore Petri, nisi Episcopus Romanus & Antiochenus. Atqui Antiochenus non successit Petro in Pontificatu Ecclesiæ totius. Nam non succeditur nisi cedenti locum, vel per mortem naturalem, vel per mortem legitimam, id est, depositionem vel renunciationem. Petrus autem adhuc vivens & Pontificatum gerens Ecclesiam reliquit & Romæ Sedem suam fixit. Restat igitur, ut Romanus Episcopus, qui Petro in urbe Roma morienti successit, eidem in tota ipsius potestate & dignitate succedat.* Bellarm.d.l. §. Jam verò.

Resp. 1. Alphonsus Mendoza d.l. pag. 340. *Distinguere debemus duplicem in D. Petro, qui fuit Romanus Episcopus, potestatem. Primam quidem, quâ solùm erat Episcopus Romæ, sicut singuli Apostoli singularum erant Ecclesiarum Episcopi. Alteram, quâ totius erat caput ac Princeps Ecclesiæ. Et quidem quantum ad primam attinet potestatem, qui non esset Romanus Episcopus, illius Successor dici non posset. Quantum verò ad alteram pertinet potestatem, existimo, non oportere, ut quis sit Romanus Episcopus ad hoc, ut illi dicatur succedere, statuente ac declarante ipsomet Romano Episcopo, non ut Romanus est, sed ut Universalis est Ecclesiæ Princeps, quòd, quamvis quis non sit Romanus Episcopus, sit Universalis Pastor Ecclesiæ.*

(Si potestas, quâ Petrus fuit *Romanus Episcopus*, distincta est à potestate, quâ fuit *totius Ecclesiæ Princeps*, utique ex eo, quòd Pontifex est Roman. Episcopus, non statim

tim inferri poteſt, quòd ſit Petri in principatu Eccleſiæ Succeſſor.)

2. c. Legimus diſt. 93. *Omnes Epiſcopi Apoſtolorum Succeſſores ſunt.* Pamelius in annot. ad Cyprianum Epiſt. 42. ad Cornelium. *Pulchrè Epiſcopos Succeſſores Apoſtolorum nominat.* (Ergò etiam Antiochenus Epiſcopus eſt Petri Succeſſor, ad quam ſucceſſionem non requiritur neceſſariò, ut Petrus Romæ ſit mortuus, alias nulli Epiſcopi eſſent Apoſtolorum Succeſſores, niſi illi, qui ſucceſſerunt in illis locis, ubi Apoſtoli ſinguli fuêre mortui, quod falſum. Cæterùm ſucceſſio illa Epiſcoporum intelligenda, ratione Miniſterii Eccleſiaſtici, non ratione Monarchicæ poteſtatis, quam Petrus nec habuit, nec exercuit; nec ratione Apoſtolatus, in quo nullus Epiſcoporum ulli Apoſtolorum ſucceſſit.)

3. Si Romanus Epiſcopus Petro in tota ipſius poteſtate & dignitate ſucceſſit, utique etiam in Apoſtolatu ſucceſſit, quippe qui eſt maxima Petri poteſtas & dignitas. Sed Bellarminus in hoc ipſo cap. in reſponſ. ad 2. object. Nili ſcribit; *In Apoſtolatu tria contineri, primò, ut qui Apoſtolus eſt, ſit immediatus verbi miniſter, ita ut ab ipſo DEO doctus ſit & ſacros libros ſcribere poſſit, & hoc fatemur, non convenire in Romanum Pontificem.*

(Ergò non in tota poteſtate & dignitate Romanus Epiſcopus Petro ſucceſſit.)

4. Si Romanus Epiſcopus inde atque ideò in tota poteſtate & dignitate Petro ſucceſſit, quia Petrus Romæ fuit mortuus, conſequens fuerit, etiam alios Epiſcopos reliquis Apoſtolis in tota poteſtate & dignitate ſuccedere in illis locis, ubi Apoſtoli fuêre mortui. Sed conſequens eſt falſum, quia in Apoſtolatu nemo illis ſucceſſit. Ergò.

(Bellarminus quidem excipit, *Summam poteſtatem in omnem Eccleſiam, in qua Pontifex Romanus Petro ſuccedit, fuiſſe in Petro ordinariam, in cæteris Apoſtolis delegatam*, ſed falſum hoc eſſe, ſuperiùs in cap. 2. oſtendimus.)

5. Onuphrius in Additionibus ad Platinam negat, *Petrum Antiochiâ relictâ Romam profectum eſſe*, idque ſe demonſtrâſſe gloriatur ex antiquis autoribus.

(Quomodo igitur ex eo, quòd Petrus relictâ Antiochiâ Romam venerit, ibiq; Sedem fixerit, infallibiliter probari poteſt, Romanum Epiſcopum & non Antiochenum eſſe Petri Succeſſorem?)

6. Bellarminus lib. 1. de Rom. Pontif. cap. 5. §. Cæterùm. *Linus & Cletus ipſius Petri adjutores in Epiſcopali officio fuerunt.* Illud in Pontificali Damaſi ſic declaratur. *Petrus ordinavit duos Epiſcopos, Linum & Cletum, qui præſentialiter omne miniſterium Sacerdotale in urbe Roma populo, vel ad ſe venientibus exhiberent.* Clemens in Conſtit. Apoſt. lib. 7. cap. 46. introducit Petrum ſic loquentem: *Romanæ Eccleſiæ Linus Claudiæ primus à Paulo, Clemens poſt ejus mortem à me Petro ſecundus ordinatur.*

(Ergò Linus Petro adhuc vivente Epiſcopali munere functus eſt. Jam verò Linus juxta Bellarminum eſt primus poſt Petrum Romanus Epiſcopus. Quomodo igitur ſibi conſtat, quòd Romanus Epiſcopus ideò, quia Petro in urbe Roma morienti ſucceſſit, eidem

in

in tota potestate successerit? Certè Pontificale Damasi & Marianus Scotus asserunt, Linum fuisse Papam tempore Neronis à Consulatu Saturnini & Scipionis usque ad Capitonem & Ruffinum Consules. Saturninus & Scipio fuerunt Consules anno 2. Neronis. Capito & Ruffus anno Neronis 13. Petrus mortuus anno Neronis 14. Ergò Linus ante Petrum fuit mortuus.)

7. Concludimus verbis Nicolai Cusani Cardinal. lib. 1. de Concord. Cathol. cap. 34. *Successio ex loco non arguit successionem ex Principatu.*

Caput V.

DE ECCLESIASTICO ROMAni Pontificis Principatu.

THESIS. Pontifex Romanus de jure divino non habet Monarchicam potestatem in universam Ecclesiam.

Ecthesis. 1. Non est in quæstione, an Episcopis Romanis ob orbis celebritatem & antiquæ fidei puritatem Primatus honoris & ordinis inter Sedes Patriarchales olim concessus fuerit, sed hoc est in quæstione, an Pontificibus Romanis *jure divino Monarchica potestas* in universam Ecclesiam competat?

2. Neque in quæstione est, an Romani Episcopi etiam ante Constantinum dominatum affectaverint, quia Victor decimus quintus in ordine Episcopus ob controversiam de celebratione Paschatis Ecclesias Græcas præter jus damnabat & à Communione rescindebat Ann. Christi 191. quo nomine ab Irenæo ipsum graviter reprehensum fuisse, memorat Eusebius lib. 5. Hist. cap. 24. Sed hoc est in quæstione, an dominatus ille super universam Ecclesiam, quam Pontifices Romani hodiè sibi arrogant, sit *de jure divino.*

3. Neque hoc est in quæstione, an Constantinus Imp. pientissimus Episcopum Romanum multis ornamentis decoraverit & opibus auxerit, sed an *Primatum potestatis Monarchicæ* in universalem Ecclesiam ipsi dederit.

Antithesis. Bonifacius VIII. in c. Unam sanctam extra de majorit. & obœd. *Subesse Romano Pontifici, omni humanæ creaturæ declaramus, dicimus, definimus & pronunciamus, omninò esse de necessitate salutis.*

Et paulò antè. *Est autem hæc autoritas* (suprema, quæ à solo Deo, non ab homine poterit judicari) *etsi data sit homini & exerceatur per hominem, non humana, sed potiùs divina, ore divino Petro data, sibiq; suisq; Successoribus in ipso, quem confessus fuit, petrâ firmata, dicente Domino ipsi Petro, Quodcunq; ligaveris &c. Quicunque igitur huic potestati à DEO sic ordinatæ resistit, Dei ordinationi resistit, nisi duo, sicut Manichæus, fingat, esse principia.*

c. Quamvis dist. 21. ex Pelagio Papa. *Sancta Romana Ecclesia nullis Synodicis constitutionibus cæteris Ecclesiis prælata est, sed Evangelicâ voce Domini & Salvatoris Primatum obtinuit.*

c. Aliorum caus. 9. q. 3. ex Symmacho. *Aliorum hominum causas Deus voluit per homines terminari, sed Sedis istius*

præsulem suo sine quæstione reservavit arbitrio. Voluit B. Petri Successores cœlo tantùm debere innocentiam & subtilissimi discussoris indagini inviolatam habere conscientiam.

Sexcenta talia in jure Canonico & apud Canonistas occurrunt.

Isidorus Mosconius de majest. milit. Eccles. lib. 1. part. 1. cap. 1. pag. 20. *Papa est totius Ecclesiæ caput.*

Bellarminus libr. 2. de Rom. Pontif. cap. 12. §. Observandum secundò &c. *Si quis absolutè petat, an jure divino Romanus Pontifex sit pastor & caput totius Ecclesiæ, omninò id est asserendum.*

§. Observandum tertiò. *Petrus Pontifex totius Ecclesiæ à Christo institutus Romanæ urbis Episcopatum evexit ad summum orbis terræ Pontificatum. Ex quo sequitur, ut qui eligitur Romanus Episcopus, eo ipso sit Pontifex summus Ecclesiæ totius, etiamsi fortè id non exprimant electores.*

cap. 17. *Nullum tempus assignari, nullus autor notari potest, quin eo antiquiorem hunc Primatum fuisse demonstremus, nisi ad CHRISTUM autorem & Christi tempora veniatur, eò igitur veniamus necesse est.*

cap. 18. *Legimus à Pontificibus Romanis Episcopos in toto orbe institutos, vel depositos vel restitutos.*

cap. 19. *Romanus Episcopus autoritatem leges ferendi, dispensandi & puniendi in Ecclesiæ filios, quamvis maximos & nobilissimos exercuit.*

cap. 20. *Summus Pontifex Vicarios suos in variis regionibus aut ordinariè aut ad tempus habebat cum reservatione tamen majorum causarum.*

cap. 21. *Ex quavis orbis Christiani parte ad Rom. Pontificem legitimè provocatur, ab ejus verò sententia nulla conceditur appellatio.*

cap. 26. *Romanus Pontifex à nemine in terris judicari potest.*

cap. 31. *Episcopus Romanus vocatur Papa, Pater Patrum, Christianorum Pontifex, Summus Sacerdos, Princeps Sacerdotum, Vicarius Christi, caput corporis Christi, fundamentum ædificii Ecclesiæ, Pastor ovilis Domini, Pater & doctor omnium fidelium, rector domus Dei, custos vineæ Dei, Sponsus Ecclesiæ, Apostolicæ Sedis Præsul, Episcopus Universalis.*

Idem lib. 3. de Eccles. cap. 5. resp. ad 2. *Nemo potest, etiamsi velit subesse Christo & communicare cum Ecclesia cœlesti, qui non subest Pontifici & non communicat cum Ecclesia militante.*

Lib. 3. de Laicis cap. 19. contra Cassandrum disputans inter cætera sic scribit: *Etiamsi Protestantes in omnibus fidei articulis cum Romano Pontifice convenirent, non tamen esse veræ Ecclesiæ membra, cum nolint subesse & obedire Rom. Pontifici.*

Petrus à Soto in assert. Cathol. p. 537. *Cœtus ille non est Ecclesia, nec pars ejus, qui Romanum Pontificem non agnoscit superiorem.*

Alphonsus Mendoza controv. Theol. q. 4. p. 299. *Unanimis est ac fuit ab initio nascentis Ecclesiæ omnium fidelium sensus, Romano Episcopo præ cæteris Petri Principatum fuisse relictum.*

Jodocus Coccius tom. 1. Thesauri Catholici toto, lib. VII. qui est de Hierarchia Ecclesiæ, ex *sacris Literis, Patribus Græcis & Latinis, nec non recentioribus Scriptoribus* probare intendit, *& necessarium & utile esse, ut omnes Christiani unione sanctissima*

in-

internâ quàm externâ Romano Pontifici connectantur, inprimis aet.7.

Nicolaus Sanderus lib.3. de clave David cap.5.pag.63. *Tam Episcopi omnes, quàm cæteri fideles per unam Apostolicam & principalem Romani Pontificis cathedram eo visibili modo inter se connectuntur & copulantur, at, qui extra unitatem Romani Pontificis degat, membrum Ecclesiæ Christi aut communionis Sanctorum particeps fieri nullo modo possit.*

Abrahamus Brovius libro de R.P. edito Colon. An.1619. Romanum Pontificem quinquagenâ capitum integrâ ita extollit, ut eum appellet *Christianorum Monarcham, à Deo assumtum, mortalium supremum, primæ Sedis Præsulem, Catholicæ Ecclesiæ Primatem, Conciliis jure divino Prælatum, Autorem, Præsidem, Præfinitorem, Moderatorem, judicem Conciliorum, nec falli, nec fallere scientem, nec judicari à quoquam hominum potis, à quo nulla provocatio, ad quem in rebus fidei provocatio, depositi Apostolicæ servatorem, à Christo & Spiritu sancto traditæ doctrinæ dictatorem, sacræ Scripturæ custodem & cognitorem, ejus interpretem, cognitorem dogmatum, doctorem orbis, judicem controversiarum de fide, hæreticorum ultorem, innocentem ab hæresi, impollutum & à peccatoribus segregatum, censorem librorum, antistitem sacrorum, clavigerum cœlorum, janitorem regni cœlestis, judicem cœli in judicio terreno supremum, fontem Sacerdotii, Principem Pastorum, Legislatorem, totius Ecclesiæ curatorem, judicem Episcoporum, verticem religionis, patrimonii Apostolici justissimo titulo possessorem, atque patremfamilias, Christiani imperii columen, imperii Christianorum servatorem, unctorem Regum, arbitrum orbis, indeficientem.*

Michaël Ghislerius in Cant. Cantic. cap.1.v.7. exposit. 2. *Sicut in Synagoga civitatem unam Jerusalem elegit Dominus, cui universa niteretur religio, ita pariter postquam Christus Dominus venit in mundum, sanctamque sibi desponsavit Ecclesiam, unam elegit Sedem, cui universa niteretur fides Catholica, Petri videlicet cathedram, unamque urbem Romam, ubi potissimum ipsius Petri resideret Successor.*

Nostram sententiam probamus,

1. Nuspiam in N. T. vel à Christo vel ab Apostolis est institutum, ut Monarchicum totius Ecclesiæ regimen ac summus Principatus sit penes unum hominem in his terris, ut in cap. 1. ostendimus. E. nec Rom. Pontifici Monarchica illa in universam Ecclesiam potestas competit.

2. Petrus non fuit à Christo constitutus Ecclesiæ Monarcha, nec pro eo se gessit, ut in cap.2. ostendimus. Ergò nec Pontifex, prætextu successionis Petro factæ, Monarchicam potestatem in totam Ecclesiam sibi arrogare potest.

3. Petrus Apostolus non erexit Romæ Sedem Papalem, ut in cap.3. ostendimus. Ergò nec Pontifex prætextu Sedis Romanæ Principatum in universam Ecclesiam sibi arrogare potest.

4. Pontifex Rom. non est verus & genuinus Petri Successor, ut in cap.4. ostendimus. Ergò nec in potestate Monarchica Petro succedit.

5. Episcopo Romano *Primatus honoris* per Canones Conciliorum datus. Ergò *Primatus potestatis* non competit ipsi jure divino.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam ex ipsis Episcopis Romanis agnoscunt, jure divino sibi

non competere universalem ac Monarchicam in totam Ecclesiam potestatem.

Clemens Romanus Episcopus, quem Petri Successorem fuisse volunt, Epistolæ ad Jacobum Episcopum Hierosolym. titulum ejusmodi præfixit. *Clemens Jacobo fratri Domini & Episcopo Episcoporum regenti Hebræorum sanctam Ecclesiam Hierosolymis, sed & omnes Ecclesias, qui ubiq; Dei providentiâ fundata sunt.*

(Si Jacobo competit, omnes Ecclesias regere, utique Clementi Petri Successori illud non fuit proprium.)

Cùm in Synodo Chalcedonensi Anatolius Archiepiscopus Constantinopolitanus sibi subjicere vellet Orientales Ecclesias ob concessionem Synodi Constantinopolitanæ, Leo I. acriter repugnavit, scribens: *Nicenam Synodum constituisse per singulas provincias Metropolitanos, quibus omnes alii subjecti essent, & nullus planè imperaret, nisi vel Synodi provinciales, vel universales. Pro his vitam se profusurum ait & non passurum, ut quis Metropolitanos sibi subjiciat. Neminem enim debere in Ecclesia Dei imperandi cupiditate & aliorum Episcoporum potentiam quærere.*

Epist. 53. *Et manentibus terminis, quos posuerunt Patres, nemo in jus tendat alterius, sed intra fines proprios atque legitimos.*

(Atqui inter Metropolitanos illos etiam est Episcopus Romanus. Ergò nec ipse debet reliquos Metropolitanos sibi subjicere.)

Idem Leo Epist. 24. Anatolium Constantinopolitanum Episcopum vocat suum *CoEpiscopum*, (quia illo tempore Sedes Constantinopolitana *parem habebat potestatem* cum Sede antiquioris Romæ c. Renovantes dist. 22.)

Cùm per Dioscorum Patriarcham Alexandrinum multæ turbæ in Ecclesia concitatæ essent, Leo Episcopus Romanus non potuit eas tollere, sed ob eam causam judicavit *Synodum convocandam.* Leo Epist. 9.

Cùm Concilium impetratum esset, tum Dioscorus sibi in eo omnia vendicabat, neque à Papa, ejusque Legatis retundi poterat. Leo Epist. 26.

Cùm Dioscori sententia in Concilio vicisset, non potuit à Leone impediri, ut non ubique reciperetur, ideò Imperatori supplicat, *ut jubeat omnia in eo statu manere, in quo fuerunt ante omne judicium.* Epist. 24.

Cùm illa, quæ per Concilium Ephesinum à Dioscoro turbata erant, emendanda esse censeret, supplicat Imperatori, ut *Concilium in Italia indicat.* Epistol. 24.

Licet Imperator Synodum concederet, tamen non impetrabat Leo, ut *in Italia* indiceretur. Epist. 50.

Cùm Synodus esset indicata, supplicabat Leo Imperatori, *ut differretur in tempus magis idoneum.* Epist. 24.

Neque tamen hoc impetrabat. Epistol. 50.

Cùm melior sententia in Concilio Chalcedonensi vicisset, & Dioscorus esset condemnatus, Leo non habebat potestatem eligendi alium Episcopum in Alexandrina Ecclesia, & ob eam caussam supplicat Imperatori, *ut mandet Alexandrinis, ut alium Episcopum eligant.* Epist. 73.

Ex Epistola 45. Leonis apparet, Papam

tum

tum temporis non habuisse tantùm potestatis in Diœcesi Constantinopolitana, ut vel unum Monachum inde ejiceret. Supplicat enim Pulcheriæ Augustæ, ut *præcipiat Eutychetem ab eo loco, qui Constantinopolitanæ urbi vicinus erat, longiùs transferri.*

Ex Epistola 55. colligitur, quòd voluerit *ordinationem Antiocheni Episcopi* à Constantinopolitano peractam facere irritam, sed non potuerit.

Gregorius lib. 4. Epist. 32. *Certè pro B. Petri Apostolorum Principis honore per venerandam Chalcedonensem Synodum Romano Pontifici oblatum est. Sed nullus eorum unquam hoc singularitatis nomen assumsit, nec uti consensit, nedum privatum aliquid daretur uni, honore debito Sacerdotes privarentur universi. Quid est ergò, quod nos hujus vocabuli gloriam & oblatam non quærimus & alter sibi hanc arripere etiam non oblatam præsumit?*

Idem repetit libr. ejusdem Epist. 36. & 38. &c. lib. 7. Epist. 30. scribit: *Hoc verbum jussionis quæso à meo auditu removete. Scio, qui sim & qui sitis, loco mihi fratres estis, moribus Patres, non ergò jussi, sed quæ utilia sunt, indicare curavi.*

c. Ecce dist. 99. ex Gregorio. *Ecce in præfatione Epistolæ, quam ad meipsum qui prohibui direxistis, superbæ appellationis verbum Universalem me Papam dicens imprimere curâstis, quod peto, mihi dulcissima sanctitas vestra ultra non faciat, quia vobis subtrahitur, quod alteri plus, quàm ratio exigit, præbetur &c. Si universalem me Papam vestra sanctitas dicit, negat, se hoc esse, quod me fatetur universum. Sed absit hoc. Recedant verba, quæ vanitatem inflant & caritatem vulnerant.*

Huc referri potest, primò, quod Episcopi Romani in Ecclesia primitiva non se *universales totius Ecclesiæ Catholicæ, vel totius orbis Episcopos*, sed *urbis Romæ Episcopos* nominârunt.

Papa Liberius apud Baronium tomo 3. Anno 354. num. 3. suum Episcopatum nominat *Episcopatum urbis Romæ.*

Gregorius Magnus libr. 4. Epist. 44. indict. 13. inquit: *Sancta Romanæ Ecclesiæ me divina dispensatio præesse voluit.*

Imperator Honorius apud Baronium tom. 5. Ann. 419. num. 22. Bonifacium vocat *Papam urbis Romæ.*

Secundò, quòd Episcopi Romani Patriarchis olim annumerati.

Theodoretus Studita magnæ sanctimoniæ & in Romana Ecclesia autoritatis vir apud Baronium tom. 9. Anno 819. num. 27. ponit *corporis Ecclesiastici quinos vertices, id est, quinque Patriarchas.*

Idem Studita apud Baronium tom. eodem Anno 821. num. 37. & Anno 823. num. 12. Episcopum Romanum vocat *Patriarcham Occidentis.*

(Hæc restrictio satis arguit, Romanum Episcopum fuisse Patriarcham particularem.)

2. Quòd in jure Canonico citantur Decreta quorundam Conciliorum, in quibus Monarchica potestas Romanis Episcopis derogatur, honoris verò Primatus per Conciliorum Canones ipsis datur.

c. Constantinopolitanæ distinct. 22. ex Concilio Constantinopolitano. *Con-*

ſtantinopolitanæ civitatis Epiſcopum oportet habere Primatus honorem poſt Romanum Epiſcopum, propterea quòd ſit nova Roma.

Similia occurrunt apud Socratem lib. 5. Hiſtor. cap. 8. & Sozomenum lib. 7. cap. 9.

(Ergò non *ex jure divino*, ſed *ex conſtitutione Eccleſiaſtica* Epiſcopus Romanus Primatum obtinuit & quidem Primatum *non Monarchicæ poteſtatis*, ſed duntaxat *honoris ac ſedis*, ut pluribus oſtendit Nilus Archiepiſcopus in lib. adv. Primatum Papæ. Quòd ſi enim Conſtantinopolitano Epiſcopo propter *novam Romam*, hoc eſt, propter Imperium Romanum Conſtantinopolin delatum ſecundus locus datur, ſequitur, Romano datum eſſe primum honoris locum, quia ibi eſt *vetus Roma*, hoc eſt, vetus Imperii ſedes.)

In editione Decreti Gregoriana ad cap. Conſtantinopolitanæ diſtinct. 22. iſta leguntur. *Conſtantinopolitani Epiſcopi Imperatorum potentiâ freti ſecundum locum Patriarchalium Sedium ſibi uſurpârunt, idq; tandem pacis & tranquillitatis causâ fuit ipſis conceſſum, ſicut in ea antiqua de privilegiis Innocentius Papa III. declaravit. Habetur hoc Decretum in Concilio Lateranenſi Innocentii III. c. 5. Antiqua Patriarchalium Sedium Privilegia renovantes, ſanctâ Univerſali Synodo approbante ſancimus, ut poſt Romanam Eccleſiam, quæ, diſponente Domino, ſuper omnes alias ordinariæ poteſtatis obtinet principatum, utpote mater univerſorum Chriſti fidelium & magiſtra, Conſtantinopolitana primum, Alexandrina ſecundum, Antiochena tertium, Hieroſolymitana quartum locum obtineant, ſervatâ cuilibet propriâ dignitate.*

(Conſenſit ergò tandem Romanus, ut Conſtantinopolitana Sedes poſt Romanam inter Patriarchales eſſet prima.)

c. Renovantes diſtinct. ead. ex Synodo ſexta. *Renovantes ſancti Conſtantinopolitani Decreta Concilii, petimus, ut Conſtantinopolitana Sedes ſimilia privilegia, quæ ſuperior Roma habet, accipiat, non tamen in Eccleſiaſticis rebus perinde magnificetur ut illa, ſed hæc ſecunda poſt illam exiſtens priùs quàm Alexandrina Sedes numeretur, deinde Antiochena & poſt illam Hieroſolymitana.*

(Hiſce verbis Gratianus Canonem illum adducit, ſed multis modis corruptum. Sic enim habent verba Græcacan. ὁρίζομεν, ὥστε τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον τῶν ἴσων ἀπολαβεῖν πρεσβείων τῶν τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης θρόνου καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκεῖνον μεγαλύνεσθαι πράγμασι. Gratianus habet, *petimus*, Concilii canon, ὁρίζομεν *definimus*. Gratianus habet, *ſimilia privilegia*, Concilii canon, τῶν ἴσων πρεσβείων, *æqualia privilegia*. Gratianus habet, *ſuperior Roma*, Concilii canon τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης *antiquioris Romæ*. Gratianus habet, *non tamen in Eccleſiaſticis rebus perinde magnificetur ut illa*, Concilii canon habet, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκεῖνον μεγαλύνεσθαι πράγμασι, *& in Eccleſiaſticis æquè atq; illa magnificetur negotiis.* Sic ergò Gratianus affirmativam mutavit in negativam. Hanc corruptelam

Jam ipsimet Pontificii coacti sunt agnoscere, quia in editione Gregoriana pro non tamen, repositum est, *nec non*. Sed si vel maximè corruptum illum Canonem, prout à Gratiano recitatur, assumamus, manifestum tamen est, *Primatum* duntaxat *honoris* Ecclesiæ Romanę fuisse attributum, cùm Constantinopolitanæ post illam secundæ similia privilegia conferantur. Inde Glossa in illum Canon. Renovantes, sic scribit: *Constantinopolitanus Episcopus idem juris habet in suis subditis, quod Papa in suis. Similiter Alexandrina Ecclesia fortè in prædictis simile Privilegium habet Romanæ.* Ac Jodocus Coccius tom. 1. Thesauri libro 7. artic. 6. scribit: *Græci in Chalcedonensi Concilio act. 16. absentibus Legatis Romanis definiunt, Constantinopolitanum Episcopum ita secundum à Romano esse debere, ut tamen habeat æqualia Privilegia.* Confer. tom. 1. Conciliorum edit. Colon. Anno 1551. pag. 936. Surium tom. 2. in Concil. Chalcedon. pag. 206. Baronium Anno 451. num. 136. ubi agnoscunt in Concilio Chalcedonensi act. 16. can. 28. Romano & Constantinopolitano Episcopis æqualia privilegia fuisse collata.)

c. Mos antiquus distinct. 65. ex Concilio Niceno: *Mos antiquus perduret in Ægypto vel Lybia & Pentapoli, ut Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem, quoniam quidem & Romano Episcopo parilis est mos. Similiter autem apud Antiochiam & cæteras provincias honor suus unicuique servetur Ecclesiæ.*

(In hoc Canone 6. Concilii Niceni Oecumenici omnes Metropolitani & Patriarchæ Romano Episcopo exæquantur, nec ei quicquam amplius, quàm Alexandrino, Antiocheno & cæteris aliarum provinciarum Metropolitanis tribuitur. Jam verò Papa Gelasius in c. Confidimus caus. 25. q. 1. pronunciat, quòd *Romana Sedes statuta Universalium Conciliorum strictè observare debeat*, ac Gregorius c. Sicut Sancti distinct. 15. asserit, *se quatuor Concilia Oecumenica suscipere & venerari, sicut quatuor Evangelii libros.* Ergò etiam primi hujus Oecumenici Concilii Niceni Decretum observare debet. Et sanè Gregorius observavit, unde *Universalis Episcopi* titulum admittere noluit, sed alii ab eo discesserunt. Cùm enim Episcopi Romani Sozimus, Bonifacius & Cœlestinus missis Legatis Faustino Episcopo Potentino & duobus Romanæ Ecclesiæ Presbyteris in Concilio Carthaginensi sexto, cui & Augustinus cum 217. Episcopis interfuit, contenderent, *Decreto Niceni Concilii constitutum esse, ut Episcoporum omnium causæ ad Romanæ Sedis cognitionem pertinerent*, ibi Patres Concilii Carthaginensis requisitis & inspectis originalibus, quæ in Archivis Orientalium Ecclesiarum Alexandrinæ, Constantinopolitanæ & Antiochenæ asservabantur, crimen falsi deprehenderunt & missâ Epistolâ Synodali, quæ extat tom. 1. Concil. p. 308. in hęc verba responderunt. *Presbyterorum quoque & sequentium Clericorum improba refugia, sicut id dignum est, repellat sanctitas tua, quia & nullâ Patrum definitione hoc Ecclesiæ derogatum est Africanæ & Decreta Nicæna sive inferioris gradus Clericos, sive ipsos Episcopos suis Metropolitanis apertissimè commiserunt.* Addiderunt & hoc. *Alias etiam Ecclesias habere Spiritum sanctum*

ctum, ut causas cognoscere & dijudicare possint & illic, ubi orta sunt; in suis locis finienda esse negotia. Monuerunt insuper *ne* καπνώδη τῦφον τȣ̃ κόσμȣ *fumosũ seculi fastum in Ecclesiam Dei inducerent.* Tom. 1. Concil. de Concilio Carthagin. VI. p. 37. Circa quæ notandum, Zozimum non prætendisse affectato Primatui *jus divinum* aut Scripturam sacram, non consuetudinem quadringentorum annorum, sed tantùm *jus humanum*, videlicet Decreta Nicena; eundem Primatus tam cupidum fuisse, ut ob illum obtinendum non veritus fuerit Nicenæ Synodi Canones falsare & quidem scribens ad tantùm Concilium, cui Augustinus ipse interfuit; Patres verò istius Concilii Pontificem Romanum cum suo postulato repulisse, ac Primatum ipsi penitùs denegâsse. At si Primatus Pontificis niteretur jure divino, Augustinus & reliqui illius Concilii Patres in fundamẽtali fidei articulo gravissimè errâssent. Provocant ad hoc Concilii Carthaginensis Decretum Episcopi in Synodo Rhemensi An. 991. congregati. *Benè,* inquiunt Can. 27. *quoque Aphricanos Episcopos super hoc Romanorum typho permotos fuisse, qui super hac re Synodo 217. Episcoporum tempore Zozimi Papæ inchoata & per tempora Bonifacii distenta, tandemq; sub Cœlestino consummata, quid de Rom. Episcopi potestate sentiri vellent, in æternis monumentis statuerunt.* Et sanè repulsam illam, quam circa Primatus affectatione in Concilio illo Carthaginensi Rom. Episcopi passi fuerant, tam ægrè & iniquè tulerunt, ut Bonifacius II. Zozimi Successor de Augustino sic scribere non erubuerit. *Aurelius Carthaginensis Ecclesiæ olim Episcopus cum Collegis suis instigante Diabolo superbire temporibus Prædecessorum nostrorum Bonifacii & Cœlestini contra sanctam Romanam Ecclesiam cœpit &c.* Item: *Patres Africanos*, inter quos fuit Augustinus, *penitùs infatuatos & Diabolico Spiritu instigatos fuisse*, asserit. Quamvis verò Baronius ad Annum 419. num. 92. & seqq. *reconciliationem Afrorum cum Romana Sede sub Eulalio* refellat, tamen Stapletonus in Relect. princip. controvers. 3. p. 7. contrà asserit.

Severinus Binius tom. 1. annotat. in Concil. Carthaginens. pag. 203. agnoscit, verba illa Concilii Carthaginensis III. *Neque quisquam nostrûm Episcopum se Episcoporum constituit, aut Tyrannico terrore ad obsequendi necessitatem Collegas suos adigit*, opposita esse Pontifici Romano. *Concilium*, inquit, *his verbis alludit ad Decretum Stephani Papæ, qui aliter sentientibus pœnam excommunicationis acriter comminatus est.)*

c. Constantinus distinct. 96. ex gestis B. Sylvestri. *Constantinus Imperator quartà die sui baptismi Privilegium Romanæ Ecclesiæ Pontifici contulit, ut in toto orbe Romani Pontifices vel Sacerdotes ita hunc caput habeant, sicut Judices Regem.*

Ibid. *Decernentes sancimus, ut Romana Ecclesia Principatum teneat tam super quatuor Sedes Alexandrinam, Antiochenam, Hierosolymitanam, Constantinopolitanam, quàm etiam super omnes in universo orbe terrarum Ecclesias DEI, & Pontifex, qui per tempora ipsius sanctæ Romanæ Ecclesiæ extiterit, celsior & Princeps cunctis Sacerdotibus totius mundi existat & ejus judicio,*

quæ

quæ ad cultum Dei, vel fidem Christianorum, vel stabilitatem procuranda fuerint, disponantur. (Ergò hoc privilegium non descendit ex jure divino, sed ex donatione Constantini.)

c. Primæ Sedis dist. 99. ex Concilio Africano. *Primæ Sedis Episcopus non appelletur Princeps Sacerdotum, vel summus Sacerdos, aut aliquid hujusmodi, sed tantùm primæ Sedis Episcopus. Universalis autem, nec etiam Romanus Pontifex appelletur.*

(Caranza in Summa Concil. p. 113. ex eo itidem colligit, *ne Romanum quidem Episcopum debere Universalem appellari.*)

c. Nullus dist. ead. ex Pelagio. *Nullus Patriarcharum universitatis vocabulo unquam utatur, quia, si unus Patriarcha Universalis dicitur, Patriarcharum nomen cæteris derogatur, sed absit hoc à fidelibus, hoc sibi velle quenquam arripere, unde honorem fratrum suorum imminuere ex quantulacunque parte videatur. Quapropter caritas vestra neminem unquam, etiam suis in Epistolis, Universalem nominet, ne sibi debitum subtrahat, cùm alteri honorem infert indebitum.* (Si nullus Patriarcharum Universalis debet vocari, ergò nec Romanus Episcopus.)

c. Placuit caus. 2. q. 6. ex Concilio Milevitano. *Placuit, ut Presbyteri, Diaconi, vel cæteri inferiores Clerici in causis, quas habuerint, si de judiciis Episcoporum suorum questi fuerint, vicini Episcopi eos audiant & inter eos, quicquid est, diffiniant adhibiti ab eis ex consensu Episcoporum suorum. Quòd si ab eis provocandum putaverint, non provocent, nisi ad Africana Concilia, vel ad Primates provinciarum suarum. Ad transmarina autem qui putaverint appellandum, à nullo intra Africam in communione suscipiantur.* Idem decretum repetitur c. Presbyteri causa 11. q. 3.

(Si non licet ad transmarina Concilia provocare, utiq; nec ad Romanum Pontificem. Gratianus huic Canoni Milevitano addit impudentem exceptionem, *nisi fortè Romanam Sedem appellaverint.* Sed hæc exceptio in actis illius Concilii non extat, imò manifestè iisdem repugnat, cùm hoc ipsum decretum fuerit contra eos, qui ad Romanam Sedem appellarent. Illi, qui jussu Gregorii XIII. Jus Canonicum correctum ediderunt, falsitatis convicti adjecerunt hanc excusationem. *Hæc in antiquis Codicib. scribuntur tanquam Gratiani verba.*

Bellarmin. lib. 2. de R.P. cap. 22. §. 3. itidem agnoscit, *hanc exceptionem à Gratiano additam non quadrare, cùm præcipuè propter Romanam Ecclesiam Africani statuerint, ut non liceret appellare ultra mare.* Aliam igitur affert exceptionem, videl. *in isto Canone agi tantùm de Presbyteris & minoribus Clericis, non de Episcopis.* Sed Africani Patres in Epistola ad Cælestinum P.R. disertè dicunt. *Nam etsi de inferiorib. Clericis videtur ibi præcaveri, quantò magis de Episcopis voluit observari &c.*)

3. Quòd quidam agnoscunt, Monarchicam illam Papæ potestatem esse sacris literis & ordinationi divinæ adversam, vel certè non esse de jure divino.

Bernhardus Epist. 230. col. 946. ad tres Episcopos Hostiensem, Tusculanum, Prænestinum, (Romanæ Ecclesiæ Cardinales) *Et olim quidem eratis, contra Apostolum Petrū, dominantes in Clerum, imò & contra Co Apostolum ejus Paulum, dominabamini fidei totius orbis. At nunc novum aliquid addidistis, usurpantes amplius & in*

ipsam religionem. Quid restat, nisi ut adjiciatis & ipsis sanctis Angelis dominari?

Idem lib. 2. de consid. ad Eugen. *Disce, exemplo Prophetico præsidere non tam ad imperitandum, quàm factitandum, quod tempus requirit. Disce, sarculo tibi opus esse, non sceptro, ut opus facias Prophetæ. Et quidem ille non regnaturus ascendit, sed extirpaturus. Antecessores tui Apostoli audierunt, quia messis quidem multa, operarii autem pauci. Blanditur cathedra? specula est. Inde denique superintendis sonans tibi Episcopi nomine non dominium, sed officium. Nec enim ille tibi dare, quod non habuit, potuit. Quod habuit, hoc dedit, solicitudinem, ut dixi, super Ecclesias. Nunquid dominationem? audi ipsum, non dominantes, inquit, in Clero, sed forma facti gregis. Et ne dictum solâ humilitate putes, non etiam veritate, vox Domini est in Evangelio. Reges gentiū dominantur & benefici vocantur. Et infert. Vos autem non sic. Planū est, Apostolis interdicitur dominatus. Ergò tu, & usurpare tibi aude, aut dominans Apostolatum, aut Apostolicus dominatum. Planè ab alterutro prohiberis. Si utrumq; similiter habere voles, perdes utrumq;*

Idem lib. 4. de Considerat. ad Eugenium Papam col. 1041. *Consideres ante omnia sanctam Romanam Ecclesiam, cui Deo autore præes, Ecclesiarum matrem esse, non Dominam; te verò non Dominum Episcoporum, sed unum ex ipsis, porrò fratrem diligentium Deum & participem timentium eum.*

De Waldensibus scribit Schleidanus lib. 16. quòd circa annum 1160. *vetustâ consuetudine Pontificem Rom. non agnoverint pro capite Ecclesiæ.*

Durandus Episcopus Mimatensis (circa ann. 1300.) de modo celebrandi Conc. generalis part. 2. tit. 32. citat multa ex Epistolis Gregorii, quomodo *ille noluerit se vel quenquam alium Universalem vocari.* Probat item prolixè ex multis veterum Paparum Epistolis, *eos solitos alios Episcopos sibi præferre.* Quare monet ex Gregorio, *ne nimium Papæ subjecti simus, ne eorum vitia venerari compellamur.*

part. 3. tit. 22. *expedire* censet, *si primatus Romanæ Ecclesiæ declararetur & distingueretur per jura Ecclesiastica & secularia, nec Dominus Papa vocaretur Universalis Ecclesiæ Pontifex, cùm hoc prohibeat Gregorius.*

part. ejusd. tit. 31. *Novitas nostri temporis sub inquietudine degit, quia Papa & Romana Curia omnium jura ad se trahit, rapit & vertit. Quia antiqua ordinatio de regimine mundi & Ecclesiæ & sua cuiq; jurisdictio à Romana Ecclesia & Præsidentibus non servatur, & ordo Ecclesiasticus cōfunditur, sicut Gregor. attestatur, & ad se, quæ ad minores & medios pertinēt, trahere volunt, ut in eis verificetur illud, cū exaltatus fuero à terra, omnia trahā ad meipsum, mūdus turbatur, Universalis Ecclesia læditur & gravatur, & ordo Ecclesiasticus confunditur, ut Gregor. attestatur.*

Marsilius Patavinus in Defens. pacis Ann. 1324. part. 2. cap. 16. *Non determinavit Petrus dubia circa fidem* (in Concilio Act. 15.) *de plenitudine potestatis, quam quidam somniantes Magistri in Israël habere dicunt Romanum Episcopum, quia pronunciaverunt in non scriptis dogmatibus, ipsum per se solum, quod non ausit Petrus, ea quæ circa fidem dubia sunt, determinare posse, quod falsum apertum est & Scripturæ dissonans palàm &c. Cur ergò & unde assumunt adulatores sacrilegi quidam dicere, quenquam Episcopum habere à Christo plenitudinem potestatis, etiam in Clericos, nedum in Laicos, cùm B. Petrus, aut alter Apostolus nunquam talem*

sibi potestatem asscribere præsumserit opere vel sermone?

Et postea. *Romanus Episcopus supra reliquos sibi Coëpiscopos aut Compresbyteros nullam habet à Christo, nec habuit potestatē aut autoritatem. Nam sicut Petrus hanc non habuit supra reliquos Apostolos, ita nec Petri successores in Episcopali sede Romana supra successores reliquorum Apostolorum.*

ibid *Multi successores aliorum Apostolorū fuerunt electi & constituti Episcopi ritè, ipsorúmq; Provincias sanctè rexerunt absq; alia institutione vel confirmatione de ipsis facta per successores Petri. Et extitit hoc sic legitimè observatum usq; quasi ad tempora Constantini Imperatoris, qui quandam præeminentiam & potestatem tribuit Episcopis & Ecclesiæ Romanorum super cæteras mundi Ecclesias seu Presbyteros omnes.*

ibid.c.22. *Nusquā ex Scriptura colligi potest, quòd præcepto Christi vel consilio, aut alicujus Apostolorū Ecclesiæ, vel Episcopi reliqui subesse deberent Ecclesiæ, vel Episcopo Romanorum, etiam in Ecclesiastico ritu. Quòd si tamen necessitatis fuisset debitum ad salutem fidelium, quemadmodum asserunt jam quidam Rom. Episcopi, nec solū circa ritū Ecclesiasticum, verùm etiam in jurisdictionibus coactivis, non tantùm super Clericos, verùm etiam seculares principatus quoslibet, quomodo existimabile est, Christū & ipsius Apostolos hoc prætermisisse tradendum? Sed quoniam tam Christus, quàm ipsius Apostoli apertè statuerunt oppositum, præsertim in jurisdictionibus coactivis, debet sic sermo dicentium tum Apocryphis fabulis computari.*

Joh. de Janduno Marsilii socius docuit, *quòd Christus ascendens dimisit Ecclesiam suam sine Vicario, & quòd Papa majorem potestatē Presbyteris cæteris non habeat, quòdq; Cæsari subesse debeat & ab eo judicari.* De eo vide Baconthorpium in 4. sent.

Michaël Cesenas Minoritarū Generalis, quidam Joh. & Petrus de Corbaria circa ann. 1329. primatū Papæ impugnârunt. De illis sic scribit Antoninus part. 4. Sumæ. *In Extravagante Johannis 22. quæ incipit, Dudū ab audientia &c. reprobantur ut hæreses, errores Petri de Corbaria, Johannis & Michelini Ordinis Minorum, qui pertinaciter asseverabant, quòd Petrus Apostolus non fuit magis caput Ecclesiæ, quàm quilibet Apostolorū, & quòd Christus nullū Vicarium in Ecclesia dereliquit, vel caput. Et quòd Papa non habet corrigere, & punire, instituere vel destituere Imperatorē. It. dixerunt, quòd Sacerdotes omnes cujuscunq; gradus existant, sint æqualis autoritatis, potestatis & jurisdictionis, institutione Christi, sed Cæsaris institutione Papam esse superiorē, qui etiam potest hoc revocare. It. quòd nec Papa, nec tota Ecclesia potest punire quenquā punitione coactivâ, nisi hoc habeat ab Imperatore.* (Adstipulati sunt illis Wilhelmus de Occam, Joh. de Castilione, Franciscus de Arcatara & alii, ex quibus multi à Papa interfecti sunt.)

Nilus Thessalon. Archiepisc. circa an. 1330. scripsit prolixum librū contra Latinos, in quo primatum Pontificis multis argumentis refellit. Totā dissidii & schismatis inter Orientalē & Occidentalem Ecclesias culpam in Papam rejicit, dicit, *eum solum, contra omnes Canones, imperare velle, neminem audire, nullum liberū Concilium pati congregare &c.* Docet, *Papā non jure divino, sed humano aliquam præ aliis Episcopis dignitatem habere, quippe quam ipsi Concilia, Patres & Cæsares concesserint, Nec concessisse tamen ob aliam graviorem rationē seu graviùs jus, nisi quia ea urbs tunc orbis*

terrarum Imperium habuerit, non quia Petrus ibi vel fuerit, vel non fuerit. Ostendit, *eum ipsum primatum seu prærogativam nequaquam talem ac tantam esse, quantam ipse ejusq; adulatores sibi usurpant*, ac refutat ordine præcipuas Papistarum propositiones. Ostendit, *Papam nihil habere imperii super alios Patriarchas, posse enim errare ipsum, sicut & alios mortales, subjectũ enim esse legibus & Conciliis, sicut & alios Episcopos, non esse ipsius jus convocare Concilia, sed Cæsarum, nihil eum posse sine aliis Episcopis in rebus Ecclesiasticis statuere, & denique nihil eum aliud ex Petri successione, quàm ut sit Episcopus, habere, quod & alii omnes Episcopi à suis Apostolis habeant.* Exponens causam, δι' ἣν ὁ τῶν ἐκκλησιῶν πόλεμος ἐξήφθη καὶ ἤκμασεν εἰς τοσοῦτον, λῆξαι δ' οὐδ' ἂν ἐλπίζοιτο, ἂν μὴ Θεὸς χεῖρα ὑπερέχῃ, *ob quam Ecclesiarum bellum & ortum sit primum & in tantum efferbuerit, ut ne sperandus quidem sit finis, nisi Deus ex alto manum porrexerit,* subjungit, τοὺς μὲν Ῥωμαίους διδασκάλων τῶν ζῆλον μέρος ἐθέλειν κομίζεσθαι, τοὺς δὲ ἄλλους ἐν μαθητῶν μοίρᾳ ὑπακούοντας ἔχειν. *Quod Romani magistrorum partes sibi sumunt; alios vero instar discipulorũ dicto audientes habere velint.* (Meminit hujus scripti Bellarminus lib. 2. de Rom. Pont. cap. 12. ut & Coccius tom. 1. Thesauri lib. 7. art. 6. ubi sic loquitur. *Nilus Thessalonicensis Episcopus de primatu Papæ Romani duos libros, qui Græcè & Latinè editi extant, scripsit, in quibus de potestate Papæ & ejus primatu quæstiones movet.*)

Alvarus Pelagius in lib. de planctu Ecclesiæ circa ann. 1341. *Quia dicit Dominus, Marc. 10. Qui major vestrûm est, erit minister. Non veni ministrare, sed ministrari. 9. q. 3. Nullus primas &c. Ex hac humilitate Papa Leo se committit judicio Imperatoris. Ex hac humilitate Gregorius Doctor non vult vocari Papa Universalis, sed vocat hoc verbum superbæ appellationis, 99. dist. Ecce. Et tamen Universalis est & in omnibus Ecclesiis ordinarius Papa. Cesset ergo fastus Romanorum Pontificum Vicariorum Filii Dei in carne humiliati Phil. 2. & crucifixi, nostro infelici tempore tumentium, & succedant sic in humilitate Gregorio, sicut & dignitate. Unde Hieronymus, Fatiscat, ait, invidia Romani culminis, recedat ambitio, cum successore Piscatoris discipulo Christi loquor, 24. q. 1. Qui vetus &c. ubi Glossa dicit, quòd cùm duo certarent de electione Papatus & unius nobilitas allegaretur, alius ex adverso respondit, Piscatori & Christo fabri filio successorem quærimus, non Augusto.*

Carolus V. Galliarum Rex, Sapientis cognomen sortitus, circa Ann. 1364. curavit librum edi sub titulo *Somnium Viridarii*, in quo Pontifici superioritatem super Episcopos jure divino competere, negatur. Impressus est Parisiis ante Lutheri tempora. Multa in hoc libro ex Marsilii Patavini Defensore pacis verbatim sunt descripta. Inter cætera sic loquitur. *Sciendum, quòd Ecclesia Romana ab initio sui usque ad tempora Constantini obtinuit licitè prioritatem hanc ex aliarum Ecclesiarum quasi electione, præbentium eidem consensum & obœdientiam, sponte tamen, non quidem quia eidem forent aliquâ autoritate subjectæ, sed propter Apostolorum Petri & Pauli præeminentiam caritatis & in fide constantiam. Et rursum propter multitudinem solennium personarum in ea honestate præpollentium atque dominia, qui etiam propter ipsorum caritatem, immensam curam, volebant fideles alios instruere & fraternè monere &c.*

Et postea. *Nunquam ex Scriptura colligi potest, quòd ex praecepto Christi, vel consilio, aut alicujus Apostolorum, Ecclesia, vel Episcopi reliqui subesse deberent Ecclesiae, vel Episcopis Romanorum, etiam Ecclesiasticorum rituum respectu. Quod tamen, si necessitas fuisset & debitum ad salutem fidelium, quemadmodum asserunt jam quidem Romanorum Episcopi &c. quomodo est credibile; Christum & ipsos Apostolos hoc praetermisisse? Sed quòd Christus & ipsi Apostoli apertè statuerunt oppositum &c. pluries est ostensum.*

Petrus de Alliaco Cardinalis Camerace nsis in Tract. de reformatione Ecclesiae circa Annum 1414. *Non debet Romana Curia indignari, seu respuere à generali Concilio reformari; sicut nec contemsit à generali Concilio plures sui principatus honores recipere. Quia licèt principaliter Romana Ecclesia principatum habuit à Domino, tamen secundario à Concilio, ut testatur Glossa super c. Concilia dist. 17.*

ibid. *Multi suspicantur, quòd multa injusta & iniqua praetextu ficta & corruptae consuetudinis licita habita dissimulaverit Romana Curia, & super iis Concilia fieri neglexerit, ut possit ad suae voluntatis libitum pleniùs dominari & jura aliarum Ecclesiarum libertatis usurpare, quod non assero esse verum. Sed tamen quia hujusmodi laborat infamiâ, deberet ad eam purgandam super congregatione Conciliorum generalium & Provincialium providere, alioqui juxta dictum Augustini, quia famam suam negligit, crudelis est.*

In Concilio Constantiensi 240. Episcopi unanimi cōsensu statuerunt, *quòd primatus Pontificis non divino, sed humano tantùm jure consistat.* Illis Concilii Basiliensis Patres multi suffragati sunt.

Johannes Gerson Cancellarius Parisiensis in Tractatu de auferibilitate Papae, docet, *non esse peccatum mortale, non obtemperare Papae, si non fiat ex contemtu.*

Idem in Tract. de potest. Eccles. consid. 10. *Quidam putaverunt, quòd omnia, quae nunc summis Pontificibus conveniunt, competant eis ex primaria Christi institutione, & immutabili jure divino; quod falsum est, quoniam staret, aliquem esse verum Papam & perfectū, qui careret actualiter multis talibus privilegiis & honoribus, in quibus non consistit plenitudo Ecclesiasticae potestatis, qualem in Petro fuisse diximus.*

consid. 11. *Potestas Ecclesiastica in sua plenitudine est in Ecclesia, sicut in fine, & sicut in regulante applicationem & usum hujusmodi plenitudinis potestatis Ecclesiasticae per seipsam, vel per generale Concilium ipsam sufficienter & legitimè repraesentans. Constat utique, datam fuisse Petro plenitudinem potestatis à Christo ad aedificationem Ecclesiae suae &c. propterea loquitur Augustinus cum aliis quibusdam, quòd claves Ecclesiae datae sunt non uni, sed unitati, & quòd datae sunt Ecclesiae.*

In Epilogo illius Tractatus. *Fatendū est, quòd plenitudo Ecclesiasticae potestatis principaliùs est in Ecclesia suo modo, & hoc quadruplici respectu, scilicet indeviabilitatis ac indefectibilitatis, extensionis, regulationis & generalis obligationis, cui subjicitur etiam ipse Papa tanquam Imperatrici sponsae Regis summi, qui potest condere Canones & diffinire, etiamsi Papa fuerit praesens.*

Panormitanus c. Significâsti, de Electione. *Papa est Vicarius Christi & non verè caput Ecclesiae.*

Thomas de Corsellis circa Annum 1428. *Ut olim ambitio pestifera ullum Be-*

stiam, quæ per Arium primò quasi de infernis extulerat caput, cupiditas Episcopatus induxit: sic hodiernam hæresin illi præcipuè nutriunt, quos jam mendicare suppudet, quorum alius clamat, subditorum facta judicari à Papa, Romanum verò Pontificem solius Dei reservari arbitrio. Alius dicit, quia primam Sedem nemo judicabit, quòd neque ab Augusto, neque ab omni Clero, neque à Regibus, neque à populo valeat judicari. Alius asserit, ejectionem summorum Pontificum sibi Dominum reservâsse. Alius verò asserere non veretur, Romanum Pontificem, quamvis animas catervatim secum ad inferos trahat, nullius responsioni fore subjectum. Nec considerant miseri, quia, quæ prædicant tantoperè, verba aut ipsorum summorum Pontificum sunt suas fimbrias extendentium, aut illorum, qui eis adulantur. Et quia hujusmodi dicta solutionem habent, recurrunt statim ad Evangelium & verba Christi, sed non prout Spiritus sancti sensus exposcit, sed suopte ingenio interpretantur, plurimumq; illud extollunt, quia Petro sit dictum. Tu vocaberis Cephas, per quod eum caput faciunt, & Tibi dabo claves regni cœlorum, & Quodcunque ligaveris super terram, & Rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua; & Pasce oves meas, & Duc in altum rete, & Noli timere, jam ex hoc eris homines capiens; quodq; soli Petro tanquam Apostolorum Principi Christus mandârit pro se & ipso staterem dare; & quia Petrus traxit ad terram rete plenum piscibus magnis; & quòd solus Petrus ad Christi defensionem gladium evaginavit. Quæ omnia hi homines miro modo sublimant, expositionibus sanctorum Doctorum omninò posthabitis, quas si, ut par est, considerarent, manifestè cognoscerent contrarium.

Æneas Sylvius (postea Pius II. Pontifex) in lib. 1. Comment. de gestis Conc. Basil. circa Ann. 1457. Quicquid dicant alii, ego cum illis non sentio, qui Romanum Pontificem caput Ecclesiæ dicunt, nisi forsitan ministeriale. Legimus enim, quia Christus est Ecclesiæ caput, non Papa, & illud est verum caput immutabile, perpetuum & æternum. Romanus autem Pontifex nihil plus est, quàm veri capitis locum tenens. Ecclesia verò ipsius Christi corpus, cujus etiam ipse Papa est membrum, Vicarius autem Jesu Christi non in destructionem, sed in ædificationem ejusdem corporis Christi, quod est Ecclesia, quo fit, ut si damnosus & destructor reperiatur, deponi & abjici queat; non enim id agit, propter quod est institutus.

Idem. Dixerat fortè Argensis, Romanum Pontificem ministrum Ecclesiæ fore. Id ferre Panormitanus non poterat, tantumq; eâ die seipsum & suam scientiam, quæ utique maxima est, deseruit, ut Papam Ecclesiæ Dominum asseverare non vereretur. Cui Segovius, Vide quid agas Panormitane, inquit, honorarior titulus Romani Pontificis ille est, quo Servum servorum se Dei appellat. Id enim ex eo est sumtum, quòd Christus discipulis suis ait, cùm quærerent, quis eorum major esset futurus. Scis enim, respondisse illum, quia Principes gentium dominantur eorum, vos autem non sic, & reliqua; ubi dominatum omninò prohibuit; & Petrus, qui & ipse Vicarius Christi primus fuit, Pascite, inquit, qui in vobis est, gregem Dei, providentes, nō coactè, sed spontaneè, & paulò pòst, neq; ut dominantes in Clero. Si Filius Dei Christus non ministrari, sed ministrare venit, quo pacto ejus Vicarius dominabitur, aut dici Dominus, sicut vis Panormitane, poterit? cùm non sit discipulus supra Magistrum, neq; servus supra Dominum suum. Neq; vocemini Magistri, inquit

inquit Dominus, quia Magister vester unus est Christus, & qui major est vestrûm, erit minister vester. Hac responsione quietato paululùm Panormitano recessum est.

Nicolaus Cusanus Cardinalis lib. 2. de Concord. Eccles. cap. 13. circa Ann. 1464. *Quia ab illa potestate ligandi & solvendi, quæ est immediatè à Christo, est divinæ jurisdictionis potestas, patet, omnes Episcopos, & fortè etiam Presbyteros, æqualis potestatis, quoad jurisdictionem, esse.*

Ibid. *Omnes Episcopi sunt æquales quoad jurisdictionem Itaq; Papatus est de jure positivo, ut & omnes gradus majoritatis & minoritatis.*

lib. ejusd. cap. 34. *Gregorius dicit, nullum Episcopum ita principatum gerere, ut omnia membra Ecclesiæ sint ei subjecta, quinimò, eum Lucifero similem esse, dicit, qui hoc præsumit.*

Dominicus à Soto lib. 4. sent. dist. 24. q. 2. art. 5. & Cajetanus de primatu Papæ cap. 13 fatentur, *universalem Ecclesiæ gubernationem jure duntaxat Ecclesiastico annexam esse Romano Episcopatui.* (Quam Soti opinionem Gregor. de Valentia tom. 3. col. 275. & Tannerus tom. 3. Theol. Scholast. Disp. 1. q. 4. dub. 4. n. 155. dicunt, esse *nimis singularem, nec satis tutam.*)

Autor Oneris Ecclesiæ cap. 49. §. 15. *Potest etiam esse alia ratio hujus occupationis* (quòd Hierosolyma ab Ethnicis occupata) *ne scil. ob primam inibi Ecclesiæ fundationem & Christi passionem credamus jam Catholicam Ecclesiam, sicut olim Synagogam, à Jerusalem pendere, quemadmodum ambitiosi Pontifices statuunt & stulti increduli æstimant, Romam esse caput Universalis Ecclesiæ, quæ tamen principaliter consistit in spirituali collectione Christi fidelium ubiq; terrarum degentium & ejus caput solus est Christus, in omnibus primatum tenens, quem Deus dedit caput super omnem Ecclesiam.*

Zabarella Cardinalis in c. Licet ext. de Electíon. scribit, *Papam invasisse omnia jura inferiorum Ecclesiarum, adeò ut inferioris ordinis Prælati pro nihilo sint & nisi Deus succurrat, vehementer periclitaturum esse Ecclesiæ statum.* (Ergo potestatem illam Monarchicam de facto sibi arrogavit.)

Idem d. l. *Papam nullo jure sibi summam & Universalem in omnes ubiq; Ecclesias administrationem & potestatem sumere, neque ullo fieri id S. Petri exemplo.*

In Volumine 4. Tractat. Doctorum Juris fol. 88. num. 20. hæc habentur. *Ex quibus omnibus videtur inferri, tam ex potestatibus Ecclesiæ pariter omnibus Apostolis attributis, tam etiam ex usu & consuetudine omnium Apostolorum, qui unà cum Petro disponebant singula occurrentia in Ecclesia, quòd potestas clavium & Ecclesiæ non fuit in solo Petro constituta & hodiè non sit in solo Papa, sed est in omnibus aliis Episcopis, qui Apostolorum loco sunt successores.*

Erasmus in Apol. ad Pium adducit dictum Hieronymi ad Evagrium. *Ubicunque fuerit Episcopus, sive Romæ, sive Eugubii, sive Constantinopoli &c. ejusdem meriti est & Sacerdotii.* Et addit. *Sanctus vir ingenuè fatetur, Episcopum Romanum non esse cæteris Episcopis sublimiorem Sacerdotio.*

Binius tom. 2. Concil. annot. in Synod. Chalced. pag. 183. col. 1. tractans de definitione Concil. Chalcedonensi, *quòd Ecclesia urbis Constantinopolitanæ æqualibus cũ Romanæ urbis Ecclesia privilegiis frui & non secùs ac illa extolli & magnificeri debeat,*

ratio-

rationem illius decreti hanc tradit. *Supponit Synodus illa, quòd Romana Sedes non divino, sed humano jure caput Ecclesiarum effecta fuerit.*

4. Quòd quidam agnoscunt, ante Constantini tempora Episcopos Romanos non habuisse primatum.

Marsilius Patavinus in Defensore pacis part. 2. cap. 22. p. 258. *Episcopus & Ecclesia Romanorum ab initio sui usque ad tempora Constantini obtinuit licitè prioritatem aliquam ex aliarum Ecclesiarum quasi electione, præbentium eidem consensum & obœdientiam, sponte tamen, non quidem, quia eidem aliquâ forent autoritate subjectæ, sed propter Apostolorum Petri & Pauli præeminentiam caritatis & in fide constantiam, & rursum propter multitudinē solennium personarum in ea, honestate præpollentium atq; doctrinâ. Qui etiam propter ipsorum caritatem, immensam curam & solicitudinem assumserunt, aliarum Ecclesiarum Prælatos & singulares fideles alios instruere ac fraternè monere. His autem ipsorū monita tanquam doctiorum suscipientibus, ipsorum etiam ordinationes citra Ecclesiasticum ritum, quoniam utiles videbantur & justæ, postmodùm susceperunt, & demùm ipsorum mandatis sub Ecclesiastica Censura excommunicationis, vel interdicti, propter fidelium unitatem servandam, obœdierunt, quæ siquidem obœdientibus spontanea per longam consuetudinem obtinuit vim electionis cujusdam. Unde licèt circa initium Ecclesiæ reliqui Episcopi & Ecclesiæ fidelium, neque divinâ, neque humanâ lege aliquâ obligarentur obœdire mandatis aut institutis Ecclesiæ, vel Episcopi Romanorum, plusquàm è converso, invalescente tamen hac utili & rationabili consuetudine, quâ fideles in unitate ampliùs servabantur, eò quòd tunc fideli caruerunt legislatore* (Imp. Romano) *ipsos ad ordinem reducente ac unitatem servante, obligati fuerunt posteri lege divinâ ad hujusmodi obœdientiam in licitis & honestis, ac si dictum Episcopum & Ecclesiam per electionem sibi judicem statuissent circa Ecclesiarum ritum, & hoc præsertim usque in ea tempora, quibus possent publicè congregari & de statu Ecclesiastico perfectiùs ordinare. De contentiosis autem actibus altera quidem ratio est, in illis enim judicandis inter fideles, sive Sacerdotes, sive non Sacerdotes aliud consilium dedit Apostolus 1. Cor. 6. Hoc enim noluit Apostolus esse officium Sacerdotis, seu Episcopi cujusquam, aut solius ipsorum Collegii, sicut ex Apostoli serie ac Sanctorum expositionibus evidenter apparet* ibidē. *Sic ergo Romanus Episcopus & ipsius Ecclesia prioritatem licitè à principio per quandam sui caritativam solicitudinem obtinere cœpit, quæ postmodùm propter consuetam devotionem, reverentiam & obœdientiam spontaneam quasi electionis robur assumsit. Nusquam enim ex Scriptura colligi potest, quòd præcepto Christi, vel consilio aut alicujus Apostolorum Ecclesiæ, vel Episcopi reliqui subesse deberent Ecclesiæ, vel Episcopo Romanorum etiam in Ecclesiastico ritu &c. Tempore verò Constantini primi Romanorum Imperatoris, qui patenter Christi fidem & baptismum assumsit, primùm fideles inceperunt publicè congregari & dubia circa fidem diffinire, ac Ecclesiasticum ritum ordinare, ut apparet ex Codice Isidori, capitulo de primitiva Ecclesia, in Synodo Nicena. Ab hoc siquidem Constantino per edictum Imperiale juxta prædictam laudabilem & antiquam consuetudinem obtinuit Episcopus & Ecclesia Romanorum prioritatem, quam sibi super alias determinavimus convenire &c.*

Et

Et ultra prioritatem hanc Provinciarum quarundam possessiones atq; dominia, quamvis ante tempora Constantini & post etiam Romanorum Episcopi quidam suis Epistolis sive decretis quibusdam prioritatem, quam super alios illis convenire monstravimus, electione vel constitutionibus Principum sibi singulariter absque requisitione vel consensu legislatoris humani fidelis, Collegii cujusquã vel personæ singularis cujusvis præeminentiæ aut autoritatis existat, innuerunt divinâ lege deberi; cujus tamen oppositum monstratum est sufficienter capitulo præcedente. Post tempora verò Constantini primi & præcipuè Imperiali Sede vacante, hanc sibi deberi prioritatem quandoque lege divinâ, quandoque verò concessione Principum suis Epistolis expresserunt Romanorum Episcopi quidã &c. Hanc etiam autoritatem extendentes in omnes Episcopos & Ecclesias, populos & singulares personas ad sententiam excommunicationis & interdicti divinorum officiorum tam subditis, quàm Ecclesiarum ministris sive Prelatis, ac alterius cujuslibet Ecclesiasticæ censuræ consimilis, ut anathematis in supradictos fideles ferendum. Consequenter verò ipsorum aliis idem intendentibus de omni jurisdictione seu coactiva potestate, super omnes Ecclesiarum mundi ministros & ipsorum Collegia, eâ quidem utentes tanquam sibi conveniente ex concessione Principum, quamdiu potens extitit Romanorum Princeps, ipsiusq; regnum integrum & plena sedes. Hoc verò deducto in seditionem, & præcipuè Imperiali Sede vacante per temporum intervalla freti sunt hac potestate, tanquam sibi divinâ lege concessâ &c. Sic etiam suis Epistolis expresserunt, sibi convenire temporalium omnium Ecclesiasticorum dispensationem, seu distributionem pro velle absque Collegii cujusquam aut personæ singularis cujuscunque dignitatis vel autoritatis, requisitione consensus. Quibus etiam ipsorum moderniores excessibus non contenti suis expresserunt Epistolis sive Decretis, autoritatem sive jurisdictionem coactivam supremam super omnes mundi principatus, populos & singulares personas sibi lege divinâ deberi, sic quidem, ut nullus principantium jam dictorum jurisdictionem hanc coactivam, quam vocant ipsi gladium temporalem, præter aut contra ipsorum consensum sive dictamen, licitè valeat exercere, præter autem aut contrarium facientes Principantes & populos excommunicationis vel interdicti sententia vocaliter pronunciando subjectos, asserunt enim, se solos in mundo Christi Vicarios, qui fuit Rex Regum & Dominus dominantium, hoc latenter intendentes per eum, quem sibi debitum dicunt, titulum plenitudinis potestatis, propter quod etiam ad suam autoritatem pertinere dicunt omnia mundi regna & principatus conferre ac auferre licitè posse Regibus & cæteris Principantibus ipsorum mandata transgredientibus, quamvis impia sint secundum veritatem & illicita sæpè.

Carolus V. Galliarum Rex, cognomento Sapiens, in libro, quem sub titulo Somnium Viridarii, in publicum edi curavit, hanc Marsilii Patavini discursum verbatim recitat.

Æneas Sylvius Epist. 31. ad Martinum Mayerum. *Ante Nicenam Synodum unusquisq; sibi vixit & parvus respectus ad Romanam Ecclesiam habebatur.*

Autor oneris Ecclesiæ cap. 8. §. 2. *Constantinus Palatium Lateranense ac Romanam urbem, omniumq; Italiæ & Occidentalium regionum Provincias Successoribus B. Petri assignavit, privilegium quoque dedit,*

ut sicut Roman. Imperator esset caput totius mundi, sic Romanus Pontifex caput omnium Ecclesiarum.

Salmeron in 1. Petr. 5. Disp. 8. §. Et dicendo. *Tempore Cypriani* (cùm dixit *Episcopatum unum & universalem esse & indivulsum, cujus pars à singulis in solidum teneatur, quia unusquisque portionem gregis sibi creditam gubernet*) *casus peculiares ipsi Pontifici reservati non fuerunt.* (Ergo nec suprema jurisdictio Ecclesiæ, quam ex reservatis illis casibus demonstrare satagunt.)

5. Quòd quorundam Conciliorum & Patrū suffragium nobis hac in quæstione largiuntur.

B. Rhenanus in argum. Tertull. de præscript. *Quanquam honorifico laudis titulo Romanam exornat Ecclesiam, non tamen tanti illam facit, quantam hodiè fieri videmus. Nam Apostolicis Ecclesiis illam annumerat, non solam facit Apostolicam, h.e. summatem facit, non summam.*

Pazmannus lib. 10. hodegi cap. 1. ex Justiniani Novella 131. scribit, *in quatuor primis Conciliis œcumenicis sancitum esse, ut Papa Romanus sit primus omnium Sacerdotum, huic succedat Patriarcha Constantinopolitanus.* (Ergo per Conciliorum decreta datus ipsi fuit primatus ordinis inter eos, qui ejusdem cum ipso potestatis & qui ratione ordinis ipsi succedebant.)

Bellarminus lib. 2. de Rom. Pont. cap. 17. Objicit Nilus *Concilium Chalcedonense, quod Can. 28. ut ipse citat, vel Act. 16. in nostro Codice, dicit, Romanam Ecclesiam à Patribus habuisse primatum, eò quòd illa civitas Imperio orbis terræ eo tempore potiretur. Respondeo, decretum illud magni quidem esse Concilii, sed non legitimè factum, proinde nullius esse roboris vel autoritatis. Nam ex ipsa Actione 16. constat, Decretum illud absentibus Legatis Apostolicæ Sedis, qui Concilio præsidebant, esse factum, constat item, eosdem Legatos postea apertissimè reclamâsse.* (Largitur ergo nobis suffragium Concilii Chalcedonensis, sed autoritatem ejus elevare conatur. Notandum verò quòd Decretum illud Concilii Chalcedonensis repertum & confirmatum sit in Concilio Constantinopolitano, cujus decretum Juri Canonico insertum c. Constantinopolitanæ dist. 22. Quòd Legati Papæ huic Canoni contradixerunt, illud ostendit, Pontifices Romanos jam tum primatum affectâsse, nondum autem in ejus possessione fuisse, aliàs non fuisset in Legatorum absentia decretum illud factum.)

lib. 2. de Conciliis cap. 8. §. Respondeo primùm. *Objicitur nobis Concilii Carthaginensis Can. 26. in quo decernitur, neminem debere vocari Principem Sacerdotum: Respondeo, Concilium illud fuit nationale, nec ferebat leges Universæ Ecclesiæ, sed tantùm Episcopis Africæ. Itaque non prohibuit, nec potuit prohibere, ne Romanus Pontifex diceretur summus Sacerdotum, vel summus Sacerdos, sed tantùm ne ita appellaretur ullus Metropolitanus Africæ.* (Quòd voluerit Concilium hoc prohibere, patet ex verbis à Gratiano adductis: *Universalis autem Episcopus nec Romanus Episcopus dicatur.* Idipsum etiam agnoscit Roffensis in confut. assert. Luth. verit. 8. *Non placuit Concilio Africano, ut Romanus Episcopus appellaretur Universalis.* Quòd potuerit prohibere, agnoscit ibidem Roffensis scribens. *Bras illa, quæ fuit vicina Apostolorum*

lorum temporibus, modestia simul & humilitati studuit. Ac si vel maximè non potuisset prohibere, pertinaciæ & ambitioni Romanorum Episcoporum hoc esset adscribendum, sicut in simili Bellarminus lib. 2. de R. P. cap. 12. resp. ad Nili argumentum scribit. *Etsi hoc tempore Græcorum pertinacia non permittit, ut Papa Romanus Antiochiæ & Alexandriæ Episcopos ordinet, tamen id olim ei licuit.)*

Medina lib. 1. de orig. sacr. cap. 5. *Hieronymus æqualitatem inter Episcopos docuit.*

6. Quòd agnoscunt, Constantinum Sylvestro, Phocam Bonifacio (sive *quarto*, ut vult Martinus Polonus, sive *tertio* ut alii volunt, sive utrique) primatum dedisse.

Marsilius Patavinus in Defens. pacis part. 2. cap. 22. p. 255. *Principalitatem hanc tribuit Constantinus Episcopo & Ecclesiæ Romanorum & cum principalitate hac propter devotionem autoritates alias quàmplurimas etiam coactivas, ad quarum collationem eidem divino vel humano jure minimè tenebantur. Hanc siquidem etiam principaliter jam dictam ab Episcopo & Ecclesia Romanorum revocatam fortaßè per successores aliquos Constantini restituit Augustus Phocas Ecclesiæ supradictæ, ut ex Chronico Martini de Romanis Pontificibus & Imperatoribus evidenter apparet, ubi legitur inter cætera, Bonifacius IV. natus Marsorum &c. & paulò infra. Hic obtinuit ab Augusto Phoca Imperatore, ut Ecclesia B. Petri Apostoli caput esset omnium Ecclesiarum, quia Constantinopolitana primam omnium se scribebat.*

Pomponius Lætus in Phoca. *Unum porrò sanxit, quod laudem meruit, hoc est, urbem Romam totius salutaris vitæ caput esse, cùm antea propter Sedem Principis Constantinopolis haberetur.*

Sabellicus Enneadis 8. lib. 6. *Egit is* (Bonifacium intelligit) *ab initio suæ administrationis cum Phoca, ut Romana Ecclesia esset omnium aliarum caput; estq; id egrè, nec sine multa contentione Apostolicæ Sedi datum. Græci id ad se decus trahentes, ibi Christianæ pietatis arcem oportere esse ajebant, ubi Imperii caput esset.*

Aimonius sive Annonius Monachus in Chron. *Bonifacius Gregorii successor à Phoca petiit & impetravit, ut Sedem Romanæ Ecclesiæ caput omnium Ecclesiarum statueret, quia Constantinopolitana sese omnium primam scribebat.* (Observa emphasin verborum, *impetravit & statueret.*)

Flavius Blondus Decad. 1. lib. 9. *Phocas ipsius Pontificis suasione, publicâ & ad universum orbem Christianum demissâ sanctione constituit, ut Romanæ Ecclesiæ, Romanoq; Pontifici omnes orbis Ecclesiæ obedirent.*

Anastasius Rom. Ecclesiæ Bibliothecarius de vit. Pontif. p. 62. *Bonifacius tertius obtinuit apud Phocam Principem, ut Sedes Apostolica B. Petri Apostoli caput esset omnium Ecclesiarum, quia Ecclesia Constantinopolitana primam se omnium Ecclesiarum scribebat.*

Abbas Urspergensis in Chronic. *Bonifacii rogatu Phocas constituit, Sedem Romanam esse caput omnium Ecclesiarum, nam antea Constantinopolitana Ecclesia scribebat se matrem omnium.* (*Constituit* inquit, non restituit.)

Platina in vit. Bonif. III. qui interjecto tantùm Sabiniano annis non integris duobus Gregorio successit. *Bonifacius à Phoca Imper. obtinuit, magnâ tamen contentione*

tione, ut Sedes B. Petri, quæ est caput omnium Ecclesiarum, ita diceretur & haberetur ab omnibus, quem quidem locum Ecclesia Constantinopolitana sibi vendicare conabatur, faventibus interdum malis Principibus, affirmantibusq; eo loci primam Sedem esse debere, ubi imperii caput esset. Affirmabant Romani Pontifices, urbem Romam, unde Constantinopolin colonia deducta est, caput imperii meritò habendam esse, cùm etiam Græci ipsi literis suis Principem suum τῶν Ῥωμαίων αὐτοκράτορα, id est, Romanorum Imperatorem vocent, ipsiq; Constantinopolitani etiam ætate nostrâ Romeinos Græci vocentur.

Onuphrius in Addit. ad Platinam p. 78. *Cùm res* (de Universalis Episcopi nomine & primo in Ecclesia loco) *Mauritii inertiâ sub S. Gregorio transigi non posset, eo mortuo sub Bonifacio III. ab Imperatore Phoca ita constituta est, ut Rom. Pontifex juxta Apostolica dogmata & vetustissimã S. Patrum traditionem primum omninò locum in cathedra Ecclesiæ retineret.*

Ibid. addit, *ipsum Bonifacium ab hoc nomine postea abstinuisse, quia conscientia ei dixit, illud insolentius esse.*

Polydor. Virgilius lib. 4. de rerum invent. cap. 9. *Cùm Bonifacius III. ab Imperatore Phoca impetrâsset ut in omnes Episcopos prærogativam haberet, omniumq; caput perpetuò foret; jam tum Romanus Pontifex multò quàm antea cum suo urbano Sacerdotum Senatu cunctis sine controversia præstare autoritate cæpit.*

Hieronymus Balbus Episcopus lib. de coronatione ad Carolum V. *Inter Antiochenam Romanamq; Sedem de Sacrorum Pontificum prærogativa gravissima & diuturna contentio fuit. Sed non minùs postquam Constantinus Bizantium deduxit coloniam, de Ecclesiæ primatu certatum est, quoad Bonifacius III. à Phoca Imperatore obtinuit, magnâ tamen contentione, ut Sedes B. Petri Apostoli caput, sicut caput est omnium Ecclesiarum, ita diceretur & haberetur ab omnibus, quem quidem locum Ecclesia Constantinopolitana vendicare conabatur, plerisq; affirmantibus eò loci Ecclesiæ Sedem esse debere, ubi Imperii caput esset &c.*

Nauclerus Generat. 21. *Bonifacius insolentiam Patriarchæ Constantinopolitani, οἰκουμενικὸν se appellantis compescuit. Phocas enim Pontificis suasione publicâ ac ad universum orbem dimissione sanctione constituit, ut Romanæ Ecclesiæ Romanoq; Pontifici omnes orbis Ecclesiæ obœdirent, quòd retroactis temporibus non ad unguem servabatur, maximè à Græcis asserentibus eò loci primam sedem etiam debere, ubi esset caput Imperii.*

Baronius Anno Christi 106. n. 5. agnoscit, *Bonifacium tertium à Phoca obtinuisse, ut solus Universalis vocaretur.*

Jacobus Augustus Thuanus Historiarum libr. 67. *Phocas Bonifacio tertio insignes Episcopi Universalis titulos, quos nuper Gregorius in Johanne Constantinopolitano improbaverat, prolixè attribuit.*

7. Quòd agnoscunt, primatui Pontificis ab Ecclesiis quibusdam fuisse jam olim contradictum.

Ecclesias Africanas illi contradixisse constat ex Concilio Carthaginensi, cujus decretum relatum est in jus Canonicum c. Primæ Sedis dist. 99. *Universalis nec Romanus Episcopus appelletur.* Ac ostendimus superiùs, Legatos Zozimi Pontificis cum falsatis Niceni Concilii Canonibus ab Augustino & aliis Episcopis Africanis repulsos fuisse, unde anathematis vinculo à Pontifice Roma-

no innexi fuére, ut constat ex Epistola Bonifacii ad Eulalium.

Bernh. lib. 3. de consid. ad Eugen. *Quousque non evigilat consideratio tua ad tantam appellationum confusionem! Ambitio in Ecclesia per te regnare molitur, præter jus & fas, præter morem & ordinem fiunt. Repertum ad remedium reperitur ad mortem, antidotum versum est in venenum. Murmur loquor & querimoniam omnium Ecclesiarum, truncari se clamitat & demembrari, vel nulla, vel parvæ admodum sunt, quæ plagam istam aut non doleant, aut non timeant.*

Episcopi per Galliam ad Nicolaum Episcopum Romanum, à quo severiùs erant tractati, Anno 863. in hanc scripsére sententiam. *Scias, nos non tuos esse, ut te jactas & extollis, Clericos, quos ut fratres & Coëpiscopos recognoscere, si elatio permitteres, debueras.* Extat hæc Epistola in Annalibus incerti Autoris à Petro Pithæo editis.

Ecclesia *Ravennatum, Aquilegiensis* & *Mediolanensis* multis annis restiterunt primatui Papæ usque ad annum 900. In Epistola etiam, quam Papa ad Ursum Ducem Venetum scripsit, quæ apud Sabellicum & Bonintendium extat, clarè confitetur Papa, *Ravennatum Ecclesiam esse multarum Ecclesiarum caput.*

Baronius Ann. 680. n. 35. *Episcopus Ravennas Romano demum subjectus fuit* Anno 680. *qui tamen postea iterum descivit.*

Idem Ann. 708. n. 2. *usque dum circa Annum 900. unà cum Aquilegiensi & Mediolanensi Romanæ Sedi planè subjiceretur.* Wolff. Cent. 2. Lect. memorab. p. 38. Ergò vix nono seculo Papa pro Universali capite fuit receptus.

Cùm Johannes XXII. Pont. Roman. prolixè ad Græcos scripsisset, *unam tantùm esse Christi Ecclesiam, cujus ipse sit caput Universale, Christi in terris Vicarius unus, quem & ipsi agnoscere debeant*, rescriptum ab ipsis fuit. *Potentiam tuam summam erga tuos subditos firmiter credimus, superbiam tuam summam tolerare non possumus, avaritiam tuam explere non valemus. Diabolus tecum, quia Dominus nobiscum.* Johannes Mandevilla lib. 1. cap. 17.

Inde Bellarminus lib. 2. de Rom. Pont. cap. 12. resp. ad 4. Nili argumentum scribit, *hoc tempore Græcorum pertinacia non permittit, ut Papa Romanus Antiochiæ & Alexandrinæ Episcopos ordinet.*

Idem in præfat. lib. de Rom. Pont. *Primi, qui primatum Romani Pontificis oppugnârunt, videntur fuisse Græci. Illi enim jam inde ab anno Domini 381. Episcopum Constantinopolitanum, qui antea ne Patriarcha quidem erat, tribus Patriarchis Orientis anteponere & secundum à Romano Pontifice facere voluerunt. Id intelligi potest ex Concilio Generali Can. 5. Deinde anno 451. eo Græci non contenti eum Episcopum Constantinopolitanum Rom. Pontifici parem efficere conati sunt. Nam in Synodo Chalcedonensi act. 16. definiunt Græci Patres, non tamen sine fraude & absentibus Legatis Romanis Constantinopolitanum Episcopum ita secundum à Romano esse debere, ut tamen habeat æqualia privilegia. Neque hoc etiam contenti temporibus S. Gregorii ac prædecessoris ejus Pelagii ejus nominis secundi circiter annum 600. Episcopum Constantinopolitanum œcumenicum, id est, orbis terræ sive Universalem Episcopum appellare cœperunt &c. Extat etiam libellus Græcè scriptus à Nilo Thessalonia Archiepiscopo adversus primatum Romani Pontificis.*

Baronius tom. 4. Anno 372. num. 32. *Basilius est ausus Occidentales erecti supercilii insimulare*, qui etiam in Epist. 10. dixit. *Odi fastum illius Ecclesiæ.*

Maldonatus in cap. 16. Matth. *Græci Episcopi maximè semper Romano Pontifici hanc potestatem inviderunt.*

In Indice expurgatorio p. 60. referuntur & deleri jubentur verba Laonici. *Romanos accepimus & eorum Pontifices maximè longo tempore cum Græcis in Christianæ religionis articulis concertâsse.*

In Ecclesia Occidentali primatui Romani Pont. contradixerunt *Waldenses*, sive Pauperes de Lugduno.

Bellarminus loco proximè citato. *Waldenses Anno 1170. exorti ex Latinis primi sunt, qui ab obœdientia Romani Pontificis se subtraxerunt. Anno deinde 1300. Mattheo Palmerio teste in Chronico, extiterunt quidam, qui Fratricelli dicebantur, qui præter alios errores etiam hunc habuerunt, Petri autoritatem in Romana Ecclesia jamdudum cessâsse atque ad Sectam Fratricellorum esse translatam. Vide Johannem de Turrecremata lib. 4. Eccles. part. 2. cap. 37. Non diu pòst, eodem Johanne de Turrecremata teste, extitêre Marsilius Paduanus & Johannes de Janduno, qui Romano Pontifici non modò Episcopos omnes, sed omnes etiam Presbyteros pares fecerunt. Deinde circiter annum Domini 1390. exortus est Johannes Wiclef & eum secutus est Johannes Huß &c.*

Potest etiam hoc modo ex ipsorum Adversariorum testimoniis demonstrari, Universali isti autoritati, quam Pontifex Rom. sibi arrogat, semper fuisse in Ecclesia contradictum.

Universalis autoritas *in congregandis Conciliis Universalibus* refutata fuit per octo prima generalia Concilia, quæ erant ab Imperatoribus congregata. Nicol. Cusan. lib. 2. Conc. Cathol. cap. 25. Constat insuper ex Epistolis Leonis I. quòd multâ supplicatione non potuerit ab Imp. Theodosio obtinere, *ut Concilium intra Italiam celebraretur.*

Universalis autoritas *approbandi vel improbandi decreta Conciliorum* repressa fuit in Concilio Sardicensi, ubi in forma præscribitur, *ne liceret Papæ, sententiam Synodi improbare.* Cusanus lib. 1. cap. 15.

Universalis immunitas, *ut Papa nunquam Concilii potestate coactivâ deponatur*, repressa fuit per Concilium etiam Romæ habitum contra Johannem XII. Papam. Victoria Relect. 4. de Pont. Propos. 23. postea à Concil. Constantiensi & Basileensi penitus fuit explosa.

Universalis jurisdictio *in excommunicandis alienis Ecclesiis* repressa fuit ab Asianis Episcopis contra Victorem Papam; Surius tom. 1. Concil. p. 194. postea à Carthaginensibus contra Stephanum Papam tanquam Tyrannicus terror & superba ambitio rejecta. Surius ibidem pag. 240.

Universalis potestas *Appellationum* in Concilio Africano *tanquam fumosus seculi typhus*, vel repugnante Papa Bonifacio, fuit explosa. Surius ibid. pag. 591.

8. Quòd tales proferunt hypotheses, ex quibus primatus Monarchicæ potestatis Pontificiæ everti potest.

Primò. Anglo-Rhemenses in annot. Ephes. 1. sect. 6. fatentur, quòd *Papa sit Christi Vicarius tantùm in regimine ejus partis Ecclesiæ, quæ est in his terris.*

Bellarminus lib. 1. de Pontif. Rom.

cap. 9.

cap. 9. §. At Papa. *Christus regit omnem Ecclesiam, quae est in caelo, in purgatorio, & in terris. At Papa solùm regit eam Ecclesiae partem, quae est in terris.*

(Ex illo sic colligimus. Una familia seu una congregatio habet duntaxat unum caput. Ecclesia triumphans in caelo & Ecclesia militans in terris constituit unam tantùm familiam, Ephes. 3. vers. 15. Bellarminus lib. 3. de Eccles. cap. 5. §. penult. *Ecclesia triumphans unita est, imò potiùs una est cum militante.* Ergo habet duntaxat unum caput. Jam verò Ecclesiae triumphantis caput est solus CHRISTUS, non Pontifex Romanus. Ergo etiam Ecclesiae militantis caput est solus Christus, non Pontifex Romanus. Item. Qui est caput Ecclesiae Universalis, illum etiam oportet esse caput Ecclesiae triumphantis. Papa Romanus non est caput Ecclesiae triumphantis. Ergo. Videt hoc Bellarminus, ideò in recensendis Petri praerogativis lib. 1. de Rom. Pontif. cap. 20. praerog. 7. scribit. *Prima piscatio Petri Luc. 5. designat Ecclesiam militantem; secunda piscatio Johan. 21. denotat Ecclesiam triumphantem. Jam ergo insignis praerogativa Petri est, quòd in utraque navi & piscatione, quae apertissimè totius Ecclesiae statum significat, semper Petrus Princeps invenitur.* At si huic figurae debet veritas respondere, utique etiam successor Petri principatum Ecclesiae triumphantis habere debet.)

Secundò. Iidem Anglo-Rhemenses in annot. Ephes. 2. sect. 2. fatentur, *Ecclesiam non posse vocari corpus mysticum Petri, nec Papae, nec alterius cujusquam Praelati:* (Nam si Papa in aliquo sensu posset esse caput totius Ecclesiae, tum Ecclesia eodem respectu posset vocari ejus corpus.)

Huc referri potest illud, quod Johannes de Turrecremata Cardinalis lib. 2. de Eccles. cap. 23. ad 4. & 5. respondet, *neque Petrum, neque successores ejus habere ullum externum influxum, quo prosint Ecclesiae, neque per modum efficientis, neque per modum meriti.*

Tertiò. In Jure Canonico c. Legimus dist. 93. ex Hieronymo sic habetur. *Ubicunque fuerit Episcopus sive Romae, sive Eugubii, sive Constantinopoli, sive Regii, sive Alexandriae, sive Tanis, ejusdem meriti, ejusdem est & Sacerdotii. Potentia divitiarum & paupertatis humilitas vel sublimiorem, vel inferiorem Episcopum non facit. Caeterùm omnes Apostolorum successores sunt.* (Si omnes Episcopi sunt Apostolorum successores, ergo Pontifex non est solus Petri successor, sed id commune habet cum aliis Episcopis. Si dicere velint, *solum Pontificem Romanum succedere Petro in Monarchica potestate, alios Episcopos succedere tantùm in docendi officio,* petitur principium. Si Linus Petro in Monarchica potestate successisset, consequens foret, Linum fuisse Johanne Apostolo in Monarchica potestate superiorem. Ratio est, quia Johannes adhuc in vivis fuit, cùm Linus Petro succederet. At consequens est absurdum, quia Apostolatus potestas & dignitas est summa potestas & dignitas in Ecclesia. Ergo & antecedens falsum est.)

Quartò in c. Cùm venisset lib. 1. Decretal. Gregor. tit. 15. de sacra unctione

ex

ex Innocentio III. *Apostolorum Vicarii sunt Episcopi.*

Toletus in cap. 20. Joh. super verba *Sicut misit me Pater. Apostolos Christus Vicarios instituebat, ut dirigerent mundum in via salutis.* (Si omnes Episcopi sunt Apostolorum Vicarii, utiq; non solus Pontifex Romanus est Petri Vicarius. Vicarii autem sunt non ratione Apostolatus, quia illa dignitas & potestas non fuit transmissa ad successores, sed ratione pastoratus. Si excipere velint, ut excipiunt, *Papam propriè succedere Petro velut ordinarium Ecclesiæ Pastorem, alios Episcopos succedere Apostolis impropriè in pastorali & Episcopali vocatione,* petitur principium, quia ut Petrus fuit ordinarius Ecclesiæ Pastor, ita quoque reliqui Apostoli fuerunt ordinarii Ecclesiæ Pastores.)

Quintò. Clemens V. in Concilio Viennensi c. si quis lib. 5. Clementin. tit. 8. de pœnis sic loquitur. *Episcopi dicuntur sanctissimi. Christi Legati existunt spirituales sunt patres, nostriq; fratres & Coepiscopi, columnæ comprobantur Ecclesiæ.* (Si omnes Episcopi sunt sanctissimi, sunt Christi Legati, sunt Pontificis Coepiscopi, sunt columnæ Ecclesiæ, utiq; soli Pontifici Romano non competit esse sanctissimum & esse Christi Vicarium. Ratione *officii Sacerdotalis* nullus Episcopus est Christi Legatus, ratione *officii Prophetici* omnes fideles Episcopi sunt Christi Legati.)

Sextò. Idem Clemens V. lib. 2. Clementin. tit. 9. c. Romani de jurejurando. *Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ caput est Christus Redemtor noster, Romanus Pontifex est ejusdem Redemtoris Vicarius.* (Christus ideò est caput Ecclesiæ, quia est ejus Redemtor & Salvator, quod desumtum ex Eph. 5. v. 24. At Pontifex Romanus non est Redemtor Ecclesiæ. Ergo nec ejus caput.)

Antoninus Archiepiscopus Florentinus part. 3. Summ. tit. 22. cap. 2. de Conciliis Generalibus §. 6. edit. Argent. Ann. 1496. *Papa est Vicarius Christi & non verum caput Ecclesiæ, ut notat Glossa, ne Romani de ele. in Cle. quæ etiam dicit, quòd mortuo Papa Ecclesia non est sine capite, quia non est sine Christo, qui est caput ejus.*

Septimò. Plurimi ex Pontificiis non solùm vetustioribus, sed etiam recentioribus statuunt, *Concilium esse supra Papam,* ut suo loco in articulo de Conciliis videbimus. (At qui Concilium statuunt supra Papam, illi negant summam Pontificis potestatem. Gregor. de Valent. in Anal. lib. 8. cap. 7. sub finem. *Qui dicunt, Concilium esse supra Papam, illi reverâ pugnant cum primatu Pontificis.* Ergo plurimi ex Pontificiis non solùm vetustioribus, sed etiam recentioribus pugnant cum primatu Pontificis.)

Octavò agnoscunt, discrimen inter Pontifices & reliquos Sacerdotes ab Ethnicis mutuatum & in Ecclesiam traductum. Præfat. dist. 21. *Inter eos* (Sacerdotes) *quædam discretio servanda est, ut alii appellentur simpliciter Sacerdotes, alii Presbyteri, alii Chorepiscopi, alii Episcopi, alii Archiepiscopi seu Metropolitæ, alii Primates, alii Summi Pontifices. Horum discretio maximè à gentilibus introducta est, qui suos Flamines, alios Archiflamines, alios Protoflamines appellabant.*

Nonò. Bellarminus lib. 1. de Rom. Pont. cap. 24. §. Hæc ergò &c. sic disserit.

Hæc

Hæc est ratio numeri harum Sedium, (ut prima sit Romana, secunda Alexandrina, tertia Antiochena.) *Ratio autem ordinis est, quia cùm omnes tres sint Sedes Petri, tamen Romanam per se usque ad mortem administravit; Alexandrinam per Marcum Evangelistam; Antiochenam per Evodium. Sicut ergo major est Petrus Apostolus Marco Evangelista & Marcus Evangelista Evodio, qui neque Apostolus, neque Evangelista fuit, ita quoque Romana Ecclesia Alexandrinam & Alexandrina Antiochenam autoritate & dignitate superat.* (Ex illo sic colligimus. Linus, qui ex hypothesi Bellarmini Petro in Sede Romana successit, vel eandem, quam Petrus habuit, jurisdictionem est sortitus; vel, non eandem, sed inferiorem. Si eandem, tum Linus fuit superior Marco Evangelista, quippe quo Petrus fuit superior. Si non eandem, tum Petro mortuo Alexandrina Sedes non fuit inferior Romanâ, quippe cui Marcus Evangelista Lino superior præfuit, cùm Linus, nec Apostolus, nec Evangelista fuerit.)

Decimò. Bellarminus lib. 4. de R. P. c. 4. §. At secundum &c. hæc habet. *Ecclesiam Rom. non posse deficere, non adeò certa est sententia, ut contraria dici possit hæretica.* (Si Ecclesiam Romanam non posse deficere, non est adeò certa sententia, ut contraria dici possit hæretica, utiq; non est certum, de Sede Romana hoc intelligendum, quod Matth. 16. v. 16. dicitur, *portæ inferorum non prævalebunt adversus eam,* quod tamen Bellarminus in præfat. lib. de Pont. Rom. asserit. Ulterius. Si Ecclesiam Romanam non posse deficere, non est adeò certa sententia, ut contraria dici possit hæretica, utiq; non est adeò certum, Romanum Pontificem Petri in Sede Romana successorem habere Monarchicam in totam Ecclesiam potestatem. Ratio est, quia Monarchica illa Pontificis Romani potestas nititur hac hypothesi, quòd Sedes Romana sit prima Sedes, nunquam à fidei firmitate ruitura. Quid quòd Ribera in cap. 17 Apoc. concedit, *Romam aliquando futuram Sedem Antichristi,* ut suo loco pleniùs videbimus.)

Undecimò. Bellarminus lib. de Clericis cap. 14. §. Quod ad secundum &c. sic scribit. *In Testamento Veteri unus erat summus Sacerdos Aaron, & qui ei succedebant, erant præterea minores Sacerdotes, omnes videl. filii Aaron & qui ab illis descendebant, ac denique erant Levitæ cæteri &c.* §. Quod autem &c. *At Episcopi id sunt in Ecclesia, quod erant Pontifices in V. Testamento, id Presbyteri apud nos, quod illic minores Sacerdotes, ut etiam id Diaconi nostri, quod illorum Levitæ.* (Atqui si in Ecclesia N. Testamenti quilibet Episcopus id est, quod summus Pontifex in V. Testamento, concidit Monarchicus Papæ primatus, quia supra quemlibet Episcopum nullus dabitur gradus altior.)

Duodecimò. Bellarminus lib. 2. de Pont. cap. 27. §. 4. & 6. concedit, *quòd Pontifex ex caritate ab alio in Ecclesia corripi possit, & quòd Pontificem hæreticum Ecclesia possit judicare.* (Ergo Pontifex non est absolutè summus Monarcha, quia supremum illud dominium requirit, ut *Rom. Pont. à nemine in terris judicari possit,* docente eodem Bellarmino lib. 2. de Pontif. cap. 26. & 27. ac lib. 2. de Concil. cap. 17.)

Decimò tertiò. Bellarminus lib. 1. de

Rom. Pont. cap. 24. §. Vera igitur, citat dictum Gregorii lib. 6. Epist. 37. ad Eulogium Alexandrinum. *Cum multi sint Apostoli, pro ipso tamen principatu sola Apostolorum Principis Sedes in autoritate convaluit, quæ in tribus locis* (Romæ, Alexandriæ & Antiochiæ) *unius est &c. Cùm ergo unius atq; una sit Sedes, cui ex autoritate divina tres nunc Episcopi præsident, quicquid ego de vobis boni audio, hoc mihi imputo.* (Si in tribus his locis unius atq; una est Sedes, ergo etiam harũ trium Sedium una est ratio. Proinde ut *contra Alexandrinam & Antiochenam Sedem portæ inferorũ prævaluerunt,* docente Bellarmino lib. 4. de not. Eccles. cap. 8. §. Si ergo &c. ita quoq; contra Romanam prævalere poterunt, aliàs unius Sedis non esset una ratio. Vicissim, si tres illæ Sedes sunt unius & una Sedes, ergo Romanæ non competit Monarchica potestas in Sedes Alexandrinam & Antiochenam.)

9 Quòd quidam agnoscunt, nusquam in N. Testamento, vel à Christo, vel ab Apostolis institutum esse, ut Monarchicum totius Ecclesiæ regimen ac summus principatus sit penes unum hominem in his terris; quorum dicta allata sunt cap. 1. quòd quidam agnoscunt, Petrum non fuisse à Christo constitutum Ecclesiæ Monarcham, nec pro eo se gessisse, quorum dicta allata sunt cap. 2. quòd quidam agnoscunt, Petrum non erexisse Romæ Sedem Papalem, quorum dicta allata sunt cap. 3. denique quòd quidam agnoscunt, Pontificem non esse verum & genuinum Petri Successorem, quorum dicta allata sunt capite 4. Ex illis enim omnibus deduci potest, Pontifici Romano non competere Monarchicam in totam Ecclesiam potestatem.

10. Quòd quidam negant, *esse de fide, credere Romanum Pontificem esse caput Ecclesiæ*, Bannes, Alphonsus de Castro lib. 1. adv. hæres. cap. 9. Turrecremata lib. 4. Summæ cap. 9. (apud Tannerum tom. 3. Theol. Scholast. Disp. 1. q. 4. dub. 4. §. 163. quibus sese Tannerus d. l. Gregorius de Valentia, Salmeron, Vasquez & alii opponunt.)

11. Quòd tales concedunt hypotheses, ex quibus inferri potest, Papam non esse caput Ecclesiæ.

Primò, quidam Pontificii statuunt, *Papam non esse supra, sed infra Concilium*, ut in seq. art. demonstrabitur. (At qui est infra Concilium, is non est caput Ecclesiæ, cùm Concilium repræsentet Ecclesiam. Consequentiam hanc firmam esse, fatetur ipse Bellarmin. lib. 2. de Concil. cap. 14.)

Secundò, *Petrum fundâsse Romanam Ecclesiã*, negavit quidam Guilielmus Ann. 1350. teste Coccio, f. 814. Thesauri tom. 1. (Atqui opinio de Monarchica Papæ potestate nititur hoc fundamento, quòd Petrus Romanam Ecclesiam fundaverit, eidemq; per 25. annos præfuerit.)

Tertiò, *reliquos Apostolos non à Petro, sed à Christo potestatem accepisse*, docet Tannerus tom. 3. Theol. Schol. Disp. 1. q. 4. dub. 2. n. 86. (At si Petrus fuisset Ecclesiæ caput, utiq; ab ipso potestatem suam reliqui Apostoli accepissent & accipere debuissent. Inde Turrecremata asserit, *reliquos Apostolos à Petro potestatem accepisse*, ut Monarchicam Petri & successorum ejus in Sede Romana stabiliat potestatem.)

Quan-

Quartò. Si solus Episcopus Romanus fuisset sumus Pontifex, reliqui Episcopi non fuissent dicti, nec dici debuissent summi Pontifices ac summi Sacerdotes, quia summò nō datur superius. Jam verò quidam ex Episcopis Romanis & ex Scriptoribus Pontificiis agnoscunt, *olim etiam reliquos Episcopos dictos fuisse summos Pontifices.*

Anacletus Epist. 2. *Unde liquet, quòd summi Sacerdotes, id est, Episcopi à Deo sunt judicandi.*

Et postea. *Quo loco contemplari licet, Aaron summū Sacerdotem, i.e. Episcopum fuisse.*

Leo ad Anastasium Thessalonicensem Epist. 84. cap. 5. *Cùm ergo de summi Sacerdotis electione tractabitur, ille omnibus præponatur, quem Cleri plebisq́ consensus postularit.*

Idem Epist. 88. ad Ravennium. *Provectionē dilectionis tuæ, quæ summi Sacerdotis adepta est dignitatem, nobis placere cognosce.*

Zozimus Episcopus Romanus ex Epistola ad Isichum apud Gratianum dist. 36. *Qui Ecclesiasticis disciplinis per ordinem non est imbutus & temporū approbatione divinis stipendiis eruditus, nequaquam ad summum Ecclesiæ sacerdotium aspirare præsumit;* quod decretum Gratianus ipse de Episcopis interpretatur.

Marianus Victorius in annotat. ad locum Hieronymi contra Luciferianos, *Ecclesiæ salus in summi Sacerdotis dignitate pendet. Per summum Sacerdotem intelligit Episcopum.*

(Neve quis excipiat, *Episcopos vocari summos Sacerdotes tantùm respectu inferiorum ordinum, nō autem simpliciter summos, cùm Roman. Episcopus omnibus sit superior,* notandum est, quomodo illa superioritas Episcoporum describatur. Ignatius ad Trallianos. τί γάρ ἐστιν Ἐπίσκοπος, ἀλλ' ἢ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας ἐπέκεινα, πάντων κρατῶν, ὡς οἷόν τε ἄνθρωπον κρατεῖν. *Quid est Episcopus, nisi is, qui prætergressus est omne imperium & potestatem, quiq́ omnibus imperat, quantùm quidem homo imperare potest?*

Optatus Milevitanus lib. 1. adv. Parmen. *apices & Principes omnium* Episcopos vocat.

Leo Epist. 87. ad Africanos *Quantò magis elaborandum est, ut in electione ejus, qui supra omnes gradus constituitur, nō erretur? Nam totius familiæ Domini status & ordo nutabit, si quod requiritur in corpore, non inveniatur in capite.*)

Quintò. Cælestinus Romanus ad Episcopos, Presbyteros, Diaconos, Clerum & populum Catholicum Constantinopolitanum in actis ejusdem Synodi, ἡμᾶς, πατρικῆς φροντίδ☉ ἡμᾶς ὑπὲρ ὑμῶν καιούσης, ἀλλοτρίῳ πυρὶ ἐνεπρήσθημεν. *Nos paternâ curâ, quam gerimus de vobis, urente alieno igne incensi sumus.* (Alienū ignem appellat ea, quæ Ecclesiam Constantinopolitanam perturbabant. At quo sensu id dici potuisset, si ad Cælestinū Constantinopolitana negotia proprio jure pertinerent, tanquā ad Monarcham? Nam certè non is ignis alienus est Regi, qui aliquam è suis Provinciis infestat, sed domesticus. Cùm ergo sic locutus fuerit Cælestinus, indicavit, Ecclesiam Constantinopolitanam sibi non esse subjectam.)

12. Deniq; contra Monarchicū Papæ Suprematum sic concludimus. Nullum paritionis mandatum, quod est de jure divino, est ab ipso Papa mutabile. Nam *de fide est præcepta divina non posse ab hominibus immutari*, uti magnâ vehementiâ

contendit Bellarminus lib. 5. de Rom. Pont. c. 19. & 20. Obœdientia ab omnibus Christianis Romano Episcopo præstanda est mutabilis. Nam quod Bonifacius VIII. c. Unam Sanctam X. de majorit. & obœd. dicit, *esse de necessitate salutis, Pontifici Romano subesse omnem creaturam humanam, ad eam subjectionem* Clemens V. Pontif. Rom. *regnum & Regem Galliarum non pertinere*, decrevit, *tam quantùm ad Ecclesiam, quàm ad Regem & regnicolas*; neque hoc capitulum ab Indice Expurgatorio quicquam reformationis passum, sed Glossa solùm aliqua ad c. Romani in Clement. de jurejurando, quæ præter rem textui addita erat & obiter hujus capituli mentionem faciebat, expuncta est, sanctio verò ipsa, quia post diligentem revisionem à duobus Pontificibus Pio V. & Gregorio XIII. nihil in ea animadversum fuit, confirmata.

Arg. Adversariorum 1. Esai. 28. v. 16. *Ecce ego ponam in fundamentis Sion lapidem probatum, angularem, preciosum, in fundamento fundatum, id est, secundarium fundamentum post Christum.* Bellarminus in præfat. Controv. de Pont. Rom. MSta negaverat, *hoc dictum de Christo intelligi posse, sed necessariò de Petro & ipsius successore Pontifice Romano intelligendum esse*, additâ ratione, *quia dicatur lapis super fundamentum fundatus, id est, fundamentum post fundamentum, sive fundamentum secundarium, quod Christo competere non possit.* In excuso verò exemplari hoc corrigit & quædam inserit. *Etsi non dubitamus*, inquit, *hæc præcipuè de Christo intelligenda esse, tamen ad Petrum quoque non ineptè referri possunt &c. Quid est enim in fundamento fundari, nisi fundamentum post fundamentum, fundamentum non primarium, sed secundarium, siquidem primum & præcipuum fundamentum nemo ignoramus esse Christum, at post Christum fundamentum est Petrus.*

Resp. 1. Bellarminus lib. 1. de Christo cap. 4. de loco Es. 8. *hic erit in lapidem offensionis & petram scandali*, qui huic nostro parallelus est, sic scribit. *at hæc ipsa tribuunt Christo Lucas cap. 2. Petrus 1. Petr. Paulus Rom. 9. Ergo Christus est verus Deus.* (Quòd si ex hoc loco argumentum pro divinitate Christi formari potest, necessariò *soli Christo*, non autem Pontifici Romano competit.)

2. Rectè ergo Sixtus Senensis de hoc loco Esaiæ dicit. *Ille lapis est solus Christus.*

3. Thomas Aquinas in 1. Petr. 2. *Esaias vocat Christum lapidem preciosum propter redemtionis precium, quem [illegible] Daniel vocat lapidem abscissum sine manibus cap. 2. quia erat natus ex virgine sine virili semine.* (At hæc soli Christo competunt.)

4. Leo Castrius in Comm. Esai. 28. docet, *idipsum Esaiam illis verbis intellexisse quod D. Paulus explanat 1. Cor. 3. nam fundamentum aliud nemo potest ponere* [illegible] hanc sententiam confirmat autoritate Cypriani lib. 7. adv. Jud. cap. 16. Eusebii lib. 1. Demonst. Evang. c. 5. Cyrilli Comment. in Esai. lib. 3. Augustini in Psal. 96. & tract. 7. in Joh. Theodoreti in Ps. 117. & in cap. 2. Dan.

5. Bellarminus hoc loco sic differit. *Quanquam hæc verba in Christum præcipuè convenire non ignoramus, audemus tamen non ineptè in Christi Vicarium quadrare confirmare.* (Ex illis sic inferimus, Quæ verba in Christum *præcipuè* conveniunt, eas

non

non agunt de lapide *in fundamento fundato*, sed de lapide, qui ipsum fundamentum est, aliàs ineptè in Christum quadrarent. Atqui, fatente Bellarmino, *verba illa Prophetica in Christum præcipuè conveniunt*. Ergo.)

6. Pererius lib. 2. Comm. in Daniel. p. 104. *Hebraicè fundamentum fundatum, & solum Christum significat*, quò etiam accommodat dicta Prophetica Daniel. 2. v. 34. Zachar. 3. v. 9. quæ soli Christo competunt.

7. Hector Pintus in cap. 28. Esai. *Vocatur Christus fundamentum Sionis, hoc est, Ecclesiæ, de quo ait Paulus 1. Cor. 3. Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus &c. Significat Sion Ecclesiam Catholicam, cujus caput & lapis angularis probatus & preciosus est Christus, de quo dixerat alius Propheta. Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. Et volens ostendere, esse hanc vaticinationem de Christo intelligendam, subdit. O Domine salvum fac. Et Christus de seipso eam apud Matthæum cap. 21. interpretatur.*

Et postea. *Appellatur Christus lapis angularis, quia utrumque populum & Judæorum & gentium in una Ecclesia copulavit & in fundamento fundatus, i. e. solidissimum fundamentum*. (Hæc omnia probant nemini, nisi soli Christo hoc oraculum competere.)

8. Sanctius in h. l. *Hæc prophetia de Christo sub hac proverbiali forma primùm à Davide posita est Psal. 117. nunc paulò explicatiùs ab Esaia, postea repetita à Christo Matth. 21. & à Petro Act. 4. & Epist. 1. cap. 2. & à Paulo Rom. 9. &c. Pro eo, quod vulgatus transtulit, in fundamento fundatum, Hebr. est fundatum, fundatum, in qua repetitione mira est epitasis, quâ significatur firmissimum fundamentum, quod vi nullâ convelli aut labefactari possit*, quò etiam pertinet regula, quam tradit Genebrardus in Psal. 108. v. 1. *Substantivum seipsum regens casu genitivo, vel quod ejusdem cum illo significatus, superlativum cum singulari energia denotat*. Est ergo *fundamentum fundamenti*, fundamentum firmissimũ. (Hoc postremum argutias Bellarmini *de fundamento post fundamentum* in fumum discutit.)

9. Salmeron in 1. Epist. Petri 2. *Dicitur Christus lapis* ἀκρογωνιαῖος *summangularis, in quo duo populi, Judæi & gentiles, connectuntur; dicitur probatus, quia pervicit Dæmones, mundum, carnem, infernum; dicitur preciosus meriti sui æstimatione, quia Patri in eo complacuit*. (Hæc omnia soli Christo competunt.)

10. Maldonatus in Matth. 21. v. 41. *Dicitur Christus lapis preciosus, quia honorificatus est à Deo super omnes creaturas*. (Hoc nec Petro, nec Pontifici Romano competit, sed soli Christo.)

11. Demus verò, vulgatam versionem, quæ reddit *in fundamento fundatum*, rectè se habere, quæ est quæso hæc connexio? *Loquitur Propheta de lapide in fundamento fundato. Ergo datur fundamentum secundarium*. Inverso potiùs modo procedendum erat. Hic lapis est fundatus in fundamento. Ergo non est fundamentum. Ratio est, quia fundamentum non fundatur, sed alia in fundamento fundantur, uti mensura non mensuratur, sed alia juxta illam diriguntur.

Argum. 2. Ezech. 37. v. 21. *Rex unus erit omnibus imperans. v. 24. Pastor unus erit*

omnium eorum. Hunc locum de Pontifice Romano exponit Sanderus lib. 4. de visib. Eccles. Monarch. cap. 5.

Resp. 1. Glossa interlinearis hoc vaticinium exponit ex verbis Angeli Luc. 1. v. 32. *Dabit ei Dominus sedem David Patris ejus,* & Apostoli Phil. 2. v. 6. *qui, cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est &c.* Statuit igitur de solo Christo illud intelligendum esse.

Glossa ordinaria ex Theodoreto addit. *Hæc ex tunc constituta sunt secundùm figuram in Zorobabele; accuratè autem & verè in Domino Christo.*

2. Lyra ad h. l. annotat, *non posse eum intelligi de persona Davidis, nec de aliquo semine ejus, nisi de Christo, cujus regnum est æternum.* Et addit. *Per hoc enim designabatur futurum, quòd regnum Israël erat conjungendum regno Judæ sub uno Rege Christo.*

3. Hector Pintus in h. l. *Hic est ille, de quo quærebant Magi Orientales Matt. 2. v. 2. Ubi est is, qui natus est Rex Judæorum? Non dicunt, Ubi est Rex? sed ubi est natus Rex? quia, antequam nasceretur, erat Rex, de quo dixit Angelus Luc. 1. v. 32. Regnabit in domo Jacob in æternum; talis, cui omnes Reges & omnes Præsules parêre debent.*

Ibidem super verba. *Servus meus David &c. Hæc sunt verba Patris cœlestis, qui Christum unigenitum Deum, ut verum hominem, servum vocat. Verus hic est David, qui Goliathum mundum superat, Pastor unus, de quo Johan. 10. v. 16. Fiet unum ovile & unus Pastor; de quo Zach. 13. v. 7. percutiā Pastorem, & dispergentur oves, quem locū Christus Dominus noster de seipso interpretatur.*

4. Sanderus ipse d. l. fatetur, per hunc Regem Christum esse intelligendum. *Equidem concedo,* inquit, *hunc Regem & Pastorem unum, de quo Ezechiel prædicit, esse Christum, qui est Filius Dei secundùm carnē & Dominus David secundùm Deitatem.*

5. Ribera in cap. 3. Hoseæ n. 24. adducens hoc vaticinium, *David servus meus, Rex in perpetuum erit &c.* subjungit. *David Christum significat, quem olim Judæi rejecerunt, quoniam David Christi figura fuit, & usitatum est in Scripturis nomen figuræ rei figuratæ tribui.*

6. Cornelius à Lapide in h. l. *Rex unus erit omnibus imperans, puta unus Rex Christus. Unum enim imperii corpus unius animo regendum videtur.*

Et postea. *David Rex super eos, id est, Christus filius Davidis erit Pastor & Rex omnium fidelium. Huc alludit Christus Joh. 10. v. 16. dicens. Fiet unum ovile & unus Pastor. Princeps eorum in perpetuum, quia regni ejus, scil. Christi, nō est finis. Luc. 1. v. 33.* (Hæc omnia ostendunt, de solo Christo in hoc vaticinio Prophetico agi, id quod ostendit ipse contextus. Propheta enim in verbis præcedentibus non loquitur de vocatione gentium, sed de Judæorum unione in Christo, qui post Salomonis mortem divisi erant in duo regna, Judaicum & Israëliticum, ambo tamen restituenda in unum spirituale regnum sub Messia.

Arg. 3. Oseæ 1. v. ult. (in Lat. & Germ. cap. 2. v. 1.) *Congregabuntur filii Juda & filii Israël pariter, & ponent sibi caput unum.* Hoc Sanderus d. l. itidem ad Pontificem Roman. accommodat, secutus Johannem de Parisiis lib. de potestate Regia & Papali cap. 3.

Resp. 1. Glossa interlinearis. *Ponent sibi caput unum, scilicet Christum, unde Ezechiel.*

Ezechiel. Et Princeps servus in medio, David servus meus.

Gloss. ordin. *Omnes ponent sibi Christum caput.* Eodē modo exponit Lyranus in h. l. secutus Hieronymū in cap. 1. Oseæ.

2. Ribera in h. l. n. 130. *Hoseas per unum caput Christum intelligit, de quo Eph. 1. v. 22. scriptum est; Dedit ipsum caput super omnem Ecclesiam &c. Eleganter autem Christus caput dicitur, quoniam capitis est providere cæteris membris, & ea gubernare ac ducere. Et qui Christi sunt, sapientiâ suâ niti nō debent, sed ut membra ductui capitis parere & quasi pueros atq; omnium ignaros sese Christo tradere regendos & gubernandos, ut id de rebus* (divinis) *sentiant & id faciant, quod ille sentiendum, faciendumq; docuerit, unde Pater Matth. 17. Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui; ipsum audite. Et Dominus ipse Matth. 23. Nec vocemini Magistri, quia Magister vester unus est, Christus. Sed hoc, quod dico, apertius ex Paulo intelligimus, 1. Cor. 11. Volo autem vos scire, quòd omnis viri caput est Christus, caput autem mulieris vir, caput verò Christi Deus, hoc est, ut Christus non proprio, sed Patris consilio omnia facit ac dixit: ita vir consilium & ductum Christi sequi debet, & mulier consilium & sententiam viri. Ex quo facilè cernimus, necesse esse errare atque desipere omninò, qui sibi potiùs credere & obsequi volunt, quàm tanto ac tali capiti, quod ne verbo quidem uno unquam à capite suo, id est, à Patris sensu recessit.* (Videat Pontifex, qui se pro Vicario Christi & visibili Ecclesiæ capite venditat, an in omnibus Christo obsequatur. Res ipsa testatur, quòd sibi potiùs credi & obsequium præstari velit, quàm Christo.)

3. Christophorus à Castro in h. l. *Licet quidam hunc Principem intelligant Ezechiam seu Josiam, alii Zorobabelem, ut vult Theodoretus, at verior & communior intelligentia est sanctorum Patrum, Hieronymi, Augustini, Ruperti & Haymonis, Alberti, Lyræ, Dionysii, Vatabli, Isidori & Montani, de Christo vero Ecclesiæ capite exponentium, quem Deus dedit caput super omnem Ecclesiam, Eph. 1. v. 22.*

Arg. 4. Matth. 16. v. 18. *Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.*

Resp. De hoc dicto egimus lib. 2. parte 2. cap. 2. arg. 2. & lib. 2c part. ejusdem cap 3. arg. 1. ex N. Test. Item lib. 2. art. 3. cap. 2. arg. 1.

Arg. 5. Luc. 12. v. 42. *Quis putas, est fidelis dispensator, quem constituit Dominus supra familiam suam &c. His verbis Christus apertè indicat, se unum servum toti familiæ suæ, id est, Ecclesiæ præpositurum, qui à se solo judicari possit. Nam Petro Dominus respondet, quis putas? quasi diceret, Tibi, ô Petre, inprimis dico, tibi enim incumbit &c.* Bellarm lib. 1. de Rom. Pont. cap. 9.

Resp. 1. Thomas in catena super h. l. *Quis putas est fidelis dispensator? Ambrosius. Superioris quidem in omnes præcepti forma est generalis, verùm series sequentis exempli dispensatoribus, h. e. Sacerdotibus videtur esse proposita, unde sequitur. Dixit autem Dominus. Quis putas est fidelis dispensator & prudens? Theophylactus. Quasi dicat. Prædicta parabola communiter omnes fideles attingit, sed quid vobis Apostolis & Doctoribus conveniat, audiatis. Quære enim, quis dispensator inveniatur, in se habens fidelitatem & prudentiam? Sicut enim in dispensationibus facultatum, sive aliquis incautus sit fidelis Domino existens, sive etiam prudens sit & infidelis, dispertiunt res Domini, sic & in*

rebus divinis opus est fidelitate & prudentiâ. Chrysostomus. *Quærit autem hic Dominus, non quasi fidelem & prudentem dispensatorem ignorans, sed volens innuere raritatem rei, & hujusmodi Præsulatus magnitudinem.*

2. Glossa ordin. in h. l. *Vobis qui dispensatores estis instituti, hoc specialius convenit de custodia & præparatione, ut & vos & alios præparetis in adventum judicii, quia pauci sunt, qui commissam sibi benè administrant dispensationem. Quis putas &c. h. e. Quàm rarus est Domino propter Dominum serviens, oves Christi non ad lucrum, sed ad amorem Christi pascens &c.*

3. Lyranus in h. l. *Hic consequenter ponitur tertium stabiliens in fide, quod est exigentia officii, quia Prælati, qui debent alios in fide firmare, debent esse in fide magis solidi.*

Et postea. *Quis putas &c. quasi dicat, Licet quilibet debeat vigilare super custodiam suî, tamen hoc præcipuè Prælatis incumbit, qui sunt dispensatores Dei, & ideò debent esse vigiles & solliciti, ut ministrent subditis bona spiritualia.*

Idem in locum parallelum Matt. 24. *Potest intelligi tripliciter, uno modo in dispensatione spiritualium, quod propriè pertinet ad Prælatos: alio modo in regimine temporalium, quod pertinet ad Principes seculares & judices: tertio modo in bono usu gratiarum sibi à Deo collatarum, & hoc pertinet ad omnes.*

4. Salmeron tom. 7. tract. 20. *Conjectabat Petrus, condiscipulos suos electos esse ad officium Patrisfamilias, cujus munus est domui custodiendæ invigilare, & Dominus respondit per aliam præsentem parabolam, quâ tacitè innuit, se ad omnes præcedentem dixisse, sed præsertim ad Pastores & Prælatos Ecclesiarum, quorum est alios regere & pascere. Ita enim, cùm similem parabolam apud Marcum dixisset, subjungit. Quod autem vobis dico, omnibus dico, Vigilate.*

Et postea. *Scopus in hac parabola [illegible] ni Pastoris qualitates designare & præmium amplum, quo remunerandus est, [illegible] Pastoris vitia & supplicium, quo sit [illegible], atque ita hortatur bonos, ut [illegible] officii & malos terret.*

5. Emanuel Sà in Scholiis [illegible] phylactus, *Parabola hæc, inquit, [illegible] attingit. Cyrillus ostendit, [illegible] missum convenire admissis in gradum discipulorum.*

6. Jansenius in cap. [illegible] Concord. Evang. *Parabola hæc propriè pertinet ad Prælatos Ecclesiæ, quæ tamen [illegible] omnes pertinet & subjungit tandem. Omni autem, cui multum datum est &c. significans saris prædicta ad omnes pertinere, sed [illegible] magis ad eos, quibus plura dona [illegible] sa. Dicit, quis putas vel [illegible] raros esse, qui fideles sint dispensatores, & similiter raros esse, qui Ecclesiæ suæ benè præsint; quorum quæ debeant esse conditiones, pulchrè subindicat hac parabola.*

7. Maldonatus in Luc. 12. [illegible] *rogaverat Petrus Christum, D[illegible] dicis parabolam, an ad omnes [illegible] Christus, ad omnes. Omnes enim, [illegible] minus vigilantes invenisset, præ[illegible], quos dormientes & imparatos, supplicio afficiendos esse, sive Apostoli, sive [illegible] Docet tamen nunc, quid inter eos discriminis futurum sit &c.*

8. Francisc. Lucas Brugensis in h. l. *[illegible] temperat responsum, ut non neget quidē, pertinere ad omnes, qui salvi fieri volunt; significet autē ad Petrū & Collegas ipsius, [illegible] Ecclesiæ [illegible] præcipuè pertinere.*

9. Nec potest ex verbis, *super omnia bona constituet eum*, colligi, de unico totius Ecclesiæ Monarcha hîc agi, quia promissio illa non Ecclesiæ totius dominium, sed æternæ beatitudinis præmium complectitur.

Glossa interlin. *Super omnia, quæ possidet, id est, cælestis regni gaudia.*

Gloss. ordin. *Quanta inter bonos auditores & bonos Doctores distantia meritorum, tanta & præmiorum. Auditores bonos facit discumbere & transiens ministrat, dispensatores constituit super omnia, quæ possidet, non ut soli, sed ut præ cæteris habeant æterna, tum pro sua vita, tum pro gregis custodia.*

Lyranus in h.l. *Quia in beatitudine æterna consequetur bonum infinitum, quod includit omnia bona.*

Salmeron in h. l. *Videndo divinam essentiam super omnia bona Dei constituitur, quia amicorum omnia sunt communia.*

Emanuel Sà in h.l. *Dabit illi regni cælestis æterna gaudia æternâ possessione frui.*

Cornel. Jansenius d.l. *Parabolicè significat Dominus, eos, qui hîc præfecti familiæ Christianæ fide optimâ munus suum obeunt, ab ipso, cùm ad judicandum redierit, præficiendos omnibus bonis suis, quod fiet, cùm cælestium bonorum suorum eos participes faciet, idq; abundantiùs, quàm cæteros Sanctos, quando simul cum Christo regnabunt; judicabunt nationes, dominabuntur impiorum, & possidebunt cum cælestibus etiam universam terram.*

Arg. 6. *Si Ecclesia est unum ovile, in eaq; unus Pastor. Ergo etiam est unus summus Pontifex, præter Christum. Probatur antecedens ex Joh. 10. v. 16.* Sander. lib. 5. de visib. Monarch. c. 2. Auratus paradoxo 70. Stapl. antidoto in 10. c. Joh. Tolet. in Joh. Resp. 1. Lyranus in h.l. *Et unus Pastor, scil. Christus, alii autem non sunt, nisi Vicarii hujus Pastoris.*

2. Guillaudus in h.l. *Unum ergo ovile, hoc est, una Ecclesia ex Judæis & gentibus in unam religionem conspirantibus facta, congregataq; est sub uno Pastore, capite hujus Ecclesiæ, Christo.*

3. Dionysius Carthusianus in h. l. *Et fiet unus Pastor, i.e. Christus, qui fuit Pastor Judæorum solùm, fiet Pastor Judæorum & gentium. Et qui multos atque diversos habuerunt Pastores, vel potiùs dissipatores, quantùm ad gentes, quæ servierunt Dæmonibus, convertentur ac sortientur unum verum ac summum Pastorem,* videl. Christum.

4. Nicolaus Gorranus in h.l. *unde ad Ephes. 2. Ipse est pax nostra, qui fecit utraque unum, scil. gentes & Judæos in unum ovile, cujus ipse est unus Pastor.*

5. Jodocus Clichtovæus lib. 7. in Joh. *Et unus Pastor Christus.*

6. Thomas de Vio, Cajetanus in h.l. *Non erat constituendus alter Pastor, sed unus præexistens Pastor, extensurus erat seipsum ad pascendum omnes.* (Ergo in sensu literali per unum illum Pastorem non alius intelligitur, quàm Christus v. 11.)

7. Maldonatus itidem exponit *de Christo, lapide angulari, conjungente in Ecclesiæ unius corpus Judæos & gentes.* (Huic expositioni non potest opponi Sophisma Sanderi & Aurati. *Sermo est de Ecclesia militante. Ergo Pastorem oportet intelligi militantem, per cujus temporale ministerium oves ad Christum, utpotè Pastorem verum æternumq; adducendæ sint.* Respondemus enim, Sanderum ipsum disertis verbis scribere, quòd *nemo negare debeat, verba illa de Christo uno Pastore esse intelligenda.*

genda. At hæc expositio non potest consistere cum illa consequentia, cùm Christus non possit dici militans Pastor.)

Arg. 7. *Joh. 21. v. 17. Pasce oves meas.*

Resp. De hoc loco egimus lib. 1. p. 2. cap. 2. arg. 3. lib. & part. ejusd. cap. 3. arg. 4. ex N. T. lib. 2. art. 3. cap. 2. arg. 2.

Arg. 8. *Si in membrorum multitudine est unum caput, quod omnia membra unit & regit, utique etiam in visibili Ecclesia, quæ est corpus Christi. Roman. 12. v. 4. & 5. 1. Cor. 12. v. 12. Sed illud. Ergo & hoc.*

Item. *In verbis Apostoli 1. Cor. 12. v. 21. Non potest dicere caput pedibus, non estis mihi necessarii, per caput vel Christus intelligitur, vel alius. Non Christus, quia possit ille dicere pedibus, nõ estis mihi necessarii. Si alius, tum intelligitur, unum aliquem esse, qui præter Christum sit summũ caput Ecclesiæ.* Sanderus de visib. Monarch. lib. 5. cap. 3. Turrianus lib. 1. contra Disp. Lips. Bellarmin. lib. 2. de Pont. cap. 12. Estius in 1. Cor. 12.

Resp. 1. Thomas Aquinas in 1. Corinth. 12. per *caput* intelligit *tum Prælatos Ecclesiæ, tum Principes seculi.* Verba sic habent. *Et hoc est, quod subdit, aut iterùm caput, i. e. Prælatus, secundùm illud 1. Reg. 15. Caput in tribubus factus es; non potest dicere pedibus, i. e. subditis, non estis mihi necessarii, quia ut dicitur Prov. 14. In multitudine populi dignitas Regis.* (Quando Ecclesia in Scripturis comparatur *corpori*, fit illud duplici ratione. Vel ut significetur arctissima totius *Ecclesiæ cum Christo conjunctio,* Eph. 1. v. 22. cap. 4. v. 15. cap. 5. v. 24. Coloss. 1. v. 18. hoc respectu facilè concedimus, dari in Ecclesia caput, sed unicum, quod est Christus: vel ut declaretur arctissima *fidelium inter se conjunctio,* qualis est membrorum in uno eodemque corpore Rom. 12. v. 4. & 5. 1. Cor. 12. v. 12. hoc respectu non potest ex illa comparatione evinci unum aliquod totius Ecclesiæ visibile caput, quia capitis nomine non intelligitur unus aliquis totius Ecclesiæ Monarcha, sed illi, qui plura & præstantiora Spiritus S. charismata acceperunt, qui tenent locum capitis non relatò ad totã Ecclesiam, sed ad alios fideles, qui sunt in eadem Ecclesia. Quòd si enim ex eo, quod in corpore humano est unicũ caput, inferri posset, unicum esse debere Ecclesiæ Monarcham & visibile caput, utiq; etiam in corpore mystico bini pedes, oculi, manus binę essent statuendæ. Thomas *Prælatos & Reges capiti in Ecclesia respondère* dixit, quia sunt in præeminentia officii constituti, nec tamen negavit, plures Prælatos & plures Reges esse in Ecclesia. Ut enim nihil obstat, quò minùs plures sint in Ecclesia, quàm duo, qui respondeant binis oculis, binis pedibus, binis manibus in corpore, ita quoque nihil obstat, quò minùs plures sint in Ecclesia, quàm unus, qui respondeant uni capiti in corpore humano.)

2. Lombardus ibid. adducit verba Ambrosii in h. l. *Non potest autem dicere oculus manui, operâ tuâ non indigeo, hoc est, non potest dicere potior inferiori, non mihi opus es, quia oculis quidem videtur, sed manus sunt, quæ operantur: Aut iterùm caput dicere pedibus, non estis mihi necessarii, id est, major gradu & dignitate non potest sine illo esse, qui humilis est: quia est, quod humilis potest, quod non potest sublimis: quia ferrum potest, quod non potest aurum, ac per hoc honorem capiti faciunt pedes.* (Ergo capiti in corpore humano censet plures

dexte-

διακόνοι in corpore mystico respondere. Quod ipsum manifestissimè constat ex Διδαχὴ Apostolica, in qua Apostolos confert capiti v. 28. jam verò non unus tantùm fuit Apostolus, sed plures.)

3. Gloss. interlin. in h.l. *Majora non possunt dicere minoribus, quòd eis nõ egeant, quia si oculus prævidet, manus operatur, ac potest aliquis humilis, quòd non potest sublimis.*

4. Salmeron tom.14. Disp.20. in 1. Corinth. *Oculus est contemplativus; manus, activus; caput, sunt præsidentes; pedes subditi & executores.* (Per caput ergo non intelligitur unus Monarcha, sed multi Prælati sive præsidentes, alias per pedes duo subditi intelligendi essent. Comparatio non instituitur in numero membrorum, sed in eorundem symmetria.)

9. Thomas Bozius de signis Eccles. lib.3. cap.18. urget locum Philip.4 v.3. *Etiam rogo & te germane compar, adjuva illas, quæ mecum laboraverunt in Evangelio cum Clemente & cæteris adjutoribus meis. Is Clemens, inquit, erat Episcopus, quia Pauli σύνεγ&. quo nomine semper Paulus vocat Episcopos. Quid erat autem, quòd Clemens adjuvaret eas mulieres, quæ Philippis erant tam longè ab urbe positæ, nisi quòd Clemens non modò, Episcopus erat urbis designatus, sed & ad eum jam pertinebat curam habere omnium? Et quid nominatim Clementis mentionem fecit? cur non aliorum? cur non propinquorum Philippis? nisi quòd nominatim pertinebant hæc omnia ad illum, ad cæteros non nisi generatim, vel suis in Diœcesibus ac locis?*

Resp. 1. Salmero non concedit, Clementem illum jamtum fuisse Episcopum. Respondens enim Centuriatoribus ab eo ipso σύνεγε nomine arguentibus, non fuisse designatum Romanum Pontificem à Petro. *Ignorant*, inquit, *isti boni viri, quòd Paulus hanc Epistolam scripserit ex urbe & ex vinculis, à quibus liberatus vixit ferè per decennium. Illo autem tempore erat quidem cooperator Pauli Clemens, non autem noverat esse ordinatum Ecclesiæ Romanæ Pastorem. Nam Petrus jam proximus morti illum sibi successorem futurum declaravit.* (Concidit ergo fundamentum argumenti.)

2. Benedictus Justinianus in annotat. *Non facilè quis statuat, à quo verbo pendeant: an fœminæ illæ duæ cum Paulo laboraverint, Itemq; cum Clemente & cæteris: an hic compar germanus fœminis illis, ipsiq; adeò Clementi, reliquisq; adjutoribus, opitulari debeat. Utrumque sensum tam Græci, quàm Latini Codices admittunt, verùm illi priori sententiæ magis favent.*

In Paraphrasi. *Quæ unà mecum promulgando Evangelio strenuè decertàrunt, unaq; cum Clemente, cæterisq; adjutoribus meis, quorum nomina in libro vitæ descripta sunt, mihi laboranti subsidio fuerunt.*

3. Lyra & Cardinalis Cajetanus verba Apostoli sic accipiunt, *quòd Paulus testimonium solùm det Clementi, quòd se juverit unà cum Evodia & Syntyche.*

4. Cornelius à Lapide in Comment. h.l. fol.602. *per σύζυγον, qui juvare rogatur illas mulieres, non posse Epaphroditum intelligi*, colligit ex eo, *quia non Philippis, sed Romæ apud Paulum erat.* (Si hæc collectio valet, eâdẽ ratione inferri poterit, quòd Clemens, qui Romæ erat, non rogatus sit juvare illas mulieres, sed pro eo

rogatus sit σύζυγος, ut ipsum adjuvaret.)

Arg.10. Idem Bozius d.l. pro astruendo Monarchico Pontificum Romanorum primatu adducit locum 2. Petri 1. v.15. *Dabo operam & frequenter habere vos post obitum meum, ut memoriam horum faciatis. Quomodo,* inquit, *Petrus operam dedit, ut post obitum suum Ecclesiæ cunctæ semper commonerentur? nam speciatim se id facturum pollicetur. Et quis unquam Petri nomine id egit? hoc enim necesse; alioquin non magis Petrus, quàm quivis ad hæc operam posuisse dicetur. Duo sunt igitur necessaria, & ut aliquis hoc semper egerit & egerit ex præscripto ipsiusmet Petri. Atqui solus Romanus Pontifex hoc confecit. Ergo de mandato Petri jus ipse habet in cunctas Ecclesias commonendi & videndi, ut illæ memores sint mandatorum Petri ac Dei.*

Resp. 1. Guillaudus in h. l. sic commentatur. *Quemadmodum optimi præceptores discipulis, quorum studiosissimi sunt, ne animo excidant, quæ pia & sancta ab eis didicerunt, ut non solùm his, sed & posteris omnibus prodesse possint dicendo, literas & virtutum monumenta à se scripta, veluti animorum componendorum specula, tradere solent: ita & noster Apostolus ipsis Asianis, quin potiùs toti Ecclesiæ Christianæ destinare, & ceu Testamento delegare voluit hanc Epistolam, quâ animum divinum, purum, sincerum & integrum non modò perspiciant, sed etiam ipso mortuo habeant, quod doctrinæ olim ab ipso traditæ admoneat.*

2. Lorinus in h.l. *Est apud Græcos trita satis* ὑπομνήματος *notio* (à verbo scil. ὑπομιμνήσκειν, quo usus est Petrus) *pro commentario & brevi ad juvandam memoriam scripto.*

3. Cornelius à Lapide & Estius in h.l. prolixè commentantur. Sed neuter eorum successionem Romani Pontificis in Oecumenicam Petri curam de jure divino ei competentem hîc videre potuit.

Argum.11. *Concilium Nicenum Romano Pontifici primatum tribuit.*

Resp. 1. Ostendimus superiùs, Patres Africanos deprehendisse Romanum Pontificem in manifesto crimine falsi, quòd acta Synodi Nicenæ corruperit & adulterinum Canonem ipsis obtrudere voluerit, cui ipsi opposuerunt alium, ne videlicet cuiquam Episcopo ex Aphrica, aut aliis Provinciis Metropolitanos habentibus ad Papam appellare liceat, sed prima cognitio causarum Ecclesiasticarum sit *penes Episcopos & Metropolitanos*, secunda *penes provinciale Concilium*, ultima *penes Universale*, & nullum deinceps jus Romano Pontifici super Ecclesias Africanas constituatur. Bellarminus lib.2. de Rom. Pont. cap.25. fraudem illam Romani Pontificis specioso aliquo schemate tegere voluit. Scribit enim, *sibi videri admodùm probabile, in Concilio Niceno non fuisse expressè illos Canones, quos Rom. Episcopi nomine Canonum Nicenorum venditabant, sed à Zosimo & Bonifacio vocari Canones Nicenos, quia Concilium Nicenum & Sardicense pro uno eodemq́ habeantur*, quod & rationibus quibusdam evincere conatur. (At non debebant Rom. Episcopi Concilium unum pro altero ponere & majoris Concilii autoritate abuti. Sufficit nobis, quòd Bellarminus fatetur, Canones illos non esse Concilii Niceni, ex quo ad ea, quæ alii Pontificii Scriptores

pro

pro astruendo Romani Pontificis primatu ex Concilio Niceno afferunt, respondere potest. De numero enim Canonum Concilii Niceni discrepantes sunt autorum Pontificiorum opiniones. Pazmannus lib.10. hodegi cap.1. & alii statuunt, fuisse 70. Alphonsus Pisanus lib. 3 de Conc. Nicen. octoginta. Stephanus Pontifex Romanus apud Gratianum dist.16. can.20. tantùm viginti Canones numerat; nec plures statuit Bartholomæus Caranza in Summa Conciliorum. Bellarminus etiam non plures videtur agnoscere, quia pro primatu Papæ tantùm unum ex illis 20. citat, videl. sextum, lib.2. de Pontif.Rom. cap.13. qui tamen primatui Pontificis potiùs repugnat, ut ostendimus superiùs §.2. ex c. Mos antiquus dist.65. Reliqui præter illos viginti genuinos Concilii Niceni Canones quinquaginta sunt *Arabici*, de quibus Franciscus Turrianus Jesuita, qui eos in Latinum sermonem transtulit, dubitat, an è Græco in Arabicum fuerint translati, & sic ipsemet eorum fidem labefactat, quia *rem istam conjecturis tantùm niti* scribit. Ex istis Arabicis Canonibus Pazmannus pro primatu Papæ objicit Canonem nonum. Hardingus art.4. sect.6. Canonem quadragesimum quartum. Sed uterque est suppositititius & Patrib. Concilii Niceni ignotus, fatentibus illis, qui 20. tantùm Canones numerant.)

e. Cùm Anshelmus Havelburgensis Episcopus circa ann. 1150. decretum Synodi Nicenæ pro primatu Sedis Romanæ proferret, Nethites Theologus Græcus ipsi respondit; *Ecclesiã Rom. fuisse inter tres Sorores* (Sedem Romanam, Alexandrinam, & Antiochenã) *primam. Sed Romanus Episcopus*, inquit, *non est dictus primus Sacerdotum, nec primus Episcopus, sed primæ Sedis Episcopus, & à Phoca primùm accepit hoc, ut caput omnium Ecclesiarum diceretur. Veruntamen*, addit, *ne vel Rom. Pontifex, vel Alexandrinus, vel Antiochenus aliquid in suis Ecclesiis docerent, vel instituerent, quod à fide vel aliorum concordia discreparet, ut omnes unum dicerent & prædicarent; statutum est, quòd duo Legati in fide & sanâ doctrinâ eruditi à Rom. Ecclesia semper mitterentur, quorum alter Alexandrino, alter Antiocheno Patriarchæ assisterent, qui eos in analogia stantes & publicè de fide prædicantes diligenter observarent. Similiter duo ab Alexandria mitterentur, quorum alter Romano Pontifici, alter Alexandrino, cùm esset opus, assisterent. Et ita quicquid in una istarum Ecclesiarum prædicaretur, quod Catholicum esset, autoritate & testimonio aliorum confirmaretur. Si quid verò fortè contrarium fidei & dissonum communioni & alienum à veritate istarum Ecclesiarum diceretur, Legati aliarum fraternâ caritate ac humili monitione hoc corrigerent. Et si quidem corrigere non possent, & ille tanquam temerarius & de se præsumens errorem suum contentiosè defendere vellet, statim per eosdem Legatos ad aliarum sororum audientiam hoc deferretur. Quòd si per Epistolas Canonicè missas revocari posset ad concordiam sanæ doctrinæ, benè esset: sin autem minùs, Concilium generale super hoc celebraretur.* (Hæc opinionem de Pontificis Romani primatu Monarchico & absoluta ejusdem infallibilitate penitùs destruunt & evertunt.)

Arg.12. *Concil. Sardicense statuit, unicuiq; Episcopo licere provocare ad Pont. Romanũ.*

Resp. 1. Si in illo Concilio Papa primatum accepit, utique non habet primatum ex jure divino, sed ex autoritate humana.

2. Bellarminus lib. 1. de Concil. cap. 7. Sardicense Concilium numerat inter ea, *quæ partim approbata, partim improbata sunt.*

3. Nicol. Cusanus lib. 2. de Concord. Cathol. cap. 25. *dubitari posse*, scribit, *num Canon iste de provocatione ad Papam sit Concilii Sardicensis?* Nam in Carthaginensi Sexto, quòd 50. annis post Sardicense fuit coactum can. 185. legitur, *hujusmodi provocationem ad Papam in nullo Patrum Concilio decretam fuisse.* Cumque Sardicensi Concilio circiter 40. Episcopi Africani interfuerint, ut Athanasius Apol. 2. testatur, notum id fuisset Patribus Carthaginensibus, si tale decretũ in Sardicensi Concilio fuisset factum. (Concilium Sardicense appellandi decretum liberum facit, non proprio aliquo Pontificis jure coactum, ut patet ex can. 3. *Si vestræ dilectioni videtur, Petri Apostoli memoriam honoremus de iis, qui judicaverunt, & scribatur Julio Romano Episcopo, ut per propinquos Episcopos, si opus sit, judicium renovetur.* Et can. 5. *Si quis postulat suum negotium audiri & ad suam supplicationem Romanum Episcopum judicare visum fuerit.*)

Arg. 13. *Primatum Romani Pontificis confirmant testimonia primorum Romanæ Ecclesiæ Episcoporum.* Bellarminus lib. 2. de R. P. cap. 14.

Resp. Ostendimus superiùs lib. 1. parte 2. cap. 9. Decretales illas Epistolas esse supposititias. Johan. Teutonicus Juris Canonici Glossator in c. Placet caus. 9. q. 3. scribit, *Familiaris est hæc probatio quòd unus Papa inducit alium in testem, idq; ideò, quia de ipsorum testimonio non est dubitandum.* Sed huic præconceptæ opinioni opponimus illud Cypriani Epist. 69. *Dominus ipse dicit, testimonium non esse verum, si quis ipse de se testis existat, eò quòd unusquisque utique sibi faveat.*

c. Placuit caus. 4. q. 3. *Nullus idoneus testis in re sua intelligitur. ib. Etiam civili jure domestici testimonii fides improbatur.*

Conferatur l. Divus Hadrianus 24. de test. mil. l. Nullus ff. de Testibus. De his Pontificũ in propria causa testimoniis dici potest illud, quod olim Thomas Corsellis in Concilio Basileensi dixit, referente Ænea Sylvio lib. 1. de gest. Conc. *Alius clamat, subditorum facta judicari à Papa, Romanum verò Pontificem solius Dei reservari arbitrio, alius dicit, quia primam Sedem nemo judicabit; alius asserit, ejectionem summorum Pontificum sibi Dominum reservâsse; alius asserere non veretur, Romanum Pontificem, quantumvis animas catervatim secum ad inferos trahat, nullius reprehensioni fore subjectum. Nec considerant miseri, quia, quæ prædicant tantoperè verba, aut ipsorum Pontificum sunt, fimbrias suas extendentium, aut illorum, qui eis adulabantur.*

Arg. 14. *Ad potestatem Romani Pontificis omnes Patres confugiebant.*

Resp. 1. Marsilius Patavinus part. 2. cap. 16. *Nemo Episcoporum usque ad tempora Constantini primi in alios jurisdictionem coactivam exercebat. In quibus dubitabant, tam de Scriptura, quàm de ritu Ecclesiæ, non audentes se publicè congregare, consuluerunt Ecclesiam Romanam propter maximum*

ximum forte fidelium numerum Romæ existentem, aut magis peritorum &c. Et sic Aurelienfis Universitas Parisiensem requirebat pro suis regulis, cùm tamen non esset Parisiensi subjecta.

2. Nicolaus Cusanus lib. 2. de Conc. Cath. 17. ex Augustino & aliis contrarium ostendit. *Augustinus Epist. 162. ad Gloriam in causa Cæciliani & Donati ad eos, qui se contra sententiam Miltiadis Papæ opposuerunt, dicentes, malos judices perpessi sumus, respondit. Ecce putemus eos, qui Romæ judicârunt, malos fuisse, restat Concilium, in quo cum ipsis judicibus possit agitari causa.* (Approbavit igitur Augustinus appellationem Donati à Romano Episcopo ad Concilium.)

Ibid. Cusanus aliud adducit exemplum: *Damasus Papa in causa Bonasi Episcopi, quam Synodus susceperat, negat sibi judicandi formam competere.* (Et tamen ista Synodus, quæ causam Bonasi susceperat, erat particularis tantùm in Italia.) Verba Damasi sic habent. (Epist. 79. inter Epistolas Ambrosii) *Cum hujusmodi fuerit Concilii Capuensis judicium, ut finitimi Bonoso atque ejus accusatoribus judices tribuerentur; advertimus, quòd nobis judicandi forma competere non potest.*

3. Glossa in c. Romana de Appellationibus in Sexto *etiam ad parem appellari posse* docet. *Appellari*, inquit, *ad parem potest, si de hoc sit consuetudo.*

4. Appellationes illæ ad Pontificem à multis improbatæ. Antoninus parte 3. Summ. tit. 18. cap. 4. *Appellatur ad eum de toto mundo in testimonium singularis primatus sui, & utinam tam fructuosè, quàm necessariè. Non est autem appellatio subfugium, sed refugium. Sed antidotum versum est in venenum. Qui enim non verè gravatus appellat, ut frequenter accidit, aut gravare intendit, aut tempus redimere: Unde & Bernhardus docet, abjiciendas frivolas & indebitas appellationes.*

Arg. 15. *Episcopus Romanus jam olim confirmavit reliquos Episcopos. Ergo est Oecumenicus.*

Resp. 1. Confirmationem illam alienorum extra fines suæ Diœceseos contra Canonem quartum Synodi Nicenæ Romanus Episcopus sibi arrogavit, & quidem non primis, sed posterioribus seculis.

Krantzius lib. 6. Saxoniæ capite 16. *Necdum Romana Ecclesia tantùm sibi juris in omnes omnium Provinciarum Ecclesias vendicabat, ut nisi Confirmatione Apostolicâ Episcopus non haberetur legitimus. Id enim posteriora tempora adinvenerunt. Nec ibi quievit Ecclesia Romana, donec annatas quoque sibi ex omni Christianismo advocaret.*

Idem lib. 7. Metropolis cap. 45. *Nihil tum opus erat Apostolicâ confirmatione. Satis erat electionem ab Archiepiscopo comprobari. Nunc ad se omnia Ecclesiarum jura traxit Romana Ecclesia.*

lib. 8. cap. ult. *Rediit Ecclesia Mindensis in possessionem libertatis suæ, ut juxta prima tempora vacantibus Ecclesiis providerent per electionem Capitula. Sed eam libertatem coangustârunt Romani Pontifices per multas reservationes, per confirmationes, quas sibi solis attraxerant, cùm antè permitterentur Metropolitanis, cuiq; in sua Provincia.*

2. Con-

2. Confirmatio illa fuit duntaxat assensus, quo electio facta significabatur placere. Sic Leo Epist. 54. scribit, *Anatolium Constantinopolitanum Imperatoris auxilio & sui favoris assensu adeptum esse Episcopatum.* Hunc suum assensum latiùs describit in Epistola 38. ad eundem Anatolium; *ut per totum mundum una nobis sit unius communionis integritas, in qua societatem tuæ dilectionis amplectimur; & gestorum, quæ sumimus, seriem necessariis munitam subscriptionibus approbamus.*

Arg. 16. *Quicunque non consensit olim cum Romano Episcopo, non fuit habitus Catholicus, sed hæreticus. Ergo Romanus Episcopus est Oecumenicus.* Bellarmin. lib. 2. de Pont. cap. 16.

Respond. De antecedente hujus argumenti agetur in artic. 5. de Ecclesia cap. 4. thesi speciali 7. Hoc loco monemus 1. Non esse hoc perpetuum, ut quicunque consentit cum quocunque Episcopo Romano, is sit Catholicus; hæreticus, qui non consentit.

Nam Sergius Patriarcha Constantinopolitanus communicavit, quamdiu vixit, cum Honorio Romano & tamen damnatus est post mortem, tanquam Monotheleta, nec tantùm ipse, sed & cum eo Honorius. Ac quamvis strenuè pugnent Pontificii, *Honorium non fuisse hæreticum, aut etiam damnatum*, tamen fatentur, Sergium & hæreticũ & damnatum fuisse, nec possunt tamen negare, communicâsse cum Honorio. Itaq; saltem tunc temporis, non erat Catholicus, qui communicabat cum Romano.

Liberius post exilium communicavit cum Arianis, communicavit etiam Felix, nec tamen Ariani sunt unquam habiti Catholici. Contrà Cyprianus acriter dissensit à Stephano & tamen, teste Augustino, *unitatem servavit Ecclesiæ.*

Flaviano Antiocheno noluerunt communicare plurimis annis Damasus, Syricius, Anastasius: & tamen fuit Catholicus.

2. Non fuisse hoc solius Romani Episcopi privilegium & ἀξίωμα. Liberius ad Orientales Episcopos scribens apud Socratem lib. 4. cap. 11. *Vestræ*, inquit, *literæ nobis maximam lætitiam attulerunt, id adeò inprimis, quòd vestras sententias & opiniones, tum cum mea, qui infimus omnium sum, tum cum aliorum Episcoporum Italiæ, cæterarumq́ omnium regionum versus Occidentem sententiis consentire, concordareq́ ostenderunt, atque adeò confirmârunt.*

Cælestinus ad Cyrillum præscribit Nestorio, ut intra dies decem non solùm sua damnet, sed & testetur, ταύτην κατέχειν τὴν πίστιν περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, ἣν καὶ ἡ τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἡ τῆς σῆς ἁγιότητος ἐκκλησία, καὶ ἡ καθ' ὅλου θρήσκεια κηρύττει. *se eandem fidem habere de nativitate Christi Dei nostri, quam tum Romana, tum Sanctitatis tuæ Ecclesia, Catholicaq́ religio prædicat.* (Ergo, teste ipsomet Cælestino Episcopo Romano, tum temporis non tantùm Romana Ecclesia, sed etiam Alexandrina erat fidei norma.)

Arg. 17. *Papæ tribuuntur talia nomina, quæ Monarchicum ejus primatum arguunt.* Bellarminus lib. 2. de Rom. Pont. cap. 31. Vocatur enim,

Primò *Papa*. Resp. 1. In Liturgia Chrysostomi, quam nobis solent opponere, oratur pro *Oecumenico Papa*, Nicolao ejus nominis tertio, qui Patriarchatum Constantinopoli gerebat sub Alexio.

2. In

2. In ἐπιγραφῇ. c. Loquitur causa 24. q. 1. *Cæcilius Cyprianus Carthaginensis Episcopus vocatur Papa.* Constat enim, textum illum esse Cypriani Carthaginensis Episcopi. Nullus autem in Catalogo Romanorum Pontificum est Cypriani nomine.

(Pontius in vita Cypriani. *Galerius Maximus dixit ad Cyprianum, Tu es, quem Christiani Papam suum nominant, Sanctus Dei respondet. Ego sum.*

Baronius ann. 263. num. 30. *Proconsul dixit. Isne tu es, qui Christianis hominibus in Papam præbuisti? Cyprianus ego sum.*

lib. 2. Epist. 7. apud Cyprian. Clerus Romanus sic scribit. *Cypriano Papæ Presbyteri & Diaconi Romæ consistentes salutem.*

In fine Epistolæ. *Optamus te, beatissime & gloriosissime Papa semper in Domino benè valere.*)

Pamelius in annot. ad 3. Epist. Cypriani ostendit, *hoc nomen omnibus Episcopis olim commune fuisse.* (Confer Apollinaris Sidonii Epistolas, in quibus nomen Papæ & Pontificis aliis, quàm Rom. Episcopis tribuitur.)

3. Clodovæus, seu ut Beatus Rhenanus mavult, Ludovicus primus Francorum Rex Christianus simplicem Episcopū *Papam* vocabat, ut est apud Gregorium Turonensem lib. 2. Hist. cap. 27. Vide Carolum Molinæum de abusibus Rom. Curiæ.

4. Theodorus Balsamo Patriarcha Antiochenus in Meditat. quæ extat tomo 1. Juris Græco-Rom. lib. 7. resp. 1. p. 449. *Ex nominum diversitate, quòd scilicet Episcopum Romanum appellant Papam, Alexandrinum & Constantinopolitanum & Hierosolymitanum Archiepiscopos; Antiochenum, Patriarcham; nulli fieri injuriam, idq; omninò διὰ τὴν παλαιότητα τῆς τιμῆς.*

5. Onuphrius tract. de interpret. vocum Eccles. obscur. in Papa. *Hanc vocem Papa omnes antiqui Christianorum Episcopi pro Patre seu Majore frequentârunt &c. præsertim magnarum & insignium urbium, ut Romæ, Carthaginis, Antiochiæ, Hierosolymorum & similium.*

Ibid. *Post Gregorii* (Magni) *tempora nomen hoc, Papa, reliquis Episcopis ademtum, soli Pontifici Rom. attributum esse.*

Ibid. *Cornelius Episcopus Roman. & alii multi Cyprianum Carthaginensem Episcopum Papam & Papatem vocârunt.* Inde Autor libri de Ætatib. seculi (ante annos fermè trecentos scripti) inter cætera sic loquitur. *Fateor, me ignorare, quomodo hoc nomen Papæ ita jam restrictum sit, quòd* (ut) *soli Romano Pontifici adscribatur. Olim enim generale nomen erat & pro omnibus Episcopis supponebatur. Unde B. Hieronymus in Epistolis, quas ad Episcopos scripsit, eos Papas nominavit. Exemplum. Domino verè sancto, beatissimo Papæ Augustino. Sic & reliquis scribit, & in diversis Doctorum scriptis idem reperimus.*

6. Pazmannus lib. 3. Hodegi in quarto falsorum dogmatum testimonio fatetur, *Cyprianum Martyrem & Augustinum fuisse appellatos Papas.* (De Cypriano id jam antè ostendimus. Augustinus à Concilio Aphricano & Hieronymo, Papa fuit appellatus.)

7. Canisius in Catech. in princip. subtit. Encomia Patrum. *Nazianzenus Epist. 38. ad Simplicianum Basilium Magnum vocat magnum Pontificem, Dei & hominum Mediatorem, Spiritus sancti domicilium. Hieronymus in Epist. ad Abramacium, Epiphanium*

phanium vocat B. Papam. In Epist. 80. ad Augustinum scribit. Incolumem & mei memorem te Christi Domini clementia tueatur, Domine venerande & Beatissime Papa. Athanasius Pontifex Maximus & ArchiSacerdos appellatur apud Ruffin. lib. 2. Histor. cap. 26. Ischyras ad Athanasium Apol. 2. Beato Papa Athanasio.

8. Lorinus in cap. 1. Act. v. 16. cap. 20. v. 17. memorat, *Gregorium VII. primum fuisse, qui nomen Papa sibi appropriaverit.* (Balsamo Patriarcha Antiochen⁹ in Meditatione seu responso, quod extat tom. 1. Juris Græco-Rom. à Leoncl. editi lib. 7. *Sylvestrũ primò esse à Constantino primum Papam veteris Romæ appellatum,* asserit.)

9. Baronius ad annum 430. §. 26. disputans contra Nicephorum asserentem, *Cyrillo propterea, quòd Cælestinus partes Legati ad Synodum Ephesinam ipsi imposuerit, nomen Papæ attributum fuisse,* inter cætera sic scribit. *Constat, Papæ nomen commune fuisse reliquis Episcopis.*

Idem confirmant alii. Pachymeres in inscriptione paraphraseos in Dionysiũ Athanasium vocat *Papam.*

Savaro in primam Sidonii Epistolam lib. 6. multa collegit exempla, quibus probat, *Papæ nomen veteribus usitatissimum esse pro Episcopo.*

Walafridus Strabo de reb. Ecclesiast. cap. 7. *Papa cujusdam paternitatis nomen est & Clericorum congruit dignitati.*

Wilh. Lindanus lib. 4. Panopl. cap. 80. *Nomẽ Papæ, tametsi hodiè apud Latinos uni Rom. tribuebatur Pontifici, apud priscos tamen Universo Presbyterorum ordini fuisse commune, non leves extant conjecturæ.*

Onuphrius in Additionib. ad Platinã in vita Bonifacii III. *Additum, ut Papæ nomen, quod omnium vocabulorum Episcopalium excellentius esse statutum est, solus Romanus Pontifex, cum ante omnib. commune esset Episcopis, retineret, quo uno & illi tantùm particulari nomine potestatis ejus dignitas & supra cæteras Ecclesias verus prærogativa designatur.* (Ex hoc fundamento responderi potest ad exceptionẽ Bellarmini, quòd Papa per antonomasian appelletur solus Episc. Romanus, id enim posteriorib. demùm seculis fieri cæpit.)

Balbus de Coronat. §. Hæc ideò &c. agnoscit, *eos, qui nunc Papæ appellantur, antiquitùs nec Papas, nec Pontifices, sed tantùm Romanos Episcopos vocatos fuisse.*

Lorinus in Comm. 2. Pet. 1. v. 14. p. 638. *Nomine Papæ certum est appellatos olim alios Episcopos ac inferiores quoq; Clericos.*

Secundò vocatur *Pater patrum.*

Resp. 1. Est hæc circumlocutio nominis Archiepiscopi & Patriarchæ. Quis enim nescit, Episcopos esse Patres? qui igitur his præsunt, sunt *Patres patrum.*

2. In quinta Synodo œcumenica Episcopi Secundæ Syriæ Johannem Constantinopolitanum sic salutant, *Domino nostro per omnia sanctissimo & beatissimo, Patri patrum, Archiepiscopo & Oecumenico Patriarchæ Johanni.* Synodus ipsa in Relatione sic loquitur. *Domino nostro sanctissimo & beatissimo Patri patrũ, Archiepiscopo & Oecumenico Patriarchæ Johanni.*

Sidonius lib. 6. Epist. 1. ad Lupum. *Benedictus Spiritus sanctus & Pater Dei omnipotentis, quòd tu Pater patrum & Episcopus Episcoporũ & alter seculi tui Jacobus, de quadam specula caritatis, nec de inferiore Hierusalem totã Ecclesiã Dei nostri membra superinspicis.*

3. Bellarminus lib. 2. de Rom. Pontif.

cap. 31.

cap 31. pro astruendo hoc titulo affert Concilium Africanum. At aliud Concilium Africanum, cui interfuit Augustinus, appellationem ad Rom. Pontif. prohibet. Hoc cùm Stapletono esset objectum, stomachabundus respondit doctrin. princ. controv. 3. q. 7. *Hujus Concilii decreta pro suo jure temerè sanxiverunt.*

Tertiò *Princeps Sacerdotum.*

Resp. 1. Agnoscit ipse Bellarmin. hoc nomen damnatū fuisse ab Africanis, sic enim habet Canon 26. in Concilio Carthaginensi 3. *Primæ Sedis Episcopus non appelletur Princeps Sacerdotū, aut summus Sacerdos, aut aliquid aliud hujusmodi, sed tantū primæ Sedis Episcopus.* (Excipit quidem, *fuisse duntaxat particulare Concilium, nec potuisse aliarum Provinciarum Episcopos obligare.* Resp. interim fuit Concilium Catholicum, ac si non *vi legis*, tamen *vi rationis* aliarum Provinciarum Episcopos obligare potuit. Interfuit huic Concil. Aurelius Carthaginensis, Augustin. Hipponensis Ecclesiæ Episcopi, quorū sententiæ magnū omninò pōdus obtinēt.)

2. Amphilochius Basilium Cæsar. Episcopum vocat *Principem Sacerdotum.* Nazianzenus in orat. de laudibus Heronis Athanasium vocat ἀρχιερέα τῶν ἱερέων, *i. e. Principem Sacerdotum*; quod Billius reddidit, *antistitem Sacerdotum.* (Nec tamen Basilius, nec Athanasius propterea fuēre Oecumenici.)

3. Hardingus in Confut. f. 204. b. verba Hieronymi, *Ecclesiæ salus in summi Sacerdotis dignitate pēdet*, in genere de quovis Episcopo accipit. *Hanc exortem*, inquit, *& ab omnibus eminentem potestatem in illo loco suæ cujusq́, Diœceseos Episcopis assignat Hieronymus.*

Quartò, *Rector domus Dei*, apud Ambrosium in 3. cap. prioris ad Timoth.

Resp. 1. Sensus est, quòd Damasus sit unus è Rectorib. domus Dei. Baronius anno 301. *Dicebatur ille etiam Dux exercitus, qui vel uni tantùm ab Imperatore legioni præfectus erat.* (Non verò vult unū & solum esse Rectorem totius & universæ domus, quid enim fiet reliquis Episcopis, qui itidem sunt in hac domo *Oeconomi* ac Rectores? 1. Cor. 4. v. 1.)

2. In Breviario Romano Andreas Apostolus eodem nomine censetur. *Majestatē tuam, Domine, suppliciter exoramus, ut sicut Ecclesiæ tuæ B. Andreas Apostolus extitit prædicator & Rector, ita apud te sit pro nobis perpetuus intercessor.* (Apud Athanasium Apol. 2. legitur Epistola Arsenii Hypselitani ad Athanas. *Etiam nos diligimus pacem & unionem cum Catholica Ecclesia, cui tu nunc præes per Dei gratiam.*)

Quintò, *Pater sanctus: quā appellatione nō vulgus tantùm, sed omnes Principes Christiani etiam Summi utuntur, cùm ad Pontif. Romanum scribunt, atq́, ad eum loquuntur.* Bellarminus lib. de offic. Princ. Christ.

Resp. 1. Azorius Inst. Mor. part. 2. c. 4. *Hæc nomina sanctißimus & beatissimus Leoni I.* (videl. circa annum Domini 440.) *cœperunt tribui*, (& quidem non ob muneris, sed morum sanctitatem, non ut Pontifici, sed ut homini morum sanctitate peculiari prædito. Inde Azorius d. l. sic scribit.) *Licèt hæc nomina, sanctißimus & beatissimus Leoni I. cœperint tribui, tanquam Præsidi cuidam vitæ & morum dignitate sanctissimo, postea verò sunt ea nomina retenta ratione muneris & officii, quod Pontifex gerit: ut Christianissimi nomen uni Francorum Regi dari cœpit, Christi fidem &*

religionem egregiè tuenti, quod postea aliis mansit hereditarium, & Catholici nomen Regibus Hispaniæ ob fidei Catholicæ patrocinium. (Ergo hic titulus non est Apostolorum temporibus coævus, nec probat Pontificis primatum.)

2. Bonifacius hac inscriptione Epistolam suam Augustino nuncupavit. *Domino beatissimo & venerabili, Sancto Patri Augustino Episcopo.* In operibus Augustini Epist. 190. 191.

Ad eundem modum Hieronymus. *Domino verè sancto & beatissimo Papæ Augustino.* ibid. Epist. 11. (At hinc evincere nolint, Augustinum obtinuisse primatum super universos Christianos.)

3. Possevinus in Apparatu tit. Severus Sulpitius. sic scribit. *Gregorii Turonensis Archiepiscopi mos erat, ut omnes viros pietate insignes, nominaret sanctos.*

Sextò, *Universalis Sic appellatur à Sixto Pontifice & Martyre in inscriptione cujusdam Epistolæ circa annum 142.*

Resp. 1. Baronius in anno Christi 142. agnoscit, *Epistolam illam esse fidei haudquaquam indubitatæ. Porrò,* inquit, *titulus, ut Pontifex Universalis Ecclesiæ Episcopus dicatur &c. non recens est in Ecclesiam introductus, sed antiquitùs usurpatus, quod parum est, ut ex Sixti Epistola, quæ ab eis ducitur in controversiam, demonstremus &c.*

2. Gregorius lib. 4. Epist. 32. *Pro B. Petri Apostolorum Principis honore per venerandam Chalcedonensem Synodum Romano Pontifici nomen Universalis Episcopi oblatum est, sed nullus eorum unquam hoc singularitatis nomen assumsit, nec uti consensit,* citatur hoc dictū Gregor. c. Ecce dist. 99.

3. Bellarminus lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 31. §. Primò, quia. *Prædecessores Gregorii nunquam se vocârunt Episcopos Universales.* (Subjungit quidem Bellarminus, *quòd sæpè se vocârint Episcopos Universalis Ecclesiæ, quòd sit idem quoad sensum cum Episcopo Universali.* Sed Lindanus lib. 4. Panopl. c. 93. & Costerus in Enchir. in cap. de summo Pontifice object. 7. contrarium statuunt, videl. *differre nomen Universalis Episcopi à nomine Universalis Ecclesiæ Episcopi, illo enim œcumenicum totius Ecclesiæ regimen sibi aliquis arrogat, hoc verò solicitudinem pro totius Ecclesiæ salute testatur.*)

4. In Concilio Africano expressè prohibitum, *ne Episcopus Romanus Universalis appelletur.* Bellarminus quidem d. l. scribit. *Hæc verba, quia Gratiani sunt, non habent autoritatem.* Sed alii ex Pontificiis agnoscunt, esse ipsius Concilii verba.

Roffensis in Confut. assert. Lutheri verit. 8. *Non placuit Concilio Africano, ut Romanus Pontifex appelletur Universalis Episcopus, quippe studuit illa ætas, quæ vicina erat Apostolorum temporibus modestiæ simul & humilitati, non placuit Concilio titulus gloriosus.*

Lindanus lib. 4. Panopl. c. 93. *Canon 26. Concilii Africani. Primæ Sedis, Episcopus,* inquit, *non appelletur Princeps Sacerdotum, aut summus Sacerdos, aut aliquid hujusmodi.*

5. l. Cognoscere 7. C. de summ. Trinit. Epiphanius salutatur *sanctissimus & beatissimus Archiepiscopus regiæ urbis & Oecumenicus Patriarcha.* N. 16. *Anthemius sanctissimus & beatissimus Archiepiscopus Constantinopolitanus & Oecumenicus Patriarcha.* Ergo Oecumenici nomen primum fuit commune omnibus Patriarchis, quod

quod posteà Romanus per ambitionem sibi soli vendicavit.

Theodorus Balsamo Patriarcha Antiochenus apud Leoncl. tom. I. Juris Græco-Romani lib. 7. resp. r. p. 451. *Quando malus ille ambitionis genius Papam Romanum à reliquorum Patriarcharum cœtu avulsit, simul & illicò illa Universalis Papæ nominatio intra Occidentem coarctata est.*

6. Baronius ann. 595. n. 52. initium hujus nominis (*Universalis & Oecumenici Episcopi*) quærit in Hormisda, qui circa annum 514 præfuit. Contradixerunt autem illi sancti Patres c. Nullus dist. 99. c. Multi Sacerdotes dist. 40. &c.

7. Eleutherius Papa ad Episcopos Galliæ sic scribit. *Universalis vobis à Christo Ecclesia est commissa.*

Septimò, *Pontifex & Doctor omnium Christianorum.*

Gregorius Indict. II. Epist. lib. 2. cap. 52. Fundensis Ecclesiæ Episcopum *Pontificem* vocat: ibidem etiam Terracinensis gentis Episcopum Petrum vocat *Pontificem.*

2. Bernhardus Epist. 24. ad Archiepiscopū Senonensem scribens: *Nihil suum*, inquit, *Episcopus quærat, sed tantùm Dei gloriam, ac salutem proximorum, hoc enim faciens implet non solùm Pontificis officium, sed & Etymologiam nominis, pontem utique seipsum faciens inter Deum & proximum. Pertingit pons iste ad Deum eâ fiduciâ, quâ non suam, sed illius gloriam quærit; pertingit usque ad proximum illâ pietate, quâ & ipsi non sibi prodesse desiderat.*

3. Nec est, quòd urgeant [illegible] Maximi. Sic enim Baronius tom. 2. ann. 216. num. II. *Pontifex maximus apud Gentiles quinto in loco* (ergo non erat summæ potestatis vel dignitatis nomen) *positus est &c. Idcircò ne, cùm alii maximi dicerentur, iste Pontifex maximus alios supra se, vel sibi æquales videretur habere Pontifices, Pontificis Maximi nominis amplitudini jure junctus est titulus, Episcopus Episcoporum.*

4. Idem Baronius ann. eod. num. 10. titulum Pontificis Maximi ex Ethnicorum ritu arcessit. *Sicut*, inquit, *pariter apud gentiles Romanæ superstitionis cùm essent plures Pontifices, iidemq; sui cujusq; ordinis summi & autoritate maximi, qui tamen judiciariâ potestate cæteris emineret, solus Pontifex maximus dicebatur. Hinc apud Festum: Maximus quisq; : Maximus videtur Rex, nempe Sacrificus: deinde Dialis: post hunc Martialis: quarto loco Quirinalis: quinto Pontifex maximus. Et paulò pòst. Rex, quia potentissimus; Dialis, quia universi mundi Sacerdos; Pontifex Maximus, quòd judex habetur rerum divinarum, humanarumq;. Hæc Festus.* Ex eodem fonte Polydorus Virgilius lib. 4 de rer. inventoribus cap. 6. p. 326. hunc titulum deducit.

5. Idem Baronius d. l. hunc titulum etiam ex Judaismo arcessit. *Sic quoque*, inquit, *discriminatur ab aliis Pontificibus summus Sacerdos apud Leviticum, cùm dicitur, Pontifex, i. e. Sacerdos Maximus: nimirùm quòd æquè essent apud Judæos alii quoque Pontifices ac summi Sacerdotes.*

6. Idem Baronius ann. 142. n. 4. indicium hujus nominis (Pontifex summus) *ante Tertullianum* invenire non potuit.

7. Commune fuisse hoc nomen aliis Ecclesiæ Doctoribus, agnoscit Lorinus in Comment. 1. Petr. 5. v. 1. *Lego quoque*, inquit, *ab Irenæo vocatum Presbyterum summum Pontificem.*

8. Doctores omnium Christianorum etiam alii Episcopi fuere appellati. Salmeron in 1. Petr. 5. Disp. 8. *Gregorius Nazianzenus laudat Athanasium. Creditur illi, inquit, populi Alexandrini præsidentia, quod proinde est, ac si dicam, totius orbis præfectura, i. e. sic præfuit, ut universis præesset, quia illa Sedes, quam ille sartam tectam defendit, ad omnes spectat. Simile quid Gregorius tradit in orat. de Cypriano. Non enim soli Carthaginensi Ecclesiæ præfuit, inquit, sed universo Occidenti, imò Orienti & Meridiei ac Septentrioni, quócunque ille admiratione sui pervenit. Hæc ille Sanctus. Hoc est dictum propter fidem communem, in quo cum Carthaginensibus universæ Ecclesiæ consentiebant.*

9. Canisius in Catech. cap. Encomia Patrum. *De Hilario Augustinus lib. 1 contra Julianum. Insignis, inquit, Ecclesiæ Doctor Hilarius loquitur. De Chrysostomo Pontifex Innocentius I. in Epist. ad Arcadium Imperatorem. Ejecisti ex throno suo, inquit, re non judicatâ magnum orbis Doctorem. De Basilio Nazianzenus Epist. 10. ad Basilium. Tu lumen orbis, Sol inter sidera, doctrinæ palatium. Damascenus lib. 4. orth. fid. cap. 17. eum orbis universi lumen vocat.*

Octavò. *Christi Vicarius.*

Resp. 1. Thomas Aquin. contra gentes opusc. 20. *Apostoli omnes & discipuli erant Christi Vicarii.*

2. Patres Conc. Basil. *Potius Vicarius Ecclesiæ, quàm Vicarius Christi dici debet.* (Vicarius enim propriè est absentis, sed Christus Ecclesiæ suæ semper præsens.)

Nonò. *Ecclesiæ Sponsus.*

Resp. 1. Thomas de Corsellis in Concil. Bas. *Diximus, Ecclesiã Jesu Christi Sponsam fore, Papam verò Vicarium esse, scimus. At nemo sic Vicarium suum instituit, ut ejus Sponsam illi subjiciat. Quinimò plus arbitrii in rebus arduis creditur habere Sponsa, quàm Vicarius, cùm illa unum corpus cum Sponso existat, Vicarius non idem cum Domino.*

2. Bonifacius P. R. Epist. 1. quæ est ad Honorium. *Christus Dominus noster vestri fidus Rector & gubernator imperii Ecclesiam uni* (nota uni) *desponsatam sibi & intactam virginem servat &c.*

3. Thomas Aquinas contra impugn. relig. cap. 4. *Sponsus Ecclesiæ propriè loquendo Christus est, de quo dicitur Johan. 3. Qui habet Sponsam, Sponsus est. Ipse enim de Ecclesia suo nomine filios generat. Alii autem, qui Sponsi dicuntur, sunt ministri Sponsi, extrinsecùs cooperantes ad generationem spiritualium filiorum, quos tamen non sibi, sed Christo generant: qui quidem ministri in tantum Sponsi dicuntur, in quantum vicem veri Sponsi obtinent.*

4. Pererius Disput. ult. in cap. 29. Genes. *Sponsus non est nisi unicus. Qui enim habet Sponsam, Sponsus est.*

5. Johannes Ferus in cap. 3. Johan. p. 83. *Discant ex Johanne Prædicatores, ut soli Christo Sponsam adducant, non sibi &c.*

6. Thomas Hardingus in Confutat. Apolog. Anglic. part. 2. cap. 2. *Affirmamus & credimus, si propriè quis loqui velit, Christum Sponsæ suæ Ecclesiæ Sponsum esse solum, sibi enim ipse ex Ecclesia liberos tollit. Alii verò Sponsi dicuntur, qui ad spirituales liberos procreandos extrinsecùs in laboris societatem cum Christo veniunt, quos tamen non sibi, sed Christo gignunt. Tales autem etiam ministri vocantur Sponsi, quia illius munere funguntur.* (At hæc Sponsi acceptio est penitùs catachrestica & Scripturis ignota.)

Decimò. *Munus Romani Episcopi vocatur Apostolatus.*

Resp. 1. Claudius Espensæus in 1. Timoth. 1. *Apostolatus ab Episcopatu differt, quia Apostolus immediatè à Christo vocatur & certò habet Spiritum sanctum & omnium Ecclesiarum curam sustinet, Episcopus mediatè vocatus uni certæ Sedi præest.* (Propriè ergo & accuratè loquendo Episcopus non est Apostolus.)

2. Canisius d. l. *Basilius Epist. 55. de Ambrosio dicit, quandoquidem te Dominus è medio judicum terræ ad præsidentiam Apostolicam transtulit.* (Ergo nomen Apostoli generaliter acceptum omnibus Episcopis commune est.)

Undecimò. *Sanctissimi Romani Archiepiscopi & Patriarchæ caput omnium sanctarum Ecclesiarum dicitur. Lud. Reddentes pr. C. de summ. Trinit.*

Resp. *Caput esse omnium aliarum Ecclesiarum* non est proprium soli Papæ Ecclesiæ Romanæ, verùm etiam aliis attribuitur, imò pro indiviso commune est omnibus thronis Archiepiscopalibus & Patriarchicis. Sic enim etiam Ecclesia Constantinopolitana *omnium aliarum* dicitur *esse caput*, l. Constantinopolitana 24. pr. C. de sacros. Eccles. Et propterea Episcopus, qui est ejus Ecclesiæ caput, propter eam aliarum quoque Ecclesiarum caput dicitur. Sic in l. Decernimus 16. C. eod. Impp. Leo & Anthemius hoc modo loquuntur. *Sacrosanctam quoq; hujus* (Constantinopoleos) *religiosissimæ Civitatis Ecclesiam & matrem nostræ pietatis* (paulò antè appellaverant Acacium Episcopum *suæ pietatis patrem*) *& Christianorum orthodoxæ religionis omnium & ejusdem Regiæ urbis sanctissimam Sedem, privilegia & honores omnes super Episcoporum creationibus & jure ante alios residendi & cætera omnia, quæ ante nostrum imperium & nobis imperantibus habuisse dignoscitur, habere in perpetuum firmiter, regiæ urbis intuitu judicamus & sancimus.* (Si Constantinopolitana Ecclesia est mater omnium Christianorum orthodoxæ religionis, cur ejus Episcopus eorundem non dicatur Pater & caput? unde Can. 28. Synodi IV. qui est apud Leoncl. tom. 1. Juris Græco-Rom. lib. 1. sect. 1. tit. 2. p. 5. §. ultimo, de Constantinopolitano Episcopo disertè dicitur. τῶν ἴσων πρεσβείων τῆς Ῥώμης ἀξιωθεὶς, *quòd pares cum Romana consecutus sit honores propter Imperii translationem.*)

CAPUT VI.

DE ANTICHRISTO.

THESIS. Pontifex Romanus post factam apostasian est Antichristus ille magnus, de quo Daniel, Paulus & Johannes fuêre vaticinati.

Exthes. 1. Quando in nostris Ecclesiis docemus, *Papam Romanum esse Antichristum*, nequaquam id volumus, quòd sub Papatu nulla ampliùs superstes manserit, vel adhuc supersit Ecclesia, quia teste B. Luthero tomo 4. Jenensi German: fol. 409. in libr. contra Anabaptist. fatemur, *sub Papatu esse multum Christiani boni, imò omne Christianum bonum, atque inde ad nos pervenisse.* Nimirùm fatemur, *sub Papatu esse veram Scripturam sacram, verum Baptismum, verum Sacramentum altaris, veras claves ad remissionem peccatorum, verum*

Ministerium, verum Catechismum, utpote Decalogum, Symbolum Apostolicum, Orationem Dominicam &c. adeoq; verum Christianismum, quia Antichristum non extra Ecclesiam, sed in templo Dei, id est, in Ecclesia sessurum ac dominaturum esse, prædictum fuit, 2. Thess. 2. v. 4.

2. Multò minùs hac assertione, quòd Papa Romanus sit Antichristus, Dynastarum Ecclesiæ Romanæ addictorum potestati & autoritati quidquam detrahimus, vel detractum cupimus, *dominationes spernentes ac majestates blasphemantes*, Jud. v. 8. quasi Magistratibus Sedi Romanæ addictis debitus honor ac obœdientia sit deneganda. Sed hoc duntaxat docemus, quòd Papa Romanus propter varios errores Antichristianos in Ecclesiam introductos, quos igne & ferro in hodiernum usque diem pertinaciter tuetur, meritò habeatur pro Antichristo illo magno, de quo Daniel Propheta, Paulus Apostolus & Johannes Theologus fuêre vaticinati, cùm omnia, quæ sancti illi Dei homines Antichristo tribuunt, Papæ Romano competant, proinde etiam quosvis superioris, mediæ, infimæ sortis homines seriò hortamur, ut ab Antichristianis illis errorib. & corruptelis sibi caveant.

3. Nec hoc volumus, quòd Episcopi Romani Apostolorũ temporibus proximi pro Antichristo sint habendi, illi enim verbum Dei purè prædicârunt, Sacramenta juxta Christi institutionem administrârunt, sanctam vitam egerunt ac sanguinis sui profusione veritatem Evangelii confirmârunt, sed hoc dicimus ac docemus, quòd Antichristianorum errorum cataclysmus ac Antichristianus Monarchicæ potestatis primatus pedetentim in Ecclesiam introductus sit, donec tandem Antichristi regnum ad summũ pervenerit fastigium.

4. Neque hanc assertionem nostram, quòd Papa Romanus sit Antichristus, venditamus pro ejusmodi fundamentali articulo fidei, cujus notitia ac confessio omnibus omnium temporum & locorum Christianis ad salutem sit ea ratione necessaria, ut defectus illius notitiæ ac confessionis in se ac per se sit simpliciter damnabilis. Antequã enim revelaretur Antichristus, multi Ecclesiæ Doctores citra salutis dispendium aliter de Antichristo senserunt, docuerunt ac scripserunt, quàm quòd Romæ sit quærendus. Sed & post Antichristi revelationem multi inveniuntur Christiani, qui de Papa Romano nihil quicquam noverunt, nihilominus tamen errores Papales tanquam Antichristianos repudiant ac damnant. Sed pertinet hæc quæstio, an Papa Romanus sit Antichristus, ad veram & solidam explicationem vaticiniorum, quæ in Scriptura sacra, præsertim in Prophetia Danielis, Epistolis Pauli & Apocalypsi Johannis ad Ecclesiæ consolationem Spiritus sanctus annotari voluit.

5. Proinde etiam simplicis cujusque Christiani saluti hoc fraudi esse nequit, si vel maximè fundamentalem omnium illorum vaticiniorum explicationem non proferre & à strophis & corruptelis Adversariorum vindicare suopte studio nequeat, modò in reliquis cum Romana Ecclesia hodierna controversis articulis ab Antichristianis erroribus Papalibus sibi caveat, eosq; detestetur.

6. Nomen

6. Nomen Antichristi in Scripturis sumitur vel κοινῶς vel ἰδίως. *Generaliter* hoc nomen tribuitur cuilibet Christum oppugnanti. 1. Joh. 2. v. 18. 2. Joh. v. 7. *Specialiter & magis propriè* usurpatur pro insigni quodam & inter omnes Antichristos insigniter notabili Antichristo, qui determinatè vocatur ὁ Ἀντίχριστος. 1. Joh. 2. v. 18. *Audistis, quòd ille Antichristus veniet.*

Antithesis. Bellarminus librum tertium de Pontifice Romano totum consumit in amolienda à Romano Pontifice Antichristianismi accusatione, ac inter cætera cap. 1. scribit. *Magnâ impudentiâ hæretici Pontificem Romanum faciunt Antichristum.*

Idem saxum volverunt Petrus Thyræus, Caspar Schioppius & alii complures.

Laurentius Fornerus *crimen læsæ majestatis* illis tribuit, qui Romanum Pontificem Antichristum vocant.

Idem statuit Lamparterus Jesuita Monacensis in Statera fidei part. 2. pag. 826. sic scribens. *Lutherani, qui naris sunt emunctioris, ipsimet non credunt, Papam Antichristum esse.*

Item. *Magnâ profectò injuriâ per commentum istud afficiunt Prædicantes Lutherani non tantum Catholicos Cæsares, Reges & Principes, quasi honorarent Antichristum, sed & suæ fidei addictos Electores & Principes in Catholicorum Ordinum devotione, amicitiâ & obsequio perseverantes.*

Tannerus tom. 3. Theol. Schol. Disp. 1. q. 4. dub. 5. n. 18. audacter asserit, *Papam nunquam dictum habitumve esse Antichristum.* (Cujus pronunciati falsitatem ex ipsis Pontificiis Scriptoribus demonstrare possumus.)

Nostram sententiam confirmamus hoc argumento.

Cui omnes ac singulæ notæ conveniunt à Daniele, Paulo & Johanne, Antichristo illi magno, qui venturus ab ipsis prædictus fuit, attributæ, ille est Antichristus, de quo quæritur.

Pontifici Romano post factam apostasiam omnes ac singulæ notæ conveniunt à Daniele, Paulo & Johanne, Antichristo illo magno, qui venturus ab ipsis prædictus fuit, attributæ. Ergo.

Majorem concedit Mich. Christoph. Pontificius de Antichr. part. 2. pag. 11. *Convenit*, inquit, *inter nos, eum esse magnum illum Antichristum, cui Prophetiæ sacræ Scripturæ de Antichristo propriè conveniunt.* Circa eam verò notandum, quòd emphaticè dicatur, eum pro Antichristo habendum esse, cui *omnes & singulæ notæ* à sanctis illis Dei hominibus annotatæ conveniunt. Proinde nondum posset Papa Romanus pro Antichristo haberi, si aliquas duntaxat notas illi convenire demonstraretur, sed necessariò demonstrandum, omnes & singulas notas illi convenire, quinimò si vel unica dari posset nota, quæ Romano Pontifici non conveniret, jure ac meritò pro Antichristo haberi nondum posset, nec deberet, quemadmodum omnia & singula, quæ in Veteri Testamento de Messia prædicta, Jesu Nazareno convenire & accommodari debent, ut pro vero Messia agnoscatur, ac si vel unicum quid de Messia prædictum esset, quòd Jesu Nazareno accommodari non potuisset, Judæi accusati forent, quòd Jesum pro Messia non recepissent.

Circa Minorem notandum, quòd

notæ Antichristi in Scriptura sacræ annotatæ sint duplicis generis. Quædam sunt Antichristi *notæ interiores*, &c. ut sic loquar, *essentiales*, per quas factus est Antichristus; quædam verò sunt *notæ duntaxat externæ & accidentales*, per quas agnoscitur Antichristus, quando scil. simul sumuntur & cum notis prioris generis conjunguntur, quemadmodum de Messia in V. Testam. prædictum erat, quòd Bethlehemi nasciturus, & asino vectus Hierosolymam ingressurus sit, quæ erant duntaxat externa quædam accidentia, ex quibus solis Dominus Jesus non potuisset pro Messia agnosci, cùm multi infantes Bethlehemi fuerint nati & multi homines asinis vecti Hierosolymam fuerint ingressi, nisi hæ notæ simul fuissent sumtæ & cum reliquis propriis & essentialibus Messiæ notis conjunctæ, utpotè quòd ex virgine sine virili semine nasciturus sit, quòd verus Deus & verus homo in personæ unitate futurus sit &c.

Ad priorem notarum classem pertinet. 1. *Genus doctrinæ*, quòd doctrina Antichristi in multis omninò partibus doctrinæ Christi futura sit contraria. Inde enim, atque ideò vocatur Antichristus, hoc est, Christo & ipsius doctrinæ contrarius.

Hanc notam tradit Daniel cap. 11. v. 36. *Adversus Deum Deorum loquetur mirabilia*, ac Paulus, quando 2 Thessal. 2. v. 4. Antichristum vocat τὸ ἀντικείμενον, ac v. 3. dicit, *diem Domini non venturum, nisi prius veniat ἀποστασία, ac reveletur ille Adversarius.* Ubi per ἀποστασίαν intelligit peculiarem aliquam, insignem & magnam à fide apostasian, quam explicationē tradit 1. Timoth. 4. v. 1. *Spiritus manifestè dicit, quod in novissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes Spiritibus erroris & doctrinis Demoniorum.* Eandem etiam notam tradit Apostolus 2. Thess. 2. v. 10. sic scribens. *Propterea quòd caritatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent.* v. 11. *Mittet illis Deus efficaciam erroris, ut credant mendacio.* v. 12. *ut judicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.* Ubi invicem opponuntur veritas doctrinæ Christi, & mendax, sive falsa doctrina Antichristi. Quòd autem *doctrina Papæ Romani* sit contraria *doctrinæ Christi*, ex mutua collatione suo loco prolixè demonstratum fuit.

2. *Introductio novi cultus*, quòd Antichristus novum aliquem cultum divinum in Ecclesiam sit introducturus.

Hanc notam ponit Daniel cap. 11. v. 37. *Deum Patrum suorum non reputabit.* (Ubi per *Patres* intelliguntur Prophetæ & Apostoli, qui sunt veri & aviti Ecclesiæ patres. 1. Cor. 4. v. 15. in quorum scriptis vera divini cultus forma ac norma est annotata, quam explicationem tradit Angelus Luc. 1. v. 17. *Johan. Baptista convertet corda patrum ad filios*, i. e. doctrinam Prophetarum antiquorum illorum Patrum, repurgabit à corruptelis Pharisaicis, & ad veros atque avitos illos Patres corda Israëlitarum convertet.) v. 38. *Deum autem Maozim ipsius loco venerabitur, & Deum, quem ignoraverunt patres ejus, colet auro & argento & lapide pretioso, rebusq; pretiosis*, v. 39. *alienum Deum agnoscet.* Dicuntur autem in Scripturis *Deos alienos colere*, qui novos introducunt cultus, à vero Deo in ipsius verbo nec præscriptos, nec mandatos. Quòd autē

Papa

Papa Romanus introduxerit novos cultus, patet, tum ex sacrificio Missatico, quod maximam divini cultus partem in Papatu constituit, de quo in Eucharistiæ institutione nihil quicquam habetur; tum ex variis cultibus electitiis in Papatu usitatis, videl. peregrinationibus, vigiliis & hujus generis aliis cultibus per humanas traditiones in Ecclesiam introductis. Quò etiam pertinet, quòd in Papatu docetur, ἐθελοθρησκείας à Deo nec mandatas, nec præscriptas, Deo placere.

3. *Primatus affectatio*, quòd Antichristus supremam ac Monarchicam potestatem in Ecclesia sibi arrogaturus sit, ac ejusmodi dominium sibi vendicaturus, quo pro lubitu & arbitrio quicquid velit, in Ecclesia statuere possit. Dan. 11. v. 36. *Et faciet Rex juxta voluntatem suam.* Illud Paulus sic declarat 2. Thess. 2. v. 4. *sedet in templo Dei tanquam Deus, & ostentat se pro Deo*, ubi per sessionem in templo Dei indicatur dominium in Ecclesia, quod Antichristus sibi arrogaturus sit, ita namq; exponitur Apoc. 18. v. 7. Babylonica meretrix *dicit in corde suo, Sedeo Regina*, quò etiam pertinet locus Apoc. 17. v. 1. *Ostendã tibi judicium meretricis magnæ, quæ sedet super aquas multas, quæ sunt populi, & gentes, & linguæ.* v. 15. Dicitur ergo Antichristus *sessurus in templo Dei*, i.e. dominaturus in Ecclesia, ac *seipsum pro Deo ostentaturus*, quia talem potestatẽ sibi arrogabit, quæ soli Deo cõpetit, videl. supremam ac Monarchicam potestatẽ super universam Ecclesiam, potestatẽ ferendi leges, quibus Christianorum conscientiæ per totã Ecclesiam obligentur. Quòd autẽ Papa supremã & Monarchicam potestatem super universam Ecclesiam sibi vendicet, est in propatulo, unde etiam ipsimet Pontificii Scriptores dominium Papę verbo *sedendi* describere solent, ac *Sedis Romanæ* appellatio est apud ipsos usitatissima. Quinimò Pontifex in c. Si Papa dist. 40. disertis verbis scribit, *se à nemine judicari velle, etiamsi innumerabiles animas catervatim secum in gehennam ducat*, in c. Satis dist. 96. gloriatur, quòd *à Constantino Magno Deus sit vocatus*; arrogat sibi hanc prærogativam, quòd *sit supra Concilia, supra omnes Patres*, quòd sit *infallibilis &c.* Nec injuriã quis dixerit, etiam hoc ad Antichristi notas pertinere, quòd Papa se solum & unicum homuncionem Ecclesiam vocari permittit, ut sic impleatur illud Apostolicum vaticinium 2. Thess. 2. v. 4 *Sedebit* εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, quod Augustin. lib. 18. de Civ. Dei cap. 2. sic exponit, *Sedebit in templum DEI*, quasi ipse sit templum ipsum, ipse Ecclesia solus.

4. *Supra Monarchas exaltatio*, quòd se supra omnes Monarchas politicos, Imperatores, Reges, Principes ac Dynastas sit exaltaturus, divinas ordinationes immutaturus, mandata & cultus à se institutos divinis mãdatis prælaturus &c. Dan. 11. v. 36. *Elevabitur & magnificabitur adversus omnem Deum.* v. 37. *nec quenquam Deorum curabit, quia adversum universa consurget.* 2. Thessal. 2. v. 4. ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον Θεὸν ἢ σέβασμα. Id verò Papam Romanum facere, est in Solis mensa positum. Arrogat sibi potestatem Imperatores, Reges & Principes, qui in Scripturis dicuntur *Dii*, Psalm. 82. v. 2. & 7. Johan. 10. v. 34. pro arbitrio è solio deturbandi, quod etiam sæpiùs ab ipso

factitatum; *potestatem suam Imperiali potestate tantò majorem* dicit, *quantò major est Solis splendor Lunæ obscuro lumine, & quantò major est dignitas auri, quàm plumbi.* Mandata sua divinis præfert mandatis, quia quamvis Christus Eucharistiæ Sacramentum sub utraque specie instituerit, *hoc tamen non obstante* communionem sub una specie præcepit; Laicis interdicit lectione Scripturæ, cujus contrarium Deus in verbo præscripsit; lupanaria permittit, cùm tamen Deus in lege sua impudicitiæ & libidinibus totis viribus obviam ire præceperit.

5. *Prohibitio matrimonii*, quòd matrimonii prohibitionem & ciborũ discrimen introducturus sit. Dan.11.v.37. *Non curabit amabilitatẽ fœminarum.* Illud Paulus sic declarat 1. Tim.4.v.1. *In novissimis temporibus quidam attendent Spiritibus erroris & doctrinis Dæmoniorũ.* v.2. *in hypocrisi loquentium mendacium & cauteriatã habentium conscientiam.* v.3. *prohibentium nubere* (ac pręcipientiũ) *abstinere à cibis, quos Deus creavit ad accipiendũ cum gratiarum actione*, ubi Apostolus utitur voce κωλυόντων, quæ non significat nudam doctrinã, sed prohibitionẽ per κώλυσιν. Quòd autem Papa Romanus Clericis suis matrimonio interdixerit ac legibus de discrimine ciborum conscientias illaqueaverit, negari nullâ veritatis specie potest.

6. *Crudelis persecutio*, quòd Antichristus falsam suam doctrinã & novos cultus vi externâ & crudeli sanguinis profusione sit propagaturus. Apoc. 17. v. 6. *Vidi mulierem ebriam de sanguine Sanctorũ & de sanguine Martyrũ Jesu.* Quòd autem Papa Rom. regnum suum vi externâ & sanguinis alieni profusione propaget, manifestum est. Docet, *hæreticos igni & gladio extirpandos esse*, hæreticos autẽ vocat omnes illos, *qui vel in minimâ parte ab ipsius doctrina dissentiũt.* Testantur Historiæ, multa Christianorũ millia tum per Inquisitionem ac rogos, tum per bella Pontificis flabello excitata esse è medio sublata, propterea quòd Papæ & ipsius doctrinæ contradixerint.

7. *Asseclarum suorum ad honores evectio*, quòd eos, qui falsam ipsius doctrinam amplexuri & regnum ejus propagaturi sunt, divitiis & honoribus cumulaturus sit. Dan.11.v.39. *Et faciet, ut ii, qui confirmabunt Maozim*, alienum nimirùm Deum, quem ille agnoscit, *dignitatib. augeantur, & super multa dominos constituet eos & terram illis pro mercede distribuet.* Quia igitur ex una parte adversantib. sibi vi externâ resistet, ex altera parte honorũ, divitiarum ac dignitatum promissione & oblatione ad amplexandum suam doctrinã & propagandum regnũ suum homines alliciet, inde doctrina & regnum ejus longè lateq; propagatum iri prędicitur. Dan.11.v.36. *Et dirigetur, donec compleatur iracundia.* Paulus 2. Thes. 2. v. 11. Antichristi doctrinam vocat *efficaciam erroris*, & 1. Tim. 4. v. 1. dicit, *in novissimis temporibus discedent quidam* (non pauci, sed multi) *à fide.* Apocal. 17. v. 2. *Cum meretrice magnâ sedente super aquas multas fornicati sunt Reges terræ & inebriati sunt, qui inhabitant terram vino prostitutionis ejus* (Ubi intelligitur fornicatio spiritualis, quæ est idololatria & falsa doctrina.) Quòd autem Papa Rom. asseclas suos ad honores & dignitates evehat, ac divitiis illos cumulet, in omnium oculos incurrit. Cardinales majorẽ *Regibus*, Episcopi & quidam

dam Abbates majorem *Principibus* dignitatem obtinent. Doctrinā & regnum Papæ longè latèque propagatum esse, ipsumq; diuturno tempore in omni rerum abundantia & prosperitate vixisse, nemo inficias ire potest, quinimò Bellarminus lib. 4. de Ecclesf. cap. 18. *felicitatem temporalem pro vera veræ Ecclesiæ nota* venditare non erubescit, nimirùm quia Romana Ecclesia eam diu satis propitiam ac faventem est experta.

8. *Miracula mendacia*, quòd doctrinam & regnum suum per falsa & ementita miracula sit confirmaturus ac propagaturus. 2. Thess. 2. v. 9. *Adventus Antichristi erit secundùm operationem Satanæ in omni virtute & signis & prodigiis mendacibus*. Apoc. 13. v. 13. *Et bestia facit signa magna, ut etiam ignē faciat de cœlo descendere in terram in conspectum hominum*. v. 14. *& seducit habitantes in terra propter signa, quæ data sunt illi facere*. Quòd autē Papa per miracula doctrinā suā confirmare conetur, de eo ipsius asseclæ ipsimet gloriantur, quæ cùm falsam doctrinam confirment, meritò pro mendacibus prodigiis habentur, ut suo loco pleniùs demonstratur.

9. *Vita impietas*, quòd Antichristus impiam vitam sit ducturus, sicque non solùm in doctrina, sed etiā in vita Christo sese contrarium exhibiturus. Ideò enim Paulus ipsum vocat *hominem peccati*, 2. Thessal. 2. v. 3. quia non solùm ipse peccat, sed etiam alios peccare facit & ad peccandum inducit. Quòd autem Pontifices Romani impiam vitam egerint, ac gravissimis & notoriis peccatis immersi fuerint, testantur domestici ipsorum Historici, nec ipsi Jesuitæ, qui aliàs in luce apertissimā posita negare solent, inficias ire possunt. Quòd autem etiam alios ad peccandum inducant, patet ex eo, quòd Dynastas ad opprimēdos & extirpandos Evangelicæ veritatis Confessores impellunt, quòd publica lupanaria permittunt & à meretricibus annuum censum exigunt, quòd per matrimonii prohibitionem libidinibus ac mutis peccatis efficacem causam præbent, quòd concubinatum potiùs, quàm conjugium Clericis permittant.

Ad posteriorem notarū classem pertinet, 1. Quòd quidem jamtum Apostolorum tempore *mysterium iniquitatis* Antichristianæ clanculùm *operatum fuerit*, interim tamen potentia Imperii Romani priùs diminuenda fuerit, antequam Antichristus ad plenum dominium & vires integras pervenire posset, 2. Thessal. 2. v. 7. & 8.

2. Quòd regni sui sedem habiturus sit *urbem in septem montib. positam & imperiū super Reges terræ habentem*, Apoc. 17. v. 18.

3. Quòd regio & idioma Antichristi habiturum sit tale nomen, cujus literæ exhibent numerum *666*. Apoc. 13. v. 18.

4. Quòd in novissimis temporibus revelandus sit, *ac Spiritu oris Christi interficiendus*, tandem verò in novissimo ejus adventu penitùs destruendus.

Has notas itidem Romano Pontifici convenire manifestè constat.

Nam 1. Papa Romanus ad supremam illam dignitatem ac potestatem tum demum plenè evectus fuit, & Antichristianum suum regnum stabilivit, quando temporibus Heraclii Imperium Romanum magnam diminutionem sensit, ac Phocas Mauritii interfector titulum *Universalis* ipsi concessit.

2. Sedem regni sui habet in urbe Roma septem montib. imposita, atq; ex eo *septicolli* dicta, quæ tempore Johannis habuit imperium super Reges terræ.

3. Irenæus antiquissimus Scriptor per numerum 666. denotari scribit Λατεῖνος, jam verò Papa sedet in Latio, id est, in Italia, publica sacra, non nisi in lingua Latina celebrari jubet, etiam in illis locis, in quibus lingua Latina hominibus non est vernacula, versionem Bibliorum Latinam pronunciavit authenticam, eamq; textui Hebræo V. & Græco N. Test. anteferre non dubitavit, cùm tamen Prophetæ V. T. Hebræâ, Evangelistæ & Apostoli N. Test. Græcâ linguâ scripserint.

4. Novissimis hisce temporibus per reaccensam Evangelii lucem pro Antichristo in Ecclesia Dei publicè fuit declaratus. Atq; hæ sunt Antichristi notæ in sacris literis à Daniele, Paulo & Johanne annotatæ, ex quibus Romanum Pontificem Antichristum esse cognoscimus, ad quas reliquæ commodè referri possunt.

Nostræ huic sententiæ suffragatur,

1. Quòd Bellarminus lib. 1. de Christo cap. 11. *ex Sibyllarum oraculis* divinitatē Christi probat, ac disertè de illis pronunciat, *quòd multa clariùs prædixerint, quàm ulli Prophetarum*, utique ergo Sibyllarum autoritatem ad probanda dogmata efficacem esse concedit.

Jam verò in Sibyllinis oraculis Papa Romanus, Antichristus; Roma, Babylon appellatur. Sic enim in illis legimus:

Verùm ubi tibi Reges delicati ter quinque
fuerint,
Qui mundum servitute presserunt ab Ortu usque ad Occasum,
ἔσσετ᾽ ἄναξ πολιόκρανος ἔχων πέλας οὔνομα πόντου,
κόσμον ἐποπτεύων μιαρῷ ποδὶ δῶρα πορίζων.
Erit Rex cano galero, habens vicinum nomen Ponto,
Mundum spectans, scelerato pede munera conferens,
Auri quidem quamplurimum habens & argentum inimicum,
Plura postquam collegerit & nudaverit, (homines spoliando) *absumet.*
Et Magicorum adytorū mysteria omnia tenebit.
Servum (vel famulum, aut puerum) *Deum ostendet, omnes culturas solvet,*
Et ab initio erroris mysteria omnibus aperiet.
Miserum inde tempus (erit) *quia linum ipsum perdet.*
Et quando populus dicet, Magnus, Existens,
Robustus, urbs cadet.
Sciens statim superventurum diem malum,
Et tunc lugebunt simul tuum illud prævidentes
Tristissimum fatum patris & parvuli pueri,
Væ, væ, plorabunt humidas ad Tyberis undas.

(Hisce versibus describit Sibylla Antichristum, demonstrans *tempus*, quando videlicet sit exoriturus & venturus; deinde exponit, qualis sit futurus, quidve facturus. Deniq; quòd sit perdendus & quomodo, quantoq; suorū luctu prosequendus. Et quantùm quidem pertinet ad exortum vel adventum Antichristi,

lis, jubet ab exusta Roma, de qua in proximè præcedentibus versibus egerat, numerare 15. Reges, post quos dicit exoriturum novum illum Regem, quem Antichristum vocamus. Certò autem constat, Romam exustam esse, regnante Justiniano Imperatore, quem secuti sunt Græculi Imperatores vel Reges 15. usq; ad Leonem Isauricum Constantinopoli residentes. Nam Roma desolata non ampliùs ullum habuit Regem, sed despecta Præfectura erat sub Exarcho Ravennate, nullam ampliùs habens vel autoritatem, vel potestatem, sed & vexabatur miserè à Longobardis, qui à Narsete vocati in Italiam graviter eam atterebant, ac sibi subigebant, donec ejicerentur à Carolo Magno. Reges verò illi 15. quos commemorat Sibylla, Orientem & Occidentem, id est, aliquot utriusque partes vel tenuerunt subditas sibi, vel rebellantes presserunt armis. *Delicatos* hos appellat, quòd omnes penè parùm strenui fuerint. Primus fuit *Justinus*, sub cujus imperio Longobardi bonam Italiæ partem Alboino Duce occupârunt. Secundus, *Tiberius* victoriosus contra Persas, sed infelix contra Longobardos. Tertius, *Mauritius* parricidio à Phoca peremtus. Quartus *Phocas*, qui jussit Romanam Ecclesiam & ejus Pontificem esse caput omnium aliarum Ecclesiarum. Sub eo potior Imperii pars defecit, defectioque ea facta est, quam futuram prædixerat Apostolus, 2. Thessal. 2. vers. 3. De eo Eutropius lib. 17. & Otto Frising. lib. 5. cap. 8. *Imperatoris desidiâ hostes Rom. Imp. potentiores sunt facti. Etenim in parte Occidentali Germaniam cum Insulis, Gallias, Hispaniamq́ & bonam Italiæ partem; sed & Pannonias & Mysiam abstulêre cum bona Africæ parte. In Oriente verò Iberos, Armenos, Arabes, Dardanos; & mediterranea Macedoniæ & Græciæ Cacanus Thrax Hunnorum Rex pervagabatur. Assyriam verò totam ferè Persæ occupârunt. Ægyptum Saraceni vastârunt. Proh dedecus! Nostræ vires adeò defecerant per luxum & avaritiam, libidinemq́, ut Imp. Romanum solo tantùm nomine constaret,* quæ omnia Naucleri Historici verba sunt. Quintus *Heraclius*, sub quo pleniùs absolvitur, quod erat sub Phoca inceptum. Saraceni enim omnia longè lateque occupârunt ab Ægypto usque ad Euphratem. Sextus *Constantinus* brevi tempore imperavit, nec quicquam memoriâ dignum egit. Septimus *Heracleonas*, propter ignaviam repudiatur à Senatu, ipsis etiam naribus ei turpiter detruncatis. Octavus *Constans*, sub quo, quod Armeniorum fuerat reliquum, defecit ab Imperio. Nonus *Constantinus*, sub quo pleniùs serviliusque à Bulgaris subiguntur Provinciæ usque ad Danubium. Decimus *Justinianus*, & Undecimus *Leontius* abdicantur & truncantur naribus. Duodecimus *Tiberius*, regno ejicitur. Decimus tertius *Philippicus* obtruncatur. Decimus quartus *Anastasius*, & Decimus quintus *Theodosius*, desperantes de felici gubernatione Imperii Monachi sunt facti. Rectissimè ergò Sibylla dixit, *Reges illos fuisse delicatos*. Illos secutus est Princeps fortis ac strenuus *Leo Isauricus* ejus nominis III. Is contra instructissimam Saracenorum vim Constantinopolin asseruit & idola

ex templo Dei ejecit ac comminuit, &, ut idem facerent Romani Pontifices, mandavit. Verùm hi insidiosè & malignè contra eum egerunt, effeceruntque favore Principum Francicorum & superstitione populi Italici, ut Leo Exarchatu, omnique Italiæ dominatu exutus Papam videret regnantem in Italia. Id circa hæc tempora accidit, quibus completur numerus bestiæ 666. Hic autem sub Leone III. Imp. exoritur *Rex ille novus cano galero insignis*, quem Sibylla in illis versibus graphicè depingit. Dicit, eum fore πολίκεγνον Regem, *qui insignis futurus sit candido galero vel infula alba*, unde significat, eum fore Episcopũ; deinde nuncupat eum Pontificem, dum dicit, *nomen ejus esse affine ponto*. Uberiorem totius hujus vaticinii Sibyllini explicationem & ad Pontificem Romanum accommodationem vide apud Bullingerum concion. 61. in Apocal. & Wolffium in Lect. memorab. Cent. 3. p. 65. & seqq.)

Arezia vel Aretia Patriarchæ Noahi uxor omnium Sibyllarum antiquissima Chaldæa à priscis autoribus, à quibusdam etiam Sambetha sive Cœlestis dicta 24. libris omnium gentium ac populorum momenti præcipui res descripsit, denique Christi negotia principalia, ejusque æmulum nefarium & pseudo Christum suis depinxit coloribus. Vocat enim eum *mendaciorum Prophetam, peritissimum artium Magicarum, veneficiorum amatorem, magnificè gloriantem Tyrannum, Regem deterrimum, Gog vel immanem hostem populi Dei, atque impostorem, & Ecclesiam ejus, regnum nefarium ac jactabundum, quòd justum populum persequeretur*, appellat, *pellicem impudicam Babylonem*, & ne quis aliam existimet, quàm Romam, *mixtionem nefandam admittentem*. Alio item loco vaticinans Romam expressè *Babylonem* hisce verbis nominat.

Veniet cœlo stella magna in mare divinum,
Et inflammabit mare profundum, ipsamque Babylonem
Italiæ terram, cujus gratiâ multi perierunt,
Hebræorum Sancti, fideles & templum verum.

(Vide plura de his apud Simonem Schardium JCtum Cameræ Imperialis quondam Assessorem in libro, qui continet 30. maximæ autoritatis Scriptorum testimonia, qui Romam Babylonem, ejusque Episcopum Antichristum vocârunt. Itemque Wolfium in Lect. memorab. Cent. 16. pag. 839.)

2. Quòd Gregorius Episcopus Romanus titulum *Universalis Episcopi*, quo Pontifex Romanus hodiè gloriatur, pro Antichristiano habuit.

lib. 4. Epist. 34. ad Constantinam Augustam. *In hac ejus* (Johannis Constantinopolitani Episcopi titulum Universalis sibi arrogantis) *superbiâ, quid aliud nisi jam propinqua Antichristi esse tempora designantur? quia illum videlicet imitatur, qui spretis in sociali gaudio Angelorum legionibus ad culmen conatus est singularitatis erumpere, dicens. Super astra cœli exaltabo solium meum.*

lib. ejusd. Epist. 36. ad Eulogium Episcopum Alexandrinum & Anastasium Episcopum Antiochenum. Sa-

ctitas

litas vestra in suis Epistolis neminem unquam Universalem nominet &c. Quia juxta est ille, de quo scriptum est, ipse est Rex super universos filios superbiæ, quod non sine gravi dolore dicere compellor, frater & Coepiscopus noster Johannes mandata Dominica, præcepta Apostolica, regulas Patrum despiciens eum per elationem præcurrere conatur in nomine.

lib. ejusd. Epist. 38. ad Johannem Episc. Constantinop. *Rex superbiæ prope est, & quod dici nefas est, Sacerdotum est præparatus exitus*, (in edit. vetustioribus rectiùs legitur, *Sacerdotum ei præparatus exercitus*) *quia cervici militant elationis, qui ad hoc positi fuerant, ut ducatum præberent humilitatis.*

lib. 6. Epist. 30. ad Mauritium Augustum. *Ego fidenter dico, quia quisquis se Universalem Sacerdotem vocat, vel vocari desiderat, in elatione sua Antichristum præcurrit, quia superbiendo se cæteris præponit. Nec dispari superbiâ ad errorem ducitur, quia sicut perversus ille Deus videri vult super omnes homines, ita quisquis iste est, qui solus Sacerdos appellari expetit, super cæteros Sacerdotes se extollit.* (Jam verò omnes Papæ Romani à temporibus Bonifacii III. hunc titulum affectârunt & usurpârunt usq; in præsentem diem. Ergo illi omnes judicio Pontificis è cathedra pronunciantis sunt Antichristi.)

Excipiunt 1. *Gregorium non loqui de vero Antichristo, imò neq; omninò de Antichristo, sed de Antichristi præcursore solùm*, Tannerus in Antich. proscripto præscr. 5. pag. 87. *Nihil ex hoc loco ostendere possunt Lutherani, quia Gregorius I. dicit, quòd tales sint præcursores Antichristi, Prædicantes autem volunt, Romanum Pontificem, si talem titulum usurpet, esse verum Antichristum*, Compositio Pacis §. 167. pag. 642. a.

Resp. 1. Præcursor Antichristi non alio Spiritu agitatur, quàm Antichristiano, & præcursor Antichristi est Antichristus *in fieri* constitutus, Antichristus autem *in facto esse*.

2. Gregorius Magnus tanquam Antichristi præcursorem notavit eum, qui titulum Universalitatis affectat, seipsum *Universalem Sacerdotem* vocat, aut vocari desiderat, utique ergo, qui hunc titulum plenâ possessione obtinet, est ipse Antichristus.

3. Nec Antichristum, nec Antichristi præcursorem volunt esse suum Pontificem.

2. *Gregorium non loqui de eo, qui titulum hunc ab aliis jure delatum accipiat, sed qui nullo jure & ex animi elatione aut arrogantia ita aut seipsum vocat, aut vocari desiderat, uti Constantinopolitanus Episcopus, contra quem agit, fecerat*, Tannerus præscr. 5. pag. 87. *Apparet, Gregorium primum ad retundendam Constantinopolitanæ Ecclesiæ Episcoporum superbiam Oecumenici Episcopi nomen abhorruisse, cùm interim fateretur ac prædicaret, se totius Ecclesiæ, seu omnium Ecclesiarum esse Pastorem.* Composit. Pacis §. 167. p. 642. b.

Resp. 1. Quamvis arrogantia Episcopi Constantinopolitani occasionem præbuerit Gregorio, ut tam graviter inveheretur in Universalitatis titulum, ipsa tamen Gregorii assertio generalis est. *Quisquis se Universalem Sacerdotem vocat &c.*

2. Non ergo potest distingui inter eum, qui jure hunc titulum possidet &

qui eum sibi sumit ex arrogantia, cùm Gregorius apertè dicat, neminem esse, qui titulum istum jure possideat, sed quisquis illum usurpet, facere id per Antichristianam arrogantiam.

3. Proinde non excludit Romanum Pontificem, tum quia nulla uspiam apparet limitatio vel exceptio, tum quia Gregorius est suiipsius luculentus Interpres, qui distinct. 99. cap. Ecce, omninò ipsus recusat vocari Universalis Sacerdos. *In præfatione*, inquit, *Epistolæ, quam ad meipsum, qui prohibui, direxistis, superbæ appellationis verbum, Universalem me Papam dicentes, inprimere curâstis. Quod peto, dulcissima mihi sanctitas vestra ultrà non faciat, quia vobis subtrahitur, quod alteri plus, quàm ratio exigit, præbetur.* Et paulò pòst. *Si Universalem me Papam vestra Sanctitas dicit, negat se hoc esse, quod me fatetur Universum. Sed absit hoc. Recedant verba, quæ vanitatem inflant & caritatem vulnerant.* Sed & ibidem ex alio Gregorii loco refertur, Chalcedonense Concilium obtulisse hunc titulum Romanis Episcopis, qui tamen eum tanquam incompetentem recusârint. Verba sic habent: *Et quidem ex sancta Chalcedonensi Synodo, atq; postea subsequentibus Patrib. aliis, Decessorib. meis oblatum vestra Sanctitas novit, sed tamen nullus eorum uti hoc unquam vocabulo voluit, ut dum in hoc mundo honorem Sacerdotum diligerent omnium, apud omnipotentem Deum custodirent suum;* quæ verba Tannerus ipse allegat pag. 88.

4. Compositio Pacis §. 167. p. 642. a: apertè fatetur, *etiam Romanam Ecclesiam & Romanum Pontificem de judicio Gregorii debuisse abstinere ab Universalitatis titulo. Gregorius primus Pontifex*, inquiunt, *reprehendit Johannis Constantinopolitani Episcopi superbiam, quòd Oecumenici seu Universalis Episcopi nomen sibi arrogârit, idq; vanum ac profanum nomen esse censuit, adeò ut neque Ecclesia Romana se Ecclesiam Universalem, aut Pontifex Romanus Universalem Episcopum se vocari velit, quia si ipse Universus Episcopus est, aliarum Ecclesiarum Episcopi nulli erunt.*

Exc. 3. *Verba Gregorii sic accipienda esse, ut nomine Universalis reprehendat illum, qui velit agnosci Episcopus unicus, respectu cujus cæteri sint solùm Vicarii aut Suffraganei, non verò eum, qui cæteris omnibus Episcopis superior est, iisdemq;, saltem ubi culpa intervenit, jus dicit; cùm Gregorius in universa Ecclesia judiciariam in omnes Episcopos potestatem exercuerit.* Tannerus præscript. 5. p. 87. *& verbis etiam sibi attribuerit totius Ecclesiæ curam.* Compos. Pacis §. 167. p. 642.

Resp. Inane hoc effugium refellitur ex ipsa Historia. Nunquam Constantinopolitanus Episcopus voluit unicus orbis Episcopus salutari, ut titulum Episcopi derogaret aliis omnibus; quin Romanum agnovit & appellavit ipse Episcopum, sibi conjunctos salutavit Episcopos, tantùm eam ambiit superioritatem, quam postea exambiit Bonifacius III. Gregorii successor, & quo sensu hic Universalis dicitur, tanquam cæteris omnibus superior, eodem planè Constantinopolitanus Universalis dici exoptavit. Præterea huic explicationi propria significatio vocis *Universalis* maximè refragatur, namq; Universalis non est, nisi sub se particulares comprehendat, ut qui unicus est, nō sit Universalis;

& qui

& qui Universalis est, non sit unicus, quemadmodum singulare nunquam est genus, & quicquid genus est, non potest esse singulare. Quando Gregorius sibi *curam totius Ecclesiæ* tribuit, id accipiendum *de communitate solicitudinis*, quo sensu Paulus *sibi curam omnium Ecclesiarum incumbere* 2. Cor. 11. v. 28. asserit, non autē de Monarchica quadam potestate Universalitatis. Ac si vel maximè Gregorius potestatē judiciariam in omnes Episcopos totius orbis sibi arrogâsset, quod tamen nondum demonstratum, responderi posset ex hypothesi distinctionis Jesuiticæ, Gregorium reprobantē Universale Pontificis Sacerdotium fecisse hoc *ut Papā, ut publicam personam ex officio & cathedra pronunciantem*, (quippe cujus decretum hac autoritate fuit munitum, quando Juri Canonico est insertum) si præter hoc, aut contrà, aliud statuit, verbis aut factis, in eo, *ut privatum* errâsse.

Exc. 4. Negant, *Pontifices Romanos titulum Universalis usurpâsse.*

Tannerus præscript. 5. p. 87. *Falsum est, Papas omnes hoc titulo uti consuevisse. Ita quidem ab aliis jure meritò vocantur, sed ipsi hoc pro se titulo communiter uti non solent.*

p. 88. *Humilitatis studio id nomen sibi ipsis Pontifices tribuere non sunt soliti.*

Resp. 1. Si jure ac meritò Pontificibus competit titulus *Universalis*, cur illo non utuntur?

2. Post Bonifacium III. nullus Pontificum ab Universalitatis titulo abhorruit.

3. Quinimò Jus Canonicum testatur, hunc titulum ceu ordinarium à Romanis Pontificibus adhiberi, quoties decreta promulgant. Vide Extravag. Johann. 22. tit. 7. de relig. domib. cap. unic. Sancta Romana. Extravag. Comm. lib. 1. tit. 2. de postul. Prælat. cap. 3. Sancta Romana. tit. 9. de Treuga cap. 1. Ad Universalis. lib. 3. tit. 2. cap. 13. Ad regimen. tit. 5. de emt. & vendit. cap. 1. Regimini. cap. 2. Regimini.

4. Sufficit verò, si maximè se Papa ipse non nominaret *Universalem*, quòd sic appellari se permittit, imò desiderat. Hæc Dn. D. Hunnius in demonst. Innocentiæ Lutheranorum p. 275. & seqq.

5. Quòd ante Lutheri tempora non solùm Imperatores, Reges, Principes, Scriptores Historici ac politici, sed etiam Episcopi ac Theologi Pontificem Romanum, Antichristum; Romam, Babylonem appellârint.

Circa Annum 858. Güntherus & Tetgaudus Coloniensis ac Trevirensis Episcopi ad Nicolaum I. Pontif. Roman. in hæc verba scripserunt, referente Aventino lib. 4. Annal. pag. 255. *Immortalis Imperator Augustam & Sponsam suam clarâ æternâq; supellectile instruxit, dote non fragili ac caducâ condonavit, sed perpetuo diademate ac sceptro ornavit, fecit eidem potestatem, deditq; copiam, ut vivos consecraret, cœlo adsereret, ægrotos curaret, mortuos immortalitate donaret. Quæ beneficia tu veluti latro intercipis, templo Dei præripis, in teq; transfers. His factus fucus ovibus abuteris, vivos occidis, fortes superis detrahis, vulneribus gladium melle litum condis, mortuos, quibus per te reviviscere non licet, ad inferos extrudis. Tu Pontificis quidem personam præ te fers, at Tyrannum agitas. Sub habitu & cultu Pastoris lupum sentimus. Titulus parentem mentitur, tu te factis Jovem ostentas. Cum*

sis Servus servorum, Dominus dominorum esse cõtendis. Juxta disciplinã Christi Servatoris nostri infimus ejus omniũ minister tẽpli Dei, tu verò libidine dominandi in præceps ruis, quicquid tibi libet, licet. Factus factus es Christianis &c. Civitas Dei nostri, cujus municipes sumus, ad universos cardines pertinet, major est urbe, quæ Babylonia à sacris vatibus appellatur, ut quæ divinitatem usurpat, cœlo se æquat, se æternam fore jactitat, proindè ac si esses Deus, immortalisq; Sapientia; nec unquam errâsse, neque errare posse, mendaciter gloriatur.

Et paulò antè. *His de causis nos cum Collegis nostris neque edictalis tuis stamus, neq; vocem tuam agnoscimus, neque tuas bullas tonitruaq; timemus.*

(Excipiunt, *Nicolaum I. justam defendisse causam, Episcopos illos injustam, patrocinati enim fuerant Imperatori Lothario legitimam conjugem Tetbergam ob Waldradæ concubinæ illecebras repudianti.* Sed non quæritur hoc loco de justitia causæ, verùm de forma ac modo processus. De Nicolao isto I. Regino & Platina referunt, *eum tantæ fuisse majestatis & autoritatis, ut ab omnibus tanquam Numen coleretur, quodq; Regibus ac Tyrannis imperaverit, eisq; quasi Dominus orbis esset, præfuerit.* Hunc Antichristianum fastum Episcopi illi jure meritoque taxárunt, etiamsi causam non bonam foverint. Ac quâ processus formâ Pontifex Romæ adversus ipsos usus fuerit, ipsimet in sua Epistola disserunt, in qua inter cætera sic loquuntur. *Patres, Episcopi & fratres Coëpiscopi nostri nos ad te misêre, ipsi quoque sponte Romam venimus, acta tibi obtulimus, ut si quid in his peccatum, erratumve videretur, tanquam parens pientissimus benignè & modestè, ut Præceptorem decet, commonefaceres. Tu verò accepto libello nostro viginti ampliùs diebus nullum omninò vel per internuncios responsum reddidisti, tantùm abfuit, ut in conspectum tuum admitteres. Nos otiosi sedimus Romæ. Post mensem demùm ferè nos accersitos, ubi absque cunctatione advolavimus, nihil mali suspicantes, quasi more latronum oppressisti. Nam statim, ubi in ædes recepti sumus, pessulo foribus obdito circumdatos turbâ paganorum, expoliatos, itaque omni ope humanâ & comites nostros facrariis profanisq; exclusisti, ibi contra fas, contra decreta, moremq; majorum sine cœtu Ecclesiastico, cùm circumstetisset nemo Archiepiscopus, nemo Pontificum & Synmistarum accessisset, neque tum aut de errore nostro quicquam penitùs disseruisti, aut ratione aliquâ, testimonio, scripto, aut argumentis errorem per te arguisti, sed subitò & de improviso, cùm lateri tuo adhæreret Anastasius Monachus, ambitus condemnatus, sententiam contra nos injustam, temerariam & nefariam, & Christianæ religioni repugnantem de chartula effudisti & satis protervè tuis fratribus atq; conservis verbis illisisti.* Hæc illi. Quicquid fit, nondum tunc publicè receptum fuisse illud dogma, quòd Pontifex sit infallibilis, ex hac ipsa Episcoporum protestatione apparet.)

Circa annum 960. quidam in Anglia publicè docuerunt, Romanam Ecclesiam esse meretricem Babylonicam, ac proinde Papam esse Antichristum. De illis Matthæus Parisiensis lib. 4. Hist. sic scribit. *Anno Domini DCCCCLX quidã pravi dogmatis disseminatores* (videl. Ecclesiæ Romanæ judicio) *apud Oxonium tracti sunt in judiciũ, præsente Rege & regni Episco-*

Episcopis: quos in fide Catholica devios & in examine superatos atque confusos facie cauteriò notabiles Rex cunctis exposuit, qui & modò sunt expulsi è regno. Hi dicebant, Romanam Ecclesiam, quæ Christi reliquerat fidem, meretricem esse Babylonicam, sicumque sterilem, cui ipse maledixerat olim. Dicebant, non obediendum esse Papæ & Episcopis & Monachatum esse cadaver fœtidum, vota esse frivola & Sodomam nutrientia, Ordinesque characteres esse magnæ bestiæ.

Circa annum 991. Arnulphus Aurelianensis Episcopus Remensem Synodum sub Rege Capeto habitam sic allocutus est: *Quid hunc Reverendi Patres in sublimi sedentem veste purpureâ & auro radiantem, quid hunc, inquam, censetis? nimirùm si* (pro quia) *caritate destituitur, scientiâ inflatur; Antichristus est, in templo DEI sedens, & se ostendens, tanquam sit Deus. Si autem nec caritate fundatur, nec scientiâ erigitur, in templo Dei tanquam statua, tanquam idolum est.*

Et postea. *Ut enim planiùs dicamus, palàmque fateamur, post Imperii occasum hæc urbs Alexandrinam Ecclesiam perdidit, Antiochenam amisit, & ut de Africa taceamus atque Asia, ipsa jam Europa discedit; nam Constantinopolitana Ecclesia se subduxit, interiora Hispaniæ ejus judicia nesciunt. Fit ergo discessio secundùm Apostolum non solummodò gentium, sed etiam Ecclesiarum; quoniam cujus ministri Gallias occupaverunt, nosque totis viribus premunt, Antichristus instare videtur. Et, ut idem Apostolus ait, jam mysterium iniquitatis operatur, tantùm ut qui nunc tenet, teneat, donec de medio fiat, ut ille perditionis filius revelatur, homo peccati, qui adversatur & extollitur supra Dei nomen, Deique cultum. Quod in aperto fit, ut Romanâ potentiâ conquassatâ, religione profligatâ, nomen DEI frequentibus perjuriis impunè humilietur, ipsius divinæ religionis cultus etiam à summis Sacerdotibus contemnatur. Ipsa insuper Roma jam penè sola à seipsa discedit, dum neque sibi, neque aliis consulit.*

(Huic orationi non contradixit Synodus, sed ex sententia Arnulphi tum judicatum fuit.)

Idem Romæ ad Pontificem & Cardinales vitæ ipsius propter liberiorem redargutionem insidiantes dixit. *Ego quidem mortem pro veritate subire non timeo; vobis autem in verbo Dominico prædico, quòd omnipotens Deus non parcet impuritatibus vestris. Vos enim omni spurcitiâ pleni plebem vobis commissam præceditis ad infernum.* (Bellarminus in Append. ad libros de summ. Pontif. cap. 8. excipit, *hunc Aurelianensem Episcopum fuisse hostem Romani Pontificis & inimico animo, quicquid stomachus suggerebat, evomuisse.* At sufficit nobis, quòd hic Episcopus justis ex causis hostis Romani Pontificis fuerit, ejusque sententiam Synodus Remensis confirmaverit.)

Circa Annum 1010. floruit Aretas, qui in Commentario super Apocalyps. scribit, *Antichristum emersisse post occasum Constantini Magni & Babylonem esse regionem illorum, quibus dominaturus sit filius peccati.*

Circa Annum 1074. Sedi Papali præfuit Gregorius VII. Hildebrandus priùs dictus, qui Henricum IV. Imperatorem è folio deturbavit. De Hildebrando illo sic scribit Aventinus lib. 5. Annal. pag. 352. (in quibusdam edit. pag. 455.) *Plerique tum privatim, tum*

publicè, indignum facinus clamitant, pro concione Gregorio maledicunt, Hildebrando malè precantur, ipsum odio atque libidine dominandi præcipitem agi vociferantur, Antichristum esse prædicant, pietatis sub specie (inquibant) *debacchatur, honestis nominibus bonum publicum simulat, titulo Christi negotium Antichristi agitat, in Babylonia in templo Dei sedet, super omne id, quod colitur, extollitur, quasi Deus sit, se errare non posse gloriatur, in excolenda gloria sua pertinaci spei atq; concupiscentiæ Imperatoris suo arbitrio constituendi se devovit, homines non peccatis, sed lege Christi atque Sacramentis solvit, pacem atque pietatem religionis nostræ labefactat, bella, seditiones concitat, stupro, cædi, perjuriis, perfidiæ, rapinis, incendio indulget &c. Quicquid dixerit, legem Dei putat, ad aviditatem suam incongrua conquirit testimonia, sententias depravat, ad voluntatem suam Scripturam trahit repugnantem.*

Idem p. 363. (in quibusd. edit. p. 470.) *Plerique omnes boni, aperti, justi, ingenui, simplices, tum Antichristi Imperium cœpisse, quòd ea, quæ Christus Servator noster tot annis antè nobis cantavit, evenisse eo tempore cernebant, memoriæ literarū prodiderunt.*

Et paulò antè pag. ead. *Post mortem Hildebrandi Sacerdos expiranti similis triduo in Saxonia decubuit. Is, ubi ad se rediit, apud inferos Hildebrandum, Rudolphum, Hermannum Tyrannos æternis mactari suppliciis revelavit. Falsi tum Prophetæ, falsi Apostoli, falsi Sacerdotes emersère, qui simulatâ religione populum deceperunt, magna signa ac prodigia ediderunt, & in templo Dei sedere atque extolli super omne id, quod colitur, cœperunt.* (Sic ergo completum fuit vaticinium Apostolicum *de adventu Antichristi in signis & prodigiis mendacibus*, 2. Thessal. 2. v. 9.)

Idem de Henrico IV. Imperatore sic scribit lib. eod. Annal. pag. 476. *De acerbitate hostium, factione Romanorum Pontificum Imperator queritur, Hildebrandi, Urbaniq; omnium temporum injurias inimicorum in se commemorat, à quibus filios suos inductos & depravatos queritur, in se commissum esse, quod & apud hostes religionis nefandum habetur, refert. De obtrectatione, invidia & conspiratione in se Hildebrandi, cujus ipse & honori & dignitati adjutor fuerit, plura dicit, se servâsse, ut essent, qui se perderent, aperit, novum exemplum è Republ. tollendum, ne in perniciem populi Christiani latius serpat, docet. Se oppresso omnium capitibus insultaturos Sacerdotes Romanos prædicit. Proinde hortatur, ut Reges rationem posteritatis habeant; majestatem, imperium, regnum, populum Christianum, suam existimationem & dignitatem à sævissimis Tyrannis vindicent, qui sub honesto Christi titulo publicam Christianorum libertatem à Deo Opt. Max. sanguine emtam opprimere conentur, & universos Christianos in servitutem redigere durissimam, diu noctuq; manibus pedibusq; connitantur, & facturos, nisi Reges caveant, neque cessaturos admonet, donec more Antichristi in templo Dei sedeant, atq; ab omnibus quasi Deus colantur & adorentur.*

Idem Aventinus lib. 5. Annal. p. 563. quando de dissidio Imperatoris Henrici IV. & Pontificis Romani Gregorii VII. Hildebrandi dicti agit, inter cætera sic scribit. *Gerochus quoque* (*quo nemo acriùs scriptis Hildebrandum tutatus est, utpotè qui crimina Cæsari objecta, quæ apud nullum alium legerim, explicat*) *tandem*

idem suæ partis pertinaciam, ne dicam Tyrannidem, hisce verbis, coactus veritate; notat. Romani, inquit, sibi divinum usurpant honorem: rationem actorum reddere nolunt, nec sibi dici æquo animo ferunt. Cur ita agis? Istud Satyricum incideant.

Sic volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas.

Circa ejusdem Hildebrandi tempora (alii volunt circa annum 1110. alii circa annum 1119.) Episcopus Florentinus (ita eum vocat Molinæus, aliàs Fluentinus dictus, ut Sabellicus eũ vocat) publicè docuit, *Antichristum natum esse.* Cùm enim Paschalis II. Hildebrandi successor in Ecclesiam Ravennatem sæviret, Fluentinus ille Episcopus publicè docuit, *Antichristum jam venisse & publicè in Ecclesia dominari.* Quo dicto cùm Paschalis Pontifex Rom. se peti non absque causa sentiret, ipsemet ad illum profectus silentium illi imposuit. Platina in vita Paschalis II. f.188. Sabellicus Ennead. 9. lib. 4. Petrus Asilus de Tyrann. Pontif. cap. 5. pag. 67. Verba Platinæ sic habent. *Cùm intellexisset Paschalis II. Florentinum Episcopum affirmare solitum, Antichristum natum esse, eò statim proficiscitur, Conciliōq; habito re ipsa admodùm discussâ cum lenitate quadam, ut alicujus magnæ rei autor videretur, motum Episcopum cerneret, hominem verbis castigatum dimittit.* (Hic Papa Paschalis excogitavit & statuit, ut electum Papam in Papali dignitate indutum coccineâ chlamyde ornarent & confirmarent: scilicet ut impleretur Scriptura Apocal. 17. *Et erat mulier circumdata purpurâ & coccino.*)

Idem Platina memorat f.229. *Papam jam olim vocatum Antichristum & Satanam,* quod Jacobus Hack Jesuita negare minimè potuit q.2.cap.19. p.313.

(Excipit Tannerus in Antichr. proscripto p.91. *Platinam hoc tantùm dicere, quòd Episcopus Florentinus affirmârit, Antichristum natum esse, non autem hunc esse ipsum Paschalem II. quia statuerit, eum sub Pontificatu Paschalis fuisse natum, Paschalem etiam fuisse mitissimum &c.*

Resp. Platina doctrinam Episcopi Florentini his exponit verbis, *Antichristum natum esse.* Quia verò 1. Paschalis II. vix 15. annis sedit post Gregorium VII. quem *fundâsse regnum Antichristi* Aventinus ex communi rumore & opinione memorat; & hæc ipsa erant tristia tempora, *cùm Romanam cathedram occupârunt tam horribilia monstra,* qualia Baronius ad annum 900. n.1. describit;

2. Res ista cor Paschalis ita pupugerat, ut statim se Florentiā ejus rei causâ conferret;

3. Concilium Episcoporum propterea convocaret;

4. Episcopum Florentinum compesceret, quales actus nemo hactenùs instituerat in eos, *qui Antichristi tempora instare, Antichristum venisse &c.* opinati fuerant;

5. Acta istius Concilii prorsus fuerint suppressa; certis his indiciis patet, ipsum Paschalem II. ab Episcopo Florentino ceu Antichristum notatum. Dn. D. Hunnius in Innoc. Lutheranorum pag. 293.

Circa Annum 1110. Ecclesia Leodiensis in responso Paschali II. dato Romam vocavit *Babylonem*, dixitque *eam à Petro sic vocatam Spiritu Prophetico, quòd*

quòd Romanis procellis ac turbinibus Ecclesia esset turbanda. Inter cætera sic loquitur Epistolæ illius autor. *Quæ major olim fuit confusio in Babylone, quàm hodiè est in Ecclesia? In Babylone confusæ sunt linguæ gentium, in Ecclesia dividuntur linguæ & mentes credentium. Ait Petrus in sua Epistola, Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone collecta. Hactenus interpretabar, ideò voluisse Petrum per Babylonem signare Romam, quia tunc temporis Roma confusa erat idololatriâ & omni spurcitiâ. At nunc dolor meus mihi interpretatur, quòd Petrus Prophetico Spiritu dicens Ecclesiam in Babylone collectam, prævidit confusionem dissensionis, quâ hodiè scinditur Ecclesia.* Habetur hæc Epistola tom. 2. Concil. edit. Colon. pag. 809. Baronius tom. 12. p. 26. eam vocat *acerrimam*.

Anno 1120. Honorius Augustodunensis Dialog. ad calcem 2. tom. Auctarii Bibliothec. Patr. edit. Paris. Ann. 610. Prophetias Apocalypseos *de bestia & Babylone*, Papæ & Romanæ Ecclesiæ accommodat. Confer Catal. testium veri. p. 395. Cent. 12. cap. 7.

Circa Annum 1124. (vel ut alii volunt 1119.) Rupertus Abbas Tuitiensis (alii eum vocant Robertum) super verba Apocal. 13. vers. 15. *Et faciet, ut, quicunque non adoraverint imaginem bestiæ, occidantur*, sic commentatus est. *Hoc Christus non fecit, neque Propheta ejus, neque Apostoli docuerunt, neque Reges Christiani jam facti hoc acceperunt, ut occidant & sanguine cumulandum existiment Christi servitium. Verus namque Deus non coacta, sed spontanea servitia vult. Ergo & in hoc, imò maximè in hoc palàm faciet sensum habentibus & ratione pollentibus, quòd verè sit Antichristus, quòd verè non Christus, sed secundùm nomen suum Christo sit contrarius. Hic est Christus, qui sanguinem suum fudit. Hic est Antichristus, qui sanguinem fundit alienum.* (In quo & per quem vaticinium hoc compleatur, novit totus Christianus orbis.)

Idem lib. 8. in Apocal. *Diabolus illi homini perdito, qui Antichristus dicitur, locum novit aptum, in quo radix omnium malorum oriri debuit, scilicet civitatem Babyloniæ undosam populositatem malignantium. Nam ut vetus habet Prophetia, Radix Omnium Malorum Avaritia.*

Circa Annum 1130. Bernhardus Abbas Clarævallensis Epist. 125. sic scripsit de Romano Pontifice. *Bestia illa de Apocalypsi, cui datum est os loquens blasphemias & bellum gerere cum Sanctis, cathedram Petri occupat, tanquam leo paratus ad prædam.*

(Excipiunt, *Bernhardum hæc dixisse de uno solùm Pontifice, qui Papatum vi & usurpatione manifestâ occupaverat.*

Resp. Bernhardus invasorem illum propterea vocat Antichristum, quia AntiPaparum alter, *Innocentius* dictus, electus & approbatus fuerat à Regibus Germaniæ, Angliæ, Scotiæ, Hispaniæ, Hierosolymorum, consensum etiam & approbationem universi Cleri ac populi nationum jam dictarum habebat, alter verò *Agapetus* minimè. Sic ergo Bernhardo non solùm unicus ille AntiPapa, de quo ibi loquitur, sed & plerique omnes multis ab illo seculis sunt bestia illa in Apocalypsi demonstrata, utpotè qui à Solo Collegio Cardinalium, eoque non raro inter se factionibus diviso nullâ interveniente

niente Regum & populorum illorum autoritate electi fuerunt & adhuc eliguntur. Ubi enim eadem ratio, ibi idem jus. (Quinimò, si nihil aliud, hoc tamen evidenter ex dicto Bernhardi colligitur, fieri posse, ut Antichristus Romæ sedeat & Petri cathedram occupet, secùs quàm Pontificii statuunt, qui, ex Babylone illum expectandum esse, arbitrantur.) Sententiæ Bernhardi conforme est decretum Nicolai II. c. in nomine dist. 23. qui Anno 1059. constituit, *ut Papa eligatur suffragiis Episcoporum Cardinalium cum consensu reliquorum Clericorum ac populi Romani, ipsius denique Imperatoris, & ut si quis alio aliquo modo Papatum adipiscatur, ut is excommunicatus & anathematizatus sit, habeaturq; quemadmodum Antichristus.* (At quotusquisque Pontifex, eo modo fuit legitimè electus?)

Idem serm. 1. de convers. Pauli col. 81. *Conjurâsse videtur contra te* (Deus) *universitas populi Christiani, à minimo usque ad maximum, à planta pedis usque ad verticem non est sanitas ulla. Egressa est iniquitas à Senioribus judicibus, Vicariis tuis, qui videntur regere populum tuum. Heu, heu Domine Deus, quia ipsi sunt in persecutione tua primi, qui videntur in Ecclesia tua primatum diligere, gerere principatum! Arcem Sion occupaverunt, apprehenderunt munitiones & universam deinceps liberè & potestativè incendio tradunt civitatem &c. Multi sunt nostris temporibus Antichristi.*

Serm. 6. in Psal. 91. *Pro Episcopatibus, ArchiDiaconatibus, Abbatiis, aliisq; dignitatibus impudenter hodiè decertatur, ut Ecclesiarum reditus in superfluitatis & vanitatis usus dissipentur. Superest, ut revelctur homo peccati, filius perditionis, Dæmonium non modò diurnum, sed & meridianum, quod non solùm transfiguratur in Angelum lucis, sed extollitur super omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur*

Serm. 33. in Cant. col. 602. *Ministri Christi sunt & Antichristo serviunt. Honorati incedunt de bonis Domini, qui Domino honorem non deferunt, inde is, quem quotidiè vides, meretricius nitor, histrionicus habitus, regius apparatus &c. Pro hujusmodi volunt esse & sunt Ecclesiarum Præpositi, Decani, ArchiDiaconi, Episcopi, Archi-Episcopi. Nec enim hæc cedunt illi negotia, quod perambulat in tenebris. Ipse enim est Antichristus.*

Circa idem tempus Bernhardus Monachus Cluniacensis scripsit Satyram de contemtu mundi Carmine dactylico, in quo Papam Romanum vocat *Regem Babylonis.* (Agnoscit igitur per Babylonem in Apocalypsi intelligi Romam, ac Pont. Rom. esse Antichristum.) Inter cætera sic canit:

Qui super hoc mare debuerat dare se quasi pontem
In Sion, omnibus est via plebibus in Phlegethontem.
Si nova dicere, vel nova fingere non grave nossem,
Quos scio, sed tego, Pontifices ego dicere possem &c.

Et postea.

Stat simulatio, corruit actio relligionis,
Heu! sua propria deputat omnia Rex Babylonis.

Circa Annum 1157. (alii 1177.) tempore Alexandri III. Rom. Pont. Johannes Sarisberiensis Episcopus Carnotensis

tensis duos edidit Tractatus, quorum alterum *Objurgatorium Clericorum*, alterum verò *Policraticum, sive de nugis Curialium* vocat, qui Ann. 1513. sunt impressi. In illis Clericos Romanos graviter taxat, *Scribas & Pharisaeos in Romana Ecclesia sedere & intolerabilem in Ecclesia Tyrannidem exercere* asserit, Pontificem Romanum *Antichristum* & Romam *meretricem Babylonicam* vocat.

Circa Annum 1159. Otto Frisingensis Episcopus (Henrici IV. Imper. nepos, Henrici V. sororius, Conradi Regis frater uterinus, Friderici I. patruus) improbavit factum Gregorii VII. qui Henricum IV. Imperatorem excommunicaverat, & Romam aliquoties *Babylonem* (ac proinde Antichristi sedem) vocavit.

Circa Annum 1160. Waldenses (à quodam Waldo cive Lugdunensi, aliàs Pauperes de Lugduno dicti) exorti, inter reliqua dogmata Romanae Synagogae opposita habuerunt articulum, *quòd Papa sit Antichristus & caput omnium errorum, quòd Ecclesia Romana non sit JESU Christi Sponsa, sed Ecclesia malignantium, mater fornicationum & abominationum, ebria sanguine Sanctorum, Babylon illa, quam Johannes in Apocalypsi descripsit, & quòd ita fecerit à Sylvestri temporibus, cùm venenum temporalium in Ecclesiam infusum est & facta sit meretrix in Apocalypsi.* Raínerus in Summa, Jacobus Rebiria & alii.

(Jodocus Coccius tom. 1. Thesauri lib. 7. art. 6. *Waldenses Romanam Ecclesiam purpuratam meretricem appellârunt.* Nicolaus Eymericus part. 2. q. 14.)

Circa Annum 1177. Petrus Blesensis ArchiDiaconus Bathoiensis Henrici II. Anglorum Regis familiaris, tempore Friderici I. Imp. & Alexandri III. Rom. Pont. (de quo Bellarm. in lib. de Scriptorib. Ecclesiasticis sic judicat, *quòd multa sapienter & eloquenter scripserit*) quendam Officialem Romanum per Epistolam sic alloquitur. *Quia te affectuosissimè diligo in visceribus Jesu Christi, proposui te salutaribus monitionibus adhortari, ut de Ur Chaldaeorum & de medio Babylonis tempestivè exeas, ut ministerium damnatissimae villicationis amittas.*

Epist. 55. *Clerici & Episcopi accessores Romam mittuntur, eunteq; in delictis cum plenitudine gratiae Apostolicae & majori delinquendi audaciâ revertuntur. Hic Christus exul, Antichristus Dominus, Beelzebub judex.*

Idem Clerum saepè nominat *Syriam, Edom, vitulos Bethel, idola Aegypti, pingues Samariae, Sacerdotes Baal, judices, qui condunt leges iniquas. Aufer,* inquit, *Domine de domo tua idolum, & confringe cornua peccatoris. Munera Romae omnia pervertunt, omnia Monachis licere, permittunt, imò ad omnes carnis illecebras, quas annuâ redimunt pensione. Cantantur eorum turpitudines in tentoriis Geth & in compitis Ascalonis. Sic factus est Princeps Sodomorum, discipulis post eum in cathedra pestilentiae sedentibus.*

Circa Annum 1197. Gualtherus Mapes Henrici II. Anglorum Regis Clericus & familiaris scripsit versiculos (quos tamen alii Hildeberto Cenomanensi tribuunt,) in quibus inter caetera sic loquitur:

Vide, Deus ultionum,
Vide, videns omnia &c.
Quòd in templum Salomonis

V. ende

Venit Princeps Babylonis,
Et excelsum sibi thronum posuit in medio.

Circa Annum 1200. (al. 1191.) Joachimus Abbas Florensis in Calabria in rythmis Germ. affirmavit, *Papam Romanum ejusq; Clericos esse Antichristos.* Hujus Joachimi fama, cùm ad Richardum I. Angliæ Regem in expeditione Hierosolymitana occupatum perveniret, atq; Spiritu Prophetico ventura prænunciare diceretur, Rex eo tempore, quo in Sicilia agebat, eum ad se accersivit, auditurus quid de Antichristo inter cætera denunciare posset? Hîc ergo Joachimus explicans mysterium *septem Regum* in Apocalypsi, *quorum quinque ceciderunt, Reges septem,* inquit, *sunt septem persecutores, Herodes, Nero, Constantius, Mahumet, Melsemutus, Saladinus, Antichristus.* De Antichristo sic ajebat, *quòd is jam in urbe Roma prognatus esset & in Sede Apostolica sublimaretur, de quo Apostolus. Extollitur & adversatur super omne, quod dicitur Deus.* Ex Rogerio Hovedeno lib. 2. Chron. in Richardo I. fol. 388. Foxus in Coment. rerum in Eccl. gestarum, Balæus Cent. 3. cap. 55. Append.

Extant etiam hujus Joachimi Abbatis picturæ super Apocalypsin cum expositionibus, in quibus itidem Papam & ejus Clericos graviter perstringit.

In Apocal. pag. 194. *Hanc magnam meretricem dixerunt Patres Catholici esse Romam.*

p. 190. *Civitas Romana est nova Babylon, & meretrix, quæ sedet super aquas, hoc est, populos Romani Imperii.*

Idem lib. 10. Revelation. part. 5. *Traditum est nobis, quòd Roma est in Spiritu Babylon.*

Idem in Comment. super Esaiam. *Apocal. 17. mulier auro inaurata indifferenter cum terræ Principibus fornicatur. Romana Ecclesia est ista, quæ in Babylonem vitæ confusione transfusa mœchatur.*

Idem in Jerem. *Est & alia ficus, quæ maledictione prævaricationis jam aruit, Latina Ecclesia sive navicula S. Petri, cujus folia temporalia, de quibus conficiuntur perizomata ad excusandas excusationes in peccatis, quibus inhonestatem vitæ suæ, tam Adam summi Pontificis, quàm Evæ Ecclesiæ subjectorum operiunt & in ligno Ecclesiasticæ gloriæ sese miserabiliter absconderunt.*

In Jerem. pag. 55. *Si ad cor redirent Cardinales & alii schismatis Doctores, Christum audirent, mitem & humilem quærerent, & Antichristo tumido non adhærerent, sed si futura est eorum eversio, quid laboro?*

Circa Annum 1220. Honorius Augustodunensis Presbyter in Dial. de prædest. & lib. arbitr. sic scripsit. *Verte te ad cives Babyloniæ & vide, quales sint & per quas tendant plateas. Vide, veni hùc ad supplicium montis, ut cuncta possis ædificia cernere damnatæ civitatis. Intuere Principes ejus & Judices,* (Cardinales, Archiepiscopos &c.) *ecce posita est in eis sedes bestiæ. Omni tempore ad malũ sunt intenti semper negotiis iniquitatis inexplebiliter occupati, flagitia non solum faciunt, sed & alios facere instruunt, sancta vendunt, scelera emunt, totis viribus laborant, ne soli ad tartara veniant. Verte te ad Clerum & videbis in eis bestiæ tentorium. Dei servitium negligunt, terrenis lucris inserviunt, Sacerdotium per immunditiem polluunt, populum per simulatione seducunt, Deum per mala opera abnegant,*

omnes Scripturas ad salutẽ pertinentes abdicant, omnibus modis laqueos ad ruinã populi substernunt, quem cæcum ipsi cæci ad interitũ præcedunt. Contemplare & Monachorum Conciliabula, & videbis in eis bestiæ tabernacula &c. Inspice & habitacula Monialiũ & cernes in eis bestiæ præparatum thalamum.

Circa Annum 1240. Fridericus II. Imperator Pontificem Romanum in publicis literis ad Status Imperii datis Antichristum nominavit. Sic enim de eo memorat Aventinus lib. 7. Annal. p. 416. (in al. edit. p. 541.) *Augustus ubi hæc rescivit, Principibus cunctis, maximè Ottoni Bojorum regulo, Præfectoq; Prætorio Rheni literas mittit. Illarum literarum hæc sententia fuit. Pleraq; crimina sibi objecta à Rom. Pontifice negando diluit, alia in illum retorquendo confutat. Pontifices Romanos auctos divitiis & dignitate à se atq; cæteris Imperatoribus æmulos esse pertinacissimos omnium Regum atq; Principum, neq; parem ultrà ferre posse. Manibus pedibusq;, noctes diesq; id eos conari, ut non tam se, quàm Sacrosancto Rom. Imperio tanquam capite oppresso, facilè cæteris membris omnibus servitutem imponant, affectare eos dominationem atq; divinitatem, nempe ut ab omnibus haud aliter, immò magis, quàm Deus timeantur. Nam multos Antichristos inesse Romanensib. illis, nec ullos alios, quemadmodum opera ostendunt, exitio religioni Christianæ esse. Se quidẽ optimè sentire de Christo atq; ejus religione, prædicat, nihilq; magis cupere, quàm ut suo tempore Resp. Christiana pristinam majestatem, simplicitatem & pacem recuperet. Quod fieri nequaquam potest, nisi spinæ eradicentur, h. e. ambitio, superbia, fastus, luxus Sacerdotum Romanorum, subtractis opibus atq; divitiis, extirpentur radicitùs.*

Et postea. *Namq; hæc* (opes & aurum) *perniciem esse religionis, adeò ut homo ille, qui dicitur Papa, divitiis nimium auctus, maximo pietatis Christianæ detrimento, omnia sibi licere more Tyrannorum pessimorum putet, rationem actuum nemini, quasi Deus sit, reddere velit; id quod soli Deo convenit, usurpet, se errare, ullâve mendacii religione astringi non posse, credi sibi impudentissimè, simulq; imperiosè postulat &c.*

p. 471. (in al. edit. p. 542.) *Idem Imp. Fridericus ad Wenceslaum Regem Bohemiæ scripsit & per Legatos ipsi proposuit. Spectandã esse audaciam Romanorum Flaminum, ne horum fallaciâ seductus se atque Rempubl. discordiæ malis perditum eat. Pontificem Rom. insidiari nationi orbis Reginæ &c. Qui sint Romanenses illi, opera eorum ostendere. Christum mundo pacem dedisse, illos bella civilia propinare, Duces, regulos, tetrarchas, eisdem falsis Christis cohortantibus, invicem sævire & velut membra Augusto capiti suo repugnare atq; divinæ majestati resistere; Gregorium nonum captum Imperii consuetudine, ut solus regnet, omnia perturbare atq; commiscere, cuncta tumultu complere, ut sursum deorsum universa ferantur. Jampridem eos, qui Babyloniæ, h. e. Romæ templo Dei incumbent, divinitatẽ affectare & astutè id dissimulare, solusq; Germanicas vires ab his timeri.*

De eodem Imp. Friderico II. memorat Goldastus tom. 3 p. 390. quòd ad universos Prælatos sic scripserit. *Ipse* (loquitur de Pontif. Rom.) *Draco magnus est, qui seduxit universum orbem, Antichristus est, cujus nos dixit præambulonem, & alter Balaam conductus suo precio, ut malediceret nobis Princeps inter Principes tenebrarum, qui abusi sunt Prophetiis. Hic est Angelus prosiliens de abysso, habens phialas plenas*

plenas amaritudinis, ut mari & terra noceat.

Hujus Friderici II. Imp. Cancellarius Petrus de Vineis circa idem tempus multas Epistolas ad diversos nomine Imperatoris potissimùm de excommunicatione & depositione Cæsaris à Papa facta exaravit, lib. 1. Epist. 31. ad universos Prælatos, Fridericum Imp. sic loquentem introducit. *Scripsit enim solo nomine Papa, nos esse bestiam ascendentem de mari, plenam nominibus blasphemiæ, pardiq; varietatibus circumscriptam. At nos ipsum beluam illam asserimus, de qua legitur: Exibat alius equus ruffus de mari, &c. qui sedebat super eum, sumebat pacem de terra, ut viventes invicem se interficiant. Nam à suæ promotionis tempore iste pater non misericordiarum, sed discordiarum; desolationis & non consolationis solicitus procurator, totum mundum ad scandala excitavit. Et ut verba sua recto sensu interpretemur, ipse Draco magnus, qui seduxit universum orbem & Antichristus est (cujus nos dixit esse præambulum) & alter Balaam conductus precio, ut malediceret nobis, Princeps per Principes tenebrarum; qui abusi sunt Prophetiis. Hic est Angelus prosiliens de abysso, habens phialas plenas amaritudine, ut mari & terra noceat.*

Circa idem tempus Anno scilicet 1240. Eberhardus Archiepiscopus Salisburgensis in Concilio Reginoburgensi corã Imperatore ac Imperii Principibus, tam Ecclesiasticis, quàm politicis, gravissimam adversus Rom. Pontifices orationem habuit, quam recitat Aventinus lib. 7. Annal. p. 420. (in al. edit. p. 546. al. p. 984.) in qua inter cætera hæc protulit. *Christus cùm devictis inferis triumphabundus rursus in cœlum rediturus esset, pacem suam nobis dedit, pacem suam nobis reliquit, concordiam atq; mutuum amorem tanquam notam atq; tesseram, quâ cives sui à militibus inferi Jovis discernerentur, assignavit. Summo opere quoque admonuit, ut à falsos Christos, falsos Prophetas vitaremus, qui tecti pelle ovinâ, nimirùm Christiano nomine atque Pontificio titulo, nobis dominari atq; illudere cuperent. Quos ex spinis atque operibus, nempe avaritiâ, luxu, contentione, odio, invidia, bellis, discordiæ malis, libidine dominandi, ambitione, cognosci oportere docuit. Quidnam apertius hisce verbis, quàm Babylonis Pharisæos atque Scribas cœlestis Imperator indicavit? Sub Pontif. Max. titulo Pastoris pelle lupum sævissimum, nisi cæci simus, sentimus &c. Christus inimicos odio habere vetat, eosdem amari præcipit, de hisce promereri; fidem hostibus servare, beneficiis maleficia expiare docet. Romanenses contrà sancta violare, fœdere Dei nomine sacrato ad fallendos homines abuti, benè meritis ingratos esse, malefactis beneficia compensare, bellare, litigare, defraudare, prodere, decipere, sub magnæ pietatis superficie jubent; divinæ majestati, cœlesti providentiæ, Naturæ repugnare; supremæ majestati à DEO Opt. Max. constitutæ, resistere nos volunt. Hildebrandus ante annos centum atque Septuaginta primus specie religionis Antichristi Imperii fundamenta jecit. Hoc bellum nefandum primus auspicatus est, quod per successores huc usque continuatur &c. Formam servi Suprema majestas suscepit, ut discipulis suis serviret, eorumq; pedes lavaret. Flamines illi Babyloniæ soli regnare cupiunt, ferre parem non possunt, non desistent, donec omnia pedibus suis conculcaverint, atque in templo DEI sedeant,*

deant, extollanturq́; supra omne id, quod colitur. Fames opum, sitis honorum inexplebilis est, quò plura avido concesseris, eò plura appetit. Porrige digitum & manum concupiscet. Licentiâ omnes sumus deteriores. Qui Servus servorum est, Dominus dominorum, perinde ac si Deus foret, esse cupit Sacros cætus atque Concilia fratrum, imò dominorum suorum aspernatur. Timet, ne eorum, quæ adversus auspicia, leges, intercessiones in dies magis atque magis gerit, rationem reddere cogatur. Ingentia loquitur, quasi verò Deus esset. Nova consilia sub pectore volutat, ut proprium sibi constituat imperium. Leges commutat, suas sancit, contaminat, diripit, spoliat, fraudat, occidit, perditus homo ille, (quem Antichristum vocare solent) in cujus fronte contumeliæ nomen scriptum est, Deus sum, errare non possum, in templo Dei sedet, longè lateq́; dominatur &c. Romani populi majestas, quâ olim orbis regebatur, sublata est de terris & Imperium in Asiam reversum est. Rursus Oriens dominabitur, serviet Occidens. Regnum multiplicatum, summa rerum potestas per plures dissipata, concisa, minuta, ne dicam dilacerata, discordiæ civiles in perpetuum feruntur, nec ullam requiem bellis exitialibus esse, sentimus. Imperator vana appellatio & sola umbra est. Reges decem pariter existunt, qui orbem terre, Romanum quondam Imperium, non ad regendum, sed ad consumendum partiti sunt. Decem cornua, id quod D. Aurelio Augustino incredibile visum est, Turcæ, Græci, Ægyptii, Afri, Hispani, Galli, Angli, Germani, Siculi, Itali Romanas Provincias possident, Romanosq́; in his excidêre colonos. Cornuq́; parvulum sub his succrevit, quod oculos habet & os loquens grandia, tria potissimùm Siciliæ, Italiæ, Germaniæ regna in ordinem redegit, sibiq́; servire cogit, insustentabili dominatione populum Christi Sanctosq́; Dei vexat, divina humana miscet, infanda execrabilia molitur. Quid hac Prophetiâ apertius? &c. (Hæc verba Eberhardi reliqui præsentes Principes & Episcopi, inprimis Passaviensis, Bambergensis, Brixensis, Ratisbonēsis & alii suis suffragiis confirmârunt, quod notandum propter Bellarminũ, qui in Append. ad libr. de P.R. cap. 10 excipit, *Eberhardum illũ fuisse Pontificis Gregorii IX. hostem, Imperatoris verò Friderici fautorem.* Quinimò)

Circa idem tempus Friderici II. Imp. adeò multi in Germania, Italia, Francia & Anglia crediderunt, *Romam esse Babylonem & meretricem illam magnam, de qua in Apocalypsi Johannea prædictum*, ut impostores quidam Apocalypsin illam Johannæam abolere conati fuerint, maximè quidam Cyrillus Carmelitarũ Præses Generalis, natione Græcus, qui tam Mosis, quàm Johannis exemplo, *novam Apocalypsin è cœlis Dei ipsius digito in argenteis tabulis Græcè scriptam super futuro Ecclesiæ statu se accepisse gloriatus est*, de quo Balæus lib. 5. de actis Rom. Pont. sub Vita Gregorii IX. Wolfius tom. 1. Lect. memorab. Cent 13. p. 523.

Otto Bavariæ Dux in oratione ad Episcopos Myldorffii congregatos apud Avent. lib. 7. Annal. p. 550. *Ego constans ad Rom. Episcopum provocavi, jussuq́; Gregorii Pontificis maximi armis mea tutatus sum. Hoc mortuo, Romanum Episcopum Antichristum esse prædicâstis, egoq́; desertâ primarii Sacerdotis Sectâ ad Imperatorem defeci.*

Circa idem tempus, videlicet circa annum 1240. Guilielmus de S. Amore, Theo-

Theologus Parisiensis & Canonicus Belovacensis, (quem Bellarminus lib. de Script. Eccles. vocat *virum pium & doctum*) palàm docuit, *Papam esse Antichristum & Romam Babylonem.*

In libr. de collat. benef. scribit, *peccata Prælatorum non esse simpliciter peccata, sed peccatorum monstra terribilissima, eos non Ecclesiam, sed Babylonem, Ægyptum ac Sodomam esse, Prælatos non ædificare Ecclesiam, sed destruere, ac Deo illudere.* Omnia Scripturæ testimonia, quæ Antichristum, ejusq; ministros depingunt, applicavit Spiritualibus.

Circa Annum 1245. tempore Innocentii IV. Nicolaus Gallus deformatum Ecclesiæ statum piis lachrymis deplorans, aculeatum in Pontifices librũ, quem *igneam Sagittam* vocat, emisit.

Circa Annum 1250. (al. 1220.) Guilielmus Aurifex, referente Cæsario, dist. 10. Dialogi publicè docuit, *Papam esse Antichristum, Romam Babylonem & Prælatos membra Antichristi*, propter quod etiam fuit incineratus. Balæus.

(Jodocus Coccius tom. 1. Thesauri lib. 7. art. 17. *Wilhelmus Aurifex Albigensium Propheta dicebat, Papam esse Antichristum, Romam Babylonem.* Cæsarius Heisterbachius lib. 5. cap. 21.)

Circa Annum 1252. Gerhardus Sagarellus Italus Parmensis & Dulcinus Navarrensis asseruerunt, *Papam esse Antichristum; & Ecclesiam Romanam, h.e. Papam, ejusq; Spirituales à Deo rejectos, esse meretricem illam Babylonicam, de qua est in Apocalypsi. Habuerunt ampliùs, quàm per 40. annos multos Sectatores, præcipuè in Gallia Cisalpina & proximis Alpibus.*

(Meminit hujus Sagarelli & Dulcini Jodocus Coccius tom. 1. Thesauri lib. 7. art. 6. p. 826. sic scribens. *Gerardus Sagarellus & Dulcinus Novariensis dixerunt &c. quòd Romana Ecclesia sit illa meretrix, quæ à fide Christi apostatavit, de qua scribit Johan. in Apocalypsi.* Nicolaus Eymericus part. 2. q. 11. Guido Carmelita de secta Pseudo Apost. cap. 1.)

Circa idem tempus Anno scil. 1253. Rupertus (al. Robertus) Capito, Lincolniensis Episcopus docuit, *Papam nihil contra justitiam & veritatem posse, & cùm id attentet, pejorem esse Lucifero & Antichristo.* Cistrensis lib. 7.

De eodem Matthæus Paris in Hist. Anglica memorat, quòd ad Pontificem Innocentium inter cætera sic scripserit. *Post peccatum Luciferi, quod idem erit in fine temporũ ipsius filii perditionis Antichristi, quem interficiet Dominus Spiritu oris sui, non est, nec esse potest alterum genus peccati, tam adversum & contrarium Apostolorũ doctrinæ & Evãgelicæ, & ipsi Domino J. C. tam odibile & detestabile & tam abominabile, quàm animas curæ pastoralis officii & ministerii defraudatione mortificare & perdere.*

Ibidem. *Anno 1253. tertiâ nocte ante festum S. Dionysii Episcopus Lincolniensis Robertus lethali tædio & infirmitate prægravatus accersiri præcepit aliquos de Clericis suis, ut saltem mutuis collocutionibus recrearetur, quibus Episcopus dolens de jactura animarum per Papalis Curiæ avaritiam, suspirans ait. Christus venit in mundum, ut animas lucraretur, ergo si quis animas perdere non formidat, nonnè Antichristus meritò est dicendus? Dominus sex diebus mundum condidit universum, sed ut hominem repararet, plusquam triginta annos laboravit, nonnè ergo animarum destructor*

structor, inimicus Dei & Antichristus censetur?

Idem in oratione, quam habuit coram Papa Innocentio IV. & Cardinalibus. *Cùm principale opus Christi, propter quod ipse venit in mundum, sit animarum vivificatio & Satanæ opus proprium & maximè ab eo inventum, utpote homicidæ ab initio, sit animarum occisio, ipsi Pastores personam Christi induti, verbum Dei non annunciantes, etsi non superadderent malitias alias, sunt Antichristi & Satanas transfiguratus in Angelum lucis, fures & latrones, mactatores ovium & perditores, facientes domum orationis speluncam latronum.*

Circa Annum 1260. Laurentius Anglicus Magister Parisiensis docendo & scribendo partes Guilielmi de S. Amore, Christiani Beluacensis, & aliorum secutus, scripsit duos libros contra Monachos, alterum titulo, *Cavendum esse à Pseudoprophetis*, alterum, *Defensionis Guilielmi de S. Amore*, & quædam alia, in quibus omnibus ostendit multis signis ac testimoniis, *adesse Antichristum præ foribus.* Johannes Foxus in Martyrol.

Circa Annum 1262. Hugo de S. Caro Cardinalis in Postilla super 2. Johan. adducit ac approbat verba Bernhardi. *Videtur, bone JESU, adversus te conspirâsse Universitas Christianorum & illi in tua persecutione primi sunt, qui in Ecclesia tua videntur primatũ tenere & gerere principatum.*

Circa Annum 1280. Probus Episcopus Tullensis in Concilio Würtzburgensi contra Pontificem sic locutus est apud Aventinum lib. 7. Annalium pag. 440. (in al. edit. pag. 573.) *Quousque Collegæ charissimi, Romulei illi vultures patientiâ nostrâ, ne dicam stultitiâ abutentur? quousque eorum flagitia, avaritiam, superbiam, luxum tolerabimus? Non cessabit hoc genus Archisynagogon pessimum, nisi omnes ad egestatem & servitutem durissimam redegerit. Discordiâ nostrâ hocce malum, discordiâ nostrâ illi nebulones tuti sunt. Nec unquam, quamdiu illi salvi fuerint, Christianis festam pacem servare, ab armis feriari, pietatem inter se colere licebit. Nuper Saxones & Suevos inter se commiserunt. Deinde D. Fridericum II. Imp. Reipubl. Christianæ utilissimum, Conradum IV. Suevos atque optimos Principes Imperio simul atque vitâ privârunt. In Germania discordiæ mala Satanæ & Antichristi Satrapæ seminârunt.* (Et addit Aventinus. *Hæc ubi Probus dixisset, cæteri omnes sententiam ejus collaudant atq; sequuntur.*)

Circa idem tempus Rogerus Bacon Anglus (vir magni nominis, qui præter alios libros complures Epistolas, nonnullas ad Clementem Papam scripsit, in quibus Ecclesiæ labem ac ruinam vehementer deplorat) cùm in libello de idiomate linguarum acri oratione perstrinxisset miserabilem statum sui temporis; *Isti*, inquit, *tot errores Antichristum requirunt.*

Circa idem tempus (videlicet circa annum 1280.) Albertus Magnus in cap. 10. Johan. sic scripsit. *Illi, qui modò præsunt in Ecclesiis, plurimùm sunt fures & latrones; plùs exactores, quàm Pastores; plùs spoliatores, quàm tutores; plùs mactatores, quàm custodes; plùs perversores, quàm Doctores; plùs seductores, quàm ductores. Isti sunt nuncii Antichristi, subversores ovium Christi.*

Circa

Circa Annum 1291. Frater Robertus Gallus in libro Visionum suarum sic scribit: *Anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo primo, cùm in Aurasica civitate morarer, accidit una dierum, quòd posui me in lectulo, ut quieti tempus darem, & factum est, dum adhuc vigilarem, Spiritus Domini assumsit me in Spiritu & statuit in civitate Romana citra fluvium Tiberis, prospiciensq; ultra fluvium vidi cathedram ligneam antiquam valdè vacuam. Et ecce, à parte, unde fluvius egreditur, venit linteum album, larvam habens hominis, intus autem vacuum & in cathedra positum est. Illoq; amoto, posita fuit, ibi imago B. Mariæ cum Filio argentea. Hæc dum inspicerem, duxit me Spiritus ad Lateranense Palatium, & posuit me in porticu ante Sedes porphyrii, ubi dicitur probari Papa, an sit homo masculus. Et omnia pulvere plena erant & vivens ibi non videbatur. Et ecce ante sancta sanctorum vidi arundinem grossam & ultra modum aliarum altam, secundùm altitudinem hominis magni. Et in ea vertebat se serpens ingens cum impetu magno, cujus caput supra tectum erat, quievitq; bis, & bis ultrà impetum fecit. Cumq; mirarer ego, quid hoc esse volebat, dixit mihi Spiritus, qui stabat ad dextram meam, & qui me illuc adduxerat, Serpens hic Antichristus est, & subitò è judicio judicium ejus. Et ecce prostratus est in pavimento ad modum unius trabis lividi coloris, & super eum infinitas gladiorum, lancearum, tabellarum & omnium instrumentorum, quæ de ferro fieri possunt, quæ non exprimo, cùm nusquam ea viderim, sed nec lingua humana potest ea exprimere. Conversus est autem serpens in rotam terream, attritusq; est diversis generibus gladiorum.*

Idem. *Orabam flexis genibus, erectâ facie ad cælum juxta altare S. Jacobi Parisiis à dextris, & vidi q. in aëre ante me corpus unius Summi Pontificis, albis sericis indutum, tenebatq; dorsum ad Orientem elevatis manibus ad Occidentem, sicut solent Sacerdotes stare, dum agunt Missarum secreta, nec videbatur caput ejus. Diligentiusq; intuens, an esset omninò sine capite, vidi caput ejus aridum, macilentum ac si esset ligneum. Dixitq; Spiritus Domini. Statum Ecclesiæ Romanæ significat.*

Circa idem tempus, Annum scil. 1291. Arnoldus de Villa nova Hispanus, vir eximiè eruditus, linguarum Hebraicæ, Græcæ, Arabicæ & Latinæ, Philosophiæ & Theologiæ peritissimus, conatus fuit ex prophetiis Danielis & Sibyllarum vaticiniis demonstrare, *Antichristi adventum & Ecclesiæ turbationem ac persecutionem futuram esse intra spacium annorum 1300. & 1400. quasi in Anno 1376.* super quo edidit librum *de speculatione Antichristi.* Docuit etiam, quòd *Diabolus totum Christianum populum fecerit aberrare à veritate Jesu Christi.* Caspar Hedio in Chronic. ubi addit. *Igitur si quis velit animadvertere, quando Ecclesia persecutiones passa aliquando, ipsa facta sit vice versâ persecutrix, eò facilior erit computandi ratio, Qui habet aures audiendi, audiat.*

Idem in Collocutione sua cum Friderico Siciliæ Rege. *Quia Pseudoprecones per suos sermones non intendunt placere Deo vel proficere Christo & populo, sed ad nequitiam suæ affectationis populum instigare, propterea seducunt ipsum dupliciter, scilicet omittendo necessaria & utilia & tradendo nociva & in Spiritu Antichristi satagunt, populum avertere à præclaris ordinariis & oves subtrahere propriis pastoribus.*

Circa Annum 1292. Mænardus Comes Tirolensis contra Papam Nicolaum IV. in publico edicto sic locutus est, referente Aventino lib. 7. Annal. pag. 444. (in al. edit. p. 577.) *Quod si quispiam vas atq; praes fuerit, ne metuere perfidiam & lupos habeam, néve de cætero hujuscemodi nobis à fastuosis illis Archisynagogis (nam Pastoribus dicere religio est) contingant, actutùm omnia reddam, aliter nunquam committam, ut tam stultus videar, ut è manu manubrium mihi eripi patiar, aut memet ultrò atq; meos ludibrio effœminatis Antichristis atq; prodigiosis Eunuchis esse finam. Nemo magis concordiam Christianam labefactat, non sacris literis interpretandis aut ediscendis, sed liberis dant operam, Liberum amant, divitias congregant, regna, gloriam, dominationem avidissimè appetunt. Pro hisce nobiscum sanguine ovium decertant, Christi paupertatem, comitum ejus simplicitatem non solùm non æmulantur, sed irrident quoq; atq; antiquare conantur. Si Antichristi non sunt, quid aliud obsecro sunt? Estné istud pascere oves? amare gregem? regna, opes, aliena appetere, pro gloria, dignitate digladiari, oviculas opprimere, occidere, belligerari? Christi præceptum invertunt, donanti tunicam & pallium vi auferunt. Quis tàm ferreus, ut veriùs dicam, tàm stolidum pecus fuerit, ut superbiam, fastum, perfidiam, fraudem, flagitia, scelera, luxum, avaritiam nebulonum æquo animo ferat? Peiores Turcis, Saracenis, Tartaris, Judæis sunt, plus his omnibus Christianæ simplicitati officiunt, libertatem Christi sanguine partam excindere conantur, dominationem arripiunt. Cùm nostri servi sint, ipsi dominari contra jus gentium adversus leges, auspicia & oracula divina dominos sibi servire volunt. Scitum est vulgi Proverbium, Sacerdotes superstitionum præstigiis caliginem oculis offundere mortalium, & Ceremoniis, carminibusq; cassis, veluti mandragoræ soporiferæ poculo mentem mutare & humanis animis atq; sensibus stuporem propinare &c.*

Circa Annum 1300. Dantes Florentinus, *Papam ex Pastore factum esse lupum*, scripsit, & in Cant. 19. & 32. *eum esse meretricem Babylonicam*, testatus est.

Italicos versus Dantis Aligerii ex Cant. 19. adducit Petrus Paulus Vergerius Episcopus Justinopolitanus in lib. de idolo Lauretano, eosque in Latinam linguam transtulit, qui sic habent:

De vobis, Pastor, intellexit Evangelista,
Quando illa, quæ sedet super aquas,
Fornicari cum Regibus ab illo fuit visa.
Illa, quæ cum septem capitibus nata est,
Et à decem cornibus habuit audaciam,
Donec virtus suo marito placuit.
Fecistis vobis Deum ex auro & argento
Et quid interest inter vos & idololatras,
Nisi quod illi unum & vos oratis centum?

(Bellarminus in Append. ad libros de Pontif. cap. 15. excipit, *veteres Patres doctissimosq; Scripturæ Interpretes uni Danti anteponendos esse, eorum verò nullum locum istum Apoc. 17. de Romana Ecclesia aut summo ejus Pontifice accipi docuisse.*

Resp. Temporibus Patrum Papa nondum degeneraverat in Antichristum, omnium verò optimus ac certissimus vaticinorum Interpres est eventus. Jerem. 28. v. 9. Dan. 12. v. 4. Irenæus lib. 4. adv. hæres. cap. 43. *Omnis prophetia, priusquam habeat efficaciam, ænigmata & ambiguitates*

guitas sunt hominibus. Cùm autem venerit tempus & evenit quod prophetatum est, tunc prophetiæ habent liquidam & certam expositionem. Ludovicus Vives in Comment. lib. 20. Augustin. de Civ. Dei cap. 19. *Patrum in hoc genere fuisse leves conjecturulas*, notâvit. Quid quòd Tertullianus, Hieronymus & alii ex veteribus per *Babylonem* Apocalypticam Romam intelligendam esse docuerunt?)

Hermannus quidam Italus circa idem tempus docuit, *Romanam Ecclesiam esse meretricem* (Apocalypticam ac proinde Antichristum) Palmerius in Chronicis, Johan. de Turrecremata de Eccles. libr. 4. part. 2. cap. 37. & ex illis Coccius tom. 1. Thesauri lib. 7. art. 6.

Circa Annum 1306. (al. 1325.) al. 1288. Petrus Johannis Diœcesis Biranensis (al. Biterrensis) Aquitanus Minorita floruit, de quo Bernhardus Lützelburgius Prædicatorii Ordinis Monachus in Catal. hæreticorum sic scribit: *His temporibus claruit Petrus Johannis, qui in Postillis suis super Apocalypsin, Matthæum ac Genesin, multas posuit hæreses, quæ autoritate Papæ & Magistrorum consilio sunt postea solenniter in Curia Romana damnatæ. Per Babylonem enim meretricem illam magnam Ecclesiam Romanam intelligit, quam vocat carnalem bestiam & Satanæ Synagogam, per mysticū Antichristum intelligit Papam, omnesq; Abbates quinti temporis convenire dicit in quintum bestiæ caput, quæ bestia est Diabolus, Antichristus & congregatio malorum.*

Hujus Petri Johannis etiam mentionem faciunt Volaterranus, Nicolaus Emerici in libro Inquisitionum, Guido Perpinianus de hæresibus & Balæus in Laurentio Anglico in Catalog. Britann. Scriptorum. Pontifex Romanus cùm hunc Petrum vivum nequivisset exurere, longè post mortem ossa ejus erui & exuri curavit.

(Jodocus Coccius tom. 1. Thesauri lib. 7. art. 17. *Petrus Johannis, discipulus Abbatis Joachim dixit, in Apocalypsi Johannis per Babylonem meretricem magnam Romanam Ecclesiam significari, teste Guidone de erroribus Abbatis Joachimi & Petri Johannis.* Bellarminus in Chron. fatetur, *Petrum illum Johannis dixisse, Papam esse mysticum Antichristum.*)

Eodem tempore floruit Petrus Cassiodorus Italus, qui in Epistola ad Ecclesiam Anglicanam scripta graviter eam hortatur, ut *Antichristi jugum & crudeles, continuasq; exactiones excutiat.*

Circa Annum 1308. Ubertinus à Casali Minorita scripsit librum de septem Statibus Ecclesiæ, quem Autor Oneris Ecclesiæ in omnibus fermè capitibus allegat, Itemque de reformatione Ecclesiæ contra Romanam Curiam. Inter cætera sic loquitur: *Dicitur carnalis Ecclesia nova Babylon, quæ Ecclesia vocatur meretrix magna, cùm quia ordo virtutum est in ipsa per deordinationem vitiorum enormiter confusus & verus cultus & amor Sponsi Jesu turpiter adulteratus, tum quia in malo non solùm intensivè, sed etiam extensivè est magis, ita quod boni sunt in ea, sicut pauca grana tritici sub immenso cumulo palearum, tum etiam quia sicut filii Israel fuerunt in Babylone captivati & vehementer oppressi, sic Spiritus justorum hujus temporis supra modum angustiatur & opprimitur à Principatu & prædominio Babylonis & velit nolit in multis meretricis actibus ei servire compellitur.*

Circa Annum 1320. Nilus Archiepiscopus Thessalonicensis librum scripsit contra Papæ Primatum. Idemque *Antichristum jam olim in Ecclesia Dei natum esse*, asseveravit, *eumq; esse Papam antiquæ Romæ*, multis rationibus demonstravit.

Anno 1324. Ludovicus IV. Imp. Reginoburgi Conventum instituit, cui cum aliis Imperii Proceribus interfuerunt tres Electores Ecclesiastici, Matthias Moguntinus, Balduinus Trevirensis & Henricus Coloniensis, ac Rex Bohemiæ Johannes, in eo contra Pontificem Johannem XXII. decretum est factum, in quo Imperator & Imperii Proceres, tàm Ecclesiastici, quàm Politici inter cætera sic loquuntur, apud Aventinum lib. 7. Ann. p. 469. (in al edit. p. 609.) al. pag. 762. & apud Goldastum in Constit. Imper. pag. 325. *Christus Servator Dominus ac Deus noster, ejus Legati primarii Petrus, Paulus, Jacobus, Johannes tempora periculosa, ubi ad cœlum migrârint, nobis imminere cantârunt & inprimis admonuerunt, ut summoperè atq; anguium in morem astuti Decreta Pharisæorum, Pseudochristos, Pseudoprophetas, Pseudoapostolos à mendacio simulatæ religionis ita appellatos vitaremus, qui se mystas Christi ferunt, cùm sint nuncii Antichristi. Eos inexplebilis honoris, pecuniæ, potentiæ sitis atq; luxus, avaritia, fastus, quæ in proverbium venêre, produnt &c. Johannes ille, qui se Papam XXII. nuncupat, qualis sit, oviculis Christi nostro beneficio operæ precium est agnoscere, ne deceptæ pelle ovinâ à sævissimo lupo devorentur. Nempe sanguinem Christianum sitit, discordiæ, seditionum mala ubique gentium inter Christianos serit &c. Nec licet per hunc Antichristum Christianis pacem à Deo datam servare, tanta est hominis, vel potiùs Satanæ illius vecordia, publicè pro concione scelera sua q. benefacta prædicat. Cùm Christiani, inquit, Principes inter se discordant, tum verè Romanus Sacerdos est, Pontifex Max. demum regnat, demum dominatur, ubi omnibus discordiâ, seditione, mutuo odio debilitatis formidolosa fit ejus potestas, universi ejus nutui obsequuntur & velut sceratus observant, seditio atq; discordia Germanorum salus est Romanorum Pontificum, proinde pro virili enitendum est Pontifici Romano, si salvus esse velit, ut æneam serpentem, hoc est, Alemannum Imperium conterat, in cineres atq; favillas redigat.*

Et postea. *Satanæ Spiritum sibi sumit, se similem Altissimo facit, se adorari, quod cœlitum quidam sibi à Johanne fieri prohibuit, pedes sibi osculari more Diocletiani atq; Alexandri crudelissimorum Tyrannorum permittit, cùm Christus manceps divinitatis, Dominus & Deus noster pedes comitum suorum, piscatorumq; laverit, ut nuncii sui vicissim illis, ad quos missi sunt, faciant &c. Si servus servorum Dei est, cur non servit? cur non amat? cur non ministrat? cur non pascit? cur non docet? non nunciat? Si id, quod cupit, esse velit, cur non Christi, Petri & Pauli vestigia in carceribus & periculis variis æmulatur? cur mentitur, tergiversatur, fallit, regnat, dominatur? aviditate potentiæ, pecuniæ, ima summis miscet, omnia venalia, Deum & inferos habet. Cur vitam Christi parvipendit? qui de hereditate à fratribus captus etiam arbiter judicare noluit, sed competitores ad prætores Cæsaris rejecit & tribunal relegavit.*

Sub finem. *Ut Antichristus non sit, tamen ejus antecursorem atq; anteambulonem esse necesse est.*

Idem

Idem Ludovicus Imp. in alio quodam edicto Ann. 1328. publicato, sic loquitur, apud Aventinum lib. 7. pag. 473. (al. 541.) *Jacobus ille de Baburco* (Johannes XXII.) *qui se Papam nominat temporalibus hujus seculi curis contra divinum præceptum incubat, regno mundano inhiat, sicut Pastor est personatus, ita mysticus est Antichristus, canis pelliculâ tectus in gregem Christi lupinâ rabie grassatur, vendit scelera, inferos, superos, beneficia cœlestia cauponatur, cum Saracenis Armenios Christianos quinque annis continentur ejus opem implorantes infestantibus fœdus societatemque iniit.*

Et postea. *Proinde Jacobum illum crimine veræ irreligiositatis, notâ hæreseos antea à Franciscanis cæterisque Theologis inustum, contemtorem paupertatis Christianæ, Imperii Antichristi autorem jure nostro, consilio, sententiâ, consensu communi Principum, Pontificum, Germaniæ, Italiæ efflagitantibus Sacerdotibus populoque Romano exauguratum, abdicatum, hæreseos condemnatum declaramus, proscribimus, acta ejus rescindimus, universi Christiani eundem in numero impiorum atque sceleratorum habeant &c.*

Ludovici Imperatoris sententiam viri in Italia, Germania & Gallia doctissimi comprobârunt. Sic enim scribit Aventinus lib. 7. pag. 468. *Ludovicus divini humanique Juris consultissimos quosque in Italia, Germaniis, Galliis, præcipuè Bononiæ atque Lutetiæ, jure utroque atque sacris literis peritos consulit. Hi omnes rescripsère, acta & dogmata Johannis XXII. Pont. Rom. adversus Cæsarem Christianæ simplicitati & divinæ Philosophiæ repugnare. Extant hujuscemodi consilia Theologorum in Bibliothecis in membranis scripta. Contra Vicesimum secundum libros quoque edunt hi amici Ludovici, Marsilius Patavinus, Johannes Gadunensis, Luitpoldus de Bebenburg, Andreas Laudensis mysta Fruxinensis, Augustæ magister Epistolarum, Ulricus Hangenor Augustâ ortus, sacro Cæsaris scrinio præfectus, Dantes Alligerius Florentinus, qui tum cultiorum literarum semina sparsit &c. Iisdem diebus Wilhelmum Occamensem Franciscanum Theologum præstantissimum atque Dialecticum suæ tempestatis acutissimum, duos Collegas ejus, BonamGratiam Bergomensem & Michaëlem Cæsenatem Franciscanorum Antistitem primarium, sacrarum literarum, utriusque Juris Professores cum sacris Antonii Patavini Monachium ad Ludovicum venisse reperio &c. Ad Ludovicum dixisse ferunt, Tu nos pugnis, ense, ferro, armis à servitute assere, nos te linguâ, calamo, literis, stylo, libris, verbis vindicabimus. Atque illi omnes certatim diserti in Romanum Pontificem invecti sunt, ratiocinationes, captiones ejusdem confutant, argumenta diluunt &c.*

Ex illis Ludovici fautoribus Occamus præmemoratus librum edidit, cui titulus, *Vindex pacis Christianæ.* In eo sacræ Historiæ testimoniis probat, *Romanum Pontificem, nisi Antichristi fastum, quàm Christi & ejus Comitum paupertatem æmulari malit, infimi cujusque Christiani, nedum Supremæ potestatis servum esse.*

Ejusdem Ludovici Secretarius intimus Ulricus de Augusta in Regiis literis Summum Pontificem vocavit *Bestiam è mari ortam, de qua in Apocalypsi,* eoque discordiæ causam inter Johannem XXII. Papam & Imperatorem præbuisse fertur, ut Paralipomena Urspergensis testantur Ann. 1323.

Marsilius Patavinus, cujus jam ante ex Aventino mentio facta est in Defens.

pacis omnia à Paulo de Antichristo præscripta de Pontificibus & eorum ministris accipit, ac dicit, *eos non gerere vicem Christi.*

Michaël Cesenas Minoritarum Generalis eodem tempore Ann. 1323. scripsit contra Tyrannidem, fastum & Primatum Papæ. Accusavit eum, *ut Antichristum* & Romanam Ecclesiam tanquam *Babylonicam meretricem sanguine Sanctorum ebriam.*

Anno 1338. die Augusti 6. Francofurti in publico Statuum Imperii Conventu Decretum est factum, in quo Imperator & Status Imperii sic loquuntur: *D. Petrus atq; Paulus nuncii æternæ majestatis primarii longo antè tempore prædixêre, cecinerunt, sedulò nobis denunciârunt, post fata sua vafros, versutos, audaces, falsos Prophetas, Sacerdotes, Legatos mendaces futuros, facta jampridem illorum depinxêre nobis. In templo Dei (inquiunt) hoc est, Ecclesia, q. sint Deus, sedebunt, & supra omne id, quod usquam gentium aut colitur, aut cultum est, extollentur. Neq; dicendi neq; faciendi ullũ, nisi quodlibet, noscent modum, gloriam, regnum concupiscendi nec finem scient, nec terminum capient. Dominationem, potentiam, urbi, orbiq; terrarum, nec minùs ipsis exitiabilem rejectâ cruce Christi arripient, confictis ad quæstum, lucrum, ambitionem, luxum sermonibus de populo Christiano, abusi credulitate stolidi vulgi, nundinabuntur. Quæ itaq; vates illi veridici, arcanorum Dei interpretes, nobis antè cantârunt, verißima esse, experimentis animadvertimus & planè, nisi asini ad lyram simus, sentimus &c. Qui vult maximus esse, sit infimus omnium, nunciis Christus præcipit; & Reges quidem dominantur populo, vos autem servi gregis mei, nempe pastores, non domini estis. Nibilominùs tamen, quanquam illa clarißima sint, tamen peßimi Pharisæi, perditißimi Antichristi Comitiis Cæsareis, suffragiis Principum, rebus impositum, ajunt, non esse Imperatorem, nisi primarius Sacerdos, qui Dominus rerum & utriusq; potestatis manceps sit, autor fiat &c.*

Sub finem. *Si quis huic edicto oblatrare aut obstrepere ausit, tanquam veritatis osor, pacis conturbator, hostis Reipublicæ, inimicus pietatis, satelles Antichristi, mancipium Satanæ, perfidiæ, perduellionis, perjurii reus, non Philosophorum argumentis vel Decretorum, sed verbere, vinculis, carcere fatigatus, possessionibus, peculio mulctabitur & ultimo supplicio more majorum parricidium luet.* Avent. lib. 7. Ann. p. 479. (in al. edit. p. 623.) & apud Goldastum tom. 3. Const. Imp. p. 410.

Circa idem tempus Guilielmus Occam (Aventinò Occamensis dictus) librum adversus Carolum & Clementem VI. scripsit, qui adhuc extat, in quo Clementi hæreseos notam inurit, ipsumque Antichristum vocat. Avent. lib. 7. p. 628.

Circa Annum 1340. Johannes de Rupescissa Franciscanus præditus ingenio & eruditione summâ docuit, *Ecclesiam Romanam esse meretricem, Papam ministrum Antichristi, Cardinales Pseudoprophetas, ob immensum luxum & ambitionem, quibus dediti erant. Probaturum se aiebat omnia sua dicta per Apocalypsin & veteres libros sanctorum Prophetarum, qui ipsi per gratiam Spiritus sancti essent retecti &c. Conspiciebantur sanè quædam evenientia eo ipso tempore, quo pronunciaverat. Neq; dicebat quicquam uti Propheta, sed per Scripturas veteres & sancti Spiritus gratiam, qui ipsi largitus erat scientiam declarandi omnes illas veteres prophetias ad annunciandum omnibus Christianis*

nis annum & tempus, quibus debebant impleri, & confecit complures libros magnâ doctrinâ benè fundatos. Joh. Froissardus Thesaurarius & Canonicus Chymayensis in Comitatu Hannoniæ Diœcesis Leodiensis, qui eodem seculo vixit & Historiam condidit in 2. lib. Hist. sub finem, ubi *summæ & reconditæ eruditionis* laudem huic Johanni de Rupescissa tribuit.

Idem Joh. de Rupescissa non solùm asseveràvit, *in Papatu regnare Antichristum*, sed multa etiam prędixit de duobus Antichristis paulò pòst futuris; Urbanum VI. ut videtur & Clementem intelligens. Cui prędictioni, etiamsi autor Fasciculi temporum in Ann. 1364. fidem non habuerit, ejus tamen veritatem eventus comprobavit. Hi enim Antipapæ in Bullis suis se invicem *Antichristos* appellabant.

Anno 1378. in carcere scripsit Tractatum Propheticum &c. cui titulus, *Vade mecum in tribulationem*, in quo *Antichristum* in Papatu *regnare* asseveravit & Ecclesiæ reformationem præsagiit. Petrus Præmonstratensis in Chron. quod inscribitur, Biblia pauperum.

Circa Ann. 1343. (al. 1345.) Monachus quidam Minorita Hayabalus persecutionē passus est à Clemente VI. quòd publicè solitus esset affirmare, *se divinitùs esse missum, ut concionaretur, Ecclesiam Romanam esse Babylonicam meretricem, Papam & Cardinalem esse Antichristos.* Henricus de Erphord in Histor. de fact. memorab.

Circa Annum 1357. (al. 1382.) Johannes Wicleph docuit, *Papam non solùm non esse Vicarium Christi, sed etiam Antichristum* Æneæ Sylvii testimonio scripsit plusquam ducenta volumina. Vixit aliquandiu in exilio ob dogmata Sedi Romanæ adversa, sed restitutus in Ecclesia sua de Lutterwort, (quod vocabulum benè consideratum mysterio non caret) Lycestrensis provinciæ sepultus fuit. Habebat fautores multos, ut ex Waldeni scriptis apparet, & primarios ex ordine equestri.

De hoc Wiclepho sic scribit Jodocus Coccius tomo primo Thesauri libr. 7. artic. 17. fol. 909. *Johannes Wicleyus artic. 30. in Concilio Constantiensi sess. 8. damnato. Excommunicatio Papæ vel cujuscunque Prælati non sunt timenda, quia est censura Antichristi.*

Landherr im scharffen runden Auge B. iiij. fac. alt. Der lose Mann Wicleff hat cap. 37. super Evangelium, Cùm videretis abominationem &c. **geschrieben / der Römische Bischoff ist ein Ursach alles Ubels / dann er ist ein Lügner / von CHRISTI Lehr abgewichen / ja er ist das Grewel selbsten / von welchem Daniel geschrieben.**

In Fasciculo rerum expetendarum & fugiendarum enumerantur quidam articuli Johannis Wiclephi in Concilio Constantiensi damnati, inter quos etiam hic est: *Papa ille est Antichristus, qui in Scriptura exprimitur, cùm sit specialis procurator Diaboli, procurans promere datam proditionem annuè contra CHRISTUM. Non solùm illa simplex persona, sed multitudo Paparum à tempore dotationis Ecclesiæ, Cardinalium, Episcoporum & suorum complicium aliorum*

est Antichristi persona composita; monstruosa. Genus humanum, specialiter in Europa, profundatur in illa haresi nimis cœca, quòd oportet totam militantem Ecclesiam duci per regimen Antichristi.

Idem Wiclephus Papam vocavit *hæresiarcham, Antichristum in Scriptura designatum, abominationem desolationis astu Satanæ introductam, apostema in Ecclesia &c.*

Circa Annum 1360. Ranulphus in Polychronico sic scribit: *Deus hoc seculo memorabili & insigni facinore revelavit turpitudinem Sedis Pontificiæ & illam Babylonicam meretricem omnium oculis & conspectui subjecit ut agnoscerent, sanctam illam, quæ à toto mundo celebratur, dignitatem Pontificiam esse matrem omnis fornicationis spiritualis & corporalis, eamq; abominari & detestari disceret. Nam Johannes Anglus insigne scortum &c. in publica pompa puerum peperit.*

Anno 1363. obiit Brigida sive Brigitta virgo Scotica, S. Patritii familiaris, in Catalogum Sanctorum à Pontifice relata. Illa Pontificem Romanum non obscurê vocat Antichristum lib. 1. Revelationum in cap. 41. in persona Christi eum sic alloquens: *Nunc ergò conqueror super te, caput Ecclesiæ meæ, qui sedes in Sede mea, quam Petro & Successoribus ejus tradidi ad sedendum in ea triplici dignitate. Primò, ut potestatem haberent ligandi animas & solvendi à peccato. Secundò, ut aperirent cœlum pœnitentibus: Tertiò, ut clauderent cœlum maledictis & condemnatis. Sed tu qui deberes solvere animas & ad me præsentare, verè es animarum interfector. Ego enim institui Petrum Pastorem ovium mearum, tu autem es dispersor & lacerator earum. Tu autem prior es Lucifero. Ipse enim habebat ad me invidiam, & nullum concupivit occidere nisi me, ut pro me dominaretur: tu autem tantò deterior es, quòd non solùm occidis me, removendo me à te per mala opera tua, sed & animas occidis per malum exemplum tuum. Ego redemi animas sanguine meo & commisi eas tibi tanquam amico fideli; tu autem tradis eas iteratò inimico, à quo redemi eas. Tu es injustior Pilato, qui nullum judicabat ad mortem, nisi me: tu autem non solùm judicas me q. nullius dominatorem & nullius boni dignum, imò & animas innocentes condemnas & nocentes dimittis. Tu es immitior Juda, qui me solùm vendidit: tu autem non solùm vendis me, sed & animas electorum meorum pro turpi lucro tuo & vano nomine. Tu es abominabilior Judæis, ipsi crucifixerunt corpus meum solùm, tu autem crucifigis & pungis animas electorum meorum, quibus malitia tua & transgressio tua amarior est omni gladio. Et ideò, quia tu es similis Lucifero, injustior Pilato, immitior Juda, abominabilior Judæis, ideò meritò conqueror super te.*

Circa Annum 1366. Jacobus Misnensis scripsit *de adventu Antichristi.* In eo scripto facit mentionem cujusdam docti viri, nomine Militzii, quem *famosum ac venerabilem Prædicatorem* appellat. Fuit ille Concionator Pragensis, longè ante Hussũ. Citat & ex scriptis ejus quædã satis prolixè. In illis dictis narrat Militzius, *quonam modo sit invitus impulsus à Spiritu sancto, ut ex sacris literis quæreret de adventu Antichristi, comperitq;, eum jam suo tempore venisse.* Idemque se ait, *Romæ coactum à Spiritu sancto publicè concionatum, & postea coram Inquisitore affirmâsse, Magnum illum Antichristum, de quo Scriptura prophetizant, venisse.* Invenitur quoque Bulla Gre-

Gregorii XI. ad Archiepiscopum Pragensem, in qua eum jubet excommunicare & persequi Militzium, ejusque auditores. Narrat autem illa Bulla, *fuisse eum priùs Canonicum Pragensem, sed posteà renunciâsse Canonicatui, cæpisseq; concionari.* Narrat etiam, *eum Anno 1366. docuisse, Antichristum jam adesse, ac propterea à Johanne Archiepiscopo Pragensi incarceratum.* Balæus cent. 7. de Script. Britann. in Append. de Thoma Colby, Catalogus testium veritatis lib. 18. col. 1795.

Circa Annum 1370. (al. 1347.) Franciscus Petrarcha, patriâ Florentinus, Archidiaconus Parmensis & Canonicus Patavinus (de quo Bellarminus lib. de Script. Eccles. pag. 396. sic judicat, quòd *multa opera gravia & utilia scripserit, & tandem piè sancteq; obierit*) in lib. Epist. sine titulo Epist. 19. hortatori cuidam fido, sed improvido, *ut Babylone* (Romæ) *vivere eligeret*, respondet. *Ad quid ibi vivam, ut videam bonos mergi, malos eripi, reptare aquilas, asinos volare, vulpes in curribus, corvos in turribus, columbas in sterquilinio, liberos lupos, agnos in vinculis, Christum denique exulem, Antichristum dominum, Beelzebub judicem? &c. O crudelis & impia secta hominum &c. nihil nisi seipsos amantium, idq; ipsum perversè prorsus ac nefariè!*

Epist. 18. de urbe Roma sic scribit: *Famosa dicam, an infamis meretrix fornicata cum Regibus terræ, illa equidem ipsa es, quam in Spiritu sacer vidit Evangelista, illa eadem inquam es, non alia, sedens super aquas multas, sive ad littora tribus cincta fluminibus sive rerum atque divitiarum turba mortalium, quibus lasciviens ac secura insides, opum immemor æternarum, sive ut idem, qui vidit, exposuit, populi & gentes & linguæ aquæ sunt, super quas meretrix sedet. Recognosce habitum. Mulier circumdata purpurâ & coccino & inaurata auro & lapide precioso & margaritis, habens poculum aureum in manu sua plenum abominatione & immunditiâ fornicationis ejus.*

Et postea. *Ex omnibus quidem fornicationibus tuis, de quibus biberunt omnes gentes & Reges terræ, & ex omnibus abominationibus quid expectes, nisi quod Johannes idem ait: Cecidit Babylon magna & facta est habitatio Dæmoniorum &c. Verè jam talis facta es. Quanto enim homo perditus & desperatæ nequitiæ Dæmone melior? verè habitatio, imò regnum Dæmonum facta es, qui suis artibus humanâ licèt effigies in te regnât. Tu verò amice cum eodem Apostolo audi vocem aliam de cœlo dicentem: Exite de illa populus meus, & ne participes sitis plagarum ejus.*

Epist. 20. Curiam Romanam vocat *Babylonem & meretricem Babyloniam super aquas sedentem, matrem omnium idololatriarum & scortationum, cum qua scortati sunt Principes & Reges terræ, asylum hæresium & errorum, de qua in Apocalypsi Spiritus prophetavit.*

In Rythmis suis Italicis Romam sæpiùs vocat *Babyloniam, matrem errorum, nidum perditionum.*

Carmen Italicum hujus Francisci Petrarchæ, quod incipit Fontana di dolore, albergo d' ira &c. quidam sic vertit:

Fons ærumnarum, domus iræ, plena furoris,
Errorum ludus, sectarum nobile templum;
Roma quidem fueras, nunc es Babylonia fallax,
Ex qua tot luctus gemitusq; feruntur in orbem.

O fraudum mater, carcer teterrimus iræ,
Carnificina boni, sed iniqui sedula nutrix,
Vivorum infernus, miraclum insigne futurum,
Si nunquam contra te Christi sæviat ira.
Casta in paupertie tua sunt fundamina jacta,
Sed modò fundantes oppugnas cordibus altis,
Quidnam frontis habes meretrix? quò niteris audax?
Spes in adulteriis, spes in tam divite cista est.

Circa Annum 1380. Matthias quidam cognomento Parisiensis, (fortè, quòd ibi diu literis operam dederat, sed natione Bohemus,) prolixum librum *de Antichristo* scripsit, in quo probat, *eum jam venisse*, ac non obscurè indicat, Papam pro Antichristo habendum esse. Opera Antichristi esse dicit, quòd *fabulæ & adinventiones hominum in Ecclesia regnent, quòd passim statuæ & falsæ reliquiæ colantur, quòd alii alios Sanctos ac Servatores pro Christo colant, quòd Monachi relicto Christo, alios sibi Servatores quæsierint, quibus glorientur, Franciscum, Dominicum, alios; quòd, verbo Dei neglecto, Regulas suas introduxerint, quòd hypocritæ ejusmodi in Ecclesia regnantes sint locustæ illæ, de quibus in Apocalypsi.*

Item. *Antichristum omnes Universitates & eruditorum Collegia seduxisse, ita ut nihil sani doceant, aut Christianis rectè doctrinâ suâ præluceant.* Huic suo de Antichristo opusculo inseruit etiam aliorum de eadem materia scripta ac sententias, ut Scholæ Parisiensis, Conciones Guilielmi de S. Amore & M. Militzii ac aliorum quorundam veterum. Jacobus Misnensis testatur in suo libello de Antichristo, *multos prædicto M. Matthiæ eximium testimonium honestissimæ vitæ, summæque pietatis præbere.*

Anno Domini 1389. Magistri Parisienses tempore magni in Ecclesia schismatis videntes fratrum Mendicantium crescere nequitias, librum aculeatum Guilielmi de S. Amore *de periculis novissimorum temporum* Anno Christi 1256. editum & ab Alexandro IV. Rom. Pontif. Ann. 1260. damnatum, in eorum vituperium revocabant. *Hi nempe doctores in Christo fideles & gloriosi existentes, ut lumen sanctæ Ecclesiæ super candelabrum constituti, quorum multitudo tunc erat sanitas orbis terrarum, nequissimum Antichristum & membra ejus ac meretricem ipsius ex parte cognoscentes & ex parte in futurum prophetantes præcavendo sanctæ Ecclesiæ & ejus gubernatoribus apertè & nudè revelârunt.* Matth. Paris in Hist. Anglica.

Anno Christi 1390. erant eodem tempore duo Pontifices Romani, Urbanus VI. Pontifex Italicus & Clemens VII. à Gallis electus, eorum alter in alterum censuris sæviebat, & alter alterum schismaticum, hæreticum, *Antichristum* appellabat.

Circa Annum 1390. Gualterus Brutus Anglus, Mertonensis Collegii socius, Wiclephi discipulus, *Pontificem Romanum Antichristum esse Apocalypticum*, affirmavit; idemque Richardus Wimbletonus celebris ille Concionator asseveravit. Foxus in Martyrol. tom. 1. ex Catal. sociorum Mertonensium.

Circa eundem Annum 1390. (al. Ann. 1421.) (sed prior numerus colligitur ex cap. 13. & 20. illius Comm.) Johannes Purvæus

væus Commentarium in Apocalypsin scripsit, quem edidit Lutherus Ann. 1528. in quo Papa Romanus vocatur *Antichristus*; Roma, *Babylon*. (Lutherus testatur, *Commentaria illa ex finibus Livonicis & Polonicis sibi esse transmissa.* Edita sunt sine nomine autoris, sed postea compertum est, esse Johannis Wiclephi per Johannem Purvæum Anglum ex prælectionibus Magistri collecta.) Ideò autem *Papam se pro Antichristo habere dicit, quòd neglecto Dei verbo suas humanas traditiones Ecclesias obtrudat, Evangelium, piosq; Doctores opprimat, quæstus gratiâ Indulgentias excogitaverit, potentiam & splendorem regium sub falso donationis Constantini nomine ad se traxerit.* Hortatur etiam omnes, ut *fugiant ex illa Babylone.* Addit, *complures fuisse ante se, qui illam spiritualem Babylonem oppugnârint, & suo tempore multos veritatis præcones in carceribus detentos, custoditosq; arctißimè.* Fuit & ipse autor in carcere ac catenis insuper chalybeis, cùm ea Commentaria scripsit, ut ex 11. & 12. ejus scripti capite apparet. *Nunquam*, inquit, *hæc & consimilia scripsissem contra Antichristum & suos, nisi me incarcerâssent, ne in eos agerem.*

Idem ἀνώνυμος autor, in cap. 7. Apocalyps. *Illa septem signa, quæ prædicta sunt à Johanne, manifestanda solummodò temporibus Antichristi, jam implentur secundùm omnem intellectum Catholicorum ipsis possibilem. Ergò tempus Antichristi adest veraciter, adest etiam Antichristus. Ergò Antichristus regnat, quod erat probandum. Et quis sit ille, tam facilè patet, quòd Antichristus dicitur ab Anti, quod est contra, & Christus, quia tàm vitâ, quàm doctrinâ impugnat Christum. Ergò Princeps talis est præcipuus Antichristus. Ille Antichristus est Papa Romanus, ut patet ex prædictis. Ergò Antichristus ille magnus jam regnat.*

Circa Annum 1400. vixit Franciscus Philelphus, Eques auratus & Poëta laureatus Italus, qui de Antichristo sic cecinit, Decad. 6. Hexast. 9.

Est etiam tecum formido pericli
Illa trucis volvenda animo, contraria Christo
Facturus, cunctis horrendus & efferus ille,
Quisquis erit, cujus nescimus tẽporis horã,
Non Scytha, non Turcus, non qui terrore Damascum
Ægyptumq; tenet, sed maximus ille Sacerdos
E medio templi nostrũ emersurus in axem
Antichristus erit, qui se canat orbe (ore) colendum
Pro Christo, cujus referat nomenq;, vicemq;,
Sphinga dolo mitem, tanta est versutia mentis,
Æthiopum tauros superet mixtosq; Crocottas
Sævitiâ: sceleris qui deniq; nullius expers,
Omnia confundat: donec Pater ipse Deorũ
Omnipotens rebus finem allaturus iniquis,
Fallacem meritâ mulctabit cæde latronem?

(Agnovit hîc Philelphus Antichristũ fore maximum illum Sacerdotem, qui se jactitat esse Christi Vicarium.)

Circa Ann 1402. floruit Vincentius Concionator Italus, sanctitatis opinione celebris, ejus Epistola citatur in Prophetiis sub Maximiliano Parisiis in 8. editis, in qua affirmaverit, *Antichristum jam esse in mundo, imò Papam esse illum Antichristum.*

Eodem tempore, videl. circa Annum 1402. in Anglia floruit Galfridus Chaucerus Eques auratus, qui in Aratoris Narratione & in aliis libris, *Pontificem Antichristum esse*, denunciat.

Circa Annum 1404. prodiit scriptum sub titulo, *Speculum aureum*, in quo disertè dicitur, quòd *Roma Papalis errorum suorum veneno omnes ferè mundi partes inebriaverit.*

(Proinde libelli istius autor Romam Papalem itidem pro meretrice seducente & poculo suorum errorum homines inebriante habuit.)

Circa Annum 1408. durante schismate inter Gregorium XII. & Benedictum IX. Manfredus Vercellensis Ordinis Prædicatorum Theologus *præsentem* sentiebat *adesse Antichristum*, contra quem Manfredum prædicabat Bernhardinus Senensis Franciscani Ordinis Monachus.

De hoc Manfredo sic scribit Antoninus part.3. Tit.22. cap.7. parag.8. *Manfredus venerabilis vitâ, religiosus, Ordinis Prædicatorum, erat peritus & timens Deum. Hic prædicans in partibus Longobardiæ, nescio quo ductus Spiritu, populis nunciabat propinquum Antichristi adventum, & quasi tempore suo esset futurus, inducebat ad hoc suas rationes ex Scripturis, præcipuè Apocalypsis &c.*

Anno 1413. nobilis ille Martyr Johannes Oldcastellus D. de Cobham coram Archiepiscopo Cantuariensi, aliisque Episcopis intrepidè professus est, *Papam esse verum Antichristum, alios Prælatos membra, fraterculos caudam ejus.* Hypodigm. Neustriæ per Thom. de Walsingh in Chronico p.181.

Anno 1415. Constantiæ exustus est Johannes Huss, qui in scriptis suis Romanum Pontificem subinde vocat *Antichristum.* In Anatomia Antichristi cap. 42. *Istud principium est Catholicè amplectendum, quòd nullus viator est aptior Romano Pontifice, ut sit Vicarius principalis Satanæ & præcipuus Antichristus. Patet ex hoc, quòd ipse potest faciliter fraudare Ecclesiam in hypocrisi & omni mendacia. Item ipse potest plus seipsum ultra Christum extollere, & talis juxta Scripturæ testimonium est pronior, ut sit maximus Antichristus. Nam Rex super omnes filios superbiæ & pater mendacii aptavit sibi talem Vicarium, qui falsò potestatem & dignitatem pompando prætendit, ut indulgentiis & aliis cautelis simplicem plebem decipiat & magistro suo in peccato similior, profundus ruat. Item plus potest pecuniam Simoniacè cumulare & sic complices de secta Magog pro defendendo suo facinore latiùs & diuturniùs sceleratimq; aggregare. Sed hæc omnia testantur conditiones maximas Antichristi.*

Jodocus Coccius tomo 1. Thesauri lib.7. art.17. fol. 909. *Johannes Huß dixit: Papa non conformis Christo & Apostolis non Christi, sed potiùs Antichristi est Vicarius & bestia illa, de qua in Apocalypsi, teste Johanne Cochlæo lib.3. Hist. Hußiticæ.*

Circa Annum 1417. Nicolaus Clemangis Archidiaconus Baiocensis, Theologiæ Doctor Parisiensis in libro de corrupto Ecclesiæ Statu cap.26. Romanam Ecclesiam sic alloquitur: *Si ulla in te sani cordis scintilla superest, Prophetarum dicta sedulò revolve. Tu inquam illic statum & tuã confusionẽ nõ utiq; dormitantem, sed è vicino impendentem considera. Videbis, quis te exitus expectet, quamq; malè & perniciosè in-* *his*

bis sordibus tamdiu jaceas. Quòd si Prophetas non audis, nec de te, dum tot mala nunciant, locutos arbitraris, ipse te fallis & periculoso nimiùm errore desipis. De te enim illi locuti sunt & quæ minantur onera, super te, nisi resipis, relapsura, debes agnoscere. Sed fac, eorum vaticinia aliò spectare, quid de tua prophetia de Johanne, scilicet in Apocal. censes? An non illam saltem ad te aliquâ ex parte pertinere putas? Non pudorem ita cum sensu perdidisti, ut hæc neges. Illam ergò intuere & lege damnationem magnæ meretricis, super aquas multas sedentis, illicq́ tua facta præclara contemplare & tuos futuros casus.

Idem Clemangis Epistolam scripsit ad Gerardum Maketum, quòd *non mentis tantùm affectu, sed etiam pedibus corporis à Babylone discedendum sit.* In ea inter cætera sic loquitur: *Licèt aliquid Babylonis ubique sit, non tamen ubiq́ est illa Babylon mater fornicationum & abominationum terræ, cujus usq́ ad cœlum, ut ait Johannes, pervenit judicium, quæ à vino prostitutionis suæ omnes inebrlavit, & quæ omnes suos cogit incolas fornicari, blasphemare, idolothyta manducare, Draconem adorare &c.*

Idem in descriptione Antichristi pag. 359. *Antichristum non modò natum, sed adultum & provectum & jamdudum regnantem ac sævire paratum indubitanter existimo.*

Ann. 1428. White *Papam Antichristum esse scripsit & docuit.* Usserius de Eccles. Success. pag. 66.

Circa Annum 1434. Gregorius Heimburgensis Juris Doctor edidit libellum *de Primatu Papæ*, in quo subinde Romanam Ecclesiam *Babylonem & meretricem Babylonicam* appellavit. *Papam* ex multiplici, quam notat, antithesi, *Christo per omnia contrarium esse,* probat.

Circa Annum 1435. Johannes Robitzana Archiepiscopus Pragensis publicè docuit, *Ecclesiam Romanam Babylonem esse Occidentalem, in qua regnat peccatum in Spiritum sanctum, Papam verò ipsissimũ Antichristum, qui tot superstitionibus simplicem Dei cultum obruit, sinceræ religioni multa de suo assuit, multis miraculis plebem credulam in varios errores induxit. Ecclesiam urbi magnæ ab hoste vastatæ per similem esse, ex qua veri cives alii ægrè evaserint, alii repugnantes cæsi, capti alii, ipsaq́ facta sit latibulum ferarum & spelunca latronum immanium, sentibus obsita atq́ ruderibus, cujus recuperatio & reformatio perdifficilis foret. Hostes autem belluas, latrones, Papas cum Sacerdotibus esse, qui eam sensim occupaverint, deprædati uti latrones, depasti ceu apri sint, rudera, errores sceleraq́ eorundem dici, cives illos omnes, quicunque se unquam immoderatæ dominationi eorum opposuissent, falsis doctrinis restitissent, vitia reprehendissent, quorum omni seculo fuerit cunctis locis aliquis numerus, sed qui propemodùm omnes, vel interimerentur, vel vitæ consulentes suæ laterent occulti.* Inculcabat etiam illud Angelicum auditoribus. *Exite Babylone, exite citi, ne particepes sitis peccatorum, plagarumq́ ejus.*

Jacobus de Guitrode Carthusiensis (qui floruit circa Annum 1440.) in libro de causis & remediis passionum animi, reprehendens Prælatorum superbiam, disertè dicit, *eos locum tenere Antichristi & non Christi.*

Circa Annum 1447. Æneas Sylvius (postea Pius II. Pont. Rom.) in lib. de moribus Germ. sic scribit: *Infestabat ea tem-*

tempestate Romanam Ecclesiam Ladislaus Rex Neapolitanus, adversus quem Johannes XXIII. Papa bellum decernens, plenariam peccatorum remissionem indulsit his, qui ad Ecclesiam tuendam arma induerent. Recitabatur in Ecclesia Pragensi Decretum Pontificis. Quod cùm quidam sordidæ artis audissent, Johannem Papam Antichristum esse, magnâ voce clamaverunt, qui crucem contra Christianos decerneret. Eos è vestigio Senatus in carcerem rapi jussit, populus verò susceptis armis dimitti omnes petiit. Sed placatus oratione Senatus, tanquam vita captivorum in tuto esset, suam quisq; domum rediere, de illis clàm supplicium sumtum. At cùm sanguis extra prætorii portam defluens indicium necis fecisset, iterum accurrens populus interemtorum corpora rapuit & aureo circumvoluta panno per omnes urbis Ecclesias detulit, clamantibus ejusdem sectæ Sacerdotibus, isti sunt sancti, qui pro Testamento Dei corpora sua tradiderunt. Exin cadavera in sacrario in Bethlehem reposita, quasi Martyrum reliquiæ aromatibus condita.

Circa Annum 1460. Hermannus Ried in libello de vita & honestate Clericorum adducit dictum Bernhardi superiùs citatum. *Ministri Christi sunt & Antichristo serviunt.*

Circa Annum 1464. Nicolaus Cusanus Cardinalis floruit, qui acres contentiones cum Monachis Mendicantibus habuit, quarum summa quædam descripta extat. In ea commemoratur, pervenisse in manus Cusani scriptum cujusdam provincialis Mendicantium, in quo assertum probatumque fuit, *Romanam Ecclesiam esse illam Apocalypticam meretricem, sedentem super aquas multas.* Affirmatur etiam ibidem, *multum tunc solitos fuisse Mendicantes concionari contra Sedem Apostolicam.*

Circa Annum 1490. (al. 1480.) Hieronymus Savanorola (Ferrariensis Monachus Dominicanus, Florentiæ jussu Alexandri VI. exustus) interpretari aggressus Apocalypsin, in ea maximam partem in Papa Romano depingendo, ruinamque ejus prædicendo insumsit. Docuit, *Papam nec vitam, nec doctrinam Christi retinere, quia plus suis Indulgentiis & traditiunculis, quàm Christi merito tribuat, ideóq; eum esse Antichristum.*

Idem Savanorola prædicabat publicè, *Carolum VIII. Galliæ Regem missum à Deo ad castigandos Italiæ Tyrannos & Ecclesiæ Statum reformandum.* Cùm a. exercitum Rex in Italiam admirabili successu perduxisset, idque ipsum, ad quod vocatus erat, neglexisset, eodem prædicente Savanorola justo Dei judicio mortuus est. Regnum ab eo accepit Ludovicus XII. quem *populi patrem* meritò ferunt, & cum regno perdendæ Babylonis animum, quod ejus testantur numismata aurea cum hac inscriptione, *Ludov. XII. D. G. Rex Franc. Dux Mediol.* & in altera parte, *Perdam Babylonem.*

(Hunc Savanorolam Picus Mirandulæ Comes *sanctum Prophetam* appellat, & proprio scripto contra Papam defendit. Marsilius Ficinus in quadam Epistola *Propheticum Spiritum* ei tribuit & magnificè eum celebrat. Philippus Comineus Historicus Gallicus, qui cum eo locutus est, testatur, *eum fuisse virum sanctum, ac Prophetici Spiritus, quippe qui multa sibi prædixerit, quæ eventus comprobârit!*)

Cir-

Circa Annum 1508. Carolus Bovillus in Epistola ad Nicolaum Horium Episcopum Rhemensem in Gallia visionem Nicolai de Petra describit, cui Bovillus respondens & visionem applicans disertis verbis Pontificem vocat Antichristum. *Gladius*, inquit, *in fronte, qui crucem pungit, declarat, Pontificem Antichristum esse. In oculis autem unus quidem inexplebilem ejus avaritiam, sed alter abominandam scortationem innuit, in naribus ostenditur ejus Tyrannis & rerum spiritualium contemtus & irrisio. Labia, quæ sunt postremo gladio transfixa, pigrum nebulonem & mutum in Ecclesia, verbumq́ Dei non docentem subinferunt. Sed quid sibi volunt decussata manubria? hoc videlicet, quòd quemadmodum expertem capuli pugionem sine læsione tangere non licet, ita maximum sit periculum, si coneris dominum illum redarguere & gladios ab ejus facie dimovere. Quantum ad barbam prolixam, horridam & trifurcatam attinet, eam puto omnis generis infortunia & calamitates portendere. Nam quia Papa, quando homines barbam ejus mulcebant, eos quidvis agere contra verbum Dei concessit, verisimile est, id ipsum haud impune laturum esse.*

Præter hos Volquinus quidam ante tempora Lutheri (sub initium seculi decimi quinti) in homilia de zizaniis (quæ Ann. 1555. Basileę postmodùm edita) super abominationes regni Papalis sic ingemuit: *Proh dolor! proh dolor! hodiè meretrix antiqua habet poculum aureum in manu sua plenum abominatione, fornicatione & immunditie, quâ mirabiliter inebriat Sacerdotes & Laicos, de qua in Apocalypsi. Vidi mulierem ebriam de sanguine virorum & de sanguine Martyrum Christi. Mulierem mollem dicit, emollientem luxuriam carnis, ebriam de sanguine suorum scortorum sive scortatorum. Hæc est illa sanguisuga, quæ sugit sanguinem Ministrorum Dei & Martyrum Dei, qui Martyres Christi esse debuerant & fiunt Martyres Diaboli in honorem ejus & obsequium carnem & sanguinem consumentes. Cùm vidissem,* inquit, *homines miratus sum. Quis non miretur & horreat & obstupescat Sacerdotem Domini, ministrum Dei, calice epoto sitibundum & potare feces de calice Babylonis?*

Petrus Walde publicè docuit & scripsit, quòd *Ecclesia Romana facta sit meretrix in Apocalypsi descripta.*

Wolffgangus Aitinger Clericus Augustanus, qui prophetias Methodii Commentariis illustravit, contendit, *Antichristum non in corporea, sed mystica Babylone nasciturum, quæ, Petro teste, Roma est.* Circa Ann. 1502.

Johannes de Poliaco Theologus Parisiensis, Thomas Rhedonensis, Dominicus Brixiensis, Antonius Rosellus, Rodericus Zamorensis & alii complures, *Romam Papalem esse meretricem Babylonicam Apocalypticam*, agnoverunt.

Quid multis? testatur Platina fol. 219. *Pontificem Romanum superiorib. temporibus Antichristum, Satanam ac Diabolum fuisse vocitatum*, quod ne ipse quidē Jac. Hack Jes. negare potuit q. 2. cap. 19. p. 313.

4. Quòd tempore Lutheri & post Lutheri tempora quidam docuerunt, in regno Papali Antichristianos errores & impietatem dominari, ac per Babylonem in Apocalypsi intelligendam esse Romam Papalem.

Autor oneris Ecclesiæ cap. 19. §. 14. *Columna DEI viventis jam penè videtur nutare, & sagena summi piscatoris,*

toris scil. Petri procellis intumescentibus cogitur in naufragii profunda submergi; quod nemo percipit corde &c. sed singuli Pontifices tàm summi quàm inferiores carnalia sequentes exhibent se magis mixti Antichristi præcursores, quàm veri Christi fideles servitores.

cap 42. Etsi magnum aliquem Antichristum venturum dicat, & distinctum à mixto nescio quo Antichristo, quem fingit, atque in magno non discedat à vulgi opinione, tamen hunc mixtum Romanum futurum, asserit. In hoc idolo, inquit, figuratur Romanus Pontifex abominabilis ob defectum vitæ & dicitur desolationis, ob Ecclesiam à statu debito per eum desolandam. Qui Pontifex Diaboli procuratione Ecclesiam Dei ponet in præsenti quinto statu.

Et iterum: Is mixtus Antichristus per abyssalem malitiam & procurationem Dæmonum ac per sui ipsius ambitiosam astutiam Papatum Tyrannicè usurpabit.

cap. 43. §. 4. Sicut fidelium collectio est una Ecclesia propter unitatem fidei habens prolem variam, sic reproborum caterva appellatur una meretrix seu bestia habens septem capita peccatorum mortalium &c. De ea cœlestis Aquila scribit: Meretrix magna sedet super aquas multas & super bestiam coccineam &c.

§. 4. De qua ulteriùs in Apocalypsi sequitur. Babylon magna facta est habitatio Dæmoniorum &c. & mercatores de virtute delitiarum ejus divites facti sunt. Prout hodiè quidam Florentini mercatores exaltantur & ditantur ex patrimonio B. Petri & ex eleemosyna Ecclesiæ Romanæ &c. Væ, væ civitas illa magna, utpote Roma, quæ amicta erat bysso & purpurâ!

§. 7. Deus præterea in Ezechiele modernam Ecclesiam alloquitur his verbis, Fornicata es nimis, nec es satiata, sed multiplicâsti fornicationem tuam in terra.

§. 9. Cæterùm Ubertinus de perversa Ecclesia, ponit hæc verba: Carnalis jam Ecclesia dicitur nova Babylon & meretrix magna, quia in ea, utpote in pluribus & potioribus ejus mēbris ordo virtutū per deordinationē vitiorū enormiter est confusus, nec non sui Sponsi amor turpiter adulteratus & ejus cultus nequiter neglectus. Modica quidem grana tritici sunt in immenso palearum cumulo, quoniam justorum Spiritus hoc tempore à malis opprimitur, usq; adeò ut præ multitudine perversorum justus cogatur servire Babyloni in plerisq; iniquis actibus. Ecclesia enim quasi ancilla facta est, sicut quondam filii Israël propter peccata multorum capti in Babylone servire compulsi sunt.

cap. 44. §. 6. B. Maria apud Brigittam ait, Vitia in mundo jam plus solito invalescunt. Nempe mysterium jam operatur iniquitatis, ficta namq; pietas, quæ est mystica seu secreta iniquitas Antichristi (qui suo tempore revelabitur) hoc tempore in Ecclesia operatur, ficti enim & mali Christiani, qui sunt Antichristi præcursores, in Ecclesia regnant & grassantur, donec de medio mundi tollatur potestas Romani Imperii, vel donec fiat discessio à fide & suppreßio Universalis Ecclesiæ.

§. 7. Christus nobis ceu morbosis membris Ecclesiæ Babylonicæ positus est judex in ruinam.

§. 9. Antipapa seu mixtus Antichristus, ut sibi soli omnes dignitates, divitiasq; imburset, sub specie sanctitatis homines decipiet.

Erasmus in Scholiis ad Hieronym. in Epist.

Epist. ad Marcellam annotat, *Romam in Apocalypsi Johannis cap. 17. designatam fuisse sub figura mulieris, quæ insidet bestiæ septem capita habenti, & quòd septem capita significent septem colles seu montes, quos vetus urbs Roma murorum ambitu comprehendebat.*

Anno Christi 1528. die 15. Maij Johannes Staphilæus Episcopus Siburicensis post direptionem urbis Romæ orationem habuit ad Rotæ auditores, in qua inter cætera sic loquitur: *Eramus omnes cives & inhabitatores, non Romæ urbis sanctæ, sed Babylonis urbis peccatricis, de qua impletum est temporibus nostris verbum Domini in Esaia: Quomodo facta est meretrix civitas fidelis! &c. Hanc filiam Sion Johannes Apostolus in Apocalypsi interpretatur non Jerusalem, sed Romanam prorsus urbem, quod ex illius descriptione, si introspicimus, in aperto est, dum exponens Johannes, seu veriùs unus de septem Angelis Johanni visionem, quam vidit super damnatione mulieris meretricis, sub nomine Babylonis intelligit hanc urbem. Mulier, inquit, quam vidisti, est civitas magna, quæ habet regnum (quod de regno spirituali vult intelligi) super Reges terræ. Dicit, illam sedere super septem montes, quod propriè Romæ convenit, quæ ab antiquis ob hoc potissimùm dicta est septicollis. Ponit sedem quoque illius super aquas multas, quæ significant populos, gentes, ac varias linguas, ex quibus magis, quàm ulla alia, in orbe præsertim Christiano, collecta est hæc urbs, ut videmus. Et propterea dicitur communis patria omnium undecunque venientium. Dicit præterea, plenam esse nominibus blasphemiæ, matrem immunditiæ, fornicationum & abominationum terræ. Hæc quippe verba demonstrationem hujus urbis magis specificam non exigunt, cùm hæc flagitia, etsi ubique ferè regnent, hic tamen sedem & imperium habeant. His tot & tantis flagitiis, prævaricationibusque illius enumeratis, subjungit severißimam Dei sententiam, quæ contra nos hoc tempore funestißimam executionem sortita est. Formula autem sententiæ hæc est. Quoniam pervenerunt peccata illius usque ad cœlum, & recordatus est Dominus iniquitatum, ideò in una die venient plagæ ejus, mors, luctus & fames, desolatam facient illam & nudam, & ipsam igne concremabunt. Quòd si quispiam pertinaciùs defendere velit, Apostolum loqui specificè de Babylone, huic ego respondeo, quòd potiùs quàm Apostolus in prima Epistola, teste D. Hieronymo de viris illustr. sub nomine Babylonis figuraliter Romam significat, dum inquit: Salutat vos Ecclesia in Babylone collecta. Postremò, si his locupletißimis testibus non credimus, scilicet per Babylonem urbem hanc significari, effectibus saltem hoc tempore lamentabiliter subsecutis credere oportet.*

Claudius Espensæus in 1. Timoth lib. 3. Digress. p. 374. adducit & ad Clericos Papales accommodat dictum Bernhardi superiùs citatum, *Ministri Christi sunt & Antichristo serviunt.*

Cornelius Episcopus Bitontinus, Concilii Tridentini Assessor, præsentibus omnibus Concilii Assessoribus sic locutus est in Oratione, quam in Concilio habuit: *Utinam à religione ad superstitionem, à fide ad infidelitatem, à Christo ad Antichristum, à Deo ad Epicurum, vel ad Pythagoram velut prorsus unanimes non declinâssent, dicentes in corde impio & in ore impudico, Non est Deus! Neque jamdiu fuit Pastor, qui requireret; quia omnes, quæ sua sunt, quærunt; quæ Jesu Christi, ne unus quidem.*

Johannes Ferus in cap. 24. Matth. pag. 199. *Regnum Antichristi statim temporibus Apostolorum incepit, quemadmodum Paulus ait: Jam mysterium operatur iniquitatis. Et Johannes: Jam Antichristi multi sunt.*

Et postea. *Nemo attendit, quòd hæc abominatio & apostasia (Antichristiana) in pluribus jam completa sit & quotidiè impleatur, id quod facilè deprehendet, qui Christi doctrinam ad nostra tempora conferet.*

D. Simon Schardius Cameræ Imp. quondam Adsessor 30. testimonia ex Pontificiis Scriptoribus collegit, quòd *Papa Romanus ab illis, qui Pontificiæ religioni addicti fuêre, Antichristus sit nominatus.*

Baronius Anno Christi 900. num. 1. deplorans turbulentum Ecclesiæ Romanæ statum sub Stephano VII. inter cætera sic scribit: *Hoc anno novum inchoatur seculum, quod sui asperitate ac boni sterilitate ferreum, maliq; exundantis deformitate plumbeum atq; inopiâ Scriptorum appellari consuevit obscurum. In cujus limine constituti ob ea, quæ pro foribus adeò flagitiosa nuper contigit aspexisse, antequam progrediamur ulteriùs, hîc Lectorem monendo præfari aliquid necessarium duximus, ne quid scandali pusillus animo patiatur, si quando videre contigerit abominationem desolationis in templo, sed magis miretur & cognoscat in ejus custodia divinam invigilare potentiam, cùm non, ut olim, abominationem tantam secuta mox fuerit desolatio templi &c.*

(Atqui per *abominationem desolationis* veteres plerique in sensu mystico intelligunt Antichristum. Quòd si ergò *abominatio desolationis* temporibus Stephani *stetit in templo*, concludi potest ex hypothesi veterum, Antichristum tunc in templo Dei sedisse.)

Ribera Jes. in Comm. Zachar. 11. n. 50. & 51. (*Ego suscitabo Pastorem in terris, qui derelicta non visitabit,*) *id est, Pastorem, qui tantùm suæ utilitati & ambitioni studebit. (Oves non visitabit) id est, non curabit. Pastoris autem nomine significatur Antichristus, quoniam & Pastor, & Doctor, & Rex, imò & Deus haberi volet &c. (O Pastor & idolum!) nempe qui præter figuram nihil habet Pastoris, qui Pastor videri & vocari cupit, cùm sit certissima pecorum pernicies, & ut idolum adorari ab illis velit.*

(At hæc omnia Pontifici competere, ipsa αὐτοψία testatur.)

Plura testimonia eorum, qui per Babylonem Apocalypticam, Romam intelligendam esse, agnoscunt, adducentur inferiùs.

Contra hæc testimonia in genere sic excipiunt,

1. Dillingenses in Compos. Pacis capit. 11. q. 83. §. 160. p. 634. fac. a. *Romanum Pontificem Hussus & alii hæretici tanquam adversantem suis doctrinis, ipsosq; damnantem vocârunt quandoq; Antichristum sensu allegorico, quòd esset similis Antichristo, quemadmodum Cæsares quandoq; ob crudelitatem dicti sunt Nerones.*

Resp. 1. Non solùm Hussi & aliorum, quos Romana Ecclesia hæreticos fuisse proclamat, sed etiam Imperatorum, Episcoporum & aliorum, quorum autoritatem subterfugere minimè possunt, testimonia hactenus produximus.

2. In testimoniis adductis complurib. ea, quæ Daniel, Paulus & Johannes *de Antichristo magno propriè sic dicto* proferût, ad Rom. Pontifices accommodantur.

3. Johannes Hussus in Anatomia Antichristi manifestè ostendit, quòd probare voluerit, *Papam Rom. esse magnum illum ac propriè dictum Antichristum.* Confer etiam & expende ea, quæ ex Jodoco Coccio hactenus sunt allata.

4. Ipsorū Pontificiorū confessio contrariū evincit, videl. quòd testimonia adducta *de Antichristo magno propriè sic dicto* loquantur. Thyræus Jesuita in Disp. de Antichr. cap. 3. §. 26. *Mirum est, in Rom. Pontificem fuisse improbos & contumeliosos, non nostros solùm, verùm etiã omnium temporum hæreticos, & tamen nullum adhuc esse inventum, qui numerum bestiæ, aut in unius Pontificis nomine proprio, aut in communi aliquo deprehenderit.* (Ergô de tali Antichristo loquuntur, cui numerus bestiæ competere debet.) Adamus Tannerus Apolog. cap. 16. p. 139. non potest contradicere testimonio Aventini, *tempore Gregorii VII. plerosq; omnes bonos, aperti ingenii, simplices, tum Antichristi imperium cœpisse, quòd ea, quæ Christus Servator noster tot annos ante nobis cantavit, evenisse eo tempore cernebant, memoriæ literarum prodidisse.*

Exc. 2. Idem verò Tannerus sic excipit præscript. 5. pag. 89. *Nemo unquam ex omnibus Catholicis Papam magnum aut verum Antichristum, sed ex æstuantis iræ affectu hunc vel illum Pontificem, cui privatis odiis infensi erant, Antichristum dixerunt, eodem sensu ac jure, quo Satanam dixerunt aut Diabolum.*

Resp. Imò verò ab Autoribus allegatis judicatus fuit Antichristus propriè dictus. Nam

1. Dicebatur Papa *Antichristus mysticus.* Is ergò, qui *in mysterio iniquitatis* jam Pauli tempore latitabat 2. Thessal. 2. v. 7. & *in cujus fronte scriptum est nomen mysterium* Apoc. 17. v. 5. utique ergò magnus ille & propriè dictus Antichristus.

2. Tempore Gregorii VII. communi piorum hominum judicio credebatur Antichristus natus, certè κατ' ἐξοχὴν ac propriè ita dictus, non verò indefinitè homo aliquis sceleratus.

3. Is rumor inde nascebatur, quòd *viderent omnes, impleta jam esse, quæ Christus & Apostoli prædixerunt*, utique de *magno illo & propriè dicto Antichristo.*

4. Credebatur, iisdem temporibus *regnum Antichristi* cœpisse. At in orbe Christiano nullum scitur Antichristi regnum, nisi magni illius & propriè dicti.

5. Nullo argumento probari potest, *Imperatores & Episcopos, imò quosvis bonos alium notâsse Antichristum, quàm illum magnum, olim à Christo & Apostolis notatum.*

Exc. 3. Idem Tannerus fidē Scriptorū, præsertim Aventini, elevat, ex quibus illa ἐγκλήματα Pontifici intentata petuntur. *Si Historiæ*, inquit, *petantur, non ex Aventino infido & malæ notæ Historico, sed ex antiquis & probatis Historicis, compertum fiet, supradictos Pontifices extra culpam fuisse, præsertim Gregorium VII. virum sanctissimum & sapientissimum, quicquid schismatico Imperatori malè faventes falsò dixerint*, præscript. 5. p. 89. 90.

Resp. 1. Sequitur hac in re Tannerus Gretserum in Apolog. Gregorii VII. Sed perquam ἀναιδῶς requirunt, hanc causam unicè judicari ex Historicis, qui Pontificis parasiti extiterunt, ac omnem omninò fidem abrogandam iis, qui à parte Impp. steterunt.

2. De fide & autoritate Johannis Aventini egimus in Prolegomenis.

3. Tannerus ipse Apologet. cap. 16. pag. 138. & part. 2. Anatom. Demonstr. 5. §. 281. non potest negare, *Fridericum II. Ludovicum IV. Henricum IV. dixisse Papam Antichristum.*

4. Autores Rom. Pontifici vel maximè addicti, fermè nihil aliud de illis temporibus & Pontificibus testantur. Bellarminus part. 2. Chronolog. ad Ann. 970. qui regimini Gregorii VII. erat proximus, sic annotat. *Vide seculum infelix, in quo nulli Scriptores illustres, nulla Concilia, Pontifices parùm soliciti de Republica.* Baronius eadem tempora multis lachrymis deplorat, ad Annum 900. num. 1. *En*, inquit, *incipit annus Redemtoris nongentesimus, quo & novum incboatur seculum, quod sui asperitate ac boni sterilitate ferreum, maliq; exundantis deformitate plumbeum, atq; inopiâ scriptorum appellari consuevit obscurum.* In specie quales præfuerint Sedi Pontificiæ, his exponit verbis num. 3. *Est planè, ut vix aliquis credat, imo nec vix quidem sit crediturus, nisi suis inspiciat ipse oculis, manibusq; contrectet, quàm indigna, quamq; turpia atq; deformia, execranda insuper & abominanda sit coacta pati sacrosancta Sedes Apostolica, in cujus cardine universa Catholica Ecclesia vertitur, cùm Principes seculi hujus, quantumlibet Christiani, hac tamen ex parte dicendi Tyranni sævissimi, arrogaverunt sibi Tyrannicè electionem Romanorũ Pontificum. Quot tunc ab eis proh pudor! proh dolor! in eandem Sedem Angelis reverendam, visu horrenda intrusa sunt monstra? quot ex eis oborta sunt mala, consummata Tragœdiæ? quibus tunc ipsam sine macula & sine ruga contigit aspersis sordibus, putoribus infici, inquinari spurcitiis, ex hisq; perpetuâ infamiâ denigrari?*

(Ergò non præter rem omnes boni tunc judicârunt, quòd magni illius Antichristi regnum cœperit.)

4. Idem Tannerus præscr. ead. p. 90. excipit, *Fridericum II. Ludovicum IV. Henricum IV. Primatum Romani Pontificis nunquã impugnâsse, sed potiùs apertè cognovisse, particularibus solùm quibusdam personis Pontificum infensos.*

Resp. in quibusdam adductis testimoniis hæc exceptio locum habet; in quibusdam verò ipsa Sedes Romana, & regnum Papæ Antichristianismi fuit accusatum. Præterea laudatissimi isti Impp. Papam vocârunt *Antichristum* propter potestatem supremam Politicam in omnes Reges & ipsum Imperatorem sibi arrogatam. At hoc commune est omnibus Pontificibus post Gregorium VII. Aventinus de Gregorio illo inter cætera sic loquitur: *Hildebrandus primus specie religionis Antichristi Imperii fundamenta jecit.*

5. Quòd talia tribuant Antichristo, quæ Romano Pontifici competunt.

Gregorius VII. c. Pervenit caus. 1. q. 3. ut & caus. 16. q. 7. *Pervenit ad nos fama sinistra, quòd quidam Episcoporum non Sacerdotibus propriæ Diœcesis decimas atq; Christianorum oblationes conferant, sed potiùs Laicalibus personis, militum videlicet sive servitorum, vel quòd gravius est, consanguineis. Unde, si quis amodò Episcopus inventus fuerit divini præcepti transgressor, inter maximos hæreticos & inter Antichristos non minimus habeatur.*

(Atqui Pontifices Romanos benefi-

cia & officia Ecclesiastica in consanguineos, non quòd digni, sed quòd consanguinei essent, conferre solitos fuisse, adeoque contra Canonem Gregorii VII. peccâsse publicis totius orbis querelis probatum reddi potest.)

Onuphrius in vita Hadriani VI. *Difficulter cognatos ad beneficia provehebat &c. quarum rerum testimonio profusam superiorum Pontificum erga propinquos liberalitatem, uti gravem & Reipubl. perniciosam, detestari erat solitus.*

D. Georgius Sigismundus Seldus Ferdinandi I. Imperatoris Vice-Cancellarius im Bedencken vber jhrer Keyserl. Maj. Wahl vnd Hoheit pag. 92. de Pio V. Pontifice sic scribit: Man sagt/ als Jhre Heiligkeit erstlich zu der Bäpstlichen Würde kommen/ habe männiglich (jhrer Heiligkeit vorigem thun vnd Leben nach) anders nicht vermuthet/ denn daß sie mit Hindanstellung jhrer zeitlichen Pracht vnnd Herrligkeit/ allein jhrer anbefohlenen Kirchen mit Christlichem Ernst vnd Eyffer vorstehen würde. Es sey aber fast jhre erste Arbeit gewesen/ jhre Verwandten / Blutsfreunde vnnd Vettern in grosser Anzahl zu Bischoffen vnd Cardinäln zu machen/ deren doch etliche dermassen qualificirt/ daß sie vielmehr zu Kriegshandlungen vnd einen Hauffen Soldaten zu führen / denn die heilige Kirche zu regieren/ geschickt seyn/ auch zu Geistlichen Sachen so gar vntüchtig/ daß sie auch der Lateinischen Sprach vnerfahren. So haben auch etliche derselben noch kaum das achtzehende oder zwantzigste Jahr jhres Alters erreichet.

Item, Jhre Heiligkeit fast alle reiche Bisthumb / Abteyen vnd andere stattliche beneficia in dieselbigen allein zu stecken/ da doch andere fromme gelährte Cardinäl/ deren gleichwol jetzund weniger denn bey vielen vorigen Bäpsten seyn sollen/ darneben Mangel vnd Noth leiden müssen.

Item, Wenn jhre Heiligkeit derselben jhren Blutsverwandten einen Legationweise ausgeschickt/ so muß man jhn aus der Bäpstlichen Cammer allein zu vnterhaltung seines vnmenschlichen Prachts so viel geben / davon jhre Heiligkeit sonst ein gantz Collegium der Cardinäl vnterhalten möchte/ da doch andern / so in gleiche Legation geschickt / so vbel versehen / daß sie das vbrige darob müssen versetzen / einbüssen vnd gar noch Hunger leiden.

Item, Jhre Heiligkeit beschneide etliche alte Officia an jhren Gerechtigkeiten vnd Einkommen/ richte dargegen newe Officia auff/ denen sie dieselben zueignen / allein damit sie derselben Blutsverwandte Cardinäl damit versehen vnd bereichern könne/ darauff denn erfolget / wo man vorzeiten von solchen Officiis sechs/ acht/ zehen gelährte Männer vnterhalten kön-

können / so muß jetzo alles in eine vnerfahrne vntaugliche Person / zu Erhaltung derselben Pracht vnd Vppigkeit / gestecket werden.

Platina in vita Johannis XVI. pag. 161. a. (edit. Colon. Ann. 600. apud Gosuinum Cholinum) *Divina humanaq; omnia cognatis & affinibus suis elargiebatur, posthabito Dei honore & Romanæ Sedis dignitate, quem certè errorem ita posteris tradidit, ut ad nostram quoq; ætatem pervenerit. Quâ quidem consuetudine nil certè dici perniciosius potest, cùm non ob Religionem & Dei cultum appetere Pontificatum nostri Sacerdotes videantur, sed ut fratrum, vel nepotum, vel familiarium ingluviem, vel avaritiam expleant.*

Idem in vita Clementis IV. pag. 231. a. *Habuit nepotem Clericum, quem, ubi comperit tres Præbendas (ita enim Canonicatus vocant) habere, optionem facere compulit, ut, quam vellet, ex his retineret, duas relinqueret. Verùm instantib. amicis, ut non solùm, quæ habebat, nepoti dimitteret, sed majora & plura tribueret. Respondit vir sanctissimus (quem utinam nostræ ætatis Pontifices imitati essent) se Deo, non autem carni & sanguini acquieturum: Deum ita velle, ut sua in pias causas erogarentur, nec esse dignum, qui plus cognationi, quàm pietati & Christo tribueret.*

In vita Innocentii VIII. hæc refert Onuphrius in Supplemento pag. 354. a. *Quum ante Pontificatum aliquot filios suscepisset, duos ex his Pontificatui suo superstites magnis honoribus & opibus evexit. Nam Francisco oppida nonnulla urbi vicina dedit: Laurentiiq; Medicis filiam Magdalenam formosissimam puellam matrimonio junxit. Alteram Theodorinam Gerbardo Ususmari Genuensi nuptam magnis divitiis cumulavit. unâ creatione octo Cardinales prioribus adjunxit, Laurentium Cybo fratris sui nothum Archiepiscopum Beneventanum & arcis præfectum & Johannem Medicem Laurentii filium, nurus suæ fratrem, vix decimum tertium annum agentem.*

Similia occurrunt apud Onuphrium in vita Alexandri VI. pag. 375. a. & pag. 359. a. in vita Pauli III. pag. 389. a. pag. 391. b. pag. 408. b. in vita Julii III. pag. 411. a. in vita Pauli IV. pag. 434. b. in vita Sixti V. pag. 5[illegible] qui omnes, ut & alii complures *opes & honores Ecclesiasticos in indignissimos, in scorta & spurios suos contulerunt.* Ergò illi omnes judicio Gregorii VII. sunt hæretici & *Antichristi.*

Contra hanc Gregorii VII. Censuram excipiunt,

1. *Canonibus illis non obligari summos Pontifices, sed tantùm ei subjectos Episcopos.*

Compositio Pacis §. 166. pag. 641. b. *Non est ibi sermo de Pontifice Romano, sed aliis Episcopis, quibus potestas in proventus Ecclesiasticos eos à titulo spirituali segregandi & Laicis conferendi non competit.*

Tannerus in Antichrist. proscripto præscr. 5. pag. 85. *Stoliditatem suam Autor necessariæ depulsionis variis modis manifestè demonstrat, dum verba illa Canonũ, Quidam Episcoporum &c. & Quicunq; Pontificũ &c. non ad cæteros solùm Romano Pontifici subjectos, sed ad ipsos etiam Romanos Pontifices refert, nescius in parem aut superiorem nemini potestatem esse concessam.*

Resp. 1. c. Ideò permittente caus. 25. q. 1. decernitur, quòd *Romanus Pontifex*

De-

Decreta Sedis Apostolicæ servare teneatur. Oportet primam Sedem observare ea, quæ decernendo mandavit, non necessitate obsequendi, sed autoritate impertiendi. Licet itaq; sibi contra generalia Decreta specialia privilegia indulgere & speciali beneficio concedere, quod generali prohibetur Decreto. Quanquam si Decretorum intentionem diligenter advertamus, nequaquam contra sanctorum Canonum autoritatem aliquid concedere invenietur.

(At hoc speciali privilegio nil foret opus, nisi ordinariè ac generaliter æquè Romanus Pontifex ad obsequium Decretorum Sedis Papalis esset devinctus ac alii Episcopi.)

2. Ratio Canonis 13. causa 1. q.3. æquè obligat Rom. Pontificem, ac alios Episcopos. Ratio illa est divinū præceptum, quam his verbis Canon tradit, *unde si quis amodò Episcopus inventus fuerit hujus divini præcepti transgressor &c.* Papa autem vel maximè divinis preceptis subjectus manet, vel proprio suo judicio c. Unam sanctam Extrav. comm. lib. 1. tit. 8. de majorit. & obœd. Quòd si ergò opes & honores Ecclesiasticos ad consanguineos transferens ideó maximus hæreticus & Antichristus judicatur, quia divinum præceptum tali opere transgreditur, sequitur, omnem illum, qui divino præcepto est subjectus, ac proinde etiam Papam Rom. sub ea constitutione Gregorii VII. teneri.

3. c. Decenter dist. 89. è Concilio Toletano VI. desumtus Papam tùm generalitate verborum, tùm aliis indiciis expressè sub idem præceptum redigit. Verba sic habent: *Decenter omnibus placet & in præsenti tale rescindere factum & non esse de cætero faciendum. Quicunq; igitur Pontificum deinceps aut sanguine propinquis aut favore personis quibuscunque sibi conjunctis talia lucra commendare tentaverit, quod jussum fuerit, devocetur in irritum, & qui ordinaverit, annuæ excommunicationi subjaceat.*

4. Pontifices Romani, æquè, ut alii Episcopi, prohibentur pro lubitu disponere in officiis & bonis Ecclesiasticis, eaq; conferre in indignos aut non capaces, lib. 3. Decretal. tit. 19. de rerum permutatione cap. 3. Mancipia. *Quod semel Deo consecratum est, ad humanos usus transferri non debet.* At bona Ecclesiastica, maximè verò officia, Deo ejusque gloriæ consecrata, ad humanos usus transferuntur, quoties mundani commodi causâ in non capaces & indignos conferuntur.

5. Quinimò Composit. Pacis §. 166. pag. 642. a. hoc ipsum ultrò fatetur. *Ultrò*, inquiunt, *fatemur, si Pontifex Romanus Ecclesiasticos proventus sine justa causa ab Ecclesia alienet & in Laicos, etiam consanguineos suos transferat, abuti Pontificiâ suâ potestate.*

Exc. 2. Tannerus d. l. excipit, *Pontifices Gregorium VII. secutos ideò non obligari illius Decreto, quia pari in parem aut superiorem potestas concessa non sit.*

Resp. Pontifex ex hypothesi Pontificiorū divinâ potestate & autoritate agit, quicquid agit, omniaque illius Decreta non minùs valida sunt, atq; D. Apostolorum statuta. c. Sic omnes dist. 19. *Sic omnes Apostolicæ Sedis sanctiones accipiendæ sunt, tanquā ipsius divini Petri voce firmatæ sint.* Sicut ergò Apostoli Petri, aliorumq; Apostolorū Statuta & Decreta suos Successores quoscūq; (ac proinde per hypothesin

Pon-

Pontificiam etiam, Papam) ad observantiam obstringunt, etiam Gregorii VII. vox, Petrinæ æquiparanda, Successores ad observantiam devinciet. Et hac de causâ toties cautum fuit, *ne Successor tollat Decreta Antecessoris* c. Si ea. 4. c. Institutionis 7. c. Quod verò 10. c. Amputato 11. caus. 25. q. 2.

3. Excipiunt, *nomine Antichristi Gregorium VII. cùm, inquit, inter Antichristos non minimus habeatur, solùm generatim dictos, non verum Antichristum intelligere.*

Compos. Pacis § 166. p. 641. b. *Qui talia agunt, Antichristos appellari impropriè & secundùm allegoriam, quia ob commissum scelus similes sunt Antichristo.*

Tannerus in Antichr. proscripto præscript. 5. p. 86. rationem addit, *Antichristum non ignorabat ab omnibus Catholicis unicum tantùm credi & adhuc venturum expectari.*

Resp. Nihil aliud ex illa Gregorii Censura elicere cupimus, quàm quòd ipsius Pontificis (Gregorii VII.) sententiâ quidam Pontifices inter Antichristos non minimi & magno illi Antichristo similes. Eccur igitur protinus injuriæ & læsæ Majestatis nos reos agunt, si Pontificem Antichristum vocamus?

Confer Dn. D. Hunnium in Innoc. Lutheran.

Hûc referri potest Decretum Nicolai Papæ c. In nomine dist. 21. in quo inter cætera de electione Rom. Pontificis statuitur, *ut obeunte Rom. Ecclesiæ Universali Pontifice inprimis Cardinales Episcopi diligentissimè simul de electione tractantes, mox Christi Clericos Cardinales adhibeant, sicq; reliquus Clerus & populus ad consensum novæ electionis accedant.* Postea additur. *Si quis contra hoc Decretum nostrum &c. electus aut inthronisatus fuerit &c. à liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ separatus abjiciatur, sicut Antichristus.*

(Atqui ad electionem Romani Pontificis hodiè non accedit Cleri & populi consensus. Conclusio spontè sequitur.)

6. Quòd in doctrina de Antichristo variis sententiarum divortiis invicem pugnant, utpote

1. In definienda *Antichristi conceptione.*

Primò, multi statuunt, *quòd à Dæmone incubo generandus sit.*

Sed hanc opinionem explodit Robertus de Licio in opere quadragesimali serm. 53. cap. 2. sic scribens: *De modo autem, licet quidam dicunt, quòd opere Dæmonis generabitur sicubi, scil. quòd in assumto corpore in specie mulieris supponet se viro & incubo, qui scil. postea in specie viri comminiscebit se mulieri. Tamen hoc nullâ autoritate probari potest. Et ut Hieronymus dicit ad Paulinum. Quod de Scripturis sacris autoritatem non habet, eâdem facilitate contemnitur, quâ asseritur.*

Antoninus part. 4. Summę tit. 13. cap. 4. §. 4. edit. Argent. Ann. 1496. *Circa finem nascetur in Babylone de tribu Dan ex viro & muliere.* Apud recentiores similia occurrunt.

Benedictus Justinianus in 2. Thessal. 2. pag. 419. *Ipsum incubantis Dæmonis nisu concipiendum absq; autore & certa ratione traditur.*

Et postea: *Antichristum humano semine ex mare ac fœmina concipiendum esse, non dubito.*

Secundò, alii statuunt, *corpori Antichristi*

sti ex virili semine formato Satanam ita cooperaturum, ut quàm projectissimum ad omnia vitia formetur.

Hanc opinionem cum multis aliis tenet Antoninus part.4.Summ.tit.13.cap.4. *Sed concepto*, ait, *& animato, ut dicit Magister in Schola, descendet Diabolus in uterum matris ad implendum eum omni malitiâ, ut vase suo.*

Verùm eandem opinationem confodit Bened. Justinianus, qui verbis superiùs citatis immediatè subjungit. *Mox tamen à conceptu obsidendum à Dæmone indicat Theodoretus, apertè asserunt Oecumenius, Anshelmus & alii. Quam sententiam, qui acutissimè interpretantur, id ajunt moliturum, atq; omni studio perfecturũ Dæmonem, ut in efformatione fœtus humani corporis materia atq; humores ita inter se aptentur & commisceantur, ut inde existat humanæ Naturæ quædam constitutio ad omnia vitia atq; flagitia quàm maximè apta atq; propensa. Atq; hac ratione existimant, Hieronymum appellâsse alicubi Dæmonẽ Antichristi parentem.* Verùm quanquã id posse *Dæmonem atq; adeo conari in singulis non inficior, non possum tamen adduci, ut credam, embryonem in utero matris absq; ulla privata ac propria culpa, quam nondum neq; perpetrare ullâ ratione potuit, ita penitùs à Deo deseri, ut communi etiam providentiâ & naturali quodammodo patrocinio destituatur, quod nulli omninò mortalium denegetur. Quòd si Deus gravissimis & atrocissimis sceleribus coopertos deserere, excæcare atq; indurare dicitur, id; quia propriâ ipsorum culpâ & vitio contingit, nemo miratur. At quis citra culpam ferre queat, quis admiserit, quempiam à Deo deseri, qui non ipsum sponte suâ deseruerit priùs? quis æquis auribus ferat quempiam affirmantem, priùs Deum esse ultorem, quàm hominem scelestũ & impium? At quæ potest major ultio cogitari, quàm ut is, qui omnis labis prorsus est expers, Dæmonis imperio ac potestati tradatur? Apage igitur, ut, antequàm sit mentis compos, ullam in Antichristo Dæmonis actionem affectionemvè admittamus. Nam qui illum festinatâ intelligendi ratione, ratiocinandiq; facultate ante maturum tempus compotem sui futurum affirmant, cùm id citra miraculum effici nequeat, quid quæso aliud, quàm miserum hominem absq; ulla culpa Deo autore in omne flagitium non impellunt modò, sed planè præcipitem agunt? Igitur more cæterorum hominum humanum conceptum, ortum, progressumq; Antichristi accipio, mox tamen, ut ait Damascenus, omnem operationem Satanæ suscipiet, brevissimoq; temporis spacio eos faciet in impietate progressus, ut meritò divinis auxiliis, si non omnibus, at certè plurimis, spoliandus videatur.* Hæc Justinianus in 2.Thess.2.p.419.

Contra eandem opinionem stat Viguerius in Institut. Theolog.cap.21. fol.3. n.3. *Nec*, ait, *verisimile est, secundùm Vincentium Beluacensem ipsum Antichristũ in utero matris, ut aliqui dicunt, malitiâ Diabolicâ fore replendum.*

2. *Ratione loci*, in quo nascetur.

Robertus de Licio serm.53. c.2. in quadragesf. edit. Ann.1481. juxta Rubricam, scribit: *Secundùm Methodium nascetur* (Antichristus) *in Chorozaim, nutrietur in Bethsaida, ubi tamen alii has civitates ejusdem deputant nutritioni.*

Chronica Norinberg. cum fig. excusa An.1493. edit. p.206. Antichristus wird aus Syria/oder als die andern haben/ aus Babylone von dem Geschlecht Dan vom bösen Geist geboren werden.

Nicolaus de Gorran Provincialis Franciæ Anno 1052. quem Trithemius in Catalog. Scriptor. Eccles. fol. 1022. singulariter commendat, in Postill. elucidiva super Epistol. Pauli 2. Thessal. 2. hæc tradit. *Ipse namque* (Antichristus) *nascetur in Babylone, sed in qua Babylone, scilicet vel Chaldææ, vel Ægypti, nescitur. Probabilius tamen, quòd in Babylone Ægypti. Babylon enim Chaldææ destructa est & deserta, sed Babylon Ægypti valdè populata.* Alii statuunt, *Antichristum venturum ex Babylone Chaldaica*, quæ sententia cæteris est magis trita.

Ei tamen jamdudum contradixit Robertus de Licio d. l. §. 2. *Sed quibusdam*, inquit, *videtur, quòd nascetur in Babylone, ut dicit Glossa super 2. Thessal. & Hieronymus super Daniel. Veruntamen nec hoc videtur consonum veritati, nisi intelligamus Babylonem mysticè, prout significat confusionem, eò quòd Babylon illa magna cecidit & facta est inhabitabilis. Ex quo dubium videtur,* (concludit ille) *in quo loco determinatè sit nasciturus Antichristus.* Elidit eandem Alcasar in Apocal.

3. Ratione miraculorum.

Benedictus Justinianus in 2. Thessal. 2. pag. 419. *Porrò in Apocalypsi, cùm magna dicuntur fore Antichristi signa, tum duo quædam præcipua recensentur. Et vidi &c. alterum non ita multò pòst, Fecit, inquit, signa &c. De priori illo signo non omnes eodem modo loquuntur, sunt enim, qui putent, imitaturum Christi mortem simulatione illata necis, tùm subitò sese quasi in conspectum hominum daturum, quam sententiam præter Bedam, Primasium, Anshelmum, pluresq; alios gravissimos Theologos probat etiam Gregorius. Alii volunt, præcipuum quempiam Antichristi ducem gravi accepto vulnere ipsius ope & Dæmonum artificio recuperaturum ilicò pristinam valetudinem & virium firmitatem.* Eâdem fabulâ de ficta morte & resurrectione Antichristi delectatur Bellarminus libr. 3. de Rom. Pontif. cap. 15. Ribera verò in Apocalyps. cap. 13. §. 9. eam refellit, & *vulnus non capiti Antichristi, sed capiti alicujus ex decem Regibus Antichristi præcursoribus & membris inflictum fingit.* Ludovicus Alcasar exploso utroque figmento, *Neronem caput occisum in Domitiano revixisse*, contendit. Sic enim ad Apocal. 13. v. 3. pag. 640. commentatur. *Qui ad Antichristum confugiunt, alii ex illis volunt, hoc primum bestiæ caput pro ipso Antichristo substitui. Existimant enim, illum mortuum se simulaturum & triduo transacto denuò appariturum, ut verè à mortuis excitatus credatur. Alii caput hoc interpretantur de uno ex septem Regibus, qui se Antichristo subjicient. Opinantur enim hunc Regem lethali priùs vulnere in prælio percussum, mox ab Antichristo fore sanandum. Sic noster Viegas, qui priorem explicationem impugnat. Sed utrumq; meo judicio omninò est extra rem.* Sic Cadmæi fratres inter se prælia miscent. Alterum miraculum est, quòd *Antichristus faciet ignem de cælo descendere.* De eo inferiùs dicetur. Tertium est, quòd *Antichristi præcursor statuam Antichristi ad adorandum expositam loqui ad literam curaturus sit.* Nec in eo explicando Pontificii consentiunt. Ribera existimat, *Imaginem Antichristi in templis collocatum iri.* Alcasar verò, exploso hoc figmento, eam *de statuis Ethnicorum cælesti miraculo loquentibus*, exponit.

4. Ratione præliorum.

Gog & Magog fore in exercitu Antichristi docent Pontificii, sed quinam per *Gog & Magog* intelligendi sint, variant sententiis. Bellarminus lib. 3. de Rom. Pontif. cap. 17. *Gog erit ipse Antichristus.* Sic etiam Barradius tom. 1. Conc. Evang. lib. 2. cap. 14. num. 18. *Prælium illud celeberrimum ab Ezechiele descriptum, quod Meßias faciet cum Gog & Magog. Antichristum enim Ezechiel Gog appellitat, Antichristi verò exercitum Magog. Nam Magog significat ex Gog, hoc est, ex Antichristo. Gog autem, teste Hieronymo, sive Gag significat tectum.* Marc. Marulus part. 2. dictorum & factorum ed. Ann. 1601. lib. 6. cap. 5. sic scribit: *Per Gog Antichristus intelligitur, quia Gog tectum interpretatur, quæ est pars domus superior & ipse super omnes se efferet, etiã supra Deum, tanto superbiæ Spiritu inflatus incedet. Mosoch & Tubal filii fuêre Japhet & h. l. designant illas gentes, quæ ab ipsis originem trahentes cum Antichristo contra Ecclesiam venturæ sunt.* Ribera verò id negat in cap. 20. Apocal. Quem sequitur etiam Barradius tom. 3. libr. 9. cap. 14. num. 19. & seq. contra priorem suam sententiam, inquiens: *Probatur præterea, Gog non esse Antichristum, quoniam cap. 20. in quo agit de Gog, Johannes Antichristum appellat bestiam, non autem appellat Gog. Lege Riberam Apocal. 20. qui opinatur, Gog & Magog duos esse Reges Antichristi sectatores,* (quod tamen Alcasar in h. cap. not. 7. pag. 841. negat) *hinc tamen, ait, non infertur quod aliquis voluit inferre, nimirum per duo isthæc nomina Gogum & Magogum designari duos Reges diversos, quos afferunt Antichristo præcipuam opem laturos. At credi potest,* (addit) *Gog esse Regem, Magog verò regnum Aquilonare, ut constat ex Ezechiele & exercitum Scytharum, similiumq; nationum.* Alcasar in Apocal. 20. cap. pag. 840. not. 7. ait, *Magog secundum Japheti filium appellatum fuisse, Genes. 10. vers. 2. quem eodem testante Josephus scribat, fuisse autorem Magogitarum à se denominatorum, seu Scytharum, quam tamen ceu Judaizantium sententiam Hieronymus traducat.* Atque idem ibidem refutat illorum sententiam, qui statuunt, *Gog & Magog in Apocal. non esse peculiarem gentem. Nihilominùs tamen,* ait, *loqui posse Apocalypsin de iis Gogis & Magogis, qui super quatuor terræ angulos sunt, quibus ipsis verbis id probare conantur. Nam,* pergit, *mystici Gogi & Magogi non unicam innuunt peculiarem gentem, sed nationes omnes sub Antichristi vexillis militantes. Quamobrem nihil erat, cur Ribera & Viegas affirmarent, præcipuam Antichristi exercitus partem ex Scythis conflatum iri & propterea totam illam persecutionem per Synecdochen Gogi & Magogi bellum appellari. Incertum hoc est & à gravioribus autoribus explosum.* Sic ergò Alcasar in fine hujus notat. 7. pag. 842. vult; *Gogi nomine significari totum Antichristi exercitum & quicunque ab illo decipiendi sunt.* Ibidem simul negat prophetiam Ezechielis cum hac Apocal. 20. pari sensu ambulare. *Ex dictis,* inquit, *potest facili negotio intelligi, in præcipuo Ezechielis sensu per Gogum denotari Rom. Imperatores Ethnicos & universum idololatrarum Imperium contra Christianam Ecclesiam* (Antiocho duce præcipuo) *belligerantium.* Id quod longiùs deducit in Comm. cap. 20. p. 837.

5. Ratione interitus.

Barrad. tō. 3. Conc. lib. 9. c. 6. & seqq. *Arro-*

gantißimum hominem & super Deum sese extollentem (Antichristum) *descendens è cœlo Christus levi flatu ex ore emisso vitâ privabit &c.* Num. 17. *At videntur hæc Pauli verbis repugnare. Paulus ait, Antichristum interficiendum, nos dicimus, vivum in stagnum ignis, hoc est, orcum præcipitandum. Si vivus in orcum deturbandus est, non occidetur, ut Paulus ait. Resp. Græcè Paulum uti verbo* ἀναλώσει, *quod significat consumet, vel perdet, Pagninus vertit, consumet.* Non ergò *significat Paulus, Antichristum esse reipsâ occidendum, sed à Christo disperdendum. Egregiè verò disperdetur & consumetur, cùm vivus in tartarum deturbabitur &c. Aliter resp. potest, Antichristum reipsâ à Christo interficiendum, post resurrectionem verò & judicium cum suo Pseudopropheta & aliis impiis in tartarum vivum præcipitandum. In Apocalypsi verò anticipatione usum Johannem, idq́ue, quod post resurrectionem continget, priùs commemorare &c. Tertiò respondetur, sensum horum verborum, vivi missi sunt hi in stagnum ignis, hujusmodi esse, qui missi sunt in stagnum, quia viventes animæ in tartarum mittentur, postea corpora. Quartò respondent nonnulli, Antichristum in ipso ad tartara descensu esse moriturum, quemadmodum mortui sunt Dathan & Abyron, de quibus legitur. Descenderunt vivi in infernum operti humo & perierunt de medio multitudinis. Descenderunt vivi, sed in ipso descensu interierunt, ut volunt Abulensis Num. q. 20. Lyranus & alii. sic Antichristus.*

Et postea: *In Glossa habetur occidendum Antichristum, vel à Christo, vel à D. Michaële jussu Christi. Thomas in 2. Theß. 2. Michaël, inquit, interfecturus est Antichristum in monte oliveti. Et Lyranus. De mandato Christi fulminabitur per Michaëlem &c. Similiter Carthusianus. Interficiet, inquit, Antichristum Christus Spiritu oris sui, id est, suo præcepto, jubens eum occidi à Michaële &c. Addit, vel per seipsum eum occidens suo aspectu, eadem est aliquorum sententia.*

Benedictus Justinianus in 2. Thessal. 2. statuit, *non necesse esse, quòd vel Christus ipse eum perimat, nec satis certum, Michaëlis operâ eum occidendum, neq́ue probabile, eum Christi verbis è cœlo loquentis perimendum. Dicit juxta Apocal. 19. eum unà cum falsis Prophetis vivum conjiciendum in stagnum ignis; quæ verba Beda, Anshelmus & alii sic accipiunt, non quòd illi non sint obituri, sed idcirco vivos dici conjiciendos in stagnum ignis, quòd eorum supplicium futurum sit acerbißimum, quale est eorum, qui vivi videntesq́ue igne cremantur. Probabile* (Riberæ verò id non placet in Apocal. p. 587. n. 34.) *id esse, sed tamen probabilius, eum unà cum suis Pseudoprophetis vivos ad inferos detrudendum, & hac ratione dici Antichristum Spiritu oris Christi interficiendum, quia jussu Christi è vivis rapietur à Dæmonibus & ad inferorum supplicia detrudetur.* Sic & Ribera pag 589. in Apoc.

Estius 2. Thessal. 2. ait, *in Græco haberi consumet, conficiet*, cujus dicti & Dan. 8. sensus sit, *modo quodam stupendo & insolito sine ministerio hominum eum è medio tollendum.*

Alcasar in Apocal. p. 674. ingenuè statuit, *Paulum non agere de propria atq́ue personali Antichristi nece, sed tantùm contendere, Christi assertoris nostri doctrinam ac fidem Antichristo ipso multò superiorem extituram.*

Argumenta Bellarmini, quibus probare cupit, *Papam Romanum non esse Antichristum.*

1. *Antichristi nomen significat hostem & æmulum Christi. Romanus autem Pontifex se Christi famulum & Christo subjectum in omnibus fatetur, non autem Christum se ullo modo dicit, neq; illi se parem facit, neque Deum sese vocat, neq; Deo parem facit. Ergò non est Antichristus.* Bellarminus lib. 3. de Rom. Pont. cap. 1.

Resp. Potest aliquis, qui se non totidem syllabis, *Deum esse*, dicit, tamen *se ita gerere, quasi Deus sit.* Inde Optatus Milevitanus lib. 3. exagitans Donati Carthaginensis temeritatem inter alia sic scribit: *Hac modo exaltatum est cor ejus, ut sibi jam non homo, sed Deus fuisse videretur.*

Et postea. *Ad quem Deus sequitur, dicens, Dixisti, Ego sum Deus. Ideò quamvis non sit usus hac voce, tamen aut fecit, aut passus est, quod defectum hujus vocis impleret. Extulit cor suum, ut nullum hominem sibi comparandum arbitraretur, & de tumore mentis suæ altior sibi visus est esse, quia, quicquid est supra homines, jam Deus est. Deinde cùm Episcopi Deo debeant famulari, tantùm sibi de Episcopis exigit, ut eum non minori metu omnes venerarentur, quàm Deum, hoc est, quòd sibi Deus visus est.*

Rursus. *Quem ante ipsius superbiam omnes, qui in Christo crediderant, Christiani vocarentur, ausus est, populum cum Deo dividere, & qui illum secuti sunt, jam non Christiani vocarentur, sed Donatistæ. Denique Episcopus inter Coepiscopos suos non fuit, nec homo inter homines esse voluit, constat, quòd extulit cor suum & Deus sibi fuisse videbatur.*

Sic ergò juxta Optatum Milevitanum is, qui se superiorem constituit & Ecclesiâ & Imperio, gerit se pro Deo. Id verò facit Pontifex Romanus, uti omnibus constat. Sed non opus est, ut eò decurramus, breviore agemus lineâ.

1. Papa, *nomen Dei* sibi tribui patitur. c. Satis distinct. 96. *Satis constat, Pontificem à Constantino Deum appellatum,* (ubi notetur, non nudam appellationem, sed ipsam etiam dignitatem & potestatem Dei propriam Pontifici tribui. Sic enim concludit Pontifex: *Satis evidenter ostenditur, à seculari potestate nec ligari prorsus, nec solvi posse Pontificem, quem constat à pio Principe Constantino Deum appellatum, nec posse Deum ab hominibus judicari, manifestum est.* Hunc Canonem diligenter inculcat Augustinus Steuchus in lib. 2. de donatione Constantini contra Vallam fol. 277. (al. pag. 141.) *Audis*, inquit, *summum Pontificem à Constantino Deum appellatum, habitum pro Deo. Hoc videlicet factum est, cùm eum præclaro illo edicto decoravit uti Deum, uti Christi & Petri Successorem, divinos honores ei, quoad ejus potuit, contulit, velut vivam Christi imaginem veneratus est.*) Glossa in c. Fundamenta §. Ne autem de elect. lib. 6. c. Cùm inter nonnullos extr. de verb. significat. in verbo, declaramus; Felinus in c. Ego N. de Jurejur. *Papa Dominus Deus noster.* Glossa in verbo, Tanti patris c. ad conditorem extr. de verb. significat. *Papa non est purus homo.* Eadem in proœm. Clement. in verbo Papa. *Est medium quiddam inter Deum & hominem.* Ludovicus Gomesius in reg. Cancell. *Papa est quoddam Numen visibile, quendam Deum præ se ferens.* Christophorus Marcellus in Concilio Lateranensi sess. 4. Romæ celebrato inter alia

alia his verbis compellavit Julium II. die Decembr. 10. Anno 1513. *Tu Pastor, tu Medicus, tu gubernator, tu cultor, tu denique alter Deus in terris.* Concil. Colon. tom. 3. pag. 576. 587. In eodem Concilio sess. 9. de Pontifice dicitur: *Majestatis tuæ divinæ conspectus &c.* In eodem Concilio Lateranensi Patres Julio Pontifici acclamârunt, *Tu es omnia & supra omnia, omnis potestas tibi data in cœlo & terra.* Johannes de Capistrano lib. de pot. Papæ & Ecclesiæ. *Papa est quasi Deus in terris.* Sixtus IV. Pôtifex æquo animo ferre potuit; ut populus Romanus in primo ejus ad urbem accessu arcum triumphalem erigeret cum tali inscriptione:

Oraclo vocis mundi moderaris habenas,
Et meritò in terris diceris esse Deus.

Lælius Zecchius de Republ. Eccles. cap. de statu Papæ art. 28. *Est & dicitur Christi Vicarius & q. Deus in terris, & quod ipse facit, non humanus Princeps, sed Deus facere videtur.* Thomas Stapletonus in Præfat. ad Gregorium XIII. præfixa lib. de princ. fidei doctrinal. & Marianus Victor in tomo 4. Operum D. Hieronym. Præfat. ad Pium V. Papam vocant, *Optimum Maximum & supremum in terris Numen,* omnes passim eum vocant *Sanctissimum, Beatissimum.* Bellarminus in respons. ad tractat. Johannis Gersonis de excommunicationis valore Anno 606. edit. pag. 75. sic scribit. *Teneant pusilli & simplices, Papam Deum quendam esse & potestatem omnem habere in cœlo & in terra. Deo plus placet eorum* (Gersonis & aliorum) *infirmitas & simplicitas, quàm firmitudo eorum, qui prudentes sibi videri volunt, proindeque autoritatem Vicarii Christi, ut mos est nostræ ætatis sectariis, omnibus modis supprimere conantur. Exiguum quid est, Papam pro Deo in terris haberi, cùm de omnibus Principibus in Psalmo dicatur, Ego dixi, Dii estis.* (At Pontifex eâ ratione sibi nomen Dei tribuit, ut consortes hujus nominis nullos eo sensu admittat.) Ibid. pag. 76. *Credo dici posse & rectè, tam eximiam esse Summi Pontificis dignitatem & potestatem, ut pauci ejus sublimitatem & splendorem capiant.*

2. Papa *nomen Christi* sibi tribui patitur. Bellarminus in Appendice ad lib. de Summo Pontifice libello cuidam Italico opposita cap. 9. adducit & commendat dictum Bernhardi libr. 2. de consider. ad Eugenium Papam cap. 9. *Tu es Princeps Episcoporum, tu heres Apostolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noë, Patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, autoritate Moses, judicatu Samuel, potestate Petrus, unctione Christus.* Paulus Æmilius in libro 5. de rebus gestis Franc. Paulus Jovius in Philippo III. *A Panormitanis ad Pontificem Oratores missi sunt viri sancti, qui ad pedes illius strati, velut pro ara hostiaque, Christum agnum Dei salutantes, dixerunt, Qui tollis peccata mundi, miserere nostri.* Iterum, *Qui tollis peccata mundi, miserere nostri.* Tertium, *Qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem.* Claudius Seisselius adversus Waldenses Anno Domini 1520. fol. 36. *Papa, quantùcunque culpis alioquin sit irretitus, Angelus Dei est & eo amplius, Apostolorum Successor & Christi Vicarius, dicam amplius, imò & Christus.* Waddingus in descript. Legationis de Treio pag. 165. citat Epistolam Leonardi Nogarali ad Sixtum IV. in cujus descriptione eum vocat, *Mariæ dilectum filium.*

3. Papa tribuit sibi ac patitur sibi tribui ea, quæ sunt *solius Dei propria*. Gregorius VII. in secunda Bulla excommunicationis contra Henricum Imperatorem. *Astiterunt Reges terræ & Principes Seculares & Ecclesiastici, aulici & vulgares convenerunt in unum adversus Dominum & vos Christos ejus dicentes, Dirumpamus vincula eorum & projiciamus à nobis jugum ipsorum.* Innocentius III. ad Decanum & Capitulum Andegav. c. Inter corporalia extr. de translat. Episcopi. *Dubitari non debet, quin omnipotens Deus spirituale conjugium, quod est inter Episcopum & Ecclesiam, suo tantùm judicio reservaverit dissolvendum &c. Non enim humanâ, sed potiùs divinâ potestate conjugium spirituale dissolvitur, cùm per translationem, depositionem, aut cessionem, autoritate Romani Pontificis, quem constat esse Vicarium Jesu Christi, Episcopus ab Ecclesia removetur.* Paulus V. in inscriptione libri Benedicti de Benedictis Anno 1608. Bononiæ excusi audit, *ViceDeus, Christianæ Reipublic. Monarcha invictissimus, & Pontificiæ omnipotentiæ conservator acerrimus.* Panormitanus c. Quantò extr. de translatione Prælati ex Hostiensi hæc citat. *Papa & Christus faciunt unum Consistorium, ita quòd excepto peccato potest Papa quasi omnia facere, quæ facit Deus.* In libr. 1. Ceremoniar. sect. 8. sic habetur. *Papa in nocte nativitatis Domini benedicit ensem, quem postea donat alicui Principum in signum summæ potentiæ Pontifici collatæ, juxta illud, Data est mihi omnis potestas.* Lib. 2. sect. 1. *Moderatio Imperii Romani pertinet ad Papam, Dei vices gerentem in terris, tanquam ad eum, per quem Reges regnant.* (At solus Deus est is, per quem Reges regnant.) Lib. 3. Ceremoniar. sect. 1. *Papa Romanus nemini facit reverentiam. Omnes mortales cujuscunq; sunt dignitatis & præeminentiæ, cùm primùm in conspectum Papæ veniunt, distantibus spaciis ter debent ante illum genu flectere & ejus pedes osculari.*

Glossa in c. Quantò extr. de translat. Episcop. *Papa Naturam rerum immutat, substantialia unius rei applicando alii.*

Ex c. Si Romanorum dist. 19. apparet, quòd Papa sibi hoc tribuat, *quòd verbo Dei autoritatem conferat. Vetus & N. Testam. recipienda sunt, non quòd Codici Canonum ex toto habeantur annexa, sed quòd de his recipiendis sancti Papæ Innocentii prolata videatur sententia.*

Antoninus in Summa part. 3. tit. 22. cap. 5. §. 4. *Non minor honor debetur Papæ quàm Angelis, unde Papa recipit à fidelibus adorationes, prostrationes & oscula pedum, quod non permisit Angelus à Johanne Evangelista sibi fieri.*

Ex Bulla Clementis VI. in Jubilæo promulgata apparet, quòd *Papa potestatem in Angelos sibi arroget*, imperat enim Angelis, *ut eorum animas, qui in itinere Romam Jubilæi gratiâ suscepto moriuntur, à Purgatorio in absolutam Paradisi gloriam introducant.*

Zamorensis in Speculo humanæ vitæ libro secundo cap. 1. *Tanta est sublimitas Papæ, tanta præeminentia, tantaq; immensitas, ut nullus mortalium nedum comprehendere, aut satis exprimere, sed ne cogitare quidem possit.*

Alexander Carerius Patavinus lib. 2. de

de potest. Pontif. cap. 9. num. 10. *Error est non credere, Pontificem supra spiritualia & temporalia Universalem habere Primatum, in quem quandoq; multi labuntur dictæ potestatis ignorantiâ, quæ cùm sit infinita, eò quòd magnus Dominus & magna virtus ejus & magnitudinis ejus non est finis, omnis creatus intellectus in ejus perscrutatione invenitur deficere.* Inde meritò conqueritur Erasmus in 1. Tim. 1. pag. 465. *De Romani Pontificis potestate penè negotiosiùs disputatur, quàm de ipsius Dei potestate, dum quærimus de duplici ipsius potestate, & num sit Universale caput totius Ecclesiæ, & num sit superior generali Concilio, & an possit abrogare, quod scriptis Apostolicis decretum est; an possit aliquid statuere, quod pugnet cum doctrina Evangelica; an possit novum articulum condere in fidei Symbolo; utrum majorem habeat potestatem, quàm Petrus, an parem; an possit præcipere Angelis; an possit universum purgatorium, quod vocant, tollere; an possit arbitratu suo cœlo excludere etiam immerentes; utrum simplex homo sit, an quasi DEUS; an participet utramque Naturam cum CHRISTO; an clementior sit, quàm Christus fuerit, cùm is non legatur, quenquam à purgatoriis pœnis revocâsse. Sexcenta id genus disputantur magnis editis voluminibus, idq; à magnis Theologis, præsertim professione religionis insignibus; his seriò occupantur Theologorum Scholæ; his ætas rerum omnium fugacissima conteritur, cùm pleraq; sint ejus generis, ut doctiùs nesciantur, quàm sciantur, ut ridiculè quærantur, temerè definiantur.*

Ex quibus omnibus manifestum, quòd non solùm *nomen*, sed etiam *proprietates Dei* Pontifici tribuant.

Primò, Deus est *omnipotens*. At, *qui non credit, Papam esse omnipotentem, est hæreticus* secundùm Canonistas, prout demonstrat Serinus consil. 51. num. 52. volum. 1. Franciscus de Ripa dicit, quòd *Papæ potestas sit absoluta.* Antoninus Florentinus dicit, *potestatem & dignitatem Papæ esse majorem, quàm Angelicam.* (At nulla potestas major Angelicâ, quàm divina.) Distinct. 40. c. 6. in Glossa, dictum Jobi, *Si destruxerit, nemo est, qui ædificet*; de Papa explicatur. D. Marta Neapolitanus in urbe Roma Advocatus in tractat. de jurisdict. part. 1. cap. 18. 22. dicit, *eandem esse potentiam Papæ & Christi hominis, qui dixerit: Data est mihi omnis potestas.*

Secundò, Deus est *omniscius*. Papa dicit, *se omnia jura habere in scrinio pectoris.* Sexto Decretal. lib. 1. tit. 2. de Constit. c. Licèt. Paulus II. apud Platinam in ipsius vita. *Ita nos ad judices revocas, ac si nescires, omnia jura in scrinio pectoris nostri collocata esse.*

Tertiò, Deus est *infinitus & implet omnia.* At de Papa dicunt Jason, Maynus & Bozius, quòd *omnia comprehendat & sit in mundo, sicut DEUS est in mundo, & sicut anima est in corpore humano.*

Quartò, Deus est *arbitrii liberrimi*, cùm neminem habeat superiorem. At talem libertatem Papa sibi arrogat. Cùm Innocentius III. c. Quantò personam tit. de translat. Episcopi dixisset, *Romanus Pontifex non puri hominis, sed Dei vicem gerit in terris*; Glossator addidit, *hinc sequi, habere cœleste arbitrium, Naturam rerum immutare, substantialia unius rei applicando, alii, de nullo posse aliquid facere; sententiam,* quæ

nulla est, facere aliquam in his, quæ vult, esse ei pro ratione voluntatem, nec esse, qui ei dicat, cur ita facis? ipsum posse supra jus dispensare, de injustitia posse facere justitiam, corrigendo jura & mutando, plenitudinem obtinere potestatis &c. quæ omnia ex Decretis & Decretalibus probat. Paulus II. apud Platinam in ipsius vita. *Sic stat sententia, loco cedant omnes, eant, quò volunt, nihil eos moror, Pontifex sum, mihiq; licet, pro arbitrio animi mei, aliorum facta & rescindere & approbare.*

Quintò, Deus est *Dominus omnium dominorum, judex omnis carnis, qui judicat omnes, à nemine verò judicatur.* At Papa à Felino & Baldo l. ult. C. sent. resc. vocatur *Dominus dominorum.* Isidorus Mosconius in libr. 1. de Eccles. triumph. part. 1. cap. 1. scribit, *Deum & Papam habere unum Consistorium.* Johannes Andreas c. Ad honorem de autor. & usu pallii, Hostiensis c. Quantò de translat. Episc. Panormita. c. Licêt de Elect. scribunt, *Papam & Christum facere unum Consistorium &, excepto peccato, Papam q. omnia facere posse, quæ potest Deus, & à nemine judicari debere.*

Sextò, Deo competit hic honor, ut *adoretur flexis genibus.* Papa sibi hunc honorem arrogat. Quò pertinet illud D. Landherrn im scharffen runden Zug / Admir. 1. lit. L. fac. 1. Der Bapst ist mehr als ein Engel. (At Angelis nemo superior, nisi Deus & Christus ὑπεράνω, Ephes. 1. v. 21. Phil. 2. v. 9. Hebr. 1. v. 13.)

Non est, quòd excipiant, *de Antichristo prædictum, quòd se adversus omnem Deum, adeoq; supra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, elevaturus sit,* Dan. 11. v. 36. 2. Thessal. 2. v. 4. *Illud verò, cùm Papa minime faciat, ex eo manifestum esse, quod non sit Antichristus.*

Resp. Quando Antichristus dicitur, *se extollere super omnē Deum,* nomen Dei non accipitur *propriè* pro vero illo Deo, qui est Pater, Filius & Spiritus sanctus, sed *metaphoricè,* pro Magistratu Psal. 82. v. 6. 1. Cor. 8. v. 5. quod probatur

1. *Ex appellatione,* Verus Deus nunquam appellatur *omnis Deus,* sed *unus Deus,* 1. Cor. 8. v. 5. & 6. Dii nuncupativi dicuntur *omnes Dii,* Psal. 97. v. 7.

2. *Ex distributione,* in qua minus præcedit & majus sequitur, ut crescat oratio. Sic Deus metaphoricè sumtus pro quovis Magistratu est minus, majus subjicitur, nimirum σέβασμα, *Numen, quod colitur,* per quod vocabulum non ipse cultus ac veneratio, sed objectum cultus intelligitur σεβαστὸς nimirum, seu summus Magistratus, unde Cæsares appellantur σεβαστοὶ *Augusti* Act. 25. v. 21. & 25. Est ergò hic verborum Pauli sensus: *Antichristus extollet se super omnes Magistratus, non tantùm inferiores Principes ac judices seculares, sed etiam supra augustissimam in orbe Christiano majestatem, qualis est Imperatoria majestas.*

3. Probatur hæc significatio ex loco Irenæi lib. 3. cap. 6. *Pater omnium Deus dicitur & est, & non super hunc extolletur Antichristus, sed super eos, qui dicuntur quidem, non autem sunt Dii.*

4. Quòd vocabulum Dei hoc loco *propriè* accipi nequeat, ostenditur per deductionem ad absurdum. Si enim Antichristus palàm dicturus esset, se majorem esse Deo omnipotente, neminem reperturus esset asseclam.

5. Idem probatur *ex Antichristi gloriatione.*

tione. Antichristus gloriabitur, se à Deo esse missum: jactitabit, se esse Christum in lege & Prophetis promissum, *disputabit ex Scripturis, se esse Christum*, juxta dictum Ambrosii in cap. 21. Luc. *simulabit, se Deum fœderis & Testamenti esse*, juxta Hieronym. in cap. 11. Danielis, quia *Ceremonias Legis & Sabbati revocabit*, teste Bellarmin. lib. 3. de R. P. cap. 14. imò juxta Pauli vaticinium, *sedebit in templo Dei.* Ergò verbis se inferiorem Deo fatebitur, licèt postea clâm & occultè & per sequelã se supra Deum efferat, quatenus sua Decreta verbo Dei anteponit, novos fidei articulos cudit, Sacramẽta à Christo instituta pro lubitu mutat, supernumeraria Sacramẽta cõfingit, Missaticũ sacrificiũ pro vivis & mortuis, pro peccatis totius mundi, non sine abnegatione perfecti sacrificii Christi, quotidiè offert, opera supererogationis pro satisfactionibus ac meritis venditat, Mariolatriam, iconolatriam &c. introducit.

6. Idem probatur *ex Pontificiorum hypothesi.* Dicunt illi, Antichristum fore *professione Judæum, & à Judæis loco Messiæ susceptum iri.* Ex quibus infertur, illum Deum Israëlis agniturum & ab eodem se missum professurum. Utrumque enim Judæi postularent, utrumque faceret, Messiam qui se venditaret. Judæi enim hominem, non Deum suum expectant Messiam.

7. Quinimò, quòd Papa etiam supra verum illum Deum, qui est Pater Domini nostri Jesu Christi, si non verbis, tamen reipsâ & per consequentiam se extollat, probari potest hoc modo:

1. Deus in verbo suo sese sic manifestavit, quòd nolit facere justum, quod suâ Natura est injustum. At Papa gloriatur, *se posse facere sententiam justam ex injusta.* c. Hæc quippe c. 3. q. 6. *se posse facere ex justitia injustitiam* extr. de app. ut debitus.

2. Erasmus in cap. 11. Matth. ostendit, quòd *Papa se extollat super Christum.*

3. Potestatem sibi tribuit divinas ordinationes & institutiones mutandi, ut apparet ex ποτηριοκλεψία &c.

4. Tribuit sibi, quòd possit mutare jus divinum. Johannes Sylva in tract. de benef. part. 3. q. 8. *Licèt jus divinum disponat, quòd in ore duorum vel trium testium stet omne verbum, tamen Papa statuit contra illud.* Azorius lib. 5. Instit. cap. 15. q. 6. p. 373. ipsi tribuit, *quòd posit seipsum absolvere à juramento, quod præstitit.* Tannerus tom. 3. Theol. Schol. Disp. 5. q. 4. dubio 6. col. 106. *quòd posit tollere jus naturale.*

5. Petrus de Monte in lib. de Monarchia disputat, quòd *Papa posit tollere jus divinum dispensando contra Evangelium; quòd dispenset contra universalem statum Ecclesiæ; quòd dispenset contra vetus Testamentum; quòd dispenset contra multa capitula quatuor Conciliorum.* Gobelinus Persona Cosmodromii ætate 6. cap. 87. *Bonifacius non solùm contra Apostolum, sed etiam contra Evangelium dispensavit. Nam Ladislao Regi Siciliæ seu Neapolis indulsit, quòd ipsi, abdicatâ à se uxore suâ legitimâ jam multis annis cum eo commorante, aliam superinduxerit uxorem.* Krantzius lib. 5. Saxon. cap. 13. suum seculum præcedentibus comparans, quibus aut raræ, aut nullæ erant dispensationes. *Nostra*, inquit, *tempora liberaliora; nescio, si meliora, quando una puella tertium, ut dicitur, experitur*

peritur maritum, primis duobus superexistentibus.

(Puella hæc erat Lucretia Alexandri VI. filia, quam ante Pontificatum Hispano cuidam in matrimonium dederat, eidem ablatam Johanni Sfortiæ Pisaurensi Principi primùm, deinde abdicatam Aloysio Aragonio, Alphonsi Regis filio notho: eoque demum interfecto Alphonso Estiensi Ferrariæ Duci locavit.)

4. Papa tribuit sibi ea, quæ sunt solius Christi propria. c. Quoniam de Immunitate in sexto, Papa vocatur Sponsus Ecclesiæ. *Nos*, inquit Pontifex, *justitiam nostram & Ecclesiæ Sponsæ nostræ nolentes negligere &c.* Innocentius III. sermon. 3. in consecrat. Pontificis, *Annon ego Sponsus sum & quilibet vestrûm amicus Sponsi? utique Sponsus, quia habeo nobilem, divitem, sublimem, decoram, castam, gratiosam, sacrosanctam Romanam Ecclesiam.* Antonius Puccius in Oratione habita ad Leonem X. sess. 9. Concil. Lateran. *Concitare atque exurge, Sion matrem nostram, Sponsamque tuam circumda, ipsam complectere.* Et ipse Leo X. in Bulla Concordatorum cum Francisco I. Rege Galliæ. *Nuper siquidem, ut Ecclesia Sponsa nostra in sancta unione conservaretur &c.* Harding. contra Ivellum pag. 99. *Papa sub Christo & in loco Christi est caput Ecclesiæ & potest appellari vicem gerens Sponsi Ecclesiæ.* Augustinus Triumphus libr. de potestate Ecclesiastica quæst. 19. art. 1. ex professo disputat, *Papam esse Sponsum Ecclesiæ & quidem solum, hoc est, sic, ut præter eum nullus Episcopus ejus honoris sit particeps.* Tetzelius in Thesibus Francofurti ad Viadrum contra Lutherum propositis, Bellarminus lib. 2. de Rom. Pont. cap. 31. nomine 13. itidem Pontificem vocant *Ecclesiæ Sponsum*, idque probant ex Concilio Lugdunensi in c. Ubi periculum de Electione in sexto.

(At nomen illud soli Christo competens ne quidem Johannes Baptista admittere voluit, Joh. 3. v. 29. quod urget Bernh. Epist. 237. ad Eugen.)

Sed & alia nomina soli Christo propria Pontifici tribuunt. Durandus Episcopus Mimatensis lib. 2. divin. officior. cap. 1. num. 17. de Pontifice Romano. *Hic est Melchisedech, cujus Sacerdotium non est cæteris cōparatum.* (Hoc soli Christo competit Hebr. 7. v. 2. & seq.) Et paulò antè. *Dicitur Summus Pontifex, quia caput est omnium Pontificum, à quo illi tanquam à capite membra descendunt & de cujus plenitudine omnes accipiunt &c.* (Hoc soli Christo competit Joh. 1. v. 16.) Alvarus Pelagius de planctu Ecclesiæ lib. 1. art. 3. *Papa participat utramque Naturam Christi.* Apud Ottonem Frisingensem lib. 1. de vita Friderici cap. 57. Cardinales de Sede Romana, *hæc est*, inquiunt, *sola, quæ claudit & nemo aperit; & sola aperit, ac nemo claudit.* (Hoc soli Christo competit, Apocal. 3. v. 7.) Simon Begnius de Modrusia sess. 6. Concil. Lateranensis ultimi ad Leonem dixit: *Ecce venit Leo de tribu Juda, radix David. Ecce suscitavit tibi Deus Salvatorem*, pag. 601. (Hoc soli Christo competit Apocal. 5. v. 5.) Lainezius Jesuitarum Generalis in Concilio Tridentino verba faciens inter cætera dixit, *negari non posse Christo autoritatem de quacunque lege dispensandi. Cùm a. Pontifex Vicarius sit Christi, cumque idem sit tribunal &*

idem Consistorium Principalis & vicem ejus gerentis, consitendum, Papam eâdem autoritate munitum. Petrus Suavis libr. 8. Histor. Concil. Trident. pag. 840. Baronius tom. 9. Annal. Ann. 745. num. 48. Pontificem Rom. vocat *primarium vineæ Dominum.* (At hoc soli Christo competit, Matth. 21. v. 38.) Bellarm. in Præfat. librorum de Summo Pontifice, dictum Propheticum Esai. 28. *de lapide pretioso in Sion fundato*, quod soli Christo competit (Rom. 9. v. 33. 1. Petr. 2. v. 6.) ad Rom. Pontificem applicat. Lib. 2. de Concil. cap. 17. *Omnia nomina, quæ in Scripturis tribuuntur Christo, unde cõstat, eum esse supra Ecclesiam, eadem omnia tribuuntur Pontifici, est enim paterfamilias, pastor, caput, vir ac sponsus.* In Concilio Tridentino Cornelius Episcopus Bitontinus dixit: *Papa lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem,* (Joh. 3. v. 19.) Margarinus de la Bigne in Præfat. Biblioth. sacræ applicat ad Pontificem dictum Heb. 4. v. 15. & 16. quod de solo Christo agit. Et quid multis? Pontifex ab adulatoribus Papalibus vocatur *totius gregis Dominici unicus Pastor* (apud Abrah. Bzovium in libro, qui inscribitur Romanus Pontifex cap. 6. ubi citat Jacobum Spinosum pag. 55.) *cujus dignitate nulla alia, non modò non invenitur sed nec excogitari potest in terris major* (Barthol. Scala ibid. p. 56.) *de cujus potestatis viribus disputare, sacrilegium est* (Petr. Cheurerius ibid.) *unctione & regno Christus præ participibus suis* (Stephanus Tegliatius Archiepisc. ad Innocent. VIII. ibid.) *cum cujus cælesti majestate nullum diadema comparetur, cui claudere cælos & aperire, detrudere ad inferos & eruere quoscunq; velit, concessum est* (Bernhardus Justinianus Orator Venet. ad Paulum II. ibid. p. 57.) *cui à Deo rerum omnium potestas tributa est* (Erasmus Vitellius Episcopus Julio II. Papæ ibid.) *Sponsus Ecclesiæ Catholicæ, Præpositus supra gentes & regna, ut evellat &c.* (Ægidius Viterbiensis in Concil. Lateran. Julio II. p. 59.) *à cujus nutu pendent leges, cujus voluntas pro lege, vox pro oraculo* (Joh. Babo Galliæ Regis Orator Pio IV. Papæ ibid p. 66.) *Sanctæ & Universalis Ecclesiæ Pastor juxta Apostolum, super omnem principatum & potestatem, & omne, quod nominatur, sive in hoc seculo, sive in futuro à Deo constitutus.* (Ferdinandus Valascus Lusitan. Orator Innocentio VIII. ibid. p. 56.) *Christi & Dei Vicarius, in quo illud Propheticum rursus impleatur, Adorabunt eum omnes Reges, omnes gentes servient ei.* (Antonius Puccius in Concil. Lateran. Leoni X. pag. 59.) *Quo nihil majus videt Lunæ globus.* (Justus Ricleius Belga Panegyr. ibid. pag. 69.) Hæc omnia Bzovius adducit.

5. Papa *divinos honores* sibi tribui patitur, imò affectat. Autor libri de Ætatibus seculi (ante annos fermè trecentos scripti) inter cætera sic loquitur: *Patiuntur Rom. Pontifices divinas sibi adscribi laudes & homines idololatrare faciunt vel sinunt. Nam ambitiosi & avari, ut ea, quæ petunt à Papa, impetrent, ejus humiles creaturas in suis supplicationibus se nominant. Divinum opus est creare; & unus creator tantùm est, ille, qui creavit cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt, qui respicit terram & facit eam tremere, qui tangit montes & fumigant. Absit, ut homo mortalis, homo pulvis & cinis, commune cum Deo nomen habeat, quod solius Dei proprium est, mortalis sibi vendicet.* Blondus lib. 3. Romæ instauratæ. *Omnes Principes orbis terrarum Pontificem ut Deum* sum-

summum honorant & colunt. Augustinus Steuchus de donat. Constantin. pag. 141. *Adoravit Constantinus Papam, ut Deum, ut Christi Successorem, divinos honores ei contulit, velut vivam imaginem Christi veneratus est.* Johannes Baptista Mantuanus de Pontifice sic canit:

Cujus vestigia adorant
Cæsar & aurato vestiti murice Reges.

Joh. Faber in Præfat. Instit. *Papa in verbis dicit, se esse servum servorum, sed de facto permittit se adorari, quod Angelus in Apocalypsi refugit.* Jovius lib. 2. Hist. Carolus (VIII. Galliæ Rex) ad ea respondit, *se, priusquam Galliæ fines exiret, voto pro salute felicitateq́; suscepto decrevisse, Romana templa invisere, sanctißimas Petri aras venerari, ipsumq́; Pontificē, qui religionis, pietatisq́; fastigium obtineret, suppliciter adorare.* Augustin. Triumphus de pot. Eccl. q. 9. art. 3. disputat, *Papæ honorē exhibendū eundem cum Sanctis*: imò art. 4. *majorē, quàm Angelis.* Antonin. part. 3. Hist. tit. 23. cap. 17. orationē descripsit Florentinorū Legatorum (quorum Princeps erat Archiepisc.) in qua oratione hæc extant. *Beatitudinem tuam ipsa civitas præcelsa & inclyta Florentina Romanæ Ecclesiæ filia, tibiq́; deditißima, per nos Oratores suos sanctitatis tuæ famulos veneratur, dein magnificâ exaltatione gratulatur quàmplurimùm & sanctitatem hyperduliâ adorat, reverenter tibi genua flectit.* In Conc. Lateranensi sub Leone X. sess. 9. hæc totidem verba Antonin. Puccius protulit: *Factum est, ut quorū truculenta vulnera timebãtur, libentia oscula tui exceperint pedes, quasi in te uno vero atq́; legitimo Christi & Dei Vicario Propheticum illud debuerit rursus impleri. Adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes servient ei.* Baron. tom. 12. recitat ex Neubrigensi ingressum Alexandri III. in urbem Montempessulanum, in eoq́; hanc Historiam. *Inter Christianos nobiles, qui accedebant ad ejus vestigia, quidam Saracenorum industrius Princeps cum sociis suis reverenter accessit & deosculatis pedibus ejus, fixit genua coram eo &, inclinato capite, tanquā sanctum & pium Christianorum Deum ipsum Pontificem adoravit. Videntes autem hæc universi, qui aderant in conspectu ejusdem Pontificis, valde mirabantur & dicebant ad invicem illud Propheticum. Et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes servient ei.*

6. Papa est Dei & Christi æmulus. Dei proprium est, *de nihilo aliquid facere*, id Papa, itidem se posse facere, jactat. Gloss. in c. Quantò de transl. Dei proprium est, *transferre regna*, id Papa jactat, se posse facere c. Solitæ de majorit. In Christo dicuntur *omnes scientiæ & sapientiæ thesauri recōditi*, Col. 2. v. 3. Papa dicit, *se omnia jura habere in pectoris scrinio.* c. Licèt de Constitut. in sexto. *Christi pedib. omnia* dicuntur *subjecta*, Psal. 8. v. 6. id Pontificii Papæ tribuunt. Christus dicit, *omnem potestatem in cœlo ac terra sibi esse datam*, Matt. 28. v. 18. id Papa sibi accōmodat. In c. Unam sanctam extr. de majorit. Bonifacius Pont. dicit, *esse de necessitate salutis omnem humanam creaturam sibi esse subjectam.* Ant. Puccius sess. 9. Conc. Lateran. sub Julio. *Non ignari, omnem tibi uni in cœlo & in terra traditam à Domino potestatem, ut non spiritualibus tantùm viris, sed terrenis quoq́; hujus seculi potestatibus in causa communis boni jus dicere non pertimescas.* In eod. Concil. sess. 10. Stephanus Patracensis. *Reges in compedibus magni Regis liga & nobiles in manicis ferreis Censurarum constringe, quoniam tibi data est omnis potestas in cœlo & in terra*

Ibid. *Bernhardus ad Eugenium tanquam ad summum Hierarchicum in Ecclesia virum, in quo erat omnis potestas supra omnes potestates, tàm cœli, quàm terræ, rectè scripserat. Tibi data est omnis potestas, in qua, qui totum dicit, nihil excludit.* Quin & Baronius tom. 10. Annal. Anno Christi 849. n. 17. in margine asserere non dubitat, quòd *nec fides, nec bona opera prosint sine obœdientia Sedis Apostolicæ.* Idem tom. 6. Anno 504. n. 1. *Evidenter manu tangere quisq; poterit, cuncta benè cessisse Theodorico, dum, licet Arianus, nihil voluit imminutum jurium Romani Pontificis.* Anno 506. n. 12. *Observatione digna res est, quomodo Alaricus Rex, quamdiu nullum negotium facessivit Catholicæ Ecclesiæ Episcopis, quàm felicissimè ad viginti duos annos regnum, licèt inter æmulos barbaros, propagârit.* (Docet igitur, nullam impietatem aut perfidiam in Deum cuiquam in obsequio Papæ persistenti obstitisse, quò minùs feliciter regnârit, quod probat exemplis Arianorum Principum Theodorici & Alarici, quos prosperrimâ ait fortunâ usos; quamdiu Papæ jura intacta reliquerint, unde sequitur, atrocius peccatum esse, Papam lædere, quàm Christi divinitatem negare.)

7. Denique non conveniunt in explicando Antichristi nomine. Bellarminus lib. 3. de Pontif. cap. 1. scribit: *Non potest ullo modo vox Antichristi significare Vicarium Christi, sed solùm aliquem Christo contrarium.* Contra verò Thyræus in Disp. de Antichristo cap. 1. th. 1. *Antichristi nomen significat eum, qui vel Christi in terra vices gerit, vel eidem quacunq; ratione adversatur.*

Argum. 2. *Antichristus erit una tantùm persona. Pontifices autem multi fuerunt & erunt, eâdem dignitate & potestate præditi: Ergò alibi quærendus est Antichristus, quàm in Rom[illegible] Sede.* Bellar. lib. 3. de R. P. cap. 2. Gretserus lib. 3. Defens. cap. 2. col. 323.

Resp. Negamus argumenti hypothesin, quòd *Antichristus futurus sit una tantùm persona.* Nam

1. Lyranus in 2. Thess. 2. sic commentatur. *Per ἀποστασίαν intelligitur recessus à fide Catholica, non quòd omnes sint à fide Catholica recessuri, sed quia major pars credentium discedet ab ea.* (Jam verò illa ἀποστασία non est res paucorum annorum, ut sub uno Rege compleri possit, quâ de re postea pluribus dicetur.)

2. Johannes Ferus in cap. 24. Matth. p. 199. *Regnum Antichristi statim Apostolorum temporibus incepit, quemadmodum Paulus ait. Jam mysterium operatur iniquitatis. Et Johannes. Jam Antichristi multi sunt.* (Quia ergò tempore Pauli & Johannis jamdum mysterium Antichristianæ impietatis cœpit operari, & tamen Christus in novissimo suo adventu Antichristum *Spiritu oris sui occisurus est*, 2. Thess. 2. v. 8. ideò Antichristus non potest esse una numero ac singularis persona.)

3. Progredimur ergò hoc modò: Quæcunque in Scripturis Propheticis, sive Danielis, sive Johannis sub typis *bestiarum* mysticè describuntur, ea non sunt singularia individua, sed singuli bestialium hominum status. Jam verò Antichristus sub typo bestiæ describitur Apocal. 13. & 17. fatentibus quibusdam Pontificiis. Ergò, Majoris assertio non infringitur instantiâ illâ, quam opposuit Bellarminus lib. 3. de Rom. Pont. cap. 2. & Suarez in Defens. fidei Cathol. lib. 5. de

Anti-

Antichristo cap. 3. num. 3. *Danielem per unam bestiam interdum significare unum Regem, ut cap. 8. ubi per arietem intelligit Darium Regem Persarum; per hircum, Alexandrum Magnum.* His enim masculè obviam ivit Franciscus Ribera in Comment. Apocal. 17. pag. 528. *Postremò*, inquit; *intelligat, non esse inusitatum in Scriptura, ut in uno Rege multi similes, & q. ejusdem corporis significentur, quod est summè observandum. Nam Daniel. 8. legimus: Et ecce aries unus stabat ante paludem, habens cornua excelsa & unum excelsius altero atque succrescens. Et postea. Ecce autem hircus caprarum veniebat ab Occidente, & porrò hircus habebat cornu insigne inter oculos suos. Deinde utrumq; explanans Angelus ait, Aries, quem vidisti, habere cornua, Rex Medorum est atq; Persarum. Quibus verbis, ut rectè Hieronymus exposuit, non hic aut ille Rex designatur, sed omnes Reges Medorum atque Persarum sibi ordine succedentes, & quasi unum corpus efficientes, qui idcircò quasi unus Rex censetur. Nec enim in unum Regem conveniunt, quæ in eo capite prædicantur, sed in omnes simul.* Deinde ait: *Porrò hircus caprorum, Rex Græcorum est. Et ne existimemus, hoc de uno homine dici, continuò in cornu magno ejus Alexandrum prædici docet, & in quatuor cornibus quatuor ejus successores; hæc enim infert. Et cornu grande, quod erat inter oculos ejus, ipse est Rex primus. Quòd autem fracto illo surrexerunt quatuor, pro eo, quatuor Reges de gente ejus consurgent, sed non in fortitudine ejus. Nec dissimile est illud Jerem. 25. Et servient omnes gentes istæ Regi Babylonis 70. annis, cùm tamen non uni Regi servierint, ut constat ex cap. 27. ejusdem Prophetiæ. Matthæi etiam 20. legimus, Intravit autem Rex, ut videret discumbentes, & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali, in quem locum Hieronymus. Unus iste omnes, qui sociati sunt malitiâ, intelliguntur.* Minor propositio, quòd, *per bestiam Apoc. 13. intelligi Antichristum, quidam Pontificii fateantur*, est in aprico. Interim notandæ circa hanc assertionem ipsorum dissensiones. Lessius p. 17. vult, *bestiam septem capitibus & decem cornibus conspicuam*, quam Antichristum esse dicit, *significare unicam & singularem personam, quia bestia hæc unica & singularis est, & quæ de ea dicuntur, non possunt convenire in tantam multitudinem*, (quanta est Paparum) *sed solùm in unam personam.* Bellarm. cùm adhuc sub Jesuitarum castris militaret, lib. 3. de R. Pont. cap. 15. disputat, *priorem bestiam Apoc. 13. denotare vel Romanum Imperium* (cui sententię magis favet) *vel multitudinē impiorum.* Postea etiam ex Jesuita Cardinalis Apol. 12. c. 12. p. 158. ait: *Communem esse expositionem Catholicorum veterum, per priorem bestiam intelligi universitatem impiorum: per caput hujus bestiæ occisum & reviviscens, Antichristum.* Eodem modo Alcasar in Apocal. Disp. de argum. cap. 13. §. 6. *Arcanum marinæ bestiæ mysterium non unam aut alteram personam repræsentat, sed ingentem hominum multitudinem, hoc est, Romanum Imperium.* Idem Alcasar in Apocal. Disp. de argum. cap. 13. Apoc. §. 2. Lessii sententiam masculè refellit. Negat enim *fieri posse, ut septem capita bestiæ singulari alicui personæ, vel sub eodem tempore aptētur, cum ex cap. 17. constet, ea non simul, sed per successionem extitisse, ut verè de illis dicatur, quinq; Johannis tempore desiisse, unū tunc fuisse & aliud nōdum venisse*, id quod sæpius repetit. Suarez lib. 5. Defens.

cap.

cap.15.§.13. scribit: *Bestia habens septem capita & cornua decem, non est adæquatè, ut sic dicam, Antichristus, sed est successio Tyrannorum persequentium Christianos, post quos ortus est Antichristus, tanquam cornu parvum de medio eorum.* Ex horum ergò judicio non tota bestia est Antichristus, sed unum bestiæ caput, quod sive septimum, sive octavum esse dicatur, non tamen unicum & singularem hominem repræsentat, ex ratione, quam adducit Ribera. Ecquæ etiam ratio persuadebit, ut, cùm sex illa capita priora de Regum successione singula accipiantur, septimum, quod Antichristum Pontificii exponunt, de singulari homine tres duntaxat annos & sesqui regnaturo accipiamus?

4. Ipsimet Pontificii, quando Papam vocant, nō unum aliquem hominem, sed seriem hominum in sede Papali sibi invicem succedentium intelligunt. Augustinus Triumphus de Ancona lib. de potest. Eccles. q.3. art.7. scribit, *quoad officium Papatus & autoritatem omnes Papæ, qui fuerunt à principio* (sc. Papatus) *& erunt usq; in finem mundi, non sunt, nisi unus Papa.* Glossographus in Præfat. Decretor. in verbo Resecatis, ait, *Potest ergò Dominus Papa derogare constitutionibus prædecessorum suorum, non obstante, quòd par in parem non habet imperium. Et est ratio, quia eadem persona censetur cum eo, cui succedit, & nemo sibi potest hanc legem imponere, ne liceat sibi à prima voluntate discedere.*

5. Quinimò Hosius Cardinalis in Confess. fidei Petracov. Ann. 1552. edit. sic scribit: *Confiteor, inter hos Ministros Principem esse Petrum; non illum Galilæum Simonem, qui perfunctus Petri munere jam olim decessit, sed Petrum, hoc est, hominem, qui hoc nomine pro autoritate muneris & officii à Christo instituti ad salutem ovium Christi utitur, qui nunquam moritur, sed semper successione vivit: estq; in Ecclesia, fuit, eritq;, usq; ad consummationem seculi. Credo & confiteor & nullo modo dubito, hunc Petrum Romæ vivere, hunc Petrum omnis vetustas appellavit Papam, id autem est, Patrem patrum.* Sic ergò Hosio omnes & singuli Pontifices non tantùm stant pro uno Papa, sed etiam pro uno Petro, quasi Petrus non hominē, sed officiū denotaret. Quò etiā spectat illud Hildebrandi mittentis coronā Rudolpho hoc carmine inscripto: *Petra dedit Petro, Petrus diadema Rudolpho.* (Invalidum ergò telum est, quo contra nos pugnant Pontificii, quando sic argumentantur: *Si Papa est Antichristus, Ergò ducenti erunt Antichristi:* quod validè sic retorquemus. Si Papa est caput Ecclesiæ. Ergò ducenta sunt capita Ecclesiæ. Si Papa est Sponsus Ecclesiæ. Ergò ducenti erunt Sponsi Ecclesiæ. Tam enim nobis unus Antichristus Papa, quam illis unum est Ecclesiæ caput, unus Sponsus &c. quantumvis hæc officia non sustineat unus individuus homo, sive Papa, sed sint per successionem in pluribus individuis.)

6. Thomas in Comm. Apoc.13. de Antichristo sic loquitur: *Corpus & non homo.* Glossa ordin. ibid. *Antichristus integer caput & corpus.* Cardinalis Hugo ibid. *Universitas &c.*

7. Nicolaus Pontifex c. In nomine dist.23. statuit, *Antichristum censendum* esse, qui per Simoniam in Rom. Pontificem fuerit electus. c. Pervenit caus.16. q.7. statuitur, eum, qui Laicalibus personis decimas

cimas confert, *inter maximos hæreticos & Antichristos non minimum esse* habendam. (Ergò non unica tantùm persona est Antichristus, sed plures.)

8. Anglo-Rhemenses in cap. 17. Apoc. annot. 7. *Septem capita sunt septem Reges* (aut regna) *quinque eo temporis punctulo præterierant, sextus fuit Imperii tum præsentis status & conditio, septimus futurus est status Antichristi.* (Quemadmodum igitur illi sextum caput non de aliqua individua persona exponunt, sed interpretantur de statu Imperatorum, qui numero complures fuerunt: ita stante eorum expositione septimum caput accipiatur oportet, non pro aliquo certo & singulari homine, sed pro statu & regimine.)

Unde verò probat Bellarminus, *Antichristum fore unicam singularem personam?* Producit primò dictum Christi Johan. 5, v. 43. *Si alius venerit in nomine suo, illum accipietis*, ubi urget, *quòd Dominus opponit sibi alium hominem, h. e. personæ personam, non regnum regno, quodque Antichristus à Judæis pro Meßia recipiendus sit, jam verò Judæi unum certum & singularem hominem expectant.*

Resp. Nomen *alius* de pluribus sumitur Johan. 4. v. 37. 1. Cor. 12. v. 8. 9. 10. Phil. 3. v. 4. quo modo etiam h. l. accipiendum, juxta infallibilem interpretationem ipsius Christi Matth. 24. v. 4.

Salmeron tom. 7. tract. 13. *Etsi hoc verbum de Antichristo accipi soleat, potest tamen intelligi de quocunque suo nomine dignitatem Meßiæ usurpante.*

Pererius in h. l. *Ita planè illis contigit, ut à Domino prædictum eis fuerat. Nam qui verum Christum accipere noluerunt, plures postea Pseudochristos ingenti cum ipsorum exitio receperunt.*

Toletus in cap. 5. Johan. *In suo nomine veniet, quia reverâ nullam habebit virtutem, sed suâ malitiâ finget, se à Deo missum, ut Dei filium, sicut falsi Prophetæ in suo nomine veniebant, quia reverâ à DEO non mittebantur, & hoc est, quod dicitur, nunc si quis venerit in nomine suo, hoc est, revera non missus à DEO, nec DEI habens potestatem, sed suâ se fingens propriâ nequitiâ talem.*

Maldonatus in cap. 5. Johan. *Quod dicit, si quis, non est dubitantis, sed generaliter potiùs affirmantis, quasi dicat. Quisquis alius nomine suo veniet, eum recipietis, adeò perversi estis judicii. Quare magis convenit, ut non solùm de Antichristo, sed de omnibus falsis Prophetis generaliter interpretemur, qui currebant, cùm non mitterentur.*

Pergit Maldonatus. *Familiare enim erat Judæis, eos* (falsos Prophetas) *potiùs, quàm veros recipere Prophetas. Sub Christi tempora nonnullos venisse, qui se Meßiam esse mentiti fuerint, partim ex Luca Act. 5. v. 36. 37. partim ex Josepho lib. 18. Antiquit. cap. 14. & ex Eusebio lib. 4. Histor. cap. 6. discimus. Idem Christus monuit Matth 24. v. 23. Neque contraria sunt, quæ illic Christus & hîc dicit, quod illic in nomine Christi, hîc propriò ipsorum nomine venturos dicat. Illic enim venire in nomine Christi, est mentiri, se Christum esse & à Deo missum, cùm reverâ non sit: hîc in nomine suo venire, est non à Deo missum.*

Idem Maldonatus in cap. 24. Matth. refert ad omnes Pseudoprophetas, qui excidium Hierosolymitanum præcesserunt. *Hujusmodi*, inquit, *nugatores infinita Judæorum multitudo secuta est divino planè judicio, ut, qui Christo vero Dei Filio*

non crediderant, seductoribus crederent, sicut Christus prædixerat Johan. 5. v. 43. Si alius venerit in nomine suo, illum accipietis.

Malvenda lib. 1. de Antichr. cap. 8. post allata variorum seductorum exempla, subjicit, *non semel, sed sæpiùs infelices Judæos à Pseudochristis fuisse deceptos.* Idem lib. 5. de Antichr. cap. 24. fatetur, dictum illud Johan. 5. v. 45. *Si alius venerit &c. ex parte cœpisse impleri in Pseudochristis illis & Pseudoprophetis Antichristi præcursoribus:* Nec reticet, *Franciscum Suarez tom. 2. Disput. 54. scripsisse; Hanc verborum Christi de Antichristo interpretationem esse quidem propter Patrum autoritatem probabilem, non tamen necessariam.*

Cornel. Jansenius cap. 27. Concord. Evang. verba Christi Johan. 5. v. 45. *non de solo Antichristo, sed de aliis Judæorum seductoribus*, exponit; *quod enim hîc Dominus dixit, frequenter impletum esse, & nominatim in gemino Benchusiba.*

Didacus Stella in cap. 17. Luc. v. 23. ad verba, *Si alius venerit, illum accipietis*, sic annotat. *Hoc multoties fecerũt Judæi.* Confer Galatinum lib. 4. de arcanis cap. 21. & Barradium tom. 3. Harm. Evangel. lib. 9. cap. 2. pag. 587. ubi dictum Johannis cap. 5. v. 43. itidem *de multis Antichristis* accipitur.

Secundò profert Bellarminus dictum Apostoli 2. Thess. 2. v. 3. *Nisi venerit discessio primùm & revelatus fuerit homo peccati. v. 8. Et tunc revelabitur ille iniquus &c.* ubi urget, *quòd Apostolus addat articulum ὁ ἄνθρωπος, ὁ υἱὸς, ὁ ἄνομος.*

Resp. ὁ ἄνθρωπος etiam de multis usurpatur cum articulo, Matt. 12. v. 37. Marc. 2. v. 23. 2. Timoth. 3. v. 17. Sylvester Vallensis lib. 4. de justis magnit. Eccles. Rom. cap. penult. regulam illam, quòd *articuli Græci contrahant significationem ad unam rem singularem*, restringit. *Saltem*, inquit, *sint eodem subjecto articuli isti sint frequentes, tum sanè regula erit infallibilis & absque exceptione.* Atqui non solùm in eodem subjecto, sed etiam in eodem nomine regula fallit. Nam in cap. 4. Levit. occurrit ὁ ἱερεὺς ter & decies, ὁ ἀρχιερεὺς ter, nec tamen denotatur unum individuum, sed quilibet summus Sacerdos. Contra Pontificios urgemus, quòd Matthæi 16. v. 18. habetur numerus singularis cum articulo & particula demonstrativa ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ, nihilo tamen minùs ad quemlibet Pontificem illud referunt. Urgemus & hoc, quòd Jus Canonicum, quando *Papam* nominat, non intelligit unum hominem, sed quemvis Papam pro tempore existentem, seu totam Paparum successionem.

Argum. Bellarmini 3. *Antichristus nondum venit. Pontifex jamdudum venit. Ergò Pontifex non est Antichristus.* Bellarm. lib. 3. de Rom. Pont. cap. 3.

Resp. Negamus argumenti hypothesin. Johannes Ferus in cap. 24. Matth. *Regnum Antichristi statim temporibus Apostolorum cœpit.* (Congruit hoc pronunciatis Apostolicis 2. Thessal. 2. v. 7. *Mysterium iniquitatis jamdum operatur*, 1. Joh. 4. v. 3. *Hic est Spiritus Antichristi, quem audivistis, venturum esse, & qui jam in mundo est.*) Bellarminus ipse d. l. *Omnes veteres, animadvertentes suorum temporum malitiam, suspicati sunt, tempora Antichristi imminere. Cyprianus lib. 3. Epist. 1. Hieronymus Epistola ad Ageruchiam.*

Contra probationem nostræ sententiæ

tiæ ex 2.Thesſ.2.v.7. petitam, *Si Antichriſtus jamtum tempore Apoſtolorum operatus eſt myſterium iniquitatis, utiq; tum illum fuiſſe neceſſe eſt, etſi non apparuerit,*

excipit 1. Cornelius à Lapide in Comment. illius loci. *Per myſterium iniquitatis intelligi ipſumNeronem, qui fuerit inſignis typus & figura Antichriſti.*

Sed Cornelium refellit Guilielmus Eſtius ad h. l. ſic annotans. *Hæc de Nerone evertuntur obſervatione temporis, quo Paulus hanc Epiſtolam ſcripſit, quemadmodum ſubtiliter animadverſum eſt à Cardinale Baronio ad annum Domini 70. & facilè colligi poteſt ex iis, quæ nos in argumento utriusq; Epiſtolæ diximus. Non enim ſub Nerone Principe ſcripta eſt hæc Epiſtola, ut de illo dictum intelligi poſſit, myſterium operatur iniquitatis, ſed ante imperium annis circiter tribus, Claudio adhuc regnante.*

Excipit quidem denuò Cornelius, *poſſe hunc locum accipi de Nerone, non ut actu regnante, ſed ut proximè regnaturo.*

Reſpondet iterum Eſtius. *Neronem primis imperii ſui annis non ita ſe geſſiſſe, ut de eo verificari poſſit Apoſtoli ſententia.*

2. Bellarmin. lib. 3. de Pont. Rom. c. 2. excipit, *Antichriſtum tempore Pauli operatum fuiſſe myſterium iniquitatis, non in propria perſona, ſed in præcurſoribus ſuis, hæreticis nempe & Tyrannis, ſicut Chriſtus venire cœpit ab origine mundi in Patriarchis & Prophetis.*

Reſp. Invertimus comparationem. Sicut Chriſtus per Patriarchas locutus eſt in propria perſona, licèt nondum incarnata: ſic Antichriſtus operatus eſt per præcurſores ſuos in propria perſona, licèt nondum revelata. Præterea per *myſterium* propriè intelligitur, quod tunc adhuc erat occultum, nā ob hanc ipſam occultā ſerpendi rationem inter cæteras Antichriſtianiſmum Apoſtolus hîc appellat *myſterium.* Atqui non hæreſes, ſed Antichriſtianiſmus tunc erat res talis occulta, ad quam hæreſes aliæ, quæ tunc apertæ erant & palàm defendebantur, ſpectabant, & quæ tandem ex hæreſibus illis crevit & in lucem prodiit. Ergò non hæreſes, quæ quidem aliquo modo hîc intelliguntur, ſed Antichriſtianiſmus occultè tunc ſerpens propriè & principaliter hîc debet intelligi, non quidem ratione plenariæ revelationis, ſed ratione *fundamentorum,* quæ tùm jacta: & *ſeminum,* quæ tùm paſſim ſparſa fuerant. Paulatim enim Antichriſti regnum propagatum eſt & poſt aliquot demum ſecula ſe in urbe Roma & Sede Pontificum Romanorum collocavit. Præterea, Antichriſtum jamdum veniſſe, demonſtramus ex ſignis ab ipſo Bellarmino aſſignatis. *Sciendum eſt,* inquit lib. 3. de Pont. Rom. cap. 4. *Spiritum S. in divinis literis ſex ſigna certa adventus Chriſti nobis dediſſe. Duo præcedentia ipſum Antichriſtum, nempe prædicationem Evangelii in toto mundo & Imperii Romani deſolationem. Duo comitantia, videl. prædicationem Henoch & Heliæ; & perſecutionem maximam & notiſſimam, ita ut publica ſacra omnia ceſſent. Duo ſequentia, nimir. interitum Antichriſti poſt tres annos cum dimidio & finem mundi, quorum nullum adhuc videmus exiſtere.* At ſepoſitis duobus ultimis ſignis ex quatuor prioribus tanquam potioribus κατ' ἀλήθειαν oſtendemus, Antichriſtum veniſſe.

Primum ſignum eſt *prædicatio Evangelii per totum terrarū orbem.* Hoc probat

ex Matth. 24. v. 14. Atqui hoc signum & vaticinium jámdudum completum fuisse, non solùm ex circumstantiis textus & ex complemento, sed etiam ex ipsis Pontificiorum scriptis probari potest, uti paulò pòst manifestum fiet. Adde, quòd Bellarminus Præfat. tom. 1. controv. & in Orat. tom. 4. controvers. præfixa agnoscat, *doctrinam Evangelicam nostris temporibus longè latéq; sparsam & ad ipsum novum orbem pervenisse.*

Secundum signum est *Imperii desolatio.* Atqui etiam hoc signum rectè expositum esse impletum, paulò pòst demonstrabitur.

Tertium signum est *adventus Enoch & Eliæ* At si per Eliam intelligitur Johannes præcursor Christi, sequitur, Eliam jamdum venisse, & per conseq. hoc tertium Bellarmini signum dudum impletum esse. Jam verò multi ex Pontificiis per Eliam intelligunt *Johannem Baptistam*, ut postea demonstrabitur. E.

Quartum signum est *publica persecutio.* Sed & hoc signum completum esse & quotidiè impleri, testatur experientia.

Videamus ergò, unde probet Bellarminus, *Antichristum nondum venisse?* Affert sex demonstrationes. Sed quæ nec sunt *leves conjecturulæ*, ut Ludov. Vives in lib. 20. de civ. Dei cap. 19. Patrum de Antichristo opiniones appellat.

Prima demonstratio hæc est. *Evangelium in toto mundo prædicabitur, antequam veniat ultima persecutio, quæ excitabitur ab Antichristo Matth. 24. v. 14. At necdum nostro tempore Evangelium est in toto mundo prædicatum.* Bellarminus lib. 3. de Pont. Rom. cap. 4.

Resp. Christus ibi loquitur de excidio Hierosolymitano, quòd illud antegressura sit Evangelii in toto orbe prædicatio.

1. Lyranus in cap. 24. Matth. *Quòd ante destructionem civitatis per Titum & Vespasianum in tribus partibus orbis, scilicet Asia, Africa & Europa prædicatum sit Evangelium Christi, patet.*

2. Dionysius Carthusianus in cap. 10. Rom. *Ubiq; prædicaverunt Apostoli per seipsos & suos discipulos, ut patet ex diversis Historiis & Legendis. Johannes quippe implevit Christi Ecclesiis Asiam, Petrus Italiam, Andreas Achaiam, Matthæus Æthiopiam, Thomas Indiam, Bartholomæus Armeniam, Paulus totum penè orbem.* Idem in cap. 1. Coloss. *Omni creaturæ, id est, cunctis hominibus in terra degentibus, de quibus ajebat, Prædicate Evangelium omni creaturæ.*

3. Johannes Ferus in cap. 24. Matth. lib. 3. pag. 197. *Chrysostomus hæc quoq; refert ad Apostolorum tempora, quòd scil. ante destructionem Hierosolymæ prædicatum sit nomen Christi in toto mundo. Sic enim Paulus dicit de incredulis, Nunquid non audiverunt? Et quidem in omnem terram exivit sonus eorum. Et iterum Colossensibus scribit. Evangelium, quod audistis, prædicatum est in universa creatura, quæ sub cœlo est. Et iterum de seipso. Ab Hierusalem, inquit, usque ad Illyricum replevi Evangelium Christi, paratus jam transire Romam & Hispaniam. Si unus hic Apostolus in tantillo tempore tam longè latéq; prædicavit, quid alii fecerunt? Pervenit igitur Evangelium etiam ante destructionem Hierusalem ad fines usq; orbis terrarum. Perfectiùs tamen implebitur ante finem mundi.*

4. Sal-

4. Salmeron tom.4. pag.655. *Non ignoro, plerosq; esse Patres veteres, qui hæc ad seculi consummationem referant, quia putant, eò usq; non esse impletam prædictionem de prædicando Evangelio per universum orbem. Mihi tamen prior sensus magis placet, & ad literam, non puto, posse intelligi, nisi de eversione Hierosolymæ, quod his rationibus evinco. Primò, quia ad hunc sensum cogit, quod subdit. Cùm ergò videritis abominationem desolationis &c. Et Lucas. Cùm autem videritis circumdari ab exercitu Jerusalem &c. quasi prædicatio Evangelii præcedere debeat urbis Hierosolymæ casum. Hoc etiam ostenditur ex Marco, ubi dicitur. Ante Reges & Præsides stabitis. Et subdit. Et in omnes gentes primùm oportet prædicari Evangelium. Et cùm duxerint vos tradentes &c. Ubi præcedentia ac consequentia dicta ad Apostolos testantur, sermonem de prædicando Evangelio per universum orbem ad eos spectare &c. Præterea si de mundi consummatione intelligendum esset illud verbum, Et tunc veniet consummatio, nihil certi diceret, quia ignoratur finis prorsus prædicationis, cùm semper sit prædicandum. Si verò de urbis subversione intelligas, illa secuta est paulò pòst quadragesimum annum. Adhæc sententiam hanc de prædicatione, per universum orbem facta ante excidium templi & Hierosolymæ, amplectuntur Eusebius Cæsariensis, Chrysostomus, Theophylactus & Euthymius, Lyranus & nonnulli alii, & confirmari potest ex verbis Apostoli, qui in Epistola ad Romanos scribit. In omnem terram exivit sonus eorum &c. Rursus ad Colossenses de Evangelio ait. Quod pervenit ad vos, sicut & in universo mundo est, & fructificat & crescit. Quæ verba apertè declarant, tempore Apostoli prædicationem Evangelicam ad omnes nationes tunc notas pervenisse & ubique fructum edere cœpisse &c.*

5. Gaulterius in tabul. Chronog.f.13. *Evangelium circiter hoc tempus in universum terrarum orbem disseminatum, ut testis est Chrysostomus, qui scribit, viginti post Redemtoris mortem, aut triginta annorum curriculo doctrinam Evangelicam ubiq; fermè auditam fuisse, homil. 76. in Matth. & illud Apostoli Rom.1. v.8.*

6. Jacobus Schopperus Presbyter Coloniensis conc.6. in Epist. Festi D. Andreæ pag. 17. *Verbum fidei seu Evangelium in omnibus universæ terræ finibus & regionibus (tempore Apostolorum) est propagatum, nec ulla est, aut fuit sub Sole gens, quæ de tam gratioso ac salutifero nuncio non audierit. Nam Apostoli in universum mundum iverunt prædicatum Evangelium Marci 16. Act.1. & quotquot horum fuerunt discipuli, quos vocamus Apostolos.*

7. Ecclesia Romana quotannis 15. Julii solenniter celebrat *festum divisionis Apostolorum* ex veteri traditione, *quòd Apostoli cunctas orbis provincias sortitò inter se diviserint, non aliter ac Israëlitæ terram Canaan in 12. tribus partiti sunt, easq; prædicatione Evangelii repleverint.*

8. Pererius Disput. 4. in cap.10. Rom. pag. 607. *Sententia Origenis & Augustini ajentium, ne suo quidem tempore fuisse Evangelium in toto orbe prædicatum, non videtur certam fidem facere. Fieri enim potuit, ut olim fuerit illis gentibus prædicata fides Christi, sed postea, propter bella & mutationes regnorum atque Regum sit apud eos abolita fidei doctrina, ac deinceps longinquitate temporis factum sit, ut apud posteros nulla ejus rei memoria*

permanserit. Videtur etiam infirmum præcipuum hujus opinionis fundamentum, positum in verbis Domini Matth. 24. v. 14. Multi enim per consummationem intelligunt eversionem urbis Hierusalem & regni Judaici factam à Romanis. Et hanc interpretationem satis adjuvat contextus verborum ab initio illius capitis usque ad eum locum, præsertim verò, ut eam Historiam enarrat Marcus capite decimo tertio. Idemq́ arguit, quod proximè subjungit Dominus. Cùm videritis abominationem desolationis, per quod Lucas in Evangelio & Augustinus de consens. Evangel. intelligunt exercitum Romanum.

9. Maldonatus in cap. 24. Matth. *Hieronymus & Beda colligunt ex his verbis, Et prædicabitur Evangelium &c. non agi hîc de templi & urbis vastatione, sed de fine mundi, quia dicitur priùs Evangelium in universo terrarum orbe prædicandum, quod antè Hierosolymitanum excidium neque factum fuisse constat, neque fieri potuisse. Chrysostomus tamen & Theophylactus in sua sententia persistunt, ut hæc omnia de solo Hierosolymitano excidio intelligantur, quos multi ex recentioribus sequuntur. Argumento, quod objicitur, respondent, etiam ante templi eversionem Evangelium fuisse toto terrarum orbe prædicatum. Rom. 1. v. 8. cap. 10. v. 18. At certè in multis orbis terrarum partibus Evangelium prædicatum non erat, cùm & Patrum nostrorum memoriâ reperta sit quarta pars orbis multò cæteris major, ubi nulla Evangelii notitia unquam fuerat, & D. Augustinus Epistol. 80. testatur, multas suo tempore in Africa fuisse gentes, quæ Evangelium neque acceperant, neque audierant! Vera ista sunt, sed facilè à multis respondetur, hyperbolicam esse istam Pauli correctionem, quâ dicit, Evangelium in toto orbo prædicatum, quia in plerisq́ locis prædicatum erat, eodemq́ modo CHRISTUM hoc loco locutum esse. Nam cùm Hierosolyma vastata est, vix ulla erat regio ex iis, quæ ad illud usque tempus repertæ fuerant, ubi Evangelium non innotuisset.*

10. Cornelius Jansenius in Concord. Evangel. cap. 122. pag. 834. cùm eorum sententiam retulisset, qui occasione horum verborum putant, *Christum locutum de fine mundi*, subjungit: *His non obstantibus magis videtur, cum Chrysostomo intelligendum istud impletum temporibus Apostolorum fuisse, sicut & omnia præcedentia. Et quod dicitur de consummatione, accipiendum non de consummatione generali, sed de fine gentis Judaicæ, urbisq́ ac templi.* Et additis rationibus ex ipso contextu petitis docet, *impletum esse hoc vaticinium ante eversionem Hierosolymæ.* Ibidem etiam respondet exceptioni Bellarminianæ, *quòd Evangelium temporibus Apostolorum nondum fuerit in toto orbe prædicatum. Quòd si quis* (inquit) *objiciat, multas adhuc fuisse terras & gentes, in quibus Evangelium non fuerat prædicatum: is scire debet, multa in Scripturis dici per synecdochen.* Et postea. *Certè quo schemate D. Paulus suo adhuc tempore prædicatum in toto mundo dicit Evangelium; eodem & hic rectè intelligitur, Dominum illud prædixisse futurum ante vastationem & finem Hierusalem.*

11. Barradius in Conc. Evang. tom. 3. lib. 9. cap. 2. pag. 481. sic differit: *Hæc quoq́ verba, Et prædicabitur Evangelium &c. ad tempus pertinent præcedens excidium Hierosolymorum. Prædixerat Dominus gravem*

in

in discipulos persecutionem, eâ verò non obstante, nunc docet, Evangelium toto orbe ab illis prædicandum; post prædicationem autem Evangelii, consummationem, Græcè τέλος, id est, finem fore & eversionem Hierosolymorum. Pergit Barradius. *Hæc sententia est Chrysostomi homil. 76. Theophylacti, Euthymii & Hilarii. Probat autem Chrysostomus, Evangelium ante excidium Jerusalem toto orbe fuisse prædicatum, his verbis: Quòd ante urbis eversionem per mundum Evangelium effusum esset, Paulum audi Rom. 10 In omnem terram exivit sonus eorum. Et rursus ad Coloss. Prædicatum est Evangelium universæ creaturæ, quæ sub cælo est. Et videas Paulum ab Hierosolymis ad Hispaniam usque currentem. Quòd si unus in tanta orbis parte prædicavit, quid à reliquis factum fuerit? Sed & alibi Coloss. 1. de Evangelio scripsit, quòd fructum ferat & crescat in omni creatura, quæ sub cælo est. Sic Chrysostomus. Divus quoque Hilarius can. 25. Per omnes, inquit, orbis partes viris Apostolicis dispersis Evangelii veritas prædicabitur. Et cùm universis fuerit cognitio Sacramenti cælestis invecta, tunc Jerusalem occasus & finis incumbet, ut prædicationis fidem & infidelium pœna & metus erutæ civitatis consequatur. Addit Chrysostomus, hanc velocem per totum orbem Evangelii promulgationem, maximum esse argumentum omnipotentiæ Christi. Ut enim tam brevi tempore legem difficilimam orbis reciperet, Dei omnipotentiâ indigebat, quod primo tomo ostendimus. Chrysostomi interpretationem sequuntur Abulensis, Lyranus, Jansenius, Salmero. Ea mihi videtur verisimilior, ut ex seqq. colligetur &c.* Ita Barradius. Posthæc idem rationes adducit, *cur Deus ante excidium Jerusalem in universo orbe Evangelium prædicari voluerit. 1. quia Judæorum pænitentiā expectare voluit. 2. quia voluit novum sibi populum toto orbe constituere, priusquàm veterem omninò aboleret. 3. priùs voluit Christianum populum ex omnib. creare gentibus ante eversionem antiqui populi, ut ipsi Christiani pœnas de Judæis ob perfidiam sumtas considerarent, magisque confirmarentur in fide. 4. ut inexcusabiles essent Judæi, Evangelii cernētes potentiā &c.* Idem subdit. *Si quis objiciat, ante excidium Jerusalem non fuisse Evangelium toto orbe promulgatū, siquidē multæ illud regiones ignorabāt. Resp. Christum ita locutum, ut loquitur Paulus loco citato & Lucas, cùm ait, Exiit edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis. Multarum regionum incolæ Cæsari minimè parebant, dicitur tamen descriptus universus orbis per synecdochen, vel hyperbolen, quia maxima pars orbis Cæsari obtēperabat. Ita dicitur prædicatū Evangelium in universo orbe per synecdochen, vel hyperbolen, quia in maxima parte orbis & in toto orbe tunc reperto prædicatum erat.* Posthæc adducit contrariam Augustini, aliorumque Patrum sententiam, qui urgent, *hæc ad consummationem orbis adstringenda*, quibus respondet, *non de sola consummatione sive fine seculi, sed etiam de consummatione templi rogare discipulos, Christumque hoc loco de illius & urbis Hierosolymæ consummatione loqui.*

12. Bened. Justinianus in Rom. 10. v. 18. quærit, *quomodo verum sit, in omnē terram exivit sonus eorum? Certè, ait, Euthymius & Theophylactus existimàrunt, tempore Apostolorum ubique gentium populos ac nationes aliquâ ex parte Evangelicæ prædicationis luce fuisse perfusos, idque ante eversionē Hierusalem imperantibus Vespasiano & Tito, contigit.* Nec *dissentit Pseudo Ambrosius, qui hunc ipsum locum tractans, Evangelii famam ad omnia*

orbis

orbis terræ loca penetrâsse, confirmat. In eandem sententiam scribit Hilarius. Posthæc adducit quædam Scripturæ loca, quæ huic sententiæ favent, *ut, fides vestra annunciatur in universo mundo; Et, verbum Dei fructificat in universo mundo;* quibus tamen subdit, *in contrarium sentire Augustinum & Origenem, quosdam tamen utramq; sententiam temperare sicpote: famam quidem ad omnes nationes pervasisse, non tamen ipsam prædicationem & doctrinam;* tandem concludens ait: *Ego si quidquam judicando valeo, ne nostra quidem ætate crediderim Evangelium omnibus gentibus ac nationibus patuisse, quid autem inposterum futurum sit, malo ingenuè fateri, nescire me* (displicuit ergò Justiniano, *ante Antichristi adventum Evangelium per totum terrarum orbem prædicatum iri,* hoc enim si crederet, non, se id nescire, diceret) *quàm temerè divinare. Nam quod affertur ex Matthæo. Et prædicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio, non de mundi interitu, sed de urbis Jerusalem eversione intelligendum esse, Marci & Lucæ ejusdem rei narratio probat.*

13. Lucas Brugensis in cap. 24. Matth. *Suo modo etiam ante finem Judaicarum rerum Evangelium in universo orbe omnibus gentibus prædicatum fuit, quia in majore parte orbis noti, Asiæ inquam, Africæ, & Europæ, & celeberrimis illius regionibus ac gentibus prædicatum fuit. Simili enim loquendi modo Lucas Act. 2. v. 5. dicit, Hierosolymis habitâsse Judæos ex omni natione, quæ sub cœlo est. Quocirca Apostolus Paulus Col. 1. v. 6. loquens de verbo veritatis Evangelii, quod pervenit, inquit, ad vos, sicut & in universo mundo est & fructificat & crescit. Et paulò post v. 23. quod prædicatum est in universa creatura, quæ sub cœlo est. Rursus Rom. 1. v. 8. Fides vestra, ait, annunciatur in universo mundo. Atque hic Paulus solus si, ut gloriatur Rom. 15. v. 19. ab Hierusalem per circuitum usque ad Illyricum replevit omnia Evangelio Christi, idq; annis plus minùs quatuordecim ante eversionem Jerusalem, quid non terrarum ac regionum peragrârunt cæteri simul omnes Apostoli, discipuli ac præcones Christi, antequam Hierosolyma everteretur? Hæc hujus loci interpretatio conciliat sibi mutuò varias Patrum sententias, Græcorum de fine Hierosolymorum, & Latinorum de mundi fine locum ferè interpretantium, videturq; germana esse à Dionysio Carthusiano & aliis quibusdam suggesta.*

14. Similia occurrunt apud Thomam Aquinatem, Thomam de Vio, Cajetanum & Dominicum à Soto in cap. 10. Rom. Alphonsum Tostatum in cap. 24. Matthæi, Johannem Lorinum in Act. 1. v. 8. ubi pro hac sententia citat Hilarium, Euthymium, Ambrosium, Guilielmum Estium in cap. 10. Epistol. ad Rom. pag. 185.

(Ab his omnibus discedit Bellarminus, quando ex Matth. 24. v. 14. probare cupit, *Evangelium nondum prædicatum esse in toto orbe, ac proinde Antichristum nondum venisse.* Quinimò discedit à seipso.) Nam

quod 15. est, sic scribit lib. 2. de Verbo Dei cap. 15. §. Probatur secundò. *Apostoli per totum orbem terrarum Evangelium prædicârunt & Ecclesias constituerunt, ut patet ex Paulo Rom. 10. & ad Coloss. 1. & ex Marci Evangelio capite ult. Item ex Irenæo libro 1. cap. 3. qui, cùm fuerit vicinissi-*

nissimus Apostolicis temporibus, tamen dicit, suo tempore fuisse Ecclesias jam fundatas in Oriente, in Lybia, in Ægypto, in Hispaniis, in Germania, & in mediis regionibus, id est, Italia & Gallia.

lib. 4. de Ecclesia cap. 7. §. Jam verò, scribit, *tempore Apostolorum Evangelium fructificâsse in toto orbe, tempore Irenai Ecclesiam in omnes terras esse propagatam.*

8. Idem Bellarminus ibid. §. Ultimò nota, sic disserit. *Ecclesia jam senuit. Si ergo in sua adolescentia & juventute non crevisset, quomodo nunc in senectute cresceret?* (Cum eo parùm congruit, quòd hoc loco disputat, *ante Antichristi adventum futuram adhuc esse generalem Evangelii prædicationem in toto mundo, quâ propriè & simpliciter in omni gente Ecclesia constituantur.*)

Idem Bellarminus lib. 3. de Eccl. cap. 16. resp. ad Quintum &c. de loco Daniel. 9. *Deficiet hostia & sacrificium &c.* sic disserit. *Etsi Hilarius Can. 25. in Matth. & Hippolytus atque Apollinarius apud Hieronymum in cap. 9. Daniel. intelligunt eam Prophetiam de tempore Antichristi, tamen sine dubio decepti sunt. Loquitur enim Daniel apertissimè de eversione Hierusalem & cessatione Sacrificii Judæorum. Sic enim exponunt Chrysostomus & Theophylactus & Hieronymus in cap. 24. Matth. Augustinus Epist. 80. ad Hesychium &c. Et hanc solutionem coguntur admittere hæretici. Nam ipsi dicunt, nunc esse tempora Antichristi, & fuisse jam à multis seculis, & tamen non cessavit hostia & sacrificium. Ergo debent intelligere hunc locum Danielis non de tempore Antichristi, sed de eversione Hierosolymæ, quod sanè ex Evangelio evidenter colligitur. Quod enim Matthæus cap. 24. ait. Cum videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele Propheta, stante in loco sancto, qui legit, intelligat, tunc, qui in Judæa sunt, fugiant ad montes: idem sic exposuit Lucas capite 21. Cùm videritis circumdari ab exercitu Hierusalem, tunc scitote, quia appropinquavit desolatio ejus, tunc, qui in Judæa sunt, fugiant ad montes.*

(Atqui si Matth. 24. v. 15. agitur de tempore Hierosolymæ excidium præcedente, utique de eodem etiam agitur in v. 14. *Et prædicabitur Evangelium regni in toto orbe &c.*)

Secunda demonstratio hæc est. *Antichristi adventum præcedet omnimoda desolatio imperii 2. Thess. 2. v. 3. Illa nondum est facta. Ergo necdum venit Antichristus.* Bellarm. lib. 3. de Rom. Pont. cap. 5.

Tannerus part. 3. Theol. Schol. v. 8. Disp. 1. q. 4. dub. 5. *Si Romanus Pontifex jam mille annis in Antichristum degeneravit, necesse est, à totidem jam annis sublatum fuisse Rom. Imp. cùm hæc sit certa nota adventus Antichristi &c. Hoc autem sine injuria Romani Imperii in Ferdinando Imp. augustissimo & felicissimo etiamnũ florentis dici nequaquam potest.*

Resp. 1. Textus Apostolicus *de ἀποστασίᾳ à fide* agit, juxta ipsius Apostoli interpretationem, 1. Tim. 4. v. 1.

Lyranus in 2. Thess. 2. *Quidam exponunt de discessione à Romano Imperio, quod florebat tempore Pauli; alii exponunt de recessu ab obœdientia Romanæ Ecclesiæ &c. Sed salvo meliori judicio mihi videtur, meliùs intelligendum de recessu à fide Catholica, sicut exponunt aliqui,* quam expositionẽ probat ex Matth. 24. v. 12. 1. Tim. 4. v. 1. 2. Timoth. 3. v. 1.

Dominicus à Soto lib. 4. Sent. dist. 46.

q. 1. art. 1. *statuit, tempore Antichristi tantam à fide defectionem secuturam, ut vix superfutura sit fides in terra.*

Salmeron in Comm. 2. Thess. 2. tomo 15. p. 387. *Quia absolutè dicitur apostasia, non ab hoc vel illo, & quia illa, quae est à Christi fide data defectio, multò major est, & quia sacrae literae frequenter de hac defectione 1. Timoth. 4. Hebr. 3. 2. Tim. 2. Act. 21. faciunt mentionem, cùm tamen de defectione à Romano Imperio nullibi, quod sciam, disseratur, propterea praesens locus congruentiùs de defectione fidei venit interpretandus.*

Claudius Espensæus in 1. Tim. 4. scribit, *Paulum de eadē ἀποστασία* loqui, 2. Thessal. 2. v. 3. & 1. Tim. 4. v. 1. (At 1. Tim. 4. v. 1. loquitur de apostasia à fide.)

Franciscus Suarez tom. 2. q. 59. art. 6. Disp. 54. sect. 6. *majorem fortassè fidelium partem à Christo defecturam esse sub Antichristo, colligi posse, ait, ex illis verbis 2. Thessal. 2. Nisi venerit discessio primùm. Nam licèt plerique Latini interpretantur de defectione Romani Imperii: tamen propriùs intelligitur de defectione à Christo. Nam verbum Graecum est ἀποστασία. Et ita interpretantur omnes Graeci & Augustinus de Civitate Dei lib. 20. cap. 19. Quamvis enim saepè contigerint in Ecclesia defectiones à Christo propter persecutiones haereticorum vel Tyrannorum: illa tamen, quae futura est sub Antichristo, quasi per antonomasian apostasia dicitur, quia erit major & Universalior caeteris.*

Alcasar Apoc. 14. not. 2. itidem interpretatur de *ἀποστασία à fide.*

Guilielmus Estius in Comm. 2. Thessal. 2. *Discessionem multi interpretātur eam, quâ omnes gentes Rom. Imperio subjectae abscedent; Apostolum autem, dicunt, id exprimere noluisse, ne Romanos offenderet, quibus persuasum erat, aeternum fore suum Imperium. Ita Hieronymus Epist. 151. ad Algasium q. 11. & Ambrosius in Commentario: quos utraq; Glossa tam ordinaria, quàm interlinearis & alii non pauci sequuntur, inter quos Cajetanum numero. Sed aliis non placet haec interpretatio. Primùm, quoniam, uti testatur Thomas & Lyranus & res ipsa probat, jam olim à Romano Imperio gentes, quotquot ei subjectae erant, desciverunt, solumq́; penè nomen Imperii Romani hodiè reliquum habemus; nec tamen venit Antichristus, quem venturum statim post apostasiam Apostolus significat. Deinde, quia non in terreno regno spirituale suum regnum, idest, Ecclesiam Christus alligavit, ut illo florente, ipsa floreret, & illo deficiente, deficeret, aut in angustias redigeretur. Nam Romani Imperatores, florente adhuc Imperio Christi Ecclesiam vel maximè persecuti sunt, nec solùm Ethnici, verùm etiam nonnulli Christianam fidē professi, atq; in haeresin vel schisma prolapsi, nec Graeci modò, verùm etiam Latini. Quae res ex Historiis notissima est. Adde, quòd à Prophetis pronunciata est Ecclesia, non in uno regno futura, sed diffundenda per omnes gentes & per omnia regna terrarum, ut Psal. 71. Adorabunt eū omnes Reges, omnesq́; gentes servient ei. Ps. 60. Gens & regnum, quod non servierit tibi, peribit. Denique nomen apostasia in sacris literis magis sonat defectionem spiritualem, qualis est à fide & religione, quam politicam, qualis ab Imperio terreno, qua etiam sine peccato contingere potest. Unde 1. Tim. 4. ubi dicitur, quòd in novissimis temporibus discedent quidam à fide, rursus est Graecum verbum, à quo derivatur ἀποστασία. Rectiùs itaque & sacris Scripturis convenientiùs sentire videntur, qui apostasiam hanc interpretantur*

tantur defectionem à fide Catholica, eamq́ Universalem, quia nimirùm non tantùm personæ, quamvis multi (quod prioribus seculis sæpè accidit) sed & regna & Provinciæ omnes, aut penè omnes recedent ab Ecclesia Catholica & ab obedientia ejus, quem summum in terris Vicarium, suaq́ Ecclesiæ Pastorem constituit, hoc est, Successoris B. Apostoli Petri, Romani Pontificis. Ita discessionem hanc intellexerunt Anselmus & Aquinas in Commentariis. Hæc omnia Estius.

Benedict. Justinianus Jesuita in Comment. ejusd. loci p. 410. *Discessionē seu defectionem intelligo defectionem à fide & regno Christi. Etenim Græcus articulus insignem aliquam defectionem significat, illam videl. quam indicavit Christus, cùm dixit apud Lucam cap. 18. v. 8. Veruntamen filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra? hæc igitur erit defectio, quia multi Christi fidem deserent.*

Eodem modo, videl. *de defectione à fide* exponunt Hugo Cardinalis, Anglo-Remenses & Grillius in 2. Thess. 2. Adrichomius in Chron f. 285. &c.

2. Bellarminus disputat, *defectionem ab Imperio fore signum præcedens Antichristum*. Sed Cornelius à Lapide in cap. 17. Apoc. f. 283. contrà sic scribit. *Romani Imperii interitus signum erit non prævium, sed simultaneum, non adventantis, sed præsentis Antichristi.*

3. Romanum imperium durabit usq; ad finem mundi. Ergo omnimoda ejus desolatio non præcedet adventū Antichristi. Bellarm. d. l. fatetur, *Dan. 2. describi successionē quatuor regnorū, quarum successio erit usq́ ad finem mundi.* (Quomodo ergo Monarchia Romana ante Antichristi adventum prorsus abolebitur?)

4. Magna ab Imperio Romano discessio jam olim facta est.

Episcopi Galli in Synodo Remensi sub Hugone & Roberto Francorū Regibus cap. 28. *Imperii occasum* nominare non verentur.

Thomas de Aquino in Com. 2. Thessal. 2. *Sed quid est hoc, quòd jamdiu gentes recesserunt à Romano Imperio, & tamen necdum venit Antichristus?* (At cum Hieronymo ad Geront. de Monogam. potiùs sic colligere debebat. *Qui tenebat, de medio fit, & non intelligimus, Antichristum appropinquare.* Sic ille ex veritate, ex necessitate, debuisset. Qui tenebat, de medio jampridem factus est, & non intelligimus, Antichristum jamdiu venisse? Quod enim ipse sibi respondet, eo ipso Antichristi adventū comprobat) *Dicendum*, inquit, *quòd nondum cessavit Rom. Imperium, sed commutatum est de temporali in spirituale.* (Bestiæ quidem Septicipitis, h. e. Romani status Imperium non cessavit, sed sexti capitis, quod erat Imperatorum, jamdiu expiravit, eiq; ultimum, quod est Antichristus, surrogatū est. Atque hoc nihil aliud est, quàm quod Thomas post se reliquit, *Imperium Rom. commutatum esse de temporali in spirituale.*)

Eberhardus apud Aventinum lib. 7. Annal. *Romani majestas populi, quâ olim orbis regebatur, sublata est è terris. Imperator vana appellatio est & sola umbra est. Reges decem pariter existunt, qui orbem terræ, Romanum quondam Imperium, partiti sunt.*

Theodoricus à Niem, qui in aulis quinque Paparum vixit, eorum intimus Scriba & tandem Episcopus Verdensis factus, circa Annum 1418. scripsit de schismate, inter alia sic

loquitur. *Quam magnifici triumphatores sint nostri Reges & Principes Christiani, qui tamen volunt invictissimi appellari, eorum gesta testantur, & quàm magnificum sit Romanum Imperium, in Alemannia saltem apertè videtur. Reperitur enim illic aliquis Archiepiscopus vel Episcopus, qui fortè in duplo plus habet in redditibus, quàm percipit Rex Romanorum in omnibus terris sibi subjectis; & aliquis Princeps secularis, qui detinet plures terras, quàm possidet Imperator, quod non laudo, tendit enim in perniciem fidei prædictæ, quia deficientibus rerum facultatibus & potentiâ seculari & imperio, restat, quòd Imperator vel Rex Romanorum sit pauper & impotens & Christianum populum defensare non possit.*

Wernerus Rollwinck in Fascic. temporum circa Annum 1494. sic scribit. *Imperium Romanorum circa hæc tempora* (ann. Christi 624.) *ubique in orbe terrarum cœpit deficere irrecuperabiliter. Nam in Oriente Saraceni & in Occidente Gothi dominium assumserunt & deinceps retinuerunt. Item Saraceni de exercitu Imperatoris interfecerunt 150000. pugnatorum &c. Causa hujus diversimodè assignatur. Quidam dicunt, quòd hoc fecit insatiabilis Romanorum avaritia, qui sibi subditas nationes jugo servitutis intolerabili opprimebant &c. Alii dicunt, quòd hæresis Orientalium hoc fecit, ubi communiter Imperatores habitabant, & sæpè cum perversis perversi facti sunt &c. Alii dicunt, quòd causa hujus defectus fuit superbia dominorum, quâ subjectos despiciebant, canes aut asinos nuncupando, vel similiter, propter quod pudore & dolore incitati erexerunt se & fecerunt, quod cernimus. Fortè omnes hæ simul sunt una causa, quia, per quod aliquid nascitur, per ejus oppositum destituitur. Et sic jam omnes quatuor Monarchiæ defecerunt, & non restat alia, nisi Antichristi, cujus adventum Deus novit, interim dominia hinc inde variantur in particulari.*

Dionys. Carthus. in 2. Thess. 2. *Discessio gentium à Rom. Imperio jam pro magna parte impleta est.*

Lyranus in 2. Thess. 2. *Ab Imperio Romano recesserunt quasi omnia regna, negantia ei subjici & redditionem tributi jam à multis annis. Illud etiam Imperium caruit Imperatore pluribus annis.*

Idipsum confitentur Historici. Nauclerus Generat. 2. de temporibus Phocæ. *Desidiâ & ignaviâ Imperatoris Romanorum hostes potentiores facti in Occidentis orbe Germanias cum Insulis, Gallias, Hispaniasq́; & bonam partem Italiæ, Pannoniasq́; & Mysiam abstulerunt, & magnam partem Africæ; in Oriente verò Iberos, Armenios, Arabes, & hinc Dardanos & mediterranea Macedoniæ & Græciæ. Cacanus Thrax Hunnorum Rex modò hûc, modò illuc undique discurrebat. Penè totam Asiam Persæ occupaverant, Ægyptum Saraceni vastaverant, Proh dedecus! nostræ vires adeò defecerant per luxum & libidinem, ut Imperium Romanum solo nomine constaret.*

Paulus Jovius Episcopus initio Historiarum suarum. *Postquam Cæsarum potentia fato cessit, quæ quondam subactis undique Regibus cuncta uni parere coëgerat, cùm ferocissimi quiq́; populi pristinæ libertatis memoriâ rebellârint, nobilissimum Imperium alio atq; alio barbarorum impetu convulsum atque dilaceratum in minora regna & multorum ditionem abiisse, manifestū est.*

lib. 17 Hist. *Ægyptus post interitum Romani nominis Constantinopolitanis Imperatoribus cessit.*

Qua-

Onuphrius Panvinius in Comment. lib. 3. Fastor. *Sub hoc Principe* (Phoca) *Romanum Imperium ita à barbaris hinc inde vastatum est, ut vix ejus nominis umbra stetit.*

Bodinus in Meth. Histor. cap. 7. *Imperator in angulum Germaniæ detrusus vix centesimam partem orbis terrarum superstitem habet.*

Nec diffitentur recentiores Theologi Scriptores Pontificii, qui Lutheri tempore & post Lutheri tempora vixerunt.

Johan. Fischerus Roffensis Episcopus contra Luther. art. 34. *Provincias multas Europæ Turca occupat, & qui eas incolebant Christiani, partim cæsi, partim acerbissimo servitutis jugo subacti sunt.*

Jacobus Faber Stapulensis in 2. Thessal. 2. *Ubi, quæso, nunc est Romana Monarchia? ubi, qui in ea mundi regat habenas? tum & videamus Monarchiæ caput etiam ab ea deficere; quam, obsecro, nunc Roma suo Regi præbet obœdientiam? & nescio, quibus temporibus potuit major defectio apparere.*

Bossius de ruinis gentium advers. impios politic. lib. 7. cap. 3. *Imperatoris potestas nunc adeò est extenuata, viresq; omnium Germanorum adeò accisæ, ut ad desperationem videantur adductæ.*

Salmeron Disp. 2. in 2. Thess. 2. tom. 15. p. 387. *Imperium illud Romanum jamdiu eversum est, & in multa regna dissipatum & quasi extinctum. Nam qui nunc est & vocatur Imp. Rom. tenuissima quædam umbra est Imperii antiqui, usque adeò, ut ne ipsam quidem urbem Romam, unde nominatur, possideat & per multos annos defecerunt Imperatores Romani.* (Non probamus hoc Salmeronis effatum, quia Romana Monarchia adhuc durat & ad finem mundi durabit, interim Bellarmino illud fortissimè opponi potest.)

Dominicus à Soto lib. 4. Sent. dist. 46. q. 1. art. 1. per ἀποστασίαν statuit, *accipiendam esse duplicem discessionem, unam ab imperio civili & temporali, alteram à potestate spirituali & Ecclesiastica, quam Rom. Pontifex obtinet, ac priorem discessionem jam extare asserit, cùm temporale Romanæ urbis Imperium jam cessaverit, posteriorem adhuc expectari per defectionem totius orbis à Sede Romana, in cujus Sedis potestatem fuit temporale illud Imperium commutatum.* (Sed posterioris hujus defectionis nulla in Scripturis extant fundamenta, quòd sc. illa pro signo adventus Antichristi sit habenda, interim probè notandũ, quòd Dominicus à Soto fatetur, *defectionem ab Imperio Romano per translationem potestatis civilis in Rom. Pontificem jamdium esse factam.*)

Pererius in Comm. cap. 8. Danielis. *Mahumetes parva habuit initia, nunc autẽ ejus sectatores & alumni, Turcas dico, trium mundi partium magnâ ex parte Imperium possident Asiæ, Africæ & Europæ.*

Benedictus Justinianus in 2. Thess. 2. *Jampridem Rom. Imperium in eas angustias redactum est, ut vix tenuem quandam umbram Imperii retineat.*

Baronius Anno quadringentesimo septuagesimo sexto §. 1. cùm videret non tantùm Imperatorem esse Græcũ, sed ne Consules quidem Romanos. *Sic,* inquit, *Occidentale Imperium (quod erat Romanum) penitùs collapsum est & devolutum ad barbaros.*

Barradius in Concord. Evang. tom. 1. lib. 4. cap. 4. *Judæis negantibus Christum*

 venis-

venisse, quia Imperium Romanum adhuc stet, respondetur, inquit, *non extare Romanorum Monarchiam, ut est compertum.* (Cum quo congruit illud Salviani lib. 4. de gubernat. Dei. p. 116. *Rempubl. Rom. aut jam mortuam esse, aut extremum agere Spiritum.*)

Barradius tom. 3. lib. 9. cap. 5. n. 27. *Advertendum hoc loco, à Romano Imperio jam his temporibus discessisse Italiam, Hispaniam, Galliam, Ægyptum, Syriam, Greciam, Asiam minorem, Africam, Angliam,* (En divisionem Rom. Imperii!) *quæ non Romanis Imperatoribus, sed aliis Regibus parent. Jam ergo à Romano Imperio facta est maxima discessio & apostasia, sed id, quod ex Imperio restabit, ipsumq́ Romanum Imperium, quod tunc erit, delebit verum monstrum Antichristus, atque ad finem usque mundi Romanus permanebit Principatus.*

(At distinguendum inter *vetus Imperium* & *novũ*, sive inter ordinem veterũ Imperatorum, qui in Augustulo expiravit (à quo ad Carolum usq; Magnum, h. e. ab Anno 475. ad 800. neque ullus ex Occidente fuit Imperator, nec Imperator Orientis Occidentale Imperium tenuit. Extorsit quidem partem Italiæ Justinianus, sed reliquam Italiam Gothi primùm, deinde Longobardi possederunt, Provinciæ verò Occidentis pleræq; omnes à suis quæq; Regibus tenebantur) & *novorum* seriem, quæ in Carolo initium sumsit.

De veteri verò Imperio loqui Apostolum, patet 1. *Ex adjuncto temporis. Tantùm, qui nunc tenet,* id est, ordo Imperatorum, qui nunc Imperium tenet, *teneat, donec de medio fiat, & tunc revelabitur iniquus ille.* Ergo Apostolo non est sermo de novo Imperio, quod nondum tum extiterat, ac proinde neque tum temporis tenere Imperium atque detinere Antichristum potuit, sed de veteri, quod tunc toti orbi erat fulgur & fulmen belli formidabile.

2. *A detinendi possibilitate.* Veteres Imperatores, quia urbis & orbis Domini salutabantur, gaudebant ea potestate, quæ quasi repagulis quibusdam conatus Antichristi masculè retardavit. Hi ergo Imperatores fatis debebant priùs concedere, antequam universale suum dominium exerceret. Nudus verò titulus & nomen Imperatoris Romani (quæ juxta multorum Pontificiorum assertionem hodiè sola supersunt) in Germania, cohibere Antichristi eruptionem ac dominationem minimè potest. Nunquid enim titulus Romani Imperatoris in Germania Antichristo obicem ponet Romæ, quam tamen Salmerone judice non possidet, nedum Hierosolymis, ubi eum collocant, ubi itidem nihil juris Imperator Germanorum habet?

3. *à Romani Imperii in decem Reges divisione.* De illo Imperio Scripturæ sermo est, quod divisionis in decem Reges est capax. At vetus tantùm Imperium non novum, quod nec urbem, nec Provincias possidet, ejusmodi divisionis est capax. Neque enim unquam ad expectandam Imperii Germanici in decem Reges divisionem posteritatem invitabunt Pontificii. Aut si invitare velint, quod Ribera facit, invitabunt nos, ut Romanum Imperatorem, Regem Galliæ, Hispaniæ &c. non ampliùs tempore Antichristi superfuturos, vel An-

tichristi in castris illos strenuè tum militaturos statuamus.)

Meritò igitur urgemus, quòd Bellarminus Chronol. part. 2. ad Annum 476. Tannerus Diopt. lib. 3. quæst. 3. cap. 14. pag. 955. agnoscunt, *Post divisionem Imperii in Orientale & Occidentale, anno Christi 475. imperium Occidentale in Cæsare Augustulo expirâsse ac demùm post 320. annos in Carolo Magno esse resuscitatum.* (Quo tempore Antichristus in illa Imperii diminutione ac Gothorum & Exarchorum confusione regnum suum valdè stabilire potuit.)

Fevardentius in annot. ad Iren. lib. 5. cap. 26. *Dissipationem unius Imperii Romani in decem regna per decem articulos pedum statuæ, decemq; cornua bestiæ significata, adventum Christi præventuram, post Irenæum ex Daniele & Apocalypsi colligit Theodoretus, & ut Hieronymus fatetur, omnes Scriptores Ecclesiastici. Quæ sint autem illa, haud difficilè deprehendent, qui Historias Romanorum à temporibus Arcadii, Honorii & Theodosii ad hanc usq; ætatem percurrerint. Ab illis enim seculis comperient in Europa Hispanos, Gallos, Anglos, Germanos: in Africa Carthaginenses, Numidas, Ægyptios: in Asia Syros, Armenos, aliosq; multos, variis licèt modis jugum Imperii Romani excussisse. Atque etiam nunc in sola Europa conspicimus Poloniam, Sueciam, Norvegiã, Daniam, Britanniam, Galliam, Hispaniam, Siciliam, Italiam, Hungariam, decem clarissima & potentissima regna, ab Imperii Romani obedientiâ se subduxisse, imò & illud attrivisse, ut vix quoddam illius inane supersit simulachrum.*

Bellarminus ipse lib. 2. de Rom. Pont. cap. 2. §. Prædicit. *Romanũ Imperium jam ferè deletum esse, cernimus.* (Sive ergo hanc ἀποστασίαν, de qua Paulus loquitur 2. Thessal. 2. v. 3. accipiamus *de discessione à fide*, quo modo eam Spiritus sanctus in aliis Scripturæ locis exponit, quam expositionem sequuntur Irenæus lib. 5. p. 328. Chrysostomus homil. 3. in 2. Thessal. Augustinus lib. 20. de Civitate Dei cap. 19. Damascenus lib. 4. orth. fid. cap. 27. Theophylactus in 2. Thessal. 2. sive *de defectione ab Imperio*, quo modo exponunt Lactantius lib. 7. Institutionum cap. 15. Hieronymus ad Algasiam q. 11. Ambrosius in 2. Thess. 2. &c. utrumque est completum.)

5. Quod 2. Thessal. 2. v. 6. 7. *antequam è medio tolleretur*, obstitisse dicitur patefactioni Antichristi, non est *Romanum Imperium*, (quippe quod ex oraculo Prophetico non interiturum ante finem universalem didicimus) sed *terror imperii* juxta Chrysostomũ ac *dominium Imperatorum in ipsam Romam.* Hoc enim necessum erat è medio tolli, si deberet pleno jure introduci Antichristus. Septem illa priora regimina ipsius urbis cessare antè debebant, quàm octavus Rex ex septem colli urbe suam potentiam jactaret: Apoc. 17. v. 9. & seqq.

Crantzius lib. 5. Metrapol. cap. 1. *Cum virtus in Imperio elanguit, ausi sunt Pontifices eos contemnere.*

Non est, quòd urgeant phrasin, è medio tolli, de ea enim Estius in Comment. 2. Thessal. 2. v. 7. sic scribit. *Phrasis illa, de medio fieri, pro eo, quod est è medio tolli, perdi, aboleri, nusquam alibi reperitur; sed Hebræis è medio significat separationem alicujus, aut aliquorum ab aliis, ut Matth. 13. Exibunt Angeli, & separabunt*

malos

malos è medio justorum. Et 2.Cor.6. Exite de medio eorum & separamini. Nam & illud, quod dicitur 1.Cor.5. ut tollatur de medio vestrûm, qui hoc opus fecit, non interitum, sed separationem significat. Postea sensum hujus loci dicit esse eum *Mysterium iniquitatis nunc agitur, erupturum aliquando in apertam apostasiam, interim verò, dum agitur, quicunque tenet Christum & veram ejus religionem, firmiter retineat, donec de medio Ecclesiæ fiat apostasia, hoc est, magna illa defectio, quâ regna & populi ab Ecclesia recedunt. Hic sensus,* inquit, *optimè cögruit cum iis, quæ de apostasia superiùs dicta sunt.* (At stante hac explicatione non poterit ex loco Apostolico probari, *omnimodam Imperii desolationem, esse præcessuram Antichristi adventum.*)

6. Quidam hanc *omnimodam Imperii desolationem,* Antichristi adventum præcessuram, probare cupiunt ex Daniel.2. v.41. ubi dicitur, *regnum divisum iri.* Sed Cornelius à Lapide in illum locum sic commentatur, *Imperium Romanum ibi prædici fore divisum, id est, differens viribus & enervandum.* Et addit, *potissimùm divisum fuisse hoc regnum, dum variæ nationes se ab ejus obœdientia subtraxerunt, sibiq; proprios Reges constituerunt, uti fecerunt Hispani, Poloni, Angli, Franci &c.* (Divisione ergo illâ quarti regni, de qua Daniel agit, imperium Romanum non excindetur, sed enervabitur.)

7. De divisione Rom. Imp. in decem Reges Antichristi adventum præcessura non consentiunt Pontificii. Quidam præcisè *decem Reges* intelligi putant, non plures, nec pauciores. Sed Ludovicus Vives in Comment. lib.20. Aug. de Civ. Dei cap.19. sic scribit. *Hieronymus in Danielem omnes hoc dixisse Scriptores, ait, futuros circa finem seculorum decem Reges, qui Romanum inter se dividant orbem, superventurum undecimum Antichristum. Sed hæ sunt leves conjecturæ.*

Suarez lib.5.cap.22.n.4. *Augustinus incertum esse, putat, an denarius ille numerus significet universam multitudinem Regum futurorum in Rom. Imperio, priusquam Antichristus veniat, an verò præcisè 10. Reges monstret. Prosper etiam in dimidio temporis cap.8. dubitat, an per illos decem Reges intelligantur truculentiores Reges, qui fuerunt in religione Christiana.*

Et paulò pòst. *Et in hanc sententiam videtur inclinâsse Pererius lib.2.in Dan. Dum per 10. digitos statuæ significari, ait, Romanum Imperium novissimè divisum iri in multa regna, multosq; Reges, quorum alii potentiores, alii imbecilliores futuri sunt, & ideò digiti partim ferrei erunt, partim fictiles. Et ibidem ait, per 10. cornua in cap.7. significari multos Reges. Idemq; lib.8. tractans sententiam Augustini sub disjunctione loquitur, dicens, negari non posse, quin, quo tempore venturus est Antichristus, futuri sint in orbe Rom. decem Reges, vel multi Reges.*

Et num.6. ait, *esse rem in opinione positam. Nam Patres pro secunda sententia allegati non tradunt illam ut certam, imò nec vim faciunt magnam in præciso ac proprio numero denario, sed in divisione Imperii in plura regna, & utuntur illo numero, quia Scriptura ita loquitur. Constat autem, numerum denarium esse unũ ex his, qui in S. Scriptura pro multitudine magna, vel universali sumitur.*

Et num.7. concedit, *posse quidem numerum denarium pro certo poni,* id tamen ita exponit; *etiamsi fortasse plura regna parva, vel*

vel Principatus minores eo tempore in orbe Romano esse poßint, nihilominus omnia poterunt ad 10. principalia regna & quasi capita revocari.

Idem Suarez lib. ejusd. cap. 9. num. 15. *Imperium Romanum esse dividendum in decem vel plura regna Rom. Imperii sub Regibus, qui illud inter se divisum occupabunt, hoc certißimum est. An verò per decem illa regna omninò extinguendum sit nomen & dignitas Imperii, aut Imperatoris, aut Regis Romanorum, hic modus eversionis incertus est.*

Quinimò Michaël Christophorus de Antichr. part. 2. pag. 49. negat, *quenquam Catholicorum unquam somniâsse, Romanum, quod nunc est, Imperium dividendum fore in decem Reges.*

Paulò molliùs progreditur Ludovicus Alcasar cap. 12. Apoc. p. 587. *Opinio,* inquit, *afferens mundum sub Antichristi tempus in 10. Reges divisum iri & horum tres ab Antichristo delendos, septem reliquos subigendos fore, hæc, inquam, opinio non adeò certa est, ut Ribera contendit. Nam quamvis Hieronymus eam Ecclesiasticis Scriptoribus adscribat, non tamen vult, eam ab omnibus certam reputari, sed solùm eam fuisse communem ac vulgarem omnium opinionem.*

Frustrà igitur nos urgent, ut monstremus, illam divisionem Imperii in decem regna. Præterquam enim, quòd numerus denarius juxta ipsos est h. l. indefinitus, non agitur de divisione, quæ eversionē secutura, sed quæ cōstante Imperio futura. Ea verò jam olim præcessit. Fevardentius in lib. 5. cap. 26. Irenæi. *Etiam nunc in sola Europa conspicimus Poloniam, Sueciam, Norvegiam, Daniam, Britanniam, Galliam, Hispaniam, Italiam, Siciliam, Hungariam, decem clarißima & potentißima regna ab Imperii Rom. obœdientia ita se subduxisse, imò & illud attrivisse, ut vix quoddam illius inane supersit simulachrum.*

Tertia demonstratio hæc est. *Enoch & Elias circa adventum Antichristi redibunt, Antichristo se opponent, ab eo occidentur & post tres dies reviviscent.* Malach. 4. Siracidis 44. & 48. Matth. 17. Apocal. 11. *Atqui Enochus & Elias nondum redierunt. Ergo Antichristus nondum venit.* Bellarm. lib. 3. de Pont. Rom. cap. 6.

Resp. 1. Non diffitemur, multos ex veteribus statuere, *Enochum & Eliam in propria persona ante diem judicii redituros.* Sed notanda opinionis hujus origo. De Elia erroris causa est editio Græca librorum sacrorum, in quibus locus Malach. 4. sic legebatur, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστελῶ ὑμῖν ἠλίαν τὸν Θεσβίτην, *Ecce mittam vobis Eliam Thesbitem*; manifestâ depravatione, pro *Elia Propheta.* Inde factum, ut de ipso Elia Thesbita Malachiam loqui existimârint. De Henocho autem sic scribit Aretas in cap. 11. Apoc. περὶ δὲ τοῦ Ἐνὼχ μαρτυρίαν μὲν ὅσον πρὸς τὴν παρουσίαν αὐτοῦ τῆς γραφῆς οὐκ ἔχομεν, πλὴν τοῦ διὰ μετατεθέντος ἀθανατισθῆναι. Λόγος δὲ φέρεται ἐκ παραδόσεως φοιτῶν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀπαραλείπτως, καὶ αὐτὸν ἥξειν μετὰ ἠλίου τοῦ Θεσβίτου. *De Enoch testimonium nullum, quod attineat ad ejus præsentiam, habemus ex Scriptura, sed tantùm per translationem immortalitate donatum esse. Verùm fertur sermo ex traditione pervadens Ecclesiam invariatè, ipsum etiam venturum unà cum Helia Thesbite.* Ergo altera opinio est à corrupta versione, altera ex incerta traditione.

Hentenius præfat. ad Aretā in Apoc.

Non dicitur hic, (in Apocalypsi) *vel alibi in Scripturis, quòd Henoch & Elias testes futuri sint.* (Ergo opinio illa de adventu Henochi & Eliæ est ἄγραφος.)

2. Sixtus Senensis lib. 7. Biblioth. sanctæ hæres. 3. pag. 591. (in al. edit. pag. 576.) de loco Malach. 3. v. 1. sic scribit. *Quòd improbi Anabaptistæ subdunt, Malachiæ testimonium non de Johanne Baptista, sed de Elia intelligi, commentum est ac fabula Judæorum nostri temporis, qui per Angelum missum ante faciem eundem Angelum intelligunt, quem statim pòst Malachias appellat Angelum Testamenti seu fœderis. Hunc Judæi Heliam esse putant, quia ille zelum habuit pro fœdere circumcisionis, proindeq; semper, cùm puerum circumcidunt, in omni circumcisione adornant Heliæ sellam, putantes, Spiritum Heliæ præire ante faciem pueri circumcidendi, tanquam pro circumcisionis Testamento pactoq; zelantem. Judæi quoque tempore Hieronymi primam partem istius vaticinii, scilicet, Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, de Helia interpretabantur, sequentia verò, Et statim adveniet ad templum suum dominator Dominus & Angelus Testamenti, quem vos vultis ad ἀλειμμένον suum, (ut Hieronymi verba utar) hoc est, ad Christum suum, quem credebant & adhuc credunt ultimo tempore venturum, referebant. Verùm Christus Redemtor noster docet, de quo Prophetia hæc intelligenda sit, nempe de præcursore suo Johanne Baptista, qui Angelum egit in officii dignitate & vitæ sanctitate, inquiens. Hic est enim, de quo scriptum est, Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam ante te. Nec obstat, quòd Anabaptistæ unà cum recutitis Judæis dicunt, Prophetam Malachiam seipsum declarare infra, quòd de Helia loquatur, cùm dicit cap. 4. Ecce ego mitto ad vos Heliam Prophetam, quoniam Angelus apud Lucam cap. 1. & Christus apud Matthæum cap. 11. eadem verba de Johanne Baptista exponunt. Si vultis scire, inquit Christus, ipse est Elias, qui venturus est, ideò Helias per similitudinem dictus, quia in virtute & Spiritu venit Heliæ, hoc est, parem habens Spiritus sancti mensuram, vel gratiam, vel meritum, eandemq; vitæ austeritatem ac mentis rigorem.* (Sic ergo ex ipsius Christi & Angeli expositione Sixtus Senensis nostram contra Bellarminum probat sententiam, quin & respondet ad contrarium Bellarmini argumentum, quando subjungit:) *Quod autem additur, Heliam venturum ante diem magnum & terribilem, neminem movere debet, quasi ad Johannem, qui non in secundo, sed in primo Christi adventu venit, aptari non possit, quoniam in sacris literis dies magnus Domini ac terribilis, non solùm de secundo Christi adventu ad judicium, in quo venturus est Helias, sed etiam de primo Christi adventu in carnem, quem Johannes præcessit, intelligi solet. Dicitur autem primus Christi adventus secundùm carnem dies Domini magnus & terribilis, vel propter excæcationem & ruinam Hebræorum terribilem in eo factam, vel ut Beda inquit, propter diem nativitatis & passionis Christi, qui à Petro Apostolo ex testimonio Joëlis Prophetæ appellatus est dies Domini magnus & manifestus, eò quòd cum Christo nato novum sidus emicuit & eo crucifixo Sol obscuratus est, Luna non dedit lumen, terra contremuit, petræ scissæ sunt, monumenta aperta sunt & multa corpora sanctorum, quæ dormierant, magno spectantium terrore per urbem discurrere visa sunt.*

Arias

Arias Montanus in cap. 4. Malach. Hentenius in præfat. ad Comment. Aretæ in Apocal. Johannes Ferus in cap. 11. Matth. &c. locum Malach. 4. *de solo Johanne Baptista* explicant.

De eodem loco Malach. 4. Cornelius Jansenius in Comment. Malach. sic scribit. *Calvinus & alii nonnulli Catholici, Burgensis, Arias, Clarius, Eliam, censent, esse Johannem Baptistam, quia de eo Christus ad hunc Malachiæ locum respiciens, Matth. 17. v. 10. ait. Elias jam venit, scil. Johannes Baptista, uti mox explicat S. Matthæus & cap. 11. v. 14. Omnes Prophetæ & lex usque ad Johannem prophetârunt, & si vultis recipere, ipse est Elias, qui venturus est.* (Hæc expositio probatur testibus omni exceptione majoribus, videl. Christo Matth. 11. v. 24. & Gabriele Archangelo Luc. 1. v. 17.

Cornelius Jansenius in cap. 48. Sirac. *vaticinium Malachiæ non in propria Eliæ persona, sed in eo, qui venturus erat in Spiritu & virtute Eliæ, implendum fuisse*, docet, *nec posse contrarium ex Siracide probari.* Malè id habet Bellarminum, inde loco proximè citato sic scribit. *Non possum satis mirari, quid Episcopo Jansenio in mentem venerit, ut exponens locum Siracidis scriberet. Etiamsi opinio sit omnium veterum, Heliam venturum, tamen non convinci ex hoc loco. Dici enim posse; Ecclesiasticum id scripsisse secundum receptam suo tempore opinionem, quâ creditum fuit ex verbis Malachiæ, Heliam verè in sua persona venturum ante Messiam, cùm id non esset implendum in propria ejus persona, sed in eo, qui venturus erat in Spiritu & virtute Eliæ.*

Joh. Ferus in cap. 11. Matth super verba. *Ipse est Elias. Johannes ipse est Elias, quem Malachias sub nomine Eliæ promisit. Atque his verbis respondet tacitæ quæstioni. Persuasum enim omnibus erat, Eliam venturum, antequam Messias veniret, quem quia nondum videbant, de Christo dubitabant.*

Et paulò pòst. *Post Johannem igitur nihil aliud expectandum, quàm dies Domini magnus & terribilis, id quod in eodem Propheta sequitur. Contemnentibus enim Dei misericordiam nihil aliud restat, nisi Dei justitia, id quod Judæis evenisse, nunc cernimus. Venit Johannes, prædicavit: sed quia noluerunt credere, subsecuta est dies Domini terribilis, judicium scil. Dei, tempore Titi & Vespasiani, & percussit terram anathemate.*

Alcasar in Apoc. 11. v. 3. *Illud Malachiæ, Ecce ego mittam vobis Eliam, de Johanne Baptista Domini præcursore explicat Angelus Luc. 1. v. 17.*

Idem in Apocal. 11. v. 3. notat. 6. *Certum est, Malachiæ locum de spirituali Elia adventu in persona Johannis fuisse à Christo Domino explicatum, Matth. 11. v. 14. & 17. v. 10. ubi nota, verba illa, Elias quidem venturus est, ita posse explicari, quasi dicat, certum ex Scriptura esse, Eliam fore venturum, nempe ante primum Domini adventum, nimirum spiritualiter.*

3. Ad locum Ecclesiastici 44. *Henoch placuit Deo & translatus est in Paradisum, ut det gentibus pœnitentiam,* Cornelius Jansenius in Comment. sic annotat. *In Græco est ὑπόδειγμα μετανοίας, exemplum pœnitentiæ, ut scil. ex ejus translatione omnes intelligentes, Deo curæ esse, qui illi student placere, etiam ipsi à mala sua vita convertantur & pœnitentiam agant, DEO se commendare studentes: vel etiam*

aliter, qui cùm viveret, erat omnibus exemplum pœnitentiæ, nimirùm, qui suâ sanctâ vitâ hominibus sui seculi docebat pœnitentiam & ad eam trahebat.

Benedictus Pererius in cap. 5. Genes. lib. 7. Comm. n. 137. *Videtur esse lectionis Græca* (apud Siracidem cap. 44. v. 15.) *sententia, Deum idcircò transtulisse Henoch virum sanctissimum, ut eo intelligeretur, viros innocentes & pios cordi & curæ esse Deo & improbi tam mirabili exemplo permoverentur ad pœnitentiam agendam, vel significatur, Henoch esse translatum, quia, dum viveret, omnibus erat eximium pœnitentiæ exemplum.*

Ludovicus Alcasar in cap. 11. Apocal. *In exemplum resipiscentiæ Enochus translatus est, ut intelligeretur, viros innocentes & pios cordi & curæ esse Deo, & improbi tam mirabili exemplo permoverentur ad agendam pœnitentiam.*

Vatablus locum Genes. 5. de translatione Enochi sic interpretatur. *Deus assumsit eum in cœlum, donavitq; eum immortalitate.* (Ergo non redibit ad hanc vitam, ut occidatur ab Antichristo.)

Franciscus Suarez lib. 5. cap. 14. n. 19. sic argumentatur. *Si solùm in exemplum translatus fuit, non certè in Paradisum terrestrem, sed in cœlestem transferendus fuisset; nec in mortali corpore in terra servandus, sed gloriâ & honore statim coronandus.*

4. De loco Matth. 17. Pontificii non consentiunt.

Ribera in cap. 4. Malach. *Rupertus ait: De adventu Eliæ quicquam definire non ausim, quia Doctorum aliqui, quibus ferè consentimus, credunt, eum ad literam esse venturum, alii verò nequaquam, quibus vir illustris B. Hieronymus consentire videtur. Johan. Ferus in cap. 17. Matth.* illam phrasin, *restituere omnia,* explicat *per Prophetiam, convertet corda Patrum &c.* (Atqui hoc Johannes Baptista fecit. Ille ergo intelligitur.)

5. De loco Apocal. 11. variant opinionibus.

Joachimus Abbas in cap. 11. Apoc. fol. 146. scribit. *Neque intellectu spirituali, neque Historico probari potest, eos testes, quos scribit Johannes, esse Enochum & Eliam, maximè cùm verba, quæ videantur ex parte aliquantam facere præsumtionē, non videantur tangere Enoch & Eliam; sed potiùs Mosen & Eliam, qui simul, mediante Domino, cernentibus tribus Apostolis, apparuerunt in monte.*

Ibid. *Ita scribit B. Hieronymus, utens autoritatibus veterum & se in eorum sententia circa hoc & circa multa manere demonstrās, quòd Henoch & Elias mortis necessitatē superatâ, ita, ut erant in corporibus de terrena conversatione, ad cœlestia regna translati sunt.*

Thomas de Aquino in Comment. Apoc. 11. statuit, *per istos duos testes intelligi omnes Prædicatores, qui sunt modò & erunt,* qui ideò sub binario ponuntur, quia de *duobus Testamentis accipiunt, quod prædicant,* vel ut Lyranus in cap. 11. Apocal. annotat, *quia Dominus binos misit discipulos ad prædicandum.*

Arias Montanus per duos testes intelligit *legem & Prophetas.*

Ubertinus & Eitsingerus *de Christo & Johanne* exponunt.

Cornelius à Lapide in Comment. dicit, *quosdam Dominicum & Franciscum intelligere.*

Ibid. adducit expositionem Pannonii, juxta quam per duos hosce testes intelligun-

telliguntur *Ecclesiæ Doctores & Prædicatores, qui duo Testamenta prædicant.*

Estius in annot. ad h. l. memorat, *quosdam duos ordines testium intelligere, unum tempore pacis, qualis fuit Enoch, alterum tempore persecutionis, qualis fuit Elias.*

Cumprimis verò prolixè de hoc loco disserit Loysius (vel Ludovicus) ab Alcasar in Comment. ad cap. 11. Apocal. v. 3. p. 534. edit. Antwerp. quorum summa hæc est. *In sententia de duobus testibus explicanda quatuor sunt viæ. Prima interpretatur de duobus viris tempore Antichristi prædicaturis; atque in hac sunt iterùm divortia. Quidam designant Enochum & Eliam, ut Aretas, Ambrosius, Haymo, Richardus, Ansbertus, Strabus, Hugo Cardinalis, Thomas, Dionysius, Clarius, Vatablus, Ribera, Viegas, Suarez part. 3. tom. 2. Disput. 55. sect. 2. Pamelius ad Tertullianum, Mendoza in Quodlib. Pererius in Daniel. Malvenda lib. 9. de Antichr. Quidam designant Mosen & Eliam, Ambros. in cap. 9. Luc. Hilarius in cap. 17. Matth. Abbas Joachim, Catharinus, Arboreus, Gagneus, Maldonatus, Jansenius, in Concord. c. 67. Secunda explicat quidem de tempore Antichristi, sed non de duobus viris, quò incedunt Ticonius, Primasius, Beda, Hortulanus, Pannonius. Tertia explicat de duobus viris, sed non de tempore Antichristi, quæ via varia. Quidam enim primitivæ Ecclesiæ tempus respiciunt & duos illos testes, suspicantur, esse Christum & Johannem, ut Ubertinus de Casalis & Eitsingerus. Alii inducunt duos illos Sacerdotes, ut Jesum & Ananum, quos occiderunt Idumæi. Ita Caponsachius: Nonnulli exponunt de Sylverio Papa & Mena Patriarcha, pugnantibus contra Eutychianos, ut Aureolus, Antoninus, Lyranus, Ederus, Lizaraz us. Non defuerunt quoque, qui existimârunt in his duobus testibus, respici ad Franciscum & Dominicum. Quarta nec de duobus viris, nec de Antichristi tempore exponit, ut per prosopopœiam ficta dicantur illæ personæ. Sententiæ hujus prima semita est existimantium, nō agi hîc de peculiari aliquo tempore, sed de cunctis Christianæ fidei seculis. Quam sententiam sequitur Pannonius, dum ait, duos illos testes esse omnium temporum veritatis assertores duobus Testamentis subnixos. Quò spectat Arias Montanus, qui asserit, testes illos duos esse legem & Prophetiam. Altera semita,* quam Alcasar calcat, *in primitivæ Ecclesiæ tempore subsistit, atque figuram duorum testium spiritualiter esse explicandam contendit. Hæc sententia autores habet eos, qui arbitrantur à cap. 4. Apoc. usque ad 11. sermonem esse de modo, quo Deus se gessit cum populo Judaico sub primitivæ Ecclesiæ tempora; cap. 12. usque ad 20. de actione Dei cum populo gentili. Quæ sententia* judicio Alcasaris *est autoritate gravissima, firmamentis certissima,* unde statuit, *hosce duos testes esse magnam sapientiam & magnam sanctitatem ministrorum Evangelii,* quam sententiam reprobanti respondet ex Hieronymi Epist. 148. *De Enoch & Elia, quos venturos Apocalypsis refert, & esse morituros, non est istius temporis disputatio, cùm omnis ille liber aut spiritualiter intelligendus sit, aut fabulis acquiescendum.*

Porrò, præmissâ earum objectionum solutione, quas priorum sententiarum assertores interferere poterant, progreditur ad Scripturæ testimonia reliqua, quæ pro corporali Enochi & Eliæ adventu allegantur. Primus est 4 Reg. 2. v. 11. ubi dicitur *Elias curru igneo in cœlum adscendisse. Id tamen non videtur, inquit,*

convincere. Nam similiter dicitur de Enocho Gen. 5. v. 24. Ambulavit Enoch cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus. Qui autem ajunt, hanc esse Ecclesiæ traditionem, non minus de Enocho, quàm de Elia loquuntur, cùm tamen Ambrosius, Hilarius, Catharinus & Maldonatus affirment, non Enochum, sed Mosen cum Elia venturum. Locus ergo ille non planè convincit. Alter locus est Ecclesiastici 48. v. 9. & 10. Resp. Prima hujus loci pars eadem est cum verbis 4 Reg. 2. In secunda verò parte dici posset, Ecclesiasticum loqui quidem secundum rei ipsius veritatem, loqui tamen de spirituali adventu Eliæ. Neq; obstat, quòd in contextu ad ipsam Eliæ personam dirigatur sermo. Nam loquendo cum persona ejusdem & respiciendo spiritualem ejus adventum in alterius persona Eliæ ipsi potuit elegantissimè dici. Tu scriptus es à Malachia, mittendus esse præcursor Messiæ. Pro cujus intelligentia advertendū est, Ecclesiasticum ibi congerere laudes veri Eliæ, sed ad ipsius quoque Eliæ laudes spectare, quòd Joh. Baptista in illius Spiritu & virtute venerit. Quid enim magnificentius, quàm Eliæ nomen ita esse illustre atq; gloriosum, ut ejus imitatio ac nomen potuerit Johannem Baptistam supremum Christi prodromum honorare &c. Tertius locus est ex Malach. cap. 4. v. 5. Quem locum, quamvis Maldonatus, Toletus, Pererius contendant, explicandum omninò esse de proprio veri Eliæ, non de spirituali adventu, Hieronymus tamen explicat de universo Prophetarū choro, sive de Prophetia. Et Jansenius in locum Eccl. 48. vult, Malachiam nō agere de personali Eliæ adventu, sed de spirituali, nimirùm Johannis Baptistæ. Et meâ quidem, inquit Alcasar, sententiâ certum est, Malachiæ locum de spirituali Eliæ adventu in persona Johannis fuisse à Christo explicatum. Ubi nota, verba illa, Elias quidem venturus est, ita posse explicari, quasi dicat, Certum quidem ex Scriptura esse, Eliam venturum ante primum Domini adventū spiritualiter. Porrò ad Enochi reditum stabiliendum, qui affertur locus, primus est Genes. 5. v. 24. Resp. ex hoc loco non videtur efficaciter probari Enochum, ut contra Antichristum prædicet, venturum cum Elia & unà cum ipso fore occidendum. Constat enim stante adhuc hoc ipso loco aliquos ex gravissimis autoribus & inter eos Ambrosium atq; Hilarium sibi persuadere, non Enochum cum Elia, sed Mosen ad prædicandum venturū. Quam sententiam nostrâ ætate sequuntur Catharinus, Arboreus, Gagneus, Arias Montanus & alii. Sequitur alter locus Eccles. 44. v. 15. Henoch placuit Deo & translatus est in Paradisum, ut det gentibus pœnitentiā. Veruntamen textus Græcus non cogit, ut explicemus de Enochi adventu, ut notavit Jansenius. Græca enim ad verbum sonant. Henoch placuit Domino & translatus est, documentū pœnitentiæ ætatibus seu generationibus. Absq; eo autē, quòd Enochi adventus affirmetur, prædicta verba videntur aliter aptè posse explicari, nimirùm, ideò Deum abstulisse Enochum, ut mira illius rei recordatio in posterorum seculis & ætatibus admoneret peccatores, à Deo assumi sanctos viros & ex sceleratorum convictu secerni, quia non meretur mundus illos apud se habere, quorum mores adeò sunt diversi atq; contrarii depravatis mundanorū hominum moribus. Licèt igitur videat Alcasar, graves Theologos asserere, Enochi & Eliæ adventum ad contradicendū Antichristo, esse traditionem Ecclesiæ & proinde de fide, alius tamen nō ita certum videri, ait. Inprimis enim de Enocho id negant Hilarius, Ambrosius & nonnulli ex Theologis junioribus. Deinde eam

tradi-

traditionem non videntur recipere, qui Enochum immortalitate donant, Procopius Gazeus in Genesin, vel qui dubitant, an sint immortales, ut Gregorius Nazianzenus, quem refert Pamelius. Eugubinus etiam illis immortalitatem tribuit, quē refert Suarez parte 3. tom. 2. Disp. 55. & favere, ait, Epiphanium & Hieronymum. Praeterea non defuêre, qui in dubium revocârint, num reverâ sint Enochus & Elias venturi, de quo videri possunt, quae scripserat Hentenius & contra eum Pererius in Danielem. Adhaec Suarez ait, non esse de fide, sed disjunctivè, aut esse de fide, aut proximum fidei. Pererius verò solùm ait, esse communē sententiam & ab antiquis temporibus in populo Christiano receptam, & Jansenius Eccles. 48. planè asserit, non esse de fide.

6. Ipsimet Pontificii nō consentiunt, quinam sint illi *duo testes* tempore Antichristi redituri. Blasius de Viegas in Comm. Apoc. 11. sect. 7. p. 452. sic scribit. *Johan. Arboreus lib. 11. suae Theosophiae cap. 11. Ambrosius Catharinus in Comm. Gen. 3. & Abbas Joachim in c. 11. Apoc. existimârunt, Mosen simul cum Enocho & Elia futurū praecursorem secundi adventus Christi. Idemque sentit Gagneus in Comm. Apoc. 11. quanquam eum in illum obiisse fateatur, nihilominus tamen existimat, à mortuis eo tempore excitandum & sese Antichristo oppositurum.*

Et postea. *Manifestum relinquitur, Mosen non venturum esse Antichristi tempore, contrariamq́; opinationem esse omninò improbabilem, ut mirari satis non possim, Johannem Maldonatū in cap. 17. Matt. ausum fuisse damnare non solùm temeritatis, sed etiam impudentiae communē hanc sententiam.*

Huc referri potest, quòd Johannes Fridericus Lumnius de vicin. extrem. judic. lib. 1. cap. 14. pag. 80. de Elia socio dubitanter loquitur. *Pro certo,* inquit, *tenere debemus, quòd Elias cum Enoch vel cum Mose, ut quidam opinantur, venturus sit.* Itemq; quòd Blasius de Viega in Comment. Apoc. 10. p. 450. scribit, *plerosq; in eam ire sententiam, Johannem simul cum Enocho & Elia extremis mundi temporibus venturum & fidem Christi adversus Antichristum ejusq́; sectatores propugnaturum,* quā sententiam dicit inter alios amplexum *Catharinum in opusculo de hac re & in Comm. super c. 2. Gen. & Georgiū Trapezuntium in tractatu quodā super illa verba Joh. 21. Sic enim volo eum manere, donec veniam.*

Barradius tom. 4. Concord. Evang. lib. 9. cap. 4. multis argumentis probat, unà cum Enocho & Elia etiam Johannem Evangelistam ex Paradiso terrestri Antichristi temporib. in has terras rediturum. *Primò, quia id significant propriè verba Christi. Sic eum volo manere, donec veniam. Adventus enim Christi propriè dicitur vel primus, vel secundus. Ergo hic locus de proprio adventu intelligendus est, hoc pacto. Sic sine morte volo eum manere, donec adveniam ad judicandum orbem. Quorsum verò vult eum manere? nimirum ut cum Henoch & Elia Antichristo repugnet. Secundò, nemo Johannē vidit mortuum, nemo ejus ossa conspexit. Indicium sanè est vehemens translationis in Paradisum terrestrem. Tertiò, Antichristi insaniae occurret Henoch ex lege Naturae & Elias ex lege scripta Mosis. Sanè par esse videtur, ut occurrat etiam aliquis Dux ex lege nova Christi; quae cùm sit caeteris praestantior, praestantiorem mittet Ducem, videl. dilectissimum Domini discipulum, honoris illius summoperè studiosum. Forsitan verò una ex caussis propter quas Christus singularem Johanni amorē ostendit, voluitq́; in*

Evangelio hujus præcipui amoris fieri mentionem, fuit, ut Christiani extremi illius temporis illum maximè ament & venerentur, Christumq́ se in illo videre putent, quem Christus singulariter dilexit. Hæc etiam causa videtur fuisse, cur de Antichristo in Apocalypsi revelationem acceperit præclaram. Quartò, Apoc. 10. dicitur Johanni, Oportet te iterùm prophetare gentibus & populis & linguis & Regibus multis &c. Hoc verò nondum videtur fecisse, quia Ephesi mansit. Ergo credendum est, Johannem id facturum tempore illo extremo. Quintò, Christus Apostolis omnibus concessit, ut per varios cruciatus in cœlum ascenderent, quæ igitur causa est, cur dilectissimo discipulo tantum hoc beneficium, tantumq́ honorem denegaverit? cur quod maximè optabat Johannes & flagitabat orando, non est largitus Dominus? Quis enim dubitet, Johannem Martyrii flagrâsse desiderio, idq́ sæpè à Christo postulâsse? Nunquid defuit fortissimo Apostolo ad Martyrium animus? minimè. Animo defuit Martyrium, sed non deërit in fine seculi. Idcircò enim non subiit mortem, ac cruciatus, quia ab Antichristo cum Henoch & Elia Martyrio afficietur & compos fiet desiderii sui, perfecteq́ illud Domini implebitur verbum Matth 20. Calicem quidem meum biberis &c. Sextò, Johannes missus est in dolium ferventis olei. Cur non est passus Dominus, illum tunc mori? cur magno miraculo vitam illi conservavit? Sanè dicere videtur. Sic eum volo manere, donec veniam, tunc morietur. Deniq́ Christi verba mysteriis plena sunt. Non sine causa ergo dixit, Sic eum volo manere, donec veniam. Neque sine causa discipuli dixerunt, Discipulus iste non morietur. Neque verò Johannes negat, verum dixisse discipulos, sed ait, Christi verba id apertè non significare; non dixit perspicuè, non moritur, sed sic eum volo manere; &c.

Tandem concludit. *Non est contemnenda hæc sententia. Argumenta enim, etsi dissolvi possint, tamen cum autoribus citatis* (Theophylacto, Areta, Hippolyto, Metaphraste, Damasceno, Trapezuntio, Catharino,) *probabilitatem efficiunt.*

Quidam excluso Henocho substituunt Mosen, ut Isidorus Clarius in cap. 4. Zach. cumprimis Maldonatus, qui in cap. 17. Matth. ait, *Johannem in Apocalypsi cap. 11. v. 3. & 6. tam apertè scribere, Mosen & Eliam esse venturos, ut nemo non solùm sine temeritate, sed nec sine impudentia negare possit.*

Maldonatum refellit Lorinus in Comm. 2. Petri 1. v. 16. sic disserens. *Joachim Abbas in cap. 11. Apocal. Jansenius in Conc. Evang. cap. 67. Gaguejus in cap. 17. Matthæi & Apoc. 11. Catharinus in cap. 2. Genes. volunt, Mosen & Eliam ideò in transfiguratione Christi apparuisse, quia ante judicium redituri sint in hunc mundum. Favent alii, qui negant, adhuc Mosen mortuum aut certè volunt resurrecturum eo tempore, ac denuò moriturum. Sed neutrum esse verum & de reditu, &, quòd non sit mortuus, aut quòd sit rursus moriturus, demonstravi suo loco, quemadmodum eadem duo de Johanne Evangelista falsa censeo ac de Jeremia. Maldonatus in cap. 17. Matth. minus profectò rectè oppositam de Mose opinionem, quæ longè communior & verior est, censet temerariam & impudentem.*

7. Ambrosius Catharinus in opusc. de consummata gloria Christi apud Viegam in Apocal. cap. 11. Comm. 5. sect. 4. num. 2. & Augustinus Eugubinus in recognit. Vet. Test. super cap. 2. Genes. statu-

ſtatuunt, *Enochum & Eliam jam frui viſione beatificâ & in corporibus glorioſis in cœlo regnare.* (Stante hac hypotheſi concidit figmentum, quòd tempore Antichriſti ſint redituri & ab eo occidendi.)

8. Monachi Flagellantes circa Annum 1350. affirmârunt, *quendam Begardum de Erfurdia fuiſſe Eliam, Enoch verò fuiſſe quendam Conradum de Smet, qui Flagellantium ſectam primus in Thuringia publicavit.* (Ergo Henoch & Elias ante annos trecentos veniſſent.)

9. De ſtatu, in quo Henoch & Elias hodiè verſentur, opinionibus plurimùm variant. Quærunt, *an Enochus & Elias ſint in ſtatu merendi?* Pererius lib. 7. Comment. in Geneſ. utramque partem tuetur.

Suarez in Thomam p. 3. q. 59. art. 6. Diſput. 55. ſect. 1. *probabilius exiſtimat, eos jam eſſe extra ſtatum merendi,* cui magno conatu ſe opponit Blaſius de Viegas in Apoc. cap. 11. p. 445.

Quærunt, *an in terreſtri Paradiſo adhuc vivant?* Scholaſtici communi ſuffragio affirmant, quos ſequitur Bellarminus. Sed Auguſt. Eugubinus d. l. Janſenius in Concord. Evang. capite 143. Hieronymus ab Oleaſtro in cap. 2. Geneſ. Catharinus ibid. Genebrardus lib. 2. Chronol. ætat. 1. Benedictus Pererius tom. 1. in Geneſ. lib. 3. Diſput. 1. quæſt. 5. & lib. 7. quæſt. ult. Suarez d. l. Blaſius de Viega d. l. p. 447. contrarium ſtatuunt, videl. *Paradiſum jam non exiſtere, ſed aquis diluvii obrutum & planè diſſipatum eſſe, adeóq; Enochum & Eliam in eo non eſſe.*

Plura hujus generis afferentur inferiùs art. 20. de gratia primi hominis cap. 4.

10. Provocat Bellarminus *ad teſtimonia Patrum, quorum conſentiens ſit ſententia, Enochum & Eliam tempore Antichriſti redituros.*

Sed reſp. ex Blaſio de Viegas p. 452. *Hilarius Can. 20. in Matthæum, & Victorinus in cap. 11. Apocal. putârunt, Enoch non futurum ſecundi adventus Chriſti præcurſorem.*

Ibid. col. 2. *Jeremiam temporibus Antichriſti venturum ſenſit Victorinus in Comment. hujus cap. 11. Apoc. eamq; fuiſſe multorum ſententiam, teſtatur D. Hilarius Can. 20. in Matthæum.*

Itemque ex Sixto Senenſi lib. 1. Biblioth. ſub tit. Jeremias. *Victorinus Martyr ac alii plerique vetuſtiſſimi Patres docuerunt, Jeremiam adhuc vivere & unà cum Elia in ultima ſeculi ætate ab Antichriſto perimendum eſſe.* (Quomodo ergo concors eſt Patrum ſententia, Enochum & Eliam tempore Antichriſti redituros?)

Quarta demonſtratio hæc eſt. *Antichriſti perſecutio erit omnium graviſſima & noviſſima, ita ut ceſſent omnes publicæ religionis Ceremoniæ & ſacrificia, Matth. 24. Apoc. 20. Dan. 12. At eorum nihil adhuc videmus. Ergo Antichriſtus nondum venit.* Bellarm. lib. 3. de Pont. Rom. cap. 7.

Reſp. 1. Bellarminus lib. 3. de Eccleſ. cap. 13. *Docet Apoſtolus Epheſ. 4 manſura in Eccleſia miniſteria Paſtorum & Doctorum & continuam ædificationem corporis Chriſti & proinde viſibilem Eccleſiam uſq; ad diem judicii.*

Idem docet Nondinus in cap. 1. Exodi, ſic ſcribens. *Nonnè hæc ſunt vera Chriſti verba, Ecce ego vobiſcum ſum uſque ad*

ad consummationem seculi? Hæc verba omninò pertinent ad Ecclesiam visibilem. (Cum hac hypothesi non congruit, *cessaturas omnes publicas religionis Ceremonias.*)

2. Verba Matth. 24. *Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi,* (ex quibus Bellarminus h.l. suam probat hypothesin) Granatensis Dominic. 24. post Trinit. conc. 2. Stapletonus in Prompt. morali pag. 617. Costerus in paraph. Evang. dictæ Dominicæ, Maldonatus in cap. 24. Matth. Barradius tom. 3. lib. 9. cap. 3. num. 1. pag. 486. Salmeron. tom. 4. tract. 39. pag. 363. Hoffmeisterus tom. 2. homil. Domin. 26. post Trinitat. Bessæus in Concept. prædicabil. Dominica 24. Franciscus Lucas Brugensis in cap. 24. Matth. exponunt *de tempore excidii Hierosolymitani*, quam expositionem probat contextus.

Barradius d. l. sic scribit, *Intelligenda sunt verba Domini, Erit enim tunc tribulatio magna &c. de Judæis, de quibus loquebatur, hoc sensu. Erit tribulatio magna in populo Judaico, qualis in illo non fuit ab initio mundi usque modò, neque fiet, aut erit in eodem Judæorum populo usque in finem mundi. Verùm, quia Dominus ait: qualis non fuit ab initio mundi, sed in Ægypto cæpit conflari, satius est intelligere, nullam fuisse ubique terrarum tribulationem illi æqualem ab initio mundi neque futuram.*

Regeris, statim sequi apud Barradium, *verba hæc etiam de Antichristi tribulatione posse intelligi.*

Resp. aut intelligit eam *in sensu literali*, aut *in sensu mystico*. Non potest priori modo intelligere, quia unus tantùm est cujusque loci sensus literalis, ut fatentur nobiscum quidam ex ipsis Pontificiis. Si posteriori modo, urgemus illud Bellarmini lib. 3. de Verbo Dei cap. 3. *ex solo sensu literali peti debere efficacia argumenta.*

Cornelius Jansenius in cap. 122. Concord. Evang. *Dubitandum non est, quin Dominus hîc præcipuè loquatur de afflictione Judæorum genti per Romanos inferenda.*

3. Blasius de Viegas in Comment. Apocal. 20. initium *mille annorum, quibus Satanas fuit ligatus,* statuit in passione Christi. (At juxta hanc computationem mille isti anni jampridem præterierunt.)

4. Locum Daniel. 12. Hugo Cardinalis exponit *de jugi sacrificio Judaico, quod Antiochus Epiphanes abolevit.* Si Bellarminus in sensu mystico ad sacrificium Missæ eum accommodare velit, audiat seipsum lib. 3. de Verbo Dei capite 3. & lib. 3. de Roman. Pontif cap. 12. *ex solo sensu literali firma & apodictica, ex mysticis sensibus nonnisi probabilia ducuntur argumenta:*

5. De jugi sacrificio Danielis sic disserit Jacobus de Theramo in Compendio perbrevi, *Consolatio peccatorum* nuncupato & apud nonnullos Belial vocitato ad Papam Vrbanum VI. conscripto Anno 1484. pag. retrò numeratâ 32. (destituitur ille liber notis numerorum) *De uno*, inquit, *ex eis quatuor Regibus seu regnis egressum cornu unum modicum, id est, ad regnum parvum, & factum est grande contra Orientem & contra Meridiem & contra fortitudinem, & istud regnum fuit Antiochi, ut 1. Maccab. 1.*

cab. 1. qui magnificatus est usque ad fortitudinem cæli templi Dei & dejecit de fortitudine & de stellis, id est, Prælatis & Pontificibus, & conculcavit eos, in quarum stellarum seu Prælatorum loco dejectis veris Prælatis & Pontifices posuit usque ad Principem fortitudinis, id est, ad verum summum Pontificem templi magnificatus est, & ab eo tulit juge manè & vesperè duorum agnorum in die, ut Exod. 39. & quod sacrificium defecit in templo quatuor annis, quia centesimo quadragesimo quinto anno Græcorum defecit, quia abominabile idolum super altàre Dei posuit, ut 1. Maccab. 1. & centesimo quadragesimo octavo anno Sacerdotes sacrificium obtulerunt, ut 1. Maccab. 4. Et post hoc, Antarco mortuo, ejus successor regni Demetrius in templo posuit Antipontificem Alchinum nomine & dejecit locum sanctificationis, ut 1. Maccab. 7. Robur autem datum est ei, scilicet regno Antiochi, contra juge sacrificium Dei propter peccata populi & Sacerdotum, ut prosterneretur veritas scil. legis & Evangelii. Et hæc omnia executa fuerunt per prædictum regnum Antiochi.

(Ergo per juge sacrificium intelligitur sacrificium Judaicum V. non Christianum N. Testamenti.)

6. De persecutione Antichristi variant Pontificii. Alii namque statuunt, *hanc persecutionem fore in toto terrarū orbe.*

Quibus tamen contraivit Suarez lib. 5. de Antichristo cap. 10. n. 20. statuens, *non totum terrarum orbem, sed orbem Romanum persecutianem & apostasian occupaturam.*

n. 21. ait, *non esse necessarium, ut totum orbem Romanum talis persecutio & discessio invadat.*

7. Bellarminus lib. 1. de Sacrament. cap. 9. §. Octavum &c. sic differit. *Sine Sacramentis religio esse non potest, proinde tamdiu durare debent Sacramenta, quamdiu religio duret &c. Paulus de Eucharistiæ Sacramento dicit. Quotiescunque manducabitis panem hunc, mortem Domini annunciabitis, donec veniat, hoc est, durabit his ritus, quo mortem Domini commemoramus, donec ipse mundus finiatur, & Dominus ad judicandum veniat.* (Aut ergo Missa non est verum Sacramentum, aut durare debet usque ad finem mundi.)

8. Experientia testatur, veram Christi Ecclesiam ab Antichristo gravissimam his temporibus sustinere persecutionem.

Excipit Bellarminus, *persecutionem, quam nostri à Pontifice experiuntur, non posse comparari cum persecutionibus Ethnicis. Dicunt quidem hæretici,* (inquit) *se magnam persecutionem ab Antichristo pati, quia interdum comburuntur aliqui de ipsorum numero. At quæ comparatio est talis persecutionis cum persecutione Neronis, Domitiani, Decii, Diocletiani & aliorum? Siquidem pro uno hæretico, qui comburitur, mille Christiani olim interficiebantur, idq́; in toto orbe Romano exercebatur, non in una sola Provincia &c. Scribit Damasus in vita Marcellini supra 17. millia Christianorum intra unum mensem interfecta &c.*

Resp. Idem Bellarminus lib. 4. de Eccles. capite 18. §. Tempore &c. sic scribit. *Tempore Innocentii III. in Gallia ab octo millibus Catholicorum cæsa sunt uno prælio centum millia Albigensium hæreticorum, ut scribit Æmilius lib. 6. Histor. Francorum.* (Graviores sunt

Antichristi persecutiones, quàm Ethnicæ. 1. Quia hæ in corpora tantùm sæviebant, illæ etiam in animas. 2. hæ sunt breviores, illæ diuturniores.)

Quinta demonstratio hæc est. *Antichristus non regnabit, nisi tres annos cum dimidio. Dan. 7. & 12. Apoc. 12. At Papa jam regnavit spiritualiter in Ecclesia plusquam mille quingentis annis, nec potest assignari ullus, qui sit habitus pro Antichristo, qui præcisè regnaverit tribus annis cum dimidio. Non igitur Papa est Antichristus, proinde Antichristus nondum venit.* Bellarm. lib. 3. de Rom. Pont. cap. 8.

Resp. 1. Si Antichristus *per tres annos vulgares & sex menses* regnaturus esset, præcisè constare posset de fine mundi. At huic hypothesi toties contradicunt Pontificii, quoties nobiscum docent, *tempus & annum diei novissimæ sciri non posse.*

Sanè Leonhardus Lessius Demonst. 13. ac Suarez lib. 5. cap. 5. num. 17. concedunt, *post revelatum Antichristum diem judicii presciri posse; & quod Christus ait, de die autem illa nemo scit, intelligendum esse de iis, qui Antichristi adventum & tempora novissima antecedunt.* Sed alii ex Pontificiis rectiùs hoc negant.

Didacus Stella in cap. 21. Lucæ tomo 2. pag. 263. *De die illa nemo scit, nec Filius, quatenus homo est ex Natura sua, nisi ex unione ad Verbum, nec sciri potest ab aliquo mortali seclusâ Dei revelatione.*

Viguerius Instit. Theol. cap. 21. sect. 2. dist. 7. *Quo autem tempore judicium generale fiet, Evangelium non declarat, & ideò cùm pendeat à sola divina voluntate, nullus absque Dei revelatione scire potest. Deus voluit, judicium particulare & Universale esse incertum, quantùm ad determinationem temporis. Et quamvis quidam temerè ex hebdomadibus Danielis præsumserint figere certum tempus judicii generalis, illis tamen contra verba Evangelii fides non est adhibenda.*

Caspar Scioppius in Syntagm. de Antichr. pag. 79. *Hîc mille anni, quibus Satanas ligatur, vocantur totum illud tempus, quod est à Christi ascensione usque ad Antichristi adventum. Numerus certus pro incerto ponitur. Quòd si expressisset numerum, potuisset certò sciri dies extremi judicii.*

(Idem obverti potest hypothesi illi, quòd Antichristus præcisè per tres annos cum dimidio regnaturus sit.)

2. Lyranus non planè negat, *per tres annos* cum dimidio Antichristo assignatos *annos Angelicos* accipiendos esse, nam in cap. 12. Danielis incertum esse dicit, *an dies ibi propriè sumatur pro naturali die, vel metaphoricè pro anno.*

Jacobus de Theramo in libro Belial nuncupato pag. 29. antrorsum numerata sic disserit. *Nunc videndum est, quid sit hebdomas. Breviter dico, quòd sint anni. Probo. Dies in Prophetis recipitur pro anno, ut Ezechiel. 4. Diem pro anno do tibi. Sed quælibet hebdomada habet 7. dies. Ergo quælibet hebdomada habet 7. annos, ut Exodi 29. & Levit. 25. Numerabisq́; tibi septem hebdomadas* annorum, quæ simul faciunt annos 49.

3. Barradius tomo 3. lib. 9. cap. 6. *Plures, quàm 45. dies post Antichristum ad judicium usq; interfluxuros, probatur: quia alioqui exciso Antichristo, imò postquam ille Ecclesiam persequi incipiet, scirent Christia-*

Christiani diem judicii affuturum, post tres annos cum dimidio persecutionis & illos 45. dies: quod repugnat dicto Christi. De die autem illa &c. Jansenius Matth. 24. aliud, ait, videri illorum 45. dierum significatum, quod non facilè quis explicaverit. Abulensis quoque Matth. 24. ejusdem est sententiæ. Secundò probatur, quia verisimile est, Deum Judæis in fine conversis tempus longius daturum, quò possint Christum serò cognitum diutiùs colere, summumq́ in illum amorem mundo patefacere & terram promissionis inhabitare. Nam Jerusalem Christianam & terram promissam Judæos jam Christi cultores inhabitaturos Carthusianus opinatur, Ezechiel. 47. Convertentur, inquit, omnes Judæi in fine seculi ad Dominum Jesum Christum & terram promissionis inhabitabunt. Sed quamdiu tunc vitæ præsentis cursus durabit, (videlicet ab Antichristo usque ad judicium) non constat. Beda consentit, cùm Israël (inquit Luc. 21.) promissâ salute fuerit potitus, patrium quoque rediturus ad solum & metropolis quondam suæ, id est, Jerusalem possessionem atque habitationem, gavisurus esse forsitan non temerè speratur. Lege Pannonium in Apocalyps. & Cardinalem Nicolaum Cusanum in conject. de novissimis diebus num. 37. Quòd autem tunc maxima ex parte orbis Christi fidem sit recepturus, Lyranus docet 1. Thessal. 5. Doctores, inquit, & Sancti communiter dicunt, quòd, mortuo Antichristo & falsitate ejus manifestè detectâ, omnes gentes convertentur ad Christum &c. Qui tamen Doctores & Sancti hoc dicant, non aperit. Ratum hoc habet Lyrani dictum Carthusiensis eodem cap. Verum, inquit, est, quod Sancti affirmant, totum mundum convertendum ad Christum, Antichristo occiso. Quod non est intelligendum tam absolutè, quòd singuli convertentur, sed quia tam multi convertendi sunt, quòd comparatione eorum alii erunt paucissimi.

(At hæc Judæorum & gentilium ad Christum quasi Universalis conversio non poterit fieri 45. diebus.)

4. Probant suam hypothesin de regno Antichristi per tres annos cum dimidio duraturo ex Dan. 12.

Sed resp. Ludovicus Alcasar in Apocal. 11. vers. 2. not. 2. pag. 529. *Danielis locos licèt multi* (Pererius, Serarius, Bellarminus) *ad Antichristi persecutionem referant: mihi tamen dubium non est, quin in sensu saltem proximo sermo sit in capite 12. de tempore, quo duratura erat Antiochi Epiphanis persecutio, quæ non per tres solùm annos, ut aliqui sibi persuadent, sed per tres annos & dimidium sæviit.*

Probant eandem ex Apoc. 13. v. 5.

Sed respondet Alcasar d. l. n. 4. *Meo quidem judicio evidens est, Apoc. 13. v. 5. sermonem esse de persecutionibus* Romani *Imperii, quibus Ecclesiam afflixit.*

5. Inde idem Alcasar in Apoc. p. 567. disertè fatetur, quòd in accurato hoc calculo non inveniat, ubi pedem figat. *Mihi tamen* (inquit) *adhuc licèt dicere, si hanc de Antichristi persecutione explicationem, ut præcipuam, in hoc capite undecimo assumam, me omninò nescire Apocalypseos filum ducere & consequentem texere seriem.*

Et postea. *Veruntamen quemadmodum dimidia hora capitis 8. & quinque menses capitis 9. non sunt in proprio sensu desumti, sed mysticè: ita etiam convenienter ad Apocalypseos contextum accipiendi sunt hi quadraginta duo menses in sensu mystico, non*

propria. Etenim accipere hos numeros dierum, mensium aut annorum, ut sonant, id quidem nequaquam stylo ænigmatico quadrat. (Cur ergo ad certos annos Pontificii nos obstringere volunt, ad quos Alcasar obstringi renuit?)

6. Apocal. 13. v. 5. ubi mentio fit 42. mensium, per *bestiam* quidam ex Pontificiis intelligunt Romanum Imperium. Bellarmin. lib. 3. de Rom. Pont. cap. 15. §. Respondeo. Jam verò certum est, quòd nec antiquum, nec novum Imperium Romanum tantùm duraverit *per tres annos cum dimidio*. Ergo nec de Antichristo hoc possunt dicere.

7. Hentenius præfat. in Comm. Aretæ in Apoc. *Non esset possibile ipsum* (Antichristum) *tam parvo tempore tam multa regna & Provincias obtinere.*

8. Johannes Ferus in cap. 24. Matth. *regnum Antichristi statim temporibus Apostolorum cœpisse*, asserit, cum quo fermè congruit illud Gagnæi in 2. Thessal. 2. ubi locum Apostolicum sic exponit, *quòd ipse Antichristus, qui futurus est mysterium iniquitatis, jam operatur, & ut Græci dicunt,* ἐνεργεῖται, *id est, vim suam profert & exerit in sui similibus & præcursoribus hæreticis & seductoribus.*

9. Ex eo, quòd Antichristus dicitur venturus *novissimis temporibus*, non potest colligi, eùm paucis tantùm ante mundi finem annis regnaturum, quòd enim 1. Tim. 4. v. 1. *novissimis temporibus* quidam dicuntur venturi, *qui nuptias sint prohibituri & discrimen ciborum introducturi*, illud Pontificii ad Carpocratianos & Encratitas referunt, qui tamen ante aliquot secula venerunt.

Barradius in Harmon. Evang. lib. 2. cap. 4. *Novi Testamenti tempus sic appellatur, quia extrema est mundi ætas. Quemadmodum verò hominis longa senectus potest reliquas omnes ætates annorum numero superare, nihilominùs tamen senectus dicitur: sic mundi extrema hæc ætas potest numero annorum cæteras ætates vincere, nec tamen præterea desinet esse ætas extrema & tempus novissimum.* Concludit tandem. *Quid igitur mirum, si tempus post Messiæ adventum, quamvis longum sit, novissimum nominetur?*

10. Pererius lib. 14. in Danielem, Viguerius Instit. Theolog. cap. 21. sect. 9. dist. 4. statuunt, *regnum Antichristi esse modicum illud tempus Diaboli soluti.* Atqui manifestum est, tempore *mille annorum*, quibus ligatus est Satanas, *animas eorum cum Christo regnâsse, qui non adorârunt bestiam, nec imaginem ejus, nec acceperunt characterem ejus*, Apocal. 20. Quo ergo tempore illi denegârunt bestiæ adorationem, eo tempore ipsis à bestia obtrusa illa fuit, eo tempore bestia sæviit, eo tempore abominationem desolationis est molita. At illud factum est mille annis. Ergo tempus bestiæ sive Antichristi non potest triennio & semestri tantùm circumscribi.

11. Daniel. 7. vers. 25. Antichristo pagano & Orientali, videlicet Turcæ, eadem periodus adscribitur. Simul enim Tyrannidem suam *Antichristus Ecclesiasticus & paganus, Occidentalis & Orientalis* exercere cœperunt. Constat verò, Tyrannidem Turcæ longè diutiùs, quàm tres annos cum dimidio durâsse. Ergo etiam Antichristi Ecclesiastici

siastici Tyrannis longius spacium requirit.

12. Insinuatur in his vaticiniis tempus aliquod definitum, sed soli DEO cognitum, præcisè autem quoad nos non exprimitur illud tempus, quot annos duratura sit Antichristi Tyrannis, cùm plenariam ejus destructionem Apostolus cum illustri adventu CHRISTI conjungat, 2. Thessal. 2. vers. 8. Quam ob causam etiam tam variè describitur, modò *per annos*, modò *per menses*, modò *per dies*, eosque inter se non parùm dissimiles. Interdum attribuuntur Antichristo dies 1260. Apocal. 11. vers. 3. interdum 1290. nonnunquam 1335. Daniel. 12. v. 11. 12. ne quis præsumere audeat, calculum quendam Arithmeticum in hisce ænigmaticis mysteriis subducere.

13. Apocal. 11. vers. 3. dicitur, *duos Prophetas*, qui se opponent regnanti Antichristo, *prædicaturos diebus 1260*.

In vers. 11. asseritur, quòd Prophetæ isti post mortem suam *jacebunt tres dies cum dimidio insepulti & quarto die reviviscent*. Subducat jam Bellarminus calculum juxta sensum literalem & prodibit talis explicatio. Antichristus regnabit *tres annos cum dimidio*, posteà abolebitur per adventum CHRISTI ad judicium. Tot annos prædicabunt duo illi testes, & tandem occidentur ab Antichristo mox perituro. Ergo morientur paulò ante extremum judicium vel in ipso articulo extremi judicii. Posteà jacebunt *tres dies cum dimidio* inhumati & quarto demùm die reviviscent, atque sic stante literali sensu hujus vaticinii post universalem resurrectionem mortuorum cum adventu CHRISTI ad judicium & abolitione Antichristi immediatè conjunctam expectanda erit particularis resurrectio horum duorum testium, quod est absurdum & ab ipsis Pontificiis repudiatur.

14. Plerique Pontificii statuunt, *Prophetiam Ezechielis & Apocalypseos in idem collimare*, quo præsupposito ex textu contra eos sic procedi potest. Minatur DEUS, *Gog casurum in montibus Israëlis, seq. ignem missurum in Magog, tuncq. habitatores Hierosolymæ exituros & succensuros spolia igni septem annis, tantamq. fore hostium carnificinam, ut à cadaveribus terra purganda sit septem mensibus*. Pontificii verò Antichristiano regno & bello Gogico non integrum despondent quadriennium: & iidem *ab hac Ecclesiæ victoria usque ad extremi judicii diem* ne septem quidem menses, nedum septem annos, sed non nisi *quadraginta quinque dies superfuturos* contendunt. Igitur vel hoc posterius, vel illud prius commentum fuerit oportet. Hanc difficultatem ut evitent, aliter Ribera, aliter Bellarminus progreditur.

Ribera in Apocal. 20. num. 70. ait, *verba Ezechielis importare non actum, sed potentiam, non quòd cadaveribus sepeliendis septem assignentur menses, sed tantam cadaverum copiam fore, ut si omnia contumulanda essent, septem mensium spacium requireretur*.

Bellarminus lib. 3. de Rom. Pontif. cap. 17. excipit, *Prophetam non loqui propriè, sed figuratè dicere septem annos pro longissimo*

gissimo tempore. Riberam confutat ipse textus loquens non de potentia, sed de actu v.13. Vidit hoc Ribera, fatetur igitur, *se verbis Ezechielis adductum cogi contra Bellarminum & receptam opinionem concedere, post Antichristi necem non solum dies quadraginta septem, sed septem annos esse fluxuros usque ad novissimum diem.* Bellarmini sententia seipsam jugulat.

14. Acosta de temp. noviss. lib.2. capite 8. fatetur, *neminem hominum certò scire præcisam regnaturi Antichristi durationem, ac proinde tres illos annos cum dimidio nihil, nisi regni ejus extremitatem, summitatem aut fastigium significare.*

Sexta demonstratio hæc est. *Antichristi adventus erit paulò ante mundi finem. Ergo si Antichristus jamdum venisset, deberet jamdudum mundus esse finitus.* Antecedens probat ex Dan. 7. Matth. 24. 2. Thessal. 2. 1. Johann. 2. Apocal. 20. Bellarminus lib. 3. de Rom. Pontif. cap. 9.

Resp. patet ex proximè præcedentis argumenti solutione. Fatetur ipse Bellarminus hoc loco §. Idem denique, *tempus à primo Christi adventu usque ad secundum ejus adventum & mundi finem vocari novissimam horam, hoc est, novissimum tempus, sive ultimam ætatem.*

Jamdum tempore Sylvestri I. cùm Constantinus Romanæ Ecclesiæ amplissima donaria offerret, auditam esse in aëre vocem, *Hodiè venenum infusum est in Ecclesia*, refert Ferdinandus Vasquius JCtus Hispanus à Philippo II. Hispan. Rege ad Concil. Trident. ablegatus lib. 1. controvers. usu frequent. cap. 6. num. 2.

Eodem tempore *hæc verba muro palatii Lateranensis per manum quandam inscripta fuisse,* memorat Felix Malleolus de nobilit. & Nauclerus lib. 2. generat. Hoc venenum postea in latissimam Antichristianæ potentiæ & Antichristianorum errorum messem excrevit. Hûc referenda sunt testimonia, quæ superiùs magno numero adduximus, quòd Antichristus jamdudum in Ecclesia regnaverit.

Argument. 4. *Si Antichristus venisset atque esset Romanus Pontifex, certò constaret de ejus nomine à Johanne prædicto. At de nomine Antichristi adhuc maxima controversia est. Ergo Antichristus nondum venit, nec est Romanus Pontifex.* Bellarminus lib. 3. de Roman. Pontif. capite 10.

Resp. 1. Nomen *Antichristi* jam olim fuit Romano Pontifici attributum, ut testantur ea, quæ superiùs adducta.

2. Bellarminus h. l. *nomen & characterem* Antichristi describi agnoscit in verbis Apocal. 13. *Et faciet omnes pusillos cum magnis, divites & pauperes, liberos & servos habere characterem in dextra manu, aut in frontibus suis, & ne quis possit emere aut vendere, nisi habeat characterem aut nomen bestiæ &c.*

Jam verò Martinus V. Pontifex Romanus in Bulla damnationis errorum Wiclefi & Hussi annexa actis Concilii Constantiensis disertè mandat, *ut, qui nolunt Romanam Sedem pro capite agnoscere, nec domicilia teneant, nec larem foveant, nec contractus ineant, nec negotiationes & mercaturas exerceant, nec humanitatis solatia cum Christi fidelibus habeant.* tom. 2. Concil. p. 1168.

3. De

3. De nomine *bestiæ Apocalypticæ* Apocal. 13. uti etiam *de bestia* ipsa Pontificii invicem non consentiunt.

Primò, Lyranus per hanc bestiam intelligit *filium Cosröe Persarum Regis contra Heraclium pugnantem.* Idem statuunt Ederus, Lizarazus & Sotus 4. dist. 49. quæst. 1. artic. 2. citante Alcasare in cap. 13. Apocal. §. 2. de argumento illius capitis.

Secundò, Alphonsus Salmero tom. ultimo fol. 365. statuit, *bestiam illam notare Mahumetum ob bestialem legem, quam tulit, & mores ejus barbaros & belluinos &c.* cum quo consentiunt Antoninus, Annius, Hentenius, Genebrardus &c. ut notat Alcasar d. l.

De hac opinione sic disserit Pererius in lib. 23. Disputationum adversus Johannem Annium Viterbiensem Disput. primâ. *Jacobus Clitovæus in suis Commentariis in Damascenum super caput 27. lib. 4. de orthod. ait, multis sui seculi doctissimis viris esse visum, verum Antichristum non fuisse alium, nisi Mahometum, qui omnium maximè contrarius fuit Christo.* Ac licèt ibi Clitovæus nihil ex sua sententia decernat, tamen satis apparet, ipsum ad eam opinionem fuisse propensum, sicut etiam fuit Prateolus in litera M. in vocabulo Mahometes.

Quin etiam Genebrardus in sua Chronologia in Anno Domini quingentesimo nonagesimo, ubi primum incipit agere de Mahomete. *Ego,* inquit, *facilè crediderim, Antichristum fuisse ipsum Mahometem,* & adjicit ejus rei argumentum *ex ipso nomine Mahometis, cujus litera continent numerum illum 666. qui est numerus nominis Antichristi, ut in capite decimo tertio Apocalypsis significavit B. Johannes.* Quamvis verò Salmero tom. 15. in 2. Thessal. 2. p. 358. asserat, *hanc Catholicorum fuisse sententiam,* tamen Pererius d. l. eam refellit.

Tertiò, quidam per hanc bestiam *Lutherum* repræsentari asserunt.

Blasius de Viegas in Apocal. cap. 13. §. 1. num. 2. *Tertia est aliorum* (sententia,) *qui crediderunt, Martinum Lutherum, id est, Martinum Lauter Antichristum fuisse, eò quòd ejus nomen eum numerum conficiat.*

Ita sentit Guilielmus Lindanus lib. 3. Dubitantii. Liber etiam, cui titulus, Lutheri Ante-Lutherana opera fratris Johannis Apobolymæi, aliàs Findeling, Anno 1528. editus, in præfatione, *bestiâ illâ Apocalypticâ Lutherum indigitari,* nugatur.

Genebrardus in suæ Chronologiæ lib. 4. idem cum Lindano fingit de Lutheri nomine, cùm tamen lib. 3. de nomine Μαομέτις talia commentetur. Sed *hæc per sè corruere* Viegas loco supra citato monet.

Quartò, *multi Interpp. bestiam ascendentem è mari interpretantur multitudinem impiorum, ut Richardus, Beda, Primasius, Ansbertus,* (sunt verba Viegæ Comment. in cap. 13. Apocal. sect. 1.) hinc Bellarminus scribit Apolog. cap. 12. p. 158. *communem esse expositionem Catholicorum veterum, per priorem bestiam intelligi universitatem impiorum.* Cum his sentiunt Anglo-Remenses in 2. Thessal. 2. & in Apoc. cap. 13. Sed refellit hanc opinionem Blasius de Viegas Comm. in Apoc. cap. 7. sect. 2. n. 3.

Quintò, inveniuntur etiam, qui, hanc *bestiam Diabolum* esse, contendunt. Ita statuit Pineda, citante Alcasare, in cap. 13. Apocal. §. 1. Præter has manifestè falsas & absurdas opiniones sunt duæ aliæ, eæq; magis probabiles sententiæ.

Nam sextò, quidam per hanc bestiam *Romanum* intelligunt *Imperium*.

Sic enim disputat Ludovicus Alcasar in Comment. Apocalypf. Disput. de argum. cap. 13. §. 5. *Ad Romanum Imperium aptissimè applicatur, quicquid de marina bestia textus recenset, nec in quavis alia expositione quidpiam reperitur, quod hac in re animum omninò expleat.* Id probat Alcasar collatione hujus bestiæ cum illis quatuor Danielis bestiis capite 7. introductis. *Certum est*, scribit in Apocal. cap. 13. §. 3. *eam fuisse divini Spiritus intentionem, ut hanc maris bestiam ex quatuor illis Danielis conflaret; non ut hæc bestia omnes Monarchias significaret, sed ut edoceremur, quicquid furiosi, crudelis & immanis in quatuor beluis Danielis dispersum conspexerit, totum hoc in uno Rom. Imperio Ethnico coactum atq; compactum reperiri.*

Suarez lib. 5. de fide Cathol. cap. 6. §. 6. & 7. *Addo verò, non deesse Catholicos Scriptores, qui in cap. 13. Apocal. bestiam illam interpretantur Romanum esse Imperium, quæ certè non est improbabilis sententia, cùm in cap. 17. probabilissimum sit, bestiam illam esse Rom. Imperium & verisimile sit in utroque loco eandem bestiam significari.*

Septimò denique, quidam hanc bestiam marinam de *Antichristo* interpretantur, cui opinioni Pontificiorum plerique subscribunt. Videatur Ribera & Viegas in hoc caput 13. Apocal. Sententiis tamen variant.

Nam Petrus Bessæus in Conceptibus Theologicis Domin. 24. post Pentecost. scribit, *bestiam hanc allegoricè Antichristum denotare.*

Sed Alcasar in Comment. hujus capitis ostendit, *bestiam hanc marinam Antichristi figuram minimè gerere.* In tanta sententiarum varietate quid tandem certi de nomine hujus bestiæ sive Antichristi proferre poterunt?

Alcasar ad cap. 13. Apoc. v. 18. sic annotat. *Valdè aberrant à scopo, meo judicio, qui putant, Spiritum S. in his verbis de numero nominis Antichristi agere.* At alii ex Pontificiis disertè hoc asserunt.

Sebast. Barradius tom. 1. Conc. Evangel. lib. 9. cap. 3. num. 25. & tom. 3. lib. 9. cap. 5. num. 5. *Numerus nominis Antichristi senariis multiplicatis constat, quia senarius rerum caducarum numerus est, quæ sex diebus condita sunt, Antichristus autem & Antichristiani caducis rebus erunt mancipati. Præterea, ut senarius non attingit septenarium numerum quietis, septimo enim die quievit Dominus ab omni opere, quod patrârat: sic Antichristus & Antichristiani quietem non attingent, sed æterna tormenta patientur.* Eadem tradit Alcasar in Apocal. 13. v. 18. p. 657.

Salmero tom. ult. in prælud. Apoc. p. 366. hujus rei ferè contrariam rationem subjungit. *Et cùm*, inquit, *senarius sit numerus perfectus & sex anni, & sexaginta, & sex centenaria annorum computentur; hoc triplo senario ostenditur Antichristus ter perfectus in malitia & iniquitate & fraudibus, quæ dicitur simul bestia & homo, id est, bestia sub specie humana.* (Hie-

ratio-

rationibus tribuat quis, quantum velit, nulla earum aliena est à Pontifice Romano.)

4. Bellarminus lib. 3. de Rom. Pont. cap. 10. agnoscit, Irenæum lib. 5. cap. penult. nomen numeri 666. quærere in vocibus Τειτὰν & Λατεῖνος. Utrumque competit Romano Pontifici. De nomine Latinus dubium nullum. In Latio sive in Italia dominatur; in Latina lingua Missas, Litanias & totum cultum divinum administrari præcipit, Latinam Bibliorum versionem authenticam pronunciavit.

Martinus Navarrus in Epist. dedicat. ad Gregor. XIII. Manuali Confess. præfixa, Pontificem vocat *Latinorum Regem, totiusq́ Christiani populi summum patrem.*

Thyræus Disp. de Antichristo cap. 3. thes. 3. *Nolo negare, vocem* Λατεῖνος *in Romanam Sedem cadere non posse.*

Τειτὰν significat Solem. At Pontifex sese Soli comparat. Innocentius III. Decret. Gregor. lib. 1. tit. 33. de Major. & obed. c. Solitæ ad Constant. Imperatorem sic scribit. *Nosse debueras, quòd fecit Deus duo magna luminaria in firmamento cœli. Luminare majus, ut præesset diei, & luminare minus, ut præesset nocti, utrumque magnum, sed alterum majus. Ad firmamentum igitur cœli, id est, universalis Ecclesiæ fecit Deus duo magna luminaria, id est, duas instituit dignitates, quæ sunt Pontificalis autoritas & Regalis potestas. Sed illa, quæ præest diebus, id est, spiritualibus, major est, nam tanta inter Pontifices & Reges differentia cognoscatur.*

Carerius lib. 2. de pot. R. Pont. cap. 12. *Optimè explicat summus Pontifex hac decretali Pontificiæ dignitatis eminentiam.*

Ibid. *Ea est proportio inter summum Pontificem & Imperatorem, quæ est inter Solem & Lunam. Sed Sol præstantior est valdè ac eminentior Lunâ & hæc ab illo mutuatur splendorem & lucem. Igitur Papa est eminentior Imperatore & Imperatoris autoritas à summo Pontifice pendet.*

Bellarmin. de potestate summi Pontif. adv. Barclaium cap. 13. *Rectè comparavit Innocentius III. potestatem Pontificiam Soli & potestatem Regiam Lunæ &c.*

Isidorus Moscon. de majestate milit. Ecclesiæ lib. 1. cap. 1. pag. 20. *Denique Papa Ecclesiam Christianam religione illustrat, sicut Sol stellas suis radiis illuminat.*

5. Suarez lib. 5. de Antichristo capite 19. num. 11. & 29. *De nomine bestiæ omnes docent, tale futurum esse, ut ex literis constet, quæ ad rationem numerorum juxta Græcæ linguæ morem redactæ numerum 666. contineant.*

(Tale verò nomen est Λατεῖνος, docente Irenæo lib. 5. pag. 335. ubi allegat testimonium eorum, qui Johannem ipsum cognoverunt, quod Romano Pontifici competere jam antè ostendimus. Est, qui in voce παπεῖσκος, quæ Pontificiis est τὸ πᾶν, nomen & numerum illum quærit.

π	α	π	ε	ῖ	σ	κ	ο	ς
80	1	80	5	10	200	20	70	200.)

Arg. 5. *Character, qui tribuitur Antichristo, non competit Romano Pontifici. Ergo Pontifex non est Antichristus.* Bellarmin. lib. 3. de Pont. Rom. cap. 11.

Resp. 1. Bellarminus d. l. disputat, *characterem illum esse aliquid materiale, quo Antichristus signaturus sit eos, qui aliquid emere velint in foro, & addit, ignorari, qualis sit ille character, donec veniat*

Antichristus. Sed Thomas p. 3. q. 63. artic. 3. rectiùs statuit, *characterem bestiæ esse professionem illiciti cultus*. (Eam verò Papæ sectatoribus convenire, probatur ex Antichristiana Papæ doctrina.)

2. Glossa ordinaria characterem illum sic exponit Apocal. 13. *Omnis humana creatura ita erit Antichristo obligata, ut hoc ore confiteatur & factis testetur*. (Ergo per characterem non intelligitur aliquid materiale adhuc ignotum, sed obligatio illa ad Sedis Romanæ obœdientiam, quia Papa *omnem creaturam* eò redigit, ut credat, *se de necessitate salutis ei esse subjectam*. c. Unam sanctam. ext. de majorit. & obœd.)

3. De *charactere Antichristi* plurimùm variant Pontificii.

Bellarminus lib. 3. cap. 11. rejicit quosdam Catholicos statuentes, *characterem futurum esse literas, quibus nomen Antichristi illius ejusdem fronti inscribatur*.

Alcasar per characterem *ipsum nomen Antichristi* intelligit, quem refutat Cornelius à Lapide in cap. 13. Apocal.

Ribera *formam Draconis futurum esse Antichristi nomen* in cap. 13. Apocal. statuit.

Cornelius à Lapide in cap. 13. Apoc. v. 17. *peculiari quâdam figurâ, quæ exprimit tres initiales literas nominis* Χριστός, *characterem Antichristi* describit.

Pererius in cap. 12. Daniel. *Inter plures convenit, hoc fore insigne Antichristi, Nego Baptisma, vel nego Jesum*.

4. Hildebrandus, qui & Gregorius VII. autor Guilielmo Conquestori fuisse videtur, *ne aliquem in sua potestate aliquid emere aut vendere permitteret, quem Apostolicæ Sedi inobedientem deprehenderet*. Bertold. Constant. Append. ad Hermann. Contract. Anno 1084.

Alexander etiam tertius in Synodo Turonensi decrevit contra eos, qui characterem bestiæ recusárant, seque à subjectione Romanæ Sedis subduxerant; *ne ubi cogniti fuerint, receptaculum quisquam eis in terra sua præbere, aut præsidium impertiri præsumat, sed nec in venditione & emtione aliqua cum iis communio habeatur, ut solatio humanitatis amisso ab errore viæ suæ resipiscere compellantur &c*. Guilielmus Neubrig. rer. Anglic. lib. 2. cap. 15. inter Decreta Turonensis Concilii.

Item in Concilio Lateranensi contra Albigenses habito (quos Catharos & Patarinos vocat) *eos & defensores eorum & receptores anathemati decernimus subjacere: & sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domibus, vel in terra sua tenere, vel fovere, vel negotiationem cum iis exercere præsumat*. Neubrig. lib. 3. cap. 3. & Decretal. Gregor. lib. 5. tit. 7. de hæretic. cap 8.

Martinus etiam V. ut jam antè monuimus, in Bulla damnationis errorum Wiclefi & Hussi annexa actis Concilii Constantiensis districtè prohibet, ne *hujusmodi homines* (qui scilicet non tenent fidem & communionem Romanæ Ecclesiæ, sed de rebus ac dogmatibus religionis aliter sentiunt aut docent, quàm sacrosancta Romana Ecclesia docet, prædicat & observat) *domicilia tenere, larem fovere, contractus inire, negotiationes & mercantias quaslibet exercere, aut humanitatis solatia cum Christi fidelibus habere permittantur*. Epist. Mart. V.

Ejusmodi quoque fuit Bulla Pauli III. adversus Regem Angliæ Henricum VIII. quòd Pontificis jugum excusserat, Christianis omnibus interdicentis, *ne cum Henrico, ejusq; subditis commercia haberent, aut contractu inirent.*

Dionysius Carthusianus in cap. 13. Apocal. *Character Antichristi est conformitas seu imitatio vitæ, doctrinæq; ejus, quæ in manu dextra ac frontibus, id est, opere manifesto; & oris confessione, seu mentis manifestatione ab Antichristianis habebitur.*

Petrus Bulengerus in eundem locum. *Notã in manu dextra aut in fronte accipiunt, quò ab aliis discernantur, doctrinam ejus & impietatis cultum apertâ actione & oris confessione palàm profitentes.*

Blasius de Viegas ibid. *In fronte professio cultus, in manu famulatus exprimitur.* (Qui ergo apertè profitetur subjectionem & fidem Papæ & communionem cum eo, quique determinatum vivendi modum & religionis cultum observat juxta consuetudines, leges & traditiones Romanæ Sedis, characterem habet Romanum vel Latinum, sicut observationem gentilium rituum Autor secundi libri Maccabæorum vocat [illegible] cap. 4. v. 10.)

Argument. 6. *Antichristus nascetur ex Judæis, videlicet ex tribu Dan, Genes. 49. v. 16. Jerem. 9. v. 16. Apocal. 7. circumcidetur, observabit Sabbatum, veniet propter Judæos, & ab eis pro Messia recipietur, Joh. 5. At hæc non conveniunt Romano Pontifici.* Bellarm. lib. 3. de Pont. cap. 12.

Bzovius cap. 5. p. 32. *Antichristus certò nasciturus est ex tribu Dan.*

Resp. 1. Lyranus in cap. 8. Daniel. *Et post regnum eorum, scil. Græcorum, inquit, quia regnum Antichristi pertinet quodammodo ad regnum Romanum, de quo, ut prædictum est, orietur &c.*

2. Hieronymus Oleaster & Alphonsus Tostatus Abulensis Episcopus traditionem de Antichristo ex tribu Dan nascituro quasi fabulam rident, fatente Cornelio à Lapide in cap. 49. Genes. & Pererio in Genesin f. 1381.

Alphonsus Tostatus in cap. 49. Genes. *planè incertum esse, scribit, quod vulgo fertur de Antichristo, ex tribu Dan futuro.*

3. Suarez tom. 2. in part. 3. Thom. q. 59. art. 6. sect. 2. pag. 642. *Quæri ulterius potest, unde venturus, seu ubi nasciturus sit Antichristus & ex quo genere & ex quibus parentibus. hæc enim omnia antiqui Patres inquirunt. Et quidam dicunt, nasciturum Babylone, ut Autor operis de Antichristo nomine Augustini, & Hieronymus Daniel. 11. & Anshelmus in Elucidario. Lactantius verò lib. 7. cap. 17. dicit, oriundum ex Syria. Rursus affirmant, generandum esse ex fornicatione Damascenus & Anshelmus. Tandem docent, generandum esse ex Judeis parentibus, & multi affirmant, futurum è tribu Dan. Hæc verò omnia incerta sunt, cùm neque ex Scriptura, neque ex alia divina revelatione nobis tradita sufficienter colligantur. Illud tamen inter omnia verisimilimum est, futurum Antichristum Judæum & origine & professione.* (Ex incertis illis Patrum conjecturis nihil certi colligi potest.)

4. Jacobus Bajus lib. 1. Instit. relig. Christ. cap. 259. *Quisnam futurus sit Antichristus, ubi & ex quibus nasciturus, quo nomine appellandus, ubi regni sedem collocaturus & quo mortis genere interficiendus,*

nobis incertum est; quia de his non nisi obscurissimè locutus est Spiritus sanctus. Quidam opinantur, ex Judaico populo de tribu Dan nasciturum.

(Sic ergo Bajus habet pro incertis, ex quibus tanquam certis principiis Bellarminus disputat, videlicet de genere, nomine & Sede Antichristi.)

5. Bellarminus ipse d. l. fatetur, *non esse omninò certum, num Antichristus ex tribu Dan sit nasciturus, tum quia plerique Patrum non dicunt, se hoc scire, sed probabile esse, insinuant, tum quia nulla Scripturarum pro hac opinione adductarum id convincat.*

(Hoc observandum contra Albertum in Compend. Theol. lib. 7. cap. 7. Thyræum Disput. de Antichristo cap. 12. Anglo-Remenses in 2. Thessal. 2. Casparem Scioppium in Epistol. de Antichristo Anno 1605. edita pag. 68. *qui semper in Ecclesia jam inde ab Apostolorum temporibus creditum esse, asserunt, quòd Antichristus ex tribu Dan sit nasciturus.* Inde Leonhardus Marius in cap. 49. Genes. contra Bellarminum insurgit, & ejus rationes refellere conatur, videns scilicet, ipsum in concedendo nimis liberalem fuisse.)

6. Idem Bellarminus d. l. §. Hæc sententia, unanimem Patrum sententiam, puta Irenæi, Hippolyti, Ambrosii, Augustini, Prosperi, Theodoreti, Gregorii, Bedæ, Ruperti, Aretæ, Richardi, Anshelmi &c. *Antichristum ex tribu Dan nasciturum esse,* asserentium, *incertam* esse disputat, propterea quòd non possit ex Scripturis ostendi.

(Eodem jure nos rejicimus Bellarmini sententiam, quòd Antichristus nasciturus sit ex Judæis, quia itidem destituitur Scripturæ fundamento.)

7. Pontificii dicunt, *Judæos Antichristum pro Messia recepturos esse.* At Judæi ex tribu Juda, non ex tribu Dan Messiam suum expectant.

8. Johannes Ferus in cap. 21. Genes. pag. 395. Seraphinus Firmianus in enarrat. cap. 14. Apocal. Socolovius lib. 2. de Eccles. cap. 5. & reliqui Pontificii plerique omnes statuunt, *futuram insignem Judæorum ante novissimum diem conversionem.*

(At si Judæi per Antichristum seducendi, quomodo sperantur convertendi?)

Excutiamus verò Pontificiæ assertionis fundamenta.

Antichristum è tribu Dan oriturum probare conantur Pontificii ex Genes. 49. v. 16. *Fiat Dan coluber in via &c.*

Sed 1. Lyranus in locum illum sic commentatur. *Exponitur de Samsone, qui fuit de tribu Dan, ut habetur Jud. 13. Et ipse judicavit Israël 20. annis, ut habetur Jud. 16. Ipse etiam vindicavit filios Israël de Philistæis, quorum multos interfecit, ut habetur cap. 16. unde subditur. Fiat Dan coluber, quia in diebus ejus Philistæi non audebant venire super Israel per vias & semitas, quas custodiebant.*

2. Cajetanus in illum locum sic commentatur. *Si tamen verum esset, quòd Antichristus ex tribu Dan venturus est, quadraret, ut hoc de ipso diceretur.*

3. Torniellus in Annalib. ad annum 2345. num. 7. *Mox Jacob deveniens ad Dan, prædixit futurum de tribu sua, qui judicaret, seu vindicaret populum suum, quod ad laudem dicta tribus, licèt satis obscurè, perti-*

pertinere videbatur. *Fuit autem Samson, quem colubro & cerastæ comparavit, quia quemadmodum isti serpentes astu & morsu perterrefaciunt, perimuntq́ homines: ita Samson fortitudine & astutiâ suâ hostes populi Israël, videl. Philistæos admodum turbavit, plurimosq́ illorum interfecit. Et sicut cerastes clam mordens equi ungulas facit cadere ascensorem ejus: ita Samson Philistæis nihil minus cogitantibus binas domus columnas concutiens, ipsosq́ seq́ pariter sub ædificii ruina oppressit. Et quoniam hæc fuit insignis figura Salvatoris, qui morte suâ Diaboli potentias stravit, ex ipsius recordatione ac desiderio hîc obiter Jacob exclamavit, dicens. Salutare tuum expecto Domine.*

4. Opus Regium in h. l. *De domo Dan eligetur & consurget vir. In diebus ejus liberabitur populus suus & in annis ejus requiescent simul tribus Israël. Erit vir, qui eligetur & consurget de domo Dan, cujus timor irruet super populos & percutiet fortiter Philistæos, quasi coluber, & dejiciet ascensores eorum retrorsum.*

5. Varablus in h. l. *Laudat tribum Dan ab astu bellico.*

6. Bellarminus lib. 3. de Rom. Pont. cap. 12. *Jacobus loquitur ad literam de Samsone, qui fuit de tribu Dan & fuit verè Philistæis tanquam coluber in via, nam ubique eis occurrebat.* Atque ita hæc verba ab Hieronymo etiam exponi, docet in quæstionibus Hebræis; & addit: *Videtur sanè Jacob benè precari filio suo, cum hæc dicit, & proinde non malum, sed bonum prædicere.*

7. Cornelius à Lapide, *duplici literali sensu hæc verba explicari posse,* tradit, sed id pugnat cum hypothesi quorundam Pontificiorum, negantium, esse duplicem unius dicti literalem sensum.

8. Si allegoricè ad Antichristum ea accommodare velint, non poterit ex illis argumentum aliud duci, nisi probabile, quale ex mysticis sensibus elicitur.

9. Sasbout in cap. 14. Esaiæ, *verbis Patriarchæ Jacobi Genes. 49. Erit Dan, sicut coluber, significari putat fortitudinem ipsius Dan contra hostes, quæ per colubrum denotetur. Hinc multi, volunt, hoc vaticinium impletum esse in Simsone,* quæ sunt verba Estii in cap. 49. Gen.

10. Benedictus Arias Montanus in Caleb, interpretatur *de invasione ejus tribus, quæ alios locos occupavit, præter eos, qui sibi erant in tribu distributione assignati. Hujus invasionem,* inquit, *à filiis Dan efficiendam antiquum omnium tribuum pater in prædictionibus significaverat. Fiat Dan coluber in via.*

11. Benedictus Pererius in Comment. Genes. 49. literaliter interpretatur de Samsone: *Prævidens,* inquit, *Jacob tribum Dan, quæ satis alioqui obscura & ignobilis futura erat, majorem in modum à Samsone, qui ex ea tribu fuit, illustratum ac nobilitatum iri,* propterea vaticinium hoc de tribu Dan totum retulit ad Samsonem.

12. Bellarminus lib. 3. de Pontif. Roman. cap. 12. scribit. *Genes. 49. Jacobum videri ad literam loqui de Samsone &c. Samson enim fuit de tribu Dan & fuit verè Philistæis tanquam coluber in via, nam ubique eis occurrebat, eosq́ vexabat. Ita exponit Hieronymus in quæstionibus Hebraicis. Et videtur sanè Jacob benè precari filio suo, cum hæc dicit, & proinde non malum, sed bonum prædicere.*

Dein-

Deinde conantur illud probare ex Jerem. 8. v. 16. *A Dan auditus est fremitus equorum &c.* Nondinus in cap. 1. Exodi.

Sed resp. 1. Bellarminus d. l. itidem hanc expositionem luxat. *Sine dubio,* inquit, *non loquitur de Antichristo, neque de tribu Dan, sed Nabuchodonosore, qui venturus erat ad Hierosolymam evertendam per eam regionem, quæ dicebatur Dan, ut ibi Hieronymus rectè exponit.*

2. Viegas in Apocal. cap. 13. Comm. 2. sect. 4. pag. 702. *Ut auctor D. Hieronymus loquitur, Hieremias ad literam de Nabuchodonosor, qui à Dan regione per Phœnicem cum exercitu venturus describitur. Itaque ad Antichristum non pertinet.*

3. Opus Regium ad h. l. sic scribit. *Pro eo, quòd coluerunt vitulum, qui est in Dan; Rex cum exercitu suo ascendet super eos, & transmigrare eos faciet; à voce conculcationis fortium suorum commovebuntur omnes habitatores terræ, & venient, & deprædabuntur terram, & plenitudinem ejus civitates, & habitantes in eis.*

4. Similia occurrunt in Glossa ordinaria & apud Lyranum in Comm. h. l.

Tertium argumentum desumunt ex Apocal. 7. ubi nulli ex tribu Dan signantur.

Atqui 1. hunc locum etiam enervat Bellarminus d. l. sic scribens. *Cur omittatur Dan, non satis constat, præsertim cùm etiam Ephraim sit omissus, cujus tribus una est maximis.*

2. Jacobus de Theramo pag. retrò numerata 24. hujus omissionis rationem redditurus sic scribit. *Nunc autem quærendum est, quare de tribu Dan & Ephraim non fuerunt electi duodecim millia, sicut de aliis tribubus, ut Apocal. 7. Estq; respondendum, quòd tribus Dan prima fuit, quæ Idolum in Israël primò adinvenit & idem adoravit, quóusque domus DEI fuit in Silo, Judic. 18. in fine; tribusq; Ephraim in duobus Idolis domum Israel à domo DEI separavit & in duas partes divisit & eadem idola adoravit, quóusque domus Dei fuit in Jerusalem, ut Reg. 12. & 13. per totum. Et propter hoc Johannes in sua Apocalypsi tanquam Dei inimicos à cæteris tribubus separavit, ut Apocal. cap. 7.*

3. Johannes Benedictus in Genesin ita scribit. *Itemque Ruben, qui natus est, licèt parvus numero assumitur, & Ephraim adoptatus, quamvis multiplex relinquitur: ad insinuandum videlicet, quòd ad consequendam hæreditatem, pro qua signamur in frontibus nostris signaculo Dei vivi: neque soli nati, neque soli adoptati filii Israel, id est, neque soli, qui ex Judæis, neque soli, qui ex Græcis, sed communiter tam ex his, qui ex illis assumuntur, vel reprobantur, quos vel fideles commendaverit, vel infideles reprobabiles fecerit, Rupertus super 49. Genes.*

4. Distelmeierus in tract. de Antichristo pag. 93. scribit. *Nunquam ab Ecclesia Catholica certò definitum esse, quòd ex tribu Dan Antichristus oriundus sit, & infirmo conjecturam istam niti fundamento, quia etiam tribus Ephraim hîc sit omissa.*

5. Cumprimis verò Ludovicus Alcasar in cap. 7. Apocal. not. 4. pag. 444. prolixè de hac quæstione differit, sic scribens. *Qui existimant, in hoc sermonem institui de magna infidelium conversione post Antichristi mortem futura, & illos centum quadraginta millia fore Judæos*

daos tunc ad Christi fidem traducendos; affirmant pariter, ideò nullum hîc ex tribu Dan inter signatos adscribi, quia Judæi ex hac tribu erunt, qui quasi cognati & familiares ita pertinaciter Antichristo adhærebunt, ut nec ipsius Antichristi mors, nec horribile cœli supplicium futura sint satis, ut eorum aliquis convertatur ad fidem. Ita Ribera atque Pererius. Antichristum verò futurum ex tribu Dan, ajunt, Ecclesiæ traditionem videri; quia multi Patres sunt in ea sententia, ut Irenæus, Hippolytus, Cyrillus, Hieronymus, Augustinus, Ambrosius, Prosper, Gregorius, Ruffinus, Theodoretus. Citant hos Patres Ribera hîc & Pererius Disput. 10. & lib. 14. in Daniel. Accedit, quòd ex Apocal. Interpretibus Andreas, Haymo, Beda, Richardus, Anshelmus, Rupertus & plures alii dicunt, prætermissam hîc esse tribum Dan in odium Antichristi. Atque hanc esse Spiritus sancti mentem in Apocalypsi, dum inter tribus non enumerat tribum Dan, inde probat Pererius, quia alioquin traditio illa Patrum de Antichristo, ex tribu Dan futuro, nullum haberet in sacris literis fundamentum. Constat enim, duos alios locos, qui ad traditionem eandem confirmandam à nonnullis adducuntur, nihil ad eam rem facere, quia primus locus est Genes. 49. vers. 17. Fiat Dan sicut coluber in via, sicut cerastes in semita &c. quod omninò ad Samsonem referendum est, ut docet Hieronymus. Alter locus est Jerem. cap. 8. vers. 16. A Dan auditus est fremitus. Ubi manifestè sermo est de Nabuchodonosor per Aquilonem in Judæam invadente. In hac quæstione primùm noto, quam aliqui Ecclesiæ traditionem esse, putant, videlicet Antichristum ex tribu Dan futurum, eam mihi nullo modo traditionem Ecclesiæ videri, sed solùm aliquorum Doctorum opinionem. Nam tametsi aliquæ sunt traditiones de rebus verissimis ad Christianam fidem spectantibus, quas non opus est in aliquo Scripturæ loco expressas haberi, hoc tamen caput, de quo agimus, non tanti est, ut seorsim revelatum fuisse credamus & Ecclesiæ traditione conservari sine aliquo Scripturæ fundamento. Patet hoc, quia ipsimet, qui, Antichristum ex tribu Dan fore, asserunt, (ut ex eorum verbis colligitur) in eo videntur niti, quod ita contineri credunt in aliquo ex prædictis Scripturæ locis: unde infertur, eos non hoc, ut Ecclesiæ traditionem, sed ut propriam ipsorum opinionem nobis proponere, ac proinde opinioni huic non plus inesse firmitatis, quàm quæ illi proveniat ex eo, quòd in aliquo ex tribus prædictis locis id Scriptura innuat. Secundò noto, Abulensem & Oleastrum Genes. 49. valdè dubitare, an Antichristus ex tribu Dan sit proditurus, quinimò Oleastrum apertè asserere, hoc esse fabulosum. Longiùs tamen, quàm par erat, in hac Censura progressus fuit. Nam, ut opinio aliqua reputetur probabilis, satis est, multos sapientes viros probabiliter existimâsse, illam in aliqua Scripturæ parte fundari. Tertiò noto, quemadmodum Riberæ ac Pererio affirmare licuit, neutrum ex prædictis locis, nempe Genes. 49. vers. 17. & Jerem. 8. vers. 16. esse ad rem, ut probetur, Antichristum ex tribu Dan nasciturum, sic etiam mihi dicere fas esse, quod certum existimo, in hoc scilicet Apocalypseos loco opinionem illam non posse solidè stabiliri. Nam si agenda res est antiquorum Patrum autoritate, asseverantium, Antichristum fore de tribu Dan, nullus ferè eorum hanc opinionem in Apocalypsi fulcit, sed alii in

in Geneseos, alii in Jeremiae locis. Ex Interpretibus verò Apocalypseos perpauci sunt, qui septimi capitis visionem ad Antichristi tempora censeant revocandam. Si autem ipsius contextus ratio ac vis attendatur, pro comperto mihi est, Ribera etiam expositionem minimè hujus capitis contextui quadrare. Neque enim agit de Antichristi seculo, sed de prima illa Ecclesiae aetate: quod adeò certum est, ut ex ipsismet autoribus, qui tribus Dan praetermissionem ob Antichristi odium factam fuisse dicunt, multi arbitrentur, hanc visionem non ad Antichristi, sed ad primeva Ecclesiae tempora pertinere. Si tamen hoc est minùs consequenter loqui, conferenda in me culpa non est, & illi ab ea eximi aliquâ ex parte possunt, quòd ad aliquorum Patrum opinionem adhaeserint. Caeterùm decernere sententiam illam in Veteris Testamenti locis non posse conniti, ideóq; in cap. 7. Apocal. esse fundandam, hoc, inquam, nihil aliud esse, opinor, quàm nimium se credere singulari cuipiam declarationi, cuiq; coherentiae apta ratio reddi non potest: praesertim cùm in hujusmodi rebus verum omninò teneat illa D. Dionysii regula. Theologia Symbolica non est argumentativa. Nam ad illud comprobandum, quod ignoratur aliunde, nec contextus ad ejus assertionem cogit, minimè conducit liber omninò Symbolicus. Quartò, verisimile mihi fit, hujusmodi opinionem in vetustissima aliqua allegoria fuisse fundatam. Sæpè enim accidit, ut, quod initio mysticè aut dictum fuit, aut depictum, postea accipiatur, ac si propriè & simpliciter fuisset assertum. Idem, judicat Baronius, evenisse in eo, quòd vulgo credebatur de quadam Virgine per D. Gregorium ab immani Dracone liberata. Idem etiam videtur nonnullis, quod communi jam consensione receptum est de Gigantea D. Christophori statura: quibus in rebus sapientes viri facilè se in modo loquendi ad communem conceptionem effingunt, in modo tamen sentiendi ad id, quod veriùs existimant, animum intendunt. Ita similiter suspicari mihi liceat, multos eorum, qui dicunt, Antichristum & ipsius sectatores ex tribu Dan orituros, id tamen affirmare velle, Antichristum & suos reprobando: atque illis posse allegoricè applicari, quod dicitur Genes. 49. v. 17. Fiat Dan coluber in via &c. & apud Jeremiam cap. 8. v. 16. A Dan auditus est fremitus. Si verò è contrario opponatur, non esse allegoricum Scripturae sensum, qui in literali non innititur. Respondeo, applicationes etiam & accommodationes dici solere allegorias. Et Jeremiae saltem loci applicatio in sensu proprio stabiliri potest, si consideretur, Nabuchodonosorem ipsiusq; exercitum fuisse figuram Antichristi & ejus sectatorum. Atque ita Ribera ait, S. Irenaeum allegoricè de Antichristo & sociis ejus exposuisse, quod à Jeremia dicitur, A Dan auditus est fremitus equorum. Si ergo hoc est loqui allegoricè, quis est, qui non videat, allegoriam in merum ac proprium sensum transmutari. Si inferatur inde, qui verba illa ad Antichristum applicant, eo ipso sentire, illum verè ac propriè fore ex tribu Dan, idem dixerim de eo, quòd nonnulli addunt, Antichristum videlicet Babylone nasciturum. Hoc enim inde habuit ortum, quòd existiment, Antichristum fuisse in Nabuchodonosore adumbratum, ex quo infertur, illum Nabuchodonosorem nuncupandum fuisse. Quintò, quòd nonnulli autumant, in generali illa Judaeorum conversione à D. Paulo praedicta, Rom. 11. v. 11. & 26. neminem ex tribu Dan Evangelicae praedicationi obsecuturum, id ferè nihil habere probabili-

babilitatis, existimo. Nam Paulus generatim loquitur, donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel salvus fieret. Cumq́; loquatur Apostolus de Judaici populi conversione, (sic enim Ecclesia semper intellexit) non invenio, quo pacto solidè affirmari possit, ex integra nihilominùs tribu nullum ad Christi fidem traductum iri. Agnovit hanc difficultatem Pererius, sed ut illi Ribera responsio non placet, ita nec mihi illius solutio arridet. Et verò opinionem hanc, quæ nullum ex tribu Dan esse convertendum tradit, tum novam, tum malè fundatam, existimo. Quare, qui in eo insistunt, ut in cap. 7 Apocal. prætermissionem tribus Dan putent ad illud respicere, quòd sub extrema Ecclesiæ tempora est eventurum, ut consequenter procedant, devorant ea, quæ neutiquam deberent concedere. Sextò, si mihi indubitatum esset, Antichristum fore ex tribu Dan & ex tribu susceptos illi contumaciter adhæsuros: satis esse putarem, si dicerem, in Apocalypsi allusionem fieri ad ea, quæ extremis mundi temporibus eventura sunt & ad hanc rem eâ comparatione uti. In contextu tamen dicere nullo modo possem de Antichristo directè agi. Nam acoluthia & rerum consequentia à me exigit, ne dubitem in hoc cap. 7. sermonem esse de Ecclesia primitiva, ut jam explicavi. Hæc omnia Alcasar.

6. Quòd si Pontificii nihilominùs pertinaciter huic sententiæ adhærere velint, quòd Antichristus ex tribu Dan nasciturus, ostendemus illis ex Anonymo in Apocalypsin scriptore, quem Lutherus ex Livonia acceptum Ann. 1528. Witebergæ evulgavit, quomodo Antichristus ex ista tribu natus dici possit. Sic autem loquitur pag. 72. *Quæritur, quare tribus Dan non numeratur inter alias? Respondetur in Glossa dupliciter. Primò, quia ex genere Dan nascetur Antichristus, ideò hîc prætermittitur, ut ex omni numero Sanctorum ostendatur ejiciendus Antichristus; sed non est hîc accipiendum, sicut sonat primâ facie ad literam, quòd de tribu Dan nascatur Antichristus, quia ex superioribus patet, quòd sensus mysticus utrobique intelligendus est in isto libro, & hoc planiùs patebit infra, cùm ad Enoch & Eliam veniemus. Unde Hieronymus in prologo magno dicit, quòd liber iste, quot habet verba, tot habet Sacramenta. Et propterea dicendum est, quòd Dan judicium interpretatur, & quia Curia Romana est meta omnium litigiorum Ecclesiæ, quorum omnium ipse Papa judex creatur principalis à quibusdam; eò quòd magis caveret, quò se præ cæteris Prælatis reputat Apostolicum, ideò Papa & Apostaticus & Antichristus rectè de tribu Dan natus dicitur.* Atque hæc dicta sint de quæstione, num Antichristus ex tribu Dan sit oriturus.

Neque verò major certitudo inest opinioni, quæ in genere statuit, Antichristum fore Judæum.

Nam 1. Distelmeyerus in tract. de Antichr. pag. 91. fateri cogitur, non adeò invictè verum esse, quòd Antichristus natione Judæus sit futurus.

2. Paulus 2. Thess. 2. v. 3. prædicit, Antichristum futurum caput insignis ἀποστασίας post tempora Apostolorum secuturæ. Judæi autem jam antè *per incredulitatē erant* abjecti & *excisi*, Rom. 11. v. 20. Et quomodo omnes populi gentiū tam brevi tēporis spacio catervatim se subjicient imperio hominis Judæi? quomodo inveteratū illud odium & contemtus ille Judaicæ gentis, qui omnium

populorum cordibus altissimè est infixus, subitò apud omnes convertetur in tanti honoris fastigium?

3. Antichristus erit Pseudo-Christianus & apostata, in Ecclesia Dei sedens, sub nomine Christi Christum oppugnaturus, unde Bellarm. lib. 3. de Pont. Rom. cap. 3. scribit, *per ἀποστασίαν rectissimè apud Paulum 2. Thess. 2. Antichristus intelligi potest. Hoc enim docent communi consensu Græci Interpretes & præterea Augustinus. Juxta hunc sensum,* inquit Malvenda lib. 4. de Antichristo cap. 22. *conjunctio illa Et, cùm dicitur, & cùm revelatus fuerit homo peccati, pro, id est, posita intelligi debet, ac si dicat, nisi venerit extrema illa apostasia, hoc est, revelatus fuerit homo peccati.*

Juxta hanc hypothesin quærimus, an apostasian intelligant à Romano Imperio, an à Sede Romana? (Quidam enim priorem, quidam posteriorem sententiam amplectuntur.) Si prius dixerint, exponant, quomodo quis professione Judæus, Babylone oriundus, apostata à Romano Imperio, cui tamen nunquam erat subjectus, dici possit? Si posterius dixerint, iterùm exponant, quomodo apostata à Sede Romana dici poterit, cui se nunquam aggregavit? Neque enim ab aliquo deficere quis statuendus, cui tamen se nunquam aggregavit. Si intelligant apostasiam à vera fide Christi, iisdem rationibus obviam iri potest.

4. Antichristum fore natione & religione Judæum, Pontificii probant, tum ex Johan. 5. vers. 43. *Si alius venerit &c.* Sed de hoc loco egimus superiùs argum. secundo, tum ex 2. Thessal 2. vers. 10. ubi de Judæis Apostolus dicit, *eò quòd caritatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent, idcircò mittet illis Deus efficaciam erroris.*

Resp. Si hoc dictum ad Judæos restringitur, sequetur, solos perituros Judæos, solos non recepturos dilectionem veritatis, solos credituros mendacio. Disertè enim Paulus dicit, *ut omnes judicentur, qui non crediderunt veritati.* Ex hypothesi Pontificiorum sic concludimus. Illi, de quibus Apostolus loquitur, pereunt & damnantur. Atqui juxta Pontificios Judæi non pereunt, sed convertuntur & salvantur. Asserunt enim, *plerosque Judæos Antichristum suscipientes ab Enocho & Elia convertendos esse.*

Argum. 7. *Antichristi Sedes erit templum Hierosolymitanum, 2. Thessal. 2. vers. 4. Pontificis Sedes est Roma. Ergo Pontifex non est Antichristus.* Bellarmin. lib. 3. de Rom. Pont. cap. 13. Costerus in Apolog. part. 3. cap. 2.

Resp. 1. Per *templum Dei* 2. Thessal. 2. non intelligitur templum Hierosolymytanum, sed *Ecclesia*, in quam Antichristus imperium sibi arrogaturus est, 1. Cor. 3. v. 17. Ephes. 2. v. 20. &c.

Thomas lect. 1. in 2. ad Thessal. 2. *Ideò exponitur in templo Dei, id est, in Ecclesia, quoniam multi de Ecclesia eum recipient, vel secundùm Augustinum in templo Dei sedet, id est, principatur & dominatur, tanquam ipse cum suis nunciis sit templum Dei, sicut Christus est cum suis.*

Hugo Eterianus de regressu animarum ab inferis cap. 23. *Sedebit in templo Dei in Ecclesia.*

Cajetanus in 2. Thessal. 2. *Non aliquod determinatum templum significatur, sed in quocun-*

quocunque templo Deo dicato sedebit tanquam sibi dicato.

m. Johannes Ferus in cap. 24. Matthæi lib. 3. pag. 198. *Templum Dei in mundo Ecclesia fidelium est. In hoc itaque templo futuram prædicit abominationem, antequam mundus finiatur &c. Christus abominationem futuram dicit in Ecclesia, hoc est, apostasiam, discessionem à Deo, nec qualemcunque, sed ea, quæ desolatoria sit, hoc est, funditus evertere conabitur religionem Christianam. Hanc autem abominationem Johannes in Apocalypsi nunc quidem per bestiam illam, cui Draco potestatem dedit, nunc autem per mulierem illam bestiæ insidentem ac de vino prostitutionis omnes gentes potantem intelligit, de qua & Paulus apertiùs loquitur; Nisi, inquit, venerit discessio primùm & revelatus fuerit homo peccati &c. Nihil igitur aliud est abominatio hæc, quàm regnum & Tyrannis Antichristi, vel apostasia sub ipsius regno.*

Et postea: *In templo sedebit, in cordibus scilicet hominum insidebit hæc abominatio, ut externè quidem templa Dei videantur, internè autem loco Christi idolum sedeat, hoc est, bonâ specie se poliet abominatio hæc, ut etiam Sanctos decipere possit, nisi divinitus preserventur.*

Vega pro reali præsent. assert. 221. *Non verè, sed allegoricè sedebit in templo Hierosolymitano.*

Gregor. de Valentia tom. 4. col. 2280. *Potest simul cum hoc admitti, sessurum etiam Antichristum in Ecclesiis Christianis, præ superbia scilicet, sicut etiam censuit Chrysostomus, & Theodoretus & Theophylactus in 2. Thessal. 2.*

Suarez lib. 5. de Antichristo cap. 15. §. 5. *Hic sensus, quod per templum DEI 2. Thessal. 2. v. 4. intelligatur Ecclesia, errorem non continet, sed potius probabilis est. Hieronymus enim Epist. 151. ad Algasiam q. 11. sensum illum cæteris præfert, illumq; sequitur Hugo Eterianus lib. de regress. animæ cap. 23. & Oecumenius ibi ita hunc sensum probat, ut alios excludat, dicens. Non dicit templum, quod erat Hierosolymis, sed Ecclesiam Dei.*

Gretserus lib. 3. Defens. Bellarm. cap. 13. pag. 924. fatetur, per templum DEI posse intelligi Ecclesiam. *Tametsi* (inquit) *nunc etiam ad templa Christianorum materialia & metaphoricè ad ipsam Ecclesiam, prout est spiritualis Dei domus, extendi queat, quia* (Antichristus) *& domicilia sacra & corda multorum Christianorum occupabit & in servitutem suam rediget.*

Rayhingius in Manuali contra Dn. D. Hoë pag. 1137. fatetur, *quosdam ex Patribus, Anshelmum & Oecumenium in illum locum, Augustinum lib. 20. de Civitate Dei cap. 19. Autorem imperfecti operis homil. 49. templum Dei exponere de Ecclesia,* 2. Thessal. 2. v. 4.

Guilielmus Estius in 2. Thessal. 2. num. 4. *Dubium hic est, de quo Dei templo loquatur Apostolus. Quidam templum Hierosolymitanum intelligunt. Quamvis enim destructum sit illud, quod erat tempore Pauli, aliud tamen ejus loco aliquando reædificandum dicunt, sive à Judæis, sive ab ipso Antichristo. Verùm si Antichristus sibi tanquam Deo construet templum, non illud Apostolus templum DEI vocaret, nihilò magis, quàm templum Jovis aut Dianæ eo nomine dignaretur. Cajetanus putat, non aliquod determinatum templum significari, sed sensum esse; quòd in quocunque templo DEO dicato sessurus sit Antichristus.*

christus, tanquam illud sibi dicatum esset. At verò Hieronymus in Epistola dudum citata verius arbitratur; Apostolum Dei Ecclesiam significâsse. Quam interpretationem post glossam interlinearem etiam Thomas recipit, nec Augustinus rejicit. Chrysostomus quoque ac Theodoretus & cæteri Græci de Ecclesiis Dei (pluraliter enim loquuntur) Apostolum exponunt, quod in idem recidit. Nam Ecclesia Dei ex multis particularibus constat Ecclesiis. Hic sensus probabilitatem accipit ex eo, quòd sicut tempore Maccabæorum, ut habetur 1. Maccab. 1. in templo Dei, quod erat Hierosolymis, stetit abominandum idolum desolationis, de quo prophetaverat Dan. cap. 9. & sicut posteriori tempore statua Cæsaris, teste Hieronymo, super Matth. 24. in eodem templo veluti secunda abominatio collocata fuit: ita & in Ecclesia Dei (cujus insignem typum prætulit templum illud Hierosolymitanum) videatur sessurus homo peccati, quem abominationes illæ priores præfiguraverunt.

Et postea. *Hoc pacto verificatur etiam Cajetani expositio, quâ dicebat, Antichristum sessurum passim in templis Deo dicatis, quò spectare videtur etiam Græcorum Commentarius, nam per Ecclesias fidelium oratoria seu templa significantur.*

2. Hanc interpretationem probat evidens ratio, quia templum Hierosolymitanum non ædificabitur ante diem novissimum.

Lyranus in cap. 23. Matth. *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta, id est, ipsum templum, quod per Romanos fuit destructum, non reædificabitur amplius, quia, secundùm quod dicitur Dan. 9. usque in finem mundi perseverabit desolatio.*

Ludovicus Vives in Comm. lib. 20. de Civ. Dei cap. 7. *Dionysius Alexandrinæ Ecclesiæ Pontifex, ut Hieronymus libro in Esaiam 18 narrat, elegantem scripsit librum, irridens mille annorum fabulam & auream atque gemmatam in terris Hierosolymam, instaurationem templi, hostiarum sanguinem, otium Sabbati, circumcisionis injuriam, nuptias, partus, liberorum educationem, epularum delitias & cunctarum gentium servitutem &c.*

Benedictus Pererius lib. 10. in Daniel. pag. 506. ait. *Templum Hierosolymitanum nunquam reædificandum esse*; atq; subdit idem, *cùm Judæi, instigante Juliano, id attentarent, Cyrillum, qui tunc Hierosolymitanum Episcopum agebat, probâsse ex Danielis vaticinio & ex verbis Matth. 24. fieri non posse, ut illud templum Judaicum repararetur.*

Idem lib. 14. in Danielem p. 718. notat, *templum Judaicum post mortem Domini omni sanctitate, religioneq; privatum profanum, impurum & impium invasisse, ac Dominum nostrum & Danielem prædicisse, desolationem illius templi fore in omne ævum irreparabilem, in Christianorum igitur templis juxta Theodoretum, Damascenum & alios sessurum Antichristum.*

Cornelius à Lapide in Comment. Ezech. 40. pag. 1183. *Daniel cap. 9. disertè docet, eversionem & desolationem templi factam à Tito & Romanis ob occisum à Judæis Christum duraturam usque ad mundi finem.*

Baronius Anno 72. num. 28. *Sic igitur hoc anno Judæi subacti à Romanis nunquam amplius post hæc servire desierunt, aut desinent aliquando usque ad mundi finem. Nec enim est spes aliqua restituendæ iterùm Hierosolymæ, vel templi denuò excitandi. Nam*

secundùm quod à Daniele prædictum est, usque ad consummationem & finem perseverabit desolatio.

Alcasar in cap. 20. Apocal. pag. 843. *Quod autem de instauranda Hierosolyma, deq; Judæis eò conventuris dicitur, nescio, quàm certum sit.*

In Hodæporia peregrin. Hierosol. F. Johannis Dubliulii Nervii Francisc. p. 21. scribitur, *quòd destructo templo Salomonis eodem in loco quingentis aut circiter pòst annis à Mahumetanis extructum, Salomonis nunc dicitur, non illius Judæorum Regis, sed Haly unius ex Pseudoprophetæ asseclis opus esse, dicitur. Atque hoc templum adeò profanum Judæis esse, ait, ut mori malint, quàm illud ingredi; Christianis verò introire capitale esse, nisi abjurato Christo & circumcisione susceptâ. Julianus Augustus,* ait, *quem Apostatam dicimus, Judaicum illud eversum restituere, Judæisq; in contumeliam Christiani nominis reddere conatus est, sed impius suo malo didicit, cum Deo non esse pugnandum, nec antiquas illas Ceremonias, sacrificiorumq; genus, Evangelio coruscante, deletum, ullo modo posse restitui. Igitur hoc templum Salomonis dicitur, propterea quòd eodem in loco, in quo illud antiquum à Salomone constructum fuerat, situm est. Ita Mahumetanum opus, non Judaicum, soli impietati hoc tempore dedicatum, splendido Salomonis nomine ornatur.* (Hic quæri possit, num hoc sit illud templum, in quo Antichristus sessurus sit.)

3. Sanè Pontificii ex Apocal. 11. v. 8. *ubi & Dominus crucifixus est &c.* conantur probare, *Antichristum in templo Hierosolymitano sessurum.*

Sed resp. Anglo-Rhemenses ad Apocal. 17. vers. 18. sic annotant. *Si hoc intelligatur de una aliqua civitate, verisimilimum est, Romam veterem denotari, ut ex Græcis nonnulli exponunt. Autoritate enim veteris Romani Imperii Christus primùm neci traditus est & deinde duo Principes Apostoli eorumq; successores Episcopi Romani & infinita Christianorum multitudo.* Hæc illi.

Dicitur ergo Christus Romæ crucifixus *mysticè* in suis membris. Sic extare, ajunt, notum celebratumque locum in via Appia, *Domine, quò vadis*, apellatum, ubi profugo Petro Christus occurrit, eique roganti, *Domine, quò vadis*, respondit, *Romam, iterùm crucifigi.* Vide Salmeronem tom. 16. Disput 2. pag. 119. & tom. 15. Disput. 21. pag. 89. Bellarmin. lib. 1. de Rom. Pont. cap. 23. in fine. Sic & Onuphrius de septem urbis Eccles. p. 216. refert, *Helenam Constantini matrem Capellam, Jerusalem nuncupatam, terrâ sanctâ montis Calvariæ, qui sanguinem Christi exceperat, repleuisse, ex quo sacellum ipsum ac tota basilica & universa urbs secunda Jerusalem, imò verior Jerusalem meruit appellari, apud quam & Dominus ad illius robur fidei in Petro iterùm crucifigi voluit.*

4. Johannes in Apocalypsi docet, in mystica *Babylone*, id est, Romæ quærendum esse Antichristum, quod confirmant omnes illi autores, qui per *Babylonem & Babylonicam meretricem* intelligunt Romam, quorum testimonia magno numero superiùs sunt citata.

Illis addi possunt sequentia.

Bernhardinus de Busto Mediolanensis Ordin. Francisc. part. 2. Quadrages. serm. 11. *Possumus per Babyloniā intelligere Romam,*

Romam, unde super illud 1. Petr. 5. Salutat vos Ecclesia, in Babylone collecta, ait Glossa. Romam appellat Babylonem propter confusionem multiplicis idololatriæ. Et nos dicere possumus propter confessionem multiplicis malitiæ, in qua fortè nascetur Antichristus ex aliquo malo Pontifice, qui fuerit alicujus sanctæ religionis Professor; sed inobservator & prævaricator regulæ suæ.

Johannes Huss in Anatomia Antichristi cap. 44. *Dicit Lyra, Daniel. 8. regnum Antichristi quodammodo pertinet ad regnum Romanum, de quo orietur, non obstante vulgari rumore, quo dicitur, in Babylone debere nasci, quia Babylon est Roma, dicente Petro Apostolo 1. Canon. 5. Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone collecta, id est, in Romam illata & inferenda. Nec tunc temporis, scilicet Apostolorum, habitabat vir in Babylone, nec quis ultrà habitabit, quia Dominus eam subvertit in desertum, ut prædicitur Esai. 14. & sicut subvertit Dominus Sodomam & Gomorram & vicinas ejus civitates, ut prædixerat Jerem. 50.*

Ludovicus Vives lib. 18. de Civitate Dei cap. 22. *Petrus Apostolus Romam Babylonem appellat, ut etiam Hieronymus in vita Marci interpretatur, qui ad Marcellam scribens, non aliam existimat describi à Johanne in Apocalypsi Babylonem, quàm urbem Romanam. Nunc verò nomen tam odiosum exuit. Nam nihil est in ea confusum & promiscuum, discretis adeò & redactis omnibus in certas leges, ut cùm omnia propè illic vendantur & emantur, nihil tamen agas sine lege ac formula, atque etiam sanctissimi juris.*

Malvenda lib. 4. de Antichristo capite 1. agnoscit, *Babylonis nomen mysticè in Apocalypsi esse accipiendum,* idq; confirmat ex verbis Apocal. 17. vers. 5. *Mulier illa in fronte scriptum habet nomen mysterium, Babylon illa magna, mater illa scortationum &c.*

Salmero tomo 12. tract. 60. pag. 388. *Vocatur autem Roma Babylon, tum quòd sicut olim Babylon fuit caput orbis propter imperium ejus latissimum, ita etiam Roma; & quia, ut illa olim Judæos & justos affligebat, ita Roma omnium crudelissima, omnes, qui Christi fidem profitebantur in omnibus mundi partibus, sive Africa, sive Asia, sive Europa, tormentis sævissimis vexabat & Martyrio afficiebat, ita ut Johannes in sua Apocalypsi cap. 18. tradat de Babylone, in ea omnis sanguis Prophetarum & Sanctorum inventus est, & omnium, qui interfecti sunt in terra: tum quia nomen Babylonis confusionem sonat, quæ magna Romæ erat, & sæpiùs fuit ob negligentiam eorum, qui vigilare debebant. Atque ita Roma in Apocalypsi vocatur Babylon, de qua dicitur, Cecidit, cecidit Babylon magna &c. Magna enim idololatria olim, tum postea horrendorum flagitiorum & peccatorum confusio ibi inventa est. Et paulò antè inquit Angelus. Septem capita septem montes sunt, super quos mulier sedet. Et de Roma testatur Poëta:*

Scilicet & rerum facta est pulcerrima Roma,
Septem quæ una sibi numero circumdedit arces.

Idem Præludio 5. in Apoc. *Johannem satis tectè & involutè de urbe Roma, quæ septem montibus nititur, loqui notat.*

Johan Gagnæus in c. 17. Apoc. *Hanc Babylonem magnam & meretricem Græci veterem Romam interpretantur: aquas, in quibus sedet, populos, quibus quondam imperabat.*

perabat. Septem montes colles illos septem, quibus vetus Roma insignis erat.

Lessius de Antich. pag. 72. *Roma à Johanne sæpius vocatur Babylon, ut patet cap. 17. & 18. quia Babylon fuit figura Romæ.*

pag. 73. *Angelus explicans quænam illa mulier sit: Mulier, inquit, quam vidisti, est civitas magna, quæ habet regnum super Reges terræ, quibus verbis apertè designat Romam.*

pag. 82. *Mulierem, quam Johannes vidit, constat esse Romam.*

Bellarm. lib. 2. de Rom. Pont. cap. 2. §. Præterea. *Johannes in Apocalypsi Romam vocat Babylonem, ut Tertullianus annotavit lib. 3. contra Marcion. & lib. contra Judæos, & apertè colligitur ex cap. 17. Apocal. ubi dicitur Babylon magna sedere supra septem montes & habere imperium super Reges terræ. Nec enim alia civitas est, quæ Johannis tempore imperium habuerit super Reges terræ, quàm Roma, & notissimum est, supra septem colles Romam ædificatam esse.*

Idem lib. 3. de Rom. Pont. cap. 13. postquam disputaverat, *per meretricem, quæ sedet super septem montes; non intelligi Romam, sed universam Diaboli civitatem, per septem montes intelligi universitatem superborum, & præcipuè Regum terræ,* subjungit. *Dici potest, & meo quidem judicio melius, intelligi Romam, ut Patres exponunt.* (videl. Tertull. lib. contra Jud. & lib. 3. contra Marcion. & Hieronymus Epist. 17. ad Marcellam & q. 11. ad Algasiam.)

Blasius de Viega in Comment. Apocal. cap. 13. sect. 2. *Apostolus per Babylonem Romam significat, ut manifestum est ex capite 17. & 18.*

In Comm. cap. 17. sect. 3. latè idipsum confirmat in Comment. cap. 18. Apocal. *Illud etiam nobis dicendum videtur ex Areta, Primasio, Ansberto, Haymone, Ambrosio & aliis, hoc loco idololatriam urbis Romæ significari, defecturamq; esse Romam à fide, atque adeò futuram esse habitationem dæmoniorum & omnis Spiritus immundi ob flagitia & idololatriam, quæ tunc temporis in Romana civitate Romanoq; Imperio longè lateq; grassabitur.*

Anglo-Remenses in Apocal. 17. v. 5. *Ut Nero & alii Imperatores, qui Antichristi figuram portabant, Romæ præcipuè sederunt: ita verisimile est, ut* (quòd) *magnus ille Antichristus Romam Sedem habiturus sit: quanquam aliorum opinio est, præcipuam ejus civitatem fore Hierosolymam.*

Rogerius Howeden Annalium parte posteriore. *De isto Antichristo idem dicit Joachim, quòd jam natus est in civitate Romana & in Sede Apostolica sublimabitur.*

Marianus Victorius fatetur, *Hieronymum loqui de urbe Roma, eamq; Antichristi Sedem agnoscere,* quando scribit Epist. 17. *Lege Apocalypsin Johannis & quid de muliere purpurata & scripta in ejus fronte blasphemia, septem montibus, aquis multis & Babylonis canitur exitu, contuêre.*

Ribera in cap. 14. Apocal. num. 27. pag. 396. *Arbitror, quòd Andreas Episcopus Cæsariensis & Aretas in hujus libri Commentariis nonnullos sensisse, testantur, Romam nomine Babylonis designari. Etenim cùm Babylon ante adventum Christi Reges haberet potentissimos & populo Dei infestissimos, in eaq; Judæi captivi servili conditione diu vixissent, Apostoli Romam Babylonem appellârunt, quòd Judæos cepisset, sibiq; subjecisset, & ejus Imperatores totius*

orbis terræ Domini vehementer Christianos affligerent & plurimos eorum occiderent, & Babylon verè Romæ figura fuisset. Quare meritò Augustinus scripsit lib. 18. de Civitate Dei cap. 2. *Babylonem esse quasi primam Romam, & cap. 22. Romam esse velut alteram Babylonem & velut prioris filiam Babylonis. Et Orosius lib. 2. cap. 4. multis in rebus eas similes esse, demonstrat.*

num. 28. pag. 397. *Hinc Petrus in prioris Epistolæ calce scripsit. Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylon collecta, sub nomine Babylonis figuraliter Romam significans, ut ait Hieronymus in Catal. script. in vita Marci. Quod etiam sentit Eusebius lib. 2. Histor. Eccles. cap. 15. secutus Papiam Johannis Apostoli discipulum, & Nicephorus lib. 2. Histor. cap. 15. & Beda in eundem locum Petri & in proœm. Comment. in Marcum, & Oecumenius & Thomas & alii ex recentioribus. Similiter in Apocalypsi nomine Babylonis Romam intelligi, sæpè Martyr Victorinus docet. Et Hieronymus idem significat in Comment. Esai. 24. & apertiùs alludens ad mulierem meretricem cap. 17. quæ vocata est Babylon in prologo librorum Didymi de Spiritu sancto, & in calce posterioris libri adversus Jovinianum; in Epistola 151. ad Algasiam q. 11. in cap. 47. Esaiæ in Epistola 17. ad Marcellam &c.*

num. 30. p. 398. *Eandem sententiam confirmat Tertullianus lib. adversus Judæos & lib. 3. contra Marcion. non longè à principio. Eadem sententia est Sixti Senensis lib. 2. Bibliothecæ, Verbo Meretricis magnæ inscriptio, eamq; noster Robertus Bellarminus in 1. tomo Disput. lib. 2. qui est de summo Pontifice cap. 2. & latiùs cap. 13. eruditè confirmat. Testem etiam citarem Ludovicum Vivem, qui in cap. 22. lib. 18. de Civit. Dei idem affirmavit, nisi in eodem parùm modestè locutus fuisset. Citabo tamen Episcopum Lindanum lib. 4. panopliæ cap. 82. & Coëpiscopum ejus Franciscum Horantium lib. 6. Locorum Catholicorum cap. 12. & Marianum Victorinum Episcopum Amerinum in Scholiis Epist. 17. Hieronymi, ut alios recentiores omittam.* (Per recentiores illos intelliguntur Baronius Ann. 45. num. 18. ubi *certissimum esse,* dicit, *nomine Babylonis Romanam urbem significari.* Sanderus lib. 8. de vis. Monarch. cap. 8. Remalcus de Vaulx in Hippocrate divino part. 1. Johannes Aquipontanus Disput. de Antichristo thes. 31. Johannes Hartus in Colloquio cum Rainoldo, Emanuel Saa in cap. 13. 14. & 17. Apoc. qui omnes per *Babylonem* intelligunt *Romam.* Pergit verò Ribera.) *Hoc dicam, Ambrosius, qui prius negaverat, tandem in cap. 17. veritate convictus, per Babylonem Romam significari, confessus est. Huic conveniunt apertissimè omnia, quæ de Babylone dicuntur in hoc libro, ut suis locis videbimus, quibus omnia confirmabuntur, atq; illud inprimis, quod alii convenire non potest. Septem capita, septem montes sunt, super quos mulier sedet. Constat enim, Romam super septem montes fundatam fuisse, de quibus Virgilius ait 6. Æn. Septemq; una sibi muro circumdabit arces. Et Ovidius lib. 1. Trist. Eleg. 4. Sed quæ de septem totum circumspicit orbem Montibus Imperii Roma, Deûmq; locus. Et Horatius in carmine seculari, quod est ultimum libri Epodon. Diis, quibus septem placuere colles, dicere carmen. Hi sunt Palatinus, Quirinalis, Aventinus, Cælius, Viminalis, Asquilinus, Janicularis.*

num. 32. p. 399. *Si omnia conjungamus, quæ de Babylone dicuntur, planius, eam Romam*

nam esse intelligemus Si meminerimus, Babylonem Chaldæorum ab Augustino dici quasi primam Romam & Romam esse alteram Babylonem, tumentem imperio & populum Dei persequentem, atq; ita Babylonem illam figuram esse Romæ, ac pervulgatum esse in Scriptura, ut res figurata nomen habeat figuræ, ut cùm Christus vocatur David aut Salomon. Addamus, hanc Babylonem sedere super septem montes, esse urbem magnam, quæ apud omnes sine addito urbs dicitur, habere eam regnum super Reges terræ, matrem esse fornicationum & abominationum terræ, Reges terræ cum ea fornicatos esse, à Regibus & à negotiatoribus desleri, sub se habere decem cornua, id est, decem Reges magnos, sedere super aquas multas, à decem Regibus esse vastandam. Nam etsi quædam ex singulis vel in congregationem malorum, vel in aliam urbem convenire possint, omnia profectò, nisi in Romam non conveniunt.

in cap 17. Apoc. n. 7. p. 470. *Vidi mulierem ebriam de sanguine Sanctorum. Hoc in nullam urbem æquè convenit, ac in Romam, in qua innumerabiles Martyres occisi sunt. Quamvis non ebria dicitur tantùm propter sanguinem in ea fusum, sed etiam propter sanguinem, qui ejus jussu & potestate in aliis urbibus effusus est, nam hunc etiam ipsa fudit, nec de sanguine usque ad Johannis tempora effuso tantùm loquitur, verùm & de eo, qui postea erat effundendus.*

Ludovicus ab Alcasar in Apocal. fol. 807. *Meretricis magnæ nomen tribuitur civitati magnæ idololatriæ.* In margine additur summa hujus paragraphi ejusmodi verbis. *Nomen meretricis magnæ Romæ imponi.*

fol. 808. *In Apocalypsi dicuntur omnes gentes inebriatæ epoto calice iræ meretricis, id est, dum Roma idololatrica iram meditantur.*

5. Excipiunt quidem, *Johannem loqui de Roma Ethnica, qualis erat tempore persecutorum, non de Roma Papali.*

Sed respondemus, Johannes Romam describit, qualis futura erat sub Antichristo ante ultimum & finalem ejus excidium, eaque descriptio ad ultimum illud excidium pertingit. Quare si per Babylonem Roma Ethnica intelligenda esset, certè extrema hæc desolatio ei, dum Ethnica fuit, contigisset. Sed Antichristus, cùm Roma esset Ethnica, nondum venerat, & clades illa, quæ veteri Romæ ab Herulis & Gothis contigit, non erat ultimum hoc & finale excidium, de quo loquitur Johannes.

Suarez lib. 5. cap. 7. num. 11. *Desolatio Romæ, quæ prædicitur Apoc. 18. erit sempiterna, ideoq; certum videtur, oraculum illud in nullo præcedentium excidiorum Romanæ urbis impletum fuisse.*

Item cap. 21. num. 6. *Prophetia illa nondum impleta est, nondum enim Roma fuit penitùs extincta; nam licèt aliquas graves calamitates & clades non modicas sub Gothis & Vandalis passa sit: per illas tamen non est impleta Johannis Prophetia in dicto cap. 18. quia per illa excidia factum non est, ut ampliùs non inveniatur.* Præterea clades illa Gothica supervenit Romæ, non dum Ethnica, sed dum Christiana fuerat. Neque credendum est, Romam Christianam ob veterem gentilismum pœnas dare debuisse. Inde multi ex Pontificiis agnoscunt, *Romam circa mundi finem futuram Antichristi Sedem.*

Anglo-Remenses in cap. 17. Apocal. scribunt: *Fieri posse haud incommodè, ut magnus ille Antichristus Romæ Sedem suam habeat. Nam ut Nero*, scribunt, *& alii Imperatores, qui Antichristi figuram portabant, Romæ præcipuè sederunt: ita verisimile esse* (concedunt,) *ut magnus ille Antichristus Romæ Sedem habiturus sit: quanquam aliorum*, inquiunt, *opinio est, præcipuam ejus civitatem fore Hierosolymam.*

Ribera in cap. 14. Apoc. num. 39. pag. 404. *Loquitur Johannes in Apocalypsi de Roma, qualis sub Ethnicis Imperatoribus olim fuit & qualis postquam à Romano Pontifice defecerit, in fine seculi futura est.*

num. 46. pag. 408. *Quoniam dubium non est, Babylonem omnis idololatriæ & omnium scelerum officinam futuram esse, si fidem fecimus, Babylonem Romam dici, dubitari non potest, quin Roma prope finem seculi hæc omnia habitura sit.*

Blasius de Viegas in Apocal. cap. 17. Comment. 1. sect. 3. *Nomen Babylonis ad eam Romam transferendum, quæ antequam reciperet fidem Christi, idolis serviebat & ad eam, quæ erit tempore Antichristi, quam à summo Pontifice, atque adeò à fide defecturam, Johannes hoc capite decimoseptimo & sequenti commemorat. Existimamus igitur cum Tertulliano & Hieronymo, nomine Babylonis hoc Apocalypsis opere, potissimumq́ hoc capite & sequenti nomine etiam mulieris fornicariæ Romanam urbem sub duplici illo statu accipiendam esse, ejusq́ urbis calamitatem & excidium sub Antichristi tempore futurum prænunciari.*

Idem in cap. 18. Apocal. Comment. 1. sect. 4. *Franciscus Ribera existimat, Romam usque adeò vastandam, miserrimoq́ incendio delendam, ut in desertum & solitudinem evadat, fiatq́ habitatio bestiarum & Dæmoniorum, quæ desertis locis delectantur &c. Sed nobis etiam illud dicendum videtur cum Aretha, Primasio, Ansberto, Haymone, Ambrosio & aliis, hoc loco idololatriam ejus urbis significari, defecturamq́ esse urbem à fide, atque adeò futuram habitationem Dæmoniorum & omnis Spiritus immundi & volucris immundæ ob execranda flagitia, idololatriæq́ superstitionem, quæ tunc temporis in Romana civitate, Romanoq́ imperio latè grassabitur.*

Bellarminus lib. 4. de Rom. Pont. cap. 4. §. ultimo. *Est probabilissimum & piè credendum, divino & immutabili præcepto Romæ Sedem Petri esse constitutam. Neque obstat, quòd tempore Antichristi Roma desolanda & cremanda videatur, ut deducitur ex cap. 17. Apocal. Nam hoc non fiet, nisi in fine mundi & præterea tunc etiam summus Pontifex Romanus Pontifex dicitur & erit, licèt Roma non habitet.* (Si ergo Roma circa finem mundi Sedes Antichristi futura, ac non tantùm de Ethnica, sed etiam Antichristiana Roma Johannes in Apocalypsi loquitur; non potest ex eo probari, Romanum Pontificem ideò non esse Antichristum, quia Romæ Sedem habeat. Quinimò argumentum planè inverti potest. Quia Romanus Pontifex Romæ Sedem habet, ideò si reliquæ Antichristi notæ ipsi convenire probantur, etiam hoc ipsum, quòd Romæ Sedem habet, unà cum reliquis signis ipsum Antichristum esse probat.)

6. Inde est, quòd Ludovicus Alcasar (videns reliquos Jesuitas, jam citatos, in concedendo nimis liberales fuisse) & Franciscus Ribera uterque Jesuita in explicatione Apocalypseos

invi-

invicem adversis sententiis pugnant. Alcasar, cùm negare non possit *per Babylonem, quæ Antichristi Sedes futura prædicitur, in cap. 14. 17. & 18. Apocal. intelligendam esse Romam.*

pag. 666. & 746. eò abit, ut statuat, *hæc omnia intelligenda esse de Roma Ethnica & per ruinam Babylonis accipiendam esse ejus conversionem ad fidem Christianam.*

pag. 670. *Novæ Babylonis ruina non est alia, nisi Romæ conversio.*

pag. 787. *Incendium Babylonis mystica, hoc est, Romæ est lætissimum, est exustio ad fidem, cæpit inflammari fide.*

Sed Alcasari contradicit Ribera, qui statuit, *Apocalyptica illa vaticinia non de præteritis, sed de ultimis temporibus esse accipienda.*

pag. 414. *Summa omnium est, Johannem in omnibus, quæ de Babylone loquitur, adversus urbem Romam vaticinari, postquam & Pontificis maximi obœdientiam & omnem pietatem abjecerit, Babylonemq; dici, quòd hoc illi nomen tempore, quo ipse hæc scribebat, maximè conveniret & tempore, quo hæc explebuntur non minùs, quàm antè conveniet.*

Item, *ruinam Babylonis non de conversione ad fidem, sed de defectione ad Ethnicismum & idololatriam esse accipiendam.*

Vicissim Ribera statuit, *pœnas Apocal. 18. Babyloni irrogandas à Johanne prædictas, Romæ hodiernæ irrogandas tum propter idololatriam & crudelitatem, quam sub Ethnicis Imperatoribus ante mille & quingentos annos exercuit.*

pag. 406. *Exigendas esse pœnas ab hac civitate propter persecutiones illas Neronis & Trajani, dubitare non possumus &c.* tum *propter defectionem à Pontifice & fide.*

pag. 408. *Quoniam dubium non est, Babylonem omnis idololatriæ & omnium scelerum officinam futuram esse, si fidem fecimus, Babylonem Romam dici, dubitari non potest, quin Roma prope finem seculi hæc omnia habitura sit.*

Et pag. seq. *Necesse est dicere, eam à fide & obœdientia Vicarii Christi eo tempore defecturam.*

Sed utrumque negat & refellit Alcasar. Nam quoad prius membrum, pag. 747. scribit. *Nec ferri potest, post duo annorum millia Romam illam postremam pœnas dare eorum scelerum, quæ altera illa Roma antiqua perpetravit.*

Quoad posterius, pag. 746. scribit, *Patres clamant, Romanam Ecclesiam nunquam fore à vera religione defecturam. Et quamvis nova Riberæ & Viegæ opinio respondere possit, minimè implicare, Ecclesiam rursus Romanam valdè premi & conflictari, sicut Diocletiani & Juliani tempore, Cæterùm ut affirmetur, Romanam Ecclesiam sub Antichristi tempus Romæ oppressum iri, deberet solidum aliquod afferri fundamentum, quod tantùm abest, ut adduci possit, ut Gregorius Magnus lib. 2. Dial. cap. 15. affirmet, S. Benedicto fuisse divinitùs præsignificatum, Romam nunquam ab infidelibus eversum iri.* (Quòd si ergo pœna, in Apocalypsi Babyloni prædicta, futuris temporibus Romam opprimet, ut fatetur Ribera, nec potest illa pœna propter Ethnicam idololatriam dici Romæ irroganda, nec statui potest illam à fide defecturam, uti disputat Alcasar, relinquitur, propter præsentem statum eam esse Romæ irrogandam, ac per consequens Romæ non esse alium

 Anti-

Antichristum expectandum, quàm qui hodiè illic rerum potitur.)

7. Excipiunt alii (Ribera in Apocal. 14. n 42 47. & 57. Viegas in Apocal. 17. Comm. 1. sect. 3. Cornelius à Lapide in 2. Thess. 2. p. 710.) *Babylonem, de cujus extrema desolatione vaticinatur Johannes, designare quidem Romam, qualis est sub finem mundi, tempore Antichristi futura, verùm non Romam Ecclesiam se profitentem, nec Papæ subjectam, sed Romam paganam à fide Christi & obœdientia Papæ ad Ethnicismum relapsam.* At hanc expositionem Suarez lib. 5. cap. 7. num. 12. non probat, nec Alcasar in Apocal. prolegom. in c. 17 & 18. Disput. 1. nec Benedict. Justinianus in 2 Thessal 2. pag. 416. quinimò Malvenda lib. 4. de Antichr. cap. 5. eam, *ut incredibilem,* detestatur.

Suarez d. l. sic scribit. *Quòd verò ante illam destructionem reditura sit Roma ad pristinam potentiam & temporale dominium, non video, unde probari possit.* Confer eundem cap. 11. n 10.

Verba Benedicti Justiniani d. l. sic habent. *Non me fugit, quòd viri docti ex libro Apocal. colligunt, redituram urbem Romam ad pristini sui Imperii magnitudinem ac majestatem, mox ejus Imperium rursus evertendum & omnia Antichristo subjicienda. Sed quid hoc est aliud, quàm divinare.*

Et paulò pòst. *Sed hoc tamen admisso, nescio quo fundamento affirmare possimus, eam à suo Pontifice recessuram, idolorum cultui fore obnoxiam, justos insectaturam, aliaq; id genus scelera patraturam, demum ejus Imperium dissolvendum. Sed quid in Apocalypsi significet Johannes, mitto in præsenti quærere; quæ de urbe Roma dicuntur, fateor, me non posse facilè sine certa ratione admittere.*

8. Quidam Pontificii dicunt, *Babylonis nomine Apoc. 14. 17. 18. significari non certam aliquam urbem vel statum, sed universam multitudinem reproborum*, Malvenda de Antichristo lib. 4. cap. 2. Anglo Rhemens. in Apoc. 14. v. 8. & cap. 18. vers. 21. Sanderus de visibili Monarch. lib. 8. cap. 8.

Sed illis contradicit Suarez lib. 5. capite 7. num. 8. *Johannes*, inquit, *Apoc. 17. si proprietas verborum teneatur, de speciali civitate loquitur. Et cap. 18. loquitur non tantùm de populo, sed etiam de materiali civitate & peculiari loco terræ sitâ.* (Certè Babylonem illam Spiritus S. disertè vocat πόλιν, Apocal. 14. v. 8. ubi tamen in vulgata versione vocula *urbis* est omissa; cap. 18. v. 10. 16. 18. 19. 21. eamque tum inter alias civitates numerat, Apoc. 16. v. 19. tum ut certam quandam civitatem describit, *insidentem septem montibus*, Apocal. 17. vers. 9. *regnum habentem super Reges terræ*, v. 18. *cujus excidium Reges, qui cum illa scortati sunt, & mercatores, qui cum illa negotiati, ac reliqua impiorum turba, qui supremæ illi & finali Babylonis internecioni superstites futuri sunt, lugebunt & plangent procul stantes propter metum cruciatus ejus*, Apocal. 18. vers. 10. 15. 17. quæ quidem multitudo non esset futura de universitate impiorum, si Babylon universam impiorum multitudinem designaret.)

9. Sic ergo Pontificii non consentiunt, quid per *subversionem Babylonis* Apoc. 18. prædictam intelligendum veniat.

1. Quidam per Babylonem intelligi volunt

volunt *universitatem reproborum*, Stapleton. in relect. controv.3. Sed quia à Babylone illa universitas impiorum distinguitur, ideò.

2. Quidam agnoscunt, *nomine Babylonis intelligi Romam, sed Ethnicam idolis servientem*, Alcasar Apoc. 17.

3. Sed quia res ipsa testatur, ea, quæ de finali Babylonis excidio prædicta sunt, nullo modo competere Romæ Ethnicæ, ideò alii per Babylonem intelligunt *Romam, qualis futura est sub fine seculi, relapsam scil. ad idololatriam & ab obœdientia Romani Pont. prolapsam*. Ita Ribera & Viegas in Apoc. Lessius de Antichristo &c.

3. Sed hanc opinionem Malvenda lib.4 de Antich.c 5. Suarez lib.5.c.7.§.10. & 12. Bened. Just. in 2. Thess.2. refellunt.

5. Controvertentibus hoc modo invicem Pontificiis & omnem moventibus lapidē, ut à Roma Papali vaticiniū illud de Babylonis excidio amoliantur, Ludov ab Alcasar quasi ἀπὸ μηχανῆς superveniens in Epist. dedicat. ad Paulum V. bono animo ipsos esse jubet, ac conflagrationem illam Romæ dicit esse *non illius eversionem, sed conversionem, quâ ex meretrice Babylonica facta est Sponsa Agni, quam amplissimi, æterniq; triumphi maneāt in cœlo*, quæ expositio est omnium absurdissima, ut tota series textus ostendit.

Argum. 8. *Antichristus negabit, Jesum esse Christum & proinde oppugnabit omnia Salvatoris nostri instituta, docebit, nondum cessâsse circumcisionem, Sabbatum & alias legis Ceremonias*, 1. Joh. 2. *asseret, se esse verum Christum in lege & Prophetis promissum*, Johan.5. *affirmabit, se Deum esse & pro Deo coli volet*, 2. Thessal. 2. *ac se non solum Deum, sed etiam solum se Deum esse dicet & oppugnabit omnes alios Deos, id est, tam Deum verum, quàm etiam Deos falsos & omnia idola*, 2. Thessal.2. Dan.11. *At hæc non conveniunt Romano Pontifici*. Bellarmin. lib.3. de Rom. Pont. cap.14.

Resp. 1. Ostendimus superiùs in respons. ad proximè præcedēs argumentum membro 2. Ludovicum Vivem in Comm. lib.20. August. de Civ. Dei cap. 7. refellere somnium *de restituendis Judaicis Ceremoniis*.

2. Anglo-Remenses in annot. 1. Johan.4. sect.7. dicunt, *quòd negare Patrem & Filium solummodò erat signum, inserviens illi tempori ad describendum hæreticum*. (Christus non solùm negatur *apertè*; sed etiam *occultè*, non solùm *ratione personæ*, sed etiam *ratione officii*, non solùm *doctrinâ*, sed etiam *vitâ*.)

3. De loco Johan.5. egimus superiùs argum. 2. de loco 2. Thessal. 2. egimus argum. 1.

4. Antichristus, docente Bellarm. & reliquis Pontificiis, *à Judæis pro Messia recipietur*. Ergo verum Deum Israëlis agnoscet & palàm dicturus est, quòd à Deo missus sit. Si enim blasphemaret, *se solum esse Deum*, protinùs à Judæis repudiaretur, Joh.10.v.33. *Habebit cornua similia Agno*, Apoc.13.v.11. Igitur simulabit se Christum, sed intus erit Christi adversarius. Glossa ibid. *Antichristi mancipia simulabunt, se habere innocentiam & puram vitam & veram doctrinam & miracula, quæ Christus habuit & suis dedit, & duo Testamenta sibi usurpabunt*.

5. Fortalitium fidei lib.5. q. antepenult. *Ita ut in templo Dei ipse* (Antichristus) *sedeat, quòd ædificabit in Jerusalem*

secun-

secundùm quosdam, vel ut veriùs loquimur, secundùm alios ipse se dicet templum Dei, ostendens se, tanquam ipse sit Deus. Hoc est, quod dicit Augustinus lib. 20. de Civit. Dei cap. 19. quòd illud, quod nos habemus de Antichristo, in templo Dei sedeat, Græci habent, in templum Dei sedeat, tanquam, inquit Augustinus, ipse sit templum Dei, id est, Ecclesia, ex quo dicto accipitur argumentum, quòd Antichristus erit falsus Christianus & finget se virum Ecclesiasticum ad cumulatiùs nocendum, quia in templum Dei (sedebit,) *id est, in modum Ecclesiæ, ait Augustinus. Hoc idem vult Franciscus de Maronis in 4. dist. 48. quæst. 2. allegans Augustinum, ubi suprà, ipse etiam, ut faciliùs Christianos & Judæos ad ritum suum attrahat, diem Dominicum in favorem Christianorum, & diem Sabbati in favorem Judæorum faciet custodiri, ut patet in Decret. de consecr. dist. 3. pervenit.*

(Atqui si Antichristus erit falsus Christianus, si finget se virum Ecclesiasticum, si diem Dominicum in favorem Christianorum faciet custodiri, quomodo oppugnabit omnia Salvatoris nostri instituta? quomodo abrogabit Baptismum?)

6. Apostolus non dicit, quòd Antichristus se elaturus sit supra verum Deum cœli & terræ conditorem, sed ἐπὶ πάντα λεγόμενον Θεόν. Lombardus in 2. Thessal. 2. *quòd dicitur Deus, vel falsâ opinione, ut Dii gentium; vel beneficii gratiâ, ut Sancti.*

Bruno ibid. *Supra omne, quod dicitur Deus, i. e. quod nuncupativè Deus dicitur & non est substantialiter, ut sunt Sancti, secundùm illud. Ego dixi, Dii estis, Psal. 82.*

Dionys. Carthus. ibid. *Extolletur, id est, superbiâ erigetur supra omne, quod dicitur Deus, id est, universis creaturis, quæ vel singulari perfectione, vel vanâ hominum opinione Dii vocantur, se præferet.*

7. Bellarm. h. l. disputat, *quòd Antichristus seipsum sit nominaturus Christum.* Sed cum eo parùm convenit, quòd lib. 3. de Pont. c. 10. disputat, *nomen Antichristi esse ignotum atq; incognitum.*

8. Pontifex non solùm extollit se supra unum illum verum Deum, cujus ordinationes, præcepta, verbum, multis modis depravat, iisq; suas ordinationes & præcepta præponit, ut suo loco demonstratur. (Erasmus in 1. Cor. 7. p. 327. *Plerique Theologi tantum autoritatis tribuunt Rom. Pontifici, ut possit abrogare, quod ab Apostolis, atq; adeò ab ipso Petro institutum. Nec desunt, qui vocent in quæstionem, an jus habeat, etiam adversus Evangelicam doctrinam statuendi quippiã, nec prorsus abnuunt, quin aliquâ ratione possit, si non abrogando, quod statuit Christus, certè vel interpretando, vel relaxando.*) Sed etiam supra omnes λεγομένους Θεοὺς, h. e. supra Principes, Reges, & ipsum Imperatorem.

Cæsar, ut primùm videt Papam, detecto capite, illum genu terram tangens veneratur, & iterùm, cùm appropinquat ad gradus Sedis, genu flectit & Papæ pedes osculatur. Autor Ceremon. lib. 3. sect. 5. tit. de urbis ingressu Imperat.

Cæsar tenet stapham, quoad Papa equum ascenderit, &, accepto equi freno, per aliquod passus ducit equum Papæ. Idem lib. 1. sect. 5. tit. Processio Papæ & Cæsaris per urbem.

Constantinus M. tenuit frenum equi, quo Sylvester equitabat & statoris officiũ ei exhibuit. c. Constãtinus dist. 96. *Imperator in*

convi-

convivio Papa aquam præbet ad lotionem manuum. Lib.1.Cerem.sect.3.tit. de solenni convivio Papæ. *Idem Imperator vel Rex Romanorum portat primum ferculum ad mensam Papæ.* Ibid. *Quòd si Papa non equo, sed sellâ veheretur, tunc Imperator vel Rex, si adsunt, debent ipsam sellam suis humeris portare.* Lib.1.Cerem.sect.2.tit. Ordo processionis. Augustinus Steuchus lib.2.contra Vallam fol.285. *Pontifex est major Imperatore.* Hadrianus IV. expostulavit cum Imperatore, quòd *in literis suum nomen Papæ nomini præposuisset.* Alexander III. Imperatoris Friderici caput pedibus suis calcavit. Bonifacius VIII. tempore Jubilæi uno die cum Papalibus infulis, altero die cum paludamento Imperatorio prodiit, & ante se gladium nudatum deferri curavit, ac simul altâ voce clamavit: *Ego sum Papa, atq; Cæsar, & cœleste ac terrestre imperiū habeo.* Crantzius lib.8. c.36. Papa jactitat, *se totius orbis Principatū tenere*, c. Periculoso in sexto de statu regularium; asserit, *omnem humanam creaturam sibi de necessitate salutis esse subjectam.* c. Unam sanctam extr. de majoritate, *dignitatem suam esse quadragies septies majorem Imperiali dignitate.* Gloss. c. Solitæ de Majoritate. *Omnes Reges esse suos vasallos.* c. Romani §. Nos præmissis de jurejurando in sexto: c. Tibi Domino dist. 63. *Se habere potestatem Imperatores ac Reges de solio deturbandi*, quam potestatem ipso facto exercuit Innocentius III. in Philippum & Ottonem IV. Impp. Innocentius IV. in Fridericum II. Gregorius VII. in Henricum IV. Paschalis Papa in Henricum V. Zacharias in Childericum Francorum Regem. Bellarminus lib.3. de Rom. Pontif. cap.16. §. At hæc. *Constat à Pontificibus fuisse depositos, præter Leonem III. Græcum & Childericum Francum etiam Henricum IV. à Gregorio VII. Ottonem IV. ab Innocentio III. Fridericum II. ab Innocentio IV. qui omnes reipsâ imperium amiserunt.* Inde Augustinus de Ancona Summ. de Eccles. potest. q.1. art.7. scribit: *Papa habet omnem potestatem; etiam Regalem & Imperialem in toto mundo, quia consecratur, ut Sacerdos; & coronatur, ut Rex.* q. 46. *Papa Regibus, tanquā suis vasallis suæq; potestati subjectis, imperat.*

9. Quòd Daniel dicit, *Antichristum secundùm voluntatem suam facturum*, ac, quod Paulus dicit, *ipsum fore ἄνομον*, illud itidem Pontifici competit. c. Si Papa distinct. 40. *Judicaturus omnes à nemine debet judicari.* Bonifacius c. Unam sanctam extr. de majoritate. *Si suprema potestas, quæ est Papæ, deviat, à solo Deo, non ab homine potest judicari.* Gomesius, Zasius & Canonistæ. *Papæ potestas est suprema, in qua non habet parem. Papa potest facere sententiam, quæ nulla est, aliquam, habet voluntatem pro ratione, nemo debet ei dicere, cur ita facis? autoritate & potestate major est Angelo, Papæ absolutè credendum.* Baronius Anno 373. num. 21. *Ex arbitrio Romani Pontificis semper pependit, fidei decreta sancire & sancita mutare.* Bellarminus libr. 2. de Concil. cap. 17. *Papa est supra Concilium.*

Argum. 9. *Antichristus & ejus ministri facient miracula Matth. 24. 2. Thess. 2. Apoc. 13. sed mendacia 2. Thess. 2. ignem de cœlo faciet descendere; faciet, ut imago bestiæ loquatur, ac finget se mori & resurgere. Apoc. 13. At hæc non conveniunt Romano Pontifici. Ergò non est Antichristus.* Bellarminus lib.3. de Rom. Pont. cap. 15.

Resp. 1. Lyranus in cap. 14. Daniel. jam olim conquestus est, *aliquando maximam populi deceptionem fieri in Ecclesia per miracula ficta.* Exempla ejusmodi mendacium ac fallacium miraculorum complura adduximus tract. de Ecclesia §. 284. quibus addendum illud, quod recitat Selneccerus part. 4. Exam. pag. 537. ex Nicolao Palladio Dano. *Quidam Monachi ante aliquot annos non erant contenti mortuâ figurâ Christi in cruce pendentis, sed scribebant ad quendam mirabilem artificem, ut faceret eis vivum crucifixum, qui respondit. Si vivum fecero, fortassis à novo interficietis. Tandem precibus & muneribus adductus fecit crucifixum q. vivum, caput in cruce mobile, oculos & labia mobilia. Hanc imaginem Christi crucifixi in suo templo super januam chori collocaverunt & illâ magnam hominum multitudinem longo tempore deceperunt. Quoties enim magna hominum turba conflueret ad videndam & adorandam statuam, quidam Monachus à tergo stans traxit funiculum, quo avertebat caput idoli, q. nollet illos respicere & exaudire, unde fiebat magna animorum consternatio. Statim clamavit Monachus, inquiens, date, offerte opulenter nobis miseris fratribus, tunc rursus convertet ad vos placidum vultum. Tunc cœperunt homines munera offerre ad aram. Interea Monachus traxit alium funiculum, quo convertit caput imaginis ad populum, ac si donis se placari significâsset. Tandem idolum proditum est & Monasterium destructum.*

2. Anglo-Rhemenses *bestiã, quæ ignem faciet de cœlo descendere*, exponunt non de Antichristo, sed de alio Pseudopropheta inferiore Antichristo. Ribera in Comm. p. 370. *de quodam Antichristi præcursore.*

3. Bestiam illam, *quæ de mari ascendit, & ignem de cœlo productura est*, Bernhardus Epist. 125. dicit, *esse Pontificem, Sedis Papalis invasorem*, ac Ulricus Episcopus Augustanus Imp. Ludovici Secretarius circa Annum 1321. solitus est Johannem XXII. appellare *bestiam è mari ortam.* (Neuter tamen illorum propriè & literaliter loquendo ignẽ de cœlo fecit descendere.)

4. Stapletonus in promt. morali Domin. XXIV. post Pentec. Corn. Jansenius cap. 123. Conc. Evang. *Antichristum vera miracula editurum*, asserunt. Dionysius Carthusianus in 2. Thess. 2. *Miracula Antichristi erunt mendacia non formaliter, sed finaliter.* Hoc pugnat cum assertione Bellarmini, quòd *Antichristi miracula non futura sint vera miracula.*

5. Quod de Antichristo dicitur, *ignem cœlo faciet descendere*, id hodiè plerique omnes Pontificii literaliter *de materiali igne* cœlo evocando accipiunt. Atqui primò, Compendium Theologicæ veritatis mysticè exponit. Sic enim differit lib. 7. cap. 8. *Faciet etiam, sicut legitur Apocal. 13. ignem de cœlo ad terram descendere. Glossa, id est, malignum Spiritum faciet super suos descendere, ut loquantur variis linguis. Spiritus enim malignus descendet in eos in conspectu hominum, sicut Spiritus sanctus descendit in Apostolos Christi.* Secundò, si literalis sensus in Apocalypsi simpliciter militaret, multa sequerentur absurda. Sic Apoc. 11. v. 5. dicitur, *Ignis prodibit ex ore eorũ*, h. e. juxta Pontificios *Enochi & Eliæ*, q literaliter accipere perquã absurdum foret. Eodem cap. v. 6. de iisdem dicitur, *Claudet cœlũ, ne pluat in dieb. prophetiæ ipsorum.* Nũquid a. regni Antichristiani tempore cœlũ erit clausũ, ne pluat? quomodo igitur Antichristus in continua fame

tantos ducet exercitus? Sic Dan.8,10. legimus de Antiocho, quòd *stellas de cœlo sit dejecturus*, quod tamen ad literam acceptum falsũ esse, experientia docuit. Ergò à litera ad figurã necessariò veniendum. Tertiò, Lud. Alcasar in Apoc.p.701. agnoscit, *literalem sensũ ænigmatis stylo haud cõgruere*: verissimè haud dubiè, licèt is errorem corrigat errore satis inepto. (Ansbertus in illum locum. *Bestia cum duobus cornibus ignẽ de cœlo descendere faciet in terram, quia Prædicatores Antichristi, falsâ imitatione Ecclesiæ, per impositionẽ manus dare se suis Spiritum S. sequacibus, fingunt.* Ibid. *Quæ est autem imago ejusdem bestiæ, nisi illa simulatio, quâ putatur, Antichristus verè esse Dei filius, cùm sit in eo Diabolus, idemq; malignus in illa simulatione Spiritus? Qui verò sunt, qui faciunt imaginẽ hujus bestiæ, nisi qui illam imitantur simulationem?* Eodem modo exponit Haymo. Ergò hæc non sunt κατὰ ῥητὸν accipienda. Quartò, Metaphoricè per istum ignem intelligitur *ignis excommunicationis Papalis*, quem ceu fulmen aliquod cœlitùs delapsum ejaculatur adversus omnes Monarchiæ suæ adversantes. Gregorius VII. in Epistola ad Germanos Henricum IV. Imperatorem excommunicatione percussum, *fulmine afflatum esse*, pronunciavit. Hûc etiam pertinet Ceremonia, quâ Ministri Pontificis in ejaculandis fulminibus excommunicationis utuntur. Faces enim ardentes & cereos accensos è loco sublimiori vibrant in excommunicatos, ut intelligant, se ignem iræ divinæ, sive, ut loquuntur in Bullis, *indignationem omnipotentis Dei & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum* incurrisse, nihilque aliud illis expectandum esse, quàm, ut animæ excommunicatorum descendant in ignem infernalem, postquam ignis ille excommunicatorius devoravit bona eorum tàm corporis, quàm fortunæ. Job.1. v.16. Inde etiam Abbas Urspergensis in Chronico excommunicationem Friderico Imperatori intentatam vocat *ignem ab Hadriano accensum*. Quintò, procul dubio per *descensum illum ignis de cœlo* respicit Spiritus sanctus ad Historiam Eliæ 1.Reg.18. & 2.Reg.1.ut συνεκδοχικῶς *nomen speciei* ponatur *loco generis*. Sic Judæi proverbialem habent locutionem. *Si quis ignem de cœlo descendere faciat & legem neget, maledictio sit*: cujus sensus est. Si quis miracula edat & tamen falsum doceat contra Legem, anathema sit, quod congruit cum loco Deuter. 13. v.2. & seqq. ac meritò opponitur Pontificiis, multùm de miraculis suis gloriantibus.

6. Quòd si omninò literæ inhærere velint ac exigere, ut ignem è cœlo delapsum ostendamus, præterquàm quòd Johannes Linturnius Sacerdos Hoficensis in Appendice ad Fasciculum temporum memorat, *ignem reverà è cœlo aliquoties cecidisse*, adducimus illud, quod Horatius Tursellinus lib.1. Histor. Lauret. cap.15. pag.77. & cap.17. pag.85. libr.3. cap.11. pag.267. cap.13. pag.281. cap.14. pag.283. de ædicula Virginis Lauretanæ scribit: *Visa non semel est per noctem subita de cœlo effundi flamma, quæ primò velut pluribus sparsa locis coruscabat, deinde quasi uno facto agmine ad Deiparæ cellam tendens omnia circum cœlesti luce complebat. Visum etiam sæpè crebris luminibus collucere tectum summâ cum admiratione*

intuentium. En ignem è cœlo descendentem!

7. Ad stabiliendum Sanctorum cultum inter reliqua miracula etiam ignem de cœlo deduxerunt: *Ad Thomæ memoriam quater lux descendit, & in sancti gloriam cereos accendit.* Breviarium ad usum Eccles. Sarisbur. in festo Thomæ Cantuar. In Legenda Proti, Hyacinthi & Eugeniæ ignem de cœlo deducunt *ad consumendam Melanciam, quæ Eugeniam falsò accusaverat.* In Legenda Eduardi Martyris *columna ignis deducitur de cœlo ad terram usq; ad indicandum sepulchri ejus locum.* In Legenda Georgii ignem de cœlo devocant, *ad comburendum Dacianum, qui Georgium decollâsset, postquàm orâsset Dominum, ut quicunq; ipsius imploraret auxilium, petitionis suæ consequeretur effectum, responsumq; cœlitus accepisset, quòd sic fieret, ut oravit.* In Legenda Barbaræ ignem cœlitus deducunt, *quo pater ipsius, qui eam persecutus fuerat, penitus absumtus fuit.* (Quamvis verò Martyres isti passi sint *ante natum Antichristum*, Historia tamen conscripta est *post Antichristum quadantenus revelatum*, quâ in conspectu hominum, quibus verissima est visa, ignis deductus est de cœlo ad horum Sanctorum commendandum cultum. Hîc enim est omnium Legendarum scopus.) Pari ratione in Legenda Martini, ut eum Apostolis assimilent, faciunt *Spiritum sanctum in eum descendere in forma ignis, sicut descenderat super Apostolos, à quibus etiam visitatus est.* Cui non absimile est illud, quod refert Baronius Ann. 1145. num. 24. *radium Solis super caput Eugenii III. dum Missam celebrarat, splendido fulgore coruscâsse & in ipso duas columbas ascendentes & descendentes fuisse conspectas; quod cùm unus ex Legatis Orientalibus vidisset, neq; tamen ullum aditum perspicere potuisset, per quem lux illa transfunderetur, ad obœdientiam Romanæ Sedis accensus est.*

8. Idem judicium est de alio Antichristi miraculo, quòd *videlicet facturus sit, ut imago bestiæ loquatur.* Hoc enim itidem non propriè, sed mysticè accipiendum, per imaginem enim bestiæ, cui vitam Antichristus inspiraturus dicitur, Romanum Imperium antiquum intelligitur, quod in Italia q. demortuum Romanus Pontifex instauravit & novo Spiritu donavit. Quòd si omninò etiam hoc ipsum κατὰ ῥητὸν intellectum velint, respondemus, in Legendis aliquoties de Imaginibus Sanctorum commemorari, quòd fuerint locutæ. Bernhardus de Parentinis in Lilio Missæ de Thoma Aquinate hæc commemorat. *Hic Doctor egregius ad preces omnium Magistrorum in Parisiis super Expositione Missæ scripsit, quod verum esse videbatur, & postquam scripsit, libellum suum præsentavit crucifixo in altari, rogans ferventissimè, quòd si vera de eo scripserat, ipse sibi ostendere dignaretur, & tum Crucifixus respondit: Benè scripsisti de me Thoma.*

Argum. 10. *Antichristus ex humili loco prodiens, per fraudes & dolos regnum Judæorum est adepturus Dan. 11. pugnaturus cum tribus Regibus, nimirum Ægypti, Libyæ atq; Æthiopiæ, & eorum regna illis devictis occupaturus Dan. 7. subacturus sibi alios Reges, & eo modo Monarcha totius orbis evasurus Apoc. 17. cum innumerabili exercitu toto orbe Christianos persecuturus Apoc. 20. At nihil horum convenit in Rom. Pontificem.* Bellarm. lib. 3. de Rom. Pont. cap. 16.

Resp.

Resp. 1. Non *Judæorum*, sed *Romanum regnum* Antichristus sibi subjugabit, ut superiùs ostensum. At Pontifex sibi illud vendicat.

2. Dan. 7. agitur de Antiocho & sub ejus figura de Antichristo Orientali. Fatetur ipse Bellarminus, *Danielem in sensu literali agere de Antiocho, nec nisi ratione typi ad Antichristum ea posse applicari.* Eccur igitur *Ægyptum, Lybiam & Æthiopiam* in sensu literali accipit?

3. Papa sibi arrogat potestatem in omnes Reges ac Principes, imò in ipsos Imperatores, ac *de necessitate salutis esse* dicit, *sibi subesse omnem creaturam.* Ergò est Monarcha.

4. Ecclesiam à Pont. Rom. persecutionem sustinere, jam olim Imperatores & Episcopi conquesti sunt, quorum testimonia superiùs sunt adducta.

5. Bellarminus putat, Ezech. 38. & 39. agi de *præliis & exercitu Antichristi.* Sed Pererius libr. 15. in Genes. fol. 552. statuit, Ezechielem loqui de Regibus Syriæ. Ezech. 38. (inquit) *Magogæi recensentur inter varias gentes, quæ sub Principe Gog, hoc est, Regibus Syriæ militaturæ & bellaturæ erant adversus Judæos ex captivitate Babylonica reductos.* De loco Apoc. 20. itidem *varias & diversas haberi sententias*, fatetur Dionysius Carthusianus in Comment. illius loci. Bellarminus ipse suam expositionem, *ut probabilem tantùm*, affert, *non ut certam.* Si prælium illud Gogi & Magogi est ultima persecutio adversus Ecclesiam, quamque statim consequetur solida Ecclesiæ liberatio, ergò ea pertinebit non *ad adventum*, sed *ad destructionem* Antichristi, quam nondum plenè & finaliter factam concedimus, sed ex eo probari nequit, Antichristum nondum venisse.

Argum. 11. *Patres alium Antichristum agnoscunt, quàm Pontificem Romanum.*

Resp. 1. Ludovicus Vives, cùm Lactantii & Hieronymi de Antichristo sententiam adduxisset, *futuros scil. circa finem seculorum decem Reges, qui Romanum orbem inter se dividant, superventurum undecimum Antichristum*, subjungit, *sed hæc sunt leves conjecturulæ.*

2. Bellarminus lib. 3. de Rom. Pontif. cap. 12. §. Præter &c. sic disserit: *Duæ sunt sententiæ probabiles sanctorum Patrum de generatione Antichristi. Prima est, Antichristum de fornicaria muliere nasciturum, non ex legitimo matrimonio. Docent hoc Damascenus lib. 4. cap. 27. & quidam alii. Sed cùm non possit ex Scripturis ostendi, est quidem probabile, non tamen certum. Secunda est, Antichristum nasciturum de tribu Dan. Asserit hoc Irenæus, Hippolytus Martyr, Ambrosius, Augustinus, Prosper, Theodoretus, Gregorius, Beda, Rupertus, Aretas, Richardus, Anshelmus. Probant ex Gen. 49. Jerem. 8. Apoc. 7. Hæc sententia est valdè probabilis propter tantorum Patrum autoritatem, non tamen omninò certa, tùm quia pleriq; eorum Patrum, non dicunt, hoc se scire, sed, probabile esse, insinuant, tùm quia nulla earum Scripturarum convincit.*

(Atqui si ideò tantùm probabile est, *Antichristum de muliere fornicaria nasciturum*, quia id non potest ostendi ex Scripturis; ac si sententia illa, quòd *Antichristus nasciturus ex tribu Dan*, non est omninò certa, etiamsi totus fermè Patrum chorus eam afferat, quia nullum Scripturæ dictum, quod pro ea adducitur, convincit, consequens erit, plerasque

Patrum de Antichristo opiniones, utpote Scripturæ suffragio destitutas, esse incertas.)

3. Pererius Comment. in Dan. lib. 15. pag. 76. sic scribit: *Prophetia ante adimpletionem ænigma. Notabilis sententia Irenæi, libr. 4. cap. 43. Omnes prophetiæ priusquàm habeant efficaciam, ænigmata & ambiguitas sunt hominibus. Cùm autem venerit tempus & evenerit, quod prophetatum est, tunc prophetiæ habent liquidam & certam expositionem.* Bellarmiuus lib. 3. de Rom. Pontif. cap. 10. §. Accedat &c. *Commune est omnibus vaticiniis Prophetarum, ut ambigua & obscura sint, donec impleantur, ut Irenæus rectè docet & probat lib. 4. cap. 43. cùm verò impleta sunt, clarissima efficiuntur,* cap. eod. in fin. Eadem ferè habet Salmero tom. ult. oper. pag. 357. (quod congruit cum Jerem. 28. v. 9. Daniel. 12. v. 4. & cum verbis Augustini lib. 20. de civ. Dei cap. 23. *Vereri me sanè fateor, ne in decem Regibus, quos tanquam decem homines videtur inventurus Antichristus, fortè fallamur, atq; ita ille inopinatus adveniat, non existentibus tot Regibus in orbe Romano.* Andreas Cæsariensis in Apoc. cap. 18. τὴν μὲν ἀκρίβειαν τοῦ ψήφου, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ περὶ αὐτοῦ (Ἀντιχρίστου) γεγραμμένα ὁ χρόνος ἀποκαλύψει καὶ ἡ πεῖρα τοῖς νήφουσι.

(Atqui Patrum vita ad complementum illarum prophetiarum, quæ in Scripturis de Antichristo extant, non pertigit.)

4. Inde tot diversæ Patrum de Antichristo sententiæ.

Primò, quidam statuunt, *Neronem ab orco revocandum.* Barradius tom. 3. Concord. Evang. lib. 9. cap. 5. num. 13. & 14. *Neronem autem non tantùm Antichristi effigiem quandam fuisse, sed ipsummet fore Antichristum nonnulli falsò arbitrati sunt, ut Augustinus indicat libr. 20. de civ. Dei cap. 19. Nonnulli, inquit, Neronem resurrecturum & futurum Antichristum suspicantur. Alii nec eum occisum putant, sed subtractum potiùs, ut putaretur occisus & vivum occultari in vigore ipsius ætatis, in qua fuit, donec revertetur. Sed multùm mihi mira est hæc opinantium tanta præsumtio. Hæc Augustinus. Severus Sulpitius lib. 2. Histor. Neronem sub finem mundi mittendum, ait, eamq; opinionem tribuit D. Martino in Dial. lib. 2. Legendus Cardinalis Baronius tom. 1. Adeò absurda est hæc opinio, ut refutatione nullâ indigeat.* Sic Barradius, è cujus jussu conferatur Baronius tom. 1. pag. 684. ubi etiam Chrysostomum perstringit. Eadem scribit quoque Pererius in Danielem lib. 14. pag. 697. *Adnotavit,* inquit, *D. Hieronymus super hoc caput 11. Danielis, quosdam Scriptorum Ecclesiasticorum opinatos esse, non alium fore Antichristum, quàm ipsum Neronem, qui in fine mundi venturus est, idem sub finem ejus & propè mundi interitum eandem crudelissimè persequatur. Scilicet hoc illos putasse, verisimile est, propter magnitudinem crudelitatis & turpitudinis, quâ cunctos mortales Nero superavit. Certè id memorat etiam Severus Sulpitius in libr. 2. Sacr. Histor. cùm de Nerone scribit. Nero, inquit, creditur, etiamsi seipse gladio transfixerit, curato vulnere ejus servatus, secundùm illud, quod de eo scriptum est in Apocal. cap. 13. Et plaga mortis ejus curata est. Idemq; putatur sub finem seculi mittendus, ut mysterium iniquitatis exerceat. Verùm*

rum idem Sulpitius in Dialogo secundo, hæc de Nerone & Antichristo à B. Martino prædita Gallum facit referentem; ante finem seculi Neronem in Occidentali plaga Regibus subactis decem imperaturum, persecutionem autem ab eo eatenus exercendam, ut idola gentium coli cogat. Ab Antichristo autem Orientale Imperium esse capiendum, qui quidem Sedem & caput regni Hierosolymam sit habiturus: ab illo urbem & templum esse reparandum: illius eam persecutionem futuram esse, ut Christum Dominum cogat negare, se potius Christum esse, confirmans, omnesq; secundùm legem Mosis circumcidi jubeat & ipsum deniq; Neronem ab Antichristo esse perimendum, atq; sub illius potestatem universum orbem cunctasq; gentes esse redigendas, donec adventu Christi impius opprimatur. His subjungit Pererius judicium Augustini, atque etiam suam virgulam censoriam. Eadem ferè refert Benedictus Justinianus Jesuit. in 2. caput ad Thessal. cap. 2. pag. 418. scribens, *quosdam de Neronis morte ambigere, ut Suetonium in vita Neronis cap. 57. Et Tacitum lib. 1. & 2. Histor.* Conferatur etiam Jesuita Ribera Comment. in Apocal. cap. 17. num. 11. ubi hunc ipsum errorem etiam in Victorino & cum Hieronymo in Dan. cap. 11. in multis aliis veteribus Scriptoribus Ecclesiasticis damnat.

Secundò, quidam existimant, *Antichristum non alium fore, quàm ipsummet Diabolum.* Atque hujus erroris magister fuit Hippolytus, cujus vestigia alii tantopere in hac quæstione de Antichristo adorant Pontificii. Grandes tamen ejus errores ipsimet non diffitentur. Barradius tom. 3. Conc. Evang. lib. 9. cap. 5. num. 7. de eo sic scribit. *Ex tribu Dan fore & Diabolum fore incarnatum phantasticè existimat D. Hippolytus in Orat. de consumm. seculi. Antichristus, inquit, certè nasciturus est ex tribu Dan. Item Diabolus ex impura muliere prodibit super terram. Item, Diabolus licet carnem assumat, hoc opinione tantùm. Item, Diabolus falsò nascitur ex virgine. Item, Diabolus hanc carnis suæ substantiam phantasticam assumit organicè, propterea videtur ex virgine veluti Spiritus, qui tunc reliquis apparebit caro. D. Bernhardus serm. 3. de verb. Esai. Vidi Dominum, & Theodoretus videtur sentire, Diabolum assumturum Naturam humanam. Sed explicari facilè poterunt eorum verba. Frustra, inquit Bernhardus, paras ô Lucifer, venturum in fine seculorum Dominum, in damnato illo, quem assumturus es homine, prævenire. Et Theodoret. lib. 5. div. Decretor. cap. de Antichristo. Ante adventum Domini veniet, humanam Naturam subiens, hominib. perniciosus, Deiq; adversarius Dæmon &c. dedit illi Draco virtutem* δύναμιν *suam, i. e. Dæmon dedit Antichristo suam potentiam ad fallendos homines & separandos à Deo. Vide Ambrosium 2. Thess. 2. Bedam Apoc. 13. Hieronym. Dan. 7. Verùm hæ opiniones falsæ sunt, quoniam Antichristus homo verus appellatur, non phantasticus. Præterea quia non potest Diabolus Naturam humanam assumere in suo supposito. Quorsum ille assumeret Naturam humanam? nunquid, ut æternas & graviores in ea det pœnas? scit enim damnandum Antichristum. Non erit Diabolus Antichristus, sed homo erit Diabolicus, hoc est, Diabolo plenus, Diaboli sedes atq; domicilium. Damascenus lib. 4. de fide cap. 27. Neq; verò, inquit, quemadmodum Dominus humanitatem assumsit, ita Diabolus homo efficietur. Verùm ex fornicatione parietur atq; omnem Satanæ afflatum suscipiet.* Hactenus Barradius.

Con-

Contra hunc ipsum Hippolytum disputat etiam Pererius lib. 14. in Daniel. pag. 693. *Hic*, inquit, *maximè cavendum est lectori, ne fortaßè permotus autoritate Hippolyti in errorem ejus à Patribus damnatum impingat. Putavit ille, Antichristum non alium fore, quàm ipsummet Diabolum, sub specie simulata humani corporis & Naturæ*, cujus verba ibidem subnectit. Conferatur Viegas in cap. 13. Apocal. Comment. 2. sect. 2. ubi itidem tradit, *quosdam statuisse, Diabolum Naturam aliquam humanam in unitatem sui suppositi assumturum, quemadmodum Verbum divinum per incarnationem sibi humanam Naturam copulavit.*

Tertiò, alii statuerunt, *non alium fore Antichristum, quàm Mahumetum*, quod probatur Genebrardo Parisiensi Theologo in Vitaliani, *probatumq́; fuisse aliis quibusdam viris doctißimis*, Jodocus Clichtovæus in Comment. super cap. 27. lib. 4. Damascen. de orthod. fide annotavit. *Veruntamen*, inquit, *sine præjudicio eorum, quæ in hoc loco Damascenus de Antichristo disserit, conformia vulgatæ sententiæ, & quæ plurimorum in ore versatur, id unum hîc adjecerim, quod nonnulli viri eruditißimi sentiunt, Mahumetem illum spurcißimum & abominabilis execrandæq́; legis autorem esse veram in persona Antichristum à sacris literis prænunciatum.*

Nec tantùm in persona Antichristi dissentiunt, sed etiam 2. *in loco* tàm *nativitatis*, quàm *Sedis* Antichristi definiendo. Alii enim pro patria Antichristo vendicârunt *Chorozaim*: alii *pagum Leucbusi*: alii *Basan*: alii *Babylonem Chaldaicam*: alii *Babylonem Ægyptiacam*. Anastasius Sinaita in Appendice Bibliothec. S. Patrum pag. 1509. edit. 1579. *In Deuteronomio autem* (scil. in cap. 33.) *in benedictionibus Mosis, quas prædixit 12. tribubus, tanquam Christi adversarium introducens Antichristum prophetice divinus Moses, similiter etiam ipsum Christum appellat catulum Leonis, nos docens & tribum & locum unde nascetur. Cùm autem venisset ad prophetiam tribus Dan, dicit: Catulus leonis Dan & exiliet ex Basan. Basan autem, quidam dicunt, esse Scytopolin, quæ est propinqua Galilææ, unde etiam Christus procesßit secundùm carnem. Locum autem tibi nunc ostendit Antichristi necessariò, undénam habeat exitum & motum, quandoquidem ante ejus adventum ejus deceptio multos homines præveniens decepit, dicentes, quòd ex quodam pago Leucbusi nascetur Antichristus. Hic autem fuit astus & machina Diaboli, ut homines hunc ex Ægypto expectantes credant & excipiant illum, qui nascitur ex Galilæa, eum tanquam Christum adorantes, qui planè est planus & Antichristus.* Pro *Sede* alii deputârunt Antichristo *templum Hierosolymitanum*: alii *Ecclesiam*: alii putârunt, *illum sessurum in templum, quasi ipse cum suis esset templum Dei*, id est, Ecclesia.

3. In designandis etiam *testibus* non idem sentiunt. Alii enim in aciem evocant *Enochum & Eliam*: alii *Mosen & Eliam*: alii *Jeremiam & Eliam*: alii his tertium addunt *Johannem Apostolum*.

Divortia illa sententiarũ prolixè explicat Alcasar. Jes. in Apoc. cap. 11. p. 934. *Quatuor*, inquit, *sunt explicandi viæ. Prima interpretatur de duobus viris tempore Antichristi prædicaturis. Secunda de Antichristi quidem tempore, non tamen de duobus viris. Tertia de viris duobus, sed non de tempore Antichristi. Quarta deniq́;, nec de duobus viris, nec de Antichristi tempore exponit. Rursum*

harum

Harum viarum singulæ in varia q. semitarum divortia partiuntur. Nam qui de viris duobus sub Antichristo prædicaturis censent explicandum esse contextum; alii quidem designant Enochum & Eliam, ex quibus sunt Aretas, Ambrosius, Haymo, Richardus, Ansbertus, Strabus, Hugo Cardinalis, Thomas, Dionysius, Clarius, Vatablus, Ribera, Viegas. Quorum explicationem certissimam esse, existimant Suarez part. 3. tom. 2. Disp. 55. sect. 2. Pamelius in Tertullianum, Malvenda libr. 9. de Antichristo, Mendoza in quodlib. Pererius in Daniel. Alii verò censent, hîc significari Mosen & Eliam, quam sententiam sequuntur explicantes Christi transfigurationem, D. Ambrosius in cap. 9. Lucæ, D. Hilarius in cap. 17. Matthæi, Abbas Joachimus, Catharinus, Arboreus, Gagneius & Maldonatus, Matth. 17. v. 3. in quam etiam inclinat Jansenius in Concord. Evang. cap. 67. Atque hæ sunt in prima via præcipuæ semitæ. Nam Victorini sententia & aliorum, qui denotari hîc putant Jeremiam aut Elisæum, communi consensione, ut improbabilis, ab omnibus exploditur. Secunda via, id est, explicatio de Antichristi tempore, sed non de duobus viris placuit Ticonio, Primasio & Bedæ. Ticonius enim homil. 8. in fine impugnat eorum expositionem, qui per duos testes intelligunt duos viros; additq; ex ipso contextu omnem explicationis hujus suspicionem excludi. Primasius, quamvis hunc locum referat ad Antichristi tempus & mentionem faciat Eliæ tunc prædicaturi, nihilominus recusat, in duobus testibus intelligere duos viros, explanatq; de duplici genere testium, qui ab Elia confirmati Christum eo tempore profitebuntur. Beda etiam licèt quorundam referat expositionem de Enocho & Elia, tamen eam non sequitur, & Ticonium, ut assolet, sectatur. His adjungo Abbatem Joachimum, tametsi enim statuit, sub Antichristi tempus venturos esse Enochum, Mosen & Eliam, subdit tamen, juxta primum & legitimum sensum duos illos testes, quos recenset Apocalypsis, esse duo prædicatorum genera, nempe Sacerdotes & Monachos. Abbatem sequitur Hortulanus in Cantic. ubi ait: Duo illi testes Enoch & Elias gerunt personam prædicatorum illius temporis sub Antichristo. Cui sententiæ nonnihil etiam favet Pannonius. Tertia via erat explicatio de duobus viris, sed non de tempore Antichristi, quæ in varios item tramites dividitur. Quidam enim primitivæ Ecclesiæ tempus respiciunt &, duos illos testes, suspicantur, esse Christum Dominum & Johannem Baptistam. Ita Ubertinus de Casalis & Michaël Eitsingerus in suo Pentaplo. Alii inducunt duos illos Sacerdotes Jesum & Ananum, quos occiderunt Idumæi, ita Caponsachius. Nonnulli exponunt de Sylverio Papa & Mena Patriarcha pugnantibus contra Eutychianos. Sic Aureolus, Antoninus, Lyranus, & Ederus & Lizarazus. Non defuerunt etiam, qui existimarent, in his duobus testibus respici ad Beatos Dominicum atq; Franciscum, quod arrisit quoque Ubertino & quibusdam aliis. Quartâ viâ insistunt, qui censent, hoc in loco non institui sermonem de Antichristi tempore, neque de duobus singularibus viris, sed de fictis personis per prosopopœian. Viæ hujus prima sententia est existimantium, non agi hîc de peculiari aliquo tempore, sed de cunctis Christianæ fidei seculis. Quam sententiam sequitur Pannonius, dum ait, duos illos testes esse omnium temporum veritatis assertores, duobus Testamentis subnixos. Huc spectat Arias Montanus, qui asserit, testes illos duos esse legem & prophetiam, legem scilic. in Mose denotatam, prophetiam in Elia. Altera

deniq; semita, quâ nobis gradiendum est, in primitivo Ecclesiæ tempore persistit, atque duorum testium figuram spiritualiter esse explicandam contendit. Hæc omnia Alcasar.

Potest autem hæc dissensio plenius sic explicari. Quidam negando duas esse personas; vel *duo Testamenta* de Christo testantia accipiunt, ut Ticonius autor homil. in Apoc. apud Augustinum, *Dabo duobus testibus meis*, ait: non, dabo duos testes meos, ut tacitè declinetur objectio, Testamenta non danda demum; vel accipiunt *Ecclesiam ex duobus populis unitam*, & duorum Testamentorum lumine radiatam, ut Beda in Apoc. 11. Ansbertus in Apoc. lib. 5. Primasius in Apoc. lib. 3. accipit Ecclesiã *duob. Testamentis prædicantẽ* & prophetantem; Vel intelligunt, iisdem autoribus testantibus, *Ecclesiam & Scripturam*, utramque duplicem, hoc sensu: ut *duæ olivæ* stent pro Scripturis: *candelabra* verò pro Ecclesiis, quæ ab olivis oleum hauriant; Vel *duo genera Martyrii* subintelligunt, eodem referente Primasio, unum *in habitu*, alterum *in actu*; vel, ut Rupertus in Apoc. 11. lib. 6. duos ordines testium inter se distinctorum, quomodo Henoch & Elias inter se differunt, hoc est, *Confessorum & Martyrum: Enoch enim*, ait, *in pace cum Deo ambulavit, Elias verò magnas persecutiones pertulit.* Glossa ordin. Apoc. 11. agnoscit, *de Enocho & Elia* agi, attamen per eos alios Prædicatores intelligi. Sic & Thomas in Apocal. 11. ait, *per ipsos intelligi omnes alios Prædicatores, qui sunt modò & erunt, qui ideò sub binario ponuntur, quia de duobus Testamentis accipiunt, quod prædicant*, vel juxta Lyranum, quia *Dominus binos misit discipulos ad prædicandum*, cætera ex Alcasaris relatione addi possunt.

Qui verò testes hosce certas personas asserunt, in varias abeunt sententias. Lactantius libr. 7. cap. 17. *unum duntaxat Prophetam magnum* per duos testes intelligere videtur. Alii verò tres in aciem evocant, addunt namque & *Johannem Evangelistam. Opinio hæc*, ait Antoninus Summ. part. 4. tit. 13. §. 3. *est Johannis Dominici & Theophili.* Quibus novissimè accessit Salmero in Prælud. Apocal. *Mittet igitur*, ait, *suo tempore ipsum Enoch ex lege Naturæ, Eliam ex V. Test. & Johannem Evangelistam ex novo &c.* Rursus ex illis, qui binarium testium numerum agnoscunt, discrepant. Alii namque dicunt, mittendum *Eliseum*, alii *Jeremiam.* Vide Victorinum in Apocal. 13. Multi verò sequestratis *Enocho & Jeremia* substituunt *Mosen.* Sic Hilarius in cap. 17. Matth. Nec est, quòd dicant, paucissimorum hanc esse sententiam. Est enim Isidori Clarii in Zachar. 4. Jansenii in Concord. Evang. cap. 67. Ambrosii Catharini in cap. 3. Genes. Johannis Arborei lib. 11. Theosoph. cap. 11. Gagnæi in Apoc. 11. Abbatis &c. Maldonatus in cap. 17. Matth. scribit, *Johannem in Apocalypsi cap. 11. apertè scribere, Mosen & Eliam esse venturos, ut nemo non solùm sine temeritate, sed nec sine impudentia negare possit.* Cæteras varietates recenset Alcasar, qui ipse quoque novam instituit sententiam. Nam testes illos accipit *de tempore primitivæ Ecclesiæ, ejusq; temporis Prædicatorum, tùm sapientiâ, tùm sanctitate, illamq; Mosen mysticum indigitat, hunc mysticum Eliam.* De tempore etiam maxima sese offert discrepantia, uti constat ex Alcasare.

Ad-

Addendum est, alios statuere; *antequam è cunabulis prodeat Antichristus, jam adfuturos duos esse testes.* Sic Victorinus in Apocal. & cum eodem Rabanus in fine de Institut. Cleric. *Ante exortum ejus duo magni Prophetæ mittuntur in mundum Enoch & Elias.*

Tandem discordant in assignando *loco*. Alii enim eos cœli, alii Paradisi terrestris incolas statuunt: alii amœnum in his terris locum eis assignant, incognitum tamen. Vide Suarez in 3. p. Thom. q.59. art.6. Disp.55. sect.1. Alii *sinum Abrahæ*, quem *limbum Patrum* vocant. Vide Maldon. in cap.27. Matth. v.44. Quidam ex Patribus *nesciri* dicunt, *ubi sit Henoch & Elias.* Vide Suarez libr.5. de Antichr. cap.13. num 9. Horum omnium consideratio permovit Bellarminum, ut lib.3. de Pont. Rom. cap.12. §. Præter &c. fateretur, *ea, quæ à Patribus in hac causa afferuntur, etiam cum magno consensu, probabilia tantùm esse, non autem certa, nisi ex Scripturis possint demonstrari.* Ac Johannes Viguerius in Instit. Theolog. cap.21. sect.3. v.3. scribit *Multi multa fingũt de ejus (Antichristi) ortu, nativitate, nutritione,* (ubi videtur Methodii Revelationes traducere) *quæ neq; autoritate S. Scripturæ, neq; Doctorum authenticorum probantur; ideò non est eis credendum, neq; in recitatione talium opinionum immorandum.*

Atque hæc dicta sint de quæstione, *An Papa Romanus sit Antichristus.*

De quæstione, *An Papa sit summus Judex in controversiis fidei & morum dijudicandis*, quam tractat Bellarminus lib.4. de Rom. Pontif. cap.1. egimus superiùs libr.1. part.2. cap.3.

De quæstione, *An Papæ judicium sit absolutè infallibile*, quam tractat Bellarminus lib.4. de Rom. Pont. à cap.2. usque ad cap.15. egimus ibidem cap.2.

De quæstione, *An Papa possit leges condere, quæ universam Ecclesiam obligant*, quã Bellarminus tractat lib.4. de Rom. Pont. à cap.15. usque ad cap.20. egimus ibidem cap.5. quia ad *Traditiones ἀγράφους*, quas in rebus fidei præter verbum scriptum Pontificii urgent, etiam pertinent *Pontificum constitutiones.* Dependet etiam hæc quæstio ex illis, quæ in hoc ipso articulo cap.4. & 5. sunt disputata. Si enim Pontifex Romanus non est Petri Successor, nec totius Ecclesiæ Monarcha, utique etiam non potest leges condere universam Ecclesiam obligantes. Interim quia peculiaria quædam hic occurrunt, ideò distinctè de hac quæstione agemus. Esto ergò

CAPUT VII.

DE POTESTATE PAPAE ET *Prælatorum in ferendis legibus Ecclesiasticis.*

THESIS. Pontifex Romanus & Episcopi non sunt tales Principes Ecclesiastici, qui possint suâ autoritate, etiam sine plebis consensu, vel Presbyterorum consilio, leges ferre, quæ in conscientia obligent.

Exθεσις. 1. Non est quæstio *de legibus divinis*, hoc est, de legibus moralibus autoritate divinâ latis, quas Episcopi ovibus fidei suæ commissis perpetuò inculcare debent. Illas enim omnes omninò Christianos in conscientia directè & absolutè obligare, concedimus.

2. Neque quæstio est *de Magistratu*

 Poli-

Politico, an ille polleat autoritate ferendi leges *de rebus civilibus*, quod itidem concedimus.

3. Neque absolutè & simpliciter quæritur, an Ecclesia possit leges quasdam Ecclesiasticas, videlicet Canones ἐυταξίας, διατάξεις, διατάγματα &c. circumstantiarum primam tabulam respicientium utiles determinationes condere; illud enim itidem concedimus, interim illam condendarum legum Ecclesiasticarum autoritatem certis limitibus circumscribimus.

4. Negamus enim, eandem esse legum istarũ Ecclesiasticarũ autoritatem cum legib. divinis, quæ sunt immutabiles. Hæ enim *specialiter*, h.e. ratione sui & immediatè obligãt cõscientiã, illæ tantùm *generaliter*, i.e. nõ ratione sui & in specie, sed tantùm mediante generali præcepto de obœdientia Præpositis præstanda. Heb. 13. v. 17. Hæ absolutè & simpliciter cõscientiam obstringunt, adeò ut sine offensione Dei nullo respectu nullóve in casu omitti queant; illæ tantùm *hypotheticè*, adeoq; non simpliciter, sed *cum conditione* obligant, videl. quatenus illarũ transgressione τάξις & ἐυχημοσύνη Ecclesiastica protervè violatur & infirmis scãdalum præbetur. Hæ directè obligant conscientiam, cùm illarum prævaricatio in ipsũ Deum feratur & cultui divino per se adversetur, illæ non nisi indirectè conscientiam obligant, cùm earũ transgressio directè & per se Deum Deive cultum non attingat remotè tamen, quatenus ordinationi divinæ resistitur, ejusque ministri contemnuntur. Inde quidã dicũt, legis nomẽ aliquando *latè* sumi, aliquando *strictiùs*. Leges latã significatione acceptæ sunt quævis cõstitutiones, aliquid faciendum sive omittendũ imperantes. Leges strictã significatione acceptæ sunt, quæ per se vim habẽt imperandi & quidẽ ἀναγκαστικῶς. Hæ obligant conscientiã *specialiter, absolutè, directè & per se*. Illæ non nisi *generaliter, hypotheticè, indirectè & propter aliud*.

5. Potestatem ferendarũ legum Ecclesiasticarũ *toti Ecclesiæ* tribuendam esse, dicimus, nõ autẽ *solis Prælatis aut Pastoribus*, multò minùs soli *Pont. Romano*. Proinde etiam *Magistratũ Christianum* ab hac potestate νομικῆ excludendum esse, negamus.

6. Potestatem illam νομοθετικὴν Ecclesiæ cõcessam, dicimus esse, *non absolutam*, quã pro arbitrio liceat, quicquid libuerit, sed *restrictam*, videl. ad normã verbi divini & Ecclesiæ commodum alligatam. Leges igitur Ecclesiasticæ non debent divinis adversari, sed potiùs subservire, & hunc habere finem ac scopum propositum, ut Politia Ecclesiastica conservetur & cultus divinus commodiùs exerceatur.

Antithesis. Bellarm. lib. 4. de P. R. c. 16. §. Ultimò. *In Ecclesia Catholica semper creditum est, Episcopos in suis Diœcesibus & Rom. Pontificem in tota Ecclesia esse veros Principes Ecclesiasticos, qui possint suã autoritate etiam sine plebis consensu, vel Presbyterorum consilio, leges ferre, quæ in cõscientia obligent.*

Petrus Lizetus de mobilibus Ecclesiæ præceptionib. lib. 3. c. 2. *Si quis vel mediocriter in sacris eruditus literis attentiùs, quæ ad hãc rẽ pertinẽt, animadvertere velit, mox illi in propatulo erit, Ecclesiasticũ mãdatũ nõ secus ac penè divinis & Evangelicis ad æternæ mortis pœnam obligativam inesse vim.* Quinimò in c. Violatores caus. 23. q. 1. ex Damaso *violatores Canonum*, i.e. legum Ecclesiasticarũ, dicuntur *peccare in Spir. sanctum.*

Vide

Violatores (inquit) *Canonum voluntariè, graviter à sanctis Patribus judicantur & à sancto Spiritu, instinctu cujus ac dono dictati sunt, damnantur, quoniam blasphemare Spiritum sanctum non incongruè videntur, qui contra eosdem sacros Canones non necessitate compulsi, sed libenter, ut præmissum est, aliquid protervè agunt, aut loqui præsumunt, aut facere volentibus spontè consentiunt. Talis enim præsumtio manifestè unum genus est blasphemantium Spiritum sanctum, quia contra eum agit, cujus nutu & gratiâ sancti Canones editi sunt.* Cum quo congruit c. Si Romanorum dist. 19. *Omnia decretalia constituta nostrâ declaratione custodiri mandamus, ut si quis in illa commiserit, veniam sibi noverit deinceps denegari.* Ac testatur ipsa praxis, Ecclesiasticas leges in Papatu divinis, non solùm exæquari, sed etiam præferri. Sic graviùs peccare censetur Sacerdos, si uxorem ducat, quàm si domi concubinam foveat, vel promiscuè scortetur; graviùs punitur, qui in quadragesima carnes comederit, quàm qui vino se ingurgitârit; majori pœnæ subjacent, qui Pontificis majestati contradicunt, quàm qui divinam majestatem blasphemiis lædunt, quod Judæi quotidiè faciunt, quibus tamen publicum religionis suæ exercitium à Papa & Episcopis Pontificiis conceditur.

Nostram sententiam probamus,

Primò, quòd non solis Prælatis aut Pastoribus, multò minùs soli Pontifici Romano competat jus ferendi leges Ecclesiasticas, probamus 1. *ex clavium traditione.* Cui claves Ecclesiasticæ à Christo datæ, illi etiam competit jus ferendarum legum Ecclesiasticarum. Ratio est, quia, cui claves datæ sunt, illi etiam competit omne id, quod ad potestatem clavium exercendam pertinet. Sed claves toti Ecclesiæ datæ sunt. Ergò. 2. *ex politia Ecclesiasticæ temporib. Apostolorum administratione.* Politia Ecclesiastica temporibus Apostolorum ita fuit administrata, ut ad cõmunes deliberationes, politiam Ecclesiæ spectantes, etiã alii fideles præter Apostolos fuerint admissi. Act. 1. v. 16. cap. 6. v. 2. Ergò non solis Episcopis Apostolorum in ministerio successoribus, sed etiam aliis fidelibus jus ferendi leges Ecclesiasticas competit. 3. *ex Concilii Apostolici conditione.* A quibus leges Ceremoniales in Concilio Apostolico Act. 15. præscriptæ, illis etiamnum competit jus ferendarum legum Ecclesiasticarum. Atqui non à solis Apostolis, sed à tota Ecclesia leges Ceremoniales in Concilio Apostolico sunt præscriptæ. Convenerunt enim Hierosolymis non solùm Apostoli, sed etiam οἱ πρεσβύτεροι v. 6. per quos non tantùm Pastores, sed etiam alii Ecclesiæ curatores intelliguntur. Utriq; cõvenerũt eodem fine, videl. ἰδεῖν περὶ τοῦ λόγου τούτου, an sc. circumcisio & alii ritus Mosaici adhuc in N. T. vigorem suũ obtinere debeant. Quinimò interfuit πᾶν πλῆθος *tota credentiũ multitudo*, v. 12. & ex cõmuni omniũ suffragio factum est decretũ v. 22. *Tunc placuit Apostolis & Seniorib. cum omni Ecclesia*, unde inscriptio decreti Synodalis sic formatur v. 23. *Apostoli, & Seniores & Fratres, his, qui sunt Antiochiæ & Syriæ & Ciliciæ fratrib. ex gentib. salutem*, quod repetitur v. 25. *Placuit nobis collectis in unum.* v. 28. *Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quàm hæc necessaria.* 4. *ex praxi Ecclesiæ primitivæ*; de qua suo loco pleniùs.

Secundò, quòd Magistratus Christianus à legum Ecclesiasticarum promulgatione non sit excludendus, probatur iisdem argumentis, quibus evincitur, Magistratum Christianum non debere à cura religionis & negotiorum Ecclesiasticorum excludi, quæ adducentur inferiùs articulo 8. cap. 1. Peculiariter hîc urgemus.

1. Quòd ad bonum subditorum, cui Magistratus Christianus ferendis honestis legibus inservire debet, vel maximè etiam pertineat bonum Ecclesiasticum. Proinde à ferendis legibus Ecclesiasticis Magistratus non debet excludi.

2. Quòd custodia legum Ecclesiasticarum Magistratui sit commissa, proinde etiam à promulgatione earundem excludi minimè debet.

3. Quòd exempla piorum Regum & Principum in Vet. ac Christianorum Impp. in N. Testam. testentur, multas leges Ecclesiasticas ab illis fuisse promulgatas.

Tertiò, quòd leges Ecclesiasticæ *specialiter, absolutè & directè* non obligent conscientias, probamus.

1. *Ex libertate Christiana.* Christus à jugo legum Ceremonialium nos liberavit & à servitute conscientiarum, quæ oritur ab humanis obligationibus nos absolvit. Act. 15. v. 10. 1. Cor. 7. v. 23. Galat. 5. v. 1. Col. 2. v. 16. & 20. ubi libertas in rerum indifferentium usu, modò absit scandalum, Christianis concessa stabilitur.

2. *Ex Christi mandato.* Christus disertè vetuit, ne Apostoli quicquam docerent, nisi quod ipse mandavit. Matth. 28. v. 20. sicut etiam in V. Test. Deus noluit quicquam *addi vel auferri* suis mandatis Deut. 4. v. 2. cap. 12. v. 32. Prov. 30. v. 2. ac expressè testatus est, se nolle *mandatis hominum coli*, Esai. 29. v. 13. Ergò non dedit cuiquam potestatem novos cultus instituendi, vel novis legibus conscientias onerandi.

3. *Ex Apostolorum exemplo.* Apostoli non arrogârunt sibi potestatem novas leges ferendi ac per illas *conscientiis dominandi*. 1. Cor. 7. v. 35. 2. Cor. 1. v. 24.

4. *Ex legislatoris Natura.* Solus Deus est conscientiarum Dominus, ac solus *legifer noster*, Esai. 33. v. 21. *unus legislator*, Jacob. 4. v. 12. quippe, qui solus habet potestatem servandi & perdendi. Ergò ipsi soli competit leges ferre, quæ *directè, immediatè & absolutè* conscientias obligent. Justinus in Dial. cum Triphone pag. 176. Αἰώνιος τε ἡμῖν νόμος καὶ τελευταῖος ὁ Χριστὸς ἐδόθη καὶ ἡ διαθήκη πιστὴ μεθ' ἣν οὐ νόμος οὐ πρόσταγμα οὐκ ἐντολή. *Æterna nobis lex & perfecta Christus datus est & Testamentum fidele, post quod nulla est lex, mandatum aut praeceptum.*

5. *Ex veræ Ecclesiæ scopo.* Vera Ecclesia res adiaphoras non jubet facere, vel omittere propter suum mandatum, sed tantùm propter τάξιν καὶ εὐσχημοσύνην conservandam, ut ordo observetur & scandalum vitetur, quæ, quamdiu non violantur, conscientias liberas relinquit, nec iis, vel scrupulum injicit, vel necessitatem imponit.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam agnoscunt, Pontifici non competere Monarchicum in Ecclesiam universam dominatum.

(Ex quo spontè sequitur, ipsi non competere potestatem ferendi leges universam Ecclesiam obligantes. Quemadmo-

admodum enim Bellarminus libr.2. de Rom.Pont. cap. 19. Monarchicum Pontificis dominatum ac primatum probat *ex autoritate leges ferendi, dispensandi & puniendi, quam Romanus Pontifex in Ecclesiæ filios, quamvis maximos & nobilissimos, exercuit*, ita è converso ex denegato Pontifici Monarchico in universam Ecclesiam dominatu rectè colligitur, ipsi nō competere potestatem ferendi leges, universam Ecclesiam obligantes.)

Dicta illa enumerata sunt superiùs in hoc ipso articulo cap. 5.

2. Quòd quidam conqueruntur, Ecclesiam copiâ & varietate inutilium, imò noxiarum Traditionum & Constitutionum gravari.

(Quòd si enim ejusmodi Constitutiones, in immensum potissimùm auctæ, Ecclesię sunt inutiles, imò noxiæ, ergò Pontifices & Prælati eas introducentes minus rectè agunt.)

Dicta illa enumerata sunt lib.1. part.2. cap.5. membr 5.

3. Quòd quidam Canones negant, præter id, quod in Scripturis continetur, esse aliquid vel præcipiendum, vel prohibendum.

c. Si is, qui præest caus.11.q.3. *Is, qui præest, si præter voluntatem, vel præter quod in sanctis Scripturis evidenter præcipitur, vel dicit aliquid, vel imperat, tanquam falsus testis Dei, aut sacrilegus habeatur.*

c. Lex divina caus. 27. q. 2. ex Benedicto Papa. *Cur prohibeatur, quod prohibendum nunquam sacra Scriptura declarat?*

Hûc pertinet illud, quòd soli Deo potestatem legum ferendarum, in conscientia obligantium competere, asserunt.

Gerson Cancellarius Paris. part. 3. de vita spirit. animæ lect. 4. coroll. 1. *Alius à Deo sicut non habet potestatem infundere gratiam, sic nec erigere. Ipse verò solus habet claves vitæ & mortis æternæ, qui aperit & nemo claudit; claudit & nemo aperit.*

Ejusd. lect. coroll. 4. *Ista verò concludunt, quòd solus potest dare præcepta [illegible]mativa aut negativa sub pœna mortis æternæ, quia illam infligere solus potest. Nullus ergò perdit gratiam, nullus reatum damnationis æternæ incurrit, nisi pro quanto divinæ legis præcipuè transgressor extiterit.*

Postea addit. *Idcircò præterea legislatores Ecclesiastici & civiles plerunq; suâ autoritate noscuntur abuti; præsertim Ecclesiastici illi, quicquid ordinant, quicquid monent, quicquid præcipiunt, pro divinis legibus haberi: par, æquale quoq; robur habere per interminationem damnationis æternæ. Neq; tamen accusaverim omnes legislatores taliter & talia loquentes. Præsumo enim, quòd ad rectam regulam & divinam sapientiam sermones suos voluerant glossari, interpretari & recipi. Quòd si hoc non intenderunt, pronuncio non ego, sed Apostolus, quòd nihil possunt contra veritatem, sed neq; contra caritatem. Deniq; suum est, talibus uti verbis in institutionibus, quæ à vero non devient, neq; simplicioribus & ignaris timores & scrupulos vanos ingerant, q. videlicet ipsi ligentur, ubi liberi sunt: tanquam præterea gravi jugo premantur, ubi ad jugum leve & suave vocavit eos Christus.*

Stephanus Brulifer Doctor Parisiensis (qui floruit circa Annum 1470.) super Bonaventuræ Sententias commentatus, sic scribit. *Nec Papa, nec Concilium, nec ullus planè homo potest quidquam præcipere sub pœna mortalis peccati, quod antè à Deo præceptum*

ceptum non esset. Confer ejusdem tractatus de timore servili, de paupertate Christi, cum sermonibus variis editos Parisiis Ann. 1500.

4. Quòd quidam agnoscunt, Apostolis non fuisse datam potestatem novarum legum ferendarum.

(Multò minùs ergo Pontifici & Prælatis ea competit.)

Cajetanus in cap. 28. Matth. super verba: *Docentes eos servare omnia, quæcunque mandavi vobis. Mandavi, ego; non mandabitis vos, non ad invenietis vos; mea enim mandata servare est necessarium ad salutem, vestra autem possunt esse mortifera.*

Cornelius Jansenius ibid. *Tertium est, ut post doctrinam fidei & Baptismum doceant fideles servare omnia, quæ ipsis erant præcepta Apostolis.*

5. Quòd quidam conqueruntur de multitudine festorum.

(Illa namq; ejusmodi legum & Constitutionum Ecclesiasticarum sunt pars non postrema.)

Dicta illa enumerabimus lib. 2. art. 10. cap. 6.

6. Quòd quidam agnoscunt, fideles non debere fieri servos hominum.

(Ergò ex Natura relationis, Pastores non sunt Ecclesiæ domini, ut novis legibus conscientias onerare & illaqueare possint.)

Lombardus in 1. Cor. 7. super verba: *Precio emti estis, ne fiatis servi hominum,* repetit verba Ambrosii: *A Deo emti, id est, à Christo, servi hominum esse non debent. Servi autem hominum hi sunt, qui humanis se subjiciunt superstitionibus.*

Thomas ibid. *Et quia tanto precio emti estis, nolite fieri servi hominum, postponendo servitium Dei, & vos humanis superstitionibus occupando.*

Cajetanus ibid. *Non de servitute corporis, sed de servitute animæ ad literam Paulus loquitur. Quod patet ex hoc, quod secundùm id prohibet, fieri servos hominum, secundùm quod emti sunt à Christo, hoc est, secundùm illam partem, quâ sunt servi Christi. Constat autem, quòd secundùm animam sumus Christi servi, secundùm quam nullus sit servus hominis, nisi qui consentit homini adversus Christum.*

Contarenus ibid. *Idcircò concludit, Nolite fieri servi hominum, eâ parte scilicet, quâ estis liberi à peccato & facti servi justitiæ, id est, Christi.*

7. Quòd negant transgressionem legum Ecclesiasticarum, si absit contemtus, esse peccatum mortale.

Alphonsus de Castro lib. 6. adv. hæreses verbo Ecclesia hæresi 3. *An quæcunque transgressio præceptorum Ecclesiæ sit mortalis, non dissero: quoniam video quosdam & non ex infima Theologorum Scholasticorum sorte, qui asserunt, transgredientes præcepta Ecclesiæ, modò id non omittant ex contemtu, sed ex infirmitate quadam, aut fortè negligentiâ, non peccare mortaliter, alios autem scio docere oppositum.*

Argum. Adversar.

1. Deut. 17. v. 12. *Qui superbierit, nolens obœdire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, ex decreto Judicis morietur homo ille &c. Si Israëlitici Sacerdotis præcepta erant verè imperia & obligabant conscientiam, ergò etiam Christiani. Ratio consequentiæ est, quia non est minor autoritas Sacerdotis Christiani, quàm Israëlitici.* Bellarminus lib. 4. de Pontif. Rom.

cap.

cap. 16. Alphonsus de Castro lib. 6. adv. hæres. verbo Ecclesia hæresi 3.

Resp. De hoc dicto egimus lib. 1. part. 2. cap. 2. argum. 4.

2. Prov. 6. v. 20. *Conserva, fili mi, præcepta patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ.* Hunc locum urget Alphons. de Castro d. l. *Si hæc verba,* inquit, *ad sola præcepta Dei, qui & verus & solus est Pater noster, dicas esse referenda, non obsisto. Verùm dic mihi, quæ est illa mater, cujus legem docet non esse dimittendam? Hæc enim duo conjunxit & præcepta patris & legem matris. Quibus verbis docuit, præcepta Dei Patris esse conservanda & præcepta Ecclesiæ matris nostræ, in qua per Baptisma, quod in ea recepimus, renati sumus, non esse contemnenda.*

Resp. 1. Sixtus Senensis lib. 6. Biblioth. annot. 192. adducit locum Michaëlis Medinæ in Apolog. pro Joh. Fero. *Præceptum non semper pro lege sumitur; quandoq; namq; præceptum pro doctrina, consilio, aut pro suasione accipitur &c. quâ ratione vocamus militaria & paterna præcepta militum aut filiorum institutiones, de quibus Salomon Proverb. 6. Conserva, fili mi, præcepta patris tui &c.*

2. Lyranus loquitur disjunctivè, *Legem matris, hoc est, Scripturæ vel Ecclesiæ.*

3. Alphonsus ipse agnoscit lib. 4. advers. hæreses verbo, Concilium, *ex solo literali efficacia argumenta contra hæreticos posse peti.*

(Atqui in sensu literali agitur de obœdientia parentibus præstanda.)

3. Matth. 16. v. 19. *Quodcunq; ligaveris super terram, erit ligatum in cœlis. Ligare est legem imponere* Matth. 23. v. 4. *Christus loquitur generaliter, ideoq; ejus verba referri possunt & debent ad omnia, quæ secundùm usum Scripturæ dicuntur ligari. Ergò Dominus Petro promisit, ut quicquid ipse ligaverit, id est, quam obligationem præcipiendo ipse fidelibus imposuerit, sit ligatum & in cœlis.* Bellarm. d. l.

Resp. De hoc dicto egimus lib. 1. part. 2. cap. 3. argum. 1. classis secundæ, hoc loco monemus, per τὸ *ligare* hìc non intelligi *legem imponere*, sed *peccata retinere*, ut ostendit, tùm oppositio inter solvere & ligare, tùm ipsius Christi explicatio tradita Matth. 18. v. 18. Johan. 20. v. 23. Agnoscunt hoc ipsimet Pontificii Interpretes.

1. Lombardus lib. 4. Sent. dist. 18. lit. F. *Sacerdotibus tribuit Deus potestatem solvendi & ligandi, hoc est, ostendendi homines ligatos & solutos.* (Ergò ibi non agitur de impositione legum.)

2. Bellarminus fatetur lib. 1. de Pont. Rom. cap. 12. Matth. 18. v. 18. ubi eadem phrasis occurrit, quæ Matth. 16. v. 19. *Communem esse expositionem Hilarii, Hieronymi, Anshelmi, Augustini & aliorum, Dominum loqui de potestate clavium, quâ Apostoli & eorum successores ligant vel absolvunt peccatores.* Curà communi Patrum expositione discedit?

3. Maldonatus in cap. 16. Matth. *Hæc etiam metaphora est, quâ idem, quod duabus superioribus significatur, supremam remittendi aut retinendi peccata potestatem Petrum habuisse.*

4. Emanuel Saa ibid. *Id est, quemcunq; indignum remissione judicaveris, dum vivit, apud Deum indignus judicabitur.*

5. Franciscus Lucas Brugensis ibid. *Volens Jesus declarare supremam potestatem Simoni proximis verbis promissam, adfert in*

exemplum unum quoddam, præcipuum ex multis, quod erit potestatis ipsius; quod penes ipsum erit summa omnium vitæ spiritualis, mortisq; autoritas, quòd quoscunq; peccatis obstrictos poterit vel justè punire, vel clementer servare.

6. Joh. Driedo de lib. Christ. lib. 2. c. 2. postquam dixisset, *duplices esse claves, unã scientiæ, quæ discernat inter lepram & lepram*, subjungit. *Alia est clavis potestatis, per quam secundùm conditionem tribunalis tàm interioris, quàm exterioris ex actis judicialiter cognitis solvit & ligat, absolvit vel condemnat pœnitentes vel impœnitentes secundùm peccatorum varietates, quas audivit.*

(Aliud ergò est ligare peccata, aliud verò cõscientias hominum legib. ligare. Illud pertinet ad omnes Ecclesiæ ministros, hoc verò ex hypothesi Pontificiorũ tantùm ad Pontificẽ & Prælatos. Illud objecti loco tantũ habet impœnitentes, hoc v. omnes Ecclesiæ cives. Illud occupatur in peccatis, quæ sũt τ̃ καθ' ἕκαστα, hoc verò in legibus, quæ sunt τ̃ καθ' ὅλου.)

7. Matth. 23. v. 4. non habetur δῆσαι *ligare*, sed δεσμεύειν *vinculis cõstringere*, nec de hominib. agitur, sed de onerib⁹, quorum neutrum ad Matth. 16. v. 19. quadrat.

Arg. 4. Joh. 20. v. 21. *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. At Christ⁹ missus est à Patre, non solùm cum potestate prædicandi & Sacramenta ministrandi, sed etiam præcipiendi & judicandi. Igitur eandem Apostolis atq; inprimis Petro ipse tribuit.* Bellarm. d. l.

Resp. 1. Si omnis potestas, cũ qua Christus à Patre in mundũ missus, data est Apostolis & ipsorum Successoribus, consequens fuerit, etiam potestatem redimẽdi genus humanũ, instituendi nova Sacramenta & regendi universam Ecclesiam αὐτοκρατορικῶς, itidem datam esse Apostolis & ipsorum Successoribus, quippe cũ qua potestate Christus itidem in mundum missus. Sed conseq. hoc Pontificii nõ admittunt. E. nec anteced. statuere debent.

2. Si omnes Apostoli eandem cum Petro potestatem in his Christi verbis acceperunt, conseq. erit, non tantùm Pontifices Rom. quos volunt esse Petri Successores, sed etiam omnes omninò Ecclesiæ ministros, qui sunt Apostolorum in ministerio Successores, habere potestatem ferendi leges universam Ecclesiã obligantes. Prius asserit h. l. Bellarm. sic scribens. *Neq; potest responderi, hæc dari omnibus Apostolis simul, non a singulis. Nam Apostoli mox separandi erant ab invicem, & ituri in diversissimas mundi partes, neq; id Dominus ignorabat, ac proinde sine dubio, quod omnib. dedit singulis etiã seorsim datũ esse, intelligi voluit.*

3. Lyranus in h. l. sic commentatur. *Sicut misit me Pater ad veritatem fidei docendam: ita ego mitto, i. e. mittam vos ad hanc veritatem prædicandã per totũ mundum.* (Ergò hæc potestas, cũ qua Christus misit Apostolos, ad officiũ docẽdi est restricta.)

4. Bellarminus ipse in ἱεραρχίᾳ hujus argumenti adducit dictum Chrysostomi in h. l. *Suum illis reliquit ministerium* (cum quo congruit illud Cyrilli lib. 12. in Johannem cap. 55. *Christus ordinavit his verbis Apostolos orbis doctores & divinorum mysteriorum ministros, quos, ut luminaria, universum orbem illuminare jussit.* Et postea. *Hinc intelligant Apostoli, vocandos esse peccatores ad pœnitentiam, curandos esse Spiritu malè habentes, mundumq; doctrinâ fidei & prædicationibus salvandum*, quem Cyrilli locum adducit & approbat Bellarm. lib. 4. de Rom. Pont. cap. 23. §. 2. Ergò de ministe-

rio docendi, non de legum ferendarum magisterio hic agitur.)

Arg. 5. Joh. 21. v. 15. *Pasce agnos meos, ubi Christus exhibiturus Petro, quod ei promiserat, utitur regio vocabulo* ποίμαινε. Bellarminus d.l.

Resp. De hoc dicto egimus lib. 1. part. 2. cap. 2. arg. 3. & cap. 3. arg. 4. classis secundæ. Hoc loco monemus,

1. *Pascendi* verbum generale esse, ad omnes Ecclesiæ Ministros spectans, docente Petro 1. Epist. 5. v. 2. Jam verò ipsimet Pontificii contendunt, *potestatem ferendi leges Ecclesiasticas ad solum Romanum Pontificem & Principes Ecclesiasticos pertinere.*

2. Cornelius Jansenius in h.l. sic commentatur. *Pronomen, meas, indicat, Ecclesiæ Pastores non debere sibi commissos habere veluti suos, quibus tanquam Domini præsint, sed tanquam alieni Domini, qui eos sibi emit proprio sanguine, cui Pastores aliquando sint de commissis ovibus rationem reddituri. Unde hanc formam sibi præscriptam probè intelligens Petrus eadem aliis explicatiùs tradit Pastoribus, sic scribens: Pascite, qui in vobis est, gregem Dei, providentes, non coactè, sed spontaneè; neq; turpis lucri gratiâ, sed voluntariè; neq; dominantes in Cleris, sed forma facti gregis ex animo.* (Ergò ποιμαίνειν hoc loco non est vocabulum regium; nec Pastores sunt gregis Dominici Reges; nec suis, sed Christi legibus Ecclesiam debent pascere.)

6. Act. 15. v. 29. *Apostoli novam legem condunt. Nam de sanguine & suffocato nihil præcepit Christus, neque sunt hæc jure Naturæ bona vel mala, sed indifferentia.* Alphonsus d.l. Bellarm. d.l.

Resp. De hoc dicto itidem egimus libr. 1. part. 2. cap. 3. argum. 6. hìc monemus.

1. Apostolos ibi non promulgâsse novas leges, quibus conscientias obligarent, contrarium enim iisdem verbis testantur, quando dicunt, *Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil ultrà imponere vobis oneris, præter hæc necessaria.* Quæ enim Apostoli conversis ex gentilibus hìc imponunt, jam antè erant à Deo præcepta in lege veteri, illa ergò ad tempus jubent adhuc observari ad avertendum scandalum Judæorum. *A lege hæc accipiunt*, inquit Chrysostomus.

2. Ipsimet Pontificii agnoscunt, non esse eandem omninò autoritatem ac potestatē Apostolorum, utpote immediatè à Christo vocatorum & extraordinariam Spiritus S. assistentiam habentium; ac reliquorum Ecclesiæ Ministrorum immediatâ illa vocatione & extraordinariâ Spiritus S. assistentiâ destitutorum. Bellarm. lib. 1. de R.P. c. 11. §. Altero modo. *Fides Ecclesiæ nititur revelatione, quam habuerunt à Deo Apostoli & Prophetæ. Nec enim semper revelantur Ecclesiæ novi articuli, sed in ea doctrina Ecclesia acquiescit, quam Apostoli & Prophetæ à Domino didicerunt & prædicatione, vel literis ad posteritatem mandaverunt.* Lib. 2. de Rom. Pont. cap. 12. resp. ad 1. Nili object. *In Apostolatu tria continentur. Primò, ut, qui Apostolus est, sit immediatus verbi minister, ita, ut ab ipso Deo doctus sit & sacros libros scribere possit. Secundò, ut, qui Apostolus est, Ecclesias constituat, & fidem propaget in iis locis, ubi nunquam fuit. Tertiò, ut, qui Apostolus est, summam habeat in omnem Ecclesiam potestatem.* Lib. 4. de Pont. Rom. cap. 23. §. ult. *Apostolica dignitas est prima & suprema dignitas*

in Ecclesia, ut patet 1. Cor. 12. & Ephes. 4. At hæc omnia & singula Pontifici & Prælatis competere, Pontificii non poterunt dicere. Ergò ex Apostolorum νομοθεσίᾳ non potest concludi, eandem potestatem Pontifici & Prælatis competere.

3. Lyranus in h. l. monet, vocari illa, quæ ab Apostolis statuuntur, *necessaria* non ἁπλῶς, sed κατά τι, *ad vivendum scil. communiter cum Judæis in Ecclesia primitiva.* Cajetanus ibid. *Adverte, ne intelligas hæc necessaria unâ & eâdem ratione necessitatis. Nam ratio necessariò vitandi scortationem divini est juris: ratio autem abstinendi ab iis, quæ immolata sunt simulachris, & ab esu sanguinis & ab esu suffocati est, ut morem geratis iis, quibus convivitis, Judæis,* (quò pertinet pulcherrimus locus Augustini Epistol. 19. *Paulum & alios rectæ fidei Christianos tunc illa vetera Sacramenta paululùm observando veraciter commendare debuisse, ne putarentur illæ Propheticæ significationis observationes, à piissimis Patribus custoditæ, tanquam sacrilegia Diabolica à posteris detestatæ. Jam enim, cùm venisset fides, quæ priùs illis observationibus prænunciata, post mortem & resurrectionem Domini revelata est, amiserant tanquam vitam officii sui. Veruntamen, sicut defuncta corpora necessariorum officiis deducenda erant quodammodo ad sepulturam, nec simulatè, sed religiosè; non autem deferenda continuò, vel inimicorum obtrectationibus tanquam canum morsibus projicienda.*) Ergò ex lege caritatis salutem proximi quærentis, scandalum verò fugientis erant necessaria. Agnoscit hoc Bellarminus ipse sic scribens. §. Sed hæc. *Finis Apostolici præcepti erat, ne scandalizarentur infirmi.*

4. Urget quidem Bellarminus, *Lucam hoc Apostolorum statutum vocare præceptum*, quando in fine capitis de Paulò dicit. *Pertransiens civitates præcipiebat eis custodire præcepta Apostolorum & Seniorum.* Sed Cajetanus in Comment. notat, *has sex ultimas dictiones superfluere, cùm non habeantur in Codd. Græcis.*

5. Urget idem Bellarminus §. Quod autem &c. can. 62. Apostolorum, in quo *imponitur gravissima pœna prævaricantibus præceptum Apostolicum de non comedendo sanguine & suffocato, nam Clerici illis vescentes deponuntur, Laici excommunicantur. At pœna tam atrox non posset imponi, nisi pro mortali peccato.*

Sed respondemus ex ipso Bellarmino libr. 1. de Verbo Dei cap. 20. §. Quod ad priorem. *Zepherinus Papa decimus quintus à Petro in Epist. 1. tradit, solùm septuaginta fuisse Canones Apostolorum, vel, ut alii Codices habent, sexaginta. Humbertus autem in libro contra Nicetam non agnoscit, nisi quinquaginta. Et certè meliùs noverat Zepherinus, quot essent Apostolorum Canones, quàm ulli posteriorum. Quocirca non sine causa Gelasius dist. 15. can. Sancta Romana, posuit inter Apocrypha Canones Apostolorum, quòd propter aliquos, vel corruptos, vel additos ab hæreticis fecisse videtur.* Lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 27. §. At Canon &c. *Canon 65. Apostolorum, qui vetat Sabbathis jejunare, videtur supposititius. Solùm enim quinquaginta Canones Apostolorum Ecclesia recipit, ut Humbertus Cardinalis testatur in libro adversus Nicetam & habetur apud Gratianum distinct. 16.*

7. Rom. 13. v. 1. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit &c.* Et postea. *Ideoque necessitate subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.*

Hic

Hic locus non solùm intelligitur de Principibus Secularibus, sed etiam de Ecclesiasticis, loquitur enim Apostolus in genere de omnibus potestatibus. Esse autem aliquam Ecclesiasticam potestatem idem Paulus docet 2. Cor 13. Et etiamsi Paulus ad literam solùm loqueretur de secularibus, tamen à simili, vel à majori idem deberet intelligi de Ecclesiasticis potestatibus. Quòd autem leges eorum, qui sunt potestate præditi, in conscientia obligent, patet ex illis verbis. Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Item ex illis. Qui resistunt, sibi ipsi damnationem acquirunt. Item ex illis. Ideò necessitate subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam conscientiam. Bellarm. d.l. Alphons. de Castro d.l.

Resp. 1. Concessimus superiùs in ὑπὸ θέσει leges Ecelesiasticas obligare in conscientia *generaliter, hypotheticè & indirectè.* Ergò argumentum rectè formatum nobis non adversatur.

2. Agnoscunt ipsimet Pontificii, Apostolum hic tantùm loqui de potestate civili.

Lombardus in h. l. *Omnis ergò anima subdita sit, ut etiam voluntate serviat homo potestatibus secularibus bonis vel malis, scilicet Regibus, Principibus, Tribunis, Centurionibus & aliis hujusmodi.*

Et statim. *Sit ergò omnis anima subjecta potestatibus sublimioribus, id est, in hoc, quòd sublimes sunt, id est, in mundanis.*

Thomas ibid. *Considerandum est, quòd quidam fideles in primitiva Ecclesia dicebant, terrenis potestatibus se subjici non debere, propter libertatem, quam consecuti erant à Christo &c. Et hoc est, quod hîc Apostolus dicit, Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.*

Salmero in h. l. *Patres veteres, & præsertim Augustinus Epist. 54. ad Macedonium, & Chrysostomus præsenti loco Apostolum interpretantur de potestate seculari tantùm, quod & ipse textus subindicat.*

Benedictus Justinianus in h. l. *Josephus autor est, apud Judæos fuisse quandam sectam Gaulonitarum, à quodam Juda Gaulonita ortam &c. quæ negabat, censum & obœdientiam Cæsari deberi &c. Eodem vel persimili errore delusi, malè Christianam libertatem interpretantes, fuerunt olim, qui existimarent, eos, qui Christo nomina dedissent, legibus civilibus solutos esse, ac penitùs liberos à Principum potestate. Itaq; malè olim audiebant Christiani apud infideles, quasi Principibus ac Magistratibus minùs essent obsequentes &c. Hanc igitur falsam atq; impiam suspicionem Paulus in præsentia amolitur.*

3. De quibusvis Ecclesiæ ministris dici potest, quòd ipsis, mandata divina repetentibus & inculcantibus, obœdiendum sit, *non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.* Item. *Qui illis resistunt, divinæ ordinationi resistunt.* Neque tamen Pontificii potestatem ferendarum legum quibusvis Ecclesiæ ministris concedunt, sed tantùm Pontifici & Prælatis. (Nimirum cui competit potestas ferendarum legum, huic obœdiendum est propter conscientiam, sed non è converso, cui obœdiendum propter conscientiam, huic competit potestas ferendarum legum, cùm in Republ. civili etiam inferioribus Magistratibus propter conscientiam sit obœdiendum, quibus tamen ferendarum legum potestas minimè competit.)

8. 1. Corinth. 4. v. 21. *Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in Spiritu mansuetudinis? ubi nomine virgæ intelligitur potestas* judi-

judiciaria puniendi peccatores. Christus Rex Ecclesiæ habet virgam Psal.2. & Ps.44. quam communicat cum Episcopis, qui nomine suo (ejus) *Ecclesiam regunt*. Bellarm. d. l. Alph. de Castro d. l.

Resp. 1. Salmero Disput. 7. in 1. Cor. sic scribit: *Virga pro severitate sumitur, quâ pastor oves suas corrigit, de qua Prov. 13. Qui parcit virgæ, odit filium suum & Ps. 22. Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Nam virga pueris leviter, hoc est, ex ignorantia & infirmitate peccantibus adhibetur: baculus autem grandioribus & ex malitia delinquentibus &c. Sensus ergò est. Si non conducit Spiritus lenitatis, veniendum est mihi ad virgam, nisi velim degenerare à Natura patris filium suum ex amore corrigentis.*

2. Corn. à Lapide ibid. *Virgâ, i. e. severitate correptionis & potestate puniendi. Nota hîc potestatē puniendi in Ecclesia & Prælatis Ecclesiæ, quā capite sequenti exercet Paulus.*

3. Estius ibid. *Significat virga metonymicè severitatem disciplinæ cum autoritate eam exercendi. Erat enim Apostolis data à Christo potestas pœnis quibusdam animadvertendi in eos, qui graviùs delinquerent, quæ & procul dubio transiyit ad eorum Successores. Hanc potestatem exercet Paulus cap. seq.* (Atqui ex hac potestate, severitate adversus delinquentes utendi, non potest inferri potestas ferendarū legum conscientiam directè obligantium, aliàs eadem competeret non solùm quibusvis Ecclesiæ ministris, sed etiam omnibus parentibus & patribusfamiliâs. Apostolus hanc virgam minatur non transgressoribus Constitutionum Ecclesiasticarum, sed legum divinarum. Quam etiam virgam intelligat, exponit Apostolus 1. Cor. 5. v. 1. & seqq. legis sc. & pœnę divinæ annūciationem.)

Caput VIII.

DE JURISDICTIONE EPIscoporum, an à Papa descendat?

Quæstio illa, *An Christus jurisdictionem Ecclesiasticam soli Pontifici summo immediatè contulerit, ita ut omnis Episcoporum jurisdictio à Papa immediatè descendat*, (quod Bellarm. lib. 4. de Rom. Pont. cap. 22. 23. 24. & 25. affirmat, idemque aliquot argumentis confirmare nititur) itidem pendet ex hypothesi Monarchicæ potestatis soli Petro & Pontifici Romano ejusdem Successori à Christo collatæ.

Negativam ergò nostram probamus,

1. *Ex Apostolorum æqualitate.* Christus non unum aliquem Monarcham, sed duodecim Apostolos instituit, iisque omnibus & singulis non solùm æqualem, sed etiam eandem potestatem concessit Joh. 20. v. 21.

2. *Ex Apostolica praxi.* Si Christus uni dedisset universam totius Ecclesiæ jurisdictionem, ille potuisset Matthiam & Paulum ad Apostolatum eligere. Sed Apostoli petunt unanimiter, ut Christus ipse ostendat, quem elegerit Act. 1. v. 24. ac Matthias dicitur *accepisse sortem ejusdem ministerii & Apostolatus* v. 15. Ergò non fuit inter Apostolos quidam Monarcha. Paulus *nec ab homine, nec per hominem constitutus est Apostolus*, Gal. 1. v. 1. neq; *contulit cum carne & sanguine* v. 16. neque, *qui videbantur esse aliquid, ei quicquam contulerunt.* Apostoli multos Episcopos non consulto Petro ordinârunt &c.

3. *Ex Episcoporum autoritate.* Omnes mi-

ministri subsequentibus Ecclesiæ temporibus à Deo suam autoritatem, munus & jurisdictionem habuerunt, Act. 20. v. 28. Ephes. 4. v. 11. Potestas Episcoporum est in prædicatione verbi, administratione Sacramentorum, usu clavium &c. hanc verò potestatem non habent ab iis, à quibus ordinantur, sed à Christo Ministerii autore & conservatore.

4. *Ex consequente absurdo.* Si omnes Episcopi à Papa haberent suam autoritatem & jurisdictionem, sequeretur, Papâ mortuo vacillare omnem Episcopalem autoritatem; Sede Romanâ vacante, vel etiam duobus de occupatione illius contendentibus nullos constitui posse Episcopos; illos, qui à Papa dubio ordinati, denuò esse ordinandos &c.

Nostræ huic sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam negant, omnem Episcoporum jurisdictionem à Pontifice descendere.

Bernhardus lib. 3. de consid. ad Eugen. *Erras, erras, si ut summam, ita & solam institutam à Deo existimas vestram Apostolicam potestatem. Si hoc sentis, dissentis ab eo, qui ait. Non est potestas, nisi à Deo.*

Et paulò pòst: *Denique idem ait, Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, non ait, sublimiori tanquam in uno, sed sublimioribus tanquam in multis, non ergo tua sola potestas à Deo, sunt & mediocres, sunt & inferiores. Et quomodo, quos DEUS conjunxit, non sunt separandi, sic nec, quos subjunxit, comparandi. Monstrum facis, si manui submovens digitum, facis pendere de capite, superiorem manu, brachio collateralem. Tale est, si in Christi corpore membra aliter locas, quàm disposuit ipse &c.*

Marsilius Patavinus in Defens. pacis part. 2. cap. 16. pag. 202. *Sicut Petrus Antiochiæ legitur electus in Episcopum per fidelium multitudinem, aliorum Apostolorum confirmatione nō indigens: sic & Apostolorum reliqui præfuerunt in aliis provinciis absque Petri scientia, institutione vel consecratione aliqua, fuerant enim per Christum consecrati sufficienter, propter quod similiter opinandum, horum Apostolorum Successores non indiguisse aliquâ confirmatione Successorum Petri, quinimò multi Successores aliorum Apostolorum fuerunt electi & instituti Episcopi ritè, ipsorumq; provincias sanctè rexerunt absq; alia institutione, vel confirmatione de ipsis facta per Successores Petri. Et extitit hoc sic legitimè observatum usq; quasi ad tempora Constantini Imperatoris, qui quandam præeminentiam & potestatem tribuit Episcopis & Ecclesiæ Romanorum super cæteras mundi Ecclesias seu Presbyteros omnes.* Idipsum multis confirmat & illustrat, ac subjungit.

p. 205. *Quilibet Episcopus, quantum ad intrinsecam dignitatem, inseparabilem scilicet, indifferenter Successor est cujuslibet Apostoli & ejusdem meriti sive perfectionis, quantum ad dignitatem prædictam sive characterem, quoniam omnes hunc habent eundem ab uno efficiente sive datore secundum numerum, immediatè videlicet à Christo, non ab eo, qui manus imposuit. Neq; refert, quis Apostolorum manus imposuerit.*

cap. 17. pag. 213. *Ostendere volo, quòd post tempus Apostolorum & piorum Patrum, sibi quasi propriè succedentium in officio & præcipuè communitatibus fidelium jam perfectis hujus institutionis seu determinationis Præsidis, sive majoris, quem vocant Episcopum, sive minoris, quos curatos Sacerdotes appellant, simul & reli-*

reliquorum minorum causa factiva immediata sit & esse debeat universa ejus loci fidelium multitudo per suam electionem seu voluntatem expressam, aut ille vel illi, cui vel quibus jamdicta multitudo harum institutionum autoritatem concesserit.

Antoninus part.3.Summ. tit.18. cap.4. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Pluraliter dicit potestatibus, non enim tua sola potestas à Deo est, sunt & mediocres, sunt & inferiores. Et quoniam, quos Deus conjunxit, non sunt separandi, ita quos Deus subjunxit, non sunt comparandi,* (per exemtionem scilicet, contra quam verbis Bernhardi ibi disputat.)

Johannes de Polliaco, Concionator Parisiensis, circa Annum 1322. docuit, *Pastores & Episcopos habere suam potestatem immediatè à Christo & non à Papa,* (ut constat ex propositionibus Fratrum Jacobitarum & Minoritarum ipsi oppositis.)

Anno 1429. Frater quidam ex Ordine Prædicatorum, Johannes Sarazenus dictus, in Gallia publicè proposuit sequentes theses. *1. Omnes potestates jurisdictionis Ecclesiæ aliæ à Papali potestate sunt ab ipso Papa, quantum ad institutionem & collationem. 2. Ejusmodi potestates non sunt de jure divino, nec immediatè institutæ à Deo. 3. Non invenitur, Christum tales potestates, scilicet alias à Papali, expressisse, sed tantùm supremam, cui commisit Ecclesiæ fundationem. 4. Quandocunque in aliquo Concilio aliqua statuuntur, tota autoritas dans vigorem Statutis, in solo summo residet Pontifice. 5. Ex textu Evangelii non habetur expressè, alicui Apostolorum, nisi Petro, autoritatem jurisdictionis fuisse collatam. 6. Dicere inferiorum Prælatorum potestatem jurisdictionis, sive sint Episcopi, sive Curati, esse immediatè à Deo, sicut potestatem Papæ, veritati quodammodo repugnat. 7. Sicut nullus flos, nulla pullulatio, nec eorum omnes flores & pullulationes simul possunt aliquid in arbore, quia hæc omnia sunt propter arborem instituta, & ab arbore derivata: sic omnes aliæ potestates nihil de jure possunt contra summum Sacerdotium aut Sacerdotem,* (Pontificem Romanum) *ab ipso institutæ.*

Sed Facultas Theologica Parisiensis 8. Martii solenniter congregata eas ritè expensas publicè damnavit, dictumque Johannem abjurare compulit & in contrarias theses Sacramento adegit, quæ sunt: *1. Omnes potestates jurisdictionis Ecclesiæ aliæ à Papali potestate, sunt ab ipso Christo, quantum ad institutionem & collationem primariam; à Papa autem & ab Ecclesia, quantum ad limitationem & dispensationem ministerialem. 2. Ejusmodi potestates sunt de jure divino & immediatè institutæ à Deo. 3. Invenitur in sacra Scriptura, Christum Ecclesiam fundâsse & potestates alias à Papali expressè ordinâsse. 4. Veritas; quandocunque in aliquo Concilio aliqua statuuntur, tota autoritas dans vigorem statutis residet, non in solo summo Pontifice, sed principaliter in Spiritu sancto & Ecclesia Catholica. 5. Ex textu Evangelii & doctrina Apostolorum habetur expressè Apostolis & discipulis à Christo missis autoritatem jurisdictionis fuisse collatam. 6. Dicere, inferiorum Prælatorum potestatem jurisdictionis suæ sive Episcopi, sive sint Curati, esse immediatè à Deo, Evangelicæ & Apostolicæ consonat veritati. 7. Aliqua potestas, scil. potestas Ecclesiæ de jure potest aliquid, & in certis casibus contra summum Pontificem &c.*

Deni-

Denique si alia protulerim, vel scripserim, quæ videantur prædictis contraria, vel quæ aliter scripta sint, nolo in eis stare, sed volo & supplico haberi pro non dictis, vel scriptis, & alia quæcunque viderentur præbere occasionem scandali, vel erroris.

(Quorum omnium Acta solenniter in Archivis Sorbonæ asservantur.)

Franciscus Victoria in relect. de potest. Eccl. q. 2. &

Alphonsus à Castro lib. 2. cap. 24. de justa hæreticorum punitione docent, *Episcopos immediatè à Deo accepisse potestatem & accipere juridictionem.*

Ludovicus Romanus in sermone in Concilio Basileensi habito (qui adjectus est ultimo consilio ejusdem num. 11.) pulchrè probat, *etiam simplices Sacerdotes esse Christi Vicarios, qui solus primariam solvendi ac ligandi potestatem habeat.*

In Concilio Tridentino Johannes Fonseca Theologus Archiepiscopi Granatensis asseruit, *Episcopos à Christo institutos &c. Quòd si Pontifex à Christo sit institutus, quia Petro dixit, Tibi dabo claves regni, & pasce oves meas, itidem & Episcopos ab ipso institutos, quòd omnibus Apostolus dixerit: Quæcunque ligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlo, & quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Et postea. Euntes in universum mundum prædicate Evangelium: quodque est omnium maximum, sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Tum si Pontifex D. Petri Successor, & Episcopos esse Successores Apostolorum, citatis magno numero testimoniis Patrum dicentium, Episcopos Apostolorum esse Successores. Recitavitque singillatim longum S. Bernhardi sermonem in hac materia libro 2. ad Eugenium Papam. Locum etiam illum ex Actis Apostolorum citavit, ubi S. Paulus dixit Ephesiis, ipsos à Spiritu sancto positos esse Episcopos regere Ecclesiam Dei. Neque verò rectè consequi, à Christo institutos non esse, nec ab ipso autoritatem habere, propterea quòd confirmantur aut creantur à Papa; siquidem & Papam à Cardinalibus creari & tamen autoritatem habere à Christo. Et Presbyteros creari ab Episcopo Ordinatore, verùm autoritatem recipere à Deo. Similiter Episcopos à Papa accipere Diœcesin, autoritatem verò à Christo.* Petrus Suavis libr. 7. Histor. Concil. Trident. pag. 698.

F. Antonius de Grosseto Dominicanus *urgebat illa S. Pauli verba, quibus usus est ad Ephesios Mileti, hortatus, ut attenderent gregi, cujus regimine à Spiritu sancto præpositi essent. Atque multa hîc observabat. Inprimis ajebat, necessariò declarandum esse, Episcopos officii sui functionem ab hominibus non habere. Nam si ita esset, mercenarios fore, quorum oves non sunt propriæ; tùm ubi ei, à quo hæc cura demandata, satisfactum fuerit, nihil ipsis ultrà cogitandum. Atqui D. Paulum demonstrare obligationem regendi populum Christianum esse divinam & à Spiritu S. impositam, ut cōstare possit, eos inde vi nullius humanæ dispensationis excusari posse. Celebrem illum Cypriani locum attulit, quemlibet Episcopum ad rationem soli Christo reddendam teneri. Adjunxit deinde, Episcopos Ephesinos non fuisse è numero eorum, qui instituti erant à Christo Domino nostro, dum esset in carne, sed aut ab ipso S. Paulo, aut alio aliquo Apostolo sive discipulo. Et tamen nullam fieri mentionem Ordinatoris, sed totum Spiritui sancto attribui, qui non solùm autoritatem dederit regendi, verùm etiam partem gregis diviserit, ipsisque pascendam attribuerit. Tum invectus est in eos, qui superioribus diebus di-*

xerant, Papam gregem distribuere, inculcando, id minus rectè dictum, atq; hoc modo redire illud, quod S. Paulus tanto opere abominatus, Ego sum Pauli & ego Apollo. Esse Papam caput Ecclesiæ ministeriale, quo mediante Christus principale caput operatur & cui opus adscribendum, dicendumq; cum S. Paulo, Spiritum sanctum gregi pascendo præponere. Nunquam opus adscribi instrumento, aut ministro, sed semper agenti principali. Ab antiquis hanc formulam semper adhibitam, Deum & Christum Ecclesiæ de Præpositis providere; quæ à S. Paulo accepta est, qui ad hos eosdem Episcopos scripsit, Christum, postquam ascendisset in cœlum, dedisse quosdam Apostolos, quosdam Prophetas, alios Evangelistas, alios Pastores & Doctores, demonstrans evidenter, Christum post ascensum in cœlum Pastores dare; nec aliter Christo soli adscribendam institutionem Pastorum & Doctorum, (qui sunt Episcopi) quàm ipsorum Apostolorum & Evangelistarum. Petrus Suavis lib. 7. Histor. Concil. Trident. pag. 699.

Archiepiscopus Granatensis instabat, *ut in septimo articulo diceretur, Episcopos jure divino institutos esse Presbyteris superiores &c. Citavit pro sua sententia Dionysium, asserentem, Ordinem Diaconorum referri in eum, qui est Presbyterorum; eum, qui est Presbyterorum, in eum, qui est Episcoporum; & eum, qui est Episcoporum, in Christum Episcopum Episcoporum. Dein Eleutherium Pontificem Romanum, qui in Epistola ad Episcopos Galliæ scripsit, Christum ipsis commisisse Ecclesiam universalem. Tum Ambrosium, qui in primam Epistolam ad Corinthios dixit, Episcopum personam habere Christi & esse Vicarium Domini. Adjunxit etiam Epistolam Cypriani ad Rogatianum, ubi sæpius repetit, tùm Diaconos ab Episcopis fieri, tùm Episcopos à Deo. Et ejusdem viri sancti celebrem illum locum, unum esse Episcopatum, cujus à singulis in solidum pars tenetur. Papam, dixit, Episcopum esse, ut alios: ipsum atq; illos fratres inter se, filios unius Patris, nempe Dei, unius matris Ecclesiæ, unde à Pontifice fratres etiam vocantur: adeoq; si Papa institutus est à Christo, ab eodem pariter institutos Episcopos. Nec dici posse, Papam eos vocare fratres per speciem humanitatis aut humilitatis. Nam & incorruptis seculis Episcopos ipsum fratrem appellâsse: extare Epistolas Cypriani ad Fabianum, Cornelium, Lucium & Stephanum, in quibus ipsos compellat titulo fratrum. Extare Epistolas apud Augustinum & suo nomine, & aliorum Africæ Episcoporum, ubi itidem Innocentius & Bonifacius Pontifices appellantur fratres. Sed quod est longè clarissimum, non solùm in Epistolis istorum sanctorum, sed multorum etiam aliorum Pontificem appellari Collegam. Esse contra Collegii Naturam, ut constet è diversi generis personis. Quòd si tanta differentia foret, ut Papa institueretur à Christo, Episcopi à Papa, ejusdem Collegii esse non possent. Id sanè Naturam Collegii admittere, ut in eo caput sit, atq; ita de Episcopali evenire, cujus Papa caput est, nempe ad ædificationem duntaxat, &, quod dici solet, in beneficientem causam. Nempe quo modo S. Gregorius in Epistola ad Johannem Siracusanum ait, quoties in culpa est aliquis Episcopus, eum subjectum esse Sedi Apostolicæ; de cætero cùm culpa non est, omnes humilitatis ratione esse æquales & hanc esse humilitatem Christianam, nunquam à veritate separatam. Citavit Hieronymum ad Evagrium. Ubicunque fuerit Episcopus, sive Romæ, sive Eugubii, sive Constantinopoli, sive Rhegii, ejusdem meriti, ejusdem*

est & Sacerdotii. Item. Omnes Apostolorum Successores sunt. Invectus est in eos Theologos, qui dixerant, Petrum cæteros Apostolos ordinâsse Episcopos. Admonuit, ut sacræ Scripturæ studerent & observarent, omnibus ex æquo datam potestatem docendi per universum mundum, Sacramenta ministrandi; remittendi peccata, ligandi, solvendi, Ecclesiam gubernandi; in summa ita missos in mundum, sicut Pater misit Filium: adeoq; quemadmodum Apostoli autoritatem habuerunt non à Petro, sed à Christo; ita Successores Apostolorum non habere potestatem à Successore Petri, sed ab ipso Christo. Adduxit in eam rem arboris exemplum, in qua multi sunt rami, truncus unus. Tum Theologos illos irridens, qui dixerant, omnes Apostolos à Christo fuisse institutos & pares autoritate, sed hanc in ipsis fuisse personalem, & quæ ad Successores non commearet, præterquam in Petro solo: percunctatur eos, tanquam præsentes, quo fundamento, quâ autoritate, quâ ratione in assertionem adeò audacem prorupissent, quæ à quinquaginta duntaxat annis inventa expreßim cum sacra Scriptura pugnaret? in qua, Christo omnibus Apostolis promittente, se cum ipsis futurum usq; ad consummationem seculi, cùm id de propriis ipsorum personis non intelligatur, de succeßione omnium necessariè accipiendum, atque ita intellectum ab omnibus Patribus & ab omnibus Scholasticis, quibus hæc nova opinio ex diametro repugnat. Sed & illo argumento usus est. Si Sacramenta à Christo instituta sunt, esse consequens, Ministros Sacramentorum ab eodem institutos. Et qui dicere velit, Hierarchiam esse juris divini & summum Hierarcham à Deo opt. max. institutum, ei dicendum, cæteros etiam Hierarchas eandem habere institutionem: Ecclesiæ Catholicæ hanc esse constantem doctrinam, ordines dari per manum Ministrorum, at potestatem conferri à Deo. Petrus Suavis lib. 7. Hist. Conc. Trident. pag. 707.

Archiepiscopus Bracarensis *multus in eo erat, ut probaret, institutionem Episcoporum de jure divino, adductis iisdem penè rationibus & argumentis cum Granatensi. Addidit insuper, Papam Episcopos privare non posse autoritate datâ ipsis in eorum consecratione. Eam in se complecti non solùm potestatem Ordinis, sed etiam jurisdictionis.* Idem pag. 708.

Circiter LIX. è Patribus in hac fuerunt sententia & fortaßis major fuisset numerus, nisi multi eo tempore laborâssent infirmâ valetudine &c. Idem pag. 710.

F. Georgius Sincout Franciscanus Episcopus Segniensis *in Granatensis sententiam concedens affirmavit, nunquam se crediturum, fore, ut aliquando sentiret in dubium vocari, an Episcopi sint instituti & an authoritatē habeant à Christo. Nam si à Deo opt. max. eam non habent, ne Conciliū quidem, quod ex Episcopis consistit. Necessarium esse, ut cœtus omnis, quamvis numerosißimus, ab eodem autoritatem habeat, unde singuli, è quibus constat. Quòd si Episcopi non sunt à Christo, sed ab hominibus, autoritatē profectò omnium in unum congregatorum esse quoque humanā, & cujus aures hoc personat, Episcopos non esse à Christo institutos, abesse non posse, quin existimet, hanc Synodum esse congregationem hominum profanorum, cui non præsideat Christus, verùm potestas quædam precaria ab hominibus accepta; totq; Patres frustrà tantos sumtus facere & tot incōmoda Tridenti perferre, quādo majori cum autoritate eadem tractari poßint ab eo, qui Episcopos & Conciliū ad eorū tractationē potestate muni-*

munivit: adeoque toti in universum populo Christiano illusum, cùm non modò ut optimum, verùm uti unicum & necessarium medium propositum fuit, ad hujusce temporis controversias determinandas &c. Petrus Suavis libr. 7. Histor. Concil. Trident. pag. 710.

Episcopus Parisiensis dixit, *hanc doctrinam (quòd solius Pontificis jurisdictio sit à Christo, reliquorum Episcoporum à Pontifice) prioribus seculis inauditam ante annos 50. à Cajetano primùm excogitatam, ut pileum Cardinalitium mereret. Eam à Theologis Sorbonensib. eo ipso tempore ignominiosè notatam, quæ ex regno cœlesti, (sic enim Ecclesiam vocari) faciat non regnum, verùm Tyrannidem temporalem, quæ Ecclesiam spoliet titulo sponsæ Christi & eam veluti servam unius hominis libidini prostituat. Vult, scilicet, unum tantùm Episcopum à Christo institutum, cæteris nullam esse potestatem, nisi ab illo pendentem, quod perinde est, ac si dicatur, unum solum esse Episcopum, cæteros ejus Vicarios ad placitum amovendos &c.* Petr. Suavis lib. 7. Hist. Concil. Trident. p. 718.

Cardinalis Lotharingius *Tridentum veniens, instituit domi suæ congregationem Præsulum & Theologorum, qui cum ipso è Gallia venerant, ut eorum sententiam exquireret, super illo præcipuè capite de jurisdictione Episcoporum, inter quos unanimi consensu definitum, à Deo eam esse & juris divini.* Petrus Suavis lib. 7. Histor. Concil. Trident. pag. 738.

Jacobus Gilbertus de Nogueras Episcopus Alliphiensis *in Concilio Tridentino, Christum membra quædam Ecclesiæ in Apostolos, Pastores &c. distinxisse, ad fideles ab erroribus defendendos & in unitatem fidei & cognitionis Dei dirigendos. His dedisse donum pio huic officio exercendo necessarium, potestatem, ut appellant, jurisdictionis: quæ in omnibus æqualis non est, verùm quanta quanta in quolibet est, ipsi eam Christus immediatè largiatur. Nihil esse D. Paulo magis contrarium, quàm si dicatur uni soli data, qui eam aliis communicet ad libitum &c.* Petrus Suavis lib. 7. Histor. Concil. Trident. pag. 743.

Cardinalis Lotharingius *copiosâ oratione docuit, jurisdictionem à Deo immediatè Ecclesiæ datam, adduxit locos D. Augustini, claves datas Petro, non uni personæ, sed unitati; & Petrum, cùm Christus ei claves promisit, totam Ecclesiam repræsentâsse. Quòd si Sacramentum ille non fuisset, hoc est, Ecclesiam repræsentans, Christum ei claves non fuisse daturum. Progressus inde asseruit, eam jurisdictionis partem, quæ ordini Episcopali connexa est, Episcopos immediatè à Deo accipere.* Id. pag. 744.

Reliqui Præsules Galli apertè defenderunt, authoritatem Episcoporum esse de jure divino, rationes à Cardinale citatas asserentes, explicantes. Id. p. 745.

2. Quòd quidam agnoscunt, primis Ecclesiæ temporibus nondum fuisse à Romano Pontifice usurpata omnia Ecclesiarum jura. (Ergò etiam primis Ecclesiæ temporibus Episcopi non acceperunt jurisdictionem suam à Pontifice Romano.)

Krantzius lib. 6. Saxoniæ cap. 16. *Nondum Romana Ecclesia tantum sibi juris in omnes omnium provinciarum Ecclesias vendicabat, ut nisi confirmatione Apostolicà Episcopus non haberetur legitimus. Id enim posteriora tempora adinvenerunt. Nec ibi quievit Romana Ecclesia, donec annatas quoque sibi ex omni Christianismo advocaret.*

Idem

Idem Metropoleos lib. 2. cap. 26. *Necdum Sedes Apostolica Romæ cuncta sibi Ecclesiarum (ut nunc) jura vendicavit. Metropolitanus cuncta gerebat in provincia sua.*

Et lib. 7. cap. 45. *Ragenburgensis tùm Ecclesia, mortuo Henrico, vacabat: & se ingerebat non electus à fratribus Lambertus quidam Hamburgensis & Bremensis Canonicus, qui Ecclesiam alienigenam à summo Pontifice ad se nihil pertinentem impetravit. Vide in quantum licentiæ tùm processit post Imperatorum destitutionem Romana Ecclesia, ut se inciperet intromittere de Ecclesiis vacantibus. Solebant Imperatores de Romana aliquando disponere Ecclesia: perventum est eò, ut de solis Germaniæ Ecclesiis & Abbatiis disponerent: idq; extortum est manibus eorum tempore Henrici V. Imperatoris: tùm Ecclesiis provenit libera electio: in eam quoq; Papa manus injecit per hæc tempora: & crevit illa facultas in immensum, ut satis sit per Germaniam res tolerabilis, sed in Francia & Anglia immoderata.*

Paulò pòst: *Nihil jam opus erat Apostolicâ confirmatione, satis erat electionem ab Archiepiscopo comprobari: nunc ad se omnia Ecclesiarum jura traxit Romana Ecclesia.*

Idem lib. 9. cap. 23. *Jam inoleverat, ut Apostolicâ provisione darentur Episcopi, posthabitâ capitulorum legitimâ electione.*

Hûc referri potest, quod Aventinus lib. 7. Annal. de titulis Epistolarum ab Episcopis olim exaratarum commemorat, hisce verbis: *Illius tempestatis Episcopi* (seculo scil. duodecimo) *in titulis, initiis Epistolarum atq; Decretorum, non, uti nunc fit, adscribunt, Apostolicæ Sedis gratiâ, nimirum favore humano, sed more Pauli, clementia duntaxat divinæ id munus atq; donum acceptum referunt. Ita enim cœpisse Epistolas, Senatusconsulta, placita, rescripta, exempli gratiâ, reperio.* Sigefridus solâ miseratione divinâ Reginoburgensis Episcopus &c.

3. Quòd quidam agnoscunt, Apostolos omnem jurisdictionem à Christo immediatè accepisse (ex eo enim colligi potest, Episcopos Apostolorum Successores itidem à Christo, non à Pontifice jurisdictionem accipere.)

Autor Oneris Ecclesiæ cap. 20. §. Initiali. *Status Episcopalis est immediatè à Christo & supernaturaliter in Apostolis institutus &c. dignitati Episcopali à solo Deo potestas concessa & post Papam ordinata est.*

Erasmus in annot. 2. Corinth. 10. p. 382. *Paulus ab ipso Christo acceperat autoritatem Apostolicam, non à Petro, cum quo postea contulit, sed ita, ut diceret, sibi ab illo nihil accessisse.*

Bellarminus lib. 4. de Pont. Rom. c. 23. §. 1. *Quòd Apostoli acceperint à Christo immediatè suam jurisdictionem primùm testantur verba Domini Johan. 20. Sicut misit me Pater & ego mitto vos, quem locum sic exponunt Patres, Chrysostomus & Theophylactus, ut apertè dicant, factos esse his verbis Apostolos Christi Vicarios, imò ipsum Christi officium & autoritatem accepisse. Addit Cyrillus in hunc locum, his verbis propriè Apostolos creatos esse Apostolos & orbis totius doctores, & ut intelligeremus in Apostolica autoritate contineri omnem potestatem Ecclesiasticam, ideò adjecisse Christum. Sicut misit me Pater, siquidem Pater Filium misit summâ potestate præditum. Cyprianus lib. de unit. Eccles. docet, idem dari Apostolis per illa verba, Ego mitto*

vos, quod fuerat Petro promissum per illud, Tibi dabo claves, & postea exhibitum per illud, Pasce oves meas. Constat autem per illa verba, tibi dabo claves, & per illud, pasce oves, intelligi jurisdictionem plenißimam, etiam exteriorem. Secundò idem ostendit electio Matthiae in Apostolatum. Nam Act. 1. legimus, Matthiam Apostolum non fuisse ab Apostolis electum, nec datam ei ullam autoritatem, sed imploratâ divinitùs & impetratâ electione ejus mox inter Apostolos annumeratum. Certè si Apostoli omnes à Petro habuerunt jurisdictionem, in Matthia maximè id ostendi debuisset. Tertiò probatur ex Paulo, qui ex professo docet, se autoritatem ac jurisdictionem habuisse à Christo & inde probat, se verum Apostolum, Galat. 1. & 2. Quartò probatur evidenti ratione. Nam Apostoli à solo Christo facti sunt Luc. 6. Johan. 6. Quòd autem Apostoli habuerint jurisdictionem, patet tùm ex gestis Pauli, qui 1. Corinth. 5. excommunicat & 1. Cor. 6. 7. 11. 14. & alibi paßim leges constituit, tùm quia Apostolica dignitas est prima & suprema dignitas in Ecclesia, ut patet 1. Corinth. 12. Eph. 4. Vide B. Thomam in cap. 12. 1. ad Cor.

Azorius Jesuita Instit. moral. part. 2. lib. 4. cap. 11. §. Altera opinio, col. 445. arctè tenet, & accuratè defendit, *omnes Apostolos à Christo Domino proximè fuisse Sacerdotes & Episcopos ordinatos, & ab eo potestatem non solùm ordinis, sed etiam jurisdictionis accepisse. Quia (inquit) omnes Apostoli sunt à CHRISTO electi, uti ex Evangelio constat, & ipse Paulus apertè tradit Galat. 1. & 2, se non esse ab hominibus, neq; per hominem, sed per Jesum Christum Apostolum institutum. Matthias autem non erat ab Apostolis, sed à Deo creatus: at Apostolica potestas continebat in se non solùm ordinis potestatē, sed etiā jurisdictionis: & ideò Apostoli ubiq; terrarum Episcopos & Presbyteros constituebant, omnibusq; dictum. Accipite Spiritum sanctum; & omnibus plenißima jurisdictio data est Matth. 18. illis verbis: Quaecunq; alligabitis &c. omnibus dictum est. Euntes in mundum universum, praedicate Evangelium omni creaturae. Etiam de Juda dictum, Episcopatum ejus accipiat alter.* In hanc sententiam citat Cajetanum, Sotum, Cordubensem, Bannez.

(Salas Jesuita de legib. part. 1. q. 95. sect. 4. pag. 156. §. Alii verò &c. pro eadem sententia citat Majorem, Victoriam, Petrum de Soto, de Castro, affirmantes, *opinionem suam esse omnium Doctorum sententiam.*)

4. Quòd Jus Civile docet, jus Patriarchatus esse ab Imperatoribus & Conciliis Novell. 11. Novell. 131. c. 2. 3. 4. cùm Pontifex contrà glorietur, jus Patriarchatus à Romana Ecclesia originem trahere. c. Omnes 1. dist. 22. ex Nicolao.

5. Quòd Pontificii in hac quaestione non consentiunt.

Bellarminus lib. 4. de Roman. Pontif. cap. 22. §. 1. *Sciendum est, triplicem esse in Pontifice, aliisq; Episcopis potestatem. Unam ordinis, alteram jurisdictionis interioris, tertiam jurisdictionis exterioris, quarum prima refertur ad Sacramenta conficienda & ministranda, altera ad populum Christianum regendum in foro interiori conscientiae, tertia ad eundem populum regendum in foro exteriori. De prima certum est apud omnes, illam aequè immediatè habere à Deo Episcopos ac ipsum summum Pontificem. De secunda*

cunda est aliqua dissensio inter autores. Nam Abulensis in libro, quem appellat Defensorium part. 2. cap. 63. existimat, hanc potestatem conferri omnibus Sacerdotibus immediatè à Deo, quando ordinantur &c. At Johannes de Turrecremata lib. 1. Summæ cap. 96. docet, hanc potestatem non conferri à Deo ex vi ordinationis, sed ab homine per simplicem injunctionem, ambo tamen in eo conveniunt, quòd usus hujus potestatis pendeat à jurisdictione exteriore. Solùm igitur de tertia agendum. Et quidem omnes in eo conveniunt, jurisdictionem Episcoporum saltem in genere esse de jure divino. Nam CHRISTUS ipse ita ordinavit Ecclesiam, ut in ea sint Pastores, Doctores &c. Ephes. 4. At quæstio est, an Episcopi Canonicè electi accipiant à Deo suam jurisdictionem, sicut eam accipit summus Pontifex, an verò à Pontifice. Sunt autem tres de hac re Theologorum sententiæ. Prima eorum, qui volunt tàm Apostolos, quàm ceteros Episcopos immediatè à Deo accepisse & accipere jurisdictionem. Ita docet Franciscus Victoria in relect. 2. de potestat. Ecclesiæ quæst. 2. & Alphonsus à Castro lib. 2. cap. 24. de justa hæreticorum punitione. Altera est eorum, qui volunt, Apostolos non à Christo, sed à Petro & Episcopos, non à Christo, sed à Petri Successore accepisse, vel accipere jurisdictionem. Ita Johannes de Turrecremata lib. 2. cap. 54. Summæ de Ecclesia & Dominicus Jacobatius lib. 10. de Concil. art. 7. (Potuisset addere Petrum de Palude, qui in libro de potestat. Apostolorum artic. 3. sic disserit: *Dico, quòd nullus Apostolorum, præter Petrum, factus est à Christo Episcopus.* Ibidem. *Videretur in N. Testam. quòd alii Apostoli nullam potestatem jurisdictionis receperunt, & per conseq. relinquitur, quòd omnis potestas jurisdictionis, quam habuerunt Apostoli, specialiter post Christi ascensum, fuit collata eis à Petro.*) *Tertia est media eorum, qui volunt, Apostolos quidem accepisse à Christo immediatè omnem suam autoritatem, tamen Episcopos non à Christo, sed à summo Pontifice eam accipere. Ita Cajetanus in tractat. de autorit. Papæ & Concilii cap. 3. Dominicus à Soto in 4. dist. 20. q. 1. art. 2. Franciscus Vargas in libello de hac ipsa quæstione; Hervæus in lib. de potestate Papæ, Gabriel in Canonem Missæ lect. 3. & eadem videtur sententia veterum Scholasticorum Bonaventuræ, Alberti, Durandi atque aliorum in 4. dist. 18. aut 20. aut 24.* (Bellarminus tertiam amplectitur sententiam, sed hac ratione contradicit, non solùm Francisco de Victoria & Alphonso à Castro, sed etiam Johanni de Turrecremata & Dominico Jacobatio, qui æqualem hac in parte, statuunt, esse rationem Apostolorum & Episcoporum, ita ut, si quis affirmare velit, Apostolos à Christo jurisdictionem accepisse, etiam cogatur statuere, Episcopos à Christo jurisdictionem accipere; & vicissim, si affirmare velit, Episcopos à Pontifice jurisdictionem accipere, etiam cogatur affirmare, Apostolos à Petro jurisdictionē accepisse. Regerit quidem Bellarm. c. 25. *§. 2. magnum esse discrimen inter successionem Petri & aliorum Apostolorū, cùm Rom. Pontifex propriè succedat Petro, non ut Apostolo, sed ut Pastori ordinario totius Ecclesiæ, & ideò ab illo Romanū Pont. habere jurisdictionem, à quo habuit Petrus, at Episcopos non succedere propriè Apostolis, quoniā Apostoli nō fuerint ordinarii, sed extraordinarii & quasi delegati Pastores, quibus non succeditur.* Sed quis non videt, hæc manifestam peti-

petitionem principii continere? Ecquis enim Bellarmino concedere velit, Apostolos reliquos non fuisse ordinarios, sed extraordinarios & quasi delegatos Pastores, cùm æqualem cum Petro, adeoq; summam potestatem acceperint, cùm æquè ac Petrus ubiq; locorum prædicârint, Ecclesias fundârint, & Successores Episcopos constituerint?)

Idem Bellarminus lib. 4. de Rom. Pont. cap. 24. §. 2. *Episcopos omnes à Papa jurisdictionem accipere*, confirmat ex eo, *quòd regimen Ecclesiæ sit Monarchicum, ac proinde omnis autoritas sit in uno & ab illo in alios derivetur.*

(At si hæc ratio efficax, convincit, Matthiam & Paulum post Christi ascensionem à Petro, utpote visibili Ecclesiæ capite ac Monarcha jurisdictionem accipere debuisse. Quia verò non à Petro, sed à Christo jurisdictionem acceperunt, ac nihilominus Ecclesiæ regimen fuit Monarchicum, ex eo manifestum, non Petrum, sed Christum esse Ecclesiæ Monarcham.)

Caput IX.

De Potestate Pontificis in temporalibus.

Thesis. Pontifici Romano non competit summum dominium temporale in Imperatorem, Reges & Principes, nec convenit Ecclesiasticis personis, ut talibus, jure divino Politica jurisdictio.

Ἔκθεσις. 1. Non solùm derogamus Pontifici *directum dominium* temporale in Politicos Magistratus, sed etiam *indirectum*. Recentiores Pontificii, præsertim Jesuitæ, cùm videant, nimis crudum esse, si Pontifici tribuatur *dominium totius orbis, vel dominium totius orbis Christiani*, vel ulla merè temporalis jurisdictio *directè*, quod Canonistæ olim fecerunt, jurisdictionem Pontificis temporalem sic restringunt, ut asserant, *Pontificem, ut Pontificem, etsi non habeat ullam merè temporalem potestatem, tamen habere in ordine ad bonum spirituale summam potestatem disponendi de temporalibus reb. omnium Christianorum; ac proinde habere summam temporalem potestatem indirectè.* Bellarm. lib. 5. de R. P. cap. 6. Hanc suam distinctionem explicant ejusmodi similitudine. *Sicut ars frenifactoria & equestris sunt duæ inter se diversæ artes, quia distincta habent objecta & subjecta & actiones; & tamen quia finis unius ordinatur ad finem alterius, ideò una alteri præest, & leges ei præscribit: ita videntur potestas Ecclesiastica & Politica distinctæ potestates esse, & tamen una alteri subordinata, quoniam finis unius ad finem alterius Naturâ suâ refertur.* Quibusdam hæc similitudo non videtur conveniens, cùm in illis artibus inferior sit solùm propter superiorem, adeò ut sublatâ superiore continuò tollatur etiam inferior, quod non habet locum in Politica potestate ad Ecclesiasticam comparata, ideò utuntur similitudine ab homine desumtâ. *Ut se habent caro & Spiritus in homine, ita se habent in Ecclesia duæ illæ potestates. Caro subest, Spiritus præest, & licèt Spiritus non se misceat actionibus carnis, sed sinat eam exercere omnes suas actiones, tamen quando eæ officiunt fini ipsius Spiritus, Spiritus carni imperat, eamq; castigat: sic Ecclesiastica potestas non se miscet temporalibus negotiis, sed sinit omnia procedere, sicut antequam*

quam essent conjunctæ hæ duæ potestates, dummodo non obsint fini spirituali, aut non sint necessaria ad eum consequendum. Si autem tale quid accidat, spiritualis potestas potest & debet coërcere temporalem potestatem omni ratione ac via, quæ ad id necessaria videbitur. Hac similitudine Bellarminus d.Lutitur, sed eodem laborat incommodo, quo prior ab arte frenifactoria & equestri desumta, quam hoc nomine ipsemet repudiat. Caro enim, hoc est, corpus in homine est propter Spiritum, hoc est, animam. Subducto Spiritu, corpus nec vivit, nec ullas actiones exercet. Atqui sublatâ potestate Ecclesiasticâ, Politica adhuc locum habet & est vera potestas, etiam sine ordine ad aliquam Ecclesiasticam potestatem. Præterea caro ita subesse debet in omnibus spiritui, ut spiritus in nullo subesse debeat carni. Sed Politica potestas *in spiritualibus* ita subesse debet Ecclesiasticæ potestati, ut Ecclesiastica potestas *in civilibus* Politicæ potestati subesse debeat.

2. Pontifici & Episcopis multos Principatus & Provincias ab Imperatoribus, Regibus & Principibus donatas esse, concedimus, sed illi donationes illas non debuissent recipere, verùm vestigiis Christi insistere, qui regnum sibi oblatum acceptare noluit Johan.6.v.15. Sed & particulares illæ donationes Ludovici I. Pipini, Mathildæ Comitissæ & aliorum nondum probant supremam illam in omnes Imperatores, Reges ac Principes potestatem, quam Papa sibi vendicat.

3. In Confessione Augustana articulo ultimo abusuum sententia nostrarum Ecclesiarum sic declaratur. *Non commiscendæ sunt potestates Ecclesiastica & civilis. Ecclesiastica suum habet mandatum Evangelii docendi & administrandi Sacramenta. Non irrumpat in alienum officium, non transferat regna mundi, non abroget leges Magistratuum, non tollat legitimam obœdientiam, non impediat judicia de ullis civilibus ordinationibus, aut contractibus, non præscribat leges Magistratibus de forma Reipublicæ, si quam habent Episcopi potestatem gladii, hanc non habent, ut Episcopi ex mandato Evangelii, sed jure humano donatam à Regibus & Imperatoribus ad administrationem civilem suorum bonorum. Hæc interim alia functio est, quàm ministerium Evangelii. Cùm igitur de jurisdictione Episcoporum quæritur, discerni debet Imperium ab Ecclesiastica jurisdictione. Porrò secundùm Evangelium, seu, ut loquuntur, de jure divino nulla jurisdictio competit Episcopis, ut Episcopis, hoc est, his, quibus est commissum ministerium verbi & Sacramentorum, nisi remittere peccata, Item cognoscere doctrinam & doctrinam ab Evangelio dissentientem rejicere & impios, quorum nota est impietas, excludere à communione Ecclesiæ sine vi humana, sed verbo &c. Si quam habent aliam potestatem, vel jurisdictionem in cognoscendis certis causis, videlicet matrimonii, aut decimarum, hanc habent jure humano, ubi cessantibus ordinariis coguntur Principes vel inviti suis subditis jus dicere, ut pax retineatur.* Et sub finem. *Petrus vetat Episcopos dominari & Ecclesiis imperare. Nunc id non agitur, ut dominatio eripiatur Episcopis, sed hoc unum petitur, ut patiantur Evangelium purè doceri, & relaxent paucas quasdam observationes, quæ sine peccato servari non possunt.* Hæc in Apolog. Augustan. Confess. artic. 14. 16. & 28. latiùs ex-

explicantur. Inter cætera in cap. de potest. Eccl. sic loquuntur Confessores. *Sæpè testati sumus, nos Politicas ordinationes & donationes Principum & privilegia non reprehendere*: Item. *Sint sanè Episcopi juxta politiam Canonicam, quam non reprehendimus.* In articulis Schmalcaldicis art. 4. de Papatu docetur, quòd *Papa non sit de jure divino seu secundùm verbum Dei, caput totius Christianitatis, hoc enim nomen uni & soli Christo debetur, sed tantùm Episcopus & Pastor Ecclesiæ, quæ est Romæ, & eorum, qui voluntariè & spontè, vel per humanam creaturam, hoc est, Politicum Magistratum se ad eum conferunt, non ut sub eo tanquam sub Domino vivant, sed ut cum eo, tanquam fratres, collegæ, sodales & Christiani sint &c. Hodiè verò nullus Episcoporum audet Papam nominare fratrem, ut ætate Cypriani factum est, sed oportet, ut Episcopi, imò Cæsares & Reges Papam appellent omnium gratiosissimum Dominum. Hanc arrogantiam bonâ conscientiâ nec volumus, nec possumus, nec debemus probare. Qui verò se ei subjicere voluerit, faciat id suo periculo sine nobis. Hinc sequitur, omnia, quæ Papa ex tam arrogante, temerariâ, mendace, blasphema & furto arreptâ potestate suscepit & fecit & adhuc facit, fuisse & esse merè Diabolica acta & instituta (exceptâ Politici regni administratione, ubi Deus sæpè etiam per Tyrannos & perfidos nebulones populo alicui benefacit) ad perditionem totius sanctæ Ecclesiæ Catholicæ seu Christianæ (quantùm in ipso est) & ad destructionem primi & præcipui articuli de redemtione facta per Jesum Christum.* In Tractatu de potestate & Primatu Papæ à Theologis Schmalcaldiæ congregatis Ann. 1537. scripto. *Papa gloriatur, se jure divino habere utrumq; gladium, id est, penes se esse electionem, translationem & depositionem Regum & regnorũ mundi constitutionem &c. Sed Christus discipulis suis tribuit tantùm spiritualem potestatem, Evangelium scil. prædicandi, remissionem peccatorum annunciandi, Sacramenta exhibendi, impios excommunicandi, per verbum sine vi corporali & nequaquam eis præcepit usum gladii, politiarum & regnorum constitutionem, Regum vel præfectionem vel depositionem. Quapropter constitutio Bonifacii VIII. & c. Omnes dist. 22. & similia dicta prorsus impia & falsa sunt, quibus obtinere volunt, Papam jure divino esse Dominum regnorum mundi, ex qua falsa opinione primùm horrendæ tenebræ in Ecclesia, deinde tetræ distractiones & magni motus in Europa orti fuerunt & ministerium docendi fuit neglectum, doctrina de fide & spirituali regno Christi prorsus extincta fuit & Pontificiæ externæ traditiones & larvæ pro Christiana justitia habitæ fuerunt.*

✝ Brentius homil. 48. in pass. Christi p. 484. hac de re sic scribit: *Non licet Episcopo seu Ecclesiæ ministro, habere externum Principatum, eumq; usurpare prætextu Evangelii & Ecclesiastici Ministerii. Petrus non idcircò debet Antiochiæ aut Romæ dominari, quia Apostolus est &c. Quòd si verò externus Principatus aut externorũ bonorum possessio contigerit ministro Ecclesiæ, vel legitimâ hereditate, vel ordinariâ electione, aliòve civili & legitimo contractu ibi tum, etsi difficilimum sit, unà externas opes administrare & prædicando Evangelio servire, tamen licèt hæc externa bona habere, non ut Apostolo, aut ministro Ecclesiæ prætextu ministerii, sed ut externo heredi, ut civi aut collegæ, ordinariè electo, ut negotiatori, legitimis contractibus utenti.* (Sed hæc Brentii sententia cum certa limitatione accipienda, videlicet

ne

ne Principatus ex ordinaria electione obtingens tam amplus sit, ut impediat partes ministerii Ecclesiastici, néve ministerium Ecclesiasticum per alios Vicarios, sed potiùs Principatus Politicus & negotia temporalia per alios administrentur, aliàs talis Episcopus coram Deo & juxta Scripturę definitionem non ampliùs manet persona Ecclesiastica, sed fit Magistratus Politicus.)

Antithesis. 1. Augustinus Triumphus in Summa de potestate Ecclesiæ qu. 1. artic. 1. Alvarus Pelagius lib. 1. de planctu Ecclesiæ cap. 13. & multi Jurisconsulti, (Canonistæ) ut Hostiensis in cap. Quod super his, de voto & voti redemtione, Panormitanus in c. Novit, de judiciis, Sylvester in Summa de peccatis in verbo, Papa, §. 2. & alii non pauci docent, *Summum Pontificem jure divino habere plenissimam potestatem in universum terrarum orbem, tùm in rebus Ecclesiasticis, tùm in Politicis.* Quin etiam Hostiensis ulteriùs progreditur. Docet enim *per Christi adventum, omne dominium Principum infidelium translatum esse ad Ecclesiam & residere in Summo Pontifice, ut Vicario summi & veri Regis Christi, & ideò posse Pontificem regna infidelium jure suo donare, quibus voluerit fidelium* (quæ omnia sunt verba Bellarmini libr. 5. de Pontif. Rom. c. 1. ex Canonistis ea allegantis) *Papa jus utriusq; gladii à Christo accepit, ac proinde ipsum Imperiũ ab Ecclesia, hoc est, à Pontifice dependet, atq; ita de necessitate salutis credi oportet*, inquit Panormitanus. *Constantinus non donationem, sed restitutionem Papæ fecit, cùm Papa gerat Christi vices, cujus est terra & plenitudo ejus, & cui data est omnis potestas in cœlo & in terra*, inquit Johannes de Lignano. *Deus omnia subjecit pedibus Papæ juxta illud Propheticum, subjecisti omnia pedib. ejus*, inquit Barbatia. *Utcunq; Imperatores sint electi ante hæc tempora, tamen nulli dubium esse debet, quin summus Pontifex, quem Constantinus Vicarium Dei Filii firmiter confessus est, Imperatorem possit eligere, quemcunq; & undecunq; sibi placet.* Item, *Papa habet omnem Regalem & Imperialem potestatem in toto mundo.* Item, *Papa Regibus tanquam suis vasallis, suæq; potestati subjectis imperat, ut etiam possit eos instituere & destituere*, inquit Augustinus de Ancona q. 1. & 46. *Habet Pontifex ipso jure in Imperatores jurisdictionem & cæteris Regibus reipsâ imperat*, inquit Petrus Belluga. *Reges omnes sunt Pontificis Romani clientes atq; vasalli & si sunt prodigi aut minùs apti, Curatores illis dantur à Pontifice*, inquit Baldus in c. Pastoralis de Rescriptis l. rescripta, de precibus Imp. offerendis.

Cardinalis Bertrandus in tract. de orig. & usu jurisdict. q. 4. tom. 4. Bibliothec. SS. PP. col. 1105. sic disserit. *Quia Jesus Christus, dum fuit in hoc mundo, & etiam ab æterno naturalis Dominus fuit, & de jure naturali in Imperatores & quoscunque alios depositionis sententias ferre potuisset & damnationis & quascunque alias, utpote in personas, quas creaverat, & donis naturalibus & gratuitis dotaverat, & etiam conservabat, & eâdem ratione etiam ejus Vicarius potest. Nam Dominus non videretur fuisse discretus, (ut cum reverentia loquar) nisi unicum post se talem Vicarium reliquisset, qui hæc omnia posset.*

Quinimò Jodocus de Terano Urbani VI. Pontif. Rom. Cubicularius in tractatu de Monarchia verba Christi, *Reddite Cæsari, quæ sunt Cæsaris*, temporaliter exponit, scilicet *antequam Christus passus esset & cœlos victor ascendisset*. Ex aliis verò Christi verbis, *Ego cùm exaltatus fuero de terra, omnia traham ad meipsum*, colligit, quòd *Christus omnia imperia & regna mundi recuperaturus & à Cæsare, Regibus, aliisq; Principibus per milites suos Apostolos ablaturus sit*. Præcepta Apostolis data, *ut neq; aurum neq; argentum possideant*, itidem intelligit temporaliter, non de tempore legationis, quâ functi sunt, Christo in terris agente, sed quo post ejus ascensionem militaverunt in humilitate, afflictionibus & paupertate, donec imperia & regna mundi subjugâssent, quibus subactis vel conversis, ait, *licitum esse discipulis Apostolorum, regiis opibus, cultu & delitiis uti, præsertim Papæ, utpote Regi Regum.*

In Concilio Lateranensi sess. 7. Balthasar DelRio de Leone X. tunc Papa. *Ceu Leo Rex quadrupedum, tu alter Leo hominum, non alter Rex tantùm, sed Regum Rex & orbis terrarum Monarcha effectus.*

In eodem Concilio Antonius Puccius sess. 9. de Leone X. dixit, *in regale Romanorum Pontificum genus consentientibus omnium suffragiis adscitus.* Inde Radevicus lib. 1. de gestis Friderici cap. 10. memorat, *à nonnullis Romanorum temerè affirmari, Imperium urbis & regnum Italicum donatione Pontificum Reges nostros hactenus possedisse, idq; non solùm dictis, sed & scriptis atque picturis repræsentare & ad posteros transmittere.*

2. Quamvis verò hanc Canonistarum assertionem Bellarminus lib. 5. de Rom. Pont. cap. 2. 3. & 4. repudiet, imò refellat, probat enim cap. 2. *Papam non esse Dominum totius mundi*; cap. 3. *Papam non esse Dominum totius orbis Christiani*; cap. 4. *Papam non habere ullam merè temporalem jurisdictionem directè jure divino*, tamen hac in parte non convenit ei cum aliis Pontificiis Scriptoribus etiam illis, qui post reformationem Ecclesiæ à B. Luthero cœptam de temporali Pontificis potestate scripserunt.

Augustinus Steuchus in lib. de donat. Constant. disputat, *omnes Reges esse Papæ vasallos.*

Thomas Bozius in Epistol. nuncup. libris de temporali Ecclesiæ Monarchia præmissa, inter cętera sic loquitur: *Etiam Ethnici, quoad temporalia, Ecclesiæ adeoq; ejus Pastori Universali Romano Pontifici subjiciuntur, ut docent Innocentius, Johannes Andreas, Hostiensis, Sylvester, S. Antonius & cæteri Doctores Canonistæ.*

Ibid. *Pontificem habere potestatem circa omnia temporalia, quæ cadunt in usum humanum, ostendam ex Patribus, Theologis, Canonistis.*

Idem Bozius lib. 1. de Monarch. Eccles. cap. 1. *Temporalis potestas omni ex parte spirituali potestate est subjecta*, ex quo concludit, *ut beneficia Ecclesiastica, ita omnia regna esse Papæ manualia.*

Idem in libris illis de Monarch. Eccl. tempor. passim disputat, *omnem vim regiam, omniumq; rerum, quæ in terris sunt, potestatem & dominium datum esse Romano Pontifici jure divino, & quicquid potestatis uspiam terrarum habent Reges & Principes seculares, tàm fideles, quàm infideles, id totum*

tum à Papa pendere, & quantum ad executionem temporalem tantummodò ab eo in illos derivatum, ita, ut ipse velut totius mundi Dominus regna & principatus, cui, & quando voluerit, dare vel auferre poßit, quamvis nemo sciat causam, cur ita faciat. Ac proinde, inquit, potuit Indias Occidentales Castellæ, Orientales verò Lusitaniæ Regibus adjudicare & addicere, quamvis cuncti homines ignorarent connexionem rationis, quâ addicebantur. Et hanc sententiam de directa Pontificis in temporalibus Monarchia ab Ecclesia definitam scribit lib.5. de temp. Monarch. cap.2. pag.696.

Alexander Pesantius Romanus lib. de immunit. Eccles. & potestate Rom. Pont. Paulo V. dedicato pag.45. edit. Rom. *Dico, summus Pontifex jure divino habet plenißimam potestatem in universum terrarum orbem, tùm in rebus Ecclesiasticis, tùm in Politicis.*

Et in margine libri notat Autor. *Papa jure divino est directus Dominus orbis.*

Restaurus Castaldus in tract. de Imperat. c.36. disputat, quòd *Imperator teneatur Papæ præstare juramentum fidelitatis,* (cujus formulam extare dicit c. Tibi Domino dist.63.)

Lancellot. in templ. omn. judic. libr.1. cap.1. §.2. q.2. & Hieronymus Gigas de crim. læs. majest. lib. 1. rubr. qual. & à quibus crim. læs. majest. comm. statuunt, *Imperium ab Ecclesia, hoc est, à Pontifice dependere.*

Petrus Cudsemius in Saxon. Catholica pag.125. scribere non dubitat, *Imperatores à Papa non coronatos à Sede Apostolica sic toleratos esse, ut Reges appellari possent.*

pag.126. *Pontificiæ Sedis principaliter & propriè hoc esse disponere de dignitate S. R. Imperii & Imperatoris.*

pag.123. *Loco Ludovici ultimi & Conradi I. loco in Italia alios à Papa unctos, coronatos & Imperatores vocatos esse.*

Alexander Carerius Patavinus de potestat. Rom. Pontif. lib.2. cap.3. num.18. (edit. Colon. Ann.1601.) postquam de potestate Pontificis disseruisset, subjungit. *Ex quibus concluditur verè & juridicè, nullum in orbe Principem esse, qui delinquendo Romanum Pontificem in superiorem non habeat temporaliter eum, si expedit, punientem & deponentem, vel aliâs pro modo delictorum corrigentem. Et contrarium asserere est hæresis omnium hujus temporis hæreticorum.*

In sequentibus copiosè refellit Bellarminum, qui probare voluit, *Papam nullam habere temporalem jurisdictionem directè.*

Lib. ejusd. cap.5. num.6. *Sicut dominium mundi fuit in Christo divinum & humanum, ita & in Papa ejus Vicario idem fatendum est.*

cap.9. num.1. *Tertia erat opinio, summum Pontificem jure divino habere plenißimam potestatem in universum orbem terrarum, tùm in rebus Ecclesiasticis, tùm in Politicis, quam opinionem approbandam censeo, eamq́ communis Theologorum Schola secuta est.*

num.10. pro hac opinione adducit S. Antonium tit. 3. de dominio regnorum cap. 2. nec non part. 3. Summ. tit.22. cap.5. §.17. hæc verba facientem. *Qui autem dicunt, Papam in orbe terrarum totum dominium habere super spiritualia, non autem super temporalia, similes sunt Consiliariis Regis Syriæ, qui dixerunt, Dii montium sunt Dii eorum*

rum & ideò superaverunt nos, sed pugnemus contra eos in campestribus & in convallibus, in quibus Dii eorum dominium non habent & obtinebimus contra eos 3. Reg. 20. *sic hodie] mali Consiliarii adulatione pestiferâ seducunt Reges & Principes terræ, dicentes. Dii montium, puta spiritualium bonorum sunt summi Pontifices, sed non sunt Dii vallium, quia temporalium bonorum nullum dominium habent. Ideò in campestribus, in potentia scilicet bonorum temporalium pugnemus contra eos & obtinebimus, Sed quid dicat eis divina sententia, audiamus. Quia dixerunt, inquit, Syrii, Deus montium est Deus eorum & non Deus vallium, dabo hanc multitudinem in manu vestra & scietis, quia ego sum Dominus.*

Adducit etiam Henricum Gandavensem, Augustinum Triumphum, Rodericum Sancium Episcopum Zamorensem & concludit. *Est verò naturaliter, moraliter & divino jure cum recta fide tenendum, Principatum Romani Pontificis esse verum, unicum, immediatum Principatum totius orbis, nedum quoad spiritualia, sed quoad temporalia, & Principatum Imperialem esse ab ipso dependentem & mediatum, ministerialem & instrumentalem eidem subministrantem, foreq; ab eo ordinatum & institutũ, & ad jussum Principatus Papalis mobilem, revocabilem, corrigibilem & punibilem.*

Ac postquã pro hac sententia multos citâsset Autores tùm veteres, tùm etiam recentiores, quorum quosdam Bellarm. pro se, i. e. pro contraria sententia adduxerat, ut Alexandr. Alensem, Hugonem de S. Victore, Bonavẽturam, Rainerium, Pisanum, Joh. à Capistrano, Bielem, Ægidium Romanum, Alexandrum de S. Elpidio, Jacobum de Viterbio, Guilielmum Cremonensem, S. Bernhardum, Alvarum Pelagium, Sylvestrum Prieratem, Joh. Selestadiensem, Tartaretum, Jacobum Naclantem, Franciscum Mayron, Franc. de Sylvestris, Celsum Mancium &c. Canonistas &c. tandem concludit. *Ex his apparet, hanc esse Theologorum communem sententiam, Papam jure divino habere plenissimam potestatem in universum terrarum orbem, tùm in rebus Ecclesiasticis, tùm in Politicis.*

cap. 14. *Sicut in supernis unus est Deus, ita & in terris debet esse unus Dei Vicarius ad ejus similitudinem. At hic Vicariatus non Cæsari, sed Apostolico traditus reperitur, ergò ipse Pontifex solus est Dei Vicarius, cui cuncta temporalia & spiritualia subsunt.*

n. 17. *Pro exacta hujus rei notitia observandum, quòd potestas triplex est, immediata scilicet, derivata, & in ministerium data. Prima est in solo Papa. Secunda in omnibus Episcopis & Prælatis, Tertia in Imperatore, & Regibus & Principibus secularibus, qui jurisdictionem super talia à Deo mediante Papa accipiunt, in cujus signum ei fidelitatis juramentum præstant.* Et concluditur. *Quare veritas manet inconcussa, quòd solus Petrus super mare ad Christum venit, designans totum dominium, quod per mare significatur, eidem Petro suisq; Successoribus committendum.*

Hunc Carerii librum de directa Pontificis tùm in Ecclesiasticis, tùm Politicis potestate, magnis ornaverunt encomiis Episcopus Patavinus hæreticæ pravitatis Inquisitor, ejusque Vicarius.

Alvarus Guerretius in libr. de jure Rom. Pontif. cap. 16. *Principatus summi Romani Pontificis, non solùm ad spiritualia, sed etiam ad temporalia se extendit, ita quod in toto*

toto terrarum orbe jurisdictionem habeat temporalem.

Celsus Mancinus in tract. de juribus Principatuum lib.3. cap.1. *In summo Pontifice est utravis potestas seu jurisdictio spiritualis atq; temporalis; & uti omnium est eminentissimus in potestate spirituali, ita etiam in temporali.*

Tannerus in Apologet. adversus Anti-Tanneri autores p.145. & in Epist. Dedicat. Relat. Colloq. Pontificem vocat *caput non solùm Ecclesiæ Christianæ, sed etiam sancti Romani Imperii.*

3. Nec solùm cum Scriptoribus Pontificiis, sed etiam cum ipsis Pontificum Decretis & factis malè convenit Bellarmini assertio, quòd *Pontifici nec dominium totius orbis, nec dominium orbis Christiani, nec ulla temporalis jurisdictio directè competat.*

c. Omnes dist.22. ex Nicolao Pont. *Terreni & cœlestis Imperii jura Petro* (& ejus Successoribus in Sede Romana) *dicuntur commissa.*

c. Cuncta caus.9.q.3. *Romana Ecclesia dicitur fas habere de omnibus judicandi, ut nulli liceat de ejus judicari judicio.*

c. Omnes X. de major. & obœd. *Omnes Principes terræ ac cæteros homines Episcopis obœdire, à Petro jussos esse*, asseritur.

Adrianus IV. tempore Friderici Barbarossæ circa Ann. 1159. ad Archiepiscopos Moguntinum, Trevirensem & Coloniensem, sic scripsit. *Unde habet Imperium Imperator nisi à nobis? &c. ergò per nos imperat &c. Imperator, quod habet, totum habet à nobis*, referente Aventino lib. 6. Annal. p.506.

Innocentius III. c. Venerabilem extr. de electione & electi potest. *Principes recognoscere debent & utiq; recognoscunt & eò quòd jus & autoritas examinandi personam electam in Regem & promovendam ad Imperium, ad nos spectat, qui eum inungimus, consecramus & coronamus.*

Ex ejusdem Innocentii III. Decreto c. Licet extr. de foro competent. colligitur, Pontificem sibi vendicare, quòd *vacante Imperio in administratione succedat & Imperiali potestate utatur, donec alius electus fuerit.*

Gregorius IX. Epist. ad Archiep. Græcorum apud Matthæum Paris in Henrico III. *Illud tantùm adjicimus, quòd utrumq; gladium ad Romanum pertinere Pontificem ex Evangelica lectione tenemus.*

Innocentius IV. apud Matthæum Paris. *Nonne Rex Anglorum noster est vasallus, & ut plus dicam, mancipium?*

Bonifacius VIII. c. Unam sanctam de majorit. & obœdient. in VI. sic statuit. *Subesse Romano Pontifici omni humanæ creaturæ declaramus, dicimus, definimus & pronunciamus, omninò esse de necessitate salutis.*

Ibid. *In potestate Ecclesiæ*, hoc est, Pontificis, dicit, *esse duos gladios, spiritualem videlicet & temporalem, sive materialem, & illum quidem Sacerdotis, hunc verò manu Regum & militum exercendum esse, sed ad nutum & patientiam Sacerdotis.*

De hoc Bonifacio sic scribit Platina in ipsius vita. *Moritur autem hoc modo Bonifacius, qui Imperatoribus, Regibus, Principibus, nationibus, populis terrorem potiùs, quàm religionem injicere conabatur, quiq; dare regna & auferre, pellere homines ac reducere pro arbitrio animi conabatur.*

De eodem in Fasciculo temporum

sub

sub Anno 1294. hæc leguntur. *In tantam arrogantiam erexit seipsum, ut Dominum totius mundi se diceret, tàm in temporalibus, quàm in spiritualibus.*

De eodem sic scribit Krantzius lib. 8. Saxoniæ cap. 36. *Utriusq; penes se unicum gladii potestatem manere affirmabat, quod ipso apparatu in eo, qui, ut diximus, tum agebatur, in urbe jubileo, solenniter fertur ostentâsse. Primò quidem solenni die in Pontificalibus apparens populo, Apostolicam illis benedictionem impertitur. Postero autem die Imperiali habitu infulâ nihilominus Cæsareâ insignis gladium ante se nudatum jussit deferri & sedens altâ voce testatur, Ecce duo gladii hîc.* Subjicit Krantzius. *Vides ô Petre successorem tuum; Et tu salutifer Christe tuum cerne Vicarium. Vide, quò ascendit superbia servi servorum tuorum?* In margine annotat. *Papa in theatro jubilei duplicem fabulam saltat.*

Clemens V. in Concilio Viennensi decrevit, *Pontificem Romanum vacante Imperio Imperatori succedere* libr. 2. Clementin. tit. 9. de Jujurando c. Pastoralis tit. 11. de sent. & re judicat. (Illud Bellarminus lib. 5. de Pont. Rom. cap. 5. sic limitat, *Pontificem, vacante Imperio Imperatori, succedere, non in omnibus rebus, sed solùm in autoritate judicandi & terminandi eas causas, quæ à solo Imperatore judicari solent, & quæ non patiuntur facilè moram.* Sed hæc limitatio Pontificum gloriationi minimè congruit.)

Paulus IV. Pontif. Rom. postquam comperisset Carolum per Legatos in Comitiis Francofurtensibus Ann. 1558. in præsentiam Electorum dignitatem Imperatoriam ejurâsse, ac Ferdinandum in Imperatorem solenni ritu inauguratum esse, *more suo desævit & ampullatur. Confirmationem nempe Pontificiam facere Imperatorem; ejurationem itidem in manus suas fuisse faciendam; quæ aliter facta sit, invalidam, suiq; juris esse, eo casu, quem vellet, in Imperatorem eligere; Electoribus quidem favore Pontificis factam potestatem deligendi Imperatoris in demortui locum, minimè autem in casu renunciationis idem iis permissum, sed tum Sedis Apostolicæ arbitrio rem relinqui, cujus est de dignitatibus omnibus arbitratu suo statuere, quæ illi renunciantur. Quare Caroli renunciationem jure nullam esse, sed autoritatem creandi Cæsaris ad se devolutam, neq; Regem Romanorum pro Imperatore agnoscere.* Petrus Suavis libr. 5. Hist. Concil. Trident. pag. 477.

Johannes Anglus de Medicis Mediolanensis Presbyter, Cardinalis S. Stephani in Cœlio monte per Cardinales ingressos conclave die 5. Septembris electus summus Pontifex nocte diei natalis gloriosissimi Dominici & Pius IV. nominatus *ex mente & cum interventu Sacri Collegii Cardinalium S. R. Ecclesiæ Francisco Turriano penes se pro Ferdinando Austriaco Oratore confirmavit, eum Cæsarem nunquam approbatum per ejus Prædecessorem, prætendentem, devolutum fuisse ad sacram Sedem Apostolicā jus Imperium conferendi cuicunq; voluisset; & nec Carolum olim Imperatorem, cum ipsum deposuisset, potuisse illud conferre fratri, & nec confirmari per ejus Electores ac Principes Germanos præter mentem & ordinem ipsius Prædecessoris ac sacri Collegii Cardinalium Romanæ Ecclesiæ.* Ludovicus Cavitellius Patricius Cremonensis in Annalib. fol. 345. Ex hoc principio (de potestate Pontificis supremâ in Imperatores, Reges & Principes Romanæ Curiæ

assen-

assentatores deduount, *Pontificem posse subditis alicujus regni prohibere, ne Magistratui juramentum fidelitatis, subjectionis, purgationis &c. præstent, si scilicet in detrimentum Romanæ Sedis illud vergat*, cujus rei judicium omne uni Pontifici tribuunt. Itemque *si juramentum jam sit præstitum, Pontificem posse subditos religione juramenti solvere, iis, ut Regem vel Principem suum è solio dejiciant, imperare, & ut alii homagium præstent, validè indicere, si scilicet Romanæ Ecclesiæ, vel potiùs Curiæ salus ita exigat.* Bellarminus lib 5. de Rom. Pontif. cap. 6. & seqq. in respons. ad Epist. anonymi prop. 1. pag. 8. & seqq. pag. 31. & seqq. Suarez Defens. libr. 3. cap. 5. libr. 6. cap. 5. &c.

In tract. de Rom. Pontificis autoritate & victoria Clementis VIII. de Henrico IV. Galliarum Rege recensentur Pontifices, qui Imperatorum subditos à juramento fidelitatis ipsis præstito absolverunt, ut Gregorius II. & III. Leonis Imperatoris subditos, Alexander III. Friderici I. Imperatoris subditos &c. & additur, *Romæ haberi rem ridiculam, Regem Franciæ suum Imperium immediatè à Deo obtinere, quia Pontifex jamdiu habeat potestatem solvendi juramenta populorum, quo eos sibi Reges habeat obstrictos.* Sed & Patrum nostrorum memoriâ Pius IV. Pius V. Clemens VIII. Paulus V. Reginæ ac Regis Angliæ ac Venetorum subditos *juramento fidelitatis* liberârunt, & iis, qui nondum præstiterant, injunxerunt, ne præscriptam juramenti formulam præstarent.

Inde etiam scribit Bellarminus lib. 1. de translat. Imper. cap. 12. §. *Huc accedit, quòd, cùm Principes ad Ecclesiam veniunt, ut Christiani fiant, recipiuntur quidem, sed cum pacto expresso vel tacito, ut sceptra sua Christo subjiciant & Ecclesiam Catholicam non evertant, & nisi id fecerint, puniri possint etiam regni amißione*, (sc. per Pontificis sententiam.)

Quin & Bellarmini Collega Cardin. Baronius Anno 1073. num. 13. vocat *hæresin Politicorum* eorum sententiam, qui statuunt, *Romanum Pontificem jure divino non habere potestatem temporalem in Imperatorem, Reges ac Principes nec directè, nec indirectè, nec posse illos ob quantumvis crimen suis dominiis temporalibus spoliare.*

Idem Baronius Anno 1169. num. 11. majusculis literis inprimi curavit responsum Gratiani Legati Pontificii Henrico II. Angliæ Regi datum. *Domine, noli minari, nos enim nullas minas timemus, quia de tali Curia sumus, quæ consuevit imperare Imperatoribus & Regibus.*

4. Inde etiam Sixto V. Pont. Roman. parùm placuit temperamentum illud Bellarminianum *de potestate Pontificis indirectâ in temporalibus*, siquidem in Bulla contra Henricum III. Franciæ Regem affirmat, *se supremam in omnes Reges & Principes universæ terræ, cunctosq; populos & gentes & nationes non humanâ, sed divinâ institutione sibi traditam potestatem obtinere, hinc parùm abfuit*, scribit Barclaius JCtus Potificius lib. de potestate Papæ cap. 13. pag. 101. quin *omnia Doctoris illius* (Bellarmini) *opera, quæ hæresin summo hodiè successu oppugnant, Pontificia Censura magno cum Ecclesiæ detrimento aboleret, ut illius Ordinis Patres, cujus tunc erat Bellarminus, seriò mihi narrârunt.*

5. Quamvis verò Bellarminus *indirectam tantùm potestatem* in temporalibus Pontifici tribuat, tandem tamen eò abit, ut disertè scribat lib. 5. de Pontif. Rom. cap. 8. *Licèt Imperatoria dignitas, absolutè considerata, non sit à Pontifice, sed à Deo, mediante jure gentium; tamen Imperatores, qui fuerunt à tempore Caroli Magni, Pontifici debent suum Imperium.*

Et postea: *Licèt absolutè non esset necessarium, ut Papa confirmaret Imperatorem, nec ut Imperator Pontifici juramentum fidelitatis praestaret, tamen à tempore translati Imperii in Germanos utrumque requiritur, ut patet ex Innocentio III. in cap. Venerabilem extr. de Electione, & ex Clementina unica de Jurejurando, neq; injustè hoc requiritur.*

Lib. ejusd. cap. 3. approbat illud Innocentii c. Solitae extr. de majorit. & obed. quòd *Papae potestas Soli, Imperialis v. Lunae comparetur* (ex quo facilè inferri potest, sicut Luna à Sole lumen accipit, sic Imperatorem à Papa suam accipere potestatem.)

Idem Bellarmin. contra Barclai. cap. 3. inquit, *per ipsam spiritualem potestatem potest summus Pontifex ligare Principes seculares vinculo excommunicationis; potest per eandem solvere populos à juramento fidelitatis & obedientia, potest obligare eosdem populos sub excommunicationis poena, ut Regi excommunicato non pareant, atq; alium sibi eligant Regem.*

6. Neque verò in solos Reges haereticos supremam illam potestatem à solio Regali eos deturbandi, Pontifici asserunt, sed etiam, *si qui haereticis favere visi fuerint, si qui non statim expedierint arma, & in innocentes, quos pro haereticis habet Pontifex, ferro flammaq; ad mandatum Pontificis grassati fuerint, imò si qui socordiùs tractarint sceptra*, illi juxta hypothesin Jesuiticam à sceptris hereditariis per Pontificem removeri possunt. Hanc enim causam, *si nempe Rex haereticos & schismaticos non puniat*, affert Bellarminus lib. 5. de Pontif. Rom. cap. 7. in argum. 5. *cur Reges excommunicari & dominio in subditos privari queant.* Sic Childericus Francorum Rex à Zacharia Pontifice exautoratus fuit, quòd *ineptus & ignavus esset*, ut idem Cardin. adversus Barclaium cap. 3. loquitur. Et manifesta sunt ejusdem verba contra Barclai. cap. 19. *Si nolit Imperator ad nutum Sacerdotis gladium stringere, vel si contra nutum ejus strinxerit, & res sit ad bonum spirituale necessaria, coget illum Pontifex gladio spirituali, hoc est, censuris Ecclesiasticis gladium materialem stringere, aut in vaginam recondere: Et si censuris non movebitur, & Ecclesiae necessitas id requirat, liberabit subditos ejus ab obedientia, eiq; Imperium abrogabit.* Et quid multis? Si potestas Ecclesiastica Pontificis extenditur ad omnem statum rerum temporalium, ubicunque bonum spirituale concurrit, sequitur potestatem illam Papae spiritualem extendi ad omnes prorsus actus Politici regiminis, cujuscunque etiam sint generis; consequenter, potestas haec in omnibus actibus Politicis disponet, quid ubique & in omnibus facto opus, quod reipsa est, potestati Papali omne prorsus regimen tradere & Magistratibus adimere. Parùm igitur interest, sive summa *potestas directa* sive *indirecta* in temporalibus Pontifici tribuatur, dummodo judicium, quando, ubi & quatenus haec potestas exercenda sit, penes solum Pontificem

tincem maneat, ut pro suo arbitrio & judicio adversus Reges & Principes procedere possit.

Nostram sententiam superiùs expositam confirmamus.

1. *Ab expresso Christi interdicto.* Cùm Apostoli reliqui Collegis suis, Jacobo & Johanni, indignarentur, quòd primatum ac dominatum in Christi regno affectâssent, ac partes eas sibi præreptas cupivissent, Christus de conditione regni sui rectiùs eos informans, inquit Matt. 20. v. 25. Marc. 10. v. 42. *Principes populorum dominatum in eos exercent: sed non ita erit inter vos, sed, quicunque voluerit inter vos fieri magnus, sit vester minister; & quicunque voluerit inter vos esse primus, sit omnium servus.* Luc. 22. v. 25. cùm contentio oriretur inter Apostolos, ecquis eorum videretur major, Christus pari ratione illis respondet: *Reges gentium dominantur in illas, & qui potestatem habent in eis, vocantur benefici. Vos autem non sic, sed qui major inter vos, fiat sicut junior; & qui præcedit, tanquam minister.* Ex illis sic concludimus. Quocunque Apostolis & ipsorum in Ministerio successoribus Christus interdixit, illud eis usurpare non licet. Sed dominatu Politico & Principatuum terrenorum administratione Apostolis & ipsorum in Ministerio successoribus Christus interdixit. Ergò.

2. *A Christi exemplo.* Christus disertè testatur, *regnum suum non esse de hoc mundo.* Joh. 18. v. 36. *se non venisse, ut sibi ministraretur, sed ut ministraret.* Matth. 20. v. 28. unde, cùm ipsi regnum offerre cuperent, *fugit in montem;* Joh. 6. v. 15. cùm quidam ab ipso peteret, *ut fratrem ad hereditatis divisionem cogeret,* recusavit, Luc. 12. v. 14. Magistratui *tributum solvit,* Matth. 17. v. 27 ac *Cæsari, quæ sunt Cæsaris, danda esse,* docuit, Matt. 22. v. 21. Ex quibus omnibus sic colligimus. Si regnum Christi non est de hoc mundo, etiam Papæ & Episcoporum regnum non debet esse de hoc mundo: vel si Papæ regnum est de hoc mundo, non erit Christi in illo regno Vicarius.

3. *Ab Apostoli interdicto.* 1. Pet. 5. v. 1. *Presbyteros inter vos obsecro ego συμπρεσβύτερος.* v. 2. *Pascite gregem Dei.* v. 3. *non dominantes in cleris;* ex quo sic inferimus. Quicunque eo modo debent ἐπισκοπεῖν & pascere gregem Dei, ne in eum dominatum exerceant, illi non possunt simul esse Episcopi & domini Politici. Sed Presbyteri eo modo debent ἐπισκοπεῖν & pascere gregem Dei, ne in eum exerceant dominatum. Ergò.

4. *Ab Apostolorum exemplo.* Apostoli nuspiam leguntur Politicum Imperium administrâsse. Act. 6. v. 2. cùm per *curam mensarum* impedimentum aliquod prædicationi verbi objici animadverterunt, eam à se rejecerunt. Quòd si Apostoli judicârunt, se non posse simul verbum prædicare, & mensis ministrare, quomodo Episcopus Ecclesiastico officio ritè fungi, & integram provinciam imperio Politico gubernare simul poterit?

5. *Ex dicto Apostolico* 2. Timoth. 2. v. 4. *Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus.* Vulgata versio, quæ addit vocem DEI, Pontificiis est authentica, iidemque ex hoc loco probare cupiunt, *Ministros Ecclesiæ à conjugio abstinere debere.* Juxta illorū ergò hypothesin ex dicto Apostolico extruimus argumentū. Qua

Quæ sunt negotia secularia, illis Episcopus, utpote Deo militans, non debet implicari. Magistratum Politicum gerere pertinet ad negotia secularia. Ergò.

6. *Ab Ecclesiastica & Politicæ potestatis discrimine.* Quascunque potestates Deus ipse distinctas voluit, eæ non sunt invicem commiscendæ, ut ab una eademque persona administrentur. Sed Ecclesiasticam & Politicam potestatem Deus ipse distinctas voluit, ut ex causa instrumentali, materia circa quam, sive objecto, forma ac fine utriusque potestatis manifestum. Confer tract. de Magistr. Polit. §. 195. Ergò.

7. *A divina in Ecclesia Israëlitica ordinatione.* Regnum fuit *tribus Juda* proprium; Sacerdotium autem *tribui Levi* fuit assignatum. 2. Paral. 19. v. 11. inquit pius Rex Josaphat. *Amarias Sacerdos & Pontifex vester, in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit; porrò Zabadias filius Ismahel, qui est Dux in domo Juda, super ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent.* Quin & potestatem regimen Politicum ad salutem Ecclesiæ, seu ad finem spiritualem accommodandi Deus Regibus mandavit. Psal. 24. v. 7. Esai. 49. v. 23. atque hanc potestatem exercuerũt Reges V. T. David. 1. Paral. 15. v. 15. & seqq. cap. 16. v. 16. cap. 26. v. 1. & seqq. Josaphat 2. Paral. 17. v. 6. Hiskias 2. Reg. 18. v. 3. & seqq. 2. Paral. 29. v. 3. & seqq. Josias 2. Reg. 23. v. 40. seqq. 2. Paral. 35. v. 2. & seqq. Idem in N. Testam. fecerunt Constantinus Magnus, Theodosius, aliique Christiani Imperatores.

[illegible]io. Pari curâ & industriâ utrumque officium ab una eademq; persona administrari nequit. *Quod ad alia officia confertur, hoc religionis cultui, divinoq; ab officio decerpitur,* inquit Ambrosius lib. de fuga seculi cap. 2. Si doctrina armata esset gladio, facilè irrumperet idololatria. Confer tractatum de potestate & Primatu Papæ à Theologis Schmalcaldiæ congregatis scriptum, cujus superiùs mentionem fecimus, in quo recensentur incommoda ex Ecclesiasticæ & Politicæ potestatis confusione in Ecclesiâ & Imperio orta.

Nostræ sententiæ suffragantur,

1. Quidam ex Pontificibus & Episcopis Romanis.

Petrus Apostolus (quem primum Romanum Pontificem fuisse, volunt) in fragmentis Apostolorum à Prætorio editis ad Clementem Successorem suum, sic dixisse, memoratur. *Impietatis crimen est, neglectis verbi Dei studiis solicitudines suscipere seculares.*

Marianus Scotus Monachus Fuldensis in Chronico circa Annum 1086. hac de re sic scribit: *Petrus, sicut in gestis Pontificum habetur, Clementem Episcopum consecravit, eiq; Cathedram & omnem Ecclesiam disponendam commisit, dicens: Sicut mihi gubernanda tradita est à Domino Jesu meo Christo potestas ligandi, solvendiq;, ita & ego tibi committo, ut ordinans dispensatores diversarum causarum tu minimè in curis seculi deditus reperiaris, sed solummodò ad orationem & prædicationem vacare stude.* Quò etiam pertinet can. 7. Apostolicus, (quem Petrus una cum reliquis Apostolis edidisse dicitur) *Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus nequaquam seculares curas assumat; sin aliter, dejiciatur.*

Clementis (quem proximum in Sede Apo-

Apostolica Petri Successorem fuisse volunt) ad Jacobum fratrem Domini Epistola apud Isidorum Hispalensem in lib. Conciliorum reperitur (quam etiam recitat Æneas Sylvius lib.1.Comment.de gestis Concil.Basil.) in qua B. Petri ad se verba referens, sic ait: *Si enim mundialibus curis fueris occupatus & teipsum decipies, & eos, qui te audient, non enim poteris, quæ ad salutem pertinent, pleniùs singulis quibusq; distinguere & ex eo fiet, ut & tu, tanquam, qui non docueris, quæ ad salutem hominum pertinent, deponaris & discipuli per ignorantiam pereant.*

Eadem Epistola Clementis ad Jacobum fratrem Domini citatur c. Te quidem caus.11. quæst.1. in hac hæc habentur. *Te quidem oportet irreprehensibiliter vivere & summo studio niti, ut omnes vitæ hujus occupationes abjicias, ne fidejussor existas, ne advocatus litium fias, néve in ulla aliqua occupatione prorsus inveniaris mundialis officii occasione perplexus. Neque enim judicem, neque cognitorem secularium negotiorum hodiè te ordinare vult Christus, ne præfocatus præsentibus hominum curis non possis verbo DEI vacare. Hæc verò opera, quæ tibi congruere minùs diximus, exhibeant sibi invicem vacantes Laici & te nemo occupet ab his studiis, per quæ sua salus hominibus datur.*

Et postea. c. Sicut caus. & quæst. iisd. ex eadem Epistola. *Sicut enim impietatis crimen est tibi, ô Clemens, neglectis verbi Dei studiis sollicitudines seculares suscipere: ita unicuique Laicorum peccatum est, nisi invicem sibi etiam in his, quæ ad communis usum vitæ pertinent, operam fideliter dederint, te verò securum facere ex his, quibus non debes instare, omnes communiter elaborent. Quòd si forte à semetipsis hoc Laici non intelligunt, per Diaconos edocendi sunt, ut sibi solius Ecclesiæ solicitudines relinquant.*

Eleutherius in Epistola ad Lucium Angliæ Regem, quæ citatur inter leges Eduardi I. sic scripsit: *Vos estis Vicarius DEI in regno juxta Prophetam Regium.*

Meltiadis Papæ (qui sedit circa Annum 311.) tale extat Synodale Decretum c. Decrevit dist. 88. *Decrevit sancta Synodus, nullum deinceps Clericum aut possessiones conducere, aut negotiis secularibus se miscere, nisi propter curam pupillorum ac viduarum, aut si forte Episcopus civitatis Ecclesiasticarum rerum solicitudinem habere præcipiat. Ubi patet, quod alia sunt negotia secularia, alia Ecclesiastica.*

Ut autem primi à Sede Romana Episcopi à Politica potestate sibi temperârunt, Ecclesiasticis duntaxat Ministeriis intenti, ita quoque Imperatoribus, Romanis, adhuc Ethnicis, se subjectos esse, professi sunt.

Primis post Christum natum annis trecentis inter Pontifices à S. Petro usq; ad Miltiadem Papam fuerũt numero 31, quorum plerique sub Nerone, Domitiano, Decio, Diocletiano, aliisque immanissimis Tyrannis exquisitissimis tormentis trucidati, Martyrii coronam consecuti sunt. Illi nec directam, nec indirectam in Imperatores potestatẽ sibi arrogârũt, neq; quidquam studio novarum partium contra infideles Principes moliti sunt.

Illos excipiunt, qui post seculum tertium vixerunt. Illi in suis ad Imperatores literis summam erga illos obœdientiam ac reverentiam sunt professi. In quorum

testimoniis recensendis ordo temporum, prout à Severino Binio traditur, observari potest.

De Sylvestro I. qui sedit circa Annum 314. refert Platina in ipsius vita, quòd *concessum sibi diadema aureum, distinctum gemmis, aspernatus sit, tanquam religioso capiti minime conveniens.* (Ab eo longissimè abiit Gregorius VII. qui, referente Binio, tom. 3. Concil. part. 2. fol. 1176. inter dictat. suos Epist. 55. statuit, quòd *solus Rom. Pont. possit uti Imperialibus insigniis.*)

Anno 352. Liberius I. Papa ad Constantium Imperatorem sic scribit: *Opto, tranquillissime Imperator, ut benignas aures mihi clementia tua tribuat, quò possim mansuetudini tuæ mentis meæ propositum aperire. In eo me laborare intelligo, quod, repetitâ satisfactione, animam tuam in gratiam meam revocare non possum, sermo enim tuus me quidem, quem patienter omnia ferre necesse est,* (nota) *plurimum lacerat. Misi igitur ad exorandam mansuetudinem vestram Luciferum &c.* (apud Binium tom. 1. p. 461. & in notis pag. 466.)

Anno 440. Leo I. Papa in Epistolis suis aliquoties, se Imperatori Romano subjectum esse, profitetur.

Epist. 9. ad Theodosium. *Pietas vestra supplicationi nostræ dignetur annuere, ut intra Italiam jubeatis habere Episcopale Concilium.*

Epist. 23. ad Clerum ac plebem Constantinopolitan. *Quoniam oportet vos post divinum auxilium, etiam Catholicorum Principum gratiam promereri, humiliter ac sapienter exposcite, ut petitioni nostræ, quâ plenariam indici Synodum postulamus, clementissimus Imper. dignetur annuere.*

Epistol. 24. ad Imperat. *Omnes Sacerdotes cum lacbrymis & gemitibus mansuetudini vestræ supplicant, ut generalem Synodum jubeatis intra Italiam celebrare.*

Epist. 25. rogat Imperatorem, *ut de Eutychete præcipiat, ut ab eo loco, qui Constantinopolitanæ urbi nimis vicinus est, longiùs transferatur, Monasterio quoq; ipsius jubeat Catholicum Abbatem præponi.*

Epist. 26. ad Pulcheriam Augustam. *Quod, ut obtinere mereamur* (indictionem scil. Synodi) *probatissimæ nobis fidei pietas tua, quæ labores Ecclesiæ semper adjuvat, supplicationem nostram apud clementissimum Principem, sibi specialiter à Petro Apostolo legationem commissam, dignetur afferere.*

Epist. 35. ad Eudoxiam Augustam. *Suppliciter*, inquit, *postulavi.*

Epist. 47. supplicat, *ut Ephesinæ Synodi, cui Cyrillus Episcopus præfuit, statuta permaneant.*

Epist. 65. ad Leonem Augustum. *Literas clementiæ tuæ veneranter accepi, quibus cuperem obœdire, sed magis id vobis arbitror placiturum &c.*

Epist. 73. supplicat Leoni Augusto, *ut Alexandrinæ Ecclesiæ per Catholicos Sacerdotes talem jubeat provideri Pontificem, in quo nihil reprehensibile reperiatur.*

Epist. 93. ad Turribium Austriensem Episcopum. *Ecclesiastica lenitas, Sacerdotali contenta judicio, cruentas refugit ultiones.* (Ergò Pontificis potestas non extendit se ad illud, ut Reges & Principes è solio deponere & subditos contra eos concitare possit.)

Anno 467. Simplicius I. Papa Epist. 4. ad Zenonem Imperatorem. *Eâ devotione, quâ Principes Christianos jugi veneratio-*

ne suscipio, cupio debita pietati vestræ officia deferre.

Et postea. *Clementiæ vestræ propensius Coëpiscopus meus Acatius meâ vice supplicabit.* (apud Binium tom.2.p.205.)

Anno 483. Felix III. Papa Epist. 2. ad eundem Imper. *Honorificentiam tuam precor, ut supplicationem meam Princeps Christianus benignis accipias auribus,* (apud Binium tom.2. p.205.)

Anno 492. Gelasius I. Epist. 5. ad Anastasium Imp. (apud Binium ibid.pag. 318.) *Duo quidem esse,* docet, *quibus mundus regitur, autoritatem Pontificum & regni potestatem; hac illam esse graviorem, itaq; Imperatorem à Sacerdotum pendere judicio,* idem tamen in Politicis Sacerdotes & inter hos ipsum Romanum Pontificem civili Magistratui subjicit, subjungens. *Si quantum ad ordinem pertinet publicæ disciplinæ, cognoscentes Imperium tibi supernâ dispositione collatum, legibus tuis ipsi quoque parent religionis Antistites, ne vel in rebus humanis exclusæ videantur obviare sententiæ, quo (rogo) te decet affectu eis obedire, qui prærogandis venerabilibus sunt attributi mysteriis.* (Ergò Gelasio judice religionis Antistites, h. e. Pontifices, Sacerdotes, Præsules rerum divinarum, quibus in Sacramentis dispensandis Imperatorem subdi oportet, legibus tamen Imperatoriis parere debent, ideoque Imperatori colla subjicere, in rebus scil. seculi.)

Anno 496. Anastasius I. Papa Epist. 78. ad Anastasium Imp. *Humilis pietati tuæ precator occurro &c. Præcelsum pietatis tuæ vocabulum per universas gentes toto orbe præfulget,* (apud Binium ibid.pag. 633.)

Epist. 5. *Ad literas vestras & mandata respondi* (apud Binium pag.327.)

Epist. 78. ad Justinum Imp. *Ipsam tibi Ecclesiam Dei mecum supplicare* (apud Binium pag. 633.)

Anno Domini 555. Pelagius I. Papa Epist.16. ad Childericum Francorum Regem. *Regibus nos* (Episcopos) *subditos esse sacræ Scripturæ præcipiunt.*

Anno Domini 590. Gregorius I. cognomento Magnus lib.2. Epist. 62. (in quibusdam libris est 65.) ad Mauritium Imp. Augustum sic scribit: *Omnipotenti Deo reus est, qui Sereniß. Domino in omne quod agit & loquitur, purus non est. Ego autem indignus pietatis vestræ famulus in hac suggestione neq; ut Episcopus, neq; ut servus jure Reipubl. sed jure privato loquar, quia, Serenißime Domine, ex illo jam tempore Dominus meus fuisti, quando adhuc Dominus omnium non eras. Longino viro clarißimo stratore veniente Dominorum legem suscepi, ad quam fatigatus tunc ægritudine corporis respondere nil valui; in qua Dominorum pietas sanxit, ut quisquis publicis administrationibus fuerit implicatus, ei ad Ecclesiasticum officium venire non liceat.*

Et postea. *Ego hæc Dominis meis loquens, quid sum nisi pulvis & vermis?*

In eadem Epistola Christum Imperatorem sic alloquentem introducit. *Ego Sacerdotes meos tuæ manui commisi.*

Et postea de se sic loquitur. *Ego indignus famulus vester scio &c. Requirat Dominus meus piißimus &c. Ego quidem, jussioni vestræ subjectus, eandem legem per diversas terrarum partes transmitti feci: & quia lex ipsa omnipotenti DEO minimè concordat, ecce per suggestionis meæ paginam Serenißimo Domino meo significavi.*

ficavi. Utrobiq; ergò, quæ debui, exolvi, qui & Imperatori obœdientiam præbui, & pro Deo, quod sensi, minimè tacui.

Lib. ejusd. Epist. 65. dicit, *Deum Imperatori omnia tribuisse & dominari eum non solùm militibus, sed etiam Sacerdotibus concessisse.*

Idem lib. 4. Epist. 31. ad Mauricium Augustum. *In serenissimis jussionibus suis dominorum pietas, dum me de quibusdam redarguere studuit, parcendo mihi minimè pepercit &c. Sacerdotibus non ex terrena potestate Dominus noster citiùs indignetur, sed excellenti consideratione propter eum, cujus servi sunt, eis ita dominetur, ut etiam debitam reverentiam impendat.* (ubi Gregorius seipsum annumerat illis, quibus Imperatorem dominari asserit.)

Lib. ejusd. Epist. 32. *Quantum ad me attinet, serenissimis jussionibus obœdientiam præbeo.*

Lib. ejusd. Epist. 34. ad Constantinam Augustam. *Salonitanæ civitatis Episcopus me ac responsali meo nesciente ordinatus est, ac facta res est, quæ sub nullis anterioribus Principibus evenit. Quod ego audiens, ad eundem prævaricatorē, qui inordinatè ordinatus est, protinus misi, ut omninò Missarum solennia celebrare nullo modo præsumeret, nisi priùs à Serenissimis Dominis cognoscerem, si hoc fieri ipsi jussissent, quod ei sub excommunicationis interpositione mandavi.*

Et postea. *Ad me venire secundùm jussionem dominorum noluit.*

Ibid. *In omnipotente Deo confido, quòd longam piis Dominis vitam tribuet & nos sub manu vestra secundùm suam misericordiam disponet.*

Lib. ejusd. Epist. 44. *Si quis Ecclesiasticorum unquam titulos ponere, sive in rustico sive in urbano prædia sua spontè præsumserit, anathema sit.* (Excipit Bellarminus lib. 5. de Pont. Rom. cap. 8. *Ecclesiam tum temporis nondum habuisse Politicum Principatum, sed possedisse bona temporalia ad eum modum, quò privati cives possident.* Resp. Benè est, ergò melioribus illis Ecclesiæ temporibus Episcopi Romani à Politico Principatu abstinuerunt, quod nobis sufficit.)

Lib. 7. Epist. 1. ad Sabinianum Diaconum. *De qua re unum est, quod breviter suggeras Serenissimis Dominis, quia si ego servus eorum in morte Longobardorum me miscere voluissem, hodiè Longobardorum gens nec Duces, nec Comites haberet, atque in summa confusione esset divisa. Sed, quia Deum timeo, in mortem cujuslibet hominis me miscere formido.*

Lib. 8. Epist. 11. ad Romanum. *Perlatum est ad nos, reverendissimum fratrem nostrum Basilium Episcopum velut unum de Laicis in causis secularibus occupari & prætoriis inutiliter deservire. Quæ res quoniam & ipsum vilem reddit & reverentiam Sacerdotalem annihilat, statim ut experientia tua hoc præceptum susceperit, eum ita ad revertendum districtâ executione compellat, quatenus ei illic te insistente quinq; diebus sub qualibet excusatione immorari non liceat &c.* (citatur c. Perlatum dist. 88.

Anno 647. Martinus I. Papa Epistol. 3. ad Constantinum Imperatorem. *Domino piissimo & serenissimo Martinus Episcopus servus servorum Dei & universa Synodus in hac urbe Roma congregata. Nos ad pietatem vestram confugientes, orantes, atq; hortantes vestram serenitatem, ut hæc diligenter legere dignetur,* (apud Binium tom. 2. p. 1047.)

Anno

Anno 679. Agatho I. Papa ad Heraclium & Tiberium Impp. *Domini Serenissimi secundùm piissimam missionem vestram pro obœdientia, quam debuimus, præsentes confamulos nostros curavimus demandare, pro quibus flexo mentis poplite suppliciter vestram mansuetudinem & clementiam deprecamur*, (apud Binium tom.3. pag.12.)

Anno 772. Hadrianus I. Papa Epist.ad Constantinum & Irenen. *Domini piissimi deprecantes clementiam vestram, tanquam præsentialiter humo stratus & vestris vestigiis provolutus, quæso &c.* (apud Binium ibid. pag.254. & pag.257.)

Anno 796. Leo III. Papa. Postquam Carolum coronaverat, & Imperatorem curaverat, *spectante populo ipsum voluit adorare*, ut agnosceret sc. populus, quanti esset Imperatoria majestas, (apud Bozium de signis Ecclesiæ tom.2. l.20. pag. 709.)

Anno 847. Leo IV. in Epistola ad Imp. Ludovicum (quæ citatur c.Nos si caus.2. q.7.) *Nos si incompetenter aliquid egimus & in subditis justæ legis tramitem non conservavimus, vestro ac missorum vestrorum cuncta volumus emendare judicio &c. Inde magnitudinis vestræ clementiam imploramus, ut tales ad hæc, quæ diximus, perquirenda missos in his partibus dirigatis, qui Deum per omnia timeant & cuncta, quemadmodum si vestra præsens fuisset Imperialis gloria, diligenter exquirant, & non tantùm hæc sola, quæ superius diximus, quærimus, ut examussim agitent, sed sive minora, sive etiam majora illis sint de nobis indicata negotia, ita eorum cuncta legitimo terminentur examine, quatenus inposterum nihil sit, quod ex eis indiscussum vel indiffinitum remaneat.*

Idem c. De capitulis dist.10. ad Lotharium Augustum. *De capitulis vel præceptis Imperialibus vestris &c. irrefragabiliter custodiendis & conservandis, quanto valuimus & valemus Christo propitio & nunc & in ævum nos conservaturos modis omnibus profitemur; & si fortè quilibet aliter vobis dixerit, vel dicturus fuerit, sciatis eum pro certo mendacem.*

Anno 858. Nicolaus I. Pontif. Rom. ad Imperatorem Michaëlem, (& citatur c.Cùm ad verum dist. 96. & c.Quoniam dist.10. sub nomine Cypriani.) *Cùm ad verum ventum est, ultra sibi nec Imperator jura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Imperatorium usurpavit, quoniam idem Mediator Dei & hominum homo Christus Jesus actib. propriis & dignitatibus distinctis officia potestatis utriusq; discrevit, propriâ volens medicinali humilitate sursum efferri, non humanâ superbiâ rursus in infernum demergi; & ut Christiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent: & Pontifices pro cursu temporalium tantummodò rerum Imperialibus legibus uterentur; quatenus spiritualis actio à carnalib. distaret incursibus: & Deo militans minimè se negotiis secularibus implicaret: ac vicissim non ille rebus divinis præsidere videretur, qui esset secularibus negotiis implicatus.*

Idem ad Alvinum Archiepisc. (& habetur c. Inter hęc caus.33. q.2.) *Sancta Dei Ecclesia gladium non habet nisi spiritualem, quo non occidit, sed vivificat.* (Ergò Pontifices non habent utrumq; gladium.)

Anno 1159. Alexander III. c.Causam lib.4. Decret. tit.17. Qui filii sint legitimi. *Nos attendentes, quòd ad Regem pertinet, non ad Ecclesiam de talibus possessionibus judicare, ne videamur juri Regis Anglorum detrahere, qui ipsarum judicium asserit ad se pertinere,*

tinere, fraternitati vestræ mandamus, quatenus Regi possessionũ judiciũ relinquẽtes &c.

Ann. 1198. Innocentius III. lib. 1. Decretal. tit. 6. de Electione c. Venerabilem 34. protestatur. Jus Principum nolumus nobis vendicare.

Ann. 1294. Bonifacius VIII. c. Unam sanctam X comm. de majest. & obœd. sic definierat, *subesse Romano Pontifici omni humanæ creaturæ declaramus, dicimus, definimus & pronunciamus, omninò esse de necessitate salutis.* Sed hanc Bonifacii Bullam, quoad regnum Galliæ, Clementi V. Successori non placuisse, patet ex c. Meruit Extrav. comm. de privilegiis lib. 5. tit. 7. quod sic habet: *Meruit carissimi filii nostri Philippi Regis Francorum illustris sinceræ affectionis ad nos & Ecclesiam Rom. integritas & progenitorum suorum præclara merita meruerunt. Meruit insuper regnicolarum puritas ac devotionis sinceritas, ut tàm Regem, quàm regnum favore benevolo prosequamur. Hinc est, quòd nos Regi & regno per definitionem & declarationem bonæ memoriæ Bonifacii Papæ VIII. Prædecessoris nostri, quæ incipit, Unam sanctam, nullum volumus vel intendimus præjudicium generari. Nec, quòd per illam Rex, regnum & regnicolæ prælibati ampliùs Ecclesiæ sint subjecti Romanæ, quàm antea existebant; sed omnia intelligãtur in eodẽ esse statu, quo erant an definitionẽ præfatam, tàm quantũ ad Ecclesiam, quàm & ad Regem, regnum & regnicolas superiùs nominatos.*

2. Quædam etiam posteriorum Synodorum Decreta.

Synodus Macrensis circa Annum 881. in Diœcesis Rhemensis finibus celebrata. *Duo sunt, quibus principaliter mundus hic regitur, autoritas sacra Pontificum & regia potestas. Solus enim Dominus noster Jesus Christus verè potuit fieri Rex & Sacerdos, post incarnationem verò & resurrectionem atque ascensionem ejus in cœlum, nec Rex Pontificis dignitatem, nec Pontifex Regiam dignitatem sibi usurpare præsumsit, sic actionibus propriis dignitatibusq; ab ea distinctis, ut & Christiani Reges pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro temporalium rerum cursu Regum dispositionibus uterentur, quatenus spiritualis actio à carnalib. distaret incursibus & in Deo militans, Domino minimè se negotiis secularibus implicaret, ac vicissim non ille rebus divinis præsidere videretur, qui esset negotiis secularibus implicatus.*

Et postea. *Quoniam ad exteriora negotia partim necessitate barbarici clamoris, partim negligentiâ nostri temporis dilapsi sumus & aliud ex honore suscepimus, atq; aliud officio actionis exhibemus, ministeriũ prædicationis relinquimus & ad pœnam nostram Episcopi vocamur, qui honoris nomen, non virtutem tenemus. Relinquunt namq; Dominum hi, qui nobis commissi sunt, & tacemus, cùm in pravis actib. jacent & correctionis manum non tendimus. Quotidiè per multas nequitias pereunt, & eos ad infernum tendere negligenter videmus. Sed quomodo nos vitam corrigere valeamus alienam, qui negligimus nostram? Curis enim secularibus intenti tantò insensibiliores intus efficimur, quantò ad ea, quæ foris sunt, studiosiores videmur. Usu quippe terrenæ curæ à cœlesti desiderio obdurescit animus, & cùm ipso usu suo durus efficiatur, per actionem seculi Adæ emolliri non valet ad ea, quæ pertinent ad caritatẽ Domini, quia dum extraneis actionibus implicamur, ministeriũ actionis nostræ negligimus; Domini causã relinquimus, ad terrena negotia vacamus; locũ sanctitatis accipimus, & terrenis actib. implicamur. Impletum est in nobis profectò, quod scriptũ est.*

Et

Et sicut erit populus, sic Sacerdos. Sacerdos enim non distat à populo, quando nullo vitæ suæ merito vulgi transcendat actionem. Ecce jam penè nulla est seculi actio, quam non Sacerdotes administrent.

Hûc etiam pertinet, quòd veterum Conciliorum hac de re Decreta in Jure Canonico citentur & approbentur.

c. Episcopus 5. dist. 88. ex Concilio Carthaginensi. *Episcopus tuitionem Testamentorum non suscipiat.*

c. Episcopus 6. dist. ead. ex eod. Concil. *Episcopus nullam rei familiaris curam ad se revocet, sed lectioni & orationi & verbi Dei prædicationi tantummodò vacet.*

c. Episcopus 7. dist. ead. ex eod. Concil. *Episcopus gubernationem viduarum & pupillorum ac peregrinorum non per seipsum, sed per Archipresbyterum aut per Archidiaconum agat.*

c. Pervenit caus. 21. q. 3. ex Concilio Carthaginensi I. *Pervenit in sanctam Synodum, quia de eis, qui in Clero connumerantur, quidam, propter turpis lucri gratiam, alienarum possessionum conductiones & seculares causas suscipiunt & seipsos quidem à ministeriis sanctis per desidias separant, ad domos autem secularium concurrunt & substantiarum eorum gubernationes avaritiæ causâ suscipiunt. Decrevit igitur sancta & magna Synodus, neminem deinceps eorum, hoc est, non Episcopum sive Clericum aut Monachum conducere possessiones aut misceri secularibus procurationibus, nisi fortè qui legibus ad minorum ætatum tutelas sive procurationes inexcusabiles attrahātur, aut cui ipsius civitatis Episcopus Ecclesiasticarum rerum commiserit gubernacula, vel orphanorum, aut viduarum, quæ indefensæ sunt, aut earum personarum, quæ maximè Ecclesiastico indigent adminiculo propter timorem DEI. Si quis verò transgressus fuerit hæc statuta, correctioni Ecclesiasticæ subjaceat.*

c. Credo placere caus. & quæst. iisdem ex eodem Concilio. *Credo placere suggestionem meam sanctitati vestræ & displicere vobis, ut, qui serviunt Deo & annexi sunt Clero, accedant ad actiones seu administrationes seu procurationes domorum. Gratus Episcopus dixit, & Apostolorum statuta sunt, quæ dicunt. Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus. Proinde aut Clerici sint sine actionibus domorum, aut actores sine officio Clericorum. Universi dixerunt, hoc observamus.*

3. Jus Canonicum, Gratianus & Glossator.

c. Placuit caus. & quæst. iisdem ex Concilio Carthaginensi III. *Placuit ita Episcopi, Presbyteri & Diaconi vel Clerici non sint conductores, neq; procuratores, neq; ullo turpi, vel inhonesto negotio victum quærant, quia respicere debent scriptum esse. Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus.*

Petrus Crespetius Cœlestinus Parisiensis in Summa fidei Catholicæ & discipl. Eccles. verbo Clericus tit. *Clerici secularia negotia non exerceant*, adducit multos Conciliorum Canones, & Patrum dicta, in quib. Clerici à negotiis secularibus arceantur. Inter alia adducit dictum Dionysii Areopagitæ lib. de cœlesti Hierarch. cap. 3. *Neq; enim fas est his, qui sacra mysteria tradunt, sive qui illa percipiunt, operari prorsus aliquid, nisi quod officii sui divina sanxit institutio.* Item Canonem 5. Concilii Forojuliensis sub Adriano I. & Carolo Magno. *Nemo militans DEO implicat se negotiis secula-*

ribus, ut ei placeat, cui se probavit. Intueri quapropter subtiliùs libet, cujus nos esse Regis milites gratulamur. Et quia in castris Dominicis militamus, solitè pensare constringimur, quibus armis muniti cum tanto adversario certaminis bella aggreßi pugnare valeamus, ut expediti ab omni præsentis seculi impedimento, intrepidi in prima acie persistentes, post palmam victoriæ triumphatricis gloriæ coronam ab eo Rege, qui nos de antiquo hoste triumphavit, suscipere mereamur.

Præter ea, quæ ex Decretis Pontificum & Conciliorum in Jure Canonico adduci hactenus ostendimus, pertinent hûc sequentia.

c. Nos si caus. 2. q. 7. in Appendice. *Notandum est, quòd duæ sint personæ, quib. mundus iste regitur, Regalis videl. & Sacerdotalis. Sicut Reges præsunt in causis seculi, ita Sacerdotes in causis Dei. Regum est corporalem irrogare pœnam; Sacerdotũ, spiritualem inferre vindictam. David ergò, etsi ex regali unctione Sacerdotibus & Prophetis præerat in causis seculi, tamẽ suberat eis in causis Dei. Unde Reges à Prophetis & Sacerdotibus ungebantur & eorum oblatione peccata Regum expiabantur. Sicut ergò Ozias à Domino leprâ percussus est, quia Sacerdotum officia usurpare voluit, sic Sacerdotibus & Prophetis Regũ usurpare officia non licuit. Nathan ergò Propheta cùm Regem redarguit, suum est executus officium, in quo erat Rege superior, non usurpavit Regis officium, in quo erat Rege inferior; monuit eum, ut per pœnitentiam sua peccata expiaret, non tulit in eum sententiam, quâ tanquam adulter & homicida morti addiceretur. Sic & B. Ambrosius Theodosium & B. Innocentius Imperatorem Arcadium excommunicavit, & ab Ecclesiæ ingressu prohibuit,* (non tamen ab Imperiali & Regali throno eos detruserunt, nec subditos à juramento absolverunt, nec bella contra eos concitârunt.)

c. Cyprianus caus. 21. q. 3. ex Epistola Cypriani ad Presbyteros & Diaconos lib. 1. Epist. 9. *Jampridem in Concilio Episcoporum est statutum, ne quis de Clericis & Dei ministris Tutorem vel Curatorem Testamento suo constituat, quando singuli divino Sacerdotio honorati & in Clerico ministerio constituti, non nisi altari & sacrificiis deservire, & precibus atq; orationibus vacare debeant. Scriptum est enim, Nemo militans Deo obligat se negotiis secularibus, ut poßit placere ei, qui se probavit.*

c. Mollitiis caus. & quæst. iisdem ex eadem Cypriani Epistola. *Mollitiis* (molestiis) *& secularibus rebus laqueisq; obligari non debet, qui divinis rebus & spiritualibus occupati sunt, nec ad terrenos & seculares actus vacare.*

(In editione Gregoriana sic mutatus est hic Canon. *Mollitiis & laqueis secularibus obligari non debent, qui divinis rebus & spiritualibus occupati, ab Ecclesia recedere, & ad terrenos & seculares actus vacare non possunt.*)

c. Hi qui caus. & quæst. iisdem ex eadem Epistola. *Hi, qui in Ecclesia Domini ad ordinationem Clericam* (al. Clericorum) *promoventur, in nullo ab administratione divina avocentur, nec molestiis & secularibus negotiis alligentur, nec ab altaribus & sacrificiis recedant, sed die noctuq; cœlestibus rebus & spiritualibus serviant.*

c. Sacerdotium caus. & quæst. iisdem ex eadem Epistola. *Sacerdotium religiosè decretum & necessariè factum servetur à nobis, simul & cæteris fratribus detur exemplum,*

plum ne quis Sacerdotes & ministros Dei, altari ejus & Ecclesiæ vacantes, ad seculares molestias devocet.

Distinctionis 88. titulus sic habet. *Episcopi & Ecclesiastici secularia negotia non curent.*

Libri 3. Decretalium Gregorii titulus 50. sic habet: *Ne Clerici vel Monachi secularibus negotiis se immisceant.*

Glossa in c. Quoniam dist. 10. ad verbum, discrevit. *Cùm ergo potestates istæ* (Imperialis & Papalis) *sint distinctæ, est hîc argumentum, quòd Imperium non habetur à Papa, & quòd Papa non habet utrumq; gladium. Nam exercitus facit Imperatorem, ut 92. dist. legimus, & Imperium à solo Deo habetur, ut 24. quæst. 4. Quæsitum &c. alioquin si ab ipso haberetur, licitè appellaretur in temporalibus ad ipsum, quod prohibet Alexander, & dicit, quòd illa non contingunt suam juridictionem extr. de Apost. si duobus & extr. qui fil. sit legit. Item Ecclesiæ solvunt tributum Imperatori, ut 11. q. 1. Magnum.*

Eadem Glossa in c. Quemadmodum in verbo Invidia caus. 24. q. 1. *Papa est Successor Petri piscatoris, non Augusti Imperatoris.*

Eadem Glossa in c. Quoniam dist. 10. ad verbum, discrevit, statuit, *Pontifices Romanos non minus actu ac potentiâ, quàm alios cujusvis Ecclesiæ Antistites juridictione seculari carere;* (quod ipsum prolixè probat Antonius de Rosellis tract. de potest. Papæ & Imperatoris, Almain in tract. de potestate Eccles. & Laic. relati à Covarruvia in relectione c. Peccatum p. 2. §. 9. n. 7. ubi contrarium quidem à plerisque in favorem Pontificis traditum, hoc tamen absque ulla hæreseos suspicione defendi posse asserit.)

4. Bernhardus, qui in mediis Papatus tenebris floruit, Anno scil. 1120. Epist. 42. ad Henricum Archiep. Senon. *Ego concludo cum Chrysostomo. Sive Apostolus sis, sive Propheta, sive Evangelista, sive quisquis tandem fueris, his supereminentibus potestatibus subjectus esse debes.*

Epistol. eadem. *Conditor Cæsaris Cæsari non cunctatus est reddere censum, exemplum enim dedit vobis, ut & vos ita faciatis.*

Et paulò antè. *Si omnis anima subdita sit supereminentib. autoritatibus, tum etiam vestra. Quis vos excepit ab universitate? Si quis tentat excipere, tentat decipere. Nolite acquiescere consiliis eorum,* (quem locum Bernhardi allegat & approbat Claudius Espenceus Comment. in Tit. 3. Digress. 10. pag. 513. edit. Paris. 1568.)

Lib. 1. de consid. ad Eugen. Pontif. col. 1015. *Non monstrabunt, puto, qui hoc dicent, ubi aliquando quispiam Apostolorum judex sederit hominum, aut divisor terminorum, aut distributor terrarum. Stetisse lego Apostolos judicandos, non sedisse judicantes &c. non quia indigni vos, sed quia indignum vobis.*

Lib. 2. de considerat. col. 1021. *Petrus Apostolus inquit, non dominantes Clero, sed forma facti gregis. Et ne dictum solâ humilitate putes, non etiam veritate, vox Domini est in Evangelio, Reges gentium dominantur, vos autem non sic. Planum est, Apostolis interdicitur dominatus. I ergò tu & tibi usurpare aude aut dominans Apostolatum, aut Apostolicus dominatum. Planè ab utroq; prohiberis; si utrumq; similiter habere voles, perdes utrumque. Formula Apostolica hæc est, dominatio interdicitur, indicitur ministratio. Esto,*

ut aliâ quacunque ratione hæc tibi vindices, sed non Apostolico jure, neque enim Petrus tibi dare potuit, quod non habuit &c.

Ibid. *Sarculo Prophetæ opus est tibi non sceptro, ut opus facias Prophetæ, & ille quidem non regnaturus ascendit, sed extirpaturus &c. Cùm dicat Dominus ac Magister, se non esse constitutum inter duos judicem, non debet servo ac discipulo indignum videri, si non judicet universos. Ergò in criminibus potestas vestra, non in possessionibus, quoniam propter illa, non propter has accepisti claves regni cælorum. Quænam tibi videtur major dignitas, dimittendi peccata, an prædia dividendi? nulla comparatio. Habent hæc terrena & infima judices suos Reges & Principes, quid fines alienos invaditis? quid falcem vestram in alienam messem extenditis?*

Lib. 4. de consid. col. 1036. *Quid denuò usurpare gladium tentas, quem semel jussus es ponere in vaginam &c. Uterq; ergò Ecclesiæ & spiritualis scil. gladius & materialis, sed is quidem pro Ecclesia, ille verò & ab Ecclesia exercendus est. Ille Sacerdotis, is militis manu, sed sanè ad nutum Sacerdotis & jussum Imperatoris.*

Lib. eod. *Clericum Curiam frequentantem, qui non sit de Curia, ad idem noris pertinere ambientium genus.*

(Excipit Bellarminus lib. 5. de Pontif. cap. 8. *Bernhardum hoc velle, quòd Pontifex, ut Pastor ovium, non debeat eis dominari, sed eas pascere, interim sicut nihilominus iisdem ovibus, ut sunt cives Reipublicæ, dominatur Princeps Politicus, ita eâdem ratione posse dominari Pontificem, si sit eorum Princeps Politicus.* At hac ratione petitur principium. Id enim est in quæstione, an Pontifex simul esse possit Ecclesiæ Pastor & Princeps Politicus? Ac si Pontifex, ut Pontifex & Pastor ovium, non debet eis dominari, cur ipse Bellarminus cap. 7. præced. ex dicto Christi, *Pasce oves meas, demonstrare conatur, Papam habere summam potestatem temporalem indirectè.* Si Pontifex, ut Pontifex, & secundùm id, quod habet ex Christi institutione, non obtinet dominatum Politicum, ut hoc loco Bellarminus concedit, cur præcedente cap. 1. scribit, *non tam sententiam, quàm hæresin esse, quòd Pontifex, ut Pontifex & ex jure divino nullam habeat temporalem potestatem?* Si jure Apostolico Pontifex non habet Politicum dominatum, cur igitur propter successionem in Sede Apostolica eam sibi vendicat? Ex verbis Bernhardi satis perspicuum, quid de temporali Pontificis potestate statuerit.)

Bernhardo adjungimus Arnoldum Brixiensem Episc. (qui floruit circa Ann. 1150.) Is itidem *damnavit civilem administrationem in Clero, seu quòd sibi temporalis gladii potestatem usurparent, atque eam ob causam ab Hadriano IV. Pontifice est hæreseos damnatus.*

Item Petr. Blesensem (qui itidē floruit seculo duodecimo) is in Epist. quendam Episcopū sic alloquitur: *Professio tui ordinis nec seculi curas, nec sævitiam gladii materialis admittit. Reges gentium dominantur eis, vos autem non sic. Si acceptas ministerium Christi, si jugum Christi non detrectas, permane in ea statione, in qua vocatus es; dimitte Laicis populi principatum.*

5. Quidam ex Scholasticis.

Lombardus lib. 4. dist. 37. *Sancta Dei Ecclesia nunquam mundanis constringitur legibus, gladium non habet nisi spiritualem.*

Tho-

Thomas opusc.15. cap.3. *In uno eodemq; officio non debet dispar esse professio.*

Alexander Brito Theologus circa Ann. 1206. à Rege missus fuit Romam, ut defenderet regiam potestatem contra Papam, igitur probabat rationibus & Scripturis, *non esse in regnis à Deo constitutis potestate regiâ dominationem majorem, Episcoporum verò nullum esse temporale regimen, cùm Christi regnum non sit de hoc mundo.* Adduxit Gregorii Magni dicta ad Augustinum Monachum atque contra omnes in conflictatione prævalebat, sed postea fuit remotus ab officio & in exilium ob veritatem pulsus. Idem ausus fuit durissima in Papam scribere *contra ejus potestatem, temporale dominium, de cessatione Papali, potestate Vicarii* & aliæ. Balæus Cent.3. cap.57.

Guilielmus Occam in cap. 93. operis sexaginta dierum (circa Annum 1320.) *Oportet probare, quòd B. Petrus non fuit Vicarius Christi, quantum ad officium regni temporalis, nec etiam in temporalibus quibuscunque. Probatur autem sic. Si B. Petrus fuisset Vicarius Christi, quantum ad officium regni temporalis in aliquo regno temporali, B. Petrus habuisset potestatem judicandi omnes & de omnibus non solùm credentibus, sed etiam non credentibus constitutis in regno sibi subjecto. Sed B. Petrus de infidelibus, qui nunquam fidem Christi susceperunt, habuit minimè judicare, teste Apostolo, qui de imperio omnium Prælatorum Ecclesiæ dixit 1. Corinth. 5. Quid mihi de his, qui foris sunt judicare? Ergò B. Petrus de his, qui foris erant, in quocunq; regno non habuit judicare, & ita non fuit Vicarius Christi in quocunq; regno temporali. Secundò sic. Qui est Vicarius generalis alicujus Regis temporalis in aliquo regno non habentis superiorem, habet jurisdictionem temporalem super omnes constitutos in regno, qui per Regem minimè sunt exemti. Sed Christus instituendo B. Petrum Vicarium nullum exemit à jurisdictione B. Petri. Ergò B. Petus habuit jurisdictionem temporalem super omnes constitutos in regno; ita cùm regnum ipsi non plus fuerit unum, quàm aliud, sequitur, quòd B. Petrus habuit jurisdictionem super Imperatorem & omnes alios Reges, ex quo sequitur, quòd cùm Romanus Pontifex sit Successor B. Petri & ei æqualis in potestate à Christo sibi concessa, quilibet Roman. Pont. habeat jurisdictionem temporalem super Imperatorem Romanum & omnes alios Reges mundi, quod sacris Canonibus repugnat aperte. Unde Nicolaus Papa, ut habetur dist.96. c. cùm ad verum &c. sic ait: Cùm ad verum ventum est, ultrà sibi nec Imperator jura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Imperatoris usurpavit, quoniam idem Mediator Dei & hominum Christus Jesus actibus propriis & dignitatibus distinctis officia potestatis utriusq; discrevit. Ex his datur intelligi, quòd Romanus Episcopus ex successione B. Petri non habet jurisdictionē temporalem super Imperatorē. Quòd etiā Papa non habeat jurisdictionē super alios Reges, testari videtur Innocentius IV; qui ut habetur Extra de judiciis cap.13. ait, non putet aliquis, quòd jurisdictionē illustris Regis Francorū perturbare aut minuere intendamus &c. Non ergò Papa super Regē Francorū jurisdictionē obtinet temporalem. Itē si Papa haberet ex successione B. Petri jurisdictionē temporalem super Reges, multò magis ex eadē successione haberet jurisdictionē tēporalem super possessiones eorū & aliorū, cujus contrarium asserit Bernhardus apertè, qui, scribens ad Eugenium, ait lib.1. cap.5. Ergò in criminibus non in possessionibus potestas*

vestra

vestra, propter illa siquidem & non propter has accepistis claves regni cœlorum &c. Ex his aliisq; quamplurimis patet, quòd B. Petrus jurisdictionem temporalem super Imperatorē & Reges non habuit, & ita non fuit Vicarius Christi in aliquo regno temporali.

Idem lib. de potest. Pont. cap. 1. q. 1. *Potestas spiritualis suprema dominationem excludit, sicut & omnis Prælatio Ecclesiastica, testante Petro, pascite, quantum in vobis, gregem Dei, neq; ut dominantes in Clero.* Et *cap. 4. Militans Deo, secularibus se non debet implicare. Item. Laicalis potestatis est, armis intendere & judicium sanguinis exercere, non enim frustra gladium portat. Armis autem intendere & judiciū sanguinis exercere, Christus Prælatis spiritualibus verbo & exemplo interdixit Matth. 20. Scitis, quòd Principes gentium dominantur, vos autem non sic &c. Seipsum ponit in exemplum. Non venit filius hominis, ut sibi ministraretur &c.*

Idem Occamus cum Collegis suis, BonaGratia, Bergomensi & Michaële Cæsenate Franciscanorum Antistite primario, libellum edidit, in quo *Pastorem Romanum atq; rerum dominum diversa esse*, argumentis probat. *Hunc terræ dominari, illum dispensare spiritualia; illius munia, amare oves, pascere gregem, crucem egeni & mendici Christi ferre; hujus, imperare, strictum ensem gestare, belligerari asserit.* Item docet, *Imperium nequaquam Sacerdotiis, sed Dei opt. max. beneficium, cujus populus sit, esse; Cæsarem continuò esse & vocari, postquam à Septemviris delectus sit. Ad Cæsarem regna, imperia, divitias, bella, hujus seculi potentiam spectare; Sacerdotem Romanum nihil horum contingere ac procurare debere, nisi Antichristus esse velit.*

Egidius de Roma Ordinis Fratrum Eremitarum sancti Augustini, S. Theol. Professor & Archiepiscopus Bituricensis ventilavit hanc quæstionem, *An Pontifex Romanus plenam jurisdictionem & ordinariam potestatem habeat, tàm in temporalibus, quàm in spiritualibus, ita quòd omnes Principes temporales ei subsint, quantum ad temporalia.* Et negativam solidè probavit per rationes Physicas, principia religionis Pontificiæ, jura Canonica & Civilia, uti videre est volumine 3. Monarchiæ S. Rom. Imperii Melchioris Goldasti à pag. 96. usque ad pag. 107.

Palatius in 4. sent. dist. 25. asseruit, *Papam non esse exemtum à potestate civili jure Divino vel Canonico, sed jure tantùm Civili seu ex privilegio Imperatorum*, quā sententiā Suarez lib. 4. Defens. fid. Cath. c. 4. n. 1. *pernitiosam ac minimè probandam* vocat.

6. Imperatores & Reges sub Papatu.

Carolus Galliæ Rex ad Hadrianum Pontificem Rom. (seculo nono) inter cætera ex Gelasio sic scribit: *Christus memor fragilitatis humanæ, quod suorum saluti congrueret, dispensatione magnificâ temperavit, sic actionibus propriis dignitatibusq; distinctis officia potestatis utriusq; discrevit, suosq; volens medicinali humilitate salvari, non humanâ superbiâ rursus intercipi, ut & Christiani Principes pro æterna vita Pontificib. indigerent, & Pontifices pro temporalium cursu rerum Imperialium dispositionibus uterentur, quatenus spiritualis actio à carnalibus distaret incursibus, & ideò militans Deo minimè se negotiis secularib. implicaret, ac vicissim non ille rebus divinis præsidere videretur, qui esset negotiis secularibus implicatus, ut & modestia utriusq; ordinis curaretur, ne extolleretur utroq; suffultus, & competens qualitatib. actionū specialiter professio aptaretur &c.*

Anse-

Ansegisus Abbas circa Annum 880. conscripsit librum Decreta utilia Caroli Magni & ejus filii complectentem, in quo lib. 4. cap. 47. sic scribit: *Jussit, ut Monachi & qui in Sacerdotali gradu constituti sunt, ad secularia negotia non transirent.*

Henricus Imperator de Gregorio VII. Hildebrando Pontifice Romano, ad Episcopos in hæc verba scripsit: *Unus cùm utrumq; regimen Politicum & Ecclesiasticum sibi vendicavit, utrumq; dissipavit, nec in neutro prodesse voluit nec potuit.* Abbas Ursperg. in Chron.

Adrianus IV. Pontifex Romanus ad Imperatorem Fridericum Barbarossam his scripsit verbis: *Adrianus Episcopus, servus servorum Dei, Friderico Imperatori salutem & Apostolicam benedictionem. Lex divina, sicut parentes honorantibus longævitatem promittit, ita maledicentibus patri & matri sententiam mortis intendit. Veritatis voce docemur, quia omnis, qui se exaltat, humiliabitur. Quapropter, dilecte in Domino fili, super prudentiam tuam non mediocriter admiramur, quòd B. Petro & S. Romanæ Ecclesiæ non quantam deberes reverentiam exhibere videris, in literis enim ad nos missis nomen tuum nostro præponis, in quo insolentiæ, ne dicam arrogantiæ, notam incurris.* Sed Imperator Pontifici rescripsit hoc modo: *Fridericus Dei gratiâ Romanorum Imperator semper Augustus, Hadriano Rom. Ecclesiæ Pontifici, omnibusq; adhærere volentibus iis, quæ cœpit JESUS facere & docere, S. D. Lex justitiæ unicuique, quod suum est, restituit, non enim parentibus nostris derogamus, quibus in hoc regno nostro debitum exhibemus honorem, à quibus* (pogenitoribus nostris) *& regni dignitatem suscepimus & coronam. Nunquid tempore Constantini Sylvester Regalis aliquid habuisse dignoscitur? sed ejus pietatis concessione, libertas data est Ecclesiæ, pax restituta & quicquid regalis Papatus vester habere dignoscitur, largitione Principum donatur, unde cùm Romano Pontifici scribimus, jure ex antiquo nomen nostrum præponimus, & ad justitiæ normam, idem nobis scribenti concedimus. Revolvite annales & si lectum neglexistis, quod asserimus, illic invenitur.* (apud Nauclerum generat. 39. vol. 2.)

Cùm Adrianus IV. ad Fridericum I. cognomento Barbarossam Legatos misisset exprobrantes, *Imperium esse beneficium à Romana Ecclesia acceptum,* tùm, qui cum eo erant, Principes fremere, indignari, tumultuari, nec ferendum ducere, ab ipsis Legatis vix manus abstinere. Ipse autem Imperator per universum Imperium literis circularibus testari, *divinâ potentiâ, à qua omnis potestas in cœlo & in terra, sibi Christo ejus regnum & Imperium regendum esse commissum,* item *à solo Deo per electionem Principum Imperii suum esse,* ac tandem. *Quicunq; nos Imperialem coronam pro beneficio à Domino Papa suscepisse dicit, divinæ institutioni ac doctrinæ Petri contrarius est, & mendacii reus erit.* Hæc constantia movit Papam, imò terruit jam sibi paratum bellum cernentem. Quare scripsit ad Episcopos Germaniæ de mitigando Imperatore. Illi rescribunt. *Verbis illis, quæ in literis vestris continebantur, commota est universa Republ. Imperii nostri: aures Imperialis potentiæ ea patienter audire non potuerunt, neque aures Principum sustinere: omnes ita continuerunt aures suas, quòd nos salvâ gratiâ vestra sanctissimæ paternitatis, ea tueri propter*

sinistram ambiguitatis interpretationem, vel consensu aliquo approbare, nec audemus, nec possumus, eò quod insolita & inaudita fuerunt usque ad hac tempora. Extat apud Ottonem de sancto Blasio cap. 7. & 8. Appendicis. Radevicum de gestis Friderici I. libro 1. Albericum de Rosate in l. Benè à Zenone III. num. 16. de quadr. præscript. Baronium anno duodecimi seculi quinquagesimo septimo.

Radevicus libr. 1. cap. 10. memorat, hunc Fridericum I. ad Principes Imperii sic rescripsisse: *Cùm per electionem Principum à solo Deo regnum & Imperium nostrum sit, cùmq; Petrus Apostolus hac doctrinâ mundum informaverit, DEUM timete, Regem honorificate, quicunque nos Imperialem coronam pro beneficio à Domino Papa suscepisse dixerit, divinæ institutioni & doctrinæ Petri contrarius est & mendacii reus erit.*

Apud Goldastum Imperial. Constitut. tom. 3. pag. 333. extat Rescriptum ejusdem Imperatoris Friderici Barbarossæ Anno 1155. publicatum, quod sic habet: *Gloriaris, me per te vocatum esse, me per te primò civem, post Principem factum, quod tuum erat à te suscepisse. Quæ dicti novitas quàm ratione absona, quàm veritate vacua sit, æstimationi tuæ prudentiumq; relinquitur arbitrio. Revolvamus modernorum Imperatorum gesta, si non Divi nostri Principes Carolus & Otto nullius beneficio traditam, sed virtute expugnatam Græcis seu Longobardis urbem cum Italia eripuerunt, Francorumq; apposuerunt terminis. Docent hoc Desiderius & Berengarius Tyranni tui, in quibus gloriabaris, quibus tanquam Principibus innitebaris. Eos à Francis nostris non solùm subjectos & captos fuisse, sed & in servitute ipsorum consenuisse verâ relatione didicimus; cineres ipsorum apud nos reconditi evidentissimum hujus rei repræsentant indicium. Sed dices. Vocatione meâ venisti. Fateor, vocatus fui. Redde causam, quare vocatus fuerim. Ab hostibus pulsabaris, nec propriâ manu Græcorumvè mollitie liberari poteras. Francorum virtus invitatione adserta est. Implorationem potiùs quàm vocationem hanc dixerim. Implorâsti misera felicem, debilis fortem, invalida validum, anxia securum. Eo tenore vocatus (si vocatio dicenda est) veni. Principem tuum militem meum feci, teq; deinceps usque in præsentiarum in meam ditionem transfudi. Legitimus possessor sum. Eripiat quis, si potest, clavam de manu Herculis. Siculus, in quo confidis, fortè hoc faciet? ad priora respiciet exempla. Nondum facta est Francorum sive Teutonicorum manus invalida. Deo largiente vitaq; comite & ipse temeritatis suæ quandoq; capere poterit experimentum.*

Eundem Fridericum Barbarossam Güntherus lib. 6. Ligurin. sic loquentem introducit:

Pontificis cogor vobis depromere fastum.
Ecce paterna fides & magni Præsulis alma
Integritas, humilisq; Petri vestigia sectans!
Jam non ferre crucem Domini, sed tradere regna
Gaudet, & Augustus mavult quàm Petrus haberi.
Ecclesiæ pacem, gladiis quæ ritè duobus
Utitur, alterutro nunquam benè firma remoto,
Scindit, & in sese geminos exasperat ensis.

Dumq;

Dumq; Sacerdoti conatur jungere Regem,
Non uno tantùm contentus, lædit utrumq;
Quid voluêre duo gladii, quos Petrus in illo
Judicat esse globo? totidem nisi nomina summi
Juris in Ecclesia, quæ cùm sibi mutua quondam
Fœderis alterni nexu suffragia præstent,
Sunt divisa tamen, nec in unum posse videntur
Juncta coire caput, nec eodem sæpè recurrunt
Instituenda modo, licèt unus utrique sit autor,
A quo nomen habet sub cœlo quæq; potestas.
Alter honos Cleri consensum postulat, alter
Arbitrio Procerum, regniq; favore paratur.
Ergò quid ad summum de regni jure, quid, oro,
Pontificem spectat? nullum caput ista super se
Aspicit, excepto cœlorum Rege, potestas.
Ecclesiam regat ille suam, divinaq; jura
Temperet, Imperium nobis fascesq; relinquat &c.
Cogitet antiquos primævi temporis annos,
Præteritosq; dies & secula prisca revolvat.
Num Petrus, aut Clemens, num cætera turba piorum
Sceptra Latina dabat? Romanus tempore prisco
Pauper erat Præsul, Regali munere crevit.
Nec tamen ut fasces & regni jura Latini
Vel dare præsumat, vel cuiquam tollere possit.
Excessêre modum magnorum munera Regum,
Si tantum cuiquam jus in sua regna dederunt.

Henricus Leo, Pater Ottonis IV. Imperatoris, *invidens Episcopis rerum omnium tam latam ditionem, arbitrabatur administrationem rerum per provincias deberi Principibus; Episcopos autem solis curandis sacris intendere oportere*, uti Crantz. lib. 7. Metropol. cap. 1. memorat.

De Ottone Imp. sic scribit Johannes Nauclerus, Præpositus Tubingensis, in Chron. Anno Domini 1212. *Otho Saxo excommunicatus, depositus, & ab Imperio abrogatus, nihilominus pro Imperatore se gessit, cùm ad partes Germaniæ, dimissâ Italiâ, declinâsset. Circa Festum Pentecostes Conventum Norinbergæ Principum suæ partis declaravit, in quo multiplices Rom. Pontificis contra se ostensas calliditates exponens, quàm injustè ab illo insectaretur, declaravit. Adeste, inquiens, animis Principes, quibus cura sit de regno, deq; in eodem rebus gerendis, nempe ad vos respicit Teutonici regni quævis dispositio, vestra intererit eminus cuncta prospicere. Vestri etenim juris esse fatemur, non Rom. Pontificis, Imperatorem creare, simul & destituere; vestrum, si quid in Imperio tumultus insurrexerit, quò viritim extirpetur, curare. Igitur ô Principes & regni cordati Proceres, jus vestrum defendite, pro patriis & Imperii legibus vires exercete, ne si minùs, & Imperium & patrimonium dimittatis. Ut autem id fieri possit, persuasum credimus, Rom. Pontificem, quò sese suis à præsumtionibus revocet, si mo-*

nere blandiloquio tenaveritis. Nam si pro libitu suo Rom. Pontifici nimiùm, quàm expedit, dissimulando, depositionem Imperatoris promiseritis, actum brevi vestra de potestate in deligendo Imperatore omni dubio procul intelligetis.

Fridericus II. Friderici illius Primi, Barbarossę dicti, nepos, in literis ad Principes Imperii, maximè Ottonem Bojorum Regulum, præfectumque Prætorio Rheni missis, inter cætera sic scripsit: *Imperium Christianum, cujus ipse caput constitutus sit à Deo, non armis, non vi opprimi posse, sed luxuriâ, cupiditate, quæ radix omnium malorum est, enervari, adulterari, corrumpi. Quod ne fiat, se obviam iturum, se summoperè pro commisso sibi à Deo negotio potestate, enseq; divinitùs tradito contrà enisurum, ut ovili Pastorem, populo Pontificem, mundo parentem detractâ personâ lupi, Tyranni atque Domini restituat, ut eundem abdicatà regnorum, humanarum litium curâ, prophanorum negotiorum administratione, quibus illi interdictum sit, ad æmulanda pauperis Christi, cujus se Vicarium jactitat, vestigia cogat, se amplius neq; passurum, ut Christianæ plebi lupus, ovinâ pelle tectus, diutius incumbat. Opus vel maximum pietatis esse atq; caritatis, gratissimum immortali Deo, opes & aurum irritamenta malorum Sacerdotibus auferre &c.* Aventin. lib. 7. Annal. p. 541. & 542.

Balduinus Imperator Constantinopolitanus, Imperium Orientis obtinuit circa Annum 1205. quem cùm Innocentius III. Papa objurgâsset, sibiq; in ipsum jus vendicaret, scripto respondit, *meminisse ipsum debere, quòd non dominus Imperatoris, sed subditus sit;* sacrarumque literarum testimoniis probavit, *Papam & omnes Clericos Politico Magistratui obedire & non dominari debere;* ad quod probandum adduxit dictum Petri: *Subditi estote omni humanæ creaturæ propter Deum sive Regi &c.* Huic Imperatoris Epistolæ Papa respondit superbo scripto, cujus pars recitatur c. Solitæ tit. de obœd. & majorit. in qua dictum Apostolicum eo modo pervertit, quòd *non sit præceptum juris, sed consilium humanitatis.*

Johannes XXII. Pontifex Romanus ad Ludovicum Bavarum Imperatorem sic scripsit: *Posteaquam à Decessoribus nostris res Romana, à Græcis ad Romanos translata, Carolo Magno in fidem atq; tutelam commissa est, summus ille honor, beneficium Pontificis maximi esse solet. Decretum siquidem est, ut cùm Germani Principes Regem jussissent, id demum ratum esse, si Rom. Pontifex, universi orbis Christiani Pater atq; Princeps, autor fieret, nec antè cuiquam Comitiis Cæsareis suffragiis Principum designato Regi, neq; administrãdi, neq; Regii tituli usurpandi jus est, quàm primarius Sacerdos, Dei opt. Legatus, suo numine faveat & aspiret. Præterea summa potestas, maximum Imperium, ubi orbum capite fuerit, penes max. Pontificem, cujus beneficium illud est, existit. Itidem ubi septẽ suffragatores Comitiis Cæsareis discordes fuerint, neuter Rex est. Episcopus Rom. sicut communis omnium mortalium parens, fasces Romanos ob dissensionem destitutos, Rempub. derelictam suo arbitrio temperat. Quemadmodum animus imperare, corpus illi, cujus beneficio vixit, servire debet, ita optimè consultum esse rebus Christianis nemo ambigit,* (observa, unde Bellarminus similitudinem suam de potestatis Ecclesiasticæ & Politicæ subordinatione desumserit) *ubi fragilia æternis, prophana sacris, corporalia spiritualibus subdita sunt atque obtemperant, quod*

quod tum fiet, quando Pontif. Max. dignitatem utramq; suo arbitratu moderatur, Ecclesia dominatur, ejus lege atq; imperio omnis potestas redigitur, & Imperator religione Sacramenti ei, qui terris præsidendo vicem cœlestis Imperatoris perfungitur, addictus est &c. Nos igitur juxta munus nobis cœlitùs datum Ludovico præcipimus, ut intra menses tres sese abdicet à regio nomine, gubernatione, functionib. publicis, rebus gerendis penitùs abstineat, à se hactenus acta rescindat, nec posthac nisi jussu & mandato nostro potestatem resumat. Quod si obtemperare detrectaverit, Patriarchis, Episcopis cunctis, Sacerdotibus, Principibus, Civitatibus imperamus, ut eundem deserant, ac nobis parere cogant. Data atque publicata Avinione, octavo Idus Octobris, Anno dignitatis octavo, Christi verò 1321.

Sed Ludovicus publico Decreto cum Imperii procerum suffragio huic Pontificis edicto obviam ivit, in quo inter alia sic loquitur: *Imperatores terris, neq; forte, neq; casu, neq; à mortalibus, neq; occultâ fatorum potestate dantur, sed à supremo Numine eliguntur atq; divinitùs constituuntur, rebusq; humanis à patre indulgentissimo imponuntur. Porrò Romanus Sacerdos, cujus conversatio in cœlis esse debet, urbes, castella, vicos, regiones, opes, potentiam, tantum splendorem, jus gladii, adventitia nō jure suo, sed alieno beneficio occupat, possidet, nempè benevolentiâ atq; liberalitate, ne dicā socordiâ atq; ignaviâ rectorum Germaniæ. At mortalium ingratissimi de optimè meritis pessimè merentur. Ensem, cujus manubrium nostrâ munificentiâ tenent, in nostra viscera, quorum beneficiarii sunt, stringere non verentur &c. Et ut est dissociabile regnū, omnisq; potestas impatiens consortii, jam egregii illi Pastores opibus & splendore à majorib. nostris aucti, ferre parem nequeunt, Cæsarem Italiâ, Româ, Christū terris extrusere, illi cœlū quidem permittunt, inferos atq; terras sibi asseruêre, Deusq; terrarū, hominumq; nō solùm dici, sed etiā credi volunt, quasi perinde animis atq; linguis (quod ne Deus immortalis quidem tentat) imperare possint atq; divisū cū Jove habeāt Imperium. Repugnāt & maximè diversa sūt crucifix⁹, & summa potestas; miles & Sacerdos; Imperator & Pastor; regnū & patibulū; corporalia & spiritualia; arma & sacra; bellū & pax; Cæsar & nuncius; princeps & minister; Dominus & servus. Qui vult esse maximus inter vos, ait Supremus arbiter cœli Legatis suis, infimus omniū atq; vester servus sit. Cæteris recumbentibus, quemadmodū ego feci, ad cyathum ministret. Unus magister & Dominus vester in cœlis, vos a. fratres estis. Bellua multorū capitum, monstrū biceps est Augustus & Pont. Max. Id quidē fuisse Decium atq; Neronem & hujusmodi Tyrannos falsorū Deorū cultores in nomismatis & epigrāmatis legimus. Quod de animo & corpore afferunt, nugæ sunt & contortæ conclusiunculæ. Ceu v. nesciamus, carnem adversus spiritū pugnare & animam, nisi è corpore emicuerit, interituram. Ludibriū Naturæ abominabile, ita Dei, socordia atq; ignavia nostra est, principē Principum servo servire Deorum. Si servus servorum est, cur non servit? cur non amat? cur non ministrat? cur non pascit? cur non docet? nō nūciat? si id, quod cupit, esse velit, cur non Christi, Petri & Pauli vestigia in carcerib. & periculis æmulatur? &c. Cur vitā Christi parvipendit? qui de hereditate à fratrib. capt⁹, etiā arbiter judicare noluit, sed cōpetitores ad Prætores Cæsaris rejecit & tribunal relegavit. Cū populus eidē regnū Palæstinæ ultrò offerret, aufugit, regnū suū de hoc mundo non esse, confitetur* Quamobrem vigesimus secun-

secundus non sine maxima sua atque Reipubl. pernicie, libidine dominandi in praeceps abit, aliena, quae nihil ad eum attinent, curat, usurpat; sua, hoc est, religionem, spiritualia, mores, vitam hominum negligit. Imperium terrae, mortalia, vetante Christo, arripit. Praesides, Proconsules, professus crucem atque paupertatem, in aliena ditione obtrudit. Ubi res ad interregnum redit, penes se summam potestatem esse comminiscitur, munus praefecti Praetorio Rheni, reguli Bojorum intercipere, atque in se transferre conatur &c. Pascat bonus pastor oviculas Christi & amet, non armis oppugnet, vi opprimat. Argutas cavillationes missas faciat, veritatem, simplicitatem Christianam, Christumque, cui verba dare difficile est, amplectatur. Illius conversatio sit in coelis, spiritualibus deditus, corporalibus se non contaminet. Nos nostro jure, majorum instituto, sicut jus gentium est, sacra oracula docent, res nostras, nimirum terrena, caduca, fluxa, fragilia agere sinat & verbum inter nos non commutabimus &c. Ann. 1324. Aventinus lib. 7. Annal. p. 468. & seqq. (in al. edit. p. 608.)

In alio quodam edicto Anno 1328. publicato, idem Imperator Ludovicus de Pontifice sic loquitur: *Sicut Abiathar Sacerdos ense Caesareo nobis à coeli Numine commisso abutitur, temporalibus hujus seculi curis contra divinum praeceptum incubat, regno mundano inhiat, Pastor est personatus &c. Imp. majestatem, autoritatem Reipubl. temere contra placita CHRISTI usurpando labefactat, polluit Monstrum biceps, mundanus & spiritualis esse contendit. Christus Servator noster, cui omnis potestas in coelo atque terra data est, tamen Imperium atque regnum terrarum à populo sibi oblatum suscipere detrectavit. Regnum meum, inquit, non est de hoc mundo. Atque satis constat inter omnes divinae Philosophiae, legum & Pontificii juris scientissimos, penes Pontificem Romanum nequaquam esse utramque dignitatem, sacram atque prophanam. Omnis potestas ab immortali atque suprema est majestate, coeleste beneficium, quod imperamus, non humanum est, Comitiali Conventu delecti, suffragiis Principalibus comprobati, mortalis cujuspiam astipulatione, alióve hominis autoramento nullo pacto indigemus. Sacrosanctum Imperium, cui CHRISTUS, comites ejus, obtemperârunt & vectigales fuerunt, sacrificuli fastuosi beneficium esse pernegamus. Caput orbis terrarum à suprema coeli majestate constituti, nulli mortalium, quatenus ad hujus seculi Imperium attinet, rationem reddere debemus &c. Hoc edictum ab Imperatore, item Sacerdotum Senatu, populoque Romano signatum est, publicatumque in celeberrimo mystarum populi Romani, Regulorum, Dynastarum, Tetrarcharum, Flaminum, Pontificum maximorum, minorum Antistitum Conventu.* Aventinus libr. 7. Annal. p. 473. 474.

Anno 1338. 6. die Julii hora 6. Benedicti XII. Pontif. Max. anno 4. *in pomario vici Rhenosei in ripa Rheni amnis, ubi ferè Septemviri Caesariani Electores convenire, atque de summis Imperii rebus colloqui solent, Henricus Moguntinus, Valentinus Agrippinensis, Balduinus Treverorum, archimysta Rudolphus, Ruperti duo & Stephanus Praefecti Praetorio Rheni, cùm nondum Decretum foret, quisnam eorum Comitiis Caesareis suffragium ferret, Rudolphus Dux Saxoniae, Ludovicus Brandenburgensis limitis Praefectus, Item alii plerique omnes Sacrosancti Imperii clientes & optimates, sacrati, prophani, concione-*

vo-

vocatâ, Sacramento priùs rogati, ritu solenni ex consilii Decreto, accitis tribus libellionibus, qui in acta quæcunque fierent, dicerenturvé, ex fide referrent, subscriberent, atque in vulgus ederent. Hanc rogationem sciverunt, jusserunt, decreverunt, voluerunt, promulgârunt, perpetuò sanxerunt. Sacrosanctum Imperium summa in terris potestas, cœleste donum est. Imperator enim primus ante omnes, secundus post Deum est, & tam grande nomen â solo Deo traditur, cui soli ille Reipubl. administrandæ rationem reddendam habet. Qui à supremo duntaxat cœli Numine in summo rerum humanarum fastigio collocatus est, & in terris neque parem, neque superiorem habet. Per quem leges, jura, regna humanæ genti largitur æterna majestas. Cæsari reddite, quæ Cæsaris sunt, præcepit Christus. Is & Comites ejus omnes, vectigalia, honorem, officium, obsequium obœdienter ac reverenter Imperatoribus præstiterunt. A Curiatis igitur Heptarchis rebus impositus continuò more majorum atq; jure gentium Rex est & vocatur. Ipsum contra majestatem Reip. decus Imperii, Legatos ad Sacerdotem Romanum, ut autor fiat, copiam administrandi, concedat, mittere eidem, jurejurando fidem astringere, atq; petere ab eo usum regii diadematis, religio est. Nullum harum rerum jus omninò est Pastori, qui servus ovium est, & in consecrando Domino, gregi servit, quippe jure suffragiorum, beneficio Electorum atq; populi quisq; imperat. Hæc verißima est, convenit inter omnes annalium, rerum humanarum, divinarumq; peritos, atq; jam sæpius utriusq; juris Cæsarei atq; Pontificii, cœlestis thesauri testimoniis comprobatum est. Tamen quidam, ut sunt ebrii successu rerum nimio atq; impotentes sui mortalium animi, prosperis enim rebus ferocitas atq; superbia augescunt, impudentißime refragari non erubescunt &c. contra Naturæ legem docere non erubescunt, Pastoris beneficiariũ esse dominũ, neq; ante Principem Principum esse, aut nominari oportere, quàm ille servus servorum autor fiat & dignum judicarit, qui regnet. Hæcq; cum maxima Reipubl. Christianæ pernicie, intolerabili populi Christiani, Imperatoriæ majestatis jacturâ, nec sine gravißimo Tetrarcharum, Dynastarum, clientium Imperii detrimento, instigante Stygio Principe, Domino hujus mundi, commenta esse eventus docet, exitus probat &c. Ut ergò posthac augustâ pace, festâ quiete populus Christianus fruatur, ex consilii Decreto, hocq; plebiscito decernimus, quæ suprà solenni ritu religione adacti censuimus, perpetuo sancimus edicto, nimirum ex solo electionis beneficio omnem potestatem, imperiumq; proficisci, nec ullo pacto Pontificis Romani in hac re sanctimoniâ, flaminio, autoritate, consensu opus esse. Quicunq; aliter docuerit, senserit, factitarit, crimine læsæ majestatis reus, hostis Reipubl. atq; proscriptus esse, capite pœnas solvito, bona ejus publica sunto, prædia infiscentur. Aventinus lib. 7. Annal. p. 477. & Goldast. tom. 3. Imperial. Constit. p. 400.

Eodem Anno 1338. Francofurti die 6. Augusti Imperator Ludovicus IV. Decretum publicavit, in quo inter cætera sic habetur: *Qui vult maximus esse, sit infimus omnium, nunciis Christus præcipit, & Reges quidem dominantur populo, vos autem servi gregis mei, nempe Pastores, non domini estis. Nihilominus tamen, quanquam illa clarißima sint, tamen pessimi Pharisæi, perditissimi Antichristi, Comitiis Cæsareis, suffragiis Principum, rebus impositum, ajunt, non esse Imperatorem, nisi primarius Sacerdos, qui dominus rerum & utriusq; potestatis manceps*

*sit, autor fiat. Id etsi pravum, ineptum, falsum, perquàm absurdum, alienum à vita Sacerdotis Crucifixi, divino humanoq; juri, sacris, contrarium, nec rationi consentaneum siet, tamen illi impostores in malitia pervicaciores, quam boni in pietate existunt. Quis obsecro non videt, nisi talpa planè perpetuò, oculis à rerum summo opifice damnatus, terræ tenebris incubet? Repugnantissima sunt, nec coire possunt corporale & spirituale, terrenum & cœleste, fluxum & æternum, caducum & immortale, ensis mysticus atq; ferreus, hic Cæsari à Deo datus est, ut malis & pacis atque concordiæ disturbatoribus, neci datis, boni tranquillâ quiete perfruantur. Ille concioni Christianæ à Servatore commissus, mortuos vitæ restituit, neminem occidit. Diversa sunt Sacrificulus & Augustus, uterq; cœlesti dono constituitur, suis limitibus clausus, atq; ut sunt humana atq; divina, ille servorum servus, hic Princeps Principum habetur & esse, in benè constituta Republ. debet. Nos solius Dei beneficio, Curiatorum Comitiorum jure, lege suffragiorum, autoritate Senatus, majestate atq; viribus populi, principatū tenemus. Si quis ambigat, ad sacra Historiæ penetralia, annales priscos recurrat, ita dubitare desinet. Quod si ignorare perrexerit, ignorabitur. Ut tamen Sophistæ illi, monstra & larvæ Christianæ religionis abominandæ, clavâ Herculis repercutiantur, & suo ense jugulentur, veteres juris Pontificii, cui vacat, evolvat Codices, ubi non semel scriptum est, Pontificis atq; Imperatoris omninò diversas esse jurisdictiones, nec vices earum commiscendas esse. Quocirca liquet, quàm perperam atq; temere vicesimus ille secundus (*Johannes Pont. Roman.*) Imperii habenas sibi usurpârit, præter fas atq; æquum Italiam à regno Germaniæ separare conatus fuerit, adversus leges, instituta, morem majorum, contra auspicia, intercessionem, autoritatem Senatus, majestatem Principum, atq; populi Romani, Italici, Germanici.*

Decretum aliud Ludovici Imperatoris Francofurti, in hac ipsa causa factum, enarrat Johannes Nauclerus Præpositus Tubingensis hisce verbis: *Anno salutis 1338. die 8. Augusti, Ludovicus Imperator in Francofurt, vocatâ solenni Curiâ, Decretum quoddam de consilio quorundam fratrum Minorum sub sigillo suo contra processus quondam Johannis Papæ promulgavit, in quo inter alia Augustus sic loquitur: Inprimis contrà nos & Imperialem dignitatem, autoritatem, potestatem & jus Imperii allegatur, quòd potestas & autoritas Imperialis est à Papa, & electus in Regem Romanorū ex sola electione nō est, nec dici potest verus Imperator, nec habet potestatem jurisdictionis & antequam inungatur, consecretur & coronetur, Papa in temporalibus etiam habet plenitudinem potestatis. Ad quod respondemus, hanc oppositionem sacris Canonibus, juri & rationi obviare, sicut expressè patet in c. Cùm ad verum & c. Si Imperator dist. 96. ubi habetùr, quòd nec Imperator jura Pontificatus, nec Pontifex jura Imperii sibi usurpare debet, ubi glossa dicit, quòd istæ potestates sunt distinctæ, & quòd neutra dependet ab altera. Imperator enim non habet Imperium à Papa, sed à solo Deo. 93. dist. c. Legimus, ubi textus, quòd exercitus facit Imperatorem. Et glossa ibi dicit, eum verum Imperatorem, antequam à Papa confirmatur. Probatur idem in c. Quoniam 10. dist. quem textum ponit in longum. Infert, quòd Papa non habet utrumq; gladium; alioqui si Imperium haberetur à Papa, in temporalibus posset ad Papam appellari, quòd prohibet Alexander Papa, dicens, illa temporalia habere suam*

suam jurisdictionem de appell. Si duobus c. Causam hi quæ fi. sunt le. ibi gloss. Facit & text. in c. quo jure 8. distinct. & c. Novit. de judic. ex quibus concludit, quòd potestas Imperialis est immediatè à Deo, & Imperator ex sola electione, antequam inungatur aut coronetur, habet potestatem Imperialem, nec Papa habet potestatis plenitudinem dictam in temporalibus.

Secundò objiciunt nobis, quòd Johannes XXII. per suos processus cassavit ac annullavit electionē de nobis factam, & nos postea administrare nō potuisse jura Imperii, sed administratio ad ipsum Papā pertinebat de jure, quæ omnia sunt contra jura Imperii & cōtra jura & libertates eorum, ad quos, vacante Imperio, pertinet electio, & contra jura ac libertates Principum Alemanniæ & subditorum Imperii, contra consuetudines ab antiquo rationabiliter introductas. Insuper per processus suos, bullas aut literas, quas dicitur per mundum direxisse, in quibus asserit, se totam Italiam ab Imperio & regno Alemanniæ separâsse, insinuans, quòd Papa est Dominus Universalis, non solùm in spiritualibus, sed etiam in temporalibus.

Ad quæ omnia duximus respondendum, quòd dicti omnes sui processus, assertiones & literæ, & circa prædicta gesta, sunt atq; fuerunt nulli & nulla, nullius roboris vel momenti, rationibus infra scriptis. Prima ratio, quòd Papa, quantumcunq; legitimus, talem potestatem in temporalibus, maximè supra jura Imperii non habeat, clarè determinant jura suprà allegata. Unde quicquid dictus Johannes XXII. fecit in prædictis, tanquam à non suo judice factum, nullius fuit roboris vel momenti 2. quæst. 1. c. Inprimis, de judic. at si Clerici, cum simili. Secunda ratio, Ex eo, quòd dicti processus, imò veriùs excessus, contra nos & in præjudicium enorme nostri & illorum, qui nos elegerunt, & aliorum Principum Alemanniæ ac totius Imperii ex notoriè falsis causis, & nullo juris ordine servato nobis & aliis, quorum intererat, absentibus, & nullo modo legitimè citatis, emanârunt, sunt idcircò invalidi, nulli, nullius roboris vel momenti 3. quæst. 9. per totum, ubi dicitur, quòd omnia, quæ contra absentes in omni negotio aut loco aguntur, irrita erunt, nec aliquam obtinent firmitatem.

Et posteà. Nullus in propria causa debet esse judex, vel jus sibi dicere c. 23. qu. 4. inter quærelas c. ne quis in propria causa in rubro & nigro. Sed notorium est, quòd dictus Johannes contendebat, se etiam in temporalibus, & in nos, ac in totum Imperium habere plenitudinem potestatis, & quòd contra nos ac jura Imperii de facto movebat & jura Imperii usurpare conabatur, & ut hostis persequi curabat &c. Manifestum est, quòd dictus Johannes mandavit, ut non obœdiatur nobis, cui omnes subjecti Imperio obœdire, & reverentiam exhibere secundùm divina & humana jura debent, & quod hoc fecit, volendo sibi jus Imperii in temporalibus usurpare, quod est contra Deum & omnem justitiam.

Albericus de Rosate in l. benè à Zenone n. 16. de quadrien. præscript. adducit verba Decreti à Ludovico Bavaro Imperatore publicè promulgati, quæ sic habent: *Licèt juris utriusq; testimonia manifestè declarent, Imperialem dignitatem & potestatē immediatè in Filio Dei ab antiquo processisse, & Deum per Imperatorē, & Reges mundi jura humano generi apertè tribuisse, & quòd Imperator ex sola electione eorum, ad quos pertinet, verus efficitur Imperator,*

nec alicujus alterius eget confirmatione seu approbatione, quoniam in temporalibus superiorem non habet in terris, sed eidem subsunt nationes, & ipse Dominus noster Jesus Christus mandaverit, quæ sunt Dei Deo, & quæ sunt Cæsaris, Cæsari fore reddenda. Quia tamen quidam avaritiæ & ambitionis cæcitate devicti & nullius Scripturæ intelligentiam se habere dicentes, sed divertentes à tramite recti sensus in quædam iniqua & prava commenta & in assertiones detestabiles prorumpunt, contra potestatem & autoritatem Imperialem & jura Imperatorum, electorum, & aliorum Principum, & Imperii fidelium committentes, fallaciter asserentes, quòd Imperialis dignitas & potestas est à Papa, & quòd electus in Imperatorē non est verus Imperator, nec Rex, nisi priùs per Papam sive Sedem Apostolicam cōfirmetur, approbetur & coronetur, & per hujusmodi pravas assertiones & pestifera dogmata hostis antiquus movet lites & jurgia suscitat, contentiones parit & seditiones procurat. Ideò ad tantùm malum evitandum de consilio & consensu Electorum & aliorum Imperii Principum declaramus, quòd Imperialis dignitas & potestas est immediatè à solo Deo & quòd de jure & Imperii consuetudine antiquitus approbata est, postquam aliquis eligitur in Imperatorē sive Regem, ab Electoribus Imperii concorditer, vel majori parte eorundem, statim ex sola electione est verus Rex & Imperator Rom. censendus & nominandus, & eidem debet ab omnibus Imperio subjectis obœdiri & administrandi jura Imperii & cætera faciendi, quæ ad Imperatorem verum pertinent, habet plenariam potestatem; nec Papa sive Sedis Apostolicæ, aut alicujus alterius approbatione, confirmatione, autoritate indiget, vel consensu. Et hac in perpetuum valiturâ lege decernimus, ut electus in Imperatorem concorditer, vel à majori parte Electorum ex sola electione censeatur & habeatur ab omnibus pro vero & legitimo Imperatore, & eidem ab omnibus subjectis Imperio debeat obœdiri, & administrationem & jurisdictionem Imperialem & Imperialis potestatis plenitudinem habeat & habere ac obtinere ab omnibus censeatur & firmiter asseratur. Quicunque autem contra hæc declarata Decreta, vel definita, aut aliquid eorum asserere seu dicere, aut asserentibus seu dicentibus consentire, vel eorum mandatis, vel literis, vel præceptis obœdire præsumserint, eos omnibus feudis, quæ ab Imperio detinent, & omnibus gratiis, jurisdictionibus, privilegiis & immunitatibus à nobis, vel Prædecessoribus nostris eis concessis ex nunc privamus & ipso jure & facto decernimus esse privatos. Insuper eos crimen læsæ majestatis decernimus incurrisse, & pœnis omnibus impositis crimen læsæ majestatis committentibus subjacere. Datum in Coloniensi civitate Alemanniæ, (Anno 1314.)

Goldastus tom. 1. Constitut. Imperial. pag. 336. refert talem Constitutionem Ludovici Bavari, publico Procerum & omnium Ordinum Decreto sancitam Francofurti Anno 1338. 18. Augusti. *Et ea propter hac in perpetuum valiturâ lege sancimus, ut electus in Imperatorem concorditer, vel à majori parte Electorum ex sola electione censeatur & habeatur ab omnibus pro vero & legitimo Imperatore, & eidem ab omnibus subjectis Imperio debeat obœdiri, & administrationem & jurisdictionem Imperialem & Imperialis plenitudinis potestatem habeat, & ita habere ac obtinere ab omnibus censeatur & firmiter asseratur. Quicunque autem contra hæc declarata, decreta & definita*

aut aliquid eorum asserere seu dicere, aut asserentibus seu dicentibus consentire, & eorum mandatis, vel literis, vel praeceptis obœdire praesumserint, eos omnibus feudis, quae ab Imperio detinent, & omnibus gratiis, jurisdictionibus, privilegiis, & immunitatibus à nobis & Praedecessoribus nostris eis concessis ex nunc privamus, & ipso jure & facto decernimus esse privatos. Insuper eos crimen laesae majestatis decernimus incurrisse, & poenis omnibus impositis crimen laesae majestatis committendis subjacere.

Apud eundem Goldastum habetur etiam rescriptum Electorum de hoc negotio. *Praehabitâ diligenti deliberatione & discussione ac consilio multorum Principum, Comitum, Baronum & Nobilium & concorditer declaratum & sententialiter definitum; quòd vacante Imperio is, qui eligitur concorditer, vel â majori parte Principum Electorum, pro Rege Romanorum ab omnibus est habendus, & quòd nec nominatione, approbatione, confirmatione, consensu, vel autoritate Sedis Apostolicae super administratione bonorum & jurium Imperii indiget, sive titulo Regis assumendo, quodque jura & bona Imperii administrare, & gubernare poterit, de jure & consuetudine, nullâ Sedis Apostolicae super hoc licentiâ habitâ vel obtentâ.*

De eodem Ludovico Bavaro memoratur in paralipom. ad Chronicon Abbatis Urspergens. pag. 377. quòd dixerit: *Nulla Scriptura, nulla ratio, sed sola usurpatio introduxit, ut Pontifex vacantis Imperii administrationem haberet.*

Idem Ludovicus in Constit. de potest. electi Imp. dixit: *Juris utriusque Testamenta manifestè declarant, Imperialem potestatem & dignitatem immediatè à Filio Dei ab antiquo processisse.*

Et paulò pôst: *Declaramus itaque, quòd Imperialis potestas & dignitas immediatè à solo Deo sit.*

(Haec Constitutio Ludovici congruit juri publico lib. 1. C. de veteri jure enucleando, ubi *Imperium Caesari à coelesti majestate traditum dicitur*, unde in Novell. 28. Imperator dicit, *Deum Imperii coronam sibi imposuisse.*)

Caroli Calvi Rescriptum ad Adrianum Papam apud Baronium tom. 10. Ann. 871. num. 93. 94. fol. 571. inter caetera haec habet: *Reges Francorum ex Regio genere nati non Episcoporum Vicedomini, sed terrae Domini hactenus fuimus computati, & ut Leo ac Romana Synodus scripsit; Reges ac Imperatores, quos terris divina potentia praecepit praeesse, jus distinguendorum negotiorum Episcopis sanctis juxta Divalia constituta permiserunt, non autem Episcoporum villici extiterunt.*

De Ludovico, Philippi Pulchri Regis Francorum avo, sic scribit Massonius in vita Bonifacii VIII. *Illum inter Divos retulit Papa Bonifacius. Hic autem* (Philippus) *cùm Bonifacius non Galliae solùm, sed mundi Dominum se esse praedicaret, monet eum, ne eo loquendi genere in regni sui perniciem uteretur: cùm id facere Pontifex recusaret, vetuit Rex pecuniam à Gallia Romã deferri, & admonitus ab Episcopo Romano, ut interdictum solveret, mutare sententiam noluit, Nunciumque Galliae finibus statim excedere jussit. Tunc Pontifex Regem, ut Romam*

proficisceretur, publicè citavit: Rex ad Concilium futurum provocavit adversus Bonifacium, quasi hæresis reum.

Philippus cognomento Pulcer, Franciæ Rex, Bonifacio VIII. qui potestatem ac superioritatem in eum sibi arrogabat, in hæc verba scripsit: *Philippus Dei gratiâ Francorũ Rex, Bonifacio, se gerenti pro summo Pontifice, salutem modicam sive nullam. Sciat tua maxima fatuitas, in temporalibus nos alicui non subesse, Ecclesiarum & Præbendarum collationem ad nos jure Regio pertinere.* Verba rescripti ex originali retulit M. Jean de Serres en seconde parte generale de l' ystoyre de France, in vita D. Philippi IV. & Stephanus Aufrerius in repetit. Clement.1. de officio Ordinarii n. 57. Meminit etiam Bodinus lib.1. de Republ.cap.9.n.139.

(Hoc responsum Philippi ad Bonifacium ac regium illud jus, quod Philippus tutabatur, Schola Parisiensis contra Pontificem approbavit, teste Aufrerio.)

Philippus Vallesius Galliæ Rex constituit, *ut à Parlamento, tanquam à Politica administratione, Prælati & Episcopi omninò arcerentur, se enim, ait Rex, bonâ conscientiâ non posse Pastores, animarum curam gerentes, à tam ardua cogitatione revocare.* Obrechtus in Disputat. de bello th. 100.

Carolus V. Galliarum Rex cognomento Sapiens, in Somnio Viridarii, *inter excessus, Christi & Apostolorum doctrinæ contrarios, numerat, quòd Pontifices Romani in Decretalibus suis Epistolis jactitant, autoritatem sive jurisdictionem coactivam supremam super omnes mundi Principatus, populos & singulares personas sibi lege divinâ deberi, sic quidem, ut nullus Principantium jurisdictionem coactivam, quam vocant ipsi gladium temporalem, præter sive contra ipsorum dictamen sive consensum licitè valeat exercere: præter autem vel contrarium facientes Reges aut populos excommunicationis vel interdicti sententiæ vocaliter pronunciando subjectos.*

(In illo tractatu Pontificis in omnes Imperatores ac Reges imperium & præsumta potestas duobus libris & 550. capitulis refutatur.)

Cùm Julius II. Ludovico XII. Galliæ Regi molestus esse pergeret, ipsique exautorationem minitaretur, Rex Concilium Ecclesiæ Gallicanæ convocavit apud Turones, ibique audiit pronunciatum: *Non licere Pontifici Romano armis persequi Principes temporales extra dominium Ecclesiæ: & si quem vexare attentet, licere ei Principi, ad hanc propulsandam injuriam, invadere terras Ecclesiæ.* Johan. Serranus in Inventario Historiæ Gallicæ in Ludovico XII.

Carolus IX. Galliæ Rex certior factus *de monitorio Decreto in Inquisitione Romana & excommunicatione fulminata in Reginam Navarræ, quo regno Navarra destituebatur*, apud Pium IV. eâ de re graviter conquestus est.

Cùm Sixtus V. & Gregorius XIII. Henricum IV. Navarræum excommunicarent & interdicto subjicerent Ecclesiasticos, aliosque regni Proceres, qui ipsius mandatis obtemperarent, tum Rex, convocato Caruntam Clero, *hæc fulmina nulla esse*, judicavit, Parlamenta *eadem nulla esse judicârunt.*

Phi-

Philippus II. Rex Hispaniæ, quo tamen nemo suæ ætatis Principum Sedi Romanæ favisse putatur impensiùs, in causa Lusitanica Papæ judicium repudiavit, *cùm antiquis exemplis, quibus præsumta Pontificiæ Sedis majestas in omnes adstruitur, novum non esse addendum putaret, diceretq́; , se in terris nullum habere judicem, quàm Deum, non obstante sacro illo Canone, subesse Romano Pontifici omnem humanam creaturam declaramus, dicimus, definimus & pronunciamus, omninò esse de necessitate salutis.* Tuba pacis pag. 50. ex Hieronymo Conestag. de Portugal. & Castell. conjunct. lib. 3. Admonit. ad orbis terræ Princip.

Cùm Baronius tom. 11. Annalium Anno 1097. n. 18. & seqq. de potestate Pontificis in regno Siciliæ multa scripsisset, quibus potestas Regis in Sicilia limitari, & ad secularia tantùm constringi possit, Rex Hispaniæ, acerrimus alioqui Pontificis defensor, publicum edictum promulgavit 8. Octob. Ann. 1610. in hanc sententiam: *Quoniam nobis innotuit &c. Cæsarem Baronium olim S. R. E. Cardinalem in undecimo Annalium suorum Ecclesiasticorum tomo in vita Urbani Pontificis II. Ann. 1097. longâ & prolixâ dissertatione, verbis & rationib. minùs æquis & modestis, ac ipsius postularet professio, aggressum, non modò in suspicionem adducere, sed etiam falsos & injustos ac violentos titulos & origines evincere, quarum ope Decessores nostri, Serenissimi Reges Siciliæ, simul cum dominio Regales ac prærogativas acquisiverunt, quas huc usque pacificè tutati sunt & conservarunt. Quia verò non debemus nec possumus sinere, ut lectione relationis adeò temerariæ, cujusmodi hæc Cardinalis, commoveantur, turbentur & in nos subditorum insurgant animi, & Regum illorum ac nostra existimatio & conscientia ullâ unquam labe aspergi queat &c. ideo hoc edicto & pragmaticâ sanctione decernere, mandare & jubere constituimus, ne cui cujuscunq́; sit ille dignitatis, sortis & conditionis, quovis insignitæ privilegio, dictũ undecimum tomum adscriptum autoris vel alterius cujuspiam nomine excusum vel manuscriptum, quocunq́; extet idiomate, cum dissertatione illa adversus dictam Monarchiam &c. sine examinis & castigationis à delegatis factæ testimonio exponere, habere, vendere & in regnis nostris & ditionibus emptitare liceat.*

Guilielmus Neubrigensis lib. 3. rerum Anglic. cap. 25. adducit vocem sapientissimam Henrici II. Anglorum Regis. *Nonne melius est, ut pecuniæ istæ impendantur necessariis regni negotiis, quàm Episcoporum absumantur delitiis? Nostri enim temporis Præsules veterum in se formam minimè exprimunt, sed circa officium languidi & remissi totis mundum brachiis amplectuntur.*

Sigismundus Rex Poloniæ *probibuit Ecclesiasticos prorsus misceri judiciis secularibus, nisi peculiariter à Rege requisitos.* libr. 1. Status Polon. cap. 2. art. 11.

Extat publicum Edictum Leonhardi Donati, Ducis Venetiarum, contra Bullam Papæ, in quo expressè scribit, *quòd neminem in temporalibus superiorem agnoscat, quòd affectatum dominium Papæ in temporalibus sit contra ea, quæ divina Scriptura, sanctorum Patrum doctrina, sacriq́; Canones præcipiunt, inq́; præjudicium cedat secularis autoritatis à DEO traditæ.*

7. Episcopi & Theologi.

Hincmarus Archiepiscopus Rhemensis, sub Carolo II. Ludovici Pii filio, circa Annum Domini 870. ad Pontificem Hadrianum inter cætera sic scripsit: *Dicunt* (Galliæ Episcopi Regibus hac in parte suffragantes) *secularem Scripturam dicere, quia omne regnum seculi hujus bellis quæritur, victoriis propagatur, & non Apostolici* (Pontif. Rom.) *vel Episcoporum excommunicationibus obtinetur, & Scripturam divinam proponunt dicere. Quia Domini est regnum, per quem Reges regnant, & cui voluerit, dat illud, ministerio Angelorum & hominum &c.*

Et postea: *Petite Dominum Apostolicum, ut quia Rex & Episcopus simul esse non potest, & sui Antecessores Ecclesiasticum Ordinem, quod suum est, & non Rempublicam, quod Regem est, disposuerunt, non præcipiat nobis habere Regem, qui nos in sic longinquis partibus adjuvare non possit, contra subitaneos & frequentes paganorum impetus, & nos Francos non jubeat illi servire, cui nolumus servire; quia istud jugum sui Antecessores nostris Antecessoribus non imposuerunt &c.*

Paschasius Rodobertus Abbas Corbeiensis circa Annum 880. in Comment. super Lamentat. Jeremiæ lib. 4. cap. 2. talem texit querelam. *Ecce jam penè nulla est secularis vitæ actio, quam non Sacerdotes Christi administrent. Nulla mundi negotia, in quibus altaris ministri se non occupent.*

Et postea: *Dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum, dum susceptæ religionis ministerium, vertimus ad ambitionis augmentum, dum locum sanctitatis ad terrena negotia deflectimus & mundanis actibus implicamur. Ita quod pejus est, lupi pastores fiunt; ministri altaris negotiatores seculi &c.*

Cùm circa Annum 1074. Gregorius VII. Hildebrandus, Imperatorem Henricum IV. è solio Imperiali deturbaret, Episcopi in Germania hoc Pontificis superioritatem in Imperium sibi arrogantis factum improbârunt. Sic enim scribit Aventinus lib. 5. Annal. fol. 465. (in al. edit. pag. 359.) *Mense Majo, ubi constitutum fuerat, Imperator, Proceres, Duces frequentes coeunt. Item Petrus Portuensis Episcopus, duo Flamines Romani, Legati Clementis III. Pontificis maximi Archimystæ, hi atque minores Pontifices Galliæ, Germaniæ, Wezilo Moguntinus, Angelbertus Trevirensis, Segivinus Agrippinensis, Luitmarus Bremensis, Theodoricus Virdunensis, Hainricus Leodiensis, Conradus Trajectensis, Udalricus Aichstetensis, Meginardus Fruxinensis, Otto Reginoburgensis, Rupertus Bambergensis, Hermannus Spirensis, Otto Constantiensis, Burchardus Losaniensis, Sigefridus Augustanus, Gebhardus Pragensis, Ito Hildesheimensis, Hainricus Bodebornensis, Erpho Monasterii, Volcmarus Mindensis, Bibo Tullensis, Burchardus Basiliensis, Otto Argentoratensis conveniunt, adsunt Legati aliorum Pontificum Galliæ, Italiæ, Germaniæ, communi omnium consensu Hildebrandi secta pietati Christianæ repugnans explosa est & exibilata.*

Idem Aventinus lib. ejusdem pag. 569. *Hugo, flamen Romanus, cum literis in Germaniam mittitur. Is, ubi eò venit, voluntate Cæsaris & Sigefridi Moguntini Pontificis in Vangionum urbe Quinquagenalibus Concilium cogit. Interfuêre omnes Episcopi Galliæ, Germaniæ præter Saxonas. Lectæ sunt frequenti Senatu Epistola Flaminum primorum popu-*

populi Romani, in quibus Hildebrandum ambitus & perjurii accersunt, eundem pleraq; avarè, superbè facere conqueruntur, hocq; rejecto alium Pastorem postulant. Fit Patrum consultum hujusmodi. Hildebrandus, qui se Gregorium nuncupat, primus sine consensu nostro, adversus Imperatoris Romani, rerum Domini à Deo constituti, voluntatem, contra morem majorum, contra leges, contra auspicia Pontificatum Maximum, quem pridem ambivit, & judicio convictus perpetuò abjuravit, invasit &c. Utrumq; & Imperium & Pontificatum, sicut Decii & falsorum Deorum cultores factitare consueverunt, usurpat. Utriusq; personam, quasi larvæ, lemuresq; agitat. Crimen irreligiositatis læsæq; Majestatis committit, sacratissimo Cæsari, optimoq; Principi, vitam simul cum regno, quorum neutrum dare habet, auferre conatur. Hasce ob causas sanctißimus Imperator, Pontifices, Senatus, populusq; Christianus illum Hildebrandum abdicandum, sibi eundem non placere, neque oves lupo committendas censent. Huicq; Decreto non solùm Germaniæ, Galliæq;, sed Italiæ quoque Episcopi, Conventu Ticini acto subscripserunt, juraruntq;, se nunquam Pontificem Max. isthoc nomine recepturos.

Idem in Præfatione libr. 6. pag. 602. *Ego superioris dissensionis ac seditionis* (inter Henricum IV. Imperatorem & Gregorium VII. Pontificem) *has causas fuisse reperio &c. Hildebrandus non solùm absque voluntate & sine consensu Cæsaris, quod hactenus non licuerat, Pontificatum Max. occupavit, verùm Imperium etiam Romæ sibi & Successoribus asserere cœpit. Ejus hoc consilium atque ratio fuit, sicq; animum induxit: probabilia hac atque verisimilia, quæ jam subnectam, paulatim obtinere posse conjectatus est: quæ cùm obtinuisset, (uti tandem evenit) tum facilè, dictum factum, inveniri aliquam causam, quamobrem abdicaretur & dejiceretur fastigio rerum atque in ordinem redigeretur vel potentißimus Imperator: atque ratiunculæ tales fuerunt. Omnem potestatem à DEO Christo, à Christo Petro, ejusq; Successoribus Romanis Episcopis datam, iisdem religione jurisjurandi, conditione parendi perpetuâ, cæteris verò Principibus duntaxat temporario Sacramento, quoad illis libeat, quemvis Christianum instructum esse. Licere proinde primario Sacerdoti Imperatorem precariò duntaxat regnantem, ubi Romano Pontifici, (qui Christi Domini Deiq; nostri vicem in terris gerit, ejus religione præsidendo perfungitur) non obtemperabit, abdicare, eidem, sicut cuilibet Christiano diras atque inferias more Pontificum dicere. Imperium enim beneficium Pontificis maximi esse. Item Tyrannum quovis modo è Republ. tollendum, neque liberis Regum quempiam, nisi ab ipsis creatum, quamdiu illis placeat receptum, dominari posse: Episcopum communem animarum parentem atque Pastorem non ab Imperatore in Curia, sed à Sacerdotibus populoq; communiter in templo deligendum esse: Et Sacerdotem, qui uxorem habeat, divinam rem non facere, ejus sacrificia summoperè à populo, ne contagione polluantur, evitanda neq; illis ullo pacto decimas & hujusmodi donativa tribuenda esse. Hasq; ultimas tres rationes Hildebrandus in vulgus edidit &c.*

(Sic ergò Hildebrandus primus *istam novitatem*, ut Sigebertus loquitur, in Ecclesiam introduxit.)

Circa Annum 1150. Arnoldus Brixiensis damnavit *civilem administrationem in Clero*, seu quòd *sibi jus temporalis gladii Clerici usurparent, atq; ob eam causam est ab Hadriano IV. hæreseos damnatus.* Stumpffius in Chron. Helvet.

Circa Annum 1177. Johannes Sarisberiensis in Policratico libr. 8. scripsit: *Rectissimam eminendi viam docuit Christus, qui discipulos suos Regibus gentium noluit conformari, ut dominentur in subditis &c. At isti aliam prætulerunt, ascendentes ex adverso fratrũ & ministrãdi humilitate rejectâ appetunt præ Regibus gentium dominari.*

Eodem tempore Petrus Blesensis tractat. de Instit. Episcopi ad Episc. Wigorniensem scripsit: *Modis omnibus cave, ne secularibus te involvas, nulla enim est consonantia Spiritus Dei ad spiritum hujus mundi, permane in vocatione tua.*

Et paulò pòst. *Animabus Prælatus es, non corporibus, nihil Prælato commune est cum Pilato. Christi villicus es & Petri Vicarius, nec te respondere oportet Cæsari de commissa tibi jurisdictione, sed Christo.*

In Catalogo testium veritatis lib. 16. col. 1595. (edit. recent. Ann. 608.) ex veteri quodam Codice citatur Epistola (seculo 12. scripta) cujus ἐπιγραφὴ sic habet: *Ecclesiæ nobili Anglicanæ in luto & latere ancillatæ, Petrus filius Cassiodori, miles Catholicus, pugil Christi devotus, salutem & captivitatis jugum abjicere & bravium accipere libertatis.* Ejus autor inter cætera sic loquitur: *Nonne debet in oculis omnium mirabile reputari, quòd, ubi Christus pro se & Petro Regibus solvi jussit tributum, ipse regna & regnorum Principes contra voluntatem illius, cujus dicit se esse Vicarium, qui abs se regna & mundi judicia abdicavit, suæ subjicere nititur ditioni dominio sui styli, quia totum sibi vendicat, quod scripserat esse suum?*

Circa An. 1301. Pontifex non *solùm Regi* (Galliarum) *sed toti etiam regno sacrificiis interdixit, seq; , non minùs in profanis, quàm sacris, Dominum esse prædicavit. Proceres tamen regni unà cum Principibus Sacerdotum convocati, soli Regi profitebantur se esse devinctos, nullum sibi Dominum præter eum agnoscentes. Egit illis gratias Rex, seq; illos defensurum pollicebatur.* Jacob. Mejer in Chron. Flandr.

Circa Ann. 1310. Joh. Parisiensis (al. de Parisiis) in tr. de Regali & Papali potestate sic scripsit: *Imperator habet potestatem à solo Deo, non à Pont. Romano.* cap. 8. *Nec Christus habuit Imperium mundanum, cujus Vicarius Pontifex esse cupit.*

In eod. lib. *Si Papa habet à Deo potestatẽ secularem immediatè, & Princeps habet executionem à Papa immediatè, ergò Princeps est minister Papæ, sicut Papa minister Dei vel Christi, quod videtur inconveniens, & contra Scripturam Canonicam. Dicitur n. Rom. 13. de Rege & Principe, Dei minister est. Non dicit Papæ, sed Dei &c. Item priùs fuit potestas regia secundùm se & quantum ad executionem, quàm Papalis; & priùs fuerunt Reges Franciæ in Francia quàm Christiani. Ergò potestas regia nec secundùm se, nec quantum ad executionem est à Papa, sed est à Deo & à populo Regem eligente in persona vel in domo, & sic, sicut antè. Dicere n. quòd potestas regia priùs esset à Deo immediatè, & postea à Papa, est valdè ridiculosum. Non n. potest hoc esse, nisi Christus Petro dederit potestatem conferendi regiã potestatẽ, quod nõ est verũ. Indubitàter est à Deo, igitur, sicut antè.* Et postea *Licitũ est Principi abusũ gladii spiritualis repellere eo modo, quo potest, etiam per gladium materia-*

terialem, præcipuè ubi abusus gladii spiritualis vergit in malum Reipubl. cujus cura Regi incumbit. Aliter enim sine causa gladium portaret. Videatur integer Tractatus in volum. 3. Monarch. S.R. Imp. Melchioris Goldasti Haimensfeldii, in quo Johannes ille Parisiensis cap. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. omnia Pontificiorum sui temporis argumenta *pro summa potestate temporali Papæ* elidit.

Circa Annum 1320. Robertus à Licio (al. Liciensis) Monachus in præsentia Papæ & Cardinalium suggestum conscendit & nihil aliud, quàm hæc tantùm verba subinde declamando prædicavit. *Vah te sanctum Petrum! vah te sanctum Paulum!* Papa verò, cùm eum in carcerem conjicere vellet, causamq; ipsius tam insolitæ concionis sciscitaretur, respondit ille. *Non equidem satis possum collaudare Papam cum Cardinalibus, Episcopis, Monachis & id genus suis hominibus, quòd clavium potestate sibiipsis & aliis liberalem cœli aperiendi faciendo copiam tam frugaliter fruuntur & utuntur probè & ex hoc hilarem, jucundamq; sibi parant vitam & Bacchanalia vivunt: vice verò versâ Petrum, Paulum & similes Apostolos vituperare, quòd clavium potestate, utpote, in quos primos à Christo illa est infusa, tam parcè usi, duriter adeò & rigidè vixerunt, cùm illustrem pariter vitam athleticam agere & cœlum rectâ intrare potuissent, ut nostrates, verùm tenaces Euclìones & austeri patres, cùm non opus fuisset, tamen cœli introitum tam difficilē finxerunt & fecerunt.* (Idem etiam de repudiata ab Apostolis, à Papa verò affectata temporali potestate dici potest.)

Cùm Anno Christi 1321. Pontifex Johannes XXII. Imperatorem Ludovicum IV. è solio deturbare conaretur, ac Imperium esse Pontificis Romani beneficium, gloriaretur, Ludovicus divini, humaniq; juris consultissimos quosq; in Italia, Germaniis, Galliis, præcipuè Bononiæ atque Lutetiæ, jure utroq; ac sacris literis peritos consuluit, Hi omnes scripsēre, acta & dogmata Johannis adversus Cæsarem Christianæ simplicitati & divinæ Philosophiæ repugnare. Extant hujuscemodi consilia Theologorū in Bibliothecis in membranis scripta. Contra Johan. vigesimum secundum libros quoque edunt hi amici Ludovici, Marsilius Patavinus, Johannes Gadunensis, Luitpoldus de Bebenburg, Andreas Laudensis mysta Fruxinensis, Augustæ Magister Epistolarum, Ulricus Hangenor Augustâ ortus, sacro Cæsaris scrinio Præfectus, Dantes Aligerius Florentinus, Wilhelmus Occamus Franciscanus Theologus præstantissimus, atque Dialecticus suæ tempestatis acutissimus, Bona Gratia Bergomensis & Michaël Cesenas Franciscanorum Antistes primarius &c. Ad Ludovicum dixisse ferunt, Tu nos pugnis, ense, ferro, armis à servitute assere, nos te linguâ, calamo, literis, stylo, libris, verbis vindicabimus. Atque illi omnes certatim diserti in Rom. Pont. invecti sunt, ratiocinationes, captiones ejusdē confutant, argumenta diluunt, testimonio divini, humaniq; juris probant, Johannem libidine dominandi insanire, in Christi plebem grassari, Pontificem Romanum, ut infimum Christianorum, si quidem id, quod cupit, esse vult, quemadmodum Christus, Petrus atque Paulus fuēre, Imperatori subjiciunt, tantùm abfuit, ut ejus bullas actaq; tuerentur. Qui servus servorū est, inquiunt, *nemini dominari debet, recumbentibus ministret, amet, pascat, cœlo habitet, spretis ho-*

Ttttt nore,

nore, divitiis, potentiâ Christum, cujus Vicarium se mentitur, æmuletur, vestigia Pauli sequatur. Hi contumelias, paupertatem, beatitudinem, opes, imperia, spinas atque scelera & cultum Deorũ vocant, pleraque tum alia præcepta, legesque vivendi superiores Cæsaris consiliatores libellis editis Sacerdoti Romano dixêre. Quæ Johannes, ubi accepit, illorum libros (pars tamen editi atque servati in Bibliothecis cum blattis & tineis colluctantur) dixurit. Aventinus lib. 7. Annal. p. 468. (in al. edit. p. 608.)

De Michaële Cesennate (cujus modò facta mentio) sic scribit Christianus Massæus Cameracensis Hieronymita in Chronico mundi Anno 1322. *Johannes Papa Decretalem edidit in Fratricellos, quorum caput erat Magister Michaël de Cesena, minister Ordinis Minorum Generalis. Hic dogmatizabat &c. Romanorum Imperatorem non esse subjectum Pontifici, nisi tantùm in spiritualibus, & neminem posse salvari, qui aliter crederet.*

Et postea. *Joh. Jandunus & Marsilius Patavinus natione Lombardi, studentes Parisiis Bavarum (Imp. Ludovicum IV.) adeunt, manus ejus confortant, &, non esse subjectum Pontifici, confirmant. Michaël etiam* (Cesenas) *apud Perusium generale Capitulum celebrat & contra Pontificem cum Bavaro ad futurum generale Concilium appellant.*

Liranus (circa An. 1343.) in cap. 6. Joh. scribit, *Christũ, cùm Judæi vellent ipsum Regem creare, fugisse, ne fides Catholica potentiæ humanæ adscriberetur, sicut lex Mahometi.* (Hæc ratio etiam valet in Pontifice, qui se *Christi Vicarium* esse, gloriatur.)

Idem in 2. Tim. 2. *Nemo militans Deo sollicitè in prædicationis opere implicat se negotiis secularibus.*

Engelbertus Wüster-witz Clericus Brandenburgensis, qui aliquot annos Romæ Cardinalibus inserviendo consumsit, in Chronico Marchitico sic scribit. *Anno 1405. Innocentio septimo Papæ Romani cives claves civitatis cum ramis palmarum obtulerunt, & omne dominium urbis Romæ, etiã temporale, illi concesserunt, sed minùs justè, minùsque laudabiliter, quoniam illa temporalium affluentia officit haud parùm spiritualibus. Nec Petri successor Papa ejusmodi periculosum temporale dominiũ sumsisse debuerat. Nusquã equidẽ legitur, quòd priscis temporibus, etiam post donationem Constantini (de qua cuncti curiosi Canonistæ magnum faciunt festũ) quispiam summus Pontifex temporale dominiũ urbis Romæ gubernaverit. Ast nostris temporibus, nostrâque memoriâ certi Pontifices de illo labores & dolores sibimet inde cumulantes se intromittere ausi fuêre, quandoquidem ab antiquo Roma semper extitit urbs regalis & Imperialis. Alioquì ab Electorib. deputatis ad Imperiũ legitimè sublimatus, quisquis ille foret, incassũ & frustrà Rex appellaretur Romanorum, quia non verbis, sed factis prosperari quis debet, cũ & lex non verbis, sed factis imposita sit. Et idipsum copiosè veteres protestantur Historiæ.*

Joh. Gerson (qui floruit circa an. 1410.) in lection. super Marcum part. 1. operum f. 99. *Dicunt Historiæ, & legitur in Postilla super Bibliam, quòd, dum dotata esset Ecclesia bonis temporalibus per Constantinum, audita est vox in aëre. Hodiè venenum effusum est in Ecclesia sancta Dei. Et quicquid fuerit de hoc, potuit enim tunc dotatio hujusmodi esse utilis propter bonitatem & fidelitatem dispensantium & dilatationẽ Ecclesiæ post adversitates habitas, nihilominus nunc aut aliàs poterit spoliatio similiter esse*

utilis

utilis propter malitiam Ecclesiasticorum talibus bonis abutentium & claudatur via malignantium, spinis adversantium, ne cadant in præcipitium vitiorum.

Idem in tr. de stat. Eccl. *Postquã in Ecclesia multiplicata sunt dominia in temporalib. & spiritualibus, inceperunt intrusiones & schismata in Rom. Ecclesia, propter quæ dominia & potestates continuè fuerunt odia & rancores inter summos Pontifices, Imperatores Romanos & Dominos temporales.*

Id. lect. 2 sup Marc. ad finem ait, *quòd potuerit quidem initiò dotatio hujusmodi esse utilis propter bonitatem & fidelitatẽ dispensantium & ditationem Ecclesiæ post adversitates habitas. Sed postea divitiarum magnitudo generavit vermem, ut ibidem Gerson vocat, pessimum, (qui est superbia & voluptas effrenata, quæ tandem majestatem Imperatoriam arrodere , & loca, gentesq; imperio subditas depascere cœpit.)*

Apud Cæsarium Cisterciensem dist. 2. c. 28. Clericus Parisiensis edixit, *Episcopos Alemanniæ salvari vix posse, quia penè omnes habeant gladium spiritualem & materialẽ, deq; sanguine judicent, bella exerceant, magisq; solliciti sint de stipendiis militum, quàm de salute animarũ sibi commissarum.*

Theodoricus à Niem Episc. Verdensis circa an. 1418. in tr. de Schismate. *Fatuè & adulatoriè loquuntur illi, qui dicunt, quòd Papa seu Ecclesia duos habeat gladios, sc. spiritualem & temporalẽ, cùm in Evangelio Petro sit dictum, Converte gladium tuum in vaginam, & ibid. additâ ratione, videl. Omnis enim, qui gladio ferit, gladio peribit. Etenim si uterq; gladius apud Papã existeret, supervacuè vel fictè Imperator aut Rex Romanus illud nomen haberet. Sed isti adulatores per talia scripta & dicta inducunt maximum errorem in tota Christianitate & suscitant quodammodò perpetuam æmulationem seu discordiam inter Papam & Imperatorem. Conculcatur enim per hoc Imperialis autoritas & ejus potestas sub dubio collocatur in totius Reipubl. detrimentum.*

Cùm Anno 1429. Frater quidam Prædicatorii Ordinis Johannes Sarazenus periculosas aliquot theses de potestate Papæ defenderet, Facultas Theologica Parisiensis 8. Martii solenniter congregata eas ritè expensas publicè damnavit, dictumq; Johannem abjurare compulit, & in contrarias Sacramento adegit.

Nicol. Cusanus Cardin. lib. 3. Conc. Cathol. c. 5. affirmat, *quòd Imper. Celsitudo sit independens, quoad sui Naturam primò & supremò distincta à spirituali, habens dependentiam immediatè à Deo.*

Berthorius lib 34. moralitatum cap. 9. *Quando Constantinus dedit reditus Ecclesiæ, audita est vox in aëre. Hodiè venenum effusum est in Ecclesiam.*

Circa annum 1515. floruit Lutetiæ Johannes Majoris Theologiæ Professor eximius, qui in Disputatione de potestate Pontificis dist. 24. q. 3. sequentes propugnavit theses. *1. Maximus Pontifex non habet dominium temporale super Reges &c. 2. Si enim dicas, succedit Christo, & Christus est Dominus omnium. Contrà, probare non potes, quòd Christus secundùm humanitatẽ est Dominus omnium, cùm dixerit Pilato, Regnum meum non est de hoc mundo. Et illo dato consequentia est invalida, & impossibile est eam probare. Crebrò Vicarius non est tantæ autoritatis, quantæ est superior, cujus est Vicarius. Nam Christus instituit Sacramenta, dedit legem gratiæ & potest revocare omne jus divinum positivum : hoc*

tamen non potest Pontifex. 3. Dato opposito, sequitur hæc conclusio. Constantinus nihil dedit Sylvestro, sed solùm restituit ei debitum: cujus contrarium dicitur 96. dist. c. Constantinus, & 12. q. 1. c. Futurum &c. 4. Ipsi Pontifices fatentur, ad se non pertinere jurisdictionem temporalem, nec velle juri Regio detrahere. Innocentius III. in c. Novit, de Judiciis, & Alexander in c. Causam. Qui filii sint legitimi, & illo famoso cap. Per venerabilem eod. tit. Innocentius III. dicit, quòd Rex Francorum Superiorem in temporalibus minimè recognoscit, propterea cum filio, tanquam cum inferiore dispensare poterat. Sed dicis cum Glossa: Non recognoscit de facto, debet tamen de jure. Hanc Glossam puto, esse Aurelianensem & textus corruptivam: quia si sic, Romanus Pontifex non respondisset sufficienter illi nobili de monte Pessulano, petenti dispensationem pro suo spurio, quomodo Rex cum suo illegitimo filio dispensârit. Nam dixit Rom. Pontifex. Rex Francorum est supremus in suo regno in temporalibus. Si locutus fuisset de facto, responsio fuisset nulla. Poterat enim sic ille nobilis respondere, ego non cognosco, vel non cognoscam amodò Superiorem de facto. 5. Multi devoti Reges à Pontificibus Maximis canonizati, nunquam Romanos Pontifices supra se in temporalibus admiserunt, & in hoc mortui sunt. Ergo signum est, quòd Rom. Pontifices non habent dominium omnium in temporalibus. Item Reges non habent suas potestates immediatè à Pont. Romano, nec influentiam ab eo ullam in temporalibus suscipiunt, sed consensu populi, successione, emtione, donatione, vel alio titulo habent regna. Potestas enim terrena non sic dependet à potestate spirituali maximi Pontificis, ut Centurio à Principe militiæ, sed sicut duæ potestates non subordinatæ, quarum neutra dependet ab altera. Nam regnum possidens non est vasallus Romani Pontificis, nec Imperator ullo modo est ei subjectus.

Paulus Langius Monachus in Chronico Ziticensi, in Historia Anni 1405. repetit verba Engelberti Wüsterwitz Canonici Brandenburgensis paulò antè citata.

Idem. *Anno Domini 1513. Julius II. Pontif. Rom. non tam Apostolicæ Sedis claviger, quàm armiger vi & armis Serviam, Ravennam, Imolam, Paventinam, Forilivium & nonnullas alias Romanæ Ecclesiæ terras, juvante Maximiliano Cæsare, qui & ipse Romano Imperio multa tunc recuperavit, à Venetis recepit & eripuit.*

Autor oneris Ecclesiæ cap. 12. §. 6. *Cur Constantini donum Petri patrimonium vocatur, quod ipse Petrus se non habere, gloriatus est? Temporalibus nempe bonis tanquàm spinis Ecclesia Christi magis irretitur & obruitur, quàm ædificatur.*

cap. 20. §. 5. *Multoties is, qui dicit, Pax vobis,* (Episcopus) *non columba, sed corvus reputatur, præsertim illi, qui Principatu seculari judicium sanguinis (quod regalia nuncupant) obtinere prætendunt &, Principes seculares se esse, gaudent, hi frequenter labem irregularitatis incurrunt inscii.*

§. 6. Quo fit, ut nunc temporis Episcoporum status & dignitas perpendatur in terrenis operibus, in sordidis ac plebeis curis, in bellorum procellis, in imperiis mundialibus. Heu Dominus Jesus palam negavit regnum suum hujus esse mundi, quinimò ipse solus fugit in montem, cùm cognovisset, quia populi venturi essent, ut raperent eum & facerent eum Regem, quomodo ergo convenit ut Christi locum tenens mundanam ditionem non

solum

filium admittat, verùm etiam ambiat, ut libidine, luxu, violentiâ, superbiâ, fastu, divitiis, rapacitate regnet, quem Christus docuit, esse humilem & corde mitem? Nulla equidē comparatio regni cœlorum (sic enim Christus suam vocat Ecclesiam) cum regno terrarum, ubi est cura congregandi pecuniam, tyrannizandi, tumultuandi, bellandi, triumphandi, ac alia faciendi, sine quibus imperium temporale administrari nequit. Ideò Deus videtur Clericis inhibere dominationem mundanam per Prophetam, dicentem. Væ vobis, qui opulenti estis in Sion & confiditis in monte Samariæ, optimates, capita populorum, ingredientes pompaticè domum Israel, bibentes vinum in phialis & optimo unguento delibuti, qui separati estis in diem malum & appropinquatis solio iniquitatis &c. Amos 6.

§.7. *Cupiditas nempe principatuū mundanorum & pompa superflua familiæ, equorum, vestium, utensilium, aliarumve rerum temporalium raro absque vitio animi & ostentationis habetur, nec salvâ justitiâ sustinetur, & maximè absque injuriis & de ipsis vix gubernatur. Idcircò renunciandum erit dominio temporali, quoniam regnum mundiale per se infinitis laboribus obnoxium est, tum verò longè minùs feliciter cedit Sacerdotibus, quàm Laicis, idq; duabus ferè de causis, partim, quòd vulgus hominum libentius pareat in hoc genere profanis, quàm Ecclesiasticis dominis; partim, quòd illi, ceu liberis suis relicturi ditionem, studeant eam quàm florentissimam reddere; hi contrà quasi aliunde ad imperium adsciscuntur, ita quoniam sibiipsis gerunt non heredibus, magis expilant, quàm ornant patrimonium Christi, perinde quasi præda sit adjecta, non provincia. Si sibiipsis Episcopi gerunt imperium, Tyranni sunt; si Reipublicæ, erunt negotiosissimi. Successoribus non favent & plerunq; sibi infestos successores adipiscuntur. Inde propinquos locupletare student cum Ecclesiarum suarum expilatione.*

§.8. *Præterea Episcopi pecuniariis actibus incumbere nituntur. At cur Angelus Dei (sic enim appellatur Episcopus) temporalibus rebus oneratur, quæ vel homine bono sunt indignæ, quibus usurarii sunt divites & quibus Tyranni nuncupantur magni? Minimè itaque decet, Episcopos onerari iniquo Mammona, neque eidem servire, vel temporalium, seu civilium rerum esse procuratores. Quoniam per usum hujusmodi temporalium ipsi Episcopi suam dignitatem magis vilipendunt, quàm augent, ac debito destituuntur circa subditum populum honore, & populus Christianus orbatur dignis Episcopis, quoniam sacra dona Spiritus sancti extinguuntur atque confunduntur cum profanis mundi donis. Episcopi igitur, (juxta Pauli decretum,) si secularia negotia habuerint, ad ea alios constituant. Nō enim equum est, eos relinquere verbum Dei & ministrare mensis. Quamobrem ultrò rejicere, vel certè contemtui habere debent bona & officia temporalia, & sic possidere, quasi non habeant. Nam eos, qui ad spiritualis vitæ tranquillitatem sunt destinati, non decet protrahi ad mundanos tumultus, neque in rebus caducis versari, alioquin ipsi dicuntur mortui, quē sepeliunt mortuos.*

cap.24.§.initiali. *Regalis potestas, præsertim Imperii Christiani, à solo Deo est, quoniam Jeremias extendit dextram & dedit Judæ gladium aureum, dicens: Accipe sanctum gladium, munus à Deo, in quo dejicies adversarios populi mei. Hinc Dei Sapientia inquit, Per me Reges regnant &c. Quod sa-*

retur David; Ego autem constitutus sum Rex *ab eo.* Item. *Elegit me Dominus, ut essem Rex super Israël &c.*

Georg. Wicelius in Compend. de semit. antiq. *De utraq; Episcopꝛū potestate operæ precium facit liber,* (Apologia Aug. Cōfessionis) *qui recta admonet, idq; magis amicè, quàm odiosè, præsertim cùm taxat illorum opinionē, aut potiùs assentationem, qui commiscuerunt in Pontificibus ac Episcopis Ecclesiasticā pariter ac politicam potestatē. Nam ea quò longiùs discernuntur, hoc magis Evangelium sapit. Secùs antè sensi, quàm penitiùs ac pressiùs negotium totū intuerer. Sed tamen verbis dissentiebam potiùs, quàm sensu. Quid n. choro cum foro? quid gladio Spiritus cum gladio carnis? Profectò Apostolus de Apostolis & horum successorib. apertè negat, arma illorum esse carnalia. Quæ est societas Christo cum Herode, aut Paulo cū Agrippa? Itaq; magnoperè probamus istud discrimen, sicut discrimen ponimus inter cœlū & terrā. Potestas Ecclesiastica de cœlo est, at politica de terra. Utramq; verò in uno eodemq; homine cōjungi posse, disputent alii, qui solent objicere de gemino dispari. Non benè conveniunt, nec in una sede morantur. Verùm disputetur ad vivum investigandæ veritatis ergò, utrū idem existere possit Pastor spiritualis & miles plusquam carnalis? ac jurenè gestet alterâ manu pedum Pontificale seu Episcopale, & simul alterâ ensem cruentum, galeam, thoracemq; Martialem? Verùm hæc sacra non aliter constant: tantò difficiliùs est, contra tractum fluminis niti & cum suo depugnare seculo. Alioquin enim provocari poterat ad Ecclesiæ principia, quando tam Pontifices, quàm Episcopi uni vacabant potestati Ecclesiasticæ, in timore & tremore Dominum suum audientes, nimirum Vos non sic. Quin & cum Bernhardo quæri poterat. Sicnè fecit Petrus? sicnè Paulus? Talia gestavit arma Linus? Talem zonam Clemens? & Episcopi, Dionysius, Ignatius, Augustinus, Ambrosius & infiniti horum similes? Sed esto, ait Bernhardus, alius & alii hominum mores, & tempora periculosa non instant jam, sed extant. Hæc Bernhardus. Attamen nihilò segniùs fatendum id, quod res est. Nimirum Pontifices, Episcopos, Patriarchas, Cardinales, primam omnium curam ac operam impendere oportet in ea, quæ solius Dei sunt, memores Paulini mandati, quando inquit: Dicite Archippo, vide ministerium, (Diaconiam) quod accepisti in Domino, ut illud impleas. Quod mandatum Apostolicū summum literis aureis inscribi, sculpiq; debuit in omnibus palatiorum Episcopalium fenestris ac parietibus, simul cum hac Apostolica atque gravissima præmonitione. Attendite vobis & cuncto gregi, in quo Spiritus S. vos posuit Episcopos, ad regendum sive pascendum (ποιμαίνειν) Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo. Quod munus propriè suum si sincerè obierint vel biennium, sensim, crede mibi, nauseabunt ad secularia. Semel statuant, potestatem Ecclesiasticam, quâ Episcopi sunt, omninò excellere & longè inferiorem esse potestatem, quâ Principes sunt. Quod cùm sit irrefragabile atq; immotum, tamen gaudent audire tantùm Principes & propemodùm pudet Episcopos dici. Imò illorū aula non sustinet patienter audire, si quis roget, ubi Rever. Episcopus sit: præcisè dicendum est, ubi reperiam meum gratiosissimum Dominū & Principem; sin secùs, ad suspicionem malam protinùs rapitur. Cujus rei forsan causa est, quòd malint esse reipsâ Principes, quàm Episcopi, & propensiores sint ad principatum, quàm Episcopatum. Si qui tales existunt, ipsi consti-*

constituunt semet Episcopi nomine ultra modum indignos, sed hoc pacto non subterfugient iram venturam. Porrò quandoquidem usus, mosq; publicus obtinuit, ut videl. Pontifices & Episcopi utrâq; simul potestate fungantur, etiam atq; etiam contemplandũ est, ne dum alterutri incumbant, alterum negligant. Quòd si eligendum est melius, multò satiùs est, Ecclesiæ curis operisq; incumbere Pontifices ac Episcopos, quàm politicis vacare causis & mundi hujus implicari negotiis. Hoc enim alieni officii est, illud verò proprii. Quòd si Cæsar Romanus, totumq; Imperium sinceris animis super ea re consultaret ac dispiceret, an utrumque, an verò alterutrum Christianismo conducibilius foret, haud equidem arbitror, Episcopos ipsos hanc deliberationẽ improbaturos. Omninò prius habeant religiosi Prælati, ut Ecclesiæ Christi benè præsint juxta legẽ Domini, quàm ut aulæ suæ benè prospiciant, & seculo caduco serviant. Prima cura Christo, proxima Ecclesiæ, ultima, si ita libet, ditioni debetur. Addam liberiùs, si constaret potestatẽ Episcoporũ & Pontificiam Ecclesiasticã aut præpediri, aut diminui, aut labefactari, aut evacuari per potestatem politicam, quam simul exercent jure humano, præstabat, alteram videl. hanc potiùs deponere, quàm hujus onere alteri malè præesse, cui primas partes tribui oportuit, & quæ, ut benè administraretur, totum requirit hominẽ, non divisum ipsum. Adhortamur ideò per miserationes Dei, non præcipimus, primùm Pontificem ipsum, maximum Episc. Episcoporũ; deinde Episcopos reliquos, præsertim per Germaniam nostrã, ut potestatẽ, quã acceperunt à Domino, non ad destructionẽ, sed ad ædificationẽ Ecclesiæ, eò videl. conferant, ac solam exerceant, misso interim gladio in vaginam suam & politicam politicis hominib. administrandã tradant, adhibentes in consilium Jethro illum Midianiten Sacerdotem, quod ille consiliũ olim Mosi servo Domini dederat, nimirùm ut Moses multitudine ac ceu pelago causarũ populi Israëlitici adobrutus majora tantùm negotia curet, videl. quæ ad cultum divinum spectant, cætera demandet transigenda primatibus in cœtu suo &c.

Et postea. *Politicam potestatem in corpora, resq; corporeas, honorandã esse ducimus in aliis, qui etiã apud Apostolũ audiunt Liturgi Dei, at eam in Præsulibus (ut alienam) magis toleramus, quàm laudamus. Nimirum ab his cœlestia potiùs, quàm terrestria expectantes, inq; his priscos Ecclesiæ Episcopos, non Hircanos aut Aristobulos, aut Jasones quærimus, Judaismum cum sceptro conjunctum relinquentes. Toleramus tamen, præsertim si id minimi faciant, respectu potestatis spiritualis, & quod æquum est, exequantur & oderint Tyrannidem satrapicam, & horreant bellum & fugiant expilationem gregis & excoriationem pauperum &c.*

Ibid. sub tit. Elenchus abusuum. *Dispiciatur, num ad Evangelium Christi Jesu, cujus vice fungi fertur, congruat, ut (Pontifex) politicè imperet, non populis solùm, verùm omnib. etiam Regibus terræ, seseq; anteferat Monarchis & in Imperatores imperium sumat, quos velit agnoscens, quos nolit procul abjiciens? Num potestatem hos confirmandi ac approbandi à supremo cœli terræq; Domino acceperit, adeò ut Imperator non sit, quem is reprobet, nec tantillum valeat Principum electio atque autoritas, si ille caput quassans renuat?*

Et postea sub tit. Abusus Curiarum Episcopaliũ. *Omnes illos abusus progignit status ille Archicus sive ἡγεμονικὸς, cujus initium est ab homine, nõ à Deo: & homo Cæsar*

poterit

poterit Ephoros hosce hoc onere levare, quippe qui imposuit. Qui habet condere, idem habet rescindere. Videbatur illud Ecclesiæ prodesse, sed comperitur obesse, siquidem potestas politica præpedivit Ecclesiasticam & cura seculi præponderavit in detrimentum Christi. Scriptum est de magnis Sacerdotibus, sive illi Synagogici sint, sive Ecclesiastici, officium illorũ esse in his, quæ apud Deum aguntur. Mundus excluditur, nec Deo militans implicatur vitæ hujus negotiis, quod utrumque Paulinum esse intelligis. Et verum est, quod ait Satyricus. Pectora nostra duas non admittentia curas, nempe cœli & terræ, nec minùs verum est. Neminem posse duobus servire dominis.

De Jacobo Vehanski Archiepiscopo Gesnensi memorat Autor Consilii de recuperanda & inposterùm stabilienda pace regni Poloniæ, quòd, *cùm summus Pontifex excommunicationis telum ei intentaret, propterea quòd animadverteret, eum in consiliis publicis majorem salutis patriæ, quàm Sedis Romanæ respectum habere, adeò non passus sit, à proposito se dimoveri, ut Pontifici potiùs rescripserit, se, si pergeret, Reipubl. nomine ei molestiam exhibere, intentatum fulmen in eum retorsurum.*

Eccius in Postill. homil. de festo Stephani. *Nostrates Prælati ordinem invertunt Apostolicum, dum spiritualia graviora, quàm quæ subeant, rati in Pontificialib. Suffraganeorum, in judiciali Officialium, in absolvendis Pœnitentiariorum ope utuntur, in prædicatione Monachum, nescio quẽ præferunt, in aliis spiritualibus Vicarios habent. Sin qua in re de censu & temporalibus agitur, res hæc ad Dominum nostrum Episcopum referenda est.*

Claudius Espensæus in 1. Tim. lib. 2. cap. 9. *Nos, proh dolor! ex pacificis in litigiosos degeneramus, eaq́ est hodierna Ecclesiæ praxis, ut quæri seriò soleat, Theologusne an Canonista sit ad Episcopatum aptior &c. Dicunt quidam, priscis quidem Episcopis Theologiam magis convenisse, cujus gladio Catholicis contra hæreticos procedere opus sit; hodiè verò contrà Jurisperitiam magis congruere, quia plures accidunt quæstiones ad jus, quàm ad fidem spectantes. Sed longè aberrant, quia Episcopi non minùs hodiè, quàm antè prædicare tenentur, quibus non minùs nunc, quàm tunc in consecratione prædicandi officium imponitur, prædicationis autem materia est divina Scriptura, hanc igitur docere magis tenetur, quàm Canones, quos non immediatè Dominus, sed sancti Dei homines ediderunt.*

cap. 11. *Quàm non expediret homines Episcopos Cancellariatu fungi!*

Idem in Comm. 2. Tim. 2. super verba. *Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus*, adducit verba Ambrosii super illum locum. *Ecclesiasticus autem idcircò se probat Deo, ut huic devotus officium impleat, quod spopondit, in Dei rebus solicitus, à seculari negotio alienus. Non enim convenit, unum habere duplicem professionẽ.* Postea subjungit. *At nunc, quod post Augustinum queritur Anshelmus, nunc, inquam, videmus secularium causarum discussionibus intendere ac de temporalibus judicare Episcopos. Quid dicturi boni Patres, qui hujus & similium locorum occasione sacris hominibus adeò profanis negotiis interdixerunt, ut & inde titulum fecerint, ne Clerici vel Monachi secularibus negotiis sese implicent &c.* Et paulò antè. *Si miles terrenus, ut victoriam adversus hostes patriæ obtineat, ab omnibus, quæ ab armis abstrahunt, negotiis & delitiis absti-*

abstinet, quantò magis Christianus, ut Deo, cui se devovit, se probet, ab iis, quæ ab eo abstrahunt, curis vacabit? Quod cùm de omnib. dictum sit, inquit Cyprianus, quantò magis molestiis & laqueis secularibus obligari non debent, qui divinis rebus ac spiritualibus occupati sunt?

lib. 2. Digress. in 1. Tim. c. 6. querimoniam Cleri Leodiensis ad Paschalem II. Pont. ex tom. 2. Concil. suam facit, *Gregorium quidem I. idololatras Longobardos & Ambrosium Arianos, tametsi possent, non gladio, sed precibus superâsse, Reges autem & Imperatores aut minimè aut difficilè excommunicâsse.*

Idem lib. 2. Digress. pag. 275. *Gregorius VII. Pontif. cui nomen erat Hildebrandus, novo exemplo regnum & Sacerdotium scindens, primus Sacerdotalem lanceam contra Imperii diadema elevans, se suoq́ exemplo alios Pontifices contra Principes & excommunicatos gladio accinxit, belloq́ quasi hereditario insurrexit &c. Utinam Petrum in feriendo imitati, Petrum in recondendo gladio imitarentur!*

Idem Espensæus in Epist. ad Titum Digress. 2. sub finem, & Digress. 10. de autoritate Principum, conqueritur *de Tridentina Synodo, quòd Caroli IX. Galliarum Regis postulatum, ut Episcopi judicio rerum civilium abstinerent, ne responso quidem dignata sit.* (Quæ verba Index Expurgat. Hispanicus in verbo Claudius Espensæus deleri jussit.)

Idem Espensæus in Comm. Tit. 3. Digress. 10. p. 513 *Turbulenti quidam, motâ inter regnum & Sacerdotium controversiâ, mirum quot, quantasq́ turbas utrinque dederint! Atqui tot post Paulum, tot ante hanc Camarinam annorum Centenariis, & Chrysostomus, ut nihil unquam tale futurum suspicans simpliciter illud (omnis anima subdita sit &c.) enarrat! Omnis, inquit, etiamsi sive Apostolus, sive Propheta, sive Sacerdos, sive Monachus &c. quem illic sequuntur Theodoretus, Theophylactus, Oecumenius, & qui non Græci?*

Erasmus in Compend. Theol. p. 26. *Non dictum est, rege aut subige oves, sed pasce, neque dictum est oves tuas, sed meas; alieni gregis Pastor es, non Dominus; vide ut oves bonâ fide annumeres tibi creditas.*

Idem Erasmus in Chiliadibus in Proverb. Sileni Alcibiadis. *Quos potiùs exprimant vitâ Pontifices, quàm quos plumbo exprimunt, quos titulis referunt, quorum vices occupant? An magis convenit, Julios, Alexandros, Cresos & Xerxes nihil aliud, quàm magnos latrones, imitari Christi Vicarium, quàm ipsum Christum unicum Ecclesiæ Ducem & Imperatorem? Quos justiùs amulentur Apostolorum successores, quàm Apostolorum Principem? Christus palàm negavit, regnum suum esse hujus mundi: & tu convenire putas, ut Christi successor mundanam ditionem non solùm admittat, verùm etiam ambiat, proq́ hac omnem, quod ajunt, lapidem moveat?*

Ibid. *Cur Apostolicos Principes eis ornamentis magnos fieri vis, quibus calcandis magni fuerunt Apostoli? cur illud Petri patrimonium vocas, quod ipse Petrus se non habere gloriatus est? cur Christi Vicarios opibus irretiendos putas, quas ipse Christus appellavit spinas?*

in annot. 1. Tim. 3. p. 469. *Olim qui Episcopatum appetebat, preclarum opus appetebat; his temporibus, qui Episcopatum expetit, bonum censum expetit, preclarum imperium expetit.*

Vvvvv Idem

Idem in annot. 1. Petr. 5. p. 533. *Pascite gregem, non dominantes &c. Præceptum hoc Apostolorum Principis in omnibus omnium Episcoporum aulis vel aureis literis oportebat inscribi. Pascite, inquit, gregem, non opprimite, non expilate, idq́ non coactè, velut ex officio, sed ex sincero affectu, tanquam patres, neque turpis lucri gratiâ, quasi præsentiens, Ecclesiæ pestem hinc orituram. Deniq́ non dominantes more Regum, sed exemplo pascite, benefactis vincite. Nunc Episcoporum vulgus nihil audit ab assentatoribus, nisi dominia, ditiones, gladios, claves, potestates, atque hinc fastus quorundam plus quàm regius, sævitia plus quàm Tyrannica. Jam Romano Pontifici magnis voluminibus adulamur, potestatem Christo parem tribuentes &c.*

Johannes Ferus ad cap. 16. Matth. lib. 3. pag. 30. (edit. Ann. 1559) *Potestatem igitur Petrus accepit, non terrenam aliquam, ut possit scil. dare, auferre, alienare regna, principatus &c. nec talem potestatem, ut sibi licuerit facere, quicquid libuisset &c.* (Curatores editionis Lugdunensis Ann. 609. dicti hujus claritatem sustinere non potuerunt, ideò per manifestum crimen falsi ad verbum *principatus* addiderunt, *nisi legitima subsit causa.*)

Idem Ferus in cap. 22. Matth. lib. 3. p. 167. *Christus oblatum denarium se agnoscere dissimulabat, ut ostenderet, se non terrena, sed cœlestia tractare, simulq́ doceret, quàm non oporteat callere Principum negotia, qui se Vicarios Christi profitentes docere debent cœlestia.*

Salmeron tom. 7. tract. 18. p. 104. *Augustinus non ita vacabat litibus discernendis, ut interim à prædicatione & Episcopi muneribus vacaret. Quòd nunc Episcopi causis civilibus & criminalibus incumbunt, consuetudine Ecclesiarum introductum.* (Ergo melioribus Ecclesiæ temporibus illud non erat usitatum.)

Idem tom. 8. tr. 59. p. 466. *Docemur, jura utriusq́ potestatis & secularis & Ecclesiasticæ distincta esse &c. Ergo Sacerdos non debet, relicto grege suo, potestatem Laicam sibi usurpare, aut in aulis, vel in bellis, vel in negotiis mundi servire. Nemo enim militans Deo, ait Apostolus, implicat se negotiis secularibus &c. Principes etiam Laici debent cavere, ne Episcopos ad profana munia asciscant, ne à pascendis gregibus suis, & propulsandis hæreticis, & ministrandis Sacramentis, & populo suo exhibenda præsentia impediantur.*

tom. 16. Disp. 4. in 1. Epist. Petri. *Christus coram Pilato declaravit, regnum suum non esse de hoc mundo, sed à Deo & desuper. Et regnum quidem, non seculare, quod habet pro fine divitias, honores & gloriam mūdi. Nam hoc regnum, cùm Christo esset oblatum, fugiens recusavit, sed spirituale est, cujus finis est vita & gloria æterna &c. Papa non tantùm summus est Sacerdos loco Christi, sed etiam verè est Rex, sed spiritualis, vice ejus verbo & exemplo per seipsum & per alios Ecclesiam gubernans & pascens gregem Domini.*

Idem Disp. 5. in Epist. Rom. *Paulus ad Evangelium separatus, etiam separatus fuit à negotiis secularibus,* quod probat ex dicto Apostolico. *Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus.* (Quòd si ergo Pontifex cupit audire successor Petri, ad Evangelium itidem separati, agnoscat, se vi hujus separationis à negotiis etiam secularibus separatum.)

Autor orat. ad Regē Christianissimū, qui se Catholicum nominat p. 19. edit. Lugdun.

Lugdun. *Claves, quas Deus dedit Petro & sanctis Patribus, successorib. ejus, ad regnum cœlorum duntaxat pertinent, ad regnum terræ nullo modo. Ille ipse omnipotens, cum hic in terris ageret, non instituit castigare Reges, non coronas effringere, sed contrà tota vita ipsius fuit quidam apertus humilitatis liber.*

p.15. *Propositionem illã, quòd penes Pontifices sit, ut Reges excommunicent, & à jurejurando ac fide datâ absolvant subditos, quotquot in regno Gallico, ex quo Christianum est, vixerunt, exploserunt velut omnium periculosissimam & summè adversantem verbo Dei, qui dixit, regnum meum non est de hoc mundo; super quem locum Augustinus tract. 115. in Joh. scribit. Audite omnia regna terrena, non impedio dominationem vestram.*

p.16. *Johannes Tanquarellus Anno 1561. aresto Parlamenti fuit in solennem professionem honeraria pœnitentiæ damnatus, & ut à Rege veniam posceret de eo, quòd suis thesibus propositionem istam ausus fuisset inserere, quamvis exposuisset, se illam disputandi gratiâ perscripsisse.*

p. 21. *Famosam illam Extravagantem communem, Unam sanctam de majoritate & obœdientia, semper damnavit Gallia.*

Jodocus Coccius tom. 2. Thesauri lib.8. art.5. ut probet, *Clericos non debere secularibus negotiis vacare*, adducit & approbat dicta sequentia.

Clem. Rom. Epist. 1. *Non judicem aut cognitorem secularium negotiorũ hodiè te ordinare vult Christus, ne præfocatus præsentibus hominũ curis non possis verbo Dei vacare.*

Can. Apost. 71. *Dicimus, non oportere, ut Episcopus aut Presbyter se in populares administrationes dejiciat, sed potiùs Ecclesiæ rebus necessariis oportunum tempus impendat.*

cap. 73. *Episcopus, qui utrumque retinere vult Magistratum, Romanum & administrationem suam, deponatur.*

Const. Apost. lib. 2. cap. 6. *Episcopus ne se implicet vitæ negotiis.*

Synesius Epist. 57. *Politicam virtutem Sacerdotio agglutinare idem est quod convolvere, quæ convolvi non possunt. Antiquũ tempus tulit eosdẽ Sacerdotes & judices &c. Deinde postquam divinum opus humano more fiebat, distraxit Deus vitas, & hæc quidem Sacerdotalis, illa Principalis facta est &c. Cur copulare tentes, quæ à Deo separata sunt?*

Synodus Chalcedonensis Can. 7 *Eos, qui in Clero semel ordinati sunt, statuimus ad secularem dignitatem non posse venire.*

Theodorus Balsamon ad Can. 3 Synodi Chalcedonensis *Diversi Canones prohibuerunt, Clericos curas negotiorum secularium suscipere, alienasq; causas & ministeria tractare.*

Cyprianus lib. 1. Epist. 8. *Molestiis & laqueis secularibus obligari non debent, qui divinis rebus & spiritualibus occupati ab Ecclesia recedere & ad terrenos & seculares actus vacare non possunt.*

Ambrosius in cap. 2. poster. ad Tim. *Ecclesiasticus in Dei rebus solicitus à seculari negotio sit alienus. Non enim convenit, unum duplicem professionem habere.*

Radulphus Ardens in festo S. Lucæ. *Prædicator prohibetur ferre peram, i.e. onus secularium negotiorum, ne si collum mentis ejus opprimat, ad cœlestia aliis prædicanda non assurgat.* Hæc omnia & plura ejusdem generis Coccius d. l. adducit.

Stapleton. in Promt. Cath. Domin. 22. post Trin. text. 2. *Catholicam doctrinam, de distincta potestate Ecclesiastica & politica, Christus hoc loco, Matth. 22. Date Cæsari &c. disertè docet.*

Et postea. *Christus ita respondet, ut spiritualem potestatem tam suam, quàm eorum, quos missurus esset, à politica & regia distinctam stabiliret.*

Autor libri de Eccles. & polit. potest. in Gallia scripti edit. Francof. Ann. 612. p. 24. & seqq. multis Scripturæ dictis demonstrat, *Ecclesiam nec territorium, nec jus gladii, carceris, aut alterius pœnæ corporalis habere, de terrenis hereditatibus ac possessionibus minimè judicare, cùm animas hominum, non terrena imperia habeat pro subjecto, Ecclesiasticos non debere se negotiis secularib. immiscere &c.* Et addit, *à quo tempore contrarium fieri ceptum, magnam Ecclesiasticæ disciplinæ conturbationem esse subsecutam.*

Thomas Widringtonius Scriptor Pontificius in Apolog. pro jure Principum demonstrat *per doctrinam Jesuiticam de summa potestate Pontificis in Imperatorem, Reges & Principes, non solùm ipsorum regna & diademata, sed etiam vitam & sanguinem Pontifici subjici. Primum autem* (inquit) *& præcipuum inconveniens est, quia sequeretur primò, summum Pontificem non solùm habere jure divino autoritatem in ordine ad bonū spirituale privandi Principes suis dominiis, verùm etiam vitâ corporali. Secundò sequeretur, posse Papam dare etiam licentiam cuilibet privato, ut tales Principes in ordine ad idem bonum spirituale per insidias interficiat, si alioquin deponi commodè non possint. Prima consequentia est ex se manifesta, tùm quia, cùm vita sit res temporalis, & Pontifex ex sententia Cardinalis Bellarmini plenam habeat potestatem disponendi de rebus temporalibus omnium Christianorum, etiam Principum, non potest assignari sufficiens ratio, quare in ordine ad eundem finem etiam de vita corporea Principis eum disponere non possit, qui plerunque vitâ privari, quàm è regno pulsi vivere cum ignominia, optabilius arbitrantur. Secunda etiam consequentia erit satis perspicua, si priùs supponamus, quod docet Gregorius Sayrus in Clave regia lib. 7. cap. 11. num. 11. cum quo ceteri Theologi & totius Christiani orbis consuetudo in hoc consentiunt. Ita ergo scribit Sayrus. Rex, Princeps, aut Respublica legem statuere, aut facultatem alicui concedere absolutè non potest, ut quis ante judicis sententiam malefactorem occidat. Ratio est, quia est contra jus Naturæ, ut quis non auditus condemnetur. Etenim condemnationem juridicam præcedere debet cognitio juridica, ita scil. ut condemnandus citetur, eiq́ defensio concedatur, ut exinde statuatur, licitè an illicitè aliquid fecerit. Neque Princeps ipse, quamvis scientiâ privatâ certò novit aliquē morte dignum, eum tamen occidere potest, donec juridicè convincatur de crimine. Et hinc homicidii sunt rei occidentes veneno, vel aliàs secreto, de mandato Dominorum non citatos, non auditos, nō condemnatos, etiamsi rei læsæ Majestatis dicerentur, ut rectè docet Cajetanus in verbo Homicidium. Et quamvis Princeps humanis legibus solutus sit, juri tamen naturali subjectus est. Exigit autem Natura actus publici, (qualis est justa hominis occisio) ut ex potestate & scientia publica procedat. Hæc tamen doctrina limitari solet, ita ut procedat, primò quando crimen esset publicum & notorium: tunc enim sine citatione, defensione & processu condemnari & puniri potest. Secundò, quando reus ita esset potens, ut capi non posset, tunc enim non vocatus & non defensus condemnari posset in absentia. Et ita Navarrus in Manuali num. 10. cap. 25. dicit, se excusâsse*

magnum quendam Monarcham, qui virtute processus, in absentia facti & sententiæ, sine citatione latæ, fecit capite plecti quendam suorum militum ducem sibi in alio regno militantem, quia nec capi, nec sine metu rebellionis illius & magnæ partis exercitus audiri posset. Post latam autem sententiam & declarationem criminis, quâ quis justè ad mortem damnatus est, potest licitè Princeps vel Respublica concedere hominibus privatis facultatem occidendi malefactores in aliquibus casibus. Prima est circa latrones publicos, assassinos & aliarum viarum invasores & perturbatores Reipublicæ. Cùm enim isti aggressores sint & hostes Reipublicæ & singularum de illa personarum, concedi potest facultas occidendi istos, cùm non possint aliâ viâ comprehendi. Hactenùs Sayrus. Ex qua doctrina evidentissimè colligitur consequentia præcedens. Cùm enim ex sententia Card. Bellarmini summus Pontifex sit supremus Princeps omnium Christianorum, etiam Regum, non solùm in spiritualibus, sed etiam in temporalibus, in ordine ad bonum spirituale, & consequenter in ordine ad illud bonum tantam habeat super Principes autoritatem, quantam ipsi Principes super suos subditos habent potestatem, necessariò consequitur, quòd habeat potestatem lupos quoscunque, etiam Principes, qui Ecclesiam devastant, latrones publicos boni spiritualis, assassinos & alios, non viarum, sed animarum invasores, hostes ac perturbatores Ecclesiæ, (quales sunt Principes hæretici, qui alios ad hæresin pertrahere conantur) extremo supplicio afficiendi. Et si crimen est publicum ac notorium, aut si ipsi ita potentes sunt, ut sine periculo rebellionis capi non queant, (quales sunt omnes ejusmodi Principes) possunt sine citatione, defensione & processu in absentia condemnari. Atque post latam sententiam declaratoriam criminis, quâ justè ad mortem condemnantur, potest summus Pontifex concedere hominibus privatis facultatem hujusmodi malefactores veneno aut aliis viis occultis aut apertis è medio auferendi. Ex quo sequitur, cùm hujusmodi condemnationis sententia ferri possit ita secretò, ut vix possibile sit, ad talium Principum notitiam pervenire eam posse, ejusmodi Principes vix uno temporis momento, vel de propria vita, vel de subditorum fidelitate esse securos, sed ipsorum salutem ex Pontificis beneplacito quàm maximè pendere. Cùm enim ex mente Bellarmini quid bono spirituali prosit, noceat vel obsistat, penes Pontificem sit judicare, ejusq; judicio acquiescendum, quis non videat, quòd voluntas Pontificis (juxta illud Poëta) pro ratione stare debeat, ejusq; judicium tam quoad vitam, quàm bona cæteraq; omnia temporalia, quæ bono spirituali obsunt, ab illius beneplacito vix disjungi possit? (Sed non opus hîc agere consequentiis, cùm Bellarminus lib. 5. de Pont. Roman. c. 8. & in libr. adversus Barclaium passim & Becanus lib. de controv. Anglic. p. 123. *eandem, dicant, habere Pontificem potestatem, quam olim habuerit Joiada Pontifex, qui Athaliam Reginam non modò regno, sed etiam vitâ privavit.* Quin & à Jesuita Mariana lib. 1. de Reg. & Regis instruct. cap. 6. adoreâ publicâ afficitur Parricidium in Henricum III. Valesium commissum, cujus autorem Monachũ Dominicanum Jacobũ Clementem, sicut & conjurationis pulverariæ in Anglia conscios Garnetum Oldecornium Martyrum numero nonnulli non verentur adscribere, Molinæo teste. Publicata certè Legenda istius Parri-

cidæ scribitur titulo. *Vita Sancti Clementis.* Quin sicut Galli scribunt in pio consilio de Papæ monitorialibus tom. 2. de Monarchia Imperii apud Goldastum p.162. *ipse Pontifex Sixtus V. hoc tam immane Monachi facinus cùm comperisset, inter gaudia & triumphos publicos, totâ Româ ob parricidium commissum omni voluptatum genere exultante, Cardinales & totum clientum suorum numerum in Consistorium convocavit, concionem Papalem apud eos habiturus.* Actum hoc est die 11. Sept. Ann.1589. Ejus argumentum fuit, *Monachum illum Regis sui parricidam in divorum numerum referendum esse, illiusq́ zelum magnificis laudibus evehendum esse. Ac quia ad facinus aliquod exaggerandum in comparationibus plurimum inesse momenti sciret, cùm nullum satis gloriosum facinus in iis omnibus, quæ de heroicis illustrium virorum actis referuntur, illi occurreret, quod cum illo meritò conferri posse putaret, ex Deo ipso comparationem illam repetiit, ac Regis cædem in cubiculo suo, Monachi perfidiâ venenato cultro interfecti, cum ipsius mundi creatione, ignoscat Deus ista referenti, cum incarnatione Filii Dei, cum resurrectionis Christi mysterio conferre, non fuit veritus, quam orationem Pontifex intra conclavis septum contineri non passus in vulgus edendam curâsse dicitur.)*

Inde idem Widringtonus in d. Apolog. num.114. meritò concludit, *propositionem istam, quâ Pontifex dicitur non posse Principes seculares suis regnis & principatu privare, etiamsi illis privari alioqui mereantur, nec esse heresin, nec Catholicæ doctrinæ repugnantem, eamq́ expressis verbis defendi à pluribus Doctoribus Catholicis.*

ibid. n.284. 343.344. ex Ignatio, Justino Martyre, Tertulliano, Origene, Ambrosio, Augustino, Bernhardo &c. demonstrat, *Principibus etiam infidelibus in rebus politicis sine exceptione esse obœdiendũ.*

Idem in Disputat. de juram. fidelit. cap.6. sect.3. num.6. probat, *Papam in votis & juramentis soli Deo factis dispensare posse, non ea abrogando, sed in Deo gratius quid commutando, in juramentis autem proximo factis citra consensum tertii non posse, quia jus divinum neminem privat suo jure, quod legitimè acquisivit.* Pro qua sententia adducit Dominicum à Soto lib. 8. de justit. & jure quæst.1. art.9. Petrum de Arragonia in 2.2. q 89. art. 9. Gregorium Sairum lib.5. Thesauri cap.8. n. 4.

Idem in Disput. de juram. fidel. pag. 56. & seqq. & in Apologia pro jure Princ. n.416. memorat, *supremæ illi potestati Pontificis in temporalibus Blakvvellæ Archipresbyterum Angliæ, tredecim Sacerdotes Pontificios & alios innumeros in Anglia contradixisse.*

Cardinalis de Pelleve in Conventu Ordinum Conjuratorum Parisiis Ann. 1595. *articulum illum Sessionis Tridentinæ 25. cap.19. quo statuitur privari Regem civitate illâ, locove, in quo permiserit duellum, pronunciavit, esse contra autoritatem* Regis, *qui non possit privari suo dominio temporali, respectu cujus nullum omninò superiorem agnoscit.* Recitat Widringtonus in Apol. § 31.

Anno 1626. die 4. Aprilis, Facultas Theologica Parisiensis, contra Jesuitæ Sanctarelli librum de potestate Pontificis temporali, hanc Censuram edidit.

Die primâ Aprilis Anno 1626 post Missam de Spiritu S. habitis solenni more & usitatis Comitiis in aula Collegii Sorbonæ de

impio

impio libro Sanctarelli Jesuitæ, audita est relatio Doctorum, ab eâdem Facultate selectorum, qui exposuerunt, in duob. illis capitibus, quæ ipsis notata fuerant, sequentes propositiones contineri; Papam posse pœnis temporalibus punire Reges & Principes, eosq; deponere & regnis suis privare, ob crimen hæresis, eorumq; subditos ab illorũ obœdientia liberare, eamq; semper in Ecclesia fuisse consuetudinẽ; & non tantùm propter hæresin, verùm etiã propter alias causas, ut pro delictis, si expedit, si Principes sunt negligentes, propter insufficientiam & inutilitatẽ suarũ personarum. Item. Pontificem jus & potestatem habere in spiritualia simul & temporalia; & hanc ipsam potestatẽ Papam habere jure divino; Credendum esse, Ecclesiæ summoq; ejus Pastori concessã esse facultatẽ puniendi temporalib. pœnis (Principes) qui peccant contra leges divinas & humanas, præsertim si crimẽ ipsorum est hæresis. Dixerunt etiam, eundem Sanctarellũ affirmare, Apostolos fuisse quidem subjectos Principib. secularibus, verùm de facto & non de jure. Item. Statim atq; constituta est Majestas Põtificia, omnes Principes cœpisse illi subjectos esse. Breviter. Retulerunt, autorẽ hunc explicare verba Jesu Christi; quodcunq; ligaveris super terrã, erit ligatũ in cœlis &c. non tantùm de potestate spirituali, sed etiã de temporali; ipsum etiam depravare & corrumpere textũ S. Pauli, (2. Cor. 10. potestatem dedit nobis Dominus in ædificationẽ & non in destructionẽ) detrahendo negationẽ; & affingere etiam autoribus à se citatis talia, quæ ipsis ne per somnium quidem in mentem venerunt; concludentesq; hæc & multa alia, quæ retulissent, gravi Facultatis animadversione & Censurâ dignissima esse. Re igitur in deliberationem à D. Decano adducta, auditis etiam omnium Doctorũ sententiis, & variis ipsorũ collectis, benè trutinatis, Facultas improbavit & damnavit doctrinã in his propositionibus & allegatorũ capitum conclusionibus tanquam novam, falsam, erroneam, verbo Dei contrariam, dignitati Pontificiæ odium conciliantẽ, schismati longam portã aperientem, supremæ Regum autoritati à solo Deo dependenti derogantem, Principum infidelium & hæreticorum conversionẽ impedientẽ, pacem publicã turbantem; Regna, Status, Respubl. evertentem; breviter, subditos à debita obœdientia, quam Superioribus debent, avocantem, liberantem; & ad factiones, rebelliones, & seditiones, & Principũ parricidia excitantẽ. Datum in Sorbona die & anno præfatis & recognitum die 4. Aprilis 1626. De mandato D. D. Decani & Doctorum Sacræ Facultatis Theologicæ Parisiensis. Signatum P. H. Bovvot. Hæc Censura & Gallico & Italico idiomate in publicum est edita.

Ex Jac. Augusto Thuano lib 28. Hist. memorat Chamierus tom. 2. panstrat. lib 15. c. 14. n. 10. *Anno 1561. quendam Studii Theologici Candidatum, Johannẽ Tanquarellum, Theologorum quorundam malè consultorum impulsu, inter alia themata hanc Pontifici adscripsisse autoritatem, quòd tanquam solus Christi Vicarius & Ecclesiæ Monarcha potestate spirituali & seculari omnes fideles subjectos continere Principes; suisq; preceptis regno ac dignitatibus exuere possit. Hoc ad Regem* (Carolum IX.) *cùm referretur, atq; ad seditionem & legitimi obsequii, quod Regi ac Magistratibus debetur, fidem labefactandam spectare videretur, Tanquarellus ex decreto Senatus multâ honorariâ puniendus fuit & per Apparitionem Facultatis Theologicæ, (ipse enim absens erat), pronunciare debuit, temerè & inconsideratè eam quæstionem agitatam fuisse, ac denique*

veniam

veniam delicti à Rege petere, adeoq; reipsâ factum, ut Petrus Bustius Tanquarelli nomine errorem à Bonifacio VIII. invectum & post ejus mortem passim damnatum, stans nudo capite ignominiosâ confessione recantaret.

Petrus Suavis lib. 5. Hist. Conc. Trid. p. 543. eandem Historiam hisce recenset verbis. *Johannes Tanquerellus Studii Theologici Candidatus de more Sorbonensis Scholæ industriæ suæ periculum facturus de consilio quorundam Theologorum hæc inter alia capita disceptanda proposuerat, Pontificem Christi Vicarium & Ecclesiæ Monarcham Reges ac Principes præceptis suis minùs obsequentes regnis, dignitatibus ac ditionibus suis exuere posse. Quo nomine in judicium vocatus, propriaq; confessione criminis manifestus, cùm malè sibi metueret, aufugit. At judices eo absente decreverunt, ut Apparitor Facultatis Theologicæ in Academia, personam absentis repræsentans, quæstionem eam temerè agitatam agnosceret & ignominiosâ Confessione retractaret. Vetitum quoque, ne hujusmodi quæstiones inposterùm à Theologis agitentur: simul imperatum, ut ex his nonnulli Regem adeant, eiq; supplicent, ut ipsis gratiam faciat offensionis, quòd rem tantam, quæ ad labefactandam fidem obsequii Regibus debiti spectat, in quæstionem adduci sinerent, seq; huic doctrinæ repugnatores sponderent. Hanc ob causam de Gallis Romæ non aliter loquebantur, quàm de hæreticis deploratis, qui negabant autoritatem à Christo datam D. Petro pascendi universi gregis omniumq; solvendorum ac ligandorum, quæ potestas versatur potissimùm in delictis, quibus scandalum aut detrimentum Ecclesiæ in universum adfertur, coërcendis, nullo habito Principis aut privati hominis discrimine. Confer Benignum Millettum in tract. de delicto communi & privilegiato.*

Johannes Hartus in præfat. Colloq. cum Rainoldo. *Licèt excellentior sit potestas spiritualis nobiliorq; temporali, utraque tamen à Deo est, nec altera ab altera pendet, unde hoc tanquam certam conclusionem colligo, eorum nempe opinionem, qui Pontificem temporalem etiam Regum, Principumq; dominum censent, à ratione atque probabilitate prorsus abhorrere. Non enim in civilibus rebus quicquam in illos juris habet, nedum ut ipsos dejiciat, eorumve imperia aliis deferat, hoc illi in mandatis datum non est. Pater is, meo judicio, Ecclesiæ est, non Princeps mundi, ne Christo quidem ipso talem aliquem titulum sibi assumente, eundemve Petro aut cuiquam discipulorum suorum concedente.*

Libellus Collegii Wisbac. in Resp. ad Ordin. Jesuit. Patronum generosum p. 15. *Christus nunquam hanc potestatem Petro delegabat, ut traderet gentem in gentem. Pone gladium in vaginam, ipsi præcipit.* (Vide Mort. in Apol. Cathol. part. 1. cap. 74. p. 324.)

Jesuitæ Pontimusonii supplices facti Henrico IV. Galliarum Regi pro Sodalitio suo in Galliis rursum recipiendo dixerunt, *nil magis adversari Ordini Ecclesiastico, quàm immiscere se rebus secularibus, à quibus sint animo longè alienissimo.* Continuat. Schleidan. tom. 3. p. 421. edit. Ann. 603.

Gaspar Scioppius in Syntagm. de Antichristo p. 64. *Romam modernam nullum prorsus regnum habere super Reges terræ de jure,* asserit.

Cùm Pontifices Romani Pius IV. Pius

Pius V. Clemens VIII. Paulus V. Reginæ ac Regis Angliæ ac Venetorum subditos à juramento fidelitatis absolverent, & iis, qui nondum præstiterant, inungerent, *ne unquam præscriptam juramenti formulam præstarent*, adversus edicta præclarissimi inter Pontificios tum Theologi, tum Jurisconsulti masculè pugnârunt, atque effecerunt, ne ullum quidquam valuerit. Ex Venetis VII. Theologi, & post eos Paulus Servita & Johannes Marsilius. Ex Anglis prædictus Widringthonus, Romanæ hæreseos in aliis tenacissimus, in Apologia pro jure Principum adversus Bellarminum, & Disputatione Theologica, pro juramento fidelitatis conscripta, præter ea, quæ Rex Angliæ & ejus subditi magno numero & pondere Brevibus illis Pontificiis opposuerunt.

Gallofrancus in Epist. ad Philenetũ pro libertate Status Veneti Ann 606. Paris. *Videant, qui temporalem gladium in potestate Petri, atque ideò in Ecclesia esse contendunt, cùm tamen D. Paulus in 2. Corinth.10 contrà dixerit. Arma militiæ nostræ non sunt carnalia, sed potentia Deo ad destructionem munitionum.*

Hieronymus Vendramenus Sacerdos Venetus in assert. contra Reipubl. Venetæ detractores thes.1. *Summus Pontifex, quâ Christi Vicarius est, nullum habet temporale dominium in Principum secularium regnis atque imperio.*

Theologus quidam Pontificius in causa Venetorum contra Pontificem Paulum V. publico scripto demonstravit, *Principum potestatem à Deo dependere, Pontificisq́; potestatem merè spiritualem esse.* Cont.Schleid.p.758.Ann.605.

Huic scripto opposuit se Cardinalis Bellarminus, verùm est à Marsilio Presbytero Neapolitano refutatus. Contin. Schleid.d.l.

Prostant complures ejusmodi considerationes Censurarum Pauli V. Pontificis contra Serenissimam Rempubl. Venetam, à Paulo Veneto Ordinis Servorum editæ, in quibus firmis argumentis evincitur, *Pontificem in Principes seculares, quoad temporalia, nullum habere imperium, & Ecclesiasticas personas Magistratui seculari esse subjectas.* Inter alia sic scribit ille Paulus. *Considerent contradicentes, num unquam ex Pontificibus Episcopis aut aliis Sacerdotibus aliqui dixerint, se à potestatibus Principum & Magistratuum esse exemtos, ne unum quidem invenerint; illorum verò non paucos, qui suam ipsius subjectionem apertè sint confessi, justitiam solummodò in iis rebus negantes, in quibus condemnabantur. Hujus famosissimum exemplum habemus in Polycarpo Smyrnensi Episcopo, Johannis Evangelistæ discipulo, nostraq́; fidei fundatore, & post Apostolos Theologo præstantissimo, qui apud Eusebium ita ait: Magistratibus & potestatibus enim à Deo constitutis eum honorem, qui nostrarum animarum saluti, nostræq́; religioni nihil affert detrimenti, pro dignitate tribuere docemur. Objiciunt aliqui, Apostolum subjectionem illam Christianis mandâsse, cùm Principes adhuc essent Ethnici & infideles, postea verò, cùm facti essent Christiani, non ampliùs; idq́; propterea, quia Ecclesiastici, ratione sacri sui ordinis & autoritatis spiritualis, multò sint majores. His S. Johannes Chrysostomus in hunc modum respondet. Si enim Paulus, cùm gentiles adhuc essent Principes, præcepit, multò magis oportet & fi-*

delibus exhibere. Huc pertinet tractatio Theologorum Venetorum. Petri Antonii ArchiDiaconi, & Vicarii Generalis Veneti; Pauli Ordinis Servorum Theologi Reip. Venetæ, Bernhardi Gordani Minoris Observantis Theologi, Michaëlis Agnoti Minoris Observantis Theologi, Marci Antonii Capelli Minoris Conventualis Theologi, Camilli Augustiniani Theologi & Fulgentii Ordin. Servorum Theologi. Hi omnes potestatem Pontificis absolutã & Universalem in temporalib. oppugnárunt.

Ex parte etiam nostræ sententiæ suffragatur, quòd Bellarm. lib. 5. de P.R. c. 1. crudã illã opinionẽ Augustini Triumphi, Alvari Pelagii, Hostiensis, Panormitani, Sylvestri & aliorũ, *quòd Pontifex jure divino habeat plenissimam potestatem in universum terrarũ orbem, tum in rebus Ecclesiasticis, tum in politicis,* manifestè improbat, eiq; suam opponit, quã vocat *Theologorum Catholicorũ communem sententiam, quòd Pontifex, ut Pontifex, non habeat directè & immediatè ullam temporalem potestatem, sed solùm spiritualem, tamen ratione spiritualis, habeat saltem indirectè potestatem quandam, eamq; summam in temporalibus.* Hujus sententiæ autores laudat *Hugonẽ de S. Victore, Alexandrũ Alensem, Bonaventuram, Durandum, Petrum ab Alliaco, Joh. de Parisio, Jacob. Almain, Gabrielẽ Bielem, Henricum de Gandavo, Johannem Driedonem, Johannem de Turrecremata, Albertum Piggium, Thom. Waldensem, Petrũ de Palude, Cajetanum, Francisc. Victoriam, Dominicum à Soto, Nicol. Sanderum, Navarrum, Antonium Cordubensem &c.* (Illi ergo omnes Canonistarum opinioni, de plenissima potestate Pontificis in universum orbem tùm in rebus Ecclesiasticis, tùm in politicis, contradicunt.)

Notandum verò circa hanc distinctionem *inter directam & indirectã Pontificis in temporalibus potestatem,* quòd, quoad potestatẽ temporalẽ, optima omninò sit & omnem difficultatem tollat, si explicetur eo sensu, quo Bellarminus adv. Barclaium c. 5. à nonnullis eam explicari memorat, ut sit sensus, *potestatem spiritualem in Pontifice esse directè, i. e. justè & legitimè, temporalem autem indirectè, i. e. injustè & usurpativè.* Sed si sensu Jesuitico intelligatur, tùm quicquid Pontifici per abnegationẽ *directa potestatis* subtractũ est, id ei per *obliquam & indirectã* cumulatè restituitur. Nam sive directè, sive indirectè habeat hanc potestatẽ, ut possit Monarchas summos subditis, regno, vitâ privare, habet tamen eam; quare candidè agit Bellarminus, cùm præfatione in Barclaium inquit. *Quoniam Barclaius potestatem summam Pontificis in temporalibus universè negat, ego quoque potestatem eandem universè astruam, non multùm laborans, sive ea potestas sit absoluta, vel in ordine tantùm ad spiritualia se extendat.* Nimirùm cautiorẽ reddiderat Bellarminum longa ætas & experientia, quia tempore Sixti V. parùm abfuerat, quin omnia sua opera Censurâ Pontificiâ aboleri vidisset, eò quòd per *indirectæ tantùm potestatis* assertionem Pontifici non satisfecerat, ut Barclaius cap. 13. se ex Jesuitis ipsis audivisse memorat.

lib. ejusd. c 2. Bellarminus probat, *Papam non esse Dominum totius mundi. 1. quia Papa non est Dominus earũ Provinciarum, quas obtinent infideles, nam Joh. 21. Dominus solùm oves suas Petro commisit, infideles autẽ*

non sunt oves. 2. non potest Papa judicare infideles 1. Cor. 5. 3. Infideles Principes sunt veri & supremi Principes regnorũ suorum, nam dominiũ non fundatur in gratia aut fide, sed in libero arbitrio & ratione, nec descendit ex jure divino, sed ex jure gentiũ. Dan. 2. Matt. 22. Rom. 13. Si igitur Papa nõ est Dominus earũ Provinciarũ, quas obtinent infideles, sequitur, eum nõ esse Dominũ totius mundi, nisi ea Provinciæ ad mundũ non pertinere dicãtur.

lib. ejusd. c. 3. probat, *Papam non esse Dominum totius orbis Christiani.* 1 quia si res ita se haberet & quidem ex jure divino, ut volunt, deberet id cõstare ex Scripturis, aut certè ex Apostolorum traditione. Ex Scripturis nihil habemus, nisi datas Pontifici claves regni cœlorum, de clavibus regni terrarũ nulla mentio fit. Traditionem Apostolicam nullam Adversarii proferunt. 2. Christus non abstulit, neq; aufert regna iis, quorum erant. Nam Christus non venit destruere ea, quæ benè se habent, sed perficere. Ergo quãdo Rex fit Christianus, nõ perdit regnum terrenũ, quod jure obtinebat, sed acquirit novum jus ad regnum æternum, alioqui obesset Regibus Christi beneficium, & gratia Naturam destrueret. 3. Si Papa est Dominus totius orbis Christiani supremus, ergo singuli Episcopi sunt Principes tẽporales in oppidis suo Episcopatui subjectis, siquidem quod est Papa in Ecclesia universa, est quilibet Episcopus in particulari. At Episcopos esse Dominos urbium, quarũ sunt Episcopi, nec Adversarii concedunt & est apertè falsum. 4. Ex confessione Pontificũ. Leo Epist. 38. ad Martianum, fatetur, Imperatorem Martianum à Deo ad imperium esse electũ. Et Epist. 43. ad eundem fatetur, autorem Imperii Martiani esse Deũ. Et similia in omnibus ferè Epistolis ad Theodosium, Martianũ & Leonem sibi invicem succedentes Imperatores scribit. Gelasius in Ep. ad Anastasium Imp. quæ habetur etiam in Decreto Dist. 96. Can. Duo sunt. Duo sunt, inquit, Imperator Auguste, quib. principaliter hic mundus regitur, autoritas sacra Pontificum & Regalis potestas. Ubi notandum est, Gelasium non loqui solùm de executione, sed de ipsa potestate & autoritate, ne dicant Adversarii, (ut solent) Papam quidẽ habere utramq; potestatem, sed executionem aliis demandare. Gregorius lib. 2. Epist. 61. ad Mauritium. Potestas, inquit, super omnes homines dominorũ meorum pietati cœlitùs data est. Et clarissimè Nicolaus in Epist. ad Michaëlem. Mediator Dei & hominum homo Christus Jesus, sic actibus propriis & dignitatibus distinctis, officia potestatis utriusque discrevit, ut & Christiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent & Pontifices pro cursu temporalium tantummodò rerum Imperialib. legibus uterentur. Hic etiam Pontifex non de sola executione, sed de potestate & dignitate loquitur.

lib. ejusd. cap. 4. probat, *Papam non habere ullam merè temporalem jurisdictionem directè jure divino, quia Christus, ut homo, dum in terris vixit, non accepit, nec voluit ullius Provinciæ vel oppidi merè temporale dominium. Summus autem Pontifex Christi Vicarius est, igitur summus Pontifex, ut Christi Vicarius, atq; adeò ut summus Pontifex est, nullius Provinciæ vel oppidi habet merè temporale dominium.*

Et postea. *Potuisset Christus homo, si voluisset & si expedire sibi visum fuisset, accipere regiam autoritatem, sed noluit, ac proinde nec accepit, nec habuit non solùm executionem dominii & regni, sed nec autoritatem, vel potestatem regni ullius temporalis. Nam si habuit, vel ex hæreditaria successione, vel ex electione, vel jure belli, vel dono*

speciali Dei. Omne enim regnum aliquo horum modorum acquiritur. Sed nullo eorum Christus habuit &c.

(Hæc Bellarmini disputatio opponenda est illis, qui adhuc hodiè idem cum Canonistis statuunt, quorum opinionem magis allubescere Pontifici, quàm moderationem hanc Bellarminianam, de *indirecta tantùm potestate*, ostendimus superiùs.)

lib. ejusd. cap. 5. §. Sanctus &c. *Bernhardus multis in locis operis de consideratione ad Eugenium demonstrat, Pontificis maximi potestatem propriè spiritualem esse, non temporalem. lib. 1. de consid. cap. 5. In criminibus, inquit, non in possessionibus potestas vestra. lib. 2. cap. 5. Esto, inquit, ut aliâ quâcunque ratione hæc tibi vendices, (bona vid. temporalia, quæ habet Ecclesia ex dono Principum terrenorum) sed non Apostolico jure, nec enim ille tibi dare, quod non habuit, potuit.*

lib. ejusd. cap. 6. §. Ita prorsus, fatetur, *tempore Apostolorum has potestates* (Ecclesiasticam & politicam) *fuisse separatas.*

lib. ejusd. cap. 9. §. Denique. *Etsi absolutè fortè præstaret, Pontifices tractare solùm spiritualia & Reges temporalia, tamen propter malitiam temporum experientia clamat non solùm utiliter, sed etiã necessariò ex singulari Dei providentia donatos fuisse Pontifici, aliisq; Episcopis temporales aliquos Principatus.*

Et postea. *Ecclesia primis temporibus ad majestatem suam tuendã temporali principatu non egebat.* (Ergo primitivis Ecclesiæ temporibus Ecclesia, id est, Pontifex & Episcopi non habuerunt temporale dominium.)

lib. ejusd. cap. 10. *Luc. 12. Quis me constituit judicem? Act. 6. Non est æquum, nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Utroque isthoc loco admonentur Pontifices & Principes, ne minutis & vilibus officiis ita occupentur, ut omittere cogantur majora.* (Majora illa officia, Episcopis commissa, sunt spiritualia, quorum respectu omnia temporalia sunt minuta & vilia, à quibus proinde omnibus abstinere debent, ne majoribus illis impedimento sint. Secularia negotia Episcopis prohibita sunt, non tam propter eorum vilitatem, quàm quòd sint impedimenta pastoralis functionis. Constat autem & evidens est, quòd, cùm etiam gubernatio politica sit tam magna, imò multò major distractio mentis, quàm executio minorum & inferiorum officiorum, & requirat majus studium atq; industriam, ideò æquè ac magis etiam impediat curam rerum spiritualium.)

ibid. *Tempore Gregorii Ecclesia nondum habuit politicum principatum.*

ibid. *Non convenit, ut idem sit Pontifex totius orbis, & simul etiam Imperator totius orbis.* (At si vacante imperio Pontifex Imperatori succedit, utique tum unus atque idem est Pontifex totius orbis & simul Imperator totius orbis, saltem ad tempus.)

lib. 1. de Concil. cap. 13. §. Quarta ratio. *Eo tempore* (quo prima quatuor Concilia œcumenica celebrabantur) *Pontifex, etsi in spiritualibus esset caput omnium, etiã Imperatorum, tamen in temporalibus subjiciebat se Imperatoribus; & ideò non poterat invito Imperatore aliquid agere.*

Et postea. *Quia Pontifex Imperatorem Dominum suum temporalem agnoscebat,*

bat, supplicabat, ut juberet convocari Synodum.

Idem in tract. de officio Principis pag. 124. ex Tertulliano citat & approbat, *Principem esse à Deo secundum.* (At si Papa in temporalibus Principi vel *directè*, vel *indirectè* præest. Princeps non secundus, sed tertius à Deo erit.)

Notandum verò, quòd nec ista Bellarmini moderatio *de indirecta Pontificis in Reges & Principes potestate* Proceribus Regni Galliæ probetur, sic enim scribit Daniel Chamierus in Panstratia tom. 2. lib. 15. cap. 14. num. 11. *Quid plura? Ne quis fortè improbari tantùm Canonistarum sententiam* (*de directa Pontificis in omnes Reges potestate temporali*) *putet, hoc ipso anno, cùm hæc scribebam, damnatus est ab eodem Senatu* (Parisiensi) *Bellarmini contra Barclaium tractatus de potestate summi Pontificis in rebus temporalibus gravissimo edicto, quod etiam typis est excusum, quo hæc ipsa Theologorum sententia, quæ eam potestatem non agnoscit, nisi indirectè, damnata est, tanquam fax seditionis, scaturigo rebellionis. Pari ratione Defensio fidei Catholicæ Francisci Suarez publico decreto per manum carnificis incendio tradita est. Anno 614. die 27. Junii, quod tamen scriptum Censuris & approbationibus commendârunt D. Alphonsus à Castello Branco Episcopus Conimbricensis, D. Ferdinandus Martinez Mascaregnius Episcopus Algarbiensis,* (*qui in sua Censura addit, regnum Gallorum in Ecclesia Romana præsidium, pariterque & obsequium, oppignoratum esse illo facto, quod Clodovæus primus Francorum Rex Christianissimus, proximè moriturus, Romanum Pontificem coronâ regiâ redimierit*) D. Martinus Alphonsus à Mello Episcopus Lamecensis, Johannes Alvarus Societatis Jesu in Lusitana Provincia Visitator simul ac Provincialis, multique alii.

Sed & Regii Gallici cognitores in commonefactione adversus librum Bellarmini Barclaio oppositum Ann. 1610. edita, sic loquuntur: *Certum hoc, statutumque semper, totoque Christianitatis orbe apud omnes, qui benè de veritate sentiunt, Catholicum dogma est, nihil ullum Concilium Universale, Nationale, Generale aut Provinciale in temporalibus directè aut indirectè decernere posse, quam ob causam ad eorum postulatum die 26. Novemb. Ann. eod. damnatus est Lutetiæ Aresto Curiæ Parlamenti liber adversus Barclaium, quâ tanta Pontificis in Reges & regna potestas defenditur. Verba Aresti hæc sunt. Curia vetuit vetatque, ne quisquam, cujuspiam sit qualitatis aut conditionis, pœnâ læsæ Majestatis in delinquentem constitutâ accipiat, retineat, communicet, excudat, excudendum tradat, aut venundet dictum librum, qui falsam & execrabilem propositionem continet, quæ ad eversionem potestatum supremarum à Deo constitutarum & ordinatarum pertinet, subditos acuens ad rebellionem & Principum imperio subtrahens, ad machinandum in eorum capita, ditionesque, ad turbandam denique tranquillitatem & quietem publicam incitans. Jubentur ii, penes quos erunt dicti libri exemplaria aut qui habentes norint, confestim suis judicibus profiteri, ut postulantibus subcognitoribus* Regiis *in crimen inquiratur, & insontes, ut par est, animadvertatur. Eadem pœna constituta Doctores, Professores, aliosque dictam propositionem tractare, disputare, scribere, docere directè aut indirectè in Scholis, Collegiis, aliisque locis prohibet.*

(Pepercerunt illi galero Bellarmini, aliàs liber ipsius eandē subiisset sortem, quam scriptum Jesuitæ Suarii ac opus Marianæ de Instit. Regis, quos libros publicè funestâ carnificis manu Parisiis, jussu Parlamenti, in flammam conjici & in cineres & favillas redigi Gallia vidit.)

Cùm in Concilio Tridentino de Residentia Episcoporū disceptaretur, Johan. Baptista Bernardis Episc. Adiacensis inter cætera dixit, *Absentiæ* (Episcoporum ab Ecclesiis) *non aliā esse causam, nisi quòd Episcopi in aulis Principū degentes secularibus negotiis administrandis impliciti tenentur, Judicum, Cancellariorū, Secretariorum, Consiliariorū & Quæstorum munera obeuntes, adeò ut vix ferè munus aliquod publicum reperiatur, in quod Episcopus aliquis adlectus non sit. Hanc alieni muneris usurpationē prohibitam à D. Paulo, necessarium ducente, ut qui Ecclesiæ militat, secularibus abstineat negotiis. Faciendum igitur, quod per Apostolum Deus præcipit, rursusq́ vetandum, ne Ecclesiastici in secularibus munus, officium, gradum ordinarium, vel extra ordinem teneant. Hoc semel prohibito, statutoq́, ne negotiis implicentur secularibus, cùm Episcopis nulla supersit causa, cur aulam frequentare debeant, suâ sponte absq; præceptis pœnarumve denunciationibus, in suam quemq́ se Diœcesin ad residendum ibi recepturum, neque inde negotiorum occasionibus jam ademtis facilè migraturum. In Summa urgebat, uti Synodi declaratione innotesceret cunctis, neque Episcopis, neque aliis, quibus animarum cura incumbit, fas esse, seculare aliquod munus aut officium exercere.* Petrus Suavis lib. 6. Hist. Conc. Tridentini pag. 572.

Oratores Galli in observationibus ad articulos reformationis, Legatis in Concilio Tridentino exhibitis, etiam hanc proposuerunt num. 13. *Prohibitio, ne Clerici negotiis secularibus se immisceant, ita explicetur, ut semper se abstineant ab omnibus functionibus, quæ sacræ non sunt, aut Ecclesiasticæ & ordini suo propriæ.* Idem Petrus Suavis lib. 8. Hist. Concil. Trident. pag. 877.

Anno 1593. Jesuitarum Superiores, cùm animadverterent, res Gallicas suorum potissimùm scelere jam ferè perditas, coacto Romæ generali totius Ordinis Conventu statuto sanxerunt, *Patres Societatis Jesu cum omnibus, qui Ordini illi adscripti sunt, à causis & negotiis secularibus in universum abstinere debere.* Autor Deliberationis de compesc. Jesuitarum conat. ex Polonico in Latinum sermonem translatæ & in publicum editæ Ann. 609. H 4.

Georg. Landherr im scharffen runden Auge / Admir. 7. lit. H iii fac. 2. Für wen helt die Geistligkeit den Keyser? Tertullianus verantwortet alle zugleich / Pabst vnd Bischöff etc. *Colamus Imperatorem sic, quomodo nobis licet & ipsi expedit, ut hominem à Deo secundum & quicquid est à Deo consecutum, solo Deo minorem.* (Ergo etiam Pontifice majorem) Diß Lob gibt Tertullianus einem Keyser / der zu seiner zeit dem Götzendienst verehret gewesen vnd des Christlichen Namens abgesagter Feind. Wie billich kan diß gesaget werden vom Christlichen Keyser?

Cornel. à Lapide in c. 6. Act. v. 2. *Notent Episcopi & Prælati, procurationem rerum suarum temporalium aliis demandare, sibi verò Ecclesiæ regimen & prædicationem compe-*

competere. Id cognoscebant S. Basilius, Nazianzenus, Augustinus, qui ne quidem de rebus suis temporalibus loqui, aut earum rationes audire sustinebant, ut patet in eorum vita. Vide etiam Bernhardum lib. 4. de consecrat. cap. 9.

Gretserus in Defens. Bellarmini lib. 5. de Rom. Pont. cap 4. & 5. col. 1151. *Verba Christi plana sunt. Quis enim sensus illis subjici potest praeter istũ, nisi quis ea distorquere velit? Regnum meum non est de hoc mundo, h. e. non est mundanum, non ejusmodi, quali regno & Imperio Reges terrae gaudent ac potiuntur. Neq; enim Pilatus aliud interrogaverat, quàm utrum Rex terrenus & temporalis esset? Quapropter accommodatè ad quaestionem Pilati simpliciter negavit Christus, suum regnum esse de hoc mundo.* (Si ergo regnum Christi non fuit de hoc mundo, utiq; etiam Papae regnum non debet esse de hoc mundo, si verus Christi Vicarius audire expetit.)

Tannerus in Dioptra lib. 3. q. 2. cap. 8. p. 863. Belangend sonderlich den weltlichen Gewalt des Römischen Pabsts / so sich nemlich eigentlich vñ directè auff die weltlichen Güter und Gerechtigkeiten erstrecket / hat gleichwol selbigen der Römische Pabst gleich anfangs nicht gehabt / noch von Christo selbst empfangen / sondern ist ihnen von Christlichen Keysern und Potentaten / fürnemlich dem Constantino und Carolo Magno gegeben und mitgetheilet worden.

p. 864. Daß aber die Prædicanten uns Catholischen in gemein diese meynung zuschreiben / als wenn nach unserer Meynung dem Röm. Pabst auch ein allgemeiner Primat zugeschrieben würde / auch er also zu einem weltlichen Haupt und Potentatẽ uber die gantze Kirchen gesetzt würde / thun sie uns hierinn unrecht / ist auch nicht war / daß sich die Römischẽ Päbste eines solchen weltlichen politischen Gewalts vor oder zu dieser zeit jemals angemasset haben / wie davon weiter zu lesen Bellarm. lib. 5. de Pont. c 4.

p. 954. Es ist eine grosse Unwarheit / daß sich der Römische Pabst jetzt gleichsam eines weltlichen Keyserlichen Gewalts unterfange / wie es die Prædicanten an gemeltem ort deuten. Denn dieser Gewalt / so er uber die gantze Kirchen und also uber die Römischen Keyser hat / ist kein weltlicher / sondern geistlicher Gewalt / so das geistliche und die Seelen Seligkeit antrifft.

Idem Tannerus part. 2. Anatom. Aug. Conf. Demonstrat. 2. §. 138. doctrinam Marsilii de Padua, *Sede vacante, Imperatorem succedere Papae*, erroneam indicat, quòd *confundatur potestas civilis cum Ecclesiastica.* (Quo ipso manifestè fatetur, nec Papam, Sede vacante, succedere Imperatori, ne confundatur potestas Ecclesiastica cum civili.)

Idem in Antichristo proscripto praescr. 9. pag. 194. fatetur, *hodiè non omnia statuta Pontificia circa electionem & creationem Imperatoris, Imperiiq; gubernationem observari.* (Atqui Constitutiones illae Papales, quas ipso facto Romanum Imperium reprobavit, concernunt summam illam potestatem Papae in Imperium sibi arrogatam, illamq; penitùs rejiciunt, dum nemo hodiè agnoscit, *vacante Imperio, jurisdictionem & potestatem ejus recidere in Papam.* Non petunt hodiè Electores Imperii à Pontifice sibi potestatem electionis conferri. Non cunctantur Electores, defuncto Imperatore Vicariatus administrationem suscipere, nec quisquã expectat censuram

Pontificis. Non stant Electores consilio, vel approbatione, vel improbatione Pontificis, usurpantes civilem potestatem, quicquid hujus placeat aut displiceat Papæ. Nemo Imperatorum à Papa requirit confirmationem, manus impositionem, coronationem. Nullus Papæ examini sese subjicit. Nullus juramentũ fidelitatis præstat, quæ omnia sunt jura Pontificis, à quibus omnis autoritas & potestas Papæ in Imperium usurpata dependet.)

8. Jurisconsulti ac politici.

Ek de Repkau Juris Saxonici Glossator (circa Annum 1150. al. 1160.) lib. 3. art. 57. pronunciat, *Papam non habere jus utriusque gladii, nec esse supra Cæsarem.* Nun diß alles zu einem vnterricht soltu wissen/ daß der Pabst beyde weltlich vnd geistlich Gericht haben sol / das ist vnrecht. Denn hierwider ist 10. distinct. Quoniam, da stehet/ daß Gott habe das geistlich Gericht vnd das weltliche gescheiden an zweyen Personen/ das ist / an dem Pabst vnd an dem Keyser.

Petrus de Vineis Friderici II. Imperatoris Cancellarius, circa annum 1230. aliquot Epistolis demonstravit, *Pontifici secularem jurisdictionem non competere, Papam non habere gladium civilem, nec ullum jus deponendi Imperatorem.* Scripsit etiam librum *de potestate Imperatoris contra Papam,* in quo asseruit, *Papam nullum jus in politicis rebus supra Imperatorem habere.* Inter cætera sic loquitur lib. 1. Epist. 3. *Nusquam legitur, vel divinâ, vel humanâ lege Pont. Romano concessum, quòd transferre pro libito possit imperium, aut de puniendis temporaliter in privatione regnorum Regibus & Principibus judicare &c.* lib. eod. *Rex terrestrium & cœlorum in terris diutius conservando, nil prorsus habere voluit cum terrenis, sed docendo discipulos beatos pauperes Spiritu tunc vocavit. Tu verò tantum in terris habens proprium & commune terrenis in terris terrea thesaurizas.*

Marsilius Patavinus Ann. 1324. scripsit integrum librum adversus usurpatam Rom. Pontif. jurisdictionem pro Imp. Ludovico Bavaro, cui titulum fecit, *Defensor Pacis*, qui postea Basileæ Ann. 1522. editus. In eo multis confirmatur, *Pontifici non competere temporalem jurisdictionem, vel superioritatem in Imperatorem.*

lib. 2. cap. 4. hunc præfixum habet titulum. *De Canonicis Scripturis, Christi mandatis, vel consiliis & exemplis & sanctorum ac approbatorum Doctorum Evangelicæ legis expositorum, quibus demonstratur evidenter, Romanum aut quemvis Episcopum, sive Presbyterum vel Clericum omnem, virtute verborum Scripturæ, nullum coactivum Principatum seu jurisdictionem contentiosam, nedum supremum omnium supra quenquam Clericum aut Laicum sibi vendicare vel adscribere posse, & quòd Christi consilio & exemplo, præsertim in communitatibus fidelium talem principatum, si eisdem offeratur aut conferatur, per autoritatem eo jus habentem debeant recusare; rursumq́ quòd omnes Episcopi & indifferenter vocati nunc Clerici subesse debeant coactivo judicio sive principatui dominantis autoritate legislatoris humani præsertim fidelis.*

cap. 5. hunc habet titulum. *De Canonicis Apostolorum oraculis & expositionibus Sanctorum atque Doctorum, quibus apertè convincitur idẽ, quod ex capitulo præcedente.*

cap. 29.

cap.29. hanc habet ἐπιγραφὴν *De solutione instantiarum ex Scriptura inductarum, tertio hujus* (libri capite) *ad ostendendum, jurisdictionem coactivam Episcopis, & supremam Romano Episcopo in quantum hujusmodi convenire.*

Inter cætera sic loquitur. *Assumserant titulum, quem de se prædicant, & hujus nequitiæ instrumentum facere student, plenitudinem videl. potestatis, quam à Christo in persona B. Petri, ajunt, sibi, tanquam hujus Apostoli successoribus, singulariter fuisse concessam. Quo siquidem execrabili titulo & oratione Sophistica secundùm æquivocum, omnibusq́; fidelibus nihilominùs tanquam falsa secundùm omnem ejus sensum semper & ubique neganda paralogizaverant hactenùs, paralogizant adhuc, & ampliùs paralogizare nituntur, & in ipsorum servitutem redigere omnes mundi Principes & populos, Collegia & singulares personas. In eo namq; sensu, secundùm quem plenitudo potestatis signare videtur universalem animarum curam, seu pastoratus Universalitatem, & rursum secundùm quem sensum potestatem importat, omnes enim homines singulariter absolvendi à culpis & pœnis sub specie pietatis, caritatis & misericordiæ, dicto titulo plenæ potestatis per Romanos Episcopos sibi primùm assumto, ex his paulatim atque latenter, ut deduximus 23. hujus, transiverunt & demùm sibi sumserunt hunc titulum in eam, & secundùm eam significationem, quâ potestatis plenitudo per ipsos intelligitur, autoritas Universalis, & suprema jurisdictio sive principatus coactivus omnium Principum, populorum & temporalium rerum.*

Albericus de Rosate in l. benè à Zenone n.16. c. de quadr. præscript. (circa annum 1340.) statuit, *Imperatoris potestatem esse immediatè à Deo, Imperium non dependere à Papa*; approbat etiam Legem Imp. Ludovici Bavari, *ex sola electione verum Imperatorem fieri, sine ulla Papæ vel Sedis ejus approbatione, & contrarium asserentes opibus, feudis & bonis Imperii ipso facto privari & crimen lesæ majestatis incurrisse. Hanc opinionem,* (inquit) *quòd Imperator suam potestatem habeat à Deo, puto veriorem per jura & autoritatem Innocentii & aliorum. Et de hoc magna fuit concertatio tempore Johannis XXII. & successoris ejus Benedicti XII. inter eos & Dominum Ludovicum de Bavaria electum in Imperatorem, me existente tunc in Romana Curia. Audivi autem magnos Prælatos, etiam Laicos, in utroq; jure peritos, in hanc opinionem inclinare tanquam veriorem.*

ibid. *Præsidentes Ecclesiæ Romanæ suâ astutâ & sagaci prudentiâ, secundùm temporum varietatem, sua variaverunt statuta, modò imperium sublimando, modò paulatim deprimendo de tempore in tempus. Sed ad quid? nisi ut sensim omnia & cœlestia & terrena, tùm spiritualia, tùm temporalia (ut vocant) pedibus suis, ut palàm gloriantur, subjicerent.*

Idem in Lexico in verbo Electio. *Pastores Ecclesiæ, mittentes falcem in alienam messem, fecerunt super hoc tres Decretales, unam de Electione Imperatoris &c. quæ an sint justæ, Deus novit, nullam enim earum, salvo saniori judicio, & si erroneum foret, revoco, credo juri consonam, imò eas credo proditas contra jura & libertatem Imperii, & puto, potestates distinctas esse & à Deo processisse.*

Bernhardus, Glossator Juris Canonici, in cap. Si Clericus extra de foro cõpet. conqueritur, *Papam sæpissimè literas Eccle-*

Ecclesiasticis Judicibus adversus Laicos scribere, contra id, quod scribit in cap. Novit. Ob id, inquit, mirum non est, si totus judiciorum ordo pervertatur. Tantundem dixit Bartolus in l. 1. §. fin. ff. de poenis. Et expressiùs Hostiensis & post eum Johannes Andreæ in c. Solitæ tertia column. Extra de majorit. & obœd. Dicunt enim *& spiritualem & regalem gladios hodiè reciprocare. Namque in multis locis temporalis gladius Sacerdotalis effectus est, Ecclesiasticos & res Ecclesiasticas pariter ut Laicos & res temporales judicans, contra id, quod scribitur in Authent. ut Cleri. apud propr. Episc. §. Si verò Ecclesiasticum colla. 7. Similiter spiritualis gladius ex levi causa non tantùm per alios, sed & per seipsum movens guerras & nutriens, factus est militaris contra jura. Neque secundùm eosdem hæc pestis cessabit, aut deficiet, donec uterque suis terminis contentus sit.*

Wiclerus Cancellarius Trevirensis, Ann. 1343 cùm Papa in Comitiis Francofurdensibus, regnante Imperatore Ludovico, vellet, *ut Imperium & Imperator à Papa dependerent*, magnis viribus se opposuit, dicens: *Si hoc fieret, ruinam totius Imperii non procul abesse*, adductis pluribus rationibus, quæ extant apud Joh. Kymeum.

Johannes Petrus Ferrariensis (circa Ann. 1400.) in form. libell. action. confess. gloss. 7. ad verbum plenam in principio. *Ipse Papa, qui deberet, tanquam verus Vicarius, Jesu Christi vestigia sequi, possidere & manu armatâ nititur tenere jurisdictionem in terris, civitatibus & villis & locis, quæ sunt naturaliter & à mundi creatione & Christi ordinatione Imperii Romani, juxta illud: Quod est Dei, reddatur Deo, & quod est Cæsaris, Cæsari. Imò ipse Papa in ipso Imperatore nititur superioritatem habere; quod ridiculum est dicere & abominabile audire. Benè ergo & sanctè faceret Papa, si totam temporalem jurisdictionem in manus Imperatoris remitteret, nec aliter unquam Resp. quiescet, & ex hoc status universus Clericorum magis redderetur Deo ac populo devotus, & ipse Papa cum Cardinalibus viverent quietiùs ac Deo devotiùs & populo magis acceptiùs & gratiùs. Clericos*, dicit, *olim fuisse sub potestate & jurisdictione Imperii, postea eos benignitate Imperatorum privilegiis donatos, quibus, tanquam ingrati, pessimè abusi sint; Papam Provincias & civitates detinere non jure, sed merâ violentiâ; Papa potestatem nimiùm ampliatam, auctamq́, ideò necessariò restringendam esse; non concedendum esse Papa merum & mixtum imperium, imò potiùs penitùs ei temporalem gladium extorquendum; Imperatores olim habuisse utrumque gladium, contulisse non tantùm politica feuda, sed etiam Episcopatus, atque adeò ipsos Papas creâsse; non quieturam priùs Christianitatem, quàm Papa & Clerici restituant temporarium dominium Imperatori, atque ita reddita fuerint Cæsari, quæ sunt Cæsaris, & Deo, quæ sunt Dei; non debere Papam & alios Ecclesiasticos gubernatores habere temporale dominium & potentiam, quia non conveniat psalterium cum cythara, nec dictum sit à Christo, vel à B. Petro, quòd possidere debeant talia, sed, quod est Cæsaris, reddendum Cæsari; stultos Cæsares multa privilegia concessisse Clericis, quæ Laicorum statum consumant, Papam & Clericos multis modis illaqueare Laicos, usurpare jura Imperii, suamq́ jurisdictionem per suos Canones ampliare, explendæ avaritiæ suæ causâ,*

fieri-

fieriq́; stultitiâ Principum & Imperatorum, quòd in servitutem Clericorum redigantur. Hæc in Practica sua passim inculcat.

Idem in forma libelli, in quo agitur ex substitut. §. Sub corpore &c. *Scire debes, tu ignare Laice, quòd imperium aliquando habuit utrumque gladium, temporalem scilicet & spiritualem, adeoq́; quòd tunc Imperatores conferebant omnia beneficia Ecclesiastica per universum orbem, & ampliùs eligebant Papam, ut habetur in c. Adrian. 13. distinct. &c.*

Idem in Rub. for. resp. rei conv. *Nunquam quiescet Ecclesia, nec Italia, donec ipsa Ecclesia possideat civitates vel castra, & donatio eidem facta per Constantinũ non fuerit per aliquem probum & potentem Imperatorem penitùs revocata.*

Theodoricus à Nyem, aliquot Paparum intimus Scriba (qui floruit circa Annum 1420. in tract. de Schismate Norinbergæ Ann. 1532. impresso) lib. 3. cap. 7. sic scribit. *Quòd imperium principaliter & immediatè pendet à Deo, sicut Ecclesia seu Ecclesiastica potestas, patet per rationes evidentes, & sicut etiam firmatur & habetur in Decreto, ubi legitur, & scribit Papa Imperatori in hunc modum.* Ecclesia *mea, cui Deus noster Sacerdotium meum, vobis res humanas regentibus, deputavit. Et hoc idem in plerisque aliis locis patet in jure. Ex quo infertur, quòd fatuè & adulatoriè loquuntur illi, qui dicunt, quòd Papa seu Ecclesia duos habeat gladios, scilicet spiritualem & temporalem, cùm in Evangelio Petro dictum sit. Converte gladium tuum in vaginam &c. Etenim si uterque gladius apud Papam existeret, supervacuè vel fictè Imperator vel Rex Romanus illud nomen haberet. Sed isti adulatores seu assentatores per talia scripta & dicta inducunt maximum errorem in tota Christianitate & suscitant quodammodò perpetuam æmulationem seu discordiam inter Papam & Imperatorem. Conculcatur enim per hoc Imperialis autoritas, & ensis potestas sub dubio collocatur, in totius Reip. detrimentum.*

Georgius Heymburgensis (circa ann. 1434.) in admonit. de injustis usurpat. Romanorum Paparum f. 118. *Primitiva Ecclesia, nullum seculare dominium sibi vendicans, sanctis morib. & doctrinis Ecclesiam ædificavit, & Imp. Rom. ad fidem Christi & sui Sacerdotii reverentiam induxit. Sed postquam effrenata cupiditas & fastus dominandi Ecclesiam modernam & carnalem affecit, miris Sophisticationibus reverentiam Imperatoris convertit in debitum privilegium & immunitatem à devotis Imperatoribus concessam in dominium, & sic paulatim in usum usurpatorium plenitudinis potestatis processit. Quod videre quivis poterit clarissimè, intueri volens Chronicas & Speculum Historiale. Nam reverà à B. Petro usq; ad S. Sylvestrum tempore Constantini M. in hac materia temporalis dominii nulla fuit quæstio. Sublimati enim in Papam, primis trecentis ferè post Christum annis, non ad temporale dominium trahebantur, sed ad Martyrum.*

Et postea. *Hujus Ecclesiæ gloria fuit non purpura, non divitiæ, non equus albus, non fastus, non dominatus, sed, ecce reliquimus omnia & secuti sumus te Domine. Speramus ex hoc non acquirere Sedem temporalis eminentiæ, sed Sedem judicantium duodecim tribus Israël juxta* CHRISTI *promissum. Sed à tempore Sylvestri, qui fuit vigesimus quartus Papa à Petro, incepit*

Ecclesia mixta, sanctus enim Sylvester Constantini donationem pro usu Notariorum, qui gesta Martyrum describerent & pauperum, non in dominium, sed usumfructum acceptavit &c. Postea ex Historicis prolixè ostendit, *quibus gradibus Papa ad illam potestatis plenitudinem pervenerit.*

Idem. *Quâ conscientiâ præsumit quis Sacerdos, etiam Papa, absolvere subditos à juramento & obœdientia, ad quam Christus & Apostoli unumquemque astringunt?*

Idem in Confutatione primatus Pontificii. Evangelium Luc. 22. ostendit, Christum nec Apostolis, nec Petro aliquam plenitudinem potestatis vel dominatûs tradidisse, imò dominatum & potestatem verbo & exemplo prohibuisse, dicens: *Reges gentium dominantur eis, & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur. Vos autem non sic. Ubi Origenes, Hieronymus, Chrysostomus & Basilius concorditer loquentes sentiunt, quòd Principes seculares non contenti tantum habere subditos, sed etiam dominando eis utuntur: Vos autem non sic, scilicet vos Apostoli & mei successores, sed vestrûm est, servire, ministrare & pascere verbo & exemplo.* In hanc sententiam multa subjungit ex Bernhardi libr. de Considerat. ad Eugeniũ; & addit. *Ridicula est probatio, quam adulatores Paparum ad id consueverunt adducere ex cap. de major. & obœd. de Luna & Sole. Nam quamvis Luna recipiat lumen à Sole, non tamen motum & influentiam: ita, quamvis Reges & temporales Domini, per Lunam designati, recipiant & recipere debeant lumen doctrinæ à Papa & suo Clero per Solem designatis, non tamen eis ex hoc dominari concessum est. Imò, similitudo benè intellecta efficit contrarium. Nam illa duo luminaria, scil. Sol & Luna, sic creata sunt, ut Sol præsit diei, Luna nocti: Sic Papa & Cleri præsunt diei, id est, doctrinæ spirituali & orationi ad impetrandum divinam misericordiam, ut notatur ad Hebr. 2. Illa autem, quæ Dei sunt lux & dies sunt, quibus præesse debet Papa, sub metaphora Solis. Quæ autem mundi, tenebræ & nox sunt, quibus præesse debet Imperator, sub metaphora Lunæ. Sicut igitur Sol, quanquam illuminat Lunam, nullum tamen dominium habet in eam: sic Papa & Clerus, etsi luce doctrinæ debeant Imperatorem & seculares illuminare, nullum tamen datum est eis dominium à Christi institutione in eos, sicut nec Magistro in discipulos.*

Et postea. *Ex Scripturis sanctis Sacerdotium nullũ habet secularem principatũ &c. Christus non solùm à se, suisq; discipulis exclusit seculare dominium, [illegible] rùm etiam seculari potestati voluit suos subjicere, imò sese exhibuit ipsi potestati judiciali subjectũ &c.*

ibid. *Quibus omnibus summatim recollectis, patet luce clariùs, Sacerdotio nullam potestatem, multò minus plenitudinem potestatis mundanæ & temporalis à Christo collatam: imò verbo & exemplo Apostolis & per consequens Apostolorum successoribus esse interdictam.*

Felinus Canonista (circa annũ 1500.) in c. Cùm non liceat col. 6. num. 11. vers. Contrariam partem ext. de præscriptionibus. *Licèt*, inquit, *communis opinio Canonistarum sit in cap. Novit ext. de judic. quòd Papa habeat utrumque gladium habitu, tamen quia nullus habitum induxit in actum, non videtur sufficere, quòd solùm dicatur verbis, ipsum esse Monarcham respectu temporalium. Quia cùm ille habitus non inveniatur deductus in actum, ideò non dici-*

tur

tur esse præscriptus, quia non solùm verbo, sed & opere debet recognosci. Quod & à Johanne Igneo in Disputatione, an Rex Franciæ recognoscat Imperatorem n.92. vers.7. comprobatur.

Antonius Rosellus (circa annum 1511.) scripsit librum titulo Monarchiæ. In eo probat, *Papam non esse mundi Dominum, nec posse aut debere Cæsari imperare, nec omninò habere gladium temporalem.*

Jacobus Spigelius, Consiliarius Imperialis, in Comment. super versus Güntheri lib.6. (circa idem tempus adhuc ante Lutherum) *Gladiis quæ ritè duobus utitur &c. Sequitur commentitiã Scholasticorum Theologorum sententiam, qui Christi verba de duobus gladiis, ut pleraque alia, quæ propriè ad Philosophiam cœlestem pertinebant, subverterunt, reclamantibus omnibus Christi præceptis, reclamante totâ ipsius vitâ, reclamante doctrinâ Apostolicâ, refragantibus tot Martyrum millibus, repugnantibus vetustis interpretibus. Paucis illis verbis, Ecce duo gladii hìc, mundi gladium Imperatori & Ecclesiæ, si Christo placet, asseruerunt, quamvis ipse affirmet, regnum suum non esse de hoc mundo, & Apostolus: arma nostra non sunt carnalia, sed potentia Dei. Sed quid attinebat, hinc trahere publicam Magistratuum functionem, quam neq; Christus, neque Apostoli ademerant, quin eam etiam idololatris incolumem esse voluerunt, quòd justitiæ divinæ servirent.*

Et postea. *Ergo quid ad summum &c. An nescis Friderice, Princeps Christianissime, dictum Christi, inter vos non dominabimini, sicut subditis dominantur Reges gentium, hoc valere scilicet. Tu Petre cum tuis successoribus Romani Imperii heres esto perpetuus? Item, Ego veni ministrare & non ministrari, esse: Imperatores & Reges terrarum tua ac successorum tuorum in solio plusquam regio venerabundi gemmata osculentur vestigia? tùm illud, Qui primus voluerit esse inter vos, erit vester servus, & qui voluerit inter vos fieri major, sit vester minister, aliud significare nihil, quàm apud vos est præcipiendi potestas, reliquam Ecclesiam manet parendi necessitas? Constat enim dicere solitum Benedictum XII. omnem imperii potestatem suam esse, eò quòd Christi Jesu superni Regis esset unicus in terris Vicarius & successor Petri.*

Super verba. *Nullum caput ista super se aspicit &c. Hoc si quis hodiè constanter asseveraret, hæretici nomen apud Pontificios adulatores non effugeret. Contrariam tamen partem, ut verismi affinem magni nominis viri tutati sunt, licèt hactenùs eorum vicerit doctrina, qui universam prope Scripturam divinam adulterinis interpretationibus subverterunt. Apud quos nata sunt illa olim ignota penitùs Sanctis vocabula, Caput universalis Ecclesiæ, generalis Vicarius, Deus terrenus, Pontifex maximus, Suprema potestas, Legitima potestas, Habitus gladii, Usus gladii & alia multa hujusmodi. Quid pluribus? hodiè habet Imperator, ut eorum utar verbis, recognoscere Papam in superiorem & expectare ab eo personæ suæ approbationem.*

Super verba. *Ecclesiam regat ille suã &c. juxta præceptum Pauli. Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus. Sed hìc in promtu adest duplex nobis solutio. Una, Romanum Pontificem non alligari verbis Apostoli, quoniam inferior non habet imperium in superiorem. Altera, quòd ipsius mera; sit gladius solius. Item, omnia esse ejusdem propter illum Christi sermonem. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra.*

Idem in Scholiis Günth. lib.6. ad Re-

gem Ferdin. *Invenias hodie*, inquit, *qui tam impudenti mendacio subscribant,* (*D. Petrum omnia jura Romæ tenere solum*) *cùm à Nerone, sub quo Romæ Petrum passum esse credimus, usque ad Phocæ tempora & principatũ, mvrbs Roma in Imperatoris potestate fuerit. Nam Bonifacio non licuit* τὸ Πανθεῖον (*Pantheum Cybele matri & omnibus Diis commune*) *in honorem Mariæ Virginis transferre , nisi potestate ædificandi à Phoca impetratâ, adeò Pontifex* (*urbis non tam Dominus quàm inquilinus*) *omni ditione carebat, ut ne sacellum quidem unum sine Imperatoris jussu ædificare potuerit.*

De Laurentio Valla memorat Raphaël Volaterranus, quòd scriptis probare conatus sit , *nullum jus sive munus Imperii Pontifici esse concessum.*

Bartholomæus Chassanæus lib. 4. Catal. gloriæ mundi consid. 7. *Summum Pontificem & Sacerdotes sancti Ordinis Regi & Principi subditos esse* dicit, *quia 4. Regum 23. ponitur verbum Principis ad Sacerdotes imperativè.*

Michaël Ulcurunnus Pampilonensis in tract. de regimine mundi Imperatori Carolo V. dedicato p. 2. q. princ. num. 47. *Ex quibus concluditur, quòd potestas temporalis est immediatè à Deo in Imperatore, nec Papa eam habet actu vel habitu.*

Idem de tract. part. 2. quæst. 2 num. 61. *Est etiam aliud inconveniens, quia Papa exercendo dictam temporalem potestatem supra Imperatorem vel aliquem Regem, vel Principem, venit contra prohibitionem Domini, qui præcepit, ne uteretur gladio temporali, dum dixit: Mitte gladium tuum in vaginam sine limitatione, & sic simpliciter debet intelligi dictum Christi.*

Franciscus de Victoria relect. 1. q. 1. *Regimen animarum est ars artium, ergo non possit unus & idem utrumque munus implere administrandi secularem & Ecclesiasticam potestatem.*

Relect. 1. quæst. 6. *Quòd Canonistæ dicunt, etiam Ethnicos quoad temporalia subjici summo Pontifici, ego puto merum esse commentum in assentationem Pontificum, quod cordatiores sentiunt esse ludibrio dignum.* (Inter cordatiores illos locum habere Bellarminum lib. 5. de Pont. cap. 2. idem contra Canonistas probantem, vidimus superiùs.)

Johannes Quintinus Heduus Juris-Consult. de Christi civ. concordia. *In hujusmodi pompis & potestatibus secularibus non Petro, qui nec aurum, nec argentum se habere gloriatus est, sed Constantino successerunt Pontifices, ait Bernhardus de Consid. ad Eugenium. Curam duntaxat & custodiam Pontifex habet, non dominium.*

Menochius Consil. 112. n. 6. *Pontifex non potest liberè & absolutè, nullâ scil. causâ præcedente legitimâ, concedere, quæ Ecclesiæ sunt, cùm non sit absolutè Dominus, sed dispensator, sicut probat illud Apostoli 1. Corinth 4. Sic nos existimet &c. Dispensatores dixit Apostolus, non Dominos. Et idem Tit. cap. 1. Oportet Episcopum &c. sicut Dei dispensatorem &c. quod relatum est in c. Legimus dist. 93. & Pontificem esse beneficiorum dispensatorem, non autem Dominum, censuit Thomas 2. 2. q. 100. art. 1. in resp. ad ult. & in 4. sent. dist. 25. q. 3. art. 3. in resp. ad 2. Cardinalis Zabarella in Clem. 1. in 2. oppos. de summa Trinit. & fide Cathol. Cardinalis Cajetanus in 2. 2. quæst. 44. art. 8. & quæst. 100. artic. 1. & Thomas Campegius in tractatu, an Papa possit incurrere labem Simoniæ in*

resp.

resp. ad 8. Et hi quidem sancti eruditiq; Patres scribunt, Pontificem non posse indignis conferre beneficia, quia non dispensator mysteriorum Christi, sed dissipator appellaretur.

Balbus JCtus Pontificius lib. de Coronat. pag. 51. ex Platina in vita Bonifacii IX. *Ex Pontificibus primum Bonifacium IX. Anno 1400. urbis Romæ dominatum sibi vendicare tentavisse* afferit; *ipsum enim urbem ingressum munitâ mole Hadriani mœnibus & turribus dominatu urbis sensim potitum esse.*

Parlamentum Parisiense, teste Bochello de decretis Eccles. Gallic. damnavit hanc propositionem: *Papa Christi Vicarius Monarcha, spiritualem & temporalem habens potestatem, Principes suis præceptis rebelles regno & dignitatibus privare potest.*

Petrus à Well in tract. de Usuris edit. Colon. Ann. 64. in octern. C. *Miscentur officia politica & Ecclesiastica, quod dum fit, differentia inter politicum & Ecclesiasticum Magistratum non rectè evanescit. Deum precor, ut hoc tandem corrigere dignetur ad nominis sui gloriam sempiternam.*

Johannes Barclaius JCtus contra temporalem Pontificis potestatem publicum scriptum, sub titulo de potest. Papæ in Princ. Christ. edidit, idemque sub titulo Vindiciarum contra Bellarminum defendit:

In præfat. prioris scripti ad Papam Clementem VIII. directa sic loquitur. *Vide Pater sanctissime, quàm non expediat, Ecclesiæ istud Imperium vendicare, quod velut Sejanus equus proprios Dominos perdidit.* Rationes affert potissimùm duas. 1. *Quia Petrus & cæteri Apostoli tunc temporis nullum habebant jus in quemvis privatum subditum, nedum in Magistratum.* 2. *Quia nemo ex antiquissimis hujus potestatis Papalis mentionem facit.*

Idem Barclaius in eod. de potestate Papæ libro pag. 6. testatur, *quòd nobilis Concionator, si quis in Jesuitis est, cùm ab eo, quid de Thomæ Bozii opinione de temporali potestate Papæ sentiret, percontaretur, Papalem parasitum eum vocâsse: excellentes Theologos, in quibus Bellarminus, novos Theologos appellare, atque eos ut apertissimè falsa & adversus omnem veritatem pugnantia scribentes graviter incusare.*

Idem Doctor Papista *in hoc scripto Bozii nihil solidæ rationis ad sententiæ suæ confirmationem, non alicujus fallaciæ & captionis admixtione corruptum, nihil vetustæ ac probatæ autoritatis, non adulterinæ interpretationis fuco depravatum invenit.*

Carolus Molinæus in libr. contra abusus Paparum fi. 198. & seqq. prolixè probat, *Imperium nequaquam à Papa dependere.*

Petrus Gregorius Tholosanus lib. 26. de Republ. cap. 5. ex Ottone Frisingensi lib. 6. Chronic. cap. 35. sic scribit. *Lego & relego Regum & Imperatorum res gestas, & nusquam invenio, quenquam eorum ante hunc Henricum Imperatorem, quem Hildebrandus deposuit, à summo Pontifice esse regno privatum.*

lib. 13. de Republ. cap. 1. §. 29. *Personæ Ecclesiasticæ videntur resilire à proprio munere secularibus se immiscendo.*

Johannes Georgius Herwarth ab Hohenburg in Bzovio injuriarum postulato p. 121. & seqq. multis demonstrat, *electum Imp. Rom. posse gubernacula Imperii gerere & administrare ante acceptã à Papa confir-*

confirmationem. Inter alios adducit Azorium tom.2. Instit. moral. lib.10. cap.6. §. 2. & seqq. p.1581. idipsum probantem.

Cùm Philippus Hispaniarum Rex Portugalliæ regnum, defuncto Rege Heinrico, ad se jure hereditario pertinere contenderet, & Papa ultrò & non rogatus judex esse vellet, Rex expetivit super eâ re ab Universitate Alcalana consilium. Doctores, re pensiculatiùs deliberatâ, responderunt, *Papam & Apostolicam Sedem nequaquam in hac causa vel posse, vel debere judicialiter cognoscere, quia secularis & mundana omninò esset, spiritualibus illum potiùs, omissis his, ut incumbat, decere.* Wolff. tom.2. p.937.

Antonius Quirinus, Patritius ac Senator Venetus, rationes Serenissimæ Reipubl. contra Papam Paulum V. congessit & typis publicis commisit.

Marcus Antonius Peregrinus, Patavinus Jurisconsultus & eques, in suo responso publicato idem præstitit.

Johannis Baptistæ Leonis Veneti Ducis Urbinatum, discursus duo, *super potestate Ecclesiastica & Romanæ Curiæ Monarchia,* itidem Ecclesiasticorũ dominium temporale evertunt.

Nicolaus Crassus junior, in Antiparænesi ad Cæsarem Baronium Cardinalem, idem argumentum tractat.

Ventura Vicentinus in Consilio suo demonstrat, *1. Papam non posse pro sua voluntate ad finem temporalem leges statuere per orbem. 2. Papam non esse Regem temporalem Franciæ, Hispaniæ, aliorum regnorum ac Rerumpublicarum, nec aliarum Civitatum extra eas, quas possidet. 3. Papam non esse Dominum earum Provinciarum, quas habent infideles. 4. Papam non esse Dominum totius orbis Christiani. 5. Nec habere dominium directum in temporalibus extra civitates, quas possidet.* Ostendit insuper, *I. Christum, cujus se Vicarium Pontifex gloriatur. 1. Non fuisse Regem ex hereditate. 2. Non ex electione. 3. Non jure belli. 4. Non dono speciali. II. Papam non habere omnem potestatem, quam habuit Christus.*

Johannis Budæi de la Gormandiere, Jus Regum adversus Bellarminum, ejusdem est argumenti. Hæc & hujus generis plura scripta conjunctim edidit Melchior Goldastus Haimensfeldius Volum. 2. Monarchiæ S. Romani Imperii.

9. Historici, Philosophi, Poëtæ &c.

Circa Annum 320. *in Laterano visa manus invisi autoris, quâ ad parietem scribebatur, cunctis videntibus simul ac legentibus. Hodiè venenum Ecclesiæ infusum est. Et hoc illâ die, quâ Constantinus Magnus Imperator Sylvestro Pontifici dedit Ecclesiæ Romanæ palatium Lateranum, urbem Romanam ac Italiæ Provincias.* Malleolus de nobilit.

Legitur in Chronicis, eo tempore, quo Italiam Pontifici donatam ferunt, de cœlo vocem auditam, Hodiè est infusum venenum Ecclesiæ Dei, quâ Ecclesiam rerum donatione contentarum capacem non fuisse indicatum est, cùm ipsius Ecclesiæ intersit plus æquo non ditari, quò enim magis ditescit, eò magis periclitatur. Johan. de Paris. in tract. de Papali & regia potestate cap.22. Albericus de Rosate in l.2. C. de quadr. præscript. Everhardus in Topicis loc. à verosimili n.15. Vasquius lib.1. Controvers. usu frequent. cap.6. n.2. ex Salyceto in rubr. C. de verb. signif.

Sigebertus Gemblacensis in Chronico

nico circa annum 1111. Henricum IV. Imperatorem contra Pontificem defendit, asserens, *Papam non habere utrumque gladium, neque juris aliquid super ipsum Imperatorem, ac detestabilem esse heresin in Papa, politicorum dominorum subditos à juramentis absolvere.* Verba ejus ad annum Christi 1088. sic habent. *Hæc sola novitas, non dicam heresis,* (quòd Hildebrandus primus illam potestatem adversus Imperatorem sibi assumsit de solio Imperiali ipsum dejiciendi) *necdũ in mundo emerserat, ut Sacerdotes illius, qui dixit Regi, Apostata, & qui regnare facit hypocritam propter peccata populi, doceant populum, quòd malis Regibus nullam debeant subjectionem, & licèt ei Sacramentum fidelitatis fecerint, nullam tamen debeant fidelitatem, nec perjuri dicantur, qui contra Regem senserint, imò qui Regi paruerit, pro excommunicato habeatur, qui contra Regem fecerit, à noxa injustitiæ & perjurii absolvatur.*

Otto (Ludovici Pii Marchionis Austriæ filius, Episcopus) Frisingensis (circa Annum 1160.) lib. 6. Chronici cap. 35. p. 137. *Lego & relego Romanorum Regum & Imperatorum gesta, & nusquã invenio quenquam Roman. Imperat. ante hunc* (Henricum IV.) *à Romano Pontifice excommunicatum, vel regno privatum.*

lib. 1. de gestis Friderici primi Imperatoris cap. 1. p. 407. *Gregorius septimus, qui tunc urbis Romæ Pontificatum tenebat, eundem Imperatorem, tanquam à suis destitutum anathematis, gladio feriendum decrevit, cujus rei novitate eò vehementiùs indignatione motum suscepit Imperium, quò nunquam ante hec tempora hujusmodi sententiam in Principem Romanum promulgatam cognoverat.*

Dantes Aligerius Florentinus, circa ann. 1321. scripsit librum, quem appellavit *Monarchiam.* (cujus libri meminit Bartholus in l. Divi §. Præsides ff. de requir. reis. Ejusdem etiam meminit Archiepiscopus Mediolanensis Arcimboldus in Catalogo hæreticorum, uti memorat Petrus Paulus Vergerius Episcopus Justinopolit. in tract. de idolo Lauretano.) In eo confirmat, *Papam esse sub Imperatore, Romanum Imperium non dependere à Papa &c. Ad istud,* (inquit) *quòd quidam dicunt, duo magna luminaria cœli Solem & Lunam designare Papam & Imperatorem, & Lunam non habere lucem, nisi prout recipiat à Sole, sic & Imperium destitui autoritate, nisi prout recipiat à Papa, respondeo non quadrare, quia nõ omnia, quæ gesta narrantur, etiam aliquid significare putanda sunt. Et quoniam regimina ejusmodi accidentia sunt hominis, Deum ordina usum fuisse perverso, dicendum esset, quod absit, producendo accidentia priùs quàm subjectum proprium. Nam luminaria illa duo producta sunt die quarto, & homo die sexto, cùm ista regimina sint hominum directiva in quosdam fines. Si autem homo stetisset in statu innocentiæ, in quo à Deo factus est, talibus directivis non indiguisset, sunt ergo ea regimina remedia contra infirmitatem peccati. Cùm ergo non solùm in die quarto peccator homo non erat, sed etiam simpliciter homo non erat, producere remedia, certum est fuisse otiosum, quod est contra divinam bonitatem, igitur, licèt Luna non habeat lucem abundanter, nisi ut à Sole recipit, non propterea sequitur, quòd Luna ipsa sit à Sole. Aliud est enim, esse ipsius Lunæ, aliud virtus ejus & aliud operari. Quantum est ad esse, nullo modo Luna dependet à Sole, nec etiam*

quantum ad virtutem, nec quantum ad operationem simpliciter, quia motus ejus est à motore proprio, & influentia sua à propriis suis radiis. Habet enim aliquā lucem ex se, ut in ejus eclipsi manifestum est. Sic regnū temporale nō recipit esse à spirituali, nec virtutē, quæ est ejus autoritas, nec operationem &c.

Et postea. *Ad id, Petrus potuit omnia solvere & ligare. Successor Petri potest, quod Petrus potuit. Ergo successor Petri potest omnia solvere & ligare, unde inferunt, autoritatem & decreta Imperii solvere & ligare ipsum posse, dico, non absolutè sumendam esse eam potestatem, sed respectivè ad aliquid, aliàs enim impœnitentem, matrimonia & quosvis contractus civiles solvere posset, respexisse autem Christum ad potestatem clavium regni cœlorum, regni quod non est de hoc mundo. Universale illud signum, quod includitur in quodcunque contrahitur in sua distributione ab officio clavium regni cœlorum, ideò nequaquam sequitur, quòd Petrus possit solvere decreta imperii.*

Remotis falsis postea veritatē ostendit, ac *Imperium non dependere ab Ecclesia,* probat hoc modo. *Ecclesia autoritatis Imperii causa esse nequit, quia Imperium virtutem & autoritatem habebat, nondum existente & operante Ecclesiâ. Nam virtutem, quam longè ante imperium habuit, ab Ecclesia, quæ longè pòst demum extitit, accipere nullo modo potest. Habuisse autem virtutem & autoritatem Imperium Christus testatur nascendo & moriendo. Ecclesia quoque, Paulus enim ait, ad tribunal Cæsaris sto, ubi me oportet judicari. Item Angelus ait, Ne timeas Paule, Cæsari te oportet assistere. Et iterum Paulus ait. Cæsarem coactus sum appellare, ut eruerem animā meam de morte. Ex his patet, Cæsarem judicandi temporalia potestatem habuisse. Item ait, Ecclesiam virtutem autorizandi Romanum Principem non habere nec à Deo, nec à se, nec ab Imperatoribus, nec ab universo mortalium assensu. A Deo accepisse, vel per legem divinam, vel naturalem, nullibi reperitur, quinimò ait, se invenire, de præcepto Sacerdotes ab illa remotos esse. Nec à se, quia, quod non habet, dare non potest. Nec ab Ecclesia, quia nec ipsa dare potuit, quod non habuit. Nec ab Imperatore, quia nec hic habet attribuendi alteri, quod prejudicat suæ jurisdictioni. Nec ab assensu omnium, ut palàm est. Etenim & Asiani & Africani omnes, quin & major pars Europæ hoc abhorret. Item potestas ea non potest esse de numero virtutum Ecclesiæ, quia est contra Naturam ejus. Nam Natura Ecclesiæ est, vitam Christi referre. Christus autem abnegavit tale regimen coram Pilato &c.*

Propter hæc & alia, quæ contra Pontificem scripsit, tanquam hæreticus post suū exitum à Papa fuit damnatus, Bartoli Saxoferratis & aliorum Jurisperitorum sententiâ, ut memorat Raphaël Volaterranus.

Onuphrius de var. creat. Rom. Pont. lib. 4. *Etsi antè Rom. Pontifices tanquam religionis Christianæ capita, Christiq; Vicarii & Petri successores colerentur; non tamen eorum autoritas ulterà protendebatur, quàm in fidei dogmatibus vel asserendis, vel tuendis. Cæterùm Imperatoribus suberant, ad eorum nutum omnia fiebant, ab eis creabantur, de iis judicare vel qui. quam decernere non audebat Papa Romanus. Primus omnium Romanorum Pontificum Gregorius VII. armis Northmannorum fretus, opibus Comitissæ Mathildis mulieris, per Italiam potentissimæ, confisus, discordiaq; Germanorum*

Princi-

Principum bello civili laborantium inflammatus, prater majorum morem contemtâ Imperatoris potestate & autoritate, cùm summum Pontificatum obtinuisset, Cæsarem ipsum, à quo, si non electus, saltem confirmatus fuerat, non dico excommunicare, sed etiam regno imperioq; privare ausus est. Res ante ea secula inaudita.

Ibid. respondet exemplis Arcadii, Anastasii & Leonis Iconomachi, quæ à potestatis Papalis assertoribus urgeri solent. *Fabulas*, inquit, *quæ de Arcadio, Anastasio & Leone Iconomacho circumferuntur, nil moror. Nam Arcadium Innocentius solâ communione corporis & sanguinis Christi censuit privandum cũ injunctione pœnitentiæ salutaris. Anastasius per Symmachum Papam separatus est à communione cum Romana Ecclesia, ut illa certo temporis intervallo eum in suam communionem non admitteret &c.*

Fulgosus lib. 6. Hist. & ex eo Duarenus JCtus lib. 1. de sacris Eccles. minist. cap. 4. *Arator quidam senex in Germania, cùm Episcopum Ducemq; Coloniensem, qui iter armatus faciebat, vidisset, magno risu solutus, interrogatus est. Quæ tanti risus causa esset? Arator autem, cùm negare se rem videret, non posse, respondit, ridere se, quòd Petrus Apostolus Clericalis Ordinis Princeps, in tantâ inopiâ mortuus esset & posteros in eo ordine tantoperè locupletâsset. Respondente autem Episcopo, se simul & Ducem esse & Episcopum, & eo tempore ut Ducem armatum esse, & cum armatis iter facere; & cùm in templo esse contingeret, illic ut Episcopum agere, majori etiam cachinno solvi arator cœpit. Denuò igitur causam rogatus dixit, vellem equidem declarari mihi, cùm mortuum hunc Ducem, cujus personam geris, in inferno esse continget, quò pues Episcopum iturum?*

Johannes Aventinus lib. 5. Annal. de Gregorio VII. *Primus contra morem majorum, contemtâ Imperatoris autoritate, Pontificatum maximum occupavit, utramque personam sibi impositam esse à Christo, se, quodcunque ut libéret, ligare, solvere posse, jactitavit &c.*

Idem in præfat. ad lib. 6. Annal. pag. 370. *Ante Paschalem II. Mystæ, Monachi, Sacerdotes, Virgines, sacratæ fœminæ, Episcopi rebus divinis, studio literarum, scribundis libris duntaxat (delegatâ domus, penatium, agrorum curâ in profanos) operam dabant, rerum fluxarum caducarumq; administratione contaminari & pollui se credebant. Pecunias igitur prædiorum, reiq; familiaris curam in Procerum quempiam, qui vicinus, aut autor contubernii erat, à se relegabat. Illum Cæsar dabat, qui Sacerdotibus nidum & vestitum, pauperibus inde alimenta tribueret, huncq; Bonorum Boëthum, hoc est, patronum, curatoremq; vocabant.*

Nicolaus Machiavellus lib. 1. Histor. disertè affirmat, *Pontifices nullam aliam potestatem, nisi Ecclesiasticam usque ad Theodericum Regem Longobardorum habuisse, eò usque in politicis rebus Regibus paruisse, sed tunc paulatim etiam politicam potestatem quærere ac sibi rapere cæpisse; tribus autem rationib. aut artibus, eos crevisse;* demonstrat, *excommunicationibus, Indulgentiis & armis.*

Albertus Crantzius lib. 8. Saxon. capite 36. referens de Bonifacio, *quomodo secundâ die solennitatis Jubilææ, quam primus celebravit, habitu Cæsareo, præferente quodam aulico gladium nudum præsentibus Cæsaris Alberti Legatis templum ingressus*

gressus sit & ubi consedit, altâ voce exclamavit: Ecce hîc duo gladii, Papa ego sum & Cæsar, cœlestis & terrestris Imperii potestatẽ habeo, subjungit. *Vide, ô Petre, Successorẽ tuũ & tu salutifer Christe, tuum Vicarium, vide, quò ascenderit superbia servorum tuorum!*

Idem. *Mira Pontificum perplexio, qui utrisque rebus impliciti & secularibus & Ecclesiasticis magnam rem peragunt, si utrobique integri ex fide omnia implent.*

Idem. *Crevit proinde magnum in modum autoritas & dignitas Romanæ Ecclesiæ, quæ jam Imperatores & confirmare & consecrare cœpit, quod ante hunc diem fecit nunquam. Duo gladii, quos Petrus adesse dixit, Christus autem satis esse respondit, jam tum primùm in successore Petri Leone tertio apparuerunt. Nam cæteri Pontifices alterum in vagina reclusum ad oportuna tempora tenuerunt, quamvis etiam ante hunc diem temporalem gladium exeruisset Ecclesia in aliquot districtus, quos Gothi, Longobardi & super omnes idem Carolus, victis Longobardis, Ecclesiæ contulerunt.*

Theophrastus Paracelsus in annot. ad figuram decimam Joachimi Abbatis. *Aquila non subjicitur Papæ imperio, nec corona Imperatoria substernitur ipsius pileo.*

Franciscus Guicciardinus Florentinus lib. 3. Histor. (qui tamen locus ex impressis hactenùs exemplaribus detractus, postea ab interitu vendicatus & Latinè, Italicè, Galliceque editus.) *Pontifices Romani, quorum primus Petrus Apostolus fuit, acceptâ à Jesu Christo in rebus sacris ac divinis autoritate, caritate, submissione, patientiâ, Spiritu-sacro & prodigiis magni per illorum initia, non modò potentiâ civili & mundanâ penitùs nudati, verùm etiam ab illa vexati diu obscuri ac ferè ignari fuerunt, eorum nomine nullâ re magis, quàm suppliciis & cruciatibus perferendis innotescente, quæ unà cum iis, qui eos sequebantur, sustinebant &c.*

Et postea. *Nemo negat, Imperii Constantinopolin translatione ad Pontificum potentiam viam esse patefactam, ex eaq; originem habuisse. Nam indies magis & magis Imperatorum autoritate, cùm ex illorum continua absentia, tùm quòd gravissimis in Oriente bellis distinerentur, in Italia debilitata populus Romanus ab Imperatorũ obœdientia paulatim desciscens, atque ob eam rem tantò magis Pontifices præsentes respiciens, eis cœpit non obœdientiam quidem, sed voluntarium quoddam obsequium exhibere. Quanquam ne hæc quidem, nisi lentè se ostenderunt, ob Gothorum & Vandalorum, aliarumq; barbararum nationum in Italiam effusiones, à quibus capta sæpè ac direpta Roma & Pontificum nomen, quod ad civiles res attinet, in obscuro penè contemtum jacebat, & Imperatorum in Italia autoritas evanescebat, quandoquidem eam tanta cum ignominia prædæ barbaris expositam deserebat &c.* (Locum integrum ex Guicciardino deletum, recenset Wolfius tom. 2. memorabil. p. 164. qui hisce tandem verbis concluditur.)

His igitur fundamentis & modis ad terrenam potentiam elati ac sensim animarum salutis, divinorumq; præceptorum obliti, atque ad mundana imperia omni cogitatione conversi, nec divinâ autoritate aliter, quàm quasi telo & instrumento rerum fragilium abutentes, Principes potiùs gentium, quàm rerum sacrarum Pontifices videri cupiunt. Horum curæ & negotia, non jam vitæ sanctimonia, non religionis incrementa, non erga Deum & homines charitas; sed exercitus,

sed

sed bella in Christianos, cogitatione & manibus sanguine respersis, sacra tractantes; sed pecuniæ immensa cupido, novæ leges, novæ artes, novæ insidiæ ad pecuniam undique cogendam; in hunc finem audacissimè arma cœlestia vibrare, profanarum sacrarumq́ rerum nundinationem impudentissimè exercere; hinc opes in immensum adauctæ & in totam ipsorum aulam effusæ, ex quibus fastus, luxus, mores turpissimi, libidines, voluptatesq́ nefandæ; nulla de successoribus, nulla majestatis perpetuæ Pontificatus solicitudò, sed horum loco cupido anxia & pestifera filios, nepotes, item alios sibi conjunctos & necessarios, non modò ad opes immoderatas, verùm etiam ad regna & imperia evehendi; non jam honores & emolumenta in merentes & bonos conferendo, sed plerumque auctionando, aut in homines ambitione, avaritiâ & pudendis voluptatib. perditos effundendo.

Suffragantur etiam nostræ sententiæ quædam hypotheses Adversariorum.

1. Maldonatus in Summula q. 11. artic. 7. & q. 15. art. 21. 22. concedit, *Papam non posse solvere vinculum naturale.*

Subsumimus. Subditi naturali vinculo tenentur obstricti suo Magistratui, qui vel successione, vel electione imperium obtinuit.

2. Bellarminus de potest. Papæ contra Barclaium cap. 21. pag. 202. in resp. ad Epist. Anonymi propos. 1. & in respons. contra Johannem Marsilium cap. 3 pag. 233. fatetur; *subditos legitimo suo Principi de jure divino & Naturæ ita esse obstrictos, ut Papa nec velit, nec possit eos illâ obligatione liberare.* Sed hanc obligationem concedit, *quamdiu Princeps est legitimus, postquam verò Pontificis decreto regno privatus sit, desinere esse legitimum, adeoq́ juramentum non ligare ampliùs subditos.* At hæc continent meram principii petitionem. Falsum enim est, quòd Pontifex ideò, quia potestatem habere dicitur, Christianos Principes ob hæresin aut alia de causa excommunicandi, potestatem quoque habeat eosdem regno privandi, cùm hæc duo, tanquam diversa agendi principia, ac diversæ potestates, nequaquam sese invicè consequantur, fatentibus ipsismet Pontificiis. Suarez tom. 5. Disput. 8. sect. 1. Becan. in controv. Anglican. cap. 3. q. 2. p. 108. Richeomo in Exposc. Apolog. p. 175. Paludano, Richardo, Antonino, Soto, Medina, apud Widringthonum Apol. pro jure Princ. n. 346. Eudœm. Apolog. pro Garnetto cap. 13. n. 3. Confer Marcum Antonium de Dominis lib. 6. de Republ. cap. 10. & lib. 5. cap. 9. Præterea circulus in hac disputatione committitur. *Non licet*, inquiunt; *Papæ Principis legitimi subditos à juramento fidelitatis absolvere, quamdiu est legitimus.* Et vicissim: *Licet Papæ ex legitimo Principe facere illegitimũ, atque ita subditos legitimi Principis juramento solvere.* Quid enim in ultima ἀναλύσει hoc aliud est, quàm subditos solvere juramento, quo legitimo Principi erant obstricti?

3. Meritò etiam hoc urgemus, quòd Widringthonus in Disput. de juram. fidel. cap. 3. sect. 3. num. 16. & 17. memorat, *Aubertum Miræum ex Sigeberti Chronico integras sententias, adversus Romanorum Pontificum temporalem in Imperatoris jurisdictionem facientes, abscidisse.* Alios etiã Papistæ cujusdam Anglici librum, quo & directa & indirecta temporalis Pontificis potestas confutata erat, sub prelo

ita corrupisse, ut Autor ipse, cùm impressum vidisset, ne librum quidē suum agnosceret. (Nisi frontem planè perfricuissent, ab hoc plagio omninò abstinerent.)

4. Nec hoc prætermittendum, quòd spiritualis & temporalis potestatis in Pontifice conjunctionē ab Ethnicis acceptam esse fatentur. c. Cleros. dist. 21. *Antea qui Reges erant, & Pontifices erant. Nam majorum hæc erat consuetudo, ut Rex esset etiam Sacerdos & Pontifex.*

Polydorus Virgilius lib. 4. de rer. invent. cap. 14. p. 372. *Pontificem maximum Numa Martium Marci filium ex Patribus creavit, cujus potestati omnia sacrorum jura subjecit, ac quibus hostiis, quibus diebus, ad quæ templa, sacra fieri oporteret, formulam docuit, constituitq; eum, teste Festo, judicem ac arbitrum rerum æquè divinarum ac humanarum. Fuit id, credo, certum portentum, quo est significatum, urbem Romam postremò perinde Pontificiâ majestate, quæ nunc latè patet, gentibus moderaturam atq; olim potentiâ imperâsset.*

pag. 380. caput illud, quod regimen Ecclesiasticum descripserat, hisce verbis claudit. *Atque tale fuit apud Romanos rerum sacrarum initium, quarum bonam nos partem accepimus.*

Baronius inter ea, quæ ab Ethnicismo Rom. Ecclesia fuit mutuata, refert etiam utriusque potestatis conjunctionem, Anno 44. num. 88. sic scribens. *Utque ipsi quoque haberent Regale Sacerdotium, constituebant Regem, qui etiam Sacerdotio fungeretur, & eâ de re Rex sacrificus diceretur.* Confer eundem Anno. 57. n. 34. ubi Papæ civilem potestatem supra magnates itidem exemplis ex Ethnicismo petitis probat.

5. Baronius Anno 657. n. 10. refert, *in Monothelitis damnatum, quòd utramq; potestatem, Ecclesiasticam & politicam, in uno subjecto concurrere dicerent, Imperatori etiam Sacerdotium tribuerent.*

6. Fatentur, Sacerdotes in V. T. Regibus fuisse subjectos, Abulensis in cap. 32. Exod. q. 33. p. 221. scribit, *Aaronem Mosi hoc responsum (ne indignetur mihi Dominus meus) dedisse, non ut majorem, sed ut subditū, cùm Moses fuerit constitutus Dux populi.* Néve quis cum Sandero excipiat lib. 2. de vis. Monarch cap. 3. p. 59. *Mosen fuisse Sacerdotem, ac proinde ut Sacerdotem Aaroni præfuisse*, notandum, quòd idem Abulensis in cap. 29. Exodi q. 4. p. 126. col. 2. scribat. *Postquam Sacerdotes isti consecrati sunt à Mose, & ministrare poterant, Moses desiit esse Sacerdos & nunquam ministravit.*

Idem Abulensis in cap. 3. Jos. quæst. 16. *Quamvis Josua non esset de tribu Sacerdotum, mandabat tamen non modò minoribus Sacerdotibus sive Levitis, ut hîc, (Jos. 3. Deus dixit Josue, Tu præcipies Sacerdotibus) sed etiam magno Sacerdoti. Num. 27. cùm dicitur. Pro hoc, si quid agendum erit, Eleazar Sacerdos consulet Dominum.*

Idem in 4. Reg. 12. *Rex (Josias) potestatem super Sacerdotes habuit & potuit eos occidere pro crimine, sicut cæteros Laicos & à fortiore, privare eos officii dignitate.*

Neq; verò hæc est privata & peculiaris quædam solius Abulensis opinio, sed habet alios complures ὁμοψήφους.

Joh. de Parisiis in lib. de potest Regia & Papali cap. 5. *In veteri lege Sacerdotium indignius erat potestate regiâ & ei subjectū.*

Salme-

Salmero tom. 12. tract. 63. pag. 428. §. Sed nunc &c. asserit, *summos Sacerdotes subditos fuisse Regibus in V. Test. sicut apud gentiles.*

Stapletonus lib. 5. Controv. cap. 22. concedit, *Reges ipsos in V. Testamento non solùm piè, sed & necessariò rebus Ecclesiasticis nonnihil se immiscuisse,* cujus veritatis assertorem adducit Thomam Aquinatem in 1. Petr. 2. sic scribentem. *In veteri Testamento regnum praeeminebat Sacerdotio.*

Dormann. Lovaniensis fol. 40. (referente Ivello tom. 2. oper. p. 504.) *Vos estis Regale Sacerdotium, quasi dicat, Sacerdotium antè quidem Regale non erat, quandoquidem Reges Sacerdotibus tum imperitabant, nunc verò Regale factum est, quia sub Sacerdotium ipsi etiam subjiciuntur Reges.*

Argum. Pontifi 1. *Christus dicit. Ecce duo gladii hic,* Luc. 22. ex quo Bonifacius VIII. in Extravaganti Unam Sanctam deducit, *Pontificem duos gladios ex Christi institutione habere.*

Resp. 1. Gregorius Episc. Rom. lib. 7. Epist. 1. ad Sabinianum sic scribit: *Si gladio uti voluissem, Longobardorum gens nec Regem, nec Duces, nec Comites haberet, atq; in summa confusione esset divisa. Sed quia Deum timeo, in mortem cujuslibet hominis me miscere formido.* (Ergo Gregorius, Bonifacii hujus Antecessor, melioribus Ecclesiae temporibus gladium illum ad se minimè pertinere statuit.)

2. Dantes Aligerius Florentinus in libro de Monarchia circa ann. 1321. ad hoc argumentum sic respondit. *Christus omninò non subinnuit duo regimina, Ecclesiasticum & Politicum, typicè enim non potest intelligi, cùm Christus non dederit istos gladios, sed jusserit, ut emerent in futuros usus propter necessitatem, sed quia Petrus duos adesse ajebat, cùm Christus vellet, ut quilibet ex duodecim unum coëmeret, respondit, satis esse. Ideò intentio Christi omninò non fuit, per istos duos gladios intelligi debere duo ista regimina; quod & inde apparet, quòd cùm Petrus gladio seculari uteretur, increpatus à Christo, jussus est, ut reconderet, & ut planiùs faceret Christus, duos gladios Petro non competere ait, qui gladium (scilicet, cui ego non concessi) acceperit, gladio peribit.*

3. Jacobi Spigelii de Pontificia illa verborum Christi detorsione sententiam paulò antè adduximus.

4. Hieronymus Balbus de coronat. ad Carol. V. Imp. *Inter argumenta, quibus Canonum Professores asserere student, omnem Imperatoris autoritatem à Pontifice emanare, hoc est unum, quòd dicunt, se pro comperto habere, utrumque gladium penes Ecclesiam esse, cùm Apostoli, qui totius Ecclesiae personam sustinebant, intrepidè protulerint, Ecce duo gladii hic, nec Christus eos ut superfluos excludit, sed respondit, & cùm Petrus gladium stringeret, nequaquam jussus est eum abjicere, sed in vaginam recondere, quasi usum prohibens, non imperium auferens, quae enucleatiùs explicat Andreas Siculus, Antoninus & Anconitanus, qui omnes ex hac Evangelica narratione effici volunt, usum solùm & procurationem alterius gladii Imperatori demandari, potestatem verò utriusque penes Pontificem residere, ad quod nihil videtur accommodatius, quàm Nicolai Pontificis jussa. c. Omnis, dist. 22. & c. autoritatem caus. 15. quaest. 6.* (Sed non posse illud ex istis Christi verbis colli-

colligi, etiam quidã recentiores agnoscunt.)

5. Lyranus in h.l. *Dixit autem Chrysostomus, quòd illi duo gladii erant duo magni cultelli ad scindendum carnes agni.* (Concidit ergo allegoria.)

Cajetanus in h.l. *Non dixerunt, Ecce duo gladii nobis, sed in hoc loco. Fortè monstrabant gladios patrisfamilias illius domus.* (Si ergo hi gladii non fuerunt Apostolorũ, ineptè hoc transfertur ad stabiliendam potestatem spiritualem & temporalé.)

7. Mendoza tom 1. in quatuor libros Regum fol.12. *duos hosce gladios de duobus Testamentis* interpretatur, (non de duplici potestate, Ecclesiastica & politica.)

8. Didacus Stella in cap.22. Luc. *Multi in hoc loco interpretantur illos duos gladios de duplici potestate, Ecclesiastica scil. & seculari, sed quia hæc non sunt ad rem, ne immoremur in increpatione expositionis huic loco dissonæ & tortæ, transeamus ad ea, quæ in contextu sequuntur.*

9. Francisc. de Victoria relect. 1. sect. 6. *De duobus gladiis clarum est, quòd in sensu literali nihil habetur* (de potestate temporali,) *sed cùm Christus significabat, eos habituros contradictionem & necesse habere defensionem, ipsi errantes dixerunt, Ecce duo gladii hîc.*

10. Arias Montanus in c.22. Luc. *Significat, adversus tantam militum manum non plus duodecim gladios prodesse, quàm duos, ergo duos satis esse, id est, nihil posse.*

11. Bellarminus lib.5. de Pont. Rom. cap.1. resp. ad 2. fatetur, *ad literam in eo loco Evangelii nullam fieri mentionem de gladio spirituali vel temporali Pontificis, sed solùm Dominum verbis illis admonere voluisse discipulos, tempore passionis suæ in iis angustiis & metu ipsos futuros fuisse, in quibus esse solent, qui tunicam vendunt, ut gladium emant, ut ex Theophylacto aliisq́ Patribus colligitur.* (Jam verò *ex solo sensu literali ducuntur firma argumenta,* docente eodem Bellarmino lib.3. de Verbo Dei cap.3.)

12. Maldonatus in cap.22. Lucæ v.38. *Existimandum non est, militares fuisse gladios, sed rusticos potiùs ad secandas res necessarias gladios secum gestâsse, quales lanii & homines rustici solent. Atque ejusmodi gladio Petrus Malchi auriculam abscidit. Recentiores Interpretes ex hoc loco colligunt, Ecclesiam duos habere gladios, alterum spiritualem, temporalem alterum, quos ut habeat, ex hoc certè loco non habet. Quod respondit Christus, satis est, non confirmat discipulorum opinionem existimantium gladiis rem gerendam esse, sed ut ait Theophylactus, aut ironicè locutus est, aut planè indicat, sibi non opus esse gladiis, quòd nollet se gladiis defendere. Quòd si enim res gladiis agenda esset, non modò duo, sed ne centum quidem adversus armatam militum cohortem satis fuissent. Satis ergo duos esse dicit, quia ne illi quidem erant necessarii. In eo, quòd jussit eos gladios acquirere, significabat mortem suam instare; in hoc, quòd dicit, satis est, indicat mortem suam esse voluntariam.*

13. Cornelius Jansenius cap.134. Concord. *Respondit Dominus, Satis est, aut ironicè locutus, quasi dicat, quia duo sunt, multi sunt, & omninò nobis sufficiunt contra multitudinem, quæ veniet contra nos. Aut simpliciter amputans sermonis progressum, quòd videret eos non assequi intentũ sensum, quem ob causas dictas necdum eis explicandum censuit: ut sic jam responderit Dominus,*

Satis

Satis est, quomodo & nos, si quando cum quodam conversantes, videmus eum non intellexisse, quod dictum est, dicimus. Benè, dimitte. Posteriorem sensum amplectuntur, inque eo acquiescunt Cajetanus, Salmero, Maldonatus & Lucas Brugensis.

14. Allegoriam hanc jam olim invertit Henricus IV. Imperator in Epistola ad Annonem Coloniensem Archiepiscopum, (quæ extat apud Aventinum in Annalibus) sic scribens: *Regnum ac Sacerdotium, DEO nesciente, sibi usurpavit* (Hildebrandus,) *in quo piam Dei ordinationem contemsit, qui non in uno, sed in duobus dico, id est, regnum & Sacerdotium principaliter consistere voluit, sicut ipse Dominus Salvator in passione sua de duorum gladiorum sufficientia typica intelligi innuit. Cui cùm diceretur, Ecce, Domine, duo gladii hîc, respondit: Satis est, significans hac sufficiente dualitate spiritualem & carnalem gladiũ in Ecclesia esse gerendum, quibus omne nocivum foret amputandum, videlicet Sacerdotali ad obœdientiam Regis pro Deo, Regali verò gladio ad expellendos Christi inimicos interiùs, & ad obœdientiam Sacerdotii interiùs, omnem hominem docens fore castigandum, ut ita de alia in aliam caritate tenderetur, dum nec regnum Sacerdotii, nec Sacerdotium regni honore privaretur.*

(Hæc allegoria, etsi suis laboret vitiis, tamen concinnior est, quàm Bonifacii allegoria, quia militaris mos est, ut singuli singulis gladiis accingantur, unde etiam Petrus postea uno tantùm gladio usus est. Bonifacius autem supponit, utrumq; gladiũ fuisse in Petri dominio.)

15. Georg. Landherr im scharffen runden Auge Admirat. 6. lit. G iij. fac. 2. Sie beyde (Pabst vnd Keyser) tragen zwey Schwerter/wofern eins nicht schneidet/ da schneidet das ander/ fürchtet man das eine/ als krafftlos/ so fürchtet man das andere/ als kräfftig vnd durchschneidend. Glückselig ist der weltliche Fürst/ (sagt Petrus Damianus der Cardinalen hellscheinendes Liecht serm. 1. de dedicat. Eccles.) welcher des Königreichs Schwert/ auch des Priesters Schwert verbind/ das mit des Priesterthumbs Schwert versöhnete/ oder milderte des Königs Schwert. Dieses seynd eben/ von welchen gelesen wird/ *Ecce duo gladii hîc, & respondetur à Domino, Sufficit.* (Hæc non possunt intelligi *collectivè*, quasi uterque eorum haberet utrumq; gladium, aliàs etiam Imperator haberet gladium spiritualem, quod totis viribus negat Landherr/ ergò intelligenda sunt *distributivè*, quòd Papa spirituale, Imperator corporalem gladium gerat, id quod etiam Damiani dictum confirmat.)

16. Damianus enim illorum gladiorum usum non uni & eidem simul attribuit, sed diversis, & tantùm requirit duorum gladiorum, id est, Statuum aliàs diversissimorum, Politici scil. & Ecclesiastici, concordiam & conjunctionem, unde etiam à Baronio hæreseos arguitur eam ipsam ob causam, quòd Papæ Romano non nisi spirituale gladium attribuat tom. 11. Ann. 1052. n. 13.

Argum. 2. Johan. 18. v. 11. *Reconde gladium tuum in vaginam. Ergo gladius est Petri & successorum ejus,* ita concludit Turrecremata.

Resp. 1. Dionysius Carthusianus in h. l. *Zelum illum Petri,* ex quo gladium strinxit, *indiscretum fuisse,* asserit.

2. Salmeron tom. 11. tract. 17. sic disserit. *Alii probabilius sentiunt, quòd nonnihil in eo facto peccati commiserit Petrus, primò, quia à Christo verbis & facto sanandi fuit reprehensus. Deinde, quia nec judex erat, nec à judice potestatem habebat, ideò propriâ autoritate assumsit gladium.*

3. Lucas Brugensis in h. l. ex Hieronymo, *talem fuisse Petri zelum*, confirmat, *quali olim Dominum de morte ipsius increparat.*

Idem in cap. 26. Matth. *Petro deërat autoritas, nemo ipsi gladium concesserat, non Respublica, non Deus, non Christus Dei Filius.*

Ibid: *Fecit hoc Petrus eodem mentis ardore, quo cætera, inquit Hieronymus, eodemq; zelo, quo aliàs Dominum de morte sua locutum increpârat.* (Quomodo verò gladius à Petro temerariè, inconsideratè, nullâ autoritate legitimâ, sed privato motu usurpatus significare potest, temporalem potestatem legitimè jureque pertinere ad Episcopum Romanum ?)

Argum. 3. Pro potestate deponendi Principes è solio, & subditos à juramẽto absolvendi, urgent dictum Christi Matth. 16. v. 19. quo Petro datur *potestas ligandi, quodcunque ligare velit.* Ex quo concludunt. *Romanum Pontificem subditorum quoq; juramenta legitimo Magistratui præstita solvere posse.* Bellarmin. ad Apolog. Regis Britann. p. 10. Suarez Defens. fid. lib. 6. cap. 5. num. 2. & lib. 3. capite 23. num. 6.

Resp. 1. Joh. Parisiensis in tract. de potest. regia & Papali cap. 15. apud Widringthonum Disput. de juram. fidel. p. 242. sic disserit: *Respondeo ad illud Matt. 16. Secundùm Chrysostomum & Rabanum per hoc non intelligitur data aliqua potestas, nisi spiritualis, absolvendi scil. à vinculo peccatorum, stultum autem esset intelligere, quòd per hoc datur potestas absolvendi à vinculo debitorum.*

2. Eodem modo exposuit Card. Cajetanus in 2. 2. q. 43. art. 8.

3. Johannes Ferus lib. 3. in Matth. super cap. 16. pag. 30. ex Bernhardo lib. 1. consid. ad Eugen. sic scribit: *Potestatem accepit Petrus non terrenam aliquam, ut posset scilicet dare, auferre, alienare regna.* (Ubi in post. edit. assuerunt verba, *nisi legitima subsit causa*, quæ nec in priore edit. nec apud Sixtum Senensem lib. 6. Bibl. annot. 72. habentur.)

Ibid. paulò antè pag. 28. Ferus sic disserit: *Executio igitur potestatis Ecclesiasticæ in his duobus consistit, prædicatione scilicet Evangeliorum & administratione Sacramentorum, neque enim alia Apostolos fecisse legimus. Cui adstipulatur Hieronymus in Esaia cap. 14. Solvunt, inquit, Apostoli sermone Dei, testimoniis Scripturarum, & exhortatione virtutis. Sicut autem solvunt sermone Dei, sic & solvunt Sacramentis, quæ appendices sunt verbi. Neque ego aliud quicquam invenio Apostolis traditum, per quod exequi debeant suam potestatem, quàm hæc duo.* (Nimirùm objectum ligandum & solvendum, ab ipso Salvatore determinantur *peccata*, non autem legitima *juramenta*: Matthæi. 18. vers. 18. Johan. 20. vers. 21.)

4. Idem Ferus d. l. sic scribit: *Quidam hoc soli Petro dictum esse contendunt, ex eo, quòd dicit. Tibi dabo, quibus tamen alii contradicunt. Ego igitur, ne quid temerè hîc definiam, non meam, sed Augustini sententiam*

tiam in medium afferam, qui sic ait tract. 124. super Johannem. *Petrus, inquit, tenuit figuram Ecclesiæ. Quod enim ad ipsum propriè pertinet, Naturâ unus homo erat, gratiâ unus Christianus, abundantiori gratiâ unus idemque primus Apostolus, sed quando ei dictum est, Tibi dabo claves regni cœlorum, universam significat Ecclesiam.* (Quod Petro specialiter dictum Matthæi 16. vers. 19. *Quodcunque ligaveris*, id cuivis fratri generaliter dicitur Matth. 18. v. 18. *Quæcunque ligaveritis &c.* ex quo tamen nemo unquam deduxit, vel deducere potuit, posse quemlibet Christianum alterius subditos juramento solvere.)

5. Idem Ferus pag. 29. *Observandum & illud, quòd signanter dictum est. Tibi dabo claves regni cœlorum. Non dicit, regni terrarum. Nihil hæc verba spectant ad terrenam potestatem, quam tamen ex his verbis stabilire nituntur, asserentes, Petrum nedum in spiritualibus, sed & externis plenitudinem potestatis accepisse, id quod Bernhardus ad Eugenium manifestè arguit. In criminibus, inquit, non in possessionibus est potestas vestra, quoniam propter illa, non propter has accepistis claves regni cœlorum, peccatores utique exclusuri, non possessores.* (Quæ verba Index Expurgatorius non delevit.)

6. Jacobus Faber Viennensis Episcopus eodem modo exposuit, videlicet, *clavibus solvenda esse tradita spiritualia, non temporalia, nec soli Petro, sed Apostolis omnibus, eorumq́ successoribus.* (Sed hæc expurgari jussit Index Hispan. Antuerp.)

7. Eodem modo exponit Claudius Espensæus Theologus Parisiensis in 1. Timoth. lib. 1. Digress. 5. sub fin. ubi *potestatem solvendi & ligandi ad res temporales se extendere* negat *& ad sola spiritualia* restringit. Alibi quoque illud Bertrandi ingeminat, *Episcopis datas esse claves, ut peccatores excludant, non possessores.*

8. Ante hos omnes Conradus Trajectensis Episcopus seculo undecimo, in Conventu Garstungi instituto, ad quem Germaniæ & Galliæ Episcopi evocati erant, causam Henrici IV. Imperatoris contra Papam Hildebrandum Gregorium VII. defendens, inter cætera de verbis illis Christi sic disseruit: *Ambitiosi & superbi sunt, qui illud Domini Deiq́ nostri elogium, Quodcunque solveris super terram, erit etiam solutum in cœlis: & quodcunque ligaveris super terram, erit & ligatum in cœlis, perfrictâ fronte interpretando adulterant, sue libidini servire cogunt & nobis, ceu pueris atque omnium rerum imperitis, astu illudere student. Quasi verò nesciamus, peculiare esse sacris vatibus divina sapientia consultis pro capacitate auditorum diversis nominibus idem appellare &c. Proinde Pontifex æternus id, quod subobscurè de vinculo dixit, Pax vobis, inquit, Sicut me misit Pater, & ego mitto vos. Accipite Spiritum sanctum, quibus remiseritis peccata, remittuntur; & quorum retinueritis, retenta sunt.*

Argument. 4. *Vicarius Christi habet potestatem eam, quam Christus. Papa est Vicarius Christi. Ergò.* Ulteriùs. *Christus habet potestatem Regalem & Sacerdotalem. Ergò etiam Papa.* August. Triumphus de potestate Ecclesiast. quæst. 1. artic. 7.

Resp. 1. Franciscus à Victoria Relect. 4. quæ est de potestate Papæ & Concilii, cùm sibi objectum esset, *Vicarium posse, quicquid potest Principalis, Ad quintum,* inquit, *respondetur, quòd verum est, quòd Papa est Vicarius & Legatus Christi, & nego consequentiam. Non enim infertur. Est Vicarius Christi. Ergo potest, quicquid potest Christus, nec unquam aliquis tribuit hanc licentiam Papæ. Est enim proprium heredis sive successoris. At Christo nullus fuit unquam aut heres aut successor, nedum Papa. Et probatur, non esse in Vicario omnem potestatem, quia omnes Episcopi sunt Vicarii Christi, & tamen non habent omnem Christi potestatem, nam, ut reliqua taceam, saltem non sunt totidem Papæ.*

2. Christus, ut Mediator, non fuit *Rex terrenus,* sed *spiritualis & cœlestis.* Alexander Carerius de potestate Romani Pontificis adversus impios politicos, lib. 2. cap. 5. probat, *Christum esse Regem* ex Matth. 2. v. 1. ubi Magi quærebant *de recens nato Rege Judæorum.* Sed rectè monet Salmeron tom. 3. tract. 38. Christum esse Regem spiritualem. *Quia verò,* inquit, *Christus constitutus est Rex à tempore conceptionis, & post resurrectionem declaratum est, regnum ipsius esse planè spirituale & divinum, sicut ipse dixit: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Propterea, volentes eum Regem facere, fugit & latuit, quia regnum ejus non erat de hoc mundo, id est, non pendebat ex electione & voluntate hominum. Erat tamen Rex Judæorum, scil. credentium & confidentium eum Regem spiritualem.*

3. Idem Carerius probat, Christum esse Regem *ex ingressu regio in urbem Hierosolymam.*

Resp. Ingreditur ut Rex spiritualis. Cornelius Jansenius in c. 110. Harmon. Evang. *Summæ humilitatis, & plus quàm plebeiæ fuit, quòd alieno & commodatitio jumento usus est; quòd asello insederit, nihil minùs quàm regio vectore; quòd pauperum discipulorum vestimentis, non aureis vestibus insederit; stipatus inermibus comitibus, qui pro hastis ac gladiis arborum ramusculos manibus gestabant. Quo utique declarabat, aliam esse conditionem regni sui, quàm regnorum hujus mundi.*

Maldonatus in cap. 21. Matth. *Videtur Christus regni sui speciem, quòd in humilitate consistebat, ob oculos ponere voluisse.*

Franciscus Lucas Brugensis ibid. super verba. *Ite in castellum &c. Non jubentur nominare Jesum, nec dicere Dominus noster, aut Dominus vester: sed simpliciter, Dominus, universi videlicet, & jumentorum istorum, & dominorum ipsorum, & absolutè omnium; cui proinde non facilè quid negandum est. Dominus appellari voluit, qui sese mox Regem ex divino decreto exhibiturus erat expectantibus redemtionem Israël. Visum itaque est Jesu, autoritatem hîc exercere regiam, adeoq; divinam, jumentis his duobus ad brevem usum postulatis.* (Ergo regiam & divinam potestatem exercuit, non autem temporalem.)

4. Multi ex ipsis Pontificiis agnoscunt, *Christum, ut Messiam, non esse Regem terrenum.*

Cajetanus in cap. 18. Joh. super verba. *Regnum meum non est de hoc mundo. Regna reliqua sunt de hoc mundo, ut partibus eorũ. Constant enim ex dominiis, gradibus, statibus, affectibus & effectibus transitorii mundi. Regnum verò Messiæ non constat ex his, & ideò dicitur non esse de hoc mundo.*

Villa-

Villagudus ibid. Christum loquentem introducit. *Audio, Pilate, Judæorum clamores & falsam accusationem, agnoscoq; me affectare regnum, sed non tale, quale carnales isti somniant, nec quale calumniatores isti me affectare criminantur. Nam regnum meum non est de hoc mundo, hoc est, regnum meum non est Cæsareum & terrestre, sed cœleste & spirituale. Nihil ergo, quod affecto, Cæsarem lædere potest. Nam hujus mundi regnum subsistit manu militari, ferreo gladio, servis ac subditis corporalibus, castris, oppidis, propugnaculis, arcibus, vicibus, villis ac prædiis: at spirituale regnum subsistit stultis hujus mundi, carnis impotentiâ, afflictionibus, justitiâ, æquitate, bonitate, gaudio Spiritus & vitâ æternâ. Regnum mundi exercitu instructo & gladiis defenditur: cœleste verò defenditur verbo, veritate & sanguinis effusione. Milites enim regni cœlestis suo sanguine veritatem ipsam obsignant, pro qua mortem oppetunt & quò plures sanguinem effundunt, eò illustrius & amplius redditur regnum spirituale. Hujus regni cœlestis Rex pro oppidis & habitaculis corda credentium habet, quæ non armorum machinis, sed verbo Dei, remissione peccatorum, vivâ fide; justitiâ, bonitate, atque adeò vitâ æternâ reguntur ac defenduntur.*

Pigglus lib. 5. Hier. Eccles. cap. 3. *Quis hoc unquam Christianus affirmavit, quod nemo ignorat, & verbo & opere negâsse Christum. Neque enim venit, ut esset Præses Provinciæ, Proconsul, Prætor, Rex, Imperator, aut ut ejusmodi aliquem Magistratum inter homines gereret.*

Argum. 5 *Si propter lepram corporalem poterat olim Sacerdos Regem judicare, & regno privare, utique etiam propter lepram spiritualem, hoc est, hæresin, Pontifex Rom. idem hodiè poterit. Sed verum prius ex 2. Paral. 5. ubi Ozias leprâ percussus à Pontifice est ex templo ejectus, & ab urbe discedere, & regnum filio renunciare coactus. Pontificis enim has fuisse partes, patet ex Lev. 13.* Bellarminus lib. 5. de Pont. cap. 8. Alexand. Carerius de potest. Pontif. lib. 2. cap. 19.

Resp. 1. Pontificii hoc jus deponendi Reges hæreticos adscribunt *soli Pontifici Romano.* At vi hujus argumenti cuilibet Episcopo esset adscribendũ, quia jus judicandi de lepra pertinebat non solùm ad Judæorum Pontificem, sed etiam ad quemlibet Sacerdotẽ. Lev. 13.

2. Sacerdotes de lepra judicabant, Magistratus autem post Sacerdotis sententiam leprosos seorsim habitare cogebat. Consequens ergo foret, Pontificem Romanum debere tantùm de hæresi judicare, non autem Regem hæreticum deponere.

3. Ozias non fuit à Sacerdotibus propter leprã regno privatus, dicitur enim *quinquaginta duos annos regnâsse*, 2. Reg. 15. quod non congruit, nisi anni lepræ connumerentur.

Argum. Bellarmini, quibus probare discupit *indirectam Pontificis in temporalibus potestatem. 1. Potestas civilis subjecta est spirituali, quando utraque pars est ejusdem Reipubl. Christianæ. Ergo potest Princeps spiritualis imperare Principibus temporalibus & disponere de rebus temporalibus in ordine ad bonum spirituale. Omnis enim superior imperare potest inferiori suo.* Bellarm. lib. 5. de Pont. cap. 7.

Resp. 1. Hanc subordinationem Ecclesiasticæ & politicæ potestatis multi ex ipsis Pontificiis negant, ut patet ex dictis. (Subordinantur quædam ἀλλήλοις,

quædam κατά τι. Quæ ἁπλῶς subordinantur, ea sunt inferiora & dignitate & subjectione, non autem quæ κατά τι duntaxat subordinantur. Jam verò civilis potestas non ἁπλῶς, sed κατά τι tantùm Ecclesiasticæ subordinatur.)

2. Bellarminus ipse cap. proximè præcedente scribit §. At hæc &c. *Etiamsi Ecclesiastica potestas nõ esset, adhuc esset politica.* §. Ita prorsus &c. *Inveniuntur hæ potestates quãdoq; separatæ, ut tempore Apostolorum.* (Ergo potestas politica non est absolutè ac simpliciter Ecclesiasticæ potestati subordinata. Quæ enim absolutè & simpliciter subordinata sunt, eo modo conjunguntur, ut sublato superiore statim tollatur inferius.)

Ibidem agnoscit, *tum demùm subjectam esse civilem potestatem spirituali, cùm utraq; est pars ejusdem Reipubl. Christianæ.* At tempore Apostolorum hoc non erat, nam Reges erant Ethnici, proinde non subjecti, & per conseq. subordinatio illa non potest probari ex 1. Tim. 2. v. 2. quod tamen facit Bellarm. contra Barclaium.

3. Probatur nobis de hac subordinatione Ecclesiasticæ & politicæ potestatis dictum Pelagii Papæ, quod adducit Nicol. Cusanus Conc. Cathol. lib. 3. cap. 3. ex Glossa Juris Canonici, *Patricium* (qui erat ab Imperatore quasi Pro-Rex constitutus) *fuisse patrem Papæ in temporalibus, sicut Papa est ejus pater in spiritualib.*

Argum. Bellarm. 2. *Respublica Ecclesiastica debet esse perfecta & sibi sufficiens in ordine ad suum finem. Ergò debet habere omnem potestatem necessariam ad suum finem consequendum, sed necessaria est ad finem spiritualem potestas utendi & disponendi de rebus temporalibus, quia alioqui possent mali Principes impunè fovere hæreticos & evertere religionem.* Bellarm. d. l.

Resp. 1. Idem Bellarminus cap. 6. præced. scribit: *Separatæ erant illæ potestates* (Ecclesiastica & politica) *tempore Apostolorum.*

cap. 10. scribit: *Tempore Gregorii Ecclesia nondum habebat politicum principatum.* (Tempore Apostolorum & Gregorii perfecta fuit Respublica Ecclesiastica, nec tamen Episcopi tunc temporis habuerunt potestatẽ utendi & disponendi de temporalib. rebus. Ergò potestas utendi & disponendi de temporalibus non pertinet ad perfectionem Reipubl. Ecclesiasticæ.)

2. Multi ex ipsis Põtificiis agnoscunt, *Petrum nec habuisse, nec exercuisse potestatem disponendi de temporalibus,* quorum dicta superiùs sunt adducta. (Ergò etiã Pontifex, quem Petri successorẽ esse volunt, talem potestatem sibi vendicare nequit, nemo enim plus juris in successorem transmittit, quàm ipse obtinet.)

3. Respubl. Ecclesiastica etiam in V. T. fuit perfecta & sibi sufficiens in ordine ad suum finẽ. Atqui in V. T. Sacerdotium fuit inferius regno. Johannes de Parisiis de potestate Regia & Papali cap. 5. *In veteri lege Sacerdotium indignius erat potestate Regia & ei subjectum.*

4. Bellarm. lib. 5. de Pont. cap. 3. §. 1. sic scribit: *Quando Rex fit Christianus, nõ perdit regnum terrenum, quod jure obtinebat, sed acquirit novum jus ad regnum cœlorum, alioqui obesset Regibus Christi beneficium & gratia Naturam destrueret.* (Atqui si Pontifex supremam illam in temporalibus potestatem obtineret *vel directè, vel indirectè*, certè Reges & Principes, quando fiunt

fiunt Christiani, perderent supremam in regno suo potestatem, sicque Christi beneficium illis obesset.)

5. Idem lib. ejusd. cap. 4. §. Quod denique sic scribit: *Christus nunquam exercuit in hoc mundo regiam potestatem, venit enim ministrare, non ministrari; & judicari, non judicare &c.*

Et paulò antè. *Verba Christi, regnum meum non est de hoc mundo, hunc habent sensum. Ego quidem Rex sum, sed non eo modo, quo Cæsar & Herodes, regnum meum non constat honoribus, opibus, potentiâ mundanâ.* (Christus nunquam sibi arrogavit potestatem in Imperatorem, ne quidem indirectam. Ergò si Pontifex vult esse Christi Vicarius, itidem ab ea sibi temperare debet.)

6. Idem lib. 2. de Concil. cap. 19. *Non est mirum, si Ecclesia, quando habet malum Pontificem, manet sine remedio humano efficaci, quandoquidē non nititur ejus salus præcipuè humanâ industriâ, sed divinâ protectione, cùm ejus Rex Deus sit. Itaque, etiamsi Ecclesia non possit deponere Pontificem, tamen potest ac debet Domino supplicare, ut ipse remedium adhibeat; & certum est, Deo fore curæ ejus salutem, qui talem Pontificē vel convertet, vel de medio tollet, antequam Ecclesiam destruat.* (Eodē modo responderemus Bellarmini argumento. Nō est mirum, si Ecclesia, quando habet Magistratus impios vel hæreticos, manet sine remedio humano efficaci; quandoquidē non nititur ejus salus præcipuè humanâ industriâ, sed divinâ protectione, cùm ejus Rex Deus sit. Itaq; etiamsi Episcopi non possint deponere tales Magistratus, tamen debent ac possunt Domino supplicare, ut ipse remedium adhibeat. Certè, quando Bellarminus potestatem Pontificis extollit supra Imperatores, supra Concilia, supra universam Ecclesiam, nihil præsidii humani relinquit, quo obviam eatur Pontifici Ecclesiæ malum inferenti.)

Arg. Bellarm. 3. *Non licet Christianis tolerare Regem infidelem aut hæreticum, si ille conetur subditos pertrahere ad hæresin vel infidelitatem. At judicare, an Rex pertrahat ad hæresin, nec ne, pertinet ad Pontificem, cui est commissa religionis cura. Ergo Pontificis est judicare, Regem esse deponendum, vel non deponendum.* Bellarm. d. l.

Resp. De hoc argumento egimus superiùs lib. 1. part. 2. cap. 18. sect. 1. th. 5.

Argum. Bell. 4. *Quando Reges & Principes ad Ecclesiam veniunt, ut Christiani fiant, recipiuntur cum pacto expresso vel tacito, ut sceptra sua subjiciant Christo & polliceantur se fidem Christi servaturos, etiam sub pœna regni perdendi.* Bellarm. d. l.

Resp. Repetimus verba Bellarmini in hoc ipso libro c. 3. *Quando Rex fit Christianus, non perdit regnum terrenum, quod jure obtinebat, alioqui obesset Regibus Christi beneficium.* (Si non amittit regnum terrenum; ergo nec amittit supremam potestatem regni sui tenendi, nec subjicitur in temporalibus Romano Pontifici, per quam subjectionem amitteret potestatem regni sui tenendi.)

Argum. 5. *Cùm Petro dictum est, Pasce oves meas Joh. 21. data est illi facultas omnis, quæ ad tuendum gregem Pastori est necessaria: Ad eam pertinet potestas arcendi lupos. Si ergò Princeps fiat lupus, h. e. hæreticus, Pastor Ecclesiæ potest eum arcere.* Turrecremata, Bellarm. d. l.

Resp. 1. Salmeron tract. 28. in Acta. *Hæc verba*

verba, Super hanc petram ædificabo; Pasce oves meas; & fiet unum ovile & unus Pastor, in spiritualib. tantùm locum habent. (Quomodo igitur ex hoc loco Papæ temporalis potestas inferri poterit?)

2. Bellarminus libri hujus cap. ult. resp. ad dictum Bernh. statuit, *Pontificem ut Pontificem & secundum id, quod habet ex Christi institutione consideratum, non habere dominatum politicum.* (At si hanc potestatem non habet ut Pontifex, utiq; etiam eam non habet ut Pastor. Si eam non habet ut Pastor, nec ex Christi institutione, utique etiam eam non habet ex verbis Christi, *Pasce oves meas.*)

3. Idem Bellarminus libri hujus capite 2. §. Si igitur &c. sic scribit: *Ridiculum est, dedisse Deum Papæ jus in regna totius mundi & non dedisse illi unquam facultatem utendi ejusmodi jure.* (Si ergo Petrus per hæc verba accepisset potestatem Reges hæreticos & infideles deturbandi è solio, utique etiam facultatem accepisset utendi ejusmodi jure. At nunquam & nuspiam jure illo usus legitur.)

4. Idem Bellarminus lib. 4. de Justif. cap. 13. arctissimo & individuo nexu conjungit *mandatum & vires implendi.* (Quòd si ergo verba Christi, *Pasce oves meas,* includerent mandatum de Regibus hæreticis & infidelibus è solio deturbandis, utique etiam vires illud implendi Petrus & Christiani in primitiva Ecclesia habuissent. Sed non habuerunt ejusmodi vires, sic enim scribit idem Bellarminus libri hujus 5. de Roman. Pont. c. 7. §. Quòd si. *Quòd si Christiani olim non deposuerunt Neronem & Diocletianum, & Julianum Apostatam ac Valentem Arianum & similes, id fuit, quia deerant vires temporales Christianis.*)

5. Bellarminus & alii Pontificii dicunt, *his verbis, Pasce oves meas, datum fuisse Petro idipsum, quod fuerat antè promissum Matth. 16. Tibi dabo claves regni cœlorum.* At claves regni cœlorum non sunt claves regnorum terrenorum.

Argum. 6. *Pontifices sæpè deposuerunt Imperatores.* Bellarmin. lib. 5. de Pontif. cap. 8.

Resp. 1. Multi Imperatores defenderunt contra Pontifices, ut monuimus superiùs.

2. Quidam Imperatores deposuerunt Pontifices.

3. Ostendimus lib. 1. part. 2. cap. 18. sect. 1. thes. 5. membro 5. malè cessisse illis, qui ob Pontificum excommunicationem Impp. obœdientiam debitam denegârunt.

4. Wernerus Rolvinck in Fascic. temporum monet, *quòd circa tempora Leonis Papæ plus solito se opponere cœperint Imperatoribus in temporalibus.* Sigebertus non solùm *novitatem*, sed & *hæresin* vocat, quòd Gregorius VII. Imperatorem è solio deturbare ausus fuerit.

Argum. 7. *Leo III. Imperium à Græcis ad Germanos transtulit. Ergo Imperatores, qui fuerunt à tempore Caroli Magni, Pontifici debent suum Imperium, ac à tempore translati Imperii in Germanos requiritur, ut Papa confirmet Imperatorem, & ut Imperator Pontifici præstet juramentum fidelitatis.*

Innocentius III. c. Venerabilem de Electione dicit, *Jus & potestatem eligendi Imperatorem, ab Apostolica Sede pervenisse, quæ Romanum Imp. in Germanos transtulit.*

Alva-

Alvarez de jure Pontif. Imperat. &c. cap.32.n.17. *Papa potest transferre Imperium & regna de gente in gentem. Sic Papa transtulit Imperium Græcorum in Germanos, & Alexander VI transtulit illam regionem novi orbis in Ferdinandum.*

Bellarm.lib.1.de Transl.Imp.cap.13.§. Verum. *Non politicâ, sed Ecclesiasticâ potestate, quæ politicâ longè major & sublimior est, quæq; politicæ præest, eamq; regit ac dirigit, translatio ea facta est.*

Petrus Cudsemius in Saxon. Cathol. p.118. *Imperium à Græcis ad Romanos Apostolicâ gratiâ est translatum.*

Adamus Tannerus part.3. Theolog. Schol.Disp.1.q.4.dub.5. *Si Pontifices Antichristus sunt, per Antichristum Romanum Imperium acceperunt Franci, & postea Germani laudatissimi Imperatores.*

Georg Landherr im scharffen runden Auge Admirat. 10. lit. M. ij. fac.2. Die prærogativ des Käyserthumbs kompt vom Pabst zu Carolo, von diesem zum jetzigen Käyser. Similia habet lit. L. iij. facie 2. lit. M. iij. fac.2.

Resp. 1. De translatione illa Imperii plurimùm variant Historici, quidam in Pipinum, quidam in Carolum eam factam asserunt; quidam anno 753. alii anno 755. alii anno 776. eam factã esse tradunt; quidam hoc factum non Pontifici, sed Senatui populoq; Romano adscribunt, ut apud Æneam Sylvium, Leopoldum de Babenburg, Blondum, Onuphrium, Panvinium & alios videre est. Sunt, qui jure gladii Carolũ ad se transtulisse Imperium asserunt.

Sigebertus in Chron. Anno 801. *Romani, qui ab Imperatore Constantinopolitano jamdiu animo desciverunt, nunc acceptâ occasionis oportunitate, quia mulier, excæcato Imperatore Constantino filio suo, eis imperabat, uno omnium consensu Carolo Regi Imperatorias laudes acclamant, eumq; per manum Leonis Papæ coronant, Cæsarem & Augustum appellant, Pipinum verò filium ejus Regem Italiæ ordinatum collaudant.*

Marianus Scotus in Chron. *Carolus hoc tempore à Romanis Augustus appellatus.*

Nauclerus Volum.2.gener.27.refert, *præhabitâ maturâ deliberatione Carolum, Francorum Regem potentissimum, populi Romani consensu à Leone Pont. inter Missarum solemnia Imper. Romanum declaratum, ac diademate coronatum fuisse, ter acclamante populo, Carolo Augusto à Deo coronato, magno & pacifico Imperatori vita & victoria, eumq; inunctum à Pontifice cum Pipino filio suo, quem Italiæ Regem solenni decreto pronunciaverit.*

Nicolaus Gillius Ludovici XII. Galliarum Regis Notarius & à Secretis Anno 801. *Interea dum Rex Carolus Magnus devotione profectus Romam, ubi Papa & Romani honorificè eum exceperunt, ibi subsisteret, Papa & Romani (qui nolebant ampliùs ferre, ut subessent fœminæ, id est, Irenæ illi, quæ Imperatorem filium, ut & nepotem suum curaverat excæcari, ex quo erant mortui, & ipsa sola tenebat, regebatq; Imperium) Carolum Magnum rogaverunt, ut dominium Romani Imper. vellet accipere, adeoq; institerunt, ut tandem consenserit.*

Aventinus lib. 4. Annal. *Cùm mulier Constantinopoli imperaret, quod inauditum esse videbatur, putabant Romani, se potestatem habere & jus eligendi Cæsarem, quòd imperium ex ipsis esset & nominaretur. Tenebat autem Carolus omnes Provincias, quæ ad urbem Romanam pertinebant. Itaq; anno*

Christi 801. Leo Papa, Senatus & populus Romanus illum designabant Imperatorem.

Idem. *Pontifex, Senatus, populusq; Romanus Imperium transferre suo jure in Germanos, Carolumq; tacito Senatusconsulto plebiscitoq; decernunt.*

Onuphrius. *Cùm primùm Imperator & Augustus renunciatus fuisset, à Romano Pont. ungebatur, aureoq; diademate coronabatur, tanquam Romani Imperii uno totius orbis primario Sacerdote, more accepto ab Impp. Orientalibus, qui à Patriarchis Constantinopolitanis primariis Grecanici Imperii Pontificibus consecrati aureâ coronâ redimibantur.* (Nec in Italiam, nec in urbem ipsam Leo imperium habuit, maximam enim Italiæ partem tenebat Desiderius, ac Leoni in urbe non fuisse locũ, docet ejus querela ad Carolum; Itemq; legatio, quam Adrianus Leonis Antecessor ad Carolum misit, supplex orans, ut se & urbẽ contra Desiderium defenderet. Quod ergo Leo nunquam in potestate sua habuit, illud dare nõ potuit.)

2. Imperatores olim sæpiùs militum exercitusque suffragiis fuère electi, id quod sub Leone Bassicano Constantinopolitano Imperatore factum. Anno Christi 460. ubi milites Othocarum Germanum ad dignitatem Cæsaream extulerunt, Romanique illum summis honoribus in Capitolium deduxerunt. Zenon Imp. Constantinopolitanus in Theodoricum Germanũ Romam, Italiam & totum Occidentale Imperium spontè & solenniter transtulit, ut Abbas Urspergensis in Chronico testatur. Anastasius Imp. nomen & dignitatẽ Augusti Clodoveo & Francorum Regibus communicavit, testantibus Gregorio Turonensi lib. 2. Hist. Adone in Chronic. ætat. 6. Sabellico Ennead. 8. lib. 2. Quid mirum ergò, Carolum Magnum hereditario jure dignitatem Imperii Romani sibi vendicâsse, cùm omnia privilegia Regum Francorum ad ipsum legitimè sint translata?

3. Imperatores & Imperii Proceres huic Pontificum arrogantiæ, quá *Imperium* dicunt *esse Romanæ Sedis beneficium*, totis viribus se opposuisse, exemplo Friderici I. Friderici II. Ludovici IV. & aliorũ Procerum superiùs ostendimus.

Otto Frisingensis lib. 3. cap. 8. & 9. refert: *Cùm Pontificis Adriani Legati gloriarentur, quòd Papa Imperatori dignitatem & honoris plenitudinem contulerit, non tantùm Otto Comes Palatinus, Dux Bavariæ, exerto gladio illis mortem intentavit, sed & Imperator verba Pontificis vocem nefandam, omniq; veritate vacuam nominavit & literis patentibus, per totum Romanum Imperium missis, clausulam hanc inseruit. Cùm Petrus Apostolus has doctrinâ mundum informaverit, Deum timete, Regem honorate, quicunq; nos Imperialẽ coronam pro beneficio à Domino Papa suscepisse dixerit, divinæ institutioni & doctrinæ Petri contrarius est & mendacii reus erit.* Videatur integra Historia apud Ottonem Frisingensem d. l. ubi & Pontificis & Imperatoris literæ recensentur. Eandem Historiam ex Ottone Frisingensi prolixè recenset Theologus primarius Dn. D. Hoë lib. 6. Comment. in Apocal. p. 225.

Joh. Cuspinianus in Friderico I. pag. 404. addit, *quòd Imperii Principes Imperatori Friderico autores fuerint, ut contra Adrianum hoc nomine bellum gereret.*

Crantzius in Hist. Sax. *Vidit, ut ferunt,*

invitus Fridericus in pariete opere musivo factam picturam, quam oculis ut annotavit, vultum avertit contractum. Erat hujusmodi: Sedit in Pontificali cathedra Innocentius II. ad cujus genua Lotharius Imperii coronam curvatus accepit. Fremuit, nihil dicens Fridericus, & cùm rediisset in Germaniam, Hadrianus Papa misit ad eum Cardinales duos rem magnam acturos. Scripsit inter alia Papa. Beneficium coronæ tibi concessimus, quod verbum indignè ferens efferbuit. Nostris, inquit, Electoribus acceptũ ferimus post Deum, quòd regnamus. Primam coronam à Coloniensi recognoscimus, Imperialem à Papa. Cæterùm beneficium ab illo non recepimus, Deo soli debemus & Electoribus, non Papæ, quòd regnamus. Plura in hanc sententiam adduximus superiùs. Confer Præstoni Sacerdotis Apologiam pro Principibus.

4. *At,* inquiunt, *Coronatio, quam Imp. accipit à Pontifice, ostendit, beneficium Pontificis esse Rom. Imperium.*

Resp. 1. Rudolphus I. noluit à Papa coronari & confirmari. Apud Goldast. tom. 1. Constit. p. 311. extat Rudolphi illius apophtegma. *Alemannorum Reges Italia consumsit. Non ibo Romam. Rex sum, Imperator sum, nec minùs pro utilitate Reipubl. me facturum confido, quàm si Romæ fuissem coronatus.*

2. De Maximiliano I. sic scribit Guicciardinus lib. 7. Hist. p. 667. edit. Bas. *In Comitiis Constantiensibus Anno 1507. cùm rescivisset consilium Regis Galliarum, quòd vellet Rotomagensem in Sede Pontificia collocare & ab illo Imperii coronam accipere, oratione gravi ad Septemviros & Principes habitâ, dicit, omnibus constare, supervacaneam esse coronam Romanam. Ego, inquit, Cæsareæ coronæ accipiendæ prætextu (quæ pompâ magis, quàm re, ut vobis notum est, continetur. Cæsarea namq; dignitas atq; autoritas prorsus ex voluntate vestra pendet,) sed reverâ, ut hæc Gallorum nefanda consilia constringam, & quando aliâ ratione nos ab illorum insolentia tutos reddere non possumus, eos Mediolanensi Imperio pellam, in Italiam exercitum traducere statui.* (Ergò uterque judicavit, coronationem Romanam non esse necessariam.)

3. Marsilius Patavinus parte 2. Defens. pac. cap. 25. *Voluerunt,* inquit, *Romanorum Principum quidam circa tempora Constantini, ex superflua quadam devotione, electionem de se factam amicabiliter significare Romanis Pontificibus, ut in eorum persona Christo singularem reverentiam exhibentes, ab eo per Pontificum intercessionem ampliorem benedictionem & gratiam, ad suum gubernandum Imperium, obtinerent. Eodemq; modo propter suæ inthronisationis solennitatem & signum, diadema regium per eos sibi imponi fecerunt. Ex hac reverentia sic spontè per Romanos Principes exhibita, quærentes sæpiùs, quæ sua non sunt, Episcopi Romanorum induxerunt consuetudinem & abusum veriùs, propter Principum simplicitatem, laudationem electæ personæ ac benedictionem, quam super illam mittebant, vocaliter aut in scriptis, vocare confirmationem electionis prædictæ. Nec attendentibus olim Romanis Principibus, quæ sub hac appellationis figura præjudicialis lateat intentio: sic ipsum successivè induxerunt latenter, ut nullus quantumcunque convenienter electus Rex vocari debeat, neque Regis autoritatem habeat, nisi per Romanum Episcopum fuerit approbatus.*

4. Thuanus lib. 2. Hist. pag. 39. *Otto tertius, cum Gregorio V. Pontifice, quem in Sedem* (Papalem) *restituerat, posteris æquè damnosâ ac ignominiosâ pactione transegit, ut nimirùm qui Rex Romanorum ab Electoribus deinceps crearetur, non priùs Imperator & Augustus haberetur, quàm cùm Rom. Pontifex inaugurâsset. Ita Rom. Pontifex ab Impp Romanis priùs creari atq; constitui solitus, arbitrium summi inter Christianos principatus constituendi ad se paulatim traxit. Id circa ann. Dom. Iↄ cccc XVII. accidit. Postea Carolus VI. eandem legem renovavit, sub Bullæ aureæ nomine Anno c Iↄ c c c LVI. publicatæ, quæ & hodiè magnâ religione inter Germanos servatur. Is suo periculo, sed serò sensit, quorsum pertineret jus illud, quod sibi in inaugurandis Imperatoribus Romanus Pontifex sumsit, scilicet ut liceret leges, quas vel et, pro inaugurationis precio imponere, siquidem Innocentius VI. non aliter coronam per ministros ipsi (Ottoni III.) imponi passus est, quàm ille jurejurando se obstrinxisset, Romæ aut in Italia injussu Pontificis diutiùs non moraturum. Ut non immeritò Franciscus Petrarcha, qui tunc temporis floruit, indignabundo animo miratus sit, quænam ista superbia esset, Principem Romanum publicæ libertatis autorem, libertate privare, cujus esse debent omnia, ipse non sit suus?* (Ergo coronatio non est nova quædam potestatis conciliatio, sed electionis legitimæ significatio & omnis felicitatis apprecatio.)

5. D. Seldus im Bedencken von Käys. Ferdinandt Wahl pag. 38. & seqq. recenset aliquot Imperatores, qui à Papa nullam coronam acceperunt, nec accipere voluerunt, & tamen veri ac legitimi Imperatores fuerunt.

Argument. 8. *Gregorius V. sanctionem edidit de Imperatore eligendo per septem Germaniæ Principes, quæ usque ad hanc diem servatur. Ergò Pontifex Imperatore & omnibus Principibus est superior.* Bellarminus d. l.

Inde Tannerus part. 3. Theol. Scholast. Disput. 1. quæst. 4. dub. 5. *Si Pontifices Antichristus sunt, Antichristus Imperatoris eligendi autoritatem tribuit Germanis Principibus.*

Resp. 1. Jordonus Historicus Pontificius disertis verbis de Carolo Magno scribit, *quòd ordinatio & institutio electorum divinitùs illi fuerit inspirata.*

2. Cuspinianus in Ottone III. Cranzius in Saxonia, Cusanus lib. 3. cap. 4. Theophilus Banosius de Hierarch. Romana cap. 11. §. 8. statuunt, *tempore Caroli Magni ad evitandam confusionem quatuor, postea tempore Ottonis tertii septem Electores, consensu totius orbis Christiani, esse constitutos.*

Chronicon Hirsaugiense Joh. Trithemii Ann. 995. pag. 42. part. 2. ex edit. Freheri. *Gregorius Papa V. congregatâ Synodo statuit, consentientibus Romanis & omni Clero, Romanum Imperium apud Germanos debere perpetuis futuris temporibus permanere, ita ut Germaniæ Principes per Ottonem deputati habeant jus & potestatem Imperatorem eligendi.*

3. Georgius Haymburgensis JCtus in Confutat. primatus Papæ part. 2. *Sub Imperatorum privilegiis & dominationibus ita reverenter habiti sunt Papæ, ut etiam quidam Imperatores ex devotione à Papa coronari voluerint. Extunc insolescere incipientes plures ab Impp. depositi sunt, utputa Johannes XII. quia lubricus & incorrigibilis.*

xigibilis fuit, ab Ottone primo deponitur & Leo IX. substituitur, communiq; voto statuitur, quòd nullus Papa fieret, nisi de consensu Imperatorum. Ottonum itaque tempore, quia Imperium fuit validum, insolentia Paparum fuit refrenata. A quibus etiam cum voluntate Romanorum & Imperii Procerum constituti sunt Electores Imperatoris, & non autoritate Papæ, quia nihil ad eum pertinebat, nisi reverentia devotionis.

Nauclerus Generat. 34. testatur, *quòd aliqui scribant, Ottonem III. ex consilio Principum Germaniæ* (circa Annum 1000.) *constituisse, ut, Imperatore mortuo, Francofurti nova fieret electio per tres Archiepiscopos & quatuor seculares Imperii Principes.* Postea addit. *Itaq; ajunt, Gregorium V. cognitâ Imperii imbecillitate, varietateq; fortunæ, quò diutiùs apud Germanos summa potestas remaneret, illeq; cæteris præesset, qui virtute & dignitate cæteris præstaret, retulisse sanctionem de Imperatore deligendo &c.* Nauclero suffragatur Theodoricus à Niem Episcopus Verdensis.

4. Aventinus lib. 5. Annal. pag. 401. (al. p. 30.) statuit, *Demùm post Friderici secundi mortem, Anno Christi 1250. Electores constitutos, & à Gregorio X. qui Anno 1271. Papalem Sedem conscendit, confirmatos.*

Bellarminus d. l. *Est autem hic annotandum, Onuphrium in libro de Comitiis Imperialibus contra communem Historicorum sententiam scripsisse, sanctionem hanc de electione Imperatoris non Gregorii quinti, sed Gregorii decimi fuisse, quod existimo non esse verum.*

5. Petrus Cutsemius in Saxon. Catholica pag. 140. evincere laborat, *Innocentium quartum augustum illud Collegium fundâsse.* (Ipsimet ergo priùs inter se conveniant. Quicquid sit, certum est illud, quòd)

6. Nicolaus Cusanus Cardinalis lib. 3. de concord. Cathol. cap. 4. prolixè confirmat, *Electores potestatem eligendi non à Pontifice, sed vim radicalem habere à communi consensu omnium, qui sibi naturali jure Imperatorem constituere potuerunt.* Inter cætera Cusanus sic loquitur: *Electores, qui communi consensu omnium Alemannorum & aliorum, qui Imperio subjecti erant, tempore Henrici secundi constituti sunt, radicalem vim habent ab ipso omnium consensu, qui sibi naturali jure Imperatorem constituere poterant, non ab ipso Romano Pontifice, in cujus potestate non est dare cuicunque Provinciæ per mundum Regem vel Imperatorem, ipsâ non consentiente. Sed concurrebat ad hoc consensus Gregorii V. tanquam unius Pontificis Romani, qui juxta gradum suum in consentiendo in communem Imperatorem interesse habebat.* Legatur totum illud caput, in quo præclarè ostendit, *Principes Electores non habere potestatem eligendi à Romano Pontifice sic, quòd nisi ipse consentiret, non haberent; aut si vellet, ab ipsis tollere posset.*

7. Christophorus Gewoldus (ad quem provocat Tannerus in Antichristo proscripto præfer. 9. pag. 195. eumq; *rem totam satis in perspicuo collocâsse* asserit) divortia sententiarum gravissima de hac Electorum institutione commemorat. *Quamvis,* inquit, *res hæc ita se habeat, nihilominùs tamē reperiuntur nonnulli, & hi quidem Germani, qui eam vel subtilitate ingenii, vel petulantiâ, vel denique odio tantùm non Vatiniano in autores tanti patriæ nostræ, Germaniæ inquam, collati beneficii*

neficii abrepti, in dubium vocare & eminentissimo Septemvirorum ordini status quæstionem movere audent: qui quidem antagonistæ diversimodè arcem hanc Electoralem oppugnant: quidam enim originem illius evertere conantur; alii autores à primis veris diversos statuunt; nonnulli decernendi potestatem eripere nituntur his, quibus eam in hoc negotio ratione commissi sibi muneris præ cunctis aliis competiisse, hactenùs à nemine contradictum fuit: alii demùm Principes quosdam in Septemvirale album ab antiquo relatos, aut isto gradu suo omninò dejicere, aut à priscis illis ad secula, nostro propinquiora, relegare conantur &c.

Et postea. *Altera opinio ab his profecta est, qui Septemviratus institutionem Gregorio V. Pontifici maximo & Ottoni III. ereptum eunt. Sunt nonnulli, qui Gregorii V. & Ottonis III. constitutione Germanis Principibus universis jus designandi Cæsarem collatum, concedunt quidem, Septemviros autem longo post illa tempora intervallo institutos fuisse comminiscuntur. Alii jus eligendi Cæsaris ab Ottone III. à Gregorio V. Germaniæ Principibus indultum fuisse pernegant. Alii sunt, qui temporibus Conradi Salici, successoris Henrici sancti: quidam jus liberæ electionis pro successione generis à Gregorio VII. fluxisse perhibent. Alii Friderici I. plerique circa tempora Friderici II. nonnulli in Concilio Lugdunensi: rursum alii post Concilium istud, circa tempora Rudolphi I, quidam verò istis omninò quinquaginta quinque annis, qui inter Innocentium III. & Innocentium IV. Pontifices intercesserunt, nonnulli deniq; recentiore seculo Electores cœpisse, proclamant.* Confer Saxoniam Evangelicam Dn. D. Höpffneri, in qua de hoc & præcedente argumento eruditè contra Cursemium disseritur.

Argumenta Bellarmini, quibus probare conatur, *quòd non pugnet cum verbo Dei, ut unus homo sit Princeps Ecclesiasticus & politicus simul. 1. Præstò sunt exempla Sanctorum, qui fuerunt simul Principes & Pontifices, ut Melchisedec Genes. 14. primogeniti V. Testamenti Genes. 49. Moses Exodi 18. 32. 40. Levit. 8. Heli 1. Reg. 1. Maccabei in lib. Maccab.* Bellarmin. lib. 5. de Rom. Pont. cap. 9.

Resp. 1. Nicolaus I. Pontifex in Epistola ad Michaëlem c. cùm ad verum. dist. 96. docet, *ante Christi adventum eosdem Reges & Pontifices fuisse, sed Christum, verum Regem & Pontificem, ista distinxisse.* Verba Canonis adducta sunt superiùs membro 1.

2. Petrus Augustinus de Morla part. 1. emp. Juris tit. 2. ff. q. 4. n. 13. scribit: *In lege Naturæ fuit primogenituræ annexum Sacerdotium, sed ex hoc non debet sumi argumentum ad legem gratiæ, in qua Sacerdotium est à regno separatum.*

3. Baronius Anno 657. n. 10. Monotheletis Imperatori etiam Sacerdotium tribuentib. ac dicentibus. *Quomodo igitur Scriptura Regem & Sacerdotem esse dicit Melchisedech?* respondet. *Unius Naturæ Regis universorum Dei, qui factus est propter nostram salutem Pontifex, unus fuit typus Melchisedech.*

4. Bellarminus lib. de Clericis cap. 6. sic disserit: *Sacerdotium Aaronicum fuit carnale, Christianum autem Sacerdotium spirituale est.* (Ergo Sacerdotium Aaronicum cum imperio politico faciliùs jungi potuit, quàm Sacerdotium Christianum.

stianum. At sicut Bellarminus ex hac diversitate infert, *non decuisse carnali generatione Sacerdotes in N.T. propagari*, ita longè rectiùs ex eadem inferre possumus, non decuisse Sacerdotes N. Test. politico imperio præfici.)

5. Nandinus in cap. 5. Exodi fol. 275. adducit & approbat verba Nicolai Pontificis superiùs citata.

Argum. 2. *Potestas Ecclesiastica & politica non sunt contrariæ, sed utraque bona, utraque à Deo, utraque laudabilis, & una alteri servit. Ergò non pugnant inter se, ergò simul in eodem esse possunt.* Item. *Magis diversa sunt pax & bellum, quàm bona temporalia & spiritualia. At unus & idem Rex simul præest Senatui & exercitui, togatis & armatis. Ergò multò magis poterit unus præesse in temporalibus & spiritualibus rebus. Præterea potest unus Rex gubernare diversissima regna, quæ diversos mores, ritus, leges, consuetudines habeant, & pari ratione potest unus Episcopus regere plurimas Ecclesias. Ergò etiam poterit unus homo regere unum Episcopatum & unum Principatum.*

Resp. 1. Posset quis eodem modo concludere. Conjugium & Sacerdotiũ non sunt status contrarii, sed uterq; est bonus, uterq; à Deo, uterque laudabilis & unus alteri servit. Ergò non pugnant inter se. Ergò simul in uno esse possunt. Conclusionem Bellarm. non concedit.

2. Adduximus superiùs plurima eorum dicta, qui agnoscunt, *duas hasce potestates differre causâ instrumentali, materiâ circa quam sive objecto, formâ & fine proximo, ac proinde non posse ab uno eodemq; homine ritè administrari.*

3. Ipsimet Episcopi Pontificii facto ipso testantur, unam eandemq; personam non posse utriq; muneri sufficere ideò munus docendi in aliorum humeros rejecerunt, quod etiam Romanus Pontifex fecit. Ostendemus autem inferiùs in articulo de Clericis, ipsos minùs rectè docendi officio se abdicâsse.

Argum. 3. *Qui donaverunt Episcopo Romano, aliisq; Episcopis Principatus temporales, pii homines fuerunt, & eâ de causâ præcipuè à tota Ecclesia commendati sunt, ut patet de Constantino, & Carolo Magno, & Ludovico ejus filio.* Bellarm. d. l.

Resp. 1. De Constantini donatione multi ex ipsis Pontificiis scriptoribus dubitant, quidam etiam manifestè eam impugnant.

Ek de Repkau Juris Saxonici Glossator circa Annum 1160. lib. 3. art. 63. disputat contra Constantini donationem, inter alia sic scribens: Sage aber dennoch / daß so gethane Gabe durch recht nicht lang vnd nicht rang vmb jhn. Authent. de non alien. aut permut. Eccles. reb. §. Si igitur collat. 3. & c. de legib. & constit. Princ. & edict. leg. Digna vox & Inst. quib. mod. testamentum infirmatur §. 1. Denn von solcher Gabe möchte er das gantze Reich vergeben / Ach Pfaff / das erzürne nur nicht auff mich / sondern zürne auff Accursium. Denn diese Wort Accursii in der gemeinen Gloß ut in Authentic. ut determinatus sit numerus Cleri §. 1. super verba bonum & competens col. 1. Denn obwol der König Constantinus gab dem Pabst Sylvestro weltlich Gewalt / er gab jhm darumb nicht alle weltliche Gericht.

Dantes Aligerius in libr. de Monarchia circa Annum 1321. *Papæ inquiunt. Quæ Ecclesiæ sunt, nemo de jure habere potest, nisi*

nisi ab Ecclesia. Romanum regimen est Ecclesia. Ergò ipsum nemo habere potest de jure, nisi ab Ecclesia. Minorem probant, quòd Constantinus Imperator mundatus à lepra, intercessione Sylvestri Papæ, Imperii Sedem Romam cum aliis Imperii dignitatibus Ecclesiæ donavit. Sed probationem hanc dico esse nullam, quia Constantini officium non fuit, ideò nec potuit alienare Imperii dignitates, nec Ecclesiæ fuit easdem recipere, & si aliquæ dignitates per Constantinum essent alienatæ, ut dicunt, ab Imperio, excessissent in potestate Ecclesiæ, scissa esset tunica inconsutilis, quam scindere ausi non sunt, qui Christum verum Deum lanceâ perforârunt. Fundamentum Ecclesiæ est Jesus Christus, petra, super quam ædificata est Ecclesia, Imperii verò fundamentum est jus humanum. Et sicut Ecclesiæ non licet contrariari suo fundamento, sic nec Imperio licet contra jus seipsum destruere. Nam jurisdictio est prior suo judice, quia Imperator ab ea recipit esse, quod est, ideò eam permutare non potest, nec etiam ab imperio auferre quicquam potest, minoratio enim esset jurisdictionis: Præterea Ecclesia indisposita omninò est ad temporalia recipienda per præceptum prohibitorium expressum Matth. 10. Nolite possidere aurum. Ergò nec recipere per modum possessionis, nec illa conferre per modum alienationis Ecclesia potest.

Laurentius Valla Patricius Romanus & Canonicus circa Ann. 1411. ex professo donationem Constantini refutavit. Inter cetera sic loquitur: *Scio, jamdudum expectare aures hominum, quodnam Pontificibus Romanis crimen impingam? Profectò ingens sive supinæ ignorantiæ, sive immanis avaritiæ, quæ est idolorum servitus, sive imperandi vanitatis, cujus crudelitas semper est comes. Nam aliquot jam seculis aut non intellexerunt, donationem Constantini commentitiam fictamq; esse, aut ipsi finxerunt, sive posteriores in majorum suorum dolis vestigia imprimentes pro vera, quam falsam cognoscerent, defenderunt, dedecorantes Pontificatus majestatem, dedecorantes veterum Pontificum memoriam, dedecorantes religionem Christianam & omnia cædib. minis, flagitiisq; immiscentes. Suam, ajunt esse urbem Romam, suum regnum Siciliæ, Neapolitanumq;, suam universam Italiam, Gallias, Hispanias, Germanos, Britannos, suum deniq; Occidentem. Hæc enim cuncta in ipsa donationis pagina contineri. Ergò hæc omnia tua sunt, summe Pontifex? omnia tibi in animo est recuperare? omnes Reges ac Principes spoliare urbibus, aut cogere, ut annua tibi tributa pensitent, sententia est? At ego contrà existimo, justius licere Principibus, spoliare te imperio omni, quod obtines. Nam ostendam, quòd donatio illa, unde natum esse jus summum summi Pontificis volunt, Sylvestro pariter & Constantino fuerit incognita. Quæ donationis pagina est istorum unicum patrocinium, ut non modò falsum, verùm & stolidum.* (Extat hæc Declamatio de donatione Constantini in Fasciculo rerum expetendarum Coloniæ Ann. 1535. licèt prohibeatur in Indice librorum damnatorum. Ulricus Hutenus Ann. 1517. eam edidit, & Leoni X. Pont. dedicavit.)

Jacobus Spigelius in Comment. super versus Güntheri lib. 6. super verba *Sed neq; tanta fuit largitio. Designat vulgatam illam Constantini donationem, de qua apud nullos extat autores, præterquam in libro Decretorum, idq; in antiquis voluminib. minimè contineri, autor est Antoninus in*

Chro-

Chronicis. Quanquam Isidorus in Historia sua scribit, eum urbe Româ Pontifici cessisse, relictis ornamentis & omnibus Imperialibus, diademate videl. habituq; & albo equo, quo vectabatur. Basilicas item dicitur nonullas in urbe condidisse. Sed quid hæc ad tam immensum Petri, ut ajunt, patrimonium, elephantiasi Constantini, sanguine puerorum & Sylvestri Baptismate partum? O beatas nugas, quæ tantum constituêre Imperium!

Nicolaus Cusanus Card. (de quo Cuspinianus in Comment. ad Cassiodori Conf. scribit, quòd *omnia scrinia Pontificum ei patuerint*) lib. 3. Concord. Cathol. cap. 2. *In veritate, supra modum admiror, si res ita est, eò quòd in authenticis libris & in Historiis approbatis non invenitur. Relegi omnia, quæ potui gesta Imperialia ac Romanorum Pontificum Historias, S. Hieronymi, qui ad cuncta colligendũ diligentissimus fuit, Augustini, Ambrosii ac aliorum opuscula peritissimorum, revolvi gesta sacrorum Conciliorum, quæ post Nicenum fuère, & nullam invenio concordantiam ad ea, quæ de illa donatione leguntur.*

Ibid. *Ego ad longum hanc Scripturam in quodam libro inveni, & diligenter eam examinãs, reperi ex ipsamet Scriptura argumenta manifesta confictionis & falsitatis.* (Hanc suam sententiam etiam ad Concilium Basileënse mittere Cusanus nòn fuit veritus.)

Hieronymus Paulus Cathalanus Canonicus Barcinonensis Juris Doctor & Alexandri VI. Cubicularius in Practica Cancell. Apostol. apud Rebuffum p. 436. *Quòd donatio Constantini etiã de facto non fuerit, lege Laur. Vallam & Papam Pium in Dialogo. Nec de tali donatione quicquam legi apud probatum Historicum, præsertim inter eos, qui scripserint illâ ætate vel illi proximâ. Nam nec Eusebius &c. nec Hieronymus, Augustinus, Ambrosius, Basilius, Johannes Chrysostomus, nec Ammianus, nec Historia Tripartita, nec ipsemet Damasus Papa in suo Chronico, nec Beda, nec Orosius meminerunt &c. Et constat, per plures quàm 300. annos post Constantinum Impp. tenuisse gubernacula urbis & Italiæ per Duces, Præsides & Exarchos, & urbis Romanæ usque ad tempora Innocentii II. ut patet apertè in Chronicis & Historiis. Et de Justiniano patet in l. 1. & 2. de Off. Præf. Præt. Aphric. & in Proœm. Instit. & in Epistola. Inter claras, ibi, nostrum firmat Imperium. Et in l. fin. C. de vet. jur. enucl. & in l Benè à Zenone. & in Authent. ut etiam Rom. Eccles. ibi, ad Ecclesias nostras & usque ad Oceani recessus, & in Auth. ut proprio nomine Imper. Et in vita Phocæ Imperatoris legitur impetrâsse Pantheum Bonifacium Papam ab eo. Unde ergo habueris terras Ecclesia, vide gesta Caroli Magni & Pipini, & Pium in d. Dial. & collecta novissimè per D. Bartholomæum de Platina, Bibliothecarium, qui omnia instrumenta pertinentia ad statum Ecclesiæ in temporalibus, præsertim circa acquisitionem terrarum & aliorum jurium & censuum collegis in valde magno volumine, ad cujus collectionem etiam operam nostrã præbuimus in revidendo &c.*

Æneas Sylvius in Dialogo quodam, quem adhuc Cardinalis scripserat, apertè instrumentum illud (donationis) falsitatis arguit, *ac stolidos Legistas* appellat, *qui tantoperè sudaverint in disputando, an ea donatio valeat, quæ nunquam facta fuit.*

Eadem fuit sententia Felini, in c. Solitæ in fin. Extra de majorit. & obœd. Et ante hunc Accursii in Authent. Quomodo oporteat Episcopos in princ.

col. 1. Quem sequuntur Petrus de Bella Pertica in rubric. procemii Institut. n. 11. cum seqq. Et Bartolus in procem. ff. Alexander in consil. 24. n. 23. lib. 5.

Nec verisimile est, *Platinam* in vitis Pontificum id fuisse omissurum, si verè facta fuisset hæc prætensa donatio, præsertim cùm admodùm operosè cæteras liberalitates & fundationes Constantini recenseat.

Johannes Aventinus lib. 2. Annalium p. 109. edit. Basil. & p. 159. edit. Ingolstad. *Quæ de Sylvestro & donatione Constantini prædicantur, ficta, falsa, inepta, pugnantiaq́ sunt. Miror, extare tam stolidos, qui credant; & tam impudentes, qui defendere audeant, præcipuè cùm etiam* Pius *II. Pont. Max. ut commenta anilia, fabulamq́ inanem rideat.*

lib. 5. Annalium p. 584. *Ea, quæ de Sylvestro & Constantino vulgò inculcantur, non minùs imperitè, quàm impudenter, mendaciterq́ conficta esse dicit, quæ ob modestiam Christianam referre pudeat.*

Crantzius in Hist. Sax. *Melchiades insequitur, natione Afer, qui tempora Constantini attigit. Hic (ut Gratianus ejusdem* Pon*tificis verbis testatur) ante Sylvestrum ostendit, fuisse Christianum Constantinum. Unde convincitur tota res de donatione Constantini in Sylvestrum & de Imperatoris baptismo esse commentitia.*

Franciscus Guicciardinus Patritius Florentinus lib. 4. Histor. p. 156. num. 44. postquam dixerat, *Constantinum quædam prædia & vectigalia* Episcopo *Romano donâsse*, subjicit. *Fama quoq́ est, Constantinum Orientis* Provinciarum *motibus, Imperii Sedem Bizantium, pòst de suo nomine Constantinopolin appellatam, transferre compulsum,* Pontifici *Romanæ urbis, aliarumq́ & urbium & regionum in Italia imperium donâsse. Quæ fama, quamvis à sequentibus Pontificibus diligenter fuerit enutrita & sustentata, eorumq́ autoritate à multis credita, est nihilominùs cùm à scriptoribus gravissimis, tùm verò rebus ipsis refutata. Illud autem certò constat, & tunc & longo pòst tempore urbem Romam, Italiamq́ omnem tanquam Imperio Cæsarum obnoxiam ab Imperatorum ministris ac præfectis fuisse gubernatã: nec desunt, qui, quicquid de Constantino & Sylvestro dicitur, (usque adeò sæpè profundis in tenebris res vetustæ demersæ latent) redarguant, ostendamq́, eos longè diversis temporibus extitisse: nemo tamen negat, Imperii Constantinopolin translatione ad* Pontifi*cum potentiam viam esse patefactam, ex eaq́ originem habuisse.*

Nauclerus Generat. 11. f. 39. *Alii dicunt, textum istum paleam esse, & nihil probare, quod credibile redditur. Nam Constantinus postea præmissa regna filiis suis Testamento reliquit, quæ etiam ab inde successionis jure remanserunt in manibus Imperatorum & Regum Catholicorum.*

Kalteisen, qui itidem ante Lutherum scripsit, *ea, quæ de donatione Constantini referuntur, Apocrypha esse* statuit.

Cæsar Baronius Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, Bibliothecarius Apostolicus, in Annalib. suis Ecclesiasticis (Pontificis Romani consensu, autoritate & auspicio editis) palàm profitetur, *Instrumentum illud Donationis esse falsum & commentitium malâ fide, dolo & fraude excogitatum, ab impostore aliquo scriptum, ad probandam Constantini donationem tam non idoneum, ut eam ambiguam potiùs reddat, quàm probet.* Tom. 3. Annal. Ann. Christi 324. n. 118. & seqq. Itemque tom. 12. Anno

no Christi 1191.pag.825. & seqq. (Transfert quidem culpam hujus figmenti, vel potiùs crimen hujus falsi in Græcos, sed nullo jure ac nullâ omninò veritatis specie, quin & *donationem nihilominùs factam esse* credi vult, ac idem omninò facit, quod in Græcis reprehendit, adeoque evincere laborat, *non ex Imperatorũ liberalitate & privilegiis, sed ab ipso Christo Romanam Ecclesiam suum habere principatum*, nec dubitat affirmare, *eos, qui instrumentum illud donationis improbant, potiùs Romanorum Pontificum causam agere, quàm contra eos pugnare*. Interim quicquid sit, nobis sufficit, totum illud fulcrum, quo vel unico, vel certè præcipuo donationis illius gloriatio nitebatur, ab ipsomet Cardinali esse subversum.)

Nicolaus Everhardus in Top. legali loc. à verisimili n.15. *Argumentum à verisimili valet ad multa, ut videre poteris per Prepositum in c. Constantinus 96. distinct. ubi per hoc solvit multa argumenta Laurentii Vallensis, impugnantis donationẽ Constantini, tanquam fictam & ementitam fundata in verisimili. Sed quis justiùs induat arma, Laurentius an Prepositus, ex hinc inde per eos adductis facilè videre poteris.*

Similia occurrunt apud Antoninum Archiepiscopũ Florentinum part. 3. tit. 8. cap. 2. §. 8. *Caput illud*, inquit, *non habetur in antiquis Decretis*; Renum Episc. Paduanum de vitis Pontificum, Raphaëlem Volaterranũ, (qui lib. 23. Anthropol. Julio II. Pont. dedicatæ sic scribit: *De dono Constantini aut concessione apud nullos extat autores, præterquam in libro Decretorum, idq; in antiquis voluminibus minimè contineri autor est Antoninus Præsul Florentinus*,) Marsilium Patavinum, Franciscum Petrarcham, Baptistam Mantuanũ lib. 1. de patient. cap. 30. Andream Alciatum lib. 7. parerg. cap. 19. B. Egnatium lib. 2. Roman. Princip.

Et quid multis? In eo, quod ostentant, Donationis hujus autographo in Vaticana Bibliotheca literis aureis conscripto, Notarii manu ad calcem minùs Latinè adjicitur. *Quam fabulam longi temporis mendacia finxit.*

Mornayus in Myster. iniquit. p. 40. Ac Otto tertius Imperator in illo Diplomate, quod Asisii in Archivis Romanæ Ecclesiæ asservatum, indeque erutum, de Donatione illa loquens. *Hæc sunt commenta*, inquit, *quibus Joh. Diaconus, cognomento Digitorum mutilus, Preceptum aureis literis scripsit, & sub titulo Magni Constantini longi mendacii tempora finxit.*

Idem p. 427. Quàm eximiam & singularem Latinæ linguæ elegantiam ac nitorem ostendat fabellæ istius artifex, patet ex hisce flosculis. *Signa & banna; decernere disponenda; concedere permanenda; licentiam dare; equos equitare &c.* Porrò *Clericare* istius linguâ non minùs Latinè dicitur, quàm sacris aliquem initiare. Certè ejusmodi est ista Latinitas, ut ne Constantini quidem coquus Latinè sic unquam fuisset locutus. Sed nec in margine Glossographus autori suo vel tantillum concedit, sive ingenium spectes, sive literas. Nam quod ait hic, *Contradicimus Beato Sylvestro Phrygium nostrum*, id est, mitram, annotat ille perquàm bellè in margine. *Nota, quòd Phrygium factum est ex pennis pavonum.* Dignum verò Imperatore munus & decoram Papæ mitram! Ivell. tomo 2. fol. 415.

2. Qui donationem illam non planè negant, timido tamen incedunt gradu, ac multis modis eam limitant, quidam etiam sibi contradicunt.

Hieronymus Balbus Episcopus lib. de coronat. ad Carolum V. Imp. *Laurentium Vallam missum facio, qui calumniandi potiùs, quàm veritatem indagandi studio in sacram Sedem Apostolicam petulanter debacchatur, eos potiùs autores sequar, qui procul ab invidia ac metu, rursus à gratia & amore, hæc ex fide retulerunt, ex quorum monumentis innotuit, Constantinum Ecclesiam in urbe Roma condidisse in hortis Equitii, domaq; obtulisse, patinam argenteam & cyphos duos & calicem aureum, aliaq; vasa ex auro & argento conflata, fundum quoque Cornelianum & in urbe hortum, Item domum intra urbem. Reliqua de ejus donatione & lepra & balneo sanguine puerorum redundante passim decantata, silentio prætereo, ne odium gratuitum mihi comparem.* (Quæ sint illa reliqua, superiùs ex Valla audivimus, videl. quòd *Pontifices ex Constantini donatione suam esse dicant urbem Romam, suum regnum Siciliæ, Neapolitanum, Italiam universam, Gallias, Hispanias, Germanos, Britannos, suum denique Occidentem.*)

Albertus Pighius lib. 5. Hierarch. Eccles. cap. ult. omnes illas exaggerationes, quibus donatio urbis Romæ (quam ipse quidem veram credit) in immensum augetur, *fabulas & imposturas & impudentia, peneq; palpabilia mendacia esse* statuit, idq; *factum esse dolo malevolorum Ecclesiæ & Ordinis Ecclesiastici, ut hac arte veritati quoq; fides detraheretur, quasi ne in urbis quidem Romæ solius, vel paucorum locorum Romæ vicinorum donatione veritas ulla subesset.*

Melchior Canus lib. 1. Locor. Theol. cap. 5. p. 311. *Quòd ad Constantini donationem attinet, de ea non lubet in præsentia disputare. Disputent alii, quibus cordi est Romanæ Ecclesiæ majestatem, amplitudinemq; minuere. Laurentium Vallam scimus integro libro adversus receptam communi opinione sententiam declamâsse. Jurisperiti, quæ vulgò circumfertur ejus donationis formula, eam commentitiam esse satis indicant, cùm paleæ inscriptione denotant. Eusebius, Ruffinus, Theodoretus, Socrates, Sozomenus, Eutropius, Victor, cæteriq; probæ fidei autores, qui omnia Constantini gesta scripsêre diligentissimè, non modò nullam donationis ejus mentionem faciunt, sed tradunt etiam, orbem Romanum, sic inter tres illius filios distributum, ut Italia uni eorum tota contigerit. Ammianus Marcellinus lib. 15. Constantium urbis dominationem habuisse & Leontium præfectum ibi constituisse, autor est. Nonnullos deinceps Imperatores Italiæ, atque adeò Romæ imperâsse, omnes Historici memoriæ prodiderunt. Hæc & alia ejusmodi quis ignorat? Verùm quid refert, à Constantino facta ea donatio sit, an à Principibus posterioribus? Fictam & commentitiam fabulam dicunt à Nicolao, Clementeq; prolatam. Quasi verò Pontifex aut factam eam donationem suo decreto definiat, aut urbem eo solùm titulo defendat. Negant donatam à Constantino urbem esse, quanquam nequeunt probare id quidem. Sed quæro, quòd donatam negant, ea si non donata esset, quidnam facerent? An urbem Cæsari concederent? urgent rusticè sanè. Negant enim donatam esse & in eo perstant. Nos verò tanquam tormenta quædam adhibemus, ut si responderint, quòd donata à Constantino non est, idcircò ad jus nunc Cæsaris pertinere, stultos se esse fateantur. Potuit enim donare alius.*

Potuit quoque Rom. Pontifex urbem justo alio nomine possidere &c.

Carolus Sigonius in ea, quam de Occidentali Imperio scripsit Historia, ita de Constantino scripsit, ut non modò non confirmârit Constantinianæ donationis edictum, sed etiam infirmârit lib. 3. & 4. de Imper. Occid. Illum Sirletus Cardinalis Româ usque admonuit, *Balsamonem*, *Calecam, Gennadium hujus edicti testes esse.* (Miserum verò contra universos priscos testimoniũ.) Verùm qualecunque fuerit, Sigonius illud in acta mittat oportet, & humaniter tractet, quod etiam facit, lib. 3. quanquam ejus subvertat deinde fundamentum lib. 4. & hoc tamen timidè misellus, atque sui excusatione porrò utens, *se scil. officii sui esse, putâsse, ut quid Eusebius & multi alii scripsissent, minimè reticeret, licèt ab Ecclesia Romana autoritate dissentirent.*)

Bellarminus lib. 5. de Rom. Pontif. cap. 8. fatetur, *Italos vectigalia solvisse ad Gregorii II. tempora, Imperatoribus Græcis.* (Ergò ipsa Roma & Italia sub Impp. Græcorum Imperio permanserunt aliquot secula post Constantinum mortuum.) Idem hoc loco tantùm in genere *donationis Constantini* meminit, non autem quid & quantum donaverit, exprimit.

Idem Bellarminus lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 28. §. Adde. *Non sine causâ Gregorius ita humiliter cum Imperatore loquebatur, siquidem eo tempore Imperator dominium temporale in urbem Romanam obtinebat.*

(Si hoc verum est, ut est verissimum, ergò Constantinus, qui ante Gregorium mortuus est, annis plus minùs 250. id dominium non transtulit in Episcopum Romanum.)

Baronius tom. 3. Annal. num. 117. intra labia mussitat, *Constantinum Romanam Ecclesiam amplissimis donâsse muneribus, summâ potentiâ communivisse atque juribus stabilivisse.*

3. Commenti hujus falsitatem probat collatio c. Futuram 12. quæst. 1. cum c. Constantinus dist. 96. Nam in c. Futuram Melchiades quasi *suo tempore* donatio facta esset, commemorat, contrà verò *sub Sylvestro* id demum factum in c. Constantinus refertur. Melchiadem autem ante Sylvestrum sub Maximino vixisse, ex Historia Pontificum constat. c. Constantinus dicitur, quòd *Romana urbs & tota Italia unà cum Imperio Occidentis sit Sylvestro donata.* Sed c. Fundamentum in Decretalibus lib. 1. tit. 6. de elect. in Sexto, *urbis* tantùm fit mentio. Inde Glossa ad c. Constantinus dist. 96. sic annotat. *Palea ista non legitur in Scholis.*

4. Cùm Alexander VI. Venetis litem moveret de vectigali mari Adriatico imposito, & instrumenta illius privilegii sibi demonstrari peteret, respondit ei Hieronymus Donatus Legatus Venetus, *extare ea in facie altera istius paginæ, cui donatio Constantini inscripta.* Hieronymus Megiserus in Parad. delitiarum pag. 403.

Hodiè non una tantùm aut altera, imò non novem tantùm, quot recensuit Boëtius Epo lib. 2. quæst. heroic. q. 3. sed duodecim hujus instrumenti editiones extant, eæque inter se diversæ, magno falsi argumento, teste Marquardo Frehero in Commentario ad Instru-

mentum Donationis illius à se suppresso tamen nomine edito p.33.

5. Quidam Imperatores huic Donationi contradixerunt, ut constat ex illis, quæ dicta sunt superiùs. Otto tertius Imperator his aliquãdo usus est verbis. *Confusis Papaticis legibus & jam abjectâ Ecclesiâ Romanâ, in tantum quidam Pontificũ irruerunt, ut maximam partem Imperii nostri Apostolatui suo conjungerent, jam non quærentes, quæ & quanta suis culpis perdiderunt, non curantes quanta ex voluntaria vanitate effuderunt, sed sua propria, utpote ab illis ipsis dilapidata dimittentes, quasi culpã suam in Imperium nostrum retorquentes ad aliena, id est, ad nostra & nostri Imperii maximè migraverunt. Hæc sunt enim commenta ab illis ipsis inventa, quib. Johannes Diaconus, cognomento Digitorum munitus* (al. mutuis) *præceptum aureis literis scribens sub titulo Magni Constantini, longa mendacii tempora finxit. Hæc sunt etiam commenta, quibus dicunt, quendam Carolum (Calvum scilicet) S. Petro nostra publica tribuisse. Sed ad hæc respondemus, ipsum Carolum nihil dare jure potuisse, utpote jam à Carolo meliore fugatum, jam Imperio privatum, jam destitutum & annullatum. Ergò quod non habuit, dedit.* (Diploma hoc Ottonis ediderunt Marq. Freherus, Haiminsfeldius & ipse Baron. lib. 12. Annal. p. 827.) Inde Melchior Goldastus Haiminsfeldius tom. 1. Constit. Imper. fol. 41. de hoc Ottone III. memorat, quòd donationem Constantini vocaverit commentitiã, erdichtete Fabeln und Traumschrifften / welche von den Päbsten selbst erfunden / also daß Johannes Diaconus mit dem Zunahmen Digitorum, eine Bull mit güldenen Buchstaben unter dem Scheintittel des grossen Käysers Constantini geschrieben / und eine so lange zeit unbewust und vor nie erhörte Fabel und Lügen erdacht.

6. Quinimò de Ænea Sylvio, postea Pontifice Pio secundo, memorat Hieronymus Paulus Cathalanus, *quòd Dialogum contra hanc donationem conscripserit.*

Hieronymus Balbus Episcopus lib. de coronat. ad Carolum V. *Hæc, quæ de Constantini donatione feruntur, magnos aliequi autores habent. At Pius II. Pontifex sedulus, rerum vetustate involutarum diligentissimus indagator, in nobili illo Dialogo, quẽ ante Pontificatum in Germania edidit, paleæ scripta de Constantino ut subdititia & adulterina refellit, invehiturq́ contra miseros (ut ejus verbo utar) Legistas, qui tantùm sudant disputando, an id valuerit, quod nullo unquam tempore fuit.* (Hûc meritò refertur, quòd Pontifices Romani, licèt sæpè multumq; de sua eminentia ac potentia cum aliis Episcopis contenderint, tamen in jure suo prosequendo nullam donationis hujus mentionem unquam fecerint, cùm tamen commodius medium ad componendas illas controversias habere non potuissent, quàm istud donationis instrumentum, nisi fidem ejus vacillare intellexissent.)

Totum hoc figmentum Constantinianæ donationis penitùs evisceravit Theologus Nobilissimus & præclarissimus Dn. D. Hoẽ lib. 3. Commentariorum in Apocalypsin pag. 200. & seqq. ut & Caspar Bitschius JCtus Argentoratensis in Disput. de hoc puncto in Jubilæo Ann. 1517. habita, qui probant, *hanc donationem non solùm in Decreto Gratiani esse paleam, sed etiam in mundo impudentem fabulam.*

Argum. 4. *Etsi absolutè fortè præstaret, Pontifices tractare solùm spiritualia, & Reges temporalia, tamen propter malitiam temporum experientia clamat, non solùm utiliter, sed etiam necessariò & ex singulari Dei providentia donatos fuisse Pontifici, aliisq; Episcopis temporales aliquos principatus. Si enim in Germania Episcopi Principes non fuissent, nulli ad hanc diem in suis sedibus permansissent.* Bellarm. d. l.

Resp. Imò verò hanc commixtionem multa mala secum attulisse, agnoscunt quidam ex ipsis Pontificiis scriptoribus, quorum testimonia adduximus superiùs.

Claudius Espensæus Episcopus in 1. Timoth. Digress. lib. 2. cap. 9. *Nos, proh dolor! ex pacificis in litigiosos degeneravimus &c.* Locum integrum in præcedentibus allegavimus.

Argum. 5. *Si vel maximè nullo alio, tamen præscriptionis jure Pontifex illa regna & provincias, quibus dominatur, obtinet.* Bellarminus d. l.

Resp. Hîc eos destituit bona fides, quâ deficiente, ne quidē incipere potest præscriptio, *etiamsi quis per millena millia annorum possederit*, ut Doctores etiam Pontificii loquuntur. Sciverunt enim aut donationem illam Constantini nunquam factam esse, ut Æneas Sylvius postea Pontifex fatetur; aut certè, si facta esset, eam non jure factam esse, cùm & in ipso Jure Canonico sancitum sit, *alienationes in præjudicium regni & contra Regis honorem factas illicitas esse, ac proinde non servandas, sed revocandas, etiamsi Rex jusjurandum de non revocando præstitisset* c. Intellecto ext. de jurejur. Et constat jure Pontificio *etiam ob supervenientem malam fidem præscriptionem expirare* c. Vigilanti ext. de præscript. c. Si virgo 34. quæst. 1. & 2. c. possessor de regul. juris in Sexto.

APPENDIX HUJUS ARTICULI,

DE QVERELIS, CALUMNIIS ET OPINIONIBUS ABSURDIS ADVERSARIORUM.

I. QVERELÆ.

1. Hardingus in Defens. Apol. pag. 75. *Nunquam dictum aut cogitatum fuit apud Catholicos, quòd omnis religio dependeat ex autoritate Papæ, ut vos fictis falsisq; rumoribus hominibus persuadere vultis.*

Resp. Bellarminus lib. 2. de Sacram. cap. 25. *Omnium dogmatum firmitas pendet ab autoritate præsentis Ecclesiæ.* Nomine verò Ecclesiæ in ultima analysi intelligitur Papa, ut ostendimus lib. 1. part. 2. cap. 1.

2. Idem in Defens. Apolog. pag. 106. negat, *quòd aliquis unquam ex Pontificiis dixerit, Papam succedere Christo in tota potentia.* (At in Concilio Lateranensi sub Julio Pontifice celebrato ipsi acclamatum. *Tibi data est omnis potestas in cœlo & in terra.*

Glossa Extrav. Comm. lib. 1. tit. 8. de major. & obœd. c. Unam Sanctam in Additionib. Bertrandi sic argumentatur. *Christus commisit summo Pontifici vices suas. Sed Christo data est omnis potestas in cœlo & in*

& in terra. Ergo summus Pontifex, qui est ejus Vicarius, habet hanc potestatem.

Thomas Bozius de jur. Nat. & div. Eccl. lib. & pot. lib. 1. cap. 13. p. 64. *Christus omnem suam potestatem Papa communicavit.*

Idem lib. 4. cap. 1. p. 209. *Christus constituit Pontificem Romanum, qui loco ipsius in terris Sacerdos Sacerdotum, Pater Patrum, Rexq; omnium Regum foret.*

Bertachinus in Repert. in dict. Papa de Pontifice Rom. dicit, *quòd de potestate absoluta possit, quicquid vult; quòd Papa sit causa causarum, quòd non sit de potestate ejus inquirendum, cùm primæ causæ nulla sit causa.*

In libro Ceremoniarum lib. 1. sect. 7. pag. 85. dicitur, *quòd Papa in nocte nativitatis Dominicæ benedicat ensem in signum infinitæ potentiæ sibi datæ, juxta illud, Mihi data est omnis potestas.*

Panormitanus c. Licèt de Elect. *Papa potest omnia, quæ Deus potest.* (Confer dicta superiùs cap. 6. in resp. ad 1. argum.)

3. Idem in Defens. contra Apolog. Anglic. p. 463. negat, *quòd Papa requirat ab Imperatore servitium in tenendo stapede aut freno Papalis equi, fieri autem illud,* dicit, *repugnante & ope quantâ maximâ posset renitente Pontifice.*

Resp. 1. Genebrardus Theol. Paris. lib. 4. Chron. fol. 622. ad annum 1180. *Ferunt, Ludovicum Francorum, & Henricum II. Anglorum Reges pedites ei (Alexandro tertio) interiisse stratoris officio, ac levâ dextraq; frenum equi ipsius tenentes, eum per Totiacum urbem magnâ cum pompâ deduxisse: cujus eos pudere non debuit &c.*

2. Anastasius in Nicolao I. de Ludovico Imp. Lotharii filio memorat, *quòd frenum equi Papalis pedestri more manibus suis apprehenderit, &, quantum sagittæ actus extenditur, traxerit.*

3. In libro Ceremoniarum expressè sic legitur. *Imperator accedit ad equum Papæ, & in honorem Domini nostri Jesu Christi, cujus personam in terris Papa sustinet, tenet stapedem, donec Papa ascendit in equum, & pòst accipit frenum & ducit equum.*

4. In c. Constantinus dist. 96. memoratur de Constantino Magno, quòd hoc stratoris officium exhibuerit Sylvestro Pontifici. Verba sic habent: *Phrygium candido nitore splendidum resurrectionem Dominicam designans ejus* (Sylvestri) *sacratissimo vertici manibus nostris imposuimus, & tenentes frenum equi ipsius, pro reverentia Beati Petri stratoris officium illi exhibuimus.* De repugnantia verbum nullum. Quinimò

5. Baronius Ann. 1155. num. 8. recenset, quomodo Adrianus IV. adegerit Fridericum Imperatorem, ut hoc illi officium præstaret. *Cùm Rex de more Papæ officium stratoris non exhiberet, Cardinales turbati & valdè perterriti abierunt retrorsum, & in civitatem Castellanam se receperunt, relicto Pontifice in territorio Regis. Quocirca Dominus Papa turbatus, & quid sibi agendum foret incertus, licèt tristis, descendit & in præparato sibi faldistorio sedit. Tunc Rex ad ejus vestigia procedit, & deosculatis pedibus, ad pacis osculum accedere voluit, cui idem Pontifex protinùs locutus est in ista verba: Quandoquidem tu mihi illum consuetum & debitum honorem subtraxisti, quem prædecessores tui Orthodoxi Imperatores, pro Apostolorum Petri & Pauli reverentia prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus exhibere usque ad hac tempora consueverunt:*

pter remanente ibidem exercitu totus sequens dies sub istius rei variâ collocutione decurrit. Tandem requisitis antiquioribus Principibus, qui cum Rege Lothario ad Papam Innocentium venerant & priscâ consuetudine diligenter pervestigatâ, ex relatione illorum & veteribus monumentis judicio Principum decretum est, & communi favore totius Regalis Curiæ roboratum, quòd idem Rex per Apostolorum prædictorum reverentia prædicto Papæ Hadriano exhiberet Stratoris officium & ejus streguam, suppedaneum scilicet, teneret ad conscendendum in equum. Aliâ igitur die Regis mota sunt castra & in territorium Nepesinum, juxta locum, qui dicitur Tabula, fuerunt translata, sicut à Principibus fuerat ordinatum, Rex Fridericus præcessit aliquantulum & appropinquante Domino Papa tentorio Regis, per aliam viam transiens descendit & occurrens Rex ei, quantum est jactus lapidis, in conspectu exercitus officium Stratoris cum jucunditate implevit & streguam fortiter tenuit. Tum verò Pontifex eundem Regem ad pacis osculum primùm recepit.

Helmoldus in lib. I. Histor. Sclav. cap. 81. memorat, quòd Adrianus ille IV. Pontifex Bambergensem Episcopum, qui nomine Imperatoris Friderici verba fecerat, hisce allocutus fuerit verbis: *Dicis, Principem tuum condignam B. Petro exhibuisse reverentiam, sed B. Petrus magis videtur inhonoratus: cùm dextram tenere deberet strepam, tenuit sinistram. Hæc cùm per Interpretem Regi nunciata fuissent, humiliter ait: Dicite ei, quia defectus hic non fuit devotionis, sed scien-* *Dominus Papa: si, quod facilimum fuit, propter ignorantiam neglexit; qualiter putatis expediet maxima? Tunc Rex aliquantisper motus, ait, vellem meliùs instrui, unde mos iste inoleverit ex benevolentia, an ex debito? Si ex benevolentia, nihil causari habet Dominus Papa, si vacillaverit obsequium, quod de arbitrio, non de jure subsistit. Quòd si dicitis, quia ex debito primæ institutionis hæc reverentia debetur Principi Apostolorum, quid interest inter dextram strepam & sinistram, dummodò servetur humilitas & curvetur Princeps ad pedes summi Pontificis? Diu itaque acriterq; disputatum est. Postremò discesserunt à se invicem sine osculo pacis.* Hæc Helmoldus.

Idem Fridericus Alexandro III. similiter inserviit, recensente Baronio Annal. 1177. num. 69. *Imperator, ut humilitatem, quam corde conceperat, opere demonstraret, sumto Stratoris officio, pallium deposuit, manu virgam accepit, Laicos de choro expulit, & Papa ad altare solenniter & processionaliter venienti viam tanquam ostiarius præparavit.*

4. Idem Hardingus in Defens. p. 469. negat, *quòd Papa instigârit Henricũ quintum filium adversus Henricum IV. Imperatorem patrem.*

Contrà Gregorius Heimburg. sic scribit: *Paschalis Papa Principes contra Henricum quartum concitavit, imò proprium ejus filium, quem etiam contra patrem fecit per multos Episcopos Rheni in Regem coronari & vocari Henricum quintum.* Inde Carion Ann. 1103. *Hunc Henricum filium solicitârunt Episcopi, ut adver-*

adversus patrem insurgeret, eumq́; Imperio pelleret. Erant autem Episcopi isti, authore Urspergense, *Responsales Paschalis Papæ*, id est, Papæ per eas Germaniæ partes Procuratores. (Pontifex in eundem Henricum IV. non multò ante Rodolphum Sueviæ Ducem immiserat, misso ad ipsum diademate cum tali inscriptione:

Petra dedit Petro, Petrus diadema Rodolpho.)

5. Pazmannus lib. 4. Hodegi *mendaciorum quintam quasi essentiam* vocat, *quòd Apologia Augustana Confessionis dicit, Pontifices non curare Evangelium, nec lectione dignum judicare, multos palàm irridere religiones omnes &c.*

Resp. 1. Panormitanus dicit, *plerosque Pontifices ejusmodi vitam in hoc seculo agere, ut facilè appareat, eos non credere aliam restare vitam aut ullam mortuorum resurrectionem aut judicium.*

2. Palingenius in Capricorno scribit:

Pontifices nunc bella juvant, sunt cætera nugæ,
Nec præcepta Patrum, nec Christi dogmata curant.

3. De Leone X. (ad quem procul dubio Autor Apologiæ respexit) scribit Onuphrius, *quòd voluptatibus, venationibus, aucupiis effusè deditus fuerit, quodq́; luxui & splendidissimis conviviis, Musicæq́; magis, quàm tantum Pontificem deceret, impenderit.*

Balæus de eo refert, quòd *Evangelium appellârit fabulam de Christo*, quandoquidem Bembo Cardinali Secretario suo aliquid ex Evangelio præferenti regesserit. *Quantum nobis nostrisq́; ea de Christo fabula profuerit, satis est omnibus seculis notum.* Idem repetit Ivellus Defens. Apolog. p. 273.

4. Franciscus Picus (Johannis Pici Mirandulani Comitis ex fratre nepos) in lib. de fide & ordine credendi. *Meminimus, Pontificem creditum & adoratum, quem præstantes viri putarent, nec Pontificem eum esse, nec esse posse, utpotè qui nullum Deum credens omne infidelitatis culmen excederet: pessimaq́; ejus opera in coëmendo Pontificatu, in omnigenis sceleribus exercendis idipsum testabantur: sed & pessima quoque dicta confirmabant, namque fassum eum affirmabatur domesticis quibusdam, nullum se Deum aliquando, etiam dum Pontificiam Sedem teneret, credidisse.* (Leonem X. perstringere videtur, cujus vitam & mores inspexit; & addit.) *Alium audivi summum Pontificem, qui vivens familiari cuidam aperuerat, apud se immortalitatem animarum non creditam. Mortuus verò eidem per vigiliam apparuit, divino judicio manifestans, se, quam mortalem crediderat animam, immortalem tum maximo cum damno & perpetuis ignibus experiri.*

6. Conqueruntur, falsò sibi tribui, *quòd Pontificum autoritatem & decreta præferant verbo Dei.*

Resp. 1. Ruinus consil. 109. n. 1. *Papa potest statuere super Epistolas Pauli.*

2. Rota Decis. 1. n. 3. *Potestas Papæ major est Apostolo ac potest dictis Apostolicis derogare.*

3. Paulus secundus ad Platinam dixit, *se omnia jura in scrinio pectoris sui habere*, cùm tamen fuerit indoctissimus. Platina in vita Pauli secundi.

4. Jodocus Lorichius in Thesauro Theologico novo, vocab. Votum n. 7. *Etsi vota facta implere sit juris divini, tamen*

men eveniente aliquo impedimento ad implendum votum, Papa declarat, votum illud non obligare.

5. Concilium Constantiense à Papa confirmatum usum unius speciei in Eucharistia constituit, *non obstante Christi institutione*; unde Gregorius de Valentia scribit: *communionem sub utraque specie sublatam esse per contrariam Ecclesiæ dispositionem.*

6. Bellarminus contra Barclaium capite 21. docet, *Pontificem posse dispensare in votis & juramentis, quæ Deus ipse jussit reddi & quorum solutio est de jure divino.*

ibid. cap. 31. *In bono sensu dedit Christus Petro* (ac proinde Papæ) *potestatem faciendi de peccato non peccatum & de non peccato peccatum.*

7. Conqueruntur falsò sibi tribui, *quòd ex Caipha exemplo infallibilitatem Romani Pontificis colligant.* Stapletonus in Promtuar. Cath fer. post pass. Dom. & in antidot. Joh. 11.

Resp. 1. Roffensis in confut. assert. Lutheri verit. 5. *Igitur miror te Luthere, cùm hæc non ignores, quòd tam parùm tribuis Pontificis Romani judicio, cùm apertissimum sit, Caipham verum judicium protulisse.*

2. Anglo-Remenses in cap. 11. Johan. *Hoc cùm dixit Caiphas Pontifex, Spiritus sancti assistentiam expertus est. Ergò Pontifices nostri non possunt errare.*

3. Melchior Canus lib. 5. Loc. Theol. cap. ult. §. Ad id. Johan. 11. *Hoc Caiphas non à seipso dixit, sed cùm esset Pontifex illius anni &c. quo fit, ut Pontificum Romanorum vita, licèt fortè sit contraria Domino Jesu, at judicia eorum vera erunt, utpotè quæ ad populi salutem constituta sunt, imò adeò à Spiritu sancto sunt, quia, qui ea proferunt, sunt Ecclesiæ Christi Pontifices.*

8. Becanus in Appendice Disputat. de fide hæreticis servanda in exam. propos. 3. negat, *Pontifici liberam potestatem tribui relaxandi juramenta.*

Resp. Becanus ibidem vi veritatis compulsus idipsum fatetur. Negat enim, *Pontificem in Principum ac Regum Christianorum contractibus dispensare posse,* sed addit, *nisi urgente necessitate boni spiritualis.* Concedit igitur, *Papam dispensare posse, urgente necessitate boni spiritualis,* hoc est, cùm ex Ecclesiæ Romanę incremento & utilitate esse videtur, hæc enim est urgens illa necessitas in rebus spiritualibus.

9. Baronius Annal. ann. 1177. n. 86. negat, *Papam Alexandrum III. humi prostrati Cæsaris* (Friderici) *& à Pontifice veniam petentis collum pedibus conculcâsse. Abhorrens,* inquit, *est à tanta Christi Vicarii mansuetudine turgens fastu facinus, penitusq; alienum ab ipsius moribus &c.* in margine annotat. *Mendacissima de Alexandri fastu asserta convincuntur.*

Resp. 1. Nauclerus Volum. 2. generat. 40. pag. 784. illud his verbis recitat. *Isto fœdere Alexander Pontifex inito, confestim ad januas templi D. Marci accessit & ibidem universo astante populo Imperatori jussit, ut se humi prosterneret, & veniam denuò postularet. At summus Pontifex Cæsaris Imperatoris collum pede comprimens ait: Scriptum est, super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & Draconem. At Fridericus, Non tibi, ait, sed Petro, cui successor es, pareo. Et Pontifex respondit. Et mihi & Petro.*

2. Eandem refert Historiam Johannes Stella Sacerdos Venetus in vitis Pontificum, impressis Basileæ per Magistrum Jacobum de Pforzheim 1507. die 17. Calend. Martii. Supplementum Chronicorum Fratris Jacobi Philippi Bergomensis, excusum Venetiis per Magistrum Bernardinum Riccium de Novaria Anno à nativitate Domini 1492. habet eadem per omnia. (Ann. 1506. Venetiis illud supplementum denuò est excusum) Nec abnuit Gilbertus Genebrardus Theologus Parisiensis & Professor lib. 4. Chronic. fol. 622. ad Annum 1180. liquidò scribens: *Fridericum Imperatorem ad pedes Alexandri III. petentem excommunicationis absolutionem procubuisse.*

3. Massonius Historicus Pontificius in vita Alexandri III. *Fridericum Barbarossam Alexander III. inclinatâ cervice collum pedi suo submittere compulit, dicens: Super aspidem & basiliscum ambulabis, conculcabis leonem & Draconem. Respondit Imperator. Non tibi, sed Petro. Pontifex regessit. Et mihi & Petro.*

4. Similia exempla Pontificii fastus apud Baronium occurrunt Ann. 1077. num. 10. scribit: *Henricum IV. Pontifex Gregorius VII. non nisi nudis pedibus ad se venientem & per quatriduum jejunantem ad colloquium admisit.*

10. Per calumniam sibi tribui conqueruntur, quòd *Pontifici tribuant potestatem condendi novos fidei articulos.*

Resp. 1. In Bulla Leonis inter Lutheri hæreses numeratur hæc ipsius assertio, artic. 26. *Certum est, in manu Ecclesiæ aut Papæ non esse, statuere articulos fidei.*

2. Philiarch. de offic. Sacerd. tom. 1. lib. 3. cap. 2. initiò, Ad Sixtum V. Pontif. Rom. *Cavenda est impia Lutheranorum hæresis, qui dixerunt, nullam esse in Ecclesia potestatem condendi novos articulos.*

11. Adamus Conzen in præfat. ad Chronologiam Jubilæi Evangelici inter falsa & mendacia refert, *Papam imperare Angelis, ut animas Romipetarum ægrorum, si in via dent pecuniam, cœlo inferant.*

Resp. Clemens VI. in Bulla Indulg. super anno Jubilæo 1350. B. Angelis in præceptis dat, ut animas eorum, qui postquam Romam peregrinandi causâ venire proposuissent, in via fortè confessi morerentur, in cœlum rectà transferrent. *Prorsus*, inquit, *mandamus Angelis Paradisi, quatenùs animam à purgatorio penitùs absolutam in Paradisi gloriam introducant.* Balæus in vita Clem. VI. Cornel. Agrippa de vanit. scient. cap. 61. Confer etiam Lutherum tom. 1. Jen. Germ. fol. 424. fac. b. tom. 2. Jenens. fol. 54. tom. 5. Jenens. fol. 278. fac. b. tom. 6. Jenens. fol. 497. fac. b. Hûc referri potest illud Augustini Triumphi in Summ. de potest. Eccles. quæst. 18. *Papa major est Angelis in quinque, in jurisdictione, in Sacramentorum administratione, in dominatione, in cognitione, in præmio. Nulli enim Angelo commissa est jurisdictio & cura totius orbis, sed Papæ totius mundi jurisdictio & cura est commissa &c.* Itemque illud Nicolai Egmundani apud Balæū de vit. Pontif. in Clem. VIII. *Papa habet imperium in Angelos & Dæmonas.*

12. Thomas Hardingus in Confut. Apolog. Anglic. part. 2. cap. 5. *Zozymum Papam corrupisse acta Concilii Niceni nemo probus*

Resp. Præter Acta Concilii Africani illud ipsum Græci in Concilio Florentino publicâ voce professi sunt. Sic enim in illo Concilio Marcus Ephesi Archiepiscopus reliquorum nomine locutus est. *Nonne vides, Reverende Pater, summum Pontificem* (Zosimum) *falsum decretum & non in Synodo promulgatum ad tantum Concilium pro re tam magna misisse?* Atq; iterùm. *Nullam equidem de Zosimo mentionem fecissem, Reverende Pater, nisi meum de eo sermonem verum esse possem ostendere.* Adstipulati huic rei sunt & eam pariter asseverabant, atque in Concilio præsentes considebant Josephus Constantinopolitanus Patriarcha, Bessarion Archiepiscopus Nicenus, idemq; pòst Tusculi Episcopus & Cardinalis Romanus, Isidorus Syriæ Metropolitanus præter Archiepiscopos alios Septuaginta, cum magna pariter inferiorum ordinum Episcoporum & eruditorum Patrum multitudine, qui ex eorum comitatu erant. Inde Copus Dial.1. pag.78. sic scribit: *Certè doctissimi quiq; ex omni Græcia & inter eos Bessarion, cùm Florentino Concilio interessent, jactabant Nicenum Canonem per Romanos Pontifices depravatum.*

II. Calumniæ.

1. Bellarm. lib.5. de Pont. Rom. cap.8. *Lutherani, sicut populum fide & religione spoliaverunt, ita quoq; Imperatorem suum de sede sua deturbare moliuntur.* Huic calumniæ Bellarminus colorem quærit ex eo, quòd Magdeburgenses Cent. 8. cap. 10. col.751. statuunt, *translationem à Leone* ... *Caroli Magni non habeant pro veris Imperatoribus.*

Resp. Omnes omninò Caroli Magni successores pro veris Imperatoribus habemus, etiamsi pro fastu Antichristiano habeamus, quòd Pontifex gloriatur, *Imperium esse suum beneficium.*

2. Tannerus part. 3. Theol. Scholast. Disp.1. q.4. dub.5. *Si Pontifices Rom. Antichristi sunt, idololatræ & Antichristi prostibula, nullos unquam verè Christianos Principes ac Imperatores ante Lutherū habuit Germania, imò nec terrarū orbis, quando omnes Reges & Principes Christiani ante Lutherum sese Romano Pontifici subjectos & obnoxios profitebantur, tanquā oves Pastori, tanquam discipulos Magistro, tanquam filios patri.*

Compositio pacis cap.11. q.83. n.150. scribit: *Ministros Ecclesiæ* (Evangelicæ) *Pontificem vocando Antichristum, populum universum ab obœdientia & æstimatione Romani Imperatoris, Electorum & Principum Pontifici obligatorum avertere.*

Resp. 1. Multi Imperatores & Imperii Status etiam ante Lutherū in articulis Antichristianismo propriis, Pontifici Romano sese opposuerunt. Proprius Antichristianismi articulus est *suprema ac Monarchica Pontificis potestas in politicis & Ecclesiasticis.* At huic potestati plurimi Imperatores, Reges, Principes, Comites in medio Papatu contradixerunt & adhuc contradicunt.

2. Diversitas religionis non impedit politicum dominatum, nec absolvit subditos ab obœdientia Magistratui debita.

 3. Cùm

3. Cùm non damnemus personas privatas omnes, Papalium errorum quadam labe infectas, multò minùs Augustiss. Impp. & Christianos Principes sub Papali jugo ingemiscentes damnamus.

4. Potuissent eodem argumento uti gentiles, quando Imperatores adhuc erant Ethnicæ superstitioni immersi.

5. Michaël ab Isselt in Historia sui temporis Ann. 1584. pag. 851. in marg. (edit. Colon. apud Quentelium Ann. 1602.) sic annotat: *Si quis Lutherum hæreticum appellat, putant Principes ejus doctrinæ, se hæreticos appellari.* Hanc consequentiam Isseltius negat. Pari ratione negare possumus, *Papam Antichristum appellando, Imperatorem, & Principes Papali religioni addictos, vocari Antichristos.*

3. JCti Dillingenses in Compositione pacis passim repetunt, *dogma de Papa Antichristo non esse à Catholicis habitum articulum, aut partem doctrinæ, sed calumniam.* §.171.pag.647.a. p.648.b. cap.11. q.83.num.170. *Catholici insaniam istam de Papa Antichristo nunquam pro dogmate fidei controverso agnoverunt.*

Resp. Ipsimet Jesuitæ doctrinam de tempore adventus & revelationis Antichristi referunt inter fidei articulos.

Bellarminus totum librum tertium de Pontifice Romano insumsit, ut demonstraret, *Romanum Pontificem non esse Antichristum*, cui labori supersedere potuisset, nisi agnovisset pro controverso fidei dogmate, imò nunquam attigisset, cùm ea tantùm se tractaturum in titulo, dedicatione, aliisque in locis promittat, *quæ ad controversa fidei dogmata pertinent.* At lib. 3. de Rom. Pont. cap. 1. §. Ut igitur &c. *quæstionem hanc diligenter explicandam esse* dicit.

Staplet. Relect. princip. fidei controv. 3. q. 3. p. 352. *Est hodiè omnium hæreticorum constans ac certa sententia, Papam esse Antichristum.*

Et postea. *Denique in omnibus Confessionibus & Institutionibus doctrinæ Christianæ, quas ediderunt, hunc articulum accuratè defendunt.*

Cornelius à Lapide in 2. Thess. 2. v. 2. f. 676. asserit, *de fide esse, Antichristum fore unum hominem.*

In Colloq. Ratisbon. sess. 11. p. 331. Tannerus, *tempus Antichristi*, aliquoties, *ad cultum religionis spectare*, ait.

p. 333. 334. *articulum fidei* nominat. *Falsum dixit* (Hunnius,) *quando de Antichristo loquens dicit ab Apostolo nullum articulum fidei Thessalonicensibus esse traditum, dum iis tempus futuri Antichristi denunciaret. Necessariò enim fatendum est, ejusmodi Apostoli dictum tanquam de fide certum ab omnibus fuisse credendum &c.*

p. 337 *Suis falsitatibus* (Hunnius) *hoc jam etiam absurdum, ne dicam blasphemũ, addit, Thessalonicenses nimirùm illam circumstantiam temporis ab Apostolo voce declaratam, non debuisse, tanquam articulũ fidei, credere.*

p. 338. *Necessarium esse fidei articulum* decernit. *Id quoq;*, inquit, *antea à me prætermissum est, quod aliis falsis annumerari debet, ejusmodi articulum fidei non esse necessarium, cùm tamen ex illorũ quidem sententia, & ut isti dicunt, nihil magis sit necessarium, quàm ejusmodi designatam ab Apostolo circumstantiam temporis credere, quòd Antichristus jam venerit.* (Distinguendum inter articulos *fidei salvificæ*, & articulos *fidei Historicæ*. Papam esse Antichristũ est

arti-

articulus fidei Historicæ, seu pars doctrinæ Ecclesiasticæ, faciens ad fidẽ non salvificam, sed Historicam, cujus tamen usus est longè maximus, quoad negationem sc. ut Christiani seductorem illum discant fugere.)

III. Opiniones absurdæ & erroneæ.

1. Polydorus Virgilius lib 4. de rer. invent. c. 10. *Primus honos Rom. Pontifici habetur, ut si minùs pulchro honestetur nomine, ei statim creato liceat illud mutare. Verbi gratiâ, non extra jocũ dictũ sit, si homo maleficus antea fortè fuerit, ut Bonifacius appelletur; si timidus, Leo; si rusticus, Urbanus; si improbus, Innocentius; si ferox, Clemens; si malè audierit, Benedictus; ut saltem nomine Pontifex ornamento sit dignitati. Ejus autem rei autor fuisse dicitur Sergius II. cui, cùm Os porci diceretur, ad obscœnã nominis vocẽ tollendã, datum est, ut aliud sibi nomen optaret.* (At nominis mutatio nõ statim mutat animũ.)

2. Papam vocant *caput Ecclesiæ secundarium.* (At si est caput, non potest esse secundarium caput. Si est secundariũ caput, non est propriè dictum caput. Aut enim Papa est caput supra Christum, aut cum Christo, aut sub Christo. Si primũ, non erit Christi Vicarius. Si secundum, non erit in Ecclesia Monarchia, sed Dyarchia. Si tertium, hoc ipso non erit caput. Quis enim unquam vidit ejusmodi monstrum, quod habuerit caput sub alio capite positũ? Quantò rectiùs Chrysostomus homil. 8. in 1. Corinth. scribit, μηδὲν μέσον ἡμῶν καὶ Χριστοῦ)

3. Pontifex Paulus V. Oratori Regis Hispaniæ, Antonio à Trejo Episcopo Carthaginensiũ solicitè instanti, ut controversiam de im̃aculata Virginis conceptione definiret, inter cætera respondit. *Pontifices omnibus Regum & Principum votis adesse non posse, præsertim in iis, quæ non humanâ, sed divinâ terminãtur sententiâ, nec hominũ judicium, sed Spiritus S. inspirationẽ & internũ exposcunt impulsum. Spiritus autem, quando & ubi vult, spirat secundùm suæ divinæ dispositionis & providentiæ secretum.* Waddingus in Hist. de legatione Antonii à Trejo p. 54. (Hoc responsum Papæ sapit Enthusiasmum, & ostendit, ipsum non semper habere assistentẽ Spiritũ S.)

4. Pontificem suum vocant & vocari debere asserunt Sanctissimum. Lorinus in Acta Apost. p. 446. *Sanctissimi nomen summo duntaxat Hierarchæ, Episcoporum Episcopo, Pontifici Romano tributum est.*

Francisc. Turrianus de Ecclesia p. 272. *Non propter sanctitatem vitæ omnes sanctissimos vocamus, sed propter fastigium Apostolici gradus, in quo sunt, & propter dignitatem summam cathedræ Petri, in qua sedent.*

Glossa in c. Unam sanctam ext. de major. & obœd. *Est quedã spiritualitas secundùm statũ, quando est in statu sanctissimo & spiritualissimo, & in hoc statu est solus summus Pontifex.* (Atqui nomen Sanctissimi soli Deo & Filio ejus Christo Jesu competit. Dan. 9. v. 24)

5. Gregorius VII. Hildebrandus tom. 3. Concil. part. 2. f. 1196. dictitavit, *Romanum Pontificem Canonicè electum meritis Petri indubitanter effici sanctum.* (Atqui si Papa indubitanter est sanctus, cur post Papæ mortem tot Missæ pro ipso celebrantur? Majolus Episcopus tom. 2. Canicularium p. 490. memorat, *primâ die exequiarum Papæ pro ejus anima legi in aula Pontificis ducentas Missas.* Item. *Idem fit in nono die. Et inter novenum quotidiè aliquis Cardinalium celebrat, incipiendo à Senioribus,*

nioribus, post Subpriorem Episcoporum & leguntur centum Missæ.)

6. Bellarminus lib. 4. de Eccles. cap. 4. docet ac scribit, Christum fuisse Papam. Ita enim habent verba: *Papista deducitur à Papa, qualis fuit olim etiam Petrus & Christus ipse.* (Atqui de Papæ definitione est, quòd sit Vicarius Christi Regis, non ipse Christus. Absurdum ergò est, statuere Christum fuisse Papam.)

7. Canonistæ *sacrilegii instar esse* dicunt, *disputare de facto Papæ, Papam esse causam causarum, unde de illius potestate non sit quærendum &c.*

Sed 1. Johannes Corasius Tolosanus JCtus Pontificius hanc adulationem improbat. *Quidam* (inquit de offic. electionibus &c.) *scripserunt, posse Papam etiam sine causa suo Clericum privare beneficio. gloss. ca. fin. 9. q. 3. Doct. c. quæ in Eccles. de constitut. Absurda sanè sententia & à Christianorum dignitate aliena. Ita enim non pasceret Petri Vicarius oves suas, sed degluberet, necaret & perderet. Panorm. c. fin. col. pen. de confir. util. Card. consil. 141. cùm tamen Christus Petrum non Tyrannum, non, inquit Theophylactus, Dominum, non Regem aut Principem fecerit, sed fidum Pastorem jusserit esse. Joh. 21. tertiò etiam repetitâ interrogatione, ut tantâ diligentiâ futurorum Pontificum animis præclaram hanc sententiam inculcaret cap. Significâsti de Elect. exorituros non ignorans, qui amoris Jesu obliti populi Christiani curam susciperent, vel arriperent potius pro Pastoribus Tyrannos, prædones & rapaces lupos agentes. Restringenda est igitur sub ratione potestas Papæ c. illa. 11. q. 3. & cùm peccandi licentiam non habeat. ca. non nos 40. dist. negandum cum Leone Pontifice, Petri durare privilegium, ubi iniquè fertur judicium ca. manet 24. q. 1. quam enim autoritatem habet, à Christo optimo habet. cap. Quamvis 21. dist. ca. omnes 22. dist. Christum autem iniquæ potestatis autorem fuisse, verisimile non est. Bart. l. fin. ca. Si contra jus. Ut explodendos meritò dicat Card. tract. de union. Eccles. perniciosos illos assentatores, qui alicujus autoritatis aucupandæ gratiâ per fas nefasq; Romani Pontificis autoritatem extollunt. Eorum namque operâ factum est, ut errores permulti irrepserint tam altis defixi radicibus, ut non nisi maximâ vi divelli posse videantur. Neque credendum est, inquit, Papam posse quod libet, sed quod licet, unde ei nonnihil injustum præcipiendi parendum non est ca. Julianus c. Qui resistit 11. q. 3. veluti, si pro Clerico indignitate inexcusabili notoriè indigno rescribat, aut pro eo, qui moribus est adeò turpibus, ut sine populi scandalo promoveri nequeat c. Si quando de rescript. c. cùm teneamur & utrobique Panorm. de præb. Deo enim ne mala agamus imperanti, magis quàm Rom. Pontifici obœdire nos oportet, c. Si Dominus & ca. Si is, qui præest §. Is, qui 11. q. 3. Innoc. c. Inquisit. de sent. excomm.*

2. Speculator tit. de Legato §. nunc ostendendum, n. 51. & seq. & tit. de dispens. nunc breviter dicendum; *Pontificiæ potestatis plenitudinem rationis honestatisq; juxta & Decalogi, nec non S. Evangelii præceptis* restringit.

8. Quidam Fridericus Rayserus oriundus è Dettach prope Donaverdam, Fridericus simpliciter & Fridericus Danubianus dictus, propterea quòd donationem Constantini negaret, seq; *Episcopum fidelium in Christiana Ecclesia donationem Constantini spernentium* nominaret, ut hæresiarcha Argentorati

Anno

Anno 1458. igni cócrematus fuit, ipsiusque complices non pauci utriusque sexus, partim ultimo supplicio, partim exilio damnati, ut præter Reipublicæ Argentoratensis monumenta testatur Wimphelingus, tum in libro, cui titulus, *Germania*, ad Rempublicam scripto, & impresso Argentinæ Anno 1501. sub cap. *Quæ religionis amore sint castiganda*, tum in libro, cui titulus, *Apologia pro Republ. Christiana*, impresso Phorcæ Anno 1506. cap. 43. sub finem & Jacobo de D. in literis ad Academiam Viennensem. (Sed hodiè multi ex ipsis Pontificiis huic commento parùm tribuunt, ut ostendimus superiùs cap. ultimo.)

9. Clemens VI. Papa Bullam suam sive diploma, quo Jubilæum in Annum 1350. indixit, hoc velut emblemate exornavit, quòd *inclyta recordationis Constantinus, postquam per B. Sylvestrum, sicut per Petrum & Paulum Apostolos cognovit, renatus fonte Baptismatis fuerat, & à contagio lepræ mundatus, Lateranensem Ecclesiam in honorem Salvatoris construxerit*, ut videre est in Extravag. commun. c. Unigenitus de pœnitent. & remission. lib. 5. tit. 9. (Sed Clementis VI. Antecessores in controversiis de primatu, cum reliquis Patriarchis olim agitatis, ad hanc Donationem Constantini nunquam provocârunt.)

10. Hieronymus Albanus Cardinalis in tractat. pro donatione Constantini, Matthæus de Afflictis de prohib. alien. feudi pro Frideric. cap. 1. notab. 3. num. 19. Rolandus à Valle vol. 1. consil. 88. n. 29. Franciscus Bursatus Vol. 1. consil. 124. n. 38. & seqq scribunt, *si quis neget, donationem Constantini esse de jure validam, etiamsi de facto veram esse credat, reus sit hæreseos.* Ac inter alios articulos, ob quos Johannes Wiclephus ut hæreticus fuit damnatus in Concilio Constantiensi, etiam hic fuit numero trigesimus quartus. *Sylvester Papa & Constantinus Imperator erraverunt, Ecclesiam ditando*, ut videre est in tom. 2. Concil. f. 110. b. & in Fascic. rerum expetend. f. 145. b. quod & pro argumento adducit Bursatus d. cons. 124. n. 34. (Sed Jesuitæ pro fidei articulo hanc donationem non ampliùs venditant.)

11. Johannes Igneus in repetitione l. donationes n. 20. & 21. scribit: *totam Academiam Canonistarum & Legistarum pro validitate donationis sentire, ac in ipsa dubitatione cæcos videre, surdos audire & mutos loqui*, ut refert Bursatus d. consil. 124. sub n. 21. §. Joh. Igneus. (Sed tantam hujus Historiæ evidentiam esse, nemo facilè hodiè asserit.)

12. Cardinalis Alexandrinus (aliàs Præpositus dictus, proprio nomine Johannes Antonius de S. Gregorio) in c. Constantinus dist. 96. Cardinalis Bergomensis Hieronymus Albanus in procœm. digest. n. 35. & seqq. (quē Commentarii ejus particulam etiam in Tractatū Tractatuum transscribendam curavit Gregorius XIII. P. Rom. tom. 15. part. 2. in fine) & multò prolixiùs Franciscus Bursatus Vol. 1. consil. 124 per tot. omnium verò prolixissimè atque vehementissimè, & ut ipse profitetur, quibuscunq; potuit viribus, Augustinus Steuchus Eugubinus Episcopus Kisamus & Sedis Apostolicæ sub Paulo III. Pont. Bibliothecarius libris duobus pro donatione Constantini adversus Laurentium

Vallam scriptis, qui extant sub finem tomi 3. operum ejus editorum Parisiis Anno 1577. & Boëtius Epo in Heroicis & Ecclesiasticis quæstionibus impressis Duaci Ann. 1588. lib. 2. q. 3. & 5. speciem veri *Instrumento Donationis* conciliare laborant. (Sed fervor ille in Jesuitis hodiè plurimùm remisit, ac Baronius, falsitatis illud Instrumentum arguit Anno Christi 324. n. 118. ann. 1191. p. 825.)

13. Idem Baronius tom. 3. Annal. Anno Christi 324. n. 118. & seqq. *Magnum planè est de collatis Romanæ Ecclesiæ à Constantino muneribus argumentum, quòd Francorum Christianissimi Principes suis ipsorum diplomatibus ea à Longobardis ablata, se Romanæ Ecclesiæ restituere professi sunt. Si enim Romana Ecclesia ante collata illa à Francorum Regibus privilegia jam potiebatur rerum dominio, unde illud sibi, nisi jure debitum potuit vindicâsse? cùm certum sit, nullâ id factum armorum vi atque violentâ grassatione.* (At Constantinus Copronymus, Legatis ad Pipinum in Italiam cum exercitu adversus Longobardos profectum missis, postulavit, *ut si ei contingeret Longobardos superare, Ravennam & cætera Exarchatus loca sibi restituenda curaret, quia Imperii essent, non Pontificis*, iisq; respondit Pipinus, *se Ecclesiæ Romanæ militare, atq; ideò in Italiam venisse, ut ejus commodis consuleretur, quicquid Longobardi vi & armis subegissent, Romanæ subjiceret* (nota subjiceret, non restitueret) *Ecclesiæ*, ut videre est apud Sabellicum Ennead. 8. lib. 8. col. 580. Et Platinam in Stephano II. Quin & ipse Anastasius, quamvis testis domesticus Papæ, non tamen dicit, Pipinum loca illa restituisse Pontificibus Sedis Apostolicæ, sed *obtulisse, donâsse, & possidenda atque disponenda tradidisse*, ut videre est apud ipsum Baronium ann. 755. & Gretserum in Comm. de munificent. Impp. cap. 1.)

14. Cardinalis Alexandrinus in c. Constantinus dist. 96. *Constantinus prædictam donationem facere potuit, imò debuit ratione manifestâ, quia potiùs dicetur agnoscere bonam fidem & relaxare, quod indebitè per eum & antecessores suos erat occupatum.*

Et paulò pòst. *Deprehendit omne imperium prædecessorum suorum, seu Monarchiam, quæ hactenus in mundo fuerat, usurpationes fuisse & indebitas occupationes.*

Cardinalis Albanus in procœm. digest. *Neque sanè id quicquam juri Ecclesiæ potest obesse, quòd quidam Imperatores, ne dicam Tyranni, quæ fuerunt irrevocabiliter donata, impietate violentâ invaserunt, cùm id, quod nostrum est, nobis auferri non possit.* (Hæc in Imperatores Romanos & Romanum Imperium extremè sunt injuria, quia per ea constituuntur Tyranni & malæ fidei possessores.)

15. De Gregorio VII. scribit Aventinus lib. 5. Annal. *Cæsares, Reges, Augustos, ut precariò regnantes, floccifecisse dicitur.*

Franciscus Bursatus consil. 124. n. 74. *Licèt Constantini filii cæteriq; successores Provincias ferè omnes possederint, id fuit ex permissu Papæ, qui eis temporalium, ut decet, exercitium permisit, prout etiam modernis temporibus permittit.*

Augustinus Steuchus lib. 2. contra Vallam fol. 285. *Cernis Romanam Sedem, tametsi domina sit regnorum, pati tamen & velle Reges suis regnare locis, reginam tamen universalem agnoscentes.*

fol. seq. *Sinis regnare, modò dominam regi-*

reginamq́ agnoscant &c. (Juxta illud Apocal. 18. v. 2. *Sedeo Regina.*)

Boëtius Epo lib. 2. quæst. heroic. q. 3. n. 64. *Imperio in Pontificem translato, nihilominus tamen, aut ut Pontificis Vicarii seu Procuratores, seu Prætores, seu locum tenentes, imperavunt, aut potiùs à Pontifice imperium receperunt.* (Hac ratione Imperatori ac Regibus tantùm conceditur precaria possessio, vel etiam talis, quæ reverà possessio non est, sed tantùm detentio, utpote quam alieno, hoc est, Pontificis nomine habeant.)

15. Albanus Cardinalis d. l. & Bursatus d. cons. n. 73. nugantur, *donationem Constantini ab ipso Spiritu sancto fuisse insinuatam, prædictam & probatam 1. Paralip. ult. ubi David dicit. In manu tua, Domine, magnitudo & imperium omnium, tua sunt divitiæ, tua est gloria, tu dominaris omnibus. Ego autẽ & populus meus quid sumus aut possumus tibi promittere? cùm tua sint omnia, sed hæc ipsa, quæ de manu tua suscepimus, dedimus tibi. Et Jer. 1. ubi dicit Deus ad Jeremiam. Ecce constitui te hodiè super gentes & super regna.* (At hac ratione non solùm Jeremias cõstituitur typus Papæ, sed etiam Papa ipsi Deo æquiparatur.)

16. Fischerus Roffensis Episcopus in confut. assert. Lutheri verit. 5. *Apertissimum est, Caipham verũ judicium protulisse.*

Contrà Bellarminus lib. 2. de Concil. cap. 8. §. Alii dicunt. *Sic quidam exponunt, sed reverà altera pars sententiæ Caiphæ blasphema erat, quia sequitur in textu, Caiphas dixit, Christum blasphemare.*

17. *Papa potest facere novos articulos fidei & veteres abolere.*

Monachi Antuerp. apud Foxum p. 929. *Papa potest dispensare contra jus divinum.* caus. 16. q. 1. Quicunque, in glossa. *Papa potest dispensare contra jus Naturæ.* c. 15. q. 6. autoritate, in glossa. *Major honos debetur Papæ, quàm Angelis.* Antoninus. Plura hujus generis φοβερὰ αἰνίγματα adduximus superiùs.

18. Fr. Turrianus contra Sadeëlem pag. 14. *Prophetia Esai. 61. in faciem terræ adorabunt & pulverem pedum tuorum lingent. Ubi hoc, nisi in deosculatione pedum Episcopi Romani, ut jam exitus patet?*

Liber Ceremoniarum lib. 1. sect. 5. p. 51. *Imperator, ut primùm Pontificem videt, detecto capite illum, genu terram tangens, veneratur: & iterùm, cùm appropinquat ad gradus Sedis, genu flectit, demum cùm ad Pontificis pedes pervenit, illos in reverentiam Salvatoris devotè osculatur.*

Antoninus part. 2. tit. 22. cap. 5. §. 4. *Non minor honor debetur Papæ, quàm Angelis, ideò Papa recipit à fidelibus adorationes, prostrationes & oscula pedum.*

Josephus Stephanus Valentinus de osculat. pedum Rom. Pontif. cap. 9. *Pontifex Christi personam sustinet, ideò ejus vice oscula pedum excipit.*

Lorinus in cap. 10. Act. *Nos in quolibet Pontifice agnoscentes Christum ipsum, cujus vices in terris gerit, ad illius pedes exosculandos proni provolvimur:* ad quod probandum Scripturis sacris insigniter abutitur. Confer Bozium de signis Eccles. tom. 1. lib. 11. cap. 10. pag. 913.

Resp. 1. ex Polydoro Virgilio lib. 4. de rerum invent. c. 13. p. 365. & seqq. ubi ab Ethnicis morem osculandi pedes Pontificis deducit. *Voluit,* inquit, *procul dubio Cornelius Centurio pedes Apostoli Petri exosculari, sed pater mansuetudinis plenus, id fieri non est passus, qui elevans eum sibi ad*

ad pedes jacentem dixit. Surge, & ego ipse homo sum. O vocem memorabilem atque salutarem! Si bene multi hodie sese quoque homines tantùm esse perpenderent, qui propterea, quòd Sacerdotio præditi sint, planè se reliquorum mortalium longè post hominum memoriam imperiosissimos Dominos præbent, non communes patres, uti fieri deberet. Ita usuvenit, ut nos Pontificum nostrorum pedes exosculemur, illudq́ institutum à Romanis Pontificibus duxerim, quò mos ille osculandi antiquus à Deorum etiam cultoribus servatus;, ad veram pietatem usurparetur. Perinde quandoque expedit ad alliciendos hominum animos ad veram religionem, ut quod apud illos honori antea fuerat, non tollatur penitùs, sed sanctiore instituto ad consimilem adhibeatur cultum. Nam, ut Plutarchus testatur, Sacerdotibus Romanis nec habere, nec petere Magistratum permittebatur, lictore tamen & sellâ Curuli utebantur, ut iis deliniti ultrà non quærerent: in templis prope januam lecticam habebant tanquam custodes & refugium: pedes iis reliqui osculabantur. Quin & aliis summis viris id genus honoris habèbatur, cujus rei testis est Seneca, scribens, Cajum Cæsarem porrexisse ad osculandum sinistrum pedem Pompejo Pœno, ut ita ostenderet socculum auratum, margaritisq́ distinctum. Idem Pomponius Lætus affirmat, ita scribens: Imperatores antea manus exosculandas nobilibus præbebant, pòst suis manibus sublevabant ad oris osculum, vulgus genua exosculabatur. Diocletianus edicto sanxit, uti omnes sine generis discrimine prostrati pedes sibi exoscularentur, quibus etiam venerationem quandam adhibuit, exornans calceamenta auro, gemmis & margaritis, quod fecisse antea Cajum Caligulam memorant. Is honos hodie Romano Pontifici fit, qui adeuntes se ad sacra pedum oscula admittit: cæteri verò Antistites dexteram manum aversam adeuntibus religiosè osculandam porrigunt, quod vel ab Ethnicis sumtum constat. Plinius enim libro undecimo dicit, religionem aliquam esse in dextra, quæ in fide porrigitur, quæ osculis aversa appetitur. Testatur idem Apulejus libro asini sui secundo, ubi de Propheta Ægyptio meminit.

2. Ex Massonio Historico Pontificio, qui in Benedicto XII. pag 286. b. sic scribit: *Notabo Jacobi Fabri prudentissimi juris verba &c. (Papa in verbis dicit se servum servorum Dei, de facto tamen se adorari permittit, quod Angelus in Apocalypsi refugit.) Videtur autem id dicere, quasi damnans consuetudinem moremq́ eorum, qui demississimè procumbunt ad pedes Pontificis, ut signum crucis in superficie calcei intextum deosculentur: qui mos, an sit antiquissimus, nescio, nondum enim omnia legi, sed hoc scio, consuetudinem illam Cisalpinis populis minùs probari, quàm Italicæ genti ad hujus generis obsequia & demissiones natæ.*

3. Ex Erasmo lib. 6. apophtegm. *Maximinus senior nunquam ad pedum suorum osculationem quenquam admisit. Absit, inquam, ut quisquam pedibus meis oscula figat. Ubi sunt igitur, qui non modò ingenuos, verùm etiam summos Monarchas ad oscula non pedum, sed calceorum, non dico admittunt, sed invitant & quodammodo cogunt.*

4. Navarrus tom. 2. Comm. cap. 18. n. 39. monet, *à nonnullis Pontificiis reprehendi Reges Castellæ, quòd manum Sacerdotibus osculandam porrigant.* (Quàm ergò intolerabilis est iste fastus, quòd Pontifex pedum oscula non solùm admittit, sed etiam exigit, cùm Regibus ipsis vitio verta-

vertatur, quòd manus deosculandas Sacerdotibus porrigant?)

5. Non congruit illud pedum osculum cum exemplo Petri Actor. 10. v. 25. & 26. quem tamen *primum Pontificem fuisse*, asserunt.

19. Cornel. Agrippa de vanit. scient. cap. 63 *Nobis Canonici persuadere conantur, penes Pontificem esse autoritatem dispensandi contra jus naturale, imò contra Novum Testamentum, idq; Pontificem tentâsse in legibus matrimonialibus*, ibidem multis exemplis probat.

Glossa c. autoritatem 15. q. 6. *Tu dicas, quòd in voluntariis juramentis* (Papa) *non dispensat, sed in coactis benè. Si tamen absolvit aliquem, tenet absolutio. Dico enim, quòd contra jus naturale potest dispensare, dum tamen non contra Evangelium, vel contra articulos fidei, tamen contra Apostolum dispensat.* (Tales dispensationes meritò quis dixerit dissipationes.)

20. Potestatem Pontificis supremam in temporalibus, quâ Reges à solio dejicit & subditos à juramento fidelitatis absolvit, deducunt ex dicto Jer. 1. v. 10. *Ecce constitui te hodiè super gentes & super regna, ut evellas & destruas &c.* Innocentius III. in c. Unam sanctam ext. de major. & obœd. Sanderus de clavibus David cap. 6. p. 100. Baronius tom. 11. Ann. 1074. n. 69. & n. 70. Paulus III. in Bulla contra Henricum VIII. Angliæ Regem eodem dicto suam potestatẽ stabilire cupit, ut est apud Petrum Matthæum Comment. in Bullam Pauli III. Apud eundem extat Bulla Pii V. quâ Elisabetham Angliæ Reginam eodẽ prætextu exautoravit. Unde Carerius de potest. Rom. Pont. lib. 1. cap. 3. p. 104. n. 16. hanc Scripturam ponit tanquam fundamentum Pontificiæ super Reges potestatis temporalis. *Hoc* (inquit) *Propheta Jeremias in persona Christi ad Rom. Pontificem loquitur. Ecce constitui te super Reges & regna, scil. per correctionem & punitionem, si Reges mali fuerint.*

(At 1. figurata & allegorica evulsio hìc notatur, quæ fit gladio oris, non ore gladii, quæ non respicit personas Regũ; sed universitatem Magistratus & subditorum, quæ fit tum Propheticis præmonitionibus & legis divinæ inculcationibus, tum etiam prædictionibus Propheticis cap. 1. v. 5. Ministri enim Dei dicuntur facere, quod Deus verbo ipsorum prædicit & præstat. Gregorius Episcopus Rom. parte 3. Curæ pastoral. admonit. 35. *Aliter admonendi sunt, qui bona nec inchoant, atque aliter, qui inchoata minimè consummant. Qui enim bona nec inchoant, non sunt eis priùs ædificanda, quæ salubriter diligant, sed destruenda ea, in quibus semetipsos nequiter versant &c. Hinc est, quod Jeremiæ ad prædicationem misso dicitur: Ecce constitui te hodiè super gentes & super regna, ut evellas & destruas & disperdas & dissipes & ædifices & plantes. Quia nisi priùs perversa destrueret, ædificare utiliter rectà non posset, quia, nisi ab auditorii suorum cordibus spinas vani amoris evelleret, nimirùm frustra in eis sanctæ prædicationis verba plãtaret.* (Sic ergo ad omnes Ecclesiæ Doctores dictũ Prophetæ applicat & ad morũ correctionẽ per verbum illud accomodat.)

Glossa ordin. Jer. 1. *Ut evellas regnum Satanæ, ut plantes bona, ut ædifices Ecclesiam.*

Bernhardus lib. 2. de Considerat. ad Eugen. *Dicit Deus Prophetæ, ut evellas & destruas &c. Quid horũ fastum sonat? Schemate quodam magis rusticani sudoris labor*

spiritualis expressus est, ut nos sentiamus, nobis impositum esse ministerium, non dominium datum. Esto Propheta, sed nunquid plus, quàm Propheta? Si sapis, eris contentus mensurâ, quam mensus est Dominus. Quod amplius est, ex malo est.

Johannes de Parisiis de potestate Regia & Papali cap. 15. *Jeremias nullum Regem deposuit, sed intelligitur positus supra gentes & regna, quasi habens autoritatem super ea in annunciando & prædicando vera. Non de destructione Regum mundi sed de destructione vitiorum & plantatione fidei & morum agit.*

2. Bellarminus in tract. de officio Princ. Christ. p. 32. de hoc loco Prophetico sic disserit: *Neque significant hæc verba* (Jeremiæ) *mandari à Deo, ut bella gerat cum regnis & Regibus & ea sibi armis subjiciat, sed ut in alto sedens observet malos mores & corruptelas omnium Regum & regnorum, & clamando & vociferando liberrimè increpet vitia, præsertim publica & Regum & Principum & populorum & pœnas à Deo paratas prædicat, & ipse quoque Censuris, pœnisq; aliis coërceat contumaces, & eo modo disperdat & destruat peccata Regum & populorum, & ædificet & plantet virtutes ac bonos mores.*

3. Provocat ibidem ad testimonium Bernhardi lib. 2. ad Eugenium, quod jam antè adduximus.

4. Maldonatus in h. l. *Ut evellas, id est, si non resipuerint Judæi, nunciabis fore, ut ego (Dominus) eos evellam, destruam, perdam &c. si autem resipuerint, nunciabis fore, ut ædificem, plantem, id est, benè eis faciam.*

5. Agnoscunt ipsi Pontificii jurisdictionem Ecclesiasticam in V. T. non fuisse penes Prophetas, sed penes Sacerdotes in cathedra Aaronis sedentes.)

21. Bellarminus lib. 3. de Conc. cap. 19. §. Ego suspicor &c. causam, *quare Pontifex non adfuerit personaliter Conciliis extra Romã celebratis*, affert eam, *quia non videbatur convenire, ut caput sequeretur membra.*

Resp. 1. Ferus in cap. 18. Act. sic commentatur. *Quantumvis membrum unum altero nobilius sit, nihilominùs tamen hoc esse omnibus commune, quòd sint membra corporis ejusdem, in hoc unum non præstare alii, unum alteri non invidere, nec inferius contemnere: atq; eodem modo in Ecclesia quodlibet membrum suâ operatione aliis inservire.*

2. Pontifex se vocat *servum servorum Dei.* (Eccur igitur se indignum censet proficisci ad Episcopos Dei servos in Conciliis congregatos? Petrus Act. 8. ab Apostolis cum Johanne in Samariam missus, profectionem illam minimè recusavit.)

22. Idem Bellarm. lib. 2. de Conc. c. 19. §. Ad alterum &c. probaturus, *Pontificem se nõ posse submittere coactivæ sententiæ Conciliorũ, ut deponatur*, affert hoc argumentum, *quia præstat caput ægrum habere, quàm nullũ: nec consulunt Medici, ut caput, ægrum licèt, tollamus, ut ab ægritudine liberemur.*

Resp. Ad hoc argumentum jam olim responderunt Patres Concilii Basileensis apud Æneam Sylvium de gestis Concil. Basil. lib. 1. fol. 7. §. Constare jam &c. *Quamvis*, inquiunt, *nunquam suadeant Medici, ut caput, quamvis ulcerosum, abscindatur &c. tamen si perinde, ut in corpore mystico, uno capite submoto, possit aliud inveniri, nunquid non sæpissimè ob varias ægritudines capita mutarentur &c.*

23. Suarez tom. 4. in Thom. Disp. 56. § ult.

ult. monet, *Papā etiam in casu intolerabilis erroris, ut in causa nimiæ indulgentiæ, non esse publicè reprehendendum*; ac dicit, *hanc suam assertionem magis ad prudentiam pertinere, quàm ad doctrinam. Quia*, inquit, *cavendum est, ne cum hæreticis in verbis aut factis, quæ Pontificis imminuere autoritatem videantur, etiam apparenter conveniamus.* (Congruit hoc cum Decreto c. Si Papa dist. 40. à Pontifice Gregorio XIII. confirmato, sed non congruit cum facto Petri, cujus successores audire volunt, qui à Paulo æquo animo se patiebatur reprehendi.)

24. Jesuitæ videri volunt, non absolutam & *directam*, sed *indirectam* duntaxat potestatem Pōtifici in Imperatores, Reges & Principes cōcedere. Sed, quàm latè vagetur illa potestas, exempla manifestum faciunt. Azorius Jesuita part. 2. Instit. moral. lib. 5. cap. 28. cōmemorans exempla Impp. Regum ac Principum, *qui à Pontificibus Romanis non solùm excommunicati, sed etiam regnis exuti*, adducit Regem Siciliæ Rogerum, *qui* (per Leonem IX. Papam) *è solio dejectus, quòd Episcoporum & Abbatum electiones ad se contra Canones traxerat*; Berengarium, (per Johannem XII. excommunicatum & exautoratum) *quòd nimia erat ejus potentia, à quo Pontifex multa indignè passus est*; Fredericum Imperatorem, (per Alexandrum III. depositum) *quòd sui juris esse dixerat, causam judicare in schismate, quod inter Papam & Antipapam intercesserat*; Fredericum II. (per Innocentium IV. regno exutum) *quòd perjurus erat & sacrilegus*; Chilpericum Francorum Regem, (per Zachariam Papam, ut quidam volunt, *solio deturbatum*) *qui non tam pro suis iniquitatibus, quàm quòd tantæ potestati erat inutilis, ubi coadjutor adhibere potuit.* (Quantò rectiùs Acosta lib. 2. de Indor. salute cap. 5. negat, *vel barbaris eripiendum imperium, quia sunt imperiti, ne eâdem ratione à fœmina aut adolescente, ubi regnat, dominatus extorqueatur, aut à Præsule indocto Pontificatus.*)

25. Bzovius lib. de R. Pont. cap. 6. p. 67. jactabundus commemorat, *Pontificem Rom. ab Oratoribus Principum vocari Apostolorum heredem.*

Massonius in vita Clementis V. memorat, *ab Hayto anno Domini 1307. in libro jussu Pontificis scripto, eundem Apostolum vocari.*

Bellarminus lib. 2. de Pontif. cap. 31. §. Tertiò, quia &c. *non tantùm Romanum Pontificem Sedis Apostolicæ Præsulem, sed etiam ejus munus Apostolatum* vocat. Pontifex literas suas sic orditur. *Salutem & Apostolicam benedictionē.* (Atqui Apostolatus fuit munus temporarium, quod non ampliùs in Ecclesia viget, sed cum Apostolorum temporibus desiit.)

26. Glossa Bonifacii VIII. c. Unam Sanctam ext. de major. & obœd. *Non videri Dominum* (Christum) *satis discretum fuisse, (ut cum reverentia, inquit, loquar) nisi unicum post se Vicarium reliquisset, qui posset in Imperatores & quoscunque alios depositionis sententiam ferre.* (Quæ verba ibidem præmittuntur. At qualis hæc reverentia, quæ conjuncta cum tam insigni blasphemia!)

27. Quia Scriptores aliqui *Clementem*, aliqui *Linum* immediatum *Petri successorem* statuunt, inde ad conciliandū hoc opinionum dissidium alii dicunt, *Petrū quidem successorē sibi nominâsse Clementem,*

sed

sed vel Clementem ipsum recusâsse, (ita Genebrardus lib. 3. Chronol. in Lino) *ne hujus nominationis exemplum transiret ad posteros,* sive ut Glossa Juris Canonici habet c. Si Petrus causf. 8. q. 1. *quòd perniciosum esset exemplo, quòd aliquis sibi eligeret Successorem; vel Senatores Ecclesiæ Romanæ Clementem non accepisse, sed Linum elegisse, cognoscentes hujusmodi denominationis formam graviter in futurum Ecclesiæ nocere posse, ut Liber Ceremoniarum Ecclesiæ Rom.* lib. 1. sect. 1. cap. 2. *habet.* (Utrum ergò dicemus, Petrum impium fuisse vel insipientê, qui illud in causa tanti momenti fecerit, quòd mali esset & perniciosi exempli, an illos blasphemos, qui ut illam de Clementis per Petrum ordinatione fabulam, illudq; de primatu à Petro moriente in Episcopos Romanos derivato figmentum tueantur, tantam Apostolo tanto vel impietatem, vel insipientiam impingunt?)

28. Bellarminus contra Cassandrum disputans lib. de Laicis cap. 19. negat, *Protestantes, etiamsi cætera omnia cum Pontificiis credant, conciliari cũ his posse, quamdiu Romani Episcopi universalem Episcopum negent, ob cujus solius negationem Aërius pro heretico sit declaratus ab Epiphanio heres. 75.* (Sed Epiphanius nuspiam hoc asserit, verùm *Aërium* dicit *fuisse Arianum.*)

29. Suarez lib. 3. Defens. fid. cap. 29. n. 10. *Licèt Papa non potest dispensare in jure naturali, potest nihilominùs mutare materiam ejus, quâ mutatione factâ ipsum naturale jus cessat & ita in præsenti potest de subdito facere non subditum, subjectione autem ablatâ cessat ratio & obligatio naturalis obædiendi.* (At hoc reipsâ est tollere jus naturale. Et pari ratione posset dici, Papam posse tollere præceptum aliquod Decalogi, mutando scil. præcepti illius materiam.)

30. Polyd. Virgilius lib. 4. de rer. invent. cap. 10. pag. 345. *Rom. Pontifex humeris hominum circumfertur: hoc inde natum quidam arbitrantur, quòd Stephanus II. ut populo Romano ob insignes animi virtutes, vitæq; integritatem carissimus, statim factus Pontifex, humeris omnium præ gaudio exultantium fuerit sublatus, atq; in ædem Salvatoris ad Lateranum deportatus* (circa annum 752.) *quem ritum deinceps servârunt successores; adeò semper veterum honorum ac pomparum magis, quàm morum tenax est posteritas.*

31. Pontificis sui fastũ & pompâ totis viribus defendunt, quam ab hæretico Paulo Samosateno originẽ ducere non diffitentur. Polyd. Vergilius lib. 8. de rer. invent. cap. 5. p. 638. *Is Paulus* (Samosatenus) *vir intolerabili superbiâ, simul atq; est Episcopatum adeptus, cepit inter viam præ insolentia literas relegere & dictare, multis constipato agmine præcedentib. ac subsequentibus, unde propter hominis arrogantiã plerią; Christianam religionem detestabantur. Ab hoc Paulo, opinor, nostros Pontifices pomparum ordinem, quem nunc ducunt, accepisse.* (Baronius Ann. 272. n. 5. ex Eusebio refert, *quomodo Paulus iste gradũ & thronum altiorem sibi construxerit,* id quod optimè congruit in Romanum Pontificem.)

32. JCti Dillingenses in Compos. Pacis cap. 11. quæst. 83. §. 161. pag. 635. a. postulare audent, ut Cæsarea Majestas, totumque Romanum Imperium in causa injuriarum, ex asserto Papæ Romani Antichristianismo, in Imperatorem & Status Romani Imperii redundantium

citra

citra ulteriorem causæ cognitionem adversus Lutheranos, ceu læsæ Majestatis reos, ab executione procedat. Sic enim disserunt dicto loco: *Concilia nihil hac de controversia decreverunt; quia non censebatur id pertinere ad fidei aliquam controversiam, quæ in Concilio Episcoporum definienda, sed notoria calumnia, quæ abs ulla indagine per Imperatoriam Majest. mox coercenda esset.*

Ibid. §. 163. pag. 636. a. *Per se turpe, nec satis honestum videtur, in quæstionem vocare & publicè utrinq; editis libris discutere, num Sedes Apostolica Antichristiana sit. Quare & nos in hac sententia sumus, non libris aut scriptis, sed justitiæ & publicæ potestatis autoritate talia profliganda esse.*

§. 164. pag. 639. a. *Si injuria aliqua manifesta sit, & legibus Cæsareis atque omnium populorum persuasione dudum damnata, tum absque controversia aut aliâ indagine injuriam appellari posse, & ejus castiganda & coërcendæ justitiam implorari. At verò, quòd Sedes Apostolica, cui Imperatores juramentum edere solent, Antichristiana sit, & Romanus in ea præsidens Episcopus pluribus retrò seculis verus ac principalis Antichristus existat; injuriam notoriam, & Cæsareis legibus atque omnium populorum persuasione damnatam calumniam continet. Itaque à quolibet absque ulla controversia, aut ulteriore indagine appellari, imò apud competentem Supremum Magistratum, videlicet Cæsarem, accusari potest, neq; probatione aliâ opus est, nisi ut libri ac scripta calumniantium exhibeantur.*

Scioppius in Classico cap. 2. pag. 17. scribit: *Protestantes suam sententiam, (quòd Papa sit Antichristus) probaturos, ne quidem audiendos esse.*

(Hoc postulatum adversatur sententiæ Rom. Pontificis in jure Canonico expositæ.)

c. Nihil caus. 2. quæst. 1. *Nihil contra quemlibet accusatum absque legitimo & idoneo accusatore fiat. Nam & Dominus noster JESUS CHRISTUS Judam furem esse sciebat, sed quia non est accusatus, ideò non est ejectus.*

c. Deus omnipotens caus. & quæst. iisd. *Si Deus cognitor omnium, Sodomorum mala (quorum clamor ad cœlum usque pervenerat) omnia sciens, priùs nec credere, nec judicare voluit, quàm ipse ea cum fidelibus testibus diligenter investigans, quæ audierat, opere comprobaret: nos, qui sumus homines & peccatores, quibus incognita sunt occulta judicia Dei: hoc præcaventes, nullum ante veram justamq; probationem judicare ac damnare debemus.*

c. Quòd suspecti caus. 3. quæst. 5. *Etsi manifesta sint crimina alicujus, tamen accusatione inimici condemnandus non est.*

c. Judicantem caus. 30. quæst. 5. *Judicantem oportet cuncta rimari, & ordinem rerum plenâ inquisitione discutere, interrogandi, respondendi, objiciendiq; præbitâ patientiâ ab eo, ut ibi actio ambarum partium illuminata sit pleniter: nec litigantibus Judex priùs velit suâ sententiâ obviare, nisi quando jam peractis omnibus nihil habeant in quæstione, quod proponant, & tamdiu actio ventiletur, quousq; ad rei veritatem perveniatur &c.*

33. Iidem Dillingenses capitali supplicio illos afficiendos esse volunt, qui Pa-

Papam Antichristum vocant. Composit. Pacis cap. 11. quæst. 83. §. 161. 162. pag. 635. b. *Scire debent Prædicantes, scripta sua in lucem publicam edita de Papa Romano Antichristo aliud non esse, quàm famosos & contumeliosos libellos sparsos adversus duas Supremas potestates, Romanum Pontificem ac Cæsarem, imò adversus omnes Electores, Principes & cujuscunque ordinis Catholicos, cujusmodi scripta, qui inprimunt, edunt, vendunt, retinent ac inventa non lacerant, capitali pœnâ plectendi essent.*

Eandem tibiam inflat Adamus Tannerus in Antichristo proscripto præscript. 10. pag. 236. *Cùm hactenus*, inquit, *probatum sit, impium & fabulosum hoc dogma de Papa Antichristo, contra utramque Supremam potestatem, Romanum Pontificem & Cæsarem, totam Ecclesiam ac Romanum Imperium summè contumeliosum, nec ullâ pacis transactione hactenus in Imperio toleratum esse, sequitur, scripta illa, quibus id dogma spargitur & defenditur, nihil aliud, quàm famosos ac contumeliosos libellos esse, quos qui inprimunt, edunt, vendunt, retinent, nec inventos lacerant, aut igne absumunt, jure civili capitali pœnâ digni judicantur.*

Atqui ministerium Spiritus elencticum non est crimen aliquod Politicum capitali supplicio dignum. Pontificii non solùm Lutherum vocant *Antichristi præcursorem*, Contzen lib. 6. Polit. cap. 29. §. 1. sed etiam Evangelicam doctrinam vocant *hæresin illam, quæ proximè antecedit Antichristum.*

Bellarminus libr. 3. de Rom. Pontif. cap. 23. §. Jam verò. *Catholici per quintam tubam intelligunt hæresin aliquam valdè perniciosam, quæ Antichristi tempora proximè antecedit, quam quidem esse hæresin Lutheranam, multi valdè probabiliter conjiciunt.*

Quod hoc loco de aliis dicit, Præfat. in tom. 4. ex professo ipse asserit. §. 5. *Quinta tuba*, inquit, *hæresin quandam deterrimam ac multiplicem significat, quæ Antichristi persecutionem proximè præcurrat, eique viam patefaciat atque sternat, quam heresin Lutheranam esse non ego solus, sed plurimi ante me ex conjecturis non levibus docuerunt.*

Thomas Hardingus in Confut. Apolog. Anglic. part. 4. cap. 13. divis. 2. *Sic sentiunt multi boni viri, Antichristum cœpisse jamdudum tabernaculum ac regium sibi solium per antecursores Martinum Lutherum, Zuinglium, Calvinum, vosque eorum discipulos, cæteramque nefariæ nationis istius sceleratam colluviem in multorum animis, quæ templa DEI esse oportebat, collocare.*

Et postea. *De Antichristi corpore pars quædam estis &c.*

(Num propterea se capitali supplicio dignos fatebuntur?)

34. Papa se vocat Universalis Ecclesiæ Sponsum. c. Quoniam de immunit. in 6. inquit Pontifex: *Justitiam Ecclesiæ Sponsæ nostræ nolentes negligere &c.*

Conradus Wimpina in thesibus Disputationi Lutheri de Indulgentiis oppositis th. 13. **Man soll die Christen lehren/ dz den grossen reichen Ablaß nicht ein allgemein Concilium, auch nicht andere Prælaten der Kirchen sämptlich oder sonderlich geben können/ sondern**

dern allein der Bapst / der da ist der Bräutigam der allgemeinen Kirchen.

Bellarminus libr. 2. de Rom. Pontif. cap. 31. ex eo, quòd Papa dicatur *Ecclesiæ Universalis Sponsus, Primatum* ejus *Monarchicum* deducit.

Isidorus Mosconius de majest. milit. Eccles. lib. 1. part. 1. cap. 1. *Papa Catholicæ Ecclesiæ Sponsus.*

(At hunc honorem nec Paulus, nec Johannes Baptista sibi arrogârunt, sed potiùs paranymphos & amicos Sponsi sese vocant, ille quidem 2. Corinth. 11. v. 1. hic verò Johan. 3. v. 29. inde quibusdam ex sanioribus Pontificiis hic titulus insolentior fuit visus, ut ostendimus superiùs cap. 5. hujus articuli in resp. ad 17. Advers. argum. membro 9. Meritò igitur Lutherus contra hanc Pontificis arrogantiam graviter detonat tom. 7. Jenens. fol. 269. fac. b. sic scribens: Es ist auch dieser Irrthumb daher kommen / daß sie die Bischoffe vnd Bäpste Bräutigam der Kirchē genennet vnd gehalten haben / daher sie den Spruch S. Pauli 1. Tim. 3. ziehen / Ein Bischoff soll eines Weibes Mann seyn / das ist / einer Kirchen Bischoff / wie Christus einer Kirchen Bräutigam ist / darumb sollen sie nicht Digami seyn. Fürwar / Bäpste vnnd Bischoffe sind feine Gesellen dazu / daß sie der Kirchen Bräutigam seyn solten / ja wenns die Hurenwirthin were / oder des Teufsels Tochter in der Helle. Rechte Bischoffe sind Diener dieser Braut / vnd sie ist die Fraw vnd Herrin vber sie. S. Paulus nennet sich selbst Diaconon / einen Diener der Kirchen / wil nicht Bräutigam noch Herr seyn dieser Braut / sondern JEsus Christus GOttes Sohn / also heist der rechte Bräutigam dieser Braut. S. Johannes spricht nicht / Ich bin der Bräutigam / sondern ich bin des Bräutigams Freund / vnd frewe mich / daß ich seine Sprache hören soll / denn wer die Braut hat (spricht er) der ist Bräutigam / des Sprache soll man mit Frewden hören / vnnd sich darnach als ein Diener halten / Joh. 3.)

35. Johannes de Parisiis de potestate Regia & Papali cap. 6. *Fiet unum ovile & unus Pastor: quod quidem de Christo intelligi non potest; sed de aliquo alio ministro, qui præsit loco ejus.*

(Contrà. Omnes Interpretes tùm veteres, tùm recentiores, & inter illos ipsimet Pontificii agnoscunt, de Christo ibi sermonem esse.)

36. Pontifex ab iis *quatuor Patriarchis* desertus, qui toto terrarum orbe reverâ primi erant, in eorum locum vicemque Capellanorum suorum quatuor constituit, quibus *Patriarcharum* nomina imponit. Horum primum *Constantinopolitanum* facit, secundum *Alexandrinum*, tertium *Antiochenum*, quartum denique *Hierosolymitanum*. Ita hos quatuor ad omnia circumagens ac pulchrè sibi tam lepidâ imagine beatus, omnia, quæ usquam terrarum sunt, versat solus & moderatur. Eodem planè exemplo ac simili ostentationis pompâ, hodieque ma-

magnus Tartariæ Cham, postquam satur prandio jam suo finem imposuit, signo tubâ dato, omnibus omnium terrarum Regibus atque Imperatoribus prandendi potestatem facit, & inani hoc cogitationis ludibrio ac gloriâ sibi plaudens, ac gestiens, integrum semper retinet, & minimè interruptum totius orbis terrarum possidendi jus, nec deteriore sanè conditione quàm Papa. Sed & Pontifex Romanus, si quando palàm, celebrique ac solenni more Missæ sacrum peragit ipse, Evangelium ejus diei & Epistolam recitari Græcè jubet, unde Magister Ceremoniarum libr. 3. cap. 7. *Hanc consuetudinem*, inquit, *hinc ortam puto, ut appareat, Romanam Ecclesiam in se continere utramq; gentem*, puta Græcorum & Latinorum. Sed Antoninus in Summ. part. 3. tit. 22. cap. 6. subjungit, *Hoc Græci non credunt*. Johannes Ivellus part. 2. operum pag. 416. pro Apolog. Angl. part. 5. cap. 6. divis. 10.

ARTI-

ARTICULUS IV.

DE CONCILIIS.

CAPUT I.

DE AUTORITATE INDICENDI CONCILIUM.

HESIS. Jus atque autoritas indicendi Concilia generalia sive œcumenica, non est penes Pontificem, sed penes Imperatorem.

Ἔκθεσις. 1. Non solùm derogamus Pontifici *jus atq; autoritatem indicendi Concilia Oecumenica*, sed etiam, *consensum ejus* ad eorundem congregationem absolutè necessarium esse, negamus, potest enim etiam invito Pontifice Imperator Concilium indicere.

2. Nec tamen propriè quæstio est de consensu, sed *de potestate convocandi*. Ex consensu non statim sequitur jus atque autoritas indicendi, quia præbuerunt etiam alii Episcopi consensum, quamvis, ob Romanæ urbis eminentiam, Episcopus illius loci primus rogaretur de consensu.

3. Propriè & principaliter hoc loco non est quæstio de *Conciliis particularibus*, sed *œcumenicis*.

Antithesis. Julius II. in Lateranensi Concilio sess. 1. atque in Bulla indictionis. *Videbunt hujusmodi Concilia à solis Romanis Pontificibus esse indicta, & aliter indicta, rata non fuisse.*

Salmero in cap. 15. Actor. *Cujus autoritate atq; jussu fuerit hæc Synodus* (Apostolica) *coacta, in dubium vocandum non est. Nam aderat Petrus, supremus Apostolorum coryphæus, cujus unius vel Successoris ejus autoritate Concilia generalia congregari possunt tantummodò.*

Cardillus in Defens. Concil. Trident. Disput. 1. *Vis & facultas indicendi, cogendi, & celebrandi Concilium œcumenicum non ad Imperatorem, sed ad Pontificem maximum pertinet.*

Stapletonus in relect. princ. fidei controv. 6. q. 3. art. 1. pag. 595. *Est vetustissimus Ecclesiæ Canon, qui jubet, non oportere absq; Romani Pontificis sententia Concilia celebrari. Sed ejusdem autoritatis est, Concilia congregare, cujus est congregata celebrari & prosequi. Alioqui aut frustra congregaret Imperator, quod postea prosequi & continuare non posset, aut frustra celebrandi & tenendi Synodos potestatem Pontifex haberet, si easdem convocare non posset.*

Hanc sententiam paulò pòst sic explicat: *Convocantur Episcopi ad Concilia generalia tribus modis. Uno modo præceptivè & justâ autoritate, ita videlicet, ut vocanti obœdire & comparere teneantur cæteri Episcopi, legitimâ excusatione cessante. Hoc non convenit Imperatoribus aut Regibus, qui nullam habent in Episcopos circa causam religionis potestatem aut jurisdictionem, sed hoc convenit Romano Pontifici tanquā omnium Ecclesiarum capiti & supremo Pastori &c. Ejus in hoc propria potestas manifesta fit, quòd tum nulla Concilia absq; ejus consensu* con-

congregata vim ac robur habere potuerunt, etsi Imperatoris autoritas accessisset, tum etiam quædam Concilia à solo Romano Pontifice congregata absq; Imperatoris consensu, robur tamen ac vim habuerunt. Alio modo convocantur Episcopi ad Concilia celebranda per viam exhortationis & admonitionis: Hoc Imperatores Christiani & pii propter bonum pacis Ecclesiæ & pium zelum semper fecerunt, sed absq; ulla coactiva aut præceptiva autoritate. Tertio modo convocantur Episcopi ab Imperatoribus & Regibus ad Concilia, seu generalia, seu etiam provincialia, per modum autoritatis & præceptivè, sed per viam executionis & jus facti, quod Principi seculari competit, non aliter, id est, voluntatem & desiderium Romani Pontificis, cujus est ista propriè curare & disponere, tardantibus, aut etiam reluctantibus fortè Episcopis, piè exequi.

(Sic ergò in Conciliis congregandis Imperatoribus nullæ aliæ relinquuntur partes, quàm exhortationis & executionis.)

Bellarminus lib. 1. de Concil. cap. 12. §. At de &c. *Catholici munus convocandi Concilia generalia ad Romanum Pontificem propriè pertinere statuunt, sic tamen, ut possit etiam alius, Pontifice consentiente, Concilium indicere, quin etiam satis sit, si indictionem factam ipse postea ratam habeat, & confirmet: at si nec ipse indicat Concilium, nec aliquis alius de ejus mandato vel consensu, nec ipse saltem approbet indictionem, illud non Concilium, sed Conciliabulum fore.*

Lib. ejusd. cap. 21. §. 2. *Protestantes hanc requirunt in Concilio conditionem, ne Pontifex ei præsit.*

§. 6. *Respondeo, hanc conditionem esse iniquam, quia Pontifex non potest privari suo jure indicendi Concilia, in cujus potestate jam fuit per mille & quingentos annos, nisi prius in legitimo judicio convincatur, non esse summus Pontifex.*

Gregorius de Valentia in anal. fid. p. 86. *Est Concilium Universale, quod ab Universali Pastore Romano Pontifice non indicitur, Concilii nomine indignum.*

Compositio Pacis cap. 3. q. 18. n. 37. *Prima quatuor Concilia Oecumenica Rom. Pontificis autoritate congregata fuerunt.*

Conformis est hæc opinio sanctioni Juris Canonici c. Synodum dist. 17. ex Marcello Papa. *Synodum Episcoporum absq; hujus Sedis Romanæ autoritate, (quanquam quosdam Episcopos possitis congregare) non potestis regulariter facere.*

c. Regula dist. ead. ex Julio Papa. *Canones præcipiunt, sine Romanæ Ecclesiæ autoritate Concilia fieri non debere, nec ullum ratum est, aut erit unquam Concilium, quod ejus non fuerit fulcitum autoritate.*

c. Multis dist. ead. ex Pelagio Papa. *Multis denuo Apostolicis & Canonicis atq; Ecclesiasticis instruimur regulis, non debere absq; sententia Rom. Pont. Concilia celebrari.*

Nostram sententiam confirmamus,

1. *Ab exemplis Regum & Principum Israeliticorum.* Conventus & Synodi in populo Dei non *ab Aarone* Sacerdote, sed *à Mose* gubernatore populi; neque *ab Eleasaro*, sed *à Josua*; ac deinceps *non à summis Sacerdotibus*, sed *à Judicibus* seu gubernatoribus populi convocari fuêre solitæ. Postmodùm *pii Reges* in Ecclesia Israëlitica soliti sunt Concilia convocare. 1. Paral. 13. v. 1. & 2. *David* congregavit Conciliũ de arca reducenda. 1. Paral. 23. v. 1. aliud Concilium congregavit, cùm jam senex esset. Idem fecit *Salomon* 1. Reg. 8. v. 1. *Ezechias*

ebias 2.Paral.29.v.4. *Josias* 2.Reg.23.v.1. *Jehu* 2.Reg.10.v.19. Ergò multò magis Christianis Principibus competit jus congregandi Concilia. Consequentia probatur, quia Ecclesia Israëlitica habuit summum Pontificem à Deo ipso constitutum, ac nihilominus jus indicẽdi Concilia fuit penes Reges.

2. *Ab exemplo Herodis in N.T.* Herodes Rex congregat Concilium Sacerdotum, ut cognosceret, ubi Messias nasciturus Matth.2.v.4. Antequam Imperatores fierent Christiani, nulla Concilia Oecumenica sunt congregata.

3. *Ab exemplis Christianorum Imperatorum.* Illos enim Concilia olim convocâsse generalia, probari potest, tùm *in genere*, tùm *in specie*. *In genere* notandum illud Socratis in procem. lib.5. Hist. Eccles. *Imperatorum mentionem propterea fecimus, quòd ex illo tempore, quo Christiani esse cœperunt, Ecclesiæ negotia ab iis pependerunt, atq; adeò maxima Concilia de eorundem sententiâ & convocata fuerunt & adhuc convocantur*, αἱ μέγισται σύνοδοι τῇ αὐτῶν γνώμῃ γεγόνασι τε καὶ γίνονται. Itemque illud Hieronymi Apol.2.adv.Ruffinum. *Responde quæso, Synodus, à qua excommunicatus est, in qua urbe fuit? Dic Episcoporum vocabula: profer sententias subscriptionum, vel diversitatem, vel consonantiam: doce, qui eo anno Consules fuerint, quis Imperator hanc Synodum jusserit congregari?*

In specie. *Concilium Nicenũ* ab Imperatore Constantino M. fuit conscriptum. Apud Euseb. lib.1. Hist. Eccl. c.6. Constantinus sic loquitur: *Magnam Episcoporum turbam ad urbem Nicæam accersivi.* Apud Theodoret. lib.1. Hist. c.9. Socratem lib.1. Hist. cap.6. Patres illius Concilii dicunt: *Quoniam gratiâ Dei & mandato Imperatoris Constantini magnum & sanctum Concilium Nicenum coactum est.* Ruffinus lib.10. Hist. c.1. sic loquitur: *Tum Constantinus apud urbem Nicenam Episcopale Concilium convocat.* Confer Eusebium lib.3. de vita Constantini cap.6. Sozomenum lib.1. Histor. cap.17. Socratem libr.1. Hist. cap.8. Theodoretum lib.1. Hist. cap.7. & lib.2. c.4.

Concilium Constantinopolitanum primum à Theodosio Seniore est indictum. Theodoretus lib.5. cap.9. Socrates lib.5. cap.8. Sozomenus lib.7. cap.7. Nicephorus lib.12. cap.10. Epistola ad Imperatorem præfixa Canonibus Concilii hujus sic habet: συνελθόντες εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὸ γράμμα τῆς σῆς εὐσεβείας.

Concilium Ephesinum primum Theodosius Junior congregavit. Evagrius lib.1. Hist. cap.3. νεύμασι *nutu vel Imperio Theodosii Junioris Concilium illud congregatum esse*. Item. *Imperatorem scripsisse literas ad Cyrillum & ad omnes ubiq; sanctarum Ecclesiarum præpositos*, asserit.

Liberatus in Hist. de Concil. Ephesin. *Et post hæc scripsit* (Imperator) *gratiam sacram ad universos Episcopos, ut Ephesum convenirent & ferrent de Nestorii libris ac Cyrilli judicium.*

Idem dicunt Episcopi Orientales in Epistola ad Reges Theodosium & Valentinianum, quæ est inter Acta. Tota Synodus in Epistola ad Reges testatur, *se ab illis convocatam fuisse & illorum literis atq; edicto convenisse, ac se illorum Synodũ vocat.*

In Epistola ad omnes Episcopos ipsa Synodus sic scribit: *Cùm essemus Ephesi secundùm pias Imperatorũ literas congregati.* Idem testatur Nicephorus lib.14. Hist. cap.34.

Concilium Chalcedonense ab Imperatore Marciano interdictum fuit. Marcianus dicit, *se scripturum ad omnes Episcopos, ut ad certum locum convenirent*, in Epist. ad Leonem Episcopum Romanum.

Ipsa Synodus Chalcedonensis act. 1. testatur, *non modò se ab Imperatore indictam, verùm etiam ipsum Romanum Episcopum eò vocatum esse, qui cùm ipse adesse non potuit, quatuor Legatos ad illam misit.*

Sic enim in act. illa 1. p. 748. Patres loquuntur: *Eodem tenore à piissimis & Christianissimis Impp. sanctissimus noster Papa, Romanæ Ecclesiæ propositus, Leo vocatus est.*

In l. Nemo Clericus 4. C. de summa Trinit. Marcianus sic loquitur: *Injuriam facit judicio Reverendissimæ Synodo, si quis semel judicata ac rectè disposita revolvere & publicè disputare contenderit, cùm ea, quæ nunc de Christiana fide à Sacerdotibus, qui Chalcedone convenerunt, per nostra præcepta statuta sunt &c. in hac regia urbe definita esse noscantur.*

Sigebertus in Chron. Ann. 452. *Instantiâ Leonis Papæ, jubente Imperatore Marciano, congregata & habita est quarta Universalis Synodus 630. Episcoporum apud Chalcedonem.*

Hanc quatuor primorum Oecumenicorum Conciliorum Historiam complectitur Imp. Justinianus in literis positis statim initio Synodi Oecumenicæ quintæ, Constantinopolitanæ II. in quibus inter cætera sic loquitur: *Semper studium fuit Orthodoxis & piis Imperatoribus, Patribus nostris, pro tempore exortas hæreses per congregationem religiosissimorum Episcoporum amputare, & rectâ fide sincerè prædicatâ, in pace [illegible] Quapropter [illegible] nis Arii blasphemantis [illegible] Filium consubstantialem [illegible] tam: & ex non extantibus [illegible] gavit Nicææ ex diversis Dioce[illegible] tum decem & octo sanctos Patr[illegible]*

Et paulò pôst: *Sed & Th[illegible] piæ recordationis, Macedonium [illegible] tem Spiritus sancti, & Apolli[illegible] ejus discipulo, in dispensation[illegible] Verbi blasphemantibus & dicen[illegible] humanum non recepisse Dom[illegible] carni unitum esse animam [illegible] benti, congregatis in regia [illegible] quaginta sanctis Patribus, [illegible] ceps fuisset Concilii, [illegible] ticis, unà cum impiis [illegible] rectam prædicare [illegible]*

Et postea. *[illegible] dicente Deum [illegible] & hunc quidem [illegible] illum autem gr[illegible] te & sanctam glorios[illegible] genitricem esse [illegible] Orientales partes [illegible] idem Nestorius, Theod[illegible] dutionis, congregavit [illegible] ctam Synodum, cui [illegible] Cyrillus sancti Patris [illegible]*

Rursus. *Et post [illegible] ches demens [illegible] tialem esse nobis carnem [illegible] terè a motu, tam Consu[illegible] si, tantis pro illo facta est [illegible] cumventio, ut etiam ejiceretur [illegible] Flavianus, religiosæ memoriæ, [illegible] scopus. Piæ autem recorda[illegible] nus congregavit Chalcedone[illegible] tres &c.*

(Sic ergò Justinianus commemorat in literis tractoriis Historiam quatuor primariarū Universalium Synodorum, à quibus exemplis ipse sibi animum factum testatur ad quintam illam, de qua loquebatur, congregandam, subjungens.) *Cùm autem secundùm suam misericordiam Dominus Deus Reipubl. gubernationem nobis credidit, initium & fundamentum nostri Imperii fecimus, conjungere divisos Sacerdotes sanctarum Dei Ecclesiarum ab Oriente usq; Occidentem.*

Et aliquantò pòst: *Vocavimus vos ad regiam urbem, hortantes communiter convenientes, quam habetis pro his voluntatem iterum manifestare.* apud Binium f.47.

Concilium Sardicense ab Imperatore Constantio indictum est. Theodoretus lib.2.Hist.cap.4. *Constantius jussit, ut in Sardica Concilium celebraretur. Indicitur iterum generalis Synodus autoritate duorum Regum* (Constantii scilicet & Constantis) inquit Socrat.lib.2.Hist.cap.20. Confer Athanas. in Epist. ad solitar. vit. agentes & Sozomen.lib.2. Hist.cap.16.

Concilium Constantinopolitanum II. à Justiniano Imperatore fuit convocatum. Nicephor.lib.17.Hist. cap.27. Imperator ipse in Epistola ad Synodum sic loquitur: *Vocavimus vos ad regiam urbem*; ibidem testatur, *priores quatuor Synodos ab Antecessoribus suis indictas fuisse.*

Concilium Constantinopolitanum III. à Constantino Pogonato fuit congregatum.

Nicenum II. Constantinus & Irene convocârunt. Sic enim habet sacra ad Synodum: *Huic igitur petitioni annuere tum visum est, meoq; nutu jussi convenire, imò ut veritas loquar, Deo sic volente, nobis verò praeeuntibus congregavi vos.* Ipsa Synodus initio act.1. sic loquitur: *Conveniente Universali Synodo, quae per gratiam divinam, piumq; illorum Imperatorum Decretum congregata est in clarissima Nicensium metropoli.*

Constantinus Magnus non modò Nicaenam I. sed & aliam *Tyri* congregavit, & postea per literas illius Synodi Episcopos ad se venire jussit, *ut quid contra Athanasium statuissent, indicarent ac facti sui rationem redderent*, teste Sozomeno lib.2. cap.28.

Socrates lib.2.Hist.cap.37. dicit, *à Constantino Imp. duas Synodos indictas, Seleuciae nempe & Arimini, eumq; suâ autoritate haec Concilia convocâsse.*

Justinianus Nov.123. *Jubemus provinciarum Praesides, si quid eorum, quae à nobis de Synodis congregandis sancita sunt, negligenter haberi viderint, ut primùm quidem Metropolitanos & alios Episcopos urgeant ad celebrandas annuas Synodos, & omnia servent, quae de Synodis constituimus &c.* Episcopi in *Concilio Aquilejensi* congregati in Epistola ad Gratianum, Valentinianum & Theodosium Imperatores sic scribunt: *Gratias agimus vobis, Clementissimi Principes, quòd & fidei vestrae studium probavistis, qui ad removendas altercationes congregare studuistis Sacerdotale Concilium &c. Itaq; juxta mansuetudinis vestrae Statuta convenimus &c.*

Carolus Magnus in *Gallia* quinq; Concilia provincialia celebravit, & unum generale *Francofurti*, in quo damnata fuit sententia Synodi Nicenae II. de cultu imaginum.

4. *Ab Imperatoris potestate.* Ad illum pertinet jus convocandi Concilia Oecu-

 meni-

menica, qui habet jurisdictionem ac potestatem in congregandos, & cujus autoritati Christiani Episcopi parere debent. Atqui Papa non habet illam potestatem ac autoritatem in omnes Christianos Episcopos, sed Imperator, ac Reges & Principes Christiani. Rom. 13. v. 1. Tertullianus lib. ad Scapulam f. 499. *Imperator omnibus major, sola vero Deo minor.* Chrysostomus homil. 2. ad popul. Antiochen. Imperatorem vocat *summitatem & caput omnium super terram hominum.*

Nostræ huic sententiæ suffragatur,

1. Quòd Episcopi Romani ab Imperatoribus petierint, Synodos illorum potestate & autoritate congregari.

Liberius Papa in sermone quodam cum Cōstantio Imperatore apud Theodoretum lib. 2. Histor. cap. 16. & Sozomenum lib. 4. Hist. cap. 10. *autoritatem convocandi Concilia* Imperatori tribuit. (Bellarminus excipit lib. 1. de Concil. c. 13. *Magdaburgenses mentiri, quando dicunt, Liberium concessisse Imperatori potestatem convocandi Synodum.* Sed verba Liberii apud Theodoretum sunt manifesta. εἰ σοὶ δοκεῖ τῇ εὐσεβείᾳ κριτήριον συναχθῆναι κέλευσον. *Si tuæ pietati placet, judicium sive Concilium congregari, manda.* Non ergò satisfacit Bellarminus, existimans, *Liberium sic locutum, quòd sciret invito Imperatore Concilium congregari non potuisse.*)

Idem Liberius ad Constantium Augustum sic scripsit: *Non Athanasii tantùm negotium, sed multa alia in medium venerant, propter quæ Concilium fieri, mansuetudinem tuam fueram deprecatus.*

Et postea. *Ad exorandam igitur mansuetudinem tuam, ut benevolo animo allegationes nostras audire digneris, fratrem & Coepiscopum meum, sanctum virum Luciferum cum Pancratio Compresbytero meo & Hilario Diacono placuit proficisci, quos credimus de clementia tua ad pacem omnium Ecclesiarum Catholicarum non difficulter posse Concilium impetrare.*

De Leone Episcopo Romano scribit Liberatus in Historia de rebus Ecclesiæ cap. 12. *quòd unà cum aliis Episcopis Italiæ in genua provolutus ab Imperatoribus petierit, ut Concilium indicerent, nec tamen impetrare id potuerit.* Verba sic habent: *Leo audiens Legatorum suorum suggestionem* (eorum scil. qui Ephesi adfuerant) *& Theodoreti querelas suscipiens, literis Theodosium Imperatorem & Pulcheriam Augustam rogat, ut fieret intra Italiam generale Concilium, ut aboleretur error fidei, per violentiam Dioscori factus. Valentinianum autem Imperatorem & Eudoxiam uxorem ejus, ad memoriam B. Petri, cum multis Episcoporum genibus provolutis Romanus Pontifex deprecatus est, ut Imperatorem Theodosium hortaretur, aliam fieri Synodum.*

Leo ipse Epistol. 9. ad Imperatorem Theodosium sic scribit: *Unde si pietas vestra suggestioni ac supplicationi nostræ dignetur annuere, ut intra Italiam haberi jubeatis Episcopale Concilium, citò, auxiliante Deo, poterunt omnia scandala resecari.*

Epist. 24. ad eundem. *Omnes mansuetudini vestræ cum gemitibus & lachrymis supplicant. Sacerdotes, ut generalem Synodum jubeatis intra Italiam celebrari,* (quod tamen impetrare non potuit, quia Theodosius Ephesi Concilium indixit, ut patet ex Epist. 12.)

Epist. 26. ad Pulcheriam Augustam postquam dixisset: *Se ad Imperatorem scripsisse, ut Synodus in Italia haberetur. Quod ut* ob-

obtinere mereamur, inquit, *probatißimæ nobis fidei pietas tua, quæ labores Ecclesiæ semper adjuvat, supplicationem nostram apud clementißimum Principem dignetur afferere.*

Epist. 23. ad Clerum Constantinopolitanum: *Quoniam oportet vos post divinum auxilium etiam Catholicorum Principum gratiam promereri, humiliter & sapienter exposcite, ut petitioni nostræ, quâ plenariam indici Synodum postulamus, clementißimus Imperator dignetur annuere.*

Mortuo Theodosio idem petiit Leo à Marciano, cùmque celeriùs, quàm cupiebat, Concilium indiceretur, petiit *tempus prorogari*, sed nihil obtinuit, ut patet ex Epist. 43. *Poposceram quidem*, inquit, *à gloriosa clementia vestra, ut Synodum, quam ad reparandam Orientalis Ecclesiæ pacem, à nobis etiam petitam, necessariam judicâstis, aliquantisper differri, ad tempus oportunius juberetis, ut liberioribus ab omni perturbatione animis, hi quoque Episcopi, quos hostilitatis metus detinet, convenirent. Sed quia pio studio humanis negotiis divina præponitis, ego etiam vestris dispositionib. non renitor.*

Petiit etiam hoc Concilium *in Italia institui* Epist. 26. Sed nihil obtinuit, quia Chalcedone autoritate Valentiniani & Marciani Imperatoribus fuit indictum.

Epist. 48. ad Theodosium Augustum scribit: *Sanctum clementiæ vestræ studium, quo ad reparationem pacis Ecclesiasticæ Synodum habere voluistis, adeò libenter accepi, ut quamvis eam fieri intra Italiam poposcissem, & aptius expectari tempus optassem, quò scilicet plurimi possent Episcopi etiam de longinquis provinciis evocari, mox tamen ut mihi pietatis vestræ scripta sunt tradita & Bonifacium de Compresbyteris meis ab urbe direxerim & de Episcopis fratrem meum Paschasinum de Sicilia fecerim navigare, qui vicem meam sufficienter implerent.*

Confer Epist. 59. Leonis tom. 1. Concil. f. 367. & Epist. ejusdem ad Constantinum tom. 2. Concil. part. 2. f. 84.

Baronius Ann. 353. num. 19. recitat Epistolam Leonis ad Hosium, in qua inter cætera sic loquitur: *Qui mecum religiosissimum Imperatorem Constantium fuerant deprecati, ut juberent, sicuti ipsi placuerat dudum, Concilium Aquilejense congregari.*

Innocentius ad Honorium & Arcadium Imperatores *quinq; mittebat Episcopos Romanæ Ecclesiæ cum duobus Presbyteris, ut Synodum ac definitum ejus tempus & locum impetrarent.* Sozomenus lib. 8. Hist. cap. 28.

De Concilio Oecumenico sexto Trullano, sic scribit Leo II. in Epist. ad Constantinũ Augustum inserta act. 18. Synodi sextæ. *Cognovimus, quòd sancta & Universalis & magna sexta Synodus per Dei gratiam Imperiali Decreto in regia urbe congregata est.*

In eadem Synodo Theodorus & Gregorius Presbyteri & Johannes Diaconus Vicarii Apostolicæ Sedis antiquæ Romæ, nec non & ii, qui ex persona Synodi ejus erant, dixerunt Constantino Imperatori præsidenti, *Benignißime Domine, secundùm directam sacram ab, à Deo instructa vestra, fortitudine ad sanctißimum Papam demandati sumus ad piißima vestigia, à DEO confirmatæ vestræ serenitatis.*

2. Quòd Episcopi Romani, se Imperatoribus Romanis in temporalibus subjectos esse, confessi fuerunt (ex eo enim firmiter colligitur, potestatem convocandi Synodos ad Imperatores pertinere, ut in confirmatione nostræ sententiæ argumento quarto ostendimus.)

Hujusmodi confessiones Episcoporum Romanorum Leonis I. Gregorii I. Leonis IV. &c. adduximus in præcedente articulo 3. de Pont. Rom. cap. 8. membr. 1. quibus addendum illud, quòd Gregorius lib. 2. Epist. 61. *Imperatori super omnes homines potestatem cælitùs datam* agnoscit, *seq; indignum famulum Imperatoris vocat, cujus mandatis ex officio parendum sit*.

Idem lib. 9. Epist. 53. Theodoricum Regem hortatus est, ut Synodum cogeret. *Iteratâ*, inquit, *vos pro vestra magna mercede, adhortatione pulsamus, ut congregari Synodum jubeatis*.

Lib. ejusd. Epist. 54. *Itaq; excellentia vestra Dei nostri mandatis inhærens, studium ad congregandam Synodum pro sua mercede adhibere dignetur, ut omne à Sacerdotibus corporale vitium & Simoniaca hæresis, quæ prima in Ecclesiis iniquâ ambitione surrexit, potestatis vestræ imminente censurâ, Concilii definitione tollatur, & abscissa à radicibus amputetur.*

Bellarminus ipse lib. 1. de Concil. cap. 13. §. Quarta ratio, exponens causas, *quare prima quatuor Oecumenica Concilia non solus Pontifex indixerit*, quarto loco hanc affert: *quia eo tempore Pontifex, etsi in spiritualibus esset caput omnium, etiam Imperatorum, tamen in temporalibus subjiciebat se Imperatoribus, & ideò non poterat invito Imperatore aliquid agere & cùm tantùm debuisset petere ab Imperatore auxilium ad convocandam Synodum, vel ut permitteret Synodum convocari, tamen, quia Dominum suū temporalem eū agnoscebat, supplicabat ut juberet cōvocari Synodum; at post illa tēpora hæc causa mutata est, quia Pontifex, qui est caput in spiritualibus, non est subjectus in temporalibus, cùm etiam ipse in suis provinciis sit Princeps supremus temporalis, sicut sunt Reges & Principes alii, id quod divinâ providentiâ factum est, ut Pontifex liberè munus suum exequi posset.*

(Sufficit confirmandæ nostræ sententiæ, quòd Bellarminus fateri cogitur, *Episcopos Romanos in temporalibus olim subjectos fuisse Imperatoribus Romanis*, quodque non ausus fuerit expressè scribere, *Pontifices hodiè non ampliùs esse Imperatoribus subjectos*. Nec potest illud ex principio à Bellarmino posito probari. Quamvis enim Pontifex in suis provinciis sit Princeps supremus temporalis, tamen cùm illæ provinciæ Italiæ limitib. cōprehendantur, ex eo nondum efficitur, quòd sit Princeps supremus temporalis in Imperio Germanico, in Hispania, in Gallia, in Anglia & aliis regnis ac provinciis Christianæ religioni addictis, ex quibus tamen Episcopi ad Concilia Oecumenica congregari debent. Nec est, quòd *de consensu Pontificis ab Imperatoribus requisito* Bellarminus quidquam regerat. Non enim hic quæstio est de consensu convocatorum, sed de potestate convocandi. Nec solius Romani Episcopi, sed etiam aliorum Episcoporum, illorum præsertim, qui Sedes Patriarchales obtinebant, consensus fuit requisitus, unde Ruffinus lib. 10. Histor. Eccles. cap. 1. scribit: *Constantinum ex sententia Sacerdotum Concilium indixisse*, quem Ruffini locum

Bel-

Bellarmin. ipse adducit & approbat lib. ejusd. cap. 13. §. Ac primùm &c.)

Idem Bellarminus lib. 5. de Rom. Pont. cap. 3. per totum multis confirmat contra Canonistas, *Papam non esse Dominum totius orbis Christiani.*

Lib. ejusd. cap. 4. probat, *Papam non habere ullam merè temporalem jurisdictionem directè jure divino.*

(Ex eo sic colligimus. Qui non est Dominus totius orbis Christiani, nec habet ullam merè temporalem jurisdictionem directè jure divino, ille etiam non habet jus ac potestatem convocandi Episcopos ex toto orbe Christiano ad Oecumenicum Concilium. Ratio connexionis est, quia potestas convocandi præsupponit dominium & jurisdictionem, cùm non sit quæstio de libera invitatione, sed *de convocatione*, quæ fit ex potestate cum imperio conjuncta. Pontifex Romanus non est Dominus totius orbis, nec habet ullam merè temporalem jurisdictionem directè jure divino. Ergò.)

Lib. ejusdem cap. 10. resp. ad quartum. *Tempore Gregorii Ecclesia nondum habuit Politicum Principatum.*

(Ergò tempore Gregorii subjectio Episcoporum erga Imperatorem Romanum adhuc locum habuit, & per conseq. congregatio Conciliorum Oecumenicorum ad Imperatorem Romanum pertinuit. Constat autem prima quatuor Oecumenica Concilia tempore Gregorii jamdum fuisse celebrata, siquidem lib. 1. Epist. 24. affirmat, *se venerari prima quatuor Concilia, sicut quatuor Evangelia,* quod dictum Gregorii adducit & approbat Bellarminus lib. 2. de Concil. cap. 3. §. Gregorius. Ergò prima quatuor Oecumenica Concilia potestate Imperatorum fuêre congregata.)

3. Quòd agnoscunt, prima quatuor Oecumenica, atque insuper etiam alia Concilia potestate & autoritate Imperatorum esse congregata.

c. Sancta Romana dist. 15. *Sancta Romana Ecclesia post illas Veteris Testamenti & Novi Scripturas, quas regulariter suscipimus, etiam has suscipi non prohibet; Sanctam Synodum Nicenam 318. Patrum mediante Constantino Maximo Augusto, in qua Arius hæreticus condemnatus est. Sanctam Synodum Constantinopolitanam, mediante Theodosio Seniore Augusto, in qua Macedonius hæreticus debitam damnationem accepit. Sanctam Synodum Ephesinam I. in qua Nestorius damnatus est consensu B. Papæ Cœlestini, mediante Cyrillo, Alexandrinæ Sedis Antistite, & Arcadio Episcopo ab Italia destinato. Sanctam Synodum Chalcedonensem, mediante Martiano Augusto & Anatolio Costantinopolitano Episcopo, in qua Nestoriana & Eutychiana hæresis, simul cum Dioscoro ejusq́ complicibus damnatæ sunt.*

De Niceno Concilio sic legitur tom. 1. Concil. f. 130. *Sermo* (de Arianismo) *usq́ ad aures religiosi Principis* (Constantini Augusti) *pervenit, tùm ille ex sententia Sacerdotum* (nota Sacerdotum in plurali & non solius Episcopi Romani) *apud urbem Nicæam Episcopale Concilium convocat, ibiq́ Arium, trecentis decem & octo Episcopis residentibus, adesse jubet.*

Platina in vita Sylvestri. *Cùm Alexander, Alexandrinæ urbis Episcopus, frustra revocare Arium ab errore tentâsset, Constantini mandato, adhibitâ etiam impensâ munificè*

 qui-

quidem apud Niceam urbem Bithyniæ Concilium generale indicitur.

Mercurius Caroli V. Cancellarius Bononiæ, nomine & in præsentia Imperatoris, Pontificem Clementem VII. inter cætera his compellavit verbis: *Novit Cæsarea Majestas Constantinum non minus tuendâ religione, quàm Politicâ administratione & bellis fuisse occupatum, & cùm perniciosi atq; blasphemi errores in Filium Dei ab Ario sparsi essent, ad illos cognoscendos & damnandos celebre & divinum Concilium Niceæ convocâsse, effecisseq; ut à sanctis Episcopis & doctis Patribus monstrati errores publicâ sententiâ damnarentur.*

De Constantinopolitano I. Concilio sic habetur tom. 1. Concil. fol. 235. *Mox, ut Imperium sumsit Theodosius, præ omnibus de concordia Ecclesiæ cogitavit, & uniuscujusq; Præsulatus Episcopos Constantinopolin venire præcepit.*

De Ephesino Concilio sic legitur tom. 1. Conc. fol. 441. *Secundùm sanctionem piissimorum & amicorum Christi Imperatorum Theodosii & Valentiniani congregatâ in Ephesia metropoli ex omni, sicut dicitur, mundo hac Synodo religiosissimorum omnium sanctarum Ecclesiarum Episcoporum.*

Ephesinam Synodum ἐκ θεσπίσματος *gloriosiss. Imperat. coactam esse*, patet ex literis citatoriis ad Cyrillum Alexandrinum Episcopum, quarum duo exempla sunt apud Binium f. 163. 164. & quibus Imperator testatur, *se simili formâ omnes Metropolitanos ad Synodum citâsse.* Patet ex literis Cœlestini Episcopi Rom. ad Theodosium datis, quib. declarat, se *Legatos suos misisse ad hanc Synodum, quam esse Imperator jusserit*, act. 2. f. 236. apud Binium.

Leo Episcopus Romanus ad Pulcheriam Augustam Epist. 13. *Augustissimus & Christianissimus Imperator cupiens quàm celerrimè turbata componi, Episcopali Concilio, quod Ephesi vult haberi, nimium breve & angustum tempus indixit.*

De Concilio Chalcedonensi tom. 1. Concil. fol. 400. apud Binium fol. 32. & seqq. memoratur, *quòd ex Decreto piissimorum Imperatorum Valentiniani ac Marciani sit collectum.*

Leo Episcopus Romanus Epist. 43. ad Marcianum Imperat. *Poposceram quidem à gloriosissima clementia vestra, ut Synodum, quam ad reparandam Orientalis Ecclesiæ pacem à nobis etiam petitam necessariam judicastis, aliquantisper differri ad tempus opportunius juberetis &c. sed quia pio studio humanis negotiis divina præponitis &c. ego etiam vestris dispositionibus non renitor.*

Idem Epist. 53. ad Anatolium Constantinopolit. Episc. *Sanctam Synodum* (Chalcedonensem) *ad extinguendam solùm hæresin & confirmationem fidei Catholicæ studio Christianissimi Principis congregatam in occasionem ambitus trahis.*

Cùm Marcianus Imp. ad Synodum ipse venisset, disertè ait: *Se hæresi remedium adhibere volentem hanc Synodum coëgisse, eiq; præsentem esse voluisse, exemplo Constantini ac decernere &c.* act. 6. apud Binium fol. 258.

De Concilio Constantinopolitano II. (Oecumenico 6.) tom. 2. Concil. fol. 12. dicitur, *quòd juxta pium jussum à Christo amati & à Deo custoditi Justiniani Imperatoris sit convocatum.*

De Concilio Constantinopolitano III. (Oecumenico 7.) scribit Leo Papa ad Constantinum Imper. tom. 2. Concil. part. 2. f. 84. *Sancta universalis & magna*

sexta

sexta Synodus, quam nutu Dei vestra clementia & sedulò convocavit & cui pro Dei ministerio præfuit, Apostolicam in omnibus regulam secuta est.

De eodem sic loquitur ipsemet Imperator tom. 2. Concil. part. 2. fol. 73. *Summum Sacerdotalem hunc cœtum non destitimus congregare, ut Ecclesiarum distantiâ procul expulsâ pacis conjunctio coaptetur.*

c. Habeo librum dist. 16. *Sancta Synodus Universalis sexta, post promulgatam ab ea definitionem contra Monotheletas Constantino Imperatore, qui eam congregaverat, non multò pòst defuncto Justiniano filio ejus regnante pro eo &c.*

c. Sexta dist. ead. *Sexta Synodus universalis Constantinopoli congregata est & Græco sermone conscripta, temporibus Papæ Agathonis exequente piissimo Principe Constantino intra palatium suum; simulq; Legatis Apostolicæ Sedis & Episcopis 150. residentibus.*

(Literæ citatoriæ tùm ad VI. Synodum (quæ & Trullana dicitur) tùm ad Rom. & Constantinopolitanum Episcopum à Constantino Copronymo Imp. directæ, *ut suos quisq; Episcopos & Legatos ad Synodum destinarent*, præfixæ sunt Actis apud Binium tom. 3. part. 1. f. 10. 11.)

In Synodo Constantinopolitana temporibus Basilii Imp. Orient. habita act. 6. sic loquuntur Episcopi: *Imperator à Deo coronatus hanc sanctam Universalem Oecumenicam Synodum, de componenda & restituenda Ecclesia Constantinopolitana coegit.* Apud Binium tom. 3. part. 2. pag. 900.

c. Hadrianus 22. distinct. 63. *Carolus Rex Romam reversus constituit ibi Synodum cum Hadriano Papa in Patriarchatu Lateranensi, in Ecclesia sancti Salvatoris, quæ Synodus celebrata est à 153. Episcopis religiosis & Abbatibus.*

Reccaredus Hispaniæ Rex *Concilium Toletanum* convocavit Anno 582. tom. 2. Concil. p. 668.

Nilus Archiepiscopus Thessalonicensis in lib. cont. Primat. Episcopi Romani scripto probat, *omnia antiqua Concilia ab Imperatore, non à Romano Pontifice fuisse congregata.*

Jurisconsultus quidam ἀνώνυμος in lib. de libert. Eccl. (qui tractatus extat apud Goldastum in p. 1. Monarch. c. 3.) de Constantino Magno ex Eusebio refert, quòd *Ecclesiæ Dei peculiarem solicitudinem impertiens, cùm per varia loca exorirentur inter Episcopos dissensiones, ipse, ceu communis aliquis Episcopus à Deo constitutus, Synodos ministrorum Dei indicebat.*

Nicolaus Cusanus Cardinalis lib. 2. de Concord. Catholic. cap. 25. asserit, *octo Universalia Concilia per Imperatores fuisse convocata.* (Verba paulò pòst adducentur.)

Ibid. *Ex illo tempore, quo Imperatores Christiani esse cœperunt, ex illorum nutu pendere visa sunt negotia Ecclesiæ, atq; adeò maxima Concilia ex eorum sententia convocabantur, ut ex Eusebio, Socrate, Sozomeno, Nicephoro, patet.*

Henricus VIII. Angliæ Rex im **Bedencken von dem erdichten ausgeschriebenen vñ darnach auffgeschobenen Mantuanischen** Concilio **Pauli des Römischen Bischoffs** edit. An. 1538. n. 11. (apud D. Hortlederum tom. 1. lib. 1.

de

de caus. bell. Germ. cap. 30.) Woher hat der Bapst Gewalt vnd Recht die Könige zu einem Concilio zu fordern? vnnd dieweil Vorzeiten alle Concilia aus der Keyser / Könige vnd Fürsten Verwilligung vnd Befehl gehalten sind / were es nicht billich / daß es auch noch jetzt geschehe? oder daß jhr Vrsachen anzeigtet / warumb es nicht seyn solte?

(Inde Sleidanus lib. 11. Comment. de hoc Angliæ Rege sic scribit: *Non multò pòst Angliæ Rex & suo & regni Procerum nomine scriptum evulgat, Concilium à Pontifice convocatum esse, cujus ille rei potestatem non habeat.*)

Epistola cujusdam Canonici Pontificii ad Decanum Pontificium scripta Ann. 1540. (apud D. Hortlederum tom. 1. lib. 1. de caus. bell. German. cap. 34.) n. 25. Es kan kein Eyd (dem Bapst geleistet) den Keyser / König vnd andere abhalten / daß sie nicht auffs ehest ein Concilium in Deutscher Nation zu halten ausschreiben / darinnen nach wolhergebrachter alter Weise die streitigen Punct fürnehmen vnd erklären / vnd ins gemein die rechte Verwaltung des Gottesdienstes / der Lehre vnnd Ceremonien wider an vnd auffrichten lassen sollen / können vnd mögen. Nach dem Exempel der gantz Christlichen Keyser / so viel jhrer von Constantino dem Ersten oder Grossen / biß auff Keyser Henrichen dem Vierdten regieret / Welche alle Krafft habender Gewalt Nation vnd General Concilia ausgeschrieben vnd angesatzt / denselben entweder selbst oder durch andere præsidirt / vnnd allen müglichen Fleiß angewendet / daß durch die Bischoffe vnnd andere Christliche Gottesfürchtige vnd gelehrte Männer die Lehre vnnd Kirchenzucht zurecht gebracht würden etc. Vnd ist so gar ohne / daß ein einig Römischer oder anderer Bischoff dafür gehalten habe / es sey der Dienst / so die Häupter der Christenheit der Kirche geleistet / der Kirchen Ansehen vnd Gewalt abbrüchig vnd nachtheilig / daß auch die Bäpste selbst die Keyser offtmals darumb gebeten haben / vnnd die zum höchsten gelobet / von welchem sie es erlangen können.

Baronius fateri cogitur, *ab Imperatoribus & Regibus congregata esse Concilia*, utpote *Arelatense* Ann. 314. num. 41. & seqq. *Mediolanense* Ann. 355. num. 2. & seqq. *Constantinopolitanum* Ann. 420. n. 54. & alia complura. Fatetur etiam, *sine Pontificis autoritate Patres convocâsse Concilia*, utpote *Africanos Episcopos* Ann. 254. num. 85. & seqq. *Cyprianum* Ann. 257. n. 12. Ann. 258. num. 5. & 27. *Osium* Ann. 318. n. 22. *Athanasium* Ann. 363. num. 132. *Meletium* Ann. 363. n. 140. & alios complures.

Et quid multis? Bellarminus ipse lib. 1. de Concil. cap. 13. §. Habemus &c. sic scribit: *Habemus prima illa Concilia* (Nicenum I. Constantinopolitanum I. Ephesinum I. Chalcedonense) *ab Imperatoribus indicta fuisse, sed ex Pontificum sententia &*

consensu, quia tunc adhuc vigebat lex illa Imperialis antiqua, quæ prohibebat omnia Collegia & frequentes hominum Conventus sine Imperatoris autoritate.

(Ex illis sic concludimus. A quibus prima quatuor Concilia Oecumenica sunt indicta, penes illos fuit potestas ea indicendi. Atqui prima quatuor Oecumenica Concilia ab Imperatoribus fuêre indicta. Ergò penes Imperatores fuit ea indicendi potestas. Non est, quòd ad minorem excipiatur, *ex Pontificum sententia & consensu illam indictionem fuisse factam*. Per *sententiam* enim vel intelligitur *potestas jurisdictionis*, vel *nudus* duntaxat *consensus*. Sed prius asserere pugnat cum Ecclesiastica illorum temporum Historia. Manet ergò posterius, unde Bellarminus ipse, veritatis vi convictus, *sententiam* ἐξηγητικῶς per *consensum* exponit.)

4. Quòd agnoscunt, potestatem convocandi Concilia ad Imperatores, Reges & Principes pertinere, eosq; etiam invito Pontifice, Concilia indicere posse.

Marsilius Patavinus in Defensore Pacis part.2.cap.21.ex Actis Conciliorum probat, *non nisi Cæsarum illam perpetuam fuisse licentiam & potentiam.*

Nicolaus Cusanus Cardinalis d. l. *Autoritas Concilii non ita dependet à congregante, ut nisi à Papa congregetur, non sit Concilium, quia tunc omnia octo Universalia Concilia non fuissent firma, quia per Imperatores convocata leguntur, & Romanus Pontifex ad instar aliorum Patriarcharum Divales sacras jussiones de veniendo aut mittendo ad Concilium recepit.*

Idem Cusanus lib. 3. de Concil. Cath. cap. 15. *Negligente aut contradicente Papa Imperator potest præceptivè Synodos indicere ad providendum fluctuanti Ecclesiæ.*

Æneas Sylvius (postea Pontifex Pius II.) lib. 1. de gestis Concil. Basil. *Ex hisce autoritatibus mirum in modum se putant armatos, qui Concilia negant fieri posse sine consensu Papæ, quorum sententia, si, ut ipsi volunt, inviolata persistet, ruinam secum Ecclesiæ trahit. Quid enim erit remedii, si Papa criminosus Ecclesiam perturbet, si animas perdat, si fidei contraria prædicet, & hæreticis dogmatibus imbuat subditos?*

Et postea. *At ego dum lego veteres Historicos, hunc morem non invenio, ut soli Papæ Concilia congregaverint. Nec post tempore Constantini Magni & aliorum Augustorum quæsitus est magnopere assensus Romani Papæ.*

(Cardillus Disp. 1. de Concil. excipit, *Æneam, cùm juvenis atq; Æneas esset, ita sensisse, sed ubi adolevit ac Pius evasit, sententiam mutasse.* Resp. Cûm ad solium Papale evectus esset, mutavit quidem sententiam, sed rationes illæ, quas ipsemet adduxit, ostendunt mutationem illam in pejus fuisse factam.)

Franciscus Zabarellus (vel Zabarellis) Florentinus, Ecclesiæ Romanæ Presbyter & Cardinalis (circa Annum 1406.) in scripto de Schismate & Concilio, inter cætera lib. 3. art. 1. col. 10. 15. 17. asserit, *Concilia convocare licere Imperatori, & id ejus proprium jus fuisse. Convocasse enim olim Concilia Constantinum, Justinianum, Carolum & alios &c. Si Romanus Pontifex*, inquit, *non congreget suo tempore Concilia, ex quacunque causa, tunc Imperator debet convocare, & ita potestas convocandi Concilia revertetur ad jus pristinum, quia extremitas retrahitur ad principium.*

Ibid. *Si indistinctè sentiremus, nulli licere congregare Concilium generale, nisi Papæ, posset per hoc fides multùm periclitari. Et si Papa fieret hæreticus, nec cogere Concilium, nec de se judicium fieri vellet, ut facilè contingere potest, quin etiam ille conjuratos Cardinales crearet, qui & ipsi de suo Collegio Papam hæreticum crearent: tunc ad Imperatorem partes convocandi Concilium spectabunt: alioquin tota Ecclesia ad errorem perduci posset, & ita dictum impleretur, qualis rector domus, tales & habitantes in ea.*

Dominicus Jacobatius lib.3.art.1.pag. 143. *Quia à principio facultas congregandi Concilia spectabat ad Imperatores.*

Georgius Cassander in Consult. artic.16. *Principum officium jam olim habitum est, Concilia convocare, quæ ad constituendam Ecclesiæ pacem pertinerent, diligenter inquirere.*

Franciscus de Victoria relect.4. propos.23. *Posse quoque congregari Concilium contra voluntatem Papæ, expressè tenet Cardinalis Turrecremata & Sylvester, & est vera sententia.*

Philippus Decius JCtus consil. 151. statuit, *quando Papa, & Cardinales in congregando Concilio negligentes sunt, ad Imperatorem spectare Concilii convocationem.*

Idem in c. Cùm venissent num. 37. secund.edit. Venetam extr.de judic. *Quando Papa est de crimine hæreseos suspectus, tali casu non congregatur Concilium ejus autoritate.*

Duarenus de sacr. Eccles. minist. p.44. agnoscit, *verum esse, Principis jussu & imperio convocari Concilium.*

Piggius libr. 6. de Hierarch. Eccles. cap.1. scribit, *generalium Conciliorum convocationem fuisse inventam Constantini Magni.*

Erasmus ad verba Hieronymi Apol.2. adv.Ruffinum. *Quis Imperator hanc Synodum jussit congregari?* sic annotat: *Nota Lector, olim Synodos Imperatorum jussu congregari solitas.*

(Erasmum hoc nomine Marianus Victor perstringit, qui voluisset additum, *Imperatores fuisse executores Apostolicæ Sedis, non talis rei autores.* Sed, salvâ Historiæ veritate, Erasmus hoc non potuit asserere.)

5. Quòd Imperatores Romanæ Ecclesiæ addicti potestatem convocandi Concilia sibi vendicârunt.

Carolus Magnus in Edicto, quod extat apud Goldastum in Reichssatzungen part.2.in princ. Wir Carolus von GOttes Gnaden unnd Gunst seiner Barmhertzigkeit / König und Herrscher des Reichs zu Francken / ein dienstlicher Beschirmer und demütiger Helffer der Kirchen etc. *Is quinque Concilia provincialia* in Gallia & *unum generale* inconsulto Romano Pontifice celebravit, ut ex Ænea Sylvio refert Reinking lib.3. de dupl. regim. class. 1. cap. 4.

Regino lib.2.Ann.794.de Carolo Magno. *Congregavit Synodum magnam Episcoporum Gallorum, Germanorum & Italorum, ubi fuerant missi Apostolici Theophilus & Stephanus Episcopi.*

Et annis viginti pòst p. 40. *Concilia quoque jussu Caroli super statum Ecclesiarum per totam Galliam ab Episcopis celebrata sunt, quorum unum Moguntiæ, alterum Rhe-*

mis, tertium Turonis, quartum Caballonis, quintum Arelati congregatum est, & constitutiones, quæ in singulis factæ sunt, ab Imperatore confirmatæ sunt.

Ex Moguntino illo Concilio Archiepiscopi & Episcopi scribunt: *Humilimi famuli ac missi vestri venimus secundùm jussionem vestram in civitatem Moguntiam,* tom.3.part.1.sect.2.in Præfat.Concil.Mogunt.p.197.

Ibid.pag.202. *Rhemense Concilium* dicitur *convocatum à Domino Carolo, piissimo Cæsare, more priscorum Imperatorum.* Sic enim in ejusdem vestibulo legitur: *Hic est ordo Capitulorum breviter annotatus, quæ notata sunt in Conventu Metropolitanæ Sedis Rhemensis Ecclesiæ à Domino Carolo, piissimo Cæsare, more priscorum Imperatorum.*

Ex Concilio Turonensi, quod tertium fuit, similiter humilimè significant per literas Carolo obœdientiam suam tom.3. Concil. part.1.sect.2. p.189. quòd *à sancto Principe nobis injunctum fuit, ad statuta loca convenimus.*

Eandem potestatem etiam alii Imperatores & Reges exercuerunt. Nam Ludovicus, Caroli filius & Successor, *tria Concilia* convocavit, Aquisgrani, Lutetiæ & Moguntiæ, sicut Aimonius lib.5.refert, & tomus 3.Concil.part.1.sect. 2.p.313.340.372.ostendit.

Carolus Calvus *Meldensem & Suessionensem Synodum* ad S. Methardum, Lotharius *Valentinam,* Ludovicus II. *Wormatiensem,* Otto I. *Romanam Synodum* indixit, teste Reginone lib.2. p.81. & Platina in Johanne XIII.

Aurelianensis Concilii II. initium sic habet: *Cùm ex præceptione gloriosissimorum Regum in Aurelianensem urbem de observatione legis Catholicæ tractaturi, DEO auxiliante, sancti Patres convenirent.*

Avernensis: *Apud Ecclesiam Avernam cùm in Dei nomine congregante S. Spiritu, consentiente Domino gloriosissimo, pioq; Rege Theodoreto in Avernam urbem S. Synodus convenisset.*

Aurelianensis quinti: *Clementissimus Princeps, triumphorum titulis invictissimus, Dominus Childebertus cùm præ amore sacræ fidei studio religionis in Aurelianensium urbem congregâsset in unum Dominos Sacerdotes.*

In Synodo Francica sub Zacharia Papa: *In nomine Domini nostri Jesu Christi, Ego Carlomannus Dux & Princeps Francorum, anno ab incarnatione Christi 742.11. videlicet Calend. Martii, cùm consilio servorum Dei & optimatum meorum, Episcopos, qui in regno meo sunt, cum Presbyteris ad Concilium & Synodum pro timore Christi congregavi.*

Hæc Concilia *in Gallia* autoritate Regum sunt congregata. Nec aliter *in Hispania* fuit observatum.

Concilium Toletanum III. sic loquitur: *Cùm pro fidei suæ sinceritate gloriosissimus Princeps* (Richardus) *omnes regiminis sui Pontifices in unum convenire mandâsset.*

Toletanum IV. *Dum studio amoris Christi ac diligentiâ religiosissimi Sisenandi, Regis Hispaniæ atque Galliciæ, Sacerdotes apud Toletanam urbem in nomine DOMINI convenissemus, ut ejus imperiis atque jussis commoniti, à nobis agitaretur de quibusdam Ecclesiæ disciplinis tractatus.*

Bracarense I. & II. ex præcepto Ariamiri;

Toletanum VIII. Recesiunthi congregatum.

Toletanum XI. postquam deflevit, quòd *ante id tempus non fuisset adunandorum pontificum ulla præceptio*, tandem exultat, quòd *sui aggregandi hortatu Principis Wambani facultas data esset, Episcopiq; tandem divinæ voluntatis imperio & religiosi Principis jussu evocati in Toletanam urbem convenissent.*

Toletanum XII. Eringii jussu celebratum sese profitetur. Plura exempla alibi occurrunt. Sed redeamus ad Imperatores Romanos. Ex illis

Fridericus Barbarossa apud Radevicum lib.8.cap.58. *jus indicendi Concilia penitùs ad Imperatorem spectare*, asserit. Sic enim loquitur Imperator in Concilio Romano circa Annum 1154. celebrato. *Quamvis noverim, officio ac dignitate Imperii penes nos esse potestatem congregandorum Conciliorum, præsertim in tantis Ecclesiæ periculis (hoc enim & Constantinus & Theodosius, nec non Justinianus seu recentioris memoriæ Carolus Magnus & Otto Imperatores fecisse, memorantur) autoritatem tamen definiendi hujus maximi & summi negotii vestræ prudentiæ, vestræq; potestati committo.* Ex Radevico adducit Otto Frisingensis lib. 4.cap.68.

Carolus V. in Recess. Imp. Augustæ Anno 1532. rubric. Concilien betreffend §. Und so fern Wir von Päbstlicher Heiligkeit dasselbe nicht erlangen möchten / daß wir alsdenn von Ampts wegen Versehung hierinn thun wollen / daß uns von unserer Keyserlichen Macht gebühret / unnd wir zu thun schuldig / sonderlich in Sachen des gemelten Concilij.

Cùm Concilium Tridentinum injussu Cæsaris autoritate Pontificis Bononiam transferretur, graviter de eo Imp. per Legatum suum Vargam conquestus est, ut memorat Thuanus lib.5. Hist. Inter cætera sic locutus: *Videre omnes, quorsum translatio Concilii pertineat, nimirum, ut cùm Bononiam Patres migraverint, sine consensu Cæsaris, cui Conciliorum Universalium cura permissa est, aut Concilium omninò dissolvatur, aut nequaquam eò venientibus Germanis ad Pontificis & illorum, de quibus Germani conqueruntur, arbitrium peragatur.*

Et paulò pòst: *Quæ ex eo detrimenta acceptura sit Respubl. non Cæsari, sed ipsis tribuenda, quorum in potestate minimè sit citra consensum Cæsaris Concilium aliò transferre.*

Status Imperii, non solùm Evangelici, sed etiam Pontificii, in resp. ad propositionem Legati Pontificii in Comitiis Norinbergensibus Ann.23. Es können Keys. Maj. Statthalter / auch Churfürsten / Fürsten und andere Stände des Reichs kein tröstlicher hülfflicher Mittel (der Lutherischen Lehr unnd Schrifften halben) erdencken / denn dz die Bäpstliche Heiligkeit mit Verwilligung Röm. Keyserl. Maj. wie denn solche beyde Christliche Häupter Macht haben / und Ihnen zu thun gebühret / ein frey Christlich Concilium ausschreiben.

(Ergò non soli Papæ hoc competit.)

6. Quòd

6. Quòd quidam agnoscunt, ad Politicos Magistratus curam Ecclesię & rerum Ecclesiasticarum pertinere.

Hæc dicta enumerabuntur in articulo de Laicis thesi primâ.

7. Quòd tales concedunt hypotheses, ex quibus nostra sententia confirmari potest.

1. Bellarminus lib.1.de Concil.cap.10. §.1. fatetur, *Ecclesiam primis trecentis annis caruisse Conciliis generalibus, cùm tamen non defuerint illo etiam tempore multæ hæreses, multa schismata, multa vitia atq; abusus, quæ tamen omnia Ecclesiam Catholicam, tametsi Conciliorum generalium præsidio destitutam, opprimere non potuerunt.* Lib.1. de Rom.Pontif.cap.9.§.Dices &c.*Primis trecentis annis nullum fieri potuit generale Concilium.*

(At, quæ hujus rei causa alia, quàm quòd Imperatores, penes quos potestas convocandi Concilia generalia, adhuc fuerint Ethnici?)

2. Idem Bellarminus libr. ejusdem cap.14.§.ad quæstionem, *An non liceat Concilium indici ab alio, quàm à Papa, quando sit necessarium Ecclesiæ, & tamen Papa nolit illud indicere*, respondet ex Turrecremata, *vix esse poßibilem eum casum, non enim credibile esse, ullum Pontificem fore tam malum, qui non velit Concilium celebrari, si apertè constet, id esse necessarium Ecclesiæ conservationi. Quòd si etiam ipse ex se talis esset, tamen Deus, qui Ecclesiam conservat, sine dubio vel ejus mentem mutaret, vel eum de medio tolleret.*

(At quilibet videt, hanc responsionem petere principium. Ubi enim habetur promissio, quòd nullus Pontifex futurus sit tam malus, qui non velit Concilium celebrari, si apertè constet, id esse necessarium Ecclesiæ conservationi; ac si Pontifex ex se talis esset, tamen Deum sine dubio ejus mentem mutaturum, vel eum de medio sublaturum? Certè, *si Deus permisit, ut quidam parùm probi Pontifices aliquãdo hanc Sedẽ tenerent & regerẽt, quales fuerunt Stephanus VI. Leo V. Christophorus I. Sergius III. Johannes XII. aliiq; non pauci, si vera sunt, quæ de eorum vita & rebus gestis apud Historicos eorum temporum scripta leguntur*, ut loquitur Bellarminus in Præfat. libb. de Summo Pontifice; Itemque, si Deus permittere potest, ut talis Pontifex Sedem Romanam obtineat, qui *suæ & fraternæ salutis negligens, inutilis & remissus in operibus suis & insuper à bono taciturnus, innumerabiles populos catervatim secum ducit primo mancipio gehennæ.* c. Si Papa dist. 40. ac nihilominus tamen Ecclesia divinitùs conservatur, utique etiam Deus permittere potest, ut talis Pontifex Sedem teneat, qui à Concilio ad Ecclesiæ salutem necessario abhorreat, ut nihilominus Ecclesia divinâ virtute conservetur. Quinimò Paulus Jovius, Historicus Pontificius, in vita Leonis X. generaliter affirmat, *nihil magis esse invisum aut suspectum, aut periculosum, aut formidabile Romano Pontifici, quàm nomen Concilii.* Aliam ergò responsionem Bellarminus subjicit, videl.) *Si nihil horum fieret, posse eum haberi tanquam suspectum de hæresi, qui enim errori manifesto non resistit, cùm poßit & debeat, eum approbare censetur c.Error dist. 83.* Quid ergò consilii capiendum, si Papa est hæreticus vel schismaticus? Item, si Papa captivus apud infideles esset, vel mortuus, vel insanus effectus, vel renunciasset? certè in

hisce casibus alius præter Pontificem haberet potestatem indicendi Concilium, proinde potestas indicendi Concilia non pertinet ad unicum & solum Pontificem. (Respondet Bellarminus d. l. §. Ultimò, *in nullo casu posse sine Pontificiis autoritate convocari verum & perfectum Concilium, quod autoritatem habeat definiendi quæstiones fidei, posse tamen in illis duobus casibus congregari Concilium imperfectum, quod sufficiat ad providendum de Ecclesiæ capite, ac Concilium illud imperfectum fieri posse, si vel indicatur à Collegio Cardinalium, vel ipsi per se Episcopi in locum unum conveniant*. Itáne verò penes Ecclesiam non est potestas celebrandi Concilium perfectum, in quo definiantur quæstiones fidei, quando tempore schismatis est *Papa dubius & incertus*, qui nisi Bellarminus nos fallit, *habetur pro non Papa*, lib. 2. de Concil. cap. 19. resp. ad 3.? hac ratione multa Christianorum millia in fide dubii è vivis excedere cogerentur, antequam perfectum Concilium institueretur, & in eo quæstiones fidei determinarentur. Ac quicquid sit de imperfecto illo Concilio, cùm per illud Ecclesiæ de capite prospici possit, utique est verum Concilium, quamvis non sit à Pontifice indictum. Relinquitur igitur, consensum Pontificis non esse simpliciter ad veri Concilii indictionem necessarium, tantum abest, ut penes solum Pontificem unicè resideat ejus indicendi autoritas.

3. *Omnium Patriarcharum* (non solius Romani) *autoritate Synodos olim indictas fuisse, agnoscunt*. Baronius tom. 8. Ann. 633. num. 45. Maximum Abbatem vocat *Scriptorem celebrem & Catholicæ fidei egregium defensorem*. Hic Maximus Abbas apud eundem Baronium tomo eodem Ann. 645. num. 9. in Disputatione cum Pyrrho Constantinopolitano sic inquit: *Subiit animum admiratio, quomodo Synodum appelles, quæ nec secundùm leges, nec secundùm Canones, nec sanctiones Ecclesiasticas indicta est, neque enim literæ de consensu Patriarcharum hinc inde dimissæ sunt*. Hic Abbas legum Synodalium primam ponit hancce, *ut de communi sententia omnium Patriarcharum indicatur Synodus*. Deinde recenset alias legitimi Concilii conditiones, in quibus *nullus Primatus, nullum jus*, tribuitur Patriarchæ Romano super alios Patriarchas, sed omnes Patriarchas facit æquales & ejusdem potestatis atque autoritatis.

Argum. Adversar. 1. *Concilium Ecclesiæ non est legitimum, nisi congregetur in nomine Christi, Matth. 18. v. 20. Congregari autem in nomine CHRISTI nihil videtur esse aliud, quàm congregari autoritate Christi, hoc est, ab eo, qui à Christo habet autoritatem congregandi, videlicet ab eo, qui Petro, cui Christus Ecclesiam regendam commisit, succedit, hoc est, à Pontifice Romano, qui est Pastor omnium ovium, Regum, Imperatorum.*

Resp. De hoc dicto egimus superiùs libr. 1. part. 2. cap. 10. argum. 1. ubi adduximus verba Salmeronis tom. 4. tract. 10. part. 3. pag. 462. *Nihil de Conciliis celebrandis CHRISTUS hic præscripsit, sed pium Christianæ unitatis consensum & communem fidelium orationis efficaciam nobis commendat*; Stapletoni in relect. princip. fid. controv. 6. quæst. 3. artic. 4. pag.

pag. 613. *Christus ibi non loquitur de Conciliis Episcoporum, sed de quavis fidelium unanimi congregatione*; Nicolai de Clemangis in Disput. de Concil. *Non est putandum, carnales filios Ecclesiæ, qui temporalia quærunt, spiritualia non curant, Concilia agitant, ut ipsi in otio vivant, hos in Christi nomine congregari &c.* hoc loco addimus sequentia:

1. Nervus argumenti totus in eo consistit, quòd Petrus sit Ecclesiæ Monarcha ac visibile caput à CHRISTO constitutus, quodque Petro in hac Monarchia successerint Romani Pontifices, quâ de re quid statuendum sit, articulo præcedente 3. fuit expositum.

2. Lyranus illud, *in nomine meo*, exponit, *caritate uniti*. Orantius lib. 2. contra Calvini Institut. cap. 17. *Definiamus, quid sit, juxta sanctorum Patrum doctrinam, in Christi nomine congregari. Hieronymus his verbis Christi ad concordiam nos provocari, proposito tam magno præmio, evidenter interpretatur. Origenes similiter, in Christi nomine congregari dicit, quotquot animorum & fidei unitate sibi mutuò consentiunt. Chrysostomus addit, parum esse congregari, nisi in Christi nomine, hoc est, ob Christi tùm gloriam & honorem, tùm amorem conventus celebretur. Hilarius item. Nomen Christi pacem & caritatem interpretatur. Habes igitur Christiane Lector, nihil esse aliud in nomine Christi congregari, quàm unâ fide, uno Redemtore, unoq; consensu, quæ ad vitam æternam pertinent, mutuò conferre.*

3. Arias Montanus in cap. 18. Matth. *Congregari in nomine Christi est in ejus Spiritu & virtute convenire.*

4. Cornelius Jansenius in Concord. Evang. ad h. l. *Congregari in nomine Christi est propter Christum & aliquam causam ad Christum pertinentem congregari.* (Ergò non sufficit à Pontifice congregari, ut in nomine Christi Concilia dicantur congregata, *cùm Concilia etiam à Pontifice congregata errare possint*, fatentibus ipsissimet Pontificiis.) Salmeron d. l. *Vide, quales velit esse illos duos vel tres, qui deprecaturi sunt, nimirum in nomine ejus congregatos, hoc est, in fide nominis JESU unitos, & gloriam nominis JESU quærentes, & necessaria ad salutem, quæ in nomine JESU designantur, postulantes.* Lucas Brugensis in h. l. *In nomine meo, hoc est, propter me, mea causâ, quia res facit ad honorem meum.*

(Ergò hæc verba non denotant *causam efficientem* illorum cœtuum, hoc est, unde sit potestas congregandi Concilia, sed *eorum formam*, quæ sit Natura legitimæ congregationis.)

5. Marsilius Patavinus in Defensore pacis part. 1. cap. 21. ostendit, *indicere Concilia esse actum jurisdictionis & imperii.*

(Jam verò Petrus & ipsius Successores à CHRISTO jussi sunt pascere, non dominari & jurisdictionem Politicam exercere.)

6. Si in nomine CHRISTI congregari significaret, à Pontifice Romano, utpote CHRISTI Vicari congregari, consequens foret, *nulla Concilia, à Romano Pontifice congregata, errare posse.* Connexio probatur, quia Conciliis in nomine suo congregatis CHRISTUS pollicetur se adfuturum. Consequens Bellarminus non admittit, cùm ad congregationem à Rom. Pont. factam, *etiam confirmationem*

Pontі-

Pontificiis accedere oportere statuunt, si Concilium debeat esse infallibile. lib. 4. de Rom. Pont. cap. 3. §. Contra, & lib. 2. de Concil. cap. 11. in ἐπιγραφῇ.

Argum. 2. *Ejus est Concilia generalia congregare, qui potest omnes cogere. At Imperator non potest omnes cogere, quia nullus Imperator totam Ecclesiam subjectam unquam habuit, etiam quoad actiones civiles, ut eam habet Pontifex, quoad actiones spirituales.*

Resp. 1. Nullus Pontificum totam Ecclesiam subjectam unquam habuit. Confer seq. artic. de Eccles. cap. de notis Eccles. th. 3. membr. 3. & 5. (est ergò hac in parte par ratio.)

2. Hypothesis argumenti consistit in suprematu Papæ, de quo in præced. articulo actum fuit.

3. Bellarminus in λύσει hujus argumenti scribit: *Quid si nullus esset Imperator, imò etiam nullus Princeps Christianus, num ideò Concilia fieri non possent?* eodem modo nos dicimus. Quid si tempore schismatis nullus esset Papa? quid si Papa in suo officio esset negligens? num ideò Concilia fieri non possent? Æneas Sylvius lib. 1. de gestis Concil. Basil. *Sententia eorum, qui Concilia negant fieri posse sine consensu Papæ, ruinam secum Ecclesiæ trahit. Quid enim erit remedii, si Papa criminosus Ecclesiam perturbet, si animas perdat, si fidei contraria prædicet, & hæreticis dogmatibus imbuat subditos?*

Argum. 3. Ex Epistolis Decretalibus Pontificum multa adducunt. Sed quid de illis statuendum sit, exposuimus superiùs lib. 1. part. 2. cap. 9.

Argum. 4. Binius, Bellarminus & alii Pontificii probare conantur, *Sylvestrum suo mandato coëgisse Nicenum, & Damasum Constantinopolitanum Concilium, quia in VI. Synodo generali seu Constantinopolitana III. dicatur, quòd Constantinus & Sylvester Synodum in Nicæa συνάξειν congregârint, & Imperator Theodosius & Damasus, Gregorius & Nectarius primam Constantinopolitanam congregaverint*, act. 18. tom. 3. Concil. part. 1. f. 94. apud Binium.

Resp. 1. Ipse Binius in notis ad Synodum VI. fol. 263. fatetur, *acta hujus Concilii multis in locis depravata esse.*

2. Albertus Pighius peculiari tractatu probat, *Acta hæc esse parengrapha seu surreptitia.*

3. Melchior Canus lib. 5. Locor. cap. ult. ad 6. operosus est in confutanda hujus Concilii autoritate, ut probet, *illud nullam habere Ecclesiasticam autoritatem, quia multa Romanæ Ecclesiæ contraria statuerit*, quæ recitat cap. 1. §. Sexta item Synodus.

4. Nihil ex Concilii verbis, si vera sunt, elucet, quàm quòd Romani Episcopi ad congregationem harum Synodorum fecerint in sua Diœcesi *id*, quod Gregorius Nazianzi & Nectarius Constantinopoli fecerunt, cùm unâ & eâdem phrasi hi dicantur congregasse Concilium, nulla ergò hic Pontifici tribuitur præeminentia.

5. Ostendimus superiùs, Historicos Ecclesiasticos magno consensu Niceni Concilii convocationem *Constantino Imp.* & Constantinopolitani I. *Theodosio Imp.* tribuere.

Cap.

CAPUT II.
DE ASSESSORIBUS Concilii.

THESIS. Non soli Episcopi & Prælati jus habent definiendi in Conciliis, sed ex quovis hominum ordine piè eruditi eligi possunt, qui ad Concilium mittantur ac suam in eo liberè pronuncient sententiam.

Exthesis. 1. Non negamus, Episcopos ad Concilia cumprimis vocandos, sed illos solos vocandos esse, negamus.

2. Non introducimus nec approbamus confusionem, sed omnia εὐσχημόνως & κατὰ τάξιν institui cupimus.

3. Eorum vocem præferendam dicimus, qui suam ex Scriptura proferunt & demonstrant sententiam, etiamsi non præfulgeant Episcopalis dignitatis culmine.

4. Bellarminus lib.1.de Concil.cap.15. duas nobis tribuit sententias.

Primò, *ex omni hominum genere debere interesse eos, qui eruditi sunt, & omnes debere esse judices & habere suffragium decisivum, quicquid sit de aliis muneribus.* Ita dicit sentire *Lutherum part. 2. de Conciliis pag. 264. Protestantes in libro cur Electores, Principes & Status Imperii ad Concilium Tridentinum non accedant, Molinaeum de non recipiendo Concil. Trident. §.28. Magdeburgenses Cent.1.lib.2.cap.9. col.548.*

Resp. Nullus horum confusionem introductam cupit, sed hoc volunt, deligendos esse viros rerum divinarum & Ecclesiasticarum peritos, solertes, pios ac doctos, qui ad Concilia mittantur, & ex omnibus Christiani orbis partibus eos mittendos esse, si sit generale Concilium, nec tamen expectandum esse, ut omnes veniant, sufficere, si vel trecenti adsint, ne confusio introducatur.

Secundò, *Concilium constare debere non nisi ex verè piis & electis.* Id dicit statuere *Brentium in Confess. Wirtenb. cap. de Conciliis.*

Resp. Brentius hoc non dicit, ex eo enim sequeretur, nunquam posse haberi Concilia, cùm non constet, qui sint verè pii & electi. Verba Brentii sic habent: *Etsi Ecclesia habet certam promissionem præsentiæ Christi perpetuæ, & gubernetur à Spiritu sancto, tamen non quivis hominum cœtus pro vera Ecclesia haberi potest. Et ut maximè multi aliquoties in nomine Christi convenire videntur, tamen pauci sunt electi & non est omnium fides.* Hoc Brentius eo fine dixit, ut ostenderet, *Conciliorum autoritatem non esse absolutè infallibilem, non autem hoc voluit, quòd ex solis electis Concilia constare debeant.*

Antithesis. Clemens VII. Pontifex Romanus in responso Legatis Caroli V. Imp. dato Anno 1532. inter cætera dixit, *esse exploratissimum, jus suffragii in Conciliis Canonum Decretis solis competere Episcopis, consuetudine autem Cœnobiarchis & Pontificis privilegio aliis quibusdam concedi, cæteros omnes, qui audiri cupiant, horum sententiæ acquiescere necesse haberè.* Petrus Suavis libr. 1. Histor. Concil. Trident. pag. 69.

Dominicus Jacobatius Cardinalis, *Pontificis voluntati & arbitrio relinquendum esse,* dicit, *an hanc dignitatis prærogativam Laicis largiri velit, ut possint interesse Conciliis.*

Thomas Hardingus in Confut. Apolog.

log. Anglic. part. 6. cap. 3. div. 3. *Hoccine vultis, ut ad Concilia Oecumenica adhibeatur plebecula? & quis tandem de plebe dicitis? num caupones & cerdones, fidicines & tibicines, quorum hominum sunt vestri ministri? Eheu quid ibi faciant miseri? Nam nec usquam ibi potatur, nec ulla sutrina datur opera, nec fidibus canitur, ac ne tibiis quidem, & subulas ibi condant; tibiasq; & ora pariter obturent licet. Nam in tali auditorio, nec ita loqui possunt, ut audiantur; nec ipsi vicißim intelligere, quæ loquantur alii.*

Bellarminus lib. 1. de Concil. cap. 15. §. 5. *Catholicorum sententia est, solos Prælatos majores, eosq; omnes, id est, Episcopos in Conciliis generalibus & provincialibus habere jus suffragii decisivi ordinariè, ex privilegio autem & consuetudine etiam Cardinales, Abbates & Generales Ordinum, licet Episcopi non sint; ex Presbyteris autem & aliis Clericis minoribus tantùm vocari viros aliquos doctos, qui juvent in disputando vel aliis ministeriis. Principes autem vocari, tùm ut Concilium defendant, tùm ut testes sint & conscii Decretorum Concilii, postea transgressores & contumaces pœnis corporalibus puniant. Denique ex privatis Laicis tantùm vocari aliquos, qui videantur utiles vel necessarii ad aliquod ministerium.*

Lib. ejusdem cap. 16. §. Ad confirmationem. *Episcopi autoritatem habent judicandi, non quia docti sunt, sed quia sunt personæ publicæ, hoc est, Principes habentes Ecclesiasticam jurisdictionem.*

Lib. ejusd. cap. 21. §. 1. *Protestantes in Concilio requirunt, ut Theologi, Principum ac Statuum Augustanæ Confeßionis non minùs, quàm Episcopi in Concilio sententias ac voces decisivas proferre permittantur.*

§. Septima. *Respondeo, si intelligatur de voce decisiva propriè in forma judicii, est contra formam omnium Conciliorum.*

Notandum verò 1. quòd Episcopi, quibus solis jus suffragii decisivi in Conciliis tribuunt, arcto juramento Pontifici Romano sint obstricti, quod impedit, quò minùs liberas habeant linguas. Verba juramenti sic habent: *Ego N. Episcopus ab hac hora in antea fidelis ero S. Petro, sanctæq; Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ, Dominoq; meo Papæ, ejusq; Successoribus Canonicè intrantibus. Non ero neq; in consilio, neq; in facto, ut vitam perdat aut membrum vel capiatur malâ captione. Consilium, quod mihi, aut per se, aut per literas, aut per nuncium manifestabit, ad ejus damnum nulli pandam. Papatum Romanæ Ecclesiæ & regulas sanctorum Patrum adjutor ero ad defendendum & retinendum (salvo ordine meo) contra omnes homines &c.*

Inde Julius II. Pontifex in Epistola ad Moguntinum Capitulum scribit: *Eam esse vim jurisjurandi, quo Clerum Pontifex sibi obstringit, ut per id ne quidem in causa justa & veritatis defensione Clericis liceat Papæ adversari.*

2. Quòd suffragia Episcoporum eatenus duntaxat valeant, quatenus Papa suum illis addit calculum, hinc nullum Decretum Tridenti promulgatum fuit, de quo non censura & approbatio Papæ ante publicationem requisita fuerit, quę res proverbio locum dedit, ut vulgò diceretur, *Spiritum sanctum subinde Româ Tridentum venire manicæ inclusum.*

Nostram sententiam confirmamus.

1. *Ex forma Concilii Apostolici Hierosolymitani*, quod meritò pro reliquorum Conciliorum regula habetur. Actor.15. v.6. *Convenerunt Apostoli & Presbyteri, ut de hac re dispicerent.* v. 22. *Tunc visum est Apostolis & Presbyteris cum tota Ecclesia*, ex quo colligitur, non solùm Apostolos, sed & Presbyteros huic Concilio interfuisse, imò & totam Ecclesiam cum Apostolis & Presbyteris habuisse decisivum suffragium. Act.16. v.4. Paulus civitatibus illis, per quas transibat, dicitur tradidisse τὰ δόγματα τὰ κεκριμένα ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Πρεσβυτέρων ἐν Ἱερουσαλήμ.

2. *Ex Natura Concilii.* Concilium generale universam Ecclesiam repræsentat. Ergò debent in eo adesse quidam ex omni genere & ordine hominum.

3. *Ex debito piorum officio.* Causa fidei communis est omnibus Christianis, & ad omnes pertinet; omnibus præceptum est, ut *scrutentur Scripturas* Joh.5.v.39. *caveant à Pseudoprophetis* Matth.7.v.15. *probent Spiritus* 1. Johan.4. v.1. unde Beroënses laudantur, Act.17.v.11. quòd in Scripturis *inquisiverint de illis, quæ à Paulo & Barnaba docebantur.* Ergò non soli Episcopi, sed ex omni Christianorum ordine aliqui Conciliis interesse debent.

4. *Ab antiquorum Conciliorum exemplo.* Conciliis in primitiva Ecclesia celebratis non soli Presbyteri, sed etiam Principes, Presbyteri, Senatores, Judices, aliique homines Laici non modò interfuerunt, verùm etiam sententias dixerunt, subscripserunt & definierunt.

In Concilio Niceno Constantinus *circumspexit oculo regio, ne quæ erroris reliquiæ superessent*, teste Eusebio lib.3. de vit. Constantin. præscripsit Episcopis, ut secundùm Scripturam judicarent ac ipsius jussu τὸ ὁμοούσιον Decreto Synodi Nicænæ fuit insertum. Theodoret. libr. 1. Histor. cap.10. In eadem Synodo Nicena senex quidam Laicus, non admodùm peritus Logices & Philosophiæ, plus præstitit adversus Philosophos quàm cæteri Episcopi omnes. Ruffin. lib.1. Histor. Eccles. cap.4.

In Concilio Constantinopolitano I. Patres illius Concilii in Epist. ad Theodosium sic loquuntur: *Cupimus abs te, humanissime ac potentissime Imperator, diplomate tuo Synodi sententiam confirmari, ut, quemadmodum literis, quibus nos convocâsti, Ecclesiam honorâsti, ita etiam placita Synodi subscriptione tuâ munias.*

In Concilio Chalcedonensi Martianus in sua ad Patres illius Concilii orationе, inter cætera sic loquitur: *Considerâtes exemplũ Constantini, Concilio interesse voluimus, ad veram fidem confirmandam, non ad nostram potestatem ostendendam.* In act.1. illius Concilii nõ modò Episcopi, verùm etiam Legati Imperatoris, qui Senatores & Patritii erant, Dioscorum & Juvenalem hæreticos unà cum Episcopis damnaverunt. *Gloriosissimi Judices & Amplissimus Senatus dixerunt &c.* Evagrius lib.2. cap.4. de eodem Concilio. *Senatores ista decreverunt.* Patres in eodem Concilio act.1. *Videtur nobis justum, si placuerit divinissimo & piissimo Domino nostro.* Evagrius lib.2. cap.4. Theodoretus fuit restitutus *supplicatione Synodi, autoritate verò & nutu regni.*

In Concilio Constantinopolitano III. act. 18. Constantinus Imperator non modò *sedit* cum Episcopis, sed etiam *subscripsit* cum Episcopis. *Legimus*, inquit, *& consensimus.*

In Concilio Arausicano II. viri *Patritii* non modò sententiam de religione dixerunt, sed etiam cum Episcopis *subscripserunt.*

Cyprianus in Præfat. Concilii Carthaginensis, cui ipse non solùm interfuit, sed etiam præfuit. *Cùm in unum Carthagini convenissent Calendis Septembris Episcopi plurimi ex provincia Africa, Numidia, Mauritania cum Presbyteris & Diaconis, præsente etiam plebis maxima parte, & lecta essent literæ Jujabani &c.*

Grassantibus in Aphrica Donatistis, Honorius Imp. Carthagini Synodum indixit, cui Marcellinum Tribunum præfecit Præsidem & cognitorem, qui auditâ, quantum satis erat, utraque parte sententiam, postea tulit hanc sententiam, *Donatistas veris Catholicorum & firmissimis rationibus convictos videri & esse*, ut Augustinus in opere Breviculi Collation. tertiæ diei annotavit.

Concilium Antisiodorense can. 7. definivit, *ut omnes Presbyteri ad Synodum in civitatem veniant, omnesq; Abbates ad Concilium conveniant*, (non *ad consultandum* tantùm, sed etiam *ad decidendum*, ut subscriptio monstrat, apud Binium fol. 295.)

Concilium Toletanum IV. Ann. 633. ordinem celebrandorum Conciliorum præscripturum, *non vocandos solùm Presbyteros, sed unà cum Episcopis cum omni timore Dei & disciplina sedere jussit, quos tanquam communes judices Diaconus quidem albâ indutus appellet*, apud Binium fol. 346. *ita, ut quæcunq; deliberatione communi finiuntur, Episcoporum singulorum manibus subscribantur* (ubi subscriptio quidem Episcopis, sed finitio communi deliberationi injungitur.)

Concilium Tarraconense ad Annum Christi 615. can. 13. ita sanxit: *Epistolæ tales per fratres à Metropolitano sunt dirigendæ, ut non solùm è Cathedralis Ecclesiæ Presbyteris, verùm etiam de Diœcesianis ad Concilium trahant & aliquos de filiis Ecclesiæ secularibus secum adducere debeant*, cui Canoni non Episcopi solùm, sed & *Nubridius Ecclesiæ Egarensis minister pari cum Episcopis formâ subscripsit*, apud Binium tomo 2. fol. 617.)

Idem Binius in notis ad Concilium Lateran. IV. tom. 3. part. 2. fol. 697. de hoc Concilio Lateranensi IV. quod vocant Universale XII. testatur ex Matthæo Paris, Urspergensi, Platinâ &c. *Mandato Innocentii Papæ III. & sub communione ultionis Canonicæ citatos esse præter 412. Episcopos, etiam 800. & plures Abbates ac Priores, ad reformandam Ecclesiam in fide & moribus.*

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam agnoscunt, Synodis etiam Imperatores & Magistratus Politicos interfuisse & interesse debere.

c. Ubinam legistis, dist. 96. ex Epistola Nicolai I. Pontificis Romani ad Michaëlem Imperatorem. *Ubinam legistis Imperatores, Antecessores vestros, Synodalibus Conventibus interfuisse? nisi fortè in quibusdam, ubi de fide tractatum est, quæ est Universalis, quæ omnium communis, quæ non solùm ad cle-*

Clericos, verùm etiam ad Laicos & omnes omninò pertinet Christianos.

(Excipit Bellarminus, *Imperatorem ex sententia* Nicolai *interesse debere, non ut judicem, sed ut Concilii defensorem.*

Resp. Hoc modo etiam in aliis Conventibus Synodalibus interesse potest. Jam verò in Epistola illa Nicolai fit oppositio inter Synodales Conventus in genere, & inter eos in quibus causa fidei tractatur.)

c. Nos ad fidem dist. ead. recitatur dictum Imperatoris Marciani in septima actione Concilii Chalcedonensis. *Nos ad fidem confirmandam, non ad potentiam ostendendam, exemplo religiosissimi Principis Constantini Synodo interesse voluimus, ut inventâ veritate non ultra multitudo pravis doctrinis attracta discordet.*

(Interfuit igitur non tantùm ut defensor, sed etiam ut judex.)

c. Futuram caus. 12. q. 1. *Constantinus præsidens sanctæ Synodo, quæ apud Niceam congregata est &c. dixit.*

c. Si quis ingenuus caus. 29. q. 1. præmittitur à Gratiano. *In Concilio apud Vermeriam, cui interfuit Rex Pipinus, statutum est &c.*

c. Ad sedem caus. 35. q. 5. inquit Alexander Papa: *Nos hanc quæstionem discutere curavimus in Synodo, habita in Lateranensi Consisterio, convocatis ad hoc opus Episcopis & Clericis atq; judicibus diversarum provinciarum.*

Nicolaus Cusanus lib. 3. de Concord. Cathol. cap. 16. *In octava Synodo Basilius Imperator Patriarchalium Sedium Vicariis & Patriarchis in subscriptione se postposuit ex humilitate, tot à Synodo rogante, ut se præponeret.*

Idem. *In universalibus octo Conciliis, ubi Imperatores interfuerunt, & non Papa, semper invenio, Imperatores & Judices suos cum Senatu primatum habuisse & officium præsidentiæ per interlocutores & ex consensu Synodi conclusiones & judicium fuisse, & non invenitur instantia in octo Conciliis, præterquam in tertia actione Synodi Chalcedonensis.*

2. Quòd quidam agnoscunt, præter Episcopos etiam Presbyteros & Laicos ad Concilium admittendos esse.

Durandus Episcopus Mimatensis in scripto de modo celebrandi Concilii generalis part. 2. tit. 11. recitat formam Concilii ex Isidoro, quam dicit *valdè vetustam esse*, in eaque *etiam Laicos* in Concilium intromittit.

Marsilius Patavinus in Defens. pacis part. 2. cap. 20. & alibi passim defendit, *etiam Laicos debere Conciliis interesse.*

Cardinalis Arelatensis, apud Æneam Sylvium lib. 1. de gestis Concil. Basil. *Visum est nobis &c. Act. 15. Significat vocem decisivam & refertur ad illud, quod præcesserat, Apostoli & Presbyteri, ex quo constat, Presbyteros quoque vocem decisivam habuisse &c. Quid prohibet exemplum Apostolicum imitari?*

Ibid. *Nec ego cujusvis Episcopi mendacium, quamvis ditissimi, veritati præponam pauperis Presbyteri: nec dedignari debet Episcopus, si aliquando ignarus & rudis sequacem non habeat multitudinem.*

Ibid. *In Concilio Niceno I. Athanasius Presbyter, vel solus argumentationes Arianorum disturbabat, & in Constantiensi Concilio vidi Presbyteros ad decisionem rerum admitti*

arduarum. Idem observari in Pisano & Lateranensi nemini dubium. Locum integrum paulò pòst in resp. ad except. adv. adducemus.

Idem. *Si soli Episcopi vocem decisivam haberent, id demum factum iri putes, quod nationi Italicæ placet, quæ omnes alias nationes sola numero Episcoporum aut superat, aut exæquat,* (ad quam Card. Arelatensis querelam provocat Claudius Espensæus in 2. Tim. 4.)

Platina in vita Nicolai I. Pontif. annotavit, *eum hoc novum jus primò omnium impetrâsse apud Imperat. Ludovicum, ne ullus Princeps secularis aut etiam Imperator Conciliis Clericorum interesse auderet, nisi quando de fide agitur, tum enim licere & par esse.*

Franciscus Zabarellus in tract. de Schismate, *Laicos vult interesse Conciliis, quia, quod omnes tangit, ab omnibus approbari debeat.*

Principes & Ordines Imperii in responso, quod Ann. 1523. Francisco Cheregato Pontificis ad Comitia Norinbergensia Legato scripto comprehensum dederunt, inter alia sic loquuntur: *Quòd consilium ab ipsis petat, quâ ratione tot malis ingruentibus obviam eundum censeant &c. non aliam esse viam commodiorem, magisvé efficacem, quàm ut Concilium pium, liberum & Christianum de assensu Imperatoris in urbe aliqua Germaniæ &c. quantum potest ocyssimè, congregetur, sic ut ea convocatio ultra annum non differatur, atque omnibus, qui intererunt, tàm Laicis, quàm Ecclesiasticis, potestas fiat pronunciandi liberè & consulendi citra alterius cujuscunq; juramenti, aut obligationis violata periculum, quòd ad Dei gloriam, animarumq; salutem maximè conducat.*

(Principes illi atque Ordines magnâ ex parte Pontificiæ religioni fuère tum temporis addicti.)

Petrus Suavis lib. 1. Hist. Concil. Trid. p. 30. Legatus Imperatoris Caroli V. ad Pontificem Anno 1532. Romæ in Senatu Cardinalium inter cætera *de suffragiis in Concilio ferendis disseruit, quandoquidem partim eorum consuetudine, partim privilegio invaluissent, latum nunc aperiri campum beneficentiæ suæ exercendæ, aliâ consuetudine introductâ, ad præsentis temporis necessitatem magis accommodatâ. Cœnobiarchis enim olim propter doctrinæ præstantiam & rerum religionis intelligentiam de more in Concilium admissis, rationem nunc postulare, uti homines doctrinâ iis pares, vel superiores, etsi Abbatum titulis non insigniti, assuetudinis etiam libertate fruantur. Privilegium autem ad satisfaciendum omnibus patefacere aditum. Nam si Pontifex privilegii beneficium indulgere velit omnibus, qui in eo cœtu DEI cultum studeant promovere, tùm certè Concilium liberum, Christianum & ad eam, quam omnes expetunt, pietatis amussim concelebraturum.*

Idem Petrus Suavis libr. ejusdem pag. 69. In prima Concilii Tridentini congregatione, cùm quæstio oriretur, *an titulo Concilii Sacrosancta Synodus &c. addendum esset, Ecclesiam Universalem repræsentans,* quod Episcopi Galli urgebant, Episcopus Feltrensis dixit, *si in titulo Concilium dicatur Ecclesiam Universalem repræsentare,* inde statim argumentaturos Protestantes, *omnibus Ecclesiæ*

Ordi-

Ordinibus suffragium in Concilio permittendum, cumq; duo sint, Ecclesiasticus & secularis, Ecclesiam debito modo non repræsentari Laicis exclusis.

(Atqui titulus ille *Sacrosancta Synodus Ecclesiam Universalem repræsentans*, in Constantiensi & Basileensi Concilio fuit adhibitus.)

Andreas Fricius Polonus censet, *Legatos regnorum & provinciarum Christiani orbis ad Ecclesiæ actiones hujus generis esse admittendos.* Verba sic habent lib. 4. de Republic. emend. cap. 3. *Non ego is sum, qui Episcopos ad Scribas & Pharisæos comparare velim. Sed CHRISTI hoc verbo de cavendo fermento & illo de cavendis falsis Prophetis, quod ad plebem pertinet, admoneor, plebis esse discernere inter fermenta, interq; falsos & veros Prophetas, Episcopos, Doctores. Itaque si tu vis, ut oves ad ductum Pastorum sese applicent, an non æquum est, ut de ducendi ratione judicent?*

Ibid. operosè probat, quòd *in Concilio non tantùm Clericis, sed & Laicis fas sit interesse, sententias dicere & de controversiis judicare;* ibidemque argumenta, quibus alii diversum probare nituntur, solidè refellit.

Antonius de Rosellis Concilium definit, quòd *sit collectio omnium fidelium.*

Petrus de monte Venet. in tract. pro Monarch. Concil. in 3. q. num. 7. *alios præter Episcopos* ad Concilium admittit & *Laicorum sententiam in eo audiendam* admonet.

Duarenus de sacris Eccles. minist. lib. 1. cap. 11. *Quamvis judicia Ecclesiastica soli exerceant Sacerdotes, tamen ubi de eo negotio agitur, quod ad Ecclesiam Universalem pertinet, quæ non solùm ex Clericis, sed etiam ex Laicis constat c. Ecclesia de consecrat. dist. 3. æquum non est, Laicos ab hujusmodi deliberationibus removeri, sed communi potiùs decreto omnia definiri, quod & ab ipsis Christi Apostolis observatum fuisse satis Lucæ testatur Historia Act. 15. atq; ita celeberrimi juris Pontificii Doctores senserunt. Gloss. c. Adrianus 63. dist. gloss. c. ult. de his quæ fiunt à prælat.*

Lorinus, Sanctius, Estius in Comm. Act. 15. Baronius ad Annum Christi 51. n. 14. agnoscunt, *in Concilio Apostolorum non Episcopos solùm, sed etiam Presbyteros definitivè judicâsse de controversia ibidem decisa,* id quod Clementis lib. 6. Constit. cap. 12. & Irenæi lib. 3. adv. hæres. cap. 12. testimonio confirmant.

(Alphons. à Castro lib. 4. adv. hær. verb. Concilium. Salmero tom. 12. tract. 43. & 78. fingit, *intelligi per Presbyteros Episcopos ordine Presbyteris contradistinctos.* At talem ordinum distinctionem tunc temporis nondum fuisse, suo loco demonstratur. Idem Salmero cùm videret, *nec Hierosolymis oportuisse esse plures uno Episcopos, nec finitimas Ecclesias plenè constitutas,* ridiculè fingit, *Petrum modernorum Paparum artificio usum titulares aliquot Episcopos absq; curatis officiis in futurum creasse.* Bellarminus lib. 1. de Concil. cap. 16. & Cornelius à Lapide in Comment. Act. 15. *Presbyteros* quidem *ab Apostolis distinguunt*, sed *judicium decisivum* illis negant. Atqui nihil quicquam in illo capite occurrit, quo Petri decisiva autoritas vel tale quid, quod reliqui Apostoli cum Petro non habuerint commune, demonstrari possit.)

3. Quòd

3. Quòd ejusmodi ponunt hypotheses, ex quibus inferri potest, Laicos non esse simpliciter à Concilio excludendos.

1. c. Oves caus. 2. q. 7. ex Eusebio Papa. *Oves, quæ suo Pastori commissæ sunt, eum reprehendere, nisi à fide exorbitaverit, non possunt.*

(Ergò à contrario sensu, si à fide exorbitaverit, possunt eum reprehendere, ac proinde à Concilio, in quo de fide agitur, simpliciter excludi non debent. Potest enim contingere, ut Episcopi in Concilio congregati à fide exorbitent, ut in Ariminensi, Seleuciensi & aliis Conciliis contigit.)

2. Panormitanus in c. Significasti extr. de elect. *In concernentibus fidem etiam unius privati dictum præferendum dicto Papæ, si melioribus ille moveretur autoritatibus Vet. ac Nov. Test. quàm Papa.*

Gerson part. 1. de exam. doctr. consid 3. *Unius etiam privati hominis judicium Papæ constitutioni in Concilio quandoq; præferendum esse,* asserit. *Staret,* inquit, *prima veritas, quòd aliquis simplex non autorisatus, esset tam excellenter in sacris literis eruditus, quòd plus esset credendum in casu doctrinali suæ assertioni, quàm declarationi Papæ. Altera veritas. Talis eruditus deberet in casu, si celebraretur generale Concilium, cui & ipse præsens esset, illi se opponere, si sentiret majorem partem ad oppositum Evangelii malitiâ vel ignorantiâ declinare.*

(Si contingere potest, ut dictum privati præferendum dicto Papæ, utique etiam contingere potest, ut dictum privati præferendum sit dictis Episcoporum in Concilio congregatorum, proinde etiam privati non sunt absolutè ac simpliciter à Concilio excludendi.)

Idem Gerson in lib. Quæ veritates sunt credendæ corol. 4. *Spectare potest ad alios deliberatio, sicut & cognitio super his, quæ fidem respiciunt, ita etiam, ut ad Laicos hoc possit extendi, & plus aliquando, quam ad multos Clericorum.*

(Ergò à Conciliis non debent penitùs excludi.)

3. Lyranus in cap. 16. Matth. *Ecclesia non consistit in hominibus ratione potestatis, vel dignitatis Ecclesiasticæ, vel secularis, quia multi Principes, summi Pontifices & alii inferiores inventi sunt apostatâsse à fide, propterea quòd Ecclesia consistit in illis personis, in quibus est notitia vera & confessio fidei & veritatis.*

(Si notitia & confessio veritatis non est astricta ad personas Ecclesiasticas, utiq; etiam non solæ personæ Ecclesiasticæ debent interesse Concilio.)

4. Petrus de monte Venet. in tract. de Monarchia Concilii in 3. q. n. 7. probat, *causam fidei esse communem tàm Clericis quàm Laicis.*

(Proinde etiam Laicos Conciliis debere interesse.)

5. Antonius de Rosellis, *Concilium,* dicit, *esse collectionem omnium fidelium.*

(Ad fidelium verò cœtum non solùm Clerici, sed etiam Laici pertinent.)

6. Johannes Picus Mirandulanus in quæstione, *An Papa sit supra Concilium,* ponit hanc thesin; quòd *simplici rustico & infanti & aniculæ plus credendum sit, quàm Pontifici maximo & mille ejus Episcopis, si hi contra Evangelium, isti autem pro Evangelio verba facerent.*

(Ergò notitia & confessio veritatis

non

non est alligata ad Episcopos & per conseq. Laici non sunt à Conciliis penitùs excludendi.)

7. Franciscus Zabarellus in tract. de Schismate. *In tantùm Imperatoris est fidem defendere, quòd si Papa est de hæresi suspectus, potest ab eo exigere, ut indicet, quid sentiat de fide, quod probat ex c. Satagendum caus. 25. q. 1.*

(Si Imperator potest Papam de hæresi suspectum ad fidei confessionem edendam cogere, utique etiam Episcopos in Conciliis congregatos, si de fide suspecti sunt, ad confessionem edendam cogere potest & per conseq. à Concilio non est excludendus.)

Idem Zabarellus d. l. *Ubi de fide agitur, ibi etiam Laici* (Concilio) *interesse debent. Nec ullum moveat, quòd Imperator est Laicus & ex hoc putet inconveniens, quòd se intromittat in causis Clericorum, neque enim semper prohibetur de Clericis judicare.*

8. Claudius Espensæus in Comment. 1. Tim. *Ut soli Episcopi judices sint, factum est postremis seculis.*

(Ergò in primitiva Ecclesia aliter fuit observatum, ad quam antiquitatem meritò redeundum.)

9. Bellarminus lib. 1. de Conc. cap. 16. resp. ad 2. utitur hac comparatione: *Sicut in Comitiis generalibus multorum Statuum congregari solent Consules vel Domini civitatum: sic in Comitiis Ecclesiæ generalibus congregantur omnes Episcopi.*

(Hanc comparationem possumus invertere. Quemadmodum in Comitiis Politicis non semper mittuntur Consules & Domini civitatum, sed quandoque etiam alius, qui & ipse civitatis personam gerit: sic non solùm Episcopi ab Ecclesia ad Concilia mittendi, sed etiam alii piè eruditi, & rerum Ecclesiasticarum periti.)

Excipit quidem Bellarminus, *ex aliis Clericis præter Episcopos aliquos viros doctos interdum ad Concilium vocari, qui in disputando, non in judicando juvent.* Sed resp. eundem Bellarminum lib. 1. de Concil. cap. 15. §. Prior &c. sic disserere: *Definire in Conciliis ea, quæ sunt credenda, vel agenda, proprium est munus Pastorum.* Subsumimus. Non soli Episcopi, sed etiam Presbyteri sunt Pastores. Bellarmin. lib. de Clericis cap. 14. §. Secundò probatur. *Episcopos Apostolis succedere, Presbyteros autem septuaginta discipulis, docent constanter omnes Patres.* Jam verò septuaginta discipuli fuerunt Pastores docendi munere occupati. Ergò etiam Presbyteri sunt Pastores & per conseq. etiam ipsi habent potestatem definiendi in Conciliis.

10. Idem lib. ejusd. cap. 9. per totum sex recenset *causas*, ob quas Concilia celebrantur, quæ sunt *1. hæresis nova, seu nunquam antea judicata. 2. schisma inter Romanos Pontifices. 3. resistentia communi hosti totius Ecclesiæ facienda. 4. suspicio hæreseos in Romano Pontifice, vel etiam Tyrannis incorrigibilis. 5. dubitatio de electione Romani Pontificis. 6. reformatio generalis abusuum & vitiorum, quæ in Ecclesiam irrepunt.*

(At hæ causæ omnes ita comparatæ sunt, ut ab aliis etiã, quàm Episcopis tractari possint, quædam etiam commodiùs ab aliis, quàm Episcopis tractentur.)

11. Idem lib. ejusd. cap. 15. §. Tertiò probatur, fatetur, *in Concilio Basileënsi etiam Presbyteros ad suffragium decisivum esse admissos.* (Addit quidem, *illud perperam esse*

factum, interim nobis sufficit, Patres Concilii Basileensis illud approbâsse.)

Posset etiam huc referri, quòd Bellarmin. lib. 2. de Concil. c. 2. §. Tertius locus &c. statuit, ex forma Concilii Apostolici Act. 15. formam accepisse omnia alia Concilia. (Jam v. in Concilio illo Apostolico non solùm Apostoli, quibus Episcopos successisse asserunt, sed etiam Presbyteri præsentes fuêre, ac tota Ecclesia unà cum Apostolis & Presbyteris decisivum habuit suffragium Act. 15. v. 6. 22. & 23. cap. 16. v. 4.)

12. Nec Bellarminus, nec Baronius, nec Coceius *statutum aliquod veteris Ecclesiæ vel Conciliorum* proferre potuerunt, quo Presbyteri à judiciis decisivis in Conciliis, vel Provincialibus, vel Oecumenicis fuerint exclusi. Contrà verò prostant exempla plurima Conciliorum omnibus seculis congregatorum, quibus Presbyteri definiendo subscripserunt, quomodo de primis Conciliis, Romano sub Cornelio, contra Novatum coacto Ann. Chr. 255. Et Antiocheno, contra Samosatenum Euseb. lib. 6. c. 43. & lib. 7. c. 30. testatur, utriq; *tàm Presbyteros quàm Episcopos subscripsisse*. Acta verò ipsa interciderunt. Vide Binium tom. 1. Concil. f. 126. & 160. (Bellarm. quidem excipit lib. 1. de Concil. c. 15. *Presbyteros subscripsisse, ut suffragatores, non ut judices*. Sed nulla subscriptionis diversitas animadverti potest in notulis Presbyterorum & Episcoporum. In Concilio Elibertino An. Chr. 305. est æqualis subscriptionum formula, ut 19. Episcoporum, sic 36. vel juxta alios 26. Presbyterorum ap. Bin. tom. 1. f. 199. In Ancyrano & NeoCæsariensi Nicenum præcedentib. Conciliis eadem est aliorū, quàm Episcoporum subscriptio, apud eundem Binium, quàvis in vetustis Codd. planè nulla sit. In Nicæna Synodo eâdem usi sunt formulâ Victor & Vincentius Presbyteri, quâ Hosius Cordubensis Episcopus Concilii Præses ap. eund. f. 251. Qui Sardicensi Concilio subscripserunt, eâdem cum Episcopis formulâ plurimi non fuerunt Episcopi, ap. eund. f. 436. In Constantinopolitano I. multi *tùm Presbyteri, tùm Diaconi* eâdē *cum Episcopis* formâ subscripserunt, ut est in edit. Quentel. quorum nomina Binius interpolavit fol. 537. seqq. In Chalcedonensi Concilio act. 1. eâdem omninò formulâ plures *Presbyteri* quàm *Episcopi* subscripserunt sententiæ in Eutychen latæ, apud eundem Binium tom. 2. f. 94. 95. Et post condemnatum Eutychem ejus restitutioni per sententiam subscripserunt *Presbyteri etiā ante Episcopum Dioscorum* collocati, apud eund. f. 129. 150. atq; ita per actiones ejus Synodi reliquas. Tribus ad minimum Synodis Carthaginensibus B. Augustinus, *ut Presbyter* interfuit, nec aliter quam quisquam *Episcoporum* subscripsit, etiam in VI. Carthaginensi Concilio, quo appellatio ad Romanum Episcopum latâ sententiâ negabatur, Augustinus *cum duobus Presbyteris Romanis* decidit & subscripsit, ap. Binium tom. 1. fol. 723. In Conciliis Romæ habitis sub Hilario Ann. 467. *universi Presbyteri cum Episcopis consederunt & subscripserunt*, apud Binium tom. 2. f. 432. Sub Gregorio I. Ann. 590. post 22. Episcopos subscripserunt 34. *Presbyteri*, apud Greg. lib. 4. Epist. cap. 88. quos tamen Binius omisit. Eodem Anno in Antisiodorensi Concilio subscripserunt eâdem planè formulâ *unus Episcopus, 9. Abbates, 32. Presbyteri, Diaconi tres*,

tres, apud Binium tom.2.p.2.pag.296. Synodo Rom.II. sub Gregorio An.595. *Presbyteri* omninò eadem formâ, quâ Episcopi subscripserunt, apud eund. f.301. Synodo Romanæ I. sub Symmacho Ann. Christi 499. subscripserunt *cum 72. Episcopis, Presbyteri 67.* eâdem planè formâ, apud eund. tom.1.f.520. Plura hujusmodi exempla ex tomis Conciliorum licet colligere. Vide de hoc argumento Bilson. de gubernat. Eccles. cap.16. pag. 468. Bowele in Orat. Londini 31. Januar. Ann. 1620. habitâ. Dn.D.Hülsem. Disp.19. contra Hagerum p.1080.

13. In ultimo *Basileensi Concilio Presbyteros suffragium decisivum pariter cum Episcopis tulisse*, ipsimet Pontificii negare nequeunt. (Excipit quidem Bellarm. d.l. §.Tertiò &c. *factum hoc esse contra morem.* Sed contrarium patet ex inductione. Nec enim si alicubi Presbyterorum subscriptiones non extant, inde sequitur, eos non subscripsisse, quia *plerorumque Conciliorum Acta tùm injuriâ temporis, tùm librariorum perfidiâ ita sunt corrupta, ut personarum & locorum inprimis certitudo sufficienter haberi nequeat*, ut fatetur ipse Binius f.281. cui suffragantur Melch. Canus lib.9. Loc.c.1. Claudius Espens. Digress.21. in 2. Tim. Multò minus sequitur, *eos de jure subscribere non potuisse.* Sufficiente enim Episcoporum numero aut judicio, in re præsertim non gravi Presbyterorum nomina aliquando fuerunt omissa, quam rationem Eusebius suggerit lib. 7. Histor. cap. 27. cur Episcopos saltem in Concilio Antiocheno I. congregatos recenseat, quia *inter innumeros Presbyteros*, inquit, *illustriores erant, quos recensui.*

14. Ferdinandus Imperator in Instructione, Legatis tùm Imperii, tùm regni Hungariæ nomine ad Concil. Trident. missis datâ jubebat *non tractare solùm &c. sed etiam causas fidei & quæcunque in Synodo proposita concludere & determinare*, in literis fidei exhibitis Synodo 24. & 26. Februar. Anno 1562. quæ extant in Orat. Synodi Venet. Anno 1569. edit.

(Ergò aliis, etiam præter Episcopos sententiæ decisivæ jus competere opt. Imp. censuit.)

15. Agnoscunt, *Episcopos in Conciliis congregatos quandoque non esse necessariis requisitis ad definiendas fidei controversias instructos.* Didacus Stella in Lucam fol.184. *Quid in Concilio aget, qui Theologus non fuerit? aut quod munus ibi exercebit? Utique homo elinguis ligni vel instar lapidis muti, qui fieri poterit, ut adversus hæreses disputet, aut quomodo de Sacramentis aget, qui Theologus non est? Quòd si responderis, quòd hi Episcopi secum ducunt doctos Theologos, qui eos illuminent, dirigant & doceant, quid dicturi, quidvè responsuri sint, ut nostris temporibus contigit in sacro Tridentino Concilio. In hac quidem re non possum me à risu temperare, ut velint Episcopi, scil. dignitatem habere, reditus & honorem Episcopalem, & ut laborem ferant Theologi scientiâ suâ onusti non fame pereuntes. Meliùs hi quidem Episcopi facerent & salubriùs, si Episcopatus renunciarent Theologis, quandoquidem agnoscunt magis aptos & benè meritos ad tale munus esse, quod quidem ipsi negare non possunt.*

(Ipsa ergò necessitas requirit, ut præter Episcopos etiam alii habeant in Conciliis vocem decisivam.)

Argum. Adverſ. *Definire in Conciliis ea, quæ ſunt credenda vel agenda, proprium eſt Paſtorum munus. Paſcere enim propriè eſt docere, & docere ita, ut alii teneantur credere. Jerem. 3. Epheſ. 4. At non ſunt Paſtores Laici nec Eccleſiaſtici quicunq; ſed ſoli Epiſcopi Johan. 20. Act. 20.* Bellarmin. lib. 1. de Concil. cap. 15.

Reſp. 1. ex c. Ubinam legiſtis diſt. 96. *Fides eſt Univerſalis & omnium communis, nec ſolùm ad Clericos, verùm etiam ad Laicos & omnes omninò pertinet Chriſtianos.* (Paſtorum munus eſt populum verbo Dei paſcere, & Sacramenta adminiſtrare. Sed finis generalis Concilii alius eſt, videlicet vel exortas hæreſes tollere, vel abuſus corrigere, vel de negotiis aliis, totam Eccleſiam concernentibus, deliberare; Aliud eſt publicè in Eccleſia docere, aliud de rebus fidei ex verbo Dei judicare; quod etiam alii piè eruditi præſtare poſſunt, ſicut Beroënſes Act. 17. v. 11. ex Scripturis de doctrina judicant.)

2. Si paſcere eſt docere & Epiſcoporum proprium munus eſt paſcere, quo loco erunt Epiſcopi Pontificii, qui docendi munus raro, quidam etiã nunquam attingunt? Cùm Wilhelmus ab Honſtein in Epiſcopũ Argentinenſem eligeretur, Joh. Keiſersbergius pro concione dixit: *In centum annis neq; viſum neq; auditum eſt, quòd aliquis Epiſcoporum ſpiritualia exercuerit, non animas, ſed burſas viſitaverunt, & hoc quidem omni anno.*

3. Qui Act. 20. v. 28. vocantur *Epiſcopi*, iidem v. 17. vocantur *Presbyteri*. Si ergò ex hoc loco probari poteſt, *ſolis Epiſcopis vocem deciſivam in Conciliis competere*, ſequetur eandem Presbyteris non eſſe denegandam. Confirmatur argumentum, quia illi, quos Paulus alloquitur, erant unius civitatis, Epheſi ſcilicet, Epiſcopi. At Canones Romanæ Eccleſiæ prohibent, *plures eſſe unius civitatis Epiſcopos*. Ergò Epiſcopi illi erant Presbyteri. Jam verò Bellarminus Presbyteros ex Conciliis excludit.

4. Salmeron Diſp. 10. in Epiſt. Epheſ. ſuper verba: *Ipſe dedit alios Paſtores & doctores. Per Paſtores in his verbis Pauli intelligo Epiſcopos & Presbyteros, uni civitati paſcendæ affixos, & curam animarum habentes, quibus eſt annexum officium docendi, quo oves ſuas paſcant. Si quid autem in his vocibus diſcriminis eſt, paſtor dicitur reſpectu rudium & ſimplicium, doctor verò reſpectu eruditiorum.* (Si ergò Paſtores ideò debent intereſſe Conciliis, quia ipſorum munus proprium eſt paſcere; & verò etiam Presbyteri ſunt Paſtores ac eorum munus eſt paſcere, ergò etiam Presbyteri debent Conciliis intereſſe.)

5. Bellarminus lib. 1. de Rom. Pontif. cap. 27. §. Pari ratione. *Sanctus Hieronymus & ſanctus Thomas Aquinas ſimplices Presbyteri fuerunt, & tamen multis ſanctis Epiſcopis & ſummis etiam Pontificibus præponuntur, quoniam libris ſuis plurimùm Eccleſiæ profuerunt.* (Si ergò ſoli Epiſcopi Conciliis intereſſe debent, etiam Hieronymus & Thomas Epiſcopis peritiores ex Conciliis excluderentur.)

6. Cardinalis de Turrecremata lib. 3. de Eccleſ. cap. 14. *Viri docti, ſive ſint ſeculares, ſive regulares, qui non ſunt Prælati, vocantur ad Concilium, quemadmodum factum eſſe tempore præterito legimus, & in Concilio Conſtantienſi & Baſileenſi, quibus nos interfuimus, practicatum vidimus, quia in his noſtris diebus, proh dolor! multi Epiſcopi, ſive*

Præ-

Prælati majores non tantâ sapientiâ splendent, ob hanc causam multi alii ad Concilium de inquirendis veritatibus accersuntur. (Ergò potest tempus incidere ejusmodi, ut ipsa necessitas aliorum præter Episcopos præsentiam requirat. Addit quidem Turrecremata, *viros illos doctos non fungentes Episcopali munere, habere tantùm vocem consultivam, solos autem Episcopos decisivam*, quod etiam Bellarmino placet, sed quid de hac exceptione statuendum sit, jam antè ostendimus.)

Exceptio Advers. *Ex aliis Clericis, præter Episcopos, aliqui viri docti interdum ad Concilium vocantur, qui in disputando, non in judicando juvent, interim soli Episcopi habent vocem decisivam.* Bellarminus d. l.

Resp. 1. Repetimus, quod jam antè monuimus, videlicet quòd Bellarminus in arg. præced. probet, *Episcopos ideò debere Conciliis interesse, quia sunt Pastores.* Jam verò non soli Episcopi sunt Pastores, sed etiam alii Clerici. Ergò etiam illi possunt Conciliis interesse, & quidem eâdem potestate quâ Episcopi; videlicet, ut habeant non solùm *consultivam*, sed etiam *decisivam vocem.* Melchior Canus de Scholasticorum Doctorum autoritate disputans lib. 8. Loc. Theol. cap. 4. *Cùm dixit Dominus: Qui vos audit, me audit; hæc verba non solùm ad primos Theologos, h. e. ad Apostolos referebantur, sed ad alios Doctores in Ecclesia, quamdiu pascendæ sunt illæ oves in scientia & doctrina.*

2. Cardinal. Arelatensis apud Æneam Sylvium lib. 1. de gest. Concil. Basileensis. *Visum est nobis & Spiritui sancto Act. 15. Vox nobis refertur ad illud, quod præcessit, ubi nominantur Apostoli & Seniores. Et verbum, visum est, non consultationem illius, sed decisionem significat. Quid prohibet exemplum Apostolicum imitari? In Concilio Niceno I. Athanasius Presbyter ferè solus argumentationes Arianorum disturbabat. Constantiensis Synodi recens est memoria, ubi ego, qui nondum Cardinalis vel Episcopus, sed tantùm Doctor eram, interfui, vidiq; sine difficultate inferiores cum Episcopis ad decisionem rerum admitti arduarum. Quin etiam in Pisano Concilio & amplissimo Lateranensi judicasse Presbyteros unà cum Episcopis, non est ambiguum. Præterea si Abbates, ut in omnibus Conciliis observatum vidimus, vocem habent decisivam, qui tamen ordines à Christo instituti non fuerunt, cur non Presbyteri, quorum ordinem Christus per discipulos instituit? Si soli Episcopi, ut Panormitanus vult, vocem decisivam haberent, ubi nunc fides Catholica, cùm præsertim Episcopi delitiis indulgeant, soli ferè Presbyteri pro unitate Christi persecutiones sustineant? &c.*

3. Didacus Stella in Comm. Luc. 6. super verba: *Nunquid potest cæcus cæcum ducere? Quî fieri possit, ut adversus hæreses disputet, qui non est Theologus? Quòd si responderis, quòd hi Episcopi secum ducùnt doctos Theologos, qui eos illuminent & doceant, quid dicturi sint, ut in nostro Concilio Tridentino nostris temporibus contigit, in hac quidem re non possum mihi à risu temperare. Meliùs sanè Episcopi facerent, si Episcopatus suos Theologis renunciarent. De his vera est Domini sententia. Si cæcus cæcum ducit &c.*

(Ergò risu potius quàm approbatione dignum, quòd docti causam in Concilio disceptare, indocti judicare debeant.)

4. Meritò verò quispiam miretur, cur Pontificii tàm operosè disputent, *soli*

Episcopis decisivam vocem in Concilio competere, cùm ne Episcopi quidem in ipsorū Cōciliis decidāt, sed solus Pontifex aut ejus Legatus, id quod in Conc. Tridentino manifestè patuit, adeò, ut non solùm *judicium decisivum* Episcopis ademtum fuerit, sed etiam proponendi ac disputandi potestas, quando decreto de celebrando Concilio sess. 17. hæc clausula inserta est, *ea tractanda esse, quæ proponentibus & præsidentibus Legatis apta visa fuerint.* Salmero tom. 12. tract. 78. ab initio, postquam multa in medio attulisset, quibus probare conatus fuit, *solis Episcopis judicium decisivum competere, tria* postmodùm distinguit *judicia seu tres voces.* Primam vocat *consultoriam*, ad quam *omnes doctos Sacerdotes* admittit; alteram *deliberativam*, ad *quam non sunt admittendi*, inquit, *nisi Prælati majores Ecclesiæ, h. e. Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchæ, Abbates & Generales Ordinum.* Tertiam vocat *ex consultatione & deliberatione concludentem*, de qua sic loquitur fol. 553. *Ad vocem verò tertiam, quam & concludentem diximus, non omnes vocantur, cùm hæc ad solum Pontificem Romanum, vel ad Legatos ejus locum tenentes & Synodo præsidentes omni jure spectet, & non ad aliquem alium, nisi ex promissione ipsius Pontificis, qui gerat in hoc vices suas. Valet enim Papa paucis aliis simul cum Legatis committere.* (Ergò Episcopi in rei veritate non habent vocem decisivam.)

CAPUT III.

DE PRAESIDE *Concilii.*

THESIS. Præses Concilii non est necessariò Episcopus Romanus, vel ejus Legatus, sed is, qui per suffragia Episcoporum ad illud eligitur.

Ekthesis. 1. Quemadmodum in aliis Conventibus omnibus, ita etiam in Conciliis requiritur certus aliquis *Præses ac moderator*, ut omnia fiant εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν 1. Cor. 14. v. 40.

2. Præses ejusmodi duplici fungitur officio. Primò dirigit ac moderatur Concilium *in Politicis*, i.e. continet Episcopos & Assessores Concilii reliquos in officio, ne ante Concilii exitum è loco Concilii discedant; curat, ut certo ordine omnia peragantur; prospicit illis de necessariis; prohibet tumultus & *dissipationes* Concilii, defendit eos ab injuriis & oppressionibus; mandat, ut quæ juxta Scripturam in Concilio definita, in Ecclesia observentur & executioni dentur. Hoc Præsidis officium ordinariè pertinet ad Imperatorem Romanum, *si ipsemet* Concilio intersit, vel ejus Legatum. Secundò dirigit ac moderatur Concilium *in Ecclesiasticis*, h.e. proponit deliberanda, veram sententiam argumentis è Scriptura petitis confirmat, *errorum* ψευδοδημίαν refellit, suffragia colligit, decreta ex illis format. Hoc Præsidis officium pertinet ad eum, quem utpote ad illud maximè idoneum atq; instructum Concilium elegerit.

3. Triplex ergò docendi gratiâ statui potest Conciliorum Præses. Primò *Deus*, qui verbo suo in divinis Scripturis revelato loquitur in Conciliis in Christi nomine cōgregatis. Secundò *Imperator* cum Imperio & præcipiendi potestate ad verbum tamen Dei adstricta, siquidem Christianum & pium debet esse Concilium, qui etiam hanc potestatem alii potest com-

communicare. Tertiò *Episcopus aliquis*, qui præ aliis eruditione, rerum usu, prudentiâ, autoritate, aliisque donis polleat, qui Concilium moderetur & inquirat suffragia, & sententias pronunciet.

4. Præesse Concilio aliquando dicuntur illi, quorum erat supra reliquos spectata dignitas: hoc sensu quinq; Patriarchæ *Romanus, Constantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, Hierosolymitanus*, quoties aderant, dicuntur Conciliis præfuisse. Aliud verò est præsidentiæ genus, cùm ad ordinem conservandum in singulis Synodis necesse erat unum aliquem esse, qui actiones moderaretur, suffragia colligeret ac decretum pronunciaret. Hæ partes in Synodis non semper uni cuipiam Episcopo fuêre demandatæ, imò aliquando nulli Episcopo; sed vel Imperator sibi eas sumsit, vel Legatis suis demandavit.

5. Non denegamus simpliciter Episcopo Romano *præsidentiam*, quia in quibusdā Conciliis Episcopi Romani Legatos præsedisse novimus, sed hoc absolutè & simpliciter necessarium esse negamus.

6. Cumprimis verò præsidentiam *cum Papali autoritate ac Monarchica potestate conjunctam* ei competere negamus, *ut ipsius sententiam omnes Assessores sequi teneantur.*

Antithesis. Johan. de Turrecremata lib. 3. de Eccles. cap. 22. *Regulariter Romanus Pontifex per se, aut Legatos suos, habet Universali Concilio præsidere.*

Alphonsus de Castro lib. 12. adv. hæreses, in verbo Papa. *Omnia Concilia, quæ ad aliquid valuerunt, Papæ autoritate sunt confirmata. In Concilio Niceno præsedit Osius Cordubensis Episcopus tanquā Legatus Papæ Julii. In Concilio Ephesino Legatus Sedis Apostolicæ fuit Cæcilius* (fortè legendum Cyrillus) *Alexandrinus Episcopus, qui nomine Papæ in illo Concilio præsedit. In Concilio Chalcedonensi fuerunt Legati Leonis Papæ primi, Paschasinus Lilibetanus Episcopus & Lucentius Episcopus Esculanus & Bonifacius Episcopus Romanus. In quinta Synodo Legati Agapeti Papæ fuerunt quinq; Episcopi, ut apertè constat ex actione secunda ejusdem Concilii. In sexta Synodo præsederunt Legati Agathonis Papæ Theodorus & Georgius Presbyteri, & Johannes Diaconus. Denique nullum fuit hactenus generale Concilium, in quo si Papa fuit absens, Legati illius non præsiderent.*

Gaspar Cardillus Disput. 2. de Concil. *In Conciliis Oecumenicis unus Pontifex maximus jure præsidet, aut qui ejus locum in Conciliis tenent.*

Bellarminus lib. 1. de Concil. cap. 4. §. 2. *Concilium generale legitimum non est, in quo non præsidet Pontifex aut alius ejus nomine.*

Lib. ejusd. cap. 19. §. 2. *Catholici omnes docent, munus præsidendi in Conciliis esse proprium Romani Pontificis, ut per se vel per Legatos Synodo præsideat & tanquam supremus judex omnia moderetur.*

Lib. ejusd. cap. 21. §. 2. *Hanc conditionem Protestantes in Concilio requirunt, ne ei Pontifex Romanus præsit, utpote pars litigantium.*

§. 6. *Sed hæc est conditio iniqua, quia locum habet in privatis hominibus non in Principe supremo.*

Hardingus in Confut. Apolog. Anglic. part. 6. cap. 12. *Imperatorum nemo unquam in Concilio sedit tanquam judex, multi autem & ipsi Imperatores, & eorum*

ViceLegati ita sederunt, ut qui parati præstoq; essent, id, quod ab Episcopis judicatum ac decretum fuisset, omni ope tueri ac defendere.

Nostram sententiam probamus,

1. *Ab exemplo Concilii Apostolici Act. 15.* Illic enim Petrum, & quidem solum, præsedisse cum Papali autoritate, nuspiam legitur. Lucas nuspiam asserit, à Petro Concilium hoc cõgregatum, quod certè factum fuisset, si Petrus pro Monarcha & capite Ecclesiæ sese gessisset ac Præsidem in illo Concilio egisset. Apostoli & Presbyteri ad Concilium illud celebrandum dicuntur congregati, sed à quo congregati fuerint non additur, verisimile est, quòd à Jacobo Hierosolymitano Episcopo congregati fuerint. Sed & Petrus non loquitur primus in illo Concilio. Nam v. 7. *cùm multa disceptatio esset, surgens Petrus dixit &c.* sicut Paphnutius post longam disputationem Patrum in Concilio Niceno surrexit, ac veram sententiam protulit, quam omnes Episcopi secuti sunt, nec tamen Paphnutius propterea fuit Concilii Præses, pari modo se res habet in hoc facto Petri. Quin & ex Jacobi potiùs, quàm ex Petri sententia decretum est factum. Is enim postremus loquitur & reliquis auditis definitivā sententiam proponit, ac Synodales literæ scriptæ sunt in Jacobi sententiam, unde Theophylactus in cap. 15. Act. scribit, *Jacobus ultimus locutus est, quia fuit Episcopus Hierosolymitanus.*

2. *Ab exemplis Conciliorum Ecclesiasticorum veterum.* In Concilio *Niceno I.* quis fuerit Præses, de eo variant sententiæ. Bellarminus lib. 1. de Concil. cap. 19. statuit, *Legatos Pontificis Romani Hosium Episcopum, Vitum & Vincentium Presbyteros in eo præsedisse.* Sed Hosium fuisse Episcopi Romani Legatum gratis dicitur. Fuit Episcopus Cordubensis in Hispania, ac suo nomine Synodo interfuit, non ut Episcopi Romani Vicarius. Fuit Episcopus magnæ autoritatis, prudentiâ & doctrinâ alios antecellens, unde Athanasius in Epist. ad solit. vit. agentes eum vocat *istius Concilii Principem*, sed ex eo colligi nequit, quòd Præses Concilii fuerit. Nec Eusebius lib. 3. de vit. Constant. cap. 7. nec Socrates lib. 1. Hist. cap. 5. nec Theodoretus lib. 1. Hist. cap. 7. nec Sozomenus lib. 1. Hist. cap. 16. ubi de ordine in Concilio Nicæno agunt, Præsidem ejus Hosium fuisse asserunt. Athanasius Apol. 2. dicit, *subscripsisse primum Hosium, tum Julium Episcopum Romanum per suos Presbyteros*, ubi manifestè ex numero Legatorum Romanorum Hosius excluditur. Eusebius lib. 3. de vita Constant. cap. 7. *Ejus* (Episcopi Romani) *Presbyteri, qui aderant, illius locum suppleverunt.* Theodoretus lib. 1. Histor. cap. 7. *Duos ille misit Presbyteros &c.* Sozomenus lib. 1. cap. 16. *Vitus & Vincentius ejusdem Ecclesiæ Presbyteri pro illo adfuêre.* (Hic tantùm fit duorum Presbyterorum ab Episcopo Romano ad Concilium missorum mentio, Viti scil. & Vincentii, nulla autem Hosii, qui fuit Episcopus.) Quin & duo illi Presbyteri ab Episcopo Romano ad Concilium missi post Hosium subscripserunt. Quidam asserunt, *Athanasium fuisse Concilii illius Præsidem*, sed nullo probant veterum testimonio. Magdæburgenses Centuriatores Centur. 4. cap. 7. col. 536. statuunt, *Eustathium Antiochenum Episcopum Concilii illius Præsidem fuisse,*

fuisse, idq; colligunt ex Eusebio lib.3.de vita Constant.c.11.Theodoreto lib.1.Hist. c.7.Nicephoro lib.8.Hist.cap.16.cum quo congruit illud Nicetæ lib.5.Thesauri c.6. *Qui ad Concilium convenerant, præfuere Macarius Hierosolymorum, & Eustathius Antiochenorum Pontifices.* Brentius in Proleg. præsidentiam *Constantino Imp.* tribuit, cùm Eusebius, Theodoretus, Socrates &c. de autoritate Imperatoris in illo Concilio honorificè & magnificè loquantur. Eusebius lib.1.de vit.Const.cap.37.dicit, *illum fuisse quasi communem Episcopum, & in media frequentia sedisse, ac fuisse participem rerum; quæ in deliberationem veniebant, ac jussisse, ne aliquid seditiosè facerent.* Id. Euseb. lib. 3. de vita Const. c. 13. *Cùm multa essent ex utraq; parte proposita, magnaq; cõtroversia in ipso disputationis progressu concitata, Imperator toleranter ac placidè omnibus animum attendere, studio acri prolatas sententias excipere, vicißim ferre opem utriq; disputantium parti, eos magna cum contentione digladiantes paulatim reconciliare, conferre cum singulis comiter & benignè sermonem, Græcè, quid ipse sentiret, loqui.* At hæ profectò sunt Præsidis partes. Socrates lib.1.c.5.de ipso memorat, quòd *ubi consessum est, orationem hortatoriam habuerit, quâ Episcopos ad consensionem animorum & concordiam commovet; quòd Episcopi, cùm sese mutuè accusarunt, libellos ei obtulerint; quòd oblatos illos libellos comburi jusserit, & ut se totos ad propositum negotium converterent, hortatus fuerit; quòd habitâ oratione de religionis dogmatibus disserendi potestatem Episcoporum arbitrio permiserit.* Nicephorus lib.8.c.17. disertè eum vocat *Concilii Præsidem.* Hæc sententia non pugnat cum priore, quòd Hosius & Eustathius sub Imperatore, supremo Præside in Politicis, fuerint Præsides Ecclesiastici. Euseb.lib.3.de vit.Const.cap.13.cùm Imperator perorâsset, sermonem deinceps concessit τοῖς τῆς Συνόδου προέδροις aliis Concilii Præsidibus. Ergò Imperator Constantinus Præsidis partes sibi vendicavit, sed inter Episcopos Eustathius primus sedit.

In Concilio *Constantinopolitano I.* Præses fuit Nectarius Episcopus Constantinopolitanus. Theodoretus lib.5.Hist.c.9. & 10. Romani Episcopi in Actis Concilii illius Constantinopolitani I. nuspiam fit mentio, nisi in Epistola ad alios sex Episcopos pariter & ad Damasum Romanum destinata, apud Binium f.538.

In *Concilio Ephesino* Præses Ecclesiasticus fuit Cyrillus Episcopus Alexandrinus l. Quicunque C. de hæreticis, qui propter suam virtutem, eruditionem & dignitatem in magno erat honore, quem Synodus Ephesina, scribens ad Theodosium & Valentinianum, vocat τὴν κεφαλὴν τῶν συνειλεγμένων ἁγιωτάτων ἐπισκόπων, *caput congregatorum sanctorum Episcoporum*, eundemq; ac Memnonẽ vocat ἔξαρχον καὶ προεστῶτα. Huic Cyrillo partes suas Romanus Episcopus demandavit, cùm ipsemet Concilio interesse non posset, unde Zonaras dicit, προϊσταμένου τῶν ὀρθοδόξων πατέρων τοῦ ἐν ἁγίοις Κυρίλλου Πάπα Ἀλεξανδρείας, ἐπέχοντος δὲ τὸν τόπον Κελεστίνου, quæ verba in editione Parisiensi fide non bonâ sic reddita: *Præsidente orthodoxis Patribus pro Cœlestino Romano Pontifice, Alexandrino Papâ Cyrillo.* Atqui Cyrillum non Romani Episcopi, sed suo nomine huic Synodo præfuisse, Acta illius Concilii manifestè testantur. Quamvis enim Synodus sæpè mentionem Cœlestini faciat, nuspiam tamen *Præsidis* titulo

ipsum honorat, quinimò disertè eum vocat, *συνεδρεύοντα, assidentem*, non *προεδρεύοντα, præsidẽtem* In relat. quę est cap. 109. Constat etiã ex ejusdem Concilii actis, quòd Imp. Theodosius junior miserit ad Concilium Senatorem & literas, & graviter Episcopos accusaverit, ac pronunciaverit, *omnia esse irrita, quæ hactenus sunt gesta*, ac jusserit, *ut ordine convenirent, & postquã consenserint, ad se decreta mitterent, ut ipsius autoritate corroborarentur*. Quamvis igitur moderator Concilii in Ecclesiasticis fuerit Cyrillus, major tamen Imperatoris fuit potestas. Pontificii, ut probẽt, *Cyrillum loco Episcopi Romani in Concilio Ephesino præsedisse, ac Cœlestinum Episcopum Rom. Cyrillo vices & potestatem præsidendi delegâsse*, adducunt locũ Evagrii lib. 1. c. 4. qui sic habet: *Cyrillo locum Cœlestini Episcopatum antiquæ Romæ gerentis obtinente*. Resp. Græca sic habent: Κυρίλλου τοῦ θεσπεσίου διέποντος καὶ Καιλεστίνου τόπον τὴν ἐπισκοπὴν τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης πρυτανεύοντος, h. e. *Cyrillo divino administrante & locum Cœlestini Senioris Romæ Episcopatum regentis*. Aliud v. est Κυρίλλου διέποντος τόπον Καιλεστίνου, *Cyrillo administrante Cœlestini locum*: aliud verò Κυρίλλου διέποντος καὶ Καιλεστίνου τόπον, *Cyrillo administrante & Cœlestini locum*. Illud simplex est enunciatum, quòd Cyrillus partes Cœlestini administraverit: hoc duplex est, quòd Cyrillus & partes suas administraverit & Cœlestini locum simul. Quòd a. *locus Cœlestini* sit officium summi Conciliorum Pręsidis, id demonstrandum erat. Προεδρείαν *& primam sedem Episcopo Romano in reliquorum Episcoporũ Concilio concessam Imperatorũ constitutionib. fuisse* non negamus, sed quòd illa ipsa προεδρεία inferat officium summi Præsidis in Concilio, idipsum quoq; docendum. Cyrillus in illo Cõcilio primas obtinuit partes, vel quia reliquos vicit eruditione, facundiâ, rerum divinarum scientiâ, aliisq; donis: vel quia cum Nestorius esset Patriarcha Constantinopolitanus & hæresis reus, Papa autem Romanus non accederet, Antiochenus v. nõdum advenisset, prima Sedes ultrò cessit Alexandrino Patriarchæ Cyrillo. *At*, inquiunt, *in formula depositionis Nestorii Patres Ephesini Concilii dicunt, quòd Cœlestinus Synodo necessitatem imposuerit, & quòd Patres necessitate illius Epistolæ coacti fuerint, ut Nestorium deponerent*. Resp. 1. Integra depositionis formula extat apud Evagrium lib. 1. Hist. Eccles. cap. 4. in qua tota ista depositionis actio tribuitur toti Synodo. *Quoniam*, inquiũt, *venerandissimus Nestorius neq; vocationi nostræ obœdire voluit, neq; sanctissimos & religiosissimos Episcopos à nobis missos suscepit, necessariò ad id progressi sumus, ut quæ impiè sunt ab illa præsumta, rejiceremus. Et quoniã illum cùm ex lectis Epistolis & libris ejus, tùm ex verbis, quæ recèns in hac ipsa metropoli locutus est, impiè sentientem & prædicantem deprehendimus, necessitate tàm Canonum, quàm Epistolæ sanctissimi Patris Comministri nostri Cœlestini Romanæ Ecclesiæ Episcopi coacti, frequenter illachrymantes ad duram hanc sententiã proferendam processimus. Dominus itaq; noster Jesus Christus blasphemiis ab illo affectus per hanc præsentem Synodum Nestorium hanc ab Episcopali dignitate universoq; Sacerdotii Collegio alienum esse decrevit*. 2. in eadem formula Cœlestinum Episcopum Rom. vocant *Comministrum suum*, & in Epistola Synodi ad Nestorium, *Consacerdotem*. Atqui verbum *Comministri & Consacerdotis* longissimè abest à προε-

προεδρείαν, quam Pontifex in Conciliis sibi arrogat. 3. non omnis coactio statim infert præsidium cũ imperio. Amicus precibus amico imponit negotii suscipiendi necessitatem, discipuli Emaunta profecti παρεβιάσαντο *coëgerunt Dominum*, nec tamen habebãt imperãdi potestatem. 4. *necessitas Epistolæ* non statim infert *throni* ac προεδρείας *necessitatem*. Etiam alterius alicujus minoris Episcopi Epistola eandem necessitatem Synodo afferre potuisset demonstratã ex verbo Dei Nestorianâ impietate,& indicato periculo,quod incursuri sint,si in profliganda tam abominanda hæresi sint remissiores. 5. si tanta fuisset Cœlestini autoritas ac potestas in Episcopos & Synodum Ephesinam, quantam hodie Rom.Pontifex sibi arrogat, non licuisset ipsis de Nestorio judicare,utpote quãm Cœlestinus cõvocatâ Synodo quadam Romanâ jam judicaverat & condemnaverat. At verò *Synodus Ephesina*, decreto *Synodi Romanæ* minimè contenta, ipsa etiam inquisivit in errorem & eo demonstrato de Nestorio judicavit,eumque damnavit. Confer D. Mejerum in Juris publici quæstione contra Classicum Schoppii p.192.& seqq.

In *Concilio Chalcedonensi* act.1.interfuit Imp.Marcianus,ac primo loco sedit, in reliquis actionib. quosdam *Judices Consulares* præfecit, qui præcipuum locum obtinuerunt ac curârunt, ut omnia tranquillè &graviter fierent.Legati Romani Pont. primas tenebant inter Concilii illius Episcopos, sed tamen Imperator per suos Legatos illis præfuit. Nam Judices illos Consulares non solùm violentiæ depellendæ ergò,sed etiam cum autoritate dicendæ sententiæ præfuisse, patet ex act.1. ubi in hæreticorũ condemnatione hæc verba usurpantur: *Gloriosissimi Judices & Amplissimus Senatus dixerunt*. Evagr. lib.2. c.4. *Homines Consulares decreverunt ista*. Ibid. *Si ista sanctissimo nostro Domino*, Imperatori sc.*placuerunt*. Atticus Episcopus Neapolitanæ civitatis in act.1. Concilii Chalcedonensis testatur, *Patrum Ephesiorum Principem atq; Magistrum factum esse omni laude dignissimum & ter beatum inter Angelos,qui olim pater noster erat, Cyrillum, qui ubiq; terrarum illustravit sanctum fidei nostræ mysterium*.

Constantinopolitano II. Concilio præfuit,vel *Mennas* (sic incipiũt Acta illius Concilii, προεδρεύοντος, *præsidente Domino nostro sanctissimo ac beatissimo Archiepiscopo ac Patriarcha Menna*) vel *Eutychius* Episcopus Constantinopolitanus Mennæ Successor, (quia enim sub initium ejus Concilii Mennas è vivis excessit, Imperator Successorẽ destinavit Eutychium, *quẽ advertisset prudenter sententiam dixisse* in prima actione.Niceph.lib.17.cap.27.)

Sardicensi Concil.præfuit Hosius;apud Sozomen.lib.3.cap.11.

Carthaginensi VI. Aurelius &c.

3. *Ex Romani Pontificis conditione*. Pontifici Romano non competit jure divino Monarchica potestas in omnes Episcopos,ut in præc. art. demonstratum. Ergò non est absolutæ necessitatis, ut sit Præses omnium Conciliorum.Fieri potest,ut Roman. Pontifex in hæresin prolabatur, quo in casu minus tutum foret, προεδρείαν Concilii ipsi concedere. Tempore schismatis non habetur certus Pontifex.Ergò eo in casu Romanus Pontifex non potest præsidere in Conciliis. *Dubius enim Papa habetur pro non Papa*.

 No-

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd agnoscunt, Imperatores quibusdam Conciliis non solùm interfuisse, sed etiam præfuisse.

c. Nos ad fidem dist. 96. allegatur dictum Marciani Imperatoris in septima actione Concilii Chalcedonensis. *Nos ad fidem confirmandam, non ad potentiam ostendendam exemplo religiosissimi Principis Constantini Synodo interesse volumus, ut veritate inventâ, non ultrà multitudo pravis doctrinis attracta discordet.*

c. Continua caus. 11. q. 1. *Constantinus Imperator præsidens in sancta Synodo, quæ apud Niceam congregata est.*

c. Futuram caus. 12. q. 1. ex Melchiade Papa. *Idem* (Constantinus) *præsidens sancta Synodo, quæ apud Nicenam congregata est.*

In Præfat. c. Si quis ingenuus caus. 29. q. 2. *In Concilio apud Vermeriam, cui interfuit Rex Pipinus, statutum est.*

Tom. 2. Concil. part. 2. fol. 84. b. de Constantinopolitano III. Concilio memoratur, quòd *Imperator Constantinus id non modò convocârit, sed etiam Dei ministerio eidem præfuerit.*

Idipsum probatur ex Synodi illius actis. Sic enim habetur act. 1. *In nomine Domini &c. Imperantibus &c. Præsidente eodem piissimo & Christo dilecto magno Imperatore Constantino in secretario sacri Palatii, quod cognominatur Trullus, & ex jussione ejus Theosopha serenitatis, præsentibus & audientibus Niceta, glorioso ExConsule &c. Theodoro glorioso ExConsule &c. Juliano, Constantino, Anastasio, Johanne, Polyeucto, Paulo, Petro, Leontio ejusdem tituli &c.* apud Binium f. 16. 17. (Omnia in Synodo illa ita gesta sunt, ut Legati Romanæ Sedis nihil quidquam directorii, aut præ aliis eminentiæ nacti videantur, quod inductione per omnes & singulas actiones facta probari potest.

Carolus Magnus in Epist. ad Elipandum Toletanæ civitatis Metropolitanum & cæteros Hispaniæ Sacerdotes. *Ecce ego vestris petitionibus satisfaciens congregationi Sacerdotum auditor & arbiter assedi. Discernimus, & Deo dante discrevimus, quid esset de hac inquisitione firmiter tenendum.*

Sub eodem Carolo Magno celebrata est Synodus Arelatensis, quæ Statuta sua Ecclesiastica submisit Imperatori Carolo Magno cap. 26. his verbis: *Hæc igitur sub brevitate, quæ emendatione digna perspeximus, quàm severissimè annotavimus, & Domino Imperatori præsentanda decrevimus, poscentes ejus clementiam, ut si quid secus, quàm se ratio habet, ejus judicio emendetur: si quid rationabiliter taxatum est, ejus adjutorio divinâ opitulante clementiâ perficiatur*, tom. 3. Conc. sect. 2. part. prior. pag. 189.

Regino lib. 2. pag. 40. *Concilia quoque jussu Caroli super statum Ecclesiasticũ per totam Galliam ab Episcopis celebrata sunt, quorum unum Moguntiæ, alterum Rhemis, tertium Turonis, quartum Cabellonis, quintum Arelati, congregatum est, & constitutiones, quæ in singulis facta sunt, ab Imperatore confirmata sunt.*

Cùm Basilius Imperator in Concilio VIII. in subscriptione nomen suum ex humilitate nominibus Episcoporum postponeret, tota Synodus rogavit, *ut se præponeret*, referente Nicolao Cusano lib. 3. Concil. Cathol. cap. 16. pag. 796.

(Id tantæ Synodi tot Patres, erant enim numero 300. ut memorat Onuphrius in Synodo VIII. sub Hadriano, nunquam precibus ab Imperatore contendissent, si Episcopos ei præferendos existimassent.)

Ex Novell. 42. apparet, tùm demum *sententias Synodales condemnatorias* adversus hæreticos pronunciatas, effectum suum sortitas esse, cùm Imperatoria Majestas illas autoritate suâ fecit *κυρίας* ratas & *κυριωτέρας* magis ratas d. N. 42. c. 1. pr. c. 2. ibi ἔστω κυρία. Et ibi, κυρίως διαμενέτωσαν. Et c. 2. ibi, ἣν κυρίαν καὶ αὐθεντίαν ἑαυτῆς ὅσον κυριωτέραν ἡ βασιλεία ποιεῖ. Et ibi, κρεῖττον δὲ καὶ τοῦτο τίθεμεν τοῖς βασιλικοῖς ἡμῶν αὐτῶν νόμοις ἐπικυρούμενον. Unde *Imperialis confirmatio* eadem Nov. 42. c. 1. §. 1. Nec simplicem Sacerdotum relationem sequi debuit Imperator, sed ipse etiam examinare debuit Sacerdotum sententiam. Si enim dignos præter meritum illi de solio deturbarent, ut in PseudoSynodis sæpè factum, & in vera etiam Synodo astutiâ calumniatorum accidere potest, tùm Imperator, si deprehendat peccatum esse, sententiam Sacerdotalem non sequatur, quod ex eadem Novell. 42. apparet, dum ait, *quoties Sacerdotum sententia quosdam indignos Sacerdotio de sacris sedibus deposuit, toties Imperium ejusdem sententiæ & ordinationis cum Sacerdotum autoritate fuit*, ἡ βασιλεία σύμψηφος γέγονε τῇ τῶν ἱερέων αὐθεντίᾳ. Necesse ergò fuit Imperatori, in sententiæ justitiam inquirere & deinde ψῆφον suam sive calculum & sententiam addere, quo fit σύμψηφος.

Et rursus, *divina humanaq́; pariter concurrentia unam consonantiam rectis sententiis faciunt.* Ergò Imperator etiam examinat, an sint rectæ sententiæ; Et si rectæ sunt, ipse vocem humanam *voci divinæ*, (sic vocatur vox Sacerdotalis, reverentiæ & voti causâ, & quòd talis esse debeat) addit, ut inde consonantia συμφωνία oriatur. Inde etiam Patres in Concilio Constantinopolitano congregati, ab Imperatore Theodosio petierunt, ut decreta Concilii confirmaret; idemque rogarunt Martianum Imperatorem Patres Chalcedonensis Concilii.

Confer D. Gesnerum lib. 1. de Concil. cap. 5. pag. 272. D. Mejerum in quæst. juris capitali contra Classicum Schoppii pag. 44.

In Concilio Florentino Anno 1439. *Imperatori Græco* supra omnes Episcopos Orientales; *Germano Imperatori* supra Episcopos Occidentales Sedes collocata est, ac acerrima contentio inter *Galliæ & Hispaniæ Reges* orta est, quis eorum proximus Imperatori sedere deberet; apud Surium tom. 4. pag. 366.

Nicolaus Cusanus Cardinalis libr. 2. de Concord. Cathol. cap. 2. *In Conciliis fuit semper Præsidentialis Romani Pontificis autoritas, sine qua Universale Concilium non fuisset, dummodo saltem interesse voluisset, aut potuisset. Nam alioqui non præfuit.*

(Ergò non semper omnibus Conciliis pro jure præsedit.)

Idem lib. ejusd. cap. 12. *Habetur ex præseri-*

scriptis una conclusio, scilicet in Concilio Romanum Pontificem in condendis statutis generalib. non habere eam potestatem, quam quidam adulatores illi contribuunt.

Idem Cusanus lib. 3. Conc. Cath. cap. 16. *Sciendum est, quòd in Universalibus octo Conciliis, ubi Imperatores interfuerunt & non Papa, semper invenio Imperatores & Judices suos cum Senatu primatum habuisse, & officium præsidentiæ per interlocutores & ex consensu Synodi conclusiones & judicium fecisse, & non invenitur instantia in octo Conciliis, præterquam in tertia actione Concilii Chalcedonensis.*

Ibid. *In sexta Synodo Constantinus præsedit in medio, cùm decem de majoribus Patritiis & ad lævam ejus Vicarii Senioris Romæ, ut Hierosolymorum: ad dextram verò Patriarchæ alii, primò Constantinopolitanus, deinde Alexandrinus, qui in eodem scamno conjungebatur.*

Francisc. Zabarellus Cardin. & JCtus in tract. de Schismate & Concilio. *In Concilio Niceno Constantinus præsedit. Est Concilii pars Imperator & suo jure, non ex gratia, Concilio interest.*

Nauclerus in Chronic. *Constantinus, cùm Nicenam ingrederetur Synodum, jussus & rogatus fuit ab Episcopis, ut primam sedem occuparet.*

Francisc. Duarenus lib. de sacr. Eccles. minist. fatetur, p. 62. *se legisse, Reges ac Imperatores olim non adfuisse tantùm Synodis, sed etiam præfuisse.*

Johannes Kymæus in Hercule Pontificio cap. 2. *Cùm in actione quarta octavi Concilii Universalis Legati Pontificii Status Imperii haudquaquam ut judices, sed ut testes solummodò quæstionum Synodalium admittere vellent, Legati verò Principum protestarentur, sibi cum Concilii actis nihil commune futurum, nisi causa exigente sententiæ quoque dicendæ sibi potestas fieret, tum Metrophanes Metropolitanus Smyrnæ in concione assurgens, Principes justâ contentione niti probavit, cujus viri sententia à tota Synodo recepta est.* Vide Commonefactionem de fine JCti fol. 82.

Petrus Suavis in Hist. Conc. Trident. lib. 2. pag. 152. *Olim in Conciliis Principes aut Magistratus, qui Episcopos convocaverant, ipsi intervenientes actionem omnem gubernabant, proponentes, rerum tractationem moderantes & controversias in forma agendi obortas sententiis interlocutoriis determinantes, relictâ tamen Patrum suffragiis principalis controversiæ, quæ Synodo causam dederat, definitione. Atque hanc formam in Conciliis, quorum acta adhuc extant, cernere est. Hujus exemplum adduci posset colloquium inter Catholicos & Donatistas coram Marcellino, cum aliis plerisque. Sed ut generalia tantùm Concilia attingamus, id videre est in Concilio Ephesino. I. coram Comite Candidiano ad præsidendum ab Imperatore misso, & clariùs in generali Chalcedonensi coram Martino & Judicibus ab eo designatis, in Constantinopolitano Trullensi coram Constantino Pogonato, in quo Princeps ac Magistratus tanquam Præses imperabat, quid esset tractandum, quis ordo servandus, cui loquendum, cuive tacendum esset, & difficultates inde nascentes aut terminabat aut conciliabat. Atque idipsum in generalibus Conciliis, quorum acta non extant, factitatum à Constantino & Theodosio in I. Niceno & II. Constantinopolitano illorum temporum Historici attestantur. Iis tamen temporib. Principes ac Magistratus non se immiscebant Episcoporum cætibus à semetipsis convocatis, in quibus unus ex ipsis actioni*

præerat & ex communi sententia decretum fiebat.

pag. 153. *Tandem exclusis penitus à rerum Ecclesiasticarum tractatione Principibus, desiit usum habere hoc genus Conciliorum* (in primitiva Ecclesia usitatum) *& permansit alterum illud solum ab ipsis Ecclesiasticis convocatum: quod prope totum in se Romanus Pontifex derivavit, missis eò, ubi haberi debebat, suis ad præsidendum Legatis, etiam arrogatâ sibi ante aliquot secula eâ potestate, quæ Impp. Romanorū fuerat, Concilia ex universo Imperio convocandi & ubi coram adesset, per se præsidendi, si abesset per præfectum, qui suo nomine præsideret & negotium omne moderaretur.*

Bellarm. lib. 1. de Concil. cap. 19. §. Altera. *In Conciliis Orientalibus semper interfuit Imperator aut aliquis ejus Legatus. Et quamvis nec Imperator, nec Legatus ejus præsideret Concilio propriè, ut judex, tamen præsidebat saltem quoad locum materialem, & etiamsi summus Pontifex ibi fuisset, adhuc voluissent illi eo modo præsidere, ut patet ex Concilio Florentino in initio, ubi Græci omninò contendebant, ut in summo loco sederet eorum Imperator & summum Pontificem præcederet. At quamvis utcunq; tolerabile sit, ut Principes seculares in Concilio sedeant ante alios Episcopos, tamen nullo modo convenit, ut ante ipsum summum Pontificem. Ne ergò vel hoc tolerandum esset, vel tumultus excitandus, non ibat ad ea Concilia, sed Legatos tantùm mittebat.* (In hoc Bellarmini discursu notandum primò, quòd fateatur, *Imperatorem vel ejus Legatum præsedisse olim in Conciliis saltem, id est, ad minimum quoad locum materialem.* Secundò, quòd *jus illud sibi vendicaverint Imperatores pii ac laudati.* At si Papæ illud jus competeret, pro sua pietate & erga Dei Ecclesiam reverentia illud ipsi minimè denegâssent. Tertiò, si Pontifici jus præsidendi competeret, debuisset etiam ipsius Legatis præsidentia concedi, quia Legati in Conventibus publicis obtinent locum, qui competit illi, à quo missi sunt. Expende verò Conciliorum horum antiquitatem & autoritatem, ac majus pondus accedit huic Bellarmini confessioni.)

Lib. & cap. iisdem §. Quartum. *In prima actione Concilii Chalcedonensis Imperator Marcianus interfuit & sedit primo loco,* (Addit quidem Bellarminus, *ipsum non præsedisse, ut judicem, sed ut ipsemet testatus est in orat. ad Synodum act. 1. ad confirmandam fidem, sicut olim fecerat Constantinus Magnus, hoc est, non venisse ad explicandam fidem & controversias judicandas, sed ad hoc, ut fides à Concilio explicata, firma ac tuta consisteret, defensa videlicet Imperatoris ope & autoritate. Interfuisse quidem nomine Imperatoris in aliis actionibus Judices quosdam seculares, eos tamen non fuisse Judices controversiarum fidei, sed tantùm an omnia fierent legitimè sine vi, fraude & tumultibus.* At hoc ipsum nobis sufficit, videlicet Imperatorem & ejus Legatos fuisse Præsides supremos in moderandis Concilii actionibus, ac Legatos Romani Pontificis primas quidem tenuisse inter Episcopos, sed tamen Imperatorem Romanum illis ad lævam sibi sedentibus præfuisse. Ostendimus etiam superiùs ex Concilii illius actis, judices illos Consulares non solùm violentiæ depellendæ ergò, sed etiam cum autoritate dicendæ sententiæ adfuisse, ac Marcianus Imp. legem præscripsit de fide Nicena constanter & illibatè tenenda.)

2. Quod agnoscunt, quibusdam Conciliis non præfuisse Romanum Pontificem, nec per se, nec per Legatos, sed alios potius Episcopos.

Leo Episc. Romanus Epist. 47. *Prioris Ephesinæ Synodi, cui sanctæ memoriæ Cyrillus Episcopus tunc præsedit, in Nestorium specialiter statuta permaneant.*

Felix Episcopus Rom. in Epist. ad Zenonem Augustum de depositione Petri Antiocheni. Καὶ Εὐσταθίου τοῦ ὁμολογητοῦ καὶ προέδρου τῶν τιη ἁγίων πατέρων ἐν Νικαίᾳ ἀθροισθέντων. *Eustathiique Confessoris ac Præsidentis trecentorum decem & octo Patrum, qui in Nicæa convenerant.*

Julius Episcopus Romanus in prolixa Epistola ad Orientales, quam recitat Athanasius Apolog. 2. οἱ ἡμέτεροι πρεσβύτεροι τότε ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν συνόδῳ γενόμενοι. *Nostri*, inquit, *Presbyteri, qui tunc erant in Synodo Nicena.* (Intelligit Vitum & Vincentium. Ergò Hosius, qui Niceno Concilio præsedit, ut vult Bellarminus, non fuit Romani Episcopi Legatus, proinde nec Episcopi Romani nomine præsedit.)

In actis Synodi V. Oecumenicæ (Constantinopolitanæ II.) ne nomen quidem Romani Episcopi aut ejus Legati reperitur, sed primus ex Patribus est *Eutychius Patriarcha Constantinopolitanus*, post eum Alexandrinus, atque ita deinceps apud Binium tom. 2. Concil. part. 2. f. 45.

Bellarminus lib. 1. de Concil. cap. 19. §. Secundùm. *In Concilio Constantinopolitano I. quod fuit generale secundum, constat non præsedisse Romanum Pontificem, sed Nectarium Episcopum Constantinopolitanum, cujus rei causa est, quia Romanus Pontifex non interfuit nec per se, nec per Legatos. Pontifex enim Damasus convocaverat quidem Episcopos Orientis Constantinopolin, sed ex eo loco postea volebat eos Romam venire, ubi ipse coëgerat Synodum Episcoporum Occidentalium, ut Romæ fieret plenissimum Concilium. Ceterùm Orientales excusaverunt se justas ob causas & conjunxerunt se animis & sententiis cum Occidentalibus, non autem præsentiâ corporali.* (Interim Italicum illud Concilium, cui Damasus præfuit, non dicitur *Oecumenicum & generale*, sed illud, quod Constantinopoli ab Episcopis Orientalibus celebratum fuit, quomodo ergò constabit assertio Bellarmini, *Generalia Concilia dicuntur, quibus nemo rectè præsidet, nisi summus Pontifex, aut alius ejus nomine*, lib. 1. de Concil. cap. 4. §. Generalia) Præterea Episcopi Constantinopolitani in Concilio congregati, non fuêre secuti instructionem ac directionem Romani Pontificis, cùm Pontifex nec per se, nec per Legatos ei interfuerit, multò minùs præfuerit; sed juxta Scripturæ normam de exorta controversia sententiam tulerunt. Quomodo ergò constabit veritas assertioni Bellarmini lib. 2. de Concil. cap. 11. §. Præterea secundò. *Firmitas Concilii nascitur ex consensione & conjunctione corporis & capite: Ergò errare potest Concilium, quando caput nondum aperuit suam sententiam;* & in ἐπιγραφῇ cap. *Concilia generalia ante confirmationem summi Pontificis errare possunt, nisi Patres in definiendo sequantur Pontificis instructionem.*

Idem lib. ejusd. cap. 4. §. Secunda. *Secunda Synodus generalis est Constantinopolitana, quæ celebrata est adversus Macedonium, negantem Spiritus sancti divinitatem. Convenerant autem Episcopi ex diversis provinciis 150. è quibus Patriarchæ fuerunt Nectarius*

provinciis Occidentalibus. Siquidem Damasus Papa Romæ coëgerat Synodum Occidentalium, atque ad eum locum invitaverat Episcopos, qui Constantinopoli convenerant, ut eo modo Romæ celebraretur Concilium plenissimum, sed quia Patres Orientales justis de causis Romam venire non potuerunt, accepit Damasus excusationem eorum, & animis ac sententiis duæ illæ Synodi conjunctæ sunt, ac si una & eadem fuissent. Atque propter hujusmodi conjunctionem habita est Synodus Constantinopolitana una ex Oecumenicis & legitimis Synodis. (At definiente ipsomet Bellarmino *Concilium est cœtus Episcoporum in unum locum congregatus. Concilii nomine*, inquit lib.1. de Concil. cap.3. §.1. *significatur idem in Ecclesia, quod nomine Comitiorum in regnis. Nam quemadmodum cum oritur controversia in Republica, conveniunt in unum Principes regni vel Magistratus, ac statuunt, quid facto opus sit: ita in Ecclesia, cum oritur controversia aliqua de religione, conveniunt Præsules Ecclesiarum, & simul collatis sententiis statuunt, quod bonum videtur.* Sic ergò colligimus: Constantinopolitanum Concilium est verum, generale & Oecumenicum Concilium. Atqui Concilio Constantinop. Pont. Rom. nec per se, nec per Legatos interfuit, multò minùs præfuit. Ergò potest celebrari Concilium Oecumenicum, etiamsi Pontifex nec per se, nec per Legatos suos ei præsit.)

Lib. ejusd. cap.19. §. Hæc Historia. *Liberatus in Breviario cap.12. scribit, Legatos Romani Pontificis noluisse in Concilio Ephe-*

tincis Legatis, decreta fecit. Ergò præsidentia Pontificis non est ad Concilium simpliciter necessaria.

(Addit quidem Bellarminus, *Dioscorum extorsisse contra fas ab Imperatore præsidentiam illam*, quod dicit, *scribere Zonaram in vita Theodosii & Evagrium lib.1. c.10.* Sed Zonaras scribit, *Eutychen exorasse Imperatorem, ut ipse coram Dioscoro & reliquis Episcopis Ephesum cogendis judicaretur;* Evagrius scribit, *Dioscorum ejus Concilii Præsidem esse designatum.* Ac si vel maximè detur *Dioscorum præsidentiam ab Imperatore extorsisse*, ex eo tamen adhuc conspicitur, Imperatorem jus designandi præsidem Concilii sibi vendicasse, nec Romanæ Sedis ossibus illud inhærere censuisse.)

Idem lib. 2. de Rom. Pontif. cap.17. §. Quare. *Ex act.16. Concilii Chalcedonensis constat, decretum illud, quòd Romana Ecclesia à Patribus primatum tribuerit, absentibus Legatis Apostolicæ Sedis, qui Concilio præsidebant esse factum.*

(Ergò judicarunt Concilii Chalcedonensis Patres etiam absentibus Romanæ Sedis Legatis decreta fieri posse.)

3. Quòd agnoscunt, in Concilio Apostolico Act. 15. non præsedisse Petrum Papali autoritate & Monarchica potestate. (Ergò nec Pontifex Romanus, qui se Petri Successorem gloriatur, hoc sibi arrogare potest.)

Lyranus in cap.15. Act. *Jacobo hoc tributum fuit, ut determinationem proferret, eò quòd ejus Ecclesiæ Episcopus esset.*

Gerson tom. 4. in prop. utilit. ad exter. Schism. *Concilio Hierosolymitano præerat Jacobus, non Petrus.*

Johannes de Parisiis de potestat. Reg. c. 14. *Postquam Petrus dixisset, Jacobus autoritate Pontificiali protulit definitivam sententiam.*

Patres Concilii Basileensis dicebant, *Papæ Legatos non oportere Præsides esse, quòd nusquam legatur, Petrum in Concilio præsedisse.*

Dionysius Carthusianus in cap. 15. Act. agnoscit, *Jacobum fuisse Concilii Apostolici Præsidem. Consequenter,* inquit, *inducitur definitiva sententia Jacobi Hierosolymitani Episcopi, qui Pontificali autoritate habuit definitionem proferre.*

Johannes de Turrecremata lib. 3. c. 24. *Nusquam expreßè & formaliter legitur, quòd B. Petrus præsederit in Conciliis celebratis per Apostolos.*

Bellarminus lib. 1. de Concil. cap. 16. §. Deinde. *Post Petri sententiam mox subditur. Tacuit autem omnis multitudo & audiebat Paulum & Barnabam. Deinde subditur. Et postquam tacuerunt, nimirum Paulus & Barnabas, respondit Jacobus, dicens, & mox finitâ Jacobi oratione, subjungitur. Tunc placuit Apostolis.*

(Jam verò qui in Conciliis ultimum suffragium decisivum profert, ille est Concilii Præses.)

Atqui *Concilium Apostolorum primum fuit, à quo formam acceperunt alia omnia Concilia.* Bellarminus libr. 2. de Concil. cap. 2. §. Tertius locus &c.

Inde in Concilio Tridentino quidam monebant, *in primo Concilio Apostolorum, quod sequentium norma & exemplar esse debet, observari posse, decretum nec à Petro factum in Concilii præsentia, nec ab ipso cum ejusdem approbatione, sed Epistolam inscriptam nomine trium generum & quasi graduum, qui interfuerunt ei Congregationi, Apostolorum, Seniorum & Fratrum; Petrumq; in illo primo genere sine ulla prærogativa inclusum. Quod unicum exemplum, tùm propter antiquitatem, tùm propter divinam autoritatem abrogare fidem debeat iis, quæ à temporibus sequentibus vel in unum conjectis duci possunt.* Petrus Suavis lib. 7. Histor. Conc. Trident. p. 718.

Sed & Tostatus Episcopus Abulensis in cap. 17. Matth. q. 13. ad 1. citante Lorino ad cap. 15. Actor. v. 19. dicebat, *Omnes Apostolos, dum in Judæa habitarent, Jacobo Hierosolymorum Episcopo quodammodo subditos fuisse, ipsumq; illis, etiam Petro, majorem extitisse; & in Concilio isto, id quod fecerunt Apostoli & Ecclesia tota, non à Petro, sed ab illo definitivè pronunciatum, velut totius Ecclesiæ organo & quolibet ex aßistentibus majore.*

Cornelius à Lapide in cap. 15. Act. v. 13. itidem adducit hunc locum Abulensis, *quòd non Petrus, sed Jacobus in Concilio Hierosolymitano definitivam protulerit sententiam.*

4. Quòd tales concedunt hypotheses, ex quibus inferri potest, jus præsidendi in Conciliis per absolutam quandam necessitatem non competere Rom. Pontifici.

Primò, Tiraquellus lib. de pœnis caus. 51. num. 65. *Judex in sua suorumvè causa nemo esse debet,*

(Jam verò quædam Concilia instituuntur ac institui debent contra Papam, videlicet tempore schismatis & quando Papa laborat suspicione hæreseos,

seos, quia Bellarminus lib. 1. de Concil. cap. 9. §. 3. 5. & 6. inter *causas ob quas Concilia celebrantur*, recenset *schisma inter Romanos Pontifices & suspicionem hæreseos in Romano Pontifice, vel etiam Tyrannidem incorrigibilem. Itemq, dubitationem de electione Romani Pontificis*. Ergò ad minimum in illis Conciliis Papæ non potest præsidentia concedi.)

Secundò, Adversarii à statu V. Testam. ad statum N. Testam. perpetuò argumentantur, ac quæ de Pontifice V. Testam. dicta, ad Pontificem Romanum accommodant, ut patet ex Bellarmino lib. 4. de Romanô Pontif. cap. 16. §. 2. & alibi passim.

(Jam verò in V. Testam. duo fuerunt summi Synedrii Præsides, ut patet ex 2. Paral. 19. v. 12. ubi *Amarias Pontifex* & *Zabadias Dux* in domo Juda Præsides nominantur. Idem colligitur ex Deut. 17. v. 8. ubi & *Sacerdotis & Judicis* Politici fit mentio. Ergò etiam in Nov. Testam. non solus & unus Pontifex Romanus Papali autoritate Conciliis præsidere debet.)

Tertiò, Pontifex Romanus in multis Conciliis per Legatos præstò fuit, quinimò in Conciliis extra Romam celebratis, non nisi per Legatos præsens est.

Johannes de Turrecremata lib. 3. de Eccles. cap. 11. *In octo Conciliis, quæ in Ecclesia præstantioris autoritatis habentur, Papa nullus personaliter præfuit.*

Bellarminus lib. 1. de Conciliis cap. 19. §. 2. *Catholici omnes id munus proprium esse docent summi Pontificis, ut vel per se, vel per Legatos Synodo præsideat & tanquam supremus Judex omnia moderetur. Dicimus autem per se, vel per Legatos, quia summus Pontifex nunquam interfuit Conciliis Orientalibus per se. Neque id factum est casu, sed certâ ratione, ut patet ex Epistola Leonis 17. ad Theodosium & 47. ad Concilium Chalcedonense, ubi dicit, se non venire ad Synodum, quoniam id non patitur consuetudo, nec ulla Prædecessorum habet de hac re exempla. Adde, quòd Vigilius Papa erat Constantinopoli, cùm fieret in ea civitate Concilium V. generale, & tamen noluit interesse, sed per libellum confirmavit acta Concilii, ut scribit Photius in libro de septem Synodis &c. Quæ autem sit ratio hujus rei, incertum est. Johannes de Turrecremata libr. 3. cap. 11. ponit aliquot rationes, quæ mihi non multùm probantur. Ego suspicor, has duas fuisse causas inter alias. Unam, quia non videbatur convenire, ut caput sequeretur membra, cùm potius membra sequi debeant caput. Itaque propterea interfuit Papa Conciliis Romanis & quibusdam aliis, quæ ipse convocavit ad se, id est, ad locum, ubi ipse erat, non autem voluit neque debuit ire ad Concilia alibi congregata. Altera ratio est, quia in Conciliis Orientalibus semper interfuit Imperator, aut aliquis ejus Legatus. Et quamvis nec Imperator, nec Legatus ejus præsideret Concilio propriè, ut judex, tamen præsidebat saltem quoad locum materialem; & etiamsi summus Pontifex ibi fuisset, adhuc voluissent illi eo modo præsidere, ut patet ex Concilio Florentino &c. At quamvis utcunque tolerabile sit, ut Principes seculares in Concilio sedeant ante alios Episcopos, tamen*

nullo modo convenit, ut ante ipsum summum Pontificem. Ne ergò vel hoc tolerandum esset, vel tumultus vitandus, non ibat ad ea Concilia, sed Legatos tantùm mittebat.

(Multa in hoc Bellarmini discursu observari possunt, utpote

1. quòd rationes Johannis de Turrecremata sibi non multùm probari asserit. Atqui Turrecremata fuit in eodem dignitatis gradu cum Bellarmino constitutus fuit, videlicet Romanæ Ecclesiæ Cardinalis. Rationes Turrecrematæ hæ sunt: *Prima, ne violentia illi inferretur: Secunda, ut liberâ autoritate suâ uteretur. Tertia propter necessitates incumbentes Ecclesiæ Romanæ & civitati, quibus præsentia Romani Pontificis maximè præsidio fuit.*

2. quòd rationes, quas Bellarminus profert, proprio ipsiusmet judicio sint *meræ suspiciones, suspicor*, inquit. Ergò ut ipsi non probantur rationes Turrecrematæ, ita nec nobis rationes Bellarmini.

3. quòd juxta prioris Bellarminianæ rationis vel potiùs suspicionis hypothesin Petrus non fuerit summus Pontifex nec caput Ecclesiæ, quia profectus est Hierosolymam ad Concilium Act. 15. v. 7.

4. quòd juxta regulam juris, *quod quis per alium facit, per se fecisse videatur*, quodque Legati repræsentant personam mittentis. Si ergò *non convenit, ut Papa proficiscatur ad Concilia alibi, quàm Romæ congregata, ne caput videatur sequi membra*, utique etiam non erit conveniens, ut suos Legatos ad Concilia illa mittat, ac per conseq. omnia Concilia Romæ erunt celebranda.

5. quòd Innocentius IV. interfuerit Concilio Lugdunensi, [illegible] cilio Viennensi. Aut ergò [illegible] runt Ecclesiæ capita, aut [illegible] veniens, ut caput sequatur [illegible] quid de Christo fiet? ab [illegible] Ecclesiæ caput, quando è cœlis [illegible] descendit, ac ut verus *Pastor oves* [illegible] quæsivit? Luc. 15. v. 4.

6. quòd summum & [illegible] Pontificis fastum arguat, quòd [illegible] ea per se Conciliis, in præsentia [illegible]toris celebratis, interesse nolit, ne cogatur primam Sedem Imperatori concedere. Petrus Ferrariensis in [illegible] action. Confess. verbo, [illegible] *Papa in ipso Imperatore* [illegible] *tem habere, quod est ridiculum dicere & abominabile audire.*

7. quòd Antichristianum [illegible] præ se ferat, nolle ad Concilium [illegible] primas in eo non possideat; nec [illegible] æstimare, ut [illegible] ut ipse alibi, quàm in primo loco sedeat, ferre non posse. Didacus Stella in cap. [illegible] Luc. *Qui minor est, inquit Christus, major est, quia quantò quis humilior, tantò Christi similior. Ergo inter vos* [illegible] *debet esse contentio de prælatione, sed de postremo.* Sed de his omnibus hac vice prætermissis notamus, quòd Papa in propriâ personâ nolit interesse Concilii alibi, quàm Romæ congregatis. Jam verò non sufficit per Legatos præsidere ad conciliandam alicui Concilio [illegible]litatem. Ergò Papa aut in propria [illegible]na Concilio præsideat, aut præsidendi partibus sese abdicet, vel quod idem est, si velit Conciliis præesse, debet etiam iisdem interesse. Assumtum probatur ex eodem.)

Bel-

Bellarm. lib. 2. de Concil. cap. 11. §. Præterea: *Etsi Legati præsunt nomine Pontificis, tamen non sunt revera Pontifices, nec sciunt, qualis sit mens Pontificis, nec habent illud privilegium non errandi, quod habet Pontifex.*

Ibid. §. Tertiò &c. *Concilium Basileense una cum consensu Legati Pontificis Romani definiebat, Concilium esse supra Papam, quod tamen nunc judicatur erroneum.*

Argum. Bellarm. 1. *Si summus Pontifex est Pastor & Pater Ecclesiæ universæ adeò, ut etiam Episcopi ac Principes omnes respectu summi Pontificis oves & filii dicantur. Sed patres filiis & pastores ovibus præsidere debent.*

Resp. De hoc argumento egimus in cap. præced. 1. Si ex autoritate *pascendi*, pendet autoritas *præsidendi in Conciliis*, tùm omnes Episcopi habebunt jus præsidendi, quia omnes sunt Pastores. Si excipere velint, *solum Pontificem esse Universalem Episcopum*, petitur principium, ut patet ex art. præced. 3.

2. Committitur circulus, *Papa debet præsidere, quia est summus Pontifex & Pastor caputq́ omnium*; Et, *Papa est Pontifex, Pastor, caputq́ omnium, quia præsidet Conciliis.* Utrumque est Bellarmini argumentum.

3. *Patrem* appellatum fuisse Rom. Pontificem, reliquos autem Episcopos ab eo appellatos fuisse *filios*, non est perpetuum. Leo Epistol. 45. quæ est ad Synodum Chalcedonensem. *Unde, fratres carissimi, rejectâ penitus audaciâ &c.* Cœlestinus Cyrillo in Synodo Ephesina, τῷ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ Κυρίλλῳ, *Dilecto fratri Cyrillo.*

2. *In Concilio Apostolico præsedit Petrus Act. 15. Ergò ejus Successor Pontifex Romanus habet jus præsidendi in Conciliis.*

Resp. Contrarium ostendimus membro 3.

3. *In Conciliis Oecumenicis præsidit Pontifex Romanus.*

Resp. Contrarium ostendimus membro 1. & 2.

CAPUT IV.

DE AUTORITATE Concilii supra Papam.

THESIS. Concilium est supra Pontificem Romanum.

Exθεσις. Bellarminus lib. 2. de Concil. cap. 13. disputat, *duobus modis posse comparari Papam cum Concilio. Uno modo, ut sumatur ab una parte solus Papa verus & indubitatus; ab altera parte Concilium generale, cui præsit Papa per se, vel per Legatos, ita ut nihil definiatur sine consensu ipsius. Altero modo, ut sumatur ab una parte solus Papa, ab altera Concilium generale, cui Papa nec per se, nec per suos Legatos præsit.*

Postea subjungit: *Quæstio præsens, licèt nonnullis videatur præcipuè versari circa priorem comparationem, quippe qui existimant, Concilium sine Papa non esse verum Concilium, ac proinde sine dubio Papam esse majorem tali Concilio, tamen reverâ quæstio præcipua est de posteriore comparatione*, id quod confirmat duobus argumentis. Respondemus igitur, etiam quoad posteriorem illam comparationem, Concilium esse supra Papam.

Antithesis. c. Non decet dist. 12. ex Papa Calixto ad omnes Episcopos. *Non decet à capite membra discedere, sed juxta* Scri-

Scripturæ testimonium omnia membra caput sequantur. Nulli verò dubium est, quòd Apostolica Ecclesia mater sit omnium Ecclesiarum, à cujus regulis nullatenus vos convenit deviare. Et sicut Filius Dei venit facere voluntatem Patris sui, sic & vos implete voluntatem matris vestræ, quæ est Ecclesia, cujus caput, ut prædictum est, Romana consistit Ecclesia. Quicquid ergo sine discretione justitiæ contra hujus disciplinam actum fuerit, ratum haberi nulla ratio permittit.

c.Multis distinct. 17. ex Pelagio Papa. *Multis denuò Apostolicis & Canonicis atque Ecclesiasticis instruimur regulis, non debere absque sententia Romani Pontificis Concilia celebrari. Quapropter, ut jam dictum est, rectè non Concilium, sed Conventiculum vestrum, vel Conciliabulum cassatur, & quicquid in eo actum est, irritum habeatur & vacuum.*

c.Significasti extr. de electione & electi potestate §. Ajunt. *Ajunt, in Conciliis statutum non inveniri. Quasi Romanæ Ecclesiæ legem ulla Concilia præfixerint, cùm omnia Concilia per Romanæ Ecclesiæ autoritatem & facta sint & robur acceperint & in eorum statutis Romani Pontificis semper patenter excipiatur autoritas.*

Glossator ex c.Nemo caus. 9. q. 3. colligit, tùm *à Concilio non posse judicari Papam, tùm Pontificis sententiæ standum esse, quamvis totus mundus sententiaret in aliquo contra eum.*

Leo X. Pontifex Romanus in Bulla, quâ Lutherum damnavit, inter cætera etiam hoc nomine ipsum hæreseos reum declarat, quòd ad Concilium à Pontifice appellasset. *Quod deterius est,* inquit, *addens mala malis, de citatione (nostra) notitiam habens, in vocem temerariæ appellationis prorupit ad futurum Concilium, contra Constitutionem Pii II. ac Julii II. Prædecessorum nostrorum, quâ cavetur, taliter appellantes hæreticorum pœnâ plectendos.* Bulla Pii II. ad quam Leo provocat, edita est Anno 1459. Julii II. Anno 1509. Pius provocationem ejusmodi appellat *execrabilem abusum, pestiferum virus. Si quis eam usurpaverit, cujuscunque,* inquit, *status, gradus, ordinis fuerit, etiamsi Imperiali, Regali vel Pontificali præfulgeat dignitate, ipso facto sententiam execrationis incurrat, à qua nisi per Romanum Pontificem & in mortis articulo, absolvi non possit. Universitas verò, sive Collegium Ecclesiastico subjaceat interdicto, & nihilominus tàm Collegia & Universitates, quàm prædictæ & aliæ quæcunque personæ eas pœnas ac censuras incurrant, quas rei majestatis & hæreticæ pravitatis fautores incurrere dignoscuntur. Tabelliones insuper ac testes, qui hujusmodi actibus interfuerint, & generaliter, qui scienter consilium, auxilium dederint vel favorem talibus appellantibus, pari pœnâ plectantur.* Julius II. similiter appellat *prohibitum & damnatum remedium, immanem & periculosum morbum;* Piique Constitutionem firmans & extendens, *decernentes,* ait, *declarantes ultra pœnas impositas, (quas ipso facto dictos violatores & contravenientes incurrere volumus,) ipsos & eorum quemlibet pro veris & indubitatis schismaticis & inconsutilis tunicæ Domini nostri JESU CHRISTI violatoribus ac dissipatoribus ac de Catholica fide malè sentientibus, habendos*

dos & reputandos: pœnisq; Canonicis & legalibus contra tales impositis subjacere, & cum Dathan & Abiron partem & damnationem habere. Deinde has ipsas pœnas in quoq; irrogat, qui in Senatu, consiliis, parlamentis, congregationibus etiam Synodalibus & provincialibus, vel aliàs quomodolibet, tacitè vel expressè, voce vel scripto, per se vel alium (cujuscunq; timoris vel reverentiæ velamine, vel prætensâ excusatione, & Superioris mandato non obstantibus) decreverint, consuluerint seu deliberaverint, vel aliorum dicta approbaverint, consilium aut vocem dederint, ut ad futurum Universale Concilium à nobis vel Successoribus nostris Romanis Pontificibus contra prædictam Constitutionem appellare liceat, possit vel debeat.

Nec solùm Pius II. & Julius II. appellationem à Pontifice ad Concilium ante illam Leonis Bullam hæreseos damnaverant, sed etiam ipse Leo, cùm in Lateranensi Concilio Anno 1516. sess. 11. sanctionem pragmaticam Gallicanam abrogaret, edixerat, *solum Rom. Pontificem pro tempore existentem, tanquam autoritatem super omnia Concilia habentem, Conciliorum indicendorum, transferendorum ac dissolvendorum plenum jus & potestatem habere.*

Inde Pius IV. Pontifex Romanus durante Concilio Tridentino Romæ in Senatu conquestus est, *Lansacum Galliæ Oratorem cum Collegis patrocinari nonnullis, qui autoritatem Concilii supra Papam disputationibus tuentur, quæ opinio cùm hæretica sit, ejus quoq; fautores esse hæreticos quibusvis persecutionibus & suppliciis castigandos.* Petrus Suavis lib. 6. Hist. Conc. Trident. pag. 604.

Idipsum (videlicet *Papam esse supra Concilium*, multi ex Pontificiis Scriptoribus, præsertim verò Canonistæ propugnant.)

Antoninus part. 3. tit. 22. cap. 6. §. 22. asserit, *Papam posse mutare statuta sanctorum Patrum in Conciliis generalibus edita, aut contra ea dispensare.*

Alvarus Pelagius lib. 1. de planctu Ecclesiæ art. 6. *Synodus Universalis Papam judicare non potest. Plus standum est sententiæ solius Papæ, quàm sententia totius mundi. Omnia Concilia recipiunt ab ipso potestatem.*

Augustinus Anconitanus in libro de potestate Eccles. quæst. 6. artic. 6. *Major est potestas Papæ in Concilio majoritate actuali, sed contrà major est potestas in Concilio majoritate habituali, quia mortuo Papa non moritur hæc potestas, sed manet in Ecclesia & Concilio habitualiter, quam tamen actu exercere non potest sine Papa: Sed in Papa, est actualiter, ille potest plus agere, quam totum Concilium.*

Johannes de Turrecremata libr. 2. cap. 93. *Papa à nullo judicari potest extra causam hæreseos, nec potest se cujusquam sententiæ subjicere.*

Dominicus Jacobatius libr. 10. de Concil. art. 7. fusè hac de re disserit & sexaginta tria argumenta pro sententia contraria format ac solvit.

Johannes Antonius Delphinus lib. 2. de Ecclesia dicit: *Concilium esse supra Papam scientiâ, prudentiâ, doctrinâ; Papam supra Concilium potestate, autoritate, jurisdictione.*

Thomas de Vio Cajetanus Cardinalis duobus tractatibus probare conatur, *Papam esse supra Concilium.* Inter cætera di-

dicit: *Papam subjicere Concilio perinde esse, ac si quis patrem libris, caput pedibus, Ducem militibus & pastorem ovibus subjicere velit.*

Albertus Pighius lib. 6. de Eccles. Hierarch. cap. 13. *Certius est judicium Papæ, quàm judicium generalis Concilii, aut totius orbis terrarum.*

Idem lib. eodem. *Adeò nuper in Constantiensi Basileensiq; Concilio, novo more, perniciosóve, (ut mihi quidem videtur) exemplo Ecclesiasticam Hierarchiam, ut ad illius cœlestis exemplar, decentissimè ornatam constitutamq; à Christo supra demonstravimus, evertere & pro ea popularem quandam promiscuæ & confusæ multitudinis dominationem inducere, hoc est, Babylonem ipsam resuscitare conati sunt: sibiipsis aut communitati Ecclesiasticæ (quam se repræsentare, quamvis falsò, prætendebant) ipsum totius Ecclesiæ caput & Principem, & qui ipsius CHRISTI in hoc ejus regno inter nos agit vicarium subjicientes adversus rerum ordinem & Naturam, contra clarissimam Evangelicæ veritatis lucem, contra omnem antiquitatis autoritatem, atq; adeo ipsius orthodoxæ Ecclesiæ (quod post intelliges) indubitatam fidem & sententiam.*

Melchior Canus libr. 5. Locor. cap. 5. *Pondus Conciliis dat summi Pontificis & gravitas & autoritas, quæ si adsit, centum Patres satis sunt; sin desit, nulli sunt satis, sint quamlibet plurimi.*

Johannes Hieronymus Albanus libro 1. de potestate Concilii asserit, *nullum casum reperiri, in quo verè dici possit, Concilii potestatem Pontificiâ majorem esse.*

Bartholomæus Ca[illegible] disputat, *omnium Concilior[illegible] tem subesse autoritati Sedis Ap[illegible] manarum Pontificum, atq; ab [illegible] pendere.*

Franciscus Turrianus lib. [illegible] gor. Script. adversus Anton. [illegible] p. 294. dicit, *statuere Concil[illegible] Papam, esse repugnare Natur[illegible] quàm partem præferre toti.*

Bellarminus lib. 2. de Concil[illegible] §. Ultima. *Communis fere est [illegible] Catholicorum) sententia, quod [illegible] sit supra Concilium, ut non possit [illegible] subjicere ejus sententiæ, si propo[illegible] tia talibus agatur, [illegible] esse omnium Scholasticorum [illegible] berti, B. Thomæ, B. Bonaventuræ [illegible] Paludani & aliorum in 4. [illegible] ribus agitur; [illegible] et non dispensarent. [illegible] cent S. Anto[illegible] Summa Historiæ [illegible] Summa Theologiæ, Johannes de Turrecremata lib. 2. cap. 99. & 100. Summæ de Ecclesia, & in responsione ad Orationem [illegible] de Summi Pontificis & Concilii [illegible] ritate, Alvarus Pelagius [illegible] clesiæ, libr. 1. artic. 6. Dominicus Jacobatius lib. 10. de Concil. artic. 7. Cardinalis Cajetanus in tractatu de comparatione [illegible] ciliorum, & in Apologia pro Tractatu prædicto, Albertus Pighius lib. [illegible] clesia, Franciscus Turrianus lib. [illegible] gentes cap. 76. Augustinus de Ancona [illegible] Tractat. de potestat. Ecclesiæ. [illegible] Monte in libr. de potestat. Papæ & Concilii. Franciscus Turrianus in tribus libris [illegible] de hac quæstione [illegible] ipsis, & Canonistæ fere omnes in cap. Significasti, de Electione & [illegible]*

Si

Si Papa dist. 40. Johannes Antonius Delphinus lib. 2. de Eccles. cap. ultimo, Thomas Campegius in tract. de potest. Romani Pont. cap. 22. & seqq. Nicolaus Sanderus lib. 7. de visib. Monarchia p. 540.

Idem Bellarminus lib. ejusd. cap. 15. & seqq. aliquot propositionibus suam complectitur sententiam.

Prima hæc est: *Romanus Pontifex est pastor & caput non solùm omnium Ecclesiarum particularium, sed etiam totius Universalis Ecclesiæ simul congregatæ à Christo immediatè constitutus.* cap. 15.

Secunda hæc est: *Summa potestas Ecclesiastica non est in Ecclesia vel Concilio, remoto Papa, aut formaliter, aut suppletivè.* cap. 16.

Tertia hæc est: *Summus Pontifex simpliciter & absolutè est supra Ecclesiam universam & supra Concilium generale, ita ut nullum in terris supra se judicium agnoscat.* cap. 17.

Quarta hæc est: *Summus Pontifex non potest committere neq; Concilio, neq; ulli homini supra se judicium coactivum, sed tantùm discretivum.* cap. 18.

Idem Bellarminus in Recognit. lib. de summo Pontifice, cap. 2. *Rectiùs dicemus, nos non audere eam sententiam, (quæ statuit: Concilium esse supra Papam) planè hæreticam judicare, quoniam qui sententiam illam sequuntur, neq; ab Ecclesia ipsi damnati, neq; libri eorum prohibiti unquam fuerunt; videri tamen nobis ita manifestè erroneam, ut meritò possit Ecclesiæ judicio hæretica declarari.*

(Quòd meritò hæreticum declarari potest, illud in se revera hæreticum est. [...] declarari potest. Ergò reverâ hæretica est. Major est manifesta, judice ipsomet Bellarmino. Sic enim disserit lib. 2. de Concil. cap. 12. *Concilia, cùm definiunt, qui sint libri Canonici & divini, non faciunt eos esse infallibilis veritatis, sed declarant solùm esse tales, nempe, quia semper in se revera fuere tales.* Multi ergò sunt hæretici in Romana Ecclesia, aut certè hæreticorum doctrinam sectantes, quibus nihil deest præter declarationem. Quinimò non solùm aliquot Romani Pontifices sententiam illam hæreseos damnarunt, ut superiùs vidimus, sed etiam Pius II. Pontifex Romanus in Epist. 415. ad Senatum Norinb. *Diabolicam hæresin* vocat, quòd *quidam sibi jus appellandi à Papa ad Concilium vendicent, & putent, Concilium esse supra Papam, atq; eam quidem hæresin sensim,* dicit, *crevisse, sed se jamdudum eam cum fratribus suis Cardinalibus damnasse.* Falsum igitur est, quod Bellarminus dicit, *hanc sententiam non esse ab Ecclesia Rom.* hoc est, Pontifice, *damnatam.*)

Stapletonus relect. princ. controv. 3. q. 6. *Pontifex tantam habet autoritatem, ut unumquodq; dogma priùs definire & unamquamq; hæresin priùs damnare possit, ejusq; doctrinam & determinationem reliqui Episcopi & Concilii Patres semper ad amussim sequi teneantur.*

Gregorius de Valentia in Anal. lib. 8. cap. 7. §. Atqui hinc. *Qui statuunt, Concilium esse supra Papam, pugnant reverâ cum Primatu Pontificis.*

Tannerus tom. 2. Theol. Scholast. Disput. 5. q. 5. dub. 4. n. 124. sententiam, quæ negat *Papam esse supra Concilium*, dicit, *esse*

lus Vergerius in Epistol. ad Reg. Polon. tom. I. oper. *Papa in suis creaturis non modò in reliquis hanc durissimam & inauditam Tyrannidem exercet, ut quicquid sua lex præscribat, quæ Cardinalibus, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis dat potestatem, ut in Conciliis sententiam dicant, tamen velit ipse solus esse director, solus cognitor, solus definitor, solus judex, solus Dominus, solus Tyrannus, solus deniq; omnia in Concilio etiam. Sic res est. Hanc quoq; potestatem & autoritatem suarum creaturarum unà cum pluribus aliis devoravit & absorpsit.)*

Nostram sententiam probamus,

1. *Ex verbis Christi Matth. 18. v. 17. Dic Ecclesiæ.* Si ipse Episcopus remittitur ad Ecclesiam, tanquam ad superius quoddam judicium, ac ad eam jubetur deferre aliorum delicta & offensiones, sequitur, Ecclesiam esse Episcopo majorem. Sed verum prius. Ergò & posterius, videlicet quòd major sit Ecclesiæ, quàm Episcopi autoritas. Jam verò Pontificii dicunt, *Concilium esse Ecclesiam repræsentativam.* Ergò illud quovis Episcopo majorem habet autoritatem, ubi notandum, quòd verba Christi, *Dic Ecclesiæ,* etiam Petro dicta. Ergò etiam Successores ejus obligant.

2. *Ex comparatione Papæ & Ecclesiæ.* Ecclesia est unum quoddam corpus mysticum. Papa est Ecclesiæ membrum. Ergò est minor suo toto, quod est Ecclesia. Ac quia de jure Naturæ est, ut membra inficientia totum corpus abscindantur, ideò etiam potest ac debet Papa amputari, hoc est, deponi & excommunicari, si per hæresin vel aliis modis Ecclesiam inficiat.

3. *Ex comparatione Petri cum Apostolis.* Nuspiam Scriptura testatur, unius Petri majorẽ fuisse autoritatẽ, quã totius Apostolorum Collegii & ipsius Ecclesiæ, sed cõtrarium potiùs colligitur ex Historia Apostolica, Act. 1. 6. 8. 11. 15. Galat. 2. &c. Ergò multò minùs Pontifici Romano, qui se Petri Successorem gloriatur, tale quid tribuendum.

4. *Ex comparatione fidelium ad Ecclesiam.* Filius non est supra matrem. Ecclesia est mater omnium fidelium Galat. 4. v. 26. Papa, si fidelis & pius sit, est Ecclesię filius. Ergò ejus non est major quàm matris autoritas.

5. *Ex consequente absurdo.* Aut major est autoritas Conciliorum quàm Papæ, aut frustrà indicuntur ac celebrantur Concilia. Sed consequens est absurdum. Ergò. Consequentia probatur. Si enim unius *Papæ sententia* Concilii sententiæ pręferenda, quorsum opus tot sumtibus, tot laboribus, tot molestiis Episcopos ad Concilia convocare?

6. *Ab exemplo summi Sacerdotis V. Test.* Summi Pontifices V. Test. non fuerunt supra Concilia vel Reges, quia in rebus dubiis non ad solum Pontificem, sed ad Concilium Sacerdotum Israëlitæ mittuntur Deut. 17. v. 9. & Abiathar fuit à Salomone abdicatus propter conspirationem cum Adonia 1. Reg. 2. v. 26. Ergò multò minùs Pontificis Romani potestas ac autoritas est supra Concilium & Imperatorem, cùm Primatus ejus non sit à Deo institutus.

7. *à Natura clavium.* Summa potestas Ecclesiastica, quæ in clavibus consistit, primò ac principaliter Ecclesiæ

tim afferit, *Petrum gessisse personam Ecclesiæ, cùm ipsi claves Christus committeret.* Si uni Pontifici potestas illa conveniret, intereunte Pontifice etiam potestas illa expiraret. Quomodo ergò Pontificis major, quàm Ecclesiæ vel Concilii autoritas.

8. *A sufficiente enumeratione.* Si intelligatur *majoritas dignitatis*, Ecclesia dignior est quàm Papa, quia Papam dicunt propter Ecclesiam esse institutum. Si *majoritas stabilitatis*, Ecclesia stabilior quàm Papa, quia Ecclesia non deficit, Papa autem potest deficere. Si *majoritas meritorum*, ut loquuntur, Ecclesia magis abundat operibus bonis, quàm Papa. Si *majoritas assistentiæ Spiritûs sancti*, CHRISTUS non uni Apostolorum, sed omnibus Apostolis; nec uni fidelium, sed toti Ecclesię dixit: *Ero vobiscum.* Si *majoritas potestatis*, Ecclesia itidem major, quàm Papa, quia de Papis quibusdam judicavit, eosque deposuit.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam disertis verbis asserunt, Concilium esse supra Papam, & à Papa ad Concilium posse appellari.

Bellarminus lib. 2. de Concil. cap. 14. §. 1. *Concilium esse supra Papam, asserunt inprimis omnes hæretici hujus temporis &c. Idem asserit Cardinalis Cameracensis, Johannes Gerson, Jacobus Almainus & alii nonnulli in suis tractatibus de potestate Ecclesiæ. Item Nicolaus Cusanus in tractatu de Concordantia Canonica libr. 2. cap. ultimo. Panormitanus in c. Significasti, extra de electione, & ibidem Magister ejus Cardinalis* *num & quidam alii.*

(Hi ergò omnes, fatente Bellarmino, idem cum hæreticis hujus temporis, quos ita vocat, in hac quæstione asserunt.)

Lib. ejusdem cap. præcedente 13. §. 1. *Quæstio hæc exorta est tempore Concilii Pisani, quia cùm duo Pontifices, qui simul sedebant in schismate, Gregorius XII. & Benedictus XIII. non videbantur seriò cogitare de tollendo schismate per spontaneam abdicationem, quemadmodum ante Pontificatum uterq; voverat & juraverat, Cardinales utriusq; partis secesserunt Pisam, & tractare cœperunt, an sibi liceret invitis Pontificibus illis Concilium generale convocare, & eos Pontifices deponere. Meminit Antoninus hujus disputationis, quæ Florentiæ habita est part. 3. Summ. Histor. tit. 22. cap. 5. §. 2. Deinde cùm paulò pòst fieret Concilium Constantiense & Johannes XXIII. qui solus ad Concilium accesserat, à Concilio clàm discessisset, atque ita Concilium sine capite remansisset, tractare Patres cœperunt, an Concilium posset invitum Pontificem judicare ac deponere? Sed maximè controversia crevit tempore Concilii Basileënsis. Quia enim Eugenius Papa IV. Concilium Basileënse inchoatum dissolvere volebat & impedire, ne ulteriùs progrederetur, cœperunt Patres quærere, an tenerentur obædire Pontifici, an Pontifex potiùs teneretur obædire ipsis, hoc est, generali Concilio. Et quoniam paulò antè viderant, duos Pontifices Johannem XXIII. & Benedictum XIII. depositos fuisse per Concilium Constantiense, & sic impositum finem maximo schismati, cœperunt metuere, ne si Pon-*

Pontifex non teneatur obædire Concilio, iterum schisma renovaretur, & sine ullo remedio Ecclesia remaneret. Itaque hac occasione tunc plurimi in eam sententiam iverunt, ut Concilium esset supra Pontificem.

(Ergò, fatente Bellarmino, tempore Concilii Pisani, Constantiensis & Basileënsis plurimi non infimæ sortis homines, nec vulgares Doctores, sed Episcopi & Cardinales in eam iverunt sententiam, ut statuerent, *Concilium esse supra Pontificem.* Age verò in specie quorundam confessiones adducamus.)

Galliarum Episcopi Nicolao Papæ scripserunt, *Decretales & Bullas Romanorum Pontificum nequaquam obligare, nisi Canonum disciplinis & Conciliis antè receptis atq; approbatis, essent conformes can.* Si Romanorum distinct. 9. Ergò statuerunt, Concilia esse supra Papam.

Ludovicus Imp. in publico Imperii edicto Anno 1338. die 8. Augusti Francofurti publicato, inter cætera sic loquitur: *Manifestum est secundùm doctrinam Catholicam, quòd Papa, ubi de fide agitur, subest Conciliis 16. dist. sicut in text. & in gloss. 25. q. 2. Sunt quidam 19. dist. Anastasius, 40. dist. Si Papa. Ubi de jure divino agitur, Concilium est supra Papam, juribus allegatis. Cùm autem pro defensione juris Imperii, quod à jure divino & fide Catholica dependet, appellaverimus, sequitur, quòd appellatio nostra interposita fuit ad superiorem, hoc est, ad Concilium generale &c.* Refert Nauclerus Præpos. Tubing. in Chron.

Glossa Juris Canonici in c. Legimus dist. 93. ad verba, *Orbis major est urbe*, sic annotat. *Est hoc argumentum, quòd Statuta Concilii præjudicant Statuta Papæ, si contradicant.*

Guilielmus Occam in Compendio errorum Johannis XXII. Papæ Romani. *Johannes XXII. sæpiùs reprehensus à diversis personis, &, ut pestiferas suas revocaret assertiones, vel saltem cessaret ab eisdem, per Cardinales suos & alios publicè & quotidiè admonitus fuit & rogatus. Nec profuit correptio cujuscunq;, quinimò correptores suos & admonitores in tantùm terruit, quòd etiam Cardinales, Episcopi & in Theologica Facultate Magistrati, qui aliquando fortissimè sibi restiterant & ipsum reprehenderant de suis erroribus profanis & detestandis, timentes ipsius furiam, à suis correptionibus salutiferis, ne damna temporalia incurrerent, pavidi cessarunt. Quidam etiam Frater de Ordine Minorum, nomine Frater Bonagratia de Pergamo dictum Johannem in Consistorio suo publicè & in scriptis corripuit, ac ut ab erroribus suis resiliret, admonuit & suasit, nec non ab ipsius erroribus in sua præsentia appellavit, cujus rei gratiâ prædictum Fratrem Bonagratiam ipse Johannes contra jura & justitiam statim capi fecit, & tetro carceri crudeliter mancipavit, ubi ferè per annum integrum absq; aliqua causa detinuit & afflixit. Cernens itaq; Frater Michaël de Cesena, Ordinis Fratrum Minorum Generalis, Minister & Doctor sacræ Theologiæ, prædictum Johannem XXII. contra fidem & bonos mores effrenatè debacchari & pertinaciter errores suos perniciosos defendere & affirmare, & fidei Christianæ periculum imminere & scandalum intolerabile, ad quod prævacendũ de necessitate salutis pro posse tenebatur, audiensq; quòd scilicet in faciem dictus Johannes XXII. determinationem Ecclesiæ in Decretali, Exiit, qui seminat, contentam, & in* Con-

Concilio generali approbatam pluries & furiosè audientibus quàmpluribus asseruit & pronunciavit hæreticam, occurendam censuit esse malitiæ & adhærentibus sibi religiosis viris Fratre Francisco de Esculo, Fratre Guilielmo de Occam, sacræ Theologiæ Professoribus & Fratre Bonagratia de Pergamo, utriusq; Juris perito, cum quibusdam aliis, à dicti Johannis XXII. erroribus (tanquam perniciosis & pestiferis) ad sanctam matrem Ecclesiam & ad Concilium generale futurum, justè & absq; dolo in loco tuto congregandum & celebrandum per admonitionem in Conventu Fratrum Minorum ritè & legitimè appellavit, & ab ipsius Johannis XXII. obœdientia & communione cum sibi adhærentibus proinde recessit & in partes Thusciæ ad civitatem Pisanam, Deo favente, properans, appellationem suam pro injuriis & gravaminibus sibi & fidei Christianæ multipliciter irrogatis, interpositam solenniter publicavit.

Petrus de Alliaco Cardinalis Cameracensis in tract. de potest. Eccles. scribit, *Ecclesiam debere obœdire Papæ in iis, quæ ad ejus ædificationem pertinent, sed si abutatur suâ autoritate, posse à Concilio & Ecclesia judicari.*

Qui ad Ferratiense Concilium convenerant Episcopi, ad hunc modum loquuntur: *Quæcunq; facultate Romana Ecclesia prædita sit, universali tamen Ecclesiâ, quam Generalis Synodus præ se fert, inferior est.* Concilium Ferrarienf. sessiom.10.

Concilium Constantiense sess. 4. Anno 1415. die 30. Martii definivit, *Papam esse Concilio subjectum.* Verba sic habent: *Ipsa Synodus in Spiritu sancto legitimè congregata, generale Concilium faciens, Ecclesiam Catholicam militantem repræsentans, potestatem à Christo immediatè habet, cui quilibet cujuscunque status vel dignitatis, etiamsi Papalis existat, obœdire tenetur in his, quæ pertinent ad fidem & ad extirpationem dicti schismatis, & reformationem generalem Ecclesiæ Dei in capite & in membris &c.*

Item, *quòd sanctissimus Dominus noster Papa Johannes XXIII. Romanam Curiam & Officia publica illius vel illorum Officiarios ab hac civitate Constantiensi ad alium locum nõ mutet aut transferat, seu personas dictorum Officiariorum ad sequendum eum directè vel indirectè cogat sine deliberatione & consensu ipsius sanctæ Synodi, & hoc, quoad illos Officiarios vel illa Officia, per quorum absentiam Concilium verisimiliter dissolveretur vel læderetur. Et si contrarium fecisset seu faceret in futurum, aut aliquos processus seu mandata contra dictos Officiarios vel alios quoscunque huic Concilio adhærentes, etiam censuras Ecclesiasticas aut alias pœnas quascunque continentes, ut ipsum sequerentur, fulminâsset, fulminaret seu fulminaverit, totum sit irritum & inane, nec iisdem processibus, censuris & pœnis tanquam irritis & inanibus quomodolibet obœdiendum fore, & ea & eos irritat; quinimò dicti Officiarii in dicta civitate Constantiensi suis officiis utantur & illa exerceant liberè, ut prius, quamdiu ipsa sacra Synodus in eadem civitate celebrabitur. Item, quòd omnes & singulæ translationes Prælatorum, nec non privationes eorundem aut aliorum beneficiorum quorumcunque, commendarum aut donationum revocationes, monitiones, Censuræ Ecclesiasticæ, processus sive acta & gesta, gerenda, agenda & fienda per præfatum Dominum*

nostrum, aut suos Officiarios seu Commissarios in læsionem Concilii seu adhærentium eidem à tempore sui recessus contra adhærentes huic sacro Concilio, vel existentes in eodem aut in ipsorum præjudicium seu alicujus eorundem quomodolibet ipsis invitis facta aut fienda, facta vel facti, faciendæ vel faciendi, ipso jure sint nulla, cassa, irrita & inania; casse, irrita & inanes ac nullius roboris vel momenti, ex sua autoritate cessat, irritat & annullat.

Franciscus Zarabellus Florentinus Ecclesiæ Romanæ Presbyter & Cardinalis, in scripto de schismate Anno 1418. *Concilium esse supra Pontificem*, confirmavit.

Johannes Gerson Cancellarius Parisiensis, qui Constantiensi Concilio interfuit, in Tractat. de examin. doctrin. part. 1. consider. 2. in tractat. de auferibilitate Papæ & alibi passim hanc thesin, quòd *Concilium sit supra Papam*, defendit, *admodùm perniciosos adulatores esse* perhibens, *qui Tyrannidem hanc in Ecclesiam invehant, quasi neque parere debeat Concilio Pontifex, nec ab eo judicari possit, nisi de ipsius voluntate, quasi nullis legum teneatur vinculis, neque factorum ab eo possit exigi ratio. Longè nimirum repudianda esse hæc monstra verborum, quæ cum legibus, cum æquitate, ipsaq; ratione pugnent, penes Concilium enim esse omnem potestatem Ecclesiæ & eos, qui rogant, utrum Pontifex major sit Ecclesia, perinde facere, ac si quærant, num parte sit majus totum.*

Idem in tractat. de potestat. Eccles. asserit, *Concilium posse autoritativam jurisdictionem exercere in Papam, utpote quam dat lex divina, ne Ecclesiæ noceat aut sibi, ut phreneticus.*

Ibid. *Concilium Basileense Ecclesiam liberabat à pestifera doctrina, quæ statuebat, Papam esse supra Concilium aut Concilio parem.*

Idem in duodecim Considerationibus circa materiam excommunicationum & irregularitatum consider. 8. *Dixerunt olim ante Concilium generale Pisanum & Constantiense, quòd nullo modo licitum sit, appellare à Papa ad Concilium generale, & allegârunt jura sua pro se valdè (sicut ipsis videtur) expressa. Sed constanter nunc asseritur, quòd est hæresis damnata per Constitutionem expressissimam & practicatam in Concilio prædicto Constantiensi, prout alibi diffusiùs est ostensum.*

In *Concilio Basileensi* decretum illud Concilii Constantiensis, quòd *Concilium sit supra Papam*, quatuor vicibus repetitum fuit, utpote sess. 2. 15. Calend. Martii Anno 1432. sess. 16. 24. April. Anno 1434. sess. 18. 6. Calend. Jul. Anno 1434. sess. 34. 17. Calend. Junii Anno 1439. ac statutum, quòd *Papalis etiam dignitas generali Concilio obedire teneatur in his, quæ pertinent ad fidem & extirpationem schismatis, & ad generalem reformationem in capite & membris.*

In eadem sessione 34. *ad majorem soliditatem omnium Catholicorum in unanimi professione veritatum ipsarum definivit*, prout sequitur: *Veritas de potestate Concilii generalis universalem Ecclesiam repræsen-*

sentantis, supra Papam & quemlibet alterum, declarata per Constantiense & hoc Basileense generalia Concilia, est veritas fidei Catholicæ. Veritas hæc, quòd Papa Concilium generale, universalem Ecclesiam repræsentans, actu legitimè congregatum super declaratis in præfata veritate aut aliquo eorum, sine ejus consensu nullatenus autoritativè potest dissolvere, aut ad aliud tempus prorogare, aut de loco ad locum transferre, est veritas fidei Catholicæ. Veritatibus duabus prædictis pertinaciter repugnans, est hæreticus. Datum in sessione nostra publica in majori Ecclesia Basileënsi solenniter celebrata 17. Calend. Junii, Anno à nativitate Domini 1439. Vide Goldastum tom. 3. Const. Imp. p. 465. & pag. 472.

In Epistola Synodali ad universos Christi fideles Patres illius Concilii sic loquuntur: *Animadvertite inprimis, ô Christicolæ, & ante oculos vestros ponite miserandum & flebilem statum religionis Christianæ, si eò redacta fuerit, ut quisque, in summo Pontificio positus, jam assecutus sit, quòd nullam correctionem à Conciliis generalibus habeat pertimescere, quantumcunque Ecclesiam scandalizet & ejus statum perturbet ac decoloret, ita ut si omnes dignitates Ecclesiasticas & beneficia venderet, si Prælatos quosque invitos transferret & expelleret injustè pro libito voluntatis, etiam notoriè ac injustè Reges ac Principes dejiceret, moribus perniciosis animas hominum passim perimere laboraret, crudelitates perpetraret horrendas, legem Dei confunderet, quæque salubria instituta everteret, temporalia Ecclesiæ Romanæ & cæterarum particularium Ecclesiarum dissiparet atque alienaret, aliáque innumera flagitia, scelera & crimina notoria perpetraret, ac se incorrigibilem redderet, omnis Ecclesia in unum congregata, nullatenus eum à talibus coërcere posset, quinimò liberum esset, quamlibet Synodum eum reprimere volentem ilicò transferre vel dissolvere, persistentes in Synodo contra voluntatem ejus persequi, excommunicare, privare, inhabilitare, contumeliis & injuriis afficere, invasiones corporales adversus eos excitare; deinde quicquid Synodus statueret, præciperet, dictaret, ordinaret, penitùs contemnere, abjicere, reprobare! Conspicite pro DEI reverentia, qualis ex hac re daretur introitus inimico humani generis ad subvertendum religionem Christianam, dum seducendo unum hominem posset Christianitatem in maximam desolationem dejicere, mores pervertere, canones & regulas quasque dissipare Ecclesiasticas, regna & provincias conturbare, ac bonis spiritualibus & temporalibus spoliare, vitiorumq; immanitatem introducere! Aperite oculos & videte, qualis ex hoc daretur ingressus Antichristo, sed & considerate, quomodo ea res fidem Catholicam confunderet atque violaret, quæ est primum fundamentum Ecclesiastici ædificii, quo everso, omnia corruunt? &c.* Vide tom. 4. Concilior. pag. 139.

Patres illius Concilii inter cætera dixerunt: *Quæ major est superbia, inquit Bernhardus, quòd unus homo toti Ecclesiæ suum præferat judicium, quasi solus Spiritum sanctum habeat! Item, hæreticum esse, qui Papæ autoritatem Concilio anteponeret.* Æneas Sylvius de gest. Concil. Basil. lib. 1.

In Appendice illius Concilii: *Nonnulli os suum ponentes in cœlum, potestatem Romani Pontificis supra potestatem sacrorum generalium Conciliorum contra juris divini & humani veritatem à sanctis Patribus alids declaratam, exaltare nituntur.*

Ibid. *Ecclesia Romana non est universa, sed de universitate corporis mystici, hoc est, Ecclesiæ. Et sic est membrum dicti corporis mystici, ut patet per B. Gregorium. Igitur ex quo est membrum dicti corporis, non est nec esse potest caput illius &c.*

Ludovicus Cardinalis Archiepiscopus Arelatensis in pleno illius Concilii consessu dicere non est veritus, quòd *Oratores Eugenii ubique novam doctrinam prædicent, & Concilium Papæ subjiciant.* Ibid.

Sic ergò non solùm Concilium Constantiense sess. 4. fol. 849. apud Binium, sed etiam Basileënse sess. 2. fol. 20. apud eundem decreverunt, *se habere à Christo immediatè potestatem, cui quilibet, cujuscunq; status vel dignitatis, etiamsi Papalis existat, obædire teneatur in his, quæ pertinent ad fidem & extirpationem schismatis & reformationem generalem Ecclesiæ Dei in capite & membris.*

Atque hanc potestatem *non suam solùm esse*, dicunt, *sed omnium Conciliorum generalium. Quicunque ajunt*, in Constantiens. sess. 5. fol. 850. & Basileëns. sess. 3. tit. Monitio contra Papam fol. 21. apud Binium & Resp. Synodali prolixa fol. 100. *etiamsi Papalis dignitatis, præceptis, mandatis, statutis seu ordinationibus hujus sacræ Synodi aut cujuscunq; alterius Concilii generalis obædire contumaciter consenserit, debitè puniatur, etiam ad alia juris subsidia, si opus fuerit, recurrendo.*

Hanc potestatem ipso facto exercuit idem *Constantiense Concilium*, quando tres Romanos Papas deposuit, & Martinum V. elegit; eandem etiam *Concilium Basileënse* exercuit, Eugenium Rom. Pont. de Sede deturbando.

(Hæc Concilia allegat Bellarminus *pro transsubstantiatione* lib. 3. de Euchatist. cap. 21. pro *communione sub una* lib. 4. de Euch. cap. 21. pro *potestate Romani Pontificis* lib. 2. de Rom. Pont. cap. 13. & c. ferat igitur etiam in hac causa judices, quia *dicendum non est, eos Patres in uno sapuisse, in altero delirâsse*, inquit Bellarminus in simili negotio, cùm Calvinus idem Concilium nunc recipiebat, nunc rejiciebat lib. 1. de Sanctor. beat. cap. 18. §. Secundus locus.)

Ac probè notandum, quòd illi, qui negant, *Rom. Pontificem subjectum esse Concilio*, in Concilio *Constantiensi*, quod pro *Oecumenico* habent, anathemate feriantur, sess. 4. fol. 848. & sess. 5. fol. 850. apud Binium.

Itemque, quòd iidem in *Concilio Basileënsi*, quod itidem pro *Oecumenico* habent, *Papalistæ* vocentur, apud Cassandrum fol. 886. ac *Pseudo Catholici* & *Papistæ* apud eundem lib. de officio pii viri, oper. fol. 792.

Henricus Token Canonicus Magdæburgensis fuit Legatus Archiepiscopi Magdæburgensis in Concilio Basileënsi, ac ibi edidit prolixum librum, qui adhuc invenitur, quo probavit, *Concilium esse supra Papam, posseq; ac debere eum & judicare & deponere, cùm justa causa adest.*

Thomas de Corsellis itidem Concilii Basileënsis Assessor in eodem sic disseruit: *Sunt aliqui sive avidi glo-*

mum Pontificem ex jurisdictione sacri Concilii demere non verentur. Excæcavit namq; illos ambitio, à qua non solùm hoc modernum, sed omnia usque in hunc diem schismata suborta reperiuntur.

Julianus Cardinalis S. Angeli, qui Concilio Basileẽnsi præfuit, ad Papam Eugenium duas scripsit Epistolas, quæ cum Æneæ Sylvii libr. de gest. Conc. Basil. sunt impressæ, in quibus probat, *Concilium esse supra Papam.*

Georgius Haimburgensis (*inter Jurisconsultos Germanos facilè Princeps*, ex judicio Æneæ Sylvii, postea Pontificis Pii II. Comment. lib. 3.) in Confut. primatus Papæ. *Sacrum Concilium Basileẽnse, quia in reformatione capta Curiam Papæ tetigit, ventum validum contra se commovit, ita ut navicula Petri videatur quasi fluctibus absorpta, quæ cùm mergi non possit, fluctuat. Quod fit, quia hi, qui primò contra insolentias Eugenii fuerunt in ipso, & cum ipso sacro Concilio ferventissimi (ita quòd electionem ejus etiam publicè declarârunt invalidum, & ad ejus usque depositionem, nisi humiliatus fuisset, erroresq; suos retractâsset, processerunt) per eum corrupti, jam contra ipsum sacrum Concilium, unà secum errores ejus approbantes, sine fœdere bellant, primatumq;, quem sacro Concilio priùs Catholicè adscripserunt, ipsi nunc erroneè adscribere non verentur. Meretrix enim suprà descripta tot habet amatores, ne dixerim adulatores, de vino prostitutionis ejus inebriatos, ut Sponsa Christi unica, & ejus repræsentativum Concilium inter mille vix potuerit unum verum amatorem habere. Propter unum enim ... siam perturbantem, errores carnalium Paparum, de quibus dictum est, sequentem, imò plus potestatis, quàm aliquis suorum prædecessorum usurpantem, pro primatu supra generalia Concilia contendentem, ebrii & cæcutientes videntur omnes fore & spirituales & seculares, specialiter Alemanni, de quibus plus miserandum est.*

Idem in appellatione contra Pium II. *Apostolorum legitimos successores constat esse Universalia Concilia, Christianæ fidei firmamenta, quæ Pontificum actiones pro tempore saluberrimis doctrinis instruxerunt, & errores emendaverunt. De quibus summus ille Pontifex Gregorius scribit: Quisquis illa destruere tentaverit, seipsum destruit. Sed quorsum hæc? eò certè pertingunt, ut convellatur illa superstitio, in qua Papa Pius factionibus Cardinalis Cusani astruit, Concilium supra Papam non esse, dum dicit, ad futurum Concilium, quod supra Christi Vicarium esse nequit. Videte ergò, quam vim omnis Concilii exterrem, Papa inferre tentaverit? Nam si omnes Apostoli missi sunt à Domino Jesu, dicente illis: Ite in orbem &c. quodcunque ligaveritis &c. quos constat Conciliariter esse postea congregatos, ac ipsum Cepham in messem Domini misisse, quis dubitat, sacra Concilia vicem Christi gerere, quæ & cœtui Apostolico successisse comprobantur? Siquidem orbis major est urbe.*

Et postea. *Sed reprimo me, pergens ad illius decreti vanitatem, in quo vetantur oppressi vel opprimendi ad Concilium provocare, quod non est, & quòd (ut ait) Concilium supra Papam esse nequit. Jam supra ostensum est, cœtum Apostolicum fuisse supra Petrum, & nunc*

& nunc affirmo, quòd sicut ad Sedem Apostolicam vacantem appellari potest, sic ad Concilium, quod nondum est congregatum, ritè appellatur, quia potestas Ecclesiæ immortalis est, quemadmodum ipsa Ecclesia, quæ etsi nunc dispersa est, aliquando tamen habet congregari, & hoc nunc maximè opus esse nemo dubitat, qui calamitates Ecclesiæ intelligit & cognoscit, cujus si Papa partem se esse fateatur, se utique minorem illâ fateri necessarium est, siquidem orbis major est urbe.

ibid. *Hæreticum me audet nuncupare, qui ajo, Concilium orbis Christiani fore supra Papam; hæreticus est Papa, qui contrariam sectam fovet.*

Panormitanus (Nicolaus Siculus de Tudeschis Archiepiscopus & Cardinalis) in c. Significâsti ext. de Electione statuit, *Concilium esse supra Papam.*

Super 1. partem prim. Decretal. f. 142. *Non est simpliciter dicendum, Papam esse supra Concilium. Non potest Papa disponere contra dispositum per Concilium. Concilium potest condemnare Papam de hæresi.*

Defendit etiam idem Panormitanus Concilium Basileēnse contra Eugenium, sed tandem, ut in suis Commentariis refert, *Eugenium non tam volens, quàm jussu sui Regis defendit*, quin etiam ait, *se, cùm tandem in Concilio victus esset, domum sese mœstum recepisse, ibiq; diu secum questum de suo Rege, qui se invitum compellat contra veritatem pugnare.*

Narrat autem Æneas Sylvius, *& quendam Ludovicum Protonotarium Romanum*, quem plurimùm *eruditionis & ingenii* nomine deprędicaret, *eundem Eugenium contra mentem suam defendisse, sed non ita multò pòst penè subitaneâ morte extinctum esse, non enim ultra 36. horas ægrotantem jacuisse.*

Idem Æneas Sylvius (antequam Pontifex Pius II. fieret) defendit, *Concilium esse supra Papam*, quod etiam inde patet, quia laudat *Coloniensem Scholam*, quæ idem publico scripto probaverat. Verba Epistolæ sic habent: *Æneas Sylvius Rectori & Universitati Studii Coloniensis S. D. Homini Christiano, qui verè Christianus vult dici, nullam rem magis cordi esse convenit, quàm ut fidei, sibi per majores à Christo traditæ, puritatem servari ab omnibus immaculatam studeat. Et quippe, si quando adversus Evangelicas traditiones aliquid instruitur, surgendum populariter est & ad commune restinguendum incendium afferre aquam omnes tenemur. Nec timendum est, ut inimici aut invisi fiamus verum dicentes, resistendum est quibuscunque in faciem sive Paulus, sive Petrus sit, qui ad veritatem non ambulat Evangelii. Quam rem fecisse per hos dies Universitatem vestram gaudio in hoc sacro Concilio Basileēnsi gaudemus omnes. Allatus namq; ad nos est tractatulus quidā vester, quo imperitiam, vel veriùs dicam, temeritatem illorum arguitis, qui subjectum generali Concilio Romanum Pontificem esse diffitentur, quos sic vivacibus rationibus & Scripturarum veritate premitis & retunditis, ut nec tanquam lubrici angues se evolvere, nec in aliquo cavillari aut sugillare queant &c.*

Idem lib. 1. de gest. Concil. Basil. *In Basileēnsi Concilio disputatum fuerat, num Papa supra Concilium esset, nec ne? Cùm boni omnes id negarent, at in gratiam Eugenii IV. Pontificis quidam, ex quibus erat Achilles Panormitanus, hanc conclusionem, ne promulgaretur, impedirent, jamq; magnus tumul-*

cilio præfectus simulavit, novos se ex Gallia nuncios habere, turbarum illic plena esse omnia; si paterentur sese narraturum. Assentientibus universis, silentioq; impetrato Historiam seu fabulam potiùs narravit. Et sensim ad causam accedens Eugenii Legatos novâ doctrinâ Galliam perturbâsse dixit, autoritatem Pontificis Concilio potiorem esse asserentes, eosq; multis fidem facturos, nisi citò occurratur. Interesse igitur Concilii, ut ea, quæ verè disputata fuissent, concludantur; sese igitur, pro ea, quâ fungeretur autoritate in nomine Trinitatis concludere, Papam Concilio subjici. Hoc pio astu Gallus homo Italos & Hispanos, quamvis nasutissimos & in conclusione impedienda pertinaces elusit.

Ibid. fol. 5. *Necesse est, ut Pontifex Concilio subjiciatur. In Hieronymi sententia tanquam in agro fertilissimo versor, ubi dicit, autoritas major est urbe. Magna Papæ autoritas, qui Romanæ Ecclesiæ præest, sed major est autoritas Universalis Ecclesiæ, quæ, si mater est omnium fidelium, filium habet etiam Romanum Episcopum; aliàs verò, sicut Beatissimus prædicat Augustinus, nunquam habebit Deum Patrem, qui non habet Ecclesiam matrem. Quòd Anacletus* (Papa) *intelligens Universalem Ecclesiam, matrem suam appellat: & Calixtus* (Papa) *ait: Sicut Filius* (Christus) *venit facere voluntatem Patris: ita & nos debemus implere voluntatem matris nostræ, quæ est Ecclesia. Papa igitur debet subesse Concilio, quod est Ecclesia: unde & Petrus alio nomine est Simon appellatus, quæ Hebraica vox* (*ut Rabano placet*) *interpretatur obe-*

ibib. *Veritas est Catholicæ fidei, sacrum generale Concilium supra Papam & alium quemvis potestatem habere.*

(Sed postea Pius II. Pontifex factus Epist. 400. ad Senatum Norinbergensem *excommunicavit Gregorium Heimburgensem propter appellationem ab ipso Papa ad Concilium factam, ac ejus bona publicari jubet.* Narrat simul, *Diabolicam quandam hæresin, quòd quidam sibi jus appellandi à Papa ad Concilium vendicent, & putent, Concilium esse supra Papam, sensim crevisse, sed se jamdum eam cum suis fratribus Cardinalibus damnâsse.* 18. Octobr. Ann. 1460.)

Ann. 1438. in Comitiis ab Alberto Moguntiæ indictis, Theologi octo conclusiones (quas veritates appellabant) conscripsêre, inter quas etiam hæ fuêre. *1. Veritas est fidei Catholicæ, sacrum generale Concilium supra Papam & alium quemvis potestatem habere. 2. Generale Concilium legitimè congregatum sine ipsius consensu nec dissolvere, nec transferre, nec prorogare ad tempus ex autoritate sua potest Romanus Pontifex, idq; veritatis ejusdem est. 3. Qui pertinaciter his veritatibus se opponit, hæreticus est censendus. 4. His veritatibus Eugenius IV. repugnavit, cùm primò ex plenitudine potestatis Apostolicæ Basileense Concilium dissolvere sive transferre attentavit. 5. Errores his veritatibus repugnantes monitus, tandem per sacrum Concilium Eugenius revocavit &c.* (Exemplaria harum propositionum per totum orbem spargi curârunt.)

In Appendice Concilii Basileensis tom.3. Conciliorum habetur Tractatus Ann.1434. à Johanne Patriarcha Antiocheno conscriptus, quem Basileæ in magna Franciscanorum aula publicè recitavit, *quòd Concilium generale sit supra Papam*. Ejus initium est, *Ad ostendendum*. In eo ex Patribus & Decretis ipsis probat, *Romanum Pontificem esse Ecclesiæ servum, castigandum ab ea, si officio perperam fungatur.*

Jacobus de Paradiso lib. de sept. Statib. Ecclesiæ & ejus reformat. *Ponere se supra totam Ecclesiam, aut supra generalia Concilia legitimè congregata, universalem Ecclesiam repræsentantia, non est aliud, quàm totam spem reformationis Ecclesiæ auferre, & uni homini peccabili se committere, qui & se & Ecclesiam per devia erroris ducere potest. Inde infertur hoc inconveniens, quòd Christus Ecclesiæ suæ pòst suam ascensionem insufficienter providerit, committens eam uni, qui eam in damnationē inducere potest, pro qua ejus salute, ipse de cœlo descendens, proprium sanguinem fudit, & animam suam ponere dignatus est in mortem. Et quis Regum temporalium peregrè proficiscens in omnem eventum absolutè & sine correctione committet populum suum uni ad gubernandum sine omni conditione, & sine omni contradictione singulorum, ne aliter facere auderet, quàm ille precepturus esset, sive benè, sive malè? & non potiùs populus in unum congregatus, incarceraret aut deponeret illum perversè regnum gubernantem? Sic de Sponsa commissa per Sponsum peregrinantem uni militi, qui eam stuprare vellet, deberetne ei ex commissione generali Sponsi obœdire? Quis hoc nisi insanus diceret? Sic simili modo in Papa & Ecclesia.*

Et postea. *Auferre igitur à Papa correctionem, imò potestatem deponendi, est maximæ impietatis; & ipsum statuere in plena audacia peccandi, & per consequens furiosò dare gladium, ut seipsum sine resistentia interimat. Mittunt igitur Papam in foveam damnationis, & cum eo damnantur, qui eum subesse Ecclesiæ Universalis correctioni contradicunt.*

Ibid. *Inspiciamus primum Papam, qui cùm in veræ fidei confessione Christum Dei Filium pronunciâsset, dictum est ei à Christo, Beatus es Simon Bar-Jona. Cùm verò à vera Dei regula, quoad Christi passionem impediendam (quanquam piè illud fuisset visus sensisse) ei dixisset: Absit à te Domine, non erit tibi hoc. Respondit Jesus Petro: Vade post me Satana, scandalum mihi es, quia non sapis ea, quæ Dei sunt, sed ea, quæ hominum Matth.16. Ecce qualis mutatio facta est in eodem homine, non personâ mutatâ, sed habitu mutato, de beatitudine in Satanam! Et, si simile contingeret in persona Papæ, cur non simile sibi attribueretur in appellatione, cùm ipse sit successor Petri? Non inde potestas culpatur, sed vitium personæ in reprobum sensum mutatæ. Cur ergò quis audeat dicere, Papam non posse corrigi aut deponi per Ecclesiam Conciliariter congregatam? cùm tunc non censeatur agere ut Papa, sed ut degenerans de dignitate Papali incorrigibilis existit, & scandalizat Ecclesiam, sicut Petro dictum est, Scandalum mihi es.*

Nicolaus Cusanus Cardinalis lib.2. de Concord. Cathol. cap.7. *Quia sedentes in ipsa Sede (Romana) ab hominibus assumuntur deviabiles & peccabiles, & nunc maximè mundo ad finem tendente & malitiâ excrescente, suâ potestate ad ædificationem datâ, ad destructionem abutuntur, quis dubitare*

bitare potest sanæ mentis Universale Concilium tam in abusum, quàm in abutentem potestatem habere &c. universaliter dici potest; Universale Concilium esse omni respectu tam supra Papam, quàm supra Sedem Apostolicam.

lib. ejusd. cap. 34. *Quantum ex hoc, clarè probatur, autoritatem Synodi supra Papam esse, & etiam Commissarios Synodi, vicem totius Synodi gerentes, Papæ in commisso præferri.*

Et postea. *Quare concluditur, Universale Concilium ritè adunatum, licèt graduationes inter se habere possit, quoad judicia: est tamen semper majoris autoritatis & minoris fallibilitatis, quàm Papa tantùm. Ex quo sequitur corollariè, Universale Concilium etiā in alio, quàm hæresis casu Papam deponere posse. Sicut hoc etiam de Benedicto XII. & Johanne XXIII. legitur. Et hoc probatur ext. c. 1. de renunc. lib. 6. Quia, si Papalitas ab hoc subjecto materiali, scilicet isto homine, est judicio ipsius Papæ, dum se inutilem judicat, removibilis, ut ibidem & hîc habetur, majoris autoritatis esse Concilii judicium, quàm Papæ tantùm & minus fallibile, tunc clarum est, quòd sicut Papa tunc potest ex causa legitima cessare ab administratione, ita etiam subjecti communi consilio possent ex eisdem causis in præstando obœdientiā cessare, quando inutiliter administraret. Dum enim Prælatus eligitur, eligitur ut præessendo prosit, 1. q. vers. ecce cum honore 8. q. 1. qui Episcopatum 28. q. 1. jam nunc c. de renunc. non cumpridem vers. porrò 23. q. 4. quisquis. Unde, quando inutilis est, tunc condito tacita, secundùm quam consensus intervenit, & cessante causâ, propter quam electio facta est, præstant illam autoritatem, sic ipsi Concilio à fortiori, quàm seipsum in illo capite primo Papa habere dicit. Et non habet aliquis ratione utens in hoc dubium, quin major sit potestas ipsius Concilii Ecclesiam repræsentantis in Papalitatem, ut secundùm utilitatem Ecclesiæ materiale ejus subjectum disponatur, quàm unius hominis in judicio in ipsam Papalitatem sibi nomine Ecclesiæ, & propter ipsam adjunctam.*

Idem. *Cùm Papa sit membrum illius Ecclesiæ, quæ corpus Christi mysticum dicitur, potestas Ecclesiæ est supra Papam, ut ex Augustino constat, qui in causa Cæciliani de Miltiade Papa dicit. Si judices tuos malos fuisse putamus, qui Romæ judicârunt, restat Concilium plenarium, ubi cum ipsis judicibus causa possit agitari, si malè judicâsse convicti fuerint.*

Idem. *Papam non esse supra Ecclesiam ex Augustino, Cypriano, & Gregorio Papa, etiam ex Ambrosio & confessione Pontificum constat.*

Wernerus Rollwinck Pastor Hofensis in Fasciculo temporum. *Determinavit quædam sancta Synodus, quòd Concilium legitimè congregatum repræsentat Ecclesiam Universalem, & potestatem habet à Christo immediatè, cui omnis Status, etiam Papalis, obœdire teneatur in his, quæ sunt ad generalem reformationem Ecclesiæ, scilicet in fide & moribus, tàm in capite, quàm in membris.*

Jacobus Almain 3. sent. dist. 24. q. 1. dub. 6. *quæstionem de fide ad summum Pontificem deferendam esse*, scribit, *non ut ferat sententiam, sed ut Concilium congreget, & Concilium indeflectibiliter determinet.*

Alphonsus à Castro lib. 1. contra hæres. cap. 2. *Si tanta esset solius Papæ autoritas, quanta totius Concilii plenè & rectè congregati frustrà tantus labor pro Conciliorum*

congregatione sumeretur. At cùm semper judicatum fuerit, Conciliorum congregationes maximi esse momenti ad lites, quæ de rebus fidei emergere subindè contingit, tollendas, cõvincitur inde aliquid magis esse autoritatis penes totum Concilium rectè, ut decet, congregatum, quàm penes solum Pontificem.

lib. ejusd. cap. 6. *Concilium Constantiense, non dubito, à Spiritu sancto fuisse congregatum. Atqui illud definivit, quòd Concilio generali quilibet cujuscunque status vel dignitatis, etiamsi Papalis existat, obœdire teneatur &c.*

lib. ejusd. cap. 8. dicit: *Sedem Apostolicam proximum post generale Concilium in definiendo locum habere.*

Beatus Rhenanus itidem *Concilio majorem autoritatem tribuit, quàm Papæ,* inde in Indice Expurgatorio apud Junium pag. 165. sic legitur: *Epist. Beati Rhenani lib. 10. ob errorem, de primatu Petri, quo adulationem appellat hanc assertionem, Papam esse supra Concilium, deleatur.*

Parisienses Theologi Concilium Basileēnse, in quo sess. 33. statuitur, *fide Catholicâ tenendum esse, quòd Concilium sit supra Papam,* laudârunt, ac ejus autoritatẽ defenderunt contra Leonem X. quod scriptum Parisiensium publicè extat.

A Synodo Lateranensi articulum istum, *quòd Papa sit supra Concilium,* recipiente ad Oecumenicum Concilium provocavit *Academia Parisiensis*; quod fecerant quoque *Universitates Coloniensis & Lovaniensis,* teste Æнеa Sylvio, nec non *Viennensis & Cracoviensis*, quemadmodum Cromerus de rebus Polonor. lib. 21. refert.

Orthvinus Gratius in Fasciculo fol. 240. *Seminarium malorum est omnium, summum Pontificem Universali Concilio non velle obœdire.*

Franciscus Picus (Johannis Pici Mirandulani Comitis ex fratre nepos) lib. de fide & ordine credendi, tractans quæstionem in Pisani & Lateranensis Concilii conflictu agitatam, *An in causa fidei decernenda Pontifex Concilio, vel Concilium Pontifici præponi debeat,* ex Decreto ipso respondet. *Scribitur in Decretorum Glossis dist. 19. Papa tenetur requirere Concilium Episcoporum, ubi de fide agitur, & tunc Synodus major est Papa. Quamobrem ArchiDiaconus Bononiensis Glossam ipsam probans, inquit, periculosum esset fidem nostram unius hominis arbitrio committere. Ad hanc fermè sententiam Bernhardus loquitur, inquiens. Quæ major superbia, quàm quòd unus homo toti congregationi judicium suum præferat, tanquam solus habeat Spiritum sanctum?*

Stephanus Pascasius Theologus Parisiensis, cùm Ann. 1565. pro antiquissima Academia Parisiensi contra Jesuitas in regno Galliæ non suscipiendos publicè disputaret, *Gallos Pontificem quidem tanquam caput & Principem Ecclesiæ agnoscere* concludit, *sed ita, ut Oecumenicis Conciliis, tanquam inferior parere teneatur.* Jac. Aug. Thuanus lib 36. Histor.

Anno 1540. editæ sunt duæ Epistolæ *Decani & Canonici cujusdam* de quæstione, *An Statui & dignitati Ecclesiasticorum magis conducat admittere Synodum nationalem, piam & liberam, quàm decernere bello?* In earum posteriore Canonicus sic loquitur: *Nec consistere illud nuperum inventum potest, Papam supra Concilium esse, & facultatem habere decreta Conciliorum rescindendi. Petrus, Apollo, Paulus, ac*

mundus

stoli, atque minister non supra eum est, cui ministrat. Hinc prisci Pontifices se ipsi Conciliorum judiciis ultrò subjecerunt, tamq; alienum à suo munere judicârunt Conciliorum decreta rescindere & sacros Canones vel ipsos transgredi, vel aliis id permittere, ut illud ipsum esse blasphemiam in Spiritum sanctum statuerint. Nosti illud Zozimi. Contra Statuta Patrum concedere aliquid vel mutare, nec hujus quidem Sedis potest autoritas. Et legi illi Christi, Si peccaverit in te frater tuus &c. ipse quoque Pontifex subjectus est, quod & Canonistæ tui fatentur. (Apud D. Hortlederum tom.1. lib.1. de causis bell. Germ. c.34.)

Cùm in Concilio Tridentino titulo decretis præfigendo, Sacrosancta Synodus &c. Antistites Galli addendum esse dicerent, Ecclesiam Universalem repræsentans, eamq; opinionem plerique omnes Episcopi assensu suo confirmarent, Legati Pontificis secum reputantes hunc titulum in Constantiensi & Basileënsi Conciliis tantummodò usitatum, ea verò imitando & memoriam eorum renovari, & autoritatem confirmari & fenestram aperiri admittendis iis difficultatibus, quibus Ecclesia Romana eo tempore conflictabatur: tum advertentes etiam post adjecta ea verba, Ecclesiam Universalem repræsentans, potuisse nonnullis venire in mentem, quæ continuò sequuntur verba, (quæ potestatem immediatè à Christo nacta est, cui unusquisq;, etiamsi Pontificiâ dignitate, obœdire tenetur) strenuè se opposuerunt, & (sicut ab ipsis Romam perscriptum est) expressis verbis obstiterunt, uti refert Petrus Suavis lib.2. Histor. Conc. Trid. pag.155.

Ecclesiam Universalem ab Gallia admitti nullo modo posse, & si deinceps proponatur, non posse committere Oratores, ut non protestentur nomine Regis & præsulum Gallorum, à quibus id, ut faciant, mandatum semper in promtu habituri sint, præjudicaturum id opinioni, quæ ab omnibus in Gallia tenetur, nempe Concilium esse supra Papam. Petrus Suavis lib.7. Hist. Concil. Trid. p.771.

Doctor Seldius Cæsaris Cancellarius egit cum Delphino Nuncio Pontificis in aula Cæsarea, ut curaret expungenda è decreto Concilii illa verba, Universalem Ecclesiam, ne fomenta darent opinioni de Papæ supra Concilium potestate, affirmans, hoc rerum Statu tempestivum non esse de hujusmodi re disceptare. Scire Cæsaream Majestatem, sequi etiam ipsum, Carolum V. felicis memoriæ, in hoc articulo contrariam opinionem tenuisse, & cavendum inprimis, ne occasionẽ aliquam Cæsari, aliisq; Principibus præbeant declarandi, quid de hac re sentiant. Hisce addebat illud, quod ipse Lotharingius ad se scripserat, sc. non esse jam tempus tractandi difficultatẽ, quam afferebant illa verba, Universalẽ Ecclesiam &c. & simul quod Tridento perscriptũ erat, illum Cardinalẽ asseverare, non posse, aut se, aut præsules Gallos ea admittere, nec Canone sanciant opinionem toti Galliæ contrariã. Et falli eos, qui crederent, ubi ventum esset eò, ut apertè quisque loqueretur & peteretur declarari, quòd Papa non sit supra Concilium, illam opinionem non plures & fautores & propugnatores habituram, quam plerique somniarent. Idem Petrus Suavis lib.7. Histor. Concil. Trident. pag.797.798.

Cardinalis Lotharingus in sententia dicenda

cenda divertit in eam Gallorum assertionem, quòd Concilium sit supra Papam, adjiciens, ita definitum in Concilio Constantiensi & Basileënsi. Idem p. 837.

Ipsum Tridentinum Concilium Papisticissimum nunquam & nusquam agnovit Romanum Episcopum *pro superiore in causis fidei, si abstraheretur à Concilio, eiq́; contradistingueretur,* quod ex Andradii defensione pro Concilio scripta apparet, quâ omninò negat, *Papam, si separetur à Concilio, hoc esse superiorẽ aut magis infallibilem,* negat quoque, *Ariminense Concilium ideò non obligare, quia à Papa confirmatum non fuit.* Vid. lib. 1. pag. 59. 60. 75. 88. seqq. ac refert Espensæus Digress. 2. in Epist. ad Tit. fol. 480. oper. *Papam Pium IV. in illa oratione, quâ Patribus Tridentinis gratias egit, quòd ab emendatione morum Romanam Sedem ejusq́; asseclas semper exemerint, fuisse politicum, se Concilii reformantis autoritatem non declinaturum.*

Cùm consultaretur de decretis Concilii Tridentini à Papa confirmandis sess. ult. licèt illa confirmatio *non superioritatem supra integrum corpus, sed ratione præcipui membri,* ex ipsorum Papistarum hypothesi inferret, & Papa id tantùm confirmando efficeret, quantum in se est, restituerunt tamen tres Episcopi ac contradixerunt, *ne Confirmatio à Pontifice peteretur, quia Concilium per se sufficeret ad autoritatem suis Decretis impertiendam,* ut est in Actis Antuerpiæ à Shelsio excusis, sed à Binio, Carranza & sequentibus Curatoribus Actorum malâ fide omissum.

Petrus Crespetius in summa fidei Cathol. & Discipl. Eccles. in verbo Concilium tit. *An Concilium sit supra Papam,* scribit: *Absque hæresi neminem defendere posse, quod in Conciliis Basileënsi & Constantiensi definitũ, Concilium esse supra Papam.* Sed idem Crespetius in verbo Papa tit. *Papa an sit supra Concilium generale,* sic scribit: *Dictum est ex superiori annotatione, quia à nemine possit summus Pontifex judicari, nisi eum Concilium sanctum in judicium vocaverit, & legimus, quòd in Concilio generali 6. Papa judicatus est, atque Concilium Milevitanum corripit summum Pontificem, eò quòd communionem his dedisset, quos excommunicaverat.*

Franciscus Duarenus lib. 3. de sacris Eccles. minister. cap. 2. *Pontificem Concilio subesse requirit jus divinum, non enim uni Petro, cujus successor dicitur Pontifex Romanus, data est à Christo potestas ligandi & solvendi, sed toti Ecclesiæ.*

Andreas Friccius lib. 4. de Republ. emend. cap. 5. *Ambitiosæ sunt magis, quàm fructuosæ disputationes de Pontificia potestate supra Concilium. Quorsum enim cogitur Concilium, si major est potestas Papæ? Cur quidam Papæ sententiâ Concilii non modò in ordinem redacti, sed & heretici pronunciati? Non est major urbs orbe, nec pars toto, nec caput corpore, in quo & ipsum caput & omnia membra continentur. At capitis est, membris aliis vires dare, quæ sine illo salva esse non possint. Esto. Verùntamen & vires ejusmodi capitis insanas aliquando fuisse audivimus, & non si caput insaniat, mox alia membra insanire necesse sit.*

Andreas Rivetus in Cathol. orthod. tract. 1. q. 17. p. 273. *Novi duas tertias Pontificiorum, qui in Gallia vivunt, veteri Sorbonæ doctrinæ adhærere, quòd Concilium sit supra Papam.*

Tannerus tom. 2. Theol. Schol. Disput. 5.

sput.5.q.5.dub.4.num.124.fatetur, Abulensem in cap.18.Matth q.108. & in Defensorio trium Conclusionũ,ac Navarrum statuere, quòd Concilium sit supra Papam. Idem tom.3.Theol.Schol.Disp.1. q.4.dub.8.n.308. & seqq. fatetur, quòd quidã Cardinales, Concilia & Canonistæ statuant, Papã esse infra Concilium.

2. Quòd quidam ex ipsis Pontificibus se Concilio subjectos agnoverunt.

Nicolaus Cusanus lib.2.de Concord. Cathol. cap.18. & seqq. *Est Epistola Papæ Damasi in Epistolis Ambrosianis inserta, ubi Papa ipse fatetur, in causa Bonasi post Concilii decretum sibi formam judicandi minimè competere. Neque, inquit, contra sententias vestras mihi tentandum est aliquid. Vide Ambrosium Epist.71.73. Zozimus Papa dicit: Contra Statuta Patrum aliquid condere aut mutare, nec nostræ Sedis potest autoritas. Leo Papa in Concil.8. Canonibus Nicenis necesse est me perseverantem exhibere famulatum. Ex quibus clarè constat, autoritatem Synodi esse supra Papam.*

Franciscus de Victoria lib. de potest. Papæ relect.4. *Tempore Conciliorum antiquorum Pontifices similes erant Patribus Conciliorum, ut non opus esset, aliquo decreto ad revocandum ab infrenata & immoderata licentia. Nam si benè revolvuntur Historiæ, reperiemus, quòd non præsumebant Pontifices decreta Conciliorum tam facilè dispensare, sed tanquam divina oracula observabant. Sed jam nec mala nostra, nec remedia pati possumus.*

Hasce assertiones confirmant quorundam Pontificum exempla.

Post sententiam *Melchiadis Papæ* (qui sedit circa annum 311.) judicavit eandem causam Episcopus Arelatensis, teste Augustino Epist.162. *Ecce,* inquit, *putemus illos ipsos Episcopos, qui Romæ judicaverunt, non bonos judices fuisse. Restabat adhuc plenarium Ecclesiæ Concilium, ubi etiam cum ipsis judicibus causa posset agitari, ut si malè judicâsse convicti essent, eorum sententiæ solverentur.*

(Excipit Bellarminus, *causam illam iterùm judicatam fuisse, non quia oporteret, sed quia voluit Imperator acquiescere Donatistis petentibus aliud judicium, si fortè in duobus judiciis condemnati sanarentur.* Atqui Donatistæ petierant judices ab Imperatore, cur non ad Papam provocârunt, si ipse summus judex? Imperator eis dat judices, quare non respondet, *hoc Papæ competere?* Inter alios judices datur Episcopus Romanus, si ipse solus summus judex, *cur adduntur illi alii?* Donatistę provocant ab hoc judicio ad Imperatorem. Si non licet de Papæ judicio ulteriùs dubitare, cur confugiunt ad Imperatorem, quinimò cur Imperator alios dat judices, & de ipso Papæ judicio ulteriùs quæri permittit? Ac probè notandum, quòd Augustinus Concilio plenario tribuat, *illud non solùm de causa Donatistarum judicare posse, sed etiam de Melchiade Papa & aliis judicibus ab Imperatore ad causam dijudicandam constitutis.* Ergò summam autoritatem ac potestatem non Pontifici, sed Concilio tribuit.)

Liberius Episcopus Romanus (qui sedit circa annum 351.) cùm sibi Constantinus Imperator obsisteret in Athanasii causa, nunquã jactavit ullam suam œcumenicam autoritatem, sed Concilium indici postulavit, apud Theodoretum lib.2.Hist.cap.16. *Si tua clementia,* inquit, *ita visum sit, judicium haberi jubeto.*

Et paulò post. *Omnes contendamus Alexandriam, ubi reus, ubi accusatores & causæ eorum patronus, sunt: atque litigantium causâ diligenter cognitâ, sententiam de ea pariter feramus.*

Innocentius Episcopus Romanus (qui sedit circa annum 402.) scribens ad Clericos Constantinopolitanos de Chrysostomi negotio, hæc habet inter alia, (apud Sozomenum lib. 8. cap. 26.) ἀλλὰ τί περὶ τῶν τοιούτων νῦν ἐν τῷ παρόντι ποιήσωμεν; ἀναγκαία ἐστὶ διάγνωσις συνοδική, ἣν καὶ πάλαι ἔφημεν συναθροισθῆναι. *Sed quodnam remedium hisce rebus in præsenti adferemus? Necessaria est Synodalis cognitio, quam etiam multò jam anteà congregandam diximus:* μόνη γὰρ ἐστὶν ἥδε δύναται τὰς κινήσεις τῶν τοιούτων καταστέλλειν χειμώνων, ἧς ἵνα τύχωμεν χρήσιμον τέως ὑπερτεθῆναι τὴν θεραπείαν τῇ βουλήσει τοῦ μεγάλου Θεοῦ, καὶ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν. *Ea quippe sola est, quæ hujusmodi procellarum impetus retundere potest, quam quidem, donec consequamur, expedit medelam calamitatis hujus committere voluntati magni Dei & Christi ejus Domini nostri.* (Si sola Synodus fuit remedium conveniens. Ergò non arrogavit sibi dominium in Synodum, nec sibi soli eam potestatem vendicavit, quæ est Concilii.)

Zozimus Papa (qui sedit circa ann. 419.) se apertè inferiorem Concilio fatetur, dum Galliæ Episcopis respondet, *Sedis Apostolicæ autoritatem sacris Conciliorum sanctionibus derogare non posse,* Can. Contra caus. 25. q. 1. *Contra statuta Patrum condere aliquid vel mutare, nec hujus quidem Sedis potest autoritas, apud nos enim inconvulsis radicibus vivit antiquitas, cui decreta Patrum sanxêre reverentiam.*

Leo Magnus Episcopus Romanus (qui sed[illegible]

[illegible] dignam [illegible]

[illegible] sic [illegible]

ne [illegible]

quibus meis [illegible]

superabili Trinitate [illegible]

omnia [illegible]

runt [illegible]

to orbe S[illegible]

(Sic ergo Leo [illegible]

extulit supra [illegible]

vit ad majus[illegible]

Idem Leo [illegible]

post Flavian[illegible]

Constantino[illegible]

sibi dari co[illegible]

quem ipse [illegible]

gustum scri[illegible]

nopolitan[illegible]

nem conf[illegible]

clesiastic[illegible]

dere vide[illegible]

sitan suspic[illegible]

qui à puritat[illegible]

toritate di[illegible]

intra Italiam, sic[illegible]

causam Romæ co[illegible]

mentia vestra co[illegible]

nientibus his, qui [illegible]

rè lapsi sunt, corr[illegible]

tur.

Ejusdem *Leon[illegible]*

cedonensis Patres, [illegible]

grio lib. 2. cap. 18. ac Leo [illegible]

cit: *Epistolam suam* [illegible]

batam. Agnovit ergo [illegible]

Papali dignitate superio[illegible]

(Excipit Bellarminus [illegible]

cap. 19. *Epistolam* [illegible]

non ut continentem ultimam & definitivam sententiam, sed ut instructionem tantùm. At si Concilium non est supra Papam, injustè egerunt Patres Chalcedonenses, quòd Epistolam illam Leonis examinaverint, ac de ea judicaverint, quia absq; omni inquisitione & examine eam recipere debuissent.)

Gregorius Magnus (qui sedit circa annum 590.) Can. Sicut sancti dist. 15. *se quatuor generalia Concilia venerari fatetur, sicut quatuor libros sancti Evangelii, quia dum universali sunt consensu constituta, se & non illa destruit, quisquis præsumit, aut solvere, quos religant, aut ligare, quos solvunt.*

Idem Gregorius lib. 4. Epist. 82. ad Johannem Episcopum Constantinopolitanum scribens, dicit: *se Dominicum præceptum Matth. 18. v. 17. Dic Ecclesiæ, servâsse, monuisse illum per se, misisse etiam alios, qui monerent,* tum subjungit. *Sed quia in mea correptione despicior, restat, ut Ecclesiam debeam adhibere.* (Ergò Gregorius ipse agnoscit, Ecclesiæ judicium esse superius judicio Romani Episcopi. Per Ecclesiam enim non intelligit se unum, sed plures Episcopos in Concilio vel extra Concilium judicantes. Frivolum proinde est, quòd Bellarminus dicto loco excipit, *præceptum illud Christi locum habere in Episcopis, quorum delicta non ad suam, sed ad altiorem Ecclesiam deferenda, nullo autem modo in Pontifice Romano, qui solius Dei judicio reservandus*; cùm tamen verba Christi sint generalia, *si peccaverit in te frater*; Item, *Pontificem hoc præceptum Christi eo modo implere, ut eum, qui peccavit, corripiat privatim, deinde adhibeat testes, postremò dicat Ecclesiæ, id est, sibiipsi ut Præsidi & Ecclesiæ, cui ipse præest.* Atqui si ipse Papa in alium peccet, quâ actionis formâ tunc utendum erit?)

Nicolaus Pontifex (qui sedit circa annum 858.) c. Præcipuè 11. quæst. 3. ad Lotharium Galliæ Regem scribens, monet eum, *ut communionem Gualdrudæ pellicis vitet. Cave,* inquit, *ne duos aut tres testes adhibeamus juxta Domini præceptum, imò ne hoc sanctæ Ecclesiæ dicamus, & tu de cætero fias cunctis sicut Ethnicus & publicanus.* (Fatetur ergò Nicolaus, Ecclesiæ judicium esse superius.)

c. Sancta dist. 16. recitatur ex diurno libro professio Romani Pontificis, quam olim edebat, cùm promovebatur ad Episcopatum. *Sancta octo Universalia Concilia, primum Nicenum, secundum Constantinopolitanum, tertium Ephesinum, Chalcedonense quartum & quintum. Item, Constantinopolitanum sextum, Item, Nicenum septimum, octavum quoque Constantinopolitanum usque ad unum apicem immutilata servare, & pari honore & veneratione digna habere, & quæ prædicaverunt & statuerunt, modis omnibus sequi & prædicare; & quæcunque condemnaverunt, ore & corde condemnare profiteor.* (Quisquis Papa Romanus hoc profitetur, Conciliis se subjectum esse agnoscit.)

Bellarmin. lib. 4. de Rom. Pont. c. 14. §. Refert &c. Johannem XXII. Pont. Roman. ab intentato hæreseos crimine vindicaturus, inter cætera sic scribit: *Refert Johannes Villanus lib. 11. Histor. cap. 19. Johannem Papam pridie ante mortem partim declarâsse, & partim etiam revocâsse sententiam suam. Primùm enim testatum, se nunquam, cùm hac de re locutus erat, quæstionem definire in animo habuisse, sed solùm differere ad veritatem investigandam.*

Deinde addidisse, existimare se jam probabiliorem sententiam esse eam, quæ asserit, beatos frui visione divinâ, etiam ante diem judicii, & hanc sententiam se amplecti, nisi aliquando aliud Ecclesia definierit, cujus definitioni suas omnes sententias lubentissimè subjicere. (Credidit ergò Johannes ille, Ecclesiæ judicium esse superius, quàm suum: cùm Ecclesiæ judicium suum se libentissimè subjicere asserat. Illud verò Ecclesiæ judicium à Pontificis judicio distinctum, etiam ex ipsius Bellarmini hypothesi non potest esse aliud, quàm judicium Concilii, quod proinde vocant *Ecclesiam repræsentativam.*)

Hermannus Mutius in Chronico lib. 17. *Pontifex Romanus duos Cardinales mittit Legatos, qui, cum Sigismundo Imperatore agerent, communi consilio de Ecclesiæ labefactatæ in omnibus suis partibus statu reformando. Cùm autem multis in varias partes disputatum esset, quomodo & quo remediorum genere subveniri in extremo periculo constitutæ possit, tandē unâ concordi omnium sententiâ judicârunt, fieri non posse, quàm generali Concilio.* (Ergò etiam Pontifex statuit, Concilium esse superius Romanæ Sedis judicio.)

3. Quòd Concilia superioritatem in Pontificem Romanum exercuerint.

Nicenum Concilium I. Can. 5. tulit legem contra appellationes. Statuit enim, *non licére cuipiam Episcopo vel Christiano ab una Ecclesia ad aliam, aut ab uno Episcopo ad alium provocare.* Can. 6. *Singulis Patriarchis & Metropolitis Provincias suas* assignat.

Concilii Antiocheni Patres scripserunt ad Julium Episcopum Romanum, inq; literis hisce suis illum *graviter & a-*

[illegible]
[illegible]
[illegible]
& [illegible]
Sozom. lib. [illegible]

Concilium [illegible]
Cam[illegible]
scopum [illegible]
& eundem [illegible]
sed [illegible]
tum [illegible]
Episcop[illegible]
tum [illegible]

In Concilio C[illegible]
Con[illegible]
pus Constant[illegible]
triarcharum, & [illegible]
tur, quibus [illegible]
ornatus. F[illegible]
pugnante [illegible]
Leo in E[illegible]
pum Co[illegible]
illum, *quod* [illegible]
suos Legatos [illegible]
quam consentire [illegible]
se semper [illegible]
decreta sunt. In ead[illegible]
cilii legitur, *Lucens*[illegible]
Legatum flebiliter [illegible]
riam esse factam Roman[illegible]
se à Patribus, ut decr[illegible]
non potuisse, quod pet[illegible]
sponsum esse à Judic[illegible]
sumus, tota Synodus [illegible]
cap. 13 Histor. *Cùm* [illegible]
Concilio, primatum obtinuisset, [illegible]
Romani Episcopi contradicerent, [illegible]
bus & Episcopis omnibus, illa [illegible]
suscepta non est.

In Concilio Carthaginen[illegible]

Episco-

Episcopi Romani, Zozimus, Bonifacius & Cælestinus, petebant, *ut liceret ad se provocare undique*, & proferebant hac de re *Canonem Niceni Concilii* ementitum. Sed Patres illius Concilii petitioni isti non solùm nullum dedêre locũ, verùm etiam acerbè rescripserunt ad Cælestinum, accusantes illum *ambitionis*, ac sancientes, *ut si quis Episcopus Africanus extra Africam provocaret, à nemine intra Africam in communionem reciperetur*. Concilio huic interfuit Augustinus.

In Concilio Constantinopolitano VI. Oecumenico multa contra Episcopum Romanum & praxin Romanæ Ecclesiæ fuére statuta Can. 13. 36. 55.

(Melchior Canus lib. 5. Locor. cap. ult. & Piggius in Diatrib. excipiunt, *Canones hos non fuisse sextæ Synodi*. Sed quicunque fuerint illius Concilii Patres, in Epistola ad Imperat. vocant se οἰκουμενικὴν Σύνοδον, quod impudentissimè fecissent, si id verum non esset. Nec unquam hæc Synodus eo nomine fuit damnata, quòd aliquid contra Romanum Episcopum statuisset. Præterea Gratianus in Decretis hos Canones sæpè citat & semper appellat *Sextæ Synodi Canones*. Adrianus Papa c. Sextam dist. 16. dicit: *Sextam Synodum sanctam cum omnibus suis Canonibus recipio*. Innocentius III. in tractatu de ætat. & qualit. ordinand. unum ex his Canonibus citat & vocat *Canonẽ Sextæ Synodi*, quem etiam citat Gratianus c. Si quis dist. 32.)

Quinimò quædam Concilia deposuerunt quosdam Pontifices Romanos. Marcellinus Episcopus Romanus *in Concilio Sinuessano ab Episcopis damnatus & depositus fuit*.

(Excipit Bellarminus, *Marcellinum fuisse accusatum de actu infidelitatis, in quo casu possit Concilium discutere causam infidelitatis, & si inveniat reverà infidelem, posse declarare, eum esse extra Ecclesiam & sic damnare*.

Resp. Hac ratione Bellarminus spontè fatetur, quod argumentorum fidiculis extorquere cupimus. Si enim Concilium potest judicare, an accusatio de actu infidelitatis Pontifici intentata sit vera, utique Concilium est supra Pontificem; ac falsum est, *Pontificem à nemine judicari posse*. Est autem par ratio inter actum infidelitatis, & alia crimina notoria ac graviora, ut constat ex 1. Tim. 5. v. 8. Addit postea Bellarminus, *Episcopos non priùs damnâsse Marcellinum, quàm se primus ipsum damnaverat*. Sed quid, si Marcellinus peccatum non agnovisset, an de ipso Episcopi non debuissent, nec potuissent judicare?)

Concilium Constantiense deposuit Johannem XXIII. & Benedictum XIII. ac Gregorium XII. eò adduxit, *ut Papatu ultrò cederet*. Sic ergò facto ipso comprobavit, quòd definierat, *hæreticum esse statuere, quòd Papa non habeat superius judicium in terris, sed sit supra omne judicium, nec possit ab aliquo judicari*. Ac probè notandum, quòd Martinus Papa in ult. sess. confirmaverit *omnia Concilii hujus decreta circa fidem*.

(Excipit Bellarminus, *sententiam Concilii non esse, Concilia absolutè habere à Christo potestatem supra Pontifices, sed tantùm in casu, scil. tempore schismatis, quando nescitur, quis sit verus Papa, quia dubius Papa habetur pro non Papa*.

Resp. Verba Concilii sess. 4. & 5. aliud testan-

testantur; absolutè enim dicunt, *Concilia generalia habere à Christo immediatam auctoritatem, cui omnes obedire tenentur, etiamsi Papalis dignitatis existant.* Confer Epistolam Synodicã Concilii Basileensis, in qua decretum Synodi Constantiensis repetitur & explicatur. Bellarmini responsio planè contrarium dicit, *si quis verè sit in Papali dignitate constitutus, eum non esse Concilio subjectum.* Ac si tempore Concilii Constantiensis fuit *dubius Papa*, id est, juxta Bellarmini explicationem *nullus*, tum certè Ecclesia fuit sine capite. Ad aliam igitur exceptionem confugit Bellarminus, *Concilium Constantiense, cùm id assereret, non fuisse hujusmodi, ut quæstiones de fide definire posset, cùm tantùm adfuerit tertia pars Ecclesiæ, ideoq; non fuisse generale Concilium.* At hac ratione Concilium illud non potuisset judicare Hussum & Pragensem, nec potuisset dictos Pontifices deponere. Fingit Bellarminus distinctionem, *Concilium sine Papa non posse definire nova dogmata fidei; posse tamen tempore schismatis judicare, quis sit verus Papa.* Atqui ad posterius æquè requiritur immediata Spiritus sancti assistentia, atq; ad prius, si judicium debet esse absolutè infallibile. Ac si non est verum Concilium, cui non præest verus Papa, utique nec hoc decretum Constantiense de electione Martini V. erit verum Concilii decretum. Subjungit Bellarminus, *Johannem & Gregorium spontè cessisse Papatui.* Sed hoc respectu Johannis falsum est. Johannes ille nihil magis cupiebat, quàm ut locum suum teneret, cumque adnimadverteret, se à Concilio deponendum, aufugit, sic ergò illum absentem Concilium da-

mnatur. [illegible]
V. [illegible]
liam [illegible]
Hussi. At B[illegible]
omnia decreta [illegible]
Concilio in [illegible]
tò quæstio, an [illegible]
ex ipsius Concilii [illegible]
tentia [illegible]

Concilio [illegible]
nium [illegible]

2. (Excipi[illegible]
cilium [illegible]
Legatum [illegible]
Eugenium [illegible]
cilium, sed [illegible]

Resp. Q[illegible]
affigitur [illegible]
expetenda [illegible]
dicat: *C*[illegible]
fuit, qu[illegible]
congrega[illegible]
mia Paris[illegible]
tra Leonem [illegible]
is procul du[illegible]
doctissimi [illegible]
iam legat [illegible]
ficis literas ad [illegible]
nalis Julianus S[illegible]
Eugenio ab[illegible]
leensi præesset) in [illegible]
genium (quæ extat [illegible]
vium) inter cætera [illegible]
lium Basileense ex C[illegible]
Si illud verum fuit, [illegible]
dubitare visum est, an illud [illegible]
similiter & quicquid [illegible]
si quis dixerit, Decreta illius C[illegible]
se valida, fateri necesse habet [illegible]
olim Johannis [illegible] *vigere*

eorum non valuisse. Si illa non valuit, nec etiam Papæ Martini tenuis electio, facta illo adhuc superstite. Si Martinus non fuit Papa, nec Sanctitas vestra est, quæ per Cardinales ab ipso factos electa est defendere Decreta illius Concilii &c. Adde, quòd Nicolaus V. Pontifex confirmaverit illud Concilium Basileense cum suis actibus. Excipit Bellarminus, *Nicolaum solùm confirmâsse ea, quæ egerat Concilium circa beneficia & Censuras Ecclesiasticas.* Atqui iniquum est, ut unum idemque Concilium probetur ex parte tantùm unâ, quâ placet; non probetur ex parte altera, quâ displicet. Jurisconsulti docent, *Instrumentum probationis aut totum acceptandum, aut totum repudiandum.* Atqui hoc ipsum in quæstione est, an Pontifex acta Concilii pro arbitrio infirmare vel confirmare possit. Certè omnes sessiones illius Concilii ab uno & eodem Spiritu.)

De Johanne duodecimo (aliis decimotertio) Platina in ipsius vita sic scribit: *Otto* (Imperator.) *Concilium indixit & convocatis Italiæ Episcopis, quorum judicio vita sceleratissimi hominis* (Johannis Pontificis) *dijudicaretur suadente Clero Leonem Pontificem creavit.* (Opponendum hoc Bellarmino, qui lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 29. *Zelum Ottonis sine scientia fuisse,* asserit. *Ab Ottone primo,* inquit, *satis constat bono zelo, sed non secundùm scientiam depositum fuisse Johannem duodecimum. Fuit enim iste Johannes omnium Pontificum ferè deterrimus, atque ideò non mirum, si pius Imperator minùs peritus rerum Ecclesiasticarum judicaverit, eum potuisse deponi, præsertim cùm multi doctiores ita senserint.*)

Platinæ suffragatur Franciscus de Victoria lib. de potest. Papæ relect. 4. propos. 23. *Propter injustas,* inquit, *dispensationes & alia mandata insolentia, quæ in perniciem Ecclesiæ procederent, posset convocari ac congregari Concilium generale contra voluntatem Papæ, ut ei resisteret & obviaret ejus insolentiæ. Hoc expressè tenet Sylvester, atque etiam Turrecremata, assertor vehementissimus Pontificiæ dignitatis lib. 3. cap. 10. Ad refrenandas,* inquit, *quorundam Pontificum exorbitantias, qui Pontificatum extra sanctorum Patrum regulas pro voluntate exercent, aut Simoniacâ pactione dehonestant, aut seculi vanitate & vitâ scandalosâ confundunt. Hac de causa legitur congregatum Concilium Episcoporum Italiæ Romæ per Imperatorem contra Johannem Papam duodecimum, qui venator lubricus & incorrigibilis erat. Hoc factum laudat & approbat Turrecremata &c.*

(Ergò Imperator non solùm *doctiorum consilium* secutus est, quod Bellarminus concedit, sed etiam *Episcoporum Concilium,* quod contra fidem Historiæ tacitè negat.)

De Gregorio sexto sic scribit Platina in ipsius vita. *Henricus secundus Imperator in Italiam cum magno exercitu veniens habitâ Synodo Benedictum nonum, Sylverium tertium, Gregorium sextum tanquam tria teterrima monstra abdicare se Magistratu cogebat.* Idem referunt Sabellicus Ennead. 9. lib. 20. Carolus Sigonius lib. 8. & 9. Imp. Occ. (Opponendum hoc Bellarmino, qui d. l. scribit; *Henricum non deposuisse Gregorium, sed persuasisse illi, ut sponte cederet.*)

De Honorio Monothelita Bellarminus

nus lib. 4. de R. Pont. cap. 11. §. Quòd si & §. Resp. ad 3. ipsemet fatetur, *quòd Constantinopolitana Synodus sexta, item septima eum hæreticum fuisse judicaverit & damnaverit.*

De Liberio Ariano lib. ejusd. cap. 9. §. Post biennium &c. scribit: *Romanus Clerus, abrogatâ Liberio Pontificiâ dignitate, ob præsumtionem hæresis se contulit ad Felicem, quem Catholicum esse cognovit.*

4. Quòd in nullo Concilio adhuc definitum sit, Papam esse supra Concilium, contrarium verò, videlicet Concilium esse supra Papam, in tribus Conciliis Papisticis, *Pisano, Constantiensi & Basileënsi* definitum fuit.

Etsi Patres & Episcopi Tridentini in omnibus sese subjecerint Romano Pontifici, tamen non ausi fuêre definire, *Papam esse supra Concilium.* Sanè Melchior Canus lib. 5. Locor. cap. ult. resp. ad arg. 9. asserit, *hoc definitum esse in Concilio Florentino & Lateranensi.* Sed Bellarminus lib. 2. de Conc. cap. 13. §. Deinde, respondet. *Quia Concilium Florentinum non ita expressè hoc definivit, & quia de Concilio Lateranensi, quòd expressissimè rem definivit, nonnulli dubitant, ideò usque ad hanc diem quæstionem superesse inter Catholicos.*

5. Quòd tales ponunt hypotheses, ex quibus inferri potest, Concilium esse supra Papam.

Primò, concedunt, *Papæ posse vi & armis resisti, eiq́ obœdientiam denegari.* (Ergò non competit ipsi absoluta & suprema potestas supra omnes homines & ipsum Concilium.)

Baldus in cap. Olim ext. de rescript. inquit, *contra Papam suâ potestate abutentem primò utendum esse verbis, hoc est, admonitionibus, secundò, herbis, hoc est, commi-*

natio[illegible] *suffici*[illegible] *rum p*[illegible]

Ludo[illegible]

Si ipse Papa Eccle[illegible] *saluti*[illegible] *ab Ecclesia*[illegible] *scandalo*[illegible] *enim*[illegible] *ma non*[illegible] *ctus*[illegible]

Franc[illegible] *per*[illegible] *to Conc*[illegible] *piscop*[illegible] *tali*[illegible] *qui*[illegible] *tenent*[illegible]

Cajetanus[illegible] perioritate[illegible] *Resisten*[illegible] *ciem Pap*[illegible]

Bellar[illegible] resp. 7. *Si*[illegible] *ti corpus*[illegible] *vel turbanti*[illegible] *clesiam*[illegible] *resistere, non faci*[illegible] *diendo, ne exequ*[illegible]

lib. 2. de Conc[illegible] non mirum. [illegible] *rentiâ, admonere &*[illegible] *gnare etiam vi &*[illegible] *struere velit.*

Secundò, conc[illegible] crimine hæreseos[illegible] de eo convictus deponi[illegible] ergò Concilium[illegible] à Concilio judic[illegible] dus. Sanè Bellarmin[illegible]

cap. 19.

cap.29. scribit: *Licére quidẽ Pontifici resistere, non autem licére eum judicare, vel punire, vel deponere, quod non est, nisi superioris.* Sed alii, vidèl. Cardinalis Cameracensis, Cusanus, Panormitanus, Gerson, Alphonsus de Castro, Æneas Sylvius &c. contrarium statuunt, imò ipsemet alibi contrarium statuit.)

c. Si Papa dist.40 *Si Papa suæ & fraternæ salutis negligens deprehenditur, inutilis & remissus in suis operibus, & insuper à bono taciturnus, quod magis officit sibi & omnibus, nihilominùs innumerabiles populos catervatim secum ducit primo mancipio gehennæ, cum ipso plagis multis in æternum vapulaturus, hujus culpas isthic redarguere præsumit mortalium nullus, quia cunctos ipse judicaturus, à nemine est judicandus, nisi deprehendatur à fide devius.* (Ergò si à fide devius deprehendatur, judicari potest.)

Patres Concilii Basileënsis, referente Ænea Sylvio, de gestis Conc. dixerunt: *Si accusari Pontifex impius possit, tum etiam judicari exigente delicto possit atque deponi.*

Philippus Decius consil.151. Vol.1. *exorbitantem Papam, si sit incorrigibilis, ab Ecclesia accusari posse* statuit secundùm glossam dist.40. Si Papa, ubi manifestè hoc asseritur, *quam glossam communiter per omnes teneri ac maximum fundamentum contra Eugenium IV. in* Concilio *Basileënsi fuisse*, ibidem pronunciat.

Johannes Ferus in cap.11. Act. super verba. *Cur cum incircumcisis comedisti?* Petrus, inquit, *respondebat & omnia narrabat. Potest igitur Ecclesia à ministris non modò exigere rationem, sed etiam deponere & repudiare potest. Impii autem nostri* Pon*tifices quasi Domini sint, non ministri, ab* Ec*clesia quidem argui & in ordinẽ cogi nolunt.*

Bellarminus lib.1. de Concil. cap.9.§. Quarta. *Quarta causa celebrandi* Concili*i est suspicio hæresis in Romano* Pontifice*, si fortè accideret, vel etiam Tyrannis incorrigibilis. Tunc enim deberet congregari generale Concilium vel ad deponendum* Pontificem*, si inveniretur hæreticus, vel certè ad admonendum, si in moribus videretur incorrigibilis. Nam ut dicitur in VIII. Synodo act. ult. Can. 21. debent generalia* Concilia *cognoscere controversias circa Romanum Pontificem exortas, non tamen audacter in illum sententiam ferre. Ob istam causam legimus celebratum Concilium Sinuessanum in causa S. Marcellini & Romana Concilia in causa Damasi, Sixti III. Symmachi, Leonis III. & IV. &c.*

lib. ejusd. cap. ult. §. Denique. *Pontifex in Concilio non est solus judex, sed habet multos Collegas, id est, omnes* Episcopos*, qui si eum convincere possent de hæresi, possent eum judicare & deponere, licèt invitum. Nihil ergò habent hæretici, quòd conquerantur, si Romanus Pontifex* Concilio *præsedit, antequam damnatus esset.*

Tertiò, quòd Concilium contra Papæ voluntatem congregari possit. (Utique ergò majus & superius est Papa.)

Franciscus de Victoria lib. de potest. Pap. Relect.4. propos.23. *Propter injustas dispensationes & insolentia mandata Papæ possit convocari Concilium generale contra voluntatem Papæ. Hoc expressè tenet Sylvester in verbo Papa, §. Quòd si. Hoc expressè quoque tenet Turrecremata assertor vehementissimus* Pontifici*æ dignitatis lib.3. cap.10.*

Idem Relect.2. *Celebratio Conciliorum utilis est ad refrenandum exorbitantias quorundam* Pontificum*, qui Pontificatum suum aut extra Patrum regulas pro voluntate sua exercent, aut Simoniacâ pravitate dehonestant,*

stant, aut vitâ scandalosâ confundunt. Hac de causa legitur congregatum fuisse Concilium Italiæ Romæ per Imperatorem contra Johannem XII. Papam, qui venator lubricus & incorrigibilis erat, quod factum laudat Turrecremata.

Quartò, quòd Põtifex non sit Dominus bonorum Ecclesiasticorũ sicut Ecclesiæ, sed tantùm dispensator. (Jam verò Dominus est major dispensatore. Ergò etiam Ecclesia repræsentativa, videl. Concilium, Pontifice.)

Maldonatus in Summ. quæst. 10. artic. 2. *Quæstio est, quomodo peccetur in conferendis beneficiis Ecclesiasticis. Intelligendum est primò, quis sit Dominus bonorum Ecclesiasticorum. Non enim is, qui dat, aut is, qui accipit, Dominus est, sed uterq; dispensator, Ecclesia sola domina est. Unusquisq; enim Dominus est sui stipendii, non beneficii Ecclesiastici. Nam si Dominus esset beneficii, posset de eo facere, quicquid vellet. Itaq; summus Pontifex posset retinere omnia beneficia & omnia vendere, sicut ego calicem, quod utrumque valdè absurdum est, & in antiquis decretis semper summus Pontifex non Dominus, sed dispensator vocatur.*

(Hùc referri potest dictum Bernhardi lib. 4. de consid. ad Eugen. *Consideres Ecclesiam, cui praees, matrem esse, non dominam, & te, non dominum Episcoporum, sed unum ex eis.*)

Quintò, quòd Pontifex debeat obœdire Concilio, (utique ergò majus est Concilium, quia is, cui obœdientiam præstare tenemur, nobis est superior.)

Orthunius Grajus in Epist. ad Lectorem, quæ habetur in Fasciculo rerum expetendarum. *Audivi sæpè à doctissimis viris, omniq; virtute praditis, omnium malorum seminarium esse summum, videl Pontificem Universali Concilio obœdire nolle.*

Quò pertinet, quòd Nilus Archiepiscopus Thessalonicensis asserit lib. 1. de primatu Pont. *solam continuati schismatis causam esse eam, quòd Episcopus Romanus nolit subjici Oecumenico Concilio.*

Hùc referri potest, quòd agnoscunt, Pontificem esse Ecclesiæ membrum & filium. (Membrum verò toto corpore & filius matre est inferior, eique obœdire debet.)

Gregor. lib. 4. Epist. 82. *Certè Petrus Apostolorum primus membrum sanctæ & Universalis Ecclesiæ est.*

Ibid. *Sancti ante legem, Sancti sub lege, Sancti sub gratia, omnes hi in membris Ecclesiæ constituti sunt.*

Anacletus c. Qui abstulit, caus. 12. q. 2. *Mater nostra Ecclesia est.*

Sextò, quòd docent, Ecclesiasticam potestatem esse in Ecclesia *formaliter, subjectivè & principaliter*, in Pontifice tantùm *instrumentaliter*, ac proinde mortuo Pontifice, Ecclesiam posse illam potestatem exercere congregando Concilia & alios illius potestatis Ecclesiasticę actus peragendo (Ergò etiam Pontifice spiritualiter mortuo, id est, quando in hæresin incidit, vel notoriis flagitiis Ecclesiam perturbat, potestas illa formaliter & principaliter est in Ecclesia, & per conseq. Concilium est majus Pontifice.)

Stapletonus lib. 13. de doctrinal. princip. cap. 15. *Mortuo Pontifice Romano, Ecclesia nominandi, ordinandi, creandi, constituendi jus sibi vendicat, & Pastores, defuncto Pontifice, Concilia congregant, ligant, solvunt & omnia munia jurisdictionis Pontificiæ præstant.*

Bellar-

Bellarminus lib.2. de Concil. cap.14. *Quidam Catholici Doctores Cardinalis Cameracensis, Johannes Gerson, Jacobus Almain, Nicolaus Cusanus, Panormitanus, Cardinalis Florentinus, Abulensis & alii docent, supremam Ecclesiasticam potestatem esse tàm in Concilio, quàm in Papa, sed in Concilio principalius, immediatius & immobilius. Dicunt enim, Christum immediatè omnem solvendi & ligandi tribuisse Ecclesiæ, & cùm Ecclesia semper duret, immobiliter in ea semper manere hanc potestatem. Quia tamen non potest Ecclesia semper congregata manere, & exercere per se hanc potestatem, instituit Christus summum Pontificem tanquam instrumentũ generale ad omnes actiones Ecclesiæ, & in eo posuit hanc summam potestatem, ut eam exerceat nomine Ecclesiæ. Differunt inter se hi autores, quòd aliqui ponunt hanc potestatem formaliter & subjectivè in solo Pontifice, in Ecclesia autem ponunt eam ut in fine, quia est propter Ecclesiam; & ut in regulante, quia Ecclesiæ est regulare & dirigere Papam, cùm ipsa non possit errare, Papa autem possit; ac denique ut in supplente, quia deficiente Papa, propter mortem naturalem aut civilem, Ecclesia supplet ejus officium. Alii verò volunt esse formaliter & subjectivè principaliter in Ecclesia, instrumentaliter in Pontifice. Conveniunt tamen in eo omnes, ut doceant, esse hanc potestatem immediatè in Ecclesia, & proinde mortuo Papa, vel deposito, vel nolente adesse Concilio, Concilium non propterea esse corpus imperfectum, sed perfectum, & habere potestatem Papalem definiendi de fide, sanciendi leges, dandi Indulgentias &c. ex quibus deducunt, Conciliũ esse supra Papam, & posse ipsum judicare & punire, & idem esse quærere, an Papa sit major Concilio, an pars sit major suo toto. Denique volunt, Papã esse in Ecclesia id, quod est Dux Venetiarum in Republ. Veneta, vel Magister generalis in aliqua Religione. Constat enim, Ducem Venetum esse supra singulos Magistratus & supra singulos Senatores & Civitates Venetas, non tamen supra totum Senatum simul collectum, & quando moritur, certum est, totam autoritatem etiam Ducalem esse in Senatu. Quomodo etiam Magister generalis est supra singulos religiosos, etiã Priores & Provinciales, tamen non est supra congregationem generalẽ, cùm ei parére debeat, non imperare.*

(Contrarium quidem statuit Bellarminus lib.1. de Rom. Pontif. cap.12. ubi disputat, *mortuo Pontifice, claves non manere in Ecclesia formaliter, sed in manibus CHRISTI, ut novus Pontifex, cùm institutus est, non accipiat claves ab Ecclesia, sed à Christo &c.* Atqui praxis ipsa testatur, quòd mortuo Pontifice, Ecclesia potestatem illam exerceat, utique ergò eam habet, ut Stapletonus rectè colligit.)

Septimò, quòd Conciliorum quorundam decreta repudianda esse agnoscunt, quia cum Scripturis pugnant. (Si enim Papa esset supra Concilium, & infallibilitas ac autoritas Conciliorum unicè penderet ab infallibilitate & autoritate Papæ, utique adæquata & immediata causa, propter quam quorundam Conciliorum decreta repudianda essent, foret ea, quòd Papa eadem non confirmaverit.)

Leo Magnus Epist.26. ad Pulcheriam de Synodo Ephesina ληστρικῆ sic scribit: *Quæ enim congregatâ apud Ephesum Synodo sopienda & sanãda pacis remedio credebantur, hæc non solùm in majora pacis dispendia,*

sed quod nimis dolendum est, etiam in ipsius fidei, quâ Christiani sumus, excidia praecesserunt.

Idem Epist. 28. ad Archimandritas. *Specialibus dilectionem vestram literis cohortandam esse credidimus, ut memores Sanctæ professionis vestræ, quæ propriè in fide & caritate consistit, omnia scandala, quæ contra pacem Ecclesiæ orta sunt, à vestris cordibus repellatis, beati Apostoli sententiam piâ mente retinentes. Si quis vobis evangelizaverit, præter id, quod accepistis, anathema sit.*

Idem Epist. 29. ad Anastasium Thessalonicensem. *Quia ergò prorupit in apertum perfidia, quæ latebat & in nephandissimam hæresin unius imperitissimi senis asseclæ transierunt, tempus probationis nostræ debemus agnoscere, & contra impetus adversantium, munitionibus cœlestibus freti, incommutabilis animi constantiam præparare.* (Sequitur hac in parte Leo Hieronymum in Epist. ad Galat. *Spiritus sancti doctrina est, quæ Canonicis libris prodita est, contra quam, si quid statuant Concilia, nefas duco.*)

Octavò, quòd maximam Synodorum *utilitatem*, imò ratione status Ecclesiæ earundem *necessitatem* agnoscunt.

Ægidius Viterbiensis in Oratione, quæ est in præambulis Synodi Lateranensis sub Julio secundo. *Paulus Apostolorum decus, cùm salutis caput ostenderet, absque fide, inquit, Deo placere nullo modo possumus. Atqui sine Synodis stare non potest fides, absque Synodo igitur salvi esse non possumus.*

Et postea. *Quicquid laude, quicquid gloriâ dignum à Melchiadis ætate in Ecclesia gestum est, aut ad hostem arcendum, aut ad Rempubl. componendam, id omne de Synodis originem sumsit, & proinde Synodis referendum est acceptum.* (Si tanta Synodorum utilitas & necessitas, utique Pontifex non est supra Concilium, siquidem solus etiam absque Concilio rem omnem peragere posset.)

Nonò, quòd à Pontifice ad Concilium appellari posse concedunt & facto ipso appellant.

Extat solennis Universitatis Parisiensis congregatæ 27. Martii Ann. 1517. in qua inter cætera sic loquuntur: *Nos Rector & Universitas gravatos, læsosq; & oppressos esse sentientes, idcircò à Domino nostro Papa non rectè consulto, sacri Concilii Basileënsis & ei adhærentis Pragmaticæ Sanctionis statutorum abrogatione, novorum Statutorum editione, consensus præstatione, ad futurum Concilium legitimè congregatum provocamus & appellamus &c. instanter, instantiùs, instantissimè protestãtes hanc appellationem prosequi per viam nullitatis, abusus, iniquitatis vel injustitiæ, & aliàs prout meliùs poterimus, optione nobis reservatâ &c.*

6. Quòd in asserenda Pontificis potestate supra Concilium sibi non constent, sed variis modis dissentiant.

1. Melchior Canus lib. 5. Locor. cap. ult. contendit, *superioritatem illam definitam esse in Concilio Florentino & Lateranensi.* Sed Bellarminus lib. 2. de Concil. cap. 13. §. Deinde, scribit: *Quamvis in Concilio Florentino & Lateranensi ultimo videatur quæstio definita, tamen quia Florentinum Concilium non ita expressè hoc definivit, & de Concilio Lateranensi, quod expressissimè rem definivit, nonnulli dubitant, an verè fuerit generale, ideò usque ad hanc diem quæstio superest inter Catholicos.*

2. Idem

2. Idem Bellarminus ibidem §. Observandum, sic disserit: *Duobus modis potest Papa comparari cum Concilio. Uno modo, ut sumatur ab una parte solus Papa verus & indubitatus, ab altera Concilium generale, cui præsit Papa per se vel per Legatos, ita ut nihil definiatur sine consensu ipsius. Altero modo, ut sumatur ab una parte solus Papa, ab altera Concilium generale, cui Papa nec per se, nec per suos Legatos præsit &c. Quæstio præsens, licèt nonnullis videatur præcipuè versari circa priorem comparationem, quippe qui existimant, Concilium sine Papa non esse verum Concilium, & proinde sine dubio Papam esse majorem tali Concilio, tamen reverà quæstio præcipua est de posteriore comparatione.* (Ergò nec in explicatione terminorum hujus quæstionis consentiunt)

3. Ibidem §. Hæc ergò. *Qui docent, Papam esse supra Concilium sine ipso celebratum, iidem docent, parem esse autoritatem in solo Papa & in Concilio cum Papa intensivè, licèt extensivè sit major in Concilio, & proinde non posse à tali Concilio Papam judicari vel damnari, nec ejusmodi Concilii decretis eum obligari coactivè, sed tantùm directivè, & posse in eis dispensare, exceptis decretis de fide, quæ immutabilia sunt. Ratio horum est, quia par in parem non habet potestatem. Qui verò docent, Concilium sine Papa esse supra Papam, docent etiam consequenter, Concilium cum Papa esse supra Papam & obligare Papam, tametsi ipsi iidem fatentur, posse Papam tanquam ministrum Ecclesiæ dispensare in præceptis Concilii generalis, sed si malè dispensaverit, posse corrigi & puniri postea à Concilio generali.*

4. Idem lib. ejusd. cap. 14. *De quæstione, an Concilium sit supra Pontificem, tres invenio Doctorum* (Catholicorum) *sententias. Prima est, Concilium esse supra Pontificem &c. id quod asserunt Cardinalis Cameracensis, Johannes Gerson, Jacobus Almainus & alii nonnulli in suis Tractatibus de potestate Ecclesiæ. Item Nicolaus Cusanus in Tractatu de Concordantia Canonica lib. 2. cap. ult. Panormitanus in c. Significâsti ext. de Electione & ibidem Magister ejus Cardinalis Florentinus, Item Abulensis in cap. 18. Matth. quæst. 108. & in Defensorio trium Conclusionum & quidam alii &c. Differunt inter se hi autores, quòd aliqui ponunt hanc potestatem formaliter & subjectivè in solo Pontifice, in Ecclesia autem ponunt eam, ut in fine, quia est propter Ecclesiam; & ut in regulante, quia Ecclesia est regulare & dirigere Papam, cùm ipsa non possit errare, Papa autem possit; ac denique ut in supplente, quia deficiente Papa propter mortem naturalem aut civilem Ecclesia supplet ejus officium. Alii verò volunt esse formaliter & subjectivè principaliter in Ecclesia, instrumentaliter in Pontifice &c. Secunda opinio est aliquorum Canonistarum, qui volunt, Papam quidem esse supra Concilium & à nemine judicari posse invitum, tamen posse ipsum sese subjicere Concilio & dare illi supra se potestatem, & si hoc fecerit, acquiescere debere sententiæ Concilii, etiamsi de ipsius depositione ageretur. Ita docet Glossa in Can. Nos si incompetenter 2. q. 7. & in Can. In Synodo dist. 63. Ultima sententia est ferè communis, quòd videlicet Papa adeò sit supra Conciliũ, ut non possit etiam se subjicere ejus sententiæ, si propriè de sententia coactiva agatur. Hæc sententia videtur esse omnium Scholasticorum veterũ & Canonistarum ferè omnium.*

5. Idem Bellarminus lib. 2. de Concil. cap. 13. §. 2. *Usque ad hanc diem quæstio super-*

est etiam inter Catholicos, (an Concilium sit supra Pontificem, an Pontifex supra Concilium?) Subsumo ex Gregor. de Valentia in anal. lib. 8. cap. 7. §. Atque hinc. *Qui statuunt, Concilium esse supra Papam, pugnant reverâ cum primatu Pontificis.* (Ergò de primatu Pontificis usque ad hanc diem quæstio superest inter Catholicos. Jam verò primatus Pontificis *est de fide,* ut loquuntur, quia *est de necessitate salutis Romano Pontifici omnem subesse creaturam,* ut decernit Bonifacius in cap. Unam sanctam ext. de majorit. & obœd. ac ubi de primatu Pontificis agitur, *de summa rei Christianæ agitur,* ut docet Bellarminus præfat. librorum de Rom. Pontif. Ergò de summa rei Christianæ ac de dogmate aliquo, quod est de fide, usque ad hanc diem quæstio superest inter Catholicos. Id verò, quomodo convenit cum gloriatione de omnimoda unitate & concordia in quæstionibus fidei?)

6. lib. ejusdem cap. 17. §. 1. idem Bellarminus scribit: *Propositio illa, quòd summus Pontifex simpliciter & absolutè sit supra Ecclesiam Universam, & supra Concilium generale, est ferè de fide.* (Indicium hoc est trepidantis conscientiæ, quòd dicit, eam esse *ferè de fide.* Quia enim multi & graves Scriptores Pontificii contrarium defendunt, non audet asserere, eam verè esse de fide. Sed expende, quid apud Bellarminum sequatur.) *Probatur hæc propositio ex duabus præcedentibus. Nam si Papa est caput Ecclesiæ universæ, etiam simul congregatæ, & Ecclesia universa etiam simul congregata non habet ullam potestatem ratione suæ totalitatis, sequitur, Papam supra Concilium esse & supra Ecclesiam, non contrà.* (At hæ propositiones ex hypothesi Bellarmini sunt verè de fide. Ergò etiam hæc, quæ ex illis deducitur, non *ferè,* sed *verè* est de fide.)

7. Idem Bellarminus lib. & cap. iisdem §. Ad hunc locum. *Non sunt propriè hæretici, qui sentiunt, Concilium esse supra Pontificem, sed à temeritate magna excusari non possunt.*

Contrà lib. & cap. iisdem §. præcedente, Præterea &c. *In Constantiensi Concilio edita est Bulla Martini V. ipso approbante Concilio, in qua jubentur de hæresi suspecti interrogari, an non credant, Romanum Pontificem habere in Ecclesia Dei supremam potestatem. At certè suprema est, quâ nulla est major & cui nulla æqualis.* (Si de hæresi suspecti interrogari debent, an Romanus Pontifex habeat in Ecclesia Dei supremam, adeoque Concilio majorem potestatem, sequitur, hæreticos esse eos, qui negant, Pontificem esse supra Concilium.)

8. Idem Bellarminus lib. & cap. iisdem §. Probatur. *Concilia & Pontifices inter se de eo conveniunt, quòd Pontifex simpliciter & absolutè sit supra Concilium generale, ita ut nullum in terris supra se judicium agnoscat. Extat enim Concilium Sinuessanum sub Marcellino, in cujus fine legimus. Prima Sedes à nemine judicabitur. Paulò post existit Concilium Romanum sub Sylvestro, in cujus ultimo Canone similiter legimus. Nemo judicabit primam Sedem.*

lib. ejusd. cap. 19. resp. ad 2. *Si ipse summus Pontifex peccet, judicio Dei reservandus est, non enim est ulla Eccclesia, ad quam deferri posset.*

lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 26. *Romanus*

nus Pontifex à nemine in terris judicari potest.

Et postea. *Error est Nili in libro de primatu, quòd Pontifex à Concilio Episcoporum judicari & puniri possit.*

Contrà verò lib. 2. de Concil. capite 19. resp. ad 1. *Marcellinus fuit accusatus de actu infidelitatis, in quo casu potest Concilium discutere causam Pontificis, si inveniat reverâ infidelem esse, potest declarare, eum esse extra Ecclesiam, & sic damnare.*

9. Idem Bellarminus lib. 1. de Concil. cap. 21. §. Denique. *Pontifex in Concilio non est solus judex, sed habet multos Collegas, id est, omnes Episcopos, qui si eum convincere possent de hæresi, possent etiam eum judicare & deponere, licet invitum. Nihil ergò habent hæretici, cur conquerantur, si Romanus Pontifex Concilio Tridentino præsedit, antequam damnatus esset.*

Contrà lib. 2. de Concil. cap. 13. *Quæstio illa, an Concilium sit supra Pontificem, introducta est propter Pontificum depositionem, id est, ad inquirendum, an Papa etiam invitus à Concilio judicari, damnari & deponi posset. Ad hunc autem finem supervacanea est illa quæstio, an Concilium cum Papa sit majus solo Papa. Nam sive sit majus, sive minus, nunquam judicabit, neque damnabit, neque deponet invitum Papam. Quomodo enim hoc illud Concilium faceret? quod nihil agit sine consensu Papæ? num Papa seipse invitum volet judicari & damnari?*

(Ergò adhuc habent hæretici, quos ita vocat, quòd conquerantur, Romanum Pontificem ab ipsis hæreseos accusatum in Concilio Tridentino præsedisse. Quamvis enim juxta Bellarmini exceptionem non fuerit solus judex, sed habuerit multos Collegas, id est, omnes Episcopos, qui, si eum convincere potuissent de hæresi, etiam eum judicare & deponere, licèt invitum, potuissent, tamen cùm ita præsederit Concilio per Legatos, ut absque ejus consensu nihil quicquam statuere potuerint, ideò nullo modo est verisimile, quòd seipsum invitum voluerit judicari & damnari.)

10. Idem Bellarminus lib. 1. de Rom. Pontif. cap. 4. *Certum est, Ecclesiam Dei, à sapientissimo Principe Christo institutam, optimè gubernari.*

Contrà lib. 2. de Conc. cap. 19. §. At inquiunt, ad argumentum. *Ecclesia sine remedio humano manet, si habet malum Pontificem & poterit Pontifex impunè omnes vexare & perdere, & nemo potest resistere* respondet hoc modo, *Non est mirum, si manet Ecclesia sine remedio humano efficaci, quandoquidem non nititur salus ejus præcipuè humanâ industriâ, sed divinâ protectione, cùm ejus Rex Deus sit. Itaque etiamsi Ecclesia non possit deponere Pontificem, tamen potest ac debet Domino supplicare, ut ipse remedium adhibeat & certum est Deo fore curæ ejus salutem, qui talem Pontificem vel convertet, vel de medio tollet, antequam Ecclesiam destruat.*

(Concedit Bellarminus, non esse mirum, si Ecclesia aliquando maneat sine remedio humano efficaci; & tamen ideò visibile caput & Monarchicum Ecclesiæ regimen introducit, ne maneat aliquando sine remedio humano efficaci. Si invisibile caput Ecclesiæ, quod est CHRISTUS, sufficit ad Ecclesiæ conservationem &

protec-

protectionem, quando Pontifex Ecclesiam destruere nititur, ergò visibile caput non est simpliciter necessarium.)

APPENDIX HUJUS ARTICULI,

QVERELAS, CALUMNIAS ET OPINIONES ERRONEAS ET ABSURDAS ADVERSARIORUM complectens.

I. QVERELÆ.

1. Bellarminus lib. 2. de Conc. cap. 12. *Hæretici hujus temporis passim clamant, nos subjicere Scripturam Conciliis &c. Cæterùm hæc non est nostra blasphemia, sed ipsorum impostura. Catholici enim Scripturam sacram non subjiciunt, sed anteponunt Conciliis.*

Resp. Bellarminus ibidem statim subjicit. *Si interdum Catholici aliqui dicunt, Scripturam pendere ab Ecclesia, sive Concilio, non intelligunt quoad autoritatem & secundùm se, sed quoad explicationem & quoad nos.* Confer dicta in quæst. de autoritate Scripturæ & in articuli illius Appendice.

2. Conqueruntur, *Concilio Tridentino per calumniam tribui, quòd non fuerit liberum.*

Resp. 1. Dominicus à Soto in libro contra Ambrosium Catharinum Archiepiscopum Compsanum, qui Concilio Tridentino interfuerat, scribit, *Catharinum negare, liberum fuisse in Synodo Tridentina disputare, atque eo ipso negare, illam fuisse liberam, in qua parte faveat hæreticis, qui itidem negent, Concilium illud fuisse liberum.*

2. Carolus nonus Galliæ Rex in protestatione sua contra Concilium Tridentinum inter cætera sic loquitur: *Quanquam Patres sanctissimi vestra omnium religio, vita & eruditio magnæ semper fuit & erit apud nos autoritatis, cùm tamen nihil à vobis, sed omnia magis Romæ, quàm Tridenti agantur, & quæ hîc publicantur, magis Pii quarti placita, quàm Concilii decreta jure æstimentur, denunciamus & protestamur, quæcunq; in hoc conventu, id est, solo Pii nutu & voluntate decernuntur & publicantur, ea nec Regem Christianissimum probaturum, nec Ecclesiam Gallicanam pro decreto Oecumenici Concilii habituram.*

3. Petrus Paulus Vergerius in Epist. ad Regem Poloniæ sic scribit p. 119. *Ego nullam aliam ob causam fui ex illa Synagoga rejectus, nisi quia, cùm in Germania, ut duorum Paparum internuncius aliquandiu fuissem, & causam hanc utcunque intelligerem, suspicio erat, me rem totam probè nosse & ejus ingenii esse, ut facilè sinerem mihi à nonnullis Episcopis persuaderi, ut contra Papam voce præirem & veluti viam sternerem, ac duntaxat propter istam suspicionem ejiciebar. Excludebatur post me alius quoq; nempe Jacobus Nachiantes Fossæ Clodiæ sive Clugiensis Episcopus. Cùm enim legeretur decretum tertiæ sessionis, piè & summâ modestiâ dixit, sibi dura videri verba, mutuata scilicet ex c. Ecclesiasticarum dist. 11. in quibus dicebatur, eodem pietatis affectu ac reverentiâ suscipiendas ac venerandas esse traditiones,*

tiones, quâ ipsissimmet Evangelium, nihil enim esse, quod cum Evangelio conferri ullo modo possit. At duntaxat propter hoc effatum jussus est à Legatis Tridento discedere & Romam petere, si forte Papa vellet illi ignoscere, quòd tam temerarius fuisset, qui decreto, ab ipsomet Papa Romæ condito, ausus fuisset cõtradicere.

Ibid. p.222. *Nullum decretum, nullus Canon fuit in sessionibus Concilii Tridentini lectus, qui Româ missus non fuerit, cogebantur verò miserrima illa creaturæ, mox ubi illud audiissent recitari, annuere mitrato capite & demissè pronunciare, placet, tametsi sentirent, vulnerari suam conscientiam, vel quòd aliquando non intelligerent, quid id esset, quod approbarent. Nam plerique eorum erant valdè rudes ac indocti, vel quòd non ignorarent esse contra verbum Dei saltem aliqui.*

4. Marcellus Cervinus Cardinalis, cùm à Pontifice ad Concilium mitteretur, mandatum ab ipso accepit, *ne quid omninò pateretur in Concilio constitui, quod contra Majestatem Romanæ Sedis esset, verùm extirparet potiùs ejusmodi personas, quæ tale quid suaderent.*

5. Unde cùm quidam Wilhelmus Venetus Ordinis S. Dominici dixisset, *in Concilio Basileënsi decretum esse, quòd Concilium sit supra Papam,* Cervinus eum continuò jussit ex Concilio secedere. Balæus f.423. Wolffius Cent.16. memorab. pag.140.

Cùm quidam Episcopus diceret, *absurdum sibi videri, Deum vocari sanctum, Papam verò sanctissimum*, vocatus est à Papa Romam, & Episcopatu privatus. Balæus d. l.

6. Cornelius Bitontinus Episcopus in Concilio Tridentino dixerat, *Christum in Cœna non suum corpus & suum sanguinem obtulisse, sed à Patribus explosus est.* Melch. Canus lib.12. Locor. cap.12. p.412.

7. Episcopi Pontificii, qui in Concilio congregantur, arcto juramento Papæ Romano sunt obstricti. Extant tres illius juramenti formulæ. Prima habetur in Decretalibus c. Ego de Jurejur. Altera extat in Pontificali, ubi de ordinatione Episcopi agitur. Tertiam Secretarius Pauli IV. in act. 3. an Concil. Trident. decreta armis imp. f.90. Romæ extare dicit, quæ reliquis & arctior & auctior est. In ea enim his juratur verbis: *Papatum Romanum & Regalia S. Petri adjutor ero ad retinendum & defendendum contra omnem hominem. Jura, honores, privilegia & autoritatem Romanæ Ecclesiæ Domini nostri Papæ & Successorum ejus conservare, defendere, augere & promovere curabo. Regulas sanctorum Patrum, decreta, ordinationes, sententias, dispositiones, reservationes, provisiones & mandata Apostolica totis virib. observabo & faciam ab omnibus observari. Hæreticos, schismaticos & rebelles Domino nostro Papæ pro posse persequar & impugnabo.* Hoc juramentum cùm non fuerit Patri[illegible] Concilii Tridentini relaxatum, ecquis credat, ipsos vel minimâ quâdam in re contra Pontificem quicquam fuisse decreturos? In Paralipomenis Chronici Urspergensis recitatur dictum Æneæ Sylvii, postea Pontificis Pii II. quòd *si Episcopus Papæ contradicat, etiam vera loquendo, nihilominùs contra juramentum Pontifici præstitum peccet.* Quomodo igitur ab Episcopis Tridenti congregatis Ecclesiæ reformatio & errorum redargutio expectari potuit?

8. In Oratione Synodica Tridenti 4. Sept. Ann. 62. sess. 4. coram Patribus nomine Regis Galliæ recitata hæc habentur: *Nostrâ Patrumq́ nostrorum & avorum memoriâ Synodos indictas fuisse, Episcopos convenisse, maximos in Germania atque Italia conventus peractos scimus, vix tamen ullus, aut perexiguus inde fructus Christianitati constitit. Nolo subtiliùs in causas inquirere, nolo rumores, ventosq́ colligere, hoc prætermittere certè non possum, quod vereor, ne nimis ad rem pertineat, quod minùs legitima, minùsve libera fuisse dicuntur illa Concilia. Qui aderant, ad voluntatem alterius semper loquebantur, aut potiùs annuerunt, quâ re nulla in judiciis perniciosior, nullave capitalior esse potest.* (At quæ sunt illa Concilia, nostrâ ac Patrum memoriâ indicta, nisi initia Tridentini Ann. 46. & 51. facta? Flacius de dissens. Pontif. pag. 186.)

II. CALUMNIÆ. *I. In genere*

1. Bellarminus in præfat. lib. de Concil. & Eccles. accusat nos, *quòd Ecclesiastica judicia fugiamus & Conciliorum autoritatem vilipendamus.*

Resp. 1. Imò verò dicimus cum ipsomet Bellarmino lib. 1. de Concil. cap. 10. *Conciliorum convocationes utilissimas & suo quodam modo necessarias, non tamen absolutè & simpliciter necessarias*, quod patet ex manifesta ratione, quam Bellarminus adducit. *Primis trecentis annis caruit Ecclesia Conciliis generalibus, nec tamen interiit. Quemadmodum enim annis illis trecentis Ecclesia sine Conciliis generalibus incolumis mansit, sic etiam potuisset sine dubio aliis trecentis annis, & rursum aliis sexcentis, atque aliis mille permanere. Nam non defuerunt illo etiam tempore multæ hæreses, multa schismata, multa vitia atque abusus, quæ tamen omnia Ecclesiam Catholicam, tametsi Conciliorum generalium præsidio destitutam, opprimere non potuerunt.*

2. Ipsimet Pontificii criminis hujus potiùs rei sunt. Nam Albertus Pigius lib. 6. de cœlesti Hierarchia cap. 1. disputat, quòd *Concilia universalia non habeant divinam aut supernaturalem originem, sed prorsus humanam*, quòdque sint *Constantini Principis inventum, utile quidem nonnunquam ad inveniendum in subortis Disputationibus, quæ sit orthodoxa & Catholica veritas, quamvis ad hoc minimè necessarium, cùm magis in promtu sit, Apostolicam de his Sedem consulere*, quæ assertio ipsimet Bellarmino non probatur, inde lib. 1. de Concil. cap. 3. §. Hanc autem &c. scribit: *Probabilius est, originem Conciliorum esse divinam, sunt enim demonstrata à Christo in illis verbis Matthei 18. Ubi duo vel tres congregati fuerint &c. ac credibile est, Apostolos, qui pleni erant Spiritu sancto, non nisi ipso Spiritu sancto admonente, primum Concilium congregâsse.*

lib. ejusd. cap. 13. §. Ac primum &c. *Falsum est, quod Pighius dicit, Conciliorum generalium convocationem esse inventum Constantini Magni.*

3. Lutherus ad Henricum Ducem Brunsvicensem sic scribit apud Sleidan. lib. 13. pag. 347. *Cur Concilium modò flagitatis, modò promittitis, modò suspenditis, modò recusatis? Quòd si sancta est Ecclesia vestra, quid ita sibi metuit à Concilio, quid opus habet emendatione? Quòd si opus habet, quomodo sanctam dicitis? num sanctimoniam quoque vestram vultis emendari? Nos quidem,*

dem, ut Ecclesiæ nostræ reformentur, nunquam postulavimus Concilium, nam verbo suo Deus jampridem sanctificavit eas, & sordes omnes Pontificias expurgavit & veram doctrinam nobis restituit. Concilium autem eò petimus, ut Ecclesiæ nostræ palàm audiantur, & ut doctrina vestra Christi doctrinæ contraria damnetur, & ab ea revocati homines verum Dei cultũ cognoscant ac sequantur.

Confer scriptum Germanicum, cujus titulus: Vrsachen / so die Chur: vnd Fürsten/auch Stände vnd Städte der Bekäntnüß warhafftiger / Göttlicher vnd Evangelischer Lehr allen Königen / Hoheiten vnd Potentaten der Christenheit zuerkennen gegeben / darumb sie Pabst Pauli des Namens des dritten außgeschrieben Concilium, das auff den 23. Tag Maij schierst künfftig gegen Mantua angesetzt/billich verdechtig / auch zu gemeiner Christlicher Einigkeit nicht dienstlich achten/editum Witebergæ Ann. 1573. (cujus etiam meminit Sleidanus lib. 2. Comment.) apud Dn. Hortlederum lib. 1. de caus. bell. Germ. cap. 29. p. 111.

4. In Concilio Niceno decretum est, *quotannis provincialia Concilia debere institui.* Sed Pontifex Romanus hoc prætermisit.

Opusc. tripartitum de negotiis Ecclesiæ, scriptum seculo 12. (quod extat tomo 2. Concilior.) part. 3. cap. 10. *Concilia antiqua, & etiam posteriora, vix inveniuntur, & est mirabile, quomodo hoc ita neglexit Ecclesia Romana, & quomodo non ordinavit, quòd in Ecclesiis cathedralibus, vel etiam Metropolitanis saltem semper haberentur.*

Platina in Sylvestro I. p. 44. *Decernitur etiam, ac quidem sanctè, ne cuiquam fieret injuria, ut singulis annis Concilium in Provincia haberetur. Quare hoc sanctum institutum aboleverint nostræ ætatis Pontifices, non video, nisi quòd Censuras benè viventium ac sentientium reformidabant.*

Petrus de Alliaco Cardinalis Camer. in lib. de reform. Ecclesiæ existimat, *Romanam Curiam ideò Conciliorum convocationem neglexisse, ut posset ad sua voluntatis libitum pleniùs dominari & jura aliarum Ecclesiarum liberiùs usurpare.*

Autor oneris Ecclesiæ cap. 19. §. 16. *Concilia profectò debita rarò & segniter celebrantur, vel Romæ seu alibi coram potentibus tractantur, ubi humilibus & fidelibus non libera est expressio, ut in eis lentè corrigantur ea, quæ divinum cultum & Christianam religionem, reformationemq́ concernunt.*

cap. 20. §. 11. *Concilia provincialia per Archiepiscopos vel Synodialia per Diocœsanos juxta Patrum editiones minimè celebrantur, unde multæ res Ecclesiasticæ, quæ opus habent correctione, negliguntur.*

cap. 32. §. 3. *Christianitatis capitibus ægrotantibus universalium & particularium Conciliorum congregationes omittuntur, in totius Ecclesiæ perniciem ac in animarum damnationem.*

Paulus Jovius Historicus Pontificius in vita Leonis X. affirmat, *nihil magis esse invisum aut suspectum, aut periculosum, aut formidabile Romano Pontifici, quàm nomen Concilii.* Atque hoc ita se habere, constat ex eo, *quòd Innocentius III. decrevit, non debere Concilium generale celebrari, nisi semel intra quinquaginta annos,* referente Matthæo Paris in Henrico III.

Clemens VII. Pontifex, *Concilium* solitus fuit dicere, *eò usque esse utile, quoad*

de autoritate Pontificis agatur: ea verò in quæstionem vocatâ nihil esse periculosius. Pontifices quidem temporibus anteactis ad Concilia tanquam ad armaturam & munimentum decurrisse: his verò unicum esse rerum suarum præsidium, firmamentumq́, Concilia vitare ac declinare. Petrus Suavis lib. 1. Histor. Conc. Trident. p. 39. Cum quo consentit, quòd in scripto, cujus titulus Erleuterung des Buchs von der Freystellung p. 347. de hoc Papa Clemente VII. memoratur, ipsum dicere fuisse solitum. Wer nicht lenger Pabst seyn wil / der halte ein Concilium, daraus sihet man des Pabstes Gelegenheit.

Franciscus Zarabellus (vel Zabarellis) Cardinalis Florentinus & JCtus insignis (qui floruit circa annum 1406.) in scripto de schismate & Concilio. *Mos antiquus habuit, ut crebrò fierent Concilia, & ut quæq́ difficilia per ea terminarentur. Pontifices verò, qui magis ad modum terrenorum Principum quàm Apostolorum rexerunt Ecclesiam, non curârunt facere Concilia, ex qua omissione processerunt infinita mala.* Platina.

5. Unius ac solius Pontificis sententiam non solùm exæquant, sed etiam præferunt definitioni Concilii generalis, ut postea apparebit.

6. Bellarminus lib. 1. de Concil. cap. 5. §. Ex his &c. de nobis sic scribit: *Lutherani Concilia prima sex generalia recipiunt.* lib. ejusd. cap. 21. §. Primò ergò. *Lutherani Concilia generalia efflagitant.*

2. Idem Bellarminus lib. 1. de Concil. cap. 15. nobis tribuit, *quòd statuamus ex omni hominum genere Conciliis debere interesse eos, qui eruditi sunt, & omnes debere esse judices & habere suffragium decisivum, quicquid sit de aliis muneribus.* Ita dicit sentire Lutherum part. 2. de Concil. pag. 264. Protestantes in lib. Cur Evang. ad Concil. Trident. non possint venire, Molinæum de non recip. Concil. Trident. §. 28. Magdæburgenses Centur. 1. lib. 2. cap. 9. col. 548.

Resp. Calumniam hanc diluimus superiùs cap. 2. in ἐνδίοις.

3. Communiter nos accusant, *quòd in variis Conventibus & Synodis non potuerit pax inter Lutheranos sanciri*, quam accusationem sæpè repetit Forerus in Bello Ubiquet.

Resp. Wilhelmus Lindanus in præfat. Concord. Discordis p. 48. sic scribit: *Quæ hîc Synodi provinciales, quæ Diœcesanæ suum sunt consecutæ effectum? Fuerunt quidem aliquot habitæ, sed quo pietatis fructu, quo exoptatæ adeò reformationis emolumento, quo denique Canonicæ ac desideratæ castigationis exemplo? Totus, heu dolor! videt, imò ridet ac luget mundus.*

4. Calumniantur, *quòd per pios & doctos viros, quos majores nostri ad futurum Concilium poposcerunt, non alios nisi suæ Sectæ homines intellexerint.*

Resp. Quales intelligant, expresserunt in Comitiis Norinbergensibus anno 1523. universi Status Imperii in Responso Adriani VI. Pont. Rom. Legato dato apud Sleidanum lib. 4. ad annum 1523. nempe, *quia Papa ab ipsis consilium petat, consulere se, ut primo quoque tempore Generale Concilium convocetur, atque ad summum intra annum ejus fiat initium, sed hac lege tamen & conditione, ut omnes pariter, qui intererunt, cujuscunque sint ordinis, datâ fide per jusjurandum promittant, quicquid ad gloriam Dei & salutarem Reipubl.*

consti-

constitutionem pertinere videbitur, ut id absque dissimulatione & liberè pronuncient, nam fore alioquin, ut tale Concilium habeatur suspectum, & aliquantò plus adferat incommodi, quàm boni. Ad tale Concilium provocant Status Protestantes in præfat. Confess. Aug. *ad tale*, ajunt, *in omnibus Comitiis sub Imp. gloriosissimo Carolo V. coactis fuisse appellatum.* Ad tale provocat Elector Saxo in supplicatione ad Imperatorem die 21. Julii Augustæ Anno 1530. in ipsis Comitiis apud Chytræum Hist. Aug. Conf. p. 207. 210. 211. provocat congregatio Principum & Theologorum ad paciscendum selecta in iisdem Comitiis ibid. pag. 229. 345. & seorsim Congregationis pars Pontificia in notis unionis ineundæ, in iisdem Comitiis ibid. pag. 391.

5. Ex eo quòd *Scripturam* dicimus *esse perfectam & in fidei controversiis consulendum esse Spiritum sanctum in Scriptura loquentem*, inferunt, *juxta nostram hypothesin frustra esse tot Concilia coacta.*

Resp. In fide duo possunt considerari.

1. *Ipsa fidei essentia & integritas interna*, illa ex solo Dei verbo petitur, non ex Concilio, quia aliquot seculis in Ecclesia nulla celebrata sunt Concilia. Hoc sensu dicimus, *fidei articulos ex sola Scriptura petendos.*

2. *Unitas externa*, respectu membrorum inter se, quoad propagationem & hæresium depulsionem. Et hanc unitatem nonnunquam ex Conciliis habemus, ut quando Macedonium damnavit Synodus Constantinopolitana, Nestorium Ephesina &c. Sed hæc fidei unitas externa in Conciliis declarata per communicationem suffragiorum & damnationem contrariorum non est opponenda unitati fidei & integritati internæ, quæ per Spiritum sanctum ex solis Scripturis petitur.

II. In specie. 1. Bellarminus in præfat. libror. de Conciliis & Ecclesia Lutherum accusat, *quòd arrepto calamo, omnium Conciliorum autoritatem abjecerit.*

Resp. 1. Idem Bellarm. lib. 1. de Concil. cap. 6. §. Octavum &c. *Concilium Witebergense congregabant trecenti Pastores Præside Luthero.* (Si Lutherus Concilii Præses, quomodo omnium Conciliorum osor & hostis?)

2. Lutherus ipse in tractatu contra Papatum §. Sed agedum. *Audetis vos Pontifices quatuor illa Concilia prima cum quatuor istis Christianissimis & potentissimis Imperatoribus contemnere & conscelerare ob Execrales (volui dicere, Decretales) vestras!*

2. Idem Bellarminus lib 2. de Concil. cap. 8. tribuit Luthero, *quòd videatur reprehendere Concilium Apostolicum* Act. 15. cùm in assertione articulorum artic. 29. dicat, *Jacobum mutâsse sententiam Petri*, cumq; in libr. de Concil. part. 1. multa dicat de hac lege Apostolorum, *& quamvis non audeat asserere, fuisse malam, tamen inde probat, Concilium nihil prodesse, quia non potest defendi ista lex, nisi dicamus, Concilium non obligare.*

Resp. Lutherus ne minimâ quidem ex parte sanctissimo illi Apostolorum Concilio detrahit. Jacobus non respuit sententiam Petri, ut falsam; sed quod sententiæ Petri defuit, id supplevit. Nuspiam vel in allegato loco, vel in aliis dicit Lutherus, nullũ vel hujus, vel alio-

rum Conciliorum fuisse usum, sed contrà potiùs laudat Concilia. In assert. artic. 29. *Ego non docui, Conciliis resisti posse pro cujusvis libidine. Docui à Côciliis dissentire ac resistere, si quando contraria vel Scripturæ, vel sibiipsis statuissent, Scripturam, inquam, volo judicem Conciliorum.*

3. Idem Bellarminus lib. 1. de Concil. cap. 15. Brentio tribuit hanc sententiam, quòd in Confess. Witeberg. cap. de Concil. statuat, *Concilium non nisi ex verè piis & electis constare debere.*

Resp. Calumniam hanc diluimus superiùs cap. 2. in ἐνστάσει.

III. OPINIONES ABSURDÆ ET ERRONEÆ.

1. *Unius ac solius Pontificis autoritatem ac decisionem Conciliorum decisioni non solùm exæquant, sed etiam præferunt.* (Ex quo sequitur, frustrà institui Concilia, quia ut Pererius Comment. in Ex. 19. Disput. 2. num. 14. & in cap. 13. Disp. 7. scribit, *frustrà fit per plura & majora, quòd æquè bene fieri possit per pauciora & minora, neque absque necessitate multiplicanda sunt Entia*, ut loquuntur Philosophi.)

Bellarminus lib. 4. de Rom. Pontif. cap. 3. §. ultimo, *plurimas hæreses Romanus Pontifex sine Concilio generali damnavit, ut Pelagii, Priscilliani, Joviniani, Vigilantii, aliorumq́ multorum.*

Idem lib. 1. de Concil. cap. 10. §. Denique. *Si ad extinguendas septem hæreses celebrata sunt septem Concilia generalia, plusquam centum hæreses extinctæ sunt à sola Sede Apostolica, cooperantibus Conciliis particularibus.*

lib. 2. de Concil. cap. 17. §. Probatur quintò. *Omnia Concilia revocantur tandem ad examen Romani Pontificis, & quæ ille probat, recipiuntur; quæ improbat, rejiciuntur.*

Costerus in Enchirid. cap. de Rom. Pontif. pag. 135. §. Et quidem. *Hoc modo, per autoritatem Romani Pontificis, Christus majori compendio Christianorum commodis prospexit.*

Gregor. de Valent. de anal. fidei lib. 6. cap. 4. §. Cæterùm. *Spiritus veritatis est in summo Pontifice, etiam cùm vult aliquid sine Concilio definire.*

(Hîc meritò dixerit aliquis cum Erasmo in annot. 1. Cor. 7. *Quid opus Conciliis? quorsum tot Theologi accersuntur? quorsum attinet tot Academias in tractandis fidei negotiis distorqueri, cùm ex uno Pontifice, quid verum sit, audire liceat?*)

2. Episcopi in Conciliis adamussim tenentur sequi sententiam Rom. Pontificis, à qua si vel latum unguem discedunt, errare dicuntur. (Quomodo ergò Episcopi in Conciliis libera habebunt suffragia? quomodo erunt *judices & non consiliarii*, quod tamen asserit Bellarminus lib. 1. de Conc. cap. 18.)

Bellarminus lib. 2. de Concil. cap. 11. §. Secundò nota. *Quatuor modis contingere potest, ut fiat generalis Concilii definitio. Primò, ut Patres consentiant & definiant dissentientibus Legatis Apostolicæ Sedis. Secundò, ut definiant consentientibus Legatis, sed contra instructionem Pontificis agentibus. Tertiò, consentientibus omnibus, etiam Legatis, sed qui non habuerunt certam instructionem. Quartò, consentientibus omnibus cum Legatis habentibus & sequentib. instructionem Papæ. De primo & secundo modo nulla est difficultas. Constat enim, talia Concilia errare posse &c. quia ejusmodi Concilia non solùm non confirmata, sed etiam reprobata dici debent.*

debent. Idem enim est, sive Pontifex expresse Concilium reprobet, sive Concilium agat contra Pontificis sententiam. Constat autẽ, Concilia reprobata à Pontifice nullam habere autoritatem. Nec possunt dici legitima Concilia, quæ pugnant cũ suo capite, & similiter quando consentiunt Legatis agentibus contra informationem, quia tunc Legati non agunt ut Legati, cùm non agant nomine Pontificis. De tertio modo res est sub opinione. Ego tamen existimo, tale Concilium posse errare, neq; esse infallibile ejus judicium ante confirmationẽ Pontificis &c. Firmitas enim Concilii nascitur ex consensione & conjunctione corporis cũ capite. At caput nondum aperuit sententiam suam. Etsi enim Legati præsunt nomine Pontificis, tamen non sunt reverà Pontifices, nec sciunt, quæ sit mens Põtificis, nec habent illud privilegium non errandi, quod habet Pontifex &c. Dico igitur, Concilium illud non posse errare, quod est absolutè generale & Ecclesiam universalem perfectè repræsentat, ejusmodi autem Concilium non est, antequam adsit sententia summi Pontificis. De quarto modo vix dubium esse potest, videtur enim esse certum, tale Concilium non posse errare.

Et postea. *Sciendum est, Pontificem mittere solere Legatos instructos de sententia Apostolicæ Sedis cum ea conditione, ut si Conciliũ consentiat judicio Apostolicæ Sedis, formetur decretum; sin minùs, differatur decreti formatio, donec Romanus Pontifex consultus respondeat.* (Quomodo verò cum his assertionibus conciliari potest, quòd in hoc ipso cap. §. Quartò potest &c. Bellarminus scribit: *Non tenentur Episcopi in Concilio sequi instructionem Legatorum Pontificis, nam alioqui non essent judices, neq; libera essent suffragia?* Aut enim Episcopi instructioni Põtificis Legatis ante Concilii definitionem datæ possunt repugnare, vel tenentur eam exactissimè sequi. Si prius, legitima erunt Cõcilia, quæ cum capite pugnant, quod tamen Bellarminus negat. Si posterius, Episcopi non erunt judices, sed consiliarii, nec libera habebunt suffragia, quod tamen idem Bellarminus absurdum judicat.)

3. Bellarminus lib. 1. de Conc. cap. 18. §. Objiciunt secundò, sic disserit: *Objiciunt aliqui Catholici. Si omnes Episcopi essent judices, teneretur Pontifex, qui Concilio præsidet, in decretis faciendis sequi majorem partem Episcoporum. At falsum hoc est, cùm Damasus irritaverit Acta Concilii Ariminensis, quibus major pars Episcoporum consenserat &c. Dico Præsidem Concilii, ut Præsidem, debere sequi in decreto formando majorem partem suffragiorum, tamen Pontificẽ non ut Præsidem, sed ut Principem Ecclesiæ summum posse retractare illud judicium, & consequenter, si ipse sit Præses Concilii, posse non ut Præsidem, sed ut Principem summum non sequi majorem partem.* (At quomodo potest distingui inter Pontificem *ut Præsidem*, & ut *Principem Ecclesiæ summum*, cùm Pontifex inde atq; ideò legitimus Concilii Præses à Bellarmino statuatur, quia est Princeps Ecclesiæ summus? Sic enim scribit cap. statim sequente 19. *Ad summum Pontificem jure pertinere præsidentiam in Conciliis generalibus, probatur ratione ex Scriptura petita. Summus Pontifex est Pastor & pater universæ Ecclesiæ, adeò ut etiam Episcopi & Principes omnes respectu summi Pontificis oves & filii dicantur. At quis ambigere potest, utrum Patres filiis & Pastores ovibus præsidere debeant, an filii patribus & oves Pastoribus?*)

4. Hosius Cardin. lib. 2. contra Proleg.

Brentii affirmat, *sententiam in Concilio Pharisæorum & Sacerdotum contra Christum prolatam fuisse veram.* Sed hoc refellit ipse Bellarminus lib.2. de Concil. capite 8. *Alii dicunt,* (inquit) *Pontificem & Concilium errâsse, quantum ad errorem propriæ mentis, non tamen errâsse in sententia, quam protulit. Verè enim Jesus reus erat mortis, quia peccata nostra in seipso purganda susceperat & verè eum expediebat mori pro populo, quare Johannes cap. 11. dicit, Caipham prophetâsse. At licèt verba Caiphæ bonum sensum recipiunt, non tamen omnia. Cùm enim ait de Christo, blasphemavit, quid adhuc egemus testibus? certè tunc non prophetavit, sed blasphemavit.*

5. Bellarminus lib.2. de Concil. cap.9. §. Ad alteram. *Etiamsi summus Pontifex, quod fieri non posse credimus, & omnes Episcopi, qui ad aliquod generale Concilium à summo Pontifice convocantur, essent corde hæretici & solâ externâ professione Catholici, nec verè accepissent sacri ordinis invisibilem characterem, sed nudam impositionem manuum: tamen certi sumus, Deum nunquam permissurum, ut ejusmodi Concilium in decretis suis formandis erraret. Assistit enim Concilio Spiritus sanctus, non tam propter ipsum Concilium, quàm propter Ecclesiam universam, quæ divino præcepto tenetur, Episcoporum sententiam non discutere, sed venerari. Itaque ne erraret Ecclesia universa, divina providentia fecit, ut etiam Concilium illud Episcoporum fictorum, vellet, nollet, verissimam fidem Ecclesiæ sequendam proponeret.* (Atqui absurdum est, Spiritum sanctum adesse Concilio illorum Episcoporum, qui sunt corde hæretici; absurdum est, Spiritum sanctum efficere, ut hæretici illi Episcopi velint, nolint, veram fidem proponant. Nam Spiritus sanctus non tantùm linguas trahit, sed etiam corda movet. Bellarminus ipse lib.3. de lib. arbit. cap.8. docet, *voluntatem non posse cogi.* Et hoc ipso in loco subjungit. *Quia tamen non solùm scimus, Deo curæ esse salutem Ecclesiæ suæ, sed etiam ex Scripturis didicimus, Dei providentiam suaviter omnia disponere, propterea certò credimus, Deum non permissurum, ut in Concilio, quod ab Ecclesia legitimum creditur, conveniant Episcopi aut omnes, aut pro majori parte non legitimi, aut non Catholici. Esset enim vehementer durum ac violentum, etsi non impossibile Deo, qui etiam per jumentum aliquando corripuit Prophetæ insipientiam, ut Concilium totum hæreticorum, repugnante voluntate ac sententiâ, decretum Catholicum conderet.*)

6. Bellarminus lib.1. de Concil. c.21. §. Quarta conditio. *Protestantes hanc exigunt conditionem, ut in Conciliis ex Scriptura divina sententiæ ferantur, non ex traditionibus aut Canonibus. Respondeo, est conditio iniqua, quia non debent semel definita in dubium revocari, constat autem in generali Synodo septima definitum esse, traditiones non scriptas recipiendas esse.* (Atqui absurdum est, conditionem hanc, quæ nititur ipsius Scripturæ sacræ perfectione, iniquam censeri, unde ipse Bellarminus subjicit. *Quamvis conditio hæc iniqua sit, possit tamen admitti, donec iterùm in Synodo legitimè esset definitum, traditiones recipiendas esse pro verbo Dei. Hinc enim est, quod Concilium Tridentinum, antequam ad alia progrederetur, definivit, Scripturas & traditiones pro verbo Dei recipiendas.* Sed enim quam conditionē ante Concilii Tridentini decretum admitti posse conce-

concedit, eandem quoque post illud Concilium admitti debere, contendimus. Ratio pendet ex Scripturæ perfectione, propriis Pontificiorum testimoniis suo loco confirmatâ.)

7. Joverius initio Constitutionum Ecclesiasticarum Concilium Apostolicum Act. 15. *ex numero Oecumenicorum* eximit ob paucitatem eorum, qui convenerunt, quos censet fuisse tantùm *quatuor Apostolos* cum paucis Hierosolymitanis. Contrà. Concilium hoc meritò vocatur Oecumenicum, quia interfuerunt, imò præfuerunt ei Apostoli, *Oecumenici Doctores totius orbis* à Christo constituti. Etsi proinde de numero Assessorũ non possit certi aliquid affirmari, cùm Lucas eum non expresserit, ac ex Epistolis ad Galatas colligatur, præsentes fuisse ex Apostolis solos *Petrum, Paulum, Johannẽ, Jacobũ & Barnabam*, tamen autoritas hujus Concilii est longè major, quàm ullius deinceps habiti Concilii, ac decreta ejus verè fuêre œcumenica ab illis, qui immediato Spiritus sancti impulsu præditi fuêre, profecta, unde etiam in partem Scripturæ sacræ & Canonicæ abierunt. Neque tantùm de ritibus Judaicis in hoc Concilio actum, sed de distributione Provinciarum inter Apostolos, præsertim verò Petrum & Paulũ, ita ut illi Judæorum, huic gentium cura fuerit demandata, id est, ut Petrus eorum, qui ex circumcisione; Paulus eorum, qui ex præputio, Apostolus fuerit constitutus.

8. Bellarminus lib. 3. de Verbo Dei cap. 10. resp. ad 15. *Verbum Ecclesiæ, id est, Concilii vel Pontificis docentis ex cathedra non est omninò verbum hominis, id est, verbum errori obnoxium, sed aliquo modo verbum Dei, id est, prolatum assistente & gubernante Spiritu S.* (Atqui si verbum Concilii vel Pontificis ex cathedra pronunciantis habet autorem immediatũ Spiritum S. est purè divinum & nullo modo humanum. Ratio est, quia hoc respectu est idem cum verbo, quod Spiritus S. sanctis Dei hominibus inspiravit.)

9. Bailius Jes. in Catech. controvers. tract. 2. quæst. 6. statuit, *Concilia nobis in difficultatibus esse instar oraculorũ*, & commendat illud Gregorii, *quòd credatur quatuor Conciliis* (Oecumenicis,) *quemadmodum quatuor Evangeliis*, idemque de aliis legitimè congregatis pronunciandum censet.

Resp. 1. Leo Pont. Rom. Epist. 53. ad Anatol. unum ex his quatuor, videlicet *Chalcedonense Concilium* non dubitavit accusare, quòd ambitioni Anatolii inservierit. Neq; pro oraculo habere voluit, quod de Archiepiscopi Constantinopolitani ante Alexandrinum præsidentia ab eo decretum fuerat, sed approbationem suam ad ea restrinxit, quæ de fide Catholica in eadem definita fuerant. Non itaque existimavit *ejusdem cum Evangelio esse autoritatis.*

2. Bellarminus lib. 2. de Concil. cap. 12. quinque rationibus probat, *autoritatem Scripturæ esse majorem, quàm Conciliorum. Primò, quia Scriptura est verbum immediatè à Deo revelatum, non autem Concilia. Secundò, quia Scriptores sacri non debuerunt multùm laborare in suis libris edendis: at Patres in Conciliis debent rem ipsam quærere. Tertiò, quia in Scriptura nullus potest esse error, sive agatur de fide, sive de moribus; sive affirmetur aliquid generale, sive particulare*

At Concilia in judiciis particularibus errare possunt. Quartò, in Scriptura non solùm sententiæ, sed etiam verba ad fidem pertinent, at in Conciliis maxima pars actionum ad fidem non pertinet. Quintò, Scriptura non eget approbatione Pontificis, ut sit authentica. At Concilia etiam legitima & generalia non sunt rata, nisi à Pontifice confirmentur.

3. Dictum ergò Gregorii restringi debet ad id, quod in quatuor Conciliis Oecumenicis de Sacrosancta Trinitate, de una persona & duab. Naturis Christi secundùm Scripturas definitum fuit.

4. Unde Bellarminus d. l. monet, *illud, sicut, in verbis Gregorii sonare similitudinem, non æqualitatem, ut illud Matth. 5. Estote perfecti, sicut Pater vester cœlestis perfectus est.*

10. Bellarminus in præfat. librorum de Rom. Pont. calumniatur, quòd Chalcedonense Concilium *non sine fraude & absentibus Legatis Romanis decretum de Episcopo Constantinopolitano exequando Romano fecerit.* Atqui actio 16. more suo præmittit inter præsentium nomina Paschasinum & Lucentium Episcopos, atque Bonifacium Presbyterum, *habentes locum sanctissimi Archiepiscopi senioris Romæ Leonis* fol. 333. apud Binium. Quo igitur instrumento probantur reliquis actionibus interfuisse, eodem & huic. Excipit quidem Binius *diem sessionis seu calculum corruptum esse, qui dicitur in Actis V. Kalend. Novembris, cùm tamen actio 14. & 15. pridie Kalend. Novembr. celebratæ dicantur,* ex quo colligit in notis marginalibus ad sess. 16. *Legatos Romanos jam discessisse.* At longè verisimilius est, numerum ordinantem sessiones immutatum esse, utpote qui ab ipsa Synodo non est additus, quàm æram diei & sessionis, quæ conceptis verbis in quavis actione præponitur, idque indubitatis Synodi & solennibus in quovis instrumento publico verbis.

ARTI-

ARTICULUS V.

DE ECCLESIA.

CAPUT I.

DE MATERIA ECCLESIÆ, hoc est, de illis, ex quibus constat Ecclesia.

THESIS generalis. Ecclesia propriè est congregatio Sanctorum.

Ἔκθεσις. 1. Non negamus, in externa Ecclesiæ societate hypocritas in hac vita esse mixtos Sanctis, unde postquam Augustana Confessio artic. 7. *Ecclesiam* dixisset *esse congregationem Sanctorum, in qua Evangelium rectè docetur & rectè administrantur Sacramenta,* artic. 8. subjungit. *Quanquam Ecclesia propriè sit congregatio Sanctorum, tamen cùm in hac vita multi hypocritæ & mali admixti sint, licet uti Sacramentis, quæ per malos administrantur.*

2. Hoc verò est, quòd dicimus, eos, qui per vocationem in Ecclesiæ cætum congregantur, esse in duplici differentia. Quidam enim *interius* per Spiritum sanctum regenerantur, renovantur, verâ fide donantur, illuminantur, sanctificantur, Christo inseruntur, & hac ratione fiunt vera & viva Ecclesiæ membra. Quidam verò *externâ* tantùm societate, quæ in professione fidei & usu Sacramentorum consistit, cœtui vocatorum sive Ecclesiæ visibili sese conjungunt, internâ regeneratione & sanctitate destituti.

3. Illi sunt *vera & viva* Ecclesiæ *membra*, quæ à Christo capite vitam ac Spiritum hauriunt; hi sunt *membra putrida & emortua.* Illi pertinent ad Ecclesiam *internè*; hi duntaxat *externè*; illi *simpliciter, propriè & univocè*, hi *secundùm quid, impropriè*, καταχρηστικῶς & ὁμωνύμως; illi respectu *interioris & spiritualis cum Christo conjunctionis*, hi respectu *externæ consuetudinis, professionis & societatis* cum cætu vocatorum; illi *in corde*, hi *in externa specie*; illi ὄντως, hi οἰομένως; illi *judicio Dei*, hi *judicio hominum*; illi ut *de anima & corpore Ecclesiæ* pariter, hi ut *de corpore & nō de anima*; illi ut *veræ & sanæ corporis partes*; hi *ut scabies & mali in corpore humores.*

Illud ipsum alii sic efferunt.

Distinguendum esse inter Ecclesiam Christi in his terris militantem, quatenùs consideratur *ex divina vocatione*, & deinde inter eandem Ecclesiam, quatenùs spectatur *ex divina electione.* Et vicissim, Ecclesia CHRISTI ex divina per verbum & Sacramenta factâ vocatione considerata attenditur, vel *respectu externæ societatis* in fidei Christianæ professione & Sacramentorum administratorum usurpatione consistentis, vel respectu *internæ societatis* in regeneratione & renovatione Spiritus sancti consistentis. Mali Christiani, qui fidem Christianā profitentur, sunt partes Ecclesiæ vocatæ & consideratæ respectu externæ societatis: at non sunt partes Ecclesiæ à Deo ad vitā æternam

electæ, (nisi ante finem vitæ suæ resipiscant) & respectu internæ societatis æstimatæ. Breviter, distinguendum est inter cœtum, in quo est Ecclesia; & cœtum, qui est Ecclesia.

4. Quando quidam ex nostris dicunt, *Ecclesiam esse cœtum electorum*, tunc termino illo non utuntur *strictè & propriè* pro solis in fide ad finem usq; vitæ perseverantibus, prout Scriptura electos definit; nec utuntur eo in sensu Calviniano, pro quibusdam absoluto Dei decreto electis; sed *latè & impropriè* pro omnibus verè renatis, credentib. ac sanctis, sicq; nullũ discrimen est inter has duas sententias, quòd *Ecclesia sit congregatio Sanctorum*, & quòd *Ecclesia sit cœtus electorũ.*

5. Quando quidam ex nostris dicunt, *Ecclesiam esse congregationem justorum ac perfectorum*, tunc terminis illis non utuntur sensu Pelagiano, Novatiano, Donatistico & Anabaptistico, sed prout Scriptura justos & perfectos definit, illos sc. qui verâ fide justitiæ Christi participes facti & per Spiritum sanctum regeniti justitiæ operum student atq; ad perfectionem justitiæ contendunt.

6. Non statuimus duas Ecclesias, unam *veram, realem & internam*, alteram *nominale & externam*, sed dicimus, unam eandemq; Ecclesiam, totum sc. vocatorum cœtum, dupliciter considerari, ἔσωθεν scil. & ἔξωθεν, sive respectu *vocationis & externæ societatis* in fidei professione & Sacramentorum usu consistentis; ac respectu *interioris regenerationis & internæ societatis* in vinculo Spiritus consistentis. Priori modo ac respectu etiam hypocritas & non sanctos ad Ecclesiã pertinere concedimus, sed posteriori modo ac respectu solos verè credentes & Sanctos ad eam pertinere cõtendimus.

7. Insistentes Scripturæ vestigiis distinctè de Ecclesia loquimur. Interdum enim accipitur nomen Ecclesiæ *pro toto cœtu vocatorum*, in quo omnes, qui externâ professione sese aggregant ad auditum verbi & usum Sacramentorum, pro Ecclesiæ illius membris habentur; interdum verò accipitur *pro cœtu verè credentium & sanctorum*, qui non solùm externâ fidei professione & usu Sacramentorum externo, sed etiam verâ fide cordis & interiore regeneratione sunt donati. Atq; hi ipsi non sunt extra cœtum vocatorum, ut peculiarem & separatam Ecclesiam constituant, sed sunt in ipso cœtu vocatorum, quibus externâ societate sunt conjuncti.

8. Idipsum etiam sic efferri potest. Distinguendum inter Ecclesiam *visibilem ac particularem*, & inter Ecclesiam *invisibilem ac Catholicam*. In Ecclesia visibili & particulari boni ac mali, electi ac reprobi sunt commixti, sed ad Ecclesiam invisibilem & Catholicam boni duntaxat pertinent.

Antithesis. In Concilio Constantiensi sess. 15. hæ duæ sententiæ ut hæreticæ in Johanne Husso sunt damnatæ, *unicam esse sanctam Universalem Ecclesiam, quæ est universitas prædestinatorum; & Ecclesiam, ut sumitur hoc sensu pro cœtu prædestinatorum, esse articulum fidei.*

Bellarminus lib. 3. de Eccles. & Concil. cap. 2. §. 5. *Docet Confessio Augustana artic. 7. Ecclesiam esse sanctorum congregationem, qui verè credunt & obœdiunt Deo.*

§. 9. *Nostra autem* (Romanensium) *sententia est, Ecclesiam unam tantùm esse, non duas,*

duas, & illam unam & veram esse cœtum hominum ejusdem fidei Christianæ professione & eorundem Sacramentorum communione colligatum, sub regimine legitimorum Pastorum ac præcipuè unius Christi in terris Vicarii Pontificis Romani.

Definitionis hujus tres constituit partes, quas omnes & singulas requiri dicit, ut quis ad Ecclesiam pertineat, *professionem scil. veræ fidei, Sacramentorum communionem & subjectionem ad Romanum Pontificem.* Ratione primæ partis dicit *excludi omnes infideles, tàm eos, qui nunquam fuerunt in Ecclesia, ut Judæos, Turcas & paganos, quàm illos, qui recesserunt, ut hæreticos & apostatas.* Ratione secundæ partis dicit *excludi Catechumenos & excommunicatos.* Ratione tertiæ partis excludi *schismaticos, includi autem omnes alios, etiamsi reprobi, scelesti & impii sint.*

Ibid. §.10. *Ut aliquis aliquo modo dici possit pars vera Ecclesiæ, de qua Scripturæ loquuntur, non putamus, requiri ullam externam virtutem, sed tantùm externam professionem fidei, & Sacramentorum communionem, quæ sensu ipso percipitur.*

Nostram verò sententiam, quòd Ecclesia propriè sit congregatio Sanctorum, *conflatam esse* dicit *ex hæresi Pelagianorum, Novatianorm & Donatistarum.*

lib. ejusd. cap. 7. §. 1. probat, *ad Ecclesiam non solos prædestinatos, sed etiam reprobos pertinere,* ex parabolis Christi Matth. 3. 13. 22. 25. exemplo incestuosi 1. Cor. 5. & dicto Apostolico 2. Tim. 2. v. 22.

lib. ejusd. cap. 9. §. 1. *In una vera & Catholica Christi Ecclesia non solùm imperfectos, sed etiam graves peccatores esse & non solùm occultos, sed etiam manifestos, contra errorem Confessionistarum probatur.*

Pazmannus lib. 8. Hodegi cap. 2. *Falsum est, veram Ecclesiam esse cœtum eorum tantùm hominum, qui justificati sunt & ad salutem electi.*

Similia occurrunt apud Lindanum lib. 4. Panopl. c. 4. Canisium c. 2. de præcept. Eccl. artic. 9. Anglo-Remenses an not. Joh. 15. ubi scribunt, *impios & reprobos in publica Ecclesiæ professione remanentes vera corporis Christi membra existere.*

Nostram sententiam probamus ex Natura & proprietate veræ Ecclesiæ.

1. Ecclesia in Scripturis vocatur *corpus Christi* mysticum Rom. 12. v. 5. 1. Cor. 10. v. 17. c. 12. v. 27. Eph. 1. v. 23. Col. 1. v. 18. Ut ergò in corpore humano unumquodq; verum ac propriè dictum membrũ animatur ac regitur Spiritu vitæ, & vicissim, quicquid in corpore humano non animatur ac regitur Spiritu vitæ, illud non est membrum corporis, nisi ὁμωνύμως ac æquivocè: sic quicunq; est verum & genuinum corporis illius mystici membrum, regitur à Spiritu sancto; & vicissim, quicunq; non habet inhabitantem Spiritum sanctum, à quo regitur, ille non est verum & genuinum corporis mystici membrum, 1. Cor. 6. v. 15. & 19. Eph. 1. v. 22. cap. 4. v. 16. Col. 2. v. 19.

2. Ecclesia est *mater omnium credentium* Gal. 4. v. 26. ac vera Ecclesiæ membra sunt etiam *filii Dei.* Jam verò filii Dei sic describuntur, quòd sint *ex Deo nati* Joh. 1. v. 12. quòd sint *heredes Dei & coheredes Christi* Rom. 8. v. 17. quòd *ducãtur Spiritu Dei* v. 14. quòd *imitentur opera Patris sui cœlestis* Matth. 5. v. 45. Hasce filiorum Dei proprietates, manifestum est, non convenire omnibus vocatis, qui sunt in externa Ecclesiæ societate. Ergò non

omnes vocati pertinent ad cœtum filiorum Dei, hoc est, ad Ecclesiam propriè & principaliter sic dictam.

3. Ecclesia est Christi *ovile* Joh.10.v.1. ac veri Ecclesiæ cives sunt etiã Christi *oves*. Jam verò oves Christi sic describuntur, quòd *audiant vocem* Christi *Pastoris sui*, quòd *Christus eas cognoscat*, quòd *sequantur Christum* Pastorem suum, quòd *Christus det eis vitam æternam*, quòd *non pereant in æternum*, quòd *nemo rapiat eos ex manibus Christi* Joh.10.v.27.28. Hæc descriptio non convenit omnibus, qui sunt in cœtu vocatorum sive in externa Ecclesiæ societate, sed solis verè credẽtibus, siquidem in cœtu vocatorũ ovibus in hac vita intermixti sunt fœtentes *hirci*, quos cœlestis ἀρχιποιμὴν in die novissimo *ab ovibus separabit* Matth.25. v.32. Ergò non omnes vocati, sive quod idẽ est, non omnes illi, qui sunt in externa Ecclesiæ societate, sunt veræ oves Christi ac vera Ecclesiæ membra.

4. Prophetæ & Apostoli sæpè ita loquuntur de Ecclesia, ut illa encomia nõ possint referri ad totum cœtum vocatorum, qui complectitur *bonos & malos, triticũ & zizania, pisces bonos & putres &c.* Ps.45.v.14. Cant.4.v.7. Esai.52.v.1. Ezech. 44.v.9. Joël 3.v.17. Matth.16. v.18. 1. Timoth.3.v.15. Ergò statuenda est vera quædam Ecclesia propriè & κυρίως sic dicta, cui πρώτως & ἀμέσως illa encomia & attributa competant. Omne enim prædicatum requirit aliquod subjectũ, cui per se propriè & im̃ediatè tribuitur, de reliquis verò non nisi κατ' ἄλλο & propter primum illud ac principale subjectum prædicatur. Hũc pertinet, quòd Ecclesia in V. ac N. T. passim vocatur *Christi Sponsa* Cantic.4.v.10. Esai.61.v.10. Joh.3. v.29. 2.Cor.11.v.2. Jam verò ut in V.Test. Sacerdotum Sponsæ erant virgines Levit.21.v.13. Ezech.44.v.2. Sic Christus summus N.T. Sacerdos illas solùm animas in Sponsam & Ecclesiam eligit, quæ fidei virginitate præstantes ab adulterinis Satanæ, mundi & carnis amplexibus abstinent.

5. Apostolus Rom.8.v.29.& 30. sic describit verã Ecclesiam & vera Ecclesiæ membra, ut descriptio illa non possit tribui omnibus, qui ad externam Ecclesiæ societatem pertinent. Non enim omnes vocati sunt prædestinati, non omnes justificantur & glorificantur. Ergò non omnes vocati pertinent ad Ecclesiam propriè & principaliter sic dictam.

6. Idem Rom.2.v.28. & 29. distinguit inter *Judæum in manifesto* & *Judæum in abscondito*, illum æstimandum esse dicit *ex circumcisione externa*, hunc verò *ex circumcisione interna*. Quemadmodum igitur is demùm est verus Judæus, qui in abscondito Judęus est & corde circumcisus: sic is demùm est verus Christianus & verũ Ecclesiæ Christianæ membrum, qui in abscondito Christianus est & spiritualis circumcisionis particeps, 1.Pet.3. v.4.

7. Petrus spirituale Ecclesiæ ædificium 1. Epist.2. v. 5. sic describit, ut illa descriptio non competat omnibus vocatis externã societate Ecclesiæ conjunctis. Non enim omnes *ut lapides vivi superædificantur* Christo, neq; omnes *offerunt Deo spirituales hostias*. Ergò nec omnes vocati pertinent ad spirituale Ecclesiæ propriè sic dictæ ædificium.

8. Ecclesia eo nomine appellatur, quia est

est *ex mundo evocata.* Ergò qui adhuc sunt de mundo, h. e. qui nondum regeniti, sanctificati & renovati, sed in mundanis & carnalibus concupiscentiis toti adhuc immersi sunt, illi non sunt vera Ecclesiæ membra. Rom. 8. v. 9. *Qui Spiritum Christi non habet, non est ejus.* Qui verò non est Christi, ille non est Ecclesiæ Catholicæ verum membrum, quia caput Ecclesiæ est Christus. Ergò qui non est Christi, non est verum Catholicæ Ecclesiæ membrum. 1. Cor. 12. v. 13. *in uno Spiritu in unum corpus baptizati sumus.* Ergò in quibus non est Christi Spiritus, illi non pertinent ad corpus Christi mysticum, quod est Ecclesia.

Nostræ sententiæ suffragantur.

1. Gregorius Episcopus Romanus lib. 28. moralium cap. 5. *Omnes electi intra mensuras ejus continentur, extra stant omnes reprobi.*

Idem in Cantic. cap. 4. *Hortus sancta Ecclesia existit, quia dum populos multos in fide gignit, quasi flores pulchros bona terra emittit. Qui hortus conclusus benè dicitur, quia caritatis vallo circumquaq; munitur, ne intra numerum electorum reprobus aliquis ingrediatur.*

in cap. 6. Cant. *Mater nostra est regeneratrix gratia, apud quam una columba eligitur, quia illos solos colligit, qui in simplicitate permanent & ab unitate non scinduntur.*

Idem homil. 19. in Evang. *Conditor noster habet vineam, Universalem scilicet Ecclesiam, quæ ab Abel justo usq; ad ultimum electum, qui in fine mundi nasciturus est, quot Sanctos protulit, quasi tot palmites misit.*

Homil. 38. in Evang. *Regnum cœlorum est Ecclesia justorum, quia dum eorum corda in terra nil ambiunt, per hoc quòd ad superna suspirant, jam in eis Dominus quasi in cœlestibus regnat.*

2. Bernhardus serm. 28. in Cant. *aperit tanquam arcanum, quod à Paulo didicit, idq; se pronunciat audacter locuturum, Ecclesiam esse cœtum omnium electorum, prædestinatorum ante secula.*

Serm. 62. in Cant. *Vinea Domini est Ecclesia prædestinatorum.*

Serm. 68. in Cant. *Quid est Sponsa Domini, nisi congregatio justorum? Quid ipsa, nisi generatio quærentium Dominum, quærentium faciem Sponsi?*

Ibid. *Ecclesia est cœtus electorum ante secula prædestinatus, de quibus Apostolus. Omnia, inquit, propter electos &c. Ecclesia Sanctorum, non modò quoniam dilecta, sed & quòd priùs dilecta fuerit.*

3. Quidam Canones & capitula Juris Canonici.

c. Cùm aliquis 7. caus. 24. q. 3. ex Origene. *Cùm aliquis exit à veritate, à timore Dei, à fide, à caritate, exit de castris Ecclesiæ, etiamsi per Episcopi vocationem minimè abjiciatur.*

c. De illis caus. & quæst. iisd. ex Augustino. *Nec ille dicendus est esse in Ecclesia & ad istam societatem Spiritus pertinere, qui ovibus Christi ficto corde miscetur. Sanctus enim Spiritus disciplinæ effugiet fictum. Neq; enim solùm ad Ecclesiam non pertinent, qui separationis aperto sacrilegio manifesti sunt, sed etiam illi, qui in ejus unitate corporaliter misti per pessimam vitam separantur.*

c. Certum est caus. & quæst. iisdem ex quinta Synodo. *Certum est, quòd qui impius demonstratus est, omni modo separatus est à Deo.* (Ergò etiam à domo Dei, quæ est Ecclesia.)

c. Ecclesia dist. 1. de pœnitentia ex Hiero-

Hieronymo. *Ecclesia Christi gloriosa est, non habens maculam neque rugam, aut aliquid istiusmodi. Qui ergò peccator est & aliquâ sorde maculatus, de Ecclesia Christi non potest appellari, nec Christo subjectus dici. Possibile autem est, ut quomodo Ecclesia, quæ priùs rugam habuit & maculam, in juventutem & munditiam postea restituta est, ita & peccator currat ad Medicum, quia non opus habent sani medico, sed malè habentes, ut curentur vulnera ipsorum & fiant de Ecclesia, quæ est corpus Christi.*

c. Hoc Sacramentum dist. 2. de consecrat. *Hoc Sacramentum pietatis est, signum unitatis, vinculum caritatis. Qui vult vivere, habet ubi vivat, habet unde vivat, accedat, credat & incorporetur, ut vivificetur. Hunc itaque cibum & potum societatem vult intelligi corporis & membrorum suorum, quod est Ecclesia in prædestinatis.*

c. Est unitas dist. 4. de consecrat. *Est unitas Ecclesiæ, quæ latè patet, in Sacramentorum videlicet societate & communione, quæ complectitur cum granis etiam paleas, quando eas corporaliter mistas ita partitur, ut neque illas justi vitent, neque ab illis justi vitentur. Sic sunt in Ecclesia homines mali, ut in corpore humano humores mali, qui interdum exeunt ex corpore.*

(In editione Gregoriana additur. *Sententia sumta est ex B. Augustino in Epistolam primam Johannis, & Beda in eundem locum.* Glossa autem ordinaria ibidem sic habet: *Sic sunt ficti in Ecclesia, quomodo humores mali in corpore, quando evomuntur, relevatur corpus, sic quando exeunt mali, relevatur Ecclesia.*)

Glossa in d. c. Ecclesia dist. 1. de pœnit. *Ecclesia quandoq; largè sumitur, ut granum & paleam complectatur.*

4. Quædam pronunciata Scholasticorum.

Lombardus lib. 1. sent. dist. 37. lit. C. *Illi ad templum Dei non pertinent, qui cognoscentes Deum non sicut Deum glorificant.*

Thomas Aquinas in Comm. Ephes. 5. *ut exhiberet Sponsam suam Ecclesiam immaculatam hîc per gratiam, illic per gloriam.* (Atqui impii nec hîc per gratiam sunt immaculati, nec illic per gloriam immaculati erunt. Ergò non pertinent ad mysticum illud Christi corpus, hoc est, ad Ecclesiam, de qua Apostolus ibi loquitur.)

Idem in Comm. Rom. 8. super verba. *Qui non habet Spiritum Christi, non est ejus. Sicut non est membrum corporis, quod per Spiritum corporis non vivificatur: ita non est membrum Christi, qui Spiritum Christi non habet.* (Qui verò non est verum & vivum membrum Christi capitis, ille etiam non est verũ & vivum membrũ Ecclesiæ, quæ est corpus Christi mysticũ.)

In Comm. 1. Petri 3. *Sicut arca fuit de lignis levigatis ac dolatis, ita Ecclesia constat de Sanctis per angustias & tribulationes afflictis. Sicut arca ex lignis imputribilibus, ita Ecclesia constat ex hominibus incorruptis.*

Albertus Magnus in cap. 5. Lucæ. *Una est Ecclesia, uno Spiritu vivificata, mota, sanctificata & communicata.*

Hugo lib. 2. de Sacram. cap. 2. *Qui non habet Spiritum Christi, non est membrũ ejus. In corpore uno Spiritus unus, nihil in corpore mortuum, nihil extra corpus vivum.*

Biel lect. 22. in Can. Missæ. *Forma mystica corporis Christi, quod est Ecclesia, est vera fides, propter quod Ecclesiam definientes ajunt, Ecclesia est corpus Christi mysticum fide Christi animatum.*

ibid.

ibid. *Ecclesia accipitur pro tota multitudine prædestinatorum.*

5. Quædam Conciliorum, etiam recentiorum, pronunciata.

Concilium Wormaciense in præfat. *Ecclesiam Catholicam precio sanguinis sui redemtam credimus cum eo in perpetuum regnaturam.* (Jam verò soli Sancti cum Christo regnabunt in perpetuum.)

6. Quorundam recentiorum Scriptorum, qui non solùm ante, sed etiam post Lutherum docuerunt, pronunciata.

Johannes Wiclef. in tract. contra Fratres sive Monachos cap. 39. *Fratres hunc articulum fidei Christianæ destruunt. Credo Ecclesiam Catholicam. Docent enim, homines damnandos esse membra Ecclesiæ sanctæ, & sic Diabolum cum Christo connubio jungunt.*

Johannes de Turrecremata lib. 1. capite 57. statuit, *malos & impios tantùm secundùm quid & æquivoce ad corpus Ecclesiæ pertinere*, quod probat ex Alexandro de Ales, Hugone & Thoma. Asserit etiam, *fidem necessariò requiri ad id, ut quis sit verum Ecclesiæ membrum*, (quem propterea refellit Bellarminus lib. 3. de Ecclesf. c. 9.)

Johannes Picus Mirandulanus theorem. 13. *Ecclesia primò & principaliter dicitur Catholica, quæ omnes rectæ & Apostolicæ fidei & non fictæ caritatis homines complectitur.*

Autor oneris Ecclesiæ cap. 5. §. 2. *Universalis Ecclesia septem statibus distinguitur, ac vitam & vegetationem à Spiritu septiformi accipit, alioquin Ecclesia Catholica, id est, collectio fidelium est una tantùm, licèt habeat prolem variam, exitusq́ diversos, correspondentes conditionibus septem statuum. Eodem modo reproborum Christianorum caterva denominatur una meretrix, tametsi diversa, utpotè septem peccatorum capita habeat.*

cap. 8. §. 5. *Ecclesia potissimè formatur & constat ex electis Christianis, tametsi in se membra frequenter reproba contineat.*

cap. 18. §. 7. *Johannes Huß & Hieronymus Pragensis asseverârunt, (ut fertur) Universalem Ecclesiam non in Roma vel Papa, sed in prædestinatorum universitate consistere &c. ob hujusmodi doctrinam in Concilio Constantiensi, rupto salvo conductu, ambo exusti sunt. An hæc vel alia eorum dogmata fuerint novæ vanitatis, an Evangelicæ antiquitatis, nescio, ego non judico quenquam &c.*

cap. 43. in procem. *Ecclesia Catholica est fidelium multitudo fide & caritate unita, omnes enim Episcopi, omnesq́ fideles una sunt Ecclesia. Origenes censet, templum Dei ex lapidibus vivis constructum, esse Christi Ecclesiam, in qua multi sunt, non sicut condecet, spiritualiter viventes, sed secundùm carnem militantes, qui domum orationis, de lapidibus vivis constructam, faciunt esse speluncam latronum, ideò destruendi, actibus enim suis non Ecclesiâ Dei, sed latronum speluncâ & virginibus fatuis reddunt se dignos.*

cap. 49 §. 15. *Ecclesia Universalis principaliter consistit in spirituali collectione Christi fidelium, ubique terrarum degentium, & ejus caput solus est Christus.*

(Eodem modo Ecclesiam definit Cataldinus de Boncampagnis in tract. de potest. Papæ Volum 3. Tractatuum Dd. Juris fol. 89. num. 11. videlicet, quòd sit *multitudo fidelium fide & caritate unita.* Jam verò impii interiore fide & caritate non uniuntur verè fidelibus.)

Cajetanus Cardinalis in Comment. Matth. 16. *Portæ inferorum non prævale-*

 bunt

bunt adversus Ecclesiam, quæ constat ex congregatione fidelium unâ fide, spe & caritate.

Alphonsus de Castro lib. 1. advers. hæreses cap. 9. *Duplex est unio Una, quæ fit per caritatem, per quam tanquam per juncturas membra junguntur, ut capiti suo, scil. Christo, cohæreant, & per hanc constituitur corpus illud, quod dicitur esse sine macula. Et hoc modo unitas Ecclesiæ consistit in unitate caritatis, quâ membra invicem se diligunt & Deum. Alia est Ecclesiæ unio per fidem, per quam omnes fideles sunt grex sub uno Pastore. Et hæc est illa Ecclesia, quæ in Evangelio aliquando comparatur sagenæ missæ in mare & ex omni genere piscium congreganti: aliquando decem virginibus, è quibus quinque erant fatuæ, quinque prudentes.*

Erasmus in Symbolo Catech. 4. p. 145. *Ecclesia propriè dicta est arcana societas ad vitam æternam prædestinatorum, cujus magna pars jam agit apud Christum; quæ verò superest, in hoc vocata est, ut ad summam puritatem enitatur, & rectè negatur habere maculam aut rugam, vel per synecdochen, vel à scopo seu fine, unde denominationem sumi fatentur Logici. Interdum tamen vox Ecclesiæ ita dilatatur, ut omnes Baptismo tinctos complectatur, sive piè vivant, sive secùs.*

Enchirid. Christian. Instit. Coloniense cap. de Sacram. Ordinis pag. 171. *Ut autem contendant quidam, Ecclesiam invisibilem esse, quod de Ecclesia prædestinatorum non negamus, nihilo seciùs, ut opinamur, nobis concedent, Ecclesiam esse visibilem, quæ bonis admixtos habet malos, visibili fidei professione & Sacramentorum communione sociatos.* (Id verò libenter concedimus, ut ex Augustanæ Confessionis artic. 8. & alias nostræ sententiæ manifestum.)

Melchior Canus lib. 4. LL. cap. ult. ad 9. distinguit *inter membra & partes Ecclesiæ*, ac negat, *impios esse membra Ecclesiæ aut Christi, partes tamen esse, sed non homogeneas* asserit.

Præterea fatetur lib. ejusdem cap. 2. *Qui nervosiùs Ecclesiam finiunt, illos non dubitare, eam fidelium tantùm numero constari.*

Catechismus Concilii Tridentini jussu Pii V. Pontif. editus, in exposit. Symboli docet, *caput Ecclesiæ quasi corporis esse Christum, cujus Spiritus, ut anima corporeis membris vitam, ita fidelibus impertitur gratiam, eoq; sanctam esse, quia gratiam sanctitatis & peccatorum veniam accepit à Christo, à quo sanctificatur, ejusq; sanguine abluitur; Catholicam autem dici, quoniam unius fidei splendore diffunditur ab ortu Solis ad Occasum, complectens quosvis homines, sive barbaros, sive Scythas, sive liberos, sive servos, sive masculos, sive fœminas, & continens fideles omnes, qui fuerunt ab Adam usque in hunc diem, quive sunt futuri, quamdiu mundus extabit, profitentes veram fidem, fundati in Christo super Apostolorum ac Prophetarum fundamento.*

(Ergò juxta Pii V. & Patrum Tridentinorum sententiam, Ecclesia, quæ traditur in Symbolo, est *corpus Christi*. Docet verò Scriptura, totum corpus Christi *Spiritu sancto* tanquam animâ vivificari & augeri Ephes. 4. v. 16. At mali nec vivificantur, nec augentur. Non sunt ergò mali pars corporis Christi, proinde nec Ecclesiæ. Item juxta Pii quinti & Patrum Tridentinorum sententiam *Ecclesia mundata est sanguine Christi, sanctitatis gratiâ imbuta, donata peccatorum remissione. Beati verò, quorum remissæ sunt*

iniqui-

iniquitates Roman.4.v.7. *beati mundo corde, quia Deum videbunt* Matth. 5. v.8. At mali nec beati sunt, nec Deum videbunt, nec peccata illis sunt remissa, nec corda ipsorum purificata. Ergò non sunt vera Ecclesiæ membra. Item, juxta Pii V. & Patrum Tridentinorum sententiam Ecclesia dicitur *Catholica, quia comprehendit fideles universos à prima mundi origine usque ad ejus finem, profitentes veram in Christum fidem & in Christo fundatos.* At mali & hypocritæ vel non sunt verè fideles, vel si certo respectu, videlicet ratione externæ professionis, *fideles* dici possint, tamen non sunt *fundati in Christo.* Qui enim in Christo verâ salutis petra fundati, non movebuntur in æternum Matth.7.v.24. At mali movebuntur, proinde non sunt pars Ecclesiæ. Essent autem necessariò pars Ecclesiæ, si nomen Ecclesiæ denotaret propriè *Ecclesiam*, quam vocamus *visibilem*, ex bonis & malis constantem. Ex quo consequens, Ecclesiam, quæ traditur in Symbolo fidei, non significare *Ecclesiam visibilem*, hoc est, multitudinem bonorum & malorum, sed *Ecclesiam invisibilem*, id est, congregationem Sanctorum.)

Idem Catech. Tridentin. pag. 111. & 114. asserit, *veram Ecclesiam dici & esse unam. 1. Propter unum Dominum & caput Christum. 2. unum Spiritum. 3. unam spem vocationis, siquidem omnes fideles eandem rem, vitam æternam atque beatam sperent.*

(Atqui Ecclesia, quæ complectitur pios & impios, non est unitate Spiritus & spei una, siquidem pii reguntur Spiritu bono, impii malo; pii sperant vitam æternam, de qua impii vel prorsus non sunt soliciti, vel non debito modo ad eam aspirant.)

Catechismus Romanus de Eccles. *Ecclesia militans est, quæ cum immanissimis hostibus Satana, mundo & carne perpetuum bellum gerit.*

Item, *Ecclesiam electorum* appellat *piorum numerum, qui non solùm fidei professione & communione Sacramentorum, sed etiam Spiritu gratiæ & caritatis vinculo inter se conjuncti sunt & colligati.*

Item, *Ecclesiam domum Dei* appellari ait, *quia sit velut una familia, quam unus paterfamilias moderatur, & in qua est bonorum omnium spiritualium communio.* (At hæc non nisi congregationi Sanctorum conveniunt.)

Johannes Hoffmeisterus (quem Sixtus Senensis lib.4. Biblioth. sanctæ vocat *benè meritum Provincialem Ordinis S. Augustini in Suevia*) in artic. 8. August. Confess. ex Augustino notat, *esse in Ecclesia dici bifariam. Uno modo esse in ea tanquam membrum in compage justitiæ, particeps videlicet spiritualis vitæ, hoc est, cohærens cæteris membris in Spiritu caritatis. Alio modo*, inquit, *esse in Ecclesia, est adhærere membris Ecclesiæ, sicut palea tritico.* Ibidem etiam approbat sententiam Philippi in Locis, *Ecclesiam interdum in genere significare congregationem omnium, qui profitentur Evangelium, propriè autem & principaliter significare congregationem justorum, qui verè credunt Christo & sanctificantur Spiritu Christi.* Et hæc fatetur *dici juxta fidem Catholicæ Ecclesiæ.* Utitur etiam similitudine Augustini lib. 7. de Bapt. cap. 51. *Alias ita esse in domo DEI, ut ipsi etiam*

sint eadem domus; alios dici esse in domo Dei, ut non pertineant ad compagem domus; alios denique magis ex domo, quàm in domo esse.

Georgius Cassander in Consult. artic. 7. pag. 927. *Quòd addunt, Ecclesiam esse congregationem Sanctorum, nec illud meritò reprehendi debet, ideò enim sancta dicitur Ecclesia, quòd ex Sanctis, id est, Baptismo sanctificatis & consecratis, constet, præsertim cùm in sequenti articulo hypocritas & vitiosos ab hac externa Ecclesiæ societate non excludant, idq; latiùs in Apologia explicent.*

Georgius Wicelius Imp. Consil. in Compend. de semit. antiquis ad Imper. Ferdinandum. *Non diffitemur Catholici de Ecclesia, quòd una & sancta perpetuò sit in terris mansura. Est autem Ecclesia propriè congregatio membrorum Christi, sanctorum in universum, qui verè credunt & ex animo obediunt Christo, etsi in hac vita huic congregationi multi mali & hypocritæ admixti sunt usque ad novissimum judicium.*

Liber Interimisticus cap. 9. *Ecclesia, quatenus constat membris talibus, quæ secundùm caritatem vivunt, Sanctorum est tantùm, & eatenùs spiritualis & invisibilis.*

Johannes Ferus in cap. 16. Matth. super verba. *Portæ inferorum non prævalebunt adversus eam. Non loquitur Christus de Ecclesia, sicut communiter sumitur pro his, qui Christiani dicuntur, sive boni sint, sive mali, sed de Ecclesia secundùm Spiritum, quæ solos electos complectitur.* Illud ibidem declarat parabolâ Christi Luc. 6. *Qui audit & facit, similis est homini, qui ædificat domum suam super petram.* (At impii non ædificant domum suam super petram, nec vincunt tentationes, sed eis succumbunt. Ergò non pertinent ad Ecclesiam illam, cui non dicuntur prævalituræ inferorum portæ.)

Claudius Espensæus in Comment. 2. Timoth. 2. *Ecclesia prædestinata, de qua Paulus dicit, firmum stat fundamentum Dei habens hoc signaculum, Deus novit, qui sunt ejus, nunquam seducetur à Diabolo.*

Stapletonus in Relect. princip. controv. 1. quæst. 2. art. 5. pag. 17. laudat illa Augustanæ Confessionis verba, *quòd mali sint membra Ecclesiæ secundùm externam societatem per Sacramenta, ipsam tamen Ecclesiam principaliter esse societatem fidei & Spiritus sancti.*

Anglo-Remenses in annot. 2. Tim. 2. *Heretici, qui in externa communione Sacramentorum & professione persistunt, in conspectu Dei ab Ecclesia separantur, & reipsâ & propriè domus Dei finibus exterminantur.* (Atqui eadem est ratio occultorum hypocritarum, qui quamvis in externa communione Sacramentorum & professione fidei persistant, tamen in conspectu Dei ab Ecclesia separantur, & reipsâ & propriè domus Dei finibus exterminantur. Ut enim requiritur *fides recta*, ita etiam *vita sancta* ad hoc, ut quis verum & vivum sit Ecclesiæ invisibilis membrum.)

In annot. 1. Johan. 2. sect. 10. *Impii viventes in Ecclesia sunt potiùs velut mali humores & superflua excrementa, quàm vera & vivæ partes corporis.*

Toletus Cardinalis in Comment. Johan. 10. super verba. *Oves meæ vocem meam audiunt. Animadvertendum est, quamvis generaliter sint oves Christi, qui in Christum credunt, tamen particulariter hic loquitur Christus de electis ac prædestinatis, qui oves Christi in æternum sunt futuræ.*

(Maldo-

(Maldonatus quidem in Comment. hoc improbat, interim fateri cogitur, *Augustinum & Bedam, hæc verba Christi eodem modo exposuisse.* Quin & Bellarminus lib. 4. de Eccles. cap. 2. Toleto suffragatur, sic scribens: *Loquitur Christus tantùm de electis, qui perseveranter audiunt.*)

Idem Toletus in Comment. Rom. 8. *Christiani non sunt, qui non vivam Christi fidem habent.*

Bellarminus lib. 3. de Eccles. cap. 2. §. penult. *Notandum est ex Augustino in Breviculo collationis collat. 3. Ecclesiam esse corpus vivum, in quo est anima & corpus, & quidem anima sunt interna dona Spiritus sancti, fides, spes, caritas &c. corpus sunt externa professio fidei & communicatio Sacramentorum.* (Omittit *subjectionem erga Romanum Pontificem,* quam in præcedentibus fecerat tertium necessarium requisitum) *Ex quo fit, ut quidam sint de anima & de corpore Ecclesiæ, & proinde uniti Christo capiti interiùs & exteriùs; & tales sunt perfectissimè de Ecclesia, sunt enim quasi membra viva in corpore, quamvis etiam inter istos aliqui magis, aliqui minùs vitam participent, & aliqui etiam solum initium vitæ habeant & quasi sensum, sed non motum, ut qui habent solam fidem sine caritate. Rursum aliqui sint de anima, & non de corpore, ut Catechumeni vel excommunicati, si fidem & caritatem habeant, quod fieri potest. Denique aliqui sint de corpore & non de anima, ut qui nullam habent internam virtutem & tamen spe, aut timore aliquo temporali profitentur fidem & in Sacramentis communicant sub regimine Pastorum, & tales sunt sicut capilli aut ungues, aut mali humores in corpore humano.*

(At si Ecclesia est corpus vivum, in quo est anima & corpus, hoc est, non solùm externa fidei professio & usus Sacramentorum, sed etiam dona Spiritus interna, fides, spes, caritas, ergò ut aliquis sit verus Ecclesiæ civis & verum Ecclesiæ membrum, non sufficit externa fidei professio & Sacramentorum usus externus, sed requiritur etiam interior renovatio per Spiritum sanctum. Quia enim Ecclesia non est corpus solùm, sed etiam anima, hoc est, corpus vivũ & animatum, ideò ut quis ad corpus Ecclesiæ verè pertineat, requiritur, ut Spiritu sancto regatur, ducatur & quasi animetur. Sed Bellarmini definitio prætermittit illos, qui perfectissimè sunt de Ecclesia, qui sunt *de anima & corpore Ecclesiæ,* qui sunt viva membra in hoc corpore, id est, qui internis Spiritus sancti donis præditi sunt, imò etiam planè excludit quosdam ex illis, qui sunt de anima Ecclesiæ, ut Catechumenos & injustè excommunicatos veram fidem habentes; contra verò includit illos, qui sunt tantùm de corpore Ecclesiæ, qui sunt sicut capilli aut ungues in corpore humano, hoc est, qui exteriùs duntaxat profitentur fidem sine ulla renovatione interiori, unde Bellarminus disertis verbis addit. §. ultimo. *Definitio nostra solùm comprehendit hunc ultimum modum existendi in Ecclesia.* At hoc perinde est, ac si quis velit hominem definire ex capillis, unguibus aut malis humoribus & excrementis; aut si quis definiturus vinum, feces ejus definiat; definiturus navim, sentinam & saburram duntaxat nominet.)

lib. ejusdem cap. 5. resp. ad 2. scribit: *Ecclesiam triumphantem esse unam cum*

Ecclesia militante, & proinde neminem posse separari velle ab una, quin separetur ab altera. (Atqui *triumphans Ecclesia* est tantummodo Sanctorum congregatio. Ergò & *militans.*)

lib. ejusd. cap. 6. resp. ad 1. concedit, *quosdam esse in Ecclesia animo sive desiderio, quod sufficiat illis ad salutem, non tamen esse corpore, sive externâ communicatione.*

(Ex hisce Bellarmini verbis sic colligimus. Qui actu salvatur, ille etiam est actu membrum Ecclesiæ, quia extra Ecclesiam non est salus. Injustè excommunicatus actu salvatur. Ergò etiam est actu membrum Ecclesiæ. Ulteriùs. Injustè excommunicatus externâ cõmunicatione nõ est in Ecclesia, sed tantùm internâ societate. Ergò salutaris & salvifica communio cum Ecclesia nõ consistit in externa, sed interna societate.)

lib. ejusd. cap. 7. resp. ad 5. *Ovile dicitur* (Ecclesia,) *etsi non contineat solas oves, à meliore parte, quemadmodum Roma dicitur civitas, licèt etiam multos non cives complectatur.* (Atqui si hædi, hoc est, mali ita se habent ad ovile Ecclesiæ, ut non cives ad civitatem, consequens est, malos non esse veros Ecclesiæ cives.)

lib. ejusd. c. 9. resp. ad 3. concedit, *malos esse Dei filios, non quidẽ ratione regenerationis, nec ratione imitationis, sed ratione doctrinæ.* (Atqui, ut aliquis sit verum & vivum Ecclesiæ membrũ ac verus Dei & Ecclesiæ filius, non sufficit, esse filium *ratione doctrinæ,* sed requiritur etiam, ut sit filius *ratione regenerationis & imitationis.* Qui enim nec regeneratione, nec imitatione, sed solâ doctrinâ filii sunt, illi sunt filii Diaboli, non autem filii Dei & Ecclesiæ Catholicę propriè sic dicti.)

lib. & cap. iisdem §. Ad ultimum, sic scribit: *Dico, malos non esse membra viva corporis Christi, & hoc significari illis Scripturis* (Esai. 52. *Non adjiciet ultra, ut pertranseat per te incircumcisus & immundus. 1. Corinth. 10. Unus panis & unum corpus multi sumus. Roman. 8. Qui Spiritum Christi non habet, non est ejus. 1. Corinth. 12. In uno Spiritu omnes in unum corpus baptizati sumus.) Ad id, quod addebatur, igitur sunt æquivocè membra &c. à multis solet concedi, malos non esse membra vera, nec simpliciter corporis Ecclesiæ, sed tantùm secundùm quid & æquivocè. Ita Johannes de Turrecremata lib. 1. cap. 57. ubi id probat ex Alexandro de Ales, Hugone & B. Thoma. Idem etiam docent Petrus à Soto, Melchior Canus & alii, qui tamen, etsi dicant, malos non esse membra vera, dicunt nihilominùs verè esse in Ecclesia, sive in corpore Ecclesiæ, & esse simpliciter fideles seu Christianos. Neque enim sola membra sunt in corpore, sed etiam humores, dentes, pili & alia, quæ non sunt membra. Neque fideles aut Christiani tales dicuntur à caritate, sed à fide, sive à fidei professione.*

(Hæc eadem etiam nostra est sententia. Concedimus, *malos esse in corpore Ecclesiæ, ratione externæ societatis*, interim non sunt *vera & viva hujus corporis membra,* sed arida & mortua, ac proinde *æquivocè* tantùm sunt membra, sicut homo pictus æquivocè tantùm est homo. Nam Spiritus sanctus in adductis Scripturæ locis vera & viva corporis hujus mystici membra sic describit, ut malis descriptio illa minimè tribui possit. Utique ergò Alexandrum Alensem, Hugonem, Thomam, Johannem de Turrecremata, Petrum à Soto, Melchiorem Canum & alios hîc habemus ὁμο-

ψήφους.

ψιλῶς, imò ipsum Bellarminum, quippe qui sententiam hanc non repudiat, sed potiùs objectionem, quæ ex hac hypothesi formatur. Si Ecclesia sumatur de congregatione vocatorum per verbum & baptizatorum, non negamus, malos esse in Ecclesia, quod August. Confess. aliquoties inculcat, relinquatur nobis interim illud, quod enumerati scriptores Pontificii nobiscum docent, malos non esse vera Ecclesiæ membra.)

lib. & cap. iisdem in resp. ad 6. arg. sic scribit: *Hieronymus in cap. 1. Gal. exponens illud, Paulus Apostolus Ecclesiis Galatiæ, volens explicare, quomodo cohæreant inter se verba Apostoli, qui nunc totas Ecclesias videtur laudare, nunc totas vituperare ac reprehendere, dicit, Ecclesiam dupliciter accipi, id est, non duas esse Ecclesias, sed de una diversimodè Scripturas loqui &c. Interdum enim Scriptura tribuit toti Ecclesiæ id, quod est proprium perfectorum, ut carere macula & ruga, interdum id, quod est proprium peccatorum, ut peccare & correptione indigere.* (Idem & nos dicimus, *tribui scilicet per synecdochen toti Ecclesiæ, quod uni parti convenit,* quæ sunt verba Bellarmini cap. præced. octavo. Nimirùm Scriptura loquitur de Ecclesia diversimodè. Primò *populariter & synecdochicè,* & sic totum cœtum vocatorum hoc nomine intelligit. Deinde *exquisitè, propriè & principaliter,* & sic solos electos sive sanctos in illo cœtu numerat.)

lib. & cap. iisd. in resp. ad 8. argum. conqueritur, *etiam aliquos Catholicos* (propter quædam loca Augustini lib. 2. contra Cresconium cap. 21. lib. 2. contra Petilianum cap. ult. lib. 4. de Baptism. capite 3. lib. 6. cap. 3. lib. 7. cap. 49. 50. & 51. lib. de unit. Eccles. cap. ult. lib. 3. de doctrina Christ. cap. 32. ubi dicit, *malos non esse de corpore Christi, quod est Ecclesia, nec Christum habere posse membra damnata,*) *fingere duas Ecclesias,* hoc est, amplecti distinctionem in Ecclesiam visibilem & invisibilem, adeoque statuere, Ecclesiam κυρίως ac propriè dictam esse *sanctorum* congregationem, quos cùm ibidem refutare instituit, sententiam eorum vel maximè confirmat. *Cùm Donatistæ,* inquit, *calumniarentur, Catholicos duas Ecclesias facere, unam, quæ solos bonos; alteram, quæ bonos cum malis contineret, responderunt Catholici, se nunquam duas Ecclesias somniâsse, sed tantùm distinguere partes vel tempora Ecclesiæ; partes quidem, quia aliter boni, aliter mali ad Ecclesiam pertinent, boni enim sunt pars interior & quasi anima Ecclesiæ, mali sunt pars exterior & quasi corpus, & dabant exemplum de homine interiore & exteriore, qui non sunt duo homines, sed duæ partes ejusdem hominis. Tempora autem distinguentes dicebant, aliter esse nunc, aliter futuram post resurrectionem, nunc enim habet bonos & malos, tunc non habet nisi bonos.* (Atqui eadem est etiam nostra sententia, malos ad externam Ecclesiæ societatem pertinere concedimus, sed ab interna ac spirituali communione exclusos esse dicimus, quod ipsum confirmant similitudines, quas ex Augustino Bellarminus §. eodem adducit, sic enim scribit:)

Ibid. *Hanc doctrinam idem Augustinus alibi sæpè confirmat & variis similitudinibus explicat. Nam lib. 7. contra Donat. capite 51. dicit, bonos sic esse in domo Dei, quæ est Ecclesia, ut ipsi sint domus Dei, constructa ex vivis lapidibus; malos sic esse in eadem domo,*

domo, ut ipsi tamen non sint domus. lib. de unit. Eccles. cap. ult. dicit, malos esse precisos ab Ecclesia animo, non tamen corpore, quod est dicere, pertinere ad hominem exteriorem Ecclesiæ, non tamen ad interiorem lib. 3. de doctr. Christ. cap. 32. explicans illud Cantic. 1. Nigra sum, sed formosa, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis, notat, non esse dictum, nigra fui, sed nigra sum & formosa, quia ipsa una & eadem Ecclesia nunc est nigra sicut tabernacula Cedar, propter peccatores, quos in se habet; & simul est formosa, sicut pelles Salomonis, id est, sicut tentoria Regis, propter bonos, quos in se habet. Idem Augustinus tract. 3. in Epist. Joh. docet, malos esse in Ecclesiæ corpore, non ut membra, sed ut humores corruptos, qui reverâ sunt in corpore, & tamen sunt etiam verè separati à membris corporis. (Non potest evidentiùs ac clariùs sententia nostra exponi, quàm hisce similitudinibus ab Augustino factum, quas cùm Bellarminus probet, sententiam nostram improbare non poterit.)

lib. ejusdem cap. 10. sic scribit: *Infideles occultos, hoc est, qui nec fidem internam, nec ullam Christianam virtutem habent, & tamen exteriùs propter temporale aliquod commodum fidem Catholicam profitentur, & communione Sacramentorum veris fidelibus permiscentur, nullo modo ad veram Ecclesiam pertinere, non solùm Confessionistæ docent, sed etiam aliqui ex Catholicis, quorum unus est Johannes de Turrecremata lib. 4. de Eccles. part. 2. cap. 20.*

(Ergò quorundam Catholicorum, cumprimis Turrecrematæ suffragium in hac quæstione Bellarminus nobis largitur. Fuit autem ille Turrecremata in eodem dignitatis gradu cum Bellarmino constitutus, uterque enim fuit Romanæ Ecclesiæ Cardinalis.)

Salmeron in cap. 8. Rom. super verba. *Qui non habet Spiritum Christi, non est ejus. Ut non est membrum corporis vivum, quod per Spiritum corporis non vivificatur: ita ad Christi membra non pertinet, qui Spiritum Christi non habet.*

Bened. Justinianus ibid. *Nam qui hoc Spiritu Christi destituitur, is nullo modo inter Christi sectatores atque discipulos numerandus videatur.* (Ergo nec est membrum verum & vivum Ecclesiæ, quæ est corpus Christi mysticum.)

Costerus in Apolog. part. 3. cap. 12. *Ut phlegma, sanies, saliva, sanguis abundans viventis hominis neq; membrum sunt, neq; partes, & tamen non sunt extra corpus: ita impii ad superfluos humores referuntur, qui suo tempore, ubi maturi fuerint, cum stercoribus ejiciuntur.*

Ibid. *Ex hoc loco Eph. 4. pius Doctor Hugo alludens ad corpus humanum, cui est simile corpus Ecclesiæ, dicit, qui non habet Spiritum Christi, non est Christi membrũ. Nihil in hoc corpore mortuum, nihil extra corpus vivum. Verum est, si enim Christiani justi in membris soli habeantur, non mirum, tum quia in illis solis est Spiritus S. sicut scriptũ est. Qui Spiritũ Christi non habet, is non est ejus, tum quia omnia ad illorum commoda referuntur.*

Gregorius de Valentia in anal. p. 37. Becanus tom. 5. opusc. p. 591. Stapletonus in Relect. pag. 54. Tannerus in anatom. part. 2. p. 513. docent, *Ecclesiam dici sanctam synecdochicè, propter aliquos sanctos in ea semper existentes, licèt non omnes sancti sint, sed multi etiam non sancti & mali in ea reperiantur.* (At si licet ipsis Ecclesiam totam vocare *sanctam* propter aliquos sanctos,

quamvis

quamvis plures in ea sint non-Sancti, cur nobis non liceret, Ecclesiam à meliori parte definire *per congregationem Sanctorum*, cùm eadem sit ratio descriptionis, quæ est denominationis, & Ecclesiæ conceptis verbis dicantur Ecclesiæ vel *congregationes Sanctorum* 1. Cor.4. v.32. *& justorum* Psal.1. v.5?)

Catechesis Jesuitarum Austriaca docet, *quòd Ecclesia Catholica, quam credimus, ea sit, extra quam, sicut extra arcam Noa, nulla omninò salus mortalibus competit.* (At extra visibilem Ecclesiam positi multi salvantur, juxta ipsorum Pontificiorum hypotheses, ut patebit exemplis Catechumenorum, Excommunicatorum, Schismaticorum &c. qui sunt extra Ecclesiam visibilem, & tamen salvari ex illis quidam possunt, ut ex sequentibus apparebit.)

Landherr im scharffen runden Auge pag. 50. Die Christliche Kirche ist mit keiner Sünden Mackel beflecket / noch mit einiges Irrthumbs Nebel unterzogen. (Hoc non potest dici *de Ecclesia visibili*, aliàs approbaretur opinio Anabaptistarum. Ergò *de invisibili Sanctorum Ecclesia.*)

Arg. Pontif. 1. ex 1. Cor.10. v.17. *Unus panis, unum corpus multi sumus, nam omnes de uno pane participamus.* Ex eo nectunt tale argumentum. *Etiam impii manducant panem Sacramentalẽ, igitur sunt unum corpus cum reliquis fidelibus.*

Respond. 1. Cornelius à Lapide & Estius in h.l. annotant, *hîc non dici de unitate communicantium inter se, sed cum Christo*, (id quod colligitur ex v.16. præced. & v.18. seq. Jam verò Papistæ ipsi concedunt, manifestè impios non percipere influxum à capite Christo.) Inde Cyprianus lib.1. Epist.6. contrario modo ex hoc loco argumentatur. *Quomodo palea non ingrediuntur panem, ita reprobos non esse veras ejus Ecclesiæ partes, quæ panis unus dicitur.*

2. Jacobus Tirinus Jesuita in Comm. illius loci accipit quidem de unitate communicantium non solùm cũ Christo, sed etiam inter sese, (sic enim scribit: *Quoniam unus panis est, de quo omnes participamus, hinc per illius unius sumtionem omnes, quantumcunque multi, efficimur & sumus unum corpus Christi, unum, inquam, tum cum Christo, nam alimentum coalescit cum alito: tum inter nos mutuò, nam quæ sunt eadem uni tertio, sunt etiam inter se eadem. Ita Irenæus, Hilarius, uterque Cyrillus, Chrysost. & alii Patres*) interim quia mysticam cum Christo unionem unitati communicantium præsupponit, non potest, nisi de fidelium & piorum unitate, accipi.

Arg. 2. *Ecclesia, quam Paulus persequebatur, vel erat vera Ecclesia, vel falsa. Si vera, tum Paulus aliquando non fuit membrum veræ Ecclesiæ, quomodo enim erat de illa Ecclesia, quam totis viribus oppugnabat? Si non erat illa vera Ecclesia, ergò mentiuntur Paulus & Lucas, cùm eam absolutè Dei Ecclesiam vocant.* Bellarmin. lib.3. de Eccles. cap.7. §. Accedat.

Resp. Loquimur de prædestinatis actu jam vocatis. Proinde solutionem argumenti petimus ex ipso Bellarmino, qui ibidem resp. ad 6. argum. sic scribit: *Notandum est, hominem posse dici Christi ovem, filium, membrum, duobus modis. Uno modo, secundùm prædestinationem, altero, secundùm præsentem justitiam. Qui sunt oves, aut filii, aut membra solùm secundùm prædestinatio-*

stinationem, non sunt actu, sed solùm potentiâ tales: At qui sunt tales, secundùm præsentem justitiam, sunt actu & simpliciter tales &c. (Quando ergò Ecclesia Catholica dicitur *congregatio electorum*, id in posteriore significatione propriè intelligitur, quia electi secundùm præsentem statum sic dicti, sunt actu & simpliciter Catholicæ Ecclesiæ membra, electi verò secundùm præscientiam, non actu, sed potentiâ sub tempore in actum deducenda & secundùm quid Ecclesiæ membra dicuntur.)

Costerus in Apolog. part. 3. cap. 12. *Electi & prædestinati non sunt vera membra Christi, antequam fide illuminentur.*

Exceptio Bellarmini hæc est. *Membra considerari possunt duobus modis. Uno modo, ut sunt res quædã secundùm se, sive secundùm essentiam ac substantiam suam, altero modo, ut sunt instrumenta operativa. Doctores mali sunt membra mortua, & proinde non vera corporis Christi, quantum attinet ad rationem membri, ut est pars quædã vivi corporis, tamen sunt verissima membra ratione instrumenti.* Bellarm. lib. ejusd. cap. 9. resp. ad 1.

Resp. 1. Membra humani corporis sunt certo respectu ejusdem instrumenta, sed ex eo non sequitur, *omnia instrumenta esse etiam membra.* Quando ergò Bellarminus dicit, *malum Episcopum non esse verum membrum, ratione membri, ut est pars quædam vivi corporis, sed tantùm ratione instrumenti,* reipsâ dicit, malũ Episcopum non esse membrum, quippe quod Spiritu oportet esse animatum ac vivificatum, sed duntaxat instrumentum.

2. Idem Bellarm. lib. 2. de Justif. cap. 7. §. Septimò sic scribit: *Si Christus per injustitiam nostram sibi imputatam verè dicitur peccator, dici etiam poterit, quod horret animus cogitare, filius Diaboli. Sed Scriptura ubiq; eum vocat filium Dei.* In hoc argumento præsupponit Bellarminus, neminem simul dici, nedum simul esse posse, *filium Dei & filium Diaboli.* At si mali Prælati, quia sunt instrumenta operativa, dicendi sunt *vera membra Ecclesiæ*, consequens erit, eos simul esse *membra Christi & membra Diaboli*, ac proinde etiam *filios Christi & filios Diaboli.* Ratio est, quia ex Bellarmini hypothesi sunt vera membra Ecclesiæ, ac proinde etiam vera membra Christi. Ex Scripturæ sententia mali Prælati sunt membra Diaboli.

3. Bellarminus concedere cogitur, quòd Prælati mali non sint membra vera & viva, sed *æquivocè tantùm* sic dicta, neq; enim Spiritus vinculo Christo, Ecclesiæ capiti, sunt conjuncta, neq; incrementum capiunt corpori conveniens ad ædificationem sui pro caritate. Nec obstat, quòd eorum ministerio Deus utitur, id enim non efficit eos *vera membra*, sed *instrumenta duntaxat operativa.*

Thesis specialis prima. Catechumeni verâ fide præditi, etiam ante Baptismum perceptum, sunt vera & viva Ecclesiæ membra.

Explic. 1. Non baptizati sunt in duplici differentia. Quidam à religione Christiana prorsus alieni sunt, ac gentilium superstitiones & idololatrias sequuntur, repudiato Christianorũ baptismo, illos esse extra Ecclesiam, utrinq; conceditur 1. Cor. 5. v. 12. Quidam verò, etsi Sacramentũ Baptismi non receperunt, tamen internâ & verâ fide, à Spiritu S. per prædicationem Evangelii in cordibus ipsorum accensâ, sunt præditi, ut la-

tro in cruce, Catechumeni, Martyres ante susceptum Baptismum ad supplicia rapti &c. ad quos pertinent etiam infantes ex Christianis parentibus nati, & per preces parentũ atq; Ecclesiæ Christo oblati. De hoc posteriore non baptizatorum genere thesis est accipienda.

2. Catechumenorum duo sunt genera. Unum eorũ, qui audiunt conciones, & volunt fieri Christiani, sed nondum petierunt Baptismum, illi dicuntur *Audientes seu Auditores:* alterum eorum, qui petunt Baptismum & dicuntur *Competentes seu electi.* Ambrosius Epist. 33. *Dimissis Catechumenis Symbolũ aliquibus Competentibus in baptisteriis tradebam basilicæ.* Isidorus lib. 2. de officiis cap. 2. *Post Catechumenos secundus Competentium gradus est. Competentes autem sunt, qui jam post doctrinam fidei, post continentiam vitæ, ad gratiam Christi percipiendã festinant, ideoq; appellantur Competentes, i. e. gratiam Christi petentes.* Confer August. lib. 9. Confess. capite 6. lib. de fide & operib. cap. 6. serm. 116. de temp. qui est ad Competentes, Hieronymus in Epist. ad Pamm. (Quidam tamen volunt, *Competentes* eosdem fuisse Augustino cum *Catechumenis* generaliter sic dictis.) De utroq; Catechumenorum genere thesis est accipienda, modò sint verâ fide præditi.

3. Bellarminus de solis Catechumenis hoc loco tractat, quos Ecclesiæ membra esse negat, nos contrà & Catechumenos & omnes alios, verâ fide internâ præditos, in Ecclesia esse dicimus, si vel maximè Baptismum actu nondum susceperunt.

4. Catechumeni, si vel maximè per Baptismum demum *Ecclesiæ visibili & particulari* dicantur aggregari, h. e. publico suscepti Baptismi testimonio confirmare, quòd fidei professione Ecclesiæ fuerint aggregati, tamen si verâ fide internâ præditi sunt, pro membris *Ecclesiæ Catholicæ,* etiam ante susceptum Baptismum, à Deo censentur.

Antithesis. Bellarminus lib. 3. de Ecclesia cap. 2. §. Nostra. *Catechumeni, quoniam non sunt admissi ad communionem Sacramentorum, excluduntur ab Ecclesia.*

lib. ejusdem cap. 3. §. De Catechumenis. *Certum est, Catechumenos non esse in Ecclesia actu & propriè, sed tantùm in potentia, quomodo homo conceptus, sed nondum formatus & natus, non dicitur homo, nisi in potentia.*

Nostram sententiam probamus.

1. Quicunque salvantur, illi sunt veræ Ecclesiæ membra. Catechumeni, verâ fide præditi, salvantur. Ergò.

2. Qui sunt *membra Christi,* sunt etiã *membra Ecclesiæ,* quia Ecclesia est corpus mysticum, cujus caput est Christus. Catechumeni verâ fide præditi sunt membra Christi, Joh. 14. v. 5. Rom. 6. v. 5. Gal. 2. v. 20. Ergò.

3. Qui sunt *filii Dei,* sunt *filii Ecclesiæ,* quia eorum, qui spiritualiter regenerantur, Deus est Pater, Ecclesia mater, Galat. 4. v. 26. Catechumeni verâ fide præditi sunt filii Dei, Joh. 1. v. 12. Gal. 3. v. 26. Ergò.

4. Qui sunt participes bonorum Ecclesiæ, illi etiam sunt membra Ecclesiæ. Catechumeni verâ fide præditi sunt participes bonorum Ecclesiæ, videl. remissionis peccatorum, donationis Spiritus sancti &c. Ergò.

5. Infantes non-baptizati, ex Chri-

stianis parentibus nati, per eorundem & Ecclesiæ preces Deo oblati, sunt filii Dei, membra Ecclesiæ & heredes salutis, ut suo loco demonstratur. Jam verò Catechumenorum fidelium conditio non est deterior, quàm infantum illorũ non baptizatorum, cùm fides eorum exerat se per externam confessionem & externos bonorum fructus. Ergò.

6. Latro in cruce, Martyres ante susceptum Baptismum ad supplicia rapti facti fuére cives Ecclesiæ *triumphantis* in vita futura. Ergò etiam fuére cives Ecclesiæ *militantis* in hac vita.

Nostræ sententiæ suffragantur quædam hypotheses Adversariorum.

1. Melchior Canus, referente Bellarmino lib. 3. de Eccles. cap. 3. statuit, *Catechumenos, licèt non sint de Ecclesia, quæ propriè dicitur Christiana, tamen esse de Ecclesia, quæ comprehendit omnes fideles ab Abel usq; ad mundi consummationem.* (At si sunt de *Ecclesia* illa *Catholica*, quæ comprehendit omnes fideles ab Abel usque ad mundi consummationem, utique etiam sunt de *Ecclesia Christiana*, quia etiam V. Testamenti Ecclesia, si rem ipsam spectare velimus, fuit Christiana. Ut enim fideles in N. Test. credunt *in Christum exhibitum*, ita fideles V. Test. crediderunt *in Christum exhibendum.* Rectè igitur Bellarminus contra Canum sic colligit: *Catechumenos, si non sint de Ecclesia Christiana, de nulla omninò Ecclesia esse, cùm preter Christianam nulla sit alia vera Ecclesia.* Res ergò eò redit. Qui sunt de Ecclesia Catholica, illi etiam sunt de Ecclesia Christiana, docente Bellarmino rectissimè. Catechumeni verá fide præditi sunt de Ecclesia Catholica, docente Melchiore Cano rectissimè. Ergò Catechumeni verá fide præditi sunt de Ecclesia Christiana.)

2. Bellarminus lib. 3. de Eccles. cap. 2. §. Notandum &c. statuit, *Catechumenos, si fidem & caritatem habeant, esse de anima Ecclesiæ & unitos Christo capiti interiùs.* (Quicunque sunt de anima Ecclesiæ, illi omninò sunt de Ecclesia, quia anima tam est pars hominis, quàm corpus, imò potior ac principalior pars. Catechumeni verá fide præditi sunt de anima Ecclesiæ. Ergò. Ulteriùs. Qui sunt uniti Christo Ecclesiæ capiti interiùs, illi sunt vera & viva Ecclesiæ membra, quia Ecclesia est corpus mysticum, cujus caput est Christus. Catechumeni verá fide præditi, sunt uniti Christo Ecclesiæ capiti interiùs. Ergò. Quod Bellarminus addit, *Catechumenos esse quidem de anima, sed non de corpore Ecclesiæ*, illud si intelligatur de externa Ecclesiæ societate, quæ in professione fidei & Sacramentorum communione consistit, tum ratione posterioris partis illud concedimus, ratione prioris partis negamus. Nequaquam enim ad id, ut aliquis sit de corpore Ecclesiæ, requiritur utrumque, videlicet *& fidei professio & Sacramentorum communio*, alioqui sequeretur, infantes baptizatos, cùm non profiteantur fidem, non esse de corpore Ecclesiæ, ac Clericos Papales, cùm non fiant participes Saramẽti matrimonii, itidem non esse de corpore Ecclesiæ.)

3. Tannerus tom. 3. Theol. Schol. Disput. 1. q. 3. d. 2. n. 54. refellit Alphonsum à Castro *Catechumenos in Ecclesiam locantem.* (Ergò Alphonsi de Castro suffragium in hac quæstione nobis largitur.)

4. To-

4. Toletus Cardinalis lib.2. Instruct. Sacerd.cap.21. *Catechumeni, si obeant absque Baptismo, tamen cum contritione & voto Baptismi, salvantur.*

Bellarminus lib.3. de Eccles.c.3. §.Deniq;. *Autor libri de Ecclesiasticis dogmatibus cap.74. apertè respondet, Catechumenos non salvari. Sed hoc nimis durum esse videtur. Certè Ambrosius in Oratione de obitu Valentiniani disertis verbis affirmat, Catechumenos posse salvari, de quorum numero Valentinianus erat, cùm de hac vita migraret.*

Et postea. *Catechumeni salvari possunt.*

(Ex eo sic colligimus. Quicunq; salvantur, illi sunt vera Ecclesiæ membra, quia extra Ecclesiam non est salus, (juxta illud Concilii Lateranensis c. 1. *Una est fidelium Universalis Ecclesia, extra quam nullus omninò salvatur,* quod adducit & approbat Bellarm. d. §. de Catechumenis) & *ad triumphantem Ecclesiam* non patet aditus, nisi *ex Ecclesia militante.* Catechumeni verâ fide præditi salvantur. Ergò. Excipit quidem Bellarminus, *illud, quod dicitur, extra Ecclesiam neminem salvari, intelligi debere de iis, qui neq; reipsâ, neq; desiderio sunt de Ecclesia, quoniam autem Catechumeni, si non re, saltem voto sunt in Ecclesia, ideò salvari eos posse.* Sed respondemus, quotquot salvantur, illos non solùm *voto & desiderio*, adeoq; potentiâ, sed etiam *reipsâ & actu* esse de Ecclesia. Nulli enim salvantur, nisi priùs è mundo damnabili actu in Ecclesiam vocentur; nulli salvantur, nisi Christo fide priùs inserantur. Atqui per talem vocationem actu transitur in Ecclesiam, & qui per fidem actu fit membrum Christi capitis, ille etiam actu fit membrum Ecclesiæ, quæ est mysticum Christi corpus. Non erat sufficiens, *desiderio* esse in arca, ut quis in diluvio servaretur, sed requirebatur, ut *actu* in ea esset: sic non sufficit, *desiderio* esse in Ecclesia, ut quis ab iræ divinæ diluvio salvetur, sed requiritur, ut *actu* sit de Ecclesia.)

5. Idem Bellarminus d.l. §. At inquies. *Augustinus tract.4. in Joh. dicit, Catechumenos esse in Ecclesia.* (Ergò juxta Augustini sententiam, Catechumeni sunt membra Ecclesiæ, quia quoad fideles est par ratio hujus phraseos esse in Ecclesia & esse de Ecclesia. Excipit Bellarminus, *esse illos in Ecclesia non actu, sed potentiâ, cùm Augustinus à fidelibus eosdem ibi separet, ac lib.2. de Symb. hominibus conceptis, nondum autem natis, eos comparet.* Resp. Homo conceptus, formatus & animatus est actu homo, etiamsi nondum in lucem sit editus. Ergò etiam Catechumeni actu sunt Ecclesiæ filii, etiamsi nondum perceperint Baptismum. Inde Augustinus dicto loco ab infidelibus eosdem distinguit & duo genera fidelium constituit, quorum quidam sint baptizati, quidam nondum baptizati, baptismum tamen desiderantes.)

Argum. Bellarm. *Catechumeni non habent jus ad ulla Sacramenta, neq; ad alia, quæ sunt communia universæ Ecclesiæ. Ergò non sunt actu & propriè de Ecclesia,* lib. ejusd. cap.3.

Resp.1. Bellarm. concedit, *Catechumenos verâ fide præditos salvari, si in eo statu moriantur.* (At non possent salvari, si remissionis peccatorum & Spiritus sancti, quæ sunt Bona Ecclesiæ propria, non essent participes.)

2. Bellarminus Catechumenis concedit finem, videl. *salutē æternā.* (Ergò non

potest illis denegare media ad finem ducentia, quæ sunt bona Ecclesiæ propria, videl. regeneratio, justificatio, remissio peccatorum &c. cùm finis præsupponat media.)

Thesis specialis secunda. Hæretici occulti, antequam per obstinationem & pertinaciam ab Ecclesia separentur, sunt adhuc in Ecclesia visibili.

Ἔκθεσις 1. Distinguendum est inter eos, qui Romanæ Ecclesiæ, qualis est hodie, h. e. Pontificis Romani judicio sunt hæretici; & inter eos, qui reverâ & judicio Dei sunt hæretici. Pontifex hæreticos esse pronunciat illos, *qui traditionibus humanis valére jussis verbum Dei scriptum in fidei articulis, velut unicam normam sequuntur, & in solo Christo omne justitiæ ac salutis suæ perfugium unicè quærunt*. Illos à suo consortio Romano-Catholica, quam ita vocant, Ecclesia excludit & anathema illis dicit, sed propterea non sunt exclusi ab Ecclesia verè Catholica, quæ ambitu suo complectitur omnes verè fideles ab initio mundi usque ad ejus consummationem.

2. Distinguendum est inter eos, *qui occultè hæresin fovent* & inter eos, qui sunt *manifesti hæretici*, i. e. qui dogmata contra fundamentum fidei pugnantia pertinaciter defendunt, propagant ac disseminant, quorum quidam ab Ecclesia ipsimet secessionem faciunt, quidā verò legitimo Ecclesiæ judicio ab ea per excommunicationem separantur.

3. Occulti hæretici, antequam per obstinationem & pertinaciam ab Ecclesia separentur, adhuc sunt in visibili Ecclesia, licèt ad Ecclesiam Catholicam, quæ est *congregatio Sanctorum*, neutiquam pertineant. Ergò sunt in Ecclesia, licèt non de Ecclesia.

4. Hæretici non vocantur à nobis membra, sed partes visibilis Ecclesiæ, cui adhærent tanquam pravi humores & ulcera corpori, à quo sine læsione, imò magnâ cum utilitate corporis, separari possunt.

Antithesis. Stapletonus in princ. fid. doctrin. p. 1. cap. 13. p. 14. *Lutheri sententia est, veram Ecclesiam vocari hæreticam*. p. 15. *Lutheri sententia est, omnium etatū hæreticos, qui quidem ejus dogmatibus suffragati sunt, verā Ecclesiam fuisse*. Contra quam sententiam ex professo ibi disputat.

Bellarm. lib. 3. de Eccles. c. 4. §. 1. *Sententia, quæ statuit, hæreticos esse membra & partes Ecclesiæ, etiamsi palàm falsam doctrinam profiteantur, ut apertè falsa est, ita facilimè refutari potest*. Idem docet Tannerus tomo 3. Theol. Scholast. *Disp. 1. q. 3. d. 2. n. 52.*

Pistorius in Colloquio Badensi contra Wirtenbergicos Theologos acriter contendit, *hæreticos non esse in Ecclesia*.

Nostram sententiam probamus

1. Ex dicto Apostolico 1. Cor. 11. v. 19. *Oportet esse hæreses inter vos, ut qui probati sunt, manifesti fiant in vobis*, (ubi illud ἐν ὑμῖν bis repetitum priore loco vulgata versio omisit.)

2. Ex præmonitione Apostolica. Act. 20. v. 13. *Ex vobis ipsis surgent viri loquentes perversa*.

3. Ex prædictione Apostolica. 2. Thessal. 2. v. 4. *Antichristum sessurum in templo Dei*, id est, Ecclesia.

4. Ex parabolis Christi. Matth. 3. v. 12. in *arca Ecclesiæ*, durante hujus vitæ statu, *tritico* permixtæ sunt *paleæ*. cap. 13. v. 24. *regnum cœlorum*, h. e. Ecclesia confertur *homi-*

homini seminanti bonū semen in agro. v. 25. *cùm verò dormirent homines, venit inimicus ejus & superseminavit zizania in medio tritici & abiit.*

Nostræ sententiæ suffragantur quædam hypotheses Adversariorum.

1. Alphonsus de Castro lib. 2. de justa hæreticorū punitione cap. 24. col. 1392. *Ego fateor quidem, & meo judicio negari non potest, hæreticum esse partē Ecclesiæ & membrum illius & non esse omninò ab illa separatum, quia etsi fidem non habeat, habet tamen characterem Baptismalem, quo durante, semper erit membrum Ecclesiæ.* (Plus concedit Alphonsus, quàm par est, hæretici enim non sunt *membra Ecclesiæ*, cùm sint membra Satanæ, sed tantùm *partes sunt visibilis Ecclesiæ*, cui, ut jam antè diximus, adhærent velut ulcera corpori. Sunt ergò *in Ecclesia*, sed non sunt *de Ecclesia*. Quemadmodum de Apostolis & verè fidelibus dicit Christus, quòd sint *in mundo*, sed non *de mundo*, Joh. 17. v. 14. in quę verba Toletus sic commentatur *Aliud est esse de mundo, aliud in mundo. In mundo erant Apostoli & Christus, de mundo verò non fuerunt. In mundo esse, est visibiliter in mundo conversari & vivere, at de mundo esse, est mundi malitiam & incredulitatem amplecti.* Sic hæretici sunt *in Ecclesia*, non autem *de Ecclesia*. 1. Joh. 2. v. 19. *Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum sed ut manifesti sint, quoniam non sunt omnes ex nobis.*)

2. Gregorius de Valentia in analysi de Ecclesia part. 6. pag. 123. *minimè negandum esse*, scribit, *quin quâdam ratione hæretici ad Ecclesiam pertineant, quia nimirùm & characterem habent Baptismi & aliquando membra Ecclesiæ fuerunt.* (Illud ferè conforme est nostræ assertioni, quòd hæretici, licèt ad Christi Ecclesiam non pertineant, tanquam vera & viva membra, tamen quâdam ratione in Ecclesia sint, secundùm illud Apostoli. *Oportet esse hæreses in vobis.*)

3. Bellarminus lib. 3. de Ecclesia cap. 2. §. Nostra &c. Ecclesiam definit, *quòd sit cœtus hominum ejusdem fidei Christianæ professione & eorundem Sacramentorum communione colligatus, sub regimine legitimorū Pastorum ac præcipuè unius Christi in terris Vicarii Pontificis Romani.* (Jam verò in hoc cœtu sunt aliqui occultè foventes hæresin, qui aliquandiu tolerantur, donec vel ipsi sese separent, vel per excommunicationem expellantur. Ergò non potest simpliciter negari, hæreticos esse in Ecclesia. Excipit quidem Bellarminus lib. ejusd. cap. 4. resp. ad 2. *illos, qui nondum per obstinaciam ab Ecclesia separantur, non tam hæreticos, quàm errantes censendos esse.* Sed Thomas & Occamus, referente Alphonso de Castro, lib. 1. advers. hæres. cap. 6. rectiùs statuunt, *quòd hæreticus sit, quisquis à fide Catholica quomodolibet recedit* & Bellarminus ipse *Pontificem occultè foventem hæresin* vocat *hæreticum* lib. 2. de Rom Pontif. cap 30.)

lib. ejusdem cap. 3. §. De Catechumenis &c. disputat, *homines fieri de corpore Ecclesiæ, cùm baptizantur.* (Jam verò in cœtu baptizatorum sunt hæretici. Ergò quidam hæretici pertinent ad corpus Ecclesiæ, scilicet visibilis.)

lib. ejusd. c. 4 resp ad 2. *Licèt Augustinus & Ambrosius per vasa lignea & fictilia* (in loco Apostolico 2. Tim. 2.) *significari velint*

velint hæreticos, tamen Augustinus idem explicat lib. 3. de Baptismo cap. 19. quomodo sit intelligendum, eos esse in Ecclesia, ubi dicit, eos esse in Ecclesia, antequam per obstinationem & pertinaciam separentur & ad hoc tempus respexisse Apostolum, ita ut non tam hæretici, quàm errantes dicantur esse in Ecclesia. (Sufficit nobis, quòd Augustinus statuit, *hæreticos esse in Ecclesia, antequam per obstinationem & pertinaciam ab ea separentur*, quodque Bellarminus agnoscit, hanc esse veram & genuinam Augustini sententiam. Quòd Bellarminus addit, *illos errantes potiùs, quàm hæreticos judicandos esse*, de eo quid statuendum sit, jam antè fuit expositum.)

lib. cap. & §. iisdem. *Addit etiam Augustinus, posse dici, eos esse in Ecclesia, postquam exierunt propter Sacramentorum administrationem, quia etiam ipsi quædam Sacramenta verè administrant, quod est dicere, eos esse in Ecclesia secundùm aliquid, non simpliciter.* (Si hæretici sunt certâ ratione in Ecclesia, postquam ab ea exierunt, multò magis erunt in Ecclesia visibili, antequam ab ea exeant.)

lib. cap. & §. iisdem. *Ambrosius autem accipit Ecclesiam largo modo & magis vulgari, quàm proprio, prout videlicet omnes eos complectitur, qui quovis modo nominantur Christiani, ad quem modum pagani dicere solent, in cœtu Christianorum multas esse dissentientes opiniones ac sectas.*

(Eodem modo etiam nos Ecclesiæ nomen accipimus, largo scilicet modo, prout omnes vocatos complectitur, quando hæreticos in Ecclesia esse dicimus.)

lib. ejusd. cap. 10. §. Augustinus &c. *Augustinus, cùm de occultis hæreticis dicit, eos videri esse in Ecclesia, non significat, eos non esse reverâ, sed non esse eo modo, quo esse videntur. Videntur enim esse uniti internâ & externâ conjunctione membris cæteris, & tamen non sunt uniti, nisi conjunctione externâ. Nam si reverâ nullo modo essent intus, sed tantùm esse viderentur, pari ratione non verè exirent, quando apertè se produnt, sed exire viderentur. Augustinus autem dicit, inventis occasionibus, foras exeunt, & addit, eos esse separatos quidem, etiam antequàm exeant, sed ab invisibili caritatis compage, non ab externa Ecclesiæ communione, quemadmodum intelligi debet etiam, quod idem Augustinus dicit libro 4. capite 16. ubi dicit, hæreticos occultos separatos esse judicandos, licèt ipsi non exant. Loquitur enim de separatione interna, non de externa.*

Ibid. *Dicit & Apostolus de quibusdam, qui circa fidem aberraverant, in una magna domo eos fuisse, credo, quòd nondum exierant. Augustinus lib 4. cap. 10. Aut si zizania, inquit, sola dicenda sunt, quæ usque in finem in maligno errore perdurant, & foris multa frumenta sunt & intus multa zizania. Quorum verborum hîc videtur esse sensus, ut intelligamus, extra Ecclesiam esse multos manifestos hæreticos, qui tandem convertentur ad veram fidem, & intus in ipsa Ecclesia esse multos occultos hæreticos, qui nunquam convertentur.*

Et postea, §. Rursum &c. *Augustinus tract. 61. in Johan. Utrumque verum est & ex nobis, & non ex nobis, secundùm communionem Sacramentorum ex nobis, secundùm suorum proprietatem criminum non ex nobis. lib. de gestis cum Emerito cap. 1. Quidam adhuc corde positi in parte Donati præsentiam nobis exhibent corporalem, carne intus,*

foris

furis Spiritu. (Hæc omnia nostræ sententiæ exactè sunt conformia, quæ si Bellarminus in Augustino approbat, nostram sententiam improbare minimè poterit.)

4. Anglo-Remenses in annot. 2. Timot. 2. *Hæretici, qui in externa communione Sacramentorum & professione persistunt, in conspectu Dei ab Ecclesia separantur, & reipsâ & propriè domus Dei finibus exterminantur.* (Ergò sunt in Ecclesia visibili, sed non de Ecclesia Catholica; sunt de Ecclesia judicio hominum, sed non de judicio Dei.)

5. Pazmannus lib. 8. Hodegi cap. 2. quamvis argumentis quibusdam probare conetur, *hæreticos, quia veram fidem non habent, esse fugitivos, proditores & exploratores, non membra Ecclesiæ,* (quod & nos dicimus) sibi tamen ipsi contradicens scribit, *hæreticos externo quodam modo in Ecclesiæ societate existere,* (quod nostræ sententiæ est conforme.)

6. Pontificii nos habent pro hæreticis, & tamen negare non audent, nos habere legitimum Baptismum, nam baptisatos à nobis, si ad ipsos transeunt, rebaptizare non solent. Quod enim sub Duce Albano in Belgio factum, ipsimet cordatiores Pontificii non approbant. Ex quo sequitur, quòd agnoscant, nos non esse extra Ecclesiam, cùm Baptismus non nisi in Ecclesia administretur.

Thesis specialis tertia. Schismatici ab hæreticis Episcopis, vel ipso etiam Romano Pontifice in hæresin prolapso, secessionem facientes non desinunt esse membra Ecclesiæ, modò in Christi fide perseverent.

Ἔκθεσις 1. Antiquitas non aliâ ratione hæreticos à schismaticis distinxit, quàm quòd *hæresis* errando fidei & salutis fundamentum evertat, *schisma* in illis aberret, quæ fundamentum integrum circumstant.

2. Qui ob alicujus ritus differentiam vel dogmatis fundamentum salutis non concernentis discrepantiam à se invicem dissident, non protinùs habendi sunt *schismatici*, modò fidei & caritatis unitate maneant conjuncti.

3. Qui destinatâ operâ ab Ecclesia se avertit, ut schisma excitet, illum, utpotè unitatis hostem, ad Ecclesiam non ampliùs pertinere, libenter concedimus.

Antithesis. Bellarminus lib. 3. de Eccles. cap. 5. §. 1. *Facile est ex sacris literis & Patrum traditione docere, schismaticos non esse de Ecclesia.*

Et postea §. 3. *Pelagius Papa ex professo probat, schismaticos non esse de Ecclesia 24. q. 1. Can. pudenda & Can. schisma.*

Ibid. *Catechismus Romanus, cujus non est exigua autoritas in Ecclesia Dei, in explicatione Symboli Apostolici disertis verbis schismaticos ab Ecclesia separat.*

In resp. ad 2. *Nemo potest, etiamsi velit, subesse Christo & communicare cum Ecclesia cœlesti, qui non subest Pontifici & non communicat cum Ecclesia militante.*

Nostram sententiam probamus,

1. Qui ab Episcopis, in hæresin prolapsis, secessionem faciunt, propriè loquendo schismatici non sunt, quia hac ratione ad Ecclesiam Catholicam transeunt.

2. Pontificis Romani in universam Ecclesiam dominatus ex Scripturis sa-

cris probari nequit. Ergò non sunt statim schismatici, qui nolunt obœdire Romano Pontifici, præsertim ad idololatriam & hæreses cogenti.

3. Pontificem Romanum absolutum infallibilitatis privilegium habere, nec posse hæresin publicè docere, nondum ex Scripturis probatum. Ergò Pontifici Romano non est absolutè obœdiendum, sed si hæresin propugnet, ab eo secedendum.

4. Quandoque integri cœtus adhærentes suis Pastoribus à se mutuò avelluntur, nec tamen statim fiunt schismatici. De Victore Episcopo Romano memorat Eusebius lib. 5. Histor. cap. 23. *quòd propter controversiam de tempore Paschatos totius Asiæ parœcias, unà cum vicinis Ecclesiis tanquam aliena sentientes à communionis unitate abscindere, conatus fuerit.* Sed Episcopi Europæi, ut Irenæus & alii, nec Romanam, nec Asiaticam Ecclesiam judicabant statim schismaticam, quia & cum Victore communionem colebant & ab Asiaticorum communione non abstinebant, quod non fecissent, si alterutram schismaticam judicâssent.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd Bellarminus d. l. fatetur, *quosdam Catholicos idem nobiscum affirmare.* Verba sic habent: *De schismaticis nonnulli Catholicorum dubitant, an sint de Ecclesia, imò esse eos de Ecclesia affirmat Alphonsus de Castro loco notato.*

Et postea. *Objiciunt* (videl. nonnulli Catholici,) *Ecclesia est Catholicorum congregatio, ut Papa Nicolaus definivit de consecr. dist. 1. Can. Ecclesia. At Schismatici sunt Catholici, igitur sunt de Ecclesia &c. Secundò, objiciunt* (scilicet nonnulli Catholici, aliorum enim non facit mentionē Bellarminus in toto hoc capite) *Schismatici, etsi nolint subesse Pontifici, tamen volunt subesse Christo summo capiti, & licèt nolint communicare huic Ecclesiæ, quæ est in terris, tamen volunt communicare Ecclesiæ, quæ est in cœlis, quæ est melior pars Ecclesiæ, non igitur tollunt Ecclesiæ unitatem, nec sunt absolutè extra Ecclesiam.*

2. Quòd Glorianus in lib. de schismate pag. 181. scribit. *In schismate simplici, quod sine ulla depravata doctrina fit, ita ut ambiguum sit, à quo schisma fiat, antequam legitimè judicetur, dubium non est, quin ejus sectatores ad Ecclesiam pertineant, ut Gerson testatur.* Congruit hoc cum c. Non affert caus. 24. q. 1. *Causa, non separatio facit schisma.*

3. Quòd jus Canonicum docet, Ecclesiam illam deserendam esse, quæ veram fidem deseruit.

c. Quæ dignior caus. 24. quæst. 1. ex Ambrosio. *Si qua est Ecclesia, quæ fidem respuat, nec Apostolicæ prædicationis fundamenta possideat, ne quam labem perfidiæ possit aspergere, deserenda est, quod Apostolus quoque evidenter asseruit, dicens: Hæreticum hominem post unam & secundam correptionem devita.*

Quò pertinet illud Bernhardi serm. 1. de convers. Pauli. *Agnoscite dilectissimi & expavescite consortia eorum, qui salutem impediunt animarum.*

(Ergò non quævis desertio Ecclesiæ schismaticos facit, sed desertio, quæ fit propter aliam causam, quàm propter fidem.)

4. Quòd quidam ex Pontificiis concedunt, *Papam posse in hæresin incidere,* ut

ut ostendimus superiùs lib. 1. part. 2. capite 2. (Jam verò ab Episcopis hæreticis secessionem faciendam esse, hoc loco ipsemet Bellarminus concedit. Verba sic habent §. ultimo. *Respondeo, eum, qui separat se ab Ecclesia & Episcopo particulari, necessariò separari ab Ecclesia & Episcopo universali, nisi fortè ideò se aliquis separet ab Ecclesia & Episcopo particulari, quòd illa Ecclesia aut ille Episcopus hæretici aut schismatici sint.*)

5. Quòd concedunt, licitum esse, quandoque Pontifici vi & armis resistere. (Atqui, si licet Pontifici vi & armis resistere, multò magis licitum erit ab ejus communione sese separare.)

Baldus in c. Olim ext. de rescript. *Contra Papam suâ potestate abutentem, primò utendum est verbis, hoc est, admonitionibus; secundò, herbis, id est, comminationibus; tertiò, lapidibus, & ubi non sufficit virtutis ingenium, ibi valere debet armorum præsidium.*

Bellarminus lib. 2. de Pontif. Rom. cap. 29. resp. ad 7. *Sicut licet resistere Pontifici invadenti corpus: ita licet resistere invadenti animas, vel turbanti Rempublicam, & multò magis, si Ecclesiam destruere niteretur. Licet, inquam, ei resistere, non faciendo quod jubet & impediendo, ne exequatur voluntatem suam, non tamen licet eum judicare, vel punire, vel deponere, quod non est nisi superioris.*

lib. 2. de Concil. cap. 19. §. Respondeo, non mirum. *Licet Pontificem servatâ reverentiâ admonere & modestè corripere, repugnare etiam vi & armis, si Ecclesiam destruere velit.*

Thesis specialis quarta. Injustè excommunicati non desinunt esse membra Catholicæ Ecclesiæ, etiamsi è visibili & particulari Ecclesia ejiciantur.

Ἔκθεσις 1. Non est quæstio de excommunicatione justa, sed injusta.

2. Nec de Ecclesia *particulari & visibili*, sed *de Ecclesia Catholica & invisibili*, à qua per excommunicationem nemo separatur, nisi priùs impœnitentiâ & incredulitate ab ea seipsum separaverit.

3. Quinimò, nec ab externa visibilis Ecclesiæ communione excommunicatio perpetuò separat, ut ex argumentis nostræ sententiæ apparebit.

Antithesis. Bellarminus lib. 3. de Ecclesia cap. 6. §. 1. *De excommunicatis, quòd in Ecclesia non sint, docent Catechismus Romanus in explic. Symb. Thomas Waldensis tom. 1. lib. 2. cap. 9. doctr. fid. antiquæ, Johannes de Turrecremata lib. 1. cap. 3. Summæ de Ecclesia, Johannes Driedò lib. 4. cap. 2. part. 2. de Script. & dogmat. Ecclesiasticis & alii nonnulli, quod probatur ex Scriptura ex Jure Canonico, ex Patribus & ratione.*

Nostram sententiam probamus,

1. Ex Luc. 6. v. 22. *Beati estis,* ὅταν ἀφορίσωσιν ὑμᾶς. Ergò quidam etiam post separationem & excommunicationem sunt ac manent beati. Nemo verò potest esse beatus, nisi sit verum & vivum Ecclesiæ Catholicæ membrum.

2. Ex Johan. 16. vers. 2. ubi CHRISTUS ad Apostolos suos dicit: *Facient vos* ἀποσυναγώγους. Jam verò Apostoli per ejusmodi excommunicationem non desierunt esse membra Ecclesiæ.

3. Ecclesia Catholica & invisibilis est congregatio Sanctorum, ab ea excommunicatio hominem non separat, sed separatum esse duntaxat, declarat.

Ergò nemo per excommunicationem ab Ecclesia Catholica separatur, id est, separatus declaratur, nisi priùs seipsum per impoenitentiam & incredulitatem ab ea separaverit.

4. Qui injustè excommunicantur, possunt salvari. Nemo autem potest salvari, nisi sit membrum veræ Ecclesiæ. Ergò injustè excommunicatus non desinit esse membrum Ecclesiæ.

5. Asiaticis à Victore Episcopo Romano, ob controversiam de tempore paschatis, excommunicatis Irenæus & alii Episcopi Europæi communicabant, quod & Ægyptii & Palæstini & Africani faciebant, teste Eusebio lib. 5. Histor. cap. 24. Ergò excommunicatio ne quidem ab externa Ecclesiæ communione perpetuò separat.

Nostræ sententiæ suffragatur.

1. c. Ut evidenter caus. 1. q. 1. *Sicut is, quē Sacerdos tolerat in Ecclesia, est tamen extra Ecclesiam, & extra corpus, cujus caput est Christus, si ei ostiarius non aperuerit; ita non ideò extra Ecclesiam est, & non est de corpore, si quis Pastoris præjudicio compellitur foris esse.*

c. Quomodo caus. 11. q. 3. *Quomodo Sacerdos mundum leprosum non facit: sic Episcopus vel Presbyter non alligat eos, qui insontes sunt, nec solvit noxios, sed pro officio, cùm peccatorum varietates audierit, scit, qui ligandus sit, qui solvendus.*

c. Ipse ligandi caus. & quæst. iisd. *Si quisquam fidelium fuerit anathematizatus injustè, potiùs ei obierit, qui facit, quàm qui hanc patitur injuriam.*

c. Si habes caus. 24. q. 3. *Illicita excommunicatio notatum non lædit, sed excommunicantem condemnat.*

c. Si quis caus. & quæst. iisd. *Si quis non recto judicio eorum, qui præsunt Ecclesiæ, depellatur & foras mittatur, si ipse antea non exiit, h. e. si non ita egit, ut mereretur exire, nihil læditur in eo, quod non recto judicio ab hominibus videtur expulsus, & ita fit, ut interdum ille, qui foras mittit, intus sit, & ille foris, qui intus videtur retineri.*

c. De illicita caus. & quæst. iisd. *Qui illegitimè excommunicatus est, majoris Sacerdotis autoritate ad gratiam sanctæ communionis redeat.*

c. Cùm aliquis caus. & quæst. iisdem. *Cùm aliquis exit à veritate, à timore Dei, à fide, à caritate, exit de castris Ecclesiæ, etiamsi per Episcopi vocem minimè abjiciatur, sicut è contrario aliquis dum non recto judicio foras mittitur, scilicet si antè non exierit, id est, si non egerit, ut mereretur exire, nihil læditur. Interdum enim, qui foras mittitur, intus est, & qui foris est, intus videtur retineri.*

c. Certum est caus. & quæst. iisd. Gratianus concludit. *Illicita ergò excommunicatio, ut ex præmissis apparet, non lædit eum, qui notatur, sed illum, à quo notatur, ac per hoc, qui innocentes sunt, ex alterius crimine condemnari non possunt.*

(Si injustè excommunicatus non læditur, nec condemnatur, utiq; adhuc est in Ecclesia, quia extra Ecclesiam non est salus.)

2. Lombardus lib. 4. sent. dist. 18. lit. H. *Aliquando Sacerdotes ostendunt solutos vel ligatos, qui ita non sunt apud Deum; & pœnâ satisfactionis vel excommunicationis interdū indignos ligant vel solvunt, & indignos Sacramentis admittunt & dignos arcent. Sed intelligendum est hoc in illis, quorum merita solvi vel ligari postulant. Tunc enim sententia Sacerdotis judicio Dei & totius cœlestis curiæ*

appro-

approbatur & confirmatur, cum ita ex discretione procedit, ut reorum merita non contradicant. Quoscunq; ergò solvunt vel ligant, adhibentes clavem discretionis reorum meritis, solvuntur vel ligantur in cœlis, id est, apud Deum, quia divino judicio Sacerdotis sententia sic progressa & approbatur & confirmatur. Quos ergò secundùm merita sententia Ecclesiæ percellit, lædit; & illi foris sunt apud Deum. Qui autem non meruit, sententiâ Ecclesiæ non læditur, nisi contemnat. Unde Origenes homil. 14. in Levitic. ad cap. 24. ejusdem. Exiit quis à veritate, à fide, à caritate? per hoc exit de castris Ecclesiæ, etiamsi Episcopi voce non abjiciatur, sicut contrà aliquis non recto judicio foras mittitur. Sed si non egit, ut mereretur exire, nihil læditur. Interdum enim, qui foras mittitur, intus est: & qui foras est, intus videtur retineri.

3. Quædam hypotheses Bellarmini.

lib. 3. de Eccles. cap. 5. resp. ad 2. *Ecclesia triumphans unita est, imò potiùs una est cum militante, & proinde nemo potest velle separari ab una, quin separetur ab altera.* (Injustè excommunicati non separantur ab Ecclesia triumphante, quia *manent amici Dei*, ut paulò pòst ex ipsius Bellarmini confessione probabimus. Ergò nec separantur ab Ecclesia militante. Consequentiæ ratio petitur ex adductis Bellarmini verbis.)

lib. ejusd. c. 6. §. At contra &c. concedit, *injustè excommunicatos posse salvari.* (Ergò non desinunt esse Ecclesiæ membra, quia extra Ecclesiam non est salus. Regerit quidem Bellarminus, *sufficere illis ad salutem, quòd sint in Ecclesia animo sive desiderio, quamvis non sint in Ecclesia corpore sive externâ cõversatione.* Resp. monuimus superiùs, non sufficere ad salutem, animo ac desiderio esse in Ecclesia, sed requiritur, ut reipsâ & actu aliquis sit de Ecclesia, sicut nõ erat sufficiens, ut quis animo & desiderio esset in arca, ut ab exitio in diluvio servaretur, sed requirebatur, ut actu & corpore esset in arca. Præterea perfectiùs sunt in Ecclesia, qui de anima, licèt non de corpore ejus sunt, quàm qui de corpore tantùm & non de anima Ecclesiæ sunt, quod probari potest ex ipsis Bellarmini verbis lib. 3. de Ecclesia cap. 2. §. penult. *Quidam sunt de anima & de corpore Ecclesiæ, & tales sunt perfectissimè de Ecclesia. Rursum aliqui sunt de anima & non de corpore, ut Catechumeni vel excommunicati, si fidem & caritatẽ habeant, quod fieri potest. Deniq; alii qui sunt de corpore & non de anima, ut qui nullam habent internam virtutem, & tamen spe aut timore aliquo temporali profitentur fidem, & in Sacramentis communicant sub regimine Pastorum, & tales sunt, sicut capilli, aut ungues, aut mali humores in corpore humano.* Hæc ille. Insuper, qui actu sunt membra Christi, illi non solùm animo & desiderio, sed etiam actu sunt membra Ecclesiæ. Ratio est, quia Ecclesia est corpus mysticum, cujus caput est Christus. Injustè excommunicati actu sunt *membra Christi.* Ratio est, quia salvantur. Ergò etiam actu sunt *membra Ecclesiæ.* Deniq; animum illũ ac desideriũ illud injustè excommunicatorum solus Deus καρδιογνώστης novit. Ergò injustè excomũnicati sunt invisibilis Ecclesiæ soli Deo notæ membra. In visibili Ecclesia juxta Bellarmini hypothesin non sunt, & tamen oportet esse in aliqua Ecclesia, quia salvantur. Ergò sunt in Ecclesia invisibili & Catholica.)

lib. & cap. iisd. resp. ad 1. arg. scribit Bellarminus, *externam communicationem propriè facere, hominem esse de Ecclesia visibili, quæ est in terris.* (Tacitè ergò concedit, eum, qui injustè excommunicatur, animo & internâ communicatione esse membrum invisibilis Ecclesiæ, quod nos asserimus. Si enim datur duplex communicatio in Ecclesia, utiq; etiam dabitur duplex modus existendi in Ecclesia, videl. secundùm *communicationem externam* & secundùm *communicationem internam.*)

Ibid. fatetur Bellarminus, *injustè excommunicatum posse esse amicum Dei & proinde esse de anima Ecclesiæ, quando scil. retinet dona interna, fidem, spem, caritatem &c.* (Quomodo igitur in genere statui potest, per excommunicationem privari aliquem omni commercio spirituali, quod habent homines Ecclesiæ inter sese? certè spirituale commercium, quod habent homines Ecclesiæ inter sese, potissimùm in donis internis consistit.)

Ibid. resp. ad 2. scribit. *Per excommunicationem non intendunt Pastores separare homines à numero salvandorum.* (Si excommunicati non separantur à numero salvandorum, utique injusta excommunicatio non separat hominem injustè excommunicatum ab Ecclesia Catholica & invisibili, extra quam non est ullus salvandus & intra quam sunt omnes salvandi.)

lib. & cap. iisdem §. Probatur ultimò, confert Bellarminus *excommunicationem cum relegatione civili.* (At hæc comparatio nostræ potiùs inservit sententiæ. Quemadmodum enim in relegatione civili sunt certi gradus; siquidem aliqui ad certum duntaxat tempus relegantur, quo exacto, jus habent in urbem revertendi, qui non perdunt omne commercium, quod cives inter se habent: aliqui verò relegantur sine spe restitutionis, ac jus civitatis planè amittunt: sic in excommunicatione etiam sunt certi gradus, quidam ad tempus duntaxat à sacris mysteriis arcentur, qui non statim privantur omni comercio, quod est inter Ecclesiæ cives.)

Quæ Bellarminus lib. ejusd. cap. 7. de prædestinatis;

cap. 8. de non perfectis;

cap. 9. de magnis peccatoribus disserit, de iis facilè judicari potest ex illis, quæ superiùs in thesi generali sunt adducta. Esto igitur,

Thesis specialis quinta. Infideles & hæretici occulti sunt *in Ecclesia*, non autem *de Ecclesia*; sunt in Ecclesiis *particularibus*, sed ad *Catholicam Ecclesiam* κυρίως & propriè sic dictam non pertinent.

Ἔκθεσις. Occultos infideles definit Bellarminus, *quòd sint ii, qui nec fidem internam, nec ullam Christianam virtutem habent, & tamen exteriùs propter temporale aliquod commodum fidem Catholicam profitentur & communione Sacramentorum veris fidelibus permiscentur,* quam definitionem concedimus.

Antithesis. Bellarminus lib. 3. de Eccles. cap. 10. §. 2. *Nos modum loquendi plurium sequimur, qui docent, eos, qui sola externa professione conjuncti sunt fidelibus ceteris, esse veras partes exteriores, atque adeò etiam membra, licèt arida & mortua corporis Ecclesiæ. Vide Thomam Waldensem tom. 1. lib. 2. cap. 9. num. 10. & cap. 11. num. 5. Johannem Driedonem lib. 4. de Eccles. script. & dogmat.*

gmat. cap. 2. part. 2. Petrum à Soto in Confessione Catholica, quam opposuit Confessioni Wirtenbergensi cap. de Ecclesia & cap. de Conciliis, & in Apologia pro ead. Confessione part. 1. cap. 11. Hosium Cardinalem lib. 3. contra Prolegom. Brentii & Melchiorem Canum lib. 4. de Loc. Theolog. cap. ult. ad argum. 12.

Nostram sententiam confirmamus,

1. Quòd infideles & hæretici occulti sint *in Ecclesia*, patet ex eo, quia, juxta hypothesin, exteriùs fidem Catholicam profitentur & communione Sacramentorum veris fidelibus permiscentur. Jam verò tales sunt in Ecclesia visibili.

2. Quòd infideles & hæretici occulti non sint *de Ecclesia*, nec ad *Ecclesiam Catholicam* propriè sic dictam pertineant, patet ex eo, quia, juxta hypothesin, nec fidem internam, nec ullâ Christianam virtutem habent. Jam verò Ecclesia Catholica est congregatio verè fidelium & Sanctorum.

Nostræ sententiæ suffragantur

1. Quidam ex ipsis Pontificiis. Sic enim scribit Bellarminus in principio hujus capitis. *Infideles occultos nullo modo ad veram Ecclesiam pertinere, non solùm Confessionistæ & Calvinistæ docent, sed etiam aliqui ex Catholicis, quorum unus est Johannes de Turrecremata lib. 4. de Ecclesia part. 2. cap. 20.*

2. Quædam hypotheses Bellarmini.

Bellarminus in hoc ipso capite §. 1. scribit, *Verissimum est, requiri fidem, ut quis unitus dici possit internâ unione corpori Christi, quod est Ecclesia.* (Si ergò infideles occulti non sunt internâ unione uniti corpori Christi, utique non sunt de Ecclesia Catholica, quæ est congregatio Sanctorum, unione internâ corpori Christi unitorum.)

Ibid. §. 2. *Qui solâ externâ professione conjuncti sunt fidelibus cæteris, sunt veræ partes exteriores, atque adeò etiam membra, licèt arida & mortua, corporis Ecclesiæ.* (Si sunt tantùm partes exteriores & membra arida & mortua, ergò non pertinent ad interiorem Catholicæ Ecclesiæ communionem, nec sunt vera & viva membra, sed tantùm æquivocè sic dicta.)

§. 3. Dictum Johannis, *è nobis exierunt, sed non erant ex nobis &c.* sic explicat, *Apostolus de hæreticis dicit, eos, antequam exirent, non fuisse ex nobis, id est, non fuisse Catholicos animo ac voluntate, sed hæreticos atque Antichristos, & tamen ex nobis exivisse, quia etsi non erant ex nobis animo & voluntate, erant tamen ex nobis externâ professione.* (Atqui, ut aliquis sit membrum Ecclesiæ Catholicæ, requiritur, ut animo ac voluntate Catholicus sit, non externâ tantùm professione, quia Deus cor & animum magis respicit, quàm verba & speciem exteriorem.)

§. 4. adducit dictum August. tract. 3. in Epist. Joh. *Hæretici sic sunt in corpore Christi, quomodo humores mali, quando evomuntur, tunc relevatur corpus.* (Sed humores mali non sunt vera corporis membra.)

§. 8. *Hæretici videntur esse uniti internâ & externâ conjunctione membris cæteris & tamen non sunt uniti, nisi conjunctione externâ.* (Atqui, ut quis ad Ecclesiam Catholicam pertineat, requiritur conjunctio interna, cùm vinculum communionis in Ecclesia Catholica sit spirituale ac internum.)

§. ult.

§. ult. *Illi, qui se simulant Christianos & Catholicos, non sunt de Ecclesia, nisi secundùm apparentiam exteriorem & putativè, non verè.* (Atqui ut ad Ecclesiam Catholicam quis pertineat, non sufficit, ut secundùm exteriorem apparentiam & putativè, sed secundùm interiorem conjunctionem & verè sit de Ecclesia. Corpus mysticum, Ecclesia Catholica, uti non est putativum seu extrinsecè solùm apparens, sed verum & vivum corpus, ita etiam talia requirit membra.)

CAPUT II.

DE DISTINCTIONE IN *visibilem & invisibilem Ecclesiam.*

THESIS. Ecclesia rectè in visibilem & invisibilem Ecclesiam distinguitur.

Ἔκθεσις 1. Non introducimus duas Ecclesias ἀντιδιῃρημένας sibi invicem oppositas, ita ut *visibilis & invisibilis Ecclesiæ* sint species contradistinctæ, sed unam eandemq; Ecclesiam respectu diverso visibilem & invisibilem dicimus.

2. Nec approbamus furores Anabaptistarum, qui hoc prætextu in abscondito latitantes circumeunt domos & in iis clam Ecclesiolas constituere cupiunt; quia scil. Ecclesia sit invisibilis. Vult enim Deus, nos quærere, scire & agnoscere debere, quæ & ubi sit vera Ecclesia, ut ad eam tanquam membra & cives nos adjungamus.

3. Nec patrocinamur Enthusiastarum fanaticis opinionibus, qui contemto visibili verbi & Sacramentorum ministerio raptus internos expectant, & hoc fine in angulos se concludunt, ut extra hominum conspectum positi, divina alloquia audiant.

4. Nec solo nomine & ἀλληγορικῶς Ecclesiam visibilem esse dicimus, ut Pontificii calumniantur, sed verè & reipsâ.

5. Nec hoc fine Ecclesiam dicimus esse invisibilem, ut, sub Papatu Ecclesiam conservatam fuisse, obtinere possimus, quia veram, sanctam & Catholicam Ecclesiam semper invisibilem esse dicimus, etiam hoc ipso tempore, quo reaccésa lux Evangelii in multis regnis & Provinciis clarissimè splendet.

6. Nec agimus hoc loco tantùm de *Ecclesia triumphante*, quam esse oculis humanis nondum clarificatis invisibilem, ne ipsi quidem Pontificii negare possunt, sed etiam *de Ecclesia* in terris *militante.*

7. Quando in extremo judicio Christus *oves separabit ab hædis & electos ad dextram statuet* Matth. 25. v. 32. tunc Ecclesiam Catholicam quæ est Sanctorum congregatio, visibilem fore non negamus, sed agimus hoc loco de Ecclesia in statu hujus vitæ considerata.

Hoc verò est, quod dicimus.

1. Ecclesiæ appellatio interdum *generaliter* accipitur pro cœtu promiscuo vocatorum, in quo omnes, qui externâ professione sese aggregant ad auditum verbi & usum Sacramentorum, pro Ecclesiæ membris habentur: interdum *specialiter & propriè* accipitur pro cœtu verè renatorum & electorum in illo cœtu, qui Deo, cordium & renum scrutatori, cogniti sunt. Respectu *vocatorum* Ecclesia dicitur *visibilis*, respectu *electorum invisibilis*.

2. Ecclesia, pro toto vocatorum cœtu accepta

accepta dupliciter consideratur, ἔσωθεν scilicet atque ἔξωθεν, id est, respectu *internæ & externæ societatis*. Interna Ecclesiæ societas consistit in unitate fidei salvificæ, spei & caritatis, quâ Christo capiti, & reliquis mystici corporis membris, verè pii sunt conjuncti. Externa Ecclesiæ societas consistit in professione fidei & usu Sacramentorum, cui disciplinæ Ecclesiæ exercitium addi potest. Visibilis est Ecclesia, respectu *societatis externæ*, sed invisibilis est, respectu *societatis internæ*. Quinam enim ad externam Ecclesiæ societatem pertineant, oculis hominum est obvium; sed quinam ad internam Ecclesiæ societatem pertineant, non item.

3. Ecclesia ex vocatione æstimata, & pro toto cœtu vocatorum accepta, dicitur visibilis, non solùm respectu *hominum vocatorum*, sed etiam respectu *externorum mediorum & instrumentorum*, per quæ in his terris Deo colligitur Ecclesia, uti etiam respectu *externorum religionis exercitiorum*, quæ sunt prædicatio & professio doctrinæ, administratio & usus Sacramentorum ac disciplina Ecclesiastica. Vicissim invisibilis dicitur, primariò quidem & potissimùm respectu *fidei & internorum donorum Spiritus sancti* in renatis, quæ humanis oculis perspici nequeunt, deinde etiam respectu *capitis in mystico illo corpore*, quod jam non videmus; & quia discretio bonorum ab hypocritis, quibus in visibili Ecclesia intermixti sunt, soli divinæ notitiæ est relicta.

4. Ecclesia visibilis & invisibilis non sunt *contrariè opposita*, sed *subalterna ac subordinata*. Nam invisibilis electorum cœtus continetur sub visibili congregatione vocatorum, & Ecclesia vocatorum latior est, quàm electorum. Quicunque igitur pertinent ad Ecclesiam invisibilem, illi etiam ad visibilem pertinent, hoc est, quotquot sunt electi, sunt etiam vocati, sed non contrà.

5. Ecclesia *electorum* dicitur invisibilis, non quòd illi per orbem dispersi pii ratione suæ personæ non veniant in conspectum hominum, sed quia fides & divina electio, ratione quorum ad Ecclesiam, ut viva membra, pertinent, in illis non apparent. Videntur, ut homines corporei; non videntur, ut homines verè fideles & electi. Illud quidam sic efferunt: Ecclesia *materialiter* accepta, hoc est, de hominibus in ea versantibus, ex parte est visibilis, nimirum quatenus de militante hoc intelligitur, triumphans enim nobis est invisibilis; *formaliter* verò accepta, nempe de fidelibus, est invisibilis.

6. Nec ideò electorum Ecclesia dicitur invisibilis, quòd piis & electis cum visibili verbi ministerio, Sacramentorum usu, & externo divini cultus exercitio nihil sit commercii, sed quia dona Spiritus sancti interna, quibus ipsi, tanquam viva Ecclesiæ membra, à putridis & mortuis membris in oculis Dei discernuntur, hominum aspectui minimè sunt obvia.

7. Opposita ergò est distinctio Ecclesiæ *in visibilem & invisibilem* opinioni Pontificiorum, quòd ad Romanum Pontificem & Prælatos, qui sunt in ordinaria successione, Ecclesia Christi ita sit alligata, ut quodcunque illi statuant & sentiant, necessariò sit ab omnibus reci-

 pien-

piendum ac nullo modo, nullóve prætextu ab illis discedendum. Item persuasioni illorum, qui in delictis sibi blandiuntur, seque non posse damnari, putant, cùm sint visibilis Ecclesiæ membra.

8. Secundariò & minùs principaliter Ecclesia dicitur invisibilis, respectu *ad externum splendorem regnorum mundanorum & cœtuum hæreticorum* habito, sensu scil. eo, quòd miser, contemtus & exiguus ille cœtus, in quo sunt multæ infirmitates, quique non tantùm persecutionibus & cruce premitur, sed etiam offendiculis & scandalis deformatur, sit Ecclesia, de qua non ex specie externa, sed ex verbo Dei sit statuendum, & juxta normam verbi judicandum.

9. Vox *visibilis* accipitur, vel *absolutè*, vel *respectivè*. Rem *absolutè* visibilem dicimus, quæ suapte Naturâ est objectum visus, Naturâ scilicet & formâ exteriori, interior enim est invisibilis. *Respectivè* aliquid visibile appellamus, non considerando simpliciter ipsius Naturam visibilem, sed illorum facultatem, qui id videre vel non videre possunt. Sic Sol in seipso est maximè visibilis, sed est invisibilis respectivè, id est, quoad nos, vel cùm sub horizonte est occultatus, vel cùm interpositione Lunæ eclipsin patitur; sic enim saltem ex parte nobis invisibilis est. Pari ratione Ecclesiam militantem dicimus esse visibilem, tùm *quantum ad materiam*, quia ex hominibus constat, non ex Angelis incorporeis & invisibilibus; tùm *quoad formam exteriorem*, quæ in prædicatione verbi & Sacramentorum administratione consistit, invisibilis autem est, quoad *formam interiorem*, quæ in regeneratione, renovatione, illuminatione & sanctificatione fidelium consistit. Item, Omnes Ecclesiæ particulares totius mundi sunt visibiles, possuntque in sua materia & forma exteriori videri, verùm quemadmodum fieri potest, ut res suâ Naturâ visibilis nobis fiat invisibilis, vel quòd ab oculis nostris removeatur, vel quòd nos ab ea discedamus, vel quòd aliquid interponatur: sic evenire potest, sæpiusque evenit, ut Ecclesia, quæ per se nobis visibilis, facta sit invisibilis; verbi causâ, cùm membra locum conventus ordinarium reliquerunt, vel inimici exteriorem ordinem impediverunt, vel nos in ea investiganda negligentes fuimus.

10. Ecclesia visibilis non sunt omnes homines, quibus verbum *prædicatur & porriguntur Sacramenta, aliàs non Ecclesia* solùm, sed singula Ecclesiæ membra, quâ membra, essent visibilia: sed Ecclesia visibilis dicitur illa, quæ in illo cœtu, cui rectè prædicatur verbum & porriguntur Sacramenta, *visibilis est*, quoad omnes & singulos credentes, etsi non demonstrabilis per separationem hujus & illius individui. Ob promissionem Dei infallibilem Esa. 55. v. 11. fieri non potest, quin in congregatione auditorum verbi divini sint aliqui fideles, isque quâ partes congregationis visibiles, quanquam per separationem unius ab alio nemo ausit dicere, *hic certò & indubitatò fidelis est, ille est*, tametsi dubium nullum sit, ex iis, qui videntur, aliquos tales esse.

Antithesis. Stapletonus in relect. princip. doctrin. controv. 1. q. 2. artic. 1.

Ecle-

Ecclesia vera & Catholica est multitudo per omnes gẽtes dispersa. Sed electi, teste Christo, in fine parabola Matth. 20. sunt pauci. Ergò electi, quâ tales, non constituunt Ecclesiam veram, sed quâ visibiles & vocati, & per consequ. vana est distinctio inter Ecclesiam visibilem & invisibilem.

Anglo-Rhemenses in annot. Act. 11. v. 24. *Ecclesia ab ascensione Christi usq; ad hoc tempus omnibus semper insigniter visibilis & cognita fuit, publica Sacramenta, conciones publicæ, pastores visibiles, visibiles etiam adversarii, Concilia quoq; visibilia, tota Ecclesia undiq; visibilis, & professorum nomina toti mundo notissima. De invisibili Protestantium Ecclesia in tota Scriptura ne γρῦ quidem.*

Bellarminus lib. 3. de Ecclesia cap. 2. §. Atque hoc. *Ecclesia est cœtus hominum ita visibilis & palpabilis, ut est cœtus populi Romani, vel regnum Galliæ aut Respubl. Venetorum.*

Cap. 10. resp. ad 2. *Ut Episcopos ac Pastores illos, quos videmus, pro veris Episcopis habeamus, non requiritur ad hoc in illis fides, nec character ordinis, nec legitima electio, sed solùm ut habeantur pro talibus ab Ecclesia &c. quod idem est, ac si diceremus, eos non esse quidem in se veros Episcopos, tamen donec pro talib. habeantur ab Ecclesia, deberi illis obœdientiam, Item tenere eos locum Christi de facto, non de jure; deniq; non posse ab illis Ecclesiam decipi, cùm Ecclesia non possit errare, & tamen eos teneatur sequi, quos pro veris Pastorib. habet, quod postremum sano modo accipiendum, si videl. hujusmodi Episcopi in doctrina omnes conveniant aut summi Pontifices sint.*

Lib. ejusd. c. 11. *Lutherani dicunt, veram Ecclesiam esse invisibilem, Deoq; soli cognitam. Nos contrarium asserimus.*

Ibid. scribit, *Lutheranos initio Ecclesiam invisibilem fecisse, deinde tamen cùm viderent absurda, quæ inde sequebantur, secreto consilio statuisse, ut Ecclesia visibilis diceretur, cœpisse igitur omnes docere, Ecclesiam esse visibilem, sed sic tamen, ut nomine visibilis, re invisibilis esset.*

Lib. ejusd. cap. 9. resp. ad 8. arg. scribit, *nos duas Ecclesias fingere, quarum una sit visibilis, altera invisibilis.* Idem repetit Becanus tract. de Ecclesia q. 1. concl. 1. pag. 20. Pistorius in Hodeg. p. 134. & 135. affingit nobis oppositionem Ecclesiæ visibilis & Catholicæ. p. 145. nobis hanc opinionem tribuit, quod statuamus, *Ecclesiam non semper fuisse visibilem, ut sub Papatu.* Eccius invisibilem Ecclesiam dicit esse *Mathematicam & ideas Platonicas.* Alii vocant *stigmaticam, Utopicam, imaginariã Ecclesiam.*

Bailius Jesuita in Catech. controv. tract. 2. q. 1. *An rebus invisibilibus prædicatur & Sacramenta administrantur? num grex invisibilis pascitur? &c. Ecclesia est congregatio hominum fidelium, hodiéne adhuc inveniuntur quidam è Gygis stemmate, qui se faciant invisibiles? &c. Dicere Ecclesiã invisibilem nihil est aliud, quàm eam uno verbo negare, salutisq; viam reddere incognitam.*

Nostram sententiam probamus.

1. Ex omnibus illis dictis & argumentis, quæ probant, Ecclesiam propriè esse *congregationem Sanctorum*, quę in cap. precedent. sunt enumerata. Ex illis enim sic concludimus. Ad Ecclesiam, veram & propriè sic dictam, non pertinent nisi sancti & verè credentes. Jam verò quinam sint sancti & verè credentes non est oculis humanis obvium. Ergò etiam vera & propriè sic dicta Ecclesia non est oculis humanis obvia.

2. Ex illis dictis, in quibus splendor & ornatus verę Ecclesiæ dicitur interior & absconditus. Psal. 45. v. 14. Rom. 2. v. 28. & 29. 1. Petr. 3. v. 4. Quod est in abscondito, illud etiam est invisibile. Ecclesia κατὰ πρῶτον λόγον est in abscondito. Ergò Ecclesia κατὰ πρῶτον λόγον est invisibilis.

3. In quibus soli Deo vendicatur notitia illorum, qui sunt vera & viva Ecclesiæ membra. 1. Reg. 19. v. 18. Rom. 11. v. 4. 2. Timoth. 2. v. 19. Si solius Dei, non autem hominum oculis obvium, quinam sint vera & viva Ecclesiæ membra, utique etiam vera Ecclesia est invisibilis.

4. In quibus vera Ecclesia sic describitur, quòd sit Christi sponsa, quæ in Spiritu Christo adheręt, verâ fidei obœdientiâ ipsi subjecta est, sincerè ipsum diligit, quam Christus vicissim amat, fovet, sanctificat, *mundat ac gloriosam reddere* incipit. 2. Cor. 11. v. 2. Ephes. 5. v. 26. 27. &c. Jam verò quinam ex hominibus verè tales sint, oculis humanis non cognoscitur, nec cognosci potest.

5. In quibus Ecclesia sic describitur, quòd sit cœtus eorum, qui sunt oves Christi, *audientes vocem pastoris* sui, eique obsequium præstantes Johan. 10. v. 27. *qui audiunt verbum Dei & custodiunt illud in corde bono & sincero, ac fructum afferunt in patientia* Luc. 8. v. 15. qui non in arena, sed *in petra ædificant* Matth. 7. v. 24. Jam verò non possumus externo aspectu cognoscere, quinam verè sint tales, quique ad cœtum illum pertineant. Ergò vera Ecclesia est invisibilis.

6. In quibus Ecclesia dicitur *corpus mysticum* ac proinde invisibile; Item in quibus Christus dicitur *Ecclesiæ caput*, illud enim in hac vita non videmus. 1. Pet. 1. v. 8. Jam verò caput est primarium corporis membrum. Qui ergò illud non videt, is nec corpus videt.

7. Ecclesia est regnum Dei spirituale. Jam verò exteriùs videri nequit, quinam propriè ad spirituale illud regnum Dei pertineant. Luc. 17. v. 20. Ecclesia est *domus Dei* spiritualis 1. Tim. 3. v. 15. 1. Pet. 2. v. 5. *mons Sion* spiritualis Hebr. 12. v. 18. Jam verò exteriùs videri nequit, quinam ad illam domum & montem spiritualem pertineant. Vera Ecclesia consistit in veris Dei adoratoribus, qui *in Spiritu & veritate adorant* Joh. 4. v. 23. Jam verò quinam revera tales adoratores sint, oculis humanis conspici nequit.

Nostræ sententiæ suffragantur,

1. Qui agnoscunt, Ecclesiam propriè dictam esse *congregationem Sanctorum*; quorum dicta enumerata sunt in cap. præcedente.

Ex illo verò sequi, *Ecclesiam esse invisibilem*, agnoscit ipse Bellarminus sic scribens lib. 3. de Eccles. cap. 10. §. Deinde. *Si ii, qui fide internâ carent, non sunt nec esse possunt in Ecclesia, nulla erit inter nos & hæreticos ampliùs quæstio de Ecclesiæ visibilitate, proinde supervacaneæ erunt tot eruditissimorum hominum disputationes, quæ hactenus prodierunt. Omnes enim, qui hactenus scripserunt, id objiciunt Lutheranis & Calvinistis, quòd Ecclesiam invisibilem faciant. Nullam autem futuram ampliùs quæstionem, ita probo.*

§. Lutherani. *Lutherani & Calvinistæ signa visibilia quædam & externa Ecclesiæ statuunt, nimirum prædicationem verbi Dei & Sacramentorũ administrationẽ, & cõstanter docent, ubicunque hæc signa conspiciuntur, ibi*

ibi esse etiam veram Christi Ecclesiam. Quia tamen solos justos & pios ad Ecclesiam veram pertinere volunt, & nemo potest certò scire, qui sunt verè justi & pii inter tam multos, qui justitiam & pietatem exteriùs præ se ferunt, cùm certum sit, multos ubiq; esse hypocritas & falsos fratres. Idcircò nostri rectè concludunt, eos facere Ecclesiam invisibilem. Porrò Lutheranis & Calvinistis justitia in sola fide consistit, idemq; est apud eos, Ecclesiam esse cœtum justorum & piorum, & esse cœtum verè credentium. Quis non igitur videt, nos cum illis planè convenire, si omnes illos ab Ecclesia excludamus, qui veram fidem in corde non habent?

2. Qui fatentur, Ecclesiam certo respectu posse dici invisibilem.

Bellarminus libr. 3. de Ecclesia cap. 9. resp. ad 8. arg. scribit, *non solùm Brentium & Calvinum, sed etiam aliquos Catholicos fingere duas Ecclesias, hoc est, distinguere in Ecclesiam visibilem & invisibilem.* Ergò quorundam Catholicorum suffragium nobis largitur. Neque id immeritò. Nam

Erasmus in Symbolo catech. 4. p. 145. sic disserit: *Ecclesia propriè dicta est arcana societas ad vitam æternam prædestinatorum, cujus magna pars jam agit apud Christum, quæ verò superest, ad hoc vocata est, ut ad summam puritatem enitatur.*

(Si Ecclesia propriè dicta est arcana societas prędestinatorum ad vitam æternam, utiq; etiam Ecclesia propriè dicta est invisibilis, quia si societas illa visibilis esset, arcana ampliùs non esset. Quin & electio ipsa, per quam arcanę huic societati inseruntur, est invisibilis, ac pars illa Ecclesiæ, quæ apud Christum agit, oculis humanis non est obnoxia.)

Franciscus Turrianus tract. 2. libr. 3. cap. 4. *Una tota Ecclesia partim visibilis est, partim invisibilis.*

Idem in Defens. Locor. Script. contra Antonium Sadeelem pag. 60. *Damus, Antoni, Ecclesiam quam definimus, καθ' ὅλον esse, ut est καθ' ὅλον extra mentem non esse, ac proinde non esse sic visibilem.*

Enchiridion Christian. Institut. Coloniense de Sacramento Ordinis pag. 171. *Ut autem contendant quidam, Ecclesiam invisibilem esse, quod de Ecclesia prædestinatorum non negamus, nihilo seciùs, ut opinamur, nobis concedent, Ecclesiam esse visibilem, quæ bonis admixtos habet malos, visibili fidei professione & Sacramentorum communione sociatos.*

(Id verò haud inviti concedimus, ut ex Augustanæ Confessionis art. 8. & ex declaratione sententiæ nostræ superiùs tradita manifestum.)

Liber Interimisticus cap. 9. *Ecclesia, quatenus constat membris talibus, quæ secundùm caritatem vivunt, sanctorum est tantùm, & eatenus spiritualis & invisibilis.*

Jacobus Schopperus Presbyter Coloniensis conc. 1. in Epistolam festi Innocentum pag. 184. *Sciendum est, Ecclesiam esse duplicem, visibilem nimirum & invisibilem, mixtam & puram. Visibilis seu mixta est collectio omnium illorum, qui profitentur Christi nomen ac Evangelium, & Sacramentis participant. In hoc promiscuè sunt boni & mali, quemadmodum Dominus parabolâ de jacto in mari verriculo etiam docet &c. Ceterùm invisibilis seu pura Ecclesia est collectio credentium, qui Christianam fidem & ore profitentur coram mundo, & corde constanti retinent coram Deo, Christiani sunt & nomine & reipsâ, Evangelicam doctrinam & avidè au-*

audiunt & sedulò exercent, Sacramenta sumunt, eorumq; fructibus redduntur participes. Hujusmodi autem credentium concio seu Ecclesia propterea invisibilis dicitur, non quòd videri non poßint, qui in ea sunt, sed quòd nemo mortalium eos tales esse norit. Nam tametsi, quatenus homines sunt, videantur, tamen quatenus veri credentes, non possunt videri, eò quòd vera fides lateat intus in corde.

3. Quædam hypotheses Bellarmini.

Lib. 3. de Eccles. cap. 2. §. Notandum &c. concedit, *quosdam esse de anima Ecclesiæ, licet non sint de corpore*, ibidemque *tres modos existendi in Ecclesia constituit, videlicet corpore tantùm, animâ tantùm & utroq; simul.*

(Atqui ille modus existendi in Ecclesia, qui fit animâ tantùm, videri nequit. Ergò Ecclesia respectu illorū, qui animâ tantùm sunt in Ecclesia, est invisibilis.)

Lib. ejusd. cap. 5. §. Penultimò scribit. *Ecclesia triumphans unita est, imò potiùs una est cum militante.*

(Si ergò triumphans Ecclesia est invisibilis, negari nequit, Ecclesiam Catholicam, respectu beatorum in cœlo triumphantium, esse invisibilem, quod enim parti convenit, toti etiam propter illam partem tribui debet. Quinimò non solùm *triumphans* Ecclesia est invisibilis, sed etiam *militans* Ecclesia, quâ talis, est invisibilis. Dicitur enim Ecclesia militās propter militiam, quā exercet. Sed hæc militia est spiritualis & invisibilis, hostes sunt invisibiles, arma sunt invisibilia, agonotheta est invisibilis Eph. 6. v. 12.)

Lib. ejusd. cap. 6. resp. ad 1. asserit, *quosdam esse in Ecclesia animo, non autem corpore seu externâ communicatione, quod illis sufficiat ad salutem.* (Jam verò externo aspectu dijudicari nequit, quinam sint de anima Ecclesiæ, & in quorum cordibus dona illa interna, per quæ homo est de anima Ecclesiæ, videl. fides, spes, caritas, &c. locum habeant, & tamen illi ipsi peculiarem aliquam societatem constituunt, quia vinculo Spiritus sunt conjuncti, & in illis propriè ac principaliter consistit Ecclesia.)

Ibid. resp. ad 2. concedit, *excommunicationem non separare hominem à numero salvandorum*, (sed ab Ecclesia visibili. Reipsâ igitur cōcedit, excōmunicationē nō separare hominem ab Ecclesia invisibili & Catholica, extra q̄ nullus salvandus est, & intra quā omnes salvādi, adeoq; reipsâ approbat distinctionem inter Ecclesiam visibilem & invisibilem. Sic enim progredimur. Omnis, qui actu salvatur, est membrum Ecclesiæ. Injustè excommunicatus actu salvatur, si in illo statu moriatur. Ergò est membrum Ecclesiæ. Non est autem membrum Ecclesiæ visibilis, quia ab ea per excommunicationem separatur. Ergò datur Ecclesia invisibilis, cujus est & manet membrum, etiamsi à visibili Ecclesia separetur.)

Lib. ejusd. cap. 9. §. Addit &c. sic disserit; *Addit etiam Augustinus, quòd, cùm calumniarentur Donatistæ, Catholicos duas Ecclesias facere, unam in terris, quæ haberet bonos & malos, alteram in cœlis, quæ non haberet nisi bonos, responderunt Catholici, se non duas Ecclesias facere, sed distinguere duo tempora Ecclesiæ. Eandem, inquit, ipsam unam & sanctam Ecclesiam dixerunt nunc esse aliter, tunc aliter futuram, nunc habere malos mixtos, tunc non habituram, sicut non ideo duo Christi sunt, quia aliquando mortalis, ali-*

quan-

quando immortalis fuerit Christus. Quæ sunt notanda contra nostros Confessionistas & Calvinistas, qui duas Ecclesias fingunt. (Sicut Donatistæ propter distinctionem Ecclesiæ in *militantem* & *triumphantem* per calumniam tribuebant Catholicis, quòd duas facerent Ecclesias: sic Pontificii propter distinctionem Ecclesiæ in *visibilem & invisibilem* per calumniam nobis tribuunt, quòd duas fingamus Ecclesias. Sed ut Catholici Donatistis olim respondebant, se non duas Ecclesias facere, sed *duo tempora Ecclesiæ* distinguere: sic & nos Pontificiis respondemus, nos non fingere duas Ecclesias, sed internam & externam Ecclesiæ societatem distinguere.)

Lib. & cap. iisdem in resp. ad arg. 6. *Hieronymus in cap. 1. Galat. exponens illud, Paulus Apostolus Ecclesiis Galatiæ volens explicare, quomodo cohæreant inter se verba Apostoli, qui nunc totas Ecclesias videtur laudare, nunc totas vituperare ac reprehendere, dicit, Ecclesiam dupliciter accipi, id est, non duas esse Ecclesias, sed de una diversimodè Scripturas loqui. Interdum enim Scriptura tribuit toti Ecclesiæ id, quod est proprium perfectorum, ut carere maculâ & rugâ, interdum id quod est propriū peccatorum, ut peccare & correptione indigere.* (Idem & nos dicimus.)

Lib. ejusdem cap. 15. resp. ad 1. scribit, *Testamentum novum propriè esse caritatem, quæ est lex in corde scripta, ac Ecclesiam visibilem habere multa invisibilia, fidem, spem, caritatem, quæ sint necessaria in Ecclesia & in sola Ecclesia, non tamen in omnibus ejus partibus.* (Si id, quod in veris ac vivis Ecclesię membris requiritur, videri nequit, utique Ecclesia respectu vivorum ac verorum membrorum invisibilis erit. Sed caritas, quæ propriè est N. Test. & lex in corde piorum scripta, exteriùs videri nequit, ergò Ecclesia respectu verorum & vivorum membrorum est invisibilis, h. e. quinam sint vera & genuina Ecclesiæ membra, in quibus locum habeant invisibilia illa veræ Ecclesię dona, qui sint de anima Ecclesiæ &c. humanis oculis non est obvium. Si excipere velit, *ex actionibus externis de internis illis donis, per quæ homo fit verum & vivum Ecclesiæ membrum, judicium fieri posse*, respondemus ex Bellarmino libr. ejusd. cap. 10. §. Sed neutra. *Cognitio fidei ex illius effectis non est certa, sed conjecturalis.*)

Lib. & cap. iisd. resp. ad 2. scribit, *in dicto Luc. 17. v. 20. regnum Dei non venit μετὰ παρατηρήσεως v. 21. Ecce enim regnum Dei intra vos est, per regnum Dei, juxta Theophylactum, intelligi gratiam, per quam Deus in cordibus hominum regnat, juxta Bedam intelligi ipsum Christum.* (Atqui oculis humanis non est manifestum, in quorum cordibus per fidem Christus habitet & per gratiam in illis regnet. Ergò etiam exteriùs videri nequit, quinam propriè pertineant ad spirituale illud regnum, vel, quod idem est, ad Ecclesiam propriè dictam.)

Lib. & cap. iisd. resp. ad 3. concedit, *præcipuum cultum Ecclesiæ esse spiritualem & internum.* (Ergò ex cultu externo & Ceremoniis externis judicari nequit, quisnam propriè sit Ecclesiæ civis & verum illius membrum, sed judicium faciendum ex cultu interno. Is verò oculis hominum non est obnoxius. Ergò nec illi possunt videri, qui spiritualem & internum cultum sectantur.)

Lib. & cap. iisdem in resp. ad 5. scribit, *Ecclesiam à Petro vocari domum spiritualem,*

tualem, propterea quòd non sit ex lignis & lapidibus, sed ex hominibus Deo consecratis ædificata.

(Si Ecclesia est domus spiritualis, ex hominibus spiritualibus ædificata, utiq; etiam est invisibilis. Ratio est, quia solâ Spiritus sancti regeneratione ac renovatione fiunt homines spirituales, & domus Dei spiritualis, hoc est, vera Ecclesiæ membra. Jam verò operatio illa Spiritus S. est interior & oculis hominum nequaquam exposita. 1. Cor. 2. v. 11. Ergò etiam videri nequit, quinam homines sint verè spirituales. Homines quidem constituunt spiritualem hanc domum, non autem quatenus homines corporei ac visibiles, sed quatenus homines spirituales, hoc est, quatenus in unam structuram mysticam per Spiritum sanctum coalescunt.)

Lib. & cap. iisd. in resp. ad 6. scribit: *Dico, in Ecclesia aliquid videri, & aliquid credi. Videmus enim eum cœtum hominum, qui est Ecclesia, sed quòd ille cœtus sit ipsa vera Christi Ecclesia, non videmus, sed credimus. Vera enim Ecclesia est, quæ profitetur Christi fidem. Quis autem evidenter scit, nostram fidem esse Christi, id quod firmâ ac certissimâ fide credimus? Sed aliud est credere, aliud videre, imò ipsum credere definitur ab Apostolo argumentum non apparentium.* Illud ipsum §. ultimo declarat duobus exemplis. *Hominem illum, qui est Christus Dei Filius, Apostoli videbant & tamen illum esse Christum Dei Filium non videbant, sed credebant. Et in Symbolo dicimus, Credo unum Baptisma, licèt videamus & sentiamus Baptisma, hoc est, aquæ aspersionem & verborum prolationem. Non enim videmus, sed credimus, illam aquæ aspersionem & verborum prolationem esse Baptisma Christi, hoc est Sacramentum quoddam.*

Similia occurrunt apud Riberam in Comment. Hebr. 11. ubi dicit, *mundum videmus, creatum credimus;* Pererium in Comment. Rom. 8. ubi distinguit inter *materiale & formale in fidei objecto;* Costerum in Enchirid. cap. de Ecclesia, Becanum de Ecclesia quæst. 1. conclus. 1. pag. 24.

(At hæc omnia nostram exponunt & confirmant sententiam. Videmus *illum* cœtum hominum, qui est Ecclesia, *sed* quòd illi homines sint vera Ecclesia, non videmus. Ut Christum hominem non soli Apostoli, sed omnes promiscuè videbant, sic homines Ecclesiæ filios promiscuè omnes vident. Sed ut illum hominem, Christum, esse *Dei Filium,* oculi non ostendebant, sic illos *homines* esse Ecclesiæ filios, nec *sensus* nec *oculi* renunciant. Aquæ aspersionem in nomine Trinitatis factam omnes vident, sed illam aspersionem esse Baptisma Christi, & sanctum aliquod Sacramentum, oculi non renunciant: sic homines, qui ad Ecclesiam pertinent, videntur & conspicui sunt, sed homines illos esse vera & viva Ecclesiæ membra, exteriùs non apparet. Ecclesia respectu sui *materialis* videri potest, sed quatenus est *formale* fidei objectum, non videtur, sed creditur. Concedit Bellarminus, *non videri, sed credi, quòd cœtus ille hominum, qui profitetur fidem Christi, sit vera Ecclesia, quia scit evidenter sciri, hoc est, videri nequit, an illa fides sit Christi.* At quantò fortiùs argumentari possumus? Quia fides interna & salvifica, per quam homines redduntur vera & viva Ecclesiæ membra, & sine qua sunt

sunt arida & putrida, hoc est, æquivocè dicta membra, quia, inquam, fides illa interna videri nequit, ideò etiam veram Ecclesiam, quæ est verè credentium & sanctorum cōgregatio, esse invisibilem? *Quis certò novit, in quibus sit ista fides interna?* inquit Bellarminus lib. ejusd. cap. 10. §. Adhæc. Ergò etiam quis certò novit, quinam pertineant ad Ecclesiam Catholicam, quæ est sanctorum congregatio?)

4. Quędam hypotheses aliorum Pontificiorum.

Primò, Catechismus Concilii Tridentini pag. 127. & 128 edit. Burdegal. *Tertia proprietas Ecclesiæ ea est, ut Catholica, nempe Universalis vocetur, quæ appellatio verè ei tributa est, quoniam, ut testatur Augustinus Epist. 266. à Solis ortu usq; ad occasum unius fidei splendore diffunditur. Neq; enim, quòd humanis Rebuspublicis accidit, aut hæreticorum conventibus, unius tantùm regni terminis, aut in uno hominum genere Ecclesia definita est: verùm omnes homines, sive illi barbari sint, sive Scythæ, sive servi, sive liberi, sive masculi, sive fœminæ, caritatis sinu complectitur. Quare scriptum est. Redemisti nos in sanguine tuo ex omni tribu, & lingua & populo. Item, propterea omnes fideles, qui ab Adam in hunc usq; diem fuerunt, quive futuri sunt, quamdiu mundus extabit, veram fidem profitentes, ad eandem Ecclesiam pertinent, quæ super fundamento Prophetarum & Apostolorum fundata est, qui omnes in illo lapide angulari Christo, qui fecit utraq; unum, & pacem iis, qui propè, & iis, qui longè annunciavit, constituti sunt & fundati.*

(Atqui ejusmodi Ecclesia Catholica oculis corporeis omninò est invisibilis. Fide opus est, ut hoc mysticum corpus Christi cognoscamus & credamus, quod tot variis partibus, tot personis constat, idque omni tempore & omnibus in locis.)

Secundò, cùm Donatistæ Ecclesiam in certo quodam mundi angulo visibilem facerent, Optatus Milevitanus lib. 2. contra Parmen. eos sic compellabat: *Ubi ergò proprietas Catholici nominis, cùm inde dicta sit Catholica, quòd sit rationabilis & ubiq; diffusa?* Ad illum locum Scholiastes Balduinus in notis ad 2. lib. Opt. observat. *Videtur rationabilem appellare, quæ nòn tàm oculis cernatur, quàm ratione, hoc est, mente & intellectu comprehendatur.*

Tertiò, Cardinalis Hosius in Confess. Petricov. cap. 14. *Nos credere profitemur sanctam Ecclesiam Catholicam, quam ex nostris animabus constructam domum, dicit Chrysostomus.*

(At num domus ex animabus ædificata est objectum visus?)

Argum. Advers. 1. *Non potest proferri vel unicus locus, ubi nomen Ecclesiæ tribuatur congregationi invisibili, sed ubicunq; nomen Ecclesiæ invenitur, semper visibilis congregatio significatur.* Bellarmin. lib. 3. de Eccles. cap. 12.

Resp. 1. De loco Matth. 16. *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, sic scribit Cajetanus in Comment. *Portæ inferorum non prævalebunt adversus Ecclesiam, quæ constat ex congregatione fidelium unâ fide, spe & caritate.*

Johannes Ferus in eundem locum: *Non loquitur Christus de Ecclesia, sicut communiter sumitur pro his, qui Christiani dicuntur, sive boni sint, sive mali, sed de Ecclesia secundùm Spiritum, quæ solos electos complectitur.*

(Hanc expositionem confirmant prædicata illius loci: De tali enim Ecclesia Christus loquitur, quæ supra petram eo modo extructa est, ut portæ inferorum adversus eam non prævalere possint. Sed hoc non potest de Ecclesia aliqua visibili intelligi, sed de invisibili Catholica Ecclesia verè credentium & electorum.)

Maldonatus in cap. 16. Matth. à communi sententia omnium Patrum (ut ipsemet fatetur) discedit, & cum solo Hilario per *portas, defendendi non offendendi aliquam vim* intelligit, quia *portæ vincere non solent, sed resistere.* Sensus igitur secundùm Maldonatum hic est. Portæ inferi non prævalebunt, id est, non poterunt resistere, quando ab Ecclesia oppugnantur.

(At hæc explicatio non potest ad visibilem Ecclesiam accommodari, cùm portæ inferi non tantùm restiterint Ecclesiæ visibili, sed etiam auctæ & extensæ fuerint, diminuto Pontificis per Reformationem Lutheri imperio, ut conqueritur Bellarminus lib. 3. de Rom. Pontif. cap. 21.)

Ferdinandus Ponzeus Cardinalis lib. 4. de Sacrament. tractat. 1. cap. 4. petram explicat *de lapideis altaribus in templis.*

(Sed adversus altaria lapidea sæpè prævaluerunt inferorum portæ, quando furore hostium eversa & desolata sunt.)

2. Bellarminus lib. 3. de Eccles. cap. 10. §. Lutherani &c. sic scribit: *Lutherani signa visibilia quædam & externa Ecclesiæ statuunt, nimirum prædicationem verbi Dei & Sacramentorum administrationem, & constanter docent, ubicunque hæc signa conspiciuntur, ibi esse etiam veram Christi Ecclesiam. Quia tamen solos justos & pios ad Ecclesiam veram pertinere volunt, & nemo potest certò scire, qui sint verè justi & pii inter tam multos, qui justitiam & pietatem præ se ferunt, cùm certum sit, multos ubiq; esse hypocritas & falsos fratres, idcircò nostri rectè concludunt, illos facere Ecclesiam invisibilem.*

(Ergò non statuimus Ecclesiam *simpliciter* esse invisibilem, sed tantùm *secundùm* quid, nec fingimus duas Ecclesias, sed unam eandemque Ecclesiam κατ' ἄλλον καὶ ἄλλον ὑπολήψεως τρόπον, visibilem & invisibilem esse dicimus, & per conseq. dicta illa, in quibus nomen Ecclesiæ pro visibili congregatione usurpatur, nostræ sententiæ non adversantur.)

3. In Symbolo profitemur, nos *credere sanctam Catholicam Ecclesiam, communionem Sanctorum*, quæ est invisibilis.

(Hoc fidei Symbolum Pontificii non repudiant, nec repudiare possunt.)

Argum. 2. Psal. 19. v. 5. *In Sole posuit tabernaculum suum. Hoc Augustin. tract. 2. in Epist. Johan. sic exponit: In manifesto posuit Ecclesiam suam, ut sicut Sol non potest latere, ita nec Ecclesia possit abscondi.* Bellarminus d. l. Becanus Manual. lib. 1. cap. 3. §. 5.

Resp. 1. Lyranus in h. l. sic commentatur: *In Hebræo & in translatione Hieronymi juxta Hebræum habetur sic: Soli posuit tabernaculum in eis, & est finis versus præcedentis, & sic exponitur, quòd Sol in medio*

Pla-

Planetarum ponitur. Habet enim tres supra se, Martem, Jovem & Saturnum; & tres infra se, Venerem, Mercurium & Lunam; & sic in orbibus Planetarum, qui cœli dicuntur, habet habitaculum. Et fit hîc specialis mentio de Sole magis, quàm de aliis stellis, quòd per ipsum & ejus effectus magis innotescit ordo divinæ sapientiæ hominibus.

Eodem modo Hebræum textum reddidit Benedictus Arias Montanus. *Soli posuit tabernaculum in eis.*

Jacobus Tirinus Jesuit. in Comment. *Est hypallage, pro posuit Solem in tabernaculo suo, nempe in cœlo. Hebraicè enim, Chaldaicè & apud S. Hieronymum est, Soli posuit tabernaculum in eis.*

2. Sixtus Senensis libr. 3. Bibliothec. pag. 141. tit. de utilitate mysticæ expositionis. *Manichæi ex imperitia linguæ Hebrææ, cùm non intelligerent literalem sensum hujus dicti, convertunt se ad præsidia allegoricæ expositionis, dicentes, Christum post resurrectionem suam sine carne ad Patrem ascendisse, relicto corpore suo inter ambitum globi Solaris, ut à nobis caro ejus in Sole, tanquam in tabernaculo Dominici corporis, adoraretur, cùm tamen genuinus & proprius ejus literæ sensus sit, Deum posuisse Soli tabernaculum in cœlo.*

(Provocat ab allegorica expositione ad sensum literalem. Idem & nos facimus, & quidem meritò. Nam)

3. Bellarminus libro 3. de Verbo Dei cap. 3. §. Sed quanquam, tradit hanc regulam: *ex solo sensu literali firma & apodictica argumenta peti possunt.*

4. Raynerius Snoygaudanus in Scala cœli, seu Paraphrasi Psalterii Davidici, locum hunc sic explicat. *In Sole & lumine totius mundi, quia factus homo visibilis, posuit* CHRISTUS *tabernaculum & corpus suum assumtum ex Virgine.*

(Hic autor in titulo libri gloriatur, *se veram genuinamq; Prophetæ intelligentiam lectori commonstrare.*)

Argum. 3. Esai. 2. v. 1. Daniel. 2. v. 35. Mich. 4. v. 1. *comparatur Ecclesia monti magno & conspicuo, qui nullo modo potest latere, juxta expositionem Hieronymi in illa loca, & Augustini tract. 1. in Epist. Johan.* Bellarm. d. l.

Resp. 1. Hector Pintus in cap. 2. Esai. sic commentatur: *Hic mons Christus est, qui, ut est apud Danielem, lapis est, qui abscissus est de monte sine manibus, hoc est, de virgine Maria sine humano opere, sed virtute* SPIRITUS SANCTI *crevit in montem magnum & replevit terram. Hic est mons ille, super quem ædificata est civitas* DEI, *hoc est, Ecclesia. Hæc civitas appellatur hic ab Esaia domus* DOMINI *&* CHRISTUS *mons hujus domus, in quo sita est Ecclesia. Est enim* CHRISTUS *Ecclesiæ fundamentum. Per montes & colles, in quorum vertice mons ille præparatus dicitur, intelligit Prophetas & Patriarchas, cæterosq; Sanctos, qui ob animi altitudinem & celsitatem montes appellantur, quos omnes Filius Dei Dominus noster Jesus Christus transcendit.*

Et postea: *Prædicit divinus vates, congregandam esse Ecclesiam Catholicam ex gentibus in magnam multitudinem, & coagmentandum esse corpus unum pulcerrimum, cujus caput & magister est Jesus Christus, qui nomine montis significatur &c.*

(Ergò in his dictis agitur de Ecclesiæ magnitudine & amplitudine temporibus Messiæ futura.)

2. Christophorus à Castro in cap. 4. Mich. pag. 299. *R. Salomon, Lyra & Dionysius intelligunt ipsum montem Sion & insinuant eandem intelligentiam Vatablus, Isidorus & Montanus in cap. 22. Esai. quin & multi ex veteribus eam tradunt &c. Hæc intelligentia videtur verbis Prophetæ aptiùs convenire propriè acceptis &c. Quia dixerat, montem domus Domini à Chaldæis vastandum, accultum ab eo abolendum, promittit modò fore, ut idem mons restauretur & ad tantam dignitatem, excellentiamq; revehatur propter novum cultum, qui in eo est stabiliendus & inchoandus & propter legem Evangelicam in eo ferendam & in universum orbem inde promulgandam, ut nullus mons aut collis, quantumvis religione aliquâ præstans, illi possit comparari, nedum coæquari &c. Quia consuetudo fuit & Judæis & gentibus in editioribus locis, in montibus & collibus templa, sacellaq; construere, in quibus Deos suos colerent, ideò mons Sion ratione Evangelicæ religionis comparatur montibus & collibus, eisq; excelsior dicitur, in quibus religio superstitiosa tradebatur & exercebatur.*

3. Riberain cap. 4. Mich. n. 21. ex Cyrillo. *Hic mons, qui est Ecclesia, positus est in vertice montium & elevatus super omnes colles, quoniam ejus doctrina, tàm quæ ad fidem, quàm quæ ad mores spectat, altior est omni humanâ sapientiâ, & altitudine suâ longè superat quicquid altum apud homines videtur. Idem docet Origenes lib. 5. contra Celsum. Hanc contemplemur, loquitur autem de domo Dei, quæ est Ecclesia, quomodo ædificata sit in summis montibus, omnibus Propheticis sermonibus, qui ejus fundamenta sunt. Extollitur autem hæc domus super omnes colles, qui videntur aliquid eximium in sapientia & veritate polliceri apud homines.*

4. Eodem ferè modo exponit Jacobus Tirinus Jesuita in Comment. Esai. 2. *Mons domus Domini erit in vertice montium, hoc est, supra omnes montes loco celsiore, dignitate altiore, gloriâ sublimiore, quàm sint omnes montes cultu aliquo sacro celebres. Nam Sion & Moria & similes Judææ montes typi erant solummodò & umbra Ecclesiæ Christi, umbra autem subest corpori, & idea subest fabricæ domus. Deinde doctrina Ecclesiæ & ritus & mores omni veterum religione, omni Philosophiâ & sapientia humanâ longè sublimiora sunt, utpote supernaturalia.*

Argum. 4. Matth. 5. v. 14. *Non potest civitas abscondi supra montem posita, quod Augustinus de unit. Eccles. cap. 14. exponit de Ecclesia.* Bellarm. d. l.

Resp. in genere monendum, quòd ipsimet Pontificii agnoscant, *ex allegoriis non posse peti firma argumenta,* ut suo loco demonstratum. In specie respondemus 1. ex Barradio tom. 2. Concord. Evangel. lib. 7. cap. 13. *Divus Augustinus lib. 16. contra Faustum cap. 17. civitatem supra montem positam Ecclesiam significare interpretatur supra Christum fundatam. Sed literali sensu Dominus significat, Apostolicum munus publicum esse, Apostolosq; latere non posse, quemadmodum civitas, quæ in excelso monte exædificata est latere nequit. Cùm autem latere non possint, contendum, ait, ut vitæ sanctissimæ exemplo præcellant. Quemadmodum, inquit, civitas supra altissimum montem extructa abscondi non potest, sic & vos discipuli abscondi non poteritis, in ... illis enim hominum versabimini. Itaq; date operam, ut sic* ho-

luceat lux vestra coram hominibus, ut videant bona opera vestra & glorificent Deum. Idem *lucernæ similitudine Dominus ostendit, videlicet munus Apostolicum publicum esse, & in oculis hominum positum, neq; debere Apostolos latere, sed toti orbi lucem afferre.*

2. Maldonatus in eundem locum: *Voluit Christus tribus similitudinibus salis, lucis & civitatis rem unam eandemq; declarare &c.*

Et postea: *Non potest civitas abscondi. Deest prima pars similitudinis. Vos estis civitas aut similes civitatis supra montem positæ. Per montes solere Prophetas & Apostolos significari, multis Hieronymus locis observavit, quia edito in Ecclesia loco positi ab omnibus conspiciuntur.*

3. Cornelius Jansenius in Concord. Evang. cap. 39. *Non potest civitas abscondi supra montem posita &c. Præterquam quòd explicat, quorsum eos* (Apostolos) *vocet lumen mundi, tertiò suos etiam civitati in monte constructæ comparat & vult significare, quòd quemodo civitas supra montem posita abscondi non potest, sed necessariò omnium oculis est exposita propter montis altitudinem: ità Apostolos propter status & officii sui altitudinem non posse latere hominibus, sed necessariò omnium oculos convertendos in ipsos &c.* Ergò juxta Jansenium sensus dicti hic est: *Doctorum publicorum, quales futuri erant Apostoli, vita & mores latere non possunt.*

4. Lucas Brugensis itidem ab hac Augustini explicatione discedit, quam Bellarminus contra nos urget. *Quemadmodum,* inquit, *mox sali & luci, ita hic civitati supra montem positæ Apostolos Christus comparat. Vos Apostolatus honore insignitos in edito collocavi, ita ut omnium in vos oculi sint conjiciendi. Cavete itaq;, ne vestro desitis officio, ne persecutionum metu latebras quæratis & ob conjuncta pericula Evangelii prædicationem subterfugiatis.*

5. Jacobus Tirinus Jesuita eodem modo in Comment. h. l. *Quadruplici,* inquit, *similitudine, salis, lucis, urbis in monte & lucernæ in candelabro, quibus discipulos suos comparat Christus, docet, quodnam sit ipsorum officium, nempe ut doctrinâ & exemplo conspicui sint toti mundo, nō tamen suam, sed unius Dei gloriam & animarum salutem intendentes.*

Argum. 5. *Parabolæ Evangelicæ de area, de reti, de ovili, de convivio &c. omnes ostendunt, Ecclesiam veram, quæ est regnum cœlorum, esse visibilem. Item tenemur omnes sub periculo æternæ mortis veræ Ecclesiæ nos adjungere. At hoc fieri non potest, si Ecclesia est invisibilis.* Bellarminus d. l. Becanus d. l. §. 39.

Resp. 1. ex Bellarmin. libr. 3. de Eccles. cap. 10. §. Lutherani &c. *Lutherani visibilia quædam & externa signa statuunt, nimirum prædicationem verbi Dei & Sacramentorum administrationem, & constanter docent, ubicunq; hæc signa conspiciuntur, ibi esse etiam veram Christi Ecclesiam.*

2. Lib. ejusd. cap. 6. resp. ad 1. fatetur Bellarminus, *injustè excommunicatum posse fieri salvum, cùm sit adhuc in Ecclesia animo sive desiderio, licet non corpore sive externâ communicatione.*

3. Lib. ejusd. cap. 3. disputat, *Catechumenis sufficere, quòd licèt non reipsa, saltem voto & desiderio sint in Ecclesia.*

(Ergò necessitas illa conjunctionis cum Ecclesia non potest necessariò ac semper intelligi de externa conjunctione

ne cum *Ecclesia visibili*, sed de interna & spirituali conjunctione cum *Ecclesia Catholica.*)

Caput III.

DE QUAESTIONE, AN Ecclesia possit deficere?

THesis. Ecclesia potest deficere.

Ἔκθεσις. 1. Nequaquam statuimus, *Ecclesiam Catholicam* deficere vel interire posse, quia Christus est Rex & Sponsus Ecclesiæ perpetuus, vi ergò relationis habet regnum æternum, & semper sibi colligit Ecclesiam ex genere humano, quam ut Sponsam suam fovet, amat, tuetur & ad gaudium cœlestium nuptiarum olim introducet. Bellarminus lib. 3. de Eccles. cap. 13. in princ. *Notandum est, multos ex nostris tempus terere, dum probant, Ecclesiam absolutè non posse deficere, nam Calvinus & cæteri hæretici id concedunt, sed dicunt, intelligi debere de Ecclesia invisibili.*

2. Hoc verò dicimus, *particularem Ecclesiam* hanc & illam deficere posse, cùm nulli Ecclesiæ particulari data sit absoluta promissio, quòd futura sit perpetua & defectionis periculo nequaquam obnoxia. Quamvis verò hæc & illa particularis Ecclesia deficiat, tamen Ecclesia, absolutè & simpliciter loquendo, nunquam *tota* deficit, quia colligit sibi Deus perpetuò Ecclesiam ex genere humano usque ad finem mundi, si non in hoc, tamen in alio populo.

3. Negamus igitur, Ecclesiam N. Testam. ad certam quandam Sedem eo modo alligatam esse, ut in illa perpetuâ quadam successione, visibili splendore, sit duratura, sicut Pontificii de Romana Ecclesia dicunt, quòd sit unica illa Catholica Ecclesia, in qua sit Pontifex, Christi Vicarius & Petri Successor, cui necessariò & absolutè omnes obœdire oporteat, in qua sola perpetuâ, & non interruptâ Pontificum successione usque ad hæc tempora doctrinæ cœlestis veritas sine ulla corruptela sit conservata, quæ splendorem externum habuerit ac habitura sit perpetuum, ut ab omnibus in toto mundo semper videri possit.

4. Nec hanc solùm & illam particularem Ecclesiam, sed omnes omninò particulares Ecclesias, adeoque *totam* visibilem Ecclesiam *nube corruptelarum*, errorum, hæresium, scandalorum, persecutionum &c. obscurari, inque eum redigi posse statum dicimus, ut splendor & claritas ejus exterior deficiat, nec supersit illustris aliquis cœtus, omnibus in toto mundo conspicuus, qui puro verbi ministerio publicè *sonante* gaudeat, interim tamen semper supersunt aliqui, fundamentum fidei retinentes, ac Deus etiam per corruptum ministerium filios & filias, ad Catholicam Ecclesiam pertinentes, generat.

5. Distinguimus ergò inter *splendorem Ecclesiæ internum*, qui in fide, spe, caritate & internis Spiritus sancti donis consistit; & *externum*, qui in frequentia hominum, tranquillitate à persecutionibus, claritate & puritate doctrinæ publicè sonantis omnimodâ, ministerio ver-

verbi penitùs incorrupto &c. consistit. *Internus* Ecclesiæ splendor est illi essentialis & perpetuus, *externus* verò accidentalis & temporarius.

6. Ut Christus Ecclesiæ caput secundùm duplicem exinanitionis & exaltationis statum consideratur: Sic in corpore Christi mystico, quod est Ecclesia, itidem duo status observari possunt, alter *exinanitionis & humiliationis*, quando vel persecutorum potentiâ, vel hæreticorum astutiâ, vel scandalorum invalescentium frequentiâ premitur; alter *exaltationis vel glorificationis*, quando tranquillâ sacrorum administratione fruitur, incorrupti ministerii splendore fulget & quieto puri cultus divini exercitio publicè coruscat. In illo statu Ecclesia est visibilis, patens & gloriosa; in hoc vero est invisibilis, latens & ignominiosa.

7. *Ecclesiâ nunquam ipsa, semper alia; etsi semper ipsa, quando alia*, ut verba Tertulliani in dissimili materia hûc accommodemus. Etenim Ecclesia semper una, at non una illius facies; in fide semper una & recta, licet non eodem splendore. Pii veteres idipsum declarant similitudine â phasibus Lunæ petita. Ambrosius libro 4. Hexaëmer. cap. 8. &c. in Lucam libro 10. capite 21.

Antithesis. Bellarminus lib. 3. de Eccles. cap. 11. §. Penult. *Hæretici docent, visibilem Ecclesiam interdum ita errare in fide & moribus, ut penitùs deficiat. Nos contrarium asserimus.*

Lib. ejusdem cap. 13. §. 1. *Quòd Ecclesia vera & visibilis non possit deficere, facilè probari potest &c.*

Ibid. subjectum quæstionis sic exponit: *Nomine Ecclesiæ non intelligimus unum aut alterum hominem Christianum, sed multitudinem congregatam, in qua sint Prælati & subditi.*

Congruit hoc definitioni superiùs cap. 2. ab ipso traditæ, quòd *Ecclesia sit cœtus hominum ejusdem fidei Christianæ professione & eorundem Sacramentorum communione colligatus, sub regimine legitimorum Pastorum & præcipuè unius* CHRISTI *in terris Vicarii, Pontificis Romani.*

Prædicatum quæstionis in eod. cap. 2. §. Atque hoc &c. sic explicat, quòd *Ecclesia sit cœtus hominum ita visibilis ac palpabilis, ut est cœtus populi Romani, vel regnum Galliæ, aut Respublica Venetorum.*

Hæc omnia clariora evadunt ex notis, quas Bellarminus Ecclesiæ tribuit. Veritatem enim ac dignitatem Ecclesiæ æstimat ex *nomine Catholico*, ex *amplitudine*, ex *successione Episcoporum*, ex *felicitate temporali*, h. e. externum Ecclesiæ splendorem quærit, eundemq; illi perpetuum & ἀνέκλειπτον esse opinatur.

Anglo-Rhemenses in annot. Ephes. 5. v. 29. *Si Protestantes ullum in se Theologiæ sensum haberent, nunquam dicerent, Ecclesiam posse à Deo deficere, id est, à Christo Sponso divortium pati.*

Nostram sententiam probat,

1. *Historia Ecclesiæ* V. T. Primò, *tempore antediluviano*, ubi insidiis & persecutionibus Cainitarum Ecclesia fuit pressa, Genes. 4. v. 26. quin & Cainitæ divitiis & successibus florentes verè Ecclesiæ cives ad se pertraxerunt, Gen. 6. v. 2.

Secundò, *tempore diluvii* in exiguo octo animarum cœtu Ecclesia

in arca Noaitica fuit conservata, & inter illos octo homines Cham irrisor locum habuit. Gen.8.v.16.cap.9.v.22.1.Pet.3. v. 20.

Tertiò, *post diluvium* idololatria ubivis adeò invaluerat, ut ante Abrahæ vocationem ex Ur Chaldæorum nuspiam purum verbi ministerium fuerit inventum. Gen.11.v.31. Jos.24.v.2.

Quartò, *in familia Jacobi* conservata fuit Ecclesia, sed illa in perpetuò q. fuit exilio, nec immunis ab idololatria. Genes.31.v.19.cap.35.v.2. insuper etiam variis scandalis fuit deformata.

Quintò, Israëlitæ *in servitute Ægyptiaca* miserè premebantur, ac Ægyptiorum idololatriâ se contaminabant. Ezech.20. v.7.cap.23.v.3.& 8.

Sextò, *in deserto* sæpiùs contra Deum & servum ejus Mosen murmurârunt, erexerunt vitulum aureum, Exod.32.v.25. in quam idololatriam Aaron & populus consensit, sed nec postea ab idololatria penitùs abstinuerunt, Amos 5.v.25. Act.7. v. 42. Nadab & Abiu offerunt alienum ignem, Lev.10. Coreh, Dathan & Abiram seditionem excitant, Num. 16. Israëlitæ Moabitarum idolis & scortatione sese contaminant, Num.25.

Septimò, *post introductionem in terram Canaan* cultus divinus apud Israëlitas non diu mansit purus & incorruptus, Judic.2.v.7.& seqq. Num.22.v.41. sed temporibus Judicum subinde prolapsi fuêre ad idololatriam Baaliticam, ac coluerunt Deos gentilium, Judic.3.v.7. cap.8. v.27. cap.10.v.6. cap.17.v.5.&c.

Octavò, *temporibus Heli Sacerdotis sermo Domini erat preciosus* sive rarus admodùm, 1.Sam.3.v.1. filii Heli erant *filii Belial*, 1.Sam. 2. v. 12. inde *detrahebant homines sacrificio Domini*, v.17.

Nonò, *in diebus Saulis* arca non fuit requisita, 1.Paral.13. v.3. jacuit igitur publicum divini cultus exercitium.

Decimò, cor *Salomonis* sub finem vitæ inclinatum est per mulieres alienigenas, ut sequeretur Deos alienos, 1.Reg.11.v.4. & 5.

Undecimò, *post divisionem regni Israëlis & Juda*, Jeroboam Rex Israëlis fecit *duos vitulos aureos*, quorum unum collocavit *in Dan*, alterum *in Bethel*, 1. Reg.12. v.28. sicque *peccare fecit Israël*, hoc est, occasionem dedit idololatriæ, cap.14. v.16. hinc Oseas (qui sub Jeroboamo Rege Israël prophetavit Ose.1.v.1.) de Synagoga Judaica sic loquitur: *Judicate matrem vestram, quoniam ipsa non uxor mea & ego non vir ejus, auferat fornicationes suas & adulteria sua de medio uberum suorum.* Publicum illud idololatrici cultus exercitium in regno Israëlis duravit usque ad abductionem in captivitatem, unde de Nadab, Baasa, Ela, Zambri, Amri & Achab dicitur, quòd *ambulaverint in viis Jeroboami, quòd peccare fecerint filios Israël, quòd irritaverint Dominum in operibus manuũ suarum*, 1.Reg.15.v.26.& 34. cap.16.v.7. & seqq. cumprimis de Achabo conqueritur Spiritus sanctus, quòd *non suffecerit ei, ut ambularet in peccatis Jeroboami, sed etiam servierit Baal & posuerit aram Baal in templo Baal, quod ædificaverat in Samaria &c.* 1.Reg.16.v.31.

Duodecimò, *tempore Eliæ* sublatum erat publicum veri cultus divini exercitium, Baalitica idololatria passim regnabat, veri confessores à Jezabele ad internecionem quærebantur, unde conqueritur

tur Elias, *se relictum esse solum*, 1. Reg. 19. v. 14. septem illa millia virorum, qui *non curvaverunt genua sua coram Baal*, v. 18. non constituebant Ecclesiam publicè illustrem ac visibilem, aliàs Eliæ quoque noti fuissent, sed latitabant & occultabantur, ut rabiem Jezabelis effugere possent, 1. Reg. 18. v. 4.

Decimò tertiò, *in regno Juda* cultus divinus itidem non mansit purus. Temporibus Roboami primi Regis Juda Israëlitæ in regno Juda *ædificabant excelsa, statuas & lucos super omnem collem excelsum & subter omnem arborem frondosam*, 1. Reg. 14. v. 23. Abiam, Roboami filius, *ambulavit & ipse in peccatis patris sui*, exercendo cultus idololatricos in excelsis, 1. Reg. 15. v. 3. quæ excelsa nec Asa v. 14. nec Josaphatus sustulit, 1. Reg. 22. v. 44. ac plerique omnes Successores Achabi Reges Israëlitici idololatriam secuti sunt, ut constat ex libris Regum & Paralipomenon, unde etiam de regno Juda dicitur, quòd *ambulaverit in erroribus Israël*, 2. Reg. 17. v. 19. De Achaso testatur Historia 2. Paralipom. 28. v. 24. quòd *direptis omnibus instrumentis domus DEI atque confractis, occluserit fores domus Jehovæ, fecerítq; sibi altaria in quolibet angulo Jerusalem, & in singulis civitatibus Juda fecerit excelsa ad adolendum Diis alienis*. Huic rei non solùm connivebat, sed etiam suam operã locabat summus Pontifex Urias, qui altare simile Damasceno extruebat, ibidemque holocausta offerebat, uno verbo, *omne id faciens, quod ipsum Rex Achas jusserat*, 2. Reg. 16. v. 16. Confer Jerem. 3. v. 6. Ezech. 16. v. 50.

Decimò quartò, *decem tribus à Salmanassare Assyriorum Rege* tandem fuere in *captivitatem abductæ*; ac Judæi specialiter sic dicti *in Babylonicam captivitatem* rapti, in qua per septuaginta annos hæserẽ, in qua miserrimus fuit Ecclesiæ status.

Decimò quintò, *post reditum ex Babylonica captivitate* temporibus Antiochi Epiphanis, qualis fuerit Ecclesiæ status, prolixè describitur 1. Maccab. 1. per totum. Veri confessores trucidati sunt, vel in cavernis latuerunt, abolita fuerunt publica sacra, libri legis combusti.

Decimò sextò, *ante Christi nativitatem* sectæ Pharisæorum, Sadducæorum & Essæorum in populo Israëlitico dominabantur, ac horribiles errores publicè grassabantur, Ecclesia vera tunc erat in paucis & obscuris quibusdam hominibus.

2. *Historia Ecclesiæ* N. T. Primò, *tempore passionis Christi* Pontifices, Scribæ & Pharisæi, qui titulum Ecclesiæ sibi arrogabant, Christum in Concilio damnaverant, Judas prodiderat, Petrus negaverat, Apostoli aufugerant, latebant in abscondito, populus sententiam Pontificum approbaverat, solus latro, persona vilissima, confitebatur, Josephus & Nicodemus aliquam confessionis speciem edebant &c.

Secundò, post Christi in cœlos ascensionem *tempore decem persecutionum* Ecclesia valdè fuit obscurata & ad paucitatem ac contemtam speciem redacta.

Tertiò, redditâ *sub Constantino* Ecclesię pace, Arianismus paulò pòst instar cataclysmi inundavit, veri confessores in exilium pellebantur, nec habebant publicum religionis exercitium &c.

3. *Querelæ Propheticæ* de paucitate verè fidelium & piorum. Esai. 1. v. 3. & seqq. cap. 5. v. 4. cap. 10. v. 11. Jerem. 2. v. 26. & seqq. cap. 5. v. 1. cap. 2. v. 8. & seqq. cap. 3. v. 6. & seqq. cap. 6. v. 13. cap. 7. v. 28. Ezech. 7. v. 26. cap. 22. v. 26. & seqq. Oseæ 3. v. 4. cap. 4. v. 1. & seqq. Mich. 7. v. 2 &c. 2. Paralip. 15. v. 3.

4. *Prædictiones Christi & Apostolorum* de statu Ecclesiæ, qualis futurus sit tempore dominantis Antichristi & ante finem mundi. Matth. 24. v. 24. Luc. 18. v. 8. 2. Thessal. 2. v. 9. 1. Timoth. 4. v. 1. Apocal. 12. v. 7. cap. 13. v. 3. & seqq. cap. 17. v. 2. cap. 18. v. 3.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam agnoscunt, Ecclesiam eo modo, qui superiùs in ἐκθέσει expositus fuit, deficere posse.

Thomas Aquinas in cap. 9. Apocal. *Obscuratus est Sol &c. Per Solem Doctores, per aërem Ecclesia, longè latèq; dispersa, significatur, quæ lumen à Pastoribus mutuatur. Hæc obscurata est.*

Fortalitium fidei lib. 5. *Etsi non nisi duo viri fideles remanerent in mundo, tamen in iis salvaretur Ecclesia, quæ est unitas fidelium.*

Panormitanus in cap. Significasti extra de electione. *Possibile est, quòd vera fides Christi remaneret in uno solo. Atque ita verum est dicere, quòd fides non deficit in Ecclesia. Hoc patuit post passionem Christi. Nam fides remansit tantùm in B. Virgine, quia omnes alii scandalizati sunt, tamen CHRISTUS ante passionem oraverat pro Petro, ut non deficeret fides sua. Ergò Ecclesia non dicitur deficere, nec etiam errare, si remanet vera fides in uno solo.*

Æneas Sylvius lib. 1. de gest. Concil. Basil. scribit, *fidem adeò in arctum adigi posse, ut apud unam aliquam misellam vetulam hospitetur.*

Gerson sermonem peculiarem habet part. 1. operum, in quo *octo signa* recenset *imminentis ruinæ Ecclesiæ.*

(Existimavit igitur, Ecclesiam visibilem posse ruere.)

Stapletonus controv. 5. princ. doctrinal. lib. 9. cap. 14. *Quemadmodum non eadem semper lux lucet, etiam lucente Sole, sed suas habet nebulas & caligines dies ipse, sic non eadem semper est Scripturarum aut aliorum fidei dogmatum lux & claritas in hac plenitudine temporis & statu Evangelico. Sed vel ignorãtia interdum, dormitantibus ministris, obrepit, vel fraudulenta & pertinax hæreticorum contradictio & disputatio caligines ac difficultates inducunt.*

Anglo-Rhemenses in annot. ad cap. 12. Apocal. fatentur, *fieri posse, ut Ecclesia aliquando non habeat publicum splendorem, publicum statum ac regimen, nec libera sanctorum munerum exercitia.*

Gregorius de Valentia lib. 6. anal. fid. cap. 4. pag. 143. *Novimus, Ecclesiam in aliquando errorum, schismatum, persecutionum fluctibus agitatam esse, ut imperitis quidem, nec satis prudenter rationes temporum rerumq; circumstantias æstimantibus, cognitu fuerit difficilis &c.*

Ibidem adducit dictum Augustini Epist. 48. ad Vincentium. *Divus Augustinus* (inquit) *sic scribit. Ipsa est Ecclesia, quæ aliquando obscuratur & tanquam obnubilatur multitudine scandalorum, sed tamen in suis firmissimis eminet.* (Cumque Valentinianus approbet illud Augustini dictum ex Epist. 48. petitum, ideò ex eadem Augu-

stini

stini Epistola notanda sunt sequentia. *Semper*, inquit, *palea mixta est tritico. Quòd si aliquando contigerit, ut nihil propemodùm, quàm palea nostris oculis appareat, vera tamen Ecclesia non in palea, sed in granis delitescit.* Et iterum. *Illi, qui tunc firmißimi fuerunt, verba hæreticorum insidiosa intelligere potuerunt. Sed pauci sunt in comparatione cæterorum, sed tamen & ipsi quidam pro fide fortiter exulabant, quidam orbe latitabant. At sic Ecclesia, quæ per omnes gentes crescit, in frumentis Dominicis conservata est, & usque in finem, donec omninò gentes omnes etiam barbaras teneat, conservabitur.)*

2. Quòd Ecclesiæ statum variabilem cum phrasibus Lunæ conferunt.

(Quemadmodum enim Luna interdum plenâ luce refulget, quandoque verò silet & inconspicua est, & varias omninò φάσεις, defectus & ortus, decrementa & incrementa obtinet: sic Ecclesia Christi modò fulget per publicum & liberum divini cultus exercitium, modò obscuratur per gravitatem persecutionum & hæresium invalescentium, tandem tamen ex obscuritate iterum emergens de persecutionibus & hæresibus gloriosum reportat triumphum.)

Johannes Ferus in cap. 15. Johan. *Beata sanctorum Angelorum societas semper quasi Luna plena est, nec deficit, nec minuitur. Ecclesia hujus temporis non semper in eodem statu permanet, sed nunc sublevata per contemplationem donis ejusdem Spiritus plus fulget, nunc obscura pressuris, vel seculi tribulationibus minùs lucet.*

(Desumsit hanc similitudinem ex Ambrosio, qui lib. 4. Hexaëm. cap. 2. scribit: *Obumbrari potest Ecclesia, deficere,* (penitùs scilicet) *non potest.* in Lucam lib. 10. cap. 21. *Plurimis à religione deficientibus clara fides obscurabitur nube perfidiæ.)*

3. Quòd agnoscunt, Ecclesiam V. T. deficere potuisse.

Bellarminus lib. 3. de Eccles. cap. 16. §. Ad tertium &c. *Etiamsi universa Judæorum Synagoga defecisset, non continuò omnis Ecclesia Dei in terris defecisset.*

Hardingus in Confut. Apolog. Anglicanæ cap. 12. *Si extincta sit aliquando Synagoga Judaica, an hinc consequi necesse est, Ecclesiam quoq; ad paucos redigi posse & omninò deficere?*

Becanus lib. de Ecclesia q. 1. conclus. 4. pag. 76. *Non sequitur. Synagoga defecit. Ergò Ecclesia deficiet, primò, quia Ecclesia habet promißionem de sua firmitate ac stabilitate, quam Synagoga non habuit. Secundò, Ecclesia est libera, Synagoga fuit ancilla. Tertiò, Ecclesia est Catholica, Synagoga non erat Catholica.*

(Atqui Synagoga, ut loquuntur, sive cœtus Israëlitarum absolutê loquendo Ecclesia erat, & vera Dei Ecclesia erat, antequam Christum repudiaret, nec fuit eo tempore alia visibilis Ecclesia, quàm Israëlitica. Agnoscit hoc ipsemet Bellarminus. Sic enim scribit lib. 1. de Bapt. cap. 1. *Cœtus Israëlitarum absolutè loquendo Ecclesia erat & Ecclesia Dei veri, antequam Christum negaret.* Si ergò Synagoga sive Ecclesia Israëlitica deficere potuit, utique visibilis Ecclesia deficere potest. Neve obvertas, hæc κατ' ἄνθρωπον ac tantùm ex hypothesi ab illis ita disputari, notandum,)

4. Quòd agnoscant, Israëliticam Ecclesiam tempore V. Testam. cumprimis

temporib. Regum Israël eo sensu, quem superiùs exposuimus, defecisse.

Lombardus in Comment. Rom. 11. ex Ambrosio. *Cùm Achab Rex Samariæ dedit filiam suam Joramo Regi Judæ; tunc omnes Judæi videbantur esse idololatræ, ita ut Elias putaret se relictum esse solum.*

(Ergò Elias non loquitur solùm de ea Israëlitici populi parte, quæ subjecta erat Regi Samariæ & ex decem tribubus constabat, ut vult Bellarminus lib. 3. de Eccles. cap. 16. sed de toto populo Israëlitico, tribum Juda & Benjamin complectente, nec Elias fugiens in Judæa mansit, sed in longinqua deserta se abscondit. Ergò in regno Judæ itidem non fuit cultus purus, id quod confirmat etiam nomen generale *Israëlis*, quo Apostolus utitur Rom. 11. v. 3. Benedictus Arias Montonus in cap. 1. Oseæ. *Observandum est, cùm nomen Israel absolutè appellatur, integram Jacobi familiam, hoc est, duodecim tribus significari. Nam cùm tantùm decem tribus seorsim indicantur, id fit aut appositione Juda aut additione regni, aut domus, ut regnum Israël aut domus Israël, quasi propriis notis nominatur.* Frustra à quibusdam huic nostræ sententiæ opponitur, *Melanchthonem statuere, quòd tempore Eliæ Ecclesia fuerit in Elia, Elisæo & paucis Sacerdotibus.* Nam nemo nostrûm dicit, Ecclesiam ita penitùs deficere, ut nulli prorsus supersint veri confessores, sed hoc dicimus, Ecclesiam eo modo deficere posse, ut publicum ministerium corruptelis invalescentibus non ampliùs sit purum & incorruptum, ut vera Dei Ecclesia lateat & in illis conservetur, qui non constituunt cœtum aliquem illustrem & omnibus in toto mundo conspicuum, Proinde de illis idem haud injuriâ dici posset, quod de quibusdam fidei suæ hominibus, Pontificiis Scriptoribus, Bellarmin. dicit lib. 3. de Eccles. cap. 13. §. 1. *Notandum est, multos ex nostris tempus terere, dum probant, absolutè Ecclesiam non posse deficere, adversarii enim id concedunt.*)

Carolus Sigonius lib. 2. de Republ. Hebræorum cap. 4. *Rehoboam traductis ad se decem tribubus, quod Israël appellabat, omnem illum populum ab avita religione ad idolorum cultum avertebat. Quare Deus permisit, populum suum postea captivum duci in Assyriam. Reges etiam Juda* (nota) *in cultus sanctitate minimè permanebant, ita ut Ezechias Rex graviter questus est, quòd tabernacula etiam clauserant, holocaustum idolis obtulerant, proinde non multis post annis urbe templóque incensis, in Babyloniam captivi abierunt, ibique, ut scribit Oseas Propheta cap. 4. v. 4. per septuaginta annos manserunt sine sacrificio, sine altari, sine Ephod.* (Veritatem hujus assertionis comprobat manifestus textus 1. Reg. 14. v. 22.)

Gregorius de Valentia tom. 3. col. 182. agnoscit, *tempore Eliæ Ecclesiam in statu defectionis & Tyrannidi subjectam non succurrisse ignorantia & infirmitati humanæ, deficiente publico ministerio & paucißimis admodùm veritatem profitentibus.*

Michaël Ghislerius in Comment. Cant. Cantic. cap. 1. v. 6. exposit. 2. pag. 93. super verba: *Vineam meam non custodivi. Quomodo id verum sit, quòd Judaicus populus cultum Dei, ejusque legem non custodierit, facilè unicuique fiet persuasum, qui sacras evolverit literas. Et quamvis nunquam aliqui de prædicto populo defuerint, quos sibi Deus reliquisset sui adoratores veros, legisque observantißimos, quibus Sponsæ competeret nomen*

& pro quibus Dei compesceretur furor, ne universos è mundo tolleret. Sic namq; videmus, quando universus populus vitulum aureum adoravit, in vero Dei cultu perstitisse saltem Moysen & Josuam, per quos ira Dei placata est Exod.32. Sic & ad Eliam Prophetam, quando omnis populus Deum adorabat Baal, affirmavit Deus, se sibi in Israël servasse septem millia virorum, quorum genua non essent curvata ante Baal &c. 3.Reg.19.v.18. Sic & populus ipse hoc fatetur, dicens apud Esaiam cap.1.v.9. Nisi Dominus reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuissemus & q. Gomorræ similes essemus, hoc est, nisi Dominus aliquos de medio nostrûm sibi reservâsset, qui ipsius cultum & legem custodirent, ita illi fuissemus execrabiles, sicut fuit Sodoma & Gomorra &c. Quamvis, inquam, semper aliqui de populo Judaico ac Synagoga perseverantes extiterint in veri Dei cultu & in ejusdem legis observatione, ita tamen pauci frequenter extitere, ut Esaias cap.17.v.6. comparet eos unico racemo post vindemiam relicto, vel duabus aut tribus olivis in summitate rami post oleæ excussionem, adeoq; pauci ii erant, ut in comparatione tanti populi vix ulla eorum haberetur ratio, paucum enim, ut vulgato proverbio dicitur, pro nihilo reputatur. Ex quo factum est, ut frequentissimè Synagoga universa, omnisq; ejus populus generaliter in Scripturis arguatur criminis hujus, quòd Dei cultum & legem non custodiret. Deut.31.v.27. Esai.1.v.2. Jerem.2.v.20.

5. Quòd agnoscunt, Ecclesiam tempore passionis Dominicæ modo eo, qui superiùs fuit expositus, defecisse.

Alexander Alensis p.3.q.ult.art.2.& ex recentioribus

Johannes de Turrecremata lib.1. de Eccles.cap.30.ac lib.3.cap.61. dicunt, *in passione non mansisse veram fidem, nisi in sanctissima Virgine Maria, idq; significari credunt illâ candelâ, quæ sola accensa conservatur in triduo ante pascha in officio nocturno.*

(Bellarminus quidem lib.3. de Eccles. cap.17. §.penultimo, illud improbat, quia *multi, qui aberant à Jerusalem, habuerunt veram fidem*, interim tamen manifestum est & nullâ veritatis specie negari potest, cœtum illorum fuisse exiguum & contemtum, nec constituisse visibilem aliquam Ecclesiam splendore externo illustrem, Ministerio verbi penitùs incorrupto perfruentem; Pontificibus contrà, Pharisæis & Scribis in ordinaria successione constitutis titulum & dignitatem Ecclesiæ magnâ specie sibi arrogantibus.

Gregorius de Valentia in Thomam Comment. tom.3. col. 173. sententiam Alensis & Turrecrematæ itidem improbat, interim tamen concedit tale quid, quod nostram sententiam manifestè confirmat. Sic enim d.l.scribit: *Si maximè omnes Apostoli tunc fidem abjecissent, non inde consequitur, in nullo, præterquam in B.Virgine, fidem permansisse, potuerunt enim alii perseverare fideles, etsi de illis tacetur.* Ergò ex concessione Valentiniani Ecclesia interdum ita deficit, ut ita taceatur de fidelibus, qui perseverant, hoc est, ut non sint publicè noti, nec externo aliquo splendore conspicui.

Ibid. col. 174. scribit: *Licet Apostoli fidem exteriùs non fuerint professi & scandalum passi sunt, quoad externam fidei confessionem, potuerunt tamen in animaretinere fidem.* Idem & nos dicimus, sub Papatu

quosdam in anima retinuisse fidem, licèt de illis taceatur.)

Stapleton. lib. 2. princ. doctrin. cap. 11. *Maxima turba Judaeorum in hoc Concilio* (Pontificum, Scribarum & Pharisæorum contra Christum congregato) *Synagoga Satanæ fuit.*

Cornelius Jansenius in Concord. Evang. cap. 140. *Sacerdotes, Scribæ, Seniores congregati erant in Concilium commune adversus Jesum. Turba populi clamabat, Crucifige, crucifige &c.*

(Vel illa multitudo Sacerdotum, Scribarum, Pharisæorum, populi &c. quæ Christum excommunicabat, Ecclesia fuit, vel cœtus pusillus & obscurus eorum, qui Christum agnoscebant. Si illa, quomodo Christum caput & Sponsum suum persequebatur? Si hic, quomodo splendor externus & multitudo perpetua Ecclesiæ nota?)

6. Quòd agnoscunt, Ecclesiam tempore decem persecutionum modo superiùs exposito defecisse.

Johannes Baptista Mantuanus:

Tum Cajus, qui Præsul erat Romanus, in altis
Delituit cryptis &c.
Tum plerique Patres sancti, cùm tale viderent
Exitium, fugêre urbes, & more ferarum
Per deserta vagi cœcis latuêre cavernis.

Fulco refert, *Tyrannos quosdam gloriatos esse, nomen Christianorum à se funditùs extirpatum, & Christi superstitionem ubique deletam, ut marmora quædam Salmantica testentur.*

Blasius de Viegas in Comment. Apocal. 6. persecutionem Ecclesiæ sub Diocletiano & Maximiano sic describit: *Cœlum recessit, sicut liber involutus, hoc est, Ecclesia, quæ cœlum dicitur, sese propter metum persecutionis occultabat, exceptis paucis, qui ardentissimo fidei zelo inflammati, se Martyrio offerebant, quod magis explicatur, cùm subditur. Et omnis mons & insulæ de locis suis motæ sunt, quoniam in rupibus & insulis locisque remotioribus Christiani ad mortem quærebantur. Denique omnis ætatis & conditionis homines in latebras & subterranea loca sese metu persecutionis abdiderunt, id enim significant verba sequentia. Reges terræ, & Principes, & Tribuni, & divites, & fortes, & omnis servus & liber absconderunt se in speluncis & in petris montium & dicunt montibus & petris. Cadite super nos & abscondite nos à facie sedentis super thronum, quia videlicet existimabant fideles, contra se DEUM & Agnum esse iratum & propterea tantâ acerbitate ipsorum scelera vindicare.*

7. Quòd agnoscunt, tempore dominantis Arianismi Ecclesiam modo superiùs exposito defecisse.

Vincentius Ferrarius Italus de Valentia Theologiæ Doctor, Ordinis Prædicatorum, qui interfuit Concilio Constantiensi in expositione trium Prophetiarum Danielis &c. circa Ann. 1455. scripta. *Tunc surrexerunt Ariani & alii heretici in Ecclesia, qui loquebantur errores & falsas opiniones contra fidem, ita quòd per eos fere totus mundus fuit corruptus hujusmodi erroribus &c. & finaliter status veræ fidei & bonæ vitæ corruit.*

Alphonsus de Castro (quem Sixtus Se-

Senensis lib. 4. Biblioth. vocat *virum acri judicio & hæreticorum hostem acerrimum)* lib. 5. advers. hæres. titulo Deus heresi 6. de Ariana heresi sic scribit: *Nulla fuit unquam hæresis, quæ tantum invaluerit, quoniam valde diffusa longo tempore duravit. Ab ortu siquidem Solis & meridie, videlicet ab Ægypto veniens per Græciam transivit in Aquilonem & inde Gothi egressi totum pene Occidentem hoc veneno infecerunt, quoniam illi Arianis maximè favebant. Duravit autem hæc pestis ferè per 300. annos aut fortè ampliùs. Nam Hispaniam hoc morbo laborâsse tempore Gregorii Papæ, ipsomet Gregorio narrante cognovimus lib. 3. Dial. cap. 31.*

Erasmus Præfat. in Hilarium pag. 3. *Ariana factio tempore Hilarii tam latè radices egerat, sicq; invaluerat, ut mundus aliquandiu nutaret anceps, utram in partem se inclinaret, præsertim cùm per Constantium Augustum exiliis, direptionibus, minis ac terroribus compellerentur accedere partibus Arianorum.*

Wilhelmus Lindanus lib. 2. Panopl. cap. 6. *D. Hieronymus in Chronicis ex Eusebio memoriæ proditum reliquit, omnes penè toto orbe Ecclesias Arianorum consortio pollutas fuisse, imò uni illi Nicenæ Synodo ab Arianis decem & ampliùs Ariminense, Smyrnium, Mediolanense, Isauricum, Nicomediense, Tyrium, Nicenum, Thraciæ, diversa Constantinopolitana, plurima Antiochena Concilia objecta esse videas.*

Ibid. *Ariani totas Orientis Ecclesias Antiochenam, Alexandrinam, Constantinopolitanam, Hierosolymitanam, expulsis orthodoxis, occupant atq; in Occidente, ejecto in exilium Liberio, Felicem in Romanam Sedem substituunt.*

Costerus in Enchiridio tract. de Ecclesia §. Postquam. *Ariana hæresis Romanum orbem penè pervagabatur.*

Pistorius in causis mutat. relig. nomine Marchionis Badensis editis agnoscit, *tempore grassantis Arianismi Ecclesiam tantùm professione & conscientiâ permansisse, ac majorem Arianorum, quàm rectè sentientium multitudnem fuisse.*

Gregorius de Valentia libr. 6. Anal. fid. cap. 4. pag. 143. *Novimus, Ecclesiam its aliquando errorum, schismatum, persecutionum fluctibus agitatam esse, ut imperitis quidem nec satis prudenter rationes temporum, rerumq; circumstantias æstimantibus cognitu fuerit difficilis, quod tùm maximè accidit, cùm Arianorum hæresis in orbe penè toto dominabatur. Nam eo tempore scripsit Hieronymus contra Luciferianos, Ecclesiæ navem penè obrutam fuisse, & Hilarius pluribus monuit verbis contra Auxentium, non fuisse Ecclesiam tùm temporis in tectis & exteriori pompa quærendam, sed potiùs in carceribus & speluncis.*

Et postea: *Ideò cùm Ecclesiam semper visibilem esse affirmavimus, non ad præsentem Ecclesiæ statum, quo videbatur latere, respicimus.*

Michaël Ghislerius in Commentar. Cant. Cantic. cap. 1. v. 7. exposit. 2. *Contingit sanè frequentiùs, tantas in Ecclesia commoveri turbas, ut vix perfectiores in recta & Catholica fide stabiles persistere queant &c. prout præ cæteris persecutionum æstibus contigit tempore Constantis Imperatoris Ariani, qui cùm se maximè Catholicum venditaret, ut sub falsa Catholicæ fidei*

fidei determinatione Arianam propagaret hæresin, frequentissima indicebat Episcoporum Concilia, in quorum uno Ariminensi tanti fuêre Catholicæ fidei æstus, ut juxta Hieronymi dictum universus ingemiscens orbis terrarum se Arianum miratus sit, quando ingentes quoque & in ipsa Petri cathedra commotas legimus turbas.

8. Quòd de corrupto Ecclesiæ suorum temporum statu complures fuêre conquesti.

(Tales querelas longâ serie recensuimus lib.1.part.1. cap. 4. ex quibus oppidò conspicuum, Ecclesiam modo superiùs exposito deficere posse. Cùm enim reipsâ defecerit, frustra quæritur, an deficere potuerit.)

De statu Ecclesiæ in seculo decimo sic disserit Baronius Ann. 912. §. 8. *Quæ tunc facies sanctæ Ecclesiæ Romanæ? quàm fœdissima? cùm Romæ dominarentur potentissimæ æquè ac sordidissimæ meretrices, quarum arbitrio mutarentur Sedes, darentur Episcopi, &, quod auditu horrendum est, intruderentur in Sedem Petri earum amasii Pseudo Pontifices, qui non sint nisi ad consignanda tempora in catalogo Romanorum Pontificum scripti.*

Item, *Dormiebat tùm planè, alte, ut apparet, sopore Christus in navi, cùm hisce flantibus validis ventis navis ipsa fluctibus operiretur &c. Nec erant, qui Dominum sic dormientem clamoribus excitarent discipuli, stertentibus omnibus &c.*

Bernhardus serm. 1. de convers. Pauli col. 81. *Nunc, quod gravius est, ipsi Christum persequuntur, qui ab eo utique Christiani dicuntur. Amici tui Deus & proximi adversum te appropinquaverunt & steterunt. Conjurasse videtur contra te, ô Domine, universitas populi Christiani à minimo usque ad maximum &c. egressa est iniquitas à Senioribus, Judicibus, Vicariis tuis, qui videntur regere populum tuum &c. Heu, heu, Domine Deus, quia ipsi sunt in persecutione primi, qui videntur in Ecclesia tua primatum diligere, gerere principatum; arcem Sion occupaverunt, apprehenderunt munitiones, & universam deinceps liberè & potestativè tradunt incendio civitatem.*

Serm. 33. in Cant. col. 602. *Ministri Christi sunt & Antichristo serviunt. Honorati incedunt de bonis Domini, qui Domino honorem non deferunt; inde is, quem quotidie vides, meretricius nitor, histrionicus habitus, regius apparatus, inde aurum in frenis, sellis & calcaribus, & plus calcaria quàm altaria fulgent; inde splendidæ mensæ & cibis & scyphis; inde comessationes & ebrietates; inde cythara, & lyra & tibia; inde redundantia torcularia & promtuaria plena, eructantia ex hoc in illud; inde dolia pigmentaria; inde referta marsuppia. Pro hujusmodi volunt esse & sunt Ecclesiarum Præpositi, Decani, Archidiaconi, Episcopi, Archiepiscopi &c.*

Autor oneris Ecclesiæ cap. 43. §. 2. *Proh dolor, vinea à Deo electa, nunc conversa est in pravum & in maculatam iniquitate suâ. Nam Pastores multi demoliti sunt eam, de quibus Catharina Senensis dicit Deus cap. 23. & cap. 24. Clerici vineam ipsis commissam colere nolunt, imò propriam unà cum aliena exterminant, & non solùm obmittunt virtutes plantare, sed etiam semen gratiæ Baptismalis abjiciunt & conculcant.*

Et iterum: *Aspice Sponsam meam, hoc est, Ecclesiam, in facie coinquinatam & immundam, quasi leprosam ex amore proprio & tumefactam ex avaritia pariter & superbia eorum, quos ubera sua lactant, qui sunt uni-*

versale corpus Ecclesiæ mysticum, & sic in Ecclesia sunt ablata membra Christi, & facta membra meretricis.

§. 3. Hinc Ecclesia nominatur meretrix, non defectu sui, nec in semetipsa, quoad ejus Sacramenta, sed in suis membris, quæ sunt Ecclesia per Baptismum copulata, sed cum Diabolo fornicata. Ecclesia quippe est hodiè collecta in Babylone, id est, in Christianitate confusa, de qua Propheta ad nos inquit. Jerem. 50. Confusa est mater vestra nimis & adæquata pulveri, quæ genuit vos, utpote per Baptismum, ideò repudiatur à suo sponso Christo nos interrogante. Quis est hic liber repudii matris vestræ, quo dimisi eam? tunc respondet, Ecce, iniquitatib. vestris venditi estis & in sceleribus vestris dimisi matrem vestram &c. Per filiam utiq; Babylonis intelligitur cùm universalis, tum etiam individua Ecclesia, id est, anima hominis. Utraq; propter excessus desiit esse Dei filia & incepit fieri confusionis proles.

§. 7. Deus in Ezechiele modernam Ecclesiam alloquitur his verbis cap. 16. Fornicata es nimis, nec es satiata, sed multiplicasti fornicationem tuam in terra, ac facis omnia opera meretricis & procacis mulieris, quia revelata est ignominia tua in fornicationibus suis, ideò judicabo te judiciis adulterarum & destruetur lupanar tuum &c. Insuper ad Ecclesiæ membra in Esdra omnipotens inquit lib. 4. cap. 2. Populo isti mandata dedi per pueros meos Prophetas, quos audire noluerunt, sed irrita fecerunt mea consilia. Mater, id est, Ecclesia, quæ eos generavit, scilicet in Baptismo, dicit illis. Ite filii, quia ego vidua sum & derelicta educavi vos cum lætitia, & amisi vos cum luctu & tristitia, quoniam peccastis coram Domino Deo vestro & quod malum est, coram eo fecistis, ideò iratus est Dominus in populum suum.

§. 9. Cæterum Ubertinus de perversa Ecclesia ponit hæc verba. Carnalis jam Ecclesia dicitur nova Babylon & meretrix magna, quia in ea, utpote in pluribus & potiorib. ejus membris, ordo virtutum per deordinationem vitiorum enormiter est confusus, nec non sui sponsi Jesu amor turpiter adulteratus & ejus cultus nequiter neglectus, modica quidem grana tritici sunt in immenso palearum cumulo, quoniam justorum Spiritus à malis hoc tempore opprimitur, usq; adeò, ut præ multitudine perversorum justus cogatur servire Babyloni in plerisq; iniquis actibus. Ecclesia enim quasi ancilla facta est, sicut quondam filii Israël, propter peccata multorum capti, in Babylone servire compulsi sunt.

§. 13. Concludit hoc modo. Plures aliæ absurditates & enormes perversitates ac abusiones, humanæq; traditiones contra Evangelicum statum introductæ allegari possent, quæ hodiè in quibusdam Ecclesiis quasi pro legitimo jure defenduntur, quas ad præsens brevitatis gratiâ prætereo.

cap. 44. §. 3. accommodat ad statum Ecclesiæ statuam Danielis, quæ ex auro in argentum, ex argento ad æs, ex ære ad ferrum, ex ferro ad lutum transiit, id est, â primæva integritate plurimùm defecit per errores & peccata.

9. Quòd agnoscunt, ante finem mundi tempore Antichristi Ecclesiam talem defectionem, qualem superiùs descripsimus, vel maximè passuram.

Thomas in cap. 9 Joh. Hæretici erunt præcursores Antichristi, cùm antè ipse dilataverit potestatem.

Lyranus in comm. Psalm. 9. f. 100. Sciendum est, quòd tanta futura est persecutio Ecclesiæ tempore Antichristi, ut videatur Deus eam deseruisse, si fieri posset.

In Comment. Psal. 101. f. 237. *Tempore Antichristi tanta erit tribulatio, quòd videbitur aliquibus de Ecclesia, quòd fides Catholica debeat totaliter deficere.*

In Comment. 2. Thess. 2. *Salvo meliore judicio mihi videtur meliùs intelligendum de recessu à fide Catholica, sicut exponunt aliqui, non tamen intelligendo, quòd omnes sint à fide Catholica recessuri, quia durabit in aliquibus ad finem mundi, sed quia major pars credentium discedat ab ea, quia secundum dictum Salvatoris; Appropinquante Antichristi tempore abundabit iniquitas & refrigescet caritas multorum, & per consequens, vera fides deficiet in multis.*

Autor oneris Ecclesiæ capite 44. §. 2. *Ruet fides Catholica tempore Antichristi magni.*

§. 8. *Antichristo grassante fides Catholica penitùs supprimetur in Ecclesia, & quasi in toto terrarum orbe &c. Tunc enim tertia fiet Ecclesiæ Latinæ ruina, quæ in aliis Ecclesiis, utpote Hebræa & Græca, dudum præcessit, ubi fides Catholica laudabiliter olim viguit, postea miserabiliter evanuit & adhuc illic jacet supina, loco cujus multiplices sectæ Saracenorum, Mahumetistarum, Wiclefistarum, aliæq; hereses infinitæ pullulant, & q. totam Asiam, Aphricamq; occupant. In nonnullis quoq; Europæ regnis, utpote in Sarmatia, Russia, Bohemia, aliisvè Germaniæ partibus irregulares crudelitates invalescunt contra fidem orthodoxam, quæ hactenus ad pauca Europæ regna redacta est, & sicut quondam in Judaica & Græca Ecclesia ruina est præterita, sic in Latina Ecclesia erit futura & quoad Ecclesiasticam dignitatem subvertendam valdè propinqua.*

§. 13. *Tertia ruina erit fidei Catholicæ, quæ fiet per magnum Antichristum. Idipsum signatur in Daniele per ingentem arborem, cujus cacumen cœlum tangebat. Nam is decipiet mundum, dignitates & divitias promittendo & largiendo, vel per illusiones, tormenta, dona, vel per carnalitates Christianos de cœlo cadere faciet, id est, à fide Catholica ejicere conabitur.*

Cap. 61. §. 4. *Licèt mali semper sæviant in bonos, tamen contra eos tempore Antichristi apertissimè & crudelissimè insurgent, quemadmodum ex Apocalypsi elicitur, quoniam sub Antichristo Ecclesia patietur secundum væ, utpote usque ad fidei Catholicæ suppressionem.*

§. 5. *Illa erit tertia Ecclesiæ ruina, in qua fides cadet Catholica, siquidem Antichristus exequetur judicium & sententiam à Deo contra Babylonem meretricem magnam latam, eo tunc enim Ecclesia per Antichristum propè desolabitur, & fortè penitùs extirparetur, nisi ei subventum fuerit per veritatis assertores Enoch & Eliam &c.*

§. 9. *Antichristus unà cum suis satellitibus attentabit, Ecclesiam & fidem Christianam radicitùs extirpare, in quo conatu tantam obtinebit victoriam, ut reputetur Deus.*

Stapletonus lib. 13. princ. doctr. cap. 2. *Pelli sanè in desertum poterit Ecclesia regnante Antichristo, & illo momento temporis in deserto, hoc est, in locis abditis, in speluncis, in latibulis, quò sancti se recipient, non incommodè quæretur Ecclesia.*

Bellarminus lib. 3. de Rom. Pont. cap. 7. §. 1. *Certum est, Antichristi persecutionem fore gravissimam & notissimam, ita ut cessent omnes publicæ religionis Ceremoniæ & sacrificia.*

Et postea §. Deniq; &c. *Antichristus interdicturus est omnem divinum cultum, qui in Ecclesiis Christianorum nunc exercetur.*

(Ac

(At si tempore Antichristi cessabunt omnes publicæ religionis Ceremoniæ, cessabit publicum fidelium cum Ecclesia commercium, utique Ecclesia deficiet, eo scil. sensu, quo nos eam deficere posse asserimus.)

Lib. 4. de Rom. Pontif. cap. 4. §. ult. *Neq; obstat, quòd tempore Antichristi Roma desolanda & cremanda videatur, ut deducitur ex cap. 17. Apoc. Nam hoc non fiet, nisi in fine mundi.*

Lib. 3. de Ecclesia cap. 16. §. Ad illud &c. *Dicamus cum Theophylacto, loqui Dominum (Luc. 18. Cùm venerit Filius hominis, putas inveniet fidem) de fide absolutè, & velle dicere, paucos futuros fideles tempore Antichristi, non tamen nullos, nec tam paucos, ut non faciant Ecclesiam.*

(Hoc ipsum etiam nos dicimus. Nequaquam enim hoc volumus, incidere posse tempus ejusmodi, ut nulli ampliùs supersint fideles, vel tam pauci, ut non faciant Ecclesiam; sed hoc dicimus, persecutionibus vel hæresibus invalescentibus verè fideles ad eam paucitatem redigi posse, ut præ reliquorum multitudine exiguus & contemtus sit eorum cœtus, ut non constituant illustrem aliquem cœtum, omnibus in toto mundo conspicuum, adeoque ut vera Ecclesia in paucis conservetur.)

Cornelius Jansenius in Conc. Evang. p. 124. *Christus his verbis, Veruntamen Filius hominis veniēs, putas inveniet fidem in terra? indicat, paucos futuros, qui usq; in illum adventum, quo sunt liberandi, persistant in precum perseverantia ob fidei pusillitatem.*

Et postea: *Communiter intelligitur hîc significari, inter eos, qui in novissimo Domini adventu reperientur vivi, paucos inveniendos fideles, quòd fides, sicut & caritas multorum, continuè refrigescat, quodq; per Antichristi persecutionem & deceptionem multi à fide, vel excident, vel abalienabuntur circa Domini adventum.*

Ibid. *Non tantùm significat defectum & paucitatē fidei in hominib. qui vivi reperientur in novissimo die, sed etiam in hominib. cujuslibet temporis &c. Non multùm dissimilem hujus sententiæ intelligentiā & connexionem indicat Theophylactus, nisi quòd adhortationē Domini ad perseverantiā orationū, refert potissimùm ad tempora Antichristi, quib. fideles graviter affligentur, ut significetur, paucos tunc perseveraturos in oratione & spe divinæ liberationis, multis per illam persecutionem deficientibus à fide, ita ut Filius hominis tunc veniens raram fidem sit inventurus in terra.*

AngloRhemenses in annot. Matth. 24. affirmant, *tempore Antichristi sacrificium Missæ prorsus abolitum iri.*

Iidem in annot. 2. Thess. 2. sect. 6. concedunt, *defectionem tempore Antichristi fore integrorum regnorum, populorum ac provinciarum, ac publicā eo tempore fidelium cōsuetudinem cum Ecclesia Rom. cessaturam, ita ut corde duntaxat cum ea sint communicaturi.*

Ibid. sect. 10. *Verisimile est, hanc ingentem apostasiam futuram esse non modò ab Imperio Romano, verùm etiam ab Ecclesia Romana, cujus status externus tunc cessabit & publicum fidelium cum eadem commercium, & apostasia passim tunc obtinebit, & tamen tunc pii corde & animo cum Papa & Romana Ecclesia communicabunt.*

In cap. 12. Apocal. *Quemadmodum Ecclesia nostra Romana hodierno die in Anglia se habet, ubi nullum regimen publicum obtinet, nulla officia sacra publica exercet, dici potest in solitudinem abiisse, quanquam nec fide-*

fidelibus eam sequentibus, nec hostibus eam persequentibus ignota est, ita tempore Antichristi futura erit.

Bened. Pererius lib. 15. comment. in Daniel pag. 714. *Tempore Antichristi Sacramentum non erit in locis publicis, nec publicus ei honor adhibebitur, sed privatim & occultè servabitur & honorabitur à Christianis.*

Acosta lib. 2. de temp. noviss. cap. 15. *Tempore Antichristi omnis Ecclesiastici ordinis splendor & decus exoletum & sepultum jacebit, Sacerdotes gementes, portæ destructæ, altaria deserta, sacræ ædes vacuæ, quòd non sint, qui veniant ad Agni solennitatem.*

cap. ult. *Ecclesiarum ædes sacræ erutæ, Liturgia extincta, Psalmorum cantatio nulla erit.*

Blasius de Viegas in comm. Apoc. 13. sect. 11. pag. 711. refellit quidem Dominicum à Soto qui lib. 4. sent. dist. 46. q. 1. art. 1. scripserat, propter *acerbissimam Antichristi persecutionem fidem ac religionem Christi extinguendam esse*, argumento eo, quòd *hac opinio pugnet cum Christi promissione* Matth. 16. v. 18. cap. 24. v. 24. quâ in parte Viegas nos sibi habet ὁμοψήφους, idem tamen sect. 12. pag. 713. scribit, *Eucharistiæ mysterium & cultum divinum publicè cessaturū tempore Antichristi, quamvis non sit effecturus, quò minus privatim & in locis occultis, ubicunque fideles metu persecutionis sese abdiderunt, Sacerdotes corpus Christi consecrent, fidelibusque communicent.*

Sect. 17. pag. 719 scribit: *Quartum signum adventus Antichristi erit gravissima, simulque novissima toto orbe Christianorum persecutio, ita ut omnia Christianæ religionis officia, Ceremoniæ, Sacrificia, Sacramentorum ritus, Ecclesiæque sanctiones penitùs aboleantur, quo ad publicam celebritatem: in eo enim potissimum debet omnis Antichristi certare industria, ut Christi optimi & maximi nomen memoriamque extinguat &c. id quod magno cum animi sensu lamentatur Hippolytus Martyr orat. de consumm. mundi. Templa, inquit, divina domorum instar erunt, locis omnibus eversiones fient Ecclesiarum, Scripturæ contemnentur, hostes illius cantica ubique decantabunt, nulla erit reverentia rerum sacrarum, nulla religio temerare ac violare divina, lugebunt Ecclesiæ luctu magno, quia nec oblatio, nec suffitus fiet, nec cultus Deo gratus, sed Ecclesiarum ædes sacræ tugurii instar erunt.*

Idem Viegas in cap. 12. Apocal. sect. 15. *significatur ad literam* (per mulierem in desertum fugientem) *tantam fore Antichristi persecutionem, ut magna Ecclesiæ pars ad eam subterfugiendam secedere debeat in solitudinem, ut in latebras ac deserta loca se abderet toto tempore Imperii Antichristi.*

Similia occurrunt apud Franc. Riberam & Cornelium à Lapide in cap. 13. Apocal.

(Quòd si ergò tam miserabilis Ecclesiæ status temporibus Antichristi, quicunque tandem ille sit, futurus à Pontificiis creditur, quâ veritatis specie negare audent, Ecclesiam, modo superiùs exposito, deficere posse?)

10. quòd reliquas Ecclesias particulares omnes deficere posse concedunt, Romanam verò Ecclesiam solam deficere posse negant.

(At hanc exceptionem & hoc privilegium Romanæ Ecclesiæ probare nequeunt, Toletus in comm. Rom. 1. v. 13.

v. 13. super verba, *ut aliquem fructum habeam ex vobis, sicut in cæteris gentibus*, eandem Ecclesiæ Romanæ quàm aliarum conditionem esse agnoscit. *Perpende*, inquit, *Evangelii indifferentiam. Quamvis enim Romani inter cæteras gentes eminerent & primatum tenerent, tamen in prædicatione Evangelii & salutis negotio pares eos facit.* Quæ assertio evidenter probari potest ex Rom. 11. v. 21.)

Quid quòd de isthoc Romanæ Ecclesiæ privilegio ipsimet nondum sunt certi.

Sic enim scribit Bellarminus lib 4. de Rom Pont. cap. 4. §. 2. *Ecclesiam Romanam non posse eo modo errare, ut omnes omnino errent & nulli sint in Romana Ecclesia fideles & Pontifici adherentes, dupliciter intelligi potest. Uno modo, ut non possit errare persistente Romæ Apostolicâ Sede, secus autem, si fides auferretur: altero modo, ut simpliciter non possit errare vel deficere, quia nec Sedes Apostolica possit unquam Româ alio transferri. Et quidem secundùm priorem sensum propositio nostra est verissima &c.*

§. 5. At secundùm posteriorem sensum Ecclesiam Romanam non posse deficere, est quidem pia & probabilissima sententia, non tamen adeò certa, ut contraria dici possit hæretica vel manifestè erronea, ut rectè docet Johannes Driedo lib. 4. cap. 3. parte 3. de Eccles. dogm. & Script. Quòd non sit omnino de fide, à Romana Ecclesia non posse separari Apostolicam Sedem patet: quia neque Scriptura, neq; traditio habet, Sedem Apostolicam ita fixam esse Romæ, ut inde auferri non possit. Et omnia testimonia Pontificum & Patrum, qui dicunt, Romanam Ecclesiam non posse errare, possent exponi de Romana Ecclesia, donec in ea Apostolica Sedes permanet, non autem absolutè & simpliciter.

Argumenta Advers. 1. Matth. 16. v. 18. *Portæ inferorum non prævalebunt adversus Ecclesiam. Ergo Ecclesia non potest deficere.* Bellarminus lib. 3 de Eccl. cap. 13.

Resp. 1. Bellarminus in hoc ipso capite §. 1. sic scribit: *Notandum est, multos ex nostris tempus terere, dum probant, absolutè Ecclesiam non posse deficere. Nam hæretici id concedunt.*

2. Si excipere velit, *argumentum probare, quòd Ecclesia visibilis, de qua Christus loquitur, non possit deficere*; resp. ex eodem Bellarmin. lib. ejusd. cap. 16. §. Ad quartum &c. *Propheta & Apostoli interdum reprehendunt universum populum, q. nemo ibi sit bonus, cùm tamen permulti sint boni, è contrario interdum consolantur omnes, quasi omnes sint boni, cùm tamen constet, ibi multos esse malos.*

lib. ejusd. cap. 7. §. 10. *Sæpe Scriptura per figuram intellectionis attribuit aliquid toti, quod solùm convenit parti, sicut Matth. 27. dicuntur latrones, qui erant cum Domino crucifixi, blasphemasse contra eum, cùm tamen constet ex Luc. 23. unum tantùm eorum blasphemasse. Phil. 2. Omnes, quæ sua sunt, quærunt. Et tamen tales non erant permulti sancti, qui tunc vivebant, & præcipuè Philippenses.*

(Agnoscit ergo, usitatam esse in Scripturis Synecdohen, quæ etiam hic locum habet. Concedimus, visibili Ecclesiæ quodammodo accommodari posse, quòd sit *fundata supra petram* & quòd *portæ inferorum non possint adversus eam prævalere*, non autem simpliciter & absolutè, sed secundùm quid & synecdochicè, videlicet respectu electorum, qui

in visibili Ecclesia malis & hypocritis sunt intermixti, contra illos nihil possunt inferorum portæ, hos verò facilè evertere possunt. Ex eo verò probari nequit, quòd splendor externus Ecclesiæ sit perpetuus. Electi enim illi, ac verè fideles, in quibus promissio illa impletur, in persecutionibus latent ac hæresibus invalescentibus exiguum & contemtum cœtum constituunt.)

3. Cajetanus in Comm. h. l. *Adversus Ecclesiam, quæ constat ex congregatione fidelium unâ fide, spe & caritate, non prævalent inferorum portæ.*

Joh. Ferus in h. l. *Non loquitur de Ecclesia, sicut communiter sumitur pro his, qui Christiani dicuntur, sive boni sint sive mali, sed de Ecclesia secundùm Spiritum, quæ solos electos complectitur.*

(Promissio igitur illa propriè & adæquatè competit Ecclesiæ Catholicæ & invisibili, cùm in visibili Ecclesia sint quidam, qui non in petra, sed in arena ædificantur, Matth. 7. v. 26.)

4. De sola *Romana Ecclesia*, Pontifici Romano, tanquam Christi Vicario adhærente, Adversarii statuunt, quòd deficere nequeat. Romanæ verò Ecclesiæ, vel Romani Pontificis nulla in hoc dicto fit mentio.

Lyranus in h. l. *Ecclesia non consistit in hominibus ratione potestatis, vel dignitatis Ecclesiasticæ, vel secularis, quia multi Principes & summi Pontifices & alii inferiores inventi sunt apostatâsse à fide, propter quod Ecclesia consistit in illis personis, in quibus est notitia & vera confessio fidei & veritatis.*

5. Alph. Salmero tom. 4. tract. 3. p. 401. τὸ *adversus eam*, nō refert ad propinquius, videl. *ad Ecclesiam*, sed ad remotius, videl. *ad petram*, quòd adversus eam inferorum portæ non sint prævalituræ. Distinguendum ergò inter Ecclesiæ *durationem perpetuam sive æternitatem*, & inter *visibilem ejusdem claritatem*. Dictum Christi loquitur de Ecclesiæ perpetua duratione, quam nemo nostrûm negat; at ex ea nondum sequitur, visibilem ejusdem claritatem perpetuò ipsi competere. Non enim prævalent adversus Ecclesiam inferorum portæ, si vel maximè propter persecutiones lateat & claritas ejus externa obscuretur.

Arg. 2. *1. Tim. 3. v. 15. Ecclesia est columna & firmamentum veritatis. Ergò non potest deficere.* Bellarm. d. l.

Resp. De hoc dicto latè egimus lib. 1. part. 2. cap. 11. arg. 5.

Arg. 3. *Matth. 28. v. ult. Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi. Hæc verba dicta sunt ad Ecclesiam visibilem, nimirum ad Apostolos, & probant perpetuam Ecclesiæ durationem.* Bellarm. d. l.

Resp. Illam verò perpetuam Ecclesiæ durationem nemo negat, sed quid hoc ad externum splendorem & claritatem visibilis Ecclesiæ? quid ad Ecclesiam Romanam, q. illi absoluta *promissio* sit facta, quòd non possit deficere? Recognoscat ergò Bellarminus sua verba. 1. lib. 3 de Ecclesia cap. 11. §. Jam Magdæburgenses, scribit: *Definiunt Protestantes, Ecclesiam esse cœtum visibilem, sed tamen exiguum plerumque esse.* §. Ad primum. *Lutherus in lib. de servo arbitrio, cùm ei Erasmus objecisset, non esse credibile, Deum tam longo tempore deseruisse Ecclesiam, respondit, Deum nunquam deseruisse Ecclesiam, sed non esse Ecclesiam Christi illam, quæ vulgò dicitur Ecclesia, h. e. Papam, Episcopos, Clericos, Monachos & ce-*

teram Catholicorum multitudinem, sed Ecclesiam esse quosdam paucos pios, quos q. reliquias Deus conservat: Et semper hoc fuisse in mundo, ut vera Ecclesia non esset illa, quæ dicebatur Ecclesia, sed pii quidam pauci. (Ergò Ecclesiæ etiam visibilis perpetuam durationem non negamus.)

2. Lib. 4. de Ecclesſ. cap. 7. §. Jam verò &c. *Tempore Apostolorũ Ecclesia in toto mundo fructificare cœpit. Item tempore Irenæi erat sparsa per totum orbem, h. e. per omnes provincias tunc cognitas &c. Idem postea de suo tempore refert Tertullianus &c. Idem postea Cyprianus &c. Idem postea Athanasius &c. Idem postea Chrysostomus, Hieronymus & Augustinus &c. Sed hæc fortaßè non negabunt Adversarii.* (Profectò non negamus, quin & addimus, Ecclesiam fore perpetuam, sed splendorem illum externum, de quo inter nos & Pontificios disputatur, perpetuum esse negamus.)

3. Ostendimus superiùs, quòd ipsimet Pontificii statuant, *tempore Antichristi cessaturas omnes publicas religionis Ceremonias, sacrificium externum, & omnem cultum divinum externum, ac pios duntaxat animo & fide internâ cum Ecclesia communicaturos.* (Nihilo tamen minùs tunc implebitur & firma manebit promissio Christi: *Ecce ego vobiscum sum usq; ad consummationem seculi.*)

Arg. 4. Eph. 4. v. 11. *Et dedit quosdam quidem Apostolos, alios Prophetas, alios Evangelistas, alios Pastores & Doctores ad consummationem sanctorum. Ergò manebunt in Ecclesia ministeria Pastorum & Doctorũ & continua ædificatio corporis Christi.* Bellarm. d. l.

Resp. Barradius tom. 2. Concord. Evang. lib. 7. cap 15. pag. 439. sic scribit: *Ad judicii usq; tempus Pastores & Doctores in Ecclesia permansuros videtur nonnullis significare Paulus Eph. 4. &c. Glossa ordinaria sic habet. Donec occurramus in die judicii. Glossa interlin. Tamdiu durabit hæc prælatio, donec occurramus. Lyranus, dicta, inquit, officia exercebantur in Ecclesia, donec occurramus Christo venienti ad judicium. Similiter Catharinus. Hoc talis ministerii opus durabit, donec occurramus ad judicium venienti Christo. Ita quoq; Dionysius Carthusianus. Prælatio, inquit, ordinationis prædictæ durabit, donec occurramus omnes in die judicii nobis invicem & Christo. Et D. Thomas. Usq; ad hoc extenditur prædictum ministerium, donec in resurrectione occurramus Christo. Similiter D. Anshelmus. At mihi verisimilius est, Paulum de tempore judicii non loqui, cùm sancti Christo occurrent. Nam cùm Christo occurrent, Deum jam videbunt, quamobrem fide carebunt, visio enim Dei fidem pellit. Atqui Apostolus de occursu loquitur, in quo fides permanet & fidei unitas in omnibus, quod de illo occursu in die judicii falsum est. Donec, inquit, occurramus in unitatem fidei. Si de die judicii loqueretur, diceret: Donec occurramus in visionem, non in unitatem fidei. Illa etiam verba, ut non simus parvuli &c. rectè expendenti, de die extremo non haberi sermonem ostendunt. Itaq; Apostoli sensus est, Pastores & Doctores à Christo creatos esse, ut Ecclesiam extruant & Christianos perficiant, donec Christiani omnes in eandem perveniant fidem & Christi cognitionem, evadantq; viri perfecti, nec sint parvuli in fide fluctuantes, sitq; corpus Ecclesiæ mysticum non puerile, sed virile, id est, in perfecta viri ætate & statura spirituali & mystica, quemadmodum Christi corpus naturale perfectum & est in perfecta viri ætate & statura. Doctores enim & Pastores eniti debent, ut ad* per-

perfectam & stabilem fidem atq; caritatem Christianos ducant.

(Quòd si vel maximè concedatur, promitti mansura in Ecclesia illa ministeria Pastorum & Doctorum usque ad diem judicii, tamen ex eo colligi nequit, illos Pastores & illas oves in visibili successione & illustri loco toti mundo fore conspicuos & manifestos. Contrarium enim ostendit non solùm Historia primitivæ Ecclesiæ grassantibus persecutionibus, sed etiam ipsa hypothesis Adversariorum de statu Ecclesiæ tempore Antichristi.)

Arg. 5. Es. 61. v. 8. *Fœdus perpetuum feriam cum eis & scietur in gentibus semen eorum & germen eorum in medio populorum, omnes qui viderint illos, cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus. Locus hic tam perspicuus est, ut expositione non egeat, quomodo enim invisibilis erit ille cœtus, de quo dicitur, omnis qui viderint eos, cognoscent eos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus?* Bellarm. d. l.

Resp. 1. Leo Castrius in Comment. h. l. *Fœdus perpetuum, hoc est, ut Hieronymus exponit, Evangelium. Semen eorum significat fideles, per Apostolos ad fidem adductos, quorum prædicatione universus orbis ad fidem conversus est.*

2. Didacus Alvarez in eundem loc. *Quia Apostoli ibant lugentes, seminantes Evangelium lachrymis & afflictionibus multis, sed non frustra, sed lætantes propter gloriosam messem.*

3. Hector Pintus in h. l. *Cognoscetur inter gentes semen Apostolorum. Quasi dicat, fideles, quos Apostoli verbo & exemplo genuerint, erunt inter omnes homines cogniti. Divus Paulus Corinthiis scribens, per Evangelium, inquit, ego genui vos. Et in Psalmo ait Christus: Semen meum serviet ipsi.*

(Loquitur ergò Propheta de statu Ecclesiæ, qualis potissimum tempore Apostolorum erat futurus.)

4. Gaspar Sainctius in h. l. *Sic Deus amplectetur, ornabitq; pium ac liberalem populum, ut omnes in illo videant evidentissima singularis benevolentiæ documenta, qualia nimirum spectari possunt à Dei benedictione.*

(Non negamus, Deum perpetuum fœdus iniisse cum Ecclesia, sed illud fœdus sic describitur Esai. 59. v. 21. *Spiritus meus, qui est in te, & verba mea, quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore seminis tui.* Ergò ad illam Ecclesiam pertinet hæc fœderalis promissio, quæ veritatem verbi cœlestis conservat, hoc est, ad Ecclesiam Catholicam; *sed ad* visibiles & particulares Ecclesias non pertinet, nisi cum hac conditione & limitatione, quatenus puritatem verbi conservant.)

5. Jacob. Tirinus Jes. ad h. l. sic annotat. *Chaldæus, LXX. Osorius, Mariana, Sa & Sainctius per opus intelligunt fructū & mercedem operis, quam & amplissimam Deus daturus sit & stabilem, firmam, ac perpetuam sit redditurus. Nec solis Apostolis hæc promittit Deus, sed etiam semini eorum, id est, filiis Apostolorum spiritualibus, puta fidelibus per eos Christo genitis.*

(Ergò ad solos fideles spirituales Apostolorum filios hæc promissio pertinet, ad quos solos etiam illa merces pertinet.)

Arg. 6. *Si aliquando sola maneret in mundo Ecclesia invisibilis, aliquando etiam salus esset*

impoßibilis iis, qui sunt extra Ecclesiam. Nam non possunt salvari, nisi in Ecclesiam ingrediantur. At non possunt ingredi in Ecclesiam, quam ignorant. Bellarm. d. l.

Resp. 1. Bellarminus libr. ejusdem cap. 3. §. penultimo, statuit, *Catechumenis ad salutem sufficere, si voto ac desiderio sint in Ecclesia, quamvis actu in ea non sint.*

(Ergò, quando incidit tempus ejusmodi, ut externus Ecclesiæ visibilis splendor intercidat, tunc non est simpliciter de necessitate salutis, ut quis sese visibili ac particulari Ecclesiæ conjungat, sed sufficit, ut quis per veram fidem sit membrum Ecclesiæ Catholicæ, de qua propriè intelligendum, quòd *extra Ecclesiam non sit salus.*)

2. Sicut Bellarminus cap. 13. rectè monet, *Scriptores illos Pontificios tempus terere, qui probant, Ecclesiam absolutè non posse deficere, cùm hoc à nobis concedatur:* ita quoq; Bellarminus tempus terit, quando operosè probat, *Ecclesiā perpetuò durare, Ecclesiā absolutè non esse invisibilem, fieri non posse, ut aliquando in mundo sola invisibilis Ecclesia maneat &c.* cùm hæc omnia itidem à nobis concedantur. Quamvis enim Ecclesia in eas quandoque redigi possit angustias, ut nō sit gloriosa splendore externo, in puro verbi ministerio publico, in certa ac perpetua quadam sede visibilis, ex eo tamen inferri nequit, quòd absolutè & simpliciter loquendo non sit visibilis, cùm pauci illi confessores, in quibus Ecclesia conservatur, si vel maximè toti mundo publicè noti non sint, tamen sibiipsis invicem noti esse possint, ac si vel maximè actu non semper sint conspicui, tamen potentiā sint visibiles. Ac sicut Sol non desinit esse visibilis, si vel maximè nubibus tectus aliquandiu non videatur, cùm postea clarissimo splendore jubar ejus iterum effulgeat: sic Ecclesia non desinit esse visibilis, si vel maximè veri confessores in cavernis & occultis locis aliquandiu delitescant, quia defervescente persecutorum rabie & profligatā hæresium caligine iterum in publicum prodeunt.)

Arg. 7. *Vel homines illi occulti, qui Ecclesiā invisibilem constituunt, profitentur palàm fidem suam & abstinent ab idolorum cultura, vel non. Si profitentur, ergò non est Ecclesia invisibilis, sed maximè visibilis, sicut erat tempore Martyrum. Si non profitentur, ergò nulla est Ecclesia. Nam non est Ecclesia vera, in qua nulli sint boni & qui salventur, non autem sunt boni, nec salvantur, qui non confitentur fidem, sed eā in corde retentā exteriùs profitentur perfidiam & idololatriam.* Bellarm. d. l.

Resp. 1. ex Thoma in cap. 11. Rom. *Elias sic queritur apud Deum: Ego relictus sum solus, hoc est, cultor unius Dei. Ita dixit, quia alii non ita manifestabant se esse veros Dei cultores, responsum tulit, extitisse jam septem millia, qui cultum Dei minimè deseruerant.*

(Huic divino responso Elias idem argumentum Bellarmini obvertere potuisset.)

2. Bellarminus lib. 3. de Eccles. cap. 2. §. Ultimò. *Quidam in Ecclesia sunt corpore tantùm, quidam animo tantùm, quidam animo & corpore simul.*

(Potest ergò quis esse *animo tantùm* in Ecclesia, hoc est, potest esse membrum Ecclesiæ Catholicæ invisibilis per fidem cordis & assensum interiorem, licet pro-

pter Tyrannidem persecutorum non accedat exterior confessio oris.)

3. Anglo-Rhemenses dicunt, *in Anglia Romanæ Ecclesiæ cives haberi, nec tamen publicum religionis exercitium habere, sed sibi invicem notos esse.*

(Illis idem argumentum objici posset.)

4. Plerique omnes Pontificii dicunt, *tempore Antichristi fideles animo tantùm cum Ecclesia Romana communicaturos.*

(Illis itidem hoc argumentum posset objici.)

Arg. 8. *Si aliqua fuisset Lutheranorum Ecclesia ante Lutherum, prædicante Luthero mox cognoscere socios suos & ad eos currere debuissent, etiam non vocati. At non ita factum est. Ergò.* Bellarmin. lib. 4. de Eccles. cap. 5. §. Præterea.

Resp. 1. ex Alphonso de Castro in Epistol. nuncup. libri adv. hæres. *Nec solus hoc seculo Lutherus prodiit, sed etiam multorum agmine, ceu quodā satellitio, stipatus processit, qui illum tanquam Ducem primò spectâsse videntur, ut illum deinceps sequerentur. Illi enim statim adhæserunt Philippus Melanchthon, Conradus Pelicanus, Lambertus, Fabricius, Capito, Osiander, Sturmius, Martinus Bucerus.*

2. ex Erasmo in hyperaspist. Diatrib. contra Lutherum a. 5. *Videbam eruditos homines pedibus in tua dogmata discedere, perspiciebam fatalem quendam orbis favorem, animadvertebam, quò vehementiùs à Theologis ac Principibus obsistebatur, hoc latiùs propagari ac magis invalescere negotium, ex his ratiocinabar, non sine Numine rem geri, itaq; decreveram spectator esse tuæ Tragœdiæ, sic apud me cogitans juxta Gamalielis sententiam. Si Deus hæc movet, non est meum resistere; sin aliunde ortum est, quod agitur, sponte dissipabitur.*

3. ex Bellarmino Præfat. tom. 1. controv. *Quis ignorat pestem Lutheranam in Saxonia paulò ante exortā mox Germaniam penè totam occupâsse, inde ad Aquilonem & Orientem profectam, Daniam, Norvegiam, Sueciam, Gothiam, Pannoniam, Hungariam absumsisse; tùm ad Occidentem & Meridiem pari celeritate delatam & Galliam, Angliam, Scotiam, florentissima quondam regna brevi tempore populatam; ad extremum Alpes transcendisse & in Italiam usque penetrâsse?*

(Ergò in omnibus regnis & provinciis prædicatio Evangelii invenit quosdam veritatis cœlestis & salutis cupidos, qui se Evangelicæ Ecclesiæ aggregârunt.)

CAPUT IV.

DE NOTIS ECCLESIÆ.

THESIS generalis prima. Notæ veræ Ecclesiæ sunt pura verbi prædicatio & legitima Sacramentorum administratio.

Explic. I. Quædam notæ sunt *propriæ & essentiales*, quædam verò *communes & accidentales*. Illæ sunt principia & causæ rei, proximè & adæquatè rem cōstituentes, atque ideò sunt perpetuæ, propriæ, essentiales & infallibiles notæ, quas ubi deprehendimus, certò pronunciare possumus, rem notatam nos cognoscere, docente Philosopho lib. 2. posterior. cap. 11. text. 11. hæc verò sunt signa & accidentia quædam externa, quæ rem externè circumstant, eique communiter accidunt, ac proinde sunt notæ communes & accidentales, ac proinde etiā fallaces. Hoc loco

loco quærimus notas Ecclesiæ *proprias & essentiales*, quas esse dicimus puram verbi prædicationem & legitimam Sacramentorum administrationem.

2. Prædicatio Evangelii & administratio Sacramentorum κατ' ἄλλον καὶ ἄλλον ὑπολήψεως τρόπον, diversâ considerandi ratione, est *causa formalis Ecclesiæ*, & est *effectus seu officium Ecclesiæ*. Causa formalis est Ecclesiæ, scilic. *constituendæ & conservandæ*, dum ipsa discit ex verbo, & per verbum ac Sacramenta Deo colligitur; officium & effectum est Ecclesiæ sc. *jam constitutæ*, dum alios docet ac informat. Proinde hæ notæ, tùm *à priori*, tùm *à posteriori* Ecclesiam notant ac demonstrant. A priori, quia Ecclesiam constituunt & conservant; à posteriori, quia Ecclesia verbo Dei & usu Sacramentorum cõstituta, ipsa jam verbum Dei aliis prædicat, commendat, interpretatur, Sacramenta administrat &c.

3. Cùm pura verbi prædicatio legitimum Sacramentorum usum includat, cumque non sit eadem Sacramentorum, quæ est verbi & fidei ad salutem necessitas, ideò, si strictè velimus loqui, posset una tantùm propria & essentialis Ecclesiæ nota constitui, videl. pura verbi prædicatio, cujus appendix est legitimus Sacramentorum usus.

4. De talibus notis hîc agimus, quæ propriè & immediatè ab illis attendendæ sunt, qui in Ecclesia Christiana jam versantur, ambigunt autem, quinam Christianorum cœtus sint vera, sincera & incorrupta Ecclesia, hoc est, qui divinam Scripturæ autoritatem admittunt & agnoscunt.

5. Non pugnat cum hisce notis, quòd quidam dicunt, *ex Scripturis discendam esse Ecclesiam*; vel quòd idem est, *verbum Dei revelatum & communicatum esse notam veræ Ecclesiæ*, quia pura verbi prædicatio ex Scriptura, vel quod idem est, ex verbo Dei revelato in Scripturis proposito, dijudicanda est, cùm non possit aliter nisi ex Scripturis cognosci, an & quatenus pura sit verbi prædicatio. Qui ergò statuit, puram verbi prędicationem esse notam Ecclesiæ, eo ipso dicit, ex Scriptura de veritate & sinceritate Ecclesiæ judicium esse faciendum.

6. Puritatis illius sunt certi quidam gradus, quia verbũ Dei aliquando *magis purè*, aliquando *minus purè* in Ecclesia prædicatur, nec statim desinit esse Ecclesia, si vel maximè in quibusdã religionis capitib. non purè doceat. Quò igitur puriùs & sinceriùs prædicatur Dei verbũ in aliqua Ecclesia, quóve propiùs ad normã Script. sacræ prędicatio & doctrina accedit, eò purior & sincerior erit Ecclesia; quò v. longiùs à regula verbi recedit, eò impurior & corruptior erit Ecclesiæ status, nec tamẽ per quamvis corruptelam desinit esse Ecclesia, quia Deus etiã tunc semẽ sanctũ & spirituales filios sibi generare & cõservare potest, quando publicũ visibilis Ecclesię ministeriũ est corruptũ.

7. Vera Ecclesia opponitur falsæ, *vel contradictoriè*, i.e. non-Ecclesiæ seu ipsam essentiam, Baptismi & religionis totius evertenti; *vel privativè*, h.e. non orthodoxæ Ecclesiæ. Posteriore significatione Ecclesia apostasiæ partialis rea, non est vera Ecclesia propter depravationem religionis, sed est falsa, hoc est, vitiata & impura Ecclesia. Prioris oppositionis respectu concedimus talem Ecclesiam

esse veram, hoc est, adhuc esse Ecclesiam, quod patet tùm à Sacramenti initiatorii, hoc est, Baptismi, quem retinet, veritate, tùm à communicatione verbi facta per publicam textuum Biblicorum lectionem.

8. Ecclesia visibilis quoad formam externam, sive quod idem est, quoad publicum ministerium consideratur, vel *in statu puro & incorrupto*, vel *in statu impuro & aliquâ ex parte corrupto*. Quando notæ Ecclesiæ dicuntur pura verbi prædicatio & legitima Sacramentorum administratio, tunc consideratur Ecclesia in statu priori & comparatione factâ non solùm ad cœtus profanos, sed etiam ad Ecclesiam corruptam & impuram, id quòd rectè fieri apparet ex eo, quòd definitiones, regulæ ac canones tradi debeant de idea, quodque Ecclesiæ corruptæ secundùm normam & formam doctrinæ sincerioris & purioris sint reformandæ, restituendæ ac repurgandæ.

9. Totæ & integræ Ecclesiæ non sunt æstimandæ ex solis Pastoribus, nec ex quibusdam paucis, proinde non sunt statim totæ Ecclesiæ damnandæ, si vel Pastores, vel quidam pauci ab integritate & sinceritate doctrinæ discedant, quia *puriores sæpè sunt auditorum aures, quàm labia docentium*, ac multi in corrupto Ecclesiæ statu post Baptismum perceptum retinentes fundamentalia doctrinæ cœlestis capita, erroribus, quos Pseudodoctores in ea spargunt, vel non assentiuntur, vel sine ulla pertinacia iis adhærent, vel ex iis ante finem vitæ iterum eluctantur.

10. Quando pura verbi prædicatio nota veræ Ecclesiæ statuitur, tunc *prædicationis* nomen generaliter accipitur pro doctrinæ professione omnibus Ecclesiæ membris, Pastorib. & auditoribus, communi, ac pro publica textuum Biblicorum lectione, quæ etiam est quædam prædicatio Act. 15. v. 21. Prædicatio strictè accepta est Pastoris potiùs actio propria, quàm totius Ecclesiæ communis, nec simpliciter & absolutè ad Ecclesiam necessaria, ut ostendunt tempora gravissimarum persecutionum, in quibus per solam Scripturæ lectionem absque publica puræ doctrinæ prædicatione Ecclesia conservari potest.

Antithesis. Bellarminus lib. 4. de Eccles. cap. 2. §. Notandum &c. *Lutherus in libro de Concil. & Eccles. in ultima parte libri proponit septem notas Ecclesiæ, primò, veram & incorruptam prædicationem Evangelii. Secundò, legitimam administrationem Baptismi. Tertiò, legitimum usum Eucharistiæ. Quartò, legitimum usum clavium. Quintò, legitimam electionem ministrorum, qui doceat & Sacramenta administrent. Sextò, orationem publicam, & Psalmodiam & Catechismum, sed linguâ, quæ intelligatur ab omnibus. Septimò, mysterium crucis, hoc est, tribulationem intus & extra &c. Porrò cæteri solent duas tantùm proponere, quæ complectuntur primas quinq; notas Lutheri, hoc est, prædicationem sinceram verbi Dei & sincerum usum Sacramentorum, & ex his duabus quælibet Secta probat, apud se esse veram Ecclesiam. Ita docet Confessio Augustana artic. 8. & in Apologia ejusdem. Item Brentius in Confessione VVirtenbergensi capite de Ecclesia &c. Centuriatores Cent. 1. lib. 1. cap. 4. col. 137. & 164. & Cent. 1. lib. 2. cap. 4. col. 379. 380. 381. his duabus addunt alias duas, quæ pos-*

possunt reduci ad quintam & septimam Lutheri, hoc est, constantiam in confessione fidei sive perseverantiam & obedientiam erga Ministros verbi, quatenus verbum ipsum administrant. Hæ notæ non sunt ullo modo sufficientes.

Pistorius in Hodeget.4.cap.p.113. *Verus intellectus Scripturæ est quidem necessaria & essentialis Ecclesiæ pars, sed tamen non potest ejus esse nota, propter infirmitatem judicii hominum, quia est difficilior notitiâ Ecclesiæ & notitia Ecclesiæ præcedit cognitionem totius Scripturæ.*

Nostram sententiam confirmamus ex eo, quòd pura verbi prædicatio & legitima Sacramentorum administratio

1. veram Ecclesiam certò ostendit. Omnis enim effectus proprius certò ostendit suam causam, & omne officium proprium certò ostendit suum subjectum. Prædicare Evangelium & administrare Sacramenta est effectus proprius sive proprium officium Ministrorum verbi, quod Ecclesiæ nomine exequuntur, Matth.28.v.19. Marc.16.v.15.&c. Præterea veri Christiani ex eo agnoscuntur, quòd *manent in sermone Christi* Johan.8. v.31. *audiunt verbum Dei*, v.47. quòd *audiunt vocem Pastoris sui Christi*, cap.10.v.27. quòd *alienam doctrinam non recipiunt*, Galat.1.v.8. 2.Thessal.3.v.6. 2.Joh.1.v.10. quòd *sint ædificati super fundamentum Prophetarum & Apostolorum*, Eph.2.v.20. Jam verò, quæ est nota singulorum & omnium Christianorum, illam etiam oportet esse totius Ecclesiæ notam, cùm Ecclesia Christiana nihil aliud sit, quàm collectio sive multitudo Christianorum, 1.Cor.1.v.2.

2. Ecclesiæ soli & semper convenit. Verbum enim est veluti anima Ecclesiæ, est *semen* spirituale, ex quo filii Dei ac cives Ecclesiæ generantur; ac Sacramenta sunt bona Ecclesiæ propria, Esai. 59.v.ult. Matth.13.v.24. Act.2.v.42. Rom.3. v.2.

3. Eandem non solùm à Turcis, Judæis & gentibus, sed etiam à cœtibus hæreticorum distinguit Deuter.4. v.6. Psal.147.v.19.&c.

4. Ab Ecclesia separari nequit, cùm vera Ecclesia in rebus fidei ad verbum, tanquam unicam regulam & normam, sit adstricta, Deut.4.v.2. Jos.23.v.6. Esai.8. v.20. Gal.1.v.8. &c.

5. Per hæc media non solùm colligitur, sed etiam conservatur, ac propagatur. De verbo & Sacramentis conjunctim hæc dicta testantur, Matth.28. v.19. Marc.15.v.16. De verbo 1.Corinth.4. v.15. 1.Petr.1. v.23. Jacob.1. v.18. de Sacramentis Johan.3.v.5. Eph.5.v.27. Tit.3. v.5. 1.Corinth.10. v.17.

6. Per has notas veri & orthodoxi Doctores à falsis, ac proinde etiam vera Ecclesia à falsa distinguitur, Matth.7.v.16. Luc.6. v.45. Johan. 5. v.39. Act. 17. v.11. 1.Johan.4. v.1. 2.Johan.v.9. & 10.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam concedunt, puram verbi prædicationem & legitimum Sacramentorum usum esse veras & proprias veræ Ecclesiæ notas.

Hosius Cardinalis in Confess. Petricov. cap.20. pag.27. *Sanam doctrinam & legitimam Sacramentorum usum Ecclesiæ notas esse, negari non potest. Certum enim est, quòd verbum Dei, quòd Sacramentorum ve-*

verus usus nusquam est alibi, quàm in sola Catholica Ecclesia.

Enchiridion Christian. Instit. in Concilio provinciali Coloniæ Anno 1549. celebrato fol. 22. ibidemque postea editum in exposit. Symboli, in articulo *Credo sanctam Ecclesiam. Notas & signa habemus longè certissima, quæ nos de Ecclesia ubinam sit, dubitare non sinunt. Principiò nemo negat, in Ecclesia sinceram doctrinam Evangelicam & Apostolicam esse debere, & hanc præcipuam esse Ecclesiæ notam, juxta illud: Oves meæ vocem meam audiunt.*

Georgius Wicelius in Compend. de semitis antiquis ad Imperatorem Ferdinandum. *Non diffitemur Catholici de Ecclesia, quòd una & sancta perpetuò sit in terris mansura &c. Habet autem Ecclesia propriè dicta signa sua, puram ac sanam doctrinam Evangelii & rectum usum Sacramentorum, & ad veram unitatem Ecclesiæ opus est consentire de hac doctrina Evangelii & administratione Sacramentorum.*

Georgius Cassander in Consult. artic. 7. de Ecclesia pag. 927. *Quòd subjicitur, ad veram Ecclesiæ unitatem satis esse, consentire de doctrina Evangelii & administratione Sacramentorum, non satis est, ad Schismaticos ab Ecclesiæ societate segregandos. Nam Donatus agnoscit, Donatistas suæ ætatis hæreticis non annumerandos esse, verùm odio quodam injustè se à communione ejus, quæ est per universum orbem, Ecclesiæ segregasse. Requiritur ergò ad hanc unitatem Ecclesiæ præter doctrinæ & morum similitudinem etiam unitas animorum, hoc est, ut cum ea Ecclesia communionem & societatem agnoscas, quæ ab Apostolis in universo terrarum orbe constituta & per successionis traducem ad nos usq; propagata est. In hac sanè unitate animorum potissimùm spectanda est obedientia, quæ debetur Ecclesiarum præfectis &c.* (agnoscit, notas Ecclesiæ esse *doctrinam Evangelii & usum Sacramentorum*, sed addit, tertiam etiam notam necessariò requiri, videlicet *obedientiam Ministerio Ecclesiæ debitam*, quam ipsa Apologia Confessionis Augustanæ, fatente ipsomet Cassandro, aliquoties addit.)

Liber Interimisticus cap. 10. *Sunt Ecclesiæ veræ notæ, doctrina sana & Sacramentorum usus, quibus à Judæorum & Ethnicorum cœtibus Ecclesia distinguitur, quorum utrique & sanâ doctrinâ & Sacramentis carent.*

Martinus Peresius de Traditionibus assert. 5. pag. 64. concedit, *notas illas*, à nobis assignatas, *esse Ecclesiæ proprias.*

Augustinus Villavincentius de ration. stud. Theolog. in Præfat. idem concedit. *In confesso est*, inquit, *ex ministerio verbi & recta Sacramentorum dispensatione, & ejusdem fidei manifestâ confessione, caritatisq; communione, tanquam impressis & perpetuò adhærentibus signis Ecclesiam, ut quæ visibilis sit, potissimùm cognosci & videri.*

Martinus Isengrinius lib. de Eccles. cap. 7. fol. 126. scribit: *Catholicos non planè negare, has esse notas, quas nos statuimus, nempe puram verbi prædicationem & legitimum Sacramentorum usum, sed non esse tam illustres notas.*

Stapletonus lib. 1. de princ. fid. cap. 22. *Evangelii prædicationem*, dicit, *esse propriam & valdè illustrem notam Ecclesiæ*

sia Catholica, sed addit, *in legitimis ministris.*

In relect. princ. fid. controv. 1. quæst. 4. art. 5. pag. 113. concedit, *Ecclesiam Christi à sapientibus & spiritualibus cognosci per sanam doctrinam & rectum Sacramentorum usum. Quemadmodum*, inquit, *discernunt hominem à bruto parvuli quidem per externa lineamenta corporis & figuram hominis, quia judicium eorum non excedit sensum, adulti verò & rationis usum habentes, indocti tamen & rudes, per operationes vitæ & functiones propriè humanas, ut loqui more humano, ambulare & similia; sapientes autem & prudentes, quorum judicium altiùs penetrat per animi prudentiam, aliasq; dotes homini adhuc magis excellenter proprias. Sic Ecclesia Christi à sapientibus quidem & spiritualibus ipsis, quales sunt Ecclesiæ Magistri & Pastores, cognoscitur per sanam doctrinam & rectum Sacramentorum usum; ab imperitis autem fidelibus & parvulis in fide, qui de doctrina ipsa in suis causis, principiis & mediis considerata judicare non possunt, ab ipsis quoque infidelibus, qui parum ac nihil de causa norunt, per externam faciem & multitudinem populorum credentium atq; Pastorum.*

(Si Ecclesia Christi à sapientibus & spiritualibus cognoscitur per sanam doctrinam & rectum Sacramentorum usum, utique illæ sunt notæ propriæ, genuinæ & spiritualib. hominibus accommodatæ. Cùm enim nulla sit certior rei nota, quàm illius forma, consequens est, nostras hasce notas, in quibus forma Ecclesiæ consistit, esse genuinas, proprias, certas & infallibiles.)

Edmundus Angerius in Catechismo suo Regi Galliæ dedicato cap. 1. lect. 12. Doctor. *Dic nobis has notas* (Ecclesiæ.) Infans. *Primò, ubi est vera verbi divini prædicatio & legitima Sacramentorum administratio, ibi est Ecclesia, quam credimus.*

2. Quòd agnoscunt, Ecclesiam Apostolicam ex his notis pro vera Ecclesia fuisse agnitam, (utique ergò adhuc hodie vera Ecclesia ex iisdem agnoscenda.)

Johannes Ferus in Comment. Act. 2. super verba: *Erant perseverantes in doctrina Apostolorum & in communicatione &c. In his describuntur mores primitivæ Ecclesiæ. Unum est, perseverare in sana doctrina, in quo commendatur fides Thessalonicensium, quòd Evangelii verbum suscepissent, non ut sermonem hominum, sed ut verbum Dei, in eoq; persisterent. Est evidens signum pii & sacri cordis, ardenter verbum Dei desiderare. Huic qui non obœdit, facilè seducitur, ut Eva, hæc enim una causa est erroris, quòd plus fidei adhibemus rationi nostræ, quàm expresso Dei verbo. Alterum est, quòd doctrinæ divinæ Sacramenta sunt annexa. Perseverant in fractione panis, hoc est, in usu frequenti Sacramentorum. Confer jam dicta ad hujus seculi mores & facilè perspicies, quantum à pristinæ Ecclesiæ statu declinaverimus.*

3. Quòd quidam concedunt, ex Scripturis discendum, quænam sit vera Ecclesia, (quam assertionem cum notis à nobis assignatis exactè convenire, ostendimus superiùs.)

Albertus in cap. 15. Luc. *Ecclesia est radicata in Scripturis & doctrina Prophetarum.*

Erasmus in Symbolo Catech. 4. p. 146. *Quo signo dignoscimus unicam Christi columbam? Quod aberrat à sacris voluminibus non est Christi.*

Jo

Johannes Driedo Theologus Lovaniensis libro 4. de dogmat. var. cap. 4. *Super omnibus, quæ ex Scriptura sacra sunt manifesta, prior, notior & vetustior autoritas ejusdem Scripturæ est, quàm ejus Ecclesiæ, quæ nunc est. Nam & hujusmodi Ecclesia, quæ nunc est, ex Scripturis sacris quærenda est & cognoscenda.*

Et paulò pòst: *Ecclesiam, quæ nunc est, ex Scripturis cognoscimus apud eos esse, ubi est doctrina quatuor Evangeliorum.*

Thomas Hardingus part. 4. Confut. Anglic. cap. 18. *Quòd Ecclesiam in fundamentis Prophetarum & Apostolorum ædificatam esse dicitis, atq; ex sacris & Canonicis Scripturis ostendi, fatemur sanè cum Augustino.*

Ibid. fatetur, *Ecclesiam ex sacris literis necessariò probandam, quando cum hæreticis agendum est, qui Ecclesiæ autoritatem non admittunt.*

Salmeron tom. 13. Disp. 3. in Epist. Pauli pag. 193. adducit locum ex Autore imperfecti operis in Matth. homil. 49. *Volentibus cognoscere, quæ sit vera Ecclesia, non est alius modus, nisi tantummodò per Scripturas. Quare? quia omnia hæc, quæ sunt propriè Christi in veritate, habent & hæreses illæ in schismate. Similiter Ecclesias, similiter & ipsas Scripturas divinas, similiter Episcopos, cæterosq; ordines Clericorum, similiter Baptismum, similiter Eucharistiam, & cætera omnia, deniq; ipsum Christum. Volens ergò quis cognoscere, quæ sit vera Ecclesia Christi, unde cognoscat in tanta confusione similitudinis, nisi tantummodò per Scripturas? Item antea & per signa cognoscebantur, qui erant veri Christiani & qui falsi. Quomodo? falsi quidem aut non poterant facere sicut veri Christiani, aut talia non poterant, qualia veri Christiani, sed faciebant vacua, admirationem quidem facientia, utilitatem autem nullam habentia. Christiani autem faciebant plena, non solùm admirationem facientia, sed etiam omnem utilitatem habentia, & per hæc cognoscebantur, qui erant verbi Christiani, qui falsi. Nunc autem signorum operatio omninò levata est, magis autem & apud eos Christianos invenitur, qui falsi sunt Christiani, fieri ficta. Sicut autem Petrus apud Clementem exponit, Antichristo etiam plenorum signorum faciendorum danda est potestas. Item ex moribus ipsius priùs intelligebatur Ecclesia Christi, quando conversatio Christianorum aut omnium aut multorum erat sancta, quæ apud impios non erat, nunc autem aut tales, aut pejores facti sunt Christiani, quales sunt hæretici aut gentiles. Adhuc autem & major cõtinentia apud illos invenitur, quamvis in schismate sint, quàm apud Christianos. Qui ergò vult cognoscere, quæ sit vera Ecclesia Christi, unde cognoscat, nisi tantummodò per Scripturas?*

(Neve quis cogitet, Salmeronem hæc duntaxat *recitativè*, non *approbativè* ponere, notandum, quòd in margine annotet. *Vera Ecclesiæ cognoscendæ modus optimus per Scripturas, ut ille dixit*, quodque recitatis hisce verbis subjungat: *Hæc ille eleganter sanè.* Opponendum hoc Bellarmino, qui scribit, *librum hunc esse à quodam Ariano corruptum.* Subjungit quidem Salmeron, *Autorem imperfecti operis sibi hoc velle, quòd per Scripturas in proprio & germano sensu expositas colligantur certa & indubitata signa, quibus q. digito indicetur vera Christi Sponsa & corpus ejus Ecclesia.* Sed verba ipsa ostendunt, aliud voluisse Autorem illum, videl. quòd de omnibus ac singulis fidei articulis ex Scriptura facien-

faciendum sit judicium, ac postea statuendum, illum cœtum, in quo sonat doctrina sacræ Scripturæ consentanea, esse veram Ecclesiam. Removet enim signa alia omnia tanquam fallacia & incerta, inter quæ sunt quædam ab ipsis Pontificiis assignata, videlic. successionem Episcoporum, gloriam miraculorum, sanctitatem vitæ &c. ac disertè dicit. *Cùm videritis hæresin, impiam, quæ est exercitus Antichristi, stantem in locis Ecclesiæ sanctis, tùm, qui in Judæa sunt, conferant se ad montes, id est, qui sunt in Christianitate, conferant se ad Scripturas. Verà enim Judæa Christianitas est, montes autem sunt sanctæ Scripturæ. Quare autem jubet Dominus hoc tempore omnes Christianos conferre se ad Scripturas? quia in tempore hoc, ex quo obtinuit hæresis Ecclesias, nulla probatio potest esse veræ Christianitatis, neq; refugium potest esse Christianorum aliud volentium cognoscere fidei firmitatem &c.* Ergò de fidei firmitate in singulis articulis ex Scriptura in specie cognoscenda, non autem de generalibus quibusdam notis ex Scriptura colligendis loquitur. Quod dicit, *hæreticos habere Scripturas*, illud eodē sensū dicit, quo *hæreticos*, dicit, *habere Ecclesias*, videl. quòd ut nomen Ecclesiæ, ita quoq; possessionem Scripturæ sibi vendicent, sed cùm pravis suis detorsionib. Scripturas corrumpant, & in alienū sensum transferre laborent, ideò *Scripturas habent ad speciem, non ad salutem*, ut loquitur Augustinus lib. 3. de Bapt. contra Donatistas cap. 7. quod Augustini dictum Salmeron ibidem adducit atque approbat.)

Sixtus Senensis lib. 6. Bibliothec. annot. 104. *Vincentius Lyrinensis primam regulam discernendi veram Ecclesiam ab hæretica ponit Scripturarum autoritatem.*

Bellarm. lib. 3. de V.D. cap. 3. §. Philippus. *Non possum judicare, quæ sit vera Ecclesia, nisi priùs judicem, quæ sit sententia congruens cum verbo Dei.* (Si non potest judicari, quæ sit vera Ecclesia, nisi priùs judicetur, quæ sit sententia congruens cum verbo Dei, tùm omninò de Ecclesia judicandum est ex Scriptura. Sed illud. Ergò & hoc, & per conseq. Scriptura sive verbum Dei est Ecclesiæ nota.)

Idem lib. 4. de Ecclesia cap. 2. resp. ad 6. concedit, *quandò Scriptura est recepta, & clarè loquitur & oritur quæstio de Ecclesia, tunc Ecclesiam ex Scriptura tanquam notiore judicari posse.* Adducit etiam exemplum Ecclesiæ Africanæ, *Cùm disputabatur*, inquit, *de Ecclesia, an esset in sola Africa, quia Scripturæ receptæ & claræ erant, inde* (ex Scripturis) *Augustinus probabat* (suam sententiam. Jam verò ab utraq; parte & nostra & Pontificia recepta est Scriptura & clarè loquitur. Ergò ex illa cum Pontificiis disputandum, penes quem cœtum sit vera Ecclesia.)

Ibid. fatetur, *Scripturam docere, quæ sint notæ Ecclesiæ.* (At si est nota notarum, quare non & ipsius notati?)

Armandus in Epist. ad Chamierum p. 29. *Non nego, quin aliquando contingere posit, ut ex Scriptura Ecclesia probetur, sitq; illa ex hypothesi notior quàm hæc, quando nimirum est Scriptura recepta & clarè loquitur & oritur quæstio de Ecclesia.* (Si apud eos, qui Scripturæ autoritatem agnoscunt, Scriptura certiùs atque illustriùs Ecclesiam demonstrat, quàm Ecclesia Scripturam, utiq; Scripturarū sacrarum doctrina maximè obtinere debet ad Ec-

clesiam investigandam, ac veram Ecclesiam à falsa discernendam.)

Pistorius in Hodeg. pag. 112. dicit, *irrefutabiliter ex Scriptura ostendi posse, Lutheranam Ecclesiam non esse veram Ecclesiam.*

(At si ex Scriptura ostendi potest, quæ sit Ecclesia falsa, utiq; ex eadem ostendi potest, quæ sit vera Ecclesia, eadem enim est recti & obliqui norma.)

Jesuitæ in Colloq. Ratisbon. sess. 8. p. 216. edit. Spir. *Catholici contra Sectarios Ecclesiam etiam ex sola Scriptura sæpè dedemonstrarunt, & porrò etiam demonstrare parati sunt.*

(Atqui si ex Scriptura, & quidem sola, Ecclesiam demonstrare possunt, cur Scripturam Ecclesiæ notam constituere subterfugiunt?)

Pazmannus lib. 8. Hodeg. cap. 1. *Cognitio Ecclesiæ cumprimis est necessaria & non nisi ex Scripturis petenda.*

4. Quòd concedunt, fidei veritatem & rectum Sacramentorum usum esse propria & inseparabilia Ecclesiæ bona.

(Veritas autem fidei non nisi ex norma & regula Scripturæ agnoscitur. Ut ex primo & secundo membro apparet, veram verbi prædicationem & rectum Sacramentorū usum esse *genuinas & proprias;* ex tertio membro esse *notiores;* ita ex hoc quarto membro elucescet, esse *inseparabiles notas.* Quare cùm Bellarminus hoc nomine nostras illas notas insectetur, quòd *non sint propriæ, nec notiores, nec inseparabiles*, consequens est, si contrarium demonstratum fuerit, videlicet has notas esse proprias & notiores & inseparabiles, quòd pro veris notis sint habendæ.)

Gregorius lib. 6. moralium cap. 6. *Quasi distinctæ in mundo regiones sunt Ecclesiæ gentium, quæ in una fide positæ, morum linguarumq; diversitate dividuntur.*

(Ergò fidei veræ unitas est veræ Ecclesiæ propria.)

c. Alienus caus. 24. q. 1. ex Cypriano. *Quomodo possunt duo aut tres in nomine Christi colligi, quos constat à Christo & ab ejus Evangelio separari?*

(Si illi demum in Christi nomine colliguntur, qui ab Evangelio Christi non separantur, sequitur, quòd Christus in illorum medio sit, h.e. gratiosè illis præsens sit ac pro suis eos agnoscat, *qui puram* Evangelii doctrinam amplectūtur.)

c. Quæ dignior caus. & quæst. iisd. ex Ambrosio. *Fides ergò inprimis Ecclesiæ quærenda mandatur, in qua si Christus habitator sit, haud dubiè sit legendum* (degendum.) *Si verò perfidus populus aut præceptor hæreticus deformet habitaculum Ecclesiæ, vitanda est hæreticorum communio, fugienda Synagoga censetur &c.*

(Ex fide ergò, h. e. ex doctrina jubet fieri judicium de Ecclesia.)

c. Prima igitur dist. 4. de consecrat. *Propterea sancta & Catholica est Ecclesia, quia rectè credit in Deum.*

(Si Ecclesia ideò est sancta & Catholica, quia rectê in Deum credit, utique vera & recta fides est ab Ecclesia vera & Catholica inseparabilis, ac proinde propria illius nota.)

Thomas 2. 2. q. 83. art. 2. *Ecclesia perficitur per unitatem fidei.*

(Si Ecclesia perficitur per fidei unitatem, utiq; unitas fidei erit forma Ecclesiæ ab ea inseparabilis, ac proinde nota ejus certissima.)

Concilium Basileēnse in responsione

ad Schedulam Oratorum Principum de mutatione Concilii asserit, *vitam Ecclesiæ in fide & probis moribus præcipuè consistere, quibus capiti suo & fonti vitæ Christo conjungitur, ac cum eo pacem habet.*

(Si vita Ecclesiæ in fide & probis moribus consistit, utique hæc est ipsius caussa formalis ac proinde nota propria.)

Lyranus in cap. 16. Matth. *Ecclesia consistit in illis personis, in quibus est notitia & vera confeßio fidei & caritatis.*

Johannes Ferus in cap. 16. Matth. p. 28. *Ubi prædicatur verbum Dei & creditur, ibi est vera fides, petra ista immobilis; ubi fides, ibi Ecclesia; ubi Ecclesia, ibi Sponsa Christi; ubi Sponsa, ibi omnia, quæ Sponsi sunt. Ista fides omnia secum habet, quæ ad fidem sequuntur, claves, Sacramenta, potestatem.*

Bellarminus lib. 3. de Ecclesia cap. 2. §. Nostra &c. definit Ecclesiam, quòd *sit cœtus hominum ejusdem Christianæ fidei profeßione & eorundem Sacramentorum communione colligatus sub regimine legitimorum Pastorum ac præcipuè unius Christi in his terris Vicarii Pontificis Romani.*

(Jam verò nulla certior rei nota, quàm ipsius definitio essentialis, exprimit enim rei essentiam. Proinde cùm professio veræ fidei & legitimus Sacramentorum usus ingrediatur definitionem Ecclesiæ, utiq; etiam erunt veræ & propriæ notæ Ecclesiæ. Tertium illud definitionis membrum de *subjectione erga Romanum Pontificem* ex Scripturis probari nequit, proinde meritò pro non adjecto habetur.)

Cardinalis Perronius lib. 1. Replique contra Jacobum Angliæ Regem cap. 5. itidem Ecclesiam definit, quòd *sit societas eorum, quos per veram fidei confeßionem Deus vocavit ad salutem.*

(Utique ergò confessio veræ fidei, utpote in definitione Ecclesiæ posita, est notior definito, hoc est, Ecclesiâ.)

Lib. 4. de Ecclesia cap. 5. §. In omni &c. disputat, *Ecclesiam Romanam hodiernam esse veram Ecclesiam, quia jam inde à Christi & Apostolorum temporibus nulla doctrinæ ac religionis mutatio in ea fuerit facta*, (hoc est, quia eandem doctrinam & fidem constanter adhuc teneat, quam Apostoli docuerunt, eidemque commendarunt. Atqui si Romana Ecclesia ideo & inde pro vera Ecclesia agnoscenda est, quia doctrinam Christi & Apostolorum sine mutatione integram & inviolatam retinet, consequens est, doctrinam illam, quam Christus & Apostoli tradiderunt, esse veræ Ecclesiæ notam.)

Lib. ejusd. cap. 11. statuit, *sanctitatem doctrinæ esse notam veræ Ecclesiæ.*

(Atqui sanctitas doctrinæ non potest nisi ex Scripturis cognosci. Ac quid interest inter hæc duo pronunciata, *sanctitas doctrinæ est nota veræ Ecclesiæ*, & *pura prædicatio verbi* ac sancta doctrina *est nota Ecclesiæ?*)

Lib. ejusd. cap. 12. §. 1. asserit, *solam Ecclesiam habere doctrinam immaculatam.*

(Ergò hæc est propria Ecclesiæ possessio, ac proinde etiã propria ipsius nota.)

Gregorius de Valentia in Analysi lib. 6. cap. 4. pag. 40. *Veritas fidei est ipsa essentia, seu potius de essentia Ecclesiæ, quatenus Ecclesia congregatio verè fidelium esse describitur.*

Tom. 3. Disput. 1. q. 1. de objecto fidei puncto 7. §. 18. *Nos fatemur, neq; veritate doctrinæ, neq; legitimo Sacramentorum usu*

usu Ecclesiam Christi carere posse, & apud quos hæc omninò sint salva, ex iis constare veram Ecclesiam.

Costerus in Enchirid. cap. 2. de Eccles. privileg. propos. 1. *In sola Ecclesia est verus Dei cultus, sincera Sacramentorum administratio.*

(Quocunque posito ponitur Ecclesia, illud est certissima ejus nota. Sed positâ sincerâ verbi prædicatione, & legitimâ Sacramentorum administratione, ponitur Ecclesia, quia in sola Ecclesia illa inveniuntur. Ergò.)

Pazmannus lib. 8. Hodeg. cap. 1. *Ecclesia est congregatio eorum, qui verâ fide & Sacramentorum externorum unitate in unum collecti sunt.*

(At si vera Ecclesiæ membra verâ fide & Sacramentorum externorum unitate in unum collecta sunt, utique non aliunde rectiùs, quàm ex prædicatione verbi & usu Sacramentorum agnosci possunt. Quod enim aliquid constituit, eo ipso rei constitutæ nota fit, quemadmodum ex anima rationali, quæ constituit hominem, aliquem verum esse hominem agnosco.)

Lib. ejusd. cap. 8. concedit, *Ecclesiam veram verbi divini prædicatione non posse spoliari.*

(Si prædicatio verbi semper est in Ecclesia, ergò ex ea cognosci potest Ecclesia. Vera prædicatio verbi veram Ecclesiam arguit, cùm & in falsa Ecclesia prædicetur verbum, sed impurè.)

Tannerus part. 2. Anat. August. Confess. Demonstr. 2. §. 11. *Sine vera fide fideiq; doctrina impossibile est veram esse Ecclesiam, quæ nihil aliud est, quàm fidelium Christi congregatio, fideles autem juxta consuetam divinæ providentiæ legem non fiunt, nisi per doctrinam seu prædicationem.*

Balthasar Hagerus Jesuita Herbipol. in Collat. Aug. Conf. & Concil. Trident. art. 7. tanquam *hæreditatem veræ Ecclesiæ* tribuit *puram doctrinam & rectam Sacramentorum administrationem.*

5. Quòd agnoscunt, doctrinæ falsitatem esse notam falsæ Ecclesiæ.

(Si falsa doctrina est certissima & inseparabilis nota falsæ Ecclesiæ, utique doctrina vera est certissima & inseparabilis nota veræ Ecclesiæ. Ratio est, quia doctrina se habet ad Ecclesiam, ut forma ad suum formatum. Ut ergò de formato ex forma judicium fieri potest ac debet, sic ex doctrina judicandum est de Ecclesia.)

Bellarminus lib. 4. de Eccles. cap. 8. §. Dico secundò. *Quòd apud Græcos non sit Ecclesia, probamus alio modo, quia nimirum convicti sunt legitimè in tribus plenariis Conciliis Lateranensi, Lugdunensi & Florentino de schismate & hæresi, ac præcipuè de hæresi circa processionem Spiritus sancti à Filio, quam esse manifestam hæresin Lutherani & Calvinistæ etiam confitentur. Adde ultimò, quòd omnes Ecclesiæ illæ Patriarchales, (Antiochena, Constantinopolitana, Alexandrina, Hierosolymitana) habuerunt per longa tempora Episcopos manifestos hæreticos, & proinde interrupta est veterum Pastorum successio.*

Lib. ejusdem cap. 9. §. 1. disputat, *veram veræ Ecclesiæ notam esse conspirationem in doctrina cum Ecclesia antiqua, & nostram Ecclesiam ex eo hæreticam esse*, probare conatur, quia *antiquis hæresibus patrocinetur.*

(At si conspiratio cum Ecclesia antiqua est nota veræ Ecclesiæ, eccur consen-

sensus cum doctrina Prophetica & Apostolica in Scripturis contenta, non erit veræ Ecclesiæ nota?)

Maldonatus in cap. 10. Joh. *Oves meæ vocem meam audiunt. Vos non auditis, quia non estis ex ovibus meis: Ac si argumentaretur Christus. Omnes oves meæ vocem meam audiunt. Vos non auditis. Ergò non estis oves meæ.*

6. Quòd agnoscunt, veros Ecclesiæ Doctores à falsis Doctoribus per sanam & incorruptam doctrinam distinguendos esse, (ex quo sic colligimus. Per quod verus ac sincerus Ecclesiæ Doctor à Pseudopropheta distinguitur, per illud etiam Ecclesia vera à falsa distingui potest ac debet. Ratio est, quia qualis est doctrina, quæ in publico Ecclesiæ ministerio sonat, talis etiam judicatur esse illa Ecclesia. Si Catholica doctrina in ea sonat, judicatur esse Catholica; si hæretica doctrina in ea sonat, judicatur esse hæretica. Jam verò quidam ex Pontificiis fatentur, verum & sincerum Ecclesiæ Doctorem à Pseudopropheta per sanam & incorruptam doctrinam esse distinguendum. Ergò etiam per sanam & incorruptam doctrinam Ecclesia vera à falsa distinguitur. Assumtum confirmandum restat.)

Stapletonus lib. 10. princip. fid. doctrinal. cap. 1. pag. 360. *Quod Matth. 7. dicit Salvator de Pseudoprophetis. Ex fructibus eorum cognoscetis eos, hoc de falsis dogmatibus, ex Scriptura malè intellecta collectis, intelligit, ut docet Vincentius Lirinensis in lib. contra profanas hæresium novitates cap. 36. & ante eum Theodoretus lib. 3. hæret. fabul. in princ. & Autor operis imperfecti in Matth. hom. 19.*

Idem in Promtuar. Catholic. Dominicâ VII. post Pentecosten loc. 4. *Hæreticorum fructus, ex quibus cognosci debent, non sunt aliqua vera, quæ docent, nec sunt semper ipsa opera, quæ faciunt, sive bona, sive mala, mala enim non semper ex ipsa hæresi, sed aliquando ex persona improbitate proveniunt, sed sunt partim dogmata ipsa hæretica, falsa & impia, quæ singulis hæreticis sunt propria & à singulis architectis propriè inventa, partim etiam quædam mala opera hæreticis propria & ex ipsa hæresis radice pullulantia.*

Idem in relect. princip. fidei controvers. 2. quæst. 4. artic. 1. conclus. 1. *Absque sana fide nemo legitimus Ecclesiæ minister esse potest. Probatur à majori, quia absque ea nec Ecclesiæ membrum est.*

concl. 2. *Qui unitatem fidei deserit, Pastor esse desinit.*

Ibid. pag. 221. *Per falsos Prophetas intelligi possunt hæretici, quorum fructus sunt nova & inaudita dogmata, ut exponit Theodoretus hæretic. fabular. libr. 3. & qui sub vestimentis ovium, hoc est, sub allegatione verbi DEI in ore, intus, & in sensu sunt lupi rapaces, ut eleganter exponit Vincentius Lirinensis in lib. contra prophanas novitates cap. 36.*

Bellarminus libr. 5. de grat. & lib. arbitr. cap. 10. §. Hoc posito &c. *Dico Matt. 7. per arbores bonas & malas intelligi doctrinas veras & falsas, vel ipsos homines, quatenus docent sanam doctrinam aut corruptam & perniciosam. Dominus enim vult eo loco nos instruere, ut caveamus à falsis Prophetis. Docet autem ex fructibus*

posse dignosci, utrum lupi sint, an pastores, hoc est, hæretici ministri, an Catholici Episcopi &c.

Et postea: *Vult igitur Dominus Matth.7. ut ex fructibus doctrinæ de ipsa doctrina & Doctoribus judicemus.*

Barradius tom. 2. Concord. Evangel. lib.7. cap.30. p.500. *Fructus mali, ex quibus Pseudo Prophetas agnoscendos esse Salvator innuit Matth.7. v.16. non tàm sunt pravi mores, quippe qui cadere possunt etiam in veros doctores, quàm falsa doctrina & prava consectaria, quæ ex ipsorum dogmatibus fluunt, Deiq; cultum & veram pietatem impediunt.*

Hûc referri potest, quòd Thessalonicenses ex collatione doctrinæ Apostolorum cum Scripturis pro veris doctoribus eos agnoscebant.

Arias Montanus in Comment. Act.17. *Judæi Thessalonicenses probabant, utrum ea, quæ Apostoli prædicaverant, cum Scripturis convenirent, & postquam omnes in Scripturis exploråssent, sequitur in textu, crediderunt.*

7. Quòd agnoscunt, Judæos ex Scripturis & potuisse & debuisse Christum Ecclesiæ caput cognoscere.

(Ex eo sic inferimus: Quo argumento Judæi Christum *Ecclesiæ caput* agnoscere & potuerunt & debuerũt, eodẽ etiã Ecclesiam, quæ est *corpus Christi* mysticum, agnoscere & possumus & debemus. Sed Judæi Christum Ecclesiæ caput ex Scripturis agnoscere & potuerunt & debuerunt. Ergò. Assumtum confirmandum restat.)

Lyranus in cap.5. Joh. *Scriptura V. Test. manifestè loquuntur de Christo.*

Cornelius Jansenius in cap.36. Concord. Evang. super verba: *Scripturæ testificantur de me. Jam affert Christus testimonium majus testimonio Johannis, ut Judæi tergiversari omninò nequeant, testimonium Scripturarum.*

Maldonatus in cap.5. Johan. v.39. *Quidam Interpp. statuunt, Christum quatuor testimoniis hîc fuisse usum, Johannis & tribus aliis majoribus quàm Johannis, operum, quæ faciebat, Patris & Scripturarum. Augustinus autem & Beda propterea ad Scripturas nunc eos mittere, quia illi propterea ipsi non credebant, sed potiùs repugnabant, quia existimabant Mosi & Scripturis eum adversari, quasi dicat, si attentè Scripturas legatis & consideretis, reperietis me non solùm illis non adversari, sed etiam illas mihi testimonium perhibere, me eum esse, quem illæ venturum mundi Redemtorem prædicabant. Perstringit obliquè eorum ignorantiam & cæcitatem, qui, cùm se in Scripturis valdè versatos esse putarent, Christum in illis non viderent.*

(Argumentum hoc pressè considerandum. Quo tempore Christus in terris docebat, magna erat in populo Judaico dissensio, quænam esset vera *Ecclesia*, an Christus cum suis Apostolis & discipulis, an verò Pontifices, Pharisæi, Scribæ & qui illis adhærebant? Christus provocabat ad Scripturam, ex ea de se Ecclesiæ capite & de Ecclesiæ veritate judicium fieri jubebat. Pontifices, Pharisæi & Scribæ provocabant ad successionem ordinariam, ad nomen Ecclesiæ sibi attributum, ad antiquitatem, ad durationem diuturnam nec unquam interruptam, ad amplitudinem, ad conspirationem in doctrina cum Ecclesia antiqua, ad unionem membrorum inter se & cum ca-

capite, ad felicitatem temporalem &c. Quotquot gloriatione illâ Pontificum, Pharisæorum & Scribarum, prætermisso Scripturæ judicio, oculos sibi perstringi patiebantur, Christum crucifigebant & à vera Ecclesia turpissimè aberrabant. Qui verò Scripturæ judicium sequebantur, CHRISTUM veræ Ecclesiæ caput & veram Ecclesiam agnoscebant.)

8. Quòd agnoscunt, Ecclesiam esse unam unitate fidei.

(Hujus enim fidei fundamentum non est, nec potest esse aliud, quàm Prophetarum & Apostolorum doctrina in ipsorum scriptis tradita Eph.2. v.20.)

Staplet. Relect. pag.62. not.3. asserit, *rectam fidem esse animam Ecclesiæ.*

Idem pag.13.14. & 57. *Hæc est*, inquit, *maxima ratio unitatis.*

D. Reyhing im Catholischen Handbüchlein p.158. Wo offentliche Uneinigkeit in Glaubenssachen ist / da kan die einige und reine Lehre der Propheten unnd Apostel nicht seyn.

Similia occurrunt apud Costerum in Enchir. de Eccles. not.1. §. At verò.

Cottonum lib.2. Instit. de Eccles. milit. cap.4. p.171.

Badische Motiven 5. pag.251.

Gregorium de Valentia lib.6. Analys. cap.9. p.49.

Tannerum tom.3. Theol. Schol. Disp.1. q.3. d.3. d.68.

Argum. Adversar. 1. *Notæ debent esse propriæ, non communes. Sed sincera prædicatio verbi est nota communissima omnibus Sectis, saltem opinione earum. Quæ enim Secta unquam fuit, quæ non diceret, se habere sinceram prædicationem veritatis?* Bellarm. lib.4. de Eccl. cap.2. §. Ac primum.

Resp. 1. ex Bellarmino lib. ejusd. cap.12. §.1. *Sola vera Ecclesia habet doctrinam immaculatam.*

(Hoc nobis sufficit, quòd doctrinę puritas est solius verę Ecclesię propria, utique ergò est ejus nota certissima. Quòd notæ ne quidem opinione debeant esse communes, & veritati, & ipsi Bellarmino adversatur. Veritati quidem, quia opinio errantium non efficit, ut aliquid sit reverâ tale, nec quod hic vel ille opinatur esse suum, statim est ipsius proprium. Bellarmino autem, quia notę à Bellarmino assignatæ, itidem magnâ ex parte ita comparatæ sunt, ut opinione hæreticorum sint eis cum Ecclesia communes.)

2. ex Costero in Enchirid. de Eccles. cap.2. prop.1. *In sola Ecclesia est verus Dei cultus & sincera Sacramentorum administratio.*

(Ergò hanc notam non habet Ecclesia cum cœtibus hæreticis communem.)

3. ex eodem Costero part.3. Apolog. cap.7. *Non quæritur, quid cæteræ Ecclesiæ dicant, sed quid verè dicant. Omnes hæretici affirmant, apud se veram & Catholicam fidem inviolatam teneri. At cùm constet, unicam esse fidem & unicam Ecclesiam, facilè apparet, neq; omnes istos, sed unicam ex omnibus veram fidem profiteri & nomen Catholicæ Ecclesiæ sibi vendicare.*

Argum. 2. *Notæ debent esse notiores eâ re, cujus sunt notæ, alioqui enim non sunt notæ, sed ignotæ. Jam verò pura prædicatio verbi non est notior Ecclesiâ. Quis enim nosse potest, ubi verè credatur verbum? Insuper ab Ecclesia discendum, quæ sit vera prædicatio verbi, ac quæ sit vera Scri-*

ptura

ptura & verus Scripturæ sensus, non possumus scire, nisi ex testimonio veræ Ecclesiæ. Bellarm. d l.

Resp. 1. Bellarminus libr. 1. de Verbo Dei cap. 2. §. At sacris &c. sic differit: *Sacris Scripturis, quæ Propheticis & Apostolicis libris continentur, nihil est certius, nihil est notius, ut stultissimum esse necesse sit, qui illis fidem adhibendam esse neget.*

(At si sacris literis nihil est notius, utique etiam Ecclesia non erit illis notior, sed ipsæ notiores erunt Ecclesia.)

2. Idem libr. 3. de Verbo Dei cap. 3. §. Philippus &c. *Non possum judicare, quæ sit vera Ecclesia, nisi priùs judicem, quæ sit sententia congruens cum verbo Dei.*

Lib. 4. de Eccles. cap. 2. respons. ad 6. concedit, *aliquando Scripturam esse notiorem Ecclesiâ, quando scilicet est recepta, & clarè loquitur & vritur quæstio de Ecclesia.*

(Jam verò hæc omnia in hac controversia, quæ inter nos & Pontificios de Ecclesia agitatur, ita se habent. Ergò ex Scriptura judicandum erit de Ecclesia.)

3. Idem lib. 3. de V. Dei cap. 10. resp. ad 13. arg. scribit: *Verbum Dei esse fundamentum fidei nostræ primarium, Ecclesiæ testificationem secundarium.*

(Si verbum Dei, in Scripturis propositum, est fundamentum fidei primarium, utique Naturâ notius esse oportet, quàm Ecclesia, quę est fundamentum duntaxat secundarium.)

4. Ostendimus superiùs ex ipsis Pontificiis, de doctore judicandum ex doctrina. Pari ratione de Ecclesiæ veritate judicandum ex doctrinæ qualitate, sicut Christus *à fermento*, hoc est, doctrina *Pharisæorum & Sadducæorum* cavendum, & ex doctrinæ falsitate pro falsis Doctoribus eos agnoscendos esse docebat; Matth. 16. v. 12.

5. Claudius Espensæus in Comment. Epist. ad Tit. circa fin. *Trapezitis comparati sunt Scripturarum studiosi, inquit Chrysostomus, scientes, quod bonum est, retinere, ut si quis sit nummus adulterinus, & non habens figuram Cæsaris, eum reprobent.*

(Ergò vera Scripturę interpretatio ex nativo suo lumine illucescit.)

Argum. 3. *Veræ notæ sunt inseparabiles à vera Ecclesia. Sed Ecclesiæ Corinthiorum & Galatarum, ad quas scribebat Apostolus, veræ Ecclesiæ erant & tamen non erat ibi aliqua pura prædicatio verbi, arguuntur enim Corinthii, quòd docerent, non esse futuram resurrectionem, & Galatæ, quòd docerent, servandam esse legem Mosaicam cum Evangelio.* Bellarm. d. l.

Resp. 1. ex vulgata versione 1. Cor. 15. v. 12. *Si Christus prædicatur, quod surrexerit à mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis,* (nota) *quoniam resurrectio mortuorum non est?*

(Ergò non omnes Corinthii religioni Christianæ addicti, errores illos amplectebantur.)

2. Ex Aria Montano in Præf. Comm. in Epist. ad Gal. *Nonnulli ex Judæis Pseudo-Apostolos suos unum aut plures absente Paulo submiserunt, ut hæresin docerent.* Gal. 1. v. 7. *Sunt aliqui, qui vos conturbant.*

3. Bellarminus ipse h. l. scribit: *Aliud est errare & paratum esse ad discendum, &, cùm didiceris, ad obediendum, aliud nolle discere &, cùm audieris veritatem, nolle acquiescere.*

(Di-

(Distinguendum igitur inter *errorem simplicem* & inter *errorem cum pertinacia conjunctum*. Prior potest locum habere in Ecclesia particulari, ut illi, qui eum amplectuntur, non desinant esse Ecclesiæ membra; posterior verò minimè. Constat autem ex ipsis Epistolis Apostolicis, quòd Corinthii & Galatæ errores illos non defendebant pertinaciter, sed spes conversionis & emendationis de illis adhuc erat reliqua.)

Thesis generalis secunda.

Notæ Ecclesiæ, à Pontificiis assignatæ, sunt nothæ, fallaces & incertæ.

Ἔκθεσις. Non negamus, quasdam notas à Pontificiis assignatas quibusdam temporibus Ecclesiæ convenire, sed quòd omnibus temporibus Ecclesiæ veræ, & quidem soli, conveniant, adeoque genuinæ, certæ & infallibiles notæ sint, hoc negamus.

Antithesis. Bellarminus lib. 4. de Ecclesia cap. 3. §. 1. *Veras notas Ecclesiæ proponemus*, (videlicet proprias, notiores & inseparabiles, ut ex antithesi capitis proximè præcedentis manifestum, in quo notas à nobis assignatas propterea repudiat, quòd non sint *propriæ notiores & inseparabiles.*) Subjungit autem ejusmodi notas quindecim, quæ sunt *1. Nomen Catholicum* cap. 4. *2. Antiquitas* cap. 5. *3. Duratio diuturna* cap. 6. *4. Amplitudo sive multitudo & varietas credentium* cap. 7. *5. Successio Episcoporum in Romana Ecclesia, hinc inde usq; ab Apostolis ad nos deducta* cap. 8. *6. Conspiratio in doctrina cum Ecclesia antiqua* cap. 9. *7. Unio membrorum inter se & cum capite, hoc est, cum Pontifice Romano* cap. 10. *8. Sanctitas doctrinæ* cap. 11. *9. Efficacia doctrinæ* cap. 12. *10. Sanctitas vitæ autorum sive primorum Patrum nostræ religionis* cap. 13. *11. Gloria miraculorum* cap. 14. *12. Lumen Propheticum* cap. 15. *13. Confessio Adversariorum* cap. 16. *14. Infelix exitus adversariorum* cap. 17. *15. Felicitas temporalis* cap. 18.

Nostram sententiam confirmamus ex eo.

1. Quòd hæ notæ non conveniunt *soli* Ecclesiæ veræ.

2. Quòd non conveniunt Ecclesiæ *semper* & omnibus temporibus.

3. Quòd non sunt ab ea *inseparabiles*, ac proinde non sunt veræ, propriæ, genuinæ & infallibiles notæ, ut ex speciali singularum examine apparebit.

Nostræ huic sententiæ suffragatur,

1. Quòd Adversarii nō consentiant in assignādis veræ Ecclesiæ notis; nec plures illæ notæ, quæ à quibusdam assignantur, reduci possint ad pauciores, quas alii assignant.

(Ex eo enim constat, quòd non proprias & essentiales, sed communes tantùm & accidentarias notas recenseant.)

Lindanus lib. 4. Panopliæ cap. 83. ac Canisius in Catech. tract. de præcept. Eccles. cap. 9. statuunt, *Romanum Pontificem & cathedram Romanam esse indubitatam Ecclesiæ notam.*

Horantius lib. 6. contra Instit. Calvini cap. 6. *unam* facit *Ecclesiæ notam certissimam, continuatam Sacerdotum ac Prælatorum, præcipuè Romanorum, successionem.*

Catechismus Synodi Tridentinæ *duas* facit *Ecclesiæ notas*, quòd sit & dicatur *1. Catholica. 2. Apostolica.*

Stapletonus in prooemio libri quarti de principiis fidei *tres* constituit *Ecclesiæ notas*, quibus à falsa hæreticorum & schismaticorum Ecclesia discerni debeat, scil. *multitudinem, visibilitatem & perpetuitatem*.

Joh. Driedo lib. 4. de dogmat. Eccles. cap. 2. part. 2. & Petrus à Soto parte 1. defens. cap. 44. *alias tres* constituunt, (referente Bellarmin. lib. 4. de Eccles. cap. 3. § penult.)

Sixtus Senensis lib. 6. Bibl. annot. 104. laudat *tres notas* Vincentii Lyrinensis, quæ sunt *Ecclesiasticæ traditionis universalitas, antiquitas & consensio*.

Balthasar Hagerus Jesuit. Herbip. in Collat. Aug. Confess. & Concil. Trident. artic. 7. *tres illas notas, quòd Ecclesia sit una, sancta & Catholica, & sufficere & solius Ecclesiæ signa esse ait*, quo ipso inutilem eorum operam perstringit, qui plures notas colligunt.

Hosius Cardinalis in explic. Symbol. & Costerus in Enchirid. cap. 2. pag. 86. *quatuor* ponunt *Ecclesiæ notas*, quòd sit *sancta*, quòd sit *Catholica*, quòd *una*, quòd *Apostolica*.

Salmeron tractat. 23. tom. 6. *Lutheranorum fidem & Ecclesiam non esse veram*, probat ex quinque fundamentis. 1. *quia caret signis & miraculis*. 2. *Martyrii gloriâ*. 3. *obœdientiâ ad Ecclesiam, Principes seculares & Imperatorem*. 4. *Concordiâ doctrinæ*. 5. *non admittit nova consilia*.

Sanderus lib. 8. de visibili Monarchia cap. 50. *sex* proponit *notas*, quarum prima est *altitudo & sublimitas*, secunda *splendor & claritas*, tertia *latitudo & immensitas*, quarta *successio & perpetuitas*, quinta *consensio & unitas*, sexta *invicta fides & constantia*.

Jesuitæ Posnanienses in Disp. de Eccles. *septem* constituunt Ecclesiæ *notas*, quæ sunt, *claritas, diffusio, antiquitas, appellatio Ecclesiæ Apostolicæ, Pastorum ordinatio & vocatio legitima, sanctitas, unitas*.

Michaël Medina lib. 2. de recta fide recenset *decem* Ecclesiæ *notas*, & lib. 7. cap. 26. addit *undecimam*.

Cunerus Petri in lib. de notis Ecclesiæ ponit *duodecim*.

Eundem numerum observat Pistorius in Hodeg. cap. 4. ubi Ecclesiæ notas enumerat hoc ordine. 1. *Christus ad finem usque mundi affuturus est Ecclesiæ suæ duraturæ usque ad novissimum diem*, pag. 88. 2. *Christi Ecclesia cœpit Hierosolymis non alibi, & inde progressura fuit ad extremas mundi partes*, pag. ead. 3. *Ex seipsa semper propagata fuit & sequens Ecclesia ex antegressa enata est & edocta*, pag. 89. 4. *Semper habet veros à Spiritu sancto in Ecclesia positos & legitimè vocatos, & missos & ordinatos Pastores & Doctores*, pag. 89. *eosque puros*, pag. 90. 5. *Semper etiam habet oves & gregem, non tantum malas, verùm etiam bonas & electas, quæ vocem* CHRISTI *audiunt & confitentur ad salutem*, pag. 91. 6. *Nunquam tota ne minimum quidem errat*, pag. 92. *sed semper est pura Ecclesia & pura in ea fides, pura Sacramenta*, pag. 93. 7. *Ecclesia audiri debet, quia suo officio & regimine filios suos procurat, eosque obœdientes habet*, pag. 94. 8. *Non tantùm crucem & contemtum, sed etiam suo tempore magnam gloriam, pacem & felicitatem apud Dynastas, & populos inveniet*, pag. 95. 9. *Ab uno mari ad alterum per totum terrarum orbem hab-*

habitabilem extenditur, pag. 96. *10. Ecclesia Christi longißimè separata est à Synagoga Judaica & aliud cum hac fœdus Deus iniit, quàm cum illa* pag. 69. *alligavit enim sese Deus Ecclesiæ suæ sine ulla conditione*, pag. 97. *11. Una semper mansura est Ecclesia, in omnibus semper consentiens, nunquam divisa*, pag. 79. *12. Ecclesia in mundo passim est vißibilis & conspicua & visibiliter officium suum & cultum divinum exequitur*, pag. 98. 99.

Jacobus Rayhingius (adhuc Pontificius) in Muris Civitatis sanctæ *duodecim* enumerat fidei Papisticæ *fundamenta*, quæ appellat *rationes solidißimas, quibus cuiq; prudenti persuasißima fiat Papistica religio. 1. Falsorum dogmatum impositionem, qualia non tradantur à Pontificiis. 2. Ecclesiæ in Scripturis interpretandis Magisterium. 3. Apostolicam originem. 4. Petri Primatum. 5. Romanorum Pontificum successionem. 6. Conciliorum autoritatem. 7. Patrum consensum. 8. Cultorum sanctitatem & miracula. 9. Nomen Ecclesiæ Catholicæ. 10. Concordiam & unitatem Romanensium*, quibus subjungit. *11. Eum, qui Ecclesiæ Papisticæ se adjungere noluit, reum esse inexcusabilis impudentiæ, & 12. extremæ superbiæ*, quæ duo postrema membra non tàm nova & distincta sunt fundamenta, quàm conclusiones ex prioribus fundamentis collectæ, ideò solùm additæ, ut rationes illæ utcunque responderent numero fundamentorum, Apoc. 21. v. 14. cœlesti Hierosolymæ assignatorum.

Bellarminus d. l. *quindecim* assignat *notas*, quas dicit aliquo modo revocari posse ad illas *quatuor*, quæ communiter à recentioribus assignantur ex Symbolo Constantinopolitano. *Credo unam, sanctam, Catholicam & Apostolicam Ecclesiam.*

De his quindecim notis à se recensitis dicit, quòd sint *propria, non communes*, lib. 4. de Ecclesia cap. 2. §. Ac primùm &c.

Socolovius in lib. de not. Eccles. recenset *viginti notas.*

Thomas Bozius *centum notas* assignat.

Hæc divortia sententiarum in assignandis Ecclesiæ notis apud Pontificios Scriptores occurrentia, agnoscit ipse Bellarminus lib. 4. de Ecclesia cap. 3. §. Ex recentioribus &c. sic scribens: *Hæ notæ variè à variis nominantur & enumerantur. Driedo lib. 4. cap. 2. part. 2. de Eccl. dogm. & Petrus à Soto primâ parte Defensionis cap. 44. & seq. alias tres; Cardinalis Hosius in explicatione Symboli, quatuor; Nicolaus Sanderus lib. 8. de visibili Monarchia cap. 50. alias sex; Michaël Medina libr. 2. de recta fide ponit decem, & libr. 6. cap. 26. addit undecimam. Cunerus Petri in libello de notis Ecclesiæ, ponit (ni fallor) duodecim. Nos quindecim notas proponemus.*

2. Quòd agnoscere coguntur, eas non esse proprias, certas, adæquatas, perpetuas & infallibiles, adeoque essentiales veræ Ecclesiæ notas.

Stapletonus in relect. princip. fidei controvers. 1. q. 4. art. 5. pag. 113. *Quemadmodum discernunt hominem à bruto, parvuli quidem per externa lineamenta corporis & figuram hominis, quia judicium eorum non excedit sensum; adulti verò & rationis usum habentes, indocti tamen & rudes, per operationes vitæ & functiones propriè humanas,*

ut loqui more humano, ambulare & similia; sapientes autem & prudentes, quorum judicium altiùs penetrat, per animi prudentiam, aliasq; dotes homini adhuc magis excellenter proprias. Sic Ecclesia Christi à sapientibus quidem & spiritualibus ipsis, quales sunt Ecclesiæ Magistri & Pastores, cognoscitur per sanam doctrinam & rectum Sacramentorum usum, ab imperitis autem fidelibus & parvulis in fide, qui de doctrina ipsa in suis causis, principiis & mediis considerata, judicare non possunt, per externam faciem & multitudinem populorum credentium atq; Pastorum.

(Fatetur igitur, nostras notas esse propriás, genuinas & spiritualibus convenientes.)

Bellarminus lib. 4. de Ecclesia cap. 3. §. 1. *Notæ illæ, quas afferemus, non quidem efficiunt evidenter verum, Romanam Ecclesiam esse veram DEI Ecclesiam, sed tamen efficiunt id evidenter credibile, nec enim est idem, evidenter verum & evidenter credibile. Nam evidenter verum dicitur, quod in se vel in suis principiis videtur; evidenter credibile dicitur, quod non videtur nec in se, nec in suis principiis, habet tamen tot & tam gravia testimonia, ut quilibet vir sapiens id meritò credere debeat.*

(Atqui si notæ à Bellarmino assignatæ non faciunt *evidentiam veritatis*, sed tantùm *credibilitatis*, meritò nobis sunt suspectæ. Multa enim sunt credibilia, quæ tamen non sunt vera. Sic credibile est, eum, qui fugâ sibi consuluit, homicidium commisisse, sed tamen non semper est verum.)

Gregorius de Valentia in Analysi lib. 6. cap. 7. *Hæ notæ, quas urgemus, una, sancta, Catholica & Apostolica, non sunt notæ Ecclesiæ sigillatim, sed conjunctim, quia fieri possit, ut una harum & altera aliis conveniat.*

(Agnoscit igitur, notas illas non esse proprias, nec inseparabiles.)

Ibid. pag. 172. *Non impedit, nec tollit rationem notæ, quòd quædam ex bujusmodi Ecclesiæ accidentibus non jam inde ab ejus exordio ipsi convenerunt. Satis est, si secundùm certissimas Scripturas ei competant in eo statu, quem jam habet, quemq; habitura fuit post disseminatum Evangelium in orbe per prædicationem Apostolorum. Quæritur enim jam post Apostolorum tempora Ecclesia in eo velut ætatis suæ statu, quem habet & habitura fuit post ea tempora, non autem in illo, quem vel in ortu suo, vel in primo progressu habuit ad breve tempus tanquam in infantia.*

(*Veræ notæ Ecclesiæ sunt inseparabiles*, inquit Bellarminus. At notæ, quas Pontificii assignant, *non sunt inseparabiles*, fatente Gregorio de Valentia. Ergò non sunt veræ & propriæ notæ.)

Pazmannus lib. 8. Hodeg. cap. 9. *Signa eodem modo, eademq; formâ, quâ in signum proponuntur, nulli alii competere, apud neminem etiam alium, quàm rem notatam, reperiri debent.*

(At hac ratione nulla earum notarum, quas Pontificii assignant, erit vera & infallibilis nota, cùm omnes ac singulæ, si à puritate doctrinæ separentur, etiam falsæ Ecclesiæ, quædam etiam infidelium cœtibus competant. Excipit verò Pazmannus. *Quamvis aliquod horum signorum etiam competat alii conventui, interim tamen cum reliquis signis*

gnis simul acceptum nemini alii quàm Ecclesia competit. Atqui nondum convenit inter Pontificios, quæ & quot sint illæ sufficientes notæ, ut certus quis esse possit, an omnes simul sumserit. Nec communiter accidentia, sed propria rem certò notant; ac notæ adæquatæ non solùm simul sumtæ, sed etiam una earum rem certò designat.)

3. Quòd agnoscunt, notas illas non omnes necessariò & semper Ecclesiæ convenire, (utiq; ergò non sunt adæquatæ & propriæ notæ.)

Pazmannus d. l. *Quando Ecclesia jam confirmata & dilatata fuit, non alio ad eam agnoscendam opus est testimonio, quàm eo, quòd Dominus Deus promiserit Ecclesiæ, illam in omne tempus & in omnes nationes extendendam, dilatandamq́ esse, semper Pastores & Antistites habituram & nunquam occultandam.*

(At si Ecclesia confirmata & dilatata non alio habet testimonio unde cognoscatur, quàm quòd extendenda sit in omnes nationes, quòd semper Antistites habitura, quòd nunquam occultanda, cur non contenti sunt Romanenses hoc testimonio, sed plures alias notas assignant? illæ enim cùm non sint necessariæ & essentiales, utique erunt communes & accidentales.)

Thesis specialis prima. Nomen Catholicum non est genuina & infallibilis Ecclesiæ nota.

Ἔκθεσις. 1. Ecclesia dicitur *Catholica primariò ac πρώτως* respectu electorum ac sanctorum, quatenus ambitu suo complectitur omnes verè in Christum credentes, totum illud mysticum corpus, cujus caput est Christus, quo sensu etiam accipitur in Symbolo Apostolico, ut patet ex voce *credendi*, quæ ostendit, de invisibili Ecclesia sermonem esse.

2. Quia verò electi ac credentes non sunt extra cœtum vocatorum, sed in ipso visibilis Ecclesiæ cœtu, in quo etiam hypocritæ ipsis sunt admixti, inde *secundariò & consequenter* etiam visibilis Ecclesia vocatorum dicitur *Catholica*. Primò, *respectu substantiæ*, quatenus ambitu suo complectitur omnes vocatos, inter quos sunt non solùm electi & verè credentes, sed etiam hypocritæ & non sancti, de doctrina tamen consentientes. In hac significatione nomen Ecclesiæ Catholicæ opponitur *Ecclesiis particularibus*, quæ in certa regione, civitate, vel familia colliguntur. Secundò, *respectu quantitatis, locorum* scilicet *ac temporum*, quatenus omnium locorum & temporum fideles complectitur, quæ vocari potest *Universalitas externa*. In hac significatione opponitur Ecclesiæ Israëliticæ V. T. quæ fuit ad certum locum alligata & duravit usque ad Christum. Tertiò, *respectu qualitatis*, doctrinæ scilicet, quatenus una atque eadem est totius Ecclesiæ fides & confessio fundamento Prophetarum & Apostolorum innitens, quam vocare possumus *Universalitatem internam*. Catholica doctrina dicitur ea, quæ καθ᾽ ὅλου & in universum sacris literis est consentanea. In hac significatione nomen Ecclesiæ Catholicæ opponitur conventiculis hæreticorum, qui licèt quandoque latè se propagent & diu durent, fide tamen Catholicâ & Apostolicâ,

licâ, ac consensu veteris & veræ Ecclesiæ destituuntur.

3. Quidam sic progrediuntur. Ecclesia Catholica dicitur, vel *ratione quantitatis*, vel *ratione qualitatis*. Quantitas spectatur, vel *ratione omnium partium & membrorum*, & sic determinat subjectum; vel *ratione omnium linguarum, gentium & nationum*, ex quibus Ecclesia Catholica colligitur, atque sic de Ecclesia prædicatur. *Ratione qualitatis* Ecclesia dicitur Catholica propter doctrinam & fidem, in qua cum tota Ecclesia seu cœtu omnium verê credentium per totum orbem diffuso cōsentit, qui consensus interdum manifestê conspicitur, ut ad eum provocari possit, & tunc *Ecclesia Catholica* idem notat, quod *orthodoxa*, juxta interpretationem Justiniani Imp. l. Cunctos populos C. de summ. Trinit. & fide Cathol. interdum, cùm scilic. ministerium publicum corrumpitur, est occultus, in iis, qui publici erroris sunt innoxii.

4. Catholicum dicitur, vel *solo nomine*, vel *ut rem conjunctam habet*. Respectu priore Catholicum nō potest esse Ecclesiæ nota, quia ex mera & nuda appellatione nō potest duci apodicticum argumentum. Si rem, ipsam scil. universalitatem appellationi conjunctam cōsideremus, duplex universalitas invenietur, una *externa*, quę ex circumstantiis externis loci, temporis, status, conditionis, ætatis, sexus &c. æstimatur, altera *interna*, quæ fidem Catholicam sive consensum in fide Catholica respicit. Illa verò Catholica fides necessariò ex scriptis Propheticis & Apostolis æstimanda est, siquidem ea continent Canonem & normam veræ fidei Catholicæ. Atqui hoc sensu posteriore, si scilicet nomini Catholico conjuncta sit interna illa fidei universalitas Propheticis & Apostolicis Scripturis determinata, facilê concedimus, illam Ecclesiam, quæ est & vocatur *Catholica*, propter Catholicum in doctrina Prophetica & Apostolica consensum, esse veram Ecclesiam; *hæreticam* verò, quæ consensu illo fidei Catholicæ & Apostolicæ destituitur.

5. Ecclesia CHRISTI Catholica omnium gentium respectu definitur, *non affirmativè*, quòd necessariò requirat amplitudinem eam, quâ se nunquam non visibiliter per totum terrarum orbem diffundat; sed *negativè*, quòd ad nullum ampliùs definitum & peculiarem locum, ut olim ad Israëliticum, sit alligata, sed portæ ejus indefinitè cunctis per universum orbem pateant.

Antithesis. Bellarminus *lib. 4. de Eccles. cap. 4. §. 1. Prima Ecclesiæ nota est ipsum Catholicæ Ecclesiæ & Christianorum nomen.*

Catechismus Synodi Tridentinę *duas* facit Ecclesiæ notas, quòd sit & dicatur *Catholica & Apostolica.*

Suarez libr. 1. Defens. fidei cap. 12. num. 11. & 12. objicit Serenissimo Angliæ Regi, quòd *Papistas Catholicorum nomine appellâsset.*

Jac. Rayhingius inter fidei Papalis fundamenta nono loco recenset *nomen Ecclesiæ Catholicæ.*

Compositio Pacis cap. 1. q. 3. fol. 5. q. 6. & 7. cap. 11. 96. &c. idem urget.

Nostram sententiam confirmamus.

1. Ex solo nomine ad rem ipsam non potest firmum & immotum argumentum duci. Joh. 8. v. 33. 2. Cor. 11. v. 14. Apocal.

cal.2.v.9. cap.3. v. 1.& 9. &c. *Nomen habes, quòd vivis,& mortuus es.*

Hæretici nos suo appellant nomine,h.e. Catholicis nomen hæreticorum imponunt, inquit Hieronymus in cap.29. Jeremiæ.

Ecclesiæ nomine armamini & contra Ecclesiam dimicatis,inquit Leo Magnus Epistol.83.ad Palæstinos.

2. Nomen *Catholicum* & *Christianum* etiam hæretici sibi arrogant. Cyprian. Epist.73. Tertull.lib.4. adv. Marcion.Lactant.lib.4. Instit.cap.30.

3. Nomen Catholicum non cœpit cum ipsa Ecclesia, quia antequam Evangelii prædicatio ad omnes gentes perveniret, Ecclesia non fuit dicta Catholica.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam agnoscunt, nomen Catholicum & Christianum etiam cœtus hæreticorum sibi arrogâsse.

(Bellarminus libr. 4. de Eccles. cap.2. §.5.disputat, *sinceram verbi prædicationem non esse notam Ecclesiæ, cùm sit communissima omnibus Sectis, saltem opinione ipsarum.* Si ergò nomen Catholicum est commune hæreticis & Sectariis, saltem opinione ipsorum, non erit genuina & propria Ecclesiæ nota.)

Johannes Fischerus Episcopus Roffensis advers. Lutherum art. 3. *Marcionitæ & Valentiniani se Catholicos & orthodoxos dici voluerunt, cæteros hæreticos appellabant.*

Alphonsus de Castro lib.2.adv. hæres. verbo Adam errore 3. *Armeni proprium habent primatem, quem Catholicum appellant, huic velut summo Pontifici obœdiunt. Romanum siquidem Antistitem contemnunt &c.*

Wilhelmus Lindanus lib. 4. Panopl. cap.7. *Donatistæ se solos jactitabant Christianos*,(ac de ipso nomine Catholico acriter cum Catholicis,h.e.orthodoxis contendebant,apud se potiùs esse Catholicā Ecclesiā,seq; esse verè Catholicos,ut cōstat ex Augustino tom.7.in Collat.diei tertiæ cum Donatistis cap. 2. *Inter hæc etiam*, inquit, *de Catholico nomine, apud quos potiùs esset, pauca ab utraq; parte orthodoxorum & Donatistarum invicem dicta & objecta sunt, & jussum est, principali causæ potiùs reservari. Et post aliquanta identidem cùm Catholici à nominis facta mentione dicerent Donatistæ, apud se potiùs esse Catholicam &c.*)

Melchior Canus lib. 4. Locor. Theolog. cap. 1. circa init. *Hæreticis omnibus hoc gentile est, Ecclesiæ rem ad se nomenq; transferre & eam in illis esse negare, ubi reverà est.*

Johan.Lorinus in Comm.Act.20.v.30. *Ariani se vocabant Catholicos.*

Bellarminus lib. 4. de Ecclesia cap. 1. §.2.adducit & approbat dictum Lactantii lib. 4. divin, Institut. cap. ult. *Singuli quiq; hæreticorum cœtus se potissimùm Christianos & suam esse Catholicam Ecclesiam putant.*

Ibid. *Omnis hæresis ad se solam trahit veram Ecclesiam & alios omnes extra Ecclesiam ponit.*

Lib.ejusd.cap.4. §.1. adducit & approbat dictum Augustini lib. contra Epist. fundam.cap.4. *Omnis hæresis vult videri & dici Catholica Ecclesia.*

(Non est, quòd excipiat, *opinione tantum hanc notam hæresi convenire, non reipsà.* Nam, ut jam antè monuimus, tales requirit notas, quæ ne quidem opinione sunt sectariis & hæreticis communes.)

Ba-

Baronius tom. 3. Annal. Anno 357. num. 3. allegat locum Epiphanii hæref. 37. quòd *Ariani affectârint nomen Catholicum.*

Costerus part. 3. Apolog. cap. 7. *Non quæritur, quid cæteræ Ecclesiæ dicant, sed quid verè dicant. Omnes hæretici affirmant, apud se veram & Catholicam fidem inviolatam retineri, at cùm constet, unicam esse fidem & unicam Ecclesiam, facilè apparet &c. unicam ex omnibus veram fidem profiteri, & nomen Ecclesiæ Catholicæ sibi vendicare.*

2. Quòd agnoscunt, orthodoxis nomen Catholicum ab hæreticis fuisse derogatum.

(Si nomen Catholicum esset adæquata, genuina & propria Ecclesiæ nota, utique esset ab ea inseparabilis, nec potuisset ab hæreticis veræ Ecclesiæ derogari. Connexio ulteriùs confirmatur ex eo, quòd Bellarminus requirit tales notas, *quæ ne opinione quidem sint sectariis & hæreticis communes.*)

Roffensis d. l. *Novatiani se puros vocabant, cæteros omnes impuros.*

Wilhelmus Lindanus in Præfat. Panopl. §. Quod inquiunt. *Priscis illis seculis Catholicæ atq; Apostolicæ fidei propagatores simul & propugnatores Basilium, Nazianzenum, Ambrosium, Hieronymum, Augustinum, hæretici calumniabantur Apostolicæ doctrinæ corruptores & hæreticos Manichæos, Homousianistas, Sabellianos, Basilianistas appellabant.*

Lib. 3. Panopl. cap. 38. *Manichæi Catholicos SemiChristianos vocabant.*

Lib. 4. Panopl. cap. 7. in fine. *Jovinianus Ambrosium appellabat Manichæum, Augustinum Pelagiani hæreticum.*

Posnanienses Jesuitæ thesi 4. *Ariani orthodoxos homousianos per contumeliam dixerunt & Donatistæ eos etiam vocabant Traditores.*

Sixtus Senensis libr. 4. Bibliothec. memorat, *orthodoxos ab Arianis olim vocatos fuisse homousianos & Athanasianos.*

Johannes Lorinus d. l. *Ariani Catholicos, hoc est, orthodoxos vocabant homousianos, Athanasianos, Romanos, hoc est, hæreticos.*

Rajhingius fundam. 9. pag. 226. asserit, *Catholicos à Novatianis dictos fuisse Cornelianos.*

3. Quòd agnoscunt, nomen sine re nihil valere.

(Jam verò Catholicum solo nomine Pontificiis competit, cùm Ecclesia Pontificia destituatur fide *Catholicâ* in Propheticis & *Apostolicis* Scripturis fundatâ.)

Johannes Ferus in cap. 8. Actor. *Simon Magus vulgò dictus erat, magna DEI potentia. Ita enim populum dementabat, ut, quod Deo proprium est, in creaturam transferret.*

Franciscus Ribera in cap. 3. Apoc. De *Ecclesia Sardicensi dicit Spiritus, Scio opera tua, quia nomen habes quòd vivis & mortua es. Hæc erat mortua, cùm tamen nomen haberet, quòd viveret & opinione suâ viva erat.*

Everhardus in Topicis loco ab Etymolog. num. 12. monet, *limitandum esse vulgare dictum, si re priveris, nec nomen habere mereris, ut scil. illud procedat, quando nomen significat substantiam vel qualitatem necessariam inesse alicui subjecto, secus si nomen*

men significet solam simplicem demonstrationem.

num. 13. subjungit, *ex sola nominatione, ut quia masculus & fœmina se conjuges nominant, non probari matrimonium, quia uxor mœcha quæstum faciens genere quodam meritorio nihilo seciùs uxor nominatur.*

4. Quòd agnoscunt, cum nomine Catholico fidei Catholicæ veritatem conjungi oportere, si debeat esse genuina & propria Ecclesiæ nota.

(Demonstrent igitur Pontificii, dogmata Ecclesiæ suæ esse Catholica, hoc est, Catholicis Prophetarum & Apostolorum scriptis conformia, si ex nomine Catholico Ecclesiæ suæ veritatem demonstrare velint.

Nestorius Olevanus in Epist. ad Animum Brunsfeldium Anno 1584. exarata. *Post Augustana Comitia, quæ celebrata fuerunt Anno 30. Evangelicum nomen cœpit obscurari. Et Pontificii Evangelicos Protestantes cognominabant, sese autem Obœdientes, & privatim inter se dissentientes, his duobus nominibus divisi sunt atq; distincti à se invicem. Sed Protestantes nomen Evangelicum præclarum judicantes illud retinere sategerunt. Quod animadvertentes Pontificii Evangelii nomẽ illustrius esse, quàm obœdientiæ, arripuerunt nomen Catholicum & sese Catholicos vocarunt, quod nomen illis minimè concedendum est &c. Doctrinâ enim Catholicâ & Universali verbum istud ponderandum esse sentio.*

Animus Brunsfeldius in Epist. ad Nestorium Olevanum eod. Ann. scripta. *Non potest esse Catholicus, non Catholica Ecclesia, quæ à Catholica fide defecit. Defecit autem Ecclesia Romana à fide Catholica, hoc est, à vera doctrina & persona Jesu Christi. Ergò non est Catholica. Vera & Catholica fides cognoscitur ex scriptis Prophetarum & Apostolorum, & ex Commentariis atq; scriptis Patrum primæ Ecclesiæ, cùm Latinorum, tùm inprimis Græcorum, apud quos fateor doctrinam de persona Jesu Christi diligenter custoditam & defensam fuisse, sed posterioribus temporibus statim depravatam & vitiatam à Rom. Episcopis.)*

c. Prima igitur dist. 4. de consecrat. *Propterea sancta & Catholica est Ecclesia, quia rectè credit in Deum.*

Hincmarus Remorum Archiepiscopus (circa Ann. 882.) cap. 20. libri contra ejusdem nominis Hincmarũ Jandunensem Episc. memorat, *de destructione septimæ Synodi Græcâ nõ modicũ volumen, (quod in palatio adolescentulus legerit) ab Imperatore Carolo Magno Romam per quosdam Episcopos esse missum, in cujus voluminis libro 4. hæc de Universali (sive Catholico) nomine scripta sint. Universitas ab uno cognominatur, quod uno multoties verso propagatur. Nam multitudo unitatum vertendo in unum collecta universitas efficitur. Sicut enim Ecclesia universalis est, quæ Græco eloquio Catholica dicitur: ita nimirum omne, quicquid ab ejus unitate non discessit, Catholicum nuncupari potest. Omnis enim doctrina Christiana, vel qualibet constitutio sive traditio talis esse debet, ut universali conveniat Ecclesiæ, quod nequaquam hæretici observavêre, qui per diversas mundi partes aliquibus regionum partibus coarctati conventicula quædam statuêre, quibus & se & quamplurimos ab Ecclesiastica unitatis consortio segregaverunt. Cùm ergò duarum & trium provinciarum Præsules in unum conveniunt, si antiquorum Canonum institutione muniti, aliquid prædicatio-*

cationis aut dogmatis instituunt, quod tamen ab antiquorum Patrum dogmatibus non discrepat, Catholicum est, quod faciunt, & fortasse dici potest Universale, quoniam quamvis non sit ab universi orbis Præsulibus actum, tamen ab universorum fide & traditione non discrepat, quod crebrò factum in plerisq; mundi partibus quibusdam necessitatibus incumbentibus scimus. Multa enim Concilia gesta sunt, quorum institutionibus sancta munitur & roboratur Ecclesia. Si verò duarum aut trium provinciarum Præsules in unum convenientes nova quædam statuere cupientes, conventicula quædam faciunt, quæ non cum universi orbis Ecclesia consentiunt, sed ab ea quadam ex parte dissentiunt, non est Catholicum, quod faciunt, & ideò Universale nuncupari non potest. Omne, quod Ecclesiasticum est, Catholicum est: & omne quod Catholicum est, Universale est. Omne autem quod Universale est, profanis vocum novitatibus caret. Omne igitur, quod Ecclesiasticum est, profanis vocum novitatibus caret. Et si hæc Synodus vocum novitatibus careret, ac antiquorum Patrum dogmatibus contenta esset, Universalis dici poterat. Non autem antiquorum Patrum dogmatibus contenta est, non igitur Universalis dici potest. Universalem planè eandem Synodum non cunctaremur profiteri, nisi eam Universalis Ecclesiæ dogmatibus sentiremus refragari.

Eadem habentur in libro Synodico Francofurtensi cap. 28.

Joh. Picus Mirandulanus theoremate 13. *Ecclesia primò & principaliter dicitur Catholica, quæ omnes rectæ & Apostolicæ fidei & non fictæ caritatis homines complectitur.* (Desumtum hoc ex l. Cunctos populos C. de summ. Trinit. & fid. Cathol. *Catholici ab hæreticis Apostolicâ Evangelicaq; doctrinâ distinguuntur*, quam significationem uti primam etiam Suarez concedit lib. 1. Defens. fid. Cathol. cap. 14.)

Greg. de Valentia in Anal. lib. 6. cap. 4. *Ecclesia dicitur Catholica, h. e. Universalis propter universalitatem doctrinæ, quam profitetur de Deo, creaturis, Angelis &c.*

Bellarmnus lib. 4. de Eccles. cap. 7. §. 1. adducit dictum Vincentii Lyrinensis in commonitorio. *Eos propriè esse Catholicos, qui tenent id quod semper, quod ubiq;, quod ab omnibus creditum est.*

(Agnoscit igitur, nudum ac solum nomen Catholicum non sufficere, sed cum eo fidei Catholicæ veritatem conjungi oportere, si debeat esse vera, genuina, própria & essentialis Ecclesiæ nota. Proinde si Pontificii ex nomine Catholico Ecclesiæ suæ veritatem evincere cupiunt, demonstrent, *semper, ubiq; & ab omnibus Catholicis id creditum esse, quod in Ecclesia Romana hodie docetur.*)

Hùc pertinet, quòd per nomen Catholicum orthodoxi olim distincti fuerint ab hæreticis Trinitatis mysterium negantibus. Sozomenus lib. 7. *Hist. Eccl.* cap. 4. *Theodosius decrevit, ut illorum Ecclesia duntaxat Catholica diceretur, quæ Trinitatem æquali honore coleret.*

(Demonstrent igitur Pontificii, nos à fide Catholica secessionem fecisse ac mysterium Trinitatis negare, si nomen Catholicum nobis velint derogatum.)

5. Quòd agnoscunt, Ecclesiam Christianam à Patribus dictam fuisse Catholicam, ut distingueretur à Synagoga Judæorum, & ab illis hæreticis, qui Ecclesiam uni loco affixam esse putarunt.

(At

(At in hac significatione non potest nomen Catholicum Ecclesiæ nostræ derogari, quia disertis verbis docemus, Ecclesiam nostram non esse certo loco alligatam.)

Thomas in Exposit. Symbol. cap. 12. *Ecclesia est Catholica, id est, Universalis. Primò, quantum ad locum, quia est per totum mundum, contra Donatistas. Secundò, quantum ad conditionem hominum, quia nullus abjicitur, nec dominus, nec servus, nec masculus, nec ancilla*, (nec Judæus nec gentilis.) *Tertiò, quantum ad tempus, quia Ecclesia incipit à tempore Abel, & durabit usque ad mundi finem.*

Ludovicus Vives in Comm. lib. 10. de Civ. Dei cap. 32. *Hæc est pietas nostra, quæ ideò Catholica dicitur, quòd non certo alicui populo tradita est, sicut Judaica, sed toti generi humano, nec ullum excludit, omnibus per hanc salvis esse licet, & sine hac nulli.*

Bellarminus lib. 4. de Ecclesia cap. 7. §. Sunt autem. *Observandum est ex Augustino lib. de unit. Eccl. cap. 6. & Beda in cap. 6. Cantic. ut Ecclesia sit Catholica, inprimis requiri, ut non excludat ulla tempora, loca vel hominum genera, in quo distinguitur à Synagoga, quæ erat Ecclesia particularis, non Catholica, quia erat alligata uni tempori usq; ad adventum Messiæ, Item uni loco, i.e. templo Salomonis, extra quod non poterat sacrificari, & uni familiæ, hoc est, filiis Jacobi.*

6. Quòd tales asserunt hypotheses, ex quibus inferre possumus, nomen Catholicum non posse Ecclesiæ nostræ derogari. Præterquam enim quòd fidem Catholicam verè & propriè sic dictam amplectitur, nec est ulli loco alligata, ut in membro 4. & 5. præcedentibus monuimus, notandum insuper

Primò, quòd statuunt, *Catholicum & Christianum esse idem.* (Secuti hac in parte Pacianum, qui Epistol. 1. ad Sempron. scribit: *Qui Catholicus est, idem justi est obædiens, & qui obædiens, idem est Christianus, atq; ita Catholicus Christianus.* Aut ergò nomen Christianorum nobis derogent, aut cognomen Catholicorum concedant.)

Præfat. Ludov. Granat. in Ducem peccatorum. *Catholicum & Christianum idem omninò est.*

Canisius in Symbolo addit hæc verba, eine allgemeine Christliche Kirche. (Jam verò vox Christiana non extat in Symbolo, ideoque malè hæc transfertur, nisi Canisio *Catholicum* & *Christianum* sunt Synonyma.)

Bellarm. lib. 4. de Eccl. cap. 4. *Catholicæ Ecclesiæ & Christianorũ nomen* unam statuit notam Ecclesiæ. Ac §. Justinus &c. adducit & approbat dictum Lactantii lib. 4. Instit. cap. 30. *Cùm Marcionitæ aut Ariani nominantur, Christiani esse desierunt, qui Christi nomine amisso humana & externa vocabula induerunt.* (Aut ergò concedant, nos esse Catholicos, aut negēt, nos esse Christianos. Posterius facere nequeunt, quia Concil. Trident. sess. 15. in salvo cõductu Protestantib. dato *Christianorum* nomen nobis tribuit, ap. Biniũ tom. 4. p. 836. *Quæ quidem omnia*, inquiunt, *pro universis & singulis Christi fidelib. pro omnib. Principib. tàm Ecclesiasticis, quàm secularib. quibuscunq; &c. inviolabiliter observanda esse promittit.*)

Secundò, quòd statuunt, illum esse Catholicum, qui in rebus fidei non pendet ab autoritate humana. (Ostendant igitur, nos ullius hominis autoritatem veritati fidei in Scripturis revelatæ præponere.

nere. Liberat nos ab hoc crimine Bellarminus ipse sic scribens lib.3. de V.D. cap.3. §. At hæretici &c. *Hæretici hujus temporis docent, Spiritum non esse alligatum ullis Episcopis aut ulli hominum generi, & ideò unumquemq; judicē esse debere.* Nos ergò sumus veri Catholici, quia fides nostra non dependet ab hominum autoritate, nec alligamus Ecclesiam certo loco vel certis hominibus, nec denominamus nos ab homine, tanquam fidei nostræ autore & fundamento, sed unicè ac insolidum nitimur Catholicis Prophetarum & Apostolorum oraculis. Pontificii verò non sūt verè Catholici, quia à judicio Romani Pont. in rebus fidei unicè pendent.)

Georg. Ederus in Oeconom. Biblica lib.5. in Epilog. ex Vinc. Lyrinensi Catholicum definit eum, *qui veræ fidei non præponit cujusquam autoritatem.*

Tertiò, quòd *Catholicum* agnoscunt idem esse, quod *Universale.* (Jam v. etiam nostra Ecclesia est Catholica & Universalis, ratione *Catholicismi interni*, qui consistit in fide Catholica & Universali.)

Feuardentius Præfat. in Epist. Jacobi. *Epistola Jacobi Catholica dicitur & Universalis. Ut n. Epistola ad Romanos Græcis etiam utilis erat, sic hæc Judæis dicata universos instruit.* (Si ratione doctrinæ Epistola illa dicitur Catholica, utiq; etiam nostra Ecclesia, Prophetarum & Apostolorum doctrinam amplexa, ratione illius doctrinę Universalis rectē vocari potest Catholica. Si excipere velint, *nostram Ecclesiam ratione amplitudinis non esse Catholicā, cùm non diffundatur per totum terrarum orbem*, resp. ex Bellarm. lib.4. de Eccles. cap.7. §.3. *Nota ex Augustino Epist. 80. ad Hesychium, ut sit Ecclesia Catholica, non requiri, ut sit in omnibus hominibus totius mundi, sed tantùm ut innotescat omnibus provinciis & in omnibus fructificet, ita ut in omnibus provinciis aliqui sint de Ecclesia &c.* §. 4. *Nota ex Driedone libr. 4. cap. 2. part. 2. de Ecclesf. dogmat. non requiri, ut hoc fiat simul, ita ut uno tempore in omnibus provinciis necessariò esse oporteat aliquos fideles. Satis enim est, si fiat successivè. Ex quo id sequitur, quòd si sola una provincia retineret veram fidem, adhuc verè & propriè diceretur Ecclesia Catholica, dummodo clarè ostenderetur, eam esse unam & eandem cum illa, quæ fuit aliquo tempore, vel diversis in toto mundo.* Cui conforme est illud Costeri in Enchir. tract. de Eccles. §. Postquam. *Ut Ecclesia eodem tempore totius orbis ditiones occupet, ne in hunc usq; diem fortè contigit.*)

Quartò, quòd Christianorum nomen fidelibus in primitiva Ecclesia sufficiens fuisse agnoscunt.

Stanisl. Hosius lib. 1. de hæresibus nostri temporis. *In primitiva Ecclesia non vocabantur alii Evangelici, alii Papistæ, non alüs quibuscunq; nominibus censebantur: sed à Christo, quem unanimiter profitebantur omnes, in quo sibi solo fas esse gloriari persuasum habebant, Christiani cuncti nominabantur, quo nomine nullum sibi dari posse nomen gloriosius existimabant.*

Wilh. Lindanus Episc. Ruræmund. in Dial. Dubitantii. *Cùm tranquillus multos annos, ferè septingentos, totus ageret orbis Christianus, unoq; Christi nomine cēserentur Christiani omnes &c.* (Atqui si Christianorum nomen est sufficiens, Catholicorum non erit simpliciter necessarium.)

Quintò, quòd agnoscunt, nos Ecclesiam non alligare certo loco, vel certis hominibus. (Ergò nostra Ecclesia verè est

est Catholica, Adversariorum verò Ecclesia non est verè Catholica, quia Romanæ Sedi & Pont. Rom. eam alligant.)

Bellarminus lib. 3. de V. D. cap. 3. §. At hæretici &c. *Hæretici hujus temporis docent, Spiritum sanctum Scripturæ Interpretem non esse alligatum Episcopis, vel ulli hominum generi &c. Lutherus in art. 115. ex illis quingentis, quos Cochlæus collegit ex libris Lutheri, sic ait: Capite hoc Evangelium, quia neq; Papæ, neq; Conciliis, neq; ulli hominum commissum est, ut constituat & concludat, quid sit fides &c.* (puta extra & contra Scripturam) *Brentius in Confess. Wirtenb. cap. de sacra Scriptura docet, quòd non liceat in causa æternæ salutis aliena sententia ita inhærere, ut eam sine nostro ipsorum judicio amplectamur.* (Quò referendum est, quòd Lutherus tom. 2. Jen. Germ. fol. 81. tom. 4. Jen. Germ. f. 4. tom. 6. Witeb. f. 372. prohibeat, *ne quis ab ipso tanquam primo doctrinæ autore denominetur.*)

Sextò, quòd suam Ecclesiam à capite visibili *Papalem*; à loco *Romanam* denominant, ac Monasticen professi ab hominibus se appellant. (Ergò ipsorum Ecclesia non est verè & propriè dicta Catholica.)

Georg. Cassander in libello de officio viri pii p. 35. oper. fol. 792. *Sunt alii, qui quod non pauca ex ipsa antiquitate adhuc apud se reliqua vident, præsentem Ecclesiæ statum, quamvis corruptum, & paulatim subortis illusionib. contaminatum, omninò tamen suo loco manere volunt, neq; quicquam, quamvis veterum Decretis consentaneè fieri possit, mutari patiuntur; Pontificem verò Romanum, quem Papam dicimus, tantùm nō Deum faciunt: ejusq; autoritatem non modò supra totam Ecclesiam, sed supra ipsam Scripturam divinam efferunt, & sententiam ejus divinis oraculis parem, imò infallibilem fidei regulam constituunt. Hos non video, cur minùs PseudoCatholicos & Papistas appellare possis.*

Erasmus in annot. ad cap. 24. Matth. super verba: *Ecce hîc est Christus. His verbis excluditur schisma hæreticorum, sed idem nobis quoq; cavendum est, qui nobis orthodoxi videmur. Audimus Monachos passim clamantes, singulos de cellis suis, Ecce Christus hîc est, apud alios non est, nec hos tamen inter se consentire. Observantes dicunt, apud Conventuales Christus non est, sed hîc est Christus. Rursus Benedictini clamant, hîc est Christus, non apud Mendicantes.*

Idem in 1. Cor. 3. *Si D. Paulus ita stomachatur in Corinthios &c. quid diceret de nostræ tempestatis factionibus, quæ mille cognomentis, mille cultibus, Ceremoniis, regulis inter se dissident, qui vocantur Religiosi? quibus ex rebus quantum concordiæ Christianæ nascatur inter hos, non libet commemorare.*

Bellarmin. lib. 4. de not. Eccles. cap. 4. §. ult. ad argumentum, quòd vocentur Papistæ & Romanenses, sic respondet: *Ista nomina veritati attestantur &c. Papista enim deducitur à Papa, qualis fuit etiam Petrus & Christus ipse, ut notum est. Romanus autem & Romanensis etiam ante mille & centum annos idem erat, quod Catholicus, ut patet ex Ambrosio in oratione de obitu Satyri.* (Fatetur igitur, se vocari Papistas, sed excipit, *etiam Petrum & Christum fuisse Papam*, quod μεγὰ χίων αὐτημα Romanam & Catholicā Ecclesiam differre, ut partem & totum, ostendimus in proœm. cap. 2.)

Joh. Lorinus in Comm. Act. 20. v. 30. §. *Unus est. A Papa Papistas dici nec veremur, nec erubescimus, imò in eo egregiam orthodo-*

 xia

xæ fidei elogium testimoniumq́ libenter agnoscimus ac profitemur.

Raihingius in muris civit. sanctæ fundam. 9. pag. 226. & 227. agnoscit, *Ecclesiam suam esse & vocari Romanam ac Papalem.*

Petrus Cutsemius in Saxon. Cathol. pag. 156. fidem Papisticam vocat *religionem Catholicam Romanam*, (quod opponendum Dillingensibus, qui in Compos. Pacis q. 70. n. 98. indignantur & dicam illis scribunt, qui quandoque ipsos cum additamento *Romano-Catholicos*, Römisch Catholische vocant.)

Jacobus Bayus lib. 1. Instit. cap. 18. p. 318. *Papistæ nomen nihil aliud significat, quàm hominem Papæ communionem tenentem, seu Petri cathedræ, summoq́ Ecclesiæ Pastori & vero Christi Vicario adhærentem, proinde Papistæ atq́ Pontificii nomina nihil mali, sed confeßionem veritatis continent.*

D. Landherr im scharffen runden Auge/ Admirat. 3. lit. E. j. Ihr solt seyn auffrichtige Bäpstische/in Gottesfurcht wolerzogene Kinder/des Bapsts Liebhaber/ Item trewe gehorsame Unterthanen.

Quinimò nomen Romanæ Ecclesiæ ipsi fidei Symbolo inserere non dubitarunt.

Articuli Inquisitionis Belgicæ à Doctoribus Lovaniensibus Regis Hispaniarum subditis Ann. 1568. præscriptis, inter cætera art. 13. sic habent: *Credo, sanctam Catholicam & Apostolicam Romanam Ecclesiam, omnium aliarum Ecclesiarum esse Magistram atq́ matrem.*

Septimò, Erasmus videtur nomen Catholicum postponere nomini Christiani. Sic enim scribit lib. 17. Epist. 26. ad Montoium apud Schultet. in Annal. Ann. 1521. *Nec technis quorūdam, nec pollicitis, nec odiis aliorum unquam perpelli potui, aut potero, ut alius sim quàm Christianus, malè sit omnibus, qui gaudent dißidiorum nominibus.*

Arg. Bellarm. 1. *Cùm in aliquam urbem veneris, ubi variæ sectæ conveniunt, quærasq́, ubi sit Ecclesia vera, omnes hæretici dicent, se habere veram fidem & veram Ecclesiam; sed petas insuper, ubi sit Catholica, nullus hæreticus suam Ecclesiam ostendet.*

Resp. 1. Pontificii nos vocant *Evangelicos, Reformatos &c.* Si ergò in aliquam urbem veneris, ubi Pontificii & Augustanę Conf. socii publicum habent Religionis exercitium, ac quęras, ubi Ecclesia Evangelica & Reformata, non ad Romano-Catholicos, sed ad Augustanæ Confessionis socios te deducent.

2. Si Venetiis quæras de Ecclesia Catholica non addito nomine Romanæ, Græci ad suam te revocabūt Ecclesiam, cui nomen Catholicum, antiquitatem, successionem Episcoporum &c. æquè vendicant ac Romanenses suæ. Patriarcha Sedis Constantinopolitanæ adhuc hodie se vocat *Universalem & Oecumenicum*, quo nomine ipsius Antecessores *jam* olim fuère honorati, l. 7. C. de summ. Trinit. Nov. 3. 5. 7. 16. 42. &c.

Argum. 2. *Ex 1. Cor 1. v. 12. cap. 3. v. 4. apparet, schismaticos tempore Pauli nomina ab hominibus sumsisse, ita ut quidam dicerent, se esse Pauli, alii se esse Cephæ, alii Apollo. Ergò schismatici sunt, qui ab hominibus denominantur; Catholici, qui à Christo tantùm nomen habent.* Idem repetunt Bened. Justinianus & Tirinus Jes. in Comm. h. l.

Resp. 1. ex Alphonso de Castro libr. 2. advers. hæres. tit. Aqua hæres. 2. *Hæretici flagellantes ita ab eorum opere nomen sunt sortiti, quoniam nodosis flagellis, in quibus an-*

aculei inserti erant, seipsos flagellabant. lib. 4. titul. Christus hæres. 4. *Surrexerunt Acephali, qui simul insurrexerunt, nullus enim repertus est, qui eorum esset Princeps & Magister. Isti unam tantùm in Christo Naturam esse dicebant.* Lib. 6. tit. Eucharistia hæresi 6. de Aquariis. *Quis fuerit hujus hæreseos autor, & quo tempore cœperit, apud neminem invenire potui.* (Dantur ergò hæretici, qui non sumserunt sibi nomen ab ullo homine. Tales etiã fuerunt Alogiani, Agnoëtæ, Angelici, Anthropomorphitæ, Cathari &c.)

2. Erasmus & Stapulensis in Comment. 1. Cor. 1. scribunt: *Voces illas, Ego sum Francisci, ego Dominici, ego Benedicti, similes omninò esse illis, quas Paulus in Corinthiis reprehendit, Ego sum Pauli, ego Apollo, ego Cephæ.* (Ergò locus Apostolicus Romanenses potiùs taxat.)

3. Estius in Comment. 1. Cor. 1. v. 12. disputat, *non esse reprehendendos, qui dicunt, Ego sum Thomæ, ego Scoti, si tantùm hoc sentiunt, se hunc aut illum insignem doctorem Scholasticum sequi tanquam præceptorem, ducem ac monstratorem doctrinæ sacræ, quantum pertinet ad methodum, sententias & principia quædam, quæ probabiliter disputari possunt, non sic autem, ut ejus sententiis per omnia sibi statuant, ac mordicus inhærendum, atq; eum nusquam aberrasse credant, neq; pugnaciter pro placitis ejus certent, tanquam jurati in verba Magistri, sed agnitæ libenter cedant veritati, imò etiam majori probabilitati, secluso omni studio partium & specie factionum.* Eâdem exceptione utuntur Benedictus Justinianus & Tirinus Jesuitæ.

(At si cum hac limitatione à Thoma, Scoto &c. se denominare licet, utiq; cũ eâdem limitatione à doctore orthodoxo, non tanquam primo doctrinæ autore, sed monstratore denominari, non est statim signum schismatis, vel hæreseos.)

4. Omnes Interpp. Pontificii concedunt, illos, quos Apostolus perstringit, in articulis fidei fuisse consentientes, ac tantùm propter majora dona docentium schismata excitâsse & alios ab aliis doctoribus se denominasse.

(Ex eo autem inferri nequit, eos qui communi *Christianorum* vel *Catholicorum* nomine vocantur, non esse schismaticos vel hæreticos, cùm etiam hæretici velint dici Christiani & Catholici.)

5. Baronius tom. 1. Ann. 57. n. 3. statuit, *illos, qui se Cephæ esse dicebant, non contentionis studio id fecisse, sed ut declinarent illam contentionem & scissuram Ecclesiæ, rem ad suum principium, id est, ad Ecclesiæ caput reducentes.* Sed Benedict. Justinianus in Comment. 1. Cor. 3. id *probabile tantùm esse* scribit, ex professo autẽ refellit Estius in Comm. ejusd. loci, Primò, *quia secundùm hanc opinionem Petrus & Christus tanquam capita diversa nõ essent distinguendi. Ego sum Cephæ, ego autem Christi.* Secundò, *quia pro Corinthiis Petrus æquè non est mortuus, nec in Petri nomine baptizati sunt, ut de Paulo dicitur v. 13.* Tertiò, *in cap. 3. v. 21. generaliter concludit. Nemo glorietur in hominib., omnia enim vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas. Unde rectè dicit Beda in h. l. Quotquot Apostoli per prædicationem Evangelii filios genuerunt, non Paulinianos, non Petrianos, sed Christianos nominaverunt. Theodoretus in 1. Corint. 1. Adjecit nomen Principis Apostolorum, docens, quòd neutrorum nominibus ad hoc uti æquum est.*

6. Lu-

6. Lutherus noluit quenquā à ſe, tanquam dogmatis autore, denominationem petere debere. Sic enim ſcribit tom.2. Jen. edit. Anno 72.f.62. *Ego nec ſum, nec volo eſſe alicujus Magiſter. Ego cum Eccleſia habeo unam Chriſti doctrinam, qui omnium noſtrûm Magiſter eſt.*

Theſis ſpecialis ſecunda. Antiquitas non eſt genuina & infallibilis Eccleſiæ nota.

Ἔκθεσις. 1. Antiquitas vel eſt *vera* ὄντως talis, vel *apparens* δοκοῦντως talis.

2. Antiquitas vel eſt *prima*, quæ originem ſuam ad Deum ipſum antiquū dierū Dan.7.v.13. ſive divinā revelationē referre poteſt, vel *poſt primam orta*, quę poſt divinam pateſactionem ſubingreſſa aliquot ſeculis duravit. Idipſum alii ſic eſſerunt. Diſtinguendum eſſe inter *primævitatem & longævitatem*.

3. Antiquitas vel conjunctam habet *doctrinæ cœleſtis veritatem ac ſinceritatem*, vel ab ea eſt ſejuncta ac ſeparata. Antiquitas, quæ opinione duntaxat talis, quæ non poteſt originem ſuam referre ad divinam revelationem, quæque non habet conjunctam doctrinæ cœleſtis veritatem ac ſinceritatem, non eſt genuina & infallibilis Eccleſiæ nota.

Antitheſis. Thomas Bozius lib.3. de ſignis Eccleſ. cap.9. prolixè ex Scriptura ſacra & Patrum doctrina probat, *antiquitatem eſſe ſignum Eccleſiæ certiſſimum.*

Bellarm. lib.4. de Eccleſ. cap.5. *Secunda nota Eccleſiæ eſt antiquitas.*

Sixt. Senenſis lib.6. annot.104. Jeſuitæ Poſnanienſes in Diſp. de Eccleſ. & alii antiquitatem itidem pro vera Eccleſiæ nota agnoſcunt.

Greg. de Valent. in Analyſi fidei part.6. fol.190. poſtulat monſtrari *tempus, autores & modum apoſtaſiæ in Rom. Eccleſia, ſi quæ ſit unquam facta.*

Noſtram ſententiam probamus.

1. Jubemur divino præcepto ſcrutari, num antiquitas, quæ prætenditur, ſit vera & prima antiquitas, conjunctam habens divinæ revelationis originem & doctrinæ cœleſtis veritatem? Ezech. 20. v.18. & 19. Ergò antiquitas ſola & per ſe non eſt Eccleſiæ nota.

2. Doctrinæ Chriſti & Apoſtolorum *novitatis* crimen objiciebatur, Marc.1. v.27. Act.17. v.19. ſed propter apparentem illam novitatem, quæ videbatur talis veteribus erroribus innutritis, non repudiabatur, nec repudiari etiam debebat, ſed propter συμφωνίαν cum Scripturis acceptari, Joh.5. v.39. Act.17. v.11.

3. Matth.19. v.3. Phariſæi in quæſtione *de divortiis* provocabant ad *antiquitatem*, ſed Chriſtus revocat eos ad veram & primam antiquitatem in ſacris literis deſcriptam v.4. docet ergò, in quæſtionibus fidei nullam temporis præſcriptionem, nullam diuturnę conſuetudinis vel apparentis antiquitatis rationem eſſe habendam, ſed ex ſacris literis, quæ ſunt omnium antiquiſſimæ, veritatem eſſe inveſtigandam.

4. Antiquitas non convenit Eccleſiæ ſemper ac perpetuò, quia fuit tempus ejusmodi, quo Eccleſia nondum erat antiqua. Eccleſia V. Teſtam. initium habuit in Adamo, Eccleſia N. Teſt. tempore Chriſti & Apoſtolorum.

5. Antiquitas non convenit ſoli Eccleſiæ, quia jam inde ab initio generis humani fuêre duæ civitates Dei & Diaboli; gentiles in Diſputationibus contra Chri-

Christianos provocârunt ad antiquitatem; Baalitæ, Pharisæi &c. ad antiquitatem provocabant; Judæi, Ariani &c. adhuc hodiê ad eandem provocant.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd agnoscunt, consuetudinem, Scripturæ ac veritatis suffragio destitutam, nihil quicquam in rebus fidei & cultu divino valere. Itemq; consuetudinem veritati in verbo revelatæ cedere oportère. (quomodo igitur sola & nuda antiquitas poterit esse genuina & infallibilis Ecclesiæ nota?)

Ejusmodi testimonia magno numero ex Jure Canonico & aliis Scriptoribus Pontificiis sunt adducta, lib. 1. part. 2. cap. 12. num. 3. & 4.

2. Quòd agnoscunt, gentiles ab antiquitate ad fidei & Ecclesiæ veritatem falsò argumentari. (Ergò antiquitas sola, sive quâ talis, non est veræ fidei & Ecclesiæ nota.)

Clemens Romanus Episcopus lib. 4. Recognitionum. *At, dicunt gentiles, impium est, si non colamus ea, quæ nobis tradita sunt à Patribus nostris & religionem prævaricemur à majoribus datam. Hac ratione si cujus pater latro fuerit aut leno, à patribus sibi datam consuetudinem mutare non debet.*

Franc. Xaverius lib. 4. Epist. 1. *Indi, ne Christiani fierent, causam hanc afferebant, se à majoribus suis semper Deorum cultores extitisse, Sacerdotibus suis Bonziis plurima largitos esse, sedes & domicilia excitâsse, itaq; si jam ad Christum se transferrent, omnem superioris vitæ fructum perdituros.*

Ibid. *Hæc Indos odiosissima cogitatio vel maximè à Dei cultu revocabat, quòd ex nostrâ doctrina didicerant, majores suos salutaris veritatis hujus cognitione destitutos ad interitum ivisse sempiternum.*

Josephus Acosta lib. 2. de procurand. Indorum salute cap. 18. *Difficilimum nobis apud Indos fidei impedimentum ex ipsa inveterata consuetudine proficiscitur, ubiq; sanè consuetudo magnas vires habet, sed apud barbaros maximas, quippe ubi rationis est minimum, ibi consuetudo radices profundissimas agit.* (Desumsit hoc ex Chrysostomo, qui homil. 7. in 1. Corinth sic commentatur: *Fertur Plato, quamvis certò eorum intelligeret errorem, qui Deos colerent, solennitatibus tamen & aliis eorum Ceremoniis condescendisse, utputa, qui consuetudini repugnare non posset. Quod reipsa à Magistro, Socrate, didicit, qui suspectus quædam circa religionem innovâsse, tantùm abfuit, ut, quod vellet, assequeretur, ut & vitâ, quamvis defensus, excideret. Quot autem & in præsentia videmus homines à priori sua opinione in impietate perseverantes, qui gentilitatis accusati cùm nullâ se possint ratione defendere, patres, avos & proavos in suam adducunt accusationem? propterea quidam Scriptorum secundam Naturam consuetudinem appellaverunt, quæ cùm in dogmatibus est, longè firmior efficitur. Nam facile est, quidvis aliud mutare, quàm religionem & consuetudinis reverentiam.*)

Hùc referri potest Historia de Rochardo Phrisonum Duce circa Annum 700. Is enim cùm baptizandus esset & pedem unum sacro lavacro jam intinxisset, quæsivit: *Ubinam pars major suorum antecessorum constituta esset, in inferno, an in Paradiso?* & audiens, *plures esse in inferno*, mox intinctum pedem retrahens, *rectius est*, dixit, *plures quàm pauciores sequi.* (Sigebertus in Chronic. illum vocat *Ratholdum*

dum ac Wulfrani Episcopi prædicatione conversum, sed tertiâ post Baptismi recusationem die à Dæmone interfectum memorat.)

3. Quòd agnoscunt, Samaritanos & Pharisæos ad antiquitatem provocâsse.

De Samaritanis sic scribit Carolus Sigonius lib.2.de Republ.Hebr.cap.6. *Eligebat Deus duas urbes cultus sui, Silo in Samaria & Jerusalem in Judæa; in illa tabernaculum, in hac templum suum constituebat, rejectâ Silo diligebat Jerusalem. Samaritæ nihilominus cultus divini laudem sibi vendicabant, eò, quòd in Silo primùm invocatum esset nomen Domini. Judæi contrà ad se id decus trahebant, eò, quòd postea Deus Sionem, h.e. Hierosolymam Silo præposuisset.*

Cornel. Jansenius in cap. 4. Joh. *Mulier Samaritana pro antiquitate loci divini cultus contendebat & objiciebat exemplum Abrahæ & Patriarcharum. Patres nostri, inquit, adoraverunt in hoc monte, Judæi verò se Prophetarum & verbi divini autoritate suum cultum tuebantur. Samaritani contrà sibi videbantur Antiquitatis vestigiis insistere.*

De Pharisæis idem Cornelius Jansenius in cap.19.Matt.sic scribit: *Postquam Pharisæi proposuissent constitutionem Mosis, cui nitebatur divortii consuetudo, Dominus vicissim illis proponit antiquiorem Dei circa propositam quæstionem constitutionem, cui tùm ob antiquitatem, tùm quòd Dei esset, non Mosis, Mosaica constitutio meritò cedere deberet.*

Haud incommodè huc referri posset responsum Abassinorum Pontificiis datum apud Nicol.Godignum de Abassinis lib.2.cap.18. *Annos jam transisse plus quàm mille, ex quo illam profitebātur fidem: si quid in ea inerat à vero abhorrens, quam ob causam tot per annos nemo fuerit, qui talis ipsis exprobraret errores?* Et iterum. *In eadem nunc sumus fide, in qua fuimus ab initio, ea, si recta non erat, cur per tot ætates ac secula nemo repertus est, qui nos errantes commoneret?* (Eâdem omninò exceptione Pontificii contra nos utuntur, quam ab aliis audire coguntur.)

4. Quòd agnoscunt, antiquitatem sacrarum Scripturarum suffragio destitutam nihil valere, neque quicquam veritati derogare.

Bernhardus Epist.91.ad Abbates Suessione congregatos. *Recedant à me & vobis, qui dicunt, nolumus esse meliores, quàm Patres nostri, tepidorum & dissolutorum se filios protestantes, quorum memoria in maledictione est, quia manducaverunt uvas acerbas, quibus dentes filiorum obstupuerunt. Aut si sanctis & bonæ memoriæ Patribus gloriantur, imitentur certè sanctitatem, quorum indulgentias, dispensationesq́; pro lege defendunt.*

Durandus in Speculo part.1.summar.1. num.33. *Erubescere non debet antiquitas, si quid melius horum, quæ ipsa tradit, novitas adinvenit.*

Tempore Roberti Ormeskirci, qui vixit circa Annum 1380. dicebant quidam eruditi viri, *Carmelitas sodales frustrà petiisse suam originem à Carmelo monte & à Thesbite Elia. Si sacer locus,* inquiebant, *& tempus longum probos faciunt homines, Satan ipse valde probus est, qui in cœlo cœpit ante hominem creatum.*

Alphonsus à Castro libr.1.adv.hæres. cap.7. *Est etiam aliquid deferendum antiquitati, non quòd velim rerum æstimationem à solis annis sumi, quoniam hoc stultissimum est, cùm hac lege oporteret etiam vitia comprobare, quæ antiquissima reperiuntur, sed*

quid

id antiquitas vitæ & doctrinæ accedens gnum pondus efficiat.

Andreas Fricius libr.4. de Eccl.cap.7. *bis, quæ divinis sunt contraria oraculis, nul- vetustatis autoritatem valere, consuetu- emq; quantumvis inveteratam, quæ bonis ribus ac religioni aut Scripturis divinis ersa sit, pro errore habendam esse, certum indubitatum est.*

Claudius Espensæus lib.2. de adorat. .8. *Non sunt audiendi, qui circa Dei & ramentorum cultum omnia reduci volunt vetustum morem, non enim semper melius, d antiquius.*

Pineda in cap.32. Jobi v.9.f.710. *Æquis- im de rebus judicium non est permitten- multitudini neq; senectuti, sed divinæ gnitati, quâ, quos vult, cumulat sapien- nunere.*

Baronius in Annal. Ann.109.n.51. *Jura tatis sunt ampliora omni antiquitate, pe quæ nullâ plurimorum seculorum va- t præscriptione lædi, nec innumerâ te- n multitudine obrui atq; labefactari &c. ullus relictus fidei locus, nisi ipsi in omni- veritas suffragetur.*

Greg. de Valentia in Analysi lib.1.c.16. *arum Scripturarum summa est antiqui- quæ bonâ suâ parte longè antecesserunt ium prophanorum hominum monumen- t ostendit Josephus lib.1. contra Appionem, inus Apol.2. Clemens Alexandrinus lib.1. mat. Tertullianus in Apolog.cap.19. Augu- s lib.18. de Civ. Dei cap.37. Ex his fontibus m prophanarum sententiarum vetustissi- Doctores hauserunt quicquid melius & us tradiderunt. Tertullianus igitur in loget. contra gentes rectè scribit, Sine di- literatura nullius momenti esse antiqui- m. Antiquior, inquit, omnibus veritas, ni fallor. Et postea subjungit. Hoc mihi proficit antiquitas præstructa divinæ literaturæ, quò facilè credam, eam thesaurum fuisse posterio- ri cuiq; sapientiæ. lib.4. adv. Marcion. cap.5. in princ. Id verius, quod prius; id prius, quod ab initio; id ab initio, quod ab Apostolis.*

(Quia hæc antiquitas est summa, ideò juxta ejus normam de vera antiquitate faciendum est judicium.)

Idem Valent. tom.3. col.82. *Athenienses antiquitate deceptos* commemorat.

5. Quòd agnoscunt, novitatis crimen doctrinæ Christi & Apostolorum obje- ctum fuisse. (Ut ergò Christus & Apo- stoli ab *antiquitate apparente*, quam Pha- risæi & Judæi urgebant *ad veram anti- quitatem* doctrinæ suæ in Scripturis fun- datam provocarunt, ita eorum exemplò idem verè piis faciendum.)

Arias Montanus in cap.26. Matth. *Na- zareni nomen tàm infame apud Judæos esse cœperat propter Jesum, quem novæ Sectæ au- torem dictitabant, eratq; perinde ac si hære- ticum dicerent.*

Bellarminus lib.4. de Eccles. cap.5. §. In omni &c. *Christiana religio jam recens nata mox oppugnata fuit à Scribis & Pharisæis.* (Et quidem oppugnata fuit objecto novita- tis crimine Marc.1. v.27. Act.17. v.18.)

Salmeron tom.12. tract.47. *Deos novos & ignotos* (Athenienses) *vocabant Jesum & resurrectionem, quasi Dea quædam esset anastasis, quorum utrumque ignotum erat Atheniensibus.*

6. Quòd agnoscunt, Ecclesiam Chri- stianam aliquando non fuisse antiquam, utpote tempore infantiæ. (Ergò antiqui- tas non semper convenit veræ Ecclesiæ, ac proinde non est inseparabilis & pro- pria illius nota.)

Bellarminus d. §. *Scimus autorem* (Christianæ religionis) *fuisse Christum, unde dicimur Christiani, ac cœpisse tunc* (in principio N. Test.) *explicitè credi nova dogmata, Trinitatis & incarnationis, ac cœpisse ista prædicari anno decimo quinto Tiberii Imperatoris.*

Hùc pertinet, quòd doctrina Christi respectu inveteratorum errorum Pharisaicorum fuerit nova.

Bellarminus d. lib. cap. & paragr. scribit: *Christianam religionem cœpisse prædicari in Judæa, ac initiò multò pauciores Christianos fuisse, quàm essent Judæi, cùm separatio facta est.*

Barradius tom. 2. Conc. Evang. lib. 5. cap. 7. *Nova erat doctrina, tùm doctrinæ ipsius novitate, tùm quia cum miraculis conjuncta erat.*

Cornelius Jansenius in cap. 27. Conc. Evangel. *Eò magis admirabantur novam Christi doctrinam, quæ regnum cœlorum annunciabat, quòd tanta virtus eam comitaretur, ac tantâ potestate docentis comprobaretur, quasi dicerent: Oportet hujus doctrinam, quamvis nova sit & inaudita, planè esse divinam & cœlestem, quòd is, qui eam tradit, tantâ cum autoritate & virtute imperat Dæmonibus, & obœdiunt ei.*

7. Quòd agnoscunt, Ecclesiam Romanam non esse antiquissimam, sed esse aliam eâ antiquiorem.

Bellarminus lib. 4. de Eccles. cap. 5. §. In omni. *In Judæa* (ac proinde ex Judæis) *cœpit Christiana religio* (Si Ecclesia Judaica est antiquior Ecclesiâ Christianâ. Ergò etiam Romanâ.)

Lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 6. §. Mansit &c. *Anno quinto à passione Domini Petrus ex Judæa profectus in Syriam, Antiochiæ fixit Sedem & mansit annos ferè septem Episcopus ejus urbis.*

§. Non tamen &c. *Inde profectus anno septimo Episcopatus Antiochensis, qui erat undecimus à passione Domini, rediit in Jerusalem, ibiq; comprehensus ab Herode in vincula conjectus est diebus azymorum Act. 12. sed paulò post ab Angelo liberatus eodem anno, qui erat annus secundus Claudii, Romam venit, ibiq; Sedem fixit & tenuit annis viginti quinq;.*

(Ergò Sedes Antiochena antiquior est Sede Romanâ & tamen Ecclesiam Græcam hodiernam dicunt schismaticam.)

Costerus in Enchirid. cap. de summo Pontif. object. 6. *In Jerusalem primò fides prædicata est.*

8. Quòd quidam agnoscunt, in Ecclesia Romana multa esse nova, quæ ab antiquitate Ecclesiæ & fidei Apostolicæ degenerant.

Sigebertus in Chronic. ad Ann. 1088. *cùm Hildebrandus* Pontifex *primùm illam potestatem adversus Imp. Henricum, de solio ipsius dejiciendi, sibi arrogaret, in Pontifice illud tanquam novitatem,* & quanquã id dicere subveritus, *tanquam hæresin* improbavit. *Hæc sola,* inquit, *novitas, ne dicam hæresis.*

Anshelmus Havelbergensis ante quadringentos annos scripsit: *Plerosq; mirari tot novitates in Ecclesia Dei, tot Ordines Clericorum, tot genera Monachorum, tot diversas formas religionum discrepantium, ac Christianam religionem tot adinventionibus immutatam ac tot novis legibus & consuetudinibus agitatam.*

Ludovicus Cardinalis Archiepiscopus Arelatensis in Concilii Basileensis pleno consessu dicere non est veritus, quod

quòd *Oratores Eugenii ubiq; novam doctrinam prædicet, & Concilium Papæ subiiciant.* Æneas Sylv. lib. 1. de gestis Conc. Antoninus part. 3. tit. 22. cap. 16.

Platina in vita Sixti. *Sixtus mandavit, ut in celebratione Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Zebaoth, cantaretur. Nuda primò hæc erant & omnia simpliciter tractabantur. Petrus enim, ubi consecraverat, oratione Pater noster est usus. Auxit hæc mysteria Jacobus Episcopus Hierosolymitanus; auxit & Basilius, auxère & alii. Nam Cælestinus Missæ introitum dedit; Gregorius Kyrieleison; Gloria in excelsis Deo, Telesphorus; Collationes, Gelasius I.; Epistolam & Evangelium, Hieronymus. Alleluja sumtum est ex Ecclesia Hierosolymitana; Symbolum ex Concilio Niceno; Mortuorum commemorationem Pelagius invenit; thus, Leo III; Osculum pacis, Innocentius I.; Ut caneretur Agnus Dei, Sergius instituit.*

Johan. Aventinus libr. 3. Annal. p. 278. edit. Ingolst. Ann. 1554. memorat, *postquam Columbanus & Gallus Monachatum in Germaniam introduxerat, Imp. Lotharium circa annum Christi 620. multa reformâsse. Conventus Sacerdotum*, inquit, *coacti sunt adversus Columbani & Galli novas* (nota) *Ceremonias, quibus populum Christi sanguine redemptum liberatumq; in servitutem redigere, atque onerare contra majorum instituta conatur.*

Nauclerus vol. 2. generat. 27. loquens de temporibus, quę Henricum I. & Ottonem Magnum antecesserunt, imitatus Platinā (quem citat) palàm fatetur, *Pontifices illius temporis à vestigiis B. Petri multùm discessisse & quòd Respubl. Christiana ignavos ac desidiosos Principes habuerit. Horrendum*, inquit, *est audire, quàm multa perperam per viginti octo fermè Pontifices sint admissa.*

Concilium Tridentinum sess. 6. de reformatione cap. 1. fatetur, *collapsam esse admodùm disciplinam Ecclesiasticam, depravatosq; in Clero & populo Christiano mores & antiquos Canones injuriâ temporum penè in desuetudinem abiisse.*

Sess. 22. de observandis & evitandis in celebratione Missæ: *Multa in Missæ celebratione sive temporum vitio, sive hominum injuriâ & improbitate irrepsisse videri à tanti sacrificii dignitate abhorrentia atq; aliena, quorum partem avaritia, idolorum servitus; partem irreverentia, quæ ab impietate vix sejuncta esse potest; partem superstitio, veræ pietatis falsa imitatrix, invenerit.*

Bellarm. lib. de Clericis cap. 7. in resp. ad 9. arg. *Non negamus, quin aliquando populus elegerit* (Pastores.)

Lib. ejusd. cap. 16. §. Neq; etiam. *Fateor olim Episcopos quoscunq; prælatos fuisse Cardinalib. non Episcopos & c. postea tamen mutatus est ordo & cœpti sunt Cardinales Episcopis anteponi &c. cujus mutationis duplex ratio aßignari solet. Una, quòd ad solos Cardinales devoluta sit electio summi Pontificis &c. Altera causa est, quòd soli Cardinales cœperint adesse summo Pontifici in Conciliis &c. Primis sexcentis vel octingentis annis summi Pontifices ad graviora negotia Ecclesiæ dijudicanda cogebant Concilia nationalia Episcoporum Italiæ &c. His postremis annis sexcentis, vel septingentis cœperunt paulatim omitti Concilia Episcopalia, & res tota redigi ad Senatum Cardinalium.*

Lib. 5. de Rom. Pontif. cap. 10. in resp. ad 4. *Tempore Gregorii Ecclesia Romana nondum habuit Politicum dominatum.*

Lilius Gregorius Gyraldus Ferrariensis in Præf. de vita Herculis ad Herculem Ducem IV. Ferrariensem p. 44. *Ideò libentiùs has fabulas agere volui, quòd in his literis sine ullo piaculo læsævé pietatis & religionis crimine aliquid aliquando vel tollere vel elevare liceat. Si enim novam aliquam arbitratu meo in sacris literis interpretationem, vel ita ut sit alienam à nostra pietate Historiam adornatum, ritumvé ac Ceremonias aliquando afferrem, à quibus videri possent nostra, si non deducto, aliquo saltem modo derivata vel deflexa, ut certè non pauca observavi* (nota) *me extemplò ut impium &c. morosi isti incurvicervices ejiciendum proclamarent.*

Plura hujus generis adduximus lib. 1. part. 1. cap. 4. Confer locum de Ecclesia §. 206.

9. Quòd quidam agnoscunt, doctrinam Ecclesiarum nostrarum non esse novam, proinde etiam Ecclesiam ipsam non esse novam.

Erasmus in Epistola ad Godschalcum Rosemundanum Lovaniensis Academiæ Moderatorem Anno 1520. in Epist. p. 588. sic scribit: *Ille* (Nicolaus Egmendanus Carmelita) *nova appellat, quibus non adsuevit. Ita huic novus erit Hilarius, novus Cyprianus, novus Hieronymus, novus Augustinus. Nihil vetus præter in Scholis decantata dogmata & glossam ordinariam cum additionibus; imò huic vetus erit, quod novum est, novumq́; vetus. Nos vetera instauramus, nova non prodimus. Detestati sunt impudens hominis mendacium, cùm diceret, Lutherum horrendos illos errores hausisse è novis, cùm ex vetustis Scriptoribus hauserit, si quid hausit, ut prædicant, qui illius libros legerunt.*

De Adolpho Mersburgensi Episcopo refert Joachimus Camerarius in vita Georgii Principis Anhaldini, quòd audiens nostram de Justificatione doctrinam, ut novam, traduci, stomachabundus responderit: *Quid? vosné hanc doctrinam perhibetis novam? an non meministis in Psalmo dictum, Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens?*

Episcopi Bononiæ Anno 1549 congregati in consilio, quod Paulo III. Pontifici dederunt. *Lutherani Symboli Apostolici articulos omnes recipiunt ac confitentur &c. negant, velle se ullam aliam doctrinam admittere, quàm unicam illam, quæ Christum & Apostolos autores habet.*

Petrus Ramus, cùm in Possiacensi Synodo à Lotharingo Cardinale *de quindecim à Christo seculis primum verè esse aureum,* audivisset, *reliqua quò longiùs abscederent, eò esse nequiora & deteriora,* Christi ideò & Apostolorum seculum renovandum & sibi deligendum esse putavit, eáq; occasione Pontificiam religionem, cujus antea observantissimus erat asseclа, deseruit. Theoph. Banosius in vita Petri Rami.

Bellarminus lib. 4. de Verbo Dei cap. 4. *Nulla alia doctrina, inquit Lutherus, in Ecclesia tradi aut audiri debet, quàm purum Dei verbum, id est, Scriptura sacra.* (Ergò Lutherus non excogitavit novos fidei articulos, sed ad doctrinam verè antiquam in Scriptura propositam nos revocavit.)

Idem lib. 4. de Eccles. cap. 5. *Lutherani passim ad primos D vel DC annos extendunt Ecclesiæ puritatem.*

Jesuitæ hodiè gloriantur, quòd in novo orbe multas fundent & plantent Ecclesias. Eæ verò non sunt antiquæ, sed novæ, num propterea dicent, non esse ve-

veras? Si respondeant, *propter consensum cum antiqua Catholica Ecclesia eas esse antiquas*, respondemus, id longè rectiùs de nostris Ecclesiis dici posse, quòd cum antiqua Catholica & Apostolica Ecclesia consentiant, id quod ex scriptis Apostolicis in singulis Confessionis nostræ articulis demonstrare parati sumus.

10. Quòd agnoscunt, quædam ex Judaismo & Ethnicismo in Ecclesiam Romanam esse translata. (Atqui ea necessariò inter novitates sunt referenda, quia Christiana religio Judaismo & Ethnicismo prior fuit, si scil. Christiani dicuntur, quotquot in Christum vel promissum vel exhibitum credunt.

Polydorus Virgilius in Præfat. lib. 4. rer. Invent. p. 239. *Cæterum deinceps sylva Judaicarum Ceremoniarum sic paulatim agrum Dominicum occupavit, ut periculum sit ne aliquando ipse Dominus illud agricolis vini det, ab eisq; petat. Quis enim quæsivit de manibus vestris? Verùm ut non parùm multa à Judæis, ita non modica ab aliis gentibus instituta, aut casu rationéve accepta tam frequentem usum consuetudinemvé venêre, ut pro nostris haberentur.* (Polydorum eâ de causa Expurgatorius Index Madritianus Bernhardi Sandovalii Cardi. Toletani p. 723. perstringit.)

Beatus Rhenanus in annot. ad libr. 5. Tertull. adversus Marcionem ait p. 105. *Lustrationis Februalis loco mortuorum baptizatio fortaßis fuit apud quosdam Christianos, & ex illo lustrandi ritu solenni irrepsit. Equidem quod negari non potest, Cereorum ardentium cereorum, quos hodiè Christiani eo die, qui purificatæ Mariæ dicatus est, manibus circumferimus, à Februalibus Romanorum sacris originem traxêre. Pertinaci paganismo mutatione subventum est, quem rei in totum sublatio potius irritasset.* (Index Expurgatorius Hispanicus Madritianus quindecim loca in Rhenano expungenda notat, inter quæ is, qui jam adductus, non habetur.)

Jacobus de Voragine serm. 82. de Sanctis. *Festum illud (quod Proserpinæ sacrum erat) in honorem matris luminum transtulerunt, ut in ejus honorem deferamus lumina, quæ nobis verum genuit lumen, ut jam non fiat in honorem Proserpinæ Sponsæ Dei infernalis, sed ad honorem Sponsæ Dei cælestis.*

Cornelius Agrippa de scient. vanit. cap. 56. *Bona pars Ceremoniarum, teste Eusebio, ab Ethnicis in nostram religionem migravit.*

Nec diffitetur Jus Canonicum c. Decretis dist. 21. *Inter Pontifices quædam discretio servata est, ut alii appellentur simpliciter Sacerdotes, alii Archipresbyteri, alii Chorepiscopi, alii Episcopi, alii Archiepiscopi seu Metropolitæ, alii Primates, alii Patriarchæ, alii summi Pontifices. Horum discretio à gentilibus maximè introducta est, qui suos Flamines, alios simpliciter Flamines, alios Archiflamines, alios Protoflamines appellarunt.*

Plura hujus generis suo loco sunt enumerata.

11. Quòd nostras Ecclesias accusant, in ea antiquas hæreses propugnari. (quomodo ergò novitatis accusatione eas gravant?)

Gregorius de Valentia in Anal. f. 186. *Quicquid Sectarii nostri adversus Ecclesiam Catholicam defendunt, non nisi ex veterum fece hæreticorum hauserunt, ut in omnibus quæstionibus controversis facilè ostenditur.*

Pisto-

Pistorius in Merckzeichen f. 510. daß die newe Kirchen in den mehrentheiln ihrer Irrthümb vorlengst von der gantzẽ Kirchen Christi vnd allen lieben H. Vätern widerlegt vnd verdampt worden.

In Composit. Pacis pag. 35. adducitur Edictum Wormatiense contra Lutherum Anno 1521. in quo inter cætera habetur, daß Lutherus vieler anderer Ketzer vormalst verdampte vnd verloschene Lehren zusammen gerafft/ auch viel newe darneben erfunden habe. (cui tamen contradicit Valentianus, quando *omnia nostra ex fece veterum hæreticorum hausta esse* scribit.)

12. Denique hûc referri potest, quòd antiquitas non fundata in ipsa origine per decreta Romanorum Pontificum ex Ecclesia proscribatur.

Sext. Decretalium lib. 5. de Regul. Juris 18. *Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit.*

5. Decretal. tit. 41. de Reg. Jur. cap. 5. *Quod latenter, aut per vim, vel aliàs illicitè introductum est, nullâ debet stabilitate subsistere.*

c. Porrò 14. caus. 16. q. 3. *Si annorum prolixitas (jus facit) Deus ipse reprehendendus est, quòd post quadringentos & triginta annos filios Israël de durißima servitute Pharaonis & fornace ferrea liberavit: sed ipse per se noster Redemtor fuit, qui humanum genus post tot annorum millia de inferni claustris eripuit.*

(Atqui, ut antiquitas non fundata in ipsa origine, non est nota veritatis in articulis fidei, ita quoque eadem non est nota veræ Ecclesiæ.)

Argum. Bellarm. *In omni insigni mutatione religionis ista sex semper demonstrari possunt. Primò, illius autor; secundò, dogma aliquod novum; tertiò, tempus, quo cœpit; quartò, locus, ubi cœpit; quintò, qui eam oppugnaverit; sextò, exiguus aliquis cœtus, unde paulatim aliis accidentibus crevit. Nihil horum de Papistica Ecclesia post Apostolorum tempora demonstrari potest. Ergo ea est antiquißima, nec ullam mutationem passa.*

Resp. 1. ex Alphonso de Castro lib. 2. advers. hæres. verbo Adam & Eva, hæresi 5. *Quis hujus hæreseos* (quòd primi parentes ante peccatum fuerint cæci) *autor fuerit, & quo tempore fuerit orta, mihi non constat, quoniam solum Philastrium hujus meminisse video, qui cùm dicat, talem fuisse aliquando ortam hæresin, non tamen expreßit, quo tempore aut loco, aut quo autore fuerit orta.*

Idem lib. 4. advers. hæres. verbo Christus hæresi 4. *Post Eutychetem & Dioscorum illius fautorem parvo tempore elapso surrexerunt alii hæretici, dicti Acephali, sic nominati, quoniam simul insurgentibus nullus repertus est, qui illorum esset Princeps atque Magister.*

Lib. 5. advers. hæreses, verbo Deus. *Hæretici Agnoëtæ Deo ignorantiam tribuerunt, quis fuerit eius hæresis autor, aut quando cœperit, apud neminem reperire potui.*

Lib. 8. advers. hæreses tit. Idololatria, postquam varias Sectas enumeravit, subjungit: *Hæ omnes Sectæ tam antiquæ & ex memoria hominum abolitæ sunt, ut lateat nos, qui fuerint illarum inventores & quo tempore cœperint.*

Lib.

Lib. 9. adverſ. hæreſes, verbo Lex hæreſi 3. *Johannes de Turrecremata libro primo de ſumma Eccleſiæ capite vigeſimo primo dicit, fuiſſe hæreticos, dicentes, quemque hominem in ſua lege poſſe ſalvari, ſi illam benè ſervaverit, non tamen aperuit, quis fuerit primus illius hæreſeos autor, aut quis unquam fuerit illius patronus.*

Lib. 13. adverſ. hæreſes, verbo Silentium. *Fuerunt quidam hæretici, Pattalorinchitæ dicti, in tantùm ſilentio ſtudentes, ut digitum naribus & labiis ſuis opponentes, ſilentium quaſi ſemper exercuerint. Quo autem tempore hæc hæreſis cœperit, aut quis illius fuerit inventor, nec Philaſter, nec Auguſtinus expreſſit.*

(Ergò quædam illorum, quæ Pontificii requirunt, non poſſunt ſemper & in omni mutatione religionis demonſtrari.)

2. ex Claudio Eſpenſæo in Comment. 2. Timoth. 2. *Hæreſis ſerpit ſicut cancer, ubi Græci & Latini intelligunt horrendum illum morbum, videlicet ulcus, quod in mulierum mammillis enatum eſt, quod, niſi citò ſubventum eſt, putrefacit, & paulatim omnes partes occupat & corrumpit.*

(At nec cancri nec tabis prima exordia exactè notari poſſunt.)

3. ex Gregorio de Valentia lib. de Euchariſtia cap. 10. p. 499. *Conſuetudo hæc non adminiſtrandi Euchariſtiam populo ſub duplici ſpecie uſu primò comprobata eſt, deinde lege ſancita, poſtquam in Eccleſiis Occidentalibus obtinuiſſet. Quando verò cœperit, minimè conſtat.*

4. ex Bellarmino lib. 1. de Clericis cap. 7. *Ratio eligendi Clericos ad ſuffragia populi paulatim in Eccleſiam irrepſit, proinde etiam paulatim ſuaviterq́ de medio tolli debuit. Initio enim, hoc eſt, Apoſtolicis temporibus, inſciente populo, Paſtores eligebantur, deinde cœpit populus adhiberi ad teſtimonium dandum de vita & moribus eligendi, tùm ut populi magis diligerent ſuos Epiſcopos, cœpti ſunt ii tantùm ordinari, quos populus poſtulâſſet. Tandem obtinuit in quibusdam locis conſuetudo, ut etiam jus ſuffragii ſibi populus uſurparet. Sed poſteaquam hoc aliquandiu toleratum eſt, & apparuit ejus rei confuſio & indignitas, tùm etiam paulatim ſublata eſt populo electio & poſtulatio.*

(Quo tempore hæc omnia in Eccleſiam ſint introducta & mutata, ne ipſe quidem Bellarminus exactè annotare potuit.)

5. ex ipſo Concilio Tridentino adduximus paulò ſuperiùs querelam de variis abuſibus, qui in Eccleſiam irrepſerunt.

(Num verò ſex illas circumſtantias de iſtis abuſibus omnibus & ſingulis exponere poterunt? Num indicare poterunt, quo autore, ubi, quando, quibus modis ac mediis abuſus illi in Eccleſiam introducti? *Dormientibus hominibus Diabolum ſuperſeminare zizania,* docet Salvator Matth. 13. v. 24. quomodo ergò zizaniorum ſuperſeminatorum circumſtantias omnes exactè annotare poterunt? Nimirum, ut agricola non quærit ſcrupuloſè, quo menſe aut die orta ſint aut ſuccreverint zizania, quæ in agro luxuriari videt, ſed potiùs illis extirpandis operam adhibet: ſic non eſt neceſſe, ut in agro Dei, hoc eſt, in Eccleſia indigitentur temporum apices, quibus hæc vel

illa hæresis, hic vel ille abusus in Ecclesiam irrepserit.)

Thesis specialis tertia. Duratio diuturna non est genuina & infallibilis Ecclesiæ nota.

Ἔκθεσις. 1. Ecclesiam perpetuò durasse & perpetuò duraturam esse, nemo nostrûm negat.

2. Ex eo verò inferri nequit, durationem perpetuam esse genuinam & infallibilem Ecclesię notam, si absque doctrinæ veritate consideretur.

Antithesis. Bellarminus lib. 4. de Eccles. cap. 6. *Tertia Ecclesiæ nota est duratio diuturna, nec unquam interrupta.*

Stapletonus in Proœm. libri 4. de principiis *perpetuitatem* itidem recenset inter *Ecclesiæ notas.*

Pistorius in Hodeg. cap. 4. primo loco ponit hanc notam, quòd *Christus ad finem usq; mundi adfuturus sit Ecclesiæ suæ, duraturæ usq; ad novissimum diem.*

Nostram sententiam demonstramus,

1. Si duratio accipitur *respectu temporis præteriti,* coincidit cum antiquitate, idem igitur de ea, quod de antiquitate, debet esse judicium. (Aristoteles lib. 1. Ethicor. ad Nicom. cap. 6. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τῷ ἀΐδιον εἶναι, μᾶλλον ἀγαθὸν ἔσται, εἴπερ μηδὲ λευκότερον τὸ πολυχρόνιον τοῦ ἐφημέρου. *Neq; verò eò, quod sempiternum, magis erit bonum, siquidem neq; res candida diuturna, candidior est eâ, quæ unum diem candida est.*) Si *respectu temporis futuri,* nondum præsens est, ac proinde notæ vicem sustinere nequit.

2. Duratio diuturna non semper convenit Ecclesiæ. Apostolica Ecclesia, quæ post Christi ascensionem per prædicationem Evangelii in toto terrarum orbe colligebatur, non poterat de tali duratione, qualem adversarii hic requirunt, gloriari, nihilo tamen minus erat vera Ecclesia.

3. Duratio diuturna non convenit *soli Ecclesiæ,* quia communis est illi cum Synagoga Satanæ ac civitate Diaboli. Nestoriani, Eutychiani, Ariani, Photiniani &c. Itemque Mahumetistæ, Judæi hodierni, gentiles gloriantur de diuturna duratione. Antichristi Synagoga longo tempore duravit, & durabit usque ad diem novissimum 2. Thessal. 2. v. 8. Mahumetismus itidem ad finem usq; mundi durabit Dan. 7. v. 26.

4. Duratio diuturna non est inseparabilis ab Ecclesia particulari. Promissio divina de perpetua Ecclesiæ duratione non pertinet ad hanc vel illam particularem, sed ad Catholicam electorum Ecclesiam in petra fundatam.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd agnoscunt, durationem diuturnam etiam Judaismo & paganismo ac quibusdam hæresibus competere. (Ergò non poterit esse vera & propria Ecclesiæ nota.)

Alphonsus de Castro lib. 2. advers. hæreses verbo Anima errore 4. *Manichæorum hæresis valdè Ecclesiam infestavit, & longo tempore durans, plures provincias infecit.*

Bellarminus d. l. §. Jam verò. *Ante tempora Lutheri fuêre hæ religiones: Paganismus, Judaismus, Mahomettismus, Græcismus.*

(Potuisset Bellarminus altiùs ascendere ac dicere, quòd Paganismus & Judaismus ante Ecclesiam N. Testam. in-

mun-

mundo fuerint, ac serie non interruptâ usque ad nostra tempora duraverint. Agnoscat ergò, durationem diuturnam etiam Judaismo & paganismo competere, ac proinde non esse propriam Ecclesiæ notam.)

2. Quòd agnoscunt, Antichristi Synagogam longo tempore durâsse & duraturam usque ad finem mundi.

Claudius Espensæus in Comment. 1.Tim.4. super verba Johannis: *Multi Antichristi sunt in mundo. Notat Bruno, Apostolum de Antichristi tempore instruentem innuere, ejus membra per longa tempora caput suum præcedere, hanc etiam instructionem omni Ecclesiæ, & secundùm omnes suas ætates esse factam.*

Cajetanus in Comment. 2. Thessal.2. *Hinc habes, prudens Lector, quòd sequaces Antichristi durabunt usque ad apparitionem adventus Christi. Differentia enim est inter destructionem & consumtionem. Consumtio spiritualis est. Consumet eum Spiritu oris sui, hoc est, Spiritu sermonis Evangelici, ubi multi ad veritatem Evangelicam convertuntur. At multi perseverabunt usq; ad adventum Christi, inde additur, & destruet eum illustratione adventus.*

Johannes Ferus in cap.24. Matth. *Regnum Antichristi statim Apostolorum temporibus cœpisse*, asserit.

(Omnes Pontificii docent, paulò ante mundi finem desiturum Antichristi regnum.)

3. Quòd agnoscere coguntur, durationem diuturnam ac nunquam interruptam non esse inseparabilem ab Ecclesia.

Romana Ecclesia antiqua, temporib. Apostolorum propinquior, gravissimas passa esse vicissitudines, tùm à gentilibus, tùm ab hæreticis. Primi ejus Episcopi coacti fuerunt fugere in solitudines, Marcellinus immolabat idolis, Liberius factus est Arianus, Honorius Monotheleta.

Hùc pertinet, quòd Pontifices Romani jam inde aliquot seculis dicti fuerint *Antichristi*, ut ostendimus superiùs art.3. cap.6. (At quæ major aut deterior mutatio ac durationis interruptio Romanæ Ecclesiæ obtingere potuisset, quàm quod Papa illius caput in Antichristum degeneravit?)

Quas hodie *in novis Indiis & Insulis* plantant Ecclesias, illæ de duratione interrupta gloriari nondum possunt.

4. Quòd agnoscunt, Ecclesiam ante mundi finem insignem defectionem passuram, imò ipsam Romam aliquando fore Sedem Antichristi & officinam idololatriæ, ut ostendimus superiùs in hoc ipso articulo 5. cap.3. membr.9. & in art.3. cap.6. resp. ad 7. argumentum.

(Quomodo ergò de duratione perpetua & nunquam interrupta nec interrumpenda gloriari poterit?)

5. Quòd nostræ Ecclesiæ nec respectu temporis præteriti, nec respectu temporis futuri durationem denegare possunt.

Quod attinet tempus præteritum, agnoscunt, multos *ante Lutherum* eandem nobiscũ doctrinam professos, ac de corruptione Ecclesiæ Romanæ conquestos fuisse, ut ostendimus lib.1. part.1. cap.4. & 5.

De Waldensibus scribit Poplinerius Pontificius in Hist. Franc. An.1581. *illorum doctrinam parum differre ab ea, quam hodie Protestantes profitentur.*

Campianus rat. 3. illos *majores nostros* vocat.

Circa Annum Domini 1254. referente Alberto Crantzio lib. 3. cap. 16. multi fuerunt, *qui veniam peccatorum à solo Deo expectandam & accipiendam statuerunt, omissis fictitiis Papæ Indulgentiis, qui ab hæreticis à Papa habiti & proclamati fuerunt.*

(Plura hujus generis passim in hoc scripto adducuntur.)

De duratione respectu temporis futuri sic disserit

Polydorus Virgilius lib. 8. de rerum inventoribus cap. 4. p. 472. *Lutheri doctrinam primùm Anno 1519. suum in terris vestigium posuisse, mansuram, ut videtur, quoad Christus ipse populum suum, culpâ rectorum, ita in duas Sectas sejunctum, rursus coire dignabitur.*

Cyprianus Leovitius Astronomus in tract. de conjunctionibus magnis. *Hæc oppositio Planetarum,* inquit, *facta est in signis fixis, nullo superiorum debilitato, imò Mars domicilium suum Scorpionem cum Saturno occupat, sub quo Zodiaci signo Monarchia Romana initium sumsit & usq; ad mundi finem durabit. Unde consequitur, doctrinam Lutheri fore firmam & constantem, cujus incrementa usq; ad extremum judicium se extendant, nec in posterum labefactentur.* Citante Wolffio in Epist. dedicat. tom. 1. Lect. memorab.

(Opponenda hæc sunt Joh. Taisnierio Hannonio, qui in Physiogn. Paul. oper. Math. p. 457. Anno 1572. ex astris prædixit, *religionem Lutheranam intra triennium extirpatum iri,* perinde ut olim Ethnici de Christiana religione augurabantur, eam brevi interituram, quib. hoc modo respondet Augustinus in enarrat. Ps. 70. *Ad certum tempus,* inquit gentilis, *sunt Christiani, postea peribunt & redibunt idola, redibit, quod erat antea. Verùm tu cùm expectas miser infidelis, ut transeant Christiani, transis ipse sine Christianis.*)

Thesis specialis quarta. Multitudo sive amplitudo non est genuina & infallibilis Ecclesiæ nota.

Ἔκθεσις. Amplitudo vel conjunctam habet doctrinæ veritatem, vel ab ea est sejuncta. Amplitudo doctrinæ veritate destituta non est infallibilis & genuina Ecclesiæ nota, quia non quævis multitudo hominum, sed multitudo veram & Catholicam fidem profitentium Ecclesiam Catholicam constituit. Ergò necessariò cum amplitudine conjungenda est vera & Catholica fides, absque qua multitudo etiam maxima non *constituit* Ecclesiam.

Antithesis. Bellarminus lib. 4. de Ecclesia cap. 7. §. 1. *Quarta Ecclesiæ nota est amplitudo sive multitudo & varietas credentium.*

Stapletonus in procem. lib. 4. de princ. fidei *multitudinem* primo loco inter Ecclesiæ notas recenset.

Nicolaus Sanderus lib. 8. de visib. Monarch. cap. 50. tertiam Ecclesiæ notam constituit *latitudinem & immensitatem.*

Jesuitæ Posnanienses secundam Ecclesiæ notam ponunt *diffusionem.*

Pistorius in Hodeg. p. 88. secundam Ecclesiæ notam statuit, quòd *Hierosolymis cœperit & inde progressa fuerit ad extremas mundi partes.*

Jacobus Rayhing. in mur. Babyl. fundam. 11. p. 298. *Sunt Doctores fidelibus pauciores, illi tamen audiendi, quorum auditores*

multò

multò plures sunt. Multitudo fidelium meliores nobis ostendit Doctores.

Adamus Conzen de pace German. lib.1.cap.18. pag.298. *Sub Confessione tàm exili* (Augustana) *quæ indies in arctum cogitur, quæ penè animam agit, immensam Ubiquitatem tegere velle, quanta est inconsiderationis, ne dicam stultitiæ?*

Nostram sententiam probamus,

1. Amplitudo non convenit perpetuò ac semper veræ Ecclesiæ. Ecclesia N.Testam. angustis Hierosolymitanæ urbis ac Palæstinæ limitibus fuit inclusa, antequam in universum orbem propagaretur, sub finem mundi itidem exiguus erit Ecclesiæ cœtus, Matth.24. v.11. Luc.18.v.7. 2.Petr.2.v.1.&c.

2. Amplitudo non convenit soli veræ Ecclesiæ. Ecclesia Cainica ante diluvium, Baaliticæ idololatriæ sectatores, Synagoga Judaica tempore Christi, Ariani tempore Impp. Arianorum, Catholicę fidei professores numero & multitudine superarunt. Antichristi doctrina & regnum longè lateque sese propagabit 2.Thessal.2. v.9. 10. 11. Apocal.13. v.8. & 14. cap.17. v.1. & seqq. cap. 19. v. 2.

3. Contrarium amplitudinis de vera Ecclesia prædicatur. Esai.1.v.8.& 9.cap.6. v.13. Soph.3.v.12. Luc.12. v.32.

4. Amplitudo accidit duntaxat Ecclesiæ, & mutabiliter inest, vera enim Ecclesia quandoque est ampla, quandoque verò exigua.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd agnoscunt, paucos quandoque esse veritatis confessores ac veram Ecclesiam in angustum redigi. (Ergò amplitudo non est inseparabilis & perpetua veræ Ecclesiæ nota.)

Liberius Episcopus Romanus, cùm ab Imperatore Constantino moneretur, ut Athanasii societatem abnegaret, ac inter cætera paucitatis crimen sibi objici intelligeret, dicente Imperatore: *Quota pars tu es orbis terrarum, qui solus facis cum homine scelerato, & orbis terrarum ac mundi totius pacem dissolvis?* masculè & verè respondit: οὐ διὰ τὸ εἶναί με μόνον ὁ τῆς πίστεως ἐλαττοῦται λόγος, *Non diminuitur solitudine meâ verbum fidei. Nam & olim tres solùm inventi fuêre, qui edicto resisterent.* Theodoretus libr. 2. Histor. Ecclesiast. cap.16.

Lombardus in cap.11.Rom.ex Ambrosio: *Cùm Achab Rex Samariæ dedit filiam suam Joram Regi Judæ, tunc omnes Judæi videbantur esse idololatræ, ita ut Elias putaret, se solum relictum.*

Alexander Alensis part.3. q. ult.art.2. eumque secutus Johannes de Turrecremata lib.1. de Ecclesia cap. 30. & lib. 3. cap. 61. statuunt, *tempore passionis Christi veram fidem in sola Virgine Maria superstitem mansisse.*

Abbas Urspergensis in Chronico ex vetusto quodam Codice adducit disputationem Johannis Rochenzan & Johannis Capistrani. Capistranus asserebat, *se Bohemiam peragrasse, ut tot millia animarum à faucibus Satanæ liberaret.* Respondit Rochenzan, *se tenere compactata de veritate Sacramenti calicis sigillis magnorum consignata, & voluntate ac consensu Papæ Eugenii, & cum voluntate ac robore firmo Concilii Basileënsis cum assensione sigillatum Majestatis in testimonium Serenissimi Sigismundi Imperatoris & Ducis Austriæ.*

riæ, Bohemiæ & cæteros plerosq; sub una tantùm specie communicantes. Rochenzan argumentum multitudinis diluens, *Multi*, inquit, *vocati sunt, pauci electi*, adducens *exemplum Heliæ in diebus Achab. Tempore Arii multos & majores Episcopos & Principes ab ejus parte stetisse, & paucos Christianos illosq; absconditos rectè sensisse, ut erat Hilarius & Athanasius, qui Treviris latuit. Et Dominus Jesus ferè unus fuit in tota Jerusalem.*

Fortalitium fidei lib. 5. *Etsi non nisi duo viri fideles remanerent in mundo, tamen in eis salvaretur Ecclesia, quæ est unitas fidelium.*

Erasmus in Præfat. Hilarii, *Arianæ hæresi accedebat Cæsaris autoritas & præter hanc ingens subscribentium numerus, cui meritò fuisset accedendum, si semper melior pars quæ major.*

Ederus in Oeconom. Biblica lib. 2. de libr. Regum. *In libris Regum describitur regnum Juda & regnum Israël. Per regnum Juda designatur paucitas fidelium, tantùm enim tribus duas continebat. Per regnum Israël designatur multitudo hæreticorum, ut Hieronymus ad Paulinum observat.*

Melchior Canus lib. 5. Locor. Theol. cap. 5. *Quadringenti Prophetæ Achab mentiti sunt, ex ore solius Michæ viri contemtibilis veritas egressa est. Non igitur numero suffragiorum sententiam metimur. Sapientes pauci sunt, stultorum infinitus est numerus.*

Alphonsus Salmeron tom. 12. Comment. in Act. Apost. tract. 9. p. 46. super verba: *Erat autem turba hominum ferè centum & viginti. Vides quàm parvo numero erat! Veritas enim Ecclesiæ Dei in multitudine non consistit, ut primitiva docet, nec rursus in paucitate, in qua Donatistæ gloriabantur, contra eam, quæ Augustini tempore totum mundum implebat, nec in opibus aut potentia mundi, sed in verbo Dei & veritate doctrinæ à Christo accepta, & legitimis ejus sibi invicem succedentibus ministris, sive tales multi sint, sive pauci; sive opulenti, sive pauperes.*

Emanuel à Saa in not. ad cap. 12. Luc. *Ecclesia est pusillus grex, numero & viribus.*

Bellarminus lib. 4. de Ecclesia cap. 5. §. In omni &c. scribit: *Ecclesiam Christi fuisse initio exiguum aliquem cœtum, unde paulatim aliis accedentibus cœperit.*

Et postea: *Initiò fuisse multò pauciores Christianos quàm essent Judæi, cùm separatio facta est.*

(Nihilo tamen minùs Ecclesia Christi tunc fuit vera Ecclesia. Ergò amplitudo non est inseparabilis & perpetua Ecclesiæ nota.)

Idem tom. 6. Conc. 14. fol. 141. docet, *paucos admodùm fuisse, qui Christum receperint, & adhuc parvam esse Ecclesiam*, allegans ex Hieronymo, quòd *Ariana rabies fulta præsidiis mundi fremuerit & mundus quædam Babylonia temporibus Hieronymi fuerit, & omnes sibi, exceptis paucis sanctis, timuerint &c.*

Benedictus Pererius Disp. 11. in Exodi cap. 7. super verba Apostoli: *Oportet esse hæreses. Non igitur doleamus, inquit Chrysostomus homil. 46. in Act. quòd multæ sint Sectæ. Hoc tempore Prophetarum contigit. Fuerunt tunc plures Pseudoprophetæ, verùm ex*

eorum comparatione veri Prophetæ illustriores fuerunt. Etenim morbus sanitatem magis demonstrat, tenebræ lucem, tempestas tranquillitatem.

Gregorius de Valentia in Analysi pag. 134. fatetur, *veram Christi Ecclesiam interdum ad paucos redigi posse.*

p. 143. *Ecclesiam Christi interdum in carceribus & speluncis quærendam.*

Idem tom. 3. Comm. in Thom. col. 174. fatetur, *tempore passionis Christi fuisse aliquem fidelium numerum, ex quorum congregatione licet exigua constaret Ecclesia: sic etiam sub mundi finem aliqua omninò Ecclesiæ congregatio erit, Christus enim illo modo dicendi, putasné? paucos futuros esse fideles, significat.*

col. 182. *Eliæ temporibus paucissimi rectum cultum retinebant.*

Corn. Jansenius in Conc. Evang. c. 85. in cap. 12. Luc. super verba: *Noli timere pusille grex.* *Non illud in discipulos tantùm competit, sed & in omnes, qui perfectionis discipulorũ sunt imitatores, quòd hi ad reliquam multitudinem hominum sint pauci.*

Maldonatus in cap. 12. Luc. v. 32. locum illum cum Euthymio accipit *de omnibus fidelibus & Christianis, quos hunc gregem pusillum esse* dicit.

Pistorius in causis mutatæ religionis, à Marchione Badensi, agnoscit, *tempore grassantis Arianismi Ecclesiam tantùm professione & conscientiâ permansisse, ac majorem Arianorum, quàm rectè sentientium multitudinem fuisse.*

Michaël Ghislerius in Comm. Cantic. Cantic. cap. 1. v. 7. exposit. 2. p. 109. super verba: *Indica mihi, ubi pascas. Ecclesia sancta post Christi adventum hoc loco purgans seipsam exponit illi, quare non semper cum eodem fervore, eademq; multitudine eum secuta fuerit, nempe quia aliquando tanta extitit Catholicæ fidei perturbatio, ut quodammodo ignoraret, quò eum sequi posset, hoc est, quibus Christianis fidem præberet. Loquitur autem ex persona imperfectiorum ac simpliciorum fidelium.* (Hûc referenda sunt omnia illa testimonia, quę superiùs cap. 3. ad cõfirmandã thesin, quòd *Ecclesia certâ ratione deficere possit*, adduximus.)

2. Quòd agnoscunt, ex sola multitudine doctrinæ cœlestis veritatem destituta non posse argumentum duci vel pro Ecclesia, si adsit; vel contra Ecclesiam, si absit.

Nicolaus I. in Epist. ad Michaëlem Imperatorem tom. 3. Decretal. Epistol. pag. 4. *Numerus pusillus non obest, ubi abundat pietas; nec multiplex prodest, ubi abundat impietas. Nolite ergo gloriari in multitudine, quia non multitudo, sed causa damnationem vel justificationem adducit.*

Æneas Sylvius de gestis Concil. Basil. lib. 1. f. 9. *Vox Græca Catholica sonat Latinè idem quòd Universalis, quæ tamen* (fides Catholica) *non sic dicitur, quòd universi eam teneant, sed quòd eam habere teneantur, nec enim fides nostra definit esse Catholica, quòd quamplurimi eidem adversantur.*

Melch. Canus lib. 5. Loc. Theol. cap. 5. p. 164. *Nego, cùm de fide agatur, plurimorum judiciũ nos sequi oportere, neq; enim hîc, ut in humanis judiciis, ex suffragiorũ numero sententiam metimur. Quadraginta Prophetæ Achab mentiti sunt, ex ore solius Michæ viri contemtibilis veritas egressa est. Non igitur numero suffragiorum sententiam metimur. Sapientes pauci sunt, stultorum infinitus est numerus.*

Bene-

Galat. *In rebus divinis autoritas divina spectanda est, neq; decet multitudine aut conditione personarum rem ipsam æstimari.*

Georgius Wicelius art.5. Relectionis improbat, quòd *Evangelici ad multitudinem provocant.*

(Ergò non agnoscit amplitudinem esse infallibilem veræ Ecclesiæ notam.)

Cajetanus in cap. 18. Matth. super verba: *Ubi duo vel tres congregati in nomine meo &c. Non dixit, multi, ne ad magnarum Ecclesiarum gratiam sermo restrictus videretur.*

Bellarminus lib. 3. de Ecclesia cap. 2. §. Nostra &c. definit Ecclesiam, quòd *sit cœtus hominum ejusdem Christianæ fidei professione colligatus.*

(Ergò Ecclesia non est quævis multitudo, sed multitudo veram & Catholicam fidem profitentium, ac proinde necessariò cum amplitudine veram & Catholicam fidem conjunctam esse oportet, si ex ea veritas Ecclesiæ demonstrari debeat.)

Lib. 4. de Eccles. cap. 7. §. 3. *Ut Ecclesia sit Catholica, non requiritur, ut sit in omnibus hominibus totius mundi, sed tantùm, ut innotescat omnibus provinciis, & in omnibus fructificet, ita ut in omnibus provinciis sint aliqui de Ecclesia.*

§. 4. *Nec requiritur, ut hoc fiat simul, ita ut uno tempore in omnibus provinciis necessariò oporteat esse aliquos fideles. Satis enim est, si fiat successivè. Ex quo id sequitur, quòd si sola una provincia retineret veram fidem, adhuc verè & propriè diceretur Ecclesia Catholica, dummodo clarè ostenderetur, eam esse unam & eandem cum illa, quæ fuit aliquo tempore vel diversis in toto mundo.* Hæc part. 2. de Eccles. dogmat. Similia occurrunt apud Georgium Schererum in Epitom. Postill. de temp. p. 175. (Ergò amplitudo Ecclesiæ non ex locorum & provinciarum numero, sed ex fide Catholica est æstimanda.)

Huic Bellarmini dissertationi conformis est illa Costeri in Enchirid. tract. de Eccles. in qua fatetur, *non ex eo dici Ecclesiam Catholicam, quòd eodem tempore totius orbis ditiones occupet, hoc quippe ne in hunc usq; diem fortassis contigit, quando Antarcticis hominibus & qui extremas, remotissimasq; Americæ oras incolunt, fides Christi nunquam innotuit. Sed his duabus potissimùm de causis, tùm quòd nulli nationi, ut olim ex Judæis sit alligata, nulloq; loco conclusa &c. tùm quòd juxta veterum Prophetarum vaticinia aliquando per singula orbis loca seminandum sit Evangelium, plantanda fides, atq; extendenda Ecclesia, quòd nulli alteri cœtui contingere potuit.* (At quomodo id, quod esse potest, quod futurum est, quod nondum contigit, præsentis Ecclesiæ à nobis quæsitæ clara ac evidens nota esse potest? Et quomodo ex hac nota Ecclesiam cognoscemus, cùm eodem Jesuita confitente eveniet, quòd in Apocalypsi prædixit Apostolus, *novissimis temporibus cœlum recessurum ad instar libri involuti,* hoc est, Ecclesiam, quæ priùs latè patebat, in angustias contrahendam?)

Thom. Hardingus in Confut. Apolog. Anglic. cap. 4. apud Ivellum tom. 2. oper. p. 40. *Alterum argumentum, quo Evangelium vestrum veritatē esse persuadere vultis, totum jam propè (ut jactatis) terrarum orbem ad aspiciendam lucem oculos incipere aperire. Argumentum hoc Antichristo mirè aptum est,* qui

i si jam venerit, rectè vos sanè ejus antecur-es videamini: imò, si vera dicitis, totum ope terrarum orbem eò spectare, cùm po-emis temporibus & propè mundi interi-m fore sciamus, ut iniquitas abundet & a-d majorem hominum partem refrigescat ritas, in contrariam partem argumentari et; & vel inde Evangelium vestrum fallax r vanum esse judicare, quòd ad illud acci-iendum tam parata est multitudo.

Pineda in Jobi cap. 32. v. 9. f. 710. *Æquis-mum de rebus judicium non est permitten-lum multitudini, neque senectuti, sed tan-ùm divinæ benignitati, quâ, quos vult, cu-nulat sapientiæ munere.*

Gregorius de Valentia in anal. pag. 13. agnoscit, *argumentum à multitudine & consensione hominum ductum, non esse pror-sus ex suo genere infallibile.*

pag. 88. Respondendum. *Possit errare major pars.*

Martinus Becanus in Disput. de vo-cat. Ministr. Viennæ Ann. 616. habita thes. 57. *In V. Testamento infiniti propè ho-mines adhærebant falsis Prophetis, tamen in-de non poterat colligi, vel ipsos à Deo missos, vel eorum vaticinia divinitùs fuisse inspirata.*

(Húc referenda sunt ea, quæ supe-riùs thesi speciali 1. membro 4. adduxi-mus, quòd cum nomine Catholico fi-dei Catholicæ veritatem conjungi o-porteat.)

3. Quòd agnoscunt, Christo in terris docenti paucos credidisse, (utique er-gò pauci tunc fuére veri veræ Ecclesiæ cives.)

Maldonatus in cap. 3. Joh. super ver-ba. *Testimonium ejus nemo recipit. Quod di-cit nemo, hyperbole est, nec enim nemo, sed pauci ejus testimonium acceperunt.*

Emanuel Sa ibid. *Nemo scil. ferè.*

Guillaudus ibid. *Quasi dicat. Adeò pau-ci sunt, qui ejus testimonium accipiunt, ut vix audeam pronunciare, aliquos accipere il-lum, adeò parvus auditorum est numerus.*

Toletus ibid. *Verba hæc paucitatem cre-dentium illius temporis significant. Nemo, inquit, credit. Credebant quidem tunc jam aliqui, tamen collatione eorum, qui tanto te-sti credere debuerant, nemo dicitur credi-disse.*

4. Quòd agnoscunt, ab Ecclesia Ro-mana magnam secessionem ac defectio-nem esse factam, ut de pristina amplitu-dine gloriari neutiquam ampliùs possit.

Theodoricus à Niem, quinque Papa-rum Scriba intimus & tandem Episco-pus Verdensis, in tract. de Schismate circa Ann. 1418. *Ecclesiæ Romanæ propter ejus divisionem diutinam satis patet impo-tentia, & dudum cœpit ejus discessio & adhuc durat per Asiam & Africam, ubi omnes Ec-clesiæ Catholicorum desolatæ sunt & ad nihi-lum devenerunt. Sed remanebunt & rema-nent Ecclesiæ Catholicæ tantummodò per Eu-ropam, exceptâ Græciâ & Russiâ, quarum schisma jamdiu fuit inchoatum. Et qualis sit discessio in ipsa Ecclesia Romana, & etiam Prælatorum Ecclesiasticorum religio sive san-ctimonia in partibus Occidentis, non oportet describi. Patet enim utrumque istorum in Sacerdotio & in regno. Et si ipsa sunt pro-gnostica adventus ipsius Antichristi, discu-tiant, si qui sunt, qui noverunt sensum Dei. Nunc unionem omnes desiderant & fortè non omnes, ut liquet ex præmissis, qui suis af-fectionibus passionati quærunt illa, quæ sua sunt, ut superiùs expressi.*

Nicolaus de Clemangis lib. de cor-rupto Ecclesiæ statu cap. 27. p. 25. *Nam*

bis dissidio propter nostrorum superbiam & avaritiam orto, de contractis limitibus Catholicæ religionis per totam penè orbis terrarum vastitatem olim porrecto &c. non repetam, nonnè saltem ruina illa, quâ urbem, Romanam Sedem ac caput Ecclesiæ sic ruere & collabi videmus, Ecclesiæ ipsius & totius ejus Imperii desolationem propinquare nunciat?

Paulus Langius Monachus in Chronico Ziticensi Ann. 1453. *Mahometes Imperator Turcorũ Ann. Imperii sui tertio Constantinopolin Orientis Imperii Sedẽ terrâ mariq; plus, quàm cum trecentis millibus hominum 66. diebus continuè obsessam & oppugnatam, tandẽ vi & armis cepit. Imperatore ipso Græcorum Constantino Paleologo ex matre Helena genito, nec non Patriarcha eorũ cum omnib. Christianis masculis ad instar pecudum trucidatis, mulieribus abductis, raptisq; virginibus. Et hoc quidem 28. die Mart. miserabilissimum factum est excidium, &, ut ferunt, proditione cujusdã Jannensis, qui juxta promissum per Turcum constitutus Rex per triduum, quarto die ejusdem jussu decollatus fuit. Et fit planctus in tota Christianitate & timor grandis, periit siquidem penè totaliter ipsa fides Christi in Græcia, fidelibus passim peremtis, passim captis, omnibus autem prorsus profligatis. Porrò calamitatem prædictam & expugnationem Græci passi referuntur Dei ultione, ob peccata eorum, præsertim perfidiæ & inobœdientiæ. Nuper enim sub Eugenio Papa in Concilio Florentino Romanæ Ecclesiæ reconciliati & uniti, paulò pòst recidivantes denuò ab obœdientia prædicta Romanæ Ecclesiæ recesserunt, ac pristinis se erroribus, utpote de processione Spiritus sancti, deq; in fermento consecratione & similibus impiis addixerunt, propter quæ etiam iram Dei formidare debemus, quia non minoribus, imò gravioribus, utpotè Simoniæ, avaritiæ, ambitionis ac libidinis turpissimis irretimur sceleribus, quæ nisi pœnitudine & vitæ emendatione expiare curaverimus, simile exitium per Dei indignationem & Turcorum infestationem nobis imminere non dubitemus.*

Nicol. Clenardus in Epist. ad Jacobũ Latomum p. 70. *Quid est hodiè Christianismus, si spectes gentes Mahometi? Nimirum, quod olim Judæa comparata mundo reliquo.*

Antonius Marinarius in orat. habita in Concil. Trid. tom. 3. Concil. pag. 986. conqueritur, *quòd in Europæ angulis arctata sit Ecclesia, & quòd adhuc domestici hostes surrexerint, grassantes in reliquam hanc Ecclesiam ad angulum coactam.*

Franciscus Sonnius Antuerpiæ Episcopus lib. 2. Demonstrat. Christ. relig. tract. 8. cap. 3. *Quantum, obsecro, nunc patet per orbem habitabilem Ecclesia Catholica? vix tres ulnas longum comparatione ejus vastitatis, quam possidet Synagoga Satanæ.*

Fridericus Staphylus in orat. funebri Caroli V. *Quota pars Europæ in fide permanserit, videmus; quanta autem sit ea, quæ defecerit, omnes sanè deploramus.*

Bellarm. lib. 3. de R. P. cap. 21. §. Et hoc. *Ab eo tempore, quo per vos Papa Antichristus esse cœpit, non modò non crevit ejus imperium, sed semper magis ac magis decrevit.*

(Agnoscit igitur, ab Ecclesia Romana nostris temporib. magnam secessionem ac defectionem esse factam, ut de pristina amplitudine gloriari minimè possit.)

Idem in præf. super lib. de beat. Sanct. *Ob mendacia* (hæreticorum) *innumerabiles populi, regna, nationes, multa millia animarũ Christi sanguine redemtarum à Chri-*

sti

sti corpore separata & tanquã rami ab arbore vi tẽpestatis avulsi & disjecti jacent, & instar oviũ, quæ ab ovili suo egressæ sine ullo Pastorum canumve præsidio in montib. vagantur, infernalium luporũ quotidiè præda fiunt.

Theologi Veneti in tract. de interdict. Pauli V. p. 139. edit. Francof. 607. *Nomen Catholicum in paucissimas quasi Provincias hoc seculo restrictum est.*

Josephus Acosta lib. de novissim. capite 2. *In Septentrione ferè toto magna facta est ab Ecclesia Romana discessio.*

(Hûc pertinet, quòd quatuor sint classes earum Provinciarum, quas Romana Ecclesia suâ amplitudine non attingit. Prima est eorum, qui de Papa nihil audivere, vel si audivere, parùm tamen eum curant. Tales sunt Asiani, Cilices, Armeni, Palæstini, Tartari, Persæ; ut & Ecclesiæ in Taurica Chersoneso, in Africa, Ægypto, Æthiopia &c. Secunda est eorum, qui Pontifici Romano, ejusque Tyrannidi fortiter restiterunt, ut sunt Græci in Asia & Aphrica. Tertia est eorum, qui Papali Tyrannide pressi, adduci tamen non potuerunt, ut jugo ejus se submitterent & Papales errores approbarent, ut fuerunt Waldenses in Gallia, Anglia, Germania, Polonia commorantes. Quarta est eorum, qui superiore seculo in variis regnis & Provinciis Papale jugum excusserunt. Philipp. Marnixius in Discursu falsò dictæ Cathol. & Evang. relig. part. 3. cap. 11.)

4. Quòd agnoscunt, Antichristo, quicunq; tandẽ ille sit futurus, majorẽ partem adhæsuros, quàm Eccl. Catholicæ.

Franc. Rib. in Com. Apoc. 13. sup. verb. *Adoraverunt bestiã omnes, qui inhabitãt terram. Significat Apostolus his verbis infinitã multitudinẽ eorũ, qui Antichristo adhærebũt.* Plura hujus generis testimonia de Ecclesia tempore Antichristi in angustũ redigẽda, adduximus superiùs c. 3. memb. 9.

5. Quòd agnoscunt, Ecclesiam nostram esse longè lateq; propagatam.

Alphons. de Castro in præfat. lib. adv. hereses. *Utinam pestis hæc* (Lutherana hæresis) *intra solos Germaniæ fines sese contineret, & non in reliquas Christiani orbis partes tam sevè atq; potenter grassaretur, ut jam rara sit Christiani nominis Provincia, in qua aliqui non sint, qui publicè aut latenter Luthero nomina dederint & in illius verba juraverint!* (Scripsit hæc Alphons. An. 1545.)

Bellarm. in præf. tom. 1. Controv. *Quis ignorat, pestẽ Lutheranam in Saxonia paulò antè exortã mox Germaniam penè totã occupâsse, inde ad Aquilonem & Orientem profectam, Daniam, Norvegiã, Sueciam, Gothiam, Pannoniam, Hungariam, absumsisse; tum ad Occidentem & Meridiem pari celeritate delatam, & Galliam, Angliam, Scotiam, florentissima quondam regna brevi tempore populatam; ad extremum Alpes transcendisse & in Italiam usque penetrâsse.*

In Orat. tom. 4. oper. præfixâ sub finẽ. *Volantes currus mirã indicant velocitatem, quâ nova ista secta* (Lutherana) *instar pestiferæ tabis sese per varias regiones effudit. Nã non contenta Occiduis & Aquilonaribus regnis ad Orientẽ quoq; & Meridiem, ad Græcos, ad Indos, ad ipsum novum orbem navigare ausa est, quanquam & à Græcis cum ignominia repulsa fuit & apud Indos non permisit Dominus, ut vestigium figere posset.*

Confessionem Augustanam *in ipsas Hispanias*, inque Cœnobia Hispaniarum penetrâsse rogi in Virginum, Nobilium, Monachorũ vivicomburia hanc ipsam

ob fidem Hispali & Pinciæ Ann. 1559. insumti glorioso non minùs, quàm evidenti argumento demonstrârunt. Jac. August. Thuanus lib. 23. Petrus Suavis Polanus lib. 5. Hist. Conc. Trid. p. 486.

Apud Ruthenos quoque ad Mosqui fluenta invenit Confessio Augustana tutam & honoratam sedem. Philip. Nicol. lib. 1. de regno Christi cap. 1. ex Oderbornio.

Græcorum hæc Confessio non formidavit ingenia. Subiit conspectum *Patriarchæ Constantinopolitani, à quo etiam Confessionis hujus socii ad sacrorum participationem intromissi in interiora templi loca, quò soli Patriarchæ cum his, qui sacra peragentem ministerio suo adjuvant, penetrare licet.* Phil. Nicolai d. l.

Legitur *sermone Heneto* à Trubero Carniolano munificentiâ Ducis Wirtenbergici Christophori adjuto in Henetam linguam transfusa, ne *in Turcicis Provinciis*, quibus Henetus sermo familiaris est, ingemiscentes sub jugo Ottomannico Christiani tanto thesauro privarentur. Jacob. Andreæ in orat. funebri Truberi.

Albaniam, imò & *Iberiam & Caspium mare* penetravit, ab ipso Georgianorum Principe illata. Nam cùm Anno Christi 1579. duo fratres, Georgianorũ Principes, parte ditionum suarum à Mustapha Turcico Bassâ occupatâ, recuperandi regni causâ Constantinopolin ... splendido comitatu ad Amurat... debebatur, omni dominationis recuperandæ spe excidisset, quòd nollet in Turcarum transire ritus & religionem, factum est sic mirè disponente Deo, ut pius hic Princeps, fructus tamen peregrinationis suæ non pœnitendos, aut potiùs præmia constantiæ amplissima ferret, & qui regno terreno à Turca exclusus esset, regni divini communione bearetur, inq; propagatorum veritatis à Christo ascisceretur consortium. Singulari enim providentiâ divinâ venit in notitiam Oratoris Cæsarei Baronis Ungnadii, ex eoque per Interpretes comiter salutato, Ecclesiarum Germanicarum statum sciscitatus est; amanter illum resalutavit Baro interprete Wenceslao Budovicio, aulæ suæ tum temporis Magistro, deq; nostris Ecclesiis edoctum, ut in Christiana fide constanter perseveraret, monuit. Ad hæc exemplar Græcum Augustanæ Confessionis manu suâ scriptum, Principi communicavit, quòd ipse serenâ fronte acceptans *in sermonem Ibericum* ilicò per Interpretes transferri jussit & exemplar utrumq; in patriam transmisit. Sic ergò nunc in extremis illis oris, vix famâ satis cognitis, Principis sui pietatem imitati Georgiani Confessionem Augustanâ legunt, versant, exosculantur, nunc *Caucasi & Mœotidis accolarum* barbara labra de restituta verbi cœlestis puritate nobis gratulantur & ipsa *vagorum Scytharum* ...

nonnullos esse, qui Lutherano veneno infecti sunt, neque hos ex infima tantùm fece populi, sed ex mediis etiam & summis viris. (Aut ergò veræ Ecclesiæ titulum nostris Ecclesiis concedant, aut agnoscant, solam amplitudinem absque veritate doctrinæ consideratam, non esse veram veræ Ecclesiæ notam.)

6. Quòd Bellarminus lib. 3. de Justif. cap. 3. §. Quòd verò &c. contra Ambrosium Catharinum disserens, sic scribit: *Omnis fides divina habet certitudinem fidei Catholicæ. Fides enim non est certa, quia Catholica, sed quia divina. Non enim ideò certitudinem habet fides, quia toti Ecclesiæ communis est, sed quia nititur autoritate Dei, qui nec fallit, nec fallere potest, cùm sit ipsa veritas.*

(Ex illis sic colligimus. Quæcunque fides nititur verbo divino, ea quoq; est fides divina. Nostrarum Ecclesiarum fides nititur verbo divino; quam hypothesin tamdiu tuemur, donec contrarium à Pontificiis ex verbo Dei probetur. Ergò est fides divina. Ulteriùs. Omnis fides divina habet certitudinem fidei Catholicæ. Non enim ideò certitudinem habet fides, quia toti Ecclesiæ communis est, sed quia nititur autoritate Dei. Nostrarum Ecclesiarum fides est divina. Ergò habet certitudinem fidei Catholicæ, non quia toti Ecclesiæ communis est, sed quia nititur autoritate Dei.)

7. Quòd agnoscunt, Ecclesiam nondum esse per totum terrarum orbem propagatam.

Jacobus Gretserus tom. 2. Defens. Bellarm. lib. 3. cap. 4. pag. 855. d. *Nec juvat te, quòd ais, Indicos scriptores testari, quædam Christianæ religionis monumenta apud Indos reperta. Sed apud quosdam, non omnes, præcipuè verò Orientales, quorum nonnullis S. Thomam, S. Bartholomeum & S. Matthæum Evangelicam doctrinam tradidisse, compertum est. At quid de Indis Occidentalibus? quid de Japonibus? quid de Chinis? quid de Brasileensibus? quid de aliis vastissimis regnis dicemus, quæ partim jam patefacta sunt, partim quotidiè felicibus auspiciis patefiunt, ubi nec vola nec vestigium ullius Christianitatis olim introductæ & posteà obrutæ.* (Agnoscat ergò, ante repertum novum orbem Ecclesiam non fuisse per omnes mundi regiones propagatam, ac proinde non potuisse de tanta amplitudine gloriari.)

Bellarminus lib. 3. de Pont. Rom. capite 4. Tannerus part. 3. Theol. Scholast. Disp. 1. q. 3. dub. 5. statuunt, *Evangelium nondum esse in toto orbe prædicatum.* (Quomodo igitur Ecclesia per totum orbem propagata?)

Argum. Advers. *Amplitudinem Ecclesiæ* probant ex Psal. 18. *In omnem terram exivit sonus eorum.*

Resp. 1. Glossa interlinearis, Costerus in Enchirid. & alii dicunt, *hoc semel impletum esse per Apostolos, qui omnes mundi angulos tunc cognitos & habitatos, si non præsentiâ, tamen famâ expleverunt.*

2. Confirmant hoc ipsum plurimi scriptores Pontificii, quorum testimonia adduximus superiùs in cap. de Antichristo in resp. ad 3. arg. 1. demonstr.

3. Jesuita Schererus in Epit. Postill. de temp. sup. Evang. 3. Dom. post Epiphan. accipit *de successiva Ecclesiæ propagatione,* (quam nemo nostrûm negat.)

Thesis specialis quinta. Successio

Episcoporum non est genuina & infallibilis Ecclesiæ nota.

Ἔκθεσις. Duplex est successio. Una quidem *locorum & personarum*, altera verò *doctrinæ*. Illam vocare possumus *externam*, hanc *internam*. Successio locorum & personarum est accidens quoddam externum & mutabile, neq; quidquam valet absque doctrinæ successione, doctrinæ autem successio est veræ Ecclesiæ propria. Quando igitur negamus, successionem Episcoporum esse genuinam & infallibilem Ecclesiæ notam, de locali ac personali successione, quæ doctrinæ successionem conjunctã non habet, idipsum intelligimus.

Antithesis. Bellarminus lib.4. de Eccles.cap.8.§.1. *Quinta Ecclesiæ nota est successio Episcoporum in Romana Ecclesia, hinc inde ab Apostolis usque ad nos deducta, hinc enim dicitur Apostolica, ac proinde omnes veteres hac successione, tanquam argumento evidentissimo, usi sunt ad veram Ecclesiam ostendendam.*

Baronius tom.1. Annal.Eccles.Ann.31. num.52. *Ex cujusvis hominis, qui rationis est compos, sententia certum exploratumq; habetur, illic esse legitimum templum, ipsam, inquam, Catholicam Ecclesiam, apud quam successio Pontificum ab ejus exordio est legitimè conservata ac custodita.*

Lindanus lib.4.Panopl.cap.83. ac Canisius in Catech.tract. de præcept.Eccl. cap.9.statuunt, *Romanam cathedram esse indubitatam Ecclesiæ notam.*

Horantius lib.6.contra Instit.Calvin. cap.6. *unam* facit *Ecclesiæ notam certissimam, continuatam Sacerdotum ac Prælatorum, præcipuè Romanorum, successionem.*

Sanderus lib.8.de visib.Monarch.capite 50. *successionem* itidem numerat inter Ecclesiæ notas.

Gregorius de Valentia in Anal.lib.6. cap.13. *Augustinus hoc firmissimo argumento usus est. Tenet me, inquit, in Ecclesia legitima Sacerdotum successio. Præterea Irenæum & alios Patres, qui hac notâ Ecclesiam veram demonstrari voluerunt.* Quinimò tantum tribuunt huic successioni, *ut absque ea nec veram Ecclesiam, nec veros Ecclesiæ Ministros dari* asserant.

Becanus lib. 1. Manualis in princ. *Si constet, Ministros Lutheranæ aut Calvinianæ religionis non esse legitimè vocatos ad Ministerium, sicut hactenùs suam vocationem probare non potuerunt, sequitur, ab illis neque Evangelium legitimè prædicari, neque Sacramenta ritè administrari posse, ac proinde ad Ecclesiam Catholicam confugiendũ, in qua est constans, legitima & nunquam interrupta Pontificum & Episcoporum successio, quæ alibi non reperitur.*

Nostram sententiam probamus, quia successio illa

1. Non convenit Ecclesiæ *perpetuò ac semper*, quia fuit vera & Apostolica Ecclesia, antequam esset talis successio, scilicet in principio. Ecclesia illa primitiva, in qua Christus & Apostoli docuerunt, fuit flos Ecclesiæ, ea tamen caruit locali & personali istâ successione.

2. Non convenit *soli* veræ Ecclesiæ. Synagoga Judaica tempore CHRISTI habebat Sacerdotum successionem, quam ad ipsum Aaronem poterat deducere, nec tamen cum illa successione puritas doctrinæ perpetuò fuit conjuncta. Ecclesia Græca successionem Episcoporum suorum usque ad Apostolorum tempora producit, nec tamen

in ea est omnimoda puritas doctrinæ.

3. Nihil quicquam valet, nec ullius est momenti, nisi conjunctam habeat *veram doctrinam*, quia vera Ecclesia non potest esse ea, quæ non habet doctrinam veram & Apostolicam, quæ est quasi anima Ecclesiæ. Jam verò successio *localis & personalis* potest consistere, ut ei non sit conjuncta successio *doctrinalis* Act.20.v.29.30. 2. Thess. 2. v,4. 1.Tim.4. v.1.2.3. 2.Petr.2.v.1.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd agnoscunt, successionem personalem ac localem nihil valere absque successione doctrinæ. (Utique ergò successio localis ac personalis à doctrinæ successione separata, non est genuina & infallibilis Ecclesiæ nota.) Dicta hujusmodi enumeravimus superiùs artic. 3. de Pontif. Romano cap.4. membro 1.

2. Quòd agnoscunt, à successione ad demonstrandam Ecclesiæ veritatem non posse procedi *affirmativè* hoc modo. In illa Ecclesia est successio. Ergò est vera Ecclesia; sed tantùm *negativè*. In illa Ecclesia non est succesio. Ergò non est vera Ecclesia. (Jam verò genuinæ ac propriæ notæ competit, ut & affirmatè & negatè ex ea concludatur. Ut enim posito proprio ponitur res ipsa, cujus est proprium; ita remoto proprio res ipsa, cujus est proprium, removetur. Quòd si ergò à succesione ad veritatem Ecclesiæ non potest concludi affirmatè, utique succesio non erit propria Ecclesiæ nota. Æquè profectò impertinenter *successionem Ecclesiæ notam* dicunt, ac si ego, *bipedem esse, hominis notam* dicerem: ac mihi objicienti, *etiam gallus bipes est*, responderem, *non omne quidem bipes esse hominem, sufficere tamen hanc notam ad ostendendum, nihil, quod non est bipes, esse hominem*. Nonnè egregia foret responsio data quæstioni notam claram, ac quâ homo cognosci atque reliquis omnibus rebus dignosci possit, postulanti?)

Bellarminus lib.4. de Eccles. cap.8.§. Dico secundò &c. *Dico argumentum à successione legitima afferri à nobis, præcipuè ad probandum, non esse Ecclesiam, ubi non est hæc successio, quod quidem evidens est, ex quo tamen non colligitur necessariò, ibi esse Ecclesiam, ubi est successio.*

Pazmannus lib.8 Hodegi cap.13. fatetur, *hanc notam per se non ostendere Ecclesiam, sufficere tamen putat, quòd multarum congregationum falsitatem demonstrat, & ab iis Ecclesiam discernit*. Postea addit, *Successionem Episcoporum per se discernere quidem veram Ecclesiam à nonnulla falsa, sed non ab omni erronea congregatione*. (Atqui vera nota non ab aliqua tantùm, sed ab omni alia rem notatam discernere debet & potest.)

3. Quòd agnoscere coguntur, successionem illam localē & personalem non convenire Ecclesiæ perpetuò ac semper; nec soli veræ Ecclesiæ convenire.

Bellarm. lib.1. de Justificat. cap.9. §.2. statuit, *Symbolum Apostolicum ab ipsis Apostolis compositum esse, & ad ejus autoritatem passim provocat*, idq; non immeritò. *Extat*, inquit, *Symbolum antiquissimum, quod Apostolicum dicitur, propterea quòd Apostoli ipsum condiderint, ut inter omnes constaret, quænam esset totius Christianæ fidei summa.* (Jam verò Ecclesia in Symbolo illo vocatur

catur *Apostolica*, cùm tamen nondū in ea localis & personalis successio vigeret, sed Apostoli ipsimet adhuc docerent.)

Idem Bellarminus lib. 4. de Eccles. cap. 8. resp. ad 2. object. scribit, *Sacerdotium Aaronicum fuisse temporale & solùm duràsse usque ad inchoationem Novi Testamenti, deinceps cœpisse Sacerdotium secundùm ordinem Melchisedech à Christo institutum, cujus Sacerdotii cùm primitiæ fuerint Apostoli, ideò non debuisse illos Caiphæ succedere, sed esse principium Novi Sacerdotii.* (Agnoscit igitur, Apostolos localem & personalem successionem non potuisse nec debuisse à Sacerdotibus Vet. Testamenti deducere. Jam verò idem Bellarminus lib. 4. de Ecclesia cap. 4. §. In omni &c. fatetur, *Ecclesiam Christi non fuisse novam Ecclesiam, sed solùm mutationem quandam status Ecclesiæ.* Quòd si ergò mutatâ successione status duntaxat Ecclesiæ externus mutatur, non autem nova Ecclesia constituitur, utique successio non est vera & essentialis, sed tantùm accidentalis Ecclesiæ nota, quia scil. non ad illius essentiam, sed externum duntaxat statum pertinet. Proinde, quemadmodum Apostoli à successione *locali & externa*, quâ Caiphas cum suis gloriabatur, *ad successionem doctrinalem & internam* provocârunt, quando doctrinæ suæ consensum cum doctrina Mosis & Prophetarum demonstrârunt: ita quoque hodiè in Ecclesiis Evangelicis *à successione locali & personali*, quâ Romani Pontifices gloriantur, *ad successionem doctrinalem & internam* meritò provocamus, quando doctrinæ nostræ consensum cum Apostolica doctrina demonstramus.)

Hûc referri potest illud, quòd cùm superioribus annis Gregorius XIII. Pontifex Romanus Armeniis Orientalibus Christianis *novum Calendarium*, atque unà etiam dominatum suum obtrudere conaretur, illi consilio cum Orientalibus Patriarchis communicato per literas responderunt, *se non existere sine capite, siquidem inde à Constantino Magno & Regis Teridatę temporibus in hunc usque diem Catholicum semper Archiepiscopum habuerint*; quibus literis nomina sua addiderunt Patriarcha Constantinopolitanus Hieremias, Sylvester Alexandrinus, Joachimus Antiochenus & primæ Justinianæ Archidarnm Gabriel. 8 Novemb. Ann. 1582. Indict. 10. (Quamvis verò Ecclesia Græca ad localem & personalem illam successionem provocet, tamen à Pontificiis pro schismatica, imò hæretica habetur.)

Rayhingius in Excub. contra Doct. Meisner. p. 16. *Habet Græca Ecclesia quidem seriem, si potestas ordinis spectetur, non diffitemur, sed ejusdem doctrinæ prædicationem cum majoribus communem & ab iis deductam, quæ tamen series maximi ad veram Ecclesiam demonstrandam est momenti, minimè habet.*

4. Quòd agnoscere coguntur, successionem in Ecclesia Romana aliquoties fuisse interruptam, videl. primò *per diuturnam vacationem.* Secundò, *per Antipaparum dissensionem.* Tertiò, *per hæreticam à vera fide discessionem.* Quartò, *per illegitimam occupationem.* Singula membra latè confirmata sunt ipsorum Pontificiorum scriptorum testimoniis, artic. 3. de Pontif. cap. 4. membro 5.

Gregorius de Valentia in Analysi

p.295. format talem objectionem. *A tempore Urbani sexti, qui Gregorio undecimo demortuo Anno 1378. electus fuit in mense Aprili, usque ad præsentem Pontificem, nullus videtur legitimè successisse. Nam ut videre est apud Antoninum part. 3. Hist. tit. 22. cap. 2. & in initio Concilii Constantiensis eodem Anno 1378. in mense Julio ex Cardinalibus quidam, quòd Pontificis electi mores difficiles non ferrent, Româ discesserunt, & in sequente mense Septembri elegerunt alium Pontificem, qui nominatus est Clemens septimus. Porrò Urbanus Romæ manebat, Clemens Avenioni, & uterque suos asseclas habebat. Quod schisma usque ad annum 1417. quo undecimo die mensis Novembris Martinus V. electus est, ita continuâ successione utriusque Pontificis & Cardinalium ab ipsis creatorum continuatum est, ut non posset satis dignosci, uter illorum esset verus Pontifex. Ann. 1408. accessit, qui dictus Johannes XXIII. quem alii Cardinales, ex utraq; factione ad eam rem designati, creârunt, ut refert Turrecremata. Tandem Martinus V. à Cardinalibus multis ex illis dubiis & schismaticis anno, ut dictum est, 1417. creatus est in Concilio Constantiensi. Itaque nec præcedentes Pontifices, nec ipse Martinus V. & consequenter neq; alii Pontifices posteriores, qui Martino deinceps successerunt, legitimo modo videntur ab Ecclesia recepti. Accedit etiam, quòd post Martinum V. tempore Eugenii IV. fuit aliud schisma. Amadeus enim quidam in Concilio Basileensi à quibusdam electus est & vocatus Felix. Is postea Nicolao V. cessit, à quo & Cardinalis creatus est. Neque tamen videtur satis compertum, uter istorum habuerit majus jus ad Pontificatum. Atque ita propter hoc etiam schisma Pontifices illi omnes, qui Nicolaò usque ad Pontificem præsentem successerunt, videntur dubii.* (In responsione ad hanc objectionem Gregorius de Valentia succumbit. Primò dicit,) *Illos Pontifices, qui ab Urbano VI. usque ad Martinum V. electi fuerunt, censeri posse legitimè receptos in locum Urbani, cæteros verò fuisse schismaticos.* (Atqui, unde certò & infallibiliter Ecclesiæ constabat, Urbanusne an Clemens VII. an Martinus V. aut Johannes XXIII. legitimè receptus esset? & cuinam, cùm singuli suos haberent asseclas, ac suos quiq; Cardinales crearent, præ reliquis fuerit obtemperandum? *Si unus & solus Pontifex in hoc casu aliquid potest statuere,* ut disputat Valentianus p. 297. cur non statuebat tunc Urbanus sextus? cur non autoritate Apostolicâ repressit Clementem septimum? Itemq; cur Martinus V. & Clementem VII. & Johannem XXIII. non abrogavit? cur non tanquam schismaticos excommunicavit? cur Ecclesia repræsentativa sive cœtus Cardinalium Urbanum VI. vel Martinum V. ex pectoris sui scrinio definientes non audivit? Videt hoc Valentianus, ideò secundo loco respondet,) *Sive ibi, sive illi, durante schismate, fuerint legitimi Pontifices, sive nullus eorum, qui in schismate electi sunt, sed tunc Sedes quasi vacaverit, nihil hoc quidem interest, modò constet, certè ipsum Martinum V. in Concilio postea Constantiensi legitimo modo receptum fuisse in locum illius Urbani & Antecessorum, adeoq; etiam in locum ipsius Petri.* (Atqui si totis 39. annis Ecclesia dubium, id est, nullum Pontificem habuit, utiq; interrupta fuit Pontificalis successionis series, ex quo sponte sequitur, *successionem* illam *personalem* non esse individuam Ecclesiæ no-

tam, quin & Ecclesiam visibili illo capite absq; sui destructione carere posse.)

Ubinam verò erat successio absque interruptione *viginti sex schismatum* ab Onuphrio in Chronico numeratorum tempore? Vigesimum schisma *quadraginta annos* duravit: & vigesimum sextum ab *Urbano sexto usque ad Concilium Constantiense*, secundùm Genebrardum. Vigesimum primum *sex & triginta annos*, secundùm Onuphrium *quadraginta*. Alter in alterum censuris sæviebat. *Tota Respubl. Christiana duos tum habebat Pontifices*, dicit idem Genebrardus ad annum Christi 1389. uterq; antagonistam suum excommunicabat, uterque Episcopos creabat; Episcopi, Sacerdotes; uterque rescindebat acta sui AntiPapæ. Ubi tum erat successio & cuinam erat credendum?

Inde Genebrardus An. 1009. *Turbata hic fuit* (temporibus Stephani VI. Romani, Theodori secundi, Johannis X.) *legitima successio, ut olim in Synagoga sub Antiocho paulò ante Maccabæos.*

Sed ne multis sit opus, proferemus syllogismum, cujus præmissæ ex ipsis Pontificiis, imò major propositio ex ipso Pontificis decreto sit petita.

Si quis Apostolicæ Sedi sine concordi & Canonica electione Cardinalium ejusdem Ecclesiæ, ac deinde sequentium religiosorum Clericorum inthronisatur, non Papa vel Apostolicus, sed apostaticus habeatur, ait Nicolaus II. Pontifex Romanus, c. Si quis, dist. 79.

Jam verò *plerique contra Ecclesiastica Statuta in Pontifices Simoniacè electi, ambitiosè intrusi & aliquando in tantum vitiati fuerunt, quòd rursus ab Ecclesia rejecti, à Sede expulsi, damnatiq; sunt*, inquit Autor oneris Ecclesiæ cap. 15. § 35.

Sylvestri III. tempore eò Pontificatus devenerat, ut qui plus largitione & ambitione, non dico sanctitate vitæ & doctrinâ, valeret, tantummodò dignitatis gradū bonis oppressis & rejectis retineret, quem morem utinam aliquando non retinuissent nostra tempora! inquit Platina in vita Sylvestri III.

Conclusio sponte emergit.

Pontificiis in ore & calamo, *quòd sola Sedes Romana manserit sine hæresibus, cùm Constantinopolitana, Alexandrina & Antiochena & aliæ Ecclesiæ variis hæresibus fuerint contaminatæ*, ex quo inferunt, *successionem Apostolicam in Sede Romana mansisse, in Sedibus Patriarchalibus defecisse.*

Resp. 1. Antecedens argumenti, quòd Sedes Romana semper manserit ab hæresibus immunis, falsum esse lib. 1. Conf. gener. demonstratum fuit.

2. Cùm Anshelmus Havelburgensis (qui floruit circa annum 1150.) hoc argumentum urgeret, jam olim Nechites Theologus Græcus in Concilio, sub Calo Johanne Constantinopoli celebrato, ipsi in hunc modum respondit. *Concedo, Constantinopoli multas hæreses ortas esse. Sed ibi vicissim extinctæ sunt, ut tempore Constantini Magni Arii hæresis. Fons fuit Philosophia, quæ Constantinopoli exculta fuit, quaq; abusi sunt docti homines. Sic in Chalcedonensi, Constantinopolitana, Ephesina, Antiochena, Alexandrina Ecclesiis damnatæ sunt hæreses, & inhibitum est, ne quis ampliùs de fide disputare audeat &c. Et fortassè in Romana civitate ideò non surrexerant hæreses, quia non adeò sapientes & subtiles & Scripturarum investigatores ibi fuerunt, quemadmodum apud nos. Et sicut hæreticorum,*

rum, qui apud nos fuerunt, vana sapientia, quâ seducti sunt, culpāda est: ita nō nimiùm laudanda est Romana imperitia, quâ ipsi nec hoc, nec illud de fide dixerunt, sed alios docentes simplicitate quasi minùs doctâ audierunt. Quod contigisse videtur vel ex nimia negligentia investigandæ fidei, vel ex crassa tarditate hebetis ingenii, vel ex occupatione ac mole secularis impedimenti.

Thesis specialis sexta. Conspiratio in doctrina cum Ecclesia antiqua non est genuina & infallibilis Ecclesiæ nota.

Ἔκθεσις. Si per doctrinam & Ecclesiam antiquam intelligatur doctrina & Ecclesia *Apostolica*, facilè concedimus, consanguinitatem cum illa antiqua doctrina, vel quod idem est, doctrinam Apostolicam esse veram & propriam Ecclesiæ notam. Quæ verò sit doctrina Apostolica, non potest certiùs cognosci, quàm ex ipsis Apostolorum scriptis. Sin per doctrinam & Ecclesiam antiquam intelligatur ea, quæ post Apostolorum tempora in Ecclesia viguit, distinguenda sunt Ecclesiæ tempora. Primò, Ecclesia erat *pulcrè ornata* tempore Apostolorum & Martyrum, ubi ob persecutiones latebat, sed quoad fidei puritatem verè fulgebat. Secundò erat *nonnihil maculata* tempore Patrum, ubi à prisca simplicitate paulatim deflectebatur & humanæ opiniones ac traditiones subinde admiscebantur. Tertiò erat *prorsus deformata* tempore dominantis Antichristi, sub cujus Tyrannide totum corpus doctrinæ cœlestis miserè laceratum & disjectum fuit. Quartò, ultimis hisce temporibus denuò est *reformata & pristino fidei Apostolicæ niteri restituta.* Idem judicium faciendum de Doctoribus Ecclesiæ. Qui enim propinquiores sunt Apostolorum temporibus, puriùs & sinceriùs tractant Scripturam, quàm qui sequentibus seculis vixerunt.

Antithesis. Bellarminus lib. 4. de Eccles. cap. 9. §. 1. *Sexta Ecclesiæ nota est conspiratio in doctrina cum Ecclesia antiqua.*

Sixtus Senensis lib. 6. Biblioth. annot. 104. *Ecclesiasticæ traditionis consensionem* inter Ecclesiæ notas recenset.

Rayhingius in Muris civitatis sanctæ *septimam Ecclesiæ notam* statuit *Patrum consensum.*

Nostram sententiam probamus ex eo, quòd Patres non sint regula fidei, id quod multis confirmavimus argumentis, lib. 1. part. 2. cap. 13.

Nostræ huic sententiæ suffragatur,

1. Quòd agnoscunt, discrimen esse *inter Scripturam sacram* θεόπνευστον & inter *Patrum scripta*, illamq; esse normam & regulam, cui Patrum scripta subjicienda, & ad eam velut normam exigenda.

2. Quòd ipsimet Patrum scripta judicio *Ecclesiæ*, id est, Romani Pontificis submittunt.

3. Quòd agnoscunt, Patres sæpiùs errâsse.

4. Quòd multis, etiam præclarissimis veteris Ecclesiæ Doctoribus in specie errores quosdam tribuunt, vel certè autoritatem eorum elevant.

5. Quòd agnoscere coguntur, non solùm privatos & peculiares quosdam errores in singulis ferè Patribus occurrere, sed etiam multos in uno eodemq; puncto simul & conjunctim errare.

6. Quòd in expositione Scripturæ à

majori parte Patrum quandoque discedunt & pauciores sequuntur, interdum etiam Patrum expositioni suam præferunt.

7. Quòd agnoscunt, Patres in multis capitibus non solùm à seinvicem, sed etiam à semetipsis dissentire.

8. Quòd agnoscunt, in scriptis Patrum esse multa supposititia & adulterina.

9. Quòd agnoscunt, in genuinis Patrum scriptis multa esse corrupta & depravata.

10. Quòd agnoscunt, multos ex Patribus necessariis Scripturæ interpretandæ mediis fuisse destitutos.

11. Quòd agnoscunt, quosdam Patres legitimæ interpretationis regulas non semper ac perpetuò observâsse, quandoque etiam fervore disputationis vel studio rhetoricandi in partem alteram nimiùm deflexisse.

Quæ omnia propriis Adversariorum confessionibus confirmavimus dicto lib. 1. part. 2. cap. 13.

12. Quòd ipsimet Pontificii agnoscunt, multa fidei Papalis dogmata assensu Patrum, præsertim eorum, qui Apostolorum temporibus fuére proximi, planè destitui, ut in singulis ferè controversiis hactenùs ostendimus, ac in sequentibus suo loco ostendemus.

13. Quòd ex ipsis Pontificiis Scriptoribus demonstrari potest, Romanam Ecclesiam 1. multas in doctrina & ritibus *novitates* fovere, ac 2. quædam *ex gentilismo*, 3. quædã *ex Judaismo*, 4. quædam *ab hæreticis* mutuatam esse. Singula membra prolixè probat Dn. D. Nicolaus Hunnius in tractatu, cujus titulus. Apostasia Romanæ Ecclesiæ. Lubec Ann. 32. edit.

14. Deniq; Bellarminus ipse aliquoties ab illorum Patrum, qui *primis quingentis post Christum natum seculis* vixerunt, doctrinâ discedit, ut multis exemplis demonstrari potest, ac in genere scribit,

lib. 3. de Verbo Dei cap. 3. §. De ipso. *Cùm literalis Scripturæ sensus modò sit simplex, modò figuratus, dubium est in multis locis, an sensus verus sit simplex vel figuratus &c. Et hac ex causa in gravissimos errores aliquando nonnulli inciderunt. Exemplo sit Origenes, qui proptereà erravit, quòd quæ accipienda erant simpliciter, accepit figuratè &c. Alii è contrario lapsi sunt, quòd simpliciter & propriè acceperint, quæ erant accipienda figuratè, ut Papias & qui eum secuti sunt, Justinus, Irenæus, Tertullianus, Lactantius, aliiq; nonnulli.*

lib. ejusd. cap. 10. resp. ad 9. *Quis neget, multos veterum Patrum habuisse excellenter donum interpretandi & fuisse spirituales? & tamen constat, quosdam ex præcipuis eorum non leviter in quibusdam lapsos.*

lib. 4. de Verbo Dei c. 7. §. Ad hunc &c. *Erraverunt aliqui Patrum in quibusdam dogmatibus.*

(Tutiùs ergò ac rectiùs ex Apostolorum scriptis, quàm ex Patribus judicatur, quæ doctrina verè sit Apostolica.)

Thesis specialis septima. Unio membrorum inter se & cum Pontifice Romano, tanquam capite, non est genuina & infallibilis Ecclesiæ nota.

Ἔκθεσις 1. Fatemur, Ecclesiam esse unã, cujus unitatis variæ dantur rationes, inter quas eminet *unitas doctrinæ & fidei* Ephes. 4. v. 5.

2 Uni-

2. Unitas ergò per se non est nota Ecclesiæ, sed oportet eam esse cum fide & doctrina conjunctam.

3. Nec quævis fidei & doctrinæ unitas est vera veræ Ecclesiæ nota, sed unitas *veræ fidei & doctrinæ*, hoc est, doctrinæ Propheticæ & Apostolicæ, ea enim sola est perpetuæ & immotæ veritatis, Zachar. 8. v. 19. Joh. 8. v. 31. Eph. 2. v. 20.

4. Quamvis ergò Ecclesia sit una, & vera ejus membra in religione consentiant, ex eo tamen non potest inferri, quòd, ubicunque est unitas & dissensio in religione, ibi statim sit vera & Apostolica Ecclesia, cùm duplex sit unitas, alia *carnis*, alia verò *Spiritus*.

Antithesis. Bellarminus lib. 4. de Eccles. cap. 10. §. 1. *Septima Ecclesiæ nota est unio membrorum inter se & cum capite, id est, cum Romano Pontifice.*

Et postea. *Apud veteres semper fuit habita pro nota veræ Ecclesiæ conjunctio cum Romano Pontifice.*

lib. 3. de Eccles. cap. 5. §. Probatur. *De ratione Ecclesiæ est, ut sit una, unione membrorum inter se & cum suo capite &c. Nam multiplex unitas invenitur in Ecclesia. Prima est unitas, ratione ejusdem principii, id est, Dei vocantis. Secunda, unitas ratione ejusdem ultimi finis. Tertia, ratione eorundem mediorum, id est, fidei, Sacramentorum, legum. Quarta, ratione ejusdem Spiritus sancti, à quo, tanquam externo & separato Rectore, universa Ecclesia gubernatur. Quinta, ratione ejusdem capitis, tanquam interni & conjuncti Rectoris. Omnis enim Ecclesia eidem* Christo *& ejus Vicario tanquam capiti paret. Sexta est à ratione connexionis membrorum inter se & præcipuè cum capite, ut est principale membrum. Inter has unitates illæ, quæ faciunt propriè Ecclesiam unam, sunt duæ ultimæ.*

Thomas Hardingus in Confut. Apolog. Anglican. part. 3. cap. 6. div. 1. *Inter alias veræ Ecclesiæ notas & signa connumeratur unitas, propter quam Ecclesia una appellatur & in unum collecta &c.*

Hosius Cardinalis in explic. Symb. & Costerus in Enchir. cap. 2. *tertiam* Ecclesiæ *notam* ponunt, quòd sit *una*.

Sanderus lib. 8. de visib. Monarch. capite 50. *quintam* Ecclesiæ *notam* statuit *unitatem & consensionem.*

Jesuitæ Posnanienses in Disp. de Eccles. *septimam* Ecclesiæ *notam* faciunt *unitatem.*

Quinimò unionem illam cum Pontifice Romano tanti faciunt Pontificii & ipsi Pontifices, ut non vereantur eos, qui in fidei articulis ab Ecclesia Romana dissident, in ejusdem societatem recipere, modò Pontifici Romano sese subjiciant.

Pius Papa V. ad Elisabetham Angliæ Reginam scribebat, *se sacrorum Anglicanorum ritus ac Ceremonias, Calviniana Biblia & communium precationum librum autoritate Apostolicâ confirmaturum, modò se Angliæ regnum Papæ subjiceret, nec ab Ecclesiæ Romanæ unitate secederet*, uti demonstravit Edoardus Coquus in actione contra Jesuitam Garnetium, cui Andreas Eudæmon Cretensis nihil habuit, quod reponeret præter convitia & conjecturas in Apologia pro Garnetto pag. 24.

Sic Joachimus Abbas Floriacensis, *qui unitatem collectivam SS. Trinitati tribuebat & quaternitatem astruebat, trium personarum & unius communis essentiæ, ex-*

cusatur ab Innocentio Papa III. c. Damnamus de summa Trinit. & fide Cathol. *ideò, quia Monasterium Florenti instituit, & omnia sua scripta Romanæ Ecclesiæ subjecit, eamq́, tanquam omnium fidelium Magistram agnovit.* Hæc subjectio facit, *ut diversissima sentientes, idem tamen sentiant, nec possint dissentire, quia omnes subjiciunt sensum suum sensui unius ejusdem summi Pastoris ex cathedra Petri Ecclesiam dirigentis*, ut disputat Bellarminus lib. 4. de not. Eccles. cap. 10.

Nostram sententiã probamus ex eo.

1. Quòd unitas, per se considerata, sine conjuncta veritate fidei & doctrinæ non conveniat *soli* Ecclesiæ. Regno Satanæ Christus tribuit unitatem Matthæi 12. v. 25. Unitas erat inter eos, qui vitulum aureum fabricabant. Omnes Baalitici Sacerdotes contra Eliam & Micheam conspirabant. Tempore Jeremiæ totus populus contra verum DEI cultum conspirabat. Christus communi consilio Sacerdotum ac Seniorum & totius populi suffragio ad mortem condemnatus est. Contra Paulum tota civitas Ephesiorum insurgebat. De Antichristo prædictum, multos concorditer ipsi adhæsuros. Apoc. 13. v. 16. Mahumetismus, Arianismus, Judaismus & hæreses omnes quandam unitatem obtinent, quippe absque qua non constituerent unum corpus, unam Ecclesiam.

2. Quòd unitas fidei & doctrinæ in Ecclesia in hac vita non sit perfecta & numeris omnibus absoluta. Quandoque enim inter veræ Ecclesiæ membra incidunt controversiæ, quibus sancta illa unitas scinditur. Sufficit *fundamentalis unitas*, quæ in consensione principalium articulorum consistit, licèt de nonnullis fidei capitibus minùs principalibus, vel de Ceremoniis adiaphoris, vel etiam de interpretatione quorundam Scripturæ locorum controversiæ quandoque incidant. Act. 11. v. 2. cap. 15. v. 39. Gal. 2. v. 11. &c.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd agnoscunt, non omnem unitatem & pacem esse piam & approbandam, sed eam tantùm, quæ cum verbo Dei consentit & veræ fidei unitatem includit.

(Ergò unitas nuda à veræ fidei & doctrinæ unitate sejuncta, non est infallibilis veræ Ecclesiæ nota.)

c. Quæ dignior in fin. c. 24. quæst. 1. ex Ambrosio. *Si qua est Ecclesia, quæ fidem respuat, nec Apostolicæ prædicationis fundamenta possideat, ne quam labem perfidiæ possit aspergere, deserenda est.*

Thomas lect. 1. in cap. 4. Ephes. *Duplex est unitas, una bona, altera mala; una Spiritus, altera carnis.*

Hugo lib. 3. de claustr. anim. cap. 9. *Pax alia æstimata, scilicet impiorum & hujus mundi; alia simulata, Diaboli & hæreticorum; alia imperata, scilicet ne pugnetur contra hæreticos.*

Bellarm. lib. 3. de Eccl. c. 5. §. Probatur. *Multiplex unitas invenitur in Ecclesia. Prima est unitas ratione ejusdem principii, i. e. Dei vocantis. Secunda, ratione ejusdẽ ultimi finis. Tertia est ratione eorundem mediorum, i. e. fidei, Sacramentorum, legum, juxta illud Eph. 4. Una fides. Quarta, ratione ejusdẽ Spiritus S. à quo, tanquam externo & separato Rectore universa Ecclesia gubernatur.* (Ergò ea demùm verè una est Ecclesia, quæ hasce quatuor unitatis species includit.)

2. Quòd

2. Quòd agnoscunt, unitatem non esse Ecclesiæ propriam, sed cum cætibus hæreticis communem. (Ergò non est genuina & propria Ecclesiæ nota.)

Johannes Ferus in Postill. serm. 3. de cœna. *In omnibus gentibus major est nunc concordia, quàm inter nos Christianos.*

Glovianus in lib. de schism. in Epist. nuncup. ex Augustini serm. de jejunio. *Pagani colentes multos Deos diversos imò litigantes, atque inter se invicem hostili odio ardescentes, tenent tamen in iis qualemcunque unitatem, cùm pariter eant ad eorum templa. Diis ipsis iratis ipsi concordes sunt.*

Gregorius de Valentia in Anal. lib. 6. cap. 4. fol. 37. b. *Qui tribuit fidei unitatem in actuali consensione Ecclesiæ, is ei parum tribuit.*

lib. ejusd. cap. 9. *Non agitur de actuali concordia. Nam omnes Sectarii inter se hanc unitatem colunt.*

(*Montanistarum* Ecclesiis Episcopus Romanus per Asiam & Phrygiam pacem inferebat, ex agnitione, h. e. approbatione Prophetiarum Montani, Priscæ & Maximillæ, referente Tertulliano lib. adv. Praxeam cap. 1.

Monotheletæ habebant unionem inter se & cum Honorio, ut constat ex sexta Synodo generali Constantinopolitana act. 13. At num propterea Montanistæ & Monotheletæ fuerunt vera & Catholica Ecclesia?

Ariani cum Liberio Pontifice unionem habebant, teste Athanasio in Epist. ad solitariam vitam agentes pag. 647. & Hieronymo in Catal. Script. Eccles. in cap. Fortunatianus. At num propterea fuerunt Ecclesia Catholica?)

3. Quòd agnoscunt, unitatem non esse Ecclesiæ perpetuam.

Thomas Hardingus in Confut. Apolog. Anglican. part. 3. cap. 6. divis. 1. *Utcunque inter Corinthiorum quosdam primitivæ Ecclesiæ temporibus certatum est: utut Petrum Paulus, quod visum est, monuit; inciderit licèt inter Barnabam & Paulum de Johanne seu Marco simultas, erant tamen hi de Ecclesia Christi.*

Bellarm. lib. 1. de Conciliis c. 10. §. S. Isidorus &c. *S. Isidorus in præfatione Conciliorum scribit, ante Constantini Magni tempora Ecclesiã Christi in diversas hæreses fuisse divisam, quòd propter Imperatorũ persecutiones nõ licèret Episcopis Concilia celebrare.*

Idem lib. 3. de Eccles. cap. 4. resp. ad 2. object. *Ambrosius in Comm. 2. Timoth. 2. accipit Ecclesiam largo modo & magis vulgari, quàm proprio, prout videlicet omnes complectitur, qui quovis modo nominantur Christiani. Ad quem modum pagani dicere solent, in cætu Christianorum esse multas dissentientes opiniones ac sectas.*

lib. 4. de Eccles. cap. 2. §. Tertiò &c. *Ecclesiæ Corinthiorum & Galatarum, ad quas scribebat Apostolus, erant veræ Ecclesiæ. Dicit enim Apostolus, se scribere Ecclesiis Dei, quæ sunt Corinthi vel in Galatia, & tamen arguuntur Corinthii, quòd docerent, non futuram esse resurrectionẽ; & Galatæ per totam ferè Epistolam reprehenduntur, quòd docerent, servandã esse legem Mosis in Evangelio.*

Acosta lib. 5. de procur. Indorum salute cap. 16. *In India dissidia, acerbeque contentiones sunt inter Episcopos & Regulares, cùm Indorum certè magno malo.*

Cornelius à Lapide in cap. 15. Actor. v. 39. p. 267. *In primitiva Ecclesia inter Hieronymum & Augustinum, Hieronymum &*

Ruffinum, Chrysostomum & Epiphanium, Cornelium & Cyprianum dissidia fuêre, hinc Hieronymus Apolog contra Ruffinum dicit. Nonnè Apostoli salvis inter se amicitiis dissenserunt?

Mercurius Gallo-Belgicus tom. 2. libro 10. *Incredibilis, vera tamen fuit, Tragœdia inter Universitatem Parisiensem & Patres Societatis Jesu, hos illa è Gallia expulit.*

Pazmannus lib. 3. Hodegi. *Etiam eruditi Catholici nonnunquam errant, falsum quid scribunt, à cæteris Doctoribus & Ecclesia discrepant, sed ex oblivione, incogitantia vel inscitia peccant, quamvis interea totos se committant Ecclesiæ judicio, neque se ab eo ullo modo divelli patiantur, id quod sufficit ad fidei unitatem.* (Idem dicimus de nostrarum Ecclesiarum Doctoribus invicem dissentientibus, modò pro judicio Ecclesiæ Romanæ substituatur judicium Scripturæ & Ecclesiæ illi conformis.)

4. Quòd agnoscunt, ad unitatem Ecclesiæ requiri duntaxat unitatē in fundamento doctrinæ, licèt diversitas sententiarum esse possit circa fundamentum, sive in quæstionibus fidei fundamentum minimè concernentibus. (Talis enim unitas in fundamento est in nostris Ecclesiis, quamvis de quæstionibus circa fundamentum sit dissensus.)

Tannerus tom. 3. Theol. Schol. Disp. 1. q. 3 d. 3. n. 68. *ad Ecclesiæ unitatem requirit unitatem fidei doctrinæ uniformem, nec in varias sententias divisam.*

num. 113. d. 4. fatetur, *Scholasticos de ritibus solùm & subtilitatibus quibusdam discrepare.* (Quod tamen simpliciter & absolutè verum non esse, facilè ostendi potest.)

5. Quòd agnoscunt, ab unitate non posse duci argumentum affirmativum ad probandam Ecclesiæ veritatem.

Tannerus in Dioptra lib. 2. quæst. 4. cap. 24. pag. 544 Wider diesen Discurs sprechen die Prædicanten / Es könne auch der gottlosen Gemein vnd falsche Kirchen eine falsche Einigkeit vnter jhnen selbst haben. Sey derhalben die Einigkeit kein rechtes Anzeichen der waren Kirchen. Antwort. Ob gleichwol aus der Einigkeit allein nicht alsbald geschlossen werden kan, die jenige sey eine ware Kirche / welche einig ist / so wird hieraus negativè gar wol geschlossen / die Kirche ist nicht einig / hat auch keinē Grund oder Fundament der Einigkeit / so kan sie denn die ware Kirche nicht seyn. (Vera, essentialis & adæquata nota est rei notatæ perpetua, ut & *affirmativè* & *negativè* ab ea ad rem notatam concludi possit. Jam verò ab unitate non potest *affirmativè* concludi ad Ecclesiæ veritatem. Ergò unitas non est essentialis & adæquata Ecclesiæ nota.)

6. Quòd agnoscunt, Ecclesiæ unitatem sub uno Papa esse tantùm *externam*. (Ergò est duntaxat accidentalis, non autem essentialis, propria & perpetua nota.)

Stapletonus Relect. controv. 1. qu. 2. art. 3 p. 13. notab. 1. docet, *multos retinere externam unitatem Ecclesiæ* (sub uno Papa,) *qui internam non item retinent.* Jam verò idem Stapletonus q. 3. art. 6. concl. 7. & 9. pag. 57. *unitatem sub Papa* disertè refert *ad unitatem externam.* Nihilo tamen minùs Relect. pag. 10. asserit, *B. Augustinum non unitatem Ecclesiæ externam, sed sanctitatem & intimam perfectionem urgisse.*

7. Quòd agnoscunt, Pontificē posse errare

errare & in hæresin incidere, ut multis ostendimus lib.1.part.2. cap.2.

Jam verò cum Papa hæretico non est spiritualis unio colenda.

Lyranus in cap.16. Matth. *Quia multi Principes & summi Pontifices & alii inferiores inventi sunt apostatâsse, Ecclesia consistit in illis personis, in quibus est notitia vera & confessio fidei & veritatis.*

Nicolaus Cusanus lib.2.de Concord. Cath.cap.17. *Cùm Papa est hereticus, tum unusquisq; Laicus tenetur se ab illo separare, & per ipsam separationem dicit illi anathema.*

Bellarminus lib.2. de Rom. Pontif. cap.29.resp. ad 7.arg. *Licet resistere Pontifici invadenti animas vel turbanti Rempublicam, & multò magis, si Ecclesiam destruere niteretur. Licet, inquam, illi resistere non faciendo quod jubet, & impediendo, ne exequatur voluntatem, non tamen licet eum judicare, vel punire, vel deponere, quod non est nisi superioris.* (Si licet Pontifici resistere, licebit etiam ab ejus unione sese separare.)

8. Quòd agnoscunt, Sede vacante, non habere locum unionem cum Pontifice. (Ergò hæc non est nota perpetua.)

Pazmannus lib.8. Hodegi cap.1.§.2. definit Ecclesiam, quòd *sit congregatio eorum, qui verâ fide & Sacramentorum externorum unitate in unum collecti sunt.* In margine addit, *hanc definitionem omni tempore, etiam Sede vacante, convenire Ecclesiæ, ideò non fieri in ea mentionem Pontificis.* (Tacitè ergò perstringit Bellarminum, qui hoc loco *unionem cum Romano Pontifice* numerat inter notas Ecclesiæ & lib. 1. de Eccles. cap.4. definitionem illam iisdem verbis ponit, sed addit, *cœtum illum colligatum esse sub regimine Romani Pontificis.* Hanc definitionem, Sede vacante, non consistere fatetur Pazmannus. Ergò agnoscit, unionem illam cum Pontifice & colligationem sub regimine Pontificis non esse simpliciter necessariam.)

Hûc pertinet, quòd in AntiPaparum dissensione non possit locum habere unio cum Romano Pontifice, quia dubius Papa habetur pro non Papa.

Bellarminus lib. 4. de Rom. Pontif. cap.14.§.Tricesimus septimus. *Tempore Johannis XXIII. erant tres Papæ, nec quis erat legitimus Papa, facilè constabat.*

In præfat. Controv. de Rom. Pontif. concedit, *gravissima ac plurima ipsorum inter se Romanorum Pontificum schismata Sedem Romanam oppugnâsse.*

Glovianus tract. de Schism. pag. 181. *Schisma ambiguum orbem Christianum graviter concussit, quando alter Pontifex Romæ, alter Avenione creatur, uterque magno Cardinalium, Episcoporum, Sacerdotum, Principum ac populorum assensione Pontificatu defungeretur. Nam cùm tres simul Pontifices inaugurati essent, Johannes XXIII. Gregorius XII. Benedictus XIII. tum quidem gravi schismate est Ecclesia Christi dilacerata & in partes dissecta.*

9. Quòd agnoscunt, Pontificum decreta sæpè invicem pugnare, ut ostendimus lib.1.part.2. cap.2.

Itemq; Scholasticos in multis à se invicem dissentire, ut ostendimus lib. 1. part.2. cap.14.

Lombardus lib. 2. sent. dist. 30. lit. E. *Quid sit peccatum originis, de eo sancti Doctores sub obscuritate locuti sunt, atq; Scholastici*

stici Doctores variè senserunt. (Quomodo igitur vel unio cum Pontifice tanquam capite, vel unio membrorum inter se invicem, potest esse perpetua & infallibilis Ecclesiæ nota?)

10. Quòd inter asseclas Romanæ Ecclesiæ dissensiones esse, negare non possint.

Henricus de Hassia circa Ann. Christi 1410. librum scripsit sub hoc titulo. *Contra insulsas & noxias Monachorũ rixas.*

Inter *recentiores Pontificios* variæ de fidei articulis agitantur controversiæ.

Inter *Dominicanos* & *Franciscanos* acerrimum agitatur bellum *de immaculata virginis* θεοτόκου *conceptione*, quam asserunt Franciscani, & cum illis Jesuitæ, negant Dominicani. Videatur Historia Legationis Hispanicæ ab Antonino de Treio publici juris facta.

Inter Fr. *Andream Urtianum* Franciscanum & D. *Jacobum Hackerum* Acad. Friburg. Profess. de causa prædestinationis dissidium fuit acerrimum. Scripserat Hackerus Disputationem de Prædestinatione. Contra illam calamum strinxit Urcianus, unde Hackerus Apologiam edidit Ann. 618. Friburgi hac cum ἐπιγραφῇ. *Disputationis de prædestinationis causa, falso & ementito autore Daniele Neidingero, vero autem & germano ejus fabro Fr. Andrea Urciano Ordinis Minorum observantiæ regularis in urbe Mantuana nuper editæ, & ibidem à tredecim diversorum Ordinum Fratribus & Patribus susceptæ, in quatuor, ex quibus coaluit, Elementa; mendacia, hæreses, antilogias, sordes sermonis; Analysis, Autore Jacobo Hackero.* Dedicationis Hackerianæ hæc sunt verba: *Scriptionem hanc extorsit, vel invito mihi Fr. Andreas Urcianus ex ordine & familia Franciscana, pessimum ex optimo viridario germen. Is famosum libellum (quanquam Punica alterius titulo se melioris supposito nominis fraude fransus) edidit, quo me & existimationem meam ceu efferata belua furiosè incessit, impetu invasit. Et quidni beluam dicam? Quem, nisi obbrutuisset, debuerat à tam atroci facinore, si minùs vel gravior ætas, quam sustinet, vel arctior religio, quam profitetur, potuêre, terror saltem Legum Imperialium, quæ in eos, qui libellis famosis vel autores, vel promotores, ultore gladio grassantur, cohibere ac reprimere &c.*

Idem Hackerus in præfat. ad Lectorem his coloribus Urcianum depingit. *Unus nuper oggrunnire cœpit ex ordine & familia Franciscanorum, Fr. Andreas Urcianus. Is, quem nobilissima terrarum Italia biennio ab hinc in Germaniam nauseabunda evomuit. Hic aliam de eodem argumento disputationem, quâ mere pueriliter (tametsi vir devexâ jam ætate) & insubidè opponit, paucos ante menses in urbe Mantua edidit, fartam mendaciis, aspersam hæresibus, fœtam antilogiis, plenam solœcismorum & sordium.*

Ambrosius Catharinus Episcopus Compsanus multis locis *Cajetanum* correxit in scriptis publicis. Damnat eum ducentorum errorum, quorum aliquot impios vocat & Antichristianos.

Idem Catharinus non leviter nec semel perstringit Dominicum à Soto, S. Cæs. Majest. Confessionarium. Edidit contra eum Romæ Ann. 1559. publicum scriptum. In eo Sotum inter cætera sic compellat. *Ad omnia, de quibus in tuis Elenchis publicatis, scriptis reprehendor, mi frater, ita mihi videor planè ac dilucidè re-*

spondisse.

spondisse, ut facile, nisi mentis oculos amiseris, queas cognoscere, universam Disputationem tuam scatere calumniis evidentibus & erroribus, ut nunc tuum sit honori tuo consulere, non errores erroribus, nec calumniis calumnias addendo, (quandoquidem mendacia alio pacto defendi nequeunt) sed gloriosius ad veritatem respiciendo.

Johannem Ferum publicis scriptis castigavit *Hieronymus Veronæ Episc.* Comment. in Epist. ad Hebræos, teste Sixto Senensi lib.6. annot.89.

Eundem Ferum *Dominicus à Soto* publicis scriptis perstrinxit, cujus defensionem contra Sotum suscepit *Michaël Medina*, teste Sixto Senensi lib.6. annot. 40. & alibi passim.

Hermannum Bodium in sua Bibliotheca *Sixtus Senensis* sæpiùs haud leviter castigavit lib.5. annot.199.232.235.243. lib. 6. annot.107. &c.

Erasmo cum *Natali Beda, Leio* & aliis in publicis scriptis fuit concertatio.

Ludovicus Vives in lib.20. de Civit. Dei cap. 20. col. 1235. quendam *Erasmi adversarium* vocat *calumniatorem*.

Romæ insignis & publica orta est controversia super doctrinâ *Raymundi Lullii*, teste Vasquez Disp.133. tom.2. in 1. Thomæ fol.137.

Jacobus Almain Parisiensis scripsit librum contra *Cardinalem Cajetanum*, in quo multum detrahit potestati Papæ.

Thomæ de Vio Card. *Cajetani* discrepantias à communi Summistarum sententia deflectentes annotârunt *Duacenses* in Summula Cajetani editâ Duaci in 8. Ann. 613.

Johannes à Rada Episcopus Pactensis & olim Professor Salmanticensis *Scotum* contra *Thomam* & Thomistas peculiari libro defendit Colon. in 4. Ann. 1620. edito. Petrus Posnaniensis Provinciæ Polon. Pater & S. Theol. Lect. generalis Venetiis Ann. 1629. edidit *Theologiæ speculativæ & practicæ decisiones* ex mente *Scoti* contra Thomistas.

Concilii Tridentini sententiam, *esse vocem Ecclesiæ Catholicæ*, idemque *velut fidei Magistram*, omnes Romano-Catholicos sequi Bellarminus & alii Jesuitæ passim repetunt.

Atqui 1. *Rex & Regnum Galliæ* huic Concilio universo per Legatum contradixit, ut constat ex Oratione habitâ in Concilio 4. Septembr. Ann. 1562.

2. *Jacobus Naclantus* Fossæ Clodiæ Episcopus, teste Petro Paulo Vergerio in Epist. ad Regem Polon. pag.119. decreto de traditionibus contradixit, qui idcircò Concilio pulsus in 5. sess. cum Bergomensi Episcopo absuit, ut Acta Binii testantur.

3. *Cornelius Bitontinus Episcopus* decreto de Missa contradixit, qui itidem à Concilio explosus est, teste Melchiore Cano lib.12. Locor. p. 660.

4. *Tres alii Episcopi* in quæstione de confirmatione Decretorum à Papa Romano petenda reliquis contradixerunt, ut testantur Acta priora Antuerpiæ per Johannem Stelsium excusa sub finem, quod in posterioribus editionibus erasum, ne dissensus patescerent.

5. Jesuitæ *Bannes, Cumel, Suarez* de concursu gratiæ & liberi arbitrii tam acriter disputant, ut alterutros pro hæreticis damnent; utrinque tamen ad Concilium Tridentinum provocant, quòd

debebat ultimam controversiis manum imponere. Vide Suarez opusc.lib. 3. de auxil.div.gra.cap.6.7.8.9.

Dominicus Soto Dominicanorum primipilus statim ab illa Sessione (Concilii Tridentini, in qua de prædestinatione, libero arbitrio & justificatione actum) *tres de Natura & gratia libros conscripsit, quos hujus doctrinæ voluit esse commentarios ad expositiones, opinionesq; suas omnibus proponendas.*

Atque id opus, ubi in lucem emissum, Fr. Andreas Vega Franciscanorum Antesignanus, quindecim quoque libros edidit, qui in sexdecim ejus Decreti capita Commentariorum vicem essent & secundum ipsius opinionem omnia interpretarentur. Quorum opiniones non modò in omnibus prope articulis valdè discrepant, sed & in plerisque manifestè ex diametro pugnant. Quisquis autem opera hæc Anno 1548. in publicum data volet inspicere, deprehendet, utrumque sæpenumero verbis Concilii sensus alternantes & dubios affingere, ac proinde mirabitur, duos hos doctrinâ & existimatione præ aliis insignes & magnam in Concilio partem sustinentes, unicum Patrum sensum & verum Synodi scopum haudquaquam assecutos. De me, ut quod sentio, dicam, equidem ubi paucorum, qui in ea actione locum non contemnendum tenuerunt, scripta evolvo, & quàm diversimodè ii loquantur & scribant de decretis Synodicis, mecum reputo, apud animum meum satis statuere nequeo, utrum cœtus ille tam celebris in unum sensum consenserit, an verò verborum modò unitatem & consensionem consectati sint. Petrus Suavis lib.2. Hist. Concil. Trident. p.245.

Idem Dominicus Soto (cujus in formando de peccato originis & justificatione decreto, præcipuæ erant partes) omnium opinionibus & sententiarum rationibus, quæ in discutiendis iis capitibus allatæ fuerant, diligenter notatis, in publicum (uti dictum) eas dare decreverat, nec non verbis Decreti ad suum sensum pertractis, opus omnia complectens in lucem emiserat cum inscriptione de Natura & gratia, eumq; librum Synodo dicaverat, quòd esset, uti ipse in Epistola dedicatoria testatur, justus duorum Decretorum ante commemoratorum Commentarius. Hoc in opere, ubi articulus de certitudine gratiæ excutitur, affirmat Soto multis verbis, Synodum declarâsse, hominem non posse scire certitudine fidei, quæ dubitationem omnem excludat, se habere gratiam. At Catarinus recens factus Episcopus Minorensis, qui contrariam opinionem propugnaverat, eamq; mordicus adhuc tenebat, libellum edidit cum Epistola dedicatoria Synodo quoque inscriptum, cujus scopus erat ostendere, Concilio nunquam propositum eorum opinionem damnare, qui assererent, justificatum posse credere, se habere gratiam tam certò, quàm ille certos habet articulos fidei, imò Concilium decrevisse, illud esse credendum, quando Canone 26. damnat eos, qui dicunt, Justum non debere sperare & expectare retributionem, cùm necesse sit, eum, qui sperare debeat, tanquam justus, non nescire se esse justum. In hac opinionum repugnantia non solùm uterque ad Concilium scribens, asseverabat, sententiam suam esse Synodi mentem, sed paulò pòst super eodem argumento Apologias & Antapologias scripsêre. criminantes invicem, eum Synodo affingi sensum, quem nunquam somniâsset, adductis etiam utrinque opinioni suæ firmandæ Patrum, qui unà interfuerunt, testimoniis. Et verò Patrum nonnullis in hujus, aliis in illius favorem testificantibus, in duas prope partes

Syno-

Synodus scindebatur, nisi quòd quidam boni Præsules neutris addicti, dicebant, se controversiam non satis intellexisse, assensum tamen Decreto eâ formâ, quâ fuit promulgatum, commodâsse, quod inter partes convenisse videretur. Legatus S. Crucis pro Catarino testimonium dicebat, Montanus inter tertios erat. Petrus Suavis lib. 2. Hist. Conc. Trident p. *262*.

Martinus Delrio in Depulsione præfixa operi Disquisit. Magicarum. *Illius Ordinis viri* (cujus est Thomas Malvenda, videl. Dominicani) *se palàm ut adversarios seu impugnatores Societatis* (Jesuitarum) *gerunt, vel clanculùm ex insidiis arrodunt; & magno nisu per Hispaniam, Italiam & alias orbis partes invidiam Societati excitare, ac Patrum Societatis sententias atque scripta per se ac emissarios suos, mendaces Historicos & alios denigrare moliuntur. Quamobrem contendo instituti hujus homines nec ut judices, nec ut testes contra Societatis nostræ homines, vel Societatis scripta ullo modo admittendos, sed pro accusatoribus & adversariis audiendos, habendosq́.* (Sic ergò Jesuitæ Dominicanos habent pro adversariis.)

Sed & de variis controversiis in doctrina præfinitionum divinarum & providentiæ divinæ circa malum Pontificii invicem disceptant, ac sibi mutuò affingunt horrenda paradoxa. Quòd enim nonnulli extenuant hanc suam controversiam, non patiuntur alii ingenuè profitentes, *inter Thomæ discipulos & assertores scientiæ mediæ non esse quæstionem de voce, neque de modo loquendi, sed de re maximi momenti, & quæ concernit fidei mysteria, imò de re, quæ est fundamentum ad decernendum, quid sentiendum sit de præcipuis quæstionibus Theologicis.* Sic enim Gaspar Ram Professor in Acad. Occensium, cujus etiam sunt verba præcedentia, statum controversiæ explicat in lib. de prænot. divin. Relect. 3. fol. 53. & 69. *Censemus nos, prædeterminari à Deo omnia futura, libera, absoluta & conditionata, absque omni læsione creatæ libertatis. Reclamant ipsi,* (Jesuitæ & eorum asseclæ) *quòd destruimus & negamus veram libertatem. Profitemur nos, auxilium divinæ gratiæ habere antecedentem efficaciam, quâ discernit justos ab impiis, & cor Regis ita esse in manu Dei, ut eisdem omninò concurrentibus conditionibus & circumstantiis, quibus induratus perstitit Judas in damnatione sua, potuerit Christus Dominus eum à perversitate proditionis revocare, si voluisset. Ajunt è converso Adversarii, nullam esse apud Deum potentiam, quâ revocare posset Judam eisdem concurrentibus circumstantiis & positis conditionibus, atque propterea divinæ gratiæ efficaciam non esse antecedentem prioritate causalitatis, sed in eventu consistere independenter à divina voluntate.* Quid autem alii sentiant de doctrina præfinitionum, quam Thomæ discipuli propugnant, ex sequentibus Jesuitarum judiciis manifestum fieri potest.

Ex præfinitionibus ait Molina de Concord. lib. arb. cum provid. qu. 14. artic. 13. Disp. 53. membr. 2. *quales confinguntur, sequeretur, in facultate arbitrii adulti prædestinati non esse positum deflectere à beatitudine &c. quod non dubito, esse errorem in fide.*

Idem. *Sequeretur, circa peccata, quæ committent, non habere libertatem contrarietatis &c. periit arbitrii creati libertas, multumq́; Dei causa, justitia ac bonitas erga reprobos obtenebrescit ac obscuratur. Quare*

neque pia, neque ullâ ratione est tuta in fide opinio.

Leonh. Lessius lib. de grat. efficac. c. 3. *Quâ ratione potest esse efficaciùs magisq́; propriè autor omnium peccatorum externorum & internorum* (Deus)? *Cùm enim directè velit illum actum fieri, & ut fiat, voluntatem intrinsecus moveat, applicet ac prædeterminet, multò veriùs & efficaciùs erit autor actus, quàm si suaderet tantùm aut præciperet. Suasio enim & præceptum solùm objectivè movent, eisq́; facilè resisti potest: prædeterminatio verò essentiam voluntatis penetrat & intrinsecus in opus format, ita ut à nullo possit ei resisti aut opus impediri, ut autores illius sententiæ crebrò docent. Quomodò ergò non est vera illorum hæreticorum hujus temporis blasphemia, Deum esse autorē omnium peccatorum? non permissivè tantùm, sed etiam propriè & per se, adeò ut sit proprium ejus opus non minùs proditio Judæ, quàm vocatio Pauli. Quomodo enim permissivè tantùm operatur, qui opus illud decrevit & potentiam ad illud movet & determinat? aut quâ ratione potest magis propriè aut efficaciter ad bonum impellere, etiam ipsam vocationem in nobis operari?*

Ibid. asserit sequi, *Deum esse injustum, vel certè crudelem, quòd puniat ea, quæ absolutè fieri voluit. Quis enim Tyrannus hoc unquam fecit?*

Ad responsionem suorum Catholicorum. *Satisfecisse*, inquit, cap. eod. n. 7. *se putant autores diversæ sententiæ, si dixerint, Deum non esse autorem peccati, nec velle peccatum, quia non vult malitiam peccati, nec ejus autor est, etiamsi velit entitatem positivam illius actus cum suis positis circumstantiis. Hæc responsio minùs satisfacit. Primò, quia* Wicleff *& hæretici nostri temporis nunquam dixerunt, Deum velle ipsam malitiam operi annexam (id enim nimis est ab omni specie veri alienum) sed solùm velle ipsa opera positiva, quibus malitia annexa, idq́; ob bonum finem. Ita enim docet Calvinus.*

Pergit Lessius num. 11. *ex ea sententia sequi, omnia inevitabili quodam fato, non Astrologico, sed Stoico, infinities potentiore evenire.* Item, *nullum esse meritum aut demeritum, quia ubi non est potestas agendi aliter, quàm agitur, laus & vituperatio locum non habet.*

Tandem concludit num. 14. *Verum esse* (ex illorum sententia) *articulum* Wicleffi, *omnia de necessitate absoluta evenire.*

In quæstione, *an Esdras post captivitatem Babylonicam libros sacros, incendio absumtos, restituerit*, Pontificii opinionibus variant.

Affirmantem quæstionis partem amplectuntur Stanislaus Hosius Cardinalis in Confess. Petricov. cap. 80.

Albertus Pighius Cardinalis lib. 1. Hierarch. Eccles. cap. 2.

Salmero Jesuita tom. 1. Comm. in N. Testam. Prolegom. 9. Can. 4. pag. 92. ubi dicit, *hunc esse communem ferè omnium Doctorum consensum.*

Sixtus Senensis lib. 1. Biblioth. sub tit. Esdræ libri duo, & lib. 3. Bibl. p. 152.

Leo de Castro cap. 43. Præfationis in Esaiam.

Hyperaspistes Pistorii in mille & viginti falsis contra D. Mentzerum.

Guilielmus Bailius Jesuit. in Catech. Controv. tract. 1. q. 1.

Contrà verò negantem quæstionis partem propugnant

Genebrardus lib. 2. Chron. Ann. mundi 3560. & Ann. 3838.

Bellar-

Bellarminus lib.2.de Verbo Dei cap.1. lib.4.de V.D. cap.4.

Baronius tom.2.Annal.Ann.180.n.12. & seqq.

Antonius Possevinus in Apparatu sacro tit. Biblia.

Benedict. Pererius in præfat.Comm. in Genes.

Augustin.Torniellus in Annalib.Eccles.Vet.Testamenti Ann. mundi 3447. num.4.

Leonhardus Marius in Proleg. Comment.in Pentat.q.3.sect.1.

Cornelius à Lapide in Deuteron. 3. vers. 14.

Joh. Stephanus Menochius in præfat.annot.in Biblia cap. 3.

Jacobus Bonfrerius in Prolegom.in Pentat.fol.17.

Nicolaus Serarius in Prolegom. Bibl. cap.12. p.71.

Marianus Victorius in scholiis ad Prolog.Galeatum Hieronym.

Dissentiunt etiam in quæstione de corruptione textus Hebraici, quem dissensum non nostris, sed Alphonsi Mendozæ Professoris in Academia Salmanticensi verbis exprimemus. Sic verò ille scribit in Controvers. Theolog. q. 6. positiva pag.513. *Quidam contendunt, Codices Hebraicos, quos nunc temporis habemus, vitiatos esse & corruptos, & à veris originalibus distare quamplurimùm. Ita referunt Porchetus, Galatinus, Adrianus Finus, Canus, Hermas Letmarius, Jacobus de Valentia, Petrus Antonius Breuther, Figuerola, Lindanus, Titelmannus, Leo Castrensis & multi alii, quorum concors sententia hæc est, quòd datâ operâ Hebraicos Codices corruperunt Judæi &c. In hanc tamen ego sententiam nunquam descendam, ut existimem, vitiatos esse unquam Hebraicos Codices, imò censeo, incorruptos & intemeratos servari ab eis temporibus, quibus scripti sunt ad nostra usque tempora. Nec destituta est hæc sententia patronis gravissimis. Eam tuentur Augustinus Eugubinus, Driedo, Cajetanus, Lyranus, Brugēsis, Vega, Sixtus &c. & quidam alii nostri temporis doctrinâ & pietate præstantes viri.*

Hæc certè est dissensio manifesta. Proferamus adhuc aliam.

Adamus Tannerus in præfat. tom. 1. Theolog. Scholast. *Tres quasi classes Scriptorum in Theologiam Scholasticam hodiè est reperire. Prima eorum, qui exactè quidem, sed pro usu Studiosorum prolixiùs rem hanc pertractarunt, uti præter Molinam sunt inprimis Suarez & Vasquez Societatis nostræ magni Theologi & hoc quidem tempore quasi Theologorum coryphæi & antesignani, qui in singulas partes S. Thomæ plures ac tamen magnos Commentariorum tomos ita scripsêre, ut tamen in plerisque Scholasticis controversiis non absque singulari, ut existimo, divinæ providentiæ nutu veritatis magis illustrandæ causâ inter se perpetuò dissentirent.*

(Si hic dissensus divinæ providentiæ tribuendus ac veritati illustrandæ inservit, cur nostrorum in una vel altera quæstione minùs principali dissensum tantopere exagitant?)

Et quid multis? Bartholomæus Sanderus in der andern Ursachen/warumb er sich zur Catholisch. Kirchen begeben f.17. sic scribit: Die Lutherischen sollen beweisen/ daß sie einig vnd wir vneinig sind/ so wollen wir alsbald vnsere Vneinigkeit verlassen vnd zu jhrer Einigkeit tretten. So lang

sie

sie aber sich selbst untereinander beissen/fressen/verbannen und verketzern/und keine andere Entschuldigung können fürwenden/ als die Papisten sind auch nicht einig untereinander / werden sie wenig damit verfangen und außrichten / dieweil ein Irrthumb den andern nicht entschuldigen mag. (Addit quidem, non posse probari discordiam Pontificiorum; sed quicquid sit, si vel maximè tantùm ex hypothesi Sanderus concedit, in Ecclesia Romana esse dissidia, solutum est Pontificiorum argumentum nobis oppositum, quod sic habet: *In quacunque Ecclesia sunt dissidia, illa non potest esse vera Ecclesia. In Ecclesia Evangelica sunt dissidia. Ergò.*)

II. Quòd agnoscunt, quosdam non semper habuisse unionem cum Pontifice Romano, & tamen in unione Catholicæ Ecclesiæ mansisse.

(Ergò unio cum Pontifice non est genuina & infallibilis Ecclesiæ nota. Quemadmodum, si pars carnis ab altera carne discinditur inflicto vulnere, non statim putanda est à toto corpore discissa, cùm discindatur & dissiliat tantùm os vulneris & neutra pars disjungatur corpore; ita, si una Ecclesia particularis injustè excluditur à schismaticæ ob corruptelas reprehensæ communione, non statim scinditur ab aliis Ecclesiis, sed nihilominùs est pars Ecclesiæ Catholicæ.)

Primò, de *Polycrate, Irenæo* & aliis *Orientalis Ecclesiæ Episcopis* notum est ex Eusebio lib. 5. Histor. Eccles. cap. 23. & 24. quòd in controversia de ritu celebrandi paschatis à Romana Ecclesia, ejusque Pontifice discrepaverint, ac *Victorem* ob excommunicationem ab ipso factam, tanquam pacis turbatorem acriter reprehenderint.

Cùm Victor ἀθρόως τῆς Ἀσίας πάσης ἅμα ταῖς ὁμόροις ἐκκλησίαις τὰς παροικίας ἀποτέμνειν, ὡς ἑτεροδοξούσας τῆς κοινῆς ἑνώσεως πειρᾶται, *simul omnes totius Asiæ cum vicinis Ecclesiis Diœceses tanquam alterius fidei abscindere conaretur à communi unione,* οὐ πᾶσι τοῖς Ἐπισκόποις ταῦτ' ἠρέσκετο, *non placuit id omnibus Episcopis, & quidem scripserunt,* πληκτικώτερον καθαπτόμενοι τοῦ Βίκτορος, *vehementiùs insurgentes in Victorem, in quibus unus fuit Irenæus non suo proprio, sed Gallorum Episcoporum nomine.*

Erasmus in Epist. nuncupat. Irenæi operibus præfixa. *Irenæus Presbyter Lugdunensis ad componendum illud dissidium* (de Paschate) *Romam mittitur, Martyrum literis mirificè commendatus, qui magnâ libertate Victorem reprehendebat.*

Cornelius Agrippa de vanit. scientiarum cap. 59. *Victor Romanus Pontifex omnes fermè Orientales & Australes Ecclesias à communione amputavit, eâ solâ de causâ, quòd in diei paschatis observatione morem à Romana consuetudine sequerentur diversum, cui tunc inter cæteros excellentissimos viros restitit Polycrates Asiæ Episcopus. Præterea Hirenæus Lugdunēsis Episcopus, quamvis ipse Romano ritu pascha celebraret, magnâ tamen libertate Victorem Pontificem objurgare ausus est, quòd præter exemplum prædecessorum suorum pacis perturbator abscidisset Ecclesiam, non in fide errantes, sed in solis ritibus quibusdam à Romana Ecclesia dissidentes.*

Bellarmin. lib. 3. de Verbo Dei cap. 6. *Omnes Ecclesiæ Asiæ à Victore Pontifice excommunicatæ fuerunt.*

lib. 2. de Roman. Pontif. cap. 19. *Ex-*

communicationem hanc Victor non legitur mutâsse.

(Ergò Ecclesiæ Orientales, earumq; Episcopi, præsertim Polycrates & Irenæus non senserunt, unionem cum Ecclesia Romana, ejusque capite Pontifice Rom. esse perpetuam & propriam veræ Ecclesiæ notam. Si enim sic statuissent, à Romana Ecclesia sese in hac controversia de paschate non separâssent.)

Secundò, *Cyprianus* Carthaginensis Episcopus non mansit in unione cum Romano Pontifice.

Cyprianus non dubitavit, in quæstione *de iteratione Baptismi*, se opponere definitioni Stephani Romani, atque ejus sententiam acri scripto refutare, *quod scriptum* Pamelius *optare se* dicit *nunquam editum*, in argumento Epistolæ sexagesimæ quintæ.

Stephanus Romanus Episcopus apud Cyprianum Epist. 74. audit, *tanquam errans & hæreticorum causam contra Ecclesiam Dei asserens, nõ pauca vel superba, vel ad rem non pertinentia, vel sibiipsi cõtraria, imperitè & improvidè scribens;* Epist. 75. *propter hæreticos fraternitatem scindens, insuper Cyprianum Pseudo Christum & Pseudo-Apostolum & dolosum operarium appellans.*

Georgius Cassander in Consult. artic. 7. *Cyprianus, cùm Stephanus* (Pont. Roman.) *eum à sua communione repelleret, & Episcopos, ab illo ex Africa Legatos, nec ad sermonem communis colloquii admitteret & præciperet universæ fraternitati, ne quis eos in domum suam reciperet, ut venientibus non solùm pax & communio, sed & tectum & hospitium negaretur, Cyprianum quoque Pseudo Christũ & dolosum operarium diceret &c. Cyprianus in illo dissidio pacis & unitatis vinculum constantissimè retinebat, mente pacificus.*

Severinus Binius tom. I. annot. in Concil. Carthag. III. pag. 203. *Cyprianus cum Concilio aliorum Episcoporũ LXXXVII. ex Africa & Numidia congregatorum, Stephano Papa Romano aliter definienti se opposuit.*

Bellarminus lib. 3. de Verbo Dei c. 6. §. Tertio seculo. *Cornelius Pontifex Romæ Concilio habito decrevit, non esse baptizandos, qui ab hæreticis baptizati essent, ut refert Eusebius lib. 7. Histor. Eccles. cap. 2. idem postea Stephanus præcepit &c.*

lib. 4. de Rom. Pont. cap. 7. §. Tertia ratio. *Cyprianus in Concilio octoginta Episcoporum decrevit, hæreticos esse rebaptizandos, putavit enim, Pontificem perniciosè errâsse & Stephano Papæ seriò præcipienti parere noluit, sed verba contumeliosa contra Pontificem protulit, vocans eum superbum, imperitum, cœcæ & pravæ mentis.*

(Nihilò tamen minùs Gelasius Pontifex c. Sancta dist. 15. Cyprianum laudat, ac Bellarminus lib. 2. de Concil. cap. 5. §. 1. de eo scribit, *quòd semper sit habitus in numero Catholicorum*, adeoq; in vera ac Catholica Christi Ecclesia. *Constat*, inquit, *ex Eusebio, Concilium Papam cum nationali Concilio omnium Episcoporum Italiæ statuisse, non debere hæreticos rebaptizari, & eandem sententiam etiam postea approbâsse Stephanum Papam & jussisse, ut hæretici non rebaptizarentur. Et simul constat ex eodem Eusebio, Cyprianum contrarium sensisse & mordicus defendisse, id quod etiam ipse fatetur in Epistola ad Pompejanum, ubi arguit Stephanum Papam erroris, & tamen Cyprianus semper habitus est in numero Catholicorum.*

Cùm ergò Cyprianus secessionem fecerit ab unione cum Romano Pontifice ac literis Cornelii Pontificis suas literas, Concilio Romano Conciliũ Africanum, cathedræ cathedram & Præsidi Pontifici tanquam perniciosè erranti seipsum Præsidem opposuerit, utiq; non statuit, unionem cum Rom. Pontifice esse perpetuã ac propriam Ecclesiæ notam. Nam si hoc sensisset, non Concilio contra Rom. Pontificem congregato, contrarium ipsius decretis definivisset. Existimavit igitur, quòd esse possit unitas Catholica præter, imò contra Pontificis unionem. Confer Augustinum lib. 5. contra Donatist. cap. 25. Eusebium lib. 7. cap. 4.)

Costerus in Apol. part. 3. in præf. *Non habet Deum Patrẽ, inquit Cyprianus, qui non habet Ecclesiam matrem.* (Verba illa, quibus Cyprianus in Pontificem tanquam schismaticum invehitur, ea tanquã pro Pontificis unione dicta à Costero proferuntur. Sic enim loquitur Cyprianus in Epist. ad Pomp. *Multa Stephanus contra Ecclesiam Dei asserere conatur. At quomodo habere potest Deum Patrem, qui non habet Ecclesiam matrem?*)

Exemplum Cypriani etiam alii *Africæ Episcopi* sunt secuti. Sic enim de Africanis Episcopis scribit

Nicolaus Cusanus Concord. Cathol. lib. 1. cap. 20. *Africani Patres in Concilio restiterunt Papæ Cælestino, quòd contra Concilium Nicenum venire voluit.*

Salmero tom. 12. tract. 58. p. 489. *A tempore Cypriani Africani Episcopi separari cœperunt ab Ecclesia Romana,* (inter quos tamen *plurimos Martyres extitisse & in persecutione Vandalica per manus paganorum Martyrii palmas consecutos esse,* fatetur Baronius tom. 5. Ann. 419. num. 93.)

Severinus Binius annot. in Concilio Carthagin. I. *Carthaginensibus Episcopis* (octoginta septem) *Stephanus Papa Romanus pœnam excommunicationis comminatus est.* (Eam tamen excommunicationem Pontificis Romani non pluris fecerunt, quàm Cyprianus Præsul Carthaginensis. Quinimò illos *per centum annos Pontificis excommunicationem pertulisse* ex Bonifacii Epistola probant Lindanus lib. 4. Panopl. cap. 48. Costerus in Enchirid. cap. de Pontif. pag. 159. Sanderus de visib. Monarch. lib. 7. p. 369.)

Tertiò, *Athanasius* non mansit in unione cum Romano Pontifice.

Bellarminus lib. 4. de Rom. Pontif. cap. 9. §. Quod hæreticus &c. *Liberius Pontifex subscripsit in damnationem Athanasii.*

§. Dicet aliquis &c. *Liberius, etsi non expressè, tamen interpretativè in hæresin consentit. Nam Athanasium damnari permisit, quem sciebat causâ fidei persecutionem pati, & cum Valente & Ursacio communicavit, quos non ignorabat hæreticos esse, etiamsi illi aliud se esse simularent.*

(Si Liberius in damnationem Athanasii consensit, utique Athanasius non mansit in unione cum Romano Pontifice; & tamen Athanasius erat *acerrimus Catholicæ fidei propugnator, pro cujus defensione multas hæreticorum passus est injurias*, quod elogium ei tribuit Sixtus Senensis lib. 4. Bibl. sanctæ tit. Athanasius pag. 206.)

Baronius tom. 3. Annal. ann. 357. n. 45 recitat literas Liberii Pontificis ad Episcopos Orientales, in quibus inter cætera

tera sic loquitur: *Ego Athanasium non defendo, sed quia susceperat illum bonæ memoriæ Julius Episcopus decessor meus, verebar, ne fortè ab aliquo prævaricator judicarer. At ubi cognovi, quando Deo placuit, justè vos illũ condemnâsse, mox consensum meum commodavi sententiis vestris, literas ad hecq; super nomine ejus, id est, de damnatione ipsius per fratrem nostrum Fortunatianum dedi perferendas ad Imperator. nostrum Constantium. Itaque amoto Athanasio, super quo statuta omnium vestrûm à me cum Sede Apostolica suscipienda sunt, dico me cum omnibus vobis & cum universis Episcopis Orientalibus, seu per universas Provincias pacem & unitatem habere.*

n. 44. recenset ejusdem Liberii literas ad Ursacium, Valentem atq; Germinium, qui cæteris apud Imperatorem præstare videbantur, in quibus sic scribit: *Cognoscat prudentia vestra, Athanasiũ, qui Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopus fuit, priusquam ad Comitatum sancti Imperatoris pervenissem, secundùm literas Orientalium Episcoporum ab Ecclesia Romanæ communione separatum esse, sicut testis est omne Presbyterium Ecclesiæ Rom. &c. Et hoc etiam scire vos volo, quòd fratrem Fortunatianum petii, ut literas meas ad clementissimum Imperatorem perferas, quos ad Orientales Episcopos feci, ut scirent & ipsi unà secum Athanasii communione me esse separatum.*

(Ergò nec Liberius Rom. Pontifex cum Athanasio, sed cum hæreticis; nec Athanasius cum Liberio Pontifice unionem habuit. Et tamen Athanasius erat *tanquã columna Ecclesiæ adversus omnes hæreticos*, ut de eo pronunciat Possevin. in Apparatu sacro in verbo, Athanasius.)

Quartò, *Hieronymus* non judicavit, unionem cum Romano Pontifice esse simpliciter necessariam.

c. Legimus dist. 93. ex Hieronymo ad Evagrium. *Quid facit exceptâ ordinatione Episcopus, quod Presbyter non faciat? Nec altera Romanæ urbis Ecclesia, altera totius orbis existimanda est. Et Galliæ & Britannia & Africa & Persis & Oriens & India & omnes barbaræ nationes unum Christum adorant, unam observant regulam veritatis. Si autoritas quæritur, orbis major est urbe. Ubicunq; fuerit Episcopus, sive Romæ, sive Eugubii, sive Constantinopoli, sive Rhegii, sive Alexandriæ, sive Thebis, sive Guarmatiæ, ejusdem meriti, ejusdem est & Sacerdotii. Potentia divitiarum & paupertatis humilitas vel sublimiorẽ, vel inferiorẽ Episcopũ non facit. Cæterùm omnes Apostolorũ successores sunt. Sed dices, quomodo Romæ ad testimonium Diaconi Presbyter ordinatur? Quid mihi profers unius urbis consuetudinẽ? quid paucitatem, de qua ortum est supercilium, in leges Ecclesiæ vendicas?*

Quintò, *Ambrosius* non judicavit, unionem cum Romano Pontifice esse simpliciter necessariam.

Bellarm. lib. 2. de R. P. c. 16. §. Cum quæso. *Etiã Ambrosius, In omnibus cupio, inquit, sequi Rom. Ecclesiam.* (At non absolutè & simpliciter. Cùm n. consuetudo Rom. Ecclesiæ de non lavandis pedib. recèns baptizatorũ Ambrosio objiceretur, respondit lib. 3. de Sacram. c. 1. *Sed tamen nos homines sensum habemus, id quod alibi rectiùs servatur & nos rectè custodimus.* Quòd si Ambrosius Ecclesiam Rom. tunc *sanctam & orthodoxã*, non *ut dominam*, sed ut sociam venerabatur, ac liberum statuebat ab ea discedere, quoties illa à veritatis tramite deflectere videbatur, utiq;

non existimavit, unionem cum Romano Pontifice tanquam capite esse absolutè necessariam.)

Sextò, *Augustinus* non judicavit, unionem cum Romano Pontifice esse simpliciter necessariam.

Wilhelmus Lindanus lib. 4. Panopl. cap. 89. *Episcopus Apiarius Concilii Africani (cui Augustinus interfuit) decreto Episcopatu suo Sicensi dejectus, ad Episcopum Romanæ Sedis appellat, Pontifex eum absolvendum & restituendum suæ Ecclesiæ judicat, quod factum suum Canone Concilii Niceni muniebatur. Africani ad Patriarchales Sedes Alexandrinam, Constantinopolitanam, Antiochenam, nuncios destinant, qui exemplaria ex illarum armariis Africam deferunt, sed in quibus non erat Canon ille de appellando ad Rom. Pontificem comprehensus.*

Bellarminus lib. 2. de Rom. Pont. capite 25. §. Sed contra. *Objicit Illyricus Epistolam Bonifacii II. ad Eulalium Alexandrinum Episcopum & Epistolam Eulabii Episcopi Carthaginensis ad eundē Bonifacium. Ex quibus Epistolis colligitur, post Concilium Carthaginense VI. per annos centum separatos fuisse Carthaginenses Episcopos à communione Romanæ Ecclesiæ, & tunc demùm reconciliatos, subjiciente se Eulabio Apostolicæ Sedi & anathematizante antecessores suos.* (Verba Epistolæ sic habent: *Aurelius Carthaginensis Ecclesiæ olim Episcopus cum Collegis suis, instigante Diabolo, superbire, temporibus prædecessorum nostrorum Bonifacii & Cælestini, contra Romanam Ecclesiam cœpit*) *Respondeo primùm, valdè mihi eas Epistolas esse suspectas. Nam inprimis pugnare videntur cum iis, quæ diximus de conjunctione Augustini, Eugenii, Fulgentii & aliorum Africanorum cum Romana Ecclesia.* (At Lindanus d. l. contrarium statuit. *Hanc,* inquit, *esse genuinam Bonifacii Epistolam & minimè supposititiam satis superq́; arguit, quòd ante annos quingentos talis indubitatò credebatur, ex qua Gratianus capitulum citat non exiguum, & Antoninus Florentinus veterum rerum Studiosus pervestigator nobis attestatur hanc rem longè verissimam, quam qui confictam ridet, quid quæso relinquet nobis salvum ex omni antiquitatis Historia, quo res in Ecclesiæ negotiis gestas nostri seculi Academicis probent ac corroborent?* Videt hanc difficultatem Bellarminus, ideò subjungit)

lib. & cap. ejusd. §. ultimo. *Sed si fortè Epistolæ istæ veræ sunt, nihilautem affirmo, sine dubio nō in eum sensum accipiendæ sunt, quasi omnes Eulabii successores usque ad Aurelium Carthaginensis Concilii Præsidem à Romanæ Ecclesiæ consuetudine disjuncti fuerint &c. sed id solum significant, Aurelium primum contra Romanam Ecclesiam superbire cœpisse, deinde ejus exemplo ipsum Eulabium, & fortè aliquos alios, cæterùm Eulabium cognitâ veritate, iterùm se Romanæ Ecclesiæ obœdientiæ subjecisse, id enim solùm ex Epistolis illis colligitur.* (Et hoc nobis sufficit, ex eo enim patet, Aurelium, Eulabium & alios statuisse, unionem cum Rom. Pontifice non esse simpliciter & absolutè necessariam.)

Hardingus in resp. ad provocat Ivelli annot. 4. sect. 19. *Postquam tota Ecclesia Africana centum annorum spacio in schismate perseverâsset, & se à Sedis Apostolicæ obsequio removisset, ab Aurelio Carthaginensi Episcopo seducta.* (At S. Augustinus in hoc schismate hærebat.)

Septimò. In Legenda *B. Hilarii* legitur, *Cùm Leo Papa factus esset Arrianus,*

Conciliumq; celebraret, venisse Hilarium in Concilium & durissimè certare cœpisse cum Leone, cùm hic gloriaretur, se esse Episcopum Sedis Apostolicæ, ille verò diceret, se quoque esse Episcopum & nullâ in re Papæ cedere vellet. Tandem miraculo subitæ mortis Leonis certamen esse finitum. Reform. Papatus num.31.

Octavò, Græca Ecclesia non statuit simpliciter necessariam esse unionem cum Romano Pontifice.

Glossa in c. Rogamus cauf. 24. qu.1. *Græci non obœdiunt Papæ.*

Innocentius III. in Concil. Lateran. cap.4 pag.162. *Postquam Græcorum Ecclesia cum quibusdam compluribus ac fautoribus suis ab obœdientia Apostolicæ Sedis se subtraxit, in tantum Græci cœperunt abominari Latinos, quod inter alia, quæ in derogationem eorum impiè committebant, si quando Sacerdotes Latini super eorum celebrâssent altaria, non prius ipsi sacrificare volebant in illis, quàm ea tanquam per hoc inquinata lavissent.*

Johannes de Mandevilla lib.1.cap.17. *Johannes XXII. Pont. Romanus prolixè scripsit ad Græcos, unicam tantùm esse Christi Ecclesiam, cujus sit ipse caput Universale, Christi in terris Vicarius unicus, quem & ipsi agnoscere debeant. Rescriptum verò ab ipsis fuit. Potentiam tuam summam erga tuos subditos firmiter credimus, superbiam tuam summam tolerare non possumus, avaritiam tuam explere non valemus, Diabolus tecum, quia Dominus nobiscum.*

Lyranus in 2.Thess.2. *Jamdiu est, quòd Græcia recessit ab obœdientia Romanæ Ecclesiæ.*

Bellarminus lib.2. de Christo cap.30. §. ultimo. *Multi comparant Ecclesiam Græcam regno Samariæ, quod separavit se à vero templo, & tandem in captivitatē perpetuam adductum est.*

In præfat. libr. de Rom. Pontif. *Primi, qui Primatum Romani Pontificis oppugnârunt, videntur fuisse Græci.*

lib. de Matrim. cap.15. §. Sentiunt &c. *Græci jamdudum se ab Ecclesia Romana separaverunt.*

Nonò, de *Ecclesiis Britanniæ* antiquis Baronius scribit tom.8. Ann. 604. n.55. & 58. *quòd à communione Romanæ Sedis multo tempore fuerint divisæ* (Quando tamen *eorum mille ducenti contra Northumbros infideles uno die Martyrio decorati regni cœlestis adepti sunt sedem*, ut loquitur Galfridus Monument. Histor. lib.11. capite 12. & 13.)

Decimò, Domidis Menapius in Catal. testium veritatis Anno 1585. edito. *Neque Syri, Armeni, Georgiani, aliiq; in Oriente Christiani, ut de Græcis nihil dicam, Romanæ Sedi sese unquam submiserunt: neq; ad hodiernum diem Abyssinorū latè regnantes populi à Reginæ Candacis Eunucho, quem Philippus docuerat, jam olim Christiani facti, quemadmodum nec Ruteni, nec Moscovitæ, aliiq; alibi nobis vel cogniti, vel incogniti Christiani Romano Pontifici obœdiunt.* (illi omnes reipsâ judicant, unionem cum Romano Pontifice non esse simpliciter necessariam.)

Undecimò, Henricus VIII. Angliæ Rex judicavit, unionem cum Romano Pontifice non esse simpliciter necessariam. Sic enim de eo scribit Petrus Suavis lib.1. Hist. Concil. Trident. p.78. *Henricus Pontificis sententiam cōspicatus* (quòd matrimonium inter ipsum & Catharinam fuerit legitimum) *dixit, eam parùm ad*

ad rem facere. Se enim unicum fore regni sui Dominum ac patronum, sicuti Papa unicus est Romæ Episcopus: facturum se, quod olim Ecclesia Orientalis. Nempe, Christianam fidem conservaturum, abdicato licèt Pontificis Imperio, neq; permissurum, ut hæresis Lutherana aut alia quævis in regnum suum introducatur, quod quidem re quoq; effectum dedit. Edictum enim publicavit, quo se Ecclesiæ per Angliam caput declaravit, capitis etiam pœnâ iis constitutâ, qui Pontifici Romano ullam in Anglia potestatem attribuant, Quæstores, qui D. Petri denarios quotannis colligebant, solum vertere jussit. Et hæc omnia in Senatu Ordinum regni, quod Parlamentum vocant, approbanda curavit.

Duodecimò, Jacobus Uchansky Archiepisc. Gnesnensis Regni Polonici Primas, *cùm summus Pontifex excommunicationis telũ ei intentaret, quod animadverteret, eum in consiliis publicis majorem salutis patriæ, quàm Sedis Rom. respectũ habere, adeò non passus est à proposito se dimoveri, ut Pontifici potiùs rescripserit, se, si pergeret ei Reipub. nomine molestiam exhibere, intentatum fulmẽ in ipsum retorsurum, quo responso ictus Pontifex Archiepiscopum missum fecit, ut qui nosset, hoc ei in Polonia facilius factu, quàm dictu fuisse.* Autor deliberationis de compesc. Jesuitar. conat. ex Polonico in Latinum sermonem translatæ & in publicum editæ Anno 609. G. 3.

(Hic Archiepiscopus itidem judicavit, *unionem cum Romano Pontifice non esse simpliciter necessariam*, aliàs ei non fuisset minatus excommunicationis retorsionem.)

12. Quòd disertis verbis fatentur, unionem cum Rom. Pontifice non esse simpliciter ad salutem necessariam. Autor Oneris Ecclesiæ cap. 18. §. 7. *Johannes Huß & Hieronymus Pragensis (ut fertur) asseveraverunt, Universalem Ecclesiam non in Roma vel Papa, sed in prædestinatorum universitate consistere, nec non posse salvari Christi fideles, etiam qui non subessent collectioni Romanæ. Ob hujuscemodi doctrinas (quibus fortè à Roma tolleretur locus & gens sua) in Concilio Constantiensi, rupto salvo conductu, ambo exusti sunt. An hæc, vel alia eorum dogmata fuerint novæ vanitatis, an Evangelicæ antiquitatis, nescio. Ego non judico quenquam, hoc certum habeo, eos suâ sponte tam forti animo supplicium incendii subiisse, ut nemo Philosophorum in sustentanda morte superaverit illos.*

Húc referri potest, quòd Ecclesiam definiunt absq; mentione unitatis cum Romano Pontifice. (At si unio illa cum Romano Pontifice esset absolutè necessaria, non debuisset in definitione Ecclesiæ prætermitti. Probè hoc vidit Bellarminus, lib. 3. de Eccles. cap. 2. sic scribens: *Nostra sententia est, Ecclesiam illam unam & veram esse cœtum hominum ejusdem Christianæ fidei professione & eorundem Sacramentorum communione colligatum sub regimine legitimorum Pastorum, ac præcipuè unius Christi in terris Vicarii Pontificis Romani.* Sed alii in definitione Ecclesiæ hanc unionem cum Rom. Pontifice prætermittunt.)

Catechismus ad Parochos exponens articulum Symboli, *Credo sanctam Ecclesiam Catholicam*, asserit. *Ecclesia vocẽ usurpari ad significandam congregationem fidelium, qui ad lucem veritatis & Dei notitiam per fidem vocati sunt.*

Antonius Florebellus de autoritate Ecclesiæ. *Ecclesia commodè definiri potest.*

univer-

universitas hominum rectâ fide Christum colens, concordiam servans, terrarum orbe diffusa, successione perpetuâ.

Stapletonus in Relect. princip. Controverſ. 1. quæſt. 5. artic 1. *Ecclesia est societas Christi nomen profitentium in unitate fidei & Sacramentorum collecta atque legitimè ordinata.*

Caranza Controv. 1. veram Ecclesiam definit eam, *quæ rectam de Deo fidē servans, verâ religione Deum verum colit & adorat.*

Sonnius Demonſtrat. tract. 8. cap. 1. *Cùm dicimus, Ecclesiam Christi intelligimus eos, qui sociati sunt in unum populum verbo Dei ac Sacramentis fidei Christianæ.*

Enchiridion Chriſt. Inſtit. in Concilio Provinciali Colonienſi editum, Eccleſiam dicit *esse populum in unam professionem fidei & communionem Sacramentorum vocatum.*

Johannes Monlucius Epiſcopus Valentinus in Inſtructione Chriſtiana. *Ecclesiam vocamus congregationem & cœtum omnium fidelium qui sunt sub eodem Deo, sub eadem fide, sub eodem Spiritu.*

Pazmannus lib. 8. Hodegi cap. 1. §. 2. definit Eccleſiam, *quòd sit congregatio eorum, qui verâ fide & Sacramentorum externorum unitate in unum collecti sunt.*

13. Quòd agnoſcunt, unionem cum Romanis Pontificibus quandoq; fuiſſe noxiam.

Jac. Aug. Thuanus lib. 1. Hiſtor. Anno 1505. pag. 20. *Haud aliud in causa fuisse dixerim, cur optimus Princeps Ludovicus XII. æquè magnitudine animi ac prudentiâ clarus & tam multis nominibus meliore utique fortunâ dignus tot adversitatibus in vita conflictatus sit, quàm quòd tam arctam cum Alexandro VI. Papa adfinitatem contraxisset, & impuri patris* (Alexandri VI. Papæ) *omniq; scelerum genere cooperti filii* (Borgiæ) *crudelitates, libidines, fortunas deniq; fovisset & amplificâsset.*

14. Quòd agnoſcunt, in Romana Eccleſia ſæpiùs exorta fuiſſe ſchiſmata. (Ea verò unionem capitis & membrorum inter ſe diſſolverunt.)

Stapletonus doctrin. princip. lib. 13. pag. 548. concedit, *viginti schismata in Ecclesia Romana exorta*, quorum decimum octavum *annis viginti novem* duraverit.

Onuphrius (de quo Poſſevin. in Apparatu ſcribit, quòd Hiſtoriam Eccleſiaſticam indefeſſo labore pervolverit) plura & magis diuturna numeravit ſchiſmata. In vita Benedicti ſcribit, *unum schisma fuisse quadraginta sex annorum.* In vita Clementis VII. *Clemens à Gallis, Hispanis, Scotis veneratus est. Italia verò, Hungaria, Germania & Anglia Urbani partes secuti sunt. Durabat hoc schisma annis continuis 40. usque ad electionem Martini V. Ann. 1417.*

Confer dicta artic. præced. 5. cap. 4. membr. 5.

15. Quòd agnoſcunt, Concilia & Imperatores quosdam Pontifices depoſuiſſe. (Ergò non judicârunt, unionem cum Pontifice Romano eſſe perpetuam & indiviſibilem Eccleſiæ notam.)

Leoni VIII. Clerus populusq; Romanus Pontificatum abrogabant. Platina in vita Leonis.

Anastasium Pontificem Romana Ecclesia repudiabat. Alphonſus de Caſtro adverſ. hæreſ. tit. Pontifex.

Ab Ottone primo satis constat bono zelo, sed non secundùm scientiam depositum esse

Johan-

Johannem XII. Fuit enim iste Johannes omnium Pontificum ferè deterrimus. Atque ideò non mirum, si pius Imperator, qualis fuit Otto I. sed minus peritus rerum Ecclesiasticarum, judicaverit, eum potuisse deponi, præsertim cùm multi Doctores idem senserint. Bellarm. lib. 2. de Rom. Pont. cap. 29. resp. ad 4. arg. Confer Platinam in vita Johannis XII.

Romanus Clerus, abrogatâ Liberio Pontificiâ dignitate, ad Felicem se contulit, quem Catholicum esse sciebat. Idem lib. 4. de Roman. Pont. cap. 9.

Synodus *Constantiensis* Johannem XXIII. *Basileensis* Eugenium Pontificalibus honoribus privavit.

Plura hujusmodi exempla ubivis occurrunt.

Coronidis loco etiam hoc notandum. Bellarminus tomis Disputationum suarum hunc præfixit titulum. *Roberti Bellarmini Disputationes de Controversiis Christianæ fidei adversus hujus temporis hæreticos,* ac lib. 2. de Sacram. cap. 13. sub finem sic scribit: *Non est nobis propositum, nisi fidem adversus hæreticos propugnare.*

Jam verò Bellarminus in iisdem tomis aliquoties contra eos disputat, qui Romanæ Ecclesiæ sunt addicti, & quidem partim *directè & explicitè* illos nominatim refutando, partim *implicitè, indirectè & consequenter,* in illis scil. controversiis, quas contra nos urget, & in quibus quosdam ex Pontificiis scriptoribus habemus ὁμοψήφους. Illi ergò non poterunt eximi è numero hæreticorũ. At quomodo Ecclesia Romana cum cœtu hæreticorum potest esse una?

Thesis specialis octava. Sanctitas doctrinæ non est [illegible] Ecclesiæ nota.

Expos. Doctrinæ, sive [illegible] sanctitas æstimanda [illegible] cum sancto Dei verbo [illegible] est, cum sacris literis. Illa [illegible] ctrina verè sancta est, [illegible] *ctorum* primam ducens [illegible] cto Dei verbo in [illegible] rum & Apostolorum [illegible] adamussim co[illegible] formitate illâ [illegible] se verè sancta do[illegible]

Antithesis. Bellarm[illegible] clesf. cap. 11. [illegible] *tas doctrinæ* [illegible] *est Catho*[illegible] *cta, ut* [illegible] *num.* [illegible] *quia pro*[illegible] in explic. Symb. [illegible] cap. 2. [illegible] de Eccles. [illegible] iisdem [illegible] tuunt Ecclesiæ [illegible]

Nostram sententiam proba[illegible]

Sanctitas doctrinæ intelli[illegible] ratione *externæ* duntaxat *pro*[illegible] ratione *conformitatis cum* [illegible] Si priore modo, non [illegible] Ecclesiæ nota, cùm etiam [illegible] doctrina externâ professi[illegible] Si posteriore modo, ipsa doctrina erit potiùs nota, & sic reditur ad notam à nobis superiùs assignatam.

Nostræ sententiæ suffragantur.

1. Quòd quidam agnoscunt, [illegible] nam Ecclesiæ ad normam Scri[illegible] se exigendam. (Ex quo sponte [illegible] de doctrinæ sanctitate, non [illegible] professione externa, sed ex [illegible]

mitate cum Scripturis judicium faciendum esse.)

Hujusmodi testimonia adduximus lib.1.part.1. cap.2.

2. Quòd statuunt, puram doctrinam posse in falsa Ecclesia locum habere.

(Ergò doctrinæ puritas ac sanctitas non poterit esse veræ Ecclesiæ nota.)

Bellarm.lib.4.de Eccl.c.2.§ Sed dices. *Esse potest pura doctrina ab omni errore in falsa Ecclesia. Nam schismatici puri, ut quondam Luciferani & Donatistæ, integram habent doctrinã, & tamen sunt extra Ecclesiam.*

(Quòd si huic assertioni Bellarminianæ veritas constare debet, nõ potest doctrinæ sanctitas statui propria & individua veræ Ecclesiæ nota, id quod hoc modo probamus. Doctrina ab omni errore pura est etiam sancta. Atqui doctrina ab omni errore pura potest esse in falsa Ecclesia. Ergò sancta doctrina, sive quod idẽ est, sanctitas doctrinæ potest esse in falsa Ecclesia. Quod autẽ veræ & falsæ Ecclesiæ cõmune est, non potest esse genuina & propria veræ Ecclesiæ nota, interim non negamus, sanctitatem doctrinæ rectè expositam esse notã Ecclesiæ, & cum nostris notis coincidere.)

3. Quòd multi de corruptelis doctrinæ in Romana Ecclesia fuére conquesti.

(Ergò hæc nota non competit Ecclesiæ Romanæ.)

Hujusmodi testimonia adduximus lib.1.part.1. cap.4.

4. Quòd in doctrina Rom. Ecclesiæ occurrunt quædam minùs sancta.

Durandus lib. 4. sent. dist.33. *Fornicatio simplex de se non est peccatum mortale secundùm legem naturalem, exclusâ omni lege positivâ.*

Illud Martinus de Magistris lib. de Temp.q.2.de Luxuria, sic explicat: *Credere, simplicem fornicationem non esse peccatum mortale, non est hæreticum, quia testimonia sacræ Scripturæ non sunt expressa.*

In Decretal.Gregorii lib.2.tit.1.de judiciis, cap. Etsi Clerici &c. *Si Clerici coram Episcopo de criminibus in jure confessi sunt, seu legitimâ probatione convicti, dummodò sint talia crimina, propter quæ suspendi debeant, vel deponi, non immeritò suspendendi sunt à suis ordinibus, vel ab altaris ministerio perpetuò removẽdi. De adulteriis verò & aliis criminibus, quæ sunt minora, potest Episcopus cum Clericis post peractam pœnitentiam dispensare.*

Emanuel Sa in Aphorism. tit. de debito conjugali 6. *Copulari ante benedictionem aut nullum aut leve peccatum est, quin etiam expedit, si multùm illa differatur.*

Glossa Can.Maxim.dist.81. *Ex communi Canonistarum opinione pro simplici fornicatione quis deponi non debet, quia pauci sine illo vitio inveniuntur.*

Glossa in Can. Presbyter dist. 82. *Dicunt, hodiè pro fornicatione neminem esse deponendum, nisi in ea perduret, ideò quòd corpora nostra fragiliora sunt hodiè, quàm olim erant.*

Johannes de la Casa post publicè editos Venetiis sub prælo Trajani Nævi versus in commendationem detestandi illius sceleris, propter quod Sodoma igne cœlitùs depluto conflagravit, factus est nihilominùs Archiepiscopus Beneventanus & Pontificis à latere Legatus.

Nec id ausus est negare Thomas Hardingus, etsi extenuare voluit, sic scribens in Resp.ad Apol. Anglic.cap.2.d.1.

Johannes Casa juvenis imberbis adhuc, priusquam se ad Clerum contulerat, amatoria quædam poëmata Italicis numeris ad imitationem Petrarchæ composuit, & nefario facinori assentatorio orationis fuco odium magis ademit, quàm laudem attribuit. (At vitio odium adimere est illud suadere.)

Hypothesis illa, *quòd concupiscentia in renatis post Baptismum reliqua intrinsecè & suâ Naturâ non sit peccatum*, hosce in Papatu protulit fructus, ut publicè disputetur, *fornicationem simplicem non esse peccatum*, uti de Græcis, Martino de Magistris, Durando & aliis Lorinus ipse refert in Act. 15. v. 20.

Cardinalis Toletus lib. 5. Instruct. Sacerd. cap. 13. non veretur scribere. *Si quis desideret habere pollutionem ob finem bonum, ut ob sanitatem, aut ad levandas tentationes carnis, quibus interdum affligitur, non esse peccatum.*

5. Gloriationi de sanctitate doctrinæ in Ecclesia Romana etiam hoc opponendum, quòd jam olim varii hæretici venenatæ suæ doctrinæ semina per Italiam, cumprimis Romæ sparserint, sibique non paucos junxerint.

1. De *Praxea* sic scribit Baronius Anno 196. num. 19. ex Tertulliano. *Iste primus ex Asia hoc genus perversitatis intulit Romanæ humo &c. Duo negotia Diaboli Praxeas Romæ procuravit. Prophetiam expulit & hæresin intulit. Paracletum fugavit & Patrem crucifixit. Fructificaverant avenæ Praxeanæ hic quoque superseminatæ dormientibus multis in simplicitate doctrinæ, traductæ dehinc, per quem Deus voluit, etiam evulsæ videbantur.* (Hic Praxeas fuit Montanista & Patripassianus.)

2. De *Priscilliano* idem Baronius sic scribit Anno 381. n. 109. *At tum instantius Salvianus & Priscillianus Romam profecti, ut apud Damasum urbis eâ tempestate Episcopum objecta purgarent: sed iter eis præter interiorem Aquitaniam fuit: ubi tum ab imperitis magnificè suscepti sparsêre perfidiæ semina, maximeq; Elusanam plebem sanè tum bonam & religionis studentem pravis prædicationibus pervertêre. A Burdegala per Delphinum repulsi, tamen in agro Euchrociæ aliquantisper morati, infecêre nonnullos suis erroribus.* (Hic Priscillianus Gnosticorum & Manichæorum, nec non alias hæreses miscuerat.)

3. De *Manichæis* idem Baronius Anno 440. n. 3. *Ecclesiæ status turbulentissimus habebatur. Sicut enim Orientalis Ecclesia Nestorianorum causâ magnoperè erat conflictationibus exagitata: ita & Occidentalis Manichæorum jugiter fœcundiori cespite pullulantium, & Pelagianorū rursus insurgentium erat assiduis prœliis perturbata. Accidit enim, ut præter hæreticos illos, qui vel palàm, vel clanculò in Italia & in ipsa urbe potissimùm agerent, ab externis quoq; Provinciis à barbaris captis, præsertim verò ex Aphrica pulsa Manichæorum agmina se in urbem intulerint, magno civium detrimento. Sed eò lethalius erat malum, quò occultius ejusmodi eorundemq; venenum serpebat: quibus detegendis & in apertum è latebris adducendis atq; damnandis haud leviter insudatum fuit S. Leoni summo Pontifici, cujus adversus eos res gestas inferiùs ordine temporum enarrabimus.*

Anno 483. n. 15. *Sub barbaris Regibus Roma subjecta omnibus improbis sectis. Romæ domicilia & Synagogas ad profanos ritus habere concessum fuit adeò, ut etiam Samaritani ibi domicilium sibi quærerent.*

Anno

Anno 372. *Lege Valentiniani iidem, cùm innotuissent Manichæi, vetiti sunt conventus agere. Quòd igitur simulando summam affectarent sanctitudinē, in calumniam jejunantium Christianorum versa* Romæ *res est, ut quod ait S. Hieronymus Epist. 22. quem viderent pallentem atq; tristem, miserum & Manichæum vocarent. At quonam modo, qui lege prohibiti sunt, in unum convenire, clandestinos conventus postea egerint, resq; maximè abominandas perpetrârint, inferius dicturi simus.*

Ann. 443. n. 5. *Sed quid obortum & introductum Romæ ex pessima hac Manichæorum Solem adorantium consuetudine? Illud quidem, quòd fidelium nonnulli idipsum solicitius factitarent, quod eos facere viderent, qui observantissimi esse videbantur extrinsecùs Christiani, licèt clam essent perfidi Manichæi, nimirùm ut planè nescientes sicut illi, & isti Solem adorare quodammodo viderentur: facilè enim fuit in Christianos ejusmodi irrepere superstitionem, cùm alioqui piè sancteq; ad Orientē conversi, Deum adorare solerent. Qui igitur signa, quib. Manichæi detegi possent, aperuit, idem S. Leo, ne quid commune cum illis esset fidei populo, interdixit: ut ex eo penitùs apparerent, qui reverà Manichæi essent. Cùm ergò & ex majorū præscripto Christiani adorare Numen consuescerent, ad Orientem conversi & idipsum etiā factitare Manichæi solerent Solem colentes, interdixit tunc ipse* Catholicis *ejusmodi ad Orientem Solem usum adorādi, cùm ait serm. 7. in Natal. Dom. De talibus institutis illa generatur impietas, ut Sol inchoatione divinæ lucis à quibusdam insipientibus de locis eminentibus adoretur, quod nonnulli etiam Christiani adeò se religiosè facere putant, ut priusquam ad D.* Petri *Apostoli Basilicam, quæ uni Deo & vivo dicata est, perveniant superatis gradibus, quibus ad suggestum superioris areæ ascenditur, converso corpore ad nascentē se Solem reflectant, & curvatis cervicibus in honorem splendidissimi orbis se inclinent, quod fieri partim ignorantiæ vitio, partim paganitatis Spiritu multum tabescimus & dolemus.*

(Ex his constat, in Ecclesia Romana, ejusdemq; circuitu Italia omnis generis hæreticos non paucos asseclas sibi junxisse, ut etiam publicos congressus & Synagogas suæ religionis exercitio patentes possederint.)

6. Denique, si sanctitas doctrinæ esset nota Ecclesiæ, sequeretur, Theologiam naturalem esse veram religionem, & ejus Professores esse veram Ecclesiam. Illa enim nihil falsi, nihil inhonesti, nihil cum recta ratione pugnans docet.

At consequens hoc Pontificii negāt.

Argum. Bellarm. Bellarminus duo in nostris Ecclesiis doceri asserit, *quæ cum doctrinæ sanctitate pugnent, cùm sint contra omnem rationem.*

1. *Justificationem per solam fidem specialem & ex ea ortam gratiæ certitudinem.*

Resp. Multi ex Pontificiis idem nobiscum docent, ut suo loco ostendemus.

2. *Infantum baptizatorum fidem. Lutherani,* inquit, *habent quasi proprium errorem illum manifestissimum, quòd infantes, dum baptizantur, utantur ratione, audiant verbum Dei, credant, diligant, quod in Synodo Witebergensi Ann. 1536. publicè defenderant, quod tamen apertè repugnat veritati, ut Augustinus Epist. 57. ad Dardanum scribat, injuriam facere humanis sensibus, qui hoc dicunt. Quomodo enim credibile est, infantem, qui plorat & reluctatur, quantum potest, dum abluitur, intelligere quid agatur?*

Resp. 1. Bellarminus ipse lib. 1. de Sacram. Bapt. cap. 10. rectiùs nostram exponit sententiam, sic scribens: *Anno Domini 1536. convenerant Lutherani ad Concilium Witebergense, in quo hoc pronunciatum habetur. Licèt, inquiunt, non sit imaginandum, quòd infantes intelligant, tamen motus eorum ad credendum & diligendum Deum similes sunt motibus fidei & dilectionis. Hanc mitigationem sententiæ Lutheri sequi videntur communiter Lutherani.*

2. Si dogma de fide infantum propterea cum doctrinæ sanctitate pugnat, quia sensuum judicio repugnat, etiam transsubstantiationis dogma cum doctrinæ sanctitate pugnabit, quia itidem sensuum & rationis judicio repugnat.

Thesis specialis nona. Efficacia doctrinæ non est genuina & infallibilis Ecclesiæ nota.

Explicat. Efficacia doctrinæ duplici modo intelligi potest, vel quòd multis persuadeat & à multis recipiatur, vel, quòd homines ad Deum salutariter convertat. Si efficacia doctrinæ priore sensu accipitur, non est nota Ecclesiæ, quia etiam falsæ doctrinæ multis suadent & à multis recipiuntur. Si posteriore sensu efficacia doctrinæ accipitur, fatemur, in sola Ecclesia vigere illam doctrinam, quæ homines salutariter ad Deum convertit, sed illa efficacia non potest perpetuò æstimari à multitudine eorum, qui doctrinam illam recipiunt.

Antithesis. Bellarminus lib. 4. de Eccles. cap. 12. §. 1. *Nona Ecclesiæ nota est efficacia doctrinæ.*

Becanus lib. 5. Manualis cap. 22. f. 533. itidem provocat ad *efficaciam doctrinæ.*

Nostram sententiam probamus,

1. Hæc nota non competit *soli* veræ Ecclesiæ, quia hæreticæ doctrinæ quandoque magis sunt efficaces, id est, à pluribus recipiuntur, quàm cœlestis veritas, 1. Reg. 22. v. 22. Act. 5. v. 36. cap. 8. v. 10. 2. Thess. 2. v. 9. & seqq. 2. Tim. 2. v. 13. & 17. Apoc. 13. v. 8.

2. Nec *semper* ei competit, quia Ecclesia quandoque in angustum redigitur, & hæreses longè latéq; serpunt. Ergò de efficacia doctrinæ judicandum ex Scriptura, cùm non omnis efficacia arguat doctrinæ veritatem & sinceritatem, nisi vim & facultatem salutaris ad Deum conversionis habeat conjunctã.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd agnoscunt, paucos quandoque esse veritatis confessores, ac veram Ecclesiam in angustum redigi, *quæ testimonia* adducta sunt superiùs in thesi speciali quarta membro 1.

2. Quòd agnoscunt, Ecclesiam Israëliticam tempore Vet. Testamenti fuisse in angustum redactam; Itemq; Ecclesiam Christianam tempore passionis Christi, tempore decem persecutionũ, ac tempore dominantis Arianismi eandem sortem fuisse expertam; quæ dicta adducta sunt superiùs in hoc ipso articulo cap. 3.

3. Quòd agnoscunt, etiam hæreticos falsâ suâ doctrinâ multos ad se pertrahere.

Cajetan. in 2. Thes. 2. *Misit illis Deus efficaciã erroris, ut credant mendacio, i. e. efficaciam erroris intus operantẽ in pœnã peccati.*

Stapletonus lib. 8. de princ. fid. doctrinæ cap. 2. *Homines falsa faciliùs amplectuntur, quàm vera.*

Bellar-

Bellarminus lib. 4. de Eccleſ. cap. 12. *Proni ſunt homines ad deſcenſum ad viam latam & facilem, quam hæretici aperiunt.*

Idẽ in Orat. habita in Schola Rom. in fine tract. de bonis operib. in particul. § Habent. *Objiciunt Proteſtantes, doctrinam ſuam ideò à Deo eſſe, quia tot populos, tot Provincias, tot regna tam brevi tempore occupaverit. Si ita liceat philoſophari, magis nunc mirabimur Mahumeti Alcoranum in magna orbis parte tam facilè obtinuiſſe.* (Si nobis non licet ab efficacia doctrinæ ſimpliciter concludere. Ergò nec Bellarmino.)

Baronius tom. 1. Annal. Anno 75. n. 6. memorat, *Philoſophos quoſdam ætate Apoſtolorum orbem terrarum obiviſſe, ut adverſus invaleſcentem Chriſtianiſmum Ethnicas ſuperſtitiones docerent.*

Ribera in cap. 18. Apoc. *Meretrici omnes Reges terræ præſtabunt obſequium.*

Becanus lib. de Eccleſ. q. 3. concl. 11. n. 124. *In V. Teſtamento infiniti propè homines adhærebant falſis Prophetis, & tamen inde non poterat colligi, vel ipſos à Deo miſſos, vel eorum vaticinia divinitùs fuiſſe inſpirata.*

4. Efficaciam doctrinæ oſtendit Martyrum conſtantia. At gloriam Martyrii Confeſſoribus noſtris denegare vix poterunt.

De Johannis Huſſi & Hieronymi Pragenſis conſtantia ex Poggio & aliis ſuo loco fuit dictum.

Bruxellæ Brabantorum ob doctrinæ Reformatæ confeſſionem exuſti ſunt duo Monachi Auguſtiniani *Henricus Voëzius & Johannes Eſchens* Cal. Quintil. Ann. 1523. De illis Eraſmus in Epiſt. ad Carolum Utenhovium ſic ſcribit lib. 24. Epiſt. 4. *Quùm Bruxellæ primitias immolaſſent, exuſtis duobus Monachis Auguſtinenſibus, tertio in carcerem reducto & clam interfecto, quùm mirâ conſtantiâ mortem oppetiſſent, quæ res Judicibus gravem movebat invidiam, ſparſerunt ridiculam fabulam, unum ex illis apparuiſſe cuidam Auguſtinenſi, qui nunciaret, animas illorum eſſe incolumes, quòd in extremis reſipuiſſent, videl. jam in ipſo incendio, idq́; factum precibus Virginis Mariæ. Nam & pridie Viſitationis exuſti ſunt, & Nicolaus Carmelita magno ſtudio ſacrificium hoc procurârat. Rogatus carnifex, ecquam pœnitentiæ vocem edidiſſent in rogo, negavit: ſed cùm ducerentur ad palum, clarâ voce teſtati ſunt, ſe mori Chriſtianos: & alligati palo, admoto igne, canere cœperunt Symbolum fidei, mox doxologiam, Te Deum laudamus, donec flamma vocem intercluderet.*

Argum. Adverſ. *Efficaciam doctrinæ ſuæ* Pontificii ex eo potiſſimùm demonſtrant, *quòd gentiles in novo orbe ad Romanam Eccleſiam convertant.* Sed notandũ, 1. Quòd non tam *doctrinæ efficaciâ*, quàm *armorum violentiâ* converſionem illam perficiant, quo medio etiam in Evangelicorum ad Romanam Eccleſiam converſione utuntur.

Cornelius Agrippa de vanit. ſcient. cap. 96. *Inquiſitores noſtri juriſdictionem ſuam in Pontificum decretis fundatam, crudeliſſimè exercent, unam Romanam Eccleſiam quæ, ut dicunt, errare non poſſit, ſibi ſcopum fidei præfigunt, non aliud quærendo expoſtulantes, quàm ſi credat in Romanam Eccleſiam, quòd ſi quis opinionem ſuam defendere conetur, reſpondent, cum hæreticis non argumentis & Scripturis, ſed igne & faſciculis decertandum.*

Franciſcus de Victoria Relect. 5. *Cùm audiamus, apud Indos tot hominum cædes,*

tot spolia hominum alioqui innoxiorum, deturbatos tot Dominos possessionibus & ditionibus suis privatos, dubitari meritò potest, jure an injuria hæc facta sint; timeo, ne ultrà res progessa sit, quàm jus fasq; permittebat.

Ludovicus Granatensis conqueritur, *Hispanorum crudelitate eò rem deductam esse, ut apud gentes barbaras adeò Christianum nomen sit execrabile, ut si quando ad eos Monachi mittuntur, ne illos simili odio detestentur, necesse sit dicere, illos non quidem Christianos, sed Patres esse, qui ad eorum salutem curandam venerint, eâ enim crudelitatis immanitate Hispanos erga illos fuisse usos, ut sanctissimum Christiani nomen non pietatis & religionis, sed crudelitatis & immanitatis nomen habitum sit.*

Bartholomæus de las Casas Episcopus Hispanus in tract. Hispali edito apud Sebastianum Trugilium Ann. 1552. sic scribit. *Ex tribus millionibus Indorum, qui in sola Hispaniola sub adventum Christianorum extiterunt, vix viginti superstites manserunt & in Insulis Luccaios quinque milliones hominum immisericorditer trucidatos fuisse*, asserit.

Idem affirmat, *centies quinquagies centena millia hominum quadraginta annorum spacio extincta esse ab Hispanis in India & novis Insulis, aliquot millia canibus dilaceranda esse objecta, Peruanam & vicinas regiones adeò vastatas esse, ut hominum bis mille myriades paucorum annorum spacio sint deleta; innumeris tormentorum molitionibus tractum terræ quinquies Hispaniâ majorem vastatum &c.*

Autor Deliberationis de compesc. Jesuitar. conat. ex Polonico in Latinum sermonem translatæ & in publicum editæ Ann. 609. lit. F. iij. *Quod de barbarorum in utraque India conversione adducitur, illud ex illis locis petitum est, ex quibus aliquis non solùm verum dicere, sed etiam securè mentiri possit: in Polonia præsertim & in illa explorationis difficultate, postquam Castilienses & Lusitani nullum extraneum in illas regiones admittunt: ideoq; his nil aliud, quàm vulgatum illud respondeo. En Rhodus, en saltus. De hæreticorum in his terris conversione rem non prorsus nego, ut de qua oculorum aspectus testetur. Opus tamen ipsum non tam doctrinæ Jesuiticæ extraordinariæ virtuti, quàm argumentorum aureorum & argenteorum ponderi adscribendum censeo, quibus ferè utuntur, quorumque perennem copiam eis Ecclesiæ Romanæ favor, aulæq; Polonicæ jucundus calor sufficit: inter quæ tamen hîc inter nos quandoque vitrea concurrunt, pro quibus alibi in vicinia ferrea substituunt. Quod genus conversionis Paulus Apostolus haud dubiè eversionem seu potiùs corruptionem dixisset.*

Princeps aliquis in Provincia Florida ad Ferdinandum Sottum in Historia Benzonis sic dixisse memoratur. *Si Deus tuus jubet, ut alienas terras latrocinando, urendo, trucidando, nec ullum sceleris genus prætermittendo perambules, tibi maturè denunciamus, fieri non posse, ut vel ei, vel ipsius legi credamus.*

Josephus Acosta lib. 2. de procur. Indor. salute cap. 4. *Quis non videat, quàm implacabile Christiani nominis odium apud barbaros excitetur, quàm grave & immedicabile scandalum? tota res ista vergit in obstinatum quandam invidiam & odium [illegible], & certam perniciem hominum. Christus, quod non debet, tributum solvit, ne scandalizet; nos nullo modo debitas terras, sigillatim ...*

mus.

mus, vexemus, prædemur, nullumne justum timebimus scandalum? res ipsa satis clamat per se, omninò verum esse, quod scribit Gregorius. Qui fidem asperitatibus propagari volunt, suas, non Dei causas probantur attendere.

Idem lib 6. cap. 3. *multos contra suam ipsorum voluntatem baptizatos fuisse*, memorat.

Lipsius lib. 2. de constant. cap. 22. pag. 200. *Pauculi Iberi ante annos octoginta in vastas illas & novas terras delati, quæ funera (Deus bone!) ediderunt, quas strages! nec de causis aut jure belli dissero, tantùm de eventis. Cerno ingens illud terrarum spacium (quod vidisse magnum sit, non dicam vicisse) à vicenis tricenisq; militibus pervadi & passim inermes illos greges sterni, ut segetem à falce. Ubi tu es Insularum maxima Cuba? Tu Hayta? Tu Jucaia? quæ olim quingentis aut sexcentis hominum millibus succinctæ alibi vix quindecim ex iis retinuistis in semen. Ostende etiam te paululum tu Peruana, tu Mexicana ora. Heu miram miseramq; faciem! Immensus ille tractus & verè alter orbis vastus attritusq; apparet, non aliter, quàm si cœlesti quodam igne deflagrâsset.* Cùm alia ex illis Lipsii libris deleri jubeat Index magnus Expurgat. Hispan. Bernhardi de Sandoval & Roxas Episcopi & Cardin. Toletani Madriti Anno 1612. editus, hoc intactum reliquit.

(Neve quis putet, hoc ab insanis tantùm militibus factum, probè notandum, quòd)

Arnoldus in actione sua contra Jesuitas probat, *solos Jesuitas tantæ Tyrannidis autores fuisse.*

Mercurius Gallo-Belgicus tom. 2. Hist. lib. 10. *Arnoldus in Synodo Parisiensi omnem Tyrannidem Hispanorum apud Indos solis Jesuitis adscribit.*

(Quomodò verò hæc praxis convenit cum gloriatione Costeri in Enchir. cap. de Ecclesia? *Sequuntur*, inquit, *Catholici eam doctrinæ propagandæ rationem, quam Apostoli primi Ecclesiæ fundatores præmonstrârunt, non inferendo bella, non occupando per vim terras, non mortem minitando. Christus enim non armis, aut humanâ virtute, sed humilitate & patientiâ Martyrum Christianos subjici voluit.*)

2. Quòd regionis potiùs amplificandæ, quàm religionis propagandæ studium, ac auri potiùs, quàm animarum sitis multos impulerit, ut in remotas illas Insulas sese conferrent.

Acosta lib. 3. de procur. Ind. salute capite 18. *Non aliâ ex causa mercatores negotiantur, vel Judices præsident, vel Sacerdotes plerunque evangelizant, quàm spe argenti & auri. Argentum & aurum si ex oculis se subducit, omnium civilis & Sacerdotalis concursus brevi evanescit, & quò caritas non invitavit animarum, auri saltem cupiditas inescavit, & quemadmodum olim incredulitas Judæorum fuit salus gentium, ita nunc Christianorum avaritia Indorum vocatio est facta.*

Hùc referri potest illud Erasmi in annot. Matth. 23. *Fortassis & hoc ad mores nostros pertinet, qui magnum quiddam existimamus, Judeum ad Baptismum pellexisse. Non quòd hoc non sit optandum nobis omnibus, ut omnes Judæi resipiscant, sed quòd quidam ex ea re suæ gloriæ consulunt, nec eâ viâ pelliciunt, quâ oportet, & pellectum non ea docent, quæ sunt veri Christianismi. Nam qui fieri potest, ut alios reddamus Christianos, nisi priùs fuerimus ipsi*

Christia-

Christiani? Fit igitur aliquoties, ut pro scelerato Judæo sceleratiorem habeamus Christianum, cujus rei vel Hispaniæ testes esse possunt. Et sunt, qui novo exemplo armis Christianos faciunt sub religionis ampliandæ prætextu suis operibus, suæq; ditioni consulentes. Nihil agitur his rebus, nisi negotium animo purè Christiano suscipitur.

3. Quòd convertendos non informent sufficienter in fidei Christianæ articulis.

Andreas Vega in opusc. de fide & operibus cap. 3. *Quidam hoc nostro tempore habentes zelum Dei, sed non secundùm scientiam, Indos ad Baptismum venientes indiscriminatim admiserunt nullâ factâ inquisitione de vita & moribus, imò nullâ, aut penè nullâ iis traditâ doctrinâ de vita & moribus necessariò servandis, sed hoc solo contenti, quòd propositis fidei articulis credere se respondeant, velle se baptizari. Revocare eos ab hoc errore debuit Christi dictum. Nolite sanctum dare canibus.*

Acosta lib. 4. de procur. Ind. sal. cap. 3. *Accusant nostri Indorum tarditatem ad capienda mysteria fidei, frustra in iis docendis tempus teri, denique post annos jam 40. ab Evangelii ingressu in tam immensa turba vix quenquam esse, qui Symboli duo capita intelligat, quid Christus sit, quid vita æterna, quid Eucharistia, vel crassè intelligat, pecudes potiùs habendos, quàm homines. Verùm, qui ista jactant, respondeant mihi quâ diligentiâ isti erudiantur. Recitant illis bis terve in hebdomada Symbolum & preces, idq; Hispanico idiomate, jubentur denique Hispanica hæc discere, quorum ne syllabam quidem intelligunt & pronunciant ridiculè. Vulgaris tamen & tritus doctrinæ tradendæ iste est modus. Ubi exquisitiùs res agitur, Sacerdos sermone Indico quædam in Catechismi forma recitat, cùm tamen linguæ Indicæ ipse prorsus est infans. Quòd si peritus sit, quod rarum est, tamen mysteria fidei neque explanat, neque verò satis novit. Quis verò unquam Catechista rationem auditorum exegit? Deniq; perinde Indis doctrina traditur, atque cùm à mendicis stipis colligendæ causâ precationes aut versus aliqui cantillantur, qui illud tantùm spectant, ut dicendo ipsi ad finem usque perveniant carminis, utrum verò auditores vel attendant, vel delectentur, pecuniâ jam acceptâ non admodum curant. Tota igitur catechisandi ratio umbratilis & ludicræ similis.*

Id. lib. 5. de procur. Ind. salute cap. 2. *monstri simile sibi visum* scribit, *inter tot millia Indorum Christiano nomine donatorum tam esse rarum, qui Christum agnoscat, ut quod Ephesii olim de Spiritu S. responderunt, possent hi de Christo meliùs usurpare. Neque an sit Christus, audivimus.*

4. Quòd vitæ impietate convertendos pervertant potiùs, quàm convertant.

Acosta lib. 4. de procur. Indorum salute cap. 4. *Expende omnia subtiliter, invenies tam tenuis & inopis messis apud Indos potissimam causam in eo esse, quòd divinis & occultis quidem, sed justis consiliis antiquis gentibus prædicatores fuerint prædicatione suâ digni, cùm nostri tam sint plerique indigni, ut longè plus evertant ac dissipent, quàm ædificent atque plantent.*

lib. ejusd. cap. 5. *Rectè & prudenter scripsit Polus rerum Indicarum prudens indagator, tribus de causis tam multo tempore tam modicùm promovisse Evangelium. Primum, quòd exempla pravæ nostrorum hominum fidem prædicationi Evangelicæ derogârint.*

gârint, deinde quòd in cognoscendis, extirpandisq; erroribus, superstitiosisq; opinionibus nullam Prædicatores operam collocârint.

lib. ejusd. cap. 15. *Præclarè verò ageretur cum rebus Indorum, si Sacerdotum ea saltem modestia esset, ut non solutioris vitæ licentiam quærerent, neque enim laqueos Diaboli effugiunt fœminarum consortium. A Sacerdote usque ad Prophetam omnes avaritiæ student, ait sermo divinus. Quid verò de aleatoribus? Populare est in Sacerdotum domo ludendum. Insomnes nocte sacrâ peragunt, idq; tam cursim, ut mirum sit, eos pictas chartulas pro sacris paginis non referre. Non invehor equidem, neque maledicendi animo ista depromo, sed cogor vicem nostram dolere, qui fabula & ludibrium vicinis nostris sumus &c.*

lib. 2. cap. 18. *Solent plurimùm Indorum conversionem retardare pessimi exempli mores.*

5. Quòd vestigia Christianismi per Apostolos ad gentes istas olim importati, apud illas fuerint inventa.

Jacobus Faber Stapulensis in præfat. Comment. in Evang. *In primogenia Ecclesia, attestantibus non paucis, ac etiam Tertulliano Persæ, Medi, Elamitæ, ignotarum gentium Insulæ in Christum credebant, Christum adorabant.*

Osorius lib. 3. Hist. *Quædam nuper in India inventa sunt antiqua hominum Christianorum millia.*

Xaverius lib. 1. Epist. 1. *Socotorum Insula in circuitu millia passuum fermè centum tota incolitur ab iis Christianis, qui multis abhinc annis Catholicis Sacerdotibus orbati nihil habent præter nomen. Hi Christianos se esse gloriantur & S. Thomam Apostolum sanctè colunt; quòd se oriundos prædicant ab iis, quos ille in hisce locis Christo peperit.*

Gretserus tom. 2. Defens. Bellarmini lib. 3. cap. 4. p. 855. *Nonnullis Indis orientalibus S. Thomam, S. Bartholomæum, & S. Matthæum Evangelicam doctrinam tradidisse, compertum est.*

De *Brachmannis* Indorum Theologis Historici memorant, *quòd gestent terna fila ab humero dextro in latus sinistrum, credant, Deum, in specie humana latentem, terras lustrâsse, ut humanum genus à peste sempiterna redimeret; decem præcepta calleant, dies Dominicos venerentur, precatiuncula hac, Adoro te Deus cum tua gratia & auxilio in æternum, frequenter utantur.*

De *Chinensibus* referunt, *quòd venerentur simulachrum tribus capitibus sese mutuò intuentibus insigne & in eo tres Numinis facies, quas ejusdem mentis & voluntatis esse dicunt. Colunt etiam imaginem fœminæ gestantis puerulum in ulnis suis, quam magni Regis filiam dicunt, cujus in partu & post partum intemerata manserit virginitas.*

De *Brasilianis* idem refert Johannes Lerius in Hist. novi orbis.

De *Peruanis* Hieronymus Benzo libro 3. cap. 20.

De *India Orientali* scribit Stapletonus lib. 1. de autorit. Script. cap. 14. §. 5. *quòd Lusitani ibi reliquias Christianorum invenerint.*

6. Quòd antequam Lusitani Indiam in suam redegissent potestatem, Græca Ecclesia eò miserit Episcopos, qui Christianos S. Thomæ, ejusque discipulorum operâ propagatos fuerentur.

(Ergò ad *Græcam* primùm, non ad *Romanam* Ecclesiam conversi fuere.)

Ooooooo Fran-

Franciscus Xaverius unus ex primis Jesuitarum Patribus lib. 2. Epist. 3. *Non desunt, qui S. Thomam Apostolum in Sinas penetrâsse confirment, magnumq; eorum numerum ad fidem Christi convertisse. Nam priusquam Lusitani Indiam in suam redegissent ditionem, Græca Ecclesia eò mittebat Episcopos, qui Christianos S. Thomæ, ejusq; discipulorum operâ propagatos tuerentur.*

7. Quòd qui salutariter ab illis convertuntur, per sola illa media, quibus nos utimur, ad fidem ordinariè perducantur.

Johan. Baptista Montius in literis ad Michaëlem Turrensem Ann. 1564. ex Bungo urbe Japoniæ datis talia Theologiæ capita convertendis proponi docet, quæ sunt nobis cum Pontificiis communia, nempe, *non esse aliam veram religionem, quàm Christianorum; tres esse personas Sacrosanctæ Trinitatis, non tantùm characteribus internis distinctas, sed etiam beneficiis erga nos homines; Deum nos creâsse, Christum pro nobis incarnatũ satisfecisse &c.*

Thesis specialis decima. Sanctitas vitæ non est genuina & infallibilis Ecclesiæ nota.

"Εκθεσις. Sanctitas est vel *interna*, vel *externa*. Interna sanctitas est quidem verè piorum ac fidelium nota, sed non patet hominum conspectui. Externa sanctitas conspectui quidem patet, sed non est infallibilis verè piorum & Ecclesiæ nota.

Antithesis. Bellarminus lib. 4. de Ecclesia cap. 13. §. 1. *Decima Ecclesiæ nota est sanctitas vitæ autorum sive primorum Patrum nostræ religionis. Ecclesia vera non solùm habet doctrinam sanctam & efficacem, sed etiam Doctores sanctos.*

Jesuitæ Posnanienses in Disp de Eccles. *sextam Ecclesiæ notam* constituunt *sanctitatem.*

Rayhingius in muris Civit. sanctæ *octavum fidei Papisticæ fundamentum* statuit *cultorum sanctitatem.*

Nostram sententiam probamus ex eo, quòd externa sanctitas

1. Non sit veræ Ecclesiæ *propria*, cùm hæretici itidẽ simulent pietatem 1. Timoth. 4. v. 2. 2. Tim. 3. v. 5. ac *transfigurent se in ministros justitiæ* 2. Cor. 11. v. 12. *ambulent in humilitate & religione Angelorum* Coloss. 2. v. 18.

2. Non sit Ecclesiæ *perpetua*, cùm sanctitas Ecclesiæ quandoque multitudine scandalorum, quandoq; furore persecutionum ita obnubiletur, ut non sit publicè conspicua, quò pertinent querelæ Propheticæ. Es. 52. Jerem. 50. Ezech. 36.

3. Non sit *nota infallibilis*, quia Antichristus cum sua Synagoga externam sanctitatem simulabit. Dan. 11. v. 38. Apocal. 13. v. 11. cap. 17. v. 4.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd agnoscũnt, ex sanctitate vitæ externa non posse nec debere judicium fieri de doctrinæ & Ecclesiæ veritate, ac vice versâ ex vitæ improbitate non esse judicandum de doctrinæ falsitate.

c. Ego solis dist. 9. ex Augustino. *Alios* (scriptores Ecclesiasticos) *ita lego, ut quantalibet sanctitate polleant, non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt &c.* (Ubi Glossa notat, *non esse considerandum quis dicat, sed quid dicatur,* in quam sententiam allegat Thomam 2. 2. q. 70. artic. 3.)

Stapletonus in Promt. Cathol. Domin. 7.

min.7.post Pentec. loco 4. *Hæreticorum fructus, ex quibus cognosci debent, nec sunt aliqua vera, quæ docent, nec sunt semper ipsa opera, quæ faciunt, sive bona, sive mala, (mala enim non semper ex ipsa hæresi, sed aliquando ex personæ improbitate proveniunt) sed sunt partim dogmata ipsa hæretica, falsa & impia, quæ singulis hæreticis sunt propria & à singulis architectis propriè inventa, partim etiam quædam mala opera hæreticis propria & ex ipsa hæresis radice pullulantia.*

Tiraquellus lib.4. de pœnis caus. 51. num.16. *Ubi agitur de periculo animæ, nihil virorum sanctitas facit, ut est apud Gratianum in hæc verba. Alios ita lego, ut quantalibet sanctitate polleant, non ideò verum putem, quia ipsi ita senserunt, & ibi Glossa, non esse considerandum quis dicat, sed quid dicatur.*

Acosta lib.2. de procur. Indorum salute cap. 18. *Illud multum à B. Augustino commendatum in catechizandis rudibus documentum accuratè servetur, ut admoneantur ii, qui fidem suscipere parant, ne religionem nostram ex nostris hominibus metiantur, sed ex ipsius potiùs æquitate & sanctitate.*

Bellarminus in Appendice ad libros de summo Pontifice cap. 22. *Bocatius taxat quidem Clericorum & Monachorum turpitudines, sed ex hoc non sequitur, ut propterea religio & doctrina ipsa videatur esse falsa.* Addit insuper, *hanc impietatem Sacerdotum potiùs argumentum esse veritatis fidei, quæ Romæ colitur, quia nec pagani, nec mali mores possint illam Sedem subvertere.*

(Sic ergò impietas Sacerdotum Bellarmino est argumentum veritatis fidei, adeoque etiam Ecclesiæ, sed hoc loco contrarium pronunciat, videl. *notam veræ Ecclesiæ esse vitæ sanctitatem.*)

In præfat. lib. de summo Pontifice. *Ne fortè putaremus, ob vitam incorruptam & mores integerrimos summorum Pontificum tamdiu stetisse hanc Sedem, permisit ad extremum Deus, ut etiam quidam parum probi Pontifices aliquando hanc Sedem tenerent & regerent &c. Itaq; nihil est, quòd hæretici tantùm laborent in quorundam Pontificum vitiis conquirendis. Nos enim agnoscimus & fatemur, ea fuisse non pauca: sed tantùm abest, ut iis gloria hujus Sedis obscuretur vel minuatur, ut iisdem potiùs vehementer crescat & amplificetur &c.* (Si Pontificum Romanorum vitiis gloria Apostolicæ Sedis non solùm non obscuratur vel minuitur, sed etiam vehementer crescit & amplificatur, utique vitiis autorum sive primorum Patrum religionis gloria Ecclesiæ non obscuratur, ac proinde sanctitas vitæ non est perpetua & propria Ecclesiæ nota.)

Idem in concion. de purit. Cathol. doctr. Lovanii habita. *Negare non possumus, nec volumus, multos in Ecclesia corruptè & contaminatè vivere. Sed unde probabunt nobis hæretici, malos istos mores, quos in hominibus Ecclesiæ reprehendunt, ex Ecclesiæ doctrina proficisci? an non eosdem malos mores nos ipsi semper reprehendimus? an non Ecclesia usuras, Simonias, concubinatum & alia, quæ nobis objiciunt, semper prohibet, semper punit, semper deplorat, semper detestatur?*

Pazmannus lib.3. Hodegi in sexto falsorum dogmatum testimonio fatetur, *quòd non ex qualicunque mala hominis vita de ejus fide judicandum sit, sed videndum potiùs, num dogma illud propriâ virtute*

Naturâ & proprietatibus homines ad peccatum instiget.

Wegweiser der Ordenspersonen p. 123. Es sol sich auch keiner an dem Catholischen Glauben nicht jrren lassen das ärgerliche Leben etlicher Geistlichen/ welches viel Newgläubige fürwenden. Dasselbe beweisen diese Ordenspersonen mit den Sprüchen Christi Matth. 18. 23. Item/ aus diesem Grunde/ weil es den Christen nicht wol anstehet noch gebühret/ daß sie allein auff die Sünde vnd Laster der bösen Geistlichen so fleissig achtung geben/ vnd jhnen gleichsam daraus eine Speiß vnd Bett/ sich damit in jhren Irrthumen zu stercken vnd auffzuhalten/ machen.

pag. 127. vermahnen sie die Newgläubigen/ daß sie erst bey den jhrigen anfangen lassen herfürzubringen/ denn solches erfoddere die ordentliche Liebe/ vnd wann sie jhre Städte/ Märckte/ Dörffer/ Häuser vnd Clericos wol geseubert vnd spiegelrein gemacht werden haben/ als denn kommen sie erst zu andern/ reumen vnd putzen daselbst auch.

Bailius in Catech. controv. tract. 2. q. 2. adducit & approbat dictum Augustini lib. de fide & operibus. *Perniciosa est audacia, stultaq; præsumptio, se ab Ecclesia separare, ob exempla quorundam malè moratorum, cùm hæc bonorum malorumq; mixtura usq; ad ultimam mundi periodum sit duratura.* Postea subjicit Bailius. *Nunquam Moses, Elias, Jeremias, reliquiq; Prophetæ Ecclesiæ valedixerunt, quamvis multa peccata ibi regnare viderent.*

2. Quòd agnoscunt, veram sanctitatem esse internam & invisibilem, quin & multis infirmitatibus tectam. (Proinde non poterit esse externa veræ Ecclesiæ nota.)

Catechismus Romanus part. 1. cap. 10. quæst. 12. *Quomodo Ecclesia Christi inter tot peccatores dicitur sancta? Appellatur sancta, quòd Deo consecrata, dedicataq; sit. Sic enim cætera hujuscemodi, quanquam corporea sint, sancta vocari consueverunt, cùm divino cultui addicta & dedicata sunt, cujus generis sunt in lege veteri vasa, vestes & altaria, in qua primogeniti quoque, qui Deo altissimo dedicabantur, sancti sunt appellati. Nec mirum cuiquam videri debet, Ecclesiam dici sanctam, tametsi multos peccatores continet. Sancti enim vocantur fideles, qui populus Dei effecti sunt, quive se fide & Baptismate suscepto Christo consecrârunt, quanquam in multis offendunt, & quæ polliciti sunt, non præstant. Quemadmodum etiam, qui artem aliquam profitentur, etsi artis præcepta non servent, nomen tamen artificum retinent. Quare D. Paulus Corinthios sanctificatos & sanctos appellat, in quibus nonnullos fuisse, perspicuum est, quos ut carnales & gravioribus etiam nominibus acriter objurgat. Sancta etiam dicenda est, quòd veluti corpus cum sancto capite Christo Domino totius sanctitatis fonte conjungitur, à quo Spiritus sancti charismata & divinæ bonitatis divitiæ diffunduntur.*

Bellarminus lib. 3. de Ecclesi. cap. 10. §. Lutherani &c. *Nemo potest certò scire, qui sint verè justi & pii inter tam multos, qui justitiam & pietatem exterius præ se ferunt, cùm certum sit, multos ubique esse hypocritas & falsos fratres.*

lib. & cap. iisd. §. Sed neutra. *Cognitio illa, quâ ex effectis de fidelibus judicatur, non est certa, sed conjecturalis.*

lib. 5. de liber. arbitr. cap. 10. §. Hoc posito &c. *Certum est, ex operibus ipsorum hominum, qui nos docent, non posse cognosci*

grosci doctrinam, cùm opera interna non videamus, externa autem sint communia utrisq́, & propterea comparantur vestimentis ovium, quibus lupi quoque se tegunt. Itaque Dominus, quoniam sciebat, non posse discerni doctrinam ex opere, cùm sæpè mali bene doceant, sic monuit. Quæ dicunt, facite; secundùm opera autem illorum nolite facere.

3. Quòd agnoscunt, sanctitatem non esse Ecclesiæ notam, vel certè non infallibilem notam.

Stapletonus de princip. fid. doctrinal. controvers. 1. lib. 1. cap. 19. *Non quæcunque sunt Ecclesiæ bona, statim illius notæ sunt. Ecclesia est sancta, sed per suam sanctitatem non innotescit. Ecclesia est Christiana, sed per Christi nomen non innotescit.*

Maldonatus in cap. 7. Matth. vers. 17. *Objici potest, sæpè qui bonam habet fidem, malos fructus facere, id est, malè vivere. Non nego, & qui negant, hæreticos puto. Sed Christus non dicit quid aliquando, sed quid plerunque; neque quid hominum perversitate, sed quid Naturâ fidei soleat accidere. Fides autem Naturâ suâ neque mala bonos, neque bona malos generat fructus.*

(Si fides bona quandoque malos facit fructus, utique ex fructibus bonis non certa & infallibilis, sed conjecturalis tantùm veræ fidei cognitio peti potest.)

Et paulò pòst. *Posse eum, qui bonam fidem habet, mala opera habere, non est hujus loci probare, sed & experientia & ipsa de se fides docet &c. Pharisæi & Scribæ certè mali erant, quia mala faciebant, & bona loquebantur, quia quæ dicebāt, facienda erant. Objiciet aliquis. Si & bona arbor malos & mala bonos fructus facere potest; quomodo docemur ex fructibus arborem dignoscere? Ego respondeo, Christum hoc loco non certum indicium, sed probabile tantùm signum tradere voluisse, docereq́ non posse falsos Prophetas, qui simulatione sanctitatis falsam doctrinam probant, diu se ita ovinâ pelle tegere, quin aliquando, qui sub ea latet lupus, appareat.*

(Vera & propria nota debet esse certa, perpetua & infallibilis. Sanctitas vitæ non est certa, perpetua & infallibilis veræ doctrinæ & Ecclesiæ nota, ac vice versâ, improbitas vitæ non est certa, perpetua & infallibilis falsæ doctrinæ & Ecclesiæ nota. Ergo non est vera & propria nota.)

4. Quòd agnoscunt, etiam hæreticos, cumprimis Antichristum & ejus satellites, simulare ac profiteri sanctitatē.

Alphonsus de Castro lib. 1. adv. hæres. tit. Ecclesia, de Donatistis testatur, *quòd sanctitatem adeò professi fuerint, ut Ecclesiam esse negarent, ubi malorum communione boni commacularentur.*

Carolus Sigonius lib. 5. de Repub. Hebræorum c. 11. *Essæi erant Judæi moribus, hypocritæ mente, qui, ut Josephus tradit, nuptias respuebant & divitias ac bona sua cum sociis communicabant, vestitum nullum nisi veterem & attritum induebant, non nisi continentes in suam societatem admittebant, deprehensos in peccatis deturbabant, Essæi quasi ὅσιοι, id est, sancti vocati.*

Frider. Staphylus in Apol. sua c. 1. p. 19. *Altera observatio, nempe nonnullos vitam præ se ferre bene moratam, pulchreq́ compositam, quorum tamen falsa & hæretica sint dogmata*, quod ipsum probat exemplo *Picarditarum, Anabaptistarum, Manichæorum & Catharorum.*

Petrus Gregorius Tolosanus lib. 13. de Republ. cap. 1. *Decipiebant seipsos Cathari heretici, qui haberi volebant aliis sanctiores, despicientes alios, quiq; propter munditiem Catharos se nominabant gloriantes de suis meritis.*

Bellarminus lib. 4. de Ecclesia cap. 9. §. Origenis &c. Origenem facit *heresiarcham*. Ejus tamen sanctitatem mirificè commendat Vincentius Lyrinensis adv. profanas vocum novitates cap. 23. *In eo*, inquit, *plura adeò praeclara, adeò singularia, adeò mira extiterunt, ut inter initia habendam cunctis assertionibus ejus fidem quivis facilè judicaret. Nam si vita facit autoritatem, magna illi industria, magna patientia, tolerantia &c. Pro Christo non solùm patre, sed omni quoque facultate privatus tantùm inter sancta paupertatis profecit angustias, ut pro nomine Dominicae confessionis sepiùs, ut ferunt, affligeretur.*

Costerus in Apolog. part. 3. cap. 8. *Anabaptistae quid non agunt, ut fidem mutuam & caritatem servent? suos alunt, vestiunt, omnia vitae necessaria ministrant, communem vitam, &, ut ipsi putant, Apostolicam agunt.*

De Antichristo scribit Acosta lib. de temp. noviss. cap. 20. *Erit in eo composita ad decipiendum sanctitatis simulatio, quae solet homines parùm cautos externâ specie vehementer allicere. Erit enim vel primus eorum, qui in hypocrisi loquuntur mendacium, habentes speciem quandam pietatis.*

Pererius lib. 14. Comment. in Daniel. *Antichristus futurus erit callidissimus & variis artificiis utetur ad homines decipiendos. Principiò eos, qui studebunt pietati & religioni, capiet specie & simulatione sanctitatis, castitatis, abstinentiae, pietatis. Et Hippolytus testatur, Antichristum fore hypocritam.*

Sanctitas Monastica, quam Bellarminus potissimùm urget, est etiam in *Ecclesia Graeca*. At negat Bellarminus, Graecam Ecclesiam esse veram Ecclesiam.

Quinimò etiam *Turcae* habent suos Monachos sanctitatem mirè simulantes. At Turcicam Ecclesiam esse veram nullus Pontificiorum dixerit.

5. Quòd agnoscunt, notam hanc non perpetuò convenire Ecclesiae. (Ergò non est genuina & infallibilis nota.)

Platina in vita Marcellini. *Maximam Diocletiani persecutionem, quam nostri passi sunt, à Deo immissam refert Eusebius propter depravatos Christianorum mores, maximè verò Ecclesiasticorum, qui inter se certantes Tyrannidem potiùs, quàm Sacerdotium sapere videbantur.*

Costerus in Enchirid. cap. de Eccles. §. Coetus igitur. *Tametsi Ecclesiae membra plurima sint mortua & impia, non amittit tamen sanctae nomen, quamdiu est unus, qui sanctitatem animo colens retinet sanctitatem, quae tempore passionis Christi in sola sacratissima virgine viguit*, (quae verba posteriora in Apolog. part. 3. cap. 2. §. Erras, sic explicat. *Non inesse dixi, quia Apostoli alii sancti erant, sed viguisse, nempe quoad externum judicium.* Id verò nobis sufficit, cùm interna sanctitas in oculos non incurrat, ac proinde nota esse non possit. Quomodo verò sanctitas vitae Ecclesiae nota perpetua ac Universalis esse potest, quando tam parva est, tam parùm cognita, ac in tam paucis personis invenitur?)

6. Quòd docent, fidem veram & Catholicam posse esse ab omnibus bonis

nis operibus separatam, (quomodo ergò ex sanctitate vitæ judicari poterit de veritate doctrinæ & Ecclesiæ?)

Bellarminus lib. 1. de Justificat. cap. 15. in ἐπιγραφῇ. *Fides vera à dilectione aliisq́ virtutibus separari potest.* (Quod congruit cum dicto Maldonati paulò antè citato. *Posse eum, qui bonam fidem habet, mala opera habere, & experientia & ipsa de se fides docet.*)

7. Quòd agnoscunt, vitam sanctam cum corruptelis doctrinæ non posse simul consistere.

Bessæus part. 2. Postill. in vernaculum sermonem translat. à Philippo Kissing in festo Catharinæ fol. 443. Aus böser Lehr muß nothwendig ein böß Leben folgen.

(Jam verò in Papatu doctrinam esse corruptam, suo loco ostenditur. Ergò de vera vitæ sanctitate gloriari nequeunt.)

8. Quòd ipsi conqueruntur de invalescente in Ecclesia Romana vitæ impietate & corruptelis omniũ Statuum.

(Aut ergò agnoscant, sanctitatem vitæ non esse infallibilem Ecclesiæ notam, aut fateantur, Ecclesiam Romanam non esse veram & Catholicam Ecclesiam.)

Hugo de sancto Victore (qui vixit circa Ann. 1130.) de Clericis sui temporis ejusmodi querelam texit. *Clerici nostris temporibus legem nesciunt, nec discunt, sed vanitates: otio, comessationibus, ebrietatibus student, terrena capiunt, assiduè in plateis, raro in Ecclesiis, tardi ad investigandam culpam peccatorum, parati ad insequendum vestigia leporum; velociores sunt ad congregandum canes, quàm ad convocandum pauperes; citius porrigunt panem canibus, quàm pauperibus; citius extendunt manum ad taxillum, quàm ad Missæ librum. Ii sunt, quorum thalamus ornatior, quàm altaria; scyphus pulchrior calice; equus carior, quàm Missale; mappa pulchrior casulâ; camisia delicatior, quàm alba; imò quod horrendum est dicere & nefarium, femoralia pulchriora, quàm corporalia.*

Hugo Cardinalis (qui vixit circa annum 1264.) Lugduno cum Curia Papali discedens, referente Matthæo Paris in Henrico III. dixit. *Quando huc venimus, tria vel quatuor prostibula invenimus, sed nunc discedentes solum unum relinquemus, verùm ipsum durat ab Orientali porta usque ad Occidentalem.*

Alvarus Pelagius (qui vixit circa Annum 1360.) lib. 2. de planctu Eccl. art. 28. *Enormitatibus se immiscent plerique eorum* (Clericorum) *crapulæ, ebrietati & incontinentiæ (quod est eorum vitium commune) intendunt & plerią vitio contra Naturam.*

Et paulò pòst. *Contra sanctam castitatem, quam Domino promiserunt, sic offendunt continuè, etiam publicè: præterea nefandissima, quæ in occultis perpatrant, quæ nec chartæ reciperent, nec posset calamus exarare.*

lib. 2. art. 3. *Adolescentibus impudicè abusi sunt. Heu! intra sanctam Ecclesiam multi religiosi & Clerici in suis latebris & conventiculis: & Laici jam in plerisą civitatibus, maximè in Italia, publicè quodammodo nefandũ Gymnasium constituunt & palæstram, in illius flagitii abominatione se exercentes & optimi quią Epheborum in lupanari ponuntur.*

Tandem post commemorata nefanda & abominanda scelera subjungit. *In tantum totus mundus, maximè Italia, istius sceleris*

sceleris speciebus obrutus est, quod remedium non superest, nec prædicationum, nec timoris penè temporalis, nisi ignis de cœlo sulphureus in ira Dei & correctionem aliorum iterùm super istos sceleratissimos utraque morte dignissimos descendat velociter, & consumat, sicut consumsit & exterminavit pessimos Sodomitas.

Nicolaus de Clemangis scripsit peculiarem librum *de corrupto Ecclesiæ statu*, qui extat in operibus ipsius p. 144.

Platina in vita Marcellini (qui sedit circa Ann. 296.) *Sed quid futurum nostrâ ætate arbitramur, quâ vitia nostra eò crevêre, ut vix apud Deum misericordiæ locum nobis reliquerint? Quanta sit avaritia Sacerdotum & eorum maximè, qui rerum potiuntur, quanta libido undique conquisita, quanta ambitio & pompa, quanta superbia & desidia, quanta ignoratio tum suiipsius, tum doctrinæ Christianæ, quàm parva religio & simulata potiùs, quàm vera, quàm corrupti mores vel in profanis etiam hominibus (quos seculares vocant) detestandi, non attinet dicere, cùm ipsi apertè & palàm peccent, ac si inde laudem quærerent.*

Idem in vita Formosi (qui sedit circa Annum 890.) *Nescio, quo fato accidisse dicam, ut unà cum industria Imperatorum simul etiam Pontificum virtus & integritas defecerit, quæ quidem tempora infelicissima esse arbitror, cùm autoritate Platonis tales soleant esse reliqui cives, quales sunt in Republ. Principes.*

Idem in vita Benedicti IV. (qui sedit circa Annum 905.) *Verum est certè, quod Crispus* (Salustius) *ait. Quæ orta sunt, occidunt: quæ aucta, senescunt. Imperium ipsum magnum habuit incrementum: verùm Principum ac populi Romani ignaviâ splendor ille Romani nominis in obscuras tenebras conversus est, tum vel maximè, ubi remissâ exercitatione virtutis, voluptatibus se & thermis ad effœminanda corpora inventis tradidêre. Idem etiam accidisse Pontificali dignitati dicere possumus. Sanctitate enim & doctrinâ, quæ non nisi magnis laboribus consummataq; virtute comparantur, Pontificium decus sine ullis operibus primò quidem auctum est inter tot hostes & obstinatos persecutores Christiani nominis; mox verò, ubi cum ipsis opibus lascivire cœpit Ecclesia Dei, versis ejus cultoribus à severitate ad lasciviam, peperit nobis tanta licentia peccandi nullo Principe flagitia hominum tum coërcente hæc portenta, à quibus ambitione & largitione sanctissima Petri Sedes occupata est potiùs, quàm possessa.*

Idem in vita Christophori I. (Anno 908.) *Ut autem credam, Berengarium tum imperâsse, facit & Pontificum, qui antè fuêre, brevis vita, quos tanquam monstra quædam è medio brevi* DEUS *sustulit.*

Idem in vita Sergii III. (qui fuit Christophori successor) *Vide quæso, quantum illi degeneraverint à majoribus suis. Illi enim, utpote viri sanctissimi dignitatem ultrò oblatam contemnebant, orationi & doctrinæ Christianæ vacantes; hi verò largitione & ambitione Pontificatum quærentes, & adepti, posthabito divino cultu, inimicitias non secùs ac sævissimi quidam Tyranni inter sese exercebant, suas voluptates postea securiùs expleturi, cùm nullibi extarent, qui eorum vitia coërcerent.*

Johannes de Erphordia peculiarem tractatum scripsit *de malis moribus & erroribus Christianorum*, qui excusus est Lubecæ Anno 1488.

Petrus

Petrus Ferrariensis in form. sent. definit. §. Sed ad quemcunque. [*Clericorum animus & appetitus est enixus præ cæteris in pecuniis cumulandis, contra honestatem communem & fidem Deo promissam, nec attendentes, nec studentes bonis moribus, nec Scripturis tam divinis, quàm moralibus.*

Johannes de S. Geminiano in Summ. de Exempl. lib. 7. cap. 27. *Prælatorum cœtus factus est niger terrenorum negotiorum solicitudine.* Et mox vocat eos *hypocritas, cupidos & avaros Officiales, avaros Prælatos, delitiis vacantes.*

Et paulò pòst. *Ecclesia tota facta est carnalis, fundata non in sanguine Christi & Apostolorum, sed nepotulorum & consanguineorum, procedentium per successionem sanguinis, quia ferè ubique nepos avunculo, & consanguineus consanguineo succedit in beneficio.*

Keysersberger in den Fastenpredigten/ von den Ameissen fol. 21. Ich spreche zu dem andern/ so nim war/ ob also gebawet sey worden/ wie ich gesagt habe/ in vnsern Versamlungen vnd Concilien/ die da gewesen seyn/ besonder im Concilio zu Costenz/ darnach zu Basel/ vnd nim drey Stände für dich/ geistlichen Stand/ weltlichen vnd Ordensleute. Bey Geistlichen verstand vns/ die weltlichen Priester genant seyn/ so wirst du finden/ daß von dem höchsten bis auff den mindesten alle Städ verderbet seyn/ vnd nim dē Schanffalt/ das sol seyn der geistliche Stad/ Bischoff/ Pabst/ Cardinäl/ Probst/ Dechan ꝛc. der Schanffalt ist voll vnd sol nut. Betrachte jhn/ so findest du ziemliche Hoffart/ Vbermuth. Niemand kan vns Ehren gnung anthun/ niemand kan vns erfüllen vnd wir huffen vnsere Pfründen/ eine Pfründ vff die ander/ wir kriegen vmb die ämpter/ als höher vff hin von einem Ampt zu einem höhern. Was sol ich sagen von Vnkeuschheit/ wer ist der/ der sich nicht sudelt in der Katlachen vnd in dem Vnflat/ das sol der Schanfflat seyn. Nim den andern Stad für dich die Ordensleut/ so sihest du/ wie gantz der zerrissen ist. Sie seynd grösſere Buben/ vnd als gros als im weltlichen Stad vnd im geistlichen Stad/ sie sind aller Leckerey fornen dran/ darumb ist das Verßlein war/ *Quicquam* (quicquid) *agit mundus &c.* Was die Welt thut/ so will der Mönch der ander dran seyn. Zu Rom kam ein Mönch zu einem Cardinal/ der Cardinal wolt jhn vmbtreiben vnd sprach: *Quicquam agit mundus &c.* was die Welt anfahet/ da wil der Mönch der ander seyn. Der Mönch sprach: Nicht *Pater reverendissime,* nicht/ nicht. Der Cardinal sprach: warumb nicht? Er antwortet/ er wil nicht der ander seyn/ er wil allweg der erste seyn. Der Cardinal lachet. Die Ordensleut sind die den Stad der Zwölffboten nachgahn vnd jhren Stad durchzeugen/ zu denen sprach der Herr/ *Vos estis sal terræ,* Jhr seynd Saltz des Erdreichs. Es sollen Closterleut andere Menschen saltzen mit guten Lehren vnd Exempeln/ aber sie seyn gewarlich Saltz/ *Superbi, Avari, Luxuriosi.* Die ersten drey Buchstaben/ die machen *Sal,* das sind sie/ vnd sind also versaltzen mit den dreyen Stücken/ mit Hoffart/ mit Geitzigkeit/ mit Vnkeuschheit/ daß man jhnen nicht mehr kan zu hülffe kommen. Jm Concilio zu Basel da ist ein Mann sechs gantzer Jahr allein ob dem Stück gessen (gesessen/) wie man könte eine gantze reformation machen in der Christenheit/ vnd ward dennoch nut daraus etc. wiewol sonst viel guts da gemacht ward/ als grosse Krieg vnd Blutvergiessen wider die Hussen ward abgestellt/ aber aus dem Puncten ward nut/

vnd waren sechs gantzer Jahr darob gesessen. Deßgleichen in Concilium zu Costentz redt man auch von einer gemeinen Reformation der Christenheit / ob man jhr nicht möchte zu hülffe kommen / da sie doch nicht so elendiglich zerhudelt vnd zerrissen were / der Weg möcht aber nicht funden werden etc. Der weltliche Stad ist auch verderbt. Man spricht / Sanguis Principum non facit bona farcimina, Fürstenblut gibt nicht gute Würste / wenn es wil nicht zusammen sagen. Wann Blut in einem Darmen nicht wil bey einander bleiben / so wird nimmer gut Wurst da. Die Fürsten seyn widereinander / sie fechten vnd streiten widereinander / wie wolt man die reformieren etc.

Cajetanus in Summula Verbo, Larvarum usus pag. 403 *Licèt Magnates, etiam Ecclesiastici, ad excusandas excusationes in peccatis dicant, se maximè decere, ut larvati incedant, ut possint liberè discurrere incogniti, quod non deceret illos manifestos, nihilominus non excusantur, tum quia tales non egent &c. hujusmodi recreatione: tum quia non ad recreandum animum, sed ad superfluam agunt delectationem &c. tum quia scandalizantur pusilli ex Prelatis, præsertim Ecclesiasticis larvatis.*

Alphonsus à Castro lib. 1. advers. hæres. p. 61. *Prælatorum multorum unica cura est, ut deciment & tondeant & sanguinem ovium sugant, non ut pascant. Isti sunt multi Pastores, qui demoliti sunt vineam Domini, id est, Ecclesiam &c. Isti homines, Episcopi scilicet & Sacerdotes, dormiunt, voluptati inserviunt, nullamq́ prorsus ovium suarum curam gerunt.*

Marcellus Palingenius lib. 10. Zodiaci vitæ in Capricorno.

Siq́ rogant, quidnam Romanâ agretur in urbe?
Cuncti luxuriæ atq́ gulæ, furtisq́, dolisq́,
Certatim incumbunt, nosterq́ est seruus uterque,
Respondent.

Johannes Hoffmeisterus Eremitarum D. Augustini per utramq; Germaniam Vicarius Generalis tom. 2. Homiliarum homil. Dom. 6. post Trin. p. 179. *An præferenda est justitia nostra Pharisæorum & Scribarum justitiæ? an excellimus eos? excellimus quidem illos non probitate, sed malitiâ. Dura forsan vobis hæc videntur, & dura quidem sunt, sed non minus vera. Quomodo hoc? inquis. Dicam, & apertè ac liberè dicam, nec aliquis poteris nobis contradicere. Scribæ & Pharisæi quærebant suam gloriam ex operibus pietatis, nos autem eandem quærimus ex malitia: illi elargiendo sua, ambiebant gloriam apud homines, nos invadendo aliena videmur nobis Evangelicissimi. Non moror hîc eos, qui dicunt, se non rapere, sed recuperare. Illi jejunabant, ut laudem aucuparentur humanam: nos verò ex voracitate & ebrietate etiam magnifica nomina venamur. Illi orando, nos blasphemando laudem quærimus. Vides quantum profecerimus; vides in quo excellimus Scribas & Pharisæos; Et quis hæc negare potest?*

tom. eod. Dom. 8. post Trin. p. 206. *Et Catholicos Concionatores invenias, quibus, heu dolor! non est admodùm integra vita.*

Idem Domin. 11. post Trinit. pag 333. *Nos jactamus autoritatem Ecclesiæ Romanæ & traditiones Patrum, cùm interim malis nostris moribus dehonestemus Ecclesiam, Christi Sponsam, & non traditiones Patrum, sed pessimas corruptorum hominum consuetudines sectemur.*

Lega-

Legatus Ducis Bavariæ in Orat. in Concil. Trident. habita inter cætera sic loquitur. *In Visitatione nuper habitâ quanta omnis generis flagitia in moribus Cleri comperta sunt, quanta socordia & supina negligentia in quibusdam Proceribus seu Ecclesiarum Prælatis, aurium pudore, ne manifestentur, prohibemur. Ipsa morum turpitudo postulat, ne maneant diutiùs impunita. Atque hæc, si quis vellet sigillatim, prout per sese res ipsa habet, atque exploratè constat, enarrare, castis, piisq; Reverendissimorum Patrum auribus omninò fieret molestum, aliis verò, qui minùs firmati sunt, ingens periculosumq; offendiculum crearetur.*

Et postea. *Clerus noster gulæ, libidinibusq; indulget, ac quasi velit in contemtum Dei, hominumq; omni genere vitiorum se coopertum, potius palàm agnosci, quàm minimâ aliquâ in re emendatum palàm animadverti.*

In Admonitione Legatorum in prima Sessione illius Concilii proposita universus Sacerdotum Ordo, *quicquid in orbe est mali, sibi & suis vitiis tribuit.*

In eod. Concilio Sess. 23. sub Pio IV. septimâ, Orationem habuit Episcopus Aliphiensis, in qua sermonem ingressus de fide & moribus hæreticorum & Catholicorum, dixit, *Sicut melior esset fides Catholicorum, ita multò melioribus esse hæreticos, quàm Catholicos moribus.* Petrus Suavis lib. 8. Histor. Concil. Trident. pag. 853.

Cornelius Mussus Episcopus Bitontinus in Orat. habitâ in Concil. Trident. Domin. 3. Advent. (quæ extat tomo 3. Concil. pag. 979.) *Quibus turpitudinum monstris, quâ sordium colluvie, quâ peste non sunt fœdati, non corrupti in Ecclesia sancta Dei & populus & Sacerdos? A sanctuario Dei incipite, (in vestro judicio causam repono Patres) si ullus jam pudor, si ulla pudicitia, si ulla superas benevivendi spes vel ratio, si non libido effrenata & indomita, si non audacia singularis, si non scelus incredibile. Heu! quomodo obscuratum est aurum.*

Et paulò pòst. *Utinam non à religione ad irreligionem; à fide ad infidelitatem; à Christo ad Antichristum; quin à Deo ad Epicurum vel Pythagoram, velut prorsus inanimes declinâssent, dicentes in corde impio, & in ore impudico, non est Deus. Neque jamdiu fuit Pastor, qui requireret Patres, non fuit, inquam, qui requireret: quia omnes, quæ sua sunt, quærebant, quæ Jesu Christi, ne unus quidem.*

Idem Cornelius Mussus tom. 1. Concionum in die Circumcisionis pag. 62. *Populus hic meus valdè incircumcisus est & in pluribus superfluus nimis, culpa vestra est, culpa vestra est, ô Sacerdotes. Nisi enim seculares eadem sua vitia in vobis viderent, non ea virtutes arbitrarentur, forsitan & illi ab iis abhorrerent, si vos abhorrere viderent, essent sobrii, continentes, paucis contenti, honesti, bene morati, devoti, si easdem virtutes in vobis, qui estis capita illorum, invenirent. Cæterùm oculus Heli est cæcus, peccata populi Sacerdos non videt, quia eadem sunt & sua.*

Et postea. *Ah doleo vehementissimè, quòd verè dicere possum, non tantùm Clero meo Bitontino, sed Clero totius regni hujus, (satis enim superiùs jampridem animadverti, quo loco sit misera hæc in regione Religio) quando natus es, in die ortus tui, non est præcisus umbilicus tuus.*

Et alibi. Fornicata es cum amatoribus tuis, sicut nón est factum ante te, neque post te futurum est. Et illud. Vicisti sorores tuas sceleratius agens. Hinc vehementer metuo, ne fortè in hoc Clero locum habeat illa Christi comminatio. Remissius erit Tyro, Sidoni & Sodome, quàm tibi.

Fridericus Staphylus in Apolog. p. 15. *Lutherani nobis objiciunt vitam malam Ecclesiæ, Procerum & Cleri, tanquam ii publicitus scortationi, crapulæ, avaritiæ, aliisq; Epicureis voluptatibus perpetuò dediti sint, in præsens id defendendum non suscepi. Dolendum profectò est, priscorum illorum Sacerdotum honestam morum disciplinam & continentiam tot jam scatere pudendis offendiculis & scandalis, iis præsertim locis, ubi Ecclesia oppugnatur. Interim tamen prorsus nihil ambigo, tametsi in bonam Sacerdotum partem ea possint conferri vitia, quæ à Lutheranis adferuntur, nihilominùs hinc inde permultos haberi bene moratos & compositos, probosq; & eruditos Prælatos & Sacerdotes &c.*

Henricus Cuyckius Ecclesiæ Rurimundensis Episcopus p. 51. edit. Colon. *Vehementer optârim, redire nobis posse prisca illa tempora, quæ diximus, quando quadripartita erant Ecclesiæ bona & Cleri portio pro cujusq; merito distribuebatur. Non esset locus avaritiæ, non beneficiorum accumulationi, obviaretur concubinatui, luxui, aleationi, comessationibus, crapulæ, vitiisq; omnibus, quibus intemperantes Clerici obnoxii sunt.*

Johannes Eccius Homil. 2. in festo S. Stephani Prælatos accusat, *quòd minùs rectè officio suo invigilent.*

Joh. Ferus in c. 2. Joh. v. 14. *Nostra religio planè ad quæstum & avaritiam declinavit.*

Et postea. *Quis Sacerdotum ac Religiosorum & Pontificum inexplebilem avaritiam ac imposturas non videt? Apud hos omnia venalia sunt, nedum oves & boves, beneficia scilicet, quæ vocant, & officia, majora & minora, sed etiam columbæ, hoc est, Spiritus sancti dona & spiritualia bona, quæ gratis expendere jussi sunt, utpotè quæ gratis etiam acceperunt.*

Gabriel Barelета Ordinis Prædicatorum fer. 3. Pentecost. serm. 4. pag. 142. recitat, quâ devotione in Papatu Oratio Dominica proferatur. *Non dicit,* inquit, *Pater noster, cum corde. Practica notabilis. Incipit in mane devotionem Virginis. Pater noster, qui es in cœlis. Prepara equum, ô serve, ut eamus ad villam. Sanctificetur nomen tuum. O Catharina, pone ad focum illam carnem. Panem nostrum quotidianum. Prohibe cattum à farcimine. Et dimitte nobis debita nostra. Da equo bladum. Præterea stans ad Missam totus est occupatus. Sursum corda. Mentiris. Sursum corda, ad rus, ad adulteram, ad usuras.*

Didacus Stella in cap. 11. Lucæ fol. 67. b. *Mundus ita est transmutatus & conversus, ut ii, qui professione sunt Christiani, more vivendi & consuetudinibus Ethnici sint & gentiles, ita ut omnis aqua, quæ in mari continetur, non satis sit, ut tanta peccata & flagitia mundari possint.*

In cap. 12. Lucæ fol. 97. *Evenit, ut Prelati subditos vexent & opprimant, quia scilicet heluones, profani & vitiis dediti sunt.*

fol. 96. *Multos nunc invenies in Ecclesia Dei ita arrogantes & superbos, ut non existimes Pastores, sed Tyrannos & Dominos, qui potiùs mores referunt leonum & Tygridum, quàm Prelatorum.*

In cap. 12. Lucæ fol. 120. *Ita videbis*

cum

cum Episcopis & Prelatis non pauperes, debiles & claudos, sed Nobiles, Equites, Comites, Marchiones discumbere. In hos enim pauperculos, Ecclesiarum suarum reditus, Christiq; patrimonium perperam insumunt &c. his omnia, quæ habent, tribuunt, honorificumq; existimant &c. si eos pro cognatis habeant, & apud se discumbere faciant.

fol. 131. a. *Apud Prelatos est apparatus famulorum, equorum, dapum, conviviorum nimius, sine ordine, sine limitatione, sine mensura: doctrinæ verò, sanctorumq; sermonum parùm, multâ parsimoniâ & limitatione, adeò ut non paucis in locis sacra concio semel in anno duntaxat populo exhibeatur.*

Ibid. *Non pauci jam Ecclesiam propter Ecclesiam concupiscunt, sed redituum auri & argenti & vestimentorum concurrentium causâ, quare tam pauci modò pii, sanctiq; Prelati in Ecclesia Dei inveniuntur.*

In cap. 15. Lucæ fol. 136. b. *Utinam Prelati Ecclesiæ oculos ad Christum Jesum optimum Pastorem converterent & inspicerent, quantò majoris precii sint animæ, quàm omnia mundi bona! Utinam tantam adhiberent curam in animabus suis redimendis, quantam in augendis reditibus ponunt!*

In cap. 17. Lucæ fol. 185. *In multis civitatibus tanta est morum effusio, ut meretrices, & alia vitiorum fomenta in medio permittantur populo habitare &c. ex quo consequi,* ait, *Virginum raptus.*

In idem cap. 17. Lucæ fol. 192. *Quid, obsecro, de illo tempore* (Noë) *dicitur, quod de nostro rectiùs non dicatur &c. Sed quid homines in hac nostra tempestate faciunt? Respice orbem, & vel considera civitates refertissimas usque ad habitantium fastidium; invenies pro artificibus deceptores, fures, homicidas, pro civibus ganeones, lusores, feneratores, pro magnatibus delitiosos predones & Tyrannos.*

In cap. 20. Lucæ fol. 242. *An non predicatorum quidam ita vivunt, ac si nullum Deum esse crederent, aut si credant, longè abesse existimant!*

Idem in cap. 21. Luc. f. 255. *Quanti Clerici sequuntur Simonem Magum! Pauci enim sunt beneficiarii, nisi aut prece, aut precio, aut temporali servitio, vel ratione sanguinis, vel amore. Christus in una persona habuit tres substantias, corpus, animam, Deitatem. Isti verò in una subsistentia plures congregant personatus vel Prebendas.*

Lauretus in Sylv. Allegor. in Indice *Prelatorum vitia multiformia* recenset.

Claudius Espensæus in Epist. ad Titum cap. 1. *Habeat jam Roma pudorem & tam nullius frontis criminum omne genus prostituere desinat.*

Idem in Epist. ad Timoth. 1. Digress. 2. pag. 67. *Ubi sub Sole major malorum omnium licentia, clamor, impunitas, ne dicam infamia, impudentia sanè talis ac tanta, ut nemo credat, nisi qui viderit; neget nemo, nisi qui non viderit!*

Mercurius Gallo-Belgicus tomo 2. lib. 10. *Curia Parisiensis Jesuitas insatiabilis avaritiæ & ambitionis accusabat, eos ad summas opes pervenire, conjurationes plusquam Catilinarias exercere, nec seculares, nec religiosos ad societatem suam, sed infames quoscunque & sceleratos admittere, Ordinariis obædientiam subtrahere, multas in utraque politia rebelliones, schismata inducere, magis ad Ecclesiæ destructionem, quàm adificationem facere, ideoq; tam à Curia, quàm à Sorbona esse ejectos.*

Bellarminus tom.6. Concion.37. col. 433. *Vita & mores nostri tantùm absunt à vita & moribus primorum illorum Christianorum, ut illi veri, nos depicti Christiani esse videamur.*

tom. eod. Concion. 43. col. 517. conqueritur, *caritati in Deum & proximum nullum esse locum relictum in cordibus hominum, & hoc non posse Topicis argumentis, sed demonstrationibus evidentissimis convinci.*

lib.2. de gemitu columbæ cap.4. pag. 178. *Scio audiri non rarò blasphemias in Deum & Sanctos, quales nec inter Turcas.*

Ibid. *In quibusdam locis perjuria adeò sunt frequentia & familiaria, ut multi non erubescant, etiam in rebus clarissimis falsa testimonia cum juramento confirmare.*

Ibid. cap. 7. pag. 221. *Istæ sordes* (meretricum) *ista turpitudo, iste deterrimus fœtor in medio Christiani populi longè lateq; occupat omnia.*

Ibid. pag. 396. *Propter mala exempla Clericorum, scandala patitur populus Christianus; sed etiam populi Turcarum & hæreticorum, apud quos blasphematur nomen Domini & Christi doctrina pessimè audit.*

Guilielmus Estius Orat. 1. fol. 6. *Etenim, si unquam aliàs post Christum natum, nunc vel maximè, compluribus locis in Clero disciplina languet, probitas exulat, scientia contemnitur, caritas friget, Canones dormiunt.*

Benedictus Arias Montanus (qui judice Lipsio Centur. 3. Epistol. 50. ad Ludov. Perez, *id spondente vitæ integritate & candore illo liberum illum & candentem locum insidet, beatus inter beatos)* Jesuitarum mores ab omni candore alienos in Comment. de varia libr. Ebraic. script. annexa Apparatui sacro his depingit verbis. *Pagnini nos diligentiam imitati, atque pressius eum secuti, eam, quam in prima hujus operis præfatione exposuimus, operam præstabamus; quamq; à nemine hactenus doctorum & candidorum virorum improbari audivimus, præter unum Erostratum, qui Theologorum suæ ætatis & superioris ferè omnium laboribus obtrectare, atque Pagnino inprimis bellum indicere, summæ sibi, ut existimo, laudi fore speravit. Is, quoniam Pagninum vivum habere non potuit, nostrum pro omnibus aliis nomen proscindendum suscepit, nactus fortassis opportunitatem in quorundam animis & consiliis, quia cùm soli sapere & soli bene vivere, Jesumq; propius insequi & comitari sibi videantur, atq; id palàm professi jactitent, me qui minimum atq; adeò inutilem Jesu Christi discipulum ago, odio habuerunt gratis. Atque hi, quòd neminem, qui aliàs bene audiat, palàm improbare audent, aliorum, quos ad eam rem occultè inducere possunt, ingeniis & nominibus abutuntur. Horum autem nos nec artes fallunt, nec gregem prodere, aut cognomen judicare juvat. Utuntur illi quidem magno & inaccessibili mysterio ad suas res agendas, sed quod facilè iis, qui simpliciùs, apertiùsq; agere volunt, pelluceat, quod non post multos annos tandem aperiendum est, virtute illius, qui illuminabit abscondita cordis & occulta tenebrarum, tunc erit laus unicuiq; secundùm opera sua.* (Quid autem boni expectandum ab iis, qui à candore & integritate sunt alieni, superbi, vani & vafri?)

Adamus Contius lib. 6. Polit. cap. 11. fol. 409. §. 3. *Damnabilis est & æternis ignibus vindicanda quorundam Prælatorum ambitiosa segnities, qui mollibus verbis enervant animos, vitiisq; suâ sponte crescentibus ...*

concedunt. Ajunt enim illi, alia nunc esse tempora; dissimulanda, quæ vix emendari queunt, Canonum rigorem esse relaxandum &c.

Plures hujusmodi querelas recensuimus superiùs lib. 1. part. 1. cap. 4. cumprimis verò in artic. de Ecclesia tom. 5. Locor. §. 262. & seqq. Confer tractatum D. Botsacci, quòd Ecclesia Romana non sit sancta, edit. Witeb. Ann. 629.

9. Quòd nostræ Ecclesiæ hominibus externæ sanctitatis studium tribuant. (Aut ergò negent, *externam sanctitatem* esse Ecclesiæ notam, aut fateantur, nostram Ecclesiam esse veram Ecclesiam.)

Costerus in Enchir. cap. 2. de Ecclesia pag. 201. *Edunt illi moralia nonnunquam bona, largiuntur eleemosynas, xenodochia erigunt, moderatè eorum quidam vivunt, à convitiis & juramentis abstinent.*

Maldonatus in cap. 7. Matth. v. 15. *Nihil in eorum ore, nisi Pater noster cœlestis, nisi Christus, nisi fides, juramentum inauditum, nihil in eorum factis, nisi eleemosina, nisi temperantia, nisi modestia.*

Becanus Manual. lib. 5. cap. 22. §. 3. nobis hoc testimoniũ defert, quòd *quidvis potiùs experiundum judicemus, quàm ut perfidi ac perjuri habeamur.*

Fridericus Fornerus Hebronensis Episcopus in præfat. palmæ Triumphalis, Electorem Saxoniæ Serenissimum Johan. Georgium, hoc tempore ditiones suas feliciter gubernantem, vocat *Principem patriæ amantissimum, justitiaq́; studiosissimum, verè Israëlitam, in quo dolus non est.*

Maximilianus Sandæus in castigatione Laurentii de prodig. Jesuit. liberal. pag. 236. *Multi Protestantium probitatis nonnihil habent, quandoque civis boni officia exequuntur, moralia quædam opera non mala exercent.*

Húc referri potest, quòd Calvinianis, quos æquè, si non magis, quàm nos hæreseos accusant, externæ sanctitatis laudem tribuant.

(Aut ergò Calvinianis cœtibus veræ Ecclesiæ notam concedant, aut externam sanctitatem veram Ecclesiæ notam esse negent.)

Florimundus Raimundus Senator Burdigalensis (vel potiùs Recheomus Jesuita sub nomine Raimundi) lib. 7. de hæresib. hujus temporis cap. 10. de Calvino sic scribit: *Sub arido & exili corpusculo semper acri & vivido fuit ingenio, in respondendo promtus, ad aggrediendum audax, magnus jejunator, etiam ab ipsa adolescentia, sive quòd ita valetudini consulere vellet, & hac abstinentiâ hemicranii fumos, quibus affligebatur, dissipare; sive quòd Spiritu minùs gravato scribere, studiis vacare & memoriam excolere cuperet.*

Item. *Vix repertus est, qui Calvinum æquaverit in perferendis laboribus. Spacio enim annorum 23. quibus in Episcopatus Genevensis possessione mansit, singulis diebus Conciones habebat, binas etiam sæpè diebus Dominicis. Singulis hebdomadis Theologiam publicis prælectionibus explicabat, & singulis diebus Veneris colloquio Pastorum intererat, sive collationi, quam congregationem appellabant. Quod reliquum erat temporis, aut libris scribendis, aut responsis ad literas &c. impendebatur.*

Ibidem dicit: *Calvinum fuisse ingenio admirando, vivo, acuto & promtissimo in imagi-*

imaginationibus suis, in conceptionibus suis excitatissimo, fuisseq́; virum commendatione dignum, si vitiis separatis potuissent solæ virtutes reservari:

Panigarola lect. 2. *Calvinus erat vir, vividâ mente, quam utinam benè applicâsset! ingenio perspicuo, stylo puro, facundiâ magnâ pollebat & in lectione multarum rerum versatus erat.*

Argum. Advers. 1. *Lutherus erat insignis meribibulus,* Campian. rat. 3. *Lutherus fuit homo contentiosus, pertinax, vehementis ingenii, impatiens, meribibulus, incestuosus,* Bellarmin. lib. 4. de Eccles. cap. 13. & alii passim.

Resp. 1. Superiùs lib. 1. part. 1. c. 6. ipsorum Pontificiorum scriptorum honorifica de Luthero elogia recensuimus.

2. Lutherus ipse in tract. de Miss. privat. sic scribit: *Clarè & disertè testati sumus, ut si non cogerent nos ad articulos palàm impios ac blasphemos, nos bonâ ex parte jurisdictionem eorum Episcopalem defensuros, sed reverenter & suppliciter ad eorum pedes prostratos, & in causa publica æquissima petentes, nos ad Satanica sua mendacia cogere volunt. Alto fastu me despiciebant, quòd Indulgentias eorum, bullæ enim erant, difflâssem.* (Hæc non arguunt animum pertinacem & fastuosum.)

3. Sub calcem Historiæ Ecclesiasticæ Theodoreti extat Catalogus Cæsarum, Episcoporum, hæreticorum &c. à Pontificiis scriptoribus editus. In eo sub titulo Chrysostomi p. 433. de ipso commemoratur, quòd *fuerit immitis & asperæ cujusdam libertatis erga omnes, insultator & iracundus. Item, quòd tam liberè in Augustum invehi solitus fuerit, ut maledicus haberetur; quòd severitatis odiosæ fuerit, quòd*

pertinaciæ ejus reprehen[...]
Profectò illorum qu[...]
cari atque uti, non [...]
rari voluere. (Idem d[...]
veritate Luthero obje[...]
Crudelem Medicum [...]
Carolus V. Imperat. [...]
Weren die Pfaffen [...]
keines Luthers.)

Argum. 2. *Luther*[...]
lus, Erasmus, Jacob[...]
ptelis vitæ & mor[...]
cis graviter [...]
Gregorius de [...]
fol. 27.

Resp. 1. Ex Mel[...]
cor. Th[...]
quæ, ait, Augu[...]
turbæ Ecclesiæ [...]
tales fuerunt & [...]
quo congru[...]
ctius in C[...]
scribit. [...]
qua à m[...]
cuntur, [...]
fieri solent [...]
gulam ibidem [...]
rat.

2. Ex Bellarmino lib. [...]
cap. 16. §. Ad quartum. [...]
postoli sæpè reprehendunt [...]
lum, quasi nemo sit bonus, [...]
multi sint boni. Confer Aug[...]
stola 59.

(Idem faciunt præ[...]
siæ nostræ Doctores.)

3. Ex eodem Bellarmino [...]
puritate doctrinæ Lovanii [...]
gare non possumus, nec [...]
Ecclesia corruptè & conta[...]

sed unde probabunt nobis hæretici, malos illos mores, quos in hominibus Ecclesiæ reprehendunt, ex Ecclesiæ doctrina proficisci? an non eosdem malos mores nos ipsi semper reprehendimus? an non Ecclesia usuras, Simonias, Concubinatum, & alia, quæ nobis objiciunt, semper prohibet, semper punit, semper deplorat, semper detestatur? (Idem ad crimina nostræ Ecclesiæ hominibus objecta respondemus.)

4. Ex eodem Bellarmino in conc. de lumine fidei, ubi de Catholicorum tum Laicorum, tum Sacerdotum impietate tempore Lutheri passim grassante sic conqueritur: *Erant mores hominum Christianorum magnâ ex parte corruptissimi; Sacramenta, religio, disciplina Ecclesiastica contemnebantur & regnabant omnia genera vitiorum.*

Ibidem. *Sanè ridiculi sumus & plurimam paradoxa dicere videmur. Dicimus & certò asserimus, sacram Eucharistiam fontem ipsum gratiæ & omnium bonorum continere, tamen vix singulis annis & tunc compulsi ad sumendam eam accedimus. Sic etiam clamamus contra hæreticos, Sacrosanctam Eucharistiam verum, verissimum, ipsissimumq; Christum Deum & hominem continere, interim tamen ita nos gerimus, ut nihil minùs credere videamur. Sacra altaria in plerisque locis sunt plena pulveris, dependent hinc inde telæ aranearum; corporalia, purificatoria, sacra vasa ita multis locis sunt sordida, ut vomitum provocare possint. Sacerdos ipse tam præcipitanter, ita indevotè, ita frigidè sacra illa & Angelis tremenda mysteria peragit, ut clamare omnibus videatur, se neque Christum, neque Angelorum præsentiam agnoscere.* Similes querelæ ex Bernhardo, Keisersbergio, Nicolao de Clemangis & aliis adduci possunt.

5. Idem Bellarminus nobis testimonium perhibet, quòd negemus, *veram fidem posse à bonis operibus esse separatam*, ac doceamus, *sanctificationem cum justificatione esse individuo nexu conjunctam*, lib. 1. de Justific. cap. 3. & 15. lib. 3. cap. 1. lib. 4. cap. 1. 5. & 7. (Jam verò ipsimet Pontificii agnoscunt, tum demum mala opera esse signum falsæ doctrinæ, quando ex ipsa Natura doctrinæ mala illa opera originem trahunt. Stapletonus in Promt. Cath. Domin. 7. post Pentec. loco 4. *Hæreticorum fructus, ex quibus cognosci debent &c. sunt mala opera hæreticis propria & ex ipsa hæresis radice pullulantia.* Costerus part. 3. Apol. cap. 9. §. Ego &c. *In hac causa non loquimur de peccatoribus. Felices nos, si nemo Catholicus transgressor esset legis divinæ! Sed hîc loquimur de peccatis, quæ vi & dictamine religionis committuntur.* Similia occurrunt apud Pazmannum lib. 8. Hodegi cap. 3. §. 6.)

6. Similes invectivæ in vitia auditorum etiam apud Pontificios inveniuntur. Vide Wicelium homil. super Epist. Matthiæ Apostoli fol. 246. Homil. in Dominicam Sexagesimæ &c. Granatensem Concion. tom. 3. pag. 142. tom. 4. pag. 115. tom. 2. pag. 699. Ejusdem præfationem Ducis peccatorum &c. Ejusdem de ratione Concionandi lib. 2. cap. 12. pag. 115.

Argum. 3. *Lutherus fatetur, mundum nunc esse deteriorem, quàm sub Papatu*, Bellarmin. d. l. ubi cumprimis urgent, quòd Erasmus in Epist. ad Vulturium scribit, *neminem ex Evangelica doctrina factum meliorem.*

Resp. 1. Ex Erasmo in lib. de Eccles. concord. *Jam adulterium, crimen, quod apud Ethnicos gladio, apud Judeos lapidatione puniebatur, neutiquam leve est, utcunque nunc* (apud Pontificios) *pro joco ducitur.*

Idem in Epist. ad Spalatinum scribit, *tempore Lutheri publicam morum corruptelam tantâ fuisse in Ecclesia Romana, cui nemo non fateretur opus fuisse publico remedio.*

In Epist. ad Parbirium. *Nemo non fatetur vehementi quâdam medicinâ opus fuisse Ecclesiæ, nimium collapsis moribus.*

2. Ex Cajetano in 1. Cor. 5. *Non dicit Apostolus. Auditur inter vos, Corinthios ad Christum conversos, fornicatio, qualis inter gentes non est, sed qualis non nominatur.*

3. Ex Acosta lib. 6. de procur. Indorum salute cap. 12. *Dissimulari de Indis profectò non potest, quàm nobis erubescendum sit, quòd à Satanæ ministris superemur, cùm nos ad salutares nostras confessiones persuadendas pigriores simus, quàm illi ad sævas suas cap. 21. Magno Christianis nobis opprobrio est, Ingam Regem barbarum & idolis deditum ab ebrietate subditum sibi populum cohibuisse, nostros verò temulentiæ incrementa tanta fecisse.*

4. Epistola, quam Erasmo tribuunt & ad Vulturium *de perversitate nostrorum hominum* scriptam asserunt, in Epistolis, Frobenio ad impressionem traditis, non invenitur. Nullibi certè apparet fictitium illud Vulturii nomen, ipseq; adeò genius & stylus Erasmi facilè probat, esse ψευδώνυμον. Monet verò ipse diligenter in Epistola ad amicos scripta Anno 1536. lib. 27. Epistol. pag. 1109. *ne statim Erasmi esse credatur, ubicunque nomen ejus præfixum videatur.*

5. De Erasmo scribit Duræus advers. Witakerum fol. 231. *quòd à Luthero ita abhorruerit, ut malle se in mille partes discerpi diceret, quàm illius Sectæ adhærere.*

(Atqui juxta monitum Augustini lib. 3. contra liter. Petiliani cap. 10. *Silaudanti amico credendum non est, nec inimico detrahenti.*)

Argum. 4. Tilmannus Pontificius & ex eo Fõrnerus contra concion. Jubil. Noriberg. referunt, *Maximilianum I. vidisse Cacodæmonem formâ corporeâ Lutheri humeris in Comitiis Wormaciensibus Ann. 1518 insidentem.*

Resp. 1. Ipsimet addunt, *Baronem pincernam à Maximiliano vocatum, ut aspiceret diligentissimè Lutherum, quod & factum, ipsum verò nihil vidisse, nisi Monachum cucullâ indutum.*

2. Non est verisimile, Lutherum Augustæ Vindelicorum, cùm Comitia celebrarentur Anno 1518. spectatum venisse, *quomodo Maximilianus patentibus valvis pranderet?*

3. Literæ Maximiliani ad Leonem decimum, quæ extant tom. 1. oper. Lutheri fol. 99. & 109. tom. 5. fol. 112. b. contrarium testantur. Confer Matthesium conc. 2. de Luther. f. 14. a.

4. Diabolus *stat in medio filiorum Dei* Job. 1. vers. 6. *stat ad dextram Sacerdotis, ut adversetur ei* Zachar. 3. v. 1. *duxit CHRISTUM in pinnaculum templi* Matth. 4. v. 5.

5. Maximilianus primus in Comitiis Wormaciensibus ad Degenhartum Pfeffingerum Electoris Saxonici Consiliarium dixit. *Significato Electori, ut Monachum illum diligenter nobis custodiat.*

brevi

brevi enim ejus operâ utemur. At si Cacodæmonem illi insidentem vidisset, tale quid de eo minimè protulisset.

6. Wierus lib. 1. de præstig. Dæmon. cap. 16. ex Melanchthone hujusmodi recitat Historiam. *Lutheri ædes accessit Monachus fores vehementer pulsitans, cui cùm famulus aperiret, ac sciscitaretur, quid vellet? num domi esset Lutherus, quærit Monachus. Re cognitâ, Lutherus eum ingredi jubet, quòd nullum multo tempore vidisset Monachum. Ingressus hic, habere se quosdam errores Papisticos, ait, quorum nomine libenter cum ipso conferret, proposuitq; Syllogismos, quibus haud difficulter à Luthero solutis, alios protulit explicatu minus faciles. Unde offensus nonnihil Lutherus, in hac prorupit verba. Multùm mihi facessis negotii. Aliud etenim, quod jam agerem, erat, simulq; surgens loci à Monacho propositi explicationem ostendit, atque in ejusmodi collatione, manus Monachi non esse avium unguibus dissimiles, animadvertens, inquit, Tunè is es? ausculta, sententia hæc adversus te pronunciata est, & mox locum in Genesi commonstrat. Semen mulieris conteret caput serpentis. Inde subjungit. Nec cunctos tu deglutiés. Hoc dicto victus Dæmon, indignabundus, secumq; murmurans abiit, eliso crepitu non exiguo, cujus suffimen tetri odoris dies aliquot redolebat hypocaustum.* (Diabolus ergò à Luthero potiùs fugit, quàm ut ipsius humeris insideret; ac si vel maximè humeris insedisset, non tamen cor occupâsset & implesset.)

Thesis specialis undecima. Miracula non sunt genuina & infallibilis Ecclesiæ nota.

Exthes. Distinguendum inter *mirabilia & miracula.* Quamvis Diabolus miracula propriè ac specificè dicta edere nequeat, tamen per instantaneam applicationem causarum activarum naturalium, quarum vim & operationem exquisitissimè perspectam habet, multa mirabilia perficere potest, quæ nos pro miraculis habemus, quia illorum causam ignoramus, & quomodo fiant, non videmus.

Antithesis. Bellarminus lib. 4. de Eccles. cap. 14. §. 1. *Decima nota Ecclesiæ est gloria miraculorum.*

Salmeron tract. 23. tom. 6. *Lutheranorum fidem & Ecclesiam non esse veram,* primo loco probat ex eo, *quòd careat signis & miraculis.*

Idem argumentum urget Gregorius de Valentia part. 1. Analys. pag. 37.

Bozius lib. 5. de signis Ecclesiæ capite 1. *miracula* inter notas Ecclesiæ recenset.

Costerus in Apolog. part. 3. cap. 9. *Hæc est perpetua nota Ecclesiæ, nullum seculum, nulla ætas hominum miraculis caruit.*

Lipsius Centur. 2. Epist. Miscell. apud Paulum V. Pontificem sic gloriatur. *Non possumus aliâ re, credo, efficaciùs frangere & calcare hæresin, quàm hoc miraculorum fulmine, ubi jam non verbis, sed factis disputamus, & impudentissimorum etiam oculos atq; animos perstringimus istâ rerum majestate.*

Eudæmon contra Abbat. Demonstr. pag. 246. *Ostendat nobis Abbatus, quæ alia in Ecclesia miracula fiunt &c. apud nos unos miracula fiunt.*

Nec solùm ex miraculis probant veritatem suæ *Ecclesiæ,* sed etiam veritatem

doctrinæ in controversis articulis. Nam in certaminibus cum heterodoxis obtinuisse narratur Romanæ Ecclesiæ fides & doctrina, *miraculo ignis*, Baron. Anno 526. num. 57. Anno 583. n. 41. 54. Anno 886. num. 6. Anno 1068. n. 50. 53. *contrectati ferri candentis*, Baronius Ann. 949. num. 4. Bzovius Anno 1341 num. 19. *sanati morbi per panem Eucharisticum*, Baronius Anno 1147. num. 18. Inde Gregorius de Valentia in Analysi lib. 1. cap. 17. §. Pertinent &c. sic disserit. *Miracula vel ob eam rem maximè quasi antonomasticè nominari solent signa, quia cumprimis significant atque declarant, eam doctrinam divinitùs probari, atque adeò veram esse, cujus ad confirmationem edantur.*

Nostram sententiam confirmamus ex eo, quòd miracula

1. Non sint veræ Ecclesiæ *propria*, cùm etiam Ethnici & hæretici miracula fecerint.

2. Non conveniant Ecclesiæ *semper & perpetuò*, quia donum miraculorum fuit primitivæ Ecclesiæ proprium, progressu verò temporis cessavit.

3. Nihil probent, nisi *veritatem doctrinæ* habeant conjunctam. Deuter. 13. v. 1. & seqq. Luc. 16. v. 29. 2. Petr. 1. v. 19. &c.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd agnoscunt, quandoque etiam gentiles & hæreticos miracula facere.

(Ergò miracula non sunt Ecclesiæ propria, ac proinde non sunt genuina & infallibilis ejus nota. Sanè hæretici vera & propriè dicta miracula ad errorum suorum confirmationem non edunt, tamen ejusmodi mira edere possunt, quæ externâ specie à veris miraculis distingui nequeunt; quibus sensus spectantium fascinant.)

Gregorius lib. 20. moral. cap. 8. *Nonnunquam hæretici signa quoque ac miracula faciunt.*

lib. 32. moral. cap. 12. *tempore Antichristi etiam tortores Sanctorum facturos miracula*, asserit. *In aliis*, inquit, *persecutionibus Tyranni torquebant corpus Sanctorũ, sed Sancti multa miracula faciebant, quibus se superiores tortoribus ostendebant: tunc autem qui torquebunt, miracula facient ante oculos Sanctorum, ipsi verò nullum miraculum patrabunt.*

c. Teneamus caus. 1. q. 1. ex Augustino. *Præter unitatem, etiam qui facit miracula, nihil est. In unitate erat populus Israël & non faciebat miracula. Præter unitatem erant Magi Pharaonis & faciebant similia Mosi. Populus Israël, ut dixi, non faciebat miracula. Qui erant salvandi apud Deum, qui faciebant miracula, an qui non faciebant?*

Glossa in verbo Miracula c. Audivimus ext. de reliq. & venerat. Sanct. *Non continuò quisquis miracula facit, pro Sancto venerandus est.*

Carolus Magnus lib. 3. de Imag. cap. 25. ex Gregorio. *Nolite fratres mei amare signa, quæ possunt cum reprobis haberi communia.*

Erasmus in Ecclesiaste pag. 338. *Ne commemorem, quòd miracula quædam edunt & Magi & Dæmones, qui se transfigurant in Angelos lucis.*

Ludovicus Vives in Comment. lib. 10. Aug. de Civit. Dei cap. 16. *Cum Centuriarum equitum numerum vellet Rex Tarquinius Priscus ampliare, Attius Nævius augur negavit id fieri debere, nisi con[illegible]*

avi-

avibus. Rex, ut artem eluderet, divina, inquit, ex arte, an fieri possit, quod cogito. Cum ille ex arte, respondisset, posse. Seca, inquit, novaculâ cotem, quâ acuitur. Ille præsente & inspectante populo, Regeq; hoc fecit. Ita deinceps magno in honore fuit Actius, quamdiu vixit, & statua ei eodem loco, quo id contigerat, in Comitio scilicet, posita, & cos ibi novaculaq; locata, monumentum rei.

Ibid. *Cùm navis, quâ mater Deûm ex Pessinante Phrygiæ Romam advehebatur, hæsisset in Tyberi, nec vi virûm boumq; moveri posset, Q. Claudia Vestalis, quæ adverso pudicitiæ rumore laborabat, quòd cultus esset studiosior, distinctâ zonâ & navi alligatâ, precata Deam, ut si castam se nosset, volens sequeretur, navem duxit, cui postea statua est erecta ante ædem magnæ matris, quæ in basi sua semper stetit, cùm bis fanum illud conflagrârit.*

Septemcastrensis lib. de moribus Turcarum cap. 44. de Turcis memorat, quòd *ipsorum Religiosi plurima miracula faciant tam vivi, quàm mortui.*

Anno 1532. *In Babyloniæ regno circa Radubios, quos Polycastos appellant, Provinciæ Lalassiæ ad septimum diem Martii mensis infans ex obscuri planè nominis fœmina, Rachiena nomine, natus est, speciosâ quidem formâ, lucentibus contra Naturam oculis ac dentibus. Eâ autem horâ, quâ natus est, non Elementa tantùm, sed omnes cœlorum virtutes commotæ sunt, ac horrenda signa ediderunt. In medio enim noctis apparuit Sol in solio suo splendore, quasi in ipsa die meridie, qui deinde in tenebras adeò versus est, ut in Babylonia per integrum diem minori miraculo non visus sit. Deinde est iterùm conspectus cum insolita figura ac diversi generis stellis, hinc inde in cœlo oberrantibus. Supra domum verò, in qua editus est puer, præter alia signa ignis etiam cœlestis de cœlo cadere atque homines consumere visus est. Sequenti verò die factâ Solis eclipsi ac magnâ aëris irati tempestate margaritas de cœlo pluit. Tertio die Draco igneus circa Babyloniam volare conspectus est. Apparuit præterea mons novus, ac reliquos montes altitudine excedens, qui mox in duas partes divisus est, in cujus medio inventa est columna, in qua Græcâ linguâ inscriptum erat. Hora nativitatis venit, ac instat mundi finis. Decimâ tertiâ autem nativitatis horâ vox clamantis in aëre audita est. Parate corda vestra ad excipiendum, ac Beati, qui custodiunt verbum ejus. Postquam autem ad duos menses vixisset infans, instar senis vocem exaltans, se filium Dei esse profitebatur, ac cùm interrogaretur, quid præcedentia signa portenderent? Margaritas de cœlo cadentes esse populum, qui in sua verba juraret, Draconem autem volantem suos adversarios significare, respondit. Curavit omnes morbos, visum restituit cœcis, ad vitam revocavit mortuos verbo suo, ac dum verum se Scripturæ divinæ ac mysteriorum reconditorum interpretem esse, dixisset, per totam Babyloniam contra Patrias leges pro Deo adoratus est ac cultus. Hæc transtulimus ex magni Meysini Rhodiensis Epistola, quam non tantùm ad sui ordinis milites, sed ad omnes Christianæ fidei Principes etiam scripsit, ut præcaverent, ne contra verbum Dei falsis à Prophetis ac Satanæ artibus atque ludibriis humanum genus deciperetur.* Wolffius tomo 2. Lect. memorab. pag. 393.

Sebastianus Francus tomo 2. Chronic. & Zuingerus Theatr. pag. 3149. & seqq.

& seqq. *Circa Annum 1516. Balthasar Hubmeyerus Theologus apud Regenspurgenses suis concionibus Magistratum ita inflammavit contra Judæos, ut excisâ illorum Synagogâ in area ipsa templum D. Mariæ Formosæ ædificârint. Quæ cùm, nescio quæ miracula edidisse diceretur, famâ longè latéq; per Germaniam sparsâ, tantus repentè peregrinorum concursus esse cœpit, ut nec templum, nec cœnobium, vix etiam urbs ipsa, ampla alioqui, veréq; regia, tantæ colluviei sufficeret. Auctus inde furor, ut qui Formosæ tantùm Mariæ Ratisbonensis vel obiter meminisset, velut enthusiasmo correptus, posthabitis parentibus, conjugibus, liberis, rectà ad eam dies noctesq; irrequieto cursu, obviis in itinere, nec salutatis, nec agnitis contenderet. Neque verò vel minis vel vinculis coërceri poterat. Instrumenta artis (nam plebeios ferè & opifices hæc vesania agebat) quæ mente motis ad manum fuissent, secum abrepta, statuæ anathematis loco offerebant. Vidisses mulierculas trahentes pueros, senes scipionibus innitentes, pueros panis frustum vel pomum donarii loco obtendentes, ægros cum linteaminibus & stragulis adrepentes, cibi, potus, somniiq; interea immemores, mutos, surdos & apertis cæcos oculis. Templum ingressi non omnes eodem afficiebantur modo, sed qui ad summum gratiæ, ut persuadebant sacrificuli, pervenissent, ubi primùm formosum simulachrum aspexissent, nullâ missâ voce sideratis similes concidebant, ad se reversi unà cum furore morbis se liberatos profitebantur. Fecit hæc persuasio, ut multi æmulatione quâdam superstitionis sub templi ingressum humi sese abjicerent. Insolentiam hanc immodesti cultus cùm Senatus edicto severè coërcuisset, seu vindictâ Numinis, seu indignatione Dæmonis factum est, ut enthusiasmus ille, qui per octennium & ampliùs Germanos credulos dementaverat, unà cum miraculis elanguerit. Sunt, qui putent, Judæorum fraude, alii eorum, ad quos ex hac peregrinatione quæstus redundabat amplissimus, arte Magicâ hanc ei loco conciliatam auctoritatem, quam simulachri cultus semel delusis superstitione mentibus auxerit & ampliârit. Utut sit, plurimi cordati, veréq; Catholici, signa hæc Magica potiùs, quàm divina esse judicârunt.*

(Jacobus Gretserus lib. 2. de peregr. cap. 5. p. 214. 215. fatetur, *ea, quæ circa pulchram seu speciosam Mariam Ratisbonensem contigerunt, abusum & sacrilegium fuisse, quod Parochi improbitas fuerit causa.* At non solius Parochi malitiâ istud fuit peractum & commissum, sed insuper solenni approbatione Episcopi, imò etiam Censurâ Papæ indulgentias illuc conferentis comendatum & confirmatum.)

Salmeron tomo 4. pag. 260. *Dæmon, nolentibus claritatem veritatis recipere, falsa miracula adhibere solet ad mendacia confirmanda.*

Claudius Espensæus in Comm. 2. Timoth. p. 83. *Miracula Deo & Diabolo; Christo & Antichristo communia esse,* scribit.

Stapletonus in Promt. moral. Domin. 24. post Pentecosten loco 4. p. 627. *Ad majorem fidelium probationem etiam vera miracula non solùm Antichristus ipse, ejusq; proximi præcursores, sed quilibet hæretici non secùs, quàm Magi, Deo permittente, operari poterunt.* Hoc ipsum prolixo Augustini loco ex lib. 83. quæstionum q. 79. petito declarat & subjungit. *Dant signa & prodigia Pseudoprophetæ per operationem*

tionem Diaboli, permittente Deo, cui (Diabolo) se per superbiam & errorem subdiderunt, vel quia in hac parte Diabolus illis gratificari & in errore magis confirmare ad pœnam peccati permittitur, vel, quia ipso nomine Jesu Christi & Sacramentis ejus, quamvis à transfuga sui Ducis characterem adhuc tenente administrantur, cogitur interdum id præstare Diabolus. Sic & in Historia Ecclesiastica Novatianorum miracula apud Sozom. lib. 8. cap. 24. & apud Petrum Damianum Epist. 15. cap. 7. Simoniacos Episcopos miracula in Christi nomine fecisse, legimus. Donatistæ quoque sua miracula jactitabant, quibus sic respondet Augustinus lib. de unit. Eccles. cap. 16. Nemo dicat, hoc ideò verum est, quia illa & illa mirabilia fecit Donatus vel Pontius, vel quilibet alius &c. Removeantur ista vel figmenta mendacium hominum, vel portenta fallacium Spirituum. Aut enim non sunt vera, quæ dicuntur, aut si hæreticorum aliqua mira facta sunt, magis cavere debemus, quòd cum dixisset Dominus, quosdam futuros esse fallaces, qui nonnulla signa faciendo etiam electos, si fieri posset, fallerent, adjecit vehementer commendans & ait. Ecce prædixi vobis &c.

Jesuitarum Epistola Japonica 2. pag. 105. *Dæmon,* inquit, *sæpenumero Bonziorum rogatu, vel febrim sedat, vel è corporibus migrat.*

pag. 125. *Simulat quis* (in Japonia) *ex composito se mortuum esse, hunc veneficí extractum è sepulchro se ad vitam revocâsse mentiuntur. Interdum etiam Bonzii, adjuvante Dæmone, ægrotos curant.*

Joseph Acosta Jesuita (*qui exegit quindecim annos in regno Peruano, & duos in Mexicano & Insularibus, ut ipse scribit* ad Philippum secundum Hispan. Regem in Epist. dedicat. libri de Natura novi orbis) lib. 2. de procur. Indorum salute cap. 18. conqueritur, *quòd cum Hispanorum pessimi mores, tum præstigiatores Indorum saluti obstent. Hi enim, inquit, ut quondam Joannes & Jambres Mosi, Elimas Paulo & Barnabæ, obstinatè resistunt veritati. Quemadmodum in India Brachmanes, in Japonia Bonzias, in nostro Peru Humos cernimus.*

Majolus Episcopus Vultur. tomo 2. Canicularium pag. 122. *Permittit nonnunquam Deus, quanquam occultis, justis tamen de causis, miranda fieri etiam ab iis, qui ipsum minimè colunt, quæ vel ipsi etiam fideles, veriq; Dei cultores præstare minimè possunt; id quod tamen, ut quis ex eo de fide Christiana mala sentiat, & à recta semita aberret, movere neminem debet.*

Augerius Busbequius Epist. 4. Legation. scribit, *se vidisse Monachum Turcicum manum candenti ferro injecisse, eriq; inseruisse sine læsione.*

Item. *Cœnobiarcham in latum extendisse pallium, in eoq; sedentem, suaviter fuisse circumvectatum.*

Item. *Eundem unà cum vervece in ferventem & incensum furnum projectum illæsum fuisse depromtum.*

Quinimò, quæcunque probationes, à Pontificiis adducuntur, quibus miracula sua divina esse demonstrent, eædem ad *Ethnicorum miracula* accommodari possunt.

Lessius Disp. 1. de Antichristo Demonstrat. 2. pag. 9. sic disserit. *Neque dici potest illa non fuisse vera miracula virtute divina patrata, sed Dæmonum præstigias, vel talia, ut à Dæmone fieri possent, ut hæretici calumnian-*

mutiantur. Contrarium enim testatur orbis, qui illos hactenus multis seculis pro divinis viris ob miracula habuit. Testatur ipsa operum magnitudo & soliditas. Non enim potest Diabolus mortuos excitare, cœcos illuminare, claudis repentè gressum firmum præbere, paralyticos erigere, membra mutila instaurare, qualia Sancti innumeri subitò fecerunt: neque præstigiæ sunt durabiles, sed mox evanescunt. Testatur gentium conversio & morum correctio inde secuta. Testatur simplicitas eorum, qui illa fecerunt, & mores à commercio Dæmonis alienissimi, ut qui plurimos Dæmones expulerint. Denique testantur autores illorum temporum, qui ea vel viderunt, vel ab aliis, qui viderant, acceperunt; quibus heretici sine ulla ratione contradicunt. Itane omnes fatui erant, ut præstigias Dæmonum pro veris miraculis venerarentur, nec ullus potuerit imposturam deprehendere &c.

(At iisdem probationibus Ethnici pro suorum miraculorum autoritate asserenda uti potuissent, ut ostendit Dn. D. Hunnius in tract. quòd Ecclesia Romana non sit Christiana cap. 8. n. 172.)

Bellarminus inter miracula solius veri Dei propria refert *illuminationem cæcorum*, lib. 4. de Eccles. cap. 14. §. Ad primum. Atqui juxta externorum sensuum judicium etiam Ethnici hoc miraculum ediderunt.

Baronius Annal. Eccles. Ann. 71. n. 6. *Cæsar Vespasianus salivâ suâ cœco visum restituit.*

Idem Ann. 139. n. 4. ex antiquo monumento Romæ quondam Æsculapio sacro sequentia descripsit. *Hisce diebus Caecuidam cœco oraculum edidit. Veniret ad sacrum altare, & genua flecteret, à parte dextra veniret ad levam, & poneret quinque digitos super altare, & elevaret manum, & poneret super proprios oculos. Et rectè vidit populo præsente & congratulante, quòd grandia miracula fierent sub Imperat. nostro Antonino.*

Item. *Valerio Apro militi cœco oraculum reddidit Deus: veniret & acciperet sanguinem ex gallo albo, admiscens mel, & collyrium conficeret & tribus diebus uteretur supra oculos. Et vidit, & venit & gratias egit publicè Deo.*

Zuingerus Theatr. pag. 367. a. *Narrat Eusebius, Serapin, qui Græcis Pluto dicitur, apud Ægyptios Symbola dedisse, quibus Dæmones expellerentur.*

Ibid. pag. 1224. a. *Apollonius Thyaneus dicitur Diabolos abegisse, seu potiùs Diabolum illi paruisse, ut eum veluti antagonistam Christo Opt. Max opponeret. Tot certè his præstigiis discipulos adeptus est, ut Eusebius octo libros contra Philostratum, Apollonis præconem, coactus fuerit conscribere.*

Ibid. pag. 1524. *Porphyrius è balneo quodam Dæmonem, ab indigenis Causathan nominatum, ejecit.*

Baronius Annal. Eccles. Anno 139. num 4. *Sanguinem revomenti Juliano desperato ab omnibus hominibus ex oraculo respondit Deus: Veniret & ex tribomo caperet nucleos pini, & comederet unà cum melle per tres dies. Et convaluit, & veniens publicè gratias egit præsente populo.*

Ibidem. *Lucio affecto lateris dolore & desperato ab omnibus hominibus, oraculum reddidit Deus: Veniret & ex tribomo tolleret cinerem & unà cum vino commisceret & poneret supra latus. Et convaluit & publicè gratias egit Deo, & populus congratulatus est illi.*

De

De hæreticis itidem negari nequit, eos miracula, externo aspectu talia, facere.

Tannerus part.2.Anatom.Demonstr. 9.§.21. fatetur, *hæreticos patrare miracula humanum captum superantia. Erant*, inquit, *olim complures hæretici, qui saltem speciem miraculorum ostentabant, seu vaticinia rerum occultarum familiaris ope Dæmonis edendo, seu insolitâ ac mirâ rerum conversione ac mutatione, seu occultis præstigiis ac sensuum fascinationibus, ut de primo hæresiarcha, Simone Mago, constat, de Valentiniano ejusq; inprimis discipulo Marco, item de Montano & aliis. Donatistæ miraculis superbientes nihilominùs ab Augustino explodebantur*, ait idem lib.2. Dioptr. q. 4. capite 28. pag.619.

Baronius in Annal.Eccl. Ann.237.n.8. meminit cujusdam *Prophetissæ*, quæ miraculis homines deceperat. *Emersit*, inquit, *isthic subitò quædam mulier, quæ in ecstasi constituta, Propheten se proferret, & quasi Spiritu sancto plena sic ageret. Ita autem principalium Dæmoniorum impetu ferebatur, ut per longum tempus solicitaret ac deciperet fraternitatem, ac mirabilia quædam & portentosa perficiens, & facere se terram moveri, polliceretur, non quòd Dæmoni tanta esset potestas, ut terram movere, aut Elementa concutere, jussu valeret, sed quòd nonnunquam Spiritus nequam præsciens & intelligens terræ motum futurum, id se facturum simularet, quod futurum videret. Quibus mendaciis & jactationibus subegerat mentes singulorum, ut sibi obœdirent & quocunque præciperet & deduceret, sequerentur: faceret quoque mulierem illam crudâ hyeme nudis pedibus per aspersas nives ire, nec vexari in aliquo, aut lædi illâ discursione: diceret etiam, se in Judæam & Hierosolymam festinare, fingens, tanquam inde venisset.*

Abrahamus Bzovius Annal. Ecclesi. Ann. 1199. §.35. prolixè describit, quâ fraude quidam *hæretici* in Hispania Anno 1199. per ficta miracula multos deceperint. *Fuerat*, inquit, *ibi sepultus quidam hæreticus & quidam alius homicida, qui exigente justitiâ vivus fuerat missus in foveam à judicibus civitatis, eò quòd proditione patruum suum interfecerat. Erat ibi præterea quidam fons, quem hæretici sanguine polluerant, ut ipsa aqua versa in sanguinem crederetur. Confluebant è diversis partibus populi, ut aspicerent miracula, quæ fieri videbantur. Veniebant plures, qui erant occultè muneribus corrupti, alii fingentes, se esse cæcos, alii claudos, alii Dæmoniacos, alii ægritudinibus vexatos, & haustâ fontis illius aquâ, se mentiebantur recipere sanitatem. Extumulantes etiam ossa hæretici suprà dicti, qui Arnoldus fuerat vocatus & ante annos sedecim in loco sepultus, Martyrem sanctissimum fatebantur. Plures Clericorum simplicitate ducti Laicos in facto sacrilego sedulò adjuvabant: & super fontem domum fortissimam construxerant, parabantq; ossa prædicti proditoris & homicidæ communi consilio elevare, quia hunc quondam fuisse Abbatem sanctissimum fatebantur. Quid plura? quod callidi fecerant, quibusdam detegentes hæretici, deridebant fidem Catholicam, & simili artificio fieri miracula in Ecclesia coram Sanctorum corporibus affirmabant. Non defuerunt aliqui, qui crederent illis, quibus profana consilia revelaverant, ut in hæresin laberentur. Pervenit tandem consilii denudatio ad Fratres Prædicatores, qui verbum Dei populis proponētes, hortabantur*

ab hoc facto nefario pœnitere, instabant fratres minores & Clerici; ne populi vota sacrilega in loco sordido immundis ossibus exhiberent, sed magis accendebantur animi Laicorum ad cultum Diabolicum peragendum, ita ut Fratres Prædicatores, & Minores ac Clericos universos, quia erant contrarii suis operibus, hæreticos conclamarent. Gaudebant enim inimici veritatis & publicè asserebant, plus esse sanctitatis & miraculi in luto & in ossibus illis, quàm in omnibus Christi Ecclesiis & in omnibus Sanctorum corporibus, quos Ecclesia Catholica veneratur. Circumvicini autem Episcopi excommunicabant omnes venientes ad illam venerationem nefariam, & ferè nihil proficiebant, quia multorum mentes invaserat Diabolus & filios obœdientiæ colligârat. Quidam verò Diaconus, qui fervore fidei succensus hæreticam præ cunctis præcipitiis oderat veritatem, Româ Legionem veniens cœpit civibus manifestè exprobrare, eosq; impietatis arguere, adjungens, quòd non daret Dominus pluviam super terram, donec fanum illud destrueretur, quod construxerant, atque ossa, quæ venerabantur, in sterquilinium projicerentur. Siquidem à tempore, quo nefarium cultum inceperant, per decem menses anni non pluerat, ita ut omnia aruissent siccitate. Ibi judex in præsentia omnium interrogavit; Si domũ, ait, evertimus, dabit Dominus pluviam super terram? Diaconus plenus fide respondit, dabit, si modò mihi potestatem feceritis destruendi & cadaver exhumandi. Permiserunt illi: is verò dirutos parietes incendit & putentia ossa hæretici inflammavit, & cineres in loca sordida dispersit, & pluviam post octo dies impetravit. Mirum dictum, dum fani reliquiæ arderent, sonus quidam quasi tubæ vehementer perstrepentis auditus est, ut omnes crederent, Diabolum vel invitum illum locum relinquere. Sanè ul'us est suam injuriam, nam incendio longius pervagante magnam partem civitatis inflammavit & plurimas domos consumsit.

Baronius Ann. 515. n.50. ex Cedreno. *Macedonius hæreticus multos à morte suæ morbis liberavit. Cumq; jam esset in sepulchro condendus, antequam id fieret, sublatâ dextrâ manu crucis signo sepulchrum obsignavit.*

Cornelius Jansenius in Concord. Evang. cap.123.pag.842. *Nostris temporibus apud nos Christianos fuerunt, qui se Christum esse Regem Sion ac Salvatorem hominum mentiti sunt stultissimè, quibus nec defuerunt sui Prophetæ, nec signa & prodigia, quibus imposuerunt hominibus quibusdam, in fide non radicatis. Inter quæ signa illud censeri potest, quòd apud eos baptizati post calicis cujusdam, ut dicitur, potionem mox cum hominum admiratione Scripturas sacras tenerent melius, quàm qui in eis assiduè essent versati; & in alios planè homines essent mutati, mortẽ pro suæ sectæ defensione intrepidè subeuntes, omnesq; suas facultates in commune conferentes. His adeò potenter homines seduxerunt, ut si fieri potuisset, etiam electis imponere potuissent.*

Bellarminus lib.4.de Ecclesia cap.14. §. ultimo. *Miraculum* (Pauli Episcopi) *Novatiani* (descriptum à Socrate lib. 7. Histor.Eccles.cap.17.) *factum est non in confirmationem fidei Novatianæ, sed Catholici Baptismi.*

(Concedit igitur à Novatiano hæretico verum miraculum esse factum: alia enim quæstio est *de veritate*, alia de fine alicujus miraculi. De miraculis, quæ in Romana Ecclesia vel fiunt, vel fieri dicun-

dicuntur, præsertim apud novos Indos, idem pronunciare possumus, videlicet, quòd fiant *non in confirmationem dogmatum Papalium, sed Christianorum illorum dogmatum, quæ adhuc in Ecclesia Romana integra servantur.)*

Martinus Delrius lib. 2. Disquis. Magic. quæst. 7. *Solet quidem Deus hanc gratiam* (miracula faciendi) *gratuitò etiam perperam de fide sentientibus largiri, sed in veræ fidei probationem, ut quando dedit Prophetiam Bileamo & Caiphæ. In falsæ fidei confirmationem nec dedisse, nec magis dare Deus possit, quàm potest veritas mentiri.* Ibidem dicit, *Deum posse per infideles miracula operari. Item consequentiam non esse bonam. Fecit miraculum. Ergò fides ejus est vera.*

Maldonatus in cap. 7. Matth. *Chrysostomus, Hieronymus, Euthymius, Theophylactus probant exemplis, etiam per alios, quàm per Catholicos vera miracula fieri; & ex hoc ipso loco, Multi dicent in die illo &c. facilè colligitur, falsos illos Prophetas, de quibus loquitur, vera miracula fecisse, verè prophetâsse, verè Dæmonia ejecisse &c. Nec enim respondet Christus, mentiri eos, sed se eos, quamvis ista fecerint, non nosse, & sententia postulat, ut Christus significet, eos vera miracula facturos, non enim mirum esset, si iis, qui non vera, sed falsa miracula fecissent, responderet, se non nosse eos, valdè autem mirum, ut iis, qui vera fecerunt miracula, ita respondeat. Nec magnum esset, si moneret nos, falsa miracula facientibus ne crederemus, sed magnum & admirabile est omninò, quòd monet, ne falsis Prophetis credamus vera etiam miracula facientibus.*

Idem in cap. 9. Marc. pag. 765. *Potuit is, qui in Christi nomine Dæmonia ejiciebat, neque corpore, neque animo, hoc est, fide, doctrináque secutus Christum, Dæmones pellere, ut docemur testimonio Christi Matthæi 7. & Augustini lib. 4. de cons. Evang. cap. 5. Et Beda & Theophylactus hoc loco sentiunt.*

Benedictus Pererius Disput. 3. in cap. 7. Exodi. *Augustinus in lib. 83. quæstionum quæst. 79. disputans super verbis Domini, Surgent Pseudochristi & Pseudoprophetæ & dabunt signa magna &c. hunc in modum scribit. Quod autem Dominus dixit, Pseudoprophetas multa signa & prodigia facturos, ita ut fallant etiam, si fieri potest, electos, admonet utique, ut intelligamus, quædam miracula etiam sceleratos homines facere, qualia Sancti facere non possunt, nec ideò tamen potioris loci apud Deum esse arbitrandi sunt. Non enim acceptiores Deo, quàm populus Israël, erant Magi Ægyptiorum, quòd non posset populus ille facere, quod illi Magi faciebant, quamvis Moses in virtute DEI majora facere potuerit &c. Cùm ergò talia faciunt Magi, qualia nonnunquam Sancti faciunt, talia quidem visibiliter esse apparent, sed ex diverso fine & diverso jure fiunt. Illi enim faciunt quærentes gloriam suam, hi faciunt quærentes gloriam Dei: & illi faciunt per quædam potestatibus concessa in ordine suo, quasi privata commercia vel beneficia, isti autem publicâ administratione, jussu ejus, cui omnis creatura subjecta est.*

Disput. 5. in idem caput 7. Exodi. *Interdum vel schismatici, vel heretici per nomen CHRISTI, aut per sacra verba, aut per Sacramenta Christiana exigunt aliquid à Dæmonibus, quibus indictum est honori CHRISTI cedere. Quem-*

admodum nonnunquam mali milites, quos Imperialis disciplina condemnat, signis Imperatoris sui nonnullos possessores territant, & ab eis aliquid, quod publicè non jubetur, extorquent. Cùm autem malis jubentibus Dæmones voluntate cedunt, ad seducendos homines cedunt, quorum errore lætantur; cùm autem inviti cedunt, in honorem Christi cedere coguntur. Nec mirum est, ad hoc valere sacra Christi signa à malis Christianis adhibita, cùm etiam ab iis, qui nullo modo Christiani erant, usurpata similiter valuerint, propter honorem videlicet excellentissimi Imperatoris. Talis fuit is, de quo Discipuli dixerunt Domino, quòd in nomine ejus Dæmonia ejiceret, cùm tamen eum non sequeretur.

Costerus in Enchirid. cap. de Ecclesia concedit, *Novatianos olim sua habuisse miracula.*

Schreinerus contra D. Keslerum in Apolog. pag. 161. *Si vel maximè heretici vera miracula facerent, ipsis tamen credendum non esset.*

2. Quòd agnoscunt, potestate & illusione Dæmonis tam mirabilia fieri posse, ut ea non possint externo aspectu à veris miraculis discerni. (Quomodo igitur miracula esse poterunt notæ veræ Ecclesiæ?)

Thomas 2. sent. dist. 6. sect. 3. *Viget in Diabolo acumen scientiæ, quo novit causas universales universi.*

Sect. 4. *Potest miracula facere secundùm apparentiam. Multi veri effectus possunt fieri arte Dæmonum, qui non possunt fieri per artem hominum, sicut apud nos peritus Medicus sanat, quod imperitus sanare non potest.*

Alex Alensis part. 4. quest. 53. memb. 4. artic. 3. *In Sacramento apparet caro, interdum humanâ procuratione, interdum operatione Diabolicâ.*

Biel 2. sent. dist. 8. *Dæmones semina rerum nobis occultiora noverunt, & ea per congruas contemperationes Elementorum latenter spargunt.*

Ibid. de *virgis Magorum Ægyptiorum* dicit, *quòd conversæ sint in serpentes non phantasticè, sed verè, vel collectione seminum, vel aliter.* Et ex Glossa addit. *Permittente Deo, novas rerum species producunt. Permittit autem Deus, in aliquos, propter eorum peccata vel aliam occultam causam, exercere suam potestatem, non tamen injustam.*

Idem in Canon. Missæ lect. 49. *miracula*, dicit, *fieri hominibus ad imagines confluentibus, nonnunquam operatione Dæmonum ad fallendum inordinatos cultores, Deo permittente, exigente talium infidelitate.*

Johannes Gerson tom. 4 fol. 9. *Multa ponuntur pro miraculis, quæ naturaliter salvari possunt.*

Autor oneris Ecclesiæ cap. 17. § 4. *Ex quadam pestifera societate, quam homines contrahunt cum malignis Spiritibus, multa causantur in terris, ubi Dæmones potestatem habent & suam influentiam ideò exercere possunt, ut perversos homines sibi capiant & seducant, qui spernunt veritatem & credunt mendacio. Hinc Apostolus. An ignoratis altitudinem Satanæ, qui transfigurat se in Angelum lucis? habet equidem spiritualem virtutem, eam tamen in malum pervertit.*

Ludovicus Vives in Comment. lib. 10. August. de Civit. Dei cap. 16. *Dæmones oculis nostris illudunt. Nec mirum est, hæc fieri posse à Dæmonibus, & falli ab eis obtutus nostri aciem, cùm à circulatoribus nobis*

fis

sic imponatur, ostendaturq́, quæ nisi à tali hominum genere agerentur, pro miraculis qui caperent, non deessent, etiam sic facta admirationi sunt, & vix acumen ingens rationem illorum consequitur &c. Quantò magis Dæmones, qui nobis & agilitate præstant & peritiâ rerum Naturæ?

Toletus Comment. in cap. 3. Johan. annotat. 2. *Dæmonas multa facere supra humanas vires, quæ miracula videantur & aliquando sint.*

Bellarminus lib. 4. de Eccles. cap. 14. §. Est autem. *Ante approbationem Ecclesiæ non est evidens aut certum certitudine fidei de ullo miraculo, quòd sit verum miraculum, tamen est tale, ut evidenter faciat rem credibilem. Et quidem, quòd non sit evidens, patet, quia tunc fides esset evidens; Quòd non sit certum certitudine fidei, patet, quia non constat nobis certitudine, cui non potest subesse falsum, illam non esse illusionem Dæmonis. Dæmon enim etsi non potest facere vera miracula, tamen potest facere apparenter etiam maxima quæq́.*

(Si ante approbationem Ecclesiæ non est certum de ullo miraculo, quòd sit verum miraculum, quomodo miracula possunt esse nota Ecclesiæ? hac ratione miracula simul essent notiora & non notiora Ecclesiâ. Notiora, quia ex miraculis judicandum de veritate Ecclesiæ. Non notiora, quia ex Ecclesiæ approbatione judicandum de miraculis.)

lib. & cap. iisdem §. Ad quartum &c. *Ad illud, quòd Vespasianus cæcum & claudum curaverit, respondeo, credibile esse, quòd totus ille morbus fuerit à Diabolo, qui insidens in oculo unius & alterius tibia impedierit usum illorum membrorum, idq́ eo fine, ut videretur sanare, cùm desineret nocere.*

(Atqui hoc externo aspectu dignosci minimè potuit.)

Idem lib. 3. de Rom. Pontif. cap. 15. §. Erunt &c. disputat, *quòd miracula vera à falsis non possint externo aspectu dignosci, imò quòd occulta sit ratio, quæ sint vera & falsa miracula.*

Acosta lib. 2. de noviss. tempor. capite 19. *Tempore Antichristi difficile erit discernere vera signa à falsis, ubi multa & magna erunt veris similia.*

Idem lib. ejusdem cap. 18. *In mirabilibus effectibus, quæ fiunt viribus occultis Naturæ, amplior deceptionis locus est, ut viri etiam eruditi falli queant: veras enim res experiuntur, & quas antè Diabolum nunquam operatum sciunt, neque verò tantam illius potentiam comprehendunt, unde, quàm proclive sit labi, quis non videat?*

Benedictus Pererius Disput. 3. in cap. 7. Exod. v. 29. adducit locum ex Thoma part. 1. quæst. 11. artic. 4. *Dæmones non possunt facere miracula propriè dicta, quia miraculum propriè dicitur, quod fit præter ordinem totius Naturæ creatæ, sub quo ordine continetur omnis virtus creata. Dicitur tamen quandoque miraculum largè, quicquid excedit humanam facultatem & considerationem. Et sic Dæmones possunt facere miracula, faciendo scilicet ea, quæ homines mirentur, eorumq́ facultatem & cognitionem excedant &c. Sciendum tamen est, quòd, licèt ejusmodi opera Dæmonum, quæ nobis videntur miracula, ad veram miraculi rationem non pertingant, sunt tamen quandoque res veræ, sicut Magis Pha-*

raonis per virtutem Dæmonum veros serpentes & ranas fecerunt.

Postquam Pererius hæc ex Thoma adduxit, subjungit num. 30. *Dæmones naturali solertiâ, quæ summa illis est & scientiâ cunctarum rerum naturalium, quam propter peccatum non amiserunt, quin etiam longissimi temporis experientiâ, quâ præpollent, occultas & admirandas rerum facultates & virtutes, ipsarumq; rerum inter se vel sympathiam, vel antipathiam, vel quemadmodum invicem res istæ applicari & componi, ac temperari debeant, optimè noverunt, & vel per seipsos, vel per Magos suos, ministros suos, præstare possunt &c. Præterea extra controversiam est, longè majorem atque perfectiorem esse in Dæmone, quàm in ullo sapientum hominum sit aut fuerit unquam, cognitionem artium omnium & doctrinarum, rerumq; mirabilium, quæcunque aut occultis virtutibus naturalibus, aut ingeniosis hominum artibus possunt effici. Si homines igitur per artem quampiam possunt verè nonnulla facere, quæ videntur miracula, quantò magis facere similia, aut etiam majora per Magos Dæmon poterit?*

num. 32. *Cùm mater Deorum ex Pessinunte Phrygiæ navi Romam adveheretur, ita dicitur hæsisse navis in Tyberi, ut non hominum, non boum vi moveri loco posset. Claudia Vestalis, quò suam castitatem probaret, discinxit se, zonamq; navi alligans, eam, quò volebat, deduxit. Turcia quoque Vestalis, quò suam etiam probaret pudicitiam, aquam Tyberi haustam cribro tulit usque ad Capitolium, ut tradit Plinius lib. 28. cap. 2. & Augustinus lib. 10. de Civ. Dei cap. 16. Hæc duo facta procul dubio vera fuerunt, ea tamen pro miraculis habita sunt. Quanquam existimat S. Thomas in quæstionibus de potentia quæst. 6. art. 5. etiam ministerio bonorum Angelorum opera illa fieri potuisse, Deo nimirùm sic volente, castitatis virtutem & præstantiam hominibus commendare.*

Disput. 11. in cap. 7. Exodi n. 62. *Deus vera miracula facit ad contestandam & comprobandam veritatem. Dæmon ad persuadendam falsitatem similia in speciem veris miraculis operatur.*

Et postea. *Magorum Ægyptiorum signa facientium exemplo voluit Deus fideles suos admonitos esse & cautos, ne turbarentur aut scandalizarentur signis & prodigiis impiorum hominum, quasi illa essent miracula & divinæ virtutis testimonia. Hinc enim apertè cognoscitur, multa videri miracula, quæ non sunt, & proprium esse Diaboli, transfigurare se in Angelum lucis, & ad circumveniendos mortales simulare Prophetiam & miracula & alia, quæ sunt dona Dei supernaturalia.*

Majolus Episcopus Vultur. tomo 2. Canicul. pag. 123. scribit, quòd *Dæmon si velit mortui resuscitationem imitari, viri hominis sensus ita possit ligare, spiracula sua ita obstruere & palpitationes ac motum adeò occultare, ut vivatnè homo, an non, haud facilè dignosci possit. Inde à mortuis eos excitatos fuisse, inconsideratè scribunt Historici, qui tamen verè mortui priùs non fuerunt, sed potiùs passi [illegible].*

Tom. eod. pag. 261. ex Joviano Pontano memorat, *Sacerdotes quosdam pessimos Magicis artibus elicuisse imbres eo tempore, quo Ferdinandus Neapolitanorum Rex Marcos oppidum ad montes Massicos arctâ obsidione presserat & defectu aquæ [illegible] prope ad deditionem compulerat. Sacerdotes, inquit, asinam pro ædis foribus con[illegible]*

tanquam agenti animam cecinêre funestum carmen. Pòst divinâ Eucharistiâ in illius os palatumq́; injectâ, conclamatum asinum funereis cantibus vivum tandem ibidem pro templi foribus humavêre. Hîc verò vix perfecto sacro ingens subsecuta tempestas & pluvia, & Rex, qui sola in siti potiundi oppidi spem collocârat; obsidium solvere fuit coactus.

Dieg. Payva Andradius lib. 2. Defens. fid. Trident. fol. 44. *Augustinus contendit, Ecclesiæ certa atque firma indicia è sacris literis petenda esse, quæ ab omni sunt falsitatis suspicione libera. Nam cùm miracula stupendaq́; prodigia, quæ sæpè à viris fiunt sanctissimis, Dæmonum operâ à perditis etiam & facinorosis fieri posse dicat, futurarum rerum prædictiones non modò piis, sed impiis quoque & flagitiosis hominibus accidere aliquando possint, falsa profectò sunt hæc plerunque, infirma etiam semper, Ecclesiæ veræ indicia.*

Martinus Delrio lib. 1. Disquis. Magic. cap. 2. pag. 3. fac. a. Magiam Diabolicam sic definit, *Magia est ars seu facultas vi creatâ, & non supernaturali, quædam mira & insolita efficiens, quorum ratio sensum & communem hominum captum superat. Item. Est facultas seu ars, quâ vi pacti cum Dæmonibus initi mira quædam & communem hominum captum superantia efficiuntur.*

(Ergò valet Diabolus talia & tanta per Magos edere, ut illis fraudem subesse mens hominis percipere non possit.)

Tannerus in Dioptra lib. 2. quæst. 4. cap. 28. pag. 619. Christus hat etliche Wunderzeichen / zu bestettigung des Glaubens angesehen / erzehlet Marc. 16. v. 17. 18. die sonsten an ihnen selbst auch durch Krafft und Wirckung des Teuffels geschehē könten / als mit newen Zungen und Sprachen reden / die Schlangen unversehrt auffheben / Gifft ohne Schaden trincken etc.

(Ergò Diabolus talia præstare valet, quæ à veris miraculis externo aspectu dignosci nequeunt.)

Natalis Comes lib. 6. Mythol. cap. 12. p. 612. scribit, *miracula Ethnicorum*, virtute Diabolicâ facta, *adeò illustria fuisse ut vix quisquam vivat, qui non illorum intuitu in profundum istius erroris barathrum fuisset absorptus*, dum enim de oraculo, per columbas edito, verba facit, inter alia scribit. *Alii duas columbas reipsâ locutas fuisse arbitrantur, quod etiam fortaßè accidit, cùm potestas esset tenebrarum, ac mali Dæmones & hæc & his multò magis admirabilia agerent, ut depressa tenerent populorum ingenia, ne ad diviniora tollerentur. Nam nemo ferè est eorum, qui vivunt, quin harum rerum miraculis, cùm loquerentur statuæ, & volucres, & auguria ventura prædicerent, & animalia multa significarent, in eam religionem antiquorum fuisset irretitus.*

(Incautè ergò scribit Tannerus parte 2. Anatom. Aug. Confess. Demonst. 9. §. 146. *non fuisse difficile, falsa Ethnicorum signa & prodigia præ veris rejicere.*)

3. Quòd agnoscunt, Antichristi miracula futura vel vera, vel certè veris simillima. (Quomodo igitur miracula poterunt esse notæ Ecclesiæ?)

Thomas part. 1. q. 114. art. 1. *Etiamsi sint vera Antichristi miracula, ad mendacium tamen pertrahunt credituros.*

lib. 2. sent. dist. 7. sect. 4. *Antichristi signa dicuntur mendacia, quia fient intentione fallendi.*

Ibid.

Ibid. *Quandoque deficiet veritas rei in ejus signis, licèt non semper.*

Stapletonus in Promt. morali Dominic. 24. post Pentecost. loco 4. p. 6[illegible]. *Deceptio per hæreticos & Antichristum, cujus illi præcursores sunt, tanta erit in hujusmodi signis & portentis, ut robustissimi de fide periclitentur, nisi, quòd hic (Matth. 24. surgent Pseudochristi &c.) prædictum est, caverint &c. Signa autem & prodigia, quæ dabunt Pseudoprophetæ, ut majorem electis tentationem inferant, sunt quidem ex parte opera miraculosa, de quibus Apostolus dicit, ipsum Antichristum venturum secundùm operationem Satanæ in omni virtute & signis & prodigiis mendacibus, vel sanè, quia non vera, sed falsa erunt miracula, & potiùs miranda, quàm miracula &c. vel quia, etsi vera sint prodigia, quoad actus supernaturales, non nisi mendacia tamen erunt, quia non nisi mendacio servient.*

Cornelius Jansenius in Conc. Evang. cap. 123. pag. 843. *Quòd Antichristi signa & miracula dicuntur mendacia, non sic accipiendum est, quasi omnia illa signa sint efficienda per sensuum & phantasmatis ludificationem, ut quod non sit, esse tamen videatur, quædam enim verè efficiet per conjunctionem occultam causarum naturalium, quomodo ignem verè potest è cœlo deducere, & alia multa facere mirabilia, quæ tamen dicuntur signa mendacia, sive quia ad mendacium pertrahunt, dum creduntur fieri virtute divinâ; sive quia quamvis sint veræ res, non tamen sunt vera signa & miracula, quia id demùm verè & propriè miraculum est, quod fit supra Naturam & virtute supernaturali, quæ soli Deo competit.*

Blasius de Viega Comment. in Apo-

[illegible] *la,* [illegible] *diem,* [illegible] *semel* [illegible]

[illegible] *adducat.*

Bellarminus lib. [illegible] 15. §. 1. [illegible] *cat Apostolus 2. Thess. 2.* [illegible] *gelio Matth. 24. Nec* [illegible] *etiam ministri ejus signa* [illegible] *Gregorius dicat lib. 32.* [illegible] *prodigia & signa* [illegible]

§.Porrò.*Miracula, quæ operaturus est Antichristus, erunt mendacia signa ratione omnium causarum, finalis, efficientis, materiæ & formæ. Finis enim eorum miraculorum erit, ostendere, Antichristum esse Deum & Meßiam, quod erit perniciosißimum mendacium. Chrysostomus in hunc locum* (2. Thessal.2.) *docet, mendatia vocari miracula ea, quia ad mendacium inducent. Deinde vocantur mendacia signa ab efficiente. Nam causa efficiens principalis erit pater mendacii, hoc est, Diabolus. Erunt etiam mendacia multa ex illis ratione materiæ*, (ergò non omnia, ut asserit lib. 4. de Ecclesia cap. 14. resp. ad 1.) *quia erunt phantastica & præstigiæ quædam. Deniq; erunt quædam ex illis mendacia ratione formæ, licèt vera ratione materiæ, quia interdum res veras operabitur, sed quæ non superabunt vires totius Naturæ, & ideò non erunt vera miracula formaliter.*

§. Erunt. *Antichristus videbitur excitare mortuos & sanare ægrotos, sed illusiones Dæmonum erunt, non veræ excitationes aut sanitates, propter quod Apoc. 13. dicitur facturus miracula in conspectu hominum, hoc est, apparentia & deludentia conspectum hominum, non solida & vera, ut Aretas in eum locum annotavit.*

§.Exempla. *Antichristus se finget mori & resurgere.* (At hoc externo aspectu dijudicari non poterit, verène an falsò fiat. Inde addit.

§.Denique &c. *Miracula Antichristi habebunt omnia causas naturales, sed hominibus occultas.* Ergò non poterit fucus & dolus illorum miraculorum ab aspectantibus deprehendi.)

Lib.4.de notis Eccles.cap.14. §.Ad primum.*Miracula Antichristi erunt mendacia, id est, non vera & solida, sed apparentia, vel mirabilia hominibus, non tamen absolutè miracula, qualia arte Dæmonis fieri possunt. Id patet ex Apoc.13. ubi pro maximis Antichristi miraculis ponitur, quod faciet ignem de cælo descendere, & ut imago bestiæ loquatur: hæc autem facillimâ esse Diabolo palàm est. At miracula Sanctorum sunt illuminationes cæcorum, curationes claudorum, excitationes mortuorum, quæ non nisi ejus virtute fieri possunt, de quo canimus in Psal.135. Qui facit mirabilia magna solus.*

(Interim hæc ipsa miracula, quæ à Christo & Sanctis verè & solidè fuerunt edita, simulatoriè & præstigiatoriè edet Antichristus, ut constat ex Blasio de Viegas d.l.)

Pererius lib. 14. Comment. in Daniel. pag.854. *Duo sunt miraculorum genera, quædam hujusmodi, ut nō nisi per omnipotentiam Dei fiant, hujusmodi non faciet Antichristus; alia, quæ fieri possunt potentiâ causarum naturalium operante Dæmone hominibus ignotâ, quæ modo invisibili adhibebuntur & q. miracula æstimabuntur. Hæc signa vera sunt, sicut illa Magorum vera fuisse arbitratur Augustinus, nihilominus mendacia, quia qui faciet, se ea facere miraculosè virtute divina, falsò profitebitur.*

Malvenda lib. 7. de Antichrist.cap.14. scribit, *locum Matth.24. v.24. (Exorientur Pseudochristi & Pseudoprophetæ, edentq; magnâ signa & prodigia, ita ut in errorem inducant ipsos etiam, si fieri posset, electos) potißimùm intelligi de Antichristo, ejusq; ministris.*

Josephus Acosta (ex libr. Hippolyti de novissimis diebus) lib. 2. de temp. noviss.cap.19.refert. *Antichristum editurum prodigia, leprosos mundando, paralyticos excitan-*

citando, expellendo Dæmones, longinqua non aliter quàm præsentia denunciando, mortuos excitando.

Et mox. *Transferet montes, ante oculos spectantium siccis pedib. ambulabit super mare, deducet ignem è cœlo, convertet diem in tenebras & noctem in diem, Solem circumaget quocunq; libuerit,* (nec tamen propterea veridicus erit.)

Ibid. dicit, *difficile fore, discernere vera signa à falsis, ubi & multa & magna erunt & veris ipsis omninò similia.*

Postea addit. *Ad signorum magnitudinem accedet apta & composita ad decipiendum sanctitatis simulatio, quâ solet homines parum cautos externâ specie vehementer allicere.*

4. Quòd agnoscunt, miracula nec edi, nec necessariò requiri omnibus Ecclesiæ temporibus, (ergò non sunt perpetua Ecclesiæ nota.)

Gregorius Magnus Episcopus Romanus homil. 29. in Evang. *Nunquid fratres mei, quia ista signa non facitis, minimè creditis? sed hæc necessaria in exordio Ecclesiæ fuerunt. Ut enim ad fidem cresceret multitudo credentium, miraculis fuerat nutrienda, quia & nos cùm arbusta plantamus, tamdiu eis aquam infundimus, quousq; ea in terra jam coaluisse videamus, & si semel radicem fixerint, irrigatio cessabit.*

Et postea: *Sancta quippe Ecclesia quotidie spiritualiter facit, quod tunc per Apostolos corporaliter faciebat &c. quæ miracula* (spiritualia) *tantò sunt majora, quanto per hæc non corpora, sed animæ suscitantur. Hæc itaq; signa, fratres carissimi, autore Deo, si vultis, vos facitis. Ex illis enim exterioribus signis obtineri vita ab hæc operantibus non valet. Nam corporalia illa miracula aliquando* [illegible] *faciunt.* [illegible] *mente,* [illegible] *ciunt. Illa habere &* [illegible] *perfrui nisi boni* [illegible] *fratres carissimi,* [illegible] *cum reprobis haberi* [illegible] *modò diximus, caritatis* [illegible] *la amate, quæ tantò* [illegible] *& occulta, & de* [illegible] *major fit retributio,* [illegible] *est gloria.*

Idem lib. 27. [illegible] *nulli, qui cùm* [illegible] *quòd accepto* [illegible] *suscitarent,* [illegible] *brâ infirmitates* [illegible] *que prophetando* [illegible] *Verbum Dei* [illegible] *guâ prædicarent,* [illegible] *Ecclesia non vident* [illegible] *sia supernam* [illegible] *pensare,* [illegible] *tunitatibus* [illegible] *& a Ecclesia* [illegible] *cùm eam tribulatio* [illegible] *postquam superbiam* [illegible] *non jam virtutum signa, sed* [illegible] *rum requirit, quamvis & illa* [illegible] *oportunitas exigit, ostendit.* [illegible] *est, Linguæ in signum sunt* [illegible] *fidelibus. Ubi ergò omnes fideles* [illegible] *sa exigit, ut signa* [illegible] *&c.* [illegible] *egregius prædicator* [illegible] *nam infidelibus insulanis* [illegible] *dysenteriâ febribusq; vexatum* [illegible] *vit, & tamen ægrotanti Timotheo* [illegible] *dicens: Modico vino utere propter* [illegible] *tuum, & frequentes tuas infirmitates. Quid est Paule, quòd ægrum infidelem* [illegible]

[illegible]

salutem revocas, & tantum adjutorem Evangelii more Medici per alimenta curas? nisi quòd idcircò fiunt exteriora miracula, ut mentes hominum ad interiora perducantur, quatenus per hoc, quod mirum visibiliter ostenditur, ea, quæ admirabiliora sunt invisibilia, credantur. Signo quippe virtutis pater Publii sanandus fuerat, ut mente reviviscere, dum miraculo ad salutem rediret. Timotheo autem adhibendum foris miraculum non erat, qui jam totus intus vivebat. Quid ergò mirum si propagatâ fide crebrò miracula non fiunt, quando hæc ipsi quoq; Apostoli in quibusdam jam fidelibus non fecerunt? &c.

Et postea: *Etsi Dominus virtutum signa nunc per vitam fidelium crebrò non exerit, ab eisdem tamen fidelibus per virtutem operum nunquam recedit.*

Tarasius IV. in act. 4. Concil. Nicen. II. *Quare nostræ imagines nulla hodiernâ die edunt miracula? Respondeo cum Apostolo, miracula non credentibus data sunt, sed incredulis.*

Bernhardus serm. 1. in die Ascension. *Quis nunc Dæmonia ejicit, linguis loquitur &c.*

Thomas 2. quodlib. q. 4. artic. 1. quærit, *Utrum Christo non facienti visibilia miracula Judæi credere tenerentur? & respondet, quòd sic.*

Discipulus de tempore serm. 12. *Tempore Antichristi boni non facient miracula, & in hoc apparebit eorum constantia.*

Nicolaus de Clemangis Epist. 61. ad Johannem Gersonium pag. 175. *Cùm signa propter infideles præcipuè necessaria sint, sicut in primordio recentis Ecclesiæ crebra miracula fiebant, leviq; nonnunquam ex causa gratiâ gentium ad fidem trahendarum &c. ita in novissimis diebus, in quibus juxta Apostolum discedent plurimi à fide, propter corroborandam fidem perfidorum multitudine in multis titubantem signa quibusdam & prodigia non fore inutilia videntur. Sed novit divinæ sapientiæ inscrutabilis altitudo, quid & quando ipsam agere conveniat & quid suæ sit Ecclesiæ, quam minimè desertura est, profuturum. Cui nostra cœca ignorantia non debet tempora agendi præfinire, quæ certâ atq; infallibili providentiâ congruis universa disponit temporibus &c. Quis enim scit, an propterea tam rara sint in Ecclesia hodie miracula, quæ temporibus extremis sancti cessatura confirmant, quod tam rari sunt, per quos Dominus tale aliquid debeat operari, qui ad sanctorum suorum rogatum ac petitionem illa facere consuevit?*

Et postea: *Quid quod circa finem temporum Antichristus & sui sequaces falsa miracula facient Magicis illusionibus, adversusq; Deum & sanctos signis ac prodigiis gloriabuntur mendacibus, quibus si etiam fieri posset, in errorem inducerentur electi? Meritò ergo ab electis desinent illâ tempestate vera miracula fieri, quando illis etiam fictis ita reprobi se extollent, ne videl. indignissimis inimicorum laudibus, protervaq; temeritate illibata signorum Christi sinceritas irrisa ac despecta vilesceret, néve fideles tunc futuri de signorum sese efferant potestate, quibus ita cernent impios abundare, imò magis exinde discant sub potenti manu Christi humiliari, atq; hujusmodi opera contemnere, quæ pessimis atq; nequissimis videbunt esse communia, quod utiq; non magni pendi, sed magis contemni debere, sæpe ipsa veritas docet in Evangelio &c. Luc. 10. Matth. 5.*

Et iterum: *Nec idcircò si hæc non fiunt, aut rariùs forsan contingant, Christum suam deseruisse Ecclesiam credi oportere &c.*

Johannes Gerson in lib. contra Sectam se flagellantium. *Mundus senescens patitur phantasias falsorum miraculorum, non secus ac senex quispiam variis deluditur somniis*, unde concludit, *miracula utplurimùm hodie esse valde suspecta.*

Idem in lib. de distinct. verarum visionum à falsis. *In hanc quæstionem sciens incidi propter illusiones plurimas, quas nostro tempore cognovi contigisse. Et etiam in hoc senio seculi, in hac hora novissima, in hac præcursione Antichristi mundus tanquam senex delirus phantasias plures & illusiones somniis similes pati habet, & multi dicent: Ego sum Christus, & recedentes à veritate conversi ad fabulas seducent multos.*

Idem in exposit. passionis Domin. *Miracula præterita* (à Christo & Apostolis facta) *tibi sufficere debent, si ea credis Quòd si ea non credis, neq; profectò nunc illis fidem adhiberes, quæ videres & audires, imò ea contemneres, calumniis afficeres & reprobares. Non est certè miraculum ullum, quod firmiùs me faciat in Deum credere, quàm quòd in eum ex gratia sua credo. Satis enim mihi constat, nullum esse adeò magnum miraculum, quin ipsum divina potentia facere poßit etiam majus millies.*

Johannes Huss in tract. de sang. Christi glorificato. *Dicente B. Isidoro in de summo bono lib. 1. cap. 25. antequam Antichristus appareat, virtutes ab Ecclesia & signa cessabunt, quatenus eam q. abjectiorem persequatur audaciùs. Ob hanc utilitatem cessabunt sub Antichristo miracula & virtutes, ut per hoc sanctorum pateat patientia, & reproborum, qui scandalisantur, levitas ostendatur, & persequentium audacia ferocior efficiatur. Hæc Isidorus. Et B. Gregorius lib. 24. moral. dicit: Terribili quippe dispositionis occulta examine,* [redacted] *damnato homine,* [redacted] *à sancta Ecclesia* [redacted] *tur.*

Trithemius Abbas [redacted] ad Imp. Maximil. [redacted] *veris* [redacted] *vel* [redacted]

Autor operis [redacted] *quondam generatio* [redacted] *tur generatio* [redacted] *na gens potest* [redacted] *adultera,* [redacted] *dabitur ei,* [redacted] *Ninivitis,* [redacted] *rationi isti.*

Johannes [redacted] sensis advers[redacted] lon. cap. [redacted] *scipuli* [redacted] *nem* [redacted] *dè cer*[redacted] *raliter D*[redacted] *tamen* [redacted] *qui fidem* [redacted] *scu fidelibus* [redacted] *promissio fuit* [redacted] *perpetua* [redacted] *lescentis Ecclesiæ.*

Sylvester Prierias tract. [redacted] super Evang. cap. 66. [redacted] *ctè fuerit à Christo tax*[redacted] *miracula postularit,* [redacted] *Nam secundum Thomam super* [redacted] *fidem Christi* [redacted] *la, quod duci non possunt* [redacted] *dum illud 1. Cor. 14. Signa* [redacted] *bus. Fideles autem duc*[redacted] *Scripturæ, cui credere* [redacted] *Omnis fidelis nutritus in* [redacted]

per autoritatem, sed requirens signa, est reprehensibilis, quod qui non vult trahi modo sibi conveniente est malè dispositus ad bonum.

In libro Interim jussu Caroli V. Imperatoris Augustæ edito Ann. 1548. lit. E. Wie denn auch in den andern Sacramenten (den vngeübten Glauben damit zu bestetigen) die innerliche Krafft durch eusserliche vnd greiffliche Zeichen vnnd Mirackel erweiset ward. Aber jetzund bedarff der alte vnnd bestetigte Glaube der Zeichen nicht/ die man den schwachen geben muß.

Salmeron tom. 9. tract. 51. pag. 406. *Non voluit Dominus significare, fideles vel illius seculi vel posterioris semper signa & miracula operaturos, sed cùm ea peterent; quæ rectè non petuntur, nisi cùm pro Dei gloria illustranda fuerint necessaria. Et ideò in primitiva Ecclesia non singuli & omnes Christiani signa edebant, sed præcipui quidam ad id à Deo electi: ita etiam in posteriori seculo. Quod ergo non fiant modò signa, aut est propter fidei imperfectionem, aut propter necessitatis cessationem, quia videlicet non ita occurrit occasio illustrandæ Dei gloriæ.*

Ibid. pag. 408. *Modò signa non sunt tàm necessaria, ut olim*, id quod multis confirmat.

Didacus Stella in cap. 11. Lucæ v. 29. in illa verba, *Generatio nequam signum quærit. Postquam*, inquit, *Christus doctrinam suam divinam & cœlestem tot miraculis confirmaverat, alia nunc miracula nova quærere, defectus quidam est fidei & res maximè reprehensione digna. Sic tu miraculis iam factis à Christo, ab Apostolis, & Sanctis credere debes; & non debes postulare alia signa, sicut isti nequissimi & sceleratissimi Pharisei &c.*

Et postea: *Fides Evangelica in principio nascentis Ecclesiæ multis miraculis confirmata & stabilita est; jam verò non opus est miraculis. Et qui propter miracula jam facta non credit, multò minùs crederet, etiamsi alia nova miracula illi proponerentur. Sed dices, nonne consentaneum esset rationi & conveniens, ut nunc aliqua fierent miracula? &c. Non utique, nam miracula potius nunc damnum nobis adferrent, quam commodum. Puer, quando ambulare incipit, adiuvatur vehiculo, quod adulto esset impedimentum. Quando aliquod opus fit, necessariæ sunt scalæ & ligna ad ascendendum, postquam verò opus jam est confectum, impedimento sunt transeuntibus. Ita homines nunc, si miracula fierent, in id offenderent & dicerent, fidem nostram non adhuc benè esse confirmatam & probatam, quandoquidem & modò necessaria erant miracula, quibus magis approbaretur. Cave igitur, ne signum à Deo quæras &c. Satis sint tibi signa vetera & antiqua, ne quæras modò signa nova.*

Jodocus Lorichius in Thesauro fol. 1361. adducit similitudinem Gregorii homil. 29. in Evang. superiùs adductam, atque ex ea probat, *miracula hodie non esse necessaria.*

Claudius Espensæus in Comment. 2. Tim. 3. pag. 92. ex Augustino lib. 22. de Civ. Dei cap. 8. *Jam cùm nullus sit infidelis, faciendorum miraculorum nulla nunc est necessitas*, quod probat ex dicto Apostolico 1. Cor. 14. v. 22. *Linguæ in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus.*

Erasmus in Ecclesiaste pag. 93. *Quòd si priscis illis seculis, quibus vel Judaicæ gentis duri-*

durities, vel Ecclesiæ adhuc lactentis infantia miracula requirebat, Israëlitæ suam operam non subtrahebant promissis divinis & Apostolus, ut dictum est, provocat ad studium Scripturarum, ingenuè profitens, quòd Spiritus Prophetarum Prophetis subjecti sunt, quantò minùs hisce temporibus, posteaquam fides Evangelica jam adulta, & ad perfectam ætatem confirmata, nec miracula moratur, nec prodigia, pro oraculis habens Scripturam Canonicam, pro miraculis fidem.

pag. 174. *Miracula suum habuêre tempus.*

Marsilius Ficinus Florentinus de reliq: Christian. cap. 10. *Arguendi illi mihi acriter videntur, qui quotidie tàm pertinaciter quàm impudenter nova ad fidem CHRISTI confirmandam miracula exigunt.*

Ibid. *Quid garrimus increduli? quid ulteriùs procaces efflagitamus? Num quolibet tempore tùm singulis nobis, tùm posteris, qui similiter quærent, Deus autoritatem suam redimere miraculis cogitur, & tanquam præstigiator aliquis mercenarius in theatrum prodire ad nutum cujusq; compellitur?*

Perpinianus orat. 12. p. 334. *Fides nunc non eget miraculis.*

Gregorius de Valentia Analys. lib. 6. cap. 7. pag. 48. b. *Aliis quibusdam accidentibus, tanquam ex notis in suo primordio cognosci Ecclesia potuit, ac etiam debuit, quibus nunc quidem post Evangelii propagationem non perinde est prædita. Erant illis temporibus Ecclesiæ notæ, non modò quædam illius proprietates, quas nunc habet, & tunc etiam habebat (ut quod erat una, Apostolica &c.) sed etiam mira quædam prodigia & signa visibilia, quæ tunc cernebantur in Ecclesia, id est, in cœtu fidelium. Quas notas ipse miraculorum autor, Dei Filius, assignavit atque ostendit hominibus. Nam signa, inquit, eos, qui crediderint, hæc sequentur: In nomine meo Dæmonia ejicient, linguis loquentur novis, serpentes tollent &c. atq; etiam descendebat Spiritus sanctus super eos, qui manuum impositione ab Apostolis confirmabantur: hæc signa non perinde nunc in Ecclesia fiunt.*

Thomas à Jesu Bratiensis Hispanus in Thesauro divinæ sapientiæ lib. 4. cap. 5. pag. 143. edit. Antverp. Ann. 613. latè agit de hac quæstione, *quare nunc non ita frequenter miracula fiant?*

Cornelius Mussus in Conc. Dominic. Pentecost. pag. 412. *Cessant in nobis signa illa miranda potiùs quàm imitanda, quæ in primitiva Ecclesia passim abundabant, ut sunt, sanare infirmos, suscitare mortuos, ejicere Dæmones, nationes ad fidem convertere &c. Hæc signa facta sunt, ut religio plantaretur, nunc autem eâ plantatâ, non sunt necessaria.*

Jacobus Schopperus conc. 3. in Epist. Festi D. Stephani pag. 125. *Facultas edendorum signorum seu miraculorum data est à CHRISTO primis Christianismi extructoribus, ut iis doctrina Evangelica & fides in CHRISTUM apud incredulos confirmarentur, at postquam satis eæ confirmata essent, desierunt illa, neq; necessaria ampliùs sunt. Verùm in horum locum spiritualia à nobis signa prodigiaq; fieri oportet, quibus cordis nostri fidem testemur, quæ nempe erũt. vita innocens, sancti mores, opera verè bona, caritatis & misericordiæ exercitia. Non minùs enim hinc, quàm ex miraculis glorifica-*

ficabitur Deus & convertentur impii, Matt.5. 1. Petr.3.

Conc. 4. in eand. Epist. pag.129. *Quanquam concionatores jam externa miracula non amplius edunt, neque enim id nunc necesse est, tamen internis neutiquam destituuntur.*

Idem Conc.1. in Evang. Festi D. Matth. pag. 368. *Quia jam per praecedentia signa plus satis confirmata est doctrina Evangelica, non amplius in usu sunt miracula, neq; nos iis indigemus, quippe quae data sunt incredulis, non credentibus, interim tamen eadem & hodie ab omnibus gnesiis Ecclesiae & verbi ministris efficiuntur per praedicationem spiritualiter. Nam sanant ii infirmos, dū perterrefactas cōscientias consolantur ac confirmant, mundant leprosos, dum pravas opiniones seu haereses ex infectorum animis per sanam doctrinam profligant, hosq; ad rectitudinem fidei reducunt, mortuos deniq; suscitant & Daemonia ejiciunt, dum peccatores graviter lapsos assiduis praedicationibus excitant ad veram poenitentiam, eosq; dein per absolutionis Sacramentum à peccatis omnibus in Christi nomine absolvunt.*

Conc.3. in idem Festi Evang. pag. 371. *Miraculis principio opus erat propter imbecilliores & doctrinae novitatem: verùm jam confirmatâ religione nostrâ externis signis non indigemus. In Spiritu autem omnia haec hodiernâ etiam die eduntur à sinceris verbi praedicatoribus. Non quidem sanant aegrotos corpore, sed tamen animo; non excitant mortuos corpore, sed tamen Spiritu.*

Josephus Acosta lib. 2. de procur. Indor. salute cap. 9. in ἐπιγραφῇ capitis. *Cur miracula in conversione gentium non fiant nunc, ut olim à Christi praedicatoribus.* In contextu inter caetera haec habentur: *Religio Christiana, ubi humana praesidia prorsus aberant, divinis est fundata miraculis. At nostrorum temporum longè alia est ratio. Nam ii, qui annunciant Evangelium, sunt antiquitate religionis, multitudine suorum, ingenio, caeterisq; copiis ad persuadendum superiores. Deinde quid magnorum signorum confirmatione opus est, ubi potiùs acuta intelligentia desideratur, ad altitudinem doctrinae nostrae disquirendam? Unum illud huic novo orbi potētissimum & ad fidem efficacissimū, & penè singulare miraculum necessariū est, mores cum fide congruentes. Hoc abunde sufficit. In hoc signorum argumento explicando Chrysostomus mirificè versatur homil. 6. in 1. Corinth. Si enim miracula in initio Evangelicae praedicationis patrata creduntur, certum est, inquit, doctrinam, cui confirmandae adhibebantur, divinitùs esse profectam. Sin autem veritati Historiae jam minùs gentilis credat, at longè omnibus signis majus est, homines illos paucos, ignobiles, illiteratos, omnibus mortalibus exosos, toti orbi persuasisse. Non ergò fides, jam satis firmata, miraculis novis indiget confirmari, quin potiùs utilius esse asserit, signis nunc carere, quoniam majoris meriti sit sine illis credere.*

Ibid. *Mihi aliquoties ista animo repetenti tam perspicua diversitatis in potestate signorum illa occurrere causa solet, quòd priscis temporibus omninò necessaria fuerint, nostris non item.*

Idem lib. 4. de procur. Ind. sal. cap.17. *Bona opera sunt etiam apud Indos omnium ad persuadendum potentissimum miraculum,* quod ibidem prolixè confirmat.

Bellarmin. lib. de Sacram. Confirmationis cap.2. §. At inquiūt &c. *Initio Ecclesiae*

siæ qui credebant, operabantur miracula, juxta illud Marci ult. Signa eos, qui crediderint, hæc sequentur, super ægros manus imponent & benè habebunt. Nunc cessavit iste effectus fidei, nec tamen est fides otiosa & inanis, quia habet effectum suum principalem, qui est vivificare. Vide Gregorium homilia Evangelii ascensionis.

(Videatur verò Gregorius in illa homilia, in qua manifestè asserit, in exordio Ecclesię necessaria fuisse miracula, hodie non amplius esse necessaria.)

Idem Bellarminus lib. 4. de Ecclesia cap. 14. §. 1. cùm operosè recenseat, *qualiter omnibus Ecclesiæ seculis fuerint viri sancti dono miraculorum clari*, quò viciniora sunt nostris temporibus secula, tantò pauciora exempla producit. In seculo 15. unicum *Vincentium*; in seculo 16. unicum *Xaverium*, qui per Indias miracula ediderit, allegat, (quod certum est indicium à tempore Apostolorum rarescere cœpisse hoc donum ac sensim defecisse; adeoq; nullum miraculorũ dono præditum ipsi innotuisse per Europam, Asiam & Africam: de Indiis & Xaverio res suspecta est, maximeque dubia, ut postea demonstrabitur.)

Pazmannus lib. 8. Hodegi cap. 9. *duo* constituit *genera signorum*, quibus ad Ecclesiæ cognitionem pervenire possimus. *Quædam*, inquit, *ad tempus illud pertinent, quo noviter ædificata & erecta fuit Ecclesia, quædam verò ad tempus subsequens, quando Ecclesia jam confirmata & dilatata fuit. Ad primum genus* refert *signa & miracula; ad posterius non alio opus esse* ait *testimonio, quàm eo, quòd Dominus Deus promiserit Ecclesiæ, illam in omne tempus & in omnes nationes extendendam, dilatandamq; esse, sem-*

per Pastores & [illegible] *quam occultandam.* [illegible]

(At si miracula [illegible] Ecclesiæ pertin[illegible] clesia jampridem [illegible] orbe dilatata est, tanto[illegible] cula, ut ea inter no[illegible] rant?)

Lib. ejusd cap. 10 [illegible] *quam jam semel co*[illegible] *sia doctrina, non* [illegible] *Christum jure re*[illegible] *tia viderint prod*[illegible] *expectant.*

(Eccur igitur [illegible] miracula ja[illegible] exigunt adeò [illegible] nostram pro [illegible]

Simon Schr[illegible] D. Kesslerum [illegible] *sarium* [illegible] *miracula* [illegible] *pore Apostolorum* [illegible] *mata juxta* [illegible] *Augustini.*

5. Quod agnoscant [illegible] miracula non esse perpetu[illegible] (quomodo ergò miracula [illegible] propriæ ac perpetuæ [illegible] veræ Ecclesiæ?)

Toletus in cap. 4. Joh[illegible] tat, *ipsam prædication*[illegible] *Christi in se ita* [illegible] *non nollent, etiam sine miracul*[illegible] *fuerint.*

(Sicut & contrà, ex Histo[illegible] lica notum est, multos etiam [illegible] ma & plurima miracula ip[illegible] rant, nihilominus non credidi[illegible]

Bellarminus lib. [illegible]

ne cap.3. in resp. ad 4. *Miracula non semper necessariò pendent à fide.*

Baronius tom.3. Annalium Ann. Christi 325. num. 182. postquam ex Gregorio Presbytero & Nicephoro recensuisset miraculosam fidei Nicenæ subscriptionem à Chrysantho & Musonio Episcopis post mortem ipsorum factam, subjungit. *Fides horum omnium sit apud autores, cùm tantæ rei nullum vestigium reperire sit penes Athanasium, Hilarium, & alios, qui nihil planè reliquêre intactum, quo insultantem Arianam hæresin oppugnare potuissent. Sed nec fuit moris, fidem inter fideles velle miraculis probatam reddere, cui suffragarentur firmiores divinæ Scripturæ sermones.*

(Si Scripturæ divinæ sermones miraculis sunt firmiores, utique ex Scriptura divina de miraculis judicandum. Si non fuit olim in Ecclesia moris, fidem inter fideles velle miraculis probatam reddere, cui suffragarentur firmiores divinæ Scripturæ sermones, utique etiam non debent Pontificii à nobis miracula requirere, cùm de fide agatur inter fideles, hoc est, Christianos, qui Scripturæ autoritatem agnoscunt.) –

Maldonatus in cap.7. Matth. quærit, *an ergò nullam ad probandam veram doctrinam argumentum ex miraculis sumi possit?* respondet autem, *non sequitur omninò nullum, sed non necessarium sumi posse.*

Ibid. *Probabile fidei argumẽtum est, quod ex miraculis sumitur, quia per fidem sæpe, sine fide rarò fieri solent, nec necessariò demonstrant Ecclesiam, nisi ubi potestas faciendi miracula ordinaria contingit.*

Ribadeneira in vita Ignatii Lojolæ p.663. *Miracula non sunt necessariò cum fide conjuncta.*

6. Quòd agnoscunt, miracula sine doctrinæ veritate nihil valere, vel probare.

(Ergò sola & per se non sunt genuina & infallibilis Ecclesiæ nota, sicut de CHRISTI & Apostolorum miraculis in principio Nov. Testam. factis, Theophylactus in cap. 9. Luc. scribit: *Docet Christus, ut is, cui concredita est doctrina, & prædicare, & miracula patrare debeat. Tunc enim prædicatio per miracula confirmatur, miracula autem per prædicationem.* Absurda igitur propositio Pontificia. Ubi miracula, ibi vera doctrina, & Ecclesia, cùm signum, videlicet doctrinam, probet ex re signata, hoc est, miraculis.)

Lyranus in gloss. Dan. 14. *Aliquando fit in Ecclesia maxima deceptio populi in miraculis fictis à Sacerdotibus, vel eis adhærentibus propter lucrum temporale, & talia scil. sunt extirpanda à bonis Prælatis, sicut ista miracula extirpata sunt à Daniele.*

Trithemius in respons. ad octo quæstiones Imperat. Maximiliani q.3. pag. 24. *Ubi veritas non colitur, si qua fiunt miracula, non Deus, sed Diabolus operatur. Deus enim cùm sit veritas, religiones falsas non instituit, & ideò suis miraculis mendacium nunquam illustravit.*

Ibid. *Quisquis Christianam fidem solam veraciter credit esse veram, omnium infidelium miracula cooperatione Dæmonum non dubitat esse patrata.*

Baraleta serm. 18. de concept. Mariæ fol. 170. ad argumentum de miraculis, quæ pro astruenda immaculata Virginis conceptione afferuntur, sic respondet. *Hujusmodi miracula fortè sunt arte Dæmonum, ut Dæmones decipiant eos & in hoc*

 erro-

errore teneat, ut suscitet discordias inter viros religiosos.

Johannes Ferus in Comm. Matth. 24. *Non doctrina ex miraculis, sed miracula ex doctrina æstimanda sunt.*

Idem in cap. 14. *Adversus verbum DEI, miraculis divinis cõfirmatum, nullum signum est admittendum. Tunc autem signis securè credere possumus, si doctrina verbo Dei consentiat.*

Salmeron tom. 9. tract. 50. pag. 403. hæc Joh. Feri verba (uti solet) repetit, suppresso tamen autoris nomine. *Adversus Dei verbum, miraculis confirmatum, nullum signum est admittendum. Tunc autem signis securè credimus, si doctrina verbo Dei consenserit in Christo. Signa ejusmodi doctrinâ destituta, sunt falsa & mendacia, qualia Christus tribuit Pseudoprophetis, & Apostolus Antichristo venturo.*

In Actis Concil. Trident. pag. 340. memoratur, quòd Franciscus ViceDominus Ferrariensis Theologus die Dominicâ XXIV. post Pentecost. Ann. 1562. concionem habuerit, in qua inter cætera sic peroraverit: *Quid si illi* (Protestantes) *verbis suis addant miracula? quid si strophis & artibus dicendi addant virtutem operandi? &c. Vos videte, ne seducamini. Ecce, inquit Christus, prædixi vobis, quantumvis magna, mirabilia, Naturæ & artis vim excedentia, prædicta tamen sunt, ne citò moveamini; signum hoc est proximæ desolationis, imò ipsa est magna desolationis pars.*

Sedulius in Apolog. pro S. Francisco lib. 3. pag. 280. dictum Augustini contra nos torquet. *Miracula non facitis, quæ si faceretis, etiam ipsa in vobis caveremus.*

(At quæ hæc perversitas exigere ab aliquo miracula, & tamen protestari, quòd fidem ei habere nolit, si vel maximè miracula edat?)

Josephus Acosta lib. 3. de tempor. noviss. cap. 3. *Omnibus miraculis Antichristi, quamvis magna ille præbeat, intrepida opponet Ecclesia fidem Scripturarum, atq; hujus veritatis testimonio inexpugnabili omnes illius præstigias, tanquam nebulas, clarissimâ luce disjiciet.*

Item. Paulò post. *Et signa quidem infidelibus data sunt, Scripturæ fidelibus. Idcircò primæva Ecclesia miraculis abundavit, cùm essent infideles vocandi. At ultima Ecclesia, cùm fideles vocati jam sint, plus Scripturâ quam miraculis nitetur. Quin etiam audacter dixerim, miracula omnia vana esse & inania, nisi Scripturâ approbentur, hoc est, doctrinam habeant Scripturæ conformem. Scriptura verò ipsa per se firmissimum veritatis argumentum est.*

(Quid clariùs pro nostræ sententiæ confirmatione dici potuisset?)

Maldonatus, postquam in Comment. Matth. 7. ex Scriptura & Patribus demonstrasset, *etiam falsos Prophetas vera miracula facere*, subjungit quæstionem, *An ergò nullum ad probandam veram doctrinam argumentum ex miraculis sumi possit?* cui respondet hoc modo: *Non sequitur, omninò nullum, sed non necessarium sumi posse. Scimus enim, Christum ad confirmandam suam doctrinam potestatem faciendi miracula Apostolis suis tradidisse. Scimus, vi miraculorum totum penè orbem ad fidem fuisse pertractum, quod qui negant, ut disputat Augustinus, majus ipsi miraculum miraculo tollendo faciunt. Incredibilius enim, tot Philosophos, tot sapientes viros tàm paucis Apostolis,*

tàm

tàm imperitis, tamq; incredibilia humanæ rationi prædicantibus sine ullis miraculis credidisse, quàm illa ipsa miracula, quæ ab ipsis facta narrantur. Probabile igitur fidei argumentum est, quod ex miraculis sumitur &c.

Gregorius de Valentia in Analys. lib.1.cap.7. *Ipsa per se miracula non efficiunt certitudinem infallibilem de veritate doctrinæ.*

Pazmannus lib. 9. Hodegi cap. 16. *Miraculis non evertitur veritas divinitus patefacta.*

Ibid. *Deus otiosa, ludibria & inania miracula non solet facere, sicut præstigiatores, verùm in confirmationem veritatis & cultus divini amplificationem divina miracula consueverunt fieri.*

(Ergò veritas cœlestis & cultus divinus non demum ex miraculis probantur, sed jam antè cognita esse oportet, per miracula autem firmius robur acquirunt, Deut.13.v.1.)

Gaspar Scioppius in Thaumatolog. cap. 6. pag. 34. *Non difficulter electi caritatem retinentes falsa miracula, veris licet simillima, internoscant, si ea, cum aliis Dei testimoniis collata, diversum testari deprehenderint.*

Ibid. pag.35. *Electi falsa miracula hoc argumento cognoscent, quia talia miracula aliis Dei testimoniis* (Scripturam puta) *contradicant.*

Tannerus in Dioptr. lib. 2. q.2. cap.28. pag. 619. *Miracula viribus naturalibus possibilia, nisi alia adsint certiora, per doctrinam probari oportet.*

7. Quòd agnoscunt, in *extraordinaria* tantùm *vocatione* miracula requiri.

(Jam verò Protestantes non gloriantur de extraordinaria missione respectu ordinis publicè recepti. Neque enim excitati fuerunt ad Ecclesiam novam extruendam, sed ad veterem miserè collapsam erigendam, & ad corruptelas doctrinæ removendas.)

Bellarminus lib.4. de Ecclesia cap.14. §.1. *Miracula sunt necessaria ad novam fidem vel extraordinariam missionem persuadendam.*

§.3. *Qui mittitur, debet ostendere testimonio ejus, à quo mittitur, suam autoritatem, alioqui nemo tenetur eum recipere. Omnis autem, qui mittitur ad prædicandum, vel mittitur à Deo per ordinarios Prælatos, vel extraordinariè à solo Deo. Et quidem, qui mittitur per ordinarium Prælatum, debet ostendere testimonium ordinarii Prælati, nimirum literas ejus sigillo munitas: qui verò mittitur à solo Deo, debet ostendere sigillum* DEI, *quod nihil aliud est, quàm miraculum.*

8. Quòd agnoscunt, viros quosdam θεοπνεύστους extraordinariè & immediatè à DEO vocatos non fecisse miracula, quantò igitur minùs à Protestantibus, qui non gloriantur de extraordinaria vocatione, ea postulare poterunt?)

c. Cùm ex injuncto 12. libr. 5. Decret. tit. 7. de hæreticis. *Cùm interior illa missio sit occulta, non sufficit cuiquam nudè tantum asserere, quòd ipse sit missus à Deo, cùm hoc quilibet hæreticus adseveret, sed oportet, quòd adstruat illam invisibilem missionem per operationem miraculi, vel Scripturæ testimonium speciale.* (Nota disjunctivam, quæ ostendit, miracula non esse simpliciter in missione invisibili necessaria, unde additur) *Johannes Baptista speciale missionis*

nis sua testimonium protulit de Scriptura, dicens, Ego vox clamantis &c.

Francisc. Toletus in cap. 10. Johannis: *Johannes, cùm tantus esset, non fecit miraculum, Christus autem multa & magna edidit. Certè igitur major est Johanne.*

Suarez tom. 2. quæst. 38. Disput. 25. §. 4. fol. 226. multas affert rationes, *cur conveniens fuerit, ut Johannes nulla miracula faceret.*

Maldonatus in cap. 10. Johan. v. 41. *Videtur in hoc verbo duplex argumentum simul implicatum esse. Alterum est, Johannes nullum unquam miraculum fecit, & tamen illi credimus, multò magis huic credere debemus, qui tot miracula fecit.*

Ignatius Loyola primus Jesuiticæ Societatis autor, quamvis *missionem extraordinariam* præ se ferret, (quippe qui discipulos suos voto extraordinario devinxit, ut ad quascunque provincias orbis terrarum Pontifex pro tempore existens eos mitteret, sine cunctatione obtemperarent,) nullo tamen miraculo missionem suam extraordinariam confirmavit.

Sanè Bozius de signis lib. 7. pag. 478. de illo memorat, quòd *hominem, qui se suspenderat, precib. ad vitam revocaverit.* Sed Ribadeneira in vita Ignatii lib. 3. cap. 13. introducit eum, tanquam miracula faciendi virtute omninò destitutum, totusque in eo est, ut eis satisfaciat, quibus proclive erat quærere, *Quid causæ sit, cur Ignatii sanctitas non sit miraculis demonstrata?* postea ex Gregorio occurrens; *Probatio sanctitatis,* inquit, *non est miracula facere, sed proximum, ut se, diligere.* Et tandem; *Itaque* (inquit) *Johannes Baptista signum fecit nullum, ut ait Evangelista.*

Salmeron tom. 4. p. 264. *Johannes Baptista, ut & alii multi Prophetæ, signa non edidit.*

(Excipit quidem Bellarminus, primò, *mendacium esse, quòd Centuriatores dicunt, Johannem à Pharisæis & Sacerdotibus ut hæreticum fuisse habitum.* At contrarium testatur Toletus in cap. 7. Lucæ: *Pharisæi & Scribæ nullatenus credebant, Johannem à Deo missum esse, sed in hoc consilium* Dei *contemnebant & interpretabantur, Johannem virtute Dæmonis austeram vitam egisse;* quæ sententia Toleti conformis est verbis Christi Matth. 11. v. 17. & Evangelistæ Luc. 7. v. 30. Secundò, *Johannem fuisse ordinarium Sacerdotem.* At contrarium testatur Cornelius Jansenius Concord. Evang in cap. 3. Matth. *Johannes in deserto, non in templo prædicabat, exordium novæ legis docuit, & necesse esse, ut homines se ad Evangelii gratiam pararent.*

9. Quòd fatentur, Pontifices Romanos non facere miracula.

(Atqui si credendum esset, quenquam in Romana Ecclesia dono miraculorum esse præditum, utique vel maximè credendum, hunc neminem esse alium, quàm Pontificem Romanum, utpote ex Pontificiorum hypothesi, *Christi Vicarium, fidei Magistrum, Ecclesiæ Sponsum & Monarcham, sanctissimum &c.* Si caput Ecclesiæ non facit miracula, quomodo miracula erunt propria & infallibilis Ecclesiæ nota? Solent aliàs Pontificii *Ecclesiæ nomine* solum *Pontificem* intelligere, ut quando dicunt, *Ecclesiam esse infallibilem,* & tamen in solo Pontifice infallibilitatem constituunt. Nos ergo ordine retrogrado sic progredimur. Miracula non sunt propria & perpetua veri Pon-

Pontificis adjuncta. E. nec sunt propriæ & perpetuæ veræ Ecclesiæ notæ.)

Bellarminus lib.3. de Romano Pontif. cap. 21. §. De miraculis. *Pontifices nec vera nec falsa ulla miracula fecerunt, neque hoc seculo, neque superiore, quibus tamen Antichristum maximè regnare dicunt.*

(Contradicit quidem sibiipsi Bellarminus, quia lib.5. de Rom. Pont. cap. 9. sic disserit: *Leonem IV. miraculis claruisse, scribit Platina; Leonem IX. Sigebertus & Otto Frisingensis; Gregorium VII illustrem miraculis fuisse, scribit Lambertus Schaffnaburgensis; Cœlestini V. vitam sanctißimam & miraculis plenam describit Petrus de Alliaco;* nobis interim sufficit, quòd in loco paulò antè citato fateatur, *Pontifices nec vera nec falsa ulla miracula fecisse, neq; hoc seculo, neq; superiore*, hoc est, toto illo tempore, quo Antichristum regnâsse dicimus.)

Lessius Disp de Antichr. Demonstr.10. pag. 58. ex hoc ipso capite probare conatur, *Papam non esse Antichristum*, quia *Paparum pauci à mille annis miracula ediderint.*

Sylvestro I. Pontifici multa tribuuntur miracula, sed Baptista Mantuanus de eo sic canit:

Magna quidem memorant alii miracula ab ipso
Edita Sylvestro: sed nullus idoneus autor,
Nec testis productus adhuc, ideoq; relinquam,
Talia, quæ possunt hominum figmenta videri.
Nostra etenim nugas, deliramentaq; damnât
Religio, nec dat linguis mendacibus aures.

10. Quòd agnoscunt, magnum esse miraculum cõversionem tot hominum per verbum sine miraculis factam.

(At hoc miraculo nostrę Ecclesię non destituuntur.)

Gerson tom. 4. fol.55. *In hoc singulare est miraculum, quòd sine miraculo tàm magnus & talis populus taliq; modo huic se submiserit credulitati, divites per pauperes, docti per illiteratos homines conversi sunt.*

Josephus Acosta lib. 2. de procuranda Indor. salute cap.9. *Longè omnibus signis majus est, homines illos paucos, ignobiles, illiteratos, omnibus mortalibus exosos toti orbi persuasisse.*

Maldonatus in cap. 7. Matth. *Incredibilius est tot Philosophos, tot sapientes viros tàm paucis Apostolis, tàm imperitis, tamq; incredibilia humanæ rationi prædicantibus sine ullis miraculis credidisse, quàm illa ipsa miracula, quæ ab ipsis facta narrantur.*

11. Quòd agnoscunt, *Legendas Sanctorum* & alios istius generis libros, multis contaminatos esse mendaciis, ut ostendimus lib.1. part.2. cap.15.

(Jam verò ex Legendis illis miracula Sanctorum, ex miraculis Sanctorum Ecclesiæ suæ veritatem probant.)

Isidorus Clarius Episcop. Fulgin. ad Pium V. scripsit, *multorũ miraculorum fieri mentionem, quæ interdum ficta, vel talia, ut de eorum autore meritò dubitaveris.*

Erasmus in Epist. ad Albertum Archiepiscopum Moguntinum, quæ præfixa Methodo Theologiæ de vitis Sanctorum pag. 9. scribit, *multorum Sanctorum miracula Siculis gerris vaniora & anicularum somnia esse.*

In Censura ante lib. Confess. Aug. *Quidam sunt, qui fabulis vanis & fictis miraculis memoriam eorum, quibus favent, student vulgo commendare, ea nonnunquam laudantes, quæ laudatus nec fecit unquam nec probavit.*

Ludovicus Vives annot. in Augustin. lib. 22. de Civ. Dei cap. 8. *In hoc capite* (Augustini) *non dubium, multa sunt addita ab iis, qui omnia magnorum autorum scripta spurcis suis manibus contaminârunt.*

Idem tom. 2. oper. f. 379. *Est veritati res damnosissima, mendacium specie veritatis tectum. Itaq; fidem verorum miraculorum magnopere elevant ac diminuunt falsa miracula per Dæmones & Dæmonum ministros edita. Quò execrabiliores sunt, nempe Satanæ similes, ii, qui in templis nostrorum Divorum fingunt miracula propter quæstum. Efficiunt enim, ut cùm eorum vanitas est patefacta, de veris miraculis incipiant homines dubitare.*

Cornelius Agrippa de vanit. scient. cap. 97. *Alii Divorum construunt Historias, piè nonnihil admentientes; supponunt reliquias, fabricant miracula, fingunt vel plausibiles, vel terribiles fabulas.*

Georgius Cassander in Consult. artic. 21. pag. 141. scribit, *perniciosam confidentiam in Sanctorum intercessionem, ac merita esse confirmatam commentis miraculorum.*

pag. 143. dicit *novorum & incognitorum Sanctorum cultum, figmenta Historiarum & imposturas miraculorum mirificè auxisse, quæ figmenta etiam compertorum Sanctorum Historias conspurcârint.*

Melchior Canus lib. 11. Locor. Theol. cap. 6. pag. 533. *Dolenter hoc dico potiùs quàm contumeliosè, multò à Laërtio severiùs vitas Philosophorum scriptas, quàm à Christianis vitas Sanctorum, longeq; incorruptiùs & integriùs Suetonium res Cæsarum exposuisse, quàm exposuerint Catholici, non res dico Imperatorum, sed Martyrum, Virginum & Confessorum.*

pag. 534. *Nostri enim pleriq; vel affectibus inserviunt, vel de industria quoq; ita multa confingunt, ut eorum me nimirum non solùm pudeat, sed etiam tædeat.* Et paulò pòst addit, *totam eorum narrationem*, (qui scil. fictè & fallaciter Historiam Ecclesiasticam scribunt) *inventam esse aut ad quæstum, aut ad errorem.*

pag. 537. *Ecclesiæ Christi vehementer incommodant, qui res Divorum præclarè gestas non se putant egregiè expositures, nisi eas fictis & revelationibus & miraculis adornârint. Quâ in re nec sanctæ Virgini, nec Christo Domino hominum impudentia pepercit: quin quod in aliis Divis factitavit, idem quoque in Christi & matris Historia scribenda faceret & pro humani ingenii levitate multa vana & ridicula comminisceretur.*

pag. 540. *Negare non possumus, viros alioquin gravissimos, in Divorum præsertim prodigiis describendis, sparsos rumores & accepisse, & scriptis etiam ad posteros retulisse.* (Gregorium Magnum in Dialogis, & Bedam in Historia Anglorum notat.) *Nec ego hic*, inquit, *libri illius autorem excuso, qui Speculum Exemplorum inscribitur, nec Historia etiam illius, quæ Legenda aurea nominatur. In illo enim miraculorum monstra sæpiùs, quàm vera miracula legas: hanc homo scripsit ferrei oris, plumbei cordis, animi certè parùm severi ac prudentis.*

Horatius Tursellinus postquam lib. 5. Histor. Lauret. cap. 23. commemorasset, *qualiter velum Damascenum, è quo Alphonsus*

sius Sancius vestem sacram in honorem Mariæ Lauretanæ conficere parabat, cùm vesti materia non sufficeret, ad justam mensuram in ædibus Sartoris miraculosè excreverit, narrationem hac [illegible] concludit pag. 541. *Itaq; & ab ipso & ab aliis pro miraculo habitum, nos rem in medio relinquimus.* (Eccur hoc addit, nisi aliquam fraudem latitare suspicatur?)

Baronius in Annal. Eccles. Anno 98. num. 19. fatetur, *studium iniquitatis fingendi miracula, mox decedentibus Apostolis cœpisse; Johanni Apostolo vix è vivis exemto miracula mendaciter fuisse attributa, quòd virgas in aurum, saxa in gemmas mutârit &c.*

12. Quòd miracula, quæ in Romana Ecclesia celebrantur, quædam sint *fallacia & mendacia*, fraudibus hominum conficta, quædam *opinione duntaxat talia*, quædam *absurda & pudenda*, quædam *Magica*, quædam *ludicra & puerilia*, pleraque omnia *idololatriæ confirmandæ causâ vel facta vel excogitata*, ut domesticis ipsorummet Pontificiorum Scriptorum testimoniis ostendimus in art. de Ecclesia §. 284. (Ergò ad ea provocare & ex illis veritatem Ecclesiæ suæ probare minimè poterunt.)

Primò de mendacibus miraculis.

Innocentius III. extr. de præloq. cum cœco fatetur, *in plerisq; locis occasione quæstus homines variis figmentis aut falsis documentis deceptos.*

Johannes Hussus scripsit peculiarem librum de fictitiis ejusmodi miraculis, in quo multis argumentis confirmat, *illa esse vana ac nullius momenti*, & tandem concludit his verbis: *Ex quibus patet, quòd mali Spiritus per se & per homines malos procurant miracula, ut decipiant Christicolas & seducant. Sic enim nunc maligni Spiritus per malignos Sacerdotes procurant sanguinem in hostia. Aliquando in hostia consecrata, ut per quendam Monachum in Benonia, qui postmodum comprehensus & confessus nefas suum in ferrea catasta, in porta civitatis diu nutritus, tanquam avis, in hujusmodi pœnitentia vitam suam miserabiliter terminavit. Aliquando in hostia non consecrata, sicut in Chrudim in Pragensi Diœcesi per quosdam Presbyteros, qui confessi scelus proprium erant carceribus mancipati, quorum unus mortem subiit, alius effractis carceribus fugam cepit. Aliquando præter hostiam, ut in Cracoviensi Diœcesi rubigo in manubrio crystallino derelicta à lamella velut sanguis Christi fuit per multa tempora adorata, & ibidem resina defluens ab imagine crucifixi fuit habita pro sanguine Christi. Aliquando hostia non consecrata est tanquam Sacramentum venerabile pro corpore Christi habita, ut in Bohemia in montibus Cutnis, ubi Scholaris portans hostias ad villam amiserat invitus unam parvam hostiam, quam reperiẽtes, statim magnâ multitudine congregatâ hominum, populi adorabant. Sed per viros sapientes & potentes receptâ hostiâ veritas est inventa. In Ungaria etiam in Diœcesi Pozoniensi duodecim Sacerdotes propter subordinationem sanguinis fuerunt, ut audivi à multis Presbyteris, carceribus inclusi. Et sunt multa alia loca, in quibus maligni Spiritus per malignos Presbyteros sanguinem prætensum propter avaritiam ordinârunt, qui per mendacia seducunt populum, ut impleretur verbum Christi Matth. 24. Multi Pseudoprophetæ surgent & seducent multos, & quoniam abundavit iniquitas sc. illorũ Sacerdotum, & refrigescet caritas multorum scil. subditorum &c.*

Alber-

Albertus Cranzius recitatis miraculis, quæ Anno 1384. in Wilsnack contigerunt, in hostiis scil. sanguine conspersis post templi incendium repertis, subjungit: *Multa fertur renovâsse Christus Dominus in revelatione corporis sacri sub altaris velamento mirabilia, sed ut fit, vanitate partim populi, partim accedente avaritiâ Cleri, facta & infecta nunciantur. Fuêre aliquando Doctorum super eâ re contradictiones, scripsêre nonnulli, quid videretur, sed populus semel incalescens devotione aut superstitione, non facilè revocatur, nisi quod clarescente nuper in Sterneberg miraculo cursus prior elanguit, quamvis non omninò interierit.*

Johannes Wünschelburgensis Theologiæ Doctor, (qui vixit circa Annum 1400.) scripsit librum *de signis & miraculis falsis*. In eo recenset aliquot fallacias avarorum Sacerdotum, ut *de imagine Christi sudante, de rubigine in manubrio crystallino pro sanguine Christi Cracoviæ adorato, de resina ex lignea imagine defluente, & eodem modo pro Christi sanguine habita; de Sacerdote Bohemico, qui suo sanguine ad decipiendum populum tinxit hostiam. De ementito sanguine Christi in Welsnach, oppido Saxoniæ,* cujus causâ illum librum scripsit.

Ex Nicolao Palladio Dano Selneccerus part. 4. Exam. p. 537. citat hanc Historiam: *Quidam Monachi ante aliquot annos non erant contenti mortuâ figurâ Christi pendentis in cruce, sed scribebant ad quendam mirabilem artificem, ut faceret eis vivum crucifixum, qui respondit. Si vivum fecero, fortaßis à novo interficietis. Tandem precibus & muneribus adductus fecit crucifixum q. vivum, caput in cruce mobile, oculos & labia mobilia. Hanc imaginem Christi crucifixi in templo suo super januam chori collocaverunt, & illâ magnam hominum multitudinem longo tempore deceperunt. Quoties enim magna hominum turba confluebat ad videndam & adorandam statuam; quidam Monachus à tergo stans traxit funiculum, quo avertebat caput idoli, q. nollet illos respicere & exaudire, unde fiebat magna animorum consternatio. Statim clamavit Monachus, inquiens, date, offerte opulenter nobis miseris fratribus; Tunc versum convertet ad vos placidum vultum. Tunc cœperunt homines offerre munera ad aram. Interim Monachus traxit alium funiculum, quo convertit caput imaginis ad populum, ac si donis sit placari significâsset. Tandem idolum prostitutum est & Monasterium destructum.*

Johannes Valentinus Dominicanus, circa Annum 1264. *imposturis suis magnam Bononiæ famam adeptus Magistratum & populum ita sibi devinxit, ut non secus ac si è cœlo descendisset, eum colerent, beatos se putantes, si vel oram vestis ejus tetigissent; quin ejus sodales ex condicto jurabant, eum octodecim mortuos suscitâsse, potuisse item omnes morbos curare & Dæmones expellere, quibus artibus emunxit in commodum sui Cœnobii viginti millia pondo argenti, uno quasi spacio, priusquam ejus impostura detegeretur, quæ antea ita imposuerat, ut Guido Bonatus celebris Mathematicus in suspicionem hæreseos inductus fuerit, quia ab initio subolfecerat agyrtæ technas.* Vide Vignierum Eccles. Hist. Ann. 1264.

Dn. D. Nicolaus Hunnius, Theologus præclarissimè de Ecclesia Christi meritus, in tract. quòd Ecclesia Romana non sit Christiana, cap. 4. num. 29. recitat monumentum fraudis Monachalis, quod in

catho-

thedrali templo Lubecæ ejusque *summo altari* hodieq; conspicitur, *ubi Mariæ simulachrum disco mobili seu rotabili impositum à tergo sic trahi potest, & quod res ipsa manifestè arguit, ab avaris Sacerdotibus quondam tractum fuit, ut supplicantes modò averſaretur, modò eosdem, sed liberalitatem spondentes gratiosè respiceret, addito gratiæ signo cymbali tinnitu.*

Ejusdem simulachri meminit, & aliud fraudis exemplum adjicit L. Johannes Müllerus in seiner nothwendigen Vermahnung / wegen der irrigen Lehre des Pabsthumbs p. 74. In meinem Vaterland Breßlau in S. Dorothea Kirche/stehet ein steinern Marienbild / welches Vorzeiten offt geweinet hat / daß jhm die Threnen aus den Augen geflossen. Als man aber die Münche heraus geschaffet vnd selbige Kirche besehen / hat man gefunden/ wie das Häupt in diesem steinern Marienbild ausgehölet vnd mit Wasser gefüllet worden sey / wenn nun ein kleines Fischlein in solches Wasser gesetzet wurde/vnd sich bewegte/drungen die Threnen dem Bilde zu den Augen heraus. In der Domkirchen zu Lübeck am hohen Altar stehet ein Marienbild / welches sich beweget/ vnd bald den Rücken/ bald das Angesichte gewendet hat denen die dafür beteten / bißweilen auch einen hellen Klang von sich gegeben / welches man signum gratiæ, ein Gnadenzeichen genennet hat. Hinter dem Altar aber sihet man Instrumenta mit Fleiß zubereitet/daß man solch Bildniß ziehen vnd wenden kan/ wie man wil.

Plura hujus generis vide apud Binderum in Theolog. Scholast. cap. 9. pag. 213. & seqq. Foxum in Martyrolog. pag. 1188. AntiMachiavellum lib. 2. de relig. theorem. 2. p. 256.

Tannerus in Dioptr. lib. 2. q. 4. cap. 28. p. 621. cùm ipsi multiplex miraculorum abusus, fraus & dolus, sub Papatu frequens, objiceretur, respondet, *si propter abusum res quælibet abjicienda foret, quævis sancta, etiam Scripturam sacram & Apostolorum miracula projicienda esse.*

(At hęc est generalis Confessio incertitudinis, à qua ne unum quidem miraculum totius Papatus liberari potest. Nec obstat Tanneri exceptio, quòd *nihil non trahi possit in abusum, etiam sancta Biblia.* Sic enim contra Pontificios concludimus: Qui confitetur talem miraculorum abusum, per quem de fraude constat, nullo autem medio aut ratione quisquam certus fieri potest, in quonam miraculo fraus latitet, in quo non, ab illo omnia miracula trahuntur in perpetuum & invincibile dubium, è quo nullus hominum sese explicare potest. Atqui abusus miraculorum, quem Pontificii fatentur, est talis. Ergò in Ecclesia Romana omnia miracula trahuntur in perpetuum & invincibile dubium, ex quo nullus hominum sese explicare potest. Confer Dn. D. Hunnium in d. tract. quòd Ecclesia Rom. non sit Christiana cap. 8. n. 169. & seqq.)

Secundò, de miraculis opinione duntaxat talibus.

Trithemius q.3.ad D.Maximilianum I. pag. 25. 26. *Erat homo quidam custos porcorum, qui schedulam porcorum bacillo incluserat nomen Divi Blasii continentem, cui tantùm fidei detulit, ut baculo in medio gregis terræ affixo lupum ab accessu prohibitum crederet omnem. Hac stultâ confidentiâ, per longam experientiam tandem roboratâ, ibat homo securus quócunque volebat, dimittens sine periculo in nemore porcos, cùm luporum jam nullus haberet accessum. Contigit pertransire videntem absente Pastore, qui cernens Dæmonem custodiam habere gregis, dixit ad eum: Quid miser hic agis? Qui respondit, istos custodio porcos. At ille. Quis tibi curam porcorum commisit? Iterum respondit, stulta confidentia Pastoris. Nam schedulam quandam bacillo inclusam magnæ putat esse virtutis, quâ Blasii cujusdam meritis lupi arceantur à porcis, suam peccavit in legem & nostras sequitur vanitates. Verùm quia invocatus non comparet, ego, ne homo confidentiam suam amitteret, porcos ejus custodio, & me pro Blasio libens suppono. Ita, inquit, mortales variis conjurationibus nos molestant, ut, nisi velimus æstimationem nostri & honorem apud eos perdere omnem, necesse sit, eorum invocationibus stultis plerunque occurramus. Hujus similitudine facti Dæmones misericordes, infideles decipiunt & miracula, quæ orantes à Deo postulant, malignorum spirituum suppositiones sæpiùs assequuntur. In his enim, quæ Dei vel cultũ respiciunt, vel honorem, libenter se Dæmones ingerunt, & qui manifestos honores assequi nequeunt, occultis nimiùm delectantur.*

Horatius Tursellinus postquam lib. 5. Histor. Lauretan. cap. 24. recensuisset, qualiter *cùm custos sacelli Mariani armillas imagini pueri Jesu abs muliere quapiam datas, furcillâ ad hoc parat*[illegible] *ctis dextra digitũ* [illegible] *teritis pueri Jesu digiti* [illegible] *stime occupasse*, subjungit [illegible] *res, ut erat custodi visa, tamen* [illegible] *fortuita.*

Tertiò, de miraculis [illegible] surdis.

De S.Sereno Abbat[illegible] no Fr. Johannes Nid[illegible] S. Theolog. Profess[illegible] Inquisitor in Malle[illegible] *Hic*, inquit, *pro* [illegible] *castitate,* [illegible] *quoque ac vigiliis* [illegible] *ctos astus* [illegible] *divinam gratiam* [illegible] *deinde majori zelo* [illegible] *variis usus remedi*[illegible] *Deo* [illegible] *hominis* [illegible] *no: postremò* [illegible] *lus in visione* [illegible] *uterum, quandam* [illegible] *de ejus visceribus evellens at*[illegible] *suisque omnia, ut fuerant* [illegible] *tuens. Ecce, inquit,* [illegible] *scissa sunt & obtinuisse te noveris* [illegible] *die prope tuam corporis puritatem* [illegible] *tũ, quo id poposcisti, ut nec ipso* [illegible] *li motu, qui etiam in parvulis* [illegible] *excitatur, ulteriùs pulsere*[illegible]

pag. 745. *In vitis Patr*[illegible] *Heraclides, vir religiosi*[illegible] *suo, quem Paradisum* [illegible] *jusdam S. Patris & Monach*[illegible] *vocat, hic misericordiâ* [illegible] *minas in Monasterium collegit &* [illegible] *pit. Transacto autem biennio jam* [illegible] *habens vitæ, tentatus à carne in*[illegible] *git, ubi biduo jejunus,* [illegible]

Do-

Domine Deus, aut occide me, aut libera me ab hac tentatione. Vesperi igitur somnus ei irrepsit, tres Angelos ibi ad se venientes vidit, quibus quærentibus, cur à Monasterio Virginum fugisset? nec ille pro verecundia respondere auderet, dixerunt Angeli, si liberaberis, num redieris, curam fœminarum gerendo? respondit ille. Quàm libens! Tunc illi juramentum ab Helia recipientes, quod exegerant, eum eunucharunt. Nam unus manus, alter pedes tenens, tertius novaculâ testes ejus visus est abscindere, non quòd ita verè esset, sed quia ita esse videbatur; quærentibusq́ anne remedium sentiret? respondet ille, se plurimùm exoneratum. Unde quintâ die ad lugentes fœminas rediit, & per 40. annos, quibus supervixit, illis servivit, nec pristinæ tentationis deinceps scintillam sensit. Hæc Niderus.

(Sic ergò Angelis tribuunt hoc officium, quòd Monachos ad libidinem pronos ἐυνυχίζουσι.)

Legenda *de Beatrice*, cujus vices in Monasterio sustinuit B. Maria Virgo cùm *interim ipsa per annos 15. scortationi indulgeret*, extat apud Paratum serm. 32. in annunciat. B. Virginis Z. 3.

Item in libro von der Ertzbrüderschafft des Rosenkrantzes unser L. Frawen / edito Augustæ Ann. 1627.

Legenda *de Abbatissa prægnante*, quam B. Virgo Maria ab infamia laboravit, & *puerperæ officium circa eam administravit*, extat apud Vincentium de Burgundia in Speculo Historiali lib. 6. cap. 87.

Quartò, de miraculis Magicis.

De Magdalena à Cruce Nonna Lusitaniæ, quæ longo tempore à Pontifice, Imperatore & Regibus, miraculis clara fuit habita, sic scribit Zuingerus Theatr. pag. 1334. b. & seqq. ex Cassiodoro Reinio. *Magdalena Crutzia sive de la Cruz Hispana, Cordubæ, primaria Bæticæ urbe, in prima pueritia, parentibus obscuris, incertum pietatis an paupertatis causâ in* Cœnobium D. Claræ *detrusa, (quod illa pòst ex collata stipe de fundamento novum extruxit) Dæmonis cujusdam sub Æthiopis specie sese offerentis miris blanditiis, quibus ea ætas potissimùm capitur, inescata, familiariter illo uti cœpit, severâ tamen interminatione interpositâ, ne quisquam mortalium hoc rescisceret. Illa interim cùm Dæmonem in* Colloquium *singulis penè diebus admitteret, supra ætatem sapere & indolis causâ omnibus admirationi cœpit esse, incredibili sanctitatis opinione, quam morum elegantiâ, vitæq́ austeritas effingebant. Vixdum duodecimum ætatis annum attigerat, cùm malus ille genius Magdalenæ in solidum possidendæ ansam captans, phaleratis verbis coniugii mentionem injicit, facileq́ adeò ex ejus, quam jam degustaverat, sanctimoniæ successu, simplici & ambitiosæ puellæ persuasit. Dantur manus, fiunt sponsalia, concumbitur denique. Dotis loco Magdalena sui corporis usumfructum, colloquendo, conversando, concumbendo pollicetur. Æthiops vicissim contrà dotem splendidissimam offert, effecturum se, ut Magdalena per 30. & amplius annos eâ sanctimoniæ autoritate per universam Hispaniam frueretur, quâ omnes, qui eo laudis genere fuêre unquam celebres, vel æquaret, vel etiam superaret. Neq; verò mendax ille Spiritus hac in parte falsus videri voluit, ut universæ scilic. Hispaniæ per hanc suam Sponsam imponeret. Quandocunque furtivis voluptatibus fruerentur, Sponsi famulus (nam majestatis causâ famulum quoq; veterator ille Æthiops sibi adjunxerat) tanquam Sosia quidam supposititius foris in-*

templo & Cœnobio Magdalenæ larvâ assumtâ, illius vultum, gestus, incessum, cantando, orando, comedendo exactè imitabatur. Si quando verò secessus illius voluptuarii pertæsa hera in publicum prodiret, ne quid intereà temporis otiosè periret, per orbem terrarum vagando, quæcunq; digna memoratu acciderant, Magdalenæ renunciabat. Sic de Francisci I. Gallorum Regis captivitate, sic de Romanæ urbis direptione certior facta, divinitùs hæc sibi ab Angelo revelata dictitans, in Principum virorum dignationem summam pervenit, & Abbatissæ dignitatem ultrò cedentibus tantæ sanctimoniæ reliquis Monialibus meruit, maximâ totius Ordinis Seraphici lætitia, qui ad se quoque, tanquam ad præceptores & institutores, partem gloriæ hujus pertinere putabant. Miraculis interea clarebat plurimis, sed inanibus atque ludicris. In solenni pompa festorum dierum ad tres & ampliùs cubitos in sublime efferebatur, sæpè etiam imaginem JESU recens nati manibus gestans, imbre lachrymarum profuso, comam ad talos usq; repente enatâ producebat, quæ sensim evanesceret. Quotiescunq; Monachæ statis diebus communione sacrâ uterentur, sacrificulo ex dinumeratis priùs diligenter mystici panis orbiculis unus semper deerat, quem Magdalena ministerio Angelorum acceptum, se in ore habere palam ostendebat. Interdum quoq; paries ad spectandam hostiam dividebatur. Hinc tanta ei sanctitatis fama accrevit, ut Pontifices, Imperatores, Reges per literas sese ejus precibus commendarent, atq; adeò Caroli V. uxor Philippum filium in fasciis, quas Magdalena suis precibus consecrâsset, primùm excipi curavit & involvi. Exactis annis ad minus 30. in hoc Diabolico conjugio, tandem sub annum salutis 1546. Dei opt. Max. benignitate nullo suo merito ad seipsam Magdalena redire & Dæmonem detestari cœpit. Ægerrimè autem ferente Æthiope hanc apostasiam & multis modis illam vexante, Visitatoribus Ordinis, quos vocant, præter omnem expectationem scelus ingenuè aperit, peccatum fatetur, auxilium implorat, carceri includitur. Neq; tamen interea Dæmon loco excedere, sed matutinis precibus cum summo Monacharum stupore & terrore sub larva Magdalenæ interesse; sæpè etiam alia obire munia. Monachæ larvatam Abbatissam, (quam per 12. annos pertulerant) abhorrentes, multis vix tandem precibus impetrârunt, ut cognitâ ex integro causâ Magdalenâ Cœnobio excluderetur, ut sic demum præstigiæ cessarent. Neq; verò aliâ graviore pœnâ ob seriam resipiscentiam & ingenuam confessionem in eam animadversum est Pauli III. Papæ indulgentiâ, quàm ut quæ fictâ & Dæmoniacâ sanctimonâ plurimorum superstitionem auxerat, eadem verâ & Christianâ pœnitentiâ divinæ misericordiæ fontes nulli peccatori clausos esse, memorabili ostenderet exemplo.

Quintò, de miraculis ludicris & puerilibus.

Martinus Polonus ad Annum quadringentesimum. *Donatus Epiri Episcopus virtutibus insignis est habitus, qui ingentem Draconem expuens in ore ejus necavit, quem octo boum juga ad locum incendii vix trahere potuerunt, ne aërem putredo ejus corrumperet.*

Idem post annos quadraginta quatuor, *Leonem I. Episcopum Romanum narrat, magnam in carne tentationem sensisse, postquam manum in Festo Paschæ mulieri osculandam præbuisset, amputasse igitur eam manum, eoq; non potuisse Missam celebrare,*

brare, quod cùm plebs gravior ferret, propiorq; esset tumultuanti, commisisse Leonem se B. Virgini, hanc autem apparuisse visibiliter manum deferentem & restituentem.

In Legenda Aurea cap. 153. *Abbas quidam ab Abbatissa Coloniæ impetravit corpus unius ex undecim mille virginibus, pollicitus inclusurum in capsa aurea. Neglexit tamen. Itaque anno vertente, cùm cantarentur matutinæ, astantibus, videntibus, mirantibus omnibus, id ejus Virginis corpus surgit è capsa lignea, descendit ab altari, tum coram eo inclinata, penetratoq; Choro rediit Coloniam ad suas.*

Luitprandus lib. 1. cap. 8. *Quantæ autoritatis, quantæq; religionis fuerit Papa Formosus* (à Sergio III. pessimè tractatus) *hinc colligere possumus, quoniam dum à piscatoribus postmodùm esset inventus, atque ad B. Apostolorum Principis Ecclesiam deportatus, Sanctorum quædam imagines hunc in loculo positum venerabiliter salutarunt. Hoc namq; à religiosissimis Romanæ urbis viris persæpe audivi.*

De Thoma Aquinate sic scribit Bernhardus de Parentinis in Lilio Missæ. *Hic Doctor egregius ad preces omnium Magistrorum in Parisiis super Expositione Missæ scripsit, quod verum esse videbatur, & postquam scripsit, libellum suum præsentavit crucifixo in altari, rogans ferventissimè, quòd si vera de eo scripserat, ipse sibi ostendere dignaretur, & tunc crucifixus respondit: Benè de me scripsisti Thoma.*

Hùc referri potest illud, quòd miracula à Pontificiis jactitata plurimùm differant ab Apostolicis miraculis.

Ubi namque leguntur Apostoli prædicando fecisse, quod sanctulos suos fecisse, Pontificii gloriantur, *ut pisces sonorè laudarent Deum*, (apud Sedulium in Apolog. pro lib. Conform. S. Francisci libr. 3. cap. 15. pag. 160.) *aut præsipiendo coëgisse, ut mulus adoraret hostiam*, (apud Bozium de sign. Ecclesiæ libr. 14. capit. 3. pagin. 134.) *aut vidisse spicæ aliquod miraculum stramineum*, (Eudæmon-Johan. Apolog. pro Garnetto Jesuit.) *aut domum per multa milliaria in aëre volitantem*, (Tursellinus Jesuit. in Histor. de domo Lauretan. B. Virginis,) *aut apes sacellum cum ostio, altari, fenestris, tintinnabulis, construentes*, (Bozius d. l.) *aut muscas per excommunicationem interfectas*, (Autor vitæ S. Bernhardi lib. 1. cap. 11. pag. 268.) *aut bufonem versum in caponem*, (Sedulius d. l. pag. 268.) *vel Dæmonem recentis stercoris fœtore pulsum*, (apud Cosmum Philiarch. tom. 1. de offic. Sacerdot. libr. 3. cap. 11. pag. 437.)

Confer Thomam Mortonum in Dissertation. contra Bellarminum tractat. de officio Princ. Christian. cap. 3. sect. 24. pag. 133. ubi ex Scriptoribus Pontificiis ejusmodi ludicra miracula recenset.

Martinus Eisengrin in libello, cujus inscriptio, Unsere liebe Fraw zu alten Oetingen / recenset de Petro Canisio Jes. quòd *ejecturus Dæmonium primò Litaniam Lauretanā recitans Mariæ cariosam*

statuam puellæ cervici imposuerit; hinc Dæmonem multis conquestum exclamâsse: O rancida meretrix, quàm duriter me calcas! Tandem ipsam Mariam apparuisse cum duobus Angelis, & recitatis quinque Pater noster & totidem Ave Maria Dæmonem emigrâsse.

Ex Jesuita Turriano recitat Hasenmüllerus in Historia Jesuitica, quòd *Ignatius Loyola Romæ mulierem à Dæmone obsessam liberaverit hoc Virgilii versu:*

Speluncam Dido Dux & Trojanus eandem.

(At hic modus Dæmones expellendi nec Christo, nec Apostolis fuit usitatus.)

Apud Copum Dial. 1. pag. 18. Jesuitæ jactitant, *se aquâ benedictâ mures ex* novis Indiis *abegisse & fœminas steriles effecisse gravidas.*

13. Quòd ipsimet Pontificii excusant defectum miraculorum per Europam, (quâ excusatione opus minimè foret, si crederent, donum illud extra Indias vigere.)

Martinus Becanus lib. de Antichristo reformato cap. 9. th. 15. tom. 2. opuscul. pag. 191. *Cur in Japonia fiant plura miracula, quàm in Europa, causa in promtu est. In Japonia fides Christi nunc primùm prædicatur, & ideò pro ejus confirmatione opus est miraculis. In Europa pridem prædicata & recepta est, nec indiget novâ confirmatione. At dicet aliquis. Si Jesuitæ facerent hîc miracula, sicut in Japonia faciunt, Lutherani & Calvinistæ crederent illis. Ego è contrario dico, ideò Jesuitas hîc non facere miracula, sicut in Japonia faciunt, quia Lutherani & Calvinistæ non volunt illis credere. Dicebant olim Pharisæi Christo. Quanta audimus facta in Capharnaum, fac & hîc in patria tua. An fuissent illi credituri, si fecisset? nullo modo: ideò ait Scriptura. Et non poterat ibi virtutem ullam facere propter incredulitatem eorum.*

(Ubi Christus cognitus est, illic miracula deficiunt. Per Europam & cæteras orbis partes, quousque patet Ecclesia Romana, Christus est cognitus. Ergò per Europam & cæteras orbis partes, quousque patet Ecclesia Romana, miracula deficiunt. Opponimus autem exceptioni Becani,

1. quòd ipsi Scriptores Pontificii memorent, quosdam hæreticos sub Papatu miraculis fuisse confutatos. Bzovius in Annal. Eccles. Ann. 1199. num. 43. *Berengarianam hæresin in Germania repullulantem miraculis repressam fuisse*, scribit. Idem Ann. 1204. n. 23. seq. *Sanctum Dominicum*, dicit, *vicisse Albigenses igne confessionem utriusq; partis probante.* Idem Anno 1232. num. 6. narrat, *Petrum Veronensem Catharorum Episcopum superasse miraculo nubis sereno cœlo auditores obducentis.* Idem Anno 1233. num. 11, memorat, quòd *hæreticus quidam effossus & crematus, à Dæmonibus laceratus, & sic error illius patefactus fuerit.* At si Berengarianorum, Albigensium, Catharorum &c. incredulitas non obstitit, quò minus miracula coram ipsis fierent, cur Lutheranorum incredulitas obstat?

2. quòd hæc exceptio tùm demum locum haberet, si evidenter constaret, Jesuitas in Japonia & Indiis miracula facere.

3. quòd nec in illis locis, ubi nullus Lutheranus, ullum faciant miraculum. Confer Dn. D. Hunnium in tract. quod

Eccle-

Ecclesia Romana non sit Christiana cap.7.num.6.)

16. Quòd fidem suis miraculis ipsimet derogant.

Bellarminus lib. 4. de not.Eccles.c.14. Est autem &c.sic disserit: *Ex miraculis demonstratur Ecclesia, non quoad evidentiam vel certitudinem rei, sed quoad evidentiam & certitudinem credulitatis. Cujus rei ratio est, quia ante approbationem Ecclesiæ non est evidens aut certum, certitudine fidei de ullo miraculo, quòd sit verum miraculum: tamen est tale, ut evidenter faciat rem credibilem. Et quidem, quòd non sit evidens, patet, quia tunc fides esset evidens. Quòd non sit certum certitudine fidei, patet, quia non constat nobis certitudine, cui non possit subesse falsum, illam non esse illusionem Dæmonis &c.*

Gregorius de Valentia lib.1. Analys. cap.7.pag.7. *Sed unde, dicet aliquis, intelligi potest, ejusmodi miracula & divinitùs facta esse, & etiam fuisse facta ad confirmationem Christianæ doctrinæ? Ego verò ad hujus argumenti conclusionem, quæ est, doctrinam Christi dignissimam esse fide, primùm non necesse esse puto, ut ista duo simul evidenter constent. Nam si sic constarent, evidenti etiam consequentiâ rationis nobis esset nota Christianæ doctrinæ veritas. Et tamen illam solâ fide, in qua non est evidentia, tenemus. Ut igitur propter miraculum etiam prudenter animum inducamus ad assentiendum Christianæ doctrinæ, satis erit, si aliâ quadam, sed tamen magnâ illâ quoq; certitudine, quam moralem nominant, nobis constet, ea divinitùs esse facta, & simul ad eam rem facta fuisse, ut Christi doctrina confirmaretur.*

Ibid.pag.8. *Quòd sumebamus, miracula hac ad eam rem divinitùs facta per Christum fuisse, ut Christiana confirmaretur doctrina, id verò si non evidenter, (quis enim præsertim circa lumen fidei, ut ad fidem ipsam persuadendam jam loquimur, cognovit penitùs atq; vidit sensum & consilium Domini?) at ita certè compertum est, ut non nisi imprudenter ac temerè in dubium revocari possit.*

(Atqui hæc moralis certitudo cum dubitatione potest esse conjuncta, ut constat ex eo, quòd moralem certitudinem in quæstione de certitudine gratiæ Pontificii concedunt, quam tamen cum dubitatione conjunctam esse asserunt.)

Argum. Advers. Pontificii passim provocant *ad miracula*, quæ *Jesuitæ in novo orbe faciunt, & ex iis doctrinæ & Ecclesiæ Papalis veritatem probare satagunt.* Bellarminus lib. 4. de Eccles. cap.14. Bartscius Dominicâ III. Advent. pag.247. Ozorius tom. 4. Concion. in conc. de obitu Xaverii.

Resp. 1. Si vel maximè quædam vera & divina miracula apud Indos ac novi orbis populos à Jesuitis fierent, nondum tamen evictum foret, omnia & singula doctrinæ capita, quæ in Ecclesia Romanâ proponuntur, esse certæ & immotæ veritatis, siquidem de miraculis illis idem dici posset, quod de *Novatianorum miraculis* Bellarminus d.l. asserit, fieri scilicet illa *ad confirmationem illius, quod in doctrina ipsorum adhuc est sanum atq; integrum*, ut infideles eò citius convertantur ad fidem Christi, nequaquam verò *ad confirmationem eorum, quæ in doctrina Romanæ Ecclesiæ sunt corrupta ac depravata.*

(Constat, Judæos illos ac Samaritanos, quos Rex Assyriorum abductis decem

cem tribubus in terris suis reliquit, non habuisse puram religionem & cultum veri Dei, nihilo tamen minùs Deus misit leones in Assyrios & alias exoticas gentes in Samariam introductas, pepercit verò indigenis, anne ad confirmationem impii cultus? minimè verò, sed ad confirmationem legis Judaicæ in lege comprehensæ.)

2. Dubiam fidem miraculorum istorum faciunt ipsimet Pontificii Scriptores.

Franciscus de Victoria Professor Regius in Academia Salmanticensi in Hispania relect. 5. propos. 5. *Non satis mihi liquet, an barbaris Indis fides Christiana ita à nobis proposita fuerit & annunciata, ut teneantur credere sub novo peccato. Nam miracula & signa nulla audio, nec exempla vitæ adeò religiosa, imò contrà multa scandala & multas impietates, unde videtur, quòd religio Christiana non sit iis satis commodè & piè prædicata, ut illi teneantur acquiescere.*

Josephus Acosta lib. 2. de procurand. Indor. salute cap. 8. *Non solùm signorum vis nostris temporibus deest, verùm etiam pro iis scelera ubiq; fervent.*

cap. 9. *Multi quærunt & admirantur, quid sit, quòd nostrâ ætate in prædicatione Evangelii apud novas gentes miraculorum illa vis non cernatur, quâ Christus suis promisit, quæq; ad confirmanda superhumana dogmata singulariter efficax est.*

Et post pauca conqueritur, *Augustinum, Justum & Mellitum apud Anglos olim magna edidisse miracula. Sed hæc*, inquit, *tempora sunt deserta* (à miraculis) *quibus tanta portio innotuit, ut cum ea Anglia si universa conferatur, vix domus exigua ad ingentem urbem futura sit.*

Deinde inquirit in causas, ob quas in primitiva Ecclesia Romanis & Græcis fuerit opus miraculis, quia, inquit, *hi florebant ætate & sapientiâ hujus seculi, Apostoli verò erant imperiti & ignobiles. Deficientibus ergò humanis præsidiis fuit opus miraculis.*

Postea subjungit causam, quare apud Indos non fiant miracula. *Quia, inquit, Indi sunt ratione, cultu, auctoritate & omnibus rebus inferiores; prædicantes verò Jesuitæ antiquitate religionis, multitudine, ingenio, elegantiâ cæterisq; copiis ad persuadendum superiores.*

Tandem concludit, *mores cum fide congruentes esse Indis efficacissimum & singulare miraculum necessarium &c.*

Lib. 6. de Indorum salute cap. [illegible] *Quæ est prædicatio nostra? quæ fiducia? signa quidem non edimus &c.*

Lib. ejusdem cap. 11. *Nos prodigia, quibus Evangelicas voces confirmemus, nulla producimus.*

Lib. ejusd. cap. 17. *Neq; verò [illegible]nis operibus ita lucere coram hominibus, ut videntes glorificent Patrem, qui in cœlis est, id est omnium ad persuadendum miraculum potentissimum.*

3. Jesuitæ ipsi conqueruntur se dono linguarum destitutos esse, atque ex eo remoras non mediocres in conversione Indorum sibi objici.

(At si dono miraculorum instructi essent, donum linguarum cumprimis divinitùs eis daretur, quippe quod ad conversionem Indorum vel maximè necessarium, quemadmodum Apostolis ad ignotas gentes Evangelii prædicandi con-

causâ ablegati dono illo divinitùs instruebantur, Act. 2. v. 4.)

Nicolaus Pimenta Jesuita Provincialis Indiæ Orientalis Visitator in Epist. ad Claudium Aquav. pag. 14. *Nostræ Societatis Pater Franciscus Corsi sic scribit ad suos. Totus*, inquit, *sum in Persico idiomate addiscendo.*

pag. 80. *Quod autem ad conversionem attinet, vitio meo, utpote idiomatis ignaro*, (inquit Pater Ferenandes) *parùm effectum est.*

Acosta lib. 1. de Indor. salute procur. cap. 2. *Ferunt olim septuaginta linguis confusum fuisse genus mortalium, at Indi septingentis & eò ampliùs inter se discrepant linguis.*

Lib. 4. cap. 8. *Quâ ex re prædicando verbo Dei impedimenta nobis gravia fiunt.*

cap. 9. *Non igitur immeritò nostræ Societatis fundator Ignatius Indicæ linguæ lectiones publicas præcepit, sunt autem perquam necessaria ista præsidia, ut facultas paretur verbi divini in gentibus annunciandi.*

Xaverius lib. 3. Epist. 5. *Si nos linguam calleremus Japonicam, non dubito, quin plurimi fierent Christiani. Faxit Deus, ut brevi eam addiscamus, tum demum aliquam Christianæ rei navabimus operam, nam nunc quidem inter eos, tanquam mutæ statuæ, versamur, multa enim illi de nobis & dicunt & agitant, ad quæ nos scilicet obmutescimus, patrii ipsorum sermonis ignari in præsentia, in linguæ hujus percipiendis Elementis repuerascimus.*

4. Miracula, quæ à suis edita gloriantur, non sunt Apostolicis miraculis similia, nec ipsi Apostolorum vestigiis insistunt.

Horatius Tursellinus, ex quo Xaverii miracula Bellarminus d. l. recitat, lib. 2. cap. 3. addit, quòd Xaverius *in India* vulgò cœptus sit appellari *Apostolus*, sicut etiam antea *in Lusitania, idemq; postea cognomen à Xaverio q. quodam capite ad ejus socios manâsse.*

(Atqui ab hac appellatione sibi temperare debuisset.)

Lib. 5. cap. 16. refert, *cùm corpus Xaverii Goam delatum esset, magnam candelam accensam esse in ulnæ longitudine, quæ viginti duos dies totidemq; noctes continuè ardens, non tamen fuerit consumta.*

Nicolaus Pimenta in Epist. ad Claudium pag. 17. *Nave eversâ in flumine turbido alii nostrûm (eramus numero duodecim) natandi periti periculum evasêre, ego in fundū prolabor, nescio quomodo emergo, & capite super undas elato, video me à famulo Paulo ad ripam trahi.*

pag. 77. *Nos febri correptos Deus sanitati restituit nullo remedio humano fretos, præter stibii potionem & venæ incisionem.*

pag. 6. *Infidelis quidam calumniator Catechumenum recèns conversum irridens, latere in caput adacto humi statim prosternitur, percussor nullus offendi potuit, itaque non dubitatum est divinam fuisse vindictam.*

pag. 119. *Alium maleditum calumniatorem vitæ Patris Heriquez, qui à Xaverio missus erat, Deus hoc probro castigavit, ut quoties eloqui vellet, magnâ linguæ parte ex ore exertâ ita præpediretur, ut intelligi non posset.*

5. Xaverius, de cujus miraculis tantopere gloriantur, de hisce miraculis à se editis magis mutus est, quàm piscis. De rebus Indicis Epistolas familiares quinquaginta exaravit, sed de sanatis à se ca-

cæcis, claudis, surdis, mutis &c. nihil habet.

Lib.2.de reb. Ind. Epist. 3. *Naturæ miraculum* recitat, *de capro lacte suos parvulos hædos alente*, non prætermissurus miracula gratiæ, si quæ divinâ virtute edidisset.

(Excipiunt quidem, *hoc argumentum esse modestiæ.* Atqui Dei gloria in miraculis divinâ virtute editis elucens, exemplo Apostolorum Act.14.v.27. cap.15.v.4. & potuisset & debuisset absq; ulla immodestiæ suspicione prædicari. Johannes Ferus in cap.14. Act. *Apostoli exponunt Spiritus sancti virtutem, ut à multis pro collata in gẽtes gratia gratiæ dicerentur Deo & mutuâ fide confirmarentur. De his gloriandum, si Dei gloria promoveatur, ut proximus adjuvetur, non enim seipsos commendant, sed Dei opera, ut Christus præcepit Dæmoniaco. Vade & annuncia, quanta fecit tibi Dominus.*)

6. De Ignatio, Jesuiticæ Societatis autore, referunt Maffeus lib. 2. de vita Ignatii cap.5. & Ribadeneira lib.2.cap.12. quòd *comitatus duobus sociis Petro Fabro & Jacobo Lainez non procul à Roma in templo quodam Deum invocaverit, & in ecstasi Deus ipsi visus sit, qui filium suum Jesum Ignatio & sociis commendârit, Jesum autem promisisse, se ipsorum tutorem fore & addidisse. Ego vobis Romæ propitius ero.* (Sed Catechismus Jesuiticus lib.1.cap.8. aliquot argumentis hanc Historiam falsitatis arguit. 1. quia Maffeus addit, *hanc fuisse causam, cur Ignatius Societati suæ à Pontifice confirmatæ nomen Jesuitarum dederit, cùm tamen jam antè in libello supplice Paulo III. Pontifici oblato eo usus fuerit.* Ita enim in illo libello loquuntur incluso Bullæ Anno 1540. *Quicunq; in Societate nostra, quam Jesu nomine insigniri cupimus, vult sub crucis vexillo militare &c.* 2. quia Jacobus Lainez, post Ignatium Generalis, illud non revelavit Congordano Agenti aut Versori Advocato suo, cùm propter hoc ambitiosum nomen à Parlamento Parisiensi accusarentur. 3. quia Jesuita Montaignes cap.66. de la verité defendue dicit, *à Pontifice illud nomen Societati inditum.* La Font. cap.35. idem tribuit Pontifici, sed hujus visionis Ignatianæ neuter ipsorum mentionem facit. Posset & hoc addi 4. quòd Ribadeneira in vita Lojolæ testatur libr.1. cap.13. pag. 82. & lib. 2. cap.1. pag. 105. *habuisse Lojolam vehementes & cœlestes illustrationes, speciosasq; mentis imagines à Diabolo*, quodque Martinus DelRio Jesuita libr. 2. Disquis. Magic. lib.2.q.26.n.3. testatur, *Dæmonem in forma fictitii & oculati monstri frequenter Ignatium accessisse, ita ut præsens lætitiam illi afferret; absens eum contristaret.* Hæc enim nos admonent, ut de revelationum Ignatio factarum veritate meritò dubitemus.)

7. Denique in actione coram Parlamento Parisiensi Pasquier à Jesuitis exquisivit, *quænam miracula ab Ignatio Societatis autore sint gesta?* sed Jacobus Lainez Ignatii socius & Successor Generalis nullum protulit, cùm tamen de Ignatii miraculis & visionibus Maffeus & Ribadeneira multa tradant.

Thesis specialis duodecima. Lumen Propheticum non est genuina & infallibilis Ecclesiæ nota.

Ἔκθεσις. Non est quæstio de *dono Prophetiæ* hominibus θεοπνεύστοις Prophetis Evangelistis & Apostolis divinitùs concesso,

cesso, sed de lumine prophetico posterioribus Ecclesiæ temporibus quibusdam dato, an illud sit propria & infallibilis Ecclesiæ nota.

Antithesis. Bellarminus lib. 4. de Ecclesia cap. 15. §. 1. *Duodecima Ecclesiæ nota est lumen Propheticum. Sicut enim Christus Marci ultimò promittit Ecclesiæ donum miraculorum, ita Joël cap. 2. exponente Petro Act. 2. promittit donum prophetiæ, quod certè maximum.*

Nostram sententiam probamus,

1. Prophetiæ donum non est *Ecclesiæ proprium*, Deut. 13. v. 1. Num. 24. v. 16. 1. Reg. 13. v. 18. Jerem. 23. v. 25. Ergò non est genuina Ecclesiæ nota.

2. Ex unius Prophetico dono instructi vaticinio non est pronunciandum, quòd totus ille cœtus, in quo vivit, sit vera Ecclesia. Daniel in consessu Belsazeris & Procerum ejus futura prædicit Dan. 5. v. 28. nec tamen ille cœtus erat Ecclesia. Caiphas Pontifex in Synedrio Hierosolymitano prophetat Johan. 11. v. 51. nec tamen ille cœtus erat vera Ecclesia.

3. Difficilimè cognosci potest, quæ prædictiones sint *divinæ*, cùm Dæmones etiam subtilitate Naturæ, experientiâ temporum & revelatione superiorum potestatum pollentes quædam futura præscire ac prædicere possint.

4. Etiam *falsi Doctores* de prophetiæ dono gloriantur, Matth. 7. v. 22.

5. Prophetiæ donum non est *Ecclesiæ perpetuum*, Joël. 2. v. 28. Act. 2. v. 17.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd agnoscunt, *miracula non esse genuinam & infallibilem Ecclesiæ notam*, cujusmodi dicta in thesi proximè præcedente adduximus. Nam miraculorum & luminis Prophetici hac in parte est par ratio.

Maldonatus in cap. 7. Matth. *Prophetare, quod est futura prædicere, est quoddam miraculum.*

2. Quòd agnoscunt, etiam *Ethnicos, hæreticos* ac *homines impios* dono prophetiæ quandoque instructos fuisse. (Ergò donum prophetiæ non est propria Ecclesiæ nota.)

Gregorius lib. 7. moralium cap. 1. *Aliquando non dignis, sed reprobis dona Spiritus sancti conferuntur, sicut Saulo data est prophetia & Bileamo, unde etiam multi in fine seculi dicturi sunt, Domine, nonne virtutes in nomine tuo fecimus! quibus dicturus est, Nescio vos, unde sitis, Matth. 7. v. 13. Luc. 13. v. 25.* (Loquitur Gregorius de *donis ministrantibus*, non de *donis sanctificantibus*. Prophetiæ verò donum est ex genere priorum donorum.)

Idem lib. 2. Dial. cap. 21. de prophetiæ Spiritu sic disserit: *Sicut scriptum est, ubi vult spirat, ita sciendum est, quia & quando vult, spirat.*

c. Multa caus. 1. q. 1. ex Augustino. *Aliud est Sacramentum, quod habere etiam Simon Magus potuit; aliud prophetia, quæ in malis hominibus etiam fieri solet, ut in Saule; aliud operatio ejusdem Spiritus, quam nisi boni habere non possunt.*

(Loquitur de operatione Spiritus S. gratiosa & salvifica.)

Thomas 2. 2. q. 172. art. 6. probat, *etiam falsos Prophetas interdum vera prædicere, aliquando ex Dæmonum revelatione, aliquando ex divina inspiratione*, quod confirmat exemplo *Bileami & Sibyllarum*,

atque ex Augustino lib.12. de Genesi ad literam cap. 19.

Bonaventura lib. 3. sent.dist.9.q.6. *Non debet homo omni Spiritui credere, sed probare, quæ ex Deo sint. Qui enim citò credit in talibus, levis est corde, & fortaßè etiam inflatus corde, dum ad tales visiones & apparitiones se idoneum esse existimat, unde tales visiones potiùs sunt formidandæ, quàm desiderandæ.*

In Breviario Romano infra hebdomadam passionis feriâ 6. lect. 3. dicitur, *Caiphæ exemplo nos doceri, etiam homines malos prophetiæ Spiritu futura prædicere.*

Autor Oneris Ecclesiæ cap. 17. §. 16. *Multa etiam Dæmones possunt scire vi Naturæ, hoc est, ex naturali influentia seu impressione. Naturâ enim hominibus sunt superiores & intellectu perspicaciores, quocirca aliquando etiam veritatem respondent, aut per falsos suos Prophetas futura revelant. Nam licèt justi Prophetæ ex Spiritu sancto nunquam falsum, tamen falsi Prophetæ ex Spiritu maligno interdum vera prognosticant. Sic Sibyllæ de Christi mysteriis, de futuris eventibus, aliisve occultis vera nonnulla promulgârunt, tametsi aliàs earum dicta frequenter velut deliramenta esse judicentur.*

Ederus in Oecon. Bibl. lib. 2. in Deut. 13. *Si prædixerit quis signum & portentum, & evenerit, quod locutus est, non audies verba prophetiæ illius, & ratio est, quia falsam doctrinam profert, & Dominus Deus vester vos tentat. Etsi ergò evenerit, quod falsi Prophetæ prædixerunt, tamen non esse sequendos, Scriptura ipsa copiosè docet.*

Ibid. *Etsi vera prædixerint*, inquit *Vincentius Lyrinensis, non tamen sequitur, eorum doctrinam esse amplectendam, maximè si expresso Dei verbo repugnat, ut ex ejusdem autoritate discimus, Deut. 18.*

Petrus Gregorius Tolozanus lib. 3. de Republic. cap. 33. *Permisit Deus, imò jußit multa prædici per idolorum sacrificulos & oracula eorum verißima, non secus quàm per asinam Bileami annunciari voluit ad probationem eorum, quibus prædixit Deus, ne falsos Prophetas sequerentur, sed necarent.*

Ibid. *Deus aliquando permisit inter gentiles & abhorrentes à lege Dei vates vera quædam præscire & prædicere futura.*

Bellarminus d. l. §. 2. scribit, *Ethnicos & hæreticos non habuisse vera vaticinia, nisi fortè fierent in testimonium veræ fidei, ut fuerunt*, inquit, *vaticinia Sibyllarum & Balaam.*

(Ergò non simpliciter & absolutè negat, eos vera vaticinia habuisse.)

Idem lib. 1. de grat. & lib. arbitr. cap 10. §. Secundò &c. Matth. 7. *Dominus ait, multos dicturos in die judicii. Nonne in nomine tuo prophetavimus? &c. qui tamen audient, Nescio vos. Deniq; & Balaam ariolus multa de Christo verè prophetavit Num. 22. & 23. & Cayphas, vir alioqui perditißimus, cùm esset Pontifex anni illius, prophetavit, Johan. 11.*

(Neque tamen cœtus, Caiphæ Pontifici adhærens, fuit vera Ecclesia.)

Pererius Disp. 11. in cap. 11. Exodi. *Sinit nonnunquam Deus Pseudoprophetas nonnulla prædicere, quæ eveniant.*

Maldonatus in cap. 7. Matth. *Balaam falsus alioqui & infidelis Propheta vera prædixit. Et ex Matthæo facilè colligitur, falsos Prophetas verè prophetâsse, & vera prædicendo non suam, sed populi Dei fidem confirmâsse.*

Gretserus in Comment. de duobus num-

nummis pag. 43. *Num verum sit, quod vulgus refert, Hussum anserem de Luthero cygno vaticinium edidisse; Item, num verò congruat, quod ferunt, Hussum ipso supplicii die dixisse orthodoxis, post centum annos respondebitis Deo & mihi, accuratiùs non disquiram. Novi enim, quàm proclive sit, apud hæreticos præsertim, oracula fingere & ficta imperitæ multitudini divendere, quasi hæreticus non sit hæreticus, si quis hæreticus sive Dei sive Dæmonis instinctu aliquid de illo prædicat aut præsentiat.*

Hieronymum Savanarolam Ferrariensem Dominicanum tanquam hæreticum combusserunt. At Philippus Cominæus in vita Caroli VIII. cap. 25. & 52. de eo refert, quòd à Carolo IX. Galliarum Rege in Italiam missus, Florentiæ eum viderit sanctis moribus plurimùm commendatum, quodq; *venturum in Italiam Carolum, quicquid contrà scriberetur, perpetuò asseveraret, cujus conatui nihil resistere, nihil opponi posset.* Item: *quantæcunq; moles eidem in Galliam remeanti objicerentur, frustrà fore: perfracturum illum, & gloriam inde reportaturum, quippe quem in aditu habuerat Deum Opt. Max. in reditu ducem & protectorem experturum. Deniq; de Caroli morte, ni Ecclesiam reformaret pro munere sibi à Deo imposito, latam in cœlo sententiam disertè pronunciabat, cujus executio miseri Principis reditum mox consecuta sit.*

Guicciardinus lib. 3. testatur, *ipsum à majori populi parte Prophetam habitum, quia quo tempore Italia in profundo otio esse videbatur, in concionibus sæpiùs prædixerat, Italiam ab externis copiis invisum iri, cum tanta trepidatione, ut non consilia, non mœnia, non arma ulla eas arcere, aut repellere possent.* (Hæc & alia plura prædixit Savanarola, unde Johannes Picus Mirandulanus Comes eum *Prophetam* appellavit, & adversus Papam Apologiam pro ipso scripsit.)

3. Quòd agnoscunt, prophetias extra & præter verbum prolatas juxta regulam verbi esse examinandas, & sine verbo nihil valere, (quomodo igitur lumen Propheticum erit veræ doctrinæ & Ecclesiæ nota?)

Gerson in tract. de probat. Spirit. *In revelationibus adsint oportet Moses & Elias, hoc est, testimonia legis & Prophetarum, alioqui suspecta erunt.*

Plura hujus generis adduximus lib. 1. part. 2. cap. 16. membr. 1.

4. Quòd agnoscunt, donum Prophetiæ non esse Ecclesiæ perpetuum.

(Ergò non est propria, perpetua & infallibilis Ecclesiæ nota. Sanè Costerus part. 3. Apolog. cap. 10. §. Quare &c. super verba Joël. 2. & Act. 2. *Filii vestri prophetabunt &c.* sic disserit: *Hoc prophetiæ donum nullo seculo defuit Ecclesiæ.* Sed contrarium docet)

Ribera in Comment. Joël. 2. *In illo solo tempore, quod Petrus indicavit, intelligendum esse hunc prophetiæ locum, docent Hilarius, Chrysostomus, Hieronymus, Oecumenius & alii viri doctissimi, qui omninò de hoc tempore interpretantur, nec unquam alterius temporis meminêre. Sed quid ego sanctos Patres commemoro, cùm & Judæi nonnulli ad tempora Messiæ referant, & ex Actibus Apostolorum intelligamus, impletam esse hanc prophetiam post Domini ascensionem? Quidam enim prophetabant, ut Agabus & filiæ Philippi & nonnulli ex Corinthiis, erant etiam in Antiochena Ecclesia Prophetæ, etiam Johan-*

...nes Apocalypsin vidit, & Petrus & Paulus etiam visiones.

Claudius Espensæus Comment. in 1. Tim. lib. 1. Digress. cap. 2. *Prophetæ nunc dicuntur Scripturarum Interpretes & explanatores, ut docet Ambrosius, quamvis inter fidei primordia ad commemoranda ejus rudimenta fuerint Prophetæ etiam prophetantes, quales fuerunt Agabus & quatuor filiæ Philippi virgines.*

Royardus homil. 2. Domin. post Epiphan. *Nunc verò non Prophetica prænunciatione, sed admonitione opus est, & instructione prudenti, ne seducantur fideles à falsis Prophetis.*

5. Quòd agnoscunt, veras prophetias à falsis difficilimè dignosci, (ex quo sequitur, hanc notam non esse illustrem & conspicuam.)

Ederus Oeconom. Bibl. lib. 2. lit. D. *Docet Chrysostomus, judicium esse difficilimum, quo falsus Propheta à vero dignoscitur, tùm quòd Prophetarum dicta de futuris plerumq; sunt concepta, nec ante tempus exactum cognosci possit, an quis mentiatur; tùm quòd falsi Prophetæ vera prædicunt.*

Bellarminus lib. 4. de Eccles. cap. 14. §. Jam apud &c. *Etsi Ethnici habuerint plurima oracula Apollinis, tamen illa vel per ambages respondebant, quando scil. Apollo non sciebat reverâ, quid esset futurum; vel ea prædicebant, quæ Dæmones ipsi facturi erant; vel ea, quæ cœpta erant fieri, ignorantibus nunciabant tanquam futura; vel demum ea prædicebant, quæ naturales habent causas nobis ignotas, illis autem notas ob ma... rem Naturæ subtilitatem, ut P... ...nt.*

Cùm ergò ...

cognoscerem, quomodo prophetia poterit esse Ecclesiæ nota, quandoquidem veras prophetiarum causas minimè tenemus?)

6. Quòd agnoscere coguntur, in prophetiis ejusmodi fraudes Satanicas sæpiùs deprehensas. (Quomodo igitur donum prophetiæ erit certa & perspicua Ecclesiæ nota?)

Exempla commemoravimus in thesi præcedente, quibus alia possunt conjungi.

Abrahamus Bzovius in Annal. Eccles. Ann. 1201. n. 10. hanc recenset Historiam. *In Westphalia vivebat quædam inclusa, Gertrudis nomine, fœmina sancta & religiosa, & propter revelationes Dei, quibus illustrabatur, notissima. Hæc multo tempore, quia minùs circumspecta fuit, pro Angelo lucis Angelum tenebrarum suscepit. Solebat enim Diabolus, fantasticâ circumfusus claritate, per quandam cellulæ fenestram ad illam intrare, futura prædicere, & de interrogatis instruere. Ad eam si aliquis venisset, volens cognoscere statum alicujus amici sui defuncti sive alicujus alterius rei certitudinem, illa inducias usq; ad crastinum diem petebat, Angelum suum consulebat, à quo sæpiùs decepta falsa pro veris respondebat.*

Johannes Aventinus libr. 4. Annal. Bojorum pag. 249. *Anna Laminitia Augustæ multos annos cibo & potu omni (...) nere, cœlitus, Spirituq; dunt... ementita est, insuper colle... ctarnos Deorum ... quædam ...*

citiam ultrò adfectârunt, eamq; pro Dea coluerunt, & ejus testimonio in rerum divinarum disputationibus, scriptisq; libris utuntur. Quid de socordia Episcoporum, Sacerdotum impietate commemorem? hi veneficam meretriculam quotidiè sacris aris, Christianæq; cœnæ convivam, q. Jovis nunciam adhibere, & lupa tecta ovinâ pelle tamdiu (stultis ad eam pecudibus undiq; confluentibus & sanctitatem ejus venerantibus, haud tutò seque illi committentibus) in ovile Dei grassata est & diutiùs scortum vilissimum orbi Christiano (ea est diligentia Pastorum) imposuisset, nisi impientissimum prostibulum vocatum Monachium à Chunegunda, sanctissimâ fœminâ, matre Principum Bojariæ, sorore Cæsaris Maximiliani, in conclavi seclusum, deprehensum atque admonitum foret, ut de cætero mentiri, populumq; fallere desineret. At scortillum egregium Augustam reversum pertinaciùs suos mores (ita sunt ingenia malorum) tutatur, cœpitq; sanctissimam fœminam Bojorum primariam mendacii arguere. Quamobrem Chunegunda omnem rem fratri Imperatori literis prodit. Hujus igitur jussu Laminita illa sanctissima nectare & ambrosiâ tot annos pasta finibus Imperii eliminatur, ad Suitones cum ingentibus opibus, quas religione peperit, concessit, militiq; robustissimo ob divitias in manum venit: nunc ob scelera submersam esse prædicant. Taceo, quot stupra, quot incestus, sub prætextu religionis in illius domo commissa fuerint.

Circa applicationem hujus notæ observandum

1. quòd quidam ex ipsis Pontificiis *Brigittæ* & alias ejusmodi *revelationes* in dubium vocent, ut ostendimus libr. 1. part. 2. cap. 16.

2. quòd *Gregorius Thaumaturgus*, ad quem Bellarminus provocat, pertineat *ad Græcam; Antonius & Johannes Abbas*, ad quos itidem provocat, pertineant *ad Ægyptiacam Ecclesiam.*

3. quòd Bellarminus non potuerit aliquos proferre, qui *hoc postremo seculo* prophetiæ dono instructi fuerint, aliàs illos non præteriisset, cùm in capite proximè præcedente de Xaverii miraculis gloriatus fuerit.

4. quòd vaticinia *à Luthero & de Luthero* edita proferri possint, ut ostendimus tract. de Eccles. §. 291.

Thesis specialis decima tertia. Confessio Adversariorum non est genuina & infallibilis Ecclesiæ nota.

Ἔκθεσις. 1. Fatemur, tantam esse vim veritatis, ut ipsi etiam Adversarii interdum, vel inscii, vel inviti eidem debitum ferant testimonium.

2. Fatemur insuper, testimonium ab hostibus veritati datum magni omninò esse ponderis, cùm non ex præconcepto affectu, sed ex ipsa veritatis vi elicitum meritò judicetur.

3. Interim tamen *Confessionem Adversariorum* Scripturæ suffragio destitutam pro *genuina & infallibili Ecclesiæ nota* agnoscere nondum possumus.

Antithesis. Bellarminus libro 4. de Ecclesia cap. 16. *Decima tertia Ecclesiæ nota est Confessio Adversariorum. Tanta enim vis veritatis, ut etiam Adversarios cogat interdum sibi testimonium dare, Deut. 32.*

Simi-

Similia occurrunt apud Gregor. de Valent. in Annal. pag. 38.

Nostram sententiam probamus. Nota isthæc

1. non est *perpetua*. Interdum quidem contingit veritati ab ipsis hostibus testimonium dari, sed illud non est universale ac perpetuum; quandoque enim adversarii sunt ita pervicaces & obstinati, ut manifestæ veritati testimonium dare nolint. Candoris est, in praxin deducere illud Hieronymi Epistol. 65. ad Pammachiam & Oceanum. *Nec bonis adversariorum, si honestum quid habuerunt, detrahendum est, nec amicorum laudanda sunt vitia, & unumquodq; non personarum, sed rerum pondere judicandum est*. Sed hic candor utplurimùm ab adversariis cœlestis veritatis exulat, ex quo tamen vel Ecclesiæ vel doctrinæ veritati nihil decedit.

2. non est *notior*. Quomodo enim testimonium illius erit certum & infallibile, qui & veræ doctrinæ & Ecclesiæ Naturam non perspexit, vel si eam perspexit, tamen doctrinam illam amplecti & Ecclesiæ illi sese associare voluit?

3. non est *essentialis*. Si vel maximè Ecclesia destituatur confessione adversariorum, tamen est & manet vera Ecclesia, Joh. 5. v. 34.

4. non est *propria*. Ut enim in quibusdam orthodoxi ab hæreticis laudantur, ita vicissim in quibusdam gentiles & hæretici ab orthodoxis non repudiantur.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd in gentilibus quædam approbent, cùm tamen gentilismum non approbent.

c. Qui de mensa dist. 37. ex Hieronymo. *Si quando cogimur literarum secularium recordari & aliqua ex his discere, quæ olim omisimus, non nostræ est voluntatis, sed (ut ita dicam) gravissimæ necessitatis, ut probemus ea, quæ à sanctis Prophetis ante secula multa prædicta sunt, tàm Græcorum quàm Latinorum & aliorum gentilium literis contineri.*

Acosta lib. 6. de procur. Indor. salute cap. 14. *Dissimulari professò non potest, quàm nobis erubescendum sit, quòd à Satanæ ministris, Indis, superemur, cùm nos ad salutares confessiones persuadendas pigriores simus, quàm Ethnici ad sævas carnificinas sunt. Libenter interdum à Sacerdotibus suis expiandi adulterii aut alterius sceleris causâ durissimo saxo ad scapulas tundi fortiter, interdum à juvenibus diu virgis cædi, non rarò si sceleris magnitudo acerbius aliquid postulare videretur, in excelsam atq; omni solatii genere destitutā rupem secedere, & longum ibi ævum ferarum more traducere sustinent.*

Nicolaus Pimenta in Epist. de India Orient. pag. 110. *Nulla inter Indos istos furta aut latrocinia, & idcirco, dum foras procedunt, ostia non occludunt. Nos certè admirati sumus, cùm in ascensu montium patulas villas offenderemus, nec ullum tamen in illis hominem esse deprehenderemus.*

2. Quòd in hæreticis quædam approbent, cùm tamen hæresin non approbent.

Maldonatus in cap. 8. Matth. *Non citaremus Autorem imperfecti operis, quod Chrysostomo falsò attribuitur, cùm sit hæretici Ariani, nisi & autoritas & eruditio & subtilitas interpretandi illi autoritatem tribuisset, quo consilio Tertullianum & alios, quos hæreticos scimus, sæpè citamus.*

Wal-

Waldenses habent pro hæreticis, sed quàm honorifico illos ornent elogio demonstratum est in Præfatione lib.1. Confess. Catholicæ generalis.

Johannem Hussum & Hieronymum Pragensem pro hæreticis habent, in illis tamen quædam laudant.

Æneas Sylvius in Histor. Bohem. cap. 36. de illis memorat, quòd *ambo constanti animo necem pertulerint & q. ad epulas invitati ad incendium properârint, nullam emittentes vocem, quæ miseri animi possit facere indicium; ubi ardere cœperint, hymnum cecinisse, quem vix flamma & fragor ignis intercipere potuerit. Nemo* (inquit) *Philosophorum tam forti animo mortem pertulisse traditur, quàm illi incendium. Poggius Florentinus ætatis nostræ nobilis Scriptor, de morte Hieronymi Pragensis elegantem scripsit Epistolam.*

Ea verò Poggii Oratoris Florentini ad Leonhardum de condemnatione Hieronymi Pragensis Epistola in Fasciculo rerum expetendarum recitatur, in qua inter alia Poggius sic scribit: *Mirum est vidisse, quâ facundiâ, quibus argumentis, quo vultu, quâ fiduciâ Hieronymus Pragensis responderat Adversariis in Concilio Constantiensi. Primò asseruit, debere causam suam agere, priusquam responderet maledictis Adversariorum. Sed cùm hæc ei conditio denegaretur, tum, quænam, inquit, est hæc iniquitas, ut cùm 304. diebus, quibus in durissimis vinculis, sordibus, squalore, inopiâ, obtrectatores meos semper audiveritis, me unam horam audire nolitis? Cùm singulis respondere se parabat, incredibile dictu est, quibus se tueretur argumentis. Nihil unquam protulit indignum viro bono. Vitam suam ac studia exposuit officiorum plenam & virtutum. Expectabant omnes, ut se purgaret & erratorum veniam postularet, at ille nihilominus in laudem Johannis Hussi descendit, quem virum sanctum appellat, & tali supplicio indignum, se quoq; paratum esse constanti animo pro eadem causa quodvis adire supplicium. O virum dignum hominum memoriâ sempiternâ!* (Addit Poggius. *Non laudo, si quid adversus instituta Ecclesiæ sentiebat.*) *Cùm venisset ad locum mortis, vestimentis sese exuit. Flammâ adhibitâ canere cœpit hymnum, quem fumus & ignis vix interrupit. Cùm lictor post tergum ejus lignum, ne id videret, injicere vellet, hûc, inquit, accede, & in conspectu accende ignem. Si enim illum effugere voluissem, nunquam ad hunc locum, cùm fugiendi facultas erat, accessissem. Hoc modo vir præter fidem egregius consumtus est. Vidi ego hunc exitum, singulos actus perspexi.*

Episcopus Nazareus hæreticorum Inquisitor & Conradus Archiepiscopus Pragensis Hussi Inspector testimonium dixerunt, *Hussum non fuisse hæreticum,* ac Sigismundus Imperator se propter ejus injustissimam cædem Bohemis purgavit.

Nicolaus de Buldesdorff circa Annum 1433. condemnatus fuit à Concilio Basileënsi, eò quòd *aliquot articulos Curiæ Romanæ reprobaret, & affirmaret, Concilium Constantiense iniquè damnâsse Johannem Hussum.*

Autor Oneris Ecclesiæ cap. 18. §. 7. *Johannes Huß & Hieronymus Pragensis, ut fertur, asseverarunt, universalem Ecclesiam non in Roma, vel Papa, sed in prædestinatorum universitate consistere, nec non posse salvari Christi fideles etiam, qui non subessent collectioni Romanæ. Ob hujusmodi doctrinas,*

quibus forte à Roma tolleretur locus & gens sua, in Concilio Constantiensi rupto salvo conductu ambo exusti sunt. An hæc vel alia eorum dogmata fuerint novæ vanitatis, an Evangelicæ antiquitatis, nescio. Ego neminem judico quenquam, hoc certum habeo, eos suâ sponte tam forti animo supplicium incendii subiisse, ut nemo Philosophorum in sustentanda (sustinenda) *morte superaverit illos.*

Circa applicationem hujus notæ observandum,

1. quòd multi ex Pontificiis B. Luthero honorificum dederint testimonium, ut ostendimus lib.1.part.1.cap.6.

2. quòd doctrinæ nostrarum Ecclesiarum elogium veritatis tribuerint, ut ostendimus lib.1.part.1.cap.8. *in genere; in specie* verò idem probamus in singulis Confessionis nostræ articulis per totum librum secundum.

3. quòd in Indice Expurgatorio ex Scriptoribus deleri jubeantur, quæcunque honestam nostrorum mentionem faciunt, quomodo igitur à nobis postulare audent, ut testificationes adversariorum proferamus?

Index Expurg. à Junio editus p.162. *Deleatur nomen Lutheri cum sua autoritate.*

pag. 180. *In Johanne Funccio hæc verba, post pii Doctoris Lutheri mortem, deleantur.*

pag. 96. & 123. *Deleantur illa verba, operis laboriosissimi atque utilissimi Historiæ Magdeburgicæ.*

pag. 126. *Quia Leobaldus in annotationibus passim citat Melanchthonem, ejus citatio passim delenda est.*

pag. 162. *Deleatur laudatio Schleidani de fidelitate.*

Index Expurgatorius Cardin. Toletani Anno 601. edit. fol.148. *Johannes Fredericus Princeps Christianissimus, hæ duæ voces deleantur.*

fol. 93. *De Friderico Saxonum Duce deleantur illa verba, Illustrissimus, sapientissimusq́.*

f.148. *Christophorus præclarus Dux Wirtenbergensis. Deleatur verbum præclarus.*

f.142. *Melanchthon vir nulli nec Italorum, nec Gallorum secundus, magnum Germaniæ decus, expungantur.*

fol.61. *Melanchthonis & hujusmodi hæreticorum nomina expungantur.*

fol. 93. *D. Lutherus. Deleatur prima litera D.*

Index Expurgatorius Concil. Trident. annexus lib. 2. fol.30. *Epitheta honorifica, & omnia in laudem hæreticorum deleantur.*

4. quòd moderatiores Pontificii honestum de nostræ fidei hominibus quandoque ferant testimonium.

Sotus Defens. pag. 258. b. *Agnoscimus exemplis diligentiaq; Lutheri & suorum, Deum nos paternè admonere, eorumq; vigilantiâ nostram excitare & condemnare secordiam.*

Georgius Cassander in consultatione egregium de Protestantibus fert testimonium, & in libro de officio pii viri vocat eos *vera Ecclesiæ membra*, quo nomine ipsi succenset Bellarminus lib. de Laicis cap.19.

Secretarius Papæ Pauli IV. (Petrus Paulus Vergerius adhuc Pontificius in actione, an restaurandum sit Concilium, edit. Pfortzheim. Anno 57. statuit, nihil *periculosius vel perniciosius fieri ... testantium ...*

permittantur, quæ voluerint loqui, additâ hac ratione fol. 14. quòd *inter ipsos sint multi solidè docti & diu versati atq; exercitati in ipsis Bibliorum fontibus & in veteribus Scriptoribus, norint etiam linguas Græcam & Hebræam.* Contra verò de Episcopis Pontificiis dicit, quòd sint *ferè literarum rudes, voluptati autem ac delitiis dediti.*

Huc referri potest, quòd Calvinianis, qui æquè ac nos à Romana Ecclesia exclusi, honorificum deferant elogium.

Stapletonus in Præfat. ad Antidota Evangelica & Apostolica tom. 3. operum de Calvino. *Sanè præter accuratam Catholicorum dogmatum, vel refutationem, vel reprehensionem (quo nomine suis mirabiliter placet,) ubi ea aut refutandi, aut reprehendendi locus non est, ita in reliquis, quoad literam, interpres est diligens, ita moralis, ita elegãs & suavis est, ut hac variâ escâ proposita, & veluti in aureo poculo propinato veneno, etiam ab ipsis Orthodoxis avidè interdum legatur, qui in dictione pura doctrinam vix cavent impuram, quos etiam aliquando exoptare audivi, ut resectis, quæ contra Ecclesiam & fidem disputantur, castratus prodiret, sic enim commentarios ejus perutiles fore.*

Nicolaus Serarius prolegom. Biblic. cap. 18. quæst. 1. *Novæ Bibliorum editioni Anno 1543. Tiguri publicatæ, quam Leo Juda inchoaverat & moriens, ut opus persequeretur, Collegis in fidem religiosè adactis transcripserat, ultimam manum imposuit Bibliander, Conradi Pelicani & Petri Cholini Thugiensis, Græcæ linguæ peritissimi, operâ adjutus: quam translationem in sua editione biennio pòst ad veterem adjecit Robertus Stephanus, suppreßâ eorum, qui in ea laborarunt, mentione; & Hispani Theologi diu pòst recognitam per Guilielmum Rovillium Lugduni excudendam curaverunt. Quod eò commemorandum duxi, ut versionis tanti apud nos & Hispanos ipsos factæ origo cognosceretur, & insigne documentum extaret, quid utilitatis ex Adversariorum libris & industria, si remotis odiis caritatem & æquitatem induamus, ad Dei gloriam capi poßit.*

Augustinus Villavincentius Hispanus lib. 2. de rat. stud. Theolog. cap. 1. *Poterit Candidatus Theologiæ annotationes, quæ vulgò Vatabli dicuntur, in sacrarum suarum Musarum conclave adhibere, quarum præsidio si usus fuerit, incredibili facilitate cuncta, quæ abstrusa, ardua aut difficilia in sacris Bibliis ignorati sermonis Hebraici causâ occurrerint, intelliget & assequetur. Affirmant enim quàmplurimi viri eruditi constanti sententiâ, neminem majorem, vel eruditione, vel fide, magisq; perspicuâ expositione sacros libros V. Testam. interpretatum esse, quàm Franciscus ille Vatablus doctißimus Professor Regius Ebraicarum literarum Parisinus interpretatus est.*

Confer ea, quæ superiùs thesi speciali decimâ sunt allata.

5. Bellarminus demonstraturus, tantam esse vim veritatis, ut cogat Adversarios sibi testimonium dare, addit particulam *interdum.* Agnoscit ergò ipse, Confessionem Adversariorum non esse perpetuam & individuam Ecclesiæ notam.

6. Bellarminus in ἐλέγξει hujus notæ sic disserit §. 1. *Nunquam inveniuntur Catholici laudâsse doctrinam aut vitam ullorum hæreticorum.*

(Subſumo ex eodem Bellarmino lib.1. de Christo cap. 9. *Tertullianus est manifeſtus hæreticus.* lib.4. de Pont.Rom. cap.8. reſp. ad 6. *Tertullianus erat Montaniſta.* lib.de beat.Sanct.cap.1. §. 2. *Primus ex hæreticis, qui aſſeruit, animas omnes, quantumvis ſanctorum hominum, usq; ad ultimum diem judicii ſervari in quibusdam abditis receptaculis, ubi nec Deum videant, nec beatæ dici poſſint, niſi in ſpe, fuit Tertullianus.* lib.ejusd.cap.5. §. ultimò. *Tertullianus fuit hæreſiarcha.*

Similia occurrunt lib. de Confirmat. cap.1.§.At nullus. lib.3. de Euchariſt.cap. 6. §. Ac de Tertulliano. lib. 1. de Indulg. cap.3.§.Illud quoque.)

Atqui Tertulliano quidam Romano-Catholici honorificum deferunt elogium. Sixtus Senenſis lib. 4. Bibliothec. tit.Tertullianus. *Tertulliani ſcripta B. Cyprianus tanti fecit, ut nullum diem ſine illorum lectione præterire permitteret, illud crebrò inculcans Notario ſuo, Da mihi Magiſtrum, Tertullianum ſcilicet ſignificans.*

Guilielmus Lindanus lib. 3. Panopl. cap.23.vocat eum *nobilem autorem.*

Jacobus Reihingius in muris Civit. ſanctæ fundam.2. 3. 10. & 12. vocat eum *Scriptorem ac Doctorem vetuſtiſſimum, doctiſſimum, peritiſſimum, graviſſimum, acutiſſimum.*

Bellarminus ex Patrib. Latinis ſuam ſententiam confirmaturus, in prima acie paſſim eum collocat.

Pari ratione de Origine ſic ſcribit Bellarminus lib. 4. de Eccleſ. cap. 9. hæreſi 3. *Origenis hæreſis fuit, perdidiſſe Adamum imaginem DEI, ad quam creatus fuerat.*

Lib. 1. de Purgat. cap.5. §. Reſpondent. *Origenis hæreſis docet, pœnas gehennæ non eſſe æternas.*

Lib. ejusd. cap. 8. §. Septimum eſt &c. *In Prato Spirituali narratur revelatio, quâ Origenes viſus eſt in gehenna ignis cum Ario & Neſtorio.*

Salmero tom. 13. lib.1.Prooem.in Epiſt. Pauli p. 1. Diſp. 19. adducit Canonem 11. Quintæ Synodi Univerſalis. *Si quis non anathemizat Arium, Eunomium, Macedonium, Apollinarem, Neſtorium, Eutychen, & Originem cum impiis eorum ſcriptis, & omnes alios hæreticos, qui condemnati ſunt & anathematizati à ſancta Dei Catholica & Apoſtolica Eccleſia &c. anathema ſit.*

Nihilo tamen minùs honorificum Origeni deferunt elogium. Gilbertus Genebrardus & Sixtus Senenſis lib. 4. Bibliothec.tit. Origenes pag. 282. ex Didymo Alexand. eum vocant *ſecundum poſt Apoſtolos Eccleſiarum Magiſtrum.* Genebrardus eum inſuper vocat *magnum ac vetuſtum Scripturarum Interpretem;* Sixtus Senenſis, ex Hieronymo *ſacrorum omnium Expoſitorum victorem.*

Eraſmus in annotat. 2. Cor.11.pag.384. *Theologorum ſine controverſia Principem,* in annotat. Galat.2. p. 399. *In Scripturarum enarratione unum Originem decem orthodoxis oppoſuerim, exceptis aliquot dogmatibus fidei.*

Antonius Poſſevinus in Apparatu tit. Origenes de eo ſic ſcribit: *Origenes à Severo is cenſetur, qui, in qua parte probatur, neminem poſt Apoſtolos habuit æqualem.*

Guilielmus Lindanus libr. 3. Panopl. cap.24.§.Origenes &c.eum vocat *illuſtre Eccleſiæ Alexandrinæ lumen.* lib. ejusdem

cap.

cap.26.§.Adhæc &c. repetit encomium à Didymo ipsi datum, quod tamen Hieronymo tribuit, *Originem fuisse alterum Ecclesiarum post Apostolos Magistrum.*

Bellarminus ex Patribus suam sententiam confirmaturus æquè eum ac Ambrosium, Augustinum & alios adducit.

De Eusebio Cæsariensi Bellarm. lib.1. de Christo cap. 9. §. Ad Irenæum &c. sic judicat. *Eusebius est manifestus hæreticus.*

Lib. de Laicis cap. 20. §. At contra &c. *Ecclesia tolerat libros veterum hæreticorum, ut Origenis, Tertulliani, Eusebii, Pelagii.*

Interim quidam honorifico eum ornant elogio. Ludovicus Vives in lib. 18. Augustin. de Civ. Dei cap. 18. *Vir fuit immensâ lectione & proinde summâ eruditione.*

Bellarm. de Script. Eccles. p.105. *Mirum est, cur aliqui moderni Eusebium hunc tanto ardore defendere velint.*

Thesis specialis decima quarta. Infelix exitus Adversariorum non est genuina & infallibilis Ecclesiæ nota.

Ἔκθεσις. Infelicitas exitus vitæ æstimatur, vel *ex aspectu externo* duntaxat, vel *ex vita antegressa.* Si non solùm ex aspectu externo, sed etiam ex antegressa vitæ impietate infelicitas æstimetur, fatemur, & persecutores & hæresiarchas justo Dei judicio horribiliter utplurimùm perire ac Deum sua judicia etiam in hac vita contra illos sæpiùs ostendere. Si verò ex nudo aspectu externo infelicitas mortis æstimetur, negari nequit, etiam sanctissimos Dei Martyres judicio mundi miserabilem sortiri exitũ, proinde ex mortis qualitate absolutè & simpliciter certi quippiam de ejusdem infelicitate concludi nequit, sed respiciēda est *doctrina*, quam antea professus est, qui miserè videtur perire, & *vita*, quam antea egit.

Antithesis. Bellarminus libr. 4. de Ecclesia cap.17. *Decima quarta Ecclesiæ nota est infelix exitus seu finis eorum, qui Ecclesiam oppugnant.*

Gregorius de Valentia part.1. Analys. p. 41. *Mitto, quòd non minùs horribiles multorum Sectariorum exitus fuerunt, qui doctrinam Ecclesiæ Romanæ his temporibus oppugnarunt, quàm eorum, qui olim hostiliter eandem insectati sunt, ut nominatim ab Erasmo Albero est literis proditum, quod ipsum profectò argumento minimè levi est, non magis istorum doctrinam, quàm veterum illorum Ecclesiæ hostium esse reverâ Christianam.*

Nostram sententiam probamus,

1. Ratione aspectus externi & judicii humani etiam sanctissimi Martyres miserabilem sortiri videntur exitum. Ergò hæc nota non est Ecclesiæ propria.

2. Quidam persecutores & hæresiarchæ pacatè ex hac vita decessisse leguntur. Ergò hæc nota non est Ecclesiæ perpetua.

3. Quandoque eorum, qui in visibilis Ecclesiæ gremio ac consortio vivunt, propter antegressam vitæ impietatem exitus sunt Tragici ac funesti, ex quibus non potest colligi, quòd Ecclesia, cui ratione externæ societatis conjuncti fuerunt, non sit vera Ecclesia.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd negare non possunt, quosdam Pontifices Romanos Tragicum habuisse exitum.

Zosimus I. (qui sedit circa Ann. 419.) *Episcopatus sui die vicesimo subitâ morte correptus obiit.*

In Appendice c. Secundùm dist. 19. de Anastasio II. (qui sedit circa Ann. 496.) sic legitur: *Quia illicitè & non Canonicè, sed contra Decreta Prædecessorum & Successorum suorum hæc rescripta dedit, ut probat Felix & Gelasius, qui Acatium ante Anastasium excommunicaverunt & Ormuda, qui ab ipso Anastasio tertius eundem Acatium postea damnavit, ideò ab Ecclesia Romana repudiatur, & à Deo percussus legitur.*

Johannes de Turrecremata lib. de pot. Eccles. *Benè legitur, Anastasium divino nutu percussum interiisse.*

Sylvester II. (qui s[illegible] circa Ann. 898.) *cùm in Basilica S. Crucis Romæ in Hierusalem Missificâsset, à Diabolo ex pacto extinctus est.*

Christophorus I. (qui sedit circa Ann. 902.) *in carcere miserè vitam finiit.*

Johannes X. (qui sedit circa Ann. 913.) *cervicali in os injecto, in carcere suffocatus est.*

Johannes XIII. (qui sedit circa Ann. 965.) *in adulterio confossus periit.*

Bonifacius VII. (qui sedit circa Ann. 974.) *suorum scelerum conscientiâ excruciatus, subitaneâ morte periit.*

Hadrianus IV. (qui sedit circa Annum 1154.) *excommunicationem Imperatori denunciat, ipse à Deo maledictus, cùm aquam è fonte haurire vellet, musca in os ejus involans gutturi adhæsit, quâ miserè suffocatus est.*

Nicolaus III. (qui sedit circa An. 1277.) *subitò mortuus est.*

Paulus II. (qui sedit circa Ann. 1464.) *moritur mediâ nocte nemine præsente, cùm lætus eadem die fuisset in Consistorio, & duos pepones pridiè ante mortem absumsisset.*

Alexander VI. (qui sedit circa Annum 1492.) *veneno periit incautiùs propinato, quod alteri parari jusserat.* Sed quid multis? proverbio celebrari notum, quòd *venenum sit mors Pontificum.*

Videantur Platina, Johannes Stella, Balæus, Nauclerus, Sabellicus & *alii*, qui de vitis Pontificum scripserunt.

Johannes Sarisberiensis in Policratico lib. 6. cap. 24. scribit, *se putare, Pontifices tàm brevi vivere, & tàm repente mori, ne totam Ecclesiam corrumperent.*

Hùc referri possunt Tragici quorundam Clericorum Papalium obitus.

Circa Annum Christi 1230. scripsit quidam librum, titulo, *Bonum Universale, de proprietatibus apum:* in quo vehementissimè invehitur in eos, qui *plura* beneficia habent aut detinent, ac refert multa tristia exempla subitaneæ mortis talium Sacerdotum. Memorabile cumprimis est, quod refert, *quendam magnum Canonicum dixisse, cùm audisset socium suum vesperi benè valuisse, & manè inventum mortuum; Quid multis? secundùm usum & consuetudinem Ecclesiæ mortuus est, ut videtis.*

(Ex eo manifestum est, tunc fuisse adeò frequentia exempla repentinæ mortis Canonicorum & Sacrificulorum, ut diceretur hoc esse secundùm consuetudinem Ecclesiæ mori.)

2. Quòd multa exempla afferri possunt eorum, qui nostram doctrinam & Ecclesiam oppugnarunt, vel ab ea defecerunt, ac Tragicè postmodū perierunt.

Exem-

Exempla hujusmodi magno numero adduximus in tract. de Ecclesia §.298. utpote Emseri, Cancellarii Trevirensis, Doctoris Craus, Thomæ Blaveri, Felicis Comitis Werdenbergii, Hofmanni, Monachi cujusdam Dominicani, Eccii, Piggii, Johannis Minerii, Guarlaci Doctoris Lovaniensis, Munerii Prætoris Lutetiani, Alphonsi Diazii, Bartholomæi Masco Consulis Hoxariensis, Johannis à Weza Constantiensis Episcopi, Francisci Spiræ, Crescentii Pontificis in Tridentino Concilio Legati, Monachi cujusdam Monasteriensis, Henrici Smithæi, Jacobi Latomi, Episcopi Labacensis, Oliverii Galliæ Cancellarii, Joachimi à Neuhausen Bohemiæ Cancellarii, Rabi, Caspari Francken, Valentini Pacæi, Stephani Agricolæ, Johannis Jesuitæ &c. quibus alia superaddi possunt.

Ponchetus Archiepiscopus Turonensis primus Regi Galliæ autor fuit, quæsitores instituendi, qui pios cremarent. Sed is *febri ardentissimâ ita ustus fuit, ut exteriora membra illi putrescerent, nec calor iste membris articulatim dissectis sedari potuerit, qui tandem ustorem combussit.*

Wolffgangus Schuch Prediger zu S. Pild in Lothringen ist Anno 1525. zu Nancey verbrand worden/ weil er gelehret hatte/ allein der Glaube rechtfertige/ vnd ohne alle Werck vnnd Verdienst mache er Freunde Gottes. Aber bald hernach ist der Antonler Herr/ welcher der oberste Geistliche Richter wider den frommen Wolffgangum gewesen/ des gehenden Todes gestorben/ vnd sein Gesell ein Abt vnd Weyhbischoff zu Metz ist durch das Frewdenschiessen/ daß man zu Nancey hielte/ der Hertzogin in Dennenmarck/ als sie daselbst einzog/ durch vnversehen Schrecken des Braßlens vom Geschütz vmbkommen/ Wolfferamus in Centur. 5. testim. de fide sola lit. A a 1. fac. b.

Ambrosius Moibanus in lib. de mandato Christi Anno 1536. edito refert, quòd *Prælatus quidam, cùm per omnem suam vitam ex mera pertinacia Evangelio fuisset adversatus, idq; verum esse Evangelium negâsset, quia nimirum nulla ederet miracula, morbo correptus, atq; eo ad mortem usque laborans, dixerit: O mi Deus omnipotens remitte mihi, quòd tam pervicaciter Evangelium tuum, quod hodiè prædicatur, contempserim, illudq; nullam miracula faciendi vim habere protervè affirmaverim. Heu quàm illud modò in agone meo verissimum est, & aliàs in vita deprehendi, quòd semper Deus mihi aliisq; mei similibus Prælatis idem conantibus apertè restiterit, osq; nostrum ita inhibuerit, ut ne illud quidem aperire contra Evangelii sui prædicatores potuerimus. Illi profectò prædicatione suâ omnem Missam, omne Purgatorium nostrum funditùs subverterunt, quod ego cum omnibus aliis Papistis nunquam potui obtinere. Peto itaq; veniam, & imploro misericordiam Dei, ne mihi imputare incredulitatem meam velit. Atq; ita Prælatus iste haud multò pòst obdormivit.* Wolff. tom. 2. pag. 417.

Anno 1548. Johannes Hoffmeister Ordinis Augustini, *cùm iter faceret* Au-

Augustam Vindelicorum versus, eo animo, ut quantum in se esset, despiceret de libri interim maturâ divulgatione, qui jam in fabrica Pontificia cudebatur, ecce derepente eò insaniæ delabitur, ut Guntzbergæ furoris ejus edomandi causâ catenis constringeretur. Sed & horribiliter ejulando se in æternum à facie Dei projectum, & Diabolo mancipatum esse clamabat. Ubi verò de misericordia DEI magna, de pœnitentia agenda monebatur à circumstantibus, ajebat miser ille, hæc se nihil ampliùs attinere, ut qui hactenus apertam veritatem dictis & factis acerrimè oppugnaverit, & conscientiam suam obstinatâ mente sauciaverit. Ita vociferans & de salute sua desperans, extinctus est in eodem diversorio, quò paulò antè Cæsareus Cancellarius D. Navis quoque miserabili fato defungebatur, ut & Trevirensis quidam Episcopus. Spangenbergius de lib. Interim.

Anno 1557. *pridie ejus diei, quo CHRISTUS in cruce passus est, Forchemii, quæ civitas est Episcopatus Bambergensis Diœcesis, Sacerdos quidam decrepitæ ætatis, qui baculis innitens difficulter se movebat à duobus Diaconis in suggestum deductus verba Divi Pauli ex prioris Epistola ad Corinthios undecimo de Cœna Domini enarrabat, anxieq; errores Papisticos & Missæ idololatriam defendens inter alia proclamabat: Paule, Paule, si tua doctrina veritati consentanea est, ususq; Sacramenti sub una specie impius, precor, ut arreptum me Diabolus hinc auferat. Hinc ad populum conversus vociferabatur. Si Papæ doctrina vera non est, Satanæ esse mancipium, meamq; ipsi animam oppignorare haudquaquam verebor. Has & plures ejus blasphemias non sine stupore & trepidatione auditores percepêre. Nec mora, tantus in templo strepitus & fragor auditus est, ut omnia inter se collidi, ruinamq; minitari viderentur, tùm vir proceræ staturæ atro colore formidabilis in templo apparuit, ante quem venti vehementis flamina per totum templum resonantia ferebantur. Is impium Sacerdotem arreptum secum abstulit, nec ulli, quorsum ille abductus sit, in hodiernum usque diem constat. Eo abducto, denuò apparuit vir iste procerus & rectà in Sacrarium pergens Episcopi fratrem de Rugenstein unum ex omnibus petit. Is quà potuit vi spectro se opposuit, strictoq; gladio ejus incursum avertere conatus est, sed spectrum læsurus seipsum vulneravit. Tandem non sine magna difficultate è templo se proripuit, ingensq; populi fugientis trepidatio exorta est. Eâdem horâ ingentes ante mœnia civitatis visæ sunt copiæ, eaq; rerum erat facies, ac si omnia ab hostibus occupata tenerentur, tùm buccinatores è turribus hostium equitumq; præsentiam significantes terrorem ingeminabant. Nec vel Episcopo, vel aliis, ubi tutò delitescerent, in tota civitate ullus se offerebat angulus. Deinde in subsequenti die Dominica terrore hoc omnium adhuc oculis animisvè obversante, cùm Sacrificuli in consecranda Baptismatis aqua essent occupati, & inter alias ineptias Baptisterium circumirent, tantus denuò fragor in templo excitatus eos terruit, ut relictis sacris trepidi omnes inde profugerint.* Jobus Fincelius in Prodig. Wolffius tom. 2. pag. 707. Wolfferamus in Centur. 5. testimon. de sola fide lit. R. 1. fac. b.

Ha-

Hasenmüllerus in Histor. Jesuit. pag. 427. refert, *se audivisse ex Jesuita Turriano Ignatii Lojolæ comitem assiduum usque ad aram Missæ fuisse Dæmonem, à quo etiam sæpè ita fuerit agitatus, ut in magna copia frigidissimum mortis sudorem effuderit & postquam cum tremore obierit, mortuum nigerrimo vultu conspectum esse. Cùm anno 1554. corpus ejus ad templum ab Alexandro Farnesio extructum transferre vellent Jesuitæ, ossa cadaveris ejus non sunt inventa fingentibus ipsis, ea per Angelos forsan esse translata, quales Angeli fuerint, ipsi viderint. Nihil dicam, quàm felices sortiantur exitus ipsi Jesuitæ qui quo modo moriantur, vel ubi sepeliantur, vix vicina domus novit, ad quos ægrotantes novitios & extraneos non admittunt, nam mira forsan viderent & audirent.*

Argum. Advers. *Lutherus postquam vesperi lætus ac sanus opiparam cœnam sumsisset, ac facetiis suis ad risum omnes provocâsset, repentinâ morte sublatus est.* Bellarminus lib. 4. de Ecclesia cap. 17. *Lutherus benè potus & cibis distentus absque ullo pietatis signo cubitum secedens apud inferos pernoctavit.* Guilielmus Bessæus Jesuit. in Concept. Theol. Sabbat. post cineres pag. 102.

Resp. 1. Surius in Comment. rerum in orbe gestarum pag. 474. recitat Lutheri precationem, quam paulò antè obitum ad Deum effudit: *Rogo te, mi Domine JESU CHRISTE, suscipe animulam meam. Etiamsi avellar ex hac vita, licèt corpus mihi jam sit deponendum, certò tamen scio, me tecum permansurum esse in sempiternum, neq; posse me è tuis manibus à quoquam avelli.*

(Congruit hoc cum iis, quæ Philippus Melanchthon in vita Lutheri de ipso memorat: *Cùm jam è vivis discessurus esset, gratias immortales DEO agens, quòd Filium suum CHRISTUM ei patefecisset. Vidi,* inquit, *Filium tuum, & veritatem omnem amavi tanquam animam meam.*)

2. Jacobus Augustus Thuanus Parlam. Parisiensis Assessor lib. 2. Histor. Ann. 46. pag. 120. Lutheri obitum sic describit: *Sub id tempus Martinus Lutherus turbarum contra Pontificiam autoritatem concitatarum autor natus annos 63. in patria Islebia, quod est Mansfeldicæ ditionis oppidum, moritur 12. Calend. Martias, illuc Witebergâ, ubi docebat, à Mansfeldiis Comitibus vocatus & arbiter electus, ut dissidium, quod inter ipsos de finibus & hereditate erat, componeret. Post cœnam proximè ante noctem, quâ decessit, cùm rogaretur, num in illa sempiterna vita simus alter alterum agnituri, ita esse ajebat, & Scripturæ testimoniis confirmabat,*

(Congruit hoc cum eo, quòd Sleidanus lib. 16. Comment. sub finem de Lutheri obitu memorat, & addit. *Hæc verba Lutheri fuisse inter alios sermones, quos post cœnam de rebus gravissimis ad religionem pertinentibus sit locutus, tandem sentientem morbum ingravescere & astantes ad pietatem adhortatum, precatum esse, & sic animam DEO reddidisse.*)

3. Bellarminus lib. 3. de Ecclesia cap. 14. §. Respondebimus. *Stultum est credere potiùs absentibus, quàm iis, qui interfuerunt.*

(Jam verò fabulam de Luthero, poſtquàm facetiis omnes ad riſum provocâſſet, ſubitò mortuo ex Cochlęo, & hoſte Lutheri & aurito teſte Bellarminus repetit, cùm Juſtus Jonas, Michaël Cœlius & Johannes Aurifaber teſtes αὐτόπται longè aliter Lutheri obitum deſcribant, & coram Deo ac in conſpectu CHRISTI teſtentur, quòd *ſanctâ fide & conſcientiâ obitus Hiſtoriam referant.* Confer Schleidanum libr. 16. Commentar. p.488.)

4. Cornelius à Lapide non contentus calumniâ de repentina morte, etiam αὐτοχειρίαν Luthero affricare non erubeſcit. Sed huic immani calumniæ reſponſum fuit in Appendice libri primi generalis membro 2. in calumn. ſpecialibus §. 4.

Theſis ſpecialis decima quinta. Felicitas temporalis non eſt genuina & infallibilis Eccleſiæ nota.

Ἔκθεσις. Non negamus, pietatem habere promiſſiones præſentis & futuræ vitæ, ſed felicitatem temporalem, à verâ pietate ſejunctam, veræ Eccleſiæ notam eſſe negamus.

Antitheſis. Bellarminus lib. 4. de Eccleſia cap. 18. §. 1. *Decima quinta Eccleſiæ nota eſt felicitas temporalis, divinitùs iis collata, qui Eccleſiam defenderunt. Nunquam enim Catholici Principes ex animo Deo adhæſerunt, quin facilimè de hoſtibus triumpharent.*

Piſtorius in Hodeg. cap. 4. pag. 95. *Vera Eccleſia non tantùm crucem & contemtum, ſed etiam ſuo tempore magnam gloriam, pacem & felicitatem apud Dynaſtas & populos inveniet.*

Gre[illegible] lyſ. pag[illegible] [illegible]

Noſtram ſententiam [illegible] eo,

1. Quod Eccleſia [illegible] cruci ſubjiciatur. P[illegible] han. 16. v. 20. & 33. A[illegible] Apoc. 12. v. 13. & 17. [illegible] Eccleſiæ [illegible].

2. Quod Eccleſia [illegible] adeoque veræ Eccleſiæ [illegible] tate temporali exulent. J[illegible] 9. 13. Pſalm. 73. v. 5. 12. Jerem. [illegible]

Ergò hæc nota non est Ecclesiæ *propria*.

3. De Antichristo prædictum Daniel.11. v.36. *Et dirigetur* sive prosperabitur. Ergò temporalis felicitas Antichristianæ potiùs quàm veræ Ecclesiæ est nota.

4. Cùm populus Israëliticus à Babyloniis vinceretur, inque captivitatem abduceretur, dicebant Moabitæ & Edomitæ Ezech. 25. v.8. *Ecce sicut omnes gentes domus Juda*, hoc est, Deus non magis curat populum Judaicum, quàm gentes alias. Si essent populus Dei, victoriam ab hostibus reportarent, nec in bello superarentur. Ergò est Edomiticum ac Esauiticum argumentum ex felicitate temporali de veritate Ecclesiæ pronunciare.

5. Quandoque populis illis, in quorum medio pii habitant & regioni, quæ veræ Ecclesię dat hospitium, adversa accidunt, quibus etiam vera veræ Ecclesiæ membra involvuntur. Cùm Abrahamus in terra Canaan veram Dei agnitionem incolas doceret, & Ecclesias plantare inciperet, *fames* ibidem fuit exorta Genes.12. v.10. Elia concionante oritur *annonæ caritas*, non autem Prophetæ, sed impii Regis & Baaliticæ cohortis culpâ 1. Reg.17. & seqq.

6. Turca in Alcorano de veritate religionis suæ gloriationes victoriis à Christianis reportatis confirmat. Est ergò Turcicum argumentum ex felicitate temporali Ecclesiæ veritatem probare velle.

7. Christus Ecclesiæ caput per *passiones intravit in gloriam*, Luc.24. v.26. quare cùm Ecclesia sit corpus Christi mysticum, huic capiti suo eam per tribulationes & persecutiones conformari oportet Rom.8. v.29.

8. Israëlitæ argumento à felicitate temporali ducto idololatriam suam propugnabant Jerem. 44. v.16. Ethnici eodem argumentorum genere contra Christianos utebantur &c.

Nostræ huic sententiæ suffragatur,

1. Quòd agnoscunt, veram Ecclesiam & vera ejus membra in hac vita cruci esse subjecta.

(Quomodo igitur felicitas temporalis poterit esse propria Ecclesiæ nota?)

c. Si Ecclesia caus.23. quæst.3. ex Augustino. *Si Ecclesia vera est, ipsa est quæ persecutionem patitur, non quæ facit. Quæratur ab Apostolo, quam Ecclesiam significabat Sara, quando persecutionem faciebat ancillæ?*

Hugo de Prato serm. 92. *Tyrannorum persecutio debet nos in fide Christi stabilire.*

Otto Frisingensis lib. 8. cap.3. *Sed quærendum est, quare Dominus civitatem suam tam immaniter tribulari permittat, cur ejus hosti tantam malefaciendi efficaciam tribuat? At non est mirum, si Dominus Ecclesiam suam de nihilo suscitatam & ad summum fastigium in terra exaltatam ante ultimæ tribulationis bravium, ne longo dissoluta otio in amore sui conditoris torpeat, excitatam gravissimâ prius exerceat palæstrâ.*

Johannes Ferus in cap. 7. Actor. *Quot adversa contigerunt Jacobo, qui tamen omnibus hominibus gratior erat! Is fame laborans subsidium petere cogitur ex Ægypto.*

[illegible]us ad Annum Christi 130. to-
[illegible]al. Ecclesf. pag. 90. Mirabile dictu,
[illegible]apiusq; lustravimus Priscillæ cœmi-
[illegible]ud pridem inventum atq; refossum
[illegible]â, tertio ab urbe lapide; quod nullo
[illegible]oprio vocabulo dixerimus præ ejus
[illegible]ine, mulctiq; atq; diversis ejusdem
[illegible] subterraneam civitatem, quippe
[illegible]us ingressu primaria via cæteris am-
[illegible]eat, quæ hinc inde vias frequentes
[illegible] easdemq; diversas, quæ rursum in di-
[illegible]iculos dividantur & angiportus: rur-
[illegible] in civitatibus statis locis, velut fora
[illegible]s, ampliora sunt spacia ad conventus
[illegible]agendos, eademq; sanctorum imagini-
[illegible]ornata, nec desunt, licet nunc ad lumen
[illegible]endum desuper obstructa foramina. Ob-
[illegible]a urbs, cum in suburbiis abditas se novit
[illegible]e civitates, Christianorum tempore
[illegible]cutionis olim colonias, modò autem sepul-
[illegible] tantum refertas &c.

(Talis olim fuit Christianorum in pri-
[illegible]tiva Ecclesia felicitas, habitare in ca-
[illegible]ernis & cryptis arenariis, ac ad gladium
[illegible]ervices quotidie præparare.)

Idem Anno Christi 756. num. 6. *Vidisti Lector ex usu pristino ab exordio nascentis Ecclesiæ, Deo ita disponente, suâ inenarrabili providentiâ, Romanam Ecclesiam persecutionibus semper crescere & vexationibus dilatari consuevisse.*

Illephonsus Giron Ordin. Prædicat. Hispan. in Promtuar. Concion. festival. in Festo B. Sebastiani conc. 2. [illegible]
Fortitudo Ecclesiæ altiora [illegible] bet, quam terrena [illegible] fortitudo [illegible]

Similia occurrunt in vigil. Epiphan. conc. unic. p. 367.

Claudius Espensæus in 2. Tim. pag. 103. scribit, *crucem esse Ecclesiæ notam.* pag. 100. *Prædixit Christus labores, Pseu-dochristis prospera.*

Bellarminus lib. 4. de Ecclesia cap. [illegible] §. Quarta nota. *Ecclesia in principio & fine malignas passa est angustias, at in medio florentissima fuit & omnia prædicta sunt.*

Lib. ejusd. cap. 6. §. Jam verò. *Constat Ecclesiam ex persecutionibus crevisse. Ut enim aquæ diluvii palatia Regum obruebant, atq; dejiciebant; arcam verò Noë semper magis ac magis attollebant: ita persecutiones regna temporalia facilè destruunt, Christi regnum, quod est Ecclesia, non modò non destruunt, sed etiam illustrant. Itaq; Justinus in Triphone dicit, persecutionem id esse Ecclesiæ, quod est vineis putatio. Ut enim vineæ putatione ad ubertatem provocantur, ita quoq; Ecclesia persecutionibus crescit. Et Tertullianus cap. ult. Apolog. sanguinem Martyrum eleganter semen Christianorum vocat, quod explicâsse videtur Leo serm. 1. de SS. Petro & Paulo, cum ait: Non minuitur persecutionibus Ecclesia, sed augetur, & semper Dominicus ager segete ditiore vestitur, dum grana, quæ singula cadunt, multiplicata nascuntur* [illegible]

Michaël [illegible]
cap. [illegible]

vam ferro, cædibus, flammis, obnoxiam fuisse, ac Christianos olim dictos Sarmentitios, (quod ad palum deligati sarmentisque suppositis passim comburerentur.)

Bened. Pererius Disp. 5. in Exod. c. 3. *Rubus ardens est figura Ecclesiæ, in quit Hieronymus, quæ flammis persecutionū vexata, non consumitur, sed viret magis & splendescit.*

Idem lib. 2. in Dan. *Interdum Deus sinit barbaros crudeles dominari populo suo, quò gravißima eorum peccata puniat. Sic per Regem Aßyriorum, quem Esaias vocat virgam Dei, Deus punivit decem tribus Israël, per Regem Nebucadnezar, quem per Ezechielem Dominus vocat servum suum Deus castigabat duas tribus Juda.*

Maldonatus in cap. 2. Matth. *Tempore Mosis Ægyptus per annos quadraginta erat schola filiorum Dei, qui adolescere non possunt, nisi vexentur.*

Ribera in Comm. Hebr. 11. *Oportet, ut credatur, Deum esse remuneratorem omnium fidelium præstantiori ratione, quàm quâ in hac vita eos remunerat, quia sæpè etiam sine remuneratione sancti ex hac vita discedunt, ut Abel à fratre interfectus.*

Lorinus in cap. 14. Act. v. 21. *Quò quis justior, eò tribulationibus locupletior.* (Atqui Ecclesia vera est justa, ergò tribulationibus locuples.)

Bellarminus in Comm. Ps. 34. col. 225. *Hoc est proprium membrorum Christi, dum adversa patiuntur, non cum adversariis contendere, sed ad cor suum redire, & Deum humiliter deprecari.*

Idem de gemitu columbę cap. 4. p. 170. ostendit, *Ecclesiam veram semper subjacere tribulationi.*

pag 177. conqueritur, *Ecclesiam Catholicam pati persecutionem.*

Nicolaus Crassus in Antiparænesi ad Baronium Patavii Ann. 606. edita, *Scimus Josiam Regem Deo carißimum fuisse, qui tamen miserè periit in eo calamitosißimo prælio, quod intempestivè commisit cum Nechaone Ægyptio Rege, qui arma non inferebat ipsi, sed Assyriis. Ex nostris etiam Ludovicus Rex, cujus egregia pietas omnium vocibus celebratur, Christianæ religionis propagandæ studio bis adversâ fortunâ cum Saracenis congressus fuit. Nam primo prælio fusus fugatusq́ue est & insuper captus; altero pestilentiæ vi magnam exercitus partem & vitam amisit.*

Et postea: *Plerunq́ue iis, quos Deus acceptißimos habet, & præcipuo quodam benevolentiæ genere cõplectitur, res ex voto minimè succedunt, imo adversa infestaq́ue videntur omnia, ut ex iis, quæ hominibus in hac vita evenire solent, qualiacunq́ue sint, constare nullo modò poßit, actiones ab iis susceptæ justæne an iniquæ sint.*

D. Feucht part. 1. Postill. Domin. Jubilate p. 597. 600. 603. 605. 615. docet, *omnes Catholicos Christianos tribulationibus in hoc mundo divexari.*

Guilielmus Bailius Jesuit. in Catechismo controversiarum tract. 1. q. 1. *Ecclesia, absq́ue ulla Scriptura in lege Naturæ per annos circiter mille quadringentos floruit, & sanctos ac illustres viros Abelem, Abrahamum, Jacobum, Noë & similes produxit.*

(Atqui si Ecclesia florere potuit in *Abele* à Caino occiso, in *Noacho* diluvii fluctib. agitato, in *Abrahamo* exulante & *Jacobo* peregrinante, utiq; ad verum Ecclesiæ splendorem non erit necessaria prosperitas externa profitentium in ea fidem.)

2. Quòd agnoscunt, ex felicitate temporali non posse argumentum divinæ

gratiæ vel veræ religionis infallibile depromi.

(Quomodo igitur felicitas temporalis poterit esse propria Ecclesiæ nota, cùm à nota propria ad rem notatam certum & infallibile petatur argumentum?)

Hugo de S. Victore in cap. 9. Eccles. *In Ecclesia nescit homo aut amorem aut odium, quia beneficia temporalia indifferenter eveniunt bonis & malis.*

Erasmus in annotat. Act. 11. *Contraxerint opes Ecclesiæ, gratulandum est felicitati, si modò verè sita est in hoc felicitas, si felicitati respondet pietas.*

Johannes Aventinus in Annal. *Christus & Legati ejus omnes non suâ morte defuncti sunt. Omnes, qui piè volunt vivere in Christo Jesu, in hoc mundo persecutionem perpeti necesse est &c. Christus & comites ejus, quòd veritatem docebant, crudelissimè interemti sunt, pars in crucem acti, pars submersi, pars combusti. Alii ad bestias, hi ad metalla & latomias, illi ad insulas condemnati sunt. Et nos, velut pecus ignavum, ab eventu facta notanda putamus, successuq; rerum cuncta metimur, ceu verò temeraria consilia plerunq; felicitas non excipiat, aut non sæpè prava magis quàm bona prosperè eveniant?*

Anglo-Rhemenses in annot. Matth. 5. *Facit Deus Solem suum oriri super justos & injustos, unde facilè perspicimus, hominum aut nationum prosperos successus nullum signum aut testimonium esse verioris aut purioris religionis.*

Stapletonus in Orat. Academ. contra Politicos pag. 17. *Achaz Rex Judæ videns se à Syris devictum, cùm id peccatis suis imputare deberet & ad Dei auxilium confugere,* *Politic* [illegible] *Syris* [illegible] *suis* [illegible] *suum & religionem* [illegible] *batur* [illegible]

Bellarminus lib. [illegible] de [illegible] 11. §. Et hic [illegible] *Papa Antich*[illegible] *cream* [illegible] *magn*[illegible] *quam* [illegible] *christi* [illegible] *Rom*[illegible] *sese* [illegible] *post*[illegible] *paul*[illegible] *te*[illegible] *ve*[illegible] *An*[illegible] *ta*[illegible] [illegible] *agen*[illegible] *provinc*[illegible] *dicat*[illegible] *xit* [illegible] *nacho* [illegible] *Papa quidem evaserit, Anti*[illegible] *dici potest.* (Si nec prosp[illegible] fortuna Antichristum [illegible] nec prospera nec ad[illegible] ram religionem &c. [illegible] strant.)

Idem in Ps. [illegible] *impiorum prosperitate* [illegible] *reliqua bona, quæ possident.*

3. Quòd agnoscunt [illegible] felicitate temporali [illegible]

Ethnicis olim Christianis objectum. (Si ex felicitate temporali gentiles probare non possunt, religionem Ethnicam esse veram, utiq; etiam Pontificii ex eodem principio probare nequeunt, Papalem Ecclesiam esse veram.)

Stapletonus in promt. morali Dominic. XIX. post Pentec. pag. 492. *Maximianus Imp. & Christianæ religionis hostis acerrimus cùm ab aspersione sanguinis immolatitii milites suos Christianos magno cursu se longè proripere cerneret, ut eos ad sceleris societatem revocaret, his inter cætera verbis usus est apud Surium in vita Indæ & Domnæ tom. 6. p. 1001. Quò abitis ô homines, Deos nostros negantes? Non videtis victorias & trophæa? Non videtis bona plurima, quæ bonis adjiciuntur? & quemadmodùm quæ sunt, rectè quidem se habēt & sunt in tuto, alia verò accedunt quotidiè, & quorum non eramus priùs Domini, in eis nunc dominatum obtinemus. Non gloriam, quæ augetur? non imperium, quod dilatatur? non civitates, quæ partim quidem sunt tributariæ, & jam captæ, partim verò sunt jam capiendæ? Non gentium Reges, qui sunt reputati pro mancipiis? non omnia, quæ eveniunt nobis ex sententia? Cujusnam ergò hæc contingunt providentiâ? Vobis persuadeant temporum temperationes, moderatæ pluviæ, fructuum fertilitates, imò verò universum tempus fructum producens & spectantia omnia ad abundantiam. Hæc ille Ethnicus & impius Imperator Christianos in summa rerum ad tempus affluentia persequens.*

Josephus Acosta lib. 1. de temp. noviss. cap. 14. *Bella, quamvis ex quo homines esse cæperint, nulla non ætas viderit, tamen post tempora Christiana maximè orbem terrarum infestarunt, ut coactus sit Augustinus calumniis respondere eorum, qui istas calamitates legi Christianæ tribuebant & revera regnorum conturbationes hæreseon furori successerunt, cùm tamen nihil acciderit, quod non fuerit prædictum.*

4. Quòd agnoscunt, Catholicos quandoque infelici; hæreticos contrà felici prælio dimicâsse, (quomodo ergò felicitas temporalis erit certa & infallibilis nota verè Catholicæ religionis.)

Hermannus Contractus in Chronico. *Dominus Papa habitâ post Pascha Synodo contra Nortmannos (ut proposuerant) exercitum movit, cumq; illi pacem petentes, subjectionem servitiumq; promitterent, & quæ prius injustè sibi usurpantes invaserant, ejus beneficio gratiaq; retinere se velle dicerent, idq; Papa abnegans vi & injuriâ raptas res sancti Petri reposceret, eosq; perperam persuasos cedere loco juberet, illi quia numero longè præstabant, q. rem impossibilem sibi propositam refutantes, se potiùs bello obviam ituros, armisq; acquisitam patriam defensuros vel morte occubituros denunciant. Sicq; 14. Calend. Julii validâ pugnâ confligentes primâ acie à Teutonicis penè victi sunt, sed succenturiatis copiis ex insidiis nostros circumvenientes, Italis citiùs terga vertentibus, Teutonicis maximâ ex parte, sed non inultè occumbentibus, occulto Dei judicio, sive quia tantum Sacerdotem spiritualis potiùs, quàm pro caducis rebus carnalis pugna decebat, sive quòd nefarios homines quàm multos ad se ob impunitatem scelerum, vel quæstum avarum confluentes contra itidem scelestos expugnandos secum ducebat, sive divinâ justitiâ alias, quas ipsa novit ob causas nostros plectente, tandem nimis cruentam hostes adepti sunt victoriam. Ipseq; Dominus Papa ab eis in quodam castello obsessus, cùm expugnatâ jam jamq; munitione necessitate coactus* com-

communionem eis priùs interdictam reddidisset, acceptus ab eis Beneventum cum honore reductus est, ibiq; tempore aliquanto detentus, nec redire permissus.

Æneas Sylvius in Historia Bohemica prolixè commemorat, quàm infelici successu Romano-Catholici contra Hussitas in Bohemia pugnaverint. Causam turpis fugæ, quam Romano-Catholicis exprobrat, inquirens, inter cætera sic scribit cap. 48. Pedem omnes referunt, *seu proditio in exercitu fidelium* (Papali) *fuerit, quod plurimi putavêre, sive inanis suâ sponte mentes hominum pavor invaserat, totis castris trepidatum est, & priusquam hostis ullus in conspectu daretur, fœdissima fuga cœpta. Miratur Julianus* (Cardinalis) *unde hic timor, quæ ratio tantùm exercitum fugere suaderet,* (erant enim Bohemis numero incomparabiliter superiores) *ambire Duces, hortari, arma expedirent, aciem instituerent, forti animo hostem expectarent: non de regni gloria aut agrorum possessione certari, de vita, de religione, de Christi honore, de animarum salute bellum geri. Turpe Germanis esse, quorum nobilitatem virtutemq; totus orbis celebraret, ex prælio fugere, mori satius, quam viso nondum hosti cedere.* Sed quicquid Julianus ante oculos ponat, quicquid exprobret, nihil obtinet, *eò quòd pudorem metus vicerat. Ablata sunt raptim signa, & tanquam nullus esset in exercitu ductor, tumultuosè quisq; non expectato imperio, non salutato comite, multi etiam projectis armis, non aliter quàm si hostis à tergo instaret, rapido cursu fugam maturavère. Quibus & Cardinalis invitus se comitem dedit. Hostis paulò ex metu alieno factus audax adfuit, impedimentisq; omnibus & ingenti prædâ potitus est.*

Extat hujus Zischæ Epitaphium tumulo ejus in urbe Tabor, quam construxerat, inscriptum, quod recitatur in Paralipom. Abbatis Urspergensis & sic habet: *Johannes Zischa, nulli Imperatorum, Ducumvé rei militaris peritiâ inferior, superbiæ simul & avaritiæ Clericorum severus ultor, patriæq; acerrimus propugnator hic iaceo. Quod Appius Claudius cæcus benè consulendo & M. Furius Camillus strenuè agendo suis Romanis præbuêre, hoc ipsum Bohemis meis præstiti, fortuna belli nunquam defui, neque illa mihi: omnem oportunitatem rerum benè gerendarum, etiam cæcus, prævidi, signis collatis undecies victor semper depugnavi.* (Nota) *Visus mihi sum miserorum & esurientium justissimam causam adversus delicatos, pingues & saginatos Sacerdotes egregiè egisse, & ob hoc Dei auxilium sensisse. Nisi illorum invidia obstaret, inter illustres viros numerari procul dubio meruissem. Tamen ossa mea hoc sacrato loco cubant, etiam insalutato Papa, invitoq;.*

Secretarius Pauli Quarti *Act. 2. an.* Decreta Concilii Tridentini armis imperanda pag. 72. *Eugenius IV. contra Bohemos utpote schismaticos pugnaturus cruciatam indixit, sed infaustè atq; infeliciter. Nam in illo bello perire ferè omnes cruce signati, schismatici verò victores evaserunt.*

Jaco-

Jacobus Augustus Thuanus lib. 27. Histor. pag. 559. edit. in folio, miraculosam Waldensium victoriam, à Trinitensibus reportatam, describit. *Desiderati*, inquit, *tantùm è Waldensibus duo, ex Trinitensibus magnus & incertus numerus &c. Tot verò præcedentibus præliis ac velitationibus ex Convallensibus tantùm quatuordecim occisos memorant, remq; miraculo propiorem etiam ab hostibus habitam, ut palàm in castris Sabaudi jactaretur, jam manifestum esse, bellum, quod adversus Waldenses gereretur, contra Dei voluntatem susceptum, & quidem Sebastiano Virgilio ad prælium cum atrocibus minis vadenti ab hospita prædictum scribunt, eo die re expertum, Sabaudiæ an Waldensium causa esset justior. Nam si Sabaudi justior esset, ejus quoque fore victoriam. Cùm igitur vulneratus ac propè exanimis in diversorium referretur, tunc eandem hospitam inclamâsse, Waldensium potiorem causam esse &c. quippe qui cum exiguo numero contra tam potentem exercitum superiores extitissent.*

(Inde idem Thuanus lib. 59. Histor. scribit. *Anceps belli alea & incertus victoriæ exitus, qui plerunq; non ad justiorem causam inclinat.*)

Petrus Suavis lib. 5. Hist. Concil. Trident. p. 521. *Cùm Dux Sabaudiæ annum integrum & suprà suppliciorum acerbitate Waldenses in Convallibus Montis Cenesii degentes ad officium reducere tentâsset, dein vim à se propulsantes, immissis in eos armatis cohortibus, instigante & pecuniâ sublevante Rom. Pontifice, bello adortus esset, licèt res velitationibus magis propter montium asperitatem, quàm justo prælio gereretur, totis viribus tandem certatum est pugnâ, quâ Ducis exercitus, qui septem hominum millibus constabat, fusus ac profligatus, quatuordecim tantùm à Convallensibus desiderati. Et quamvis laborantibus suis novas identidem copias in subsidium submitteret, tamen cùm suos passim debellari cerneret, neq; alium belli ejus fructum, quàm ut rustici ac vicani rebellantes armis assuescerent, regio omnis vastaretur & immanes sumtus fierent, decrevit tandem in gratiam eos accipere.*

Spondanus in Epit. Baron. ad Annum Christi 659. p. 631. *Nequaquam semper in unoquoq; bello victoria justitiam consequitur, sed occulto Dei judicio declinat interdum ad eum, qui causam malam fovet.*

Adamus Conzen Jesuita de pace German. lib. 1. cap. 24. p. 340. *Anno 1557. victo ad S. Quintinum Francisco Rege Galliarum Calviniani insolescentes & Regis adverso prælio elati aliquid aggrediendum rati.*

Argument. Advers. 1. *Deus volens sententiam suam contra Concilium Basileense ostendere, tam terribili peste Basileam tunc affligebat, ut major pars eorum Patrum, qui ibi erant, extincti, vel secedere coacti sint.* Bellarm. lib. 3. de Ecclesia cap. 16.

Resp. Si sic liceret concludere,

1. Contra Jubilæos posset quis eodem argumento insurgere. Sic enim scribit Platina in vita Clementis. *Clemens VI. constituit, ut quinquagesimo quoque anno jubilæus celebraretur. Illo tempore tanta pestis per totam Italiam pervagata est, ut vix decimus quisq; ex millesimo superfuerit, nec id mirum, cùm ob jubilæum contagione hominum & multitudine undique Romam commigrantium omnia miscerentur.*

2. Contra Monachatum posset quis eodem argumento insurgere. Nam *Anno 1240. quo Carmelitæ fratres in Angliam primò venerunt, hominũ & animalium lues,*

ac totis mensibus tribus siccitas, reliquis sequentibus densi & continui imbres extiterunt, quos summa rerum omnium penuria subsecuta est. Belluæ marinæ in littore Anglico inter se visæ sunt pugnare. Balæus Cent. 4. cap. 1. in Appendice.

Inde *quidam Laicus Jodanem Generalem Prædicatorii Ordinis Magistrum primum post Dominicum, interrogavit, quid causa sit, quòd post adventum Prædicatorum & Minorum nulla ampliùs fuerit bona tempestas, nec terra produxerit fructus tantâ copiâ, ut anteà? Sed ei respondit Magister. Hoc justo Dei judicio fit. Postquam enim nos venimus in mundum, docuimus, mundum fugere peccata, & cognoscere, quæ antea non cognoscebant, sed ab illis nolunt cavere, unde sunt illis graviora, quod peccatum scienter commissum gravius est. Propter peccata verò hominum Deus immittit sterilitatē, juxta Prophetam: Posuit terram fructiferam in salsuginem à malitia inhabitantium in ea. Et dico vobis, nisi corrigatis vos, ex quo scitis, quid facere debeatis, graviùs puniet vos. Ille etenim, qui non mentitur, dicit in Evangelio: Servus sciens voluntatem Domini & non faciens, plagis vapulabit multis.* Refert Antoninus tit. 23. cap. 9. §. 5.

(At cur non idem respōsum Pontificii hodiè à nobis recipiunt, quando subinde nobis objiciunt *bella, cædes, lites, discordiam, famem, caritatem annonæ, tempestates, pestilentias &c. quibus Deus post Evangelii revelationem ingratum mundum, igne & ferro illud persequentem punit?*)

2. Falsitatem nostræ religionis probare cupiunt *ex infelici exitu belli Germanici*, quod *Fridericus Elect.* cum *Carolo V.* gessit. Bellarmin. d. l. Cucsemius in Sax. Cathol. pag. 146.

Resp. 1. Thuanus aliquot errores Protestantium, contra militarem artem admissos, recenset.

Primus fuit imperium plurium. *Hispanicum astum facilè retundere potuisset virtus Germanica, ut periti militiæ judicârunt; sed lentè admodum in eorum castris omnia gerebantur, dissentientibus semper ferè Ducibus & plurium æquato imperio universi segnes, & quid agendum esset, incerti erant, quod opportunum maximè Cæsari accidit &c.* Thuanus lib. 2. p. 37. *Inde alter error extitit, nempe procrastinatio, quâ rerum dies, ut loquitur Tacitus, verbis terentes, media consilia periculosè agitabant, & cùm à prudentioribus crederentur victoriam in manu habere, passi sunt auxiliares copias è Belgio cum hostilibus conjungi & in castris ad Ingolstadium tempus displodendis colubrinis insumserunt inani potiùs terriculamento, quàm nocumento hostium,* Thuan. lib. 2. p. 39. *Accessit tertium erratū, quòd nimias copias haberent, ita ut diu tranquillata manere illa multitudo non posset,* Thuan. lib. 2. p. 46. *unde conspicatus copias eas Carolus; Citò eis, inquit, deerit consilium & pecunia & concordia,* Chytræus in orat. funebr. Caroli V. p. 190. His Thuanus lib. 4. p. 85. recenset alios adhuc errores politicos, qui ibidē videri possunt. Si Theologicum prosperi eventus impedimentū inquirendum esset, non parùm etiam videntur peccâsse *fiducia confœderationis*. Accessit etiam *proditio*, ob quam *ipso Christo se beatiorem* Elector Saxoniæ dicere solebat, *quòd Salvator unum saltē proditorem secum accumbentem habuerit; se verò plurimos sua mensa secum assidentes habuisse.* Wolff. tomo 2. memorab. pag. 515. Warem. ab Ehrenb. lib. 1. de fœderib. cap. 2. n. 167.

2. Deus

2. Deus sæpè permittit, ut etiam veræ religionis assertores succumbant, ut palàm fiat, religionem etiam absque armis divinitùs conservari posse, ac Deum velle, ut nonnunquam cruce & calamitate prematur Ecclesia, à qua suo tempore liberatur. Et hujus suæ crucis omen quoddam Electorem ex alvo materna secum attulisse memorat Bucholzerus ad Annum 1503. *nascenti scilicet visam fuisse in dorso crucem, aureo colore fulgentem, quod ubi conspexit, à matronis aulicis accersitus, Sacerdos, vir pius & admodùm senex; Hic puer, inquit, crucem gestabit toti orbi conspicuam, cujus indicium tam manifestum in ipsius ortu se exerit.*

3 Sinisteritatem judicii de Saxonis causa & religione redarguit prodigiosum illud fulmen, quo Misenæ templum cathedrale 5. Calend. Junii ictum est horâ 5. pomeridianâ, & turres, tectumq; ac campanæ incendio consumtæ sunt, cùm ante meridiem circiter septimam in eadem basilica *Te Deum laudamus* & ingratas suas gratias ob Electorem pridie captum cecinissent Canonici & Sacrificuli. Prodigiosum autem hoc fulmen fuit, quia nec aliud antecessit, nec aliud secutum fuit. Fabricius annal. urb. Misen. p. 97. Wolfius tom. 2. memorab. p. 516.

4. Pacatiorem illud bellum habuit exitum, quàm Papa speraverat, unde Mendoza coram Cæsaris Legato conquestus est, *accidisse Pontifici id, quod est apud Esaiam. Cùm expectâssem, ut ederem uvas, edidit labruscas.* Sleidanus lib. 20, pag. 568. Nam Anno 1555. inita est Pacificatio religionis, regnante adhuc invictissimo Cæsare Carolo V. & vices ipsius gerente Ferdinando Romanorum Rege.

5. Cùm Carolus V. abdicato Imperiali Magistratu, ejus administrationem fratri Ferdinando commisisset, in Hispaniam concessit, & in regia sua juxta Monasterium quoddam vitam transegit: ibi eum omnes res suas gestas in mappis depingi curâsse ajunt, quas in Monasterio parietibus circuitus affigi fecit: in eumque circuitum sæpè ac si exspatiaretur, se deportari jussit & ibidem præ mappis sedit, secumque ipse recoluit. Et ubi devenit ad eas, in quibus Schmalcaldense bellum & captivitas Electoris depicta erant, ingemiscens & suspirans dixit: *Hunc si reliquissem, qualis fuerat, mansissem & ego.* Thomas Stybarus in Histor. narrat. de vita Joh. Friderici. Merkelius in relat. de obsid. Magd. Wolffius tom. 2. lection. memorab. p. 516. (Jesuita Schererus infelicitatem fatetur, sed aliam ejus causam affert in Triumph. pag. 101. sic scribens. Daß Keyser Carol nach dē Sieg wider Sachsen vnd Hessen wenig Fürgang gehabt/ist nicht darumb geschehen/daß etwan Ihre May. an den Rebellen vnd Widerspennigen in Deutschland sich vergriffen hette/ sondern daß er des von Gott aus dem Himmel verliehenen wunderbarlichen Siegs nicht gnungsam wargenommen/ vnd wider sein vnd des Römisch. Reichs Rebellen mit allzugrosser Gütigkeit vnd Barmhertzigkeit/ so wol als König Achab gegen Benhadad den Syrer/sich versündiget/ denn da Ihre May. die victoriam prosequiret. vnd den Religionsfrieden nicht wieder angerichtet/ würde es jetzunder vielbesser in Deutschland mit der Cathol. Religion stehen. Sic ergò

Aaaaaaa 2 Impe-

Imperatorem laudatissimum comparat impio Achabo, Principes pientissimos, Saxonem & Hessum, Ethnico Regi Benhadad; ac peccat contra c. allegant caus.26. quæst. 7. ex Chrysostomo. *Melius est propter misericordiam rationem reddere, quàm propter crudelitatem.)*

Appendix Hujus Articuli,

QVERELAS, CALUMNIAS ET OPINIONES ABSURDAS ATQVE ERRONEAS ADVERSARIORUM COMPLECTENS.

I. *QVERELÆ.*

1. Conqueruntur, *per calumniam dissensiones sibi tribui.* Förerus in Bell. Ubiquist. pag. 285. *Concordia fidei inter membra Catholicæ Ecclesiæ semper fuit, hodieq; est plusquam adamantina, nulloq; erit violabilis ævo.*

Resp. Imò verò occurrit apud ipsos

1. *Discordia Pontificum Romanorum*, quando simul plures regnârunt & quisque sibi primatum arrogavit. Numerantur ab Historicis ultra viginti schismata Romanorum Pontificum. Confer ea, quæ in articulo 3. cap. 4. allata.

2. *Discordia Conciliorum.* Nam durante schismate, iisdem temporibus contraria Concilia dissidentes Pontifices habuerunt, ubi decreta decretis bellum intulerunt.

3. *Discordia Ordinum.* Nam Dominicani & Franciscani mutuis armis longo tempore decertârunt. Nec ignotum Jesuitarum & Dominicanorum dissidium, quod non dissimulat Delrio in Apolog. libris 6. Magic. Inquisit. præmissa, ubi contra Thomam Malvendam se defendit & conqueritur *graviter, à Dominicanis libros Jesuitarum traduci, & ut eorum lectio probibeatur, suaderi.*

4. *Discordia Doctorum,*

1. *Ante Lombardum*, ut constat ex 2. sent. dist. 30. lit. E. inde toties repetit. *Quibusdam videtur quòd sic; alii putant aliter &c.*

2. *Scholasticorum post Lombardum*, qui in Thomistas, Scotistas, Occamistas &c. divisi, variis modis sese oppugnant.

3. *Recentiorum Theologorum* post restaurationem Evangelii, quarum dissensionum exempla ubivis in hoc tractatu occurrunt.

Ambrosius Catharinus multis in locis castigavit Cajetanum; Barclaius Bellarminum; Hermannum Bodium Sixtus Senensis in sua Bibliotheca; Johannem Ferum Hieronymus *Veronæ* Episcopus in Comment. Epist. ad Hebræos (teste Sixto Senensi lib. 6. Bibl. annot. 89.) uti etiam Dominicus à Soto; Feri patrocinium contra Sotum suscepit Michaël Medina (teste Sixto Senensi lib. 6. Bibl. annot. 40.) Henricus Cuyckius Episcopus Ruremundensis Georgium Eleutherium Epistolâ parænetica Colon. Anno 602. edita oppugnavit.

pugnavit, quòd Concubinatum permitteret. Theologorum Venetorum scripta contra Pontificem & Cardinales edita in manibus hominum versantur. Confer ea, quæ dicta articulo præced. 5. cap. 4. thesi speciali 7.

Inde non immeritò Antonius de Trejo, Episcopus Carthaginensis, Legatus Reg. Hispan. ad Pontif. pro impetranda definitione controversiæ de immac. Virg. concept. pag. 113. Papam sic alloquitur. *Nonnè & derisuros hæreticos timendum est, dum viderint, inter nosmetipsos non constare, quid credendum aut tenendum sit, quibusdam, imò ferè omnibus affirmantibus, pauculis admodum negantibus, post tot tantosq; disceptationis annos, quibus utrinq; plus satis congressum est & sævitum. Qualiter nostras actiones & intestinas interpretabuntur hæretici discordias? Qualiter nostras nobis obvertent conciones? Si Ecclesiasticam illis prædicamus concordiam, nonne nostram nobis objicient discordiam? Si pacem & unitatem commendamus, nonne lites nostras & dissensiones nobis opponent? Si cultum Virginis inculcamus, circa eum apud nostros dubitari nonne dicent?*

2. Conqueruntur, *per calumniam sibi tribui, quòd statuant, Ecclesiam posse novos fidei articulos condere.*

Resp. 1. In Bulla Papæ Leonis X. artic. 26. inter hæreses recensetur contraria assertio Lutheri, dicentis, *quòd certum sit in manu Ecclesiæ aut Papæ non esse, statuere articulos fidei.*

2. In Appendice artic. de Script. ostendimus, quòd quidam tribuant Ecclesiæ potestatem *canonizandi librum, qui suâ Naturâ non est Canonicus*, ut librum Pastoris &c.

3. Res ipsa docet, multos in Papatu doceri fidei articulos, qui nullum in Scripturis habeant fundamentum.

II. *Calumniæ*. 1. *In genere*.

1. Bellarminus lib. 3. de Ecclesia capite 2. *Confessionem nostram in articulo de Ecclesia dicit esse conflatam ex hæresi Pelagianorum, Novatianorum ac Donatistarum.*

lib. ejusd. cap. 9. *Confessionistas*, hoc est, socios Augustanæ Confessionis conjungit *cum Donatistis & Novatianis, qui negant, in visibili Ecclesia esse peccatores.*

Resp. 1. Liberat nos ab hac calumnia Augustana Confessio, cujus verba artic. 8. sic habent. *Quanquam Ecclesia propriè sit congregatio Sanctorum & verè credentium, tamen cùm in hac vita multi hypocritæ & mali admixti sint, licet uti Sacramentis, quæ per malos administrantur. Damnant Donatistas & similes, qui negabant, licere uti ministerio malorum in Ecclesia.*

2. Liberat nos ab ea Bellarminus ipse lib. 3. de Ecclesi. cap. 13. *Protestantes*, (inquiens) *cùm docent, Ecclesiam non posse deficere, dicunt, intelligi id debere de Ecclesia invisibili.* (Ita quoque, cùm dicimus, *Ecclesiam esse congregationem Sanctorum*, intelligendũ id est de Ecclesia invisibili.)

3. Pontificii potiùs Donatistarum errori affines sunt, quia docent, *in sola Sede Romana Ecclesiam permanere stabilem.*

Bellarm. lib. 3. de Eccles. cap. 8. §. Si ergò. *Omnes Sedes Apostolica, Alexandrina, Antiochena, Hierosolymitana defecerunt, sola Sedes Petri immobilis permansit, nec posset deficere.*

2. Idem lib. 3. de Eccl. cap. 2. & cap. 8. resp. ad arg. 8. nobis tribuit, quòd *duas Ecclesias fingamus.*

Resp. Rectiùs de nostra sententia differit ipse Bellarminus lib. ejusd. cap. 10. ratio 4. *Lutherani signa visibilia quædam & externa Ecclesiæ statuunt, nimirum prædicationem verbi Dei & Sacramentorum administrationem, & constanter docent, ubicunq; hæc signa conspiciuntur, ibi esse etiam veram Christi Ecclesiam. Quia tamen solos justos & pios ad Ecclesiam veram pertinere statuunt, & nemo potest certò scire, qui sunt verè justi & pii inter tam multos, qui justitiam & pietatem exterius præ se ferunt, cùm certum sit, multos ubique esse hypocritas & falsos fratres, idcircò nostri concludunt, eos facere Ecclesiam invisibilem.*

(Hæc facilè possunt ad bonum sensum reduci, modò cõclusio ex præmissis fiat non *simpliciter*, sed *secundùm quid*, Ecclesiam scil. dici *invisibilem*, propter fidem & reliqua dona interna, quæ oculis humanis perspici nequeunt, interim tamen Ecclesiam esse & dici visibilem, propter prædicationem Sacramentorum verbi & administrationem Sacramentorum, quæ in oculos & aures exteriùs incurrunt. Definimus enim Ecclesiam, quòd *sit cœtus hominum, doctrinam divinam profitentium, & Sacramentis divinitùs institutis utentiũ, in quo cœtu sunt Sancti, id est, verè credentes & electi, qui sunt vera & viva Ecclesiæ membra, quibus in hac vita mixti sunt non Sancti, sed tamen in doctrina consentientes, qui ad externam duntaxat Ecclesiæ societatem pertinent.* Non ergò fingimus duas Ecclesias, sed unam eandemq; Ecclesiam visibilem & invisibilem esse dicimus.)

3. Idem lib. ejusd. cap. 11. §. 1. scrib… *Lutheranos initiò Ecclesiam invisi… cisse, deinde tamen, cùm videre… inde sequebantur, secret…*

Ecclesia visibilis diceretur. Itaq; cap. ipse omnes docere, Ecclesiam esse visibilem, sed sic tamen, ut nomine visibilis, re autem invisibilis esset.

Resp. Constans isthæc fuit, est & erit nostrorum assertio, Ecclesiam verè sic dictam, quæ est verè credentium & piorum, esse invisibilem.

4. Idem lib. ejusd. cap. 2. propterea cum *Novatianis & Donatistis* nos conjungit, quòd *quemadmodum illi non excludebant ab Ecclesia omnes peccatores, sed tantùm eos, qui idololatriam commiserant, sic & nos pari modo non excludamus omnes peccatores, sed tantùm eos, qui non verè credunt. cùm sit etiamnum nullum crimen imputari credentibus.*

Resp. Liberat nos ab hac calumnia ipse Bellarminus lib. 1. de Justif. cap. 3. *Dissentimus à Lutheranis, quòd ipsi fidem quam dicunt solam justificare, docent, numquam posse esse solam.* Agnoscit igitur cum vera fide pœnitentiam & studium bonorum operum à nobis individuo & perpetuo nexu conjungi.

5. Idem lib. ejusdem de Ecclesia capite 13. in princ. *Notandum est, multos ex nostris temporetere, dum probant, … Ecclesiam non posse deficere, nam Calvinus & cæteri hæretici id concedunt, sed … intelligi debere de Ecclesia invisi… gò non est quæstionis status …* gò ex Pontificiis … hanc opinion… mus, Ecc… poss…

tima parte libri proponit has septem notas. Primò, veram & incorruptam prædicationem Evangelii. Secundò, legitimam administrationem Baptismi. Tertiò, legitimum usum Eucharistiæ. Quartò, legitimum usum clavium. Quintò, legitimam electionem ministrorum, qui doceant, & Sacramenta ministrent. Sextò, orationem publicam & Psalmodiam & Catechismum, sed linguâ, quæ intelligatur ab omnibus. Septimò, mysterium crucis, id est, tribulationes intus & extra. Cæteri verò solent duas tantùm proponere, quæ complectuntur primas quinq; notas Lutheri, hoc est, prædicationem sinceram verbi Dei & sincerum usum Sacramentorum. Ita docet Augustana Confessio & Apologia ejusdem. Item Brentius. Centuriatores his duabus addunt alias duas, quæ possunt reduci ad quintam & septimam Lutheri, hoc est, constantiam in confessione fidei, sive perseverantiam & obœdientiam erga ministros verbi, quatenùs ipsum verbum annunciant.

Jesuitæ Posnanienses de Ecclesia thesi 11. *Protestantes alii Ecclesiæ symbola duo assignant, alii tria, tertiam alii tesseram addunt, alii denique his minimè contenti, quintam adhibent.*

Hermannus Hugo Jesuita pro consult. Lessii cap. 4 *Quis in hoc Euripo* (diversarum de Ecclesiæ notis sententiarũ Lutheri, Centuriatorum, Illyrici, Strigelii &c.) *non fluctuet? quis in tanta jactatione teneat veræ Ecclesiæ portum?*

Resp. 1. Non est tam hostilis inter Protestantes hac in quæstione dissensus, qui non possit conciliari. Fatetur enim Bellarm. ipse, *duas illas notas, quas nostri communiter assignant, videl. verã verbi prædicationem & legitimam Sacramentorũ administrationem complecti primas 5. notas Lutheri.*

2. Lutherus ipse in eodem loco fatetur, *notas illas non esse unius generis, nec omnes eodem modo esse necessarias, primam tantùm simpliciter esse necessariam, reliquas verò omnes præter primam abesse posse.*

3. Pontificii longè magis dissentiunt in assignandis veræ Ecclesiæ notis, ut ostendimus in hoc ipso articulo cap. 4. thesi generali 2.

7. Huntlæus tom. 1. controv. 2. cap. 7. n. 1. videtur nobis tribuere opinionem illam absurdam, *quòd Ecclesia, ut est vera & Spiritus sancti discipula, errare possit.* Sic enim scribit: *Nihil absurdius dici potest, quàm veram Ecclesiam Christi* (quod proculdubio reduplicativè intelligit) *in fide errare, & tamen nihil est, quod pertinacius defendant Sectarii hujus temporis ferè omnes.* Idem repetit n. 11. At constanter docemus, Ecclesiam veram Catholicam, ut vera est, & quatenus vocem Spiritus S. sequitur, non errare in fide, multò minùs in ipso fidei fundamento. Proinde si hæc opinio nobis tribuitur, fit illud per calumniam.)

8. Calumniantur, *nostram Ecclesiam esse hæreticam, cùm à Luthero denominetur Lutherana.*

Resp. Lutherus ipse monuit, ne à se, tanquam primo autore, Lutherana denominaretur. Sic enim scripsit tom. 2. Jen. fol. 62. *Sunt, qui se Lutheranos esse gaudent. Non sic, ô fatue, non sic. Oro, ut meum nomen taceatur, & nemo Lutheranus, sed Christianus appelletur. Quid est Lutherus? doctrina non est mea, neq; ego pro vobis crucifixus sum. D. Paulus 1. Corinth. 3. nolebat pati, ut Christiani dicerentur à Paulo, sed à Christo. Unde igitur mihi fœtido vermium sacco accideret, ut filii Christi à meo vilissimo*

nomine

nomine denominarentur? absit, ô amice. Deleamus Schismatica nomina & nominetur Christus, cujus doctrinam habemus. Papistæ meritò habent nomen Schismaticum, quia non sunt contenti Christi doctrinâ, sed nominari etiam volunt Papistæ. Sint ergò Papæ, qui ipsorum Magister est: ego nec sum, nec volo esse alicujus Magister. Ego cum Ecclesia habeo unam Christi doctrinam, qui omnium nostrûm Magister est. (A ministerio autem Lutheri, quo doctrinam Christianam à fermento Papistico repurgavit, Ecclesias Lutheranas appellari nullam hæreseos probationem includit, quâ de re idem Lutherus sic scribit tom. 2. Jen. Germ. de sumtione Sacramenti sub utraque specie parte 2. fol. 29. §. 4. *Verùm, quòd non debeas (ita tibi salus animæ & corporis tui cordi sit) dicere. Ego sum Lutheranus aut Papista, quia nullus horum, à quibus sic fit denominatio, pro te mortuus, aut tuus Magister est, sed unus Christus: ideoq; te profiteri debes Christianum. Sed cùm tibi persuades, Lutheri doctrinam esse Evangelicam, Papæ autem non esse Evangelicam, tunc non oportet te Lutherum prorsus repudiare, aliàs repudias unà doctrinam ejus, quam tamen agnoscis & fateris esse Christi doctrinam. Sed ita te oportet dicere. Lutherus sit vel nefarius, vel sanctus, parùm mea refert, doctrina autem non est ipsius, sed Christi. Vides enim hoc agere Tyrannos, non ut Lutherum tantùm è medio tollant, sed doctrinam volunt esse extirpatam & propter doctrinam te adoriuntur & interrogant, an sis Lutheranus. Hîc certè oportet te non arundineis verbis, sed firmiter & liberè Christum confiteri, sive illum Lutherus, sive Nicolaus, sive Georgius prædicavit. Personam horum mitte, sed doctrinam profitere. Ita scribit Paulus 2. Timoth. 1. Noli erubescere testimonium Dei nostri, neque me vinctum ejus. Si hîc Timotheo satis fuisset, ut Evangelium confiteretur, non præcepisset ei Paulus, ne ipsum puderet Pauli, non quidem quoad personam, sed ut propter Evangelium vincti. Si ergò Timotheus dixisset, Ego non assentior Paulo, nec Petro, sed Christo, non ignarus, quòd Petrus & Paulus Christum docerent, hoc ipso Christum abnegâsset, quia Christus de illis, qui eum prædicant, inquit Luc. 10. v. 16. Qui vos suscipit, me suscipit; qui vos spernit, me spernit. Cur hoc? quia ut nuncios ejus, qui verbum ejus afferunt, tractant, perinde est, ac si ipse & verbum ejus tractetur.*)

9. Calumniantur, *Ecclesiæ nostræ Doctores & socios omnes esse indoctos.*

Index Expurgatorius pag. 87. 100. 112. 183. 188. 190. & alibi passim titulum *doctissimi* vel *Doctoris* deleri jubet, quando is tribuitur Luthero, Melanchthoni, Münstero, Pellicano, Aπopœo &c.

Jesuita Armandus in Epist. ad Chamierum pag. 8. *Nihil acuminis, nihil ingenii, nihil solertiæ in Codicibus nostrorum reperiri*, scribit. Ejusmodi inscitiam & ignorantiam nostris objiciunt Bellarminus lib. 1. de Christo cap. 9. lib. 5. de grat. & lib. arb. cap. 29. Gretserus in Luthero Academico, Suppetiis, *Lixivio* &c. Serarius de Lutheri Magistro, Scribanius Amphit. lib. 2. cap. 9. & 13. in laude Canisii.

Resp. 1. Quidam ex sanioribus Pontificiis eruditionis laudem nostris minimè derogant, ut ostendimus superius in hoc ipso articulo 5. cap. 4. thesi speciali decima tertia.

2. Ruditatem suorum Episcoporum multi

multi ex ipsis Pontificiis agnoscunt. Claudius Espensæus Comment. in Epist. ad Titum fol. 486. 487. & lib. 2. Digress. in 2. Timoth. fol. 176. & in Concione Belovacensi fol. 918. 919. &c. Alphonsus à Castro lib. 1. advers. hæres. capite 4. *quosdam Romanos Pontifices ἀναλφαβήτους fuisse*, fatetur.

Honorius III. cap. fin. de ætat. & qualit. præficiend. de Calinensi Episcopo memorat, *quòd nec Grammaticam, nec Donatum didicerit.*

Petrus Suavis lib. 2. Hist. Conc. Trid. memorat, *quòd ob raucedinem Marcinari D. Marci Episcopi nulla concio ad sess. 7. haberi potuerit, etsi LX. Episcopis & XXX. Theologis quatuor horarum spacium ad præmeditandum datum esset.* Vide plura hujus generis apud Georgium Wicelium in Epist. festi Matthiæ Apostoli.

10. Objiciunt nobis *effrenes mores quorundam in Academiis Studiosorum.*

Resp. Bellarmin. tom. 6. oper. Conc. 16. col. 172. eandem de suis Academicis texit querelam. *De choreis, saltationibus & aliis illecebris effrenis juventutis nihil est, quod dicamus. Quis enim ignorat, multos esse, qui Lovanium veniunt, ut Doctores fiant in jure, & fiunt Doctores in choreis & in gladio? Quàm multi sunt, qui, cùm ad parentes suos redeunt, si quæratur ab eis, quid Lovanii didicistis? responsuri sunt, si verum dicere velint. Didicimus vagari totas noctes per plateas: didicimus stricto gladio bellum gerere cum lapidibus: didicimus multa & varia genera chorearum. Didicimus uno haustu bibere medium poculum: didicimus pecunias nostras, quæ unum mensem duraturæ erant, unâ horâ consumere. Præclaræ profectò sapientiæ &c.*

2. Negant *nos esse Christianos.* Bellarminus lib. de Clericis cap. 1. §. Unum & simplicem &c. *Hæc est unitas, hæc simplicitas populi Christiani, ut unius sint omnes fidei, idem dicant, idem sentiant omnes, nec sint in eis schismata. Quâ simplicitate cùm omninò careant Lutherani, quippe quibus tot penè sunt sectæ, quot civitates; tot Symbola, quot capita, viderint ipsi, quàm bene Christianus populus dici possint.* (Atqui in quo cœtu adhuc administratur Baptismus, & doctrina de Christo ex Vet. & Novo Testamento prædicatur, illi sunt Christiani. In nostra Ecclesia administratur Baptismus &c. Ergò.)

2. *In specie Lutherum* calumniantur.

1. Quòd *notas Ecclesiæ in Symbolo Constantinopolitano assignatas, repudiaverit.*

Bellarminus lib. 4. de Ecclesia cap. 2. §. 2. *Notandum est, Lutherum valdè cavisse, ne ullam notam reciperet earum, quæ sunt in Symbolo Constantinopolitano, cùm tamen omnia vetera Concilia per eas notas, maximè per Apostolicam Ecclesiam, se discerni vellent ab omnibus Sectis.*

Resp. 1. Lutherus omnes illas notas recipit, quia pura verbi prædicatio facit, ut Ecclesia sit *una*, sit *sancta*, sit *Catholica*, sit *Apostolica*, quæ sunt quatuor illa Ecclesiæ adjuncta, quorũ fit mentio in Symbolo Constantinopol. Est enim Ecclesia *una* propter fidem unam; *sancta*, propter sermonem Christi sanctum; *Catholica*, propter Catholicam de Christo doctrinam; *Apostolica*, propter doctrinam Evangelii Apostolicam, quæ ab Apostolis in Novo Testamento primùm vivâ voce prædicata est, postmodùm in Scripturas redacta, in Ecclesia usque ad finem mundi conservatur.

2. Lutherus in artic. Schmalc. artic. 12. dicit. *Credo sanctam Ecclesiam Catholicam.* Ergò non exclusit notas à Symbolo Constantinopolitano assignatas.

3. Si Bellarminus hoc vult, *expressam harum notarum mentionem fieri debuisse,* seipsum accusat, cùm præter nomen Catholicum ne ipse quidem in suis notis expressam earum mentionem faciat.

2. Pazmannus Jesuita lib. 8. Hodegi cap. 13. Lutherum accusat, *quòd in Symbolo Apostolico malâ fide loco Catholicæ Ecclesiæ posuerit Christianam.*

Laurentius Förerus Jes. in 7. charact. Lutherum propterea vocat *Symboli Apostolici falsatorem.*

Resp. 1. Lutherus ab hac voce non abhorruit, uti ipsum criminantur, sed eam rectè exposuit tom. 3. fol. 182. tom. 8. f. 482. In artic. Schmalc. artic. 12. dicit, *pueros orare, Credo sanctam Catholicam Ecclesiam.*

2. Vocem *Catholicæ* ab ipsis Apostolis Symbolo insertam esse, meritò dubitatur, cùm Pacianus Barcillonæ Episcopus Epist. 1. ad Sempronianum scribat, *sub Apostolis neminem fuisse vocatum Catholicum*, cumq; Patres Symbolum Apostolicum citantes hanc vocem non legant. Maximus in homil. de Symb. Irenæus lib. 1. cap. 2. lib. 3. cap. 4. Tertullianus de præscript. & de veland. virgin. Chrysostomus in duabus homiliis, Augustinus libris 4. de Symbol. Ruffinus in expos. Symboli, ubi inter cætera dicit, *diversis in Ecclesiis aliqua in his verbis inveniri adjecta.*

3. Idem Pacianus d. l. monet, *ex Actis Apostolicis constare, quòd discipuli & Confessores Christi temporibus Apostolorum appellati fuerint Christiani [illegible] qui Catholicus est, idem justi est [illegible] & qui obœdiens est, idem est Christi[illegible] ita Catholicus Christianus est.*

4. Canisius in Catechesi [illegible] eine allgemeine Christliche [illegible]

5. Agenda Moguntina sub Archiepiscopo Sebastiano Anno [illegible] longè antiquior A[illegible] Symboli eodem [illegible] be eine heilige Christli[illegible]

Ann. 1512. ante cœp[illegible] nem excusus est Basileæ [illegible] subscriptio sic habet: [illegible] nistrandis Sacramentis [illegible] Missis providi viri Adæ Petri [illegible] gendorff Civis Basiliensis [illegible] stria elaboratum finis [illegible] Domini 1512. In eo lit. L[illegible] tur verba Latina tertii [illegible] bolo Apostolico, *Credis & in Spiritum [illegible] ctum, sanctam Ecclesiam [illegible] ctorum communionem, [illegible] torum & vitam æternam [illegible]* rundemque talis versio [illegible] subjicitur. Glaubest du auch [illegible] ligen Geist / die heiligen Christ[illegible] chen / Gemeinsamkeit der [illegible] der Sünden / Uffstend des [illegible] diesem Leben das ewige Le[illegible]

6. Pultanus in [illegible] ad Casaubonum pag. 906. sic [illegible]. *Negat Bellarminus Regem* (Angliæ) *Catholicum esse, sive quòd pariter usurpat nomen [illegible]num.*

(Ergò Bellarmino Catholicum & Christianum sunt [illegible])

7. Lutherus tom. 6. Jen. Germ. f. 583. (al. edit. 546.) in explicatione trium Symbolorū Apostolici, Niceni & Athanasiani;

nasiani; rationem versionis suæ exponit. Catholica kan man nicht wol besser deutschen / denn Christlich / wie bißher geschehen / das ist / wo Christen sind in aller Welt / dawider tobet der Pabst vnd wil seinen Hoff allein die Christliche Kirche geheissen haben etc.

8. Johannes de Vesalia. *In Symbolo fidei circa illum articulum, Sanctam Ecclesiam, ego non pono Catholicam, neque Hieronymus ponit.* Confer quæ dicta superius in hoc articulo cap. 4. thesi speciali 1. membro 6.

3. Opiniones absurdæ & erroneæ.

1. Anglo-Remenses annot. in 1. Timoth. 3. sect. 9. & in annot. Roman. 10. sect. 41. *in Ecclesiam credendum esse* docent.

Contrà 1. c. Prima igitur dist. 4. de consecrat. ex Augustino ad Neophytos. *Quod interrogavimus. Credis sanctam Ecclesiam, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, non eo modo interrogavimus, ut quomodo in Deum creditur, sic & in Ecclesiam sanctam Catholicam, quæ propterea sancta & Catholica est, quia rectè credit in Deum. Non ergò diximus ut in Ecclesiam, quasi in Deum crederetis, sed intelligite, nos dicere ac dixisse, ut in Ecclesia sancta Catholica conversantes in Deum crederetis, crederetis etiam resurrectionem carnis, quæ futura est.*

In edit. Gregor. ad hoc capit. sic annotatur. *Credis sanctam. Legebatur in sanctam, inductâ particulâ in ex aliquot vetustis & Ivone, atque ita legendum sæpè docet Augustinus.*

2. Ludovicus Vives ad locum Augustini lib. 18. de Civ. Dei cap. 54. (*Nos, qui sumus, vocamurq́; Christiani, non in Petrum credimus, sed in quem credidit Petrus*) in marg. sic annotat. *In Christum, non in Petrum credunt Christiani.* Et in Comment. adducit locum Apostolicum 1. Cor. 3. *Quis est enim Paulus? quis Apollo? ministri, per quos credidistis.*

3. Gregor. de Valent. tom. 3. col. 362. docet, *fidem respicere divinam revelationem, ut objectum formale, cui innitamur.*

Ibid. dictum Ex. 14. *Crediderunt Deo & Mosi,* rectè sic explicat, *huic mediante verbo & signis; illi verò immediatè ob infallibilem veritatem, cui fides primò incumbit.*

4. Maldero de virtutibus & vitiis Theol. pag. 85. col. 1. *Non placet, quòd quidam statuunt, nos posse dicere, Credimus in Ecclesiam, sicut dicimus, Credo in Deum.*

(Conformia hæc sunt dictis veterũ. August. tract. 29. in Johan. *Credimus Paulo, non credimus in Paulum; credimus Petro, non credimus in Petrum.*

Paschasius lib. 1. de Spiritu sancto. *Credimus Ecclesiam quasi regenerationis matrem, non credimus in Ecclesiam quasi regenerationis autorem. Recede ergò ab hac persuasione blasphemiæ. Non enim licet nec in Angelum credere.*)

2. Quando *Ecclesiam errare posse* negant, Ecclesiæ nomine solum *Romanum Pontificem* intelligunt. Per Ecclesiam enim non omnes fideles, sed tantùm Pastores, neque hos omnes, sed duntaxat Episcopos in Concilio congregatos intelligunt, nec tamen istis infallibilitatem tribuunt per se, sed quatenùs sequuntur Pontificis instructionem, ut sic *Ecclesiam non posse errare,* apud illos idem sit, quòd *Pontificem non posse errare.*

Bellarminus lib. 4. de Rom. Pont. c. 1. *In Disputatione de verbo Dei jam ostendimus, judicem controversiarum non esse Scri-*

piurum, nec seculares Principes, nec privatos homines, quamvis probos & doctos, sed Ecclesiasticos Prælatos. In Disputatione verò de Conciliis demonstrandum erit, habere quidem Concilia tam generalia, quàm particularia judicium de controversiis religionis, sed illud judicium tum demum esse firmum & ratum, cùm accesserit summi Pontificis confirmatio, proinde ultimum judicium summi Pontificis esse.

Gregorius de Valent. lib. 3. Comment. in Thom. Disp. 1. q. 1. p. 1. §. 6. col. 29. *Ponimus, Ecclesiam esse cœtum omnium fidelium. Hos non omnes autoritate esse pares, sed esse in Ecclesia peculiarem potestatem, sive autoritatem divinitùs institutam, quâ fideles tum doctrinâ, tum præceptis informentur. Hanc autoritatem plenè in Romano Pontifice, Christi Vicario & sancti Petri successore, residere, qui scilicet de fidei & morum controversiis, ad universalem Ecclesiam pertinentibus, vel per se, vel unà cum generali Concilio sufficienter constituat. Et denique ejus autoritatis usum adeò Spiritui sancto curæ esse, ut in iis, quæ ad fidem & mores fidelium constituendos pertinent, nullus error contingat. Jam igitur, cùm dicimus, propositionem Ecclesiæ esse conditionem necessariam ad assensum fidei, nomine Ecclesiæ intelligimus ejus caput, id est, Romanum Pontificem per se, vel unà cum Concilio ex prædicta autoritate propositiones fidei fidelibus declarantem.*

Contrà Bellarm. lib. 3. de Ecclesia c. 17. circa fin. *Una persona non potest dici Ecclesia, cùm Ecclesia sit populus & regnum Dei.*

3. Bellarminus lib. 3. de Eccles. cap. 16. negat, *primos parentes fuisse Ecclesiam, cùm fuerint duo tantùm homines.* Statuit verò, *fuisse eos initium Ecclesiæ tam materiale, quàm formale.*

Contrà 1. Matth. 18. v. 20. dicit Christus: *Ubi duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ego sum in medio ipsorum.* Jam verò ubi Christus gratiosâ suâ præsentiâ hominibus adest, ibi est Ecclesia.

2. Paulus Rom. 16. v. 5. 1. Cor. 16. v. 19. in Epist. ad Philem. v. 2. [illegible] *familiam* vocat Ecclesiam. Jam verò duo homines maritus & [illegible] constituunt familiam. Ergò etiam [illegible].

3. Idem Bellarminus lib. [illegible] cap. 17. citat Alexandrum Alensem [illegible] Johannem de Turrecremata lib. [illegible] Eccles. cap. 30. quòd statuant, [illegible] *mini non mansisse veram fidem, [illegible] ctissima virgine Maria.* Idque [illegible] tradunt *unâ illâ candelâ, quæ [illegible] servatur in triduo ante Pascha in [illegible] cturno.* (Si sola fides tempore [illegible] Dominicæ servata est in Maria, [illegible] etiam sola Ecclesia. Tertullianus in exhort. ad cast. *Ubi tres sunt, Ecclesia est, licèt Laici fuerint.*)

4. Pontificii [illegible] rantes ac toleranda esse docentes respondent, *inter duo mala minus [illegible] esse, ideoq; tolerari fornicationem [illegible] ribus, ne violentur honestæ matronæ.* Pezmannus lib. 3. Hodegi in cap. doctr. Lutheri.

Resp. 1. Ex Rom. 3. v. 8. *Non sunt facienda mala, ut eveniant bona.*

2. Ex Augustino de mendacio contra Conf. cap. 9. *Si hanc peccatis [illegible] viam, ut committamus minora, ne alii majora committant, lato limite, imò nullo limite, sed convulsis & remotis omnibus terminis, infinito spacio cuncta intrabunt & regnabunt peccata.*

3. Ex Tertulliano, qui lib. de anim.

lupa-

Immanaria dicit esse *ceram* *DEO execrabilia*.

4. Ex Justiniano, qui in Authentic. tit. de Honoribus, *meretrices* vult *prorsus eliminatas è civitatibus*. Confer Append. in artic. de matrim.

5. Bellarminus lib. 4. de Eccles. cap. 2. *Ecclesia simpliciter est notior & prior Scripturâ, cùm Ecclesia fuerit ante Scripturam, & hæc illi à Deo data sit & ipsa eam aliis tradat & explicet.*

Resp. 1. Ludit Bellarminus in vocabulo *Scripturæ*, quasi solos literarum apices & non potiùs scriptum Dei verbum, quod idem est cum verbo Dei prædicato, hac appellatione intelligamus. Illud verò est Ecclesiá antiquius, quia Ecclesia ex verbo Dei genita est.

2. Bellarminus lib. 1. de Verbo DEI cap. 2. scribit, *sacris Scripturis, quæ Propheticis & Apostolicis libris continentur, nihil esse notius.* (Ergò nec Ecclesia notior Scripturis.)

6. Ibidem. *Esse potest pura doctrina ab omni errore in falsa Ecclesia.*

Resp. Idem Bellarminus lib. ejusd. cap. 12. scribit, *solam Ecclesiam habere doctrinam immaculatam.*

(Si in sola Ecclesia est doctrina immaculata, quomodo doctrina ab omni errore pura & libera potest esse in falsa Ecclesia? Pura doctrina est veræ Ecclesiæ forma, thesaurus proprius, imò illius quasi anima, quomodo ergò potest locum habere in Ecclesia falsa?)

7. Becanus in tract. de Ecclesia q. 1. concl. 4. p. 59. *Prædictum in Scripturis, Ecclesiam nunquam constringendam ad unam aliquam partem aut nationem.*

Contrà Bellarminus lib. 4. de Eccles. cap. 7. *Si una sola Provincia retineret veram fidem, adhuc verè & propriè diceretur Ecclesia Catholica, dummodò clarè ostenderetur, eam esse unam & eandem cum illa, quæ fuit aliquo tempore vel diversis in toto mundo.*

8. Bellarminus lib. 4. de Ecclesia capite 14. *Miracula fiunt vel ad confirmandam fidem, vel ad illustrandam alicujus Sancti gloriam, ita ut ostendant, eum hominem verè esse sanctum.*

Contrà c. Audivimus ext. de reliq. & venerat. Sanctor. *Non continuò eum, qui miracula facit, venerari debemus pro sancto.*

c. Teneamus 1. q. 1. *Fiunt miracula quandoque etiam per malos.*

Bellarminus lib. 1. de grat. & lib. arbitrio cap. 10. §. Secundò quæri. *Dubitari non potest, quin gratiæ gratis datæ à gratia gratum faciente separari possint. Posse enim esse sine caritate donum linguarum, Prophetiam, sapientiam, scientiam & fidem, testatur Apostolus 1. Corinth. 13. Constat autem caritatem vel ipsam gratiam gratum facientem esse, vel ejus comitem individuam. Adhæc Matth. 7. Dominus ait, multos dicturos in die judicii. Nonne in nomine tuo prophetavimus & virtutes multas fecimus? qui tamen audient, nescio vos. Et discedite à me omnes operarii iniquitatis. Denique & Balaam ariolus multa de Christo verè prophetavit Num. 22. & 23. & Caiphas vir alioqui perditissimus; cùm esset Pontifex illius anni, prophetavit Joh. 11. Negandum tamen non est, ut plurimùm gratias gratis datas cum gratia gratum faciente conjungi, quia, ut Gregorius docet Homil. 17. in Ezechiel. ejusmodi donis servos suos Deus donat exteriùs, ut appareat, quid sint apud Deum interiùs.*

9. Liber Interimisticus Ecclesiis Germaniæ & Ordinibus Imperii pro norma

ficiis insectati sunt, *in Italia* quidem Generalis Ordinis Dominicanorum, *in Gallia* verò Robertus Abrincensis Episcopus, referente Osiandro Centur. 16. pag. 497.

10. c. Nulli dist. 19. *Hæreticus est, qui transgreditur præcepta Sedis Apostolicæ.*

Glossa in d. c. nulli in verbo prostratus. *Hinc videtur, quòd omnis, qui non obœdit Statutis Romanæ Sedis, sit hæreticus.*

Et paulò pòst. *Qui dicit, Romanam Ecclesiam non esse caput, nec posse condere Canones, ille est hæreticus.*

Nicolaus Papa c. Omnes dist. 22. *Qui Romanæ Ecclesiæ privilegium auferre conatur, hic procul dubio delabitur in hæresin.*

Confer c. Ad abolendam de hæreticis, ubi Lucius Papa eandem hæreseos definitionem proponit.

(At hæc definitio hæretici est falsa. Regula enim veritatis prima & unica in rebus fidei est *verbum Dei* in Propheticis & Apostolicis scriptis comprehensum.)

11. Bellarminus lib. 3. de Ecclesi. cap. 1. §. ultimo ex libro Judith cap. 6. v. 21. probare conatur, *Ecclesiæ vocem significare locum, in quo fideles congregentur.*

lib. 3. de cultu Sanctor. cap. 4. §. Secundò probatur, ex 1. Cor. 11. v. 18. probare nititur, *Christianos Apostolorum tempore habuisse templa à privatis domibus distincta, eademq; Ecclesias fuisse appellata.*

Contrà. Gerson de potest. Eccles. consid. 13. *Non sumitur Ecclesia pro templo materiali, quod ædificare meliùs potest latomus, quàm Theologus, sed consideratur Ecclesia, ut*

[illegible] siam dicimus, nō circuitui [illegible] hujus dictionis accommodamus, sed plerùmque potiùs in ea multitudinem sanctissimam significamus.)

Isidorus Pelusiota lib. 2. Epist. 246. pag. 210. hanc Ecclesiæ significationem ex professo refellit. *Dicit, inquit, Eusebius* (qui vocem Ecclesiæ pro loco sacro usurpavit lib. 4. de vita Constant. capite 47.) *Pelusiotarum Antistes, [illegible] Ecclesia. Est enim absurdissimum & [illegible] grave ipsum, ne hoc quidem [illegible] tem in hac opinione versari, ut [illegible] esse existimet. Nam quòd Sanct[illegible] ex recta fide atque optimâ vivendi [illegible] collectus Ecclesia sit, inter vos constat, [illegible] pientiam degustârunt.*

Quinimò Bellarminus [illegible] lib. [illegible] Rom. Pont. cap. [illegible] §. Ratio ex Patribus antiquissima astruit, *Christianos primùm non habuisse ulla templa.*

12. Idem Bellarminus lib. 3. de Eccles. cap. 1. scribit, *populum V. Test. propriè dici Synagogam, id est, congregationem; populum N. T. nunquam dici Synagogam, sed semper Ecclesiam, id est, evocationem. Congregari enim, inquit, est commune hominibus cum bestiis, at evocari proprium est hominum.*

Contra. Jac. 2. v. 2. Hebr. 10. v. 5. Matthæi 23. v. 37. Patres Concilii Tridentini conventum suum vocant congregationem Sess. 9. & 10.

Bellarminus lib. 1. de Pont. Rom. capite 10. probat, *nihil discriminis esse inter Petrum & petram* Matth. 16. v. 18. *quia Christus Syriacè locutus sit, in Syriaco autem utrobique haberi vocem* כיפא.

(At

(At si Christus verba illa Syriacè protulit, utique etiam integram sententiam. Jam verò ibi pro Ecclesia habetur vox עדתא quæ descendit ab Hebr. עדה quod Bellarminus ipse dicit significare *Synagogam*. Ergò Christus Ecclesiam suam vocavit Synagogam.)

Pii veteres non dubitârunt, Ecclesiam Christianam vocare *Synagogam*. Irenæus lib. 3. contra hæreses cap. 6. *Hi, qui adoptionem acceperunt, sunt Ecclesia, hæc enim est Synagoga Dei, quam Deus, id est, Filius ipse per semetipsum collegit.*

13. Becanus lib. 1. Manual. cap. 3. §. 12. pag. 58. scribit, *Ecclesiam dici sanctam, quia nemo in eam ingrediatur, nisi per Baptismum ablutus & sanctificatus.* Atqui latro in cruce conversus, factus est membrum Ecclesiæ, neq; tamen Baptismum aquæ suscepit. Distinguat ergò Becanus inter ordinem & extraordinarios necessitatis casus; & agnoscat, quòd etiam per prædicatum, auditum & fide receptum Dei verbum homines adulti convertantur & conversi fiant Ecclesiæ membra. Locus 1. Cor. 6. v. 11. assertionem Becani minimè confirmat, quia Paulus nec verbis, nec sensu ibi docet, Ecclesiam Christi ideò esse sanctam, quia nemo illam ingrediatur, nisi per Baptismum ablutus & sanctificatus.

14. Gretserus Jesuita, quando ipsi objicitur. *S. Scriptura divinitatem olim fuisse miraculis probatam,* respondet, Defens. 1. Controvers. Bellarm. tract. de cognoscend Script. cap. 4. p. 1882. *Unde scis, miracula illa esse vera? an inde præcisè, quia scripta sunt? at hoc prorsus est futile. Quid? si quis neget Scripturam illam? quid consilii capias?*

(At hac ratione ipsius Christi miracula dubia redduntur.)

Gregor. de Valent. lib. 1. Analys. cap. 7. p. 8. fac. a. de Christi miraculis sic scribit. *Non est credibile, Christum in miraculis usum ope Diabolorum.*

Idem tom. 3. Disput. 1. q. 1. punct. 4. pag. 98. eandem sententiam his verbis repetit. *Neque malignorum Spirituum præstigiis atque operâ credibile est, adjutum eum* (Christum) *fuisse, cui tantum, tamq; apertum fuit cum illis nequam Spiritibus bellum &c.* (At hac ratione denuò Christi miracula in dubium vocantur.)

15. Bellarminus lib. 2. de Pont. Rom. cap. 29. §. Respondeo ad quartum &c. *In V. T. tantùm promissiones temporales fuerunt, & in Novo spirituales & æternæ.*

Catech. Trident. in Expos. Symboli pag. 111. *populum Vet. Testamenti Synagogam dici, quòd terrena & caduca tantùm bona spectaret.*

(At pugnat hæc assertio cum manifestis Scripturæ dictis, quæ testantur, legem promisisse obœdientibus vitam æternam. Levit. 18. v. 5. Ezechiel. 20. v. 11. ac Evangelicas promissiones de bonis cœlestibus etiam Patribus V. T. factas fuisse, Act. 10. v. 43. cap. 26. v. 22. cap. 28. v. 23. Rom. 1. v. 2. Gal 3. v. 8. &c. unde ipse Bellarminus lib. 4. de justif. cap. 3. §. Quod attinet &c. scribit, *legem & Prophetas polliceri expressè bona temporalia, figuratè autem regnum cœlorum.*)

16. Thomas Hardingus in Confut. Apol. Anglicanæ cap. 7. divis. 3. *Scire oportet, hæresis nomen Apostolorum temporibus non adeò fuisse infame, ut ex Act. 5. judicare licet, nisi si quid addatur, unde pro vitio debere censeri, possit intelligi, ut 1. Corinth. 11.*

& Ga

& Galat. 5. Hoc ergò vocabulum medii generis erat tunc temporis, poteratq́ vel in meliorem, vel in pejorem partem accipi. Tertullianus in meliorem partem illud usurpat, cùm de Christianis hominibus locutus sectam eos appellat, quâ voce Latinâ vertitur Græca illa hæresis.

Lorinus in Comment. 2. Petr. 2. v. 1. *Admonui in Comment. Actor. 24. v. 14. ex usu Ecclesiastico malè sonare hæresin, licèt interdum apud Scriptores nostros usum habeat bonum.*

Guilielmus Estius ad eundem loc. *Hæresis, quamvis usu totius Ecclesiæ jam olim in malam partem accipiatur, tamen apud prophanos autores, atque etiam in Scriptura sacra vocabulum medium est, significans opinionem, quam quis sibi delegerit seu veram, seu falsam.*

Contrà. Hæreseos vox phrasi Biblicâ semper in malam partem accipitur. Act. 5. v. 17. cap. 15. v. 5. 1. Cor. 11. v. 19. Gal. 5. vers. 20. Quæ in contrarium afferuntur Act. 24. v. 5. & 14. cap. 26. v. 5. cap. 28. v. 22. ad ea in Commentario Epistolæ Petrinæ posterioris cap. 2. v. 1. respondimus. Apud Patres itidem semper in malam partem accipitur. Confer Tertullian. lib. de præscript. adv. hæres. cap. 6. & 37. Hieronymum in cap. 5. Gal. & in cap. 3. ad Titum. Leonem Epist. 10. ad Flavianum. Bedam in Comm. 2. Petri 1.

Finis libri secundi.

